

**CORPUS
SCRIPTORUM HISTORIAE
BYZANTINAE.**

EDITIO EMENDATIORE ET COPIOSIOR,

CONSILIO

B. G. NIEBUHRII C. F.

INSTITUTA,

AUCTORITATE

ACADEMIAE LITTERARUM REGIAE

BORUSSICAE

CONTINUATA.

¹⁷
New York
Public
Library
MICHAEL GLYCAS.

BONNAE

IMPENSIS ED. WEBERI

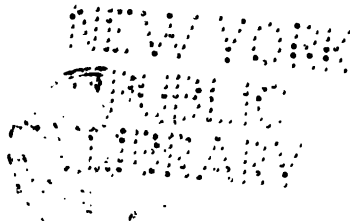
MDCCCXXXVI.

MICHAELIS GLYCAE

ANNALES.

RECOGNOVIT

IMMANUEL BEKKERUS.

BONNAE

IMPENSIS ED. WEBERI

MDCCCLXXXVI.

IMMANUELIS BEKKERI

PRAEFATIO.

Michaelem Glycam qui primus Graece edidit, Philippus Labbeus codicibus manuscriptis usus est ut multis et bonis ita plerisque sero impetratis, siquidem ipse „monendum” inquit „censeo lectorem ante aliquot annos me editionem Graeci textus ex duobus bibliothecae nostrae manuscriptis codicibus mutilis atque imperfectis maturare coactum fuisse, eundemque postea contulisse ac supplevisse partim ex manuscripto codice chartaceo optimae notae, a celsissima principe Iohanna Baptistide Borbonia, generalis ordinis Fontisebraldensis antistita, ex locupletissima archimonasterii sui bibliotheca deprompto atque humanissime subministrato, partim ex variis excerptis ad me transmissis cum Roma a V. C. Luca Holstenio, eruditione omni atque humanitate perpolito, ex codice Vallicellano RR. PP. congregationis Oratorii, tum Augusta Vindelicorum a R. P. Simone Wagne-reckio, societatis nostrae theologo τῷ μακαρίτῃ, ex bibliothecis Bavarica atque eiusdem celeberrimae rei publicae Augustanae.” non potuit igitur vir

egregius, quod decebat, scriptori suo, ubi laborabat, ibi succurrere, sed in extremo demum volumine orationi eius mendis obsitae lacunisque hianti mederi coepit. ego vero decessoris mei incommodum commodum meum arbitratus, nihil admodum quod agerem superesse putavi, si quicquid Labbeus vel emendationis vel supplementi in notarum suarum latebris abdidisset, id inde protractum suisque locis repositum in praesentem usum converterem. feci sedulo, paratisque copiis contentus novas adeo non requisivi ut etiam ultro oblati abstinerim, velut illo, quem ab ipso trans Oceanum Bostonio Pickeringi promittebat humanitas, seculi, ut fertur, decimi tertii codice. notas autem Labbei, quippe demptis quae criticum usum haberent exinanitas, omittendas esse censi. nec servavi quae praeterea addiderat editio Parisiensis, codicis Fontisebraldensis indicem, Glycae disputationes duas theologicas a Pontano Latine editas, Menrsii de Theodoro Metochita praeloquium, Nicephori Gregorae de eodem Theodoro orationem funebrem, Leinclairii denique annalium Glycanorum ad captam a Turcis urbem continuationem: ea enim omnia aut parum necessaria esse videbantur aut ab hoc historiae Byzantinae corpore aliena.

Scrib. Berolini id. Ian. a. 1835.

LABBEI DEDICATIO.

EMINENTISSIMO PRINCIPI

IULIO CARDINALI MAZARINO.

Cum redditam Europae pacem, teque auctore tandem et actore uno perfectam, ordines omnes summis gratissimi animi significationibus prosequuntur, Princeps Eminentissime, tum litterarum est doctrinarumque omnium proprium hoc sibi beneficium immortaliter praedicare. et auctos tamen hoc munere labores intelligunt suos; meritoque dubitant qui respondere iam meritis tuis possint, quae ne inter bella quidem ornando tibi pares erant. sed recreantur tamen hoc solatio, quod novarum sibi virium accessio facta est, neque iam in Gallia tantum, sed etiam apud gentes caeteras, quidquid ubique litterarum et linguarum est, tuis praeconiis resonabit. cum enim belli tempore optime de Gallia, secus de his quos hostes temporum iniquitas fecerat, meritis esses, nunc populos omnes concessae pacis munere devinxisti. admirabilis tot vocum, tot studiorum, tot nationum concentus existet, gloriae tuae suaeque felicitati gratulantium; in quo primas eruditi tenebunt, quorum artes veluti alumnas perpetuis complecti beneficiis ac fovere non cessas. patere, Princeps Eminentissime, meam quoque in illo concentu, aut potius societatis nostrae vocem per me resonantem, audiri, neque iam communia illa et in omnes sparsa populos beneficia, sed immortalia in nos merita celebrantem; qui et multis iam pridem tibi sumus nominibus obstricti, et recens illud quantum omnium commune pacis beneficium nobis proprie colatum agnoscimus. cum enim instituti nostri sit et optimarum artium disciplinas profiteri, quarum studiis nihil est armorum strepitu infestius, et excolendis hominum moribus studere profligandaeque impietati, quae impunius inter bella

grassatur, Tu constituta pace et languentes ac prope semianimes litteras excitasti, et neglectis ac veluti profugis virtutibus Europam omnem quasi templum aliquod aperuisti, in quo quiete deinceps ac placide colerentur. et habebit tamen in illa tranquillitate hostes suos religio, minus quidem furentes audacter, sed non minus idcirco metuendos: habebit et suos societas nostra, cui non indecorum est eosdem, a quibus ecclesia vexatur, adversarios, eundem, a quo defensa est religio, vindicem Te ac patronum experiri. perge, Princeps Eminentissime, de utraque bene mereri: sic tibi vicissim utraque, quod summum habet, gratissimo animo rependat, altera dignitatem orbis terrarum supremam, altera plenam religionis amorisque reverentiam. hi sunt, Princeps Eminentissime, societatis nostrae sensus, quos profiteri per me voluit. inter haec eius vota et terrarum omnium gratulationes patere hoc tibi quamvis tenue donarium, dum maiora exsolvamus, appendi. laudabunt alii, scio, in quadripertitis nostri dicam, an potius Tui, e Sicilia oriundi Michaelis Glycae annalibus, historiae sacrae ac profanae mirabili dexteritate insertam theologiam, divinarum litterarum interpretationem et assiduum sanctorum patrum usum cum medicinae scientia ac rerum naturalium cognitione coniunctum, principum Romae et Constantinopoli imperantium sibi que invicem ordine succedentium a Iulio Caesare ad Alexii Comneni obitum res praeclare gestas ingeniose connexas, certantem cum eloquentia ingenii felicitatem, cum rerum varietate incredibili non inconcinnam breviter, digressiones denique ad levandum lectoris taedium suis apte locis collocatas. ego vero neque in hoc neque in aliis, quae Tibi a nobis offerri possent, muneribus, quicquam magnum Teque dignum, aestimare statui, nisi cui Tu laudator et approbator accesseris. vale, et in multos annos felix vive. Dabam Lutetiae Parisiorum kal. Decemb. anni 1659.

Eminentiae Tuae

addictissimus PHILIPPUS LABBE
soc. Iesu prcsbyter.

AD OPTIMUM
ET ERUDITUM LECTOREM
PRAEFATIO.

Michaelis Glycae Annales, nunc primum utraque lingua orbi cognitos, cum tibi Regiis typis repraesento, optime lector, nolim existimes unius dumtaxat historiae aut chronici scriptorem, quales eodem fere tempore uberrimo proventu extulit Graecia, Iohannem Zonaram, Georgium Cedrenum, Constantinum Manassem similesque, sed theologum simul, sacrarum litterarum interpretem, medicum naturalisque scientiae indagatorem solertissimum exhiberi. ita enim ab orbe condito, quod et alii facere aggressi sunt, usque ad obitum Alexii Comneni et annum Christi MCXVIII patriarcharum regum atque imperatorum res gestas, historiamque omnem Iudaicam Romanam ac Constantinopolitanam pertexuit, ut eodem contextu controversas inter theologos philosophosque quaestiones agitaverit, ac de rebus omnibus quae in caelo aëre terra ac mari fiunt, de avibus piscibus animalibus, homine atque angelis disseruerit, sequutus veterum patrum Eustathii Basilii Nysseni Chrysostomi Sinaitae Pisidae aliorumque vestigia ac pene verba, qui opus sex dierum, quod Graeca voce Hexaameron dicere solemus, singulari diligentia concinnarunt.

Patriam docent mss codices, qui *Σικελιώτην* constanter appellat; nec ablunderet additum *τοῦ Γλυκᾶ* cognomen, si labente duodecimo Christi saeculo, quo vixisse circa annum MCL videtur, Siculos Dorica adhuc dialecto usos fuisse constaret. privatus an in magistratu aut dignitate aliqua publica, militari aulica forensive ornatus, coniugatus an caelebs vixerit, plane nescio; nec adspersa singulis fere paginis *ἰστοῦ*

τέκνον καὶ ἀγαπητοῦ vocabula patrem potius quam senio-rem ac magistrum, discipuli aut amici iuvenis gratia opus illud elucubrantem, designant. praeter Annales scripsisse dissertationes theologicas ex specimine Pontani nostri opera edito didici; epistolas quoque V. C. Leo Allatius adiungit, quas nondum vidi. caetera de eo mihi ignota profiteor. hoc certe exploratum, studiis a puero deditum fuisse, φιλόπονον καὶ φιλομαθῆ, qui tot tamque varios sacros profanosque scriptores evolverit, ex eorum operibus illustria quaeque excerpserit, miroque artificio in unius orationis seriem contulerit.

Ad Graecum Annalium textum quod spectat, illum ex duobus Claromontani nostri collegii exemplaribus describendum curavi, eorumque lacunas librariorum fraude aut incuria frequentes partim ex Fontisebraldensi codice a celsissima Principe sacri illius Parthenonis antistita generali, Iohanna Baptistide Borbonia, mihi humanissime communicato, partim ex submissis Roma Vallicellani ac Monachio Bavaricorum codicum subsidiis a VV. CC. Luca Holstenio et Simone Wagnerechio S. I. P. supplevi, variantes lectiones adscripsi, Leunclavii interpretationem in plerisque emendavi, aliaque insuper adieci, quae ex Annotationibus commodius reperiuntur.

Unum tamen hic omittere nequeo, Iohannem Meursium delibatum ex parte III annalium nostri Glycae τεμάχιος, a Iulio Caesare ad Constantinum Magnum, Graece ac Latine Lugduni Batavorum edidisse et Theodoro Metochitæ falso tribuisse, additis brevibus notis et Nicephori Gregoræ nactia; quae suis locis inserere non dubitavi, ut nihil necesse sit iterum praelo subiicere Romanam illam, ut appellat, Historiam. tantum te morabor, erudite lector. vale, et quod facis, studiis nostris favere perge.

IOHANNIS LEWNLAVII, AMELBURNI,
AD GENEROSUM ET ILLUSTREM VIRUM
IOHANNEM BARONEM KITLICIANUM,
CRAINI AC DRENCAVIAE DOMINUM
IN ANNALES GLYCAE LATINOS
PRŌOEMIUM

Est in familia Caesaris nostri, Domine, vir praestans ingenio, cognitionis varietate, rerum usu, et virtute propemodum singulari, Sambucus ille meus; cuius ego frequenter apud amicos, et iucunde quidem, recordari soleo. nam iis dotibus, supra complures huius aetatis ex doctrina claros homines, divinitus est exornatus, ut inter nos iam ab annis aliquot amicitiam non vulgarem civisse non ex animo gaudeam solum, verum etiam in aliqua felicitatis parte ponam. cur enim illum hominem non maximi faciam, qui publicatis egregii ingenii monumentis, emblematis solerter excogitatis et per arguta quaedam idyllia declaratis, Dioscoride purgato et illustrato, varietatum libris non illis quidem adhuc editis, sed suo tamen tempore proferendis, omnes in admirationem sui rapit? ne dicam quantum in eo laudis mereatur pervestigandae antiquitatis indefessum sane studium, quo non sine magnis impensis tot rarissima priscorum numismata conquisivit, tot eximios in omni disciplinarum genere libros ab interitu vindicavit; quos ipsos aliorum quorundam invidorum more non intra carceres et septa privata coerces, sed animo libente, quae viri perhumana benignitas et memoranda libe-

ralitas est, cum universis communicat. immo non ipse tantum iis expoliendis et ad editionis maturitatem perducendis incumbit, ut publicam ad utilitatem in medium prodeant, sed etiam aliis pleraque velut extrudenda mittit, ne quod nostrum scilicet commodum remoretur, dum ipse gravioribus curis et occupationibus impeditus honorum desiderio, thesauris longe pulcerrimis ex caligine quarundam quasi laborarum eruendis, satisfacere nequit. atque huius sane tam sancti, tam laudabilis instituti fructus amplissimos percipit, dum et a litteratis ubique gentium se coli atque observari videt, et in magnorum illustriumque virorum gratia suaviter adquiescit. Caesar quidem, ceu Philadelphus alter, alterum quemdam Demetrium Phalereum bibliothecae praefecit, ac historici munus ei mandavit; quas ad res quem alium magis idoneum reperiret, equidem non video. nec est cur eius viri consilia, qui universitatis historiam cum variarum disciplinarum scientia tam feliciter complexus sit animo, maximis in momenti rerum ab Augusto sapientissimoque principe et requiri lubenter et magnopere probari dubitem. ut autem id exponam quod hic locus et instituta oratio postulat, misit ad me quoque Sambucus superioribus his annis proximis duos annalium scriptores Graecos, Michaelum Glycam cognomento Siculum et Constantinum Manassem; quorum utrumque Latinum in sermonem converterem ac publici iuris facerem. solet enim putare nostras, ut cum poeta loquar, esse aliquid nugas, hoc est, eam nos linguae Graecae cognitionem consecutos esse quae transcribendis in Latinam veterum scriptis utcumque par sit; in quo ut amici plenum insignis erga me benevolentiae iudicium satis agnosco, ita meas vires ac in utraque lingua facultatem nemo me rectius metiri vel potest vel debet. quoniam vero non prorsus reiecturos homines eruditos sperabam quod auctore tali viro praestandum reciperem, praesertim ostendente per literas se auctoritatem consilii sui nunquam defugiturum, feci sane quod ille iubebat, et utrumque Romana civitate donavi, non ut imperator quispiam, sed velut unus ex multis, qui eius rei curandae mandatum ab imperatore haberet. cumque prior hoc tempore Glycas in publicum exeat, Constantino mox subse-

cauro, libet hoc loco spectatoribus hominis Graeci et omnino hactenus incogniti, quid ius civitatis adeptus vicissim rei publicae fructus ex se promittat, quam brevissime poterit, iudicare. nimirum agnoscit in civitatem admitti se non debere nudum ac inopem, ne lustris appetente, censoribus pervulgatum illud *ex animi sententia* praefantibus, egestatem mox ipse suam fateri cogatur, et loco motus vel aerariorum in numerum ordinemque redigi vel capite censi vel prorsus iure civitatis excidere, quod quidem amittere turpius quam ab initio non impetrasse. quamobrem diviso in triunces facultatum huius asse, deque iis aestimatione facta, videamus an in censum redigi possit. universa Glycae commentatio quattuor in partes est distributa. earum prima rerum primis sex diebus ab ortu mundi conditarum enumerationem praeclaram continet, immixtis passim arcanis naturae, cum admirabili expositionis varietate, quae religiosum et amantem opificii providentiaeque divinae lectorem non potest non singulari voluptate quadam adficere. secunda temporum seriem ab initio mundi usque ad Christum ex ecclesiae doctrina praecipuae tradit, et eius causa cui librum elaboravit (appellat autem hunc filium) plurima de sacris intertextit. quippe primorum imperiorum tam initia quam progressus ex iis tamquam certis testibus petere maluit, cum de Nabuchodonosore, de liberis eius totoque Assyriorum imperio, ut omittam antiquiora, perpauca vel nulla potius memoratu digna in extrariorum, quos gentiles dicimus, scriptorum monumentis reperiantur. sic autem haec tractat ut obiter de quaestionibus minime vulgaribus disserat, citatis auctorum gravissimorum testimoniis; quorum cum non pauci nobis plane sint incogniti, pretium nos operae facturos existimabamus, si antiquitatis studiosorum in gratiam illorum nomina statim huic prooemio subiiceremus. et iudicat profecto Glycas noster de maximis rebus haud absurde, quibus in rebus recte conformata esse ac praesertim illorum iudicia, quorum animi per aetatem adhuc nonnihil caecutiunt nec verum pervidere possunt, plurimum interest, verbi gratia de praedictionibus astrologicis, de vi siderum, an ea mentes hominum regant, de monstrosis fetibus, de divinationibus, de fato, de bonis

et malis geniis, de animo, de praevisione divina, non illa peccati causa sit, de obdurationibus impiorum, de magicorum et verorum prodigiorum discrimine, quo loco de Antichristi etiam miraculis ac praestigiis agit; de variis tam philosophorum quam haeticorum opinionibus. quodsi quis arbitratur hisce de rebus minime disserendum vel in historia vel in annotatione temporum, is sciat primum haec iunioribus esse perscripta, quorum animos rectis sententiis, ut paulo ante significabamus, imbui permagni refert. deinde velim Glycae nostro vel illam ob causam sit aequior, quod pleraque non ita prolixè nec confuse tradiderit ut Cedrenum et alios factitasse videmus, qui compendia quaedam promittentes volumina prorsus ingentia, quaeque sine taedio pellegi nequeunt, posteris relinquere. post Christum natum, parte scilicet operis tertia, cum imperio Romano historiam ecclesiae coniungit. est autem haec accuratus admodum in brevissimis annorum notationibus, quibus imperatores singuli rerum potiti fuerunt. non omnia quidem illorum vel dicta vel facta recenset (nec enim hoc vel instituerat vel etiam facere debebat, annales mundi breves scripturus), memoria tamen indicationeque digna minime praeterit. et quia tandem imperium Romanum Byzantium sive Constantinopolim Graecos ad homines translatum fuit, eius ipsius regni seriem ac res ab regibus gestas diligenter extrema in parte prosequitur, quod existimaret ibi principis atque maximi per orbem terrarum imperii sedem esse, cum quo res occidentis, hoc est nostras, minime conserendas statueret. hanc ipsam ob causam nostra silentio praeterit, quorum ex aliis notitia peti non difficulter potest. vicissim nostri fere nihil de orientalibus istis principibus post factam Caroli magni temporibus imperii divisionem memoriae prodiderunt, conantibus utrisque suae nationis hominibus opera sua servire. possum autem vere polliceri lectoribus in hac extrema parte multa notata apprimè digna reperiri, quorum ne verbo quidem prolixarum historiarum scriptores meminerunt. atque harum in rerum expositione pervenit ad ea tempora quae nostram hanc aetatem annis paulo amplius cccc praecesserunt, hoc est ad Iohannem Alexii Comnenum, cui Pulchri cognomen datum fuit. arbitror

ex his abunde iam liquere Glycam nostram quosvis apud censores facile dignum se probaturum qui Romanam in civitatem admittatur. ceterum ut partim non essent qui forte res ab sequentibus Iohannem principibus gestas desiderarent, partim ut ipse Glycas eo confidentius in hominum oculis hac etiam commendatione fretus appareret, adiciere quoddam velut *ἐπιμνηστικόν* de nostro voluimus, quo census eius nonnihil augetur. de certissimis enim scriptoribus, in quibus locum facile principem obtinent Choniatas Acuminatus, Nicephorus Gregoras, Laonicus Atheniensis, Byzantinam historiam, filium ipsius Glycae secuti, ad eius regni per Turcos eversi finem conteximus, ut quod sparsim hactenus et ex variis petendum erat, uno iam libro commode lectores comprehensum invenirent. apud te vero, Domine, novum hunc civem Romanum ab initio sistere volui, quod futurum plane mihi persuaderem, ut si tibi, censori polito et incorrupto, probaretur, eo facilius aliorum sibi gratiam atque benevolentiam conciliaret. praeterea iure quodam tuo tibi se offert, quod hominis opera degentis in tua familia vestem Romanam induerit. denique Sambucum, qui princeps in eum beneficium hoc lucis liberioris contulit, in os laudare prae verecundia non ausus. apud te virum praeclare de litteris meritum et adhuc cottidie merentem praedicare voluit, quem sciret eruditorum studiis ad rei publicae commoda spectantibus quam honestissime cupere. dixi.

GLYCAS SAMBUCO.

Non proditum me Sambuce sperabas
 solum, toga recens amictum Romana,
 qui palliatus more antehac eram Graio.
 comitarier me nimirum imperatorum
 Themis meorum et dulcis ille debebat,
 mecum Manasses, qui delituit invitus.
 sed surripuit illam unguulae leoninae
 nequiterque clamque clepsit et fugiens secum
 quidam abstulit, Phrygia de gente cui nomen,
 numquam hoc aperto pol Gradivo facturus.

imbellis ille comes Berecynthiae matris.
et sunt, vereri qui solent, ne tam longo
dum tempore expectamus hunc Phrygem, demum
cum risu anus Phrygia prosultet in scenam.
hunc alterum ante me gnarum Ausonum linguae
premens acerba sors et invidum fatum,
exire non sinunt foras, secuturum
tamen brevi, sub ipsam scilicet brumam.
sic dum latet Themis, nos ambo prodimus.
usu venit, iactari quod solet vulgo:
primi ultimi fiunt, et ultimi primi.

ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥ ΓΛΥΚΑ

ΒΙΒΛΟΣ ΧΡΟΝΙΚΗ.

ΤΟΥ ΚΥΡΟΥ
ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥ ΓΛΥΚΑ
ΒΙΒΛΟΣ ΧΡΟΝΙΚΗ *).

Βραχυσύλλαβον ἐγχαράττω σοι τοῦτο τὸ γράμμα, τέκνον μου Ρ. 1
5 φίλιτατον. εἰ γὰρ καὶ μυρίοις ἑαυτοῦς ἐκδεδώκασι πόνοις οἱ τὰ V. 1
χροινικὰ συλλεξάμενοι διηγήματα ὥστε φιλοτίμως ἐκθέσθαι τὰ
οὐκ εὖ συντάγματα, ἀλλ' ἐν δλίγοις ἐγὼ τὰ τοιαῦτα συμπεριλα-

*) Titulus Vallicellani codicis (V) sic habet, τοῦ λογιωτάτου καὶ
μακαριωτάτου κυροῦ Μιχαήλ τοῦ Γλυκά χρονικὸν ἀπὸ κτίσεως
κόσμου συνοπτικόν, διεξίδον κατ' ἐπιτομὴν περὶ τε τοῦ οὐρα-
νοῦ καὶ τῆς γῆς, περὶ τε τοῦ φωτός αὐτοῦ, καὶ πάντων ἀπλῶς
τῶν ὑπὸ Θεοῦ δημιουργηθέντων ἐν ἡμέραις 6', περὶ τε τῆς
πλάσεως τοῦ Ἀδάμ, καὶ τῶν λοιπῶν καθεξῆς. Fontisebralden-
sis (F) vero paucis mutatis sic incipit τοῦ σοφωτάτου καὶ μακα-

M I C H A E L I S - G L Y C A E
A N N A L E S
A M U N D I E X O R D I O U S Q U E A D O B I T U M
A L E X I I C O M N E N I .
P R I M A P A R S
I N T E R P R E T E I O H A N N E L E U N C L A V I O .

Hunc etiam brevem commentarium tibi, carissime fili, conficere
lubuit. quanquam enim scriptores annalium in eo nimio opere laborare
video ut ambitioso quodam orationis genere cogitationes suas expo-

βῶν (οἶδα γὰρ ὅτι καὶ πάνν καταβαρύνει τὰς ἀκοίας, εἶπερ ὁ λόγος εἰς μῆκος ἐπεκταθείη) βραχεῖαν ἰδοῦ σοι καὶ ταύτην τὴν βίβλον συντίθημι.

Πρὸ πάντων οὖν εἰδέναι σε ἄξιον ὅτι ἐν ἕξ ἡμέραις ἐποίησε τοῦτον τὸν κόσμον ὁ θεός, ἐν δὲ τῇ ἑβδόμῃ κατέπαυσεν 5
 P. 2 ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ ὧν ἐποίησεν. ἠδύνατο οὖν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τὰ πάντα παραγαγεῖν, οὐρανὸν δηλονότι, γῆν καὶ θάλατταν, ἰχθύας τὰ τε πετεινὰ καὶ τὰ τετράποδα καὶ πρὸς τούτοις τὸν ἄνθρωπον. ἀλλ' ἵνα μὴ ἀφορμῆς ἐπιδράζονται οἱ ἕξ αὐτομάτου τὰ πάντα παραχθῆναι λέγοντες, ἡμερῶν 10
 ἐδεήθη ἕξ ἐπὶ τῇ παραγωγῇ τοῦδε τοῦ κόσμου ὁ δημιουργὸς ἡμῶν καὶ θεός, ὡς ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης φησὶν. εἰ γὰρ καὶ οὕτω τῶν ποιημάτων ἀπαρτισθέντων αὐτόματα ταῦτα τινες ἐφαντάσθησαν, πολλῶ μᾶλλον εἶπερ ὁμοῦ καὶ κατὰ ταῦ-
 V. 2 τὰ εἰς τὸ εἶναι παρήχθησαν. ἐν ἕξ δὲ καὶ μόναις ἡμέραις, καὶ 15

ριωτάτου etc. sequuntur aliquot versus cum titulo στίχοι Ἰαμβοὶ εἰς τὴν παρούσαν βίβλον:

βίβλος χρονικὴ σύνθεσις τεχνουργίας
 λόγου χάριν
 λόγος κλήσις ἢ συγγραφῆως,
 ἦν ἐκ γένους ἔσχηκε γλυκεπωνύμου
 Γλυκᾶς ὁ γράψας Μιχαὴλ τὸ βιβλίον,
 θεοῦ λόγων νοῦς καὶ κανὼν τῶν δογμάτων.

integre vero atque emendate leguntur in Claromontano (C) et quibusdam aliis:

βίβλος χρονικὴ σύνθεσις τεχνουργίας
 εἰς τὸ γλυκὺ σύνταγμα σχεδιασθεῖσα
 ἔργοις παρέσθω κλήσις ἢ γεγραφέως,
 ὅς ἐκ γένους ἔσχηκε Γλυκετῶν λόγος
 ὁ συγγεγραφέως Μιχαὴλ τὸ βιβλίον,
 θεῶν λόγων ἔγνωσαν περιλαμβάνον. LABB.

12. ὁ deerat.

nant, ego tamen meum secutus institutum, quae ab iis essent tradita, paucis comprehendere malui, quod cognitum habeam prolixis orationibus aures hominum obrutas taedio quodam adfici.

Ante omnia vero scira debes deum sex dierum spatio mundum hunc condidisse, ac die septima rerum creationi fine imposito quiescisse. poterat quidem uno die res universas in ortum producere, nimirum coelum, terram, mare, pisces, volucres, quadrupedes bestias, et in his hominem ipsum: sed ne occasionem erroris hinc sui arriperent qui fortuito casu orta perhibent omnia, diebus sex mundum hunc absolvere voluit, quemadmodum aureus orator ille Iohannes tradit. nam si hoc etiam modo creatis absolutisque rebus, ausi quidam sunt imaginari casu quodam ortas, multo magis id fecissent, si pariter eodemque tempore conditae fuissent. placuit iti-

οὐ πλέοσιν ἢ ἐλάττωσι, τουτονὶ παραχθῆναι τὸν κόσμον ἡὺ-
 δόκησεν, ἵνα καὶ ἡμεῖς διδαχθῶμεν ἐντεῦθεν ἕξ ἡμέρας τῆς
 ἐβδομάδος ἐργάζεσθαι, τῇ δὲ ἐβδόμῃ κεκοῖσθαι πρὸς μόνην
 δοξολογίαν Θεοῦ. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ δημιουργὸς ἐν τῇ
 5 ἐβδόμῃ κατέπαυσεν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων ὧν ἤρξατο ποιεῖν.
 εἰ δὲ ὁ κύριος ἐν εὐαγγελίοις εὐρηταί λέγων „ὁ πατήρ μου
 ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καὶ γὰρ ἐργάζομαι,“ μὴ θαύμαζε. τότε
 μὲν γὰρ ὁ Θεός, ὡς ὁ χρυσοῦς τὴν γλῶττιάν φησι, κατέπαυ-
 σεν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων, τουτέστιν ἕστη τοῦ δημιουργεῖν
 10 μετὰ γὰρ τὴν ἕκτην οὐδὲν ἀπὸ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι πα-
 ρήγγαγεν. ἐπειδὴ δὲ τὰ δημιουργηθέντα συνέχων ἔκτοτε καὶ
 συντηροῶν οὐ διέλειπεν (εἰ γὰρ μὴ οὕτω ποιῶν ἦν, οὐκ ἂν
 ἐπὶ τοσοῦτοις αἰῶσι τὰ τοιαῦτα διήρκεσε), καὶ λίαν εὐλόγως
 καὶ τῆμερον ἐργάζεσθαι λέγεται.

15 Καὶ τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν
 γῆν, οὐρανὸν ἐκείνον τὸν πρῶτον, τὸν περικαλλῆ τε καὶ ἀνα-
 στραν, περὶ οὗ καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἐν τῇ Ἀποκαλύ-
 ψει αὐτοῦ περὶ τῆς μετὰ ταῦτα καταστάσεως διεξιῶν, οὕτω
 φησὶν „εἶδον οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινὴν, καὶ ἡ θύλασσα
 20 οὐκ ἔστιν ἔτι.“

Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ
 τὴν γῆν. πρόσεχε, ἀγαπητέ, ὅτι καὶ τοῦτο ἐνταῦθα ἠπό-
 ρηται, πῶς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν πρότερον, εἶτα τὴν γῆν. D

1. παραχθῆναι P (i. e. editio Parisiensis). 12. γὰρ deerat.

dem deo sex tantum diebus, non pluribus nec paucioribus opificium
 mundi huius absolvere, ut sciremus nobis quoque sex cuiuslibet se-
 ptimanae diebus laborandum, septimumque diem soli celebrationi
 divinae impendendum. nam ea de causa opifex quoque noster ab
 omnibus operibus suis septimo die quievit. nec est quod dominum
 in evangelio (Iohan. 5 17) dicere mireris „pater meus operatur ha-
 ctenus, et ipse operor.“ nam tum quidem temporis, ut Chrysosto-
 mus ait, ab operibus universis quievit, hoc est creare desiit: quip-
 pe post sextum diem haud quaquam in ortum de nihilo quicquam
 produxit. quia vero secundum id creata conservare non cessavit, abs-
 que quo foret, in hodiernum illa diem non durassent, iccirco etiam
 modo non abs re operari dicitur.

Enimvero primo die coelum ac terram condidit, coelum inquam
 illud princeps, perpuleram, sideribus carens, de cuius imagine Io-
 hannes evangelicae auctor historiae, de secutura secundum haec rerum
 instauratione loquens in revelatione sua (21 1), sic ait. „vide-
 bam coelum novum terramque novam, et mare prius nusquam erat.“

Deus, ait sacrae historiae scriptor (Genesis 1 1), initio coelum
 et terram creavit. animadvertite, fili, dubium hoc loco quiddam inci-

ἐπειδὴ γὰρ τὰ θεμέλια καταβάλλονται πρότερον, εἴθ' οὕτως
 ὁ ὄροφος, ἔδει πάντως παραχθῆναι τὴν γῆν καὶ τότε τὸν οὐ-
 ρανὸν. ἀλλὰ μὴ θαύμαζε τοῦτου ἕνεκεν. ἐπειδὴ γὰρ πάντα
 τοῦ θεοῦ ὑπὲρ φύσιν. ἐστὶ καὶ τέχνης ἀκολουθίαν, καινὸν
 πάντως οὐδὲν εἶγε καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ κόσμου τοῦτου παραγω- 5
 γῆς τὸν οὐρανὸν ἐποίησε πρότερον, εἶτα τὴν γῆν. καὶ οὕτω
 μὲν ὁ θεϊότατος Ἰωάννης· ἕτεροι δὲ φασιν ὅτι ὁ ἀριστοτέ-
 λης θεὸς τὸν οὐρανὸν πρότερον παραγαγὼν, εἶτα τὴν γῆν,
 ἀπόρρητον αὐτοῦ σοφίαν καὶ τέχνην παρέστησεν. ἐπειδὴ γὰρ,
 P. 3 ὡς ὁ τὰ θεῖα σοφὸς Γρηγόριος ὁ Νύσσης φησὶν ὅτι διὰ τῆς 10
 ὀξείας κινήσεως τοῦ οὐρανίου σώματος ἐδράζεται κατὰ χω-
 ρας ἡ γῆ καὶ συσφίγγεται, ἔπρεπε πάντως τὸν συνοχέα πα-
 ραχθῆναι πρότερον, εἶτα τὸν συνεχόμενον. εἰ δὲ καὶ πλεον
 ἐναπορήσειέ τις ἐταυῦθα, πῶς ἡ γῆ, λέγων, οὐκ ἐξέστη τῆς
 οἰκείας βύσεως ἀκινήτου τοῦ οὐρανοῦ γεγονότος, ὡς ἐν τοῖς 15
 πρὸς Θαλασίσιον ὁ μέγας Μάξιμος, ἠνίκα ὁ τοῦ Ναυῆ Ἰη-
 σοῦς ἔλεγε „στῆτω ὁ ἥλιος κατὰ Γαβαῶ καὶ ἡ σελήνη κατὰ
 φάραγγα Αἰλώμ,” τότε πρὸς αὐτὸν ἐροῦμεν ὅτι ὅπου βοῦ-
 λεται ὁ θεός, νικᾷται φύσεως τάξις. εἰ γὰρ ἐν τῇ χειρὶ
 Β αὐτοῦ τὰ πέρατα τῆς γῆς, εἰ καὶ τοὺς στύλους τῆς γῆς αὐ- 20
 τὸς ἐστερέωσε, καθά φησιν ὁ Δαβὶδ, εἰ ἐθεμελίωσε τὴν γῆν

4. ἀκύλουθον F.

dere, qui coelum prius condiderit, ac deinde terram. cum enim
 priore loco fundamenta iaciantur, atque ita deinde tectum impona-
 tur aedificiis, omnino terra prius in ortum producenda erat, ac tum
 demum coelum quoque creandum. verum aliter egisse deum nequa-
 quam tibi mirum videatur. nam cum opera ipsius omnia naturae leg-
 es excedant et omnem artis seriem, nihil novum, si etiam in mun-
 di creatione coelum priore loco, terram secundo condidit. hoc modo
 divinus ille Iohannes hanc dubitationem explicavit. alii vero dicunt
 deum summum artificem primum coelo condito deinde terram creas-
 se, ut hoc ipso ineffabilem sapientiam artemque suam declararet.
 nam cum de sententia Gregorii Nyssensis, hominis rerum divinarum
 peritissimi, per coelestis corporis motum celerrimum suo in loco
 terra stabiliatur et quasi constringatur, omnino conveniebat id prius
 creari quod alterum contineret quam quod contineretur. quodsi iam
 quis amplius dubitet, qui factum sit ut terra de fundamento suo
 non fuerit emota, quo tempore coelum non agitabatur motu suo
 ferebatur (hanc enim quaestionem eximius ille Maximus in iis quae
 ad Thalassium scripsit movet) Iesu Nave F. dicente „sol apud Ga-
 baonem subsistat et luna ad vallem Aelonem;” ei respondebimus, ubi
 deus vult, ordinem naturae vinci. nam si eius in manu sunt terrae
 limites, si terrae columnas ipse stabilivit, ut Davides loquitur, si

ἐπὶ τὴν ἀσφύλειαυ αὐτῆς ὥστε μὴ κλιθῆναι εἰς τὸν αἰῶνα, μὴ θανάματς εἶγε καὶ τοῦ οὐρανοῦ ἀκινήτου ποτὲ μείναντος τῆς οἰκείας ἢ γῆ βύσεως οὐκ ἐξέπεσεν. εἰ γὰρ καὶ φυσικῶ λόγῳ τὰ πάντα γίνονται σήμερον, ἀλλ' ἐπειδὴν ὁ τῆς φύσεως βουληθεῖη δεσπότης, τότε καὶ ὑπὲρ φύσιν ὀρωμεν οὐκ δλίγα τῶν πραγμάτων γινόμενα.

Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. καὶ ἐπειδὴ, καθὼς φησιν ὁ μέγας Βασίλειος, ἐξ ἀντιφράξεως τοῦ οὐρανοῦ σώματος βαθὺ σκότος ὁ ἀήρ ἐνε- V. 3
10 δύσατο (καὶ σκότος γάρ, φησίν, ἐπάνω τῆς ἀβύσσου), πα- C
ρήγαγε τὸ αἰσθητὸν τοῦτο φῶς ὥστε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς. οὐδὲ γὰρ ἀπορροῶγά τινα τοῦ νοητοῦ φωτὸς ἐκείνου τοῦ ταῖς αἰσθητοῖς προσόντος δυνάμεσιν ἐναποληφθῆναι ἔπρεπε τῶ ὑλικῶ τούτῳ κόσμῳ καὶ ὄρατῶ, ὅτι μηδὲ κοινωνία τοῖς ἐν ἀμφο-
15 τέροις νοητοῖς. κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ διεστηκέναι μὲν ἀπ' ἀλλήλων τὸν τε νοητὸν κόσμον καὶ τὸν αἰσθητὸν, ἐστηκέναι δὲ τῶν ἰδίων ὄρων ἐντὸς ἢ θεολόγος γλωσσο τραντάτα ἔφησε. πρόσεχε οὖν. ἐπειδὴ γὰρ προστάγματι θεῖῳ περιετάρθη ἀθρό- D
20 σαι τὰ ἔνδον, ἀναγκαίως τὸν ἐναποληφθέντα αὐτῶ τὸνον ἀφεγγῆ κατέστησε, τὴν ἐξωθεν ἀγῆν διακόψας. εἴ τι γὰρ

13. ἐναπολειφθῆναι P. 14. τοῖς] τις F. 20. ἐναποληφθέντα ego: ἐναναπολειθέντα F, ἀναπολειφθέντα P.

terrae fundamenta certa firmaque iecit, ut perpetuum ea loco non moveantur, desine mirari quod aliquando coeli motu quiescente de fundamento suo terra non exciderit. quarquam enim omnia ratione naturae consentanea fiant hodie, tamen si quidem ita naturae dominus ille velit, etiam supra naturae leges accidere non pauca videmus.

Creavit igitur initio coelum et terram. et quia, sicut eximius ille Basilius ait, ex obstructione corporis coelestis aër caliginem altam induerat (erant enim, inquit Moses, offusae abysso tenebrae), lucem hanc sensilem produxit deus, ut in terris ea luceret. quippe non conveniebat ut rivus quasi quidam et particula lucis illius intellectilis, quae expertibus crassae materiei potestatibus adest, in hoc crasso et adspectabili mundo relinqueretur, cum harum utraque nihil inter se commune habeat. nam lucis ipsius ratione mundus intellectilis et sensilis inter se diversi sunt, et utriusque lux suos intra limites consistit, quemadmodum Gregorius Theologus clarissime scripsit. animum igitur iis quae dicturi sumus advertite. cum mandato divino coelum circa se inclusas subito velut extensum fuisset, corpore continuo praeditum, quod facile interiora separare ab extrariis posset, necessario factum est ut inclusus intra coelum locus exers

ἦν πρὸ τῆς τοῦ αἰσθητοῦ τοῦδε κόσμου συστάσεως, ἐν φωτὶ διήγεν ὁμολογουμένως, ὡς ὁ θειότατος φησι Βασίλειος. οὐδὲ γὰρ αἱ τῶν ἀγγέλων ἄξιαι καὶ πᾶσαι αἱ ἐπουράναι στρατιαὶ ἐν σκότει διήγον, ἀλλ' ἐν φωτὶ καὶ πάσῃ εὐφροσύνῃ πνευματικῇ. τὸ τοῖνυν ἐγκόσμιον σκότος τῆ τοῦ οὐρανοῦ σώματος 5 παρηνέστη σκιᾶ. ἀλλ' ἐνταῦθα προσέχειν ἄξιον. οὐδὲ γὰρ προηγείται τῆς ἡμέρας ἢ νύξ, ὡς ἐδοξέ τισιν ἁμαθεσι. τὸ P. 4 γὰρ σκότος ἐκεῖνο τὸ πρὸ τῆς παραγωγῆς τοῦ ὄρατοῦ τοῦδε φωτός οὔτε οὐσία τίς ἐστιν (ἐξ ἀντιφράξεως γὰρ ὑφέστηκεν, ὡς προσίρηται) οὔτε νύξ ὠνομάσθη παρὰ τῆς ἁγίας γραφῆς, 10 ὡς ἐντεῦθεν τῆς ἡμέρας τὴν νύκτα προαίτησθαι. εἰ γὰρ καὶ τοῦ Μωσέως ἠκουσας λέγοντος ὅτι μετὰ τὸ διαχωρίσαι τὸν Θεὸν ἀναμέσον τοῦ φωτός καὶ ἀναμέσον τοῦ σκότους τὸ μὲν φῶς ἡμέραν ἐκάλεσε, τὸ δὲ σκότος ἐκάλεσε νύκτα, μὴ θαύμαζε. οὐδὲ γὰρ τὸ σκότος ἐκεῖνο τὸ πρότερον, ὡς Ἰω- 15 σηπος ἐν τῇ καθ' αὐτὸν ἀρχαιολογίᾳ φαίνεται λέγειν, ἀλλὰ τὸ μετὰ τὴν στατολήν τοῦ φωτός χώραν αὐτίκα λαβόν, ἐκεῖ- B νω νύκτα ἐκάλεσε. „καὶ ἐγένετο” γὰρ φησιν „ἑσπέρα, καὶ ἐγένετο πρῶτὴ ἡμέρα μία.” καὶ πείθου τῷ μεγάλῳ Βασιλείῳ λέγοντι ὅτι ἡ πρὸ τῆς γενέσεως τοῦ φωτός ἐν τῷ κόσμῳ κα- 20 τίστασις οὐχὲ νύξ ἦν ἀλλὰ σκότος. τὸ μέντοι διασταλὲν πρὸς

15. ὡς — λέγειν om CF.

lucis maneret, secreta nimirum ab eo luce illa extrarla. nam si quae extiterunt ante mundi huius sensilis et interitui obnoxii ortum, haud dubie in luce versabantur, ut magnus ille noster Basilius inquit, nec vel angeli vel caeterae coelestes copiae in caligine degebant, sed in luce ac omni laetitia spirituali. quamobrem sequitur has in mundo primum condito tenebras ex corporis coelestis umbra fuisse perfectas. hoc tamen loco diligenter a nobis considerari quippiam, operae pretium fuerit. non diem nox praecessit, ut imperitis quibusdam videtur. nam illae tenebrae quae ante lucis huius aspectabilis creationem extiterunt, nec essentia quaedam erant (etenim ex obstructione quadam ortae sunt, ut prius est indicatum), nec sacris in litteris nox appellantur, ut inde concludi possit diem noctem esse praeponendam. quanquam enim dicere Mosem audias deum, postquam lucem a tenebris distinxisset, lucem quidem appellasse diem, tenebras vero noctem, mirum id tamen nequaquam tibi videatur. quippe non caliginem illam priorem, quemadmodum in libris Originum suis sentire Iosephus videtur, sed eam quae post collectionem lucis suum mox locum accepit, noctem vocavit. sunt enim haec verba Mo- „facto vespere ac mane dies unus extitit.” Iocirco potius magno Basilio fidem habe, qui ait eum statum rerum, qui ante lucis ortum in mundo exstiterit, non noctem sed tenebras fuisse, cum id quod

τὴν ἡμέραν, τοῦτο νῦν ὠνομάσθη, ὅπερ νεωτέρας προσηγορίας μετὰ τὴν ἡμέραν τετύχηκεν. οὐκοῦν ἡ ἡμέρα προηγείται τῆς νυκτός. τὸ γὰρ φῶς ἐκεῖνο διακεχυμένον ὄν ἄπανταχοῦ συνεστελλέτο κελεύσει τοῦ παραγαγόντος αὐτὸ θεοῦ, 5 συστελλόμενον δὲ πάροδον ἐδίδου τῇ νυκτί, καθά φησιν Ἰουστίνος ὁ φιλόσοφος ὁ καὶ μύρτυς Χριστοῦ, καὶ μετ' ἐκείνον C ὁ μέγας Βασιλεῖος. ἔνθεν τοι καὶ τὸ μῆκος ἀμφοτέρων ἐπιστάπτων ὁ Μωσῆς καὶ μίαν ἡμέραν ἀποκαλᾶν, οὕτω τὴν ἐκμέτρησιν τῶν χρόνων ποιεῖ, „καὶ ἐγένετο” λέγων „ἑσπέρα, 10 καὶ ἐγένετο πρῶτὴ ἡμέρα μία.” ἐπὶ γὰρ οὖν, ἀγαπητέ, ὡς εἶγε τὸ σκότος ἐκεῖνο προηγέτο τῆς ἡμέρας, ἐκεῖθεν ἂν ὁ Μωσῆς καὶ τὴν τῶν ἡμερῶν ἐποιεῖτο ἐκμέτρησιν. ταῦτα μὲν οὖν ἐπιβεβαίωσεν καὶ αὐτὸς ὁ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς. ἐν γὰρ τῇ εἰς τὴν ἑξαήμερον τρίτῃ αὐτοῦ ὁμιλίᾳ φησὶν ὅτι εἰπὼν ὁ 15 Μωσῆς „καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρῶτὴ ἡμέρα μία” ἔδειξε σαφῶς ὅτι τὸ τέλος τῆς νυκτός πληρῶμα τῆς ἡμέρας ἐστίν· ἐπὶ γὰρ τούτῳ καὶ ἀμφοτέρων τὸ μῆκος ἡμέραν μίαν D εἰκότως ἐκάλεσεν. οὕτω μὲν οὖν, ὁ μέγας Βασιλεῖος περὶ τοῦ Μωσέως φησὶν, ἵνα τὰ πρεσβεῖα τῆς γενέσεως ἀποδῶ τῇ V. 4 20 ἡμέρᾳ, πρότερον εἶπε τὸ πέρας τῆς ἡμέρας, εἶτα τῆς νυκτός, ὡς ἐφεπομένης τῆς νυκτός τῇ ἡμέρᾳ *). ἄφες λοιπὸν τὰ τοῦ

4. τοῦ deerat. 8. καὶ] διὰ P. 9. ποιεῖται? 17. τοῦ τῶν P. *) Damasceni apud Leunclavium locus deest CFV.

diei deinde oppositum fuerit, noctis nomen acceperit, appellationem scilicet diei voce recentiorem. quapropter noctem dies praecedit. nam lux illa hinc inde diffusa colligebatur mandato dei, qui eam condiderat; collecta vero, ut Iustini philosophi Christianique testis ac eundem secuti Basilii verbis utar, nocti velut aditum quendam patefaciebat. quo fit ut spatium utriusque coniungens Moses, idque diem appellans unum, temporis mensuram quandam instituat, cum ait „facto vespere ac mane dies unus exstitit.” quamobrem animadvertito, dilecte fili, quod si caligo ea diem praecessisset, omnino Moses dierum inde mensuram facturus fuerit. confirmat haec etiam aureus orator ille noster. sunt enim haec ipsius verba oratione de sex dierum operibus tertia „cum dicit Moses, facto vespere ac mane dies unus exstitit, perspicue demonstrat, finem noctis integrum diem abolvere. nam eam ob causam utriusque spatium recte diem unum appellavit. eodem modo magnus etiam Basilius inquit Mosem, ut priores ortus partes diei tribueret, primum diei finem expressisse, deinde noctis, tanquam nocte diem sequente. quin etiam Damascenus ille Iohannes, capite decretorum suorum 20, sic de hac quaestione disserit: „prior exstitit dies, ac nox posterior. itaque nox diem sequitur, et ab initio diei noctisque numeratur.” quamobrem in hac

Ἰωσήπου · σκότους γὰρ ἐκεῖνος ὡς Ἰουδαῖος ὑπαρχων μεστός ἀναβλέψαι πρὸς τὸ φῶς οὐκ ἠθέλησεν. ἔνθεν τοι καὶ τὴν νύκτα τῆς ἡμέρας προέταξε.

Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα, καὶ ἐγένετο πρωτὴ ἡμέρα μία. τί-
νος ἔνεκεν ἐνταῦθα εἶπεν ἡμέρα μία, καὶ οὐκ εἶπεν ἡμέρα 5
P. 5 πρώτῃ; καίτοι γε τοῦτο ἦν ἀκολουθότερον, εἶγε μετὰ ταῦτα
ἔμελλε λέγειν „καὶ ἐγένετο ἑσπέρα, καὶ ἐγένετο πρωτὴ ἡμέρα
δευτέρα.” τῆς γὰρ δευτέρας καὶ τῆς τρίτης ἐξ ἀνάγκης πρώ-
τη κατάρχει τε καὶ προηγείται. εἶπεν οὖν ἡμέρα μία τὸ μέ- 10
τρον ἡμέρας καὶ νυκτὸς περιορίζων, καὶ συνάπτων τοῦ ἡμε-
ρονυκτίου τὸν χρόνον, ὡς τῶν εἰκοσιτεσσάρων ὥρων μιᾶς
ἐκπληρουσῶν ἡμέρας διάστημα, συνυπακουμένης τῇ ἡμέρᾳ
δηλονότι καὶ τῆς νυκτὸς · καὶ γὰρ ἡ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ
αὐτοῦ σημείου ἐπὶ τὸ αὐτὸ πάλιν ἀποκατάστασις ἐν μιᾷ ἡμέ- 15
ρα γίνεται.

B Καὶ περὶ μὲν τῆς οὐσίας τοῦ οὐρανοῦ πλέον οὐ δεῖ πο-
λυπραγμαιοεῖν, εἶγε καὶ μᾶλλον ὁ προφήτης Ἡσαΐας ὡσεὶ κα-
πνὸν αὐτὸν στερεωθῆναί φησιν ὑπὸ Θεοῦ, τὴν φύσιν ἐντεῦ-
θεν αὐτοῦ παριστῶν, ὅτι λεπτὴ λίαν ἐστίν. ὁ δὲ Πλάτων
οὐσιοθῆναί λέγει τὸν οὐρανὸν ἐκ τῆς αὐτοειδεστέρως μοίρας 20

20. αὐτοειδεστέρως P.

parte missum mihi Iosephum facito, qui cum, ut natione Indaeus, caliginis plenus fuerit, ad lucem suspicere noluit, eaque de causa noctem ante diem numeravit.

Verum cur unum diem Moses, non primum dixit, cum ait „facto vespere ac mane dies unus exstitit?” cur, inquam, non potius dixit, dies primus exstitit? etenim hoc rationi magis consentaneum fuisset, quando secundum haec dicturus erat „factoque vespere ac mane dies alter exstitit.” quinetiam secundum et tertium diem primus necessario praecedit. nimirum diem unum dixit, mensuram diei noctisque definiens, et spatii diurni nocturnique cursum coniungens, tanquam explentibus intervallum ac tempus diei (nocte interim sub diei vocabulo comprehensa) viginti et quattuor horis. nam coeli ab uno eodemque puncto moti ad idem reversio diei unius spatio fieri consuevit.

De coeli autem essentia naturaque curiose quippiam inquiri amplius haud oportet quam quod vates Esaias dixit, coelum a deo tanquam fumum quandam stabilitum esse; quibus verbis eius natura declaratur esse admodum tenuis. Plato coeli essentiam constare tradit ex parte quattuor elementorum sive principiorum lucidiore, atque illa ipsa re caeteris a corporibus secundis differre: nam ea de parte crassiore orta esse. secutus est autem has opiniones Plato propterea quod materiem corporis expertem praexistere putaret, de qua oriri volebat elementa illa quattuor, ex quibus mundus hic universus con-

τῶν τεσσάρων στοιχείων, κὰν τούτῳ διαφέρειν τῶν λοιπῶν
 σωματίων αὐτόν· ταῦτα γὰρ ἐκ τῆς παχυτέρας μερίδος τὴν
 γένεσιν ἔσχηκεν. ταῦτα δὲ πάντως ὁ Πλάτων ἐδόξαζεν, ἐπει-
 δὴ προϋπάρχειν ᾤετο τὴν ἀσώματον ὕλην, ἀφ' ἧς ἄρα τὰ
 5 τέσσαρα στοιχεία. ἀλλ' ἐρρέτωσαν, ὡς μέγας φησὶ Μάξι- C
 μος, οἱ λέγοντες ὅτι οὐδὲν ἔξ οὐκ ὄντων ἐγένετο· ἡμεῖς γὰρ
 φαμεν, ὡσπερ τῆς μεγαλοσύνης τοῦ πεποικηκότες οὐκ ἔστι
 πέρας, οὕτως οὐδὲ τῆς σοφίας αὐτοῦ καὶ δυνάμεως κατάλη-
 ψις. ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ἑτεροούσιον τὸν οὐρανὸν καὶ πέμπτον
 10 σῶμα καλεῖ. καλεῖ δὲ αὐτὸν ἑτεροούσιον καὶ ἄλλο τι παρὰ
 τὰ τέσσαρα, ὅτι καὶ τῆ κίνησις ἀμφοτέρων ἄλλη καὶ ἄλλη.
 τὰ μὲν γὰρ ἄνω φέρονται ὡς κοῦφα, τὰ δὲ πάλιν ὡς βαρέα
 ὄντα κάτω κέκτιται τὴν φορᾶν· ὁ δὲ οὐρανὸς κυκλικὴν ἔχει
 τὴν κίνησιν, ἐφ' ᾗ καὶ ἄλλο τι παρὰ τὰ τέσσαρα δοξάζει
 15 αὐτόν. καὶ οὗτοι μὲν οὕτως. ἡμεῖς δὲ καταβάλλεσθαι ὑπ' D
 ἀλλήλων ἀφέτες αὐτούς, τῷ θεόπτῃ πεισθῶμεν Μωσεὶ λέ-
 γοντι „ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.”
 κἀντεῦθεν ἐκ τοῦ κάλλους τῶν δρωμένων τὸν ὑπέρχαλον ἐν-
 τοώμεθα, ὡσαύτως ἐκ τοῦ μεγέθους αὐτῶν ἀναλογιζώμεθα
 20 τὸν ὑπερμεγέθη καὶ ἄπειρον· κατὰ γὰρ τὸν σοφὸν Σολομῶν-
 τα ἐκ μεγέθους καὶ καλλονῆς κτισμάτων ὁ γενεσιουργὸς αὐ-
 τῶν θεωρεῖται. καὶ τί χρὴ πολλὰ λέγειν; ἐκ τεσσάρων μὲν

3. ταῦτα — κατάληψις om F aliiq. 16. θεόπτῃ] αὐτόπτῃ
 Leuclavius. 22. καὶ τί — τοσαῦτα om F.

staret. verum enimvero valeant illi, ut insignis viri Maximi verbis
 utar, qui de nihilo quicquam ortum negant. nos enim profitemur
 itidem, ut maiestas et amplitudo creatoris nullis sit inclusa descri-
 ptisque terminis, ita nec sapientiam eius nec potestatem percipi posse.
 Aristoteles autem alterius cuiusdam essentiae coelum esse putat
 et quintum corpus appellat. addit esse coelum alterius essentiae, ni-
 mirum ab essentia quattuor elementorum diversae, propter illam
 causam, quod amborum motus diversi sint. nam elementa quattuor
 partim ut levia sursum feruntur, partim ut gravia sic a natura com-
 parata sunt ut deorsum motu suo vergant, cum interim coelum in
 orbem feratur. de quo sequi necesse sit ut diversum a quattuor ele-
 mentis esse quiddam statuatur. haec sunt horum opinionum. nos autem
 facta illis potestate seipso everteendi ac lapidandi, Mosis fidem ha-
 beamus, ut qui rebus ipsis ab se perspectis dixerit „initio deus coe-
 lum ac terram creavit.” adeoque deinceps ex ipsarum rerum sub ad-
 spectum cadentium pulchritudine pulcherrimum illum rerum aucto-
 rem animo complectamur, perinde ac de magnitudine creatorum eo-
 rundem conditorem ipsorum percipimus. et quid multis verbis opus

οὐν στοιχείων τὰ κρίματα συνέστησαν, πλὴν οὐκ ἐκ τῆς
 ἄσωμάτου ὕλης τὰ στοιχεῖα τὸ εἶναι εἰλήφρασι κατὰ τοὺς
 P. 6 ἔξωθεν, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ τοῦ πάντων δημιουργοῦ καὶ Θεοῦ· ἐν
 V. 5 τῇ πρώτῃ γὰρ ἡμέρᾳ καθ' ἣν ἐξ οὐκ ὄντων παρήγαγε τὸν
 οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ὁ Θεός, τηνικαῦτα καὶ αὐτὰ συμπαρή- 5
 γαγε τὰ στοιχεῖα, ὡς ἐντεῦθεν πάντα πρὸς τὸ εἶναι παρὰ-
 σθαι. καὶ περὶ μὲν τοῦ οὐρανοῦ τοιαῦτα.

Περὶ δὲ τῆς γῆς εἰδέναι ὀφείλεις ὅτι μέσον αὕτη τοῦ
 παντὸς ἀπῆώρηται. καὶ τοῦτο γνοίης ἂν ἐκ τῆς τῶν ἄστρον
 κινήσεως. ἰσομεγέθη καὶ γὰρ σύμπαντα φαίνεται ἡμῖν ἀνα- 10
 τέλλοντα καὶ μεσουρανοῦντα καὶ δύνοντα. καὶ τοῦτό ἐστιν
 ὅπερ ὁ μέγας Βασιλεῖος ἐν τῇ περὶ φωστήρων ἑκτη αὐτοῦ
 B ὀμιλίᾳ φησί, „τῷ δὲ ἡλίῳ οὐδεὶς ἐστιν ἐγγυτάτω καὶ οὐδεὶς
 πορρωτάτω, ἀλλ' ἐξ ἴσου τοῦ διαστήματος τοῖς κατὰ πᾶν
 μέρος τῆς γῆς κατακισμένοις προσβάλλει.” πρόσεχε οὖν. εἰ 15
 γὰρ παρήλλαξεν ἡ γῆ τὴν μεσότητα, ἐχρῆν ὀποτέρῳ μὲν
 προσεχωρήκει τῶν πέραξ μερῶν, ἐκείσε τὰ ἄστρα γινόμενα
 ὀμᾶν μείζονα, ἀφ' ὧν δὲ διέστηκεν αὕτη, ἐν τούτοις ἐλάσ-
 σονα ταῦτα ἀθρεῖν. νῦν δὲ ἀπανταχόθεν ἴσα δρώμενα διδά-
 σιν ἡμῖν ἐννοεῖν ὅτι μέσον ἡ γῆ τοῦ παντὸς ἀπῆώρηται. καὶ 20
 γὰρ εἰ μὴ τοῦτο ἦν, εἰ μὴ καθάπερ εἶπομεν, ἀπῆωρημένη
 αὕτη παρήγετο κατ' ἀρχάς, οὐκ ἂν αἱ κατὰ τύπους κινήσεις

14. τοῖς] τοῦ P.

est? de quattuor quidem elementis omnia producta sunt, verum non
 ex illa materie corporis experte naturam essentialique suam elemen-
 ta acceperunt, quae extrariorum est sententia: sic tamen haec intel-
 ligantur, ut omnia rerum ab opifice profecta fateamur. nam die pri-
 mo, quo caelum ac terram de nihilo in ortum produxit, ipsa simul
 elementa condidit, ut inde porro caetera provenirent. atque hactenus
 et huiusmodi de caelo dicta sunt.

Terram scire debes in universitatis rerum medio quasi suspensam
 esse; quod ipsum licet de siderum motu cognoscas. nam ea nobis
 esse magnitudinis eiusdem videntur omnia, sive orientur sive medio
 sint in coelo sive occidant. atque hoc illud est quod magnus noster
 Basilius in oratione sexta de luminaribus ait, neminem soli proximi-
 um esse nec a sole longissime distare, sed eum intervallo pari ad
 quasvis terrae partes inhabitantes accedere. quamobrem haec velim
 tecum ipsius ante consideres. nam si medium huius universi locum
 terra non obtineret, sequi necesse foret ut ad quamcunque partem
 forte propius accederent sidera, istic maiora viderentur, a quibus
 autem longius abessent, in iis minora conspicerentur. nunc vero cum
 quibusvis ex partibus appareant aequalia, cogitandum nobis reman-
 quunt terram in universi medio pendere. nam absque illo foret, hoc

αὐτῆς ὑπ' ἀνέμων ἐγίνοντο. αἴτιος μὲν γὰρ τοῦ σεισμοῦ ὁ
 θεὸς κατὰ τὸν εἰπόντα προφήτην „ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν
 καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν,” τὸ δὲ συνεχῶς τούτου γίνεται καὶ
 παρὰ τὴν τῶν ὑπογείων ἀνέμων κίνησιν. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ
 ἰσχυρότων μεγάλων σεισμῶν ἄνεμοι τῷ τότε οὐκ εἰσὶν, ὡς ἐγ-
 κλειομένων αὐτῶν ὑποκάτω κατὰ τόπους καὶ μᾶλλον ὑπάν-
 τρους.

Εἰ δὲ καὶ τί ἐστὶν ὁ ἄνεμος ἐπιζητεῖς καὶ πόθεν ἔχει
 τὴν γέγεσιν, εἰδέναι ὀφείλεις ὅτι τινὲς μὲν τὸν ἀέρα φασὶ
 10 κινούμενον τὰς τῶν ἀνέμων αὔρας παρέχειν ἡμῖν, ἕτεροι δὲ
 αἰὲν ἐκ τῆς καπνώδους ἀναθυμιάσεως γεννᾶσθαι τὸν ἄνε-
 μον φάσκουσιν. οἷς δὴ καὶ προσέχειν σε πλέον βούλομαι. ἡ
 μὲν γὰρ τοῦ ἀέρος κίνησις ἔκλυτος ὑπάρχει καὶ χαλαρὰ, ἡ δὲ
 15 τοῦ ἀνέμου βιαιότερα τε καὶ τυραννική. καὶ δῆλον ἐξ
 αὐτῶν τῶν σεισμῶν· οὐδὲν γὰρ ἕτερόν ἐστιν ὁ σεισμὸς εἰ
 μὴ ὑπόγειος ἄνεμος. τεσσάρων δὲ ὄντων ὡς εἰπεῖν καθολι-
 κῶν ἀνέμων, ἀπηνλιώτης μὲν καὶ ζέφυρος οὐκ εἰσὶ σφοδρό-
 20 ται, βορρᾶς δὲ καὶ νότος τυραννικώτατοι, διότι ἐν μὲν
 τῷ βορείῳ καὶ νοτίῳ πόλῳ, ὅθεν ὁ βορρᾶς καὶ ὁ νότος πνεῖ,
 25 μὴ γινόμενος ὁ ἥλιος οὐ θερμαίνει τὰ ἐκεῖσε χωρία, ἀλλὰ
 μένει ψυχρὰ, ψυχρὰ δὲ ὄντα αἰεὶ ἐνικμά εἰσιν, ὥστε ὄμβρων
 πολλῶν γενομένων διὰ τὴν ψῦξιν, εἴτα τῆς γῆς διαβροχόν

est nisi locum istum initio rerum sortita esset, non etiam per ven-
 tos certis in locis quateretur. etenim terrae motionis causa quidem
 est deus, secundum illud vatis verbum „qui terram adspicit et eam
 facit tremere:” verum plerumque ventorum subterraneorum vis acce-
 dit. propterea vehementibus in succussionibus terrae nulli sunt ven-
 ti, tanquam inclusis eis infra terram, locis praesertim cavernosis.

Quodsi etiam cognoscere vis quid sit ventus et unde oriatur,
 scito nonnullos tradere quod aër motus ventorum nobis auras prae-
 beat. alii vero de fumea quasi quadam evaporatione ventum gigni
 dicunt, quibus habere te fidem volo. nam aëris motio quietior est
 ac mollior, venti vero vehementior, maiore vi atque impetu ruentis.
 potest hoc ipsis ex motibus terrae cognosci: nihil enim aliud est
 terrae motus quam ventus subterraneus. cum autem quattuor sint (ut
 ita loquar) universales venti, subsolanus quidem ac favonius non
 admodum vehementes sunt, aquilo vero et auster impetu ac vi ma-
 xima ruunt. nam cum locis aquilonali australique polo subiectis, un-
 de tam aquilo quam auster oriuntur, solis desit praesentia, necesse
 est ea minus incalescere, semperque tum frigoris copia tum humoris
 abundare. quo fit ut propter frigiditatem exortis frequenter imbribus
 irrigataque plurimum terra copiosi fumeique vapores istuc ascendant,

γενομένης, πολλή καπνώδης ἀναθυμίασις ἀναδίδεται, καὶ διὰ
 P. 7 τοῦτο σφοδροὶ ἄνεμοι γίνονται, ὃ τε βορρᾶς καὶ ὁ νότος. ἐν
 δὲ τοῖς ἀνατολικοῖς καὶ δυτικοῖς χωρίοις κινούμενος ὁ ἥλιος
 οὐκ ἔῃ ψῦξιν γενέσθαι πολλήν, καὶ διὰ τοῦτο οὔτε πολὺς
 ὑετὸς γίνεται οὔτε πολλή ἡ καπνώδης ἀναθυμίασις, ἅτε τῆς 5
 γῆς μὴ διαβροχομένης. ἐνθεν τοι καὶ οὐ σφοδροὶ γίνονται
 ἄνεμοι. ἀλλὰ καὶ ἐτήσιοι βόρειοι ἄνεμοι γίνονται μεθ' ἡμέ-
 ρας εἴκοσι τῆς θερινῆς τροπῆς, μετὰ τὴν τοῦ κυνάστρου ἐπι-
 B τολήν, τῆνικαῦτα γὰρ τῆς χιόνος λυομένης αὔραι γίνονται
 ψυχραὶ βόρειοι. καὶ τούτου χάριν οἱ διαληφθέντες ἄνεμοι 10
 τῷ καιρῷ τούτῳ καθ' ἕκαστον ἔτος ἀπάρχονται πνεῖν. καὶ
 V. 6 περὶ μὲν τούτων οὕτως· ἄνεμον δὲ παρ' Ὀμήρῳ καλούμε-
 νον θύελλαν ὁ Ἀριστοτέλης τυφῶνα καλεῖ, διὰ τὸ παχὺ εἶ-
 ναι τὸ πνεῦμα καὶ οἶονεὶ τύπτειν τῇ φωνῇ τὸ παρατυχόν. αἰ-
 τία δὲ τοῦ τοιοῦτου ἀνέμου ἀτμίς παχεῖα ἄνωθεν ἀπὸ τῶν 15
 C νεφῶν φερομένη, εἴτε κατὰ γῆς εἴτε κατὰ θαλάσσης, ἥτις
 προσπταίουσά τιμιν ἀντιτύπῳ σώματι ἀναπάλλεται εἰς τοῦπί-
 σω, ἐπεὶ δὲ τὸ ἀναπαλλόμενον κωλύεται εἰς τοῦπίσω χωρεῖν
 ὑπὸ τοῦ ὀπισθεν ἐπακολουθοῦντος, ἐπὶ τὰ πλάγια διακλάται,
 εἴτα κάκεισθε ἀντιτύπῳ συναντήσασα πάλιν διασκορπίζεται, 20
 καὶ γίνεται ἐλιξίτης συστροφή τοῦ ἀνέμου, μετεωρίζουσα
 καὶ ἀπὸ γῆς καὶ ἀπὸ θαλάσσης τὰ παρατυχόντα σώματα.

21. ἐλιξίτης?

de quibus aquilo et auster, venti longe vehementissimi gignuntur. e
 diverso cum in locis Orientalibus et Occidentalibus perpetuo sol
 moveatur, magnum istic frigus oriri non patitur. quae causa est ut tum
 frequentes ibi pluviae sunt, nec evaporationes istae sumo consimiles
 excitantur, cum ipsa etiam terra non admodum sit irrigua. unde sequi
 animadvertis non acres impetuososve ventos inde provenire. praeter-
 ea venti quidam anniversarii, quos etesias appellant, iique borea-
 les, diebus ab aestiva solis conversione viginti, sub canini sideris
 ortum existere solent. nam cum id temporis nives colliquescant, au-
 rae quaedam frigidae ac boreales efficiuntur. quae causa est ut tum
 venti, quos indicavimus, flare singulis annis incipiant. atque haec
 de his dicta sunt. caeterum ventum illum quem thyellam Homerus
 appellat, Typhonem vocat Aristoteles, (Latini turbinem), propterea
 quod flatus ipse crassus sit, quasique sono suo verberet id in quod
 incidit. eius venti causa est vapor quidam crassus, sursum e nubi-
 bus delatus, sive hoc terra fiat sive mari, qui quidem vapor in
 corpus aliquod solidum et obsistens illis retro torquetur. et quia
 per vim retro actus hic vapor cedere nequit, obsistente illico quod
 a tergo sequitur atque imminet, iccirco veluti fractus in transversum
 agitur. ubi consimili modo exceptus a corpore quopiam solido rur-

ἔθεν τοι καὶ σίφωνα τὸν τοιοῦτον ἄνεμον καλοῦσαι· κατὰ κύκλον τε γὰρ εἰλεῖται περὶ τὴν γῆν, καὶ πρὸς τὴν οἰκειάν αὐθις ἐπανακάμπτει ἀρχὴν, ὅθεν καὶ λίθους ἐφέλκεται καὶ ἰσχυρῶν ἐπισύρεται καὶ λέμβους ἀνασπᾶ, ἃ δὴ καὶ ἐν ἄλλοις 5 τύποις καταρρηγνύμενα θαῦμα τοῖς θεωμένοις ἐμποιοῦσι καὶ ἐκκληξιν. ἔ δὲ ἐκνεφίας ἄνεμος ὁμοίως σχεδὸν τῷ τυφῶνι· κλῆν ὁ τυφῶν ὀράται διὰ τὸ παχυμερεστέραν οὐσίαν ἐκ τοῦ νέφους ἐφέλκεσθαι. καὶ οὐδὰ ὑετὸς παύει αὐτόν, εἰ μὴ μόνος ὁ βορρᾶς. καὶ ταῦτα μὲν, ἀγαπητέ, κατ' ἐπιτομὴν ἐσχ-

10 δίασται διὰ σὲ πολλὰ τῶν τοιούτων ἐφιέμενον.

Τῇ δὲ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ παρήγαγεν ἐκ τῶν ὑδάτων αὐτοῦ P. 8 τὸ στερεώμα, ὥστε διαχωρίζειν ἀναμέσον τοῦ ὕδατος τοῦ ἐπάνω τοῦ στερεώματος καὶ ἀναμέσον τοῦ ὕδατος τοῦ ὑποκάτω τοῦ στερεώματος. ὕδωρ ὁ θεὸς ἐναπέθετο διὰ τὴν τοῦ ἡλίου 15 θερμοτάτην φορὰν τε καὶ ἔκκαυσιν· καὶ εἰ μὴ ἔκειτο ὕδωρ ἐπισπιρίζον, συνετριβῆ ἂν ὑπὸ θερμῆς ὡς ἄγγος δοτράκινου μέσον φλογὸς ἰστάμενον καὶ ὕδωρ μὴ ἔχον. καὶ κάταθεν διὰ τοῦτο ὕδατα πολλὰ, ποταμοὶ τε καὶ λίμναι καὶ θάλασσαι, ὥστε μὴ καταφλεχθῆναι τουτί περιέγειον τῇ ὑπερβολῇ 20 τοῦ θερμοῦ. ἤδει γὰρ ὁ θεός, ὥς φησιν ὁ μέγας Βασιλεὺς, ὅσον ἀφώρισε τῷ κόσμῳ χρόνον εἰς διαμονήν, καὶ πόσῃ

sum dissipatur; fitque venti quaedam inflexio et turbo, sustollens in altum quicquid vel terra vel mari corripuit. hinc fit ut ventum hunc etiam siphonem appellent. nam in orbem circa terram agitatur et suum ad initium reflectit; quae causa est quamobrem ingenti vi lapides attrahat et terrenum pulverem rapiat et naviculas evertat. eae deinceps in alia loca distractae admirationem quandam et stuporem in spectatoribus excitant. ventus autem is quem Ecnephiam vocant, propemodum huic typhoni similis est, nisi quod typhonem etiam cernimus propter crassiorem eius essentiam e nube detrahi ac protrudi, quam ne pluvia quidem dissipare potest, solo borea excepto. haec tua causa, dilecte fili, breviter exponere lubuit, quando rerum huiusmodi cognitionem expeti abs te mirifice scio.

Altera die deus ex aquis firmamentum condidit, quod interstingeret aquas, praesertim secretis illis quae supra firmamentum existunt. et quamam, obsecro, de causa deus supra firmamentum aquam collocavit? propter ardentissimum solis motum atque calorem. nam nisi aqua istic esset reposita, aestus instar vasis testacei media in flamma stantis et ab aqua destituti omnia disperderet. et infra firmamentum itidem aquae variae, flumina stagna maria sunt, ut ne partes hae terrestres propter caloris immensitatem exurantur. norat enim deus, quemadmodum Basiliius ait, quantum mundo temporis ad durationem eius destinasset, et quantum fomenti reponendum igni fo-

χρῆ τῆ πυρὶ προαποθέσθαι δαπάνην. καλῶς ὁὖν ἔλεγεν ὁ Δαβὶδ „ὁ θεμελιώσας τὴν γῆν ἐπὶ τῶν ὑδάτων.“ ἐπειδὴ γὰρ τὰ ὕδατα τὴν γῆν ἐπινοτίζοντα φυλάττουσιν αὐτὴν ὥστε μὴ καταφρυγῆται τῆ πυρὶ, ἀληθῶς ἂν εἴη ταῦτα τῆ γῆ θεμέλιον ὄχρωτάτον. ὅτι δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, καὶ ὅτι τὰ 5 ὕδατα καθάπερ τι θεμέλιον ὑπανέχουσι τὴν γῆν, ὁ χουσορ-
 C ρήμων Ἰωάννης ἐν τῇ βίβλῳ τῶν ἀνδριάντων ἀριδιηλότερον ἔδειξε, κατὰ ῥῆμα διεξιὼν οὕτως ἡ γῆ, ἐὰν ἐπιλίπωσιν αὐτὴν αἱ πηγαὶ καὶ ἡ παρὰ τῆς θαλάσσης καὶ τῶν ποταμῶν ἐνσπειρομένη νοτίς, καταφρυγείσα τελείως ἀπόλλυται.” ἔσται 10 μέντοι ὅτι καὶ πάντα καταφρυγῆσεται τῆ πυρὶ, ὡς ὁ προφη-
 της Ἡσαΐας φησὶν ἐν οἷς πρὸς τὸν τῶν ὄλων θεὸν διαλέγε-
 ται „ὁ λέγων τῆ ἀβύσσῳ, ἐρημωθήσῃ, καὶ πάντας τοὺς πο-
 ταμούς σου ξηρανῶ.”

Παράγει οὖν ἔξ ὑδάτων τὸ στερέωμα ὁ θεός, καλέσας 15 αὐτὸ καταχρηστικῶς οὐρανόν. κυρίως μὲν γὰρ ἄβυσσος ἐκεῖ-
 νος ὁ πρῶτος λαβὼν ἔξ οὐκ ὄντων τὴν σύστασιν· κατὰ δευ-
 D τερον δὲ λόγον καλεῖ οὐρανὸν ἡ γραφὴ καὶ αὐτὸ τὸ στε-
 V. 7 ρέωμα τὸ ἔξ ὑδάτων, ὡς εἵπομεν, γεγονός. ἐπίγνωθι οὖν ἐντεῦθεν ὅτι δύο παρέδωκεν οὐρανοὺς ἡ γραφὴ. καὶ οἱ μὲν 20
 “Ἕλληγες ἓνα δισχυρίζονται εἶναι οὐρανόν, ὡς τῆς Μωσαϊ-
 κῆς ἱστορίας παντάπασιν ὄντες ἀμύητοι· ὁ δὲ μέγας Βασι-
 λειὸς φησὶν ὅτι τοσοῦτον ἀπέχομεν τῆ δευτέρῃ ἀπιστεῖν ὡς

ret. propterea praeclare dictum est a Davide (Psalm. 23 2) „qui ter-
 ram in aquis fundavit.” nam cum aquae terram humectare non desi-
 nant, et eam ut immunis sit ab ignis exustione conservent, recte
 dici aquae fundamentum illius firmissimum possunt. quae quidem
 ita se habere ac fundamenti cuiusdam instar aquas terram sustinere,
 Iohannes Chrysostomus in libro de statuis illustrius etiam ostendit,
 his verbis utens „terram a fontibus suis desertam et ab humore, qui
 a mari ac fluminibus ei velut inspergitur, necesse prorsus est ex-
 rescere. et erit aliquando tempus, cum ab igne cuncta exurentur,
 quemadmodum vates noster Esaias inquit (19 5), cum universitatis
 huiusce deo quasi colloquens, „qui ad abyssum ait, deserta esto,
 cunctique fluvii tui exarescant.”

Itaque deus ex aquis firmamentum condidit, et ipsi quoque coeli no-
 men dedit: sed proprie coelum vocatur illud quod prius est conditum,
 et quidem ex nihilo. secunda vero significatione coelum sacrae litterae
 vocant etiam fundamentum hoc ex aquis, ut dictum est, ortum. de quo
 iam intelligis tradere litteras sacras duos coelos, tametsi coelum uni-
 cum esse statuunt ethnici, prorsus scilicet historiae Mosaicae rudes et
 imperiti. quin magnus etiam Basilius ille scripsit, tantum abesse ut

καὶ τρίτον ἐπιζητεῖν, οὗ τῆς θέας ὁ μακάριος Παῦλος ἤξιώ-
 το. καὶ αὐτὸν γὰρ τὸν ἀέρα καλεῖν εἶωθεν οὐρανὸν ἢ γρα-
 φῆ· „τὰ πετεινὰ“ γὰρ φησι „τοῦ οὐρανοῦ,” καὶ „δώσει
 κύριος ἀπὸ τῆς ὑδροῦσος τοῦ οὐρανοῦ.” αὐτὸ τοῦτο καὶ ὁ Λα-
 5 μμασκηνὸς Ἰωάννης ἐν τῷ εἰκοστῷ αὐτοῦ κεφαλαίῳ παρίστησι,
 τρεῖς εἶναι λέγων οὐρανοὺς, αὐτίκα τὸν ἐξ οὐκ ὄντων ἐξ
 ἀρχῆς παραχθέντα, τὸν ἐξ ὑδάτων τε λαβόντα τὴν σύστασιν
 καὶ αὐτὸν τὸν ἀέρα. καὶ δηλοῖ τοῦτο ἡ γραφὴ λέγουσα „τὰ
 πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ.” πρόσεχε οὖν. ὁ πρῶτος μὲν γὰρ οὐ- P. 9
 10 ρανὸς ὁ ὑπὲρ κεφαλῆς ἡμῶν ὑψηλωμένος ἀήρ, δεῦτερος αὐ-
 τὸ τὸ στερέωμα, καὶ τρίτος ὁ ἐξ οὐκ ὄντων κατ' ἀρχὰς γε-
 γονώς, εἰς ὃν δὴ καὶ ὁ πάμμεγας ἠροπάγη Παῦλος. εἰ δὲ
 καὶ πλείους οὐρανοὺς ὁ Δαβὶδ ὑπεμφαίνει λέγων „αἰνεῖτε αὐ-
 τὸν οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν,” μὴ θαύμαζε· ἡ γὰρ Ἑβραϊς
 15 γλωττα πληθυντικῶς ἐκφέρειν εἶωθε τὰ ἐνικά, ὡς ὁ χρυσοῦς
 τὴν γλωττιαν φησίν. οὕτω μὲν οὖν νοήσεις καὶ ἔνθα λέγει
 „τῷ καταδιελόντι τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν εἰς διαιρέσεις·” μία
 γὰρ ἐκεῖσε διαιρέσεις γέγονε, καὶ οὐ πολλάι. καλεῖ δὲ τὸν
 δεῦτερον οὐρανὸν στερέωμα ἢ γραφὴ πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ B
 20 πρῶτου οὐρανοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ ὕδατος· εἰκὸς γὰρ τὸν
 ἐπεὶνον λεπτομερέστερον σῶμα τυγχάνειν καὶ εἰλικρινέστερον.

4. αὐτὸ — οὐρανοῦ accesserunt e V.

secundum hoc coelum negemus, ut tertium praeterea inquiramus,
 cuius inspectio beato Paulo contigit. quippe ipsum aëra quoque lit-
 4 terae sacrae coelum appellare consueverunt, verbi gratia cum aiunt
 (Psalm. 8 9) „volucres coeli,” item (Gen. 27 39) „largiatur tibi do-
 minus rorem coeli.” tradit hoc ipsum et Iohannes Damascenus 20
 capite, quod est de coelo; quo quidem in capite coelos esse tres
 ait, nimirum illud primo coelum, quod rerum initio de nihilo con-
 ditum fuerit, deinde alterum ex aquis factum, tertio loco ipsum
 aëra, de quo intelligendum sacras litteras loqui, cum coeli volu-
 crum mentionem faciunt. itaque velim animadvertas coelum primum
 esse hunc aëra supra caput nostrum explicatum, secundum ab illo
 ipsa firmamentum, tertium id quod de nihilo principio conditum
 fuit, in quod etiam magnus ille Paulus est abreptus. neque mirum
 tibi videatur Davidem videri plures etiam coelos statuere, quum in-
 quit (Psalm. 148 4) „ipsi coelorum coeli dominum celebrate.” nam
 Hebraica lingua voces etiam singulares numero multitudinis efferre
 consuevit, ut Chrysostomus ait. sic et illud accipies quod Davides
 idem dixit (Psalm. 135 13) „qui rubrum mare divisit in sectiones.”
 nam sectio tantum una fuit, non plures. et vocant firmamentum lit-
 terae sacrae coelum secundum ad prioris coeli distinctionem, et
 ipsius etiam aquae. vero enim consentaneum est coelum illud prius

καὶ δῆλον ἐξ ὧν ὁ Ἡσαΐας φησὶν „ὁ στερεώσας τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ καπνόν.” ὡσαύτως καὶ τὸ ὕδωρ αὐτὸ ἀραιὸν τε καὶ μαλακὸν πρὸς αὐτὸ συγκρινόμενον τὸ στερέωμα.

Ὁ μὲν οὖν Ἰωσήπος ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἀρχαιολογίᾳ φησὶν ὅτι τὸ στερέωμα παραγωγὸν ὁ θεὸς κρυσταλλον αὐτῷ 5 περιέπηξε, νότιόν τι καὶ ὑετῶδες πρὸς τὴν ἀπὸ τῶν δρόσων ἀφέλειαν ἀρμοδίως αὐτὸ τῇ γῆ ἐμψυχάνησατο. οὐκ ἔχει δὲ καὶ τὰ τῆς ἀληθείας, ὡς οἶμαι, κατὰ τὸν ἐκείνου σκοπόν. **C**ίτνος ἐνεκεν; ὅτι δρόσοι καὶ ὑετοὶ πάχαι τε καὶ χάλαζαι καὶ χιόνες ἐξ ἀναθυμιάσεως λέγονται τῶν περὶ γῆν ὑδάτων 10 ἀνίστασθαι. καὶ πρόσεχε τῷ μεγάλῳ Βασιλεῖ περὶ τούτων οὕτως ἐν τῇ ἐξαήμερῳ αὐτοῦ διεξιόντι. „καλὴ μὲν οὖν ἡ θάλασσα ἐστὶ, καὶ ὅτι τοῖς ἀερίοις ὑδασιν ἀρχὴ τίς ἐστὶ καὶ πηγὴ, θαλλομένη μὲν τῇ ἀκτίνι τοῦ ἡλίου, ἀποτιθεμένη δὲ τὸ λεπτὸν τοῦ ὕδατος διὰ τῶν ἀτμῶν. ὅπερ ἔλκυσθὲν εἰς 15 τὸν ἄνω τόπον, εἶτα καταψυχθὲν διὰ τὸ ὑψηλότερον γενέσθαι τῆς ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἀνακλάσεως τῶν ἀκτίνων, καὶ ὁμοῦ τῆς ἐκ τοῦ νέφους σκιάς τὴν ψῦξιν ἐπιτεινούσης, ὑετὸς **D** γίνεται καὶ πιαίνει τὴν γῆν.” καὶ μάρτυς τῶν λεγομένων ὁ προφήτης Ἀμὼς λέγων „κύριος ὁ ποιῶν πάντα καὶ μετα- 20 σκευάζων, ὁ ἀνάγων τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης καὶ ἐκχέων αὐτὸ ἐπὶ πρόσωπον τῆς γῆς.” ὅτι δὲ τὸ λεπτότερόν τε καὶ πο-

6. ante νότιόν adde καὶ οὕτω vel simile quid.

esse subtilius quoddam corpus ac purius. patere videtur id de verbis Esaiæ (51) dicentis „qui coelum fumo consimile stabilivit” sic et aquam ipsam raram mollemque cum condidisset deus, ad firmamentum collatam, gelu ei circumdedit, ac humidam atque pluviam reddidit, ut terrae usibus aptam efficeret, quae de rore plurimum utilitatis capit.

An non haec ita se res vera habent? rores certe ac imbres, pruinae, grandines, nives de aquarum terrestrium exhalatione oriri traduntur. atque haec mihi magni Basilii verbis attendito, qui de his hoc modo disserit eo libro quem de sex primorum ab ortu mundi dierum operibus composuit. pulchrum, ait, quiddam est mare vel ea de causa, quod principium et fons est aëriarum aquarum. quippe cum a radiis solis incalescit, per exhalationes aquam suam tenuissimam amittit; quae superiora in loca delata frigoreque constricta, propterea quod in sublime attracta longius tum a terra tum solarium radiorum fractione absit, ipsa etiam nubis umbra frigus intendente fit pluvia, terramque fecundiorum reddit. hoc vates Amosus (6) verum esse testatur, cum inquit „dominus est qui et facit et immutat vicissim omnia; qui aquam marinam sursum attolit, et eam in terrae super-

τιμώτερον ἔκ τῆς θαλάττης ἀνάγεται τῇ τοῦ ἡλίου θερμότη-
 τι, οὐδείς ἂν ἀπιστήσειεν τοὺς ὑποκαιομένους λέβητας ἐν-
 τοῖσας, οἱ πλήρεις ὄντες ὑγροῦ πολλάκις κενοὶ κατελείφθη-
 σαν, εἰς αἰτῶν πάντως τοῦ ἐσομένου διακριθέντος. ἀλλὰ
 5 καὶ αὐτὸ τὸ τῆς θαλάττης ὕδωρ ἴσοι τις ἂν ὑπὸ τῶν ναυτι-
 λομένων ἐψόμενον κἀντεῦθεν τὴν χρεῖαν μετρίως παραμυθού-
 μερον· τῆνικαῦτα γὰρ σπόγγοις ὑποδεχόμενοι τοὺς ἀναγομέ-
 νους ἐκείθεν αἰμούς λαμα δίψης ἐν ταῖς ἀνάγκαις εὐρίσκου-
 σι. καλῶς οὖν ὁ προφήτης ἔλεγεν „ὁ ἀνάγων τὸ ὕδωρ τῆς P. 10
 10 θαλάσσης καὶ ἐκχέων αὐτὸ ἐπὶ πρόσωπον τῆς γῆς·” ὁ γὰρ V. 8
 εἶπε ταῖς κάτωθεν ἀναθυμιάσεσι καταπυκνούμενος σταγόνας
 ἀφήσει καὶ καταπιαίνει τὴν γῆν. κατὰ τοῦτο καὶ ὁ ἡλιος
 ἤρκα τὰ νότια παρεάσας ἐπὶ τὰ βόρεια μέρη τρέχει καὶ τὸ
 θέρος ἐργάζεται, ἀναλλοίσει τὰ ὕδατα καὶ τὰ ἡμέτερα ξηρα-
 15 νει σώματα. καὶ μέντοι καὶ τοὺς ποταμοὺς μικροτέρους
 ἔστιν ἰδεῖν. τούτῳ μέντοι τῷ λόγῳ καὶ τὸν Νεῖλον αὐτὸν οὐ
 κατὰ τὸν αὐτὸν τοῖς ἄλλοις φασὶ πλημμυρεῖν καιρὸν, ἀλλὰ
 μεσοῦντος τοῦ θέρους ἐπικλύζειν τὴν Αἴγυπτον, ὡς τοῦ γε
 ἡλίου τὴν βορειοτέραν τῆνικαῦτα διαθέοντος ζώνην, καὶ ταῖς B
 20 ἄλλοις μὲν ποταμοῖς ἐνοχλοῦντος, τούτου δὲ πλείστον ἀπέ-
 χοντος. ἡ μέντοι τῶν αἰτῶν φύσις οὐδὲν ἄλλο ἔστιν ἢ λε-
 λεκτυσμένον ὕδωρ. ἀναγομένων οὖν, ὡς εἴρηται, αὐτῶν τῇ

13. παρειώσας F.

ficiem effundit." iam partem illam maris subtiliorem magisque veluti
 potabilem per calorem solis ferri sursum incredibile nemini videri
 debet, qui lebetibus ignem sublici viderit. etenim illi prius aqua re-
 pleti deinceps humore dilapso saepe vacui relinquuntur, aqua cocta
 prorsus exhalante. videmus et ipsam aquam marinam ab iis coqui
 qui tempestatibus iactantur; indeque fieri ut eorum usui paulo sit
 accommodatior: nam spongiis vapores ebullientes excipiunt, quibus
 in aquae potabilis penuria sitim restinguunt. quapropter recte dictum
 est a vate nostro „qui aquam marinam sursum tollit et eam in terrae
 superficie effundit." etenim per exhalationes ortas de locis inferioribus
 densatus aër guttas quasdam demittit, hisque terram fecundat ac pinguefacit. itidem et sol, cum partibus australibus absolutis ad
 boreales se confert ac aestatem efficit, non solum aquas haurit et
 aridiora corpora nostra reddit, sed nonnunquam fluvios etiam minores
 exsiccet. eadem ratione fit quod Nilum exundare tradunt non
 consueto fluminibus caeteris tempore, sed aestate media Aegyptum
 cooperire, quo tempore sol coelestis cinguli partem aquilonalem per-
 meat, et caeteris quidem fluviis calore suo molestus est, ab hoc au-
 tem longissime abest. ipsa vaporum natura nihil est aliud quam at-
 tenuata scilicet aqua. hi ergo cum attractione solis, ut dictum est,

τοῦ ἡλίου ὀλκῆ, κἀντεῦθεν πυκνουμένου τοῦ ἀέρος, ὅσσοι καταρρηγνύνται χιόνες τε καὶ χάλαζαι, καὶ ὅσα τῆς ὑγρᾶς ὑπάρχει φύσεως ἔγγονα. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Οἶδα δέ, ἀγαπητέ, ὅτι καθ' ἱστορίαν ἐπελθοῦσα ἡ σὴ φιλομάθεια τὰ παρὰ Μωσέως γραφέντα περὶ τε τοῦ πρώτου 5 οὐρανοῦ περὶ τε τοῦ δευτέρου, στερεώματος δηλαδὴ, καὶ C περὶ τῶν ἐναπειλημμένων ὑδάτων μέσον τῶν δύο τούτων οὐρανῶν, ἐκλαβέσθαι τὰ τοιαῦτα καὶ κατὰ ἀναγωγὴν ἐπιζητεῖ. ταύτη τοι καὶ τὸν Σιναιτικὴν ἰδοὺ παράγω σοι θεῶν Ἀναστάσιον· ὃ γὰρ θεὸς οὗτος ἀνὴρ ἀκούσας τοῦ μεγάλου 10 Παύλου λέγοντος ὅτι πάντα εἰς Χριστὸν προτετύπωται, τὰ ἐν οὐρανῷ καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τούτου χάριν ἀλληγορικῶς τὰ πλείω τῆς παλαιᾶς ἐξελάβετο. καὶ ἄκουε τί φησι περὶ τῶν οὐρανῶν τέως αὐτῶν. „ἡ τοῦ ἀνωτέρου οὐρανοῦ ἀκατάληπτος φύσις ἐμοὶ δοκεῖ τύπον ἐπέχειν τῆς ἀοράτου καὶ ἀκα- 15 ταλήπτου λόγου θεότητος, τὸ δὲ στερέωμα τὸ κάτωθεν ἀελ- D θὸν τύπον ἐπέχειν τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀνθρωπότητος ἣν ἔλαβε κάτωθεν. τὸ δὲ ὕδωρ τὸ μέσον τῶν δύο ἐμπεριληφθὲν εἰκόνα διαγράφει τῆς ἀχράντου αὐτοῦ ψυχῆς μεσιτευούσης θεότητι καὶ σαρκὸς παχύτητι. ὅρα γὰρ ὅτι ὁ μὲν ἀνώτερος 20 οὐρανὸς φύσει ἀπ' ἀρχῆς οὐρανὸς ἐκλήθη, καθὰ καὶ ὁ θεός

in sublime tolluntur et aër inde densatur, pluviae nives grandines aliaque talia, de humoribus nimirum orta, delabuntur. ac de his quidem in hunc modum hactenus.

Non dubito autem, dilecte fili, te posteaquam nunc a Mose conscripta tum de coelo primo tum de altero, nimirum de firmamento et comprehensis inter hosce duos coelos aquis, percurreris, omnino, quae tua sedulitas est discendique studium, qui sublimius quiddam ex his elici possit indagaturum. ea de causa tibi divinum hominem, Anastasium illum Sinaiten profero, qui cum ex Paulo (1 ad Cor. 10 6) accepisset omnes res tam coelestes quam terrestres sic factas esse ut Christi figuras et imagines quasdam repraesentent, pleaque prisco in foedere perscripta sensu allegorico est interpretatus. quamobrem audi quid de coelis hisce duobus tradat superioris, inquit, coeli natura nobis incomprehensibilis continere mihi figuram quandam inadspectabilis illius et incomprehensibilis divinitatis videtur, quemadmodum firmamentum inferius humanae in Christo naturae similitudinem habet, quam ille de locis inferis adsumsit; cum interim aqua illa duorum coelorum in medio comprehensa nobis animam eius omnis plane labis expertem repraesentet, qua medium quasi quiddam est inter divinitatem et carnis crassitiam. ecce enim, coelum illud superioris principio coelum appellatum est, et quidem naturaliter, quemadmodum etiam deus ille sermo ab initio deus est. at fir-

λόγος ἀπ' ἀρχῆς Θεός ἐστί, τὸ δὲ στερέωμα τὸ κάτωθεν καὶ ἕλιον οὐκ ἀπ' ἀρχῆς μετὰ δὲ τὴν πρὸς τὸν ἀνώτερον ἔνωσιν οὐρανὸς ἐκλήθη, ἐπειδὴ καὶ τὸ ἅγιον τοῦ Χριστοῦ σῶμα τῇ θεώσει καὶ τῇ ἐνώσει λέγεται Θεός, οὐ μὴν τῇ οἰκείᾳ φύσει."

5 συμμαρτυρεῖ δὲ τοῦτο ὁ πάμμεγας Παῦλος, καταπέτασμα P. 11 λέγων τὴν ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ σάρκα, ἥτις κάτωθεν καὶ ἐξ αἱμάτων συνεπάγη, καθὰ δὴ καὶ αὐτὸ τὸ στερέωμα ἐκ τῶν κάτω νοτίδων. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον.

10 Τῇ δὲ τρίτῃ ἡμέρᾳ τὰ ὕδατα πάντα εἰς τὰς ἑαυτῶν συναγωγὰς συνῆχθησαν κατὰ θεῖαν κέλευσιν, καὶ οὕτως ἐφάνη ἡ ξηρά. τότε δὴ καὶ παντοίοις αὐτῇ φυτοῖς τε καὶ δένδροις παραδόξως ἐκαλλωπίζετο. τῷ γὰρ θείῳ δυ- B ναμωθεῖσα βουλήματι, ὡς ὁ Νύσσης φησὶν, ἀθρόον ἀπεκίνη- σεν ἅπαντα, οὐ χρόνου δεηθεῖσα πρὸς αὐξήσιν τῶν ἐξ αὐ- 15 τῆς ἀναδιδόμενων, ἀλλ' ὁμοῦ τοῖς ἄνθει καὶ τοῖς καρποῖς V. 9 ἐκπλαστήσασα θέαμά τι τερωψιδυμον ἦν. εἰ γὰρ ἀηδὲς τι πρᾶγμα καὶ παρεκτικὸν ὀδύνης ἢ ἄκανθα, ἀλλ' οὐκ ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς ἡ γῆ καὶ ταύτην ἀνέδωκεν, ἀλλ' ἠνίκα μετὰ τὴν πα- ράβασιν ἤκουσεν ὁ Ἀδὰμ „ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις 20 σου ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀνατελεῖ σοι." ἵνα γὰρ τῷ τερ- πῶ τὴν λύπην παρακειμένην ἔχωμεν καὶ τούτου τὴν ἁμαρ- 5. τούτῳ?

mamentum illud inferius et materiale non ab initio, sed post copulationem cum illo superiore coeli nomen accepit, quando et sacrosanctum illud Christi corpus propter deificationem et unionem deus esse dicitur, non a natura propria. testatur hoc et magnus ille Paulus, cum sanctam Christi carnem velamentum appellat, quae earo inferius adsumpta est de virginis sanguine, quemadmodum firmamentum factum est ex aquis inferis. habes quod hac in parte tibi sentiendum est.

Die tertia coactae sunt aquae omnes vi mandati divini suas ad collectiones, eoque modo siccum apparuit; quod quidem mox admirabiliter omnis generis plantis et arboribus exornabatur. quippe terra divinae voluntatis efficacia corroborata, quemadmodum Nyssensis antistes scripsit, haec omnia subito quasi peperit, non temporis egens intervallo ad incrementum eorum quae de ipsa exoritur: sed una cum floribus etiam fructus proferens, iucundum quoddam spectaculum praebebat. quodsi quis dicat spinam esse rem minime pulchram atque etiam molestam, is sciat eam rerum initio e terra non provenisse, sed post mandati divini violationem, cum haec Adamus audiret (Gen. 3 17) „infelicem tui labores terram experiantur, sentes atque carduos tibi procreet." nimirum ut voluptati dolo- rem adiunctum habeamus, eaque re peccati nostri nobis subeat recordatio, sicut Basilus ait, iccirco spinæ rosae additae sunt. itaque

Ὅτιαν μνημονεύωμεν, ὡς ὁ μέγας φησὶ Βασίλειος, διὰ τοῦτο
 προσεφύη τῷ ῥόδῳ ἢ ἄκωνθα. πρόσεχε οὖν. εἰ μὴ γὰρ
 ἤκουσεν ὁ Ἄδὰμ „ἐπικατάρατος ἢ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου,“
 τάχα ἂν ἢ γῆ καὶ αὐθις φυτὰ παρείχε σοι ἔγκαρπα μὴ δεό- 5
 μενα χρόνου πρὸς αὐξήσιν. τότε μὲν γάρ, πρὸ τῆς παρα-
 βάσεως δηλονότι, ὡς ὁ μέγας φησὶ Βασίλειος, ἐν ἀκαριαίᾳ
 χρόνου ἕορῃ ἀπὸ τῆς βλαστήσεως ἀρξαμένη ἢ γῆ, ἵνα φυ-
 λάξῃ τοὺς νόμους τοῦ κτίσαντος, πᾶσαν ἰδέαν αὐξήσεως διεξ-
 ελθοῦσα, εὐθὺς πρὸς τὸ τέλειον ἤγαγε τὰ βλαστήματα. καὶ
 λειμῶνες μὲν γὰρ ἦσαν βαθεῖς τῇ ἀφθονίᾳ τοῦ χόρτου, τῶν 10
 δὲ πεδίων τὰ εὐκαρπα βρίθοντα τοῖς ληθίοις εἰκόνα πελάγους
 Δικυμαίνοντος ἐν τῇ κινήσει τῶν ἀσταχίων ἀπέσωζε. καὶ ταῦ-
 τα μὲν, ἠνίκα ἔλεγεν ὁ Θεὸς „βλαστήσατέω ἢ γῆ βοτάνην
 χόρτου“ ὀπηνίκα δὲ προσετίθει „καὶ ξύλον κάρπιμον ποιούν
 καρπὸν, οὗ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ, κατὰ γένος καὶ καθ’ 15
 ὁμοιότητα, ἐπὶ τῆς γῆς,“ τότε δὴ τότε πᾶσαι μὲν λόχμαι
 κατεπυκνοῦντο, πάντα δὲ ἀνέτρεχε δένδρα, ἐλάται καὶ κέ-
 δροι πεῦκαι τε καὶ κυπάρισσοι, καὶ ὅσα τοιαῦτα, αἱ τε ῥο-
 δωνιαὶ καὶ μυρσῖναι καὶ δάφναι, πάντα ἐν μιᾷ καιροῦ ῥο-
 πῇ, οὐκ ὄντα πρότερον, εἰς τὸ εἶναι παρήχθη μετὰ τῆς αἰ- 20
 κείας ἐκάστου ἰδιότητος.

Μὴ θαύμαζε δὲ εἶπερ αἱ βοτάναι πᾶσαι οὐκ ἐδωδῖμοι.
 τὰ γὰρ μὴ χρησιμεύοντα τῷ ἀνθρώπῳ χρησιμὰ ἔστι τοῖς δι’
 P. 12 αὐτὸν γεγεννημένοις ζώοις. εἰ δὲ καὶ δηλητήρια πρόσσειν αὐ-

velim hec mihi animadvertas, quod nisi Adamus audisset „infelicem
 tui labores terram experiantur,“ fortasse deinceps quoque frugiferas
 nobis plantas produxisset, ad incrementum sui nullo temporis spatio
 indigentes. nam ante lapsum, ut idem Basilius inquit, momento
 temporis a germinatione tellus, ut legibus opificis pareret, quavis au-
 gescendi specie absoluta, mox fructus maturos proferebat. itaque
 prata copioso altoque gramine abundabant, et campi frugiferi sege-
 tibus onerati motis earum culmis imaginem fluctuantis pelagi refere-
 bant. et haec quidem orta sunt, cum diceret deus (Gen. 1 11) „edat
 humus gramineas herbas.“ verum posteaquam adiecit „et arbores fru-
 ctiferas, quae suo quaeque in genere semen suum in terris habeant,“
 tum vero luci densabantur et quaevis arbores oriebantur, abietes,
 cedri, pinus, cupressi, caeterae. praeterea rosarum myrtorumque
 frutices, ac lauri uno temporis momento productae sunt, suis quae-
 libet cum proprietatibus, cum antea non existerent.

Nec mirum tibi videri debet non omnes herbas esculentas esse.
 nam si quae homini maxime non sunt usui, nihilominus aliis ani-
 mantibus conducunt, quae propter hominem condita sunt. ne id

πας, οὐδὲ τοῦτο ξενίζεσθαι χρή. πολλάκις γὰρ καὶ ταῦτα παθῶν
 λατήρια γίνονται· κεραννύμενα γὰρ ἑτέροις βοτάναις ἀλεξίκα-
 κα γίνεται καὶ ὑγείας παρεκτικά. οὕτω μὲν οὖν καὶ ὁ μέγας
 Βασίλειός φησιν ὅτι τῶν δηλητηρίων οὐδὲν ἀργῶς οὐδὲ ἀχρή-
 5 στως γεγενημένον ἔστιν, εἰ καὶ τοὺς ἀχαρίστους ἡμᾶς κατὰ τοῦ
 πεποιηκόςτος παρασκευάζει φρονεῖν. τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν ἢ
 τροφήν παρέχει τινὶ τῶν ἀλόγων, ἢ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς παρὰ
 τῆς λατρικῆς τέχνης εἰς παραμυθίαν τινῶν ἀρρωστημάτων ἐξ-
 10 κεύρηται. τὸ μὲν γὰρ κώνειον οἱ ψᾶρες βόσκονται, διὰ τὴν
 10 κατασκευὴν τοῦ σώματος τὴν ἐκ τοῦ δηλητηρίου βλάβην ἀπο-
 διδράσκοντες· λεπτοὺς γὰρ ἔχοντες τοὺς περὶ τὴν καρδίαν
 πόρους, φθίνουσιν ἐκπέμψαι τὸ καταποθὲν πρὶν τὴν ἀπ' αὐ-
 τοῦ ψῦξιν τῶν καιρίων καθάψασθαι. ἑλλέβορος δὲ ὀρτύγων
 15 ἔστι τροφή, ἰδιότητι κρύσεως τὴν βλάβην ἀποφενγόντων.
 15 ἔστι δὲ καὶ αὐτὰ ταῦτα ἐν καιρῷ ποτὲ καὶ ἡμῖν χρήσιμα·
 διὰ μὲν γὰρ τοῦ μανδραγόρου ὕπνον οἱ λατροὶ κατακλύσσου-
 σιν, ὅπως δὲ τὰς σφοδρὰς οἰκτιρίας κατακοιμίζουσιν. ἤδη δὲ
 20 τινες τῷ κωνεῖω καὶ τὸ λυσσαῶδες τῶν ὀρέξεων κατεμάραναν,
 καὶ τῷ ἑλλεβόρῳ πολλὰ τῶν χρονίων παθῶν ἐξεμόχλευσαν,
 20 ὥστε ὁ ἐνόμιζες ἔχειν κατὰ τοῦ κτίσαντος ἔγκλημα, τοῦτο εἰς C
 προσθήκη ἐυχαριστίας περιελήλυθεν.

7. ἢ καὶ] εἰ καὶ P.

quidem novum existimabis, esse illarum in numero quasdam vene-
 natas. etenim illa quoque saepenumero certis morbis medentur: nam
 aliis cum herbis mistae valetudinem nostram tuentur. in hanc senten-
 tiam Basilius scribit nullam herbam venenatam sine fructu quodam
 esse factam, utut nos ingrati eas intuentes impie de rerum opifice
 sentiamus. partim namque brutis aliquibus alimentum praebent, par-
 tim nobis ipsis per artem medicam ad certorum morborum depulsi-
 onem atque remedium servant. etenim cicuta propter peculiarem
 quandam sui corporis constitutionem sturni vescuntur, nec quidquam
 ab eius herbae veneno laeduntur: quippe quum meatus cordi vicini
 perquam in eis arti sint, citius haustam eam concoquant quam eius
 frigiditas caeteroqui letalis nocere possit. itidem elleborus coturni-
 cam cibis est, nihil ex eo detrimenti capientium propter peculiare
 ipsis temperamentum. interdum usuenit ut eadem herbae nobis
 quoque sint usui: nam per mandragoram somnum medici conciliant,
 per succum e papaveris scapo inciso expressum dolores acres vehe-
 mentesque sopiunt. cicuta nonnullos insanas etiam appetitiones ex-
 tinxisse accepimus, et elleboro multos diuturnos morbos abegisse.
 quo fit ut quod reprehendendum in creatore putabas, magis te co-
 hortetur quo erga ipsum gratus sis.

Ἐπὶ μέντοι τοῖς προειρημένοις φυτοῖς καὶ τὸ τῆς ζωῆς ὁ Ἰώσηπος καὶ τὸ τῆς φρονήσεως ἔφησεν ἀναδοθῆναι φυτὸν, ᾧ διαγιγνώσκειν τί τε τὸ ἀγαθὸν εἶη καὶ τί τὸ κακὸν, εἰ καὶ καθ' ἕτερον ἐκλαμβάνει σκοπὸν ὃ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς τὸ γνωστὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ, καθὰ δὴ μαθήσῃ μετὰ 5 βραχύ.

V. 10 Περὶ δὲ τῆς ιδιότητος καὶ διαφορᾶς τῶν δένδρων, τί ἂν τις εἴποι πῶς τινὰ μὲν πέπτεται τῷ ἡλίῳ, τινὰ δὲ ἐν ἐλύτροις κεκαλυμμένα πληροῦνται; καὶ ὧν μὲν ἀπαλός· ὁ καρπός, παχὺ τοῦ φύλλου τὸ σκεπαστήριον, ὡς ἐπὶ τῆς συκῆς, 10 ὧν δὲ οἱ καρποὶ στεγανώτεροι, ἐλαφρὰ τῶν φύλλων ἢ προβολή, ὡς ἐπὶ τῆς καρύας, ὅτι ἐκεῖνα μὲν διὰ τὸ ἀσθενές πλείονος ἐδεῖτο τῆς βοηθείας, τούτοις δ' ἂν πρὸς βλάβην ἐγένετο παχυτέρα ἢ περιβολή ἐκ τῆς ἀπ' αὐτῶν σκιᾶς. πῶς κατέσχισται τῆς ἀμπέλου τὸ φύλλον; ἵνα καὶ πρὸς τὰς ἐκ 15 τοῦ ἕρους βλάβας ὁ βότρυς ἀντέχη καὶ τὴν ἀκτῖνα τοῦ ἡλίου διὰ τῆς ἀραιότητος δαψιλῶς ὑποδέχεται.

Θαυμαστά δὲ δένδρα καὶ οὐ μόνον δι' ἣν ἔχουσι πρὸς τὰ ἕτερογενῆ τῶν καρπῶν διαφορὰν, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὰ δηλαδὴ τὰ ὁμογενῆ. καὶ γὰρ ἄλλος μὲν χαρακτηρ τοῦ καρ- 20 ποῦ τῶν ἀρρένων, ἄλλος δὲ τῶν θηλειῶν παρὰ τοῖς φυτοργοῖς διακρίνεται. καὶ αὐτοὺς γὰρ τοὺς φοίνικας εἰς ἄρρε-

8. πέπτεται? ii. προβολή Labbeus: codices προσβολή.

Inter caeteras autem arbores quarum mentionem fecimus, etiam vitae prudentiaeque tum ortam esse arborem Iosepus ait, per quam quid bonum, quid malum esset, dignosceretur. verum mali bonique cognitionem aliter Chrysostomus noster accipit, uti paullo post intelliges.

Iam de proprietatibus ac discrimine arborum quam longa institui oratio possit? quo pacto quaedam ab sole percoquantur, quaedam intra cortices abditae adolescant. quarum tener fructus est, eas foliorum tegmen quoddam crassum habent, ut ficus: quarum contra fructus solidior, iis leviora sunt folia, quod in nucibus est videre. nimirum illi propter debilitatem suam subsidio maiori egebant: his densius crassiusque tegumentum propter umbram noxium quoque fuisset. folium vitis etiam sectum est, ut aëris iniuriis obsistere racemus possit et per rimas illas solis radios largiter recipere.

Praeterea merentur admirationem arbores non solum propter diversi, verumetiam eiusdem generis fructuum discrimina. etenim alias in masculis alias in feminis fructuum notas agnoscunt ii qui arborum serendarum periti sunt. in palmis certe alias mares alias feminas esse tradunt. et quod inauditum quiddam ac novum est, amor in eis

κας καὶ θηλέας διουσι· καὶ τὸ παράδοξον, ἔρωσ φυσικὸς P. 13
 παρ' αὐτοῖς. ὑποκύντει γὰρ ἡ θήλεια τῷ ἄρρηνι ὀργῶσα
 τρόπον τινὰ καὶ τῆς συμπλοκῆς ἐφιεμένη, καὶ οὕτως ὅλον ἐν
 αἰσθήσει τῆς ἀπολαύσεως γεγυυῖα καὶ ἀνορθοῦται πάλιν
 5 τοὺς κλάδους καὶ πρὸς τὸ πρότερον ἀποκαθίσταται σχῆμα.
 ἀλλ' οἱ τῶν τοιούτων θεραπευταὶ καὶ συκῆς ἀγρίας ταῖς ἡμέ-
 ροις παραφυτεύουσιν, ὡς ἐντεῦθεν τὸν καρπὸν αὐτῶν γλυ-
 κύτερον γίνεσθαι· εἴ τι καὶ γὰρ τοῖς ἡμέτερον
 πρόσσεσι, πρὸς τὰς ἀγρίας ἀδήλως ἐκπέμπεται. καὶ τοὺς
 10 ὀλύνθους δὲ προσδήσαντες τῶν εὐκάρπων καὶ ἡμέρων συκῶν
 τὴν ἀτονίαν ἰῶνται, ῥέοντα ἤδη καὶ σκεδαγνύμενον τὸν καρ-
 πὸν τοῖς ὀλύνθοις ἐπέχοντες. ταῦτα μὲν οὖν ὁ ποιητὴς αὐ-
 τῶν οὕτω παραδόξως γίνεσθαι συγκεχώρηκεν, ὡς καὶ ἡμῶς B
 15 αὐτὴν γε τῶν ἀρετῶν τὴν ἐπίδειξιν· οὐκ ὀλίγοι γὰρ αὐτῶν
 ἐννόμως αἰροῦνται ζῆν, κἂν ἐν δόγμασι σφάλλωνται. ἀλλὰ
 καὶ φοῖνιξ καρπὸν μὲν ἀποφέρων γλυκύν, ἐν ἄλμυροῖς δὲ
 τύποις ὡς τὰ πολλὰ εὐρισκόμενος, αὐτὸ τοῦτο αἰνίττεται,
 ὅτι καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ δυνάμεθα τὰ κατὰ γνώμην μὴ διαφθεί-
 20 ρειν, κἂν ἐν τοῖς ἐναντίοις τισὶ συνδιῶγωμεν.

Ὅρα δὲ, ἀγαπητέ, ὅτι καὶ τὰ εὐώδη πάντα, ὅταν
 σφόδρα καὶ κρόμμυα τούτοις παραφυτεύηται, εὐωδέστε- C
 ρα γίνεται, διότι πᾶν εἴ τι δριμὺ καὶ δύσοσμον ἐν τού-

naturalis existit. quippe summittit se mari femina, veluti libidine
 quadam incitata et complexum expetens: deinde quasi sentiens eve-
 nisse sibi fruitionem eius quod expetebat, rursum ramos erigit ac
 priorem ad formam redit. solent et curatores arborum ficos silvestres
 hortensibus adiungere, quo fructus earum inde dulcior reddatur: nam
 si quid in hortensibus est acerbitalis, id obscura quadam ratione ad
 silvestres velut ablegatur. itidem ficos immaturos sive grossos alligan-
 tes fragiferis et hortensibus medentur, quo minus earum fructus de-
 labantur atque pereant. atque haec fieri opifex hoc modo voluit, ab-
 horrente quadam ratione ab hominum opinione, ut et nos aliquando
 nostris ab adversariis ad virtutis cultum excitemur. nam videre est
 non paucos ex legis quidem praescripto vitam agere, qui tamen in
 doctrina suos quosdam errores habeant. quin et illa de qua diximus
 palma, quum dulcem fructum ferat ac nihilominus in amaro plerum-
 que solo reperitur, significare videtur posse nos animis incorruptos
 manere, quamvis inter eos degamus qui moribus a nobis dissi-
 deant.

Praeterea discite, filii dilecti, quasvis res fragrantas, si ad eas
 in propinquo allium et cepae serantur, magis etiam odoratas reddi.
 nam quicquid in fragrantibus nimis acris aut gravis odoris est, na-

τοῖς ἐστίν, ἐν τοῖς δριμυτέροις τῶν σπερμάτων φυσικῶς ἀπορρεῖ, καὶ γίνεται τὸ καταλειφθὲν εὐωδέστατον. ἀλλὰ καὶ τὸ πηγανὸν ὑπὸ τῆς συκῆς φυτευόμενον δριμύτερον ἑαυτοῦ γίνεται. μετατίθεται γὰρ εἰς αὐτὸ τὸ ἐν τῇ συκῇ βαρῦοσμον, κάρτεῦθεν βελτίως τὰ σῦκα γίνεται. ἀλλὰ καὶ κρέη τιὰ παρὰ τῆς συκῆς κρεμαννύμενα εὐθρυπτα γίνεται. τὸ γὰρ φυτόν, ὡς εἶρηται, ἡ συκῆ ἀπάντων ἐστὶν ὀπωδέστατον. θερμὸν πνεῦμα καὶ δριμὺ καὶ τμητικὸν ἀφίησι, καὶ τοῦτο θρύπτει καὶ πεκαίγει τὴν σάρκα τοῦ ὄρνιθος. ὅθεν καὶ τῶν ταύρων D ὁ χαλεπώτατος συκῇ προσδεθείς ἡσυχίαν ἄγει καὶ ψαύσεως 10 ἀνέχεται, καὶ ὅλως ἀφίησι τὸν θυμὸν ὥσπερ ἀπομαραινόμενος. τοῦτο γοῦν τὸ πνεῦμα καὶ τοῖς κρέασι προσπίπτον διαίρει τὴν σάρκα καὶ περιθρύπτει. διὰ ταῦτα καὶ πρὸ τῆς γλυκείας συκῆς ἕτερα σῦκα λεγόμενα ὄλυνθοι τὴν ἄχρηστον ἀγρότητα τοῦ φυτοῦ ἐν ἑαυτοῖς ἔλκοντα χρηστοτέραν ἀφίησι. διὰ 15 τοῦτο φησι καὶ ἡ γραφή „ἡ συκῆ ἐξήνεγκε τοὺς ὄλυνθους V. 11 αὐτῆς,” τουτέστιν, ἡ ψυχὴ διὰ καθάρσεως τὸ ἄχρηστον ἕκαστον ὥσπερ ὄλυνθον ἐξήνεγκε καὶ ἀπωχέτευσεν.

Ἄλλ' οὐδὲ τοῦτο σε παραδραμεῖν ἄξιον. λόγος γὰρ τις P. 14 ἐστὶ καὶ τὸ ἥλεκτρον ὀπὸν εἶναι φυτῶν εἰς λίθου φύσιν ἀπο- 20 πηγνύμενον. ἀλλὰ καὶ τὰ μὲν τῶν φυτῶν αἰδιαλῆ γέγονε

4. τὸ deerat.

7. an διὸ θερμὸν?

turali ratione quadam ad semina illa acriora quasi defluit, quodque reliquum est, fragrantissimum ac suavissimum efficitur. etiam ruta sub ficu si seratur, seipsa fit acrior: nam quod gravis est odoris in ficu, ad ipsam transfertur, qua ipsa causa fici meliores efficiuntur. neque tantum hoc accidit in ruta, sed etiam certae carnes ad ficum appensae molliores delicatioresque redduntur. nam ficus arbor, uti diximus, inter omnes alias succi plenissima est. quamobrem halitum ex se calidum, acrem, secandi penetrandique vim habentem emittit; qui quidem avium quarundam carnes mollit ac nonnihil coquit. eadem ex causa fit quod etiam ferocissimi tauri ad ficum alligati quiescunt et tibi se patiuntur omnique prorsus iracundia remissa tantum non marcescunt. igitur idem halitus iste in carnes incidens eas quasi dividit ac teneriores facit. itidem ante fructus arboris huius dulces ortae ficus immaturae, quas grossos dicimus, inutilem eius humorem attrahunt, relicto succo qui melior est. propterea sacris in litteris dicitur (Cant. 2 13) „ficus grossos suos extrusit,” hoc est, animus per purgationem sui quicquid est inutile tanquam grossum extrusit et extra se emisit.

Ne id quidem omitti a nobis debet. aiunt electrum nihil aliud esse quam succum arborum in lapideam quasi quandam naturam du-

καὶ δὲ γυμνούμενα, καὶ τῶν αἰθυαλῶν τὰ μὲν φυλλοβόλα τὰ δὲ αἰψύλλα. καὶ φυλλοβόλα μὲν ἐλαία καὶ πίτυς (λεληθότως γὰρ ὑπαλλάσσει τὰ φύλλα, ὡς μηδέποτε δοκεῖν τῆς κόμης ἀπογυμνοῦσθαι), αἰψύλλον δὲ ὁ φοινῆξ, τὸ αὐτὸ φύλλον ἔκ τῆς πρώτης βλαστησεως συμπαραμένον ἔχει εἰς τέλος. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Μὴ θαύμαζε δέ, ἀγαπητέ, εἴπερ ἡ ἀγία γραφή φησιν εἰς μίαν συναγωγὴν συναχθῆναι τὸ ὕδωρ, ποῦ δὲ εἰς συναγωγάς· καὶ τοῦτο γὰρ κάκεινο γέγονε, καὶ οὐκ ἐναντιοῦται
 10 πρὸς ἄλληλα. ὁ μὲν οὖν Θεοδώρητός φησιν ὅτι καλῶς εἶπε Β καὶ συναγωγὴν καὶ συναγωγάς ἐπὶ τῶν ὑδάτων· τὰ γὰρ πελάγη κατὰ τὴν ἔξω ἐπιφάνειαν διηρημένα δοκοῦσιν (ἄλλο γὰρ τὸ Ἰνδικὸν πέλαγος καὶ ἄλλο τὸ Ὑρκανικόν), κάτωθεν δὲ συνήρροσται διὰ τινων ὑπογείων πόρων. ἔξωθεν δὲ τὸ μέγα
 15 πέλαγος ἐπικεῖται, τουτέστιν ὁ Ὑκεανός, τὸ καὶ Ἀτλαντικὸν καλούμενον. καλεῖται δὲ οὕτως διὰ τὸ ἕκαστος ὄρος τὸν Ἀτλαντα. τοσοῦτον δὲ ὁ Ἄτλας οὗτος ὑψηλός ἐστιν ὡς καὶ κίονα τοῦ οὐρανοῦ παρὰ τοῖς ποιηταῖς λέγεσθαι· οὗ τὴν κεφαλὴν οὐδεὶς ἐώρακε διὰ τὸ χιόνι καλύπτεσθαι. καὶ οὕτω μὲν C
 20 ὁ διαληφθεὶς Θεοδώρητος, ὁ δὲ μέγας Βασίλειός φησιν ὅτι καλῶς εἶπεν εἰς μίαν συναγωγὴν. Ἰνα γὰρ μὴ τὸ ἐπιρρέον ὕδωρ τῶν δεχομένων αὐτὸ χωρίων ὑπερχειόμενον μεταβαίνοι

ratum, praeterea nonnullae sic conditae sunt arbores ut semper flo-
 reant, nonnullae foliis nudentur. itidem ex iis quae semper florent,
 quaedam abiciunt folia, quaedam ea perpetuo retinent. abiciunt
 verbi gratia olea et pinus: nam tacite quasi ac latenter folia pro aliis
 alia sic consequuntur, ut nunquam comis suis denudari videantur.
 palma vero perpetuis ornata foliis est, et quae semel accepit, ad fi-
 nem usque retinet. ac de his quidem hactenus.

Nec vero mirum tibi videatur litteras sacras nunc in unam col-
 lectionem aquam esse coactam dicere, nunc in collectiones: nam cum
 utrumque factum sit, nihil haec inter se pugnant. ac Theodoritus
 quidem ait recte aquarum et collectionem et collectiones dici: nam
 maria quod exteriorem superficiem attinet, a se invicem esse divisa
 videntur. quippe aliud est Indicum mare, aliud Hyrcanicum, quae
 tamen inferius per subterraneos quosdam meatus inter se coniungun-
 tur. extra haec autem magnum illud mare situm est, quod Oceanum
 dicimus et Atlanticum pelagus; quod nomen est ei ab Atlante indi-
 tum, qui mons tantae sublimitatis est ut apud poetas coeli columna
 vocetur. nemo verticem eius vidit propterea quod illa nive tecta sit.
 haec Theodoriti est sententia. magnus autem Basilius noster inquit
 recte dictum in collectionem unam. nam ut aqua conflens ea loca

ἄν, καὶ ἄλλα ἐξ ἄλλων πληροῦν πᾶσαν κατὰ τὸ συνεχῶς ἐπι-
 κλύση τὴν ἠπειρον, „συναχθήτω τὰ ὕδατα” εἶπεν „εἰς συν-
 αγωγὴν μίαν,” τουτέστιν ἄλλη ἀπὸ ταύτης μὴ ἀπογενηθῆ-
 τω, ἀλλ’ ἐν τῇ πρώτῃ συλλογῇ ἀπομεινάτω τὸ συναγόμενον.
 κατὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἐκκλησιαστής φησιν ὅτι πάντες οἱ χεῖμαρ- 5
 ροὶ πορεύονται εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἔστιν
 ἐμπιπλαμένη, ἐπειδὴ καὶ τὸ ῥεῖν τοῖς ὕδασι διὰ τὸ θεῖον
 D πρόσταγμα. „συναχθήτω” γὰρ φησι „τὰ ὕδατα.” καὶ τὸ εἶ-
 σω δὲ τῶν ὄρων περιγεγράφθαι τὴν θάλασσαν ἀπὸ τῆς πρώ-
 τῆς νομοθεσίας ἐστί. πρόσεχε, ἀγαπητέ. συνήχθη τὸ ὕδωρ 10
 εἰς συναγωγὴν μίαν, καὶ ὄφθη ἡ ξηρά.” ἐπειδὴ γὰρ ἀόρα-
 τος ἦν ἡ γῆ καὶ ἀκατασκεύαστος ἄτε τοῦ ὕδατος ἐπιπολάζον-
 τος αὐτῇ, διὰ τοῦτο τὸ ὕδωρ συνήχθη εἰς τὰς συναγωγὰς
 αὐτοῦ, καὶ οὕτως ὄρατὴ γέγονεν ἡ ἀόρατος οὐσα τὸ πρότε-
 ρον. τότε δὴ τότε καὶ φυτοῖς παντοίοις ἐκαλλωπίζετο θεῖο 15
 προστάγματι, ὡς ἄνωθεν εἴρηται.

Εἰ δὲ καὶ τίνος ἐνεκεν ἐπιζητεῖς οὕτω κατὰ μέρος ἡ γῆ
 P. 15 τὸν οἰκεῖον ἐδέχετο κόσμον καὶ οὐκ ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς ἀπηρη-
 σμένη παρήγετο, ἐγὼ σοι ἐρῶ, μᾶλλον δὲ οὐκ ἐγὼ ἀλλ’ ὁ
 τὴν γλῶτταν χρυσοῦς. ἐπειδὴ γὰρ ἡ γῆ μήτηρ ἡμῶν ἐστί 20
 καὶ τροφός, ἐπειδὴ πάντες ἐξ αὐτῆς γεγέννηται καὶ εἰς αὐτὴν

non demergeret a quibus recipitur, nec semper quasi progrediendo
 aliaque post alia loca replendo tandem continuo tractu continentem
 universam inundaret, iccirco dixit deus (Gen. 1 9) „coeant aquae
 unam in collectionem,” hoc est, ab hac aqua nulla se segreget, sed
 quod modo colligitur, in hac prima collectione persistat. sic et Solo-
 monicus ille concionator (Eccles. 1 7) inquit „omnes torrentes in
 mare pergunt, neque tamen iccirco mare completur.” nam ipsam quo-
 que fluxionem suam aquae hoc ex mandato dei consecutae sunt, cum
 diceret „coeant aquae.” ab eadem lege principe perfectum est quod
 intra limites suos mare circumscriptum manet. adverte animum, mi
 fili. „coactae sunt,” ait Moses (Gen. 1 2), „unam in collectionem
 aquae, ac siccum apparuit.” quia enim terra cerni non poterat, et
 rudis ac informis erat, dum in eius superficie fluitaret aqua, pro-
 pterea suas in collectiones aqua coacta cerni tandem coepit terra pri-
 us inadspectabilis. quo quidem tempore mandato divino exornata est
 omnigenis stirpibus, uti supra indicabamus.

Quodsi etiam quaeris quamobrem ita particulatim terra suum
 ornamentum consecuta sit, non statim ab initio prorsus ab omnibus
 rebus instructa prodierit, equidem eius tibi rei causam explicabo,
 vel potius non ego, sed Iohannes Chrysostomus. nam cum terra sit
 parens et altrix hominum, quando ex ea cuncti sunt orti et in eam

αἰθις ἐπιστρέφουσιν, ἐπειδὴ πᾶσαν ἀπολαύειν ἡμῖν αὕτη
 χαρίζεται, ἵνα μὴ τὸ πᾶν αὐτῇ λογισθῆι κἀντεῦθεν σέβας
 αὐτῇ προσαχθῆι, δυνάμει δῆθεν οἰκείᾳ τοσοῦτων ἀγαθῶν ἡμῖν
 αἰτία γεγενημένη, διὰ τοῦτο πρῶτα μὲν ἐπικαλύπτει ταύτην V. 12
 5 τῷ ὕδατι καὶ ἀκατάσκευον ποιεῖ, μετὰ δὲ ταῦτα τὸ ὕδωρ
 εἰς μίαν ἐπισπνᾶγει συναγωγὴν, καὶ οὕτως ὀφθῆναι παρα-
 σκευάζει αὐτήν.

Ἄλλὰ καὶ τοῦτο ζητῆσαι ἄξιον, ποῦ συνήχθη τὸ ὕδωρ, B
 ὡς ἐντεῦθεν ὀφθῆναι τὴν ξηράν, εἶγε τὸ πρόσωπον ἅπαν τῆς
 10 γῆς, ὡς φησιν ἡ γραφή, τοῖς ὕδασι ἐκαλύπτετο. Ἰουστινὸς
 ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς Χριστοῦ ὁ μέγας τε Βασιλείος φα-
 σιν ὅτι κοιλότητες ἐγένοντο τμηκαῦτα κατὰ θείαν κέλευσιν
 (καὶ τοῦ λόγου μάρτυρες ἀπαράτρεπτοι αἱ κατὰ τόπους εὐ-
 ρισκόμεναι νῆσοι), καὶ οὕτως αὐταὶ τὸ ὕδωρ ὑποχαλασθὲν
 15 ἐδέξαντο. εἰ μὴ γὰρ συνήχθη τὸ ὕδωρ ἐν ταῖς τοιαύταις
 κοιλότησιν, οὐκ ἂν ἀποκαλυφθῆναι ἔφθασεν ἡ ξηρά. ἀλλὰ,
 κηδεμονίας θεοῦ, καὶ νήσους γὰρ ταῖς κοιλότησι προσεῖναι
 παρεσκεύασε. τίνας ἔνεκεν; ὥστε τοὺς ναυτιλλομένους ἐκεῖσε C
 διασπαυέσθαι, ἥνικα καὶ μᾶλλον ὁδοιπορίας μακραις ἑαυτοὺς
 20 ἐκδεδόασιν.

Μὴ θαύμαζε δὲ εἶγε ποτίμων ὄντων τῶν εἰς τὴν θάλασ-
 σαν εἰσρεόντων ὑδάτων ἄλμυρὰ μόνη αὕτη καὶ ἄποτος δει-

1. an ἀπόλαυσιν?

redeunt, et quando ea quemvis fructum nobis largitur, ne illi omnia
 tribuerentur, eaque de causa cultus quidam accederet tanquam vi fa-
 cultateque sua tot bona nobis proferenti, iccirco deus illam primum
 aqua tegit et inornatam rudemque condit; deinde aquam in collectio-
 nem unam cogit, atque hoc tandem modo terram instruit.

Hoc etiam a nobis inquiri pretium operae fuerit, ubinam aqua
 collecta fuerit, ut siccum deinceps conspiceretur, si quidem universa
 terrae superficies, quemadmodum sacrae litterae tradunt, ab aquis
 occultabatur. de hoc Iustinus ille philosophus ac testis Christi, ma-
 gnisque Basilius dicunt mandato divino tum concavitates quasdam
 esse factas. cuius rei testes sint insulae, nullis certis descriptae locis,
 quae passim reperiuntur. eae concavitates intra se demissam aquam
 receperunt. quod nisi factum fuisset, non dixisset Moses adapertum
 siccum apparuisse. quinetiam (o insignem dei curam de nobis ac pro-
 videntiam) huiusmodi concavitatibus insulas adiunxit, cur id, quaeaso?
 ut tempestatibus iactati homines istuc requiescerent, quoties longiori-
 bus itineribus sese dederunt.

Nec est quod mireris aquas quidem in mare fluentes dulces ac
 potabiles esse, ipsum autem mare tantum amarum nec ulli ad potum

τοῦ ἡλίου ὀληῆ, κἀντεῦθεν πυκνουμένου τοῦ ἀέρος, ὅτετοι καταρρήγνυνται χιόνες τε καὶ χάλαζαι, καὶ ὅσα τῆς ὑγρᾶς ὑπάρχει φύσεως ἔγγονα. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Οἶδα δέ, ἀγαπητέ, ὅτι καθ' ἱστορίαν ἐπελθοῦσα ἡ σὴ φιλομάθεια τὰ παρὰ Μωσέως γραφέντα περὶ τε τοῦ πρώτου 5 οὐρανοῦ περὶ τε τοῦ δευτέρου, στερεώματος δηλαδή, καὶ C περὶ τῶν ἐναπειλημμένων ὑδάτων μέσον τῶν δύο τούτων οὐρανῶν, ἐκλαβέσθαι τὰ τοιαῦτα καὶ κατὰ ἀναγωγὴν ἐπιζητέ. ταύτη τοι καὶ τὸν Σιναῖτην ἰδοὺ παράγω σοι θεῖον Ἀναστάσιον· ὁ γὰρ θεὸς οὗτος ἀνὴρ ἀκούσας τοῦ μεγάλου 10 Παύλου λέγοντος ὅτι πάντα εἰς Χριστὸν προτετύπεται, τὰ ἐν οὐρανῷ καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τούτου χάριν ἀλληγορικῶς τὰ πλείω τῆς παλαιᾶς ἐξελάβετο. καὶ ἄκουε τί φησι περὶ τῶν οὐρανῶν τέως αὐτῶν. „ἡ τοῦ ἀνωτέρου οὐρανοῦ ἀκατάληπτος φύσις ἐμοὶ δοκεῖ τύπον ἐπέχειν τῆς ἀοράτου καὶ ἀκα- 15 ταλήπτου λόγου θεότητος, τὸ δὲ στερεῶμα τὸ κάτωθεν ἀελθὸν τύπον ἐπέχειν τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀνθρωπότητος ἣν ἔλαβε κάτωθεν. τὸ δὲ ὕδωρ τὸ μέσον τῶν δύο ἐμπεριληφθὲν ἐκόνα διαγράφει τῆς ἀχράντου αὐτοῦ ψυχῆς μεσιτευούσης θεότητι καὶ σαρκὸς παχύτητι. ὅρα γὰρ ὅτι ὁ μὲν ἀνώτερος 20 οὐρανὸς φύσει ἀπ' ἀρχῆς οὐρανὸς ἐκλήθη, καθὰ καὶ ὁ θεός

in sublime tolluntur et aër inde densatur, pluviae nives grandines aliaque talia, de humoribus nimirum orta, delabuntur. ac de his quidem in hunc modum hactenus.

Non dubito autem, dilecte fili, te posteaquam nunc a Mose conscripta tum de coelo primo tum de altero, nimirum de firmamento et comprehensis inter hosce duos coelos aquis, percurreris, omnino, quae tua sedulitas est discendique studium, qui sublimius quiddam ex his elici possit indagaturum. ea de causa tibi divinum hominem, Anastasium illum Sinaitem profero, qui cum ex Paulo (1 ad Cor. 10 6) accepisset omnes res tam coelestes quam terrestres sic factas esse ut Christi figuras et imagines quasdam repraesentent, pleraque prisco in foedere perscripta sensu allegorico est interpretatus. quamobrem audi quid de coelis hisce duobus tradat superioris, inquit, coeli natura nobis incomprehensibilis continere mihi figuram quandam inadspectabilis illius et incomprehensibilis divinitatis videtur, quemadmodum firmamentum inferius humanae in Christo naturae similitudinem habet, quam ille de locis inferis adsumsit; cum interim aqua illa duorum coelorum in medio comprehensa nobis animam eius omnis plane labis expertem repraesentet, qua medium quasi quiddam est inter divinitatem et carnis crassitiam. ecce enim, coelum illud superius principio coelum appellatum est, et quidem naturaliter, quemadmodum etiam deus ille sermo ab initio deus est. at fir-

κα-
ρῶς
ση-
ποι-
και
των
ση-
ειδῶν
λου-
τα
τα
των
λη-
κα-
ελ-
κῆ-
ει-
της
ος 20
ος

λόγος ἀπ' ἀρχῆς θεός ἐστί, τὸ δὲ στερέωμα τὸ κάτωθεν καὶ
ἐλικὸν οὐκ ἀπ' ἀρχῆς μετὰ δὲ τὴν πρὸς τὸν ἀνώτερον ἕνωσιν
οὐρανὸς ἐκλήθη, ἐπειδὴ καὶ τὸ ἅγιον τοῦ Χριστοῦ σῶμα τῇ
θεώσει καὶ τῇ ἐνώσει λέγεται θεός, οὐ μὴν τῇ οἰκείᾳ φύσει."
5 συμμαρτυρεῖ δὲ τοῦτο ὁ πάμμεγας Παῦλος, καταπέτασμα P. 11
λέγων τὴν ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ σάρκα, ἥτις κάτωθεν καὶ ἐξ
αἱμάτων συνεπάγη, καθὰ δὴ καὶ αὐτὸ τὸ στερέωμα ἐκ τῶν
κάτω νοτίδων. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον.

Τῇ δὲ τρίτῃ ἡμέρᾳ τὰ ὕδατα πάντα εἰς τὰς ἑαυτῶν
10 συναγωγὰς συνηχθησαν κατὰ θείαν κέλευσιν, καὶ οὕτως
ἐφάνη ἡ ξηρά. τότε δὴ καὶ παντοίοις αὐτῇ φυτοῖς τε
καὶ δένδροις παραδόξως ἐκαλλωπίετο. τῷ γὰρ θείῳ δυ- B
ναμωθεῖσα βουλήματι, ὡς ὁ Νύσσης φησὶν, ἀθρόον ἀπεκίη-
σεν ἅπαντα, οὐ χρόνου δεηθεῖσα πρὸς αὐξῆσιν τῶν ἐξ αὐ-
15 τῆς ἀναδιδομένων, ἀλλ' ὁμοῦ τοῖς ἀνθεσι καὶ τοῖς καρποῖς V. 9
ἐκβλαστήσασα θέαμά τι τερψιθυμον ἦν. εἰ γὰρ ἀηδὲς τι
πρᾶγμα καὶ παρεκτικὸν ὀδύνης ἢ ἄκανθα, ἀλλ' οὐκ ἐξ ἀρχῆς
αὐτῆς ἢ γῆ καὶ ταύτην ἀνέδωκεν, ἀλλ' ἠνίκα μετὰ τὴν πα-
ράβασιν ἤκουσεν ὁ Ἀδὰμ „ἐπικατάρατος ἢ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις
20 σου ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀνατελεῖ σοι.” ἵνα γὰρ τῷ τερ-
πνῷ τὴν λύπην παρακειμένην ἔχωμεν κακ τοῦτον τὴν ἄμαρ-

5. τούτῳ?

mamentum illud inferius et materiale non ab initio, sed post copu-
lationem cum illo superiore coeli nomen accepit, quando et sacro-
sanctum illud Christi corpus propter deificationem et unionem deus
esse dicitur, non a natura propria. testatur hoc et magnus ille Pau-
lus, cum sanctam Christi carnem velamentum appellat, quae earo in-
ferius adsumpta est de virginis sanguine, quemadmodum firmamen-
tum factum est ex aquis inferis. habes quod hac in parte tibi sen-
tiendum est.

Die tertia coactae sunt aquae omnes vi mandati divini suas ad
collectiones, eoque modo siccum apparuit; quod quidem mox admi-
rabiliter omnis generis plantis et arboribus exornabatur. quippe ter-
ra divinae voluntatis efficacia corroborata, quemadmodum Nyssensis
antistes scripsit, haec omnia subito quasi peperit, non temporis
egens intervallo ad incrementum eorum quae de ipsa exorirentur: sed
una cum floribus etiam fructus proferens, iucundum quoddam spe-
ctaculum praebebat. quodsi quis dicat spinam esse rem minime pul-
chram atque etiam molestam, is sciat eam rerum initio e terra non
provenisse, sed post mandati primum divini violationem, cum haec
Adamus audiret (Gen. 3 17) „infelicem tui labores terram experian-
tur, sentes atque carduos tibi procreet.” nimirum ut voluptati dolo-
rem adiunctum habeamus, eaque re peccati nostri nobis subeat re-
cordatio, sicut Basilus ait, iccirco spinæ rosae additae sunt. itaque

Ἐτίαν μνημονεύομεν, ὡς ὁ μέγας φησὶ Βασιλεῖος, διὰ τοῦτο
 προσεφύη τῷ ῥόδῳ ἢ ἀκυνθα. πρόσεχε οὖν. εἰ μὴ γὰρ
 ἤκουσεν ὁ Ἀδάμ „ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου,“
 τάχα ἂν ἡ γῆ καὶ αὐθις φυτὰ παρελχέ σοι ἔγκαρπα μὴ δέ-
 μενα χρόνου πρὸς αὐξήσιν. τότε μὲν γάρ, πρὸ τῆς παρα-5
 βάσεως δηλονότι, ὡς ὁ μέγας φησὶ Βασιλεῖος, ἐν ἀκαριαίᾳ
 χρόνου ἔοπῃ ἀπὸ τῆς βλαστήσεως ἀρξαμένη ἡ γῆ, ἵνα φυ-
 λάξῃ τοὺς νόμους τοῦ κτίσαντος, πᾶσαν ἰδέαν αὐξήσεως διεξ-
 ελθοῦσα, εὐθὺς πρὸς τὸ τέλειον ἤγαγε τὰ βλαστήματα. καὶ
 λειμῶνες μὲν γάρ ἦσαν βαθεῖς τῇ ἀφθονίᾳ τοῦ χόρτου, τῶν 10
 δὲ πεδίων τὰ εὐκαρπα βριθόντα τοῖς λήϊοις εἰκόνα πελάγους
 Δικυμαίνοντος ἐν τῇ κινήσει τῶν ἀσταχύων ἀπέσωζε. καὶ ταῦ-
 τα μὲν, ἥνικα ἔλεγεν ὁ Θεὸς „βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην
 χόρτου“ ὀπρῆνικα δὲ προσετίθει „καὶ ἔυλον κάρπιμον ποιῶν
 καρπὸν, οὗ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ, κατὰ γένος καὶ καθ’ 15
 ὁμοιότητα, ἐπὶ τῆς γῆς,“ τότε δὴ τότε πᾶσαι μὲν λόχμαι
 κατεπυκνοῦντο, πάντα δὲ ἀνέτρεχε δένδρα, ἐλάται καὶ κέ-
 δροι πῦκαί τε καὶ κυπάρισσοι, καὶ ὅσα τοιαῦτα, αἱ τε ῥο-
 δωνιαὶ καὶ μυρσίαι καὶ δάφναι, πάντα ἐν μιᾷ καιροῦ ῥο-
 πῆ, οὐκ ὄντα πρότερον, εἰς τὸ εἶναι παρήχθη μετὰ τῆς εὐ-20
 κείας ἐκείστου ιδιότητος.

Μὴ θαύμαζε δὲ εἶπερ αἱ βοτάναι πᾶσαι οὐκ ἐδωόδιμοι.
 τὰ γὰρ μὴ χρησιμεύοντα τῷ ἀνθρώπῳ χρησιμὰ ἐστί τοῖς δι’
 P. 12 αὐτὸν γεγεννημένοις ζῴοις. εἰ δὲ καὶ δηλητήρια πρόσεισιν αὐ-

velim helc mihi animadvertas, quod nisi Adamus audisset „infelicem
 tui labores terram experiantur,“ fortasse deinceps quoque frugiferas
 nobis plantas produxisset, ad incrementum sui nullo temporis spatio
 indigentes. nam ante lapsum, ut idem Basilius inquit, momento
 temporis a germinatione tellus, ut legibus opificis pareret, quavis au-
 gescendi specie absoluta, mox fructus maturos proferebat. itaque
 prata copioso altoque gramine abundabant, et campi frugiferi sege-
 tibus onerati motis earum culmis imaginem fluctuantis pelagi refere-
 bant. et haec quidem orta sunt, cum diceret deus (Gen. 1 11) „edat
 humus gramineas herbas.“ verum posteaquam adiecit „et arbores fru-
 ctiferas, quae suo quaeque in genere semen suum in terris habeant,“
 tum vero luci densabantur et quaevis arbores oriebantur, abietes,
 cedri, pinus, cupressi, caeterae. praeterea rosarum myrtorumque
 frutices, ac lauri uno temporis momento productae sunt, suis quae-
 libet cum proprietatibus, cum antea non existerent.

Nec mirum tibi videri debet non omnes herbas esculentas esse.
 nam si quae homini maxime non sunt usui, nihilominus aliis ani-
 mantibus conducunt, quae propter hominem condita sunt. ne id

παρ, οὐδὲ τοῦτο ζενίσεσθαι χρή. πολλάκις γὰρ καὶ ταῦτα παθῶν
 λατρία γίνονται· κεραννύμενα γὰρ ἑτέροις βοτάναις ἀλεξίκα-
 κα γίνεται καὶ ὑγίαις παρεκτικά. οὕτω μὲν οὖν καὶ ὁ μέγας
 Βασίλειος φησιν ὅτι τῶν δηλητηρίων οὐδὲν ἀργῶς οὐδὲ ἀχρή-
 5 στως γεγεννημένον ἐστίν, εἰ καὶ τοὺς ἀχαρίστους ἡμᾶς κατὰ τοῦ
 πεποιηκότος παρασκευάζει φρονεῖν. τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν ἢ
 τροφήν παρέχει τινὶ τῶν ἀλόγων, ἢ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς παρὰ
 τῆς λατρικῆς τέχνης εἰς παραμυθίαν τινῶν ἀρρωστημάτων ἐξ-
 εύρηται. τὸ μὲν γὰρ κώνειον οἱ ψᾶρες βόσκονται, διὰ τὴν
 10 κατασκευὴν τοῦ σώματος τὴν ἐκ τοῦ δηλητηρίου βλάβην ἀπο-
 διδράσκοντες· λεπτοὺς γὰρ ἔχοντες τοὺς περὶ τὴν καρδίαν
 πόρους, φθάνουσι ἐκπέψαι τὸ καταποθὲν πρὶν τὴν ἀπ' αὐ-
 τοῦ ψῦξιν τῶν καιρίων καθάψασθαι. ἐλλέβορος δὲ ὀρτύγων
 ἐστὶ τροφή, ἰδιότητι κρύσεως τὴν βλάβην ἀποφενγόντων.
 15 ἔστι δὲ καὶ αὐτὰ ταῦτα ἐν καιρῷ ποτὲ καὶ ἡμῖν χρήσιμα·
 διὰ μὲν γὰρ τοῦ μανδραγόρου ὕπνον οἱ ἱατροὶ καταπάσσου-
 σιν, ὁπίω δὲ τὰς σφοδρὰς ὀδύνας κατακοιμίζουσι. ἤδη δὲ
 τινες τῷ κωνεῖω καὶ τὸ λυσσαῶδες τῶν ὀρέξεων κατεμάραναν,
 καὶ τῷ ἑλλεβόρω πολλὰ τῶν χρονίων παθῶν ἐξεμόχλευσαν,
 20 ὅσπερ ὁ ἐνόμιζες ἔχειν κατὰ τοῦ κτίσαντος ἔγκλημα, τοῦτο εἰς C
 προσθήκην εὐχαριστίας περιελήλυθεν.

7. ἢ καὶ] εἰ καὶ P.

quidem novum existimabis, esse illarum in numero quasdam vene-
 natas. etenim illa quoque saepenumero certis morbis medentur: nam
 aliis cum herbis mistae valetudinem nostram tuentur. in hanc senten-
 tiam Basilius scribit nullam herbam venenatam sine fructu quodam
 esse factam, utut nos ingrati eas intuentes impie de rerum opifice
 sentiamus. partim namque brutis aliquibus alimentum praebent, par-
 tim nobis ipsis per artem medicam ad certorum morborum depulsi-
 onem atque remedium serviunt. etenim cicuta propter peculiarem
 quandam sui corporis constitutionem sturni vescuntur, nec quidquam
 ab eius herbae veneno laeduntur: quippe quum meatus cordi vicini
 perquam in eis arti sint, citius haustam eam concoquunt quam eius
 frigiditas caeteroqui letalis nocere possit. itidem elleborus coturni-
 cum cibis est, nihil ex eo detrimenti capientium propter peculiare
 ipsis temperamentum. interdum usuvenit ut eadem herbae nobis
 quoque sint usui: nam per mandragoram somnum medici conciliant,
 per succum e papaveris scapo inciso expressum dolores acres vehe-
 mentesque sopiunt. cicuta nonnullos insanas etiam appetitiones ex-
 tinxisse accepimus, et elleboro multos diuturnos morbos abegisse.
 quo fit ut quod reprehendendum in creatore putabas, magis te co-
 hortetur quo erga ipsum gratus sis.

Ἐπὶ μέντοι τοῖς προειρημένοις φυτοῖς καὶ τὸ τῆς ζωῆς ὁ Ἰώσηπος καὶ τὸ τῆς φρονήσεως ἔφησεν ἀναδοθῆναι φυτόν, ᾧ διαγιγνώσκειν τί τε τὸ ἀγαθὸν εἶη καὶ τί τὸ κακόν, εἰ καὶ καθ' ἕτερον ἐκλαμβάνει σκοπὸν ὁ τὴν γλωττίαν χρυσοῦς τὸ γνωστὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ, καθὰ δὴ μαθήσῃ μετὰ 5 βραχύ.

- V. 10 Περὶ δὲ τῆς ἰδιότητος καὶ διαφορᾶς τῶν δένδρων, τί ἂν τις εἴποι πῶς τινὰ μὲν πέπτειται τῷ ἡλίῳ, τινὰ δὲ ἐν ἐλύτροις κεκαλυμμένα πληροῦνται; καὶ ὧν μὲν ἀπαλὸς ὁ καρπός, παχὺ τοῦ φύλλου τὸ σκεπαστήριον, ὡς ἐπὶ τῆς συκῆς, 10 ὧν δὲ οἱ καρποὶ στεγανώτεροι, ἐλαφρὰ τῶν φύλλων ἢ προβολή, ὡς ἐπὶ τῆς καρύας, ὅτι ἐκεῖνα μὲν διὰ τὸ ἀσθενὲς πλείονος ἐδεῖτο τῆς βοηθείας, τούτοις δ' ἂν πρὸς βλάβην ἐγένετο παχυτέρα ἢ περιβολή ἐκ τῆς ἀπ' αὐτῶν οικιᾶς. πῶς κατέσχισται τῆς ἀμπέλου τὸ φύλλον; ἵνα καὶ πρὸς τὰς ἐκ 15 τοῦ ἀέρος βλάβας ὁ βότρυς ἀντέχη καὶ τὴν ἀκτίνα τοῦ ἡλίου διὰ τῆς ἀραιότητος δαυλιῶς ὑποδέχηται.

Θαυμαστά δὲ δένδρα καὶ οὐ μόνον δι' ἣν ἔχουσι πρὸς τὰ ἑτερογενῆ τῶν καρπῶν διαφορὰν, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὰ δηλαδὴ τὰ ὁμογενῆ. καὶ γὰρ ἄλλος μὲν χαρακτηρ τοῦ καρποῦ τῶν ἀρρένων, ἄλλος δὲ τῶν θηλειῶν παρὰ τοῖς φηγουροῦσιν διακρίεται. καὶ αὐτοὺς γὰρ τοὺς φοίνικας εἰς ἄρρε-

8. πέπταιται? ii. προβολή Labbeus: codices προσβολή.

Inter caeteras autem arbores quarum mentionem fecimus, etiam vitae prudentiaeque tum ortam esse arborem Iosephus ait, per quam quid bonum, quid malum esset, dignosceretur. verum mali bonique cognitionem aliter Chrysostomus noster accipit, uti paullo post intelliges.

Iam de proprietatibus ac discrimine arborum quam longa institui oratio possit? quo pacto quaedam ab sole percoquantur, quaedam intra cortices abditae adolescant. quarum tener fructus est, eae foliorum tegmen quoddam crassum habent, ut ficus: quarum contra fructus solidior, iis leviora sunt folia, quod in nucibus est videre. nimirum illi propter debilitatem suam subsidio maiori egebant: his densius crassiusque tegumentum propter umbram noxium quoque fuisset. folium vitis etiam sectum est, ut aëris iniuriis obistere racemus possit et per rimas illas solis radios largiter recipere.

Praeterea merentur admirationem arbores non solum propter diversi, verumetiam eiusdem generis fructuum discrimina. etenim alias in masculis alias in feminis fructuum notas agnoscunt ii qui arborum serendarum periti sunt. in palmis certe alias mares alias feminas esse tradunt. et quod inauditum quiddam ac novum est, amor in eis

κας καὶ θήλειας διμοτῶσι· καὶ τὸ παράδοξον, ἕως φυσικὸς P. 13
 παρ' αὐτοῖς. ὑποκύπτει γὰρ ἡ θήλεια τῷ ἄρρενι ὀργῶσα
 τρόπον τινὰ καὶ τῆς συμπλοκῆς ἐπιεμένη, καὶ οὕτως ὁλον ἐν
 αἰσθήσει τῆς ἀπολαύσεως γεγόνυται καὶ ἀνορθοῦται πάλιν
 5 τοὺς κλάδους καὶ πρὸς τὸ πρότερον ἀποκαθίσταται σχῆμα.
 ἀλλ' οἱ τῶν τοιούτων θεραπευταὶ καὶ συκῆς ἀγρίας ταῖς ἡμέ-
 ροις παραφυτεύουσιν, ὡς ἐντεῦθεν τὸν καρπὸν αὐτῶν γλυ-
 κύτερον γίνεσθαι· εἴ τι καὶ γὰρ τοῖς ἡμέροις δριμύτερον
 πρόσσει, πρὸς τὰς ἀγρίας ἀδήλως ἐκπέμπεται. καὶ τοὺς
 10 ὀλύνθους δὲ προσδήσαντες τῶν εὐκάρπων καὶ ἡμέρων συκῶν
 τὴν ἀτονίαν ἴωνται, ῥέοντα ἤδη καὶ σκεδαννύμενον τὸν καρ-
 πὸν τοῖς ὀλύνθοις ἐπέχοντες. ταῦτα μὲν οὖν ὁ ποιητῆς αὐ-
 τῶν οὕτω παραδόξως γίνεσθαι συγκεχώρηκεν, ὡς καὶ ἡμῶς B
 πολλάκις ἐκ τῶν ἀντικειμένων ἡμῖν εὐτονίαν λαμβάνειν πρὸς
 15 αὐτὴν γε τῶν ἀρετῶν τὴν ἐπίδειξιν· οὐκ ὀλίγοι γὰρ αὐτῶν
 ἐννόμως αἰρούνται ζῆν, κἂν ἐν δόγμασι σφάλλωνται. ἀλλὰ
 καὶ φοῖνιξ καρπὸν μὲν ἀποφέρων γλυκύν, ἐν ἄλμυροῖς δὲ
 τόποις ὡς τὰ πολλὰ εὐρισκόμενος, αὐτὸ τοῦτο αἰνιττεται,
 ὅτι καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ δυνάμεθα τὰ κατὰ γνώμην μὴ διαφθεί-
 20 ρειν, κἂν ἐν τοῖς ἐναντίοις τισὶ συνδιαγώμεν.

Ὅρα δέ, ἀγαπητέ, ὅτι καὶ τὰ εὐώδη πάντα, ὅταν
 σκόροδα καὶ κρόμμυα τούτοις παραφυτεύηται, εὐωδέστε- C
 ρα γίνεται, διότι πᾶν εἴ τι δριμὺ καὶ δύσοσμον ἐν τού-

naturalis existit. quippe summittit se mari femina, veluti libidine
 quadam incitata et complexum expetens: deinde quasi sentiens eve-
 nisse sibi fruitionem eius quod expetebat, rursum ramos erigit ac
 priorem ad formam redit. solent et curatores arborum ficos silvestres
 hortensibus adiungere, quo fructus earum inde dulcior reddatur: nam
 si quid in hortensibus est acerbitalis, id obscura quadam ratione ad
 silvestres velut ablegatur. itidem ficos immaturos sive grossos alligan-
 tes frugiferis et hortensibus medentur, quo minus earum fructus de-
 labantur atque pereant. atque haec fieri opifex hoc modo voluit, ab-
 horrente quadam ratione ab hominum opinione, ut et nos aliquando
 nostris ab adversariis ad virtutis cultum excitemur. nam videre est
 non paucos ex legis quidem praescripto vitam agere, qui tamen in
 doctrina suos quosdam errores habeant. quin et illa de qua diximus
 palma, quum dulcem fructum ferat ac nihilominus in amaro plerum-
 que solo reperiat, significare videtur posse nos animis incorruptos
 manere, quamvis inter eos degamus qui moribus a nobis dissi-
 deant.

Praeterea disce, fili dilecte, quasvis res fragrantas, si ad eas
 in propinquo allium et cepae serantur, magis etiam odoratas reddi.
 nam quicquid in fragrantibus nimis acris aut gravis odoris est, na-

τοῖς ἐστίν, ἐν τοῖς δριμυτέροις τῶν σπερμάτων φυσικῶς ἀπορ-
 ρεῖ, καὶ γίνεταί τὸ καταλειφθὲν εὐωδέστατον. ἀλλὰ καὶ τὸ
 πήγαρον ὑπὸ τῆς συκῆς φυτευόμενον δριμύτερον ἑαυτοῦ γίνε-
 ται· μετατίθεται γὰρ εἰς αὐτὸ τὸ ἐν τῇ συκῇ βαρῦσμον,
 κἀντεῦθεν βελτίω τὰ σύκα γίνεταί. ἀλλὰ καὶ κρέη τινὰ πα- 5
 ρὰ τῇ συκῇ κρεμαννύμενα εὐθρυπτα γίνεταί. τὸ γὰρ φυ-
 τόν, ὡς εἴρηται, ἡ συκῆ ἀπάντων ἐστὶν ὀπωδέστατον. θερμὸν
 πνεῦμα καὶ δριμὺ καὶ τμητικὸν ἀφίησι, καὶ τοῦτο θρύπτει
 καὶ πεπαίνει τὴν σάρκα τοῦ ὄρνιθος. ὄθεν καὶ τῶν ταύρων
 D δ χαλεπώτατος συκῆ προσδεθείς ἡσυχίαν ἄγει καὶ ψαύσεως 10
 ἀνέχεται, καὶ ὄλωσ ἀφίησι τὸν θυμὸν ὡσπερ ἀπομαραινόμε-
 νος. τοῦτο γοῦν τὸ πνεῦμα καὶ τοὺς κρέασι προσπίπτου διαι-
 ρεῖ τὴν σάρκα καὶ περιθρύπτει. διὰ ταῦτα καὶ πρὸ τῆς γλυ-
 κείας συκῆς ἕτερα σύκα λεγόμενα ὄλυνθοι τὴν ἄχρηστον ὑγρό-
 τητα τοῦ φυτοῦ ἐν ἑαυτοῖς ἔλκοντα χρηστοτέραν ἀφίησι. διὰ 15
 τοῦτό φησι καὶ ἡ γραφή „ἡ συκῆ ἐξήνεγκε τοὺς ὄλυνθους
 V. 11 αὐτῆς,” τουτέστιν, ἡ ψυχὴ διὰ καθάρσεως τὸ ἄχρηστον ἔπειν
 ὡσπερ ὄλυνθον ἐξήνεγκε καὶ ἀπωχέτευσεν.

Ἄλλ' οὐδὲ τοῦτό σε παραδραμεῖν ἄξιον· λόγος γὰρ τις
 P. 14 ἐστὶ καὶ τὸ ἤλεκτρον ὄπὸν εἶναι φυτῶν εἰς λίθου φύσιν ἀπο- 20
 πηγνύμενον. ἀλλὰ καὶ τὰ μὲν τῶν φυτῶν ἀειθαλῆ γέγονε

4. τὸ decret.

7. an διὸ θερμὸν?

turali ratione quadam ad semina illa acriora quasi defuit, quodque
 reliquum est, fragrantissimum ac suavissimum efficitur. etiam ruta sub
 ficu si seratur, seipsa fit acrior: nam quod gravis est odor in ficu,
 ad ipsam transfertur, qua ipsa causa fici meliores efficiuntur. neque
 tantum hoc accidit in ruta, sed etiam certae carnes ad ficum appen-
 sae molliores delicatioresque redduntur. nam ficus arbor, uti dixi-
 mus, inter omnes alias succi plenissima est. quamobrem halitus ex
 se calidum, acrem, secandi penetrandique vim habentem emittit; qui
 quidem avium quarundam carnes mollit ac nonnihil coquit. eadem
 ex causa fit quod etiam ferocissimi tauri ad ficum alligati quiescunt
 et tangi se patiuntur omnique prorsus iracundia remissa tantum
 marcescunt. igitur idem halitus iste in carnes incidens eas quasi di-
 vidit ac teneriores facit. itidem ante fructus arboris huius dulces or-
 tae ficus immaturae, quas grossos dicimus, inutilem eius humorem
 attrahunt, relicto succo qui melior est. propterea sacris in litteris
 dicitur (Cant. 2 13) „ficus grossos suos extrusit,” hoc est, animus
 per purgationem sui quicquid est inutile tanquam grossum extrusit
 et extra se emisit.

Ne id quidem omitti a nobis debet. aiunt electrum nihil aliud
 esse quam succum arborum in lapideam quasi quandam naturam du-

τὰ δὲ γυμνούμενα, καὶ τῶν ἀειθαλῶν τὰ μὲν φυλλοβόλα τὰ δὲ ἀείφυλλα. καὶ φυλλοβόλα μὲν ἐλαία καὶ πίνυς (λεληθότως γὰρ ὑπαλλάσσει τὰ φύλλα, ὡς μηδέποτε δοκεῖν τῆς κόμης ἀπογυμνοῦσθαι), ἀείφυλλον δὲ ὁ φοινῖξ, τὸ αὐτὸ φύλλον ἔκ τῆς πρώτης βλαστῆσεως συμπαραμένον ἔχει εἰς τέλος. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Μὴ θαύμαζε δέ, ἀγαπητέ, εἴπερ ἡ ἀγία γραφή φησιν εἰς μίαν συναγωγὴν συναχθῆναι τὸ ὕδωρ, τοῦ δὲ εἰς συναγωγῆς· καὶ τοῦτο γὰρ κάκεῖνο γέγονε, καὶ οὐκ ἐναντιοῦται 10 πρὸς ἄλληλα. ὁ μὲν οὖν Θεοδώρητός φησιν ὅτι καλῶς εἶπε Β καὶ συναγωγὴν καὶ συναγωγῆς ἐπὶ τῶν ὑδάτων· τὰ γὰρ πελάγη κατὰ τὴν ἔξω ἐπιφάνειαν διηρημένα δοκοῦσιν (ἄλλο γὰρ τὸ Ἰνδικὸν πέλαγος καὶ ἄλλο τὸ Ἑρκανικόν), κάτωθεν δὲ συνήρμωσται διὰ τινων ὑπογείων πόρων. ἔξωθεν δὲ τὸ μέγα 15 πέλαγος ἐπίκειται, τουτέστιν ὁ Ἰκεανός, τὸ καὶ Ἀτλαντικὸν καλούμενον. καλεῖται δὲ οὕτως διὰ τὸ ἕκαστος ὄρος τὸν Ἄτλαντα. τοσοῦτον δὲ ὁ Ἄτλας οὗτος ὑψηλός ἐστιν ὡς καὶ κίονα τοῦ οὐρανοῦ παρὰ τοῖς ποιηταῖς λέγεσθαι· εὖ τὴν κεφαλὴν οὐδεὶς ἐώρακε διὰ τὸ χιόνι καλύπτεσθαι. καὶ οὕτω μὲν 20 διαληφθεὶς Θεοδώρητος, ὁ δὲ μέγας Βασίλειός φησιν ὅτι καλῶς εἶπεν εἰς μίαν συναγωγὴν. Ἰνα γὰρ μὴ τὸ ἐπιρρέον ὕδωρ τῶν δεχομένων αὐτὸ χωρίων ὑπερχεόμενον μετεκβαίνοι

ratum. praeterea nonnullae sic conditae sunt arbores ut semper flo-
reant, nonnullae foliis nudentur. itidem ex iis quae semper florent,
quaedam abiciunt folia, quaedam ea perpetuo retinent. abiciunt
verbi gratia olea et pinus: nam tacite quasi ac latenter folia pro aliis
alia sic consequuntur, ut nunquam comis suis denudari videantur.
palma vero perpetuis ornata foliis est, et quae semel accepit, ad fi-
nem usque retinet. ac de his quidem hactenus.

Nec vero mirum tibi videatur litteras sacras nunc in unam col-
lectionem aquam esse coactam dicere, nunc in collectiones: nam cum
utrumque factum sit, nihil haec inter se pugnant. ac Theodoritus
quidem ait recte aquarum et collectionem et collectiones dici: nam
maria quod exteriorem superficiem attinet, a se invicem esse divisa
videntur. quippe aliud est Indicum mare, aliud Hyrcanicum, quae
tamen inferius per subterraneos quosdam meatus inter se coniungun-
tur. extra haec autem magnum illud mare situm est, quod Oceanum
dicimus et Atlanticum pelagus; quod nomen est ei ab Atlante indi-
tum, qui mons tantae sublimitatis est ut apud poetas coeli columna
vocetur. nemo verticem eius vidit propterea quod illa nive tecta sit.
haec Theodoriti est sententia. magnus autem Basilius noster inquit
recte dictum in collectionem unam. nam ut aqua conflens ea loca

τοῖς ἐστίν, ἐν τοῖς δριμυτέροις τῶν σπερμάτων φυσικῶς ἀπορρεῖ, καὶ γίνεται τὸ καταλειφθὲν εὐωδέστατον. ἀλλὰ καὶ τὸ πῆγανον ὑπὸ τῆς συκῆς φυτευόμενον δριμύτερον ἑαυτοῦ γίνεται· μετατίθεται γὰρ εἰς αὐτὸ τὸ ἐν τῇ συκῇ βαρύνουσα, κἀπεῦθεν βελτίω τὰ σῦκα γίνεται. ἀλλὰ καὶ κρέη τινὰ παρὰ τῆς συκῆς κρεμαννύμενα εὐθρυπτα γίνεται. τὸ γὰρ φυτόν, ὡς εἴρηται, ἡ συκῆ ἀπάντων ἐστὶν ὀπωδέστατον. Θερμὸν πνεῦμα καὶ δριμύ καὶ τμητικὸν ἀφήσει, καὶ τοῦτο θρύπτει καὶ πεπαίνει τὴν σάρκα τοῦ ὄρνιθος. ἔθεν καὶ τῶν ταύρων

D ὁ χαλεπώτατος συκῆ προσδεθείς ἡσυχίαν ἄγει καὶ ψαύσεως ἰο ἀνέχεται, καὶ ὄλωσ ἀφήσει τὸν θυμὸν ὥσπερ ἀπομαραινόμενος. τοῦτο γοῦν τὸ πνεῦμα καὶ τοῖς κρέασι προσπέπτον διαίρει τὴν σάρκα καὶ περιθρύπτει. διὰ ταῦτα καὶ πρὸ τῆς γλυκαίας συκῆς ἕτερα σῦκα λεγόμενα ὄλωνθοι τὴν ἄχρηστον ὑγρότητα τοῦ φυτοῦ ἐν ἑαυτοῖς ἔλκοντα χρηστοτέραν ἀφήσει. διὰ 15

V. 11 αὐτῆς, τούτεστιν, ἡ ψυχὴ διὰ καθάρσεως τὸ ἄχρηστον ἕπαν ὥσπερ ὄλωνθον ἐξήνεγκε καὶ ἀπωχέτευσεν.

Ἄλλ' οὐδὲ τοῦτό σε παραδραμεῖν ἄξιον· λόγος γὰρ τις P. 14 ἐστὶ καὶ τὸ ἤλεκτρον ὄπὸν εἶναι φυτῶν εἰς λίθου φύσιν ἀποπηγνύμενον. ἀλλὰ καὶ τὰ μὲν τῶν φυτῶν ἀειδαλῆ γέγονε

4. τὸ docrat. 7. an διὸ θερμὸν?

turali ratione quadam ad semina illa acriora quasi defluit, quodque reliquum est, fragrantissimum ac suavissimum efficitur. etiam ruta sub ficu si seratur, seipsa fit acrior: nam quod gravis est odoris in ficu, ad ipsam transfertur, qua ipsa causa fici meliores efficiuntur. neque tantum hoc accidit in ruta, sed etiam certae carnes ad ficum appensae molliores delicatioresque redduntur. nam ficus arbor, uti diximus, inter omnes alias succi plenissima est. quamobrem halitum ex se calidum, acrem, secandi penetrandique vim habentem emittit; qui quidem avium quarundam carnes mollit ac nonnihil coquit. eadem ex causa fit quod etiam ferocissimi tauri ad ficum alligati quiescunt et tangi se patiuntur omnique prorsus iracundia remissa tantum non marcescant. igitur idem halitus iste in carnes incidens eas quasi dividit ac teneriores facit. itidem ante fructus arboris huius dulces ortae ficus immaturae, quas grossos dicimus, inutilem eius humorem attrahunt, relicto succo qui melior est. propterea sacris in litteris dicitur (Cant. 2 13) „ficus grossos suos extrusit,“ hoc est, animus per purgationem sui quicquid est inutile tanquam grossum extrusit et extra se emisit.

Ne id quidem omitti a nobis debet. aiunt electrum nihil aliud esse quam suecum arborum in lapideam quasi quandam naturam du-

τὰ δὲ γυμνούμενα, καὶ τῶν αἰθιδαλῶν τὰ μὲν φυλλοβόλα τὰ δὲ αἰείφυλλα. καὶ φυλλοβόλα μὲν ἐλαία καὶ πίτυς (λεληθότως γὰρ ὑπαλλάσσει τὰ φύλλα, ὡς μηδέποτε δοκεῖν τῆς κόμης ἀπογυμνοῦσθαι), αἰείφυλλον δὲ ὁ φοῖνιξ, τὸ αὐτὸ φύλον ἐκ τῆς πρώτης βλαστήσεως συμπαραμένον ἔχει εἰς τέλος. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Μὴ θαύμαζε δέ, ἀγαπητέ, εἴπερ ἡ ἀγία γραφή φησιν εἰς μίαν συναγωγὴν συναχθῆναι τὸ ὕδωρ, ποῦ δὲ εἰς συναγωγὰς· καὶ τοῦτο γὰρ κάκεῖνο γέγονε, καὶ οὐκ ἐναντιοῦται πρὸς ἄλλα. ὁ μὲν οὖν Θεοδώρητός φησιν ὅτι καλῶς εἶπε καὶ συναγωγὴν καὶ συναγωγὰς ἐπὶ τῶν ὑδάτων· τὰ γὰρ πελάγη κατὰ τὴν ἕξω ἐπιφανείαν διηρημένα δοκοῦσιν (ἄλλο γὰρ τὸ Ἰνδικὸν πέλαγος καὶ ἄλλο τὸ Ἰρκανικόν), κάτωθεν δὲ συνήρμουςται διὰ τινων ὑπογείων πόρων. ἔξωθεν δὲ τὸ μέγα πέλαγος ἐπίκειται, τουτέστιν ὁ Ὠκεανός, τὸ καὶ Ἀτλαντικὸν καλούμενον. καλεῖται δὲ οὕτως διὰ τὸ ἐκεῖσε ὄρος τὸν Ἄτλαντα. τοσοῦτον δὲ ὁ Ἄτλας οὗτος ὑψηλός ἐστιν ὡς καὶ κίονα τοῦ οὐρανοῦ παρὰ τοῖς ποιηταῖς λέγεσθαι· οὗ τὴν κεφαλὴν οὐδαὶς ἐώρακε διὰ τὸ χιόνι καλύπτεσθαι. καὶ οὕτω μὲν διαληφθεὶς Θεοδώρητος, ὁ δὲ μέγας Βασίλειός φησιν ὅτι καλῶς εἶπεν εἰς μίαν συναγωγὴν. ἵνα γὰρ μὴ τὸ ἐπιρρέον ὕδωρ τῶν δεχομένων αὐτὸ χωρίων ὑπερχειόμενον μετεκβαίνοι

ratum, praeterea nonnullae sic conditae sunt arbores ut semper flo-
reant, nonnullae foliis nudentur. itidem ex iis quae semper florent,
quaedam abiciunt folia, quaedam ea perpetuo retinent. abiciunt
verbi gratia olea et pinus: nam tacite quasi ac latenter folia pro aliis
alia sic consequuntur, ut nunquam comis suis denudari videantur.
palma vero perpetuis ornata foliis est, et quae semel accepit, ad fi-
nem usque retinet. ac de his quidem hactenus.

Nec vero mirum tibi videatur litteras sacrae nunc in unam col-
lectionem aquam esse coactam dicere, nunc in collectiones: nam cum
utrumque factum ait, nihil haec inter se pugnant. ac Theodoritus
quidem ait recte aquarum et collectionem et collectiones dici: nam
maria quod exteriorem superficiem attinet, a se invicem esse divise
videntur. quippe aliud est Indicum mare, aliud Hyrcanicum, quae
tamen inferius per subterraneos quosdam meatus inter se coniungun-
tur. extra haec autem magnum illud mare situm est, quod Oceanum
dicimus et Atlanticum pelagus; quod nomen est ei ab Atlante indi-
tum, qui mons tantae sublimitatis est ut apud poetas coeli columna
vocetur. nemo verticem eius vidit propterea quod illa nive tecta sit.
haec Theodoriti est sententia. magnus autem Basilius noster inquit
recte dictum in collectionem unam. nam ut aqua confluens ea loca

ἀν, καὶ ἄλλα δὲ ἄλλων πληροῦν πᾶσαν κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπι-
 κλύση τὴν ἠπειρον, „συναχθήτω τὰ ὕδατα” εἶπεν „εἰς συν-
 αγωγὴν μίαν,” τούτέστιν ἄλλη ἀπὸ ταύτης μὴ ἀπογενηθή-
 τω, ἀλλ’ ἐν τῇ πρώτῃ συλλογῇ ἀπομεινάτω τὸ συναγόμενον.
 κατὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἐκκλησιαστής φησιν ὅτι πάντες οἱ χεῖμαρ- 5
 ροὶ πορεύονται εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἔστιν
 ἐμπιπλαμένη, ἐπειδὴ καὶ τὸ ρεῖν τοῖς ὕδασι διὰ τὸ θεῖον
 Δ πρόσταγμα. „συναχθήτω” γὰρ φησι „τὰ ὕδατα.” καὶ τὸ εἶ-
 σω δὲ τῶν ὄρων περιγεγράφθαι τὴν θάλασσαν ἀπὸ τῆς πρώ-
 τῆς νομοθεσίας ἐστί. πρόσεχε, ἀγαπητέ. συνήχθη τὸ ὕδωρ 10
 εἰς συναγωγὴν μίαν, καὶ ὄφθη ἡ ξηρά.” ἐπειδὴ γὰρ ἀόρα-
 τος ἦν ἡ γῆ καὶ ἀκατασκεύαστος ἄτε τοῦ ὕδατος ἐπιπολάζον-
 τος αὐτῇ, διὰ τοῦτο τὸ ὕδωρ συνήχθη εἰς τὰς συναγωγὰς
 αὐτοῦ, καὶ οὕτως ὄρατὴ γέγονεν ἡ ἀόρατος οὐσα τὸ πρότε-
 ρον. τότε δὴ τότε καὶ φυτοῖς παντοίοις ἐκαλωπίεστο θεῖοις 15
 προστάγματι, ὡς ἄνωθεν εἴρηται.

Εἰ δὲ καὶ τίνος ἔνεκεν ἐπιζητεῖς οὕτω κατὰ μέρος ἡ γῆ
 P. 15 τὸν οἰκεῖον ἐδέχετο κόσμον καὶ οὐκ δὲ ἀρχῆς αὐτῆς ἀπηρι-
 σμένη παρήγετο, ἐγὼ σοι ἐρῶ, μᾶλλον δὲ οὐκ ἐγὼ ἀλλ’ ὁ
 τὴν γλῶτταν χρυσοῦς. ἐπειδὴ γὰρ ἡ γῆ μήτηρ ἡμῶν ἐστί 20
 καὶ τροφός, ἐπειδὴ πάντες δὲ αὐτῆς γεγέννηται καὶ εἰς αὐτὴν

non demergeret a quibus recipitur, nec semper quasi progrediendo
 aliaque post alia loca replendo tandem continuo tractu continentem
 universam inundaret, iccirco dixit deus (Gen. 1 9) „coeant aquae
 unam in collectionem,” hoc est, ab hac aqua nulla se segreget, sed
 quod modo colligitur, in hac prima collectione persistat. sic et Solo-
 monicus ille concionator (Eccles. 1 7) inquit „omnes torrentes in
 mare pergunt, neque tamen iccirco mare completur.” nam ipsam quo-
 que fluxionem suam aquae hoc ex mandato dei consecutae sunt, cum
 diceret „coeant aquae.” ab eadem lege principe profectum est quod
 intra limites suos mare circumscriptum manet. adverte animum, mi
 fili. „coactae sunt,” ait Moses (Gen. 1 2), „unam in collectionem
 aquae, ac siccum apparuit.” quia enim terra cerni non poterat, et
 rudis ac informis erat, dum in eius superficie fluitaret aqua, pro-
 pterea suas in collectiones aqua coacta cerni tandem coepit terra pri-
 us inadspectabilis. quo quidem tempore mandato divino exornata est
 omnigenis stirpibus, uti supra indicabamus.

Quodsi etiam quaeris quamobrem ita particulatim terra suum
 ornamentum consecuta sit, non statim ab initio prorsus ab omnibus
 rebus instructa prodierit, equidem eius tibi rei causam explicabo,
 vel potius non ego, sed Iohannes Chrysostomus. nam cum terra sit
 parens et altrix hominum, quando ex ea cuncti sunt orti et in eam

αἰθις ἐπιστρέφουσιν, ἐπειδὴ πᾶσαν ἀπολαύειν ἡμῖν αὕτη χαρίζεται, ἵνα μὴ τὸ πᾶν αὐτῇ λογισθῆ καὶ τευθεν σέβας αὐτῇ προσαχθῆ, δυνάμει δῆθεν οἰκεία τοσοῦτων ἀγαθῶν ἡμῖν αἰτία γεγενημένη, διὰ τοῦτο πρῶτα μὲν ἐπικαλύπτει ταύτην V. 12 ὕδωρ εἰς μίαν ἐπισπνᾶγει συναγωγὴν, καὶ οὕτως ὀφθῆναι παρασκευάζει αὐτήν.

Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ζητῆσαι ἄξιον, ποῦ συνήχθη τὸ ὕδωρ, B ὡς ἐντευθεν ὀφθῆναι τὴν ξηράν, εἶγε τὸ πρόσωπον ἅπαν τῆς 10 γῆς, ὡς φησιν ἡ γραφή, τοῖς ὕδασι ἐκαλύπτετο. Ἰουστίνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς Χριστοῦ ὁ μέγας τς Βασιλείος φασιν ὅτι κοιλότητες ἐγένοντο τηρικαῦτα κατὰ θείαν κέλευσιν (καὶ τοῦ λόγου μάρτυρες ἀπαράτρητοι αἱ κατὰ τόπους ἐρρισκόμεναι νῆσοι), καὶ οὕτως αὐται τὸ ὕδωρ ὑποχάλασθῆν 15 ἐδέξαντο. εἰ μὴ γὰρ συνήχθη τὸ ὕδωρ ἐν ταῖς τοιαύταις κοιλότησιν, οὐκ ἂν ἀποκαλυφθῆναι ἔφθασεν ἡ ξηρά. ἀλλὰ, κηδεμονίας θεοῦ, καὶ νήσους γὰρ ταῖς κοιλότησι προσεῖναι παρεσκεύασε. τίνος ἐνεκεν; ὥστε τοὺς ναυτιλλομένους ἐκείσε C διαναπαύεσθαι, ἡνίκα καὶ μᾶλλον ὀδοιπορίας μακραῖς ἑαυτοὺς 20 ἐκιδιδόασι.

Μὴ θαύμαζε δὲ εἶγε ποτίμων ὄντων τῶν εἰς τὴν θάλασσαν εἰσρεόντων ὑδάτων ἄλμυρὰ μόνη αὕτη καὶ ἄποτος δει-

1. an ἀπόλαυσιν?

redeunt, et quando ea quemvis fructum nobis largitur, ne illi omnia tribuerentur, eaque de causa cultus quidam accederet tanquam vi facultateque sua tot bona nobis proferenti, iccirco deus illam primum aqua tegit et inornatam rudemque condit; deinde aquam in collectionem unam cogit, atque hoc tandem modo terram instruit.

Hoc etiam a nobis inquiri pretium operae fuerit, ubinam aqua collecta fuerit, ut siccum deinceps conspiceretur, si quidem universa terrae superficies, quemadmodum sacrae litterae tradunt, ab aquis occultabatur. de hoc Iustinus ille philosophus ac testis Christi, magnusque Basilius dicunt mandato divino tum concavitates quasdam esse factas. cuius rei testes sint insulae, nullis certis descriptae locis, quae passim reperiuntur. eae concavitates intra se demissam aquam receperunt. quod nisi factum fuisset, non dixisset Moses adaperitum siccum apparuisse. quinetiam (o insignem dei curam de nobis ac providentiam) huiusmodi concavitatibus insulas adiunxit. cur id, quaeso? ut tempestatibus iactati homines istic requiescerent, quoties longioribus itineribus sese dederunt.

Nec est quod mireris aquas quidem in mare fluentes dulces ac potabiles esse, ipsum autem mare tantum amarum nec ulli ad potum

κρυται. διὰ γὰρ τὴν καπνώδη ἀναθυμίασιν παρακειμένην αὐτῇ καὶ οἶονει παρακαίουσάν τε καὶ παραφρόγουσαν, καὶ τὴν ἄλμυρὰν αὐτῇ ἐμποιοῦσαν ποιότητα, ὥσπερ τι περιττωμα τὸ ἄλμυρὸν ὕδωρ ὑφίσταται. ἔδει μὲν οὖν καὶ τὸ τῶν ποταμῶν ὕδωρ ἔξατμιζόμενον καὶ παραφλεγόμενον ἄλμυρὸν 5
 D δεικνυσθαι· ἀλλ' ἡ διηκεῆς κίνησις τοῦτο οὐ συγχαρεῖ. ἐκείνη δὲ ἐν τόπῳ κοίλῳ περιλιμνάζουσα καὶ ἐφ' ἑαυτῆς ἐστῶσα ἐτοιμοπαθῆς ἐστι τοῖς αἰτίοις τῆς ἄλμυρότητος. τοῦτον μὲντοι τὸν λόγον ἐπιβεβαίωσ' καὶ ὁ Λαμασκηνὸς Ἰωάννης λέγων „ὁ μὲν οὖν Ὠκεανὸς πότιμος ὢν καὶ γλυκύτατος ἐπι- 10
 χορηγεῖ τὸ ὕδωρ τῇ θαλάσῃ· χρονίζων δὲ ὅμως καὶ ἐστῶς ἀκίνητος πικρὸς γίνεται, τοῦ ἡλλου αἰεὶ τὸ λεπτότερον ἀνιμω- μένου καίπερ ἐκ τῶν σιφῶνων, ὅθεν καὶ τὰ νέφη συνίστανται καὶ οἱ ὄμβροι γίνονται διὰ τῆς διηθήσεως γλυκαινομένου τοῦ ὕδατος.“ οὕτω μὲν οὖν καὶ ὁ Θεϊότατος Ἀναστάσιος ὁ 15
 Σιναΐτης ἐν τῇ ἑξαήμερῳ αὐτοῦ διέξεισι λέγων „ἡ δὲ θάλασσα P. 16 γλυκεία ἦν κατ' ἀρχὰς καὶ νᾶμα πότιμον ἔχουσα· ὕστερον δὲ τῷ χρόνῳ καὶ τοῖς στοιχείοις τὴν ἀλλοίωσιν ταύτην ἐδέξατο.“ ὁ γὰρ ἥλιος, ὡς εἴρηται, τῇ οἰκείᾳ θερμότητι ἔξατμιζῶν τὴν θάλασσαν, καὶ τὸ γλυκύτερον ἔλκων καὶ κεντρίζων 20
 πρὸς τὸν ἀέρα, κάτω τὸ ἄλμυρῶτερον ἔᾶ καὶ βαρύτερον. ὅτι δὲ καχύτερόν ἐστι τὸ θαλάττιον ὕδωρ τῶν ποταμῶν ὑδά-

13. καίπερ] ὡσπερ ἐκ τινῶν σ.?

nsui, nam propter exhalationem illam fumosam, quae in eo fit, quaeque veluti spumeum efficit et accendit mare ac qualitatem ei amaram indit, tandem aqua salsa reliquiarum quasi quarundam instar relinquitur. et fluvialis quidem aqua nihilo secius salsa redderetur, cum et ipsa sentiat exhalationes ac uratur: verum id motus ipsius perpetuus haud concedit. at mare concavo in loco restagnans, et seorsum manens ac insistens, facile salsuginis causas admittit. hanc rationem nostram Iohannes Damascenus confirmat, cum inquit „oceanus caeteroqui potabilis ac dulcis mari aquam suppeditat. verum cum ea diu iam uno insistat loco nec moveatur, amarescit, sole scilicet perpetuo quod subtilius est exhauriente, itemque siphonibus quasi quibusdam, unde nubes existunt et pluviae gignuntur, aqua veluti percolatione quadam edulcata.“ eodem modo et Sinaites Anastasius in commentario suo de sex primorum dierum operibus hanc rem explicat. „mare,“ inquit, „erat initio dulce, liquoremque potabilem continebat. sed deinceps a temporibus diuturnitate ac elementis ipsis eam mutationem accepit, quam modo experimur. nam sol calore suo maris exhalationes quasdam efficiens, ac partem eius dulciorem attrahens et in aëra tollens, quod gravissimum est atque salsius, inferne relinquít.

των, αὐτὸ τὸ πρῶγμα παρίστησιν· ἐν μὲν γὰρ τοῖς ποταμοῖς οὐ δύνανται πλοῖα βαρὺν ἔχοντα φόρτον πλεῖν, ἐν δὲ τῇ θαλάσῃ ἐλαφρῶς ταῦτα βαστάζονται διὰ τὴν ὑποκειμένην παχύτητα.

- 5 Πρὸς τούτοις δὲ καὶ τοῦτο δεόν εἰδέναι σε, ὅτι πάντα τὰ ὕδατα τὰ τε πηγιμαῖα καὶ φρεατιαῖα ἐκ τῆς θαλάττης ἔχουσι τὰς ἀρχάς. ἡ γὰρ γειτονοῦσα τῇ θαλάσῃ γῆ διάτρητός ἐστι καὶ ὑπόνομος, ὥσπερ τινὰς φλέβας ἔχουσα, δι' ὧν ἐκ τῆς θαλάσσης δεχομένη τὰ ὕδατα τὰς πηγὰς ἀναδίδωσι. B
- 10 πρὸς οὖν τὴν ποιότητα τῆς γῆς καὶ τὸ τῶν πηγῶν ὕδωρ ἄνσεις. κατὰ τοῦτο καὶ ὕδατα ὄξωδῆ ἢ ἑλαιώδῆ, τεφρωδῆ, καὶ ὄσα τοιαῦτα· τὰ πάντα γὰρ τῆς ποιότητος ἐκεῖθεν μετέχουσιν ἀφ' ἧς γῆς διέρχονται τε καὶ ἀνέρχονται. οὕτω μὲν οὖν καὶ τὰ θερμὰ ὕδατα διὰ πυρῶδους γῆς διερχόμενα, ὡς ὁ μέγας
- 15 φησὶ Βασιλεῖος, ἢ στενοχωρούμενα καὶ βίαι ῥηγνύμενα, τὴν V. 13 ζέσειν ἐκεῖθεν ἐφέλκονται. αἱ μέντοι μεγάλαι πηγαὶ διὰ τοῦτο καὶ μᾶλλον ἐν ὄρεσι γίνονται, ὅτι μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς C τοῦ ὄρους γίνεται κορυφῆς ἢ ἀπὸ τοῦ βάθους ὄλη καὶ ἀναθυμίασις, καὶ μᾶλλον εἰ σομφῶδες τύχη τὸ ὄρος εἶναι καὶ
- 20 πρὸς τὴν ὄλην ἐπιτήδειον. εἶτα καταρρέον ἔνθεν κάκειθεν τὸ ὕδωρ, καὶ ἐν τινι τόπῳ συρρεῦσαν, τὴν γῆν ἐκεῖσε ῥήγνυσι καὶ οὕτω μετὰ βίας ἐξέρχεται. ἀένναος δὲ ἡ πηγὴ, ὅτι καὶ διηλεκτῆς ἢ ἀπὸ τοῦ βάθους παρὰ τοῦ ἡλίου ὄλη.

et crassio rem maris aquam esse quam sint aquae fluviales, ipsa res docet. nam in fluminibus admodum onerata navigia vehi nequeunt, cum ea mare leviter admodum gestet ob crassitiam videlicet suam.

Praeter haec illud etiam tibi sciendum est, omnes aquas, sive fontanas sive puteales, e mari suam originem habere. nam vicina mari terra foraminosa est, multisque cuniculis abundat, qui sunt ei venarum instar, per quas e mari receptis aquis fontium scaturigines emittit. quare pro qualitate soli etiam fontium aqua comparata est. quo fit ut aquae quaedam aesti, quaedam olei, quaedam cinereum saporem aliosque tales referant. nam eius soli qualitatem accipiunt quod permeant et de quo ebulliunt. sic aquae calidae, quemadmodum Basilius ille magnus ait, vel igneum quoddam solum penetrantes, vel in artum pressae vique collisae, fervorem illum accipiunt. eadem de causa magni fontes plerumque in montibus oriuntur, quod ad ipsius etiam montis verticem attractio quaedam et exhalatio de partibus imis fiat, praesertim si mons cavernosus forte sit et ad hanc attractionem idoneus. deinde hac et illac demanans aqua, et quodam in loco confluens, terram istic perumpit ac vi exit. et perennes sunt hi fontes, quia perpetuo fit ab imo solis attractio. verum hoc esse

καὶ μαφτυροῦσι τῷ λόγῳ τὰ μέγιστα τῶν ὄρων, ὃ τε Καύ-
 κασος, ὃ Παρνασσός, ἢ Πυρῆνη, καὶ ὅσα τοιαῦτα· μέγι-
 στοι γὰρ ἐκεῖθεν ῥέουσι ποταμοὶ τὰς ἀρχὰς ἔχοντες ἀπὸ τῶν
 μεγάλων πηγῶν. καὶ τί χρὴ πολλὰ λέγειν; πάσης ποταμῶν
 D ῥύσεως καὶ ἀμπώτιδος, καὶ τῶν ὅσα φυσικὰς ἔχει τὰς κινή- 5
 σεις καὶ τὰς ἀρχάς, πάντων αἴτιος ὃ ἥλιός ἐστι, παρὰ Θεοῦ
 τὴν παντοδαπὴν ταύτην λαβὼν ἐνέργειαν. ὄρα γὰρ ὅτι φυσι-
 κῆ δυνάμει καὶ περιουσίᾳ θερμότητος ἑλκτικός ἐστι τῆς ἐν
 τῷ βᾶθει ὑγρότητος. ὅθεν ἕρος καὶ θέρους πλησιάζων ἡμῶν
 ἀνέλκει τὴν ἐν τοῖς δένδροις ἰκμάδα καὶ ἔγκαρπα ταῦτα ποι- 10
 εῖ. αὐτοῦ τὸ θέρους, αὐτοῦ τὸ μετόπωρον ὃ τε χειμῶν καὶ
 τὰ λοιπά.

Ὁ μέντοι Νεῖλος, ἀγαπητέ, κατὰ τὴν θερινὴν ὥραν αὐ-
 ζεται· παντὸς γὰρ νέφους ὑπ' ἀνέμων ἐλαυνομένου μέχρι
 τῆς κεκαυμένης ζώνης, κἀντεῦθεν ὑετοῦ λάβρου ῥηγνυμένου, 15
 ὄργαται Νεῖλος καὶ ποταμὸς εἶναι οὐκ ἀνέχεται· τῆς γὰρ
 οἰκείας ὄχθης ἐξέρχεται καὶ καταθαλαττίζει τὴν Αἴγυπτον.
 P. 17 καὶ γλυκὺς μὲν ὁ Νεῖλος (ἐξ ὀμβρῶν γάρ), χλιαρὸς δὲ ὡς
 ἐκ θερμότητος ἀρξόμενος. κατὰ τοῦτο καὶ αὔρας οὐκ ἀνα-
 δίδωσιν, ὡς οἱ λοιποὶ ποταμοί· τῶν γὰρ νεφῶν ἐλαυνομέ- 20
 νων, ὡς εἴρηται, ὑπὸ τῶν ἐτησίων ἀνέμων, ἢ ἐμπεριεχο-
 μένη τούτοις ἀτμίς ὑπὸ τοῦ κατὰ τόπους πυρῶδους ἀπασα
 ἐξικμάζεται, καὶ τούτου χάριν ὁ Νεῖλος αὔρας οὐκ ἀναδίδω-

montes longe maximi testantur, nimirum Caucasus, Parnassus, Pyrene, caeteri: nam ex eis amnes amplissimi promanant, de magnis orti fontibus. et quid hac de re prolixius disseri opus est? omnis amnium fluxionis, omnis reciprocationis, aliarumque rerum in fluviis quae motus et causas naturales habent, sol auctor est, a deo efficacitatem hanc omnigenam consecutus. ille naturali quadam vi facultateque sua et caloris abundantia humores imos commovere potest. quo fit ut veno aestivoque tempore propius ad nos accedens succum in arboribus sursum trahat, easque frugiferas reddat. eius est aestas, autumnus, hiems.

Nili incrementa per aestatem fiunt. quippe tum nubes omnes a ventis ad torridam usque zonam abiguntur, ubi vehemente copiosa-que pluvia delapsa turgescit Nilus, nec se pro flumine haberi vult amplius. nam ripas suas egreditur, et Aegyptum exundatione quasi marina quadam operit. et dulcis ille quidem est, tanquam a pluviis ortus, sed tepidus, uti cuius ab aestu sit principium. eadem de causa reliquorum amnium more nullas auras praebet. nam cum nubes, ut antea diximus, a ventis anniversariis abigantur, vapor omnis residuus ab eorum locorum aestu consumitur; quae ratio est quamobrem

ον. εἰ δέ, καθάπερ τινὲς φήθησαν, ἀπὸ χιόνος τηκομένης αὐξόμενος ἦν, αὐραὶ ἂν ἐκείθεν δαψιλεῖς ἀνεπέμποντο. τὸ μέντοι κατὰ τὸν Νεῖλον, ἀγαπητέ, θαῦμα, καθά φησιν ὁ θεὸς Ἀναστασιος, πρὸς πίστωσιν τῆς ἀρχαίας κοσμοποιίας γίνεσθαι συνεχώρησεν ὁ θεός· τίς καὶ γὰρ ὄρων τὸν Νεῖλον καταθαλαττεύοντα τὴν Αἴγυπτον καὶ ἀδρις ἀποκαθιστάμενον, B οὐκ ἂν καὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης πίστιν λάβῃ καθ' ἣν εἰς μίαν συναγωγὴν τοῦ ὕδατος ἐπισυναχθέντος ἐφάνη ἡ ξηρά.

Ἄλλα καὶ ἐν τοῖς πλησιοχώροις αὐτοῖς τῆς ἐν Πενταπόλεως 10 τῇ βαρβαρικῇ ἀδύτοις ὕδασιν ἢ τῶν λίθων φύσει ἀνωφερῆς ἐπιφερομένη αὐτοὺς ἐκείθεν ἐλέγχει τοὺς μὴ πιστεύοντας ὅτι ἐπὶ τῶν ὑδάτων ὑπὲρ φύσιν ὁ θεὸς τὴν βαρεῖαν ταύτην γῆν ἀπώρησεν. ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς λεγομένοις Ἀσπίοις ὄρεσι τὸ ὕδωρ καὶ τὸ πῦρ ὁμοῦ συνιόντα τὴν ἀδιαίρετον ἐπὶ Χριστοῦ 15 τῶν δύο φύσεων ἔνωσιν, τῆς θεότητός φημι καὶ ἀνθρωπότητος, ἡμῶς ἐκδιδάσκουσιν. ἀλλὰ πῶς ἐπὶ τούτοις τὸν ποιητὴν εἰκότως ἂν τις ὑμνήσειεν; ἐπεὶ γὰρ πολυειδῆ τυγχάνει τὰ ἐμπέμποντα ἡμῖν νοσήματα, πολυειδῆ καὶ τὰ ἐκ τῆς γῆς ἀναδιδόμενα θερμὰ ὕδατα. τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν χυνοὶ τὰ τε- 20 ταμένα τῶν νεύρων, τὰ δὲ σφίγγει καὶ τοιοῦτὰ τὰ λελυμένα· καὶ τὰ μὲν φλέγματι πολέμια, τὰ δὲ μελαίνῃ χολῇ· καὶ

14. συνιόντα P.

aurae a Nilo nullae proveniant. quodsi de quorundam opinione li-
quescentibus a nivibus augesceret, haud dubie largas eae regiones
auras ex Nilo haberent. atque hoc Nili prodigium a nobis comme-
moratum, sicut Anastasius ille noster ait, fieri vult deus, ut pricae
mundi huius creationi fides habeatur. quis enim Nilum cernens Ae-
gyptum inundantem ac rursus intra pristinas ripas suas redeuntem, non
etiam de illo die certus sit, quo coacta in collectionem unam aqua
siccum apparuit?

Quinetiam in finitimis Aegyptio locis, nimirum aquis inaccessis, quae
sunt in Pentapoli barbarica, lapidum natura sursum tendens ac natans
illos coarguit homines, qui non credunt deum terram hanc ingenti
pondere gravem super aquarum naturam veluti suspendisse. itidem in
montibus qui Lycii dicuntur, aqua et ignis simul coniuncta non di-
videndam in Christo duarum naturarum unionem, divinae inquam et
humanae, nobis ostendunt. quo pacto quis opificem ob haec ex di-
gnitate celebrare possit? nam cum varii sint morbi qui nobis acci-
dunt, etiam multiplices aquae calidae de terra scaturiunt, quae iis-
dem medentur. quippe nonnullae ipsarum nervos laxant, nonnullae
constringunt et laxatos vicissim tendunt; aliae vim pituitae, aliae bi-
li nigrae contrariam habent; aliae denique praestant usum alium, id-

ἄλλα κάλιν ἄλλην χροίαν παρέχουσι τῇ κελεύσει τοῦ παρα-
γαγότος αὐτά, κἄν ἡμεῖς ἀχάριστοι περὶ τὸν εὐεργέτην φαι-
νώμεθα.

Καὶ ὅπως μὲν, ἀγαπητέ, καὶ ποῖω τρόπῳ θερμὰ κάτω-
θεν ἀνέρχονται ὕδατα, εἴρηται ἄνωθεν, ἀναγκαῖον δὲ συμ- 5
παρειλῆφθαι τῷ λόγῳ ὅπερ Πατρικίος τις ἐπίσκοπος Πρού-
σης εὐρηται λέγων περὶ τῶν θερμῶν ὑδάτων· πῦρ γὰρ καὶ
V. 14 ὕδωρ ἐν τῷ οὐρανῷ εἶναι λέγει, ὡσαύτως καὶ ὑποκάτω τῆς
D γῆς πῦρ καὶ ὕδωρ, ἀφ' ὧν ὡσπερ σίφωνες ἀναπέμπονται
πρὸς ἡμετέραν ζωὴν αἱ πηγαί. ὁ μόντοι Δαμασκηνὸς Ἰω- 10
άννης περὶ τοῦ Ὠκεανοῦ φησὶν ὅτι τὴν γῆν ἅπασαν οἰά τις
κυκλοῦ ποταμὸς· περὶ οὗ εἰρηκέναι μοι δοκεῖ ἡ γραφὴ ὅτι
ποταμὸς ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Παραδείσου, πότιμον καὶ γλυ-
κὺ ὕδωρ ἔχων. οὗτος εἰς τέσσαρας ἀρχάς, τουτέστιν εἰς
τέσσαρας ποταμοὺς, διαιρεῖται. εἰ δὲ καὶ τὴν αἰτίαν ἐπιζη- 15
τεῖς δι' ἣν τὰ προσγεγόμενα ἡμῖν ὀμβριματὰ ὕδατα κατὰ το-
σοῦτον σῆπεται, καὶ ταῦτα τοῦ ἡλίου διηθούστων τὸ λεπτό-
τατον καὶ ἀνάγοντος, ἴδου καὶ ταύτην σοι προστίθεμεν. πολυ-
P. 18 μιγεστάτη τῶν ὑδάτων τούτων ἡ φύσις ἐστίν· ἐκ πάντων
γὰρ τῶν ὑγρῶν ἀκίγει ὁ ἥλιος. ἡ τοίνυν ἀνωμαλία εὐκίνητος, 20

1. ἄλλην] ἄλλον P. 6. Προύσης — ὑδάτων] Προύσης ἀπὸ
λόγου τοῦ ἀγίου Πιονίου περὶ τῶν θερμῶν ὑδάτων διεξεί-
σι F.

que de mandato ipsius earum auctoris, utut erga eum optime de no-
bis merentem ingrati nos simus.

Et quo quidem pacto aquae calidae de locis subterraneis scatu-
riant, superius est indicatum. fuerit autem operae pretium hoc loco
narrationis nostrae verba quaedam inseri, quae Patricius Prusensis
antistes (ex oratione sancti viri Pionii sumpta) de calidis aquis recen-
set. ait is ignem et aquam in coelo esse. consimiliter et sub terra
tam ignem quam aquam abditam esse, de quibus fontes quasi siphones
quidam ad usum vitae nostrae scaturiant. Iohannes vero Dama-
sceus Oceanum inquit fluminis cuiusdam instar terram universam cir-
cundare; de quo mihi etiam litterae sacrae loqui videntur (Gen. 2 10),
cum annem de paradiso exire tradunt, qui aquam dulcem ac pota-
bilem habeat, eumque deinde quattuor in principia, hoc est quattuor
fluvios dividi. quodsi etiam scire cupis quam ob causam aquae pluviae,
posteaquam ad nos delapsae sunt, tantopere corrumpantur ac putre-
scant; sole quod in ea subtilissimum est percolante ac sursum attra-
hente, lubenter eam quoque tibi subiiciemus. est harum natura in-
ter aquas caeteras maxime mista. quippe sol ex quibusvis rebus hu-
midis aliquid sursum attrahit. haec igitur inaequalitas mobilis admo-
dum est et ad corruptionem celeriter spectat. praeterea subvectorum
a sole in aera humorum pars gravissima crassissimaque rursus deor-

καὶ πρὸς τινὰ φθορὰν θῦπτον δρᾶ. ἔτι γὰρ μὴν τὸ βαρύτερον τοῦ ἀναχθέντος αἵθρις κατέγεται, ἐπεὶ τὸ βαρὺ πρὸς τὸ κάταπτες εἰώθε φέρεσθαι· τὸ δὲ λεπτότατον τῆς ἀναθυμιάσεως πνεύματος φύσις ἐγένετο. καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον.

5 Τῇ δὲ τετάρτῃ ἡμέρᾳ τοὺς φωστῆρας ποιήσας ἐν αὐτῷ B τῷ στερεώματι ἔθετο. φωστῆρας δὲ ἀκούων μηδὲν ἕτερον ἢ φωτοδόχα τοὺτους ἀγγεῖα εἶναι νόμιζε. τὸ γὰρ φῶς ἐκείνο τὸ κατὰ γὰρ τὴν πρώτῃν ἡμέραν παραχθὲν λαβῶν ὁ θεός, καὶ διανείμας αὐτὸ τοῖς φωστῆρσι πᾶσιν, εἰ καὶ τῷ χρυσορρη-
10 μων Ἰωάννῃ τὰ περὶ τούτων οὐχ οὕτω δοκεῖ, καθάπερ λύ-
χοις ἐνέθηκεν ὥστε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς. ὁ γὰρ θεὸς οὐ-
τος ἀνὴρ ἐν τῷ εἰς τὴν ἑξαήμερον πέμπτῳ λόγῳ αὐτοῦ τοι-
αῖσδε περὶ τούτου κέχρηται συλλαβαῖς „εἶδες σοφίαν τοῦ
15 δημιουργοῦ. εἶπε μόνον, καὶ παρήχθη τὸ στοιχεῖον τοῦτο
ἰσὶθ θανμαστόν, ὃ ἥλιος λέγω. τοῦτον γὰρ καλεῖ φωστῆρα
μέγαν, καὶ φησὶν αὐτὸν εἰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας γεγενῆσθαι· C
οὗτος γὰρ παιδρύτεραν τὴν ἡμέραν ἀπεργάζεται. διὰ τοῦτο
καὶ τῇ τετάρτῃ αὐτὸν ἐδημιούργησεν, ἵνα μὴ νομίσης τοῦτον
συνιστᾶν τὴν ἡμέραν. ἐγένοντο μὲν γὰρ τρεῖς ἡμέραι, αἱ
20 πρὸ τῆς τούτου δημιουργίας, ἐβουλήθη δὲ ὁ δεσπότης καὶ
διὰ τούτου παιδρύτερον τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἐργάσασθαι.”
πρόσεχε, ἀγαπητέ. δοκεῖ γὰρ ἐνταῦθα ὁ θειότατος Ἰωάννης

sum fertur, cum ita comparatae sint res graves ut deorsum ferri soleant: interim pars exhalationum tenuissima ventorum in naturam convertitur. ac de his quidem hactenus dictum esto.

Die quarta deus luminaria creata firmamento inseruit. cum autem appellari audis luminaria, nihil aliud cogitabis quam esse illa quasi vasa quaedam et receptacula lucis. etenim sumpto deus illo lumine quod die primo condiderat, et in omnia luminaria distributo, quanquam alii hac in parte Chrysostomo placet, quasi quasdam in lucernas id collocavit, ut terram sua luce collustrarent. Chrysostomus autem, vir haud dubie divinus, in oratione de sex dierum operibus quinta, sic ad verbum hac de re disseruit. vides sapientiam opificis: saltem verbum elocutus est, et admirandum hoc elementum, videlicet sol, in ortum productus fuit. nam illum Moses luminare magnum appellat, et ad diei moderationem factum ait quippe diem is pulchriorem et iucundiosem nobis efficit. quae ipsa causa est quam-obrem deus eum die quarto condiderit, ne scilicet existimares solem diei auctorem esse. toti nimirum dies tres creationem solis antecesserunt. ideo putabis voluisse deum per hoc elementum diei lucem aliquanto iucundiosem nobis reddere. quibus in verbis animadvertere te volo videri Iohannem hunc nostrum aliam dicere lucem, quae die

ἄλλο λέγειν εἶναι φῶς τὸ κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν παραχθὲν καὶ ἕτερον τὸ κατὰ τὴν τετάρτην, πολλῶ τοῦ προτέρου λαμ-
 D πρότερον. ἀλλ' ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῷ περὶ φωστῆρων
 ἕκτω λόγῳ αὐτοῦ, ἵνα μὴ λέγω τοὺς ἄλλους δοσίους πατέρας,
 σαφέστερον τὸν περὶ τούτου λόγον ποιεῖ, καὶ φησιν „εἰ καὶ 5
 προελήφθη τοῦ φωτὸς ἡ γένεσις, πῶς ὁ ἥλιος πάλιν εἰς φαῦ-
 σιν λέγεται γεγενῆσθαι; τότε μὲν οὖν αὐτῆ τοῦ φωτὸς ἡ φύ-
 σις παρήχθη, νῦν δὲ τὸ ἡλιακὸν τοῦτο σῶμα ὄχημα εἶναι τῷ
 πρωτογόνῳ ἐκείνῳ φωτὶ παρεσκευάσται. ὥς γὰρ ἄλλο τὸ
 πῦρ καὶ ἄλλο ὁ λύχνος, τὸ μὲν τὴν τοῦ φωτίζειν δύναμιν 10
 ἔχον, τὸ δὲ παρεμφαίνειν τοῖς δεομένοις πεποιημένον, οὕτω
 καὶ τῷ καθαρωτάτῳ ἐκείνῳ καὶ εἰλικρινεῖ καὶ ἀύλῳ φωτὶ
 ὄχημα νῦν οἱ φωστῆρες κατεσκευάσθησαν.” ἀλλὰ καὶ παρα-
 P. 19 κατιῶν οὕτω κατὰ ῥῆμα διεξείσι. „καὶ ἔστω ὁ ἥλιος εἰς
 ἔξουσίαν τῆς ἡμέρας. πῶς οὖν ἔχει,” φησὶν, „τὴν ἔξουσίαν 15
 τῆς ἡμέρας ὁ ἥλιος; ὅτι τὸ φῶς ἐν ἑαυτῷ περιφέρων, ἐπε-
 V. 15 δὴν ποτε τὸν ὀρίζοντα ὑπεράρη, ἡμέραν παρέχει διαλύσας
 τὸ σκότος, ὥστε οὐκ ἂν τις ἀμάρτη ἡμέραν δρισάμενος εἶ-
 ναι τὸν ὑπὸ τοῦ ἡλίου πεφωτισμένον αἴρα.” σαφῶς μὲν
 οὖν ἐνταῦθα ὁ μέγας ἐδείξεν ὅτι φωτοδόχα μόνον ἀγγεῖα, μὴ 20
 μέντοι γε δὴ καὶ φῶς κατὰ τὴν τετάρτην ἡμέραν. παρή-
 χθησαν δὲ πάντως ἐπὶ τὸ δέξασθαι τὸ φῶς ἐκείνο τὸ πρῶτον

21. δὴ] δὲ P.

primo fuerit condita, et aliam, quae die quarto, longe priori splen-
 didiorem. Basilius autem magnus in oratione sexta de luminaribus,
 ne reliquos sanctissimos patres commemorem, dilucidius hac de re
 verbis hisce disserit. si iam ante lucis ortus praecesserat, quo pacto
 fit ut sol rursus dicatur ad lucendum factus esse? nimirum primo
 quidem die lucis ipsa natura fuit condita, nunc vero solare corpus
 instruitur, ut illius primigeniae lucis vehiculum sit. quemadmodum
 enim aliud quiddam est ignis et aliud lucerna, quorum ille quidem
 lucendi vim habet, haec vero facta est ut lucem nobis adhibeat, si
 forte quid agendum sit, sic iam (quarto scilicet die) luminaria pa-
 rantur, quae ignis illius purissimi et ab omni crassa materie secreti
 vehiculum sint. idem Basilius non multo post in hanc sententiam
 loquitur: imperium, ait Moses (Gen. 1 16), diei penes solem esto.
 et quonam pacto imperium diei sol habet? quia lucem in seipso
 circumferens, quamprimum finitorem circulum transiit, diem nobis
 praebet dissipatis tenebris. neque magnopere aberrabit qui esse diem
 definit a sole collustratum aëra. quibus in verbis eximius hic vir
 sat clare ostendit vasa quaedam quasique receptacula lucis, non lu-
 cem die quarto esse conditam. et condita sunt omnino illa, quo lucem

καὶ φαίνεσθαι ἐπὶ τῆς γῆς. τοῦτο δὲ πεποιήκειν ὁ θεός, ἕνα καταμερισθῆναι, ὡς φησι Θεοδώρητος, εἰς δέ γε καὶ τοὺς μικροὺς καὶ μεγάλους φωστῆρας τὸ πρωτόγονον ἐκείνο φῶς αἰγλήν ἐπέμπεη ταῖς τῶς ζώων ὄψει σύμμετρον. εἰ μὴ γὰρ 5 τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ὀφθαλμοὺς ἔχοντα τὰ ζῶα τὴν ὑπερβολὴν τοῦ φωτός ἤνεγκεν. ἐπιβεβαιοῖ ταῦτα καὶ ὁ μέγας Βασιλείος λέγων „καλὸς μὲν ὁ ἥλιος, τουτέστιν ὁ δίσκος ὁ ἡλιακός, ἐν ᾧ ὡσπερ λύχνῳ τινὶ τὸ πρωτόγονον ἐκείνο ἐναπετέθη φῶς, καλὸς δὲ καὶ διὰ τὴν συμμετρίαν αὐτοῦ· οὔτε γὰρ διὰ 10 τὴν ἐκείνου λεπτότητα τὸ πῦρ παρεξέρχεται καὶ καταφλέγει πάντα, οὔτε διὰ τὴν αὐτοῦ παχύτητα πρὸς ἡμᾶς ἀμβλυτέραν τὴν αὐτοῦ παραπέμπει ἐνέργειαν.”

Πρὸ μέντοι τῆς τετάρτης ἡμέρας, ἤγουν πρὸ τοῦ δεκάμουρου 15 μιορηθῆναι τοὺς δίσκους, καθά φησιν Ἰουστίνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς Χριστοῦ καὶ ὁ λοιπὸς τῶν πατέρων κατὰ λόγον, ὅλον διόλου τῷ ἀέρι περιεχυμένον οὔτε κίνησιν ὀμαλὴν διέτρεχεν οὔτε τῆς ἡμέρας τὰ μέτρα διώριζεν, ἀλλὰ συσσελλόμενον 20 πάροδον ἐδίδον τῇ νυκτί. „καὶ ἐγένετο” γὰρ φησιν „ἑσπέρα, καὶ ἐγένετο πρωτὴ ἡμέρα μία.” τῷ δίσκῳ δὲ τῷ ἡλιακῷ συναϊρεθῆναι 20 ὕστερον ἀμέμπτως τὸν δρόμον τῆς ἡμέρας ἁρῶν διὰ τοῦ σώματος ἐπιτελεῖ, κἀντεῦθεν ἀνατέλλων ὁ ἥλιος ἡμέραν ποιεῖ, δύνων δὲ ὑπὸ γῆν νυκτὸς αἴτιος γίνεται. ἡ γὰρ νύξ αὕτη οὐδὲν

20. τῆς] τῶν τῆς?

illam primam reciperent ac in terra lucerent. hoc autem ita fecit. deus, quemadmodum Theodoretus tradit, ut lux illa primigenia divisa in exigua pariter ac magna luminaria splendorem animantium oculis respondentem emitteret. nam absque hoc fuisset, animalia oculis praedita ferre splendorem lucis immoderatum non potuissent. idem magnus etiam Basilius his verbis confirmat: pulcrum sane quiddam est ipse sol, hoc est discus ille corporis solaris, in quo veluti lucerna quadam primigenia lux est collocata: verum non minus pulcritudinis atque bonitatis in eo situm est, quod usque adeo sit moderatus atque conveniens. nam neque propter subtilitatem omnia penetrat et exurit ipse ignis, neque propter densitatem ad nos minus efficacem transmittit vim suam.

Caeterum ante diem quartum, hoc est priusquam ipsi siderum disci crearentur, quemadmodum Iustinus ille philosophus et Christi testis ait, consentiente cum hoc reliquorum patrum coetu, lux universa passim per aëra diffusa nec motu quodam aequabili ferebatur nec diei metas definiebat: sed quamprimum collecta fuisset, succedendi sibi potestatem nocti faciebat. sic enim litterae sacrae (Gen. 1 5) loquuntur „facto vespere ac mane dies unus exstitit.” deinde vero cum disco solari compacta cursus diei destinatum accurate per

ἄν, καὶ ἄλλα ἐξ ἄλλων πληροῦν πᾶσαν κατὰ τὸ συναχῆς ἐκ-
κλύση τὴν ἡπειρον, „συναχθήτω τὰ ὕδατα” εἶπεν „εἰς συν-
αγωγὴν μίαν,” τουτέστιν ἄλλη ἀπὸ ταύτης μὴ ἀπογευηθή-
τω, ἀλλ’ ἐν τῇ πρώτῃ συλλογῇ ἀπομεινάτω τὸ συναγόμενον.
κατὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἐκκλησιαστής φησιν ὅτι πάντες οἱ χεῖμαρ- 5
ροι πορεύονται εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἔστιν
ἐμπιπλαμένη, ἐπειδὴ καὶ τὸ ῥεῖν τοῖς ὕδασι διὰ τὸ θεῖον
D Πρόσταγμα. „συναχθήτω” γὰρ φησι „τὰ ὕδατα.” καὶ τὸ εἶ-
σω δὲ τῶν ὕδρων περιγεγράφθαι τὴν θάλασσαν ἀπὸ τῆς πρώ-
της νομοθεσίας ἐστί. πρόσεχε, ἀγαπητέ. συνήχθη τὸ ὕδωρ 10
εἰς συναγωγὴν μίαν, καὶ ὥφθη ἡ ξηρά.” ἐπειδὴ γὰρ ἄρα-
τος ἦν ἡ γῆ καὶ ἀκατασκευάστος ἅτε τοῦ ὕδατος ἐπιπολάζον-
τος αὐτῇ, διὰ τοῦτο τὸ ὕδωρ συνήχθη εἰς τὰς συναγωγὰς
αὐτοῦ, καὶ οὕτως ὄρατὴ γέγονεν ἡ ἄρατος οὕσα τὸ πρότε-
ρον. τότε δὴ τότε καὶ φυτοῖς παντοίοις ἐκαλλωπίζετο θεῖω 15
προσταγματι, ὡς ἄνωθεν εἴρηται.

Εἰ δὲ καὶ τίνας ἐνεκεν ἐπιζητεῖς οὕτω κατὰ μέρος ἡ γῆ
P. 15 τὸν οἰκεῖον ἐδέχετο κόσμον καὶ οὐκ ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς ἀηρητι-
σμένη παρήγετο, ἐγὼ σοι ἐρῶ, μᾶλλον δὲ οὐκ ἐγὼ ἀλλ’ ὁ
τὴν γλῶτταν χροσουῶς. ἐπειδὴ γὰρ ἡ γῆ μήτηρ ἡμῶν ἐστί 20
καὶ τροφός, ἐπειδὴ πάντες ἐξ αὐτῆς γεγένηται καὶ εἰς αὐτὴν

non demergeret a quibus recipitur, nec semper quasi progrediendo
aliaque post alia loca replendo tandem continuo tractu continentem
universam inundaret, iccirco dixit deus (Gen. 1 9) „coeant aquae
unam in collectionem,” hoc est, ab hac aqua nulla se segreget, sed
quod modo colligitur, in hac prima collectione persistat. sic et Solo-
monicus ille concionator (Eccles. 1 7) inquit „omnes torrentes in
mare pergunt, neque tamen iccirco mare completur.” nam ipsam quo-
que fluxionem suam aquae hoc ex mandato dei consecutae sunt, cum
diceret „coeant aquae.” ab eadem lege principe profectum est quod
intra limites suos mare circumscriptum manet. adverte animum, mi
fili. „coactae sunt,” ait Moses (Gen. 1 2), „unam in collectionem
aquae, ac siccum apparuit.” quia enim terra cerni non poterat, et
rudis ac informis erat, dum in eius superficie fluitaret aqua, pro-
pterea suas in collectiones aqua coacta cerni tandem coepit terra pri-
us inadspectabilis. quo quidem tempore mandato divino exornata est
omnigenis stirpibus, uti supra indicabamus.

Quodsi etiam quaeris quamobrem ita particulatim terra suum
ornamentum consecuta sit, non statim ab initio prorsus ab omnibus
rebus instructa prodierit, equidem eius tibi rei causam explicabo,
vel potius non ego, sed Iohannes Chrysostomus. nam cum terra sit
parens et altrix hominum, quando ex ea cuncti sunt orti et in eam

αὐθις ἐπιστρέφουσιν, ἐπειδὴ πᾶσαν ἀπολαύειν ἡμῖν αὐτὴ
 χαρίζεται, ἵνα μὴ τὸ πᾶν αὐτῇ λογισθῆ καὶ τεύθην σέβας
 αὐτῇ προσαχθῆ, δυνάμει δῆθεν οἰκεία τοσοῦτων ἀγαθῶν ἡμῖν
 αἰτία γεγενημένη, διὰ τοῦτο πρῶτα μὲν ἐπικαλύπτει ταύτην V. 12
 5 τῷ ὕδατι καὶ ἀκατάσκευον ποιεῖ, μετὰ δὲ ταῦτα τὸ ὕδωρ
 εἰς μίαν ἐπισυνάγει συναγωγὴν, καὶ οὕτως ὀφθῆναι παρα-
 σκευάζει αὐτήν.

Ἄλλὰ καὶ τοῦτο ζητῆσαι ἄξιον, ποῦ συνήχθη τὸ ὕδωρ, B
 ὡς ἐντεῦθεν ὀφθῆναι τὴν ξηράν, εἶγε τὸ πρόσωπον ἅπαν τῆς
 10 γῆς, ὡς φησὶν ἡ γραφή, τοῖς ὕδασι ἐκαλύπτετο. Ἰουστίνος
 ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς Χριστοῦ ὁ μέγας τῆ Βασιλείου φα-
 σιν ὅτι κοιλότητες ἐγένοντο τηρικαῦτα κατὰ θείαν κέλευσιν
 (καὶ τοῦ λόγου μάρτυρες ἀπαράρτητοι αἱ κατὰ τόπους εὐ-
 ρισκόμεναι νῆσοι), καὶ οὕτως αὐταὶ τὸ ὕδωρ ὑποχάλασθῆν
 15 ἐδέξαντο. εἰ μὴ γὰρ συνήχθη τὸ ὕδωρ ἐν ταῖς τοιαύταις
 κοιλότησιν, οὐκ ἂν ἀποκαλυφθῆναι ἔφθασεν ἡ ξηρά. ἀλλὰ,
 κηδεμονίας Θεοῦ, καὶ νήσους γὰρ ταῖς κοιλότησι προσεῖναι
 παρεσκεύασε. τίνος ἐνεκεν; ὥστε τοὺς ναυτιλλομένους ἐκέῖσε C
 διαναπαύεσθαι, ἥνικα καὶ μᾶλλον ὀδοπορίας μακρὰς ἐαντοῦς
 20 ἐκδιδάσκει.

Μὴ θαύμαζε δὲ εἶγε ποτίμων ὄντων τῶν εἰς τὴν θάλασ-
 σαν εἰσρεόντων ὑδάτων ἄλμυρὰ μόνῃ αὐτῇ καὶ ἄποτος δεῖ-

1. an ἀπόλασιν?

redeunt, et quando ea quemvis fructum nobis largitur, ne illi omnia
 tribuerentur, eaque de causa cultus quidam accederet tanquam vi fa-
 cultateque sua tot bona nobis proferenti, iccirco deus illam primum
 aqua tegit et inornatam rudemque condit; deinde aquam in collectio-
 nem unam cogit, atque hoc tandem modo terram instruit.

Hoc etiam a nobis inquiri pretium operae fuerit, ubinam aqua
 collecta fuerit, ut siccum deinceps conspiceretur, si quidem universa
 terrae superficies, quemadmodum sacrae litterae tradunt, ab aquis
 occultabatur. de hoc Iustinus ille philosophus ac testis Christi, ma-
 gnusque Basilius dicunt mandato divino tum concavitates quasdam
 esse factas. cuius rei testes sint insulae, nullis certis descriptae locis,
 quae passim reperiuntur. eae concavitates intra se demissam aquam
 reeperunt, quod nisi factum fuisset, non dixisset Moses adaptum
 siccum apparuisse. quinetiam (o insignem dei curam de nobis ac pro-
 videntiam) huiusmodi concavitatibus insulae adiunxit, cur id, quaeso?
 ut tempestatibus iactati homines istic requiescerent, quoties longiori-
 bus itineribus sese dederunt.

Nec est quod mireris aquas quidem in mare fluentes dulces ac
 potabiles esse, ipsum autem mare tantum amarum nec ulli ad potum

κρυται. διὰ γὰρ τὴν καπνώδη ἀναθυμίασιν παρακειμένην αὐτῇ καὶ οἶονει παρακαίουσάν τε καὶ παραφρύγουσαν, καὶ τὴν ἄλμυρὰν αὐτῇ ἐμποιοῦσαν ποιότητα, ὥσπερ τι περιττώμα τὸ ἄλμυρὸν ὕδωρ ὑφίσταται. ἔδει μὲν οὖν καὶ τὸ τῶν ποταμῶν ὕδωρ ἔξατμιζόμενον καὶ παραφλεγόμενον ἄλμυρὸν 5
 D δεικνυσθαι· ἀλλ' ἡ διηλεκτῆς κίνησις τοῦτο οὐ συγχωρεῖ. ἐκείνη δὲ ἐν τόπῳ κοίλῳ περιλιμνάζουσα καὶ ἐφ' ἑαυτῆς ἐστῶσα ἐτοιμοπαθῆς ἐστι τοῖς αἰτίοις τῆς ἄλμυρότητος. τοῦτον μέντοι τὸν λόγον ἐπιβεβαίωσεν καὶ ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης λέγων „ὁ μὲν οὖν Ὠκεανὸς πότιμος ὢν καὶ γλυκύτατος ἐπι- 10
 χορηγεῖ τὸ ὕδωρ τῇ θαλάσῃ· χρονίζων δὲ ὅμως καὶ ἐστὼς ἀκίνητος πικρὸς γίνεται, τοῦ ἡλίου ἀεὶ τὸ λεπτότερον ἀνιμα-
 μένου καίπερ ἐκ τῶν σιφῶνων, ὅθεν καὶ τὰ νέφη συνίστανται καὶ οἱ ὄμβροι γίνονται διὰ τῆς διηθήσεως γλυκαινομένου τοῦ ὕδατος.” οὕτω μὲν οὖν καὶ ὁ Θεϊώτατος Ἀναστάσιος ὁ 15
 Σιναΐτης ἐν τῇ ἑξαήμερῳ αὐτοῦ διεξέειπε λέγων „ἡ δὲ θάλασσα
 P. 16 γλυκεία ἦν κατ' ἀρχὰς καὶ νᾶμα πότιμον ἔχουσα· ὕστερον δὲ τῷ χρόνῳ καὶ τοῖς στοιχείοις τὴν ἀλλοίωσιν ταύτην ἐδέξαστο.” ὁ γὰρ ἡλῖος, ὡς εἴρηται, τῇ οἰκείᾳ θερμότητι ἔξατμιζῶν τὴν θάλασσαν, καὶ τὸ γλυκύτερον ἔλκων καὶ κουφίζων 20
 πρὸς τὸν ἀέρα, κάτω τὸ ἄλμυρῶτερον ἔῤῥαι καὶ βαρύτερον. ὅτι δὲ παχύτερόν ἐστι τὸ θαλάττιον ὕδωρ τῶν ποταμῶν ὑδά-

13. καίπερ] ὥσπερ ἐκ τινῶν σ.?

usui. nam propter exhalationem illam fumosam, quae in eo fit, quaeque veluti spumeum efficit et accendit mare ac qualitatem ei amaram indit, tandem aqua salsa reliquiarum quasi quarundam instar relinquitur. et fluvialis quidem aqua nihilo secius salsa redderetur, cum et ipsa sentiat exhalationes ac uratur: verum id motus ipsius perpetuus haud concedit. at mare concavo in loco restagnans, et seorsum manens ac insists, facile salsuginis causas admittit. hanc rationem nostram Iohannes Damascenus confirmat, cum inquit „oceanus caeteroqui potabilis ac dulcis mari aquam suppeditat. verum cum ea diu iam uno insistat loco nec moveatur, amarescit, sole scilicet perpetuo quod subtilius est exhauriente, itemque siphonibus quasi quibusdam, unde nubes existunt et pluviae gignuntur, aqua veluti percolatione quadam edulcata.” eodem modo et Sinaites Anastasius in commentario suo de sex primorum dierum operibus hanc rem explicat. „mare,” inquit, „erat initio dulce, liquoremque potabilem continebat. sed deinceps a temporibus diuturnitate ac elementis ipsis eam mutationem accepit, quam modo experimur. nam sol calore suo maris exhalationes quasdam efficiens, ac partem eius dulciorem attrahens et in aëra tollens, quod gravissimum est atque salsius, inferne relinquit.

των, αὐτὸ τὸ πρῶγμα παρίστησιν· ἐν μὲν γὰρ τοῖς ποταμοῖς οὐ δύνανται πλοῖα βαρῶν ἔχοντα φόρτον πλεῖν, ἐν δὲ τῇ θαλάσῃ ἐλαφρῶς ταῦτα βασιτάζονται διὰ τὴν ὑποκειμένην παχύτητα.

- 5 Πρὸς τούτοις δὲ καὶ τοῦτο δεόν εἶδέναι σε, ὅτι πάντα τὰ ὕδατα τὰ τε πηγυμαῖα καὶ φρεατιῶνα ἐκ τῆς θαλάττης ἔχουσι τὰς ἀρχάς. ἡ γὰρ γειτονοῦσα τῇ θαλάσῃ γῆ διάτρητός ἐστι καὶ ὑπόνομος, ὥσπερ τινὰς φλέβας ἔχουσα, δι' ὧν ἐκ τῆς θαλάσσης δεχομένη τὰ ὕδατα τὰς πηγὰς ἀναδίδωσι. B
- 10 πρὸς οὖν τὴν ποιότητα τῆς γῆς καὶ τὸ τῶν πηγῶν ὕδωρ ἄνεισι. κατὰ τοῦτο καὶ ὕδατα δξώδη ἢ ἐλαιώδη, τεφρώδη, καὶ ὄσα τοιαῦτα· τὰ πάντα γὰρ τῆς ποιότητος ἐκείθεν μετέχουσιν ἀφ' ἧς γῆς διέρχονται τε καὶ ἀνέρχονται. οὕτω μὲν οὖν καὶ τὰ θερμὰ ὕδατα διὰ πυρώδους γῆς διερχόμενα, ὡς ὁ μέγας
- 15 φησὶ Βασιλεῖος, ἢ στενοχωρούμενα καὶ βία ἐγγνύμενα, τὴν V. 13 ζέσειν ἐκείθεν ἐφέλκονται. αἱ μέντοι μεγάλαι πηγαὶ διὰ τοῦτο καὶ μᾶλλον ἐν ὄρεσι γίνονται, ὅτι μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς C τοῦ ὄρους γίνεται κορυφῆς ἢ ἀπὸ τοῦ βάθους ὀλκῆ καὶ ἀναθυμιάσις, καὶ μᾶλλον εἰ συμφῶδες τύχη τὸ ὄρος εἶναι καὶ
- 20 πρὸς τὴν ὀλκὴν ἐπιτηθειον. εἶτα καταρρέον ἐνθεν κάκειθεν τὸ ὕδωρ, καὶ ἐν τινι τόπῳ συρρεῦσαν, τὴν γῆν ἐκεῖσε δῆγνυσι καὶ οὕτω μετὰ βίας ἐξέρχεται. ἀένναος δὲ ἡ πηγὴ, ὅτι καὶ διηρηκῆς ἢ ἀπὸ τοῦ βάθους παρὰ τοῦ ἡλίου ὀλκῆ.

et crassiozem maris aquam esse quam sint aquae fluviatiles, ipsa res docet. nam in fluminibus admodum onerata navigia vehi nequeunt, cum ea mare leviter admodum gestet ob crassitiem videlicet suam.

Praeter haec illud etiam tibi sciendum est, omnes aquas, sive fontanas sive puteales, e mari suam originem habere. nam vicina mari terra foraminosa est, multisque cuniculis abundat, qui sunt ei venarum instar, per quas e mari receptis aquis fontium scaturigines emittit. quare pro qualitate soli etiam fontium aqua comparata est. quo fit ut aquae quaedam aesti, quaedam olei, quaedam cinereum saporem aliosque tales referant. nam eius soli qualitatem accipiunt quod permeant et de quo ebulliunt. sic aquae calidae, quemadmodum Basilius ille magnus ait, vel igneum quoddam solum penetrantes, vel in artum pressae vique collisae, fervorem illum accipiunt. eadem de causa magni fontes plerumque in montibus oriuntur, quod ad ipsius etiam montis verticem attractio quaedam et exhalatio de partibus imis fiat, praesertim si mons cavernosus forte sit et ad hanc attractionem idoneus. deinde hac et illic demanans aqua, et quodam in loco confluens, terram istic perumpit ac vi exit. et perennes sunt hi fontes, quia perpetuo fit ab imo solis attractio: verum hoc esse

καὶ μαφτυροῦσι τῷ λόγῳ τὰ μέγιστα τῶν ὄρων, ὃ τε Καύ-
 κασος, ὃ Παρνασσός, ἢ Πυρῆνη, καὶ ὅσα τοιαῦτα· μέγι-
 στοι γὰρ ἐκεῖθεν ῥέουσι ποταμοὶ τὰς ἀρχὰς ἔχοντες ἀπὸ τῶν
 μεγάλων πηγῶν. καὶ τί χρῆ πολλὰ λέγειν; πάσης ποταμῶν
 D ῥύσεως καὶ ἀμπώτιδος, καὶ τῶν ὅσα φυσικὰς ἔχει τὰς κινή- 5
 σεις καὶ τὰς ἀρχάς, πάντων αἴτιος ὁ ἥλιός ἐστι, παρὰ Θεοῦ
 τὴν παντοδαπὴν ταύτην λαβὼν ἐνέργειαν. ὅρα γὰρ ὅτι φυσι-
 κῆ δυνάμει καὶ περιουσίᾳ θερμότητος ἐλκτικός ἐστι τῆς ἐν
 τῷ βᾶθει ὑγρότητος. ὅθεν ἕαρος καὶ θέρους πλησιάζων ἡμῶν
 ἀνέλκει τὴν ἐν τοῖς δένδροις ἰκμάδα καὶ ἔγκαρπα ταῦτα ποι- 10
 εῖ. αὐτοῦ τὸ θέρους, αὐτοῦ τὸ μετόπωρον ὃ τε χειμῶν καὶ
 τὰ λοιπά.

Ὁ μέντοι Νεῖλος, ἀγαπητέ, κατὰ τὴν θερινὴν ὥραν αὐ-
 ζεται· παντὸς γὰρ νέφους ὑπ' ἀνέμων ἐλαυνομένου μέχρι
 τῆς κεκαυμένης ζώνης, κἀντεῦθεν ὑετοῦ λάβρου ῥηγνομένου, 15
 ὀργᾶται Νεῖλος καὶ ποταμὸς εἶναι οὐκ ἀνέχεται· τῆς γὰρ
 οἰκείας ὄχθης ἐξέρχεται καὶ καταθαλαττίζει τὴν Αἴγυπτον.
 P. 17 καὶ γλυκὺς μὲν ὁ Νεῖλος (ἐξ ὀμβρῶν γάρ), χλιαρὸς δὲ ὡς
 ἐκ θερμότητος ἀρξίμενος. κατὰ τοῦτο καὶ αὔρας οὐκ ἀνα-
 δίδωσιν, ὡς οἱ λοιποὶ ποταμοί· τῶν γὰρ νεφῶν ἐλαυνομέ- 20
 νων, ὡς εἴρηται, ὑπὸ τῶν ἐτησίων ἀνέμων, ἢ ἐμπεριεχο-
 μένη τούτοις ἀτμῆς ὑπὸ τοῦ κατὰ τόπους πυρῶδους ἀπασα
 ἐξικμάζεται, καὶ τούτου χάριν ὁ Νεῖλος αὔρας οὐκ ἀναδίδω-

montes longe maximi testantur, nimirum Caucasus, Parnassus, Pyrene, caeteri: nam ex eis amnes amplissimi promanant, de magnis orti fontibus. et quid hac de re prolixius disseri opus est? omnis amnium fluxionis, omnis reciprocationis, aliarumque rerum in fluviis quae motus et causas naturales habent, sol auctor est, a deo efficacitatem hanc omnigenam consecutus. ille naturali quadam vi facultateque sua et caloris abundantia humores imos commovere potest. quo fit ut verno aestivoque tempore propius ad nos accedens succum in arboribus sursum trahat, easque frugiferas reddat. eius est aestas, autumnus, hiems.

Nili incrementa per aestatem fiunt. quippe tum nubes omnes a ventis ad torridam usque zonam abiguntur, ubi vehemente copiosa-que pluvia delapsa turgescit Nilus, nec se pro flumine haberi vult amplius. nam ripas suas egreditur, et Aegyptum exundatione quasi marina quadam operit. et dulcis ille quidem est, tanquam a pluviis ortus, sed tepidus, uti cuius ab aestu sit principium. eadem de causa reliquorum amnium more nullas auras praebet. nam cum nubes, ut antea diximus, a ventis anniversariis abigantur, vapor omnis residuus ab eorum locorum aestu consumitur; quae ratio est quamobrem

σιν. εἰ δὲ, καθάπερ τινὲς φήθησαν, ἀπὸ χιόνος τηκομένης αὐξόμενος ἦν, αὐραὶ ἂν ἐκείθεν διαψιλεῖς ἀνεπέμποντο. τὸ μέντοι κατὰ τὸν Νεῖλον, ἀγαπητέ, θαύμα, καθά φησιν ὁ θεὸς Ἀναστασιος, πρὸς πίστωσιν τῆς ἀρχαίας κοσμοποιίας γίνεσθαι συνεχώρησεν ὁ θεός· τίς καὶ γὰρ ὄρων τὸν Νεῖλον καταβαλαττίζοντα τὴν Αἴγυπτον καὶ ἀδρις ἀποκαθιστάμενον, B οὐκ ἂν καὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης πίστιν λάβη καθ' ἣν εἰς μίαν συναγωγὴν τοῦ ὕδατος ἐπισυναχθέντος ἐφάνη ἡ ξηρα.

Ἄλλὰ καὶ ἐν τοῖς πλησιοχώροις αὐτοῖς τῆς ἐν Πενταπόλεως 10 τῆ βαρβαρικῇ ἀδύτοις ὕδασιν ἢ τῶν λίθων φύσις ἀνωφερῆς ἐπιφερομένη αὐτοὺς ἐκείθεν ἐλέγχει τοὺς μὴ πιστεύοντας ὅτι ἐπὶ τῶν ὑδάτων ὑπὲρ φύσιν ὁ θεὸς τὴν βαρεῖαν ταύτην γῆν ἀπῆλῶρησεν. ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς λεγομένοις λυτοῖς ὄρεισι τὸ ὕδωρ καὶ τὸ πῦρ ὁμοῦ συνιόντα τὴν ἀδιαίρετον ἐπὶ Χριστοῦ 15 τῶν δύο φύσεων ἔνωσιν, τῆς θεότητός φημι καὶ ἀνθρωπότητος, ἡμᾶς ἐκδιδάσκουσεν. ἀλλὰ πῶς ἐπὶ τούτοις τὸν ποιη- C τὴν εἰκότως ἂν τις ὑμνήσειεν; ἐπειδὴ γὰρ πολυειδῆ τυγχάνει τὰ ἐμπλέκοντα ἡμῖν νοσήματα, πολυειδῆ καὶ τὰ ἐκ τῆς γῆς ἀναδιδόμενα θερμὰ ὕδατα. τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν χυνοὶ τὰ τε- 20 ταμένα τῶν νεύρων, τὰ δὲ σφίγγει καὶ τονοῖ τὰ λελυμένα· καὶ τὰ μὲν φλέγματι πολέμια, τὰ δὲ μελαίνῃ χολῇ· καὶ

14. συνιόντα P.

aurae a Nilo nullae proveniant. quodsi de quorundam opinione li-
quescentibus a nivibus augesceret, haud dubie largas eae regiones
auras ex Nilo haberent. atque hoc Nili prodigium a nobis comme-
moratum, sicut Anastasius ille noster ait, fieri vult deus, ut priscae
mundi huius creationi fides habeatur. quis enim Nilum cernens Ae-
gyptum inundantem ac rursus intra pristinas ripas suas redeuntem, non
etiam de illo die certus sit, quo coacta in collectionem unam aqua
siccum apparuit?

Quinetiam in finitimis Aegypto locis, nimirum aquis inaccessis, quae
sunt in Pentapoli barbarica, lapidum natura sursum tendens ac natans
illos coarguit homines, qui non credunt deum terram hanc ingenti
pondere gravem super aquarum naturam veluti suspendisse. itidem in
montibus qui Lycii dicuntur, aqua et ignis simul coniuncta non di-
videndam in Christo duarum naturarum unionem, divinae inquam et
humanae, nobis ostendunt. quo pacto quis opificem ob haec ex di-
gnitate celebrare possit? nam cum varii sint morbi qui nobis acci-
dunt, etiam multiplices aquae calidae de terra scaturiunt, quae iis-
dem medentur. quippe nonnullae ipsarum nervos laxant, nonnullae
constringunt et laxatos vicissim tendunt; aliae vim pituitae, aliae bi-
li nigrae contrariam habent; aliae denique praestant usum alium, id-

ἄλλα πάλιν ἄλλην χρδαίαν παρέχουσι τῇ κελεύσει τοῦ παρα-
γαγόντος αὐτά, κἄν ἡμεῖς ἀχάριστοι περὶ τὸν εὐεργέτην φαι-
νώμεθα.

- Καὶ ὅπως μὲν, ἀγαπητέ, καὶ ποῖω τρόπῳ θερμὰ κάτω-
θεν ἀνέρχονται ὕδατα, εἴρηται ἄνωθεν, ἀναγκαῖον δὲ συμ- 5
παρειλῆφθαι τῷ λόγῳ ὅπερ Πατρικίος τις ἐπίσκοπος Πρού-
σης εὔρηται λέγων περὶ τῶν θερμῶν ὑδάτων· πῦρ γὰρ καὶ
V. 14 ὕδωρ ἐν τῷ οὐρανῷ εἶναι λέγει, ὡσαύτως καὶ ὑποκάτω τῆς
D γῆς πῦρ καὶ ὕδωρ, ἀφ' ὧν ὅσπερ σίφωνες ἀναπέμπονται
πρὸς ἡμετέραν ζώην αἱ πηγαί. ὁ μὲντοι Δαμασκηνὸς Ἰω- 10
άννης περὶ τοῦ Ὠκεανοῦ φησὶν ὅτι τὴν γῆν ἅπασαν οἶα τις
κυκλοῖ ποταμὸς· περὶ οὗ εἰρηκέναι μοι δοκεῖ ἡ γραφὴ ὅτι
ποταμὸς ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Παραδείσου, πότιμον καὶ γλυ-
κὺ ὕδωρ ἔχων. οὗτος εἰς τέσσαρας ἀρχάς, τουτέστιν εἰς
τέσσαρας ποταμούς, διαιρεῖται. εἰ δὲ καὶ τὴν αἰτίαν ἐπιζη- 15
τεῖς δε' ἦν τὰ προσγεγόμενα ἡμῖν ὀμβριματὰ ὕδατα κατὰ το-
σοῦτον σῆπεται, καὶ ταῦτα τοῦ ἡλίου διηθούοντος τὸ λεπτό-
τατον καὶ ἀναγόντος, ἰδοὺ καὶ ταύτην σοι προστίθεμεν. πολυ-
P. 18 μιγεστάτη τῶν ὑδάτων τούτων ἡ φύσις ἐστίν· ἐκ πάντων
γὰρ τῶν ὕδατων ἀνάγει ὁ ἥλιος. ἡ τοίνυν ἀνωμαλία εὐκίνητος, 20

1. ἄλλην] ἄλλων P.

6. Προύσης — ὑδάτων] Προύσης ἀπὸ
λόγου τοῦ ἀγίου Πιονίου περὶ τῶν θερμῶν ὑδάτων διεξι-
σι F.

que de mandato ipsius earum auctoris, ut ut erga eum optime de no-
bis merentem ingrati nos simus.

Et quo quidem pacto aquae calidae de locis subterraneis scaturiant, superius est indicatum. fuerit autem operae pretium hoc loco narrationis nostrae verba quaedam inseri, quae Patricius Prusensis antistes (ex oratione sancti viri Pionii sumpta) de calidis aquis recenset. ait is ignem et aquam in coelo esse. consimiliter et sub terra tam ignem quam aquam abditam esse, de quibus fontes quasi siphones quidam ad usum vitae nostrae scaturiant. Iohannes vero Damascenus Oceanum inquit fluminis cuiusdam instar terram universam circumdare; de quo mihi etiam litterae sacrae loqui videntur (Gen. 2 10), cum amnem de paradiso exire tradunt, qui aquam dulcem ac potabilem habeat, eumque deinde quattuor in principia, hoc est quattuor fluvios dividi. quodsi etiam scire cupis quam ob causam aquae pluviae, posteaquam ad nos delapsae sunt, tantopere corrumpantur ac putrescant, sole quod in ea subtilissimum est percolante ac sursum attrahente, lubenter eam quoque tibi subiiciemus. est harum natura inter aquas caeteras maxime mista. quippe sol ex quibusvis rebus humidis aliquid sursum attrahit. haec igitur inaequalitas mobilis admodum est et ad corruptionem celeriter spectat praetera subvectorum a sole in aera humorum pars gravissima crassissimaque rursus deor-

καὶ πρὸς τινὰ φθορὰν θῦπτον ὄρα. ἔτι γε μὴν τὸ βαρύτερον τοῦ ἀναχθέντος αὔθις κατὰγεται, ἐπεὶ τὸ βαρὺ πρὸς τὸ κάταντες εἴωθε φέρεσθαι· τὸ δὲ λεπτότατον τῆς ἀναθυμιάσεως πνεύματος φύσις ἐγένετο. καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον.

5 Τῇ δὲ τετάρτῃ ἡμέρᾳ τοὺς φωστῆρας ποιήσας ἐν αὐτῷ B
 τῷ στερεώματι ἔθετο. φωστῆρας δὲ ἀκούων μηδὲν ἕτερον ἢ
 φωτοδόχα τούτους ἀγγεῖα εἶναι νόμιζε. τὸ γὰρ φῶς ἐκεῖνο τὸ
 κατὰ γε τὴν πρώτην ἡμέραν παραχθὲν λαβὼν ὁ θεός, καὶ
 διακείμας αὐτὸ τοῖς φωστῆρασι πᾶσιν, εἰ καὶ τῷ χρυσορρή-
 10 μωνι Ἰωάννῃ τὰ περὶ τούτων οὐχ οὕτω δοκεῖ, καθάπερ λυ-
 χνοις ἐπέθηκεν ὥστε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς. ὁ γὰρ θεὸς οὐ-
 ,τος ἀνὴρ ἐν τῷ εἰς τὴν ἑξαήμερον πέμπτῳ λόγῳ αὐτοῦ τοι-
 αῖσδε περὶ τούτου κέχρηται συλλαβαῖς, „ἰδὲς σοφίαν τοῦ
 δημιουργοῦ. εἶπε μόνον, καὶ παρήχθη τὸ στοιχεῖον τοῦτο
 15 τὸ θαυμαστόν, ὃ ἥλιος λέγω. τοῦτον γὰρ καλεῖ φωστῆρα
 μέγαν, καὶ φησὶν αὐτὸν εἰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας γεγενῆσθαι. C
 οὗτος γὰρ παιδρότερον τὴν ἡμέραν ἀπεργάζεται. διὰ τοῦτο
 καὶ τῇ τετάρτῃ αὐτὸν ἐδημιούργησεν, ἵνα μὴ νομίσης τοῦτον
 συνιστᾶν τὴν ἡμέραν. ἐγένοντο μὲν γὰρ τρεῖς ἡμέραι, αἱ
 20 πρὸ τῆς τούτου δημιουργίας, ἐβουλήθη δὲ ὁ δεσπότης καὶ
 διὰ τούτου παιδρότερον τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἐργάσασθαι.”
 πρόσεχε, ἀγαπητέ. δοκεῖ γὰρ ἐνταῦθα ὁ θεϊότατος Ἰωάννης

sum fertur, cum ita comparatae sint res graves ut deorsum ferri so-
 leant: interim pars exhalationum tenuissima ventorum in naturam
 convertitur. ac de his quidem hactenus dictum esto.

Die quarta deus luminaria creata firmamento inseruit. cum au-
 tem appellari audis luminaria, nihil aliud cogitabis quam esse il-
 la quasi vasa quaedam et receptacula lucis. etenim sumpto deus il-
 lo lumine quod die primo condiderat, et in omnia luminaria distri-
 buto, quanquam aliud hac in parte Chrysostomo placet, quasi quas-
 dam in lucernas id collocavit, ut terram sua luce collustrarent. Chry-
 sostomus autem, vir haud dubie divinus, in oratione de sex dierum
 operibus quinta, sic ad verbum hac de re disseruit. vides sapientiam
 opificis: saltem verbum elocutus est, et admirandum hoc elementum,
 videlicet sol, in ortum productus fuit. nam illum Moses luminare
 magnum appellat, et ad diei moderationem factum ait, quippe diem
 is pulcriorem et iucundiozem nobis efficit. quae ipsa causa est quam-
 obrem deus eum die quarto condiderit, ne scilicet existimares solem
 diei auctorem esse. toti nimirum dies tres creationem solis anteces-
 serunt. ideo putabis voluisse deum per hoc elementum diei lucem
 aliquanto iucundiozem nobis reddere. quibus in verbis animadvertere
 te volo videri Iohannem hunc nostrum aliam dicere lucem, quae die

ἄλλο λέγειν εἶναι φῶς τὸ κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν παραχθὲν καὶ ἕτερον τὸ κατὰ τὴν τετάρτην, πολλῶ τοῦ προτέρου λαμ-
 D πρότερον. ἀλλ' ὁ μέγας Βασιλείος ἐν τῷ περὶ φωστῆρων
 ἔκτι λόγῳ αὐτοῦ, ἵνα μὴ λέγω τοὺς ἄλλους δούους πατέρας,
 σαφέστερον τὸν περὶ τούτου λόγον ποιῆ, καὶ φησιν „εἰ καὶ 5
 προελήφθη τοῦ φωτὸς ἡ γένεσις, πῶς ὁ ἥλιος πάλιν εἰς φαῦ-
 σιν λέγεται γεγονέναι; τότε μὲν οὖν αὐτῆ τοῦ φωτὸς ἡ φύ-
 σις παρήχθη, νῦν δὲ τὸ ἡλιακὸν τοῦτο σῶμα ὄχημα εἶναι τῷ
 πρωτογόνῳ ἐκείνῳ φωτὶ παρεσκευάσται. ὡς γὰρ ἄλλο τὸ
 πῦρ καὶ ἄλλο ὁ λύχνος, τὸ μὲν τὴν τοῦ φωτίζειν δύναμιν 10
 ἔχον, τὸ δὲ παρεμφαίνειν τοῖς θεομένοις πεποιημένον, οὕτω
 καὶ τῷ καθαρῳτάτῳ ἐκείνῳ καὶ εἰλικρινεῖ καὶ αὐτῷ φωτὶ
 ὄχημα νῦν οἱ φωστῆρες κατεσκευάσθησαν.” ἀλλὰ καὶ παρα-
 P. 19 κατιῶν οὕτω κατὰ ῥῆμα διεξιῖσι. „καὶ ἔστω ὁ ἥλιος εἰς
 ἔξουσίαν τῆς ἡμέρας. πῶς οὖν ἔχει,” φησὶν, „τὴν ἔξουσίαν 15
 τῆς ἡμέρας ὁ ἥλιος; ὅτι τὸ φῶς ἐν ἑαυτῷ περιφέρων, ἔπει-
 V. 15 δάν ποτε τὸν ὄρλιζοντα ὑπεράρη, ἡμέραν παρέχει διαλύσας
 τὸ σκότος, ὥστε οὐκ ἂν τις ἀμάρτη ἡμέραν δρισάμενος εἶ-
 ναι τὸν ὑπὸ τοῦ ἡλίου πεφωτισμένον ἀέρα.” σαφῶς μὲν
 οὖν ἐναυθῆα ὁ μέγας ἔδειξεν ὅτι φωτοδόχα μόνον ἀγγεῖα, μὴ 20
 μέντοι γε δὴ καὶ φῶς κατὰ τὴν τετάρτην ἡμέραν. παρή-
 χθησαν δὲ πάντως ἐπὶ τὸ δέξασθαι τὸ φῶς ἐκεῖνο τὸ πρῶτον

21. δὴ] δὲ P.

primo fuerit condita, et aliam, quae die quarto, longe priori splen-
 didiorem. Basilius autem magnus in oratione sexta de luminaribus,
 ne reliquos sanctissimos patres commemorare, dilucidius hac de re
 verbis hisce disserit. si iam ante lucis ortus praecesserat, quo pacto
 fit ut sol rursus dicatur ad lucendum factus esse? nimirum primo
 quidem die lucis ipsa natura fuit condita, nunc vero solare corpus
 instruitur, ut illius primigeniae lucis vehiculum sit. quemadmodum
 enim aliud quiddam est ignis et aliud lucerna, quorum ille quidem
 lucendi vim habet, haec vero facta est ut lucem nobis adhibeat, si
 forte quid agendum sit, sic iam (quarto scilicet die) luminaria pa-
 rantur, quae ignis illius purissimi et ab omni crassa materie secreti
 vehiculum sint. idem Basilius non multo post in hanc sententiam
 loquitur: imperium, ait Moses (Gen. 1 16), diei penes solem esto.
 et quonam pacto imperium diei sol habet? quia lucem in seipso
 circumferens, quamprimum finitorem circulum transiit, diem nobis
 praebet dissipatis tenebris. neque magnopere aberrabit qui esse diem
 definit a sole collustratum aëra. quibus in verbis eximius hic vir
 sat clare ostendit vasa quaedam quasique receptacula lucis, non lu-
 cem die quarto esse conditam. et condita sunt omnino illa, quo lucem

καὶ φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς. τοῦτο δὲ πεποιήκεν ὁ θεός, ἵνα
καταμερισθῆν, ὡς φησι Θεοδώρητος, εἰς δέ γε καὶ τοὺς μι- B
κρούς καὶ μεγάλους φωστῆρας τὸ πρωτόγονον ἐκεῖνο φῶς αἰ-
γλήν ἐπέμπη ταῖς τῶς ζώων ὄψεσι σύμμετρον. εἰ μὴ γὰρ
5 τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ὀφθαλμοὺς ἔχοντα τὰ ζῶα τὴν ὑπερβολὴν
τοῦ φωτός ἤνεγκεν. ἐπιβεβαιοῖ ταῦτα καὶ ὁ μέγας Βασιλεῖος
λέγων „καλὸς μὲν ὁ ἥλιος, τουτέστιν ὁ δίσκος ὁ ἡλιακός,
ἐν ᾧ ὡσπερ λύχνῳ τινὶ τὸ πρωτόγονον ἐκεῖνο ἐναπετέθη φῶς,
καλὸς δὲ καὶ διὰ τὴν συμμετρίαν αὐτοῦ· οὔτε γὰρ διὰ
10 τὴν ἐκείνου λεπτότητα τὸ πῦρ παρεξέρχεται καὶ καταφλέγει
πάντα, οὔτε διὰ τὴν αὐτοῦ παχύτητα πρὸς ἡμᾶς ἀμβλυτέραν
τὴν αὐτοῦ παραπέμπει ἐνέργειαν.”

Πρὸ μέντοι τῆς τετάρτης ἡμέρας, ἤγουν πρὸ τοῦ δη- C
μιουργηθῆναι τοὺς δίσκους, καθά φησι Ἰουστίνος ὁ φιλόσο-
15 φος καὶ μάρτυς Χριστοῦ καὶ ὁ λοιπὸς τῶν πατέρων κατάλογος,
ὄλον διόλου τῷ ἀέρι περιεχυμένον οὔτε κίνησιν ὀμαλὴν διέτρε-
χεν οὔτε τῆς ἡμέρας τὰ μέτρα διώριζεν, ἀλλὰ συσσελλόμενον
πάροδον ἐδίδου τῇ νυκτί. „καὶ ἐγένετο” γὰρ φησι „ἑσπέρα, καὶ
ἐγένετο πρῶτὴ ἡμέρα μία.” τῷ δίσκῳ δὲ τῷ ἡλιακῷ συναιρεθῆν
20 ὕστερον ἀμέμπτως τὸν δρόμον τῆς ἡμέρας ὠρῶν διὰ τοῦ σώμα-
τος ἐπιτελεῖ, κἀντεῦθεν ἀνατέλλων ὁ ἥλιος ἡμέραν ποιεῖ, δύ-
νων δὲ ὑπὸ γῆν νυκτὸς αἴτιος γίνεται. ἡ γὰρ νύξ αὕτη οὐδὲν

20. τῆς] τῶν τῆς?

illam primam recipent ac in terra lucerent, hoc autem ita fecit de-
us, quemadmodum Theodoretus tradit, ut lux illa primigenia divi-
sa in exigua pariter ac magna luminaria splendorem animantium ocu-
lis respondentem emitteret. nam absque hoc fuisset, animalia oculis
praedita ferre splendorem lucis immoderatum non potuissent. idem
magnus etiam Basilius his verbis confirmat: pulcrum sane quiddam
est ipse sol, hoc est discus ille corporis solaris, in quo veluti lu-
cerna quadam primigenia lux est collocata: verum non minus pul-
critudinis atque bonitatis in eo situm est, quod usque adeo sit mo-
deratus atque conveniens. nam neque propter subtilitatem omnia pe-
netrat et exurit ipse ignis, neque propter densitatem ad nos minus
efficacem transmittit vim suam.

Caeterum ante diem quartum, hoc est priusquam ipsi siderum
disci crearentur, quemadmodum Iustinus ille philosophus et Christi
testis ait, consentiente cum hoc reliquorum patrum coetu, lux uni-
versa passim per aëra diffusa nec motu quodam aequabili ferebatur
nec diei metas definiebat: sed quamprimum collecta fuisset, succe-
dendi sibi potestatem nocti faciebat. sic enim litterae sacrae (Gen.
1 5) loquuntur „facto vespere ac mane dies unus exstitit.” deinde
vero cum disco solari compacta cursum diei destinatum accurate per

Ἄλλο ἐστὶν ἡ σκίασμα γῆς τοῦ ἡλίου τὴν γῆν σποτρέχοντος. ὠνομάσθη δὲ νύξ τοῦτο τὸ σκότος, ἐπειδὴ καθυδόντα νύττει τὸν ἄνθρωπον καὶ οὕτω λέγει μονονουχὶ πρὸς αὐτόν „μάθε, ὡς ἄνθρωπε, ὅτι θνητὸς ὢν ὑπὸ δουλεύεις.” ὅτι δὲ κατανυγὴ ἐστὶν ἡ νύξ, καὶ ὁ προφήτης ἐδήλωσεν Δαβὶδ οὖ- 5 τως εἰπὼν „ἃ λέγετε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐπὶ ταῖς κοίταις ὑμῶν κατανύγητε.” κατὰ ταῦτα δὲ καὶ τὸ φῶς ἡδύ τε καὶ ἰλαρὸν ὃν ἡμέραν ἐκάλεσεν, ἰδιὰ τὸ ἡμεροῦν τὰ πάντα, ὡσπεροῦν καὶ τὰ χειροῦθη τῶν ζώων ἡμερα διὰ τοῦτο καλοῦνται. 10

Οὕτω μὲν ὄν ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου καὶ δύνοντος τὸ P. 20 φῶς ἐξ ἀνάγκης καὶ τὸ σκότος παρέπεται, ἐναντία μὲν ἀλλήλοις, ἀναγκαῖα δὲ τοῖς ἀνθρώποις ἀμφοτέρα· τὸ μὲν γὰρ πρὸς ἐργασίαν συντελεῖ τοῖς ἀνθρώποις καὶ ὑποδείκνυσι τὰ δρωμένα, τὸ δὲ διαναπαύει αὐτοὺς καὶ τὸν ἐκ τῆς ἐργασίας 15 διαλύει πόνον. ἡ μὲντοι νύξ καὶ κατὰ τοῦτο χρησιμὸς τοῖς ἀνθρώποις εὐρίσκειται· μέση γὰρ καὶ αὕτη κειμένη τῶν ἡμερῶν μετρεῖσθαι τὸν χρόνον ποιεῖ. εἰ γὰρ ἀδιάδοχον ἐμμενήκει τὸ φῶς, οὐκ ἂν ἐνιαυτῶν ἐμμεμαθήκειμεν κύκλους, μία δὲ ἔδοξεν ἂν ἡμέρα πάντως εἶναι τοῦ παρόντος αἰῶνος 20 τὸ μέτρον. ὅπερ ἔξειν τὸν προσδοκώμενον αἰῶνα πιστεύομεν·

ipsum solis corpus absolvit. itaque iam sol oriens diem efficit, sub terram vero semet abdens fit causa noctis. etenim aliud nihil est nox quam umbra terrae, nimirum sole sub terram occultato iterque suum urgente. et caligo istaec appellationem noctis accepit ex eo quod hominem dormientem pungat (νύξ enim est α νύττειν) tantumque non his ad ipsum verbis utatur „scire debes, homo, te mortalem somno servire.” ac huiusmodi quandam stimulationem esse noctem, ipse Davides (Psalm. 4 5) etiam verbis his indicavit: „quae dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris pungimini.” sic et lucem, tanquam rem laetam atque gratam, ἡμέραν dicimus a iucunditate, quemadmodum eadem de causa cicures bestias ἡμερα ζῶα, quasi animalia grata et amabilia vocamus.

Hoc igitur pacto sole tum oriente tum occidente vel lucem vel tenebras est sequi necesse; quae quidem res duae sibi invicem adversantur, at ambae sunt hominibus utiles. lux enim ad opus faciendum homini usum non exiguum praestat, eademque res sub aspectum cadentes commonstrat: tenebrae vero mortales per quietem vicissim fovent, conceptamque de labore molestiam omnem dissipant. etiam alia in parte noctem hominibus utilem esse deprehendimus. nam cum diebus interiecta sit, temporis mensuram efficit. quippe si lux continua citra successionem ullam foret, annorum orbis atque conversiones non animadvertissemus, sed totius aevi duratio dies omnino unus esse visus fuisset, id quod futuram in aeo

τοὺς γὰρ ἀθανάτοις ἰσχυμένοις καὶ ἀδιαδόχοις τοιοῦτος καὶ ὁ αἰὼν ἀρμόττει. ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος καὶ μάλιστα ἔδει τὰ Β μέτρα τοῦ χρόνου γινώσκειν, ἵνα παραθέοντα τοῦτον ὁρῶντες V. 16 ἡμεῖς αὐτῶν ἡμῶν ἐπιμελώμεθα καὶ πρὸς ἀποδημίαν ἐτοιμασώμεθα. ὄθεν καὶ μεσολαβεῖν τὴν νύκτα πανσούφως ὁ θεὸς διετάξατο.

Καὶ οὕτω μὲν οἱ ὑποφῆται τοῦ πνεύματος περὶ τῆς δὲ ἀρχῆς τῶν ἀστέρων παραγωγῆς καὶ συστάσεως καὶ φρονοῦσι καὶ λέγουσιν. οἱ δὲ ἐπὶ κενῶς αἰεὶ ματαιάζοντες, οἱ σοφοὶ C 10 μὲν εἶναι φράσκοντες, μωραὶ-θίντες δὲ κατὰ Παῦλον εἰπεῖν, μυρίαὶ ἐπὶ τούτοις δόξαις ἑαυτοὺς ἠκδοδώκασιν. αὐτίκα γὰρ ὁ Ἀναξαγόρας τοιαύτη περὶ τῆς τῶν ἀστέρων ἐκγενολόγησε φύσεως. ἀπὸ γὰρ τῆς τοῦ παντὸς περιδινησεως πέτρας εἶπεν ἀνασπασθῆναι, καὶ τούτους ἐκπυρωθέντας καὶ ἄνω πα- 15 γέτας ἀστέρας ὀνομασθῆναι. τὰ αὐτὰ δὲ καὶ Δημοκρίτης περὶ τούτου δοκεῖ. ὁ δὲ Διογένης κισσηροειδεὶς ἔφησε τούτους εἶναι, διαπνοὰς τινὰς ἔχοντας. ἀλλὰ καὶ ἐμπίπτειν εἰς τὴν γῆν τινὰς ἐξ αὐτῶν ἀπομάχεται, καὶ σβεννυμένους ἐλέγχεσθαι ὅτι λίθων ἔχουσι φύσιν. καὶ μάρτυρι χρεῖται τῷ ἐν Αἰγῶς D 20 ποταμῶς πυροειδῶς κατενεχθέντι ποτέ. ὁ δὲ Ἀναξίμανδρος ουστήματά τινὰ τοῦ ἀέρος πυρὸς ἐμπλεα, τροχοειδῶς πεπιλημένα, ἀπὸ τινῶν στομίῶν ἀφιέντα τὰς φλόγας. ὁ δὲ γε

18. καὶ deerat.

deinceps secuturo credimus. nam cum in eo futuri simus immortales et vicissitudinum expertes, aevum quoque tale nobis conveniet. at in hoc aevo maximopere cognitae nobis esse temporis mensuras oportebat, ut celeriter illud praeterlabi cernentes solliciti de nobis essemus ac nosmet ad migrandum pararemus. atque hac de causa per profecto sapienter deum noctes diebus interiecisse videmus.

Hoc modo sancti spiritus discipuli de siderum creatione atque ortu sentiunt et loquuntur. at vero vanorum dogmatum sectatores, qui sapientes se quidem praedicant, sed de Pauli (Rom. 1 22) sententia facti sunt desipientes, tantum non infinitis hac in parte dissident opinionibus. etenim Anaxagoras de natura siderum hoc modo, per profecto stolidè, disseruit. per circumagitationem universitatis rerum saxa quaedam sursum rapi dixit, eaque deinceps inflammata sursumque fixa vocari sidera. idem et Democrito visum. at Diogenes pumici consimilia tradidit esse et quasdam perspirationes habere. contendit et nonnulla ex eis in terram delabi, quorum flammis extinctis animadvertatur esse naturam siderum lapideam. hanc ad rem confirmandam testimonio delapsi quondam ad Caprae flumina (loci nomen hoc est) lapidis candentis utitur. secundum hos Anaximander sidera voluit esse compages quasdam aëreas, igne refertas, quae ro-

Ξενοφάνης τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήην πεπερωμένα νέφη ἔφησαν εἶναι, ἄλλοι δὲ μύδρον ἢ πέτρον διάπυρον ἔλεγον εἶναι. Φιλόλαος δὲ ὕλοισι τούτων ἐφιλοσόφει, δεχόμενον μὲν τοῦ ἐν τῷ κόσμῳ πυρὸς τὴν ἀνταύγειαν, διηθούντα δὲ πρὸς ἡμᾶς. καὶ ταῦτα μὲν οἱ σοφοὶ τὰ μάταια περὶ τῶν ἀστέρων ἐφρό- 5 νησαν φύσεως· τὸν γὰρ ποιητὴν αὐτῶν ἠγνοηκότας θεὸν αἰτίαν ἔμφρανα τῆς τῶν ὄλων γενέσεως προσεσάναι οὐ συνεχώρησαν. ἐνθεν τοι καὶ ἀποκλαιόμενος αὐτοὺς ὁ μέγας Βασιλειος κατακριθῆναι λέγει καὶ πλέον τῶν ἄλλων ἐν ἡμέρᾳ τῆς P. 21 κρείσεως, ὅτι οὕτως δὲν πρὸς τὰ μάταια βλέποντες, ἐκόντες 10 πρὸς τὴν σύμθεσιν τῆς ἀληθείας ἀπετυφλώθησαν.

Ὅσα δὲ καὶ περὶ μεγέθους ἐφιλοσόφησαν τοῦ το ἡλίου καὶ τῆς σελήνης, τί χρῆ καὶ λέγειν; Ἀναξίμανδρος μὲν γὰρ καὶ Ἀναξίμανης ἑπταμικροσπιπλασίονα τῆς γῆς τὸν ἥλιον ἔφησαν εἶναι, Ἀναξαγόρας δὲ Πελοποννήσου μείζονα. καὶ ἔτα- 15 ροὶ πάλιν ποδίαον τὸν τοιοῦτον ἐφρόνησαν ἥλιον. τὰ αὐτὰ δὲ καὶ περὶ σελήνης διεξιόντες εὐρίσκονται. οἱ μὲν γὰρ μείζονα τῆς γῆς, οἱ δὲ πάλιν ἰσόμετρον, ἄλλοι δὲ ἐλάσσονα· καὶ ἕτεροι σπιθκιμαίαν εἶναι τὴν σελήην δισχυρίζονται, καὶ οὐκ αἰσχύνονται τῆς μὲν θαλάττης τὸ βάθος ἀγνοοῦντες, ἐν- 20 θα καὶ ὄρεα καθεῖναι δύναται, τὸ δὲ ὑπὸ γῆς ἄχρι σε-

11. σύμθεσιν? 21. μετεῖναι P.

tae in morem compactae ex oculis quibusdam flammam evomant. Xenophanes vero solem ac lunam esse nubes ignitas dixit, alii volentibus esse globum ferreum candentem vel saxum quoddam ignitum. Philolaus solem existimabat esse vitro consimilem, quod splendorem ignis mundani ad se delatum recipiat et quasi percolatum ad nos transmittat. haec sapientum illorum, vanae profecto, de natura siderum sententiae fuerunt. nam cum auctorem ipsorum deum ignorarent, minime concedebant causam quandam rationis et prudentiae participem ortui rerum esse praeficiendam. quo fit ut Basilius ille magnus eos deplorans futurum ut magis in die iudicii condemnentur quam alii dicat, quod tam acutum ad vana cernentes sponte sua veritatis in pervestigatione caecutiverint.

Iam vero quam multa iidem de magnitudine tam solis quam lunae commentati sint, quid attinet commemorare? Anaximander et Anaximenes solem terra vicies ac septies maiorem esse dixerunt, Anaxagoras maiorem Peloponneso: alii cum pedis unius ipsi longitudinem haberent, tantum etiam solem esse voluerunt. eadem de luna quoque tradita reperiuntur. fuerunt enim nonnulli qui eam terra maiorem facerent, cum alii parem utriusque magnitudinem statuerent, alii terra minorem, alii palmarem solum esse confirmarent. adeoque non veritum est eos profunditatem maris ignorantēs, quae tamen

λήτης ἀκαίθην ἄχρισ ἡλίου διάστημα εἶδέναι φιλοτιμούμενοι.

Καὶ οἱ μὲν διαληφθέντες ἄνωθεν ἄνδρες περὶ παραγωγῆς ὁμοῦ καὶ μεγέθους τῶν δύο φωστήρων οὕτως διειλήφασιν· ὁ δὲ τὰ θεῖα σοφὸς καὶ μέγας Βασιλεῖος εἰς ἀπόδειξιν τοῦ μεγέθους αὐτῶν καὶ τὰδε προστίθησιν. ἀπείρων ὄντων τῷ πλήθει τῶν κατ' οὐρανὸν ἀστέρων, τὸ παρ' αὐτῶν συνε- C
ραυζόμενον φῶς οὐκ ἐξαρκεῖ διαλύσαι τῆς νυκτὸς τὴν κατήφειαν. μόνος δὲ ὁ ἥλιος ὑπερφανὴς τοῦ ὀρίζοντος, μᾶλλον 10 δὲ ἔτι καὶ προσδοκώμενος, ἠφάνισε μὲν τὸ σκότος, ὑπερηύγασε δὲ τοὺς ἀστέρας, καὶ πεπηγότα τέως καὶ συμπειλημέ-
ρον τὸν περὶ γῆν ἀέρα κατέτηξέ τε καὶ διέχεεν, ὅθεν καὶ ἀνε- V. 17
μοι ἔωθινοὶ καὶ δρόσοι ἐν αἰθρίᾳ τὴν γῆν περιρρέουσι. τοσαύτην δὲ οὖσαν τὴν γῆν πῶς ἂν ἠδυνήθη ἐν μιᾷ καιροῦ 15 ῥοπή τὴν πᾶσαν καταφασίλειν, εἰ μὴ ἀπὸ μεγάλου τοῦ κύ-
κλου κατέπεμπε τὴν αὐγὴν;

Οὕτω μὲν οὖν καὶ ἐπὶ τῆς σελήνης ἔστιν ἰδεῖν. μέγα γὰρ D
καὶ τὸ σῶμα τὸ τῆς σελήνης, καὶ φανότατόν γε μετὰ τὸν ἥλιον. ἐπὶ γὰρ τούτων καὶ ἡ ἁγία ἔφη γραφή „καὶ ἐποίησεν 20 ὁ θεὸς τοὺς φωστῆρας τοὺς μεγάλους.“ μεγάλους δὲ εἶπεν αὐ-
τοὺς οὐκ ἐπειδὴ μείζους τῶν μικροτέρων ἀστέρων εἰσίν, ἀλλ' ἐπειδὴ τοσοῦτοι τὴν περιγραφὴν ὥστε ἐξαρκεῖν τὴν ἀπ' αὐ-

19. τούτῳ P.

deiecta nautica linea explorari potest, intervallum quod est inter lunam et terram ac vicissim inter solem ac lunam cognitum esse sibi singulari cum ambitione profiteri.

Et hactenus quidem de ortu magnitudineque horum siderum, quae fuerint illorum quos diximus opiniones, indicavimus. caeterum peritissimus ille rerum sacrarum eximiusque vir Basilius ad demonstrationem magnitudinis eorum hoc etiam adiecit. quanquam infinita prope numero sint in coelo sidera, tamen omnis illorum lux in unum quasi collecta non satis est efficax ad tristitiam noctis dissipandam, cum sol unicus supra circulum illum finitorem conspectus congelatum quasi que spissatum ante id aëra terrae vicinum liquare possit ac dissipare. hinc fit ut ventos matutinos habeamus, et sereno coelo rores terram perfundant. tantae vero magnitudinis terram quo pacto sol universam uno temporis momento collustrare posset, si non ab ingenti quodam orbe splendor ipsius promanaret?

Idem in luna quoque videre est. nam magnum illius corpus est, ac secundum solem splendidissimum. etenim ad hanc quoque referri debet, quod in sacris litteris (Gen. 1 16) dicitur „creavit deus luminaria magna.“ quibus in verbis magna dicuntur non eorum ad sidera minorā comparatione instituta, sed quia tanta sunt amplitudine, ut

τῶν χειμῶν ἀγῆν καὶ οὐρανὸν περιλάμπειν καὶ τὸν ἀέρα, καὶ ὁμοῦ τε τῇ γῆ πάσῃ καὶ τῇ θαλάσῃ συμπαρεκτείνεσθαι. μὴ οὖν ἀπατάτω σε τουτὶ φαινόμενον, μηδὲ πηχυαῖον αὐτὸν εἶναι νόμιζε· ἡ γὰρ ὄψις ἡμῶν ἐνδαπανηθεῖσα τῷ ἀέρι
 P. 22 κἀντεῦθεν ἐξίτηλος γεγонуῖα πρὸς τὴν ἀκριβῆ κατάληψιν τῶν 5 ὄρωμένων οὐκ ἐξαρκεῖ. κατ' ἐκπληξιν λοιπὸν καὶ κατὰ σύγκρισιν μέγαν ἐκάλεσε τὸν ἥλιον ἡ γραφή. ὄρα γὰρ ὅτι καὶ τὰ κῆτη τὰ μεγάλα μεγάλα εἶπεν ἡ γραφή οὐχ ὅτι καρίδος καὶ μαινίδος μελζονά εἰσιν, ἀλλ' ὅτι μεγίστοις εἰκάσιν ὄρεσι τῆς θαλάττης πολλάκις ὑπερηχόμενα. καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τοὺς 10 φωστῆρας τοὺς μεγάλους. καὶ πῶς γὰρ οὐ μέγας ὁ ἥλιος, εἶγε καὶ τῆς γῆς αὐτῆς πολλαπλασίων ἴστί; καὶ γὰρ εἰ μὴ τοῦτο ἐτύγγανεν, οὐκ ἂν ὑπερφανεῖς τοῦ ὀρίζοντος τῇ οικείᾳ τηρικαῦτα δυνάμει συμπεριείληφε ξύμπαντα.

B Μέγα μὲν, ὡς προεῖρηται, καὶ τὸ τῆς σελήνης σῶμα, 15 καὶ φανότατόν γε μετὰ τὸν ἥλιον. εἰ γὰρ καὶ μὴ διόλου τὸ φῶς αὐτῆς ἀμετακίνητον μένει, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀρρήτου σοφίας τοῦ δημιουργοῦ πάντων, ὥστε τῷ κατὰ τὴν σελήνην θεάματι παιδεύεσθαι ἡμᾶς τὰ ἡμέτερα δὲ καὶ τῆς ταχείας τῶν ἀνθρωπίνων περιτροπῆς ἐντεῦθεν εἰς ἔννοιαν ἔρχεσθαι. 20 οἶμαι δὲ καὶ τῇ τῶν ζώων κατασκευῇ καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς ἀπὸ γῆς φυομένοις μὴ μικρὰν ὑπάρχειν ἐκ τῆς κατὰ τὴν

profectus ab iis splendor coelum ipsum collustrare possit et aëra, simulque semet ad terram ac mare totum porrigere. quapropter cave ne persuasionem de hoc sidere falsam sequaris, nec magnitudinem eius esse cubitale existimes. etenim adspectus noster in aëre velut absumptus ac deminutus ad comprehensionem illorum, quae supra nos conspicimus, haudquaquam sufficit. itaque litterae sacrae solem magnum appellant ex admiratione quadam ac stupore, non comparationis alicuius ratione. nam et cetos sive balaenas eadem magnas vocant, non quod vel squilla vel halece maiores sint, sed quod montibus etiam maximis sint consimiles, cum in superficie maris nant. creavit ergo deus luminaria magna. et quo pacto sol non magnus sit, si quidem eum multis terra partibus esse maiorem constat? nam absque illo foret, non supra circulum finitorem conspectus vi sua cuncta complecteretur.

Itidem ut modo indicabamus, lunae quoque corpus ingens est ac secundum solem lucidissimum. nam quod lux eius non prorsus immobilis est, id vero ad sapientiam illam rerum opificis ineffabilem referri debet. adeoque lunam inspectantes de rerum nostrarum statu et conditione nos erudiri sciamus, ut hinc moniti de celeri rerum humanarum everitione cogitemus. quanquam praeterea non parum prodesse mutationem illam lunae tam ipsis animantibus quam caete-

σελήνην μεταβολῆς τὴν συντέλειαν· ἄλλως γὰρ διατίθεται C
 μειουμένης αὐτῆς καὶ ἄλλως αὐξομένης τὰ σώματα, νῦν μὲν
 ληγούσης ἀραιὰ γινόμενα καὶ κενά, νῦν δὲ αὐξομένης καὶ
 πρὸς τὸ πλήρες ἐπαγομένης καὶ αὐτὰ πάλιν ἀναπληρούμενα,
 5 διότι ὑγρότητα τινα θερμότητι κεκραμένην ἐπὶ τὸ βάθος φθά-
 ρουσα λεληθότως ἐνίησι. δηλοῦσι δὲ τοῦτο καὶ οἱ καθεύδον-
 τες τῆς ὑπὸ σελήνης ὑγρότητός περισσῆς τὰς τῆς κεφαλῆς
 εὐρυχωρίας πληρούμενοι, ἔτι δὲ τὰ νεοσφαγῆ τῶν κρεῶν τῇ
 προσβολῇ τῆς σελήνης ταχέως τρεπόμενα. κατὰ τοῦτο καὶ ἐφ'
 10 ἄρματος αὐτὴν καὶ δύο ταύρων καθίζουσιν ὡς κυκλοῦσαν τὸν
 κόσμον καὶ ἀροτριῶσαν καὶ σπείρουσαν, ὑγραίνουσαν τε καὶ
 θερμαίνουσαν. ταῦτα δὲ πάντα οὐκ ἂν ἐξήρακες τῇ ἑαυτῆς D
 ἀλλοιώσει συμμεθιστῶν, εἰ μὴ γε κατὰ τὴν τῆς γραφῆς μαρ-
 τυρίαν ὑπερφύης τις ἐτύχωνε τῇ δυνάμει τε ὑπερέχουσα. οὐ-
 15 τω μὲν οὖν ἐκ τῆς αἰτίας ταύτης καὶ τὰ κατὰ τὸν ἄερα πάθη
 συνίστανται, ὡς μαρτυροῦσιν ἡμῖν αἱ κατὰ τὴν νοσηνίαν
 πολλάκις ἀπὸ γαλήνης καὶ νηνεμίας ἀφνίδιοι ταραχαὶ τῶν νε-
 φῶν κλονουμένων καὶ συμπιπτόντων ἀλλήλοις, αἱ περὶ τοὺς V. 18
 εὐρίπους τε παλίρροιοι, καὶ ἡ περὶ τὸν λεγόμενον Ὠκεανὸν
 20 ἄμπωσις, ἣν ταῖς περιόδοις τῆς σελήνης τεταγμένως ἐπομένην

ris e terra nascentibus rebus equidem arbitror. nam aliter adfecta
 sunt corpora luna deminuta quam esse soleant eadem augescente.
 quippe cum deficit ac imminuitur, laxa sunt atque vacua: cum au-
 gescit et ad plenitudinem suam properat, corpora quoque rursus
 repleri videmus; idque propterea quod humorem quandam cum calore
 temperatum et ad ima usque pertinentem quasi tacite corporibus
 immittat. animadverti hoc de iis quoque potest, qui ad lunam dor-
 mientes superfluo humore capitis capacitatem omnem repleri senti-
 unt itidem carnes recens mactatorum animalium ad lunam expositae
 et ab eius radiis attactae cito mutantur ac putrescunt. ea de causa
 lunam in curru, duobus tauris adiunctis, collocant, tanquam mun-
 dum hunc ambientem, arantem, sementem in eo facientem, hume-
 ctantem atque calfacientem. haec omnia vero per immutationem il-
 lam corporis sui perficere nequaquam posset, si non eximiae cuius-
 dam magnitudinis singulari cum vi et efficacitate coniunctae, quem-
 admodum et litterae sacrae testantur, esset. atque hac sane de cau-
 sa videmus et aëris adfectiones certas existere, quemadmodum de-
 clarant exortae saepenumero novilunii tempore de summa tranquillitate,
 ventorum omnium experte, perturbationes aëris repentinae,
 nubibus inter se collisis quasique configentibus. declarant et fluxus
 ac refluxus aquarum in euripis, illaque ipsa quae fit in Oceano (quem
 vocant) maris reciprocatio, quam quidem homines littoribus marinis
 finitimi per statas vices lunae circuitus sequi deprehenderunt. hacte-

P. 23 ἔξευρον οἱ προσοικοῦντες. ταῦτα μὲν οὖν καὶ ὁ μέγας δια-
λαμβάνει Βασίλειος, ἀποδείξει δέλων τῶν φωστήρων τούτων
τὸ μέγεθος.

Σὺ δέ, ἀγαπητέ, πρὸς τοὺς εἰρημένους τοῦτο γίνωσκα ὅτι
πάντες μὲν οἱ λοιποὶ ἀστέρες ἴδιον ἔχουσι φῶς, ἐκεῖνο δη- 5
λαδὴ τὸ πρῶτως καταμερισθὲν καὶ δοθὲν αὐτοῖς, μόνῃ δὲ ἡ
σελήνῃ φῶς οὐ κέκτηται ἴδιον. εἰ γὰρ καὶ λέγουσι τινες
ἀμυδρὸν καὶ ταύτην κεκτῆσθαι φῶς, ἀλλ' αἱ ἀνξομειώσεις
πάντως αὐτῆς, ἐν αἷς μηνοειδῆς ὄραται καὶ πλησιφαῆς καὶ
ἀμφίκυρτος, ἐξ ἡλίου ταύτην προσγίνονται κατὰ τὴν ποσιν 10
αὐτῶν συμπλοκῆν καὶ διάστασιν. μάνθανε οὖν ὅτι φῶς ἀλ-
βλότριον ἢ σελήνῃ ἐνδύεται, καὶ ὅτι τὸ μέρος ἐκεῖνο παρ' ἡλί-
ου φωτίζεται ὁ πρὸς αὐτὸν νέεσκε, δηλονότι τὸν ἥλιον. καὶ
δῆλον ἐκ τῆς ἐμπιπτούσης ἡμῖν ἡλιακῆς ἀκτίνος. ἐνίοτε γὰρ
ἐτέρως καὶ ἄλλοτε ἄλλως ὑπ' αὐτῆς ἀναγαζόμεθα, κατὰ τὴν 15
τοῦ ἡλίου πάντως θέσιν καὶ κίνησιν. εἰ γὰρ καὶ κατὰ τὸν
τῆς συνόδου καιρὸν τὸ πρὸς ἡμᾶς τοῦ σεληναίου σώματος
μέρος πάντῃ καθορᾶται ἀφώτιστον, ἀλλὰ τὸ ἀνώτερον ἐκεῖ-
νο καὶ νεῦον πρὸς ἥλιον ἐν τῷ τῆς συνόδου καιρῷ κατ' ἐκεῖνο
τὸ μέρος δέχεται καὶ τὸ φῶς καθ' ὃ πρὸς ἥλιον ἀφορᾷ. οὐ- 20
Cτω μὲν οὖν καὶ ἐν ταῖς πανσελήνοις ἔστιν ἰδεῖν· ὀλόλαμπῆ
γὰρ τὴν σελήνῃν τηρικαῦτα ὀρωμέν ἄτε τὰς ἡλιακὰς ἐκ δια-

17. τῆς deorat.

nus quae de his magnus ille Basilius complexus est, dum horum lu-
minarium magnitudinem demonstrare nititur.

Debes autem, dilecte fili, praeter iam indicata illud etiam ani-
madvertere, caetera quidem universa sidera suum ac peculiare quod-
dam habere lumen, ab initio scilicet eis distributum atque datum,
lunam vero lumine proprio destitui. quanquam enim nonnulli tradant
ipsam quoque lumen obscurum habere, tamen existimandum est omnino
lucis incrementa, quibus fit ut vel in cornua falcata vel pleno resplen-
dens lumine vel dimidiata maior conspiciatur, in ea per solem effici,
prout inter se congregiantur aut disiunguntur. lunam igitur lucem
alienam velut induere scias, eamque partem ipsius a sole collustrari quae
soli obversa est. potest hoc ex ipsis ad nos delabentibus radiis solis
animadverti. nam aliter atque aliter pro diverso tam situ quam motu solis
ab eis nos quoque collustramur. quodsi maxime in horum siderum
coitu nobis obversa corporis lunaris pars omnino lucis expers conspi-
citur, nihilominus eiusdem pars superior solemque spectans hoc ipso
tempore lumen illius recipit, qua soli scilicet est obversa. licet hoc
et in pleniluniis deprehendere: quippe lunam id temporis toto cor-
pore suo lucentem conspiciamus, uti quae ex adverso collocati solis

μέτρον δεχομένην ἀνάγας, ὡς ἐπιτεῦθεν τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ δόκου, τὸ ἀφανὲς δηλονότι καὶ ὀπισθεν, κατανοεῖσθαι ἀφώτιστον.

ἽΟτι δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, καὶ ὅτι ἐξ ἡλίου τὸ φῶς ἢ 5σελήνῃ δανεῖται, σαφῶς ἄρα τοῦτο μάθῃ τις ἂν ἐξ αὐτῶν τῶν τῆς σελήνης ἐκλείψεων. καὶ πῶς ἄκουε. κατὰ διάμετρον οἱ φωστῆρες ἐστήκασιν, μεταξὺ δὲ τούτων αὐτὸ τὸ σῶμα τῆς γῆς ἀπηώρηται. αἱ ἡλιακαὶ τοίνυν ἀκτίνες ὁρμῶσι μὲν ὡς 10ἔθος διαβιβασθῆναι καὶ τῷ σεληναίῳ δίσκῳ χορηγήσαι τὴν Δ ἑλλάμψιν, οὗ φθάνουσι δὲ ὅμως ἐκεῖσε καταλαβεῖν ἅτε δὴ μεσολαβοῦντός πως καὶ ἀντιφράττοντος τοῦ τῆς γῆς, ὡς εἰπομεν, σώματος. καὶ μὴ μοι λέγε ὡς εἶγες ταῦτα τοῦτον 15ἔχει τὸν τρόπον, ἵνα τί μὴ καθ' ἕκαστον διάμετρον ἢ τῆς σελήνης ἔκλειψις γίνεται; οὐδὲ γὰρ ἐπιτηδείως ἔχω περὶ τοῦ 15του κατὰ τὸ παρὸν ἀποκρίνεσθαι σοι· καὶ τούτου ἔνεκεν σύγγνωθι. οἱ γὰρ περὶ τὰ τοιαῦτα ἡσχολημένοι συνδέσμους τινὰς ἐκλειπτικῶς οὕτω καλουμένους ἐν ταῖς συνοδοπανσελήνοις ἐξ ἀνάγκης προσγίνεσθαι. οὐδὲ γὰρ τὸ σῶμα μόνον εἴτε 20σελήνης, ὡς ἐπὶ τοῦ ἡλίου, εἴτε τῆς γῆς, ὡς ἐπὶ τῆς 20σελήνης, ἀντιφραξίην ποιῆσαι δύναται, εἰ μὴ που καὶ σύν- P. 24 δεσμός τις ἐκλειπτικῶς ἐκεῖσε εὔρεθειή, ὡς ἄγονται.

20. δύναται P. 21. ἄγονται] ἤγεται?'

radios excipit; qua de causa pars globi eius reliqua, sub adspectum nostrum haud cadens, nimirum posterior, esse lucis expers intelligitur.

Haec ita se habere, lunamque adeo lucem a sole quasi commo- dato capere, de ipsis lunae defectibus animadvertere quis potest. id autem qui fiat, accipe. sunt id temporis haec luminaria sibi ex ad- verso rectam ad lineam opposita, terraeque corpus inter ea medio quasi loco pendet. itaque radii solares pro more suo penetrare qui- dem illi conantur lunaeque globo splendorem impertiri: verum mini- me ad illum pertingere possunt propter interiectum, ceu diximus, terrae corpus, quod iter ipsis obstruit. nec obficere nobis hoc loco debes, quamobrem non fiat, siquidem ita res comparata sit, lunae defectus in qualibet ad rectam lineam oppositione. nam hoc loco non satis idonee responderi ad id potest, quod ipsum aequi bonique fa- cies. etenim homines in hisce disciplinis exercitati tradunt nodos quosdam eclipticos (sic enim appellant) in congressibus, qui plenilu- ni tempore fiunt, nonnunquam permisceri, eoque modo solis ac lu- nae defectus necessario accidere. nec enim solum corpus sive solis si- ve lunae oppositionem hanc efficere potest, si non ibidem quoque nodus quidam eclipticus reperiat, uti iam indicavimus.

Καὶ κυρίως ἐκλείψις ἐπ' αὐτῆς ἂν λέγοιτο τῆς σελήνης· ὅτι γὰρ φῶς ἡλιακὸν ἀμφιέγγυται, τοῦτο πάλιν δι' ἦν αἰτίαν εἶπομεν, ἀπεκδύεται. ἐπὶ δὲ τοῦ ἡλίου οὐκ ἐκλείψιν ἀλλ' ἐπισκότωσιν λέγειν ἐμάθομεν. οὐδὲ γὰρ τὸ ἡλιακὸν ἐκλείψει ποτὲ φῶς· ἀλλ' ὑποτρέχοντος ἐν τῷ τῆς συνόδου καιρῷ τοῦ 5 σώματος τοῦ σεληναίου οἷα περιγειοτέρου τυγχάνοντος, καὶ οὕτω ταῖς ἡλιακαῖς ἀκτίσιν ἐπιπροσθοῦντος, ὃ ὑπὲρ κεφαλῆς ἡμῶν ἀπὸ ζόφου τηλικαῦτα καθυποβάλλεται, ὅτε δὴ μὴ βαλ-
B λομένων αὐτῶν κάτωθεν καὶ φωτιζουσῶν τὸ περιγίγιον.

V. 19 Εἰ δὲ καὶ τοῦτο ζητεῖς μετὰ τῶν ἄλλων μαθεῖν, πῶς ἡ 10 σελήνη μόνη καὶ τίνι τρόπῳ μὴ σχοῦσα φῶς ἀρχήθεν ἴδιον ἐξ ἡλίου τοῦτο δανεῖζεται, εἰδέναι ὀφείλεις ὡς οὐκ ἀπορῶν ἑτέρου φωτός ὃ δημιουργὸς καὶ κτίστης πάντων Θεὸς τὴν καινοτομίαν ταύτην εἰσηγεκεν, ἀλλ' ἵνα ἑυθμός καὶ τάξις ἐντεθῇ τῇ κτίσει, κατὰ γὰρ τὸν Λαμασκηρὸν Ἰωάννην, ἄρχον- 15 τος καὶ ἀρχομένου, καὶ ἵνα παιδευθῶμεν ἐκ τούτου καὶ ἡμεῖς κοινωνεῖν ἀλλήλοις καὶ μεταδιδόναι, ἀνακρίνειν τε τῶν γινομένων μηδέν, ἀλλ' ἐπὶ πᾶσι καλῶς ὑποτάσσεσθαι.

C Πρὸς τούτοις δὲ καὶ ἕτερον ἡμῖν ὑπεμφαίνει παράδοξον ἡ σελήνη ἐκλείπουσα, ὡς ὃ θειότατός φησιν Ἀναστάσιος· 20 καθάπερ γὰρ αὕτη ζόφῳ καθυποπίπτει μεσολαβούσης τῆς γῆς

Et proprie luna deficere dicitur: qua enim luce solari vestita est, ea de causa commemorata rursus exuitur atque spoliatur. in sole non defectum, sed obscurationem appellare didicimus. nec enim lux solaris unquam deficit: sed quia coitus horum siderum tempore lunare corpus, quod terrae vicinius est, medio se interiicit loco radiisque solaribus officit, aër ille supra nos caligine quadam involvitur, non demissis ad nos ullis radiis, qui terrae proxima luce sua collustrarent.

Quodsi etiam cognoscere cupis inter alia, qui fiat ut luna sola primo in rerum exordio lucem nullam propriam consecuta commo- dato eam a sole capiat, scire debes non hoc propterea novo quasi quodam more factum divinitus, quod opifex et creator ille universitatis huius aliam lucem nullam haberet, sed tum uti concinnitas et ordo quidam creatis inderetur, quemadmodum Damascenus ille Iohannes ait, qui ordo inter superiorem et inferiorem consisteret, tum uti nos etiam erudiremur debere nos invicem alios cum aliis nostra communicare, nec quicquam eorum quae fiunt scrupulose perquirere, sed in omnibus praecclare nosmet summittere.

Praeterea quiddam aliud quoque novum nobis luna deficiens indicat, quemadmodum vir divinus Anastasius tradit. quemadmodum enim a tenebris illa occupatur ob interiectam terram, quae ab ea radios solares avertit, sic etiam ecclesia peccato interveniente tenebris

- κατεῦθεν τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας ἀποστρεφούσης, οὕτω καὶ ἡ ἐκκλησία μεσολαβούσης τῆς ἀμαρτίας σκότους ἐμπύλαται κατ' ἀποτροφήν πάντως τοῦ νοητοῦ ἡλίου. καλῶς οὖν ἔλεγε καὶ ὁ μακάριος Παῦλος „πάντα εἰς Χριστὸν προτετύπωται.” ὅτι δὲ ἡ σελήνη αὕτη τῆς ἐκκλησίας εἰκόνα φέρει, ὡσαύτως ὁ αἰσθητὸς οὗτος ἡλῖος τοῦ νοητοῦ ἡλίου, αὐτοῦ δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ, τοῦ προφήτου Ἀβακούμ ἄκουε λέγον- D τος „ἐπήρθη ὁ ἡλῖος, καὶ ἡ σελήνη ἔστη ἐν τῇ τάξει αὐτῆς.” κατὰ γὰρ τὸν τὰ τοιαῦτα ἐξηγούμενον μέγαν Κύριλλον ἡ 10 ἐκκλησία πρότερον ἐν ἀταξίᾳ ἐτύγγανεν ἄτε τοῖς δαιμονίοις λατρεύουσα, ὕστερον δὲ τοῦ νοητοῦ ἡλίου ἐπαρθέντος ἐν τῷ σταυρῷ ἐν εὐταξίᾳ γέγονε πρὸς αὐτὸν ἐπιστραφεῖσα τὸν κύριον. καὶ τοῦτο δεδήλωκεν αὐτὸς ὁ Χριστὸς οὕτως εἰπὼν „ὅταν ὑψωθῶ, τότε πάντας ἐκλύσω πρὸς ἐμαυτόν.”
- 15 Γίνωσκε δέ, ἀγαπητέ, ὅτι καὶ διὰ ταῦτα μὲν ἐκλείπειν ὁ ἡλῖος καὶ ἡ σελήνη συγκεχώρηται, οὐ τοσοῦτον δὲ ὅσον τῆν τῶν προσκυνούντων αὐτὰ διελέγεσθαι ἄνοιαν, κἀντεῦθεν παιδεύεσθαι ὅτι τρεπτὰ ταῦτα καὶ ἀλλοιωτόν. πᾶν δὲ P. 25 τρεπτόν οὐ θεός.
- 20 Καὶ τοιαῦτα μὲν οἱ ἀστέρες ἐκ τῶν ἐν αὐτοῖς συμπιπτόντων διδάσκουσι τοὺς λόγου μετέχοντας. κατὰ τοῦτο καὶ ὁ θεόπτης ἔλεγε Μωσῆς „καὶ ἔθετο ταῦτα εἰς σημεῖα καὶ εἰς κειροὺς καὶ ἡμέρας καὶ εἰς ἐνιαυτούς.” διὰ γὰρ αὐτῶν τοι-

involvitur propter aversionem solis illius intellectilis. iccirco praeclare dictum a Paulo (1 Cor. 10 11) Christi figuras omnia repraesentare. lunam quidem ecclesiae referre imaginem, et consimiliter solem hunc sensilem solis illius intellectilis qui Christus est, de vatis Abacumi (3 11) „verbis intelligas licet, qui ait „sol elevatus est, et luna stetit in ordine locoque suo.” nam ecclesia, quemadmodum interpret horum verborum magnus ille Cyrillus inquit, prius erat in confusione, cum malos genios coleret. verum ubi deinceps intellectilis ille sol in crucem elevatus est, suum in ordinem rediit, ad dominum conversa. significare voluit hoc ipse Christus (Ioh. 12 32), cum diceret „cum sublati fueri, tunc omnes ad me traham.”

Et animadvertito, dilecte fili, non tam propterea quae diximus, permittere deum ut sol atque luna deficiant, quam ut haec sidera religiose colentium amentiam coarguat, et nos erudiat ut esse omnia mutationibus obnoxia sciamus. quicquid autem mutationibus obnoxium est, numen esse nequit.

Huiusmodi quaedam per ea quae sideribus accidunt, homines rationis compotes docentur. iccirco spectator ille dei Moses (Gen. 1 14) inquit „constituit ea in signa tempora, dies, annos.” prout enim

ᾧνδε ἢ τοιῶνδε τοῖς χρώμασιν ἀνατελλόντων τὴν τε χειμερινὴν τοῦ ἀέρος κατάστασιν καὶ τὴν εὐδαιρινὴν σημειούμεθα. δι' αὐτῶν αἱ τροπαί, δι' αὐτῶν οἱ καιροί, ἕαρ δηλαδή, θέρος, μετόπωρον καὶ χειμῶν· ὁ γὰρ ἥλιος τὸν ζωδιακὸν ἡρέμα διοδεύων κύκλον, καὶ ποτὲ μὲν τῷ καρκίνῳ παραγεγόμενος ποτὲ δὲ τῷ ζυγῷ 5
 B καὶ ἄλλοτε πάλιν ἐν τῷ αἰγοκέρωτι, τὰς διαληφθείσας τέσσαρας εἰσφέρει τροπάς. δι' αὐτῶν αἱ ἡμέραι, δι' αὐτῶν οἱ ἐνιαυτοί. τῷ γὰρ οὐρανῷ συμπεριφερόμενος ὁ ἥλιος ποιεῖ τὸ νυχθήμερον, ἰδίᾳ δὲ τὴν ἑαυτοῦ ποιούμενος δίοδον καὶ ἀπὸ ζωδίου μεταβαίνων εἰς ζώδιον τὸν ἐνιαυτὸν ἐκπληροῖ· 10
 ἐνιαυτὸς γὰρ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἀλλ' ἢ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνὸς σημείου ἐπὶ τὸ αὐτὸ πάλιν ἀποκατάστασις. ταῦτα δὲ πάντως οὐκ ἄξιον ἀγνοεῖν τοὺς πιστοὺς. ἐντεῦθεν γὰρ ἡ ἀρρητος τοῦ Θεοῦ σοφία καταλαμβάνεται καὶ δύναμις· τὰ γὰρ C ἀόρατα αὐτοῦ, καθά φησι Παῦλος, ἀπὸ κτίσεως κόσμου 15
 V. 20 τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται. ταύτη τοι καὶ κατακρίτους ἐκείνους ὁ μέγας φησὶ Μάξιμος, ὅσοι διὰ τῆς τῶν ὄντων αἰτίας οὐ χειραγωγεῖν ἐθέλουσι καὶ ἑαυτούς.

Ἔθετο ταῦτα εἰς σημεῖα καὶ εἰς καιροὺς. τῷ μεγάλῳ Βασιλείῳ κἀνταῦθα προσέχειν σε ἄξιον. ἐν γὰρ τῇ εἰς τὴν 20 ἑξαήμερον ἕκτη αὐτοῦ ὁμιλίᾳ περὶ τῆς τῶν ἀστέρων παρατηρήσεως καὶ τάδε φησίν. ἀναγκαῖα πρὸς τὸν ἀνθρώπινον βίον

5. παραγινόμενος?

vel hoc vel illo modo colorata oriuntur, aut turbidam aut serenam aëris constitutionem fore notamus. per ea conversiones anni temporum ipsaque tempora efficiuntur, nimirum ver aestas autumnus hiems. etenim sol circulum illum quem Zodiacum vocant sensim percurrens, dum modo in Cancro fertur modo in Libra modo in Capricorno, vires illas anni temporum quattuor indicatas efficit. per eadem et dies efficiuntur et anni. nam una cum coelo sol circumvectus nocturnum diurnumque spatium absolvit. idem itinere suo peculiariter absoluto, deque signo ad signum commeans, anni spatium perficit: annus enim aliud nihil est quam ab uno eodemque signo ad illud ipsum solis reversio. haec omnino religiosi hominibus ignota esse non debent. nam de his sapientia potestasque dei, quae oratione nemini exponi potest, percipitur. etenim quae sunt eius inadspectabilia, quemadmodum Paulus (Rom. 1 10) ait, ea de mundi creatione, dum considerantur per opera, perspiciuntur. propterea damnabiles illos ait esse Maximus, quicumque per cognitionem universitatis rerum ad causam ipsius universitatis sese quasi manuducere nolunt.

Cum autem dici audis „constituit ea in signa et tempora,” simul adverte quid a Basilio tradatur. nam in concione de sex dierum operibus numero sexta huiusmodi quaedam de siderum observatione

ἀπὸ τῶν φωστήρων παρασημείωσις, ἐὰν μὴ τις πέρα τοῦ μέ-
 τρου ἔξ αὐτῶν σημεῖα περιεργάζεται. πολλὰ μὲν γὰρ περι-
 ἐπομβρίας ἔστι μαθεῖν, πολλὰ δὲ περὶ ἀνχμῶν καὶ πνευμά-
 των κινήσεως ἢ μερικῶν ἢ καθόλου, βιαιῶν ἀνειμένων. ἐν D
 5 γὰρ τι τῶν ἀπὸ τοῦ ἡλίου παραδεικνυμένων καὶ ὁ κύριος πα-
 ρέδωκεν ἡμῶν, εἰπὼν ὅτι χειμῶν ἔσται· στυγνάζει γὰρ
 πυρράζων ὁ οὐρανός. ἐπειδὴν γὰρ δι' ἀγλῖος ἢ ἀναφορὰ
 γένηται, ἀμυροῦνται μὲν αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου, ἀνθρακώ-
 δης δὲ καὶ ὑφαίμος τὴν χροάν ὁρᾶται, παχύτητος τοῦ ἀέρος
 10 ταύτην ἐμποιοῦσης τὴν φαντασίαν ταῖς ὕψεσιν. ἀλλὰ καὶ
 ἐπειδὴν ἢ σελήνη περιλιμνάζεται, ἢ ὕδατος ἀερίου πλῆθος
 ἢ νότου βιαιάν κίνησιν ἐπαγγέλλεται. καὶ τῷ ἡλίῳ δὲ ὅταν
 αἱ λεγόμεναι ἄλω περιγραφῶσιν, ἢ καὶ οὖς ὀνομάζουσιν ἀν-
 θηλίους, ὅταν συμπεριτρέχουσι τῇ τοῦ ἡλίου φορᾷ, συμπτω-
 15 μάτων τινῶν καιρία σημεῖα γίνεται, ὡσπερ οὖν καὶ αἱ ῥά-P. 26
 βδοι αἱ κατὰ τὴν χροάν τῆς ἱριδος εἰς ὀρθὸν τοῖς νέφεσιν
 ἐμφαινόμεναι ὄμβρους καὶ χειμῶνας ἔξαισίους ἢ ὄλως τὴν
 ἐπὶ πλεῖστον μεταβολὴν τοῦ ἀέρος ἐνδείκνυται. πολλὰ δὲ καὶ
 περὶ σελήνην ἀνξανομένην ἢ λήγουσαν οἱ τοῦτοις ἐσχολακότες
 20 τετηρηκασί σημεῖωδη, ὡς τοῦ περὶ γῆν ἀέρος ἀναγκαίως τοῖς
 σχήμασιν αὐτῆς συµμεταβαλλομένου· λεπτή μὲν γὰρ οὖσα
 περὶ τὴν τρίτην ἡμέραν καὶ καθαυρὰ σταθιρὰν εὐδίαν κατε-

profert. observationes luminarium ad vitam humanam sunt neces-
 sariae, nisi quis ultra modum et curiosius quam par sit eorum
 signa perquirat. nam multa de tempestatibus pluviis hinc cogno-
 scere licet, multa de siccitatum ventorumque concitatione, vel
 particularium vel universalium, vel vehementium vel lenium. nini-
 rum ex iis quae sol ostendere consuevit, unum ab ipso do-
 mino traditur, cum ait (Matth. 16 3) „tempestat erit, quia triste
 rubet coelum.” cum enim exhalationes quadam cum caligine sursum
 tendunt, obscurantur radii solis, ac sol ipse carbonis instar rutilans
 sanguinique consimilis apparet, speciem hanc in oculis efficiente aë-
 ris crassitie. sic quoties luna caliginosis ab humoribus circumdatur,
 vel aquae pluviae copiam in aëre vel austri commotionem vehemen-
 tem minatur. solem cum areae (quas vocant) ambiunt, accidentium
 quorundam aëris signa existunt. itidem virgae quae Iridis colorem
 imitant in nubibus rectae conspiciuntur, imbres ac tempesta-
 tes immensas vel omnino mutationem aëris diuturnum porten-
 dunt. multa praeter haec in augescente vel decrescente luna obser-
 varunt harum rerum studiosi, de quibus colligi quaedam indicia pos-
 sunt, quod cum eius sideris formis aër quoque terrae vicinus com-
 mutetur. nam si tenuis puraque sit die tertio, serenitatem durabilem

παγγέλλεται, παχεῖα δὲ ταῖς κεραταῖς καὶ ὑπερυθρος φαινο-
μένη ἢ ὕδωρ λάβρον ἀπὸ νεφῶν ἢ νότου βιαίαν κίνησιν
B ἀπειλεῖ. τὴν δὲ ἐκ τούτων σημειώσιν ὅσον τῷ βίῳ παρέχεται
τὸ ὠφέλιμον οὐδεὶς ἄγνοεῖ. ὄρα γὰρ ὅτι καὶ οἱ ναυτιλλόμε-
νοι πρὸς γε τοὺς ἀστέρας ὁρῶντες τὴν ἀκριβῆ τριβὸν ὁδεύ- 5
ουσι καὶ τῇ τούτων θέσει προσέχοντες τὸ σκάφος ἰθύνουσιν·
ἐπειδὴ γὰρ οὐ δέχεται τῶν ὑδάτων ἡ φύσις ἔχνη, οἷς οἱ
ὀδῶνται προσέχοντες ἀναμφίβολον τὴν πορείαν ποιοῦνται, δέ-
δωκεν ὁ θεὸς τοῖς μακρὰ διαπερῶσι πελάγη ὅλον ἔχνη τῶν
Θαλαττίων τριβῶν, τῶν ἀστέρων τὴν θέσιν. καὶ οὕτω μὲν 10
περὶ τούτων τοῖς ἀγίοις πατράσι δοκεῖ.

Ἔτεροι δὲ τὸ διαληφθὲν παρερμηνεύοντες Μωσαϊκὸν ὀη-
C τόν, ἐκ τῆς τῶν ἀστέρων συγκράσεώς τε καὶ διαστάσεως λέ-
γουσι τὰ καθ' ἡμᾶς πάντα διοικεῖσθαι καὶ διεξάγεσθαι, εὐ-
πραγίαν τε καὶ δυσπραγίαν ἐκεῖθεν κατάγουσι, καὶ ἀπλῶς 15
ὅσα τῷ βίῳ καθ' ἑκάστην ἀπροσδοκῆτως συμπίπτουσιν. ἀλ-
λά μὴ σὺ ᾤ, τέκνον ἠγαπημένον, τοιοῦτοις ὄλωσ ἀνάσχη
πεῖθεσθαι λογισμοῖς, εἰ μὴ βούλει τοὺς ἀστέρας ἐντεῦθεν
ἀδίκους εὐρίσκεσθαι, εἰ γε τοὺς μὲν ποιοῦσι πόρους τοὺς
δὲ μοιχοὺς, καὶ ἄλλους πάλιν φονέας καὶ ἄρπαγας. ἀλλὰ 20
καὶ πρὸ τῶν ἀστέρων αὐτὸς ἄν ὁ ποιητὴς αὐτῶν θεὸς ἄδι-
κος εὐρεθῆι, γέενναν πυρὸς τοῖς ἁμαρτωλοῖς ἀπειλῶν καὶ

pollicetur: sin versus extremitates crassa et subrubescens, vel aquam
e nubibus copiosam vel austri concitatioem flatum minatur. ignorat
autem nemo quantum harum rerum indicatio vitae humanae utilitatis
adferat. nam et ii qui navigant, ad sidera respicientes rectum iter
instituant, eorumque situs rationem habentes navigium dirigunt. cum
enim sic comparata sit aquarum natura, nulla restent ut in eis ve-
stigia quibus animadversis itinera mari facientes citra dubitationem
progrediantur, propterea deus illis qui ampla traiciunt maria situm
astrorum concessit tanquam marinarum semitarum vestigia. ac de his
quidem haec sanctorum patrum est sententia.

Verum alii quidam dictum illud Mosaicum, quod indicatum a
nobis est, enarrantes per siderum commisionem atque distantiam uni-
versas res humanas administrari regique tradunt, prosperitatem et ad-
versam fortunam indidem deducentes, adeoque simpliciter omnia quae
cunque singulos in dies vitae mortalium accidunt. at noli tu commit-
tere, dilecte fili, ut huiusmodi cogitationibus fidem habeas, nisi velis
ob eam causam iniqua deprehendi sidera, siquidem alios scortatores
efficiunt, alios adulteros, alios homicidas et praedones. quietiam
ante ipsa sidera deus eorum opifex iniquus reperiretur, qui gehem-
nam ignis et tenebras extremas peccatoribus minatur. non est autem

σκότος ἐξώτερον. ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστιν· αὐτέξου· D
 σιος γὰρ ὢν ὁ κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγενημένος ἀνθρώπος εἰμαρ· V. 21
 μένη καὶ ἄστρασιν οὐχ ὑπόκειται. εἰ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ
 ἂν τοῖς μὴ κατὰ γνώμην ἁμαρτάνουσι πῦρ ὁ Θεὸς καὶ σκότος
 5 ἤκειλησεν. ὅτι δὲ βλασφημία ἐστὶν εἰς Θεὸν τὸ νομίζειν ἐξ
 ἀστέρων γίνεσθαι τοὺς μὲν τῶν ἀνθρώπων φονέας τοὺς δὲ
 πάλιν ἄρπαγας, ὁ κορυφαῖος Πέτρος ἀριθλήως τοῦτο διδά-
 ζει σε πρὸς Φαῦστον. καὶ γὰρ περὶ γενέσεως διαλεγόμενος
 καὶ ταῦτε πρὸς τοὺς ἄλλοις ἔλεγεν. „Ἐγὼ μὲν ἀστρολογίας
 10 ἔμπειρος οὐκ εἰμί, ὥστε τὴν γένεσιν ἀπ' αὐτῆς τῆς κατὰ γέ-
 νεσιν ἐπιστήμης ἀνασκευάζειν. ἄλλω δὲ τρόπῳ δύναμαι ἀπο- P. 27
 δεικνύειν ὅτι κατὰ πρόνοιαν διοικεῖται τὰ πράγματα· Ἐκα-
 στος γὰρ πρὸς ἃ πράττει τιμῆς καὶ κολάσεως τεύξεται.”
 ἁμαρτάνουσιν οὖν οἱ γένεσιν εἰσάγοντες αὐτὸν τὰ πάντα δη-
 15 μιουργήσαντα Θεὸν βλασφημοῦντες. ἐπὶ τούτοις γὰρ τοῦ
 γέροντος εἰπόντος ὅτι βλασφημεῖν ἐστὶ τὸ λέγειν ὅτι τὰ πάν-
 τα γενέσει ὑπόκειται, καὶ πάνν ὁ Πέτρος ἔλεγεν. εἰ γὰρ
 πᾶσαι αἱ τῶν ἀνθρώπων ἁμαρτίαι ἐξ ἀστέρων γίνονται, οἱ
 δὲ ἀστέρες ὑπὸ Θεοῦ ταῦτα ποιεῖν ἐτάχθησαν, ἵνα πάντων
 20 χαλεπῶν ἀποτελεσματικοὶ γένωνται, ἀπάντων λοιπῶν αἱ ἁμαρ- B
 τία εἰς αὐτὸν ἀναφέρονται τὸν τὴν γένεσιν ἐνδόντα τοῖς
 ἄστρασι. καὶ τὰ μὲν τοῦ κορυφαίου τοιαῦτα· ὅρα δὲ καὶ

10. τῆς doerat. 14. τὰ] τὸν?

hoc verum, non est. quippe ad imaginem dei conditus homo, cum
 suimet ipsius sit compos, nec fato nec sideribus esse subiectus potest;
 quod si locum haberet, non deus praeter animi sententiam peccanti-
 bus ignem atque tenebras minatus fuisset. et fieri sane conviciam deo,
 cum quis existimat per sidera quosdam homicidas effici quosdam rap-
 tores, summus ille Petrus ad Faustum scribens te docebit. nam de
 natalicio sidere disserens haec inter alia profert: „equidem astrologiae
 non sum peritus, ut nativitatem ex ipsa de natalicio sidere scientia
 refellere possim: verum alio quodam modo possum demonstrare res
 humanas a providentia gubernari. nam quisque pro eorum quae agit
 ratione vel honorem vel poenam consequetur. quamobrem errant qui
 natalicium sidus introducunt, ipsum opificem rerum omnium deum
 convicio quodam incessentes.” quibus in verbis quod hic senex ait,
 conviciam in deum esse dicere cuncta natalicio sidere esse subiecta,
 perquam egregie dicitur. nam si omnia mortalium peccata ab astris
 oriuntur, astra vero divinitus ordinata sunt ut ea efficiant et omnium
 malorum ab ipsis origo proficiscatur, restat omnium peccata ad deum
 referri debere, qui natalicium illam vim sideribus indiderit. huiusmō-
 di sunt quae summus ille vir protulit. praeter haec vide quid ma-

τί φησιν ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῇ περὶ φωστήρων ἔκτῃ λό-
 γῳ αὐτοῦ. τὴν γὰρ ἀστρολογικὴν τέχνην ἐπὶ μέσου παρά-
 γων, καὶ ὅπως ἔχει μεθόδου κατεξετάζων, οὕτω κατὰ ῥῆμα
 διεξιεισιν. „ἐν δὴ τούτοις τοῖς λογισμοῖς πολὺ μὲν τὸ ἀνόη-
 τον, πολλαπλάσιον δὲ τὸ ἀσεβές. τίνας ἔνεκεν; ὅτι οἱ κακο- 5
 ποιοὶ τῶν ἀστέρων τῆς αὐτῶν πονηρίας ἐπὶ τὸν ποιήσαντα
 αὐτοὺς τὴν αἰτίαν μετατιθέασιν. ἔπειτα εἰ καὶ τῶν περὶ κα-
 κίαν καὶ ἀρετὴν ἐνεργημάτων οὐκ ἐκ τοῦ ἐφ' ἡμῖν εἰσὶν αἱ
 ἀρχαὶ ἀλλ' ἐκ τῆς γενέσεως αἱ ἀνάγκαι, περιττοὶ μὲν οἱ νο- 10
 μοθέται τὰ πρακτέα ἡμῖν καὶ τὰ φευκτέα διορίζοντες, πε-
 ριττοὶ δὲ οἱ δικασταὶ ἀρετὴν τιμῶντες καὶ πονηρίαν κολάζον-
 τες· οὐ μὲν γὰρ τοῦ κλέπτου τὸ ἀδίκημα, οὐδὲ τοῦ φονέως,
 ᾧ γε οὐδὲ βουλομένῳ δυνατόν ἦν κρατεῖν τῆς χειρός. ἀλλ'
 οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστιν· αὐτέξουσος γὰρ ὁ ἄνθρωπος,
 ὅτι καὶ κατ' εἰκόνα παρήχθη Θεοῦ, ἐφ' ᾧ γενέσει καὶ ἀστρα- 15
 σιν οὐχ ὑπόκειται.” τοῖς μέντοι προσπταίουσιν ὁμοσδήποτε
 καθ' εἰμαρμένην, ὡς εἴρηται, καὶ συγγινώσκειν ἄξιον ἦν, οὐ
 μὴν ἐπιφέρειν μάστιγας, ὡς ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης φησὶν.
 Δκαὶ γὰρ ἐν οἷς ἐξέθετο λόγοις περὶ εἰμαρμένης καὶ τάδε διέξ- 20
 εισι. τοῖς μὲν οὖν ἀνάγκη καταχομένοις συγγινώσκειν οἶδα-
 μεν. κἄν γὰρ ὑπὸ δαίμονός τις ἐνοχλούμενος ἢ τὸν χιτῶνα
 διαρρήξῃ τὸν ἡμέτερον ἢ πληγὰς ἐπενέγκῃ, οὐ μόνον οὐ κο-

gnus ille Basilius in oratione sexta, quae est de luminaribus, dicat.
 nam artem astrologicam in medium proferens, et quae sit eius me-
 thodus explorans, ad verbum hoc modo loquitur. in hisce ratiocina-
 tionibus magna inest stultitia et maior etiam impietas. quamobrem?
 quod malefica noxiaque sidera pravitatis suae causam in auctorem
 suum transferant. deinde si tam virtuti quam vitii consentaneorum
 actionum principia non sunt in nostra potestate, sed a necessitatibus
 siderum nataliciorum pendent, supervacanei sunt legumlatores, qui
 agenda fugiendaque nobis definiunt. nullum est enim vel furis deli-
 ctum vel homicidae, si ne volens quidem continere manum poterat.
 sed non est hoc verum, non est. quippe suae spontis est homo, cum
 ad imaginem dei sit factus; quo fit ut neque nativitati certae neque
 sideribus subiectus sit, quin etiam quoquo modo delinquentibus fato
 quodam, ut diximus, aequum esset ignoscere, non adhibere verbera,
 quemadmodum Chrysostomus ait. nam in orationibus quas habuit de
 fato huiusmodi quaedam tradit: iis qui necessitate coguntur, igno-
 scere solemus. etenim si quis a malo genio vexatus vel tunicam no-
 stram laceraverit vel nos verberibus adfecerit, non modo non puni-
 mus eum, sed etiam miseramur veniamque largimur. quamobrem
 istuc? quia non electionis sed mali genii vis ea designavit. quo fit

λαίβομεν, ἀλλὰ καὶ ἐλεοῦμεν καὶ συγγινώσκομεν. τί δήποτε; οὐ οὐχ ἢ προαιρέσεως ἀλλ' ἢ τοῦ δαίμονος βία ταῦτα εἰργάσατο. ὥστε εἰ καὶ τὰ ἄλλα ἁμαρτήματα ἀπὸ τῆς ἀνάγκης τῆς κατὰ τὴν εἰμαρμένην ἐγίνοντο, συνέγνωμεν ἄν. ἐπειδὴ ἴσμεν ὅτι οὐκ ἔστιν ἀνάγκη, διὰ τοῦτο οὐδὲ συγγινώσκομεν. εἰ γὰρ ἀνάγκη τὰ ἡμέτερα ἐδέδετο, τίνος ἔνεκεν τὸν οἰκέτην κεκλοφῶτα μαστίλεις; διὰ τί τὴν γυναῖκα μοιχευθεῖσαν εἰς κριτήριον ἔλκει; ἵνα τί δὲ καὶ πονηρὰ πράττων αἰσχρῆ; εὐδελον οὖν ἐντεῦθεν ὅτι οὔτε εἰμαρμένη οὔτε τύχη οὔτε γένε- P. 28
10 οῖς οὔτε δρόμοι ἀστέρων τὰ καθ' ἡμᾶς διοικεῖ. εἰ γὰρ τοῦτο δέσσομεν, τίς χρεῖα λοιπὸν πόνων καὶ ἰδρώτων πρὸς τὸ κατορθοῦν ἀρετῆν ἔσται; εἰμαρταί τινι γενέσθαι καλός· καὶ καθύδων ὁ τοιοῦτος καὶ ῥέγγων ἔσται καλός. μᾶλλον δὲ οὐ καλὸν τὸν τοιοῦτον ἔστιν εἰπεῖν τὸν ἐξ ἀνάγκης εἰς τοιοῦτο
15 γινόμενον. τίς χρεῖα πόνων πρὸς τὸ κακίαν φυγεῖν; εἰ εἰμαρταί τινι γενέσθαι κακός, κἂν μυρία ταλαιπωρῆ, κακός V. 22
ἔσται. μᾶλλον δὲ οὐ κακὸν τὸν τοιοῦτον ἔστιν εἰπεῖν τὸν ὑπ' ἀνάγκης πρὸς τοῦτο ἀθροῦμενον. εἴπερ ὑγεία καὶ νόσος τῆς εἰμαρμένης ἤρτηται, περιττὰ τῶν χρημάτων τὰ ἀναλώματα,
20 περιττῆ τῶν ἰατρῶν ἢ εἰσοδος, περιττῆ δὲ καὶ ἡ τῶν νοσούτων διαίτης ἀκριβεία. ἀλλ' ἐπειδὴ μὴ περιττὰ ταῦτα (πῶς γὰρ, εἶγε καὶ πολλὴν ὀρῶμεν τὴν ἐντεῦθεν ἀφέλειαν;) B
οἴχεται μὲν ὁ τῆς εἰμαρμένης μῦθος, οἴχεται δὲ καὶ ὁ τῆς

4. ἐπεὶ δὲ?

13. μᾶλλον] ἀνθρώπων F, unde totum hoc πρὸς τὸ κατορθοῦν — χρεῖα πόνων.

16. γενέσθαι] τελέσθαι P.

17. ἔστιν deerat.

ut si quidem alia quoque delicta de necessitate fati provenirent, ignoscendum eis omnino foret. nam si necessitas res nostras constrictas tenet, quamobrem servum tuum aliquid suffuratum verberas? quamobrem adulterii ream uxorem in ius rapis? quamobrem turpia designans pudore adficeris? de his perspicui facile potest neque fatum neque fortunam neque nativitatem neque cursum siderum res nostras gubernare. nam si hoc largiamur, quid porro necesse fuerit adhibere labores atque sudores, ut a vitiiis immunes simus? siquidem fato decretum est fore aliquem malum, etiamsi molestias infinitas suscipiat, malus erit. vel potius dici malus nequaquam debet, qui a necessitate ad hoc impellitur. quodsi etiam bona valetudo atque morbi a fato pendent, supervacaneae sunt opum impensae, supervacanea medicorum accessio, supervacanea denique victus ratio, quam morbo aliquo laborantes accurate servant. at cum haec supervacanea non sint (quo enim pacto id dici possit? cum magnam ex his utilitatem percipi conspiciamus), iacet haec de fato fabula, iacet omnis de natalicio sidere

γενέσεως λόγος. οὐδεμιᾶ γὰρ ἀνάγκη τὰ καθ' ἡμᾶς ὑπόκειται, τετιμηται δὲ μᾶλλον προαιρέσεως ἐλευθερία καὶ αὐτεξουσιότητα. εἰ γὰρ μὴ αὐτεξούσιος ὁ ἄνθρωπος, οὐδὲ κατ' εἰκόνα θεοῦ παρήχθη λοιπόν· πῶς καὶ γὰρ εἰκὼν ἂν εἴη τῆς βασιλευσύσης φύσεως, κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος ἀπισότητα φέρων πρὸς 5 τὸ ἀρχέτηνον; ἔφησε γὰρ τὸ διὰ πάντων πρὸς τὸ θεῖον ὁμοιωμένον, ὡς ὁ Νύσσης φησί, ἐν τῇ φύσει κεκτῆσθαι τὸ αὐτοκρατὲς καὶ ἀδέσποτον. δέδεικται οὖν ἐκ πολλῶν ὅτι γενέσεως ἀνάγκη κατὰ τὴν τῶν πλειόνων ὑπόληψιν οὐ δεδέμεθα· οὐ γὰρ τοῦτο ἦν, εἰ μὴ κατὰ γνώμην ἡμῖν τὰ πρακτοίμενα πρᾶττεται; κατ' οὐδὲν ἂν ἡμεῖς οἱ λόγῳ τετιμημένοι τῶν ἀλόγων ζώων διετηγόχαμεν· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶ τὸ ἀλλοτριῶν βουλήματι πρὸς τὸ δοκοῦν περιάγεσθαι. ἡ δὲ λογικὴ τε καὶ νοερὰ φύσις, ἐὰν τὸ κατ' ἐξουσίαν ἀπόθῃται, καὶ τὴν χάριν τοῦ νοεροῦ συναπώλεσεν· εἰς τί καὶ γὰρ κρησται τῇ διανοίᾳ, τῇ τῆς εἰμαρμένης ἀνάγκη περιεγομένη κελθεῖν ἐπὶ τὰ πρακτεῖα παρωθουμένη; καὶ ταῦτα μὲν δὴ ἐς τοσοῦτον.

Σὺ δέ, ἀγαπητέ, εἴ που καὶ βρέφος ὄψει ποτὲ σσεινωμένον ἐκπύπτον τῆς μήτρας, εἰ τύχῃ δικέφαλον ἢ τετράπουν, 20 ὡς ἐπὶ Μαυρικίον βασιλέως, μὴ σχήμασιν ἀστέρων οὐκ ἀγαθοῦς τὰ τοιαῦτα διαπλάττεσθαι νόμιζε, καθύπερ ἔδοξέ ποτε

oratio. non enim homines ulli necessitati subiecti sumus, sed potius electionis libertate ac voluntatis arbitrio divinitus ornati. nam si non est suae spontis atque iuris homo, restat eum ne ad dei quidem imaginem creatum esse. quo enim pacto simulacrum naturae illius imperatricis esse possit, si hac in parte discrepet ab exemplari principe? quippe conveniebat atque par erat, ut id quod per omnia conformatum ad similitudinem numinis esset, quemadmodum Nysseus antistes ait, in natura sua potestatem agendi arbitrato suo haberet imperioque neminis pareret. itaque multis probatum minime nos alicuius natalicii sideris, quae complurimum est opinio, necessitate ligari. nam caeteroqui nulla re nos ratione ornati a brutis animalibus differremus, quorum est arbitrato alieno, quo visum alteri fuerit, duci, cum rationis atque mentis particeps natura, si libertatem voluntatis amittat, etiam beneficio facultatis intelligentis spoliatur. quis enim mentis usus ei fuerit, si a fati necessitate ducatur, et ab ea quasi protrudatur et impellatur ad actiones? ac de his quidem hactenus.

Tu vero, dilecte fili, si quando videris infantem vitiatum ex alvo matris egredi qui vel biceps vel quadrupes sit, quemadmodum Mauricio imperante accidit, noli existimare non bonis siderum ad-

καὶ τῷ παρ' Ἑλλοσι τιμωμένῳ Ἑρμῇ. πείθου δὲ μάλλον τῷ
 μεγάλῳ Ἀθανασίῳ τῷ τε χρυσορρήμονι Ἰωάννῃ καὶ τοῖς λοι-
 ποῖς ἀγίοις πατέροι· περὶ γὰρ τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ καὶ
 τοῦ ἐκ γενετῆς χωλοῦ τὸν λόγον ποιούμενοι τὴν διαπλάττου-
 5 σαι τὸ ζῶον ἠτιάσαντο φύσιν, οὐ μὴν ἐναντίων ἀστέρων
 σχηματισμούς. ὅτι δὲ ἡ φύσις τῶν τοιούτων αἰτία σινωμά-
 των ἔστί (καὶ γὰρ κατὰ τὴν ἑαυτῆς ἀκολουθίαν εἴωθε τὰ
 πάντα ποιεῖν, ὡς φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος), καὶ αἱ παρ' P. 29
 ἡμῶν ἐπράζουσαι κατοικίδιοι ὄρνιθες μαρτυροῦσι τούτῳ σα-
 10 φέστατα. ὄραμεν γὰρ ἔστιν ὅτε ἐκ τῶν ὤων ἐκπίπτοντα τε-
 τραπτέρυγα νεώττια καὶ τετράποδα. καὶ τοῖς μὲν ἀγνοοῦσι
 τὴν αἰτίαν ἐκπλήξιν ἐμποιεῖ τὰ τοιαῦτα πολλήν, οὐκ οὖν δὲ
 καὶ τοῖς λόγον μετέχουσι. τούτῳ μέντοι τῷ τρόπῳ καὶ δικέ-
 φалον ὄφιν ἴδοι τις ἂν, καὶ ὅσα τοιαῦτα πλήρῃ τυγχάνοντα
 15 θανάτου. ἀλλὰ μὴ σὺ γε διαταράττου τούτων ἕνεκα, μηδὲ
 κακοποιῶν ἀστέρων ἀκτινοβολίας ἐπὶ τούτοις παρεΐσαγε. ἄφες
 ἐπὶ ματαίοις ματαιάζειν αὐτούς. ἐπὶ πᾶσι γὰρ τούτοις ἡ
 αἰτία σαφής. εἰ μὲν οὐκ ἐτίκτοντο βρέφη δίδυμά τε καὶ B
 τρίδυμα, εἴχεθ' ἂν τι καὶ λέγειν· ἐπεὶ δὲ καθ' ἑκάστην τοι-
 20 αῦτα ὄρας, καινὸν πάντως οὐδὲν εἶγε συγκεκολλημένα τὰ
 δίδυμα καὶ οὐ διηρημένα πολλάκις τῆς μήτρας ἐκπίπτουσι.

9. τούτου P.

spectibus eiusmodi conformari, quemadmodum existimavit olim Her-
 mes ille, qui magno est apud Graecos in honore. potius magno
 Athanasio et Iohanni Chrysostomo caeterisque patribus fidem habe,
 qui de homine a nativitate caeco et altero a nativitate claudo dis-
 serentes, causam harum rerum ad effectricem vitae naturam ipsam
 referunt, non contrarios quosdam siderum situs. et esse naturam ho-
 rum causam perspicuum est maxime. nam omnia sua quadam ratio-
 ne facere consuevit, quemadmodum magnus ille Basilius ait; et apud
 nos ovis incubantes domesticæ gallinae. hoc ipsum clare testantur.
 videmus enim nonnunquam ex ovis provenire pullos cum alis quat-
 tuor, itemque pullos quadrupedes. eius rei causam quotquot igno-
 rant, admiratione maxima percelluntur; idemque non raro etiam vi-
 ris a ratione non destitutis usuvenit. hoc modo videre nonnunquam
 est serpentem bicipitem aliaque talia plena sane admirationis; quo-
 rum tu causa perturbari nolito, neque noxiorum siderum radios heic
 excogites. sine vanis illi opinionibus desipiant. nam horum omnium
 perspicua causa est. quodsi neque gemelli neque trini fetus uno par-
 tu simul ederentur, dici aliquid abs te posset. at cum modo non
 cottidie videas id fieri, nihil omnino novum est, si gemelli conglu-
 tinati ac non aeiuncti nonnunquam ex alvo materna prodeunt.

Προγινώσκειν μὲν οὖν καὶ ἀμυδρῶς τοῦ μέλλοντος ἔκ
 τινων σημείων καταστοχάζεσθαι, ἄνευ ἀντιλογίας καὶ ἡμεῖς
 V. 23 τοῦτο κατατιθέμεθα. οὐδὲν γὰρ ἐπὶ προδηλοῖς οὕτω πρά-
 γμασιν ἀντιπίπτειν ἐπὶ πλέον ἰσχύομεν. εἰ γὰρ καὶ ἡμαρτεν
 ἐν παραδείσῳ ὁ ἄνθρωπος, εἰ καὶ τὸ δοθὲν αὐτῷ προφητι- 5
 κὸν χάρισμα πάμπαν ἀπώλεσεν, ἀλλ' οὐκ ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ
 C πανοικτίρμων θεὸς τοῖς ἀνοήτοις κτήνησι τέλεον παραβάλλε-
 σθαι. ἐφ' ᾧ καὶ σημειᾶ τινα δίδωσι τοῦ προοραῖν ἕνεκεν
 ἔστιν ὅτε τὰ μέλλοντα κἀντεῦθεν ἑαυτῷ περιποιεῖσθαι ἀσφά-
 λειαν. καὶ τί χρη πολλὰ λέγειν; οἱ ἐν τῷ ἀέρι φαινόμενοι 10
 κομήται λόγῳ μὲν φυσικῶ συνίστανται, θανάτους δὲ ὁμῶς
 βασιλέων ἢ καὶ προσώπων ἐπιφανῶν καταγγέλλουσιν, ὡς ὁ
 μέγας ἔφη καὶ οὐρανοφάντωρ Βασιλείος. ἀλλὰ καὶ αὐχμῶν,
 ἔστιν ὅτε ἀνέμων οἱ τοιοῦτοι δηλωτικοί, οἱ καὶ δοκοῦσι μὲν
 εἶναι ἀστέρες, οὐκ εἰσὶ δέ. πῶς καὶ γὰρ; εἶγε συνίστανται 15
 μὲν, οὐ παραμένουσι δέ. τῆς γὰρ ὕλης τῷ πυρὶ δαπανη-
 θείσης, δι' ἧς ὁ κομήτης συνέστηκεν, ἔξ ἀνάγκης καὶ οὗτος
 σβεννύμενος διαλύεται.

D Ἄλλ' ὄρα καὶ τὴν γένεσιν ὁποῖα τίς ἐστι καὶ πόθεν ἔσχη-
 κε τὴν ἀρχήν. ἐκ τῆς καπνώδους καὶ ξηρᾶς ἀναθυμιάσεως 20
 ἕως αὐτῆς τῆς σελήνης ἀνάγεται διὰ κορυφότητα καπνὸς μὲν
 οὕσα κατὰ τὴν οὐσίαν, φλόξ δὲ κατὰ τὴν δύναμιν. ἐφ' ᾧ

14. ἔστι δ' ὅτε?

Caeterum aliquid praevidere, deque signis quibusdam id quod futurum sit obscuriuscule coniectari nos posse, citra contradictionem omnem fatemur. nam in rebus adeo manifestis resistere diu sane nequeamus. quanquam enim homo in paradiso peccavit, quanquam concessum sibi vaticinandi munus atque beneficium amisit, non tamen deus ille misericors eum prorsus similem evadere brutis iumentis permisit. quo fit ut signa quaedam ei suppeditet, de quibus inter- dum futura prospiciat, eoque pacto securitati suae consulat. quid multis verbis opus est? qui conspiciuntur in aëre cometae, naturali quidem illi ratione modoque oriuntur, sed interim vel regum vel aliarum illustrium personarum interitus denunciant, quemadmodum magnus ille coelestiumque rerum interpret Basilius inquit. interdum vel aestus vel ventos subsecuturos indicant. et videntur quidem esse sidera, verum non sunt. qui enim esse sidera possint? cum oriantur quidem, sed non durabiliter maneant. nam materia, de qua cometae exstitit, per ignem assumpta, necessario et ipse extinctus dissipatur.

Animadvertite autem ortum ipsorum, cuiusmodi sit et unde principium habeat. existunt cometae de fumosa et sicca exhalatione, quae exhalatio propter levitatem suam ad lunam usque subvehitur,

καὶ ὑπέκκαυμα ταύτην ὁ Ἀριστοτέλης ἐκάλεσε, τουτέστιν ὑφειμένον πῦρ· ὁ γὰρ καπνὸς θερμὸς μὲν ἐστὶ, μὴ μέντοι γε πῦρ αὐτενέργητον. ἐξάπτεται τῇ τοῦ παντὸς περιφορᾷ συγκινουμένον. ἀλλ' ἡμέρας μὲν οὐ φαίνεται διὰ τὴν τοῦ ἡλίου μαρμαρυγὴν, νυκτὸς δὲ τὰ τοιαῦτα διάδηλα γίνεται. ἐπειδὴν οὖν τὸ μέρος τοῦ ὑπέκκαυματος διὰ τὴν κίνησιν ἐξαφθῆ, εἰ μὲν οὐκ ἐντύχη ἐτέραις οὐσίαις ἐπιτηδεύεις εἰς P.30 ἔξαψιν, θάπτον ἐναποσβέννυται, ἐπειδὴν δὲ κινήθην παχείᾳ ὕλῃ ἐγκύρωσιν τινί, ἐκείσε ἐνίσχεται· ὅθεν ἡ τοιαύτη ὕλη κα-
 1010 τὰ πᾶν ἐξαπτομένη αἰξ τε καὶ κομήτης λέγεται. ἀποσπινθη-
 ρήσουσα γὰρ δοκεῖ τινὰ κόμην ἔχειν καθειμένην καὶ οἷά τισι
 μαλλοῖς κατὰ τὰς αἰγας βριθεσθαι· ταύτην τοι καὶ κομήτης
 τὸ τοιοῦτον φάσμα ἀνόμασται. οὗτος μὲν ὁ κομήτης ἐνίσχεται
 καὶ πολυήμερός ἐστιν, ἀρκούσης τῆς ὑποκειμένης αὐτῷ ὕλης
 15 εἰς χρονίαν ἔξαψιν. ἐντεῦθεν οὖν ἴσχει τὴν γένεσιν καὶ τὸ
 δοκοῦν εἰς οὐρανοῦ ῥίπτεσθαι πῦρ αἰθρίας οὐσης τῆς νυκτός,
 ὃ δὴ καὶ τινες τῶν ἀγροικότερων ἄστρον οὐράνιον ἤγηται. B
 ἀλλ' οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα ἡσχολημένοι τὸ τοιοῦτον φάσμα
 διάττοτα κατονομάζουσιν. ἐπειδὴν γὰρ τὸ διὰ τὴν κίνησιν
 20 ἐξαφθὲν ὕλαις ἐπιτηδεύαις εἰς ἔξαψιν ἐντύχη, κἀντεῦθεν ἀπ'
 ἄλλης εἰς ἄλλην φερομένης τῆς φλογὸς διαδοσίμον γένηται

8. δὲ decret.

10. πᾶν] πάντων F.

12. βριθεσθαι P.

et natura quidem essentiaque sua fumus est, verum vim flammae continet. quo fit ut Aristoteles eam fomitem vocet, hoc est ignem remissum. quippe fumus est calidus quidem ille, non tamen ignis vi sua et efficaciter agens. accidit autem deinceps ut agitata cum hoc universo accendatur, et interdum quidem ob splendorem solis haud conspicitur, noctu vero apparet. posteaquam fomitis illius pars aliqua propter motum accensa deflagaverit, si alias essentias ad inflammationem idoneas non consequatur, citius extinguitur: sin ipso in motu ad crassam quandam materiem feratur, magis invalescit et augetur. unde fit ut huiusmodi materies accensa penitus capra cometesque vocetur. quippe dum scintillat, comam quasi quandam habere prolixam videtur, velutique lanis caprarum in morem onusta esse; quae ipsa ratio est quamobrem cometes, hoc est crinitum sidus appellatur. et durat interdum diebus compluribus, nimirum materie subiecta diuturnam ad inflammationem sufficiente. de causa eadem et ignis oritur ille qui noctibus serenis e coelo labi videtur, et quem nonnulli rudiores esse coeleste sidus existimant, cum homines in hisce disciplinis exercitati speciem eiusmodi traiectionem nuncupent. cum enim illud quod ex motu est accensum, in materies igni concipiendo idoneas inciderit, et deinde flamma de una ad aliam materiem lata

τὸ πῦρ, κατὰ σχῆμα τοῦ δόρατος ἀπομηκνυθῆ, τὸ τοιοῦτον διαίττων ὠνόμασται κατὰ τὰ φαινόμενα σχήματα, καὶ τὰς ἐπωνυμίας ἀποληροῦσι τοῖς φάσμασιν.

Ἔθετο μὲν οὖν εἰς σημεῖα, καθάπερ εἴρηται, ὁ θεὸς ταῦτα δὴ τὰ κατ' οὐρανόν, ὡς ἐντεῦθεν ἡμῖν ἀσφάλειαν οὐ⁵ C τὴν τυχοῦσαν προσγίνεσθαι. ὄρα γὰρ ὅτι καὶ τὰ νέφη πό-
κοις ἐρίων φανέντα ποτὲ παραπλήσια χειμῶνας ἐπίστε προ-
σημαίνουσιν. ἀλλὰ καὶ ἱρις αὐτῆ, τὸ κατ' οὐρανὸν δηλαδὴ
φαινόμενον τόξον, ὡς οὐχ ἄπλῶς τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν καὶ
ὡς ἔτυχε πρόκειται· χειμῶνος μὲν γὰρ αὐτῆ φανείσα εὐ- 10
δεινὴν ἐπιφέρει κατάστασιν, εὐδίας δὲ οὕσης εἶγε φανείη,
χειμῶνα τούναντίον ἐμήνυσε. καὶ ἔθετο γὰρ, φησί, ταῦτα
εἰς σημεῖα.

V. 24 Ἄλλ' ἢ μὲν ἱρις ἀνυπόστατός ἐστι, φαντασία δὲ μόνον
τῆς ὀρώσεως ὄψεως, ἐξ ἡλίου συνισταμένη νέφεισιν ἀνομοιομε- 15
ρέσιν ἐμπίπτοντος. ἀλλὰ καὶ ἡ κατὰ σελήνην ἄλωσ ἔμφασις
D ὁσαύτως ἐστίν, οὐ μὴν ὑπόστασις, ἐξ ἀνακλάσεως τῆς ὄψεως.
τὸ δὲ ἀστραπαῖον πῦρ ἐνυπόστατον μὲν ἐστίν, οὐχ ἔχει δὲ
τὸ φλέγον· λεπτομερὲς γὰρ ἡ οὐσία αὐτοῦ. ἀλλὰ καὶ τὰ
σώματα ταχέως παρέρχεται, ὅθεν οὔτε καίει οὔτε μελαίνει 20
αὐτά. εἰ γὰρ καὶ πῦρ ὁ τοιοῦτός ἐστι κεραυνός καὶ φύσει
ἔχει τὸ καίειν, ἀλλ' ἢ λεπτότης αὐτοῦ, πρὸς δὲ καὶ ἡ ταχύ-

1. ἀπομηκνυθέν?

longius sese diderit ignis ad hastae formam extensus, fit hoc quod
traiectionem vocant consuevimus enim visis eiusmodi pro ratione for-
marum, quibus conspiciuntur, appellationes indere.

Quapropter haec, uti diximus, in coelo collocavit deus, ut signa
nobis essent de quibus haud vulgares muniendi nostri rationes colli-
geremus. nam adspice mihi nubes, quae cum interdum lanarum vel-
leribus consimiles cernuntur, plerumque tempestates pluvias denun-
tiant. atque etiam Iris, arcus nimirum ille quem in coelo conspici-
mus, non simpliciter neque fortuito nostris semet oculis offert, sed
pluvia tempestate conspecta serenitatem fert secum, serena, pluviam
designat. haec enim deus in signa constituit.

Et caret Iris essentia peculiari sua, solumque species quaedam
est imaginaria cernentis aspectus, orta de sole in nubes partium
diversarum incidente. itidem lunam ambiens aerea specie tenuis exi-
stit, cum reapse nihil sit deque aspectus refractione oriatur. at ve-
ro fulguris ignis essentia peculiari non caret, tametsi vim urendi
non habeat. etenim eius natura partium est subtilium, et corpora
celeriter praeterit. quo fit ut ea nec urat nec denigret. quanquam
enim huiusmodi fulmen ignis est, et a natura vi praeditum est uren-

της μὴ ἐγγρονίζουσα τοῖς σώμασιν, ἄκαυστα ταῦτα ἐξ. ὁ δὲ
 πρηστήρ, ὡς καὶ αὐτὸ δηλοῖ τὸ ὄνομα, τὰ παρατυχόντα κατα-
 φλέγει σώματα. καταφλέγει δὲ διὰ τὸ συνεπισηᾶσθαι μεθ'
 ἑαυτοῦ καχυμερεστέραν ὕλην ἐκ τοῦ νέφους, καὶ ταύτην ἐκ-
 5 πληροῦν. τοῦτου δὲ τοῦ πρηστήρος καὶ προηγείται πνεῦμα.
 καὶ δῆλον ἐκ τοῦ τὰ μέλλοντα ἐμπέρασθαι πρῶτον ὑπὸ P. 31
 πνεύματος ῥήγνυσθαι. τὸ γὰρ πνεῦμα τοῦ πρηστήρος θειώ-
 δες ὄν πλήττει καὶ ῥήγνυσι. ταύτη τοι καὶ τὰ κεραυνωθέν-
 τα μένει διεστῶτα ἐπὶ χρόνον τινά.

10 Τὸν μέντοι κεραυνόν, ἀγαπητέ, τοῦτ' ἐστὶν αὐτὸ τὸ
 ἀστραπαῖον πῦρ, ἢ κατὰ σύγκρουσιν τῶν νεφῶν γίνεσθαι
 νόμιζε ἢ κατὰ ἐκφυρητισμόν, ἥνικα δηλαδὴ πυρῶδης οὐσίας
 τοῖς νέφεσιν ἐμπεσοῦσα κατὰ βίαν ἐκείθεν ἐκραγῆ, ῥιπτομέ-
 νη καὶ ὄλον εἰπεῖν ᾠθουμένη παρὰ τοῦ νέφους αὐτοῦ. ἐκ-
 15 πυρητισμὸς γάρ ἐστιν ὁ κατὰ συμπίεσιν. ἀκοντισμὸς γάρ
 ἐστὶν, ὡς ὅταν καὶ ἡμεῖς τὰ τῶν ἐλαιῶν ὄστα τοῖς δακτύλοις B
 συμπιέζοντες ἢ ἄνω ἢ κάτω ταῦτα ἐξακοντίζομεν. καὶ τοι-
 οῦτος μὲν ὁ κατὰ ἐκφυρητισμόν κεραυνός, ἥνικα καὶ μᾶλλον
 ἢ τοῦ νέφους παχύτης ἄνωθεν πυκνωθεῖσα τὴν ἐμπεσοῦσαν
 20 εἰκείσε οὐσίαν οὐκ ἐξ τε διελεθεῖν καὶ ἐπὶ τὸν χώρον αὐτῆς
 ἀνελεθεῖν. τῆνικαυτα γὰρ ὑπὸ τοῦ νέφους, ὡς εἵπομεν, συμ-
 πιεζομένη τε καὶ ᾠθουμένη κάτω ῥιπτεῖσθαι πάλιν βιάζεται.
 ὁ δὲ ἕτερος ἀποτίχεται κεραυνός τῶν νεφῶν συντριβομένων.

22. ῥιπτεῖσθαι παραβιάζεται F.

di, tamen eius subtilitas et praeterea celeritas, non diu corporibus
 inhaerens, illaesa relinquit. prester vero, sicut ipsum etiam nomen
 indicat, adurit ea corpora quae attigerit. et adurit propterea quod
 secum trahat e nube materiem quandam crassiorem, eamque inflammet.
 presterem ipsum ventus praecedit. patet hoc inde, quod ea quae con-
 flagratura sunt, prius a vento convellantur. quippe flatus ille prester-
 ris, cum sulfureus sit, verberandi ac perrumpendi vim habet.

Itaque fulmen, fili, hoc est ignem illum fulguris, vel per nubi-
 um collisionem fieri putato vel per expressionem, cum nimirum es-
 sentia quaedam ignea in nubes incidit, ac per vim inde rursus ex-
 cernitur, quasique ab ipsa nube protruditur et impellitur. nam ec-
 pyrenismus est quaedam quasi elaculatio per compressionem facta,
 quemadmodum nos quoque olivarum ossicula digitis comprimentes
 vel sursum vel deorsum, elaculamur. tale quiddam est fulmen, quod
 per ecpyrenismum fit, cum praesertim inferior nubis crassities de
 loco superiore condensata irruentem in se substantiam penetrare
 suumque ad locum tendere non sinit. tunc enim a nube, quemad-
 modum indicavimus, compressa et impulsa deorsum vergere per vim

ἡ μὲν γὰρ ῥῆξις τὸν κεραυνὸν ἀπεγέννησε, τοῦ νέφους βίβη
 σπασθέντος· τηρικαῦτα δὲ θυλάκου ὡσπερ διαρραγέντος ἕε-
 C τὸς κατενήνεκται. ὁ δὲ γε τῆς ῥῆξεως ἤχος τὴν βροτην
 ἀπεγέννησεν. ἀλλ' ἐκεῖ μὲν δεῖ πρῶτον ῥαγῆναι τὸ νέφος
 καὶ οὕτω φανῆναι τὴν ἀστραπήν· ἡμεῖς δὲ τοῦ πυρὸς ἐπι- 5
 λαμβανόμεθα πρότερον. τούτου δὲ αἷτιον ἡ τῶν ὠτίων καὶ
 τῶν ὀφθαλμῶν διοργάνωσις· οἱ μὲν γὰρ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν
 ἀμέσως ὁμιλοῦντες τῷ αἰέρι τοῦ ὄρατοῦ θᾶπτον ἀντιλαμβά-
 νονται, ὁ δὲ γε τοῖς ὠτίοις προβεβλημένος κοχλοειδῆς πό-
 ρος βραδέως εἰσάγει τὸν ψόφον. κοχλοειδῆ δὲ τὸν τοιοῦ- 10
 τον κατεσκευάσε πόρον ὁ δημιουργὸς ἡμῶν θεός, ἵνα μὴ ἐκ
 τῶν παραπιπτόντων ἡμῖν ἀθρόων, εἴτε ψόφου εἴτε αἰέρος ψυ-
 χροῦ, ὁ ἐγκέφαλος ἡμῶν οὐ μικρῶς καταβλάπτηται. καὶ εἰ
 D μὲν ἀπὸ ξηροτάτου νέφους ὁ κεραυνὸς ἐκραγῆ, φοινικοῦς τε
 τὴν χροιάν ὁ τοιοῦτός ἐστι καὶ τὴν οὐσίαν φλογώδης, εἰ δὲ 15
 ἀφ' ὑγροτέρου νέφους, λευκὸν τε ἔχει τὸ χροῶμα καὶ καυσώ-
 δης ἥκιστα.

Οὕτω μὲν οὕτω, καθάπερ ἄνωθεν εἴρηται, καὶ τοὺς ἀστέρας
 τοὺς ἀπλανεῖς τε καὶ πλανωμένους εἰς σημεῖα καὶ εἰς καιροὺς
 ὁ ποιητὴς πάντων καὶ κύριος ἔθετο. κυρίους δὲ τῶν ἐφ' ἡμῖν 20
 ἀρετῆς τε καὶ κακίας παρεκτικὸς οὐκ ἂν ποτε εἶπη τις λο-
 γισμοῦ κύριος ὢν, εἴ γε καὶ μᾶλλον ἤκουσε τοῦ θεοῦ δια

18. οὕτω] οὐν?

cogitur. alterum vero fulmen gignitur collisis inter se nubibus eaque
 de causa perruptis. nam ea perruptio fulmen efficit nube per vim
 convulsa: simul utre quasi quodam rupto, pluvia delabitur. strepitus
 ipse perruptionis tonitru efficit. et nubem quidem perrumpi necesse
 est, ut ita fulgur conspiciatur: nos vero prius ignem percipimus.
 eius rei causa est aurium et oculorum structura. nam oculi nostri
 citra medium ullum cum aëre iuncti citius rem visilemprehendunt.
 at meatus ille tortuosus cochleaeque consimilis, quo septae sunt au-
 res, tarde sonum admittit. et opifex noster deus hunc ipsum instar
 cochleae tortuosum condidit, ne per illabentes subito sive strepitus
 sive frigidum aëra cerebrum nostrum graviter laederetur. iam si ful-
 men e nube siccissima erumpat, puniceus coloris est et natura vehe-
 menter urens: sin ex humidiori nube, colorem album habet ac mi-
 nus urit.

Sic ergo, quemadmodum exposuimus hactenus, sidera non tam
 errantia quam erratica rerum opifex atque dominus in signa tempo-
 raque constituit. ea vero potestatem absolutam in actiones nostras
 habere, virtutemque nobis aut vitium indere, nemo unquam rationis
 compos dixerit, siquidem deum per vatem loqui audierit (Isaiae 1
 19) „si volueritis et obtemperaveritis mihi, bonis terrae vescemini.”

τοῦ προφήτου λέγοντος „ἐὰν θέλητε καὶ εἰσακούσητέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε.” ἐὰν θέλητε γὰρ εἰπὼν ἔδειξε προφανῶς ὡς ἐλεύθερός τις ὁ καθ' ἓνα ἡμῶν, καὶ ὅτι τῶν αὐτοῦ πράξεων ἕκαστος ὁμολογουμένως πέφυκε κύριος.

- 5 *Εἰδέναι γὰρ τοῦτο πρὸς τοῖς εἰρημένοις ἄνωθεν ὀφείλεις, P. 3a ἀγαπητέ, ὅτι οἱ τὸν ἥλιον λέγοντες μὴ τὴν γῆν ὑποτρέχειν V. 2b* κάτωθεν μετὰ τὴν αὐτοῦ δύσιν, ἀλλ' ἐκ πλαγίου τὴν αὐτοῦ ποιούμενον διόδον πρὸς ἀνατολὰς ἀπέρχεσθαι κακείθεν αὐθις ἀπέρχεσθαι τοῦ φωτίζειν τὴν γῆν, οὐκ εὐπαράδεκτα λέγειν,
 10 ὡς οἶμαι, τοῖς εὖ φρονοῦσιν κριθῆσονται, εἰ μὴ που κατὰ λόγον οἰκονομίας τοιαῦτα λέγειν προάγονται. εἰ γὰρ οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ νύξ ἀλλ' ἢ σκίασμα γῆς, τοῦ ἡλίου τὴν γῆν ὑποτρέχοντος, ὡς ὁ Λαμασκηνὸς Ἰωάννης φησί, πῶς λοιπὸν Β βαθεῖα τὴν ἡμέραν διαδέξεται νύξ, τοῦ ἡλίου κατ' ἐκείνους
 15 ἑγγύτατα καὶ μικροῦ πρὸς ἡμᾶς στρεφομένου, κἀντεῦθεν ἀκτίων ἡμῖν ἐμπιπτουσῶν καὶ φωτίζουσῶν τὸ περιγέιον; καὶ εἰ μὴ πείθῃ τοῖς λεγομένοις, αὐτοῖς τοῖς πράγμασι πείσθητι. ἐν Βρετανίᾳ τῇ νήσῳ ὀκτωκαίδεκάωρος μὲν ἡ ἡμέρα ἐστίν, ἑξάωρος δὲ ἡ νύξ. καὶ οὐ μόνον ἑξάωρος, ἀλλὰ καὶ τὸ σκό-
 20 τος αὐτῆς οὐ πάνυ βαθύ, τοιοῦτον δὲ εἰπεῖν ὁποῖόν ἐστι τὸ παρ' ἡμῖν λεγόμενον λυκόφωτον. ἐμπίπτουσι γὰρ αὐτοῖς αἱ ἀυγαὶ τοῦ ἡλίου. τίνος ἕνεκεν; ὅτι κἀν ταῖς νυξίν αὐταῖς ὁ

5. γὰρ] δὲ?

cum enim ait „si volueritis,” manifesto declarat unumquemque nostram liberum esse, simulque singulos esse sic a natura comparatos, suarum ut actionum ipsi sint domini.

Praeter indicata vero, dilecte filii, hoc etiam scire debes, eos qui solem dicant non inferius terram post occasum suum subtercurrere, sed obliquo itinere ad ortum pervenire indeque rursum pergere ad collustrandam terram, mea quidem sententia viris prudentibus parum probabilia tradere iudicandos esse, nisi forte certo quodam consilio talia proferant. nam si nihil aliud est nox quam umbra terrae, quae existit sole terram subtercurrente, quemadmodum Iohannes ille Damascenus inquit, quo fieri pacto poterit ut alta noxdiem excipiat sole (de ipsorum quidem sententia) quamproxime a nobis sese convertente, quocum esse coniunctum oportet ut ad nos radii pertingant terraeque vicinas partes collustrent? quodsi huic orationi fidem non habes, rebus ipsis persuaderi te patitor. in insula Britannia dies horarum XVIII spatium continet, cum nox plures quam VI horas non habeat. neque tantum sex horarum est, sed etiam caligo eius non admodum est profunda, nimirum eiusmodi quale quiddam nos crepusculum dicimus. nam pertingunt ad eos radii solis. quamobrem? quia per ipsas etiam noctes sol ab eis quam

ἡ μὲν γὰρ ῥῆξις τὸν κεραυνὸν ἀπεγέννησε, τοῦ νέφους βίεσ
σπασθέντος· τηριαυῖτα δὲ θυλάκου ὡσπερ διαρραγέντος ὑε-
C τὸς κατενήνεκται. ὁ δὲ γε τῆς ῥήξεως ἤχος τὴν βροντὴν
ἀπεγέννησεν. ἀλλ' ἐκεῖ μὲν δεῖ πρῶτον ῥαγῆναι τὸ νέφος
καὶ οὕτω φανῆναι τὴν ἀστραπὴν· ἡμεῖς δὲ τοῦ πυρὸς ἐπι- 5
λαμβάνομεθα πρότερον. τούτου δὲ αἴτιον ἡ τῶν ὠτίων καὶ
τῶν ὀφθαλμῶν διοργάνωσις· οἱ μὲν γὰρ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν
ἀμέσως ὁμιλοῦντες τῷ ἀέρι τοῦ ὄρατοῦ θάπτον ἀντιλαμβά-
νονται, ὁ δὲ γε τοῖς ὠτίοις προβεβλημένος κοχλοειδῆς πό-
ρος βραδέως εἰσάγει τὸν ψόφον. κοχλοειδῆ δὲ τὸν τοιοῦ- 10
τον κατασκευάσει πόρον ὁ δημιουργὸς ἡμῶν θεός, ἵνα μὴ ἐκ
τῶν παραπιπτόντων ἡμῖν ἀθρόων, εἴτε ψόφου εἴτε ἀέρος ψυ-
χροῦ, ὁ ἐγκέφαλος ἡμῶν οὐ μικρῶς καταβλάπτηται. καὶ εἰ
D μὲν ἀπὸ ξηροτάτου νέφους ὁ κεραυνὸς ἐκραγῆ, φοινικοῦς τε
τὴν χροιάν ὁ τοιοῦτός ἐστι καὶ τὴν οὐσίαν φλογώδης, εἰ δὲ 15
ἀφ' ὑγροτέρου νέφους, λευκὸν τε ἔχει τὸ χρῶμα καὶ καυσώ-
δης ἥκιστα.

Οὕτω μὲν οὕτω, καθάπερ ἄνωθεν εἴρηται, καὶ τοὺς ἀστέρας
τοὺς ἀπλανεῖς τε καὶ πλανωμένους εἰς σημεῖα καὶ εἰς καιροὺς
ὁ ποιητὴς πάντων καὶ κύριος ἔθετο. κυρίου δὲ τῶν ἐφ' ἡμῖν 20
ἀρετῆς τε καὶ κακίας παρεκτικούς οὐκ ἂν ποτε εἶπη τις λο-
γισμοῦ κύριος ὢν, εἴ γε καὶ μᾶλλον ἤκουσε τοῦ θεοῦ διαί

18. οὕτω] οὐν?

cogitur. alterum vero fulmen gignitur collisis inter se nubibus eaque
de causa perruptis. nam ea perruptio fulmen efficit nube per vim
convulsa: simul utre quasi quodam rupto, pluvia delabitur. strepitus
ipse perruptionis tonitru efficit. et nubem quidem perrumpi necesse
est, ut ita fulgur conspiciatur: nos vero prius ignem percipimus.
eius rei causa est aurium et oculorum structura. nam oculi nostri
citra medium ullum cum aëre iuncti citius rem visilemprehendunt.
at meatus ille tortuosus cochleaeque consimilis, quo septae sunt au-
res, tarde sonum admittit. et opifex noster deus hunc ipsum instar
cochleae tortuosum condidit, ne per illabentes subito sive strepitus
sive frigidum aëra cerebrum nostrum graviter laederetur. iam si ful-
men e nube siccissima erumpat, puniceae coloris est et natura vehe-
menter urens: sin ex humidiori nube, colorem album habet ac mi-
nus urit.

Sic ergo, quemadmodum exposuimus hactenus, sidera non tam
errantia quam erraticae rerum opifex atque dominus in signa tempo-
raque constituit. ea vero potestatem absolutam in actiones nostras
habere, virtutemque nobis aut vitium indere, nemo unquam rationis
compos dixerit, siquidem deum per vatem loqui audierit (Isaiaes 1
19) „si volueritis et obtemperaveritis mihi, bonis terrae vescemini,”

τοῦ προφήτου λέγοντος „ἐὰν θέλητε καὶ εἰσακούσητέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε.“ ἐὼν θέλητε γὰρ εἰπὼν ἔδειξε προφανῶς ὡς ἐλεύθερός τις ὁ καθ' ἓνα ἡμῶν, καὶ ὅτι τῶν αὐτοῦ πράξεων ἕκαστος ὁμολογουμένως πέφυκε κύριος.

- 5 *Κιδέναι γὰρ τοῦτο πρὸς τοὺς εἰρημένους ἄνωθεν ὀφείλεις, P. 32*
ἀγαπητέ, ὅτι οἱ τὸν ἥλιον λέγοντες μὴ τὴν γῆν ὑποτρέχειν V. 25
κάτωθεν μετὰ τὴν αὐτοῦ δύσιν, ἀλλ' ἐκ πλαγίου τὴν αὐτοῦ
ποιούμενον δίοδον πρὸς ἀνατολὰς ἀπέρχεσθαι κακῶς αἰθῆρας
ἀπέρχεσθαι τοῦ φωτίζειν τὴν γῆν, οὐκ εὐπαράδεκτα λέγειν,
10 *ὡς οἶμαι, τοῖς εὖ φρονοῦσιν κριθήσονται, εἰ μὴ που κατὰ*
λόγον οἰκονομίας τοιαῦτα λέγειν προάγονται. εἰ γὰρ οὐδὲν
ἕτερόν ἐστιν ἢ νῦξ ἀλλ' ἢ σκίασμα γῆς, τοῦ ἡλίου τὴν γῆν
ὑποτρέχοντος, ὡς ὁ Ἀμασκηνὸς Ἰωάννης φησί, πῶς λοιπὸν B
βαθεῖα τὴν ἡμέραν διαδέξεται νῦξ, τοῦ ἡλίου κατ' ἐκείνους
15 *ἑγγύτατα καὶ μικροῦ πρὸς ἡμᾶς στρεφομένου, κἀντεῦθεν ἀκ-*
τίνων ἡμῖν ἐμπιπτοῦσιν καὶ φωτίζουσιν τὸ περιγίον; καὶ
εἰ μὴ πείθῃ τοῖς λεγομένοις, αὐτοῖς τοῖς πράγμασι πείσθητι.
ἐν Βρετανίᾳ τῇ νήσῳ ὀκτωκαίδεκάωρος μὲν ἡ ἡμέρα ἐστίν,
ἐξάωρος δὲ ἡ νῦξ. καὶ οὐ μόνον ἐξάωρος, ἀλλὰ καὶ τὸ σκό-
20 *τος αὐτῆς οὐ πᾶν βαθύ, τοιοῦτον δὲ εἶπείν ὁποῖόν ἐστι τὸ*
παρ' ἡμῖν λεγόμενον λυκόφωτον. ἐμπίπτουσι γὰρ αὐτοῖς αἱ
αὐγαὶ τοῦ ἡλίου. τίνας ἔνεκεν; ὅτι κἀν ταῖς νυξίν αὐταῖς ὁ
5. γὰρ] δὲ?

cum enim ait „si volueritis,” manifesto declarat unumquemque nostrum liberum esse, simulque singulos esse sic a natura comparatos, suarum ut actionum ipsi sint domini.

Praeter indicata vero, dilecte fili, hoc etiam scire debes, eos qui solem dicant non inferius terram post occasum suum subtercurrere, sed obliquo itinere ad ortum pervenire indeque rursus pergere ad collustrandam terram, mea quidem sententia viris prudentibus parum probabilia tradere iudicandos esse, nisi forte certo quodam consilio talia proferant. nam si nihil aliud est nox quam umbra terrae, quae existit sole terram subtercurrente, quemadmodum Iohannes ille Damascenus inquit, quo fieri pacto poterit ut alta nox diem excipiat sole (de ipsorum quidem sententia) quamproxime a nobis sese convertente, quocum esse coniunctum oportet ut ad nos radii pertingant terraeque vicinas partes collustrent? quodsi huic orationi fidem non habes, rebus ipsis persuaderi te patitor. in insula Britannia dies horarum XVIII spatium continet, cum nox plures quam VI horas non habeat. neque tantum sex horarum est, sed etiam caligo eius non admodum est profunda, nimirum eiusmodi quale quiddam nos crepusculum dicimus. nam pertingunt ad eos radii solis. quamobrem? quia per ipsas etiam noctes sol ab eis quam

Ὁ ἥλιος ἔγγιστα περιστρέφεται διὰ τὸ βραχύτετον αὐτοῦ μέρος
 ὑπὸ γῆν καταδύεσθαι. καὶ οἱ γε τῶν Βρετανῶν ὀφθαλμοί-
 στατοι σαφῶς ὄρωσι κατὰ τὴν νύκτα καὶ μικροῦ πάντως τοῖς
 ὀφθαλμοῖς περιλαμβάνουσι. μάνθανε οὖν ἐντεῦθεν ὡς εἴ γε
 καὶ ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς κλίματι οὐχ ὑπὸ γῆν ὁ ἥλιος διοδεύων 5
 ἦν ἀλλ' ἔγγιστά που κἀνταῦθα περιστρέφετο, ἢ νύξ ἀληθῶς
 οὐχὶ νύξ, οὐδὲ πᾶν βαθὺ τὸ σκότος αὐτῆς, ἀλλὰ τοιοῦτον
 ὅποσον ὁ λόγος ἤδη φθάσας ἐγνωρίσει, ὡς οὐ μνησθῆναι ἀντι-
 φρασεύσεως ταῖς ἡλιακαῖς ἀκτῖσι παντάπασιν. ἢ γὰρ νύξ
 οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ σκίασμα γῆς, ὡς ὁ μέγας φησὶ Βασιλει- 10
 ος. τοῦ γοῦν ἡλίου μὴ τὴν γῆν ὑποτρέχοντος ἀλλ' ἔγγιστα
 Ὁ περιστρεφόμενον, ὡς ἄνωθεν εἴρηται, βαθεῖαν γίνεσθαι νύ-
 κτα πάντως ἀμήχανον. καὶ τί χρεῖα πολλὰ λέγειν καὶ ἀπα-
 ριθμεῖν τὰ καθ' ἕκαστον; σφαιρικῆς οὐσῆς τῆς γῆς καὶ ἐν μέ-
 σω τοῦ παντὸς ἀπηλωμένης, παρ' ἄλλοις ἄλλως ἀνατέλλει 15
 τε καὶ δύνει ὁ ἥλιος, κἀντεῦθεν τοῖς μὲν ἴσα τελεῖ τὰ νυ-
 χθήμερα τοῖς δὲ πάλιν ἄνισα. μὴ θαυμάζε εἴγε παρὰ Βρε-
 τανοῖς ἐξάωρός ἐστιν ἡ νύξ, ὅπου γε παρ' ἑτέροις, οἷς το-
 σοῦτον ὁ πόλος ἐξήρηται ὁ βόρειος ἢ ὁ νότιος ὥστε κατὰ κο-
 ρυφὴν ἔχειν τὸν ἑτερόν γε πάντως αὐτῶν, τούτοις διὰ τὴν 20
 πέραξ τοῦ ἡλίου περιδρομὴν τὸ οἰκούμενον ἅπαν ἐσκίασται,

proxime circumagitur, propterea quod exigua pars eius sub terram
 demergatur. Britannorum quidem ii quotquot oculorum acumine
 valent, per noctem accurate cernunt ac tantum non omnia suis ocu-
 lis comprehendunt. de quo velim discas quod si sol in climate no-
 stro non sub terra cursum suum perficeret, sed itidem ut istic
 quamproxime apud nos circumvolveretur, nox reapse non nox foret,
 nec eius tenebrae admodum profundae, sed eiusmodi quales iam an-
 te significavimus, nimirum terra non officiente radiis solaribus nec
 eos obstruente. nox enim aliud nihil est, quemadmodum et magnus
 ille Basilius ait, quam terrae obumbratio. quapropter si sol terram
 non subtercurreret sed proxime alicubi circumagigaretur, sicuti su-
 perius aiebamus, fieri nequaquam posset ut noctem profundam ha-
 beremus. et vero quid opus est multa commemorare singulaque re-
 censere? cum globosa sit terra et in universi medio quasi suspensa
 haereat, apud alios aliter sol oritur et occidit. eadem de causa non-
 nullis aequalia dierum atque noctium efficit spatia, nonnullis inae-
 qualia. neque mirum tibi sit apud Britannos noctem VI horarum esse,
 quando apud alios, quibus eam ad sublimitatem vel australis
 vel aquilonalis polus est elevatus ut alterum omnino supra verticem
 habeant, apud hos ergo propter solis in circulum conversionem tota
 regio tenebras perpetuas habet, et anniversarius orbis ille consimiliter
 in diem noctemque sic dividitur, ut diem quidem sex mensium to-

ὁ τε ἐνιαύσιος αὐτοῖς κύκλος ἡμέρα μιᾷ καὶ νυκτι ὡσαύτως P. 33
μεμέρισται, ὡς εἶναι τούτοις λοιπὸν τὴν ἡμέραν ἐξάμηνον καὶ
τὴν νύκτα ἰσάριθμον. καὶ τούτων οὕτως.

Οἶδα δέ, ἀγαπητέ, ὅτε καὶ τοῦτο πρὸς τοῖς ἄλλοις πε-
5 ριμεργάζῃ, τί δή ποτε, λέγων, ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις ἀνακεχυμέ-
νον ἦν ἐκεῖνο τὸ πρωτόγονον φῶς, ἐν δὲ τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ
τοῖς φωστῆροι κατεμερίσθη, τῷ τε ἡλίῳ δηλαδὴ, τῇ σελήνῃ
καὶ τοῖς λοιποῖς ἀστράσιν; ἀλλὰ μὴ ἐπὶ πλέον τὰ θεῖα πολυ-
πραγμόνει ῥητά, ὅτι μὴδὲ θεραπεύειν ἐπὶ τούτοις ἰσχύομεν τὴν
10 σὴν φιλομάθειαν. ἴσθι τοιγαροῦν ὅτι παράγει μὲν ὁ θεὸς τὸ κα-
θαρόν ἐκεῖνο καὶ ἄυλον φῶς, οὐχὶ δὲ καὶ τὸν δίσκον αὐτόν, ἵνα B
μάθωμεν ἐντεῦθεν ὁποῖων ἔργων ἐστὶν αὐτουργός, καὶ ἵνα
μαθόντες τὸν ἀριστοτέλῃν θεὸν ἐπὶ πλέον θαυμάζωμεν· ἐκ
μεγέθους γὰρ καὶ καλλονῆς κτισμάτων ἢ τοῦ δημιουργοῦ κα- V. 26
15 θοράται σοφία καὶ δύναμις. δίσκῳ δὲ τὸ τοιοῦτον ἐναποτί-
θησι μετὰ ταῦτα φῶς, ἵνα τὴν ἐκπηδῶσαν ἐκεῖθεν ἀκτῖνα
διὰ τοῦ δίσκου συσκιαζομένην ἐργάσθῃται σύμμετρον· ὀφθαλ-
μοὺς γὰρ ἔχοντα ζῶα οὐκ ἂν ἤνεγκεν, ὡς πού φησι Θεο-
δώρητος. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὁ λόγος καθ' ἰστορίαν ἐπῆλ-
20 θέ σοι.

Ἐὶ βούλει δὲ καὶ ὑψηλότερον ἐκλαβέσθαι τὰ Μωσαϊκὰ
καὶ θεῖα ῥητά, ὥστε μαθεῖν ἐκ τούτων τίνας ἐνεκεν ἀνακε- C

3. καὶ] καὶ περὶ μὲν?

tidemque mensium noctem habeant. ac de his quidem hoc modo
dictum esto.

Non ignoro autem, dilecte fili, te de hoc etiam praeter alia
sollicite perquisiturum. quamobrem, inquit, toto triduo quidem
diffusa lux erat illa primigenia, quarto autem die divisa est in lu-
minaria, nimirum solem lunam reliqua sidera? nolim equidem ni-
mis te curiose sacrarum litterarum verba examinare, quando hac in
parte studio discendi tuo prorsus satisfacere non possumus. scito ta-
men condidisse quidem initio deum lucem illam puram et expertem
materiei crassae, verum non ipsum discum, ut inde discamus quo-
rum operum ipse sit effector, eoque percepto praestantissimum illum
artificem tanto magis admiremur: nam a magnitudine pulchritudine-
que creatorum tum sapientia tum potestas opificis perspicitur (Sap.
13 5). eiusmodi vero lucem deinceps in discos collocat, ut proma-
nantes inde radios per discum nonnihil velut obscuratos usui nostro
idoneos atque convenientes redderet. nam de Theodoriti sententia,
cum oculis praedita sint animalia, lucem illam alteram ferre non
potuissent habes expositionem de ipsa petitam historia.

Quodsi verba Mosaica sublimius etiam intelligere vis, ut discas
quamobrem lux illa triduo diffusa fuerit ubique ac deinceps in lumi-

χυμένον ἦν ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις ἐκεῖνο τὸ φῶς ἀπανταχοῦ, μετὰ δὲ ταῦτα τοῖς φωστῆρσιν ἐναπετίθεται, τὸν θεϊότατον ἔχεις Ἀναστάσιον ἀλληγοροῦντα τὰ τοιαῦτα. τὸ μὲν οὖν τῶν προλαβουσῶν τριῶν ἡμερῶν φῶς, περὶ οὗ ἡ γραφὴ λέγει „καὶ εἶπεν ὁ θεὸς γενηθήτω φῶς, καὶ ἐγένετο φῶς,” ὕψη- 5 πλωμένον ὃν ἐφ' ὄλον τὸ σύμπαν, τὸ τῆς ἀκτίστου τριαδος παριστιᾶ φῶς πανταχοῦ φθίνον ὡς ἀπερίγραπτον· ὅτε δὲ τῶ ζοφερῶ μὲν πρότερον, ὕστερον δὲ φωτεινῶ διὰ τὴν ἔνωσιν

D δίσκῳ ἐναπετίθεται, τὴν ἑσσαρκον οἰκονομίαν προέγραψε· σκοτεινούς καὶ γὰρ ὄντας ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ τῇ καθ' ὑπόστασιν 10 ἐνώσει ἐλάμπρυνε, καὶ πρὶν διὰ μοναδικῷ φωτὸς τὸ σύμπαν ἐφώτιζε. κατὰ δὲ τὴν τετάρτην ἡμέραν τριαδικῶ φωτὶ τὰ πάντα κατηύγασεν, ὅτε δηλαδὴ ὁ ἥλιος Χριστὸς ἀνέτειλε. τὸ μὲν γὰρ μοναδικὸν ἐκεῖνο φῶς τύπος ἦν τῆς μοναρχικῆς θεότητος, τὸ δὲ τριαδικὸν τοῦτο φῶς τῶν τριῶν πάλιν ὑποστά- 15 σεων τύπος ἦν. οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ ἥλιος περὶ οὗ Σολομῶν λέγει „ἀνατέλλει ὁ ἥλιος” (τοῦτ' ἐστὶ Χριστὸς) „ἐπὶ γῆς, καὶ δύνει ὁ ἥλιος” (τουτέστι πρὸς τάφον χωρεῖ), „καὶ πάλιν πρὸς

P. 34 τὸν τόπον αὐτοῦ ἄνεισιν.” ἐκ τοῦ ἡλίου δὲ χορηγεῖται τῇ σελήνῃ τὸ φῶς, ὅτι καὶ ἐκ τοῦ Χριστοῦ τοῦ νοητοῦ ἡλίου 20 καταλαμβάνεται ἡ ἐκκλησία καὶ πάντες οἱ ἄγιοι· „ἐκ τοῦ πληρώματος” γὰρ φησιν „αὐτοῦ πάντες ἐλάβομεν.”

7. διαν P.

naria quasi recondita, divinum illum Anastasium habes, qui per allegorias haec in hunc modum declarat. lux illa praecedentium trium dierum, de qua litterae sacrae (Gen. 1 3) his verbis loquuntur „dixit deus, existat lux, et exstitit lux,” haec igitur per omnem rerum universitatem explicata trinitatis illius increatae lucem nobis repraesentat, nusquam non locorum penetrantem, uti quae nullis sit finibus circumscripta. posteaquam vero caliginoso quidem prius, at deinceps propter unionem lucido imponebatur disco, Christi administrationem in carne nobis quasi delineabat: nam ille nos ob peccatum caliginosos per unionem illam personalem collustravit ac prius quidem per unicum lucem universum hoc illuminabatur, verum die quarto trina luce cuncta perfundebantur, nimirum postquam sol ille noster Christus exortus est. nam lumen illud unicum divinitatis uno cuncta comprehendentis imperio simulacrum erat, et haec trina lux itidem trium personarum erat figura. sol autem iste intelligitur, de quo Solomo (Eccles. 1 5) dicit „exoritur sol” (hoc est Christus), „supra terram, et occidit sol” (hoc est in sepulcrum sese confert) „rursusque suum ad locum redit,” nimirum ad patrem. ab eodem sole lux lunae suppeditat, quia per Christum, solem illum intellectilem, tam ecclesia quam omnes homines sancti collustrantur: quippe de ipsius plenitudine, sicut ille ait (Iohan. 1 16), omnes sumpsimus.

Ἐχεις ἰδοῦν καὶ τὰ τῆς τετάρτης ἡμέρας, εἰ καὶ μὴ κατὰ σὴν ἔφασιν δι' ἡμετέραν πάντως ἀσθένειαν.

Τῇ δὲ πέμπτῃ ἡμέρᾳ τοὺς ἰχθύας τῆς θαλάσσης ἐξάγει καὶ αὐτὰ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ πρῶτον μὲν ἐπὶ τούτοις ἄξιον ζητῆσαι διὰ τί τοῦ ὕδατος οἱ ἰχθύες χωριζόμενοι διαφθείρονται. διότι οὐκ ἔχουσι ἀναπνοὴν ὥστε ἔλκειν τὸν αἰ-
ρα τοῦτον, ἀλλ' ὅπερ τοῖς χερσαίοις ἐστὶν ὁ ἀήρ, τοῦτο τῶν πλωτῶν γένηι τὸ ὕδωρ. καὶ ἡ αἰτία δῆλη, ὅτι ἡμῖν μὲν ὁ πνεύμων ἔγκειται ἀραιὸν καὶ πολύπορον σπλάγγχρον, ὃ διὰ 10 τῆς τοῦ θώρακος διαστολῆς τὸν αἶρα δεχόμενον τὸ ἔνδον ἡμῶν θερμὸν ἀναρριπίζει καὶ ἀναψύχει, ἐκείνοις δὲ ἡ τῶν βραγχίων διαστολὴ καὶ ἐπίπτυξις δεχομένων τὸ ὕδωρ καὶ διεύτων τὸν τῆς ἀναπνοῆς λόγον ἀποτελεῖ.

Γίνωσκε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι οὐδὲν παρὰ τοῖς ἰχθύσιν ἐξ 15 ἡμωσίας ὀπλισται τοῖς ὀδοῦσιν, ὡς βοῦς παρ' ἡμῖν καὶ πρόβατον· οὐδὲ γὰρ μηρυκίζει τι παρ' αὐτοῖς, εἰ μὴ τὸν σκάρων ἰστοροῦσί τινες. πάντα δὲ δευτάταις ἀκμαῖς ὀδόντων κατακελύκνωται, ἵνα μὴ τῇ χρονίᾳ μασήσει ἡ τροφή διαρρήξῃ· ἐμelle γάρ, εἰ μὴ ὀξέως κατατεμνομένη τῇ γαστρὶ παρεπέμ-
10 ποει, ἐν τῇ λεπτοποιήσει διαφορεῖσθαι παρὰ τοῦ ὕδατος.

Εἰ δὲ ζητεῖς καὶ τίνος ἕνεκεν οἱ ἰχθύες διὰ τῆς Προποντιδος ἐπὶ τὸν Εὐξείνιον ὥσπερ τι θεῦμα φέρονται, αὐτοῖ

En habes et quarti diei opera, quanquam non pro voto desiderio tuo propter imbecillitatem videlicet nostram.

Die quinta deus pisces marinos et aërias aves in ortum producit. heic primum operae fuerit pretium inquiri quamobrem pisces ab aqua destituti pereant. propterea quod respirationem nullam habent, qua hunc aëra possint attrahere. nimirum quod terrestribus est aër, hoc natatilibus est aqua. causa ipsa perspicua est. in nobis existit pulmo, viscus rarum multisque meatibus pervium, quod per diductionem thoracis aëra recipit, internumque calorem in nobis hoc modo tum excitat tum refrigerat. in ipsis branchiarum diductio complicatioque, tam recipientium quam emittentium aquam, vicem respirationis explet.

Hoc etiam discito, piscem nullum esse qui ex semisse dentibus sit munitus, instar bovis et ovium. nihil enim apud ipsos reperitur quod ruminet, excepto scaro, sicuti quidam memoriae prodiderunt. nimirum omnes acutissimos dentes eosque densos admodum habent, ne propter masticationem diuturnam alimentum ipsis difflueret atque periret: nisi enim celeriter comminutum in ventrem demitteretur, in ipsa comminutione per aquam dilaberetur.

Quodsi etiam rogas quamobrem pisces per Propontidem in Euxinum fluxus cuiusdam instar ferantur, tantum non ipsimet clamant

V. 27 μονονουχι βοῶσιν ὅτι εἰς διαμονὴν τοῦ γένους τὴν μακρὰν ταύτην ἀποδημίαν στελλόμεθα. οὐκ ἔχουσι ἴδιον λόγον, ἔχουσι δὲ τὸν τῆς φύσεως νόμον ἰσχυρῶς ἐνιδρυμένον καὶ τὸ Dπρακτέον ὑποδεικνύντα. βαδίσωμεν, φασίν, ἐπὶ τὸ βόρειον πέλαγος· γλυκύτερον γὰρ τῆς λοιπῆς θαλάσσης ἐκεῖνο τὸ 5 ὕδωρ, διότι ἐπ' ὀλίγον αὐτῇ προσδιατρίβων ὁ ἥλιος οὐκ ἐξάγει αὐτῆς ὄλον διὰ τῆς ἀκτῖνος τὸ πότιμον. χαίρει δὲ τοῖς γλυκέσι καὶ τὰ θαλάττια. ὄθεν καὶ ἐπὶ τοὺς ποταμοὺς ἀνανήχεται πολλάκις καὶ πόρρω θαλάσσης φέρεται. ἐκ τούτου προτιμώτερος αὐτοῖς ὁ Πόντος τῶν λοιπῶν ἐστὶ κόλπων, ὡς 10 ἐπιτηδεῖος ἐναποκυῆσαι καὶ ἐκθρέψαι τὰ ἔκγονα.

Καὶ τοῦτο δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁ μέγας φησὶ Βασιλείος. ἤκουσα ἐγὼ τινος τῶν παραλίων ὅτι ὁ θαλάσσιος ἔχενος, τὸ P. 35 μικρὸν παντελῶς καὶ εὐκαταφρόνητον ζῶον, διδάσκαλος πολλάκις γαλήνης καὶ κλύδωνος τοῖς πλέουσι γίνεται· ὃς ὅταν 15 προῖδη ταραχὴν ἐξ ἀνέμων, ψηφιδά τινα ὑπελθῶν γενναίαν ἐπ' αὐτῆς ὥσπερ ἐπ' ἀγκύρας βεβαίως σαλεύει, κατεχόμενος τῷ βάρει πρὸς τὸ μὴ ῥαδίως τοῖς κύμασιν ἀποσύρεσθαι. τοῦτο οὖν ὅταν ἴδωσιν οἱ ναυτιλλόμενοι τὸ σημεῖον, ἴσασι τὴν προσδοκωμένην βιαίαν κίνησιν τῶν ἀνέμων. 20

Ἄλλὰ καὶ ἡ τευθὶς φαινομένη σημεῖον χειμῶνός ἐστιν. ἡ γὰρ τευθὶς ἰχθύδιόν ἐστι λεῖον τὴν ἐπιφάνειαν τῆς σαρ-

10. ποτιμώτερος F.

magnum hoc iter se perpetuandi generis sui causa suscipere. a ratione quidem destituuntur, sed habent legem naturalem, firmiter insitam agendaque commonstrantem. abibimus, aiunt, ad mare illud aquilonare, cuius aqua reliquo mari dulcior est. quippe sol exiguum ad tempus in eo commorans omnem aquam potabilem non exhaurit. et delectantur etiam marina dulcibus, quo fit ut saepenumero fluvios natando descendant longoque a mari spatio provehantur. ideoque Pontus ipse est gratior quasi quidam sinus ad proferendos educandosque fetus inprimis idoneus.

Hoc etiam inter alia magnus ille Basilius tradit. ex quodam, inquit, homine maritimo cognovi echinum aquatilem, perexiguum ac nullius omnino momenti animal, saepenumero navigantes de tranquillitate vel tempestate secutura monere. nam cum procellam a vento imminere prospicit, lapillum subit et cum eo tanquam ancora quadam firma fluctuat, subnixus eius pondere, ne facile a fluctibus abripiatur. hoc signo conspecto nautae expectandum sciunt vehementem ventorum impetum.

Itidem si loligo sive teuthis appareat, tempestatum est indicium. etenim piscis est exiguus habens laevem carnis superficiem, qua de

κός, ὄθεν καὶ μαλάκιον ὀνομάζεται. γυμνὸν οὖν πάντῃ καὶ Β
 ἀσκεπὲς ὄν (οὐδὲ γὰρ ὄστρακῃ ἢ δέρματι περιέχεται) προ-
 αἰσθάνεται δι' εὐπάθειαν τοῦ χειμῶνος, ὄθεν ἐξάλλεται φρέ-
 γουσα τὸ ψῦχος καὶ τὴν ἐν βάρει ταραχὴν τῆς θαλάσσης.
 5 ὅταν οὖν ἴδωσι τὸ ἰχθύδιον τοῦτο ἐπινηχόμενον τῇ θαλάσσει,
 χειμῶνα τεκμαίρονται, ὥσπερ ὅταν ἴδωσι τὸν πολύποδα τῆς
 πέτρας περιεχόμενον, ἀνέμων σημειοῦνται φορᾶν. ἐγκατέ-
 σπειρε γὰρ τοῖς ζώοις ὁ θεὸς δυνάμεις προγνωστικὰς πρὸς
 τὴν τῆς ζωῆς αὐτῶν σύστασιν. καὶ ἄλλα μὲν τὰ τῆς θαλάτ-
 10 τῆς τινὰ τυγχάνει φοβερά. οὐχ ἦττον δὲ καὶ τρυγόνος κέν-
 τρον τῆς θαλαττίας, καὶ ταύτης νεκρᾶς, καὶ ὁ λαγῶδς ὁ θα-
 λάσσιος ταχεῖαν καὶ ἀπαραίτητον τὴν φθορὰν ἐπιφέρονται.

Γίνωσκε δὲ ὅτι παρὰ τοῖς ἰχθύσιν λαγνεῖαν εἶναι. κέ- C
 φalos γὰρ θῆλυς παρὰ τῷ ἀγριαλῷ προσδεθεῖς ποιεῖ τοὺς ἄρ-
 15 ρενας πελαγίζοντας πλησιάζειν ἐκεῖσε καὶ οἶον τῇ θηλείᾳ
 περισκαίρειν. ὁ κύων ἰχθύς ἠνίκα ψόφου τινὸς αἰσθῆται,
 τὰ σκυλάκια αὐτοῦ παρὰ τῷ οἰκείῳ κρύπτει κόλπῳ καὶ ἀ-
 θῆς ἐξάγει. ὄρα δὲ σοφίαν καὶ πονηρίαν μικροῦ ζώου καὶ
 αἰσθητοῦς. ὁ καρκίνος τῆς σαρκὸς ἐπιθυμεῖ τοῦ ὄστρέου.
 20 ἀλλὰ καὶ δυσάλωτος ἡ ἄγρα αὐτῷ διὰ τὴν περιβολὴν τοῦ
 ὄστράκου γίνεται. ἀρραγεῖ γὰρ ἐρκίῳ τὸ ἀπαλὸν τῆς σαρ-
 κὸς ἢ φύσις κατησπαλίσατο, διὸ καὶ ὄστρακὸδερμον τὸ ζῶον

13. δτι] καί?

causa malacium quoque a mollicie nuncupatur. cumque nudus omni-
 no sit et a re nulla tegatur, non testa nec cute, tempestatem eo citius
 praesentiscit, quo facilius adficitur. itaque subsultat, eoque pacto
 frigus et maris in imo perturbationem vitat. quapropter nautae pis-
 ciculum hunc innatantem mari conspicientes tempestatem portendi
 animadvertunt. itidem si polypum videant saxo adhaerescere, de
 ventorum motu praesagium colligunt. nam deus facultates quasdam
 futura prospiciendi animalibus ad vitae ipsorum conservationem in-
 servit. sunt etiam inter marinas bestias quaedam metuendae, praes-
 sertim pastinacae marinae stimulus, etiam mortuae, scit et lepus
 marinus celerem homini et inevitabilem interitum adfert.

Praeterea piscibus salacitatem tribui scire debes. nam cephalus
 femina littori alligata facit, ut mares aestuantes eo coeant feminaeque
 velut adsultent. canis autem marinus si strepitum quendam sentiat,
 catellos suos in sinu occultat proprio, ac deinceps eos vicissim edu-
 cit. adspice autem mihi, quaeso, pusilli ac debilis animalis sapientiam
 atque versutiam. cancer ostrei carnem appetit, sed ipsa praeda
 potiri propter indumentum testae difficulter potest: nam teneram
 carnem quaedam quasi septo natura non facile frangendo munit; id-

προσαγορεύεται. καὶ ἐπειδὴ δύο κοιλότητες ἀκριβῶς ἀλλήλαις
 D προσηρμοσμένοι τὸ ὄστρεον περιπτύσσονται, ἀναγκαιῶς ἄπρα-
 κτοὶ εἰσιν αἱ χηλαὶ τοῦ καρκίνου. τί οὖν ποιεῖ; ὅταν ἴδῃ ἐν
 ἀπηρέμοις μεθ' ἡδονῆς διαθιλλόμενον καὶ πρὸς τὰς ἀκτίνας
 τοῦ ἡλίου τὰς πτύχας αὐτοῦ διαπλώσαντα, τότε δὴ λάθρα 5
 ψηφίδα παρεμβάλων διακωλύει τὴν σύμπτυσιν, καὶ εὗρίσκει-
 ται τὸ ἐλλείπον μέρος τῆς δυνάμεως διὰ τῆς ἐπινοίας πε-
 ριεχόμενος. αὕτη ἡ κακία τῶν μῆτε λόγου μῆτε φωνῆς με-
 τεχόντων.

Οἶδε τὰ κήτη τὴν ἀφωρισμένην αὐτοῖς παρὰ τῆς φύ- 10
 σεως δίαιταν. τὴν ἔξω τῶν οἰκουμένων χωρίων κατείληψε
 θάλασσαν, τὴν ἔξω νήσων, ἢ μηδεμία πρὸς τῇ ἀντίπερα
 P. 36 καθέστηκεν ἡπειρος. διόπερ ἄπλους ἐστίν, οὔτε ἱστορίας
 οὔτε τινὸς χρείας κατατολμῶν αὐτῆς τοὺς πλωτῆρας ἀναπει-
 V. 28 θούσης. ἐκεῖνα καταλαβόντα τὰ κήτη τοῖς μεγίστοις τῶν ὄρων 15
 κατὰ τὸ μέγεθος εἰκότα, ὡς οἱ τεθεαμένοι φασί, μένει ἐν
 τοῖς οἰκείοις ὄροις, μῆτε ταῖς νήσοις μῆτε ταῖς παραλίαις
 πόλεσι λυμαινόμενα. οὔτω μὲν οὖν ἕκαστον γένος ὥσπερ πό-
 λεσιν ἢ πατρίσιν ἀρχαίαις τοῖς ἀποτεταγμένοις αὐτοῖς τῆς
 θαλάσσης μέρεσιν ἐναυλίζεται. ἐστὶ μὲν οὖν καὶ κῆτος πρὶ- 20
 ων οὔτω καλούμενος· τοῦτο ἐὰν ἴδῃ πλοῖον ἄρμενίζον, συν-
 Βαρμενίζει καὶ αὐτὸ τῷ πλοίῳ. καὶ κῆτος ἕτερον ἀσιδοχε-

7. παρεχόμενος?

eoque solemus hoc animal ostracodermum, quasi testacea cute prae-
 ditum, appellare. cumque duae concavitates accurate sibi invicem
 iunctae ostreum ipsum complectantur, necessario chelae cancri nihil
 efficere possunt. quid ergo molitur? cum ostreum in locis vento non
 expositis cum voluptate percalescere suasque plicas ad radios solis ape-
 riri videt, tum vero clanculum iniecto calculo, quominus eas rursum
 claudat, impedit; quodque viribus nequit, solertia quadam perficere
 deprehenditur. ea versutia est animalium, quae neque rationis
 neque vocis usum habent.

Norunt ceti praescriptum a natura sibi locum, in quo degant.
 nam mare quod extra loca mortalibus inhabitata sese protendit ex-
 traque insulas situm est, occupant; ubi nulla restat ulterius terra
 continens, quae fluitationi eorum sit impedimento. nec ulla vel hi-
 storia vel usus navigantes impellit ut aliquid adversus ea moliantur.
 hoc igitur mare consecuti ceti, magnitudine sua vel maximis monti-
 bus consimiles, ut aiunt, qui eos viderunt, suos intra limites man-
 ent, neque maritimas ad urbes accedunt, sed in priscis illis attri-
 buti sibi maris partibus haerent. inter caeteros autem cetos est is
 qui prion appellatur: hic si navim cernat vela pandere, hoc ipsum

λαίη· τούτο ἐὰν πεινάσῃ, ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ, καί κεῖθεν εὐωδίας ἐξερρομένης εἰσέρχονται τὰ μικρὰ ἰχθύδια, καὶ οὕτως κορέννυται. ταῦτα μὲν οὖν καὶ ἐπὶ τοῦ διαβόλου καὶ ἀνθρώπων ἔστιν ἰδεῖν· οὐδέποτε γὰρ διαλείπει τούτοις ἑκακοῦλουθῶν καὶ παντοίως ἀποπλανῶν αὐτούς, καὶ μάλιστα τοὺς φρονήματι μικροτέρους· καταπίνει γὰρ αὐτούς τοῖς τοῦ βέον τερπνοῖς δαλεάζων, εἰ καὶ μηδέποτε κορέννυται.

Εἰσὶ μὲν οὖν καὶ ἕτερα γένη κητῶν, φῶκαι καὶ φάλαι-
ναι, δελφίνες καὶ ζύγαινοι καὶ ὅσα τοιαῦτα· εἰσὶ δὲ καὶ
10 ἕτερα περὶ ὧν ἡ γραφή φησι „καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὰ κήτη
τὰ μεγάλα,” ἃ δὴ καὶ ἰδιάζουσαν ἔσχεν δίαίταν ἐν ἀφωρι-
σμένοις χωρίοις, ὥστε μὴ καταβλάπτεσθαι τοὺς αὐτοὺς ἐν-
C τυγάνοντας.

Καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὰ κήτη τὰ μεγάλα. οὐκ ἐπειδὴ
15 χαρίδος καὶ μαινίδος μεῖζονα, διὰ τοῦτο μεγάλα εἴρηται,
ἀλλ' ἐπειδὴ τοῖς μεγίστοις ὄρεσι τῷ ὄγκῳ τοῦ σώματος πα-
ρεικάζεται· ἃ δὴ καὶ νήσων πολλάκις φαντασίαν παρέχον-
ται, ἐπειδὴν ποτε ἐπὶ τὴν ἄκρων ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος ἀνα-
νήξται. ταῦτα μέντοι τηλικαῦτα ὄντα οὐ περὶ ἀκτῆς οὐδὲ
20 περὶ αἰγιαλοῦς διατρίβει, ἀλλὰ τὸ Ἀτλαντικὸν λεγόμενον πέ-
λαγος ἐνοικεῖ. τοιαῦτά ἐστι τὰ πρὸς φόβον καὶ ἐκπληξιν

9. δελφίνες] οὐλφίνες F.

imitatur. alius item cetus est cui nomen Aspidochelone, qui si esuriat, os pandit, de quo cum fragrans quidam odor exeat, pisciculi minores ingrediuntur, eoque pacto bestia satiatur. eiusmodi quidam in hominibus etiam maloque genio videmus usuvenire. nam hic nos nunquam non consecatur, variisque modis in errorem abductos circumscribit, illos praesertim qui animis nonnihil pusilli sunt: devorat enim hos per vitae delicias atque voluptates inescatos, quantum devorando nunquam satiatur.

Sunt et plura cetorum genera, phocae, balaenae, delphines, zygaenae sive libellae, aliaque talia, de quibus hoc e sacris litteris (Gen. 1 21) dictum accipiendum est „creavit deus ingentes cetos,” seorsum praescriptis in locis degentes, ut ne quis in eos incidens laederetur.

Creavit, inquam, deus ingentes cetos. quibus in verbis non iccirco putabis ingentes dici, quia squilla et halece maiores sint, sed quia propter molem corporum maximis montibus comparari possint. quia etiam saepenumero speciem insularum exhibent, quoties in aquae summa superficie natant. tales cum sint, non secundum littora haerent, sed in Atlantico mari degunt. atque haec animalia nobis ad metum terroremque condita sunt. iam vero cum audis magna navigia, quae velis expansis vento secundo ferantur, a minuto pisciculo

ἡμετέραν δημιουργηθέντα ζῶα. ἐὰν δὲ ἀκούσης ὅτι τὰ μέγιστα τῶν πλοίων ἠπλωμένοις ἰστίοις ἐξ οὐρίας φερόμενα τὸ μικρότατον ἰχθύδιον ἢ ἐχενήϊς οὕτω ξαδίως ἰσθησιν ὥστε ἀκίνητον ἐπὶ πλείστον φυλάσσει τὴν ναῦν ὥσπερ καταρριζωθὲν ἐν αὐτῇ τῷ πελάγει, ἀρ' οὐχὶ καὶ ἐν τῷ μικρῷ τούτῳ τὴν τοῦ δημιουργοῦ καταλαμβάνεις ἰσχύν; ἐκ πάντων οὖν μεγάλων τε καὶ μικρῶν τῆς τοῦ κρίσαντος δυνάμεως ἀπόδειξιν λάμβανε.

Τί δῆποτε οἱ θαλαττοργοῦντες τὸ χεῖρε πάσχουσιν, εἴ ποτε κύρτον ἐντὸς νάρκην ἔχουσαν τοῖς καλωδίοις ἐφέλκουσιν; εὐπαθεσιτάτην δ' ἀήρ τὴν φύσιν κληρωτικῶς ἀπενείματο· διηχῆς γὰρ καὶ διαφανῆς ἔσθ' καὶ δίοςμος, μεταχμίον μηδὲ τινος ἐπιπροσθούντος αὐτῷ. πολλῶν τοίνυν παθῶν καὶ P.37 ἐνεργειῶν αἴτιος· πῶς γὰρ οἱ τὰς ὄψεις νοσοῦντες τοὺς ὀρώμεντας σφᾶς πολλάκις τοῦ πάθους κοινωνοὺς ἐποίησαντο; 15 οὐκοῦν διὰ τοῦ ἐνότου αἴερος καὶ νάρκη ποιεῖν τι πάθος ἐπίσταται τοῖς αὐτῇ πλησιάζουσιν, εἰ καὶ μὴ ταύτης ἐφάψονται. καὶ θαυμάζειν οὐ χρῆ· ἢ Μαγνητὶς γὰρ, ἦν καὶ Ἡρακλείαν λίθον φασί, τοῦ σιδήρου διέστηκε, καὶ ὁμοῦς ὀρώμεν διὰ μέσου τοῦ αἴερος τὴν ἐνεργεῖαν προσβαλλομένην 20 τῇ λίθῳ. τὸ δὲ καὶ περὶ τὸν φοίνικα τὸ φυτόν ἐρωτικὸν γυνόμενον πάθος, καὶ ὅπως ἡ θήλεια, κἄν καὶ διίσταται, τοὺς κλύδους αὐτῆς ὑποκλίνει τῷ ἄρρηνι, καὶ ὅπως πάλιν πρὸς

12. καὶ prius deerat. 17. εἰ μὴ καὶ P. 20. προσβαλλομένη P.

echeuide tam facili momento sisti, magnum ad temporis spatium ut immotam detineant navim velut ipso in mari radicibus actis defixam, non etiam in animali exiguo potentiam opificis deprehendis? nimirum ex omnibus, tam magnis quam pusillis, argumenta de creatoris potestate tibi sumenda sunt.

Quidnam, obsecro, manibus eorum accidit qui e mari piscando victum quaerunt, si quando funiculis vas piscatorium attrahunt quo torpedo contineatur? eam sortitus est aër naturam peculiariter, uti quam facillime adficiatur. nam et sonis pervius est et pellucidus, et odoratu penetratur, nulla re intermedia quicquam impediendi obiciante. quo fit ut multarum tam adfectionum quam effectioinum causa sit. an non enim oculorum morbo laborantes plerumque se intuentes morbi participes reddunt? quapropter et torpedo per aëra, quem intra se continet, adficere potest accedentes propius, licet eam non attrectent. nec mirum hoc videri debet: nam Magnes, quem lapidem Herculeum vocant, etiamsi quodam intervallo absit a ferro, tamen videmus efficacitatem lapidis per ipsum intermedium aëra sese porrigere. quinetiam amatoriam palmarum arboris adfectio, quod nimirum

ἕρθιον ἔρχεται σχῆμα τῆς συναφείας οἷον ἐναπολαύσασα, ποίαν ἀκοήν οὐκ ἐμπίπλησι θαύματος; ἄτοπον τοίνυν οὐδὲν καὶ τὸ τὴν νάρκην ποιεῖν τοῖς θηρεύουσι πάθος. B

Καὶ διὰ τί οἱ μὲν ἄλλοι ἰχθύες περὶ τὸν Πόντον ἐνδη- V. 29
 5μοῦσιν, ὃ δὲ πολύπους τὸν βόρειον ἀποστρέφεται κόλπον; διότι τὰ μὲν τῶν ἰχθύων ψύξεως δεῖται, ὅσα πού καὶ τὰ πότιμα ἐπιδιώκουσι νάματα, τὰ δὲ θερμότητος ἐρᾷ καὶ πρὸς τὴν θάλασσαν ἀναστρέφεται. θερμότερα γὰρ αὕτη τῶν ἄλλων ὑδάτων καθέστηκεν. ὃ γοῦν πολύπους τῇ Ποντικῇ θαλάσῃ ἀπεχθάνεται. ψυχρότερον γὰρ τὸ βόρειον πέφυκε πέ- 10
 λαγος. ἀλλὰ καὶ τῆς λοιπῆς θαλάσσης γλυκύτερον. ὑπὸ πολλῶν γὰρ καὶ μεγάλων ποταμῶν ἐπιρρεῖται. ἐναντία δὲ τῆ πολυπόδι τό τε ψυχρὸν καὶ τὸ γλυκὺ. ἱκανὸν δὲ ἐρᾷ C
 σοι τί πρὸς ἀπόδειξιν. πέτρα συμπλακεῖς ὁ πολύπους δυσ- 15
 αποσπάστως ἔχεται. διὸ γλυκὺ ὕδωρ ἐπιχέουσι τῇ πέτρᾳ οἱ πρὸς ἄγραν δεινοί, καὶ οἱ μὲν ἔχουσι τὸ ζητούμενον θήραμα, ὃ δὲ τῆς ἑαυτοῦ καὶ ἄκων ἐξανίσταται φύσεως. ὁ πολύπους οὗτος λέγεται μὲν ἡνίκα πεινάσει, πλόκαμον ἑαυτοῦ ἐσθίειν, ἕτερον δὲ ἀναφύειν.

10 Γίνωσκε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τευθίδες μὲν καὶ πολυπόδες ἔχουσι θόλωσιν, ἀλλὰ καθ' ἃ φησιν Ἀριστοτέλης ἐπὶ τῇ μύτιδι, σηπνία δὲ κατὰ τὴν κοιλίαν, ἀλλὰ καὶ πλείονα. οὐδὲ

femina spatio quodam loci disiuncta nihilominus ramos suos mari summittat, deindeque rursum rectam ad formam redeat quasi potita fructu coniunctionis, cuius aures admiratione non replet? non igitur absurdum etiam torpedinem piscatores laedere.

Qui praeterea sit ut alii quidem pisces in Ponto degere consueverint aliquandiu, polypus autem sinum illum aquilonalem refugiat? quod pisces nonnulli refrigeratione indigeant, quotquot scilicet potabiles aquas petunt, nonnulli calorem expetant et ad mare confugiant. hoc enim caeteris aquis est calidius. itaque polypus mari Pontico infensus est. quippe frigidius est mare istud aquilonare, reliquisque multo dulcius, uti quod a multis atque magnis amnibus irruentibus diluatur. frigus autem ac dulcedo aquae polypo sunt ingrata. quod uti probem, argumento idoneo satis utar. ubi saxum aliquod complexus est polypus, sic illi adhaeret ut avelli nequeat. iccirco piscatores periti dulcem aquam adfundunt saxo, quo facto quod expetebant consequuntur, et polypus vel invitatus naturam suam relinquit. idem polypus esuriens capillos suos devorat, quorum loco alii nascuntur.

Hoc etiam scire debes, loligines atque polypos atramentum habere, verum, ut Aristoteles ait, in naso, cum ad ventrem sepia maio-

γὰρ ἄλλην τινὰ βοήθειαν ἔχει, καθάπερ δὲ πολύπους τὴν τοῦ
 D χρώματος μεταβολὴν · πρὸς γὰρ τὴν πέτραν ἢ προσαρᾶσσει
 τοὺς ἑαυτοῦ πλοκάμους ἀμείβει καὶ τὴν χροιάν, ἄνευ μέντοι
 τοῦ λευκοῦ χρώματος. ἄναιμα γὰρ ταῦτα, καὶ διὰ τοῦτο
 κατεψυγμένα καὶ φοβητικά. ὡσπερ ἐνίοις φοβηθεῖσιν ἡ κοι- 5
 λία ταράττεται, ἑτέροις δὲ περιτίττωσις ἢ ἀπὸ τῆς κίστεως
 εἶε, οὕτω καὶ τούτοις συμβαίνει ἐξ ἀνάγκης ἀφιέναι τὸν θύ-
 λον διὰ δειλίας. ἡ δὲ φύσις ἅμα τῷ περιτιτώματι παρακα-
 ταχρῆται καὶ πρὸς σωτηρίαν καὶ βοήθειαν αὐτῷ. πάντα δὲ
 τὰ ἄναιμα τῶν ζώων ὀλιγοτρόφα εἰσιν, οὐχ οὕτω διὰ μι- 10
 κρότητα ὡς διὰ ψυχρότητα · τὸ γὰρ θερμὸν καταπέπτει ἐξ-
 αἰτίας τὴν τροφήν καὶ δίδται καὶ τροφῆς ταχέως, τὸ δὲ ψυ-
 P. 38 χρὸν ἄτροφον. μᾶλλον δὲ τὸ τῶν τεττίγων γένος ἄτροφόν
 ἔστι, διότι καὶ τῶν ἄλλων ζώων ψυχρότερον · ἐπὶ γὰρ τού-
 τῳ καὶ θέρους ὄρα ζωογονούμενον ὡσπερ τῆς ψῆδος ἀπάρχε- 15
 ται. ἱκανὴ δὲ τροφή τῇ τέττιγι ἢ ἐκ τοῦ σώματος ὑπομένου-
 σα ὑγρότης, ἣν ἐκ τῆς γενέσεως ἔχει, κατὰ δὲ καὶ τὰ ἐφή-
 μερα ζῶα τὰ περὶ τὸν Πόντον γινόμενα · πλὴν ἐκεῖνα μὲν
 ἡμέρας μίᾳς χρόνον ζῆ, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐφήμερα λέγον-
 ται, ταῦτα δὲ ζῶσι καὶ πλέον. 20

Μαλακόστρακα λέγονται καρκίνοι κάραβοι ἀστακοὶ καὶ

13. τό] καὶ P. 14. τοῦτο P. 15. ἀπέρχεται P.

rem eius copiam habeat. nec enim quicquam opis alterius habet, ut
 polypus mutationem coloris. nam is una cum saxo, ad quod capillos
 applicat, colorem quoque mutat suum, excepto colore albo. sunt
 enim haec animalia sanguinis expertia, qua de causa sequitur esse
 frigida formidinisque plena. nam uti nonnullis metu perculsis alvus
 turbari solet, nonnullis vesicae excrementum effluit, sic et his accidit
 necessario propter metum ut atramentum emittant. qua quidem in
 re natura excremento simul et ad salutem animalis et ad opem uti-
 tur. sunt autem omnia sanguinis expertia perquam exiguo nutrimen-
 to contenta, non tam quia parva sunt quam quia frigida. nam calor
 et concoquit facile nutrimentum et cito alterius eget, cum frigiditas
 parum alimenti requirat. iccirco cicadae parum pastus expetunt, uti
 quae caeteris animalibus natura sint frigidiores; eaque de causa aestivo
 tempore quasi vivificatae cantum suum occipiunt. et satis eis
 alimenti suppetit ipsa corporis humiditas, quam a natura habent;
 sicut et animalculis illis ephemeris accidit, quae in Ponto nascuntur,
 uno excepto, quod haec unius diei tempus vivendo expleant
 ideoque nomen istud consecuta sint, illae diuturniori vita fru-
 antur.

Testa molli munita dicuntur, cancri, carabi, aestaci sive gam-
 mari, carides sive squillae. eadem, si squillam excipias, chelis praee-

καρίδες. ταῦτα δὲ ἄνευ τῶν καρίδων χηλὰς ἔχουσι, οὐ χάριν Β τοῦ περιπατεῖν, τοῦ συλλαμβάνειν δέ τι. ὅθεν καὶ μείζονες αἰ δεξιαί· τοῖς γὰρ δεξιῶς πέφυκε τὰ ζῶα δρᾶν μᾶλλον. περὶ τούτων ὁ προφήτης Δαυὶδ „τὰ διαπορευόμενα τρίβους θαλάσσιων.” σπηλαία δὲ τευθίδες καὶ πολύποδες ἀνὰ πόδας ὀκτώ ἔχουσι, μείζονας δὲ μόνος ὁ πολύπους.

Διαφορὰν οἱ ἰχθύες καὶ περὶ τὸ στόμα ἔχουσι· τὰ μὲν γὰρ καταντικρὺ ἔχει τὸ στόμα καὶ εἰς τὸ ἔμπροσθεν, τὰ δ' ἐν ὑπτιοῖς, ὡς οἱ δελφίνες καὶ τὰ σελάχη, διὸ καὶ 10 ὑπτία στρεφόμενα λαμβάνει τὴν τροφήν. ὄρχεις δὲ οὐδεὶς ἔχει ἰχθύς, οὔτε ἐντὸς οὔτε ἐκτός, οὔτε ἄλλο οὐδὲν τῶν ἀπόδων, διὸ οὐδὲ οἱ ὄφεις. οἱ δὲ δελφῖνες καὶ αἱ φάλαιναι C καὶ πάντα τὰ κητώδη βράγχια μὲν οὐκ ἔχουσι, αὐτὸν δὲ διὰ τὸ ἔχειν πνεύμονα. τὰ μὲν γὰρ βράγχια χρήσιμα ἐπὶ 15 τοῖς μὴ ἀναπνεύουσιν, ἀδύνατον δὲ τὸ αὐτὰ ἔχειν καὶ ἀνα- V. 30 πνεῖν. ἔστι δὲ ταῦτα τρόπον τινὰ πεζὰ καὶ ἔνυδρα, καὶ πεζὰ μὲν ὡς ἀέρα δεχόμενα, ἔνυδρα δὲ ὡς ἄποδα καὶ τὴν τροφήν ἐκ τοῦ ὑγροῦ δεχόμενα. τὰ μέντοι μαλάκια, ὡς τευθίδες σπηλαία καὶ ὅσα τοιαῦτα, ὅλα σαρκώδη καὶ μαλακά· οὐδὲ γὰρ ὀστέωδες ἔχειν ἔτυχεν οὐδὲ γερῶν ἀποκεκρυμμένον. πρὸς δὲ τὸ μὴ εὐφθαρτον εἶναι τὸ σῶμα αὐτῶν, καθὰ δὴ καὶ τὰ σαρκώδη, μεταξὺ σαρκὸς καὶ νεύρου τὴν D

dita sunt, non ambulationis causa sed prehensionis. qua de causa chelas dexteris maiores habent: nam dextris partibus uti animalia magis consueverunt. de his vates ille Davides ait „semitas marium permeant.” sepiae, loligines, polypi pedes singuli octonos habent, et maximos horum polypus.

Etiam ora diversa pisces habent. nam aliis os adversum est et anteriori a parte, cum aliis sit supinum, cuius generis delphini sunt et cartilaginatae. propterea supini nutrimentum capiunt. testes piscium nullus habet, nec intus nec foris, ut eisdem animalia caetera quoque carent, quaecumque a pedibus destituuntur, et inter alia serpentes. delphini, balaenae, et omnia quae cetacei sunt generis, branchias nullas habent, sed eius loco tibiam quasi quandam, uti pulmone praedita. quippe non respirantibus utiles sunt branchiae, quas ut piscis aliquis habeat simulque respiratio utatur, fieri nullo modo potest. et sunt sane cetacei pisces modo quodam et terrestres et aquatiles bestiae, terrestres, quod aëra recipiant, aquatiles, quod pedibus careant et alimentum suum ex humido sumant. qui cute molles sunt, verbi gratia loligines sepiae et alii tales, toti sunt carni atque molles: nihil enim osseum ac terrenum alicubi additum habent. ut autem corpus eorum non facile sit obnoxium intercedi, quod carnis usu venire solet, mistam cum carne naturam nerveam

φύσιν ἔχει· μαλακὸν μὲν γάρ ἐστιν ὡσπερ σὰρξ, ἔχει δὲ
τάσιν ὡσπερ νεῦρον.

Χρῆ δέ σε καὶ τοῦτο περὶ τῶν ἰχθύων εἰδέναί. τὸ μὲν
γὰρ ἄρρεν καὶ θῆλυ ἰδίως νήχονται, οὐ συγγίνονται δέ, ἀλλ'
ἀσπόρως ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος τοῦ ἀνέμου τίκονται, τὴν 5
πνευματικὴν ἡμῶν ἐντεῦθεν καὶ ἄσπορον ἐξ ὕδατος καὶ πνεύ-
ματος προσημαίνοντα γέννησιν, ὡς ὁ Θεοτάτος φησιν Ἀνα-
στάσιος.

Ἄλλ' οὐδὲ τοῦτό σε παραδραμεῖν ἄξιον. ὁ χειρσαῖος
ὄφης τῷ αἰγιαλῷ προσιῶν συρίττει, καὶ συρίττων προσκαλεῖ- 10
ται τὴν μύραιναι εἰς συνάφειαν. ὁ γοῦν θαλάσσιος ὄφης
P. 39 εἶτ' οὖν ἡ μύραιναι τῷ συριγμῷ ἀκούσασα εὐθὺς ἐπανάγεται.
καὶ συμπλακέντες ἀλλήλοις, πρότερον τοῦ χειρσαίου τὸν ἰὸν
ἐξεμέσαντος, πρὸς τὰ ἴδια ὁ καθ' ἓνα χωρεῖ. εὐδῆλον οὖν
ἐντεῦθεν ὅτι καὶ ὁ νοητὸς ὄφης συριγμῷ καὶ δελεάσματι καὶ 15
ὑποκρίσει ἡθους χρηστοῦ καὶ συμβουλῆς ἀγαθῆς τοὺς ἀν-
θρώπους ἐφέλλεται καὶ κατὰ τὸ βουλευτὸν αὐτῷ τούτοις συγ-
γίνεται, τοῦ ὕδατος καὶ πνεύματος πρότερον αὐτοὺς ἐξισιτῶν·
οὐ γὰρ ἂν ἄλλως μεταδοῦναι τούτοις τοῦ οἰκείου δύναται
σπόρον, εἰ μὴ πάντα κάλων κινήσας ἐκεῖθεν αὐτοὺς ἀποσπά- 20
Bσειε. καὶ τί χρῆ πολλὰ λέγειν καὶ ἀπαριθμεῖν τὰ καθ' ἕκα-
στον, ἐπεὶ ἔρπετὰ ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς; καὶ ἔρπετὰ μὲν,

habent. sunt enim molles instar carnis, et tendi nihilominus instar
nervi possunt.

Hoc etiam de piscibus tibi cognoscendum est, quod mas et fe-
mina seorsum natent, nec inter se consuescunt, sed absque coitu de
aqua flatuque venti gignuntur. qua quidem re spiritualis illa nostra
et coitus expers generatio de aqua et spiritu exprimitur, quemadmo-
dum Anastasius inquit.

Ne hoc quidem obiter praeterire debes. serpens terrestris ad li-
tus accedens sibilum edit, quo muraenam invitat. hoc audito murae-
na mox accedit, ac serpente terrestri venenum prius expuente mu-
tuos in complexus veniunt, secundum quos uterque ad sua se con-
ferunt. de quo exemplo perspicue potest intelligi etiam serpentem
illum intellectilem sibilo quodam et inescatione, probaeque indolis
et boni consilii simulatione mortales allicere, proque arbitrato et li-
bidine sua cum eis consuescere, prius opera data ut aquam et spi-
ritum relinquant: nam aliter semen suum in eos transfundere nequit,
nisi omni fure moto ab his duobus ipsos avellat. quid autem multis
verbis opus est? cur singula commemorare velimus? sunt in aquis re-
ptilia, quod ita nimirum progrediantur, nec tamen sub numerum ca-
dunt, ne scilicet paulatim absumpta deficerent. nam nisi numero

οἱ ἔρπει τῶ ὕδατι καὶ οὕτω τὴν ἑαυτῶν πορείαν ποιοῦνται, ἀριθμῶ δὲ οὐχ ὑποπίπτουσι ὥστε μὴ ἐκλείψαι κατὰ μικρὸν δαπανώμενα. βόσκονται γὰρ οἱ δυνατώτεροι τοὺς καταδεεστέρους, καὶ οὐκ ἠγάλωσαν· νικᾷ γὰρ τὴν δαπάνην ἢ πρόσοδος.

Ἄλλ' ὄρα φωνὴν Θεοῦ, μᾶλλον δὲ οὐδὲ φωνὴν Θεοῦ ἀλλὰ θέλησιν μόνον, ἣτις τὰ παντοδαπὰ γένη τῶν ἰχθύων ἐκ τῶν ὑδάτων παρήγαγεν. ἡ γὰρ θέλησις αὐτῆ φύσις ἐγγόνει τοῖς ὕδασι. ταῦτα μὲν τὰ ὕδατα καὶ ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς ζωτικὴν ἐδέχοντο δύναμιν. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν αὐτοῖς πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο. φερόμενον δὲ ζωτικὴν ἐδίδου τοῖς ὕδασι τὴν δύναμιν, ὡς ὁ χρυσότομος Ἰωάννης φησί, καὶ ὅτι μετὰ μικρὸν ζῶα ἐξ αὐτῶν παραχθήσονται. καὶ ὁ μὲν χρυσορρήμων, καθάπερ εἴρηται, ζωτικὴν ἐτεῦθεν ἐπέργειαν κατασημαίνεσθαι λέγει· ὁ δὲ μέγας Βασιλεῖος καὶ πλατύτερον τὰ περὶ τούτων διέξεισι, καὶ οὕτω φησίν. „εἴτε τοῦτο λέγει τὸ πνεῦμα τὴν τοῦ ἀέρος χύσιν, δέξαι τὸν συγγραφέα τὰ μέρη τοῦ κοσμοῦ καταριθμοῦντά σοι, ὅτι ἐποίησεν ὁ Θεὸς οὐρανὸν γῆν ὕδωρ ἀέρα, καὶ τοῦτον χεόμενον 20 ἦδη καὶ ῥέοντα. εἴτε, ὃ καὶ μᾶλλον ἀληθέστερόν ἐστι καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν ἐκκριθέν, πνεῦμα Θεοῦ τὸ ἅγιον εἴρηται (οὐδὲν γὰρ ἄλλο παρὰ τῆ γραφῆ πνεῦμα Θεοῦ ὀνομάζεται ἢ τὸ

10. *ἐν*, post γὰρ P.

piscis infiniti essent, non possent ad usum ullo modo sufficere, cum pariter et a se invicem et ab hominibus absumantur. quippe tametsi viribus superiores devorandis imbecillioribus sese pascant, non tamen omnino consumuntur, quando maius eorum est incrementum quam ut absumi possint.

Et considera hoc mihi loco dei vocem, vel potius non vocem dei sed voluntatem solam, quae omnis generis piscium species ex aquis produxit. nam hoc ipsum dei velle naturam suam aquis tribuit, quae ipso a principio vitalem quandam vim sunt consecutae. absque quo foret, non in eis dei spiritus latus fuisset, qua motatione vim illam vitalem aquis impertiebatur, quemadmodum Chrysostomus loquitur, ut non multo post ex eis animalia provenirent. tradit enim Chrysostomus hisce verbis vitalem quandam efficacitatem significari. Basilius autem latius de eis in haec verba dissertit. sive de aëris diffusionem Moses loquitur, intelligito nostrum hunc scriptorem historiae mundi partes enumerare, condidisse videlicet deum coelum terram aquam aëra, qui quidem iam tum diffunderetur atque flueret. sive quod verius est et ab iis qui ante nos fuere traditum, de Spiritu Dei sancto haec dici putato. nam sacris in litteris nullus alius dei spiritus appellatur extra spiritum illum

ἅγιον τὸ τῆς θείας καὶ μακαρίας τριάδος συμπληρωτικόν), καὶ ταύτην προσδεξάμενος τὴν διάνοιαν μελζονα τὴν ἀπ' αὐτῆς ὠφέλειαν εὐρήσεις. ἐπεφέρετο γὰρ τὸ πνεῦμα, καθάπερ Σύρος τις ἔλεγε θανμαστός ἀνὴρ, ἀντὶ τοῦ ἐπίδαλψαι V. 31 καὶ ἔζωογονεῖ τὴν τῶν ὑδάτων φύσιν κατὰ τὴν εἰκόνα τῆς 5 ἀπραξούσης ὄρνιθος καὶ ζωτικὴν τινὰ δύναμιν ἐνιούσης τοῖς ὑποδαλπομένοις, ὡς ἐντεῦθεν σαφῶς ἀποδείκνυσθαι ὅτι οὐδὲ τῆς δημιουργικῆς ἐνεργείας τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀπολείπεται."

P. 40 Καὶ τοσαῦτα μὲν περὶ τῶν ἰχθύων. ἀκόλουθον δ' ἂν 10 εἶη καὶ περὶ τῶν πετεινῶν ὀλίγα διεξελθεῖν, ὅτι καὶ ταῦτα ἔξ ὑδάτων τὴν γένεσιν ἔσχηκε. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ συγγενεῖά τις πρόσεσι τούτοις πρὸς τὰ νηκτά. καὶ γὰρ ὥσπερ οἱ ἰχθύες τὸ ὕδωρ τέμνουσι, τῇ μὲν κινήσει τῶν πτερύγων εἰς τὸ πρῶσω χωροῦντες, τῇ δὲ τοῦ οὐραίου μεταβολῆ τὰς τε περι- 15 στροφὰς καὶ τὰς εὐθείας ὁρμὰς ἑαυτοῖς οἰακίζοντες, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν πτηνῶν ἔστιν ἰδεῖν διανηχομένων τὸν αἴρα τοῖς πτεροῖς κατὰ τὸν ὁμοιον τρόπον. ὅτι δὲ ἔξ ὑδάτων τοῖς πετεινοῖς ἡ γένεσις, διὰ τοῦτο καὶ ταῦτα πάντα τοῖς ὕδασι χαίρουσι· πλὴν γε ὅτι οὐδὲν τῶν πτηνῶν ἄπουν διὰ τὸ πᾶ- 20 σι τὴν διαίταν ἀπὸ τῆς γῆς ὑπάρχειν. καὶ πάντα ἀναγκαί- Βως· τοῖς μὲν γὰρ ἀρπακτικοῖς πρὸς τὴν ἄγραν αἱ τῶν ὀνύ-

6. ἐνείσης?

sanctum, qui divinam beatamque trinitatem absolvit et complet. quam sententiam si amplecti volueris, maiorem ex ea fructum percipies. nam ferebatur in eis spiritus hic, uti Syrus quidam, admirabilis doctrinae vir, dicere solebat, hoc est fovebat ac fetificandi vim largiebatur aquarum naturae, instar gallinae cuiusdam ovis incubantis ac fotis ab se vim quandam vitalem indentis. quo ipso etiam perspicue commonstratur spiritum sanctum ne a rerum quidem condendarum facultate destitui.

Et tantum quidem de piscibus. nunc rerum ordo poscit ut de volucris etiam pauca commemoremus, quae et ipsae suum ortum ex aquis habuerunt. quamobrem et cognatione quadam natatiliū tenentur. quippe quemadmodum pisces in aquis degentes pennarum agitatione progrediuntur, et diversis caudae motibus tum inflexiones tum directos cursus moderantur, sic et volucres videre est consimili quodam modo suis alis aëra pervolare. et gaudent aquis volucres propterea quod ex aquis ortae sint. hoc solo differunt a piscibus, quod nulla pedibus careat, quando de terra victum petere coguntur, et omnes necessario pedum adminiculis indigent. nam rapacibus ad capiendam, praedam unguis accommodati sunt, caeteris ad sustinendam

γων ἀκμαί, τοῖς δὲ λοιποῖς [ἀναγκαίως] πρὸς τὴν τοῦ βίου διεξαγωγὴν ἢ τῶν πυδῶν ὑπηρεσία δεδωρόηται. ὀλίγοι δὲ τῶν ὀρνίθων κακόποδες εἰσιν, οὔτε βαδίσειν οὔτε ἀγρεύειν τοῖς ποσὶν ἐπιτήδειοι, ὡς αἱ χελιδόνες καὶ αἱ ὄρεπανίδες λεγόμεναι, οἷς ἢ τροφή ἀπὸ τῶν ἐν τῷ ἀέρι ἐμφερομένων ἐπιενόηται.

Πρόσεχε λοιπόν. ἄλλη καὶ γὰρ κατασκευὴ τοῖς σπερμολόγοις ὄρνεσι καὶ ἄλλη τοῖς σαρκοβόροις, τῷ τρόπῳ τῆς διαίτης αὐτῶν πρόπουσα, ὀνύχων ἀκμαὶ καὶ χεῖλος ἀγκύλον 10 καὶ πτερόν ὄξύ, ὥστε καὶ συλληφθῆναι ῥαδίως τὸ θήραμα. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ σκληρότεροι τῶν ζώων οἱ ὄνυχες ἢ τοῦ ἀνθρώπου· μαλθακώτεροι καὶ γὰρ οὗτοι τῷ ἀνθρώπῳ κατε-
 15 σκευάσθησαν, ὅτι τε καὶ τὸ δέρμα τούτου μαλθακώτερον, ἀφ' οὗ καὶ οἱ ὄνυχες τὴν γένεσιν ἔχουσι, καὶ ὅτι πρὸς τὴν 10 ἐπιχρῆσιν ἐκάστῳ τῶν ζώων ἢ τε σκληρότης τῶν ὀνύχων καὶ ἢ μαλθακότης δεδωρόηται. ἀλλὰ καὶ τῶν πτηνῶν τὰ μὲν ἀναρχά εἰσι καὶ ὄιον αὐτόνομα, τὰ δὲ ὑφ' ἡγεμόνι τετάχθαι καταδεχόμενα ὡς οἱ γέρανοι. ἀλλὰ καὶ αἱ μέλισσαι ὑπὸ βασιλεῖ καὶ ταξίαρχῳ τινὶ τῶν ἔργων ἄπτονται, οὐ πρότερον 20 ἐπὶ τοὺς λειμῶνας ἐλθεῖν καταδεχόμεναι, πρὶν ἂν ἴδωσι τὸν βασιλέα κατάρξαντα τῆς πτήσεως. οὐ χειροτονητὸς δὲ ὄδος, ἀλλ' ἐκ φύσεως ἔχων τὸ κατὰ πάντων πρωτεῖον, καὶ μεγέ-
 25 θει διαφέρων καὶ σχήματι καὶ τῇ τοῦ ἥθους πραότητι. ἔστι

caeteroqui vitam pedum usus est concessus. perpaucis pedes male sunt adfecti atque debiles, ita ut nec incedere nec venari quicquam pedibus possint, in quo genere sunt hirundines et quae falculae sive ripariae dicuntur, quae pro alimento vescuntur insectis per aëra volantibus.

Animadvertete porro structuram aliam illarum avium esse, quae semina legunt, aliam carnivorarum, victui scilicet earum accommodatam. habent enim peracutos ungues, rostrum aduncum, celeres alas, ut praedam corripere celeriter possint. qua quidem ipsa de causa duriores animalibus ungues sunt quam homini, cui sunt omnino molliores. et constat certe cutem eiusdem consimiliter esse molliorem, de qua ungues oriuntur, itemque tam duritiem quam mollietiam unguum animalibus ex ipsorum usu datam. praeterea volucrum aliae nullo tenentur imperio, libertateque veluti quadam fruuntur; aliae daci imperio subiectae sunt, ut grues. apes etiam sub rege ac praefecto quodam operas suas absolvunt, nec prius ad prata convolare solent quam regem initium avolandi fecisse conspexerint. neque regem hunc suffragiis quasi delectum habent, sed a natura in omnibus principem, excellentem caeteros magnitudine forma et indolis atque

μὲν γὰρ κέντρον τῷ βασιλεῖ, ἀλλ' οὐ χρῆται τούτῳ πρὸς ἄμυναν. νόμοι τινές εἰσιν οὗτοι τῆς φύσεως ἄγραφοι, ἀργούς εἶναι πρὸς τιμωρίαν τοὺς τῶν μεγίστων δυναστειῶν ἐπιβαίνοντας. οὕτω μὲν αἱ τῷ τοῦ βασιλέως ὑποδείγματι μὴ ἀκολουθοῦσαι τῇ τοῦ κέντρον πληγῇ ἐναποθνήσκουσιν, 5 ἄξια τῆς ἑαυτῶν ὀμότητος εὐρίσκουσαι τὰ ἐπίχειρα.

Ἀλλὰ καὶ τοῦτο θαυμάζειν ἄξιον, πῶς αἱ γέρανοι τὰς ἐν τῇ νυκτι προφυλακὰς ἐκ περιτροπῆς ὑποδέχονται, καὶ αἱ μὲν καθεύδουσιν, αἱ δὲ κύκλῳ περιμοῦσαι πᾶσαν αὐταῖς ἐν P. 41 τῷ ὕπνῳ παρέχουσι τὴν ἀσφάλειαν. εἶτα τοῦ καιροῦ τῆς 10 φυλακῆς πληρουμένου ἢ μὲν βοήσασα πρὸς ὕπνον ἐτραπή, ἢ δὲ τὴν διαδοχὴν δεξαμένη, ἣς ἐτυχεν ἀσφαλείας, καὶ ἀντέδωκε ταῖς λοιπαῖς. οὕτω μὲν οὖν καὶ τὸ τῶν πελαργῶν εἰς ἐκπληξιν ἄγει πάντας τῶν διαληφθέντων οὐκ ἔλασσον. ἐκεῖνοι γὰρ τὸν πατέρα ὑπὸ τοῦ γήρους πτερορρησάντα περι- 15 στάντες ἐν κύκλῳ τοῖς οἰκείοις πτεροῖς διαθάλπουσι, καὶ τὰς V. 32 τροφὰς ἀφθύνως παρασκευάζοντες βοήθειαν αὐτῷ κατὰ γαστῆρ τὴν πιῆσιν παρέχουσιν, ἠρέμα τῷ πτεροῦ κομφίζοντες ἐκατέρωθεν. καὶ οὕτως πᾶσι τοῦτο διαβεβόηται ὡς ἐπτεῦθεν καὶ Β τινας τὴν τῶν εὐεργετημάτων ἀντίδοσιν ὀνομάζειν ἀντιπε- 20 λάρωσιν. μηδεὶς οὖν διὰ πενίαν τὴν αὐτοῦ ἀπογιγνωσκέτω ζῶην.

morum mansuetudine. nam stimulo quidem rex praeditus est, verum ad vindictam eo non utitur. sunt hae leges quaedam non scriptae, sed ab ipsa profectae natura, ut qui maximis imperiis potiuntur, ad puniendum tardi sint et quidem si quae apes exemplum regis sui non imitantur, defixo stimulo simul emoriuntur dignaque crudelitate sua praemia consequuntur.

Hoc etiam nos admirari par est, quo pacto grues nocturnas excubias per vices obeant, dum aliae quidem dormiunt, aliae circum-eundo praestant, ut omnes ab omni periculo per quietem tutae sint. ubi deinde tempus excubiis unius destinatum praeteriit, clamore illa sublato se quieti dat: ibi tum altera succedens in eius locum, quam illius beneficio consecuta est, quietem vicissim reliquis tutam praestat. consimili modo ciconiarum quoque natio cunctos in admirationem rapit, iam indicatis haud cedens. nam patrem, qui prae senio pennas amisit, undique circumstantes alis propriis fovent, alimentum illi abunde suppeditant, atque etiam in volatu iuvant, leniter eum ab utraque parte sublevantes. quod quidem usque adeo passim apud omnes pervulgatum est, ut hac de causa nonnulli compensationem beneficiorum appellare mutuam ciconiarum pietatem consueverint. quo exemplo moneri nos convenit ne quis ob paupertatem de vita desperet.

Τὸ δὲ τῆς χελιδόνος εὐμήχανον πῶς οὐκ ἂν τις ὑπεργάσαιοτο; ἐκείνη γὰρ τὴν καλιὰν πηγνυμένη τὰ μὲν κάρφη τῷ στόματι διακομίζει, πηλὸν δὲ τοῖς ποσὶν ἄραι μὴ δυναμένη (ἀνεπιτηθεῖοι γὰρ οὗτοι πρὸς πᾶσαν ὑπηρεσίαν) τὰ 5 ἄκρα τῶν πτερῶν ὕδατι καταβροῦσα, εἶτα τῇ λεπτοτάτῃ κόρει ἐνειληθεῖσα, οὕτως ἐπινοεῖ τοῦ πηλοῦ τὴν χρείαν, καὶ κατὰ μικρὸν ἀλλήλοις τὰ κάρφη οἶον κόλλη τινὶ τῷ πηλῷ συνδύσασα ἐν αὐτῇ τοὺς νεοττοὺς ἐκτρέφει: ὧν ἐάν τις ἐκκεκτήσῃ τὰ ὄμματα, ἔχει τινὰ παρὰ τῆς φύσεως βοήθειαν C
10 *λατρικῆν*, δι' ἧς πρὸς ὑγίαν ἐπανάγει τῶν ἐγγόνων τὰς ὕψεις.

Ἡ δὲ ἀλκωνῶν θαλάττιόν ἐστιν ὄρεον. αὕτη παρ' αὐτοὺς τοὺς αἰγιαλοὺς νοσσεύειν πέφυκεν ἐν καιρῷ χειμῶνος, ἐπ' αὐτῆς τὰ ὑπὸ θεμένη τῆς ψάμμου, ὅτε πολλοῖς καὶ βιαί-
15 *οις ἀνέμοις ἢ θαλάσσει τῇ γῇ προσαράσσεται.* ἀλλ' ὁμοῦς κοιμίζονται πάντες οἱ ἀνεμοὶ, ἡσυχάζει δὲ κύμα θαλάσσιον, ὅτε ἀλκωνῶν ἐπιβάσει, τὰς ἐπτὰ δηλονότι ἡμέρας. ἐπεὶ δὲ καὶ τροφῆς αὐτοῖς χρεία, ἄλλας ἐπτὰ ἡμέρας πρὸς τὴν τῶν νεοπτῶν αὐξῆσιν ὁ μεγαλόδωρος αὐτῇ παρέσχε θεός. ὥστε καὶ ναυτικοὶ πάντες ἴσασι τοῦτο, καὶ ἀλκωνιτίδας τὰς ἡμέ-
20 *ρας ἐκείνας προσαγορεύουσιν.*

Ἀλλὰ καὶ τὴν τρυγύνα φασὶ διαζευχθεῖσάν ποτε τοῦ δμοῦζυγος μηκέτι πρὸς ἕτερον καταδέχεσθαι κοινωνίαν, μνη-
μη τοῦ ποτὲ συζευχθέντος. ἀκουέτωσαν αἱ γυναῖκες ὅπως

12. 'H] O P.

Et quis non hirundinis solertiam maximopere admiretur? ea cum nidum conficit, festucas quidem collectas ore profert: sed cum tollere lutum pedibus nequeat, quos ad quasvis operas prorsus ineptos habet, extremis alarum partibus in aquam tinctis, ac deinde minutissimum in pulverem provoluta, rationem usurpandi luti excogitat. nam paulatim festncis luto tanquam glutino quodam colligatis nidum extruit, et pullos in eo suos educat. quorum si quis oculos amittat, opem a natura medicam habet, qua eos fetui suo restituit.

Marina quaedam avicula est, halcedo. ea brumae tempore propter littora fetificare consuevit, ovis in arena collocatis, cum multis ac vehementibus a ventis mare ad terram alliditur. verum mox omnes venti sopiuntur et fluctus marini conquiescunt. tum halcedo totos septem dies ovis incubat, cumque temporis aliquid ad educationem quoque sit necessarium, dies alios septem, quibus pulli nonnihil crescant, divina largitas ei concedit. quae res nauticae rei peritis nota est, qui dies illos Halcedonia vocant.

Tradunt et turturem a compari seiunctam ob coniugis prioris memoriam nullius alterius societatem admittere. dictum hoc mulieri-

τὸ σεμνὸν τῆς χρείας καὶ παρὰ τοῖς ἀλόγοις τοῦ ἐν ταῖς πολυγαμίαις ἀπρεποῦς προτιμότερον.

Ἀδικιώτατος περὶ τὴν τῶν ἐγγόνων τροφήν ὁ αἰετός. δύο γὰρ ἔξαγαγὼν νεοσσούς, τὸν ἕτερον αὐτῶν εἰς γῆν καταρρήγνυσι ταῖς πηληγαῖς τῶν πτερῶν ἀπωθούμενος, διὰ τὸ τῆς τροφῆς 5 ἐπίπονον ὃν ἐγέννησεν ἀποποιούμενος. ἀλλ' οὐκ ἔα τοῦτον ἢ φήνη διαφθαρεῖν, ἀλλ' ὑπολαβοῦσα αὐτὸν τοῖς οἰκείοις P. 42 αὐτῆ νεοσσοῖς συνεκτρέφει. ὃν δὲ κρατήσας ἐκθρέψειν νεοτὸν ὁ αἰετός, λαμβάνει καὶ συνίπτεται αὐτῷ, καὶ ἐὰν ἴδῃ αὐτὸν εὐτόλμως μὲν τὸν ἀέρα νηχόμενον, ὄξυωποῦντα δὲ 10 πρὸς τὴν τοῦ ἡλίου λαμπρότητα, ὡς οἰκεῖον περιποιεῖται, εἰ δὲ μὴ γε, ὡς νόθον ἀποβάλλει.

Ἄλλ' ἐπαινέτον τὸ τῆς κορώνης φιλότεκνον, ἣ καὶ πετομένοις ἤδη τοῖς νεοτοῖς παρέπεται σιτίζουσα αὐτούς καὶ ἐκτρέφουσα μέχρι πολλοῦ. περὶ μέντοι τῶν κορωνῶν καὶ ταῦδε 15 φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῷ περὶ προνοίας λόγῳ αὐτοῦ. „θαῦμα μέγα πῶς αἱ κορώναι τοῖς πελαργοῖς συναπαίρουσαι B δορυφοροῦσιν αὐτοῖς καὶ παραπέμπουσιν, ἐμὲ δοκεῖ, καὶ συμμαχίαν αὐτοῖς τινὰ παρέχουσι πρὸς ὄρνιθας πολεμίους. σημεῖον δὲ πρῶτον μὲν μὴ φαίνεσθαι ὑπὸ τὸν καιρὸν ἐκείνον 20 κορώνην παντάπασιν.“ ἔπειτα μετὰ τραυμάτων ἐπανερχόμεναι τῆς συμμαχίας ἐναργῆ σημεῖα κομίζουσι.”

bus esto, vitae nimirum viduae puritatem ab ipsis etiam brutis animalibus indecorae plurium nuptiarum appetitioni praeferrī.

Longe iniustissima est in educatione suae sobolis aquila. nam cum pullos duos produxit, alterum in terram deiicit alarum verberibus protrusum, ob educationis scilicet aerumnas atque molestias factum ab se procreatum removens. sed abiectum phene, quam ossifragam dicunt, perire non sinit: nam sublatum suis cum pullis educat. quem autem pullum ipsa alit aquila, secum deinde sumit, et inter volandum cum eo, si quidem audacter aera secantem videat ac solis splendorem acutis contuentem oculis, ut suum retinet atque servat, sin autem, ceu spurium abiicit.

E contrario cornicis amor in sobolem praedicari meretur, quae pullos iam volantes nihilominus eos consecratur, pascit, et longum satis ad tempus educat. de his magnus ille Basiliius haec etiam in oratione sua de providentia tradit. res, inquit, est mira, cum cicomis cornicis discedere, quasique satellites earum et itineris comites esse. quietiam, mea quidem sententia, ferunt eis adversus aves quasdam hostiles auxilium. quod esse verum primum eo signo colligitur, quod eo tempore nusquam ulla cornix conspiciatur, deinde quod cum vulneribus revertentes praestitae societatis evidentes notas secum ferant.

Τὸ δὲ γε πλεον τῶν ἄλλων παραδοξότερον, τοὺς γῦπας φασι ἀσυνδυάστως τίκειν, καὶ ταῦτα μακροβιωτάτους ὄντας, καὶ μέχρις ἑκατὸν ἐτῶν τὴν ζωὴν αὐτῶν παρεκτείνεσθαι. διὰ τί δὲ τοῦτο, καὶ τίνας ἐνεκεν; ἵνα γὰρ μὴ τινες V. 33 ἐπιγελαῶσι τῷ μυστηρίῳ ἡμῶν, ὡς ἀδύνατον παρθένον τεκεῖν C καὶ αὐτῆς μεῖναι παρθένον, μυρίας ἐκ τῆς φύσεως ἀφορμᾶς πρὸς τὴν πίστιν τῶν παραδόξων προλαβῶν κατεβάλετο. καὶ οὕτω μὲν περὶ τούτων ὁ μέγας Βασιλεῖος· οἱ δὲ γε τὰς φύσεις τῶν ζώων διασκευάμενοι τριετῆ χρόνον τοὺς γῦπας 10 ἐγκυμονεῖν τερατεύονται. καὶ πῶς ἄκουε. οὐκ ἔστιν ἄρρητα γῦπα θεάσασθαι· ἀσυνδυάστως γὰρ αὐτοὺς τίκειν νόμοι φύσεως παρακελεύονται, ὅθεν καὶ πᾶν τὸ γένος αὐτῶν ἢ τοῦ θῆλεος φύσις ἠνέγκατο. ὅπερ ἐπιστάμενοι γῦπες καὶ τὴν ἐρημίαν δεδιότες τῶν τέκνων, εἰς ἐπιγονὴν ἕπαν τὸ γένος 15 στρατεύεται, καὶ δρωσί τι σόφισμα ἄριστον. τῷ νότῳ καὶ D γὰρ ἀντίπρωροι πέτανται. εἰ δὲ μὴ νότος εἶη, τῷ συγγενεῖ εὐφῶ ἀπλοῦσι τὰς πτέρυγας, εἴτα κεχῆνασι καὶ τοῦ πνεύματος ἐμφοροῦνται εἰσρέοντος, καὶ τίκτουσι ζῶα, μὴ μέτοι γε ἢ ἀνπρήμια. διὸ πλείστου χρόνου δεῖται ἢ φύσις πρὸς 20 ζῶον τελεσιουργίαν· χαλεπὸν γὰρ καὶ λίαν ἐργῶδες τῇ φύσει ὀδισῶσαι τὸ πνεῦμα καὶ πρὸς ζῶον πλαστουργεῖν τὸ λεπτότατον. ἐπειδὴν τοίνυν ἀκούεις καὶ σὺ συναφείας ἄνεν

Iam quod rebus caeteris magis etiam ab opinione hominum abhorret, vultures aiunt absque maris et feminae coniunctione gignere, senecta etiam in extrema: nam ad centesimum annum vivendo perveniunt quamobrem istuc? nimirum ne qui mysterium nostrum irriderent, quasi fieri nequeat ut pariat virgo et nihilominus virgo maneat, ex ipsa natura deus nobis tantum non infinitas suppeditavit occasiones faciendi fidem rebus caeteroquin absurdis et nostrae opinionioni non respondentibus. hoc modo de his Basiliius disserit. caeteri vero, qui naturas animalium perspectas habent, vultures toto triennio gestare uterum prodigiose tradunt. quinam istuc? audi. vultur mas nullus conspicitur. nam absque duum coniunctione gignere de praescripto naturae solent. quo fit ut eorum universa natio consistat in feminis. hoc cum non ignorent vultures, orbitatis metu simul universi ad fetificandum quandam velut expeditionem suscipiunt. heic si nullus eis sese Auster offerat, ad cognatum Eurum alas expandunt. inde per oris hiatum vento influente replentur, et animalia, non ova subventanea gignunt. quae causa est quamobrem maximo temporis spatio natura huius ad animalis absolutionem indigeat. nam difficile et operosum est naturae de vento quandam essentiam efficere deque re longe subtilissima et exili prorsus animal fingere. cum igitur audies virginem illam purissimam absque ullo viri commercio

ἐγκυμονῆσαι τὴν πάναγνον, πρότερον αὐτῆ πνεύματος ἁγίου ἐπισκιάσαντος καὶ τοῦ κυρίου κατὰ τὸν προφήτην ἀπὸ Θαιμῶν ἤξαντος, μηδ' ὄλωσ ἀπίσται τῷ πρῶγματι, καὶ μέγα τῷ
 P. 43 ὄντι δοκεῖ καὶ παράδοξον· ἐπὶ γὰρ τούτῳ καὶ ἡ παρά φύσιν τῶν γυνῶν κνοφορία θανμασιῶς οὕτω τῷ θεῷ προητοιμάσται. λέγεται γὰρ ὅτι γενόμενος ἕγκνος ὁ γυνὴ πορεύεται εἰς τὴν Ἰνδικήν, καὶ λαβὼν λίθον τὸ καλούμενον εὐτόκιον ἐπάνω αὐτοῦ κάθηται συνεχόμενος ὡδίαι, καὶ οὕτως ἀποτίκει. ὁ μέντοι λίθος περιφερὴς ὡς κάρνον, καὶ κινούμενος ἤγον ἐκπέμπει ὡς κώδων, ἐνδοθεν ἑτέρον λίθον κινουμένον. φασὶ δὲ καὶ τοῦτο περὶ γυνός, ὅτι μύρω ῥοδίῳ χρισθεὶς ἀποθνήσκει.

Θαυμάσιε δ' ἂν τις καὶ τὸ τῶν κοράκων τῶν διαληφθέντων οὐκ ἔλασσον. πεπόνθασί τι πάθος ὡρῆ θέρους οἱ κόρακες, τὸ δὲ πάθος ἐστὶ ῥύσις γαστρός. ἐντεῦθεν ποταμοὶ καὶ πηγαὶ καὶ λίμναι οὐδέν τι χρῆμα κατὰ γε τὸ θέρος τοῖς κόραξιν, ἵνα μὴ τῷ ὑγρῷ ἢ τῆς γαστρὸς ῥύσις σχοίῃ ἐπίτασιν. ἴσασι τοίνυν καὶ διαίτης τέχνην οἱ κόρακες, οὐ τὰ Ἴπποκράτους παιδευθέντες, οὐ τὰ Χείρωνος, οὐ τὰ Μαχάονος φάρμακα, κἀντεῦθεν μὲν ὀρῶσι ποταμούς, ἀλλ' ὅμως πίνειν ἐκείνοις οὐκ ἐνεστιν, ἀλλ' οἷα Τάνταλοι κολαζόμενοι δριμυτέραν δίκην ταῦτα εἰσπράττονται.

gravidam fuisse factam, cum prius eam sanctus ille spiritus inumbrasset ac dominus, uti vates loquitur, de Thaumane venisset, nequaquam huic rei fidem derogato, tametsi reapse magna videatur et ab opinione hominum abhorrens. nam ea de causa vulturum quoque conceptio tam admirabiliter a deo est instituta. traditur autem monumentis litterarum vulturem, posteaquam conceperit, in Indiam sese conferre, nactumque lapidem, quem a facilitate partus quem adiuvat Eutocium vocant, in eo se parturigine vexatum collocare atque illo modo parere. lapis ipse rotundus est, avellanae nucis instar, et succussus in morem tintinabuli sonum edit, moto iatus alio lapide. perhibetur hoc etiam de vulture, quod unguento rosaceo perunctus moriatur.

De corvis quoque non abs re quis miretur, quod hactenus indicatis non est inferius. aestivo tempore corvi quodam morbo laborant. is morbus ventris est profluvium. quamobrem fluvii fontes stagna per aestatem nulli sunt corvis usui, ne per humorem ventris illa fluxio magis etiam adaugeatur. de quo scilicet intelligitur etiam diaetae rationem sibi convenientem corvos non ignorare, quanquam nec Hippocratis nec Chironis nec Machaonis remedia discendo percepta teneant. iccirco fluvios quidem intuentur, sed haurire de iis nequeunt, gravemque hanc adeo poenam luunt, quasi Tantali quidam multati.

Θαυμάζειν σε ἄξιον καὶ διὰ τί τῆς ψδῆς οἱ τέττιγες ἐν
 μίση θέρει ἀπάρχονται. ψυχροί τινες τὴν φύσιν οἱ τέττι- C
 γες, διὸ καὶ μετὰ θερινὰς τροπὰς ἀπάρχονται τῆς ψδῆς, καὶ
 ἤλιον ἀπαρχομένον τὸν ἑαυτῶν μετίασι κέλαδον. ἐφ' ᾧ καὶ
 5 μισημβρίας εἰσὶν ψδικώτεροι. ἡ μέντοι θῆλεια τέττιξ πολὺ
 ψυχροτέρα τοῦ ἄρρενος οὖσα σιωπῶσα ἐφρίζανει τοῖς δένδροισι,
 τὰ Πυθαγόρου ὡσπερ διδαχθεῖσα διδάγματα. πῶς δὲ καὶ
 φθαρτικὰ πτερῶν ἐτέρων ἀετῶν τυγχάνει πτερά; σηπεδονώ-
 δους ταῦτα μετείληφασι φύσεως. οὐκ ἂν σωθεῖη ἕτερα τὰ
 10 πτερά τούτοις συναναμιγνύμενα · θῦττον γὰρ ἐπτεῦθεν ἀπόλ-
 λυνται. διὰ τί δὲ καὶ ὁ χαραδριὸς εἰ ποτε ἀντιβλέψει τῷ
 ἰκτεριῶντι, μύει τοὺς ὀφθαλμούς; οὐχ ὡς τινές φασι, τῷ
 νοσοῦντι βασκαίνων καὶ τὸ φρόνημα πρὸς ὕγαιας μετᾶδοσιν V. 34
 ἔχων ἐπίφθορον · οὐ γὰρ τοῖς ἀλόγοις βασκανία τις μετε- D
 15 σιν, οὐδὲ Προμηθεὺς παρ' ἐκείνοις κολάζεται, ἀγαθοῦ τι-
 νὸς τοῦ πρὸς μεταδοῦς τοῖς ἀνθρώποις. ὀφθαλμὸν δὲ μύ-
 ει χαραδριὸς, ἐπεὶ τὸ πάθος ἀμείβεται καὶ τὴν ὄρνιν εὐθύς
 ἡ νόσος μετέρχεται.

Ἄλλ' οὐδὲ τούτο ἔξωθεν θαύματος, ὡς ἄγρυπνος ἡ ἀη-
 20 δῶν ὅταν ἐπιάζει, διὰ πάσης νυκτὸς τῆς μελωδίας μὴ ἀπο-
 λήγουσα. πῶς τεράπουν τὸ αὐτὸ καὶ πτηνὸν ἢ νυκτερίς;
 πῶς μόνη τῶν ὀρνίθων ὁδοῦσι κέχρηται; ζωογονεῖ μὲν ὡς τε- P. 44

9. ἕτερό τιτα?

Meretur et hoc admirationem, quamobrem cicadae cantum suum
 aestate media primum incipient. nimirum natura frigidae sunt, qua
 de causa post aestivum solstitium canendi faciunt initium; nec nisi
 exorto sole strepunt, ipsoque in meridie maxime sunt canorae. et qui-
 dem semella cum longe sit mare frigidior, arboribus taciturna inhi-
 det, quasi si Pythagorae disciplinā esset imbuta. qui fit ut aquila-
 rum pennae cum aliarum avium pennis commistae illas ipsas absumant?
 nam celeriter admodum pereunt. quamobrem charadrius, si
 quando quem morbo regio laborantem conspicit, oculos claudit?
 non id profecto propterea, quemadmodum aliqui volunt, quod aegro-
 to invidet, livoreque praepediatur quo minus eum rectae valetudini
 restituat. non enim bruta laborant invidia, nec Prometheus apud ipsa
 punitur, quod ignem bonum cum mortalibus communicaverit. sed
 oculos iccirco claudit, quod morbus hic de uno ad alterum transeat;
 adeoque mox aviculam hanc morbus occupat.

Nec illud admiratione caret, quod luscinia vigilans, cum ovis
 incubat, noctem integram canere non desinat. qui vesperillo pariter
 et quadrupes est et volucris? qui avium haec sola dentes habet?
 ac fetificat quidem instar quadrupedum, aëra vero leviter permeat,

τράποδα, επιπολάζει δὲ τῷ ἄερι, οὐχὶ πτεροῦ κομφιζομένη ἀλλ' ὑμένι τινὶ δερματίνῃ. πῶς δὲ καὶ τῶν χηνῶν γένος ἄγρουπνον καὶ πρὸς τὴν τῶν λανθανόντων αἰσθησὶν δξύτατον; οἴγε ποτὲ καὶ τὴν βασιλίδα πόλιν περιεσώσαντο, πολεμίους τινὰς ἀφανεῖς δι' ὑπονόμων ἀφανῶν δὴ μέλλοντας τὴν ἄκραν 5 τῆς Ῥώμης καταλαμβάνειν μνηύσαντες.

Τίς ὁ τοῖς γυνυὶ προαγγέλλων τῶν ἀνθρώπων τὸν θάνατον, ὅταν κατ' ἀλλήλων ἐπιστρατευώσῃσιν; ἴδοις γὰρ ἂν μυρίας ἀγέλας γυνῶν τοῖς στρατοπέδοις παρεπομένας, ἐκ τῆς τῶν ὄπλων παρασκευῆς τεκμαιρομένας τὴν ἔκβασιν, ὅπερ οὐ ἰομακράν ἐστι λογισμῶν ἀνθρωπίνων.

B Καὶ ἄλλας δὲ θαυμάζειν ἔπεισι τῷ προσέχοντι. τὰ μὲν γὰρ ἐκ τῆς διαδοχῆς τῶν προὔπαρχόντων παράγεται, τὰ δὲ ἐτι καὶ νῦν ἔξ αὐτῆς τῆς γῆς ζωογονούμενα δείκνυται. οὐ γὰρ μόνον τέττιγες ἐν ἱπομβρίαις ἀνίσσιν, οὐδὲ ἄλλα μυρία 15 γένη τῶν ἐμφερομένων τῷ ἄερι πτηνῶν, ὧν ἕκατονόμαστά ἐστι τὰ πλεῖστα διὰ λεπτότητα· ἀλλ' ἤδη καὶ μῦς καὶ βιατράχους ἔξ αὐτοῦ ἀναδίδουσαι, ὅπου γε περὶ Θήβας τὰς Αἴγυπτίας, ἐπειδὰν ὕση λάβρως ἐν καύμασιν, εὐθύς ἀρουραίων μυῶν ἢ γῶρα καταπληροῦται. τὰς δὲ ἐγγέλους οὐκ 20 ἄλλως ὀρωῶμεν ἢ ἐκ τῆς ἰλνός συνισταμένας, ὧν οὔτε φὸν οὔτε τις ἄλλος τρόπος τὴν διαδοχὴν συνίστησιν, ἀλλ' ἐκ τῆς γῆς αὐτῆς ἐστὶν ἡ γένεσις.

5. δῆ] ἤδη? 12. ἄλλα?

non alis sed pellicula quadam sublata. qui fit ut anseres pervigiles sint et ad sentiendum obscura latentiaque longe accerrimi? qui quidem olim etiam urbem orbis principem conservarunt, cum hostes quosdam occultos, qui per ignotos abditosque cuniculos arcem Romanam occupaturi erant, indicio suo prodidissent.

Quis hominum caedem vulturibus denuntiat, cum expeditiones adversus se invicem suscipiunt? videas enim tantum non infinita vulturum agmina castra sequi, de armorum apparatu eventus indicia colligentium, quod ipsum a ratiocinationibus humanis parum abest.

Aliis etiam de causis in admirationem quaedam veniunt, si quis animum advertat. quaedam enim volucres de prius existentium propagatione veniunt, quaedam hodieque de terra oriuntur. non enim cicadae tantum e pluviis proveniunt, aliaque plurima quae in aëre volant, pleraque nominibus propriis ob eorum exiguitatem carentia: sed etiam mures atque ranae de eadem prodeunt, quando apud Thebas Aegyptias, si vehementes in aestu pluviae cadant, mox terrenis muribus universa regio completur. nec anguillas aliunde cernimus eriri quam de limo. quippe nec ovīs nec alio quopiam modo propagantur, sed ortum e terra tantum habent.

“Ὅρα δὲ καὶ τὸν ἐρωδιόν. ὁ ἐρωδιὸς εἶδος ὄρνέου ἐστὶ C
 πηγνύτης τὴν καλιάν αὐτοῦ πάντων ἄνωθεν τῶν στρουθῶν,
 ἦγον ἐν τοῖς ὑψηλοτάτοις τῶν δένδρων, καὶ μάλιστα ταῖς
 ἐλάταις. καὶ ὁ Ἀκύλας „ἐρωδιῶν ἐλάται οἴκῳ αὐτοῦ.” πάν-
 5 τῶν οὖν ἄνωθεν τῶν στρουθῶν πηγνύει τὴν καλιάν. κατὰ
 τοῦτο καὶ ὁ Δαβὶδ φησι „τοῦ ἐρωδιοῦ ἢ κατοικίῳ ἡγεῖται
 αὐτῶν.” τοσαύτη δὲ σωφροσύνη συζῆν τὸν ἐρωδιόν ὥστε
 ἦνικα πρὸς συνουσίαν ἔρχεσθαι μέλλει, ἡμέρας πενθεὶ τεσ-
 σαράκοντα καὶ μετὰ τὴν συνουσίαν ἑτέρας τεσσαρακοντα· δυο-
 10 ανασχετεῖ καὶ γὰρ τουτί τὸ ὄρνεον εἴ ποτε φύσεως ἀνάγκη
 πρὸς ἄλλα συναυξέσθαι καθέλκοιτο, ἅτε δὴ τὴν ἐντεῦθεν
 ἀηδίαν παριστῶν. εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, τί ποιήσομεν
 ἡμεῖς; οἱ λόγῳ μὲν τετιμημένοι, ταῖς δὲ τοῦ βίου κατὰ το- D
 σοῦτον ἡδοναῖς ἐμπεδούμενοι.

15 Καὶ περὶ μὲν τοῦ πελεκάνου, οὗ καὶ ὁ Δαβὶδ μέμνηται
 λέγων „ὠμοιώθην πελεκάνι ἐρημικῶν,” τί χρῆ καὶ λέγειν;
 τοῦτο τὰ πτηνὸν ἐν ἄκραις πέτραις πηγνύει τὴν καλιάν, τοὺς
 ἐπιβούλους ἐκφεύγειν διὰ φροντίδος παιούμενον. ἀλλ’ ὁ ἐπι-
 βουλος ὄφρις ἦνικα τὸν πατέρα μικρόν τι τῶν τέκνων ἀπο-
 20 πῆναι θεώσεται, τῆς ἐπιβουλῆς παραχρῆμα ἐφάπτεται. καὶ
 ἐπειδὴ μὴ προσεγγίξειν τῇ καλιᾷ δύναται, τὸν ἴον αὐτοῖς
 ἐπιχέει καὶ πόρρωθεν· περισκαπήσας γὰρ πρότερον ὄθεν εἰσ-
 πνεῖ ὁ ἄνεμος, κάκειθεν ἐμφυσήσας αὐτοῖς τὸν ἴον, ἐπάγει

13. δὲ deerat.

Erodium mihi quaeso considera, species haec avis est supra
 quosvis passerres nidificantis, altissimis nimirum in arboribus, prae-
 sertim abietibus. unde Aquila psalmi (103 17) dictum vertens „ero-
 dio” inquit „domicilium sunt abietes.” supra omnes alias certe vo-
 lucres nidificat. iccirco Davides ait „erodii domicilium superat eos.”
 hunc erodium tanta praeditum esse castimonia tradunt, ut cum ad
 Venerem accessurus est, dies quadraginta continuos luceat, et post
 coniunctionem alios totidem dies. aegre enim fert, si quando neces-
 sitate sic exigente mutuum ad coniunctionem pertrahitur, quasi
 quiddam inde sibi ingratae rei accidere significaret. quae si vera
 sunt, quid nos, quaeso, facturi sumus? qui beneficio rationis or-
 nati nihilominus vitae voluptatibus plus aequo sumus addicti.

Quid de Pelecano dicemus? cuius in psalmis suis (101 8) Davi-
 des etiam meminit: „factus sum” ait „pelecano solitario similis.”
 avis haec summis in scopulis nidum exstruit, sollicito ineumbens in
 id ut insidiatores vitet. verum serpens insidiator etiam magno ex
 intervallo virus suum in pullos eius evomit. posteaquam enim circum-
 spexit unde ventus spiraret, ab ea parte veneno adflato interitum eis

P. 45 τὸν ὄλεθρον. ἀλλ' ὁ πατὴρ ἐπιπτάς αὐτοῖς καὶ φροσι-
 κῶς τισὶ λόγοις τὴν ἐπιβουλήν συνιῶν οἶδεν αὐτοῖς ὄθεν ἀνα-
 βιάσονται· κατὰ κορυφῆς γὰρ αὐτῶν ἡρέμα πτερούσεται,
 V. 35 καὶ τὰς πλευρὰς ἐκατέρωθεν ἐπιπλήσσω τὰς πτέρυξιν αἵ-
 ματος αὐτοῖς ῥανίδας ἀφήσει, κἀντεῦθεν οἱ τεθνεῶτες νεοτ- 5
 τοὶ παραδόξως ἀναβιάσκουσι.

Ἐπίγνωθι οὖν, ἀγαπητέ, τίνος ἐνεκεν ἡ παράδοξος αὐτῆ
 περὶ τὰ ἔγγονα τῆ πελεκᾶνι συμπάθεια. σκιαγραφῆσαι γὰρ
 ὁ κύριος τὰ καθ' ἡμᾶς πάντα κἀν τῆ πτηνῆ τούτῳ θέλων
 Β ἀνέκαθεν, ὅτι τε παράδεισος ἐπισταὶ καὶ ὅτι περ ἐν αὐτῇ οἱ 10
 πρωτόπλαστοι τέθεινται, ὅτι ὁ νοητὸς ὄφης τὸν ψυχικὸν αὐ-
 τοῖς προυξένησε θάνατον, καὶ ὅτι φιλόδοργος οἷα πατὴρ
 ἐπὶ τεθνεῶσι παισὶν ὁ ποιητὴς πάντων θεὸς ἐπ' αὐτοῖς ἐπι-
 κἀμπεται, χρηματίζει τε τὰ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος καὶ πάντα
 τὰ λοιπὰ καταδέχεται, ἐπὶ σταυροῦ τελευταῖον ὑποῦται, καὶ 15
 τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ ζωήρουντον αἷμα ἐκχέει εἰς ἀνάπλασιν τῶν
 πρωτοπλάστων ἐκείνων τῶν τῆ ἰψ τεθνηκότων τοῦ ὄφως, τει-
 αὐτῆν τῆ πελεκᾶνι συμπάθειαν περὶ τὰ ἔγγονα κατ' ἀρχὰς
 ἐνεφύτευσε. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ Λαβιδὸν προλαβὼν ἔλεγεν
 C, „ὡμοιωθῆν πελεκᾶνι ἐρημικῷ.” πελεκᾶν γὰρ αὐτὸς ὁ Χρι- 20
 στὸς, καλιὰ ὁ παράδεισος, νεοττοὶ οἱ πρωτόπλαστοι, ἐπίβου-
 λος ὄφης αὐτὸς ὁ διάβολος, ἰὸς ὄφως ἡ ἐκ τοῦ διαβόλου

adfert. tum vero pater supra ipsos volans, et naturali quodam in-
 stinctu factas insidias deprehendens, quo pacto recuperare vitam pos-
 sint cognitum habet. nam leniter supra illorum verticem alas expan-
 dens, et feriens utrinque latera, guttas in eos sanguinis demittit.
 quo facto nova et inopinata quadam ratione pulli vitae restitu-
 untur.

Hoc exemplum, dilecte filii, velim mihi consideres. quamobrem
 indita est pelecaneo admirabilis haec erga sobolem adfectio? cum mul-
 to ante dominus hac in ave vellet exprimere cuncta quae nobis ac-
 ciderunt, quod nimirum paradiscus conditus sit, quod in eo collocati
 homines illi primi, quod intellectilis ille serpens animi mortem eis
 conciliaverit, quod opifex omnium deus paterna benevolentia velut
 erga filios motus, homo factus, omnia perpressus, tandem in crucem
 sublatus sit, quod de latere suo sanguinem effuderit, verum vitae
 rivum, ad primorum hominum instauracionem, qui veneno serpentis
 extincti fuerant, ipso rerum initio talem erga sobolem suam adfec-
 tionem pelecaneo insequit. nam propterea per Davidem multo ante
 verbis his usus est „factus sum pelecaneo solitario similis.” etenim
 pelecaneus est ipse Christus, nidus paradiscus, pulli primum conditi
 homines, serpens insidiator ipse diabolus, virus serpentis fraus dia-

πάντως ἀπάτη, θάνατος ὁ ἐκ τοῦ θεοῦ χωρισμός, συμπύθεια πατρική ἢ τοῦ θεοῦ λόγου δι' ἡμᾶς ἐνανθρώπησις. ἡ δὲ τῶν νεοτῶν ὑπερθεὶν ἐπιπέτρυξις ἢ ἐπὶ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ τῶν πρωτοπλάστων ἄνωθεν ἀπαιώρησις, πλευρῶν ἐπίπληξις 5 ἢ τῆς θείας νύξις πλευρᾶς, καὶ τελευταῖον τοῖς τεθνεῶσιν ἐπιστάζον αἷμα ζωόρρυτον· εἰ μὴ γὰρ ζωόρρυτον ἦν, οὐκ ἂν τοῖς κάτω κειμένοις ἐχυρίσατο τὴν ἀνάστασιν. κυλῶς οὖν ἔλεγε διὰ τοῦ προφήτου ὁ κύριος „ὡμοιωθήην πελεκᾶνι ἐρη- D
μικῶ.”

10 *λέγει δὲ τὸ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγέλιον περὶ τῶν κοράκων ὅτι οὐ σπεύρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν, ὁ δὲ θεὸς τρέφει αὐτά. τίνας ἔνεκεν ἐναυθᾶ τῶν κοράκων εἰς ὀνόματος μέμνηται; λέγεται οὖν ὅτι μισοτέκνους ὄντας αὐτοὺς μὴ τρέφειν τὰ οἰκεία νεόττια, τρέφεσθαι δὲ προνοίᾳ θεοῦ ἀπὸ τῶν παραφυ-
15 μένων τῷ ἀέρι ζωῦφιῶν τῷ στόματι αὐτῶν ἐμπιπτόντων. πόσου δὲ καὶ τοῦτο θαύματος ἄξιον;*

*Αἱ μέλισσαι τοὺς κηφήνας ἐράπαξ καταλαβοῦσαι πεφει-
σμένως τύπτουσι καὶ ἀπολύουσιν, εἰ δὲ καὶ αὐθις αὐτοὺς
κατάσχωσι νεκροὺς ἐργάζονται. καὶ αἱ μὲν αὐτῶν τῷ βασιλεῖ P. 46
20 θερυφοροῦσιν, αἱ δὲ νυκτὸς ἐπαγρυπνοῦσι φυλακῆς χάριν
διὰ τὸ τὰς κοιλιάσας τότε ἀναπαύεσθαι, τῶν δὲ ἔργον ἐστὶ
τὸ τὰς νεκρὰς ἀποκομίζειν ἔξωθεν.*

boli, mors a deo diremptus atque separatio, paterna adfectio dei sermonis facta nostri causa naturae humanae adsumptio, alarum supra pullos expansio Christi supra conditos illos primum homines in crucem sublatio, laterum pulsatio divini lateris punctio, quam secuta est sanguinis vitae fontem continentis destillatio. nisi enim vivificus esset, prostratis resurrectionem impartiri non posset. itaque per vatem dominus praeclare dixit „factus sum pelecaneo solitario similia.”

Perscriptum est in evangelio Lucae (12 24) „considerate corvos, qui neque serunt neque metunt, et deus nihilominus eos alit.” quamobrem hoc loco nominatim corvorum fit mentio? perhibentur corvi sobolem suam odisse, ac propterea pullorum alendorum curam abii- cere. verum ii dei providentia victitare quibusdam feruntur animalculis ex aëre propter ipsos nascentibus et in ora illorum delabentibus. hoc ipsum, quaeso, quantam admirationem meretur?

Cum semel fucos deprehenderunt apes, parce ac leniter in eos irruunt et captos a contubernio suo ablegant sin rursus eos intercipient, morte adficiunt. eadem partim regem veluti satellites stipant, partim nocturnas excubias agunt, quod eo tempore quiescant aliae laboribus fatigatae, partim hoc muneris habent ut mortuas exportent.

Οὐ χρὴ θαναταζειν εἶγε τὰς τῆς σελήνης ἀξομειώσεις μεταβάλλεται ὁ ἀήρ, ὅπου γε καὶ ἐν ζώοις τισὶν ἔστι τοῦτο ἰδεῖν. φασὶ γὰρ τὴν ἴβιν μηδαμοῦ ὄραν ἕτε ἀσέλγρος ὁ οὐρανός, μύειν δὲ καὶ ἄσιτον μένειν. ὁ δὲ κέρκωψ προδήλο-
 5 τέρας ἔχει τὰς ἐνεργείας· ὅτε γὰρ αὖξει ἡ σελήνη, ὁ τῶν 5 ὀφθαλμῶν κύκλος τούτῳ εὐρύνεται, ὅτε δὲ μειοῦται, συστέλλεται. ἀλλὰ καὶ ἡ γαλῆ λειψοφωτούσης τῆς σελήνης ἥπατος λείπεται· ἀξίφωτούσης δὲ πάλιν αὐτῆς τὸ τοιοῦτον αὐτῆς
 V. 36 γεννάσθαι λίθον λίχνην καλούμενον, ὃς σελήνης ἀξομένης ἤχον 10 μελωδίας ἀποτελεῖ. καὶ ἐν ποταμῷ δὲ Κελτικῷ διατῖσθαι ἰχθύν κλωπίαν ἐγχωρίως καλούμενον, ὃς ἀξομένης τῆς σελήνης λευκαίνεται μειομένης δὲ μέλαινεται. ταῦτα δὲ τῆ
 15 ἑξαήμερῳ αὐτοῦ συμπεριεῖληφεν ὁ μέγας Ἀναστάσιος.

Ἄλλὰ καὶ διὰ τοὺς ἀπιστοῦντας ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἐπιγε- 15
 C λῶντας τῆ ἀναστάσει, καθά φησιν ὁ μέγας Ἐπιφάνιος, πα-
 20 ράδοξά τινα προφηκονόμεσαν γίνεσθαι. ἡ φάσκα θνήσκει ἡμέ-
 25 ρας τεσσαράκοντα, καὶ πάλιν ἀνίσταται. ὁ μύωψ θνήσκει
 30 μῆνας ἕξ, καὶ πάλιν ἀνίσταται. ὁ φοῖνιξ ὁ Ἀραβικὸς ὄρνις
 λέγεται εἶναι μονογενής, ἄζυγος ἐν τῇ δημιουργίᾳ, κατὰ ἔτη 20
 πεντακόσια τοῦτο πάσχει ὁ καὶ φαιδρὰν προῖσθαι τὴν ἀνά-

19. ὄρνις δε 1.?

Mirum videri non debet una cum incrementis ac deminutionibus lunae aëra quoque mutari, quando nonnullis in animalibus idem usuvenire videmus. nam tradunt ibim coelo luna carente nihil cernere sed oculos habere clausos, nec cibis ullis uti. et quidem in simio, quem cercopem vocant, effectiones hac in parte sunt illustriores: nam cum augetur luna, oculorum orbis ei dilatatur, cum deminuitur, et ipse contrahitur. quinetiam mustela deficiente lunae lumine iecur imminui sentit; eademque rursus crescente, membrum idem vicissim augetur. perhibent etiam in Hydaspes fluvio lapidem quandam nasci quem Lichnen vocant: is augete luna sonum dulcis cantus edere fertur. in flumine quodam Celtico piscem existere tradunt, qui ab incolis Clopias appelletur: is luna crescente albescit, deminuta nigricat. atque haec quidem etiam libro suo de sex primorum ab ortu mundi dierum opificiis magnus Anastasius ille complexus est.

Caeterum praeter illos quoque qui resurrectionem futuram non credunt vel potius eam irrident, ut eximius ille noster Epiphanius ait, admirabilia quaedam et nova deus uti fierent consilio singulari instituit. phascusa dies XL mortua reviviscit. myops sive tabanus VI totos menses mortuus vitam recuperat. phoenix avis est Arabica, quae et unigena et comparis expers fertur in creatione rerum existi-

- σπασιν. αὐτοὶ καὶ γὰρ οἱ Ἕλληνες περὶ αὐτοῦ διηγοῦνται ὅτι προγόνος τὸ τέλος αὐτοῦ ἔρχεται περὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ ἀντικρὺ τοῦ ἡλίου ἴσταται, εἶτα τεφροῦται, καὶ ἀπὸ τοῦ χοῦ αὐτοῦ σκώληξ γεννᾶται; καὶ αὐτὸς αὐθις εἰς πτηνὸν μεταβάλλεται. τὸν φοίνικα δὲ τοῦτον, ὡς εἶπομεν, μετὰ ἑτῆ D πεντακόσια εἶωθε γίνεσθαι. ὁ δὲ στρουθὸς ὁ Λιβυκὸς ὄρνις μὲν ἐστὶ, πτερωτὸς δὲ, οὐ πέταται δὲ διὰ τὸ τὰ πτερὰ αὐτοῦ μὴ χρησιμεύειν εἰς πτήσιν· τριχοειδῆ γάρ. καὶ δίπους μὲν ἐστὶν ὡς ὄρνις, διχηλεῖ δὲ ὡς τετράπους. ἀλλὰ καὶ 10 μονότοκον οὐδὲν τῶν ὀρνίθων ἐστίν, εἰ μὴ μόνος ὁ κόκκυξ διὰ τὸ ψυχρὸν τῆς αὐτοῦ φύσεως. ὅτι δὲ ψυχρὸς, δῆλον ἐκ τῆς δειλίας αὐτοῦ· καὶ γὰρ εἰ μὴ ἦν δειλός, οὐκ ἂν ὑπὸ πάντων ἐδιώκετο τῶν ὀρνέων, κἀντεῦθεν ἐν ἀλλοτρι- αῖς ἔτικτε νεοττιαῖς. πανταχοῦ δὲ ἡ ψυχρότης αἰτία δειλίας.
- 15 Ἄλλ' οὐδὲ τοῦτό σε παραδραμεῖν, ἀγαπητέ, βούλομαι, P. 47 παραδοξότερον καὶ μάλιστα τῶν ἄλλων ὄν, ὃ περὶ ὄρνιθος τοῦ καλουμένου μέροπος ὁ Αἰλιανὸς ἱστορεῖ, „μέροψ” λέγων „τὸ ὄρνεον εἰς τοῦπίσω πέταται.” καὶ ἔπεισέ μοι θαυμάζειν τὴν ἐπίσημον ἀναφορὰν ἣν ἐκείνο ἄγει τὸ ζῶον.
- 20 Τὸ δὲ τὸν ἀλεκτρούνα νυκτὸς ἄδειν ἐν ὠρισμένοις καιροῖς οὐ πρὸ πολλοῦ τῆς τοῦ ἡλίου ἀνατολῆς τινὲς μὲν ἐφρυ-

tisse. huic in singulos annos D eiusmodi quiddam usuvenire traditur, quod laetam illam resurrectionem egregie nobis ob oculos ponit. nam Graeci commemorant eum finem suum prospicientem in Aegyptum sese conferre ac soli obvertere. deinde in pulverem exurit, de quo pulvere vermis nascitur, qui rursus in volucram commutatur quem phoenicem dicimus. atque hoc, ut indicavimus, post singulos quingentos annos fieri consuevit. passer autem Lybicus avis quidem est (alas enim habet), verum non volat propterea quod pennas habeat ad volatum non satis idoneas, uti quae pilis consimiles sint. idem bipes est avium more, sed ungulas divisas habet ut quadrupes. unicum modo fetum avis nulla gignit praeter Ceycem. quod quidem fit ob eius naturae frigiditatem, quae de formidine colligitur: nam nisi timidus esset, aves ipsum universae non persequerentur. quo ipso fit ut nidis alienis utatur. est autem frigiditas ubique formidinis causa.

Ne hoc quidem silentio praeterire possum, multis aliis rebus admirabilibus, quod de ave quam Meropem vocant Aelianus memoriae prodidit. merops, inquit, avis retrorsum volat, quem quidem motum volatumque huius animalis notabilem ac inusitatum haud abs re mirari subit.

Iam quod gallus gallinaceus noctu certis horis cantet, non multum ante solis ortum, eius rei causam in hunc modum nonnulli explica-

σιολόγησαν οὕτως, ὅτι θερμότατον ὄν τὸ ζῶον καὶ λίχρον
 περὶ τὰς τῶν τροφῶν ὀρέξεις τῇ μὲν ἐμφύτῳ θερμότητι τα-
 χύτερον πέπτει τὴν διδομένην τροφήν, τῇ δὲ λιχνείᾳ τῆς
 Β φρύσεως προαναφανεὶ τὴν περὶ ταῦτα ὄρεξιν, οἷονεὶ προσκα-
 λούμενος τὸν σιτιζοντα. ἕτεροι δὲ φασιν ὅτι καὶ ἕκαστον τῶν 5
 ἐντυῦθα ὄντων καὶ γινομένων ἐκάστη τῶν φροστήρων ἀνάκει-
 ται, ὥσπερ ὁ λωτός τὸ φυτὸν ἡλιακόν ἐστιν, ὅθεν ἀνατέλ-
 λονται μὲν τῷ φροστήρῳ ἕξαπλοῦ τὰ φύλλα, δύναται δὲ συστέλ-
 λει. οὕτω μὲν οὖν καὶ ὁ ἀλεκτρονῶν ὑπὸ τὴν ἡλιακὴν τάξιν
 ἐστί. ταύτῃ τοι καὶ πρὸς ἀνατολὴν ἐπανιόντι τῷ ἰδίῳ ἀρχῆ- 10
 γέτῃ ἀπορρήτως καὶ φυσικῶς ἐπιγάννυται, καὶ ὥσπερ ᾠδὴν
 αὐτῇ ποιούμενος ἀπολαμπρύνει τε τὴν φωνὴν καὶ μέγα βοᾷ.
 C καὶ οὗτοι μὲν οὕτως· σὺ δέ, ἀγαπητέ, τὰς τοιαύτας φων-
 νῶς μετὰ τῶν μύθων ἀριθμεῖν μὴ δέδιθι. τὸν γὰρ ἀλε-
 κτρονῶνα νυκτὸς ἔταξεν ἄδειν ὁ κηδεμῶν πάντων θεός, ὡς ἐν- 15
 τεῦθεν ἡμᾶς ἄκοντας τῆς κλίνης ἐγειρέσθαι καὶ μὴ τὴν νύ-
 κτα καταναλίσκειν ὄλην ἐπὶ κενοῖς, ἀλλὰ τοὺς μὲν εἰς ἐργα-
 σίαν ἐκτρέπεσθαι, τοὺς δὲ πρὸς θεῖαν δοξολογίαν ἀνίστασθαι.
 V. 37 τοιαῦτα γὰρ τοῦ θεοῦ καὶ διὰ λόγων καὶ διὰ ζῶων οὐκ ἀναι-
 νομένου κειδεύειν. καὶ πρόσχες τῷ Σολομῶντι λέγοντι „ἴθι 20
 πρὸς τὸν μύρμηκα ὃ ὀκνηρέ.”

Γίνωσκε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τὴν μυῖαν Ἀττικῷ μέλιτι μὴ
 ἐπικαθῆσθαι φασί. θύμοις καὶ γὰρ τὴν Ἀττικὴν κομῶσαν

runt. aiunt enim animal hoc a natura calidissimum et in primis in
 appetendo nutrimento avidum ob calorem quidem insitum citius ac-
 ceptum alimentum concoquere, ob aviditatem vero naturae appetitum
 suum significare, quasi pascentem se invitet et excitet. alii volunt
 rem quamlibet alicui certo sideri dicatam esse, sicuti lotus herba
 solaris est. quo fit ut huic luminari exorienti folia sua pandat, cum
 eadem eodem occidente contrahat. sic et gallus gallinaceus de horum
 opinione sub solem refertur. quamobrem ad ortum redeunte duce
 suo ratione quadam occulta et naturali gaudet. simul quasi carmen
 ei quoddam concinere velit, clarius vocem attollit et altum clamat.
 atque illorum quidem haec est sententia. tu vero, mi fili, voces hu-
 iusmodi referre inter fabulas ne verearis. nam gallum gallinaceum
 noctu canere deus iussit, qui omnia providentia sua complectitur, ut
 hoc modo vel inviti de lectulo surgamus nec sine fructu noctem in-
 tegram consumamus, sed partim ad operas nos convertamus, partim
 ad dei celebrationem excitemur. sic enim consuevit deus tam per do-
 ctrinam quam ipsa etiam animalia nos erudire. quid Solomo (Prov.
 6 6) dicat, audi: „ad formicam, ignave, te confer.”

Hoc etiam animadvertite, quod muscam Attico melli negant insi-

ἔστι θείσασθαι, οἷς ἐφιζάνουσιν Ἀττικαὶ συχνότερον μέλισ-
σαι. ἐντεῦθεν καὶ δριμυτέραν ἔχει τὴν ὄσφρησιν. διὸ κα-
θάπερ ἰερῶ τιγὶ Ἀττικῶ μυῖα οὐκ ἐπικάθηται μέλιτι.

Γίνωσκε δὲ πρὸς τούτοις ὅτι μυῖαι καὶ μέλισσαι καὶ
5 μύρμηκες ὑπὸ ἐλαίου ἀπόλλυνται, διότι τὰ ἀναπνευστικὰ
στενὰ ἔχει, τὸ δὲ ἔλαιον γλίσχρον ἐμφράττει αὐτά. πάσχου-
σι δὲ τοῦτο καὶ οἱ ὄφεις ὑπὸ τῶν βαρυόδμων· τὸ γὰρ πρῶ-
αὐτοῖς στενόπορον τῶν ἀναπνευστικῶν ἐμφράττεται ὑπὸ τῆς
10 φου κέρας θυμιώμενον φεύγει καὶ μᾶλλον ὁ ὄφεις· λειποθυ-
μεῖν γὰρ αὐτὸν ἀναγκάζει.

Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις τοῖς ὀρνέοις οὐρηδόχον κύστιν καὶ P. 48
νεφροῦς ἢ φύσις οὐκ ἔδωκεν, ὅτι πολλῆς ὕγρότητος ἔδει
πρὸς γένεσιν τῶν πτερῶν. ἀλλὰ καὶ τὸ γυμνάζεσθαι κατὰ
15 τὴν πτῆσιν δεξαυαλλοῦσαι ταύτην. ἔχουσι δὲ καὶ τὴν κόπρον
ἐξιοῦσαν σὺν ὕγρότητι οὐ μετρίως. καὶ τούτου χάριν οὐρη-
δόχον κύστιν ἢ φύσις τοῖς ὀρνέοις οὐκ ἔδωκεν.

Ἔχεις ἰδοῦ καὶ τὰ τῆς πέμπτης ἡμέρας.

Ἐν δὲ τῇ ἕκτῃ ἡμέρᾳ ἐκ τῆς γῆς ἐξάγει τὰ τετράποδα·
20 „καὶ εἶπε” γὰρ φησιν „ὁ θεὸς ἐξαγαγέτω ἡ γῆ ψυχὴν ζῶ- B

6. γλίσχρον δὲ ἔμφρ.?

9. τοῦτο P.

dere. nam thymo Atticam abundare videmus, cui herbae ut plurimum
apes Atticae insident. quo fit ut mel Atticum etiam odorem habeat
acriorem. ideo mellis Attico, tanquam sacro, muscae non insident:
sed ut maxime cum strepitu circumvolent, ab directione tamen labo-
rum apis Atticae arcentur.

Praeter haec scire debes, muscas et apes et formicas oleo ex-
tingui. nam vasa quibus respiratio fit sunt eis angusta, quae ab oleo
natura lento viscosoque facile obstruantur. idem serpentibus accidit
offerentibus se rebus quarum gravis est odor. etenim angustia me-
antum in eis respiratori destinationum per suffitum crassitium ob-
struitur. qua ipsa de causa fit ut cornu cervinum serpens magis et-
iam fugiat quam res illas odoratas: quippe serpentem id prorsus ex-
animat.

Supra omnia nobis in hoc etiam, filii, est inquirendam. vesicam
illam qua urina excipitur, itemque renes avibus ideo natura non
dedit, quod ad producendas pennas multo humore opus erat. atque
etiam ipsa volandi exercitatio facile humorem in eis absumit. prae-
terea cum stercus excernunt, non parum humoris simul exit.
quamobrem urinae receptaculum in avibus natura non condidit.

En habes et quintae diei opera.

Sexta die deus e terra bestias quadrupedes producit. inquit enim
historiae scriptor (Gen. 1 24) „dixit deus, edat tellus animam vi-

σαν." ἀλλ' ἐπιπηδῶσιν οἱ Μανιχαῖοι κἀνταῦθα, ψυχὴν ἐν-
τιθέντες τῇ γῆ. ματαιάζουσι δὲ προφανῶς· οὐδὲ γὰρ ἐπει-
δὴ εἶπεν „ἐξαγαγέτω ψυχὴν," τὸ ἐναποκείμενον αὐτῇ προσή-
νεγκεν, ἀλλ' ὁ θοῦς τὸ πρόσταγμα καὶ τὴν τοῦ ἐξαγαγεῖν
αὐτῇ δύναμιν ἔχαριστο. οὔτε γὰρ ὅτε ἤκουσεν ἡ γῆ „βλα- 5
στησάτω βοτάνην χόρτου καὶ ξύλον κάρπιμον ποιῶν καρπὸν,"
κεκρυμμένον ἔχουσα τὸν χόρτον ἐξήνεγκεν, οὐδὲ τὸν φοῖνικα
ἢ τὴν δρύϊν ἢ τὴν κυπάρισσον κάτω που κεκρυμμένην ἐν ταῖς
C εἰαυτῆς λαγύσιν ἀνῆκε πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν, ἀλλ' ὁ Θεὸς λό-
γος φύσις τῶν γινομένων ἐστίν. ἐξάγει λοιπὸν ἡ γῆ οὐχ 10
ὅπερ ἔχει, ἀλλ' ὅπερ σήμερον κᾶται, Θεοῦ δωρουμένου τῆς
ἐνεργείας τὴν δύναμιν. εἰ γὰρ καὶ φυσικῶ λογῶ τὰ πάντα
γίνεται σήμερον, ἀλλ' ἐκεῖθεν ἐσχήκασιν κατ' ἀρχὰς τὴν ὁρ-
μὴν. κατὰ τοῦτο καὶ ὁ μέγας Βασιλεῖος λέγει ὅτι ποιεῖ μὲν
ἢ φύσις ἅπαντα κατὰ τὴν ἀκολουθίαν, Θεῶ δὲ προστάγματι 15
διὰ πάσης ἀρχῆθεν κληθῆντι τῆς κτίσεως.

Ἐξάγει μὲν οὖν κατὰ τὴν ἕκτην ἀπὸ τῆς γῆς τὰ τετρα-
ποδα.

Ἄλλ' ἐνταῦθα ζητῆσαι ἄξιον, ἀγαπητέ, τίνας ἐνεκεν τού-
D μὲν ἰχθύας εὐλογίας ἤξιώσεν ὁ Θεός, αὐξάνεσθαι καὶ πλη- 20
θύνεσθαι εἰπῶν, ἐπὶ δὲ τοῖς χερσαίοις τοῦτο οὐκ ἐποίησε.
καὶ λέγομεν ὅτι διὰ τὴν ἐπὶ τῷ ὄφει μετ' οὐ πολὺ γενησο-

vam." prosiliunt heic contra nos Manichaei, qui terrae animam in-
dunt. verum manifesto desipiunt. non enim propterea quod dixit de-
us „edat animam" id edidit quod erat in ea quasi reconditum: sed
mandatum hoc vias atque facultatem edendi terrae largiebatur. quip-
pe cum audiit terra (Gen. 1 10) „pariat herbas gramineas, et arborea
fructiferas, quae fructum edant," non iccirco gramen intus abditum
protulit, nec palmam vel quercum vel cupressum intra sinus suos
occultatam in superficiem eduxit: sed ipsa dei oratio rerum quae
existunt ipsa natura est. itaque terram non quod continebat edit,
sed quod hodie possidet, largiente nimirum deo vim efficacitatis.
quamvis enim ratione naturali oriuntur hodie omnia, tamen in-
de profecta sunt in ipso rerum exordio secundum seriem suam,
idque per mandatum divinum, quod in creatione pronuntiatum ubi-
que fuit.

Itaque sexta die, ceu diximus, bestias quadrupedes e terra pro-
ducit.

Heic vero inquiri operae pretium est quamobrem deus imprecatione
fausta pisces quidem dignatus fuerit, cum hisce verbis uteretur „fe-
tificate ac multiplicamini," verum in terrestribus idem non fecerit?
respondemus autem factum id esse propter execrationem serpentis,

μένην κατάραν. ἐπειδὴ γὰρ προείδεν ὁ Θεὸς ὅτι διὰ τοῦ
 ὄφως ἀπατηθήσεται ὁ ἄνθρωπος κἀντεῦθεν αὐτὸς ὁ ὄφης
 ἀρᾶ ὑποπσεῖται, τούτου χάριν εὐλογίας ἀξιῶσαι τὰ χερσαῖα
 οὐκ ἔφθασεν, ἵνα μὴ εὐρεθῆι τὰ αὐτὰ εὐλογῶν καὶ κατα-
 5 ρῶμενος, ὡς θειοτάτος φησιν Ἀναστάσιος. ἀλλ' ἡ μὲν τῶν V. 38
 ἰχθύων φύσις εὐτελεστεράς δοκεῖ μετέχειν ζωῆς διὰ τὸ ἐν τῇ
 παχύτητι τοῦ ὕδατος διαιτῶσθαι· καὶ γὰρ ἀκοῆ παρ' ἐκείνοις
 βαρεῖα, καὶ ὄρωσιν ἀμβλύ, καὶ οὔτε τις μνήμη παρ' ἐκεί- P. 49
 τοις οὔτε φαντασίᾳ οὔτε συνήθους ἐπίγνωσις. ἐπὶ δέ γε τοῖς
 10 χερσαίοις τί χρῆ καὶ λέγειν; αἱ τε γὰρ αἰσθήσεις τετραίνων-
 ται, καὶ ἀκριβεῖς μνήμαι τῶν παρελθόντων ἐν αὐτοῖς. οἶδεν
 τὴν συνήθη φωνὴν ὁ ὄνος, οἶδεν ὁδὸν ἣν πολλάκις ἐβάδισε,
 καὶ πον καὶ ὄδηγός ἐνίοτε ἀποσφαλέντι τῷ ἀνθρώπῳ γίνεται·
 τὸ δὲ ὄξυήχοον τοῦ ζώου οὐδὲν ἄλλο τι λέγεται τῶν χερσαί-
 15 ῶν ἔχειν. τὸ δὲ τῶν καμήλων μνησικάκον καὶ βαρούμηνη διαφο-
 ρὴς πρὸς ὄργην πῶς ἂν τις εἴπῃ; πάλαι ποτὲ πληγεῖσα κά-
 μηλος, μακροῦ χρόνου ταμειυσαμένη τὴν μῆνιν, ἐπειδὴν εὐκαι-
 ρίας λάβηται, τὸ κακὸν ἀντιδίδωσι. τοῦτο καὶ ἐπὶ ἐλέφαντος
 ἱστορούμενον εὐρομεν. ποτὲ γὰρ εἰς ἵπποδρομίαν ἐλέφας B
 20 ἀπαγόμενος καταλλάκτην τινὰ καθήμενον ἐν τῷ μιλίῳ φόνου
 πεποιήκε παρανάλωμα διὰ τῶν ὀδόντων αὐτοῦ, ἀναιδῶς πως
 καὶ ἀτάκτως ὀρμήσας κατ' αὐτοῦ. τὸ δ' αἴτιον ὅτι πρὸ δέκα

8. ὄρασις ἀμβλυκὴ F.

9. οὔτε τοῦ συνήθους?

quae non multo post subsecuta est. nam quia futurum prospiciebat
 deus ut homo per serpentem deciperetur eaque de causa serpens ex-
 secrationi subiiceretur, iccirco terrestres bestias imprecatione fausta
 voluit prius dignari, ne deprehenderetur eadem et imprecatione fausta
 et execratione prosequi, sicut ait vir divinus Anastasius. vide-
 tur autem natura piscium tenui quadam et vili omnino vita frui
 propterea quod in aquae crassitie degant. nam et gravis ac difficilis
 est apud ipsos auditio, et obtusum cernunt. nec recordatio est apud
 ipsos ulla nec imaginatio nec rei consuetae agnitio. at vero de ter-
 restribus quid opus est multa commemorare? sunt his acres sensus
 et rerum praeteritarum recordationes. novit vocem consuetam sibi ac
 familiarem asinus. novit viam quam saepius trivit, ac nonnunquam
 etiam viae dux est homini, qui aberravit. auditus autem acrimonia
 tanta in hoc esse animalis quanta esse in alio nullo terrestrium perhi-
 betur. in camelo quae iniuriarum sit memoria, quae iracundia, quae
 in ira perseveratio, quo pacto quis explicet? si vel olim verberatus
 sit, ira diuturno tempore veluti penu quodam recondita, quam-
 primum se opportunitas obtulerit, vicem refert. de elephanto huius-
 modi quiddam memoriae proditum reperimus. cum in hippodromum

ἐναντιῶν ὁ τοιοῦτος καταλλάκτης σιδήρῳ ἐπληξεν αὐτὸν ἀπα-
γόμενον καὶ τότε εἰς ἵπποδρομίαν διὰ τοῦ αὐτοῦ τόπου. καὶ
τὰ μὲν τοῦ ἐλέφαντος τοιαῦτα· αἱ δὲ παρδάλεις φυσικὴν
τινα ἔχουσι πρὸς τὸν ἄνθρωπον ὀργήν, καὶ περὶνασι μᾶλλον
τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν ἀνθρώπων ἐφάλλεσθαι. ἀλλὰ καὶ ἐν 5
χάρτη ἰδοῦσαι τυπώθεντα ἄνθρωπον, ὡς πού φησιν ὁ μέγας
Βασίλειος, τὸν χάρτην σπαράττουσιν.

C Ἰγανῶς δὲ θαυμάσειεν ἂν τις καὶ τὰ τοῦ λέοντος, τὸ
μοναστικὸν αὐτοῦ τῆς ζωῆς, τὸ ἀκοινωνήτον πρὸς τὸ ὁμόφυ-
λον. οἷον γὰρ τις τύραννος τῶν ἀλόγων διὰ τὴν ἐκ φύσεως 10
ὑπεροψίαν τὴν πρὸς τοὺς πολλοὺς ὁμοτιμίαν οὐ καταδέχεται,
ὥστε οὐδὲ χθεσινήν τροφήν προσίεται. ᾧ καὶ τηλικαῦτα ὄρ-
γανα ἢ φύσις ἐνέθηκεν ὥστε πολλὰ τῶν ζώων ὑπερβάλλοντα
τῇ ταχύτητι μόνῃ πολλὰκις ἄλίσκεται τῷ βρογχίματι. καὶ
τοῦτο Δαβὶδ ὁ προφήτης ὑπεμφαίνειν λέγων, „ὁ λέων ἐνδρεύ- 15
ει ἐν ἀποκρύφῳ.” αἴφνης γὰρ ἐκπηδήσας ἐκείθεν καὶ μέγα
D βοήσας τὰ παροδύοντα τῶν ζώων ἵστασθαι ποιεῖ, καὶ οὕτως
ἐσθίει κατάλαμβάνων αὐτά. καλῶς οὖν ὁ προφήτης ἔλεγε
„σκύμνοι ὠρνόμενοι” καὶ τὰ λοιπά.

Οὐ τοσοῦτον δὲ ἡμεῖς οἱ λόγῳ τετιμημένοι, ὅσον αὐτὰ το
δῆπου τὰ ἄλογα ζῶα τὴν οἰκειάν οἶδασι σωτηρίαν, καὶ ὄθεν

deduceretur elephas, quendam magistrum ferarum et cicuratorem in
miliario sedentem interfecit, immaniter adversus illum cum dentibus
suis irruens. eius rei causa erat, quod is ante totos decem annos
elephantum ferro percusserat, cum id temporis per eundem locum
ad hippodromum deduceretur. pardales naturalem quandam adversus
homines iram fovent, ac plerumque consueverunt in oculos hominum
insillire. quin pictos etiam in chartis lacerant.

Leonis quoque mores et indolem non abs re quis admiretur,
nimirum vitam eius solitariam et abhorrentem a sui generis ani-
malium societate naturam. nam cum sit quasi quidem brutorum ty-
rannus et rex, pari esse cum caeteris honore dignitateque recu-
sat propter quandam inditam. ipsi a natura superbiam, consimiliter
cibum hesternum non sumit. eidem instrumenta vocis tanta natura
dedit, ut cum animalia pleraque velocitate superet, solo saepe numero
semet rugitu suo prodat. indicare hoc ipsum vates etiam Davides
voluit (Psalm. 10 9) hisce verbis „tanquam leo abditis in locis insi-
diatur.” nam ex iis repente prosiliens, magno clamore sublato, ani-
malia praetereuntia sistit et hoc modo capta devorat. itaque prae-
clare vates ait (Psalm. 103 21) „catuli leonini rugientes, ut praedam
faciant.”

Neque vero nos homines, quanquam rationis beneficio sumus or-

ἀντὶς παθαινομένοις ἡ ὑγεία προσγίνεται. ἄρκτος γὰρ πολ-
 λάκις βαρυτάταις κατατροφθεῖσα πληγαῖς ἑαυτὴν ἰατρῆν,
 τῷ φλόμῳ τούτῳ ξηρὰν τὴν φύσιν ἔχοντι τὰς ὠτειλάς παρ-
 βύουσα. ἰδοὺς δ' ἂν καὶ ἀλώπεκα τῷ διακρίῳ τῆς πίτουρ
 5 ἑαυτὴν ἰατρῆν οὖσαν. χελώνη δὲ σαρκῶν ἐχίδνης ἐμφορηθεῖ-
 σα διὰ τῆς ὀριγάνου ἀντιπαθείας φεύγει τὴν βλάβην τοῦ ἰο-
 10 βόλου. καὶ ὄφις τὴν ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς βλάβην ἐξιᾶται βο-
 σκηθεὶς μάλαθρα. οἶδε δὲ καὶ ὁ ἔλαφος, καθὰ φησιν Αἰλια-
 ρός, θεραπεύειν ἑαυτὸν ἄνθει τινί, ἐάν ποτε ὑπὸ τοῦ βέλου
 15 τρωθῆ. οἶδε δὲ καὶ κάμηλος κεκαυμένους γυμνοὺς ἔξεμεν,
 εἰ φύλλων ὑγρῶν ἐφάψοιτο θρόος. ἀλλὰ καὶ κύων οὐκ ἄγνοε
 γολῆς μελιίνης χλωρῶν ἄγρωστιν εἶναι καθάρσιον. ἀλλὰ καὶ
 τράγοι τὴν ἀσκαμωνίαν τῆς ἀπεψίας ἀλεξητήριον οἶδουσι. καὶ
 20 κάρδαλις λύθρον αἰγὸς ἀγρίου σωτήριον οἶεται. καὶ πτηνός
 15 ἰέραξ τὸν ὄπὸν τῶν πιχθοφύλλων θριδακίων ὀπτικὸν ἀχλύος V. 3y
 ἐπίσταται φάρμακον. καὶ κύνοι δὲ βατράχους ἐσθιόντες τοῦ
 λυκούντος ἀπαλλαγὴν εὐρίσκουσι. φεύγουσι καὶ γῶπες καὶ Β
 κύνταροι τὴν τῶν ῥόδων ὄσμη. ἀλλὰ καὶ ὄφις ὁ Λιβυκός
 ἀποστρέφεται πηγῶν· ψυχρὰν γὰρ καὶ ξηρὰν καὶ νευρώδη
 20 τὴν φύσιν κληρωσάμενος ὑπὸ τοῦ ξηροτάτου ὄντος λειποψυ-
 χεῖν ἀναγκάζεται, ὥσπερ ὑπὸ κραιπάλης τινὸς καὶ σκοτοδι-
 νίας ταῖς ὑπερβολαῖς τῆς ξηρότητος ἀπονεκρούμενος. φεύγει

nati, tam egregie nobis consulere possumus quam ipsa bruta anima-
 lia rationes se conservandi norunt, et unde male adfectis sanitas re-
 paretur. ursus enim saepenumero gra-
 vissimis vulneribus adfectus sibi ipse medicinam facit, dum verbasco
 naturalem siccitatem habente vulnera obstruit. etiam vulpem lacryma
 pinus se ipsam curantem videre est. testudo vipere carnibus satiata
 per contrariam origani vim, quominus a re venenosa laedatur, effi-
 cit. serpens oculos laesos sanitati restituit, malathris pastus. novit et
 cervus, quemadmodum Aelianus tradit, seipsum flore quodam cura-
 re, si quando telo laesus est. camelus humores perustos evomere no-
 vit, contactis humidis quercus foliis. nec canis ignorat viride gramen
 nigrae bilis expurgandae vim habere. hirci scamoniā cruditatis re-
 medium esse sciunt. pardalis cruorem caprae silvestris sibi salutarem
 existimat. accipiter volucris succum lactucarum, quarum folia sunt
 amara, caligantium oculorum scit esse remedium. cygni ranas devoran-
 tes, adfectione quadam sibi molesta sese liberant. vultures et scara-
 baei rosarum odorem fugiunt. serpens Libycus rutam aversatur: nam
 quem natura frigidus, siccus, nervosus sit: per hanc herbam, quae
 siccandi vim habet maximam, necessario velut exanimatur: tanquam
 si per crapulam quandam et vertiginem ob siccitatis vim nimiam ex-

τοῖν δ' ὄφιν τὸ πῆγανον ἐντεῦθεν, καθὰ δῆπου καὶ τὸν χειμῶνα διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ψυχρότητος.

Οὕτω μὲν οὖν τὰ ζῶα πάντα φυσικῶς οἶδε τό τε σωτήριον τό τε ὀλέθριον. αἱ δὲ παρ' αὐτοῖς προγνώσεις τῆς περὶ τὸν ἀέρα μεταβολῆς ποῖαν οὐχὶ σύνεσιν λογικὴν ἀποκρύπτουσιν; ὅπου γε τὸ μὲν πρόβατον χειμῶνος προϊόντος λάβρως ἐπεμβύλλεται τῇ τροφῇ ὥσπερ ἐπισιτιζόμενον πρὸς τὴν μέλλουσαν ἐνδεῖαν. ἤδη δὲ τις τῶν φιλοπόνων καὶ τὸν χειραῖον ἐχόνον ἐτήρησε διπλᾶς ἀναπνοᾶς τῇ ἑαυτοῦ καταδύσει μηχανησάμενον, καὶ μέλλοντος βορέου πνεῖν ἀποφράσσοντα τὴν ἀρκτιῶν, νότου δὲ πάλιν μεταβάλλοντος εἰς τὴν προσάρκτιον μεταβαίνοντα.

Ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν αἰσθητηρίων περιουσίαν μεγάλην παρὰ τοῖς ζῴοις ἴδοι τις ἄν. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν Δάρνειός ἐν μυρίοις προβάτοις τῶν σηκῶν ἐξαλλόμενος τὴν τε ἰσχυροῖν καὶ φωνὴν τὴν τῆς μητρὸς ἐπέγνω καὶ πρὸς ἐκείνην ἠπειγέτο, καὶ ταῦτα πολλὰ παραδραμῶν οὐδατα βαρυνόμενα. ἔστι καὶ γὰρ παρ' αὐτοῖς αἰσθησις τῆς ἡμετέρας καταλήψεως ὄξυτέρα, καθ' ἣν ἐκάστῳ πάρεστι τοῦ οἰκείου διάγνωσις. οὐπω οἱ ὀδόντες τῷ σκύλακι, καὶ ὅμως διὰ τοῦ στόματος 20 ἀμύνεται τὸν λυπήσαντα. οὐπω τὰ κέρατα τῷ μόσχῳ, καὶ

16. τὴν μητέρας P.

tingueretur. hac de causa serpens sic rutam fugit ac vitat, sicut et hiemem, propter nimium scilicet frigus.

Sic igitur animalia cuncta quid salutare sit ipsis, quid exitiale, cognitum habent. iam quae sunt apud ea rerum futurarum praesagia, verbi gratia, de aëris mutatione: (quam obsecro prudentiam rationalem quoque non obscurant? ovis adventante hieme parce nutrimento vescitur, quasi quandam sibi commeatus copiam pro secutura inopia comparans.) quin etiam homines industrii terrestrem echinum sive erinaceum respiraciones sibi geminas excogitare suis in lustris observarunt. quod si spiraturus est aquilo, partem aquilonalem obstruit: quod si vento mutato flat auster, ad foramen obversum aquiloni se confert.

Etiam sentiendi organorum in animalibus excellentiam quandam cernere licet: absque quo foret, agnus inter oves innumeras caulis inclusas exsiliens, colorem vocemque matris haud agnosceret, nec ad eam se studiose conferret, praesertim cum ubera multa valde distenta gravataque praetereat. nimirum est in eis sensus acrior, quam nos existimemus: quo ipso quaelibet ab alienis sua dignoscunt. necdum catulus dentes habet, ac nihilominus se laedentem ore vicissim ulciscitur. necdum cornua vitulus habet, ac nihilominus quo loco ipsi arma sint proditura novit. quomobrem praeclare dixit Hippo-

ἴδτε ποῦ τὰ ὄπλα αὐτῶ ἐκφυήσεται. καλῶς οὖν ὁ Ἰπποκράτης ἔλεγε „φύσεις ζῶων ἀδίδακτοι.“

Τὸ δὲ τοῦ κυνὸς μνημονευτικὸν τίνα τῶν πρὸς τοὺς εὐεργέτας ἀχαρίστων οὐ καταισχύνει; ὅπου γὰρ καὶ φονευθεῖσι P. 5. 5 δεσπόταις κατ' ἐρημίαν πολλοὶ τῶν κυνῶν ἐπαποθανόντες μνημονεύονται. ἤδη δὲ τινες ἐπὶ θερμῶ τῷ πάθει καὶ ὀδηγοὶ τοῖς ἐκζητοῦσι τοὺς φονέας ἐγένοντο, καὶ ὑπὸ δίκην ἀχθῆναι τοὺς κακούργους ἐποίησαν. κύων γὰρ τις ἐν πυνδοχείῳ τὸν φονέα ἰδὼν τοῦ κυρίου αὐτοῦ, κἀντεῦθεν ἀκρα- 10 τεῖ κατ' αὐτοῦ χρησάμενος ὕλακῆ, οὐκ ἀγαθὴν ὑποψίαν ἔδωκε τοῖς περὶ αὐτοῦ, ἐφ' ᾧ καὶ εἰς κρίσιν αὐτὸν ἀχθέντα ὡς κακοῦργον ἐκόλασαν.

Ἄλλ' ὅρα σοφίαν Θεοῦ, πῶς τοῖς σαρκοφάγοις ζῴοις ὄξει τοὺς ὀδόντας ἐνήρμοσε· τοιούτων γὰρ χρεία ἦν αὐτοῖς 15 πρὸς τὸ τῆς τροφῆς εἶδος. ἃ δὲ ἐξ ἡμισεῖας ὤπλισται τοῖς Β ὀδοῦσι, πολλαῖς καὶ ποικίλαις ἀποθήκαις τῶν τροφῶν παρεσκεύασε· διὰ γὰρ τὸ παρὰ τὴν πρώτην μὴ ἀρκούντως καταλείπνεσθαι τὴν τροφήν, ἔδωκεν αὐτοῖς τὸ καταποθὲν πάλιν ἀναπεμπάζεσθαι, ὥστε καταλεανθὲν τῷ μηρυσισμῷ προσ- 20 οικειοῦσθαι τῷ τρεφομένῳ.

Ἄλλὰ καὶ τοῖς ὄπλοις αὐτοῖς τὰ ζῶα πρὸς ἄλληλα διενήνοχε. κατὰ τὰ ἦδη γὰρ τῶν ψυχῶν, καθὰ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης

crates: animalium natura nihil habet a doctrina, velut adscititium.

Canis autem in reminiscendo quemvis hominem erga bene de se meritis ingratus pudore non adficit? quando canes non paucos una cum heris suis in solitudine caesis occubuisse, litterarum monumentis proditur. quinetiam aliqui recenti adhuc facinore quaerentibus homicidas se duces itineris prae-buerunt, utque facinorosi homines et improbi ad supplicia pertraherentur, effecerunt. accidit enim aliquando, ut canis in diversorio quodam eo conspecto, qui herum ipsius interemerat, adversus ipsum perpetuo latrans, suspicionem de homine sinistram moveret. quamobrem is ad tribunal deductus, habita quaestione ceu reus facinoris morte multatus est.

Adspice vero mihi dei sapientiam. carnivorus animalibus dentes acutos dedit, quod talibus eis opus esset, pro nutrimenti ratione, quo alerentur. quae vero dimidia ex parte dentibus armata et instructa sunt, iis multas atque varias nutrimentorum velut apothecas et conditoria paravit. nam cum ab initio nutrimentum non satis comminuatur, hoc eis dedit, ut quod deglutiverunt, rursum egerant sursum, quo per ruminationem mollificatum, in usum nutriendi animalis cedat.

Etiā armis ipsis inter se differunt animalia. nam pro indole ac

Glycas.

V. 40 φησί, δίδωσιν ὁ θεὸς καὶ τὰς τοῦ σώματος διαπλάσεις τε καὶ ἐνεργείας. οἷον τί λέγω; τῷ λαγωῷ καὶ τῷ ἐλάφῳ δειλοῦς οὖσι κατὰ ψυχὴν δρόμον ἔδωκεν, ἵνα τὰς τῶν κυνηγούτων χεῖρας ἐκφεύγῃσι. τῷ χοίρῳ θυμῶδει καὶ πολεμιστῇ ὄντι τοὺς χαυλιόδοντας, τῷ ταύρῳ κέρασ χαρίζεται, καὶ τῷ 5 λέοντι ὀδόντας καὶ ὄνυχας. καὶ οὕτω μὲν τὰ πάντα προσφόρως καθώπλισε, τὸν δὲ ἄνθρωπον γυμνὸν εἰς τὸν βίον παραγαγὼν τῇ περιουσίᾳ τοῦ λόγου παρεμυθήσατο· ἐν γὰρ τῷ λόγῳ τὸ πάντων ἄρχειν αὐτῷ πρόσεστι. διὰ λόγου τὰ πτηνὰ ἐξ ἀέρος κατάγει, τοὺς ἰχθύας ἐξ ὕδατων ἀνέλκει. διὰ 10 λόγου τὰ πάντα ποιεῖ ὅσα πρὸς σύστασιν τῆς ζωῆς αὐτοῦ, οἰκίας ἄμφια περιβολὴν ὄπλον, καὶ ὅσα τοιαῦτα. κατὰ τοῦτο καὶ χεῖρας αὐτῷ δέδωκεν ὁ θεός, ὡς ἐντεῦθεν ἀκολύτως τὸν προσόντα λόγον αὐτῷ πάντα πράττειν ὅσα καὶ βούλεται. ταύτῃ τοι καὶ ὁ μέγας Βασιλεῖος ἐν τῇ εἰς τὸν προφήτην 15 Ἡσαΐαν ἐρμηνείᾳ περὶ τούτων οὕτω φησί „τοῖς μὲν ἀλόγοις εὐκόλον δέδωκε τὴν πρὸς τὸ ζῆν ἀφορμὴν, τροφὰς αὐτομάτους καὶ σκέπην αὐτοφυᾶ, καὶ τὰ τῶν τριχῶν καὶ πτερῶν ἐνδύματα ἢ πάντα οἰκονομοῦσα δύναμις ἐχαρίσατο· τὸν δὲ ἄνθρωπον γυμνὸν παραγαγοῦσα λόγον ἔδωκεν ἀντὶ πάντων 20 αὐτῷ, δι' οὗ αἱ ποριστικαὶ συνεστήσαντο τέχνηαι, οἰκοδομητικὴ ὄφαντικὴ καὶ αἱ λοιπαί, τὸ τοῖς σώμασι δέον ἀναπλη-

5. post χαυλιόδοντας P καὶ οὕτω μὲν τὰ πάντα. 6. οὕτω μὲν τὰ deerant.

moribus animorum, quemadmodum et Aristoteles scripsit, corporibus quoque tum figuras, tum operationes deus concedit. eius rei haec exempla sunt. lepori et cervo, qui animo formidolosi sunt, currendi facultatem dedit, ut venatorum manus effugiant. apro, qui et animosus, et admodum pugnax est, dentes exertos ac prominentes dedit. cornua tauro, leoni dentes et ungues largitur. omnia denique armis idoneis instruxit. solum hominem nudum in vitam productum rationis excellentia consolatur. nam cum ratione coniunctum est in res universas imperium. per rationem homo volucres ex aëre deducit, pisces ex aquis extrahit; per rationem reliqua perficit omnia, quaecumque sunt ad vitae conservationem ipsi necessaria, vestes armaturam aliaque talia. propterea manus etiam dedit ei deus, ut earum operatio quicquid vellet absque ullo impedimento efficeret. deserit de his Basilius in enarratione sua vatis Esaiæ verbis huiusmodi. „brutis deus vivendi rationem facilem dedit, alimenta ultro oblata, tectum nativum, pilorum atque pennarum indumenta eisdem potestas illa, quae cunctorum est gubernatrix, largitur. homini, quem nudum creavit, omnium loco rationem tribuit, a qua rerum parandarum artes sunt profectae, ut ea quae extruit aedes, ut textura,

ρούσης τῆς ψυχῆς τῆ περιουσίᾳ τοῦ λόγου." εἶχε μὲν οὖν συνυ- P. 5a
 πογεννηθῆναι τῷ ἀνθρώπῳ τὰ πάντα μετὰ καὶ τοῦ λόγου αὐτοῦ
 κατὰ πλείονα φιλοτιμίαν. ἀλλ' οὐμενοῦν ἢ τοῦ λόγου χάρις
 ἐντεῦθεν ἐδείκνυτο. ἀνάγκης γὰρ μὴ οὔσης τίτι ἂν ἢ αὐτοῦ
 5 ἐνέργεια διαδήλος γέγονε; κατὰ τοῦτο δὲ παρὰ τοῖς ἀλόγοις
 ζώοις καὶ αἰσθήσει, ἅτε λόγου μὴ ὄντος, τετράνωνται· τὸ
 γὰρ ἐλλεῖπον τοῦ λόγου τῆ περιουσίᾳ τῶν αἰσθήσεων πανσό-
 φως ὁ τῶν ὑπάντων παρεμυθήσατο πρῶτανις.

Ἄλλ' ὄρα κὰν τοῦτοις τὴν κηδεμονίαν τοῦ Θεοῦ. μα-
 10 κρὸς ὁ τραχῆλος τῆς καμήλου τίνος ἐνεκεν; ἵνα τοῖς ποσὶν
 ἐξισάζηται, καὶ ἐφικνῆται τῆς βοτάνης ἐξ ἧς ἀποζῆ. ὅσα δὲ B
 τῶν ζώων οὐκ ἀπὸ τῆς πόας τὴν ζωὴν ἔχει, οὐδὲ πρὸς γῆν
 κυπτάζειν καταναγκάζεται ἅτε δὴ σαρκοβόρα ὄντα, βραχὺν
 καὶ τοῖς ὤμοις ἐνδεδυκότα ἔσχε τὸν τραχῆλον. διὰ τοῦτο καὶ
 15 ἢ προνομαία δεδώρηται τῷ ἐλέφαντι, τὴν βρωσὶν καὶ πόσιν
 ἀντὶ τοῦ τραχῆλου κομιζουσα. ἐπεὶ δὲ εἰς ἔκκληξιν τῶν
 ὀρώωντων τὸ σῶμα αὐτοῦ καὶ πᾶν μέγα ἐσκεύαστο, δι' αὐτὸ
 τοῦτο καὶ ἀδιάρθρωτοι αὐτοῦ οἱ πόδες καθάπερ τινὲς κίονες
 τὸ βῆρος ὑποστηρίζοντες· εἰ γὰρ χαῦνα αὐτῷ καὶ δίνυρα
 20 ὑπέεθῃ τὰ κῶλα, συνεχεῖς ἂν ἐγένοντο τῶν ἄρθρων αἱ ἐκ-
 τροπαί. ἀλλὰ καὶ τριακόσια ἔτη ἰστοροῦσιν τινες βιοῦν τὸν
 ἐλέφαντα. οὐ μᾶλλον δέ, φησὶν, ἄγαμαι τὸν ἐλέφαντα τοῦ C

ut caeterae, supplente nimirum animo per rationis excellentiam quod corporibus deest." potuisset quidem homini nascenti etiam praeter rationem alia tribuere omnia, verum hoc modo rationis gratia beneficiumque non eluxisset. nam si nihil ei necessarium foret, quanam re vis eius declarata fuisset? eadem de causa brutis animalibus dati sunt sensus acriores, uti quae ratione carerent. sapienter enim gubernator ille universitatis huius defectum et inopiam rationis sensuum acrimonia praestantiaque compensavit.

Hic etiam in rebus curam providentiamque dei considerato. longum camelus collum habet. quamobrem? ut pedes aequaret, atque pertingere posset ad herbas quibus victitat. quaecunque vero animalia victum e terra non habent, nec ad terram caput demittere coguntur uti quae carnibus vescuntur, breve collum et intra humeros velut abditum habent. propterea proboscis elephantum data est, quae colli loco cibum atque potum ei subministrat. quia vero corpus eius comparatum ad spectantium admirationem et ingens admodum est, iccirco pedes etiam ipsius carent articulis, quasi pondus quoddam sustinentes: nam si mollibus et humidis membris inniteretur, nunquam non articuli laxarentur. tradunt etiam nonnulli, CCC totos annos elephantum vivere. neque vero magis, inquit idem Basilius, ele-

μεγέθους ἔνεκεν, καὶ τὸν μῦν, ὅτι φοβερός ἐστι τῷ ἐλέφαν-
 τι, ὥσπερ δὴ καὶ τὸ λεπτότατον ἄγαμαι τοῦ σκορπίου κέν-
 τρον πῶς ἐκόιλανεν ὥσπερ αὐτὸν ὁ τεχνίτης, ὥστε δι' αὐ-
 τοῦ τὸν ἰὸν τοῖς τρωθεῖσιν ἐνίεσθαι. ἀλλὰ καὶ τὸν ἐλέφαν-
 τα μὴ πρότερον πίνειν λέγουσιν, ἐὰν μὴ θολώσῃ τῇ προνο-
 5 μαίᾳ τὰ νάματα. τίνας ἔνεκεν; ὅτι μορμολύττεται σκιὰν
 ἐλέφας ἐν ὕδατι τὴν ἑαυτοῦ θεώμενος. διὸ καὶ τοὺς Ἰνδοὺς
 ἐπιτηρεῖν ἀσέληνον νύκτα φασίν, ὁπηνίκα διαπορθημένουσι
 τουτὶ δι' ὑδάτων τὸ ζῶον. καὶ τούτου χάριν ὑποθολοῦσι τῇ
 D προνομαίᾳ τὰ νάματα πίνοντες. ἔτι καὶ τοῦτο πρόσσεσι θαν- 10
 μαστὸν τοῖς ἐλέφασιν. τὸν γὰρ Ἰνδὸν ποταμὸν ἔστιν ὅτε δια-
 V. 41 περαιούμενοι οὐχ ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε τὴν ἐκεῖσε ποιοῦνται
 διάβασιν, ἀλλ' ὁ μικρότατος πάντων τῆς περαιώσεως πρῶτος
 ἀπάρχεται, μετὰ τοῦτον ὁ μείζων αὐτοῦ, ἔπειτα καὶ ὁ ἀμφο-
 15 τέρων ἐπέκεινα. καὶ καθεξῆς ὡσαύτως τῇ τοιαύτῃ τάξει 15
 χρώμενοι τὸν ποταμὸν ἀκωλύτως διέρχονται. ἐὰν γὰρ οἱ
 μείζους τῆς πορείας ἀπήρχοντο, τάχα ἂν τῇ βαθύτητι τῶν
 ποδῶν βόθρου ἐπ' αὐτῆς τῆς ἰλῦος ἐργαζόμενοι προσδεύειν
 οὐκέτι συνεχώρουν τοὺς τὸ σῶμα σμικρότατον φέροντας, μᾶλ-
 λον μὲν οὖν καὶ τῷ τοῦ ποταμοῦ τέλματι κατηνύκαζον τοὺς 20
 τοιούτους ἀποπνίγεσθαι. τὸ δὲ τὸν ἐλέφαντα μὴ ἄλλως πως
 εἰς συνδουασμὸν ἔρχεσθαι, καθά φασιν οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα
 P. 53 δεινοί, εἰ μὴ τοῦ μανδραγόρου γεύσαιτο (οὐδὲ γὰρ ἐπιθυ-

1. καὶ| ἤ?

phantum ob eius magnitudinem admiror quam murem ex eo, quod
 terrori sit elephanto? quemadmodum et minutissimum scorpii stimu-
 lum mirari soleo, quo scilicet pacto rerum artifex eum exenteraverit
 instar cuiusdam tibiae, ut per ipsum vulneratis virus immitatur. per-
 hibent item non prius elephantum bibere quam aquas proboscide turba-
 verit. quamobrem istuc? quia suam ipsius umbram in aqua conspiciens
 expavescit. propterea ferunt Indos observare noctem expertem lunae,
 quoties animal hoc aquas traicere volunt. haec aquae turbationis est
 causa. praeterea meretur hoc etiam in elephantis admirationem. quo-
 ties Indorum amnem traicere volunt, non simpliciter ac fortuito transe-
 eunt: sed minimus omnium traicionem primus inchoat; deinde se-
 quitur alius hoc maior, hinc rursum alius utroque maior; et sic
 deinceps eodem utentes ordine per fluvium citra impedimentum ali-
 quod transeunt. nam si grandiores in transeundo primi forent, for-
 tasse pedum gravitate foveas in limo efficientes, quominus transire
 minores possent, impedirent, adeoque cogentur hi fluminis in coeno
 suffocari. nec ad Venerem elephantus accedit, quemadmodum harum
 rerum periti tradunt, nisi mandragoram degustet. nam prius quam hoc

μία μίξεως πρότερον κείται, ἐφ' ᾧ ἡ θήλεια λαβοῦσα μανδραγόραν καὶ φαγοῦσα δίδωσι καὶ τῷ ἄρρени, καὶ οὕτω πρὸς μίξιν ἔρχονται) φανερώς εἰς τοὺς πρωτοπλάστους ἀνάγεται· κακῆνοι γὰρ πρὸ μὲν τῆς τοῦ φητοῦ γεύσεως ἰσάγγελον βίον 5 εἶχον, μετὰ δὲ τὴν τοῦ ξύλου γεῦσιν καὶ τῆς παρακοῆς εἰσαχθείσης ἔγνω Ἄδὰμ Ἐῦαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔτεκε τὸν Κάιν.

Περὶ δὲ τοῦ μυρμηκολέοντος τί χρὴ καὶ λέγειν; γέγραπται γὰρ ἐν τῷ Ἰωβ „μυρμηκολέων ἀπώλετο διὰ τὸ μὴ ἔχειν 10 βορᾶν.” ὁ μυρμηκολέων ζῶν τί ἐστὶν ἐκ μύρμηκος μὲν καὶ λέοντος τικτόμενον, εὐθέως δὲ τελευτῶν διὰ τὸ μὴ εὐρίσκειν Β τροφήν κατάλληλον· ὡς μὲν γὰρ λέων κρέατα ἐπιζητεῖ, ὡς δὲ μύρμηξ πάλιν σίτον, καὶ διὰ τοῦτο εὐχερῶς ἀπόλλυται. ταῦτα δὲ πάντως εἰς αὐτὸν ἀνάγεται τὸν διάβολον, ὅστις 15 ἀπὸ μικροῦ μὲν ἄρχεται, εἰς μεγάλα δὲ κατανατᾷ. ἐφ' ᾧ καὶ τις τῶν πατέρων ἔλεγε „τὰ μικρὰ τῶν ἀμαρτημάτων ἐτελιζέειν οἶδεν ὁ διάβολος· ἄλλως γὰρ ἐπὶ μεῖζον κακὸν ἀγαγεῖν σε οὐ δύναται.” ὅθεν ἀπόλλυται καὶ οὗτος, καὶ οἶον εἶπεῖν θνήσκει κατὰ τὸν μυρμηκολέοντα, μὴ τροφήν εὐρίσκων 20 παρ' ἡμῶν καὶ ἀνάπαυσιν.

Ὁ μέντοι ἑλέσθαι πίπτων ἐγεῖρθῆναι οὐ δύναται διὰ τὸ C μὴ ἔχειν ἀρμογὰς πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ. ἀλλὰ καὶ μονοτόκα

4. ἰσάγγελον β. εἶχον] ἀνώτεροι ἐπιθυμιῶν ἴσαν F.

fiat, nullam coitus libidinem experitur. quapropter femina sumptam mandragoram comedit eandemque mari porrigit, et hoc pacto ad consuetudinem Veneream accedunt. hoc autem manifesto referri ad homines illos primum conditos debet: nam et illi ante ligni vetiti degustationem libidinibus superiores erant. verum post eam cum Eva rem Adamus habuit, eaque Cainum peperit.

Quid de myrmecoleonte sive fornicario leone dicemus? in Iobi libro perscriptum est „myrmecoleon perit, quod escam non haberet.” est myrmecoleon animal quoddam, quod e. fornicaria leoneque gignitur, sed mox vivendi finem facit propterea quod cibum sibi convenientem non inveniatur: nam ut leo, carnes expetit, ut fornicaria, frumentum; iccirco facili momento extinguitur. haec autem transferri omnino ad diabolum possunt, qui ab exigua re primum exorsus ad magna progreditur. ideo quidam ex patribus dixit „exigua delicta novit extenuare diabolus: nam caeteroquin ad maiora perducere te non posset.” itaque perit et ipse ac myrmecoleontis instar emoritur, cum apud nos alimenti nihil, nihil requietis invenit.

Quodsi cadat elephantus, surgere propterea non potest quod pedes ipsius nullas iuncturas habeant, et fetum haec animalia tantum

ταῦτα δὴ τὰ σώματα τὰ μέγιστα φέροντα. ἔδει μὲν δι' αὐτὸ τοῦτο πολύτοκα μᾶλλον εἶναι, ἐλέφαντα λέγω καὶ ἵππον καὶ κάμηλον· ἀλλὰ δαπαναμένης τῆς τροφῆς εἰς τὴν τοῦ σώματος αὐξησιν πλήθος ἐμβρύων θρέψαι οὐ δύναται. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως, τοὺς δὲ λαγούς φασὶ τὰ μὲν τῶν ἐγγόνων 5 ὠδῖναι, τὰ δὲ τετοκέσθαι, ἔνια δὲ ἡμιτελῆ φέρεσθαι τῇ γαστρὶ. τὸ δὲ αἴτιον ὅτι γονιμοτάτη τῶν λαγῶν ἡ φύσις καθέστηκεν· ὅρα γὰρ ὅτι λαγοῦ πιτύα γυναικὶ ἐντεθειμένη ἄ παιδί ἐγκύμονα ταύτην θάττον ἐποίησε, καὶ παῖδα ὑπομάζιον στειρὰ χαρίζεται. ἡ τοίνυν σύλληψις οὐκ ἔστιν ἐν λα- 10 γοῦς ὠρισμένη, ἀλλ' ἐτι κυοφορουμένων τῶν ἐγγόνων ἐπισύλληψις αὐτοῖς ἐγγίνεται. οὐκοῦν ἂ μὲν τέτοκεν ὁ λαγὸς τῶν ἐγγόνων, ἂ δὲ ὠδῖναι, ἂ δὲ ἡμιτελῆ ἐπιφέρει τῇ γαστρὶ· ταῦτα γὰρ ἡ ἐπισύλληψις ἔξ ἀνάγκης ποιεῖ. κατὰ τοῦτο δὲ καὶ δασύπους ὁ λαγὸς, καθά φησιν ὁ Ἀριστοτέ- 15 λης, ὡς πλήρης περιττωμάτων ὢν· ἡ γὰρ δασύτης σημεῖον πλήθους περιττώματος. ὅθεν καὶ ἐπικυύσκειται τοῦτο τὸ ζῷ- P. 54 ον, διὸ καὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ δασεῖς ἀφροδισιαστικοὶ καὶ πολὺσπερμοὶ μᾶλλον εἰσι τῶν λείων. καὶ οὗτοι μὲν οὕτως, ὁ δὲ Αἰλιανὸς παράδοξόν τι καὶ λίαν διεξιει περὶ τοῦ λα- 20 γοῦ· τὸ γὰρ ἐκ τούτου γεννώμενον ἐμβρυον ἐντὸς ἐπιφέ-

6. ὠδῖναι?

unicum edunt ob maximi corporis molem. debebant quidem hac ipsa de causa, quod magna sint, potius complures fetus simul edere (loquor autem de elephanto, equo, camelo): verum quia nutrimentum ad corporis amplificationem absumitur, fetus in utero multos alere nequeunt, ac de his quidem hoc modo dictum esto. caeterum lepores aiunt fetus alios in lucem edere, alios paulo prius edidisse, alios necdum absolutos utero gestare. eius rei causa est, quod leporum natura longe sit secundissima. ecce enim lac leporinum mulieri non secundae impositum celeriter conceptionem adiuvat, et feminae sterili donat infantem, quem uberibus lactet. non est igitur in leporibus conceptio certo definita tempore, sed dum adhuc uterum gerunt, altera fit rursus conceptio. qua de causa lepus, ut dictum est, alioa quidem fetus iam edidit, alios parturiendo profert, alios utero gestat semiperfectos. nam id necessario conceptionem, quae alia fit mox post aliam, sequitur. iccirco lepus etiam pedes hirsutos habet, quemadmodum Aristoteles ait, ut qui superflui sit humoris plenus: nam hirsuties istaec ingentis superfluitatis est argumentum. hinc animalis huius superfetatio. eadem de causa fit ut homines hirsuti caeteros laeviores tum Venere tum seminis copia superent. et haec quidem ab his tradita sunt. caeterum Aelianus valde novum et innaturalium quiddam de lepore commemorat: nam qui ex eo nascitur fetus,

ρει ἕτερον ἔμβρυον. ὡσαύτως λέγουσι τὸν τε λαγῶν καὶ τὴν ἕαιναν ἀρρενόθηλον γίνεσθαι. ἀλλὰ καὶ δειλὸς ὁ λαγῶς. τίνας ἔνεκεν; ὅτι μεγίστην ἔχει καρδίαν, ὡσπερ δὴ ἔλαφος μῦς ἕαινα ὄνος πάρδουλις γαλῆ, καὶ ἀπλῶς πάνθ' ὅσα φανερωῶς εἰσι δειλὰ ἢ διὰ φόβον κακοῖργα. μεγίστων γὰρ ἐν αὐτοῖς τῶν καρδιῶν οὐσῶν διαχέεται τὸ πῦρ καὶ οὐ συν-
 ἦκται· ἐφ' ᾧ καὶ τυγχάνει δειλά. τὰ μέντοι μικρὰν ἔχοντα τὴν καρδίαν συνηγμένον ἐξ ἀνάγκης τὸ ἔμφυτον ἔχοντα πῦρ· ἐφ' ᾧ καὶ πρὸς μάχην ὑπάρχει τὰ τοιαῦτα ὀξύ-
 10 ροπα.

Γίνωσκε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι διετῆς ὁ τῶν ἐλεφάντων τόκος. τίνας ἔνεκεν; ὅτι τὰ μείζονα κηήματα πλείονος χρόνου δεῖται πρὸς τελείωσιν· τὰ μὲν γὰρ δεκάμηνα, τὰ δὲ ἐνιαύσια, καθάπερ ἐπὶ ἵππων. κατὰ τοῦτο τοίνυν πολυχρό-
 15 νιός ἐστι καὶ ὁ τῶν ἐλεφάντων τόκος. διετῆς γὰρ ἡ κήσις αὐτῶν διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ μεγέθους, ὡς Ἀριστοτέλης φησίν.

Ἡ ἔλαφος ἀποβαλοῦσα τὰ κέρατα κρύπτεται, αἰδουμένη C ὡσπερ διὰ τὴν ἐκείνων γύμνωσιν. ἐπὶ δὲ ταῦτα εἰς αὐξή-
 20 σιν ἔλθῃ, παρησιάζεται πάλιν καθὰ καὶ πρότερον. οὕτω καὶ ὁ δίκαιος ἐκτραπείς ὀπωσθήποτε τοῦ καθήκοντος καὶ τῶν ἀρετῶν γυμνωθείς κρύπτεται ἀπὸ θεοῦ, καθάπερ ποτὲ Ἀδάμ

8. ἔχοντα] ἔχει?

cum dicit intra se fetus alium gerere. itidem aiunt leporem et hyaenam alternis vicibus tam marem quam feminam esse. formidolosus etiam lepus est. quamobrem? quia cor maximum habet, sicut et cervus et mus et hyaenae et asinus et pardalis et mustela, et simpliciter omnia quaecunque palam timida sunt vel ab metum noxia. nam cum corda sint in eis perampla, calor diffunditur, non colligitur; ideoque formidolosa sunt. quae vero cor exiguum habent, in eis etiam necessario collectus est ignis ille natus et insitus; ideoque sunt ad pugnandum praena. debes hoc etiam scire, totum biennium elephantis uterum gerere. qua de causa? quia feturae maiores tempore longiori ad perfectionem egent.

Aliae decem mensibus absolvuntur, aliae toto demum anno, ut in equo videmus usvenire. sic igitur etiam elephantorum partus diuturnior est, uterum biennio gestantium ob magnitudinem fetus nimiam, sicut Aristoteles loquitur.

Caeterum ubi cornua cervus abiecit, semet occultit pudore quasi quaedam adfectus, quod iis sit denudatus. cum autem illa rursus augescere coeperunt, vicissim liberius pristino more prodit. hoc iusti hominis est simulacrum. nam cum is ab officio quocunque tandem modo deflexit et virtutibus nudatus est, a deo semet abscondit Adami

ἐν τῷ παραδείσῳ πέπονθεν, ἤνικα γυμνον ἑαυτον ἑώρα δια
 τὴν παράβασιν. ἐπὰν δὲ ἀγωνισάμενος διορθώσῃται καὶ τὰς
 ἀρετὰς ἐπαυξηθείσας θεάσῃται, τότε δὴ πρὸς θεὸν ἐπανάγε-
 ται καὶ παρησίαις τῆς πρὶν μέτοχος δείκνυται. καὶ τοῦτο
 δηλῶν ὁ Δαβὶδ ἔλεγε „τότε οὐ μὴ αἰσχυρθῶ ἐν τῷ με ἐπι- 5
 D βλέπειν ἐπὶ πάσας τὰς ἐντολάς σου.” καὶ οὗτοι μὲν οὕτως,
 ἕτεροι δὲ φασιν ὡς οὐ τὴν ἀποβολὴν αἱ ἔλαφοι τῶν κέρατων
 αἰσχυρόμεναι τὰς συνήθεις δραπετεύουσι διατριβὰς, ἀλλ’
 ἑαυτῶν μάλιστα προνοούμεναι. ἔστι γὰρ αἴσθησις καὶ ἐν τοῖς
 ἀλόγοις ζώοις, καθ’ ἣν τῆς οἰκείας σωτηρίας ἀπειλήφασι τὴν 10
 διάγνωσιν. οἶδεν ἡ σπηλία τῆς ἀχλύος τὸ σόφισμα, καὶ που
 θηραταῖς ἀορασίαν ἄγρας πολλακίς ἐνέσθηκεν. οἶδε τὰ γαμ-
 ψώνυχα τὴν διὰ τῶν οὐνύχων ἀκὴν. οἶδεν ὁ λαγῶς διὰ τοῦ
 δρόμου καὶ τῆς τῶν ποδῶν ὀξύτητος κυνηγετῶν ἐπιβουλάς
 ἀποπέμπεσθαι. οἶδεν ἡ ἔλαφος ἀποκειραμένη τὰ κέρατα 15
 P. 55 ἀσθενεστέραν τὴν φύσιν ἀμύνεσθαι τοὺς λυπήσαντας· οὐκοῦν
 ἀποκρύπτεται οἷα τις τῶν στρατιωτῶν ἄνοπλος δεδιῶς παρα-
 τὰττεσθαι. μόνῃ δὲ ἡ ἔλαφος ἀποβάλλεται τὰ κέρατα χάριν
 ὠφελείας, ὡς Ἀριστοτέλης φησί· βάρος γὰρ ἐξ ἀνάγκης
 κουφίζεται, διότι καὶ ναστὰ ταῦτα δι’ ὄλου τυγχάνει. τῶν 20
 δ’ ἄλλων τὰ κέρατα μέχρι τινὸς κοίλα, τὰ δ’ ἄκρα στερεὰ
 διὰ τὸ ταῖς πληγαῖς χρησιμεύειν.

16. λυπήσαντας P.

exemplo, cui quid eiusmodi accidit in paradiso, cum ob transgres-
 sionem se nudum esse conspiceret. verum ubi deinde susceptis certa-
 minibus rectius sese gerit ac virtutes crevisse videt, tum scilicet ad
 deum revertitur et pristinae se libertatis participem declarat. hoc
 Davides indicare volens ait (Psalm. 118 6) „tunc non pudeam, cun-
 cta tua praecepta intuens.” haec a quibusdam tradita sunt. caeterum
 alii dicunt cervos non propter abiectionem cornuum pudore adfectos
 vel locis consuetis aufugere, sed hoc ipso maxima providentia sibi
 prospicere. nam inest etiam brutis animantibus sensus quidam, de
 quo suae salutis cognitionem hauriunt. novit sepia semet obscurandi
 artificium, ac saepe sic piscatoribus imponit ut amplius captam ab
 se praedam conspicerere nequeant. norunt ea quibus adunci sunt un-
 gues, ad quid eorum ungues prodesse possint. novit lepus cursu pe-
 dumque celeritate venatorum insidias vitare. sic etiam cervus novit
 amissis cornibus naturam debiliorem tueri se contra laedentes haud
 posse; quapropter abdit se, instar militis cuiusdam inermis, qui hos-
 ti se obficere non audet. caeterum solus cervus utilitatis suae cau-
 sa deponit cornua, quemadmodum Aristoteles inquit. nam onere gra-
 vi necessario se levat, quando cornua cervorum prorsus vacua non
 sunt. caeterorum quidem animalium cornua sunt aliquousque cava,
 cum extremae partes existant solidae, quibus scilicet ictus excipiunt.

Γίνωσκα δὲ τοῦτο, ὅτι γεννήτορες τοῦ ἀρώματος μύσχου
 οἱ ἐν Ἰνδία νεμόμενοι ἔλαφοι. οὐδὲν γὰρ ἕτερόν ἐστι τὸ
 πολυθρόλλητον τοῦτο ἄρωμα ἢ αἷμα ἐλάφου ἐσπαργανωμένον B
 ἐν τῷ ὀμφαλῷ· περὶ μέντοι τὰ τέλη τοῦ ἔαρος ῥίπτεται ὡς
 5 περὶ τι περιττώμα. εὐῶδες οὐδὲν τι μέρος αὐτοῦ συλλεγόμε-
 νον· ἀλλ' ἐπειδὴν χρόνῳ ταμειυθῆ καὶ εἰς ἑτέραν ἤπειρον
 μετακομισθῆ, τηρικαῦτα τὸ εὐῶδες πνεῦμα ἀφίησι. λέγεται
 δὲ ὅτι ἡ ἔλαφος θηλομένη ἤχη αὐλῶν καὶ κροτάλοις τὸν ἐγ- V. 43
 γὸς τοξότην οὐχ ὀρᾷ καὶ τοξεύεται. οὕτω καὶ ἡμεῖς ὑπὸ
 10 τῶν τοῦ κόσμου τερπνῶν καταυλούμενοι οὐδαμοῦ συνορῶμεν
 τὸν καθ' ἡμᾶς ἀοράτους βέλεσι χρώμενον. ἀλλὰ καὶ συνε-
 χῶς ἐπὶ δρόμῳ τὴν ἔλαφον τὰ τέκνα γυμνάζειν αὐτῆς λέγου-
 σαι. τοῦτο δὲ ὑπονόμησε πάντως ὁ Θεὸς τοὺς κωδρωτέρους C
 ἐντρέπειν γονεῖς.

15 Ἄλλ' ὄρα κἀναυῖθα κηδεμονίαν Θεοῦ. ἐπειδὴ γὰρ τοῦτ' ἐπὶ τὸ
 ζῶον, ἡ ἔλαφος δηλονότι, δειλὸν ἐστι καὶ διὰ τοῦτο φυγαῖς ἀεὶ
 ποτε κέχρηται, προκατεσκεύασεν αὐτὴν ὁ Θεὸς ὥστε παρακα-
 τέχειν ἀσφαλῶς ἐν τῇ μήτρᾳ τὰ ἔγγονα αὐτῆς. καὶ δῆλον
 ἐν τοῖς τῶν περιεχομένων τῷ Ἰωβ τῷ μακαρίῳ ἐκείνῳ ἀνδρὶ.
 20 τηρικαῦτα κριθῆναι μετὰ Θεοῦ ἐζήτει, καὶ τὰς πρὸς τοὺς
 ἄλλοις ἔλεγεν ὁ Θεὸς „ἐφύλαξας ὠδύνας ἐλάφων, ἠεὶ θμη-

8. δτι deerat.

Hoc quoque cognoscito, eius aromatis quod muscum dicimus, auctores esse cervos illos qui montem Indiae quendam incolunt. nam celeberrimum hoc aroma nihil est aliud quam cervorum sanguis, qui de umbilico rupto profluxit. hunc illi extremis in partibus montis reiiciunt quasi quoddam excrementum. cumque colligitur, nulla pars eius odorem gratum habet. verum ubi post temporis aliquod spatium inquiritur et alias ad terras delatum est, tum deinde fragrantiam illam spirat. aiunt item cervam, dum tibiarum sono et tintinabulis delectatur, adstantem prope sagittarium non cernere sagittisque configi. sic nos quoque, dum voluptatibus huius mundi quasi modulis quibusdam tibiarum oblectamur, adversarium nostrum plane nusquam cernimus, inadspectabilibus contra nos telis utentem. praeterea tradunt cervam assiduo fetus suos cursu exercere. voluit hoc omnino sic fieri deus, ut parentibus ignavis pudorem incuteret.

Haec quoque dei providentiam curamque mihi considerato. cum animal hoc timidum sit ac propterea nunquam non utatur cursu, talem ceryae structuram deus effecit, ut fetus suos in utero citra periculum ullum gestet ac retineat. patet hoc de illis etiam quae Iobi libro continentur. nam ad virum illum beatum, cum disceptare cum deo vellet, inter alia deus hoc quoque profert (Iob. 39 1) „tunc observasti partus cervarum, mensesve numerasti quibus uterum ferunt?”

Ἰσας δὲ μῆνας αὐτῶν πλήρεις τοκετοῦ;" θαῦμα καὶ γὰρ πῶς ἡ ἔλαφος φεύγουσα καὶ ἐπὶ τοσοῦτον πηδῶσα οὐκ ἀμβλώσκει.

Πρὸς γε τοῖς εἰρημένοις καὶ τοῦτο περὶ ἐλάφου λέγουσιν, ὅτι τῶν ξινῶν πνεύματι ἀναφέρει τοὺς ὄφεις ἀπὸ τοῦ 5 φωλεοῦ καὶ κατεσθίει, τῷ φόβῳ δὲ τοῦ ἰοῦ καρκίνους ἐσθίει καὶ οὐ βλέπεται.

Ὁ δὲ γε κάστωρ ὅταν ὑπὸ κυνηγετῶν διώκηται διὰ τὰ γεννητικὰ αὐτοῦ μόρια, καὶ γινῶ ὅτι καταλαμβάνεται, κόπτει ταῦτα καὶ ῥίπτει τῷ κυνηγῷ. εἰ δὲ καὶ μετὰ ταῦτα παρ' 10 ἑτέρον διώκεται κυνηγοῦ, ῥίπτει ἑαυτὸν ὑπτιον· καὶ νοήσας ἐντεῦθεν ὁ κυνηγὸς ὅτι ἀναγκαῖα οὐκ ἔχει, ἀναχωρεῖ ἀπ' αὐτοῦ.

P. 56 Ἔτι δὲ καὶ τοῦτο ζητεῖς, ἀγαπητέ, τίνας ἕνεκεν ἐπὶ τῶν 15 τετραπόδων καὶ τῶν λοιπῶν ζώων ἀπλῶς τὰ ἔγγονα τοῖς γενοῦσιν ὁμοιότητα φέρουσιν, ἐπὶ δὲ τῶν ἀνθρώπων οὐ τοσοῦτον; διότι ὁ μὲν ἄνθρωπος πολλαχῶς διατίθεται τὴν ψυχὴν ἐν αὐτῷ τῷ τῆς συναφείας καιρῷ· καθὼς οὖν ὁ τε πατήρ καὶ ἡ μήτηρ διατεθῶσιν, οὕτω ποικίλλεται καὶ τὰ τικτόμενα. τὰ δὲ λοιπὰ ζῶα καθότι οὐδὲν ἕτερον διανοοῦνται κατὰ γε τὸν 20 τῆς συναφείας καιρὸν, κατὰ τοῦτο καὶ τὰ ἔγγονα παντάπασιν ὅμοια τίκουσιν. μὴ θαύμαζε δὲ εἶγε παρὰ τοῖς ἀνθρώποις αὐ-

mira certe res est, qui fiat ut cerva fugiens ac tantopere saliens non abortiat.

Hoc etiam praeter iam indicata de cervo commemoratur, quod marium spiritu serpentes e latebris suis extrahat atque devoret. veneni autem metu cancris vescitur, eaque ratione detrimenti nihil accipit.

Fiber cum a venatoribus urgetur persequentibus ipsum genitalium membrorum causa, seque non evasurum animadvertit, praecidit ea, venatorique obiiicit. quodsi secundum hoc alius quidam venator eundem persequatur, supinum semet abiicit; de quo venator animadverso necessarii eum membris destituit, missum facit.

Quaeri et hoc solet, quamobrem in quadrupedibus ac reliquis animalibus simpliciter ac plerumque fetus parentum similitudinem referant magis quam in hominibus? quoniam homo varie consuevit adfectus esse animo, etiam ipso Venereae consuetudinis tempore. igitur prout tam pater quam mater adfecti fuerint, etiam quae gignuntur varia sunt ac diversa. caetera vero animalia quatenus tempore coitionis aliud nihil cogitant, eatenus etiam fetus omnino sibi consimiles procreant. est et alia causa, quamobrem mirum tibi videri non debeat hominum sobolem partim referre partim non referre parentum similitudi-

ταῖς ὁμοιώσεσι τε καὶ ἀνομοιώσεσι πρὸς τοὺς γεννήτορας τὰ
 τιπτόμενα φέρουσιν. οἷον μὲν γὰρ τῶν σπερμάτων ἐν τῇ ἀνα- B
 φύσει καὶ ἀναμίξει ἐπικρατέστερον γένηται, πρὸς ἐκεῖνο καὶ τὸ
 τοῦ πλαττομένου εἶδος φέρει τὴν ὁμοιότητα. εἰ δὲ τὰ σπέρ-
 ματα συγκραθέντα ἐπ' ἴσης ἔχει πρὸς ἄλληλα, τότε τὸ γε-
 νόμενον ἴσην ἔχει πρὸς τε τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄρρεν τὴν ὁμοιό-
 τητα, τουτέστι πατρομητρόμοια τὰ γεννώμενα τίκτεται. πολ-
 λάκις δὲ καὶ τῆς γυναικὸς φαντασίαν ἐν ταῖς ὁμιλίαις λαβού-
 σης τοῦδε ἢ τῆσδε πρὸς τὸ φαντασθὲν ἀπεικάζεται τὸ γινό-
 10 μενον. ὃ δὴ καὶ ἄρρητόν τινα καὶ θαυμαστόν ἔχει τὸν λόγον.
 καὶ ἄκουε τί φησι Διοσκουρίδης περὶ τίνος Στρατονίκου τῆς Σι-
 κελίας ἀρχηγῷ χρηματίσαντος. ἐκεῖνος γὰρ καὶ ἡ αὐτοῦ σύζυ-
 γος δυσειδέεις μὲν ὄντες, ἐφιέμενοι δὲ παιδίων εὐειδῶν χρηματί- C
 σαι γεννήτορες, τοιοῦτόν τι ἐμηχανῶντο· ἑώρων τὰ εἶδωλα, ἤγουν
 15 αὐτὰ τὰ ἀγάλματα, καὶ οὕτω μιγνυμένων αὐτῶν πρὸς τὴν
 τῶν ἀγαλμάτων ὁμοιώσιν τὸ βρέφος αὐτοῖς διεπλάττετο. τοῦ-
 το δὲ καὶ ἐπὶ κυνῶν ἔστιν ἰδεῖν· τῆς γὰρ ὀχείας αὐτοῖς γι-
 νομένης πρὸς ὃ τοὺς ὄπας ἀπερσίσει τὸ θῆλυ, πρὸς ἐκεῖνο
 καὶ ἡ ὁμοίωσις γίνεται. ἀλλὰ γὰρ τὸν σοφώτατον Γαληνὸν
 20 εὐρέσκομεν τῷ κεφαλαίῳ τῷδε συνομολογοῦντα, καὶ οὕτω κα- V. 44
 τὰ ῥῆμα λέγοντα „ἐμοὶ δὲ καὶ λόγος τις ἀρχαῖος ἐμήνυσεν
 οἷ τῶν ἀμόρφων τις δυναστῶν εὐμορφον γεννησαί θέλων

19. γὰρ] καί?

nem. nam quae pars seminis in commistione fit efficacior, ad eam
 forma quoque illius quod fingitur adsimilari solet. quodsi semina
 temperata mistaque parem in utramque partem vim habeant, tum id
 quod procreatur ex aequo tam maris quam feminae similitudinem re-
 fert, hoc est, gignitur soboles patri matrique pariter similis. saepe-
 numero si sola femina vel huius vel illius imaginationem in actu Ve-
 nereo concipiat, soboles ei fit similis cuius imaginem apud animum
 informabat, quae res inexplicabilem quandam miramque rationem
 habet. audi quid Dioscorides de quodam Stratonico Siciliae duce
 tradat is cum deformis esset itidemque uxor ipsius, ac nihilominus
 gignere liberos formosos cuperent, huiusmodi quiddam moliebantur.
 inspectabant imagines et picta simulacra, cumque deinde liberis
 operam dedissent, infans ad imaginum similitudinem conformatus
 fuit. hoc et caniculae videre est usu venire: cum enim coeunt canes,
 tum quod defixis oculis canicula contuetur, eius similitudinem fetus
 refert. consentit hac in parte nobiscum doctissimus ille Galenus, cu-
 ius haec ipsa verba sunt „etiam de narratione prisca intellexi virum
 quendam principem, qui vultu deformis esset, cum filium procreare
 formosum vellet, uxori mandasse, medios inter amplexus, elegan-
 ter ut expressam pictura formam pueri diligenter intueretur; quod

παιδίον ἐποίησε γράψαι ἐν πλατεῖ ξύλῳ εὐειδὲς ἄλλο παιδίον, **D** καὶ ἔλεγε τῇ γυναικὶ αὐτοῦ συμπλεκόμενος πρὸς ἐκεῖνον τὸν τύπον τῆς γραφῆς ὄρᾶν. ἡ δὲ ἀτενὲς βλέπουσα, καὶ ὡς ἔστιν εἰπεῖν ὄλον τὸν νοῦν ἐκείσε προσεπιφέρουσα, οὐχὶ τῷ γενήσαντι ἀλλὰ τῷ γεγραμμένῳ ὅμοιον ἀπέτεκε τὸ παιδίον **5** κατὰ τὴν ὄψιν."

Εἰ δὲ καὶ περὶ φύσεως ὄφρων βούλει μαθεῖν τινων, ὁ Νίκανδρος πρὸ τῶν ἄλλων διδάξει σε. αὐτίκα γὰρ ἐν τοῖς ἔπεισιν αὐτοῦ καὶ ταῦτε περὶ τῶν ἐχιδνῶν ιστορεῖ. ἡ θῆλεια ἔχει διὰ τοῦ στόματος αὐτῆς δεχομένη τὴν κεφαλὴν τοῦ ἄρ- **10** ρενος καὶ οὕτω συνευναζομένη ἀναιρεῖ αὐτόν. εἰς ἐκδίκησιν οὖν, ὡς ἔοικε, τοῦ πατρὸς ἀναιροῦσι τὴν μητέρα τὰ ἔγγονα.

P. 57 ἐν γὰρ τῷ τοῦ τοκετοῦ καιρῷ τὴν μητρῴαν διαρρηῖσσουσι νηδὺν καὶ οὕτως ἐξέρχονται. κατὰ τοῦτο καὶ ὁ τοῦ κυρίου πρόδρομος γεννήματα ἐχιδνῶν τοὺς Ἰουδαίους ἐκάλει, ἅτε δὴ **15** τοὺς προφήτας καὶ πατέρας αὐτῶν ἀποκτείναντας. εἰ δὲ περὶ τοὺς ὄφεις οὕτως ἔχει, πῶς νοητέον τὸ εὐαγγελικὸν ῥητὸν τὸ λέγον „γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί;" πονηρὸς μὲν οὖν ὁ ὄφις καὶ κύκιστος ἀληθῶς, ἀλλὰ καὶ τινα κέκτηται εἰς ἃ βλέπειν ἐγκλελεύμεθα καὶ ταῦ- **20** τα μιμεῖσθαι, ἐπεὶ καὶ ἡ μέλιττα θανατηφόρῳ ἐπιζάνουσα, ὃ μὲν χρήσιμον ἐκείθεν ἐκλέγεται, ὃ δὲ χεῖριστον ἐκείσε ἀφίησι. πρόσεχε οὖν. ὁ ὄφις τυπτόμενος τὸ μὲν ἄπαν

16. περὶ deerat.

cum illa defixis in hanc oculis faceret, mentemque totam, ut sic loquar, eo converteret, non patri sed imagini pictae consimilem vultu filium in lucem ab ipsa editum esse."

Quodsi de serpentum quorundam natura cupis aliquid cognoscere, Nicander supra caeteros te decebit. tradit is in suis poematis primum haec de viperis. femella maris caput insertum ori suo recipiens, eoque pacto re cum ipso habita, marem necat. itaque vindicandi, quemadmodum sane videtur, patris causa fetus deinde matrem vicissim occidunt: nam tempore partus alvum maternam perumpunt atque ita in lucem prodeunt. ea de causa praecursor ille domini Iudaeos viperinam sobolem appellabat (Luc. 3 7), ut qui vates patresque suos occidissent. quodsi res sic comparata est, quonam pacto verbum illud evangelicum (Matth. 10 16) est accipiendum quo dicitur „sitis astuti ut serpentes, et sinceri ut columbae?" improbus quidem ac nequissimus est revera serpens: sed tamen quaedam habet in quae iubemur intueri eaque imitari. nam et apis si frutici cuidam insideat letaliter noxio, quod utile est inde seligit, quod malum, missum facit. igitur animum mihi velim advertas. serpens cum caeditur, corpus quidem reliquum plagis exponit, at solum ca-

αὐτοῦ σῶμα προδίδωσι, τὴν δὲ κεφαλὴν αὐτοῦ κρύπτει, ἐπει-
 δὴ τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν εἰδῶς ἑαυτῷ περιέχεσθαι. οὕτω καὶ
 ἡμεῖς ἐν καιρῷ διωγμοῦ ὀφείλομεν ποιεῖν, πάντα μὲν προ-
 ἰέναι, τὴν κεφαλὴν δὲ φυλάσσειν, ἥτις ἐστὶν ὁ Χριστὸς καὶ
 5 ἡ πίστις ἡμῶν. ὄφεις γηράσας ὡς τὰ πολλὰ καὶ ἀμβλυωπίαν
 νοσήσας πρῶτον μὲν ἐγκρατεύεται καὶ νῆστις διαμένει, εἰθ'
 οὕτως διὰ στενωποῦ τινὸς καταδύμενος καὶ δέρμα παραδό-
 ζως ἅπαν ἀπεκδυόμενος νέος αὐθις γίνεται. οὕτω καὶ ἡμεῖς
 τῇ ἁμαρτίᾳ καταγηράσαντες διὰ τῆς στενῆς καὶ τεθλιμμένης
 10 ὁδοῦ βαδίζειν, καὶ οὕτως ἀναγεόμενοι εἰς τὴν ἀρχαίαν πά-
 λιν ἀποκατάστασιν ἔρχεσθαι. ὄφεις διψήσας ποτὲ καὶ ἐν
 φρέατι μέλλων ὑδατος ἄψασθαι πρῶτα μὲν ἐξεμεῖ τὸν λόν,
 εἰθ' οὕτως τῇ πηγῇ προσέρχεται. οὕτω καὶ ἡμεῖς τῷ θεῷ
 μέλλοντες προσελθεῖν ποτηρίῳ, ἅτε δὴ τὴν ἐκκαλοῦσαν ἡμῶν
 15 ἁμαρτίαν ἴασασθαι, πᾶσαν κακίαν πρότερον ἀπορρίπτειν
 ὀφείλομεν, καὶ οὕτω τοῖς μυστηρίοις προσέρχεσθαι. καλῶς
 οὖν ἐπὶ τούτοις ὁ κύριος ἔλεγε „γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις.”
 καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Γίνωσκε δέ, ἀγαπητέ, ὅτι διάφορά εἰσι καὶ ποικίλα γέ-
 20 νη τῶν ὄφρων. οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν θᾶπτον ἀναιροῦσιν οἱ δὲ δ
 βραδύ, καὶ ἄλλοι μὲν δῆγμασι τὸν ὄλεθρον φέρουσιν ἕτεροι
 δὲ καθ' ἕτερον τρόπον. αὐτίκα ὁ ὄφεις καλούμενος βασιλί-

2. εἰδῶς] οἶδεν αὐτῆ? 11. ἔρχεσθαι] adde ὀφείλομεν. 14.
 ἅτε] ὥστε?

put tegit, quasi sciret eo vitam suam contineri. sic etiam nos tem-
 pore persecutionis facere debemus: relinquemus scilicet omnia, mo-
 do caput retineamus atque servemus, quod Christus est et ipsa fides.
 idem serpens ubi consenuit et oculorum hebetudine laborare coepit,
 primum temperanter vicitat et ieiunus aliquandiu manet, deinde per
 artum quendam meatum in terram penetrans, et modo quodam inu-
 sitato cutem totam exuens, iuvenis inde discedit. sic nos quoque,
 cum ex peccatis consenuimus, per artam viam incedere debemus, ut
 hoc pacto innovati ad statum condicionemque pristinam revertamur.
 quodsi aliquando sitiit inque puteo contacturus est aquam, primo
 virus suum evomit, ac deinde ad fontem accedit. sic etiam nos, cum
 ad divinum illud poculum accessuri sumus, et urentia nos peccata
 sanemus, omnem prius vitiositatem debemus abicere, atque ita nos
 ad sacrosancta mysteria conferre. quamobrem a domino praeclare dic-
 tum vel de commemoratis intelligimus „sitis astuti ut serpentes.” ac
 de his quidem hactenus.

Debes autem praeterea scire serpentum esse varia diversaque ge-
 nera. nam alii celerrime perimunt, alii tardius. item alii morsu per-
 niciam adferunt, alii quodam alio modo. serpentes is quem Basiliscum

σκος, οὐδ' καὶ ὁ σοφὸς μέμνηται Γαληνὸς περὶ Ἱθριακῆς πρὸς Πίσωνα τὸν λόγον ποιούμενος, καὶ ἀπὸ μόνης ὄψεως ἀναίρει τοὺς ἑωρακώτας αὐτόν. ἔνθεν τοι τὸν βύσκανον ὀφθαλμὸν τοῦ τοιοῦτου ὄψεως διενηνοχέται φησὶν ἢ γραφῆ· καθάπερ γὰρ ἀπὸ τοῦδε τοῦ θηρὸς ὀλέθριόν τι ῥέυμα ἐκφέρεται πα- 5
 V. 45 ραχρῆμα διαφθεῖρειν δυνάμενον, οὕτω καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν τοῦ
 P. 58 βασκάνου ὀφθαλμῶν. καὶ τὸ δὴ θανμαστόν, ὅτι καὶ αὐτοῖς
 καινὸν ἐπὶ τούτοις οὐδέν· ὁ γὰρ πεφύκασι, οὐχ ὁ βού-
 λονται ποιοῦσι. καὶ μὴ θαύμαζε τούτου ἕνεκεν· εἰ γὰρ 10
 ἑαυτῶ, καθά φησι Πλούταρχος, ὁ Εὐτελίδας ἐβάσκηεν τὴν
 ὄψιν αὐτοῦ κατιδὼν ἐν ὕδατι καὶ τῆς ὥρας ἐκπλαγεῖς, πολ-
 λῶ μᾶλλον ἑτέροις ἐπάξει τὸν ὀλεθρον ὁ βάσκανος ὀφθαλμός,
 βέλος ὡσπερ ἰῶδες τοῖς ὀρωμένοις τούτῳ ἐνιείσθαι. καὶ ταῦτα
 μὲν ἢ πεῖρα καὶ ὁ χρόνος ἀνέκαθεν ἔδειξεν· οἱ γὰρ ὀφθαλ- 15
 μοὶ καὶ θρῶσι καὶ πάσχουσι, ποτὲ μὲν πέμποντες ποτὲ δὲ
 δεχόμενοι, ὡς ἐπὶ τῶν ἐρωμένων ἔστιν ἰδεῖν. ὁ δὲ μέγας
 Βασίλειος ἐν οἷς ἐπέξηγεῖται τὴν τοῦ τριακοστοῦ τρίτου ψαλ-
 B μοῦ ἐπιγραφὴν, καὶ τάδε φησὶν „ἀλλ' ἐγὼ τοῦτο μέντοι, τὸ
 βέλος ἰῶδες ἐκπέμπειν τοὺς ὀφθαλμούς, ἀπόπεμπομαι ὡς 20
 δημῶδες καὶ τῇ γυναικωνίτιδι παρσισάχθην ὑπὸ γραιδῶν·
 ἔκεινο δὲ φημι, ὅτι οἱ μισόκαλοι δαίμονες, ἐπειδὴν οἰκείας
 4. διενηνοχέται] inmo οὐδὲν διενηνοχέται. 12. κατιδὼν] καὶ
 ἰδῶν P.

vocant, cuius etiam sapiens ille Galenus meminit ad Pisonem de Theriaca disserens, solo intuitu necat eum qui ipsum adspexit. quo fit ut litterae sacrae nihil oculum invidum ab eiusmodi serpente differre tradant. quemadmodum enim ab hac bestia quiddam exitiale promanat, quod hominem continuo perimere potest, sic etiam de invidi oculis consimile quiddam exit. et mirum hoc in primis, quod suis nonnunquam perniciem adferant. neque tamen hoc novum cuiquam videatur: faciunt enim id ad quod a natura sunt comparati, non quod volunt. quodsi Eutelidas, ut est apud Plutarchum, suos ipsius oculos in aqua conspectos fascinavit, cum formae venustatem suam fuisset admiratus, multo magis invidus oculus alii perniciem feret, quasi telum quoddam venenatum corporibus iis quae contue- tur immittens. et haec quidem tum experientia tum superiora tempora docuerunt. nam oculi partim agunt partim patiuntur, nunc aliquid emittentes nunc recipientes, quemadmodum amantibus et amantibus usuenire videmus. magnus ille Basilius inscriptionem Psalmi XXXIII enarrans „equidem” ait „id quod fertur, oculos telum quoddam venenatum eiaculari, tanquam vulgare ac a vetulis excogitatum in mulierum conclavibus reiicio. dico autem malos genios, qui odio boni flagrant, si quas reperiant consentaneas ipsis et addictas volun-

ἐαυτοῖς εὐρωσι προουρέσεις, παντοίως, ὥστε καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν βασικάνων.”

Διαληφθεῖς οὖν ὁ ὄφης, τουτέστιν ὁ βασιλόσκος, οὐ μόνον τῷ βλέμματι τοὺς ἐνορῶντας αὐτὸν καταβλάπτει, ἀλλὰ καὶ συριγμῶ τὸν ἀκούοντας. ὑπόξανθος δὲ ὁ τοιοῦτος ὄφης ἐστίν, ὡς περ φησὶ Γαληνός, ἔχων ἐν τῇ κεφαλῇ ἐπαρτήματα τρία. σὺν τῷ τοιοῦτῳ δὲ καὶ ἑτέρων ὄφρων μέ- C
μνηται λέγων, ἢ δρυῖνος ὄφης πᾶνυ κακίστη, ἢ καὶ ἐν δρυ-
σι τὸν βίον ποιουμένη. ταύτης εἶ ποιεῖ τι καὶ ἐπιβαίη, τοὺς
10 πόδας εὐθὺς ἐκδέρεται καὶ ὀγκοῦται. ἀλλὰ καὶ ὁ θεραπεῦ-
σαι τούτους θελήσας ὁμοίως πάσχει τὰς χεῖρας. ὁ δὲ γε
αἰμορροῦς καὶ ἡ αἰμορροῖς τοῖς ἑαυτῶν ὀνόμασι ὁμοίαν ποι-
οῦνται τὴν τῶν ἀνθρώπων διαφθοράν· αἰμορροοῦντες γὰρ
διὰ τε μυκτῆρων καὶ στόματος καὶ παντὸς ἀπλῶς τοῦ σώ-
15 ματος οὕτως ἀπόλλυνται, ὡς περ καὶ ὑπὸ τῆς διψήδος δη-
χθέντες ὑπὸ τοῦ καύσου διαφθειρόμενοι κακῶς· καὶ γὰρ
οὔτοι διψῶντες πᾶνυ καὶ διακαιόμενοι, ἔτι καὶ διαρρηγνύμε-
ται, τελευτῶσιν. ὁ δὲ ἀκοντίας ἐκτείνας ἑαυτὸν πᾶνυ, καὶ D
ὡς περ τι ἀκόντιον ἐφαλλόμενος τοῖς σώμασι, οὕτως ἀναι-
20 ρεῖ. καὶ τῶν ἀσπίδων ἡ λεγομένη πτυὰς ἀναστείλασα τὸν τρά-
χηλον καὶ συμμετρησαμένη τοῦ διαστήματος τὸ μῆκος, ὡς περ
καὶ τότε λογικὸν γενόμενον τὸ θηρίον, εὐστόχως ἐμπτύει τοῖς

1. παντοίως] παντοίως καταχρῶνται Leunclavius.

tates, iis omnino pro lubitu et arbitrato suo abuti. quo fit ut etiam fascinatorum oculis ad suae voluntatis ministerium utantur.”

Basilius quidem, de quo nunc loquimur, non hoc tantum modo, verumetiam sibilo laedit aures audientum. et est colore subflavus, ut tradit Galenus, inque capite tres habet cristas. praeter hunc meminit idem aliorum quoque serpentum. serpens, ait, quercinus maxime noxius est, et intra quercus degit. quodsi quis calcat, mox cutem pedum amittit et intumescit; idque consimiliter accidit illius manibus qui medicinam his vult facere. haemorrhus et haemorrhoidis ita necant homines ut vocabulis ipsis significatur: nam laesi ab his sanguinem per nares os totumque adeo corpus emittendo moriuntur. quemadmodum qui a dipsade morsi sunt, ab aestu miserè pereunt: quippe vehementer sitientes ac perusti, nonnunquam etiam dissili- entes extinguntur. acontias autem sive iaculator, semet admodum extendens quasique iaculum quoddam in adversa insiliens, corpora sic ea perimit. itidem inter aspides ea quae Ptyas appellatur ab ex- spuendo, collo extenso et intervalli magnitudinem velut emensa, quasi eo ipso tempore fieret bestia rationis particeps, virus suum accurate citraque aberrationem in corpora expulit tradunt autem

σώμασιν ἰόν. τριπλοῦν δὲ λέγουσιν εἶναι τὸ εἶδος τῶν ἀσπίδων, ἣ λεγομένη τε χερσαία, ἣ χελιδοναία, καὶ αὕτη ἣ πτυάς. τούτων ἐνὶ τῶν τριῶν τὴν βασιλίδα Κλεοπάτραν ἀναίρεθῆναί φασι, λαθεῖν βουληθεῖσαν τοὺς φυλάσσοντας, ταχέως τε καὶ ἀνυπόπτως ἀποθανεῖν. ὁ γὰρ Ἀύγουστος Καῖσαρ 5
 P. 59 πρὸς δὲ καὶ θριαμβευθῆναι, οὐ καλὸν αὐτῇ προυξένης μορῶν. συνέισα γὰρ ἐκείνη τὸ δρᾶμα, κἀντεῦθεν ἐξ ἀνθρώπων γενέσθαι δίκαιον κρίνασα, διὰ τινῶν δύο γυναικῶν αὐτῆς, Ναιίρας καὶ Χαρμιόνης, τὸν ἑαυτῆς θάνατον μελετᾷ. διὰ 10
 γοῦν καλαθίσκου τινὸς σῦκα καὶ σταφυλὰς ἔχοντος, χάριν τοῦ λαθεῖν τοὺς αὐτὴν φυλάσσοντας, εἰσάγεται τὸ θηρίον· καὶ πρῶτα μὲν αὐτὸ ταῖς γυναιξὶ δοκιμαίει, εἶτα γνοῦσα ὡς ὄξυ τὸ θηρίον εἰς ἀναίρεσιν, θέλουσα δὲ καὶ εὐγενῶς ἀποθανεῖν, τὴν βασιλικὴν ἐνδύεται στολὴν, καὶ οὕτως τὸ 15
 V. 46 θηρίον προσβαλοῦσα τῷ ἀριστερῷ μαζῶ (ἦδει γὰρ ἐκεῖσε νεύειν τὴν καρδίαν) βασιλικῶς ἀποθνήσκει· καὶ γὰρ λέγουσιν αὐτῆς εὐρεθῆναι τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐπικειμένην τῇ κεφαλῇ καὶ τὸ διάδημα κρατοῦσαν, ἵνα μέχρι τότε τοῖς ὄρωσι βασιλῆς οὖσα βλεπῆται. τούτων μέντοι τῶν θηρίων ἐμνημόνευσεν ὁ 20
 Γαληνός, τὴν ἐξ ὄλου τοῦ σώματος αὐτῶν διδάσκων διαφθοράν, καὶ ὡς οὐ χρὴ τῷ φαρμάκῳ, τῇ θηριακῇ δηλονότι,

6. αὐτήν?

aspidium genus esse triplex, quarum aliae dicantur terrestres, aliae chelidomaeae, quasi dicas hirundineas, aliae ptyades, de quibus dictum. ex his tribus una reginae Cleopatrae mortem attulit, cum fallere custodes adhibitos sibi vellet, ac celeriter citraque suspicionem omnem mori. vicerat enim hanc Augustus Caesar, cumque vellet eam sese cum Antonio dedere, quo de ipsa triumpharet, ad genus hoc mortis excogitandum mulierem adegit. nam ubi quid moliretur Augustus intellexisset, ideoque recte se facturam statuisset, si quamprimum vitam abrumperet, duarum quarundam muliercularum opera, nimirum Nairae ac Charmiones, ad mortem sibi conciliandam utitur. itaque fallendi custodes causa in quasillo, quo fici et uvae continebantur, ad eam aspis infertur. eius vim primum in mulierculis ipsis explorat. deinde cognito bestiolam ad necandum efficacissimam esse, simul extingui generose nobiliterque volens, regio se ornatu induit. atque hoc modo sinistrum ad latus, quo tendere cor propius sciret, adhibita bestiola regia quadam cum dignitate moritur. aiunt enim repertam manum ipsius dextram impositam capiti, qua diadema teneret, ut tum quoque spectantibus reginam se ostenderet. harum igitur bestiarum Galenus mentionem fecit, quo pacto perniciosae sint, ex toto corpore declarans, simulque significans non debere pharma-

τοιαῦτα παραμίγνυσθαι. ἐφ' ᾧ τὰς ἐχίδνας παραλαμβάνομεν, σὺν τῷ σφραϊφί τὰς κεφαλὰς ἀποτέμνοντες, ἐν οἷς ὁ κακίων χυμὸς, τουτέστιν αὐτὸς ὁ ἰός. τὰς μέσας οὖν σάρκας ἐκβάλλοντες ἰσχυρότερον ποιοῦμεν τὸ φάρμακον.

5 Εἰ δὲ καὶ ὕδεν ἐπενοήθη τῶν ἐχιδναίων σαρκῶν ἡ ἐπί-
 μιξις ἐθέλεις μαθεῖν, ὁ παρὰ πᾶσι σχεδὸν φερόμενος λόγος
 καὶ τοῦτο ἤδη διδάξει σέ. λέγεται γὰρ ὅτι κατὰ τὴν προ-
 σβυτέραν Ῥώμην ὄρη θέρους ἄνδρες τινὲς στάχνας ἔτιλλον.
 καὶ τοῦτο ποιοῦντες δίψει γίνονται κάτοχοι. ταύτη τοι καὶ
 10 πρὸς ἀγγεῖον ἔτρεχον οἴνου μεστόν, ἐλπίζοντες ἐκεῖθεν ἀπαλ-
 λαγὴν τῆς δίψης εὔρειν. ἀλλ' ἐσφάλησαν τοῦ σκοποῦ· ἔχρι
 γὰρ ἐκεῖθεν αἰφνιδὸν ἐκηθήσασα τῆς ὀσμῆς αὐτοὺς ἀνεχαί-
 τισε. τί τὸ ἐπὶ τοῦτοις; λαμβάνουσι τὸν οἶνον καὶ ἀνθρώπων
 15 τινὶ λελωβημένῳ διδῶσιν, ὡς ἐντεῦθεν αὐτὸν θάπτον ἐκοτῆ-
 ῖναι τῶν ὡδῶν καὶ μὴ τὸ ζῆν οὕτως ἔχειν ἐπώδυνον. δέχεται
 τὸν οἶνον ἐκεῖνος, μεθ' ἧδονῆς ἐκροφᾷ, καὶ παραχρῆμα τῆς
 πόσου λύτρωσιν εὔρατο. ἔκτοτε οὖν αἱ τῆς ἐχίδνης σάρκες
 ἐμβάλλονται τῷ φαρμάκῳ. ἀλλὰ καὶ θηριακὴν τὸ τοιοῦτον
 διὰ τὰς τῶν θηρίων σάρκας ἐπονομάζουσι, καὶ ὅτι τοῖς ἀπὸ
 20 τῶν ὄφειων δῆγμουσι καὶ μάλα τὸ τοιοῦτον ἀρμόττει. τῆς δὲ
 τοιαύτης ἐπινοήσεως Ἀνδρομάχος τις γέγονε αἴτιος, καθά
 φησι Γαληνός, συνακμάσας τῷ Νέρωνι.

co, id est theriacae quaedam misceri. quo fit ut cum ad usum earum viperas sumimus, una cum cauda caput praecidamus, quibus in partibus humor ille deterior, nimirum virus ipsum, existit. ideoque carnes medii corporis exsecantes pharmacum praesentius efficitur.

Quodsi etiam scire cupis unde primum sit ortum, quod theriacae viperarum carnes miscentur, hoc ipsum ex nota vulgo narratione facile cognosces. proditum est enim memoriae quosdam iuxta Romam veterem, cum aequo tempore spicas vellerent, siti fuisse correptos. itaque vasculum ad quoddam vino plenum cucurrisse, quod eo se sitim extincturos sperarent. verum ea spe excidisse: nam vipera subito inde prosiliens homines ab instituto revocabat. quid secundum haec evenit? sumunt vinum, idque cuidam homini misere adfecto porrigunt, ut hoc epoto citius tantis doloribus liberaretur, nec usque adeo tristem amplius vitam ageret. accipit oblatum ille vinum, et cum voluptate exhaurit. mox sese morbo liberari animadvertit. quamobrem ab illo tempore carnes viperinae huic pharmaco misceri consueverunt, cui theriacae nomen datum est a feris atque bestiis, quibus ad eam conficiendam utimur. et conducit in primis ad sanandos serpentum morsus. auctor inventi princeps fuisse fertur Andromachus quidam, ut Galenus scripsit, qui Neronis aetate vixit.

Πρὸς δὲ γε τὰς εἰρημένους, ἐλιττομένους ἀλλήλοις γίνωσκει τοὺς ὄφεις ὀχεύεσθαι, καθὰ δὴ καὶ τοὺς ἐχίνους δροΐδους ἰσταμένους διὰ τὴν ἄκανθαν. εἰ δὲ καὶ τὴν αἰτίαν βούλει μαρτυρεῖν δι' ἣν οἱ ὄφεις χειμῶνος μὲν τῇ γῆ καταδύονται, θέρους δὲ τοὺς ἄνω τόπους ἐπιζητοῦσι, σαφῆς ὅτι καὶ αὕτη ἐστὶ. 5
 ψυχρὸς ὁ ὄφις ἐστὶ καὶ ξηρὸς καὶ νευρώδης καὶ δλιγδαίμος, ἐφ' ᾧ καὶ τοὺς θερμούς αἰεὶ τόπους ἐξ ἀνάγκης ἐπιζητεῖ· καὶ ἐπειδὴ χειμῶνος μὲν ἢ θερμότης κάτω χωρεῖν εἴωθε, θέρους δὲ ἄνωθεν ἐπιπολάζει, διὰ τοῦτο καὶ τὰς ἑαυτοῦ νομάς πρὸς γε τὴν τοῦ ἀέρος κατάστασιν ὑπαλλάττει ὁ ὄφις. ὅρα γὰρ ὅτι 10
 καὶ τὰ φρεατιατὰ ὕδατα θέρους μὲν τυγχάνει ψυχρὰ, χειμῶνος δὲ θερμά. τῆνικαῦτα καὶ γὰρ τῆς ψυχρότητος ἄνωθεν ἐπιπολαζούσης εἰς τὸ βάθος ἢ θερμότης χωρεῖ, ὅθεν καὶ 15
 Β θερμά τυγχάνει κατὰ γε τὸν χειμῶνα τὰ ὕδατα. τὴν τε γὰρ ψυχρότητα καὶ θερμότητα κατὰ γε τὸν αὐτὸν τόπον καὶ χρονον ἅμα μένειν ἢ φύσις οὐκ ἐνομοθέτησεν.

Ἀλλὰ καὶ τοῦτο πρὸς τοὺς ἄλλοις εἰδέναι σε βούλομαι. τοὺς μεγίστους ὄφεις δράκοντας εἴωθε καλεῖν ἢ γραφῆ, καὶ μᾶλλον ἤνικα περὶ τῆς ῥάβδου λέγει τοῦ Μωσέως, μεταβληθῆναι μὲν εἰς ὄφιν τὸ πρότερον, εἰθ' οὕτως εἰς δράκοντα, 20
 κἀντεῦθεν τὰς ῥάβδους τῶν ἐπαοιδῶν τοῦ Φαραῶ καταπιεῖν, καὶ αὐτὰς δῆθεν εἰς ὄφεις μεταβληθείσας. ἀλλὰ καὶ

5. δτι] δὲ? 10. τοῦ doerat.

Caeterum praeter hactenus indicata scire debes convolutos serpentes coire, quemadmodum erinacei coeuntes ob spinas recti stare solent. quodsi causam lubet cognoscere quamobrem serpentes hieme terram subeant, aestate rursus ad loca superiora prodeant, perspicuum est illam huiusmodi quandam esse. natura serpens frigidus est, siccus, nervosus, exigui sanguinis, quo fit ut necessario loca semper calida quaerat. cumque per hiemem calor ad ima tendere soleat, per aestatem sursum in superficie terrae quasi dispergatur, propterea serpens etiam regiones locaque sua pro aëris constitutione mutare consuevit. nam et aquae puteales per aestatem frigidae sunt, per hiemem calidae. tunc enim frigore partes puteorum supremas occupante calor ad ima tendit. quae causa est, cur eiusmodi aquae per hiemem caleant. quippe natura nequaquam instituit ut frigus atque calor eodem in loco eodemque tempore simul existant.

Volo te hoc quoque praeter exposita scire, consensisse sacras litteras serpentes maximos appellare dracones, praesertim cum de Moisis virga loquuntur, fuisse quidem illam prius in serpentem commutatam verum deinceps in draconem, ac secundum haec virgas praestigiatorum Pharaonis devorasse, quae et ipsae in serpentes erant commutatae. itidem vates ille Davides de cetaceo genere loquens „dra-

ὁ προφήτης Δαυὶδ τὸ κηταῖον ὑπεμφαίνων γένος οὕτω φησὶ
 „δράκων οὗτος ὃν ἐπλασας ἐμπαίξειν αὐτῇ.“ τοιοῦτον δὲ γέ-
 νος ὅποιον ἄρα φημίζουσιν οἱ πολλοί, μέχρι καὶ τήμερον γε-
 γραμμένον οὐχ εὐρομεν· οὐ γὰρ ἐπὶ τούτῳ τὸ ἀστραπαῖον V. 47
 5 ἄνωθεν καταρρήγνυται πῦρ, ἐπὶ τῷ τοῦς τοιοῦτος δράκων- C
 τας ἐμπαίξειν. τὸ μὲν οὖν δρακόντειον γένος ξηρῶν τε τὴν
 φύσιν ἔστί καὶ [τὴν φύσιν] διάπυρον· πῦρ γὰρ καὶ οἱ
 ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἀποβλέπουσι. καὶ ὃν δὲ ἐξεμοῦσιν ἰόν, κα-
 πνώδης ἐστί, καὶ διαιρεῖ τὰ σώματα ψαύσας αὐτῶν. ἔνθεν
 10 τοὶ καὶ εὐρηστος ἐστὶν ὁ δράκων, δι' ἣν ἔχει ξηρότητα, καὶ
 πρὸς κατάφλεξιν ἐπιτήδεως. πεφόβηται οὖν διὰ ταῦτα τὸν
 κεραιόν, καὶ ἀλλόμενός ἐστιν ὅτε δι' ἀέρος φέρεται, τόπους
 τε καθήγρους ἐπιζητεῖ καὶ ἐπὶ λίμνας καταφεύγει· οἶδε γὰρ
 15 ὅτι διὰ τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ ξηρότητα καὶ ἀπὸ διαστήματος τῷ
 κεραιῶν πυρὶ καταφλέγεται. ἔνθα πον τύχοι λοιπὸν ὁ δρά-
 κων συρίττων καὶ διωὼν, ἐπειδὴν ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἐλαύνε- D
 ται, τότε δὴ τὰ παρακείμενα μέρη συγκαταφλέγεται. πολ-
 λάκις γὰρ καὶ δράκοντος ἄτερ ἤχοι τινες ἀξακούονται ἄσημοι,
 τοῦ πυρὸς ἄνωθεν καταρρηγνυμένου καὶ σώμασι τοιοῦτοδε ἢ
 20 τοιοῦτοδε προσπίπτοντος. ὅσοι δὲ φασὶ τῶν ἐντετυχηκῶτων
 ταῖς τοιαύταις καύσεσιν ὅτι τεθέονται χοῖρον γουλλίζοντα ἢ
 μηκάζον αἰπόλιον ἢ βοῦν μυκῶμενον, ἑαυτῶν τε καὶ τῶν
 ἀκροατῶν καταψεύδονται· οὐδὲν γὰρ τεθέονται, ἀλλ' ὁ φό-

co" inquit „iste, quem condidisti, ut in mari luderet." caeterum ge-
 nus eiusmodi draconum. quale quoddam existere vulgo perhibetur,
 hactenus descriptum sane nusquam deprehendimus. nec propterea
 fulgureus ignis deorsum fertur, ut huiusmodi dracones exurat. ipsa
 draconum natura sicca est et substantia quadam ignea constat. quip-
 pe de ipsorum oculis etiam ignis emicat, et venenum quod evomunt
 fumosum est, corporaque contacta dissilire facit. inde fit ut ad in-
 flammationem dispositus sit draco, siccitatis suae causa. quamobrem
 sibi a fulmine metuit, et nonnunquam exsilens per aërem fertur.
 quaerit item humida loca et ad stagna confugit. novit enim se pro-
 pter insitam sibi siccitatem etiam ex intervallo quodam remotum ab
 igne fulminis exuri. saepenumero quidem soni exaudiuntur obscuri,
 tanquam draconis, cum fulgur deorsum fertur ac vel in haec vel illa
 corpora irrui. qui autem perhibent (de iis loquor quibus eiusmodi
 se obtulerunt inflammationes) se porcum grunnientem conspexisse, ut
 gregem caprarum balantem vel mugientem bovem, tam seipsos quam
 alios haec audientes mendacio decipiunt. nihil enim eiusmodi vide-
 runt, sed imaginationes earum rerum a metu proficiuntur. quodsi

βος αὐτοῖς τὰς τοιαύτας μορφώσεις εἰδωλοποίησεν. εἰ δ' ἕως καὶ βάσκανος δαίμων τὸ σῶμα τοῦ δράκοντος ἐνδυσόμενος εἰς ἐκεῖνα τῶν μερῶν ἄγει τὸν θῆρα ὑπὸ τοῦ πυρὸς ὡσπερ διωκόμενον, ὡς δὴ βασκαίνειν ἐξ ἀρχῆς εἶωθεν, οὐδ' οὗτος P. 61 ὁ λόγος ἀπέβλητος. ἀρχαῖον γὰρ αὐτῷ ἐνδιαίτημα τὸ τοι-5 οὔτον γένος, ἥνικα καὶ μᾶλλον ἡμᾶς ἐξορίστους δι' αὐτοῦ τοῦ παραδείσου πεποίηκεν, ὅθεν καιρὸν οὐδὲν εἶγε καὶ τῆς γῆς ταύτης ἀπώσασθαι φιλονικεῖ διὰ φθόνον ἡμᾶς.

Καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως· εἰ δὲ τὴν αἰτίαν ἐπιζητεῖς δι' ἣν αἰλουροὶ καὶ νυκτερίδες νύκτα καὶ μόνην ἀκριβῶς ὁρῶ- 10 σιν, αὕτη ἐστί. τὸ ὀπτικὸν πνεῦμα πάντως λεπτότατον ἔχουσιν. ἐν τῇ νυκτὶ οὖν μετρίως παχυνόμενον τῇ ἀπουσίᾳ τοῦ ἡλίου πρὸς τὴν τῶν ὀρατῶν ἀντίληψιν ἐπιτήδειον γίνε-ται· κατὰ γὰρ τὴν ἡμέραν ὡς λεπτότατον διαφορεῖται τε B καὶ σκεδάγνυται. τοῦτο δὲ καὶ ἐν ἄλλοις ἐστὶν ἰδεῖν καὶ ἐν 15 αὐτοῖς τοῖς λέουσιν. ἔνθεν τοι καὶ τὰς ἡλιακὰς μαρμαρυγὰς οἱ λέοντες φεύγοντες δι' ὅλης ἡμέρας καὶ ἄκοντες κρύπτονται· εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, τάχα ἂν ἀκωλύτως ἐν ἡμέ-ρα περιπατοῦντες οὐ μικρῶς ἔβλαπτον τοὺς αὐτοῖς ἐντυγχά- 20 νοντας.

Γίνωσκε καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ λέων διωκόμενος συστέλλει τὰ ἔγνη αὐτοῦ. οὕτω ὁ κύριος κατερχόμενος ἐπὶ τῆς γῆς τὸν τῆς παρουσίας καιρὸν πάντη συνέστειλε διὰ τὸν διάβολον

fortasse daemon ille praestigiator et invidus, serpentis indutus corpore, feram hanc, velut igne ipsam urgente, in animalia mansueta irruere facit, cum inde usque ab initio invidia quadam prosequatur, non hoc ita proferri putabitur ut omnino sit reiiciendum: nam genus hoc ferarum sibi pro domicilio iam olim usurpavit, cum per id nos paradisi finibus eiecit; itaque nihil novum, si motus invidia cupit hac etiam terra nos expellere.

Ac de his quidem hactenus. quodsi causam vis cognoscere quam-obrem feles et vespertillones tantum noctu acutum videant, hanc illam esse scito. sunt haec animalia spiritu, quo cernendi vis continetur, sane pertenui praedita. quapropter is noctu mediocriter ob solis absentiam condensatur et ad perceptionem rerum adspectabilem fit idoneus: quippe interdiu tanquam subtilissimus dissipatur ac dispergitur. idem et in aliis est videre, praesertim ipsis in leonibus. quo fit ut splendorem radiorum solarium fugientes etiam inviti toto die latitent. nam si absque hoc esset, libere utique per diem oberrantes haud exiguam hominibus occurrentibus noxam afferrent.

Hoc etiam disce, leonem vestigia sua contrahere (confundere L. AB.) quoties ipsum aliqui persequuntur. sic dominus quoque no-

πάσαι τὰς παρθένας ἐπιτηροῦντα. ὁ τοῦ λέοντος σκύμνος νε-
κρὸς μὲν γεννᾷται, ἐμφυσώμενος δὲ παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ
ζωογονεῖται. οὕτω καὶ ὁ Θεὸς πρῶτα μὲν ἐπὶ τῷ Ἀδάμ
ἐποίησεν, ὕστερον δὲ καὶ ἐπ' αὐτῷ τῷ νιῷ αὐτοῦ δι' ἡμᾶς C
5 νεκρωθέντι ποιεῖ. ὅθεν καὶ ὁ Ἰακώβ ἔλεγεν „ἀγαπεσῶν ἐκοι-
μήθη ὡς λέων καὶ ὡσεὶ σκύμνος· τίς ἐγερεῖ αὐτόν;” εἰ δὲ
καὶ λέων καὶ σκύμνος ὁ αὐτὸς λέγεται, οὐ καινόν· ἦν γὰρ
καὶ βασιλεὺς ὁ Χριστὸς καὶ βασιλέως υἱός.

Ὁ λύκος φοβεῖται τὸ φυτὸν τὴν σκύλλαν. τοῦτο εἶδυσθε
10 ἡ ἀλώπηξ παρὰ τῷ τοιούτῳ ὑπνώττει φυτῷ, εἴ ποτε τοῦ φω-
λεοῦ αὐτῆς ἔξω τύχη διατρέβουσα, ἵνα μὴ ὑπὸ λύκων βρω-
θῆ. εἰ δὲ ἡ ἀλώπηξ οὕτω ποιεῖ, πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς ἐκεί-
νοικ ὀφειλομεν συνεῖναι δι' ὧν ὁ νοητὸς λύκος διώκεται. τί-
να δὲ ταῦτα; προσευχὴ καὶ νηστεία· τὸ γένος γὰρ, φησί, D
15 τοῦτο οὐκ ἐκβάλλεται εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.

Ἡ δὲ γε καμηλοπάρδαλις ἐν Λιβύῃ καθοραῖσθαι ἱστορη-
ται. αἰτία δὲ τῆς τοιαύτης ἐπιμιξίας ἢ τῆς χώρας ἀνυδρία V. 48
περὶ γὰρ τὰ ἐκεῖσε ὕδατα ὀλιγοστά ὄντα ἀθροίζεται πολυε-
δῆ ζῶα, κἀνεῦθεν ἀλλήλοις ἐπιμιγνυμένων αὐτῶν θηρία
20 πολύμορφα τίκεται.

Γίνωσκε δὲ, ἀγαπητέ, ὅτι τὰ τοιαῦτα σύνθετα ζῶα,
καθὰ δὴ καὶ οἱ ἡμίονοι, οὐκ εὐθετὰ εἰσι πρὸς σύλληψιν τε

ster in terram descendens adventus sui tempus contraxit (ceclavit LABB.)
diaboli causa, qui iamdudum virgines observabat. catulus leoninus
in lucem mortuus quidem editur, verum adflatu patris vitam accipit.
idem deus inito fecit in Adamo, ac deinceps ipso etiam in filio suo
mortem nostri causa perpeso. quamobrem Iacobus dixit „corruens
sopitus est ut leo, quasi que catulus leoninus: quis excitabit eum?”
nec quicquam absurdi eundem tum leonem tum catulum leoninum
appellari: nam Christus et rex et regis filius erat.

Lupus scyllam, plantae speciem, vitat. id cum vulpecula norit,
apud hanc plantam dormiens cubat, si forte suas extra latebras degit,
ne a lupis devoretur. quodsi hoc vulpecula facit, multo magis nos
adesse debemus iis quibus intellectilis ille lupus abigitur. quatenam
illa? preces et ieiunium: nam genus istud, inquit Christus, non nisi
precibus et ieiunio eiicitur.

Camelopardalis in Libya conspici traditur. eius duorum animalium
mistonis causa est eius regionis siccitas et aquae penuria: quippe
animalia diversa variarumque specierum ad aquas congregantur,
quae in Libya raras sunt. ita fit ut ipsis inter se coeuntibus ferarum
quaedam multiformes procreentur.

Et animadvertito, dilecte fili, eiusmodi animalia composita, cuius
generis sunt etiam muli, non esse vel ad conceptionem vel pro-

καὶ γέννησιν. τίνος ἔνεκεν; ὅτι ἐξ ἀλλοτρίων συνεστηκότα ταῦτα γενῶν διεφθαρμένην ἦν πρὸς τὸ τίκτειν ἀπειλήχασιν δύναμιν. καὶ εἰκότως οὔτε γὰρ ἡ γῆ κατ' ἀρχὰς ἐξήγαγε ταῦτα, καθὰ δὴ καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα (καὶ γὰρ ἐξ ἐπινοίας ὕστερον P. 62 ἀνθρωπίτης ἢ τῶν ὄνων τε καὶ ἵππων ἐπενοήθη σύζευξις), 5 οὔτε τῆς θείας ἐκείνης φωνῆς ἤκουσαν τῆς οὕτω λεγούσης „αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε.“ ἔνθεν τοι καὶ τὴν πρὸς τὸ τίκτειν δύναμιν διεφθαρμένην ἐσχίκασιν.

Ἐμονόκρωτος ζῶον ἐστὶ καὶ πᾶν ἄγριον, μήτε θηραταῖς μήτε ἄλλως πως ἀγρενόμενον. παρθένῳ δὲ γυναικί, καὶ ταῦ- 10 τα λαμπρειμονούσῃ καὶ ποικίλως ἐστολισμένῃ, καὶ περιέροχεται τὸ δυσθῆράτον ζῶον καὶ παρὰ τοῖς γόνασιν αὐτῆς ἀναπύεται. τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἀοράτου καὶ ἀθηράτου θεο- Βητιος καὶ τῆς ὄντως καὶ μόνης παρθένου ἔστιν ἰδεῖν· εἰ μὴ γὰρ ὁ καθαρώτατος οὗτος εὐρέθῃ νοός, οὐκ ἂν ὁ θεὸς ἐπὶ 15 τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη.

Ἐμύρμηξ ἐπὶ τὸν στάχυν ἀνερχόμενος ἀσφραίνεται, καὶ ἐν κριθῇ, φεύγει ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τὸν τοῦ σίτου στάχυν ἔρχεται. εἰ δὲ ὁ μύρμηξ οὕτω ποιεῖ, πολλῶ μᾶλλον ἡμεῖς τὴν ἑτεροδοξοῦσαν διδασκαλίαν φεύγειν ὀφείλομεν, 20 ἐπὶ δὲ τὸν σίτον ἔρχεσθαι, τὸν σφθότατον δηλαδὴ λόγον. εἰ γὰρ ἦν ὁ λύκος ἔχθραν πρὸς τὰ πρόβατα κέκτηται, κἀντεῦ-

18. κριθῇ] κριθῇ ᾗ? 21. εἰ] καί?

creationem idonea. quamobrem istuc? quod ex diversis generibus constant, ac propterea vis gignendi in eis vitiosa sit, consentanea id quidem ratione. quippe nec terra initio rerum ea produxit ut animalia caetera (nam deinceps humana sollertia quadam et artificio asinorum et equorum excogitata est coniunctio), nec vocem illam divinam audiverunt qua dictum est aliis „augescite ac multiplicamini (Gen. 1 22).“ quo fit ut procreandi vis in ipsis vitiosa sit.

Unicornu animal est valde ferum, quod neque per venatores neque modo ullo alio capi potest. nihilominus fera tam immanis ad feminam virginem, quae splendidis induta sit vestibus et ornatu vario exulta, non tantum accedit, sed etiam ipsius ad genua procumbens quiescit. idem tum in divinitate illa inaspectabili et incomprehensibili tum vera solaque virgine videre est: nisi enim templum hoc repertum esset purissimum, deus in terris non conspectus nec cum hominibus versatus fulset.

Formica spicam conscendens olfacere consuevit, ac siquidem hordeum reperit, fugit inde seque ad tritici spicam confert. hoc si formica facit, multo magis nos abhorrentem a veritate doctrinam eavere debemus, et ad triticum, doctrinam videlicet rectissimam,

θεν ἔστιν ἰδεῖν· εὐρισκομένης γὰρ τῆς χορδῆς αὐτοῦ ἐν κισάρῃ, αἱ λοιπαὶ τῶν προβάτων χορδαὶ σιγῶσι καὶ οὐ φθέγγονται. τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τυμπάνων ἔστιν ἰδεῖν. τίνος δὲ χάριτι ἐθὺ παράδοξον τοῦτο γίνεσθαι κατ' ἀρχὰς συγκεχώρηται; ὡς ἐντεῦθεν ἀριθμώτερον φαίεσθαι τὴν ἔχθραν ἣν ὁ ναητὸς λύκος πρὸς τὰ τοῦ Χριστοῦ θρέμματα κέκτηται.

Ὁ μὲν οὖν Αἰλιανὸς λέγει τὸν χαμαιλέοντα ποικίλον φαίνεσθαι τῇ μορφῇ ὅτε τὰς τῶν θρώτων ὄψεις ἐκκρούμενον, κατὰ μίμησιν τοῦ εἰς ἄγγελον φωτὸς μετασχηματιζομένου
10 Σατανῆ. ὁ δὲ Ἀριστοτέλης φησὶν ὅτι ἰσχνότατος ὁ χαμαιλέον τῶν φυτόκων καὶ πεζῶν, διότι ὀλιγαίμοτατος ἐστὶ. τοῦτο δὲ αἴτιον καὶ τοῦ τῆς ψυχῆς ἡθους τοῦ ζῶον· πολύμορφον γὰρ γίνεται διὰ τὸν φόβον· ὁ γὰρ φόβος δι' ἐνδειαν θερμότητος.

15 Ὁ ἄρρη ὅς χαυλιόδοντας ἔχει ὡς ὀξύτερος εἰς τὸ πλῆσσειν, τὸ δὲ θῆλυ οὐκ ἔχει, ἐφ' ᾧ καὶ ἀμυνόμενον δάκνει. οὕτω μὲν οὖν καὶ ἐπὶ τῶν ἐλάφων· ὁ μὲν γὰρ ἄρρη φέρει κέρατα, ἡ δὲ θῆλεια οὐκέτι. ἀλλὰ καὶ οἱ ἐκτεμνόμενοι ὄες χαυλιόδοντας οὐκ ἔχουσι, διότι τὴν φύσιν πρὸς τὸ θηλυπρεπὲς μετατρέβουσι· καὶ γὰρ αἱ θῆλειαὶ ταύτων ἐστέρηται.

Γίνωσκε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι αἱ ἄγριαὶ ὄες ἀπλῆ τροφῇ

accedere. quae lupo sunt adversus oves inimicitiae, possunt hinc etiam perspicui. si chorda lupina in cithara reperiat, reliquae de ovibus confectae chordae silent ac sonum nullum edunt. idem videtur est in tympanis. quamobrem deus rem adeo novam et inusitatam initio rerum instituit? ut inde clarius perspicerentur inimicitiae, quas intellectillis ille lupo adversus oves Christi gerit ac exercet.

Tradit Aelianus chamaeleontem variis formis conspici, ut quae oculos se intuentum elidat, ad exemplum Satanae, qui se in lucis angelum transformat. verum Aristoteles ait maxime macrum et exilem esse chamaeleontem inter animalia, quae ova pariunt et terrestria sunt; idque propterea quod sanguinis perparum habeat. hanc ipsam vult esse causam indolis animae in hoc animali. varias nimirum formas accipit formidinis causa: metus enim ex inopia caloribus existit.

Aper dentes exsertos ac prominentes habet, ideoque acrius vulnerat. eos dentes femella desiderat, et propterea quoties se tuetur mordere consuevit. itidem in cervis marem cornua gestare videmus, quae in femina nulla sunt. etiam apri castrati dentes exsertos non habent, quod ipsorum natura de virili in femineam degeneraverit, quae ab iisdem, ceu dictum est, destituitur.

Praeterea scito sues silvestres, quae alimento simplici utantur,

χρώμεναι ἕπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ τίκτουσιν, αἱ δὲ ἡμέραι δις διὰ τὴν παχελαν διαίταν. αἱ πιανθεῖσαι ὕες λειποτριχοῦσι· πιναιόμεναι γὰρ σαρκούνται, μᾶλλον δὲ τοιαῦται αἱ πέπτουσαι, P. 63 πέπτουσαι δὲ λείπονται τοῦ περιττώματος, αἱ δὲ τριχες ἐκ τῶν περιττωμάτων. 5

Ἡ δὲ αἰτία δι' ἣν ὁ ὕς τε καὶ ὁ ἵππος ἀφρὸν παρὰ τῷ στόματι φέρουσιν, αὕτη. ἡ θερμότης ὁσαύτως καὶ ἡ κίνησις V. 49 σις λευκαίνειν εἶωθε τὰ ὕγρα. καὶ ὄρα τὴν θάλασσαν· κινουμένη γὰρ ὑπ' ἀνέμων λευκαίνεται. ὄρα τοὺς ὑποκαιόμενους λέβητας. ὄρα τὴν ἐν τῷ ἀέρι ὑγρότητα· χειμῶνος γὰρ 10 ὑπ' ἀνέμων κινουμένη λευκαίνεται, λευκαινομένη δὲ διὰ τὴν τηρικαῦτα ψῦξιν πηγνυται, καὶ οὕτως ἡ χιὼν καταφέρεται· ἡ γὰρ χιὼν οὐδὲν ἄλλο ἐστίν ἢ ὕδωρ ἡμιπαγές. οὕτω μὲν οὖν καὶ παρὰ τῷ οὐί καὶ ἵππῳ ὕγρα λεπυνόμενα εἰς πομφόλυγας διὰ θερμότητα καὶ κίνησιν εἰς ἀφρὸν μετα- 15 βάλονται.

B Εἰ δὲ καὶ τὸν λόγον ἐθέλεις μαθεῖν οὗ χάριν οἱ κύνες μόνοι λυτῶσι κατὰ γε τὸ θέρος, σαφῆς ἰδοῦ καὶ οὗτός σοι πρόκειται. λυτῶσιν οἱ κύνες διὰ τὴν πρόληψιν τῆς ξηρῆς κράσεως. φύσει δὲ εἰσι ξηροί, καὶ πλέον τοῖς καύμασι. θερ- 20 μαινόμενα οὖν καὶ καταξηραινόμενα ἐκπυροῦνται τὰ ἐν αὐτοῖς ὕγρα, κάντεῦθεν διὰ τὴν ἄγαν ξηρότητα μαίνονται, καθάπερ

19. πρόληψιν?

semel in anno parere, quum cicures ob nutrimentum pinguius largiusque bis pariant. eadem ubi pingues factae sunt, setas ac pilos amittunt. quippe cum pinguescunt, et iam magis carnosae redduntur; carnosae rectius etiam digerunt; quae digerunt commode, parum excrementi habent; de excrementis autem setae ac pili existunt.

Cur aper et equus spumam circa os gerant, haec causa est. calor et motus ex aequo res humidas efficiunt albas. vide quid mari accidat: cum a ventis commovetur, albescit. inspicite ollas, quibus ignis subiicitur. intueres humorem, qui est in aëre: agitatus a ventis hiberno tempore colorem album accipit; postquam albit, ob frigus, quod est in aëre, congelatur. ita nix delabitur: nam ea nihil est aliud quam aqua semicongelata. sic igitur et in apro ac equo humores minutas in bullas redacti per calorem et motum in spumam convertuntur.

Quodsi rationem eius quoque rei nosse desideras, quamobrem canes soli aestivo tempore sint rabiosi, luculente id ipsum heic tibi declarabo. rabies infestat canes propter siccae temperaturae incrementum. sunt enim a natura sicci, eaque siccitas per aestus augetur. itaque humores in eis incalescentes et paulatim exsiccati velut inflammantur. hinc fit ut nimiae siccitatis causa in rabiem agantur,

οὐ φρενητιῶντες. ὄθεν καὶ τὸ σίελον αὐτοῖς ἰσθδεις γίνεται καὶ ξηρότερον. ὅτι δὲ ἐκπυροῦνται, δῆλον ἐκ τοῦ ἀσθμαίνειν πυκνῶς καὶ πυρῶδῃ τὰ ὄμματα ἔχειν καὶ ἠνευγμένον τὸ στόμα πρὸς ἔμψυξιν ἀέρος. λυττώσι δὲ οὐ πάντες οἱ κύνες, ἀλλ' ὅσοι περ ἐν τούτοις ξηρότεροι. τινὲς δὲ φασὶ καὶ τὸν C κύνα τὸ ἄστρον συμβάλλεσθαι κατὰ τινα ἀπόρροϊαν τούτοις πρὸς τὴν λύσσαν. λυττήσαντες, καθά φησι Παῦλος ὁ Σινόπιτης, καὶ βρωσίν καὶ πόσιν ἀποστρέφονται, σίελον δὲ καὶ δαψιλῆς καὶ ἀφρωδεις ἀφίᾳσι, καὶ ἄφρωνοι τουπίπαν εἰσίν, 10 πρὸς δὲ καὶ ἄφρονες, ὡς μηδὲ τοὺς οἰκείους γνωρίζειν. ἐφορμῶσι δὲ κατὰ παντός χωρὶς ὑλακῆς καὶ δάκνουσι, καὶ δάκνοντες οὐδὲν ὀχληρὸν παραχρῆμα φέρουσι, πλην ὅσον ὀδύνην τὴν ἐκ τοῦ τραύματος. ὕστερον δὲ πάθος ἐμποιοῦσι τὸ καλούμενον ὑδροφόβιον· φεύγουσι γὰρ τὸ ὕδωρ οἱ λυσσόδηκτοι 15 καὶ ὀρῶντες αὐτὸ καὶ προσφερόμενοι. ἐνιοὶ δὲ αὐτῶν καὶ D ὡς περ κύνες ὑλακτοῦσι καὶ δάκνουσιν ἐπιόντες, καὶ δάκνοντες αἰτίοι τοῦ αὐτοῦ πάθους κατέστησαν. ἡ δὲ τῶν συμπτωμάτων αἰτία τῶν μὲν ἄλλων εὐδηλος· κατειληφῶς γὰρ ἰὸς τὰ μόρια πάντα καὶ αὐτὸν τὸν ἐγκέφαλον τοιαῦτα φέρει συμπτώματα. τοῦ δὲ φοβεῖσθαι τὸ ὕδωρ τινὲς μὲν ἔφησαν διὰ τὴν ἀμετρον γίνεσθαι ξηρότητα, οἷα πάντελῶς ἡλλοτριωμένης

7. σινώπης V, συνέπιης Labbeus.

perinde atque illi qui exivere de potestate. quo fit ut et salivam sicciorem et venenatam habeant. et inflammari eos vel inde patet, quod frequentius anhelant, oculos habent flammeos et os apertum propter aëris refrigerationem. nec rabies haec canes omnes vexat, sed eos qui sicciore sunt. nonnulli volunt sidus illud, quod canem dicimus, nonnihil quasi defluxu quodam ad horum insaniam conferre. caeterum postquam hac rabie correpti sunt, quemadmodum Paulus Sinopensis ait, tam cibum quam potum aversantur. simul largam spumeamque salivam emittunt, et in universum muti sunt, ac tantopere desipiunt ut ne familiares quidem agnoscant, sed in quosvis absque latratu irruant et quosvis mordeant. hic morsus non continuo quicquam secum adfert aegritudinis aut molestiae, praeter eum qui ex ipsa resentitur dolorem. verum deinceps morbus accedit, quem hydrophobium, ab aquae metu, vocant. nam qui a canibus rabiosis morsum sunt, aquam reformidant, sive illam intueantur sive propius accedant. nonnulli etiam canum more latrant et alios aggressi mordent, quo morsu malum ipsum propagant. caeterum quae reliquorum symptomatum causa sit patet. nam cum venenum omnia membra et ipsum adeo cerebrum occupavit, huiusmodi symptomata secum adfert. at eius rei, quod aquam metuunt, causam aliqui nimiam ad siccitatem referunt, quasi prorsus ab humore sint alienati. Rufus autem per-

τῆς ὕγρας οὐσίας· ὁ δὲ γε Ροῦφος μελαγχολίας αὐτοῖς ἐ-
 δος τὸ τοιοῦτον ἀπεφίηατο γίνεσθαι, τοῦ ἰοῦ τὸν χυμὸν
 ἐκείνον μιμησαμένου καθ' ὃν ἄλλα πεφόβηται. καὶ τί χρῆ
 P. 64 πολλὰ λέγειν; ὃν γὰρ τρόπον ἐπὶ τῶν μελαγχολικῶν οἱ μὲν
 ἄλογα ζῶα δοκοῦσιν εἶναι κἀντεῦθεν τὰς ἐκείνων μιμοῦνται 5
 φωνάς, οἱ δὲ σκευὴ δοκοῦσιν εἶναι ὀστράκινα κἀκ τούτου κα-
 τεαγῆναι καὶ πάνω δειλαίνονται, ἕτεροι τὸν Ἄτλαντα νομέ-
 ζουσιν ἐπάνω πίπτειν αὐτῶν καὶ διὰ τοῦτο μέγα βοᾶν ἀναγ-
 κάζονται, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν λυσοδῆκτων ἔστιν ἰδεῖν. ὁ γὰρ
 τοῦ κυνὸς ἰδὺς, καθάπερ τις χυμὸς μοχθηρός, τὸν ἐγκέφαλον 10
 αὐτῶν κατασχὼν φοβεῖσθαι ποιεῖ τὸ ὕδωρ αὐτοῦς, φοβουμέ-
 νους δὲ τὸν δακόντα κύνα φαντάζεσθαι, καὶ οὕτω σπᾶσθαι
 καὶ τελευτᾶν. ταύτῃ τοι καὶ σοφὸν τινα λυσοδῆκτων εἰσελ-
 θεῖν ἐν βαλανεῖῳ λέγουσι, καὶ ἰδόντα τὸν κύνα ἐν τῇ λεκάνῃ
 B καὶ μὴ κατακτοηθέντα εἰπεῖν „τί κυνὲ κοινόν ἐστι καὶ βαλα- 15
 νεῖῳ;” καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Ἡ δὲ γε ἄρκτος σάρκα τίκει μῆτε τύπον μῆτε μορφήν
 V. 50 ἔχουσαν, τῷ δὲ στόματι λείχουσα ἄρθρα ἀποτελεῖ. ἀλλὰ
 καὶ οἱ σκύμμοι αὐτῆς οὐ θηλάζουσι, μυζῶντες δὲ τοὺς πόδας
 αὐτῶν ἐντεῦθεν αὐξάνουσι. τίκει δὲ πρὸ τοῦ καιροῦ, ἵνα 20
 τῷ ἄρρηνι συνέρρηται. ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ τίκεσθαι κινδυνεύει ἡ
 ἄρκτος. ἐν δὲ νυκτὶ ὠδίνουσα προσέχει τῷ τῆς ἄρκτου ἄστρῳ,

17. H] O P.

hibet speciem melancholiae quandam eis accidere, nimirum veneno humorem illum imitante ob quem alii alia metuunt. et quid multis heic verbis opus est? quemadmodum enim in melancholicis usuvenire videmus ut alii quidem animalia bruta sibi videantur esse ac propterea voces eorum imitentur, alii se vasa esse testacea credant et iccirco vehementer metuunt ne confringantur, alii supra se delubi Atlantem existiment ideoque mirum in modum clament, ita consimile quippiam cernere licet etiam iis accidere quos canes rabiosi momorderunt. quippe venenum canis, seu noxius humor, eorum occupato cerebro facit ut aquam metuant; in quo metu canis, a quo mors sunt, imaginatio subit; eoque pacto ringuntur et tandem cum morte vitam commutant. perhibetur quidem aliquando philosophus quispiam, qui esset admorsus a cane rabioso, balneum ingressus, conspecto in pelvi cane nihil exterritus dixisse „quid cani commune cum balneo? sed de his satis.

Ursus carnem gignit, quae neque figuram neque formam habet. verum deinceps ore lambens articulos in ea efficit. eiusdem catuli non laetantur uberibus, sed sugendo pedes suos augescunt. et parit ante tempus ursae, quo cum mare congregiatur. ipso in partu periculo non caret, ideoque noctu parturiens Ursae sidus inspectando ob-

καὶ οὕτω τίθει εὐχερῶς. πολυφάγος μὲν ἄρτος ἐστίν, ἐν C δὲ χειμῶνι παρακαθήμενῃ τῆ φωλεῖ καὶ πεινώσα λείπει τὸν πόδα καὶ τρέφεται. μόνῃ δὲ αὐτῇ ἐν γῆ πύσχει τοῦτο, καὶ ἐν θαλάσῃ ὁ πολύπους.

5 Ἄλλὰ καὶ τῶν ὀνάργων αἱ νομάδες ἐπειδὴν τέκωσιν ἄρρενα, τέμνουσι τὰ αἰδοῖα αὐτῶν, ἵνα μὴ σπερματίζωσι. κατὰ ξηρον δὲ ζῶον ὁ ὄναργος, ἐφ' ᾧ καὶ διψαλέον· κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ Λαβιδὸς περὶ ὑδάτων διεξιὼν οὕτω φησὶ „προσδέξονται ὄναργοι εἰς δάψαν αὐτῶν.”

10 Ἀέγεται δὲ καὶ τὴν ἀλόπεκα βρωμάτων ἀποροῦσαν ὑπὲρ ἅπαν πίπτειν ὡσεὶ νεκρὰν καὶ φυσᾶσθαι, κἀντεῦθεν διογκουμένην αὐτὴν ὀρεῶντα τὰ πτερινὰ ἐπιβαίνουσιν αὐτῆς καὶ ὡσεὶ νεκρᾶς D ἄπτουται. ἐκκηδήσασα οὖν αἴφνης ἢ νεκρὰ συλλαμβάνει καὶ κατασθίει αὐτά.

15 Ἄλλὰ αἰγάργος ταχύτατόν ἐστι ζῶον καὶ παρὰ τοῖς κρημοῖς διάγον, διωκόμενον δὲ ἄλλεται κατὰ κεράτων, καὶ οὐ διαδλάται.

Γίνωσκε δὲ ὅτι ἐκάστῳ τῶν ζῴων, καθὰ δὴ καὶ ὁ Νεμέσιος φησι, φυσικὴν οὐ λογικὴν ἐνέθηκε σύνεσιν ὁ θεός. 20 τοιοῦτο δὲ καὶ πανουργίας ἐνέβαλεν ὑπὲρ τοῦ καὶ τὰς ἐνεστώσας ἐπιβουλὰς ἐκκλίνειν καὶ τὰς μελλούσας προφυλάττεσθαι. ὅτι δὲ φυσικῶς τὰ τοιαῦτα καὶ οὐ λογικῶς ἐνεργοῦσι τὰ ζῶα,

19. λαθικὴν V, διδακτικὴν, ut videtur, Leunclavius.

servat, eoque pacto difficultatem partus mitigat. vorax est admodum, cumque per hiemem in lustris suis sedet ac esurit, pedem lambendo se nutrit; quod quidem ei soli peculiare est inter animalia terrestria, sicut inter marina polypo.

Cum onagri mares gignunt, exsecant eorum virilia, ne procreent. et animal hoc siccissimum est, ideoque sitibundum. qua de causa Davides (Psalm. 103 11), de aquis disserens, ait „sument eas onagri sitis suae restinguendae causa.”

Vulpeculam nutrimenti laborantem inopia supinam iacere tradunt, quasi si foret mortua, simulque anhelitum retinere. quamobrem hac ipsa de causa distentam conspicatas volucres, in eam se demittunt velutique mortuam attingunt. tum illa subito exsiliens, quae mortua credebatur, aves comprehendit atque devorat.

Capra silvestris velocissimum animal est et in rupibus degit. quodsi quis hanc venatorum persequatur, in cornua desilit nec detrimenti quicquam accipit.

Scias autem singulis animalibus, quemadmodum et Nemesius scripsit, indidisse deum prudentiam quandam naturalem, non discendo parabilem. nonnullis versutias etiam dedit, quibus et praesentes insidias declinare et praecavere futuras possint. quarum rerum effectio-

δῆλον ἐκ τοῦ κατ' εἶδος ἕκαστον ζῶον ὁμοίως ταῦτα ποιεῖν,
 P. 65 καὶ μὴ διαλλάττειν αὐτῶν ἐν τῇ πλήθει τὰς ἐνεργείας, ἀλ-
 λά καὶ κατὰ μίαν ὁρμὴν ὅλον τὸ εἶδος κινεῖσθαι. πᾶς γὰρ
 λαγῶς ὁμοίως τεχνάζεται, καὶ πᾶς λύκος ὁμοίως πανουργεῖ,
 καὶ πᾶς πίθηκος ὁμοίως μιμεῖται. ὅπερ οὐκ ἔστιν ἐπ' ἀν- 5
 θρώπων. μυρίαὶ γὰρ τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων αἱ ὁδοί.
 ἐλεύθερον γὰρ τι καὶ αὐτεξούσιον τὸ λογικόν, ὅθεν οὐχ ἔν
 καὶ τὸ αὐτὸ πᾶσιν ἔργον ἀνθρώποις, ὡς ἕκαστῳ εἶδει τῶν
 B ἀλόγων ζῶων. φύσει γὰρ μόνη ταῦτα κινεῖται, τὰ δὲ φύ-
 σει κινούμενα ὁμοίως παρὰ πᾶσιν ἔστιν. αἱ δὲ λογικαὶ πρά- 10
 ξεις ἄλλαι παρ' ἄλλοις, καὶ οὐκ εἰς ἀνάγκης αἱ αὐταὶ παρὰ
 πᾶσι. τὸ μέντοι πρόβατον διὰ τοῦτο λέγεται καὶ παρὰ τῇ
 γραφῇ ἄκακον, ὅτι σύνεσιν ἰδίαν οὐκ ἔχει ὥστε νομᾶς εὐρί-
 σκειν καὶ ποτόν, ἂν μὴ τις ὁ ποιμαίνων αὐτά. πολλὰ δὲ
 τῶν ζῶων καὶ συνέσεως ἀνθρωπίνης ἐγγύς ἐστι. καὶ ὄρα τὸν 15
 χερσαῖον ἐχθίνον δύο κατασκευάζοντα ἐπὶ τοῦ φωλεοῦ ἀνα-
 C πνοάς, πρὸς τε τὸν νότον ἀντιφραττούσας καὶ τὸν βορρῶν. εἰ
 καὶ φυσικῶ λόγῳ πρὸς τὰ τοιαῦτα τῶν ἀλόγων γένη κεινῆ-
 ται. οὐδὲ γὰρ αὐτεξούσια τὰ ζῶα, καθὰ δὴ καὶ ὁ Δαμα-
 σκηνὸς Ἰωάννης φησὶν, ὅτι μηδὲ λογικά. λογικῆ γὰρ πάσῃ 20

17. ἀντιφραττούσας P.

nes in brutis a natura, non ratione proficiaci, vel inde patet, quod
 specierum quarumvis animalia consimiliter haec faciunt, nec in tanta
 eorum multitudine operationum sit diversitas. eodem modo nimirum
 et instituto species universa movetur. sollertia lepores omnes consimili
 utuntur, itemque lupi consimili vafritie, consimili denique modo
 quilibet simius imitari solet; id quod in hominibus locum non ha-
 bet. sunt enim humanarum actionum rationes atque viae propemod-
 um infinitae. quippe rationis particeps natura libera sui que iuris et
 spontis est. quo fit ut homines universi eodem opere non occupentur
 nec idem agant, quemadmodum in singulis brutorum speciebus usu-
 venire videmus. nimirum haec a sola natura moventur: quae autem a
 natura moventur, consimilia sunt apud omnes. e diverso quae a ratione
 proficiuntur actiones, aliae sunt apud alios, neque necessario apud
 omnes eadem. ovīs iccirco sacris etiam in litteris pecus simplex mini-
 meque subdolum dicitur, quod prudentiam quandam peculiarem non ha-
 beat, cuius adminiculo reperire pastum potumque possit, si nullum ha-
 beat qui eam saginet. rursus alia quaedam animalia non pauca prope etiam
 humana absunt a prudentia. quo in genere mihi terrestrem echinum,
 quem erinaceum dicimus, fenestras hauriendi aëris causa suis in latebris
 geminas molientem adspice, quarum altera boreae, austri altera flatus
 obstruat, tametsi ad huiusmodi machinationes, ut caetera quoque
 animalia bruta, solo naturae ductu feratur. nec enim bruta suo quo-

φύσει καὶ τὸ αὐτεξουσίον πάντως ἐμπέφυκε Θέλημα· εἰς τί γὰρ ἔξει τὸ λογικόν, μὴ αὐτεξουσίως λογιζομένη; τὴν μὲν γὰρ φυσικὴν ὄρεξιν καὶ τοῖς ἀλόγοις ζώοις ὁ δημιουργὸς ἐπέσπειρε, πρὸς σύστασιν τῆς οικείας φύσεως ἀγούσαν ἡνωκα-
 5 σμένως αὐτά. λόγου γὰρ ἀμοιροῦντα οὐ δύνανται ἄγειν, ἀλλ' V. 51
 ἄγονται ὑπὸ τῆς φυσικῆς ὄρεξεως, ὅτε ἅμα ἡ ὄρεξις γένη- D
 ται, εὐθέως καὶ ἡ πρὸς τὴν πρᾶξιν ὁρμή. οὐ γὰρ λόγῳ ἢ βουλήῳ ἢ σκέψει ἢ κρίσει κέχρηται. ἔθεν οὐτε ὡς ἀρετὴν
 μετιόντα ἐπαινοῦνται καὶ μακαρίζονται, οὔτε ὡς κακίαν
 10 πρᾶξιοντα κολάζονται. ἡ δὲ λογικὴ φύσις ἔχει μὲν τὴν φυ-
 σικὴν ὄρεξιν κινουμένην, ὑπὸ δὲ τοῦ λόγου ἀγομένην τε καὶ
 ῥυθμιζομένην. τοῦ γὰρ λόγου τὸ προτέρημα ἡ αὐτεξουσίος
 ἐστὶ Θέλησις, ἣν δὴ φυσικὴν ἐν τῷ λογικῷ φαμὲν κίνησιν.
 διὸ καὶ ὡς ἀρετὴν μετιούσα ἐπαινεῖται καὶ μακαρίζεται, καὶ
 15 ὡς κακίαν μετιούσα κολάζεται.

Εἰ δὲ καὶ τοῦτο ζητεῖς, τίνας ἔνεκεν αὐτὰ τε τὰ ζῶα P. 66
 καὶ ὁ ἄνθρωπος πόδας ἀρτίους ἔχουσι, γίνωσκε ὅτι διὰ τὸ
 μὴ ἀτάκτως ἄλλεσθαι. οὕτω καὶ γὰρ διὰ μὲν τοῦ ἐνὸς ἰστά-
 μενος ὁ ἄνθρωπος, ὥσπερ πάλιν τὰ ζῶα διὰ δύο ποδῶν,
 20 ἡρέμα διὰ τῶν ἐτέρων ποιοῦνται τὴν βᾶδισιν.

dam arbitrato agunt, sicut et Iohannes Damascenus tradit, cum a ratione destituantur, cuius participes naturae voluntatem habent liberam naturaliter. nam cur, obsecro, vi rationis praeditae forent, si pro voluntatis arbitrio ratione non uterentur? quippe naturalem appetitum opifex rerum etiam brutis animalibus indidit, qui ad naturae suae conservationem ea necessario ducat. quae enim expertia sunt rationis ducere non possunt, sed ab naturali appetitione ducuntur. quo fit ut cum appetitus existit, mox et impetus ad agendum cum eo coniunctus sit. nec enim vel ratione vel consilio vel consideratione vel iudicio utuntur. qua ipsa de causa nec ut virtutem coelestia laudantur et felicia praedicantur, nec ut, obnoxia vitiiis puniuntur. at natura particeps rationis, habet illa quidem appetitum naturalem, quo impellitur, sed qui a ratione ducitur apteque dirigitur. nihil enim ratio praestantius habet quam quod voluntate libera sit praedita, quam in natura rationis particeps motionem naturalem dicimus. iccirco virtutem colens laudatur ac pro beata ducitur, et consimiliter obnoxia vitiiis punitur.

Quodsi etiam scire cupis quamobrem tam animalia quam homo pari numero pedes habeant, id propterea, factum cognoscito, ne inordinate confuseque exsilirent. nam hoc modo fit, ut dum homo uni, animalia reliqua duobus pedibus insistent, interim per alios paulatim progressio fiat. in nonnullis animalibus, dilecte fili, consuetudo fit reapse natura.

Ὅντως, ἀγαπητέ, τὸ ἔθος φύσις ἐπὶ τισι γίνεται. ὄρα γὰρ ὅτι τὰ Λιβυκὰ θηρία τοῦ μὲν θέρους οὐ πίνει, ὅτε μάλιστα δίψα γίνεται, χειμῶνος δὲ πίνουσι, ὅταν ἦττον διψῶσι. τοῦτο δὲ γίνεται πάντως διὰ τὸ μὴ γίνεσθαι ὕδατι θέρους ἐν τῇ Λιβύῃ. τοῦ δὲ χειμῶνος διὰ τὸ γίνεσθαι πί- 5
νει. ὁ γοῦν ἐκεῖσε εἰδισται, τοῦτο καὶ ἐν ἄλλοις τόποις τὰ ζῶα ταῦτα παραγενόμενα σώζει τὸ ἔθος. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Μετὰ δὲ ταῦτα, ἤγουν μετὰ τὴν τῶν χειρσαίων παραγωγὴν, πλάττει τὸν ἄνθρωπον ὁ θεός, καὶ τίθει αὐτὸν ἐν 10 τῇ παραδείσῳ. ἄλλὰ κἀνταῦθα πρόσχευς, ἀγαπητέ. εἰ γὰρ καὶ λέγουσί τινες ὅτι μετὰ τὴν ἐβδόμην ἔκτισε τὸν παράδεισον ὁ θεός, τῇ Μωσαϊκῇ δῆθεν ἱστορίᾳ ἐπόμενοι, ἀλλὰ πεπλάνηται προφανῶς ἅτε δὴ παροδευτικῶς ἐπερχόμενοι καὶ 15
Κούκ ἐρευνητικῶς τὴν γραφὴν. καὶ ἄκουε τί φησιν ὁ θεόπτης 15 Μωσῆς „καὶ συνετέλεσεν ὁ θεὸς πάντα ὅσα ἐποίησεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἕκτῃ· ἐν δὲ τῇ ἐβδόμῃ κατέπαυσεν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ ἃν ἤρξατο ποιεῖν.” οὐκοῦν εἰ μετὰ τὴν ἐβδόμην οὐδὲν ἀπὸ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρήγαγε, πῶς λοιπὸν ἔκτισε μετὰ τὴν ἐβδόμην τὸν παράδεισον; δοικε μὲν ἡ 20
γραφὴ λέγειν ὅτι μετὰ τὴν ἐβδόμην ἔκτισται ὁ παράδεισος· ἀλλ' οὐκ ἔχει καὶ τὰ τοῦ σκοποῦ, καθὼς ὑποπτεύουσι πολ-

Nam animalia mihi, quaeso, Libyca intuere, quae per aestatem, cum maxime sitiunt, a potu abstinent, per hiemem, cum sitiunt minus, bibunt. id eam ob causam omnino accidit, quod Libya per aestatem aquae laboret inopia. quapropter hiberno tempore aquam hauriunt, cum eius copiam habent. cumque sic iis in locis adueverint, etiam ad alias regiones delata morem suum retinent. ac de his quidem hactenus.

Caeterum post animalium terrestrium creationem deus hominem fingit ac in paradiso collocat. quo iam in loco velim animum mihi, delecte fili, advertas. quamvis enim volunt aliqui deum post septimum diem paradikum condidisse, profitentes se Mosaicae historiae vestigiis inhaerere, manifesto tamen errant, ut qui transitorie, non adhibita peruestigatione conveniente litteras sacras perlegant. ac vide mihi quid spectator ille dei Moses dicat. „absolvit deus,” inquit (Gen. 2 2), „die sexto cuncta quae fecerat; ac die septimo ab omnibus operibus, quae efficere coeperat, quievit.” itaque si post diem septimum nihil omnino, quod antea non exstitisset, in ortum produxit, qui post diem septimum paradikum condidit? videntur quidem litterae sacrae hoc modo loqui ac si post diem septimum paradikus conditus fuerit: verum alius scopus est earum, de plurium quidem

λοι καὶ πείθον τῷ χρυσορρήμονι Ἰωάννη ἐν τῇ εἰς τὴν ἑξαήμερον δωδεκάτῃ αὐτοῦ ὁμιλίᾳ λέγοντι „ὅτι τῶν κατὰ συντομίαν ἱστορηθέντων ἔμπροσθεν ἀνακεφαλαίωσιν ποιεῖ ὁ Μωσῆς ὑστερον, τοιαῦτα καὶ φρονεῖν καὶ λέγειν τοὺς ἀπλουτέρους ἔποιήσεν.” ἄλλως τε εἰ μετὰ τὴν ἑβδόμην, ὡς φασιν, ἔκτισται ὁ παράδεισος, ἀνάγκη πᾶσα καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ χοῦς πλασθῆναι τοῦ Ἀδάμ, ὡσπερ δὴ καὶ τὴν ὑπὸ πλευρᾶς τῆς Εὐας οἰκοδομῆν, μετὰ τὴν ἑβδόμην εἰπεῖν γεγενῆσθαι. τίνας ἐνεκον; ὅτι καὶ ταύτην ὑστερον ὁ Μωσῆς, ἤγουν μετὰ τὴν V. 52
 10 ἑβδόμην, διηροῦμενος εὐρηται. πρὸ τοῦ Ἀδάμ λοιπὸν ὁ παράδεισος. καὶ ἄκουε τί φησιν ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης ἐν τῷ περὶ παραδείσου κεφαλαίῳ αὐτοῦ. „ἐπεὶ δὲ ἔμελλεν ὁ Θεὸς P. 67
 εἰς ἄοράτου τε καὶ ὄρατῆς φύσεως πλαστουργεῖν τὸν ἄνθρωπον κατ' οἰκαίαν εἰκόνα τε καὶ ὁμοίωσιν, ὡσπερ τινὰ βασιλέα
 15 ἄρχατα πύσης τῆς γῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ, προκαθίστησιν αὐτῷ ὡς τι βασιλεῖον τὸν παράδεισον, ὡς ἐντεῦθεν αὐτὸν μακαρίαν καὶ παρολβίαν ἔχειν ζωὴν.” πρόσσεχε οὖν· ἐπειδὴ γάρ, ὡς εἴρηται, πρὸ τοῦ πλασθῆναι τὸν Ἀδὰμ καθίστησιν αὐτῷ τὸν παράδεισον, εὐδηλον πάντως ὅτι ἐν τῇ ἕκτῃ ἡμέρᾳ
 20 καὶ τοῦτον ἐφύτευσεν ὁ Θεός, εἶγε καὶ μᾶλλον ὅση μετὰ τὴν ἑβδόμην τοῦ δημιουργεῖν, ὡς ὁ χρυσοῦς τὴν γλωττίαν φησι.

sententia. Iohannes Chrysostomus audiendus est tibi, qui in oratione de sex dierum operibus XII dicit Mosam eorum, quae antea commemorasset, summam brevibus deinde complectentem, simplicioribus occasionem prae buisse ut huiusmodi opinionem arriperent atque proferrent. nam caeteroqui, si post diem septimum, ut ipsi volunt, paradisi est conditus, omnino dicamus necesse est etiam Adami de pulvere formationem, itemque structuram Evae de Adami costa, post eundem septimum diem primum factam, quamobrem istuc? quia Moses hanc quoque posterius, id est post diem septimum, narrat. proinde reliquum est paradisi ante Adamum esse conditum. et audi, obsecro, quid Iohannes Damascenus in capite quod de paradiso incipit dicat. quia deus, inquit, hominem ex natura partim inadspectabili partim adspectabili creaturam ad imaginem similitudinemque suam erat, quasi quendam regem atque principem totius terrae ac eorum quae terra continentur, paradisi ei veluti regiam quandam praestruit, ut in eo beatam ac felicissimam vitam ageret. itaque licet animadvertere, quod cum ante formationem Adami paradisi extruxerit, manifesto sequatur eum die sexto consitum a deo fuisse, praesertim cum multo magis a septimo die, quemadmodum idem orator aureus tradit, creare desierit.

- B** Φυτεύει τοίνυν ἔν τε τῇ ἑκτητῇ πρὸ τοῦ Ἀδάμ τὸν θεὸν παράδεισον κατὰ ἀνατολὰς ἐν Ἐδέμ. ἔξ ἀπάσης γὰρ τῆς γῆς, ὡσπερ φησὶ Θεοδώρητος ὁ μέγας τε Βασιλεῖος καὶ ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης, τόπον τινα κατὰ ἀνατολὰς ἐκλεξάμενος, ὀνομαζόμενον μὲν Ἐδέμ, ἐν περιόπτῳ δὲ κείμενον καὶ πάσης τῆς 5 γῆς ὑψηλότερον, φυτεύει ἐν αὐτῷ τὸν παράδεισον, ὡς ἐντεῦθεν τρυφερόν οἶον αὐτὸν εἶναι καὶ θαλερόν εισαί, καθὰ φησι Σεβηριανός· τρυφή γὰρ ἡ Ἐδέμ ἐρμηνεύεται. ἐν ᾧ δὲ τιμῆσαι βουληθεὶς γεγονότα τὸν ἄνθρωπον ἔταξεν οἰκεῖν ὁ θεός· „καὶ ἔθετο” γὰρ φησιν „αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ.” ἀλλ’ ἵ 10 ἔντεῦθεν, ἀγαπητέ, καὶ τοῦτο μανθάνομεν, ὅτι ἔξ ἑτέρας μὲν ἔπλασε γῆς τὸν Ἀδάμ, μετὰ δὲ ταῦτα ἐν τῷ παραδείσῳ ἔθετο. καὶ ἄκουσ τί φησιν ἡ γραφή „καὶ ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν Ἀδάμ ἐκ τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς, ἐργάζεσθαι τὴν γῆν ἔξ ἧς ἐλήφθη. διὰ τί δὲ καὶ τίνος ἕνεκεν ἔξω τοῦ παρα- 15 δείσου πλάττει τὸν ἄνθρωπον ὁ θεός, εἰθ’ οὕτως εἰσάγει αὐτὸν ἐν αὐτῷ; ὥστε μαθεῖν ἐντεῦθεν αὐτόν, ὡς ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης φησὶν, ὅσης ἠξίωτο παρὰ θεοῦ τῆς τιμῆς, καὶ ὅση παρ’ αὐτοῦ ἡ ἀπόλαυσις αὐτῷ ἐχαρίζετο. ὄρα γὰρ ὅτι καὶ οἱ ἔξ ἐλαχίστης τάξεως ἐπὶ τὴν ἄνω τε καὶ πρώτην ἀνω- 20
- D** βιβαζόμενοι οἰδασιν ἔξ ἀνάγκης τίνες πρότερον ἦσαν καὶ ὅπου κατήνησαν ὕστερον, ὃ δὲ καὶ οὐ μικρᾶς ἀγαλλιάσεως γίνεται πρόξενον.

Conserit ergo deus tempore formationem Adami praecedente divinum illum paradisum in Edem, versus orientem solem. nam de universa terra, quemadmodum et Theodoritus et Basilius ille magnus et Iohannes Damascenus aiunt, selecto quodam versus orientem loco, qui Edem appellabatur et conspicuus erat universaque reliqua terra sublimior, in eo ipso paradisum conserit, uti nimirum delicatus esset ac perpetuo floridus, quemadmodum Severianus scripsit: nam vocabulum Edem si velis interpretari, delicias significat. heic hominem conditum deus habitare voluit. etenim in paradiso, quemadmodum perscriptum sacris est in litteris, eum collocavit. hinc autem, dilecte fili, hoc etiam discimus, deum ex alia terra conditum Adamum in paradisum collocasse. qua de re quid sacris exstet in litteris, audi: „abegit,” inquit, „deus Adamum ex paradiso deliciarum, ut terram, unde sumptus erat, coleret.” quamobrem vero extra paradisum format hominem, eumque deinceps in illum introducit? ut hinc disceret, de Chrysostomi sententia, quanto ipsum honore deus dignatus esset, quantae voluptatis fruitionem concessisset. nam qui de ordine locoque infimo ad superiorem principemque transferuntur, non sunt necessario qui prius fuerint et quo deinceps pervenerint. quae res non exiguam nobis laetitiam parere consuevit,

Πλάττει μὲν οὖν, ὡς εἴρηται, ταῖς ἰδίαις χερσὶ τὸν ἄνθρωπον ὁ θεός. „καὶ ἔλαβε” γὰρ φησὶ „χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς ὁ θεός, καὶ ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς· καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν.” εὐλόγως οὖν τὰ μὲν χερσαῖα πάντα θνητὰ τογχανεῖ· ἐξῆλθε γὰρ, φησὶν, ἀπὸ τῆς γῆς σὺν αὐτῇ τῇ ψυχῇ· „ἔξαγαγέτω” γὰρ φησὶν „ἡ γῆ ψυχὴν ζῶσαν.” ὁ δὲ ἄνθρωπος μόνος ἀθανασίας μετέσχηκεν, ὅτι διὰ τοῦ θείου ἐμφυσήματος καὶ οὐκ ἀπὸ γῆς ἔλαβε τὴν ψυχὴν· „ἐνεφύσησεν” γὰρ φησὶν „εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς,” αὐτὴν τὴν νοερὰν δηλονότι ψυχὴν. οὐδὲ γὰρ ἀπὸ γῆς αὕτη. P. 68 καὶ πειθοῦ τῷ θεολόγῳ Γρηγορίῳ περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου πλάσεως οὕτως κατὰ ῥῆμα διεξιόντι „καὶ παρὰ μὲν τῆς ὕλης λαβὼν τὸ σῶμα ἤδη προϋποστάσης, παρ’ ἑαυτοῦ δὲ πνοὴν 15 ἐνθεῖς, ὁ δὲ νοερὰν ψυχὴν θεοῦ οἶδεν ὁ λόγος, παράγει τὸν ἄνθρωπον.” πρόσεχε οὖν· ἐπειδὴ γὰρ ἡ νοερὰ ψυχὴ δι’ ἐμφυσήματος τῷ ἀνθρώπῳ ἐντέθεται παρὰ θεοῦ, διὰ τοῦτο καὶ ἀθάνατός ἐστιν. ἡ δὲ τῶν ἀλόγων ζώων ψυχὴ ἀπὸ γῆς V. 53 ἐξελθοῦσα κατὰ τὴν θείαν φωνὴν γεώδης ἐστί, διὰ τοῦτο 20 καὶ θνητὴ. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Ἀναγκαῖον δὲ εἶδέναι σε, ἀγαπητέ, καὶ τί φησὶν, ἐπὶ

21. δὲ deerat.

Fingit ergo deus hominem propriis manibus, ut sacrae litterae loquuntur (Gen. 2 7): „sumpto de terra pulvere deus hominem formavit, et in eius faciem spiritum vitalem inspiravit, ex quo animans effectus est.” ideoque non abs re animalia cuncta terrestria morti sunt obnoxia. quippe de terra orta sunt ipsa cum anima, quemadmodum sacris in litteris est dixisse deum „edat terra vitalem animam.” solus autem homo factus est immortalitatis ex eo particeps, quod animam per adflatum et inspirationem divinam, non e terra accepit. nam in faciem eius spiritum vitalem inspiravit, nimirum ipsam animam intelligendi facultate praeditam. nec enim dici potest hanc de terra existisse. persuadebit hoc tibi facile Gregorius ille theologus, qui de hominis formatione sic ad verbum disserit „cum de materie crassa, quae iam existebat, corpus sumpsisset, eique spiritum ex semetipso indidisset, cuius appellatione nobis anima intelligentiae vi praedita et imago dei venit, hominem in ortum producit.” iccirco velim animadvertas, quod cum anima intelligentiae vi ornata per inspirationem homini a deo fuerit insita, illa ipsa etiam de causa immortalis sit. at brutorum anima iussu divino exorta de humo terrestri est ideoque morti obnoxia. et de his quidem hoc modo dictum esto.

Scire autem debes quid hac in parte Chrysostomus quoque tra-
Glycas.

φύσησε λέξιν και πάνυ θαυμασίως παρείληψε, δι' αὐτῆς ὑπεμφαίνων, ὡς εἶρηται, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, και ὄτι τῆς τοῦ παναγίου πνεύματος χάριτος, ὡς ὁ Θεϊότατός φησι Κύριλλος, μέτοχος ὁ ἄνθρωπος τηρικαῦτα παρήγετο, κἀν ἡ παρὰ βασίς ὕστερον τὴν τοιαύτην ἡμαύρωσε δωρεὰν και συνέ- 5 χεεν. ταύτη τοι και ἀναστάς ὁ κύριος ἐκ νεκρῶν ἐνεφύσησε τοῖς μαθηταῖς και εἶπε „λάβετε πνεῦμα ἅγιον.” οὐδὲ γὰρ ἠνέσχετο και αὐθις ἡμᾶς ἀποδειξαι τοῦ παναγίου μετέχοντας πνεύματος. ὁ δὲ και τῆμερον ἐμφυσᾷ τῷ βαπτιζομένῳ ὁ ἱε- V. 54 ρεύς, Ἰωογογῶν ὡσπερ τὴν αὐτοῦ ψυχὴν νενεκρωμένην ἤδη 10 Cτῖ τῷ Ἀδὰμ παραπτῶματι.

Ἄλλ' ἐπὶ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ λόγου και αὐθις ἐπανι- τέον. ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς. ἡ μὲν οὖν ἡμετέρα και ἀληθευτέρα δόξα περὶ τῆς εἰς τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς ἐνώσεως ἀπλῆ τίς ἐστι και σαφής. τὸ μὲν γὰρ 15 σῶμα ἐκ χοός, ἡ δὲ ψυχὴ ἀμέσως ἐκ Θεοῦ παράγεται. κἀν- τεῦθεν και ἀλλήλων συναπτομένων ζῶον ἐν σύνθετον γίνεται, και τοῦτό ἐστιν ἡ καθ' ὑπόστασιν ἔνωσις, ἡ ἀμφύπαρκτος τῶν ἑτερουσιῶν κατ' αὐτὸν συνδρομή. ὁ δὲ και θαυμάζων ὁ τὴν γλωτταν χρυσοῦς ἔλεγε „πῶς ἐν μήτρῳ ὁ ἄνθρωπος 20 διαπλάττεται; και πῶς ἀθρόον ἡ Θεοείκελος ψυχὴ τῷ σῶμα- Dτι συμπαρυφίσταται;” οἱ δὲ γε σοφία τῇ ἔξωθεν ἐγκανχόμε-

8. και] μὴ και?

est, per illud ipsum, uti diximus, spiritum sanctum commonstrans atque denotans, quodque gratiae spiritus sancti particeps homo tum conderetur, quemadmodum Cyrillus loquitur, tametsi deinceps mandati divini transgressio donum hoc obscuravit atque confudit. hanc ob causam dominus, cum ex mortuis resurrexisset, rursum discipulos adflavit, et dixit „accipite spiritum sanctum.” nec enim ferre poterat ut non de integro sancti spiritus participes esse declararemur, quem etiam hodie sacerdos ei qui baptizatur adflat, quasi vitae restituens eius animam ex Adami transgressione mortuam.

Verum enimvero ad seriem orationis institutam revertamur. nota, inquam, eaque verior opinio de corporis cum anima coniunctione simplex est atque perspicua. corpus enim ex pulvere, anima autem citra medium ullum a deo producitur, ideoque dicimus his inter se copulatis, animal unum idemque compositum extitisse; quae quidem est illa personalis unio, nimirum existens utrinque naturarum diversarum in unum concursus. quam rem Chrysostomus admirans „quoniam,” inquit, „pacto in alvo materna formatur homo? qui subito anima divinam similitudinem referens existit una cum corpore?” qui extraria semet efferunt sapientia, cum formatorem hominis ignoraverint, etiam necessario in ipsa eius formatione aberrant.

να ἐπειδὴ τὰν τοῦ ἀνθρώπου πλῆστην ἠγνόησαν, καὶ περὶ
 τὴν πλείω αὐτὴν ἐξ ἀνάγκης ἐσφάλησαν. ἀπὸ γῆς μὲν οὖν,
 οἷς εἰρηται, ὁ χοῦς, ἐκ θεοῦ δὲ ἡ ψυχὴ. καὶ τοῦτο ἐστὶν
 ὁ φρεῖν ἢ γραφὴ „καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ
 5 πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν.”
 πρόσεχε οὖν. εὐδῆλον γὰρ ἐντεῦθεν ὅτι μία τις ἐστὶν ἡ ψυ-
 χὴ δυνάμεις ἔχουσα διαφόρους. ὅθεν καὶ διὰ παντὸς μὲν ἡ
 δίκη τοῦ σώματος, ἑκάστου δὲ μορίου καταλλήλως ἐφάπτε-
 10 σι ποιεῖσθαι τὴν οἴκησιν, τὸ δὲ ἐπιθυμητικὸν ὁμοίως ἐν τῷ
 ἥματι. ἡ δὲ λογικὴ αὐτῆς δύναμις αὐτοῦ καθαρτομένη τοῦ P. 70
 ἔγκεφάλου δὲ αὐτοῦ τοῖς πᾶσι ἐπιλάμπει καὶ δείκνυται. καὶ
 τινες μὲν, ὧν εἷς ἐστὶ καὶ Ἀπολλινάριος ὁ τῆς Λαοδικείας
 ἐπίσκοπος, δύο δοξάζουσιν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὰς. καθ’
 15 ἑαυτὴν γὰρ εἶναι λέγουσι τὴν ἀλογίαν, αὐτὸ δηλαδὴ τὸ ἀλο-
 γώτερον μέρος τῆς ψυχῆς ἡμῶν, ὡς ἄλογον ψυχὴν οὖσαν
 καὶ οὐ μέρος τῆς λογικῆς, πρῶτον μὲν ὅτι καὶ καθ’ ἑαυτὴν
 ἐν τοῖς ἀλόγοις ζώοις εὐρίσκειται, ἐξ οὗ δῆλον ὅτι τελεία τις
 20 ἐστὶ καὶ οὐ μέρος ἄλλης, εἰδ’ ὅτι τῶν ἀτοπωτάτων ἐστὶ τῆς
 20 λογικῆς ψυχῆς μέρος εἶναι τὸ ἄλογον. ἀλλ’ οὗτοι μὲν οὕτως
 δύο δοξάζουσιν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὰς, ἐλέγχονται δὲ τῇ
 λεγούσῃ θείᾳ γραφῇ „καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶ- B

7. ἡ δίκη] διήκει?

runt. est igitur e terra pulvis, cum anima sit a deo profecta. quod
 quidem indicare verbis his litterae sacrae volunt „spiritum vitalem
 in faciem eius inspiravit, ex quo animans effectus est.” quibus ex
 verbis, si animum advertas, perspicue colligitur unam esse animam,
 diversis facultatibus praeditam. quo fit ut per universum se cor-
 pus didat, et ratione modoque consentaneo membris singulis appli-
 cetur. ac pars quidem eius illa quae vim irascendi continet, sedem
 suam in corde fertur obtinere, altera vero qua concupiscimus, in
 icinore, tertia, quae rationis facultas est, in cerebro sita per id
 omnibus sese declarat. sunt etiam nonnulli, quorum est in numero
 Apollinarius antistes Laodiceae, qui animas in homine duas esse
 tradunt. volunt enim peculiariter et seorsum esse partem vitae nostrae
 brutam ac rationis expertem, velut animam quandam minime rationa-
 lem, quaeque ne pars quidem sit rationalis animae. id primum ex
 eo statuunt, quod haec peculiariter ac seorsum in brutis etiam re-
 periat. de quo consequi volunt esse ipsam perfectam, non partem
 alterius. deinde propterea quod maxime sit absurdum animae ratio-
 nalis partem esse id quod rationis expertis sit atque brutum. sic hi
 duas in homine animas sua quidem opinione constituunt. verum per
 litteras sacras refutantur, quarum haec verba sunt „homo factus est

σαν." οὐδὲ γὰρ εἶπεν εἰς ψυχὰς ἀλλ' εἰς ψυχὴν ζῶσαν. ἀλλὰ καὶ Πλωτῖνος ὁ σοφός, ᾧ δὴ καὶ Ἀπολλινάριος ὁ Λαοδικεὺς ἠκολούθησεν, ἐκ τριῶν λέγει συνετηκέναι τὸν ἄνθρωπον, ἐκ τε νοῦς καὶ ψυχῆς καὶ σώματος. ἀλλὰ κἀνταῦθα πεπλάνηται· ὁ γὰρ νοῦς, καθά φησιν ὁ μέγας Βασίλειος, 5 ταυτοφυῆς ἐστι τῇ ψυχῇ, καὶ καθάπερ ὀφθαλμὸς ἐν σώματι, οὕτω καὶ ὁ νοῦς ἐν αὐτῇ τῇ ψυχῇ. τὸ γὰρ καθαριώτερον καὶ κυριώτερον μέρος αὐτῆς νοῦς ἐπονομάζεται· καθὸ δὴ καὶ νοερὰ λέγεται ἢ τοῦ ἀνθρώπου ψυχῇ, τῇ μεθέξει πάντως αὐτοῦ τοῦ νοῦς. 10

C Καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν. ἐντεῦθεν οὖν ὀρμώμενος ὁ διαληφθεὶς θεὸς ἀνὴρ περὶ ψυχῆς καὶ τὰς διέξεισι „διττὴν ἔγωγος οἶμαι τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς εἶναι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ὑπαρχούσης, τὴν μὲν τοῦ σώματος ζωτικὴν, τὴν δὲ ἑτέραν τῶν ὄντων θεωρητικὴν, ἣν 15 δὴ καὶ νοερὰν ὀνομάζομεν. ἀλλὰ τὴν μὲν ζωτικὴν δύναμιν, ἐπεὶ συγκέκραται τῷ σώματι, ἡ ψυχὴ φυσικῶς διὰ τὴν σύγκρασιν οὐκ ἐκ προαιρέσεως χορηγεῖ· ἡ δὲ θεωρητικὴ δύ-

D ναμις ἐν προαιρέσει τὴν κίνησιν ἔχει." ταῦτα μὲν οὖν καὶ ὁ θεϊότατος ἐπεξηγούμενος Μάξιμος τὸ μὲν τῆς ψυχῆς, ὁ δὴ 20 V. 55 καὶ καθαριώτερον, ἀπαθὲς φησι καὶ ἀμεριστόν, νοητῶς τὰ νοητὰ διανοούμενον, τὸ δὲ τῆς ψυχῆς παθητὸν καὶ μεριστόν· ὁ δὴ καὶ ταῖς αἰσθήσεσι μεριζόμενον συναλγεῖ μὲν ἀγνω-

in animam vivam." non enim aiunt in animas, sed in animam vivam. doctissimus etiam Plotinus ille, quem Laodicensis Apollinarius secutus est, hominem de tribus hiace tradit existere, nimirum mente, anima, corpore. qua ipsa in opinione consimiliter fallitur. mens enim, ut magnus ille Basilius inquit, eiusdem est cum anima naturae; quodque corpori oculus est, hoc mens est animae.

Nam quae pars animae purior est ac principalior, ea mens appellatur, sicut hominis anima mentis vi praedita dicitur, haud dubie propterea quod mentis sit particeps. hinc exorsus divinus ille Basilius noster haec porro de anima commemorat. duplicem ego facultatem animae statuo, cum ipsa sit una et eadem. harum altera corporis est, nimirum vitalis, altera, contemplatrix rerum, quam et intelligentem vocamus. vitalem, quamdiu coniuncta corpori est anima, propter ipsam temperaturam horum naturaliter, non ex electione suppeditat. contemplatrix facultas in electione consilioque positum motum habet. haec divinus etiam Maximus ille declarans, illam animae partem, quae purior est, adfectionum expertem ac indivisibilem esse dicit, resque mentis intelligentia tantum comprehensibiles modo menti consentaneo percipere, cum altera pars animae, adfectionibus obnoxia

μέν τῷ σώματι, ἡδονομένῳ δ' αὖ συνηδύνεται· συμφύεται
 γὰρ, ὡς εἴρηται, ἡ ψυχὴ, καθὰ δὴ καὶ ὁ Νύσσης φησί,
 διὰ τῶν σωματικῶν αἰσθήσεων πρὸς τὰ ἡδέα τοῦ βίου. τῇ
 γὰρ εὐχροΐα τῆς ὕλης διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἐπιτέρεται, καὶ
 5 τῇ ἀποῆ πρὸς τὰ ἡδέα τῶν ἀκουσμάτων τὴν ῥοπὴν ἔχει, κἀν
 τοῖς λοιποῖς ὁμοίως ἐκάστη τῶν αἰσθήσεων συνδιατίθεται. P. 71
 κατὰ τοῦτο καὶ ὁ Λαμασκηὸς Ἰωάννης ἔλεγε τὸ ἀλογώτερον
 μέρος τῆς ψυχῆς παθητὸν εἶναι καὶ ὀρεκτικόν. καὶ αὐθις ἡ
 ψυχὴ παθητὴ οὖσα τοῦ σώματος τεμνομένου αὐτῇ μὲν οὐ
 10 τέμνεται, καθὰ δὴ καὶ τὸ σῶμα, συναλγεῖ δὲ ὁμοῦ καὶ συμ-
 πάσχει τῷ πάσχοντι. ἔνθεν τοι καὶ κοινὰ μὲν ἡδονὰι ψυ-
 χῆς καὶ σώματος αἰ ἀπὸ τῶν συναφειῶν καὶ τῶν ἐδωδίμων
 γινόμεναι, ὡς ὁ διαληφθεὶς ἔφη θεὸς ἀνὴρ· αἰ δὲ ἀπὸ τῶν
 μαθημάτων ἰδίᾳ μόνῃς εἰσι τῆς ψυχῆς, μόνου δὲ σώματος
 15 ἡδονὰς οὐκ ἄν τις εὕρη ποτέ. ὅτι δὲ καὶ παθητὸν μέρος
 κέπηται ἡ ψυχὴ, δι' οὗ συμπάσχει τῷ σώματι πάσχοντι,
 κἀνεῦθεν ἀδημονεῖται καὶ λυπέεται καὶ τὰ λοιπὰ πάθη δέ-
 χεται οἷς μετὰ τὴν ἁμαρτίαν περιέπεσε, δῆλον ἔξ ὧν ὁ κύ-
 ρως ἔλεγε „νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάραται.” συγκαχώρηται γὰρ
 20 τῇ ἀγία αὐτοῦ ψυχῇ, καθὰ δὴ καὶ τῷ σώματι, πάσχειν ἔστιν
 ὅτε τὰ ἴδια, καὶ τῆς κενώσεως μέτρον τετήρηκεν ἀπανταχοῦ,

et divisibilis, quae nimirum in sensus dividitur, corpori dolenti condoleat,
 et eodem voluptatem capiente voluptatis eiusdem particeps fiat. etenim
 anima, sicut et Nyssenus antistes scripsit, per sensus corporeos cum
 iis quae in hominum vita iucunda sunt quasi coalescit et coniungi-
 tur. rerum exterarum et crassarum elegantia per oculos oblectatur, per
 aures in auditu iucunda propendet, itidemque in reliquis sensu quo-
 libet adficitur. hac de causa Iohannes etiam Damascenus partem ani-
 mae rationis expertem maximeque brutam adfectionibus esse tradit
 obnoxiam et concupiscendi vim habere. sunt eiusdem haec quoque
 verba „cum adficitur anima in sectione corporis, ipsa quidem non
 secatur uti corpus, sed nihilominus ei condolet ac cum patiente
 patitur.” inde fit ut communes sint animae corporique voluptates,
 quae de complexibus et ciborum fruitione percipiuntur, sicut idem
 inquit: at quae de disciplinis liberalibus oblectationes proveniunt,
 animae soli peculiare sunt, cum voluptates corpori soli peculiare
 nullae reperiantur. esse autem in anima partem quandam, quae ad-
 fici patique possit, et per quam corpori patienti sic compatiatur ut
 et angatur et moereat et reliquas adfectiones experiat, quibus ob-
 noxia post lapsum esse coepit, de ipsius domini verbis (Ioh. 12 17)
 intelligi potest, „anima mea modo perturbata est.” nam sanctae ipsi-
 us animae, sicut et corpori, concessum hoc erat ut nonnunquam ea

ὡς ὁ θειότατος ἔφησε Κύριλλος. τὰ πάθη καὶ γὰρ ταῦτα, ἤγουν ἡδονὴ καὶ λύπη καὶ ἀθυμία προηγουμένως, οὐμενοῦν τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει κατ' ἀρχὰς συνεκτιόθησαν, ἀλλ' ὡς ὁ θειότατός φησι Μάξιμος, ὕστερον ἐπεισέχθη ταῦτα διὰ τὴν τελειότητος ἔκπτωσιν, τῷ ἀλογωτέρῳ μέρει προσφυνέντα 5 τῆς φύσεως. τούτοις μὲν οὖν ἀκολουθῶς καὶ ὁ μέγας διέξεισι Βασίλειος, λέγων „σκόπει τίς ἢ ἀπὸ σαρκὸς πρὸς ψυχὴν ἐπανιοῦσα συμπάθεια, πῶς δέχεται μὲν τὴν ζωὴν ἐκ τῆς ψυχῆς τὸ σῶμα, δέχεται δὲ ἀλγηδόνως ἀπὸ τοῦ σώματος ἢ ψυχῆ.” καὶ οὗτοι μὲν οὕτως. ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ἀνθρω- 10 πίνους λογισμοῖς ἐρειδόμενος ἐν αὐτῇ δισχυρίζεται τῇ καρδίᾳ τὸν ἡγεμόνα νοῦν ποιεῖσθαι τὴν οἰκισιν, ὡς ἐντεῦθεν τὴν προαιρετικὴν αὐτοῦ δύναμιν εὐπετώσ ἐφ' ἅπαν τὸ σῶμα διαμερίζεσθαι. ἕτεροι δ' αὖ ὥσπερ ἀκρόπολιν τινα τὴν κε- 15 φαλὴν δεδομησθαι παρὰ τῆς φύσεως λέγουσιν, ὡς ἐν αὐτῇ τὸν ἡγεμόνα νοῦν ἐνδιατῶσθαι, καθάπερ τινα βασιλεῖα τοῦ παντός ὑπερκαθήμενον σώματος. οἱ δὲ γε τὸ τῆς ἐκκλησίας πρσεβέοντες ὀρθόδοξον φρόνημα τὴν κατ' εἰκόνα Θεοῦ κτισθεῖσαν νοεράν ἡμῶν ψυχὴν ἐν τινι τόπῳ τοῦ σώματος, ἀσώματον οὖσαν, τοπικῶς περιορίζειν οὐκ ἴσασιν. ὅλη καὶ 20 γὰρ δι' ὅλου διήκει τοῦ σώματος, ὅλον αὐτὸ ψυχοῦσα καὶ ὅλον ὅλη καταφωτίζουσα. καὶ καθάπερ ὁ Θεὸς οὐ καὶ κατ'

perpeteretur, quae utrique propria sunt. adeoque modum inanitionis ubique servavit, quemadmodum vir divinissimus Cyrillus loquitur. nec tamen adfectiones istae ab initio cum hominum natura conditae sunt, sed posterius, ut Maximus loquitur, irrepserunt, ac propter amissionem perfectionis illi naturae parti adhaeserunt quae bruta est ac rationis expers. tradit his consentanea Basilius quoque, cum ait „considera mihi quae mutua sit adfectio de carne ad animam penetrans, qui corpus ab anima vitam accipiat, et vicissim anima dolorum corporis particeps fiat.” et haec quidem ab his tradita sunt. Aristoteles autem rationibus humanis innixus mentem, quae in homine principatum obtinet, sedem in corde suam habere confirmat, unde vis eius ab electione consilioque pendens universum in corpus facile distribuatur. alii caput instar cuiusdam arcis a natura dicunt exstructum, ut princeps in homine mens degat in eo quasiq rex sedem supra corpus universum positam habeat. verum qui ecclesiae sententiam sequuntur, animam nostram intelligentiae vi praeditam, quae ad imaginem dei condita est et corporis est expers, in certo quodam corporis loco circumscribere localiter nolunt. nam tota per totum corpus sese didit, et ipsum animat, totumque tota collustrat. et quemadmodum deus, cuius ad imaginem condita est, non pars

εἶοντα· δεδημιούργηται αὐτή, οὐ μέρος ἐν μέρει ἀλλ' ὅλος ὄλη τῷ κόσμῳ κατ' οὐσίαν περιέστιν, οὕτω καὶ ἡ τοῦ πρωτοτόπου εἰκὼν ἀμερῆς οὕσα καὶ ἀδιάστατος ἀμερῶς καὶ ἀδιαστάτως ὄλη ὄλη τῷ σώματι πρόσεστι. καὶ τούτου χάριν μὴ P. 72
 5 θυμάζε· ἴσταιται μὲν γὰρ αὐτὴ ἐφ' ἑαυτῆς καθάπερ ἡλιακὴ τις σφαῖρα οὐκ ἔξω τοῦ σώματος ἀλλ' ὑπερφνωῶς ἐν αὐτῷ, συμπλέκεται δὲ τούτῳ ταῖς ἀφ' ἑαυτῆς προϊούσαις αὐ- V. 56
 γαῖς, αἰτίνες καὶ τεμνομένου τοῦ σώματος ἀπαθεῖς καὶ ἀδιάτμητοι μένουσιν, ὥσπερ δὴ καὶ τοῦ ἀέρος ταῖς τῶν ἀνέμων 10 πνοαῖς κινουμένου καὶ μεταπίπτοντος τὸ ἡλιακὸν φῶς ἀπαξ αὐτῷ συμπλακὲν οὔτε τομῆν οὔτε ῥεῦσιν οὔτε μετώτασιν ὑφίσταται.

Καὶ ὁ μὲν νοῦς ἀσώματός ἐστιν ἀληθῶς καὶ ἀόρατος, ἀλλ' ὅμως ὡς ἐν ὄργανῳ τῷ σώματι τὴν οἰκειαν ἐνέργειαν B
 15 δείκνυσι. καὶ εἶωθε μὲν ὁ νοῦς ἐνεργεῖν ἐν οἷς ὑγιῶς τὸ σῶμα διαίκεται, ἐπὶ δὲ τῶν ἀσθενῶς ἐχόντων τὴν τεχνικὴν αὐτοῦ δύναμιν δεξασθαι ἄπρακτος πάντῃ καὶ ἀνερέργητος φαίνεται. πλὴν οὐ καθ' ἑαυτὸν αὐτὸς παραβλάπτεται, καθάπερ τισὶ τῶν ἔξωθεν ἔδοξεν· οὐδὲ γὰρ ἁρμονίας ὄργανου 20 τινός ὅπωςδὴποτε διεφθορίας ἀνάγκη πᾶσαν καὶ αὐτὴν τοῦ τεχνίτου τὴν τέχνην συνδιαφθεῖρεσθαι. καὶ ὅτι μὲν τῷ σώματι σύνεστιν ἡ ψυχὴ, οἶδα, τὸ δὲ πῶς ἐν σώματι τὸ ἀσώ-

1. ὅλος P.

20. πᾶσα?

in parte, sed totus totum mundum complectitur essentia sua, sic etiam principis illius exemplaris simulacrum, cum partium sit expers et dimensione careat, citra divisionem ac dimensionem ullam totum toti corpori adest. quam quidem rem admirari desine. consistit enim peculiariter anima quasi globus quidam solaris non extra corpus, sed in ipso, idque modo quodam ultra naturali. simul corpori connexa est per derivatos ex ipsa radios, qui si corpus sectione laedatur, tamen haud adficiuntur et sectionem nullam experiuntur. prorsus ut aëre per flatus ventorum moto et agitato lux solaris ei semel connexa neque sectionem neque fluxum neque mutationem patitur.

Estque mens reapse quidem expers corporis et inaspectabilis, verum nihilominus in corpore tanquam instrumento suam efficacitatem declarat. eadem in iis quorum sana recteque adfecta sunt corpora efficaciter agit, cum in aliis, qui facultatis eius artificiosae non sunt capaces, otiosa sit ac nihil omnino perficiat. non tamen ipsa respectu sui laeditur, quemadmodum extrariis quibusdam philosophis visum fuit. nam si maxime cuiusdam instrumenti harmonia quoquo modo corrumpatur, non tamen omnino sequi necesse est ut ars ipsius etiam artificis propterea periisse statuatur. adesse quidem in cor-

ματον οὐκ οἶδα· οὐδὲ γὰρ αἰδεσθήσομαι τὴν ἄγροϊαν ἐπὶ
 τούτοις ὁμολογῶν. εἰ γὰρ ἐξηπλωσθαι ταύτην εἶπη τις ὄλεθ
 τῷ ὄγκῳ τοῦ σώματος, καθάπερ δὴ καὶ ὁ χρυσορρήμων φη-
 σί, καὶ οὐκ ἔχει λόγον τὸ λεγόμενον· τοῦτο καὶ γὰρ ἴδιον
 τῶν σωμάτων ἐστίν. ἄλλως τε εἰ ἐξηπλοῦτο τῷ τοῦ σώμα- 5
 τος ὄγκῳ, καὶ συντέμεντο ἄν, τῶν χειρῶν πολλαίαις καὶ τῶν
 ποδῶν ἐκκοπέτων. ἀλλ' οὐκ ἐστὶν ἐν ὄλεθ τῷ σώματι, ἐν
 τινι δὲ μέρει αὐτοῦ συνειλεχται. οὐκοῦν ἀνάγκη νεκρὰ τὰ
 λοιπὰ γίνεσθαι μέρη· τὸ γὰρ ἄψυχον πάντως νεκρὸν. ἀλλ'
 οὐδὲ τοῦτο ἐστὶν εἰπεῖν. ὅτι μὲν γὰρ ἐν τῷ σώματι ἐστὶν 10
 D ἤμῶν, οἶδαμεν, τὸ δὲ πῶς οὐκ οἶδαμεν. καὶ ὅτι μὲν αὐλός
 ἐστὶ καὶ ἀσώματος ἢ ψυχῆ, οἶδα (ἤκουσα γάρ), τί δὲ τὸ εἶ-
 δος αὐτῆς καὶ ποταπὴ τὴν οὐσίαν, οὐκ οἶδα, ὅτι καὶ ἀνερ-
 μήνευτον τοῦτο μεμένηκε. πῶς γὰρ ἄν καὶ εἰδείη τις τὴν
 κατ' εἰκόνα κτισθεῖσαν τοῦ ἀπερινοήτου καὶ ἀκατάληπτου θε- 15
 οῦ; εἰ ἢ τῆς ψυχῆς οὐσία καταλαμβάνετο, καταλαμβάνετο
 ἄν καὶ αὐτὸ τὸ τῆς εἰκότος πρωτότυπον· εἰ δὲ τὸ πρωτότυ-
 πον ἀκατάληπτον, ἀκατάληπτος ἐξ ἀνάγκης καὶ ἡ τοῦ πρω-
 τοτύπου εἰκῶν. ἐνθεν τοι καὶ πολλὰ μὲν ἐφιλοσοφῆθη περὶ
 αὐτῆς, οὐδεὶς δὲ τὴν ταύτης οὐσίαν ἠδυνήθη καταλαβέσθαι 20

17. τὸ τῆς] τὸ deerat.

pore animam novi: at qui res corporis expers in corpore sit, igno-
 ro. non enim imperitiam hac in parte meam fateri me pudet. quippe
 si quis eam dicat expansam esse per totam corporis molem, sicut
 Chrysostomus ait, id ipsum ratione caret. nam tale quiddam corpo-
 ribus est proprium; ac praesertim si extendi cum mole corporis di-
 catur, etiam sequeretur eam una resecari, quoties manus atque pedes
 amputantur. at enim statuamus eam per corpus universum non esse
 sparsam, sed una quadam ipsius in parte collectam. ita vero sequi
 necesse est ut membra reliqua sint mortua. nam quod expers est
 animae, prorsus mortuum est; id quod heic dici nequit. quamobrem
 esse quidem illam in corpore nostro scimus, at quo pacto sit igno-
 ramus. itidem animam expertem esse materiei crassae ac incorpoream
 scio, quando ita se rem habere accēpi: verum quae sit eius species
 sive forma vel qualis essentia, scire nequeo. quippe non potest hoc
 oratione cuiusquam explicari. nam qui cernere quis eam possit, quae
 condita est ad imaginem dei, quem nec intelligentiae vi nec ulla
 perceptione comprehendere possumus? quippe si animae comprehen-
 di posset essentia, posset itidem imaginis quoque princeps exemplar
 comprehendere. at si nequit exemplar illud princeps comprehendere,
 etiam necessario sequetur imaginem eius consimiliter comprehendere non posse.
 qua de causa fit ut tametsi multa multi de ea commentati sint,
 nemo tamen essentiam ipsius unquam percipere potuerit, conditam,

κατέ, κατ' εικόνα, ὡς εἶρηται, κτισθεῖσαν τοῦ ἀκαταλήπτου P. 73
καὶ ἀπερινοήτου θεοῦ. ἀλλὰ καὶ παιδεύων ἡμᾶς ὁ θεὸς
ὥστε ταπεινὸν ἔχειν φρόνημα καὶ μὴ τὰ περὶ ἡμᾶς ὄλωσ
φαντάζεσθαι, τοιαύτην ἀκαταληψίαν ἐπέθηκε τῇ ψυχῇ.

5 Πρόσεχε δέ, ἀγαπητέ. φθάσας μὲν γὰρ ὁ λόγος ἔδει-
ξεν ὅτι ἀθρόον ἐν τῇ μήτρᾳ ἢ θεοείκελος τῷ σώματι συμπα-
ρυστάτο ψυχῇ, κάντεῦθεν ἐν ζωῶν σύνθετον ἀποτελεῖται ὁ
ἄνθρωπος. καὶ τοῦτ' ἔστιν ἢ καθ' ὑπόστασιν ἐνωσις, τοῦτ' ἔστιν
ἢ ἀμφύπαρκτος τῶν ἑτερουσίῳ κατ' αὐτὸν συνδρομῇ. καθ'
10 ὅν τοίνυν τρόπον ἀθρόον ἀλλήλοις ἐν τῇ μήτρᾳ συντρέχουσι
τό τε σῶμα καὶ ἡ ψυχῇ, κατὰ τὸν αὐτὸν αὐθις ἀθρόον ἀλ-
B λήλων διίστανται κατὰ γε τὸν τοῦ θανάτου καιρὸν. ὁ τοίνυν
ἀόμενος τὴν ψυχὴν κατὰ βραχὺ τοῦ σώματος ὑπαναχωρεῖν
ἐν τῷ τοῦ θανάτου καιρῷ διὰ τὸ κατεψύχθαι τε καὶ παντά-
15 κασιν ἀναισθητεῖν. καὶ ἄκρα τῶν μὴ ἐξάπινα τελευτώντων,
ὥσπερ ἀπὸ τῶν περὶ τὸν τοῦ σώματος ἀρχομένης αὐτῆς συ-
στέλλεσθαι καὶ κατὰ μέρος ἐλίττεσθαι, ἵνα ἐπειδὴν ὅλη πρὸς V. 57
τὴν καρδίαν συσπειραθῇ, ὁ τοιοῦτος ἠπάτηται· οὐ γὰρ οὕ-
τως ἔχει, ἀλλ' ὥσπερ ἀχρόνως ἐπιλάμπει τῷ σώματι δίκην
20 ἡλίου ἐξάπινα τὸν ἀέρα καταφωτίζοντος, κατὰ τὸν αὐτὸν C
λόγον καὶ ἐκεῖθεν ἀφίπταται. οὐκ οὐκ ἐκτείνεται τοῦτο, καθὺ
ἄνωθεν εἶπομεν, οὐδὲ διίσταται, ἀλλὰ καὶ ὄλον δι' ὄλου

18. post συσπειραθῇ adde ἀθρόον ἐξίη vel eiusmodi aliquid.

ut dictum est, ad imaginem dei neminis cogitatione ac intelligentia
comprehensibilis. deus quidem certe nos castigans et erudiens, ut ani-
mo demisso simus nec imaginationibus nostris omnia quae in nobis
sunt complecti velimus, huiusmodi quandam obscuritatem perceptio-
nis animae indidit.

Haec autem animum mihi, dilecte fili, advertito. dictum est su-
pra in alvo materna subito animam, quae dei refert imaginem, una
cum corpore existere, atque hoc pacto animal unum idque composi-
tum absolvi, quem hominem dicimus. esse item hanc unionem per-
sonalem, nimirum existentem utrinque naturarum diversarum in unum
concursum. igitur quo pacto corpus et anima subito in alvo ma-
terna concurrunt, eodem quoque rursus a se invicem subito mortis
tempore dirimuntur. quare si quis existimat animam e corpore pau-
latim tempore mortis excedere propterea, quod membrorum extremae
partes in iis qui subito non emoriuntur plane frigeant ac sensum
amittant, tanquam si a corporis extremitatibus inciperet sese contra-
here paulatimque veluti convolvere, ut posteaquam ad cor tota col-
lecta fuerit, subito inde effletur, omnino is opinione sua fallitur.
quippe res eo se pacto non habet, sed quemadmodum citra temporis

ψυχούσα οὐδὲν ἦττον ἐφ' ἑαυτῆς ἔστηκε. τί δέ ἐστι τὸ συνεκτεταμένον τῷ σώματι καὶ ζωοῦν αὐτό; ἢ φύσις καὶ ἡ ἄλογος ζωή. οὐδὲ γὰρ ἦν εὐπρεπὲς τῷ παχεὶ προσομιλῆσαι σώματι τὴν ψυχὴν ἄνευ τινός προσφουῶς τοῖς ἄκροις μεσότητος. καὶ αὕτη μὲν πρὸ τῆς παντελοῦς ἀποπνεύσεως τοῖς 5 ἀκρωτηρίοις συναποσβέννυται, οὐ μὴν ἐκείθεν ὑποχωρεῖ. ἦν γὰρ ἂν ἀθάνατος ἐπανερχομένη πρὸς ἑαυτήν. ἢ δέ γε ψυχὴ τοῦ μέσου τούτου δεσμοῦ διαλυθέντος, ὡσπερ ἐν ἀτόμῳ ἢ εἰπῆ ὀφθαλμοῦ, ὃ φησιν ἀπόστολος, τοῦ σώματος ἔξεισι. καὶ τοσαῦτα μὲν ὁ λόγος ἤδη διείληψε περὶ αὐτῆς τῆς 10 ψυχῆς.

Ἀναγκαῖον δὲ προσδιατρεῖναι μικρὸν καὶ τοῖς ἔκπαλαι περὶ αὐτοῦ φυσιολογηθεῖσι τοῦ σώματος. τίνας ἔνεκεν; ὅτι κατὰ τὴν αὐτοῦ διάθεσιν εἴωθεν ἡ ψυχὴ ἐνεργεῖν. καθάπερ γὰρ ὁ λαμπρὸς οὗτος ἥλιος κατὰ τὴν τοῦ ἀέρος εἴτε παχύ- 15 τητα εἴτε λεπτότητα πρὸς ἡμᾶς τὰς ἀκείνας ἀφίησιν, οὕτω καὶ νοερά ψυχὴ κατὰ τὴν δογάνου διάθεσιν τὴν ἑαυτῆς ἐνεργεῖαν δείκνυσιν. ἐντεῦθεν καὶ μωρὸν ἔστιν ἰδεῖν καὶ μὴ τοιοῦτον, ὑπνηλὸν καὶ γρηγόρον, θυμώδη καὶ πρᾶον, ἀνδρεῖον P. 74 καὶ δειλὸν, καὶ ὅσα τοιαῦτα. καὶ μὴ μῦθον ἡγοῦ τὰ λεγόμενα 20

17. τὴν δογ.] τὴν τοῦ?

intervallum elucet animā in corpore, solis instar aëra subito collustrantis, eodem modo etiam inde avolat. quamobrem nec extenditur, ut superius indicabamus, nec dimensionem admittit: sed tota totum corpus animans nihilominus peculiariter ex se consistit. quid est autem quod extenditur simul cum corpore et ipsum animat? natura et vita rationis experts. neque decebat in crasso versari corpore animam, absque medio quodam extremis cognato. ipsa quidem ante expirationem postremam una cum extremitatibus extinguitur, non inde migrat: foret enim immortalis, si ad se ipsam colligeretur. at hoc intermedio vinculo dissoluto, tanquam in spatio temporis impartibili vel oculi momento, sicut apostolus loquitur, anima e corpore discedit. et haec tamen quidem de anima dictum esto.

Fuerit autem pretium operae nonnihil nos iis etiam immorari quae de corpore quidam olim disseruerunt; idque de causa potissimum ea, quod pro dispositione corporis et adfectione anima quoque consueverit agere. nam quemadmodum sol pro aëris sive crassitie sive subtilitate radios etiam ad nos diversos emittit, sic et anima vi praedita intelligentiae pro instrumenti adfectione suam efficacitatem declarat. hinc quosdam esse fatuos videmus, quosdam non item; hinc alios somnolentos, alios vigilantes; alios iracundos, alios mites; alios fortes, alios timidos: quibus adde quae sunt eius generis alia. nec pro fabulis haec tibi ducenda sunt. quippe vir eximius,

μετα· ἔχεις γὰρ τὸν Σιναΐτην θεῖον Ἀνωστάσιον λέγοντα μη τὸν θεὸν εἶναι τῶν τοιούτων αἴτιον, αὐτὴν δὲ μᾶλλον τὴν φύσιν καὶ τὴν τῶν τεσσάρων στοιχείων συνδρομὴν καὶ συνέλευσιν. ἂν γὰρ εὐρεθῇ πλημμύρα τοῦ θερμοῦ στοιχείου ἐν 5τῇ ὥρᾳ τῆς τοῦ βρέφους συλλήψεως, θερμῆς κράσεως τὸ ικτόμενον γίνεται· ἐὰν δὲ τὸ ψυχρὸν καθυπερτερῆσθαι στοιχείον, ψυχροτέρως ἔξωθεν εὐρίσκειται τὸ ικτόμενον. ἐντεῦθεν λοιπὸν ὃ τε θυμώδης καὶ ὃ πρῶος, ὃ ἀνδρεῖος καὶ δειλός. καὶ ὅρα τὸν σὺν καὶ τὸν ἔλαφον, τὸν μὲν πρὸς πόλεμον ετοι- 10 μον διὰ θερμότητα, τὸν δὲ τὴν μάχην φεύγοντα διὰ τὴν ἐκ Β ψυχρότητος αὐτῷ προσοῦσαν δειλίαν. ἐὰν δὲ τὸ ξηρὸν ὑπερτερῆσθαι στοιχείον, νηφάλιον τινα καὶ γρήγορον ἀποτίκτει ἀνδραπον. ἐφ' ᾧ καὶ τις σοφός, ᾧ ὄνομα Ἡράκλειτος, ἔλεγε „ψυχὴ ξηροτέρη σοφωτέρη,” ψυχὴν ἐπαῦθα τὴν τοῦ ἐγκε- 15 φάλου καλέσας οὐσίαν. ἐὰν δὲ τὸ ὑγρὸν πλεονάσθαι στοιχείον, γαστρὸν τινα ποιεῖ καὶ δυσκίνητον. κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἢ ἐκ φύσεως πραδότης φρόνησίς τε καὶ σωφροσύνη οὐκ ἀρεταὶ τοῖς θεοῖς πατράσι κρίνονται, φυσικὰ δὲ πλεονεκτήματα. καὶ πρόσχες αὐτῷ τῷ μεγάλῳ Βασιλεῖ λέγοντι „πολλοὺς ἔγγων 20 φύσει μισοῦντας τὸ μίγνυσθαι γυναικί. ἀρ' οὖν σώφρονας C αὐτοὺς ὀνομάσομεν; οὐδαμῶς· σωφροσύνη γάρ ἐστιν αὐτῇ ἡ ἐγκράτεια καὶ τὸ μαχόμενον περιγενέσθαι τῶν ἡδονῶν.” καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Anastasius Sinaites, ait deum non esse talium auctorem, sed ipsam potius naturam et elementorum quattuor concursum, nam si elementi calidi abundantia tempore conceptionis inveniatur, temperamentum quoque calidum consequitur id quod tum gignitur. sin elementi frigidis vis maior fuerit, fetus etiam frigidus procreatur. eadem de causa vel iracundi vel mites, vel fortes vel formidolosi homines gignuntur. aprum heic mihi cum cervo intuere, quorum ille paratus est ad pugnam ob calorem, heic pugnam reformidat et fugit ob eam quam habet ex frigore, timiditatem. quodsi abundaverit sicci vis elementi, homo sobrius atque vigil procreatur. de quo priscus quidam philosophus Heraclitus dixit, animam quo siccior sit, eo sapientior esse; quibus in verbis animam vocat essentiam cerebri. si denique copia frigidi elementi superaverit, gignitur ignavus quidam homo, qui que difficulter ad agendum impellitur. quo fit ut naturalem mansuetudinem prudentiam temperantiam non virtutum loco divini patres habebant, sed esse naturalia quaedam beneficia, quibus excellant alios alii, statuunt. Basilius quid dicat, advertito. „multos novi qui a natura complexus Venereos odere. num eos temperantes vocabimus? nequaquam: nam temperantia est continentia quaedam, qua voluptates nobiscum pugnantem vincimus.” ac de his quidem hoc modo dictum esto.

V. 58 *Διὰ τί δὲ πλάτιον ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον οὐκ ἔλαβε βῶ-
λον, ἀλλὰ χοῦν τὸ λεπτότατον; ὁμοῦ μὲν ἐκ τούτου καὶ τὸ
φύσημα καταστέλλων ἡμῶν, ὁμοῦ δὲ καὶ διδοὺς ἐντεῦθεν ἐλ-
πίδα τῆς ἀναστάσεως. ἐπειδὴ προῆδει ὅτι μέλλει τελευτᾶν
D τὸ ζῶον καὶ εἰς χοῦν καταπτᾶν, προλαβὼν ἐν τῇ δημιουργίᾳ 5
τὴν ἐπίδα τῆς ἀναστάσεως δίδωσι. λαμβάνει χοῦν ἀπὸ τῆς
γῆς, ἐν' ὅταν ἰδῆς ἐν τάφῳ χοῦν, γινῶς ὅτι ὁ ἐκεῖνον πλάσας
καὶ τοῦτον ἀνίστησιν. ἀλλὰ καὶ τίνος ἔνεκεν, ἐπιζητεῖς, δι-
πλοῦν πλάττει τὸν ἄνθρωπον ἐκ τε ψυχῆς νοεραῦς καὶ σώμα-
τος; ὥστε σύνδεσμον εἶναι τοῦ τε νοητοῦ κόσμου καὶ τοῦ αἰ- 10
οδητοῦ. ἐπειδὴ γὰρ οἱ δύο κόσμοι οὗτοι τῇ οὐσίᾳ διεστήκα-
σιν, ἵνα μὴ διαφόρους εἰσαγάγῃ δημιουργοὺς, διπλοῦν ζῶον
ἐν τῷ κόσμῳ τὸν ἄνθρωπον τέθεικεν, ὡς ἐντεῦθεν ἕνα δημι-
ουργὸν τῶν ἄνω τε καὶ τῶν κάτω κηρύττεσθαι.*

*Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν. 15
P. 75 διὰ τί τὸ ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς συντεθέν ζῶον ἄνθρωπον
ἀνόμασεν ἢ γοαφή; ὁ ἄνθρωπος τῇ Ἑβραϊδὶ διαλέκτῳ πῦρ
λέγεται. καὶ ἐπειδὴ προῆδει ὁ θεὸς ὅτι ἀπὸ ἐνὸς ἀνθρώπου
ἀνθρωπίνων σωμάτων πληροῦται τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα,
εἰς λύχνος ἐξάπτει τοσαύτας λαμπάδας, διὰ τοῦτο τὸ τοιοῦ- 20
τον ζῶον ἐκάλεσεν ἄνθρωπον, τουτέστι πῦρ. τῶν γὰρ ἄλλων*

4. ἐπειδὴ γὰρ πρ.?

Cur autem deus hominem creans non glebam, sed pulverem, qui est admodum tenue quiddam, sumpsit? nimirum hoc modo voluit simul tum inflationem nostram comprimere tum resurrectionis spem facere. nam quia norat animal hoc emoriturum et in pulverem reversurum, ipsa in creatione velut antevertens spem nobis de resurrectione facere voluit. itaque pulverem de terra sumit, ut cum pulverem in sepulcro conspicis, scias eum qui hominem formavit ipsum etiam resuscitaturum. fortassis etiam quaeres quamobrem creavit hominem duplicem, anima nimirum intelligentiae mentisque particeps praeditum et corpore. nimirum quo nexus quidam foret intellectibus ac sensibus mundi. nam cum hi duo mundi essentia sua separati sint, ne diversi etiam opifices existimarentur, hominem animal duplex in mundo constituit, ut hinc unus esse tam superarum ac coelestium quam inferarum rerum creator intelligeretur.

Faciamus, inquit deus (Gen. 1 26), hominem ad imaginem nostram. cur ex anima corporeque compositum animal litterae sacrae hominem appellant? vocabulum quod hominem significat, ignem in Hebraea lingua denotat. et quando norat iam ante deus unum hominem corporibus humanis omnes orbis fines repleturum unamque lucernam tot lampadas accensuram, iccirco animal hoc appellavit hominem, id est ignem. nam elementa caetera sic manent ut existunt.

σπαιχίων ἕκαστον ὡς ἔστι μένει. οἶον ἐὰν λάβῃς βῶλον τῆς γῆς, ὡς ἔστι μένει. ὕδωρ ἐὰν λάβῃς μέτρῳ τινί, τὸ αὐτὸ μένει ὕδωρ καὶ προσθήκηγ οὐ λαμβάνει. αἴερος ἐὰν πληρώσῃς ἀσκόν, ἄλλον ἀσκόν ἐξ ἐκείνου πληρῶσαι οὐ δύνασαι. τὸ δὲ πῦρ, ὡς ἔστιν, οὐ μένει, ἀλλ' ὄσῃν ἐὰν λάβῃς ὕλην, πλεονάζει τὸ πῦρ. καὶ λύχνους δὲ πολλοὺς ἐὰν ἐξ ἐνὸς λύχνου Β ἀψῆς, οὐ καινοτομήσεις αὐτόν. προσφόρως οὖν αὐτὸν ἐκάλεσεν ἄνθρωπον. κατὰ τοῦτο δὲ καὶ τῷ τοῦ Ἀδάμ ὀνόματι προσηγόρευσεν αὐτόν. ἐπειδὴ γὰρ ἤμελλεν τὰ τέσσαρα κλί-
 10 ματα ἐξ αὐτοῦ πληροῦσθαι, τὸ τοιοῦτον αὐτῷ προσεπιτίθη-
 σιν ὄνομα. καὶ ὄρα τὰ τοῦ τοιοῦτου ὀνόματος γράμματα. τὰ τέσσαρα γὰρ ὑπεμφαίνουσι κλίματα· ἄλφα ἀνατολή, δέλ-
 τα δύσις, ἄλφα ἄρκτος, μῦ μεσημβρία. καλῶς οὖν τὸ τοι-
 οῦτον ζῶον καὶ Ἀδάμ καὶ ἄνθρωπον προσηγόρευσεν· ἐξ αὐ-
 15 τοῦ γάρ, ὡς προεῖρηται, τὰ τέσσαρα πεπλήρωται κλίματα. λέγει γὰρ ἡ γραφή „καὶ ἐφύτευσεν ὁ θεὸς παράδεισον ἐν C Ἐδέμ κατὰ ἀνατολάς.” διὰ τί δὲ μὴ εἰς ἄλλο κλίμα τὸν πα-
 ράδεισον ἐφύτευσεν, ἀλλὰ κατ' ἀνατολάς; ὅθεν ἡ ἀρχὴ τοῦ δρόμου τῶν φωστήρων, ἐκεῖθεν καὶ ἡ διαγωγή τῶν ἀνθρώ-
 20 πων. προμηνύει ὁ θεὸς τὸ μέλλον. κατὰ ἀνατολὴν ἐν τῷ παραδείσῳ τίθησι τὸν ἄνθρωπον, ἵνα δείξῃ ὅτι ὡσπερ οὗτοι οἱ φωστῆρες ἀνατέλλουσι καὶ τρέχουσιν εἰς δύσιν καὶ δύνου-
 σιν, οὕτως καὶ τοῦτον δεῖ ἀπὸ τῆς ζωῆς εἰς θάνατον δραμεῖν

si aquam mensura quadam capias, manet eadem aqua nec incrementum sumit. si utram aëre compleas, non potes ex eo utram alium replere. verum ignis ita non manet ut existit, sed quo materiei plus adquisiverit, eo fit maior. itidem si una lucerna multas alias accenderis, iccirco ipsa non exhaurietur. quapropter recte homini nomen hoc inditum est, sicut eadem ex causa eundem Adamum deus appellavit. nam quia terrae quattuor climata completurus erat, non abs re nomen hoc consecutus est. eius mihi quæso litteras considera, quæ quattuor illa climata denotant. A significat anatolen, hoc est ortum; D dysin, hoc est occidentem; A rursus arctum, hoc est ursam ac septentrionem; M denique meridiem. caeterum sacris in litteris hæc verba sequuntur (Gen. 2 8) „consevit deus paradysum in Edem versus orientem.” cur non versus aliud clima paradysum consevit potius quam ad orientem? unde initium cursus luminarium, ibi et domicilium esse hominum voluit. ac præterea quod futurum erat significans, versus orientem in paradiso collocat hominem; ut ostenderet iidem atque luminaria exoriuntur et versus occidentem cursu delata occidunt, sic hominem quoque de vita perventurum ad mortem ac luminarium more occasurum aliumque rursus ortum habiturum, vi-

σαν." οὐδὲ γὰρ εἶπεν εἰς ψυχὰς ἀλλ' εἰς ψυχὴν ζῶσαν. ἀλλὰ καὶ Πλωτῖνος ὁ σοφός, ᾧ δὴ καὶ Ἀπολλινάριος ὁ Λαοδικεὺς ἠκολούθησεν, ἐκ τριῶν λέγει συνεσθηκέναι τὸν ἄνθρωπον, ἐκ τε νοῦς καὶ ψυχῆς καὶ σώματος. ἀλλὰ κἀνταῦθα πεπλάνηται· ὁ γὰρ νοῦς, καθά φησιν ὁ μέγας Βασίλειος, 5 ταυτοφυῆς ἐστι τῇ ψυχῇ, καὶ καθάπερ ὀφθαλμὸς ἐν σώματι, οὕτω καὶ ὁ νοῦς ἐν αὐτῇ τῇ ψυχῇ. τὸ γὰρ καθαριώτερον καὶ κυριώτερον μέρος αὐτῆς νοῦς ἐπονομάζεται· καθὸ δὴ καὶ νοερὰ λέγεται ἢ τοῦ ἀνθρώπου ψυχῇ, τῇ μετέξει πάντως αὐτοῦ τοῦ νοῦς.

- C Καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν. ἐντεῦθεν οὖν ὁρμώμενος ὁ διαληφθεὶς θεῖος ἀνὴρ περὶ ψυχῆς καὶ τὰδε διέξεισι „διττὴν ἔγωγος οἶμαι τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς εἶναι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ὑπαρχούσης, τὴν μὲν τοῦ σώματος ζωτικὴν, τὴν δὲ ἑτέραν τῶν ὄντων θεωρητικὴν, ἣν 15 δὴ καὶ νοερὰν ὀνομάζομεν. ἀλλὰ τὴν μὲν ζωτικὴν δύναμιν, ἐπεὶ συγκέκραται τῷ σώματι, ἡ ψυχὴ φυσικῶς διὰ τὴν σύγκρασιν οὐκ ἐκ προαιρέσεως χορηγεῖ· ἡ δὲ θεωρητικὴ δύναμις ἐν προαιρέσει τὴν κίνησιν ἔχει.” ταῦτα μὲν οὖν καὶ ὁ θεϊότατος ἐπεξηγούμενος Μάξιμος τὸ μὲν τῆς ψυχῆς, ὁ δὲ δὴ 20 V. 55 καὶ καθαριώτερον, ἀπαθές φησι καὶ ἀμεριστόν, νοητῶς τὰ νοητὰ διανοούμενον, τὸ δὲ τῆς ψυχῆς παθητὸν καὶ μεριστόν ὁ δὲ καὶ ταῖς αἰσθηθεῖσι μεριζόμενον συναλγεῖ μὲν ἀλγυνο-

in animam vivam." non enim aiunt in animas, sed in animam vivam. doctissimus etiam Plotinus ille, quem Laodicensis Apollinarius secutus est, hominem de tribus hisce tradit existere, nimirum mente, anima, corpore. qua ipsa in opinione consimiliter fallitur. mens enim, ut magnus ille Basilius inquit, eiusdem est cum anima naturae; quodque corpori oculus est, hoc mens est animae.

Nam quae pars animae purior est ac principalior, ea mens appellatur, sicut hominis anima mentis vi praedita dicitur, haud dubie propterea quod mentis sit particeps. hinc exorsus divinus ille Basilius noster haec porro de anima commemorat. duplicem ego facultatem animae statuo, cum ipsa sit una et eadem. harum altera corporis est, nimirum vitalis, altera, contemplatrix rerum, quam et intelligentem vocamus. vitalem, quamdiu coniuncta corpori est anima, propter ipsam temperaturam horum naturaliter, non ex electione suppeditat. contemplatrix facultas in electione consilioque positum motum habet. haec divinus etiam Maximus ille declarans, illam animae partem, quae purior est, adfectionum expertem ac indivisibilem esse dicit, resque mentis intelligentia tantum comprehensibiles modo menti consentaneo percipere, cum altera pars animae, adfectionibus obnoxia

μέν τῷ σώματι, ἡδυνομένη δ' αὖ συνηδύνεται· συμφύεται
 γὰρ, ὡς εἴρηται, ἡ ψυχὴ, καθὰ δὴ καὶ ὁ Νύσσης φησί,
 διὰ τῶν σωματικῶν αἰσθήσεων πρὸς τὰ ἡδέα τοῦ βίου. τῇ
 γὰρ εὐχροία τῆς ὕλης διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἐπιτέρεται, καὶ
 5 τῇ ἀκοῇ πρὸς τὰ ἡδέα τῶν ἀκουσμάτων τὴν ῥοπὴν ἔχει, καὶ
 τοῖς λοιποῖς ὁμοίως ἐκάστη τῶν αἰσθήσεων συνδιατίθεται. P. 71
 κατὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης ἔλεγε τὸ ἀλογώτερον
 μέρος τῆς ψυχῆς παθητὸν εἶναι καὶ ὀρεκτικόν. καὶ ἀθίς ἡ
 ψυχὴ παθητὴ σῶσα τοῦ σώματος τεμνομένου αὐτὴ μὲν οὐ
 10 τέμνεται, καθὰ δὴ καὶ τὸ σῶμα, συναλγεῖ δὲ ὅμως καὶ συμ-
 πάσχει τῷ πάσχοντι. ἔνθεν τοι καὶ κοιναὶ μὲν ἦδοναὶ ψυ-
 χῆς καὶ σώματος αἱ ἀπὸ τῶν συναφειῶν καὶ τῶν ἐδωδιμῶν
 γινόμεναι, ὡς ὁ διαληφθεὶς ἔφη θεὸς ἀνὴρ· αἱ δὲ ἀπὸ τῶν
 μαθημάτων ἰδίᾳ μόνῃ εἰσὶ τῆς ψυχῆς, μόνου δὲ σώματος
 15 ἡδονὰς οὐκ ἂν τις εὖρη ποτέ. ὅτι δὲ καὶ παθητὸν μέρος
 κέπηται ἡ ψυχὴ, δι' οὗ συμπάσχει τῷ σώματι πάσχοντι,
 κἀντεῦθεν ἀδημονεῖται καὶ λυπεῖται καὶ τὰ λοιπὰ πάθη δέ-
 χεται οἷς μετὰ τὴν ἁμαρτίαν περιέπεσε, δῆλον ἔξ ὧν ὁ κύ-
 ρως ἔλεγε „ἄν ἡ ψυχὴ μου τετάρραται.” συγκεχώρηται γὰρ
 20 τῇ ἀγία αὐτοῦ ψυχῇ, καθὰ δὴ καὶ τῷ σώματι, πάσχειν ἔστιν
 ὅτε τὰ ἴδια, καὶ τῆς κενώσεως μέτρον τετήρηκεν ἀπανταχοῦ,

et divisibilis, quae nimirum in sensus dividitur, corpori dolenti condoleat,
 et eodem voluptatem capiente voluptatis eiusdem particeps fiat. etenim
 anima, sicut et Nyssenus antistes scripsit, per sensus corporeos cum
 iis quae in hominum vita iucunda sunt quasi coalescit et coniungitur.
 rerum exterarum et crassarum elegantia per oculos oblectatur, per
 aures in auditu iucunda propendet, itidemque in reliquis sensu quolibet
 adficitur. hac de causa Iohannes etiam Damascenus partem animae
 rationis expertem maximeque brutam adfectionibus esse tradit
 obnoxiam et concupiscendi vim habere. sunt eiusdem haec quoque
 verba „cum adficitur anima in sectione corporis, ipsa quidem non
 secatur uti corpus, sed nihilominus ei condolet ac cum patiente
 patitur.” inde fit ut communes sint animae corporique voluptates,
 quae de complexibus et ciborum fruitione percipiuntur, sicut idem
 inquit: at quae de disciplinis liberalibus oblectationes proveniunt,
 animae soli peculiares sunt, cum voluptates corpori soli peculiares
 nullae reperiantur. esse autem in anima partem quandam, quae ad-
 fici patique possit, et per quam corpori patienti sic compatiatur ut
 et angatur et moereat et reliquas adfectiones experiat, quibus ob-
 noxia post lapsum esse coepit, de ipsius domini verbis (Ioh. 12 17)
 intelligi potest, „anima mea modo perturbata est.” nam sanctae ipsius
 animae, sicut et corpori, concessum hoc erat ut nonnunquam ea

ὡς ὁ θεϊότατος ἔφησε Κύριλλος. τὰ πάθη καὶ γὰρ ταῦτα, ἤγουν ἡδονὴ καὶ λύπη καὶ ἀθυμία προηγουμένως, οὐμενοῦν τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει κατ' ἀρχὰς συνεκτιόθησαν, ἀλλ' ὡς ὁ θεϊότατος φησι Μάξιμος, ὕστερον ἐπισηχθη ταῦτα διὰ τὴν τελειότητος ἔκπτωσιν, τῷ ἀλογωτέρῳ μέρει προσφυέντα 5 τῆς φύσεως. τούτοις μὲν οὖν ἀκολουθῶς καὶ ὁ μέγας διέξεισι Βασίλειος, λέγων „σκόπει τίς ἢ ἀπὸ σαρκὸς πρὸς ψυχὴν ἐπανιοῦσα συμπάθεια, πῶς δέχεται μὲν τὴν ζωὴν ἐκ τῆς ψυχῆς τὸ σῶμα, δέχεται δὲ ἀληθῶνας ἀπὸ τοῦ σώματος ἢ ψυχῆ.” καὶ οὗτοι μὲν οὕτως· ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ἀνθρω- 10 πίνους λογισμοῖς ἐρειδόμενος ἐν αὐτῇ δισχυρίζεται τῇ καρδίᾳ τὸν ἡγεμόνα νοῦν ποιεῖσθαι τὴν οἰκισιν, ὡς ἐντεῦθεν τὴν προαιρετικὴν αὐτοῦ δύναμιν εὐπειτῶς ἐφ' ἅπαν τὸ σῶμα διαμερίζεσθαι. ἕτεροι δ' αὖ ὥσπερ ἀρόπολιν τινα τὴν κε- 15 ραλὴν δεδομησθαι παρὰ τῆς φύσεως λέγουσιν, ὡς ἐν αὐτῇ τὸν ἡγεμόνα νοῦν ἐνδιατῶσθαι, καθάπερ τινα βασιλέα τοῦ παντός ὑπερκαθήμενον σώματος. οἱ δὲ γε τὸ τῆς ἐκκλησίας πρεσβεύοντες ὀρθόδοξον φρόνημα τὴν κατ' εἰκόνα θεοῦ κτισθεῖσαν νοερὰν ἡμῶν ψυχὴν ἐν τινι τόπῳ τοῦ σώματος, ἀσώματον οὖσαν, τοπικῶς περιορίζειν οὐκ ἴσασιν· ὅλη καὶ 20 γὰρ δι' ὅλον διήκει τοῦ σώματος, ὅλον αὐτὸ ψυχοῦσα καὶ ὅλον ὅλη καταφωτίζουσα. καὶ καθάπερ ὁ θεὸς οὐ καὶ

perpeteretur, quae utrique propria sunt. adeoque modum inanitionis ubique servavit, quemadmodum vir divinissimus Cyrillus loquitur. nec tamen adfectiones istae ab initio cum hominum natura conditae sunt, sed posterius, ut Maximus loquitur, irrepserunt, ac propter amissionem perfectionis illi naturae parti adhaeserunt quae bruta est ac rationis expers. tradit his consentanea Basilius quoque, cum ait „considera mihi quae mutua sit adfectio de carne ad animam penetrans, qui corpus ab anima vitam accipiat, et vicissim anima dolorum corporis particeps fiat.” et haec quidem ab his tradita sunt. Aristoteles autem rationibus humanis innixus mentem, quae in homine principatum obtinet, sedem in corde suam habere confirmat, unde vis eius ab electione consilioque pendens universum in corpus facile distribuatur. alii caput instar cuiusdam arcis a natura dicunt exstructum, ut princeps in homine mens degat in eo quasi rex sedem supra corpus universum positam habeat. verum qui ecclesiae sententiam sequuntur, animam nostram intelligentiae vi praeditam, quae ad imaginem dei condita est et corporis est expers, in certo quodam corporis loco circumscribere localiter nolunt. nam tota per totum corpus sese didit, et ipsum animat, totumque tota collustrat. et quemadmodum deus, cuius ad imaginem condita est, non pars

εἰκόνα δεδημιούργηται αὕτη, οὐ μέρος ἐν μέρει ἀλλ' ὅλος ὅλη τῷ κόσμῳ κατ' οὐσίαν περιέστιν, οὕτω καὶ ἡ τοῦ πρωτοτύπου εἰκὼν ἀμερῆς οὕσα καὶ ἀδιάστατος ἀμερῶς καὶ ἀδιαστάτως ὅλη ὅλη τῷ σώματι πρόσεστι. καὶ τούτου χάριν μὴ P. 72
 5 θανάμας· ἴστανται μὲν γὰρ αὕτη ἐφ' ἑαυτῆς καθάπερ ἡλιακή τις σφαῖρα οὐκ ἔξω τοῦ σώματος ἀλλ' ὑπερφυσῶς ἐν αὐτῷ, συμπλέκεται δὲ τούτῳ ταῖς ἀφ' ἑαυτῆς προϊούσαις αὐ- V. 56
 γαῖς, αἵτινες καὶ τεμνομένου τοῦ σώματος ἀπαθεῖς καὶ ἀδιάτμητοι μένουσιν, ὥσπερ δὴ καὶ τοῦ ἀέρος ταῖς τῶν ἀνέμων
 10 πνοαῖς κινουμένου καὶ μεταπίπτοντος τὸ ἡλιακὸν φῶς ἀπαξ αὐτῷ συμπλακὲν οὔτε τομῆν οὔτε ῥεῦσιν οὔτε μετώαταισιν ὑφίσταται.

Καὶ ὁ μὲν νοῦς ἀσώματός ἐστιν ἀληθῶς καὶ ἀόρατος, ἀλλ' ὅμως ὡς ἐν ὄργάνῳ τῷ σώματι τὴν οἰκειαν ἐνέργειαν B
 15 δεικνυσι. καὶ εἶωθε μὲν ὁ νοῦς ἐνεργεῖν ἐν οἷς ὑγιῶς τὸ σῶμα διαίκεται, ἐπὶ δὲ τῶν ἀσθενῶς ἐχόντων τὴν τεχνικὴν αὐτοῦ δύναμιν δεξασθαι ἄπρακτος πάντῃ καὶ ἀνενέργητος φαίνεται. πλὴν οὐ καθ' ἑαυτὸν αὐτὸς παραβλάπτεται, καθάπερ τισὶ τῶν ἔξωθεν ἔδοξεν· οὐδὲ γὰρ ἀρμονίας ὄργανου
 20 τινὸς ὅπως δὴ ποτε διεφθορίας ἀνάγκη πᾶσαν καὶ αὐτὴν τοῦ τεχνίτου τὴν τέχνην συνδιαφθεῖρεσθαι. καὶ ὅτι μὲν τῷ σώματι σύνεστιν ἡ ψυχὴ, οἶδα, τὸ δὲ πῶς ἐν σώματι τὸ ἀσώ-

1. ὅλος P.

20. πᾶσα?

in parte, sed totus totum mundum complectitur essentia sua, sic etiam principis illius exemplaris simulacrum, cum partium sit expert et dimensione careat, citra divisionem ac dimensionem ullam totum toti corpori adest. quam quidem rem admirari desine, consistit enim peculiariter anima quasi globus quidam solaris non extra corpus, sed in ipso, idque modo quodam ultra naturali. simul corpori connexa est per derivatos ex ipsa radios, qui si corpus sectione laedatur, tamen haud adficiuntur et sectionem nullam experiantur. prorsus ut aëre per flatus ventorum moto et agitato lux solaris ei semel connexa neque sectionem neque fluxum neque mutationem patitur.

Estque mens reapse quidem expert corporis et inaspectabilis, verum nihilominus in corpore tanquam instrumento suam efficacitatem declarat. eadem in iis quorum sana recteque adfecta sunt corpora efficaciter agit, cum in aliis, qui facultatis eius artificiosae non sunt capaces, otiosa sit ac nihil omnino perficiat. non tamen ipsa respectu sui laeditur, quemadmodum extrariis quibusdam philosophis visum fuit. nam si maxime cuiusdam instrumenti harmonia quoquo modo corrumpatur, non tamen omnino sequi necesse est ut ars ipsius etiam artificis propterea periisse statuatur. adesse quidem in cor-

ματον οὐκ οἶδα· οὐδὲ γὰρ αἰδεσθήσομαι τὴν ἀγνοίαν ἐπὶ
 τούτοις ὁμολογῶν. εἰ γὰρ ἐξηπλώσθαι ταύτην εἶπη τις ὄλη
 τῷ ὄγκῳ τοῦ σώματος, καθάπερ δὴ καὶ ὁ χρυσορρήμων φη-
 σί, καὶ οὐκ ἔχει λόγον τὸ λεγόμενον· τούτο καὶ γὰρ ἴδιον
 τῶν σωμάτων ἐστίν. ἄλλως τε εἰ ἐξηπλοῦτο τῷ τοῦ σώμα- 5
 τος ὄγκῳ, καὶ συνετέμετο ἄν, τῶν χειρῶν πολλάκις καὶ τῶν
 ποδῶν ἐκκοπέμεντων. ἀλλ' οὐκ ἐστὶν ἐν ὄλῳ τῷ σώματι, ἐν
 τινι δὲ μέρει αὐτοῦ συνείλεκται. οὐκοῦν ἀνάγκη νεκρὰ τὰ
 λοιπὰ γίνεσθαι μέρη· τὸ γὰρ ἄψυχον πάντως νεκρόν. ἀλλ'
 οὐδὲ τούτο ἐστὶν εἰπεῖν. ὅτι μὲν γὰρ ἐν τῷ σώματι ἐστὶν 10
 ἡμῶν, οἶδαμεν, τὸ δὲ πῶς οὐκ οἶδαμεν. καὶ ὅτι μὲν αὐλός
 ἐστὶ καὶ ἀσώματος ἢ ψυχῆς, οἶδα (ἤκουσα γάρ), τί δὲ τὸ εἶ-
 δος αὐτῆς καὶ ποταπὴ τὴν οὐσίαν, οὐκ οἶδα, ὅτι καὶ ἀνερ-
 μήνευτον τούτο μεμνήμη. πῶς γὰρ ἂν καὶ εἰδείη τις τὴν
 κατ' εἰκόνα κτισθεῖσαν τοῦ ἀπερινοήτου καὶ ἀκατάληπτου θε- 15
 οῦ; εἰάν ἢ τῆς ψυχῆς οὐσία καταλαμβάνετο, καταλαμβάνετο
 ἂν καὶ αὐτὸ τὸ τῆς εἰκόνας πρωτότυπον· εἰ δὲ τὸ πρωτότυ-
 πον ἀκατάληπτον, ἀκατάληπτος ἐξ ἀνάγκης καὶ ἡ τοῦ πρω-
 τοτύπου εἰκὼν. ἔνθεν τοι καὶ πολλὰ μὲν ἐφιλοσοφῆθη περὶ
 αὐτῆς, οὐδεὶς δὲ τὴν ταύτης οὐσίαν ἠδυνήθη καταλαβέσθαι 20

17. τὸ τῆς] τὸ deerat.

pore animam novi: at qui res corporis expert in corpore sit, igno-
 ro. non enim imperitiam hac in parte meam fateri me pudet. quippe
 si quis eam dicat expansam esse per totam corporis molem, sicut
 Chrysostomus ait, id ipsum ratione caret. nam tale quiddam corpo-
 ribus est proprium; ac praesertim si extendi cum mole corporis di-
 catur, etiam sequeretur eam una resecari, quoties manus atque pedes
 amputantur. at enim statuamus eam per corpus universum non esse
 sparsam, sed una quadam ipsius in parte collectam. ita vero sequi
 necesse est ut membra reliqua sint mortua. nam quod expertus est
 animae, prorsus mortuum est; id quod heic dici nequit. quamobrem
 esse quidem illam in corpore nostro scimus, at quo pacto sit igno-
 ramus. itidem animam expertem esse materiei crassae ac incorpoream
 scio, quando ita se rem habere accipi: verum quae sit eius species
 sive forma vel qualis essentia, scire nequeo. quippe non potest hoc
 oratione cuiusquam explicari. nam qui cernere quis eam possit, quae
 condita est ad imaginem dei, quem nec intelligentiae vi nec ulla
 perceptione comprehendere possumus? quippe si animae comprehen-
 di posset essentia, posset itidem imaginis quoque princeps exemplar
 comprehendere. at si nequit exemplar illud princeps comprehendere, etiam
 necessario sequetur imaginem eius consimiliter comprehendere non pos-
 se. qua de causa fit ut tametsi multa multi de ea commentati sint,
 nemo tamen essentiam ipsius unquam percipere potuerit, conditam,

κατέ, κατ' εικόνα, ὡς εἶρηται, κτισθεῖσαν τοῦ ἀκαταλήπτου P. 73
καὶ ἀπερινοήτου Θεοῦ. ἀλλὰ καὶ παιδεύων ἡμᾶς ὁ Θεὸς
ὥστε ταπεινὸν ἔχειν φρόνημα καὶ μὴ τὰ περὶ ἡμᾶς ὄλωσ
φρατίζεσθαι, τοιαύτην ἀκαταληψίαν ἐνέδθηκε τῇ ψυχῇ.

5 Πρόσεχε δέ, ἀγαπητέ. φθάσας μὲν γὰρ ὁ λόγος ἔδει-
ξεν ὅτι ἀθρόον ἐν τῇ μήτρᾳ ἢ Θεοεἰκελος τῷ σώματι συμπα-
ρφυρίστατο ψυχῇ, κἀντεῦθεν ἐν ζῶον σύνθετον ἀποτελεῖται ὁ
ἄνθρωπος. καὶ τοῦτ' ἔστιν ἢ καθ' ὑπόστασιν ἕνωσις, τοῦτ' ἔστιν
ἢ ἀμφύπαρκτος τῶν ἑτερουσίων κατ' αὐτὸν συνδρομῇ. καθ'
10 ὃν τοίνυν τρόπον ἀθρόον ἀλλήλοις ἐν τῇ μήτρᾳ συντρέχουσι
τό τε σῶμα καὶ ἡ ψυχῇ, κατὰ τὸν αὐτὸν αὐθις ἀθρόον ἀλ- B
λήλων δίστανται κατὰ γε τὸν τοῦ θανάτου καιρὸν. ὁ τοίνυν
αὐόμενος τὴν ψυχὴν κατὰ βραχὺ τοῦ σώματος ὑπαναχωρεῖν
ἐν τῷ τοῦ θανάτου καιρῷ διὰ τὸ κατεψῦχθαι τε καὶ παντά-
15 πασις ἀναισθητεῖν. τὰ ἄκρα τῶν μὴ ἐξάπινα τελευτώντων,
ὥσπερ ἀπὸ τῶν περὶ τῶν τοῦ σώματος ἀρχομένης αὐτῆς συ-
στελλεσθαι καὶ κατὰ μέρος ἐλίττεσθαι, ἵνα ἐπειδὴν ὅλη πρὸς V. 57
τὴν καρδίαν συσπειραθῇ, ὁ τοιοῦτος ἠπάτηται· οὐ γὰρ οὐ-
τως ἔχει, ἀλλ' ὥσπερ ἀχρόνως ἐπιλάμπει τῷ σώματι δίκην
20 ἡλίου ἐξάπινα τὸν αἶρα καταφωτίζοντος, κατὰ τὸν αὐτὸν C
λόγον καὶ ἐκεῖθεν ἀφίπταται. οὐκ οὐκ ἐκτείνεται τοῦτο, καθὺ
ἄνωθεν εἶπομεν, οὐδὲ δίσταται, ἀλλὰ καὶ ὄλον δι' ὄλον

18. post συσπειραθῆ addo ἀθρόον ἐξίη vel eiusmodi aliquid.

ut dictum est, ad imaginem dei neminis cogitatione ac intelligentia
comprehensibilis. deus quidem certe nos castigans et erudiens, ut ani-
mo demisso simus nec imaginationibus nostris omnia quae in nobis
sunt complecti velimus, huiusmodi quandam obscuritatem perceptio-
nis animae indidit.

Haec autem animum mihi, dilecte fili, advertito. dictum est su-
pra in alvo materna subito animam, quae dei refert imaginem, una
cum corpore existere, atque hoc pacto animal unum idque composi-
tum absolvi, quem hominem dicimus. esse item hanc unionem per-
sonalem, nimirum existentem utrinque naturarum diversarum in unum
concurtionem. igitur quo pacto corpus et anima subito in alvo ma-
terna concurrunt, eodem quoque rursus a se invicem subito mortis
tempore dirimuntur. quare si quis existimat animam e corpore pau-
latim tempore mortis excedere propterea, quod membrorum extremae
partes in iis qui subito non emoriuntur plane frigeant ac sensum
amittant, tanquam si a corporis extremitatibus inciperet sese contra-
here paulatimque veluti convolvere, ut posteaquam ad cor tota col-
lecta fuerit, subito inde effletur, omnino is opinione sua fallitur.
quippe res eo se pacto non habet, sed quemadmodum citra temporis

ψυχούσα οὐδὲν ἦττον ἐφ' ἑαυτῆς ἔστηκε. τί δέ ἐστι τὸ συνεκτεταμένον τῷ σώματι καὶ ζωοῦν αὐτό; ἢ φύσις καὶ ἡ ἄλογος ζωή. οὐδὲ γὰρ ἦν εὐπρεπὲς τῷ παχεῖ προσομιλῆσαι σώματι τὴν ψυχὴν ἄνευ τινὸς προσφνοῦς τοῖς ἄκροις μεσότητος. καὶ αὕτη μὲν πρὸ τῆς παντελοῦς ἀποπνεύσεως τοῖς 5 ἄκρωτηρίοις συναποσβέννυται, οὐ μὴν ἐκεῖθεν ὑποχωρεῖ. ἦν γὰρ ἂν ἀθάνατος ἐπανερχομένη πρὸς ἑαυτήν. ἡ δέ γε ψυχὴ τοῦ μέσου τούτου δεσμοῦ διαλυθέντος, ὡσπερ ἐν ἀτόμῳ ἡ ῥιπῆ ὀφθαλμοῦ, ὃ φησιν ἀπόστολος, τοῦ σώματος ἔξεισι. καὶ τσαῦτα μὲν ὁ λόγος ἤδη διείληψε περὶ αὐτῆς τῆς 10 ψυχῆς.

Ἀναγκαῖον δὲ προσδιατρέψαι μικρὸν καὶ τοῖς ἔκπαλαι περὶ αὐτοῦ φυσιολογηθεῖσι τοῦ σώματος. τίνος ἕνεκεν; ὅτι κατὰ τὴν αὐτοῦ διάθεσιν εἶωθεν ἡ ψυχὴ ἐνεργεῖν. καθάπερ γὰρ ὁ λαμπρὸς οὗτος ἥλιος κατὰ τὴν τοῦ ἀέρος εἴτε παχύ- 15 τητα εἴτε λεπτότητα πρὸς ἡμᾶς τὰς ἀκτίνας ἀφίησιν, οὕτω καὶ νοερὰ ψυχὴ κατὰ τὴν ὀργάνου διάθεσιν τὴν ἑαυτῆς ἐνεργεῖαν δείκνυσιν. ἔντεῦθεν καὶ μωρὸν ἐστὶν ἰδεῖν καὶ μὴ τοιοῦτον, ὑπνηλὸν καὶ γρηγόρον, θυμώδη καὶ πρᾶον, ἀνδρείον P. 74 καὶ δειλόν, καὶ ὅσα τοιαῦτα. καὶ μὴ μῦθον ἡγοῦ τὰ λεγό- 20

17. τὴν δευ.] τὴν τοῦ?

intervallum elucet animā in corpore, solis instar aëra subito collustrantis, eodem modo etiam inde avolat. quamobrem nec extenditur, ut superius indicabamus, nec dimensionem admittit: sed tota totum corpus animans nihilominus peculiariter ex se consistit. quid est autem quod extenditur simul cum corpore et ipsum animat? natura et vita rationis expers. neque decebat in crasso versari corpore animam, absque medio quodam extremis cognato. ipsa quidem ante expirationem postremam una cum extremitatibus extinguitur, non inde migrat: foret enim immortalis, si ad se ipsam colligeretur. at hoc intermedio vinculo dissoluto, tanquam in spatio temporis impartibili vel oculi momento, sicut apostolus loquitur, anima e corpore discedit. et hactenus quidem de anima dictum esto.

Fuerit autem pretium operae nonnihil nos iis etiam immorari quae de corpore quidam olim disseruerunt; idque de causa potissimum ea, quod pro dispositione corporis et adfectione anima quoque consueverit agere. nam quemadmodum sol pro aëris sive crassitie sive subtilitate radios etiam ad nos diversos emittit, sic et anima vi praedita intelligentiae pro instrumenti adfectione suam efficacitatem declarat. hinc quosdam esse fatuos videmus, quosdam non item; hinc alios somnolentos, alios vigilantes; alios iracundos, alios mites; alios fortes, alios timidos: quibus adde quae sunt eius generis alia. nec pro fabulis haec tibi ducenda sunt. quippe vir eximius,

μετα· ἔχεις γὰρ τὸν Σιναΐτην θεὸν Ἀναστάσιον λέγοντα μη τὸν θεὸν εἶναι τῶν τοιούτων αἴτιον, αὐτὴν δὲ μᾶλλον τὴν φύσιν καὶ τὴν τῶν τεσσάρων στοιχείων συνδρομὴν καὶ συνέλευσιν. ἂν γὰρ εὐρεθῇ πλημμύρα τοῦ θερμοῦ στοιχείου ἐν 5τῇ ὥρᾳ τῆς τοῦ βρέφους συλλήψεως, θερμῆς κράσεως τὸ τικτόμενον γίνεται· εἰ δὲ τὸ ψυχρὸν καθυπερτερῆσθαι στοιχείον, ψυχροτέρας ἕξεως εὐρίσκεται τὸ τικτόμενον. ἐντεῦθεν λοιπὸν ὃ τε θυμώδης καὶ ὁ πρῶος, ὁ ἀνδρεὺς καὶ δειλός. καὶ ὄρα τὸν σὺν καὶ τὸν ἔλαφον, τὸν μὲν πρὸς πόλεμον ἐτοιμῶν 10μον διὰ θερμότητα, τὸν δὲ τὴν μάχην φεύγοντα διὰ τὴν ἐκ Β ψυχρότητος αὐτῷ προσοῦσαν θειλίαν. εἰ δὲ τὸ ξηρὸν ὑπερτερῆσθαι στοιχείον, νηφάλιον τινα καὶ γρήγορον ἀποτίκτει ἀνθρωπον. ἐφ' ᾧ καὶ τις σοφός, ᾧ ὄνομα Ἡράκλειτος, ἔλεγε „ψυχὴ ξηροτέρα σοφωτέρα,” ψυχὴν ἐπαῦθα τὴν τοῦ ἐγκει 15φάλου καλέσας οὐσίαν. εἰ δὲ τὸ ὑγρὸν πλεονάσθαι στοιχείον, ναθρόν τινα ποιεῖ καὶ δυσκίνητον. κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἢ ἐκ φύσεως πραότης φρόνησίς τε καὶ σωφροσύνη οὐκ ἀρεταὶ τοῖς θείοις πατράσι κρίνονται, φυσικὰ δὲ πλεονεκτήματα. καὶ πρόσχες αὐτῷ τῷ μεγάλῳ Βασιλείῳ λέγοντι „πολλοὺς ἔγνω 20φύσει μισοῦντας τὸ μίγνυσθαι γυναικί. ἀρ' οὖν σώφρονας C αὐτοὺς ὀνομάσομεν; οὐδαμῶς· σωφροσύνη γὰρ ἐστὶν αὐτῇ ἢ ἐγκράτεια καὶ τὸ μαχόμενον περιγενέσθαι τῶν ἡδονῶν.” καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Anastasius Sinaites, ait deum non esse talium auctorem, sed ipsam potius naturam et elementorum quattuor concursum, nam si elementi calidi abundantia tempore conceptionis inveniatur, temperamentum quoque calidum consequitur id quod tum gignitur. sin elementi frigidi vis maior fuerit, fetus etiam frigidus procreatur. eadem de causa vel iracundi vel mites, vel fortes vel formidolosi homines gignuntur. aprum heic mihi cum cervo intuere, quorum ille paratus est ad pugnam ob calorem, heic pugnam reformidat et fugit ob eam quam habet ex frigore, timiditatem. quodsi abundaverit sicci vis elementi, homo sobrius atque vigil procreatur. de quo priscus quidam philosophus Heraclitus dixit, animam quo sicciior sit, eo sapientiore esse; quibus in verbis animam vocat essentiam cerebri. si denique copia frigidi elementi superaverit, gignitur ignavus quidam homo, qui que difficulter ad agendum impellitur. quo fit ut naturalem mansuetudinem prudentiam temperantiam non virtutum loco divini patres habent, sed esse naturalia quaedam beneficia, quibus excellent alios alii, statuunt. Basilus quid dicat, advertito. „multos novi qui a natura complexus Venereos odere. num eos temperantes vocabimus? nequaquam: nam temperantia est continentia quaedam, qua voluptates nobiscum pugnantem vincimus.” ac de his quidem hoc modo dictum esto.

V. 58 Διὰ τί δὲ πλάττων ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον οὐκ ἔλαβε βῶ-
 λον, ἀλλὰ χοῦν τὸ λεπτότατον; ὁμοῦ μὲν ἐκ τούτου καὶ τὸ
 φύσημα καταστέλλων ἡμῶν, ὁμοῦ δὲ καὶ διδοὺς ἐντεῦθεν ἐλ-
 πίδα τῆς ἀναστάσεως. ἐπειδὴ προῆδει ὅτι μέλλει τελευτᾶν
 τὸ ζῶον καὶ εἰς χοῦν καταπτᾶν, προλαβὼν ἐν τῇ δημιουργίᾳ 5
 τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως δίδωσι. λαμβάνει χοῦν ἀπὸ τῆς
 γῆς, ἐν ᾧ ὅταν ἴδῃς ἐν τάφῳ χοῦν, γινῶς ὅτι ὁ ἐκεῖνον πλάσας
 καὶ τοῦτον ἀνίστησιν. ἀλλὰ καὶ τίνος ἐνεκεν, ἐπιζητεῖς, δι-
 πλοῦν πλάττει τὸν ἄνθρωπον ἕκ τε ψυχῆς νοεραῆς καὶ σώμα-
 τος; ὥστε σύνδεσμον εἶναι τοῦ τε νοητοῦ κόσμου καὶ τοῦ αἰ- 10
 οθητοῦ. ἐπειδὴ γὰρ οἱ δύο κόσμοι οὗτοι τῇ οὐσίᾳ διεστήκα-
 σιν, ἵνα μὴ διαφόρους εἰσαγάγῃ δημιουργοὺς, διπλοῦν ζῶον
 ἐν τῷ κόσμῳ τὸν ἄνθρωπον τέθεικεν, ὡς ἐντεῦθεν ἕνα δημι-
 ουργὸν τῶν ἄνω τε καὶ τῶν κάτω κηρύττεσθαι.

Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν. 15
 P. 75 διὰ τί τὸ ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς συντεθὲν ζῶον ἄνθρωπον
 ὠνόμασεν ἡ γραφή; ὁ ἄνθρωπος τῇ Ἑβραϊδι διαλέκτῳ πῦρ
 λέγεται. καὶ ἐπειδὴ προῆδει ὁ Θεὸς ὅτι ἀπὸ ἐνὸς ἀνθρώπου
 ἀνθρωπίνων σωμάτων πληροῦται τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα,
 εἰς λύχνος ἐξάπτει τοσαύτας λαμπάδας, διὰ τοῦτο τὸ τοιοῦ- 20
 τον ζῶον ἐκάλεσεν ἄνθρωπον, τουτέστι πῦρ. τῶν γὰρ ἄλλων

4. ἐπειδὴ γὰρ πρ.?

Cur autem deus hominem creans non glebam, sed pulverem, qui est admodum tenue quiddam, sumpsit? nimirum hoc modo voluit simul tum inflationem nostram comprimere tum resurrectionis spem facere. nam quia norat animal hoc emoriturum et in pulvere reversurum, ipsa in creatione velut antevertens spem nobis de resurrectione facere voluit. itaque pulverem de terra sumit, ut cum pulvere in sepulcro conspicias, scias eum qui hominem formavit ipsum etiam resuscitaturum. fortassis etiam quaeres quamobrem creavit hominem duplicem, anima nimirum intelligentiae mentisque particeps praeditum et corpore. nimirum quo nexus quidam foret intellectus ac sensilis mundi. nam cum hi duo mundi essentia sua separati sint, ne diversi etiam opifices existimarentur, hominem animal duplex in mundo constituit, ut hinc unus esse tam superiorum ac coelestium quam inferiorum rerum creator intelligeretur.

Faciamus, inquit deus (Gen. 1 26), hominem ad imaginem nostram. cur ex anima corporeque compositum animal litterae sacrae hominem appellant? vocabulum quod hominem significat, ignem in Hebraea lingua denotat. et quando norat iam ante deus unum hominem corporibus humanis omnes orbis fines repleturum unamque lucernam tot lampadas accensuram, iccirco animal hoc appellavit hominem, id est ignem. nam elementa caetera sic manent ut existunt.

συχλαίων ἕκαστον ὡς ἔστι μένει. οἶον ἐὰν λάβῃς βῶλον τῆς γῆς, ὡς ἔστι μένει. ὕδωρ ἐὰν λάβῃς μέτρῳ τινί, τὸ αὐτὲ μένει ὕδωρ καὶ προσθήκην οὐ λαμβάνει. αἶρος ἐὰν πληρώσῃς ἀσκόν, ἄλλον ἀσκόν ἐξ ἐκείνου πληρῶσαι οὐ δύνασαι. τὸ δὲ πῦρ, ὡς ἔστιν, οὐ μένει, ἀλλ' ὄσῃν ἐὰν λάβῃς ὕλην, πλεονάζει τὸ πῦρ. καὶ λύχνους δὲ πολλοὺς ἐὰν ἐξ ἑνὸς λύχνου Β ἄψῃς, οὐ καινοτομήσεις αὐτόν. προσφόρως οὖν αὐτόν ἐκάλεσεν ἄνθρωπον. κατὰ τοῦτο δὲ καὶ τῷ τοῦ Ἀδάμ ὀνόματι προσηγόρευσε αὐτόν. ἐπειδὴ γὰρ ἤμελλεν τὰ τέσσαρα κλίματα ἐξ αὐτοῦ πληροῦσθαι, τὸ τοιοῦτον αὐτῷ προσεπιτίθησιν ὄνομα. καὶ ὄρα τὰ τοῦ τοιούτου ὀνόματος γράμματα. τὰ τέσσαρα γὰρ ὑπεμφαίνουσι κλίματα· ἄλφα ἀνατολή, δέλτα δύσις, ἄλφα ἄρκτος, μῦ μισημβρία. καλῶς οὖν τὸ τοιοῦτον ζῶον καὶ Ἀδάμ καὶ ἄνθρωπον προσηγόρευσε· ἐξ αὐτοῦ γάρ, ὡς προειρηται, τὰ τέσσαρα πεπλήρωται κλίματα. λέγει γὰρ ἡ γραφή „καὶ ἐφύτευσε ὁ θεὸς παράδεισον ἐν Ἐδέμ κατὰ ἀνατολάς.” διὰ τί δὲ μὴ εἰς ἄλλο κλίμα τὸν παράδεισον ἐφύτευσε, ἀλλὰ κατ' ἀνατολάς; ὅθεν ἡ ἀρχὴ τοῦ δρόμου τῶν φωστήρων, ἐκεῖθεν καὶ ἡ διαγωγὴ τῶν ἀνθρώπων. προμηνύει ὁ θεὸς τὸ μέλλον. κατὰ ἀνατολήν ἐν τῷ παραδείσῳ τίθησι τὸν ἄνθρωπον, ἵνα δεῖξῃ ὅτι ὡσπερ οὗτοι οἱ φωστῆρες ἀνατέλλουσι καὶ τρέχουσιν εἰς δύσιν καὶ δύνουσιν, οὕτως καὶ τοῦτον δεῖ ἀπὸ τῆς ζωῆς εἰς θάνατον δραμεῖν

si aquam mensura quadam capias, manet eadem aqua nec incrementum sumit. si utrem aëre compleas, non potes ex eo utrem alium replere. verum ignis ita non manet ut existit, sed quo materiei plus adquisiverit, eo fit maior. itidem si una lucerna multas alias accenderit, iccirco ipsa non exhaurietur. quapropter recte homini nomen hoc inditum est, sicut eadem ex causa eundem Adamum deus appellavit nam quia terrae quattuor climata completurus erat, non abs re nomen hoc consecutus est. eius mihi quaeso litteras considera, quae quattuor illa climata denotant. A significat anatolen, hoc est ortum; D dyain, hoc est occidentem; A rursus arctum, hoc est ursam ac septentrionem; M denique meridiem. caeterum sacris in litteris haec verba sequuntur (Gen. 2 8) „consevit deus paradisum in Edem versus orientem.” cur non versus aliud clima paradisum consevit potius quam ad orientem? unde initium cursus luminarium, ibi et domicilium esse hominum voluit. ac praeterea quod futurum erat significans, versus orientem in paradiso collocat hominem; ut ostenderet itidem atque luminaria exoriuntur et versus occidentem cursu delata occidunt, sic hominem quoque de vita perventurum ad mortem ac luminarium more occasurum aliumque rursus ortum habiturum, vi-

καὶ δῦσαι κατὰ τὸν τύπον τῶν φωστήρων, καὶ ἄλλην ἀνατο-
λὴν πάλιν λαβεῖν ἐξανάστασιν ἐκ νεκρῶν. ἔδραμεν ὁ Ἀδάμ
εἰς δύοσιν, ἔδυσεν εἰς τάφον. ἦλθεν ὁ Χριστός, καὶ ἐποίησεν
Δάνατεῖλαι τὸν δύσαντα. διὰ τοῦτο λέγει ὁ προφήτης „ἀνατολὴ
ὄνομα αὐτῷ.” 5

Γίνωσκε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ ἐξερχόμενος ἐκ τοῦ παρα-
δείσου ποταμὸς εἰς τέσσαρας ἀρχὰς μερίζεται, τουτέστι πη-
V. 59 γὰς, ἀφ' ὧν οἱ τέσσαρες ποταμοί. καὶ ἐὰν οἱ τέσσαρες οὗτοι
ποταμοὶ ἐξ ἐνὸς ἔχουσι ποταμοῦ τὴν ἀρχήν, διὰ τί μὴ καὶ
τὸ ὕδωρ αὐτῶν ἐν; διὰ τί μὴ καὶ ἡ ποιότης αὐτοῖς μία; 10
μεταλαμβάνουσι τῆς γῆς καὶ τῆς ποιότητος τῶν τόπων δι' ὧν
παρέρχονται, καὶ διὰ τοῦτο παρηλλαγμένην ἔχουσι τὴν τε
γεῦσιν αὐτῶν καὶ ποιότητα. ὅρα γὰρ ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ ὕδωρ
μίαν μὲν ἔχει τὴν φύσιν καὶ τὴν ποιότητα, ἀλλ' ἐὰν ἐμβλη-
θῇ αὐτῷ ἀψίνθιον, ἄλλην ποιότητα ποιεῖ, ἐὰν ἄνηθον, ἄλ- 15
λην, καὶ ἑτέραν αὐθις, ἐὰν πῆγανον. διέρχεσθαι δὲ τοὺς
P. 76 ποταμοὺς διὰ τινων ὑπονόμεων τόπων ὠκονόμησεν ὁ θεός, καὶ
ἐξ ἑτέρων ἀρχῶν αὐτοὺς ἀναφαίνεσθαι, ἵνα μὴ ταῖς ὄχθαις
αὐτῶν ἀκολουθοῦντές τινες αὐτὸν ἐπιχειρῶσι καταλαβεῖν τὸν
παράδεισον. 20

Οἶδα δέ, ἀγαπητέ, ὅτι καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων ζη-
τεῖς, τί δὴ ποτε περὶ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ πάντων ἐφεξῆς διεξ-
ιῶν Μωσῆς τῆς τῶν ἀγγέλων δημιουργίας οὐδαμοῦ μεμνημένος

18. αὐτοὺς] αὐθις?

delicet mortuorum resurrectionem. Adamus ad occasum cursu delat-
us est, et in sepulcrum praecipitatus occidit. venit Christus, et eum
qui occiderat rursus exoriri fecit. iccirco de ipso vates (Zachar. 6 12)
inquit „en homo, cui nomen ortus.”

Hoc quoque sciendum est tibi, fluvium qui de paradiso proma-
nat, quattuor in principia, id est fontes, dividi, de quibus flumina
quattuor oriuntur. quodsi quattuor hi amnes de uno fonte principii-
um habent, cur non et aqua ipsorum una est? cur non una qualitas?
nimirum terrae locorumque qualitatis, per quae fluunt, participes
redduntur; quo fit ut tam gustu quam qualitate sint diversi. aquam
ipsam mihi intueri. habet haec naturam eandem et eandem qualita-
tem. verum si absinthium in eam coniciat, alia qualitas in ea effici-
tur, item alia, si anethum, alia si rutam. caeterum hos amnes deus
labi per subterraneos quosdam meatus certo consilio voluit, et aliis
e principis rursus oriri atque conspici, ne qui ripas horum sequen-
tes paradisum occupare conentur.

Inter alia vero, dilecte fili, te hoc quoque scio quaesiturum,
quamobrem de coelo, terra, reliquis omnibus ordine disserens Mo-

φαίνεται, γίνωσκε οὖν ὅτι οὐδὲν στερεὸν οὐδὲ βέβαιον εἶχον αἱ νομοθετούμενοι. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ἐκείνοι καὶ τσαῦτα θεασάμενοι θανάματα τὴν εἰκόνα τοῦ μόσχου θεὸν ἀνηγόρευσαν. οἱ δὲ ῥαδίως οὕτω τὰ τῶν κτηνῶν ἰσάματα 5 θεοποίησαντες τί οὐκ ἂν ἔδρασαν, εἰ τῶν ἀοράτων φύσεων B τὴν γνώσιν ἐδέξαντο; τοῦ Μωσέως λοιπὸν τὰ περὶ τούτων πάτη σιωπήσαντος ὁ προφήτης Δαβὶδ μετὰ χρόνους ὕστερον ἱκανοὺς μνήμην ποιεῖται τῆς δημιουργίας αὐτῶν, εἰ καὶ παροδευτικῶς διὰ τὴν τῶν ἀκρωμένων ἀσθένειαν, καὶ φησιν 10 „αὐτὸς εἶπεν, καὶ ἐγεννήθησαν· αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ ἐκτίσθησαν.” ὁ δὲ γε θεοφάντωρ καὶ μέγας Διονύσιος πλατύτερον περὶ τῶν ἀοράτων διέξεισι φύσεων, ἅτε πρὸς αὐτοὺς ἐκείτους τὴν διδασκαλίαν ποιούμενος τοὺς τοιαῦτα δεδυνημέτους χωρεῖν. τὴν τε γὰρ στάσιν αὐτῶν, τὴν τάξιν, τὴν γνώ- 15 σιν, τὸν φωτισμὸν, τὴν πρὸς ἀλλήλας διαφορὰν καὶ τὴν ἐκάστη προσοῦσαν ἐνέργειαν θανμασίως διείληφεν, ὃ τοὺς ἀγνοοῦσιν ἐδίδαξεν.

Ἔτι δὲ καὶ τοῦτο πρὸς τοὺς ἄλλοις εἰδέναι σε βούλομαι, ὅτι τὰ τῶν ἄνω διακοσμήσεων τάγματα ἐννέα τυγχάνει τὸν 20 ἀριθμὸν, ἃ καὶ εἰσι ταῦτα, Χερουβίμ, Σεραφίμ, Θρόνοι, κυριότητες, δυνάμεις, ἔξουσίαι, ἀρχαί, ἀρχάγγελοι, ἄγγελοι. εἰ δὲ καὶ ἕτερα τάγματα ἐν οὐρανοῖς ἐστίν, περὶ ὧν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι καὶ ἀκούσαι καὶ μαθεῖν μέλλομεν, ὃ μα-

ses, nusquam angelorum creationis mentionem fecisse videatur. hec animadvertas eos, quibus haec praescribat Moses, parum confirmatos fuisse. absque quo fuisset, non tot prodigiis conspectis imaginem vitali deum nuncupassent. iam qui tanta facilitate iumentorum simulacra pro diis habere non dubitarunt, quid non fecissent, si naturarum inadspectabilium cognitionem habuissent? itaque Mose prorsus de his tacente, post magnum deinceps temporis intervallum vates Davides eorum creationis meminit, quanquam perfunctorie, propter auditorum imbecillitatem. sic enim ait (Psalm. 148 5) „ipse dixit, et facti sunt; ipse mandavit, et creati sunt.” interpres autem rerum divinarum, eximius ille Dionysius, de hisce naturis inadspectabilibus latius disserit, ut qui eos erudiat qui huiusmodi capere possent. iccirco statum ordinem cognitionem collustrationem earum, itemque discrimen inter ipsas cum operatione singularum, admirabili completus est oratione, nosque prorsus haec ignorantes docuit.

Debes autem scire coelestium descriptionum graduum novem esse ordines, nimirum Cherubos, Seraphos, thronos, dominatus, potestates, imperia, principatus, archangelos, angelos. num vero alii praeter hos sint in coelis ordines, quos in altera vita cognitari si-

- D κάρως οἶδε Παῦλος οὕτως εἰπὼν „ἐκάθισεν ὁ Χριστὸς ἐπάνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου μὴ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.” τὰ μέντοι διαληφθέντα ἐννέα τάγματα εἰς τρεῖς ἀφορίζει διακοσμήσεις ὁ Θεὸς Διονύσιος, καὶ πρώτην μὲν εἰ-5
 ναὶ φησι τὰ Σεραφίμ τὰ Χερουβίμ καὶ τοὺς Θρόνους, ἀμέ-
 σως καὶ προσεχῶς παριστάμενα τῷ Θεῷ, δευτέρω δὲ τὴν
 τῶν κυριοτήτων καὶ τῶν δυνάμεων καὶ τῶν ἐξουσιῶν, τρίτην
 δὲ καὶ τελευταίαν τὴν τῶν ἀρχῶν καὶ ἀρχαγγέλων καὶ ἀγγέ-
 λων. τὸ μέντοι ἐν αὐτοῖς ὕστατον τάγμα, ὡς προείρηται, 10
 ἰδίως ἄγγελοι καλεῖται ὡς τὰς Θείας ἐκφαντορίας ἀγγέλλον τε
 καὶ διαβιβάζον πρὸς ἡμᾶς. τῆς τοιαύτης δὲ ἀγγελικῆς ἐπω-
 P. 77 νυμίας καὶ πᾶσαι αἱ νοεραὶ φύσεις ἤξιώονται διὰ τὸ πρῶτως
 αὐτοὺς ἐγγίνεσθαι τὴν θεαρχικὴν ἔλλαμψιν, καὶ οὕτω δι’ αὐ-
 τῶν εἰς ἡμᾶς διαπορθμεύεσθαι τὰς ὑπὲρ ἡμᾶς ἐκφαντορίας · 15
 καὶ ὁ νόμος γὰρ αὐτὸς δι’ ἀγγέλων ἡμῖν ἐδωρήθη, καὶ τοὺς
 κλεινοὺς καὶ πρὸ νόμου καὶ μετὰ νόμον πατέρας ἄγγελοι πρὸς
 τὸ Θεῖον ἀνῆγον · καὶ γὰρ διὰ τὸν πρῶτον τὰ δευτέρα πρὸς
 V. 60 τὸ Θεῖον ἀνάγονται. οὐ μόνον δὲ αἱ περὶ ἡμᾶς νοεραὶ φύ-
 σες εἰσὶν, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ὁμοταγείαις ἱεραρχίαις 20
 πρῶται καὶ μέσαι καὶ τελευταῖαι τάξεις εἰσὶ, καὶ τῶν ἡττώ-
 νων οἱ θεϊότεροι χειραγωγοὶ ἐπὶ τὴν θεῖαν προσαγωγὴν καὶ

18. τῶν πρώτων?

mus, beatus ille Paulus novit, qui ait (Ephes. 1. 21) „consedit Christus supra omnem principatum, imperium, potestatem, omneque nomen quod verbis exprimitur, non solum in hoc aevo sed etiam futuro.” caeterum indicatos hosce novem ordines Dionysius in tres descriptiones gradusque distribuit, quorum primo contineantur Seraphi Cherubi throni, qui quidem citra medium ullam et continuo adsistant deo; secundo dominatus potestates imperia, tertio et ultimo principatus archangeli angeli. horum ultimus ordo, quemadmodum et prius dictum est, peculiare nomen angelorum habet, ut qui rerum divinarum interpretationes nobis exponant et ad nos perferant. quanquam haec eadem angelorum appellatio cunctis etiam naturis intellectilibus tribuitur, quod ipsae primo loco divinitus collustrentur, atque ita deinceps per ipsas ad nos quoque rerum divinarum arcana perveniant. quippe lex ipsa per angelos nobis data est; itemque patres illos illustres tam ante quam post legem promulgatam angeli divinum ad numen subvehabant. nam per prima sursum ducuntur ea quae ordine secunda sunt. neque tantum supra nos sunt intellectuales illae naturae, sed etiam in ipsis illis caeteroquin eodem ordine comprehensis sacris principatibus primi quidam gradus sunt et medii et ultimi. simul inferiorum duces sunt alii diviniore, ad percipien-

ἐλαμψιν γίνονται. καὶ τὰ μὲν ἀγιώτατα τῶν ὑπερτάτων οὐ- B
σιῶν τάγματα καὶ ἀγγέλους καλοῦσιν οἱ θεολόγοι, ὡς εἴρηται
(καὶ γὰρ εἶσιν ἐκφαντορικὰ καὶ αὐτὰ τῆς θεαρχικῆς ἐλλάμ-
ψιως)· τὴν δὲ τελευταίαν τάξιν τῶν οὐρανίων νοῶν, τουτέ-
στι τοὺς ἀγγέλους, οὐκ ἔχει λόγον Χερουβὶμ ἢ Σεραφὶμ ἢ
θρόνους ὀνομάζειν· οὐδὲ γὰρ ἔστιν ἐν μετουσίᾳ τῶν ὑπερ-
τάτων δυνάμεων. πρὸς ἐπὶ τούτοις καὶ δυνάμεις καλοῦσι τὰς
νοεράς πάσας φύσεις ὡς τῶν σωματικῶν παθῶν ἐλευθέρας
κάντεῦθεν πληροῦν τὰ κλυόμενα δυναμένης· „δυνατοὶ” γὰρ
10 φησιν „ἰσχυροὶ, ποιῶντες τὸν λόγον αὐτοῦ.” ἀλλὰ καὶ κατὰ πᾶ-
σαν ἱεράν διακόσμησιν αἱ μὲν ὑπερβεβηκυῖαι τάξεις ἔχουσι καὶ
τὰς τῶν ὑφειμένων διακοσμήσεων ἐλλάμψεις καὶ δυνάμεις, C
ἀμέθεκτοι δὲ τῶν αὐτῶν ὑπερκειμένων αἱ τελευταῖαι εἰσιν.

Ἄναγκαιον δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο εἰδέναι σε, ὅτι
15 πᾶσα ἡ τῶν ἐπουρανίων νοῶν ἐπωνυμία δῆλωςιν ἔχει τῆς
ἐκάστου θεοειδοῦς ἰδιότητος Ἑβραϊκῆ φωνῆ, καθὰ δὲ καὶ ὁ
χρυσορρήμων Ἰωάννης φησὶν ἐν τῷ περὶ ἀκαταλήπτου τρίτου
λόγου αὐτοῦ· τὸ μὲν αὐτῶν Χερουβὶμ, τὸ δὲ Σεραφὶμ κα-
λούμενα. τὰ τοιαῦτα καὶ γὰρ ὀνόματα τὰς ἐνεργείας αὐτῶν
20 ὑπεμφαίνουσι, καὶ καθάπερ ἄγγελος λέγεται διότι τὰς θείας
ἐκφαντορίας ἀναγγέλλει ἡμῖν, καὶ ἀρχάγγελος ἐπειδὴ τῶν ἀγ-
γέλων ἄρχη, οὕτως αἱ τοιαῦται προσηγοραὶ τὴν σοφίαν αὐ- D

dum rerum divinarum splendorem. et quamvis sanctissimos illos su-
premarum essentiarum ordines generali vocabulo angelos appellant
rerum divinarum periti, sicut indicatum est modo (nam et ipsi splen-
doris a deo profecti sunt interpretes), tamen ordinem ultimum ex
coelestibus illis mentibus, nimirum angelos, absurdum fuerit vocare
Cherubos aut Seraphos aut thronos. nec enim ex aequo participant
cum potestativis illis supremis. praeterea naturas has intellectibiles in
universum vocari videmus potestates, ut quae sint ab adfectionibus
corporeis immunes et propterea perficere sibi mandata possint. „prae-
stant,” inquit Dauides (Psalm. 102 20), „robore, ac imperium eius
exaequantur.” praeter haec in singulis hisce sacris gradibus ordines
superiores habent inferiorum collustrationes atque potestates, cum
posteriores superiorum praestantiae non sint participes.

Hoc quoque necessarium sciendum est tibi, omnium mentium illa-
rum coelestium appellationem in Hebraea lingua significationem ha-
bere divinae cuiusdam singularum proprietatis, id quod etiam Iohan-
nes Chrysostomus indicat in oratione sua tertia de incomprehensibili.
quo fit ut partim Cherubi partim Seraphi vocentur: nam eiusmodi
nomina declarant earum effectiones. ac quemadmodum angelus inde
nomen accepit, quod arcana illa rerum divinarum nobis nuntiet, item-

τῶν καὶ καθαρότητα δηλοῦσιν ἡμῖν. καὶ ὡς περ αἱ πτέρυγες τὸ ὕψος δηλοῦσι τῆς φύσεως (καὶ γὰρ ὁ Γαβριὴλ πετόμενος φαίνεται οὐκ ἐπειδὴ πτερὰ περὶ τὸν ἄγγελον, ἀλλ' ἵνα μάθῃς ὅτι ἐκ τῶν ἀνωτάτων χωρίων ἐπὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἀφίπται φύσιν), οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ καὶ Σεραφίμ 5 οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ τὰ πτερὰ ἢ τὸ ὕψος τῆς φύσεως, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τὸ διορατικὸν αὐτῶν. ὡσαύτως τὸ διὰ πάντος ἀνυμνεῖν τὸ ἄγρυπνον αὐτῶν ὑπεμφαίνει καὶ γρήγορον. οὕτω δὴ καὶ τὰ ὀνόματα τῶν μὲν τὴν σοφίαν αὐτῶν δηλοῖ, τῶν P.78 δὲ τὴν καθαρότητα· τί γὰρ ἐστι Χερουβὶμ ἢ πεπληθυσμένη 10 γυνῶσις; τί δὲ Σεραφίμ ἢ ἔμπυρα στόματα; ἢ δὲ τῶν θρόνων κλήσις οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸ ἀπὸ πάντων τῶν περιπεζίων ἐξρηγημένον αὐτῶν ὑπεμφαίνει, καὶ τὸ περὶ τὰς θείας ὑποδοχὰς ἀναπεπταμένον καὶ ἔτοιμον. οὗτος μὲν οὖν ὁ πρῶτος διάκοσμος παρ' αὐτῆς τῆς οὐσιοποιῦ θεαρχίας ἀμέσως μού-15 μενος· ἢ δὲ τῶν κυριοτήτων ἐπωνυμία δηλοῖ ἀδούλωτόν τινα καὶ πάντη ἐλευθέραν ἀναγωγὴν τῆς ὄντως κυριαρχίας ἀκαταλήκτως ἐφιεμένην. ἢ δὲ τῶν δυνάμεων ἄρρητοπόν τινα καὶ ἀκατάσειστον πρὸς πάσας τὰς θεοειδεῖς ἐνεργείας πα- B βρίστησιν, ἢ δὲ τῶν ἐξουσιῶν εὐκοσμόν τινα καὶ ἀσύμφορον 20 περὶ τὰς θείας ὑποδοχὰς εὐταξίαν. αὕτη μὲν οὖν ἡ μέση τῶν οὐρανίων νοῶν διακόμησις τελεσιουργεῖται μὲν καὶ φρο-

que archangelus, quod angelis cum imperio praesit, sic et appellationes istae sapientiam ipsarum puritatemque nobis indicant. sicut etiam alae sublimitatem in eis naturae significant (nam volare Gabrielus non iccirco perhibetur, quod angelus iste pennas habeat: sed uti discas eum de locis supremis ad homines venire), ita comparata res est in Cherubis quoque ac Seraphis: nihil enim ipsorum alae denotant aliud quam naturae sublimitatem, perinde ut oculi perspicacitatem declarant, celebratio perpetua vigilantiam summam. hoc modo appellationes eorum partim sapientiae partim puritatis indicationes habent. nam quid aliud sonat Cheruborum nomen quam cognitio multiplicata? quid Seraphorum quam ora ignea? thronorum vox nihil significat aliud quam eorum excellentiam secretam ab omnibus rebus humilibus, itemque promptitudinem ad obeunda divina ministeria. et primus quidem hic gradus ab ipso naturarum omnium auctore principeque deo citra medium ullum instituitur. dominatum appellatio denotat minime servilem quandam planeque ingenuam subventionem, quae indesinenter dominio vere principi parere cupiat. vox potestatum significat virilem quandam efficacitatem, eamque firmam, in omnibus divinis actionibus; imperiorum convenientem ac confusionis expertem in officiis divinis ordinem. et haec media coelestium

τεῖται διὰ τῆς πρώτης ἱεραρχικῆς διακοσμῆσεως, διαφορ-
 θμείει δὲ τῇ μετ' αὐτὴν τὰς ἐλλάμψεις. ἡ δὲ γε τῶν ἀρχῶν
 ἐπωνυμία τὸ Θεοειδὲς αὐτῶν ἐμφαίνει καὶ ἡγεμονικὸν καὶ τὸ
 πρὸς τὴν ἀρχοποιὸν ἀρχὴν ὡς δυνατόν ἀποτυπούσθαι. ἡ δὲ
 5 τῶν ἀρχαγγέλων ἐπωνυμία τῶν ἄκρων ἀντικαμβάνεσθαι δη-
 λοῖ. ταῖς γὰρ ἀρχαῖς καὶ τοῖς ἀγγέλοις κοινωνεῖ, ταῖς μὲν
 ὄτι πρὸς τὴν ὑπερούσιον ἀρχὴν ἀρχικῶς ἐπέστραπται, τοῖς
 δὲ ὅτι καὶ τῆς ὑποφθτικῆς ἐστὶ τάξεως τὰς θεαρχικὰς ἐλλάμ- C
 ψεις διὰ τῶν πρώτων ὑποραιομένη δυνάμεων καὶ τοῖς ἀγ- V. 61
 10 γέλοις αὐτὰς ἀπαγγέλλουσα. ἡ δὲ τῶν ἀγγέλων ἐπωνυμία τὴν
 ἐκφαντορικὴν αὐτῶν λειτουργίαν παρίστησιν.

Ἐδειξεν οὖν ὁ λόγος ὡς αἱ πρῶται μὲν τάξεις ἀμέσως
 ἐκ Θεοῦ τὰς ἐλλάμψεις δέχονται, παρὰ δὲ τῶν πρώτων αἱ
 δευτεραι καὶ καθεξῆς αἱ λοιπαί, ταυτέστι παρὰ τῶν δευτέ-
 15 ρων αἱ τρίται. ὅτι δὲ διαφορὰ τίς ἐστὶ παρὰ ταῖς ἄνω δυ-
 νάμεισι, καὶ ὅτι κατὰ γε τὴν στάσιν καὶ τάξιν αὐτῶν καὶ τὴν
 γνώσιν ἔχουσι, καὶ ὁ Θεϊότατος ὑπέδειξε Κύριλλος ἐν τῇ βί-
 βλω τῶν θησαυρῶν οὕτως εἰπὼν „παντὶ λογικῷ συμμεμέτρη- D
 ται ἡ γνώσις, ὡς ἕτερον μὲν εἶναι πιστεύειν ἐν ἀγγέλοις,
 20 μεῖζονα δὲ ἐν ἀρχαγγέλοις, καὶ ἔτι ταύτας ὑπερέχουσαν ἐν
 ταῖς ἀνωτέρω δυνάμεισιν.” ἀλλὰ καὶ ὁ Λαμασκηνὸς Ἰωάν-

illarum mentium est descriptio, quae perficitur et illuminatur per
 ordinem primum, ipsaque vicissim suas illustrationes cum sequente
 communicat. in hac principatum vox indicat esse ipsos deo similes
 ac principatum obtinere, quodque ad principatum illum principem
 pro viribus conformentur; archangelorum, eos summa consecrari, ut
 qui communicent tam cum principatibus quam cum angelis, cum
 principatibus, quod ad ultranaturalem illum principatum sese con-
 vertant, cum angelis, quod nihilominus ordine discipulorum quoque
 contineantur, uti qui divinas illustrationes a primis illis potestati-
 bus accipiant et vicissim angelis exponant. angelorum denique voca-
 bulum significationem ministerii continet, quo res divinas enun-
 tiant.

De hac indicatione nostra perspicuum est primos ordines citra
 medium quoddam a deo suas illustrationes consequi, deinde a primis
 secundos, a secundis tertios. caeterum esse quaedam apud coelestes
 illas potestates discrimina, quodque illa ipsa maxime consistant in
 ipsorum statu ordine et cognitione, divinus etiam vir Cyrillus in li-
 bro Thesaurorum suo docet, ac hisce quidem verbis „omnis natura
 particeps rationis, etiam cognitionis modum mensuramque certam
 habet, ita ut credi par sit aliam in angelis esse aliamque maiorem
 in archangelis, quam ipsam quoque superet ea quae sublimioribus in
 potestatibus existit.” eadem de re Iohannes Damascenus ita disserit

ψυχοῦσα οὐδὲν ἦττον ἐφ' ἑαυτῆς ἔστηκε. τί δέ ἐστι τὸ συνεχτεταμένον τῷ σώματι καὶ ζωοῦν αὐτό; ἡ φύσις καὶ ἡ ἄλογος ζωή. οὐδὲ γὰρ ἦν εὐπρεπὲς τῷ παχεῖ προσομιλῆσαι σώματι τὴν ψυχὴν ἄνευ τινὸς προσφρυοῦς τοῖς ἄκροις μεσότητος. καὶ αὕτη μὲν πρὸ τῆς παντελοῦς ἀποπνεύσεως τοῖς 5 ἀκρωτηρίοις συναποσβέννυται, οὐ μὴν ἐκείθεν ὑποχωρεῖ. ἦν γὰρ ἂν ἀθάνατος ἐπανερχομένη πρὸς ἑαυτήν. ἡ δέ γε ψυχὴ τοῦ μέσου τούτου δεσμοῦ διαλυθέντος, ὡσπερ ἐν ἀτόμῳ ἡ δειπῆ ὀφθαλμοῦ, ὃ φησιν ἀπόστολος, τοῦ σώματος ἔξεισι. καὶ τσαῦτα μὲν ὁ λόγος ἤδη διείληψε περὶ αὐτῆς τῆς 10 ψυχῆς.

Ἀναγκαῖον δὲ προσδιατρέψαι μικρὸν καὶ τοῖς ἔκκαλαι περὶ αὐτοῦ φυσιολογηθεῖσι τοῦ σώματος. τίνας ἐνεκεν; ὅτι κατὰ τὴν αὐτοῦ διάθεσιν εἴωθεν ἡ ψυχὴ ἐνεργεῖν. καθάπερ γὰρ ὁ λαμπρὸς οὗτος ἥλιος κατὰ τὴν τοῦ ἀέρος εἴτε παχύ- 15 τητα εἴτε λεπτότητα πρὸς ἡμᾶς τὰς ἀκτίνας ἀφήσιν, οὕτω καὶ νοερά ψυχὴ κατὰ τὴν ὀργάνου διάθεσιν τὴν ἑαυτῆς ἐνεργεῖαν δείκνυσιν. ἐντεῦθεν καὶ μωρὸν ἔστιν ἰδεῖν καὶ μὴ τοιοῦτον, ὑπνηλὸν καὶ γρήγορον, θυμώδη καὶ πρᾶον, ἀνδρείον P. 74 καὶ δειλόν, καὶ ὅσα τοιαῦτα. καὶ μὴ μῦθον ἡγοῦ τὰ λεγό- 20

17. τὴν δργ.] τὴν τοῦ?

intervallum elucet animā in corpore, solis instar aëra subito collustrantis, eodem modo etiam inde avolat. quamobrem nec extenditur, ut superius indicabamus, nec dimensionem admittit: sed tota totum corpus animans nihilominus peculiariter ex se consistit. quid est autem quod extenditur simul cum corpore et ipsum animat? natura et vita rationis experta. neque decebat in crasso versari corpore animam, absque medio quodam extremis cognato. ipsa quidem ante expirationem postremam una cum extremitatibus extinguitur, non inde migrat: foret enim immortalis, si ad se ipsam colligeretur. at hoc intermedio vinculo dissoluto, tanquam in spatio temporis impartibili vel oculi momento, sicut apostolus loquitur, anima e corpore discedit. et hactenus quidem de anima dictum esto.

Fuerit autem pretium operæ nonnihil nos iis etiam immorari quæ de corpore quidam olim disseruerunt; idque de causa potissimum ea, quod pro dispositione corporis et adfectione anima quoque consueverit agere. nam quemadmodum sol pro aëris sive crassitie sive subtilitate radios etiam ad nos diversos emittit, sic et anima vi prædita intelligentiæ pro instrumenti adfectione suam efficacitatem declarat. hinc quosdam esse fatuos videmus, quosdam non item; hinc alios somnolentos, alios vigilantes; alios iracundos, alios mites; alios fortes, alios timidos: quibus adde quæ sunt eius generis alia. nec pro fabulis hæc tibi ducenda sunt. quippe vir eximius,

μετα· ἔχεις γὰρ τὸν Σιναΐτην θεῖον Ἀναστάσιον λέγοντα μη τὸν θεὸν εἶναι τῶν τοιούτων αἴτιον, αὐτὴν δὲ μᾶλλον τὴν φύσιν καὶ τὴν τῶν τεσσάρων στοιχείων συνδρομὴν καὶ συνέλευσιν. ἂν γὰρ εὐρεθῇ πλημμύρα τοῦ θερμοῦ στοιχείου ἐν 5τῇ ὥρᾳ τῆς τοῦ βρέφους συλλήψεως, θερμῆς κράσεως τὸ τικτόμενον γίνεται· ἐὰν δὲ τὸ ψυχρὸν καθυπερετήρησθαι στοιχείον, ψυχροτέρως ἕξως εὐρίσκεται τὸ τικτόμενον. ἐντεῦθεν λοιπὸν ὁ τε θυμώδης καὶ ὁ πρῶος, ὁ ἀνδρεῖος καὶ δειλός· καὶ ὄρα τὸν σὺν καὶ τὸν ἔλαφον, τὸν μὲν πρὸς πόλεμον ετοιμον διὰ θερμότητα, τὸν δὲ τὴν μάχην φεύγοντα διὰ τὴν ἐκ Β ψυχρότητος αὐτῷ προσοῦσαν φειλίαν. ἐὰν δὲ τὸ ξηρὸν ὑπερετήρησθαι στοιχείον, νηφάλιον τινα καὶ γρήγορον ἀποτίκτει ἀνδραπον. ἐφ' ᾧ καὶ τις σοφός, ᾧ ὄνομα Ἡράκλειτος, ἔλεγε „ψυχὴ ξηροτέρη σοφωτέρη,” ψυχὴν ἐπαῦθα τὴν τοῦ ἐγκε- 15 φάλου καλέσας οὐσίαν. ἐὰν δὲ τὸ ὑγρὸν πλεονάσθαι στοιχείον, νωθρὸν τινα ποιεῖ καὶ δυσκίνητον. κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἡ ἐκ φύσεως πραότης φρόνησίς τε καὶ σωφροσύνη οὐκ ἀρεταὶ τοῖς θεοῖσι πατράσι κρίνονται, φυσικὰ δὲ πλεονεκτήματα. καὶ πρόσχες αὐτῷ τῷ μεγάλῳ Βασιλείῳ λέγοντι „πολλοὺς ἔργων 20 φύσει μισοῦντας τὸ μίγνυσθαι γυναικί. ἄρ' οὖν σώφρονας C αὐτοὺς ὀνομάσομεν; οὐδαμῶς· σωφροσύνη γάρ ἐστιν αὐτῇ ἡ ἐγκράτεια καὶ τὸ μαχόμενον περιγενέσθαι τῶν ἡδονῶν.” καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Anastasius Sinaites, ait deum non esse talium auctorem, sed ipsam potius naturam et elementorum quattuor concursum, nam si elementi calidi abundantia tempore conceptionis inveniatur, temperamentum quoque calidum consequitur id quod tum gignitur. sin elementi frigidi vis maior fuerit, fetus etiam frigidus procreatur. eadem de causa vel iracundi vel mites, vel fortes vel formidolosi homines gignuntur. aprum heic mihi cum cervo intuere, quorum ille paratus est ad pugnam ob calorem, heic pugnam reformidat et fugit ob eam quam habet ex frigore, timiditatem. quodsi abundaverit sicci vis elementi, homo sobrius atque vigil procreatur. de quo priscus quidam philosophus Heraclitus dixit, animam quo sicciior sit, eo sapientiore esse; quibus in verbis animam vocat essentiam cerebri. si denique copia frigidi elementi superaverit, gignitur ignavus quidam homo, quique difficulter ad agendum impellitur. quo fit ut naturalem mansuetudinem prudentiam temperantiam non virtutum loco divini patres habent, sed esse naturalia quaedam beneficia, quibus excellent alios alii, statuunt. Basilius quid dicat, advertito. „multos novi qui a natura complexus Venereos odere. num eos temperantes vocabimus? nequaquam: nam temperantia est continentia quaedam, qua voluptates nobiscum pugnantes vincimus.” ac de his quidem hoc modo dictum esto.

V. 58 *Διὰ τί δὲ πλάτιων ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον οὐκ ἔλαβε βεῶ-
λον, ἀλλὰ χοῦν τὸ λεπτότατον; ὁμοῦ μὲν ἐκ τούτου καὶ τὸ
φύσημα καταστέλλων ἡμῶν, ὁμοῦ δὲ καὶ διδοὺς ἐντεῦθεν ἐλ-
πίδα τῆς ἀναστάσεως. ἐπειδὴ προῆδει ὅτι μέλλει τελευτᾶν
D τὸ ζῶον καὶ εἰς χοῦν καταπτᾶν, προλαβὼν ἐν τῇ δημιουργίᾳ 5
τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως δίδωσι. λαμβάνει χοῦν ἀπὸ τῆς
γῆς, ἐν ὅταν ἴδῃς ἐν τάφῳ χοῦν, γνῶς ὅτι ὁ ἐκεῖνον πλάσας
καὶ τοῦτον ἀνίστησιν. ἀλλὰ καὶ τίνας ἐνεκεν, ἐπιζητεῖς, δι-
πλοῦν πλάττει τὸν ἄνθρωπον ἐκ τε ψυχῆς νοερᾶς καὶ σώμα-
τος; ὥστε σύνδεσμον εἶναι τοῦ τε νοητοῦ κόσμου καὶ τοῦ αἰ- 10
οδητοῦ. ἐπειδὴ γὰρ οἱ δύο κόσμοι οὗτοι τῇ οὐσίᾳ διεστήκα-
σιν, ἵνα μὴ διαφόρους εἰσαγάγῃ δημιουργοὺς, διπλοῦν ζῶον
ἐν τῷ κόσμῳ τὸν ἄνθρωπον τέθεικεν, ὡς ἐντεῦθεν ἕνα δημι-
ουργὸν τῶν ἄνω τε καὶ τῶν κάτω κηρύττεσθαι.*

*Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν. 15
P. 75 διὰ τί τὸ ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς συντεθὲν ζῶον ἄνθρωπον
ὠνόμασεν ἡ γραφή; ὁ ἄνθρωπος τῇ Ἑβραϊδὶ διαλέκτῳ πῦρ
λέγεται. καὶ ἐπειδὴ προῆδει ὁ θεὸς ὅτι ἀπὸ ἐνὸς ἀνθρώπου
ἀνθρωπίνων σωμάτων πληροῦνται τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα,
εἰς λύχνος ἐξάπτει τσαύτας λαμπάδας, διὰ τοῦτο τὸ τοιοῦ- 20
τον ζῶον ἐκάλεσεν ἄνθρωπον, τουτέστι πῦρ. τῶν γὰρ ἄλλων*

4. ἐπειδὴ γὰρ πρ.?

Cur autem deus hominem creans non glebam, sed pulverem, qui est admodum tenue quiddam, sumpsit? nimirum hoc modo voluit simul tum inflationem nostram comprimere tum resurrectionis spem facere. nam quia norat animal hoc emoriturum et in pulverem reversurum, ipsa in creatione velut antevertens spem nobis de resurrectione facere voluit. itaque pulverem de terra sumit, ut cum pulverem in sepulcro conspicias, scias eum qui hominem formarit ipsum etiam resuscitaturum. fortassis etiam quaeres quamobrem creavit hominem duplicem, anima nimirum intelligentiae mentisque particeps praeditum et corpore. nimirum quo nexus quidam foret intellectibus ac sensibus mundi. nam cum hi duo mundi essentia sua separati sint, ne diversi etiam opifices existimarentur, hominem animal duplex in mundo constituit, ut hinc unus esse tam superarum ac coelestium quam inferarum rerum creator intelligeretur.

Faciamus, inquit deus (Gen. 1 26), hominem ad imaginem nostram. cur ex anima corporeque compositum animal litterae sacrae hominem appellant? vocabulum quod hominem significat, ignem in Hebraea lingua denotat. et quando norat iam ante deus unum hominem corporibus humanis omnes orbis fines repleturum unamque lucernam tot lampadas accensuram, iccirco animal hoc appellavit hominem, id est ignem. nam elementa caetera sic manent ut existunt.

συναίτων ἕκαστον ὡς ἔστι μένει. ὅσον ἐὰν λάβῃς βῶλον τῆς γῆς, ὡς ἔστι μένει. ὕδωρ ἐὰν λάβῃς μέτρῳ τινί, τὸ αὐτὸ μένει ὕδωρ καὶ προσθήκη οὐ λαμβάνει. ἀέρος ἐὰν πληρώσῃς ἀσκόν, ἄλλον ἀσκόν ἐξ ἐκείνου πληρῶσαι οὐ δύνασαι. τὸ δὲ 5 πῦρ, ὡς ἔστιν, οὐ μένει, ἀλλ' ὅσην ἐὰν λάβῃς ὕλην, πλεονάζει τὸ πῦρ. καὶ λύχνους δὲ πολλοὺς ἐὰν ἐξ ἑνὸς λύχνου Β ἀψῆς, οὐ καινοτομήσεις αὐτόν. προσφόρως οὖν αὐτόν ἐκάλεσεν ἄνθρωπον. κατὰ τοῦτο δὲ καὶ τῷ τοῦ Ἀδάμ ἀνόματι 1 προσηγόρευσε αὐτόν. ἐπειδὴ γὰρ ἤμελλεν τὰ τέσσαρα κλίματα ἐξ αὐτοῦ πληροῦσθαι, τὸ τοιοῦτον αὐτῷ προσεπιτίθησιν ὄνομα. καὶ ὅρα τὰ τοῦ τοιοῦτου ὀνόματος γράμματα. τὰ τέσσαρα γὰρ ὑπεμφαίνουσι κλίματα· ἄλφα ἀνατολή, δέλτα δύσις, ἄλφα ἄρκτος, μῦ μεσημβρία. καλῶς οὖν τὸ τοιοῦτον ζῶον καὶ Ἀδὰμ καὶ ἄνθρωπον προσηγόρευσε· ἐξ αὐτοῦ γάρ, ὡς προείρηται, τὰ τέσσαρα πεπληρωται κλίματα. λέγει γὰρ ἡ γραφή „καὶ ἐφύτευσε ὁ θεὸς παράδεισον ἐν C Ἐδέμ κατὰ ἀνατολάς.” διὰ τί δὲ μὴ εἰς ἄλλο κλίμα τὸν παράδεισον ἐφύτευσε, ἀλλὰ κατ' ἀνατολάς; ὅθεν ἡ ἀρχὴ τοῦ δρόμου τῶν φωστήρων, ἐκεῖθεν καὶ ἡ διαγωγὴ τῶν ἀνθρώπων. 20 προμηνύει ὁ θεὸς τὸ μέλλον. κατὰ ἀνατολήν ἐν τῷ παραδείσῳ τίθησι τὸν ἄνθρωπον, ἵνα δεῖξῃ ὅτι ὥσπερ οὗτοι οἱ φωστῆρες ἀνατέλλουσι καὶ τρέχουσιν εἰς δύσιν καὶ δύνουσι, οὕτως καὶ τοῦτον δεῖ ἀπὸ τῆς ζωῆς εἰς θάνατον δραμεῖν

si aquam mensura quadam capias, manet eadem aqua nec incrementum sumit. si utrem aëre compleas, non potes ex eo utrem alium replere. verum ignis ita non manet ut existit, sed quo materiei plus adquisiverit, eo fit maior. itidem si una lucerna multas alias accenderis, iccirco ipsa non exhaurietur. quapropter recte homini nomen hoc inditum est, sicut eadem ex causa eundem Adamum deus appellavit. nam quia terrae quattuor climata completurus erat, non abs re nomen hoc consecutus est. eius mihi quaeso litteras considera, quae quattuor illa climata denotant. A significat anatolen, hoc est ortum; D dysin, hoc est occidentem; A rursus arctum, hoc est ursam ac septentrionem; M denique meridiem. caeterum sacris in litteris haec verba sequuntur (Gen. 2 8) „consevit deus paradisum in Edem versus orientem.” cur non versus aliud clima paradisum consevit potius quam ad orientem? unde initium cursus luminarium, ibi et domicilium esse hominum voluit. ac praeterea quod futurum erat significans, versus orientem in paradiso collocat hominem; ut ostenderet iudem atque luminaria exoriuntur et versus occidentem cursu delata occidunt, sic hominem quoque de vita perventurum ad mortem ac luminarium more occasurum aliumque rursus ortum habiturum, vi-

καὶ δῦσαι κατὰ τὸν τύπον τῶν φωστῆρων, καὶ ἄλλην ἀνατολήν πάλιν λαβεῖν ἐξανάστασιν ἐκ νεκρῶν. ἔδραμεν ὁ Ἀδάμ εἰς δύσιν, ἔδυσεν εἰς τάφον. ἦλθεν ὁ Χριστός, καὶ ἐποίησεν Δάνατεῖλαι τὸν δύσαντα. διὰ τοῦτο λέγει ὁ προφήτης „ἀνατολή ὄνομα αὐτῷ.” 5

Γίνωσκε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ ἐξερχόμενος ἐκ τοῦ παραδείσου ποταμὸς εἰς τέσσαρας ἀρχὰς μερίζεται, τουτέστι πη-
 V. 59 γὰς, ἀφ' ὧν οἱ τέσσαρες ποταμοί. καὶ ἐὰν οἱ τέσσαρες οὗτοι ποταμοὶ ἔξ ἐνὸς ἔχουσι ποταμοῦ τὴν ἀρχήν, διὰ τί μὴ καὶ τὸ ὕδωρ αὐτῶν ἐν; διὰ τί μὴ καὶ ἡ ποιότης αὐτοῖς μία; 10 μεταλαμβάνουσι τῆς γῆς καὶ τῆς ποιότητος τῶν τόπων δι' ὧν παρέρχονται, καὶ διὰ τοῦτο παρηλλαγμένην ἔχουσι τὴν τε γεῦσιν αὐτῶν καὶ ποιότητα. ὄρα γὰρ ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ ὕδωρ μίαν μὲν ἔχει τὴν φύσιν καὶ τὴν ποιότητα, ἀλλ' ἐὰν ἐμβληθῇ αὐτῷ ἀψίνθιον, ἄλλην ποιότητα ποιεῖ, ἐὰν ἄνηθον, ἄλ- 15 λην, καὶ ἑτέραν αὔθις, ἐὰν πῆγανον. διέρχεσθαι δὲ τοὺς
 P. 76 ποταμοὺς διὰ τινῶν ὑπονόμεων τόπων ὠκονόμησεν ὁ θεός, καὶ ἔξ ἑτέρων ἀρχῶν αὐτοὺς ἀναφαίνεσθαι, ἵνα μὴ ταῖς ὄχθαις αὐτῶν ἀκολουθοῦντές τινες αὐτὸν ἐπιχειρῶσι καταλαβεῖν τὸν παράδεισον. 20

Οἶδα δέ, ἀγαπητέ, ὅτι καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων ζητεῖς, τί δὴ ποτε περὶ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ πάντων ἐφεξῆς διεξιῶν Μωσῆς τῆς τῶν ἀγγέλων δημιουργίας οὐδαμοῦ μεμνημένος

18. αὐτοῖς] αὔθις?

delicet mortuorum resurrectionem. Adamus ad occasum cursu delatus est, et in sepulcrum praecipitatus occidit. venit Christus, et eum qui occiderat rursus exoriri fecit. iccirco de ipso vates (Zachar. 6 12) inquit „en homo, cui nomen ortus.”

Hoc quoque sciendum est tibi, fluvium qui de paradiso promanat, quattuor in principia, id est fontes, dividi, de quibus flumina quattuor oriuntur. quodsi quattuor hi amnes de uno fonte principium habent, cur non et aqua ipsorum una est? cur non una qualitas? nimirum terrae locorumque qualitatis, per quae fluunt, participes redduntur; quo fit ut tam gustu quam qualitate sint diversi. aquam ipsam mihi intueri. habet haec naturam eandem et eandem qualitatem. verum si absinthium in eam coniicias, alia qualitas in ea efficitur, item alia, si anethum, alia si rutam. caeterum hos amnes deus labi per subterraneos quosdam meatus certo consilio voluit, et alios e principis rursus oriri atque conspici, ne qui ripas horum sequentes paradisum occupare conentur.

Inter alia vero, dilecte filii, te hoc quoque scio quaesiturum, quamobrem de coelo, terra, reliquis omnibus ordine disserens Mo-

φαίνεται. γίνωσκε οὖν ὅτι οὐδὲν στερεὸν οὐδὲ βέβαιον εἶχον οἱ νομοθετούμενοι. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ἐκείνοι καὶ τσαῦτα θεασάμενοι θανάματα τὴν εἰκόνα τοῦ μόσχου θεὸν ἀνῆγγόρευσαν. οἱ δὲ ῥαδίως οὕτω τὰ τῶν κτηνῶν ἰσάματα 5 θεοποιήσαντες τί οὐκ ἂν ἔδρασαν, εἰ τῶν ἀοράτων φύσεων B τὴν γνώσιν ἐδέξαντο; τοῦ Μωσέως λοιπὸν τὰ περὶ τούτων ἀπὸ σιωπῆσαντος ὁ προφήτης Δαβὶδ μετὰ χρόνους ὕστερον ἱκανοὺς μνήμην ποιεῖται τῆς δημιουργίας αὐτῶν, εἰ καὶ παροδευτικῶς διὰ τὴν τῶν ἀκροωμένων ἀσθένειαν, καὶ φησιν 10, „αὐτὸς εἶπεν, καὶ ἐγεννήθησαν· αὐτὸς ἐντείλατο, καὶ ἐκτίσθησαν.” ὁ δὲ γε θεοφάντωρ καὶ μέγας Διονύσιος πλατύτερον περὶ τῶν ἀοράτων διέξεισι φύσεων, ἅτε πρὸς αὐτοὺς ἐκείνους τὴν διδασκαλίαν ποιούμενος τοὺς τοιαῦτα δεδυνημένους χωρεῖν. τὴν τε γὰρ στάσιν αὐτῶν, τὴν τάξιν, τὴν γνώσιν, τὸν φωτισμὸν, τὴν πρὸς ἀλλήλας διαφορὰν καὶ τὴν ἐκάστη προσοῦσαν ἐνέργειαν θαυμασίως διείληφεν, ὁ τοὺς ἀγνοοῦντας ἐδίδαξεν.

Ἔτι δὲ καὶ τοῦτο πρὸς τοὺς ἄλλοις εἰδέναι σε βούλομαι, ὅτι τὰ τῶν ἄνω διακοσμήσεων τάγματα ἐνέα τυγχάνει τὸν 20 ἀριθμὸν, ἃ καὶ εἰσι ταῦτα, Χερουβίμ, Σεραφίμ, Θρόνοι, κυριότητες, δυνάμεις, ἔξουσίαι, ἀρχαί, ἀρχάγγελοι, ἄγγελοι. εἰ δὲ καὶ ἕτερα τάγματα ἐν οὐρανοῖς ἐστίν, περὶ ὧν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι καὶ ἀκούσαι καὶ μαθεῖν μέλλομεν, ὁ μα-

sei, nusquam angelorum creationis mentionem fecisse videatur. hec animadvertas eos, quibus haec praescribebat Moses, parum confirmatos fuisse. absque quo fuisset, non tot prodigiis conspectis imaginem vitali deum nuncupassent. iam qui tanta facilitate iumentorum simulacra pro diis habere non dubitarunt, quid non fecissent, si naturalium inadspectabilium cognitionem habuissent? itaque Mose prorsus de his tacente, post magnum deinceps intervallum vates Davides eorum creationis meminit, quanquam perfunctorie, propter auditorum imbecillitatem. sic enim ait (Psalm. 148 5) „ipse dixit, et facti sunt; ipse mandavit, et creati sunt.” interpres autem rerum divinarum, eximius ille Dionysius, de hisce naturis inadspectabilibus latius disserit, ut qui eos erudiat qui huiusmodi capere possent. iccirco statum ordinem cognitionem collustrationem earum, itemque discrimen inter ipsas cum operatione singularum, admirabili complexus est oratione, nosque prorsus haec ignorantes docuit.

Debes autem scire coelestium descriptionum graduum novem esse ordines, nimirum Cherubos, Seraphos, thronos, dominatus, potestates, imperia, principatus, archangelos, angelos. num vero alii praeter hos sint in coelis ordines, quos in altera vita cognitari si-

- Ὁ κάριος οἶδε Παῦλος οὕτως εἰπὼν „ἐκάθισεν ὁ Χριστὸς ἐπάνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου μὴ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.” τὰ μέντοι διαληφθέντα ἐννέα τάγματα εἰς τρεῖς ἀφορίζει διακομήσεις ὁ Θεὸς Διονύσιος, καὶ πρώτην μὲν εἰ- 5
 ναι φησι τὰ Σεραφίμ τὰ Χερουβίμ καὶ τοὺς Θρόνους, ἀμέσως καὶ προσεχῶς παριστάμενα τῷ Θεῷ, δευτέραν δὲ τὴν τῶν κυριοτήτων καὶ τῶν δυνάμεων καὶ τῶν ἐξουσιῶν, τρίτην δὲ καὶ τελευταίαν τὴν τῶν ἀρχῶν καὶ ἀρχαγγέλων καὶ ἀγγέλων. τὸ μέντοι ἐν αὐτοῖς ὕστατον τάγμα, ὡς προεῖρηται, 10
 ἰδίως ἄγγελοι καλεῖται ὡς τὰς Θείας ἐκφαντορίας ἀγγέλλον τε καὶ διαβιβάζον πρὸς ἡμᾶς. τῆς τοιαύτης δὲ ἀγγελικῆς ἐπι-
 P. 77 νυμίας καὶ πᾶσαι αἱ νοεραὶ φύσεις ἤξιώονται διὰ τὸ πρῶτως αὐτοῖς ἐγγίνεσθαι τὴν θεαρχικὴν ἔλλαμψιν, καὶ οὕτω δι’ αὐ-
 τῶν εἰς ἡμᾶς διαπορθμεύεσθαι τὰς ὑπὲρ ἡμᾶς ἐκφαντορίας· 15
 καὶ ὁ νόμος γὰρ αὐτὸς δι’ ἀγγέλων ἡμῖν ἐδωρήθη, καὶ τοὺς κλεινοὺς καὶ πρὸ νόμον καὶ μετὰ νόμον πατέρας ἄγγελοι πρὸς τὸ Θεὸν ἀνήγγον· καὶ γὰρ διὰ τὸν πρῶτον τὰ δευτέρα πρὸς
 V. 60 τὸ Θεὸν ἀνάγονται. οὐ μόνον δὲ αἱ περὶ ἡμᾶς νοεραὶ φύσεις εἰσὶν, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ὁμοταγείσιν ἰσραρχίαις 20
 πρῶται καὶ μέσαι καὶ τελευταῖαι τάξεις εἰσὶ, καὶ τῶν ἡττώ-
 νων οἱ Θεϊότεροι χειραγωγοὶ ἐπὶ τὴν Θεῖαν προσαγωγήν καὶ

18. τῶν πρώτων?

mus, beatus ille Paulus novit, qui ait (Ephes. 1 21) „consedit Christus supra omnem principatum, imperium, potestatem, omneque nomen quod verbis exprimitur, non solum in hoc aevo sed etiam futuro.” caeterum indicatos hosce novem ordines Dionysius in tres descriptiones gradusque distribuit, quorum primo contineantur Seraphi Cherubi throni, qui quidem citra medium ullum et continuo adsistant deo; secundo dominatas potestates imperia, tertio et ultimo principatus archangeli angeli. horum ultimus ordo, quemadmodum et prius dictum est, peculiare nomen angelorum habet, ut qui rerum divinarum interpretationes nobis exponant et ad nos perferant, quanquam haec eadem angelorum appellatio cunctis etiam naturis intellectilibus tribuitur, quod ipsae primo loco divinitus collustrentur, atque ita deinceps per ipsas ad nos quoque rerum divinarum arcana perveniant. quippe lex ipsa per angelos nobis data est; itemque patres illos illustres tam ante quam post legem promulgatam angeli divinum ad numen subvehebant. nam per prima sursum ducuntur ea quae ordine secunda sunt. neque tantum supra nos sunt intellectuales illae naturae, sed etiam in ipsis illis caeteroquin eodem ordine comprehensis sacris principatibus primi quidam gradus sunt et medii et ultimi. simul inferiorum duces sunt alii diviniore, ad percipien-

ἐλαμψιν γίνονται. καὶ τὰ μὲν ἀγιώτατα τῶν ὑπερτάτων οὐ- B
 σιῶν τάγματα καὶ ἀγγέλους καλοῦσιν οἱ θεολόγοι, ὡς εἴρηται
 (καὶ γὰρ εἰσιν ἐκφαντορικὰ καὶ αὐτὰ τῆς θεαρχικῆς ἐλλάμ-
 ψεως)· τὴν δὲ τελευταίαν τάξιν τῶν οὐρανίων νοῶν, τουτέ-
 5 σι τοὺς ἀγγέλους, οὐκ ἔχει λόγον Χερουβὶμ ἢ Σεραφὶμ ἢ
 θρόνους ὀνομάζειν· οὐδὲ γὰρ ἔστιν ἐν μετουσίᾳ τῶν ὑπερ-
 τῶν δυνάμεων. πρὸς ἐπὶ τούτοις καὶ δυνάμεις καλοῦσι τὰς
 νοεράς πάσας φύσεις ὡς τῶν σωματικῶν παθῶν ἐλευθέρως
 κἀντεῦθεν πληροῦν τὰ κελευόμενα δυναμένας· „δυνατοὶ” γάρ
 10 φησιν „ἰσχυροὶ, ποιοῦντες τὸν λόγον αὐτοῦ.” ἀλλὰ καὶ κατὰ πᾶ-
 σαν ἱερὰν διακόσμησιν αἱ μὲν ὑπερβεβηκυῖαι τάξεις ἔχουσι καὶ
 τὰς τῶν ὑφειμένων διακοσμήσεων ἐλλάμψεις καὶ δυνάμεις, C
 ἀμέθεκτοι δὲ τῶν αὐτὰς ὑπερκειμένων αἱ τελευταῖαι εἰσιν.

Ἄναγκαιὸν δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο εἰδέναί σε, ὅτι
 15 πᾶσα ἡ τῶν ἐπουρανίων νοῶν ἐπωνυμία δῆλωσιν ἔχει τῆς
 ἐκάστου Θεοειδοῦς ιδιότητος Ἑβραϊκῆ φωνῆ, καθὰ δὲ καὶ ὁ
 χορσορρήμων Ἰωάννης φησὶν ἐν τῷ περὶ ἀκαταλήπτου τρίτῳ
 λόγῳ αὐτοῦ· τὸ μὲν αὐτῶν Χερουβὶμ, τὸ δὲ Σεραφὶμ κα-
 λούμενα. τὰ τοιαῦτα καὶ γὰρ ὀνόματα τὰς ἐνεργείας αὐτῶν
 20 ὑπεμφαίνουσι, καὶ καθάπερ ἀγγελος λέγεται διότι τὰς θείας
 ἐκφαντορίας ἀναγγέλλει ἡμῖν, καὶ ἀρχάγγελος ἐπειδὴ τῶν ἀγ-
 γέλων ἄρχη, οὕτως αἱ τοιαῦται προσηγορίαι τὴν σοφίαν αὐ- D

dum rerum divinarum splendorem. et quamvis sanctissimos illos su-
 premarum essentiarum ordines generali vocabulo angelos appellant
 rerum divinarum periti, sicut indicatum est modo (nam et ipsi splen-
 doris a deo profecti sunt interpretes), tamen ordinem ultimum ex
 coelestibus illis mentibus, nimirum angelos, absurdum fuerit vocare
 Cherubos aut Seraphos aut thronos. nec enim ex aequo participant
 cum potestatibus illis supremis. praeterea naturas has intellectiles in
 universum vocari videmus potestates, ut quae sint ab adfectionibus
 corporeis immunes et propterea perficere sibi mandata possint. „prae-
 stant,” inquit Davides (Psalm. 102 20), „robore, ac imperium eius
 exsequuntur.” praeter haec in singulis hisce sacris gradibus ordines
 superiores habent inferiorum collustrationes atque potestates, cum
 posteriores superiorum praestantiae non sint participes.

Hoc quoque necessario sciendum est tibi, omnem mentium illa-
 rum coelestium appellationem in Hebraea lingua significationem ha-
 bere divinae cuiusdam singularum proprietatis, id quod etiam Iohan-
 nes Chrysostomus indicat in oratione sua tertia de incomprehensibili.
 quo fit ut partim Cherubi partim Seraphi vocentur: nam eiusmodi
 nomina declarant earum effectiones. ac quemadmodum angelus inde
 nomen accepit, quod arcana illa rerum divinarum nobis nuntiet, item-

τῶν καὶ καθαρότητα δηλοῦσιν ἡμῖν. καὶ ὡς περ αἱ πτέρυγες
 τὸ ὕψος δηλοῦσι τῆς φύσεως (καὶ γὰρ ὁ Γαβριηλ πετούμενος
 φαίνεται οὐκ ἐπειδὴ πτερὰ περὶ τὸν ἄγγελον, ἀλλ' ἵνα μά-
 θῃς ὅτι ἐκ τῶν ἀνωτάτων χωρίων ἐπὶ τὴν ἀνθρώπινην ἀφί-
 κται φύσιν), οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ καὶ Σεραφίμ 5
 οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ τὰ πτερὰ ἢ τὸ ὕψος τῆς φύσεως, καὶ οἱ
 ὀφθαλμοὶ τὸ διορατικὸν αὐτῶν. ὡσαύτως τὸ διὰ παντὸς ἀνυ-
 μνεῖν τὸ ἄγρυπνον αὐτῶν ὑπεμφαίνει καὶ γρηγόρον. οὕτω
 δὴ καὶ τὰ ὀνόματα τῶν μὲν τὴν σοφίαν αὐτῶν δηλοῦν, τῶν
 P.78 δὲ τὴν καθαρότητα· τί γὰρ ἐστι Χερουβὶμ ἢ πεπληθυσμένη 10
 γνῶσις; τί δὲ Σεραφίμ ἢ ἔμπυρα στόματα; ἢ δὲ τῶν θρό-
 νων κλησίς οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸ ἀπὸ πάντων τῶν περιπεζίων
 ἐξηρημένον αὐτῶν ὑπεμφαίνει, καὶ τὸ περὶ τὰς θείας ὑπο-
 δοχὰς ἀναπεταμένον καὶ ἔτοιμον. οὗτος μὲν οὖν ὁ πρῶτος
 διάκοσμος παρ' αὐτῆς τῆς οὐσιοποιῦ θεαρχίας ἀμέσως μου- 15
 μενος· ἢ δὲ τῶν κυριοτήτων ἐπωνυμία δηλοῖ ἀδούλωτόν τι-
 να καὶ πάντα ἐλευθέραν ἀναγωγὴν τῆς ὄντως κυριαρχίας
 ἀκαταλήκτους ἐφιεμένην. ἢ δὲ τῶν δυνάμεων ἄρρητωνόν τι-
 να καὶ ἀκατάσειστον πρὸς πάσας τὰς θεοειδεῖς ἐνεργείας πα-
 Βρίστηιν, ἢ δὲ τῶν ἐξουσιῶν εὐκοσμόν τινα καὶ ἀσύμφορον 20
 περὶ τὰς θείας ὑποδοχὰς εὐταξίαν. αὕτη μὲν οὖν ἡ μέση
 τῶν οὐρανίων νοῶν διακόσμησις τελεσιουργεῖται μὲν καὶ φω-

que archangelus, quod angelis cum imperio praesit, sic et appellatio-
 nes istae sapientiam ipsarum puritatemque nobis indicant. sicut etiam
 alae sublimitatem in eis naturae significant (nam volare Gabrielus
 non iccirco perhibetur, quod angelus iste pennas habeat: sed uti
 discas eum de locis supremis ad homines venire), ita comparata res
 est in Cherubis quoque ac Seraphis: nihil enim ipsorum alae deno-
 tant aliud quam naturae sublimitatem, perinde ut oculi perspicaci-
 tatem declarant, celebratio perpetua vigilantiam summam. hoc modo
 appellationes eorum partim sapientiae partim puritatis indicationes
 habent. nam quid aliud sonat Cheruborum nomen quam cognitio
 multiplicata? quid Seraphorum quam ora ignea? thronorum vox nihil
 significat aliud quam eorum excellentiam secretam ab omnibus rebus
 humilibus, itemque promptitudinem ad obeunda divina ministeria.
 et primus quidem hic gradus ab ipso naturarum omnium auctore
 principeque deo citra medium ullum instituitur. dominatum appel-
 latio denotat minime servilem quandam planeque ingenuam subve-
 ctionem, quae indesinenter dominio vere principi parere cupiat. vox
 potestatum significat virilem quandam efficacitatem, eamque firmam,
 in omnibus divinis actionibus; imperiorum convenientem ac confusio-
 nis expertem in officiis divinis ordinem. et haec media coelestium

ἔξεται διὰ τῆς πρώτης ἱεραρχικῆς διακοσμήσεως, διαπορ-
 θμεύει δὲ τῇ μετ' αὐτὴν τὰς ἐλλάμψεις. ἡ δὲ γε τῶν ἀρχῶν
 ἐπωνυμία τὸ Θεοειδὲς αὐτῶν ἐμφαίνει καὶ ἡγεμονικὸν καὶ τὸ
 πρὸς τὴν ἀρχοποιὸν ἀρχὴν ὡς δυνατὸν ἀποτυπῶσθαι. ἡ δὲ
 5 τῶν ἀρχαγγέλων ἐπωνυμία τῶν ἄκρων ἀντιλαμβάνεσθαι δη-
 λοῖ· ταῖς γὰρ ἀρχαῖς καὶ τοῖς ἀγγέλοις κοινωνεῖ, ταῖς μὲν
 ὅτι πρὸς τὴν ὑπερούσιον ἀρχὴν ἀρχικῶς ἐπέστραπται, τοῖς
 δὲ ὅτι καὶ τῆς ὑποφθιτικῆς ἐστὶ τάξεως τὰς θεαρχικὰς ἐλλάμ- C
 ψεις διὰ τῶν πρώτων ὑποφαινομένη δυνάμειον καὶ τοῖς ἀγ- V. 61
 10 γέλοις αὐτὰς ἀπαγγέλλουσα. ἡ δὲ τῶν ἀγγέλων ἐπωνυμία τὴν
 ἐκφαντορικὴν αὐτῶν λειτουργίαν παρίστησιν.

Ἐδειξεν οὖν ὁ λόγος ὡς αἱ πρώται μὲν τάξεις ἀμέσως
 ἐκ Θεοῦ τὰς ἐλλάμψεις δέχονται, παρὰ δὲ τῶν πρώτων αἱ
 δευτέραι καὶ καθ' ἑξῆς αἱ λοιπαί, τοιτέστι παρὰ τῶν δευτέ-
 15 ρων αἱ τρίται. ὅτι δὲ διαφορὰ τίς ἐστὶ παρὰ ταῖς ἄνω δυν-
 νάμεισι, καὶ ὅτι κατὰ γε τὴν στάσιν καὶ τὰξιν αὐτῶν καὶ τὴν
 γνῶσιν ἔχουσι, καὶ ὁ Θεϊότατος ὑπέδειξε Κύριλλος ἐν τῇ βί-
 βλῳ τῶν Θησαυρῶν οὕτως εἰπὼν „παντὶ λογικῷ συμμεμέτρη- D
 ται ἡ γνῶσις, ὡς ἑτέραν μὲν εἶναι πιστεύειν ἐν ἀγγέλοις,
 20 μεῖζονα δὲ ἐν ἀρχαγγέλοις, καὶ ἔτι ταύτας ὑπερέχουσαν ἐν
 ταῖς ἄνωτέρω δυνάμεισιν.” ἀλλὰ καὶ ὁ Λαμασκηνὸς Ἰωάν-

illarum mentium est descriptio, quae perficitur et illuminatur per
 ordinem primum, ipsaque vicissim suas illustrationes cum sequente
 communicat. in hac principatum vox indicat esse ipsos deo similes
 ac principatum obtinere, quodque ad principatum illum principem
 pro viribus conformentur; archangelorum, eos summa consecrari, ut
 qui communicent tam cum principatibus quam cum angelis, cum
 principatibus, quod ad ultranaturalem illum principatum sese con-
 vertant, cum angelis, quod nihilominus ordine discipulorum quoque
 contineantur, uti qui divinas illustrationes a primis illis potestati-
 bus accipiant et vicissim angelis exponant. angelorum denique voca-
 bulum significationem ministerii continet, quo res divinas enun-
 tiant.

De hac indicatione nostra perspicuum est primos ordines citra
 medium quoddam a deo suas illustrationes consequi, deinde a primis
 secundos, a secundis tertios. caeterum esse quaedam apud coelestes
 illas potestates discrimina, quodque illa ipsa maxime consistant in
 ipsorum statu ordine et cognitione, divinus etiam vir Cyrillus in li-
 bro Thesaurorum suo docet, ac hisce quidem verbis „omnis natura
 particeps rationis, etiam cognitionis modum mensuramque certam
 habet, ita ut credi par sit aliam in angelis esse aliamque maiorem
 in archangelis, quam ipsam quoque superet ea quae sublimioribus in
 potestatibus existit.” eadem de re Iohannes Damascenus ita disserit

νης περὶ τούτων οὕτως φησί „διαφέρονται δὲ ἀλλήλων αἱ ἄνω δυνάμεις τῷ φωτισμῷ καὶ τῇ στάσει, εἴτε πρὸς τὸν φωτισμὸν τὴν στάσιν ἔχοντες, εἴτε πρὸς τὴν στάσιν τοῦ φωτισμοῦ μετέχοντες, καὶ ἀλλήλους φωτίζοντες διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς τάξεως ἢ φύσεως.” δῆλον δέ, ὡς καὶ ἄνωθεν εἴρηται, 5 ὅτι οἱ ὑπερέχοντες τοῖς ὑποβεβηκόσι μεταδιδόασιν τοῦ τε φωτισμοῦ καὶ γνώσεως.

P. 79 Πρὸς τοῖς εἰρημένοις δὲ καὶ τοῦτό φησιν, ὅτι καὶ φυλάττουσι μέρη τῆς γῆς αἱ ἄνω δυνάμεις, καὶ ἐθνῶν καὶ τόπων προΐστανται, καθὼς ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ ἐτάχθησαν. 10 ὅτι δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, καὶ ὁ ἐν πατριάρχαις ἀγιώτατος Γερμανὸς ἀριδηλότερον τοῦτο παρίστησιν. ἐν γὰρ τῷ εἰς τὴν κοίμησιν τῆς Θεομήτορος λόγῳ αὐτοῦ καὶ τάδε περὶ τούτου φησίν. „ἅμα τῷ συστήναι τὰ τῶν ἀνθρώπων γένη, ἄγγελοι τῆς τούτων ζωῆς ἐπιτροπεύειν ἐτάχθησαν. ἔστρεψε γὰρ φησιν 15 ὄρια ἐθνῶν κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων Θεοῦ, καὶ παρεμβαλεῖ ἄγγελος κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτόν. ἦνίκα δὲ εἰς εἰδωλολατρείαν οἱ ἄνθρωποι ἐξέκλιναν, διέστησαν ἀπ' αὐτῶν καὶ οἱ ἄγγελοι. καθ' ὃν δὲ λοιπὸν ἔτικτε καιρὸν ἢ πανάμω- 20 Βμος, ἠνώθησαν τὰ ἐν οὐρανῷ τοῖς ἐπὶ γῆς, καὶ σύμφωνον πολίτευμα γέγονεν ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις, καὶ μία δοξολο-

1. διαφέρουσι?

„potestates illae supernae tam illuminatione quam ordine statuque differunt, sive adeo pro illuminationis ratione status ipsarum comparatus est, sive pro ratione status illuminationis participes fiunt, et alii alios illuminant propter excellentiam vel ordinis vel naturae.” id quidem perspicuum est, quod superius etiam est indicatum, excellentiores cum inferioribus tam illuminationem quam cognitionem suam communicare.

Praeter haec tradit idem potestates hasce coelestes attributas sibi terrae partes custodire, certisque singulas tum nationibus tum locis cum imperio potestateque sic praeesse, quemadmodum ipsis ab opifice rerum praescriptum sit. quae quidem ita se habere, sanctissimus ille patriarcha Germanus illustrius declarat. etenim in oratione de obdormitione dei genitricis haec verba ipsius exstant. cum genus humanum conditum esset, angeli divinitus constituti sunt, qui vitae ipsorum tutores essent atque praesides. sic enim perscriptum sacris in litteris legimus „nationum limites pro angelorum dei numero statuit.” item „angelus domini circum timentes eum castra munit” (Psalm. 38 8). inde hominibus ad deastrorum cultus exorbitantibus angeli quoque ab eis recesserunt. verum quo deinceps tempore virgo purissima peperit, coelestia rursus cum terrenis unita sunt, angelique cum hominibus versari ac deum celebrare consentientibus animis

γία." τοιοῦτον δὲ τι καὶ ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης περὶ τῶν ἀγγέλων διέξεισι. φησὶ καὶ γὰρ ὅτι ὁ προφήτης Δανιὴλ μέγα τι χρῆμα λέγει τοὺς ἀγγέλους εἶναι, προστάγματι δὲ Θεοῦ πᾶσαν τὴν κτίσιν διαλαχεῖν καὶ τῶν ἐθνῶν ἐπιστατεῖν, 5 καὶ τούτων τὸν μὲν τοὺς Πέρσας ἐφορᾶν, τὸν δὲ ἀρχάγγελον Μιχαὴλ τὸν ἐκ περιτομῆς λαὸν φρουρεῖν. συστήναι δὲ τοῖς ἐφόροις ἄμφω διαπληκτισμόν, οὐ κατὰ πάθος ὀργῆς, ἀλλὰ κατὰ θεῖόν τινα καὶ ἀπόρρητον λόγον, τοῦ μὲν δουλεύ- C
ειν Ἰουδαίους Πέρσαις ἀναγκάζοντος ὡς τοῦ Θεοῦ δῆθεν κα-
10 ταφρονητάς, τοῦ δὲ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἀνθέλκοντος καὶ λέγοντος „παῦσαι, Περσῶν προστάτα· ὁ γὰρ Θεὸς ἐπληξε μὲν ἁμαρτάνοντας, ἐπιστρεφομένους δὲ οὐκ ἀποστρέφε-
ται."

Ὅτι δὲ θεὸς ἄγγελος ἐνὶ ἑκάστῳ προσεδρεύει τῶν πι-
15 στῶν φυλακῆς ἐνεκεν, διείληπται μὲν καὶ τῇ μεγάλῃ Βασι-
λεῖῳ λέγοντι „ὡς τὰς μελίσσας φνγαθεύει καπνὸς καὶ τὰς
περιστερὰς ἐξελαύνει δυσωδία, οὕτω καὶ τὸν φύλακα τῆς
ζωῆς ἡμῶν ἄγγελον ἢ πολύδακρος καὶ δυσώδης ἀφ' ἡμῶν
διίστησιν ἁμαρτία." οὐχ ἦττον δὲ τὰ περὶ τούτου καὶ αὐτῷ V. 6a
20 τῇ Θεοδωρήτῳ δεδῆλωται. ἐν γὰρ τῇ Θεραπευτικῇ αὐτοῦ D
τάδε φησίν. „ἐπαρθεὶς ὁ διάβολος λέγεται πεπτωκέναι, εἶτα
κατὰ τῶν ἀνθρώπων ὡς εἰκόνι θεῖᾳ τετιμημένων λυτιῆσαι,
καὶ τὸν κατὰ τούτων ἀναδέξασθαι πόλεμον. ἐνθεν τοι καὶ

coeperunt. consimile de angelis quiddam Chrysostomus quoque commemorat. vates, inquit, Danielus angelos eximium quiddam esse tradit, deique iussu creaturam universam in eos distributam, qui nationum quoque sint praesides. alium in Persas defixos oculos habere, Michaelum archangelum pro populo circumciso excubias agere. quin etiam inter utriusque nationis praesides hosce contentionem ex iracundia quandam oboriri, modo scilicet rationeque divina et ineffabili, dum ille quidem Iudaeos Persis servire cogit ut dei contemptores, hic vero ex alia parte in libertatem vindicat, ac hisce verbis utitur (Dan. 10) „desine, Persarum praeses: nam peccantes quidem hos multavit adflixitque deus, verum ad se conversos non aversatur."

Iam singulis etiam fidelium adesse custodiae causa divinum angelum, magnus ille Basilius inter alios tradidit, quemadmodum, inquit, apes abigit fumus et columbas depellit foetor, sic et vitae nostrae custodem angelum multis deplorandum lacrymis foetensque peccatum a nobis seiungit. idem et Theodoritus indicat. nam in Therapeutica sua verbis hisce utitur „elatus superbia diabolus lapsus esse fertur, ac deinceps adversus homines exornatos imagine divina furore quodam exarsisse, bellumque adversus ipsos suscepisse. hac de

τὸν ποιητὴν τῇ τῶν ἀγγέλων ἐπιστοσίᾳ τὸ τῶν ἀνθρώπων φρουρηθῆναι γένος, ὅπως μὴ βία καὶ τυραννίδι χρωόμενος, ἀοράτως ἐπιῶν, οὐς διὰ φθόρον ἐμίσησεν, ἀδεῶς διαφθείρη." ἔτι δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, καὶ ὅτι τῶν πιστῶν ἕκαστος ἄγγελον φύλακα κέκτηται, καὶ τῷ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγε- 5 λίῳ διείληπται. λέγει γάρ „δράτε μὴ καταφρονήσητε ἐνὸς τῶν μικρῶν τούτων· οἱ γὰρ ἄγγελοι αὐτῶν διηνεκῶς ὄρασι P. 80 τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῦς." καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Ἔτι δὲ καὶ τοῦτο παρὰ τισιν ἠπόρηται, εἴτε πρὸ τῆς 10 παραγωγῆς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς εἴτε μετὰ τὴν δημιουργίαν αὐτῶν αἱ νοεραὶ δυνάμεις παρήχθησαν. ὁ μὲν οὖν Θεοδώρατος, ναὶ μὴν καὶ ὁ Γεννάδιος πρὸ τῶν ἀοράτων φύσεων δισχυρίζονται τὸν ὄρατὸν τουτονὶ κόσμον παραχθῆναι· ἐπειδὴ γὰρ περιγράφτοί εἰσιν οἱ ἄγγελοι, ἔπρεπε πάντως καὶ 15 τὸπον εἶναι τινα, ὡς ἐπεῦθεν αὐτοὺς ἐν αὐτῷ περιγράψασθαι. ἀλλ' ὁ λοιπὸς τῶν πατέρων κατάλογος οὐμενοῦν αὐτὸ Β καταδεχόμενος φαίνεται. καὶ τῆνικαῦτα τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἐν τῇ ἑξαήμερῳ αὐτοῦ λέγοντος ἄκουε „ἦν τις πρῆσβυτέρα τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως κατὰστασις, ταῖς ὑπερκοσμί- 20 οῖς δυνάμεσι πρέπουσα. δημιουργήματα δὲ ἐν αὐτῇ ὁ τῶν ἔλων δημιουργὸς ἀπετέλεσε φῶς νοητὸν, πρέπον τῇ μακαριό-

causa rerum opificem per angelorum inspectionem atque tutelam genus humanum custodire, ne per vim ac tyrannidem inadspectabiliter eos aggressus, quos odit ex invidia, citra cuiusquam metum ac libere perdat." quae quidem ita esse, ac fideles singulos habere custodem angelum, etiam in evangelio Matthaei (18 10) verbis his exponitur „videte ne vel unum ex parvis hisce contemnatis: nam angeli eorum semper faciem patris mei, qui in coelis est, aspiciunt." ac de his quidem haec indicata sunt.

Praeterea quaesitum a nonnullis est num hae potestates intellectuales ante coeli terraeque creationem conditae fuerint, an postquam illa iam facta erant. ac Theodoritus quidem cum Gennadio mundum hunc sub oculos cadentem productum esse in ortum ante naturas illas inadspectabiles adserit, nam quia certis circumscripti limitibus sunt angeli, conveniebat omnino ut locus aliquis existeret quo continerentur. verum reliqui patres hoc nequaquam admittunt videntur. quid magnus ille Basilius in libro suo de primorum sex dierum operibus dicat, audi. „erat antiquior mundi ortu condicio quaedam et status, ultramundanis illis potestatibus conveniens, in eo rerum opifex quaedam condidit, nimirum lucem illam intellectualem, beatitati angelorum dominum diligentium convenientem." audi etiam quid

την τῶν φιλοῦντων ἀγγέλων τὸν κύριον." ἀλλὰ καὶ τοῦ Θεολόγου Γρηγορίου λέγοντος οὕτως ἄκουε „καὶ πρῶτον μὲν ἐννοεῖ τὰς ἀγγελικὰς οὐρανίους δυνάμεις, καὶ τὸ ἐννόημα ἐργῶν ἦν, λόγῳ συμπληρούμενον καὶ πνεύματι τελειούμενον. 5 δευτέρου δὲ ἐννοεῖ κόσμον ὑλικὸν καὶ ὁρώμενον." ὁμοία δὲ τούτῳ διέξεισι καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Καισάριος „πᾶσαι" λέγων „ἐν φωτὶ διήγον αἱ ἄσαρκοι τῶν ἀγγέλων χορεῖαι καὶ C πρὸ τοῦ γενέσθαι τὸν κόσμον." καὶ ὁ Θεϊότατος Ἀναστάσιος ὁ Σιναΐτης περὶ τούτων οὕτω φησὶ „θεὸς ἡμῶν ὁ αἰεὶ ὢν 10 πρὸ πάσης κτίσεως ἐννοεῖ καὶ ποιεῖ τὰς ἀγγελικὰς καὶ οὐρανίους δυνάμεις, ὡς μόνος αὐτὸς ὀδεν." ἀλλὰ καὶ ὁ Σεβήρος, καὶ μὴν καὶ ὁ Διόδωρος αὐτὸς τε ὁ μέγας Ἀμφιλόχιος πρεσβυτέρων ἀποδείκνυσι τοῦ δρωμένου τούτου κόσμου καὶ αἰσθητοῦ τὴν τῶν ἀοράτων φύσεων δημιουργίαν. ὁ δὲ Δα- 15 μασκηρὸς Ἰωάννης περὶ τούτου καὶ τάδε φησὶν „ἕτεροι μὲν οὖν μετὰ τὸν πρῶτον οὐρανὸν τὰς ἀοράτους φασὶ παραχθῆναι δυνάμεις, ἐγὼ δὲ τῷ Θεολόγῳ Γρηγορίῳ συντίθεμαι. ἔκπεσε γὰρ πρῶτον τὴν νοερὰν οὐσίαν κτισθῆναι, καὶ τότε D τὴν αἰσθητὴν, καὶ οὕτως ἕξ ἀμφοτέρων τὸν ἄνθρωπον." παρῶν μὲν ὁ Θεὸς τὰς ἄνω δυνάμεις, ὡς εἰρηται, πρότερον, 20 ἔπειτα δὲ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς. τέλος πάντων ταῖς οἰκείαις χερσὶ πλάττει

12. καὶ μὴν καὶ P.

Gregorius ille cognomento theologus dicat. „primum deus angelicas divinasque potestates mente concipit. ea cogitatio mox opus ipsum erat, sermone completum ac spiritu perfectum. secundo mundum e materie crassa constantem et adspectabilem cogitat." huic consimilia tradit et frater eius Caesarius: „omnes" inquit „carnis expertes illi coetus angelorum prius etiam, quam mundus hic oriretur, in luce degebant." itidem Anastasius Sinaïtes, vir plane divinus, de his disserit: „dens ille noster" ait, „qui semper existit, ante omnia creata cogitat et condit angelicas coelestesque potestates, quemadmodum ipse solus novit." praeter hos et Severus et Diodorus et magnus ille Amphilocheus inadspectabilium naturarum creationem mundum hunc sub oculos cadentem atque sensilem praecessisse tradunt. Iohannis Damasceni haec verba sunt „alii quidem post coelum illud primum inadspectabiles potestates conditas esse dicunt: verum ego Gregorio, cui theologi cognomentum est inditum, adsentior. etenim conveniebat atque par erat primo intellectilem essentiam creari ac deinde sensilem, deque his ambobus hominem. itaque supernas illas potestates initio deus in ortum producit. hinc coelum terram mare, cuncta his comprehensa condit. ad extremum manibus suis hominem for-

τὸν ἄνθρωπον, χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἐμφυσησας αὐ-
τῆ, καθάπερ ἄνωθεν εἴρηται.

Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ'
ὁμοίωσιν, καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς γῆς. διὰ τί πρω-
τον ἐνταῦθα τῶν ἰχθύων ἐμνημόνευσε, „καὶ ἀρχέτωσαν τῶν 5
ἰχθύων τῆς θαλάσσης, τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν
θηρίων τῆς γῆς” εἰπὼν; κατὰ τὴν τάξιν τῆς δημιουργίας·
πρῶτον γὰρ οἱ ἰχθύες ἐκ τῆς θαλάσσης ἐγένοντο, εἶτα τὰ
P. 81 πετεινά, μετὰ ταῦτα δὲ ἀπὸ τῆς γῆς τὰ τετράποδα.

V. 63 Καὶ τοῦτο δὲ ζητοῦσιν, ἀγαπητέ, τίνας ἐνεκεν ἤγαγε τὰ 10
ζῶα πρὸς τὸν Ἀδὰμ ὁ θεός. ἐφθασεν εἰπὼν ὅτι ποιήσωμεν
ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν, καὶ ἀρχέτω τῶν ἰχθύων.
ἵνα γοῦν ὅπερ εἶπε δῆλον ἔργοις αὐτοῖς γένηται, διὰ τοῦτο
τὰ ζῶα ἤγαγε πρὸς τὸν Ἀδὰμ ὡς ἐντεῦθεν καὶ τὴν ὑποτα-
γὴν αὐτῶν ἐπιγνώσθῃναι (καὶ γὰρ ὡς δοῦλα παρίσταντο 15
ἅπαντα) καὶ τὴν δοθεῖσαν ὑπὸ θεοῦ σοφίαν τῷ Ἀδὰμ δῆλην
γενέσθαι παντί· ἐφ' ἐκάστῳ γὰρ τῶν ζώων ὄνομα ἔθετο τῆ
αὐτοῦ φύσει κατάλληλον.

Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ'
ὁμοίωσιν, τουτέστι δώσωμεν αὐτῷ λόγον περιουσίαν, ὡς ὁ 20
μέγας φησὶ Βασίλειος. „καὶ τὸ μὲν κατ' εἰκόνα ἐκ θεοῦ ἔλα-
βον, ἤγουν τὸ λογικὸν εἶναι, τὸ δὲ καθ' ὁμοίωσιν ἐμοὶ κα-

mat, cum pulverem de terra sumpsisset ac faciem eius adfasset, quemadmodum supra commemoravimus.

Faciamus, inquit (Gen. 1 26), hominem ad imaginem similitudinemque nostram, qui marinis piscibus, volucris aëreis, bestiis terrae dominetur. enimvero cur his in verbis primo piscium facta est mentio? dominetur, ait, marinis piscibus. nimirum hoc ordini creationis est consentaneum. nam primo pisces e mari sunt orti, deinde volucres, ac secundum has bestiae de terra quadrupedes.

Sunt etiam, dilecte fili, qui scire velint quamobrem animalia condita deus ad Adamum deduxerit. antea scilicet dixerat „faciamus hominem ad imaginem nostram, qui piscibus aliisque dominetur.” ut ergo reipsa, quod dixerat, eveniret, ad Adamum animalia deduxit, ut hinc eorum obedientia cognoscetur: quippe circumstabant ipsum omnia tanquam eius mancipia.

Praeterea debebat hoc pacto sapientia divinitus Adamo concessa innotescere. nam singulis animalibus tum nomen cuiusque naturae consentaneum indidit. „faciamus hominem ad imaginem similitudinemque nostram,” hoc est, largiamur ei rationis abundantiam, ut magnus ille Basilius haec verba declarat. ex his quod imaginem attinet, eam accipi a deo, nimirum quod rationis sum particeps;

τέλειπεν. εἰ γὰρ ἐκεῖθεν καὶ τοῦτο ἔλαβον, ποῖα χάρις ἐμοί; ἔχω B
 τοῖσιν τὸ καθ' ὁμοίωσιν, ἥνικα χρηστός ἀφ' ἑαυτοῦ γίνομαι."
 τοῖσιν οὖν ἀκολούθως καὶ ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης φησὶν ὅτι
 5 καθ' ὁμοίωσιν ἐποίησεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς ὥστε ὁμοιοῦσθαι αὐ-
 τῷ κατὰ τὸ δυνατόν ἀνθρώπων· ἡ ἀρετὴ γὰρ ἐκ Θεοῦ μὲν
 ἐδόθη τῇ φύσει ἡμῶν, ἐφ' ἡμῶν δὲ ἐστὶν ἡ ἐμμεῖναι αὐ-
 τῇ καὶ ἀκολουθῆσαι τῷ Θεῷ, ἡ ἀποφοιτῆσαι αὐτῆς καὶ ἀκο-
 λουθῆσαι τῷ διαβόλῳ. ὁ δὲ χρυσορρήμων Ἰωάννης ἐν τῇ εἰς
 τὴν ἑξαήμερον καὶ ὁμιλίᾳ αὐτοῦ καὶ ταῦτα φησὶν „ἡ ἡμέρα
 10 ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν Ἀδάμ, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν, C
 τοῦτέστιν ἀπὸ πάντων δέδωκεν τὴν ἐξουσίαν αὐτῷ. ὥσπερ
 γὰρ ὁ Θεὸς τὴν κατὰ πάντων ἀρχὴν ἔχει, τῶν τε ὁρατῶν τῶν
 τε ἀορατῶν, δημιουργὸς ἀπάντων τυγχάνων, οὕτω καὶ τὸ ζῶον
 τοῦτο τὸ λογικὸν δημιουργήσας ἐβουλήθη πάντων τῶν ὁρωμένων
 15 τὴν ἀρχὴν αὐτὸν ἔχειν. διὸ καὶ τὴν τῆς ψυχῆς οὐσίαν αὐτῷ
 ἔχαρίσατο, βουληθεὶς αὐτὸν καὶ ἀθάνατον εἶναι εἰς τὸ διηνε-
 κές, ἀλλὰ καὶ παραβάντα τὴν ἐντολὴν οὐκ ἀπεστράφη τέλεον,
 ἀλλὰ τῆς μὲν ἀθανασίας ἀπεστέρησε, θανάτῳ δὲ καταδικάσας D
 ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς ἀφήκεν εἶναι. διὰ γὰρ τοῦ προσόντος
 20 αὐτῷ λόγου καὶ τήμερον πάντων κρατεῖ. εἰ γὰρ καὶ Θῆρας
 ἀγρίους ὄρεῖς ἀψαθεῖρα χρωμένους ἔστιν ὅτε καὶ ὀρνίθωντας
 ἀναιδῶς κατ' αὐτοῦ, μὴ θαύμαζε, ὅτι καὶ τοῦτο κατὰ θεῖαν

quod similitudinem, mihi reliquit. nam si hoc quoque indidem ac-
 cepi, quatenam mihi concessa est gratia? quapropter dei similitudi-
 nem refero, cum ex meipso bonus fio. his consentanea Iohannes etiam
 Damascenus tradit, deum nos ad similitudinem condidisse, ut pro
 viribus humanis ei similes evadamus. quippe virtus a deo quidem
 concessa est naturae nostrae, verum in potestate nostra situm est ut
 vel in ea perseveremus et obsequamur deo, vel ab ea recedamus et
 obsequamur diabolo. Iohannes Chrysostomus in oratione XXI de sex
 dierum operibus haec verba profert: quo die deus Adam condidit,
 ad imaginem dei condidit eum, hoc est, omnium potestatem ei con-
 cessit. nam sicut imperium deus habet in omnia tam adspectabilia
 quam inadspectabilia, tanquam universorum opifex, ita cum animal
 hoc rationis particeps condidisset, habere ipsum voluit imperium in
 res universas, quaecunque sub adspectum cadunt. iccirco et essentia
 animae ipsi largitus est, uti quem immortalem prorsus esse vel-
 let. quinetiam mandatum ipsius transgressum non omnino aversatur,
 sed immortalitate spoliatum et ad mortem condemnatum prope in
 eodem imperio relinquit. nam homo per rationem, qua praeditus est,
 etiam hodie cuncta in potestate sua retinet. quanquam enim feras
 agrestes nonnunquam pro lubitu suo videmus in hominem irruere,

πάντως οἰκονομίαν, ὡς ἐντεῦθεν τῆς ἁμαρτίας ἡμᾶς ἐπιμε-
 μῆσθαι καὶ ἄκοντας, δι' ἣν δεδοικέναι καὶ τρέμειν ὡς ὑπὸ
 χεῖρα κατεδικάσθημεν. ὅτι δὲ ἄρχων ὑπὸ Θεοῦ πάντων ἐχει-
 ροτονηθῆ τῶν ἐπὶ γῆς ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ σχή-
 ματος δῆλον· ὄρθιον γάρ, ὡς ὄρθς, τῷ ἀνθρώπῳ τὸ σχῆμα 5
 P. 82 καὶ πρὸς οὐρανὸν ἀνατείνεται καὶ ἄνω βλέπει. ταῦτα δὲ πάν-
 τως, ὡς ὁ Νύσσης φησί, καὶ ἀρχικὰ δοκεῖ εἶναι καὶ τὴν
 βασιλικὴν ἀξίαν ὑποσημαίνοντα· τὸ γὰρ μόνον ἐν τοῖς οὐσι
 τοιοῦτον εἶναι τὸν ἄνθρωπον, τοῖς δὲ ἄλλοις ἅπασι πρὸς τὸ
 κάτω νενευκέναι τὰ σώματα, σαφῶς δείκνυσι τὴν τῆς ἀξίας 10
 διαφορὰν.

Πρόσεχε, ἀγαπητέ. βουλόμενος ὁ Θεὸς τιμῆσαι τὸν ἄν-
 θρωπον, φυτεύει παραδείσον πρότερον, καὶ οὕτω τίθησιν
 αὐτὸν ἐν αὐτῷ, εἰ καὶ Πύρρων ὁ χρονογράφος μεθ' ἡμέρας
 τεσσαράκοντα τὸν Ἀδὰμ εἰσελθεῖν ἐν τῷ παραδείσῳ φησίν. 15
 ἀλλ' οὐκ οἶδα ποῦ διέτριβε πρότερον ὁ Ἀδὰμ, ἔξω τοῦ πα-
 ραδείσου τεσσαράκοντα διάγων ἡμέρας, ὁ μὲν οὖν χρυσορ-
 B ρήμων Ἰωάννης καὶ ταύτην ἐκ μέσου τὴν ὑπένοιαν ποιεῖ,
 λέγων „ἔξὸν ἦν τῷ Ἀδὰμ καὶ ἔξω τοῦ παραδείσου διάγειν.
 ἀλλ' οὐ τῇ οἰκῆσει τοῦ ἀνθρώπου ἀφώριστο, ἀλλὰ τοῖς κτή- 20
 V. 64 νesi καὶ πᾶσι τοῖς θηρίοις τῆς γῆς. ἦν δὲ αὐτοῖς βασιλικὸν
 ἐνδιαίτημα ὁ παράδεισος· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς ἤγαγε τὰ

2. ας] τοῦς Leunclavius. . 4. ἐπι] ὑπὸ P.

tamen id tantopere mirari non debemus, quando consilio diviño ac-
 cidit, ut hoc modo vel inviti de peccato admoneamur, cuius causa
 nobis hoc contigit supplicii, ut subiectos imperio nostro metuamus.
 rerum quidem omnium quae sunt in terris, principem constitutum
 esse hominem a deo, vel ipsa de forma intelligi perspicue potest.
 nam recta homini forma, ceu vides, data est, qua tendit ad coelum
 sursumque spectat. haec autem omnia, sicut ait antistes ille Nysse-
 nus, imperio convenire videntur et regiam quandam maiestatem in-
 dicare. nam quod solus inter res universas homo talis est, cum aliis
 omnibus deorsum corpora propendeant, id vero palam dignitatis dis-
 crimen indicat.

Atque heic animum mihi, dilecte filii, advertito. cum adficere
 vellet hominem deus honore peculiari, paradikum prius conserit, at-
 que ita deinde ipsum in eo collocat, tametsi Pyron scriptor annali-
 um post XL primum dies Adamum paradikum ingressum esse tradat.
 ego vero non video ubi Adamus antea versatus fuerit, cum XL dies
 extra paradikum degeret. refutat hanc opinionem Chrysostomus, cum
 ait „licebat Adamo etiam extra paradikum degere. verum ea loca
 non erant hominis domicilio praescripta destinataque, sed tam iu-
 mentis quam caeteris terrae bestiis, cum homini paradikum tanquam

ζῶα πρὸς τὸν Ἀδὰμ ὡς κεχωρισμένα αὐτοῦ." εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, μὴ τῷ Πύρρῳνι ἀλλὰ τῷ χρυσορρήμονι πάρασχε τὰς σὰς ἀκοάς, ὅτι καὶ τοῦ παναγίου πνεύματος ὑποφήτης ὁ τοιοῦτος ὄντως ἐστί.

5 Μετὰ ταῦτα φησί „ποιήσωμεν αὐτῷ βοηθὸν κατ' αὐτόν," C
τουτέστιν αὐτῷ τε κατὰ πάντα ἐμπερῆ καὶ τῇ φύσει αὐτοῦ.
μὴ μέντοι γε καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα, ὅτι μηδὲ τῆς αὐτῆς αὐτῷ
τηχάνουσι ταῦτα μέτοχα φύσεως. ἀλλ' ἐνταῦθα Μιάνης
ψεύστην τὸν θεὸν εἶπεν, ὁμοίως καὶ Ἀκύλας· τὸ γὰρ κατ'
10 αὐτόν ἐναντίως αὐτῷ ἐξέδοτο, ἐπεὶ τάχα τὸν Ἀδὰμ αὕτη
παραβῆναι πεποιήκε κἀντεῦθεν ὁ βοηθὸς ἐπιβουλος γέγονε. καὶ
οὔτοι μὲν οὕτως, κατὰ δὲ τὸν θειότατον Κύριλλον τὸν Δα-
μασκηνόν τε Ἰωάννην βοηθὸς αὕτη τῷ Ἀδὰμ εἰς τὴν τοῦ
ἀνθρωπίνου γένους κεχρημάτικε σύστασιν. ἔκοτασιν οὖν ἐπιβάλλει
15 τῷ Ἀδὰμ, καὶ μίαν τῶν αὐτοῦ πλευρῶν ἐξελὼν οἰκοδομεῖ
τὴν γυναῖκα. ἦν καὶ θεασάμενος ὕστερον ὁ Ἀδὰμ „τοῦτο D
πῦν ὄστοῦν ἐκ τῶν ὄστων μου" προφητικώτατα ἔφησεν. οὐ-
δὲ γὰρ ἡ γυνὴ καὶ εἰσέτι τὸν αὐτὸν τρόπον ἐξ ἀνδρὸς μόνου
γενήσεται, ἀλλ' ἐκ συναφείας ἀμφοτέρου καὶ νόμου γα-
20 μικοῦ.

Οὐκοῦν ἐπιβάλλει ὁ θεὸς ἔκοτασιν τῷ Ἀδὰμ, καὶ μίαν

10. αὐτῷ] αὐτὸ P.

voluptaria quaedam domus esset datus." eam ipsam ob causam animalia deus ad Adamum adduxit, velut ab eo caeteroqui separata. quae cum ita sint, non Pyroni sed huic oratori nostro aureo velim aures praebeas, qui reapse spiritus sancti discipulus fuit.

Sequuntur haec historiae divina verba (Gen. 2 18) „faciamus Adamo adiutricem secundum ipsum," hoc est, tam ipsi quam toti eius naturae consimilem, non reliquis animalibus: nam ea naturam eandem cum homine communem non habent. heic autem Manes deum mendacem esse dixit, et consimiliter Aquila. nam vocem hanc in versione Graeca, κατ' αὐτόν, contra ipsum interpretabantur propterea quod Adamum haec non multo post ad mandati divini violationem impulerit, ideoque facta sit insidiatrix, quae adiutrix appelletur. haec illorum est opinio. verum de sententia divini hominis Cyrilli atque etiam Damasceni, adiutrix haec Adami dicta est ad humani generis propagationem. itaque somnum Adamo gravissimum deus immittit, unaque ex costis detracta mulierem ex ea construit. hac Adamus deinde conspecta verissime vaticinans dixit (Gen. 2 23) „hoc nunc deum os ex ossibus meis est." nam mulier minime deinceps eodem modo existet e viro solo, sed per amborum coniunctionem et coniugii legem procreabitur.

Hoc pacto consopivit Adamum deus, sumptaque costa ipsius una

τῶν πλευρῶν αὐτοῦ λαβὼν τὴν Εὐαν οἰκοδομεῖ. ἀνυγκαίον γὰρ ἦν μὴ καὶ τὴν Εὐαν ἀπὸ γῆς προελθεῖν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς οὐσίας τοῦ Ἀδάμ, ὡς ἐντεῦθεν φίλτρον ἐπεθεῖται τοῖς ἁμολύγοις. ἐπιβάλλει οὖν ἕκτασιν ἤτοι κάρον ἐντίθησι τῷ Ἀδάμ, ὡς μὴ λαβεῖν ὀδύνης αἰσθησὶν ἐν τῇ ἀφαιρέσει τῆς 5
 P. 83 πλευρᾶς, ὡς ὁ χρυσοῦς τὴν γλωττάν φησι, κἀντεῦθεν ἐχθροδῶς διακεῖσθαι πρὸς τὴν ἁμολύγον. ἀφαιρεῖται γοῦν μίαν τῶν πλευρῶν αὐτοῦ, καὶ οἰκοδομεῖ τὴν γυναῖκα, καὶ ἀνεπλήρωσε σάρκα ἀντ' αὐτῆς. τινος οὖν ἐνεκεν ἀνεπλήρωσεν; ἵνα μὴ ἔχη μετὰ τὴν του υπνου ἀπαλλαγὴν ἐκ τοῦ λείποντος 10 αἰσθάνεσθαι τοῦ γεγονότος· εἰ γὰρ ἐν τῷ τῆς ἀφαιρέσεως καιρῷ ἠγνόησεν, ἀλλ' ὁμως ἔμελλε μετὰ ταῦτα ἐπιγινώσκειν τὸ γεγονός· ἐφ' ᾧ διὰ σαρκὸς τὴν τῆς πλευρᾶς ἀνεπλήρωσεν ἔλλειψιν.

Καὶ εἶπεν ὁ Θεός, ἀυξάνεσθε καὶ πληθύνε- 15 σθε, καὶ πληρώσατε τὴν γῆν. τῷ μεγάλῳ Βασιλεῖ B προσεκτέον κἀνταῦθα. φησὶ γὰρ ὅτι διπλῆ ἡ αὐξήσις, ἡ μὲν σώματος ἡ δὲ ψυχῆς· ἀλλ' ἡ μὲν τοῦ σώματος αὐξήσις ἡ ἀπὸ τοῦ μικροῦ εἰς τὸ καθήκον μέγεθος ἀποκατάστασις, ἡ δὲ τῆς ψυχῆς αὐξήσις διὰ τῶν μαθημάτων προσεπιγίνεται. 20 ἀλλὰ καὶ ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης περὶ ψυχῆς οὕτω φησὶν δεῖ ἀπαξ λαβοῦσα τὸ εἶναι παρὰ Θεοῦ πρὸς αὐξήσιν οὐκέτι

19. μέγεθος] μέρος P.

Evam construxit. nam necessarium erat Evam non itidem, ut in Adamo factum erat, e terra provenire, sed ex ipsa potius Adami essentia, quo hac ratione mutuus amor coniugibus inderetur. et somnum ei gravem immittit, ne sensum aliquem doloris in ademptione costae perciperet, quemadmodum Chrysostomus ait, eaque de causa coniugem hostili quodam odio prosequeretur. itidem costam unam sumit, de qua mulierem construit, eiusque locum carne complet. at quamobrem complet? ne somno excitatus, per id quod aberat, sentire quod acciderat posset. quamquam enim hoc ademptionis tempore ignorasset, tamen deinceps animadversurus erat. quapropter carne deus costae defectum supplavit.

„Dixit deus: augete, multiplicamini, replete terram.“ hoc in loco Basillii verbis animum advertito. tradit enim duplex incrementum esse, quorum aliud sit corporis aliud animae. corporis incrementum est de statura parva convenientem ad magnitudinem pervenire. at incrementum animae per disciplinas consequimur. etiam Chrysostomus de anima inquit, eam cum semel a deo suam naturam et existentiam nacta est, more corporis ad incrementum aliquod aliud nequaquam tendere. nam qui fieri posset hoc in anima, quae tau-

καθὰ δὴ καὶ τὸ σῶμα χωρεῖ· πῶς καὶ γὰρ ἄποσος αὐτῆ καὶ ἰσχημάτιστος οὐσα, ὡς εἰκὼν τοῦ Θεοῦ; τελεία μὲν οὖν ἐξ ἡρχῆς αὐτῆς ἢ νοερά ἔκτιστο ψυχὴ, εἰ καὶ κατὰ μικρὸν δοκεῖ συναυξεῖν τῷ σώματι. καὶ δῆλον ἐξ ὧν ὁ Νύσσης φησί. C
 5, τὸ τῆς ψυχῆς εἶδος κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ ὑποκειμένου ὀργάνου φαίνεται. ἢ γὰρ πρὸς τὴν ἐμπαθῆ καὶ ζωώδη γένεσιν κοινωνία οὐκ εὐθύς ἐκλάμπειν τῷ πλάσματι τὴν θείαν εἰκόνα ἐποίησεν, ἀλλ' ὀδῶ τινὶ ἀκολουθία ἐπὶ τὸ τέλειον ἄγει V. 65
 τὸν ἄνθρωπον, οὐκ ἄλλης τῷ νηπίῳ καὶ ἐτέρας τῷ τελείῳ 10 ἐγγινομένης ψυχῆς, ἀλλὰ τῆς αὐτῆς ἐν ἐκείνῳ μὲν τὸ ἀτελὲς ἐν τούτῳ δὲ δεικνυούσης τὸ τέλειον." τελεία μὲν οὖν ἢ ψυχὴ καὶ ἐν βρεφικῇ ἡλικίᾳ, ἀδυνατεῖ δὲ τὴν ὅλην αὐτῆς δει- D
 κνύειν ἐνέργειαν. καθάπερ γὰρ μουσικὸς ἄριστος ἐν μὲν μικροῖς ἀυλοῖς στενὸν τι καὶ ἔκτροπον μέλος ἀπήχησεν, ἤνικα 15 δὲ εὐρυστόρους εὗρη ἀυλοῦς, τότε τὴν αὐτοῦ τέχνην ὅλην ὑπέδειξεν, οὕτω καὶ ψυχὴ, ὡς ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τοῖς ἐμμέτροις αὐτοῦ διέξεισιν ἔπει· κατὰ γὰρ τὴν τοῦ ὀργάνου διάθεσιν οὕτω κἀκείνη τὴν ἐνέργειαν δείκνυσιν.

Ἀυξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὴν γῆν. 20 πλῆν οὐ τῇ οἰκῆσει ἀλλὰ τῇ ἐξουσίᾳ ὡς ὁ μέγας φησί Βα-

3. κατὰ] μετὰ P. ←

quam imago dei tam quantitatis experta est quam figurae? quamobrem anima intelligentiae vi praedita sic est a deo condita, ut statim ab initio perfecta sit, etiamsi paulatim una cum corpore videatur incrementum aliquid sumere. perspicuum hoc est ex hisce Nysseni Gregorii verbis „animae forma pro instrumenti subiecti ratione conspicitur. cum enim particeps natura nostra sit eius ortus, qui et vitis obnoxius et animalium rationis expertium ortui adfinis est, fieri nequit ut hominis in figmento statim divina imago eluceat, sed via quadam ac serie hominem ad perfectionem pervenire necesse est; non quod alia infanti, alia matura aetate viro indatur anima, sed una eademque anima in illo quidem imperfectionem suam, in hoc perfectionem demonstrante." de quo iam colligi potest animam in ipsa etiam infantili aetate perfectam esse, verum facultatem suam et efficacitatem omnem declarare necdum posse. quemadmodum enim musicus praestantissimus minutis in tibiis exile atque absonum carmen canit, at cum tibiis adeptus est amplas, tum scilicet artem suam totam demonstrat, sic et anima „debilibus cum membris debilis ipsa, de validis elucet, et omnem denique mentem ostentat," quemadmodum Gregorius cognomento theologus in commentationibus suis, quas versibus est complexus, inquit. nam prout instrumentum adfectum fuerit, ipsa quoque vim et efficacitatem suam declarat.

„Augescite" inquit deus, „multiplicamini, replete terram," non eam quidem inhabitatione, sed imperio vestro, quemadmodum haec

P. 84 σίλειος. οὐ γὰρ δῆπου καὶ τὴν διακεκαυμένην καὶ ἀγεώργητον καὶ τὴν κατεφυγγμένην καὶ ἄβατον κατ' ἀνάγκην οἱ ἄνθρωποι πληροῦσιν· ἀλλὰ κυρίους ἡμᾶς ἐπαίησε πληροῦν, καὶ πληροῦμεν αὐτὴν τῷ λογισμῷ. ὅταν γὰρ ἴδωμεν πόσον μέτρον τῆς διακεκαυμένης καὶ ἀοικήτου, ὅταν ἴδωμεν πόσον τὸ κλίμα τὸ βόρειον, ὃ διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ψῦξιν ἀγεώργητόν ἐστι καὶ ἄχρηστον, οὐκ ἐπληρώσαμεν τὴν γῆν, ἀλλὰ τὸ χρῆσιμον ἐκλεξάμενοι, τὸ ὅσον ἄχρηστον εἰς διαμονὴν ἀνθρώποις ἀπεπεμψάμεθα.

Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν πᾶν ἰούλον ὃ ἔχει καρπὸν ἐν ἑαυτῷ. ὑμῖν ἔσται εἰς βρωσιν καὶ πᾶσι τοῖς θηρίοις τῆς γῆς. πρόσεχε Βοῦν· ἄρχοντα μὲν γὰρ τῶν ἰχθύων καὶ τῶν λοιπῶν ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεός, σὲ μὲν δὲ καὶ τὴν ἀπόλαυσιν αὐτῶν αὐτῷ συγκεχώρηκεν. ὥστε ἡ μὲν πρώτη νομοθεσία καρπῶν 15 ἀπολαύειν ἐνδεδωκεν. ἔτι γὰρ ἐνομιζόμεθα ἄξιοι τοῦ παραδείσου εἶναι· καρπὸς λοιπὸν καὶ γλῶσση καὶ χόρτος ἡμῖν εἰς βρωσιν, τοῖς πετεινοῖς τε τοῦ οὐρανοῦ καὶ πᾶσι τοῖς θηρίοις τῆς γῆς. εἰ γὰρ καὶ νῦν αἵμασι χαίρουσιν ὃ τε λέων καὶ ἡ πάρδαλις, ἀλλ' ὁμοῦ καὶ ταῦτα τῷ νόμῳ τῆς φύσεως ὅποτε- 20 ταγμένα καρποῖς διετρέφετο. ἐπειδὴ δὲ ὁ Θεός ἐκδειγτημένον εἶδε τὸν ἄνθρωπον, δευτέρῳ νόμῳ μετὰ τὸν κατακλυσμόν

2. ἀνάγκης P.

verba magnus ille Basilius interpretatur. nec enim homines necesse habent vel perustam illam a sole terram vel cultus omnis expertem vel frigore nimio inutilem vel inaccessam replere: sed hac voce deus nobis ius replendae terrae concessit. nosque adeo replemum eam ex rationis arbitrio. posteaquam enim perspeximus quantum spatium terra perusta et inhabitabilis occupet, quantum aequilonale clima, quod nimii frigoris causa nequit excoli et est inutile, annon terram reliquam complevimus? annon delecta eius utili parte, quicquid habitationi hominum est inutile, relinquimus?

„Dixit item deus: ἐν ego concessi vobis omnes frugiferas arbores, quibus ad alimoniam et vos utamini et omnes bestiae terrestres” (Gen. 1 29). heic animum advertito. deus quidem piscium et animalium relinquorum dominum fecit hominem, verum ut iis vesceretur non permisit. nimirum haec prima lex tantum homini fructuum usum concedebat, cum adhuc paradiso dignus esset. itaque tam homines quam aëreae volucres et terrestres bestiae fructibus arborum, herbis, gramine vescebantur. et quanquam hodie leo, pardalis, aliae ferae cruentis mactationibus cibisque delectentur, tamen id temporis haec etiam animalia legi naturae subdita fructibus tantum alebantur. ac posteaquam deus hominem iam factum intemperan-

πάντων αὐτῶ συγχωρεῖ τὴν ἀπόλαυσιν, „ταῦτα πάντα ὡς
λάχανα χόρτου φάγεσθε” εἰπών. ταύτη μὲν οὖν τῇ συγχω-
ρήσει καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα τοῦ ἐσθίειν ἔλαβον ἄδειαν. ἐξ ἐκεί-
νου δὲ λοιπὸν αἰμοβόρος ὁ λέων, ἐξ ἐκείνου καὶ γῦπες ἀνα-
5 μέτουσι θνησιμίαια. οὐ δὴπου γὰρ καὶ γῦπες ἅμα τῷ γεν-
νηθῆναι ζῶα περιεσκόπουν τὴν γῆν, ὡς ἐκέλευεν οὗτοι τρα-
φῶσιν· ἀλλὰ ταῦτα πάντα τοὺς λειμῶνας περιήροχτο. καὶ
τῶν γὰρ κύνας ὁρῶμεν θεραπειάς ἐνεκεν πολλάκις ἄρρωστων
ἐπινεμομένων, οὐκ ἐπειδὴ συμφυῆς ἐστὶν ἡ τροφή, ἀλλ’ D
10 ἐπειδὴ ἀδιδάκτω τινὶ φύσεως διδασκαλίᾳ ἐπὶ τὸ συμφέρον
ἔρχεται τὰ ἄλογα. τοιαῦτα λόγισαι εἶναι καὶ τότε τὰ αἰμοβόρα
τῶν ζώων, χόρτον ἑαυτοῖς εἰς τροφήν ἐπινοεῖν, οὐ μὴν ἀλ-
λήλοις ἐπιβουλεύοντα. συγκεχώρηται οὖν, ὡς εἴρηται, μετα-
15 μῆσιν τῆς ἐν τῷ παραδείσῳ ζωῆς ἑαυτοῖς ἄγειν βουλόμενοι,
φεύγοντες ταύτην τὴν πολὺν ἀπόλαυσιν τῶν βρωμάτων, ἐπ’
ἐκείνον τὸν βίον, καθὼς οἶόν τε ἐστίν, ἑαυτοὺς ἀγόμενοι, καρ- V. 66
ποῖς καὶ σπέρμασι καὶ τοῖς ἐκ τῶν ἀκροδρύων εἰς διαγωγὴν
χρώμενοι· τὸ δὲ περισσὸν τούτων ὡς οὐκ ἀναγκαῖον ἀπο-
20 στρεφόμεθα· οὐ γὰρ βδελυκτὰ διὰ τὸν κτίσαντα, οὐδὲ αἰ-
ρετὰ διὰ τὴν τῆς σαρκὸς εὐπάθειαν.

tiorem vidit, altera lege post diluvium potestatem ei facit omnibus
vescendi. cuncta vobis, ait, perinde fruenda concedo ut herbarum
olera. propter hanc concessionem reliqua etiam animalia quibuslibet
vesci coeperunt. itaque leo carnivorus ab eo tempore fuit, et morti-
cina vultures observant. nec enim id temporis quo primum oriebantur
animalia, terram vultures circumspectabant, ut ad pastum cadavera
consequerentur, sed in pratis alimoniam quaerebant. videmus et hodie
canes medicamenti causa gramine saepenumero pasci, non quod
hoc nutrimento velut idoneo vescantur, sed quia doctrina quadam
naturae, discendo non percepta, tendunt ad ea rationis expertes be-
stiae quae ipsis utilia sunt. eiusmodi fuisse tunc animalia carnivora
cogitabis, quae gramine scilicet vesci consueverint, non sibi invicem
insidiari. facta est igitur fruitionis horum concessio post diluvium,
sicut indicatum est hactenus. enimvero sunt hodieque nonnulli, qui
vitam suam ad imitationem vitae paradisi, quantum eius fieri potest,
instituentes a nimium crassa illa ciborum fruitione abhorrent, ac tum
fructibus tum seminibus et omnibus iis quae de arboribus proveni-
unt utuntur. quaecumque scilicet praeter haec supervacanea sunt,
tanquam non necessaria recusamus. etenim nec abominabilia putari
debent propter creatorem, nec expetenda magno opere propter carnis
luxum et ad delicias propensionem.

P. 85 Οἶδα δέ, ἀγαπητέ, ὅτι καὶ ἐπὶ τούτῳ ἠπόρηκας οὐ μικρῶς, λέγων „εἰ κρεωδαισίας οὐκ ἦν πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ καιρός, τίνος ἔνεκεν ὁ Ἄβελ ποιμὴν προβάτων ἐγένετο;” ἀλλ’ εἶδέναι κἀναυθὰ ὀφείλεις ὅτι περιβολαίων ἔνεκεν ἢ τῶν θρημμάτων ἐπενοήθη φροντίς, ὡς ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης εἰς 5 τὸν ἑξαήμερον ἐνάτῃ αὐτοῦ ὁμιλίᾳ φησί. πειθέτω δέ σε πρὸς τούτοις ἡ ἁγία γραφή περὶ τῶν πρωτοπλάστων οὕτω
 B λέγουσα „καὶ χιτῶνας δερματίνους ἐπέδυσε αὐτούς.” ἔκτοτε γὰρ ἔδειξεν ὁ θεὸς τὸ τε χρησίμον ὁμοῦ τῆς περιβολῆς καὶ ἀπέριττον. ἠκονόμησε γὰρ ὁ θεὸς ἀπὸ τῶν ἐρίων τῶν προβάτων τὰ ἐνδύματα τοῖς ἀνθρώποις κατασκευάζεσθαι, οὐδενὸς ἑτέρου ἔνεκεν ἢ ὥστε σκέπην γενέσθαι, καὶ μὴ τὸ λογικὸν τοῦτο ζῶον κατὰ τὸ αὐτὸ τοῖς ἀλόγοις ἐν γυμνότητι καὶ ἀσχημοσύνῃ διάγειν. ἡ τοίνυν τῶν ἱματίων περιβολὴ ὑπόμνησις ἡμῶν γινέσθω διηνεκῆς τῆς τῶν ἀγαθῶν ἐκπτώσεως, καὶ τῆς τιμωρίας διδάσκαλος ἦν διὰ τὴν παρακοὴν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος ἐδέξατο.

Καὶ εἶπε πρὸς τὸν Ἀδὰμ ὁ θεὸς „ἀπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ
 C παραδείσῳ βρώσει φάγη, ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν οὐ φάγεσθε ἀπ’ αὐτοῦ· ἢ δ’ ἂν ἡμέρα φάγη- 20
 τε ἀπ’ αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε.” ἀλλ’ ἐναυθὰ προσοχῆς, ἀγαπητέ, χρειά πολλῆς. διαφωνία καὶ γὰρ οὐ μικρὰ

Novi te, dilecte fili, hac etiam in parte non parum haesitare. si carniam, dices, ante diluivium non erat usus, cur tandem Abelus erat opilio? verum scire debes pecudum curam inventam fuisse vestimentorum causa, quemadmodum in oratione de sex dierum operibus IX Chrysostomus inquit. eiusdem rei fidem tibi litterae sacrae facient, de primum formati hominibus ita loquentes (Gen. 3 21) „et pelliceis tunicis eos deus induit.” nam hoc ipso deus et utilitatem huius amictus ostendit et simplicitatem inelaboratam. voluit enim certo consilio de lanis ovium vestes hominibus fieri, alia certe nulla de causa quam ut tegumentum haberent, neu rationis hoc particeps animal, brutorum more, quadam cum deformitate ac inverecundia nudum incederet. et quidem hic vestimentorum amictus perpetua nobis sit communesactio lapsus eius quo tantis bonis excidimus, deque poena nos erudiat qua genus humanum propter inobedientiam adficitur.

Cacterum haec quoque deus ad Adamum protulit (Gen. 2 17) „omnibus paradisi arboribus vesceris, praeter arborem scientiae boni atque mali. nam ea quocunque die vescemini, morte multabimini.” accurate haec, dilecte fili, quid dicatur advertito. nam dissentio non exigua propemodum inter omnes est tum de arboris huius natura

παρὰ πῦσι σχεδὸν περὶ τε τῆς φύσεως τοῦ φυτοῦ ἐκείνου καὶ
 τῆς βρώσεως αὐτοῦ. καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ βρώσεως
 ἐμπορεῖσθαι λέγονσι τὸν Ἀδὰμ αἰσθητῆς, ποιεῖν τε καὶ πα-
 σχειν ὅσα μετὰ τὴν βρώσιν ἐξ ἀνάγκης τῇ θνητῇ φύσει πα-
 5 ρέεται. ὅθεν ἀναγκαῖον περὶ τῆς φύσεως αὐτοῦ τοῦ Ἀδὰμ
 διαλαβεῖν πρότερον· οὕτω γὰρ ἐπιγνωσόμεθα κατὰ γε τὸ
 ἐγγωροῦν τίς τε ἡ βρώσις ἣν αὐτὸς ἐν τῷ παραδείσῳ ἥσθιεν
 ὁ Ἀδὰμ, καὶ τὸ φυτὸν ὡσανύτως τῆς γνώσεως ὁποῖον ἄρα
 τὴν φύσιν ἐτύγχανεν. πρόσεχε οὖν. τὸν Ἀδὰμ ἄλλοι μὲν
 10 θνητὸν ὑπὸ θεοῦ παραχθῆναί φασιν, ἕτεροι δὲ μέσην αὐτὸν
 ἔχειν δισχυρίζονται τάξιν, τουτέστιν ἀθανασίας εἶναι μέσον
 αὐτὸν καὶ θνητότητος· εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, ὡς ἐκείνοί φα-
 σιν, οὐκ ἂν ὑπέπεσε θανάτῳ μετὰ τὴν παράβασιν. ἀλλ' ἄφες
 αὐτούς, εἶγε καὶ μᾶλλον ὁ σοφὸς Σολομῶν ἐν τῇ σοφίᾳ αὐ-
 15 τοῦ κατὰ λέξιν οὕτως εὐρῆται λέγων „ὁ θεὸς θάνατον οὐκ
 ἐποίησεν, ἀλλ' ἐπ' ἀφθαρσίᾳ τὸν ἄνθρωπον ἔκτισε κατ' εἰκό- p. 86
 να τῆς αἰδιότητος αὐτοῦ. φθόνῳ δὲ τοῦ διαβόλου θάνατος
 εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν.” εἶπερ οὖν ὁ θεὸς ἐπ' ἀφθαρσίᾳ
 ἔκτισε κατ' εἰκόνα τῆς αἰδιότητος αὐτοῦ, πῶς εἴπωμεν αὐτὸν
 20 ὑποκεῖσθαι φθορᾷ καὶ θνητότητι, καὶ ταῦτα τοῦ θεοῦ θάνα-
 τον, ὡς εἴρηται, μὴ ποιήσαντος ἀπ' ἀρχῆς; εἰ γὰρ εἴπωμεν
 ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Ἀδὰμ ἐκείνο καὶ φθορᾷ κατὰ τινα τρόπον

tum fruitione. neque de hoc tantum, sed etiam nonnulli volunt
 Adamum cibo sensilli fuisse satiatum, eaque tum fecisse tum passum
 esse quae a pastu necessario naturae mortali consueverunt accidere.
 quapropter ipsa requirit necessitas ut de ipsius Adami natura prius
 quaedam exponamus. nam ea ratione cognoscemus, quantum quidem
 eius fieri poterit, quis cibus ille fuerit quo in paradiso vescebatur
 Adamus, et quae arboris scientiae natura exstiterit. Adamum alii
 quidem a deo conditum fuisse mortalem dicunt, alii vero medio
 quodam loco constituent, nimirum inter immortalitatem et mortalita-
 tem. etenim absque hoc foret, ut ipsi quidem inquit, non post
 transgressionem morti fuisset factus obnoxius. enimvero tu hos mis-
 sos facito, quando sapiens ille Solomo in sapientia sua (1 13 et 2
 23) tradit deum mortem non condidisse, immo in statu interitus ex-
 perte creavit hominem ad imaginem aeternitatis suae. verum deinceps
 invidia diaboli mors in mundum venit. quare si deus in statu inte-
 ritus experte ad imaginem aeternitatis suae condidit hominem, quo
 pacto dici a nobis potest Adamum interitui mortalitatisque ulla ex parte
 obnoxium fuisse? praesertim cum mortem, ceu dictum est, ab initio
 minime deus condiderit. nam si dicamus Adami corpus illud interitui
 quodam modo subiectum fuisse, nihil aliud significabimus nisi au-

ὑπέκειτο, οὐδέν τι παριστῶμεν ἕτερον ἢ ὅτι παρὰ θεοῦ τὸ κατάρχειν ἡμῶν ἔσχεν ἢ τε φθορὰ καὶ ὁ θάνατος. ἀλλ' οὐκ V. 67 ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστιν, ὅτι μηδὲ θανάτου, καθὰ δὴ καὶ B προείρηται, ποιητῆς ὁ θεός. ἀμφιβάλλειν οὖν ἐπὶ τούτοις οὐκ ἄξιον. εἰ μὲν γὰρ ὅτε παρήγαγε τὸν ἄνθρωπον ὁ θεός, 5 τότε πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν „ἦ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπὸ τοῦ φυτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε,” εἶχον ἄν τι καὶ λέγειν οἱ μέσον αὐτὸν ἀθανασίας εἶναι καὶ θνητότητος λέγοντες. ἐπεὶ δὲ πολ- λῶ μετὰ τῆς αὐτοῦ παραγωγῆν ὕστερον ἐδίδοτο τὰ τῆς ἐντο- λῆς, ἀπ' ἧς ἄρα καὶ χώραν ὁ θάνατος ἐλάμβανε καθ' ἡμῶν 10 („ἂν γὰρ φάγητε” φησί, „θανάτῳ ἀποθανεῖσθε”), ἀμφιβάλ- λειν ὅλως οὐκ ἔπρεπε τοὺς ἐπερχομένους τέως ἐρευνητικῶς τὴν γραφήν. ἔκτισε μὲν οὖν ὁ θεός ἐπ' ἀφθαρσίᾳ τὸν ἄν- C θρωπον ἀπ' ἀρχῆς, τουτέστιν ἀφθαρτον αὐτίκα παρήγαγε καὶ εἰκόνα τῆς αἰδιότητος αὐτοῦ. 15

Ἄλλὰ μὴ δυσχέραινε τούτου ἕνεκεν. ἔχεις τὸν Συναίτην θεῖον Ἀναστάσιον ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως λόγῳ αὐτοῦ περὶ τούτων οὕτω λέγοντα. „καὶ ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον ὁ θεός· καὶ εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν. πρώτη ποιήσας αὐτῆ, ἀπλή, ἄζυγος, ἀφθαρτος.” εἶπερ οὖν ἡ πρώτη ποιήσας ἀφθαρτος 20 ἦν, ὡς ὁ διαληφθεὶς οὗτος ἔφη θεῖος ἀνὴρ, περὶ τοῦ πρώ- του ἐκείνου τί χρῆ καὶ λέγειν ἀνθρώπου; ἀφθαρτον μὲν γὰρ D αὐτόν ὁ θεός αὐτίκα παρήγαγεν, ὡς ἤδη προείρηται, καὶ

ctore deo ab initio statim interitum ac mortem in nos imperium ha- buisse. nequit autem hoc verum esse, nequit, cum mors a deo, sic- uti diximus, profecta non fuerit. quapropter omnis heic dubitatio tollatur. nam si statim, cum hominem conderet deus, ad eum dixis- set „quacunque die vescemini de hac arbore, morte multabimini,” habuissent sane quod obliicerent, qui Adamum inter immortalitatem ac mortalitatem medium quasi faciunt. at cum post creationem ipsius non exiguo interiecto spatio lex haec promulgata fuerit, per quam mors occasionem adversus nos arripuit, prorsus heic haesitare non debebant, qui litteras sacras et attente nec sine convenienti perve- stigatione se legere profitentur. igitur ab initio rerum deus hominem in statu interitus experte condidit, hoc est immortalem in ortum produxit ad imaginem aeternitatis suae.

Nibil heic difficultatis oblici tibi patitor. habes Anastasium Si- naitem, virum divinum, qui in oratione sua de resurrectione sic in- quit „condidit hominem deus, et quidem dei ad imaginem eum con- didit. haec prima fuit creatio, simplex, nullum coniugii vinculum habens, interitus expertus.” quodsi prima creatio fuit expertus interitus, quemadmodum sanctus hic vir ait, quid de homine primo dicemus?

ἀθανασία τετίμηκε. καὶ οὐκ ἐμὰ τὰ ῥήματα. ὁ θεϊότατος Ἀνδρέας ὁ Κρήτης ἐν τῷ εἰς κοιμηθέντας λόγῳ αὐτοῦ περὶ τούτων οὕτως εὔρηται λέγων „πλάσας ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀξίωμα δέδωκεν αὐτῷ τὸ λογικόν τε καὶ νοερόν καὶ ἀθάνατον 5 καὶ ἀνώλεθρον.” εἶπερ οὖν ἀξίωμα δέδωκε τῷ ἀνθρώπῳ τὸ ἀθάνατον ὁ θεός, πῶς λοιπὸν αὐτὸν θνητὸν καὶ ἀθάνατον εἶπωμεν, ἢ φθαρτὸν ὁμοίως καὶ ἀφθαρτον; ἀνένδεκτον, ὡς οἶμαι, τοῦτο καὶ λίαν ἐστίν, ὅτι μηδὲ προσήκει τῷ ἀθανάτῳ καὶ ἀνώλεθρῳ προσάπτειν ὅλως τὸ θνητὸν καὶ 10 ἀφθαρτον.

Ἄλλὰ γὰρ οὐκ οἶδα πόθεν ἐκεῖνοι λαβόντες τὰς ἀφορ- P. 87
μὰς οὐ τὰ ἄμικτα μινύουσι μόνον, ἡνίκα δηλαδὴ τὸ σῶμα τοῦ Ἀδάμ ἐκεῖνο μέδον ἀθανασίας εἶναι καὶ θνητότητος λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ πάθῃ φυσικὰ τῷ πρὸ τῆς ἁμαρτίας ἀπα- 15 θεῖ καὶ ἀφθάρτῳ προσάπτειν οὐ παραιτοῦνται, καὶ ταῦτα χωρὶς ἀποδειξέως γραφικῆς. ἀλλὰ μὴ δέδιθι τούτου ἔνεκεν. ὅτι μὲν γὰρ ὁ κατ' εἰκόνα θεοῦ τοιαύτης ὑπῆρχε φύσεως ἀπ' ἀρχῆς, ἀφθάρτου δηλαδὴ καὶ ἀθανάτου, καὶ ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Ἀδάμ ἐκεῖνο καθ' ὅσον δὴ τινα τρόπον οὐκ ἔπασχε, φθο- 20 ρᾶς ἀπάσης ὑπέριερον ὄν, ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης ἐπὶ B

nimirum deus eum statim ab initio expertem interitus condidit et dono immortalitatis ornavit. quae quidem verba nequaquam mea sunt, sed vir eximius, Andreas antistes Cretensis, in oratione sua de iis qui obdormierunt in hunc modum loquitur „cum hominem creasset deus, hoc ei dignitatis largitus est ut esset particeps rationis, intelligendi facultate praeditus, immortalis, interitus expertus.” quodsi dignitatem hanc immortalitatis homini deus concessit, qui fieri potest, ut eundem pariter et mortalem et mortalem dicamus? vel obnoxium interitui pariter et interitus expertem? nequit hoc prosum, mea quidem opinione, fieri. nam immortali et interitus experti nequaquam potest vel morti vel interitui subiecta condicio tribui.

Enimvero scire quidem nequeo quibus hi causis permoti non modo non miscenda misceant, cum Adami corpus medio inter immortalitatem ac mortalitatem loco constituunt, sed etiam naturales adfectiones atque morbos ei tribuere non vereantur, qui ante peccatum tam illarum adfectionum quam interitus expertus erat, et quidem hoc ipsum citra demonstrationem aliquam e sacris petitam litteris faciant. quapropter nihil heic tibi verendum est. nam hominem ad imaginem dei conditum tali ab initio natura praeditum fuisse, nimirum immortali et interitus experte, ac praeterea corpus illud Adami nullo modo ulli passioni obnoxium fuisse, supra interitum scilicet omnem positum, Iohannes ille noster Chrysostomus et prolixius et clarius te

πλέον διδάξει σε σαφέστερον ἅτε δὴ τὸν περὶ τοῦτον λόγον ἐν τῇ βίβλῳ τῶν ἀνδριάντων ποιούμενος. ἐπειδὴ γὰρ τὸ σῶμα τοῦτο φθαρτὸν διασύραντες ἦσαν ἐπὶ τοσοῦτόν τινες ὥστε καὶ ἀνάξιον αὐτὸ τῆς τοῦ θεοῦ δημιουργίας ἀποκαλεῖν (ἐλεγον γὰρ ὡς εἶγε πλάσμα τῶν θεῶν ὑπῆρχε χειρῶν, οὐκ ἂν οὕτω μυριόις ὑπέκειτο πάθεισι), τοιοῦτος πρὸς αὐτοὺς λόγους ἐχρηάσατο „μὴ μοι τὸν ἀνθρώπον τουτονὶ λεγέτω τις τὸν προσκεκρονκότα, τὸν καταδικασθέντα, τὸν ἠτιμωμένον, ἀλλ' εἰ βούλεσθε μαθεῖν ὅποιον ἐξ ἀρχῆς ἐπλασε τὸ σῶμα ἡμῶν V. 68 ὁ θεός, ἐπὶ τὸν παράδεισον ἐλθωμεν καὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς γε- νόμενον ἀνθρώπον ἴδωμεν. οὐ γὰρ οὕτως τὸ σῶμα ἐκεῖνο φθαρτὸν καὶ ἐπίκηρον ἦν, ἀλλὰ καθάπερ τις χρυσοῦς ἀνδριάς ἀπὸ χωνευτηρίου προελθὼν ἄρτι καὶ λαμπρῶς ἀποστίλβων, οὕτως πάσης φθορᾶς τὸ σῶμα ἐκεῖνο ἀπήλλακτο, καὶ οὔτε πόνος ἠνώχλει οὔτε ἰδρῶς ἐλυμαινέτο, οὐ 15 φροντίδες ἐπεβούλευον, οὐκ ἀθυμίαι ἐπολιόρχουν, οὐ ἔνυπος, οὐ δάκρυον, οὐδ' ἄλλο τι τῶν τοιούτων ἐλύπει πα- D θῶν. ἀλλ' ἐπειδὴ πρὸς τὸν εὐεργέτην ἐξύβρισε, θεός τε γενέσθαι ἤλπισε, καὶ μείζω τῆς οἰκείας ἀξίας ἔλαβεν ἔννοιαν, τότε δὴ τότε σωφρονίζων αὐτὸν ὁ θεὸς φθαρτὸν αὐτὸν ἐποίησεν 20 σε καὶ θνητὸν, καὶ ταῖς πολλαῖς ταύταις ἀνάγκαις κατέδησε." ταῦτα μὲν οὖν ὁ θεϊότατος Ἰωάννης. ἐφ' ᾧ καὶ ἀφθαρτον ἐκεῖνο τὸ σῶμα δικαίως ὁ λόγος ἐκάλεσε· τὸ

docebit. etenim fuere nonnulli tam in hoc corpore interitui obnoxio carpando et elevando acerbi, ut etiam indignum dicerent quod a deo conditum existimetur. si figmentum, aiebant, manuum dei foret, non tot miseriis et aerumnis esset obnoxium. adversus hos ille in hunc modum disserit. „nemo mihi hominem hunc obiiciat, qui offendit, qui condemnatus est, qui adfectus ignominia: sed siquidem scire vultis qualenam ab initio corpus nobis deus formaverit, ad paradisum nosmet conferamus et hominem illum principem intueamur. nec enim corpus ipsius interitui obnoxium et caducum erat, sed instar aureae statuæ recens eductae de fornace mirificeque splendentis ab omni corpus illud interitu erat immune. non illi molestus erat labor ullus, non a sudore laedebatur, non insidiabantur ei curae, non moerore ipsam oppugnabant, non sordes, non lacrymae, non aliquid quicquam eiusmodi adfectionum vexabat. verum posteaquam adversus beneficium erga se deum petulanter gessit, et deum se evasurum speravit, et maiora quam ipsius dignitas ferret animo concepit, tum vero castigans eum deus interitui mortique reddidit obnoxium, ac variis hisce necessitatibus adstrinxit." haec hominis illius divini verba sunt, quorum auctoritate si corpus Adami dicamus interitus experts fuisse,

γὰρ οἷα δὴ τινι φθορᾷ μὴ ὑποκείμενον ἀφθαρτον ὁμολογουμένως ἐστίν.

Εἰ δὲ ἀφθαρτον, πῶς ἄρα καὶ τίνα τρόπον ἔπασχε, τοῦτο μαθεῖν ἀξιούμεν. ἡμεῖς γὰρ ἀφ' ἐαυτῶν ἐννοῆσαι πῶς ὑπέκλιπτε πάθει σώμα πάσης ἀπηλλαγμένον φθορᾶς, οὐκ ἐσμὲν ἱκανοί, καὶ διὰ τοῦτο παρακαλοῦμεν μαθεῖν. ὅτι δὲ ἀφθαρτον ἐκεῖνο τὸ σῶμα καὶ ἀθάνατον ἦν, ὁ μακάριος P. 88 εἰδειξε Κύριλλος ἐν τῷ εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀνθρώπου λόγῳ αὐτοῦ, κατὰ λέξιν οὕτως εἰπὼν „ἐπεποίητο μὲν ἀπο 10 γῆς τὸ σῶμα τοῦ Ἀδάμ, ἄμεινον δὲ θανάτου καὶ φθορᾶς ἦν. ἐνεφύτιυσε γὰρ αὐτῷ τὴν ζωὴν ὁ τῆς ζωῆς χορηγός.” ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος αὐτὸ τοῦτο παριστῶν ἔλεγε „πλάσας τὸν ἄνθρωπον ὁ θεὸς αἰωνίου ζωῆς ἀπόλαυσιν αὐτῷ ἐχωρίσατο.” πρὸς δὲ γε τοῖς εἰρημένοις καὶ ὁ θειότατος 15 Βαυλαῦμ οὕτω πρὸς Ἰωάσαφ εὐρηται λέγων „τὸν ἀπ' ἀρχῆς ἄνθρωπον ὁ θεὸς ἀντεξουσιότητι καὶ ἀθανασίᾳ τιμήσας βασιλεῦ πάντων τῶν ἐπιγείων κατέστησεν.” ἀλλ' ὅρα, καὶ μὴ B παρέργως ἐπέρχου τὰ τοιαῦτα θεῖα ῥητιά. ἅμα μὲν γὰρ ὁ κατ' εἰκόνα παρήγετο, καὶ ἅμα τῆς ἀντεξουσιότητος ἠξίωτο 20 καὶ τῆς ἀθανασίας ὑπὸ θεοῦ. καὶ πῶς λοιπὸν αὐτὸν εἵπωμεν ἀθανασίας εἶναι καὶ θνητότητος μέτοχον; ἀσυλλόγιστον, ὡς οἴμαι, καὶ τοῦτο λίαν ἐστίν. εἰ γὰρ ἐννοῆσαι εἴχομεν ὅτι

recte id quidem facturi sumus: nam quod nulli subiectum est interitui, haud dubie fatendum est interitus expers esse.

Quodsi expers interitus fuit, quo pacto tandem aliquid pati poterit scire cupimus. etenim cogitare per nos ipsos, qui corpus ab omni liberum ac immune interitu sub adfectiones cadere potuerit, non satis possumus; ideoque per alios hoc ipsum expetimus cognoscere. corpus quidem illud expers interitus et immortale fuisse, beatus etiam Cyrillus ostendit, in oratione sua de hominis creatione sic ad verbum disserens „de terra quidem factum erat Adami corpus, sed idem supra mortem et interitum omnem positum erat: quippe vitam ei vitae suppeditator et auctor inseverat.” idem et a Basilio magno verbis his significatur „cum formasset hominem deus, aeternae vitae fruitionem ei largitus est.” praeter hos divinus ille Barlaamus ad Iosaphum in hanc sententiam scripsit „hominem illum principem deus voluntate libera praeditum et ornatum immortalitate universarum rerum terrestrium regem constituit.” ipsa denique sacrarum litterarum verba mihi adspice, nec obiter perlege. simul enim homo ad imaginem dei condebatur, et tam arbitrio voluntatis libero quam immortalitate divinitus donabatur. quo igitur pacto dicemus eum pariter immortalitatis ac mortalitatis participem? abhorret hoc scilicet ab

βασιλέα κατέστησε τῶν ἐπιγείων αὐτόν, ἀθανασία τιμήσας αὐτόν πρότερον, οὐκ ἂν ἐκέλευε καὶ θνητότητα παρεμυγνόμεν, οὐκ ἂν ἀσυλλόγιστα τὰ τοιαῦτα διενοούμεθα περὶ τοῦ γεγενημένου κατ' εἰκόνα θεοῦ. ἀλλὰ καὶ ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης αὐτὸ τοῦτο παρίστησι, διεξιὼν οὕτωςι κατὰ λέξιν ἐν τῇ εἰς 5
 C τὴν ἑξαήμερον κα' ὁμιλίᾳ αὐτοῦ „δημιουργήσας τὸν ἄνθρωπον ὁ θεὸς ἠβουλήθη πάντων τῶν ὁρωμένων τὴν ἀρχὴν αὐτόν ἔχειν. διὸ καὶ τὴν τῆς ψυχῆς οὐσίαν αὐτῷ ἐχαρίσατο, βουληθεὶς εἶναι αὐτόν καὶ ἀθάνατον εἰς τὸ διηνεκές. ἀλλ' ἐπειδὴ διὰ φραθυμίαν ὤλισθε καὶ παρέβη τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ 10 ἐντολήν, οὐδὲ οὕτως ἀπεστράφη τέλειον αὐτόν, ἀλλὰ τῆς μὲν ἀθανασίας ἀπεστέρησε, θανάτῳ δὲ καταδικάσας ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀφῆκε σχεδὸν εἶναι ἀρχῆς.

Ἄλλ' ἐγκαῦθα προσέχειν ἄξιον. οὐδὲ γὰρ ἠβουλήθη μόνον ὁ θεὸς βασιλέα καταστήσαι τῶν ὁρωμένων αὐτόν, ἀλλὰ 15 καὶ ἔργοις αὐτοῖς ἀπρητισμένην ἔδειξε τὴν ἀρχὴν. ἦγαγε γὰρ τὰ ζῶα πάντα τηρικαῦτα πρὸς αὐτόν, καίτοι γε τὸ μέλλον οὐκ ἄγνοῶν. καὶ οὕτω τὰ πάντα δουλικῶ παριστάμενα V. 69 σχήματι παρ' αὐτοῦ τὰς ἐπωνυμίας ἐδέχοντο. οὕτω μὲν οὖν ἔφθασε διὰ γε τῆς νοεραῆς ψυχῆς καὶ ἀθανασία τιμήσας αὐτόν. 20 εἰ γὰρ καὶ τὴν γενησομένην αὐτοῦ μετ' οὐ πολὺ παρεκτροπήν οὐκ ἦν ἄγνοῶν, ἀλλ' ἐπειδὴ καταδικάζειν ἐκ μόνης

18. δουλικῶ] βασιλικῶ F.

omni ratione. quippe si nobiscum recte possemus expendere quod hominem deus terrestrium regem constituerit, ornatum ab se prius immortalitate, non heic mortalitatis quicquam immisceremus, non de condito ad imaginem dei quidquam absurdi cogitaremus. facit huc Iohannis Chrysostomi locus, qui in oratione XXI de sex dierum operibus exstat. cum hominem, inquit, creasset deus, voluit eum in res universas adspectabiles imperium habere. iccirco etiam ei naturam et essentiam animae largitus est, quod eum perpetuo vellet immortalem esse. ac tametsi per recordiam lapsus sit mandatumque sibi praescriptum transgressus, non tamen ipsam prorsus aversatus est, sed immortalitate spoliatum ac morte damnatum propemodum in eodem imperio reliquit.

Heic autem notandum quod non solum deus ipsum constituere voluerit adspectabilium regem, sed etiam hoc imperium ei concessum absolute fuisse rebus ipsis declaravit. quippe ad ipsum animalia cuncta deduxit, tametsi quid secuturum esset non ignoraret. quo factum ut omnia servilem in modum ipsi adstantia suas per ipsum appellationes acceperint. ita per mentem intelligentiae vi praeditam deus hominem etiam immortalitate ornavit. quanquam enim futuram non multo

οὐ θέλει προαιρέσεως, τὴν ἑαυτοῦ βουλήν ἐπ' αὐτῷ θεωρη-
 πῶς ἐκπληροῦ, καὶ ψυχῆς αὐτῷ, καθὰ δὴ καὶ προείρηται,
 μπαδίδωσι νοεμᾶς, ὡς ἐντεῦθεν αὐτὸν εἶναι καὶ ἀθάνατον
 εἰς τὸ διηκεές. ἀλλὰ γὰρ τίνος ἔνεκεν ἄρχοντα τῶν ἐπιγεί-
 5 ὤων ἐποίησε καὶ ἀθάνατον αὐτίκα τὸν ἄνθρωπον; ἵνα μάθω-
 μεν ἐντεῦθεν ὅτι καὶ ὁ ποιήσας ἡμᾶς θεὸς πασῶν ἄρχει τῶν
 ἄνω δυνάμεων, καὶ ὅτι ἀθάνατός ἐστι καὶ ἄφθαρτος καὶ P. 89
 ἀνώλεθρος. ἐπὶ τοῦτω γὰρ καὶ προλαβὼν χοῦν ἔλεγε „κατ'
 οἰκείαν εἰκόνα ποιήσωμεν τὸν ἄνθρωπον.“ ὁ δὲ καὶ ὁ Σολο-
 10 μῶν εἰδώς „ὁ θεὸς“ ἔλεγε „θάνατον οὐκ ἐποίησεν, ἀλλ' ἐπ'
 ἀφθαρσίᾳ τὸν ἄνθρωπον ἔκτισε κατ' εἰκόνα τῆς αἰδιότητος
 αὐτοῦ.“ πλὴν εἰ καὶ θανάτῳ κατεδίκασε μετὰ ταῦτα τὸν ἄν-
 15 θρωπον, ἀλλ' οὐκ ἀφῆκεν αὐτὸν ἀπαραιμύθητον εἶναι μέχρι
 πολλοῦ. μετατίθησι γὰρ τὸν Ἐνώχ, καὶ τηρικαῦτα πῆν θνητὴν
 15 ἐδίδασκε φύσιν ἡμῶν ἀθανασίαν ἐκείνην ἐκδέχασθαι ἧς ἐξέ-
 πεσε διὰ τὴν παράβασιν. καὶ ἄκουε τί περὶ τούτων φησὶν
 ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἐν τῷ εἰς τὴν ἀνάληψιν λόγῳ αὐτοῦ. B
 „θάνατος μὲν εἰσηλθε διὰ τὴν παρακοήν, λύων δὲ ὁμῶς τὴν
 τῆς ἀπειλῆς ἀκμὴν ὁ θεὸς ἐλπίδα εὐθὺς ἀθανασίας ἀνέτειλε
 20 τῷ γένει, καὶ τὸν Ἐνώχ ἐκ μέσου ἀρπάξει, κἀντεῦθεν τὴν
 θνητὴν ἐδίδασκε φύσιν ὄρους ἀθανασίας ἅμα ἐκδέχασθαι.“
 ταῦτα μὲν οὖν ἐπιβεβαιούσι καὶ οἱ μαθηταὶ Χριστοῦ λέγοντες

8. τοῦτο P.

post exorbitationem non nesciret, tamen cum ob solum cogitationis
 institutum damnare non vellet, consentanea deo ratione consilium suum
 perficit; adeoque mentis participem, ut diximus, animam ei largi-
 tur, ut omnino immortalis esset. enimvero cur hominem statim ab
 initio regem terrestrium et immortalem condidit? ut hinc discamus
 etiam opificem illum nostri deum cunctis illis supernis potestatibus
 cum imperio praeesse, necnon eundem esse immortalem omnisque
 expertem interitus, nam ea de causa pulvere sumpto inquit „faciamus
 hominem ad imaginem nostram.“ quod cum Solomo non ignoraret,
 „deus“ ait „mortem non condidit, sed in statu interitus experte ad
 imaginem aeternitatis suae hominem creavit.“ ac tametsi deinceps
 eum ad mortem damnavit, non tamen diu consolationis egere permi-
 sit. nam transfert Enochum, eaque re naturam nostram condocescit
 ut immortalitatem illam expectet, quapropter inobedientiam exci-
 dit. audi quid hac in parte magnus ille Athanasius in oratione sua
 de Assumptione tradat. „mors quidem intravit per inobedientiam,
 verum nihilominus suae comminationis vigorem laxans deus statim
 humano generi spem immortalitatis oriri facit, dum Enochum e me-
 dio rapit, eoque pacto nos docet metas immortalitatis expectandas

ὅτι τὴν ἀπαφθάρτησιν ἡμῶν καὶ πολυζῶταν τὰ κατὰ τὸν Ἐνώχ καὶ Ἡλίαν ἐναργῶς παριστᾶ. πρόσεχε οὖν τὴν γὰρ ἀπαφθάρτησιν ἡμῶν καὶ ἀπαθανάτησιν ἀπὸ θεοῦ λαβῶν ὁ Ἐνώχ διὰ τῆς μεταθέσεως τὴν θνητὴν ἐδίδασκε φύσιν ἡμῶν, ὡς ἦδη προσίρηται, ὄρους ἀθανασίας ἐκδέχεσθαι. καὶ οὗτοι 5 μὲν οὕτως, ὁ δὲ χρυσορρήμων Ἰωάννης ἀριθλοτέρων ἐδειξεν ὅτι τὴν ἀπαφθάρτησιν ταύτην ὁ πρῶτος ἐκεῖνος εἶχεν ἀνθρωπος, οὕτω κατὰ λέξιν εἰπὼν „ἐδηρέστησεν Ἐνώχ τῷ θεῷ, καὶ μετατιθεται. καὶ ὄρα δεσπότην ἀγαθότητα. εὐρῶν γὰρ ἀνδρα τὴν ἀρετὴν κατορθωκότα οὐκ ἀπεστέρησεν αὐτὸν τῆς ἀξι- 10 ας ἢν τῷ πρωτοπλάστῳ ἔχαρίσατο πρὸ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς.” εἰ δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, τί χρὴ καὶ λέγειν; εἰ γὰρ ὁ πρῶτος ἐκεῖνος ἀνθρωπος τὴν ἀπαφθάρτησιν εἶχε ταύτην, ἢν ἐκδέχεσθαι τὴν θνητὴν φύσιν ἐδίδασκε μετατιθεῖς ὁ Ἐνώχ, φαίνεται πάντως ὅτι τοιοῦτος ὑπὸ θεοῦ παρηχθη κατ' ἀρχαίς 15 ὁ ἀνθρωπος ὅποσον αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἐγερεθῆναι τὰ θεῖα φέσκουσι λόγια. μὴ οὖν ἀπίσται τοῖς λεγομένοις. ὄρα γὰρ ὅτι καὶ ὁ Σιναίτης θεῖος Ἀναστάσιος ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως λόγῳ αὐτοῦ τὸν περὶ τούτου λόγον ἀριθλοτέρων ποιεῖται, καὶ 20 οὕτω φησὶ „τοιοῦτον ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται τὸ σῶμα τὸ πεσόν, ὅποσον ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ἀποβαλλόμενον ἕκαν ὅπερ ἔφθασε διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐπισυμβῆναι αὐτῷ.” πρόσεχε οὖν. εἰ γὰρ τοιοῦτον ἐγήγερται ὅποσον ἦν ἀπ' ἀρχῆς, τὸ δὲ ἐγειρόμενον ἐκεῖνο

21. ἀποβαλλόμενον P.

nobis esse.” confirmant haec et Christi discipuli, cum dicunt ea quae Enocho et Eliae acciderint, repraesentare nobis insigniter liberationem nostri ab interitu et vitam illam perpetuam. ac de his quidem in hunc modum illi disseruerunt. Iohannes autem Chrysostomus exposuit etiam illustrius hominem primum hac ab interitu immunitate praeditum fuisse, idque per haec ipsa verba. „placuit Enochus deo, propterea transfertur. heic mihi domini bonitatem intuere. cum enim reperisset hominem egregia virtute praeditum, non ea dignitate spoliari ipsum quam ante mandati violationem homini primum formato largitus fuerat.” quodsi ita est, quid verbis est opus? nam si primum homo immunitatem illam ab interitu habuit, quam ut homines expectent Enochus translatus docuit, omnino perspicuum est quod a deo talis conditus ab initio fuerit, qualem ex mortuis resurrectionum oracula divina tradunt. his tu fidem derogare noli. nam et Anastasius ille Sinaites in oratione sua de resurrectione verbis his eadem apertissime tractat. tale suscitatum est ex mortuis corpus, dudum collapsum, quale ab initio erat, reiectis atque depositis omnibus quae prius ei per peccatum accidere. velim his mihi verbis animum

σῶμα τότε θανάτου καὶ φθορᾶς ἄμεινον ἐγερεθῆναι ὁμολογῆται, καὶ βεβαιοῖ τὸν λόγον ὁ πάμμεγας Παῦλος οὕτω λέγων „δεῖ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθάνασίαν,” εὐδηλον πάντως ὅτι καὶ τὸ σῶμα ἔκειτο, λέγω δὴ τὸ πρῶτως ὑπὸ Θεοῦ ποιηθέν, ἀθάνατον ἀληθῶς ὑπῆρχε καὶ ἀφθαρτον, ὡς ἤδη πολλάκις εἰρήκαμεν. αὐτὸ τοῦτο παρίστησι καὶ Νυσσαεὺς θεῖος Γρηγόριος, ἥνικα P. 90 καὶ μᾶλλον εὐρηται τὸ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ ῥητὸν ἐπέξηγούμενος τὸ διαλαμβάνον οὕτως ἐν λέξεσι „τί τὸ γεγονός; αὐτὸ 10 τὸ γενησόμενον. καὶ τί τὸ πεποιημένον; αὐτὸ τὸ ποιηθησόμενον.” λέγει γὰρ ὅτι χειρὶ Θεοῦ πεποιημένος ἄνθρωπος οὐχ ὁ πῦν ἐστὶ διὰ τὴν ἁμαρτίαν, ἤγουν τρεπτὸς καὶ φθαρτὸς, τοῦτο ἦν ἀπ’ ἀρχῆς, ἀλλ’ ὁ ποιηθήσεται ὕστερον, ἀτρεπτος δηλονότι καὶ ἀφθαρτος. εἶπερ οὖν ὁ Θεὸς ἐπ’ ἀφθαρσίαν τὸν 15 ἄνθρωπον ἔκτισε, κατ’ εἰκόνα τῆς αἰδιότητος αὐτοῦ, καθά φησι Σολομών· εἶπερ οὖν ἔδειξε τὸ οἰκεῖον φιλότιμον μεταδούς αὐτῷ ψυχῆς νοεράς ὡς εἶναι καὶ ἀθάνατον ἐς τὸ διηνεκές, ὡς ὁ χρυσοῦς τὴν γλαυττάν φησιν· εἶπερ οὖν ζωῆς αἰωνίου ἀπόλαυσιν ἐχαρίσατο τῷ ἀνθρώπῳ κατ’ ἀρχὰς ὁ Θεός, ὡς ὁ μέγας φησὶ Βασίλειος· εἶπερ οὖν ἡ πρώτη ποίησις τοῦ Ἀδάμ ἀφθαρτος ἦν, ὡς ὁ Σιναιτῆς φησὶ θεῖος Ἀναστάσιος· εἶπερ οὖν ἀξίωμα δέδωκε τῷ ἀνθρώπῳ κατ’ ἀρχὰς ὁ

advertas. si tali suscitatum est quale ab initio erat, etsi corpus illud, quod excitatur, sic suscitari constat ut supra mortem interitumque positum sit, quod ipsum magnus ille Paulus confirmat (1 Cor. 15 53) hisce verbis „oportet hoc corruptibile incorruptibili natura et hoc mortale immortalitate indui,” plane perspicuum est etiam corpus illud, quod est omnium primo factum a deo, revera immortale ac interitus expers fuisse, sicuti iam saepe diximus. idem et Nyssensis ille Gregorius tradit, ubi dictum illud Ecclesiastae (1 9) declarat, cuius haec verba sunt „quid est quod fuit? idem illud quod erit. quid factum? idem illud quod fiet.” inquit enim hoc loco manu dei factum hominem, non quod nunc propter peccatum est, nimirum mutationi et interitui obnoxius, ab initio fuisse, sed quod deinceps efficietur, expers scilicet mutationis et interitus. quapropter si deus in statu interitus experte condidit hominem ad imaginem aeternitatis suae, quemadmodum Solomo loquitur; si honorem ei proprium detulit, communicata cum ipso anima intelligentiae vi praedita, quo perpetuo immortalis esset, quemadmodum Chrysostomus ait; si aeternae vitae fruitionem largitus est homini ab initio deus, ut magnus ille Basilius loquitur; si Adami prima creatio interitus erat expers, ut Anastasius ille Sinaites inquit; si dignitatem hanc ab initio deus

θεὸς τὸ ἀθάνατον καὶ ἀνώλεθρον, ὡς ὁ θεὸς Ἄνδρέας εὐ-
 ρηταί λέγων· εἶπερ ἀντέξουσιότητι καὶ ἀθανασίᾳ τιμήσα-
 τὸν ἄνθρωπον ὁ θεὸς βασιλέα πάντων τῶν ἐπιγείων κατέστη-
 σε, καθάπερ ὁ μακάριός φησι Βαβλαάμ, πῶς λοιπὸν θνητὸν
 αὐτὸν ὁμοῦ καὶ ἀθάνατον ὑπὸ θεοῦ παραχθῆναι εἶπωμεν; 5
 C ἀνένδεκτον, ὡς οἶμαι, τοῦτο καὶ λίαν ἐστί. καὶ πῶς γὰρ
 οὐκ ἀνένδεκτον, εἶγε καὶ ὁ πολὺς ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος οὐκ
 ἔῤῥη περὶ τοῦ πρώτου ἀνθρώπου τοιαῦτα φαντάζεσθαι. παν-
 τὸς γὰρ ἐπικαλύμματος καὶ προβλήματος ἀνευθεῖ τὸν ἀπ' αὐ-
 χῆς ἐκεῖνον εἰπὼν εἶναι, ἔδειξε προφανῶς ὅτι στολὴν ἀθανα-
 σίας ἡμφιεσμένος ἦν ὁ πρῶτος ὑπὸ θεοῦ δημιουργηθεὶς ἄν-
 θρωπος. ἀλλ' ἐπὶ τούτοις ἀντιλέγειν οὐ θεμιτόν. ἢ γὰρ ὑπέ-
 κειτο τὸ σῶμα ἐκεῖνο πάθει φυσικοῦ καὶ φθαρτὸν ὁμολο-
 γουμένως ἦν, ἢ παθῶν παντοίων ὑπέμπερον ἦν, ὡς ὁ λόγος
 ἤδη διείληφε. καὶ περὶ ἀφθαρσίας ἀμφιβάλλειν οὐ χρή· 11
 φαίνεται γὰρ ὅτι φθορᾶ οἰαδῆποτε μὴ ὑποκείμενον ἀλληθῶς
 ἀφθαρτον ἦν.

D Οὕτω μὲν οὖν, ἀγαπητέ, καὶ τὸ σῶμα τοῦ κυρίου ἡμῶν
 Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ φθαρτὸν ὁμολόγηται πρὸ τοῦ πάθους,
 ἐπειδὴ πάθει φυσικοῦ ὑπέκειτο, καὶ ἀφθαρτον αὖθις μετὰ
 τὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάστασιν· καὶ τοιαῦτα γὰρ ἀπέθετο πύ-
 θη παντάπασιν ἐκ νεκρῶν ἐγεγόνεν. ἐνθὲν τοι καὶ γυμνὸν ἐκ

21. καὶ τοι.] τὰ?

homini dedit ut immortalis et incorruptibilis esset, ut vir divinus
 Andreas dixisse reperitur; si hominem deus libertate voluntatis do-
 natum et exornatum immortalitate regem omnium terrestrium consti-
 tuit, quemadmodum vir beatus Barlaamus praedicat, quo tandem
 ore pariter eum mortalem ac immortalem a deo conditum dicemus?
 nequit hoc ullo pacto fieri, quando peritissimus ille rerum divinarum
 Gregorius eiusmodi nos de homine illo principe imaginari non sinit.
 cum enim illum nullo vel tegumento vel vestitu indignis tradit,
 clare demonstrat ornatu immortalitatis amictum fuisse. enimvero his
 contradicere velle iniquum fuerit. nam vel corpus illud adfectionibus
 hisce naturalibus subiectum erat, et pro confesso statuatur obnoxium
 corruptioni fuisse: vel supra omnes adfectiones erat positum, quem-
 admodum oratione superiori est declaratum. itaque de incorruptibili-
 tate ipsius minime dubitandum est, cum manifesto pateat interitui
 nulli reapse subiectum fuisse.

Eodem modo, dilecte fili, corpus etiam domini nostri Iesu Christi
 corruptibile fuisse fatemur ante passionem, cum adfectionibus natu-
 ralibus subiectum fuerit, ac rursus post passionem et resurrectio-
 nem incorruptibile. nam adfectiones eiusmodi prorsus deposuit ex

τάφον ἐξέθουεν, ἐκέισε παντάπασι καταλιπὼν τὰ ἐντάφια· καὶ γὰρ ἀφθαρτον, ὡς εἰρηται, γεγονός ἐπικυλύμματος οἰου-
δὴ τις οὐκ ἦν ἐνδέες.

Ἄλλὰ τί χρὴ πολλὰ λέγειν; εἶπερ οὖν ὁ πρῶτος ἐκεῖνος
5 Ἄδὰμ θνητός ὁμοῦ καὶ ἀθάνατος ἦν, εἶπερ οὖν φυσικοῦς
ἐπέκειτο πάθει κατὰ γε τὴν τῶν πλειόνων ὑπόληψιν, ἀνά-
κη πᾶσα καὶ τὰ ἡμέτερα μετὰ ταῦτα τοιαύτης ἐπιτεύξεσθαι P. 91
λήξεως, εἶγε πρὸς ἐκείνον ἔχουσι τὸν πρῶτον Ἄδὰμ δηλαδὴ
τὴν ἐπίνοδον. ἀλλὰ γὰρ ἐπὶ τούτοις τοιοῦτόν τι λέγειν οὐ
10 δίκαιον, εἶγε καὶ πρὸ τοῦ λόγου κείθην ἡμᾶς ἱκανὰ καὶ λίαν
αὐτὰ τυγχάνει τὰ πράγματα. εἰ γὰρ ὁ φθορᾷ ὑποκείμενος
οὗτος ἄνθρωπος χωννύμενος τῇ γῆ καὶ σηπόμενος ἀφθαρτος
ἐκ νεκρῶν ἐγγίγεται καὶ ἀθάνατος, καὶ πιστοῖ τὸν λόγον ὁ
μακάριος Παῦλος οὕτω περὶ τούτου λέγων „σπεῖρεται ἐν
15 φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ,” εὐδηλον πάντως ὅτι καὶ
ὁ πρὸ τῆς ἁμαρτίας ἐκεῖνος Ἄδὰμ τοιοῦτος ἦν ἀπ' ἀρχῆς
ἀφθαρτος δηλαδὴ καὶ ἀθάνατος. καὶ μὴ θαύμαζε τούτον ἐνε-
κεν, εἶγε καὶ σπέρμα τῇ γῆ καταβαλλόμενον τοιοῦτον ἀναδί- B
δοσθαι εἶωθεν ὁποῖον ἄρα καὶ πρότερον ἐτύγγανεν εἶναι. εἴτε
20 γὰρ σίτον κόκκον εἶποις εἴτε κρίθους, εἰ ἕτερον σπέρμα οἰον-
δήποτε, ἐκέισε πάντως ἐπανέρχασθαι πέφυκεν ὄθεν δηλονότι
ἐκπέτωκεν.

8. εἶτε P. 20. κριθῆς?

mortuis suscitatum. qua ipsa de causa nudum e sepulcro exsiliit, re-
lictis in eo cunctis sepulcralibus exuviis: quippe iam factum incor-
ruptibile, ceu diximus, non tegumenti ullius egebat.

Quid multis verbis opus est? si primus ille Adamus pariter mor-
talis erat et immortalis, si naturalibus adfectionibus obnoxius erat, ut
multi opinantur, omnino necessarium est statuamus nostra quoque cor-
pora deinceps condicionis eiusdem futura, si quidem ad statum primi il-
lius Adami revertentur. id vero dici nefas fuerit, quando etiam oratione
deficiente fidem facere nobis ipsae res abunde possunt. quippe si ho-
mo hic obnoxius interitui, posteaquam defossus in terram fuerit et
computruerit, incorruptibilis et immortalis ex mortuis suscitatur,
beato Paulo hoc ipsum verbis hisce comprobante (1 Cor. 15 42) „se-
ratur in mortalitate, suscitatur in immortalitate,” clarissime patet
etiam Adamum ante peccatum talem ab initio fuisse, nimirum incor-
ruptibilem et immortalem. neque mirum hoc tibi videatur, quando
etiam coniectum in terram semen tale consuevit oriri quale prius
erat. nam sive tritici granum appelles sive hordei sive aliud quod-
vis semen, illud ipsum e terra prodit quod in eam coniectum
fuerat.

Ἀλλὰ μὴ μῦθον ἡγοῦ τὰ λεγόμενα. ὄρα γὰρ ὅτι καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἀποδείξει θέλων ὅτι ἐξ ἀφθάρτου φθαρ-
 V. 71 τοὶ γεγόναμεν καὶ ὅτι ἀπὸ φθαρτοῦ πάλιν ἀφθαρτοὶ ἀνιστά-
 μεθα, τῷ τοῦ κόκκου ὑποδείγματι καὶ μᾶλα προσφωρῶς ἐχρη-
 σαιτο, πρὸς Ἀντίοχον οὕτως εἰπὼν „ὡσπερ ἐπὶ τοῦ κόκκου 5
 C σταχύον ἐποίησεν ἀπ' ἀρχῆς ὁ θεός, τοῦ δὲ στάχνου συντρι-
 βέντος γέγονεν ὁ κόκκος, καὶ πάλιν ὁ κόκκος σπειρόμενος
 ἀναβλαστάνει στάχυν, οὕτως ὑπὸ θεοῦ ὁ ἄνθρωπος γέγονεν
 ἀφθαρτος, εἶτα δὲ διὰ τῆς παρακοῆς συνειρίβη καὶ φθορᾷ
 περιέπεσε, σπειρόμενος δὲ διὰ τοῦ θανάτου καὶ τῆ γῆ κα- 10
 ταχωννύμενος ἀναβλαστάνει, καὶ γίνεται ὡσπερ ἦν ἀφθαρ-
 τος ἀπ' ἀρχῆς.” καὶ μὴ μοι λέγε ὡς εἶγε τέως ἀθάνατος ἦν,
 πῶς ὑπέπεσε μετὰ ταῦτα φθορᾷ καὶ θνητῷτητι; ἄφες τὸ
 πῶς. θεὸς ἦν ὁ εἰπὼν „ἦ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπὸ τοῦ φυ-
 τοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε.” καὶ σὺ λέγεις ὅτι πῶς ὁ ἀθά- 15
 νατος ἐγεγόνει θνητός; ἄφες τὸ πῶς· ὁ χρυσορρήμων Ἰωάν-
 D νης ἐν τῷ εἰς τὴν ἐξορίαν τοῦ Ἀδάμ λόγῳ αὐτοῦ τὴν ἀπο-
 ρίαν ἐπιλύσει σοι ταύτην, οὕτω λέγων „παρέβη τὴν ἐντολήν
 ὁ Ἀδάμ, ἔφαγεν ἀπ' οὗ παρηγγέλη μὴ φαγεῖν, καὶ τοῦτου
 χάριν ὁ ἀθάνατος ἐγεγόνει θνητός.” ἄφες τὸ πῶς, ἵνα μὴ 20
 καὶ ἐπὶ τῷδε τῷ θνητῷ σώματι πλείονι συσχεθῆς ἀπορία,
 πῶς ἀναστήσεται λέγων ἀθάνατον ἐκ νεκρῶν, εἶγε θνητὸν

16. τὸ] καὶ P.

Haec fabulosa tibi nequaquam videantur. etenim magnus etiam Athanasius ille probare volens, nos ex incorruptibili natura corruptibiles factos esse ac vicissim ex corruptibili resurrecturos incorruptibiles, grani similitudine quam aptissime usus est, in hunc modum ad Antiochum disserens. „quemadmodum grano spicam ab initio deus adiunxit, et contrita spica granum consitum rursus spicam producit, sic homo divinitus incorruptibilis factus est, deinde per inobedientiam attritus interit. verum ubi per mortem seritum et terra defoditum, repullulat et incorruptibilis fit, qualis ab initio erat.” noli hoc loco mihi obiicere: si erat antea immortalis, quo pacto deinceps interitui mortalitatisque factus est obnoxius? hanc tu mihi vocem, quo pacto, missam facito. nam deus erat, qui dixerat (Gen. 2 17) „quocumque die vescemini hac arbore, morte multabimini.” et audeas tu mihi obiicere, quo pacto mortalis factus sit qui immortalis erat? desine, quo pacto, interrogare. Iohannes ille Chrysostomus in oratione sua de Adami exilio dubitationem hanc tibi solvet. transgressus est, inquit, mandatum Adamus; comedit a quo insus erat abstinere: propterea qui immortalis erat, mortalis factus est. quonam id pacto percunctari desine, ne forte de hoc mortali corpore imago etiam hactenus, et quonam pacto resurrecturum sit ex mortuis immortale quae-

ἴσται καὶ φθαρτόν; ὁ γὰρ ἀμφιβάλλον ἐπ' ἐκείνη πῶς ἀθά-
 νατος ἐγεγόνει θνητός, ἐξ ἀνάγκης ἂν ἀπορήσεις καὶ ἐπὶ τοῦ-
 τη. οὐκοῦν ἄφες τὸ πῶς. ὁ θεὸς ὄπον, ἐκέλευε χώραν οὐκ
 ἔχει τὸ πῶς. ἔπλασε μὲν γὰρ ἐπ' ἀφθαρσία τὸν ἄνθρωπον
 5 ὁ θεός, ἄρχοντα τῶν ἐπιγείων πάντων κατέστησε, διηνεκῆ
 δέδωκε τὴν ἀθανασίαν αὐτῷ, καθάπερ ἄνω διειληπται· καὶ P. 92
 εἶχε μὲν εἰς αἰῶνας οὕτω κατ' αὐτόν, ὅτι καὶ ἀμεταμέλητα
 τὰ θεῖα χαρίσματα. ἀλλ' ἐπειδὴ πρὸς ἁμαρτίαν αὐτὸν ἑώρα
 κατολισθαίνοντα κύντεῦθεν ἐκπίπτοντα τῆς ὑψηλῆς ἐκείνης
 10 καὶ ἰσαγγέλου διαγωγῆς, παραχωρεῖ διὰ τοῦτο καὶ λαμβάνει
 κατ' αὐτοῦ χώραν ὁ θάνατος, ὅτι μηδὲ συνέφερον ἔκτοτε διη-
 νεκῆ προσεῖναι τὴν ἀθανασίαν αὐτῷ. καὶ γὰρ εἰ μὴ γέγονε
 τι τοιούτον, εἰ μὴ συγχώρησις ἐκείθεν ἐδίδοτο φιλανθρωπίας
 ἕνεκεν, ἵνα μὴ ἀθάνατον ἦ τὸ κακόν, οὐκ ἂν ἐκείνῳ τῷ πρῶ-
 15 τῳ Ἀδάμ, τῷ ἐπ' ἀφθαρσία κτισθέντι κατ' εἰκόνα τῆς αἰδιό- B
 τητος τοῦ θεοῦ, προσήγγισε θάνατος· οὐκ ἂν ὑπέπεσε φθο-
 ρᾶ τὸ σῶμα ἐκεῖνο τὸ φθορᾶς καὶ θανάτου ἄμεινον ὑπάρχον
 τὸ πρότερον. εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, πῶς ἀθάνατον αὐτὸν
 ὁμοῦ καὶ θνητὸν ὑπὸ θεοῦ παραχθῆναι εἴπωμεν; εἰ γὰρ καὶ
 20 θανάτῳ ὑπέπεσε μὴ φυλάξας τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ ἐντολήν,
 ἀλλ' ὕστατον τῆς οἰκονομίας, ὡς ἤδη προείρηται, τοῦτο πάν-

5. διηνεκῆ δὲ δέδωκε P. 21. ὑσιάτης F.

ras, cum mortale sit et corruptibile. nam qui de eo dubitat, quo pacto qui immortalis erat mortalis factus sit, necessario de hoc etiam dubitaverit, nec resuscitationem ipsius ex mortuis facile admittendam existimaverit. quamobrem illud tuum, quo pacto, missum facito. ubi deus, ibi quo pacto locum non habet. condidit enim deus hominem ad statum interitus expertem, omnium terrestrium principem constituit, perpetuam ei largitus est immortalitatem, uti supra declaratum est, ipsum denique quod attinet, habiturus hanc erat homo saeculis aeternis, cum munera dei sint irrevocabilia: sed quia videbat eum ad peccatum delabi ac propterea sublimi illo vitae genere, quod angelorum vitae par erat, excidere, ipso concedente mors adversus eum occasionem arripit, quippe ne expediebat quidem hominem ex eo tempore immortalem esse. nam nisi tale quiddam accidisset, nisi condonatio deinceps facta fuisset ex benevolentia, ne malum perpetuum foret, nequaquam permisisset deus ut mors ad hominem primum in statu experte interitus conditum ad imaginem aeternitatis dei accederet; nec corpus illud supra mortem et interitum omnem prius positum corruptioni factum fuisset obnoxium. quae cum ita sint, quo tandem pacto dicemus eum mortalem pariter et immortalem esse conditum a deo? quanquam enim non servato mandato sibi praescripto in mortem incidit, tamen hoc ipsum referri debere ad postero-

τες εὐρήσομεν, εἶπε τῇ ἀκολουθίᾳ προσέχειν αἰρούμεθα τῆς ἁγίας γραφῆς. οὐδὲ γὰρ ὅτε παρῆγε τὸν ἄνθρωπον ὁ θεός, ὡς ἄνω δειληπται, τότε πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν „ἦ δ' ἂν ἡμέρᾳ φάγητε ἀπὸ τοῦ φυτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε,” ἀλλὰ πολλῶν μετὰ τὴν αὐτοῦ παραγωγὴν ὕστερον. μετὰ γὰρ τὸ καθίσειν 5 βασιλέα, μετὰ τὸ ἀναχθῆναι τὰ ζῶα πρὸς αὐτόν, μετὰ τὸ πέρας ἐπ' αὐτῷ δέξασθαι τὰ τῆς θείας βουλῆς, τότε πρὸς αὐτόν ἡ τοιαύτη γέγονε θεία φωνή, τότε δὴ τότε καὶ χόμας ὁ θάνατος ἐλάμβανε κατ' αὐτοῦ. διὰ τί δὲ ταῦτα, καὶ τί- νος ἔνεκεν; ἵνα μὴ ἀθανάτου μείναντος αὐτοῦ μετὰ τὴν πα- 10 ρύβασιν μείνῃ σὺν αὐτῷ καὶ τὸ κακὸν ἐξ ἀνάγκης ἀθά- νατον.

V. 72 Ὅτι δὲ ἀθάνατος ἔμελλε μείναι μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ὁ ἄνθρωπος, εἰ μὴ γέγονέ τις οἰκονομία θεία ὥστε μὴ καὶ ἡμᾶς ἀθάνατα πάσχειν κατὰ τοὺς ἐκπεσόντας ἀγγέλους, ὁ Νύσσης 15 θεὸς Γρηγόριος τοῖς ἀμαθέσι δίδωσι τέως ἡμῖν ἐννοεῖν.

D „ἐπειδὴ γὰρ ἐν τοῖς ἀπηγορευμένοις” φησὶ „γεγόνασιν οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι καὶ τῆς μακαριότητος ἐκείνης ἀπεγυμνώ- θησαν, χιτῶνας δερματίνους ἤγουν τὴν ἀπὸ τῶν ζῶων νε- κρότητα οἰκονομικῶς ἐνέθηκε τῇ εἰς ἀθανασίαν κτισθεῖσθαι φύ- 20 σει, ἵνα μὴ τὸ κακὸν ἀθάνατον ἦ.” καλῶς δὲ εἶπεν οἰκονο- μικῶς ὁ θεὸς οὗτος ἀνὴρ· κηδόμενος γὰρ ἡμῶν ὁ θεός, ὥστε μὴ ἁμαρτάνειν ἀθάνατα καὶ ὥστε μὴ συμπαραμείναι

6. τὸ ἐς πέρας P.

rem illam administrationem, uti superius indicatum est, reperiemus, si quidem seriei sacrarum litterarum advertere animus volemus. non enim tum quum conderet hominem deus, ut antea dicebamus, his ad ipsum verbis usus est (Gen. 2 17) „quacunq̄ue die vescemini hac arbore, morte multabimini,” sed aliquanto post eius creationem inter- iecto tempore. posteaquam enim regem ipsum constituerat, postea- quam animalia cuncta deduxerat ad eum, posteaquam divinum de ipso consilium ad exitum perductum erat, tum demum hac eum vo- ce compellat. simul adversus ipsum id temporis mors locum invenit. quamobrem hoc? ne si mansisset immortalis post transgressionem, necessario peccatum quoque cum ipso sine fine maneret.

Et vero immortalem futurum fuisse hominem etiam post pecca- tum, nisi dispensatio divina quaedam accessisset, ne ipsi quoque perpetuis poenis subiiceremur, ut angelis lapsis accidit, divinus ille vir, Gregorius antistes Nyssenus ostendit. posteaquam, ait, homines illi principes vetita commiserunt ac beatitate sua nudati sunt, pellic- ceis tunicis, hoc est animalium mortalitate, certo quodam consilio et dispensatione deus naturam ad immortalitatem conditam induit, ne malum perpetuo duraret. quibus in verbis praeclare dictum fe-

εις αἰῶνας τῆ ἐποδύνῃ ταύτῃ καὶ μοχθηρᾷ βιοτῆ, καθὰ δὴ καὶ ὁ χρυσοῦς τὴν γλωττάν φησι, παραχωρεῖ τῷ θανάτῳ κατὰ τοῦ ἀθανάτου χωρῆσαι, καὶ γίνεται τούτῳ τῷ τρόπῳ θνητὸς ὁ ἀθάνατος καὶ φθαρτὸς ὁμοίως ὁ ἀφθαρτος. καὶ P. 93
 5 πειθέτω ἡμᾶς ἐπὶ πλέον ὁ μέγας Βασίλειος οὕτω περὶ τούτου λέγων „οὐκ ἐκώλυσε δὲ τὸν θάνατον ὁ θεός, ἵνα μὴ ἀθάνατον ἡμῖν τὴν ἀρρωστίαν τηρήσῃ.“ ἐπὶ κέρδει λοιπὸν ὁ θάνατος, καὶ ἐπ' εὐεργεσίαν ἢ τιμωρίαν δίδοται κατὰ τὸν ἐν θεολογίᾳ μέγαν Γρηγόριον. ἐφ' ᾧ καὶ σκυθρωπάζειν ἐπὶ τούτοις οὐκ εὐλογον. εἰ γὰρ καὶ εἰς γῆν ὄθεν ἐλήφθημεν ἀποστρεφόμεθα κατὰ τὴν ἀρὰν ἐκείνην τὴν οὕτω λέγουσαν „γῆ εἰ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ,“ ἀλλ' ἐκεῖθεν, ὡς ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης φησί, καὶ αὐτὸς ἀναλαμβάνόμεθα, ἀντεῦθεν ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταστοιχειούμεθα, καὶ τοιοῦτοι γινόμεθα πάλιν 15 ὁποῖοι καὶ πρότερον ἦμεν, τούτεστιν ἀφθαρτοὶ καὶ ἀθάνατοι.

Ἀμφιβάλλειν οὖν ἐπὶ τούτοις οὐ δίκαιον, εἶγε καὶ μᾶλλον οἱ θεοὶ πατέρες οὐδὲν ἡμῖν ἕτερον ἐπαγγέλλεσθαι λέγουσι τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ἢ τὴν πρὸς τὸ ἀρχαίων τῶν 20 πεπτωκότων ἀποκατάστασιν. καὶ πρόσχες, εἰ βούλει, πρὸ τῶν ἄλλων τῷ θειοτάτῳ Ἀναστασίῳ περὶ τούτων οὕτως λέγοντι „καὶ ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον ὁ θεός· κατ' εἰκόνα θεοῦ

cisse deum hoc certo quodam consilio et dispensatione. nam sollicitus de nobis, ne forte perpetuo peccaremus neu tristis haec et aeternum vita duraret aeternum, uti Iohannes etiam Chrysostomus inquit, morti potestatem facit immortalem invadendi, atque hoc modo mortalis fit qui immortalis erat, et corruptibilis qui nulli erat interitui obnoxius. idem nobis etiam Basilius persuadeat, cuius haec verba sunt: mortem deus non prohibuit, ne infirmitas ac morbus ille noster aeternum duraret. quo fit ut in lucro mors poni debeat, et haec poena beneficii loco haberi, quemadmodum Gregorius ille cogitamento Theologus scripsit; adeoque nos iccirco moerere non convenit. quamvis enim in terram, unde sumpti sumus, revertimur iuxta imprecationem illam dei (Gen. 3 19) „terra es et in terram redibis,“ tamen indidem, uti Chrysostomus scripsit, suscitamur ac meliorem ad condicionem transformamur, ita ut tales rursus evadamus quales eramus prius, hoc est interitus expertes et immortales.

Nihil igitur haec haesitandum, quando patres illi divini resurrectionem ex mortuis nihil aliud nobis polliceri tradunt quam lapsum in integrum et condicionem pristinam restitutionem. vide, si placet, quid prae caeteris divinus ille vir Anastasius in hac parte dicat. fecit, inquit, hominem deus, et quidem eum ad imaginem dei

βασίλεα κατέστησε τῶν ἐπιγείων αὐτόν, ἀθανασία τιμήσας αὐτόν πρότερον, οὐκ ἂν ἐκείσε καὶ θνητότητα παρεμυγνόμεν, οὐκ ἂν ἀσυλλόγιστα τὰ τοιαῦτα διανοοῦμεθα περὶ τοῦ γεγενημένου κατ' εἰκόνα θεοῦ. ἀλλὰ καὶ ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης αὐτὸ τοῦτο παρίστησι, διεξιὼν οὕτωςι κατὰ λέξιν ἐν τῇ εἰς 5
 C τὴν ἑξαήμερον καὶ ὁμιλίᾳ αὐτοῦ „δημιουργήσας τὸν ἄνθρωπον ὁ θεὸς ἠβουλήθη πάντων τῶν ὀρωμένων τὴν ἀρχὴν αὐτὸν ἔχειν. διὸ καὶ τὴν τῆς ψυχῆς οὐσίαν αὐτῷ ἐχαρίσατο, βουληθεὶς εἶναι αὐτόν καὶ ἀθάνατον εἰς τὸ διηνεκές. ἀλλ' ἐπειδὴ διὰ βραθυμίαν ὠλισθε καὶ παρέβη τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ 10
 ἐντολήν, οὐδὲ οὕτως ἀπεστράφη τέλειον αὐτόν, ἀλλὰ τῆς μὲν ἀθανασίας ἀπεστέρησε, θανάτῳ δὲ καταδικάσας ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀφῆκε σχεδὸν εἶναι ἀρχῆς.

Ἄλλ' ἐγκαῦθα προσέχειν ἄξιον. οὐδὲ γὰρ ἠβουλήθη μόνον ὁ θεὸς βασίλειαν καταστήσαι τῶν ὀρωμένων αὐτόν, ἀλλὰ 15
 καὶ ἔργοις αὐτοῖς ἀπηρτισμένην ἔδειξε τὴν ἀρχήν. ἦγαγε γὰρ τὰ ζῶα πάντα τηρικαῦτα πρὸς αὐτόν, καίτοι γε τὸ μέλλον οὐκ ἄγνοῶν. καὶ οὕτω τὰ πάντα δουλικῶ παριστάμενα
 V. 69 σχήματι παρ' αὐτοῦ τὰς ἐπωνυμίας ἐδέχοντο. οὕτω μὲν οὖν ἐφθασε διὰ γε τῆς νοεραῦς ψυχῆς καὶ ἀθανασίας τιμήσας αὐ- 20
 τόν. εἰ γὰρ καὶ τὴν γενησομένην αὐτοῦ μετ' οὐ πολὺ παρεκτροπὴν οὐκ ἦν ἄγνοῶν, ἀλλ' ἐπειδὴ καταδικάζειν ἐκ μόνης

18. δουλικῶ] βασιλικῶ F.

omni ratione. quippe si nobiscum recte possemus expendere quod hominem deus terrestrium regem constituerit, ornatum ab se prius immortalitate, non heic mortalitatis quicquam immisceremus, non de condito ad imaginem dei quidquam absurdi cogitaremus. facit huc Iohannis Chrysostomi locus, qui in oratione XXI de sex dierum operibus exstat. cum hominem, inquit, creasset deus, voluit eum in res universas adspectabiles imperium habere. iccirco etiam ei naturam et essentiam animae largitus est, quod eum perpetuo vellet immortalem esse. ac tametsi per recordiam lapsus sit mandatumque sibi praescriptum transgressus, non tamen ipsum prorsus aversatus est, sed immortalitate spoliatum ac morte damnatum propemodum in eodem imperio reliquit.

Heic autem notandum quod non solum deus ipsum constituere voluerit adspectabilem regem, sed etiam hoc imperium ei concessum absolute fuisse rebus ipsis declararit. quippe ad ipsum animalia cuncta deduxit, tametsi quid secuturum esset non ignoraret. quo factum ut omnia servilem in modum ipsi adstantia suas per ipsum appellationes acceperint. ita per mentem intelligentiae vi praeditam deus hominem etiam immortalitate ornavit. quanquam enim futuram non multo

οὐ θέλει προαιρέσεως, τὴν ἑαυτοῦ βουλὴν ἐν' αὐτῷ θεορη-
 πῶς ἐκπληροῦ, καὶ ψυχῆς αὐτῷ, καθὰ δὴ καὶ προεῖρηται,
 μεταδίδωσι νοεραῖς, ὡς ἐντεῦθεν αὐτὸν εἶναι καὶ ἀθάνατον
 εἰς τὸ διηκεές. ἀλλὰ γὰρ τίνας ἔνεκεν ἄρχοντα τῶν ἐπιγεί-
 5 ὤν ἐποίησε καὶ ἀθάνατον αὐτίκα τὸν ἄνθρωπον; ἵνα μάθω-
 μεν ἐντεῦθεν ὅτι καὶ ὁ ποιήσας ἡμᾶς θεὸς πασῶν ἄρχει τῶν
 ἄνω δυνάμεων, καὶ ὅτι ἀθάνατός ἐστι καὶ ἀφθαρτος καὶ P. 89
 ἀνώλεθρος. ἐπὶ τούτῳ γὰρ καὶ προλαβὼν χοῦν ἔλεγε „κατ'
 οἰκείαν εἰκόνα ποιήσωμεν τὸν ἄνθρωπον.“ ὁ δὲ καὶ ὁ Σολο-
 10 μῶν εἰδὼς „ὁ θεὸς“ ἔλεγε „θάνατον οὐκ ἐποίησεν, ἀλλ' ἐπ'
 ἀφθαρσίᾳ τὸν ἄνθρωπον ἔκτισε κατ' εἰκόνα τῆς αἰδιότητος
 αὐτοῦ.“ πλὴν εἰ καὶ θανάτῳ κατεδίκασε μετὰ ταῦτα τὸν ἄν-
 15 θρωπον, ἀλλ' οὐκ ἀφῆκεν αὐτὸν ἀπαραμύθητον εἶναι μέχρι
 πολλοῦ. μετατίθησι γὰρ τὸν Ἐνώχ, καὶ τηρικαῦτα εἰς θνητὴν
 15 ἐδίδασκε φύσιν ἡμῶν ἀθανασίαν ἐκείνην ἐκδέχεσθαι ἧς ἐξέ-
 πεσε διὰ τὴν παράβασιν. καὶ ἄκουε τί περὶ τούτων φησὶν
 ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἐν τῷ εἰς τὴν ἀνάληψιν λόγῳ αὐτοῦ. B
 „θάνατος μὲν εἰσῆλθε διὰ τὴν παρακοήν, λύων δὲ ὁμοῦς τὴν
 τῆς ἀπειλῆς ἀκμὴν ὁ θεὸς ἐλπίδα εὐθὺς ἀθανασίας ἀνέτειλε
 20 τῷ γένει, καὶ τὸν Ἐνώχ ἐκ μέσου ἀρπάξει, κἀντεῦθεν τὴν
 θνητὴν ἐδίδασκε φύσιν ὄρους ἀθανασίας ἅμα ἐκδέχεσθαι.“
 ταῦτα μὲν οὖν ἐπιβεβαιούσι καὶ οἱ μαθηταὶ Χριστοῦ λέγοντες

8. τούτο P.

post exorbitationem non nesciret, tamen cum ob solum cogitationis
 institutum damnare non vellet, consentanea deo ratione consilium suum
 perficit; adeoque mentis participem, ut diximus, animam ei largitur,
 ut omnino immortalis esset. enimvero cur hominem statim ab
 initio regem terrestrium et immortalem condidit? ut hinc discamus
 etiam opificem illum nostri deum cunctis illis supernis potestatibus
 cum imperio praeesse, necnon eundem esse immortalem omnique
 expertem interitus. nam ea de causa pulvere sumpto inquit „faciamus
 hominem ad imaginem nostram.“ quod cum Solomo non ignoraret,
 „deus“ ait „mortem non condidit, sed in statu interitus experte ad
 imaginem aeternitatis suae hominem creavit.“ ac tametsi deinceps
 eum ad mortem damnavit, non tamen diu consolationis egere permisit.
 nam transfert Enochum, eaque re naturam nostram condocescit
 ut immortalitatem illam exspectet, quapropter inobedientiam exci-
 dit. audi quid hac in parte magnus ille Athanasius in oratione sua
 de Assumptione tradat. „mors quidem intravit per inobedientiam,
 verum nihilominus suae comminationis vigorem laxans deus statim
 humano generi spem immortalitatis oriri facit, dum Enochum e me-
 dio rapit, eoqne pacto nos docet metas immortalitatis exspectandas

ὅτι τὴν ἀπαφθάρτησιν ἡμῶν καὶ πολυζῶϊαν τὰ κατὰ τὸν Ἐνώχ καὶ Ἡλίαν ἐναργῶς παριστᾷ. πρόσεχε οὖν τὴν γὰρ ἀπαφθάρτησιν ἡμῶν καὶ ἀπαθανάτησιν ἀπὸ Θεοῦ λαβῶν ὁ Ἐνώχ διὰ τῆς μεταθέσεως τὴν θνητὴν ἐδίδασκε φύσιν ἡμῶν, ὡς ἡδὴ προείρηται, ὄρους ἀθανασίας ἐκδέχεσθαι. καὶ οὗτοι μὲν οὕτως, ὁ δὲ χρυσορρήμων Ἰωάννης ἀριθλότερον ἔδειξεν ὅτι τὴν ἀπαφθάρτησιν ταύτην ὁ πρῶτος ἐκεῖνος εἶχεν ἀνθρωπος, οὕτω κατὰ λέξιν εἰπὼν „εὐηρέστησεν Ἐνώχ τῷ Θεῷ, καὶ μετατίθεται. καὶ ὄρα δεσπότην ἀγαθότητα. εὐρών γὰρ ἀνδρα τὴν ἀρετὴν κατωρθωκότα οὐκ ἀπεστέρησεν αὐτὸν τῆς ἀξίας ἣν τῷ πρωτοπλάστῳ ἔχαρίσατο πρὸ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς.” εἰ δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, τί χρὴ καὶ λέγειν; εἰ γὰρ ὁ πρῶτος ἐκεῖνος ἀνθρωπος τὴν ἀπαφθάρτησιν εἶχε ταύτην, ἣν ἐκδέχεσθαι τὴν θνητὴν φύσιν ἐδίδασκε μετατιθεῖς ὁ Ἐνώχ, φαίνεται πάντως ὅτι τοιοῦτος ἐπὶ Θεοῦ παρήχθη κατ’ ἀρχῆς ὁ ἀνθρωπος ὅποσον αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἐγεγῆρται τὰ θεῖα φύσικουσι λόγια. μὴ οὖν ἀπίσται τοῖς λεγομένοις. ὄρα γὰρ ὅτι καὶ ὁ Σιναιτῆς Θεῖος Ἀναστάσιος ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως λόγῳ αὐτοῦ τὸν περὶ τούτου λόγον ἀριθλότερον ποιεῖται, καὶ οὕτω φησὶ „τοιοῦτον ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται τὸ σῶμα τὸ πεσόν, ὅποσον ἦν ἀπ’ ἀρχῆς, ἀποβαλλόμενον ἕκαν ὅπερ ἔφθασε διὰ τὴν ἁμαρτιάν ἐπισυμβῆναι αὐτῷ.” πρόσεχε οὖν. εἰ γὰρ τοιοῦτον ἐγήγερται ὅποσον ἦν ἀπ’ ἀρχῆς, τὸ δὲ ἐγειρόμενον ἐκεῖνο

21. ἀποβαλλόμενον P.

nobis esse.” confirmant haec et Christi discipuli, cum dicunt ea quae Enoch et Eliae acciderint, repraesentare nobis insigniter liberationem nostri ab interitu et vitam illam perpetuam. ac de his quidem in hunc modum illi disseruerunt. Iohannes autem Chrysostomus exposuit etiam illustrius hominem primum hac ab interitu immunitate praeditum fuisse, idque per haec ipsa verba. „placuit Enochus deo, propterea transfertur. heic mihi domini bonitatem intuiere. cum enim reperisset hominem egregia virtute praeditum, non ea dignitate spoliari ipsum quam ante mandati violationem homini primum formato largitus fuerat.” quodsi ita est, quid verbis est opus? nam si primum homo immunitatem illam ab interitu habuit, quam ut homines expectent Enochus translatus docuit, omnino perspicuum est quod a deo talis conditus ab initio fuerit, qualem ex mortuis resurrectionum oracula divina tradunt. his tu fidem derogare noli. nam et Anastasius ille Sinaites in oratione sua de resurrectione verbis his eadem apertissime tractat. tale suscitatum est ex mortuis corpus, dudum collapsum, quale ab initio erat, reiectis atque depositis omnibus quae prius ei per peccatum accidere. velim his mihi verbis animum

σῶμα τότε θανάτου καὶ φθορῆς ἄμεινον ἐγεροθῆναι ὠμολόγηται, καὶ βεβαίω τὸν λόγον ὁ πάμμεγας Παῦλος οὕτω λέγων „δεῖ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθάνασίαν,” εὐδηλον πάντως ὅτι καὶ τὸ σῶμα 5 ἐκεῖνο, λέγω δὴ τὸ πρῶτως ὑπὸ Θεοῦ ποιηθέν, ἀθάνατον ἀληθῶς ἐπῆρχε καὶ ἀφθαρτον, ὡς ἤδη πολλάκις εἰρήκαμεν. αὐτὸ τοῦτο παρίστησι καὶ Νυσσαεὺς θεῖος Γρηγόριος, ἥνικα P. 90 καὶ μᾶλλον εὐρηται τὸ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ ῥητὸν ἐπέξηγοῦμενος τὸ διαλαμβάνον οὕτως ἐν λέξεσι „τί τὸ γεγονός; αὐτὸ 10 τὸ γενησόμενον. καὶ τί τὸ πεποιημένον; αὐτὸ τὸ ποιηθησόμενον.” λέγει γὰρ ὅτι χειρὶ Θεοῦ πεποιημένος ἄνθρωπος οὐχ ὁ τῶν ἐστὶ διὰ τὴν ἁμαρτίαν, ἤγουν τρεπτός καὶ φθαρτός, τοῦτο ἦν ἀπ’ ἀρχῆς, ἀλλ’ ὁ ποιηθήσεται ὕστερον, ἄτρεπτος 15 δηλονότι καὶ ἀφθαρτος. εἶπερ οὖν ὁ Θεὸς ἐπ’ ἀφθαρσίᾳ τὸν ἄνθρωπον ἔκτισε, κατ’ εἰκόνα τῆς αἰδιότητος αὐτοῦ, καθά φησι Σολομών· εἶπερ οὖν ἔδειξε τὸ οἰκεῖον φιλότιμον μεταδούς αὐτῷ ψυχῆς νοεράς ὡς εἶναι καὶ ἀθάνατον ἐς τὸ διηνεκές, ὡς ὁ χρυσοῦς τὴν γλαυττάν φησιν· εἶπερ οὖν ζωῆς αἰώνιου ἀπόλαυσιν ἐχαρίσατο τῷ ἀνθρώπῳ κατ’ ἀρχὰς ὁ Θεός, ὡς ὁ μέγας φησὶ Βασίλειος· εἶπερ οὖν ἡ πρώτη ποιήσις 20 τοῦ Ἀδάμ ἀφθαρτος ἦν, ὡς ὁ Σιναιτης φησὶ θεῖος Ἀναστάσιος· εἶπερ οὖν ἀξίωμα δέδωκε τῷ ἀνθρώπῳ κατ’ ἀρχὰς ὁ

advertas. si tali suscitatum est quale ab initio erat, etsi corpus illud, quod excitatur, sic suscitari constat ut supra mortem interitumque positum sit, quod ipsum magnus ille Paulus confirmat (1 Cor. 15 53) hisce verbis „oportet hoc corruptibile incorruptibili natura et hoc mortale immortalitate indui,” plane perspicuum est etiam corpus illud, quod est omnium primo factum a deo, revera immortale ac interitum expers fuisse, sicuti iam saepe diximus. idem et Nyssensis ille Gregorius tradit, ubi dictum illud Ecclesiastae (1 9) declarat, cuius haec verba sunt „quid est quod fuit? idem illud quod erit. quid factum? idem illud quod fiet.” inquit enim hoc loco manu dei factum hominem, non quod nunc propter peccatum est, nimirum mutationi et interitui obnoxius, ab initio fuisse, sed quod deinceps efficietur, expers scilicet mutationis et interitus. quapropter si deus in statu interitus experte condidit hominem ad imaginem aeternitatis suae, quemadmodum Solomo loquitur; si honorem ei proprium detulit, communicata cum ipso anima intelligentiae vi praedita, quo perpetuo immortalis esset, quemadmodum Chrysostomus ait; si aeternae vitae fructuonem largitus est homini ab initio deus, ut magnus ille Basilius loquitur; si Adami prima creatio interitus erat expers, ut Anastasius ille Sinaites inquit; si dignitatem hanc ab initio deus

Θεός τὸ ἀθάνατον καὶ ἀνώλεθρον, ὡς ὁ Θεὸς Ἀνδρέας εὐ-
 ρηται λέγων· εἶπερ ἀντεξουσιότητι καὶ ἀθανασία τιμήσα-
 τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεὸς βασιλέα πάντων τῶν ἐπιγείων κατέστη-
 σε, καθάπερ ὁ μακάριός φησι Βαρλαάμ, πῶς λοιπὸν θνητὸν
 αὐτὸν ἁποθνήσκον καὶ ἀθάνατον ὑπὸ Θεοῦ παραχθῆναι εἴπωμεν; 5
 C ἀνένδεκτον, ὡς οἶμαι, τοῦτο καὶ λίαν ἐστί. καὶ πῶς γὰρ
 οὐκ ἀνένδεκτον, εἶγε καὶ ὁ πολὺς ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος οὐκ
 ἐξ̄ περὶ τοῦ πρώτου ἀνθρώπου τοιαῦτα φαντάζεσθαι. παν-
 τὸς γὰρ ἐπικαλύμματος καὶ προβλήματος ἀνευθεῖ τὸν ἀπ' ἀρ-
 χῆς ἐκείνον εἰπὼν εἶναι, ἔδειξε προφανῶς ὅτι στολὴν ἀθανα- 10
 σίας ἡμφιεσμένος ἦν ὁ πρῶτος ὑπὸ Θεοῦ δημιουργηθεὶς ἄν-
 θρωπος. ἀλλ' ἐπὶ τούτοις ἀντιλέγειν οὐ θεμιτόν. ἢ γὰρ ὑπέ-
 κειτο τὸ σῶμα ἐκεῖνο πάθει φυσικοῖς καὶ φθαρτὸν ὁμολο-
 γουμένως ἦν, ἢ παθῶν παντοίων ἐπέμπερον ἦν, ὡς ὁ λόγος
 ἤδη διείληφε. καὶ περὶ ἀφθαρσίας ἀμφιβάλλειν οὐ χρή· 15
 φαίνεται γὰρ ὅτι φθορᾷ οἰαδῆποτε μὴ ὑποκείμενον ἀληθῶς
 ἀφθαρτον ἦν.

D Οὕτω μὲν οὖν, ἀγαπητέ, καὶ τὸ σῶμα τοῦ κυρίου ἡμῶν
 Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ φθαρτὸν ὁμολόγηται πρὸ τοῦ πάθους,
 ἐπειδὴ πάθει φυσικοῖς ὑπέκειτο, καὶ ἀφθαρτον αἴτις μετὰ 20
 τὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάστασιν· καὶ τοιαῦτα γὰρ ἀπέθετο πύ-
 θη παντάπυσιν ἐκ νεκρῶν ἐγεργθέν. ἐνθὲν τοι καὶ γυμνὸν ἐκ

21. καὶ τοσ.] τὰ?

homini dedit ut immortalis et incorruptibilis esset, ut vir divinus
 Andreas dixisse reperitur; si hominem deus libertate voluntatis do-
 natum et exornatum immortalitate regem omnium terrestrium consti-
 tuit, quemadmodum vir beatus Barlaamus praedicat, quo tandem
 ore pariter eum mortalem ac immortalem a deo conditum dicemus?
 nequit hoc ullo pacto fieri, quando peritissimus ille rerum divinarum
 Gregorius eiusmodi nos de homine illo principe imaginari non sinit.
 cum enim illum nullo vel tegumento vel vestitu indiguisset tradit,
 clare demonstrat ornatu immortalitatis amictum fuisse. enimvero his
 contradicere velle iniquum fuerit. nam vel corpus illud adfectionibus
 hisce naturalibus subiectum erat, et pro confesso statuatur obnoxium
 corruptioni fuisse: vel supra omnes adfectiones erat positum, quem-
 admodum oratione superiori est declaratum. itaque de incorruptibili-
 tate ipsius minime dubitandum est, cum manifesto pateat interitui
 nulli reapse subiectum fuisse.

Eodem modo, dilecte fili, corpus etiam domini nostri Iesu Christi
 corruptibile fuisse fatemur ante passionem, cum adfectionibus natu-
 ralibus subiectum fuerit, ac rursus post passionem et resurrectio-
 nem incorruptibile. nam adfectiones eiusmodi prorsus deposuit ex

τάφον ἐξέθορεν, ἐκέισε παντάπασι καταλιπὼν τὰ ἐντάφια·
καὶ γὰρ ἀφθαρτον, ὡς εἴρηται, γεγονὸς ἐπικυλύμματος οἴου-
δὴ τινος οὐκ ἦν ἐνδεές.

Ἄλλὰ τί χρὴ πολλὰ λέγειν; εἴπερ οὖν ὁ πρῶτος ἐκεῖνος
5 Ἄδὰμ θνητὸς ὁμοῦ καὶ ἀθάνατος ἦν, εἴπερ οὖν φυσικοῦς
ἐπέκειτο πάθει κατὰ γε τὴν τῶν πλειόνων ὑπόληψιν, ἀνάγ-
κη πᾶσα καὶ τὰ ἡμέτερα μετὰ ταῦτα τοιαύτης ἐπιτευξέσθαι P. 91
λήξεως, εἶγε πρὸς ἐκεῖνον ἔχουσι τὸν πρῶτον Ἄδὰμ δηλαδὴ
τὴν ἐπάνοδον. ἀλλὰ γὰρ ἐπὶ τούτοις τοιοῦτόν τι λέγειν οὐ
10 δίκαιον, εἶγε καὶ πρὸ τοῦ λόγου πείθειν ἡμᾶς ἱκανὰ καὶ λίαν
αὐτὰ τυγχάνει τὰ πράγματα. εἰ γὰρ ὁ φθορᾷ ὑποκείμενος
οὗτος ἄνθρωπος χωννύμενος τῇ γῆ καὶ σηπόμενος ἀφθαρτος
ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται καὶ ἀθάνατος, καὶ πιστοὶ τὸν λόγον ὁ
μακάριος Παῦλος οὕτω περὶ τούτου λέγων „σπεύρεται ἐν
15 φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ,” εὐδελον πάντως ὅτι καὶ
ὁ πρὸ τῆς ἁμαρτίας ἐκεῖνος Ἄδὰμ τοιοῦτος ἦν ἀπ' ἀρχῆς
ἀφθαρτος δηλαδὴ καὶ ἀθάνατος. καὶ μὴ θαύμαζε τούτου ἐνε-
κεν, εἶγε καὶ σπέρμα τῇ γῆ καταβαλλόμενον τοιοῦτον ἀναδί-
20 οσθαι εἶωθεν ὅποσον ἄρα καὶ πρότερον ἐτύγχανεν εἶναι. εἴτε
γὰρ σίτου κόκκον εἶποις εἴτε κριθῶν, εἰ ἕτερον σπέρμα οἶον-
δηποτε, ἐκέισε πάντως ἐπανέρχεται πέφυκεν ὄθεν δηλοῦσι
ἐκπέτασκεν.

8. εἶτε P. 20. κριθῶν?

mortuis suscitatum. qua ipsa de causa nudum e sepulcro exsiliit, re-
lictis in eo cunctis sepulcralibus exuviis: quippe iam factum incor-
ruptibile, ceu diximus, non tegumenti ullius egebat.

Quid multis verbis opus est? si primus ille Adamus pariter mor-
talis erat et immortalis, si naturalibus adfectionibus obnoxius erat, ut
multi opinantur, omnino necessarium est statuamus nostra quoque cor-
pora deinceps condicionis eiusdem futura, si quidem ad statum primi il-
lius Adami revertentur. id vero dici nefas fuerit, quando etiam oratione
deficiente fidem facere nobis ipsae res abunde possunt. quippe si ho-
mo hic obnoxius interitui, posteaquam defossus in terram fuerit et
computruerit, incorruptibilis et immortalis ex mortuis suscitatur,
beato Paulo hoc ipsum verbis hisce comprobante (1 Cor. 15 42) „se-
ratur in mortalitate, suscitatur in immortalitate,” clarissime patet
etiam Adamum ante peccatum talem ab initio fuisse, nimirum incor-
ruptibilem et immortalem. neque mirum hoc tibi videatur, quando
etiam coniectum in terram semen tale consuevit oriri quale prius
erat. nam sive tritici granum appelles sive hordei sive aliud quod-
vis semen, illud ipsum e terra prodit quod in eam coniectum
fuerat.

Ἄλλὰ μὴ μῦθον ἡγοῦ τὰ λεγόμενα. ὄρα γὰρ ὅτι καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἀποδείξει θέλων ὅτι ἐξ ἀφθάρτου φθαρ-
 V. 71 τοὶ γεγόναμεν καὶ ὅτι ἀπὸ φθαρτοῦ πάλιν ἀφθαρτοὶ ἀνιστά-
 μεθα, τῷ τοῦ κόκκου ὑποδείγματι καὶ μάλα προσφυνῶς ἐχρή-
 σατο, πρὸς Ἀντίοχον οὕτως εἰπὼν „ὥσπερ ἐπὶ τοῦ κόκκου 5
 C στάχυν ἐποίησεν ἀπ' ἀρχῆς ὁ θεός, τοῦ δὲ στάχυος συντρι-
 βέντος γέγονεν ὁ κόκκος, καὶ πάλιν ὁ κόκκος σπειρόμενος
 ἀναβλαστάνει στάχυν, οὕτως ὑπὸ θεοῦ ὁ ἄνθρωπος γέγονεν
 ἀφθαρτος, εἶτα δὲ διὰ τῆς παρακοῆς συνειρίβη καὶ φθορᾷ
 περιέπεσε, σπειρόμενος δὲ διὰ τοῦ θανάτου καὶ τῇ γῆ κα- 10
 ταχωννύμενος ἀναβλαστάνει, καὶ γίνεται ὥσπερ ἦν ἀφθαρ-
 τος ἀπ' ἀρχῆς.” καὶ μή μοι λέγε ὡς εἶγε τέως ἀθάνατος ἦν,
 πῶς ὑπέπεσε μετὰ ταῦτα φθορᾷ καὶ θνητότητι; ἄφες τὸ
 πῶς. θεός ἦν ὁ εἰπὼν „ἦ δ' ἂν ἡμέρᾳ φάγητε ἀπὸ τοῦ φυ-
 τοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε.” καὶ σὺ λέγεις ὅτι πῶς ὁ ἀθά- 15
 νατος ἐγεγόνει θνητός; ἄφες τὸ πῶς· ὁ χρυσορρήμων Ἰωάν-
 νης ἐν τῷ εἰς τὴν ἐξορίαν τοῦ Ἀδάμ λόγῳ αὐτοῦ τὴν ἀπο-
 ρίαν ἐπιλύσει σοι ταύτην, οὕτω λέγων „παρέβη τὴν ἐντολὴν
 ὁ Ἀδάμ, ἔφαγεν ἀφ' οὗ παρηγγέλθη μὴ φαγεῖν, καὶ τοῦτου
 χάριν ὁ ἀθάνατος ἐγεγόνει θνητός.” ἄφες τὸ πῶς, ἵνα μὴ 20
 καὶ ἐπὶ τῷδε τῷ θνητῷ σώματι πλείονι συσχεθῆς ἀπορία,
 πῶς ἀναστήσεται λέγων ἀθάνατον ἐκ νεκρῶν, εἶγε θνητόν

16. τῶ] καὶ P.

Haec fabulosa tibi nequaquam videantur. etenim magnus etiam Athanasius ille probare volens, nos ex incorruptibili natura corruptibiles factos esse ac vicissim ex corruptibili resurrecturos incorruptibiles, grani similitudine quam aptissime usus est, in hunc modum ad Antiochum disserens. „quemadmodum grano spicam ab initio deus adiunxit, et contrita spica granum consitum rursus spicam producit, sic homo divinitus incorruptibilis factus est, deinde per inobedientiam attritus interiit. verum ubi per mortem seritur et terra defoditur, repullulat et incorruptibilis fit, qualis ab initio erat.” noli hoc loco mihi obiicere: si erat antea immortalis, quo pacto deinceps interitui mortalitatisque factus est obnoxius? hanc tu mihi vocem, quo pacto, missam facito. nam deus erat, qui dixerat (Gen. 2 17) „quocumque die vescimini hac arbore, morte multabimini.” et audes tu mihi obiicere, quo pacto mortalis factus sit qui immortalis erat? desine, quo pacto, interrogare. Iohannes ille Chrysostomus in oratione sua de Adami exsilio dubitationem hanc tibi solvet. transgressus est, inquit, mandatum Adamus; comedit a quo iussus erat abstinere: propterea qui immortalis erat, mortalis factus est. quonam id pacto percunctari desine, ne forte de hoc mortali corpore magis etiam haesites, et quonam pacto resurrecturum sit ex mortuis immortale quae-

ἔστι καὶ φθαρτόν; ὁ γὰρ ἀμφιβάλλον ἐπ' ἐκείνῃ πῶς ἀθά-
 νατος ἐγεγόνει θνητός, ἐξ ἀνάγκης ἂν ἀπορήσεις καὶ ἐπὶ τοῦ-
 τη. οὐκοῦν ἄφες τὸ πῶς. ὁ θεὸς ὅπου, ἐκεῖσε χώραν οὐκ
 ἔχει τὸ πῶς. ἐπλασε μὲν γὰρ ἐπ' ἀφθαρσίᾳ τὸν ἄνθρωπον
 5 ὁ θεός, ἄρχοντα τῶν ἐπιγείων πάντων κατέστησε, διηνεκῆ
 δέδωκε τὴν ἀθανασίαν αὐτῷ, καθάπερ ἄνω διείληπται. καὶ P. 9a
 εἶχε μὲν εἰς αἰῶνας οὕτω κατ' αὐτόν, ὅτι καὶ ἀμεταμέλητα
 τὰ θεῖα χαρίσματα. ἀλλ' ἐπειδὴ πρὸς ἁμαρτίαν αὐτὸν ἔωρα
 κατολισθαίνοντα κίντεῦθεν ἐκλίπτοντα τῆς ὑψηλῆς ἐκείνης
 10 καὶ ἰσαγγέλου διαγωγῆς, παραχωρεῖ διὰ τοῦτο καὶ λαμβάνει
 κατ' αὐτοῦ χώραν ὁ θάνατος, ὅτι μὴδὲ συνέφερεν ἔκτοτε διη-
 νεκῆ προσεῖναι τὴν ἀθανασίαν αὐτῷ. καὶ γὰρ εἰ μὴ γέγονέ
 τι τοιοῦτον, εἰ μὴ συγχώρησις ἐκείθεν ἐδίδοτο φιλανθρωπίως
 ἔνεκεν, ἵνα μὴ ἀθάνατον ἦ τὸ κακόν, οὐκ ἂν ἐκείνῃ τῷ πρῶ-
 15 τῷ Ἀδάμ, τῷ ἐπ' ἀφθαρσίᾳ κτισθέντι κατ' εἰκόνα τῆς αἰδιό- B
 τητος τοῦ θεοῦ, προσήγγισε θάνατος. οὐκ ἂν ὑπέπεσε φθο-
 ρᾷ τὸ σῶμα ἐκεῖνο τὸ φθορᾶς καὶ θανάτου ἄμεινον ὑπάρχον
 τὸ πρότερον. εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, πῶς ἀθάνατον αὐτὸν
 ὁμοῦ καὶ θνητὸν ὑπὸ θεοῦ παραχθῆναι εἴπωμεν; εἰ γὰρ καὶ
 20 θανάτῳ ὑπέπεσε μὴ φυλάξας τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ ἐντολήν,
 ἀλλ' ὕστατον τῆς οἰκονομίας, ὡς ἤδη προεῖρηται, τοῦτο πάν-

5. διηνεκῆ δὲ δέδωκε P. 21. ὑσιτάτης F.

ras, cum mortale sit et corruptibile. nam qui de eo dubitat, quo
 pacto qui immortalis erat mortalis factus sit, necessario de hoc etiam
 dubitaverit, nec resurrectionem ipsius ex mortuis facile admittendam
 existimaverit. quamobrem illud tuum, quo pacto, missum facito. ubi
 deus, ibi quo pacto locum non habet. condidit enim deus hominem
 ad statum interitus expertem, omnium terrestrium principem consti-
 tuit, perpetuam ei largitus est immortalitatem, uti supra declaratum
 est, ipsum denique quod attinet, habiturus hanc erat homo saeculis
 aeternis, cum munera dei sint irrevocabilia: sed quia videbat eum ad
 peccatum delabi ac propterea sublimi illo vitae genere, quod ange-
 lorum vitae par erat, excidere, ipso concedente mors adversus eum
 occasionem arripit. quippe ne expediebat quidem hominem ex eo
 tempore immortalem esse. nam nisi tale quiddam accidisset, nisi
 condonatio deinceps facta fuisset ex benevolentia, ne malum perpetuum
 foret, nequaquam permisisset deus ut mors ad hominem pri-
 mum in statu experte interitus conditum ad imaginem aeternitatis dei
 accederet; nec corpus illud supra mortem et interitum omnem prius
 positum corruptioni factum fuisset obnoxium. quae cum ita sint,
 quo tandem pacto dicemus eum mortalem pariter et immortalem esse
 conditum a deo? quanquam enim non servato mandato sibi praescri-
 pto in mortem incidit, tamen hoc ipsum referri debere ad postero-

τες εὐρήσομεν, εἶγε τῇ ἀκολουθίᾳ προσέχειν αἰρούμεθα τῆς ἀγίας γραφῆς. οὐδὲ γὰρ ὅτε παρήγγε τον ἄνθρωπον ὁ θεός, ὡς ἄνω διείληπται, τότε πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν „ἦ δ' ἂν ἡμέρᾳ φάγητε ἀπὸ τοῦ φρυτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε,“ ἀλλὰ πολλῶν C μετὰ τὴν αὐτοῦ παραγωγὴν ὕστερον. μετὰ γὰρ τὸ καθίσαι 5 βσιλεύα, μετὰ τὸ ἀναχθῆναι τὰ ζῶα πρὸς αὐτόν, μετὰ τὸ πέρας ἐπ' αὐτῷ δέξασθαι τὰ τῆς θείας βουλῆς, τότε πρὸς αὐτόν ἡ τοιαύτη γέγονε θεία φωνή, τότε δὲ τότε καὶ χάραν ὁ θάνατος ἐλάμβανε κατ' αὐτοῦ. διὰ τί δὲ ταῦτα, καὶ τί- νος ἔνεκεν; ἵνα μὴ ἀθανάτου μείναντος αὐτοῦ μετὰ τὴν πα- 10 ράβασιν μείνῃ σὺν αὐτῷ καὶ τὸ κακὸν ἐξ ἀνάγκης ἀθά- νατον.

- V. 72 Ὅτι δὲ ἀθάνατος ἔμελλε μεῖναι μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ὁ ἄνθρωπος, εἰ μὴ γέγονε τις οἰκονομία θεία ὥστε μὴ καὶ ἡμᾶς ἀθάνατα πάσχειν κατὰ τοὺς ἐκπεσόντας ἀγγέλους, ὁ Νύσσης 15 θεὸς Γρηγόριος τοῖς ἁμαθῆσι δίδωσι τέως ἡμῶν ἐννοεῖν. D „ἐπειδὴ γὰρ ἐν τοῖς ἀπηγορευμένοις“ φησὶ „γεγόνασιν οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι καὶ τῆς μακαριδιτητος ἐκείνης ἀπεγυμνω- θησαν, χιτῶνας δερματίνους ἤγουν τὴν ἀπὸ τῶν ζῴων νε- κρότητα οἰκονομικῶς ἐνέθηκε τῇ εἰς ἀθανασίαν κτισθεῖσιν φύ- 20 σει, ἵνα μὴ τὸ κακὸν ἀθάνατον ἦ.“ καλῶς δὲ εἶπεν οἰκονο- μικῶς ὁ θεὸς οὗτος ἀνὴρ· κηδόμενος γὰρ ἡμῶν ὁ θεός, ὥστε μὴ ἁμαρτάνειν ἀθάνατα καὶ ὥστε μὴ συμπαραμείνειν

6. τὸ ἐς πέρας P.

rem illam administrationem, uti superius indicatum est, reperiemus, si quidem seriei sacrarum litterarum advertere animum volumus. non enim tum quum conderet hominem deus, ut antea dicebamus, his ad ipsum verbis usus est (Gen. 2 17) „quacunquē die vescemini hac arbore, morte multabimini,“ sed aliquanto post eius creationem interiecto tempore. posteaquam enim regem ipsum constituerat, posteaquam animalia cuncta deduxerat ad eum, posteaquam divinum de ipso consilium ad exitum perductum erat, tum demum hac eum voce compellat. simul adversus ipsum id temporis mors locum invenit. quamobrem hoc? ne si mansisset immortalis post transgressionem, necessario peccatum quoque cum ipso sine fine maneret.

Et vero immortalē futurum fuisse hominem etiam post peccatum, nisi dispensatio divina quaedam accessisset, ne ipsi quoque perpetuis poenis subiceremur, ut angelis lapsis accidit, divinus ille vir, Gregorius antistes Nyssenus ostendit. posteaquam, ait, homines illi principes vetita commiserunt ac beatitate sua nudati sunt, pellereis tunicis, hoc est animalium mortalitate, certo quodam consilio et dispensatione deus naturam ad immortalitatem conditam induit, ne malum perpetuo duraret. quibus in verbis praeclare dictum fe-

εἰς αἰῶνας τῇ ἐπωδύνῃ ταύτῃ καὶ μοχθηρᾷ βιοτῇ, καθὰ δὴ καὶ ὁ χρυσοῦς τὴν γλωττίαν φησι, παραχωρεῖ τῷ θανάτῳ κατὰ τοῦ ἀθανάτου χωρῆσαι, καὶ γίνεται τούτῳ τῷ τρόπῳ θνητὸς ὁ ἀθάνατος καὶ φθαρτὸς ὁμοίως ὁ ἀφθαρτος. καὶ P. 93
 5 πειθέτω ἡμᾶς ἐπὶ πλέον ὁ μέγας Βασίλειος οὕτω περὶ τούτου λέγων „οὐκ ἐκώλυσε δὲ τὸν θάνατον ὁ θεός, ἵνα μὴ ἀθάνατον ἡμῖν τὴν ἀρρωστίαν τηρήσῃ.“ ἐπὶ κέρδει λοιπὸν ὁ θάνατος, καὶ ἐπ' εὐεργεσίαν ἢ τιμωρία δίδεται κατὰ τὸν ἐν θεολογίᾳ μέγαν Γρηγόριον. ἐφ' ᾧ καὶ σκυθρωπάζειν ἐπὶ τοῖς
 10 τοῖς οὐκ εὐλόγον. εἰ γὰρ καὶ εἰς γῆν ὄθεν ἐλήφθημεν ἀποστρεφόμεθα κατὰ τὴν ἀρὰν ἐκείνην τὴν οὕτω λέγουσαν „γῆ εἰ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ,“ ἀλλ' ἐκεῖθεν, ὡς ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης φησί, καὶ αὐθις ἀναλαμβάνόμεθα, ἀντεῦθεν ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταστοιχειούμεθα, καὶ τοιοῦτοι γινόμεθα πάλιν
 15 ὄποιοι καὶ πρότερον ἦμεν, τουτέστιν ἀφθαρτοὶ καὶ ἀθάνατοι.

Ἀμφιβάλλειν οὖν ἐπὶ τούτοις οὐ δίκαιον, εἶγε καὶ μᾶλλον οἱ θεοὶ πατέρες οὐδὲν ἡμῖν ἕτερον ἐπαγγέλλεσθαι λέγουσι τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ἢ τὴν πρὸς τὸ ἀρχαῖον τῶν
 20 πεπτωκότων ἀποκατάστασιν. καὶ πρόσχες, εἰ βούλει, πρὸ τῶν ἄλλων τῷ θειοτάτῳ Ἀναστασίῳ περὶ τούτων οὕτως λέγῃ „καὶ ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον ὁ θεός· κατ' εἰκόνα θεοῦ

cise deum hoc certo quodam consilio et dispensatione. nam sollicitus de nobis, ne forte perpetuo peccaremus neu tristis haec et aeternosa vita duraret aeternum, uti Iohannes etiam Chrysostomus inquit, morti potestatem facit immortalem invadendi, atque hoc modo mortalis fit qui immortalis erat, et corruptibilis qui nulli erat interitui obnoxius. idem nobis etiam Basilius persuadeat, cuius haec verba sunt: mortem deus non prohibuit, ne infirmitas ac morbus ille noster aeternum duraret. quo fit ut in lucro mors poni debeat, et haec poena beneficii loco haberi, quemadmodum Gregorius ille cognomento Theologus scripsit; adeoque nos iccirco moerere non convenit. quamvis enim in terram, unde sumpti sumus, revertimur iuxta imprecationem illam dei (Gen. 3 19) „terra es et in terram redibis,“ tamen indidem, uti Chrysostomus scripsit, suscitamur ac meliorem ad condicionem transformamur, ita ut tales rursus evadamus quales eramus prius, hoc est interitus expertes et immortales.

Nihil igitur heic haesitandum, quando patres illi divini resurrectionem ex mortuis nihil aliud nobis polliceri tradunt quam lapsorum in integrum et condicionem pristinam restitutionem. vide, si placeat, quid prae caeteris divinus ille vir Anastasius in hac parte dicat. fecit, inquit, hominem deus, et quidem eum ad imaginem dei

ἐποίησεν αὐτόν. πρώτη ποίησις αὐτή, ἀπλή, ἄζυγος, ἄφθαρτος· πρὸς ἣν δὴ ποίησιν ἀφορᾷ καὶ ἡ τῶν σωματίων ἀνάστασις." καὶ τί χρὴ πολλὰ λέγειν; ἡ ἐν εὐαγγελίοις τοῦ πλανωμένου προβάτου παραβολὴ καὶ ἡ τῆς ἀπολλυμένης C αἰσάτως δραχμῆς αὐτὴν ὑπεμφαίνουσι πάντως τὴν τοῦ ἀν- 5 θρώπου καὶ πλάνην καὶ ἔκπτωσιν καὶ τὴν εἰς τὸ πάλιν ἐπιστροφὴν καὶ ἀνάκλησιν. ἐπὶ τούτῳ γὰρ καὶ κλίνας οὐρανούς ὁ θεὸς καταβέβηκε καὶ ἄνθρωπος γέγονεν, ἵνα τοὺς ἐκπεσόντας ἡμᾶς ἐπὶ τὴν ἀρχαίαν καὶ πρώτην ἐπαναγάγῃ τιμὴν. καὶ γὰρ εἰ μὴ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ἐπιστρέψας ὁ ἄσωτος 10 ἦκουσεν „ἐνδύσατε αὐτὸν τὴν πρώτην στολήν."

Εἰ δὲ καὶ λέγουσιν οἱ τινες πλάσθῆναι μὲν ἀθάνατον ὑπὸ θεοῦ τὸν Ἀδάμ, δυνάμει δὲ θνητὸν εἶναι, τουτέστι δύνασθαι θνητότητι περιπεσεῖν αὐτόν, εἶγε μὴ φύλαξ ἔσειται τῆς δο- 15 D θείσης αὐτῷ ἐντολῆς, δεχόμεθα μὲν τὸν λόγον αὐτῶν (εὐ- 15 παράδεκτος γὰρ εἶναι δοκεῖ, καὶ μάλιστα τοῖς μὴ θέλουσι ταῖς τῶν ἁγίων πατέρων ἐμβαθύνειν γραφαῖς), πάσχειν δὲ ὄλως αὐτόν, τουτέστιν οἷον δὴ τιμὴ φυσικῷ πάθει πρὸ τῆς παραβάσεως ὑποκείσθαι, οὐδαμοῦ τοῦτο καταδεχόμεθα. πῶς γάρ, εἰ γέ τινα τῶν ἁγίων πατέρων τοιοῦτόν τι περὶ τοῦ 20 πρώτου ἀνθρώπου διεξιόντα οὐχ εὗρομεν; μᾶλλον μὲν οὖν ἀπαθῆ λέγουσι τὸν τοιοῦτον εἶναι, καὶ σωματικῶν πασῶν

fecit. haec prima hominis creatio fuit, simplex, expers coniugii, expers interitus; ad quam creationem corporum resurrectio respicit, uti quae sit lapsorum ad pristina reversio. quid multa proferrī opus est? exposita in Evangeliiis (Luc. 15 8) de ove aberrante similitudo, itidemque altera de drachma perdita, prorsus ipsam hominis tam deerrationem atque lapsum quam ad pristinum statum reversionem declarant. nam illam ob causam relictis coeliis deus in terram descendit et homo factus est, ut nos, qui lapsi eramus, ad pristinum adeoque primum illum honorem reduceret. caeteroqui reversus filius ille prodigus (Luc. 15 22) non audisset „induite ipsum priore stola."

Quodsi qui dicunt Adamum quidem a deo conditum fuisse immortalem, verum nihilominus talem exstitisse qui mortalis esse posset, hoc est qui mortalitati posset obnoxius fieri, siquidem mandatum sibi praescriptum non observaret, hanc nos quidem ipsorum orationem admittimus, atque admitti posse videatur, praesertim iis qui altius sacrorum patrum scripta pervestigare nolunt: non tamen eum quicquam fuisse passum, id est ulli adfectioni naturali ante transgressionem subiectum fuisse, concedimus. quo enim id pacto concederemus? cum tale quiddam de Adamo traditum ab ullo sanctorum patrum nusquam reperiamus. quin potius aiunt eum adfectio-

ὑπέρταρον ἀναγκῶν. αὐτίκα γὰρ ὁ Θεϊότατος Ἰωάννης Δα- V. 73
 μασκηνὸς ἄκραν ἔχειν ἀπάθειαν τὸν πρὸ τῆς παράβασις
 ἀνθρωπον ἔλεγε· πείνα γὰρ καὶ δίψα, κόπος καὶ ὕπνος καὶ
 ἰδρώς, ὡς ὁ Θεὸς οὗτος ἵνῃ ἐν ἐξηκοστῇ τετάρτῃ κεφαλῇ P. 94
 5 αὐτοῦ λέγων εὔρηται, μετὰ τὴν παράβασιν εἰς τὸν ἀνθρώπι-
 νον βίον εἰσῆλθουσαν. ἀλλὰ καὶ ὁ Σιναΐτης Θεὸς Ἀναστάσιος
 ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως λόγῳ αὐτοῦ τὰ ἀδιάβλητα ταῦτα πά-
 10 θῃ τῇ τῆς κακίας εἰσόδῳ συνεπακολουθῆσαι ἡμῖν ἔλεγεν ἐν
 τῇ τοῦ δερματίνου χιτῶνος περιβολῇ. οὐδὲ γὰρ συμπεφυ-
 10 κως οὗτος τῇ λογικῇ φύσει καθὰ τοὺς ἀλόγοις ἐγένετο, ἀλλ'
 ὕστερον ἐπετίθει, κολάζων ἐκεῖνον τὸν ἐν τιμῇ μὲν ὄντα μὴ
 συνιέντα δέ, κἀντεῦθεν εἰς ὑπόμνησιν ἄγων ὧν ἐξέπεσεν ἀγα-
 15 θῶν. ἀλλὰ καὶ ὁ χρυσοῦς τὴν γλῶτταν Ἰωάννης τὸ τοῦ πρώτου
 παριστῶν ἀπαθὲς ἔλεγεν „ἐννόησόν μοι μακαριότητος ὑπερβο- B
 15 λῆν, πῶς ἀνώτεροι πάντων τῶν σωματικῶν οἱ πρωτόπλαστοι
 ἦσαν, πῶς καθάπερ τὸν οὐρανὸν οὕτω τὴν γῆν ᾤκουν, καὶ ἐν
 σώματι τυγχάνοντες τὰ τῶν σωμάτων οὐχ ὑπέμειναν.” οὗτε
 γὰρ στέγης οὕτε ὀρόφου οὕτε ἱματίων οὕτε ἄλλου οὐδενός
 20 τῶν τοιούτων ἐδέοντο. ἀλλὰ καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος, ἐπι-
 20 καλύμματος καὶ προβλήματος μὴ δεῖσθαι λέγων τὸν ἀπ' ἀρ-
 χῆς ἀνθρωπον, τὰ αὐτὰ τῷ χρυσορρήμονι πάντως ἐνέφηγε.

10. οὕτως P.

num expertem fuisse, supraque cunctas necessitates corporales posi-
 tum. primum divinus vir, Iohannes ille Damascenus, hominem ante
 lapsum dicit ab adfectionibus universis immunitate summa praeditum
 fuisse. nam fames sitis fatigatio somnus et sudor, quemadmodum tra-
 didit idem capite LXIV, post transgressionem primum vitam humanam
 invaserunt. praeter hunc Anastasius Sinaites in oratione sua de re-
 surrectione has expertes vitii, quaeque vituperari non merentur ad-
 fectioes, una cum peccato exortas in nobis una cum pelliceae tuni-
 cae amictu dicit. etenim illa naturae rationis participi, tanquam bru-
 tis animalibus, naturaliter non adhaerebat, sed deinceps accessit, ut
 ei poenae loco foret, qui cum esset in honore, animum tamen non
 advertit; quo per ipsam scilicet admoneretur quibus bonis excidisset.
 Iohannes item Chrysostomus ostendens hominem primum exper-
 tem adfectionum fuisse, verbis hisce utitur „considera mihi beatita-
 tis abundantiam, quo pacto supra res corporeas omnes positi fuerint
 homines illi principe loco formati a deo; quo pacto terram sic inco-
 luerint ac si coelum incolerent, quo pacto in corporibus existentes,
 quae propria corporum sunt non pertulerint. nec enim vel tecto vel
 laqueari vel indumentis vel alia quapiam tali re indigebant.” consi-
 militer Gregorius ille theologus hominem primum nec tegumento nec
 vestitu indiguisse dicit. habebat enim corpus, quod neque frigori

σῶμα γὰρ μήτε κρυμοῖς ὑπολείπον μήτε θάλψειν. εἰ γὰρ
 C ἐλύπει τοιοῦτόν τι πάθος αὐτό, καὶ σκεπάσματος ἂν δὲ ἀνάγ-
 κης καὶ προβλήματος ἐπιδεῖς ἦν. οὐκ ἂν αὐτὸν πάσχειν
 ψῆθη κατὰ τι ὃ θεῖος οὗτος ἀνὴρ, εἶγε καὶ μᾶλλον τὴν πα-
 χυτέραν σάρκα καὶ θνητήν, ἀφ' ἧς ἄρα καὶ τὸ πάσχειν ἡμῖν, 5
 ἐν τῇ τοῦ δερματίνου χιτῶνος περιβολῇ τὸν Ἀδὰμ ἐνδύσα-
 σθαι ἔλεγεν. ἔδειξε γὰρ ἐντεῦθεν ὅτι πρὸ τῆς τοιαύτης πε-
 ριβολῆς ἀπαθῆς ὁ ἄνθρωπος ἦν ἅτε δὴ σάρκα λεπτοτέραν
 ἐνδεδυμένος, ἀθάνατόν τε καὶ ἄφθαρτον. ἀλλ' ἐπὶ ταύταις
 ταῖς λέξεσι χαλεπαίνειν οὐ χρῆ. κατὰ γὰρ τὸν χρυσορρήμο- 10
 να Ἰωάννην πάσης ἀπῆλλακτο τὸ σῶμα ἐκεῖνο φθορᾶς. ἐφ'
 ᾧ καὶ ἄφθαρτον αὐτὸ δικαίως ὁ λόγος ἐκάλεσεν. εἰ δὲ
 D ἄφθαρτον, εὐδηλον ὅτι καὶ ἀθάνατον ἦν. εἰ γὰρ ἐπάγεσθαι
 εἰώθασι καὶ νόσοι καὶ θάνατοι ἐκ τε πλεονεξίας καὶ ἐλλείψεως
 τῶν τεσσάρων χυμῶν, καθὰ δὴ τῷ χρυσορρήμονι δοκεῖ, τὸ 15
 δὲ γε σῶμα τοῦ Ἀδὰμ ἐν ἀπαθείᾳ διήγε καὶ ὠσαύτως εἶχεν,
 αἰεὶ (οὐδὲ γὰρ ἀλλοίωσιν ἐδέχετο τινα παραπλησίως ἡμῖν,
 ἅτε δὴ παθῶν παντοίων ὑπέρτερον ὄν), φαίνεται πάντως ὅτι
 καὶ ἀθανασίας ὑπῆρχε μέτοχον, ὡς ὁ λόγος ἤδη φθάσας
 ἐδήλωσεν. ὅτι δὲ φυσικῶν παθῶν ἀνώτερος ὁ ἄνθρωπος ἦν 20
 ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, καὶ ὁ μέγας ἔδειξε Βασίλειος ἐν τοῖς

nec aestui foret obnoxium. quippe si eiusmodi quaequam adfectio laeisset ipsum, etiam necessario tam tegumento quam vestitu indigisset. de quo colligitur divinum hunc virum existimasse nihil omnino tale ullo pacto corpus illud hominis primi perpeusum esse. imo tradit idem Adamum carnem hanc crassiorem et morti obnoxiam, a qua ipsa proficiscuntur huiusmodi adfectiones, una cum amictu pelliceae tunicae induisse. quo indicare voluit ante amictum eiusmodi fuisse hominem adfectionum expertem, ut qui carne subtiliore immortali et incorruptibili prius indutus esset. quae voces exhibere tibi molestiae nihil debent. nam de Chrysostomi sententia corpus illud ab interitu erat immune; quam ob causam merito incorruptibile dicitur. quodsi erat incorruptibile, planum est etiam immortale fuisse. nam cum morbi atque mortes tam ex abundantia quam defectu quattuor humorum oriri consueverint, adsentiente nobis in hoc ipso etiam Chrysostomo, et vero corpus Adami expers adfectionum fuerit, eodem modo scilicet adfectum perpetuo (non enim mutationem ullam admittebat, quod in nobis usuvenire cernimus, tanquam supra omnes adfectiones positum), perspicuum prorsus est etiam particeps immortalitatis fuisse, quemadmodum iam multoties est indicatum. et fuisse hominem id temporis supra omnes adfectiones positum, magnus ille Basilus in Asceticis suis ostendit, ubi ad verbum haec exstant

ἀσκητικῶς αὐτοῦ κατὰ ἡἡμια διεξιῶν οὕτωςί „ὡσπερ εἰ ἤμεν P. 95
 ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς, οὐκ ἂν ἐπινοίας καὶ μόχθου
 γεωργικοῦ προσεδέθημεν, οὕτως εἰ ἤμεν ἐν ἀπαθείᾳ κατὰ
 γε τὸ πρὸ τοῦ παραπτώματος ἐν τῇ δημιουργίᾳ χάρισμα,
 5 οὐδενὸς ἂν τῶν ἐξ ἰατρικῆς πρὸς παραμυθίαν ἐχρηζόμεν.”
 εἶπερ οὖν ἐν τῇ δημιουργίᾳ χάρισμα εἶχε πρὸ τοῦ παραπτώ-
 ματος ἀπαθείας ὁ ἄνθρωπος, πῶς εἴπωμεν οἷῳ δὴ τινι φυ-
 σικῷ πάθει περιπίπτειν αὐτὸν ἐν τῷ τῆς ἀπαθείας καιρῷ;
 ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας Μάξιμος τὰ πάθη ταῦτα, λύπην ἡδονήν V. 74
 10 ἐπιθυμίαν καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, ἃ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει
 πόρεσσι τήμερον, ἐκ τῆς τῶν ἀλόγων ἔλεγε μοίρας ἐπὶ τὸν
 ἄνθρωπον εἰσδραμεῖν. ἐπειδὴ γὰρ ὁμοιωθῆναι κατεδικάσθη B
 τοῖς ἀνοήτοις κτήρει κατὰ γένεσιν, ἐκείθεν ἐξ ἀνάγκης καὶ τὰ
 πάθη ταῦτα πρὸς ἑαυτὸν ἐπεσπάσατο. οὐδὲ γὰρ προηγουμένως
 15 συνεκτίσθη ταῦτα τῷ ἀνθρώπῳ, καθὼς ὁ θεὸς οὗτος ἀνὴρ
 ἐν τοῖς πρὸς Θαλάσσιον ἔλεγεν, διὰ δὲ τὴν τῆς τελειότητος
 ἔκπτωσιν ὑπεισηλθε τῷ ἀλογωτέρῳ μέρει προσφύετα τῆς
 φύσεως. εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, πῶς εἴπωμεν ἐν αὐτῇ τῇ
 τελειότητι πάσχειν ὅλως τὸν πρῶτον ἐκείνον ἄνθρωπον;
 20 Δέδεικται οὖν ἐκ πολλῶν ὅτι πρὸ τῆς παραβύσεως οἷῳ
 δὴ τινι φυσικῷ οὐχ ὑπέκειτο πάθει ὁ ἄνθρωπος, ἅτε δὴ C
 τῆς κατὰ χάριν ἀθανασίας οὐκ ἀμοιρῶν. εἰ δὲ ταῦτο, πῶς

„quemadmodum si essemus in paradiso deliciarum, non vel conside-
 ratione vel labore agriculturionis indigeremus, ita si essemus in statu
 adfectionum experte, secundum illam gratiam quae nobis erat ante
 lapsum in creatione concessa, nihil arte medica nostrum ad usum
 egeremus.” quodsi ergo gratiam hanc ante lapsum in creatione ha-
 buit homo, quo tandem ore dicemus eum ulli adfectioni naturali ob-
 noxium id tenporis fuisse, cum prorsus expers adfectionum foret?
 quinetiam magnus ille Maximus adfectiones hasce, moestitiam volu-
 ptatem appetitum aliasque tales, quae hodie insunt humanae natu-
 rae, de sorte brutorum in hominem translatas esse dicit. posteaquam
 enim condemnatus est, ut ortu brutis iumentis consimilis sit, neces-
 sario quoque tales adfectiones inde nactus est. non enim illae prius
 erant in homine conditae, quemadmodum divinus hic vir in iis quae
 ad Thalassium scripsit inquit, sed propter amissionem perfectionis
 furtim velut ingressae sunt, parti naturae nostrae magis aliquanto
 brutae adhaerentes. quae cum ita sint, qui dicemus in ipsa per-
 fectione primum illum hominem huiusmodi quicquam perpeusum
 esse?

Quapropter multis iam demonstratum est ante transgressionem
 nulli prorsus adfectioni naturali hominem obnoxium fuisse, ut qui

ἔπασχεν; εἰ γὰρ ἔπασχεν, καὶ θνητῆς ἂν ἐξ ἀνάγκης φύσεως
 ἦν καὶ φθαρτῆς. ἀλλ' ἡμῶς οὕτω φρονεῖν ἐπὶ τούτοις κωλύει
 μὲν καὶ ὁ τῶν διαληφθέντων ἀγίων χορός, κωλύει δὲ πλεόν
 καὶ ἡ ἐν Καρθαγένῃ συστάσα σύνοδος ἐν ἑκατοστῷ ἐννιάτῳ
 κανόνι αὐτῆς οὕτω λέγουσα „εἴ τις λέγει τὸν Ἀδάμ θνητὸν 5
 πλασθῆναι παρὰ Θεοῦ καὶ μὴ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐλθεῖν εἰς
 φθοράν, ἦτω ἀνάθεμα." ταύτη τοι καὶ παράγειν ἐνταῦθα
 D τὸν θεολόγον Γρηγόριον οὐκ εὐπρεπὲς ἡμῖν οὐδὲ ὄσιον ἡγη-
 ται. εἰ γὰρ καὶ λέγειν ἔοικε τὸν ἀπ' ἀρχῆς ἄνθρωπον ἐπί-
 γειον εἶναι τὸ σῶμα καὶ οὐράνιον τὴν ψυχὴν, πρόσκαιρον 10
 ὁμοίως καὶ ἀθάνατον, ὄρατὸν καὶ νοοῦμενον, μέσον μεγέ-
 θους καὶ ταπεινότητος, πνεῦμα καὶ σάρκα τὸν αὐτόν, τὸ μὲν
 ἵνα μένῃ καὶ δοξάζῃ τὸν εὐεργέτην, τὸ δὲ ἵνα πάσῃ καὶ
 πάσχων ὑπομιμνήσκῃται καὶ παιδεύῃται τῷ μεγέθει φιλοτι-
 μουμένος, ἀλλ' οὐχ οὕτω δοκεῖ περὶ τούτου καὶ ἡμῖν, ὅτι 15
 μηδὲ τὰ θεῖα αὐτὰ ἔρητὰ τοῦ πρώτου χάριν ἀνθρώπου λε-
 λέχθαι νομίζομεν. πῶς γὰρ, εἶγε καὶ μᾶλλον αὐτοῦ τοῦ
 θεολόγου λέγοντος ἀλλαχοῦ κατὰ λέξιν οὕτως ἡκούσαμεν
 P. 96 „ἐπεὶ δὲ φθόνῳ τοῦ διαβόλου θάνατος εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλ-
 θε καὶ ὑφέλλε διὰ τῆς ἀπάτης τὸν ἄνθρωπον, διὰ τοῦτο τῷ 20

12. τὸ] τὰ P.

concessae per gratiam immortalitatis minime fuerit exper. quo posi-
 to qui pati vel adfici potuit? nam si passus est, etiam necessario
 naturam mortalem ac interitui obnoxiam habebat. enimvero ne hac
 in parte sic sentiamus, non modo sanctorum hominum a nobis indi-
 catorum coetus vetat, sed etiam synodus illa quae Carthagine conve-
 nit. eius enim haec verba sunt, canone CIX: „si quis dicit Adamum
 a deo conditum esse mortalem ac non post peccatum prolapsus esse
 in interitum, execrabilis esto.” quo fit ut minime mihi vel conve-
 nire vel pium esse videatur ad convellendam hanc sententiam Grego-
 rii theologi verba producere. quanquam enim is dicere videtur ho-
 minem illum principem fuisse terrenum corpore, coelestem animo,
 caducum pariter et immortalem, adspectabilem et intellectilem, me-
 dium inter magnitudinem et humilitatem, eundem tam spiritum quam
 carnem, spiritum propter gratiam, carnem ob superbiam, illud qui-
 dem ut maneat suumque benefactorem celebret, hoc vero ut patiat
 ac patiens commonefiat propterque magnitudinem arroganter sibi
 placens castigetur ac erudiat, non tamen ita nos statuendum esse
 censemus, quando divina istaec verba nequaquam debere primum ad
 hominem referri existimamus. qui enim hoc faciamus? cum theolo-
 gum ipsum alibi audiamus ad verbum ita loquentem „quandoquidem
 ob invidiam diaboli mors ingressa est mundum hominemque dolo
 circumscript, iccirco deus homo factus passione nostra vexatur et

ἡμετέρῳ πάθει θεὸς γενόμενος ἄνθρωπος." ἀλλὰ προσέχειν ἐνταῦθα παρακλωῶ. εἰ γὰρ ὑφέιλε τὸν ἄνθρωπον, ὡς ὁ θεολόγος φησί, διὰ τῆς ἀπάτης ὁ θάνατος, φαίνεται πάντως ὅτι πρὸ τῆς ἀπάτης ἀθάνατον εἶχε κατὰ τὸ σῶμα τὸν ἄνθρωπον ὁ θεὸς οὗτος ἀνήρ. εἰ δὲ τοῦτο, πῶς ἔλεγεν „ἵνα πάσχη καὶ πάσχων ὑπομνησκηται καὶ παιδευῆται;" τὸ γὰρ ἀθάνατον οἷα δὴ τινι τρόπῳ πάσχειν οὐ πέφυκε. καὶ τί χρὴ πολλὰ λέγειν; εἶγε καὶ πάθεισιν ὑπέκυπτε πρὸ τῆς ἁμαρτίας ὁ ἄνθρωπος, καὶ ῥευστός ἐξ ἀνάγκης ἦν· εἰ δὲ ῥευστός ἐκεῖνος, εἰδῆλον ὅτι καὶ θνητός. εἰ δὲ θνητός ἀπ' ἀρχῆς ἦν, οὐ διὰ παρακοῆς λοιπὸν ἢ τῆς φθορᾶ καὶ ὁ θάνατος. ἀλλ' οὐκ ἄν, ὡς οἶμαι, τοῦτο εἶποι τις λογισμοῦ κύριος ὢν. πῶς γὰρ, εἶγε καὶ ἀναθέματι τοὺς οὕτω φρονοῦντας ἢ διαληφθεῖσα καθυποβάλλει ἁγία σύνοδος. ἄλλως τε εἰ πρόσκαιρον εἶναι πρὸ τῆς παραβάσεως ᾤετο τὸν Ἀδάμ, πῶς αὐτὸν ἐπὶ κέρδει λαβεῖν ἔλεγε τὸν θάνατον ὕστερον; ἵνα γὰρ μὴ τὸ κακὸν ἀθάνατον ἦ, διὰ τοῦτό φησι θανάτῳ τὸν Ἀδάμ συγχορηθῆναι πεσεῖν. ἀλλὰ κἀνταῦθα προσέχειν ἄξιον. φαίνεται ὅτι πρὸ τῆς ἁμαρτίας ὁ ἄνθρωπος ἀθάνατος ἦν, ἐπεὶ πῶς ἀθάνατον ἔμελλε μείναι τὸ κακόν, εἰ μὴ γε καὶ μετὰ τὴν ἀπάτην ὁ ἄνθρωπος ἀθανασία συζῆν ἔμελλε, καθὰ δὴ καὶ τὸ πρότερον; συγκεχώρηται λοιπὸν ὁ ἀθάνατος, ὡς ἤδη

adficitur." quae sane verba considerari attente cupio. nam si mors, uti noster hic theologus loquitur, hominem dolo circumscriptis atque surripuit, omnino patet existimasse divinum hunc virum ante fraudem illam corporis etiam ratione hominem immortalem fuisse. quodsi demus, quo tandem pacto dixit „ut patiat, et patiens commonefiat, propterque magnitudinem arroganter sibi placens castigetur ac erudiat?" quippe quod est immortale, nequaquam sic comparatum est ut ullo modo pati possit. quid multis verbis opus est? si passionibus homo fuit ante peccatum obnoxius, etiam necessario sequitur eum fuisse fluxum et caducum; si fluxus erat, perspicue patet mortalem quoque fuisse; si erat mortalis ab initio, restat interitum atque mortem ex inobedientia non esse ortam. id vero, mea quidem opinione, nemo rationis compos dixerit, quando sic sentientes indicata synodus execrationi subiicit. quodsi Gregorius Adamum ante transgressionem putabat caducum fuisse, qui fit ut ei deinceps mortem lucri cuiusdam instar accessisse dicat? sic enim loquitur: ne malum perpetuum foret, Adamo deus concessit ut per mortem extingueretur. quae ipsa quoque verba considerari attentius merentur. nam ex eis apparet fuisse hominem ante peccatum immortalem. qui enim malum perpetuum futurum erat, si homo post deceptionem non

προείρηται, θανάτῳ περιπεσεῖν, ἵνα μὴ ἀθάνατον ἢ τὸ κακόν· ὃ δὴ καὶ κέρδος ὁ θεολόγος ἐκάλεσεν. ἀλλὰ μὴ δυσχέραινε τούτου ἔνεκεν. εἰ γὰρ θνητός ὁ Ἀδὰμ καὶ πρὸ τῆς παραβάσεως ἦν, θνητός δὲ καὶ μετὰ τὴν παράβασιν, πότε λοιπὸν ἐδέξατο τοῦ θανάτου τὸ ἐπιτίμιον; πότε δὲ καὶ τοὺς 5
 D δερματίνοὺς ἠμφιάσατο χιτῶνας; εὐδῆλον οὖν ὅτι περὶ τῆς κοινῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως τὸν λόγον ποιούμενος τῷ σώματι μὲν ἔλεγε πρόσκαιρον εἶναι τὸν ἀνθρώπον, ἀθάνατον δὲ τῇ ψυχῇ. κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ πάσχειν αὐτὸν ἔλεγε χάριν ὑπομνήσεως καὶ παιδεύσεως, ἐπεὶ πῶς ἂν ὑπέπιπτε πά- 10
 θεσι τὸ σῶμα ἐκεῖνο τὸ μὴ δέομενον ἐπικαλύμματος κἀντεῦθεν ἀπαῶδες γνωριζόμενον; ἀντιλέγειν οὖν ἐπὶ πλέον οὐκ εὐλογον· εἰ γὰρ πρόσκαιρος ἦν ὁ Ἀδὰμ ἀπ' ἀρχῆς, εἰ πρὸ τῆς ἁμαρτίας ὑπῆρχε θνητός, οὐκ ἂν ὁ μέγας Παῦλος ἔλεγεν „ὀψώνιον τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος.“ ἔδειξε γὰρ ἐντεῦ- 15
 P. 97 θεν ὅτι πρὸ τῆς ἁμαρτίας ὁ ἀνθρώπος ἀθάνατος ἦν. εἰ δὲ τοῦτο, καὶ πασῶν λοιπὸν σωματικῶν ἀναγκῶν ὁ τοιοῦτος ὑπέρτερος.

Ὡς εἶναι δῆλον ἐντεῦθεν ὅτι καὶ βρώσεως αἰσθητῆς ἄγευστος ἦν ὁ ἀνθρώπος ἀπ' ἀρχῆς. εἰ γὰρ καὶ ἀπὸ πάντων 20
 τῶν ἐν τῷ παραδείσῳ φυτῶν ἐσθίειν ἐπέτρεψε τῷ Ἀδὰμ ὁ

eodem modo quo prius victurus erat in immortalitate? itaque permittitur immortalis, ceu iam ante diximus, ut per mortem interiret, ne malum perpetuum foret; quod ipsum Gregorius etiam lucrum appellavit. nolim vero te hac disputatione perturbari. nam si Adamus tam ante transgressionem quam post eam mortalis erat, quando tandem supplicio mortis est adfectus? quando pelliceas illas tunicas induit? quapropter intelligi non obscure potest Gregorius de communi hominum natura disserentem dixisse hominem corpore caducum, animo immortalem esse. nam eo respiciens ait ipsum pati commotionis castigationisque causa. caetero qui vero qui passionibus obnoxium esse corpus illud potuisset, quod tegumento vestitque nullo indigebat? hoc ipso nobis argumentum suppeditante, quod passionum expertus fuerit. itaque non convenit hac in parte quemquam nobis diutius adversari. si enim caducus fuisset ab initio, si ante peccatum mortalis, non eximius ille Paulus (Rom. 6 23) mortem esse peccati stipendium dixisset; quibus verbis significavit hominem ante peccatum fuisse immortalem. quod si verum esse concedimus, sequitur eundem omnibus corporeis necessitatibus superiorem exstitisse.

De quo porro colligitur hominem ab initio cibum sensilem non degustasse. quanquam enim deus Adamo potestatem in paradisi quaslibet arbores largitus est, non tamen inde sequitur esum istic sen-

θεός, ἀλλ' οὐμενοῦν ἐκέλευε καὶ βρώσις ἦν αἰσθητὴ καὶ ῥευστή, καὶ τοῦτο προῖὼν ὁ λόγος ἀριδηλότερον δείξει σοι. ἢ γὰρ, ὡς ὁ μέγας φησὶ πρὸς Ἀντίοχον Ἀθανάσιος, ἄφθαρτά εἰσι τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ φυτὰ, καὶ πῶς ὀδοῦσιν ἐτέμνοντο; 5 πῶς ἐβιβρώσκοντο; τὸ γὰρ ἄφθαρτον οὔτε τέμνεσθαι πέφυκεν οὔτε βιβρώσκεισθαι. ἢ φθαρτὰ ἐν τῷ παραδείσῳ, καθά B τινες ὑποπτενοῦσι, καὶ πῶς αὐτὰ τροφὴν ὁ Ἀδὰμ ἐποιεῖτο; δότιωσαν ἐπὶ τούτοις ἀπόκρισιν. ἢ γὰρ τὸ προσὸν αὐτῷ τῆνικαῦτα σῶμα διαπνεόμενον ἦν ἄτε φθορᾶ καὶ ῥέυσει ὑποκείμενον, καὶ πεινῶν ἐξ ἀνάγκης ἦν. ἢ ἀδιάπνευστον ἔμενεν ὡς ἄρυστον ὑπάρχον καὶ ἄφθαρτον, καὶ τί τὸ καταναγκάζον αὐτὸ αἰσθητῆς ἄπτεσθαι βρώσεως; ἀλλ' οὐκ ἔχοιεν ἄν τι καὶ λέγειν, εἶγε καὶ μᾶλλον ἀνώτερος ἦν ὁ κατ' εἰκόνα θεοῦ τῶν σωματικῶν ἀναγκῶν, ὡς ὁ χρυσοῦς τὴν γλῶτταν φησὶ· πείνα 15 γὰρ καὶ δίψα καὶ κόπος καὶ ὕπνος καὶ ὀδύνη καὶ φθορά, καθά δὴ καὶ προεῖρηται, μετὰ τὴν παράβασιν εἰς τὸν ἀν- C θρώπινον βίον εἰσῆλθοσαν. ὄρα λοιπὸν νουνεχῶς, καὶ μὴ τοῖς ἔνθεν κἀκεῖθεν εὐρισκομένοις καὶ ἄλλα τε διηγουμένοις ἀπερισκέπτως ὑπάνοιγε τὰς ἀκοάς, ἀποστρέφον δὲ μᾶλλον 20 αὐτὰ καὶ οὐδὲν ἡγοῦ καὶ ἀπόρριπτε, καθά δὴ πρὸ ὀλίγου καὶ ἡμεῖς ἐποιήσαμεν. πολλὰ γὰρ τοιαῦτα καὶ εἶρομεν καὶ ἀνέγνωμεν, καὶ μετὰ τῶν μύθων ἐτάξαμεν, ὅτι τοῦ ὕρθοδού-

19. τὰς] σὰς P.

silem ac fluxum fuisse, quemadmodum tibi clarius indicabitur ubi nonnihil progressa fuerit oratio. nam uti magnus ille Athanasius ad Antiochum disserit, vel interitus expertes putari debent arborum paradisi fructus: et quo pacto dentibus secabantur? qui comedebantur? cum res interitus expertes neque dividi neque comedi possit: vel interitui obnoxii, quemadmodum nonnulli existimant: et qui Adamus eos pro nutrimento usurpabat? ad haec nobis respondeant. quippe corpus illud quod tunc habebat, vel erat perspirabile tanquam interitui ac fluxioni subiectum, ideoque necessario esuriebat; vel non perspirabile manebat tanquam fluxionis et interitus expertes. quo concesso quaeenam urgebat ipsum necessitas ut cibum sensilem sumeret? enimvero nihil heic habituri sunt quod dicant. potius existimandum hominem ad imaginem dei conditum supra corporeas necessitates omnes positum fuisse, quemadmodum Chrysostomus loquitur. nam fames sitis fatigatio somnus dolor interitus, sicut et antea monuimus, post transgressionem hominum vitam occuparunt. quamobrem haec tibi prudenter considerata sunt, nec hinc inde congestis et quaevis exponentibus aures citra iudicium adhibendae: sed potius ea velut aspernanda proque nihilo ducenda reiciies, quemadmodum et nos paulo ante fecimus. nam huiusmodi complura reperta lectaque

ζον τῶν πατέρων φρονήματος πόρρω που πίπτοντα ταῦτα διέγνωμεν. μὴ τοίνυν ἐν παραδείσῳ βρωσιν εἶναι ῥευστήν ὑπολάμβανε, μηδὲ ξηραὶς οὕτω ταῖς γραφικαῖς πρόσχευ λέ-
 V. 76 ξεσιν, εἶγε καὶ μᾶλλον ἕτερα δι' ἑτέρων ἢ ἁγία πολλαῖς δι-
 D δάσκει γραφή. ὅποσον δὴ καὶ τό „ἐπλασε τὸν ἄνθρωπον ὁ 5
 Θεὸς χοῦν λαβῶν ἀπὸ τῆς γῆς,” καὶ τό „ἐνεφύσησεν εἰς τὸ
 πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς,” καὶ τό „περιεπάτει ὁ Θεὸς
 ἐν τῷ παραδείσῳ κατὰ τὸ δειλινόν.” ταῦτα μὲν γὰρ ἀνοίκεια
 τῷ ἄσωμάτῳ πάντως Θεῷ· λέγει δὲ ὁμῶς ἡ ἁγία ταῦτα γρα-
 φῇ ταῖς ἡμῶν ἀσθενείαις συγκαταβαίνουσα. καὶ γὰρ εἰ μὴ 10
 τοῦτο δώσομεν, πολλὰ ἡμῖν ἐπακολουθήσει τὰ ἄτοπα. στόμα
 γὰρ αὐτῷ περιθήσομεν χεῖράς τε καὶ πόδας, καὶ ὅσα τοιαῦ-
 τα· καὶ γὰρ εἰ μὴ χεῖρας εἶχε, πῶς ἐπλασε τὸν ἄνθρωπον;
 εἰ μὴ στόμα εἶχε, πῶς ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ;
 εἰ μὴ πόδας εἶχε, πῶς ἡ γραφή λέγει περιπατεῖν αὐτὸν ἐν τῷ 15
 P. 98 παραδείσῳ κατὰ τὸ δειλινόν; ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστιν·
 ἔφθασε γὰρ ὁ τῶν ἁγίων πατέρων χορὸς ἐπελθεῖν τὰ τοιαῦτα
 θεῖα ῥητά, καὶ διδάξαι ἡμᾶς ὅπως ἐκλαμβάνειν αὐτὰ χρῆ,
 καὶ μὴ τῷ οἰκείῳ θελήματι παρασυρομένους ἄλλεσθαι τε κα-
 τὰ κρημνῶν καὶ τῆς εὐθείας πόρρω που φέρεσθαι. 20
 Οὕτω μὲν οὖν καὶ περὶ τοῦ φητοῦ ἐκείνου, τοῦ ξύλου
 δηλονότι τῆς γνώσεως, διανοεῖσθαι σε ἄξιον, εἶγε καὶ δια-

a nobis inter fabulas retulimus. quamobrem istuc? quod a recta doctrinae patrum sententia procul ea recedere iudicaretur. quare uoli cibum in paradiso fluxum existimare, nec scriptis adeo ieiunis animum adverte, quando litterae sacrae saepius alia per alia declarant atque docent. eius generis sunt hae voces (Gen. 2 7) „formavit hominem deus sumpto de terra pulvere.” item illa (Gen. 3 8) „adflavit in faciem eius spiritum vitalem.” et haec „inambulabat a meridie deus in paradiso.” nam istaec prorsus deo corporis experti non conveniunt, quae tamen ita litterae sacrae, imbecillitati nostrae semet accommodantes, protulerunt. nisi enim hoc demus, absurda multa consequentur. nimirum os deo tribuimus et manus et pedes aliaque talia. nam si manibus carebat, qui fingebat hominem? si ore carebat, qui adflabat in faciem eius? si pedibus carebat, cur aiunt litterae sacrae in paradiso eum a meridie inambulasse? at enim haec omnino locum non habent. nam sacrorum ille patrum coetus supervenit, qui huiusmodi dicta enarraret, nosque doceret quo illa pacto sint accipienda, ne pro arbitrio lubituque nostro oberrantes per praecipitia collaberemur ac procul a via recta deflecteremus.

Sic ergo de arbore cognitionis existimare te par est, licet opinionum diversitas quaedam incidat. divinus quidem ille vir, Isidorus

φωμίαν ἐπὶ τοῦτοις τινὰ παρεπιπίπτουσαν ἔχομεν. αὐτίκα γὰρ ὁ Θεϊότατος Ἰσιδωρος ὁ Πηλουσιώτης οὕτως εὖρηται περὶ τοῦτου διεξιῶν. „καταρῶται μὲν τὴν συκὴν ὁ Χριστός, ἵνα δεῖξῃ τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι καὶ κολάζειν δύνатаι. ἅμα δὲ Β 5 τις τούτω καὶ ἀπόρητος συμπλέκεται λόγος, παρὰ γερόντων σοφῶν εἰς ἡμᾶς διαφοιτήσας, ὅτι τὸ ξύλον τῆς παραβάσεως τοῦτο ἦν, οὐ καὶ τοῖς φύλλοις οἱ παραβάτες εἰς σκέπην ἐχρήσαντο. καὶ κατηράθη παρὰ Χριστοῦ φιλανθρωπῶς μηκέτι ἐνεγκεῖν αἴτιον ἁμαρτίας.” ὁ δὲ τὰ θεῖα σοφὸς Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς βρώσιν ἐπὶ παραδείσου τὴν θεῖαν εἶπεν εἰπύγνωσιν. δίδωσι γὰρ ὁ Θεὸς τῷ Ἀδὰμ ἔξουσίαν πάντων τῶν ἐν τῷ παραδείσῳ φυτῶν, πλὴν οὐ βρώσεως ἐνεκεν, ὅλλ' ἵνα πρὸς αὐτὸν ἐντεῦθεν τὸν δημιουργὸν ἐπανάγηται. ἀπὸ μεγέθους γὰρ καὶ καλλονῆς κτισμάτων, ὡς πού φησι Σολομών, C 15 ὁ δημιουργὸς αὐτῶν ἐπιγινώσκεισθαι εἶωθεν. καὶ ὄρα πῶς ἐκλαμβάνει περὶ παραδείσου ὁ Θεὸς οὗτος Ἰωάννης, καὶ τί φησιν ἐπ' αὐτοῖς. „ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ βρώσει φάγης. διὰ πάντων, λέγω, τῶν κτισμάτων ἐπ' ἐμὲ τὸν ποιητὴν ἀναβιβάσθητι, καὶ ἕνα καρπὸν ἐκ πάντων ἀρῶσαι, 20 εἰ μὲν τὴν ὄντως ζωὴν. πάντα σοι ζωὴν καρποφορεῖτω, καὶ τὴν ἐμὴν μέθεξιν ποιῶ τῆς οἰκείας ὑπάρξεως σύστασιν.” καὶ οὗτοι μὲν οὕτως, ὁ δὲ Θεϊότατος Γρηγόριος ὁ Νύσσης οὕτω D κατὰ ῥῆμα διεξείσιν, ὅτι τὸ ἀπηγορευμένον ἐκεῖνο τῇ βρώσει

18. λέγει?

Pelusiensis, ita de hac re disserit. Christus sicum exsecratur, ut Iudaeis ostenderet se etiam adficere supplicio posse. subest autem huic rei quaedam arcana ratio, quam a senibus sapientissimis accepimus, nimirum illud transgressionis lignum fuisse, cuius foliis transgressores pro tegumento utebantur. hoc lignum benigna quadam ex adfectione Christus exsecratur, ne videlicet amplius fructum, qui foret delicti causa, ferret. Iohannes autem Damascenus, rerum ille divinarum peritissimus, cibum paradisi vocat agnitionem divinam. largitur enim deus quidem Adamo potestatem in omnes paradisi arbores, verum non cibi causa, sed uti hoc modo ad ipsum opificem deduceretur. quippe de magnitudine ac venustate creatorum, ut Sapiens (Sap. 13 5). ait, opifex eorum agnoscere consuevit. ac vide mihi, obsecro, qui divinus hic Iohannes dicta de paradiso accipiat et quid de iis tradat. aiunt sacrae litterae „omnibus paradisi arboribus vesceris.” per omnia creata scilicet ad me opificem conscendes, unumque de omnibus fructum percipies, nimirum me, qui reapse vita sum. omnia tibi vitae fructum proferant, adeoque quod existis nihil esse putabis aliud quam mei fruitionem. atque haec illi tradiderunt. Nysseni

ξέλον οὔτε συκῆν, ὡς τινὲς φασιν, οὔτε τι τῶν ἀκροδρόνων
 ἔειρον εἶναι πεπεισμεθα. εἰ γὰρ καὶ περὶ βρώσεως αἰσθητῆς
 ἐνταῦθα δοκεῖ λέγειν ὁ Θεόπτης Μωσῆς, ἀλλ' ἐγώ, φησί,
 τῆς ἀγίας ἀκούων γραφῆς οὐ μόνον σωματικὴν ἐπίσταμαι
 βρῶσιν, ἀλλὰ τινα καὶ ἑτέραν οἶδα τροφήν, ἧς ἡ ἀπόλαυσις 5
 ἐπὶ μόνῃ τῇ ψυχῇ διαβαίνει. φάγετε καὶ γὰρ τὸν ἔμῳ
 ἄρτον, ἡ σοφία τοῖς πεινώσι παρακελεύεται, καὶ πίετε οἶνον ὃν
 κεκέρακα ὑμῖν. ἀλλὰ καὶ ὁ κύριος τῆν Σαμαρειτῶν ὑπεμφαίνων
 σωτηριῶν ἔλεγε, „βρῶσιν ἔχω φαγεῖν ἣν ὑμεῖς οὐκ οἶδατε,” καὶ
 ἀλλαχοῦ „ὁ διψῶν ἐρχέσθω πρὸς με καὶ πινέτω.” οὐκοῦν 10
 τῆς φυτείας τῆς ἐν Ἐδέμ (τροφή δὲ ἡ Ἐδέμ ἐρμηνεύεται)
 ἄξιόν τινα καρπὸν ἐννοῆσαι προσήκει, καὶ τρέφεσθαι διὰ
 P. 99 τούτου μὴ ἀμφιβάλλειν τὸν ἄνθρωπον, καὶ μὴ πάντως τῆν
 παροδικὴν καὶ ἐπίρρυτον ταύτην τροφήν ἐπὶ τῆς τοῦ παρα-
 V. 77 δείσου διαγωγῆς ἐννοεῖν. οὕτω μὲν οὖν καὶ ὁ Θεϊότατος Ἀνα- 15
 στάσιος νοερὰν εἶναι βούλεται τῆν βρῶσιν ἐκείνην, οὐ μὴν
 αἰσθητὴν τε καὶ σαρκικὴν. εἰ γὰρ τοιαύτην ἐσήμανε βρῶσιν
 τὰ θεῖα ῥητά, καὶ σαρκικῶς ἀπέθνησκον οἱ ταύτης ἀπογευό-
 μενοι. νοερῶς δ' οὖν ἡμαρτηκότες τὸν τῆς ψυχῆς ἀντίκα
 δέχονται θάνατον. οὕτω μὲν οὖν καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος 20
 τὸ φυτὸν ἐκεῖνο, τὸ ξύλον δηλονότι τῆς γνώσεως, θεωρεῖν

14. τοιαύτην P.

autem Gregorii leguntur haec ipsa verba. lignum illud de quo ne
 vescerentur interdictum erat, nec ficum fuisse, quod quidam vol-
 unt, nec aliam fructiferam arborem persuasi sumus. quanquam enim
 spectator ille dei Moses de sensili cibo heic loqui videtur, ego ta-
 men dum sacras litteras audio, non tantum corpoream quandam escam
 agnosco, sed etiam nutrimentum aliud esse scio, cuius fructio solam
 ad animam pertinet. hortatur enim hisce verbis esurientes Sapiaentia
 (Prov. 9 5) „vescimini meo pane, vinumque bibite, quod vobis mi-
 scui.” quinetiam dominus Samaritanorum salutem indicans (Ioh. 4 32)
 „cibum” inquit „habeo quo vescar, vobis haud cognitum.” item ali-
 bi (Ioh. 7 37) „qui sitit, ad me veniat ac bibat.” quamobrem consi-
 tioni Edenis (quae vox delicias denotat) conveniens quidam fructus
 accommodandus est, quo pasci hominem non dubitemus: nequaquam
 vero cogitandum in paradisi vita fuisse nutrimentum aliquod transi-
 torium, quodque per vices ingereretur. eodem modo divinus vir Ana-
 stasius cibum illum vult intellectualem fuisse, non sensilem atque
 carnalem. nam si cibum eiusmodi litterae sacrae designarent, etiam
 carnaliter primi homines illo degustato mortem obiissent. at vero
 mentis ratione cum deliquerint, iccirco mox animae mortem oppet-
 unt. eodem modo Gregorius etiam theologus arborem illam, scienti-
 ae videlicet lignum, contemplationem ait esse, hoc est perfectiorem

εἶναι ἔφησεν, τουτέστι γινῶσιν τελεωτέραν τινά, ἧς ἐπιβαί-
 νειν οὐκ ἀσφαλὲς τοῖς γε λιγνοτέροις τὴν ἔφρασιν. πρόσεχε
 οὖν. δέδεικται γὰρ ἐκ πολλῶν ὅτι βρώσεως αἰσθητῆς ἐν τῷ
 παραδείσῳ οὐκ ἦν ἐνδεής ὁ Ἀδάμ· ἀθάνατος γὰρ ὑπὸ Θεοῦ
 5 παραχθείς οὐκ ἦν οὐδενὸς ἐνδεής. καὶ τί χρὴ πολλὰ λέγειν;
 εἰ καθ' ὁμοιότητα τῶν ἀγγέλων ἐν τῇ ἀναστάσει ζήσεται ὁ
 ἄνθρωπος („καὶ ἔσονται” γὰρ φησι „πάντες ὡς ἄγγελοι Θεοῦ”),
 ἡ δὲ τῆς ἀναστάσεως χάρις οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν κατὰ γε τοὺς
 10 θείους πατέρας ἢ πρὸς τὸ ἀρχαῖον τῶν πεπτωκότων ἀποκατά-
 στασις, εὐδήλον πάντως ὅτι πρὸ τῆς παραβάσεως ἰσάγγελον
 εἶχε τὴν ζωὴν ὁ Ἀδάμ, μήτε βρώσει μήτε πόσει, καθάπερ
 εἴρηται, χρωόμενος, ὅτι μηδὲ παρὰ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῖς τοι-
 15 οῦτόν τι τεθεώρηται. μὴ τοίνυν ἐν παραδείσῳ τὸν ἄνθρωπον
 αἰσθητῆς ἐμφορεῖσθαι νόμιζε βρώσεως, ὅτι μηδὲ χρείαν εἶχε
 15 ταύτης ἐκεῖσε διὰ γε τὴν αὐτῷ τηρικαῦτα προσοῦσαν ἀπά-
 θειαν. ἀλλ' ἐπὶ τούτοις ἀμφιβάλλειν οὐκ ἔπρεπεν. ἐπειδὴ γὰρ
 τὰ φυσικὰ ταῦτα πάθη, πεῖνα λέγω καὶ δίψα κόπος ὕπνος
 ὀδύνη λύπη καὶ τὰ λοιπὰ, μετὰ τὴν παράβασιν εἰς τὸν ἀν-
 20 θρώπινον βίον εἰσῆλθουσαν, ὡς ὁ λόγος ἤδη φθάσας ἐγνώρι-
 20 σεν, φαίνεται πάντως ὅτι πρὸ τῆς ἀμαρτίας ὁ ἄνθρωπος οὐκ
 εἶχε τὸ καταναγκάζον αὐτὸν αἰσθητῆς ἄπτεσθαι βρώσεως.
 καὶ τί χρὴ πολλὰ λέγειν; εἴ γε τροφῆς ἦν ἐνδεής ὁ ἄνθρωπος-
 D

quandam cognitionem, ad quam contendere velle non tutum est iis
 quorum cupiditas plus aequo est avida, igitur animadvertas esse pro-
 batum complurium auctoritate, non eguisse Adamum in paradiso ci-
 bo quodam sensili. quippe cum immortalis a deo conditus esset, rei
 nullius indigebat. et quid haec ego prolixius tracto? si ad angelo-
 rum similitudinem in resurrectione victurus est homo, quemadmodum
 perscriptum legimus (Matth. 22 50) „erunt omnes tanquam angeli
 dei,” et vero si resurrectionis beneficium de sententia divinorum
 patrum nihil est aliud quam lapsorum ad conditionem pristinam re-
 stitutio, intelligi perspicue potest Adamum ante transgressionem vitam
 angelicae parem egisse, nec cibo nec potu, ceu diximus, usum,
 quando quid eiusmodi nec in angelis locum habet. quapropter existi-
 mare noli hominem in paradiso sensili nutrimento se satiasset, quan-
 doquidem istic eo non indigebat propterea quod omnis tum adfec-
 tionis esset expertus. enimvero neminem hac in parte ambigere con-
 veniebat. nam cum adfectiones illae naturales, fames inquam et sitis
 et fatigatio et somnus et dolor et moeror et caeterae, post trans-
 gressionem primum vitam humanam invaserint, ut superiori oratione
 docuimus, patet omnino ante peccatum hominem causae nihil ha-
 buisse, quae ipsum ad sumendum sensilem quandam cibum cogeret.

πος ἀπ' ἀρχῆς, ὧς τινες ὑπειλήφασι, καὶ πεινών ἄν ἐξ ἀνάγκης ἦν καὶ ὄϊων καὶ κοιμώμενος. εἰ δὲ τοιοῦτος ἐκείνος ἦν, εὐδῆλον πάντως ὅτι θνητὸς ἦν ἀπ' ἀρχῆς καὶ φθαρτός· ἀδύνατον γὰρ ἀφθαρτον διαμένειν, ὡς ὁ Λαμασκητὸς Ἰωάννης φησί, τὸν αἰσθητῆς βρώσεως ἐν μετουσίᾳ γενόμενον. ἀλλ' ἅφες αὐτούς· ἡ γὰρ ἀναγεγραμμένη ἁγία σύνοδος οὕτω περὶ τοῦ πρώτου ἀνθρώπου φρονεῖν οὐδαμοῦ συγχωρεῖ. διέξεισι γὰρ οὕτω κατὰ λέξιν „εἰ τις λέγει τὸν Ἀδάμ θνητὸν πλασθῆναι παρὰ θεοῦ καὶ μὴ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐλθεῖν εἰς φθοράν, ἦτω ἀνάθεμα.” καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως. 10

P. 100 Φυτεύεται δὲ ὁμως ἐν παραδείσῳ καὶ τοιοῦτον φυτόν, ἀπ' οὗ κεκόλνται μὴ φαγεῖν ὁ Ἀδάμ. τίνας ἔνεκεν; ὡς ἐντεῦθεν ἐπιγινώσκειν τὸν τοσοῦτων ἀγαθῶν παροχέα, καὶ ὡς ὑπὸ δεσπότῃν αὐτὸς ἐστι, καθά φησιν ὁ τὴν γλώττιαν χρυσοῦς, καὶ μὴ τοιοῦτον παθεῖν ἐξ ἀπονοίας ὅποσον ἔπαθεν ὁ 15 περὶ Ἐωσφόρος, τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ λαμπρότητα μὴ δυνήθεις ἐνεγκεῖν. ἀλλὰ γὰρ τίνα τὰ μετὰ ταῦτα; παραβαίνει τὴν ἐντολήν, ἄπτεται τοῦ φυτοῦ, γυμνοῦται τηρικαῦτα, φθορᾷ περιπίπτει, τοῦ παραδείσου ἐκβάλλεται, γινώσκει τὴν Ἐῦαν, γεννᾷ τρεῖς υἱούς, τὸν Καῖν τὸν Ἀβὲλ καὶ τὸν Σῆθ. 20

B Πρόσεχε δέ, ἀγαπητέ, καὶ μὴ συναρπάζου τοῖς οὕτω

quid proluxa indicatione opus est? si homo ab initio nutrimenti egubat de quorundam opinione, nimirum necessario sequitur etiam ipsum esuriisse, frigus pertulisse, dormiisse. si talis erat, manifestum est etiam ab initio fuisse mortalem et interitui obnoxium: nequit enim fieri, quemadmodum Iohannes Damascenus ait, ut expertus interitus maneat qui cibo sensili fruitur. missos igitur illos facies, quando superius indicata synodus ita nos de homine sentire non patitur, cuius haec expressa verba sunt „si quis dicit Adamum a deo conditum esse mortalem, ac non post peccatum prolapsus esse in interitum, execrabilis esto.” ac de his quidem in hunc modum disputatum esto.

Caeterum nihilominus sevit eiusmodi arborem deus in paradiso, de qua vesci Adamum vetuit. quamobrem istuc? ut hinc tantorum bonorum suppeditorem agnosceret, seque domino subiectum sciret (lubet enim cum Chrysostomo loqui), neu quid ei tale accideret cuiusmodi lapsu Lucifero usuvenit, qui concessam sibi gloriam ac splendorem ferre non potuit. at enim quid secundum haec factum? mandatum transgreditur Adamus, ex arbore decerpit, illico nudus efficitur, interitui sit obnoxius, paradiso eiicitur, cum Eva cubat, tres filios gignit, Cainum Abelum Sethum.

Atque haec mihi prudenter animum advertito, dilecte fili, neve

λέγουσιν „εἶπερ ἦδεις ὁ θεὸς τὸν Ἀδὰμ τὴν ἐντολὴν τε παραβαίροντα καὶ τοῦ παραδείσου τῆνικαῦτα ἐκπίπτοντα, τί δήποτε παρήγαγεν αὐτόν; ἢ γὰρ ἔδει μὴ παραγαγεῖν αὐτόν, ἢ παραχθέντα κωλύσαι τῆς ἀπηγορευμένης ἐκείνης βρώσεως.” V. 78

5 ἄφες αὐτούς, εἶγε τὰ τοιαῦτα φρονοῦσι, πείθου δὲ μᾶλλον τῷ θειοτάτῳ Γρηγορίῳ τῷ Νύσσης οὕτω λέγοντι „ὅτι μὲν ἐκτραπήσεται τοῦ ἀγαθοῦ τὸ ἀνθρώπινον, οὐκ ἠγνόησεν ὁ τὰ πάντα εἰδὼς θεός. οὐκ ἐκώλυσε δέ· ὡσπερ γὰρ τὴν παρατροπὴν ἐθεάσατο, οὕτω τὴν ἀνάκλησιν αὐτοῦ πάλιν τὴν πρὸς C

10 τὸ ἀγαθὸν κατενόησε. τί οὖν; ἄμεινον ἦν καθόλου μὴ ἀγαγεῖν τὴν φύσιν ἡμῶν εἰς γένεσιν, ἐπειδὴ τοῦ καλοῦ διαμαρτόντα προέγνω τὸν ἄνθρωπον, ἢ παραχθέντα καὶ νενοσηκότα πάλιν πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς χάριν διὰ μετανοίας ἐπανακαλέσασθαι; πάντως τὸ δεύτερον. ἄλλως τε διὰ τὴν αὐτοῦ ἀγαθό-

15 τητα παραγαγεῖν ὁ θεὸς ἠθέλησε τὸ ἀνθρώπινον, ὁμολογουμένως δὲ προεῖδε καὶ τὴν γενησομένην αὐτοῦ παρεκτροπὴν. εἶπερ οὖν οὐ παρήγαγε διὰ τοῦτο τὸν ἄνθρωπον, ἐνίκα δὲ λοιπὸν ἡ κακία ἡμῶν, ὡς ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης φησί, τὴν D

20 ἀγαθότητα τοῦ θεοῦ. πάντα μὲν οὖν καλὰ ποιεῖ ὁ θεός, ὅσα δὴ καὶ ποιεῖ, ἕκαστος δὲ ἡμῶν ἐξ οἰκείας προαιρέσεως ἐκκλίνει πρὸς γε τὸ καλὸν ἢ τὸ κακόν. εἰ γὰρ καὶ „συνέφερε τῷ ἀνθρώπῳ εἰ οὐκ ἐγενήθη” φησὶν ὁ κύριος, ἀλλ’ οὐ τὴν οἰκείαν

transversum agi te ab iis patitor qui huiusmodi proferunt: si norat deus Adamum mandato non pariturum ideoque paradiso eiciendum, quamobrem ipsum condidit? etenim vel eum condere non debebat, vel prohibere ne conditus cibum illum vetitum attingeret. has opiniones qui sequuntur, missos facito, ac Gregorio potius Nyssae praesuli fidem adhibeto, cuius haec verba sunt. deus ille qui omnia novit, haud ignorabat e bono exorbitaturum hominem; neque tamen hoc impedivit. quemadmodum enim exorbitationem prospiciebat, sic et revocationem eius ad bonum cognitam habebat. quid ergo? praestabatne prorsus naturam nostram in ortum non producere, quando norat hominem deus a bono aberaturum: an conditum et in morbum prolapsum rursus ad primam gratiam per poenitentiam revocare? praefendum omnino hoc alterum, praesertim cum constet deum voluisse suae bonitatis causa genus humanum in ortum producere, quamvis in confesso sit eum deflexionem quoque hominis a cursu recto praevidissee. quodsi hanc ob causam hominem condidit, sequitur de Iohannis Damasceni sententia bonitatem divinam a pravitate nostra victam esse. quippe deus omnia, quae facit, bona facit, cum nostrum quilibet arbitratu et electione propria vel ad bonum vel ad malum deflectat. quanquam

δημιουργίαν κακῶν ἔλεγεν, ἀλλὰ τὴν ἐξ οἰκείας προαιρέσεως ἐπιγενομένην τῷ κτίσματι αὐτοῦ κακίαν. ἡ γὰρ τῆς οἰκείας γνώμης ῥαθυμία ἄχρηστον αὐτῷ τὴν τοῦ δημιουργοῦ εὐεργεσίαν ἐποίησε, ὥσπερ οὖν καὶ ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν ἔστιν ἰδεῖν. καὶ πρόσθε, εἰ βούλει, τοῖς λεγομένοις. εὐεργετη- 5

P. 101 σαι θέλων ὁ βασιλεὺς τῶν ὑπὸ χεῖρά τινα μεγίστην αὐτῷ ἔγχειρῆζει ἀρχήν. καὶ ὃς αὐτίκα πρὸς τὸ ὕψος ἀπιδῶν τῆς ἀρχῆς, καὶ μὴ δυνάμενος ἐνεγκεῖν, ἐπαίρεται καθ' ἑαυτὸν, ἡσυχῇ καθῆσθαι οὐκ ἀνέχεται, φαντάζεται τὰ ὑπὲρ αὐτόν, τυραννίδι κέχρηται καὶ εἰς ἀποστασίαν χωρεῖ. τί τὸ ἐπὶ τοῦ- 10 τοις; ἄχθεται ὁ βασιλεὺς οὐ μικρῶς ἐπὶ τῷ πράγματι, δυσχεραίνει. τί τοῦτο; λέγει· πῶς ὁ ἀχάριστος τὴν ἐπελθούσαν αὐτῷ δόξαν εἰς ἄδοξίαν μετέστρεψε; καὶ θέλει μὲν μὴ καθελεῖν τὸν ἀγνώμονα, καταφρονῆσαι δὲ ὅμως τῆς τυραννίδος οὐ δύναται. χειροῦται τὸν ἀποστάτην λοιπόν, τῆς ἀξίας 15 ἀπογυμνοῖ καὶ δριμύειαις ὑποβάλλει ποιναῖς, ἐνίοτε δὲ καὶ τῆς Βπαρούσης ὑπεξάγει ζωῆς. συνέφερε λοιπόν αὐτῷ μὴ δέξασθαι παρὰ βασιλέως ἀρχήν, εἴπερ ἀπονοίας αὐτοῦ τοιαῦτα παθεῖν ἐκινδύνευσε. πρόσθε οὖν, ἀγαπητέ, καὶ μὴ συναρπάξου τοῖς ἐπιχειροῦσι τὰς θείας οἰκονομίας πολυπραγμανεῖν. 20

enim dominus dicat (Matth. 26 24) „praestabat illi homini non esse natum,” non tamen hoc ita profert, quasi proprium opificium vituperet, sed indicare vult eam vitiositatem, quae opificio divino deinceps ipsiusmet voluntate accessit. quippe in hoc homine propriae voluntatis nequitia fecerat ut ei beneficium opificis non prodesset. licet id etiam in nostris rebus conspiceret, ac siquidem lubebit, animum exemplo, quod indicabimus, advertito. fac esse regem quaedam, qui aliquem e subditis beneficentia singulari coonestare volens magistratum ei maximum tradat. ille mox ad praefecturae suae sublimitatem respiciendo, cum eius molem sustinere nequeat, apud semetipsum animo efferri, quiete vivere non posse, maiora se cogitatione concipere, tyrannidem usurpare, ad defectionem progredi. quid secundum haec? rex indignari, rem non parum moleste ferre, secum ipse dicere: quid hoc? itane homo ingratus gloriam, quam a nobis est consecutus, cum infamia commutavit? simul eo praedictum est animo ut immemorem beneficii perdere nolit; neque tamen usurpationem tyrannidis omnino negligere possit, quapropter desertorem suam in potestatem redigit, dignitatem spoliat, poenis gravibus subiiicit, nonnunquam et vitam ei adimit. eiusmodi homini expediat magistratum potius a rege non accepisse, quam insaniam propria talibus se malis et periculis exponere. fac igitur considerate agas, dilecte filii, nec abripi te cum illis patere qui consilia divina curiose per-

οὐ γὰρ ἡ εὐεργεσία τοῦ Θεοῦ πρόξενος ἡμῶν γίνεται τῶν δει-
κῶν, ἀλλ' ἡ εὐθυμία πάντως ἡμῶν καὶ ἡ κατὰ γνώμην ἐπὶ
τὸ χεῖρον ὁρμή.

Ἄλλ' οὐδὲ κωλύσαι τὸν ἄνθρωπον ἔπρεπεν, ἥνλικα τὸ
5 φυτόν ἐπεχείρει φαγεῖν. πῶς γὰρ, εἴπερ αὐτεξουσίως ἦν; εἰ
γὰρ ἀναστέλλειν ἔμαλλε τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεός, ἥνλικα τούτων
ἑώρα τῆς εὐθείας ὁδοῦ πόρρω φερόμενον, ποῦ λοιπὸν ἔθετο-V. 79
ρεῖτο τὸ προσὸν αὐτῷ λογικόν; ποῦ δὲ τὸ αὐτεξουσίον, εἰ γε
τῆς ἀλόγου φύσεώς ἐστι τὸ ἀβουλήτως ὄδω κἀκεῖσε περιώγ-
10 θαί τε καὶ μεταφέρεσθαι; εἴπερ ἐκωλύετο μὴ ἁμαρτάνειν ὁ
ἄνθρωπος, ποῦ λοιπὸν ἡ ἀρετὴ; ποῦ δὲ καὶ οἱ διὰ ταύτην D
διδόμενοι στέφανοι; κατὰ τί δὲ καὶ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν
ἐπαθλον αὐτῷ πρόκειται, εἶγε μὴ σπουδῆ καὶ βίβη καὶ ἀγαθῆ
προαιρέσει τοῦ ἀγαθοῦ γέννιτο μέτοχος; οὐκ ἔδει κωλύειν
15 αὐτόν, ἵνα μὴ τοῖς ἀλόγοις ὁ λογικὸς ἐναρτίθμιος γένηται,
αἶτε δὴ μὴ κεκτημένος τὴν χάριν τῆς αὐτεξουσιότητος. κατὰ
τοῦτο καὶ ὁ μέγας Βασιλεῖος οὕτω φησίν. „ὁ λέγων, ἵνα τί
μὴ κατεσκευάσω ἀναμαρτήτους ἡμᾶς ὁ Θεός, οὐδὲν ἕτερον
ἢ τὴν ἄλογον φύσιν τῆς λογικῆς προτιμᾶ καὶ τὴν ἀκίνητον
20 καὶ ἀνόρητον τῆς προαιρετικῆς καὶ ἐμπράκτου.”

Παραχωρεῖται λοιπὸν ὁ Ἀδάμ, ἄπτεται τοῦ φυτοῦ, γυ-

16. δὲ P.

scrutari conantur. nam dei beneficentia nequaquam mala nobis con-
ciliat, sed omnino secordia nostra spontaneaue ad vitium incli-
natio.

Nec conueniebat deum hominem impedire, cum vesci de arbore
conabatur. cur enim id faceret, qui hominem libertate voluntatis
praeditum creauerat? quippe si retrahere decreverat hominem, quam-
primum corneret eum de via recta deflectere, quam re vis ratio-
nis inuitae homini declarare se potuisset? qua item libera voluntatis
facultas? praesertim cum naturae brutae sit ac ratione carentis, praes-
ter animi voluntatem huc et illuc circumduci et transferri, consimi-
liter si homo fuisset impeditus quominus delinqueret, quis virtuti
locus fuisset reliquus? quis coronis quae propter hanc conceduntur?
cur regnum coeleste homini eeu praemium propositum sit, siquidem
necesse non habet ut eius studio suo, vi, praeclearo animi proposi-
to particeps fiat? impediendus scilicet homo non erat, ne qui ratio-
nis erat compos, brutorum in numerum referretur, cum libertatis in
agendo beneficium possideret. eandem sententiam magnus Basilius
verbis hisce disserit. quicumque rogat cur nos deus non ita condide-
rit ut peccare non possemus, is nihil facit aliud quam quod natu-
ram brutam rationis participi et ex praescripto virtutis agentis
praefert

Quamobrem Adamus arbitrio suo relinquitur, arborem attingit,

Glycas.

μυσταί, παραχρημα παραδείσου. ἐξόριστος γίνεται. τί τὸ ἐπὶ
 τούτοις; οἱ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ διανοίγονται ὀφθαλμοί, κἀντεῦ-
 θεν ὄρα καθαρῶς ὅλον ἀγαθόν ἐστιν ἢ τῆς ἐπολιῆς φυλακῆ
 P. 102 καὶ ὅσον αὐθις κακὸν ἢ ταύτης παραβάσει. οὐδὲ γὰρ τὸ φυ-
 τὸν ἐκεῖνο, καθά φησιν Ἰωσήπος καὶ Νεμείσιος ὁ Ἐμέσης 5
 ἐπίσκοπος, τοιαύτην εἶχε φύσιν ὥστε τοῖς ἀπτομένοις αὐ-
 τοῦ φρόνησιν ἐνέειναι τοῦ τὸ καλὸν εἰδέναι καὶ πονηρόν. εἰ
 γὰρ ξύλον αὐτὸ γνώσεως ἢ ἀγία κατονομάζει γραφή, ἀλλ'
 οὐ διὰ τοῦτο καὶ τοιαύτην αὐτὸ κεκτῆσθαι δύναμιν εἴπω-
 μεν. ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ αὐτὸ γέγονε τῆς ἐντολῆς ἢ παραβά- 10
 σις, καὶ ἐξ ἐκείνου λοιπὸν ἐπεισηλθε τῆς ἀμαρτίας ἢ γνώσις
 καὶ αἰσχύνῃ, διὰ τοῦτο τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην ἐδέξατο. ἔθος
 γὰρ τῇ ἀγίᾳ γραφῇ ἐκ τῶν συμβαινόντων πραγμάτων ἐπιτι-
 B θέναι καὶ τὰ ὀνόματα. καὶ ἄκουε τί φησιν ἐπὶ τούτρῃς ὁ
 χρυσορρήμων Ἰωάννης. „ἐν ἐρήμῳ μία πηγὴ ὕδωρ ἀντιλο- 15
 γίας ἐκλήθη, οὐχ ὅτι τοιαύτην εἶχε φύσιν ὥστε τοὺς ἐξ αὐ-
 τῆς ἀρνομένους εἰς ἀντιλογία εὐθὺς μετατρέπεσθαι· εἰ γὰρ
 τοῦτο ἦν, καὶ αὐτὸς Μωσῆς ἐξ ἐκείνης πῶν ἀντίειπεν ἂν τῷ
 θεῷ. καθάπερ οὖν ἡ πηγὴ ἐκείνη οὐ παρὰ τὴν οἰκίαν φύ-
 σιν, παρὰ δὲ τὴν ἐπ' αὐτῇ γενομένην ἀπειθειαν τοῦ λαοῦ 20
 ὕδωρ ἀντιλογίας ἐκλήθη, οὕτω καὶ τὸ φυτὸν ἐκεῖνο τὸ γνω-
 στὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ οὐ γνώσιν εἶχεν, ἀλλ' ὅτι πᾶς ἀμαρ-
 τάνων εἰς γνώσιν ἐρχεται τοῦ εἰδέναι ὅτι καλὸν μὲν τὸ ὑπα-

10. αὐτοῦ P.

continuo nudus efficitur, deque paradiso expellitur. quid inde sequi-
 tur? aperiantur animi eius oculi, quo facto quantum homum esset
 observatio mandati perspicit, quantumque contra malum eiusdem vio-
 latio. nec enim arbor illa, quemadmodum Iosephus et Nemesius an-
 tistes Emesenus declarant, eiusmodi naturam habebat ut ex se de-
 serpentibus inderet prudentiam, qua bonum ac malum agnoscerent.
 tametsi nimirum litterae sacrae illam scientiae lignum nuncupant,
 non iccirco dicendum nobis est talem ei vim adfuisse: sed quia
 mandati transgressio in eo facta est, de quo consecuta porro est
 peccati agnitio atque pudor, iccirco nomen hoc mernit. consueve-
 runt enim litterae sacrae de rerum eventis nomina etiam indere. au-
 di quid hac in parte Chrysostomus dicat. unus quidam in solitudine
 fons adversationis aqua est nuncupata (Num. 20 13), non quod eius-
 modi naturam haberet ut ex se haurientes in mutuas adversationes
 excitaret: nam si res ita comparata fuisset, etiam ipse Moses hausta
 fontis huius aqua deo contradixisset. quemadmodum ergo fons ille
 non sua natura, sed propter diffidentiam populi, quam erga deum
 declaraverat, adversationis aqua nuncupatus est, sic et arbor illa
 cognitionis mali atque boni vocatur, non quod ipsa scientiam ha-

κρίνει κακὸν δὲ τὸ παραβαίνειν ἐστίν. Ὅθεν καὶ τοιαύτην ἐπωνυμίαν, ὡς ἔφημεν, ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ συμβεβηκότων ἐσχηκεν ὕστερον.

Τοῦ Ἀδάμ δὲ φθορᾶ καὶ θνητότητι περιπεσόντος μετὰ 5 τὴν παράβασιν, εἶπεν ὁ θεὸς „ἰδοὺ γέγονεν Ἀδάμ ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν.” πρόσθετε δέ, ἀγαπητέ. ἄλλοι μὲν εἰρωνικῶς ἔφασαν τουτοῖσι τὸν λόγον εἰπεῖν τὸν θεόν· θεώσεως γὰρ ἔρωτα σχῶν ὁ Ἀδάμ, καὶ ὢν ἀγαθῶν μέτοχος ἦν ἀθλίως ἐξέπεσε καὶ θνητὸς ὁ ἀθάνατος γέγονεν. ἕτεροι δὲ προληπτικῶς τὸ 10 ἰοιουῖτον ἔρητον κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς γραφῆς ἐξέλαβον, λέγοντες „ἰδοὺ γέγονεν Ἀδάμ ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν,” τουτέστιν ὄψε ποτε γενήσεται εἷς ἐξ ἡμῶν ἄνθρωπος ὅμοιος τῷ Ἀδάμ. τοῦ- D το προληπτικῶς, ὡς ἔφημεν, εἴρηται κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς γραφῆς, ἥτις εἴωθε τὰ μέλλοντα γενέσθαι ὡς ἤδη παρόντα ἢ 15 καὶ γεγονότα διαγορεύειν, καθὰ καὶ ἐπὶ τῆς προμήτορος εἰρημένον εὐρίσκομεν. μήπω καὶ γὰρ αὐτῆς παραχθείσης λέγει ὅτι ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον· ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς, εἰ καὶ καθ' ἕτερον νοῦν ὁ θειότατος Ἀναστάσιος τὸ τοιοῦτον ἐνόησε θεῖον ἔρητον. ἐν γὰρ τῷ περὶ ἀναστάσεως 20 λόγῳ αὐτοῦ καὶ τὰδε περὶ τούτων λέγων εὐρηται. „διπλῆ τίς ἐστίν ἡ τῆς φύσεως ἡμῶν κατασκευή, ἥ τε πρὸς τὸ θεῖον V. 80 ὁμοιωμένη καὶ ἡ πρὸς τὴν διαφορὰν ταύτην τῶν σχημάτων

buerit, sed quia quicumque peccat, cognitionem adsequitur intelligendi, quod obtemperare deo bonum sit, delinquere malum. hinc appellationem hanc habuit, ab eventu nimirum posteriore.

Caeterum posteaquam Adamus post transgressionem iam interitui ac mortalitati factus erat obnoxius, ait deus „en factus est Adamus quasi unus de nobis.” heic animum, dilecte fili, advertito. nonnulli tradunt deum haec per ironiam protulisse: quippe divinitatis desiderio flagrans Adamus etiam iis bonis quorum erat particeps, misero exciderat, et immortalis antea mortalis iam factus erat. alii dictum intelligi volunt per praeceptionem temporis, quae sacris litteris est familiaris. en factus est Adamus quasi unus de nobis, hoc est, tandem aliquando de nobis unus homo fiet, Adamo similis. consueverunt enim litterae sacrae peculiari quodammodo ea quae futura sunt sic offerre, quasi si praesentia forent aut iam accidissent. consimile quiddam proferri de matre hominum illa primaeva videmus: nam cum ipsa necdum creata foret, haec nihilominus dicuntur „fecit hominem deus, et quidem marem ac feminam eos fecit.” divinum autem vir Anastasius dictum hoc alio quoque sensu cepit. nam in oratione de resurrectione verba ipsius haec reperiuntur „duplex est naturae nostrae structura, prior ad numinis similitudinem conformata, et alte-

P. 103 *δηρημένη τελευταίον κατασκευασθεῖσα.*” και οὐ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ και τὴν ἁγίαν ἐπιφέρει γραφὴν ὁ θεὸς οὗτος ἀνήρ, ὥστε τὸ δόγμα τοῦτο γενέσθαι σαφέστερον. λέγει γὰρ „καὶ ἐποίησεν τὸν ἄνθρωπον· κατ’ εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν. πρώτη ποίησις αὕτη, ἀπλή, μονότροπος, ἄζυγος, μὴ 5 ἔχουσα τινα διαφορὰν. καὶ κατ’ εἰκόνα γὰρ θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν. δευτέρα δὲ ποίησις, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς.” ὅτι δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, δῆλον ἐκ τῶν ῥημάτων αὐτῶν. ἐκεῖ μὲν εἶπεν αὐτόν, κατ’ εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν· ἐνταῦθα δὲ εἶπεν αὐτούς, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν 10 αὐτούς. πρόσεχε δέ. ἐπειδὴ ἡ ἁγία γραφὴ προλαβούσα εἰ-
 B πε „κατ’ εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν,” εἶτα, μετὰ τὴν αὐτοῦ δηλαδὴ ποίησιν, ἐπήγαγεν „ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς,” ἔδειξε προφανῶς ὅτι ἄλλη ποίησις ἐκείνη καὶ ἕτερα ποίησις αὕτη, ἡ μὲν τὸ τοῦ δημιουργοῦ παριστώσα φιλότιμον 15 (κατ’ εἰκόνα γὰρ θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν), ἡ δὲ τὴν τῶν σχημάτων ὑπεμφαίνουσα διαφορὰν (ἄρσεν γὰρ καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς). δοκεῖ μὲν οὖν ὁ λόγος οὗτοσι φορητικός, ἀλλὰ τοῖς ἐπομένοις τῷ ἰδίῳ λογισμῷ. τοῖς γὰρ ἐκζητοῦσι τὰς ἱεράς τῶν πατέρων γραφὰς καὶ κρίσεως ἀποδοχῆς ἄξιος, ὅτι καὶ σα- 20 φῆς ὁ τοιοῦτός ἐστι. καὶ ἄκουε τί φησιν ὁ τὰ θεῖα σοφὸς C *Αναστάσιος.* τοῖς γὰρ προειρημένοις καὶ τὰς προσέθετο, σα-

ra sexuū discrimine distincta, quae quidem officio nostro postremum accessit.” neque tantum haec Anastasius profert, sed etiam litteras sacras allegat, quo doctrinam hanc clariorem efficiat. sic enim ait. fecit hominem deus, et quidem eum ad imaginem dei fecit. haec prima nostri est creatio, simplex, uniformis, experta societatis, discrimen nullum habens: quippe ad imaginem dei fecit eum. succedit altera formatio: marem ac feminam fecit eos. quae quidem ita se omnino habere de verbis ipsis est perspicuum: nam istae sūt numero unitatis „ad imaginem dei fecit eum,” haec vero numerus multitudinis usurpatur. consideres igitur quod cum litterae sacrae prius dixissent „ad imaginem dei fecit eum,” deinde subiecerit, post hominis nimirum formationem, „marem ac feminam fecit eos.” quibus verbis clarissime ostendit aliam esse formationem illam priorem, aliam hanc posteriorem. nam illa dignitatem officii repraesentat, de qua scilicet dicitur „ad imaginem dei fecit eum:” haec sexuū discrimen denotat, hisce verbis comprehensum „marem ac feminam fecit eos.” videtur autem haec oratio parum tolerabilis, sed iis qui rationem propriam sequuntur. nam caeteris, sacra patrum scripta pervestigantibus, omnino digna existimatur quae recipi debeat, praesertim cum aperta sit atque plana. quid idem Anastasius dicat audi. nam hactenus expositis haec etiam adiecit, pluribus id quod protulerat declarare

- φημίσι θελῶν ἐκ πολλῶν τὸ λεγόμενον. „δευτέρα κτίσις ἐστὶ τοῦ τε ἄρρενος καὶ τοῦ θήλεος προσκατασκευασθεῖσα τῇ πλάσματι, τῇ κατὰ τὴν πρώτην δηλονότι γεγενημένῃ κατ' εἰκόνα θεοῦ, ἐν ᾗ διαφορὰ σχημάτων οὐκ ἦν, ὅτι μηδὲ ἐν τῇ 5 θείᾳ καὶ μακαρίᾳ εἰκόνι τοιοῦτόν τι ἐπινενόηται.“ εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, λέγειν οὐδ' εὐλογον ὅτι ἐκ προγενώσεως ὁ θεὸς τοιαύτην ἀπ' ἀρχῆς κατασκευὴν δέδωκε τῷ Ἀδάμ, εἰ γε τῆς δευτέρας ἐστὶ κτίσεως ἢ τοιαύτη τῶν σχημάτων διαφορὰ, ἣν 10 αἰήσαιν· οὐδὲ γὰρ ἠγνόει τὸ συμβησόμενον. καὶ πρόσχει, D εἰ βούλει, τῇ Λαμασκηνῇ Ἰωάννῃ περὶ τοῦ πρώτου ἀνθρώπου λέγοντι „εἰδὼς δὲ ὁ προγενώστης θεὸς ὅτι ἐν παραβάσει γενήσεται καὶ ὅτι φθορᾷ ὑποπεσέεται, διὰ τοῦτο παράγει τὸ θῆλυ ἐξ αὐτοῦ.“ ὥστε εἰ μὴ τῆς ἀγγελικῆς ἐξέπιπτε βιοτῆς, 15 οὐκ ἂν ἦ τῶν σχημάτων αὕτη προσκατασκευάστο διαφορὰ, ὅτι μηδὲ χρεῖαν εἶχε ταύτης ὁ κατ' εἰκόνα γεγενημένος θεοῦ πρὸς γε τὴν ἐκ διαδοχῆς τοῦ γένους σύστασιν, ἅτε κατὰ τοὺς ἀγγέλους, ὡς ἄνω διειληπται, μέλλων πληθύνεσθαι. ἀλλ' ἐπαναληπτέον κἂν αὐθις τὸν λόγον.
- 20 Θεία μετὰ τὴν παράβασιν πρὸς τὸν ὄφιν ἀπήφασις „ἐπι P. 104 τῷ στήθει καὶ τῇ κοιλίᾳ πορεύσῃ.“ ἐπειδὴ καρδίαν ἠπάτησας καὶ κοιλίαν ἔπεισας ἄψασθαι βρωμάτων, ἐπὶ τῷ στήθει καὶ τῇ κοιλίᾳ πορεύσῃ. οὐδὲ γὰρ ὡς πόδας κεκτημένον τὸ πρό-

volens. secunda creatio est maris ac feminae formatio, quae figmento dei accessit, quod ratione creationis primae ad imaginem dei factum erat, nec sexuum discrimen habebat, quando nec in divina illa beataque imagine quid eiusmodi existit, quae cum ita sint, a ratione non abhorret, dicere deum ex praescientia talem ab initio structuram Adamo concessisse, cum hoc sexus discrimen a secunda creatione profectum fuerit, quam necessario priori, ceu dictum est, adiecit. nec enim quid futurum esset ignorabat. et animum, si libet, adverte Iohannis Damasceni de homine primo verbis. quia deus futurorum praescius norat hominem mandato non pariturum ac interitui futurum obnoxium, iccirco feminam ex eo producit. adeoque si homo vita angelica non excidisset, sexuum discrimen nullum factum fuisset, quippe cuius haud eguisset ad generis propagationem is qui ad imaginem dei factus erat. nam more angelorum, ut indicatum est supra, semet amplificaturus fuerat. sed enim ad institutam orationem redeundum est.

Haec est illa dei ad serpentem post hominis lapsum oratio (Gen. 3 14) „in pectus ac ventrem ambulabis.“ hoc est quandoquidem cor decipisti, et ventri persuasisti ut cibum illum decerneret, iccirco

ξέλον οὔτε συκῆν, ὡς τινές φασιν, οὔτε τι τῶν ἀκροδρυῶν
 εἶμερον εἶναι πεπεϊσμεθα. εἰ γὰρ καὶ περὶ βρώσεως αἰσθητῆς
 ἐνταῦθα δοκεῖ λέγειν ὁ Θεόπτης Μωσῆς, ἀλλ' ἐγώ, φησί,
 τῆς ἀγίας ἀκούων γραφῆς οὐ μόνον σωματικὴν ἐπίσταμαι
 βρῶσιν, ἀλλὰ τινα καὶ ἑτέραν οἶδα τροφήν, ἧς ἡ ἀπόλαυσις ⁵
 ἐπὶ μόνην τὴν ψυχὴν διαβαίνει. φάγετε καὶ γὰρ τὸν ἐμὸν
 ἄρτον, ἡ σοφία τοῖς πεινώσι παρακελεύεται, καὶ πίετε οἶνον ὃν
 κεκέρακα ὑμῖν. ἀλλὰ καὶ ὁ κύριος τὴν Σαμαρειτῶν ὑπεμφαίνων
 σωτηρίαν ἔλεγε „βρῶσιν ἔχω φαγεῖν ἢν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε,” καὶ
 ἀλλαχοῦ „ὁ διψῶν ἐρχέσθω πρὸς με καὶ πιπέτω.” οὐκοῦν ¹⁰
 τῆς φυτείας τῆς ἐν Ἐδέμ (τρυφή δὲ ἡ Ἐδέμ ἐρμηνεύεται)
 ἄξιόν τινα καρπὸν ἐννοῆσαι προσήκει, καὶ τρέφεσθαι διὰ
 P. 99 τούτου μὴ ἀμφιβάλλειν τὸν ἄνθρωπον, καὶ μὴ πάντως τὴν
 παροδικὴν καὶ ἐπίρρυστον ταύτην τροφήν ἐπὶ τῆς τοῦ παρα-
 V. 77 δείσου διαγωγῆς ἐννοεῖν. οὕτω μὲν οὖν καὶ ὁ Θεότατος Ἄνα-¹⁵
 στάσιος νοερὰν εἶναι βούλεται τὴν βρῶσιν ἐκείνην, οὐ μὴν
 αἰσθητὴν τε καὶ σαρκικὴν. εἰ γὰρ τοιαύτην ἐσήμενε βρῶσιν
 τὰ θεῖα ρητά, καὶ σαρκικῶς ἀπέθνησκον οἱ ταύτης ἀπογενέ-
 μνοι· νοερῶς δ' οὖν ἡμαρτηκότες τὸν τῆς ψυχῆς αὐτίκα
 δέχονται θάνατον. οὕτω μὲν οὖν καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ²⁰
 τὸ φυτὸν ἐκεῖνο, τὸ ξύλον δηλονότι τῆς γνώσεως, θεωρίαν

14. τοιαύτην P.

autem Gregorii leguntur haec ipsa verba. lignum illud de quo ne
 vescerentur interdictum erat, nec ficum fuisse, quod quidam vo-
 lunt, nec aliam fructiferam arborem persuasi sumus. quanquam enim
 spectator ille dei Moses de sensili cibo haec loqui videtur, ego ta-
 men dum sacras litteras audio, non tantum corpoream quandam escam
 agnosco, sed etiam nutrimentum aliud esse scio, cuius fruitio solam
 ad animam pertinet. hortatur enim hisce verbis esurientes Sapientia
 (Prov. 9 5) „vescimini meo pane, vinumque bibite, quod vobis mi-
 scui.” quietiam dominus Samaritanorum salutem indicans (Ioh. 4 32)
 „cibum” inquit „habeo quo vescar, vobis haud cognitum.” item ali-
 bi (Ioh. 7 37) „qui sitit, ad me veniat ac bibat.” quamobrem con-
 sitioni Edenis (quae vox delicias denotat) conveniens quidam fructus
 accommodandus est, quo pasci hominem non dubitemus: nequaquam
 vero cogitandum in paradisi vita fuisse nutrimentum aliquod transi-
 torium, quodque per vices ingereretur. eodem modo divinus vir Ana-
 stasius cibum illum vult intellectilem fuisse, non sensilem atque
 carnalem. nam si cibum eiusmodi litterae sacrae designarent, etiam
 carnaliter primi homines illo degustato mortem obiissent. at vero
 mentis ratione cum deliquerint, iccirco mox animae mortem oppet-
 unt. eodem modo Gregorius etiam theologus arborem illam, scienti-
 ae videlicet lignum, contemplationem ait esse, hoc est perfectiorem

εἶνα ἔφησεν, τουτίεστι γινῶσιν τελεωτέραν τινά, ἧς ἐπιβαί- B
 νει οὐκ ἀσφαλές τοῖς γε λιχνοτέροις τὴν ἔφεσιν. πρόσεχε
 οὐν. δέδεικται γὰρ ἐκ πολλῶν ὅτι βρώσεως αἰσθητῆς ἐν τῷ
 παραδείσῳ οὐκ ἦν ἐνδεῆς ὁ Ἀδάμ· ἀθάνατος γὰρ ὑπὸ θεοῦ
 5 παραχθεὶς οὐκ ἦν οὐδενὸς ἐνδεῆς. καὶ τί χρῆ πολλά λέγειν;
 εἰ καθ' ὁμοιότητα τῶν ἀγγέλων ἐν τῇ ἀναστάσει ζήσεται ὁ
 ἄνθρωπος („καὶ ἔσονται” γὰρ φησι „πάντες ὡς ἄγγελοι θεοῦ”),
 ἡ δὲ τῆς ἀναστάσεως χάρις οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν κατὰ γε τοὺς
 θεῖους πατέρας ἢ πρὸς τὸ ἀρχαῖον τῶν πεπιτωκότων ἀποκατά-
 10 σταισις, εὐδηλον πάντως ὅτι πρὸ τῆς παραβάσεως ἰσάγγελον
 εἶχε τὴν ζωὴν ὁ Ἀδάμ, μῆτε βρώσει μῆτε πόσει, καθάπερ
 εἴρηται, χρωόμενος, ὅτι μὴδὲ παρὰ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῖς τοι- C
 οῦτόν τι τεθειώρηται. μὴ τοίνυν ἐν παραδείσῳ τὸν ἄνθρωπον
 αἰσθητῆς ἐμπορεῖσθαι νόμιζε βρώσεως, ὅτι μὴδὲ χρεῖαν εἶχε
 15 ταύτης ἐκεῖσε διὰ γε τὴν αὐτῷ τηλικαῦτα προσοῦσαν ἀνά-
 θειαν. ἀλλ' ἐπὶ τούτοις ἀμφιβάλλειν οὐκ ἔπρεπεν. ἐπειδὴ γὰρ
 τὰ φυσικὰ ταῦτα πάθη, πείνα λέγω καὶ δίψα κόπος ὕπνος
 ὀδύνη λύπη καὶ τὰ λοιπά, μετὰ τὴν παράβασιν εἰς τὸν ἀν-
 θρώπινον βίον εἰσηλθοσαν, ὡς ὁ λόγος ἤδη φθάσας ἐγνώρι-
 20 σεν, φαίνεται πάντως ὅτι πρὸ τῆς ἁμαρτίας ὁ ἄνθρωπος οὐκ
 εἶχε τὸ καταναγκάζον αὐτὸν αἰσθητῆς ἕπτεσθαι βρώσεως.
 καὶ τί χρῆ πολλά λέγειν; εἴ γε τροφῆς ἦν ἐνδεῆς ὁ ἄνθρω- D

quandam cognitionem, ad quam contendere velle non tutum est iis quorum cupiditas plus aequo est avida. igitur animadvertas esse probatum complurium auctoritate, non eguisse Adamum in paradiso cibo quodam sensili. quippe cum immortalis a deo conditus esset, rei nullius indigebat. et quid haec ego prolixius tracto? si ad angelorum similitudinem in resurrectione victurus est homo, quemadmodum perscriptum legimus (Matth. 22 50) „erunt omnes tanquam angeli dei,” et vero si resurrectionis beneficium de sententia divinorum patrum nihil est aliud quam lapsorum ad condicionem pristinam restitutio, intelligi perspicue potest Adamum ante transgressionem vitam angelicae parem egisse, nec cibo nec potu, ceu diximus, usum, quando quid eiusmodi nec in angelis locum habet. quapropter existimare noli hominem in paradiso sensili nutrimento se satiasset, quandoquidem istic eo non indigebat propterea quod omnis tum adfectionis esset expers. enimvero neminem hac in parte ambigere conveniebat. nam cum adfectiones illae naturales, fames inquam et sitis et fatigatio et somnus et dolor et moeror et caeterae, post transgressionem primum vitam humanam invaserint, ut superiori oratione docuimus, patet omnino ante peccatum hominem causae nihil habuisse, quae ipsam ad sumendum sensilem quandam cibum cogeret.

πος ἀπ' ἀρχῆς, ὧς τινες ὑπειλήφασι, καὶ πεινῶν ἂν ἐξ ἀνάγκης ἦν καὶ ῥιγῶν καὶ κοιμώμενος. εἰ δὲ τοιοῦτος ἐκεῖνος ἦν, εὐδῆλον πάντως ὅτι θνητὸς ἦν ἀπ' ἀρχῆς καὶ φθαρτός· ἀδύνατον γὰρ ἀφθαρτον διαμένειν, ὡς ὁ Λαμασκηνὸς Ἰωάννης φησί, τὸν αἰσθητῆς βρώσεως ἐν μετουσίᾳ γενόμενον. ἀλλ' ἅφες αὐτούς· ἡ γὰρ ἀναγεγραμμένη ἀγία σύνοδος οὕτω περὶ τοῦ πρώτου ἀνθρώπου φρονεῖν οὐδαμοῦ συγχωρεῖ. διέξεισι γὰρ οὕτω κατὰ λέξιν „εἰ τις λέγει τὸν Ἀδάμ θνητὸν πλασθῆναι παρὰ θεοῦ καὶ μὴ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἔλθειν εἰς φθοράν, ἦτω ἀνάθεμα.” καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως. 10

P. 100 Φυτεύεται δὲ ὁμοως ἐν παραδείσῳ καὶ τοιοῦτον φυτόν, ἀπ' οὗ κεκώλυται μὴ φαγεῖν ὁ Ἀδάμ. τίνος ἔνεκεν; ὡς ἐντεῦθεν ἐπιγινώσκειν τὸν τοσούτων ἀγαθῶν παροχέα, καὶ ὡς ὑπὸ δεσπότην αὐτὸς ἐστι, καθά φησιν ὁ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς, καὶ μὴ τοιοῦτον παθεῖν ἐξ ἀπονοίας ὅποσον ἔπαθεν ὁ 15 πεσὼν Ἑωσφόρος, τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ λαμπρότητα μὴ δυνθθεῖς ἐνεγκεῖν. ἀλλὰ γὰρ τίνα τὰ μετὰ ταῦτα; παραβαίνει τὴν ἐντολήν, ἄπτεται τοῦ φυτοῦ, γυμνοῦται τηγκαῦτα, φθορᾷ περιπίπτει, τοῦ παραδείσου ἐκβάλλεται, γινώσκει τὴν Ἐῦαν, γεννᾷ τρεῖς υἱούς, τὸν Καῖν τὸν Ἀβὲλ καὶ τὸν Σὴθ. 20

B Πρόσεχε δέ, ἀγαπητέ, καὶ μὴ συναρπάξου τοῖς οὕτω

quid proluxa indicatione opus est? si homo ab initio nutrimenti egebat de quorundam opinione, nimirum necessario sequitur etiam ipsum esuriisse, frigus pertulisse, dormiisse. si talis erat, manifestum est etiam ab initio fuisse mortalem et interitui obnoxium: nequit enim fieri, quemadmodum Iohannes Damascenus ait, ut expertus interitus maneat qui cibo sensili fruitur. missos igitur illos facies, quando superius indicata synodus ita nos de homine sentire non patitur, cuius haec expressa verba sunt „si quis dicit Adamum a deo conditum esse mortalem, ac non post peccatum prolapsus esse in interitum, execrabilis esto.” ac de his quidem in hunc modum disputatum esto.

Caeterum nihilominus sevit eiusmodi arborem deus in paradiso, de qua vesci Adamum vetuit. quamobrem istuc? ut hinc tantorum bonorum suppeditatorem agnosceret, seque domino subiectum sciret (lubet enim cum Chrysostomo loqui), neu quid ei tale accideret cuiusmodi lapsu Lucifero usuvenit, qui concessam sibi gloriam ac splendorem ferre non potuit. at enim quid secundum haec factum? mandatum transgreditur Adamus, ex arbore decerpit, illico nudus efficitur, interitui sit obnoxius, paradiso eiicitur, cum Eva cubat, tres filios gignit, Cainum Abelum Sethum.

Atque haec mihi prudenter animum advertito, dilecte fili, neve

λέγουσιν „εἶπερ ἦδαι ὁ θεός τὸν Ἀδάμ τὴν ἐντολὴν τε πα-
 ραβαίοντα καὶ τοῦ παραδείσου τηλικαῦτα ἐκπίπτοντα, τί
 δήποτε παρήγαγεν αὐτόν; ἢ γὰρ ἔδει μὴ παραγαγεῖν αὐτόν,
 ἢ παραχθέντα κωλύσαι τῆς ἀπηγορευμένης ἐκείνης βρώσεως.” V. 78
 5 ἄφες αὐτούς, εἶγε τὰ τοιαῦτα φρονοῦσι, πείθου δὲ μᾶλλον
 τῷ θειοτάτῳ Γρηγορίῳ τῷ Νύσσης οὕτω λέγοντι „ὅτι μὲν
 ἐκτραπήσεται τοῦ ἀγαθοῦ τὸ ἀνθρώπινον, οὐκ ἠγνόησεν ὁ τὰ
 πάντα εἰδὼς θεός. οὐκ ἐκάλυσε δέ· ὥσπερ γὰρ τὴν παρα-
 τροπὴν ἐθεάσατο, οὕτω τὴν ἀνάκλησιν αὐτοῦ πάλιν τὴν πρὸς C
 10 τὸ ἀγαθὸν κατενόησε. τί οὖν; ἄμεινον ἦν καθόλου μὴ ἀγα-
 γεῖν τὴν φύσιν ἡμῶν εἰς γένεσιν, ἐπειδὴ τοῦ καλοῦ διαμαρ-
 τόντα προέγνω τὸν ἄνθρωπον, ἢ παραχθέντα καὶ νενοσηκότα
 πάλιν πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς χάριν διὰ μετανοίας ἐπανακαλέσα-
 σθαι; πάντως τὸ δεύτερον. ἄλλως τε διὰ τὴν αὐτοῦ ἀγαθό-
 15 τητα παραγαγεῖν ὁ θεός ἠθέλησε τὸ ἀνθρώπινον, ὁμολογου-
 μένως δὲ προεἶδε καὶ τὴν γενησομένην αὐτοῦ παρεκτροπὴν.
 εἶπερ οὖν οὐ παρήγαγε διὰ τοῦτο τὸν ἄνθρωπον, ἐνῆκα δὲ
 λοιπὸν ἢ κακία ἡμῶν, ὡς ὁ Λαμασκηνὸς Ἰωάννης φησί, τὴν D
 ἀγαθότητα τοῦ θεοῦ. πάντα μὲν οὖν καλὰ ποιεῖ ὁ θεός, ὅσα
 20 δὴ καὶ ποιεῖ, ἕκαστος δὲ ἡμῶν ἐξ οἰκείας προαιρέσεως ἐκκλίνει
 πρὸς γε τὸ καλὸν ἢ τὸ κακόν. εἰ γὰρ καὶ „συνέφερε τῷ ἀν-
 θρώπῳ εἰ οὐκ ἐγενήθη” φησὶν ὁ κύριος, ἀλλ’ οὐ τὴν οἰκείαν

transversum agi te ab iis patitor qui huiusmodi proferunt: si
 norat deus Adamum mandato non pariturum ideoque paradiso eii-
 ciendum, quamobrem ipsum condidit? etenim vel eum condere
 non debebat, vel prohibere ne conditus cibum illum vetitum at-
 tingeret. has opiniones qui sequuntur, missos facito, ac Gregorio
 potius Nyssae praesuli fidem adhibeto, cuius haec verba sunt.
 deus ille qui omnia novit, haud ignorabat e bono exorbitaturum
 hominem; neque tamen hoc impedivit. quemadmodum enim
 exorbitationem prospiciebat, sic et revocationem eius ad bonum
 cognitam habebat. quid ergo? praestabatne prorsus naturam nostram
 in ortum non producere, quando norat hominem deus a bono aber-
 raturum: an conditum et in morbum prolapsum rursus ad primam
 gratiam per poenitentiam revocare? praefendum omnino hoc alte-
 rum, praesertim cum constet deum voluisse suae bonitatis causa ge-
 nus humanum in ortum producere, quamvis in confesso sit eum de-
 flexionem quoque hominis a cursu recto praevidissee. quodsi hanc ob
 causam hominem condidit, sequitur de Iohannis Damasceni sententia
 bonitatem divinam a pravitate nostra victam esse. quippe deus
 omnia, quae facit, bona facit, cum nostrum quilibet arbitratu et
 electione propria vel ad bonum vel ad malum deflectat. quanquam

δημιουργίαν κακίζων ἔλεγεν, ἀλλὰ τὴν ἐξ οἰκείας προαιρέσεως ἐπιγενομένην τῷ κτίσματι αὐτοῦ κακίαν. ἡ γὰρ τῆς οἰκείας γνώμης ῥαθυμία ἄχρηστον αὐτῷ τὴν τοῦ δημιουργοῦ εὐεργεσίαν ἐποίησε, ὥσπερ οὖν καὶ ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν ἐστὶν ἰδεῖν. καὶ πρόσθε, εἰ βούλει, τοῖς λεγομένοις. εὐεργετη- 5

P. 101 σθαι θέλων ὁ βασιλεὺς τῶν ὑπὸ χεῖρά τινα μεγίστην αὐτῷ ἐγγειρίζει ἀρχήν. καὶ ὃς αὐτίκα πρὸς τὸ ὕψος ἀπιδὼν τῆς ἀρχῆς, καὶ μὴ δυνάμενος ἐνεγκεῖν, ἐπαίρεται κρθ' ἑαυτόν, ἡσυχῇ καθῆσθαι οὐκ ἀνέχεται, φαντάζεται τὰ ὑπὲρ αὐτόν, τυραννίδι κέχρηται καὶ εἰς ἀποστασίαν χωρεῖ. τί τὸ ἐπὶ τού- 10 τοις; ἄχθεται ὁ βασιλεὺς οὐ μικρῶς ἐπὶ τῷ πράγματι, δυσχεραίνει. τί τοῦτο; λέγει· πῶς ὁ ἀχάριστος τὴν ἐπελθούσαν αὐτῷ δόξαν εἰς ἄδοξίαν μετέστρεψε; καὶ θέλει μὲν μὴ καθελεῖν τὸν ἀγνώμονα, καταφρονῆσαι δὲ ὅμως τῆς τυραννίδος οὐ δύναται. χειροῦται τὸν ἀποστάτην λοιπόν, τῆς ἀξίας 15 ἀπογυμνοῦ καὶ δριμύτως ὑποβάλλει ποιναῖς, ἐνίοτε δὲ καὶ τῆς

B παρούσης ὑπεξάγει ζωῆς. συνέφερε λοιπόν αὐτῷ μὴ δεῖσθαι παρὰ βασιλέως ἀρχήν, εἴπερ ἀπονοίας αὐτοῦ τοιαῦτα παθεῖν ἐκινδύνευσε. πρόσθε οὖν, ἀγαπητέ, καὶ μὴ συναρπάξου τοῖς ἐπιχειροῦσι τὰς θείας οἰκονομίας πολυπραγμανεῖν. 20

enim dominus dicat (Matth. 26 24) „praestabat illi homini non esse natum,” non tamen hoc ita profert, quasi proprium opificium vituperet, sed indicare vult eam vitiositatem, quae opificio divino deinceps ipsiusmet voluntate accessit. quippe in hoc homine propriae voluntatis nequitia fecerat ut ei beneficium opificis non prodesset. licet id etiam in nostris rebus conspicerem, ac siquidem lubebit, animum exemplo, quod indicabimus, advertito. fac esse regem quendam, qui aliquem e subditis beneficentia singulari cohonestare volens magistratum ei maximum tradat. ille mox ad praefecturae suae sublimitatem respiciendo, cum eius molem sustinere nequeat, apud semetipsum animo efferri, quiete vivere non posse, maiora se cogitatione concipere, tyrannidem usurpare, ad defectionem progredi. quid secundum haec? rex indignari, rem non parum moleste ferre, secum ipse dicere: quid hoc? itane homo ingratus gloriam, quam a nobis est consecutus, cum infamia commutavit? simul eo praeditus est animo ut immemorem beneficii perdere nolit; neque tamen usurpationem tyrannidis omnino negligere possit, quapropter desertorem suam in potestatem redigit, dignitatem spoliat, poenis gravibus subicit, nonnullam et vitam ei adimit. eiusmodi homini expediat magistratum potius a rege non accepisse, quam insaniam propria talibus se malis et periculis exponere. fac igitur considerate agas, dilecte fili, nec abripi te cum illis patere qui consilia divina curiose per-

οὐ γὰρ ἡ εὐεργεσία τοῦ Θεοῦ πρόξενος ἡμῶν γίνεται τῶν δει-
κῶν, ἀλλ' ἡ χάρις πάντως ἡμῶν καὶ ἡ κατὰ γνώμην ἐπὶ
τὸ χεῖρον ὄρμη.

Ἄλλ' οὐδὲ κωλύσαι τὸν ἄνθρωπον ἔπρεπεν, ἥνικα τὸ
5 φυτόν ἐπεχείρει φραγεῖν. πῶς γὰρ, εἴπερ αὐτεξουσίος ἦν; εἰ
γὰρ ἀναστέλλειν ἔμαλλε τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεός, ἥνικα τοῦτον
ἔώρα τῆς εὐθείας ὁδοῦ πόρρω φερόμενον, ποῦ λοιπὸν ἔδτω-V. 79
ρεῖτο τὸ προσὸν αὐτῷ λογικόν; ποῦ δὲ τὸ αὐτεξουσίον, εἴ γε
τῆς ἀλόγου φύσεώς ἐστι τὸ ἀβουλήτως ᾧδε κάκεισε περιόγε-
10 σθαί τε καὶ μεταφέρεισθαι; εἴπερ ἐκωλύετο μὴ ἀμαρτάνειν ὁ
ἄνθρωπος, ποῦ λοιπὸν ἡ ἀρετὴ; ποῦ δὲ καὶ οἱ διὰ ταύτην D
διδόμενοι στέφανοι; κατὰ τί δὲ καὶ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν
ἐκαθ' ἑαυτὴν πρόκειται, εἴγε μὴ σπουδῇ καὶ βίᾳ καὶ ἀγαθῇ
προαίρεσει τοῦ ἀγαθοῦ γένοιτο μέτοχος; οὐκ ἔδει κωλύειν
15 αὐτόν, ἵνα μὴ τοῖς ἀλόγοις ὁ λογικὸς ἐναρίθμος γένηται,
ᾧτε δὴ μὴ κεκτημένος τὴν χάριν τῆς αὐτεξουσιότητος. κατὰ
τοῦτο καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς οὕτω φησίν. „ὁ λέγων, ἵνα τί
μὴ κατεσκευάσεν ἀναμαρτήτους ἡμᾶς ὁ Θεός, οὐδὲν ἕτερον
ἢ τὴν ἀλογον φύσιν τῆς λογικῆς προτιμᾶ καὶ τὴν ἀκίνητον
20 καὶ ἀνόρμητον τῆς προαιρετικῆς καὶ ἐμπρούκτου.”

Παραχωρεῖται λοιπὸν ὁ Ἀδάμ, ἄπτεται τοῦ φυτοῦ, γυ-

16. δὲ P.

scrutari conantur. nam dei beneficentia nequaquam mala nobis con-
ciliat, sed omnino secordia nostra spontaneaue ad vitium incli-
natio.

Nec conveniebat deum hominem impedire, cum vasci de arbore
conabatur. cur enim id faceret, qui hominem libertate voluntatis
praeditum creaverat? quippe si retrahere decreverat hominem, quam-
primum cerneret eum de via recta deflectere, quam re vis ratio-
nis inditae homini declarare se potuisset? qua item libera voluntatis
facultas? praesertim cum naturae brutae sit ac ratione carentis, prae-
ter animi voluntatem huc et illuc circumduci et transferri, consimi-
liter si homo fuisset impeditus quominus delinqueret, quis virtuti
locus fuisset reliquus? quis coronis quae propter hanc conceduntur?
cur regnum coeleste homini ceu praemium propositum sit, siquidem
necesse non habet ut eius studio suo, vi, praeclaro animi propo-
sito particeps fiat? impediendus scilicet homo non erat, ne qui ratio-
nis erat compos, brutorum in numerum referretur, cum libertatis in
agendo beneficium possideret. eandem sententiam magnae Basilii
verbis hisce disserit. quicumque rogat cur nos deus non ita condide-
rit ut peccare non possemus, is nihil facit aliud quam quod natu-
ram brutam rationis participi et ex praescripto virtutis agentis
praefert

Quamobrem Adamus arbitrio suo relinquitur, arborem attingit,

Glycas.

μνοῦται, παραχρῆμα παραδείσου ἐξόριστος γίνεται. τί τὸ ἐπὶ
 τούτοις; οἱ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ διανοίγονται ὀφθαλμοί, κἀντεῦ-
 ϑεν ὄρα καθαρῶς οἶον ἀγαθόν ἐστιν ἢ τῆς ἐντολῆς φυλακῆ
 P. 102 καὶ ὅσον ἀθῆς κακὸν ἢ ταύτης παράβασις. οὐδὲ γὰρ τὸ φυ-
 τὸν ἐκεῖνο, καθά φησιν Ἰωσήπος καὶ Νεμέσιος ὁ Ἐμέσης 5
 ἐπίσκοπος, τοιαύτην εἶχε φύσιν ὥστε τοῖς ἀπτομένοις αὐ-
 τοῦ φρόνησιν ἐνιέναι τοῦ τὸ καλὸν εἰδέναι καὶ πονηρόν. εἰ
 γὰρ ξύλον αὐτὸ γνώσεως ἢ ἀγία κατονομάζει γραφή, ἀλλ'
 οὐ διὰ τοῦτο καὶ τοιαύτην αὐτὸ κεκτῆσθαι δύναμιν εἰπω-
 μεν. ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ αὐτὸ γέγονε τῆς ἐντολῆς ἢ παράβα- 10
 σις, καὶ ἐξ ἐκείνου λοιπὸν ἐπεισηλθε τῆς ἀμαρτίας ἢ γνώσις
 καὶ αἰσχύνη, διὰ τοῦτο τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην ἐδέξατο. ἔθος
 γὰρ τῇ ἀγίᾳ γραφῇ ἐκ τῶν συμβαινόντων πραγμάτων ἐπιτι-
 B θῆναι καὶ τὰ ὀνόματα. καὶ ἄκουε τί φησιν ἐπὶ τούτρῃς ὁ
 χρυσορρήμων Ἰωάννης. „ἐν ἐρήμῳ μία πηγὴ ὕδωρ ἀντιλο- 15
 γίας ἐκλήθη, οὐχ ὅτι τοιαύτην εἶχε φύσιν ὥστε τοὺς ἐξ αὐ-
 τῆς ἀρουμένους εἰς ἀντιλογίας εὐθὺς μετατρέπεσθαι· εἰ γὰρ
 τοῦτο ἦν, καὶ αὐτὸς Μωσῆς ἐξ ἐκείνης πίων ἀπέπειν ἂν τῷ
 θεῷ. καθάπερ οὖν ἡ πηγὴ ἐκείνη οὐ παρὰ τὴν οἰκίαν φύ-
 σιν, παρὰ δὲ τὴν ἐπ' αὐτῇ γενομένην ἀπειθειαν τοῦ λαοῦ 20
 ὕδωρ ἀντιλογίας ἐκλήθη, οὕτω καὶ τὸ φυτόν ἐκεῖνο τὸ γνω-
 στὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ οὐ γνώσιν εἶχεν, ἀλλ' ὅτι πᾶς ἀμαρ-
 τάνων εἰς γνώσιν ἔρχεται τοῦ εἰδέναι ὅτι καλὸν μὲν τὸ ὑπα-

10. αὐτοῦ P.

continuo nudus efficitur, deque paradiso expellitur. quid inde sequi-
 tur? aperiantur animi eius oculi, quo facto quantum bonum esset
 observatio mandati perspicit, quantumque contra malum eiusdem vio-
 latio. nec enim arbor illa, quemadmodum Iosephus et Nemesius an-
 tistes Emesenus declarant, eiusmodi naturam habebat ut ex se de-
 serpentibus inderet prudentiam, qua bonum ac malum agnoscerent.
 tametsi nimirum litterae sacrae illam scientiae lignum nuncupant,
 non iccirco dicendum nobis est talem ei vim adfuisse: sed quia
 mandati transgressio in eo facta est, de quo consecuta porro est
 peccati agnitio atque pudor, iccirco nomen hoc meruit. consueve-
 runt enim litterae sacrae de rerum eventis nomina etiam indere. au-
 di quid hac in parte Chrysostomus dicat. unus quidam in solitudine
 fons adversationis aqua est nuncupata (Num. 20 13), non quod eius-
 modi naturam haberet ut ex se haurientes in mutuas adversationes
 excitaret: nam si res ita comparata fuisset, etiam ipse Moses hausta
 fontis huius aqua deo contradixisset. quemadmodum ergo fons ille
 non sua natura, sed propter diffidentiam populi, quam erga deum
 declaraverat, adversationis aqua nuncupatus est, sic et arbor illa
 cognitionis mali atque boni vocatur, non quod ipsa scientiam ha-

κρίειν κακὸν δὲ τὸ παραβαίνειν ἐστίν. Ὅθεν καὶ τοιαύτην C
ἐπισημαίαν, ὡς ἔφημεν, ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ συμβεβηκότων ἔσχη-
κεν ὕστερον.

Τοῦ Ἀδάμ δὲ φθορᾷ καὶ θνητότητι περιπεσόντος μετὰ
5 τῆν παράβυσιν, εἶπεν ὁ θεός „ἰδοὺ γέγονεν Ἀδάμ ὡς εἰς
ἔξ ἡμῶν.” πρόσσεχε δέ, ἀγαπητέ. ἄλλοι μὲν εἰρωνικῶς ἔφα-
σαν τουτοῖν τὸν λόγον εἰπεῖν τὸν θεόν· θεώσεως γὰρ ἔρωτα
σχῶν ὁ Ἀδάμ, καὶ ὧν ἀγαθῶν μέτοχος ἦν ἀθλίως ἐξέπεσε
καὶ θνητός ὁ ἀθάνατος γέγονεν. ἕτεροι δὲ προληπτικῶς τὸ
10 τοιοῦτον ῥητὸν κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς γραφῆς ἐξέλαβον, λέγον-
τες „ἰδοὺ γέγονεν Ἀδάμ ὡς εἰς ἔξ ἡμῶν,” τουτέστιν ὄψθ
ποτε γενήσεται εἰς ἔξ ἡμῶν ἄνθρωπος ὁμοίος τῷ Ἀδάμ. τοῦ- D
το προληπτικῶς, ὡς ἔφημεν, εἴρηται κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς
γραφῆς, ἥτις εἶπθε τὰ μέλλοντα γενέσθαι ὡς ἦδη παρόντα ἢ
15 καὶ γεγνηότα διωγορέειν, καθὰ καὶ ἐπὶ τῆς προμήτορος εἰ-
ρημένον εὐρίσκομεν. μήπω καὶ γὰρ αὐτῆς παραχθείσης λέ-
γει ὅτι ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον· ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν
αὐτούς, εἰ καὶ καθ' ἕτερον νοῦν ὁ θειότατος Ἀναστασίος τὸ
τοιοῦτον ἐνόησε θεῖον ῥητὸν. ἐν γὰρ τῷ περὶ ἀναστάσεως
20 λόγῳ αὐτοῦ καὶ τὰδε περὶ τούτων λέγων εὐρηται. „διπλῆ
τίς ἐστὶν ἢ τῆς φύσεως ἡμῶν κατασκευη, ἢ τε πρὸς τὸ θεῖον V. 89
ἁμοιωμένη καὶ ἢ πρὸς τὴν διαφορὰν ταύτην τῶν σχημάτων

buerit, sed quia quicumque peccat, cognitionem adsequitur intelli-
gendi, quod obtemperare deo bonum sit, delinquere malum. hinc
appellationem hanc habuit, ab eventu nimirum posteriore.

Caeterum posteaquam Adamus post transgressionem iam interitui
ac mortalitati factus erat obnoxius, ait deus „en factus est Adamus
quasi unus de nobis.” heic animum, dillecte fili, advertito. nonnulli
tradunt deum haec per ironiam protulisse: quippe divinitatis desi-
derio flagrans Adamus etiam iis bonis quorum erat particeps, misero
exciderat, et immortalis antea mortalis iam factus erat. alii dictum
intelligi volunt per praeceptionem temporis, quae sacris litteris est fa-
miliaris. ea factus est Adamus quasi unus de nobis, hoc est, tandem
aliquando de nobis unus homo fiet, Adamo similis. consueverunt
enim litterae sacrae peculiari quodammodo ea quae futura sunt sic
efferre, quasi si praesentia forent aut iam accidissent. consimile
quiddam proferri de matre hominum illa primaeva videmus: nam cum
ipsa necdum creata foret, haec nihilominus dicuntur „fecit hominem
deus, et quidem marem ac feminaem eos fecit.” divinus autem vir
Anastasio dictum hoc alio quoque sensu cepit. nam in oratione de
resurrectione verba ipsius haec reperiuntur „duplex est naturae no-
strae structura, prior ad numinis similitudinem conformata, et alte-

μνοῦται, παραχρῆμα παραδείσου ἐξόριστος γίνεται. τί τὸ ἐπὶ
 τοῖτοις; οἱ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ διανοίγονται ὄφθαλμοί, κἄντεῦ-
 ρεν ὄρα καθαρῶς ὅλον ἀγαθόν ἐστιν ἢ τῆς ἐπιτολῆς φυλακῆ
 P. 102 καὶ ὅσον αὐθις κακὸν ἢ ταύτης παράβασις. οὐδὲ γὰρ τὸ φυ-
 τὸν ἐκεῖνο, καθά φησιν Ἰωσήπος καὶ Νεμέσιος ὁ Ἐμέσης 5
 ἐπίσκοπος, τοιαύτην εἶχε φύσιν ὥστε τοῖς ἀπτομένοις αὐ-
 τοῦ φρόνησιν ἐπιέναι τοῦ τὸ καλὸν εἰδέναι καὶ πονηρὸν. εἰ
 γὰρ ξύλον αὐτὸ γνώσεως ἢ ἀγία κατονομάζει γραφή, ἀλλ'
 οὐ διὰ τοῦτο καὶ τοιαύτην αὐτὸ κεκτῆσθαι δύναμιν εἶπω-
 μεν. ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ αὐτὸ γέγονε τῆς ἐπιτολῆς ἢ παράβα- 10
 σις, καὶ ἐξ ἐκείνου λοιπὸν ἐπεισηλθε τῆς ἀμαρτίας ἢ γνώσις
 καὶ αἰσχύνῃ, διὰ τοῦτο τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην ἐδέξατο. ἔθος
 γὰρ τῇ ἀγίᾳ γραφῇ ἐκ τῶν συμβαινόντων πραγμάτων ἐπιτι-
 B θέναι καὶ τὰ ὀνόματα. καὶ ἄκουε τί φησιν ἐπὶ τοῖτοφιν ὁ
 χρυσορρήμων Ἰωάννης. „ἐν ἐρήμῳ μία πηγὴ ὕδωρ ἀντιλο- 15
 γίας ἐκλήθη, οὐχ ὅτι τοιαύτην εἶχε φύσιν ὥστε τοὺς ἐξ αὐ-
 τῆς ἀρνομένους εἰς ἀντιλογίας εὐθὺς μετατρέπεσθαι· εἰ γὰρ
 τοῦτο ἦν, καὶ αὐτὸς Μωσῆς ἐξ ἐκείνης πικρὸν ἀντίειπεν ἂν τῷ
 θεῷ. καθάπερ οὖν ἡ πηγὴ ἐκείνη οὐ παρὰ τὴν οἰκίαν φύ-
 σιν, παρὰ δὲ τὴν ἐπ' αὐτῇ γενομένην ἀπειθειαν τοῦ λαοῦ 20
 ὕδωρ ἀντιλογίας ἐκλήθη, οὕτω καὶ τὸ φυτὸν ἐκεῖνο τὸ γνω-
 στὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ οὐ γνώσιν εἶχεν, ἀλλ' ὅτι πᾶς ἀμαρ-
 τάνων εἰς γνώσιν ἔρχεται τοῦ εἰδέναι ὅτι καλὸν μὲν τὸ ὑπα-

10. αὐτῶ P.

continuo nudus efficitur, deque paradiso expellitur. quid inde sequi-
 tur? aperiuntur animi eius oculi, quo facto quantum bonum esset
 observatio mandati perspicit, quantumque contra malum eiusdem vio-
 latio. nec enim arbor illa, quemadmodum Iosephus et Nemesius an-
 tistes Emesenus declarant, eiusmodi naturam habebat ut ex se de-
 serpentibus inderet prudentiam, qua bonum ac malum agnoscerent
 tametsi nimirum litterae sacrae illam scientiae lignum nuncupant,
 non iccirco dicendum nobis est talem ei vim adfuisse: sed quia
 mandati transgressio in eo facta est, de quo consecuta porro est
 peccati agnitio atque pudor, iccirco nomen hoc meruit. consueve-
 runt enim litterae sacrae de rerum eventis nomina etiam indere. au-
 di quid hac in parte Chrysostomus dicat. unus quidam in solitudine
 fons adversationis aqua est nuncupata (Num. 20 13), non quod eius-
 modi naturam haberet ut ex se haurientes in mutuas adversationes
 excitaret: nam si res ita comparata fuisset, etiam ipse Moses hausta
 fontis huius aqua deo contradixisset. quemadmodum ergo fons ille
 non sua natura, sed propter diffidentiam populi, quam erga deum
 declaraverat, adversationis aqua nuncupatus est, sic et arbor illa
 cogitationis mali atque boni vocatur, non quod ipsa scientiam ha-

κένειν κακὸν δὲ τὸ παραβαίνειν ἐστίν. ὅθεν καὶ τοιαύτην C
ἐκωνυμίαν, ὡς ἔφημεν, ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ συμβεβηκυίων ἔσχη-
κεν ὕστερον.

Τοῦ Ἀδάμ δὲ φθορᾷ καὶ θνητότητι περιπεσόντος μετὰ
5 τὴν παραβασιν, εἶπεν ὁ θεός „ἰδοὺ γέγονεν Ἀδάμ ὡς εἷς
ἐξ ἡμῶν.” πρόσσεχε δέ, ἀγαπητέ. ἄλλοι μὲν εἰρωνικῶς ἔφα-
σαν τουτοῖ τὸν λόγον εἰπεῖν τὸν θεόν· θεώσεως γὰρ ἔρωτα
σχῶν ὁ Ἀδάμ, καὶ ὧν ἀγαθῶν μέτοχος ἦν ἀθλίως ἐξέπεσε
καὶ θνητός ὁ ἀθάνατος γέγονεν. ἕτεροι δὲ προληπτικῶς τὸ
10 τοιοῦτον ῥητὸν κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς γραφῆς ἐξέλαβον, λέγον-
τες „ἰδοὺ γέγονεν Ἀδάμ ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν,” τουτέστιν ὀψέ
ποτε γενήσεται εἷς ἐξ ἡμῶν ἄνθρωπος ὅμοιος τῷ Ἀδάμ. τοῦ· D
το προληπτικῶς, ὡς ἔφημεν, εἴρηται κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς
γραφῆς, ἥτις εἶωθε τὰ μέλλοντα γενέσθαι ὡς ἤδη παρόντα ἢ
15 καὶ γεγονότα διωγορεύειν, καθὰ καὶ ἐπὶ τῆς προμήτορος εἰ-
ρημένον εὐρίσκομεν. μήπω καὶ γὰρ αὐτῆς παραχθείσης λέ-
γει ὅτι ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον· ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν
αὐτούς, εἰ καὶ καθ' ἕτερον νοῦν ὁ θειότατος Ἀναστάσιος τὸ
τοιοῦτον ἐνόησε θεῖον ῥητὸν. ἐν γὰρ τῷ περὶ ἀναστάσεως
20 λόγῳ αὐτοῦ καὶ τὰδε περὶ τούτων λέγων εὔρηται. „διπλῆ
τίς ἐστὶν ἢ τῆς φύσεως ἡμῶν κατασκευη, ἢ τε πρὸς τὸ θεῖον V. 89
ἴμοιωμένη καὶ ἢ πρὸς τὴν διαφορὰν ταύτην τῶν σχημάτων

berit, sed quia quicumque peccat, cognitionem adsequitur intelli-
gendi, quod obtemperare deo bonum sit, delinquere malum. hinc
appellationem hanc habuit, ab eventu nimirum posteriore.

Caeterum posteaquam Adamus post transgressionem iam interitui
ac mortalitati factus erat obnoxius, ait deus „en factus est Adamus
quasi unus de nobis.” heic animum, dillecte filii, advertito. nonnulli
tradunt deum haec per ironiam protulisse: quippe divinitatis desi-
derio flagrans Adamus etiam iis bonis quorum erat particeps, misere
exciderat, et immortalis antea mortalis iam factus erat. alii dictum
intelligi volunt per praeeptionem temporis, quae sacris litteris est fa-
miliaris. en factus est Adamus quasi unus de nobis, hoc est, tandem
aliquando de nobis unus homo fiet, Adamo similis. consueverunt
enim litterae sacrae peculiari quodammodo ea quae futura sunt sic
efferre, quasi si praesentia forent aut iam accidissent. consimile
quiddam proferrī de matre hominum illa primaeva videmus: nam cum
ipsa necdum creata foret, haec nihilominus dicuntur „fecit hominem
deus, et quidem marem ac feminaem eos fecit.” divinus autem vir
Anastasius dictum hoc alio quoque sensu cepit. nam in oratione de
resurrectione verba ipsius haec reperiuntur „duplex est naturae no-
strae structura, prior ad numinis similitudinem conformata, et alte-

P. 103 διηρημένη τελευταίον κατασκευασθεῖσα." καὶ οὐ ταῦτα μό-
νον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἁγίαν ἐπιφέρει γραφὴν ὁ θεὸς οὗτος
ἀνὴρ, ὥστε τὸ δόγμα τοῦτο γενέσθαι σαφέστερον. λέγει γὰρ
„καὶ ἐποίησεν τὸν ἄνθρωπον· κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐ-
τόν. πρώτη ποίησις αὕτη, ἀπλή, μονότροπος, ἄλυγος, μὴ 5
ἔχουσα τινα διαφορὰν. καὶ κατ' εἰκόνα γὰρ θεοῦ ἐποίησεν
αὐτόν. δευτέρα δὲ ποίησις, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐ-
τούς." ὅτι δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, δῆλον ἐκ τῶν ῥημάτων αὐ-
τῶν. ἐκεῖ μὲν εἶπεν αὐτόν, κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐ-
τόν· ἐνταῦθα δὲ εἶπεν αὐτούς, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν 10
αὐτούς. πρόσθε δέ. ἐπειδὴ ἡ ἁγία γραφή προλαβοῦσα εἶ-
πε „κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν," εἶτα, μετὰ τὴν αὐ-
τοῦ δηλαδὴ ποίησιν, ἐπήγαγεν „ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐ-
τούς," ἔδειξε προφανῶς ὅτι ἄλλη ποίησις ἐκείνη καὶ ἕτερα
ποίησις αὕτη, ἡ μὲν τὸ τοῦ δημιουργοῦ παριστώσα φιλότιμον 15
(κατ' εἰκόνα γὰρ θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν), ἡ δὲ τὴν τῶν σχη-
μάτων ὑπεμφαινουσα διαφορὰν (ἄρσεν γὰρ καὶ θῆλυ ἐποίησεν
αὐτούς). δοκεῖ μὲν οὖν ὁ λόγος οὕτοσι φορητικός, ἀλλὰ τοῖς
ἐπομένοις τῷ ἰδίῳ λογισμῷ. τοῖς γὰρ ἐκζητοῦσι τὰς ἱεράς
τῶν πατέρων γραφάς καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιός, ὅτι καὶ σα- 20
φῆς ὁ τοιοῦτός ἐστι. καὶ ἄκουε τί φησιν ὁ τὰ θεῖα σοφός
C' Αναστάσιος. τοῖς γὰρ προειρημένοις καὶ τὰς προσέθετο, σα-

ra sexuum discrimine distincta, quae quidem opificio nostro postre-
mum accessit." neque tantum haec Anastasius profert, sed etiam lit-
teras sacras allegat, quo doctrinam hanc clariorem efficiat. sic enim
ait. fecit hominem deus, et quidem eum ad imaginem dei fecit. haec
prima nostri est creatio, simplex, uniformis, experta societatis, dis-
crimen nullum habens: quippe ad imaginem dei fecit eum. succe-
dit altera formatio: marem ac feminam fecit eos. quae quidem ita se
omnino habere de verbis ipsis est perspicuum: nam istic ait numero
unitatis „ad imaginem dei fecit eum," heic vero numerus multitudi-
nis usurpatur. consideres igitur quod cum litterae sacrae prius dixis-
sent „ad imaginem dei fecit eum," deinde subiecerit, post hominis
nimirum formationem, „marem ac feminam fecit eos." quibus verbis
clarissime ostendit aliam esse formationem illam priorem, aliam hanc
posteriorem. nam illa dignitatem opificis repraesentat, de qua scilicet
dicitur „ad imaginem dei fecit eum:" haec sexuum discrimen
denotat, hisce verbis comprehensum „marem ac feminam fecit eos."
videtur autem haec oratio partim tolerabilis, sed his qui rationem
propriam sequuntur. nam caeteris, sacra patrum scripta pervestigantibus,
omnino digna existimatur quae recipi debeat, praesertim cum
aperta sit atque plana. quid idem Anastasius dicat audi. nam hactenus
expositis haec etiam adiecit, pluribus id quod protulerat declarare

φησίται θεῶν ἐκ πολλῶν τὸ λεγόμενον. „δευτέρα κρίσις ἐστὶ τοῦ τε ἄρρενος καὶ τοῦ θήλεος προσκατασκευασθεῖσα τῷ πλάσματι, τῷ κατὰ τὴν πρώτην δηλονότι γενημένῳ κατ' εἰκόνα θεοῦ, ἐν ᾧ διαφορὰ σχημάτων οὐκ ἦν, ὅτι μηδ' ἐν τῇ 5 *θεῖα* καὶ μακαρία εἰκόνι τοιοῦτόχ τι ἐπιενόηται.” εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, λέγειν οὐδ' εὐλογον ὅτι ἐκ προγονώσεως ὁ θεὸς τοιαύτην ἀπ' ἀρχῆς κατασκευὴν δέδωκε τῷ Ἀδάμ, εἰ γε τῆς δευτέρας ἐστὶ κρίσεως ἡ τοιαύτη τῶν σχημάτων διαφορὰ, ἣν δὴ καὶ ἀναγκαίως ἐπήγαγε μετὰ τὴν πρώτην, ὡς εἴρηται, 10 *κοίησιν*· οὐδὲ γὰρ ἠγνόει τὸ συμβησόμενον. καὶ πρόσχες, D εἰ βούλει, τῷ Λαμασκηῷ Ἰωάννῃ περὶ τοῦ πρώτου ἀνθρώπου λέγοντι „εἰδὼς δὲ ὁ προγονώστης θεὸς ὅτι ἐν παραβάσει γενήσεται καὶ ὅτι φθορᾷ ὑποπεσεῖται, διὰ τοῦτο παράγει τὸ θῆλυ ἐξ αὐτοῦ.” ὥστε εἰ μὴ τῆς ἀγγελικῆς ἐξέπιπτε βιοτῆς, 15 οὐκ ἂν ἡ τῶν σχημάτων αὕτη προσκατεσκεύαστο διαφορὰ, ὅτι μηδὲ χρεῖαν εἶχε ταύτης ὁ κατ' εἰκόνα γεγενημένος θεοῦ πρὸς γε τὴν ἐκ διαδοχῆς τοῦ γένους σύστασιν, ὅτε κατὰ τοὺς ἀγγέλους, ὡς ἄνω διειληπται, μέλλον πληθύνεσθαι. ἀλλ' ἐπαναληπτέον κἂν αὐθις τὸν λόγον.

20 *Θεῖα* μετὰ τὴν παραβάσιν πρὸς τὸν ὄφιν ἀπάφασις „ἐπὶ P. 104 τῷ στήθει καὶ τῇ κοιλίᾳ πορεύση.” ἐπειδὴ καρδίαν ἠπάθησας καὶ κοιλίαν ἐπεισας ὑψοσθαι βρωμάτων, ἐπὶ τῷ στήθει καὶ τῇ κοιλίᾳ πορεύση. οὐδὲ γὰρ ὡς πόδας κεκτημένου τὸ πρό-

volens. secunda creatio est maris ac feminae formatio, quae figmento dei accessit, quod ratione creationis primae ad imaginem dei factum erat, nec sexuum discrimen habebat, quando nec in divina illa beatique imagine quid eiusmodi existit, quae cum ita sint, a ratione non abhorret, dicere deum ex praescientia talem ab initio structuram Adamo concessisse, cum hoc sexus discrimen a secunda creatione profectum fuerit, quam necessario priori, ceu dictum est, adiecit nec enim quid futurum esset ignorabat. et animum, si libet, adverto Iohannis Damasceni de homine primo verbis. quia deus futurorum praescius norat hominem mandato non pariturum ac interitui futurum obnoxium, iccirco feminam ex eo producit. adeoque si homo vita angelica non excidisset, sexuum discrimen nullum factum fuisset, quippe cuius haud eguisset ad generis propagationem is qui ad imaginem dei factus erat. nam more angelorum, ut indicatum est supra, semet amplificaturus fuerat. sed enim ad institutam orationem redeundum est.

Haec est illa dei ad serpentem post hominis lapsum oratio (Gen. 3 14) „in pectus ac ventrem anibulabis.” hoc est quandoquidem cor decapisti, et ventri persuasisti ut cibum illum decerperet, iccirco

ξύλον οὗτε συκῆν, ὡς τινές φασιν, οὗτε τι τῶν ἀκροθρύων
 ἔειρον εἶναι πεπίσμεθα. εἰ γὰρ καὶ περὶ βρώσεως αἰσθητῆς
 ἐνταῦθα δοκεῖ λέγειν ὁ Θεόπτης Μωσῆς, ἀλλ' ἐγώ, φησί,
 τῆς ἀγίας ἀκούων γραφῆς οὐ μόνον σωματικὴν ἐπίσταμας
 βρώσιν, ἀλλὰ τινα καὶ ἑτέραν οἶδα τροφήν, ἧς ἡ ἀπόλαυσις **5**
 ἐπὶ μόνῃ τῇ ψυχῇ διαβαίνει. φάγετε καὶ γὰρ τὸν ἐμὸν
 ἄρτον, ἡ σοφία τοῖς πεινώσι παρακελεύεται, καὶ πῖετε οἶνον ὃν
 κεκέρακα ὑμῖν. ἀλλὰ καὶ ὁ κύριος τῇ Σαμαρειτῶν ὑπεμφαινῶν
 σωτηρίαν ἔλεγε „βρώσιν ἔχω φαγεῖν ἣν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε,” καὶ
 ἀλλαχοῦ „ὁ διψῶν ἐρχέσθω πρὸς με καὶ πινέτω.” οὐκοῦν **10**
 τῆς φυτείας τῆς ἐν Ἐδέμ (τροφή δὲ ἡ Ἐδέμ ἐρμηνεύεται)
 ἄξιόν τινα καρπὸν ἐννοῆσαι προσήκει, καὶ τρέφεσθαι διὰ
 P. 99 τούτου μὴ ἀμφιβάλλειν τὸν ἄνθρωπον, καὶ μὴ πάντως τῇ
 παροδικῇ καὶ ἐπίρρητον ταύτην τροφήν ἐπὶ τῆς τοῦ παρα-
 V. 77 δείσου διαγωγῆς ἐννοεῖν. οὕτω μὲν οὖν καὶ ὁ Θεότατος Ἄνα- **15**
 στάσιος νοερὰν εἶναι βούλεται τῇ βρώσιν ἐκείνην, οὐ μὴν
 αἰσθητὴν τε καὶ σαρκικὴν. εἰ γὰρ τοιαύτην ἐσημανε βρώσιν
 τὰ θεῖα ἔητά, καὶ σαρκικῶς ἀπέθνησκον οἱ ταύτης ἀπογευό-
 μενοι· νοερῶς δ' οὖν ἡμαρτηκότες τὸν τῆς ψυχῆς αὐτίκα
 δέχονται θάνατον. οὕτω μὲν οὖν καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος **20**
 τὸ φυτόν ἐκεῖνο, τὸ ξύλον δηλονότι τῆς γνώσεως, θεωρεῖαν

14. τοιαύτην P.

autem Gregorii leguntur haec ipsa verba. lignum illud de quo ne
 vescerentur interdictum erat, nec ficum fuisse, quod quidam vol-
 lunt, nec aliam fructiferam arborem persuasi sumus. quanquam enim
 spectator ille dei Moses de sensili cibo heic loqui videtur, ego ta-
 men dum sacras litteras audio, non tantum corpoream quandam escam
 agnosco, sed etiam nutrimentum aliud esse scio, cuius fruitio solam
 ad animam pertinet. hortatur enim hisce verbis esurientes Sapia-
 tia (Prov. 9 5) „vescimini meo pane, vinumque bibite, quod vobis ni-
 scui.” quinetiam dominus Samaritanorum salutem indicans (Ioh. 4 32)
 „cibum” inquit „habeo quo vescar, vobis haud cognitum.” item ali-
 bi (Ioh. 7 37) „qui sitit, ad me veniat ac bibat.” quamobrem consi-
 tioni Edenis (quae vox delicias denotat) conveniens quidam fructus
 accommodandus est, quo pasci hominem non dubitemus: nequaquam
 vero cogitandum in paradisi vita fuisse nutrimentum aliquod transi-
 torium, quodque per vices ingereretur. eodem modo divinus vir Ana-
 stasius cibum illum vult intellectualem fuisse, non sensilem atque
 carnalem. nam si cibum eiusmodi litterae sacrae designarent, etiam
 carnaliter primi homines illo degustato mortem obiissent. at vero
 mentis ratione cum deliquerint, iccirco mox animae mortem oppet-
 unt. eodem modo Gregorius etiam theologus arborem illam, scienti-
 ae videlicet lignum, contemplationem ait esse, hoc est perfectiorem

εἶναι ἔφησεν, τουτέστι γινῶσιν τελεωτέραν τινα, ἧς ἐπιβαί- B
 νειν οὐκ ἀσφαλὲς τοῖς γε λιγνοτέροις τὴν ἔφεσιν. πρόσεχε
 οὖν. δέδεικται γὰρ ἐκ πολλῶν ὅτι βρώσεως αἰσθητῆς ἐν τῷ
 παραδείσῳ οὐκ ἦν ἐνδεής ὁ Ἀδάμ· ἀθάνατος γὰρ ὑπὸ Θεοῦ
 5 παραχθείς οὐκ ἦν οὐδενός ἐνδεής. καὶ τί χρῆ πολλά λέγειν;
 εἰ καθ' ὁμοιότητα τῶν ἀγγέλων ἐν τῇ ἀναστάσει ζῆσεται ὁ
 ἄνθρωπος („καὶ ἔσονται” γὰρ φησι „πάντες ὡς ἄγγελοι Θεοῦ”),
 ἡ δὲ τῆς ἀναστάσεως χάρις οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν κατὰ γε τοὺς
 θεῖους πατέρας ἢ πρὸς τὸ ἀρχαῖον τῶν πεπτωκότων ἀποκατά-
 10 στασις, εὐδὴλον πάντως ὅτι πρὸ τῆς παραβάσεως ἰσάγγελον
 εἶχε τὴν ζωὴν ὁ Ἀδάμ, μήτε βρώσει μήτε πόσει, καθάπερ
 εἴρηται, χρωόμενος, ὅτι μηδὲ παρὰ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῖς τοι- C
 οὔτὸν τι τεθεώρηται. μὴ τοίνυν ἐν παραδείσῳ τὸν ἄνθρωπον
 αἰσθητῆς ἐμπορεῖσθαι νόμιζε βρώσεως, ὅτι μηδὲ χρεῖαν εἶχε
 15 ταύτης ἐκεῖσε διὰ γε τὴν αὐτῷ τηρικαῦτα προσοῦσαν ἀπά-
 θειαν. ἀλλ' ἐπὶ τούτοις ἀμφιβάλλειν οὐκ ἔπρεπεν. ἐπειδὴ γὰρ
 τὰ φυσικὰ ταῦτα πάθη, πείνα λέγω καὶ δίψα κόπος ὕπνος
 ὀδύνη λύπη καὶ τὰ λοιπὰ, μετὰ τὴν παράβασιν εἰς τὸν ἀν-
 θρώπινον βίον εἰσῆλθουσαν, ὡς ὁ λόγος ἤδη φθάσας ἐγνώρι-
 20 σεν, φαίνεται πάντως ὅτι πρὸ τῆς ἀμαρτίας ὁ ἄνθρωπος οὐκ
 εἶχε τὸ καταναγκάζον αὐτὸν αἰσθητῆς ἕπτεσθαι βρώσεως.
 καὶ τί χρῆ πολλά λέγειν; εἴ γε τροφῆς ἦν ἐνδεής ὁ ἄνθρω- D

quandam cognitionem, ad quam contendere velle non tutum est iis quorum cupiditas plus aequo est avida. igitur animadvertas esse probatum complurium auctoritate, non eguisse Adamum in paradiso cibo quodam sensili. quippe cum immortalis a deo conditus esset, rei nullius indigebat. et quid haec ego prolixius tracto? si ad angelorum similitudinem in resurrectione victurus est homo, quemadmodum perscriptum legimus (Matth. 22 50) „erunt omnes tanquam angeli dei,” et vero si resurrectionis beneficium de sententia divinorum patrum nihil est aliud quam lapsorum ad conditionem pristinam restitutio, intelligi perspicue potest Adamum ante transgressionem vitam angelicae parem egisse, nec cibo nec potu, ceu diximus, usum, quando quid eiusmodi nec in angelis locum habet. quapropter existimare noli hominem in paradiso sensili nutrimento se satiasset, quandoquidem istic eo non indigebat propterea quod omnis tum adfectionis esset expertus. enimvero neminem hac in parte ambigere conveniebat. nam cum adfectiones illae naturales, fames inquam et sitis et fatigatio et somnus et dolor et moeror et caeterae, post transgressionem primum vitam humanam invaserint, ut superiori oratione docuimus, patet omnino ante peccatum hominem causae nihil habuisse, quae ipsum ad sumendum sensilem quandam cibum cogeret.

πος ἀπ' ἀρχῆς, ὡς τινες ὑπειλήφασι, καὶ πεινῶν ἂν ἐξ ἀνάγκης ἦν καὶ ῥιγῶν καὶ κοιμώμενος. εἰ δὲ τοιοῦτος ἔκαινος ἦν, εὐδηλον πάντως ὅτι θνητὸς ἦν ἀπ' ἀρχῆς καὶ φθαρτὸς· ἀδύνατον γὰρ ἀφθαρτον διαμένειν, ὡς ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης φησί, τὸν αἰσθητῆς βρώσεως ἐν μετουσίᾳ γενόμενον. ἀλλ' 5 ἄφες αὐτούς· ἡ γὰρ ἀναγεγραμμένη ἀγία σύνοδος οὕτω περὶ τοῦ πρώτου ἀνθρώπου φρονεῖν οὐδαμοῦ συγχωρεῖ. διέξεισι γὰρ οὕτω κατὰ λέξιν „εἰ τις λέγει τὸν Ἀδάμ θνητὸν πλασθῆναι παρὰ θεοῦ καὶ μὴ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐλθεῖν εἰς φθοράν, ἦτω ἀνάθεμα.” καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως. 10

P. 100 Φυτεύεται δὲ ὁμοῦς ἐν παραδείσῳ καὶ τοιούτων φυτόν, ἀπ' οὗ κεκώλυται μὴ φαγεῖν ὁ Ἀδάμ. τίνας ἔνεκεν; καὶ ἐντεῦθεν ἐπιγινώσκειν τὸν τοσοῦτων ἀγαθῶν παροχέα, καὶ ὡς ἐπὶ δεσπότην αὐτὸς ἐστι, καθά φησιν ὁ τὴν γλωττίαν χρυσοῦς, καὶ μὴ τοιοῦτον παθεῖν ἐξ ἀπονοίας ὅποσον ἔπαθεν ὁ 15 πεσὼν Ἔσωφόρος, τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ λαμπρότητα μὴ δυνήθεις ἐνεγκεῖν. ἀλλὰ γὰρ τίνα τὰ μετὰ ταῦτα; παραβαίνει τὴν ἐντολήν, ἄπτεται τοῦ φυτοῦ, γυμνοῦται τηρικαῦτα, φθορᾷ περιπίπτει, τοῦ παραδείσου ἐκβάλλεται, γινώσκει τὴν Ἐῦαν, γεννᾷ τρεῖς υἱούς, τὸν Καῖν τὸν Ἀβὲλ καὶ τὸν Σῆθ. 20

B Πρόσεχε δέ, ἀγαπητέ, καὶ μὴ συναρπάζου τοῖς οὕτω

quid proluxa indicatione opus est? si homo ab initio nutrimenti egebat de quorundam opinione, nimirum necessario sequitur etiam ipsum esuruisse, frigus pertulisse, dormiisse. si talis erat, manifestum est etiam ab initio fuisse mortalem et interitui obnoxium: nequit enim fieri, quemadmodum Iohannes Damascenus ait, ut expertus interitus maneat qui cibo sensili fruitur. missos igitur illos facies, quando superius indicata synodus ita nos de homine sentire non patitur, cuius haec expressa verba sunt „si quis dicit Adamum a deo conditum esse mortalem, ac non post peccatum prolapsus esse in interitum, execrabilis esto.” ac de his quidem in hunc modum disputatum esto.

Caeterum nihilominus sevit eiusmodi arborem deus in paradiso, de qua vesci Adamum vetuit. quamobrem istuc? ut hinc tantorum bonorum suppeditatorem agnosceret, seque domino subiectum sciret (lubet enim cum Chrysostomo loqui), neu quid ei tale accideret cuiusmodi lapsus Lucifero usuvenit, qui concessam sibi gloriam ac splendorem ferre non potuit. at enim quid secundum haec factum? mandatum transgreditur Adamus, ex arbore decerpit, illico nudus efficitur, interitui fit obnoxius, paradiso eicitur, cum Eva cubat, tres filios gignit, Cainum Abelum Sethum.

Atque heic mihi prudenter animum advertito, dilecte fili, neve

λέγουσιν „εἶπερ ἦδει ὁ θεὸς τὸν Ἀδὰμ τὴν ἐντολὴν τε παραβαίνοντα καὶ τοῦ παραδείσου τηρικαῦτα ἐκπίπτοντα, τί δήποτε παρήγαγεν αὐτόν; ἢ γὰρ ἔδει μὴ παραγαγεῖν αὐτόν, ἢ παραχθέντα κωλύσαι τῆς ἀπηγορευμένης ἐκείνης βρώσεως.” V. 78

5 ἄφες αὐτούς, εἶγε τὰ τοιαῦτα φρονοῦσι, πείθου δὲ μᾶλλον τῷ Θειοτάτῳ Γρηγορίῳ τῷ Νύσσης οὕτω λέγοντι „ὅτι μὲν ἐτραπήσεται τοῦ ἀγαθοῦ τὸ ἀνθρώπινον, οὐκ ἠγγόησεν ὁ τὰ πάντα εἰδὼς θεός. οὐκ ἐκώλυσε δὲ ὥσπερ γὰρ τὴν παρατροπὴν ἐθεάσατο, οὕτω τὴν ἀνάκλησιν αὐτοῦ πάλιν τὴν πρὸς C

10 τὸ ἀγαθὸν κατενόησε. τί οὖν; ἄμεινον ἦν καθόλου μὴ ἀγαγεῖν τὴν φύσιν ἡμῶν εἰς γένεσιν, ἐπειδὴ τοῦ καλοῦ διαμαρτόντα προέγνω τὸν ἄνθρωπον, ἢ παραχθέντα καὶ νενοσηκότα πάλιν πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς χάριν διὰ μετανοίας ἐπανακαλέσασθαι; πάντως τὸ δεύτερον. ἄλλως τε διὰ τὴν αὐτοῦ ἀγαθό-

15 τητα παραγαγεῖν ὁ θεὸς ἠθέλησε τὸ ἀνθρώπινον, ὁμολογουμένως δὲ προεῖδε καὶ τὴν γενησομένην αὐτοῦ παρεκτροπὴν. εἶπερ οὖν οὐ παρήγαγε διὰ τοῦτο τὸν ἄνθρωπον, ἐνίκα δὲ λοιπὸν ἢ κακία ἡμῶν, ὡς ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης φησί, τὴν D ἀγαθότητα τοῦ θεοῦ. πάντα μὲν οὖν καλὰ ποιεῖ ὁ θεός, ὅσα

20 δὴ καὶ ποιεῖ, ἕκαστος δὲ ἡμῶν ἐξ οἰκείας προαιρέσεως ἐκκλίνει πρὸς γε τὸ καλὸν ἢ τὸ κακόν. εἰ γὰρ καὶ „συνέφερε τῷ ἀνθρώπῳ εἰ οὐκ ἐγεννήθη” φησὶν ὁ κύριος, ἀλλ’ οὐ τὴν οἰκείαν

transversum agi te ab iis patitor qui huiusmodi proferunt: si norat deus Adamum mandato non pariturum ideoque paradiso eiciendum, quamobrem ipsum condidit? etenim vel eum condere non debebat, vel prohibere ne conditus cibum illum vetitum attingeret. has opiniones qui sequuntur, misso facito, ac Gregorio potius Nyssae praesuli fidem adhibeto, cuius haec verba sunt. deus ille qui omnia novit, haud ignorabat e bono exorbitatum hominem; neque tamen hoc impedivit. quemadmodum enim exorbitationem prospiciebat, sic et revocationem eius ad bonum cognitam habebat. quid ergo? praestabatne prorsus naturam nostram in ortum non producere, quando norat hominem deus a bono aberraturum: an conditum et in morbum prolapsum rursus ad primam gratiam per poenitentiam revocare? praeferendum omnino hoc alterum, praesertim cum constet deum voluisse suae bonitatis causa genus humanum in ortum producere, quamvis in confesso sit eum deflexionem quoque hominis a cursu recto praevidissee, quodsi hanc ob causam hominem condidit, sequitur de Iohannis Damasceni sententia bonitatem divinam a pravitate nostra victam esse. quippe deus omnia, quae facit, bona facit, cum nostrum quilibet arbitrato et electione propria vel ad bonum vel ad malum deflectat. quanquam

πος ἀπ' ἀρχῆς, ὡς τινες ὑπειλήφασι, καὶ πεινῶν ἂν δὲ ἀνάγκη ἦν καὶ ἔιγῶν καὶ κοιμώμενος. εἰ δὲ τοιοῦτος θελόνος ἦν, εὐδελον πάντως ὅτι θνητὸς ἦν ἀπ' ἀρχῆς καὶ φθαρτὸς· ἀδύνατον γὰρ ἀφθαρτον διαμέτειν, ὡς ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης φησί, τὸν αἰσθητῆς βρώσεως ἐν μετουσίᾳ γενόμενον. ἀλλ' 5 ἄφες αὐτούς· ἡ γὰρ ἀναγεγραμμένη ἀγία σύνοδος οὕτως περὶ τοῦ πρώτου ἀνθρώπου φρονεῖν οὐδαμοῦ συγχωρεῖ. διέξεισι γὰρ οὕτω κατὰ λέξιν „εἴ τις λέγει τὸν Ἀδάμ θνητὸν πλασθῆναι παρὰ θεοῦ καὶ μὴ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐλθεῖν εἰς φθοράν, ἦτω ἀνάθεμα.“ καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως. 10

P. 100 Φυτεύεται δὲ ὁμῶς ἐν παραδείσῳ καὶ τοιοῦτον φυτὸν, ἀπ' οὗ κεκώλυται μὴ φαγεῖν ὁ Ἀδάμ. τίνος ἔνεκεν; καὶ ἔντεθεν ἐπιγινώσκειν τὸν τοσοῦτον ἀγαθῶν παροχέα, καὶ ὡς ἐπὶ δεσπότην αὐτὸς ἐστι, καθὰ φησὶν ὁ τὴν γλαῦτταν χρυσοῦς, καὶ μὴ τοιοῦτον παθεῖν ἐξ ἀπονοίας ὅποσον ἔπαθεν ὁ 15 πεσὼν Ἔωσφόρος, τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ λαμπρότητα μὴ δυνήθεις ἐνεγκεῖν. ἀλλὰ γὰρ τίνα τὰ μετὰ ταῦτα; παραβαίνει τὴν ἐντολήν, ἄπτεται τοῦ φυτοῦ, γυμνοῦται τηρικαῦτα, φθορᾷ περιπίπτει, τοῦ παραδείσου ἐκβάλλεται, γινώσκει τὴν Ἐῦαν, γεννᾷ τρεῖς υἱούς, τὸν Καῖν τὸν Ἀβὲλ καὶ τὸν Σὴθ. 20

B Πρόσεχε δέ, ἀγαπητέ, καὶ μὴ συναραπάζου τοῖς οὕτω

quid proluxa indicatione opus est? si homo ab initio nutrimenti egebat de quorundam opinione, nimirum necessario sequitur etiam ipsum esuruisse, frigus pertulisse, dormiisse. si talis erat, manifestum est etiam ab initio fuisse mortalem et interitui obnoxium: nequit enim fieri, quemadmodum Iohannes Damascenus ait, ut expertus interitus maneat qui cibo sensili fruitur. missos igitur illos facies, quando superius indicata synodus ita nos de homine sentire non patitur, cuius haec expressa verba sunt „si quis dicit Adamum a deo conditum esse mortalem, ac non post peccatum prolapsus esse in interitum, execrabilis esto.“ ac de his quidem in hunc modum disputatum esto.

Caeterum nihilominus sevit eiusmodi arborem deus in paradiso, de qua vesci Adamum vetuit, quamobrem istuc? ut hinc tantorum bonorum suppeditatorem agnosceret, seque domino subiectum sciret (lubet enim cum Chrysostomo loqui), neu quid ei tale accideret cuiusmodi lapsus Lucifero usuvenit, qui concessam sibi gloriam ac splendorem ferre non potuit. at enim quid secundum haec factum? mandatum transgreditur Adamus, ex arbore decerpit, illico nudus efficitur, interitui sit obnoxius, paradiso eiicitur, cum Eva cubat, tres filios gignit, Cainum Abelum Sethum.

Atque heic mihi prudenter animum advertito, dilecte fili, neve

λέγουσιν „εἴπερ ἦδαι ὁ θεὸς τὸν Ἀδὰμ τὴν ἐπιτολὴν τε παραβαίροντα καὶ τοῦ παραδείσου τηλικαῦτα ἐκπίπτοντα, τί δήποτε παρήγαγεν αὐτόν; ἢ γὰρ ἔδει μὴ παραγαγεῖν αὐτόν, ἢ παραχθέντα κωλύσαι τῆς ἀπηγορευμένης ἐκείνης βρώσεως.” V. 78

5 ἄφες αὐτούς, εἶπε τὰ τοιαῦτα φρονοῦσι, πείθου δὲ μᾶλλον τῷ θειοτάτῳ Γρηγορίῳ τῷ Νύσσης οὕτω λέγοντι „ὅτι μὲν ἐτραπήσεται τοῦ ἀγαθοῦ τὸ ἀνθρώπινον, οὐκ ἠγνόησεν ὁ τὰ πάντα εἰδὼς θεός. οὐκ ἐκώλυσε δέ· ὥσπερ γὰρ τὴν παρατροπὴν ἐθεάσατο, οὕτω τὴν ἀνάκλησιν αὐτοῦ πάλιν τὴν πρὸς C

10 τὸ ἀγαθὸν κατενόησε. τί οὖν; ἄμεινον ἦν καθόλου μὴ ἀγαγεῖν τὴν φύσιν ἡμῶν εἰς γένεσιν, ἐπειδὴ τοῦ καλοῦ διαμαρτόντα προέγνω τὸν ἄνθρωπον, ἢ παραχθέντα καὶ νενοσηκότα πάλιν πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς χάριν διὰ μετανοίας ἐπανακαλέσασθαι; πάντως τὸ δεύτερον. ἄλλως τε διὰ τὴν αὐτοῦ ἀγαθό-

15 ἴτητα παραγαγεῖν ὁ θεὸς ἠθέλησε τὸ ἀνθρώπινον, ὁμολογουμένως δὲ προεῖδε καὶ τὴν γενησομένην αὐτοῦ παρεκτροπὴν. εἴπερ οὖν οὐ παρήγαγε διὰ τοῦτο τὸν ἄνθρωπον, ἐνίκα δὲ λοιπὸν ἡ κακία ἡμῶν, ὡς ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης φησί, τὴν D

20 ἀγαθότητα τοῦ θεοῦ. πάντα μὲν οὖν καλὰ ποιεῖ ὁ θεός, ὅσα δὴ καὶ ποιεῖ, ἕκαστος δὲ ἡμῶν ἐξ οἰκείας προαιρέσεως ἐκκλίνει πρὸς γε τὸ καλὸν ἢ τὸ κακόν. εἰ γὰρ καὶ „συνέφερε τῷ ἀνθρώπῳ εἰ οὐκ ἐγεννήθη” φησὶν ὁ κύριος, ἀλλ’ οὐ τὴν οἰκείαν

transversum agi te ab iis patitor qui huiusmodi proferunt: si norat deus Adamum mandato non pariturum ideoque paradiso eiciendum, quamobrem ipsum condidit? etenim vel eum condere non debebat, vel prohibere ne conditus cibum illum vetitum attingeret. has opiniones qui sequuntur, missos facito, ac Gregorio potius Nyssae praesuli fidem adhibeto, cuius haec verba sunt. deus ille qui omnia novit, haud ignorabat e bono exorbitaturum hominem; neque tamen hoc impedivit. quemadmodum enim exorbitationem prospiciebat, sic et revocationem eius ad bonum cognitam habebat. quid ergo? praestabatne prorsus naturam nostram in ortum non producere, quando norat hominem deus a bono aberraturum: an conditum et in morbum prolapsum rursus ad primam gratiam per poenitentiam revocare? praefendum omnino hoc alterum, praesertim cum constet deum voluisse suae bonitatis causa genus humanum in ortum producere, quamvis in confesso sit eum deflexionem quoque hominis a cursu recto praevidisse. quodsi hanc ob causam hominem condidit, sequitur de Iohannis Damasceni sententia bonitatem divinam a pravitate nostra victam esse. quippe deus omnia, quae facit, bona facit, cum nostrum quilibet arbitratu et electione propria vel ad bonum vel ad malum deflectat. quanquam

δημιουργίαν κακίῳν ἔλεγεν, ἀλλὰ τὴν ἐξ οὐκαίας προαιρέσεως ἐπιγενομένην τῷ κτίσματι αὐτοῦ κακίαν. ἡ γὰρ τῆς οὐκαίας γνώμης ῥαθυμία ἄχρηστον αὐτῷ τὴν τοῦ δημιουργοῦ εὐεργεσίαν ἐποίησε, ὥσπερ οὖν καὶ ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν ἔστιν ἰδεῖν. καὶ πρόσθε, εἰ βούλει, τοῖς λεγομένοις. εὐεργετῆ-5
 P. 101 σται θέλων ὁ βασιλεὺς τῶν ὑπὸ χεῖρά τινα μεγίστην αὐτῷ ἔγχετο ἀρχὴν. καὶ ὅς αὐτίκα πρὸς τὸ ὕψος ἀπιδὼν τῆς ἀρχῆς, καὶ μὴ δυναμένος ἐνεγκεῖν, ἐπαίρεται κρθ' ἑαυτὸν, ἡσυχῇ καθῆσθαι οὐκ ἀνέχεται, φαντάζεται τὰ ὑπὲρ αὐτὸν, τυραννίδι κέχρηται καὶ εἰς ἀποστασίαν χωρεῖ. τί τὸ ἐπὶ τού-10
 τοις; ἄχθεται ὁ βασιλεὺς οὐ μικρῶς ἐπὶ τῷ πράγματι, δυσχεραίνει. τί τοῦτο; λέγει· πῶς ὁ ἀχάριστος τὴν ἐπελθούσαν αὐτῷ δόξαν εἰς ἀδοξίαν μετέστρεψε; καὶ θέλει μὲν μὴ καθελεῖν τὸν ἀγνώμονα, καταφρονῆσαι δὲ ὁμῶς τῆς τυραννίδος οὐ δύναται. χειροῦται τὸν ἀποστάτην λοιπὸν, τῆς ἀξίας 15
 ἀπογυμνοῦ καὶ θριμείαις ὑποβάλλει ποιναῖς, ἐνίοτε δὲ καὶ τῆς Βπαρούσης ὑπεξάγει ζωῆς. συνέφερος λοιπὸν αὐτῷ μὴ δέξασθαι παρὰ βασιλέως ἀρχὴν, εἴπερ ἀπονοίας αὐτοῦ τοιαῦτα παθεῖν ἐκινδύνευσε. πρόσθε οὖν, ἀγαπητέ, καὶ μὴ συναρπάξου τοῖς ἐπιχειροῦσι τὰς θείας οὐκονομίας πολυπραγματεῖν. 20

enim dominus dicat (Matth. 26 24) „praestabat illi homini non esse natum,” non tamen hoc ita profert, quasi proprium opificium vituperet, sed indicare vult eam vitiositatem, quae opificio divino deinceps ipsiusmet voluntate accessit. quippe in hoc homine propriae voluntatis nequitia fecerat ut ei beneficium opificis non prodesset. licet id etiam in nostris rebus conspicerem, ac siquidem lubebit, animum exemplo, quod indicabimus, advertito. fac esse regem quaedam, qui aliquem e subditis beneficentia singulari cohonestare volens magistratum ei maximum tradat. ille mox ad praefecturae suae sublimitatem respiciendo, cum eius molem sustinere nequeat, apud semetipsum animo efferri, quiete vivere non posse, maiora se cogitatione concipere, tyrannidem usurpare, ad defectionem progredi. quid secundum haec? rex indignari, rem non parum moleste ferre, secum ipse dicere: quid hoc? itane homo ingratus gloriam, quam a nobis est consecutus, cum infamia commutavit? simul eo praeditus est animo ut immemorem beneficii perdere nolit; neque tamen usurpationem tyrannidis omnino negligere possit, quapropter desertorem suam in potestatem redigit, dignitatem spoliat, poenis gravibus subiiicit, nonnunquam et vitam ei adimit. eiusmodi homini expediat magistratum potius a rege non accepisse, quam insaniam propria talibus se malis et periculis exponere. fac igitur considerate agas, dilecte filii, nec abripi te cum illis patere qui consilia divina curiose per-

οὐ γὰρ ἡ εὐεργεσία τοῦ Θεοῦ πρόξενος ἡμῶν γίνεται τῶν δεικῶν, ἀλλ' ἡ χάρις πάντως ἡμῶν καὶ ἡ κατὰ γνώμην ἐπὶ τὸ χεῖρον ὁρμή.

Ἄλλ' οὐδὲ κωλύσαι τὸν ἄνθρωπον ἔπρεπεν, ἥνικα τὸ φυτόν ἐπεχειρεῖ φαγεῖν. πῶς γὰρ, εἴπερ αὐτεξούσιος ἦν; εἰ γὰρ ἀναστελλεῖν ἔμαλλε τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεός, ἥνικα τοῦτον ἑώρα τῆς εὐθείας ὁδοῦ πόρρω φερόμενον, ποῦ λοιπὸν ἔδεικεν V. 79
ρεῖτο τὸ προσὸν αὐτῷ λογικόν; ποῦ δὲ τὸ αὐτεξούσιον, εἰ γε τῆς ἀλόγου φύσεώς ἐστι τὸ ἀβουλήτως ἄθε κακίαις περιέργοι
10 σθαί τε καὶ μεταφέρεσθαι; εἴπερ ἐκώλυετο μὴ ἁμαρτάνειν ὁ ἄνθρωπος, ποῦ λοιπὸν ἡ ἀρετὴ; ποῦ δὲ καὶ οἱ διὰ ταύτην D
διδόμενοι στέφανοι; κατὰ τί δὲ καὶ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἑκαθλὸν αὐτῷ πρόκειται, εἴγε μὴ σπουδῇ καὶ βίᾳ καὶ ἀγαθῇ προαιρέσει τοῦ ἀγαθοῦ γένετο μέτοχος; οὐκ ἔδει κωλύειν
15 αὐτόν, ἵνα μὴ τοῖς ἀλόγοις ὁ λογικὸς ἐναριθμῶσι γένηται, ἅτε δὴ μὴ κεκτημένος τὴν χάριν τῆς αὐτεξουσιότητος. κατὰ τοῦτο καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς οὕτω φησίν. „ὁ λέγων, ἵνα τί μὴ κατεσκεύασεν ἁμαμαρτήτους ἡμᾶς ὁ Θεός, οὐδὲν ἕτερον ἢ τὴν ἄλογον φύσιν τῆς λογικῆς προτιμῆ καὶ τὴν ἀκίνητον
20 καὶ ἀνόρητον τῆς προαιρετικῆς καὶ ἐμπροκίτου.”

Παραχωρεῖται λοιπὸν ὁ Ἀδάμ, ἄπτεται τοῦ φυτοῦ, γυ-

16. δὲ P.

scrutari conantur. nam dei beneficentia nequaquam mala nobis conciliat, sed omnino secordia nostra spontaneaue ad vitium inclinatio.

Nec conveniebat deum hominem impedire, cum vesci de arbore conabatur. cur enim id faceret, qui hominem libertate voluntatis praeditum creaverat? quippe si retrahere decreverat hominem, quamprimum cerneret eum de via recta deflectere, quam re vis rationis inditae homini declarare se potuisset? qua item libera voluntatis facultas? praesertim cum naturae brutae sit ac ratione carentis, praeter animi voluntatem huc et illuc circumduci et transferri, consimiliter si homo fuisset impeditus quominus delinqueret, quis virtuti locus fuisset reliquus? quis coronis quae propter hanc conceduntur? cur regnum coeleste homini seu praemium propositum sit, siquidem necesse non habet ut eius studio suo, vi, praeclaro animi proposito particeps fiat? impediendus scilicet homo non erat, ne qui rationis erat compos, brutorum in numerum referretur, cum libertatis in agendo beneficium possideret. eandem sententiam magnus Basilius verbis hisce dissevit. quicumque rogat cur nos deus non ita condiderit ut peccare non possemus, is nihil facit aliud quam quod naturam brutam rationis participi et ex praescripto virtutis agenti praefert

Quamobrem Adamus arbitrio suo relinquitur, arborem attingit,

Glycas

μνοῦται, παραχρῆμα παραδείσου ἐξάριστος γίνεται. τί τὸ ἐπὶ
 τούτοις; οἱ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ διανοίγονται ὀφθαλμοί, κἀντεῦ-
 ϑεν ὄρα καθαρῶς ὅλον ἀγαθόν ἐστιν ἢ τῆς ἀπολῆς φυλακῆ
 P. 102 καὶ ὅσον ἀθῆς κακὸν ἢ ταύτης παράβασις. οὐδὲ γὰρ τὸ φυ-
 τὸν ἐκεῖνο, καθά φησιν Ἰωσήπος καὶ Νεμέσιος ὁ Ἐμέσης 5
 ἐπίσκοπος, τοιαύτην εἶχε φύσιν ὥστε τοῖς ἀπτομένοις αὐ-
 τοῦ φρόνησιν ἐπιέναι τοῦ τὸ καλὸν εἰδέναι καὶ πονηρὸν. εἰ
 γὰρ ξύλον αὐτὸ γνώσεως ἢ ἀγία κατονομάζει γραφή, ἀλλ'
 οὐ διὰ τοῦτο καὶ τοιαύτην αὐτὸ κεκτηῖσθαι δύναμιν εἶπω-
 μεν. ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ αὐτὸ γέγονε τῆς ἐντολῆς ἢ παράβα- 10
 σις, καὶ ἐξ ἐκείνου λοιπὸν ἐπεισηλθε τῆς ἀμαρτίας ἢ γνώσις
 καὶ αἰσχρόνη, διὰ τοῦτο τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην ἐδέξατο. ἔθος
 γὰρ τῇ ἀγία γραφῇ ἐκ τῶν συμβαινόντων πραγμάτων ἐπιτι-
 B θῆναι καὶ τὰ ὀνόματα. καὶ ἄκουε τί φησιν ἐπὶ τούτοις ὁ
 χρυσορρήμων Ἰωάννης. „ἐν ἐρήμῳ μία πηγὴ ὕδωρ ἀντιλο- 15
 γίας ἐκλήθη, οὐχ ὅτι τοιαύτην εἶχε φύσιν ὥστε τοὺς ἐξ αὐ-
 τῆς ἀρρομένους εἰς ἀντιλογίας εὐθὺς μετατρέπεσθαι· εἰ γὰρ
 τοῦτο ἦν, καὶ αὐτὸς Μωσῆς ἐξ ἐκείνης πικρὸν ἀντεῖπεν ἂν τῷ
 θεῷ. καθάπερ οὖν ἡ πηγὴ ἐκείνη οὐ παρὰ τὴν οἰκίαν φύ-
 σιν, παρὰ δὲ τὴν ἐπ' αὐτῇ γενομένην ἀπειθείαν τοῦ λαοῦ 20
 ὕδωρ ἀντιλογίας ἐκλήθη, οὕτω καὶ τὸ φυτὸν ἐκεῖνο τὸ γνω-
 στὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ οὐ γνώσιν εἶχεν, ἀλλ' ὅτι πᾶς ἀμαρ-
 τάνων εἰς γνώσιν ἔρχεται τοῦ εἰδέναι ὅτι καλὸν μὲν τὸ ὑπα-

10. αὐτοῦ P.

continuo nudus efficitur, deque paradiso expellitur. quid inde sequi-
 tur? aperiantur animi eius oculi, quo facto quantum bonum esset
 observatio mandati perspicit, quantumque contra malum eiusdem vio-
 latio. nec enim arbor illa, quemadmodum Iosephus et Nemesius an-
 tistes Emesenus declarant, eiusmodi naturam habebat ut ex se de-
 cerpentibus inderet prudentiam, qua bonum ac malum agnoscerent.
 tametsi nimiram litterae sacrae illam scientiae lignum nuncupant,
 non iccirco dicendum nobis est talem ei vim adfuisse: sed quia
 mandati transgressio in eo facta est, de quo consecuta porro est
 peccati agnitio atque pudor, iccirco nomen hoc meruit. consueve-
 runt enim litterae sacrae de rerum eventis nomina etiam indere. au-
 di quid hac in parte Chrysostomus dicat. unus quidam in solitudine
 fons adversationis aqua est nuncupata (Num. 20 13), non quod eius-
 modi naturam haberet ut ex se haurientes in mutuas adversationes
 excitaret: nam si res ita comparata fuisset, etiam ipse Moses hansta
 fontis huius aqua deo contradixisset. quemadmodum ergo fons ille
 non sua natura, sed propter diffidentiam populi, quam erga deum
 declaraverat, adversationis aqua nuncupatus est, sic et arbor illa
 cogitationis mali atque boni vocatur, non quod ipsa scientiam ha-

κούειν κακὸν δὲ τὸ παραβαίνειν ἐστίν. Ὅθεν καὶ τοιαύτην C
ἐπισημασίαν, ὡς ἔφημεν, ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ συμβεβηκότων ἔσχη-
κεν ὕστερον.

Τοῦ Ἀδάμ δὲ φθορᾷ καὶ θνητότητι περιπεσόντος μετὰ
5 τὴν παράβασιν, εἶπεν ὁ θεὸς „ἰδοὺ γέγονεν Ἀδάμ ὡς εἰς
ἐξ ἡμῶν.” πρόσεχε δέ, ἀγαπητέ. ἄλλοι μὲν εἰρωνικῶς ἔφα-
σαν τουτονὶ τὸν λόγον εἰπεῖν τὸν θεόν· θεώσεως γὰρ ἔρωτα
σχῶν ὁ Ἀδάμ, καὶ ὢν ἀγαθῶν μέτοχος ἦν ἀδλίως ἐξέπεσε
καὶ θνητὸς ὁ ἀθάνατος γέγονεν. ἔτεροι δὲ προληπτικῶς τὸ
10 τοιοῦτον φητὸν κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς γραφῆς ἐξέλαβον, λέγον-
τες „ἰδοὺ γέγονεν Ἀδάμ ὡς εἰς ἐξ ἡμῶν,” τουτέστιν ὄψέ
ποτε γενήσεται εἰς ἐξ ἡμῶν ἄνθρωπος ὅμοιος τῷ Ἀδάμ. τοῦ D
το προληπτικῶς, ὡς ἔφημεν, εἴρηται κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς
γραφῆς, ἥτις εἶωθε τὰ μέλλοντα γενέσθαι ὡς ἤδη παρόντα ἢ
15 καὶ γεγονότα διαγορεύειν, καθὰ καὶ ἐπὶ τῆς προμήτορος εἰ-
ρημῆνον εὐρίσκομεν. μήπω καὶ γὰρ αὐτῆς παραχθείσης λέ-
γει ὅτι ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον· ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν
αὐτούς, εἰ καὶ καθ' ἕτερον νοῦν ὁ θεϊότατος Ἀναστάσιος τὸ
τοιοῦτον ἐνόησε θεῖον ῥητόν. ἐν γὰρ τῷ περὶ ἀναστάσεως
20 λόγῳ αὐτοῦ καὶ τὰδε περὶ τούτων λέγων εὐρηται. „διπλῆ
τίς ἐστὶν ἡ τῆς φύσεως ἡμῶν κατασκευη, ἣ τε πρὸς τὸ θεῖον V. 80
ὁμοιωμένη καὶ ἡ πρὸς τὴν διαφορὰν ταύτην τῶν σχημάτων

buerit, sed quia quicumque peccat, cognitionem adsequitur intelli-
gendi, quod obtemperare deo bonum sit, delinquere malum. hinc
appellationem hanc habuit, ab eventu nimirum posteriore.

Caeterum posteaquam Adamus post transgressionem iam interitui
ac mortalitati factus erat obnoxius, ait deus „en factus est Adamus
quasi unus de nobis.” heic animum, dilecte filii, advertito. nonnulli
tradunt deum haec per ironiam protulisse: quippe divinitatis desi-
derio flagrans Adamus etiam iis bonis quorum erat particeps, misere
exciderat, et immortalis antea mortalis iam factus erat. alii dictum
intelligi volant per praeeptionem temporis, quae sacris litteris est fa-
miliaris. en factus est Adamus quasi unus de nobis, hoc est, tandem
aliquando de nobis unus homo fiet, Adamo similis. consueverunt
enim litterae sacrae peculiari quodammodo ea quae futura sunt sic
efferre, quasi si praesentia forent aut iam accidissent. consimile
quiddam proferri de matre hominum illa primaeva videmus: nam cum
ipsa necdum creata foret, haec nihilominus dicuntur „fecit hominem
deus, et quidem marem ac feminam eos fecit.” divinus autem vir
Anastasio dictum hoc alio quoque sensu cepit. nam in oratione de
resurrectione verba ipsius haec reperiuntur „duplex est naturae no-
strae structura, prior ad numinis similitudinem conformata, et alte-

P. 103 διηρημένη τελευταίον κατασκευασθεῖσα." καὶ οὐ ταῦτα μό-
νον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἅγιαν ἐπιφέρει γραφὴν ὃ θελός οὗτος
ἀνήρ, ὥστε τὸ δόγμα τοῦτο γενέσθαι σαφέστερον. λέγει γάρ
„καὶ ἐποίησεν τὸν ἄνθρωπον· κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐ-
τόν. πρώτη ποίησις αὕτη, ἀπλή, μονότροπος, ἄζυγος, μὴ 5
ἔχουσα τίνα διαφορὰν. καὶ κατ' εἰκόνα γὰρ θεοῦ ἐποίησεν
αὐτόν. δευτέρα δὲ ποίησις, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐ-
τούς." ὅτι δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, δῆλον ἐκ τῶν ῥημάτων αὐ-
τῶν. ἐκεῖ μὲν εἶπεν αὐτόν, κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐ-
τόν· ἐνταῦθα δὲ εἶπεν αὐτούς, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν 10
αὐτούς. πρόσεχε δέ. ἐπειδὴ ἡ ἅγια γραφὴ προλαβοῦσα εἶ-
πε „κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν," εἶτα, μετὰ τὴν αὐ-
τοῦ δηλαδὴ ποίησιν, ἐπήγαγεν „ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐ-
τούς," ἔδειξε προφανῶς ὅτι ἄλλη ποίησις ἐκείνη καὶ ἕτερα
ποίησις αὕτη, ἡ μὲν τὸ τοῦ δημιουργοῦ παριστώσῃ φιλότιμον 15
(κατ' εἰκόνα γὰρ θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν), ἡ δὲ τὴν τῶν σχη-
μάτων ὑπεμφαινύουσα διαφορὰν (ἄρσεν γὰρ καὶ θῆλυ ἐποίησεν
αὐτούς). δοκεῖ μὲν οὖν ὁ λόγος οὕτοσι φορτικός, ἀλλὰ τοῖς
ἐπομένοις τῷ ἰδίῳ λογισμῷ. τοῖς γὰρ ἐκζητοῦσι τὰς ἱερὰς
τῶν πατέρων γραφὰς καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος, ὅτι καὶ σα-
φῆς ὁ τοιοῦτός ἐστι. καὶ ἄκουε τί φησιν ὃ τὰ θεῖα σοφὸς
C' Αναστάσιος. τοῖς γὰρ προειρημένοις καὶ τὰς προσέθετο, σα-

ra sexuum discrimine distincta, quae quidem opificio nostro postre-
mum accessit." neque tantum haec Anastasius profert, sed etiam lit-
teras sacras allegat, quo doctrinam hanc clariorem efficiat. sic enim
ait. fecit hominem deus, et quidem eum ad imaginem dei fecit. haec
prima nostri est creatio, simplex, uniformis, experta societatis, dis-
crimen nullum habens: quippe ad imaginem dei fecit eum. succe-
dit altera formatio: marem ac feminam fecit eos. quae quidem ita se
omnino habere de verbis ipsis est perspicuum: nam istae sit numero
unitatis „ad imaginem dei fecit eum," haec vero numerus multitudi-
nis usurpatur. consideres igitur quod cum litterae sacrae prius dixis-
sent „ad imaginem dei fecit eum," deinde subiecerit, post hominis
nimirum formationem, „marem ac feminam fecit eos." quibus verbis
clarissime ostendit aliam esse formationem illam priorem, aliam hanc
posteriolem. nam illa dignitatem opificis representat, de qua scilicet
dicitur „ad imaginem dei fecit eum:" haec sexuum discrimen
denotat, hisce verbis comprehensum „marem ac feminam fecit eos."
videtur autem haec oratio partem tolerabilis, sed iis qui rationem
propriam sequuntur. nam caeteris, sacra patrum scripta pervestigantibus,
omnino digna existimatur quae recipi debeat, praesertim cum
aperta sit atque plana. quid idem Anastasius dicat audi. nam hactenus
expositis haec etiam adiecit, pluribus id quod protulerat declarare

φησίναι θέλων ἐκ πολλῶν τὸ λεγόμενον. „δευτέρα κτίσις ἰστί τοῦ τε ἄρρενος καὶ τοῦ θήλεος προσκατασκευασθεῖσα τῷ πλάσματι, τῷ κατὰ τὴν πρώτην δηλονότι γεγεννημένῳ κατ' εἰκόνα θεοῦ, ἐν ᾗ διαφορὰ σχημάτων οὐκ ἦν, ὅτι μηδὲ ἐν τῇ 5 θείᾳ καὶ μακαρίᾳ εἰκόνι τοιοῦτόχ τι ἐπινενόηται.“ εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, λέγειν οὖν εὐλογον ὅτι ἐκ προγονώσεως ὁ θεὸς τοιαύτην ἀπ' ἀρχῆς κατασκευὴν δέδωκε τῷ Ἀδάμ, εἰ γε τῆς δευτέρας ἐστὶ κτίσεως ἡ τοιαύτη τῶν σχημάτων διαφορὰ, ἣν δὴ καὶ ἀναγκαίως ἐπήγαγε μετὰ τὴν πρώτην, ὡς εἴρηται, 10 ποιήσιν· οὐδὲ γὰρ ἠγνόει τὸ συμβησόμενον. καὶ πρόσχευ, D εἰ βούλει, τῷ Λαμασκηῷ Ἰωάννῃ περὶ τοῦ πρώτου ἀνθρώπου λέγοντι „εἰδὼς δὲ ὁ προγονώστης θεὸς ὅτι ἐν παραβάσει γενήσεται καὶ ὅτι φθορᾷ ὑποκείσεται, διὰ τοῦτο παράγει τὸ θῆλυ δὲ αὐτοῦ.“ ὥστε εἰ μὴ τῆς ἀγγελικῆς ἐξέπιπτε βιοτῆς, 15 οὐκ ἂν ἡ τῶν σχημάτων αὐτῆ προσκατασκευαστο διαφορὰ, ὅτι μηδὲ χρεῖαν εἶχε ταύτης ὁ κατ' εἰκόνα γεγεννημένος θεοῦ πρὸς γε τὴν ἐκ διαδοχῆς τοῦ γένους σύστασιν, ἅτε κατὰ τοὺς ἀγγέλους, ὡς ἄνω διειληπται, μέλλον πληθύνεσθαι. ἀλλ' ἐπαναληπτίον κἂν αὐθις τὸν λόγον.

20 Θεία μετὰ τὴν παράβασιν πρὸς τὸν ὄφιν ἀπάφασις „ἐπὶ P. 104 τῷ στήθει καὶ τῇ κοιλίᾳ πορεύσῃ.“ ἐπειδὴ καρδίαν ἠπάτησας καὶ κοιλίαν ἐπεισας ἄψασθαι βρωμάτων, ἐπὶ τῷ στήθει καὶ τῇ κοιλίᾳ πορεύσῃ. οὐδὲ γὰρ ὡς πόδας κεντημένον τὸ πρό-

volens. secunda creatio est maris ac feminae formatio, quae figmento dei accessit, quod ratione creationis primae ad imaginem dei factum erat, nec sexuum discrimen habebat, quando nec in divina illa beataque imagine quid eiusmodi existit. quae cum ita sint, a ratione non abhorret, dicere deum ex praescientia talem ab initio structuram Adamo concessisse, cum hoc sexus discrimen a secunda creatione profectum fuerit, quam necessario priori, ceu dictum est, adiecit nec enim quid futurum esset ignorabat. et animum, si libet, adverte Iohannis Damasceni de homine primo verbis. quia deus futurorum praescius norat hominem mandato non pariturum ac interitui futurum obnoxium, iccirco feminam ex eo producit. adeoque si homo vita angelica non excidisset, sexuum discrimen nullum factum fuisset, quippe cuius laud eguisset ad generis propagationem is qui ad imaginem dei factus erat. nam more angelorum, ut indicatum est supra, semet amplificaturus fuerat. sed enim ad institutam orationem redeundum est.

Haec est illa dei ad serpentem post hominis lapsum oratio (Gen. 3 14) „in pectus ac ventrem ambulabis.“ hoc est quandoquidem cor decerpisti, et ventri persuasisti ut cibum illum decerperet, iccirco

τιρον, καθὺ Ἰώσηπός τε φησι καὶ ἡ λεγομένη Λεπιτὴ Γένε-
 αῖς, νῦν ἀποφαίνεται τὸν ἐπὶ τῇ κοιλίᾳ περιπάτον. ἀλλ'
 V. 8. ἐπειδὴ κατὰ τὸν χρυσορρήμονα Ἰωάννην ἀπὸ τοῦ ὀρθίου σχή-
 ματος τοιαύτην ἄδειαν ἔσχεν ὥστε πρὸς τὸ σὺς τῇ Εὐᾷ πλη-
 Βισίασι καὶ περὶ τοιούτων διαλεχθῆναι, τῇ γῆ καὶ πάντῃ δι- 5
 καίως ἐπισύρρεσθαι κατεδικάσθη. εἰ γὰρ καὶ ἄπους ἐξ ἀρχῆς
 διεπέπλαστο, ἀλλὰ κύκλοις τινῶν κάτωθεν ἐλιγμῶν ἐνορθου-
 μένος τεταμένους τοῖς στήθεσιν ἵππευσε. διὸ καὶ νῦν ὁ ὄφις
 πολλαῖς θυμούμενος ἀνίστησιν ἑαυτὸν καὶ κυκλικῶς ἐλισσόμε-
 νος τρέχει. προβάς δὲ ὅσον δεῖξαι τοῦ παλαιοῦ βαδίσμα- 10
 τος τὴν μνήμην, πάλιν τῷ τῆς ἀποφάσεως καταβάλλεται τό-
 μῳ. ἕρα δὲ ρουνεχῶς ὅτι τοσοῦτόν ἐστι βαρὺν τό τινα καθ'
 ἑαυτὸν ἁμαρτάνειν, ὅσον ἄρα τὸ καὶ ἑτέρους ἐνάγειν εἰς
 C ἁμαρτίαν. κατὰ τοῦτο καὶ βαρυτέραν ὑπέστη τῆς Εὐᾶς τὴν
 κόλασιν. ἡ Εὐᾷ πάλιν τοῦ Ἀδάμ, ὅτι τὸν Ἀδάμ ἠπάτησεν 15
 ἡ Εὐᾷ καὶ τὴν Εὐᾷν ὁ ὄφις.

Ἄλλ' ἐκ τούτου νοεῶς μετέχειν ψυχῆς καὶ τὰ ἄλογα εἰ
 Μανιχαῖοι ἐνόμισαν· εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, ὡς ἐκεῖνοί φα-
 σιν, οὐκ ἂν ἐτιμώρησε τὸν ὄφιν ὁ Θεός, οὐκ ἂν ἀρᾷ καθυ-
 πέβαλεν. ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστι. καὶ δῆλον ἐξ ὧν 20
 ὁ προφήτης λέγει Δαβὶδ „μὴ γίνεσθε ὡς ἵππος καὶ ἡμίονος,

1. κατὰ decret. 3. τὸν decret. β. τεταμένους P. 12.
 εἰς] ὅτι οὐ?

in pectus ac ventrem ambulabis. non enim propterea deus inambu-
 laturum ventri serpentem pronuntiat, quasi prius ille pedes habuis-
 set, ut Iosephus et parvus ille de rerum ortu liber aiunt: sed quia
 de sententia Chrysostomi prius facultatem habens erecto corpore con-
 veniendi Evam et cum ea colloquendi, nunc damnatus fuerit, ac
 merito quidem, ut humi serperet. nam tametsi ab initio serpens ita
 conditus erat a deo, pedibus uti careret, tamen orbibus quibusdam
 factarum inferius convolutionum erectus iis ipsis extenso pectore vel
 lut inequitabat. iccirco videmus et hodie serpentem iratum semet
 erigere ac in orbis convolutionum progredi. quo facto, quasi veteris
 incessus memoria nobis in mentem revocata, rursus iuxta divini pro-
 nuntiatum legem semet demittit. caeterum prudenter observabis aequae
 grave esse quempiam alio ad peccandum impellere, ac si delinquat
 ipse. propterea gravior serpentis poena fuit quam Evae, rursusque
 gravior Evae quam Adami, quod Adamum Eva decepisset, Evam
 serpens.

Exiatiarunt autem Manichaei, hac narratione moti, bruta
 quoque praedita esse anima mentis ac intelligentiae vi participare.
 nam absque illa sit, inquit, deus supplicio serpentem non adse-
 cisset: at enim hoc minime verum esse, de verbis haec Davidicis per-

αἷς οὐκ ἔστι σύνσεις." ἄλλως τε εἰ διὰ τὸ τιμωρηθῆναι τὸν ὄφιν δοκοῦσι καὶ τὰ ἄλογα νοεῖν μετέχειν ψυχῆς, τὸ κωλύον πάντως οὐδὲν μὴ καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν φυτῶν τὸ τοιοῦτον δόγμα κρατεῖν, εἰ γὰρ τὴν συκῆν ἀρῆ καθυπέβαλεν ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἦνίκα πεινάσας οὐκ εὔρεν καρπὸν ἐν αὐτῇ. ὑπεβάλλει τοίνυν ὁ θεὸς τὸν ὄφιν κατάρρα, ἵνα κἂν τὸν διάβολον οὐ βλέπη τις τί ἔπαθε, τὸν ὄφιν αἰεὶ βλέπων συρόμενον τὸν ποτε διανεστηκότα, ὡς ὁ χρυσορρήμων φησὶν, ὑπόμνησιν λάβη ὅτι εἰ ὁ ὑπουργὸς τῆς κακίας ἐπὶ τοσοῦτον κολάζεται, ἰοπερὶ τοῦ πρωταιτίου τί χρεὴ καὶ λέγειν. τιμωρεῖται τὸν ὄφιν ὁ θεὸς τοιοῦτόν τι ποιῶν ὁποῖον δὴ καὶ φιλόστοργος πατήρ. οὐ μόνον γὰρ τὸν φονέα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τιμωρεῖται, ἀλλὰ P. 105 καὶ τὸ τοῦ φόνου ὄργανον συνθλάττει τε καὶ εἰς πολλὰ καταπέμνει. „αὐτός σου τηρήσει τὴν κεφαλὴν." οὐκέτι, φησί, 15 πρὸς ἐπιβουλὰς, ὃ ὄφι, ἀνθρώπων παρρησιάζη καθ' αὐτὴν δὴ καὶ τὸ πρότερον, ἀλλὰ σὺ μὲν τοσοῦτον ἔξεις τῶν ἀνθρώπων τὸν φόβον ὥστε περιπατούντων καὶ ἐκείνων ἀκούων φωνῶν ἐγκατακρύπτειν ἑαυτόν.

Ὁ μὲν οὖν μέγας Μακάριος ἐν ἐπιστολαῖς αὐτοῦ περὶ 20 τοῦ διαβόλου φησὶν ὅτι ἅμα τῷ ἐκπεσεῖν τῇ γενέῃ παραδοθῆναι ἔμελλεν, ἀλλ' εἰάθη πολεμεῖν, ἵνα φανῶσιν οἱ τοῦ

19. Μακάριος] μακάριος Παῦλος F.

spicue patet (Psalm. 31 8) „nolite consimiles equis et mulis fieri, quae intelligentia carent." alioqui si propterea putant brutas bestias animae intelligentiae vi praeditae participes esse, quia supplicio serpens adfectus fuerit, nihil est omnino quod impediatur quominus eadem in arboribus quoque valeat opinio, quando ficum exsecrationi Christus subiecit, cum esuriens fractum in ea nullum reperiret. deiecit ergo serpentem in terram deus, ut tametsi quis haud cernat quid diabolo acciderit, nihilominus serpentem, qui de sententia Chryso-stomi olim erectus stabat, humi repentem intuens secum ad animum revocet, quod cum facinoris huius administer multetur, multo magis existimandum sit principem mali auctorem puniri. caeterum supplicio serpentem adficiens deus, eiusmodi quid facit quale liberum amans pater. non tantum enim is de interfectore filii sui supplicium sumit, sed ipsum etiam caedis instrumentum confringit ac multas in partes lacerat. secundum haec deus ait (Gen. 3 16) „observabit ille caput tuum." non iam amplius, inquit, audebis tu serpens hominibus insidias struere, quod hactenus fecisti, sed tantus erit metus tantaque formido tua ut ambulantiibus illis temet in latebras tuas sis abditura.

Tradit enim suis in epistolis magnus ille Macarius de diabolo, futurum fuisse ut statim a lapsu gehennae traderetur, sed ei conces-

Β Χριστοῦ στρατιῶται· ἀντιδίκου γὰρ μὴ προκειμένου εἰ γνή-
 σιοι στρατιῶται τοῦ βασιλέως οὐ φανεροῦνται. ὅθεν ὡς κα-
 ταδικώτερος σφοδρότερον εὐρήσει τὴν κόλασιν. ὁ δὲ μέγας
 Βασίλειος ἐν τῇ εἰς τὸν προφήτην Ἡσαΐαν ἐρμηνείᾳ καὶ τά-
 δε περὶ τοῦ διαβόλου διεξίσι. „τάχα γὰρ πρὸ τοῦ κισθῆναι 5
 τὸν ἄνθρωπον τόπος τῆς μετανοίας καὶ τῆ διαβόλου ὑπέλειπε-
 το, καὶ ἡδύνατο ὁ τύφος, εἰ καὶ ἀρχαιότερον νόσημα ἦν, ὅμως
 διὰ τῆς μετανοίας ἑαυτὸν ἐξιασάμενος ἀποκαταστήσαι αὐτὸν
 εἰς τὸ ἐξ ἀρχῆς. ἀφ' οὗ δὲ τοῦ κόσμου ἡ κατασκευὴ καὶ τοῦ
 παραδείσου, καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐν αὐτῷ, καὶ ἐπιτολὴ καὶ φθό- 10
 νος τοῦ διαβόλου καὶ φόνος τοῦ τετιμημένου, ἀποεκκλισται
 Κατῷ καὶ ὁ τόπος τῆς μετανοίας. εἰ γὰρ ὁ Ἡσαΐ μετανοίας
 V. 82 τόπον οὐχ εὗρε τὰ πρωτοτόκια ἀποδόμενος, τίς τόπος ὑπο-
 λέλειπται μετανοίας τῷ τὸν προτόπλαστον ἀποκτείναντι Ἀδάμ
 καὶ ἐκεῖνον τὸν θάνατον εἰσνεγκόντι;” ἀλλὰ καὶ ὁ Σιναΐτης 15
 Θεὸς Ἀναστάσιος εἰς ἐπιστροφὴν, ὡς ἔοικεν, ἔλκων καὶ τοὺς
 λίαν ἀπεγνωσμένους, καὶ τὰς κατὰ ἔημα φησίν. „εἰ Μα-
 νασσην ὁ Θεὸς διὰ μετανοίας ἐδέξατο, τάχα τολμῶ εἰπεῖν
 ὅτι καὶ τὸν διάβολον μετανοοῦντα ὀλοψύχως δέξεται.” καλῶς
 δὲ εἶπεν ὅτι τολμῶ εἰπεῖν· ὄρα γὰρ ὅτι καὶ ὁ Δαμασκηνός 20
 Δ' Ἰωάννης οὐ δίδωσι τῷ διαβόλῳ μετάνοιαν. λέγει καὶ γὰρ
 ὅτι ὅπερ ἐστὶ τοῖς ἀνθρώποις ὁ θάνατος, τοῦτο τοῖς ἀγγέλοις

sisse deum ut humanum genus oppugnaret, quo Christi milites sese
 probarent ac declararent. eandem ob causam magis etiam damnabili
 supplicio graviori multabitur. Basilii in Esaiæ vatis enarratione
 huiusmodi quaedam de diabolo protulit. fortassis ante creationem
 hominis diabolo quoque poenitentiae locus relictus fuisset, ac po-
 tuisset superbus ille, quanquam malum inveteratum foret, per poe-
 nitentiam adhibito sibi remedio pristinam ad condicionem seipsum
 restituere. verum posteaquam secuta est mundi creatio itemque pa-
 radisi, ac homo in paradiso existere coepit, et mandatum et invidia
 diaboli accessit et hominis ornati a deo caedes, ex eo scilicet tem-
 pore modus ei poenitentiae nullus est relictus. quippe si Esau poe-
 nitentiae locum non invenit, cum primigeniorum iura vendidisset,
 quis ei relictus sit poenitentiae locus, qui Adamum illum principem
 humani generis interfecit eiusque mortis causam praeiuit? divinus
 autem vir, Anastasius ille Sinaites, quo vehementer desperatos ho-
 mines, uti quidem videtur, ad conversionem invitet, haec ad verbum
 profert „si Manassem deus per poenitentiam recepit, ausim dicere
 quod etiam diabolium toto pectore atque animo resipiscentem in gra-
 tiam recepturus fuerit.” quibus verbis recte illud inseruit „audeam
 dicere.” nam et Damascenus ille Iohannes diabolo poenitentiam nul-

ἡ ἔκπτωσις· μετὰ γὰρ τὴν ἔκπτωσιν οὐκ ἔστιν αὐτοῖς μετάνοια, ὡσπερ οὐδὲ τοῖς ἀνθρώποις μετὰ θάνατον. οὐκ ἐνεδόθη δὲ καὶ τοῖς ἔκπεσοῦσιν ἀγγέλοις μετάνοια, ὡς ὁ Νεμεσίαις φησιν, ὅτι καὶ ἀσώματος ἡ φύσις αὐτῶν· ὁ γὰρ ἄνθρωπος διὰ τὴν τοῦ σώματος ἀσθένειαν τῆς μετανοίας ἐτυχεῖν. ἀλλ' ἔμοιγε τέως ὁ λόγος οὗτος ὃς ἐπὶ τῷ Ἀδάμ οὐκ ἴσται ἀποδοχῆς ἄξιος. οὐδὲ γὰρ ὑπὸ σωματικῶν ἐπιθυμιῶν ἠτηθείς ὁ Ἀδάμ εὐρέθη παραβάτης τῆς ἐντολῆς (ἕπαγε τῆς Περιγένους φρενοβλαβείας) ὅτι μηδὲ χάραν εἶχον αὐταὶ πρὸς τῆς παραβάσεως ἐν αὐτῷ. καὶ τί χρὴ πολλὰ λέγειν; αὐτὸς ὁ Ἀδάμ ἐκβληθείς τοῦ παραδείσου καὶ ἀπέναντι καθίσας αὐ- P. 106 τοῦ παρ' ὄλην ἐθρήνηε τὴν ζωὴν αὐτοῦ. ἐφ' ᾧ κἀμπτεται ὁ θεός, καὶ πάντα ποιεῖ καὶ πάσχει δι' αὐτόν. ὁ δὲ διάβολος ἔκπεσῶν οὐ μόνον οὐκ ἐθρήνησεν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ πλάσματος ἐλύττησε θεοῦ, καὶ τὸν θεὸν αὐτὸν διέβαλε πρὸς τὸν Ἀδάμ. λοιπὸν μετὰ τὴν ἁμαρτίαν οὕτω διατεθέντα μετανοίας ἐπιτυχεῖν πάντως ἀμήχανον.

Ἄκουε δὲ καὶ τί φησιν ὁ Θεοδώρητος ἐν τῇ Θεραπευτικῇ αὐτοῦ περὶ τούτου. ἐπαρθείς ὁ διάβολος λέγεται πεπτωκέναι, εἴτα κατὰ τῶν ἀνθρώπων ὡς εἰκόνη θεοῦ τετιμημένον λυτῆσαι, καὶ τὸν κατὰ τούτων ἀναδέξασθαι πόλεμον, τὸν δὲ

6. δε] ὡς an ὅσον?

iam tribuit, cuius haec verba sunt „quod mors est hominibus, hoc angelis est lapsus: quippe post lapsum nulla restat eis poenitentia, quemadmodum nec post mortem hominibus.” et quidem poenitentia lapsis angelis propterea non est concessa, sicut Nemesius ait, quia corporis expers est eorum natura. homo enim propter imbecillitatem corporis poenitentiam consecutus est. quae tamen extrema verba, quod Adamum attinet, equidem admittenda non puto. nec enim ille corporeis a cupiditatibus victus mandati violator factus est. Apage sis cum istac Origenica insania. quippe nullum illae locum habebant in ipso ante transgressionem. quid multis haec verbis indicemus? Adamus paradiso eiectus et eius ex adverso collocatus omnem vitam plorando exigit. quapropter deus flectitur, eiusque causa nihil non facit ac patitur. diabolus autem lapsus non modo non casum suum deploravit, verumetiam dei figmentum furenter aggressus, deum ipsum adversus Adamum criminatus est. quo quidem pacto cum adfectus a delicto fuerit, nequit omnino accidere particeps ut poenitentiae fiat.

Audi quid de hoc in sua Therapeutice Theodoritus dicat. cum fastu, inquit, elatus fuisset diabolus, lapsus esse dicitur, contraque homines exornatos imagine dei furore quodam percitus bellum in eos suscepit. verum opifex ille rerum angelis hominibus praesse iussit

Β ποιητὴν τῆ τῶν ἀγγέλων ἐπιστοσίᾳ φρουρηῆσαι τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, ὅπως μὴ βίῃ καὶ τυραννίδι χρωόμενος, ἀοράτως ἐπιών, ἀδῶς διαφθείρη οὓς διὰ φθόνον ἐμίσησεν. οὐκ οὖν ὁ φθόνος οὗτος, μάλιστα δὲ ἡ ἔπαρσις αὐτοῦ καὶ ἀπόνοια (καὶ νῦν γὰρ δι' αὐτὸν ἀρχαὶ καὶ ἔξουσίαι, ὡς ὁ Παῦλος 5 φησί), πρὸς τοῦτους δὲ ἡ ἀπόγνωσις (εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ἔλεγον ὅτι πρὸ καιροῦ ἦλθες βασιλεῖσι ἡμῶς) μετανοεῖν τὸν ἀποστάτην οὐκ ἔα.

Πρὸς τοὺς εἰρημένους εἰδέναι σε καὶ τοῦτο βούλομαι, ὅτι C ὁ ἀποστάτης οὗτος διάβολος ἐν ταῖς ἀγγελικαῖς δυνάμεισι πρω- 10 τιστάτης ἦν, ἀγαθὸς παρὰ Θεοῦ γενόμενος καὶ μηδὲν ἔχνος κακίας ἢ πονηρίας ἐν ἑαυτῷ φέρων. πάντα γὰρ ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς καλὰ, καὶ καλὰ λίαν. κακὸν δὲ οὐδὲν ἐποίησεν ὁ Θεός. τὸ γὰρ κακὸν οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ τοῦ καλοῦ ἀναγώφησις, ὡσπερ οὖν καὶ τὸ σκότος οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ φωτός 15 στέφησις. καλῶς οὖν εἶπεν ὁ λόγος ὅτι τοῦ κακοῦ ποιητῆς οὐκ ἐστὶν ὁ Θεός. οὐχὶ δὲ τῶν μὴ ὄντων. εἰ γὰρ τὰ καλὰ D παραχθῆναι λέγεται παρὰ Θεοῦ, ταῦτα καὶ ὄντα πάντως εἰ- σί. τὸ δὲ κακὸν ἐπειδὴ οὐ παρήχθη παρὰ Θεοῦ, οὐδὲ ὄν V. 83 ἐστι. τοῦ κακοῦ λοιπὸν οὐκ ἐστὶ ποιητῆς ὁ Θεός, εἴγε τῶν 20 μὴ ὄντων, ὡς ἔφημεν, οὐκ ἐστὶ ποιητῆς, λέγεται δὲ μὴ εἰ-

17. οὐχί] ὄντων γὰρ, οὐχί?

mortale genus custodit, ne vi ac saevitia usus diabolus, inaccessibiliter eos aggressus, quos odit ex invidia perdat quapropter illa invidia, praesertimque fastus elationis et dementatio (nam hodieque sunt inter eos imperia et potestates, quemadmodum Paulus (Ephes. 6 12) ait) et praeterea desperatio (absque qua foret, nequaquam dixissent (Matth. 8 29) „quamobrem ante tempus ad excruciantum nos venisti?“) desertorem illum dei poenitentia uti non sinunt.

Volo autem praeter indicata te hoc etiam scire, desertorem hunc diabolum primum inter angelicas potestates locum habuisse, cum bonus a deo factus esset, nec ullum vitiositatis aut improbitatis in se vestigium contineret. nam omnia quae fecit deus bona erant, et quidem valde bona, cum malum nullum condiderit. etenim malum nihil est aliud quam a bono secessio, quemadmodum caligo nihil aliud est quam lucis ademptio. quapropter praeclare dicitur deum non esse mali auctorem. quippe rerum per se subsistentium conditor est deus, non earum quae non existunt. quodsi bona dicuntur in ortum a deo producta, putandum est eorum appellatione venire res omnes quae existunt. at malum cum a deo conditum non fuerit, non etiam in numero rerum est existentium. de quo consequitur deum non esse mali auctorem, quando is nequaquam rerum non existentium opifex est, ut iam ante monuimus. dicitur autem malum non es-

καί τι τὸ κακόν, ἐπειδὴ ἀνυπόστατον καὶ ἐφ' ἑαυτοῦ μὴ ὑπέστηκε.

Τριούτος οὖν ἦγουν ἀγαθὸς ὑπὸ Θεοῦ παραχθῆς ὁ διάβολος τῆς περιγειοῦ τάξεως καὶ τῆς γῆς ἐνεχειρίσθη τὴν φουλακὴν παρ' αὐτοῦ. μὴ ἐνέγκας δὲ τὸν τε φωτισμὸν καὶ τὴν τιμὴν ἣν ὁ Θεὸς αὐτῷ ἐχάρισται, ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν εἰς τὸ P. 107 παρὰ φύσιν ἐτραπή, καὶ ἐπῆρθη κατὰ τοῦ νεποικητότος ἀδτόν Θεοῦ. „θῆσω” καὶ γὰρ εἶπε „τὸν θρόνον μου ἐπὶ τῶν νεφελῶν, καὶ ἔσομαι ὅμοιος τῷ ὑψίστῳ.” ἔνθεν τοι καὶ ὡς 10 ἀστραπή κατὰ τὴν τοῦ κυρίου φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατὰ γῆς ἔπεσε. συναπεσπῶσθη δὲ αὐτῷ καὶ συνέπεσε πληθὸς ἄπειρον τῶν ὑπ' αὐτὸν τεταγμένων ἀγγέλων. τοῦτο δὲ καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας ἔδειξεν οὕτως εἰπὼν „πῶς ἔξεπεσεν ὁ Ἐωσφόρος ὁ τὸ πρῶτ' ἀνατέλλων, καὶ συνετριβή εἰς τὴν γῆν;” Ἐωσφόρον δὲ αὐτὸν ἐκάλεσεν δι' ἣν ἀπὸ Θεοῦ ἔοχε λαμπρότητα. 15 τούτοις οὖν ἀκολούθως καὶ τῷ θεολόγῳ Γρηγορίῳ διελήπται. Β Ἐωσφόρον γὰρ αὐτὸν εἶπε διὰ τὴν λαμπρότητα, σκότος δὲ διὰ τὴν ἐπαρσιν καὶ γενόμενον καὶ λεγόμενον. ἔκτοτε δὲ οἱ ἀκάθαρτοι δαίμονες τὸν καθ' ἡμῶν ἀνεδέξαντο πόλεμον. οὐ 20 δὲ γὰρ ἀνέχονται τοὺς ἀνθρώπους ὁρᾶν ἐκεῖσε σπεύδοντας ἀνελεθεῖν ὅθεν κακοβούλως ἔξεπεσον, ὡς ὁ μέγας φησὶ Βασίλειος. δοχεῖα καὶ γὰρ πάσης ὄντες κακίας καὶ τὴν τοῦ φθό-

se aliquid propterea quod substantiam nullam habet nec per se subsistit.

Talis ergo, nimirum bonus, a deo conditus diabolus, terrestris ordinis et ipsius adeo terrae custodiam a deo sibi mandatam accepit. cum autem ferre non posset illustrationem et honorem, quem deus ei largitus fuerat, de naturali statu in alienum a natura sua exorbitavit, adversusque suum opificem fastu quodam elatus est. „collocabo” inquit (Es. 14 14) „solium meum in nubibus, et supremus pax ero.” quam quidem ob causam etiam fulguris instar de coelo in terram cecidit, uti dominus ipse loquitur (Luc. 10 18). estque avulsa cum eo, simulque lapsa multitudo quaedam angelorum ipsi subiectorum infinita. significavit hoc vates Esaias (14 14) hisce verbis „qui delapsus est Lucifer ille, qui pridem oriebatur, terraeque allisus est?” Luciferum appellans ob splendorem divinitus ei concessum. consimilia Gregorius ille theologus tradidit, cum luciferum vocari ait splendoris sui causa, qui caligo deinceps propter elationem factus sit et appelletur. secundum haec impuri genii bellum adversum nos susceperunt. nequeunt enim aequo animo pati ut homines eo studioso contendentes videant, unde ipsi pessimo consilio deciderunt, quemadmodum magnus ille Basilius ait. quippe cum omnia improbitatis re-

του νόσον ἐδέξατο. οὐδὲ γὰρ ἐχθρὸς ἦμῖν ὁ διάβολος ἐπίσθη παρὰ Θεοῦ, ἀλλ' ἐκ ζηλοτυπίας ἡμᾶς πολεμεῖ. ὁρῶν γὰρ ἑαυτὸν ἐκ τῶν ἀγγέλων καταρριφέντα, οὐκ ἔφερε βλέσκειν τὸν γῆινον ἐπὶ τὴν ἄξια τῶν ἀγγέλων διὰ προκοπῆς ἀνυψούμενον. καὶ μία μὲν παρὰ γε τοῖς ἀγγέλοις καὶ τοῖς 5 δαίμοσιν ἡ οὐσία, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ προαίρεσις, καθὺ δὴ καὶ ἐπὶ ἀγαθῶν ἀνθρώπων καὶ πονηρῶν ἔστιν ἰδεῖν· μία μὲν καὶ παρ' αὐτοῖς ἡ φύσις ἐστίν, οὐ μὴν δὲ καὶ γνώμη καὶ θέλησις ἡ αὐτή.

Καὶ τὸ μὲν ὀρθόδοξον τῆς ἐκκλησίας φρόνημα τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον· οἱ δὲ τῶν Ἑλλήνων σοφοί, Πορφύριος καὶ Ἰάμβλιχος, διαφέρειν τοὺς δαίμονας κατὰ τὴν οὐσίαν λέγουσι, καὶ ἀλόγους τινὰς αὐτῶν καὶ ὑλαίους εἶναι, ἐμπίπτειν δὲ αὐτοὺς ἡμῖν οὐχ ὡς δυομενεῖς ἀλλ' ὡς ἡμῶν κολαστάς. 15 Δὲ ἀλλὰ καὶ προγινώσκειν αὐτοὺς καὶ τὸ μέλλον εἰδέναί λέγουσι, πλὴν οὐχὶ πάντας· τοὺς μὲν γὰρ τὰ ἄνω λαχόντας δαίμονας ἀληθεύειν παντάπασι, τοὺς δὲ ταρταρωθέντας ψευδεῖς εἶναι φασί, τοὺς δὲ περιγειοτέρους καὶ μέσους λοξοὺς εἶναι καὶ ἀμφιβόλους λέγουσιν. ἀλλ' ἡμῖν οὐχ οὕτω δοκεῖ. ἐὰν γὰρ οἱ φωταῖνοι ἄγγελοι τὸ τῆς προγνώσεως οἰκοῦν οὐκ ἔχωσι 20 χάρισμα (καὶ γὰρ ἕκαστα προλέγουσι, καθὰ δὴ καὶ ὁ Λαμψακηνὸς Ἰωάννης φησίν, ὅσα ἂν αὐτοῖς ἀποκαλυφθῆναι π-

ceptacula sint, etiam invidiae morbo sunt infecti. nec sic creatus a deo putari debet diabolus, ut hostis noster esset: sed ex aemulatione quadam nos oppugnat. cum enim se cerneret angelorum ordine locoque motam, ferre non poterat ut hominem terrestrem ad angelorum dignitatem profectu suo subvectum adspiceret. est et angelis malisque genis una quaedam essentia sive natura, verum non eadem electio; quemadmodum et in hominibus tum bonis tum improbis est videre naturam quidem unam et eandem, sententiam vero voluntatemque diversam.

Haec de malis genis eorum est sententia qui rectam ecclesiae fidem amplectuntur. at Graecorum illi sapientes, Porphyrius et Iamblichus, genios essentia naturaque differre a se invicem tradunt, eorumque volunt aliquos rationis expertes et crassiores materia praeditos esse. addunt irruere ipsos in nos non ut infestos sed tanquam castigatores, a quibus puniamur. eosdem aiunt futura prospicere atque nosse, non tamen universos: nam superiora loca nactos genios omnino vera praedicere perhibent, cum alii Tartaro conclusi mendaces sint; medios autem terraeque nonnihil vicinos adserunt ancipites ac ambiguos esse. qua in sententia nos miuime sumus. nam si etiam luci consimiles angeli non ex se domum futura prospiciendi habent, ut qui praedicunt ea teste Iohanne Damasceno quaecumque

ἐὰν θεῶν φθάσῃσι), πολλῶ μᾶλλον οἱ ἀκάθαρτοι δαίμονες
πράξειν οὐ δύναται. προγνώστης γὰρ καὶ καρδιογνώστης
μόνος ὁ θεός. καὶ πείθου τῷ θεῷ Δαβὶδ πρὸς τὸν θεόν P. 108
οὕτω λέγοντι „σὺ γινώσκεις τὰς καρδίας μονώτατος.”

5 Ἄλλὰ ταῦτα μὲν, ἀγαπητέ, κατ' ἐπιτομὴν ὁ λόγος διηλ-
θί σοι. καὶ μὴ δυσχέραινε τούτου ἔνεκεν ἄτε φιλομαθῆς
ἂν. ἀλλαχοῦ γάρ, οἶδας, ἐσχεδιάσθη σοι τὰ περὶ τούτων
κλειύτερον.

Λέγει γὰρ ἡ γραφή „καὶ εἶδεν ἡ γυνὴ ὅτι καλὸν τὸ V. 84
10 ξύλον εἰς βρωσίαν, καὶ ὅτι ἄρεστόν τοις ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν καὶ
ώραῖόν ἐστι τοῦ κατανοῆσαι, καὶ λαβοῦσα τοῦ καρποῦ αὐτοῦ
ἔφαγε.” πρόσεχε, ἀγαπητέ, τῷ μεγάλῳ ἀνταῦθα Βασιλεῖ.
φθοῖ γὰρ διὰ τί δὲ καὶ ἦν ἐν παραδείσῳ τὸ ξύλον τῆς βρω-
σεως; εἰ μὴ γὰρ ἦν αὐτό, οὐκ ἂν ἡμᾶς ὁ διάβολος ἀπατή-
15 σας εἰς θάνατον κατήγαγεν. ἔδει εἶναι ἐντολὴν τὴν δοκιμά- B
ζουσαν ἡμῶν τὸ ὑπήκουον. διὰ τοῦτο ἦν φυτόν ὠραιῶν καρ-
πῶν εὐφορον, ἵνα ἐν τῇ ἀποχῇ τοῦ ἡδέος τὸ τῆς ἐγκρατείας
καλὸν ἐπιδειξάμενοι τῶν τῆς ὑπομονῆς στεφάνων δικαίως
ἁγιασθῶμεν. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

20 Ὁ δέ γε Νύσσης ὑψηλότερον ἐκλαμβάνει τὰ περὶ τούτου,
καὶ οὕτω φησί. προδείκνυσιν ὁ ὄφις τὸν πονηρὸν τῆς ἀμαρ-
τίας καρπὸν, οὐχ ὡς ἔχει φύσεως (οὐ γὰρ ἠπατήθη ὁ ἄν-

9. γὰρ] δέ? 17. ἀπαρχῆ CF.

divinitus ipsis revelata fuerint, multo magis impuri genii nihil quod
praedicant habent. quippe futurorum notitia cum agnitione cordium
soli deo peculiaris est. cuius quidem rei fidem tibi Davidis haec
verba faciant (2 Par. 6 30) „tu solus omnino corda nosti.”

Haec compendio quodam explicare tibi, dilecte fili, volumus;
neque brevitatis esse tibi molesta debet, homini discendi perstudioso,
cum noris haec a nobis alibi prolixius exposita.

Caeterum sacris in litteris (Gen. 3 6) haec verba legimus „ut vi-
dit mulier arborem esse ad vescendum accommodatam et oculorum ad-
spectui gratam, et ad discendum pulcrum, sumpsit de fructu eius et
comedit.” heic attente mihi, quid magnus ille Basilius dicat, adver-
tito. quamobrem, inquit, erat in paradiso lignum de quo vesci quis
posset? nam absque illo fuisset, nequaquam diabolus nos deceptos
in mortem praecipites egisset. nimirum oportebat esse mandatum
quoddam in quo nostra obedientia exploraretur. iccirco arbor ista
erat elegans et fructuum ferax, ut per abstinentiam a re suavi tem-
perantiae bono declarato digni censeremur quibus tolerantiae sorta
merito tribuerentur.

Sic ille de his disserit. Nyssenus autem antistes sublimius haec
verbis huiusmodi exponit. malum illum peccati fructum serpens com-

ἄφρονας τῷ προδήλῳ κακῷ), ἀλλὰ διὰ τινος ὄφρας τὸ φαινόμενον ἀγλαΐσας, καὶ τινα κατὰ τὴν αἰσθησὶν ἡδονὴν ἐγγοητεύσας τῇ γεύσει, πιθανὸς ἐφάνη τῇ γυναικί. τοῦτω τῷ τρόπῳ τὸν ἄνθρωπον ὁ διάβολος εἴωθεν ἀπατᾶν. καὶ εἰ μὴ διόλου νήφρων ὀραῖται, οὐκ ἂν ἐκφύγη τὰς αὐτοῦ μηχανάς, οὐκ ἂν εὐρεθείη τῶν παγίδων ἀνώτερος. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον.

Ἡ δὲ Ἀσπὴ Γένεσις λέγει τὸν Ἀδὰμ ἀπροόπτως ἀπὸ τοῦ ξύλου λαβεῖν καὶ φαγεῖν, καὶ μὴ προσχεῖν ὅλως τῷ λόγῳ τῆς Ἐύας, ὅτι λειποθυμῶν ἦν ἀπὸ τοῦ μόχθου καὶ πείνης. ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἀγαπητέ, σιωπᾶν ἄμεινον, ὅτι καὶ σιωπῆς, ὡς προείρηται, τυγχάνουσι ἄξια. εἰ μὴ βούλει καὶ σὺ λέγειν ὅτι γυναῖκα ἔλαβεν ὁ Ἀδὰμ, ἵνα μὴ ἐφ' ἑτέρα τῶν ζώων τραπήσεται. ὁ ὄφρις ἀπὸ κτήνους ἐρεπετὸν ἐγένετο, χεῖρας τε καὶ πόδας ἐκέκτητο. ἀφηρέθη δὲ ταῦτα διὰ τὸ τολμῆως εἰς τὸν παράδεισον εἰσελθεῖν, καὶ διὰ τὸ πρῶτος ἀπὸ τοῦ ξύλου λαβεῖν καὶ φαγεῖν. ὁ Ἀδὰμ ἀπεσούβει τὰ πετεινὰ καὶ ἐρπετά, συνῆγε τὸν καρπὸν ἐν παραδείσῳ, καὶ σὺν τῇ γυναικί αὐτοῦ ἤσθιεν αὐτόν. ταῦτα μὲν οὖν, ἵνα μὴ λέγω, καὶ ἔτι πολλῷ πλείονα τούτων, ἡ Ἀσπὴ διεξιέεισι Γένεσις. ἀλλ' ἄφρας αὐτά. τοῖς γὰρ ὁπωσοῦν ἐγκύπτουσι τῇ ἀγίᾳ γραφῇ γέλως ἄντικρυς δοκοῦσι καὶ παίγνια.

monstrat, non illum quidem eo pacto quo comparatus erat a natura (non enim aperto malo circumscriptus homo fuisset), sed externa eius specie per venustatem quandam exornata, et in ipso sensu dulcedine gustui praestigiis quibusdam indita, visus est mulieri fidem omnino mereri. eo pacto fallere diabolus hominem consuevit, qui nisi plane prudens atque sobrius sit, molitiones eius vitare laqueosque superare nequit. atque haec in hunc modum comparata sunt.

Caeterum parvus ille de ortu rerum liber Adamum citra circumspersionem sumpsisse de ligno et comediase, prorsus Evae verbis haud impulsam, tradit. sensisse nimirum molestiam animi quandam ex fatigatione ac fame. verum haec silentio tegi praestat, cum perpetuum silentium mereantur, nisi tu quoque velis dicere mulierem Adamo concessam, ne alia se ad animalia converteret; serpentem ex iumento factum bestiam reptilem, cum manus ac pedes prius haberet, quibus spoliatus propterea fuerit quod paulo audacius paradisum fuisset ingressus ac primus de ligno sumpsisset et comedisset; Adamum volucres et reptiles bestias abegisse, ac fructibus paradisi congestis una cum uxore victitasse; quae quidem, ne multo his plura commemorem, parvus ille de rerum ortu liber narrat, omnino tibi reiicienda, uti quae pro ludo iocoque ducant quotquot aliquo saltem modo litteras sacras inspexerunt.

Καὶ χιτῶνας δερματίνοὺς ἐνέδυσεν αὐτοὺς. ὁ P. 109
 μὲν οὖν θεὸς Γρηγόριος ὁ Νύσσης φησὶν ὅτι χιτῶνας δερ-
 ματίνοὺς ἐπιβάλλει τοῖς πρωτοπλάστοις ὁ κύριος, οὐ δέρμα-
 τα δέ. ποίων γὰρ ἀποσφαγέτων ζώων καὶ θαρύντων ἐπινο-
 5 εῖται αὐτοῖς ἢ περιβολή; ἐκ τῆς τῶν ἀλόγων λοιπὸν φύσεως
 νεκρότητα ἐντέθεικεν οἰκονομικῶς τῇ εἰς ἀθανασίαν κτισθείσῃ
 φύσει, ἵνα μὴ ἀθάνατον ἦ τὸ κακόν. ὁ δὲ χρυσορρήμων B
 Ἰωάννης κατὰ τὸ γράμμα τοὺς τοιοῦτους ἐκλαμβάνων χιτῶ-
 νας καὶ τάδε φησὶν. „εἰ πόθεν εὐρέθησαν τὰ δέρματα μὴ
 10 σφαγέτων τῶν ζώων, φιλοτιμούμενοι λέγουσιν οἱ ἀλληγορη-
 ταί, οὐκοῦν αἰκῶν ἀγῶν αἶμα ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ζῆτῶ πόθεν
 μπίβαλε τὸν Νεῖλον εἰς αἶμα, ποτα εἶθυσσε ζῶα; καὶ ὁ ποτα-
 μὸς γέγονεν εἰς αἶμα, καὶ οὐδὲν αἶμα ἐτύθη ζώων. δέρ-
 ματα δύο γέγονε, καὶ ζῆτοῦσιν ἀπὸ ποίων ζώων ἐγένετο. V. 85
 15 ἀλλ' ὥσπερ ἐκεῖ ἐκτὸς ζώου αἶμα, οὕτως ἐνταῦθα ἐκτὸς
 ζώου δέρμα.”

Γίνωσκε δὲ ὅτι οὐ τοσοῦτον ὁ πατὴρ ἐπὶ τῇ τῶν παιδῶν
 ἀνατροφῇ μεριμνᾷ ὥς ἡ μήτηρ, ὅτι καὶ αὐτὴ τότε ἤκουσεν C
 „ἐν λίπαις τέξῃ τέκνα· ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις
 20 σου.” ἐγὼ ἁμαρτάνω, καὶ ἡ γῆ ταῖς ἀφορμαῖς μαστιζέται.
 ἐπικατάρατος ἡ γῆ διὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, τουτέστιν οὐχ ἔτοιμα
 εὐρίσκονται ἀπὸ γῆς τὰ ἐκεῖθεν ἀναδιδόμενα ὥσπερ δὴ καὶ

Tunicis, inquit litterae sacrae, pelliceis induit eos. tradit heic
 Gregorius antistes Nyssenus dominum pelliceis quidem tunicis homi-
 nes illos principe loco formatos amiccivisse, non autem pellibus. et-
 enim quibus, obsecro, mactatis animalibus pelles detraxit, ut homi-
 nibus amictum reperiret? restat igitur deum certo consilio de natura
 brutorum petitam mortalitatem indidisse naturae huic ad immortalita-
 tem conditae, ne malum perpetuum foret. Iohannes autem Chryso-
 stomus hasce tunicas intelligens, ut verba sonant, inquit „si quis est
 hominum in alios sensus scripta sacra torquentium, qui ambitiose
 roget unde pelles istae repertae fuerint, cum animalia nulla mactata
 forent, is sciat me quoque audientem de Aegypti sanguine scire cu-
 pere quo pacto deus Nilum in sanguinem converterit, qualianam mac-
 tarit animalia? nimirum in sanguinem commutatus est amnis, cum
 animal nullum mactatum esset. itidem pelles exstiterae duae, atque
 illi quaerunt de quibus animalibus sumptae fuerint? ut ibi scilicet
 absque animali sanguis erat, ita heic absque animali pellis.”

Hoc quoque scire debes, non tantopere patrem de liberorum
 educatione sollicitum esse atque mater est, quippe quae id temporis
 sibi dici audiverit (Gen 3 16) „cum dolore natos paries.” secundum
 haec deus ait „exsecratione quadam infelix erit humus propter ea
 quae designasti.” nimirum me peccante solum sterilitate flagellatur,
 adeoque infelix humus est facinorum nostrorum causa: hoc est, quae

τὸ πρότερον. καὶ ἔρραψαν φύλλα συκῆς, ἀπεδέσαντο τὴν ἀθανάσιαν, ἢ στολὴ περιηρόθη τῆς δόξης, ἐγυμνώθη τὸ σῶμα καὶ ἦν λοιπὸν πηλός. ὄθεν καὶ φύλλα συκῆς ῥάπτουσιν. ὄθεν δὲ τὴν ῥαπτικὴν εἶδος, μὴ ζῆτει· εἰ γὰρ ἦν θεοῦ εἰκόν, μὴ ἀμφιβάλλης περὶ τὴν γνῶσιν αὐτοῦ. 5

D Ἐνταῦθα μὲν οὖν ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης ἐμπαίζει καὶ τοῖς ἐν οὐρανῷ λέγουσι τὸν παράδεισον εἶναι καὶ πνευματικόν. εἰ γὰρ ἄνω ἦν, κατέρχεσθαι ἂν ἐλέγοντο οἱ ποταμοί, οὐ μὴν ἐξέρχεσθαι. ἐντεῦθεν οὖν ὁ κατάρτος Ὡριγένης ἀποπνιγόμενος φαίνεται, καὶ μᾶλλον ἐν οἷς ἐκενολόγησεν ἀσώ- 10 ματον τὸν Ἀδάμ. εἰ γὰρ ἀσώματος ἦν, οὐκ ἂν ἔλαβε μίαν τῶν πλευρῶν αὐτοῦ ὁ θεὸς καὶ ᾠκοδόμησε τὴν γυναῖκα· πρόδηλον οὖν ὡς ἐπειδὴ πλευρὰν ἔλαβεν ἐξ Ἀδάμ, πλευρὰ δὲ τοῖς P. 110 ἀσώματοις οὐ πρόσσιν, οὐκ ἦν ἄρα κατ' ἐκεῖνον ἀσώματος ὁ πρωτόπλαστος. μετὰ μέντοι τὸ ἐκβληθῆναι τοῦ παραδεί- 15 σου ὁ Ἀδὰμ ἔγνω Ἐῦαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ γενῆ τὸν Κάϊν. ἔγνω δὲ πῶς; ἐμπαθῶς, τῆς ἀγγελικῆς ἐκπεσῶν ὁ ἄνθρωπος διαγωγῆς, ἐπειδὴ παραβάτης ὤφθη τῆς ἐντολῆς, τῷ κτηνώδει τούτῳ τρόπῳ καὶ ἐμπαθεῖ περιέπεσε. ταύτῃ τοι καὶ ὀδυρόμενος ὁ Δαβὶδ ἔλεγεν „οἴμοι ὅτι ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὦν 20 οὐ συνῆκε. παρασυμβλήθη τοῖς ἀνοήτοις κτήνεσι καὶ ὁμοιω-

10. ἐκαινολόγησεν F. 17. τῆς] τῆς γὰρ?

ex ea nascuntur, non iam amplius sponte proveniunt, uti prius consueverant. et folia ficulna consueverunt, immortalitatem exuerunt, amictus ille gloriosus eis ademptus est, corpusque nudatum et in lutum redactum. ea scilicet de causa sibi ficulna folia consueverunt. artem ipsam consuendi unde repererit homo, noli quaerere: nam si erat imago dei, de scientia ipsius ambigendum non est.

Atque hoc loco Chrysostomus eos irridet qui paradikum in coelo collocant et spiritualem esse volunt. quippe si superioribus istis in locis erat, dicere debebant litterae sacrae flumina eius deorsum ferri, non exire. quae ratio Origenem illum execrabilem quasi suffocatum manifesto iperimit, simulque vanam ipsius orationem, qua corporis expertem Adamum fecit. nam si corporis fuisset expertis, non sumpsisset unam ex eo costam deus mulieremque de illa formasset. itaque perspicuum est, quod cum ex eo costam sumpserit, quae in expertibus corporis nulla est, statui debeat hominem primo formatum corporis expertem non fuisse. caeterum posteaquam Adamus eiectus paradiso fuisset, Evam uxorem suam cognovit et Cainum procreavit. quonam autem pacto cognovit? non citra corporis adfectiones. quippe cum homo angelica vita excidisset, ex quo mandati violator extitit, in statum vitae brutorum consimilem et adfectionibus obnoxium lapsus est. iccirco Davides (Psalm. 48 13) plorans inquit „Iei mihi, cum homo dignitate floreret, animum non advertit. iccir-

5 θη αὐτοῖς." κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ μέγας Μάξιμος ἐν τοῖς B
 πρὸς Θαλάσσιον ἔλεγεν ὅτι τὰ πάθη ταῦτα, ἤγουν ἡδονὴ λί-
 10 πη ἐπιθυμία καὶ τὰ λοιπὰ πάντα; τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων
 προηγουμένως οὐ συνεκτίσθησαν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῆς τελειό-
 15 τητος ἐπιπτώσιν ἐπεισῆλθε ταῦτα τῷ ἀλογωτέρῳ μέρει προσ-
 φνέντα τῆς φύσεως, δι' ὧν ἀντὶ τῆς θείας καὶ μακαρίας
 εἰκόνας εὐθύς ἅμα τῇ παραβάσει διαφανῆς καὶ ἐπίδηλος ἐν
 τῷ ἀνθρώπῳ γέγονεν ἢ τῶν ἀλόγων ζώων ὁμοίωσις. ἔδει
 γὰρ τῆς ἀξίας τοῦ λόγου καλυφθείσης ὑφ' ὧν γνωμικῶς ἐπ-
 20 σπάσατο τῶν ἀλόγων γνωρισμάτων, ἐνδίκως τὴν φύσιν τῶν
 ἀνθρώπων κολάζεσθαι, σοφῶς εἰς συναϊσθήσιν τῆς λογικῆς C
 μεγαλονοίας ἐλθεῖν οἰκονομοῦντος τοῦ Θεοῦ τὸν ἄνθρωπον.
 κλῆν οὐκ ἀναγκαίως τῷ ὄντι κατέδησεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς μετὰ
 τὴν παράβασιν ταῖς ἐπιθυμίαις ταύταις, ὑφ' ὧν ἐπὶ τε βρώ-
 15 σεις καὶ πόσεις καὶ ἐπὶ ἀφροδίσια καταφερόμεθα. ἐντεῦθεν
 γὰρ τοῖς γεννητοῖς ἡμῶν σώμασι τὸ γεννᾶσθαι τε καὶ τρέφε-
 σθαι καὶ διαμένειν ἕως πλείστον, καθ' ὅσον ἂν ἐκάστω τοῦ
 σώματος ἢ σύστασις ἐπιδέχεται. καὶ γὰρ ἐκ τεσσάρων αὐτὸ
 στοιχείων συγκείμενον ἐπακολουθοῦσαν εἰς ἀνάγκης κέκτηται
 20 τὴν διάλυσιν. σύνθεσις γὰρ ἀρχῆ διαστάσεως, ὡς ὁ Θεολόγος V. 86
 γος φησὶ Γρηγόριος. λέλυται οὖν ἐπὶ τισὶ μὲν τάχιον ἐπὶ
 τισὶ δὲ βράδιον. καὶ πείθου τῷ μεγάλῳ Κυρίλλῳ λέγοντι D

co brutis iumentis est comparatus, eisque factus similis." idem exi-
 mius etiam ille Maximus in iis ad Thalassium quae perscripsit expo-
 suit, adfectiones nimirum hasce, voluptatem dolorem appetitum,
 caeteras, initio cum hominum natura non fuisse conditas, sed pro-
 pter amissionem perfectionis irrepsisse, ac parti naturae paulo lon-
 gius a ratione recedenti adhaesisse, per quas statim una cum trans-
 gressione pro divina beataque imagine brutorum animalium similitu-
 do in homine manifesta et conspicua exstitit. erat enim necesse ut
 cooperta rationis dignitate natura mortalium aequissimo iure per ea
 puniretur brutorum naturae indicia et argumenta, quae ipsa sibi
 sponte sua arcessivisset, sapienter efficiente deo ut hoc pacto intel-
 ligentiae rationalis amplitudinem homo secum expenderet. enimvero
 post transgressionem reapse nos deus cupiditatibus illis alligavit et
 constrinxit, per quas ad cibum, potum, res Venereas impellimur.
 hinc est in corporibus nostris per procreationem in lucem editis,
 quod et gignantur et alantur, et tam diu maxime durent quamdiu
 cuiusque corporis constitutio vitae capax est. cum enim corpus ex
 elementis quattuor constet, ita necessario comparatum est ut eius
 dissolutio tandem sequatur. quippe compositio nostri ortus initium
 est, quemadmodum Gregorius ille theologus inquit. iccirco corpus in
 quibusdam celerius dissolvitur, in aliis tardius. persuadent hoc etiam

„εἶπασε δὲ μετὰ τὴν ἀπόπτωσιν ἕκαστον ὁ θεὸς τὴν ἑαυτοῦ
ζωὴν ἐκπληροῦν ὡς ἂν ἔτυχε κράσεως.” ἐπὶ γὰρ τούτῳ καὶ
τὰ συστατικὰ τῆς ζωῆς ἡμῶν, καρδίαν δηλονότι ἐγκέφαλον
ἦπαρ καὶ ὅσα τοιαῦτα, στεροῦσι ἀπανταχόθεν ὁστέοις ἢ φύ-
σις ἐφροῦρησεν, ὥστε μὴ καὶ ταῖς τυχούσαις προφάσεσι κα- 5
ταβλαπτομένων αὐτῶν ἐτοιμῶς οὕτω τὸν θάνατον ἐπεσθαι.
ταύταις μέντοι ταῖς ἐπιθυμίαις καὶ ἡδονῇ ὡσπερ τι δέλεαρ
ἐγκατέμιξεν, ὡς ἐντεῦθεν ἡμᾶς ἐτοιμῶς καθέλκεσθαι. εἰ μὴ
γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ἐπὶ βρώσεις καὶ πόσεις ἐτρέχομεν, οὐκ
P. 111 ἂν ἀφροδισίοις ὄλοσχερῶς προσεκέμεθα. εἰ δὲ μὴ τοῦτο, 10
τάχα ἂν ἐξ ἀνάγκης τὸ γένος ἀπόλωλε τὸ ἀνθρώπινον. κατὰ
τοῦτο μὲν οὖν καὶ ἡ γονή, περίττωμα οἶον οὐσα, κατεπείγει
καὶ ἀνῆ καὶ ἀναγκάζει τὸ ζῶον ὀρμῶν ἐπὶ τὴν ἀπόκρισιν
αὐτῆς, εὐμεθόδως καὶ τοῦτο τοῦ θεοῦ συγχωρήσαντος ἕνεκα
τῆς τοῦ γένους διαμονῆς. ταῦτα δὲ Μάνης καὶ Οὐαλεντίνος 15
ἡγνοηκότες, ὡς εἶπικε, κτίσμα τοῦ διαβόλου ἔλεγον εἶναι, ὑπ’
αὐτοῦ τε πυροῦσθαι καὶ πρὸς ἀτιμίας ἀποκυλίεσθαι. πλὴν
B οὐκ ἀφῆκε πρὸς συναφείας ἡμᾶς ὁ θεὸς εἶναι πάντῃ κατοφε-
ρεῖς, οὐδὲ ζῆν ἀνepαισθήτως εἶασεν ὡς τὰ ἄλογα. τῇ γὰρ
ἡδονῇ καὶ ἀηδῖαν συνέλεξε καὶ σύμμικτον ταύτην ἐποίησεν, 20
ὡς ἐκεῖθεν μὲν ἐπὶ τὴν τοῦ γένους αὐξήσιν ἔλκεσθαι, ἐντεῦ-
θεν δὲ ταλαντίζειν ἑαυτούς, τῶν προτέρων ἐπιμεμνησθαι, καὶ
10. καὶ alterum deerrat.

magnus ille tibi Cyrillus, qui ait „post lapsum deus unicuique vitam suam explere pro ratione temperamentis sinit.” nam illam ob causam partes eas corporis nostri quae vitam nostram continent, cuius generis sunt cor cerebrum iecur aliaque talia, firmis ossibus undique natura munivit, ut ne per quasvis occasiones fortuitas his laesis ex templo mors consequeretur. atque his, de quibus antea locuti sumus, cupiditatibus voluptatem quoque velut escae condimentum quoddam miscuit, ut ea nos commode delentis flecteret. nam caeteroquin ad cibum potumque nos haud conferremus, et a rebus Venereis prorsus abstineremus. quibus rebus omissis ac neglectis necessario genus humanum interiret. hinc fit ut semen, quod superfluitas quaedam est, nos urgeat, et molestia quaedam adficiendo cogat ut eius ad excretionem progrediamur, optima id ratione permittente deo propter generis nostri durationem. quae cum Manes atque Valentinus ignorarent, uti quidem videtur, carnem esse diaboli opificium dixerunt et accendi ab eo, quo turpes in libidines prouat. enimvero non concessit nobis deus ut nimio opere simul ad complexus Venereos proclives, nec brutorum in morem absque sensu vivendi potestatem fecit. nam voluptati quandam insuauitatem adiunxit atque miscuit, ut hinc quidem ad generis propagationem excitaremur, inde vero miseria nostras deploraremus, prioris status memoriam refricaremus, pecca-

τῆς ἀμαρτίας μέγα καταβοῶν, δι' ἣν τοῖς ἀνοήτοις παρα-
σνεβλήθημεν κτήρῃσι.

Πρὸς τοῦτοις εἰδέναι καὶ τοῦτό σε βούλομαι, ὅτι τὸ
ἐπιθυμητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς τῷ ἥπατι ἐγκαθίδρυσται, τὸ C
5 δὲ θυμικὸν ἐν τῇ καρδίᾳ ποιεῖται τὴν οἰκισιν, τὸ δὲ λογι-
κὸν ἐν αὐτῷ τῷ ἐγκεφάλῳ. τοῦτο μὲν οὖν τὸ λογικὸν ἐχαρί-
σατό σοι ὁ τῶν ὄλων πρῶτασις, ἵνα συμμάχῳ καὶ τῷ θυμι-
κῷ χρώμενος γενναίως ἀνδίασσαι κατὰ τῆς ἀλόγου καὶ βο-
σκηματοῶδους ψυχῆς, τῆς ἐπιθυμητικῆς δηλαδὴ· οἶδε γὰρ
10 ὁ τῆς φύσεως δεσπότης ὅση περ' ἐκείνης ἐστὶν ἡ ὁρμή· ὅτι
δὲ τὸ τῆς ψυχῆς ἐπιθυμητικὸν αὐτῷ τῷ ἥπατι ἐγκαθίδρυσται,
καὶ τὸν Τίτυον παρὰ γὰρ ὁ Γαληνὸς εἰς σύστασιν τοῦτου τοῦ
λόγου, ἐν μὲν τῇ διαγνωστικῇ αὐτοῦ ὑπὸ αἰετοῦ λέγων αὐτοῦ
κατεσθίεσθαι τὸ ἥπαρ, ἐν δὲ τῷ περὶ ἡθῶν ψυχῆς μονοβίβλῳ D
15 ὑπὸ γυπαῶν. ὁ γὰρ Τίτυὸς οὗτος κατὰ τὴν ἔξω μυθολογίαν
ἐρυσθῆναι λέγεται τῆς Αἴητοῦς, ἐφ' ᾧ καὶ παρὰ τῶν παίδων
αὐτῆς Ἀπόλλωνός τε καὶ Ἀρτέμιδος κολάσει καθυποβλήθη-
ναι, καὶ κατὰ μὲν τὸν Γαληνὸν ὑπὸ αἰετοῦ εἴτε καὶ γυ-
παῶν τὸ ἥπαρ ἐσθίεσθαι, κατὰ δὲ τινὰς ἄλλους τοξευθῆναι
20 αὐτὸν κἀντεῦθεν ἔχειν τὰ βέλη ἐμπεπαρμένα τῷ ἥπατι.
εὐδελον οὖν ἐντεῦθεν τῷ ἥπατι τὸ τῆς ψυχῆς ἐπιθυμητικὸν
ἐστί.

8. χρώμενος] χαρισάμενος F. 21. τῷ] ὅτι ἐν τῷ?

tum denique graviter incusaremus, cuius causa paradisi vita spoliati
sumus brutisque iumentis similes facti.

Praeter haec etiam illud scire te volo, partem eam animi quae
appetendi facultatem continet in iecinore sedem suam obtinere, al-
teram qua irascendi vis continetur in corde, rationis denique domi-
cillium in cerebro esse. atque hanc ipsam rationis facultatem guber-
nator ille perum universitatis propterea tibi donavit, ut ab irascibili
facultate adiutus fortiter adversari brutas pecuniasque concupiscen-
tiae possis. norat enim dominus ille naturae quantus esset eius im-
petus. et hanc appetendi vim sedem in iecinore suam habere Gale-
nus etiam Tityi commemorata fabula probat, in libro quidem eo cui
Diagnosticae titulum fecit, iecur eius ab aquila comedi, in altero
autem libro singulari qui est de animi moribus, a vulturibus devo-
rari tradens. etenim Tityus hic, ut externae disciplinae fabulis con-
tinentur, Latonam adamasse perhibetur, eamque ob causam ab illius
liberis Apolline ac Diana supplicio adfectus, Galeno quidem narrante
hominem vel ab aquila vel a vulturibus absumi, alius vero tradentibus
sagittis eum fuisse confixum, quae quidem adhuc iecinori eius
inhaerent. de quo intelligi non obscure potest appetentiam animae
vim esse in iecinore sitam.

Πρόσεχε λοιπόν. ὅταν μὲν γὰρ τὸ λογιστικὸν ἄρχῃ, πει-
 θόμενον μὲν ἑαυτῷ τὸ θυμοειδὲς ἔχον, ἀσθενὲς δὲ καὶ ταπει-
 P. 112 ῖον τὸ ἐπιθυμητικόν, οὔτε ἀκόλαστος ὁ τοιοῦτος βίος οὔτε οἴ-
 V. 87 ὄν οἱ ληστῆαι βιοῦσι καὶ τύραννοι, ἀλλὰ σεμνὸς πάντῃ καὶ
 δίκαιος. καὶ τούτου χάριν ἀμφιβάλλειν οὐ χρῆ. εἰ γὰρ 5
 τοῦτο ἦν, εἰ μὴ ἐξ αὐτῆς τῆς σώματος κατασκευῆς οὗτος μὲν
 ὑπὸ παθῶν ἤττητο, ἐκεῖνος δὲ πάλιν ἐγκρατῆς αὐτῶν κατε-
 φαίμετο, οὐκ ἂν ὁ μέγας Βασίλειος τὸν προφήτην Ἡσαΐαν
 ἐξηγούμενος εἰσηγγέ τις ἐκ φύσεως ἔχοντάς τινα προτερή-
 ματα καὶ κατὰ γε τὴν σύγκρισιν τῆς σαρκὸς πολλῶν διαφέ- 10
 ροντας εἰς ἀνάληψιν ἐπιστήμης ἢ ἄσκησιν ἀρετῆς. ἐντεῦθεν
 οὖν καὶ σώφρονα ἴδοι τις ἂν καὶ ἀκόλαστον, θυμώδη καὶ
 B πρᾶον, ἐχέφρονα καὶ μὴ τοιοῦτον, ὥσπερ δὴ καὶ τοῖς ἔμ-
 προσθεν εἴρηται. ταῦτα μὲν οὖν δύναται ἂν τις ἐπὶ τὸ κρεῖτ-
 τον μεταφέρειν ἀπὸ τοῦ χείρονος, καὶ ἐπὶ τὸ χεῖρον αὐ μὲ- 15
 τατρέπειν ἀπὸ τοῦ κρεῖττονος. καὶ δῆλον ἐξ ὧν ὁ θεολόγος
 Γρηγόριος ἔλεγεν „ἀρκετὸν τῷ σώματι ἡ κακία αὐτοῦ. τί
 δὲ δεῖ τῇ φλογὶ πλείονος ὕλης, τῷ θηρίῳ δαψιλεστέρας τρο-
 φῆς; ἵνα δυσκάθεκτον γένηται καὶ τοῦ λογισμοῦ βιαίτερον.”
 πρόσσεχε οὖν ὅσα βιάζουσιν ἑαυτοὺς οἱ θέλοντες μὲν σωφρο- 20
 νεῖν, ἔχοντες δὲ τὸ ἐπιθυμητικὸν ἰσχυρόν. ἡ μὲν γὰρ φύσις
 τὰ ἑαυτῆς ἐξ ἀνάγκης ἐπιζητεῖ, ὁ δὲ ἀγνύειν αἰρούμενος τοῖς

10. σύγκρισιν?

Atque hoc loco quid sim dicturus considerato. cum rationis facultas imperium obtinet eique vis irascibilis paret, appetente debilitata summissequae se gerente, tum vero nec intemperanter homines vivunt, nec praedonum aut tyrannorum in morem, sed honesta plane iustaque vita degitur. hac de re dubitari non debet. nam si res ita comparata non foret, et si corporis in eadem structura non hic adfectionibus foret obnoxius, ille se superiorem iis declararet, nequaquam magnus ille Basilius Essiam vatem enarrans quosdam a natura praecellere diceret aliis, et ipsius etiam carnis comparatione multis praestare, sive in scientiae alicuius perceptione sive in cultu virtutis. hinc videre est varios homines, temperantes et intemperantes, iracundos et mites, prudentes et stolidos, ut supra quoque monuimus. atque haec de condicione deteriore in melius commutari possunt, ac vicissim a bono in peius licet deflectere, quemadmodum ex hisce Gregorii theologi verbis perspicue intelligimus. satis est, inquit, corpori sua vitiositas. cur flammae materies amplior suppedite- tur? cur huic belluae nutrimentum largiris? ut intractabilis scilicet fiat ac rationem violentia sua superet. animum igitur advertito. quantum sibi vim adferant homines ii qui frugi quidem esse cupiunt vitamque angelicam imitari, verum facultatem appetentem in se validam sentiant (etenim natura requirit ea quae sua sunt; cuius volun-

θελήμασι τῆς σαρκὸς ἀντιπίπτει καὶ βίον ἀγγελικὸν μιμεῖσθαι C
 φιλονεικεῖ. ὅσον δὲ βαρὺ τὸ πρὸς φύσιν μάχεσθαι, καὶ οἷον
 ἐντεῦθεν τὸ ἐπαθλον, ὃ τῆς Κλίμακος Ἰωάννης ὁ ἀγιώτα-
 τος ἐδήλωσεν οὕτως εἰπὼν „ὃ σῶμα νικήσας φύσιν ἐνίκησεν·
 5 ὃ δὲ φύσιν νικήσας ὑπὲρ φύσιν ἐγένετο· ὃ δὲ τοῦτο γενόμε-
 νος βραχὺ τι παρ' ἀγγέλους ἠλάττωται, ἵνα μὴ λέγω μηδέν.”
 πρόσεχε δὲ ὅτι καὶ σφόδρα βαρυναλοῦσι καὶ ἄχθονται οἱ
 θέλοντες μὲν σωφρονεῖν, ἔχοντες δὲ τὸ ἐπιθυμητικὸν ἰσχυρὸν
 πολυπληθῆ τε τὴν γονήν, πρὸς ἔξοδον αἰεὶ ἐπειγομένου τοῦ
 10 ἰετροκλοῦντος αὐτοῖς. καὶ μὴ κατὰ τι ἀμφίβαλλε. εἰ γὰρ ὁ Δ'
 Διογένης ἐκεῖνος ὁ Κυνικός τὸ τῆς φύσεως βάρος οὐκ ἐνεγκῶν,
 καὶ ταῦτα τοσοῦτον ἀσκητικώτατος ὢν, γυναῖκα ζητῆσαι λέγεται
 ὥστε τὰ βαρῦνον ἀποθέσθαι καὶ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα κουφίσαι,
 τί χρῆ καὶ λέγειν ὅσον ὑπομένουσι κάματον οἱ σφοδρὸν μὲν,
 15 ὡς εἴρηται, λαχόντες τὸ ἐπιθυμητικόν, ἐν ἀγνείᾳ δὲ φυλάσ-
 σειν ἑαυτοὺς προδυσμούμενοι. ἐντεῦθεν, ἀγαπητέ, τῶν ὁσίων
 τινές, ἵνα τὴν φυσικὴν ἀποσβέσωσι πύρωσιν, καὶ γυμνοὶ τὸ
 σῶμα μέσον ὑδάτων διημερεῖοντες ᾤφθησαν. μηδεὶς λοιπὸν
 ἐπὶ μέσου προσφερέτω τὴν γένεσιν, μηδεὶς οὐκ ἀγαθοῦς ἀστέ- P. 113
 20 ρων προφασίζέσθω σχηματισμούς. ἀστέρων μὲν γὰρ κινή-
 σεως, ἀνατολὰς καὶ δύσεις αὐτῶν, τοῖς προσήκουσι γίνεσθαι

tati atque motibus adversatur quisquis vitam agere castam instituit),
 quamque adeo grave sit repugnare naturae velle, cui respondet ipsi-
 us etiam praemii magnitudo, sanctus ille vir Iohannes auctor scalae
 hisce verbis declarat „qui corpus vicit, naturam vicit; qui naturam
 vicit, supra naturam semet extulit; hoc qui consecutus est, paulum
 angelis est inferior, ne nihil ab iis differre dicam.” nimirum scito
 gravibus eos molestiis premi qui casti esse desiderant, cum appeti-
 tum in se fortem experiantur et geniturae magnam copiam, quae ne-
 gotii plurimum eis facessit ac nunquam non, ut emittatur, urget.
 nihil de hoc ambigendum. quippe si Diogenes ille Cynicus, cum
 onus illud naturae nequiret amplius ferre, homo perpetuis et maxi-
 mis exercitationibus ad abstinenciam conducere factus, mulierem ali-
 quando quaesisse perhibetur, quo rem molestam sibi deponeret et
 corpus onere velut excusso levaret, quantum illos sustinere laboris
 atque molestiarum existimandum est, in quibus a natura vehemens
 est appetitus impetus, cum nihilominus servare seipsos in continentia
 velint? atque hanc ob causam, dilecte fili, quidam viri religiosi nudis
 corporibus totos dies in medias aquas semet abiecisse traduntur, quo
 inflammationem et aestum illum naturalem restinguerent. itaque ne-
 mo posthac nativitatem suam in medium proferat, nemo inauspicatos
 siderum positus et inter se conformationes caussetur. nam sapiens
 ille moderator universorum praeclaro consilio instituit, ut suis tem-

καιροῖς φρονόμησεν ὁ σοφῶς τὰ πάντα διευθετῶν, ὡς ἐντεῦθεν ἀέρος μετατρέπομένου καὶ ὕμβρων καταρρηγνυμένων εὐκαιρῶς αὔξασθαι τὰ φυτά. καὶ γὰρ τῶν τροφῶν ὡς ἐν κύκλῳ διηλεκτῶς χορηγουμένων ἀνελλιπῆς καὶ ἡ τῶν προσφερομένων τοὺς καρποὺς διαμένει φύσις, ὡς εὐρίσκεσθαι μὲν 5
 V. 88 ἐκεῖνα διὰ τοὺς καρποὺς, τοὺς δὲ καρποὺς διὰ τὰ ζῶα καὶ τὸν ἄνθρωπον. οὐ γινώμιας λοιπὸν οἱ ἀστέρες μετατρέπουσιν, Βοῦδὲ καθάπερ τι ἀνδράποδον τὸν κατ' εἰκόνα Θεοῦ περιάγουσιν ἄνθρωπον. οὐδὲ γὰρ εἰς τοσοῦτον ἂν εὐραδίειν ἄδικοι, τοὺς μὲν μοιχοὺς ποιοῦντες, τοὺς δὲ φονεὰς καὶ ἕρπαιας. 10
 ἀλλὰ καὶ πρὸ τῶν ἀστέρων ὁ δημιουργὸς αὐτῶν τὴν αἰτίαν ἀποφέρειται, εἶπερ τοιαῦτα κατασκευάσεν ἅ τὴν ἐπιφορὰν ἡμῖν ἐξ ἀνάγκης τῶν κακῶν ἐπιτίθησι, καθὰ δὲ καὶ πρὸς Φαῦστον ὁ κορυφαῖος ἔλεγε Πέτρος, γενέσει καὶ εἰμαρμένη τὸ πᾶν ἐπιτρέποντα. 15

Ὅρα λοιπὸν νουνεχῶς, καὶ μὴ ἐπὶ πλεόν τοις λόγοις αὐτῶν θορυβοῦ. εἰ γὰρ καὶ λέγουσιν ὅτι ἡ ὥρα καθ' ἣν ἡ Σύλληψις τοῦ συλλαμβανομένου γίνεται, ἐκεῖνη καὶ τὸ πλαστοουργούμενον, εἴτε ἄρρεν εἴτε θῆλυ, διαπλάττειν ἄριστα εἶωθεν, ἀλλ' εὐθέως ἀνθυποφέρειν ἔχεις καὶ σύ, καὶ οὕτω λέγειν αὐτοῖς, ὡς εἶπερ ἐν μιᾷ ὥρᾳ καὶ τῇ αὐτῇ καταβολῇ τῶν διδύμων ἡ σύλληψις γίνεται, ἔρηρε πάντως μὴ τὸ μὲν

poribus certi siderum motus ortus occasus eveniant, quo commutato per has causas aëre pluviisque delabentibus plantae incrementum commode sumant. cum enim alimenta quodam velut ambitu perpetuo suppeditata non desiderantur, etiam illorum natura, qui fructus ipsos percipiunt, vel egere vel deficere nequit. de quo intelligimus sidera quidem cum motibus suis fructuum, fructus autem animalium et hominis esse causa factos. quapropter animorum voluntates atque sententias sidera non mutant, nec hominem ad imaginem dei factum mancipii cuiusdam vilis instar hac ducunt. non tam enim ipsa deprehenderentur iniusta esse, quosdam adulteros efficientia, quosdam homicidas ac praedones, quam eorum opifex, qui praecipuam in hac parte culpam mereretur, ob res eiusmodi conditas quae necessario nos ad mala proclives redderent. iccirco non abs re scripsit eximius ille Petrus ad Faustum, quosdam falso universum hoc natalicii sideribus et fato committere.

Prudenter igitur haec considerato, nec horum verbis plus aequo perturbari te sinito. cum enim dicunt eam horam qua fetus conceptio fiat, fetum ipsum, tam marem quam femininum, optime formare, mox eis obicere vicissim potes quod si quidem una et eadem hora, una et eadem seminis deiectione gemellorum conceptio fiat,

αὐτῶν ἄρρεν τὸ δὲ θῆλυ, ἀλλ' ἄρρενα καὶ ἄμφω κατὰ τὴν
 ἰακρωτοῦσαν ὥραν ἢ θήλεα ταυτὶ διαπλάττεσθαι. οὕτω μὲν
 οὖν ἔδει μὴ τὸ μὲν αὐτῶν τάχιον τελευτᾶν τὸ δὲ βράδιον,
 ἀλλ' ὁμοῦ καὶ ἄμφω τῶν ὅδε μεθίστασθαι· κατὰ γὰρ ἐκεί-
 5 νους εἰπεῖν, ὁ αὐτὸς ἀστὴρ κακείνῳ καὶ τούτῳ τὴν ζῶην
 ἐχαρίσατο. ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τισὶ παθήμασι καὶ σινώμασιν ὑφ' D
 ὧν ἀλίσκονται πολλάκις τὰ κατὰ μήτραν πηγνύμενα (τὰ τε
 γὰρ θήλεα σχῆμα πολλάκις ἀνδρῶν περὶ που τὰ γεννητικὰ
 φέρουσι μόρια, καὶ τὸνναντίον ἀθις τὰ ἄρρενα) τοὺς ἀστέ-
 10 ρας αἰτίους ἡγηται. ταύτη τοι καὶ ἔρμαφροδίτους τοὺς τοι-
 ούτους ἐπονομάζουσι. κομψεύονται γάρ, ἐπειδὴν ὁ Ἑρμῆς
 καὶ ἡ Ἀφροδίτη εὐρεθεῖεν ὁμόκεντροι, συνόντος αὐτοῖς τοῦ
 Κρόνου, πρὸς δὲ καὶ σχηματιζομένου τοῦ Ἄρεος, αἰτίοι τη-
 νικαῦτα καὶ τῶν παρὰ φύσιν παθῶν τοῖς τικτομένοις καθί-
 15 στανται. ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστιν ἢ γὰρ διαπλάττουσα P. 114
 τὸ ἔμβρυον φύσις αἰτία πολλάκις τῶν τοιούτων εὐρίσκειται,
 καθὼς ἄνωθεν εἴρηται. ἀλλὰ καὶ ὁ παρ' αὐτοῖς τοῖς Ἑλλη-
 σι τιμώμενος Ἑρμῆς Ἀμμωνι τῷ σοφῷ ἐπιστέλλον αὐτοῦς
 αἰτιάται τοὺς ἀστέρας ἐπὶ τε τοῖς μαινομένοις καὶ τὸ φρό-
 20 νημα κεκτημένοις παράφορον ὡς αἰτίους δῆθεν τοιούτων πα-
 θῶν. φησὶ καὶ γὰρ ὡς ἐπειδὴν ἐξ ἀγαθοῦ σχήματος ὁ τοῦ
 ἔγκεφάλου κυριεύων ἀστὴρ κατοπτεῦει τὸ πλαστουρογούμενον,

13. τηνικ.] παρανίκα F.

omnino necesse sit alterum eorum non esse marem, alterum femi-
 nam, sed vel ambos mares vel feminas formari. consimiliter eadem
 ratione sequeretur alterum eorum non debere citius extingui, tardi-
 us alterum, sed utrumque rebus humanis pariter eximi. nam, ut ipsi
 loquuntur, idem sidus tam huic quam illi vitam praebeat. quinetiam
 eo progrediuntur, ut morbos quosdam et formas quae fetibus in ipsa
 matrice nonnunquam accidunt (solent enim interdum femellae veredis
 in partibus virilem habere speciem, ac vice versa mares femineam)
 astris auctoribus tribuant. vocant eiusmodi fetus, de quibus modo
 loquebamur, hermaphroditos. nam perhelle fingunt Mercurium
 (qui Graecis Hermes est) et Venerem (quae Aphrodite) in iisdem
 centrīs coniunctos, Saturno etiam accedente certaque conformatione
 aëris, fetus quosdam praeter naturam adfectos producere. sed enim
 hoc minime verum est. nam ipsa fetus formatrix natura nonnunquam
 huiusmodi efficit, quemadmodum est supra demonstratum. Hermes
 quidem ille philosophus, quem Graeci tanto habent in honore, scrip-
 ptis ad sapientem Ammonem litteris, morborum in iis causas qui
 furore corripiuntur et mente sunt alienati, ad sidera refert. cum
 enim, inquit, sidus illud in cuius potestate cerebrum est, fetum bo-
 no quodam adspectu intuetur, eiusque cerebrum in ipsa formatione

του νόσον ἐδέξατο. οὐδὲ γὰρ ἐχθρὸς ἡμῖν ὁ διάβολος ἐκτί-
σθη παρὰ θεοῦ, ἀλλ' ἐκ ζηλοτυπίας ἡμᾶς πολεμεῖ. ὄρωσιν
γὰρ ἑαυτὸν ἐκ τῶν ἀγγέλων καταρριφέντα, οὐκ ἔφερε βλέ-
C πειν τὸν γῆινον ἐπὶ τὴν ἄξιαν τῶν ἀγγέλων διὰ προκοπῆς
ἀνυψούμενον. καὶ μία μὲν παρὰ γε τοῖς ἀγγέλοις καὶ τοῖς 5
δαιμόσιον ἢ οὐσία, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ προαίρεσις, καθὺ δὴ καὶ
ἐπὶ ἀγαθῶν ἀνθρώπων καὶ πονηρῶν ἔστιν ἰδεῖν· μία μὲν
καὶ παρ' αὐτοῖς ἡ φύσις ἐστίν, οὐ μὴν δὲ καὶ γνώμη καὶ
θέλησις ἡ αὐτή.

Καὶ τὸ μὲν ὀρθόδοξον τῆς ἐκκλησίας φρόνημα τοῦτον 10
ἔχει τὸν τρόπον· οἱ δὲ τῶν Ἑλλήνων σοφοί, Πορφύριος καὶ
ΐαμβλικός, διαφέρειν τοὺς δαίμονας κατὰ τὴν οὐσίαν λέγου-
σι, καὶ ἀλόγους τινὰς αὐτῶν καὶ ὑλαίους εἶναι, ἐμπίπτειν
δὲ αὐτοὺς ἡμῖν οὐχ ὡς δυσμενεῖς ἀλλ' ὡς ἡμῶν κολαστικῶν.
D ἀλλὰ καὶ προγινώσκειν αὐτοὺς καὶ τὸ μέλλον εἰδέναί λέγου- 15
σι, πλὴν οὐχὶ πάντας· τοὺς μὲν γὰρ τὰ ἄνω λαχόντας δαί-
μονας ἀληθεύειν παντάπασι, τοὺς δὲ ταρταρωθέντας ψευδεῖς
εἶναι φασί, τοὺς δὲ περιγισιτέρους καὶ μέσους λοξοὺς εἶναι
καὶ ἀμφιβόλους λέγουσιν. ἀλλ' ἡμῖν οὐχ οὕτω δοκεῖ. ἐὰν
γὰρ οἱ φωστεινοὶ ἄγγελοι τὸ τῆς προγνώσεως οἶκοθεν οὐκ ἔχω- 20
σι χάρισμα (καὶ γὰρ ἐκεῖνα προλέγουσι, καθὰ δὴ καὶ ὁ Λα-
μασκηνὸς Ἰωάννης φησίν, ὅσα ἂν αὐτοῖς ἀποκαλυφθῆναι πι-

ceptacula sint, etiam invidiae morbo sunt infecti. nec sic creatus a deo putari debet diabolus, ut hostis noster esset: sed ex aemulatione quadam nos oppugnat. cum enim se cerneret angelorum ordine locoque motum, ferre non poterat ut hominem terrestrem ad angelorum dignitatem profectu suo subvectum adspiceret. est et angelis malisque geniiis una quaedam essentia sive natura, verum non eadem electio; quemadmodum et in hominibus tum bonis tum improbis est videre naturam quidem unam et eandem, sententiam vero voluntatemque diversam.

Haec de malis geniiis eorum est sententia qui rectam ecclesiae fidem amplectuntur. at Graecorum illi sapientes, Porphyrius et Iamblichus, genios essentia naturaque differre a se invicem tradunt, eorumque volunt aliquos rationis expertes et crassiore materia praeditos esse. addunt irruere ipsos in nos non ut infestos sed tanquam castigatores, a quibus puniamur. eosdem aiunt futura prospicere atque nosse, non tamen universos: nam superiora loca nactus genios omnino vera praedicere perhibent, cum alii Tartaro conclusi mendaces sint; medios autem terraeque nonnihil vicinos adserunt ancipites ac ambiguos esse. qua in sententia nos miuime sumus. nam si etiam luci consimiles angeli non ex se donum futura prospiciendi habent, ut qui praedicant ea teste Iohanne Damasceno quaecumque

ρὰ θεοῦ φθάσῃσι), πολλῶ μῦλλον οἱ ἀκάθαρτοι δαίμονες προλέγειν οὐ δύναται. προγνώστης γὰρ καὶ καρδιογνώστης μόνος ὁ θεός. καὶ πείθου τῷ θεῷ Δαβὶδ πρὸς τὸν θεόν P. 108 οὕτω λέγοντι „σὺ γινώσκεις τὰς καρδίας μονώτατος.”

5 Ἄλλα ταῦτα μὲν, ἀγαπητέ, κατ' ἐπιτομὴν ὁ λόγος διηλθέ σοι. καὶ μὴ δυσχέραινε τούτου ἕνεκεν ἅτε φιλομαθῆς ᾖν. ἀλλαχοῦ γάρ, οἴδας, ἐσχεδιάσθη σοι τὰ περὶ τούτων κλαυτέρον.

Λέγει γὰρ ἡ γραφή „καὶ εἶδεν ἡ γυνὴ ὅτι καλὸν τὸ V. 84
10 ξύλον εἰς βρωσιν, καὶ ὅτι ἀρεστόν τοις ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν καὶ ὠραῖόν ἐστι τοῦ κατανοῆσαι, καὶ λαβοῦσα τοῦ καρποῦ αὐτοῦ ἔφαγε.” πρόσεχε, ἀγαπητέ, τῷ μεγάλῳ κἀνταῦθα Βασιλείῳ. φησὶ γὰρ διὰ τί δὲ καὶ ἦν ἐν παραδείσῳ τὸ ξύλον τῆς βρωσεως; εἰ μὴ γὰρ ἦν αὐτό, οὐκ ἂν ἡμᾶς ὁ διάβολος ἀπατή-
15 σαις εἰς θάνατον κατήγαγεν. ἔδει εἶναι ἐντολὴν τὴν δοκιμά- B ζουσαν ἡμῶν τὸ ὑπήκοον. διὰ τοῦτο ἦν φυτὸν ὠραίων καρπῶν εὐφορον, ἵνα ἐν τῇ ἀποχῇ τοῦ ἡδέος τὸ τῆς ἐγκρατείας καλὸν ἐπιδειξάμενοι τῶν τῆς ὑπομονῆς στεφάνων δικαίως ἀξιοθῶμεν. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

20 Ὁ δέ γε Νύσσης ὑψηλότερον ἐκλαμβάνει τὰ περὶ τούτου, καὶ οὕτω φησὶ. προδεικνυσιν ὁ ὄφις τὸν πονηρὸν τῆς ἀμαρτίας καρπὸν, οὐχ ὡς ἔχει φύσεως (οὐ γὰρ ἠπατήθη ὁ ἄν-

9. γὰρ] δὲ? 17. ἀπαρχῆ CF.

divinitas ipsis revelata fuerint, multo magis impuri genii nihil quod praedicant habent. quippe futurorum notitia cum agnitione cordium soli deo peculiaris est. cuius quidem rei fidem tibi Davidis haec verba faciant (2 Par. 6 30) „tu solus omnino corda nosti.”

Haec compendio quodam explicare tibi, dilecte fili, volumus; neque brevitatis esse tibi molesta debet, homini discendi perstudioso, cum noris haec a nobis alibi prolixius exposita.

Caeterum sacris in litteris (Gen. 3 6) haec verba legimus „ut vidit mulier arborem esse ad vescendum accommodam et oculorum ad spectum gratam, et ad discendum pulchram, sumpsit de fructu eius et comedit.” heic attente mihi, quid magnus ille Basilius dicat, advertito. quamobrem, inquit, erat in paradiso lignum de quo vesci quis posset? nam absque illo finisset, nequaquam diabolus nos deceptos in mortem praecipites egisset. nimirum oportebat esse mandatum quoddam in quo nostra obedientia exploraretur. iccirco arbor istaec erat elegans et fructuum ferax, ut per abinentiam a re suavi temperantiae bono declarato digni censemur quibus tolerantiae sorta merito tribuerentur.

Sic ille de his disserit Nyssenus autem antistes sublimis haec verbis huiusmodi exponit. malum illum peccati fructum serpens com-

θρῶπος τῷ προδήλῳ κακῷ), ἀλλὰ διὰ τινος ὄρας τὸ φαινόμενον ἀγλαΐσας, καὶ τινα κατὰ τὴν αἰσθησιν ἡδονὴν ἐγγοητευσας τῇ γεύσει, πιθανὸς ἐφάνη τῇ γυναικί. τούτῳ τῷ τρόπῳ τὸν ἄνθρωπον ὁ διάβολος εἴωθεν ἀπατᾶν. καὶ εἰ μὴ διόλου νῆφωσιν δρᾶται, οὐκ ἂν ἐκφυγῇ τὰς αὐτοῦ μηχανάς, οὐκ ἂν 5 εὐρεθῆι τῶν παγίδων ἀνώτερος. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον.

Ἡ δὲ Ἀσπιτὴ Γένεσις λέγει τὸν Ἀδὰμ ἀπροόπτως ἀπὸ τοῦ ξύλου λαβεῖν καὶ φαγεῖν, καὶ μὴ προσχεῖν ὄλος τῷ λογῷ τῆς Εὐας, ὅτι λειποθυμῶν ἦν ἀπὸ τε μόχθου καὶ πείνης. 10 ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἀγαπητέ, σιωπᾶν ἄμεινον, ὅτι καὶ σιωπῆς, ὡς προείρηται, τυγχάνουσιν ἄξια. εἰ μὴ βούλει καὶ σὺ λέγειν ὅτι γυναικῶν ἔλαβεν ὁ Ἀδὰμ, ἵνα μὴ ἐφ' ἕτερα τῶν ζωῶν τραπήσεται. ὁ ὄφις ἀπὸ κτήνους ἐρπετῶν ἐγένετο, χεῖρας τε καὶ πόδας ἐκέκτητο. ἀφῆρέθη δὲ ταῦτα διὰ τὸ τολμῶς εἰς τὸν παράδεισον εἰσελθεῖν, καὶ διὰ τὸ πρῶτος ἀπὸ τοῦ ξύλου λαβεῖν καὶ φαγεῖν. ὁ Ἀδὰμ ἀπεσύβει τὰ πετεινὰ καὶ ἐρπετά, συνῆγε τὸν καρπὸν ἐν παραδείσῳ, καὶ σὺν τῇ γυναικί αὐτοῦ ἤσθιεν αὐτόν. ταῦτα μὲν οὖν, ἵνα μὴ λέγω, καὶ εἰ πολλῷ πλείονα τούτων, ἡ Ἀσπιτὴ διεξέεισι Γένεσις. 20 ἀλλ' ἄφες αὐτά. τοῖς γὰρ ὀπωσοῦν ἐγκύπτουσι τῇ ἀγίᾳ γραφῇ γέλωσ ἀντικρυς δοκοῦσι καὶ παίγνια.

monstrat, non illum quidem eo pacto quo comparatus erat a natura (non enim aperto malo circumscriptus homo fuisset), sed externa eius specie per venustatem quandam exornata, et in ipso sensu dulcedine gustui praestigiis quibusdam indita, visus est mulieri fidem omnino mereri. eo pacto fallere diabolus hominem consuevit, qui nisi plane prudens atque sobrius sit, molitiones eius vitare laqueosque superare nequit. atque haec in hunc modum comparata sunt.

Caeterum parvus ille de ortu rerum liber Adamum citra circumspeditionem sumpsisse de ligno et comediasse, prorsus Evae verbis haud impulsus, tradit. sensisse nimirum molestiam animi quandam ex fatigatione ac fame. verum haec silentio tegi praestat, cum perpetuum silentium mereantur, nisi tu quoque velis dicere mulierem Adamo concessam, ne alia se ad animalia converteret; serpentem ex iumento factum bestiam reptibilem, cum manus ac pedes prius haberet, quibus spoliatus propterea fuerit quod paulo audacius paradisum fuisset ingressus ac primus de ligno sumpsisset et comedisset; Adamum volucres et reptiles bestias abegisse, ac fructibus paradisi congestis una cum uxore victitasse; quae quidem, ne multo his plura commemorem, parvus ille de rerum ortu liber narrat, omnino tibi reiicienda, uti quae pro ludo iocoque ducant quotquot aliquo saltem modo litteras sacras inspectarunt.

Καὶ χιτῶνας δερματίνους ἐνέδυσεν αὐτοῦς. ὁ P. 109
 μὲν οὖν θεὸς Γρηγόριος ὁ Νύσσης φησὶν δεῖ χιτῶνας δερ-
 ματίνους ἐπιβάλλει τοῖς πρωτοπλάστοις ὁ κύριος, οὐ δέσμα-
 τα δέ. ποίων γὰρ ἀποσφαγόντων ζώων καὶ δαρέντων ἐπινο-
 5 εῖται αὐτοῖς ἡ περιβολή; ἐκ τῆς τῶν ἀλόγων λοιπὸν φύσεως
 νεκρότητα ἐντέθεικεν οἰκονομικῶς τῇ εἰς ἀθανασίαν κτισθείῃ
 φύσει, ἵνα μὴ ἀθάνατον ἦ τὸ κακόν. ὁ δὲ χρυσορρήμων B
 Ἰωάννης κατὰ τὸ γράμμα τοὺς τοιοῦτους ἐκλαμβάνων χιτῶ-
 νας καὶ τάδε φησὶν. „εἰ πόθεν εἰσρέθησαν τὰ δέρματα μὴ
 10 σφαγόντων τῶν ζώων, φιλοτιμούμενοι λέγουσιν οἱ ἀλληγορη-
 ταί, οὐκοῦν ἀκούω κύριον αἶμα ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ζῆτῶ πόθεν
 μετέβαλε τὸν Νεῖλον εἰς αἶμα, ποῖα ἔθυσσε ζῶα; καὶ ὁ ποτα-
 μὸς γέγονεν εἰς αἶμα, καὶ οὐδὲν αἶμα ἐτύθη ζώων. δέρ-
 ματα δύο γέγονε, καὶ ζητοῦσιν ἀπὸ ποίων ζώων ἐγένετο. V. 85
 15 ἀλλ' ὥσπερ ἐκεῖ ἐκτὸς ζώου αἶμα, οὕτως ἐνταῦθα ἐκτὸς
 ζώου δέσμα.”

Γίνωσκε δὲ ὅτι οὐ τοσοῦτον ὁ πατὴρ ἐπὶ τῇ τῶν παιδῶν
 ἀνατροφῇ μεριμνᾷ ὥς ἡ μήτηρ, ὅτι καὶ αὐτὴ τότε ἤκουσεν C
 „ἐν λύπαις τέξῃ τέκνα· ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις
 20 σου.” ἐγὼ ἁμαρτάνω, καὶ ἡ γῆ ταῖς ἀφορμαῖς μαστίζεται.
 ἐπικατάρατος ἡ γῆ διὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, τουτῆστιν οὐχ ἔτοιμα
 εὐρίσκονται ἀπὸ γῆς τὰ ἐκεῖθεν ἀναδιδόμενα ὥσπερ δὴ καὶ

Tunicis, inquit litterae sacrae, pelliceis induit eos. tradit heic
 Gregorius antistea Nyssenus dominum pelliceis quidem tunicis homi-
 nes illos principe loco formatos amicivisse, non autem pellibus. et-
 enim quibus, obsecro, mactatis animalibus pelles detraxit, ut homi-
 nibus amictum reperiret? restat igitur deum certo consilio de natura
 brutorum petitam mortalitatem indidisse naturae huic ad immortalita-
 tem conditae, ne malum perpetuum foret. Iohannes autem Chryso-
 stomus hasce tunicas intelligens, ut verba sonant, inquit „si quis est
 hominum in alios sensus scripta sacra torquentium, qui ambitiose
 roget unde pelles istae repertae fuerint, cum animalia nulla mactata
 forent, is sciat me quoque audientem de Aegypti sanguine scire cu-
 pere quo pacto deus Nilum in sanguinem converterit, qualianam mac-
 tatarum animalia? nimirum in sanguinem commutatus est amnis, cum
 animal nullum mactatum esset. itidem pelles exstitere duae, atque
 illi quaerunt de quibus animalibus sumptae fuerint? ut ibi scilicet
 absque animali sanguis erat, ita heic absque animali pellis.”

Hoc quoque scire debes, non tantopere patrem de liberorum
 educatione sollicitum esse atque mater est, quippe quae id temporis
 sibi dici audiverit (Gen 3 16) „cum dolore natos paries.” secundum
 haec deus ait „exsecratione quadam infelix erit humus propter ea
 quae designasti.” nimirum me peccante solum sterilitate flagellatur,
 adeoque infelix humus est facinorum nostrorum causa: hoc est, quae

τὸ πρότερον. καὶ ἔρραψαν φύλλα συκῆς, ἀπεδώσαντο τὴν ἀθανάσιαν, ἢ στολὴ περιηρέθη τῆς δόξης, ἐγυμνάθη τὸ σῶμα καὶ ἦν λοιπὸν πηλός. ὄθεν καὶ φύλλα συκῆς ῥάπτουσιν. ὄθεν δὲ τὴν ῥαπτικὴν εἶρε, μὴ ζῆτει· εἰ γὰρ ἦν θεοῦ εἰκόν, μὴ ἀμφιβάλλῃ περὶ τὴν γνώσιν αὐτοῦ. 5

D Ἐνταῦθα μὲν οὖν ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης ἐμπαίζει καὶ τοῖς ἐν οὐρανῷ λέγουσι τὸν παράδεισον εἶναι καὶ πνευματικόν. εἰ γὰρ ἄνω ἦν, κατέρχεσθαι ἂν ἐλέγοντο οἱ ποταμοί, οὐ μὴν ἐξέρχεσθαι. ἐντεῦθεν οὖν ὁ κατάρατος Ὠριγένης ἀποπνιγόμενος φαίνεται, καὶ μᾶλλον ἐν οἷς ἐκενόλογησεν ἀσώματον τὸν Ἀδάμ. εἰ γὰρ ἀσώματος ἦν, οὐκ ἂν ἔλαβε μίαν τῶν πλευρῶν αὐτοῦ ὁ θεὸς καὶ ᾠκοδόμησε τὴν γυναῖκα· πρόδηλον οὖν ὡς ἐπειδὴ πλευρὰν ἔλαβεν ἐξ Ἀδάμ, πλευρὰ δὲ τοῖς P. 110 ἀσώματοις οὐ πρόσστιν, οὐκ ἦν ἄρα κατ' ἐκεῖνον ἀσώματος ὁ πρωτόπλαστος. μετὰ μέντοι τὸ ἐκβληθῆναι τοῦ παραδείσου ὁ Ἀδάμ ἔγνω Ἐὔαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ γεννᾷ τὸν Κάϊν. ἔγνω δὲ πῶς; ἐμπαθῶς, τῆς ἀγγελικῆς ἐκπεσῶν ὁ ἄνθρωπος διαγωγῆς, ἐπειδὴ παραβύτης ᾤφθη τῆς ἐντολῆς, τῷ κτηνώδει τούτῳ τρόπῳ καὶ ἐμπαθεῖ περιέπιπτε. ταύτη τοι καὶ ὀδύρομενος ὁ Δαβὶδ ἔλεγεν „οἴμοι ὅτι ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὢν 20 οὐ συνῆκε. παρασυνεβλήθη τοῖς ἀνόητοις κτήνεσι καὶ ὁμοιω-

10. ἐκαιολόγησεν F. 17. τῆς] τῆς γὰρ?

ex ea nascuntur, non iam amplius sponte proveniunt, uti prius consueverant. et folia ficulna consuerunt, immortalitatem exuerunt, amictus ille gloriosus eis ademptus est, corpusque nudatum et in lutum redactum. ea scilicet de causa sibi ficulna folia consuerunt. artem ipsam consuendi unde repererit homo, noli quaerere: nam si erat imago dei, de scientia ipsius ambigendum non est.

Atque hoc loco Chrysostomus eos irridet qui paradysum in coelo collocant et spiritualem esse volunt. quippe si superioribus istis in locis erat, dicere debebant litterae sacrae flumina eius deorsum ferri, non exire. quae ratio Origenem illum execrabilem quasi suffocatum manifeste perimit, simulque vanam ipsius orationem, qua corporis expertem Adamum fecit. nam si corporis fuisset expertis, non sumpsisset unam ex eo costam deus mulieremque de illa formasset. itaque perspicuum est, quod cum ex eo costam sumpserit, quae in expertibus corporis nulla est, statui debeat hominem primo formatum corporis expertem non fuisse. caeterum posteaquam Adamus eiectus paradiso fuisset, Evam uxorem suam cognovit et Cainum procreavit. quoniam autem pacto cognovit? non citra corporis adfectiones. quippe cum homo angelica vita excidisset, ex quo mandati violator extitit, in statum vitae brutorum consimilem et adfectionibus obnoxium lapsus est. iccirco Davides (Psalm. 48 13) plorans inquit „he! mihi, cum homo dignitate floreret, animum non advertit. iccir-

ἦ ἀντίοις." κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ μέγας Μάξιμος ἐν τοῖς B
 πρὸς Θαλάσσιον ἔλεγεν ὅτι τὰ πάθη ταῦτα, ἤγουν ἡδονὴ λί-
 πη ἐπιθυμία καὶ τὰ λοιπὰ πάντα; τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων
 προηγουμένως οὐ συνεκτίσθησαν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῆς τελειό-
 5 τητος ἔκπτωσιν ἐπεισῆλθε ταῦτα τῷ ἀλογωτέρῳ μέρει προσ-
 φέρετα τῆς φύσεως, δι' ὧν ἀντὶ τῆς θείας καὶ μακαρίας
 εἰκονος εὐθὺς ἅμα τῇ παραβάσει διαφανῆς καὶ ἐπίδηλος ἐν
 τῷ ἀνθρώπῳ γέγονεν ἡ τῶν ἀλόγων ζώων ὁμοίωσις. ἔδει
 γὰρ τῆς ἀξίας τοῦ λόγον καλυφθείσης ὑφ' ὧν γνωμικῶς ἐπε-
 10 σπάσαιο τῶν ἀλόγων γνωρισμάτων, ἐνδίκως τὴν φύσιν τῶν
 ἀνθρώπων κολάζεσθαι, σοφῶς εἰς συναίσθησιν τῆς λογικῆς C
 μεγαλονοίας ἐλθεῖν οἰκονομοῦντος τοῦ θεοῦ τὸν ἀνθρωπον.
 πλὴν οὐκ ἀναγκαιῶς τῷ ὄντι κατέδησεν ἡμᾶς ὁ θεὸς μετὰ
 τὴν παράβασιν ταῖς ἐπιθυμίαις ταύταις, ὑφ' ὧν ἐπὶ τε βρώ-
 15 σεις καὶ πόσεις καὶ ἐπὶ ἀφροδίσια καταφερόμεθα. ἐντεῦθεν
 γὰρ τοῖς γεννητοῖς ἡμῶν σώμασι τὸ γεννᾶσθαι τε καὶ τρέφε-
 σθαι καὶ διαμένειν ἕως πλείστον, καθ' ὅσον ἂν ἐκάστῳ τοῦ
 σώματος ἡ σύστασις ἐπιδέχεται. καὶ γὰρ ἐκ τεσσάρων αὐτὸ
 στοιχείων συγκείμενον ἐπακολουθοῦσαν ἐξ ἀνάγκης κέκτεται
 20 τὴν διάλυσιν. σύνθεσις γὰρ ἀρχὴ διαστάσεως, ὡς ὁ Θεολόγος V. 86
 φησὶ Γρηγόριος. λέλυται οὖν ἐπὶ τισὶ μὲν τάχιον ἐπὶ
 τισὶ δὲ βράδιον. καὶ πείθου τῷ μεγάλῳ Κυρίλλῳ λέγοντι D

eo bruti iumentis est comparatus, eisque factus similis." idem exi-
 mus etiam ille Maximus in iis ad Thalassium quae perscripsit expo-
 suit, adfectiones nimirum hasce, voluptatem dolorem appetitum,
 caeteras, initio cum hominum natura non fuisse conditas, sed pro-
 pter amissionem perfectionis irrepsisse, ac parti naturae paulo lon-
 gius a ratione recedenti adhaesisse, per quas statim una cum trans-
 gressione pro divina beataque imagine brutorum animalium similitu-
 do in homine manifesta et conspicua exstitit. erat enim necesse ut
 cooperta rationis dignitate natura mortalium aequissimo iure per ea
 puniretur brutorum naturae indicia et argumenta, quae ipsa sibi
 sponte sua arcessivisset, sapienter efficiente deo ut hoc pacto intel-
 ligentiae rationalis amplitudinem homo secum expendere. enimvero
 post transgressionem reapse nos deus cupiditatibus illis alligavit et
 constrinxit, per quas ad cibum, potum, res Venereas impellimur.
 hinc est in corporibus nostris per procreationem in lucem editis,
 quod et gignantur et alantur, et tam diu maxime durent quamdiu
 cuiusque corporis constitutio vitae capax est. cum enim corpus ex
 elementis quattuor constet, ita necessario comparatum est ut eius
 dissolutio tandem sequatur. quippe compositio nostri ortus initium
 est, quemadmodum Gregorius ille theologus inquit. iccirco corpus in
 quibusdam celerius dissolvitur, in aliis tardius. persuadeat hoc etiam

„εἴασε δὲ μετὰ τὴν ἀπόπτωσιν ἕκαστον ὁ θεὸς τὴν ἑαυτοῦ
ζωὴν ἐκπληροῦν ὡς ἂν ἔτυχε κρᾶσεως.” ἐπὶ γὰρ τούτῳ καὶ
τὰ συστατικὰ τῆς ζωῆς ἡμῶν, καρδίαν δηλονότι ἐγκέφαλον
ἦπαρ καὶ ὅσα τοιαῦτα, στεροῦσι ἀπανταχόθεν ὁστέοις ἢ φύ-
σις ἐφρουρήσεν, ὥστε μὴ καὶ ταῖς τυχεύουσι προφάσει κα-
5 ταβλαπτομένων αὐτῶν ἐτοιμῶς οὕτω τὸν θάνατον ἐπεσθαι.
ταύταις μέντοι ταῖς ἐπιθυμίαις καὶ ἡδονῇ ὥσπερ τι δέλεαρ
ἐγκατέμιξεν, ὡς ἐντεῦθεν ἡμᾶς ἐτοιμῶς καθέλκεσθαι. εἰ μὴ
γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ἐπὶ βρώσεις καὶ πόσεις ἐτρέχομεν, οὐκ
P. 111 ἂν ἀφροδισίοις ὀλοσχερῶς προσεκείμεθα. εἰ δὲ μὴ τοῦτο, 10
τάχα ἂν ἐξ ἀνάγκης τὸ γένος ἀπόλωλε τὸ ἀνθρώπινον. κατὰ
τοῦτο μὲν οὖν καὶ ἡ γονή, περιττώμα ὅλον οὐσα, κατεπείγει
καὶ ἀνιᾶ καὶ ἀναγκάζει τὸ ζῶον ὀρμῶν ἐπὶ τὴν ἀπόκρισιν
αὐτῆς, εὐμεθύδως καὶ τοῦτο τοῦ θεοῦ συγχορηγήσαντος ἔνκα
τῆς τοῦ γένους διαμονῆς. ταῦτα δὲ Μάνης καὶ Οὐαλεντίνος 15
ἡγνοηκότες, ὡς ἔοικε, κρίσμα τοῦ διαβόλου ἔλεγον εἶναι, ἐπ’
αὐτοῦ τε πυροῦσθαι καὶ πρὸς ἀτιμίας ἀποκυλίεσθαι. πλὴν
B οὐκ ἀφῆκε πρὸς συναφείας ἡμᾶς ὁ θεὸς εἶναι πάντῃ κατοφε-
ρεῖς, οὐδὲ ζῆν ἀνepαισθήτως εἴασεν ὡς τὰ ἄλογα. τῇ γὰρ
ἡδονῇ καὶ ἀηδίᾳ συνέζευξεν καὶ σύμμικτον ταύτην ἐποίησεν, 20
ὡς ἐκεῖθεν μὲν ἐπὶ τὴν τοῦ γένους αὐξήσιν ἔλκεσθαι, ἐντεῦ-
θεν δὲ ταλανίζειν ἑαυτούς, τῶν προτέρων ἐπιμεμνησθαι, καὶ

10. καὶ alterum deerat.

magnus ille tibi Cyrillus, qui ait „post lapsum deus unicuique vitam suam explere pro ratione temperamentum sinit.” nam illam ob causam partes eas corporis nostri quae vitam nostram continent, cuius generis sunt cor cerebrum iecur aliaque talia, firmis ossibus undique natura munivit, ut ne per quasvis occasiones fortuitas iis laesis extemplo mors consequeretur. atque his, de quibus antea locuti sumus, cupiditatibus voluptatem quoque velut escae condimentum quoddam miscuit, ut ea nos commode delentis flecteret. nam caeteroquin ad cibum potumque nos haud conferremus, et a rebus Venereis prorsus abstineremus. quibus rebus omissis ac neglectis necessario genus humanum interiret. hinc fit ut semen, quod superfluitas quaedam est, nos urgeat, et molestia quadam adficiendo cogat ut eius ad excretionem progrediamur, optima id ratione permittente deo propter generis nostri durationem. quae cum Manes atque Valentinus ignorarent, uti quidem videtur, carnem esse diaboli opificium dixerunt et accendi ab eo, quo turpes in libidines proruat enimvero non concessit nobis deus ut nimio opere simul ad complexus Venereos proclives, nec brutorum in morem absque sensu vivendi potestatem fecit. nam voluptati quandam insuavitatem adiunxit atque miscuit, ut hinc quidem ad generis propagationem excitaremur, inde vero miseriae nostras deploraremur, prioris status memoriam refricaremur, pecca-

τῆς ἀμαρτίας μέγα καταβοῶν, δι' ἣν τοῖς ἀνόητοις παρα-
συνεβλήθημεν κτήρεσι.

Πρὸς τοῦτοις εἰδέναι καὶ τοῦτό σε βούλομαι, ὅτι τὸ
ἐπιθυμητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς τῷ ἥπατι ἐγκαθίδρυσται, τὸ C
5 δὲ θυμικὸν ἐν τῇ καρδίᾳ ποιεῖται τὴν οἰκῆσιν, τὸ δὲ λογι-
κὸν ἐν αὐτῷ τῷ ἐγκεφάλῳ. τοῦτο μὲν οὖν τὸ λογικὸν ἐχαρί-
σατό σοι ὁ τῶν ὄλων πρότασις, ἵνα συμμαχῶ καὶ τῷ θυμι-
κῷ χρώμενος γενναίως ἀνδίστασαι κατὰ τῆς ἀλόγου καὶ βο-
σκηματούδου ψυχῆς, τῆς ἐπιθυμητικῆς δηλαδὴ· οἶδε γὰρ
10 ὁ τῆς φύσεως δεσπότης ὅση περ ἐκείνης ἔστιν ἡ ὁρμή. ὅτι
δὲ τὸ τῆς ψυχῆς ἐπιθυμητικὸν αὐτῷ τῷ ἥπατι ἐγκαθίδρυσται,
καὶ τὸν Τιτυὸν παράγει ὁ Γαληνὸς εἰς σύστασιν τούτου τοῦ
λόγου, ἐν μὲν τῇ διαγνωστικῇ αὐτοῦ ὑπὸ ἀετοῦ λέγων αὐτοῦ
κατεσθίεσθαι τὸ ἥπαρ, ἐν δὲ τῷ περὶ ἡθῶν ψυχῆς μονοβίβλῳ D
15 ὑπὸ γυνῶν. ὁ γὰρ Τιτυὸς οὗτος κατὰ τὴν ἐξω μυθολογίαν
ἐρασθῆναι λέγεται τῆς Λητοῦς, ἐφ' ᾗ καὶ παρὰ τῶν παιδῶν
αὐτῆς Ἀπόλλωνός τε καὶ Ἀρτέμιδος κολάσει καθυποβληθῆ-
ναι, καὶ κατὰ μὲν τὸν Γαληνὸν ὑπὸ ἀετοῦ εἶτε καὶ γυ-
πῶν τὸ ἥπαρ ἐσθίεσθαι, κατὰ δὲ τινὰς ἄλλους τοξευθῆναι
20 αὐτὸν κἀντεῦθεν ἔχειν τὰ βέλη ἐμπεπαρμένα τῷ ἥπατι.
εὐδηλον οὖν ἐντεῦθεν τῷ ἥπατι τὸ τῆς ψυχῆς ἐπιθυμητικὸν
ἔστι.

8. χρώμενος] χαρισάμενος F. 21. τῷ] ὅτι ἐν τῷ?

tum denique graviter incusaremus, cuius causa paradisi vita spoliati
sumus brutisque iumentis similes facti.

Praeter haec etiam illud scire te volo, partem eam animi quae
appetendi facultatem continet in iecinore sedem suam obtinere, al-
teram qua irascendi vis continetur in corde, rationis denique domi-
cilium in cerebro esse. atque hanc ipsam rationis facultatem guber-
nator ille rerum universitatis propterea tibi donavit, ut ab irascibili
facultate adius fortiter adversari brutae pecunaeque concupiscen-
tiae possis. norat enim dominus ille naturae quantus esset eius im-
petus. et hanc appetendi vim sedem in iecinore suam habere Gale-
nus etiam Tityi commemorata fabula probat, in libro quidem eo cui
Diagnostics titulum fecit, iecur eius ab aquila comedi, in altero
autem libro singulari qui est de animi moribus, a vulturibus devo-
rari tradens. etenim Tityus hic, ut caeterae disciplinae fabulis con-
tinentur, Latonam adamasse perhibetur, eamque ob causam ab illius
liberis Apolline ac Diana supplicio adfectus, Galeno quidem narrante
hominem vel ab aquila vel a vulturibus absumi, alius vero tradenti-
bus sagittis eum fuisse confixum, quae quidem adhuc iecinori eius
inhaereant. de quo intelligi non obscure potest appetentem animae
vim esse in iecinore sitam.

Πρόσεχε λοιπόν. ὅταν μὲν γὰρ τὸ λογιστικὸν ἄρρη, πει-
 θόμενον μὲν ἑαυτῷ τὸ θυμοειδὲς ἔχον, ἀσθενὲς δὲ καὶ ταπει-
 P. 112 ρὸν τὸ ἐπιθυμητικόν, οὔτε ἀκόλαστος ὁ τοιοῦτος βίος οὔτε οἴ-
 V. 87 ον οὐ ληστὰί βιοῦσι καὶ τύραννοι, ἀλλὰ σεμνὸς πάντη καὶ
 δίκαιος, καὶ τούτου χάριν ἀμφιβάλλειν οὐ χρή. εἰ γὰρ 5
 τοῦτο ἦν, εἰ μὴ ἐξ αὐτῆς τῆς σώματος κατασκευῆς οὗτος μὲν
 ὑπὸ παθῶν ἠτιητο, ἐκεῖνος δὲ πάλιν ἐγκρατῆς αὐτῶν κατε-
 φαινετο, οὐκ ἂν ὁ μέγας Βασιλεῖος τὸν προφήτην Ἡσαΐαν
 ἐξηγούμενος εἰσηγγέειν τις ἐκ φύσεως ἔχοντας τινα προτερή-
 ματα καὶ κατὰ γε τὴν σύγκρισιν τῆς σαρκὸς πολλῶν διαφέ- 10
 ροντας εἰς ἀνάληψιν ἐπιστήμης ἢ ἄσκησιν ἀρετῆς. ἐντεῦθεν
 οὐκ καὶ σώφρονα ἴδοι τις ἂν καὶ ἀκόλαστον, θυμώδη καὶ
 B πρᾶον, ἐχέφρονα καὶ μὴ τοιοῦτον, ὥσπερ δὴ καὶ τοῖς ἔμ-
 προσθεν εἴρηται. ταῦτα μὲν οὐκ δύναται ἂν τις ἐπὶ τὸ κρείτ- 15
 τον μεταφέρειν ἀπὸ τοῦ χειρόνος, καὶ ἐπὶ τὸ χειρὸν αὐτὸ με-
 ταιρέπειν ἀπὸ τοῦ κρείττονος. καὶ δῆλον ἐξ ὧν ὁ θεολόγος
 Γρηγόριος ἔλεγεν „ἄρκετὸν τῷ σώματι ἡ κακία αὐτοῦ. τί
 δὲ δεῖ τῆ φλογὶ πλείονος ὕλης, τῷ θηρίῳ δαψιλεστέρας τρο-
 φῆς; ἵνα δυσακάθεκτον γένηται καὶ τοῦ λογισμοῦ βιαίωτερον.”
 πρόσσεχε οὐκ ὅσα βιάζουσι ἑαυτοὺς οἱ θέλοντες μὲν σωφρο- 20
 νεῖν, ἔχοντες δὲ τὸ ἐπιθυμητικὸν ἰσχυρόν. ἡ μὲν γὰρ φύσις
 τὰ ἑαυτῆς ἐξ ἀνάγκης ἐπιζητεῖ, ὁ δὲ ἀγνύειν αἰρούμενος τοῦς

10. σύγκρισιν?

Atque hoc loco quid sim dicturus considerato. cum rationis facultas imperium obtinet eique vis irascibilis paret, appetente debilitata summissaque se gerente, tum vero nec intemperanter homines vivunt, nec praedonum aut tyrannorum in morem, sed honesta plane iustaque vita degitur. hac de re dubitari non debet. nam si res ita comparata non foret, et si corporis in eadem structura non hic adfectionibus foret obnoxius, ille se superiorem iis declararet, nequaquam magnus ille Basilius Essiam vatem enarrans quosdam a natura praecellere diceret aliis, et ipsius etiam carnis comparatione multis praestare, sive in scientiae alicuius perceptione sive in cultu virtutis. hinc videre est varios homines, temperantes et intemperantes, iracundos et mites, prudentes et stolidos, ut supra quoque monuimus. atque haec de condicione deteriore in melius commutari possunt, ac vicissim a bono in peius licet deflectere, quemadmodum ex hisce Gregorii theologi verbis perspicue intelligimus. satis est, inquit, corpori sua vitiositas. cur flammae materies amplior suppeditetur? cur huic belluae nutrimentum largius? ut intractabilis scilicet fiat ac rationem violentia sua superet. animum igitur advertito. quantum sibi vim adferant homines ii qui frugi quidem esse cupiunt vitamque angelicam imitari, verum facultatem appetentem in se validam sentiunt (etenim natura requirit ea quae sua sunt; cuius volun-

Ζάλημασι τῆς σαρκὸς ἀντιπίπτει καὶ βίον ἀγγελικὸν μιμεῖσθαι C
 φιλονεικεῖ. ὅσον δὲ βαρὺ τὸ πρὸς φύσιν μάχεσθαι, καὶ οἷον
 ἐπεῦθεν τὸ ἐπαθλον, ὃ τῆς Κλίμακος Ἰωάννης ὁ ἀγιοτά-
 τος ἐδήλωσεν οὕτως εἰπὼν „ὃ σῶμα νικήσας φύσιν ἐνίκησεν·
 5 ὃ δὲ φύσιν νικήσας ὑπὲρ φύσιν ἐγένετο· ὃ δὲ τοῦτο γενόμε-
 νος βραχὺ τι παρ' ἀγγέλους ἠλάττωται, ἵνα μὴ λέγω μηδέν.”
 πρόσεχε δὲ ὅτι καὶ σφόδρα βαρυναλοῦσι καὶ ἄχθονται οἱ
 θέλοντες μὲν σωφρονεῖν, ἔχοντες δὲ τὸ ἐπιθυμητικὸν ἰσχυρὸν
 πολυπληθῆ τε τὴν γονήν, πρὸς ἔξοδον ἀεὶ ἐπειγομένου τοῦ
 10 ἐτοχλοῦντος αὐτοῖς. καὶ μὴ κατὰ τι ἀμφίβαλλε. εἰ γὰρ ὁ D
 Διογένης ἐκεῖνος ὁ Κυνικός τὸ τῆς φύσεως βάρος οὐκ ἐνεγκών,
 καὶ ταῦτα τοσοῦτον ἀσκητικώτατος ὢν, γυναῖκα ζητῆσαι λέγεται
 ὥστε τὸ βαρῦνον ἀποθέσθαι καὶ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα κουφίσαι,
 τί χρὴ καὶ λέγειν ὅσον ὑπομένουσι κάματον οἱ σφοδρὸν μὲν,
 15 ὡς εἴρηται, λαχόντες τὸ ἐπιθυμητικόν, ἐν ἀγνείᾳ δὲ φυλάσ-
 σειν ἑαυτοὺς προθυμούμενοι. ἐντεῦθεν, ἀγαπητέ, τῶν ὁσίων
 τινές, ἵνα τὴν φυσικὴν ἀποσβέσωσι πύρωσιν, καὶ γυμνοὶ τὸ
 σῶμα μέσον ὑδάτων διημερεῖοντες ὥφθησαν. μηδεὶς λοιπὸν
 ἐπὶ μέσον προσφερέτω τὴν γένεσιν, μηδεὶς οὐκ ἀγαθοὺς ἀστέ- P. 113
 20 ρων προφασίζέσθω σχηματισμούς. ἀστέρων μὲν γὰρ κινή-
 σεις, ἀνατολὰς καὶ δύσεις αὐτῶν, τοῖς προσήκουσι γίνεσθαι

tati atque motibus adversatur quisquis vitam agere castam instituit),
 quamque adeo grave sit repugnare naturae velle, cui respondet ipsi-
 us etiam praemii magnitudo, sanctus ille vir Iohannes auctor scalae
 hisce verbis declarat „qui corpus vicit, naturam vicit; qui naturam
 vicit, supra naturam semet extulit; hoc qui consecutus est, paulum
 angelis est inferior, ne nihil ab iis differre dicam.” nimirum scito
 gravibus eos molestiis premi qui casti esse desiderant, cum appeti-
 tum in se fortem experiantur et geniturae magnam copiam, quae ne-
 gotii plurimum eis facessit ac nunquam non, ut emittatur, urget.
 nihil de hoc ambigendum. quippe si Diogenes ille Cynicus, cum
 onus illud naturae nequiret amplius ferre, homo perpetuis et maxi-
 mis exercitationibus ad abstinentiam condocefactus, mulierem ali-
 quando quasisse perhibetur, quo rem molestam sibi deponeret et
 corpus onere velut excusso levaret, quantum illos sustinere laboris
 atque molestiarum existimandum est^b, in quibus a natura vehemens
 est appetitus impetus, cum nihilominus servare seipos in continentia
 velint? atque hanc ob causam, dilecte fili, quidam viri religiosi nudis
 corporibus totos dies in medias aquas semet abiecisse traduntur, quo
 inflammationem et aestum illum naturalem restinguerent. itaque ne-
 mo posthac nativitatem suam in medium proferat, nemo inauspicatos
 siderum positus et inter se conformationes causetur. nam sapiens
 ille moderator universorum praeclaro consilio instituit, ut suis tem-

καιροῖς φρονόμησεν ὁ σοφῶς τὰ πάντα διευθετῶν, ὡς ἐντεῦθεν ἀέρος μετατρέπομένου καὶ ὄμβρων καταρρηγνυμένων εὐκαιρῶς αὔξασθαι τὰ φυτά. καὶ γὰρ τῶν τροφῶν ὡς ἐν κύκλῳ διηλεκτῶς χορηγουμένων ἀνελλιπῆς καὶ ἡ τῶν προσφερομένων τοὺς καρπούς διαμένει φύσις, ὡς εὐρίσκεισθαι μὲν 5
 V. 88 ἐκεῖνα διὰ τοὺς καρπούς, τοὺς δὲ καρπούς διὰ τὰ ζῶα καὶ τὸν ἄνθρωπον. οὐ γνῶμας λοιπὸν οἱ ἀστέρες μετατρέπουσιν, Βοῦδὲ καθάπερ τι ἀνδράποδον τὸν κατ' εἰκόνα θεοῦ περιάγουσιν ἄνθρωπον. οὐδὲ γὰρ εἰς τοσοῦτον ἂν εὐρεθεῖεν ἄδικοι, τοὺς μὲν μοιχοὺς ποιοῦντες, τοὺς δὲ φονεὰς καὶ ἄρπαγας. 10
 ἀλλὰ καὶ πρὸ τῶν ἀστέρων ὁ δημιουργὸς αὐτῶν τὴν αἰτίαν ἀποφέρειται, εἶπερ τιαυτὰ κατεσκευάσεν ἅ τὴν ἐπιφορὰν ἡμῶν ἐξ ἀνάγκης τῶν κακῶν ἐπιτίθησι, καθὰ δὴ καὶ πρὸς Φαῦστον ὁ κορυφαῖος ἔλεγε Πέτρος, γενέσει καὶ εἰμαρμένῃ τὸ πᾶν ἐπιτρέπονται. 15

Ὅρα λοιπὸν νουνεχῶς, καὶ μὴ ἐπὶ πλέον τοῖς λόγοις αὐτῶν θορυβοῦ. εἰ γὰρ καὶ λέγουσιν ὅτι ἡ ὥρα καθ' ἣν ἡ Σύλληψις τοῦ συλλαμβανομένου γίνεται, ἐκείνη καὶ τὸ πλαστοουργούμενον, εἴτε ἄρρεν εἴτε θῆλυ, διαπλάττειν ἄριστα εἶωθεν, ἀλλ' εὐθέως ἀνθυποφέρειν ἔχεις καὶ σύ, καὶ οὕτω λέγειν αὐτοῖς, ὡς εἶπερ ἐν μιᾷ ὥρᾳ καὶ τῇ αὐτῇ καταβολῇ τῶν διδύμων ἡ σύλληψις γίνεται, ἔπρεπε πάντως μὴ τὸ μὲν

poribus certi siderum motus ortus occasus eveniant, quo commutato per has causas aëre pluviisque delabentibus plantae incrementum commode sumant. cum enim alimenta quodam velut ambitu perpetuo suppeditata non desiderantur, etiam illorum natura, qui fructus ipsos percipiunt, vel egere vel deficere nequit. de quo intelligimus sidera quidem cum motibus suis fructuum, fructus autem animalium et hominis esse causa factos. quapropter animorum voluntates atque sententias sidera non mutant, nec hominem ad imaginem dei factum mancipii cuiusdam vilis instar hac illac ducunt. non tam enim ipsa deprehenderentur iniusta esse, quosdam adulteros efficientia, quosdam homicidas ac praedones, quam eorum opifex, qui praecipuam in hac parte culpam mereretur, ob res eiusmodi conditas quae necessario nos ad mala proclives redderent. iccirco non abs re scripsit eximius ille Petrus ad Faustum, quosdam falso universum hoc natalicium sideribus et fato committere.

Prudenter igitur haec considerato, nec horum verbis plus aequo perturbari te sinito. cum enim dicunt eam horam qua fetus conceptio fiat, fetum ipsum, tam marem quam femineum, optime formare, mox eis obliicere vicissim potes quod si quidem una et eadem hora, una et eadem seminis deiectione gemellorum conceptio fiat,

αὐτῶν ἄρρεν τὸ δὲ θῆλυ, ἀλλ' ἄρρενα καὶ ἄμφω κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ὥραν ἢ θῆλεα ταυτὶ διαπλάττεσθαι. οὕτω μὲν οὖν ἔδει μὴ τὸ μὲν αὐτῶν τάχιον τελευτῶν τὸ δὲ βραδύιον, ἀλλ' ὁμοῦ καὶ ἄμφω τῶν ὧδε μεθίστασθαι· κατὰ γὰρ ἐκεῖ-
 5 πους εἰπεῖν, ὃ αὐτὸς ἀστὴρ κἀκεῖνω καὶ τούτῳ τὴν ζῶην ἐχαρίσατο. ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τισὶ παθήμασι καὶ σινώμασιν ὑφ' D
 ὧν ἀλίσκονται πολλάκις τὰ κατὰ μήτραν πηγνύμενα (τὰ τε γὰρ θῆλεα σχῆμα πολλάκις ἀνδρῶν περὶ που τὰ γεννητικὰ φέρουσι μόρια, καὶ τὸναντίον ἀδθις τὰ ἄρρενα) τοὺς ἀστέ-
 10 ρας αἰτίους ἡγῆται. ταύτῃ τοι καὶ ἐρμαφροδίτους τοὺς τοι- ούτους ἐπονομάζουσι. κομψεύονται γάρ, ἐπειδὴν ὁ Ἑρμῆς καὶ ἡ Ἀφροδίτῃ εὐρεθεῖεν δμύκεντροι, συνόντος αὐτοῖς τοῦ Κρόνον, πρὸς δὲ καὶ σχηματιζομένου τοῦ Ἄρεος, αἵτιοι τη-
 15 στανται. ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστιν ἢ γὰρ διαπλάττουσα P. 114 τὸ ἔμβρυον φύσις αἰτία πολλάκις τῶν τοιούτων εὐρίσκεται, καθὼς ἄνωθεν εἴρηται. ἀλλὰ καὶ ὁ παρ' αὐτοῖς τοῖς Ἑλλη-
 σι τιμώμενος Ἑρμῆς Ἀμμωνι τῷ σοφῷ ἐπιστέλλον αὐτοὺς αἰτιάται τοὺς ἀστέρας ἐπὶ τε τοῖς μαινομένοις καὶ τὸ φρό-
 20 νημα κεκτημένοις παρόφορον ὡς αἰτίους δῆθεν τοιούτων πα- θῶν. φησὶ καὶ γὰρ ὡς ἐπειδὴν ἐξ ἀγαθοῦ σχήματος ὁ τοῦ ἐγκεφάλου κυριεύων ἀστὴρ κατοπτρεύει τὸ πλαστουμογούμενον,

13. τηνικ.] παρανίκα F.

omnino necesse sit alterum eorum non esse marem, alterum femi-
 nam, sed vel ambos mares vel feminas formari. consimiliter eadem
 ratione sequeretur alterum eorum non debere citius extingui, tardi-
 us alterum, sed utrumque rebus humanis pariter eximi. nam, ut ipsi
 loquuntur, idem sidus tam huic quam illi vitam praebeuit, quinetiam
 eo progrediuntur, ut morbos quosdam et formas quae fetibus in ipsa
 matrice nonnumquam accidunt (solent enim interdum femellae veren-
 dis in partibus virilem habere speciem, ac vice versa mares femine-
 am) astris auctoribus tribuant. vocant eiusmodi fetus, de quibus mo-
 do loquebamur, hermaphroditos. nam perbelle fingunt Mercurium
 (qui Graecis Hermes est) et Venerem (quae Aphrodite) in iisdem
 centrīs coniunctos, Saturno etiam accedente certaue conformatione
 aëris, fetus quosdam praeter naturam adfectos producere. sed enim
 hoc minime verum est. nam ipsa fetus formatrix natura nonnumquam
 huiusmodi efficit, quemadmodum est supra demonstratum. Hermes
 quidem ille philosophus, quem Graeci tanto habent in honore, scrip-
 tis ad sapientem Ammonem litteris, morborum in iis causas qui
 furore corripiuntur et mente sunt alienati, ad sidera refert. cum
 enim, inquit, sidus illud in cuius potestate cerebrum est, fetum ho-
 no quodam adpectu intuetur, eiusque cerebrum in ipsa formatione

κἀκεῖθεν ἀκτιναὶ βύλλει τῷ ἐγκεφάλῳ τοῦ πηγνυμένου, καλῶς
 ἔξουσιν αἱ ἡγεμονικαὶ δυνάμεις τῷ πλαττομένῳ τμημαῦτα
 ἐμβρῶν· εἰ δὲ κακούμενος ὀπωσδήποτε τύχη ὁ τοιοῦτος
 ἀστὴρ, τῶν ἐναντίων ἔσται πάντως ποιητικός. καὶ οὕτω μὲν
 οἱ τοῖς μετεώροις προσέχοντες καὶ φρονοῦσι περὶ τούτων καὶ 5
 Β λέγουσιν. σὺ δέ, ἀγαπητέ, μὴ οὕτως, ἀλλὰ μοχθηροῖς τιδὶ
 χυμοῖς κατακρατεῖσθαι τὸν ἐγκέφαλον πίστευε, ἥνικα δὲ θεά-
 ση τινὰ παρακοπῇ φρενῶν συνέχόμενον· ὁ γὰρ ἐγκέφαλος
 ὄργανόν ἐστι τοῦ νοός· ταύτη τοι καὶ κατὰ τὴν ὄργανου
 διάθεσιν καὶ ὁ τεχνίτης εἶωθε νοῦς ἐνεργεῖν. ἐπὶ γὰρ τούτῳ 10
 καὶ βοτάνας ἀκεσωδύνους παρήγαγεν ὁ θεός, καὶ σοφίας
 ἰατρικῆς τοὺς ἀνθρώπους ἐπέπλησεν· ἐντεῦθεν γὰρ καὶ κε-
 φαλὴν καθαιρομένην ἴδη τις, καὶ πάθη ἄλλα τινὰ θεραπείας
 ἀξιούμενα φαρμάκων καταλλήλων ἐπαγωγὰς. μὴ οὖν συναρ-
 15 C πάζον τοῖς λόγοις αὐτῶν, ὅτι μὴδὲ καθ' εἰμαρμένην, ὡς εἴ-
 ρηται, τὰ πάθη τοῖς ἀνθρώποις ἐμπίπτουσιν. τί δὲ τὸ τῆς
 εἰμαρμένης ἔστι σημαινόμενον; ὡς ἐκεῖνοι φασίν, ἢ ἀπὸ τῆς
 καθ' εἰρμόν τῶν οὐρανίων σωμάτων κινήσεως ἀπαράβατος
 ἔκβασις, ἣν δὴ καὶ πάντων ὁ τῶν ἀγίων χορὸς πόρρω πον
 ῥίπτει καὶ ἀποπέμπεται. τίνος ἔνεκεν; ὅτι πολὺ μὲν τὸ ἀνόη- 20
 τον κέκτηται, πολλαπλάσιον δὲ τὸ ἀσεβές, ὡς ὁ μέγας φησὶ
 Βασιλείος.

γ. δὴ?

radiis eiusmodi collustrat, omnino fit ut facultates animi principes
 in tali fetu praeclare comparatae sint. at si quomodocunque sidus
 ipsum male adficiatur, etiam diversa erit et contraria priori eius ef-
 fectio. hunc in modum spectatores illi sublimium sentiunt atque lo-
 quuntur, eorum tu opinionem reiicito, ac pravis quibusdam humori-
 bus cerebrum eius repletum esse credito, quem animo alienatum
 conspexeris. nam cerebrum mentis est instrumentum, ideoque pro
 ipsius instrumenti adfectione mens etiam, velut artifex, agere con-
 suevit. propterea deus herbas quasdam condidit quibus variis doloribus
 atque morbis medeamur, et hominibus medicam sapientiam abunde
 largitus est. hinc et cerebrum purgari videmus, et morbos alios, qui
 curationem requirunt, convenientium medicamentorum adhibitione
 sanari. non igitur eorum verbis decipi te patitor. ac ne fato quidem,
 ceu dictum est, hi morbi hominibus accidunt. quid enim aliud sibi
 fati vult vocabulum, de ipsorum sententia, quam quod sit eventus
 quidam inevitabilis, ortus ex serie perpetua motus coelestium corpo-
 rum? quod ipsum totus ille sanctorum virorum coetus longissime
 reiicit. quomohrem istuc? quia multum amentiae stoliditatisque con-
 tinet, plus impietatis, ut magnus ille Basilius loquitur.

Φυσικῶς μὲν οὖν, ὡς προεῖρηται, καὶ διοικεῖσθαι τὸ V. 89
 ἡμέτερον σῶμα καὶ διεξάγεσθαι συγκεχώρηται πάντως παρ'
 αὐτοῦ τοῦ δεσπότου τῆς φύσεως. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ
 ἂν ἡ τῆς ζωῆς ἡμῶν σύστασις καὶ ἀέρος ἐχρηξε καθαροῦ καὶ
 5 εὐδατάων διεϊδῶν τόπου τε ὑγιεινοῦ καὶ καταλλήλων ὡσαύτως
 βρωτῶν καὶ ποτῶν. ἀλλ' ὄρα τὴν τοῦ θεοῦ σοφίαν, ἀγαπη- D
 τέ, εἰ γε καὶ φυσιολογίας μικρὸν ἄψασθαι. ἵνα γὰρ μὴ τὰ
 κρισιώτατα τοῦ σώματος ἡμῶν μόρια καὶ ταῖς τυχοῦσαις
 προφάσει καταβλάπτονται, πολυτρόπως, ὡς προεῖπομεν, καὶ
 10 πολυειδῶς ἠσφαλίσατο. αὐτίκα γὰρ τὴν κεφαλὴν ἡμῶν, ὅτε
 δὴ τὸν ἐγκέφαλον αὐτὸν περιέχουσαν ἐν ᾧ τὰ τῆς ζωῆς
 ἡμῶν περιελθεται, καὶ θριξί καταχώρωσε καὶ ὀστέοις πρὸ
 τούτων στερροῖς. ἀπαλὸν δὲ ἡ φύσις τοῦτον ἐποίησεν, ἐπει-
 15 μὴ τῆ στερρότητι τῶν ὀστῶν συντριβόμενος περὶ τὴν οἰκίαν
 βλάπτηται φύσιν, ἀπαλὸς καὶ γὰρ, δυσι μὴνιγξιν αὐτὸν πε-
 ριέλαβε, καὶ ταύταις οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ἀπαλῆ μὲν οὔση τῆ P. 115
 ἔσθθεν διὰ γε τὴν τοῦ ἐγκεφάλου ἀνάπαισιν, στερροτέρη δὲ
 πάλιν τῆ ἔσθθεν, ὡς ἐντεῦθεν ἄμφω φυλάττεσθαι. οὕτω
 20 μὲν οὖν καὶ ἐπὶ τῆς καρδίας ἐποίησε, καθὰ δὴ καὶ ὁ χρυ-
 σορρημῶν Ἰωάννης φησὶν, ὀστέοις μὲν περικυκλώσας, παρα-
 θεῖς δὲ αὐτῇ καθάπερ ἀπαλὸν στρωῶμα τὸν πνεύμονα, ἵνα
 μὴ τῆ ἀεικνησίᾳ καὶ αὐτῇ τοῖς ὀστέοις συντριβῆται. ἀλλὰ πολ-

8. κρισιώτατα cod. aliquis. \ 18. γε] τε P. 23. ἀλλὰ] ἀλλὰ
 καὶ τὸ ?

Naturaliter quidem, ceu diximus, gubernari regique corpus no-
 strum ipse rerum dominus voluit; absque quo foret, nec aëre puro
 nec aquis pellucidis nec loco salubri nec sumptis per vices esculen-
 tis ac poculentis vita nostra indigeret. enimvero, care fili, fac divi-
 nam mihi sapientiam intueare, siquidem nonnihil de rerum natura
 nobis est commentandum. etenim ne maxime principales necessariae-
 que corporis nostri partes quibusvis de causis laederentur, caput no-
 strum, uti quod cerebrum continet quo vita nostra tota nititur,
 tum capillis tum ossibus praeter illos solidis durisque munivit cere-
 brum ipsum natura tenerum fecit, quandoquidem cunctis sensibus
 suos quasi fontes suppeditat. rursus ne tam tenera substantia pro-
 pter ossium duritiam collisa velut attereretur ac detrimentum cape-
 ret, duabus eam membranis est complexa, iisque non unius generis,
 sed interioris quidem molli ob cerebri quietem, exteriori vero soli-
 diori, quo per illam utriusque saluti consuleretur. idem in corde
 factum, Iohanne Chrysostomo teste, quod ossibus quidem cinxit de-
 us: sed nihilominus eidem, quasi teneram quandam vestem stragu-

λαχόντων ἔχειν ῥαφίς πολλῆς ἀσφαλείας ὑπόθεσις· ἔξατμίζεται
 γὰρ ἐκεῖθεν αὐτός, ὥστε μὴ συμπνίγασθαι ὑπὸ τῶν ἀναφερομέ-
 νων ἀτμῶν. πληγὴ τε εἴ τις ἐπενεχθεῖη ποτέ, οὐχ ὀλοογε-
 Β ρῶς ἢ βλάβη γίνεται· εἰ μὲν γὰρ ἐν καὶ σπυγῆς ἦν τὸ
 ὄστον, καὶ μία κατενεχθεῖσα πληγὴ τὸ πᾶν ἐλυμήνατο, εἰς 5
 πολλὰ δὲ νυνὶ διαιρουμένον γενέσθαι τοῦτο πάντως ἀμήχα-
 νον. εἰ γὰρ καὶ συμβαίῃ τρωθῆναι μέρος ἐν, ἀνάγκη πᾶσα
 τὸ κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος κείμενον ὄστον παραβλάπτεσθαι,
 αἰσινῆ δὲ τὰ λοιπὰ πάντα διαφυλάττεσθαι, τοῦ συνεχοῦς τῆς
 πληγῆς διακοκτομένου τῆ τῶν ὄστων διαιρέσει. περὶ δὲ τῶν 10
 τῆς κεφαλῆς περιττωμάτων τί χρὴ καὶ λέγειν, εἴ γε τὰς ἐκ-
 C κρήσεις αὐτῶν, ὡς ὄρεῖς, ἢ ὄσφρησις πεπίστευται. ἐπειδὴ
 γὰρ τοὺς κάτωθεν ἀναπεμπομένους ἀτμοὺς ὡς ὑπερκειμένη
 αὕτη τοῦ σώματος ἐποδέχσθαι εἴωθεν, ἢ δὲ τούτων πλημ-
 μύρια πολλὴν ἂν εἰργάσατο τῷ ἐγκεφάλῳ τὴν λώβην, οὐδὲ 15
 τούτου κατημέλησεν ὁ τῶν ἀπάντων ποιητής, ἀλλὰ πόρους
 εἰνὰς ἐν τοῖς ὄστέοις ἐργασάμενος τὰ ὑγρά καὶ παχέα τῶν
 περιττωμάτων ἐπὶ τὴν ὑπερίαν καὶ τοὺς μυκτῆρας ἀδήγησε,
 καὶ δύο τούτοις ἐκκρίσεων ἀπένευμε μύρια, ἵνα συντόμως τὸ
 βλαβερὸν ἐκφορῆται. τὸ δὲ γε ἀτμῶδες περιττώμα διὰ τῶν τοῦ 20
 κρανίου ῥαφῶν ἄνωθεν ἐξωθεῖται. μὴ θαύμαζε εἴ γε ψυ-
 D χρός ἐστὶν ὁ ἐγκέφαλος φύσει, καὶ ὅτι μείζονα τοῦτον ὁ ἄν-

lam, pulmonem adiunxit, ne et ipsum ad ossa propter perpetuitatem
 motus allideretur. quin illud etiam, quod non continuum et unum
 sit os quo cerebrum tegitur, sed omni ex parte suturas habeat, quam
 praeclare consultum sanitati nostrae sit, argumento est. nam per eas
 vapores suos emittit, ne per halitus sursum contendentes suffocetur;
 et eadem ratione consequimur ut illata forte cerebro plaga non to-
 tum laedat. quippe si os continuum et unum foret, ab uno vulnere
 totum laederetur. nunc cum in ossa plura divisum sit, fieri hoc
 omnino nequit. nam si maxime pars una vulneretur, necesse est il-
 lud os laedi quod illa est in parte situm, cum illaesa caetera ma-
 neant, vulneris continuitate per ossium divisionem interrupta. quid
 de capitis excrementis dicam? quorum egestioni nares sunt, uti vi-
 des, destinatae. cum enim caput tanquam supremum in corpore lo-
 cum consecutum vapores deorsum adscendentes exciperé soleat, quo-
 rum redundantia cerebro plurimum detrimenti allatura erat, ne id
 quidem opifex ille rerum negligere voluit, sed quibusdam meatibus
 effectis in ipsis ossibus excrementa humida et crassa in palatum ac
 nares deduxit, quas ipsas quoque duas in partes divisit, quibus ex-
 cretio fiat, ut compendiarie quasi via breviterque noxia egerantur et
 excrementa sursum exhalantia per cranii suturas sursum expellantur.

θεῶν ἢ τὰ λοιπὰ ζῶα κέκτηται. τὴν γὰρ ἐν-τῇ καρδίᾳ
 θερμότητά τε καὶ ζέσειν χωρεῖν ἐπὶ τὸ εὐκρατον ἐντεῦθεν ὁ
 Ἀριστοτέλης φησὶν, αὐτὸν δὲ αὐτὸν ἐγκέφαλον μὴ ὑπερθερ-
 μαίνεσθαι τῇ ἀναφερομένῃ θερμότητι. ὄρα δὲ νουνεῶς · V. 90
 5 ἔπειθ' ἡ γὰρ ἡ τοιαύτη θερμότης μεῖζων ἐστί, μεῖζων ἄρα καὶ
 ἡ ἐξ ἐγκέφαλον ψυχρότης τε ὁμοῦ καὶ ὑγρότης ἀντίκειται, ἥς
 ὑγρότητος ἕνεκα καὶ ὀψιαιτάτα πηγνυται τὸ περὶ τὴν κεφαλὴν
 ὄστοον, ὃ δὴ καὶ βρόγμα καλοῦσι τίγες. ἀλλὰ καὶ ῥαφῶς
 πλείους ὁ ἄνθρωπος κέκτηται, καὶ μᾶλλον ὁ ἀνὴρ. τίτος
 10 ἔνεκεν; ὅτι καὶ πλείων ὁ ἐγκέφαλος αὐτῷ πρόσθεστιν· ἵνα γοῦν
 ἔμπνοος ὁ τόπος ἦ, πλείονων ὁ ἀνὴρ ἐδεήθη ῥαφῶν. καὶ P. 116
 ξηρὸς μὲν ὁ τοιοῦτος καὶ ἀπέριττος ὢν συνेतὸν τινα ποιεῖ
 καὶ νηφάλιον, κάθηνυρος δὲ ὢν τάναντία ποιεῖ, νωθρὸν δηλον-
 ὄτι καὶ ὑπνώδη καὶ ῥάθυμον. καὶ πρόσχεος, εἰ βούλει, τῷ
 15 σοφῷ Ἡρακλείτῳ· ξηροτέρη ψυχὴ σοφωτέρη. ἐπὶ γὰρ τῶν
 ὑγρῶν κατακλυζόμενον οἶονεὶ τὸ ψυχικὸν πνεῦμα, καθάπερ καὶ
 ἐπὶ τῶν γυναικῶν ἐστὶν ἰδεῖν, ἐνεργεῖν ἀρίστως οὐ δύναται.
 κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ τῆς τῶν ἀνδρῶν εὐφυΐας καὶ ἐξ ἡμισείας
 ἀπολείπεσθαι τὸ θῆλυ φησὶν ὁ θεϊότατος Κύριλλος. καὶ οὐ-
 20 τω μὲν ὁ λόγος περὶ τῶν κατὰ φύσιν ἐχόντων διέξεισιν. ἡνί-
 κα δὲ ξηρότερος ἑαυτοῦ καὶ πλέον τοῦ δέοντος ὁ ἐγκέφαλος
 γένηται, παραπαεῖν ἐξ ἀνάγκης ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον. αἰ με- B

neque cerebri naturam esse frigidam miraberis, nec quod in homine
 cerebrum sit amplius quam in animalibus caeteris. nam hinc tradit
 Aristoteles calorem ebullitionemque cordis temperatiorem effici, et
 ipsum cerebrum propter calorem sursum tendentem non nimium ef-
 fervescere. quod sane si fieret, non parum effectiones eius impedirentur.
 atque hoc loco mentem mihi velim adhibeas. quia magnus est cordis
 calor, iccirco etiam maior illi frigiditas cerebri et humiditas opponitur,
 cuius humiditatis causa perquam sero capitis os consolidatur, quod
 bregma nonnulli vocant. et suturas capitis, ceu diximus, homo plures
 habet, praesertimque vir. quamobrem istae? quia cerebrum in eo quo-
 que maius est. ut igitur hic locus foetoris expertus esset maxime, vir
 pluribus suturis egebat pro ipsius nimirum cerebri amplitudine. quodsi
 cerebrum quis siccum minimeque gravatum ab excrementis habeat, pra-
 dens atque sobrius evadit, cum eiusdem humiditas contrarium quiddam
 efficiat, hominem videlicet desidem somnolentum ignavum. licet hoc de
 sapientis Heracliti verbis intelligas, qui animam sicciorem dixit esse
 sapientiore. nam in cerebris humidis spiritus animalis veluti submersus,
 ut et in feminis est videre, praeclarissime suas effectiones absolvere ne-
 quit. iccirco divinus ille Cyrillus sexum femineum dimidia parte virorum
 indoli cedere dixit. atque haec de statu condicionemque cerebri natu-
 rali dicta sunt. cum autem plus aequo successit, necesse est hominem

„εἶας δὲ μετὰ τὴν ἀπόπτωσιν ἕκαστον ὁ θεὸς τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν ἐκπληροῦν ὡς ἂν ἔτυχε κρᾶσεως.” ἐπὶ γὰρ τούτῳ καὶ τὰ συστατικὰ τῆς ζωῆς ἡμῶν, καρδίαν δηλονότι ἐγκέφαλον ἥπαρ καὶ ὅσα τοιαῦτα, στερροῖς ἀπανταχόθεν ὁστέοις ἢ φύσις ἐφροῦρησεν, ὥστε μὴ καὶ ταῖς τυχούσαις προφάσεισι κ-5 ταβλαπτομένων αὐτῶν ἐτοιμῶς οὕτω τὸν θάνατον ἐπεσθαι. ταύταις μέντοι ταῖς ἐπιθυμίαις καὶ ἡδονῇ ὥσπερ τι δέλεαρ ἐγκατέμιξεν, ὡς ἐντεῦθεν ἡμᾶς ἐτοιμῶς καθέλκεσθαι. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ἐπὶ βρώσεις καὶ πόσεις ἐτρέχομεν, οὐκ P. 111 ἂν ἀφροδισίοις ὀλοσχερῶς προσεκέμεθα. εἰ δὲ μὴ τοῦτο, 10 τάχα ἂν ἔξ ἀνάγκης τὸ γένος ἀπόλωλε τὸ ἀνθρώπινον. κατὰ τοῦτο μὲν οὖν καὶ ἡ γονή, περιττωμα ὄλον οὐσα, κατεπείγει καὶ ἀνιά καὶ ἀναγκάζει τὸ ζῶον ὀρμῶν ἐπὶ τὴν ἀπόκρισιν αὐτῆς, εὐμεθόδως καὶ τοῦτο τοῦ θεοῦ συγχορηγήσαντος ἕνεκα τῆς τοῦ γένους διαιμονῆς. ταῦτα δὲ Μάνης καὶ Οὐαλεντίνος 15 ἡγνοηκότες, ὡς εἶπες, κρίσμα τοῦ διαβόλου ἔλεγον εἶναι, ὑπ’ αὐτοῦ τε πυροῦσθαι καὶ πρὸς ἀτιμίας ἀποκυλίσθαι. πλὴν B οὐκ ἀφῆκε πρὸς συναφείας ἡμᾶς ὁ θεὸς εἶναι πάντῃ κατοφρερεῖς, οὐδὲ ζῆν ἀνειπαισθήτως εἶασεν ὡς τὰ ἄλογα. τῇ γὰρ ἡδονῇ καὶ ἀηδίᾳ συνέζευξεν καὶ σύμμικτον ταύτην ἐποίησεν, 20 ὡς ἐκεῖθεν μὲν ἐπὶ τὴν τοῦ γένους αὐξήσιν ἔλκεσθαι, ἐντεῦθεν δὲ ταλανίζειν ἑαυτούς, τῶν προτέρων ἐπιμεμνησθαι, καὶ

10. καὶ alterum deerat.

magnus ille tibi Cyrillus, qui ait „post lapsum deus unicuique vitam suam explere pro ratione temperamentis sinit.” nam illam ob causam partes eas corporis nostri quae vitam nostram continent, cuius generis sunt cor cerebrum iecur aliaque talia, firmis ossibus undique natura munivit, ut ne per quasvis occasiones fortuitas iis laesis extemplo mors consequeretur. atque his, de quibus antea locuti sumus, cupiditatibus voluptatem quoque velut escæ condimentum quoddam miscuit, ut ea nos commode delentis flecteret. nam caeteroquin ad cibum potumque nos haud conferremus, et a rebus Venereis prorsus abstineremus. quibus rebus omissis ac neglectis necessario genus humanum interiret. hinc fit ut semen, quod superfuitas quaedam est, nos urgeat, et molestia quadam adficiendo cogat ut eius ad excretionem progrediamur, optima id ratione permittente deo propter generis nostri durationem. quae cum Manes atque Valentinus ignorarent, uti quidem videtur, carnem esse diaboli opificium dixerunt et accendi ab eo, quo turpes in libidines proruat. enimvero non concessit nobis deus ut nimio opere simus ad complexus Venereos proclives, nec brutorum in morem absque sensu vivendi potestatem fecit. nam voluptati quandam insuavitatem adiunxit atque miscuit, ut hinc quidem ad generis propagationem excitaremur, inde vero miseriae nostras deploraremur, prioris status memoriam refricaremur, pecca-

τῆς ἁμαρτίας μέγα καταβοῶν, δι' ἣν τοῖς ἀνοήτοις παρα-
συνεβλήθημεν κτήρεσι.

Πρὸς τοῦτοις εἰδέναι καὶ τοῦτό σε βούλομαι, ὅτι τὸ
ἐπιθυμητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς τῷ ἥπατι ἐγκαθίδρυσται, τὸ C
5 δὲ θυμικὸν ἐν τῇ καρδίᾳ ποιεῖται τὴν οἰκίαν, τὸ δὲ λογι-
κὸν ἐν αὐτῷ τῷ ἐγκεφάλῳ. τοῦτο μὲν οὖν τὸ λογικὸν ἐχαρί-
σατό σοι ὁ τῶν ὄλων πρῶτατος, ἵνα συμμαχῶ καὶ τῷ θυμι-
κῷ χρώμενος γενναίως ἀνδίστασαι κατὰ τῆς ἀλόγου καὶ βο-
σκηματοδότου ψυχῆς, τῆς ἐπιθυμητικῆς δηλαδὴ· οἶδε γὰρ
10 ὁ τῆς φύσεως δεσπότης ὅση περ ἐκείνης ἐστὶν ἡ ὁρμή. ὅτι
δὲ τὸ τῆς ψυχῆς ἐπιθυμητικὸν αὐτῷ τῷ ἥπατι ἐγκαθίδρυσται,
καὶ τὸν Τιτυὸν παράγει ὁ Γαληνὸς εἰς σύστασιν τοῦτου τοῦ
λόγου, ἐν μὲν τῇ διαγνωστικῇ αὐτοῦ ὑπὸ αἵτου λέγων αὐτοῦ
κατεσθίεσθαι τὸ ἥπαρ, ἐν δὲ τῷ περὶ ἡθῶν ψυχῆς μονοβίβλῳ D
15 ὑπὸ γυνῶν. ὁ γὰρ Τιτυὸς οὗτος κατὰ τὴν ἔξω μυθολογίαν
ἐρασθῆναι λέγεται τῆς Αἰητοῦς, ἐφ' ᾧ καὶ παρὰ τῶν παιδῶν
αὐτῆς Ἀπόλλωνός τε καὶ Ἀρτέμιδος κολάσει καθυποβληθῆ-
ναι, καὶ κατὰ μὲν τὸν Γαληνὸν ὑπὸ αἵτου εἶτε καὶ γυ-
πῶν τὸ ἥπαρ ἐσθίεσθαι, κατὰ δὲ τινὰς ἄλλους τοξευθῆναι
20 αὐτὸν κύντευθεν ἔχειν τὰ βέλη ἐμπεπαρμένα τῷ ἥπατι.
εὐδηλον οὖν ἐντεῦθεν τῷ ἥπατι τὸ τῆς ψυχῆς ἐπιθυμητικὸν
ἔστι.

8. χρώμενος] χαρισόμενος F. 21. τῷ] εἰ ἐν τῷ?

tum denique graviter incusaremus, cuius causa paradisi vita spoliati
sumus brutisque iumentis similes facti.

Praeter haec etiam illud scire te volo, partem eam animi quae
appetendi facultatem continet in iecinore sedem suam obtinere, al-
teram qua irascendi vis continetur in corde, rationis denique domici-
lium in cerebro esse. atque hanc ipsam rationis facultatem guber-
nator ille rerum universitatis propterea tibi donavit, ut ab irascibili
facultate adiutus fortiter adversari brutas pecunaeque concupiscen-
tiae possis. norat enim dominus ille naturae quantus esset eius im-
petus. et hanc appetendi vim sedem in iecinore suam habere Gale-
nus etiam Tityi commemorata fabula probat, in libro quidem eo cui
Diagnostics titulum fecit, iecur eius ab aquila comedi, in altero
autem libro singulari qui est de animi moribus, a vulturibus devo-
rari tradens. etenim Tityus hic, ut aeternae disciplinae fabulis con-
tinentur, Latonam adamasse perhibetur, eamque ob causam ab illius
liberis Apolline ac Diana supplicio adfectus, Galeno quidem nar-
rans hominem vel ab aquila vel a vulturibus absumi, alius vero tradenti-
bus sagittis eum fuisse confixum, quae quidem adhuc iecinori eius
inhaereant. de quo intelligi non obscure potest appetentem animae
vim esse in iecinore sitam.

Πρόσεχε λοιπόν. ὅταν μὲν γὰρ τὸ λογιστικὸν ἄρχῃ, πει-
 θόμενον μὲν ἑαυτῷ τὸ θυμοειδὲς ἔχον, ἀσθενὲς δὲ καὶ ταπει-
 P. 112 ρὸν τὸ ἐπιθυμητικόν, οὕτε ἀκόλαστος ὁ τοιοῦτος βίος οὕτε οἴ-
 V. 8; ον οὐ ληπτὰί βιοῦσι καὶ τύραννοι, ἀλλὰ σεμνὸς πάντῃ καὶ
 δίκαιος. καὶ τούτου χάριν ἀμφιβάλλειν οὐ χροῖ. εἰ γὰρ γὰρ 5
 τοῦτο ἦν, εἰ μὴ ἔξ αὐτῆς τῆς σώματος κατασκευῆς οὗτος μὲν
 ὑπὸ παθῶν ἤττητο, ἐκεῖνος δὲ πάλιν ἐγκρατῆς αὐτῶν κατε-
 φαινετο, οὐκ ἂν ὁ μέγας Βασιλεῖος τὸν προφήτην Ἡσαΐαν
 ἐξηγούμενος εἰσηγέτινας ἐκ φύσεως ἔχοντάς τινα προτερή-
 ματα καὶ κατὰ γε τὴν σύγκρισιν τῆς σαρκὸς πολλῶν διαφέ- 10
 ροντας εἰς ἀνάληψιν ἐπιστήμης ἢ ἄσκησιν ἀρετῆς. ἐντεῦθεν
 οὖν καὶ σώφρονα ἴδοι τις ἂν καὶ ἀκόλαστον, θυμώδη καὶ
 B πρᾶον, ἐχέφρονα καὶ μὴ τοιοῦτον, ὥσπερ δὴ καὶ τοῖς ἔμ-
 προσθεν εἴρηται. ταῦτα μὲν οὖν δύναται ἂν τις ἐπὶ τὸ κρεῖτ-
 τον μεταφέρειν ἀπὸ τοῦ χείρονος, καὶ ἐπὶ τὸ χείρον αὐ μὲ- 15
 ταιρέπειν ἀπὸ τοῦ κρεῖττονος. καὶ δῆλον ἔξ ὧν ὁ Θεολόγος
 Γρηγόριος ἔλεγεν „ἀρκετὸν τῷ σώματι ἡ κακία αὐτοῦ. τί
 δὲ δεῖ τῆ φλογὶ πλείονος ὕλης, τῷ θηρίῳ δαψιλεστέρας τρο-
 φῆς; ἵνα δυσκάθεκτον γένηται καὶ τοῦ λογισμοῦ βιαιότερον.”
 πρόσσεχε οὖν ὅσα βιάζουσιν ἑαυτοὺς οἱ θέλοντες μὲν σωφρο- 20
 νεῖν, ἔχοντες δὲ τὸ ἐπιθυμητικὸν ἰσχυρόν· ἡ μὲν γὰρ φύσις
 τὰ ἑαυτῆς ἔξ ἀνάγκης ἐπιζητεῖ, ὁ δὲ ἀγνεύειν αἰρούμενος τοῖς

10. σύγκρισιν?

Atque hoc loco quid sim dicturus considerato. cum rationis facultas imperium obtinet eique vis irascibilis paret, appetente debilitata summissequae se gerente, tum vero nec intemperanter homines vivunt, nec praedonum aut tyrannorum in morem, sed honesta plane iustaque vita degitur. hac de re dubitari non debet. nam si res ita comparata non foret, et si corporis in eadem structura non hic adfectionibus foret obnoxius, ille se superiorem iis declararet, nequaquam magnus ille Basilius Esaiam vatem enarrans quosdam a natura praecellere diceret aliis, et ipsius etiam carnis comparatione multis praestare, sive in scientiae alicuius perceptione sive in cultu virtutis. hinc videre est varios homines, temperantes et intemperantes, iracundos et mites, prudentes et stolidos, ut supra quoque monuimus. atque haec de condicione deteriore in melius commutari possunt, ac vicissim a bono in peius licet deflectere, quemadmodum ex hisce Gregorii theologi verbis perspicue intelligimus. satis est, inquit, corpori sua vitiositas. cur flammae materies amplior suppeditetur? cur huic belluae nutrimentum largius? ut intractabilis scilicet fiat ac rationem violentia sua superet. animum igitur advertito. quantum sibi vim adferant homines ii qui frugi quidem esse cupiunt vitamque angelicam imitari, verum facultatem appetentem in se validam sentiant (etenim natura requirit ea quae sua sunt; cuius volun-

Ζήλωμασι τῆς σαρκὸς ἀντιπίπτει καὶ βίον ἀγγελικὸν μιμεῖσθαι C
 φιλονεικεῖ. ὅσον δὲ βαρὺ τὸ πρὸς φύσιν μάχεσθαι, καὶ οἷον
 ἐπεῦθεν τὸ ἐπαθλον, ὃ τῆς Κλίμακος Ἰωάννης ὁ ἀγιώτα-
 τος ἐδήλωσεν οὕτως εἰπὼν „ὃ σῶμα νικήσας φύσιν ἐνίκησεν·
 5 ὃ δὲ φύσιν νικήσας ὑπὲρ φύσιν ἐγένετο· ὃ δὲ τοῦτο γενόμε-
 νος βραχὺ τι παρ' ἀγγέλους ἠλάττωται, ἵνα μὴ λέγω μηδέν.”
 πρόσεχε δὲ ὅτι καὶ σφόδρα βαρυναλοῦσι καὶ ἄχθονται οἱ
 θέλοντες μὲν σωφρονεῖν, ἔχοντες δὲ τὸ ἐπιθυμητικὸν ἰσχυρὸν
 πολυπληθῆ τε τὴν γονήν, πρὸς ἔξοδον ἅει ἐπειγομένου τοῦ
 10 ἐνοχλοῦντος αὐτοῖς. καὶ μὴ κατὰ τι ἀμφίβαλλε. εἰ γὰρ ὁ D
 Διογένης ἐκεῖνος ὁ Κυνικός τὸ τῆς φύσεως βῆρος οὐκ ἐνεγκών,
 καὶ ταῦτα τοσοῦτον ἀσκητικώτατος ὢν, γυναικα ζητῆσαι λέγεται
 ὥστε τὰ βαρῦνον ἀποθέσθαι καὶ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα κουφίσαι,
 τί χρὴ καὶ λέγειν ὅσον ὑπομένουσι κάματον οἱ σφοδρὸν μὲν,
 15 ὡς εἴρηται, λαχόντες τὸ ἐπιθυμητικόν, ἐν ἀγνεΐᾳ δὲ φυλάσ-
 σαι ἑαυτοὺς προθυμούμενοι. ἐντεῦθεν, ἀγαπητέ, τῶν ὁσίων
 τινές, ἵνα τὴν φυσικὴν ἀποσβέσωσι πύρωσιν, καὶ γυμνοὶ τὸ
 σῶμα μέσον ὑδάτων διημερεῖοντες ᾤφθησαν. μηδεὶς λοιπὸν
 ἐπὶ μέσου προσφερέτω τὴν γένεσιν, μηδεὶς οὐκ ἀγαθοὺς ἀστέ- P. 113
 20 ρων προφασιζέσθω σχηματισμούς. ἀστέρων μὲν γὰρ κινή-
 σεις, ἀνατολὰς καὶ δύσεις αὐτῶν, τοῖς προσήκουσι γίνεσθαι

tati atque motibus adversatur quisquis vitam agere castam instituit),
 quamque adeo grave sit repugnare naturae velle, cui respondet ipsi-
 us etiam praemii magnitudo, sanctus ille vir Iohannes auctor scalae
 hisce verbis declarat „qui corpus vicit, naturam vicit; qui naturam
 vicit, supra naturam semet extulit; hoc qui consecutus est, paulum
 angelis est inferior, ne nihil ab iis differre dicam.” nimirum scito
 gravibus eos molestiis premi qui casti esse desiderant, cum appeti-
 tum in se fortem experiantur et geniturae magnam copiam, quae ne-
 gotii plurimum eis facessit ac nunquam non, ut emittatur, urget.
 nihil de hoc ambigendum. quippe si Diogenes ille Cynicus, cum
 onus illud naturae nequiret amplius ferre, homo perpetuis et maxi-
 mis exercitationibus ad abstinentiam conducere factus, mulierem ali-
 quando quaesisse perhibetur, quo rem molestam sibi deponeret et
 corpus onere velut excusso levaret, quantum illos sustinere laboris
 atque molestiarum existimandum est, in quibus a natura vehemens
 est appetitus impetus, cum nihilominus servare seipsos in continentia
 velint? atque hanc ob causam, dilecte fili, quidam viri religiosi nudis
 corporibus totos dies in medias aquas semet abiecisse traduntur, quo
 inflammationem et aestum illum naturalem, restinguerent. itaque ne-
 mo posthac nativitatem suam in medium proferat, nemo inauspicatos
 siderum positus et inter se conformationes causetur. nam sapiens
 ille moderator universorum praeclaro consilio instituit, ut suis tem-

καιροῖς φρονόμησεν ὁ σοφῶς τὰ πάντα διευθετῶν, ὡς ἐντεῦ-
θεν αἴρος μετατρεπομένου καὶ ὄμβρων καταρρηγνυμένων εὐ-
καιρῶς αὔξεσθαι τὰ φυτὰ. καὶ γὰρ τῶν τροφῶν ὡς ἐν κύ-
κλῳ διηνεκῶς χορηγουμένων ἀνελλιπῆς καὶ ἡ τῶν προσφερο-
μένων τούς καρπούς διαμένει φύσις, ὡς εὐρίσκεισθαι μὲν 5
V. 88 ἐκεῖνα διὰ τούς καρπούς, τούς δὲ καρπούς διὰ τὰ ζῶα καὶ
τὸν ἄνθρωπον. οὐ γνῶμας λοιπὸν οἱ ἀστέρες μετατρέπουσιν,
Βοῦδδὲ καθάπερ τι ἀνδράποδον τὸν κατ' εἰκόνα Θεοῦ περιάγου-
σιν ἄνθρωπον. οὐδὲ γὰρ εἰς τοσοῦτον ἂν εὐραθεῖεν ἄδικοι,
τούς μὲν μοιχοὺς ποιοῦντες, τούς δὲ φονέας καὶ ἄρπαγας. 10
ἀλλὰ καὶ πρὸ τῶν ἀστέρων ὁ δημιουργὸς αὐτῶν τὴν αἰτίαν
ἀποφέρειται, εἶπερ τοιαῦτα κατεσκεύασεν ἅ τὴν ἐπιφορὰν
ἡμῖν ἐξ ἀνάγκης τῶν κακῶν ἐπιτίθησι, καθὰ δὴ καὶ πρὸς
Φαῦστον ὁ κορυφαῖος ἔλεγε Πέτρος, γενέσει καὶ εἰμαρμένη
τὸ πᾶν ἐπιτρέποντα. 15

Ὅρα λοιπὸν νουνεχῶς, καὶ μὴ ἐπὶ πλέον τοῖς λόγοις αὐ-
τῶν θορυβοῦ. εἰ γὰρ καὶ λέγουσιν ὅτι ἡ ὄρα καθ' ἣν ἡ
σὺλληψις τοῦ συλλαμβανομένου γίνεται, ἐκείνη καὶ τὸ πλα-
στουργοῦμενον, εἴτε ἄρρεν εἴτε θῆλυ, διαπλάττειν ἄριστα
εἴωθεν, ἀλλ' εὐθέως ἀνθυποφέρειν ἔχεις καὶ σύ, καὶ οὕτω λέ- 20
γειν αὐτοῖς, ὡς εἶπερ ἐν μιᾷ ὄρα καὶ τῇ αὐτῇ καταβολῇ
τῶν διδύμων ἡ σύλληψις γίνεται, ἔρηπε πάντως μὴ τὸ μὲν

poribus certi siderum motus ortus occasus eveniant, quo commutato per has causas aëre pluviisque delabentibus plantae incrementum commode sumant. cum enim alimenta quodam velut ambitu perpetuo suppeditata non desiderantur, etiam illorum natura, qui fructus ipsos percipiunt, vel egere vel deficere nequit. de quo intelligimus sidera quidem cum motibus suis fructuum, fructus autem animalium et hominis esse causa factos. quapropter animorum voluntates atque sententias sidera non mutant, nec hominem ad imaginem dei factum mancipii cuiusdam vilis instar hac illac ducunt. non tam enim ipsa deprehenderent iniusta esse, quosdam adulteros efficientia, quosdam homicidas ac praedones, quam eorum opifex, qui praecipuam in hac parte culpam mereretur, ob res eiusmodi conditas quae necessario nos ad mala proclives redderent. iccirco non abs re scripsit eximius ille Petrus ad Faustum, quosdam falso universum hoc natalicis sideribus et fato committere.

Prudenter igitur haec considerato, nec horum verbis plus aequo perturbari te sinito. cum enim dicunt eam horam qua fetus conceptio fiat, fetum ipsum, tam marem quam feminenum, optime formare, mox eis obiceretur vicissim potes quod si quidem una et eadem hora, una et eadem seminis deiectione gemellorum conceptio fiat,

αὐτῶν ἄρρενα τὸ δὲ θῆλυ, ἀλλ' ἄρρενα καὶ ἄμφω κατὰ τὴν
 επικρατοῦσαν ὥραν ἢ θῆλεα ταυτὶ διαπλάττεσθαι. οὕτω μὲν
 οὖν ἔδει μὴ τὸ μὲν αὐτῶν τάχιον τελευτᾶν τὸ δὲ βράδιον,
 ἀλλ' ὁμοῦ καὶ ἄμφω τῶν ὧδε μεθίστασθαι· κατὰ γὰρ ἐκεί-
 5 νους εἰπεῖν, ὁ αὐτὸς ἀστὴρ κἀκείνῳ καὶ τούτῳ τὴν ζοὴν
 ἐχαρίσατο. ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τισὶ παθήμασι καὶ σινώμασιν ὕφ' D
 ὧν ἀλίσκονται πολλάκις τὰ κατὰ μήτραν πηγνύμενα (τὰ τε
 γὰρ θῆλεα σχῆμα πολλάκις ἀνδρῶν περὶ που τὰ γεννητικὰ
 φέρουσι μύρια, καὶ τὸναντίον ἀδθις τὰ ἄρρενα) τοὺς ἀστέ-
 10 ρας αἰτίους ἡγηται. ταύτη τοι καὶ ἐρμαφροδίτους τοὺς τοι-
 ούτους ἐπονομάζουσι. κομψεύονται γάρ, ἐπειδὴν ὁ Ἑρμῆς
 καὶ ἡ Ἀφροδίτη εὐρεθεῖεν ὁμόκεντροι, συνόντος αὐτοῖς τοῦ
 Κρόνου, πρὸς δὲ καὶ σχηματιζόμενον τοῦ Ἄρεος, αἵτιοι τη-
 νικαῦτα καὶ τῶν παρὰ φύσιν παθῶν τοῖς τικτομένοις καθί-
 15 σταται. ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστιν· ἡ γὰρ διαπλάττουσα P. 114
 τὸ ἔμβρυον φύσις αἰτία πολλάκις τῶν τοιούτων εὐρίσκειται,
 καθὼς ἄνωθεν εἴρηται. ἀλλὰ καὶ ὁ παρ' αὐτοῖς τοῖς Ἑλλη-
 σι τιμώμενος Ἑρμῆς Ἄμμωνι τῷ σοφῷ ἐπιστελλῶν αὐτοῦς
 αἰτιᾶται τοὺς ἀστέρας ἐπὶ τε τοῖς μαινομένοις καὶ τὸ φρό-
 20 νημα κεκτημένοις παρῴφορον ὡς αἰτίους δῆθεν τοιούτων πα-
 θῶν. φησὶ καὶ γὰρ ὡς ἐπειδὴν ἐξ ἀγαθοῦ σχήματος ὁ τοῦ
 ἐγκεφάλου κυριεύων ἀστὴρ κατοπτεῦει τὸ πλαστουρογούμενον,

13. τηνικ.] παρανίκα F.

omnino necesse sit alterum eorum non esse marem, alterum femi-
 nam, sed vel ambos mares vel feminas formari. consimiliter eadem
 ratione sequeretur alterum eorum non debere citius extingui, tardi-
 us alterum, sed utrumque rebus humanis pariter eximi. nam, ut ipsi
 loquuntur, idem sidus tam huic quam illi vitam praebeuit. quin etiam
 eo progredientur, ut morbos quosdam et formas quae fetibus in ipsa
 matrice nonnunquam accidunt (solent enim interdum femellae venen-
 dis in partibus virilem habere speciem, ac vice versa mares femine-
 am) astris auctioribus tribuant. vocant eiusmodi fetus, de quibus modo
 loquebamur, hermaphroditos. nam perbelle fiunt Mercurium
 (qui Graecis Hermes est) et Venerem (quae Aphrodite) in iisdem
 centrīs coniunctos, Saturno etiam accedente certaque conformatione
 aëris, fetus quosdam praeter naturam adfectos producere. sed enim
 hoc minime verum est. nam ipsa fetus formatrix natura nonnunquam
 huiusmodi efficit, quemadmodum est supra demonstratum. Hermes
 quidem ille philosophus, quem Graeci tanto habent in honore, scrip-
 ptis ad sapientem Ammonem litteris, morborum in iis causas qui
 furere corripiuntur et mente sunt alienati, ad sidera refert. cum
 enim, inquit, sidus illud in cuius potestate cerebrum est, fetum ho-
 no quodam adpectu intuetur, eiusque cerebrum in ipsa formatione

κακείθεν ἀκτινὰ βύλλαι τῷ ἐγκεφάλῳ τοῦ πηγνυμένου, καλοῶς
 ἔξουσιν αἱ ἡγεμονικαὶ δυνάμεις τῷ πλαττομένῳ τηρικυῦτα
 ἐμβρύῳ· εἰ δὲ κακούμενος ὁπωσδήποτε τύχη ὁ τοιοῦτος
 ἀστὴρ, τῶν ἐναντιῶν ἔσται πάντως ποιητικὸς. καὶ οὕτω μὲν
 οἱ τοῖς μετεώροις προσέχοντες καὶ φρονοῦσι περὶ τούτων καὶ 5
 Β λέγουσιν. σὺ δέ, ἀγαπητέ, μὴ οὕτως, ἀλλὰ μοχθηροῦς τιδὶ
 χυμοῖς κατακρατεῖσθαι τὸν ἐγκέφαλον πίστευε, ἥνικα δὲ θεά-
 ση τινὰ παρακοπῇ φρενῶν συνεχόμενον· ὁ γὰρ ἐγκέφαλος
 ὄργανόν ἐστι τοῦ νοός· ταύτη τοι καὶ κατὰ τὴν ὄργανου
 διαύθειν καὶ ὁ τεχνίτης εἰώθε νοῦς ἐνεργεῖν. ἐπὶ γὰρ τούτῳ 10
 καὶ βοτάνας ἀκρωδύνους παρήγαγεν ὁ θεός, καὶ σοφίας
 ἱατρικῆς τοὺς ἀνθρώπους ἐπέπλησεν· ἐντεῦθεν γὰρ καὶ κε-
 φαλὴν καθαιρομένην ἴδη τις, καὶ πάθη ἄλλα τινὰ θεραπείας
 ἀξιούμενα φαρμάκων καταλλήλων ἐπαγωγὰς. μὴ οὖν συναρ-
 C πάξου τοῖς λόγοις αὐτῶν, ὅτι μὴδὲ καθ' εἰμαρμένην, ὡς εἴ- 15
 ρηται, τὰ πάθη τοῖς ἀνθρώποις ἐμπίπτουσιν. τί δὲ τὸ τῆς
 εἰμαρμένης ἔστι σημαινόμενον; ὡς ἐκεῖνοι φασίν, ἢ ἀπὸ τῆς
 καθ' εἰρμόν τῶν οὐρανίων σωμάτων κινήσεως ἀπαράβατος
 ἔκβασις, ἣν δὴ καὶ πάντων ὁ τῶν ἁγίων χορὸς πόρρω που
 ῥίπτει καὶ ἀποπέμπεται. τίνος ἔνεκεν; ὅτι πολὺ μὲν τὸ ἀνόη- 20
 τον κέκτηται, πολλαπλῶσιον δὲ τὸ ἀσεβές, ὡς ὁ μέγας φησὶ
 Βασίλειος.

7. δῆ?

radiis eiusmodi collustrat, omnino fit ut facultates animi principes
 in tali fetu praeclare comparatae sint. at si quomodocunque sidus
 ipsum male adficiatur, etiam diversa erit et contraria priori eius ef-
 fectio. hunc in modum spectatores illi sublimium sentiunt atque lo-
 quantur, eorum tu opinionem reicito, ac pravis quibusdam humori-
 bus cerebrum eius repletum esse credito, quem animo alienatum
 conspexeris. nam cerebrum mentis est instrumentum, ideoque pro
 ipsius instrumenti adfectione mens etiam, velut artifex, agere con-
 suevit. propterea deus herbas quasdam condidit quibus variis doloribus
 atque morbis medeamur, et hominibus medicam sapientiam abunde
 largitus est. hinc et cerebrum purgari videmus, et morbos alios, qui
 curationem requirunt, convenientium medicamentorum adhibitione
 sanari. non igitur eorum verbis decipi te patitor. ac ne fato quidem,
 ceu dictum est, hi morbi hominibus accidunt. quid enim aliud sibi
 fati vult vocabulum, de ipsorum sententia, quam quod sit eventus
 quidam inevitabilis, ortus ex serie perpetua motus coelestium corpo-
 rum? quod ipsum totus ille sanctorum virorum coetus longissime
 reiecit. quoniam istuc? quia multum amentiae stoliditatisque con-
 tinet, plus impietatis, ut magnus ille Basilius loquitur.

Φυσικῶς μὲν οὖν, ὡς προεῖρηται, καὶ διοικεῖσθαι τὸ V. 89
 ἡμέτερον σῶμα καὶ διεξάγεσθαι συγκεχώρηται πάντως παύ-
 αὐτοῦ τοῦ δεσπότου τῆς φύσεως. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ
 ἂν ἡ τῆς ζωῆς ἡμῶν σύστασις καὶ ἀέρος ἐχρηζε καθαροῦ καὶ
 5 ἐδάτων διειδῶν τόπου τε ὑγιεινοῦ καὶ καταλλήλων ὡσαύτως
 βρωτῶν καὶ ποτῶν. ἀλλ' ὄρα τὴν τοῦ Θεοῦ σοφίαν, ἀγαπη-
 τέ, εἰ γε καὶ φυσιολογίας μικρὸν ἄψασθαι. ἵνα γὰρ μὴ τὰ
 καιριώτατα τοῦ σώματος ἡμῶν μόρια καὶ ταῖς τυχοῦσαις
 προφάσει καταβλύπτονται, πολυτρόπως, ὡς προείπομεν, καὶ
 10 πολυειδῶς ἠσφαλίσατο. αὐτίκα γὰρ τὴν κεφαλὴν ἡμῶν, ἅτε
 δὴ τὸν ἐγκέφαλον αὐτὸν περιέχουσαν ἐν ᾧ τὰ τῆς ζωῆς
 ἡμῶν περιελήπται, καὶ θριξί κατωχύρωσε καὶ ὀστέοις πρὸ
 τούτων στεροῦς. ἀπαλὸν δὲ ἡ φύσις τοῦτον ἐποίησεν, ἐπει-
 δὴ ταῖς αἰσθήσεσι πάσαις αὐτὸς χορηγῆί τὰς πηγὰς. ἵνα δὲ
 15 μὴ τῇ στεροῦτητι τῶν ὀστῶν συντριβόμενος περὶ τὴν οἰκείαν
 βλάβηται φύσιν, ἀπαλὸς καὶ γὰρ, δυσὶ μὲνιγγιν αὐτὸν πε-
 ριέλαβε, καὶ ταῦταις οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ἀπαλῇ μὲν οὕσῃ τῇ P. 115
 ἔσωθεν διὰ γε τὴν τοῦ ἐγκεφάλου ἀνάπαισιν, στεροῦτέρα δὲ
 πάλιν τῇ ἔξωθεν, ὡς ἐντεῦθεν ἄμφω φυλάττεσθαι. οὕτω
 20 μὲν οὖν καὶ ἐπὶ τῆς καρδίας ἐποίησε, καθὰ δὴ καὶ ὁ χρυ-
 σορρήμων Ἰωάννης φησὶν, ὀστέοις μὲν περικυκλώσας, παρα-
 θεῖς δὲ αὐτῇ καθάπερ ἀπαλὸν στρώμα τὸν πνεῦμον, ἵνα
 μὴ τῇ ἀεικίνησίᾳ καὶ αὐτῇ τοῖς ὀστέοις συντρίβηται. ἀλλὰ πολ-

8. κύριώτατα cod. aliquis. \ 18. γε] τε P. 23. ἀλλὰ] ἀλλὰ
 καὶ το ?

Naturaliter quidem, ceu diximus, gubernari regique corpus no-
 strum ipse rerum dominus voluit; absque quo foret, nec aëre puro
 nec aquis pellucidis nec loco salubri nec sumptis per vices esculen-
 tis ac poculentis vita nostra indigeret. enimvero, care fili, fac divi-
 nam mihi sapientiam intueare, siquidem nonnihil de rerum natura
 nobis est commentandum. etenim ne maxime principales necessariae-
 que corporis nostri partes quibusvis de causis laederentur, caput no-
 strum, uti quod cerebrum continet quo vita nostra tota nititur,
 tum capillis tum ossibus praeter illos solidis durisque munivit cere-
 brum ipsum natura tenerum fecit, quandoquidem cunctis sensibus
 suos quasi fontes suppeditat. rursus ne tam tenera substantia pro-
 pter ossium duritiam collisa velut attereretur ac detrimentum cape-
 ret, duabus eam membranis est complexa, iisque non unius generis,
 sed interiore quidem molli ob cerebri quietem, exteriore vero soli-
 diori, quo per illam utriusque salutem consuleretur. idem in corde
 factum, Iohanne Chrysostomo teste, quod ossibus quidem cinxit de-
 us: sed nihilominus eidem, quasi teneram quandam vestem stragu-

λαχόντες ἔχειν ῥαφῆς πολλῆς ἀσφαλείας ὑπόθεσις· ἔξατμίζεται γὰρ ἐκεῖθεν αὐτός, ὥστε μὴ συμπνίγεσθαι ὑπὸ τῶν ἀναφερομένων ἀτμῶν. πληγὴ τε εἰ τις ἐπενεχθεῖη ποτέ, οὐχ ὀλοσχε-
 B ῥως ἢ βλάβη γίνεται· εἰ μὲν γὰρ ἐν καὶ συνεχῆς ἦν τὸ ὄστον, καὶ μία κατενεχθεῖσα πληγὴ τὸ πᾶν ἐλυμηματο, εἰς 5
 πολλά δὲ νυκτὶ διαιρουμένον γενέσθαι τοῦτο πάντως ἀμήχανον. εἰ γὰρ καὶ συμβαίη τρωθῆναι μέρος ἐν, ἀνάγκη πῦσα τὸ κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος κείμενον ὄστον παραβλάπτεσθαι, αἰσινῇ δὲ τὰ λοιπὰ πάντα διαφυλάττεσθαι, τοῦ συνεχοῦς τῆς
 πληγῆς διακοπτομένου τῇ τῶν ὄστων διαίρεσει. περὶ δὲ τῶν 10
 τῆς κεφαλῆς περιττωμάτων τί χρὴ καὶ λέγειν, εἴ γε τὰς ἐκ-
 C κρίσεις αὐτῶν, ὡς ὄρεῖς, ἢ ὄσφρησις πεπίστενται. ἐπειδὴ γὰρ τοὺς κάτωθεν ἀναπεμπομένους ἀτμοὺς ὡς ὑπερκειμένη αὕτη τοῦ σώματος ἐποδέχεσθαι εἴωθεν, ἢ δὲ τούτων πλημ-
 μύρια πολλὴν ἂν εἰργάσατο τῷ ἐγκεφάλῳ τὴν λώβην, οὐδὲ 15
 τούτου κατημέλησεν ὁ τῶν ἀπάντων ποιητής, ἀλλὰ πόρους εἰνὰς ἐν τοῖς ὀστέοις ἐργασάμενος τὰ ὑγρὰ καὶ παχέα τῶν περιττωμάτων ἐπὶ τὴν ὑπερῶαν καὶ τοὺς μυκτῆρας ἀδήγησε, καὶ δύο τούτοις ἐκκρίσεων ἀπένευμε μύρια, ἵνα συντόμως τὸ βλαβερόν ἐκφορῆται. τὸ δὲ γε ἀτμῶδες περιττώμα διὰ τῶν τοῦ 20
 κρανίου ῥαφῶν ἄνωθεν ἐξωθέεται. μὴ θαύμαζε εἴ γε ψυ-
 D χρός ἐστιν ὁ ἐγκεφάλου φύσει, καὶ ὅτι μείζονα τοῦτον ὁ ἄν-

lam, pulmonem adiunxit, ne et ipsum ad ossa propter perpetuitatem motus allideretur. quin illud etiam, quod non continuum et unum sit os quo cerebrum tegitur, sed omni ex parte suturas habeat, quam praeclare consultum sanitati nostrae sit, argumento est. nam per eas vapores suos emittit, ne per halitus sursum contententes suffocetur; et eadem ratione consequimur ut illata forte cerebro plaga non totum laedat. quippe si os continuum et unum foret, ab uno vulnere totum laederetur. nunc cum in ossa plura divisum sit, fieri hoc omnino nequit. nam si maxime pars una vulneretur, necesse est illud os laedi quod illa est in parte situm, cum illaesa caetera maneat, vulneris continuitate per ossium divisionem interrupta. quid de capitis excrementis dicam? quorum egestionem nares sunt, uti vides, destinatae. cum enim caput tanquam supremum in corpore locum consecutum vapores deorsum adscendentes excipere soleat, quorum redundantia cerebro plurimum detrimenti allatura erat, ne id quidem opifex ille rerum negligere voluit, sed quibusdam meatibus effectis in ipsis ossibus excrementa humida et crassa in palatum ac nares deduxit, quas ipsas quoque duas in partes divisit, quibus excretio fiat, ut compendiaris quasi via breviterque noxia egerantur et excrementa sursum exhalantia per cranii suturas sursum expellantur.

Ἰσχυρὸς ἢ τὰ λοιπὰ ζῶα κέκτηται. τὴν γὰρ ἐν τῇ καρδίᾳ
 θερμότητά τε καὶ ζέσειν χωρεῖν ἐπὶ τὸ εὐκρατον ἐντεῦθεν ὁ
 Ἀριστοτέλης φησὶν, αὐτὸν δὲ αὐτὸν ἐγκέφαλον μὴ ὑπερθερ-
 μαίνεσθαι τῇ ἀναφερομένῃ θερμότητι. ὄρα δὲ νουνεχῶς · V. 90
 5 ἐπειδὴ γὰρ ἡ τοιαύτη θερμότης μείζων ἐστί, μείζων ἄρα καὶ
 ἡ ἐξ ἐγκεφάλου ψυχρότης τε ὁμοῦ καὶ ὑγρότης ἀντίκειται, ἥς
 ὑγρότης ἕνεκα καὶ διψιαιάτα πηγνυται τὸ περὶ τὴν κεφαλὴν
 ὄστον, ὃ δὴ καὶ βρέγμα καλοῦσι τινές. ἀλλὰ καὶ ῥαφᾶς
 πλείστος ὁ ἄνθρωπος κέκτηται, καὶ μᾶλλον ὁ ἀνῆρ. τίτος
 10 ἐνεκεν; οὐ καὶ πλείων ὁ ἐγκέφαλος αὐτῷ πρόσθεστιν· ἵνα γοῦν
 ἔμπροσθεν ὁ τόπος ἦ, πλείονων ὁ ἀνῆρ ἐδεήθη ῥαφῶν. καὶ P. 116
 ξηρὸς μὲν ὁ τοιοῦτος καὶ ἀπέριτος ὢν συνετόν τινα ποιεῖ
 καὶ νηφάλιον, κάθυγρος δὲ ὢν τάναντία ποιεῖ, νωθρόν δηλον-
 ὄτε καὶ ὑπνώδῃ καὶ ῥάθυμον. καὶ πρόσθετος, εἰ βούλει, τῷ
 15 σοφῷ Ἡρακλεῖτι· ξηροτέρῃ ψυχῇ σοφωτέρῃ. ἐπὶ γὰρ τῶν
 ὑγρῶν κατακλυζόμενον οἶονεὶ τὸ ψυχικὸν πνεῦμα, καθάπερ καὶ
 ἐπὶ τῶν γυναικῶν ἔστιν ἰδεῖν, ἐνεργεῖν ἀρίστως οὐ δύναται.
 κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ τῆς τῶν ἀνδρῶν εὐφυΐας καὶ ἐξ ἡμισείας
 ἀπολείπεσθαι τὸ θῆλυ φησιν ὁ Θεότατος Κύριλλος. καὶ οὐ-
 20 τω μὲν ὁ λόγος περὶ τῶν κατὰ φύσιν ἐχόντων διέξεισιν. ἡνί-
 κα δὲ ξηρότερος ἑαυτοῦ καὶ πλέον τοῦ δέοντος ὁ ἐγκέφαλος
 γένηται, παραπαίειν ἐξ ἀνάγκης ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον. αἰ με- B

neque cerebri naturam esse frigidam miraberis, nec quod in homine
 cerebrum sit amplius quam in animalibus caeteris. nam hinc tradit
 Aristoteles calorem ebullitionemque cordis temperatiorem effici, et
 ipsum cerebrum propter calorem sursum tendentem non nimium ef-
 fervescere. quod sanè si fieret, non parum effectiones eius impedirentur.
 atque hoc loco mentem mihi velim adhibeas. quia magnus est cordis
 calor, iccirco etiam maior illi frigiditas cerebri et humiditas opponitur;
 cuius humiditatis causa perquam sero capitis os consolidatur, quod
 bregma nonnulli vocant. et suturas capitis, ceu diximus, homo plures
 habet, praesertimque vir. quamobrem istuc? quia cerebrum in eo quo-
 que maius est. ut igitur hic locus foetoris expers esset maxime, vir
 pluribus suturis egebat pro ipsius nimirum cerebri amplitudine. quodsi
 cerebrum quis siccum minimeque gravatum ab excrementis habeat, pru-
 dens atque sobrius evadit, cum eiusdem humiditas contrarium quiddam
 efficiat, hominem videlicet desidem sommolentum ignavum. licet hoc de
 sapientis Heracliti verbis intelligas, qui animam sicciorem dixit esse
 sapientiore. nam in cerebris humidis spiritus animalis veluti subversus,
 ut et in feminis est videre, praeclarissime suas effectiones absolvere ne-
 quit. iccirco divinus ille Cyrillus sexum femineum dimidia parte virorum
 indoli cedere dixit. atque haec de statu condicionemque cerebri natu-
 rali dicta sunt. cum autem plus aequo siccitas, necesse est hominem

γάλοι γὰρ δυσκρασίαι τὰς ἐνεργείας τῶν μορίων ἀμβλύνειν εἰώθασιν. ὅθεν ἡ ἀσιτία πολλακίς, καὶ μὴν καὶ ἡ ἀγροικία, τὴν κατὰ φύσιν ἐπεκτείνουσα τοῦ ἐγκέφαλου ξηρότητα, ποιεῖν εἰώθε τοιαῦτα συμπτώματα. κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὑγροτέρᾳ διαίτῃ καχρῆσθαι τοὺς οὕτω διατεθέντας ἐπ'ἀνάγκης· τὰ 5 γὰρ διὰ ξηρότητα πάθῃ τῇ ὑγρότητι θεραπεύονται. ψυχρότερος δὲ πάλιν ἑαυτοῦ διὰ τινα νόσον γεγωνὸς ὁ ἐγκέφαλος καὶ λήθην ἐπάγει καὶ μώρωσιν, κατὰ τοσοῦτον δὲ ὥστε καὶ τεχνῶν καὶ γραμμῶν καὶ τοῦ ὀνόματος πολλακίς αὐτοῦ με-
 C τὰ τὴν ὑγίαν ἐπιλεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον. τρισὶ καὶ γὰρ 10 ἡμέσαι διήρηται ὁ ἐγκέφαλος. καὶ ἡ μὲν ἡ ἐμπρόσθιος αὐτοῦ κοιλία ὄργανόν ἐστι τοῦ φανταστικοῦ, ἡ δὲ μέση κοιλία ὄργανόν ἐστι τοῦ διανοητικοῦ καὶ ἡ ἕτερα πάλιν τοῦ μνημονευτικοῦ. πρότερον μὲν γὰρ φανταζόμεθα τὸδε τὸ πρᾶγμα· μετὰ ταῦτα διαλογιζόμεθα τὸ φαντασθέν, τί τε καὶ ποταπὸν 15 αὐτὸ τὴν φύσιν ἐστίν· εἰθ' οὕτως τῇ μνήμῃ τὸ τοιοῦτον ἐναποτίθεμεν. καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τῶν ἐχόντων καλῶς τε καὶ ὑγιῶς· ἀλλ' ἐπειδὴν ἐν ἑξ' αὐτῶν πάθει τινὶ ὀπωσδὴ ποτε περιπέσῃ, τότε κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος ἡ ψυχὴ καθαρῶς ἐνεργεῖν οὐ δύναται. ταῦτα δέ, τέκνον, ὑποτίθῃμί σοι, ὥπως 20 μὴ τοὺς τῶν ἀστέρων σχηματισμοὺς αἰτιάσει καθυποβάλλῃς, εἴ γε φυσικοῦς τισὶ λόγοις τὰ τοιαῦτα γίνεσθαι εἰώθε.

laedi et adfigi. nam vehementes quaedam temperamenti iusti perturbationes partium ipsarum effectiones quasi redundens consueverunt. itaque fieri plerumque solet ut vel ieiunia vel vigiliae naturalem cerebri siccitatem plus aequo augentes huiusmodi morbos gignant. estque propterea necessarium ut homines in hunc modum adfecti victus ratione aliquanto humidiores utantur: nam orti de siccitate morbi per humiditatem curantur. rursus si ex morbo quodam plus aequo sit humidum cerebrum, subsequi rerum oblivio et infatuatio quaedam solet, eaque tanta ut saepenumero tam artium quam litterarum suique adeo nominis homo prorsus obliviscatur. tribus nimirum membranis cerebrum distinguitur, ac ventriculus quidem eius anterior facultatis informantis et imaginantis est instrumentum, medius vero cogitantis, posticus denique recordantis. etenim primo rem hanc aut illam informatione quadam concipimus; deinde de informato ratiocinamur, quid et quotuplex a natura sit, atque ita in memoriam tandem recondimus. et haec quidem accipienda de iis sunt qui recte adfecti sunt atque sani. quodsi vel unum aliquid horum morbo quodam quocumque pacto adficiatur, tunc eius partis ratione anima pure nequit efficax esse. haec tibi, dilecte filii, monendo subiicio, ne siderum inter se conformationes et adspectus causeris, cum naturalibus huiusmodi quaedam rationibus evenire consueverint.

Ταῦτα μὲν οὖν εἰ καὶ παρεκβατικώτερον εἴρηται, ἀλλὰ φιλομαθείας ἔνεκα πάντως τῆς σῆς. ἐφέσει καὶ γὰρ, ὡς ὀφεί, τῇ σῇ χαριζόμενος, καὶ φιλοπόνως ταῦτα συνέλεξα καὶ φιλοτιμῶς τῷδε διείληφα τῷ συντάγματι.

5

Τ Μ Η Μ Α Δ Ε Υ Τ Ε Ρ Ο Ν.

Γενῆ τοίνυν ὁ Ἀδάμ τὸν Κάιν, τὸν Ἀβελ, τὸν Σήθ, θυ-Ρ. 117
γιάτρως δὲ δύο, καθά φησι Γεώργιος, τὴν Ἀζούραν, ἣν ὁ V. 91
Κάιν ἔλαβεν εἰς γυναῖκα, καὶ τὴν Ἀσουάμ, ἣν ἔλαβεν ὁ
10 Σήθ. ὁ γὰρ Ἀβελ φονευθεὶς παρὰ τοῦ Κάιν διὰ φθόνον
ἀπῆλθε παρθένος. ἐφθόνει δὲ τῷ Ἀβελ ὁ Κάιν, ὅτι προσέ-
σχε ταῖς αὐτοῦ θυσίαις ὁ θεὸς μᾶλλον ἢ ταῖς τοῦ Κάιν.
ἀπειστρέφετο δὲ παρὰ τοῦ Κάιν τὰ προσαγόμενα οὐχ ὅτι B
καρποὶ ἦσαν ἀπὸ τῆς γῆς, καθά φησιν ὁ παρόφων Ἰουλι-
15 ὄς, τὴν ζωοθυσίαν εὐμεθόδως εἰσάγων, ἀλλ' ὅτι ἄχρηστα
ἦσαν. προσέσχε λοιπὸν τοῖς τοῦ Ἀβελ. ἀπὸ τῶν πρωτοτο-
κίωρ καὶ γὰρ ταῦτα, τουτέστι τῶν ἐξαιρέτων, ὡς ὁ χρυσορ-

5. ἀρχὴ τῆς χρονολογίας F.

Ac sumus quidem hactenus longioribus in expositione hac digressionibus usi, verum id omne studio discendi tuo, quo sane singulari flagras, tributum est. quippe dum cupiditati, ceu vides, tuae gratificamur, magno haec labore atque industria collegimus et in hunc commentarium studiose digessimus.

P A R S I I.

A B A D A M O U S Q U E A D C A E S A R I S I M P E R I U M.

Secundum haec Adamus Cainum Abelum Sethumque genuit, et filias duas, uti Georgius memoriae prodidit, Azuram videlicet, quae cum Caino nupta fuit, et Asuam, quam Sethus uxorem accepit: etenim Abelus per invidiam a Caino necatus exsors coniugii ac virgo decessit. causa, quamobrem Abelo Cainus invideret, haec erat, quod sacrificii eius magis deus esset propitius quam Cainicis, quae omnino aversabatur, non quia terrae fructus ille offerret, quemadmodum vesanus ille Iulianus scripsit, animalium mactationes hoc argumento comprobare volens, sed quod inutilia prorsus essent. itaque deus Abeli sacrificia respiciebat, quae ille de pecorum suorum, et quidem cimumorum, primigenis offerebat: hoc est, ut Chrysostomi verbis

ρήμων φησί. τὴν προαίρεσιν λοιπὸν καὶ ἀποδέχεται καὶ αὐτὸ ἀποστρέφεται, οὐμενοῦν αὐτὰ τὰ προσαγόμενα.

P. 118 Ἀλλὰ πόθεν ὁ Κάϊν εἰς τοιαύτην ἦλθεν ἔννοιαν, ὥστε
 θυσίαν προσενεγκεῖν τῷ θεῷ; ἢ πάντως ἐκ τῆς ἐν τῷ συνει-
 δότι αὐτοῦ γνώσεως, ὃ χυσοῦς τὴν γλαῶτταν φησί. καὶ πό- 5
 θεν ὁ Κάϊν ἐπέγνω ὅτι οὐ προσέσχε τοῖς αὐτοῦ δώροις ὁ θε-
 ὁς; ἀπὸ τοῦ μὴ κατελθεῖν ἄνωθεν πῦρ ἐπὶ ταῖς θυσίαις αὐ-
 τοῦ, καθάπερ ἐπὶ ταῖς τοῦ Ἄβελ γέγονεν. ἐπὶ γὰρ ταύταις
 κατήλθε πῦρ καὶ ἠνάλωσεν αὐτάς, τὴν ἀποδοχὴν ἐντεῦθεν
 τοῦ θεοῦ παριστῶν. ἀλλὰ καὶ τοῦτο ζητοῦσιν ἐνταῦθα, διὰ 10
 τί κατ' ἀρχὰς πῦρ μὲν ἐξ οὐρανοῦ κατήρχετο καὶ τὰς προσ-
 βαγομένας τῷ θεῷ θυσίας ἐπεβόσκετο, νυνὶ δὲ τοῦτο οὐ γί-
 νεται. μὴ ταῖς τῶν ζώων θυσίαις ὁ θεὸς ἔχαιρεν; οὐχί·
 κατὰ γὰρ τὸν θειότατον Κύριλλον τύπος ἦν ἐκεῖνο τὸ πῦρ
 καὶ προεικόνισμα τοῦ παραγίου πνεύματος τοῦ κατιόντος μὲν 15
 ἀοράτως καὶ τὰς πνευματικὰς ἡμῶν θυσίας προσδεχομένου,
 καθὰ δὴ καὶ ἐπὶ τὸν Χριστὸν αὐτὸν κατ' ἔει ἐν Ἰορδάνῃ τὸ
 πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐχ ὡς δεόμενον πνεύματος, ἀλλ' ἵνα μά-
 θωμεν ὅτι καὶ ἐπὶ παντὶ βαπτιζομένῳ ἀοράτως τὸ πνεῦμα
 κάτεισι καὶ ἀγιάζει αὐτόν. εἰ δὲ καὶ νῦν, ἀγαπητέ, σημεῖα 20
 τοιαῦτα οὐχ ὄρας, μὴ ἀπίσται· εἰ γὰρ καὶ ὄψεις ἐγένοντο
 κατ' ἀρχὰς αἰσθηταὶ διὰ γε τοὺς ἀνοητοτέρως ἐπικειμένους,

utar, institutum animi vel probat vel improbat, non res ipsas quae offeruntur.

Sed enim unde Caino ad animum accidit ut deo sacrificium offerendum esse statueret? num ex conscientiae notitia quadam, ut Chrysostomus ait? et unde tandem Cainus idem intellexit deum munera sua non respicere? nimirum ex eo quod in eius hostias ignis e coelo non delaberetur, quemadmodum in Abeli sacrificiis fieri consueverat. nam eius hostias ignis superne delatus absumebat, quo ipso declarabatur deum eas acceptas et gratas habere. solet illud etiam hoc loco quaeri, quamobrem initio de coelo delapsus ignis oblatas hostias deo depascebatur, cum id modo non fiat? num victimis animalium deus oblectabatur? nequaquam, sed uti Cyrillus inquit, ignis ille typus et imago sancti spiritus erat, qui descendit inaspectabiliter et spirituales victimas nostras acceptat; quemadmodum in ipsum quoque Christum in Iordane descendebat, non quod ille spiritus egeret, sed uti nos disceremus spiritum in quemvis hominem, qui baptizatur, inaspectabiliter descendere ac eum sanctificare. caeterum nequaquam tibi nunc abicienda est fides propterea quod talia prodigia modo nulla videas. quamvis enim spectacula quaedam sensilia tunc oculis exhibebantur eorum causa qui paulo rudiores

ὡς ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης φησί, καὶ μηδεμίαν ἔνοιαν ἀσω- C
μαίτου φύσεως δυναμένους λαβεῖν, ἀλλ' ἡμῖν αἰσθητῶν ὄψε- V. 32
ων οὐκ ἔστι χρεῖα λοιπὸν ἀντὶ πάντων ἀρκούσης τῆς πί-
στεως· τὰ γὰρ σημεῖα, φησί, τοῖς ἀπίστοις, οὐ μὴν αὐ-
5 τοῖς τοῖς πιστεύουσι.

Καὶ ὁ μὲν Κάϊν, ἀγαπητέ, μεῖζον ἤμαρτεν ἢ ὁ Ἀδάμ.
καὶ δῆλον ἐκ τῆς γεγονωίας πρὸς αὐτοὺς κατάρως τοῦ Θεοῦ.
ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ Ἀδάμ „δικατάρατος ἢ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις
σου·” ἐπὶ δὲ τοῦ Κάϊν, ὀλεθρίου ὄντος τοῦ πλημμελήματος,
10 αὐτὸς ὁ Κάϊν τὴν κατάρων ἐδέξατο. καὶ τούτου χάριν οὐδὲ
ταχέως ἐπάγεται τούτῳ ὁ θάνατος, ἵνα καὶ τοῖς λοιποῖς δι- D
δύσκαλος γένηται.

Πᾶς ὁ εὐρίσκων με ἀποκτενεῖ με. τοῦτο δὲ
ἔλεγεν εἰς αὐτὴν ἀφορῶν τὴν πάρεσιν τῶν μελῶν. ἀλλὰ μὴ
15 δέδιθι, ἔφη ὁ κύριος· ὁ γὰρ ἀποκτείνας σε ἐπὶ ἐκδικούμε-
να παραιλύσει, τουτέστιν ἐπὶ τιμωρίαις ἑαυτὸν ὑπεύθυνον
καταστήσει. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως· ὁ δὲ Γεώργιος
οἰκτιρῶ θανάτῳ τελευτήσαι τὸν Κάϊν φησίν. ὁ δὲ ἱερός Με-
θόδιος Πατάρων φησὶν ὅτι ὁ Λάμεχ φονεύσας τὸν Κάϊν κατ'
20 ἄγνοιαν (τυφλὸς γὰρ ἦν) θανάτῳ παρέδωκεν. ἕπερ ἀπίθα- P. 119
ρον· τίς γὰρ εἶδεν ὅτι ὁ Κάϊν διετέλει ζῶν κατὰ τοὺς χρό-
νους τοῦ Λάμεχ; ἄδηλον τοῦτο ἦν, ὅτι τῶν ἀπὸ τοῦ Κάϊν

21. 81.] ἔπερ P.

animis erant, ut Chrysostomi verbis utar, nec incorpoream naturam
cogitatione complecti poterant, non tamen ideo necesse est nobis
offerri spectanda consimilia, cum illorum omnium loco fides nobis
sufficiat. nam prodigia, ut ille ait (1 Cor. 14 22), infidelibus servi-
uat, non fidem habentibus.

Nec ignores, dilecte fili, gravius Cainum deliquisse quam Ada-
mum; id quod ex utriusque potest intelligi execratione, cui divini-
tus subiecti sunt. nam de Adamo dicitur „execratione infelix erit
humus propter ea quae designasti:” at vero quia Caini delictum erat
exitiale, propterea Cainus ipsemet execrationem commeruit. eandem
ob causam nec celeriter moritur, quo nimirum et alios exemplo suo
commonefaceret ac erudiret.

„Quisquis me repererit, occidet” inquit de semetipso Cainus
(Gen. 4 14), et quidem ad membrorum suorum luxationem respici-
ens. verum deus e diverso „ne tibi formidaveris” ait: „nam qui te
necaverit, septupli vindictam sustinebit,” hoc est septem poenis se-
ipsum obnoxium faciet. in hunc modum haec perscripta legitur.
Georgius autem memoriae prodit Cainum miserabili morte per igno-
rationem fuisse peremptum, uti quem Lamechus ab oculis destitutus
occiderit; quod sane fidem mereri nequit. nam quis, obsecro, scire

ρήμων φησί. τὴν προαίρεσιν λοιπὸν καὶ ἀποδέχεται καὶ αὐτὸ ἀποστρέφεται, οὐμενοῦν αὐτὰ τὰ προσαγόμενα.

P. 118 Ἀλλὰ πόθεν ὁ Κάϊν εἰς τοιαύτην ἦλθεν ἔννοϊαν, ὥστε
 θυσίαν προσενεγκεῖν τῷ θεῷ; ἢ πάντως ἐκ τῆς ἐν τῷ συνει-
 δότι αὐτοῦ γνώσεως, ὁ χρυσοῦς τὴν γλῶτταν φησί. καὶ πό- 5
 θεν ὁ Κάϊν ἐπέγνω ὅτι οὐ προσέσχε τοῖς αὐτοῦ δώροις ὁ θε-
 ος; ἀπὸ τοῦ μὴ κατελθεῖν ἄνωθεν πῦρ ἐπὶ ταῖς θυσίαις αὐ-
 τοῦ, καθάπερ ἐπὶ ταῖς τοῦ Ἄβελ γέγονεν· ἐπὶ γὰρ ταύταις
 κατήλθε πῦρ καὶ ἠγάλωσεν αὐτάς, τὴν ἀποδοχὴν ἐπεῦθεν
 τοῦ θεοῦ παριστῶν. ἀλλὰ καὶ τοῦτο ζητοῦσιν ἐναυθὰ, διὰ 10
 τί κατ' ἀρχὰς πῦρ μὲν ἐξ οὐρανοῦ κατήρχετο καὶ τὰς προσ-
 βαγομένας τῷ θεῷ θυσίας ἐπεβόσκετο, νυνὶ δὲ τοῦτο οὐ γί-
 νεται. μὴ ταῖς τῶν ζώων θυσίαις ὁ θεὸς ἔχαιρεν; οὐχί·
 κατὰ γὰρ τὸν θειότατον Κύριλλον τύπος ἦν ἐκεῖνο τὸ πῦρ
 καὶ προεικόνισμα τοῦ παναγίου πνεύματος τοῦ κατιόντος μὲν 15
 ἀοράτως καὶ τὰς πνευματικὰς ἡμῶν θυσίας προσδεχομένου,
 καθὰ δὴ καὶ ἐπὶ τὸν Χριστὸν αὐτὸν κατήει ἐν Ἰορδάνῃ τὸ
 πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐχ ὡς δεόμενον πνεύματος, ἀλλ' ἵνα μά-
 θωμεν ὅτι καὶ ἐπὶ παντὶ βαπτιζομένῳ ἀοράτως τὸ πνεῦμα
 κατεῖσι καὶ ἀγιάζει αὐτόν. εἰ δὲ καὶ νῦν, ἀγαπητέ, σημεῖα 20
 τοιαῦτα οὐχ ὄρας, μὴ ἀπίσται· εἰ γὰρ καὶ ὄψεις ἐγένοντο
 κατ' ἀρχὰς αἰσθηταὶ διὰ γε τοὺς ἀνοητοτέρως ἐπικειμένους,

utar, institutum animi vel probat vel improbat, non res ipsas quae offeruntur.

Sed enim unde Caino ad animum accidit ut deo sacrificium offerendum esse statueret? num ex conscientiae notitia quadam, ut Chrysostomus ait? et unde tandem Cainus idem intellexit deum munera sua non respicere? nimirum ex eo quod in eius hostias ignis e coelo non delaberetur, quemadmodum in Abeli sacrificiis fieri consueverat. nam eius hostias ignis superne delatus absumberat, quo ipso declarabatur deum eas acceptas et gratas habere. solet illud etiam hoc loco quaeri, quamobrem initio de coelo delapsus ignis oblatas hostias deo deprecabatur, cum id modo non fiat? num victimis animalium deus oblectabatur? nequaquam, sed uti Cyrillus inquit, ignis ille typus et imago sancti spiritus erat, qui descendit inaspectabiliter et spirituales victimas nostras acceptat; quemadmodum in ipsum quoque Christum in Iordane descendebat, non quod ille spiritus egeret, sed uti nos disceremus spiritum in quemvis hominem, qui baptizatur, inaspectabiliter descendere ac eum sanctificare. caeterum nequaquam tibi nunc abiicienda est fides propterea quod talia prodigia modo nulla videas. quamvis enim spectacula quaedam sensilia tunc oculis exhibebantur eorum causa qui paulo rudiores

ὡς ὁ χρονσορρήμων Ἰωάννης φησί, καὶ μηδεμίαν ἔνοιαν ἀσω- C
 μίτου φύσεως δυναμένους λαβεῖν, ἀλλ' ἡμῖν αἰσθητῶν ὄψε- V. 32
 ων οὐκ ἔστι χρεία λοιπὸν ἀντὶ πάντων ἀρκούσης τῆς πί-
 στωσ· τὰ γὰρ σημεῖα, φησί, τοῖς ἀπίστοις, οὐ μὴν ἀν-
 5 τοῖς τοῖς πιστεύουσιν.

Καὶ ὁ μὲν Κάϊν, ἀγαπητέ, μεῖζον ἤμαρτεν ἢ ὁ Ἀδάμ.
 καὶ δῆλον ἐκ τῆς γεγωνίας πρὸς αὐτοὺς κατάρως τοῦ Θεοῦ.
 ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ Ἀδάμ „ἐπικατάρως ἡ γῆ ἐν τοῖς ἐργοῖς
 σοῦ” ἐπὶ δὲ τοῦ Κάϊν, ὀλεθρίου ὄντος τοῦ πλημμελήματος,
 10 αὐτὸς ὁ Κάϊν τὴν κατάρω ἐδέξατο. καὶ τούτου χάριν οὐδὲ
 ταχέως ἐπάγεται τούτῳ ὁ Θάνατος, ἵνα καὶ τοῖς λοιποῖς δι- D
 ὄσκαλος γένηται.

Πᾶς ὁ εὐρύσκαων με ἀποκτενεῖ με. τοῦτο δὲ
 ἔλεγεν εἰς αὐτὴν ἀφορῶν τὴν πύρεσιν τῶν μελῶν. ἀλλὰ μὴ
 15 δέδιθι, ἔφη ὁ κύριος· ὁ γὰρ ἀποκτείνων σε ἐπὶ ἐκδικούμε-
 να παραλύσει, τουτέστιν ἐπὶ τιμωρίαις ἰαντὸν ὑπεύθυνον
 καταστήσει. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως· ὁ δὲ Γεώργιος
 οἰκτρῶ θανάτῳ τελευτήσῃ τὸν Κάϊν φησὶν. ὁ δὲ ἱερός Με-
 20 θόδιος Πατάρων φησὶν ὅτι ὁ Λάμεχ φονεύσας τὸν Κάϊν καὶ
 ἄγνοιαν (τυφλὸς γὰρ ἦν) θανάτῳ παρέδωκεν. ἄπερ ἀπίθα- P. 119
 ρον· τίς γὰρ εἶδεν ὅτι ὁ Κάϊν διετέλει ζῶν κατὰ τοὺς χρό-
 νους τοῦ Λάμεχ; ἄδηλον τοῦτο ἦν, ὅτι τῶν ἀπὸ τοῦ Κάϊν

21. 81.] ἔπερ P.

animis erant, ut Chrysostomi verbis utar, nec incorpoream naturam
 cogitatione complecti poterant, non tamen iocirco necesse est nobis
 offerri spectanda consimilia, cum illorum omnium loco fides nobis
 sufficiat. nam prodigia, ut ille ait (1 Cor. 14 22), infidelibus servi-
 unt, non fidem habentibus.

Nec ignores, dilecte fili, gravius Cainum deliquisse quam Ada-
 mum; id quod ex utriusque potest intelligi execratione, cui divini-
 tus subiecti sunt. nam de Adamo dicitur „execratione infelix erit
 humus propter ea quae designasti:” at vero quia Caini delictum erat
 exitiale, propterea Cainus ipsemet execrationem commeruit. eandem
 ob causam nec celeriter moritur, quo nimirum et alios exemplo suo
 commonefaceret ac erudiret.

„Quisquis me repererit, occidet” inquit de semetipso Cainus
 (Gen. 4 14), et quidem ad membrorum suorum luxationem respici-
 ens. verum deus e diverso „ne tibi formidaveris” ait: „nam qui te
 necaverit, septupli vindictam sustinebit,” hoc est septem poenis se-
 ipsum obnoxium faciet. in hunc modum haec perscripta legimus.
 Georgius autem memoriae prodit Cainum miserabili morte per igno-
 rationem fuisse peremptum, uti quem Lamechus ab oculis destitutus
 occiderit; quod sane fidem mereri nequit. nam quis, obsecro, scire

καιροῖς φρονόμησεν ὁ σοφῶς τὰ πάντα διευθετῶν, ὡς ἐντεῦθεν ἀέρος μετατρεπομένον καὶ ὄμβρων καταρρογγυμένων εὐκαιρῶς αὐξεσθαι τὰ φυτά. καὶ γὰρ τῶν τροφῶν ὡς ἐν κύκλῳ διηνεκῶς χορηγουμένων ἀνελλιπῆς καὶ ἡ τῶν προσφερομένων τούτους καρπούς διαμένει φύσις, ὡς εὐρίσκεσθαι μὲν 5
 V. 88 ἐκεῖνα διὰ τούτους καρπούς, τούτους δὲ καρπούς διὰ τὰ ζῶα καὶ τὸν ἄνθρωπον. οὐ γνόμας λοιπὸν οἱ ἀστέρες μετατρέπουσιν, Βοῦδδὲ καθάπερ τι ἀνδράποδον τὸν κατ' εἰκόνα θεοῦ περιάγουσιν ἄνθρωπον. οὐδὲ γὰρ εἰς τοσοῦτον ἂν εὐρεθεῖεν ἄδικοι, τούτους μὲν μοιχοὺς ποιοῦντες, τούτους δὲ φονεὰς καὶ ἄρπαγας. 10 ἀλλὰ καὶ πρὸ τῶν ἀστέρων ὁ δημιουργὸς αὐτῶν τὴν αἰτίαν ἀποφέρεται, εἶπερ τοιαῦτα κατεσκευάσεν ἅ τὴν ἐπιφορὰν ἡμῖν ἐξ ἀνάγκης τῶν κακῶν ἐπιτίθησι, καθὰ δὲ καὶ πρὸς Παῦστον ὁ κορυφαῖος ἔλεγε Πέτρος, γενέσει καὶ εἰμαρμένῃ τὸ πᾶν ἐπιτρέποντα. 15

Ὅρα λοιπὸν νουνεχῶς, καὶ μὴ ἐπὶ πλεον τοῖς λόγοις αὐτῶν θορυβοῦ. εἰ γὰρ καὶ λέγουσιν ὅτι ἡ ὥρα καθ' ἣν ἡ σύλληψις τοῦ συλλαμβανομένου γίνεται, ἐκεῖνη καὶ τὸ πλαστοουργούμενον, εἴτε ἄρρεν εἴτε θῆλυ, διαπλάττειν ἄριστα εἶωθεν, ἀλλ' εὐθέως ἀνθυποφέρειν ἔχεις καὶ σύ, καὶ οὕτω λέγειν αὐτοῖς, ὡς εἶπερ ἐν μιᾷ ὥρᾳ καὶ τῇ αὐτῇ καταβολῇ τῶν διδύμων ἡ σύλληψις γίνεται, ἔπρεπε πάντως μὴ τὸ μὲν

poribus certi siderum motus ortus occasus eveniant, quo commutato per has causas aëre pluviisque delabentibus plantae incrementum commode sumant. cum enim alimenta quodam velut ambitu perpetuo suppeditata non desiderantur, etiam illorum natura, qui fructus ipsos percipiunt, vel egere vel deficere nequit. de quo intelligimus sidera quidem cum motibus suis fructuum, fructus autem animalium et hominis esse causa factos. quapropter animorum voluntates atque sententias sidera non mutant, nec hominem ad imaginem dei factum mancipii cuiusdam vilis instar hac illac ducunt. non tam enim ipsa deprehenderent iniusta esse, quosdam adulteros efficientia, quosdam homicidas ac praedones, quam eorum opifex, qui praecipuam in hac parte culpam mereretur, ob res eiusmodi conditas quae necessario nos ad mala proclives redderent. iccirco non abs re scripsit eximius ille Petrus ad Faustum, quosdam falso universum hoc natalicis sideribus et fato committere.

Prudenter igitur haec considerato, nec horum verbis plus aequo perturbari te sinito. cum enim dicunt eam horam qua fetus conceptio fiat, fetum ipsum, tam marem quam feminenum, optime formare, mox eis obiceré vicissim potes quod si quidem una et eadem hora, una et eadem seminis deiectione gemellorum conceptio fiat,

αὐτῶν ἄρρεν τὸ δὲ θῆλυ, ἀλλ' ἄρρενα καὶ ἄμφω κατὰ τὴν ἐπικρατουῦσαν ὥραν ἢ θῆλεα ταυτὶ διαπλάττεσθαι. οὕτω μὲν οὖν ἔδει μὴ τὸ μὲν αὐτῶν τάχιον τελευτᾶν τὸ δὲ βράδιον, ἀλλ' ὁμοῦ καὶ ἄμφω τῶν ὄδε μεθίστασθαι· κατὰ γὰρ ἐκεί-
 5 νους εἰπεῖν, ὁ αὐτὸς ἀστὴρ κακείνῳ καὶ τούτῳ τὴν ζωὴν ἐχαρίσατο. ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τισὶ παθήμασι καὶ σινώμασιν ὕφ' ὧν ἀλίσκονται πολλάκις τὰ κατὰ μήτραν πηγνύμενα (τὰ τε γὰρ θῆλεα σχῆμα πολλάκις ἀνδρῶν περὶ που τὰ γεννητικὰ φέρουσι μόρια, καὶ τούναντίον ἀνδρὶς τὰ ἄρρενα) τοὺς ἀστέ-
 10 ρας αἰτίους ἠγῆται. ταύτη τοι καὶ ἐρμαφροδίτους τοὺς τοιούτους ἐπονομάζουσι. κομψεύονται γάρ, ἐπειδὴν ὁ Ἑρμῆς καὶ ἡ Ἀφροδίτη εὐρεθεῖεν ὁμόκεντροι, συνόντος αὐτοῖς τοῦ Κρόνου, πρὸς δὲ καὶ σχηματιζόμενον τοῦ Ἄρεος, αἰτιοι τηρικαῦτα καὶ τῶν παρὰ φύσιν παθῶν τοῖς τικτομένοις καθί-
 15 στανται. ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστιν ἢ γὰρ διαπλάττουσα P. 114 τὸ ἔμβρυον φύσις αἰτία πολλάκις τῶν τοιούτων εὐρίσκειται, καθὼς ἄνωθεν εἴρηται. ἀλλὰ καὶ ὁ παρ' αὐτοῖς τοῖς Ἑλλησι τιμώμενος Ἑρμῆς Ἄμμωνι τῷ σοφῷ ἐπιστέλλων αὐτοὺς αἰτιᾶται τοὺς ἀστέρας ἐπὶ τε τοῖς μαινομένοις καὶ τὸ φρο-
 20 νημα κεκτημένοις παράφορον ὡς αἰτίους δῆθεν τοιούτων παθῶν. φησὶ καὶ γὰρ ὡς ἐπειδὴν ἐξ ἀγαθοῦ σχήματος ὁ τοῦ ἐγκεφάλου κυριεύων ἀστὴρ κατοπτρεύει τὸ πλαστουρούμενον,

13. τηρικ.] παρανίκα F.

omnino necesse sit alterum eorum non esse marem, alterum femi-
 nam, sed vel ambos mares vel feminas formari. consimiliter eadem
 ratione sequeretur alterum eorum non debere citius extingui, tardi-
 us alterum, sed utrumque rebus humanis pariter eximi. nam, ut ipsi
 loquuntur, idem sidus tam huic quam illi vitam praebuit. quin etiam
 eo progrediuntur, ut morbos quosdam et formas quae fetibus in ipsa
 matrice nonnunquam accidunt (solent enim interdum femellae verend-
 15 dis in partibus virilem habere speciem, ac vice versa mares femine-
 am) astris auctoribus tribuant. vocant eiusmodi fetus, de quibus modo
 loquebamur, hermaphroditos. nam perbelle fingunt Mercurium
 (qui Graecis Hermes est) et Venerem (quae Aphrodite) in iisdem
 centris coniunctos, Saturno etiam accedente certaue conformatione
 aëris, fetus quosdam praeter naturam adfectos producere. sed enim
 hoc minime verum est. nam ipsa fetus formatrix natura nonnunquam
 huiusmodi efficit, quemadmodum est supra demonstratum. Hermes
 quidem ille philosophus, quem Graeci tanto habent in honore, scri-
 ptis ad sapientem Ammonem litteris, morborum in iis causas qui
 furore corripiuntur et mente sunt alienati, ad sidera refert. cum
 enim, inquit, sidus illud in cuius potestate cerebrum est, fetum ho-
 20 no quodam adpectu intuetur, eiusque cerebrum in ipsa formatione

ἀκείθεν ἀκτῖνα βάλλει τῷ ἐγκεφάλῳ τοῦ πηγνυμένου, καλῶς
 ἔξουσιν αἱ ἡγεμονικαὶ δυνάμεις τῷ πλαττομένῳ τηρικαῦτα
 ἐμβρῶφ· εἰ δὲ κακούμενος δπωσδήποτε τύχη ὁ τοιοῦτος
 ἀστῆρ, τῶν ἐναντίων ἔσται πάντως ποιητικός. καὶ οὕτω μὲν
 οἱ τοῖς μετεώροις προσέχοντες καὶ φρονοῦσι περὶ τούτων καὶ 5
 B λέγουσιν. σὺ δέ, ἀγαπητέ, μὴ οὕτως, ἀλλὰ μοχθηροῖς τισὶ
 χυμοῖς κατακρατεῖσθαι τὸν ἐγκέφαλον πίστευε, ἥνικα δὲ θεά-
 ση τινὰ παρακοπῇ φρενῶν συνεχόμενον· ὁ γὰρ ἐγκέφαλος
 ὄργανόν ἐστι τοῦ νοός· ταύτη τοι καὶ κατὰ τὴν ὄργάνου
 διάθεσιν καὶ ὁ τεχνίτης εἴωθε νοὺς ἐνεργεῖν. ἐπὶ γὰρ τούτῳ 10
 καὶ βοτάνας ἀκωσόδυνους παρήγαγεν ὁ θεός, καὶ σοφίας
 ἰατρικῆς τοὺς ἀνθρώπους ἐπέπλησεν· ἐντεῦθεν γὰρ καὶ κε-
 φαλὴν καθαιρομένην ἴδη τις, καὶ πάθη ἄλλα τινὰ θεραπείας
 ἀξιούμενα φαρμάκων καταλλήλων ἐπαγωγαῖς. μὴ οὖν συναρ-
 C πάξου τοῖς λόγοις αὐτῶν, ὅτι μὴδὲ καθ' εἰμαρμένην, ὡς εἴ- 15
 ρηται, τὰ πάθη τοῖς ἀνθρώποις ἐμπίπτουσιν. τί δὲ τὸ τῆς
 εἰμαρμένης ὅστις σημαινόμενον; ὡς ἐκεῖνοι φασίν, ἢ ἀπὸ τῆς
 καθ' εἰρμόν τῶν οὐρανίων σωμάτων κινήσεως ἀπαράβατος
 ἔκβασις, ἣν δὴ καὶ πάντων ὁ τῶν ἁγίων χορὸς πόρρω πον
 ῥίπτει καὶ ἀποπέμπεται. τίνος ἔνεκεν; ὅτι πολὺ μὲν τὸ ἀνόη- 20
 τον κέκτηται, πολλαπλάσιον δὲ τὸ ἀσεβές, ὡς ὁ μέγας φησὶ
 Βασίλειος.

7. δῆ?

radiis eiusmodi' collustrat, omnino fit ut facultates animi principes
 in tali fetu praeclare comparatae sint. at si quomodocunque sidus
 ipsum male adficiatur, etiam diversa erit et contraria priori eius ef-
 fectio. hunc in modum spectatores illi sublimium sentiunt atque lo-
 quuntur. eorum tu opinionem reiicito, ac pravis quibusdam humori-
 bus cerebri eius repletum esse credito, quem animo alienatum
 conspexeris. nam cerebrum mentis est instrumentum, ideoque pro
 ipsius instrumenti adfectione mens etiam, velut artifex, agere con-
 suevit. propterea deus herbas quasdam condidit quibus variis doloribus
 atque morbis medeamur, et hominibus medicam sapientiam abunde
 largitus est. hinc et cerebrum purgari videmus, et morbos alios, qui
 curationem requirunt, convenientium medicamentorum adhibitione
 sanari. non igitur eorum verbis decipi te patitor. ac ne fato quidem,
 ceu dictum est, hi morbi hominibus accidunt. quid enim aliud sibi
 sati vult vocabulum, de ipsorum sententia, quam quod sit eventus
 quidam inevitabilis, ortus ex serie perpetua motus coelestium corpo-
 rum? quod ipsum totus ille sanctorum virorum coetus longissime
 reiicit. quamobrem istuc? quia multum amentiae stoliditatisque con-
 tinet, plus impietatis, ut magnus ille Basilius loquitur.

Φυσικῶς μὲν οὖν, ὡς προεῖρηται, καὶ διοικεῖσθαι τὸ V. 89
 ἡμέτερον σῶμα καὶ διεξάγεσθαι συγκεχώρηται πάντως παρ'
 αὐτοῦ τοῦ δεσπότου τῆς φύσεως. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ
 ἂν ἡ τῆς ζωῆς ἡμῶν σύστασις καὶ ἀέρος ἔχρηζε καθαροῦ καὶ
 5 ἐδάτων διειδῶν τόπου τε ὑγιεινοῦ καὶ καταλλήλων ὡσαύτως
 βρωτῶν καὶ ποτῶν. ἀλλ' ὄρου τὴν τοῦ Θεοῦ σοφίαν, ἀγαπη-
 τέ, εἰ γε καὶ φυσιολογίας μικρὸν ἄψασθαι. ἵνα γὰρ μὴ τὰ
 καιριώτατα τοῦ σώματος ἡμῶν μόρια καὶ ταῖς τυχούσαις
 προφάσει καταβλύπτονται, πολυτρόπως, ὡς προείπομεν, καὶ
 10 πολυειδῶς ἡσφαλίσατο. αὐτίκα γὰρ τὴν κεφαλὴν ἡμῶν, αἴτε
 δὴ τὸν ἐγκέφαλον αὐτὸν περιέχουσαν ἐν ᾧ τὰ τῆς ζωῆς
 ἡμῶν περιεῖληπται, καὶ θριξὶ κατωχύρωσε καὶ ὀστέοις πρὸ
 τούτων στεροῖς. ἀπαλὸν δὲ ἡ φύσις τοῦτον ἐποίησεν, ἐπει-
 δὴ ταῖς αἰσθήσεσι πάσαις αὐτὸς χορηγεῖ τὰς πηγὰς. ἵνα δὲ
 15 μὴ τῇ στερορότητι τῶν ὀστῶν συντριβόμενος περὶ τὴν οἰκείαν
 βλάβηται φύσιν, ἀπαλὸς καὶ γὰρ, δυοὶ μὴνιγξιν αὐτὸν πε-
 ριέλαβε, καὶ ταύταις οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ἀπαλῇ μὲν ὄσση τῇ P. 115
 ἔσωθεν διὰ γε τὴν τοῦ ἐγκεφάλου ἀνάπαισιν, στεροστέρῃ δὲ
 πάλιν τῇ ἔσωθεν, ὡς ἐντεῦθεν ἄμφω φυλάττεσθαι. οὕτω
 20 μὲν οὖν καὶ ἐπὶ τῆς καρδίας ἐποίησε, καθὰ δὴ καὶ ὁ χρυ-
 σορρήμων Ἰωάννης φησὶν, ὀστέοις μὲν περικυκλώσας, παρα-
 θεῖς δὲ αὐτῇ καθάπερ ἀπαλὸν στρωῶμα τὸν πνεῦμονα, ἵνα
 μὴ τῇ ἀεικινησίᾳ καὶ αὕτη τοῖς ὀστέοις συντριβῆται. ἀλλὰ πολ-

8. κυριώτατα cod. aliquis. 18. γε] τε P. 23. ἀλλὰ] ἀλλὰ
 καὶ τὸ ?

Naturaliter quidem, ceu diximus, gubernari regique corpus no-
 strum ipse rerum dominus voluit; absque quo foret, nec aëre puro
 nec aquis pellucidis nec loco salubri nec sumptis per vices esculen-
 tis ac poculentis vita nostra indigeret. enimvero, care fili, fac divi-
 nam mihi sapientiam intueare, siquidem nonnihil de rerum natura
 nobis est commentandum. etenim ne maxime principales necessariae-
 que corporis nostri partes quibusvis de causis laederentur, caput no-
 strum, uti quod cerebrum continet quo vita nostra tota nititur,
 tum capillis tum ossibus praeter illos solidis durisque munivit cere-
 brum ipsum natura tenerum fecit, quandoquidem cunctis sensibus
 suos quasi fontes suppeditat. rursus ne tam tenera substantia pro-
 pter ossium duritiem collisa velut attereretur ac detrimentum cape-
 ret, duabus eam membranis est complexa, iisque non unius generis,
 sed interiore quidem molli ob cerebri quietem, exteriore vero soli-
 diori, quo per illam utriusque salutem consuleretur. idem in corde
 factum, Iohanne Chrysostomo teste, quod ossibus quidem cinxit de-
 us: sed nihilominus eidem, quasi teneram quandam vestem stragu-

λαχόντες ἔχειν ῥαφῆς πολλῆς ἀσφαλείας ὑπόθεσις· ἔξαμύζεται
 γὰρ ἐκείθεν αὐτός, ὥστε μὴ συμπνίγεσθαι ὑπὸ τῶν ἀναφερομέ-
 νων ἀτμῶν. πληγὴ τε εἴ τις ἐπενεχθεῖη ποτέ, οὐχ ὀλοσχε-
 Β ῤῳς ἢ βλάβη γίνεται· εἰ μὲν γὰρ ἐν καὶ συνεχῆς ἦν τὸ
 ὄστουν, καὶ μία κατενεχθεῖσα πληγὴ τὸ πᾶν ἐλυμήνατο, εἰς 5
 πολλὰ δὲ νυνὶ διαιρουμένον γενέσθαι τοῦτο πάντως ἀμήχα-
 ρον. εἰ γὰρ καὶ συμβαίῃ τρωθῆναι μέρος ἐν, ἀνάγκη πᾶσα
 τὸ κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος κείμενον ὄστουν παραβλάπτεσθαι,
 ἀσινῇ δὲ τὰ λοιπὰ πάντα διαφυλάττεσθαι, τοῦ συνεχοῦς τῆς
 πληγῆς διακοπτομένου τῇ τῶν ὄστων διαιρέσει. περὶ δὲ τῶν 10
 τῆς κεφαλῆς περιτωμάτων τί χρὴ καὶ λέγειν, εἴ γε τὰς ἐκ-
 Κ κρήσεις αὐτῶν, ὡς ὄρας, ἢ ὄσφρησις πεπίστευται. ἐπειδὴ
 γὰρ τοὺς κάτωθεν ἀναπεμπομένους ἀτμοὺς ὡς ὑπερκειμένη
 αὕτη τοῦ σώματος ὑποδέχεσθαι εἴωθεν, ἢ δὲ τούτων πλημ-
 μύρα πολλὴν ἂν εἰργάσατο τῷ ἐγκεφάλῳ τὴν λώβην, οὐδὲ 15
 τούτου κατημέλησεν ὁ τῶν ἀπάντων ποιητής, ἀλλὰ πόρους
 τινὰς ἐν τοῖς ὄστέοις ἐργασάμενος τὰ ὑγρὰ καὶ παχέα τῶν
 περιτωμάτων ἐπὶ τὴν ὑπερφάν καὶ τοὺς μυκτῆρας ἀδήγησε,
 καὶ δύο τούτοις ἐκκρήσεων ἀπένευμε μύρια, ἵνα συντόμως τὸ
 βλαβερὸν ἐκφορῆται. τὸ δὲ γε ἀτμῶδες περιτόωμα διὰ τῶν 20
 κρανίου ῥαφῶν ἄνωθεν ἐξωθεῖται. μὴ θαύμαζε εἴ γε ψυ-
 Δ χρός ἐστιν ὁ ἐγκεφάλου φύσει, καὶ ὅτι μείζονα τοῦτον ὁ ἄν-

lam, pulmonem adiunxit, ne et ipsum ad ossa propter perpetuitatem
 motus allideretur. quin illud etiam, quod non continuum et unum
 sit os quo cerebrum tegitur, sed omni ex parte suturas habeat, quam
 praeclare consultum sanitati nostrae sit, argumento est. nam per eas
 vapores suos emittit, ne per halitus sursum contententes suffocetur;
 et eadem ratione consequimur ut illata forte cerebro plaga non to-
 tum laedat. quippe si os continuum et unum foret, ab uno vulnere
 totum laederetur. nunc cum in ossa plura divisum sit, fieri hoc
 omnino nequit. nam si maxime pars una vulneretur, necesse est il-
 lud os laedi quod illa est in parte situm, cum illaesa caetera ma-
 neant, vulneris continuitate per ossium divisionem interrupta. quid
 de capitis excrementis dicam? quorum egestioni nares sunt, uti vi-
 des, destinatae. cum enim caput tanquam supremum in corpore lo-
 cum consecutum vapores deorsum adscendentes exciperé soleat, quo-
 rum redundantia cerebro plurimum detrimenti allatura erat, ne id
 quidem opifex ille rerum negligere voluit, sed quibusdam meatibus
 effectis in ipsis ossibus excrementa humida et crassa in palatum ac
 nares deduxit, quas ipsas quoque duas in partes divisit, quibus ex-
 cretio fiat, ut compendiarie quasi via breviterque noxia egerantur et
 excrementa sursum exhalantia per cranii suturas sursum expellantur.

θερμὸς ἢ τὰ λοιπὰ ζῶα κέκτηται. τὴν γὰρ ἐν τῇ καρδίᾳ
 θερμότητά τε καὶ ζέσειν χωρεῖν ἐπὶ τὸ εὐκρατον ἐντεῦθεν ὁ
 Ἀριστοτέλης φησὶν, αὐτὸν δὲ αὐτὸν ἐγκέφαλον μὴ ὑπερθερ-
 μαίνεσθαι τῇ ἀναφερομένῃ θερμότητι. ὄρα δὲ νουνεχῶς · V. 90
 5 ἐπειδὴ γὰρ ἡ τοιαύτη θερμότης μείζων ἐστί, μείζων ἄρα καὶ
 ἢ ἐξ ἐγκεφάλου ψυχρότης τε ὁμοῦ καὶ ὑγρότης ἀντίκειται, ἥς
 ὑγρότητος ἕνεκα καὶ ὀψιαιτάτα πηγνυται τὸ περὶ τὴν κεφαλὴν
 ὄσιον, ὃ δὴ καὶ βρέγμα καλοῦσι τινές. ἀλλὰ καὶ ἑαυτὸς
 πλείους ὁ ἄνθρωπος κέκτηται, καὶ μᾶλλον ὁ ἀνὴρ. τίνας
 10 ἐνεκεν; οἷσι καὶ πλείων ὁ ἐγκέφαλος αὐτῷ πρόσθεστιν · ἵνα γούν
 ἐμπρους ὁ τόπος ἦ, πλείονων ὁ ἀνὴρ ἐδεσθῆ ἑαυτῶν. καὶ P. 116
 ξηρὸς μὲν ὁ τοιοῦτος καὶ ἀπέριτος ὢν συνेतὸν τινα ποιεῖ
 καὶ νηφάλιον, κάθυγρος δὲ ὢν τάναντία ποιεῖ, νωθρὸν δηλον-
 οῦσι καὶ ὑπνώδη καὶ ῥάθυμον. καὶ πρόσθετος, εἰ βούλει, τῷ
 15 σοφῷ Ἡρακλεῖτι · ξηροτέρῃ ψυχῇ σοφωτέρῃ. ἐπὶ γὰρ τῶν
 ἄγων κατακλυζόμενον οἶονεὶ τὸ ψυχικὸν πνεῦμα, καθάπερ καὶ
 ἐπὶ τῶν γυναικῶν ἔστιν ἰδεῖν, ἐνεργεῖν ἀρίστως οὐ δύναται.
 κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ τῆς τῶν ἀνδρῶν εὐφυΐας καὶ ἐξ ἡμισείας
 ἀπολείπεσθαι τὸ θῆλυ φησιν ὁ θεϊότατος Κηφίλλος. καὶ οὐ-
 20 τω μὲν ὁ λόγος περὶ τῶν κατὰ φύσιν ἐχόντων διέξεισιν. ἡνί-
 κα δὲ ξηρότερος ἑαυτοῦ καὶ πλέον τοῦ δέοντος ὁ ἐγκέφαλος
 γένηται, παραπαλεῖν ἐξ ἀνάγκης ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον. αἰ με- B

neque cerebri naturam esse frigidam miraberis, nec quod in homine
 cerebrum sit amplius quam in animalibus caeteris. nam hinc tradit
 Aristoteles calorem ebullitionemque cordis temperatiorem effici, et
 ipsum cerebrum propter calorem sursum tendentem non nimium ef-
 fervescere. quod sane si fieret, non parum effectiones eius impedirentur.
 atque hoc loco mentem mihi velim adhibeas. quia magnus est cordis
 calor, iccirco etiam maior illi frigiditas cerebri et humiditas opponitur;
 cuius humiditatis causa perquam sero capitis os consolidatur, quod
 bregma nonnulli vocant. et suturas capitis, seu diximus, homo plures
 habet, praesertimque vir. quamobrem istuc? quia cerebrum in eo quo-
 que maius est. ut igitur hic locus foetoris expers esset maxime, vir
 pluribus suturis egebat pro ipsius nimirum cerebri amplitudine. quodsi
 cerebrum quis siccum minimeque gravatum ab excrementis habeat, pru-
 dens atque sobrius evadit, cum eiusdem humiditas contrarium quiddam
 efficiat, hominem videlicet desidem somnolentum ignavum. licet hoc de
 sapientis Heracliti verbis intelligas, qui animam sticcioram dixit esse
 sapientiore. nam in cerebris humidis spiritus animalis veluti submersus,
 ut et in feminis est videre, praeclarissime suas effectiones absolvere ne-
 quit. iccirco divinus ille Cyrillus sexum feminine dimidia parte virorum
 indoli cedere dixit. atque haec de statu condicioneque cerebri natu-
 rali dicta sunt. cum autem plus aequo siccessit, necesse est hominem

γάλοι γὰρ δυσκρασίαι τὰς ἐνεργείας τῶν μορίων ἀμβλύνειν εἰώθασιν. ὄθεν ἡ ἀσῖτία πολλάκις, καὶ μὴν καὶ ἡ ἀγρυπνία, τὴν κατὰ φύσιν ἐπεκτείνουσα τοῦ ἐγκέφαλου ξηρότητα, ποιεῖν εἰώθα τοιαῦτα συμπτώματα. κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὑγροπέρα διαίτη κεχρησθῆναι τοὺς οὕτω διατεθέντας ἐπάναγκες· τὰ 5 γὰρ διὰ ξηρότητα πάθη τῇ ὑγρότητι θεραπεύονται. ψυχρότερος δὲ πάλιν ἑαυτοῦ διὰ τινα νόσον γεγωνὸς ὁ ἐγκέφαλος καὶ λήθην ἐπάγει καὶ μώρωσιν, κατὰ τοιοῦτον δὲ ὥστε καὶ τεχνῶν καὶ γραμμάτων καὶ τοῦ ὀνόματος πολλάκις αὐτοῦ με- C τὰ τὴν ὑγίαν ἐπιλεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον. τρισὶ καὶ γὰρ 10 ἡμέσαι διήρηται ὁ ἐγκέφαλος. καὶ ἡ μὲν ἡ ἐμπρόσθιος αὐτοῦ κοιλία ὄργανόν ἐστι τοῦ φανταστικῶ, ἡ δὲ μέση κοιλία ὄργανόν ἐστι τοῦ διανοητικῶ καὶ ἡ ἑτέρα πάλιν τοῦ μνημονευτικῶ. πρότερον μὲν γὰρ φανταζόμεθα τὸδε τὸ πρῶγμα· μετὰ ταῦτα διαλογιζόμεθα τὸ φαντασθέν, τί τε καὶ ποταπὸν 15 αὐτὸ τὴν φύσιν ἐστίν· εἰθ' οὕτως τῇ μνήμῃ τὸ τοιοῦτον ἐναποτίθεμεν. καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τῶν ἐχόντων καλῶς τε καὶ ὑγιῶς· ἀλλ' ἐπειδὴν ἐν ἑξ' αὐτῶν πάθει τινὶ ὁπωσδὴ ποτε περιπέση, τότε κατ' ἐκείνο τὸ μέρος ἡ ψυχὴ καθαρῶς ἐνεργεῖν οὐ δύναται. ταῦτα δέ, τέκνον, ὑποτίθῃμί σοι, ὅπως 20 μὴ τοὺς τῶν ἀστέρων σχηματισμοὺς αἰτιάσῃ καθυποβάλλης, εἰ γε φυσικοῖς τισὶ λόγοις τὰ τοιαῦτα γίνεσθαι εἰώθε.

laedi et adfigi. nam vehementes quaedam temperamenti insti perturbationes partium ipsarum effectiones quasi redundere consueverunt. itaque fieri plerumque solet ut vel ieiunia vel vigiliae naturalem cerebri siccitatem plus aequo augentes huiusmodi morbos gignant. estque propterea necessarium ut homines in hunc modum adfecti victus ratione aliquanto humidior utantur: nam orti de siccitate morbi per humiditatem curantur. rursus si ex morbo quodam plus aequo sit humidum cerebrum, subsequi rerum oblivio et infatuatio quaedam solet, eaque tanta ut saepenumero tam artium quam litterarum suique adeo nominis homo prorsus obliviscatur. tribus nimirum membranis cerebrum distinguitur, ac ventriculus quidem eius anterior facultatis informantis et imaginantis est instrumentum, medius vero cogitantis, posticus denique recordantis. etenim primo rem hanc aut illam informatione quadam concipimus; deinde de informato ratiocinamur, quid et quotuplex a natura sit, atque ita in memoriam tandem recondimus. et haec quidem accipienda de his sunt qui recte adfecti sunt atque sani. quodsi vel unum aliquid horum morbo quodam quocunq; pacto adficiatur, tunc eius partis ratione anima pure nequit efficax esse. haec tibi, dilecte fili, monendo subiicio, ne siderum inter se conformationes et adspectus causeris, cum naturalibus huiusmodi quaedam rationibus evenire consueverint.

Ταῦτα μὲν οὖν εἰ καὶ παρεκβατικώτερον εἴρηται, ἀλλὰ φιλομαθείας ἔνεκα πάντως τῆς σῆς. ἐφάσει καὶ γὰρ, ὡς ὀρθῶς, τῇ σῇ χαριζόμενος, καὶ φιλοπόνως ταῦτα συνέλεξα καὶ φιλοτίμως τῷδε διείληφα τῷ συντάγματι.

5

T M H M A Δ Ε Υ Τ Ε Ρ Ο Ν.

Γενῶν τοίνυν ὁ Ἀδάμ τὸν Κάϊν, τὸν Ἄβελ, τὸν Σήθ, θυ-Ρ. 117
 γατέρας δὲ δύο, καθά φησι Γεώργιος, τὴν Ἀζούραν, ἣν δ V. 91
 Κάϊν ἔλαβεν εἰς γυναῖκα, καὶ τὴν Ἀσουάμ, ἣν ἔλαβεν δ
 10 Σήθ. ὁ γὰρ Ἄβελ φονευθεὶς παρὰ τοῦ Κάϊν διὰ φθόνον
 ἀπῆλθε παρθένος. ἐφθόνει δὲ τῷ Ἄβελ ὁ Κάϊν, ὅτι προσέ-
 σχε ταῖς αὐτοῦ θυσίαις ὁ Θεὸς μᾶλλον ἢ ταῖς τοῦ Κάϊν.
 ἀπειστρέφετο δὲ παρὰ τοῦ Κάϊν τὰ προσαγόμενα οὐχ ὅτι Β
 15 νόσ, τὴν ζωοθυσίαν εὐμεθόδως εἰσάγων, ἀλλ' ὅτι ἄχρηστα
 ἦσαν. προσέσχε λοιπὸν τοῖς τοῦ Ἄβελ. ἀπὸ τῶν πρωτοτο-
 κίων καὶ γὰρ ταῦτα, τουτέστι τῶν ἐξαιρέτων, ὡς ὁ χρυσορ-

5. ἀρχὴ τῆς χρονογραφίας F.

Ac sumus quidem hactenus longioribus in expositione hac digressionibus usi, verum id omne studio discendi tuo, quo sane singulari flagras, tributum est. quippe dum cupiditati, ceu vides, tuae gratificamur, magno haec labore atque industria collegimus et in hunc commentarium studiose digessimus.

P A R S I I.

A B A D A M O U S Q U E A D C A E S A R I S I M P E R I U M.

Secundum haec Adamus Cainum Abelum Sethumque genuit, et filias duas, uti Georgius memoriae prodidit, Azuram videlicet, quae cum Caino nupta fuit, et Asuam, quam Sethus uxorem accepit: etenim Abelus per invidiam a Caino necatus exsors coniugii ac virgo decessit. causa, quamobrem Abelo Cainus invideret, haec erat, quod sacrificii eius magis deus esset propitius quam Cainicis, quae omnino aversabatur, non quia terrae fructus ille offerret, quemadmodum vesanus ille Iulianus scripsit, animalium mactationes hoc argumento comprobare volens, sed quod inutilia prorsus essent. itaque deus Abeli sacrificia respiciebat, quae ille de pecorum suorum, et quidem eximiorum, primigenis offerebat: hoc est, ut Chrysostomi verbis

ρήμων φησί. τὴν προαίρεσιν λοιπὸν καὶ ἀποδέχεται καὶ αὐτὸ ἀποστρέφεται, οὐμενοῦν αὐτὰ τὰ προσαγόμενα.

P. 118 Ἀλλὰ πόθεν ὁ Κάϊν εἰς τοιαύτην ἤλθεν ἔγνοιαν, ὥστε
 θυσίαν προσενεγκεῖν τῷ θεῷ; ἢ πάντως ἐκ τῆς ἐν τῷ συνει-
 δότι αὐτοῦ γνώσεως, ὁ χρυσοῦς τὴν γλῶτταν φησί. καὶ πό-5
 θεν ὁ Κάϊν ἐπέγνω ὅτι οὐ προσέσχε τοῖς αὐτοῦ δώροις ὁ θε-
 ὁς; ἀπὸ τοῦ μὴ κατελθεῖν ἀνωθεν πῦρ ἐπὶ ταῖς θυσίαις αὐ-
 τοῦ, καθάπερ ἐπὶ ταῖς τοῦ Ἄβελ γέγονεν· ἐπὶ γὰρ ταύταις
 κατήλθε πῦρ καὶ ἠγάλωσεν αὐτάς, τὴν ἀποδοχὴν ἐντεῦθεν
 τοῦ θεοῦ παριστῶν. ἀλλὰ καὶ τοῦτο ζητοῦσιν ἐνταῦθα, διὰ 10
 τί κατ' ἀρχὰς πῦρ μὲν ἐξ οὐρανοῦ κατήρχετο καὶ τὰς προσ-
 Βαγομένας τῷ θεῷ θυσίας ἐπεβόσκατο, νυνὶ δὲ τοῦτο οὐ γί-
 νεται. μὴ ταῖς τῶν ζώων θυσίαις ὁ θεὸς ἔχαιρεν; οὐχί·
 κατὰ γὰρ τὸν θεϊότατον Κύριλλον τύπος ἦν ἐκεῖνο τὸ πῦρ
 καὶ προεικόνισμα τοῦ παραγίου πνεύματος τοῦ κατιόντος μὲν 15
 ἀοράτως καὶ τὰς πνευματικὰς ἡμῶν θυσίας προσδεχομένου,
 κατὰ δὲ καὶ ἐπὶ τὸν Χριστὸν αὐτὸν κατ' ἔει ἐν Ἰορδάνῃ τὸ
 πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐχ ὡς δεόμενον πνεύματος, ἀλλ' ἵνα μά-
 θωμεν ὅτι καὶ ἐπὶ παντὶ βαπτιζομένῳ ἀοράτως τὸ πνεῦμα
 κάτεισι καὶ ἁγιάζει αὐτόν. εἰ δὲ καὶ νῦν, ἀγαπητέ, σημεῖα 20
 τοιαῦτα οὐχ ὄρας, μὴ ἀπίσται· εἰ γὰρ καὶ ὄψεις ἐγένοντο
 κατ' ἀρχὰς αἰσθηταὶ διὰ γε τοὺς ἀνοητοτέρως ἐπικειμένους,

utar, institutum animi vel probat vel improbat, non res ipsas quae offeruntur.

Sed enim unde Caino ad animum accidit ut deo sacrificium offerendum esse statueret? num ex conscientiae notitia quadam, ut Chrysostomus ait? et unde tandem Cainus idem intellexit deum munera sua non respicere? nimirum ex eo quod in eius hostias ignis e caelo non delaberetur, quemadmodum in Abeli sacrificiis fieri consueverat. nam eius hostias ignis superne delatus absumebat, quo ipso declarabatur deum eas acceptas et gratas habere. solet illud etiam hoc loco quaeri, quamobrem initio de caelo delapaus ignis oblatas hostias deo depascebatur, cum id modo non fiat? num victimis animalium deus oblectabatur? nequaquam, sed uti Cyrillus inquit, ignis ille typus et imago sancti spiritus erat, qui descendit inaspectabiliter et spirituales victimas nostras acceptat; quemadmodum in ipsum quoque Christum in Iordane descendebat, non quod ille spiritus egeret, sed uti nos disceremus spiritum in quemvis hominem, qui baptizatur, inaspectabiliter descendere ac eum sanctificare. caeterum nequaquam tibi nunc abiicienda est fides propterea quod talia prodigia modo nulla videas. quamvis enim spectacula quaedam sensilia tunc oculis exhibebantur eorum causa qui paulo rudiores

ὡς ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης φησί, καὶ μηδεμίαν ἔγνοιαν ἀσω- C
 μάτου φύσεως δυναμένους λαβεῖν, ἀλλ' ἡμῖν αἰσθητῶν ὄψε- V. 32
 ων οὐκ ἔστι χρεία λοιπὸν ἀντὶ πάντων ἀρκούσης τῆς πί-
 στεως· τὰ γὰρ σημεῖα, φησί, τοῖς ἀπίστοις, οὐ μὴν ἀ-
 5 τοῖς τοῖς πιστεύουσιν.

Καὶ ὁ μὲν Κάϊν, ἀγαπητέ, μείζον ἤμαρτεν ἢ ὁ Ἀδάμ.
 καὶ δῆλον ἐκ τῆς γεροντίας πρὸς αὐτοὺς κατάρως τοῦ Θεοῦ.
 ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ Ἀδάμ „ἐπικατάρατος ἢ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις
 σοῦ.” ἐπὶ δὲ τοῦ Κάϊν, ὀλεθρίου ὄντος τοῦ πλημμελήματος,
 10 αὐτὸς ὁ Κάϊν τὴν κατάρων ἐδέξατο. καὶ τούτων χάριν οὐδὲ
 ταχέως ἐπάγεται τούτῳ ὁ θάνατος, ἵνα καὶ τοῖς λοιποῖς δι- D
 δάσκαλος γένηται.

Πᾶς ὁ εὐρίσκων με ἀποκτενεῖ με. τοῦτο δὲ
 ἔλεγεν εἰς αὐτὴν ἀφορῶν τὴν πάρεσιν τῶν μελῶν. ἀλλὰ μὴ
 15 δέδιθι, ἔφη ὁ κύριος· ὁ γὰρ ἀποκτείνας σε ἐπὶ ἐκδικούμε-
 να παραλύσει, τουτέστιν ἐπὶ τιμωρίαις ἑαυτὸν ὑπεύθυνον
 καταστήσει. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως· ὁ δὲ Γεώργιος
 οἰκτρῶ θανάτῳ τελευτήσῃ τὸν Κάϊν φησὶν. ὁ δὲ ἱερός Με-
 θόδιος Πατάρων φησὶν ὅτι ὁ Λάμεχ φονεύσας τὸν Κάϊν κατ'
 20 ἄγνοιαν (τυφλὸς γὰρ ἦν) θανάτῳ παρέδωκεν. ἕπερ ἀπίθα- P. 119
 τον· τίς γὰρ εἶδεν ὅτι ὁ Κάϊν διετέλει ζῶν κατὰ τοὺς χρό-
 νους τοῦ Λάμεχ; ἄδηλον τοῦτο ἦν, ὅτι τῶν ἀπὸ τοῦ Κάϊν

21. δι.] ἔπερ P.

animis erant, ut Chrysostomi verbis utar, nec incorpoream naturam
 cogitatione complecti poterant, non tamen iocirco necesse est nobis
 offerri spectanda consimilia, cum illorum omnium loco fides nobis
 sufficiat. nam prodigia, ut ille ait (1 Cor. 14 22), infidelibus servi-
 unt, non fidem habentibus.

Nec ignores, dilecte fili, gravius Cainum deliquisse quam Ada-
 mum; id quod ex utriusque potest intelligi execratione, cui divini-
 tum subiecti sunt. nam de Adamo dicitur „execratione infelix erit
 humus propter ea quae designasti:” at verum quia Caini delictum erat
 exitiale, propterea Cainus ipsemet execrationem commeruit. eandem
 ob causam nec celeriter moritur, quo nimirum et alios exemplo suo
 commonefaceret ac erudiret.

„Quisquis me repererit, occidet” inquit de semetipso Cainus
 (Gen. 4 14), et quidem ad membrorum suorum luxationem respici-
 ens. verum deus e diverso „ne tibi formidaveris” ait: „nam qui te
 necaverit, septupli vindictam sustinebit,” hoc est septem poenis se-
 ipsum obnoxium faciet. in hunc modum haec perscripta legimus.
 Georgius autem memoriae prodit Cainum miserabili morte per igno-
 rationem fuisse peremptum, uti quem Lamechus ab oculis destitutus
 occiderit; quod sane fidem mereri nequit. nam quis, obsecro, scire

οὐκ ἀναγράφει Μωσῆς ὡσπερ δὴ τῶν ἀπὸ τοῦ Σήθ. ἄλλως τε καὶ σημεῖον τοῦ Θεοῦ δόντος τῷ Κάϊν τοῦ μὴ γναιρεθῆναι (σημεῖον δὲ νοητέον ἢ τὸν ὄρον αὐτὸν τοῦ Θεοῦ ἢ τὸν τῶν μελῶν αὐτοῦ κλόνον) πῶς ἀηγήθη λοιπίν;

Εἰ δὲ ζητεῖς πῶς τὰ ἔτη τῶν ἀπὸ τοῦ Κάϊν οὐκ ἀναγράφει Μωσῆς, ὁ μέγας Κύριλλος ἐν τοῖς γλαφυροῖς αὐτοῦ Β διδάξει σε λέγων ὅτι οὐ κατ' ἄγνοιαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὅτε τῶν ἀμαρτωλῶν τὰ ἔτη καὶ ἀπλῶς καὶ τὴν ζωὴν αὐτῶν ἐν βίβλῳ ζώντων γεγραμμένην ἔχειν οὐ θέλει. καθὰ δὲ τῷ διαληφθέντι πατρὶ τύπος ἦν ὁ Κάϊν καὶ ὁ Ἄβελ τῷ πρωτοτόκῳ λαοῦ τοῦ Χριστοῦ τε καὶ τῶν εἰς αὐτὸν πιστευσάντων. ὡσπερ γὰρ ὁ Κάϊν διὰ φθόνον καὶ τὸ τοῦ ἀδελφοῦ αἷμα ἐξέβη ἀπὸ προσώπου Θεοῦ, ναὶ μὴν καὶ κατηράθη στένειν καὶ τρέμειν ἐπὶ τῆς γῆς περιπατῶν, οὕτως ἄρα καὶ ὁ Ἰουδαϊκὸς διὰ φθόνον καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ αἷμα ἐξέβη ἀπὸ προσ- 15
ώπου τοῦ Θεοῦ καὶ περιπατεῖ στένων καὶ τρέμων.

Σημεῖον οὖν δέδωκε τῷ Κάϊν ὁ Θεός, ὥστε μὴ φονεῦθῆναι παρὰ τινος, ὡς ἐκεῖνος ὑπώπτευσεν· καὶ „ἔσται” γάρ φησι, „πᾶς ὁ εὐρίσκων με ἀποκτενεῖ με.” ὁ δὲ Ἰωσήπος φησιν ὅτι τὸν Θεὸν ὁ Κάϊν ἰκέτευε, μήποτε θηρίοις ἀλώμενος πε- 20

1. Μωσῆς] Μωσῆς τὰ ἔτη? 9. διαληφθέντι F.

potest num Cainus adhuc Lamechi temporibus superstes fuerit? certi nihil statui de hoc potest, cum annos posteriorum Caini Moses ita memoriae non prodiderit, ut oriundorum a Setho: ne dicam deum Caino quandam apposuisse notam, ne a quoquam necaretur. per hanc vero notam vel ipsa dei de Caino sententia debet intelligi vel membrorum eius trepidatio. quonam igitur pacto dici potest esse interemptus?

Iam si quaeras quamobrem Moses Caini posteriorum annos non recensuerit, magnus ille tibi Cyrillus in Glaphyris sive varietatibus suis respondebit. non hoc factum est, inquit, ex ignoratione quadam dei, sed quia peccatorum annos totamque adeo vitam libro viventium contineri nolit. idem Cyrillus refert Cainum et Abelum fuisse figuram primigeni populi Iudaici et Christi Christoque fidentium. quemadmodum enim Cainus invidia flagrans profuso fratris sanguine non solum a dei conspectu profugit, verumetiam in eiusmodi exsecrationem incidit ut vagabundus in terris gerneret atque tremaret, sic etiam Iudaica natio propter invidiam qua flagravit, et profusum ipsius Christi sanguinem, e dei conspectu excessit, iamque adeo tremens et gemens obvagatur.

Hoc modo notam Caino deus apposuit, ut ab aliquo perimeretur, id quod futurum existimarat. etenim ipse dixerat „accidat ut qui me cunque repererit occidat.” Iosephus tradit Cainum obsecrasse deum, ne in obvagatione sua forte in belluas incideret; eoque pacto

μέσῃ καὶ τουτονὶ τὸν τρόπον ἀπόληται. εἰ δὲ ζητεῖς πόθεν ἤρωςκε τὸν τρόπον ὁ Κάϊν δι' οὗ τῆς ζωῆς ταύτης ὑπέξαγάγη τὸν Ἄβελ, ἐπειπερ οὐκ εἶδεν ἕτερόν τινα παρὰ τινος ἀναιρούμενον, ὁ μέγας Ἀθανάσιος διδάξει σε λέγων ὅτι κατ' ὄναρ ὑπέδειξεν ὁ διάβολος αὐτῷ τὸν τρόπον τῆς ἀναιρέσεως.

Θθόνος μὲν οὖν, ὡς εἴρηται, τῇ τοῦ Κάϊν ἐγκαθιδρούσας ψυχῇ τὸν τοῦ Ἄβελ φόνον ἀπέτεκεν. τοιοῦτοις γὰρ πάθεισιν αἱ τῶν ἀνθρώπων ψυχαὶ γεγόνασι κάτοχοι μετὰ τὴν τῆς ἀπαθείας ἐκείνην καὶ τελειότητος ἔκπτωσιν. ἀλλ' ἔνια 10 μὲν τῶν ψυχῶν κρείττους εὐρίσκονται τῶν τοιούτων παθῶν, D ἔνια δὲ πάλιν ἀντιβαίνειν μὴ θέλουσαι καὶ ταῖς τυχοῦσαις V. 93 ἀφορμαῖς καταβέβληνται. καὶ καθάπερ ἐπὶ τῶν σωματίων ἔστιν ἰδεῖν (ἔνια μὲν γὰρ αὐτῶν εὐεξίας δι' ὅλου μετέχουσιν, ἐν οὐδενὶ τῶν ἐμπιπτόντων ἔξωθεν περιτρεπόμενα, ἔνια 15 δὲ τοσοῦτόν εἰσιν ἀρρωστηματικὰ ταῖς ἐκ γενετῆς κατασκευαῖς ὥστε μὴ πρὸς οὐδὲν ἀντιπράττειν τῶν ἔξωθεν αἰτίων, ἀλλὰ κἂν θαλφθῇ βραχὺ κἂν ψυχθῇ, κἂν ἀγρυπνήσῃ κἂν κοιμηθῇ πλέον τοῦ δέοντος, εὐθέως νοσεῖ), οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ψυχῶν αὐτῶν διανοεῖσθαι σε ἄξιον.

20 Μετὰ δὲ ταῦτα παραμυθούμενος τὸν Ἀδὰμ ὁ θεὸς τῇ P. 120 ἀπὸ τοῦ παραδείσου τε ἀδημονοῦντα ἐκπτώσει καὶ τῷ τοῦ

1. ἀπόλλυται P.

perisse hominem refert. quodsi etiam scire desideras unde Cainus modum occidendi fratris acceperit, qui neminem sciret adhuc a quocumque interfectum, licet hoc de magno illo Athanasio cognoscas, qui diabolam ait Caino per quietem necandi fratris rationem ostendisse.

Invidia quidem certe, ceu diximus, in Caini corde quodam quasi domicilio constituto, Abeli caedem peperit. nam eiusmodi adfectionibus mortalium animi facti sunt obnoxii, posteaquam e statu perturbationum experts ipsaque adeo perfectione exciderunt. nihilominus animi quidam adfectiones hasce superant, cum e diverso alii nolentes iis semet opponere quibuslibet occasionibus, etiam levissimis, quasi prostrati succumbant; cuiusmodi quiddam in ipsis etiam corporibus est videre. nam quaedam eorum optime prorsus adfecta sunt, nec a rebus extrinsecus accidentibus ullo modo laeduntur, cum alia tantopere debilitati ac morbis obnoxia sint ex constitutione quadam naturali, ut causis extrinsecus accidentibus resistere vel tantillum nequeant. nimirum si paulo plus aequo vel incalescant vel frigeant vel vigilent vel dormiant, continuo morbus subsequitur. idem in animis etiam usuvenire cogitabis.

Secundum haec ut Adamum deus consolaretur, qui tum propter amissionem paradisi tum Abeli caedem magnopere adficeretur, prae-

Ἄβελ θανάτῳ, ἔδωκεν αὐτῷ τὸν ἐνάρετον Σήθ. κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἡ Ἐὐὰ ἔλεγεν „ἔξανέστησέ μοι ὁ θεός σπέρμα ἔτερον ἀντὶ τοῦ Ἄβελ ὃν ἀπέκτεινε Κάιν.”

Γίνωσκε δὲ ὅτι πρὸς ταῖς ἄλλαις αἰρέσεσι καὶ τὴν λεγομένην τῶν Καϊαντικῶν αἵρεσιν ὁ μέγας Ἐπιφάνιος ἔγραφεν. 5 οὔτοι μὲν οὖν Κάιν ἐτίμων ὡς δυνάμιν τινα, ἔλεγον δὲ ὅτι τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν μὴ κατὰ γνώμην εἶναι ἀνθρώποις ἀλλὰ κατὰ φύσιν. τιμῶσι δὲ καὶ τὸν Ἰούδαν· διὰ γὰρ τοῦ προδοῦναι τὸν κύριον ἔργον καλὸν ἤγουν τὴν ἡμῶν σωτηρίαν εἰργάσατο. καὶ βιβλίον δὲ παρ' αὐτοῖς Ἀναβατιατῶν λεγόμενον, 10 περιέχον ἃ εἶδεν ὁ Παῦλος καθ' ὃν ἀνέβη καιρὸν εἰς τρίτον οὐρανόν. βιβλίον δὲ τὸ τοιοῦτόν ἐστι παρ' αὐτοῖς, ὅτι οὐ προσέσχον τῷ μεγάλῳ Παύλῳ, ῥήματα μὲν ἀκοῦσαι λέγοντι κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, μὴ ἐξεῖναι δὲ ταῦτα γλώσσαις ἀνθρώπων λαλῆσαι. ὅτι δὲ τὰ ῥήματα ἐκεῖνα οὔτε ἐλαλήθησαν οὔτε 15 τινὶ μέχρι τοῦ νῦν ἐγνώσθησαν, καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῷ περὶ θεολογίας λόγῳ αὐτοῦ δείκνυσιν σὺν τῷ εἰπῶν „εἰ μὲν οὖν ἔκφορα γέγονεν ἃ τῷ Παύλῳ παρέσχεν ὁ τρίτος οὐρανός καὶ ἡ μέχρι ἐκείνου πρόοδος, τάχα ἂν περὶ θεοῦ πλέον ἔγνωμεν.” ἀλλὰ καὶ ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης ἐν ταῖς εἰς τὴν ἑξαήμερον αὐτοῦ ἑμιλίαις οὕτω φησὶν

10. Ἀναβατιατῶν] γνασιατῶν F.

stantem ei virtute filium Sethum dedit. quamobrem his Eva verbis est usa (Gen. 4 25) „deus mihi sobolem alteram in locum Abeli a Caino perempti reposuit.”

Scire debes magnum illum Epiphanium inter ceteras Caianitarum quoque sectam commemorare. colebant illi Cainum ceu quandam potestatem, aiebantque bonum et malum in hominibus a voluntate non pendere ac proficisci, sed a natura. iidem et Iudam honore prosecuntur ut qui servatorem prodendo praeclari operis, nostrae nimirum salutis, auctor extiterit. circumfertur apud eosdem liber quem Anabatianum (ab ascensu) vocant. continentur hoc ea quae Paulus id temporis conspexerit quo in coelum tertium ascendit. retinent hunc illi librum, non animadvertentes Paulum profiteri se tum verba quaedam audisse quae linguis humanis offerri sit nefas. atque illa certe verba nec prolata fuisse unquam nec a mortalium quoquam cognita, Gregorius etiam Theologus in oratione, quae est de recta disserendi de deo ratione, verbis hisce demonstrat „quodsi Paulo licuisset effari ea quorum ipsi cognitionem coelum tertium et usque ad illud progressio suppeditavit, fortasse de deo nobis aliquid amplius constaret.” consimiliter Iohannes ille Chrysostomus in orationibus illis quibus opera sex dierum enarravit, his verbis utitur „si magnus ille Paulus, quem eo dignatus est honore deus ut audiret

καὶ ὁ μέγας Παῦλος ὁ τῶν ἀρρητῶν ἐκείνων ἐρημάτων ἀκοῦσαι καταξιώθεις, ὧν μέχρι τῆς σήμερον οὐδεὶς ἄλλος ἤκουσε, γράφον ἔλεγεν ὑπασιάζω μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ, τί ἂν εἰποιμεν ἡμεῖς;” καὶ περὶ τούτων οὕτως.

- 5 Ὁ δὲ Ἀδάμ μετὰ τὸ ἐκβληθῆναι τοῦ παραδείσου (την-D καῦτα γὰρ ἀρχεται ἢ χρονογραφία) ζήσας ἐννακόςια ἐτη πρὸς τοὺς τριάκοντα τέλεντῃ ἐν Ἰουδαίᾳ, κάκει τέθαιπται. καὶ πῶς ἄκουε. ὁ μέγας Ἐπιφάνιος ἐν τοῖς Παναρίοις, ὡσαύτως καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῇ εἰς τὸν προφήτην Ἡσαΐαν
- 10 ἐρμηνείᾳ λέγει ἄγραφον παράδοσιν περισσώζεσθαι τῇ ἐκκλησίᾳ περὶ τοῦ Ἀδάμ, ὡς εὐθὺς μετὰ τὸ ἐκβληθῆναι τοῦ παραδείσου εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐλθεῖν χάριν παρηγορίας ὧν ἀπέσπεσεν· αὕτη καὶ γὰρ γῆ πίων καλεῖται. ἐκείσε λοιπὸν ἐνδιατρίβει, ἐκείσε καὶ τέθαιπται. θάυμα μὲν οὖν ἐδόκει τοῖς ὁραῶσιν ἢ
- 15 ἐκείνου κεφαλὴ τῆς σαρκὸς διαρρουείσης, ὅτι καὶ πρῶτον ἐκείνον Ἰουδαία νεκρὸν ἐδέξατο. ἐν τόπῳ λοιπὸν τιγὶ καταθέμε- P. 121 νοι τὸ τοιοῦτον κρανίον, τόπον κρανίου τὸν τόπον ἐκείνον ἀνόμασαν. ἐκείσε οὖν σταυροῦται ὁ κύριος, ἵνα διὰ ξύλου ζωώση τὸν διὰ ξύλου σχόντα τὴν νέκρωσιν. φλυαροῦσι λοιπὸν V. 94
- 20 οἱ Τατιανοὶ μὴ σωθῆναι τὸν Ἀδάμ λέγοντες. περὶ μέντοι τοῦ ἐλθεῖν τὸν Ἀδάμ ἐν γῆ τῇ Ἰουδαίᾳ κάκεισε ταφῆναι διαλαμβάνει ὁ Ἰώσηπος ἀπὸ Ἑβραϊκῆς ἱστορίας τοῦτο μαθῶν.

ineffabilia verba nulli ad hunc usque diem alii mortalium audita, dicere non dubitavit (1 Cor. 9 27) se corpus suum contundere ac subigere, quid nos tandem de nobis dicere par est?” ac de his quidem haec tenet.

Adamus autem eiectus e paradiso (hinc enim temporum annotatio inchoatur) cum annos 930 vivendo explesset, in Iudaea mortuus est, ibidemque sepultus. unde id constet, audi. Epiphanius in Panariis et Basilis in Esaias vatis enarratione tradunt traditionem quandam non scriptam in ecclesia retineri, Adamum de paradiso eiectum mox in Iudaeam pervenisse, quo damni facti solatium aliquod haberet. nam eius terrae solum pingue sacris in litteris appellatur, in qua deinceps cum vixisset ibidem sepultus fuit. et videbatur eius caput, ubi iam carnes defluxissent, mirum quoddam intuentibus esse spectaculum, praesertim cum Iudaea primum omnium cadaver ipsius excerpisset. itaque loco quodam hac ipsius calvaria condita, locum ipsum calvariae locum dixere; quo loco deinceps in crucem dominus agitur, ut in ligno eum restitueret vitae, qui per lignum mortalitati factus fuerat obnoxius. qua de causa nugas agere Tatianos est necesse, cum Adamum salutem consecutum negant. eundem, ceu diximus, in Iudaeam delatum ibidem terras mandatum esse, Iosephus etiam, de Hebraica perceptum historia, memoriae prodidit.

Διαφωνοῦσι δὲ κατὰ τοὺς χρόνους οἱ τὰ τοιαῦτα συγγραφομένοι. κατὰ γὰρ τοὺς ἑβδομήκοντα εὐρηγται ἐν ταῖς Β ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ Νῶε δέκα γενεαὶς ἔτη βσμβ', κατὰ δὲ τὸ παρὰ Ἰουδαίους Ἑβραϊκὸν ἐπὶ ταύταις ταῖς ἰ' γενεαῖς ἔτη αχγς', κατὰ δὲ τὸ παρὰ Σαμαρείταις ἔτη 5 ατζ'. λέγεται δὲ ὅτι ὁ ἐν τοῖς ἀστράσι τεταγμένος ἄγγελος, ὁ θεϊότατος δηλαδὴ Οὐριήλ, πρὸς γε τὸν Σήθ καὶ τὸν Ἐνώχ κατιῶν ἐδίδαξεν αὐτοὺς ὠρῶν μηνῶν τροπῶν καὶ ἐνιαυτῶν διαφορᾶς. κατὰ δὲ τὸν Γεώργιον πρῶτος ἐξεῦρεν ὁ Σήθ γράμματα Ἑβραϊκὰ καὶ τὰ σημεῖα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰς τροπὰς 10 τῶν ἐνιαυτῶν καὶ τοὺς μῆνας καὶ τὰς ἑβδομάδας, καὶ τοὺς ἀστρους καὶ τοῖς πέντε πλανήταις ἐπέθηκεν ὀνόματα ὥστε γνωρίζεσθαι.

Ο μέντοι Σήθ ἔτη ζήσας ἐννακόσια δώδεκα τελευτᾷ, θεὸς εἶναι διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ νομιζόμενος καὶ διὰ τὸ 15 πρῶτος εὐρηγένοι τὰ Ἑβραϊκὰ γράμματα καὶ τὰς τῶν ἀστέρων ὀνομασίας. οὗτος ὁ Σήθ γεννᾷ τὸν Ἐνῶς, θεὸν καὶ αὐτὸν διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ νομιζόμενον. οὗτος ζήσας ἔτη ἐννακόσια πέντε τελευτᾷ. ἐγέννησε δὲ τὸν Καῖνᾶν. οὗτος 20 ἔτη ζήσας ἐννακόσια δέκα τελευτᾷ. ἐγέννησε δὲ τὸν Μαλε-20 λεήλ. οὗτος ζήσας ὡς ε' τελευτᾷ. ἐγέννησε δὲ τὸν Ἴαρεδ, οὗτος ἔτη ζήσας ἐννακόσια ἐξήκοντα δύο τελευτᾷ. ἐγέννησε

Caeterum in annotatione temporum scriptores hoc loco dissentiunt. nam ex septuaginta interpretum auctoritate reperiuntur in decem ab Adamo ad Noam aetatibus anni 2242. Iudaeorum Hebraica lectio tradit in iisdem aetatibus annos 1656. libri Samaritanorum Hebraici annos 1307 habent. perhibetur etiam divinum angelum Urielum, cuius est inter astra statio, descendisse ad Sethum et Enochum, eosque de temporum anni mensium conversionum, ipsorumque annorum adeo discriminibus erudisse. Georgius tradit Sethum primum invenisse litteras Hebraicas, signa coelestia, conversiones annorum, menses, septimanas; eundem sideribus et stellis septem erraticis indidisse nomina, de quibus agnoscerentur.

Hic Sethus cum annos 912 vixisset, fato functus est, tum propter virtutem pro deo habitus, tum quod Hebraicas litteras et appellationes siderum primus invenisset. procreavit autem Enosum, qui et ipse pro deo virtutis nomine haberi meruit. cum annos vixisset 905, rebus humanis exemptus est. filium habuit Cainam, qui cum annos aetatis 910 explesset, obiit relicto filio Maleleelo, qui annis vitae 895 exactis mortuus est. filium is habuit Jaredum, qui post annum vitae 962 terras reliquit. genuit autem Enochum, ex quo Mathusa-

δὲ τὸν Ἐνώχ. οὗτος γεννᾷ τὸν Μαθουσαλά. ξήσας δὲ ἔτη D
 ιξ' οὐχ ἠύρισκετο, διότι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ Θεός.

Δίς δὲ φησιν ἡ γραφή ὅτι ἐγέννησεν Ἐνώχ τὸν Μαθου-
 5 σαλά. ταύτη τοι καὶ ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης ἐπὶ τούτους
 οὗτω διεξείσιν „οὐκ ἔστι γάμος ἐμποδῶν τοῖς εὐαρεσεῖν ἐθέ-
 λουσι τῷ Θεῷ· διὰ γὰρ τοῦτο ἅπαξ καὶ δίς ἡ θεία λέγει
 γραφή ὅτι μετὰ τὸ γεννησάσθαι τὸν Μαθουσαλά εὐηρέστησεν
 Ἐνώχ τῷ Θεῷ,” ἐφ' ᾧ καὶ μετατίθεται. καὶ ὅρα δεσπότου
 ἀγαθότητα· εὐρῶν γὰρ ἄνδρα κατορθωκότα τὴν ἀρετὴν,
 10 οὐκ ἀπεστέρησεν αὐτὸν τῆς ἀξίας ἣν τῷ πρωτοπλάστῳ ἐχα-
 ρίσαστο πρὸ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς. ὅτι δὲ τοὺς θνη-
 τότητι διὰ τὴν ἁμαρτίαν πεσόντας παραμυθούμενος ὁ Θεός P. 122
 τὸν Ἐνώχ μετέθηκεν, ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἐν τῷ εἰς τὴν ἀνά-
 ληψιν λόγῳ αὐτοῦ σαφῶς οὕτω διείληψε „θύνατος μὲν εἰσ-
 15 ἤλθε διὰ τὴν παρακοήν. λύων δὲ ὄμωσεν τὴν τῆς ἀπειλῆς
 ἀκμὴν ὁ Θεὸς ἐλπίδα εὐθύς ἀθανασίας ἀνατέλλει τῷ γένει,
 καὶ τὸν Ἐνώχ ἐκ μέσου ἀρπάζει. κἀντεῦθεν τὴν θνητὴν φύ-
 σιν ἐδίδασκεν ὅρους ἀθανασίας ἐκδέχεσθαι, καὶ ἡ τοῦ δικαί-
 ου κατάστασις θανάτου σιάσις ἐγένετο.” ὁ δὲ Γεώργιος φη-
 20 σιν ὅτι τοῦ Λάμεχ τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ, τοῦ Ἐνώχ δηλα-
 δῆ, φονεύσαντος καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν λαβόντος προσηύ-

12. περιπεσόντας?

las natus est; cumque vixisset Enochus annos 365, sublatus a deo
 nusquam exstitit.

Bis autem litterae sacrae tradunt Enochum Mathusalam procreasse.
 propterea Chrysostomus haec ita declarans inquit: coniugium il-
 lis qui grati et accepti esse deo volunt, nihil impeditenti adfert.
 nam ea de causa seniel atque iterum indicant litterae sacrae Eno-
 chum deo fuisse gratum, postquam Mathusalam genuisset, idaeoque
 sublatus e medio fuisse. atque heic mihi bonitatem heri nostri ad-
 spice. nam homine reperto qui summa virtute praeditus esset, noluit
 eum illius dignitatis expertem esse, qua principe loco formatum ho-
 minem ante violationem edicti ornauerat. et vero propterea de medio
 sublatus Enochum fuisse divinitus, ut homines mortalitati propter
 peccatum factos obnoxios deus consolaretur. magnus ille Athanasius
 in oratione sua de Adsumptione verbis his aperte significat: propter
 inobedientiam quidem ingressa mors est, verum nihilominus extre-
 mam illam comminationis suae severitatem mitigans deus humano
 generi spem immortalitatis illustrem ostendit, Enocho de medio mor-
 talium sublato. quo ipso facto nos docuit naturam mortalem fines
 immortalitatis excipere. adeoque iusti hominis haec conditio nihil
 erat aliud quam mortis velut insistere iussae inhibitio. Georgius
 scribit interfectis Enochi fratribus a Lamecho, qui deinde coniuges

Βῆατο μετατεθῆναι ὁ δίκαιος, ὡς μηκέτι τοιοῦτόν τι θεάσεται.

Ἐγνω δὲ Κάϊν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ συλλαβοῦσα ἔτεκε τὸν Ἐνώσ. τούτῳ τῷ Ἐνώσ γεννᾶται Γαιδᾶν, Γαιδᾶν δὲ γεννᾷ τὸν Μαλελεήλ, Μαλελεήλ δὲ γεννᾷ τὸν Μαθουσαάλα, 5 καὶ Μαθουσαάλα ἐγέννησε τὸν Λάμεχ. ἔλαβε δὲ ἑαυτῷ ὁ Λάμεχ δύο γυναῖκας, Ἀδᾶ καὶ Σελᾶ, καὶ ἔφη πρὸς αὐτάς V. 95 „ἀκούσατε τῆς φωνῆς μου, γυναῖκες Λάμεχ, ἐνωτίσασθέ μου τοὺς λόγους, ὅτι ἄνδρα ἀπέκτεινα εἰς τραῦμα ἔμοι καὶ νεανίσκον εἰς μάλωπα ἔμοι, ὅτι ἐπτάκις ἐκδεδίκηται ἐκ Κάϊν, 10 Ἐκ δὲ Λάμεχ ἑβδομηκοντάκις ἐπτά.” καὶ ζητοῦσιν ἐνταῦθα διὰ τί ἐκ μὲν Κάϊν ἐπτάκις ἐκδεδίκηται, καὶ ταῦτα τὸν οἰκεῖον ἀδελφὸν ἔργον φόνου ποιήσαντος, ἐκ δὲ Λάμεχ ἑβδομηκοντάκις ἐπτά. καὶ λέγομεν ὅτι ὁ μὲν Κάϊν οὐπω ἔγνω ὁποῖόν ἐστιν ὁ φόνος κακόν, οὐπω εἶδε φονέα τιμωροῦμενον, 15 οὐπω εἶδε τὸν Θεὸν ἐν' αὐτῷ ἀγανακτοῦντα· ἐφ' ᾧ καὶ τιμωρίας οὐ τοσοῦτον βαρείας μετέσχηκεν. ὁ δὲ Λάμεχ βαρύνεται τῇ κολάσει, ὅτι φονεὺς ἦν μετὰ τὸν νόμον καὶ τὸ κατὰκριμα, ὅτι τοῦ Κάϊν ἑαυτὸν οὐκ ἐσωφρόνισεν ὑποδείγματι· ὅθεν καὶ βαρυτέραν ἐπέεινε τὴν κόλασιν δέχεται. ἀλλ' 20 ὁ μὲν Κάϊν ἐπὶ τῷ φόνῳ συγγνώμης οὐκ ἔτυχεν, ὅτι καὶ παρὰ Θεοῦ ἐλεγχόμενος κρύπτειν ἔσπευδε τὸ ἀμάρτημα· ὁ δὲ Λάμεχ τῆς μαιφονίας ἀπαλλάσσεται, ὅτι τὴν καθ' ἑαυ-

eoram sibi matrimonio iunxerit, iustum hunc viram precatum esse ne quid eiusmodi amplius spectaret.

Cainus etiam cum uxore cum liberis operam dedisset, concepto illa foetu Henosum enixa est, Henosus Gaidanem procreavit, Gaidan Maleleelum, Maleleelus Mathusalam, Mathusalas Lamechum. is duabus uxoribus Ada Selaque ductis, sic eas est allocutus (Gen. 4 23) „audite meam orationem, uxores Lamechi, et quae dicam attendite. occidi hominem cum vulnere meo, iuvenem non sine plagis meis. in Caino septupli poena fuit, in Lamecho septuagcupli septupli erit.” quaeri solet hoc loco quamobrem in Caino quidem septupli poena statuatur, cum is proprium fratrem occiderit, in Lamecho autem septuagcupli septupli? respondemus Cainum necdum scivisse cuiusmodi malum caedes foret; necdum quenquam homicidam punitum novisse; necdum indignationem dei compertam habuisse: quamobrem poena non usque adeo gravi fuisse adfectum. Lamechi vero supplicium eo fuisse gravius, quod homicidium post legem latam et condemnationem promulgatam commisisset, nec Caini exemplo munitus frugi factus fuisset. iccirco gravius punitur. rursus Cainus veniam caedis non est consecutus, idque propterea quod deo ipsum redarguente delictum

τῷ ψῆφον καὶ μόνος ἐξήνεγκεν, ὅτι μείζονος ἑαυτὸν ἔδειξε κολάσεως ἄξιον οὕτως εἰπὼν „ἐκ δὲ Λάμεχ ἐβδομηκοντάκις ἑπτά.”

Εἰ δὲ κάκεινο πολυπραγμονεῖς, ἀγαπητέ, ἔπερ πρὸς 5
Καῖν εἶπεν ὁ θεός, ὅτι πᾶς ὁ ἀποκτείνας Καῖν ἑπτά ἐκδι-
κούμενα παραλύσει, ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης ἐν τῷ κατ' Ἰου-
δαίων ἔκτῳ λόγῳ διδάξει σε κατὰ ῥῆμα διεξιὼν οὕτωςί. „μὴ
φοβοῦ, φησί· βίωσῃ βίον μακρόν· κἂν ἀνέλῃ σέ τις, πολ-
λαῖς ἔσται τιμωρίαις ὑπένδυνος. ὁ γὰρ ἑπτὰ ἀριθμὸς παρὰ P.¹ 123
10 τῆ γραφῆ ἀδιορίστου πληθους ἐστὶ σημαντικός. ὁ ἀνελὼν σε,
φησί, καὶ τῶν ἐπικειμένων σοι ἀπαλλάξει κολάσεων, αὐτὸς ἐφ'
ἑαυτὸν ἐπισπάσεται τὴν τιμωρίαν. καὶ δοκεῖ μὲν εἶναι βαρὺ
τὸ λεγόμενον, πολλῆς δὲ ἔμως κηδεμονίας ἐστί. καὶ γὰρ τοὺς
μετὰ ταῦτα σωφρονίσαι βουλόμενος τοιοῦτον ἐπενόησε κολά-
15 σεως τρόπον, ὃς ἀπαλλάξαι κάκεινον τῆς τιμωρίας ἠδύνατο.
εἰ μὲν γὰρ εὐθέως αὐτὸν ἀνείλεν, ἀπῆλθεν ἂν ἔχων τὴν
ἁμαρτίαν, καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα οὐκ ἂν ἐγένετο γνώριμος. νυ-
γι ἀφεθείς πολὺν χρόνον ζῆσαι ἐν ἐκείνῳ τῇ τρόμῳ διδάσκα-
λος τοῖς ἀπαντῶσι καθίστατο πᾶσι διὰ τῆς ὄψεως. ἀλλὰ τί
20 δὴ ποτε τὴν ἁμαρτίαν ὁμολογήσας, καὶ εἰπὼν μείζονα συγ- B
γνώμης ἡμαρτηκέναι, οὐκ ἂν ἴσχυσεν ἀπονήσασθαι τὸ ἁμάρ-

occultare conatus fuerit. at eodem a piaculo Lamechus absolvitur, quod ipse suo se calculo damnaverit, seque maiori supplicio dignum verbis hisce pronuntiaverit „in Caino septupli poena fuit, in Lamecho septuagecupli septupli erit.”

Quodsi, dilecte fili, curiose tibi libet etiam de hoc inquirere quod ad Cainum a deo profertur, „quicumque Cainum necaverit, septupli vindictam sustinebit,” licet ex Iohannis Chrysostomi oratione in Iudaeos septima discas, ubi haec verba ipsius exstant. „dicere voluit deus, ne metuas tibi, Caine: vitam longaeвам exiges. quodsi quis te necaverit, multarum poenarum se remm faciet. septenarius enim numerus sacris in litteris indefinitae multitudinis significationem habere solet. qui ergo te interfecerit, iisque poenis exemerit quae te nunc premunt, is supplicium in semetipsum transferet. quod quidem dictum perquam esse grave videtur, verum a providentia singulari profisciscitur. cum enim deus posteriores efficere frugi vellet, huiusmodi poenae modum reperit, qui et ipsum liberare supplicio posset. nam si mox eum sustulisset, suo cum delicto periisset nec posteris innotuisset. nunc cum facta fuerit ei potestas in illa trepidatione diu vivendi, vel ipso intuitu sibi occurrente erudiebat. enimvero qui factum est ut cum delictum suum fassus ipse verbis his esset (Gen. 4 13) „maior est mea culpa quam ut remittatur,” peccatum abluere nequiverit? atqui vates ait „iniquitates tuas domino

τημα; καὶ τοί γε ὁ προφήτης φησὶ 'λέγε σὺ τὰς ἀνομίας σου πρῶτος, ἵνα δικαιωθῆς.' ἀλλὰ διὰ τοῦτο κατεκρίθη, ὅτι οὐκ εἶπεν ὡς ὁ προφήτης ἐκέλευσε. τὸ γὰρ ζητούμενον τοῦτό ἐστιν, οὐ τὸ εἶπεν ἀπλῶς, ἀλλὰ τὸ πρῶτος εἶπεν, τὸ μὴ ἀνυμνεῖναι τὸν ἐλέγχοντα. οὗτος δὲ οὐκ εἶπε πρῶτος, ἀλλ' 5 ἀνέμεινεν ἐλεγθῆναι παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ οὕτως εἶπε τὴν ἄμυρτιαν. ὅπερ οὐκ ἔστιν ἐξομολόγησις. τὸ γὰρ πρῶτος εἶπεν, ἐκεῖνο πάντως καὶ δικαιοῦ."

Καὶ τὰ μὲν τοῦ Χρυσόστομου τοιαῦτα, μετὰ δὲ τὸν C' Ἐνώχ ὁ Μαθουσαάλα, μετὰ δὲ τοῦτον ὁ Λάμεχ, ἐκ δὲ τοῦ-10 του ὁ Νῶε. οὗτος γεννᾷ τρεῖς υἱούς, Σῆμ Χαμ 'Ιάφεθ. καὶ ἐγένετο ἡνίκα ἤρξαντο οἱ ἄνθρωποι πολλοὶ γενέσθαι ἐπὶ τῆς γῆς, θυγατέρες ἐγεννήθησαν αὐτοῖς. ἰδόντες δὲ οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων ὅτι καλαὶ εἰσιν, ἔλαβον15 ἑαυτοῖς γυναῖκας ἀπὸ πασῶν ὧν ἐξελέξαντο. καὶ εἶπε κύριος ὁ Θεός „οὐ μὴ καταμείνη τὸ πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις διὰ τὸ εἶναι V. 96 αὐτοὺς σάρκας. ἔσονται δὲ αἱ ἡμέραι αὐτῶν ἑκατὸν εἴκοσι ἔτη." οἱ δὲ γίγαντες ἦσαν ἐπὶ τῆς20 Πηγῆς ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκεῖναις. τηλικαῦτα καὶ τὸν κατακλυσμὸν ἐπάγει ὁ Θεός. ἡ δὲ αἰτία καὶ πάνυ σαφής. καὶ ἄκουε πρὸ τῶν ἄλλων αὐτοῦ τοῦ Ἰωσήπου λέγοντος „ἐπὶ

prior exponito, ut iustificeris." nimirum propterea damnatus est, quod sic delictum suum fassus non fuerit quemadmodum vates praecipit. hoc enim requiritur non ut simpliciter profiteri, sed ut prior hoc facias, nec coarguentem exspectes. at vero Cainus prior non exposuit, sed tantisper expectavit donec a deo coargueretur; quo facto delictum suum exposuit, id quod esse confessio nequit. nam priorem esse in fatendo, id vero iustificat.

Huiusmodi Chrysostomus verbis his indicavit. caeterum Mathusalas Enochum est subsecutus, Mathusalam Lamechus, a quo Noa procreatus fuit, cui tres fuere filii, Semus, Chamus, Iaphetus. accidit autem ut iam hominum multitudo per orbem crescere inciperet; quibus cum filiae nascerentur, filii dei animadverso filias hominum venustas esse, de omni numero eligebant quas uxores ducerent. tum dominus dixit „non permanebit spiritus meus in hisce mortalibus, cum caro sint. itaque reliquos eis faciam annos 120." erant ea tempestate in terris Gigantes, qua quidem et diluvium deus immisit, cuius nota est admodum causa. quid praeter alios Iosephus tradiderit, audi. septem aetatibus in eo statu perstiterere mortales, ut deum

γαῖαί οἱ ἄνθρωποι διέμειναν θεὸν ἡγούμενοι δεσπότην καὶ
 πάντα πρὸς ἀρετὴν βλέποντες. μετὰ δὲ ταῦτα μεταβάλλονται
 πρὸς τὸ χεῖρον. πολλοὶ γὰρ ἄγγελοι θεοῦ γυναιξὶ συμμιγέντες
 ὕβριστὰς ἐγέννησαν παῖδας καὶ παντὸς ὑπερόπτας καλοῦ διὰ
 5 τὴν ἐπὶ τῇ δυνάμει πεποιθήσιν. ὄθεν διανοεῖται ὁ θεὸς καὶ
 πᾶν ὄσον ἦν ἀνθρώπινον διαφθεῖραι σὺν αὐτοῖς, καὶ ποιῆ-
 σαι γένος ἕτερον πονηρίας καθαρόν, ἐπιτεμνόμενος καὶ αὐτὰ
 τὰ ἔτη ἄπερ πρότερον ἔζων." ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας Κύριλλος
 λέγει ὅτι ἰδόντες οἱ υἱοὶ τοῦ θεοῦ, τουτέστιν οἱ ἀπὸ τοῦ Σηθ P. 124
 10 καταγόμενοι (ἐκεῖνον γὰρ διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ θεὸν ἔλεγον),
 τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων ἤγουν τὰς ἀπὸ τοῦ Κάϊν, ὅτι
 καλαὶ τῷ εἶδει εἰσὶν, ἔλαβον αὐτὰς εἰς γυναῖκας. ὄθεν καὶ
 ἐγενῶντο οἱ γίγαντες, ἄνδρες δυσειδεῖς καὶ πᾶν εἴ τι κάκι-
 στον ὄντες, τοῦ θεοῦ παραχαράξαντος αὐτοὺς διὰ τὴν μυ-
 15 σαρὰν αὐτῶν μῦξιν. ὄθεν καὶ κατακλύζει αὐτούς, καθὼς
 καὶ ὁ κορυφαῖος ἐνέφηγε Πέτρος ἐν τῇ καθολικῇ αὐτοῦ δευ-
 τέρᾳ ἐπιστολῇ οὕτως εἰπὼν „κατακλυσμὸν κόσμου ἀσεβῶν ἐπά-
 ξας." διὰ τί δὲ τοὺς ἕνα θεὸν προσκυνοῦντας ἀσεβεῖς ἐκά- B
 λεσε; διότι τοσοῦτον ἐξεμάνησαν εἰς συνοουσίας ὡς ἐπὶ εἴκοσι
 20 ἀνδράσι τὴν γυναῖκα περιφέρεσθαι. ἐκ τούτου γὰρ καὶ τοὺς
 υἱοὺς τοῦ θεοῦ, τοὺς ἐκ τοῦ Σηθ δηλαδὴ, πρὸς μῦξιν εἵλκυ-
 σαν. υἱοὶ δὲ τοῦ θεοῦ λέγονται καὶ διὰ τὴν ἀρετὴν αὐ-

pro rerum domino agnoscerent solamque virtutem in omnibus respi-
 cerent ab eo deinceps tempore mutati sunt in peius. nam complures
 ex dei filiis cum mulieribus consuescentes, liberos ex iis contumaces
 et omnis honesti contemptores propter potentiae fiduciam progenue-
 re. quapropter visum est deo cum iis universam nationem mortalium
 excindere, genusque purum ab omni flagitio facere, resectis ipsis
 etiam annis vitae longaevae quam prius debebant. consimiliter et exi-
 mus ille Cyrillus disserit. filii dei, ait, hoc est a Setho prognati,
 (nam illum virtutis causa sui deum appellavere) animadverso filias
 hominum, id est ortas ex posteritate Caini, forma venustas esse, ma-
 trimonio sibi eas iunxerunt, natiq̄ue sunt ex eis gigantes homines
 informes omnesque pravitatem referentes, indente turpem eis hanc
 speciem deo propter nefandam et execrabilem generis utriusque com-
 misionem. easdem ob causas diluvio sunt extincti. significavit idem
 magnus etiam Petrus, in epistolarum suarum catholicarum altera
 (2 5) verbis hisce disserens „impiorum generi diluvium invexit."
 cur heic vocat impios, qui unum deum religiose colendo veneraban-
 tur? quia tantopere in libidinem exarserunt ut viginti viri una cum
 femina consuescerent. hoc enim pacto dei quoque filii, nimirum a
 Setho prognati, ad concubitus vagos invitati sunt; qui quidem virtu-
 tis etiam nomine dei sunt appellati filii, quemadmodum Israelus

οὐκ ἀναγράφει Μωσῆς ὡσπερ δὴ τῶν ἀπὸ τοῦ Σήθ. ἄλλως τε καὶ σημεῖον τοῦ Θεοῦ δόντος τῷ Κάϊν τοῦ μὴ φθαρῆθαι (σημεῖον δὲ νοητέον ἢ τὸν ὄρον αὐτὸν τοῦ Θεοῦ ἢ τὸν τῶν μελῶν αὐτοῦ κλόνον) πῶς ἀνηρέθη λοιπὴν;

Εἰ δὲ ζητεῖς πῶς τὰ ἔτη τῶν ἀπὸ τοῦ Κάϊν οὐκ ἀνα-5 γράφει Μωσῆς, ὁ μέγας Κύριλλος ἐν τοῖς γλαφυροῖς αὐτοῦ Β διδάξει σε λέγων ὅτι οὐ κατ' ἀγνοίαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὅτι τῶν ἁμαρτωλῶν τὰ ἔτη καὶ ἀπλῶς καὶ τὴν ζωὴν αὐτῶν ἐν βίβλῳ ζώντων γεγραμμένην ἔχειν οὐ θέλει. καθὰ δὲ τῷ δια- ληφθέντι πατρὶ τύπος ἦν ὁ Κάϊν καὶ ὁ Ἄβελ τῶν πρωτοτό-10 κου λαοῦ τοῦ Χριστοῦ τε καὶ τῶν εἰς αὐτὸν πιστευσάντων. ὡσπερ γὰρ ὁ Κάϊν διὰ φθόνον καὶ τὸ τοῦ ἀδελφοῦ αἷμα ἐξέβη ἀπὸ προσώπου Θεοῦ, καὶ μὴν καὶ κατηράθη στένιν καὶ τρέμειν ἐπὶ τῆς γῆς περιπατῶν, οὕτως ἄρα καὶ ὁ Ἰου- C δαϊκὸς διὰ φθόνον καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ αἷμα ἐξέβη ἀπὸ προσ-15 ὴπου τοῦ Θεοῦ καὶ περιπατεῖ στένων καὶ τρέμων.

Σημεῖον οὖν δέδωκε τῷ Κάϊν ὁ Θεός, ὥστε μὴ φανευθῆ παραίτιος, ὡς ἐκεῖνος ὑπώπτευσεν· καὶ „ἴσται” γάρ φησι, „πᾶς ὁ εὐρίσκιον με ἀποκτενεῖ με.” ὁ δὲ Ἰωσήπος φησιν ὅτι τὸν Θεὸν ὁ Κάϊν ἰκέτευε, μήποτε θηρίοις ἀλώμενος πε-20

1. Μωσῆς] Μωσῆς τὰ ἔτη? 9. διαβληθέντι F.

potest num Cainus adhuc Lamechi temporibus superstes fuerit? certi nihil statui de hoc potest, cum annos posteriorum Caini Moses ita memoriae non prodiderit, ut oriundorum a Setho: ne dicam deum Caino quandam apposuisse notam, ne a quoquam necaretur. per hanc vero notam vel ipsa dei de Caino sententia debet intelligi vel membrorum eius trepidatio. quoniam igitur pacto dici potest esse in-
teremptus?

Iam si quaeras quamobrem Moses Caini posteriorum annos non recensuerit, magnus ille tibi Cyrillus in Glaphyris sive varietatibus suis respondebit. non hoc factum est, inquit, ex ignoratione quadam dei, sed quia peccatorum annos totamque adeo vitam libro viventium contineri nolit. idem Cyrillus refert Cainum et Abelum fuisse figuram primigeni populi Iudaici et Christi Christoque fidentium. quemadmodum enim Cainus invidia flagrans profuso fratris sanguine non solum a dei conspectu profugit, verumetiam in eiusmodi execrationem incidit ut vagabundus in terris gemeret atque tremaret, sic etiam Iudaica natio propter invidiam qua flagravit, et profusum ipsius Christi sanguinem, e dei conspectu excessit, iamque adeo tremens et gemens obvagatur.

Hoc modo notam Caino deus apposuit, et ab aliquo perimeretur, id quod futurum existimarat. etenim ipse dixerat „accidet ut qui me cunque repererit occidat.” Iosephus tradit Cainum obsecrasse deum, ne in obvagatione sua forte in belluas incideret; eoque pacto

ρηέση καὶ τουτονὶ τὸν τρόπον ἀπόληται. εἰ δὲ ζητεῖς πόθεν ἔργακε τρόπον ὁ Κάϊν δι' οὗ τῆς ζωῆς ταύτης ὑπεξαγάγη τὸν Ἄβελ, ἐπειπερ οὐκ εἶδεν ἕτερόν τινα παρά τινος ἀναιρούμενον, ὁ μέγας Ἀθανάσιος διδάξει σε λέγων ὅτι κατ' ὄναρ ὑπέδειξεν ὁ διάβολος αὐτῷ τὸν τρόπον τῆς ἀναιρέσεως.

Θάνατος μὲν οὖν, ὡς εἶρηται, τῇ τοῦ Κάϊν ἐγκαθιδρύσας ψυχῇ τὸν τοῦ Ἄβελ φόνον ἀπέτεκεν. τοιοῦτοις γὰρ πάθειν αἱ τῶν ἀνθρώπων ψυχαὶ γεγόνασι κάτοχοι μετὰ τῆν τῆς ἀπαθείας ἐκείνην καὶ τελειότητος ἐκπτώσιν. ἀλλ' ἔνια
10 μὲν τῶν ψυχῶν κρείττους εὐρίσκονται τῶν τοιούτων παθῶν, ὁ ἔνια δὲ πάλιν ἀντιβαίνειν μὴ θέλονσαι καὶ ταῖς τυχούσαις V. 93 ἀφορμαῖς καταβέβληνται. καὶ καθάπερ ἐπὶ τῶν σωματίων ἔστιν ἰδεῖν (ἔνια μὲν γὰρ αὐτῶν εὐεξίας δι' ὅλου μετέχουσιν, ἐν οὐδενὶ τῶν ἐμπιπτόντων ἔξωθεν περιτρεπόμενα, ἔνια
15 δὲ τοσοῦτόν εἰσιν ἀρρωστηματικὰ ταῖς ἐκ γενετῆς κατασκευαῖς ὥστε μὴ πρὸς οὐδὲν ἀντιπράττειν τῶν ἔξωθεν αἰτίων, ἀλλὰ καὶ θαλφθῆ βραχὺ καὶ ψυχθῆ, καὶ ἀγρυπνήσῃ καὶ κοιμηθῆ πλέον τοῦ δέοντος, εὐθέως νοσεῖ), οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ψυχῶν αὐτῶν διανοεῖσθαι σε ἄξιον.

20 Μετὰ δὲ ταῦτα παραμυθούμενος τὸν Ἀδάμ ὁ θεὸς τῆ P. 120 ἀπὸ τοῦ παραδείσου τε ἀδημονοῦντα ἐκπτώσει καὶ τῷ τοῦ

1. ἀπόλλυται P.

periisse hominem refert. quodsi etiam scire desideras unde Cainus modum occidendi fratris acceperit, qui neminem sciret adhuc a quodam interfectum, licet hoc de magno illo Athanasio cognoscas, qui diabolum ait Caino per quietem necandi fratris rationem ostendisse.

Invidia quidem certe, ceu diximus, in Caini corde quodam quasi domicilio constituto, Abeli caedem peperit. nam eiusmodi adfectionibus mortalium animi facti sunt obnoxii, posteaquam e statu perturbationum experte ipsaque adeo perfectione exciderunt. nihilominus animi quidam adfectiones hasce superant, cum e diverso alii nolentes iis semet opponere quibuslibet occasionibus, etiam levissimis, quasi prostrati succumbant; cuiusmodi quiddam in ipsis etiam corporibus est videre. nam quaedam eorum optime prorsus adfecta sunt, nec a rebus extrinsecus accidentibus ullo modo laeduntur, cum alia tantopere debilitati ac morbis obnoxia sint ex constitutione quadam naturali, ut causis extrinsecus accidentibus resistere vel tantillum nequeant. nimirum si paulo plus aequo vel incalescant vel frigeant vel vigilent vel dormiant, continuo morbus subsequitur. idem in animis etiam usuvenire cogitabis.

Secundum haec ut Adamum deus consolaretur, qui tum propter amissionem paradisi tum Abeli caedem magnopere adflicteretur, prae-

Glycas.

Ἄβελ θανάτω, ἔδωκεν αὐτῷ τὸν ἐνάρετον Σήθ. κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἡ Εὐα ἔλεγεν „ἐξανέστησέ μοι ὁ θεὸς σπέρμα ἑσπερον ἀντὶ τοῦ Ἄβελ ὃν ἀπέκτεινε Κάιν.”

Γίνωσκε δὲ ὅτι πρὸς ταῖς ἄλλαις αἵρεσεσι καὶ τὴν λεγο-
 Β μένην τῶν Καϊανιτῶν αἵρεσιν ὁ μέγας Ἐπιφάνιος ἔγραψεν.⁵
 οὔτοι μὲν οὖν Κάιν ἐτίμων ὡς δύνανται τινα, ἔλεγον δὲ ὅτι
 τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν μὴ κατὰ γνώμην εἶναι ἀνθρώποις ἀλ-
 λά κατὰ φύσιν. τιμῶσι δὲ καὶ τὸν Ἰούδαν· διὰ γὰρ τοῦ
 προδοῦναι τὸν κύριον ἔργον καλὸν ἤγουν τὴν ἡμῶν σωτηρίαν
 εἰργάσατο. καὶ βιβλίον δὲ παρ' αὐτοῖς Ἀναβατιανὸν λεγόμε- 10
 νον, περιέχον ἃ εἶδεν ὁ Παῦλος καθ' ὃν ἀνέβη καιρὸν εἰς
 τρίτον οὐρανόν. βιβλίον δὲ τὸ τοιοῦτόν ἐστι παρ' αὐτοῖς,
 ὅτι οὐ προσέσχον τῷ μεγάλῳ Παύλῳ, ῥήματα μὲν ἀκοῦσαι
 λέγοντι κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, μὴ ἐξεῖναι δὲ ταῦτα γλωσσῶσις
 ἀνθρώπων λαλῆσαι. ὅτι δὲ τὰ ῥήματα ἐκεῖνα οὔτε ἐλαλή- 15
 θησαν οὔτε τινὶ μέχρι τοῦ νῦν ἐγνωσθησαν, καὶ ὁ θεολόγος
 C Γρηγόριος ἐν τῷ περὶ θεολογίας λόγῳ αὐτοῦ δείκνυσιν οὕ-
 τως εἰπὼν „εἰ μὲν οὖν ἔκφορα γέγονεν ἃ τῷ Παύλῳ παρέ-
 σχεν ὁ τρίτος οὐρανὸς καὶ ἡ μέχρι ἐκείνου πρόοδος, τάχα ἂν
 περὶ θεοῦ πλέον ἐγνωμεν.” ἀλλὰ καὶ ὁ χρυσορρήμων Ἰω- 20
 ἀννης ἐν ταῖς εἰς τὴν ἑξαήμερον αὐτοῦ ὁμιλίαις οὕτω φησὶν

10. Ἀναβατιανόν] ναατιανόν F.

stantem ei virtute filium Sethum dedit. quamobrem his Eva verbis est usa (Gen. 4 25) „deus mihi sobolem alteram in locum Abeli a Caino perempti reposuit.”

Scire debes magnum illum Epiphanium inter ceteras Caianitarum quoque sectam commemorare. colebant illi Cainum ceu quandam potestatem, aiebantque bonum et malum in hominibus a voluntate non pendere ac proficisci, sed a natura. iidem et Iudam honore prose- quuntur ut qui servatorem prodendo praeclari operis, nostrae nimirum salutis, auctor exstiterit. circumfertur apud eosdem liber quem Anabatianum (ab adscensu) vocant. continentur hoc ea quae Paulus id temporis conspexerit quo in coelum tertium adscendit. retinent hunc illi librum, non animadvertentes Paulum profiteri se tum verba quaedam audisse quae linguis humanis offerri sit nefas. atque illa certe verba nec prolata fuisse unquam nec a mortalium quoquam cognita, Gregorius etiam Theologus in oratione, quae est de recta disserendi de deo ratione, verbis hisce demonstrat „quodsi Paulo licuisset effari ea quorum ipsi cognitionem coelum tertium et usque ad illud progressio suppeditavit, fortasse de deo nobis aliquid amplius constaret.” consimiliter Iohannes ille Chrysostomus in orationibus illis quibus opera sex dierum enarravit, his verbis utitur „si magnus ille Paulus, quem eo dignatus est honore deus ut audiret

ἢ ὁ μέγας Παῦλος ὁ τῶν ἀρρητῶν ἐκείνων βημάτων ἀκοῦσαι καταξωθεῖς, ὧν μέχρι τῆς σήμερον οὐδεὶς ἄλλος ἤκουσε, γράφον ἔλεγεν ὑποκπιᾶζω μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ, τί ἂν εἴπωμεν ἡμεῖς;" καὶ περὶ τούτων οὕτως.

- 5 Ὁ δὲ Ἀδὰμ μετὰ τὸ ἐκβληθῆναι τοῦ παραδείσου (την-
 καῦτα γὰρ ἄρχεται ἢ χρονολογία) ζήσας ἐννακόςια ἔτη
 πρὸς τοὺς τριάκοντα τελευτᾷ ἐν Ἰουδαίᾳ, κάκει τέθνηται. καὶ
 πῶς ἄκουε. ὁ μέγας Ἐπιφάνιος ἐν τοῖς Παναρίοις, ὡσαύ-
 τως καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῇ εἰς τὸν προφήτην Ἡσαΐαν
 10 ἐρμηνείᾳ λέγει ἄγραφον παράδοσιν περισσώζεσθαι τῇ ἐκκλησίᾳ
 περὶ τοῦ Ἀδὰμ, ὡς εὐθύς μετὰ τὸ ἐκβληθῆναι τοῦ παραδεί-
 σου εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἔλθειν χάριν παρηγορίας ὧν ἀπώλεσεν·
 αὕτη καὶ γὰρ γῆ πίον καλεῖται. ἐκεῖσε λοιπὸν ἐνδιατρίβει,
 ἐκεῖσε καὶ τέθνηται. Σαῦμα μὲν οὖν ἐδόκει τοῖς δροσίν τῇ
 15 ἐκείνου κεφαλῇ τῆς σαρκὸς διαρρυσίσης, ὅτι καὶ πρῶτον ἐκε-
 ρον Ἰουδαία νεκρὸν ἐδέξατο. ἐν τόπῳ λοιπὸν τινι καταθέμε- P. 121
 νοι τὸ τοιοῦτον κρανίον, τόπον κρανίου τὸν τόπον ἐκείνον ἀνό-
 μασαν. ἐκεῖσε οὖν σταυροῦται ὁ κύριος, ἵνα διὰ ξύλον ζωό-
 ση τὸν διὰ ξύλου σχόντα τὴν νέκρωσιν. φλυαροῦσι λοιπὸν V. 94
 20 οἱ Τατιανοὶ μὴ σωθῆναι τὸν Ἀδὰμ λέγοντες. περὶ μέντοι
 τοῦ ἔλθειν τὸν Ἀδὰμ ἐν γῇ τῇ Ἰουδαίᾳ κάκεισε ταφῆναι δια-
 λαμβάνει ὁ Ἰώσηπος ἀπὸ Ἑβραϊκῆς ἱστορίας τοῦτο μαθῶν.

ineffabilia verba nulli ad hunc usque diem alii mortalium audita, dicere non dubitavit (1 Cor. 9 27) se corpus suum contundere ac subigere, quid nos tandem de nobis dicere par est?" ac de his quidem hactenus.

Adamus autem eiectus e paradiso (hinc enim temporum annotatio inchoatur) cum annos 930 vivendo expleisset, in Iudaea mortuus est, ibidemque sepultus. unde id constet, audi. Epiphanius in Panariis et Basilus in Esaiæ vatis enarratione tradunt traditionem quandam non scriptam in ecclesia retineri, Adamum de paradiso eiectum mox in Iudaeam pervenisse, quo damni facti solatium aliquod haberet. nam eius terrae solum pingue sacris in litteris appellatur, in qua deinceps cum vixisset ibidem sepultus fuit. et videbatur eius caput, ubi iam carnes defluxissent, mirum quoddam intuentibus esse spectaculum, praesertim cum Iudaea primum omnium cadaver ipsius accepisset. itaque loco quodam hac ipsius calvaria condita, locum ipsum calvariae locum dixere; quo loco deinceps in crucem dominus agitur, ut in ligno eum restitueret vitae, qui per lignum mortalitati factus fuerat obnoxius. qua de causa nugas agere Tatianos est necesse, cum Adamum salntem consecutum negant. eundem, ceu diximus, in Iudaeam delatum ibidem terrae mandatum esse, Iosephus etiam, de Hebraica perceptum historia, memoriae prodidit.

Διαφωνοῦσι δὲ κατὰ τοὺς χρόνους οἱ τὰ τοιαῦτα συγγραφόμενοι. κατὰ γὰρ τοὺς ἑβδομήκοντα εὐρηγται ἐν ταῖς Β' ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ Νῶε δέκα γενεαῖς ἔτη β' αἰς, κατὰ δὲ τὸ παρὰ Ἰουδαίους Ἑβραϊκὸν ἐπὶ ταύταις ταῖς ἰ' γενεαῖς ἔτη α' αἰς, κατὰ δὲ τὸ παρὰ Σαμαρείταις ἔτη 5 αἰς. λέγεται δὲ ὅτι ὁ ἐν τοῖς ἀστράσι τεταγμένος ἄγγελος, ὁ θειότατος δηλαδὴ Οὐριήλ, πρὸς γε τὸν Σήθ καὶ τὸν Ἐνὼχ κατιῶν ἐδίδαξεν αὐτοὺς ὥρῶν μηνῶν τροπῶν καὶ ἐνιαυτῶν διαφορᾶς. κατὰ δὲ τὸν Γεώργιον πρῶτος ἐξεῦρεν ὁ Σήθ γράμματα Ἑβραϊκὰ καὶ τὰ σημεῖα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰς τροπὰς 10 τῶν ἐνιαυτῶν καὶ τοὺς μῆνας καὶ τὰς ἑβδομάδας, καὶ τοὺς ἀστροὺς καὶ τοῖς πέντε πλανήταις ἐπέθηκεν ὄνόματα ὥστε γνωρίζεσθαι.

Ο' μέντοι Σήθ ἔτη ζήσας ἐννακῶσια δώδεκα τελευτᾷ, θεὸς εἶναι διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ νομιζόμενος καὶ διὰ τὸ 15 πρῶτος εὐρηγμένοι τὰ Ἑβραϊκὰ γράμματα καὶ τὰς τῶν ἀστέρων ὀνομασίας. οὗτος ὁ Σήθ γενῆ τὸν Ἐνὼς, θεὸν καὶ αὐτὸν διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ νομιζόμενον. οὗτος ζήσας ἔτη ἐννακῶσια πέντε τελευτᾷ. ἐγέννησε δὲ τὸν Καϊνᾶν. οὗτος ἔτη ζήσας ἐννακῶσια δέκα τελευτᾷ. ἐγέννησε δὲ τὸν Μαλε- 20 λεήλ. οὗτος ζήσας ὡς τελευτᾷ. ἐγέννησε δὲ τὸν Ἰάρεδ, οὗτος ἔτη ζήσας ἐννακῶσια ἐξήκοντα δύο τελευτᾷ. ἐγέννησε

Caeterum in annotatione temporum scriptores hoc loco dissentiunt. nam ex septuaginta interpretum auctoritate reperiuntur in decem ab Adam ad Noam aetatibus anni 2242. Iudaeorum Hebraica lectio tradit in iisdem aetatibus annos 1656. libri Samaritanorum Hebraici annos 1307 habent. perhibetur etiam divinum angelum Urielum, cuius est inter astra statio, descendisse ad Sethum et Enochum, eosque de temporum anni mensium conversionum, ipsorumque annorum adeo discriminibus erudiisse. Georgius tradit Sethum primum invenisse litteras Hebraicas, signa coelestia, conversiones annorum, menses, septimanas; eundem sideribus et stellis septem erraticis indidisse nomina, de quibus agnoscerentur.

Hic Sethus cum annos 912 vixisset, fato functus est, tum propter virtutem pro deo habitus, tum quod Hebraicas litteras et appellationes siderum primus invenisset. procreavit autem Enosum, qui et ipse pro deo virtutis nomine haberi meruit. cum annos vixisset 905, rebus humanis exemptus est. filium habuit Cainam, qui cum annos aetatis 910 expresset, obiit relicto filio Maleleelo, qui annis vitae 895 exactis mortuus est. filium is habuit Jaredum, qui post annum vitae 962 terras reliquit. genuit autem Enochum, ex quo Mathusa-

δὲ τὸν Ἐνώχ. οὗτος γεννᾷ τὸν Μαθουσαά. ξήσας δὲ ἔτη D
 τξέ οὐχ ἠδύρισκετο, διότι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ θεός.

Αἷς δὲ φησιν ἡ γραφὴ ὅτι ἐγέννησεν Ἐνώχ τὸν Μαθου-
 σαά. ταύτη τοι καὶ ὁ χρυσορρήμιον Ἰωάννης ἐπὶ τούτοις
 5 ὄσσω διεξιέειπεν „οὐκ ἔστι γάμος ἐμποδῶν τοῖς εὐαρεστεῖν ἐθέ-
 λοσσι τῷ θεῷ· διὰ γὰρ τοῦτο ἅπαξ καὶ δις ἡ θεία λέγει
 γραφὴ ὅτι μετὰ τὸ γεννησθαι τὸν Μαθουσαά εὐηρέστησεν
 Ἐνώχ τῷ θεῷ,” ἐφ’ ᾧ καὶ μετατίθεται. καὶ ὅρα δεσπότου
 ἀγαθότητα· εὐρών γὰρ ἄνδρα κατορθωκότα τὴν ἀρετὴν,
 10 οὐκ ἀπεστέρησεν αὐτὸν τῆς ἀξίας ἣν τῷ πρωτοπλάστῳ ἐχα-
 ρίστατο πρὸ τῆς παραβύσεως τῆς ἐντολῆς. ὅτι δὲ τοὺς θνη-
 τότητι διὰ τὴν ἀμαρτίαν πεσόντας παραμυθούμενος ὁ θεός P. 122
 τὸν Ἐνώχ μετέθηκεν, ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἐν τῷ εἰς τὴν ἀνά-
 ληψιν λόγῳ αὐτοῦ σαφῶς οὕτω διείληψεν „θανάτος μὲν εἰσ-
 15 ἦλθε διὰ τὴν παρακοήν. λύων δὲ ὅμως τὴν τῆς ἀπειλῆς
 ἀκμὴν ὁ θεὸς ἐλπίδα εὐθὺς ἀθανασίας ἀνατέλλει τῷ γένει,
 καὶ τὸν Ἐνώχ ἐκ μέσου ἀρπάζει. κἀντεῦθεν τὴν θνητὴν φύ-
 σιν ἐδίδασκεν ὄρους ἀθανασίας ἐκδέχασθαι, καὶ ἡ τοῦ δικαί-
 ου κατάστασις θανάτου στάσις ἐγένετο.” ὁ δὲ Γεώργιος φη-
 20 σιν ὅτι τοῦ Λάμεχ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, τοῦ Ἐνώχ δηλα-
 δῆ, φονεύσαντος καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν λαβόντος προσηύ-

12. περιπεσόντας?

las natus est; cumque vixisset Enochus annos 365, sublatus a deo nusquam exstitit.

Bis autem litterae sacrae tradunt Enochum Mathusalam procreasse. propterea Chrysostomus haec ita declarans inquit: coniugium illis qui grati et accepti esse deo volunt, nihil impimenti adfert. nam ea de causa semel atque iterum indicant litterae sacrae Enochum deo fuisse gratum, postquam Mathusalam genuisset, ideoque sublatus e medio fuisse. atque heic mihi bonitatem heri nostri adspice. nam homine reperto qui summa virtute praeditus esset, noluit eum illius dignitatis expertem esse, qua principe loco formatum hominem ante violationem edicti ornauerat. et vero propterea de medio sublatus Enochum fuisse divinitus, ut homines immortalitati propter peccatum factos obnoxios deus consolaretur. magnus ille Athanasius in oratione sua de Adsumptione verbis his aperte significat: propter inobedientiam quidem ingressa mors est, verum nihilominus extremam illam comminationis suae severitatem mitigans deus humano generi spem immortalitatis illustrem ostentat, Enocho de medio mortalium sublato. quo ipso facto nos docuit naturam mortalem fines immortalitatis excipere. adeoque iusti hominis haec condicio nihil erat aliud quam mortis velut insistere iussae inhibitio. Georgius scribit interfectis Enochi fratribus a Lamecho, qui deinde coniuges

Βξατο μετατεθῆναι ὁ δίκαιος, ὡς μηκέτι τοιοῦτόν τι θεάσθαι.

Ἔγνω δὲ Καῖν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ συλλαβοῦσα ἔτεκε τὸν Ἐνώς. τούτῳ τῷ Ἐνώς γεννᾶται Γαϊδᾶν, Γαϊδᾶν δὲ γεννᾶ τὸν Μαλελεήλ, Μαλελεήλ δὲ γεννᾶ τὸν Μαθουσαῖλα, 5 καὶ Μαθουσαῖλα ἐγέννησε τὸν Λάμεχ. ἔλαβε δὲ ἑαυτῷ ὁ Λάμεχ δύο γυναῖκας, Ἄδᾶ καὶ Σελά, καὶ ἔφη πρὸς αὐτάς V. 95 „ἀκούσατε τῆς φωνῆς μου, γυναῖκες Λάμεχ, ἐνωτίσασθέ μου τοὺς λόγους, ὅτι ἄνδρα ἀπέκτεινα εἰς τραῦμα ἔμοι καὶ νεανίσκον εἰς μῶλωπα ἔμοι, ὅτι ἐπτάκις ἐκδεδίχθαι ἐκ Καῖν, 10 C ἐκ δὲ Λάμεχ ἐβδομηκοντάκις ἐπτά.” καὶ ζητοῦσιν ἐνταῦθα διὰ τί ἐκ μὲν Καῖν ἐπτάκις ἐκδεδίχθαι, καὶ ταῦτα τὸν οἰκεῖον ἀδελφὸν ἔργον φόνου ποιήσαντος, ἐκ δὲ Λάμεχ ἐβδομηκοντάκις ἐπτά. καὶ λέγομεν ὅτι ὁ μὲν Καῖν οὐπω ἔγνω ὁποῖόν ἐστιν ὁ φόνος κακόν, οὐπω εἶδε φονέα τιμωροῦμενον, 15 οὐπω εἶδε τὸν Θεὸν ἐπ' αὐτῷ ἀγανακτοῦντα· ἐφ' ᾧ καὶ τιμωρίας οὐ τοσοῦτον βαρείας μετέσχηκεν. ὁ δὲ Λάμεχ βαρύνεται τῇ κολάσει, ὅτι φονεὺς ἦν μετὰ τὸν νόμον καὶ τὸ κατὰκριμα, ὅτι τοῦ Καῖν ἑαυτὸν οὐκ ἐσωφρόνισεν ὑποδείγματι. D τι· ὅθεν καὶ βαρυτέραν ἐκείνου τὴν κολάσιν δέχεται. ἀλλ' 20 ὁ μὲν Καῖν ἐπὶ τῷ φόνῳ συγγνώμης οὐκ ἔτυχεν, ὅτι καὶ παρὰ Θεοῦ ἐλεγχόμενος κρύπτειν ἔσπευδε τὸ ἀμάρτημα· ὁ δὲ Λάμεχ τῆς μαιφονίας ἀπαλλάσσεται, ὅτι τὴν καθ' ἑαν-

eorum sibi matrimonio iunxerit, iustum hunc virum precatum esse ne quid eiusmodi amplius spectaret.

Cainus etiam cum uxore cum liberis operam dedisset, concepto illa foetu Henosum enixa est, Henosus Gaidanem procreavit, Gaidan Maleleelum, Maleleelus Mathusalam, Mathusalas Lamechum. is duabus uxoribus Ada Selaque ductis, sic eas est allocutus (Gen. 4 23) „audite meam orationem, uxores Lamechi, et quae dicam attendite. occidi hominem cum vulnere meo, iuvenem non sine plagis meis. in Caino septupli poena fuit, in Lamecho septuagecupli septupli erit.” quaeri solet hoc loco quamobrem in Caino quidem septupli poena statuatur, cum is proprium fratrem occiderit, in Lamecho autem septuagecupli septupli? respondemus Cainum necdum scivisse cuiusmodi malum caedes foret; necdum quenquam homicidam punitum novisse; necdum indignationem dei compertam habuisse: quamobrem poena non usque adeo gravi fuisse adfectum. Lamechi vero supplicium eo fuisse gravius, quod homicidium post legem latam et condemnationem pronuntiatam commisisset, nec Caini exemplo munitus frugi factus fuisset. iccirco gravius punitur. rursus Cainus veniam caedis non est consecutus, idque propterea quod deo ipsum redactante delictum

τοῦ ψῆφον καὶ μόνος ἐξήνεγκεν, ὅτι μείζονος ἑαυτὸν ἔδειξε κολάσεως ἄξιον οὕτως εἰπὼν „ἐκ δὲ Λάμεχ ἑβδομηκοντάκις ἐπτά.”

Εἰ δὲ κάκεινο πολυπραγμονεῖς, ἀγαπητέ, ὅπερ πρὸς 5
Καῖν εἶπεν ὁ θεός, ὅτι πᾶς ὁ ἀποκτείνας Καῖν ἐπτά ἐκδι-
κούμενα παραλύσει, ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης ἐν τῷ κατ' Ἰου-
δαίων ἔκτω λόγῳ διδάξει σε κατὰ ῥῆμα διεξιῶν οὕτως. „μὴ
φοβοῦ, φοβί· βιώση βίον μακρόν· κὰν ἀνέλη σέ τις, πολ-
λαῖς ἔσται τιμωρίας ὑπέυθυνος. ὁ γὰρ ἐπτά ἀριθμὸς παρὰ P. 123
10 τῇ γραφῇ ἀδιορίστον πλήθους ἐστὶ σηματικὸς. ὁ ἀναλὼν σε,
φοβί, καὶ τῶν ἐπικειμένων σοι ἀπαλλάξει κολάσεων, αὐτὸς ἐφ'
ἑαυτὸν ἐπισπάσεται τὴν τιμωρίαν. καὶ δοκεῖ μὲν εἶναι βαρὺ
τὸ λεγόμενον, πολλῆς δὲ ὄμως κηδεμονίας ἐστί. καὶ γὰρ τοὺς
μετὰ ταῦτα σωφρονίσαι βουλόμενος τοιοῦτον ἐπενόησε κολά-
15 σεως τρόπον, ὃς ἀπαλλάξει κάκεινον τῆς τιμωρίας ἠδύνατο.
εἰ μὲν γὰρ εὐθέως αὐτὸν ἀνείλεν, ἀπῆλθεν ἂν ἔχων τὴν
ἁμαρτίαν, καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα οὐκ ἂν ἐγένετο γνώριμος. νο-
νι ἀφεθεῖς πολὺν χρόνον ζῆσαι ἐν ἐκείνῳ τῷ τρόμῳ διδάσκα-
λος τοῖς ἀπαντῶσι καθίστατο πᾶσι διὰ τῆς ὄψεως. ἀλλὰ τί
20 δὴ ποτε τὴν ἁμαρτίαν ὁμολογήσας, καὶ εἰπὼν μείζονα συγ- B
γνώμης ἡμυρτηκέναι, οὐκ ἂν ἴσχυσεν ἀπονήσασθαι τὸ ἀμύρ-

occultare conatus fuerit. at eodem a piaculo Lamechus absolvitur, quod ipse suo se calculo damnaverit, seque maiori supplicio dignum verbis hisce pronuntiaverit „in Caino septupli poena fuit, in Lamecho septuagecupli septupli erit.”

Quodsi, dilecte fili, curiose tibi libet etiam de hoc inquirere quod ad Cainum a deo profertur, „quicumque Cainum necaverit, septupli vindictam sustinebit,” licet ex Iohannis Chrysostomi oratione in Iudaeos septima discas, ubi haec verba ipsius exstant. „dicere voluit deus, ne metuas tibi, Caine: vitam longaeвам exiges. quodsi quis te necaverit, multarum poenarum se reum faciet. septenarius enim numerus sacris in litteris indefinitae multitudinis significationem habere solet. qui ergo te interfecerit, iisque poenis exemerit quae te nunc premunt, is supplicium in semetipsum transferet. quod quidem dictum perquam esse grave videtur, verum a providentia singulari profisciscitur. cum enim deus posteriores efficere frugi vellet, huiusmodi poenae modum reperit, qui et ipsum liberare supplicio posset. nam si mox eum sustulisset, suo cum delicto periisset nec posteris innotuisset. nunc cum facta fuerit ei potestas in illa trepidatione diu vivendi, vel ipso intuitu sibi occurrentes erudiebat. enimvero qui factum est ut cum delictum suum fassus ipse verbis his esset (Gen. 4 13) „maior est mea culpa quam ut remittatur,” peccatum abluere nequiverit? atqui vates ait „iniquitates tuas domino

τημα; καὶ τοί γε ὁ προφήτης φησί 'λέγε σὺ τὰς ἀνομίας σου πρῶτος, ἵνα δικαιωθῆς.' ἀλλὰ διὰ τοῦτο κατεκρίθη, ὅτι οὐκ εἶπεν ὡς ὁ προφήτης ἐκέλευσε. τὸ γὰρ ζητούμενον τοῦτό ἐστιν, οὐ τὸ εἰπεῖν ἀπλῶς, ἀλλὰ τὸ πρῶτος εἰπεῖν, τὸ μὴ ἀναιμεῖναι τὸν ἐλέγχοντα. οὗτος δὲ οὐκ εἶπε πρῶτος, ἀλλ' 5 ἀνέμεινεν ἐλεγχθῆναι παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ οὕτως εἶπε τὴν ἀμυρτίαν. ὅπερ οὐκ ἔστιν ἐξομολόγησις. τὸ γὰρ πρῶτος εἰπεῖν, ἐκεῖνο πάντως καὶ δικαιοῖ."

Καὶ τὰ μὲν τοῦ Χρυσόστομου τοιαῦτα, μετὰ δὲ τὸν C' Ἐνώχ ὁ Μαθουσαῖα, μετὰ δὲ τοῦτον ὁ Λάμεχ, ἐκ δὲ τοῦ-10 του ὁ Νῶε. οὗτος γεννᾷ τρεῖς υἱούς, Σῆμ Χαμ Ἰάφεθ. καὶ ἐγένετο ἡνίκα ἤρξαντο οἱ ἀνθρώποι πολλοὶ γενέσθαι ἐπὶ τῆς γῆς, θυγατέρες ἐγεννήθησαν αὐτοῖς. ἰδόντες δὲ οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων ὅτι καλαὶ εἰσιν, ἔλαβον¹⁵ ἑαυτοῖς γυναῖκας ἀπὸ πασῶν ὧν ἐξελέξαντο. καὶ εἶπε κύριος ὁ Θεός „οὐ μὴ καταμείνη τὸ πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις διὰ τὸ εἶναι V. 96 αὐτοὺς σάρκας. ἔσονται δὲ αἱ ἡμέραι αὐτῶν ἑκατὸν εἴκοσι ἔτη." οἱ δὲ γίγαντες ἦσαν ἐπὶ τῆς²⁰ γῆς ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκεῖναις. τηλικαῦτα καὶ τὸν κατακλυσμὸν ἐπάγει ὁ Θεός. ἡ δὲ αἰτία καὶ πάνυ σαφής. καὶ ἄκουε πρὸ τῶν ἄλλων αὐτοῦ τοῦ Ἰωσήπου λέγοντος „ἐπὶ

prior exponito, ut iustificeris." nimirum propterea damnatus est, quod sic delictum suum fassus non fuerit quemadmodum vates praecipit. hoc enim requiritur non ut simpliciter profiteare, sed ut prior hoc facias, nec coarguentem expectes. at vero Cainus prior non exposuit, sed tantisper expectavit donec a deo coargueretur; quo facto delictum suum exposuit, id quod esse confessio nequit. nam priorem esse in fatendo, id vero iustificat.

Huiusmodi Chrysostomus verbis his indicavit. caeterum Mathusalam Enochum est subsecutus, Mathusalam Lamechus, a quo Noa procreatus fuit, cui tres fuere filii, Semus, Chamus, Iaphetus. accidit autem ut iam hominum multitudo per orbem crescere inciperet; quibus cum filiae nascerentur, filii dei animadverso filias hominum venustas esse, de omni numero eligebant quas uxores ducerent. tum dominus dixit „non permanebit spiritus meus in hisce mortalibus, cum caro sint. itaque reliquos eis faciam annos 120." erant ea tempestate in terris Gigantes, qua quidem et diluvium deus immisit, cuius nota est admodum causa. quid praeter alios Iosephus tradiderit, audi. septem aetatibus in eo statu perstiterē mortales, ut deum

γεναῖς οἱ ἄνθρωποι διέμειναν θεὸν ἡγούμενοι δεσπότην καὶ
 πῶτα πρὸς ἀρετὴν βλέποντες. μετὰ δὲ ταῦτα μεταβάλλονται
 πρὸς τὸ χεῖρον. πολλοὶ γὰρ ἄγγελοι θεοῦ γυναιξὶ συμμιγέντες
 ὑβριστὰς ἐγέννησαν παῖδας καὶ παντὸς ὑπερόπτας καλοῦ διὰ
 5 τὴν ἐπὶ τῇ δυνάμει πεποιθήσιν. ὅθεν διανοεῖται ὁ θεὸς καὶ
 πᾶν ὅσον ἦν ἀνθρώπινον διαφθεῖραι σὺν αὐτοῖς, καὶ ποιῆ-
 σαι γένος ἕτερον πονηρίας καθαρόν, ἐπιτεμνόμενος καὶ αὐτὰ
 τὰ ἔτη ἄπερ πρότερον ἔζων." ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας Κύριλλος
 λέγει ὅτι ἰδόντες οἱ υἱοὶ τοῦ θεοῦ, τουτέστιν οἱ ἀπὸ τοῦ Σηθ P. 124
 10 καταγόμενοι (ἐκεῖνον γὰρ διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ θεὸν ἔλεγον),
 τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων ἡγουν τὰς ἀπὸ τοῦ Κάιν, ὅτι
 καλαὶ τῷ εἶδει εἰσὶν, ἔλαβον αὐτὰς εἰς γυναικας. ὅθεν καὶ
 ἐγεννώντο οἱ γίγαντες, ἄνδρες δυσειδέες καὶ πᾶν εἴ τι κακί-
 στον ὄντες, τοῦ θεοῦ παραχαράξαντος αὐτούς διὰ τὴν μυ-
 15 σαρὰν αὐτῶν μῆξιν. ὅθεν καὶ κατακλύζει αὐτούς, καθὼς
 καὶ ὁ κορυφαῖος ἐνέφηγε Πέτρος ἐν τῇ καθολικῇ αὐτοῦ δευ-
 τέρᾳ ἐπιστολῇ οὕτως εἰπὼν „κατακλυσμὸν κόσμου ἀσεβῶν ἐπά-
 ξας." διὰ τί δὲ τοὺς ἑνα θεὸν προσκυνοῦντας ἀσεβεῖς ἐκά- B
 λεσε; διότι τοσοῦτον ἐξεμάνησαν εἰς συνοουσίας ὡς ἐπὶ εἴκοσι
 20 ἀνδράσι τὴν γυναικα περιφέρεσθαι. ἐκ τούτου γὰρ καὶ τοὺς
 υἱοὺς τοῦ θεοῦ, τοὺς ἐκ τοῦ Σηθ δηλαδὴ, πρὸς μῆξιν εἰλκυ-
 σαν. υἱοὶ δὲ τοῦ θεοῦ λέγονται καὶ διὰ τὴν ἀρετὴν αὐ-

pro rerum domino agnoscerent solamque virtutem in omnibus respi-
 cerent ab eo deinceps tempore mutati sunt in peius. nam complures
 ex dei filiis cum mulieribus consuescentes, liberos ex iis contumaces
 et omnis honesti contemptores propter potentiae fiduciam progenu-
 re. quapropter visum est deo cum iis universam nationem mortalium
 excindere, genusque purum ab omni flagitio facere, resectis ipsis
 etiam annis vitae longaevae quam prius debebant. consimiliter et exi-
 mius ille Cyrillus disserit. filii dei, ait, hoc est a Setho prognati,
 (nam illum virtutis causa sui deum appellavere) animadverso filias
 hominum, id est ortas ex posteritate Caini, forma venustas esse, ma-
 trimonio sibi eas innoxerunt, natiq̄ue sunt ex eis gigantes homines
 informes omnesque pravitatem referentes, indente turpem eis hanc
 speciem deo propter nefandam et execrabilem generis utriusque com-
 misionem. easdem ob causas diluvio sunt extincti. significavit idem
 magnus etiam Petrus, in epistolarum suarum catholicarum altera
 (2 5) verbis hisce disserens „impiorum generi diluvium invexit."
 cur heic vocat impios, qui unum deum religiose colendo veneraban-
 tur? quia tantopere in libidinem exarserunt ut viginti viri una cum
 femina consuescerent. hoc enim pacto dei quoque filii, nimirum a
 Setho prognati, ad concubitus vagos invitati sunt; qui quidem virtu-
 tis etiam nomine dei sunt appellati filii, quemadmodum Israelus

τῶν ὡσπερ υἱὸς πρωτότοκος ὁ Ἰσραήλ, καθὼς ὁ Θεὸς ἔφη Ἐφραίμ. καὶ ὁ χρυσοῦς δὲ τὴν γλωτταν οὐκ ἄλλου τινὸς ἔνεκα, τῆς δὲ τῶν γενῶν ἐπιμιξίας ἀνοιχθῆναι λέγει τὰς καταράκτας τοῦ οὐρανοῦ. ὅτι δὲ διὰ φιληδονίαν καὶ τὴν μυσταρὰν ἐκείνην μῆξιν, ὧν ἔνεκεν ἀσεβεῖς ἐκάλει τοὺς γίγαντας ὁ 5 κορυφαῖος Πέτρος, ἐπήγαγε τὸν κατακλυσμὸν ὁ Θεός, καὶ οὐ C δι' ἀθείαν ἢ ἄλλην κακίαν τιὰ, ὁ Θεϊότατος Κύριλλος ἐν τῇ κατὰ Ἰουλιανοῦ βίβλῳ παρίστησι τοῦτο σαφέστατα λέγων „οἱ εἰς Ἀδὰμ καὶ μέχρι τοῦ Νῶε γεγονότες ἄνθρωποι Θεὸν ἔνα τὸν ἀληθινὸν τετιμῆκασιν, μετὰ δὲ τὴν τοῦ πύργου κατασκευὴν 10 καὶ τὴν τῶν γλωσσῶν διαφορὰν ἀσύμβατον καὶ αὐτὴν ἐσχῆκασιν τὴν περὶ Θεοῦ δόξαν· πανταχοῦ γὰρ διασκεδασθέντες καὶ τὴν πολύθεον πλάνην ἐσχῆκασιν.“ ὅτι δὲ δι' ἀσωτίαν ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ὁ παγκόσμιος ἐκεῖνος γέγονε κατακλυ- D σμός, αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐδήλωσεν οὕτως εἰπὼν „οὐ μὴ καταμείνῃ 15 τὸ πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας;” ἤρουν διὰ τὸ ζῆν αὐτοὺς ἐμπαθῶς τε καὶ σαρκικῶς. οὕτω μὲν οὖν ὁ μέγας Παῦλος τοὺς ἐγκρατῶς ζῶντας ἀσάρκους καλεῖ, λέγων „ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστέ ἐν σαρκί.“ σάρκας μὲν οὖν, ὡσπερ δὴ καὶ ἀσεβεῖς, εἶωθε καλεῖν ἢ γραφὴ τοὺς βίον 20 ἔχοντας ἄσωτον· ἀσέβεια γὰρ οὐ μόνον ἢ τῶν εἰδωλῶν προσκύνησις, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἀσελγῆς βίος καὶ ἄσωτος. καὶ

vocatur filius primogenitus. tradit haec divinus ille vir Ephraemus. et Chrysostomus adfirmat alia nulla de causa quam ob hanc utriusque generis commistionem coeli meatus reclusos fuisse. itidem non impietatis deum negantis vel alia quapiam causa diluvium fuisse in- vectum, extra solam hanc voluptariae vitae libidinem et commistionem execrandam, quo nomine gigantes impios summus ille Petrus appellavit, praeclarissimus ille Cyrillus in scripto adversus Iulianum libro perspicue verbis hisce demonstrat „homines ab Adamo ad Noam usque prognati deum unum et verum coluere. post extractionem vero turris illius linguarumque divisionem coeperunt etiam opinionibus de deo dissidere mortales. nam in omnes dispersi partes deum quoque multitudinis errorem imbuerunt.“ denique propter utriusque partis luxuriam diluvium illud orbem universum invasisse deus ipse denotat, cum ait (Gen. 6 3) „non permanebit spiritus meus in hisce mortalibus, cum caro sint;“ hoc est pro adfectionum et carnis libidine vivant, sic enim et Paulus (Rom. 8 9) homines temperanter viventes carnis expertes in his verbis vocat „vos in carne non estis.“ nimirum litterae sacrae carnem et impios appellare consueverunt eos quorum vita luxuriae dedita est. nam impietas non deastrorum modo cultus est, sed significat etiam lasciviae luxuriaeque vitam obnoxiam. patet

ταῦτο δηλοῦν ὁ μακάριος Δαβὶδ λέγων „ἐγὼ εἶπα, ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ κυρίῳ καὶ σὺ ἀφήκας τὴν ἀσέβειαν τῆς καρδίας μου.” μὴ γὰρ ἀλλόπιστος ἦν ὁ Δαβὶδ; μὴ τὸν Θεὸν ἐξωμόσατο πάντως; οὐχί, ἀλλὰ τὴν ἐπι- V. 97
5 θυμίαν ἧτις ἔτεκε τὴν μοιχείαν, ἀσέβειαν ἐκεῖνος ἐκάλεσε. P. 125
παγκόσμιον δὲ τὸν κατακλυσμὸν ἐκεῖνον ἐπήνεγκεν ὁ Θεός, ὅτι καὶ πάντες ἐκεῖνοι καθάρσεως ἔχρηζον. καὶ τοῦτο πα-
ρίστησιν ἡ γραφὴ λέγουσα „καὶ εἶδε κύριος ὁ Θεὸς τὴν γῆν,
καὶ ἦν κατεφθαρμένη, ὅτι κατέφθειρε πᾶσα σὰρξ τὴν ὁδὸν
10 αὐτῆς ἐπὶ τῆς γῆς.”

Πρόσεχε δέ, ἀγαπητέ. εἰ γὰρ οὐκ ἐφείσατο τότε τινός
ὁ Θεός, ἀλλὰ πάντας ἄρδην κατέκλυσε, μηδὲν ὠφεληθέντας
ἐκ τοῦ λόγῳ μόνῳ σέβασθαι τὸν Θεόν, εὐδηλον πάντως ὡς
οὐδὲ ἡμῶν ἂν ἐκεῖνη φείσεται τῇ ἡμέρᾳ, εἰ καὶ τὸ τῶν Χρι-
15 στιανῶν ἐπιφερόμεθα ὄνομα. ἐρεῖ γὰρ ἀληθῶς ὁ δεσπότης B
πάντων Χριστὸς καὶ ἡμῖν, ὅπερ εἶπε τοῖς Ἰουδαίοις, ἡνίκα
καυχώμενοι ἔλεγον „ἡμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς ἡμῶν τοῦ Ἀβραάμ
ἐσμεν.” καθάπερ γὰρ ἐκεῖνοις ἔλεγεν „εἰ ἐκ τοῦ Ἀβραάμ
ἦτε, τὰ ἔργα ἂν ἐποιεῖτε τοῦ Ἀβραάμ,” οὕτως ἐρεῖ καὶ
20 ἡμῖν „εἰ Χριστιανούς ἐαυτοὺς εἶχετε, τὰ ἔργα ἂν ἐποιεῖτε
τὰ τοῖς Χριστιανοῖς ἀρμόζοντα.” μὴ οὖν ἐπὶ τούτοις ἀμφί-
βαλλε· διὰ γὰρ τοῦ παγκοσμίου ἐκείνου κατακλυσμοῦ καὶ

hoc ex beati viri Davidis hac oratione (Psalm. 3: 5) „dixi apud me, improbitatem meam adversus me ipsum domino fatebor; et tu mei cordis impietatem mihi condonasti.” quaeso te, num fidem quandam extraneam Davides sectabatur? num deum abiuraverat? nequaquam certa. nimirum impietatis vocabulo cupiditatem illam, quae adulterium pepererat, innuit. et universale diluvium invexit propterea deus quod omnes illi homines repurgationis egerent. significatur hoc sacris in litteris (Gen. 6: 12) per haec verba „vidit deus orbem terrarum esse corruptissimum et omnium mortalium mores depravatos.”

Haec animum mihi, dilecte fili, advertito. nam si deus id temporis nemini pepercit, sed diluvio funditus omnes obruit, nihil adiuvo ex eo quod verbis deum religiose venerarentur, intelligi perspicue potest futurum ut ne nobis quidem in illo die parcat, tametsi nomen Christianorum habeamus. revera enim Christus ille dominus omnium verbo nos illo compellabit, quo Iudaeos adfatus est (Ioh. 8: 33), cum iactabundi dicerent „nos ex Abrahamo patre nostro sumus orti.” nimirum ut illis respondit „si Abrahami nati essetis, Abrahamo digna faceretis,” ita nobis etiam dicturus est „si pro Christianis vos gerere volebatis, ea praestare conveniebat quae Christianos omnino decerent.” atque hac in parte minime tibi est ambigendum. nam per

τοῦ ἐν Σοδόμοις ἐμπερησμοῦ σαφῶς ἔδειξεν ὁ θεὸς ὅποιον ἀπαντᾷ τέλος τοῖς ἐν ἀσωτία τὸν βίον καταλύουσιν.

C Ὁ μέντοι Νῶε πεντακοσίῳν ἔτων γεγονὸς γεννᾷ τὸν Σήμ, τὸν Χάμ, τὸν Ἰάφεθ. ἐφ' ᾧ καὶ ἄξιος θυμιασμοῶν ὁ ἀνὴρ, ὅτι τοσοῦτος παρίπνευσε χρόνος, καὶ μίξσει νομίμοις 5 ὑποκύπτειν οὐκ ἤθελε. καὶ ὡς ὁ χυρορρηγῶν φησὶν, εἰ μὴ θεία τις ἦν οἰκονομία, ὥστε δι' αὐτὸν αὐδεις τὸ τῶν ἀνθρώπων συστήσαι γένος, οὐκ ἂν οὐδ' ὄλως σαρκικαῖς ἐπιθυμίαις ὑπέκυψε· κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ τέλειον αὐτὸν ἐν τῇ γενεᾷ αὐτοῦ καλεῖ ὁ θεός, τῇ διεστραμμένῃ δηλαδῆ. ἀλλ' ὅρα μ- 10 D κροθυμίαν τοῦ θεοῦ. οὐκ εὐθέως ἐπάγει τὸν κατακλυσμὸν, ἀλλ' ἔτη μὲν ἑκατὸν ἐτοιμαίξει τὴν κιβωτόν, κἄν οἱ ἄφρονες τὸν Νῶε θελήματι θείῳ ὑπηρετούμενον ἐξεμυκτήριζον. ἀλλὰ καὶ συναγόμενα ὀρῶντες τὰ θηρία πάντα, καθά φησιν ὁ θεὸς Ἐφραΐμ, ἐλέφαντας μὲν ἀπὸ Ἰνδικῆς καὶ Περσίδος 15 ἐρχόμενα, λέοντας καὶ παρδάλεις μετὰ προβάτων καὶ αἰγῶν μυγάδας, ἐρπετὰ καὶ πετεινὰ ἄνευ τινὸς διώκοτος ἐρχόμενα καὶ κύκλῳ τῆς κιβωτοῦ ἀνελιζόμενα, οὐδαμῶς κατενύγησαν. ἀλλὰ μὴ καὶ ἡμεῖς τοῦτο πάθοιμεν, γοηγοροῦντες αἰεί. 20

P. 126 Πόθεν δὲ οἶδεν ὁ Νῶε τὰ καθαρὰ καὶ ἀκάθαρτα, μή-
πω τῆς αὐτῶν διαιρέσεως παρὰ Μωσέως γεγονυίας, ὡς ὁ

orbis universi diluvium et Sodomorum incendium deus manifesto declaravit qualis immineat iis exitus qui vitam in luxuria prodigunt.

Quum Noa quingentos esset annos natus, Semum genuit, indeque Chamum et Iaphetum (Gen. 5 31). moretur in illo viro magnam hoc admirationem, quod cum tot annos vivendo explesset, ne legitimos quidem amplexus desideraverit. Chrysostomus certe ait, ni divino decretum fuisset consilio per ipsum genus humanum instaurandum esse, nunquam omnino carnalibus eum cupiditatibus se summisurum fuisse. propter hanc causam deus eum vocat hominem aetatis suae integrum, quae plane perversa erat. heic dei tolerantiam mihi considerato. diluvium subito non invehit, sed totis centum annis arca construitur. interim homines stolidi Noam voluntati divinae obsequentem irridebant. immo tametsi cernerent universas belluas coire, quemadmodum divinus ille vir Ephraemus ait, elephantos ab India Persideque adventare, leones ac pardalides inter oves atque capras promiscue accedere, reptiles bestias cum avibus eodem se persequente nemine conferre ac circum arcam commorari, nihilo tamen magis poenitentiae stimulos sentiebant. idem ne nobis incidat, nunquam non vigilemus.

Sed enim nunc Noa didicerat quae animalia munda, quae imunda essent, cum nondum id temporis ea Moses segregasset? hanc

χρησορρήμων φησίν; ἐκ τῆς ἐναποκειμένης αὐτῷ φυσικῆς γνώσεως, ἢ ἐκ τῆς δοθείσης αὐτῷ κυρὰ θεοῦ σοφίας. ὡς καλὸν ἢ ἀρετῆ. αὐτῆ τὸν Ἐνώχ μετέθηκεν, αὐτῆ τὸν Νῶε διεσώσατο. ὄρα γὰρ ὅτι πάντας ἐκείνους ἀπωλεία παραδίδους ὁ θεὸς πρὸς τὸν Νῶε ἔλεγεν „εἰσελθε σὺ καὶ πῦς ὁ οὐκός σου εἰς τὴν κιβωτόν, ὅτι σε εἶδον δίκαιον ἐναντίον ἐμοῦ ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ καὶ διεστραμμένῃ.” ἀλλὰ κAIRON διδοὺς αὐτοῖς ἐμπρόθεσμον εἰς μετάνοιαν φησίν „ἔσονται δὲ αἱ ἡμέραι αὐτῶν ἕτη ρκ’,” εἰ καὶ ταῦτα πάντα οὐκ ἔζησαν V. 98
 10 διὰ τὴν κακίαν αὐτῶν· οἱ γὰρ μὴ φθάσαντες διὰ μέσον τῶν B
 ἑκατὸν μετανοῆσαι οὐδὲ ἐν τοῖς εἴκοσι μετενόησαν ἄν. πρόσ-
 εχε δὲ ὅτι ποτὲ μὲν ἦν ὑπισχνεῖται δοῦναι ζωὴν ὑποτέμνει,
 ὡς ἐπαῦθα, ἐν μὴ μετανοήσωμεν, ποτὲ δὲ ἀπειλῶν ἀπολέ-
 σαι τοῦτο οὐ ποιεῖ μετανοησάντων ἡμῶν, ὡς ἐπὶ τῶν Ni-
 15 νευιτῶν ἔστιν ἰδεῖν.

Τὸ δὲ ὕδωρ ὑψώθη ἐπάνω τῶν ὄρεων ἐπὶ πῆγσει πεντε-
 καίδεκα, ἵνα τὰ τῆς θείας πληρωθῆ ἀποφάσεως. „ἔξαλείψω” γάρ
 φησι „πῦσαν τὴν ἐξανάστασιν ἣν ἐποίησα, ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως
 κτήρους καὶ ἀπὸ ἐρπετῶν ἕως πετεινῶν ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ.”
 20 εἰ μὴ γὰρ ὑψώθη τοσοῦτον, οὐκ ἂν τὸ τῶν πετεινῶν ἀπόλετο C
 γένος. ὅτι δὲ ὑπεράνω τῶν ὑψηλοτέρων ὄρεων ἐπήρθη τὸ ὕδωρ

enim quaestionem Chrysostomus movet. num proficisceretur hoc a naturali quadam cognitione, quam habebat, an a sapientia divinitus ei concessa? praecleara profecto res virtus est. haec Enochum transiit, haec Noam conservavit. nam vide mihi, quaeso, quid fiat. omnes id temporis homines deus exitio destinans solum ad Noam inquit (Gen. 7 1) „ingredere tu una cum omni familia tua in arcam, quoniam quidem te animadverti esse omnium huius perversi pravique saeculi meo in conspectu facile iustissimum.” simul tempus caeteris definitum ad resipiscendum tribuens inquit „reliquos eis faciam annos 120.” quanquam ne hos quidem universos vixerunt propter insignem perversitatem. nam qui prius durante 100 annorum intervallo non respuerant, intra viginti annos poenitentiam acturi non erant. atque hoc loco mihi observa deum nonnunquam nobis resipiscen-
 tibus eam vitam praecidere quam prius pollicebatur, ut haec fieri videmus, nonnunquam minatum se perditurum reapse minas non exaequi, nobis resipiscen-
 tibus; id quod Ninevitis videmus us-
 venisse.

Caeterum aqua supra ipsos montes excrevit ad 15 usque cubitos, ut eveniret quod futurum deus minatus fuerat (Gen. 6 7) „quicquid ortum est delebo, non homines solum, sed etiam pecora et reptilia, et volucres, quae sub coelo sunt.” quippe si tantam ad altitudinem non excrevisset, volucres haud quaquam perissent. et quidem aquam

ἐπὶ τοῦ κατακλυσμοῦ, κἀντεῦθεν πιστοῦται. λίθους γάρ τι-
νες ἐκ τῶν τοῦ Λιβάνου ἀκρωρειῶν εἰς οἰκοδομὰς μετακομ-
ζοντες διεβεβαιοῦντο ὡς εὔρον ἐν τοῖς κοιλώμασι τοῦ Λιβά-
νου ἰχθύας τεταριχυσμένους καὶ τῇ ἑλυῖ παπηγίας, καθά φη-
σι καὶ Ἰώσηπος. 5

Μετὰ δὲ τὴν τοῦ κατακλυσμοῦ παῦλαν θυσίαν ὁ Νῶε
τῷ θεῷ ἀνήνεγκε. τίνας ἔνεκεν; ἵνα τοῖς ἁσθε-
νεῖα συγγνώμονά τε καὶ γαληνὸν προσαπεργάσῃται τὸν θεόν,
ὡς ὁ μέγας διέξεισι Κόριλλος, ἵνα μὴ πάλιν μία κατὰ πάν-
των ἔλευσεται ψῆφος, δευτέρῳ κατακλυσμῷ τὸ ἀνθρώπινον 10
ὑποτιθεῖσα γένος. ἐφ' ᾧ καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ θεὸς „δια-
νοηθεὶς οὐκ ἐτί προσθήσω τοῦ καταρύσασθαι τὴν γῆν διὰ τὰ
ἔργα τῶν ἀνθρώπων, ὅτι ἔγκειται ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου
ἐπὶ παρηρά ἐκ νεότητος.” τούτου χάριν, ὡς εἴρηται, θυσίαν
ἀνήνεγκε τῷ θεῷ. κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἑπτὰ ἑπτὰ ἐκέλευσεν 15
ὁ θεὸς ἀπὸ τῶν καθαρῶν εἰσαχθῆναι ἐν τῇ κιβωτῷ, δύο δύο
δὲ ἀπὸ τῶν ἀκαθάρτων. ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλε συγχωρεῖν τοῖς
P. 127 ἀνθρώποις μεταλαβεῖν κρεῶν, ἔμελλον δὲ καὶ θυσίας προσ-
φέρειν αὐτῷ τῆς εὐσεβείας οἱ τρόφιμοι, κλείονα τὰ καθαρὰ
φυλαχθῆναι προσέταξε, τὰς μὲν τρεῖς συζυγίας εἰς τὴν αὐ- 20
ξῆσιν τοῦ γένους, τὸ δὲ περιττὸν ἔν εἰς θυσίαν. ὃ δὲ καὶ
πεποίηκε μετὰ τὸν κατακλυσμόν, ἀπὸ πάντων τῶν καθαρῶν

huiusce diluvii montes etiam sublimissimos operuisse, vel hinc colli-
gere licet. quidam cum e Libani cacuminibus ad structuras aedifi-
ciorum saxa congererent, adseruerunt se intra Libani concavitates re-
perisse pisces induratos in limo defixos, uti Iosephus etiam memoriae
prodidit.

Cum diluvium desiisset, Noa deo sacrificium obtulit. quamob-
rem istuc? ut iis qui aliquando futuri essent infirmiores, deum be-
nignum ac propitium redderet, sicut eximius ille Cyrillus ait, ne
rursum aliquando unus adversus omnes ferretur calculus, quo genus
mortalium alteri diluvio subiiceretur. iccirco deus his eum verbis
compellat (Gen. 8 21) „statui cum animo meo nunquam deinceps
terram tanta diritate prosequi propter hominum facinora, quorum
cogitationes et studia inde usque a pueris ad prava quaeque pro-
clivia sunt.” hanc igitur ob causam sacrificium illud obtulit, cuius
etiam respectu mandaverat deus ut ex mundis animalibus in arcam
septena, ex immundis bina reciperentur. nam quia carnibus vescendi
potestatem mortalibus facturus erat, atque etiam litaturos sibi religio-
sos homines sciebat, iccirco mundorum animalium maior numerus
servatus est, quorum tria paria generis incremento, reliquum sacri-
ficio destinatum esset; id quod a diluvio Noa non neglexit, de omni

προσαγωγῶν τῷ Θεῷ, ὡς εἶναι δῆλον ὅτι γε τούτου χάριν ἀπὸ ἐπιτῆ προσέταξεν ἐξ ἐκάστου γένους τῶν καθαρῶν ἐν τῇ κιβωτῷ εἰσαχθῆναι, ἵνα τὸ ἐν ζωῶν ἐξ ἐκάστου γένους ὁ Νῶε προσφέρων μὴ διαφθείρη τὰς συζυγίας. τοσοῦτον δὲ 5 τὴν τοῦ Νῶε προαίρεσιν ἐπὶ τῇ προσαγωγῇ τῆς θυσίας ἀπεδέξατο ὁ Θεὸς ὡς καὶ τὴν γραφὴν οὕτως εἰπεῖν „καὶ ὡσφράνθη κύριος ὁσμὴν εὐωδίας.” μετὰ γνώμης λοιπὸν ὑγιῶς καὶ ἡμᾶς τὸ πᾶν ἐργάζεσθαι χρῆ. εἰ δὲ μὴ, κἂν ὅτιοῦν προσάξωμεν, ἀποστραφήσεται αὐτὸ ὁ Θεός. ὅρα γὰρ ὅτι καὶ ἐν 10 ταῦθα ἡ τοῦ δικαίου ἀρετὴ τὸν καπνὸν καὶ τὴν κνίσσαν ὁσμὴν εὐωδίας εἰργάσατο. ἀλλ’ ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων ἡ τῶν προσφόντων πονηρία τὸ θυμιάμα τὸ εὐῶδες βδέλυγμα ὀφθῆναι παρεσκεύασεν.

Ὁ μὲν οὖν Ἰώσηπος καὶ κατ’ αὐτὸν τὸν κόρακα τὸν ἀπο- 15 λυθέντα παρὰ τοῦ Νῶε τοῦ ἰδεῖν εἰ τὸ ὕδαρ ἐκόπασεν, ἐκντιούμενος φαίνεται τῇ τοῦ Μωσέως ἱστορίᾳ. ὑποστρέψαι καὶ γὰρ πρὸς τὴν κιβωτὸν λέγει τὸν κόρακα, ὡς ἐπὶ πάσῃ τῇ γῇ τοῦ ὕδατος ἐτι λιμνάζοντος. ὁ δὲ Μωσῆς περὶ τούτων οὕτω φησὶν „καὶ οὐχ ὑπέστρεψεν ὁ κόραξ ἕως οὗ ἐξη- 20 ράνθη ἡ γῆ.” κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ περισσεύσαν ἀπέστειλεν ὑπερὸν, ἅτε δὴ παλινοστήσαι τοῦ κόρακος πρὸς αὐτὸν μὴ θελήσαντος. ἀλλὰ καὶ ἱστορικοὺς εἰσάγει τινὰς ὁ Ἰώσηπος, περὶ V. 99 τι λέγοντας ὅρος τῆς Ἀρμενίας ὑψηλότετον ἐν τῷ τοῦ κατα-

mundorum pecorum genere deo victimas offerena. ex quo perspicue licet intelligere propterea fuisse praeceptum ut septena in arcam animalia sumerentur, ne Noa unum animal ex quovis genere deo mactans ipsa paria distraheret atque corrumpere. caeterum usque adeo deus in oblatione huius sacrificii Noae studium ac voluntatem probavit, ut his uti verbis litterae sacrae non dubitaverint (Gen. 8 21) „delectatus est deus odoris illius suavitate.” quapropter nos quoque nihil non animo sano et puro faciamus, absque quo fuerit, omnino deus aversabitur quodcunque tandem a nobis offeratur. nam videt heic virtutem iusti hominis de ipso fumo ac nidore suavissimum odorem effecisse, cum apud Iudaeos pravitas offerentium faceret ut suffitus etiam fragrantissimus a deo piaculi loco duceretur.

Caeterum in narratione de corvo, qui a Noa dimissus fuit ut exploraret an aqua defecisset, Iosephus historiae Mosi aperte refragatur. commemorat enim corvum illum ad arcam revertisse, quasi aqua per omnem terrarum orbem adhuc restagnaret. at Moses haec in hunc modum narrat „non revertit corvus, donec ab aquis exsiccata terra foret. nam illa ipsa de causa columbam deinceps emisit, quod corvus redire noluisset. idem Iosephus probat auctoritate quorundam

κλυσμοῦ πεφευγέναι καιρῷ τῶν ἀνθρώπων τινάς, κακεῖτος σωτηρίας διὰ τὸ ὕψος τυχεῖν. ἀλλ' ἐξω βάλλουσι ἐκεῖνοι τοῦ σκοποῦ, καὶ τῆς εὐθείας πόρρω που φέρονται. εἰ γὰρ ὑψώθη τότε τὸ ὕδωρ ἐπάνω τῶν ὑψηλοτάτων ὄρεων ἐπὶ πῆχσει πεντεκαίδεκα, καθὰ Μωσῆς ἱστορεῖ, οὐκ ἂν ὄτιοῦν ὑπελεί-5
 P. 128 θη, τῶν πρώτων τηρήσεων ἐν Βαβυλωνίᾳ γενομένων. τὸ δὲ περὶ τοὺς ἀριθμοὺς ἀπὸ τῶν ἐμπόρων Φοινίκων ἤρξατο. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Ἡ μέντοι κιβωτὸς τριακοσίων μὲν πηχέων τὸ μῆκος ἦν, πενήκοντα δὲ τὸ πλάτος, τὸ ὕψος τριάκοντα. πῆχυν δὲ ἀκούων μὴ τοιαύτην εἶναι νόμιζε ὁποῖα τίς ἐστι παρ' ἡμῖν, 10 ἀλλὰ γεωμετρικὴν. ὁ γὰρ Μωσῆς γεωμέτρης ἐξ Αἰγύπτου ὢν τοιαύτην ἔφη πῆχυν ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ, ἣτις ὀργυιᾶν μεγίστην ποιεῖ. πρώτοι γὰρ Αἰγύπτιοι, καθὰ φησι Κύριλλος, τὴν γνωμετρίαν εὐρον ἐκ τοῦ ἀπλέτου τῆς γῆς καὶ τῆς διαιρέσεως. ἡ δὲ τῶν φαινομένων θεωρία παρ' Ἕλλησιν ἐτελειώ- 15
 P. 128 θη, τῶν πρώτων τηρήσεων ἐν Βαβυλωνίᾳ γενομένων. τὸ δὲ περὶ τοὺς ἀριθμοὺς ἀπὸ τῶν ἐμπόρων Φοινίκων ἤρξατο. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Μετὰ δὲ πεντακόσια τριάκοντα καὶ ἕξ ἔτη τοῦ κατακλυσμοῦ ἢ τοῦ πύργου γέγονεν οἰκοδόμησις, μεταιοπονησάντων 20 ἐπὶ αὐτῇ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων ἐν ἔτεσι τεσσαράκοντα.

historicorum, quos citat, diluvii tempore quosdam homines in altissimum Armeniae montem confugisse, atque ibi salutis suae per ipsius montis sublimitatem consuluisse. verum hi a scopo, quod dicitur, aberrarunt et a semita recta longe deflexerunt. nam si aqua id temporis supra montes quosque sublimissimos ad 15 usque cubitos excrevit, quemadmodum Moses memoriae prodidit, nullus mea quidem sententia mons reliquus esse potuit, qui a periculo servaret immunes quotquot in eum confugissent.

Arcae ipsius longitudo 300 cubitos habebat, latitudo quinquaginta, altitudo triginta. cum autem cubiti vocabulum audis, non talem intelligi putato qualis apud nos est in usu, sed geometricum. Moses enim, qui apud Aegyptios artem geometriae didicisset, in hac de arca narratione cubitum eiusmodi intelligit qui maximam ulnam efficeret. nam Aegyptii primi, referente Cyrillo, geometriam propter amplitudinem terrae suae eiusque divisionem repperunt, cum motus siderum consideratio sit a Graecis perfecta, quorum observationes primae apud Babylonios exstiterant. itidem doctrina numerorum a Phoenicium mercatoribus est perfecta. de his hactenus.

Post annos a diluvio 536 turris est aedificata, hominibus in ea perficienda totis 40 annis incassum laborantibus. cohortabantur enim, ceu Moses (Gen. 11 3) narrat, invicem ut lateres facerent coquerentque, quibus urbem turrimque sibi exstruerent, quae fastigio

„καὶ εἶπε” γάρ φησιν „ἄνθρωπος τῷ πλησίον αὐτοῦ δεῦτε καὶ πλινθεύσωμεν πλίνθους, καὶ ὀπτήσωμεν αὐτάς πυρί, καὶ β
αἰκοδομήσωμεν ἑαυτοῖς πόλιν καὶ πύργον, οὗ ἔσται ἡ κεφαλὴ ἕως τοῦ οὐρανοῦ.” διὰ τί δὲ καὶ τίνας ἐνεκεν τοῦτο; ἵνα
5 κατακλυσμός εἰ γένηται δευτέρος, ἐπὶ τὴν αὐτοῦ κορυφὴν ἀναδράμωσι, κἀντεῦθεν τὸν ἕξ ὕδατος ὄλεθρον φεύξονται. τυν-
τη τοι καὶ τὴν ματαιοπονίαν αὐτῶν ἐκώλυσεν ὁ θεὸς διὰ τῆς
συχύσεως τῶν γλωσσῶν. καὶ ἄκουε τῆς γραφῆς οὕτω λεγούσης
10 „καὶ εἶπε κύριος ἰδοὺ γένος ἐν καὶ χεῖλος ἐν πάντων. δεῦτε καὶ
καταβάντες συγγέωμεν ἐκεῖ τὴν γλώσσαν, ἵνα μὴ ἀκούσωσιν
ἕκαστος τῆς φωνῆς τοῦ πλησίον. καὶ διόσπειρεν αὐτοὺς κύριος C
ὁ θεὸς ἐκείθεν ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς.” τριηκαῖτα καὶ
μέροπες καλοῦνται ἀπὸ τοῦ μερισμοῦ τῆς φωνῆς καὶ τῆς γῆς.
ὁ δὲ παράφρων Ἰουλιανὸς καὶ τοῦτο πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔλεγε,
15 ὅτι θεορῶν αὐτοὺς ὑψουμένους διὰ τοῦ πύργου, καὶ οὐ μι-
κρῶς ἐπὶ τούτῳ πτοηθεῖς, εὐμεθόδως αὐτοῖς κωλύει τὴν ἄνο-
δον διὰ τῆς συγχύσεως τῶν γλωσσῶν.

Ὁ μέντοι πύργος ἐτίεζτο ὁ καὶ β' τοῦ κτίσματος ἀρχη-
γῶν ὄντων. κατὰ τούτους λοιπὸν καὶ ἡ διαίρεσις τῶν γλωσ-
20 σῶν γέγονε, χεῖλους ὄντος ἐνὸς καὶ φωνῆς ἐπὶ πᾶσι μιᾶς, ὡς
ἄνωθεν εἴρηται. μόνος δὲ ὁ Ἑβραῖος μὴ συγκατατεθείς τῇ μα-
ταιοπονίᾳ τῶν λοιπῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ γλώσσῃ ἔμεινε. ἀρχῆθεν D
λοιπὸν ἡ Ἑβραϊκὴ φωνή. ὅτι δὲ τῇ Ἑβραϊκῶν γλώσσῃ ἀρχῶν-

22. ἐν decret.

23. τῆ] τῶν P.

coelum attingeret. quamobrem? ut si alterum diluvium ingrueret, ad eius se verticem conferrent eoque pacto imminens ab aquis exitum effugerent. vanum hunc laborem et conatum eorum deus per confusionem linguarum inhibuit. verba quidem sacris in litteris (Gen. 11 6) haec leguntur „en una est mortalium natio, qui cuncti eodem sermone utuntur. age descendamus, et ibi eorum sermonem ita confundamus ut alii aliorum orationem non intelligant. itaque illinc eos per omnes terras dominus, qui deus est, dissipavit.” et appellari coeperunt homines ab eo tempore Meropes a sermonis linguarum teraeque divisione. furiosus ille Iulianus hoc etiam inter alia scripsit, deum conspicientem homines in altum ope turris sublato, eaque de causa non mediocriter perturbatum, commoda quadam ratione ac via, linguis inter se confusis ulteriorem adscensum prohibuisse.

Caeterum turris ipsa 72 praefectorum opera fuit exstructa, quorum ad numerum linguae quoque divisae sunt, cum antea sermone linguaeque una, ceu dictum est, omnes uterentur. solum Heberus reliquorum stulto conatui non adsensus linguam suam retinuit; de quo colligitur ab initio mortales usos Hebraica lingua fuisse. Adami cer-

Glycas.

το οὐκ ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ, δῆλον μὲν καὶ ἀπὸ τοῦ καὶ τοὺς ἀμφὶ τὸν Ἀβραάμ τῇ τοιαύτῃ χρῶσθαι διαλέκτῳ, δῆλον δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ τὸν δευτέρου Ἀδάμ Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν τῇ Ἑβραίων χρῶσθαι φωνῇ. καὶ δηλοῦσι μὲν τοῦτο καὶ τὰ ἐν τῷ σταυρῷ, οὐχ ἦττον δὲ κακίονα ἐν οἷς ἔλεγεν „εἴφαθᾶ,”⁵
 V. 100 τουτέστι διανοίχθητι, καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ „ταλιθὰ κουμ,”
 τουτέστι σοὶ λέγω τῷ κορασίῳ. πρὸς τούτοις δὲ καὶ ὁ μέγας Ἐπιφάνιος περὶ τούτων οὕτω φησί „μετὰ τὸν κατακλυ-
 σμὸν ὁ πύργος, εἶτα ὁ Ἑβερ ὁ τῶν Ἑβραίων πρόγονος, ὃν
 λέγουσι μὴ βουληθέντα κοινωνῆσαι τοῖς τὸν πύργον οἰκοδο-
 μοῦσι μεῖναι ἐν τῇ ἰδίᾳ γλώττῃ. τούτου ἔκγονος ὁ Ἀβραάμ,
 P. 129 ὄθεν καὶ ἡ Ἑβραία γλώττα.” τὰ αὐτὰ δὲ τούτοις καὶ Ἰω-
 σηπὸς φησι. καὶ οὗτοι μὲν οὕτως, ὁ δὲ Θεοδώρητος τῇ Σύ-
 ρα γλώττῃ τοὺς ἐξ Ἀδάμ χρῶσθαι φησί.

Ἰστέον δὲ ὅτι ὁ τοῦ Χάμ υἱὸς Χαναάν ἰδὼν τὴν πρὸς 15
 τὸν Αἰβανὸν γῆν οὐκ ἀγαθὴ ἐστὶ, μετὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς κλη-
 ροδοσίαν, καὶ κρείττων τῆς ἑαυτοῦ γῆς, τυραννικῶς καθήρ-
 παξεν αὐτήν, καὶ τοὺς ἐκ τοῦ Σῆμ κληρονόμους ἐκείθεν ἐξή-
 λασε. καὶ οὕτω πᾶσα ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Χαναάν
 προσῆγορεύθη. καὶ Ἰωσήπος δὲ φησὶν οὕτως Χαναάν τέταρτος 20
 ὢν τοῦ Χάμ παῖς, τὴν Ἰουδαίαν καλουμένην οἰκήσας Χα-
 ναάν ἀφ' ἑαυτοῦ προσῆγόρευσεν.

B Ὁ δὲ Σῆμ γενῆ τὸν Ἀρφαξᾶ, Ἀρφαξᾶ δὲ τὸν Καϊνᾶν.

te posteros hac esse locutus, inde quoque colligitur, quod et Abra-
 hami familia eandem usurparit et Adamus ille secundus, qui Chri-
 stus est, deus ille noster. idem animadvertitur ex inscriptione crucis,
 et hisce Christi verbis cum ait ephata, hoc est aperitor. idem quod
 alibi ait talita cumi, hoc est puella surge. eadem de re magnus Epi-
 phanius ille sic disserit: post diluvium aedificata turris est. vixit id
 temporis Heberus, auctor et propagator Hebraicae gentis, quem per-
 hibent propterea quod cum turrim extruentibus commercii nihil ha-
 buisset, linguam suam retinuisse. fuit eius ex posteris Abrahamus, et
 Hebraea lingua nomen ab eodem accepit, adsentitur huic et Iose-
 phus. Theodoritus vero posteros Adami lingua Syriaca vult usos
 fuisse.

Sciri autem debet Chanaanem Chami F. animadverso terram Li-
 bano vicinam fertilem esse suaque meliorem, post divisionem inter
 Noe liberis factam per vim hanc ipsam rapuisse, ac posteros ex ea
 Semi eiecisse. quo factum ut universa terra illa promissionis Cha-
 naanis regio vocaretur. Iosephus quoque commemorat a Chanaane
 Chananaeam fuisse appellatam.

Semus autem Arphaxam procreavit, Arphaxas Cainanem, qui

ὅτος δὲ ὁ Καϊνᾶς, ὡς φησι Γεώργιος, συνεγράψατο τὴν ἀστρονομίαν, εὐρηκῶς τὴν παρὰ τοῦ Σηθ καὶ τῶν αὐτοῦ τέκνων ἐπιθεθεῖσαν ὀνομασίαν τῶν ἀστέρων ἐν πλακί λιθίνῃ γεγραμμένην. οἱ γὰρ τοῦ Σηθ ἔγγονοι προμνηθέντες ἄνωθεν 5 τὴν μέλλουσαν γενέσθαι φθορὰν τῶν ἀνθρώπων διὰ τε πυρὸς καὶ ὕδατος καὶ ποιήσαντες δύο στήλας, μίαν μὲν λιθίνην εἰέραν δὲ πλινθίνην, ἔγραψαν τὰ ἐκ τοῦ πάππου αὐτῶν Σηθ ἐπιθέντα οὐράνια πάντα, λογισάμενοι ὅτι εἰ μὲν δι' ὕδατος ὁ κόσμος φθαρή, ἢ λιθίνῃ στήλῃ μνεῖ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμ-
10 μίνα (ἧτις στήλῃ μετὰ τὸν κατακλυσμὸν εἰς τὸ Σίδιρον ὄρος ἔμεινε, καὶ ἔστιν ἕως ἄρτι, ὡς φησιν Ἰώσηπος), εἰ δὲ διὰ C πυρὸς γένηται ἡ φθορά, μνεῖ ἂν ἡ πλινθίνῃ.

Ἄνεσφιγῃ δὲ ἐκ τῆς τοῦ Σημ φυλῆς ἕτερος γιγαντογενῆς τοῦνομα Κρόνος. οὗτος πᾶν γενόμενος δυνατὸς καὶ πολλοὺς 15 ὑπόταξας, πρῶτος κατέδειξε τὸ βασιλεύειν καὶ τῶν ἄλλων κρατεῖν, καὶ βασιλεύσας πρῶτος Ἀσσυρίων ἔτη νϛ' ὑπέταξε πᾶσαν τὴν γῆν Περσίδος. μετὰ δὲ Κρόνον ἐβασίλευσε Νέ-
20 νος ἔτη νβ', ὃς γε τὴν οἰκίαν μητέρα Σεμίραμιν λαβὼν εἰς γυναῖκα, νόμος ἐγένετο Πέρσαις λαμβάνειν τὰς ἑαυτῶν μητέ-
25 ρας καὶ ἀδελφάς. ἐξ οὗ γένους ἐγένετο καὶ Ζωροάστρως ὁ περιβόητος Περσῶν ἀστρονόμος, ὃς εἶπε τοῖς Πέρσαις, „ἐάν D

10. σιρίδος F.

13. τῆς deerat.

auctore Georgio libris astronomiam complexus est, cum appellationes siderum a Setho eiusque posteris indicatas et lapidea in tabula perscriptas reperisset. nam cum ii multo ante fuissent edocti futurum ut homines tam per ignem quam aquam interirent, erectis duabus columnis, quarum una lapidea foret altera latericia, coelestium rerum descriptiones ab avo expositas iis ipsis inculpserant, cum secum rationes has inivissent, siquidem usuveniret ut per aquam mundus interiret, lapideam columnam cum inscriptis litteris superfuturam, quae sane post diluvium in monte Sidiro salva reperta est hodieque restat Iosepho teste; sin per ignem mundus corrumperetur, omnino superaturam columnam latericiam.

Caeterum ex stirpe Semi quidam exstitit, Gigantum origine satus, cui nomen esset Cronus. hic cum magnam ad potentiam esset evectus imperioque suo multos mortales subiecisset, primus regnandi modum et alios sub iugum mittendi ostendit. cumque princeps Assyriorum regno totos 56 annos potiretur, universam sibi Persidem dicto audientem reddidit. post Cronum 52 annos Ninus regnavit, qui cum matrem germanam Semiramidem matrimonio sibi iunxisset, lex apud Persas inolevit, qua fas esset matres ac sorores in uxores ducere. prodiit ex hac familia et Zoroaster, insignis ac celeberrimus ille Persarum astronomus; qui Persis praecepit ut si ab igne coele-

- καύση με τὸ οὐράνιον πῦρ," (ταῦτο γὰρ καὶ ἤρχετο) „λάβετε ἐκ τῶν ὀστέων μου, καὶ φυλάσσετε εἰς σύστασιν τῆς βασιλείας ὑμῶν." ὃ δὴ καὶ γέγονεν. ἐν δὲ ταῖς ἱστορίαις αἷς ἐχρήσατο κατὰ Ἰουλιανοῦ ὁ θεολόγος μέγας Γρηγόριος καὶ τὰδε φησί. τὴν ἀστρονομίαν λέγονται πρῶτον εὐρησθέναι Βα-5
 βυλώνιοι διὰ Ζωροάστρου, δεύτερον δὲ ἐδέξαντο οἱ Αἰγύπτιοι. τὴν δὲ μαγείαν εὗρον Μῆδοι, εἶτα Πέρσαι. διαφέρει δὲ μαγεία γοητείας. καὶ ἡ μὲν μαγεία ἐπὶ κλησίς ἐστιν, ὡς φασι, δαιμόνων ἀγαθοποιῶν πρὸς ἀγαθοῦ τινὸς σύστασιν· γοητεία δὲ ἐστὶ δαιμόνων κακοποιῶν περὶ τοὺς τάφους εἰλουμέ-10
 P. 130 νων ἐπὶ κακοῦ τινὸς σύστασιν. γοητεία δὲ ἤκουσεν ἀπὸ τῶν γοῶν καὶ τῶν θρήνων τῶν ἐν τοῖς τάφοις γινομένων, μαγεία δὲ ἀπὸ Μαγουσαίων ἤτοι Περσῶν, ὅθεν ἔσχε καὶ τὴν ἀρχὴν· Μαγῶς ἐγγωρίως οἱ Πέρσαι λέγονται. ὁ μὲντοι μέγας Κύριλλος ἐν τοῖς κατὰ Ἰουλιανοῦ καὶ τὰδε γράφων εὐ-15
 ρηται, ὅτι μετὰ ἐννακόσια ἔτη τοῦ κατακλυσμοῦ τῶν Ἀσσυρίων ἐβασίλευσεν Ἀρβυλος πρῶτος ἐν ἀνθρώποις. οὗτος ἔσχε πρῶτος εἰς ἑαυτὸν τὸ τῆς θεότητος ὄνομα. ἀλλὰ καὶ Νίνος ὁ ἐκείνου παῖς πρῶτος Ἀσσυρίων ἐπιφανῶς βασιλεῦσαι λέγεται, οὗ ἐπώνυμος ἡ Νινευή, ἧς τὰ τεῖχη Σεμίραμις μεγαλο-20
 φυνῶς ἐσκευάσατο.
 V. 101 Μετὰ δὲ τὴν πυργοποιίαν, ὡς εἴρηται, διασκεδασθέντες

sti exureretur, id quod votis expetebat ut fieret, ossium suorum reliquias sumerent, easque ad regni excitationem conservarent; cui praedictioni eventus deinde respondit. in historiis illis quibus adversus Iulianum Gregorius ille theologus usus est, haec etiam verba reperiuntur: astronomiam primi Babylonii per Zoroastrum invenisse perhibentur, a quibus eam deinceps Aegyptii acceperint. magia Medorum inventum est, a quibus ad Persas manavit. differt haec a goetia, quod magia sit imploratio, sicut aiunt, beneficorum geniorum ad boni alicuius effectonem, goetia vero maleficorum compellatio geniorum, qui circum sepulcra volutantur, ad mali alicuius effectonem. et goetiae nomen factum est a ploratibus et lamentis, quae consueverunt in sepulcris existere, cum magia dicatur a Magusaeis, hoc est Persis, eiusdem auctoribus. nam Persas Magos appellari lingua ipsis vernacula constat. Cyrillus autem in libris adversus Iulianum scriptis refert post annos a diluvio nongentos Arbylum regem Assyrii imperitasse, qui primus hominum sibi divinitatis appellationem arrogavit. eiusdem filius Ninus primus apud Assyrios regnum illustri ratione administrasse perhibetur, a quo nomen inditum urbi Ninevae, quam Semiramis magnifice moenibus cinxit.

Post turris aedificationem, de qua locuti sumus, homines hinc

ἔθην κἀκεῖθεν οἱ ἄνθρωποι πρὸς ἀτόπους πράξεις ἐξεκλι-
 ῖθησαν, καὶ τελευταῖον πρὸς εἰδωλομανίαν ἀπεπλανήθησαν,
 ἐπὶ τῶν δαιμόνων αὐτῶν ἀπατηθέντες τουτοῖ τὸν τρόπον οἱ
 δειλαιοι. ὁ γὰρ ἀπὸ τοῦ Νῶε ὄγδος Σερούχ τὰ τῶν ἀγα-
 5 μμάτων ἀρχῆθεν εὔρατο· λέγεται γὰρ οὗτος τοὺς ἔργον οἶον
 ἄποτε λαμπρὸν ἐπιδειξαμένους ἀνδριάσι καὶ στηλαῖς τιμη-
 σαι. οἱ δὲ μετὰ ταῦτα τὴν τῶν προγόνων ἀγνοήσαντες γνώ-
 μην, καὶ ὅτι μνήμης ἔνεκα τοὺς ἀνδριάτας ἔστησαν, κατὰ
 μικρὸν πλανώμενοι τῇ τοῦ ἀρχεκάκου συνεργείᾳ, ὡς ἀθανά-
 10 τοις θεοῖς τοῖς ὁμοιοκαθεσί καὶ φθαρτοῖς ἀνθρώποις προσε-
 τέθησαν καὶ θυσίας αὐτοῖς ἐπενόησαν, τῶν δαιμόνων τοῖς C
 ἑξοίοις ἐνοικησάντων. ἐντεῦθεν ἄλλοις καὶ ἄλλοις θεοῖς τὸ
 τῶν ἀνθρώπων γένος ἐλάτρευσεν. Αἰγύπτιοι δὲ μᾶλλον τῶν
 ἄλλων εἰς ἀθεΐαν ἐξώκειλαν· αἰλούρους γὰρ καὶ πιθήκους ἐσε-
 15 βάσθησαν, τράγους τε ὁμοίως καὶ βόας καὶ κροκοδείλους. πλὴν
 δὲ τῶν ἄλλων τὸν Ἄπιν ἐσεβάζοντο, βουῶν ὄντα πολύχρου
 αὐτόν. ἤνικα γὰρ ἐγεννήθη τοιοῦτος βοῦς παρ' αὐτοῖς παρὰ
 τῇ γλώττῃ φέρων καὶ τῇ κέρκῃ σήμαντρα, ὡσαύτως παρὰ
 τῇ μετώπῳ σελήνης ὡσπερ διχότομον μίμημα, ἐχόρευον φαι- D
 20 ὄρωσ καὶ ἐπανηγύριζον ἕτε θεοῦ κεινοπρεποῦς αὐτοῖς ἐνθη-
 μίσαντος. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Ὅγδος δὲ ἀπὸ τοῦ Νῶε λέγεται εἶναι ὁ Σερούχ· ὁ γὰρ

5. ἀρχῆθεν] ἐκεῖθεν F.

inde dispersi ad facta quaedam absurda exorbitarunt, ac tandem mi-
 seri deastrorum cultus errorem amplexi sunt, a malis geniis hoc quo-
 dam modo decepti. octavus a Noa Seruchus simulacrorum formando-
 rum rationem invenit. fertur enim homines qui praeclearum aliquod
 facinus edidissent, statuarum et columnarum honoribus ornasse. ve-
 rum posteri cum maiorum mentem et consilium ignorarent, neque
 scirent statuas illas memoriae causa collocatas esse, paulatim princi-
 pis omnium malorum auctoris impulsu sic colere consimiliter secum
 adfectos et interitui obnoxios homines coeperunt ac si dii forent im-
 mortales; adeoque sacra quaedam eis excogitarunt, ipsis malis geniis
 intra statuas domicilium collocantibus. hinc factum ut deinceps genus
 humanum aliis atque aliis diis religiose serviret. ac Aegyptii quidem su-
 pra caeteros ad impietatem maximam prolapsi sunt: nam feles simios
 hircos boves crocodilos coluerunt; atque imprimis bovem illum variis
 coloribus praeditum, quem Apim vocabant. cum enim bos apud ipsos
 nascebatur, qui in lingua et cauda notas quasdam referret et in fron-
 te similitudinem lunae dimidiatae imitaretur, perhilariter choreas
 ductabant et conventus publicos celebrabant, quasi novus quispiam
 deus ad ipsos se contulisset. ac de his quidem hactenus.

Recte autem octavus a Noa Seruchus fuisse dicitur. quippe Cai-

τῶν ὡσπερ υἱὸς πρωτότοκος ὁ Ἰσραὴλ, καθὼς ὁ θεὸς ἔφη Ἐφραΐμ. καὶ ὁ χρυσοῦς δὲ τὴν γλωτταν οὐκ ἄλλου τινὸς ἔνεκα, τῆς δὲ τῶν γενῶν ἐπιμιξίας ἀνοιχθῆναι λέγει τὰς καταράκτας τοῦ οὐρανοῦ. ὅτι δὲ δεῦ φιληδοσίαν καὶ τὴν μυσταρὰν ἐπέκρινε μῆξιν, ὧν ἔνεκεν ἀσεβεῖς ἐκάλει τοὺς γίγαντας ὁ 5 κορυφαῖος Πέτρος, ἐπήγαγε τὸν κατακλυσμὸν ὁ θεός, καὶ οὐ C δεῖ εἰθεῖαν ἢ ἄλλην κακίαν τινά, ὁ θεϊότατος Κύριλλος ἐν τῇ κατὰ Ἰουλιανοῦ βίβλῳ παρίστησι τοῦτο σαφέστατα λέγων „οἱ εἰς Ἀδὰμ καὶ μετὰ τοῦ Νῶε γεγονότες ἄνθρωποι θεὸν ἔρα τὸν ἀληθινὸν τετιμῆκασι, μετὰ δὲ τὴν τοῦ πύργου κατασκευὴν 10 καὶ τὴν τῶν γλωσσῶν διαφορὰν ἀσύμβατον καὶ αὐτὴν ἐσχῆκασι τὴν περὶ θεοῦ δόξαν· πανταχοῦ γὰρ διασκοδασθέντες καὶ τὴν πολυθεῶν πλάνην ἐσχῆκασιν.“ ὅτι δὲ δι’ ἀσωτίαν ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ὁ παγκόσμιος ἐκεῖνος γέγονε κατακλυ- D σμός, αὐτὸς ὁ θεὸς ἐδήλωσεν οὕτως εἰπὼν „οὐ μὴ καταμείνη 15 τὸ πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας;” ἤγουν διὰ τὸ ζῆν αὐτοὺς ἐμπαθῶς τε καὶ σαρκικῶς. οὕτω μὲν οὖν ὁ μέγας Παῦλος τοὺς ἐγκρατῶς ζῶντας ἀσάρκους καλεῖ, λέγων „ὕμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί.“ σάρκας μὲν οὖν, ὡσπερ δὴ καὶ ἀσεβεῖς, εἶωθε καλεῖν ἢ γραφῇ τοὺς βίον 20 ἔχοντας ἄσωτον· ἀσέβεια γὰρ οὐ μόνον ἢ τῶν εἰδώλων προσκύνησις, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἀσελγὴς βίος καὶ ἄσωτος. καὶ

vocatur filius primogenitus. tradit haec divinus ille vir Ephraemus. et Chrysostomus adfirmat alia nulla de causa quam ob hanc utriusque generis commistionem coeli meatus reclusos fuisse. itidem non impietatis deum negantis vel alia quapiam causa diluvium fuisse in- vectum, extra solam hanc voluptariae vitae libidinem et commistionem exsecrandam, quo nomine gigantes impios summus ille Petrus appellavit, praeclarissimus ille Cyrillus in scripto adversus Iulianum libro perspicue verbis haece demonstrat „homines ab Adamo ad Noam usque prognati deum unam et verum coluere. post extractionem vero turris illius linguarumque divisionem coeperunt etiam opinionibus de deo dissidere mortales. nam in omnes dispersi partes deum quoque multitudinis errorem imbuerunt.“ denique propter utriusque partis luxuriam diluvium illud orbem universum invasisse deus ipse denotat, cum ait (Gen. 6 3) „non permanebit spiritus meus in hisce mortalibus, cum caro sint;“ hoc est pro adfectionum et carnis libidine vivat sic enim et Paulus (Rom. 8 9) homines temperanter viventes carnis expertes in his verbis vocat „vos in carne non estis.“ nimirum litterae sacrae carnem et impios appellare consueverunt eos quorum vita luxuriae dedita est. nam impietas non deastrorum modo cultus est, sed significat etiam lasciviae luxuriaeque vitam obnoxiam. patet

τοῦτο δηλοῦν ὁ μακάριος Δαβὶδ λέγων „ὄργα ἔπαυ, ἔξαγορεύ-
σω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ κυρίῳ καὶ σὺ ἀφήκας τὴν
ἀσέβειαν τῆς καρδίας μου.” μὴ γὰρ ἀλλόπιστος ἦν ὁ Δα- V. 97
βιδ; μὴ τὸν θεὸν ἔξωμόσατο πάντως; οὐχί, ἀλλὰ τὴν ἐπι-
5 θυμίαν ἣτις ἔτεκε τὴν μοιχείαν, ἀσέβειαν ἐκεῖνος ἐκάλεσε. P. 125
παγκόσμιον δὲ τὸν κατακλυσμὸν ἐκεῖνον ἐπήνεγκεν ὁ θεός,
ὅτι καὶ πάντες ἐκεῖνοι καθάρσεως ἔχρηζον. καὶ τοῦτο πα-
ρίστησεν ἡ γραφὴ λέγουσα „καὶ εἶδε κύριος ὁ θεός τὴν γῆν,
καὶ ἦν κατεφθαρμένη, ὅτι κατέφθειρε πᾶσα σὰρξ τὴν ὁδὸν
10 αὐτῆς ἐπὶ τῆς γῆς.”

Πρόσεχε δέ, ἀγαπητέ. εἰ γὰρ οὐκ ἀφείσατο τότε τινός
ὁ θεός, ἀλλὰ πάντας ἄρδην κατέκλυσε, μηδὲν ἀφελήθεντις
ἐκ τοῦ λόγῳ μόνῳ σέβασθαι τὸν θεόν, εὐδηλον πάντως ὡς
οὐδὲ ἡμῶν ἐν ἐκείνῃ φείσεται τῇ ἡμέρᾳ, εἰ καὶ τὸ τῶν Χρι-
15 στιανῶν ἐπιφερόμεθα ὄνομα. ἐρεῖ γὰρ ἀληθῶς ὁ δεσπότης B
πάντων Χριστὸς καὶ ἡμῖν, ὅπερ εἶπε τοῖς Ἰουδαίοις, ἡνίκα
καυχώμενοι ἔλεγον „ἡμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς ἡμῶν τοῦ Ἀβραάμ
ἐσμεν.” καθάπερ γὰρ ἐκείνοις ἔλεγεν „εἰ ἐκ τοῦ Ἀβραάμ
ἦτε, τὰ ἔργα ἂν ἐποιεῖτε τοῦ Ἀβραάμ,” οὕτως ἐρεῖ καὶ
20 ἡμῖν „εἰ Χριστιανούς ἐαυτοὺς εἴχετε, τὰ ἔργα ἂν ἐποιεῖτε
τὰ τοῖς Χριστιανοῖς ἀρμόζοντα.” μὴ οὖν ἐπὶ τούτοις ἀμφί-
βαλλε· διὰ γὰρ τοῦ παγκοσμίου ἐκείνου κατακλυσμοῦ καὶ

hoc ex beati viri Davidis hac oratione (Psalm. 31 51) „dixi apud me, improbitatem meam adversus me ipsum domino fatebor; et tu mei cordis impietatem mihi condonasti.” quaeso te, num fidem quandam extraneam Davides sectabatur? num deum abiuraverat? nequaquam certe. nimirum impietatis vocabulo cupiditatem illam, quae adulterium pepererat, innuit. et universale diluvium invexit propterea deus quod omnes illi homines repurgationis egerent. significatur hoc sacris in litteris (Gen. 6 12) per haec verba „vidit deus orbem terrarum esse corruptissimum et omnium mortalium mores depravatos.”

Heie animum mihi, dilecte fili, advertito. nam si deus id temporis nemini pepercit, sed diluvio funditus omnes obruit, nihil adiu-
tos ex eo quod verbis deum religiose venerarentur, intelligi per-
spicue potest futurum ut ne nobis quidem in illo die parcat, tamet-
si nomen Christianorum habeamus. revera enim Christus ille dominus
omnium verbo nos illo compellabit, quo Iudaeos adfatus est (Ioh. 8
33), cum iactabundi dicerent „nos ex Abrahamo patre nostro sumus
orti.” nimirum ut illis respondit „si Abrahami natī essetis, Abrahamo
digna faceretis,” ita nobis etiam dicturus est „si pro Christianis vos
gerere volebatis, ea praestare conveniebat quae Christianos omnino
decerent.” atque hac in parte minime tibi est ambigendum. nam per

τοῦ ἐν Σοδόμοις ἐμπρησμοῦ σαφῶς ἔδειξεν ὁ θεὸς ὅποιον ἀπαντᾷ τέλος τοῖς ἐν ἀσωτία τὸν βίον καταλύουσιν.

C Ὁ μέντοι Νῶε πεντακοσίων ἐτῶν γεγονώς γεννᾷ τὸν Σήμ, τὸν Χάμ, τὸν Ἰάφεθ. ἐφ' ᾧ καὶ ἄξιος θυμασμοῦν ὁ ἀνὴρ, ὅτι τοσοῦτος παρίπνευσε χρόνος, καὶ μίξεσι νομίμοις 5 ὑποκύνπειν οὐκ ἤθελε. καὶ ὡς ὁ χρυσορρήμων φησὶν, εἰ μὴ θεία τις ἦν οἰκονομία, ὥστε δι' αὐτὸν αὐτίς τὸ τῶν ἀνθρώπων συστήσασαι γένος, οὐκ ἂν οὐδ' ὄλωσ σαρκικαῖς ἐπιθυμίαις ὑπέκνυσε· κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ τέλειον αὐτὸν ἐν τῇ γενεᾷ αὐτοῦ καλεῖ ὁ θεός, τῇ διστραμμένη δηλαδῆ. ἀλλ' ὄρα μα- 10 D κροθυμίαν τοῦ θεοῦ. οὐκ εὐθέως ἐπάγει τὸν κατακλυσμόν, ἀλλ' ἔτη μὲν ἑκατὸν ἐτοιμάζει τὴν κιβωτόν, κἂν οἱ ἄφρονες τὸν Νῶε θελήματι θεῖῳ ὑπηρετούμενον ἐξεμυκτήριζον. ἀλλὰ καὶ συναγόμενα ὀρώντες τὰ θηρία πάντα, καθά φησιν ὁ θεὸς Ἐφραΐμ, ἐλέφαντας μὲν ἀπὸ Ἰνδικῆς καὶ Περσίδος 15 ἐρχόμενα, λέοντας καὶ παρδάλεις μετὰ προβάτων καὶ αἰγῶν μιγύδας, ἐρπετὰ καὶ πετεινὰ ἄνευ τινὸς διακοντοῦ ἐρχόμενα καὶ κύκλω τῆς κιβωτοῦ αὐλιζόμενα, οὐδαμῶς κατενόησαν. ἀλλὰ μὴ καὶ ἡμεῖς τοῦτο πάθομεν, γρηγοροῦν- 20 τες αἰεί.

P. 126 Πόθεν δὲ οἶδεν ὁ Νῶε τὰ καθαρὰ καὶ ἀκάθαρτα, μή-
πω τῆς αὐτῶν διαιρέσεως παρὰ Μωσέως γεγυνοῦσας, ὡς ὁ

orbis universi diluvium et Sodomorum incendium deus manifesto declaravit qualis imminet iis exitus qui vitam in luxuria prodigunt.

Quum Noa quingentos esset annos natus, Semum genuit, indeque Chamum et Iaphetum (Gen. 5 31). mereatur in illo viro magnam hoc admirationem, quod cum tot annos vivendo explesset, ne legitimos quidem amplexus desideraverit. Chrysostomus certe ait, ni divino decretum fuisset consilio per ipsum genus humanum instaurandum esse, nunquam omnino carnalibus eum cupiditatibus se summissurum fuisse. propter hanc causam deus eum vocat hominem aetatis suae integrum, quae plane perversa erat. heic dei tolerantiam mihi considerato. diluvium subito non invehit, sed totis centum annis arca construitur. interim homines stolidi Noam voluntati divinae obaequentem irridebant. immo tametsi cernerent universas belluas coire, quemadmodum divinus ille vir Ephraemus ait, elephantos ab India Persideque adventare, leones ac pardalides inter oves atque capras promiscue accedere, reptiles bestias cum avibus eodem se persequente nemine conferre ac circum arcam commorari, nihilo tamen magis poenitentiae stimulos sentiebant. idem ne nobis incidat, nunquam non vigilemus.

Sed enim unde Noa didicerat quae animalia munda, quae immunda essent, cum nondum id temporis ea Moses segregasset? hanc

χρυσορρήμων φησίν; ἐκ τῆς ἐναποκειμένης αὐτῷ φυσικῆς γνώσεως, ἢ ἐκ τῆς δοθείσης αὐτῷ παρὰ Θεοῦ σοφίας. ὡς καλὸν ἢ ἀρετῆ. αὕτη τὸν Ἐνὼχ μετέδηκεν, αὕτη τὸν Νῶε διεσώσατο. ὄρα γὰρ ὅτι πάντας ἐκείνους ἀπολείπει παραδει-
 5 δότος ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Νῶε ἔλεγεν „εἰσελθε σὺ καὶ πᾶς ὁ οἶ-
 κός σου εἰς τὴν κιβωτόν, ὅτι σε εἶδον δίκαιον ἐναντίον ἐμοῦ
 ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ καὶ διεστραμμένῃ.” ἀλλὰ και-
 ρὸν διδοὺς αὐτοῖς ἐμπρόθεσμον εἰς μετάνοιαν φησίν „ἔσονται
 δὲ αἱ ἡμέραι αὐτῶν ἕτη ρκ,” εἰ καὶ ταῦτα πάντα οὐκ ἔζησαν V. 98
 10 διὰ τὴν κακίαν αὐτῶν· οἱ γὰρ μὴ φθάσαντες διὰ μέσου τῶν Β
 ἑκατὸν μετανοῆσαι οὐδὲ ἐν τοῖς εἴκοσι μετενόησαν ἄν. πρό-
 σχε δὲ ὅτι ποτὲ μὲν ἦν ὑπισχνεῖται δοῦναι ζωὴν ὑποτέμνει,
 ὡς ἐπαυῖθα, ἐὰν μὴ μετανοήσωμεν, ποτὲ δὲ ἀπεικὼν ἀπολέ-
 15 σαι τοῦτο οὐ ποιεῖ μετανοησάντων ἡμῶν, ὡς ἐπὶ τῶν Νι-
 νευιτῶν ἔστιν ἰδεῖν.

Τὸ δὲ ὕδωρ ὑψώθη ἐπάνω τῶν ὄρεων ἐπὶ πῆγσι πεντε-
 καίδεκα, ἵνα τὰ τῆς θείας πληρωθῇ ἀποφάσεως. „ἔξαλείψω” γὰρ
 φησι „πᾶσαν τὴν ἕξανόστασιν ἣν ἐποίησα, ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως
 κτήνους καὶ ἀπὸ ἐρπετῶν ἕως πετεινῶν ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ.”
 20 εἰ μὴ γὰρ ὑψώθη τοσοῦτον, οὐκ ἂν τὸ τῶν πετεινῶν ἀπώλετο C
 γένος. ὅτι δὲ ὑπεράνω τῶν ὑψηλοτέρων ὄρεων ἐπήρθη τὸ ὕδωρ

enim quaestionem Chrysostomus movet. num proficiebatur hoc a naturali quadam cognitione, quam habebat, an a sapientia divinitus ei concessa? praeclara profecto res virtus est. haec Enochum transulit, haec Noam conservavit. nam vide mihi, quaeso, quid fiat. omnes id temporis homines deus exitio destinans solum ad Noam inquit (Gen. 7 1) „ingredere tu una cum omni familia tua in arcam, quoniam quidem te animadverti esse omnium huius perversi pravique saeculi meo in conspectu facile iustissimum.” simul tempus caeteris definitum ad resipiscendum tribuens inquit „reliquos eis faciam annos 120.” quanquam ne hos quidem universos vixerunt propter insignem perversitatem. nam qui prius durante 100 annorum intervallo non resipuerant, intra viginti annos poenitentiam acturi non erant. atque hoc loco mihi observa deum nonnunquam nobis resipiscen-
 15 tibus eam vitam praecidere quam prius pollicebatur, ut heic fieri videmus, nonnunquam minatum se perditurum reapere minas non exsequi, nobis resipiscen-
 20 tibus; id quod Ninevitis videmus usu-
 venisse.

Caeterum aqua supra ipsos montes excrevit ad 15 usque cubitos, ut eveniret quod futurum deus minatus fuerat (Gen. 6 7) „quicquid ortum est delebo, non homines solum, sed etiam pecora et reptilia, et volucres, quae sub coelo sunt.” quippe si tantam ad altitudinem non excrevisset, volucres haud quaquam perilissent, et quidem aquam

ἐπὶ τοῦ κατακλυσμοῦ, κἀντεῦθεν πιστοῦται. λίθους γάρ τι-
νες ἐκ τῶν τοῦ Λιβάνου ἀκρωρείων εἰς οἰκοδομὰς μετακομι-
ζοντες διεβεβαιοῦντο ὡς εὖρον ἐν τοῖς κοιλάμασι τοῦ Λιβά-
νου ἰχθύας τεταριχευμένους καὶ τῇ ἰλύϊ πεπηγότας, καθά φη-
σι καὶ Ἰωσήπος. 5

Μετὰ δὲ τὴν τοῦ κατακλυσμοῦ παῦλαν θυσίαν ὁ Νῶε
τῷ θεῷ ἀνήνεγκε. τίνας ἔνεκεν; ἵνα τοῖς ἔσομένοις ἐν ἀσθε-
νείᾳ συγγνώμονά τε καὶ γαληρὸν προσαιεργάσῃται τὸν θεόν,
ὡς ὁ μέγας διέξεισι Κύριλλος, ἵνα μὴ πάλιν μία κατὰ πάν-
των ἄλειψεται ψῆφος, δευτέρῳ κατακλυσμῷ τὸ ἀνθρώπινον 10
ὑποτιθεῖσα γένος. ἐφ' ᾧ καὶ εἰς πρὸς αὐτὸν ὁ θεός „δια-
νοηθεὶς οὐκέτι προσθήσω τοῦ καταρῆσασθαι τὴν γῆν διὰ τὰ
ἔργα τῶν ἀνθρώπων, ὅτι ἔγκειται ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου
ἐπὶ πανηρὰ ἐκ νεότητος.” τούτου χάριν, ὡς εἴρηται, θυσίαν
ἀνήνεγκε τῷ θεῷ. κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἐπτά ἐπτά ἐκέλευσεν 15
ὁ θεὸς ἀπὸ τῶν καθαρῶν εἰσαχθῆναι ἐν τῇ κιβωτῷ, δύο δύο
δὲ ἀπὸ τῶν ἀκαθάρτων. ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλον συγχωρεῖν τοῖς
P. 127 ἀνθρώποις μεταλαβεῖν κρεῶν, ἔμελλον δὲ καὶ θυσίας προσ-
φέρειν αὐτῷ τῆς εὐσεβείας οἱ τρόφιμοι, πλείονα τὰ καθαρὰ
φυλαχθῆναι προσέταξε, τὰς μὲν τρεῖς συζυγίας εἰς τὴν αὐ-20
ξῆσιν τοῦ γένους, τὸ δὲ περισσὸν ἐν εἰς θυσίαν. ὁ δὲ καὶ
πεποιήκα μετὰ τὸν κατακλυσμόν, ἀπὸ πάντων τῶν καθαρῶν

huiusce diluvii montes etiam sublimissimos operuisse, vel hinc colli-
gere licet. quidam cum e Libani cacuminibus ad structuram aedifi-
ciorum saxa congererent, adseruerunt se intra Libani concavitates re-
perisse pisces induratos in limo defixos, uti Iosephus etiam memoriae
prodidit.

Cum diluvium desisset, Noa deo sacrificium obtulit. quamob-
rem istuc? ut iis qui aliquando futuri essent infirmiores, deum be-
nignum ac propitium redderet, sicut eximius ille Cyrillus ait, ne
rursum aliquando unus adversus omnes ferretur calculus, quo genus
mortalium alteri diluvio subiiceretur. iccirco deus his eum verbis
compellat (Gen. 8 21) „statui cum animo meo nunquam deinceps
terram tanta diritate prosequi propter hominum facinora, quorum
cogitationes et studia inde usque a pueris ad prava quaeque pro-
clivia sunt.” hanc igitur ob causam sacrificium illud obtulit, cuius
etiam respectu mandaverat deus ut ex mundis animalibus in arcam
septena, ex immundis bina reciperentur. nam quia carnibus vescendi
potestatem mortalibus facturus erat, atque etiam litaturus sibi religio-
sos homines sciebat, iccirco mundorum animalium maior numerus
servatus est, quorum tria paria generis incremento, reliquum sacri-
ficio destinatum esset; id quod a diluvio Noa non neglexit, de omni

προσαγωγῶν τῷ Θεῷ, ὡς εἶναι δῆλον ὅτι γε τοῦτον χάριν
 ἀνὰ ἑπτὰ προσέταξεν ἐξ ἑκάστου γένους τῶν καθαρῶν ἐν τῇ
 κιβωτῷ εἰσαχθῆναι, ἵνα τὸ ἐν ζῶον ἐξ ἑκάστου γένους ὁ
 Νῶε προσφέρων μὴ διαφθείρη τὰς συζυγίας. τοσοῦτον δὲ
 5 τὴν τοῦ Νῶε προαίρεσιν ἐπὶ τῇ προσαγωγῇ τῆς θυσίας ἀπε-
 δέξατο ὁ Θεός, ὡς καὶ τὴν γραφὴν οὕτως εἰπεῖν „καὶ ὠσφράν-
 θη κύριος ὁσμὴν εὐωδίας.” μετὰ γνώμης λοιπὸν ὑγιῶς καὶ
 ἡμᾶς τὸ πᾶν ἐργάζεσθαι χρῆ. εἰ δὲ μὴ, κἄν ὀτιοῦν προσά- B
 ξωμεν, ἀποστραφήσεται αὐτὸ ὁ Θεός. ὄρα γὰρ ὅτι καὶ ἐν-
 10 ταῦθα ἡ τοῦ δικαίου ἀρετὴ τὸν καπνὸν καὶ τὴν κνίσσαν
 ὁσμὴν εὐωδίας εἰργάζετο. ἀλλ’ ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων ἡ τῶν προσ-
 αγγόντων πονηρία τὸ θυμίαμα τὸ εὐῶδες βδέλυγμα ἐφθίηται
 παρεσκεύασεν.

Ὁ μὲν οὖν Ἰώσηπος καὶ κατ’ αὐτὸν τὸν κόρακα τὸν ἀπο-
 15 λυθέντα παρὰ τοῦ Νῶε τοῦ ἰδεῖν εἰ τὸ ὕδωρ ἐκόπασεν,
 ἐναντιούμενος φαίνεται τῇ τοῦ Μωσέως ἱστορίᾳ. ὑποστρέψαι
 καὶ γὰρ πρὸς τὴν κιβωτὸν λέγει τὸν κόρακα, ὡς ἐπὶ πάσῃ
 τῇ γῆ τοῦ ὕδατος ἔτι λιμνάζοντος. ὁ δὲ Μωσῆς περὶ τού- C
 των οὕτω φησὶν „καὶ οὐχ ὑπέστρεψεν ὁ κόραξ ἕως οὗ ἐξη-
 20 ράνθη ἡ γῆ.” κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ περισσεύειν ἀπέστειλεν
 ὑπερῶν, ἅτε δὴ παλινοστήσαι τοῦ κόρακος πρὸς αὐτὸν μὴ θε-
 λήσαντος. ἀλλὰ καὶ ἱστορικοὺς εἰσάγει τινὰς ὁ Ἰώσηπος, περὶ V. 99
 τι λέγοντας ὅρος τῆς Ἀρμενίας ὑψηλότατον ἐν τῷ τοῦ κατα-

mundorum pecorum genere deo victimas offerens. ex quo perspicue
 licet intelligere propterea fuisse praeceptum ut septena in arcam ani-
 malia sumerentur, ne Noa unum animal ex quovis genere deo ma-
 ctans ipsa paria distraheret atque corrumpere. caeterum usque adeo
 deus in oblatione huius sacrificii Noae studium ac voluntatem pro-
 bavit, ut his uti verbis litterae sacrae non dubitaverint (Gen. 8 21)
 „delectatus est deus odoris illius suavitate.” quapropter nos quoque
 nihil non animo sano et puro faciamus, absque quo fuerit, omnino
 deus aversabitur quodcumque tandem a nobis offeratur. nam vides heic
 virtutem iusti hominis de ipso fumo ac nidore suavissimum odorem
 effecisse, cum apud Iudaeos pravitas offerentium faceret ut suffitus
 etiam fragrantissimus a deo piaculi loco duceretur.

Caeterum in narratione de corvo, qui a Noa dimissus fuit ut
 exploraret an aqua defecisset, Iosephus historiae Mosis aperte refragat.
 commemorat enim corvum illum ad arcam revertisse, quasi
 aqua per omnem terrarum orbem adhuc restagnaret. at Moses haec
 in hunc modum narrat „non revertit corvus, donec ab aquis exsiccata
 terra foret. nam illa ipsa de causa columbam deinceps emisit, quod
 corvus redire noluisset. idem Iosephus probat auctoritate quorundam

κλυσμονῷ πεφευγέναι καιρῷ τῶν ἀνθρώπων τινάς, κάκειῶσ σο-
τηρίας διὰ τὸ ὕψος τυχεῖν. ἀλλ' ἔξω βάλλουσιν ἐκεῖνοι τοῦ
σκοποῦ, καὶ τῆς εὐθείας πόρρω που φέρονται. εἰ γὰρ ὑψώ-
θη τότε τὸ ὕδωρ ἐπάνω τῶν ὑψηλοτάτων ὄρεων ἐπὶ πῆχεσι
πεντεκαίδεκα, καθὰ Μωσῆς ἱστορεῖ, οὐκ ἂν ὄτιοῦν ὑπελεί-5
D φθη τρηκαῦτα ὄρος, ὡς οἶμαι, τοὺς ἐν αὐτῷ πεφευγῶτας
ἰσχυὸν ἀβλαβεῖς διασώσασθαι.

Ἡ μέντοι κιβωτὸς τριακοσίων μὲν πηχέων τὸ μῆκος ἦν,
πεντήκοντα δὲ τὸ πλάτος, τὸ ὕψος τριάκοντα. πῆχυν δὲ
ἀκούων μὴ τοιαύτην εἶναι νόμιζε ὁποῖα τίς ἐστι παρ' ἡμῖν, 10
ἀλλὰ γεωμετρικὴν. ὁ γὰρ Μωσῆς γεωμέτρης ἐξ Αἰγύπτου
ὡν τοιαύτην ἔφη πῆχυν ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ, ἣτις ὄργανον μ-
γίστην ποιεῖ. πρῶτοι γὰρ Αἰγύπτιοι, καθὰ φησι Κύριλλος,
τὴν γνωμετρίαν ευρον ἐκ τοῦ ἀπλέτου τῆς γῆς καὶ τῆς διαι-
ρέσεως. ἡ δὲ τῶν φαινομένων θεωρία παρ' Ἑλλησιν ἐτελειώ-15
P. 128 θη, τῶν πρῶτων τηρήσεων ἐν Βαβυλωνίᾳ γενομένων. τὸ δὲ
περὶ τοὺς ἀριθμοὺς ἀπὸ τῶν ἐμπόρων Φοινίκων ἤρξατο. καὶ
περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Μετὰ δὲ πεντακόσια τριάκοντα καὶ ἔξ ἔτη τοῦ κατακλυ-
σοῦ ἢ τοῦ πύργου γέγονεν οἰκοδόμησις, μεταιοπονησάντων 20
ἐπὶ ταύτῃ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων ἐν ἔτει τεσσαράκοντα.

historicorum, quos citat, diluvii tempore quosdam homines in altissi-
mum Armeniae montem confugisse, atque ibi salutem suam per ipsius
montis sublimitatem consuluisse. verum hi a scopo, quod dicitur,
aberrarunt et a semita recta longe deflexerunt. nam si aqua id tem-
poris supra montes quosque sublimissimos ad 15 usque cubitos excre-
vit, quemadmodum Moses memoriae prodidit, nullus mea quidem
sententia mons reliquus esse potuit, qui a periculo servaret immunes
quotquot in eum confugissent.

Arcae ipsius longitudo 300 cubitos habebat, latitudo quinquaginta, altitudo triginta. cum autem cubiti vocabulum audis, non talem intelligi putato qualis apud nos est in usu, sed geometricum. Moses enim, qui apud Aegyptios artem geometriae didicisset, in hac de arca narratione cubitum eiusmodi intelligit qui maximam ulnam efficeret. nam Aegyptii primi, referente Cyrillo, geometriam propter amplitudinem terrae suae eiusque divisionem repererunt, cum motus siderum consideratio sit a Graecis perfecta, quorum observationes primae apud Babylonios exstiterant. itidem doctrina numerorum a Phoenicium mercatoribus est perfecta. de his hactenus.

Post annos a diluvio 536 turris est aedificata, hominibus in ea perficienda totis 40 annis incassum laborantibus. cohortabantur enim, ceu Moses (Gen. 11 3) narrat, invicem ut lateres facerent coquerentque, quibus urbem turrimque sibi exstruerent, quae fastigio

„καὶ εἶπε” γὰρ φησιν „ἄνθρωπος τῷ πλησίον αὐτοῦ δεῦτε καὶ πλινθεύσωμεν πλίνθους, καὶ ὀπτήσωμεν αὐτάς πυρί, καὶ Β ἀκοδομήσωμεν ἑαυτοῖς πόλιν καὶ πύργον, οὗ ἔσται ἡ κεφαλὴ ἕως τοῦ οὐρανοῦ.” διὰ τί δὲ καὶ τίνος ἔνεκεν τούτου; ἵνα 5 κατακλυσμὸς εἰ γένηται δευτέρος, ἐπὶ τὴν αὐτοῦ κορυφὴν ἀναδράμωσι, κἀντεῦθεν τὸν ἐξ ὕδατος ὄλεθρον φεῦξονται. ταύτηι τοι καὶ τὴν ματαιοπονίαν αὐτῶν ἐκώλυσεν ὁ θεὸς διὰ τῆς συγχύσεως τῶν γλωσσῶν. καὶ ἄκουε τῆς γραφῆς οὕτω λεγουσῆς „καὶ εἶπε κύριος ἰδοὺ γένος ἔν καὶ χεῖλος ἔν πάντων. δεῦτε καὶ 10 καταβάντες συγχέωμεν ἐκεῖ τὴν γλώσσαν, ἵνα μὴ ἀκούσωσιν ἕκαστος τῆς φωνῆς τοῦ πλησίον· καὶ διέσπειρεν αὐτοὺς κύριος ὁ θεὸς ἐκείθεν ἐπὶ πρόσωπον πίσεως τῆς γῆς.” τῆνικαῦτα καὶ μέροπες καλοῦνται ἀπὸ τοῦ μερισμοῦ τῆς φωνῆς καὶ τῆς γῆς. ὁ δὲ παρὰ φρων Ἰουλιανὸς καὶ τοῦτο πρὸς τοὺς ἄλλοις ἔλεγεν, 15 ὅτι θεωρῶν αὐτοὺς ὑψουμένους διὰ τοῦ πύργου, καὶ οὐ μικρῶς ἐπὶ τούτῳ πτοηθεῖς, εὐμεθόδως αὐτοῖς κωλύει τὴν ἄνοδον διὰ τῆς συγχύσεως τῶν γλωσσῶν.

Ὁ μέντοι πύργος ἐκτίζετο ὁ καὶ β' τοῦ κτίσματος ἀρχηγῶν ὄντων. κατὰ τούτους λοιπὸν καὶ ἡ διαίρεσις τῶν γλωσσῶν γέγονε, χεῖλους ὄντος ἐνὸς καὶ φωνῆς ἐπὶ πᾶσι μιᾷ, ὡς ἄνωθεν εἴρηται. μόνος δὲ ὁ Ἑβραῖος μὴ συγκατατεθείς τῇ ματαιοπονίᾳ τῶν λοιπῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ γλώσσῃ ἔμεινεν. ἀρχῆθεν Δ λοιπὸν ἡ Ἑβραϊκὴ φωνή. ὅτι δὲ τῇ Ἑβραϊκῶν γλώσσῃ ἐχρῶν-

22. ἐν deerat.

23. τῆ] τῶν P.

coelum attingeret. quamobrem? ut si alterum diluvium ingrueret, ad eius se verticem conferrent eoque pacto imminens ab aquis exitium effugerent. vanum hunc laborem et conatum eorum deus per confusionem linguarum inhibuit. verba quidem sacris in litteris (Gen. 11 6) haec leguntur „en una est mortalium natio, qui cuncti eodem sermone utuntur. age descendamus, et ibi eorum sermonem ita confundamus ut alii aliorum orationem non intelligant. itaque illinc eos per omnes terras dominus, qui deus est, dissipavit.” et appellari coeperunt homines ab eo tempore Meropea a sermonis linguarum terreaeque divisione. furiosus ille Iulianus hoc etiam inter alia scripsit, deum conspicientem homines in altum ope turris sublato, eaque de causa non mediocriter perturbatum, commoda quadam ratione ac via, linguis inter se confusis ulteriorem adscensum prohibuisse.

Caeterum ipsa 72 praefectorum opera fuit exstructa, quorum ad numerum linguae quoque divisae sunt, cum antea sermone linguaeque una, ceu dictum est, omnes uterentur. solus Heberus reliquorum stulto conatui non adsensus linguam suam retinuit; de quo colligitur ab initio mortales usos Hebraica lingua fuisse. Adami cer-

το οὐ ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ, δῆλον μὲν καὶ ἀπὸ τοῦ καὶ τοὺς ἀμ-
 φι τὸν Ἀβραάμ τῇ τοιαύτῃ χρᾶσθαι διαλέκτῳ, δῆλον δὲ καὶ
 ἀπὸ τοῦ τὸν δευτέρον Ἀδάμ Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν τῇ
 Ἑβραίων χρᾶσθαι φωνῇ. καὶ δηλοῦσι μὲν τοῦτο καὶ τὰ ἐν
 τῷ σταυρῷ, οὐχ ἤτιον δὲ κἀκεῖνα ἐν οἷς ἔλεγεν „ἐφαθά,”
 V. 100 τούτέστι διανοίχθῃτι, καὶ πάλιν ἀλλαγῷ „ταλιθὰ κοῦμι,”
 τούτέστι σοὶ λέγω τῷ κορασίῳ. πρὸς τούτοις δὲ καὶ ὁ μέ-
 γας Ἐπιφάνιος περὶ τούτων οὕτω φησί „μετὰ τὸν κατακλυ-
 σμὸν ὁ πύργος, εἶτα ὁ Ἑβερ ὁ τῶν Ἑβραίων πρόγονος, ὃν
 λέγουσι μὴ βουληθέντα κοινωνῆσαι τοῖς τὸν πύργον οἰκοδο-
 μοῦσι μέναι ἐν τῇ ἰδίᾳ γλώττῃ. τούτου ἔκγονος ὁ Ἀβραάμ,
 P. 129 ὄθεν καὶ ἡ Ἑβραία γλώττα.” τὰ αὐτὰ δὲ τούτοις καὶ Ἰω-
 σηπὸς φησι. καὶ οὗτοι μὲν οὕτως, ὁ δὲ Θεοδώρητος τῇ Σύ-
 ρῃ γλώττῃ τοὺς ἐξ Ἀδάμ χρᾶσθαι φησίν.

Ἰστέον δὲ ὅτι ὁ τοῦ Χάμ υἱὸς Χαναάν ἰδὼν τὴν πρὸς
 τὸν Λίβανον γῆν ὅτι ἀγαθὴ ἐστὶ, μετὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς κλη-
 ροδοσίαν, καὶ κρείττων τῆς ἑαυτοῦ γῆς, τυραννικῶς καθήρ-
 παξεν αὐτήν, καὶ τοὺς ἐκ τοῦ Σὴμ κληροδόμους ἐκείθεν ἐξή-
 λασε. καὶ οὕτω πᾶσα ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Χαναάν
 προσήγορεύθη. καὶ Ἰώσηπος δὲ φησὶν ὅτι Χαναάν τέταρτος
 ὢν τοῦ Χάμ παῖς, τὴν Ἰουδαίαν καλουμένην οἰκίσας Χα-
 ναάν ἄφ' ἑαυτοῦ προσήγορεύσεν.

B Ὁ δὲ Σὴμ γενᾶ τὸν Ἀρφαξᾶ, Ἀρφαξᾶ δὲ τὸν Καϊνᾶν.

te posteros hac esse locutus, inde quoque colligitur, quod et Abra-
 hami familia eandem usurparit et Adamus ille secundus, qui Chri-
 stus est, deus ille noster. idem animadvertitur ex inscriptione crucis,
 et hisce Christi verbis cum ait ephata, hoc est aperitor. idem quod
 alibi ait talita cumi, hoc est puella surge. eadem de re magnus Epi-
 phanius ille sic disserit: post diluvium aedificata turris est. vixit id
 temporis Heberus, auctor et propagator Hebraicae gentis, quem per-
 hibent propterea quod cum turrim exstruentibus commercii nihil ha-
 buisset, linguam suam retinuisse. fuit eius ex posteris Abrahamus, et
 Hebraea lingua nomen ab eodem accepit, adsentitur huic et Iosephus.
 Theodoritus vero posteros Adami lingua Syriaca vult usos
 fuisse.

Sciri autem debet Chanaanem Chami F. animadverso terram Li-
 bano vicinam fertilem esse suaque mellorem, post divisionem inter
 Noae liberos factam per vim hanc ipsam rapuisse, ac posteros ex ea
 Semi eiecisse. quo factum ut universa terra illa promissionis Cha-
 naanis regio vocaretur. Iosephus quoque commemorat a Chanaane
 Chananaeam fuisse appellatam.

Semus autem Arphaxam procreavit, Arphaxas Cainanem, qui

οὗτος δὲ ὁ Καϊνῶς, ὡς φησι Γεώργιος, συνεγράψατο τὴν ἀστρονομίαν, εὖρηκώς τὴν παρὰ τοῦ Σηθ καὶ τῶν αὐτοῦ τέκνων ἐκτεθεῖσαν ὀνομασίαν τῶν ἀστέρων ἐν πλακί λιθίνῃ γεγραμμένην. οἱ γὰρ τοῦ Σηθ ἔγγονοι προμνηθέντες ἄνωθεν ζῆτην μέλλουσαν γενέσθαι φθορὰν τῶν ἀνθρώπων διὰ τε πυρὸς καὶ ὑδατος καὶ ποιήσαντες δύο στήλας, μίαν μὲν λιθίνην ἑτέραν δὲ πλινθίνην, ἔγραψαν τὰ ἐκ τοῦ πάππου αὐτῶν Σηθ ἐκτεθέντα οὐράνια πάντα, λογισάμενοι ὅτι εἰ μὲν δι' ὑδατος ὁ κόσμος φθαρή, ἡ λιθίνη στήλη μενεῖ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα (ἧτις στήλη μετὰ τὸν κατακλυσμὸν εἰς τὸ Σίδιρον ὄρος ἔμεινε, καὶ ἔστιν ἕως ἄρτι, ὡς φησιν Ἰώσηπος), εἰ δὲ διὰ C πυρὸς γένηται ἡ φθορά, μενεῖ ἂν ἡ πλινθίνη.

Ἀνεφάνη δὲ ἐκ τῆς τοῦ Σημ φυλῆς ἕτερος γιγαντογενῆς τοῦνομα Κρόνος. οὗτος πᾶν γενόμενος δυνατὸς καὶ πολλοὺς 15 ὑπόταξας, πρῶτος κατέδειξε τὸ βασιλεύειν καὶ τῶν ἄλλων κρατεῖν, καὶ βασιλεύσας πρῶτος Ἀσσυρίων ἔτη νσ' ὑπέταξε πᾶσαν τὴν γῆν Περσίδος. μετὰ δὲ Κρόνον ἐβασίλευσε Νε- 20 ρος ἔτη νβ', ὃς γε τὴν οἰκίαν μητέρα Σεμίραμιν λαβὼν εἰς γυναῖκα, νόμος ἐγένετο Πέρσαις λαμβάνειν τὰς ἑαυτῶν μητέ- 20 ρας καὶ ἀδελφάς. ἐξ οὗ γένους ἐγένετο καὶ Ζωροάστρως ὁ περιβόητος Περσῶν ἀστρονόμος, ὃς εἶπε τοῖς Πέρσαις, „ἐὰν D

10. σιρίδος F.

13. τῆς deerat.

auctore Georgio libris astronomiam complexus est, cum appellationes siderum a Setho eiusque posteris indicatas et lapidea in tabula perscriptas reperisset. nam cum ii multo ante fuissent edocti futurum ut homines tam per ignem quam aquam interirent, erectis duabus columnis, quarum una lapidea foret altera latericia, coelestium rerum descriptiones ab avo expositas iis ipsis inculpserant, cum secum rationes has invenissent, siquidem usureniret ut per aquam mundus interiret, lapideam columnam cum inscriptis litteris superfuturam, quae sane post diluvium in monte Sidiro salva reperta est hodieque restat Iosepho teste; sin per ignem mundus corrumpereetur, omnino superataram columnam latericiam.

Caeterum ex stirpe Semi quidam exstitit, Gigantum origine satus, cui nomen esset Cronus. hic cum magnam ad potentiam esset erectus imperioque suo multos mortales subiecisset, primus regnandi modum et alios sub iugum mittendi ostendit. cumque princeps Assyriorum regno totos 56 annos potiretur, universam sibi Persidem dicto audientem reddidit. post Cronum 52 annos Ninus regnavit, qui cum matrem germanam Semiramidem matrimonio sibi iunxisset, lex apud Persas inolevit, qua fas esset matres ac sorores in uxores ducere. prodiit ex hac familia et Zoroaster, insignis ac celeberrimus ille Persarum astronomus; qui Persis praecepit ut si ab igne coele-

- καύση με τὸ οὐράνιον πῦρ," (τοῦτο γὰρ καὶ ἤχρητο), „λάβετε ἐκ τῶν ὀστέων μου, καὶ φυλάσσετε εἰς σύστασιν τῆς βασιλείας ὑμῶν." ὁ δὲ καὶ γέγονεν. ἐν δὲ ταῖς ἱστορίαις αἷς ἐχρήσατο κατὰ Ἰουλιανοῦ ὁ θεολόγος μέγας Γρηγόριος καὶ τὰδε φησί. τὴν ἀστρονομίαν λέγονται πρῶτον εὐρηγῆναι Βα-5
 βυλῶνιοι διὰ Ζωροάστρου, δεύτερον δὲ ἐδέξαντο οἱ Αἰγύπτιοι. τὴν δὲ μαγειαν εὐρον Μῆδοι, εἶτα Πέρσαι. διαφέρει δὲ μαγεία γοητείας. καὶ ἡ μὲν μαγεία ἐπικλήσις ἐστίν, ὡς φασι, δαιμόνων ἀγαθοποιῶν πρὸς ἀγαθοῦ τινὸς σύστασιν· γοητεία δὲ ἐστὶ δαιμόνων κακοποιῶν περὶ τοὺς τάφους εἰλουμέ-10
 P. 130 νων ἐπὶ κακοῦ τινὸς σύστασιν. γοητεία δὲ ἤκουσεν ἀπὸ τῶν γῶν καὶ τῶν θρήνων τῶν ἐν τοῖς τάφοις γινομένων, μαγεία δὲ ἀπὸ Μαγουσαίων ἤτοι Περσῶν, ὅθεν ἔσχε καὶ τὴν ἀρχὴν· Μαγῶς ἐγγωρίως οἱ Πέρσαι λέγονται. ὁ μέντοι μέγας Κύριλλος ἐν τοῖς κατὰ Ἰουλιανοῦ καὶ τὰδε γράφων εὐ-15
 ρηται, ὅτι μετὰ ἐννακόςια ἔτη τοῦ κατακλυσοῦ τῶν Ἀσσυρίων ἐβασίλευσεν Ἄρβυλος πρῶτος ἐν ἀνθρώποις. οὗτος ἔσχε πρῶτος εἰς ἑαυτὸν τὸ τῆς θεότητος ὄνομα. ἀλλὰ καὶ Νίνος ὁ ἐκείνου παῖς πρῶτος Ἀσσυρίων ἐπιφανῶς βασιλεῦσαι λέγεται, οὗ ἐπώνυμος ἡ Νινευή, ἧς τὰ τεῖχη Σεμίραμις μεγαλο-20
 φρωῶς ἐσκευάσατο.
- V. 101 Μετὰ δὲ τὴν πυργοποιίαν, ὡς εἴρηται, διασκεδασθέντες

sti exureretur, id quod votis expetebat ut fieret, ossium suorum reliquias sumerent, easque ad regni excitationem conservarent; cui praedictioni eventus deinde respondit. in historiis illis quibus adversus Iulianum Gregorius ille theologus usus est, haec etiam verba reperiuntur: astronomiam primi Babylonii per Zoroastrum invenisse perhibentur, a quibus eam deinceps Aegyptii acceperint. magia Medorum inventum est, a quibus ad Persas manavit. differt haec a goetia, quod magia sit imploratio, sicut aiunt, beneficorum geniorum ad boni alicuius effectiorem, goetia vero maleficorum compellatio geniorum, qui circum sepulcra volutantur, ad mali alicuius effectiorem. et goetiae nomen factum est a ploratibus et lamentis, quae consueverunt in sepulcris existere, cum magia dicatur a Magusaeis, hoc est Persis, eiusdem auctoribus. nam Persas Magos appellari lingua ipsius vernacula constat. Cyrillus autem in libris adversus Iulianum scriptis refert post annos a diluvio nongentos Arbylum regem Assyrii imperitasse, qui primus hominum sibi divinitatis appellationem arrogavit. eiusdem filius Ninus primus apud Assyrios regnum illustri ratione administrasse perhibetur, a quo nomen inditum urbi Ninevae, quam Semiramis magnifice moenibus cinxit.

Post turris aedificationem, de qua locuti sumus, homines hinc

ἔθεν κἀκείθεν οἱ ἄνθρωποι πρὸς ἀτόπους πράξεις ἐξεκλι- B
 σθησαν, καὶ τελευταῖον πρὸς εἰδωλομανίαν ἀπεπλανήθησαν,
 ἐπὶ τῶν δαιμόνων αὐτῶν ἀπατηθέντες τουτοῖ τὸν τρόπον οἱ
 δεῖλαιοι. ὁ γὰρ ἀπὸ τοῦ Νῶε ὄγδοος Σερούχ τὰ τῶν ἀγαλ-
 5 μμάτων ἀρχῆθεν εἴρατο· λέγεται γὰρ οὗτος τοὺς ἔργον οἶον
 δῆποτε λαμπρὸν ἐπιδειξαμένους ἀνδριᾶσι καὶ στηλαῖς τιμῆ-
 σαι. οἱ δὲ μετὰ ταῦτα τὴν τῶν προγόνων ἀγνοήσαντες γνώ-
 μην, καὶ ὅτι μνήμης ἔνεκα τοὺς ἀνδριάντας ἔσθησαν, κατὰ
 μικρὸν πλανώμενοι τῇ τοῦ ἀρχεκάκου συνεργείᾳ, ὡς ἀθανά-
 10 τοις θεοῖς τοῖς ὁμοιοπαθεῖσι καὶ φθαρτοῖς ἀνθρώποις προσε-
 τέθησαν καὶ θυσίας αὐτοῖς ἐπενόησαν, τῶν δαιμόνων τοῖς C
 ἔξοις ἐνοικησάντων. ἐντεῦθεν ἄλλοις καὶ ἄλλοις θεοῖς τὸ
 τῶν ἀνθρώπων γένος ἐλάτρευσεν. Αἰγύπτιοι δὲ μᾶλλον τῶν
 ἄλλων εἰς ἀθεΐαν ἐξώκειλαν· αἰλούρους γὰρ καὶ πιθήκους ἐσε-
 15 βάσθησαν, τράγους τε ὁμοίως καὶ βόας καὶ κροκοδείλους. πλεὺν
 δὲ τῶν ἄλλων τὸν Ἄπιν ἐσεβάζοντο, βοῦν ὄντα πολύχρουν
 αὐτόν. ἤνικα γὰρ ἐγεννήθη τοιοῦτος βοῦς παρ' αὐτοῖς παρὰ
 τῇ γλώττῃ φέρων καὶ τῇ κέρκῃ σήμαντρα, ὡσανῶς παρὰ
 τῷ μετώπῳ σελήνης ὡσπερ διχότομον μίμημα, ἐχόρευον φαι- D
 20 δρωῶς καὶ ἐπανηγύριζον ἅτε θεοῦ καινοπρεποῦς αὐτοῖς ἐνδη-
 μήσαντος. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Ὅγδοος δὲ ἀπὸ τοῦ Νῶε λέγεται εἶναι ὁ Σερούχ· ὁ γὰρ

5. ἀρχῆθεν] ἐκείθεν F.

inde dispersi ad facta quaedam absurda exorbitarunt, ac tandem mi-
 seri deastrorum cultus errorem amplexi sunt, a malis geniis hoc quo-
 dam modo decepti. octavus a Noa Seruchus simulacrorum formando-
 rum rationem invenit. fertur enim homines qui praeclearum aliquod
 facinus edidissent, statuarum et columnarum honoribus ornasse. ve-
 rum posteri cum maiorum mentem et consilium ignorarent, neque
 scirent statuas illas memoriae causa collocatas esse, paulatim princi-
 pis omnium malorum auctoris impulsu sic colere consimiliter secum
 adfectos et interitui obnoxios homines coeperunt ac si dii forent im-
 mortales; adeoque sacra quaedam eis excogitarunt, ipsis malis geniis
 intra statuas domicilium collocantibus. hinc factum ut deinceps genus
 humanum aliis atque aliis diis religiose serviret. ac Aegyptii quidem
 supra caeteros ad impietatem maximam prolapsi sunt: nam feles simios
 hircos boves crocodilos coluerunt; atque imprimis bovem illum variis
 coloribus praeditum, quem Apim vocabant. cum enim bos apud ipsos
 nascebatur, qui in lingua et cauda notas quasdam referret et in fron-
 te similitudinem lunae dimidiatae imitaretur, perhilariter choreas
 ductabant et conventus publicos celebrabant, quasi novus quispiam
 deus ad ipsos se contulisset. ac de his quidem hactenus.

Recte autem octavus a Noa Seruchus fuisse dicitur. quippe Cai-

Καϊνῶν γεννᾷ τὸν Σαλαῖ, ὁ Σαλαῖ τὸν Ἑβερ, ὁ Ἑβερ τὸν Φαλέκ, ὁ Φαλέκ τὸν Ῥαγαῦ, ὁ Ῥαγαῦ τὸν Σερούχ. οὗτος δὲ ὁ Σερούχ γεννᾷ τὸν Ναχώρ, ὁ Ναχώρ τὸν Θάρα, καὶ ὁ Θάρα τὸν Θεσπέσιον Ἀβραάμ. ὁ Ἀβραάμ γεννᾷ τὸν Ἰσαὰκ, ὁ Ἰσαὰκ τὸν Ἰακώβ, καὶ ὁ Ἰακώβ τοὺς δώδεκα πατριάρχας,⁵ Ῥουβείμ Συμεὼν Λευὶ Ἰούδαν καὶ τοὺς λοιπούς, ἀφ' ὧν αἱ δώδεκα φυλαὶ τοῦ Ἰσραήλ. καὶ τηρικαῦτα μὲν περὶ τοῦ Ἀβραάμ οὕτως φησὶν Ἰώσηπος, ὅτι κατελθὼν εἰς Αἴγυπτον ἀριθμητικὴν αὐτοῖς ἐχαρίσατο καὶ τὰ περὶ ἀστρονομίας αὐτοῖς παρέδωκε· πρὸ γὰρ τοῦ Ἀβραάμ τῆς ἐκείσε παρουσίας τῶν τοι-
P. 13: οῦτων ἀμαθῶς εἶχον Αἴγυπτιοι. ἀπὸ Χαλδαιῶν οὖν ταῦτα καταπεφοίτηκεν εἰς Αἴγυπτον, κἀκεῖθεν εἰς Ἑλλάδας. ὁ δὲ Γεώργιος περὶ τούτου καὶ τάδε. ὁ Ἀβραάμ ἐτῶν ἰδ' ὧν Θεογνωσίας ἤρξατο, καὶ πρῶτος τὸν Θεὸν δημιουργὸν ἀνεκήρυξεν. ὄρων γὰρ οὐρανὸν ποτὲ μὲν λαμπρὸν ποτὲ δὲ ζοφώ-
15 δη, καθ' ἑαυτὸν ἔλεγεν „εἰ καὶ τιμῶσιν αὐτὸν ἕτεροι, ἀλλ' οὐκ ἔστι Θεός.“ ὁμοίως ἔλεγε τοῦτο καπὶ τῷ ἡλίῳ, τῇ σελήνῃ καὶ τοῖς λοιποῖς ἀστράσι· καὶ γὰρ ἀστρονόμος ἀκρὸς ἦν. ἐφ' ᾧ τοιοῦτον ἰδὼν ὁ Θεὸς ἐκάλεσεν. ἀλλὰ καὶ ἐπὶ
B Ἀβιμέλεχ φησὶ κατελθεῖν αὐτὸν εἰς Αἴγυπτον διὰ τὸν λιμὸν,²⁰ καὶ τοὺς ἐκεῖσε τότε καταισχύναι σφοδρὸς καὶ εἰμαρμένῃ δοξάζοντας. μετὰ γὰρ τὴν Θεογνωσίαν οὐκέτι προσέχειν ἀστράσιν ἤθελε, καὶ ἦν ἰδεῖν ἐπ' αὐτῷ πεπληρωμένον τὸ τοῦ ἀπο-

21. καὶ εἰ.] γένεσιν καὶ?

nanis filius fuit Sala, qui Heberum procreavit, Heberus Phalecum, Phalecus Ragauum, Ragauus Seruchum, Seruchus Nachorem, Nachor Tharam, Thara divinum hominem Abrahamum, Abrahamus Isaacum, Isaacus Iacobum, Iacobus duodecim familiarum principes, Rubenum, Symeonem, Levium, Iudam, caeteros, a quibus ortae sunt duodecim tribus Israelicae. de Abrahamo Iosephus memoriae prodidit eum in Aegyptum itinere suscepto numerorum siderorumque motuum doctrinam cum Aegyptiis communicasse, qui ante Abrahami adventum nihil horum cognitum habuerint, ab Aegyptiis deinceps ad Graecos manasse. Georgius autem haec de Abrahamo tradit, natum scilicet annos 14 agnoscere deum coepisse, ac primum omnium clara voce deum rerum opificem praedicasse. cum enim coelum modo serenum modo nubilum cerneret, secum ipse ratiocinabatur, etiamsi ab aliis pro deo coleretur, esse tamen deum haudquaquam posse. idem de sole, de luna, de sideribus reliquis statuebat, ut qui esset insignis astronomus; cumque talis foret, a deo vocabatur. addit eum Abimelecho imperante famis causa in Aegyptum descendisse, ac sapientes Aegyptios, qui opiniones de natalitio sideris ac fato amplecterentur, pu-

στῆλον ἔητόν τὸ λέγον „τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται·“ τὸν γὰρ ποιητὴν θεὸν ἐκ τῶν ποιημάτων ὁ θειότατος κατέλαβεν Ἀβραάμ. κατὰ τοῦτο καὶ ὁ Πλούταρχος ἔλεγεν „ἔλαβον δὲ ἔννοιαν 5 θεοῦ· αἰεὶ τε γὰρ ἥλιος καὶ σελήνη καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἀστρῶν τὴν ὑπόγειον ἐνεχθέντα ὅμοια μὲν ἀνατέλλει τοῖς χρώμασιν ἴσα δὲ τοῖς μεγέθεσι, καὶ κατὰ τύπους τοὺς αὐτούς.“

Μέγας ὄντως ὁ Ἀβραάμ. τοῦ γὰρ θεοῦ ἀκούσας λέγον-
 10 τος „ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς γῆς συγγενείας σου, V. 102
 καὶ δεῦρο εἰς γῆν ἣν ἂν δείξω σοι“ εὐθέως ἠκολούθει, τῶν
 ἐν μέσῳ δυσχερῶν καταφρονῶν, καὶ μηδὲ εἰδὼς ὅπου πο-
 ρεύεται. ἡμεῖς δὲ καλοῦντος καθ' ἐκάστην ἀκούοντες τοῦ κυ-
 ρίου οὔτε τῶν γητῶν ἐκοτῆναι θέλομεν, οὔτε πρὸς τὴν γῆν
 15 ἐκείνην τὴν ἐπηγγελμένην ἔρχεσθαι. ἀλλὰ καὶ τὴν ταπει-
 νώσωιν θαυμάζων ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης καὶ τὰδε φησὶν
 „ἀληθῆς ταπεινώσις, ὅτι τις ἐτέρῳ παραχωρεῖ τῶν πρωτεῶ-
 ν, καθὰ δὴ καὶ Ἀβραάμ ποιεῖ, ἵνα δὲ μὴ διαδικάζηται
 μετὰ τοῦ Ἄωτ καὶ τῶν ποιμένων αὐτοῦ· ἐφ' ᾧ καὶ ὁ μὲν
 20 Ἄωτ τὴν κρείττονα γῆν ἔλαβε, τὰ Σόδομα δηλαδὴ, ὁ δὲ D
 Ἀβραάμ κατώκησε παρὰ τὴν θρῦν τὴν Μамβερῆν. ὄρα δὲ
 καὶ τὰς θείας ἀμοιβάς. εἶπε γὰρ πρὸς Ἀβραάμ ὁ θεὸς ὅτι

dore adfectos vicisse: nam posteaquam ad agnitionem dei pervenerat, non iam astris amplius intentus erat, nimirum habebat in eo locum illud apostoli verbum (Rom. 1 20) „quae dei sunt inadspectabilia, ea ex mundi creatione, dum considerantur per opera, perspiciuntur.“ ex ipsis operibus deum auctorem vir hic divinus percepit. in eandem sententiam et Plutarchus inquit „dei notionem quandam sum consecutus. nam semper sol et luna reliquaque sidera sub terram delata consimilibus vicissim coloribus praedita exoriuntur, et magnitudines easdem eademque loca retinent.“

Magnus reapse vir fuit Abrahamus. cum enim deum (Gen. 12 1) dicentem audivisset „emigrato ex tua terra tuaque cognatione, ac illam in terram proficiscitor quam tibi monstravero,“ mox obtemperabat, difficultatibus omnibus quae interilcere se poterant neglectis, cum ne sciret quidem quonam abundum foret. nos autem deum cotidie vocantes audientes nec terrena deserere volumus, nec ad terram illam promissam contendere. quin etiam ipsius humilitatem Chrysostomus admirans his verbis utitur: vera ista est humilitas, cum quis alteri partes priores cedit, quemadmodum fecit Abrahamus, ne cum Loto eiusque pastoribus litigaret. quo factum ut Loto fertiliori terra Sodomorum potiretur, cum Abrahamus ad quercum Mambrae migraret. atque heic vide quas ei vices deus referat. quamcunque,

πᾶσαν τὴν γῆν ἣν σὺ ὄρας ἀπὸ τοῦ τόπου τούτου, σοὶ δώσω αὐτήν καὶ τῷ σπέρματί σου ἕως αἰῶνος. ἡ δὲ κρείττων ἐκείνη γῆ ἣν ἔλαβε Λωὶτ, ἡ παραδείσου μηδὲν διαφέρουσα, οὐκ εἰς καλὸν ἀπέβη τῷ λαβόντι αὐτήν· αἰχμάλωτος γὰρ μετὰ μικρὸν ἀπήγετο ὑπὸ τῶν κατ' αὐτοῦ στρατευσάντων πάντε 5 βασιλείων. ἀλλ' ὁ θεὸς αὐτὸν ῥύεται Ἀβραάμ μετὰ τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ οἰκογενῶν αὐτοῦ ἐπελθὼν καὶ κα-

P. 132 τακόψας αὐτούς. καὶ τοῦτό ἐστιν ὅπερ ὁ Παῦλός φησιν, ὅτι ὑποστρέφοντα τὸν Ἀβραάμ ἐκ τῆς κοπῆς τῶν βασιλείων ἄρτη καὶ οἶνον δεξιοῦται ὁ Μελχισεδέκ, κάκεινος ἀφ' ὧν ἐπεφέρει- 10 το λαφύρων δέδωκε δεκάτας αὐτῷ. πρόσθε λοιπόν. καὶ ἡμῶν γὰρ ὑποστρέφοντας ἀπὸ τοῦ νοητοῦ πολέμου ἄρτῃ καὶ οἶνον δεξιοῦται ὁ Μελχισεδέκ ὄντως, τῷ σώματι καὶ αἵματι δηλονότι αὐτοῦ. εἰ δὲ τοῦτο, κατὰ τὸν Ἀβραάμ πάντως σφειλομεν καὶ ἡμεῖς τὰς δέκα ἡμῶν αἰσθήσεις ἀντὶ δεκατῶν 15 προσάειν αὐτῷ, τῆς ψυχῆς δηλαδὴ καὶ τοῦ σώματος.

B . Ὁ μὲν οὖν Ἀβραάμ καθημένος παρὰ τῇ θρῦνί τῇ Μамβρῆ πάντας ἐφιλοξένει τοὺς παροδευόντας, πιστοὺς ὁμοῦ καὶ ἀπί- 20 στούς, κατὰ μηδὲν ἐπὶ τούτοις διακρινόμενος· καὶ τοσοῦτον ἀπλῶς φιλοξένος ἦν ὡς καὶ αὐτήν τὴν ἁγίαν τριάδα κατελ- 20 θεῖν ἐπὶ τῆς σκητῆς αὐτοῦ καὶ τῶν παρατεθέντων αὐτῇ περιχαρῶς ἐμφορηθῆναι. οὐ χρῆ θανατῶσαι. ἀγγέλους ἐσθί- 20 νοντας ἀκούεις παρὰ τῆ γραφῆ· ἐνεργεῖα καὶ γὰρ ὕρατῃ

ait, terram ex hoc loco conspicis, omnem tibi ego dabo et tuo semini in sempiternum. e diverso fertiliior illa terra quam Lotus accepit, paradiso non cedentem, parum ei profuit. nam haud longo post intervallo a quinque regibus, qui expeditionem in haec loca susceperant, captivus abducitur. quanquam divinus vir Abrahamus cum 318 domi suae natis hostes adortus iisdem caesis Lotum liberat, atque hoc illud est, quod Paulus ait (Hebr. 7 10), Abrahamum revertentem a caede regum pane ac vino exceptum a Melchisedeco fuisse, cui spoliiorum secum allatorum decumas vicissim obtulerit. haec mihi verba diligenter considerato. etenim nos etiam revertentes ab intellectili bello verus ille Melchisedecus pane ac vino excipit, nimirum corpore sanguineque suo. quod cum ita sit, omnino Abrahami nos etiam exemplo decem nostros sensus, animi nimirum et corporis loco decumarum offerre debemus.

Idem Abrahamus ad quercum Mambrae considens hospitio cunctos iter istac facientes, fideles pariter ac infideles, citra discrimen excipere solebat; et usque adeo erat hospitalis, ut ipsa etiam sacrosancta trinitas eius tabernaculum sit ingressa hilariterque cibis appositis satiata. quod quidem minime tibi mirum videri debet. nam et

κατηύλωσαν τὰ παρακείμενα, προσποιήσεται τοῦ φαγεῖν. ἀλλὰ καὶ Θεοδώρητος οὕτω φησὶν „οὔτε τῇ φύσει ἄνδρες ἦσαν, ἀλλ' ἐδόκουν εἶναι, οὔτε ἔφαγον ὡς ἄνθρωποι, ἀλλ' ἐδόκουν ἔσθιεν τῇ ὄψει τῶν ὀρώτων, ἀναλισκομένων τῶν προτιθε-
 5 μίτων κατὰ θεῖαν ἐνέργειαν.” εἰ δὲ καὶ λέγει ἡ γραφή ὅτι παρέθηκεν αὐτοῖς καὶ ἔφαγον, καινὸν οὐδέν· ἴσως γὰρ τὸ ἀηλώσθαι αὐτούς φαγεῖν εἶπεν ἡ γραφή. καὶ τρεῖς μὲν ἐν τῇ σκηνῇ φαίνονται ἄνδρες, καθάπερ ὁ χρυσοῦς τὴν γλώτ-
 10 τιν φησί, δύο δὲ ἐπὶ Σόδομα παραγίνονται. ἐκεῖ μὲν γὰρ καὶ οἱ ἄγγελοι καὶ ὁ τούτων δεσπότης κατὰ ταυτὸν ὥφθησαν. ἀλλ' οἱ μὲν ὡς ὑπερέταί ἀπεστέλλοντο, ὁ δὲ ἔμεινε καθάπερ φίλος φίλῳ μονονοχὶ κοινολογούμενος τῷ δικαίῳ ἄπερ ἐμελλ-
 15 ποιεῖν. „οὐ μὴ” γὰρ φησι „κρύψω ἀπὸ Ἀβραάμ τοῦ παιδός μου ἃ μέλλω ποιῆσαι.” Κύριλλος δὲ ὁ μέγας περὶ Δ τούτων οὕτω. „καὶ τρεῖς μὲν ἐν ἀρχῇ τῷ Ἀβραάμ προσέ-
 20 βαλον ἐν τῇ δρυὶ τῇ Μαμβρῆ, δύο δὲ τοῖς Σοδομοῖς ἐπιφοίτησαν. οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ κρινεῖ οὐδένα, πᾶσαν δὲ τὴν κρι- V. 103 σιν δέδωκε τῇ νύφ, κατὰ τὴν φωνὴν αὐτοῦ τοῦ κυρίου, συν-
 25 ἔντος φυσικῶς καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.” ὅτι δὲ ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα ἐπὶ Σόδομα ἐπορεύοντο, καὶ ἡ τοῦ Ἀβραάμ
 30 ἑξία σαφῶς παριστᾷ, καθάπερ ὁ μέγας φησὶν Ἀθανάσιος. εἰ μὴ γὰρ ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα ἦσαν, οὐκ ἂν τῷ θεῷ καὶ

angelos sacris in litteris comedissee audis. etenim vi quadam inad-
 spectabili apposita sub eo praetextu absumebant, quasi eis vesce-
 rentur. et Theodoritus ait hos neque natura fuisse homines, sed hanc
 prae se tulisse speciem; nec ut homines comedissee, quippe qui ocu-
 lis intuentum comedere viderentur, cum interim divina quadam vi
 appositos cibos absumerent. iam quod ita litterae sacrae loquantur
 quasi apposita comederint, nihil est novum. nam par est credere vo-
 cari manducationem ipsam ciborum absumptionem. tres quoque viri
 conspecti sunt in tabernaculo, ut Chrysostomi verbis utamur, cum
 duo tantum Sodoma venerint. nam istic quidem conspecti sunt et
 angeli simul et eorum dominus: heic vero illi tanquam ministri ab-
 legantur, manente apud Abrahamum domino, et tantum non in mo-
 rem amici cum amico, viro iustissimo, de iis quae facturus erat dis-
 serente. egone, inquit (Gen. 18 17), ut Abrahamum famulum meum
 celem de iis quae sum facturus? aliter hac de re Cyrillus loquitur.
 tres, ait, apud quercum Mambrae Abrahamum convenerunt, cum
 Sodoma duo tantum pervenerint. pater enim non iudicat quenquam,
 ceu dominus ipse loquitur (Ioh. 5 22), sed omne iudicium filio con-
 cessit, cui spiritus etiam sanctus naturaliter adest. et filium cum spi-
 ritu Sodoma se recepisse, satis intelligi de hospitali exceptione Abra-

πατρὶ συνεκάθηντο. οὗτι δὲ συνεκάθηντο, δῆλον ἐκ τοῦ περὶ
 τούτων οὕτω λέγειν „οἱ ἐξανέστησαν ἐπιβλέψαντες ἐπὶ προσ-
 P. 133 ωπον Σοδόμων.” εἰ οὖν ἐξανέστησαν, πάντως καὶ συνεκά-
 θηντο. εἰ δὲ ὁ υἱὸς ἐκ δεξιῶν κάθηται, λείπεται πάντως ἐξ
 εὐωνύμων τὸ πνεῦμα καθῆσθαι. ναί, εἶγε περιγραπτὸς ἦν⁵
 ὁ πατὴρ· ἄλλως γὰρ παρ’ αὐτῷ οὐκ ἔστιν ἀριστερὰ καὶ
 δεξιὰ. τοῦ υἱοῦ τοίνυν συγκαθημένου συγκαθίθεται καὶ τὸ
 πνεῦμα, ἐπεὶ ἐν αὐτῷ μένει, τῷ υἱῷ δηλαδὴ. τοιοῦτον δὲ
 κατηξίωσεν ἀγαθοῦ τῷ Ἀβραάμ ἢ φιλοξενία, ὡς καὶ τὴν
 ἀγίαν τριάδα καταθεῖν ἐπ’ αὐτὸν καὶ καρπὸν αὐτῷ κοιλίας¹⁰
 χαρίσασθαι κατὰ γε τὸν τοῦ γήρους καιρὸν· τοσοῦτον γὰρ ἦν
 ἡ Σάρρα προβεβηκυῖα ὥστε καὶ γελάσαι αὐτὴν περὶ τούτου
 ἀκούσασαν.

B Μετὰ δὲ ταῦτα προφάσει τῇ τοῦ λιμοῦ μεταστάσης ὁ
 Ἀβραάμ γίνεται, κἀκεῖθεν ἐν Γεράροις ἔρχεται, πρὸς Αἴγν-¹⁵
 πον ἀφικνεῖται, καὶ αὐτῶν ἀφαιρεῖται τὴν Σάρραν καὶ πα-
 ρὰ τοῦ Ἀβιμέλεχ· ἤθελε γὰρ αὐτὴν εὐπρεπεστάτην οὖσαν
 πρὸς γάμου κοινωνίαν λαβεῖν, εἶγε καὶ μᾶλλον ἀδελφῇ τοῦ
 Ἀβραάμ ἐλέγετο εἶναι. εἰ γὰρ ἀνεψιάν φησι τὴν Σάρραν ὁ
 Ἰωσήπος τοῦ Ἀβραάμ, ἀλλὰ κατὰ τὴν Μωσαϊκὴν ἱστορίαν²⁰
 ἐκ μητρὸς μὲν τῆς αὐτῆς, ἐξ ἄλλου δὲ καὶ ἄλλου πατρὸς.

8. τοσοῦτου? 9. τῷ τόν?

hami posse magnus etiam Athanasius ille tradit. nam nisi filius atque
 spiritus fuissent, deo non adsedissent. consedissee autem cum deo
 perspicuum ex hisce verbis est „tum illi consurrexerunt et ad Sodq-
 ma se converterunt.” quodsi una consurrexerunt, etiam una sede-
 runt; et si filius a dextris sedet, restat omnino spiritum a sinistris
 considerare. quod quidem valet, si loco pater circumscribatur. nam
 caeteroqui apud ipsum nec dextra est nec sinistra. igitur adsidente
 filio spiritus etiam una sedet, cum in filio maneat. haec autem ho-
 spitalitas Abrahamo tantum boni peperit, ceu diximus, ut ipsa etiam
 sacrosancta trinitas eum inviserit et in senecta sobolem ei sit largi-
 ta. Sarra quidem aetate tam provecta erat ut hanc promitti audiens
 rideret.

Secundum haec Abrahamus ob causam famis solum vertit ac
 Gerara proficiscitur. hinc denuo se in Aegyptum confert, ubi Sarram
 ei coniugem Abimelechus adimit. cupiebat enim illam forma venustis-
 sima praeditam sibi matrimonio iungere, praesertim quod esse soror
 Abrahami perhiberetur. quanquam enim Iosephus adserit Sarram suis-
 se consobrinam Abrahami, sciendum tamen est ex narratione Mosai-
 ca fuisse tum coniugem ipsius tum sororem, ut quae matre quidem
 eadem, diverso vero patre nata esset. itaque occultato uno, ne tan-
 quam vir mulieris e medio tolleretur, alterum fatetur, sororem vide-

κρίπτων οὖν τὸ ἐν, ἵνα μὴ φονευθῆ ἠθῆεν ὡς ἀνὴρ αὐτῆς, τὸ ἕτερον ἔλεγεν, ὅτι ἀδελφὴ μου ἐστίν. μεγαλόψυχος οὕτως ὁ Ἀβραάμ. δις γὰρ εἰς Αἴγυπτον προφάσει τοῦ λιμοῦ κα- C
τελιῶν καὶ δις τὴν Σάρραν ἀφαιρεθεὶς, παρά τε τοῦ Φα-
5 ραῶ καὶ παρ' αὐτοῦ ὑστερον τοῦ Ἀβιμέλεχ, γενναίως ἔφερε τὴν ἀφαίρεσιν· ἀκολουθεῖν γὰρ καθάπαξ κρίνας θεῶ, πολ-
λυπραγμονεῖν οὐκ ἤθελε τὰς ἀρρήτους οἰκονομίας αὐτοῦ. ἐφ'
ῶ καὶ κατοπιεῖν αἱ θεαὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ἀμοιβαί.

Τοὺς μέντοι Σοδομίτας ἢ κακίστη ἐκείνη συνήθεια ἐν
10 ἀγγέλους αὐτοῖς ἔπεισε τὴν ἀσέλγειαν ἐπιδειξασθαι, ὅθεν καὶ
ἀσβέστου πυρὸς ἔργον γέγονασι. τὰ γὰρ Σόδομα ἐκεῖνα πε-
ρικαλλῆ μὲν ἐστῶτα, τέφρα δὲ τῇ ἀληθείᾳ ὄντα (καὶ αὐτὸς
γὰρ ὁ ἀὴρ σὺν τοῖς ὕδασι ἐκπυροῦται) τεκμήριον ὅτι σαφὲς D
τοῦ διαιωρίζειν ἐκεῖσε τὴν κόλασιν. ταῦτα δὲ περὶ Παλαι-
15 στίην, Ἀσκάλωνος καὶ Γάζης ἄνωθεν, περὶ τὸ τοῦ Ἰορδά-
νου τέλος, οὐδὲν ἀπειοικῶτα τότε τοῦ παραδείσου. ὁ γοῦν
ἀπιστῶν τῇ γέννη ἀναλογιζέσθω τὰ Σόδομα, καὶ οὕτω τὴν
ἀδδθηραγίαν φεγγέτω· τοιαῦτα γὰρ εἶωθεν αὕτη πάθη γεν-
20 νῶν. κατὰ τοῦτο καὶ ὁ Μωσῆς ἔλεγεν τῷ Ἰσραήλ „φραγῶν
καὶ πῶν πρόσεχε σεαυτῷ, μήποτε ἐπιλήση κυρίου τοῦ Θεοῦ
σου.” ἀλλὰ καὶ ὁ τὴν λατρικὴν τέχνην ἄριστος Γαληνὸς τῶν
τοιούτων παθῶν αἰτίαν αὐτὴν δείκνυσι τὴν τρυφήν, κατὰ

licet suam esse. magno certe praeditus animo fuit Abrahamus. nam ob famem bis in Aegyptum profectus, uxore bis spoliatus, semel a Pharaone, iterum ab Abimelecho, generoso nihilominus animo hanc ademptionem pertulit. quippe cum semel obtemperandum esse deo decrevisset, in consiliis administrationis eius ineffabilibus perquirendis curiosus esse noluit. propterea vicissim suis eum beneficiis deus ornavit.

Caeterum Sodomitis consuetudo vivendi flagitiosissima persuasit ut etiam in angelos ipsos exercere proterviam suam vellent; quam-obrem inextincto igne sunt puniti. nam Sodoma illa quondam pulcherrima, cum adhuc starent, nunc reapse nihil sunt aliud quam cinis. aër enim ipse cum aquis inflammatur, argumentum illustre de perpetuis eorum suppliciiis. sita sunt autem in Palaestina, haud procul a Gaza et Ascalone, ad amnis Iordanis ostia. tum quidem temporis ab ipso paradiso non differebant. quodsi quis gehennae parum adhibet fidei, secum ipse de Sodomis cogitet, atque hoc modo luxum omnem fugiat: nam is huiusmodi flagitia gignere consuevit. iccirco Moses Israelitis praecipit (Deuter. 6 13) „ubi comederis ac biberis, caveto ne forte domini dei tui obliviscaris.” etiam praestantissimus ille medicorum Galenus voluptatem ac delicias ostendit esse huiusmo-

τὴν ἡμετέραν λέγων Μυσίαν τὴν ἑμορον Περγάμου σπανίως
 ἂν τις εὖρη γυναῖκα μοιχευομένην, εἶ δὲ ἄνδρας ἀσελγεῖς
 P. 134 ἀπορρήτοις ἀφροδισίοις ὑπκειωμένους, ἀλλ' ἐν Ῥώμῃ διὰ τὴν
 ἐπιπολάζουσάν τε καὶ συνήθη τρυφήν καὶ ῥάδια ταῦτα. εἰ
 δέ, καθά φησι Πτολεμαῖος ὅτι διὰ τὸ οἰκειοῦσθαι τινὰς πρὸς 5
 V. 104 τὸ τοῦ ζωδιακοῦ πρῶτον τρίγωνον, τὸν κριὸν δηλαδὴ, τὸν
 λέοντα καὶ τὸν τοξότην, διὰ τοῦτο ἄδυσμα τινα πράττουσι,
 καὶ νομίζουσι μηδὲν τι ποιεῖν ἀποτρόπαιον ἢ τε ὑπὸ ζώδια
 ὄντες τὰ μὲν ἐμπροσθεν ἀρρενούμενα τὰ δὲ ὀπισθεν θηλυνό-
 μενα, ἄρα μὴ ἄδικος ὁ θεὸς δ' διὰ πυρὸς ἐκτεφρώσας τὰ 10
 Σόδομα; ἀλλ' οὐκ ἂν ποτε ὁ δίκαιος ἄδικος. ἐν πλησμονῇ
 Β γὰρ ἄρτων οἱ τοιοῦτοι κατὰ τὴν γραφὴν σπαταλῶντες, οὐ
 μὴν ὑπὸ τρίγωνον τοιοῦτον ὄντες, κἀντεῦθεν εἰς ἀθέσμους
 κοίτας ἐγκυλισθέντες, πυρὸς εἰκότως γεγόνασι παρανόλωμα.
 οὐκοῦν ἐντεῦθεν μαθάνομεν ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν οἱ 15
 δίκαιοι, καθάπερ ἐνταῦθα Νῶε τε καὶ Λῶτ, τῶν βασάνων
 ἀνώτεροι εὖρεθήσονται, οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ κἀν ἅπας εἶεν ὁ
 κόσμος, σχεδὸν αἰωνίοις ὑποπεσοῦνται κολάσει, καθάπερ ἐν-
 ταῦθα κατακλυσμῷ καὶ πυρὶ παρεδόθησαν ἅπαντες οἱ τὰ χεί-
 ριστα πράττοντες. 20

Ὁ μέντοι Ἀβραάμ Ἀβράμ ἐκαλεῖτο τὸ πρότερον, ὃ λέ-
 γεται περὶ αὐτοῦ. Θεία γάρ, ὡς εἶπεν, ἡ μήτηρ αὐτοῦ προμη-

di scelerum causam, cum ait, in Mysia nostra, quae Pergamo finiti-
 ma est, raro quis feminam adulterii facinore se obstringentem repe-
 riat, et rarius etiam protervos homines, qui dediti sint iis amoribus,
 quorum ne nomen quidem aperiendum est. at Romae propter abun-
 dantiam deliciarum, quae istic minime sunt insolentes, proclive est
 huiusmodi patrare. quodsi de sententia Ptolemaei quidam propterea
 quod eorum natura primo Zodiaci trigono cognata sit, quo aries leo
 sagittarius continentur, nefanda quaedam committunt, et abominabi-
 le tamen omnino nihil designare se putant, ut qui signis subiecti
 sint ab antica parte masculis a postica femineis, iniustus est deus,
 qui Sodoma per ignem in cineres redegit. at fieri nequit unquam ut
 iustus ille sit iniustus. nimirum eiusmodi homines in saturitate pa-
 num, quemadmodum litterae sacrae loquuntur, salaciter luxuriando,
 non quod tali vel trigono subiecti essent, ad concubitus nefandos
 devoluti et ab igne sunt absumpti. atque hinc discimus etiam in illa
 iudicii die futurum ut iusti poenas et tormenta effugiant, Noae ac
 Loti exemplo, cum peccatores, etiamsi totus propemodum mundus
 eiusmodi fuerit, aeternis suppliciis sint mancipandi, quemadmodum
 haec omnes facinorosi diluvio et igni puniti sunt.

Caeterum Abrahamus initio nomen Abrami habebat, ut sacris est
 in litteris, inditum sibi matris quadam praesagitione, ceu credi par

θεία οὕτως αὐτὸν ἐπωνόμασεν, ἐπεὶ περᾶσαι τὸν Εὐφράτην C
 ἐμίλλε καὶ εἰς Παλαιστίνην οἰκῆσαι. ἐτῶν δὲ ἦν ἐβδομή-
 κοντα πέντε ὁ Ἀβραάμ, ὅτε τὰς ἐπαγγελίας ἐδέχετο. γενεᾷ
 δὲ τὸν Ἰσμαὴλ ἐτῶν ὧν πς'. ἤνικα δὲ γέγονεν ἐτῶν 79',
 5 ὥφθη αὐτῇ ὁ θεὸς λέγων „ἐγὼ εἰμι ὁ θεός.“ τότε λοιπὸν
 περιτέμνεται καὶ ὁ δίκαιος, κανὼν ὡσπερ τοῖς πᾶσι προκει-
 μενος. ὅτι δὲ ἡ τῶν κατὰ πόλιν δικαίων παρρησία τῆς τοῦ
 θεοῦ μακροθυμίας πρόξενος ἡμῖν ἐστίν, ἐξ αὐτῆς μάνθανε
 τῆς περὶ τὰ Σόδομα ἱστορίας· „ἐὰν δέκα“ γάρ φησι „δικαί-
 10 οὺς εὔρω, οὐ μὴ ἀπολέσω τὰς πόλεις.“ πολλάκις δὲ καὶ διὰ D
 τὴν τῶν τετελευτηκότων ἀρετὴν ἢ καὶ αὐτὴν τὴν οἰκείαν μα-
 κροθυμίαν κηδεταὶ τῶν ζώντων, καὶ βοᾷ λέγων „ὑπερα-
 σπιῶ τῆς πόλεως ταύτης δι' ἐμὲ καὶ διὰ Δαβὶδ τὸν παῖδά
 μου.”

15 Πῶς δὲ πιστὸς ὀνομάζεται ὁ Ἀβραάμ εἰρηκῶς τῷ θεῷ
 „κατὰ τί γινώσκωμαι τοῦτο, ὅτι κληρονομήσω αὐτήν;“ τὴν
 Παλαιστίνην δηλαδή. τὸ κατὰ τί οὐκ ἀπιστοῦντός ἐστιν,
 ἀλλὰ μάθειν ποθοῦντος τῆς κληρονομίας τὸν τρόπον. ἔθνη
 καὶ γὰρ μυρία τῷ τότε τὴν Παλαιστίνην κατὰκουν. καὶ τού-
 20 του χάριν ἔφη ὁ θεὸς μετὰ τὴν θυσίαν „γινώσκων γνώση ὅτι
 πάροικον ἔσται τὸ σπέρμα σου ἐν γῆ οὐκ ἰδίᾳ, καὶ κακώ-
 σουσιν αὐτοὺς ἔτη 5', τετάρτη δὲ γενεᾷ ἀποστραφήσονται P. 135

est, quod Euphratem traiecturus ac in Palaestinam migraturus esset. cum acciperet divina promissa, natus erat annos 75. Ismaelum anno aetatis 86 procreavit. cum annum 99 ageret, apparuit ei deus, et his verbis uasus est (Gen. 17 1) „ego sum deus ille tuus.“ quo facto iustus hic vir et omnibus instar regulae cuiusdam propositus circumciditur. ac iustorum quidem hominum, qui alicubi sunt per urbes, libertatem nobis dei prolixam mansuetudinem parere, licet ex hac ipsa de Sodomis historia cognoscas. si decem, inquit deus (Gen. 18 32), iustos homines reperero, haec oppida non evertam. saepe numero etiam propter illorum virtutem, qui iam vita functi sunt, vel ex mera sua tolerantia vivos cura sua complectitur, ut cum ait „propugnabo hanc urbem propter me ac propter ministrum meum Davidem.”

Quo autem pacto fidelis appellatur Abrahamus, qui tamen deo dixit (4 Reg. 20) „unde cognoscam futurum at terram hanc possideam?“ nimirum Palaestinam. vox istaec „unde“ non diffidentis est, sed modum quo possessionem aditurus esset cognoscere gestientis. nam id temporis vel sexcentae nationes Palaestinam inhabitabant. propterea post sacrificium deus inquit „omnino scito posteros tuos futuros esse peregrinos in terra extraneorum, qui eos annis 400 graviter

ὁδε· οὐπω γὰρ ἀναπεπλήρωνται αἱ ἁμαρτίαι τῶν Ἀμορραίων ἕως τοῦ νῦν." οὐδέπω, φησὶν, ἄξια πανωλεθρίας δεδράκασιν. ἄλλως τε καὶ τινες ἦσαν ἐκεῖνος εὐσεβεῖς· καὶ δῆλον ἔκ τε τοῦ Μελχισεδεκ καὶ τοῦ Ἀβιμέλεχ. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

5

5. post οὕτως codex Claromontanus: ὁ δὲ Ἀβραάμ μετὰ τῆς Σάρρας ἐγέννησε τὸν Ἰσαὰκ καὶ μετὰ τῆς Ἄγαρ τὸν Ἰσμαήλ, ὁ δὲ Ἰσαὰκ μετὰ τῆς Ρεβέκας τὸν Ἠσαῦ καὶ τὸν Ἰακώβ, ὃς διὰ τοῦ Ἠσαῦ τὴν ἀπειλὴν μετέφησε πρὸς τὸν Ἄβαν τὸν πρὸς μητρός αὐτοῦ θεῖον, οὗ καὶ τὰς θυγατέρας τὴν Λεῖαν καὶ τὴν Ραχὴλ ἔλαβεν εἰς γυναῖκας. οὗτος οὖν ὁ Ἰακώβ ἐγέννησε τοὺς δώδεκα κατοικοῦντας ἤτοι τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ.

Ἰστίον δτι μετὰ τὸ ξενισθῆναι τοὺς τρεῖς ἄνδρας παρὰ τοῦ Ἀβραάμ κατέλαβον οἱ δύο εἰς τὴν τῶν Σοδόμων κατάπρησιν, ὃ καὶ πρὸς τὴν τοῦ Ἄωτ κατοικίαν κατήντησαν. ὅπερ οἱ ἀσελεῖς Σοδομίται μαθόντες ἐκεῖσε κατέλαβον ἐκζητούντες τοὺς ξένους πρὸς τὸ τὴν ἀθεμιτοπραξίαν πληρῶσαι αὐτῶν. ὁ δὲ Ἄωτ τούτοις εἰς ἄκρον ἀπήντα· βιαζόμενος δὲ πολλὰ παρ' αὐτῶν ἐξέδοτο τὴν θυγατέρα αὐτοῦ πρὸς τὴν μαρὰν ἐκείνην παράχρησιν, μόνον μὴ εἰς τοὺς ξένους τοιοῦτον ἀισχρόν τι γενήσεται. οἱ δὲ ἀσελεῖς οὐκ ἐπέσθοντο, ζητούντες δὲ τοὺς ξένους ἀραι βιαίως μετὰ τοῦ Ἄωτ κατεμάχοντο. οἱ δὲ ξένοι τὰς θύρας τοῦ πυλῶνος ἀνοίξαντες καὶ φανέντες τούτοις μόνον νυκτὶ τοὺς πάντας ἐνέπρησαν. ἐκπλαγεῖς δὲ ὁ Ἄωτ ἐπὶ τὸ γεγονός, καὶ πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, παρεκάλει αὐτοὺς μαθεῖν τίνες εἰσὶν. οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν „ἐπαρον τοὺς μετὰ σὲ ἅπαντας, καὶ ἔξειδε ἐκ τοῦ τόπου τούτου· αὐριοὶ γὰρ οἱ πάντες κατακαυθήσονται, καὶ ὁ τόπος ἐκλιμισθήσεται καὶ ἀφανισθήσεται διὰ τὰς τῶν κατοικῶν μαρὰς ἀσελείας." ὁ καὶ ταχέως ποιήσας ὁ Ἄωτ πρὸς τὸ Σιγῶρ ὄρος ἐξέφυγε. κατόπισθεν δὲ βρέξας τὸ πῦρ ὁ κύριος, κατεκαύθησαν ἅπαντες κατὰ τὴν τῶν ἀγγέλων πρόρρησιν. ἡ δὲ γυνὴ τοῦ Ἄωτ, οἷα γυνὴ οὐσα καὶ πρὸς τὴν πρόσταξιν τῶν ἀγγέλων μὴ δειλιάσασα, καὶ στραφεῖσα τὸ γεγονός ἰδῆν, εὐθὺς ἀπελιθώθη καὶ ὡς στήλη ἐγεγόνει ἄλλοις. αἱ δὲ θυγατέρες τοῦ Ἄωτ νομίσασι δτι ὁ κόσμος ἅπας ἤδη ἀπώλειτο καὶ σπέρμα ταύταις οὐκέτι γενήσεται, ἐμέθυσαν τὸν πατέρα αὐτῶν ὄντω, καὶ συνουσίασθη αὐταῖς, μὴ εἰδὼς ἐκ τῆς μέγης τὸ γεγονός παρ' αὐτοῦ. τοῦτο γοῦν γνωρίσας ἐξ αὐτοῦ ὁ θεὸς αὐτοῦ Ἀβραάμ καὶ λυπηθεὶς ἐξαπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὰ μέρη τοῦ ποταμοῦ Νεῖλου, ἐπαίρειν ἐξ αὐτοῦ ὡς δῆθεν θαλοὺς τρεῖς, τῇ δ' ἀληθείᾳ ἑνα θηριόβρωτος γένηται, καὶ ἐξελείωσας τὸ ἀμάρτημα. ὁ δὲ Ἄωτ ταχυδρομήσας οικονομίᾳ θεοῦ προσήνεγκε τῷ Ἀβραάμ θαλοὺς τρεῖς, ἧγουν ἐκ κυπαρίσσου, ἐκ πεύκης καὶ ἐκ κέδρου. καὶ θαναμάσας ὁ Ἀβραάμ δτι διεσώθη ἐκ τῶν θηρίων

addicturi sint. quarto autem saeculo huc redibunt: nondum enim ad summum pervenit Amorrrhaeorum improbitas."nondum, inquit, extremum interitum flagitii suis promeruerunt, et erant praeterea quidam inter ipsos religiosi, quemadmodum colligi de Melchisedeci et Abimelechi exemplis potest. ac de his quidem in hunc modum dictum esto.

Ὁ δὲ Μελχισεδὲκ εἰ καὶ ἀπάτωρ παρὰ τῇ γραφῇ καὶ ἀμήτωρ λέγεται, ἀλλὰ κατὰ γένος ἀπὸ Σίδου υἱοῦ Ἀβραάμ τοῦ καὶ τὴν Σιδωνα κτίσαντος. ἐν τῷ ὄρει δὲ Σιών πόλιν ἐκείνος κτίσας Σαλήμ, καὶ βασιλεύσας ἐν αὐτῇ ἔτη ἑξήκοντα, τελευτᾷ δίκαιος καὶ παρθένος. αὕτη δὲ ἐστὶ μετὰ τῆς ἱεροῦ Β προσθήκης ἡ περιφήμος Ἱερουσαλήμ. ἐκ γένους δὲ τοιοῦτου μαροῦ καταγόμενον ἀφῆκεν ἡ γραφὴ ἀγενεαλόγητον, εἰ καὶ τινες θεὸν αὐτὸν ἐνόμισαν ὡς ἀναρχον τύχα καὶ ἀτελεύτητον, τοῦ θεοῦ καὶ μᾶλλον τοῦ ἀποστολικοῦ δραξάμενοι τοῦ λέγοντος „ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, μῆτε ἀρχὴν ἡμερῶν ἔχων μῆτε τέλος ζωῆς.“ κατὰ τοῦτο καὶ ἀφομοίωμα λέγε- V. 105 ται τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀμήτορος μὲν τὸ πρότερον ἀπάτορος δὲ τὸ δευτέρον, καὶ ὅτι τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ἦν αὐτὸς δ

ἀλώβητος, ἐδόξασε τὸν θεόν. ἀνελεθόντες δὲ ἀμφότεροι μετὰ τῶν θαλῶν εἰς τὸ ὄρος, ἐπῆξεν αὐτοὺς ἐπὶ πείραν ὁ Ἀβραάμ χωρὶς ἀπ' ἀλλήλων, πλησίον δέ, ὡς φέροντας σχῆμα τρίγωνον. προσέταξε δὲ τῷ Ἀβρᾷ ἀπεργεσθαι, καὶ ἀντλεῖν ὕδωρ ἐκ τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ποτίσειν αὐτὰ καθ' ἡμέραν· ὃ δὲ καὶ ἐποίησε. ἀπειχε δὲ τὸ ὄρος ἐκ τοῦ Ἰορδάνου ὡσεὶ μίλια χθ'. ἐντὸς δὲ μηνῶν τριῶν ἐβλάστησαν οἱ θαλοί. καὶ κατελθὼν ὁ Ἀβρᾷ ἐξέπε τοῦτο τῷ Ἀβραάμ. καὶ ἀνελεθόντες ἰδεῖν τὸ γεγονός, εὐφρόσαν ὅτι ἠνώθησαν οἱ τρεῖς θαλοὶ καὶ εἰς ἓν ἐγενόνεσαν, αἱ ῥίζαι δὲ μόνον ἐναπελειφθήσαν, ὡς καὶ ἐφωτεύθησαν, κεχωρημέναι. ἰδὼν δὲ Ἀβραάμ τὸ γεγονός ἐν τοῖς ξηροῖς ξύλοις, πεισὼν προσεκνήθησε τῷ κυρίῳ, καὶ εἶπε „τοῦτο τὸ ξύλον ἐστὶ ἀμαρτίας ἀπόφασις.“ τὸ δὲ ξύλον εἰς μέγα δένδρον ἐγένετο, διαρκέσαν αὐτὸ μέχρι καὶ τῆς βασιλείας Σολομῶντος. ἔλαβε δὲ πληροφορίαν ὁ Ἀβραάμ περὶ τῆς ἀφίσεως τῆς ἀμαρτίας τοῦ Ἀβρᾷ. ὅτι δὲ ὁ ναὸς τῶν Ἱεροσολύμων ἐκτίζετο, μετὰ τῶν ἄλλων ἐξεκόπη καὶ αὐτὸ τὸ δένδρον, καὶ πελεκηθὲν ἔκειτο ἀργὸν ἐν τῷ ἱερῷ, οἰκονομίᾳ καὶ τοῦτο θεοῦ. ὅτι δὲ ἐμελλε παθεῖν τὸ ὑπὲρ τοῦ κόσμου σωτήριοιον πάθος ὁ Χριστὸς καὶ θεὸς ἡμῶν, ἱσταυρώθη ἐν αὐτῷ παρὰ τῶν Ἰουδαίων. 1. καὶ] γὰρ P.

Melchisedecus autem, licet in sacris litteris patre matreque care- re dicatur, generis ortum habuit a Sido Aegypti F. qui Sidonem condidit. cumque oppidum in monte Sione Salemam extruxisset ac 13 ibidem annis regnauit tenuisset, et iustus et virgo decessit. Salema vero est celebris illa Hierusalem, quam adiectione litterarum facta. et quia Melchisedecus ex familia tam impura natus erat. iccirco litterae sacrae generis ipsius seriem non recensuerunt. fuisse tamen nonnulli qui deum fuisse censuerunt tanquam principii ac finis expertem, plus aequo verbis his apostolicis (Hebr. 7 1) inhaerentes „sine patre, sine matre, sine maioribus, nec aevi principium nec vitae finem habens.“ quo etiam nomine imago et similitudo Christi dicitur, ut qui prius quidem erat absque matre, deinceps vero absque patre. idem et incruentum illud sacrificium, quod Chri-

Χριστὸς τοῖς μαθηταῖς παραδέδωκεν, αὐτὸς ἀνέκαθεν προει-
 κόνιζε. καὶ ἄκουσον τί περὶ τούτου φησὶν ὁ τὴν γλωτταν
 χρυσοῦς. „προμηνίων ὁ Θεὸς τὴν κατάλυσιν τῆς νομικῆς
 ἱερωσύνης εἴρηκε διὰ τοῦ Δαβὶδ ‘σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα
 κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ,’ ὃς οὐ θυσίας νομικὰς ἔφερεν 5
 ἀλλ’ εὐχὰς καὶ ἄρτους καὶ οἶνον, ὡς ἱστορία διδάσκει.” κα-
 τὰ τοῦτο καὶ ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου παρὰ τῇ γραφῇ
 λέγεται, ἱερεὺς αὐτοχειροτόνητος, ὡς ὁ χρυσορρήμων φησί·
 τοιοῦτοι καὶ γὰρ τῷ τότε οἱ ἱερεῖς. ἡ καθὼ θύων ἦν ὡς
 Ἄβελ, ὡς Νῶε καὶ οἱ λοιποί. 10

Εἰ δὲ καὶ ἄνθρωπος ἦν ὁ Μελχισεδέκ, πῶς λέγεται μή-
 τε ἀρχὴν μήτε τέλος ἔχειν; καὶ ἔστιν εἰπεῖν ὅτι τοὺς ἀπὸ
 D Σῆθ καταγομένους γενεαλογοῦσα ἡ γραφή οὕτως ποιεῖ. ὁ
 Ἄδὰμ τῶσων γενόμενος ἐνιαυτῶν γεννᾷ τὸν Σῆθ, ὁ δὲ Σῆθ
 πάλιν τῶσων χρόνων γενόμενος τῶν ὧδε ἀφίσταται. δῆλη 15
 οὖν ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν ἡμερῶν τοῦ Σῆθ καὶ τὸ τέλος
 τῆς ζωῆς αὐτοῦ. ἐπὶ δὲ τοῦ Μελχισεδέκ μηδὲν τοιοῦτον
 ποιήσασα παρέπεισέ τινος ἀναρχον αὐτὸν λέγειν καὶ ἀτε-
 λενήτηνον, κἀντεῦθεν δύναμιν μεγάλην αὐτὸν οἶεσθαι τοῦ
 Θεοῦ. 20

Βασιλεὺς μὲν οὖν καὶ ἱερεὺς ὁ Μελχισεδέκ, ὡς ἄνωθεν
 εἴρηται, ὅτι καὶ τύπος ἦν καὶ ἀφομοίωμα τοῦ Χριστοῦ. ὁθεν

10. ὡς] ὁ P.

stus ipse discipulis tradidit, longe ante repraesentavit. audi quid hac
 in parte Chrysostomus tradat. cum vellet, inquit, deus multo ante
 sacerdotii legalis abolitionem ostendere, per Davidem inquit (Psalm.
 109 4) „tu sacerdos es in aeternum, secundum ordinem Melchisede-
 ci.” qui videlicet non legales hostias sacrificavit, sed vota panem vi-
 num obtulit, quemadmodum ipsa docet historia. iccirco sacris in lit-
 teris (Gen. 14 18) supremi dei sacerdos appellatur, sacerdos ab se-
 metipso constitutus, ut Chrysostomus loquitur: erant enim sacerdotes
 id temporis tales. vel quatenus sacrificium offerebat, ut Abelus, Noe,
 caeteri.

At vero si Melchisedecus erat homo, quonam pacto dicitur eum
 nec principium nec finem habuisse? respondendum litteras sacras se-
 riem generis posteriorum Sethi recensentes hac forma orationis uti:
 Adamus cum tot ac tot natus esset annos, Sethum genuit; Sethus
 rursum cum tot ac tot annos vivendo explesset, e terris sublatus
 est. hinc et principium vitae Sethi et finis cognosci potest cum au-
 tem in Melchisedeco nihil tale factum sit, in eam persuasionem non-
 nulli venerunt ut Melchisedecum principii ac finis expertem statue-
 rent, eundemque magnam esse dei potestatem putarent.

Rex quidem ille, ceu supra diximus, et sacerdos erat, figura et

ἢ θέλεις, ἀγαπητέ, μαθεῖν ὅση τῆς καθ' ἡμᾶς ἱερωσύνης ἡ
 ἐπεροχῆ, τῷ χρυσορρήμονι πρέσβητι Ἰωάννη. ἐν γὰρ τῷ κα- P. 136
 τὰ Ἰουδαίων πέμπτῳ λόγῳ φησὶν ὅτι καὶ ἐν τοῖς τύποις ἡ
 καθ' ἡμᾶς ὑπεροχῆ τῆς ἱερωσύνης δείκνυται. ὁ γὰρ Ἀβραάμ
 5 τοῦ Ἰσαὰκ πατὴρ ἦν καὶ τοῦ Ἰακώβ πάππος καὶ τοῦ Λευὶ
 πρόγονος· τοῦ γὰρ Ἰακώβ υἱὸς ὁ Λευὶ, ἀπὸ δὲ τοῦ Λευὶ
 ἡ ἱερωσύνη παρὰ Ἰουδαίοις τὴν ἀρχὴν ἔλαβεν. ἀλλ' οὗτος
 ὁ Ἀβραάμ ὁ πρόγονος τῶν Λευιτῶν, τῶν Ἰουδαϊκῶν δηλα-
 δὴ ἱερέων, ἐπὶ τοῦ Μελχισεδέκ, ὃς ἦν τύπος τῆς καθ' ἡμᾶς
 10 ἱερωσύνης, λαϊκοῦ τάξιν ἐπέχε. καὶ τοῦτο δι' ἀμφοτέρων
 ἐδήλωσε, καὶ διὰ τοῦ δοῦναι δεκάτας, καὶ ὅτι ἠὲλογηθῆ
 παρ' αὐτοῦ· οἱ γὰρ λαϊκοὶ καὶ δεκάτας διδῶσι τοῖς ἱερεῦ- B
 σι καὶ παρ' αὐτῶν εὐλογοῦνται. ἀλλὰ καὶ τοῦ Μελχισεδέκ
 ἐλάσσων ὁ Ἀβραάμ ὁ τὰς ἐπαγγελίας δεξάμενος. καὶ πῶς ;
 15 ὅτι τὸ ἔλασσων ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται. ἀλλὰ καὶ ὁ
 δεκάτας λαμβάνων Λευὶ δεδεκάτωται, ὡς ὁ Παῦλος φησι
 „δεκάτας γὰρ ἔδωκε καὶ αὐτὸς τῷ Μελχισεδέκ δι' Ἀβραάμ
 τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ μήπω γεννηθεὶς.“ ἔτι γὰρ ἐν τῇ
 ὁμοίᾳ τοῦ Ἀβραάμ ἦν, ὅτε συνήτησεν ὁ Μελχισεδέκ. προσ-
 20 ἔχε οὖν ὅτι σκιὰ καὶ τύπος ἦσαν τὰ Ἰουδαϊκά. εἰ γὰρ διὰ
 τῆς Ἰουδαϊκῆς ἱστορίας καὶ ἱερωσύνης τελείωσις ἦν, τίς ἔτι

similitudo Christi. quamobrem si cognoscere voles, dilecte fili, quan-
 ta sit nostri sacerdotii praestantia, Iohannis Chrysostomi verbis ani-
 mum advertito, qui in oratione adversus Iudaeos quinta inquit etiam
 in ipsis figuris ostendi quantum a nostro sacerdotium illud vetus
 superetur. Abrahamus enim pater Isaaci et Iacobi avus erat, Levii
 proavus, ut qui Iacobi filius existeret. at enim sacerdotium illud Iu-
 daicum in Levio principium habuit. nihilominus Abrahamus generis
 Levitarum auctor, hoc est Iudaicorum sacerdotum, sub Melchisedeco,
 qui nostri sacerdotii figuram repraesentabat, pro laico sese gerebat.
 atque hoc ipsum duabus rebus significabat, tum quod decumas daret,
 tum quod ominationem ab eo faustam acciperet. nam laici decumas
 sacerdotibus pendunt, et eorundem precibus felicitantur. quin etiam
 Abrahamus, quanquam promissis divinis beatus esset, nihilominus
 Melchisedeco minor erat. quinam istuc? quia minoris maior benedi-
 cit. praeterea Levius ipse, cui decumarum ius concessum est, heic
 decumatus fuit, quemadmodum Paulus (Hebr. 7 9) loquitur. nam et
 ipse Melchisedeco per Abrahamum patrem decumas solvit, tametsi
 necdum editus in lucem foret: quippe adhuc in Abrahami lumbis
 erat, cum Melchisedeco is occurreret. de quo licet intelligas hasce
 Iudaicas res non nisi umbram et figuram quandam fuisse. nam si per
 Iudaicum sacerdotium perfectionem licuisset adsequi, ecquid causae
 foret quamobrem constitui sacerdos alius secundum ordinem Melchi-

Χρησία κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ ἀνίστασθαι ἕτερον ἱερέα καὶ οὐ κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρῶν λέγεσθαι; ἐπεὶ οὖν ἑτέρα ἱερωσύνη ἐλθεῖν ἐμελλεν, ἀνάγκη πᾶσα καὶ πολιτείαν ἑτέραν συνεισελθεῖν. καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ Παῦλος ἔλεγεν ὅτι τῆς ἱερωσύνης μετατιθεμένης ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μεταθέσεις γίνονται. καὶ ταῦτα μὲν ὁ τὴν γλώτταν χρυσοῦς.

Προσευχομένους δὲ ἡμᾶς καὶ μὴ εὐθὺς εἰσακουομένους
 V. 106 οὐ θέον ἐκκακεῖν, ἐπεὶ καὶ ὁ Ἰσαὰκ ἔτη εἴκοσι τοῦ Θεοῦ
 ἐδέετο διὰ τὴν ἀπαιδίαν αὐτῶν. ἐδέετο γὰρ, φησί, τοῦ Θεοῦ
 D οὐ περὶ Ῥεβέκας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ὅτι στείρα ἦν. δυα- 10
 χειραινούσῃ δὲ τῇ Ῥεβέκῃ ἠνίκα ἐγκυμονοῦσα ἦν τὸν τε
 Ἰσαὰκ καὶ τὸν Ἰακώβ (οὐ μικρῶς γὰρ ἐσκήρτων ἐν τῇ κοιλίᾳ
 αὐτῆς, μνηύοντε, ὡς εἶπικε, τὴν ἐσομένην ὕστερον μέσον αὐ-
 τῶν διαμάχην) ἔφη ὁ κύριος, „δύο λαοὶ ἐκ τῆς κοιλίας σου
 διασταλήσονται, καὶ λαὸς λαοῦ ὑπερέξει, καὶ ὁ μείζων δου- 15
 λεύσει τῷ ἐλάσσονι.” πρόσεχε οὖν· σαφῶς γὰρ ἐδήλωσεν
 ὁ Θεὸς τὰ κατὰ τῶν Ἰουδαϊκῶν λαῶν καὶ τῶν ἐθνικῶν.

Λιμὸς δεύτερος ἐπὶ τοῦ Ἰσαὰκ γίνεται, ἐφ' ᾧ ἐν Γερά-
 ροις κατέρχεται· εἰς Αἴγυπτον μέντοι ἀπελθεῖν οὐ συγχα-
 P. 137 ρεῖται παρὰ Θεοῦ. εἰ γὰρ καὶ συνεχωρήθη καταελθεῖν ὁ 20
 Ἀβραάμ, ἀλλὰ χάριν καὶ τοῦ γνωσθῆναι καὶ τοῖς ἐκεῖσε τὴν

17. τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ?

sedeci, non Aaronis, diceretur? cum ergo sacerdotium aliud subsequendum esset, omnino necessarium erat alium quoque rerum statum subsequi. quod quidem Paulus indicare volens ait (Hebr. 7 12) „translato sacerdotio necessario quoque legis fit translatio.” haec ita sunt a Chrysostomo tradita.

Caeterum cum precamur nec continuo exaudimur, haudquaquam despondere animum debemus. nam et Isaacus ob suam coniugisque sterilitatem deum totos 20 annos precibus urgebat. sunt enim haec sacrarum litterarum verba (Gen. 25 21) „obsecrabat deum Rebecca uxoris nomine, quae sterilis erat.” postea cum Rebecca, quae Esauum et Iacobum utero gestabat, aegre esset, quod fetus in utero non mediocriter subsultarent, indicantes, uti quidem credi par est, dissidium illud quod deinceps inter ipsos existurum erat, his verbis deus utitur (Gen. 25 23) „duae gentes ex utero tuo dividuntur, quarum altera plus altera poterit, maiorque minori serviet.” quibus in verbis animadvertit deum perapicue rationem populi Iudaici et gentilis indicasse.

Huius Isaaci tempore fames alia fuit, cuius causa Isaacus se Gerara contulit, quominus in Aegyptum proficisceretur, ab ipso deo prohibitus. quanquam enim is Abrahamo concesserat ut eo se conferret, tamen id alia nulla de causa factum fuit quam ut istis etiam

αὐτοῦ ἀρετῆν. σπείρει δὲ κριθὴν ὁ Ἰσαάκ, καὶ παραδόξως ἐκποστεύει. εἰ δὲ τὸ καταβληθὲν εἰς ἑκατὸν παρέδωκεν ἡ γῆ, πῶς ὁ ποιῶν ἐλεημοσύνην καὶ ταῖς τοῦ Θεοῦ χερσὶ παρατιθεῖς τὸ διδόμενον ἑκατονταπλασίονα τὸν μισθὸν οὐ λήψεται; εἰ γὰρ ἐνταῦθα τὸ ἐν ἐκποστεύει, πολλῶ μᾶλλον ἐκείσε.

Ὁ δὲ Ἰσαάκ δτε τὸν Ἰακώβ ἠύλόγησεν, ὥσει ἑκατὸν χρόνων ἦν. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπεπήρωστο. ἡ μῆντοι Ῥεβέκα μετὰ τὴν ἐπαινετὴν τῆς εὐλογίας κλοπὴν συν-
10 ἐβούλευσε τῷ Ἰακώβ πρὸς Λάβαν ἀπελθεῖν, ὅπως τὸ ἀκμαῖ-
ον τῆς τοῦ Ἡσαῦ ἐκφύγη μανίας. ἀποδιδράσκων οὖν τὸν Ἡσαῦ ὁ Ἰακώβ ἐκοιμήθη καθ' ὁδὸν καὶ ἐνυπνιάσθη. καὶ ἰδοὺ κλίμαξ ἐστρηγμένη ἐν τῇ γῆ, ἧς ἡ κεφαλὴ ἀφικνεῖτο εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ ἀνέβαινον καὶ κα-
15 τέβαινον ἐπ' αὐτήν, ὁ δὲ κύριος ἐπεστήρικτο αὐτῆς, καὶ εἶπεν „ἐγὼ εἰμι μετὰ σοῦ, καὶ μὴ φοβοῦ.“ οἱ δὲ ἀνιόντες καὶ κατιόντες τὴν κλίμακα, καθὰ καὶ ὁ μέγας φησὶ Κύριλλος, τὴν θείαν ἐδήλουν διακονίαν· περὶ τούτων γὰρ καὶ ὁ Παῦλος ἔφη „οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα, εἰς διακονίαν
20 ὑποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν;“ C
ἰδεῖξεν οὖν διὰ τούτων σαφῶς ὅτι δυνάμεσιν ἀγγελικαῖς τὰ πάν-

hominibus virtus ipsius innotesceret. Isaacus autem hordei sementem fecit, quod inaudito quodam modo fructum centuplum edidit. quod si defectum illud semen in se terra ratione centupla reddidit, quoniam fieri pacto potest ut qui benignitatem in egentem ex commiseratione animi exercet ac munus ipsum in manus dei deponit, mercedem centuplo maiorem non accipiat? nam si unum heic fructum fert centuplum, multo magis et istic idem usurveniet.

Ceterum cum Isaacus Iacobo felicissima quaeque precaretur, annos 100 plus minus natus erat, ob quam ipsam aetatis protectionem eius oculi caligaverant. Rebecca post laudabilem hanc felicitationis interversionem id consilii Iacobo dedit ut flagrantis adhuc Esai furoris gratia semet ad Labanem reciperet. quamobrem Iacobus arrepta fuga, vitandi Esai causa, sopitus in itinere somnium vidit. nam scala quaedam terrae innixa erat, cuius vertex coelum attingeret, ac divini angeli per eam ascendebant ac vicissim descendebant. eidem imminens deus sic loquebatur (Gen. 28 13) „ego tecum sum: non est quod formideas.“ atque hi tam ascendentes quam descendentes angeli, quemadmodum et magnus ille Cyrillus ait, ministerium divinum significabant. nam de angelis et Paulus inquit (Hebr. 1 14) „nunc sunt omnes ministri spiritus, qui ad ministerium ablegantur propter eos qui salutem adepturi sunt?“ quamobrem deus per haec nobis clare ostendit omnia se per potestates angelicas

τα οικονομεῖ καὶ ὡς οὐδὲν ἀπρονόητον τῶν τῆδε καὶ ὡς ἔτυχε φέρεται. καὶ μὴ μοι λέγε, τίνος ἕνεκεν ἡ ἅγια γραφή πρῶτον ἀνέρχεσθαι τοὺς ἀγγέλους εἶπεν, εἰδ' οὕτως κατέρχεσθαι; ἔχεις γὰρ αὐτὴν τὴν ἅγιαν γραφὴν καὶ τὸν περὶ τούτου λόγον διευκρινουῦσάν σοι. τῶν ἀνθρώπων ἕκαστος φύλακα τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς θεῖον ἄγγελον κέκτηται, ὡς ἐντεῦθεν καὶ τὴν καθ' ἡμῶν ὁρμὴν τῶν δαιμόνων ἀναχαιτίζεσθαι („πα-
D ρεμβαλεῖ” γάρ φησιν „ἄγγελος κύριον κύκλω τῶν φοβουμένων αὐτόν”) καὶ τὰς αἰτήσεις ἡμῶν ἀνάγεσθαι πρὸς τὸν θεὸν δι' αὐτῶν. καὶ πειθέτω ἡμᾶς αὐτὸς ὁ κύριος ἐν εὐαγγελίοις λέγων „ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε ἐνὸς τῶν μικρῶν τούτων· οἱ γὰρ ἄγγελοι αὐτῶν διηνεκῶς ὁρᾶσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς,” οὐδὲν ἄλλο ποιοῦντες, ὡς ὁ ἐν πατριαρχαῖς αἰδιδιμός φησι Νικηφόρος, ἢ τὰς αἰτήσεις ἡμῶν εἰσάγοντες εἰς τὰ ὄτα τοῦ κυρίου σαβαώθ. ἐπιβεβαιοῖ ταῦτα καὶ ὁ θεϊότατος Ῥαφαὴλ πρὸς τὸν Ἰωβὴτ οὕτως εἰπὼν „ὄτε προσηύξω σὺ καὶ ἡ νύμφη σου, ἐγὼ προσήγαγον τὸ
V. 107 μνημόσυνον τῆς προσευχῆς σου ἐνώπιον τοῦ ἁγίου θεοῦ,
P. 138 καὶ νῦν ἀπέστειλέ με ἰάσασθαι σε καὶ τὴν νύμφην σου Σάρραν.” ἀλλὰ καὶ ὁ καταπεμφθεὶς ἐπὶ Κορνήλιον τὸν ἑκατοντὸν τάρχην θεὸς ἄγγελος οὕτως πρὸς αὐτὸν ἔλεγε „Κορνήλιε, αἱ προσευχαὶ σου καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν εἰς μνημο-

5. διακρινουῦσαν P.

gubernare, nec quicquam in rebus humanis absque providentia fortuito geri. neque heic obisceris mihi, quamobrem litterae sacrae narrent angelos primum adscendisse ac deinceps descendisse. nam ipsae tibi huius rei rationem aperiunt. quilibet homo vitae suae praesidem angelum habet, ut hoc pacto malorum geniorum in nos impetus frangatur: iungit enim, ut ille ait (Psalm. 33 8), angelus domini castra castris in circuitu timentium eum. nostras etiam preces ipsorum opera perferri ad deum dominus ipse nobis persuadeat, qui sacris in evangeliiis (Matth. 18 10) inquit „cavete ne unum ex hisce pusillis despiciatis: nam angeli eorum perpetuo faciem patris mei coelestis intuentur,” nihil scilicet aliud agentes, quemadmodum clarissimus ille patriarcha Nicephorus loquitur, quam quod preces nostras ad aures dei Sabaoth deferunt. idem angelus ille divinus Raphael confirmat, cum hisce verbis Tobaeum alloquitur (Tob. 12 12) „quo tempore tu nurusque tua precabimini, ego precationis tuae monumentum coram sancto illo deo subvehebam, qui me nunc misit ad te nurumque tuam Sarram sanandos. consimiliter angelus ille divinus, qui ad Cornelium centurionem missus fuit, eum compellat (Act. 10 4) „Corneli, tuae preces ac benigna facta ad deum, ceu tui monumentum quoddam, adscenderunt. itaque Ioppem mittens

σνον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. κάλεσαι ἐξ Ἰόππης τὸν Πέτρον." εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, εἰ, καθὼς ἀποδέδεικται, τῶν ἀνθρώπων ἕκαστος ἄγγελον κέκτηται τὰς αἰτήσεις ἡμῶν εἰσάγοντα εἰς τὰ ἅτα κυρίου σαβαώθ, ἀνάγκη πᾶσα τοὺς ἀγγέλους πρῶτον ἀνέρχεσθαι, καὶ δι' αὐτῶν τὰς αἰτήσεις ἡμῶν, εἰθ' οὕτως τὰς θείας ἀνάσθεν δωρεὰς κατέρχεσθαι πρὸς ἡμᾶς. B ἐπὶ γὰρ τούτῳ καὶ ἀγγέλους εἶδεν ἀνερχομένους καὶ κατερχομένους ὁ μακάριος Ἰακώβ· διὰ γὰρ τούτων, ὡς εἴρηται, λειτουργικῶν ὄντων πνευμάτων, καὶ οἰκονομοῦνται τὰ τῆδε 10 πάντα καὶ διεξάγονται. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Ἄνερχόμενον δὲ τὸν Ἰακώβ ἀπὸ τοῦ Λάβαν, καὶ τὸν Ἡσαῦ δεδιότα, παραθαρρύνει καὶ αὐθις ὁ Θεὸς παλαιῶν μετ' αὐτοῦ ἕως πρῶτῆ καὶ πείθων ἐντεῦθεν μὴ φοβέσθαι· εἰ γὰρ μετὰ Θεοῦ δυνατός, πολλῶ μᾶλλον μετὰ ἀνθρώπων. τοῦ- 15 το δὲ καὶ ὁ Ἰακώβ ἐδήλωσεν εἰπὼν „εἶδον τὸν Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, καὶ ἐσώθη μου ἡ ψυχή," τουτέστιν ἡ τεθνηκυῖα ὡσπερ ὑπὸ δέους θάρρους ἐνεπλήσθη. τηρικαυῖα C καὶ Ἰσραὴλ μετονομάζεται ὡς ἐν φαντασίᾳ Θεοῦ γενόμενος. ὁ μὲντοι Ἰακώβ διυπνισθεὶς χωλεύων ἦν, ὡς ἡ ἱστορία δη- 20 λοῖ. ἵνα δὲ μὴ μετὰ τὴν τελευταίην τοῦ δικαίου σβεισθῆ ἢ πρὸς αὐτὸν τοῦ Θεοῦ κηδεμονία, σοφίζεται τὴν περὶ τούτου μνή-

Petrum accessit." quae cum ita sint, et cum quilibet homo, ceu demonstravimus, angelum habeat preces suas ad aures dei Sabaoth deferentem, omnino necesse est angelos primum adscendere, atque una cum ipsis preces quoque nostras, deinde vero divina munera coelitus ad nos pervenire. nam iccirco beatus ille Iacobus angelos adscendentes et vicissim descendentes vidit, per quos tanquam spiritus administros, ceu diximus, res terrenae gubernantur. hoc modo de his responsum esto.

Caeterum revertentem a Labane Iacobum, qui Esau fratrem magnopere formidabat, rursum deus consolatur, lucta cum ipso ad matutinum usque diluculum congressus; quo quidem facto persuadere Iacobo voluit ne quid sibi metueret. nam si adversus deum sese robustum praestare poterat, multo magis robur adversus homines habebat. significare voluit hoc ipse Iacobus, cum ait (Gen. 32 30) „praesens praesentem deum conspexi, et incolunitatem anima mea consecuta est," hoc est, quae tantum non prae formidine mortua erat, fiducia repleta est. tunc et nomine mutato Israeli appellationem accepit, ut qui dei quandam informationem consecutus esset. id quidem ex historia constat, Iacobum cum evigilasset, altero crure claudicasse. ac ne post insti huius viri mortem memoria curae providentiaeque dei de ipso extingueretur, iccirco rationem invenit deus qua factum hoc perpetuaretur. inquit enim „nepotes Israelici nervo femoris, qui emarcuit,

μην διηνεκῆ ὁ θεός, καί φησιν „ὄ μὴ φάγωσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸ νεῦρον τοῦ πλάτους τοῦ μηροῦ, ὃ ἐνάρκησ.“ καὶ ἔστιν ἐνταῦθα μαθεῖν ὅτι ἡ αἰτία τῶν πλειόνων παρατηρήσεων τοῦτο ἔστι τὸ μὴ ἐπιλανθάνεσθαι αὐτοὺς τοῦ θεοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ εὐεργεσιῶν, καὶ ἅτε δὴ ὄντας ἀγνώμονας. ἀλλὰ 5 καὶ χωριζόμενος τοῦ Λάβαν ὁ Ἰακώβ, καὶ μέλλον συναντῶν τῷ Ἡσαῦ, παρεμβολὴν ἀγγέλων ὄρα ὡς ἐντεῦθεν θαρροῦν καὶ μὴ τοὺς συνόντας τῷ Ἡσαῦ δεδιέναι.

Ὁ Λάβαν μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν εἴκοσι ἐνιαυτῶν, ὑποσχεθεὶς ἀποστελεῖν τὸν Ἰακώβ μετὰ μισθοῦ, ἀνεβάλλετο, 10 ὑπὸ τινων μεταβληθεὶς. ἐφ' ᾧ καὶ πρὸς Αἰλίαν καὶ Ραχὴλ ἔφη ὁ Ἰακώβ „ὄρα ἐγὼ τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς ὑμῶν ὅτι οὐκ ἔστι πρὸς με ὡς χθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν. ὁ δὲ θεὸς τοῦ πατρὸς μου ἦν μετ' ἐμοῦ.“ καὶ δῆλον ὅτι τῷ Λάβαν καταδιώκοντι τὸν Ἰακώβ ἐπέστη ὄναρ λέγων „φύλαξον σεαυ- 15 P. 139 τὸν μήποτε λαλῆσαι μετὰ τοῦ Ἰακώβ πονηρά.“ μέγα ὄφελος ἢ δικαίου τινὸς παρουσία. καὶ δῆλον ἔξ ὧν ὁ Ἰακώβ πρὸς Λάβαν ἔλεγεν „εὐλόγησέ σε ὁ θεὸς ἐπὶ τῷ ποδί μου.“ ἀλλὰ τῶν γυναικῶν αὐτοῦ ἕνεκα τοιαύτην ἐποίει πρὸς αὐτὸν ἀπολογίαν· οὐκ ἐγώ, τὸ δὲ προσὸν φίλτρον ταῖς γαμεταῖς 20 γυναιξὶ παρέπεισεν αὐτὰς ἐκ τῆς αὐτῶν ἀπαρῆαι γῆς. κατὰ μέντοι τὸν Γεώργιον ὁ Ἰακώβ ἀνερχόμενος ἀπὸ τοῦ Λάβαν

non vescentur.” atque hinc animadvertēre licet huiusmodi priscarum observationum magna ex parte causam illam fuisse, ne tam dei quam beneficiorum eius, tanquam ingrati, obliviscerentur. idem Iacobus a Labane discedens, et iamiam Esao fratri occursurus, angelorum castra conspicit, ut ex hac re fiduciam conciperet nec advenientes cum Esao formidaret.

De Labane accepimus eum 20 annis exactis Iacobo pollicitum, se hominem data mercede dimissurum; deinde quorundam calumniis immutatam in dies rem extraxisse. quapropter et Liam Rachelemque Iacobus in hunc modum allocutus est (Gen. 31 5) „video ego non esse eundem vestri patris in me vultum, qui erat heri ac nudiustertius: atenim hactenus patrium mihi deum praesentem habui.” quod sane deinceps clarius animadvertere poterant. nam Labanem deus Iacobum persequentem noctu per somnium aggressus „cave” inquit (Gen. 31 24), „cum Iacobo durius agas.” magnum certe quiddam est praesentem alicubi virum iustum habere, quemadmodum ex Iacobi ad Labanem verbis hisce perspicue intelligi potest „deus te me praesente beavit.” uxorum nomine ad Labanem hac uti purgatione poterat: non ego, sed insitus nuptis erga maritum amor eis persuasit ut terram patriam relinquerent. Georgini memoriae prodit Iaco-

εἶδε πάλιν δρασιν ἐν Βεθῆλ, καὶ πάντα ἀποδεκατώσας ἄπερ
 ἐκέκτητο, τελευταίους ὑποβάλλει τοὺς παῖδας. καὶ ἀριθμη-
 σας αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ Βενιαμὴν ἀρξάμενος ἀνάπαλιν, καὶ ἐπὶ
 τὸν Λεὺὶ ἐλθὼν, ἐπεὶ δέκατον εὗρεν αὐτόν, τῷ Θεῷ τοῦτον Β
 5 προσήγαγεν, ἀποδεκατώσας καὶ πάντα ὅσα φθάσας ἐκτίησθε, V. 108
 καθὰ δὴ καὶ προὔποσχόμενος εἶπε τῷ Θεῷ ἐν τῷ ἀποδιδράσκειν
 „πάντα ὅσα ἂν μοι δῶς, δεκάτῃ ἀποδεκατώσω αὐτά σοι.”
 καὶ εὐθύς ἐνδύσας τὸν Λεὺὶ στολὴν ἱερατικὴν, δι' αὐτοῦ
 θυσίας τῷ Θεῷ προσήνεγκεν ἐν Βεθῆλ. κἀντεῦθεν οἱ μὲν τῆς
 10 παλαιᾶς Λευταίαι λέγονται, οἱ δὲ τῆς νέας κληρικοὶ διὰ τὸ
 γεγράφθαι „οὐκ ἔσται τοῖς Λευταῖαι κληρὸς ἐν υἱοῖς Ἰσραὴλ·
 ὁ γὰρ κύριος μερὶς αὐτῶν καὶ κληρὸς.”

Καὶ κατὰ μὲν τὴν τοῦ Μωσέως ἱστορίαν ὁ τε Ἡσαῦ καὶ C
 Ἰακώβ πρὸς ἀλλήλους ἐσπέισαντο· ὁ δὲ Ἰώσηπος τῇ περὶ
 15 τούτων ἱστορίᾳ καὶ τάδε προστίθησιν. ὁ Ἰσαὰκ τελευταίων
 περὶ ὁμονοίας τῷ Ἰακώβ καὶ τῷ Ἡσαῦ ὤμιλησε. τούτου δὲ
 τελετήσαντος ὁ Ἡσαῦ ἐδίδωκε τὸν Ἰακώβ. εἰσελθὼν δὲ ἐν
 τινὶ πόλει οὗτος, καὶ παρακύψας ἄνωθεν, ἀνεμίμνησκεν αὐ-
 τὸν τῶν πατρικῶν παραγγελιῶν. ὁ δ' οὐκ ἐπέιθετο. καὶ
 20 τείνας τόξον ἔβαλλε τὸν Ἡσαῦ κατὰ τοῦ μαζοῦ. τότε οὖν
 ἐπληρώθη ἡ τοῦ Ἰσαὰκ προφητεία „ἤνικα ἂν καθέλθῃς τὸν

bo a Labane redeunti rursum Bethelē visum quoddam oblatum fuis-
 se. cumque decimas omnium bonorum suorum exhiberet deo, tan-
 dem et liberos stitisse. hos vero numerantem, a Beniamine facto vi-
 ce versa initio delatumque ad Levium, quod illum invenisset deci-
 mum, deo recta eum obtulisse, persolutis hoc modo decimis omni-
 um quae antehac consecutus erat. atque hoc sane Iacobum vult ex
 voto id temporis concepto fecisse, cum fugam arripere, ac verbis
 hinc deum compelleret (Gen. 28 22) „de cunctis rebus, quas mihi
 dederis, decimas tibi persolvam.” hoc modo cum Levium sacerdotali
 veste induisset, eius opera Bethelē deo rem sacram fecit. hinc ortum
 ut sacerdotes illi prisci foederis Levitae vocarentur, cum novi cler-
 icos appellemus, illo sacrarum litterarum verbo permoti (Deut. 10 9)
 „non habebunt Levitae clerum, id est sortem, inter Israelicos: nam
 dominus pars et sors eorum est.”

Caeterum in historia Mosaica reperimus Esau et Iacobum inter
 se reconciliatos esse. Iosephus autem huic narrationi tale quiddam
 adiecit. Isaacus, inquit, vivendi finem facturus de reconcilianda
 gratia inter Esau et Iacobum egit. cum autem rebus humanis ex-
 emptus esset, Esau Iacobum nihilo secius persequabatur; qui urbem
 quandam ingressus et sublimi de loco prospectans paternas admoni-
 tiones homini ad animum revocabat. iis cum nihil apud ipsum pro-
 ficeret, contento arcu fratrem Esau in pectore ad mamillam ferit.

ὡδε· οὕτω γὰρ ἀναπεπλήρωται αἱ ἁμαρτίαι τῶν Ἀμορραίων ἕως τοῦ νῦν." οὐδέπω, φησὶν, ἄξια πανωλεθρίας δεδράκασι. ἄλλως τε καὶ τινες ἦσαν ἐκείσε εὐσεβεῖς· καὶ δῆλον ἔκ τε τοῦ Μελχισεδεκ καὶ τοῦ Ἀβιμέλεχ. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

5

5. post οὕτως codex Claromontanus: ὁ δὲ Ἀβραὰμ μετὰ τῆς Σάρρας ἐγέννησε τὸν Ἰσαὰκ καὶ μετὰ τῆς Ἄγαρ τὸν Ἰσμαήλ, ὁ δὲ Ἰσαὰκ μετὰ τῆς Ῥεβέκκας τὸν Ἠσαὺ καὶ τὸν Ἰακώβ, ὃς διὰ τοῦ Ἠσαὺ τὴν ἀπειλὴν μεταφάσεως πρὸς τὸν Ἀβάν τὸν πρὸς μητρὸς αὐτοῦ θείον, οὗ καὶ τὰς θυγατέρας τὴν Λείαν καὶ τὴν Ραχὴλ ἔλαβεν εἰς γυναῖκας. οὗτος οὖν ὁ Ἰακώβ ἐγέννησε τοὺς δώδεκα πατριάρχας ἦτοι τὰς δώδεκα φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ.

Ἰστίον ὅτι μετὰ τὸ ξενισθῆναι τοὺς τρεῖς ἄνδρας παρὰ τοῦ Ἀβραὰμ κατέλαβον οἱ δύο εἰς τὴν τῶν Σοδὼμων κατὰρρησιν, οὗ καὶ πρὸς τὴν τοῦ Ἀὐτ κατοικίαν κατήνησαν. διὰ οἱ ἀσελγεῖς Σοδομίται μαθόντες ἐκείσε κατέλαβον ἐκζητοῦντες τοὺς ξένους πρὸς τὴν ἀδεμιτοπραξίαν πληρῶσαι αὐτῶν. ὁ δὲ Ἀὐτ τούτοις εἰς ἄκρον ἀπήντα· βιαζόμενος δὲ πολλὰ παρ' αὐτῶν ἐξέδοτο τὴν θυγατέρα αὐτοῦ πρὸς τὴν μιαν ἐκείνην παράρρησιν, μόνον μὴ εἰς τοὺς ξένους τοιοῦτον αἰσχρὸν τε γνήσεται. οἱ δὲ ἀσελγεῖς οὐκ ἐλείποντο, ζητοῦντες δὲ τοὺς ξένους ἀραι βιαίως μετὰ τοῦ Ἀὐτ κατεμάχοντο. οἱ δὲ ξένοι τὰς θύρας τοῦ πυλῶνος ἀνοίξαντες καὶ φανέντες τούτοις μόνον πυρὶ τοὺς πάντας ἐπέρησαν. ἐκπλαγεῖς δὲ ὁ Ἀὐτ ἐπὶ τὸ γεγονός, καὶ πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, παρεκάλει αὐτοὺς μαιεῖν τίνες εἰσίν. οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν „ἐπαρον τοὺς μετὰ σὲ ἅπαντας, καὶ ἐξέλθε ἐκ τοῦ τόπου τούτου· αὐριον γὰρ οἱ πάντες κατακαυθήσονται, καὶ ὁ τόπος ἐκλιμισθήσεται καὶ ἀφανισθήσεται διὰ τὰς τῶν κατοίκων μιαν ἀσελγείαν." ὁ καὶ ταχέως ποιήσας ὁ Ἀὐτ πρὸς τὸ Σιγῶρ ὄρος ἐξέφυγε. κατόπισθεν δὲ βρέξας τὸ πῦρ ὁ κύριος, κατεκαύθησαν ἅπαντες κατὰ τὴν τῶν ἀγγέλων πρόρρησιν. ἡ δὲ γυνὴ τοῦ Ἀὐτ, οἶα γυνὴ οὐσα καὶ πρὸς τὴν πρόσταξιν τῶν ἀγγέλων μὴ δειλιάσασα, καὶ στραφεῖσα τὸ γεγονός ἰδεῖν, εὐθὺς ἀπελιθώθη καὶ ὡς στήλη ἐγεγόνει ἀλόε. αἱ δὲ θυγατέρες τοῦ Ἀὐτ νομίσασαι ὅτι ὁ κόσμος ἅπας ἤδη ἐπώλετο καὶ σπέρμα ταύταις οὐκέτι γενήσεται, ἐμέθυσαν τὸν πατέρα αὐτῶν οἶνω, καὶ συνουσιάσθη αὐταῖς, μὴ εἰδὸς ἐκ τῆς μέθης τὸ γεγονός παρ' αὐτοῦ. τούτο γοῶν γνωρίσας ἐξ αὐτοῦ ὁ θεὸς αὐτὸν Ἀβραὰμ καὶ λυπηθεὶς ἐκπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὰ μέρη τοῦ ποταμοῦ Νείλου, ἐπαίρειν ἐξ αὐτοῦ ὡς θῆεν δαλοὺς τρεῖς, τῆ δ' ἀληθείᾳ ἵνα θηριόβρωτος γένηται, καὶ ἐξελείψατο τὸ ἁμάρτημα. ὁ δὲ Ἀὐτ ταχυδρομήσας οἰκονομικῶς θεοῦ προσήνεγκε τῷ Ἀβραὰμ δαλοὺς τρεῖς, ἦγουν ἐκ κυπαρίσσου, ἐκ πεύκης καὶ ἐκ κέδρου. καὶ θαυμάσας ὁ Ἀβραὰμ ὅτι διεσώθη ἐκ τῶν θηρίων

adfecturi sint. quarto autem saeculo huc redibunt: nondum enim ad summum interitum flagitiis suis promeruerunt, et erant praeterea quidam inter ipsos religiosi, quemadmodum colligi de Melchisedeci et Abimelechi exemplis potest. ac de his quidem in hunc modum dictum esto.

Ὁ δὲ Μελχισεδέκ εἰ καὶ ἀπάτωρ παρὰ τῆ γραφῇ καὶ ἀμήτωρ λέγεται, ἀλλὰ κατάγει τὸ γένος ἀπὸ Σίδου υἱοῦ Ἀγύπτου τοῦ καὶ τὴν Σιδωνα κτίσαντος. ἐν τῷ ὄρει δὲ Σιών πόλιν ἐκείνος κτίσας Σαλήμ, καὶ βασιλεύσας ἐν αὐτῇ ἔτη ιγ', ἑταλευτᾷ δίκαιος καὶ παρθένος. αὕτη δὲ ἐστὶ μετὰ τῆς ἱεροῦ Β προσηφίας ἢ περιφήμιος Ἱερουσαλήμ. ἐκ γένους δὲ τοιοῦτου μαροῦ καταγόμενον ἀφῆκεν ἡ γραφὴ ἀγενεαλόγητον, εἰ καὶ τινες θεὸν αὐτὸν ἐνόμισαν ὡς ἀναρχον τάχα καὶ ἀτελεύτητον, τοῦ ῥητοῦ καὶ μᾶλλον τοῦ ἀποστολικοῦ δραξάμενοι τοῦ λέγοντος „ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν ἔχων μήτε τέλος ζωῆς.“ κατὰ τοῦτο καὶ ἀφομοίωμα λέγε- V. 105
ται τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀμήτορος μὲν τὸ πρότερον ἀπάτορος δὲ τὸ δεύτερον, καὶ ὅτι τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ἦν αὐτὸς ὁ

ἀλώβητος, ἰδόξασε τὸν θεόν. ἀνελθόντες δὲ ἀμφότεροι μετὰ τῶν θαλῶν εἰς τὸ ὄρος, ἐπῆξεν αὐτοὺς ἐπὶ πείραν ὁ Ἀβραάμ χωρὶς ἀπ' ἀλλήλων, πληστον δὲ, ὡς φέροντας σχῆμα τρίγωνον. προσέταξε δὲ τῷ Ἀὐτ ἀπέρχεσθαι, καὶ ἀντλεῖν ὕδωρ ἐκ τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ποτιζεῖν αὐτὰ καθ' ἡμέραν· ὁ δὲ καὶ ἐποίησεν. ἀπείχε δὲ τὸ ὄρος ἐκ τοῦ Ἰορδάνου ὡσεὶ μίλια κδ'. ἐντὸς δὲ μυνῶν τριῶν ἐβλάστησαν οἱ θαλοί. καὶ κατελθὼν ὁ Ἀὐτ ἔξευπε τοῦτο τῷ Ἀβραάμ. καὶ ἀνελθόντες ἰδεῖν τὸ γεγονός, εὐροσαν ὅτι ἠνώθησαν οἱ τρεῖς θαλοὶ καὶ εἰς ἓν ἐγενόμεσαν, αἱ ρίζαι δὲ μόνον ἐναπελείφθησαν, ὡς καὶ ἐφωτεύθησαν, κεχωρισμέναι. ἰδὼν δὲ Ἀβραάμ τὸ γεγονός ἐν τοῖς ἐφοῖς ξύλοις, πεσὼν προσεκύνησε τῷ κυρίῳ, καὶ εἶπε „τοῦτο τὸ ξύλον ἐστὶ ἀμαρτίας ἀπόφασις.“ τὸ δὲ ξύλον εἰς μέγα δένδρον ἐγένετο, διαρχέσαν αὐτὸ μέχρι καὶ τῆς βασιλείας Σολομῶντος. ἔλαβε δὲ πληροφορίαν ὁ Ἀβραάμ περὶ τῆς ἀφέσεως τῆς ἀμαρτίας τοῦ Ἀὐτ. ὅτε δὲ ὁ ναὸς τῶν Ἱερουσολύμων ἐτίζετο, μετὰ τῶν ἀλλῶν ἐξεκόπη καὶ αὐτὸ τὸ δένδρον, καὶ πελεκηθὲν ἔκειτο ἀργὸν ἐν τῷ ἱερῷ, οἰκονομίᾳ καὶ τοῦτο θεοῦ. ὅτε δὲ ἐμείλλε παθεῖν τὸ ὑπὲρ τοῦ κόσμου σωτήριον πάθος ὁ Χριστὸς καὶ θεὸς ἡμῶν, ἰσταυρώθη ἐν αὐτῷ παρὰ τῶν Ἰουδαίων. 1. καὶ] γὰρ P.

Melchisedecus autem, licet in sacris litteris patre matreque care-
re dicatur, generis tamen ortum habuit a Sido Aegypti F. qui Sido-
nem condidit. cumque oppidum in monte Sione Salemam extruxis-
set ac 13 ibidem annis regnum tenuisset, et iustus et virgo deces-
sit. Salema vero est celebris illa Hierusalema, quadam adiectione
litterarum facta. et quia Melchisedecus ex familia tam impura natus
erat, iccirco litterae sacrae generis ipsius seriem non recensuerunt.
fuere tamen nonnulli qui deum fuisse censuerunt tanquam principii
ac finis expertem, plus aequo verbis his apostolicis (Hebr. 7 1) in-
haerentes „sine patre, sine matre, sine maioribus, nec aevi principii-
um nec vitae finem habens.“ quo etiam nomine imago et similitudo
Christi dicitur, ut qui prius quidem erat absque matre, deinceps
vero absque patre. idem et incruentum illud sacrificium, quod Chri-

Χριστὸς τοῖς μαθηταῖς παραδέδωκεν, αὐτὸς ἀνέκαθεν προει-
 C κόνιζε. καὶ ἄκουσον τί περὶ τούτου φησὶν ὁ τὴν γλώτταν
 χρυσοῦς. „προμηνίων ὁ θεὸς τὴν κατέλυσεν τῆς νομικῆς
 ἱερωσύνης εἴρηκε διὰ τοῦ Δαβὶδ ἑνὶ ἱερέως εἰς τὸν αἰῶνα
 κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, ὃς οὐ θυσίας νομικὰς ἱέρυεν 5
 ἀλλ' εὐχὰς καὶ ἄρτους καὶ οἶνον, ὡς ἱστορία διδάσκει.” κα-
 τὰ τοῦτο καὶ ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου παρὰ τῇ γραφῇ
 λέγεται, ἱερεὺς αὐτοχειροτόνητος, ὡς ὁ χρυσορρήμων φησί·
 τοιοῦτοι καὶ γὰρ τῷ τότε οἱ ἱερεῖς. ἡ καθὼ θύων ἦν ὡς
 Ἄβελ, ὡς Νῶε καὶ οἱ λοιποί. 10

Εἰ δὲ καὶ ἄνθρωπος ἦν ὁ Μελχισεδέκ, πῶς λέγεται μῆ-
 τε ἀρχὴν μῆτε τέλος ἔχειν; καὶ ἔστιν εἰπεῖν ὅτι τοὺς ἀπὸ
 D Σῆθ καταγομένους γενεαλογοῦσα ἡ γραφὴ οὕτως ποιεῖ. ὁ
 Ἄδὰμ τόσων γενόμενος ἐνιαυτῶν γεννᾷ τὸν Σῆθ, ὁ δὲ Σῆθ
 πάλιν τόσων χρόνων γενόμενος τῶν ὡδὲ ἀφίσταται. δῆλη 15
 οὖν ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν ἡμερῶν τοῦ Σῆθ καὶ τὸ τέλος
 τῆς ζωῆς αὐτοῦ. ἐπὶ δὲ τοῦ Μελχισεδέκ μὴδὲν τοιοῦτον
 ποιήσασα παρέπεισέ τινας ἄναρχον αὐτὸν λέγειν καὶ ἀτε-
 λεύτητον, κἀντεῦθεν δύναμιν μεγάλην αὐτὸν οἶεσθαι τοῦ
 θεοῦ. 20

Βασιλεὺς μὲν οὖν καὶ ἱερεὺς ὁ Μελχισεδέκ, ὡς ἄνωθεν
 εἴρηται, ὅτι καὶ τύπος ἦν καὶ ἀφομοίωμα τοῦ Χριστοῦ. ὁθεν

10. ὡς] ὁ P.

stus ipse discipulis tradidit, longe ante repraesentavit. audi quid hac
 in parte Chrysostomus tradat. cum vellet, inquit, deus multo ante
 sacerdotii legalis abolitionem ostendere, per Davidem inquit (Psalm.
 109 4) „tu sacerdos es in aeternum, secundum ordinem Melchisede-
 ci.” qui videlicet non legales hostias sacrificavit, sed vota panem vi-
 num obtulit, quemadmodum ipsa docet historia. iccirco sacris in lit-
 teris (Gen. 14 18) supremi dei sacerdos appellatur, sacerdos ab se-
 metipso constitutus, ut Chrysostomus loquitur: erant enim sacerdotes
 id temporis tales. vel quatenus sacrificium offerebat, ut Abelus, Noa,
 caeteri.

At vero si Melchisedecus erat homo, quonam pacto dicitur eum
 nec principium nec finem habuisse? respondendum litteras sacras se-
 rieri generis posterorum Sethi recensentes hac forma orationis uti:
 Adamus cum tot ac tot natus esset annos, Sethum genuit; Sethus
 rursus cum tot ac tot annos vivendo explessset, e terris sublatus
 est. hinc et principium vitae Sethi et finis cognosci potest. cum au-
 tem in Melchisedeco nihil tale factum sit, in eam persuasionem non-
 nulli venerunt ut Melchisedecum principii ac finis expertem statue-
 rent, eundemque magnam esse dei potestatem putarent.

Rex quidem ille, ceu supra diximus, et sacerdos erat, figura et

εὐθείας, ἀγαπητέ, μαθεῖν ὅση τῆς καθ' ἡμᾶς ἱερωσύνης ἡ
 ἐκπεροχή, τῷ χρυσορρήμονι πρόσχες Ἰωάννη. ἐν γὰρ τῷ κα- P. 136
 τὰ Ἰουδαίων πέμπτῳ λόγῳ φησὶν ὅτι καὶ ἐν τοῖς τύποις ἡ
 καθ' ἡμᾶς ὑπεροχὴ τῆς ἱερωσύνης δεικνύται. ὁ γὰρ Ἀβραάμ
 5 τοῦ Ἰσαὰκ πατὴρ ἦν καὶ τοῦ Ἰακώβ πάππος καὶ τοῦ Λεβὶ
 πρόγονος· τοῦ γὰρ Ἰακώβ υἱὸς ὁ Λεβὶ, ἀπὸ δὲ τοῦ Λεβὶ
 ἡ ἱερωσύνη παρὰ Ἰουδαίους τὴν ἀρχὴν ἔλαβεν. ἀλλ' οὗτος
 ὁ Ἀβραάμ ὁ πρόγονος τῶν Λευιτῶν, τῶν Ἰουδαϊκῶν δηλα-
 δὴ ἱερέων, ἐπὶ τοῦ Μελχισεδέκ, ὃς ἦν τύπος τῆς καθ' ἡμᾶς
 10 ἱερωσύνης, λαϊκοῦ τάξιν ἐπέχεε. καὶ τοῦτο δι' ἀμφοτέρων
 ἐδήλωσε, καὶ διὰ τοῦ δοῦναι δεκάτας, καὶ διὰ τὴν ἡλόγηθῃ
 παρ' αὐτοῦ· οἱ γὰρ λαϊκοὶ καὶ δεκάτας διδόναι τοῖς ἱερεῦ- B
 σι καὶ παρ' αὐτῶν εὐλογοῦνται. ἀλλὰ καὶ τοῦ Μελχισεδέκ
 ἐλάσσωσεν ὁ Ἀβραάμ ὁ τὰς ἐπιγγελίας δεξιόμενος. καὶ πῶς ;
 15 ὅτι τὸ ἔλασσωσεν ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται. ἀλλὰ καὶ ὁ
 δεκάτας λαμβάνων Λεβὶ δεδεκάτωται, ὡς ὁ Παῦλος φησι
 „δεκάτας γὰρ ἔδωκε καὶ αὐτὸς τῷ Μελχισεδέκ δι' Ἀβραάμ
 τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ μήπω γεννηθεὶς.“ ἔτι γὰρ ἐν τῇ
 ὁσφύϊ τοῦ Ἀβραάμ ἦν, ὅτε συνήντησεν ὁ Μελχισεδέκ. προσ-
 20 ἔχε οὖν ὅτι σκιά καὶ τύπος ἦσαν τὰ Ἰουδαϊκά. εἰ γὰρ διὰ
 τῆς Ἰουδαϊκῆς ἱστορίας καὶ ἱερωσύνης τελείωσις ἦν, τίς εἶ

similitudo Christi. quamobrem si cognoscere voles, dilecte fili, quan-
 ta sit nostri sacerdotii praestantia, Iohannis Chrysostomi verbis ani-
 mum advertito, qui in oratione adversus Iudaeos quinta inquit etiam
 in ipsis figuris ostendi quantum a nostro sacerdotium illud vetus
 superetur. Abrahamus enim pater Isaaci et Iacobi avus erat, Levii
 proavus, ut qui Iacobi filius existeret. at enim sacerdotium illud Iu-
 daicum in Levio principium habuit. nihilominus Abrahamus generis
 Levitarum auctor, hoc est Iudaicorum sacerdotum, sub Melchisedeco,
 qui nostri sacerdotii figuram repraesentabat, pro laico sese gerebat.
 atque hoc ipsum duabus rebus significabat, tum quod decimas daret,
 tum quod ominationem ab eo faustam acciperet. nam laici decimas
 sacerdotibus pendunt, et eorundem precibus felicitantur. quinetiam
 Abrahamus, quanquam promissis divinis beatus esset, nihilominus
 Melchisedeco minor erat. quinam istuc? quia minor maior benedi-
 cit praeterea Levius ipse, cui decumarum ius concessum est, heic
 decumatus fuit, quemadmodum Paulus (Hebr. 7 9) loquitur. nam et
 ipse Melchisedeco per Abrahamum patrem decimas solvit, tametsi
 necundum editus in lucem foret: quippe adhuc in Abrahami lumbis
 erat, cum Melchisedeco is occurreret. de quo licet intelligas hasce
 Iudaicas res non nisi umbram et figuram quandam fuisse. nam si per
 Iudaicum sacerdotium perfectionem licuisset adsequi, ecquid causae
 foret quamobrem constitui sacerdos alius secundum ordinem Melchi-

Χρησία κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ ἀνίστασθαι ἕτερον ἱερέα καὶ οὐ κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρὼν λέγεσθαι; ἐπεὶ οὖν ἕτερα ἱεροσύνη ἐλθεῖν ἔμελλεν, ἀνάγκη πᾶσα καὶ πολιτείαν ἕτεραν συνεισελθεῖν. καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ Παῦλος ἔλεγεν ὅτι τῆς ἱεροσύνης μετατιθεμένης ἕξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετὰθεσις γί-5 νεται. καὶ ταῦτα μὲν ὁ τὴν γλωττίαν χροσοῦς.

Προσενχομένους δὲ ἡμᾶς καὶ μὴ εὐθὺς αἰσακουομένους
 V. 106 οὐ θεὸν ἐκκαλεῖν, ἐπεὶ καὶ ὁ Ἰσαὰκ ἔτι εἰκοσι τοῦ θεοῦ
 ἐδέετο διὰ τὴν ἀπαιδίαν αὐτῶν. ἐδέετο γάρ, φησί, τοῦ θε-
 D οῦ περὶ Ῥεβέκας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ὅτι στείρα ἦν. δυα-10
 χεραιουσίῃ δὲ τῇ Ῥεβέκα ἠνίκα ἐγκυμονοῦσα ἦν τὸν τε
 Ἰσαὰκ καὶ τὸν Ἰακώβ (οὐ μικρῶς γὰρ ἐσκήρτων ἐν τῇ κοιλίᾳ
 αὐτῆς, μηνύοντε, ὡς εἶπκε, τὴν ἐσομένην ὑστερον μέσον αὐ-
 τῶν διαμάχην) ἔφη ὁ κύριος „δύο λαοὶ ἐκ τῆς κοιλίας σου
 διασταλησονται, καὶ λαὸς λαοῦ ὑπερέξει, καὶ ὁ μείζων δου-15
 λεύσει τῷ ἐλάσσονι.” πρόσεχε οὖν· σαφῶς γὰρ ἐδήλωσεν
 ὁ θεὸς τὰ κατὰ τῶν Ἰουδαϊκῶν λαῶν καὶ τῶν ἐθνικῶν.

Λιμὸς δεύτερος ἐπὶ τοῦ Ἰσαὰκ γίνεται, ἐφ' ᾧ ἐν Γερά-
 ροις κατέρχεται· εἰς Αἴγυπτον μέντοι ἀπελθεῖν οὐ συγχο-
 P. 137 ρεῖται παρὰ θεοῦ. εἰ γὰρ καὶ συνεχωρήθη κατελθεῖν ὁ 20
 Ἀβραάμ, ἀλλὰ χάριν καὶ τοῦ γνωσθῆναι καὶ τοῖς ἐκείσε τὴν

17. τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ?

sedeci, non Aaronis, diceretur? cum ergo sacerdotium aliud subsequatur esset, omnino necessarium erat alium quoque rerum statum subsequi. quod quidem Paulus indicare volens ait (Hebr. 7 12) „translato sacerdotio necessario quoque legis fit translatio.” haec ita sunt a Chrysostomo tradita.

Caeterum cum precamur nec continuo exaudimur, haudquaquam despondere animum debemus. nam et Isaacus ob suam coniugisque sterilitatem deum totos 20 annos precibus urgebat. sunt enim haec sacrarum litterarum verba (Gen. 25 21) „obsecrabat deum Rebeccae uxoris nomine, quae sterilis erat.” postea cum Rebeccae, quae Esauum et Iacobum utero gestabat, aegre esset, quod fetus in utero non mediocriter subsultarent, indicantes, uti quidem credi par est, dissidium illud quod deinceps inter ipsos exstiturum erat, his verbis deus utitur (Gen. 25 23) „duae gentes ex utero tuo dividuntur, quarum altera plus altera poterit, maiorque minori serviet.” quibus in verbis animadvertite deum perspicue rationem populi Iudaici et gentilis indicasse.

Huius Isaaci tempore fames alia fuit, cuius causa Isaacus se Gerara contulit, quominus in Aegyptum proficisceretur, ab ipso deo prohibitus. quanquam enim is Abrahamo concesserat ut eo se conferret, tamen id alia nulla de causa factum fuit quam ut istis etiam

αὐτοῦ ἀρετὴν. σπεῖρει δὲ κριθὴν ὁ Ἰσαὰκ, καὶ παραδόξως ἑκατοστῆσει. εἰ δὲ τὸ καταβληθὲν εἰς ἑκάτον παρέδωκεν ἡ γῆ, πῶς ὁ ποιῶν ἐλεημοσύνην καὶ ταῖς τοῦ Θεοῦ χερσὶ παρατιθεῖς τὸ διδόμενον ἑκατονταπλασίονα τὸν μισθὸν οὐ λήσεται; εἰ γὰρ ἐνταῦθα τὸ ἐν ἑκατοστῆσει, πολλῶ μᾶλλον ἐκείσε.

Ὁ δὲ Ἰσαὰκ ὅτε τὸν Ἰακώβ ἠυλόγησεν, ὥσει ἑκάτον χρόνον ἦν· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπεπῆρωτο. ἡ μῆντοι Ῥεβέκα μετὰ τὴν ἐπαινετὴν τῆς εὐλογίας κλοπὴν συν-
 10 ἐβούλευσε τῷ Ἰακώβ πρὸς Λάβαν ἀπελθεῖν, ὅπως τὸ ἀκμαῖ-
 15 ον τῆς τοῦ Ἡσαῦ ἐκφύγη μανίας. ἀποδιδράσκων οὖν τὸν Ἡσαῦ ὁ Ἰακώβ ἐκοιμήθη καθ' ὁδὸν καὶ ἐνυπνιάσθη. καὶ ἰδοὺ κλίμαξ ἐστηριγμένη ἐν τῇ γῆ, ἧς ἡ κεφαλὴ ἀφικνεῖτο εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ ἀνέβαινον καὶ κα-
 10 τέβαινον ἐπ' αὐτήν, ὁ δὲ κύριος ἐπεστήρικτο αὐτῆς, καὶ εἶπεν „ἐγὼ εἰμι μετὰ σοῦ, καὶ μὴ φοβοῦ.” οἱ δὲ ἀνιόντες καὶ κατιόντες τὴν κλίμακα, καθὰ καὶ ὁ μέγας φησὶ Κύριλλος, τὴν θείαν ἐδήλουν διακονίαν· περὶ τούτων γὰρ καὶ ὁ Παῦλος ἔφη „οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα, εἰς διακονίαν
 20 ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίων;” C
 εἰδῆσεν οὖν διὰ τούτων σαφῶς ὅτι δυνάμειν ἀγγελικαῖς τὰ πάν-

hominibus virtus ipsius innotesceret. Isaacus autem hordei sementem fecit, quod inaudito quodam modo fructum centuplum edidit. quod si deiectum illud semen in se terra ratione centupla reddidit, quoniam fieri pacto potest ut qui benignitatem in egentes ex commiseratione animi exercet ac munus ipsam in manus dei deponit, mercedem centuplo maiorem non accipiat? nam si unum heic fructum fert centuplum, multo magis et istic idem usueniet.

Caeterum cum Isaacus Iacobo felicissima quaeque precaretur, annos 100 plus minus natus erat, ob quam ipsam aetatis provectionem eius oculi caligaverant. Rebecca post laudabilem hanc felicitationis interversionem id consilii Iacobo dedit ut flagrantis adhuc Esai furoris gratia semet ad Labanem reciperet. quamobrem Iacobus arrepta fuga, vitandi Esai causa, sopitus in itinere somnium vidit. nam scala quaedam terrae innixa erat, cuius vertex coelum attingeret, ac divini angeli per eam ascendebant ac vicissim descendebant. eidem imminens deus sic loquebatur (Gen. 28 13) „ego tecum sum: non est quod formides.” atque hi tam ascendentes quam descendentes angeli, quemadmodum et magnus ille Cyrillus ait, ministerium divinum significabant. nam de angelis et Paulus inquit (Hebr. 1 14) „nunc sunt omnes administri spiritus, qui ad ministerium ablegantur propter eos qui salutem adepturi sunt?” quamobrem deus per haec nobis clare ostendit omnia se per potestates angelicas

τα οικονομεί και ὡς οὐδὲν ἀπρονόητον τῶν τῆδε και ὡς ἔτυχε φέρεται. και μή μοι λέγε, τίνος ἕνεκεν ἡ ἀγία γραφή πρώτον ἀνέροχσθαι τοὺς ἀγγέλους εἶπεν, εἰθ' οὕτως κατέρχσθαι; ἔχεις γὰρ αὐτὴν τὴν ἀγίαν γραφήν και τὸν περὶ τούτου λόγον διευκρινουσαν σοι. τῶν ἀνθρώπων ἕκαστος φύλα-5 κα τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς θεῖον ἄγγελον κέκτηται, ὡς ἐντεῦθεν και τὴν καθ' ἡμῶν ὁρμὴν τῶν δαιμόνων ἀναχαιτίζεσθαι („πα-
D ρεμβαλεῖ" γάρ φησιν „ἄγγελος κύριου κύκλω τῶν φοβουμένων αὐτόν") και τὰς αἰτήσεις ἡμῶν ἀνάγεσθαι πρὸς τὸν θεὸν δι' αὐτῶν. και πειθέτω ἡμᾶς αὐτὸς ὁ κύριος ἐν εὐαγγελίοις λέ-10 γων „ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε ἐνὸς τῶν μικρῶν τούτων. οἱ γὰρ ἄγγελοι αὐτῶν διηνεκῶς ὁρῶσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς," οὐδὲν ἄλλο ποιούντες, ὡς ὁ ἐν πατριάρχαις αἰδιδιμός φησι Νικηφόρος, ἡ τὰς αἰτήσεις ἡμῶν εἰσάγοντες εἰς τὰ ὦτα τοῦ κυρίου σαβαώθ. ἐπιβεβαιοῖ ταῦ-15 τα και ὁ θεϊότατος Ῥαφαὴλ πρὸς τὸν Ἰωβὴτ οὕτως εἶπὼν „ὅτε προσήξω σὺ και ἡ νύμφη σου, ἐγὼ προσήγαγον τὸ
V. 107 μνημόσυνον τῆς προσευχῆς σου ἐνώπιον τοῦ ἀγίου θεοῦ,
P. 138 και νῦν ἀπέστειλέ με ἰάσασθαι σε και τὴν νύμφην σου Σάρ-
 ραν." ἀλλὰ και ὁ καταπεμφθεὶς ἐπὶ Κορνήλιον τὸν ἑκατον-20 τάρχην θεὸς ἄγγελος οὕτως πρὸς αὐτὸν ἔλεγε „Κορνήλιε, αἱ προσευχαὶ σου και αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν εἰς μνημό-

5. διακρινουσαν P.

gubernare, nec quicquam in rebus humanis absque providentia fortuito geri. neque heic obiecero mihi, quamobrem litterae sacrae narrent angelos primum ascendisse ac deinceps descendisse. nam ipsae tibi huius rei rationem aperiunt. quilibet homo vitae suae praesidem angelum habet, ut hoc pacto malorum geniorum in nos impetus frangatur: iungit enim, ut ille ait (Psalm. 33 8), angelus domini castra castris in circuitu timentium eum. nostras etiam preces ipsorum opera perferri ad deum dominus ipse nobis persuadeat, qui sacris in evangeliiis (Matth. 18 10) inquit „caveat ne unum ex hisce pusillis despiciatis: nam angeli eorum perpetuo faciem patris mei coelestis intuentur," nihil scilicet aliud agentes, quemadmodum clarissimus ille patriarcha Nicephorus loquitur, quam quod preces nostras ad aures dei Sabaoth deferunt. idem angelus ille divinus Raphaelus confirmat, cum hisce verbis Tobaeum alloquitur (Tob. 12 12) „quo tempore tu nurusque tua precabimini, ego precationis tuae monumentum coram sancto illo deo subvehabam, qui me nunc misit ad te nurumque tuam Sarram sanandos. consimiliter angelus ille divinus, qui ad Cornelium centurionem missus fuit, eum compellat (Act. 10 4) „Corneli, tuas preces ac benigna facta ad deum, ceu tui monumentum quoddam, ascenderunt. itaque Ioppam mittens

ονον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. κάλεσαι ἕξ Ἰόππης τὸν Πέτρον.”
 εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, εἰ, καθὼς ἀποδέδεικται, τῶν ἀν-
 θρώπων ἕκαστος ἄγγελον κέκτηται τὰς αἰτήσεις ἡμῶν εἰσά-
 γοντα εἰς τὰ ἅτα κυρίου σαβωῶθ, ἀνάγκη πᾶσα τοὺς ἀγγέ-
 5 λους πρῶτον ἀνέρχεσθαι, καὶ δι’ αὐτῶν τὰς αἰτήσεις ἡμῶν,
 εἰθ’ οὕτως τὰς Θεῖας ἀνωθεν δωρεὰς κατέρχεσθαι πρὸς ἡμᾶς. B
 ἐπὶ γὰρ τούτῳ καὶ ἀγγέλους εἶδεν ἀνερχομένους καὶ κατερ-
 χομένους ὁ μακάριος Ἰακώβ· διὰ γὰρ τούτων, ὡς εἴρηται,
 λειτουργικῶν ὄντων πνευμάτων, καὶ οἰκονομοῦνται τὰ τῆδε
 10 πάντα καὶ διεξάγονται. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Ἄνερχόμενον δὲ τὸν Ἰακώβ ἀπὸ τοῦ Λάβαν, καὶ τὸν
 Ἠσαῦ δεδιότα, παραδαρρύνει καὶ αὐθις ὁ Θεὸς παλαιῶν
 μετ’ αὐτοῦ ἕως πρῶτῆ καὶ πείθων ἐντεῦθεν μὴ φοβέσθαι· εἰ
 γὰρ μετὰ Θεοῦ δυνατός, πολλῶ μᾶλλον μετὰ ἀνθρώπων. τοῦ-
 15 το δὲ καὶ ὁ Ἰακώβ ἐδήλωσεν εἰπὼν „εἶδον τὸν Θεὸν πρόσω-
 πον πρὸς πρόσωπον, καὶ ἐσώθη μου ἡ ψυχὴ,” τουτέστιν ἡ
 τεθηγκυῖα ὡσπερ ὑπὸ δέους θάρσους ἐνεπλήσθη. τηνικαῦτα C
 καὶ Ἰσραὴλ μετονομάζεται ὡς ἐν φαντασίᾳ Θεοῦ γενόμενος.
 ὁ μέτοι Ἰακώβ διυπνισθεὶς χωλεύων ἦν, ὡς ἡ ἱστορίᾳ δη-
 20 λοῖ. ἵνα δὲ μὴ μετὰ τὴν τελευταίην τοῦ δικαίου σβεισθῆ ἢ πρὸς
 αὐτὸν τοῦ Θεοῦ κηδεμονία, σοφίζεται τὴν περὶ τούτου μνή-

Petrum accessit.” quae cum ita sint, et cum quilibet homo, ceu de-
 monstravimus, angelum habeat preces suas ad aures dei Sabaoth de-
 ferentem, omnino necesse est angelos primum ascendere, atque una
 cum ipsis preces quoque nostras, deinde vero divina munera coeli-
 tus ad nos pervenire. nam iccirco beatus ille Iacobus angelos ad-
 scendentes et vicissim descendentes vidit, per quos tanquam spiritus
 administros, ceu diximus, res terrenae gubernantur. hoc modo de his
 responsum esto.

Caeterum revertentem a Labane Iacobum, qui Esauum fratrem
 magnopere formidabat, rursus deus consolatur, lucta cum ipso ad
 matutinum usque diluculum congressus; quo quidem facto persuade-
 re Iacobo voluit ne quid sibi metueret. nam si adversus deum sese
 robustum praestare poterat, multo magis robur adversus homines habe-
 bat. significare voluit hoc ipse Iacobus, cum ait (Gen. 32 30) „praesens
 praesentem deum conspexi, et incolumitatem anima mea consecuta est,”
 hoc est, quae tantum non prae formidine mortua erat, fiducia reple-
 ta est. tunc et nomine mutato Israeli appellationem accepit, ut qui
 dei quandam informationem consecutus esset. id quidem ex historia
 constat, Iacobum cum evigilasset, altero crure claudicasse. ac ne post
 insti huius viri mortem memoria curae providentiaeque dei de ipso
 extingueretur, iccirco rationem invenit deus qua factum hoc perpetu-
 aretur. inquit enim „nepotes Israelici nervo femoris, qui emarcuit,

μην διηνεκῆ ὁ θεός, καί φησιν „ὄ μὴ φάγωσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸ νεῦρον τοῦ πλάτους τοῦ μηροῦ, ὃ ἐνάρκησ.“ καὶ ἔστιν ἐνταῦθα μαθεῖν ὅτι ἡ αἰτία τῶν πλειόνων παρατηρηθῶσεων τοῦτο ἐστὶ τὸ μὴ ἐπιλανθάνεσθαι αὐτοὺς τοῦ θεοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ εὐεργεσιῶν, καὶ ἅτε δὴ ὄντας ἀγνώμονας. ἀλλὰ 5 καὶ χωριζόμενος τοῦ Λάβαν ὁ Ἰακώβ, καὶ μέλλον συναντᾶν τῷ Ἡσαῦ, παρεμβολῆν ἀγγέλων ὄρα ὡς ἐντεῦθεν θαρρεῖν καὶ μὴ τοὺς συνόντας τῷ Ἡσαῦ δεδιέναι.

Ὁ Λάβαν μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν εἴκοσι ἐνιαυτῶν, ὑποσχεθεὶς ἀποστελεῖν τὸν Ἰακώβ μετὰ μισθοῦ, ἀνεβάλλετο, 10 ὑπὸ τινων μεταβληθεὶς. ἐφ' ᾧ καὶ πρὸς Λείαν καὶ Ραχὴλ ἔφη ὁ Ἰακώβ „ὄρα ἔγωγ τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς ὑμῶν ὅτι οὐκ ἔστι πρὸς με ὡς χθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν. ὁ δὲ θεὸς τοῦ πατρὸς μου ἦν μετ' ἐμοῦ.“ καὶ δῆλον ὅτι τῷ Λάβαν καταδιώκοντι τὸν Ἰακώβ ἐπέστη ὄναρ λέγων „φύλαξον σεαυ- 15 P. 139 τὸν μήποτε λαλῆσαι μετὰ τοῦ Ἰακώβ πονηρά.“ μέγα ὄφελος ἢ δικαίου τινὸς παρουσία. καὶ δῆλον ἐξ ὧν ὁ Ἰακώβ πρὸς Λάβαν ἔλεγεν „εὐλόγησέ σε ὁ θεὸς ἐπὶ τῷ ποδί μου.“ ἀλλὰ τῶν γυναικῶν αὐτοῦ ἕνεκα τοιαύτην ἐποίει πρὸς αὐτὸν ἀπολογίαν· οὐκ ἔγωγ, τὸ δὲ προσὸν φίλτρον ταῖς γαμεταῖς 20 γυναιξὶ παρέπεισεν αὐτὰς ἐκ τῆς αὐτῶν ἀπᾶραι γῆς. κατὰ μέντοι τὸν Γεώργιον ὁ Ἰακώβ ἀνερχόμενος ἀπὸ τοῦ Λάβαν

non vescentur.” atque hinc animadvertere licet huiusmodi priscarum observationum magna ex parte causam illam fuisse, ne tam dei quam beneficiorum eius, tanquam ingrati, obliviscerentur. idem Iacobus a Labane discedens, et iamiam Esao fratri occursurus, angelorum castra conspicit, ut ex hac re fiduciam conciperet nec advenientes cum Esao formidaret.

De Labane accepimus eum 20 annis exactis Iacobo pollicitum, se hominem data mercede dimissurum; deinde quorundam calumniis immutatum in dies rem extraxisse. quapropter et Liam Rachelemque Iacobus in hunc modum allocutus est (Gen. 31 5) „video ego non esse eundem vestri patris in me vultum, qui erat heri ac nudius tertius: atenim hactenus patrium patrii mihi deum praesentem habui.” quod sane deinceps clarius animadvertere poterant. nam Labanem deus Iacobum persequentem noctu per somnium aggressus „cave” inquit (Gen. 31 24), „cum Iacobo durius agas.” magnum certe quiddam est praesentem alicubi virum iustum habere, quemadmodum ex Iacobi ad Labanem verbis hisce perspicue intelligi potest „deus te me praesente beavit.” uxorum nomine ad Labanem hac uti purgatione poterat: non ego, sed insitus nuptis erga maritum amor eis persuasit ut terram patriam relinquerent. Georgius memoriae prodit Iaco-

εἶδε πάλιν θρασιν ἐν Βεθῆλ, καὶ πάντα ἀποδεκατώσας ἄπερ
ἐπέκτητο, τελευταίους ὑποβάλλει τοὺς παῖδας. καὶ ἀριθμη-
σας αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ Βενιαμὴν ἀρξάμενος ἀνάπαλιν, καὶ ἐπὶ
τὸν Λεὺὶ ἐλθὼν, ἐπεὶ δέκατον εὗρεν αὐτόν, τῷ Θεῷ τοῦτον Β
5 προσήγαγεν, ἀποδεκατώσας καὶ πάντα ὅσα φθάσας ἐπέκτιστο, V. 108
καθὰ δὲ καὶ προὔποσχόμενος εἶπε τῷ Θεῷ ἐν τῷ ἀποδιδράσκειν
„πάντα ὅσα ἂν μοι δῶς, δεκάτη ἀποδεκατώσω αὐτά σοι.“
καὶ εὐθὺς ἐνδύσας τὸν Λεὺὶ στολὴν ἱερατικὴν, δι' αὐτοῦ
Θυσίας τῷ Θεῷ προσήνεγκεν ἐν Βεθῆλ. κἀντεῦθεν οἱ μὲν τῆς
10 παλαιᾶς Λευῖται λέγονται, οἱ δὲ τῆς νέας κληρικοὶ διὰ τὸ
γεγραφεῖν „οὐκ ἔσται τοῖς Λευῖταις κληρὸς ἐν οἴκῳ Ἰσραὴλ·
ὁ γὰρ κύριος μερὶς αὐτῶν καὶ κληρὸς.“

Καὶ κατὰ μὲν τὴν τοῦ Μωσέως ἱστορίαν ὃ τε Ἡσαῦ καὶ C
Ἰακώβ πρὸς ἀλλήλους ἐσπέισαντο· ὃ δὲ Ἰώσηπος τῇ περὶ
15 τούτων ἱστορίᾳ καὶ τάδε προστίθησιν. ὃ Ἰσαὰκ τελευτῶν
περὶ ὁμονοίας τῷ Ἰακώβ καὶ τῷ Ἡσαῦ ὤμιλησε. τούτου δὲ
τελευτήσαντος ὃ Ἡσαῦ ἐδίωκε τὸν Ἰακώβ. εἰσελθὼν δὲ ἐν
τινὶ πόλει οὗτος, καὶ παρακύννας ἄνωθεν, ἀνεμίμνησκεν αὐ-
τὸν τῶν πατρικῶν παραγγελιῶν. ὃ δ' οὐκ ἐπέθετο. καὶ
20 τείνας τόξον ἔβαλλε τὸν Ἡσαῦ κατὰ τοῦ μαζοῦ. τότε οὖν
ἐπληρώθη ἡ τοῦ Ἰσαὰκ προφητεία „ἦνίκα ἂν καθέλης τὸν

ho a Labane redeunti rursum Bethelē visum quoddam oblatum fuis-
se. cumque decimas omnium bonorum suorum exhiberet deo, tan-
dem et liberos stitisse. hos vero numerantem, a Beniamine facto vi-
ce versa initio delatumque ad Levium, quod illum invenisset deci-
mum, deo recta eum obtulisse, persolutis hoc modo decumis omni-
um quae antehac consecutus erat. atque hoc sane Iacobum vult ex
voto id temporis concepto fecisse, cum fugam arripere, ac verbis
hiscē deum compellaret (Gen. 28 22) „de cunctis rebus, quas mihi
dederis, decimas tibi persolvam.“ hoc modo cum Levium sacerdotali
veste induisset, eius opera Bethelē deo rem sacram fecit. hinc ortum
ut sacerdotes illi prisci foederis Levitae vocarentur, cum novi cleri-
cos appellemus, illo sacrarum litterarum verbo permoti (Deut. 10 9)
„non habebunt Levitae clerum, id est sortem, inter Israelicos: nam
dominus pars et sors eorum est.“

Caeterum in historia Mosaica reperimus Esau et Iacobum inter
se reconciliatos esse. Iosephus autem huic narrationi tale quiddam
adiecit. Isaacus, inquit, vivendi finem facturus de reconcilianda
gratia inter Esau et Iacobum egit. cum autem rebus humanis ex-
emptus esset, Esau Iacobum nihilo secius persequabatur; qui urbem
quandam ingressus et sublimi de loco prospectans paternas admoni-
tiones homini ad animum revocabat. iis cum nihil apud ipsum pro-
ficeret, contento arcu fratrem Esau in pectore ad mamillam ferit.

Δ ζυγόν τοῦ ἀδελφοῦ σου ἐκ τοῦ τραχήλου σου, πλημμέλειαν πλημμελήσεις θανάτου.” καί τὰ μὲν τοῦ Ἰωσήπου τοιαῦτα, προσέχειν δὲ τούτοις ὡς ἀληθείην οὐκ ἄξιον. τὸ γὰρ „πλημμέλειαν πλημμελήσεις θανάτου” προσθήκη ἐστὶ τοῦ Ἰωσήπου· ἐν γὰρ τῇ προφητείᾳ τοιοῦτον ῥητὸν γεγραμμένον οὐχ 5 εὐρηται. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Κρατεῖ δὲ μετὰ ταῦτα τῶν Ἀσσυρίων καὶ Σαρδανάπαλος, διάγων χαίνως πάντη καὶ τρυφηλῶς, εὐνούχοις ἕσω συγκεκλεισμένος καὶ γυναιξί, μὴ τινι τῶν ὑπ’ αὐτὸν θεωρούμενος, χρώμασί τε καὶ βάμμασι καὶ τῇ τῶν γενείων ἔκκοπη 10
 P. 140 θηλυδριάν ποιῶν ἑαυτὸν, ὡς ἐντεῦθεν μισητὸν τοῖς πᾶσι γένεσθαι. καὶ τις δὲ τῶν ὑπὸ χεῖρα θέλων ἰδεῖν αὐτὸν οὐκ ἔδύνατο. ποτὲ οὖν ἐπιτυχὼν τοῦ ποθομένου ξίφος ὠθεῖ κατ’ αὐτοῦ, καὶ τῆς ζωῆς αὐτὸν ἀθλίως ἀποστερεῖ. μετὰ δὲ Σαρδανάπαλον κρατεῖ τῶν Ἀσσυρίων ὁ υἱὸς Πίκου τοῦ καὶ 15 Διὸς Περσεύς, ὃς νικήσας τοὺς Λυκαόνας καὶ πόλιν κτίσας ἐκεῖ, καὶ τὴν ἑαυτοῦ στήλην στήσας, Ἰκόνιον αὐτὴν ἐκάλεσεν ἐκ τοῦ ἰδίου ἀπεικονίσματος. εἶτα πρὸς Ἰσαυρίαν καὶ Κιλικίαν ἐλθὼν, καὶ ἀπὸ τοῦ ἔππου κατελθὼν καὶ πῆξας τὸν ταρσὸν τοῦ ποδὸς ἐν τῇ γῆ καὶ πόλιν ἐκεῖ κτίσας, ἑπωνό- 20 μασεν αὐτὴν Ταρσόν. ἐπ’ ὀνόματι μὲν οὖν αὐτοῦ καὶ τοὺς Ἀσσυρίους Πέρσας ἐκάλεσεν. ἐφ’ οὗ πῦρ ἐξ οὐρανοῦ ἔπεσε,

3. ὡς deorat.

tunc Isaaci vaticinium illud impletum est „cum iugum fratris tui de cervige tua excuties, peccatum morte multandum committes.” in hunc modum haec Iosephus commemorat, quae tamen pro veris recipienda non sunt. nam istaec verba „peccatum morte multandum committes” ab Iosepho auctoritate propria Mosaicis adiecta sunt, cum nullum huiusmodi verbum in ipso vaticinio reperitur. de his hactenus.

Secundum haec et Sardanapalus Assyriis imperavit. molliter is vivebat ac voluptarie, inter eunuchos et foeminas oclusus; nec cuiquam subditorum hominis intuenti facultas erat. praeterea coloribus, tincturis, genarum rasura seipsum effeminabat. quibus rebus factum est ut in se cunctorum odia concitaret. inter alios imperio subiectos quidam erat qui omnino eum videre cuperet, sed incassum. tandem voti compos aliquando factus gladio tyrannum trucidat et vita spoliatur. post Sardanapalum Perseus Pici, cognomento Iovis F., regnum apud Assyrios obtinuit. is cum Lycaonas vicisset ac urbem in iis finibus extruxisset, columnam erexit et ab simulacro imagineque sua urbi nomen Iconii dedit. deinde versus Isauriam Ciliciamque profectus et delapsus ab equo, cum terrae calcem pedis allisisset, urbem id loci conditam ab hoc eventu Tarsum appellavit. idem a nomine suo nuncupavit Assyrios Persas. cumque regnante ipso accideret ut ignis de

καὶ πίσας ἐπ' αὐτῶ ναὸν πυρσολατρεῖν ἐδίδαξαν. οὐκοῦν Β
πρώτη μὲν βασιλεία ἦ τῶν Ἀσσυρίων ἦτοι Βαβυλωνίων, δευ-
τέρα δὲ ἦ τῶν Περσῶν ὁμωνύμως καὶ αὐτῶν Βαβυλωνίων
κληθέντων.

- 5 Γίνωσκαι δὲ ὅτι ἐπὶ τῆς τοῦ Φοίνικος βασιλείας ἤκμαζεν
Ἡρακλῆς ὁ Τύριος καὶ φιλόσοφος, ὁ τῆς κογχύλης εὐρέτης.
τὸ γὰρ ἔριον τὸ ἀπὸ τοῦ ποιμενικοῦ κυνὸς ἀπομαχθὲν ἰδῶν,
καὶ νοήσας ὡς οὐκ ἔστιν αἷμα ἀλλὰ βάρματος ὑπόθεσις (ἔτυ-
χε γὰρ ὁ κύων οὗτος παρ' αἰγιαλῶ κογχύλην εὐρών καὶ φα-
10 γῶν), προσῆξεν ὡς δῶρον τῷ βασιλεῖ. πρῶτος οὖν ὁ Φοῖνιξ
τὴν ἀλουργίδα ἐφόρεσε, κελύσας μηδένα ἕτερον τὴν τοιαύ- C
την χροιάν φορεῖν, καὶ οὕτως ἐκ τῆς ἀλουργίδος τὸν βασιλεῖα
γνωρίζεσθαι. πρὸ δὲ τούτου κοινὸς ὁ βασιλεὺς ἐδόκει. ἐν
δὲ Τύρῳ αὕτη εὐρέθη.
- 15 Ὅτε ὁ Κροῖσος χρησμὸν λαβὼν τὸν Ἄλυν διεπέρασεν, εἰς V. 109
φυγὴν ὁ Κῦρος ὤρμησεν, ἣ δὲ γυνὴ αὐτοῦ συνεκράτησεν
αὐτὸν λέγουσα τὸν αἰχμάλωτον Δανιὴλ ἀγαγεῖν καὶ δι' αὐ-
τοῦ μαθεῖν τὸ πᾶν. ὃ δὴ καὶ γέγονεν. καὶ οὕτω θάρσος
ἐκεῖνος ἔλαβε. μετακαλεσάμενος δὲ τὸν Δανιὴλ μετὰ πάσης
20 δορυφορίας, εἶπεν αὐτῷ „τάδε λέγει κύριος περὶ τῶ χρηστῷ
Κύρῳ· καὶ τὸν Κροῖσον νικήσεις.” ὃ καὶ γέγονε· καμή- D
λους γὰρ ἔμπροσθεν τῆς παρατάξεως προτείναντος, καὶ τῶν

19. μετακαλ. — γὰρ] ὄθεν καὶ καμήλους F.

coelo laberetur, templo condito auctor fuit ut ignem sui religiose
colerent. prius ergo regnum fuit penes Assyrios sive Babylonios,
alterum penes Persas, qui communi appellatione ipsi quoque Baby-
loniorum nomen habebant.

Scire autem debes regnante Phoenice fuisse quendam Herculem
Tyrium philosophum, qui purpuram invenit. cum enim canis oviarii
pilos hoc colore respersos videret, ac simul animadverteret non hunc
sanguinem esse sed coloris ad tingendum apti materiam (nam canis
ille forte fortuna purpurae concham repertam in litore devoraverat),
muneris cuiusdam instar eam regi obtulit, qui sane primus per hanc
occasionem purpuram gestavit, publicato edicto ne quis alius hoc co-
lore vestium uteretur; quo de purpura scilicet rex agnosceretur, qui
ante id temporis vestitu cum caeteris communi utebatur. atque haec
Tyri est inventa.

Caeterum post illa tempora cum Croesus oraculo accepto amnem
Halym transiiceret, Cyrus in fugam se proripuisse perhibetur. verum
uxor eum ab hoc instituto retraxit, cum Danielum carceribus man-
cipatum adduci deque re tota consuli iuberet. id cum factum esset,
resumpto Cyrus animo camelos in acie prima collocavit. hoc modo

ἀντιθέτων ἵππων εἰς φυγὴν τραπέντων, κρατεῖται μὲν ὁ Κροῖσος, ἀπώλοντο δὲ χιλιάδες ὕ· οὐδὲ γὰρ ἴσχυον ἀντιπερᾶσαι τὸν ποταμὸν πλημμυροῦντα.

Μετὰ δὲ Κῦρον Δαρεῖος ὁ υἱὸς αὐτοῦ, εἶτα Ἀρταξέρξης, ἐφ' οὗ ἦν τις ἐν Ἰταλίᾳ ὀνόματι Πάλας. οὗτος κτίσας 5 οἶκον Παλάτιον ὠνόμασεν, ὅθεν τὸ βασιλικὸν κατοικητήριον παλάτιον λέγεται. καὶ ὁ μὲν Γεώργιος οὕτως, ὁ δὲ Ζωναράς περὶ τούτου καὶ τῆδε. „ἡ δὲ τῶν αὐτοκρατόρων κατοικία παλάτιον ὠνομάσθη, ὅτι ἐν ὄρει τῷ καλουμένῳ Παλατίῳ, ἐν ᾧ Φανσοῦλος διῆγεν ὁ τὸν Ῥωμύλον θρησάμενος, ὁ Καῖ- 10 P. 141 σαρ ἔκει, καὶ διὰ τοῦτο, κἄν ἀλλαγῶ που καταλύῃ, τὴν τοῦ παλατίου κλῆσιν ἢ καταγωγὴ αὐτοῦ ἔχει.” μετὰ δὲ ταῦτα Ῥώμος ὁ κτίσας τὴν Ῥώμην καὶ Ῥῆμος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ. οὗτοι κτίσαντες ναὸν τῷ Διὶ Καπετώλιον Ῥώμης ὠνόμασαν, τούτεστι κεφαλὴν τῆς πόλεως. ὁ μὲντοι Ῥώμος τὸν Ῥῆμον 15 φρονεύσας, καὶ τὸν δῆμον ὄρων στασιάζοντα, πρῶτος ἵππικὸν ἀπέτέλεσεν εἰς τιμὴν τοῦ ἡλίου καὶ τῶν τεσσάρων στοιχείων. ἀλλὰ καὶ οὕτως ἡ πόλις ἐταράσσεται. ἐρωτήσας οὖν εἰς τὸ μαντεῖον διὰ τί ἐς τοσοῦτον ἡ πόλις οσιέται, ἤκουσεν „εἰ μὴ συγκαθίσει ὁ ἀδελφός σου μετὰ σοῦ, οὐκ ἂν ἡ πόλις ἦρε- 20 μῆσει.” ἐντύπωμα ποιήσας τοῦ ἀδελφοῦ χρυσοῦν συνεκάθισε μετ' αὐτοῦ καὶ συνέκρινεν.

equis oppositis in fugam versis, Croesus in hostium potestatem venit, caesis quadringentis hominum millibus, cum amnem, qui supra modum exundaverat, rursum transiicere non possent.

Cyro Darius filius successit, Dario Artaxerxes; quo regnante quidam in Italia Palas exstitit. is domum exstructam ab se Palatium nuncupavit; unde mos inolevit ut aedes regiae Palatium dicantur. haec est Georgii sententia. Zonaras vero memoriae prodidit domum imperatoriam Palatium vocari propterea quod in monte Palatino, quem olim inhabitavit Faustulus is qui Romum educavit, Caesar domum habuerit. qua de causa factum sit ut tanetsi aliis etiam in locis imperator divertat, nihilominus hospitium eius palatium dicatur. secundum haec vixere Romus, qui Romam condidit, et frater eius Remus, hi cum Iovi templum extruxissent, ei nomen Capitolii Romae dederunt, hoc est totius urbis capitis sive verticis. inde Romus interfecto Remo, cum populum seditionem concitare cerneret, primus ludos equestres in honorem solis et quattuor elementorum instituit. cum ne hac quidem ratione motus urbani sedari possent, percunctatus est oraculum quatenam horum tumultuum causa foret. responsum, ni fratrem secum eodem solio locaret, urbem minime inquieturam. quapropter aureo fratris simulacro facto, id ipsum solio suo, quoties pro tribunali sederet, recepit.

Ὅτι ὁ τοῦ Ἀρταξέρξου υἱὸς Ὄχος τὴν Αἴγυπτον κατέ-
 σεν, ὁ βασιλεὺς αὐτῆς Νεκταναβὸν ἀλλάξας τὴν ἐσθῆτα
 ἐφυγεν εἰς Μακεδονίαν, διὰ λεκανοματείας προγόνους τὴν
 Αἴγυπτον κατάσχεσιν, καὶ διὰ τὰς αὐτοῦ μαγγανείας γνώρι-
 5 μος γίνεται Φιλίππῳ καὶ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ Ὀλυμπιάδι, ἣ
 καὶ μεγγύμενος διὰ μηχανῶν ἔτεκε τὸν Ἀλέξανδρον. ὁ μέν-
 τοι Φίλιππος Μακεδονίας βασιλεύσας καὶ Θεσσαλίαν ὑποτά-
 ξας πόλιν ἐν αὐτῇ κτίζει καὶ Θεσσαλονίκην καλεῖ. μετὰ τοῦ-
 10 τον Ἀλέξανδρος. ὅτε τοίνυν οὗτος κατὰ Περσῶν καὶ Μήδων C
 ὤρμησε, συμμαχίαν τοὺς Ἰουδαίους ἐζήτησε. καὶ μὴ λαβὼν
 (συνθήκας γὰρ εἶχον πρὸς Δαρεῖον μὴ πολεμεῖν αὐτὸν) ἔφηει
 κατ' αὐτῶν. ὁ γοῦν ἀρχιερεὺς πρὸς ἐκπλήξιν τὴν θαυμα-
 στήν ἐκείνην στολήν ἐνδυσάμενος τῷ Ἀλεξάνδρῳ ὑπήντησε.
 καὶ ὃς ἐκπλαγείς, κἀντεῦθεν τοῦ ἵππου καταβάς, τῷ ἀρχιε-
 15 ρεῖ προσέειπε. τῶν γοῦν ἀλλοφύλων ἐκπλαγέντων ἔφη „ὄ
 τὸν ἱερέα προσκυνῶ, ἀλλὰ τὸν ὑπ' αὐτοῦ τιμώμενον Θεόν·
 τοιοῦτόν γὰρ σχήματι καὶ τὸν Θεὸν εἶδον κατὰ Περσῶν θαρ-
 ρύνατά με.“ ἔφ' ᾧ καὶ θυσίαν ἐκέλευε τῷ Θεῷ προσή- D
 νεικεν.

20 Ὅδτος μὲν ὄν καὶ πάνν σοφῶς καὶ ἐδμηχάνως ἐχειροῦ-
 το τὰ πάντα· μετενδύόμενος γὰρ εἰσήρχετο πανταχοῦ, καὶ

Quo tempore filius Artaxerxis Ochus Aegyptum occupavit, rex Aegyptius Nectenabo veste commutata, in Macedoniam aufugit, quum antea per vaticinationem, quae pelvi solet fieri, futurum cognovisset ut Aegyptus in hostium potestatem veniret. cumque per quasdam praestigias Philippo regi et Olympiadi coniugi eius innotuisset, occultis machinationibus furtivam cum ea consuetudinem habuit et Alexandrum procreavit. Philippus Macedonum regno potitus, Thessalia imperio adiecta, urbem in ea condidit, quam Thessalonicam appellavit. ei successit Alexander, qui cum adversus Persas atque Medos expeditionem suscepisset, a Iudaeis petiit ut sibi copias auxiliares mitterent. re non impetrata, quod illi dicerent se Dario foedere coniunctos esse, quo contineretur ne bellum adversus ipsum gerent, recta in eos cum exercitu contendit. tum vero pontifex maximus terroris causa vestem illam admirandam iudutus occurrit Alexandro; qui formidine percussus et ex equo delapsus ad pedes pontificis accidit. ad hanc rem cum homines extranei magnopere obstupescerent, respondit Alexander non se congelando sacerdotem venerari, sed cultum ab eo deum, quem eiusmodi habitu conspexerit se contra Persas instigantem et animantem. hanc ob causam deo quoque rem sacram Hierosolymis fecit.

Itaque deinceps prudenter admodum ac sollerter occupavit omnia. nam vestem mutata se quaevis ad loca conferebat, et cunctis explora-

κατασκοπεύων οὕτως ἐνίκα. τούτο ποιῆ καὶ ἐπὶ τῇ χήρᾳ
 Κανδάκη. ἀλλ' εἶλω· ἐκείνη γὰρ τὰ συστήματα αὐτοῦ μα-
 V. 110 θύσα (ἦν γὰρ τὸν μὲν τῶν ὀφθαλμῶν γλαυκὸς τὸν δὲ μέ-
 λας) ἄμα τῷ ἰδεῖν αὐτὸν εἶπε „βασιλεῦ Ἀλέξανδρε, τὸν κό-
 σμον ἔλαβες, καὶ γυνή σε παρέλαβεν.” ἦν καὶ λαβὼν εἰς 5
 γυναῖκα, καὶ εἰς Αἴγυπτον ἀπελθὼν, καὶ τὴν μεγάλην Ἀλε-
 ξάνδρειαν κτίσας, καὶ ὑποστρέψας εἰς Βαβυλῶνα, τελευτᾷ
 P. 142 ἐτῶν λβ', δώδεκα καὶ μόνα κρατήσας ἔτη, φρονιμώτατος
 πάντων καὶ ἀνδρειώτατος. διὰ γὰρ τούτο καὶ πτηνὴν αὐτὸν
 πάρδαλιν ὁ προφήτης προεῖδε, τὸ θραγαδῶν αὐτοῦ καὶ ὄξυ 10
 παριστώσα καὶ τὸ ἄφνω διαπτῆναι μετὰ τροπαίων τὴν οἰ-
 κουμένην. λέγεται δὲ ὅτι καὶ φιλοσόφου τινὸς ἤκουσεν εἰ-
 πόντος ἀπίρους εἶναι κόσμους, καὶ μέγα στενάξας ἔφη „ἀπί-
 ρων ὄντων μηδενὸς ἐγὼ κεκράτηκα.” ἀλλὰ καὶ ἐπὶ σωφρο-
 σύνη ἐθανμάζετο· τὰς γὰρ Λαρείον θυγατέρας αἰχμαλώτους 15
 κρατήσας οὐδὲ ἰδεῖν ἠνέσχετο, ἀρρεπὲς εἶναι εἰπὼν τὸν ἄν-
 B θραα κρατήσαντα ὑπὸ γυναικῶν κρατηθῆναι. ὡσαύτως δὲ
 καὶ ἐπὶ φιλοσοφίᾳ καὶ ἀγχινοίᾳ· τῷ γὰρ Ἀριστοτέλει πα-
 ρηκολούθησε. πολεμικώτατος δὲ καὶ τολμηρότατος ὢν, καὶ
 ἰδὼν ὁμώνυμον αὐτῷ νεανίσκον τινὰ δειλῶς μαχόμενον, εἶπεν 20
 „ἦ τὸν τρόπον ἄλλαξον ἢ τὴν κλῆσιν.”

tis victoria facill potiebatur. eadem arte Candacen viduam aggressus interceptus est: 'nam cum ea notas ipsius indiciaque naturalia percepisset, quod alter scilicet oculus ei caeruleus alter niger esset, simulac eum intuita est, dixit „mundum tu quidem, rex Alexander, occupasti, at te mulier cepit.” igitur hac uxore ducta, in Aegyptum profectus magnam illam Alexandriam condidit. inde Babylonem reversus, annos iam 32 natus, rebus humanis excedit, cum duodecim tantum annos imperasset, vir haud dubie sapientissimus ac fortissimus omnium. iccirco vates eum se conspexisse tradit in volucris pardalidis specie, volens hoc pacto impetum et celeritatem ipsius ostendere, quodque subito victoriis suis orbem terrarum pervolaverit. perhibent aliquando eum inaudivisse de philosopho quodam, qui mundos infinitos esse diceret. tum vero gemitu ingenti edito „itane” ait, „infiniti sunt, cum ego ne unum quidem adhuc devicerim?” etiam pudicitiae castitatisque nomine magnam laudem meruit. cum enim captivas Darii filias sua in potestate haberet, ne intueri quidem eas voluit, quod nequaquam decere diceret eum qui viros devicisset, a mulieribus vinci. non minus ex philosophia et acumine ingenii laudis adeptus est, ut qui Aristotelem audivisset. cumque in praeliis concitatissimus et audacissimus esset, forte conspicatus aliquando quemdam adolescentem sibi cognominem, qui trepide pugnaret, „vel indolem” inquit „et animum hunc mutato, vel nomen.”

Οὗτος μὲν οὖν Ἀλέξανδρος καὶ μέχρι τῶν ἐνδοτάτων
 Ἰνδῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ ὠκεανοῦ καὶ τῆς μεγίστης νήσου τῶν
 Βραχυμίων φθίσας, ὧν καὶ τὸν Θανμάσιον βίον Θανμάσας καὶ
 τῆν εἰς Θεὸν εὐσέβειαν τε καὶ λατρείαν ἐξεπλόγη, ἐν ᾗ τό-
 5 παρ καὶ στήλην στήσας ὑπέγραψεν „ἐγὼ μέγας Ἀλέξανδρος
 βασιλεὺς ἔφθασα μέχρι τούτου.” ἐν ἐκείνῃ τῇ νήσῳ κατοι- C
 κοῦσιν οἱ λεγόμενοι Μακρόβιοι· ζῶσι γὰρ αὐτῶν οἱ πλείους
 περὶ τὰ ἑκατὸν πενήκοντα ἔτη διὰ τὴν τοῦ ἀέρος εὐκρασίαν
 καὶ τὰ ἀνεξερευνήτα τοῦ Θεοῦ κρίματα. ἐκεῖος ὁπώρα τὸν
 10 ἄπαντα χρόνον οὐ λείπει. ἐκεῖ τὰ μέγιστα κάρυα καὶ τὰ
 θυσπόριστα ἀρώματα καὶ ἡ Μαγνητὶς λίθος· παρ’ οἷς οὐκ
 ἔστι τετράποδον, οὐκ οἶνος, οὐκ ἄρτος, οὐκ ἰμάτιον. μικρᾶς
 δὲ ὁπώρας καὶ ὕδατος ἀπολαύουσι τὸν ποταμὸν παροικοῦν-
 15 ποταμὸν παροικοῦσιν, αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν ἐντεῦθεν εἰσι
 τοῦ ποταμοῦ Γάγγου τοῦ παραρρέοντος εἰς τὸν ὠκεανὸν ἐπὶ D
 τὸ μέρος τῆς Ἰνδίας. καὶ οἱ μὲν ἄνδρες περῶσι πρὸς τὰς
 γυναῖκας Ἰούλιον καὶ Αὐγουστον, παρ’ οἷς ὑπάρχουσι ψυχρό-
 20 τοι γυνόμενοι πρὸς οἷστρον κινεῖσθαι λέγονται. καὶ ποιήσαντες
 μετὰ τῶν γυναικῶν αὐτῶν ἡμέρας τεσσαράκοντα πάλιν ἀντιπε-
 ρῶσι. μεθ’ ἧ δὲ τέκῃ ἡ γυνὴ δύο παῖδας, οὐκέτι μίγνυνται.
 ἂν δὲ τις εὐρεθῇ στεῖρα μέχρι πενταετίας, ἔκτοτε ἀμιγῆς

Cum ad Indos extremos ipsumque Oceanum et maximam Brach-
 manum insulam pervenisset, eorum erga deum pietatem cultumque
 miratus columnam statuit cum inscriptione huiusmodi „Alexander rex
 huc usque penetravi.” ea in insula qui Macrobbii vocantur a diuturna
 vita, degunt. nam maiori ex parte vivunt istic homines ad annos
 150 propter aëris idoneum maxime temperamentum et imperscrutabi-
 lia dei iudicia. nullo anni tempore fructus maturi desunt. abundant
 et maximis nucibus et aromatis, quae tanti nos redimimus, et lapi-
 de magnete. quadrupedes bestias nullas habent, nec vinum nec pa-
 nem nec vestes. ad flumen habitantes exiguis fructibus et aqua con-
 tenti sunt, deoque pura et integra religione serviunt. viri ad fluminis
 ripas accolunt, feminae ex altera Gangis fluvii parte degunt Indiam
 versus, qui quidem fluvius in Oceanum semet exonerat. Iulio et
 Augusto mensibus ad uxores viri transiiciunt, quod iis frigidiores
 sint, sole nostrum ad finitorem sublimius adsurgente. tunc nimi-
 rum consecuti temperamentum corporis optimum oestro quodam con-
 citari feruntur. exactis autem apud uxores 40 diebus amnem vi-
 cissim transiiciunt. feminae posteaquam liberos duos in lucem

ἔστι δι' εὐλάβειαν. ὁ μέντοι ποταμὸς ὢν δυσπέρατος διὰ τὸ
 P. 143 ὀδοντοτύραννον ζῶον· καὶ γὰρ οὗτος ἀμφίβιον μέγιστον,
 ὥστε καὶ ἐλέφαντας καταπίνειν, εἰ καὶ τοὺς ἄνδρας τούτους
 οὐ βλάπτει διαπεραιουμένους. ἐν δὲ τοῖς ἐρημοτέροις τόποις
 δράκοντές εἰσιν ὥσει πηχέων ἑβδομήκοντα, σκορπίοι δὲ πη- 5
 χυαῖοι, μύρμηκες παλαιστιαῖοι· ἐφ' ᾧ καὶ αἰοίκητοι μένου-
 σιν οἱ τόποι ἐκεῖνοι. ἀλλὰ καὶ ἐλέφαντες ἐκεῖσε ἀγεληδὸν
 βόσκονται. ἐνδότερον δὲ εἰσιν ἄνθρωποι ἀνθρώπου ἐσθίου-
 V. 111 τες. Χαλδαίους νόμος μητρογαμεῖν καὶ ἀδελφοτεκνοφθορεῖν.
 παρ' Ἀγλαίοις αἱ γυναῖκες αὐθεντοῦσι τῶν ἀνδρῶν καὶ πορ- 10
 νέουσιν ὡς βούλονται, μὴ ζηλοτυπούμενα παρὰ τῶν ἀν-
 δρῶν αὐτῶν, γεωργίαν δὲ καὶ οἰκοδομίαν καὶ πάντα τὰ ἀν-
 B δρῶα πράττουσιν. ἐν δὲ Βρετανίᾳ πλείστοι ἄνδρες μᾶλλον συγ-
 καθεύδουσι γυναικὶ καὶ πολλαὶ γυναῖκες ἐνὶ ἀνδρὶ. Ἀμαζό-
 νες δὲ ἄνδρας οὐκ ἔχουσιν, ἀλλ' ὡς τὰ ἄλογα κατὰ τὸ φαρ 15
 τοῖς γειτνιώσι μίγνυνται, καὶ μέγα πανηγυρίζουσαι οἰκαδε
 ἀποστρέφουσι, καὶ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς κησέως τὸ μὲν ἄρ-
 ρεν ἀναιροῦσι, τὸ δὲ θῆλυ ζωογονοῦσι.

Ταῦτα μὲν οὖν πάντα νόμος τοῖς κατὰ τόπους ἔθνεσιν
 ἐκ διαδοχῆς κατὰ τὸν μέγαν Καισαρίον γέγονε. μετὰ μέντοι 20

edidere, rem cum viris amplius nullam habent. quodsi qua totos
 quinque annos sterilis reperitur, religione quadam a coitu arce-
 tur. amnis ipse non citra periculum ac difficultatem Odontotyran-
 ni causa transiicitur. animal hoc quoddam est in terra perinde ac aqua
 degens, idque maximum, uti quod elephantum quoque deglutiat,
 quanquam viris hisce tralicientibus haudquaquam noceat. in locis de-
 sertioribus sunt dracones 70 cubitos longi, scorpii cubitales, formi-
 cae palmares. propterea istaec loca nullos incolas habent. gregatim
 hibidem elephantum pastum quaerunt. in partibus adhuc penitioribus
 homines reperiuntur qui a carnibus humanis non absterneant. apud
 Chaldaeos lege concessum est ut matrem quis sibi matrimonio iungat,
 et tam sorores quam filias ineat. apud Agilaeos feminae sua viros in
 potestate habent, proque libitu Venerem exercent citra ullam mari-
 torum aemulationem. eadem agros colunt, aedes exstruunt, omnes
 operas viriles obeunt. in Britannia viri complures una cum muliere
 cubant, et contra multae mulieres uno cum viro. Amazones viros
 nullos habent, sed brutorum in morem appetente verno tempore cum
 vicinis rem habent, quasque mercatu magno celebrato tandem do-
 mum revertunt. ubi deinde partum in lucem ediderunt, mares tol-
 lunt, femellas servatas educant.

Haec consuetudines apud varias locisque separatas nationes qua-
 si per manus a maioribus acceptae paulatim in leges abierunt, quem-
 admodum magnus ille Caesarius scripsit. post obitum Alexandri re-

την Ἀλεξάνδρον τελευταίην εἰς πολλὰς ἀρχὰς ἢ βασιλεία αὐ-
τοῦ διηρέθη, καὶ οὐ διέλειπον αἰεὶ κατ' ἀλλήλων ἐπανοσταμέ-
ναι, ἕως οὗ ἡ Ῥωμαίων ἀρχὴ τὰς τοπαρχίας πάσας κατέλυ-
σε. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

5 Ὁ δὲ Ἰακώβ γεννᾷ τοὺς δώδεκα πατριάρχας, τὸν Ῥου-
βίμ, τὸν Συμεών, τὸν Λεβί, τὸν Ἰουδὰν καὶ τοὺς λοιποὺς
καθεξῆς. ἡγάπα δὲ τὸν Ἰωσήφ πλεόντων ἄλλων καὶ διὰ τὸ
κωτάτον αὐτὸν εἶναι καὶ διὰ τὴν προσοῦσαν αὐτῷ ἀρετήν.
ἐφ' ᾗ καὶ φθονοῦσιν αὐτῷ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ. οὐ διὰ ταῦτα
10 δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς δράσεις ὧν ἐκεῖνος γέγονε θεω-
ρός. εἶδρα γὰρ ἀστέρας ἑνδεκα, σὺν αὐτοῖς τε τὸν ἥλιον καὶ
τὴν σελήνην, προσκυνούντας αὐτόν. καὶ οἱ μὲν ἀστέρες ἐδή-
λουν τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ, ὁ ἥλιος τὸν πατέρα, ἡ δὲ σελή-
νη τὴν μητέρα. εἰ δὲ λέγει τις, πῶς ἡ μήτηρ λέγεται προσ-
15 κυνῆσαι, ἐπεὶ προαποθανεῖν ἐφθασεν, ἀκούετω ὅτι τοῦ Ἰα-
κώβ κατελθόντος ἐν Αἰγύπτῳ καὶ προσκυνήσαντος συμπροσ-
κυνῆσαι λέγεται καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, ὅτι καὶ σῶμα ἐν ἀμφο-
τεροῖσι οὗτοι. οὐκοῦν ἐφθόρον αὐτῷ διὰ τοῦτο οἱ ἀδελφοὶ
αὐτοῦ. καὶ φθονοῦντες εἰς ἐπιβουλὴν προδήλως χωροῦσι, καὶ
20 θανατώσαι θέλοντες αὐτόν ἐμβάλλουσι λάκκῳ δεινῷ. ἐνὸς
δὲ τινος ὑποθήκαις, δηλαδὴ τοῦ Ῥουβίμ ὅτε πρὸς αὐτὸν φη- P. 144

gnum eius complures in dominatus et imperia divisum fuit. principes ipsi non destitere seipsos alter alterum invadere, donec imperium Romanum particulares istos dominatus omnes e medio sustulit. ac de his quidem hactenus.

Caeterum Iacobus patres illos familiarum principes 12 genuit, Rubenaeum Symeonem Levium Iudam et reliquos ordine subsequentes. amabat autem plus caeteris Iosephum, tum quod esset natu minimus, tum virtutis causa, qua singulari praeditus erat. itaque illi caeteri fratres invidabant, et quidem non has ob causas modo, verumetiam propter insomnia, quae ei se noctu offerebant. nam videre videbatur aliquando stellas 11 cum ipso sole ac luna se congenulando venerantes. ac stellae quidem ipsae fratres significabant, sol patrem, luna matrem. quodsi quis roget quo pacto dicatur mater eum venerata esse, quae multo ante diem in terris supremum obierat, is quid dictori simus audiat. cum Iacobus in Aegyptum profectus Iosephum summissee veneratus est, eundem ei venerationis honorem et uxor exhibuisse dicitur, uti quae corpus unum cum ipso existeret. atque hanc ob causam fratres eum invidia persequerantur, qua quidem impulsu eo quoque progrediuntur ut insidias ei manifestas struerent. cumque morte multaturi hominem essent, periculosam in voraginem abiciunt. sed unius cuiusdam e fratribus consilio, qui Rubenus erat, vir pro- penso ac benevolo in Iosephum animo, de voragine rursus enim ex-

λίως διακειμένον, τοῦ λάκκου τε αὐτὸν ἐξάγουσι, καὶ κατὰ τὴν τοῦ Ἰωσήπου ἱστορίαν εἴκοσι μῶν τοῖς ἐμπόροις ἀπαδιδόασι. μετὰ δὲ ταῦτα πρὸς τὸν πατέρα ἐπιστρέψαντες τὸν μὲν Ἰωσήφ ἔλεγον μὴ ἰδεῖν, χιτῶνα δὲ·τούτου εὑρεῖν ἡμαγμένον καὶ λελακισμένον, ὡς ἐντεῦθεν ὑπόνοιαν τάχα διδόναι παρὰ θηρίων αὐτὸν ἀπολέσθαι. κατὰγεται οὖν παρὰ τῶν ἐμπόρων εἰς Αἴγυπτον, καὶ ὡς δοῦλος ἐκεῖος πιπραίσκται.

Βού πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ εἰς ἔρωτας ἀσέμνονος παρὰ τῆς κυρίας αὐτοῦ ἐφέλλεται. ὁ δὲ οὐκ ἐπέιθτο· εἰ γὰρ καὶ τὸ σῶμα δοῦλος, ἀλλὰ τὴν γνώμην ἐλεύθερος. ἐφ' ᾧ καὶ πρὸς ὄργην αὐτὴν κινεῖ. μελετᾷ κατ' αὐτοῦ, κατηγορεῖ, πείθει εἰς φυλακὴν αὐτὸν ἐμβαλεῖν. γίνεται ταῦτα, καὶ τρισκαιδέκα ἔτεσιν κατακλειστος ἦν· τῇ δὲ τοιαύτῃ φυλακῇ καὶ ἕτεροι δύο συνῆσαν, οἰνοχόος τε καὶ ἀρτοποιός· οἷς δὲ παραδόξως καὶ τὰ ἐσόμενα προηγόρευσε. καὶ τῷ μὲν οἰνοχόῳ ἐλευθερί- 15

V. 112 αν προέλεγε διὰ τριῶν ἐμμένειν ἡμερῶν· ἑώρα γὰρ ἐκ τρι-
Cῶν κλημάτων ἀποθλιβομένους βότρυας δι' αὐτοῦ εἰς φιάλην, καὶ τὸν βασιλεῦα χαριέντως ἐξ αὐτοῦ ταύτην λαμβάνοντα. ὅθεν καὶ πρὸς αὐτὸν ἔλεγε „μὴ ὑπερίθης ἡμᾶς δια ταῦτα ἀπερχόμενος· οὐδὲν γὰρ ὁμαρτόντες ἐν δεσμοῖς γεγόναμεν, ἀλλὰ 20
σωφροσύνης ἕνεκα τὰ τῶν κακούργων ὑπομένειν κατεκρίθη-

3. ὁπιστρέψαντες? 21. κατεκρίθημεν] ἡξιώθημεν F.

trahunt, ac viginti minis (sic enim Iosephus in historia sua memoriae prodidit) quibusdam mercatoribus vendunt. hinc ad parentem reversi Iosephum quidem se nusquam vidisse narrant, tunicam vero ipsius reperisse cruentatam ac discerptam, ut hoc modo pater in suspicionem veniret fortasse filium a feris interemptum esse. interim ipse a mercatoribus in Aegyptum abducitur, atque illic in morem mancipii venditur. non longo tempore interiecto ab hera sua foedus et turpes ad amores pellicitur, a qua tamen eo minime perpellitur: quamvis enim corpore servus esset, nihilo tamen minus animo erat ingenuus. hanc ob causam illa excandescit, aliquid in Iosephum mali molitur, accusat, marito persuadet, hominem in vincula coniciat. succedit quod instituerat, adeoque totos 13 annos Iosephus in vinculis detinetur. erant in eodem carcere conclusi et alii duo, quorum unus a poculis regi fuerat, alter pistor. his ille nova et inaudita quadam ratione futura praedixit, atque illi quidem, a poculis qui fuerat, libertatem intra triduum restituendam vaticinatus est. nam somniaverat se de tribus palmitibus úvas in phialam Pharaonis exprimere, ac deinde regem ex ea non illubenter hausisse. monuit autem hunc ut carcere liberatus sui per contemptum non oblivisceretur: nam nullo, inquit (Gen. 40 14), facinore designato in hosce carceres compacti sumus, sed propter castitatem ad haec flagitioso-

μῶν." τῷ δὲ ἀρτοποιῷ λέγοντι τρία κανῶ φέρειν ὑπὲρ κεφαλῆς ἑαυτοῦ, καὶ δύο μὲν ἄρτων πλέα, τὸ δὲ τρίτον ὕψων τε καὶ περικύλων βρωμάτων, καταπατάμενους δὲ οἰωνοὺς ἅπαντα δακνωῶν, κἀντεῦθεν προσδοκῶντι ὁμοίαν τῷ οἰνοχόῳ τὴν D
 5 πρόρρησιν εἶσθαι, δύο τὰς πάσας ἔτι τοῦ ξῆν ἔλεγεν ἔχειν ἡμέρας· τὰ γὰρ κανῶ τοῦτο σημαίνειν, τῇ τρίτῃ δὲ αὐτὸν σταυρωθέντα βορᾶν εἶσθαι πετεινοῦς. γενέθλιον ἐπιτελεῖ ὁ βασιλεύς, καὶ τηρκαῦτα τὰ τῆς προρρήσεως γίνεται. ἐπιλανθάνεται τούτου ὁ οἰνοχόος. ἐνιαυτοὶ δύο παρέρχονται.
 10 ὅρα κατὰ νύκτα δράσεις δύο ὁ Φαραώ. ἀμυχανοῦσιν ἐπὶ τούτοις οἱ τῶν Αἰγυπτίων σοφοί. καλεῖται ὁ Ἰωσήφ, τοῦ οἰνοχόου τοῦτο προτρέψαντος. ἡ δὲ ὄρασις βόες εὐτραφεῖς ἐπὶ ἀπὸ τοῦ νάματος ἐπὶ τὸ ἔλος ἐρχόμεναι· ἄλλαι ἰσάριθμοι ἐκ τοῦ ἔλου ὑπαντῶσαι, λίαν κατασχωμέναι, καὶ P. 145
 15 κατασθίουσαι τὰς εὐτραφεῖς καὶ μεγάλας, κἀν οὐδὲν ἐκ τοῦ φαγεῖν ἀφελούντο. ἡ δὲ δευτέρα ὄρασις στάχυνες εὐτραφεῖς ἐπὶ ἀπὸ μιᾶς ῥίζης, ὅφ' ἑτέρων ἐπὶ διεφθαρμένων καὶ ἀσθενῶν δαπανώμενοι. ἔτος δὲ τριακοστὸν ὁ Ἰωσήφ τηρκαῦτα ἤρην. ἐρρημηνεύει τὰς δράσεις, τιμᾶται παρὰ τοῦ
 20 Φαραώ, ἄρχων Αἰγύπτου καθίσταται. πρὸς τούτοις δὲ καὶ

8. τὰ δεερατ.

rum hominum supplicia toleranda sumus condemnati. pistori vero, qui diceret se visum sibi gestare tria canistra in capite, quorum duo panibus essent plena, tertium obsonio variisque cibis, sed aves advolasse ac omnia surrepta devorasse, quique futurum adeo exspectaret ut ipsi quoque Iosephus consimile priori vaticinium promeret, respondit duos in universum vitae dies ei superesse, qui per bina canistra denotarentur, tertio in crucem actum corpore suo pasturum alites. secundum haec Phraeo diem suum natalicium celebrat, quo eventus omnia comprobant quae praedicta fuerant. Iosephi tamen obliviscitur is qui regi a cyathis erat. anni duo praetereunt, insomnia duo Pharaoni per quietem offeruntur. Aegyptiorum sapientes ea nulla ratione possunt interpretari: hortatu eius qui regi a poculis erat, Iosephus arcessitur. somnium unum fuerat huiusmodi. rex videre sibi visus erat septem vaccas corpore pingui ac bene curato, quae emeruae de flumine in carectum se conferrent; atque his alias numero pares occurrere, macie confectas admodum, quae tametsi opimas illas atque magnas devorarent, nihilo tamen inde pinguiores fieri viderentur. alterum erat tale: septem opimae spicas, de radice una enatae, ab aliis septem spicis tenuibus atque corruptis absumebantur. compleverat id temporis Iosephus annum aetatis trigesimum, cum haec somnia interpretaretur. quo facto magnis a Pharaone honoribus afficitur et princeps atque praefectus Aegypti constituitur, indente ipsi

Ψομθομφάνιχων αὐτὸν δὲ Φαραὼ προσαγορεύει, τευτέστιν
 βφευρετην τῶν κρυπτῶν. τὸν δὲ λιμὸν ἐκείνον ἱστορεῖ γενέ-
 Βσθαι διὰ τὸ μήτε τὸν Νεῖλον τότε ἀνελεθεῖν μήτε δρόσον ἄνω-
 θεν καταλεθεῖν. γεννᾷ δὲ Ἰωσήφ καὶ δύο υἱούς, Μανασσῆν
 καὶ Ἐφραῖμ· καὶ τὸ μὲν Μανασσῆς σωμαίνει ἐπιλήθον· εὐ-5
 δαιμονήσας γὰρ λήθην τῶν ἀτυχημάτων ἔλαβε. τὸ δὲ Ἐφραῖμ
 ἀποδιδούς· αὐτὸς γὰρ τοῖς προγόνοις τὴν ἐλευθερίαν ἀπέδω-
 κε. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον.

Οἱ δὲ γε τοῦ Ἰακώβ υἱοὶ ἀκούσαντες τὰ παρὰ Σοχῆμ
 τοῦ υἱοῦ Ἐμὼρ γεγενημένα ἐπὶ τῇ ἀδελφῇ αὐτῶν Δινᾷ κα-10
 τευνήσαν ἦγον ἐλευπήθησαν, ἀσχημοσύνην τὸ πρᾶγμα ἐλογί-
 Cσαντο. ἐφ' ᾧ καὶ τοὺς ἐκεῖσε παροικούντας ἔργον φόνου πε-
 ποιήκασιν. ὅθεν καὶ συγχωρεῖ αὐτοὺς ὁ θεὸς καιρὸν ἱκανὸν
 κακωθῆναι κατ' Αἴγυπτον. αὕτη οὖν ἡ αἰτία τῆς πολυτετοῦς
 καὶ πρώτης αἰχμαλωσίας αὐτῶν. ὁ μὲντοι Ἰακώβ ζητηθεὶς 15
 παρὰ τοῦ Ἰωσήφ, ἥνικα πρὸς αὐτὸν ἀπῆλθον οἱ ἀδελφοὶ αὐ-
 τοῦ διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ λιμοῦ, κατήλθον εἰς Αἴγυπτον ἐν ᾧ
 καὶ ἔψυχαῖς. τιθήσει δὲ τὸν ἀριθμὸν ἡ γραφή, ἵνα μάθωμεν
 D ἕκ πόσων πόσοι γεγόνασιν. ὁ δὲ γε Ἰακώβ μικροῦ δεῖν ἐξέλιπεν
 V 113 ἕκ τῆς ἀπροσδοκίτου χαρᾶς, ὡς φησιν Ἰώσηπος, εἰ μὴ ὁ Ἰω-20
 σήφ αὐτὸν ἀνεζωπύρησεν· εἰ γὰρ καὶ αὐτὸς ὑφ' ἡδονῆς ἦτ-

novam appellationem Pharaone, qua Psomtophanichus deinceps voca-
 retur, quae vox occultorum repertorem significat. caeterum caritatem
 illam annonae profectam ex ea causa perhibent, quod iis annis ne-
 que Nilus extra suas se ripas effuderit neque ros ex aëre fuerit de-
 lapsus. duos autem Iosephus filios genuit, Manassem et Ephraemum.
 Manassis appellatio significat priorum oblitum: posteaquam enim ad
 eam felicitatem pervenisset, calamitatum pristinorum oblivionem con-
 secutus erat. Ephraemus tantundem sonat ac si dicas, qui restituit
 eum: nam libertatem maioribus restituit. et haec quidem in hunc
 modum evenere.

Iacobi autem filii cum accepissent quid Sichemus Emoris F. cum
 sorore sua Dina perpetrasset, puncti sunt, hoc est dolore adfecti;
 ut qui facinus hoc turpissimum ducerent. itaque cunctos loci eius
 incolae ferro trucidarunt. quamobrem concessit deus ut satis longo
 tempore in Aegypto adflictarentur. nam haec causa fuit quamobrem
 diuturnam et primam illam captivitatem experirentur. caeterum Ia-
 cobus, adventum ipsius flagitante Iosepho, quo tempore fratres ad
 ipsum urgente annonae caritate se contulerant, in Aegyptum 75 cum
 capitibus est profectus. atque hunc numerum quoque litterae sacrae
 penitus expriment, ut quanta hominum multitudo procreata de tot
 capitibus fuerit sciremus. Iacobus ipse, quemadmodum in historia sua
 Iosephus meminit, praes necopinato gaudio parum abfuit quin expi-

των τοῦ πάθεός γεγενῆσθαι, ἀλλ' οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον τῷ Ἰακώβ.
 ἢ μίποι Φαραῶ πολὺν ἰδὼν τὸν Ἰακώβ ἐρωτᾷ περὶ τῶν
 ἡῶν αὐτοῦ. καὶ ὃς ἀπεκρίνατο λέγων „αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν
 τῆς ζωῆς μου ὡς παροικῶ, ῥλ' ἔτη, μικραὶ καὶ ποθηταὶ γε-
 5 γήνασι.” ταῦτα δὲ ἔλεγε δι' οὓς ὑπέστη πειρασμούς. ἐπέ-
 ζησε δὲ μετὰ ταῦτα ἔτη εἰς παρακλήσιν ὧν ἐπαθε δεινῶν P: 146
 τὰ πρὸ τοῦ. καὶ οἱ μὲν παλαιοὶ πολὺν χρόνον ἔζων, ὥστε
 αὐξηθῆναι τὸ γένος ἐν τῷ πλείονι χρόνῳ. διὰ τοῦτο καὶ πολ-
 λαὶς συνῆπτοντο γυναιξίν. αὐτίκα γοῦν καὶ μετὰ τὸν κατα-
 10 κλισμὸν μακρόβιοι ἦσαν. ἐπειδὴ δὲ τὴν οἰκουμένην ἐπλή-
 ρωσαν, ἤλαττώθη λοιπὸν ὁ τῶν ἐτῶν ἀριθμὸς. κατὰ δὲ τὸν
 θειότατον Κνρίλλον, ἤλαττώθη τὰ ἔτη διὰ τὸ τὴν φύσιν αὐ-
 τὴν ἀδρανεστέραν τῷ χρόνῳ γενέσθαι καὶ μὴ ἐπὶ πλείουσιν
 15 λαχέειν ἔτσι παρκετείνεσθαι. καὶ πολυτεῖς μὲν ἦσαν οἱ
 15 παλαιοὶ δι' ἣν αἰτίαν ἔφθασεν ὁ λόγος εἰπεῖν· ὁ δὲ Ἰώση-
 πος τῇ παρηνρικομένῃ τότε τροσῆ μακροβίους γενέσθαι τοὺς
 ἐνθρῶπους ἔλεγε.

Καὶ γενᾶ μὲν, ὡς εἴρηται, τοὺς δώδεκα πατριάρχας ὁ
 Ἰακώβ, ἀφ' ὧν αἱ δώδεκα φυλαὶ τοῦ Ἰσραήλ· διὰ γὰρ
 20 τοῦτο καὶ πατριάρχας ἐκένεος ὁ λόγος ἐκάλεσεν ὡς τῶν πα-

raret, ni videlicet Iosephus eum recreasset, qui tametsi et ipse vol-
 luptatis magnitudine superaretur, non tamen eodem modo quo Iaco-
 bus adficietur. atque heic cum Pharao Iacobum iam canum intue-
 retur, quot natus esset annos interrogat. respondet is hanc in sen-
 tentiam (Gen. 47 9) „anni vitae meae, quos peregrinatus sum, omni-
 no sunt centum et triginta, quos ipsos sane paucos et malos exper-
 tus sum.” quae quidem verba propter eas afflictiones et aerumnas
 protulit quas perpessus fuerat. vixit autem ab hoc tempore quindecim
 adhuc annos, quibus nonnihil scilicet a calamitatibus, quas antehac
 pertulerat, recrearetur. et vivebant sane longam aetatem homines illi
 prius, quo genus humanum in maloribus illis vitae spatiis eo felici-
 us propagaretur et amplificaretur. eadem causa fuit cur pluribus si-
 mul uxoribus iuncti essent. post diluuium quidem certe multos ad-
 huc annos vivendo explebant. at ubi paulatim orbem terrarum com-
 plessent, annorum etiam vitae numerus imminui coepit. quodsi cre-
 dere Cyrillo debemus, viro divinissimo, illa quoque de causa homi-
 num annis aliquid decessit, quod ipsa natura paulatim debiliior fiat
 et ad plures annos se conservare nequeat.

Genuit autem, ceu iam ante monuimus, patriarchas Iacobus
 duodecim, a quibus duodecim Israelicae tribus ortae sunt. etenim
 hanc ipsam ob causam in litteris sacris appellari patriarchae conse-
 verunt, quasi patrion archontes, id est tribuum sive familiarum
 principes. Epiphanius scripsit, tribus exstitisse tredecim. quanquam

τριῶν ἦτοι τῶν φυλῶν ἄρχοντας. κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἐπιφάνιον δέκα καὶ τρεῖς αἱ φυλαί. εἰ γὰρ καὶ φυλὴ τις οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Ἰωσήφ, ἀλλ' αἱ ἀπὸ τῶν παιδῶν αὐτοῦ, τοῦ τε Μανασσῆ καὶ τοῦ Ἐφραΐμ, δύο φυλαὶ τοῦ Ἰωσήφ γνωρίζονται. ὁμοῦς μέντοι τῆς Λευὶ φυλῆς ὑπεξαίρουμένης ὡς 5 μηδὲν ἐργαζομένης, δώδεκα πάλιν αἱ φυλαί. καὶ Ἰακώβ μὲν γεννᾷ τὸν Λευί, Λευὶ δὲ τὸν Καάθ, Καάθ δὲ τὸν Ἀμράμ, Ἀμράμ δὲ τὸν Μωσῆα καὶ τὸν Ἀαρῶν. καὶ Μωσῆς μὲν ἔκτος ἀπὸ Ἀβραάμ.

Ἐκεῖθεν γενεαλογούμενος ὁ Ἰᾶβ πέμπτος εὐρίσκειται. οὗ-10
τος ὁ Ἰᾶβ κατὰ τὴν τοῦ μεγάλου Κυρῖλλου ἐξήγησιν ἑτῶν
ο' καὶ ἡ ἦν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ πειρασμοῦ, ἐν δὲ τῇ πλη-
γῇ διατελέσας ἔτη ἑπτὰ γέγονεν ἑτῶν πέντε. καὶ πόθεν τοῦτο
δῆλον; ἐκ τῶν μετὰ τὴν πληγὴν δοθέντων αὐτῷ ῥο' ἑτῶν.
D ἐπειδὴ γὰρ εἰς τὸ διπλάσιον δέδωκε πάντα τῷ Ἰᾶβ ὕστερον 15
ὁ θεός, ἐξ ἀνάγκης διπλᾶ καὶ τὰ ἔτη αὐτῷ ἔχαρισσατο. οὐκ-
οῦν τῶν ῥο' τὰ ἡμίση π' καὶ ε' τυγχάνουσιν. ἐντεῦθεν οὖν
εὐρίσκονται τὰ πάντα ἔτη τοῦ Ἰᾶβ σνέ. εἰ δὲ γε τὸν πάν-
τα χρόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ σμῆ' ἔτη λέγει ἡ γραφή, μὴ ξενι-
σοθῆς. τὰ γὰρ ἑπτὰ ἔτη τῇ ζωῇ τῆς πληγῆς αὐτοῦ οὐ συνῆ-20
ψεν ὁ συγγραφεύς, ἐπεὶ μὴ ζωῆς χρόνον τὸν τῆς πληγῆς

enim ex Iosepho nulla tribus est denominata, duae tamen illae tri-
bus, quae a filiis eius Manasse ac Ephraimo profectae sunt, Iosepho
accensentur et tribuuntur. sed enim Levia tribu detracta, uti quae
nihil inter reliquas tribus haberet fructus, rursum tribus duodecim
efficiuntur. erat inter caeteros Iacobi filios Levius, qui Caathum pro-
creavit; ex Caatho natus est Amramus; Amramus Mosem et Aaronem
progeniuit. hoc modo sextus ab Abrahamo fuit Moses.

Ab eodem Abrahamo si Iobi generis seriem repetas, deprehen-
des eum ab illo fuisse quintum, hoc est Abrahami adnepotem. atque
hic Iobus, quemadmodum a magno illo Cyrillo perscriptum legimus,
initio suae tentationis annos natus erat 78. cumque totos annos se-
ptem in istac aerumna exegisset, pervenit scilicet ad aetatis annum
85. unde vero potest hoc colligi? de annis illis 170, quorum post
plagam in historia fit mentio. nam quia deinceps duplum omnium
deus Iobo concessit, necessario statuendum est quod ei duplum etiam
annorum vitae largitus fuerit. iam si de 170 annis dimidium sumas,
85 habebis. atque hinc deprehenditur annos vitae Iobi fuisse in uni-
versum 255. quod autem litterae sacrae tradunt totum vitae Iobi
tempus habuisse 248 annos, id vero tibi novum et insolens haud
videatur. nam septem illos annos quibus misere divexatus addictus-
que fuit, historiae scriptor ipsius vitae non adnumeravit, quod tem-

κικρὸν ἐλογίσατο διὰ τὴν ἐκ τοῦ πάθους νέκρωσιν. οὐκοῦν ἔδει-
 κεν ὁ μακαριος Ἰωβ εἰς ἔνδειξιν τῶν θεόθεν αὐτῷ δοθέντων
 ἀγαθῶν ὕστερον ταῖς θυγατράσι τεθεικέναι τὰς προσηγορίας P. 147
 τοῖς πράγμασι γὰρ ἀκολουθῶς ἐπήνεγκεν αὐταῖς καὶ τὰ ὀνό- V. 114
 5 ματα, καὶ τὴν μὲν πρώτην Ἡμέραν ἐκάλεσεν ὡς ἀπὸ τινος
 βαθείας νυκτὸς τῶν περιστοιχισάντων αὐτὸν χαλεπῶν ἡμέρας
 αὐτῷ φωτεινῆς ἐπιλαμψύσης, τὴν δὲ δευτέραν Κασίαν ὀνό-
 μασεν ὡς ἤδη λοιπὸν ἐν εὐωδίᾳ τινὶ καὶ ἀπολαύσει τῶν ἀγα-
 θῶν γενόμενος, τὴν δὲ τρίτην Ἀμαλθείας κέρας προσηγόρευ-
 10 σεν ὡς ἅπανσι λοιπὸν τοῖς ἀγαθοῖς περιφροῦμενος. Ἀμαλθεί-
 ας γὰρ κέρας οἱ παλαιοὶ τὴν ἀφθονίαν ἐκάλουσαν λέγεται γὰρ B
 ὅτι ἦν αἰπόλω τινὶ αἰξὶ Ἀμάλθεια καλουμένη, ἣτις ὀρύξισα
 τῷ κέρατι θησαυρὸν ἀνέδειξε τῷ δεσπότῃ. καὶ οὐχ εὐρέθη-
 σαν γὰρ, φησι, κατὰ τὰς θυγατέρας Ἰωβ βελτίους αὐτῶν
 15 ἐν τῇ ἐπ' οὐρανόν. διὰ τί δὲ τοῦτο; ἵνα τῇ θεᾷ τούτων ἡ
 τοῦ πάθους ἀπαλειφθῆ μνήμη παντάπασι. καὶ δέκα μὲν
 ἔλαβε παιδας μετὰ τὴν πληγὴν ὁ Ἰωβ, ὅτι καὶ δέκα τούτους
 ὄντας ἀπώλεσεν. εἰ δὲ διπλῶ λέγει τὰ πάντα λαβεῖν τὸν
 Ἰωβ ἢ γραφῆ, μὴ θαύμαζε. τὰ γὰρ λοιπὰ πάντα, καμῆ-
 10 λους, ἡμίονους, προβάτων ἀγέλας, καὶ ὄσα τοιαῦτα, διπλῶ C

pus illud aerumnosum, quo tantum non prae magnitudine doloris
 emortuus erat, nequaquam pro vita duceret. videtur autem beatus
 ille Iobus ad commonstrandum ea bona quae deinceps ei concessa
 divinitus fuerunt, nomina filiabus suis dedisse. nam eiusmodi sane
 appellationes eis indidit, quae rebus ipsis accurate convenirent. ac
 primae quidem cognomentum diei dedit, quasi iam ex profunda quadam
 nocte rerum adversarum, quibus undique fuisset circumdatus, dies ipsi
 clarissima illuxisset, alteram Cassiam vocavit, quasi iam deinceps in
 fragrantia quadam et fruitione bonorum degeret. tertiam appellavit
 cornu Amaltheae, quasi posthac futurum esset ut bonis omnibus ad-
 flueret. nam homines illi prisci cornu Amaltheae vocabant rerum
 omnium copiosam abundantiam. perhibent enim caprarium quendam
 pastorem habuisse capram cui Amaltheae nomen esset. ea cum ter-
 ram cornu fodiendo aperuisset, hero suo thesaurum ostendit. legimus
 autem hac in historia verba quaedam huiusmodi (Iob. 42 15) „nec
 lobi filiabus pulchritudine pares ullae sub coelo extabant.” quamob-
 rem deus istud ita voluit? ut harum videlicet intuitu paterni doloris
 memoria prorsus aboleretur. idem a calamitate liberis decem pro-
 creavit tantum, cum antea quoque liberis decem orbatus fuisset.
 heic mirari desine quamobrem litterae sacrae dicant omnia divinitus
 Iobo conduplicata fuisse. nam caetera quidem omnia, camelos mulos
 ovium greges aliaque talia conduplicata, ceu litterae sacrae loquun-
 tur, recepit. quippe mortis cuncta illa sunt obnoxia, nec in extremo

κατὰ τὴν γραφὴν ἔλαβε· θνητὰ γὰρ ταῦτα πάντα, καὶ οὐκ ἀνυστήσονται τότε. οἱ δὲ παῖδες ὁμολογουμένως ἀναστήσονται τότε. ἐφ' ᾧ δέκα καὶ μόνους ἐνταῦθα λαμβάνει μετὰ τὴν πληγὴν. ὄψθ' δὲ κἀκείνους οὓς ἀπόλωσε λήψεται, ὡς ἐν-
 τεῦθεν δις δέκα παῖδας ἔχειν αὐτόν, τοντέστιν εἴκοσι. κα-
 5 λῶς οὖν ἡ γραφὴ διπλῶ λαβεῖν ἔλεγε τὰ πάντα μετὰ τὴν
 πληγὴν τὸν Ἰώβ.

Καὶ γεννῆ Ἀμράμ, ὡς εἴρηται, τὸν Μωσέα, καὶ πα-
 ρευθὺς εἰς ποταμὸν ῥίπτουσιν αὐτόν, ἐν θίβῃ τινὶ πρότερον
 D βαλόντες, διὰ γε τὸν φόβον τοῦ Φαραῶ· τὴ γὰρ ἄρρητα ἰο
 τῶν Ἑβραίων παιδία θανατοῦσθαι ἐκέλευσε χάριν τοῦ μὴ κα-
 ταδυναστεῦσαι διὰ τὸ πλῆθος αὐτούς. ἡ δὲ τοῦ Φαραῶ θυ-
 γάτηρ περιπατοῦσα κατ' αἰγιαλόν, καὶ ἰδοῦσα τὴν θίβην, ἐκ-
 βληθῆναι τοῦ ποταμοῦ κελυεῖ αὐτήν. ἔνθεν τοι καὶ μαθοῦ-
 σα ὄθεν τὸ παιδίον καὶ ὄπως εἰς τὸν ποταμὸν ἐρρίφη, παρ' 15
 αὐτοῦ λαμβάνει αὐτὸ καὶ ἀνατρέφεται δίδωσιν. εἰθ' οὕτως
 εἰς ἄνδρας ἔρχεται. ὄρᾳ Ἰουδαίον ὑπὸ Αἰγυπτίου θλιβόμε-
 νον, οὐκ ἀνέχεται, κτείνει τὸν Αἰγύπτιον, παρὰ τῆ ἄμμη
 P. 148 κρύπτει αὐτοῦ, μετὰ τοῦτο δύο Ἑβραίους ὄρᾳ πρὸς ἀλλήλους
 διαπληκτιζομένους, καὶ καταλλάσσειν ἐπιχειρεῖ αὐτούς. οἱ 20
 δὲ πρὸς αὐτόν „τίς σε κατέστησεν ἐφ' ἡμῖν ἄρχοντα; μὴ
 βούλει καὶ ἡμᾶς ἀνελεῖν, ὡς χθὲς τὸν Αἰγύπτιον;“ ταῦτ'

die resurgunt. at vero de liberis dubitari nullo modo potest quia re-
 surrecturi sint. propterea decem a calamitate tantum recipit, nimi-
 rum et alios illos pridem amissos tandem aliquando recuperaturus.
 quo de colligitur eum habuisse bis decem liberos, hoc est viginti.
 atque hoc modo patet litteras sacras recte locutas esse, cum lobum
 aiunt a calamitate omnia conduplicata recepisse.

Caeterum Mosem, seu diximus, Amramus ex se genitum, mox
 Pharaonis metu quadam in theca depositum in flumen abiecit. nam
 Pharaeo masculos Hebraeorum fetus, ut primum in lucem editi forent,
 necari iusserat eam ob causam, ne propter multitudinem Aegyptios
 imperio suo subiicerent. at vero filia Pharaonis in littore deambulans,
 ubi cistam illam iuncea conspicisset, ut e flumine ad
 terram eiceretur imperat. deinde cognito unde puer eo pervenisset
 et quo pacto fuisset in flumen abiectus, ad se illum recipit et alen-
 dum tradit. posteaquam Moses virilem aetatem attigisset, forte quem-
 dam Hebraeum ab Aegypto vexari conspiciens hand tulit iniuriam,
 sed Aegyptium illum interficit, et arena interfectum obruit. hinc duos
 Hebraeos videt inter se rixando confligentes, quos cum reconciliare
 conaretur, et quis, aiunt illi (Exod. 2 14), te nobis principem con-
 stituit? an et nos interficere cogitas, quemadmodum heri mecasti

ὅν ὁ Μωσῆς ἀκούσας, καὶ πτοηθεὶς μήποτε κατάδηλος γένηται, ἀπαίρει τῶν ὄριων Αἰγύπτου καὶ δραστεύει πρὸς ἕρμον. εἶτα θεὸν δρᾷ, κάκειθεν πρὸς Φαραῶ στέλλεται τοῦ ἐξαγαγεῖν τὸν λαόν. καὶ ταῦτα μὲν ἡ Μωσαϊκὴ διδξί-
5 οιν ἱστορία.

Ὁ δὲ Ἰώσηπος περὶ τούτου καὶ τάδε. τῶν ἱερογραμμα-
τέων τις (καὶ γὰρ εἰσι δεινοὶ περὶ τῶν μελλόντων τὴν ἀλή-
θειαν) ἀγγέλλει τῷ βασιλεῖ τεχθήσεσθαι τινα κατ' ἐκείνον τὸν
καιρὸν τοῖς Ἰσραηλίταις, ὅς ταπεινώσει μὲν τὴν τῶν Αἰγυπτίων V. 115
10 ἡγεμονίαν, αὐξήσει δὲ τοὺς Ἰσραηλίτας τραφεῖς, ἀρετὴν
πάντας ὑπερβαλεῖ καὶ δόξαν ἀείμνηστον κήσεται. δεῖσας δὲ
ὁ βασιλεὺς κατὰ γνώμην τὴν ἐκείνου κελύει πᾶν τὸ γεννηθὲν
ἕρσεν παρ' Ἑβραίοις εἰς τὸν ποταμὸν ῥιπτοῦντας διαφθεῖρειν,
παραφυλάσσειν τὰς ὠδῖνας τῶν Ἑβραίων γυναικῶν τὰς Αλ-
15 γυπτίας μαίας· ὑπὸ γὰρ τούτων αὐτὰς ἐκέλευσε μαιοῦσθαι.
ἡ ἐπίνοια δὲ αὕτη πρὸς τὸ διαφθεῖρεσθαι ὑπ' αὐτῶν τὰ τι-
C κτώμενα. γεννᾶται οὖν κατὰ τὴν πρόρρησιν ὁ παῖς ἐκείνος,
λαθὼν τοὺς φύλακας διὰ τὴν τῶν ὀδυνῶν ἐπιείκειαν καὶ διὰ
τὸ μὴ βιαίας ἐν τοκετῷ περιπεσεῖν τῇ τικτούσῃ τὰς ἀλγυδό-
20 τας· καὶ τρεῖς μὲν μῆνας παρ' ἑαυτοῖς τρέφουσι λαυθάνον-
τες· εἶτα δεῖσας Ἀμράμ μὴ κατάφωρος γέννηται, πλέγμα
ι βύβλινον ποιήσας καὶ ἀσφαλτώσας αὐτῷ τὸ παιδίον ἐπιτί-

18. ὠδῖνων?

Aegyptium? his auditis Moses terrore percussus, ne forte res palam fieret, e sinibus Aegyptiis excedit et in solitudinem fuga se confort. secundum id temporis deum conspicit, et ad Pharaonem educendi ex Aegypto populi causa ablegatur. in hunc modum historia Mosaica rem actam commemorat.

Iosephus autem haec quoque refert, quendam nimirum ex his qui litteras sacras callerent (imprimis autem homines illi periti erant in coniectanda rerum futurarum veritate) regi nuntiasse gignendum id temporis hominem, qui Israelitis educatus omnes virtute superaturus esset et gloriam nulla saeculorum delendam oblivione sibi comparaturus. heic regem metu correptum, de illius consilio sententiaque mandasse ut omnes Hebraeis nati mares in fluvium abiicerentur et necarentur. simul edixisse ut obstetrices Aegyptiae mulierum Hebraearum partus observarent; quas quidem solas Hebraeae obstetricari vellet. astutum hoc consilium eo spectasse ut ab eis infantes nati perimerentur. itaque puerum hunc natum esse, quemadmodum praedictum fuerat, idque clam custodibus propter dolorum in partu lenitatem. eum parentes clanculum apud se aliquantulum educasse. cumque deinceps Amramus formidaret ne factum palam fieret, facellam quandam papiraceam confecisse, ac in ea bituminis oblita munitaque

θησι και κατά ποταμοῦ βάλλει αὐτό. εἶτα Θερμουδὶς ἡ τοῦ
 βασιλέως θυγάτηρ παρὰ τῷ ποταμῷ παιζουσα και τὸ πλέγμα
 θεασαμένη κολυμβητὰς ἐπιπέμπει, και ἄγουσιν αὐτό. και
 Δίδουσα ὑπερηγάθησεν αὐτὸ τὸ παιδίον μεγέθους τε ἕνεκεν και
 κάλλους, και φροντίζει ὅπως αὐτὸ τρέφηται. τὸ δὲ οὐ προσ- 5
 ἴεται γυναῖκα Αἰγυπτίαν. ὄθεν και παρατυχοῦσα ἡ Μα-
 ριάμ, και εἰπούσα ὅτι τὸ συγγενὲς ἐπιζητεῖ, προτρέπεται γυ-
 ναῖκα Ἑβραίαν ἀγαγεῖν. ὄθεν και ἡ μήτηρ αὐτοῦ εὐμεθόδως
 μετακαλεῖται. τὴν δὲ ἐπέκλησιν αὐτῷ κατά τὸ συμβεβηκὸς
 ἔθετο· τὸ γὰρ ὕδωρ μῶ καλοῦσιν Αἰγύπτιοι, ὕδεις δὲ τοὺς 10
 ἐξ ὕδατος σωθέντας. ἦν δὲ οὗτος ἑβδομος ἀπὸ Ἀβραάμ.
 και τριετῆ μὲν αὐτὸν γεγεννημένον, θανμαστὸν δὲ θεὸς τὸ τῆς
 ἡλικίας ἐξῆρσεν ἀνάστημα. πρὸς δὲ κάλλος οὐδεὶς ἀφιλότημος
 P. 149 ἦν οὕτως ὡς Μωϋσῆν θεασάμενος μὴ ἐκπλαγῆναι τῆς εὐμορ-
 φίας. ὄθεν ἡ Θερμουδὶς ἄγονος οὕσα ἰδιοποιεῖται αὐτόν. ἐφ' 15
 ᾧ και προσάγει τῷ βασιλεῖ, πάντα τε ἀναγγέλλει, και ὅτι
 διάδοχός σου γενήσεται, παιδὸς οἰκείου μὴ ὑποροῦντος. και
 ταῦτα λέγουσα ταῖς τοῦ πατρὸς χερσὶν ἐντίθησι τὸ βρέφος.
 ὁ δ' ἐπιτίθησιν αὐτῷ τὸ διάδημα. ὁ δὲ Μωσῆς καταφέρει
 τε αὐτὸ και τοῖς ποσὶν ἐπιβαίνει, κατά νηπιότητα δῆθεν. 20
 ταῦτ' οὖν ἰδὼν ὁ ἱερογραμματεὺς ἐκεῖνος ὄρηθησεν ἀποκτεῖ-

puerum deposuisse, atque ita in flumen abiicisse. tum regis fillam
 Thermutim propter ripam fluminis lusitantem, re conspecta, quosdam
 urinatores immisisse qui cistellam adferrent. intuitum vero puerum
 magnopere gavisam fuisse, tum ob eius magnitudinem tum elegantiam.
 itaque mox secum ipsam fuisse sollicitam quo eum pacto educa-
 ret. infantem ipsam feminam Aegyptiam fuisse aversatum. ea de cau-
 sa factum ut Maria praesens diceret puerum lacte cognato ali velle.
 cumque propterea reginam moneret de arcessenda quadam Hebraea
 muliere, commodissime successisse ut ipsa pueri mater advocaretur.
 nomen ei fuisse datum ab eo quod acciderat: nam Aegyptios aquam
 mo dicere, hyses autem illos qui ex aqua sint extracti liberatique.
 puerum ipsum ab Abrahamo fuisse septimum. ubi tertium attigisset
 annum, deum ei concessisse ut supra modum aetatis caeteros ante-
 celleret. venustate tanta fuisse ut nemo tam illepidus esset, qui Mo-
 sem intuitus propter insignem elegantiam formae non obstupesceret.
 hinc factum ut Thermutis per se sterilis eum sibi adoptaret, ad re-
 gem adduceret, omnem regi exponeret animi sui sententiam, nimirum
 regi hunc successorem fore, qui filium ex se natum omnino nullum
 haberet. atque his dictis infantem in manus patris deposuisse, qui
 mox eum fascia regali ornaverit. tum Mosem puerili quadam simpli-
 citate de capite illam detraxisse ac proculcasse pedibus. ea re con-
 specta hominem illum sacrarum litterarum peritissimum ad infamiam

ται αὐτόν, παροτρύνων εἰς αὐτὸ τοῦτο καὶ τὸν Φαραῶν. φθάνει δ' αὐτόν ἡ Θερμουθὶς ἐξαρκύασα. ἔκτισε οὖν καλῶς Β ἀκτερόφροτο. εἶτα δὴλη καὶ τοῖς Αἰγυπτίοις ἡ ἄρετή αὐτοῦ γίνεται. Αἰθίοπες ἐκστρατεύουσι κατ' αὐτῶν. ἀντιστρατεύονται καὶ οὗτοι, ἐκατέρωθεν δὲ οὐκ ὀλίγοι πίπτουσιν. ὅθεν ὁ βασιλεὺς θεῖον ὀδηγηθεὶς κείθει τὴν θυγατέρα τὸν Μωσέα παρασχεῖν στρατηγόν. δέχεται τὸ ἔργον, κατ' Αἰθιοπίων ὁρμῆ. καὶ διὰ γῆς μέλλων διελθεῖν ἐρήμου, ἔνθα ἔρπετὰ δεινὰ ἐτρέφοντο, τί μηχανᾶται; πλέγματὰ τινα ἐμπερῆ κιβωτοῖς 10 ἐκ βίβλου κατασκευάζει, καὶ πληρώσας ἕβων ἐκόμιζε. πολεμιάτατον δὲ ἐστὶ τοῖς ὄφεισι τοῦτο τὸ ζῶον· φεύγουσὶ γὰρ ἀπερχομένης, καὶ ἀνδιστάμενοι καθύπερ ὑπ' ἐλίφων ἄρπαζόμενοι καταπίονται. χειροθήεις δὲ εἰσὶν αἱ ἕβεις, καὶ πρὸς μόνον τὸ τῶν ὄφειων γένος ἄγριοι. παρέρχεται οὖν διὰ V. 116 15 τούτων τὴν Θηρατρόφον γῆν. συμβάλλει τοῖς Αἰθίοσι, κατὰ τινα νῆσον διάγουσι δυσπόρθητον οὖσαν διὰ τὸ ποταμοῖς περιρέεσθαι. Θάρβις δὲ ἡ τοῦ βασιλέως θυγάτηρ δεξιῶς ἀπαμαχόμενον ὄρῳσα τὸν Μωσέα εἰς ἔρωτα δεινὸν ὄλισθεν αὐτοῦ. καὶ περιόντος τοῦ πάθους πέμπει πρὸς αὐτὸν τῶν οἰ- D 20 κειῶν τούς πιστοτάτους, διαλεγομένη περὶ γάμων καὶ τῆν

12. ἀφιστάμενοι Labbeus. 19. περιόντος] αὔροντος margo P.

necandum accurrisse, Idque ut omnino fieret Pharaonem exhortatum esse. verum Thermutim hunc antevertisse Mosemque surripuisse. ad eo tempore fuisse praeclare admodum educatum, et ipsis adeo Aegyptiis virtutem eius innotuisse, qui cum aliquando adversus se viderent Aethiopes expeditionem suscipere, ipsi quoque castra castris hostilibus opposuerint. heic cum utrinque non pauci caderent, regi divino quodam instinctu filiam persuasisse ut Mosem suis ducem imperatoremque concederet. id muneris Mosem imponi sibi passum fuisse, in hostes Aethiopes copias eduxisse; quodque solum quoddam desertum peragraturus esset, in quo magna reptilium noxiorum copia foret, insigne quiddam molitum fuisse. nimirum corbes quosdam rotundos fieri curasse; in eos coniectas ibes secum deportasse: ibes enim serpentibus infestissimae sunt, qui quidem eas accedentes fugiunt, ac si restitent, perinde atque a cervis deglutiuntur. et sunt ibes omnino cicures ac mansuetae, inque serpentum genus solum immaniter saeviunt. harum igitur ope Mosem inaccessam alioquin terram peragrasse; manum cum Aethiopibus conseruisse, qui quandam insulam incolerent aditu perdifficilem propterea quod omnibus undique circumfluentibus clauderetur. tum Tharbidem regis Aethiopum filiam, quae Mosem naviter admodum praeliantem cerneret, vehementi eius amore captam esse, famulosque sibi fidissimos ad ipsum indicandae animi sui adfectionis causa misisse; simul coniugii men-

- ἔστι δι' εὐλάβειαν. ὁ μέντοι ποταμὸς ὢν δυσπέρατος διὰ τὸ
 P. 143 ὀδοντοτύραννον ζῶον· καὶ γὰρ οὗτος ἀμφίβιον μέγιστον,
 ὥστε καὶ ἑλέφαντας καταπίνειν, εἰ καὶ τοὺς ἄνδρας τούτους
 οὐ βλάπτει διαπεραιουμένους. ἐν δὲ τοῖς ἐρημιότεροις τόποις
 δράκοντές εἰσιν ὥσει πηχέων ἑβδομήκοντα, σκορπίοι δὲ πη- 5
 χναῖοι, μύρμηκες παλαιστιαῖοι· ἐφ' ᾧ καὶ αἰόκηποι μένου-
 σιν οἱ τόποι ἐκεῖνοι. ἀλλὰ καὶ ἑλέφαντες ἐκεῖσε ἀγεληδὸν
 βόσκονται. ἐνδότερον δὲ εἰσιν ἄνθρωποι ἀνθρώπους ἐσθίου-
 V. 111 τες. Χαλδαίοις νόμος μητρογαμεῖν καὶ ἀδελφοτεκνοφθορεῖν.
 παρ' Ἀγίλαιος αἱ γυναῖκες ἀψθεντοῦσι τῶν ἀνδρῶν καὶ πορ- 10
 νέουσι ὡς βούλονται, μὴ ζηλοτυποῦμεναι παρὰ τῶν ἀν-
 δρῶν αὐτῶν, γεωργίαν δὲ καὶ οἰκοδομίαν καὶ πάντα τὰ ἀν-
 B θρῶα πράττουσιν. ἐν δὲ Βρετανία πλείστοι ἄνδρες μῆ συγ-
 καθεύδουσι γυναικί καὶ πολλαὶ γυναῖκες ἐνὶ ἀνδρὶ. Ἀμαζό-
 νες δὲ ἄνδρας οὐκ ἔχουσιν, ἀλλ' ὡς τὰ ἄλογα κατὰ τὸ ἕαρ 15
 τοῖς γεινιῶσι μίγνυνται, καὶ μέγα πανηγυρίζουσαι οἶκαδε
 ἀποστρέφουσι, καὶ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς κηύσεως τὸ μὲν ἄρ-
 ρεν ἀναιροῦσι, τὸ δὲ θῆλυ ζωογονοῦσι.
 Ταῦτα μὲν οὖν πάντα νόμος τοῖς κατὰ τοῖπους ἔθνεσιν
 ἐκ διαδοχῆς κατὰ τὸν μέγαν Καισαρίον γέγονε. μετὰ μέντοι 20

edidere, rem cum viris amplius nullam habent. quodsi qua totos
 quinque annos stesilis reperiatur, religione quadam a coitu arce-
 tur. annis ipse non citra periculum ac difficultatem Odontotyran-
 ni causa transiicitur. animal hoc quoddam est in terra perinde ac aqua
 degens, idque maximum, uti quod elephantum quoque deglutiat,
 quanquam viris hisce traicientibus haudquaquam noceat. in locis de-
 sertioribus sunt dracones 70 cubitos longi, scorpii cubitales, formi-
 cae palmares. propterea istaec loca nullos incolas habent. gregatim
 ibidem elephantum pastum quaerunt. in partibus adhuc penitioribus
 homines reperiuntur qui a carnibus humanis non abstinent. apud
 Chaldaeos lege concessum est ut matrem quis sibi matrimonio iungat,
 et tam sorores quam filias ineat. apud Agilaeos feminae sua viros in
 potestate habent, proque libitu Venorem exercent citra ullam mari-
 torum aemulationem. eadem agros colunt, aedes exstruunt, omnes
 operas viriles obeunt. in Britannia viri complures una cum muliere
 cubant, et contra multae mulieres uno cum viro. Amazones viros
 nullos habent, sed brutorum in morem appetente verno tempore cum
 vicinis rem habent, quasque mercatu magno celebrato tandem do-
 mum revertunt. ubi deinde partum in lucem ediderunt, mares tol-
 lunt, femellas servatas educant.

Hae consuetudines apud varias locisque separatas nationes qua-
 si per manus a maioribus acceptae paulatim in leges abierunt, quem-
 admodum magnus ille Caesarius scripsit. post obitum Alexandri re-

τὴν Ἀλεξάνδρον τελευταίην εἰς πολλὰς ἀρχὰς ἢ βασιλεία αὐ-
τοῦ διηρέθη, καὶ οὐδέ τι διελείπον αἰεὶ κατ' ἀλλήλων ἐπανιστάμε-
νοι, ἕως οὗ ἢ Ῥωμαίων ἀρχὴ τὰς τοπαρχίας πάσας κατέλυ-
σε. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

5 Ὁ δὲ Ἰακώβ γεννᾷ τοὺς δώδεκα πατριάρχας, τὸν Ῥου-
βίμ, τὸν Συμεών, τὸν Λεβί, τὸν Ἰουδάν καὶ τοὺς λοιποὺς
καθεξῆς. ἠγάπα δὲ τὸν Ἰωσήφ πλεόντων ἄλλων καὶ διὰ τὸ
πρώτατον αὐτὸν εἶναι καὶ διὰ τὴν προσοῦσαν αὐτῷ ἀρετὴν.
ἐφ' ᾧ καὶ φθονοῦσιν αὐτῷ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ. οὐδὲ διὰ ταῦτα
10 δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς δράσεις ὧν ἐκεῖνος γέγονε θεω-
ρός. εἶδρα γὰρ ἀστέρων ἑνδεκα, σὺν αὐτοῖς τε τὸν ἥλιον καὶ
τὴν σελήνην, προσκυνοῦντας αὐτόν. καὶ οἱ μὲν ἀστέρες ἐδή-
λουν τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ, ὁ ἥλιος τὸν πατέρα, ἡ δὲ σελή-
νη τὴν μητέρα. εἰ δὲ λέγει τις, πῶς ἡ μήτηρ λέγεται προσ-
15 κυνῆσαι, ἐπεὶ προαποθανεῖν ἐφθασεν, ἀκούετω ὅτι τοῦ Ἰα-
κώβ κατελθόντος ἐν Αἰγύπτῳ καὶ προσκυνήσαντος συμπρο-
σκυνῆσαι λέγεται καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, ὅτι καὶ σῶμα ἐν ἀμφό-
τεροι οὔτοι. οὐκοῦν ἐφθόνον αὐτῷ διὰ τοῦτο οἱ ἀδελφοὶ
αὐτοῦ. καὶ φθονοῦντες εἰς ἐπιβουλὴν προδήλως χωροῦσι, καὶ
20 θανατοῦσαι θέλοντες αὐτὸν ἐμβάλλουσι λάκκῳ δεινῷ. ἐνός
δὲ τινος ὑπόδηκας, δηλαδὴ τοῦ Ῥουβίμ ἄτε πρὸς αὐτὸν φη- P. 144

gnum eius complures in dominatus et imperia divisum fuit. principes ipsi non destitere seipsos alter alterum invadere, donec imperium Romanum particulares istos dominatus omnes e medio sustulit. ac de his quidem hactenus.

Caeterum Iacobus patres illos familiarum principes 12 genuit, Rubenum Symeonem Levium Iudam et reliquos ordine subsequentes. amabat autem plus caeteris Iosephum, tum quod esset natu minimus, tum virtutis causa, qua singulari praeditus erat. itaque illi caeteri fratres invidabant, et quidem non has ob causas modo, verumetiam propter insomnia, quae ei se noctu offerebant. nam videre videbatur aliquando stellas 11 cum ipso sole ac luna se congenulando venerantes. ac stellae quidem ipsae fratres significabant, sol patrem, luna matrem. quodsi quis roget quo pacto dicatur mater eum venerata esse, quae multo ante diem in terris supremum obierat, is quid dicturi simus audiat. cum Iacobus in Aegyptum profectus Iosephum summissee veneratus est, eundem ei venerationis honorem et uxor exhibuisse dicitur, uti quae corpus unum cum ipso existeret. atque hanc ob causam fratres eum invidia persequabantur, qua quidem impulsus eo quoque progrediuntur ut insidias ei manifestas struerent. cumque morte munituri hominem essent, periculosam in voragine abiciunt. sed unius cuiusdam e fratribus consilio, qui Rubenus erat, vir prope benevolus in Iosephum animo, de voragine rursus eum ex-

λίως διακειμένον, τοῦ λάικκου τε αὐτὸν ἐξάγουσι, καὶ κατὰ τὴν τοῦ Ἰωσήπου ἱστορίαν εἴκοσι μῶν τοῖς ἐμπόροις ἀποδίδουσι. μετὰ δὲ ταῦτα πρὸς τὸν πατέρα ἐπιστρέψαντες τὸν μὲν Ἰωσήφ ἔλεγον μὴ ἰδεῖν, χιτῶνα δὲ· τοῦτου εὔρειν ἡμυγμένον καὶ λελακισμένον, ὡς ἐντεῦθεν ὑπόνοιαν τάχα διδόναι παρὰ θηρίων αὐτὸν ἀπολέσθαι. καταγεται οὖν παρὰ τῶν ἐμπόρων εἰς Αἴγυπτον, καὶ ὡς δοῦλος ἐκεῖσε πιπρᾶσκειται. Βοῦ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ εἰς ἔρωτας ἀσέμνους παρὰ τῆς κυρίας αὐτοῦ ἐφέλκεται. ὁ δὲ οὐκ ἐπειθετο· εἰ γὰρ καὶ τὸ σῶμα δοῦλος, ἀλλὰ τὴν γνώμην ἐλεύθερος. ἐφ' ᾧ καὶ πρὸς ὄργην αὐτὴν κινεῖ. μελετᾷ κατ' αὐτοῦ, κατηγορεῖ, πείθει εἰς φυλακὴν αὐτὸν ἐμβαλεῖν. γίνεται ταῦτα, καὶ τρισκαίδεκα ἔτεσιν κατάλειστος ἦν· τῇ δὲ τοιαύτῃ φυλακῇ καὶ ἕτεροι δύο συνῆσαν, οἰνοχόος τε καὶ ἀρτοποιός· οἷς δὲ πρᾶδῶξος καὶ τὰ ἐσόμενα προηγόρευσε. καὶ τῷ μὲν οἰνοχόῳ ἐλευθερί-
V. 112 αὖν προέλεγε διὰ τριῶν ἐμμένειν ἡμερῶν· ἑώρα γὰρ ἐκ τρι-
C ῶν κλημάτων ἀποθλιβομένους βότρυνας δι' αὐτοῦ εἰς φιάλην, καὶ τὸν βασιλέα χαριέντως ἐξ αὐτοῦ ταύτην λαμβάνοντα. ὅθεν καὶ πρὸς αὐτὸν ἔλεγε „μὴ ὑπερίδης ἡμᾶς δια ταῦτα ἀπερχόμενος· οὐδὲν γὰρ ὄμαρτόντες ἐν δεσμοῖς γεγόναμεν, ἀλλὰ σωφροσύνης ἕνεκα τὰ τῶν κακούργων ὑπομένειν κατεκρίθη-

3. ὀποστρέψαντες? 21. κατεκρίθημεν] ἡξιώθημεν F.

trahunt, ac viginti minis (sic enim Iosephus in historia sua memoriae prodidit) quibusdam mercatoribus vendunt. hinc ad parentem reversi Iosephum quidem se nusquam vidiisse narrant, tunicam vero ipsius reperisse cruentatam ac discerptam, ut hoc modo pater in suspicionem veniret fortasse filium a feris interemptum esse. interim ipse a mercatoribus in Aegyptum abducitur, atque illic in morem mancipii venditur. non longo tempore interiecto ab hera sua foedus et turpes ad amores pellicitur, a qua tamen eo minime perpellitur: quamvis enim corpore servus esset, nihilo tamen minus animo erat ingenuus. hanc ob causam illa excandescit, aliquid in Iosephum mali molitur, accusat, marito persuadet, hominem in vincula comiciat. succedit quod instituerat, adeoque totos 13 annos Iosephus in vinculis detinetur. erant in eodem carcere conclusi et alii duo, quorum unus a poculis regi fuerat, alter pistor. his ille nova et inaudita quadam ratione futura praedixit, atque illi quidem, a poculis qui fuerat, libertatem intra triduum restituendam vaticinatus est. nam somniaverat se de tribus palmitibus úvas in phialam Pharaonis exprimere, ac deinde regem ex ea non illubenter haurisse. monuit autem hunc ut carcere liberatus sui per contemptum non oblivisceretur: nam nullo, inquit (Gen. 40 14), facinore designato in hosce carceres compacti sumus, sed propter castitatem ad haec flagitioso-

μην." τῷ δὲ ἀρτοποικῷ λέγοντι τρία κανῶ φέρειν ὅπερ κεφαλῆς ἑαυτοῦ, καὶ δύο μὲν ἄρτων πλέα, τὸ δὲ τρίτον ὄψων τε καὶ ποικιλῶν βρωμάτων, καταπαμένους δὲ οἰωνοὺς ἀπαντα δαπανῶν, κἀντεῦθεν προσδοκῶντι ὁμοίαν τῷ οἰνοχόῳ τὴν D
 5 πρόρρησιν ἔσσεθαι, δύο τὰς πάσας ἔτι τοῦ ξῆν ἔλεγεν ἔχειν ἡμέρας· τὰ γὰρ κανῶ τοῦτο σημαίνειν, τῇ τρίτῃ δὲ αὐτὸν σταυρωθέντα βορᾷν ἔσσεθαι πετεινοῶς. γενέθλιον ἐπιτελεῖ ὁ βασιλεὺς, καὶ τηρικαῦτα τὰ τῆς προρρήσεως γίνεται. ἐπιλανθάνεται τούτου ὁ οἰνοχόος. ἐνιαυτοὶ δύο παρέρχονται.
 10 ὁρᾷ κατὰ νόκτα δράσεις δύο ὁ Φαραώ. ἀμχανουσίην ἐπὶ τούτοις οἱ τῶν Αἰγυπτίων σοφοί. καλεῖται ὁ Ἰωσήφ, τοῦ οἰνοχόου τούτου προτρέψαντος. ἡ δὲ δράσις βόες εὐτραφεῖς ἐπὶ ἀπὸ τοῦ νάματος ἐπὶ τὸ ἔλος ἐρχόμεναι· ἄλλαι ἰσάριθμοι ἐκ τοῦ ἔλουσ ὑπαντῶσαι, λίαν κατασχωμέναι, καὶ P. 145
 15 κατεσθίουσαι τὰς εὐτραφεῖς καὶ μεγάλας, κἂν οὐδὲν ἐκ τοῦ φαγεῖν ἀφελούντο. ἡ δὲ δευτέρα δράσις στάχυν εὐτραφεῖς ἐπὶ ἀπὸ μιᾶς ὄλλης, ὑφ' ἑτέρων ἐπὶ διεφθαρμένων καὶ ἀοθενῶν δαπανώμενοι. ἔτος δὲ τριακοστὸν ὁ Ἰωσήφ τηρικαῦτα ἤνυσεν. ἐφερμηνεύει τὰς δράσεις, τιμᾶται παρὰ τοῦ
 20 Φαραώ, ἄρχων Αἰγύπτου καθίσταται. πρὸς τούτοις δὲ καὶ

8. td deorat.

rum hominum supplicia toleranda sumus condemnati. pistori vero, qui diceret se visum sibi gestare tria canistra in capite, quorum duo panibus essent plena, tertium obsonio variisque cibis, sed aves advolasse ac omnia surrepta devorasse, quique futurum adeo exspectaret ut ipsi quoque Iosephus consimile priori vaticinium promeret, respondit duos in universum vitae dies ei superesse, qui per bina canistra denotarentur, tertio in crucem actum corpore suo pasturum alites. secundum haec Pharao diem suum natalicium celebrat, quo eventus omnia comprobant quae praedicta fuerant. Iosephi tamen obliviscitur is qui regi a cyathis erat. anni duo praetereunt. insomnia duo Pharaoni per quietem offeruntur. Aegyptiorum sapientes ea nulla ratione possunt interpretari: hortatu eius qui regi a poculis erat, Iosephus accessit. somnium unum fuerat huiusmodi. rex videre sibi visus erat septem vaccas corpore pingui ac bene curato, quae emeruae de flumine in carectum se conferrent; atque his alias numero pares occurrere, macie confectas admodum, quae tametsi opimas illas atque magnas devorarent, nihilo tamen inde pinguiores fieri viderentur. alterum erat tale: septem opimae spicae, de radice una enatae, ab aliis septem spicis tenuibus atque corruptis absumebantur. compleverat id temporis Iosephus annum aetatis trigesimum, cum haec somnia interpretaretur. quo facto magnis a Pharaone honoribus adfuitur et princeps atque praefectus Aegypti constituitur, indente ipsi

λίως διακειμένον, τοῦ λάκκου τε αὐτὸν ἐξάγουσι, καὶ κατὰ τὴν τοῦ Ἰωσήπου ἱστορίαν εἴκοσι μῶν τοῖς ἐμπόροις ἀποδιδόασι. μετὰ δὲ ταῦτα πρὸς τὸν πατέρα ἐπιστρέψαντες τὸν μὲν Ἰωσήφ ἔλεγον μὴ ἰδεῖν, χιτῶνα δὲ· τοῦτου εὐρεῖν ἡμαγμένον καὶ λελαμισμένον, ὡς ἐντεῦθεν ὑπόνοιαν τάχα διδόναι ὅτι παρὰ θηρίων αὐτὸν ἀπολέσθαι. κατὰγεται οὖν παρὰ τῶν ἐμπόρων εἰς Αἴγυπτον, καὶ ὡς δοῦλος ἐκεῖος πιπραίσκεται. Βοῦ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ εἰς ἔρωτας ἀσέμνους παρὰ τῆς κυρίας αὐτοῦ ἐφέλεσται. ὃ δὲ οὐκ ἐπέθετο· εἰ γὰρ καὶ τὸ σῶμα δοῦλος, ἀλλὰ τὴν γνώμην ἐλευθερός. ἐφ' ᾧ καὶ πρὸς ὄργην αὐτὴν κινεῖ. μελετᾷ κατ' αὐτοῦ, κατηγορεῖ, πείθει εἰς φυλακὴν αὐτὸν ἐμβαλεῖν. γίνεται ταῦτα, καὶ τρισκαίδεκα ἔτεσιν κατὰκλειστος ἦν· τῇ δὲ τοιαύτῃ φυλακῇ καὶ ἔτεροι δύο συνῆσαν, οἰνοχόος τε καὶ ἀρτοποιός· οἷς δὴ παραδόξως καὶ τὰ ἐσόμενα προηγόρευσε. καὶ τῷ μὲν οἰνοχόῳ ἐλευθερί-
V. 112 αν προέλεγε διὰ τριῶν ἐμμένειν ἡμερῶν· ἐώρα γὰρ ἐκ τρι-
Cῶν κλημάτων ἀποθλιβομένους βότρυας δι' αὐτοῦ εἰς φιάλην, καὶ τὸν βασιλέα χαριέντως ἐξ αὐτοῦ ταύτην λαμβάνοντα. ὅθι καὶ πρὸς αὐτὸν ἔλεγε „μὴ ὑπερίδης ἡμᾶς δια ταῦτα ἀπερχόμενος· οὐδὲν γὰρ ἁμαρτόντες ἐν δεσμοῖς γεγόναμεν, ἀλλὰ 20 σωφροσύνης ἕνεκα τὰ τῶν κακούργων ὑπομένειν κατεκρίθη-

3. ὑποστρέψαντες? 21. κατεκρίθημεν] ἡξιώθημεν F.

trahunt, ac viginti minis (sic enim Iosephus in historia sua memoriae prodidit) quibusdam mercatoribus vendunt. hinc ad parentem reversi Iosephum quidem se nusquam vidisse narrant, tunicam vero ipsius reperisse cruentatam ac discerptam, ut hoc modo pater in suspicionem veniret fortasse filium a feris interemptum esse. interim ipse a mercatoribus in Aegyptum abducitur, atque illic in morem mancipii venditur. non longo tempore interiecto ab hera sua foedus et turpes ad amores pellicitur, a qua tamen eo minime perpellitur: quamvis enim corpore servus esset, nihilo tamen minus animo erat ingenuus. hanc ob causam illa excandescit, aliquid in Iosephum mali molitur, accusat, marito persuadet, hominem in vincula coniiciat. succedit quod instituerat, adeoque totos 13 annos Iosephus in vinculis detinetur. erant in eodem carcere conclusi et alii duo, quorum unus a poculis regi fuerat, alter pistor. his ille nova et inaudita quadam ratione futura praedixit, atque illi quidem, a poculis qui fuerat, libertatem intra triduum restituendam vaticinatus est. nam somniaverat se de tribus palmitibus uvas in phialam Pharaonis exprimere, ac deinde regem ex ea non illubenter haurisse. monuit autem hunc ut carcere liberatus sui per contemptum non oblivisceretur: nam nullo, inquit (Gen. 40 14), facinore designato in hosce carceres compacti sumus, sed propter castitatem ad haec flagitioso-

μεν." τῷ δὲ ἀρτοποιῷ λέγοντι τρία κανᾶ φέρειν ὑπὲρ κεφαλῆς ἑαυτοῦ, καὶ δύο μὲν ἄρτων πλέα, τὸ δὲ τρίτον ὄψων τε καὶ ποικίλων βρωμάτων, καταπατημένους δὲ οἰωνοὺς ἅπαντα δαπανᾶν, κἀντεῦθεν προσδοκῶντι ὁμοίαν τῷ οἰνοχόῳ τὴν D
 5 πρὸρρησιν ἔσσεσθαι, δύο τὰς πάσας ἔτι τοῦ ξῆν ἔλεγεν ἔχειν ἡμέρας· τὰ γὰρ κανᾶ τοῦτο σημαίνειν, τῇ τρίτῃ δὲ αὐτὸν σταυρωθέντα βορᾶν ἔσσεσθαι πτεינוῶς. γενέθλιον ἐπιτελεῖ ὁ βασιλεὺς, καὶ τηρικαῦτα τὰ τῆς προρρήσεως γίνεται. ἐπιλανθάνεται τούτου ὁ οἰνοχόος. ἐνιαυτοὶ δύο παρέρχονται.
 10 ὅρα κατὰ νύκτα δράσεις δύο ὁ Φαραώ. ἀμμηχανοῦσιν ἐπὶ τούτοις οἱ τῶν Αἰγυπτίων σοφοί. καλεῖται ὁ Ἰωσήφ, τοῦ οἰνοχόου τοῦτο προτρέψαντος. ἡ δὲ ὄρασις βόες εὐτραφεῖς ἐπὶ ἀπὸ τοῦ νάματος ἐπὶ τὸ ἔλος ἐρχόμεναι· ἄλλαι ἰσάριθμοι ἐκ τοῦ ἔλους ὑπαντῶσαι, λίαν κατισχρωμέναι, καὶ P. 145
 15 κατεσθίουσαι τὰς εὐτραφεῖς καὶ μεγάλας, κἀν οὐδὲν ἐκ τοῦ φαγεῖν ἀφελούντο. ἡ δὲ δευτέρα ὄρασις στάχυνες εὐτραφεῖς ἐπὶ ἀπὸ μᾶς ῥίζης, ὅφ' ἐτέρων ἐπὶ διεφθαρμένων καὶ ἀσθενῶν δαπανώμενοι. ἔτος δὲ τριακοστὸν ὁ Ἰωσήφ τηρικαῦτα ἤνευ. ἐσεργηγεύει τὰς δράσεις, τιμᾶται παρὰ τοῦ
 20 Φαραώ, ἄρχων Αἰγύπτου καθίσταται. πρὸς τούτοις δὲ καὶ

8. et deorat.

rum hominum supplicia toleranda sumus condemnati. pistori vero, qui diceret se visum sibi gestare tria canistra in capite, quorum duo panibus essent plena, tertium obsonio variisque cibis, sed aves advolasse ac omnia surrepta devorasse, quique futurum adeo exspectaret ut ipsi quoque Iosephus consimile priori vaticinium promeret, respondit duos in universum vitae dies ei superesse, qui per bina canistra denotarentur, tertio in crucem actum corpore suo pasturum alites. secundum haec Pharao diem suum natalicium celebrat, quo eventus omnia comprobant quae praedicta fuerant. Iosephi tamen obliviscitur is qui regi a cyathis erat. anni duo praetererunt, insomnia duo Pharaoni per quietem offeruntur. Aegyptiorum sapientes ea nulla ratione possunt interpretari: hortatu eius qui regi a poculis erat, Iosephus arcessitur. somnium unum fuerat huiusmodi. rex videre sibi visus erat septem vaccas corpore pingui ac bene curato, quae emerisae de flumine in carectum se conferrent; atque his alias numero pares occurrere, macie confectas admodum, quae tametsi opimas illas atque magnas devorarent, nihilo tamen inde pinguiores fieri viderentur. alterum erat tale: septem opimae spicae, de radice una enatae, ab aliis septem spicis tenuibus atque corruptis absumentur. compleverat id temporis Iosephus annum aetatis trigesimum, cum haec somnia interpretaretur. quo facto magnis a Pharaone honoribus adficiatur et princeps atque praefectus Aegypti constituitur, indente ipsi

Ψομομφάνειχον αὐτόν δ Φαραὼ προσαγορεύει, τευτέστιν
 θρευρετὴν τῶν κρυπτῶν. τὸν δὲ λιμὸν ἐκείνον ἱστορεῖ γενέ-
 Βσθαι διὰ τὸ μῆτε τὸν Νεῖλλον τότε ἀνελεθεῖν μῆτε θρόνον ἄνω-
 θεν κατελεθεῖν. γεννᾷ δὲ Ἰωσήφ και δύο υἱούς, Μανασσῆν
 και Ἐφραΐμ και τὸ μὲν Μανασσῆς σημαίνει ἐπιληθον εὐ-5
 δαιμονήσας γὰρ λήθην τῶν ἀτυχημάτων ἔλαβε. τὸ δὲ Ἐφραΐμ
 ἀποδιδούς· αὐτὸς γὰρ τοῖς προγόνοις τὴν ἐλευθερίαν ἀπέδο-
 κε. και ταῦτα μὲν τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον.

Οἱ δὲ γε τοῦ Ἰακώβ υἱοὶ ἀκούσαντες τὰ παρὰ Σοχῆμ
 τοῦ υἱοῦ Ἐμὼρ γεγεννημένα ἐπὶ τῇ ἀδελφῇ αὐτῶν Ληῶ κα-10
 τευγγῆσαν ἦγον νελευπήθησαν, ἀσχημοσύνην τὸ πρῶγμα ἐλογί-
 Cσαντο. ἐφ' ᾧ και τοὺς ἐκεῖσε παροικοῦντας ἔργον φόνου πε-
 ποιήκασιν. ὅθεν και συγχωρεῖ αὐτοὺς ὁ Θεὸς καιρὸν ἱκανὸν
 κακωθῆναι κατ' Αἴγυπτον. αὕτη οὖν ἡ αἰτία τῆς πολυτετοῦς
 και πρώτης αἰχμαλωσίας αὐτῶν. ὁ μέντοι Ἰακώβ ζητηθεὶς 15
 παρὰ τοῦ Ἰωσήφ, ἤνικα πρὸς αὐτὸν ἀπῆλθον οἱ ἀδελφοὶ αὐ-
 τοῦ διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ λιμοῦ, κατῆλθον εἰς Αἴγυπτον ἐν ο'
 και ε' ψυχαῖς. τίθησι δὲ τὸν ἀριθμὸν ἡ γραφή, ἵνα μάθωμεν
 D ἐκ πόσων πόσοι γεγόνασιν. ὁ δὲ γε Ἰακώβ μικροῦ δεῖν ἐξέλιπεν
 V 113 ἐκ τῆς ἀπροσδοκῆτου χαρῆς, ὡς φησιν Ἰωσήπος, εἰ μὴ ὁ Ἰω-20
 σῆφ αὐτὸν ἀνεζωπύρησεν· εἰ γὰρ και αὐτὸς ὕψ' ἡδοῆς ἦ-

novam appellationem Pharaone, qua Psomtophanichus deinceps voca-
 retur, quae vox occultorum repertorem significat. caeterum caritatem
 illam annonae profectam ex ea causa perhibent, quod iis annis ne-
 que Nilus extra suas se ripas effuderit neque ros ex aëre fuerit de-
 lapsus. duos autem Iosephus filios genuit, Manassem et Ephraemum.
 Manassis appellatio significat priorum oblitum: posteaquam enim ad
 eam felicitatem pervenisset, calamitatum pristinorum oblivionem con-
 secutus erat. Ephraemus tantundem sonat ac si dicas, qui restituit
 eum: nam libertatem maioribus restituit. et haec quidem in hunc
 modum evenere.

Iacobi autem filii cum accepissent quid Sichemus Emoris F. cum
 sorore sua Dina perpetrasset, puncti sunt, hoc est dolore adfecti,
 ut qui facinus hoc turpissimum ducerent. itaque cunctos loci eius
 incolae ferro trucidarunt. quamobrem concessit deus ut satis longo
 tempore in Aegypto adflictarentur. nam haec causa fuit quamobrem
 diuturnam et primam illam captivitatem experirentur. caeterum Ia-
 cobus, adventum ipsius flagitante Iosepho, quo tempore fratres ad
 ipsum urgente annonae caritate se contulerant, in Aegyptum 75 cum
 capitibus est profectus. atque hunc numerum quoque litterae sacrae
 penitus exprimunt, ut quanta hominum multitudo procreata de tot
 capitibus fuerit sciremus. Iacobus ipse, quemadmodum in historia sua
 Iosephus meminit, praes necopinato gaudio parum abfuit quia exspi-

των τοῦ πάθους γέγοναν, ἀλλ' οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον τῷ Ἰακώβ.
 ὁ μέγας Φαραὼ πολὺν ἰδὼν τὸν Ἰακώβ ἐρωτᾷ περὶ τῶν
 ἐκῶν αὐτοῦ. καὶ ὃς ἀπεκρίνατο λέγων „αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν
 τῆς ζωῆς μου ἄς παροικῶ, ῥ' ἔτη, μικραὶ καὶ ποθηταὶ γε-
 5 γόνασι.” ταῦτα δὲ ἔλεγε δι' οὓς ὑπέστη πειρασμούς. ἐπέ-
 ζῆσε δὲ μετὰ ταῦτα ἔτη ἰε' εἰς παρακλήσιν ὧν ἔπαθε δεινῶν P. 146
 τὰ πρὸ τοῦ. καὶ οἱ μὲν παλαιοὶ πολὺν χρόνον ἔζων, ὥστε
 ἀυξηθῆναι τὸ γένος ἐν τῷ πλείονι χρόνῳ. διὰ τοῦτο καὶ πολ-
 λαὶς συνηπτόντο γυναιξίν. αὐτίκα γοῦν καὶ μετὰ τὸν κατα-
 10 κλισμὸν μακρόβιοι ἦσαν. ἐπειδὴ δὲ τὴν οἰκουμένην ἐπλη-
 ρωσαν, ἤλαττώθη λοιπὸν ὁ τῶν ἐτῶν ἀριθμὸς. κατὰ δὲ τὸν
 θειότατον Κύριλλον, ἤλαττώθη τὰ ἔτη διὰ τὸ τὴν φύσιν αὐ-
 τὴν ἀδραναιότεραν τῷ χρόνῳ γενέσθαι καὶ μὴ ἐπὶ πλείοσιν
 15 ἰσχύειν ἔτσι παρατείνεσθαι. καὶ πολυτεῖς μὲν ἦσαν οἱ
 παλαιοὶ δι' ἣν αἰτίαν ἐφθασεν ὁ λόγος εἰπεῖν· ὁ δὲ Ἰώση-φ
 κος τῇ παρενορισκομένῃ τότε τροφῇ μακροβίουσ γενέσθαι τοὺς
 ἀνθρώπους ἔλεγε.

Καὶ γενῆ μὲν, ὡς εἴρηται, τοὺς δώδεκα πατριάρχας ὁ
 Ἰακώβ, ἀφ' ὧν αἱ δώδεκα φυλαὶ τοῦ Ἰσραήλ. διὰ γὰρ
 20 τοῦτο καὶ πατριάρχας ἐκεῖνος ὁ λόγος ἐκάλεσεν ὡς τῶν πα-

raret, ni videlicet Iosephus eum recreasset, qui tametsi et ipse vo-
 luptatis magnitudine superaretur, non tamen eodem modo quo Iaco-
 bus adiciebatur. atque heic cum Pharao Iacobum iam canum intue-
 retur, quot natus esset annos interrogat. respondet is hanc in sen-
 tentiam (Gen. 47 9) „anni vitae meae, quos peregrinatus sum, omni-
 no sunt centum et triginta, quos ipsos sane paucos et malos exper-
 tus sum.” quae quidem verba propter eas afflictiones et aerumnas
 protulit quas perpessus fuerat. vixit autem ab hoc tempore quindecim
 adhuc annos, quibus nonnihil scilicet a calamitatibus, quas antehac
 pertulerat, recrearetur. et vivebant sane longam aetatem homines illi
 prisci, quo genus humanum in maloribus illis vitae spatiis eo felici-
 us propagaretur et amplificaretur, eadem causa fuit cur pluribus si-
 mul uxoribus iuncti essent. post diluvium quidem certe multos ad-
 huc annos vivendo explebant. at ubi paulatim orbem terrarum com-
 plessent, annorum etiam vitae numerus imminui coepit. quodsi cre-
 dere Cyrillo debemus, viro divinitissimo, illa quoque de causa homi-
 num annis aliquid decessit, quod ipsa natura paulatim debilior fiat
 et ad plures annos se conservare nequeat.

Genuit autem, ceu iam ante monuimus, patriarchas Iacobus
 duodecim, a quibus duodecim Israelicae tribus ortae sunt. etenim
 hanc ipsam ob causam in litteris sacris appellari patriarchae consue-
 verunt, quasi patroni archontes, id est tribuum sive familiarum
 principes. Epiphanius scripsit, tribus exstitisse tredecim. quanquam

τριῶν ἦτοι τῶν φυλῶν ἄρχοντας. κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ξειφάνιον δέκα καὶ τρεῖς αἱ φυλαί. εἰ γὰρ καὶ φυλὴ τις οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Ἰωσήφ, ἀλλ' αἱ ἀπὸ τῶν παίδων αὐτοῦ, τοῦ τε Μανασσῆ καὶ τοῦ Ἐφραΐμ, δύο φυλαὶ τοῦ Ἰωσήφ γινώσκονται. ὁμοῦς μέντοι τῆς Λευὶ φυλῆς ὑπεξαίρουμένης ὡς 5 μηδὲν ἐργαζομένης, δώδεκα πάλιν αἱ φυλαί. καὶ Ἰακώβ μὲν γεννᾷ τὸν Λευί, Λευὶ δὲ τὸν Καάθ, Καάθ δὲ τὸν Ἀμράμ, Ἀμράμ δὲ τὸν Μωσῆα καὶ τὸν Ἀαρών. καὶ Μωσῆς μὲν ἕκτος ἀπὸ Ἀβραάμ.

Ἐκεῖθεν γενεαλογούμενος ὁ Ἰωβ πέμπτος εὐρίσκειται. οὗτος ὁ Ἰωβ κατὰ τὴν τοῦ μεγάλου Κυρολλου ἐξηγήσειν ἕκῃσιν οἷ καὶ ἡ ἦν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ πειρασμοῦ, ἐν δὲ τῇ πληγῇ διατελέσας ἔτη ἑπτὰ γέγονεν ἕτῶν πέντε. καὶ πόθεν τοῦτο δῆλον; ἐκ τῶν μετὰ τὴν πληγὴν δοθέντων αὐτῷ ῥοῖ ἕτῶν. 15 Δ ἐπειδὴ γὰρ εἰς τὸ διπλάσιον δέδωκε πάντα τῷ Ἰωβ ὕστερον 15 ὁ θεός, ἐξ ἀνάγκης διπλᾶ καὶ τὰ ἔτη αὐτῷ ἔχαρισάτο. οὐκοῦν τῶν ῥοῖ τὰ ἡμίση π' καὶ ε' τυγχάνουσιν. ἐντεῦθεν οὖν εὐρίσκειται τὰ πάντα ἔτη τοῦ Ἰωβ σνέ. εἰ δέ γε τὸν πάντα χρόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ σμῆ ἔτη λέγει ἡ γραφή, μὴ ξενοσθῆς. τὰ γὰρ ἑπτὰ ἔτη τῇ ζωῇ τῆς πληγῆς αὐτοῦ οὐ συνῆ- 20 ψεν ὁ συγγραφεύς, ἐπεὶ μὴ ζωῆς χρόνον τὸν τῆς πληγῆς

enim ex Iosepho nulla tribus est denominata, duae tamen illae tribus, quae a filiis eius Manasse ac Ephraimo profectae sunt, Iosepho accensentur et tribuuntur. sed enim Levia tribu detracta, uti quae nihil inter reliquas tribus haberet fructus, rursum tribus duodecim efficiuntur. erat inter caeteros Iacobi filios Levius, qui Caathum procreavit; ex Caatho natus est Amramus; Amramus Mosem et Aaronem progeniit. hoc modo sextus ab Abrahamo fuit Moses.

Ab eodem Abrahamo si Iobi generis seriem repetas, deprehendes eum ab illo fuisse quintum, hoc est Abrahami adnepotem. atque hic Iobus, quemadmodum a magno illo Cyrillo perscriptum legimus, initio suae tentationis annos natus erat 78. cumque totos annos septem in istac aerumna exegisset, pervenit scilicet ad aetatis annum 85. unde vero potest hoc colligi? de annis illis 170, quorum post plagam in historia fit mentio. nam quia deinceps duplum omnium deus Iobo concessit, necessario statuendum est quod ei duplum etiam annorum vitae largitus fuerit. iam si de 170 annis dimidium sumas, 85 habebis. atque hinc deprehenditur annos vitae Iobi fuisse in universum 255. quod autem litterae sacrae tradunt totum vitae Iobi tempus habuisse 248 annos, id vero tibi novum et insolens haud videatur. nam septem illos annos quibus misere divexatus addictusque fuit, historiae scriptor ipsius vitae non adnumeravit, quod tem-

καιρὸν ἐλογίσατο διὰ τὴν ἐκ τοῦ πάθους νέκρωσιν. οὐκοῦν ἔοικεν ὁ μακαριος Ἰωβ εἰς ἐνδειξιν τῶν θεύθεν αὐτῷ δοθέντων ἀγαθῶν ὕστερον ταῖς θυματρῶσι τεθεικέναι τὰς προσηγορίας P. 147 τοῖς πράγμασι γὰρ ἀκολούθως ἐπήνεγκεν αὐταῖς καὶ τὰ ὀνό-V. 114 5 ματα, καὶ τὴν μὲν πρώτην Ἡμέραν ἐκάλεσεν ὡς ἀπὸ τινος βαθείας νυκτὸς τῶν περιστοιχισάντων αὐτὸν χαλεπῶν ἡμέρας αὐτῷ φωτεινῆς ἐπιλαμψύσης, τὴν δὲ δευτέραν Κασίαν ὀνόμασεν ὡς ἡδὴ λοιπὸν ἐν εὐωδίᾳ τινὶ καὶ ἀπολαύσει τῶν ἀγαθῶν γενόμενος, τὴν δὲ τρίτην Ἀμαλθείας κέρας προσηγόρευ- 10 σεν ὡς ἅπασι λοιπὸν τοῖς ἀγαθοῖς περιρροῦμενος. Ἀμαλθείας γὰρ κέρας οἱ παλαιοὶ τὴν ἀφθονίαν ἐκάλουον λέγεται γὰρ B ὅτι ἦν αἰπόλῳ τινὶ αἰξ Ἀμάλθεια καλουμένη, ἣτις δρυῖσσα τῷ κέρατι θησαυρὸν ἀνέδειξε τῷ δεσπότῃ. καὶ οὐχ εὐρέθησαν γὰρ, φησι, κατὰ τὰς θυματέρας Ἰωβ βελτίους αὐτῶν 15 ἐν τῇ ὑπ' οὐρανόν. διὰ τί δὲ τοῦτο; ἵνα τῇ θεᾷ τούτων ἡ τοῦ πάθους ἀπαλειφθῆ μνήμη παντάπασι. καὶ δέκα μὲν ἔλαβε παῖδας μετὰ τὴν πληγὴν ὁ Ἰωβ, ὅτι καὶ δέκα τούτους ὄντας ἀπώλεσεν. εἰ δὲ διπλῶ λέγει τὰ πάντα λαβεῖν τὸν Ἰωβ ἢ γραφῆ, μὴ θαύμαζε. τὰ γὰρ λοιπὰ πάντα, καμή- 20 λους, ἡμίονους, προβάτων ἀγέλας, καὶ ὅσα τοιαῦτα, διπλῶ C

pus illud aerumnosum, quo tantum non prae magnitudine doloris emortuus erat, nequaquam pro vita duceret. videtur autem beatus ille Iobus ad commonstrandum ea bona quae deinceps ei concessa divinitus fuerant, nomina filiabus suis dedisse. nam eiusmodi sane appellationes eis indidit, quae rebus ipsis accurate convenirent. ac prima quidem cognomentum diei dedit, quasi iam ex profunda quadam nocte rerum adversarum, quibus undique fuisset circumdatus, dies ipsi clarissima illuxisset, alteram Cassiam vocavit, quasi iam deinceps in fragrantia quadam et fruitione bonorum degeret. tertiam appellavit cornu Amaltheae, quasi posthac futurum esset ut bonis omnibus adhaeret. nam homines illi prisci cornu Amaltheae vocabant rerum omnium copiosam abundantiam. perhibent enim caprarium quendam pastorem habuisse capram cui Amaltheae nomen esset. ea cum terram cornu fodiendo aperuisset, hero suo thesaurum ostendit. legimus autem hac in historia verba quaedam huiusmodi (Iob. 42 15) „nec Iobi filiabus pulchritudine pares ullae sub coelo extabant.“ quamobrem deus istud ita voluit? ut harum videlicet intuitu paterni doloris memoria prorsus aboleretur. idem a calamitate liberos decem procreavit tantum, cum antea quoque liberis decem orbatum fuisset. heic mirari desine quamobrem litterae sacrae dicant omnia divinitus Iobo conduplicata fuisse. nam caetera quidem omnia, camelos mulos ovium greges aliaque talia conduplicata, cum litterae sacrae loquuntur, recepit. quippe morti cuncta illa sunt obnoxia, nec in extremo

τριῶν ἦτοι τῶν φυλῶν ἄρχοντας. κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἐπιφάνιον δέκα καὶ τρεῖς αἱ φυλαί. εἰ γὰρ καὶ φυλὴ τις οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Ἰωσήφ, ἀλλ' αἱ ἀπὸ τῶν παίδων αὐτοῦ, τοῦ τε Μανασσῆ καὶ τοῦ Ἐφραΐμ, δύο φυλαὶ τοῦ Ἰωσήφ γινώσκονται. ὁμοως μέντοι τῆς Λευὶ φυλῆς ὑπέξαιρουμένης ὡς 5 μηδὲν ἐργαζομένης, δώδεκα πάλιν αἱ φυλαί. καὶ Ἰακώβ μὲν γεννᾷ τὸν Λευί, Λευὶ δὲ τὸν Καάθ, Καάθ δὲ τὸν Ἀμράμ, Ἀμράμ δὲ τὸν Μωσέα καὶ τὸν Ἀαρῶν. καὶ Μωσῆς μὲν ἕκτος ἀπὸ Ἀβραάμ.

Ἐκείθεν γενεαλογούμενος ὁ Ἰώβ πέμπτος εὐρίσκεται. οὗ- 10 τος ὁ Ἰώβ κατὰ τὴν τοῦ μεγάλου Κυρίλλου ἐξηγήσειν ἑτῶν ὁ καὶ ἡ ἦν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ πειρασμοῦ, ἐν δὲ τῇ πληγῇ διατελέσας ἔτη ἐπὶ γέγονεν ἑτῶν πέντε. καὶ πόθεν τοῦτο δῆλον; ἐκ τῶν μετὰ τὴν πληγὴν δοθέντων αὐτῷ ῥοῦ ἑτῶν. Δέπειδὴ γὰρ εἰς τὸ διπλάσιον δέδωκε πάντα τῷ Ἰώβ ὕστερον 15 ὁ θεός, ἐξ ἀνάγκης διπλᾶ καὶ τὰ ἔτη αὐτῷ ἐχαρίσατο. οὐκ οὖν τῶν ῥοῦ τὰ ἡμίση π' καὶ ε' τυγχάνουσιν. ἐντεῦθεν οὖν εὐρίσκονται τὰ πάντα ἔτη τοῦ Ἰώβ σενε. εἰ δὲ γε τὸν πάντα χρόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ σμῆ' ἔτη λέγει ἡ γραφή, μὴ ξενισθῆς. τὰ γὰρ ἐπὶ τῆς ζωῆς τῆς πληγῆς αὐτοῦ οὐ συνῆ- 20 ψεν ὁ συγγραφεύς, ἐπεὶ μὴ ζωῆς χρόνον τὸν τῆς πληγῆς

enim ex Iosepho nulla tribus est denominata, duae tamen illae tribus, quae a filiis eius Manasse ac Ephraimo profectae sunt, Iosepho accensentur et tribuuntur. sed enim Levia tribu detracta, uti quae nihil inter reliquas tribus haberet fructus, rursum tribus duodecim efficiuntur. erat inter caeteros Iacobi filios Levius, qui Caathum procreavit; ex Caatho natus est Amramus; Amramus Mosem et Aaronem progeniit. hoc modo sextus ab Abrahamo fuit Moses.

Ab eodem Abrahamo si Iobi generis seriem repetas, deprehendes eum ab illo fuisse quintum, hoc est Abrahami adnepotem. atque hic Iobus, quemadmodum a magno illo Cyrillo perscriptum legimus, initio suae tentationis annos natus erat 78. cumque totos annos septem in istac aerumna exegisset, pervenit scilicet ad aetatis annum 85. unde vero potest hoc colligi? de annis illis 170, quorum post plagam in historia fit mentio. nam quia deinceps duplum omnium deus Iobo concessit, necessario statuendum est quod ei duplum etiam annorum vitae largitus fuerit. iam si de 170 annis dimidium sumas, 85 habebis. atque hinc deprehenditur annos vitae Iobi fuisse in unum 255. quod autem litterae sacrae tradunt totum vitae Iobi tempus habuisse 248 annos, id vero tibi novum et insolens haud videatur. nam septem illos annos quibus misere divexatus addictusque fuit, historiae scriptor ipsius vitae non adnumeravit, quod tem-

καιρὸν ἐλογίσατο διὰ τὴν ἐκ τοῦ πάθους νέκρωσιν. οὐκοῦν ἔοικεν ὁ μακαριος Ἰωβ εἰς ἐνδειξιν τῶν θεούθεν αὐτῷ δοθέντων ἀγαθῶν ὕστερον ταῖς θυματρᾶσι τεθεικέναι τὰς προσηγορίας P. 147 τοῖς πράγμασι γὰρ ἀκολούθως ἐπήνεγκεν αὐταῖς καὶ τὰ ὄνό-V. 114 5ματα, καὶ τὴν μὲν πρώτην Ἡμέραν ἐκάλεσεν ὡς ἀπὸ τιος βαθείας νυκτὸς τῶν περιστοιχισάντων αὐτὸν χαλεπῶν ἡμέρας ἀντὶ φωτεινῆς ἐπιλαμπύσεως, τὴν δὲ δευτέραν Κασίαν ὠνόμασεν ὡς ἡδὴ λοιπὸν ἐν εὐωδίᾳ τινὶ καὶ ἀπολαύσει τῶν ἀγαθῶν γενόμενος, τὴν δὲ τρίτην Ἀμαλθείας κέρας προσηγόρευ- 10 σεν ὡς ἅσασι λοιπὸν τοῖς ἀγαθοῖς περιρροέμενος. Ἀμαλθείας γὰρ κέρας οἱ παλαιοὶ τὴν ἀφθονίαν ἐκάλουον λέγεται γὰρ B ὅτι ἦν αἰπόλῳ τινὶ αἰξὶ Ἀμάλθεια καλουμένη, ἣτις ὀρύξυσα τῷ κέρατι θησαυρὸν ἀνέδειξε τῷ δεσπότῃ. καὶ οὐχ εὐρέθησαν γὰρ, φησι, κατὰ τὰς θυγατέρας Ἰωβ βελτίους αὐτῶν 15 ἐν τῇ ἑπ' οὐρανόν. διὰ τί δὲ τοῦτο; ἵνα τῇ θεᾷ τούτων ἡ τοῦ πάθους ἀπαλειφθῆ μνήμη παντάσασι. καὶ δέκα μὲν ἔλαβε παῖδας μετὰ τὴν πληγὴν ὁ Ἰωβ, ὅτι καὶ δέκα τούτους ὄντας ἀπόλεσεν. εἰ δὲ διπλῶ λέγει τὰ πάντα λαβεῖν τὸν Ἰωβ ἢ γραφῇ, μὴ θαύμαζε. τὰ γὰρ λοιπὰ πάντα, καμῆ- 20 λους, ἡμιόνους, προβάτων ἀγέλας, καὶ ὅσα τοιαῦτα, διπλῶ C

pus illud aerumnosum, quo tantum non prae magnitudine doloris emortuus erat, nequaquam pro vita duceret. videtur autem beatus ille Iobus ad commonstrandum ea bona quae deinceps ei concessa divinitus fuerunt, nomina filiabus suis dedisse. nam eiusmodi sane appellationes eis indidit, quae rebus ipsis accurate convenirent. ac primae quidem cognomentum diei dedit, quasi iam ex profunda quadam nocte rerum adversarum, quibus undique fuisset circumdatus, dies ipsi clarissima illuxisset, alteram Cassiam vocavit, quasi iam deinceps in fragrantia quadam et fruitione bonorum degeret. tertiam appellavit cornu Amaltheae, quasi posthac futurum esset ut bonis omnibus adfluere. nam homines illi prisci cornu Amaltheae vocabant rerum omnium copiosam abundantiam. perhibent enim caprarium quendam pastorem habuisse capram cui Amaltheae nomen esset. ea cum terram fodiendo aperuisset, hero suo thesaurum ostendit. legimus autem hac in historia verba quaedam huiusmodi (Iob. 42 15) „nec Iobi filiabus pulchritudine pares ullas sub coelo extabant.“ quamobrem deus istud ita voluit? ut harum videlicet intuitu paterni doloris memoria prorsus aboleretur. idem a calamitate liberos decem procreavit tantum, cum antea quoque liberis decem orbatu fuisset. heic mirari desine quamobrem litterae sacrae dicant omnia divinitus Iobo conduplicata fuisse. nam caetera quidem omnia, camelos mulos ovium greges aliaque talia conduplicata, ceu litterae sacrae loquuntur, recepit. quippe morti cuncta illa sunt obnoxia, nec in extremo

- κατασκοπεύων οὕτως ἐνίκα. τοῦτο ποιεῖ καὶ ἐπὶ τῇ χῆρῃ Κανδάκῃ. ἀλλ' εἰλω· ἐκείνη γὰρ τὰ νοστήματα αὐτοῦ μα-
- V. 110 θούσα (ἦν γὰρ τὸν μὲν τῶν ὀφθαλμῶν γλαυκὸς τὸν δὲ μέ-
 λας) ἅμα τῷ ἰδεῖν αὐτὸν εἶπε „βασιλεῦ Ἀλέξανδρε, τὸν κό-
 σμον ἔλαβες, καὶ γυνή σε παρέλαβεν.” ἦν καὶ λαβὼν εἰς 5
 γυναῖκα, καὶ εἰς Αἴγυπτον ἀπελθὼν, καὶ τὴν μεγάλην Ἀλε-
 ξάνδρειαν κτίσας, καὶ ὑποστρέψας εἰς Βαβυλῶνα, τελεστᾶ
- P. 142 ἐτῶν λβ', δώδεκα καὶ μόνα κρατήσας ἔτη, φρονημώτατος
 πάντων καὶ ἀνδρείωτατος. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ πτηνὴν αὐτὸν
 πάρδαλιν ὁ προφήτης προσεῖδε, τὸ ἔραγαθον αὐτοῦ καὶ ὄξυ 10
 παριστῶσα καὶ τὸ ἄφρον διαπτήναι μετὰ τροπαίων τὴν οἰ-
 κουμένην. λέγεται δὲ ὅτι καὶ φιλοσόφου τινὸς ἤκουσεν εἰ-
 πόντος ἀπείρους εἶναι κόσμους, καὶ μέγα στενάξας ἔφη „ἀπεί-
 ρων ὄντων μηδενὸς ἐγὼ κεκράτηκα.” ἀλλὰ καὶ ἐπὶ σωφρο-
 σύνη ἔθναυμάετο· τὰς γὰρ Δαρειῖον θυγατέρας αἰχμαλώτους 15
 κρατήσας οὐδὲ ἰδεῖν ἠνέσχετο, ἀπρεπὲς εἶναι εἰπὼν τῶν ἄν-
 θρας κρατήσαντα ὑπὸ γυναικῶν κρατηθῆναι. ὥσαύτως δὲ
 καὶ ἐπὶ φιλοσοφίᾳ καὶ ἀγχινοίᾳ· τῷ γὰρ Ἀριστοτέλει πα-
 ρηκολούθησε. πολεμικώτατος δὲ καὶ τολμηρότατος ὢν, καὶ
 ἰδὼν ὁμῶνυμον αὐτῷ νεανίσκον τινὰ δειλῶς μαχόμενον, εἶπεν 20
 „ἦ τὸν τρόπον ἄλλαξον ἢ τὴν κλῆσιν.”

tis victoria facillī potiebatur. eadem arte Candacen viduam aggressus interceptus est: nam cum ea notas ipsius indiciaque naturalia percepisset, quod alter scilicet oculus ei caeruleus alter niger esset, simulac eum intuita est, dixit „mundum tu quidem, rex Alexander, occupasti, at te mulier cepit.” igitur hac uxore ducta, in Aegyptum profectus magnam illam Alexandriam condidit. inde Babylonem reversus, annos iam 32 natus, rebus humanis excedit, cum duodecim tantum annos imperasset, vir haud dubie sapientissimus ac fortissimus omnium. iccirco vates eum se conspexisse tradit in volucris pardalidis specie, volens hoc pacto impetum et celeritatem ipsius ostendere, quodque subito victoriis suis orbem terrarum pervolaverit. perhibent aliquando eum inaudivisse de philosopho quodam, qui mundos infinitos esse diceret. tum vero gemitu ingenti edito „itane” ait, „infiniti sunt, cum ego ne unum quidem adhuc devicerim?” etiam pudicitiae castitatisque nomine magnam laudem meruit. cum enim captivas Darii filias sua in potestate haberet, ne intueri quidem eas voluit, quod nequaquam decere diceret eum qui viros devicisset, a mulieribus vincī. non minus ex philosophia et acumine ingenii laudis adeptus est, ut qui Aristotelem audivisset. cumque in praeliis concitatissimus et audacissimus esset, forte conspiciatus aliquando quemdam adolescentem sibi cognominem, qui trepide pugnaret, „yel indolem” inquit „et animum hunc mutato, vel nomen.”

Οὗτος μὲν οὖν Ἀλέξανδρος καὶ μέχρι τῶν ἐνδοτάτων Ἰνδῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ ὠκεανοῦ καὶ τῆς μεγίστης νῆσον τῶν Βραχμάνων φθάσας, ὧν καὶ τὸν Θουμάσιον βίον Θουμάσας καὶ τὴν εἰς θεὸν εὐσέβειαν τε καὶ λατρείαν ἐξεπλάγη, ἐν ᾗ τό-
 5 πη καὶ στήλην στήσας ὑπέγραψεν „ἐγὼ μέγας Ἀλέξανδρος βασιλεὺς ἐφθάσα μέχρι τούτου.“ ἐν ἐκείνῃ τῇ νήσῳ κατοί- C
 κοῦσιν οἱ λεγόμενοι Μακρόβιοι· ζῶσι γὰρ αὐτῶν οἱ πλείους περὶ τὰ ἑκατὸν πενήκοντα ἔτη διὰ τὴν τοῦ ἀέρος εὐκρασίαν καὶ τὰ ἀνεξερεύνητα τοῦ θεοῦ κρίματα. ἐκεῖσε ὁπώρα τὸν
 10 ἄπαντα χρόνον οὐ λείπει. ἐκεῖ τὰ μέγιστα κάρνα καὶ τὰ δυσπώριστα ἀρώματα καὶ ἡ Μαγνητὶς λίθος· παρ' οἷς οὐκ ἔστι τετραπόδον, οὐκ ὄλιος, οὐκ ἄρτος, οὐκ ἰμάτιον. μικρῶς δὲ ὁπώρας καὶ ὕδατος ἀπολαύουσι τὸν ποταμὸν παροικοῦν-
 15 ποταμὸν παροικοῦσιν, αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν ἐντεῦθεν εἰσι τοῦ ποταμοῦ Γάγγου τοῦ παραρρέοντος εἰς τὸν ὠκεανὸν ἐπὶ D
 τὸ μέρος τῆς Ἰνδίας. καὶ οἱ μὲν ἄνδρες περῶσι πρὸς τὰς γυναῖκας Ἰούλιον καὶ Ἀγνοστον, παρ' οἷς ὑπάρχουσι ψυχρό-
 20 τεροι, τοῦ ἡλίου πρὸς ἡμᾶς ὑπωθέτος. τηρικαῦτα γὰρ εὐκρα-
 25 τοι γινόμενοι πρὸς ὀίστρον κινεῖσθαι λέγονται. καὶ ποιήσαντες μετὰ τῶν γυναικῶν αὐτῶν ἡμέρας τεσσαράκοντα πάλιν ἀντιπε-
 30 ρῶσι. μεθ' ὃ δὲ τέκῃ ἡ γυνὴ δύο παῖδας, οὐκέτι μίγνυνται. ἐὰν δὲ τις εὐρεθῇ στείρα μέχρι πενταετίας, ἔκτοτε ἀμιγῆς

Cum ad Indos extremos ipsumque Oceanum et maximam Brachmanum insulam pervenisset, eorum erga deum pietatem cultumque miratus columnam statuit cum inscriptione huiusmodi „Alexander rex huc usque penetravi.“ ea in insula qui Macrobii vocantur a diuturna vita, degant. nam maiori ex parte vivunt istic homines ad annos 150 propter aëris idoneum maxime temperamentum et imperscrutabilia dei iudicia. nullo anni tempore fructus maturi desunt. abundant et maximis nucibus et aromatis, quae tanti nos redimimus, et lapide magnete. quadrupedes bestias nullas habent, nec vinum nec panem nec vestes. ad flumen habitantes exiguis fructibus et aqua contenti sunt, deoque pura et integra religione serviunt. viri ad fluminis ripas accolunt, feminae ex altera Gangis fluvii parte degunt Indiam versus, qui quidem fluvius in Oceanum semet exonerat. Iulio et Augusto mensibus ad uxores viri transiiciunt, quod iis frigidiores sint, sole nostrum ad finitorem sublimius adsurgente. tunc nimium consecuti temperamentum corporis optimum oestro quodam concitari feruntur. exactis autem apud uxores 40 diebus annum vicissim transiiciunt. feminae posteaquam liberos duos in lucem

ἐστι δι' εὐλάβειαν. ὁ μέντοι ποταμὸς ὢν δυσπέρατος διὰ τὸ
 P. 143 ὀδοντοτύραννον ζῶον· καὶ γὰρ οὗτος ἀμφίβιον μέγιστον,
 ὥστε καὶ ἐλέφαντας καταπίνειν, εἰ καὶ τοὺς ἄνδρας τούτους
 οὐ βλαπτει διαπεραιουμένους. ἐν δὲ τοῖς ἐρημωτέροις τόποις
 δράκοντές εἰσιν ὡσεὶ πηχέων ἑβδομήκοντα, σκορπίοι δὲ πη-5
 χυαῖοι, μύρμηκες παλαιστιαῖοι· ἐφ' ᾧ καὶ ἀοίκητοι μένου-
 σιν οἱ τόποι ἐκεῖνοι. ἀλλὰ καὶ ἐλέφαντες ἐκεῖσε ἀγληθῶν
 βόσκονται. ἐνδότερον δὲ εἰσιν ἄνθρωποι ἀνθρώπους ἐσθίου-
 V. 111 τες. Χαλδαίοις νόμος μητρογαμεῖν καὶ ἀδελφοτεκνοφθορεῖν.
 παρ' Ἀγίλοις αἱ γυναῖκες ἀυθεντοῦσι τῶν ἀνδρῶν καὶ παρ-10
 νεύουσιν ὡς βούλονται, μὴ ζηλοτυπούμεναι παρὰ τῶν ἀν-
 δρῶν αὐτῶν, γεωργίαν δὲ καὶ οἰκοδομίαν καὶ πάντα τὰ ἀν-
 B δρῶνα πράττουσιν. ἐν δὲ Βρεττανίᾳ πλεῖστοι ἄνδρες μᾶ σγ-
 καθεύδουσι γυναῖκί καὶ πολλαὶ γυναῖκες ἐνὶ ἀνδρὶ. Ἀμαζό-
 νες δὲ ἄνδρας οὐκ ἔχουσιν, ἀλλ' ὡς τὰ ἄλογα κατὰ τὸ ἕαρ 15
 τοῖς γειννωσὶ μίγνυνται, καὶ μέγα πανηγυρίζουσαι οἴκαδ'
 ἀποστρέφουσι, καὶ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς κήσεως τὸ μὲν ἄφ-
 ρεν ἀναιροῦσι, τὸ δὲ θῆλυ ζωογονοῦσι.

Ταῦτα μὲν οὖν πάντα νόμος τοῖς κατὰ τόπους ἔθνεσιν
 ἐκ διαδοχῆς κατὰ τὸν μέγαν Καισαριον γέγονε. μετὰ μέντοι 20

edidere, rem cum viris amplius nullam habent. quodsi qua totos
 quinque annos sterilis reperiatur, religione quadam a coitu arce-
 tur. amnis ipse non citra periculum ac difficultatem Odontotyran-
 ni causa transiicitur. animal hoc quoddam est in terra perinde ac aqua
 degens, idque maximum, uti quod elephantum quoque deglutiat,
 quanquam viris hisce traicientibus haudquaquam noceat. in locis de-
 sertioribus sunt dracones 70 cubitos longi, scorpii cubitales, formi-
 cae palmares. propterea istaec loca nullos incolas habent. gregatim
 ibidem elephantum pastum quaerunt. in partibus adhuc penitioribus
 homines reperiuntur qui a carnibus humanis non abstinunt. apud
 Chaldaeos lege concessum est ut matrem quis sibi matrimonio iungat,
 et tam sorores quam filias ineat. apud Agilaeos feminae sua viros in
 potestate habent, proque lubitu Venerem exercent citra ullam mari-
 torum aemulationem. eadem agros colunt, aedes exstruunt, omnes
 operas viriles obeunt. in Britannia viri complures una cum muliere
 cubant, et contra multae mulieres uno cum viro. Amazones viros
 nullos habent, sed brutorum in morem appetente verno tempore cum
 vicinis rem habent, quasque mercatu magno celebrato tandem do-
 mum revertunt. ubi deinde partum in lucem ediderunt, mares tol-
 lunt, femellas servatas educant.

Hae consuetudines apud varias locisque separatas nationes qua-
 si per manus a maioribus acceptae paulatim in leges abierunt, quem-
 admodum magnus ille Caesarius scripsit. post obitum Alexandri re-

την Ἀλεξάνδρον τελευταίην εἰς πολλὰς ἀρχὰς ἢ βασιλεία αὐ-
τοῦ διηρέθη, καὶ οὐ διέλειπον αἰεὶ κατ' ἀλλήλων ἐπανιστάμε-
νοι, ἕως οὗ ἢ Ῥωμαίων ἀρχὴ τὰς τοπαρχίας πάσας κατέλυ-
σε. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

5 Ὁ δὲ Ἰακώβ γεννᾷ τοὺς δώδεκα πατριάρχας, τὸν Ῥου-
βίμ, τὸν Συμεὼν, τὸν Λεβὶ, τὸν Ἰουδᾶν καὶ τοὺς λοιποὺς
καθεξῆς. ἡγάπα δὲ τὸν Ἰωσήφ πλεόντων ἄλλων καὶ διὰ τὸ
πρώτατον αὐτὸν εἶναι καὶ διὰ τὴν προσοῦσαν αὐτῷ ἀρετὴν.
ἐφ' ᾧ καὶ φθονοῦσιν αὐτῷ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ. οὐ διὰ ταῦτα
10 δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς δράσεις ὧν ἐκεῖνος γέγονε θεω-
ρός. ἑώρα γὰρ ἀστέρας ἑνδεκα, σὺν αὐτοῖς τε τὸν ἥλιον καὶ
τὴν σελήνην, προσκυνοῦντας αὐτόν. καὶ οἱ μὲν ἀστέρες ἐδή-
λουν τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ, ὁ ἥλιος τὸν πατέρα, ἡ δὲ σελή-
νη τὴν μητέρα. εἰ δὲ λέγει τις, πῶς ἡ μήτηρ λέγεται προσ-
15 κυνῆσαι, ἐπεὶ προαποθανεῖν ἔφθασεν, ἀκούετω ὅτι τοῦ Ἰα-
κώβ κατελθόντος ἐν Αἰγύπτῳ καὶ προσκυνήσαντος συμπροσ-
κυνῆσαι λέγεται καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, ὅτι καὶ σῶμα ἐν ἀμφο-
τεροῖς οὗτοι. οὐκοῦν ἐφθόγγον αὐτῷ διὰ τοῦτο οἱ ἀδελφοὶ
αὐτοῦ, καὶ φθονοῦντες εἰς ἐπιβουλὴν προδήλως χωροῦσι, καὶ
20 θανατοῦσαι θέλοντες αὐτόν ἐμβάλλουσι λάκκῳ δεινῷ. ἐνὸς
δὲ τινος ὑποθήκαις, δηλαδὴ τοῦ Ῥουβίμ ἄτε πρὸς αὐτὸν φη- P. 144

gnum eius complures in dominatus et imperia divisum fuit. principes ipsi non destitere seipso alter alterum invadere, donec imperium Romanum particulares istos dominatus omnes e medio sustulit. ac de his quidem hactenus.

Caeterum Iacobus patres illos familiarum principes 12 genuit, Rubenem Symeonem Levium Iudam et reliquos ordine subsequentes. amabat autem plus caeteris Iosephum, tum quod esset natu minimus, tum virtutis causa, qua singulari praeditus erat. itaque illi caeteri fratres invidebant, et quidem non has ob causas modo, verum etiam propter insomnia, quae ei se noctu offerebant. nam videre videbatur aliquando stellas 11 cum ipso sole ac luna se congenulando venerantes. ac stellae quidem ipsae fratres significabant, sol patrem, luna matrem. quodsi quis roget quo pacto dicatur mater eum venerata esse, quae multo ante diem in terris supremum obierat, is quid dicturi simus audiat. cum Iacobus in Aegyptum profectus Iosephum summis veneratus est, eundem ei venerationis honorem et uxor exhibuisse dicitur, uti quae corpus unum cum ipso existeret. atque hanc ob causam fratres eum invidia persequabantur, qua quidem impulsus eo quoque progrediuntur ut insidias ei manifestas struerent. cumque morte multaturi hominem essent, periculosam in voraginem abiciunt. sed unius cuiusdam e fratribus consilio, qui Rubenus erat, vir proprio ac benevolo in Iosephum animo, de voragine rursus eum ex-

λίως διακειμένου, τοῦ λάκκου τε αὐτὸν ἐξάγουσι, καὶ κατὰ τὴν τοῦ Ἰωσήπου ἱστορίαν εἴκοσι μῶν τοῖς ἐμπόροις ἀποδίδουσι. μετὰ δὲ ταῦτα πρὸς τὸν πατέρα ἐπιστρέψαντες τὸν μὲν Ἰωσήφ ἔλεγον μὴ ἰδεῖν, χιτῶνα δὲ τούτου εὐρεῖν ἡμυγμένον καὶ λελακισμένον, ὡς ἐντεῦθεν ὑπόνοιαν τάχα διδοῖναι παρὰ θηρίων αὐτὸν ἀπολέσθαι. κατὰγεται οὖν παρὰ τῶν ἐμπόρων εἰς Αἴγυπτον, καὶ ὡς δοῦλος ἐκεῖσε πιπράσκειται. Βού πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ εἰς ἔρωτας ἀσέμνους παρὰ τῆς κυρίας αὐτοῦ ἐφέλκεται. ὁ δὲ οὐκ ἐπέιθετο· εἰ γὰρ καὶ τὸ σῶμα δοῦλος, ἀλλὰ τὴν γνώμην ἐλεύθερος. ἐφ' ᾧ καὶ πρὸς ὄργην αὐτὴν κινεῖ. μελετᾷ κατ' αὐτοῦ, κατηγορεῖ, πείθει εἰς φυλακὴν αὐτὸν ἐμβαλεῖν. γίνεται ταῦτα, καὶ τρισκαίδεκα ἔτισιν κατάκλειστος ἦν· τῇ δὲ τοιαύτῃ φυλακῇ καὶ ἕτεροι δύο συνῆσαν, οἰνοχόος τε καὶ ἀρτοποιός· οἷς δὲ προαδόξως καὶ τὰ ἐσόμενα προηγόρευσε. καὶ τῷ μὲν οἰνοχόῳ ἐλευθερί-
 V. 112 αν προέλεγε διὰ τριῶν ἐμμένειν ἡμερῶν· ἑώρα γὰρ ἐκ τρι-
 C ῶν κλημάτων ἀποθλιβομένους βότρυνας δι' αὐτοῦ εἰς φιάλην, καὶ τὸν βασιλέα χαριέντως ἐξ αὐτοῦ ταύτην λαμβάνοντα. ὄθεν καὶ πρὸς αὐτὸν ἔλεγε „μὴ ὑπερίδης ἡμᾶς δια ταῦτα ἀπερχόμενος· οὐδὲν γὰρ ὀμαρτόντες ἐν δεσμοῖς γεγόναμεν, ἀλλὰ²⁰ σωφροσύνης ἕνεκα τὰ τῶν κακούργων ὑπομένειν κατεκρίθη-

3. ὑποστρέψαντες? 21. κατεκρίθημεν] ἡξιώθημεν F.

trahunt, ac viginti minis (sic enim Iosephus in historia sua memoriae prodidit) quibusdam mercatoribus vendunt. hinc ad parentem reversi Iosephum quidem se nusquam vidisse narrant, tunicam vero ipsius reperisse cruentatam ac discerptam, ut hoc modo pater in suspicionem veniret fortasse filium a feris interemptum esse. interim ipse a mercatoribus in Aegyptum abducitur, atque illic in morem mancipii venditur. non longo tempore interiecto ab hera sua foedus et turpes ad amores pellicitur, a qua tamen eo minime perpellitur: quamvis enim corpore servus esset, nihilo tamen minus animo erat ingenuus. hanc ob causam illa exandescit, aliquid in Iosephum mali molitur, accusat, marito persuadet, hominem in vincula coniciat. succedit quod instituerat, adeoque totos 13 annos Iosephus in vinculis detinetur. erant in eodem carcere conclusi et alii duo, quorum unus a poculis regi fuerat, alter pistor. his ille nova et inaudita quadam ratione futura praedixit, atque illi quidem, a poculis qui fuerat, libertatem intra triduum restituendam vaticinatus est. nam somniaverat se de tribus palmitibus uvas in phialam Pharaonis exprimere, ac deinde regem ex ea non illubenter hauriisse. monuit autem hunc ut carcere liberatus sui per contemptum non oblivisceretur: nam nullo, inquit (Gen. 40 14), facinore designato in hosce carceres compacti sumus, sed propter castitatem ad haec flagitioso-

μεν." τῷ δὲ ἀρτοποιῷ λέγοντι τρία κανῶ φέρειν ὑπὲρ κεφαλῆς ἑαυτοῦ, καὶ δύο μὲν ἄρτων πλέα, τὸ δὲ τρίτον ὄψων τε καὶ ποικίλων βρωμάτων, καταπταμένους δὲ οἰωνοὺς ἀπαντα δαπανῶν, κἀντεῦθεν προσδοκῶντι ὁμοίαν τῷ οἰνοχόῳ τὴν Δ
5 πρόρρησιν ἔσσεσθαι, δύο τὰς πάσας ἔτι τοῦ ξῆν ἔλεγεν ἔχειν ἡμέρας· τὰ γὰρ κανῶ τοῦτο σημαίνειν, τῇ τρίτῃ δὲ αὐτὸν σταυρωθῆντα βορᾷν ἔσσεσθαι πετεινοῦς. γενέθλιον ἐπιτελεῖ ὁ βασιλεὺς, καὶ τηνικαῦτα τὰ τῆς προρρήσεως γίνεται. ἐπιλανθάνεται τούτου ὁ οἰνοχόος. ἐνιαυτοὶ δύο παρέρχονται.
10 ὁρῶν κατὰ νύκτα δράσεις δύο ὁ Φαραώ. ἀμχανουσίην ἐπὶ τούτοις οἱ τῶν Αἰγυπτίων σοφοί. καλεῖται ὁ Ἰωσήφ, τοῦ οἰνοχόου τοῦτο προτρέψαντος. ἡ δὲ ὄρασις βόες εὐτραφεῖς ἐπὶ ἀπὸ τοῦ νάματος ἐπὶ τὸ ἔλος ἐρχόμεναι· ἄλλαι ἰσάριθμοι ἐκ τοῦ ἔλου ὑπαντῶσαι, λίαν κατισχνομέναι, καὶ P. 145
15 κατεσθίουσαι τὰς εὐτραφεῖς καὶ μεγάλας, κἄν οὐδὲν ἐκ τοῦ φαγεῖν ἀφελούνητο. ἡ δὲ δευτέρα ὄρασις στάχυνες εὐτραφεῖς ἐπὶ ἀπὸ μιᾶς ῥίζης, ὑφ' ἑτέρων ἐπὶ διεφθαρμένων καὶ ἀσθενῶν δαπανώμενοι. ἔτος δὲ τριακοστὸν ὁ Ἰωσήφ τηνικαῦτα ἤνυσεν. ἐφερμηνεύει τὰς δράσεις, τιμᾶται παρὰ τοῦ
20 Φαραώ, ἄρχων Αἰγύπτου καθίσταται. πρὸς τούτοις δὲ καὶ

8. et decorat.

rum hominum supplicia toleranda sumus condemnati. pistori vero, qui diceret se visum sibi gestare tria canistra in capite, quorum duo panibus essent plena, tertium obsonio variisque cibis, sed aves advolasse ac omnia surrepta devorasse, quique futurum adeo exspectaret ut ipsi quoque Iosephus consimile priori vaticinium promeret, respondit duos in universum vitae dies ei superesse, qui per bina canistra denotarentur, tertio in crucem actum corpore suo pasturum alites. secundum haec Pharao diem suum natalicium celebrat, quo eventus omnia comprobant quae praedicta fuerant. Iosephi tamen obliviscitur is qui regi a cyathis erat. anni duo praeterirent, insomnia duo Pharaoni per quietem offeruntur. Aegyptiorum sapientes ea nulla ratione possunt interpretari: hortatu eius qui regi a poculis erat, Iosephus arcescitur. somnium unum fuerat huiusmodi. rex videre sibi visus erat septem vaccas corpore pingui ac bene curato, quae emersae de flumine in carectum se conferrent; atque his alias numero pares occurrere, macie confectas admodum, quae tametsi opimas illas atque magnas devorarent, nihilo tamen inde pinguiora fieri viderentur. alterum erat tale: septem opimae spicae, de radice una enatae, ab aliis septem spicis tenuibus atque corruptis absumebantur. compleverat id temporis Iosephus annum aetatis trigesimum, cum haec somnia interpretaretur. quo facto magnis a Pharaone honoribus afficitur et princeps atque praefectus Aegypti constituitur, indente ipsi

Ψομθομφάνιχον αὐτὸν ὁ Φαραὼ προσαγορεύει, τευτίστιν
 ἐφευρετὴν τῶν κρυπτῶν. τὸν δὲ λιμὸν ἐκείνον ἱστορεῖ γενέ-
 Βσθαι διὰ τὸ μῆτε τὸν Νελλον τότε ἀνελθεῖν μῆτε θρόσον ἔκο-
 θεν κατελθεῖν. γεννᾷ δὲ Ἰωσήφ καὶ δύο υἱούς, Μανασσὴν
 καὶ Ἐφραῖμ καὶ τὸ μὲν Μανασσῆς σημαίνει ἐπλήθον ἐν-5
 δαιμονήσας γὰρ λήθην τῶν ἀτυχημάτων ἔλαβε. τὸ δὲ Ἐφραῖμ
 ἀποδιδούς· αὐτὸς γὰρ τοῖς προγόνοις τὴν ἐλευθερίαν ἀπέδω-
 κε. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον.

Οἱ δὲ γε τοῦ Ἰακῶβ υἱοὶ ἀκούσαντες τὰ παρὰ Σαχέμ
 τοῦ υἱοῦ Ἐμὼρ γεγενημένα ἐπὶ τῇ ἀδελφῇ αὐτῶν Ληᾷ κα-10
 τεύγησαν ἤγον ἐκλυπῆθησαν, ἀσχημοσύνην τὸ πρῶγμα ἐλογί-
 σσαντο. ἐφ' ᾧ καὶ τοὺς ἐκεῖος παροικούντας ἔργον φόνου πε-
 ποιήκασιν. ὅθεν καὶ συγχωρεῖ αὐτοὺς ὁ Θεὸς καιρὸν ἰκανὸν
 κακωθῆναι κατ' Αἴγυπτον. αὕτη οὖν ἡ αἰτία τῆς πολυετοῦς
 καὶ πρώτης αἰχμαλωσίας αὐτῶν. ὁ μὲντοι Ἰακῶβ ζητηθεὶς 15
 παρὰ τοῦ Ἰωσήφ, ἤνικα πρὸς αὐτὸν ἀπῆλθον οἱ ἀδελφοὶ αὐ-
 τοῦ διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ λιμοῦ, κατῆλθον εἰς Αἴγυπτον ἐν ὅ
 καὶ εἴ ψυχαῖς. τίθησι δὲ τὸν ἀριθμὸν ἢ γραφῇ, ἵνα μάθωμεν
 V 113 ἔκ πόσων πόσοι γεγόνασιν. ὁ δὲ γε Ἰακῶβ μικροῦ δεῖν ἐξέλιπεν
 σῆφ αὐτὸν ἀνεζωπύρησεν· εἰ γὰρ καὶ αὐτὸς ὕψ' ἦδονῆς ἡ-

novam appellationem Pharaonis, qua Psomtphanichtus deinceps voca-
 retur, quae vox occultorum repertorem significat. caeterum caritatem
 illam annonae profectam ex ea causa perhibent, quod iis annis ne-
 que Nilus extra suas se ripas effuderit neque ros ex aëre fuerit de-
 lapsus. duos autem Iosephus filios genuit, Manassem et Ephraemum.
 Manassis appellatio significat priorum oblitum: posteaquam enim ad
 eam felicitatem pervenisset, calamitatum pristinorum oblivionem con-
 secutus erat. Ephraemus tantundem sonat ac si dicas, qui restituit
 eum: nam libertatem maioribus restituit. et haec quidem in hunc
 modum evenere.

Iacobi autem filii cum accepissent quid Sichemus Emoris F. cum
 sorore sua Dina perpetrasset, puncti sunt, hoc est dolore adfecti,
 ut qui facinus hoc turpissimum ducerent. itaque cunctos loci eius
 incolae ferro trucidarunt. quamobrem concessit deus ut satis longo
 tempore in Aegypto adffictarentur. nam haec causa fuit quamobrem
 diuturnam et primam illam captivitatem experirentur. caeterum Ia-
 cobus, argentum ipsius flagitante Iosepho, quo tempore fratres ad
 ipsum urgente annonae caritate se contulerant, in Aegyptum 75 cum
 capitibus est profectus. atque hunc numerum quoque litterae sacrae
 penitus exprimunt, ut quanta hominum multitudo procreata de tot
 capitibus fuerit sciremus. Iacobus ipse, quemadmodum in historia sua
 Iosephus meminit, praee necopinato gaudio parum absfuit quin exspi-

των τοῦ πάθους γέγονεν, ἀλλ' οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον τῷ Ἰακώβ.
 ἢ μίητοι Φαραὼ πολλὸν ἰδὼν τὸν Ἰακώβ ἐρωτᾷ περὶ τῶν
 ἐτῶν αὐτοῦ. καὶ ὁς ἀπεκρίνατο λέγων „αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν
 τῆς ζωῆς μου ὡς παροικῶ, ῥλ' ἔτη, μικραὶ καὶ πονηραὶ γε-
 5 γήνασι.” ταῦτα δὲ ἔλεγε δι' οὗς ὑπέστη πειρασμούς. ἐπέ-
 ζησε δὲ μετὰ ταῦτα ἔτη ἰσ' εἰς παράκλησιν ὧν ἔπαθε δεινῶν P. 146
 τὰ πρὸ τοῦ. καὶ εἰ μὲν παλαιοὶ πολλὸν χρόνον ἔζων, ὥστε
 αὐξηθῆναι τὸ γένος ἐν τῷ πλείονι χρόνῳ. διὰ τοῦτο καὶ πολ-
 10 λὰς συνήπτοντο γυναιξίν. αὐτίκα γοῦν καὶ μετὰ τὸν κατα-
 κλισμὸν μακρόβιοι ἦσαν. ἐπειδὴ δὲ τὴν οἰκουμένην ἐπλή-
 ρωσαν, ἡλαττώθη λοιπὸν ὁ τῶν ἐτῶν ἀριθμὸς. κατὰ δὲ τὸν
 θειότατον Κύριλλον, ἡλαττώθη τὰ ἔτη διὰ τὸ τὴν φύσιν αὐ-
 τὴν ἀδρανεστέρην τῷ χρόνῳ γενέσθαι καὶ μὴ ἐπὶ πλείοσιν
 15 ἰσχύειν ἔτσι παρεκτείνεσθαι. καὶ πολυτελεῖς μὲν ἦσαν οἱ
 15 παλαιοὶ δι' ἣν αἰτίαν ἔφθασεν ὁ λόγος εἰπεῖν· ὁ δὲ Ἰώση-
 πος τῇ παρερισκομένῃ τότε τροφῇ μακροβίους γενέσθαι τοὺς
 ἐνθρόπους ἔλεγε.

Καὶ γεννᾷ μὲν, ὡς εἴρηται, τοὺς δώδεκα πατριάρχας ὁ
 Ἰακώβ, ἀφ' ὧν αἱ δώδεκα φυλαὶ τοῦ Ἰσραὴλ· διὰ γὰρ
 20 τοῦτο καὶ πατριάρχας ἐκεῖνος ὁ λόγος ἐκάλεσεν ὡς τῶν πα-

riaret, ni videlicet Iosephus eum recreasset, qui tametsi et ipse vo-
 luptatis magnitudine superaretur, non tamen eodem modo quo Iaco-
 bus adficietur. atque heic cum Pharao Iacobum iam canum intue-
 retur, quot natus esset annos interrogat. respondet is hanc in sen-
 tentiam (Gen. 47 9) „anni vitae meae, quos peregrinatus sum, omni-
 no sunt centum et triginta, quos ipsos sane paucos et malos exper-
 tus sum.” quae quidem verba propter eas adfectiones et aerumnas
 protulit quas perpessus fuerat. vixit autem ab hoc tempore quindecim
 adhuc annos, quibus nonnihil scilicet a calamitatibus, quas antehac
 pertulerat, recrearetur. et vivebant sane longam aetatem homines illi
 priuci, quo genus humanum in maloribus illis vitae spatiis eo felici-
 us propagaretur et amplificaretur. eadem causa fuit cur pluribus si-
 mul uxoribus iuncti essent. post diluvium quidem certe multos ad-
 huc annos vivendo explebant. at ubi paulatim orbem terrarum com-
 plessent, annorum etiam vitae numerus imminui coepit. quodsi cre-
 dere Cyrillo debemus, viro divinissimo, illa quoque de causa homi-
 num annis aliquid decessit, quod ipsa natura paulatim debiliior fiat
 et ad plures annos se conservare nequeat.

Genuit autem, ceu iam ante monuimus, patriarchas Iacobus
 duodecim, a quibus duodecim Israelicae tribus ortae sunt. etenim
 hanc ipsam ob causam in litteris sacris appellari patriarchae consue-
 verunt, quasi patriam archontes, id est tribuum sive familiarum
 principes. Epiphanius scripsit, tribus exstitisse tredecim. quanquam

τριῶν ἤτοι τῶν φυλῶν ἄρχοντας. κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ξιφάνιον δέκα καὶ τρεῖς αἱ φυλαί. εἰ γὰρ καὶ φυλὴ τις οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Ἰωσήφ, ἀλλ' αἱ ἀπὸ τῶν παίδων αὐτοῦ, τοῦ τε Μανασσῆ καὶ τοῦ Ἐφραΐμ, δύο φυλαὶ τοῦ Ἰωσήφ γινώσκονται. ὁμοῦς μέντοι τῆς Λευὶ φυλῆς ὑπεξαίρουμένης ὡς 5 μηδὲν ἐργαζομένης, δώδεκα πάλιν αἱ φυλαί. καὶ Ἰακώβ μὲν γεννᾷ τὸν Λευί, Λευὶ δὲ τὸν Καάθ, Καάθ δὲ τὸν Ἀμράμ, Ἀμράμ δὲ τὸν Μωσέα καὶ τὸν Ἀαρών. καὶ Μωσῆς μὲν ἔκτος ἀπὸ Ἀβραάμ.

Ἐκείθεν γενεαλογούμενος ὁ Ἰᾶβ πέμπτος εὐρίσκειται. οὗ- 10 τος ὁ Ἰᾶβ κατὰ τὴν τοῦ μεγάλου Κυρίλλου ἐξηγήσιν ἑτῶν ὁ καὶ ἡ ἦν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ πειρασμοῦ, ἐν δὲ τῇ πληγῇ διατελέσας ἔτη ἐπτά γέγονεν ἑτῶν πέντε. καὶ πόθεν τοῦτο δῆλον; ἐκ τῶν μετὰ τὴν πληγὴν δοθέντων αὐτῷ ῥοῖ ἑτῶν. D Ἐπειδὴ γὰρ εἰς τὸ διπλάσιον δέδωκε πάντα τῷ Ἰᾶβ ὕστερον 15 ὁ Θεός, ἐξ ἀνάγκης διπλᾶ καὶ τὰ ἔτη αὐτῷ ἐχαρίσατο. οὐκ οὖν τῶν ῥοῖ τὰ ἡμίση π' καὶ ε' τυγχάνουσιν. ἐντεῦθεν οὖν εὐρίσκονται τὰ πάντα ἔτη τοῦ Ἰᾶβ σπέν. εἰ δέ γε τὸν πάντα χρόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ σμῆ ἔτη λέγει ἡ γραφή, μὴ ξενοσθῆς. τὰ γὰρ ἐπτά ἔτη τῇ ζωῇ τῆς πληγῆς αὐτοῦ οὐ συνῆ- 20 ψεν ὁ συγγραφεὺς, ἐπεὶ μὴ ζωῆς χρόνον τὸν τῆς πληγῆς

enim ex Iosepho nulla tribus est denominata, duae tamen illae tribus, quae a filiis eius Manasse ac Ephraimo profectae sunt, Iosepho accenseantur et tribuuntur. sed enim Levia tribu detracta, uti quae nihil inter reliquas tribus haberet fructus, rursus tribus duodecim efficiuntur. erat inter caeteros Iacobi filios Levius, qui Caathum procreavit; ex Caath natus est Amramus; Amramus Mosem et Aaronem progeniit. hoc modo sextus ab Abrahamo fuit Moses.

Ab eodem Abrahamo si Iobi generis seriem repetas, deprehendes eum ab illo fuisse quintum, hoc est Abrahami adnepotem. atque hic Iobus, quemadmodum a magno illo Cyrillo perscriptum legimus, initio suae tentationis annos natus erat 78. cumque totos annos septem in istac aerumna exegisset, pervenit scilicet ad aetatis annum 85. unde vero potest hoc colligi? de annis illis 170, quorum post plagam in historia fit mentio. nam quia deinceps duplum omnium deus Iobo concessit, necessario statuendum est quod ei duplum etiam annorum vitae largitus fuerit. iam si de 170 annis dimidium sumas, 85 habebis. atque hinc deprehenditur annos vitae Iobi fuisse in unum 255. quod autem litterae sacrae tradunt totum vitae Iobi tempus habuisse 248 annos, id vero tibi novum et insolens haud videatur. nam septem illos annos quibus misere divexatus addictusque fuit, historiae scriptor ipsius vitae non adnumeravit, quod tem-

καὶ ῥὸν ἐλογίσατο διὰ τὴν ἐκ τοῦ παύθους νέκρωσιν. οὐκοῦν ἔοικεν ὁ μακαριος Ἰωβ εἰς ἔνδειξιν τῶν θεύθεν αὐτῷ δοθέντων ἀγαθῶν ὕστερον ταῖς θυματρῶσι τεθεικέναι τὰς προσηγορίας P. 147 τοῖς πράγμασι γὰρ ἀκολούθως ἐπήνεγκεν αὐταῖς καὶ τὰ ὀνό-V. 114 5 μματα, καὶ τὴν μὲν πρώτην Ἡμέραν ἐκάλεσεν ὡς ἀπὸ τινος βαθείας νυκτὸς τῶν περιστοιχισάντων αὐτὸν χαλεπῶν ἡμέρας αὐτῷ φωτεινῆς ἐπιλαμψύσης, τὴν δὲ δευτέραν Κασίαν ὀνόμασεν ὡς ἡδὴ λοιπὸν ἐν εὐωδίᾳ τινὶ καὶ ἀπολαύσει τῶν ἀγαθῶν γενόμενος, τὴν δὲ τρίτην Ἀμαλθείας κέρας προσηγόρευ- 10 σεν ὡς ἅπασι λοιπὸν τοῖς ἀγαθοῖς περιρρεόμενος. Ἀμαλθείας γὰρ κέρας οἱ παλαιοὶ τὴν ἀφθονίαν ἐκάλουν· λέγεται γὰρ B ὅτι ἦν αἰπόλιον τινὶ αἰξὶ Ἀμάλθεια καλουμένη, ἧτις ὀρύξουσα τῷ κέρατι θησαυρὸν ἀνέδειξε τῷ δεσπότῃ. καὶ οὐχ εὐρέθησαν γὰρ, φησι, κατὰ τὰς θυγατέρας Ἰωβ βελτίους αὐτῶν 15 ἐν τῇ ὕπ' οὐρανόν. διὰ τί δὲ τοῦτο; ἵνα τῇ θείᾳ τούτων ἡ τοῦ παύθους ἀπαλειφθῆ μνήμη παντύπασι. καὶ δέκα μὲν ἔλαβε παιδας μετὰ τὴν πληγὴν ὁ Ἰωβ, ὅτι καὶ δέκα τούτους ὄντας ἀπώλεσεν. εἰ δὲ διπλῶ λέγει τὰ πάντα λαβεῖν τὸν Ἰωβ ἢ γραφῆ, μὴ θαύμαζε. τὰ γὰρ λοιπὰ πάντα, καμή- 20 λους, ἡμίονους, προβάτων ἀγέλας, καὶ ὄσα τοιαῦτα, διπλῶ C

pus illud aerumnosum, quo tantum non prae magnitudine doloris emortuus erat, nequaquam pro vita duceret. videtur autem beatus ille Iob ad commonstrandum ea bona quae deinceps ei concessa divinitus fuerunt, nomina filiabus suis dedisse. nam eiusmodi sane appellationes eis indidit, quae rebus ipsis accurate convenirent. ac primae quidem cognomentum diei dedit, quasi iam ex profunda quadam nocte rerum adversarum, quibus undique fuisset circumdatus, dies ipsi clarissima illuxisset. alteram Cassiam vocavit, quasi iam deinceps in fragrantia quadam et fruitione bonorum degeret. tertiam appellavit cornu Amaltheae, quasi posthac futurum esset ut bonis omnibus adflueret. nam homines illi prisci cornu Amaltheae vocabant rerum omnium copiosam abundantiam. perhibent enim caprarium quendam pastorem habuisse capram cui Amaltheae nomen esset. ea cum terram cornu fodiendo aperuisset, hero suo thesaurum ostendit. legimus autem hac in historia verba quaedam huiusmodi (Iob. 42 15) „nec Iobi filiabus pulchritudine pares ullae sub coelo extabant” quamobrem deus istud ita voluit? ut harum videlicet intuitu paterni doloris memoria prorsus aboleretur. idem a calamitate liberis decem procreavit tantum, cum antea quoque liberis decem orbatus fuisset. haec mirari desine quamobrem litterae sacrae dicant omnia divinitus Iobo conduplicata fuisse. nam caetera quidem omnia, camelos mulos ovium greges aliaque talia conduplicata, ceu litterae sacrae loquuntur, recepit. quippe mortis cuncta illa sunt obnoxia, nec in extremo

κατὰ τὴν γραφὴν ἔλαβε· θνητὰ γὰρ ταῦτα πάντα, καὶ οὐκ ἀναστήσονται τότε. οἱ δὲ παῖδες ὁμολογουμένως ἀναστήσονται τότε. ἐφ' ᾧ δέκα καὶ μόνους ἐνταῦθα λαμβάνει μετὰ τὴν πληγὴν. ὅσα δὲ κίρκιους οὕς ἀπώλεσε λήψεται, ὡς ἐντεῦθεν δις δέκα παῖδας ἔχειν αὐτόν, τουτέστιν εἴκοσι. κα-5
λῶς οὖν ἡ γραφὴ διπλᾶ λαβεῖν ἔλεγε τὰ πάντα μετὰ τὴν πληγὴν τὸν Ἰωβ.

Καὶ γεννᾷ Ἀμράμ, ὡς εἴρηται, τὸν Μωσέα, καὶ παρευθὺς εἰς ποταμὸν ῥίπνουν αὐτόν, ἐν θίβῃ τινὶ πρότερον
D βυλόντες, διὰ γε τὸν φόβον τοῦ Φαραώ· τὰ γὰρ ἄρρενα 10
τῶν Ἑβραίων παιδιὰ θανατοῦσθαι ἐκέλευσε χάριν τοῦ μὴ καταδυναστεύσαι διὰ τὸ πλῆθος αὐτούς. ἡ δὲ τοῦ Φαραώ θυγάτηρ περιπατοῦσα κατ' αἰγιαλόν, καὶ ἰδοῦσα τὴν θίβην, ἐβληθῆναι τοῦ ποταμοῦ κελύει αὐτήν. ἔνθεν τοι καὶ μαθοῦσα ὄθεν τὸ παιδίον καὶ ὅπως εἰς τὸν ποταμὸν ἔρριψῃ, παρ' 15
αὐτοῦ λαμβάνει αὐτὸ καὶ ἀνατρέφεσθαι δίδωσεν. εἰδ' οὕτως εἰς ἄνδρας ἔρχεται. ὄρᾳ Ἰουδαίον ὑπὸ Αἰγυπτίου θλιβόμενον, οὐκ ἀνέχεται, κτείνει τὸν Αἰγύπτιον, παρὰ τῆ ἄμμυ
P. 148 κρύπτει αὐτόν, μετὰ τοῦτο δύο Ἑβραίους ὄρᾳ πρὸς ἀλλήλους διαπληκτιζομένους, καὶ καταλλάσσειν ἐπεχείρει αὐτούς. οἱ 20
δὲ πρὸς αὐτόν „τίς σε κατέστησεν ἐφ' ἡμῖν ἄρχοντα; μὴ βούλει καὶ ἡμᾶς ἀνελεῖν, ὡς χθὲς τὸν Αἰγύπτιον;” ταῦτ'

die resurgent. at vero de liberis dabitari nullo modo potest quia resurrecturi sint. propterea decem a calamitate tantum recipit, nimirum et alios illos pridem amissos tandem aliquando recuperaturus. quo de colligitur eum habuisse bis decem liberos, hoc est viginti. atque hoc modo patet litteras sacras recte locutas esse, cum lobum aiunt a calamitate omnia conduplicata recepisse.

Caeterum Mosem, ceu diximus, Amramus ex se genitum, mox Pharaonis metu quadam in theca depositum in flumen abiicit nam Pharaeo masculos Hebraeorum fetus, ut primum in lucem editi forent, necari iusserat eam ob causam, ne propter multitudinem Aegyptios imperio suo subiicerent. at vero filia Pharaonis in littore deambulans, ubi cistam illam iuncea conspexisset, ut e flumine ad terram eiceretur imperat. deinde cognito unde puer eo pervenisset et quo pacto fuisset in flumen abiectus, ad se illum recipit et alendum tradit. posteaquam Moses virilem aetatem attigisset, forte quendam Hebraeum ab Aegypto vexari conspiciens haud tulit iniuriam, sed Aegyptium illum interficit, et arena interfectum obruit. hinc duos Hebraeos videt inter se rixando confligentes, quos cum reconciliare conaretur, et quis, aiunt illi (Exod. 2 14), te nobis principem constituit? an et nos interficere cogitas, quemadmodum heri necasti

οὗν ὁ Μωσῆς ἀκούσας, καὶ πτοηθεὶς μήποτε κατάδηλος γένηται, ἀπαίρει τῶν ὄριων Αἰγύπτου καὶ δραπέτευει πρὸς Ἔρημον. εἶτα θεὸν ὁρᾷ, καὶ κείθεν πρὸς Φαραῶ στέλλεται τοῦ ἐξαγαγεῖν τὸν λαόν. καὶ ταῦτα μὲν ἡ Μωσαϊκὴ διέξει-
5 σιν ἱστορία.

Ὁ δὲ Ἰώσηπος περὶ τούτου καὶ τάδε. τῶν ἱερογραμμα-
τέων τις (καὶ γὰρ εἶσι δεινοὶ περὶ τῶν μελλόντων τὴν ἀλή-
θειαν) ἀγγέλλει τῷ βασιλεῖ τεχθήσεσθαι τινα κατ' ἐκείνον τὸν
καιρὸν τοῖς Ἰσραηλίταις, ὃς ταπεινώσει μὲν τὴν τῶν Αἰγυπτίων **V. 115**
ἡγεμονίαν, ἀξήσει δὲ τοὺς Ἰσραηλίτας τραφεῖς, ἀρετὴν
πάντας ὑπερβαλεῖ καὶ δόξαν ἀείμνηστον κτήσεται. δεισας δὲ
ὁ βασιλεὺς κατὰ γνώμην τὴν ἐκείνου κελύει πᾶν τὸ γεννηθὲν
ἄρσεν παρ' Ἑβραίοις εἰς τὸν ποταμὸν ῥιπτοῦντας διαφθεῖρειν,
παραφυλάσσειν τὰς ὠδύνας τῶν Ἑβραίων γυναικῶν τὰς Αἰ-
15 γυπτίας μαιάς· ὑπὸ γὰρ τούτων αὐτὰς ἐκέλευσε μαιουῖσθαι.
ἡ ἐπίνοια δὲ αὕτη πρὸς τὸ διαφθεῖρεσθαι ὑπ' αὐτῶν τὰ τι-
κτόμενα γενᾶται οὗν κατὰ τὴν πρόρρησιν ὁ παῖς ἐκεῖνος,
λαθὼν τοὺς φύλακας διὰ τὴν τῶν ὀδυνῶν ἐπισίκειαν καὶ διὰ
τὸ μὴ βιαίας ἐν τοκετῷ περιπεσεῖν τῇ τικτοῦσῃ τὰς ἀλγηδό-
20 νους. καὶ τρεῖς μὲν μῆνας παρ' ἑαυτοῖς τρέφουσι λανθάνον-
τες· εἶτα δεισας Ἀμράμ μὴ κατάφωρος γέννηται, πλέγμα
τι βύβλινον ποιήσας καὶ ἀσφαλτώσας αὐτῷ τὸ παιδίον ἐντί-

18. ὁδύων?

Aegyptium? his auditis Moses terrore percussus, ne forte res palam fieret, e sinibus Aegyptiis excedit et in solitudinem fuga se confert. secundum id temporis deum conspicit, et ad Pharaonem educendū ex Aegypto populi causa ablegatur. in hunc modum historia Mosaica rem actam commemorat.

Iosephus autem haec quoque refert, quendam nimirum ex his qui litteras sacras callerent (imprimis autem homines illi periti erant in coniectanda rerum futurarum veritate) regi nuntiasse gignendum id temporis hominem, qui Israelitis educatus omnes virtute superaturus esset et gloriam nulla saeculorum delendam oblivione sibi comparaturus. heic regem metu correptum, de illius consilio sententiaque mandasse ut omnes Hebraeis nati mares in fluvium abiicerentur et necarentur. simul edixisse ut obstetrices Aegyptiae mulierum Hebraearum partus observarent; quas quidem solas Hebraeis obstetricari vellet. astutum hoc consilium eo spectasse ut ab eis infantes nati perirentur. itaque puerum hunc natum esse, quemadmodum praedictum fuerat, idque clam custodibus propter dolorum in partu lenitatem. eum parentes clanculum apud se aliquantulum educasse. cumque deinceps Amramus formidaret ne factum palam fieret, fiscolem quandam papiraceam confecisse, ac in ea bitumine oblita munitaque

Θησι καὶ κατὰ ποταμοῦ βάλλει αὐτό. εἶτα Θερμοιδίς ἡ τοῦ βασιλέως θυγάτηρ παρὰ τῷ ποταμῷ παίζουσα καὶ τὸ πλέγμα Θεασαμένη κολυμβητὰς ἐπιπέμπει, καὶ ἄγουσιν αὐτό. καὶ Ἰδοῦσα ὑπερηγάπησεν αὐτὸ τὸ παιδίον μεγέθους τε ἔνεκεν καὶ κάλλους, καὶ φροντίξει ὅπως αὐτὸ τρέφηται. τὸ δὲ οὐ προσαίεται γυναῖκα Αἰγυπτίαν. ὅθεν καὶ παρατυχοῦσα ἡ Μαριὰμ, καὶ εἰποῦσα ὅτι τὸ συγγενὲς ἐπιζητεῖ, προτρέπεται γυναῖκα Ἑβραίαν ἀγαγεῖν. ὅθεν καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ εὐμεθόδως μετακαλεῖται. τὴν δὲ ἐπίκλησιν αὐτῆς κατὰ τὸ συμβεβηκὸς ἔθετο· τὸ γὰρ ὕδωρ μῶν καλοῦσιν Αἰγύπτιοι, ὅσους δὲ τοὺς ἐξ ὕδατος σωθέντας. ἦν δὲ οὗτος ἕβδομος ἀπὸ Ἀβραάμ. καὶ τριετὴ μὲν αὐτὸν γεγεννημένον, Ἰθναμαστὸν δὲ Θεὸς τὸ τῆς ἡλικίας ἐξῆρσεν ἀνάστημα. πρὸς δὲ κάλλος οὐδαίς ἀφιλότιμος. P. 149 ἦν οὕτως ὡς Μωϋσῆν Θεασάμενος μὴ ἐκπλαγῆναι τῆς εὐμορφίας. ὅθεν ἡ Θερμοιδίς ἄγονος οὕσα ἰδιοποιεῖται αὐτὸν. ἐφ' ἧς καὶ προσάγει τῆς βασιλεῖς, πάντα τε ἀναγγέλλει, καὶ οἱ δὲ δαΐδοχος σου γενησεται, παιδὸς οἰκείου μὴ εὐποροῦντος. καὶ ταῦτα λέγουσα ταῖς τοῦ πατρὸς χερσὶν ἐπιτίθει τὸ βρέφος. ὃ δ' ἐπιτίθεισιν αὐτῆς τὸ διάδημα. ὃ δὲ Μωσῆς καταφέρει τε αὐτὸ καὶ τοῖς ποσὶν ἐπιβαίνει, κατὰ νηπιότητα ὤθηεν. 20 ταῦτ' οὖν ἰδὼν ὁ ἱερογραμματεὺς ἐκεῖνος ὠρμησεν ἀποκτεῖ-

puerum deposuisse, atque ita in flumen abieciisse. tum regis fillam Thermutim propter ripam fluminis lusitantem, re conspecta, quosdam urinatores immisisse qui cistellam adferrent. intuitam vero puerum magnopere gavisam fuisse, tum ob eius magnitudinem tum elegantiam. itaque mox secum ipsam fuisse sollicitam quo eum pacto educaret. infantem ipsam feminam Aegyptiam fuisse aversatum. ea de causa factum ut Maria praesens diceret puerum lacte cognato ali velle. cumque propterea reginam moneret de arcessenda quadam Hebraea muliere, commodissime successisse ut ipsa pueri mater advocaretur. nomen ei fuisse datum ab eo quod acciderat: nam Aegyptios aquam mo dicere, hyses autem illos qui ex aqua sint extracti liberatique. puerum ipsum ab Abrahamo fuisse septimum. ubi tertium attigisset annum, deum ei concessisse ut supra modum aetatis caeteros antecelleret. venustate tanta fuisse ut nemo tam illepidus esset, qui Mosem intuitus propter insignem elegantiam formae non obstupeceret. hinc factum ut Thermutis per se sterilis eum sibi adoptaret, ad regem adduceret, omnem regi exponeret animi sui sententiam, nimirum regi hunc successorem fore, qui filium ex se natum omnino nullum haberet atque his dictis infantem in manus patris deposuisse, qui mox eum fascia regali ornaverit. tum Mosem puerili quadam simplicitate de capite illam detraxisse ac proculcasse pedibus. ea re conspecta hominem illum sacrarum litterarum peritissimum ad infantem

να αὐτὸν, παροτρύνων εἰς αὐτὸ τοῦτο καὶ τὴν Φαραῶ. φθά-
 νει δ' αὐτὸν ἡ Θερμουθὶς ἐξαρπάσασα. ἔκτισε οὖν καλῶς B
 ἀπειρέθετο. εἶτα δῆλη καὶ τοῖς Αἰγυπτίοις ἡ ἄρετὴ αὐτοῦ
 γίνεται. Αἰθίοπες ἐκστρατεύουσι κατ' αὐτὸν. ἀντιστρατεύ-
 5 ονται καὶ οὗτοι, ἐκατέρωθεν δὲ οὐκ ὀλίγοι πίπτουσιν. ὕψην δ'
 βασιλεὺς θεόδωρον ὀδηγηθεὶς πείθει τὴν θυγατέρα τὸν Μωσέα
 παρῶσαι στρατηγόν. δέχεται τὸ ἔργον, κατ' Αἰθιοπῶν ὁρμῆ.
 καὶ διὰ γῆς μέλλων διελθεῖν ἐρήμου, ἐνθα ἐρηπῆτα δεινὰ
 ἐτρέφοντο, τί μηχανᾶται; πλέγματά τινα ἐμπερῆ κιβωτοῖς
 10 ἐκ βίβλου κατασκευάζει, καὶ πληρώσας ἕβρων ἐκόμιζε. πολ- C
 μώτατον δὲ ἔστι τοῖς ὄφεισι τοῦτο τὸ ζῶον· φεύγονσί τε
 γὰρ ἐπερχομένας, καὶ ἀνδιστάμενοι καθάπερ ὑπ' ἐλίφων
 ἀρπαζόμενοι καταπίνονται. χειροῆθεις δὲ εἰσὶν αἱ ἕβρεις, καὶ
 πρὸς μόνον τὸ τῶν ὄφειων γένος ἄγριοι. παύρεχεται οὖν διὰ V. 116
 15 τούτων τὴν θηροτρόφον γῆν. συμβύλλει τοῖς Αἰθίοφι, κατὰ
 τινα νῆσον διάγουσι δυσπόροθητον οὖσαν διὰ τὸ ποταμοῖς πε-
 ριρρέεσθαι. Θάρβις δὲ ἡ τοῦ βασιλέως θυγατὴρ δεξιῶς ἀπα-
 μαχόμενον ὄρωσα τὸν Μωσέα εἰς ἔρωτα δεινὸν ὠλισθεν αὐ-
 τοῦ. καὶ περιόντος τοῦ πάθους πέμπει πρὸς αὐτὸν τῶν οἰ- D
 20 κειῶν τοὺς πιστοτάτους, διαλεγομένη περὶ γάμων καὶ τῆν

12. ἀφιστάμενοι Labbeus.

19. περιόντος] αὔξοντος margo P.

nocandum accurrisse, idque ut omnino fieret Pharaonem exhortatum
 esse. verum Thermutim hunc antevertisse Mosemque surripuisse. ab
 eo tempore fuisse praeclare admodum educatum, et ipsis adeo Aeg-
 yptiis virtutem eius innotuisse, qui cum aliquando adversus se vi-
 derent Aethiopes expeditionem suscipere, ipsi quoque castra castris
 hostilibus opposuerint. heic cum utrinque non pauci caderent, regi
 divino quodam instinctu filiam persuasisse ut Mosem suis ducem im-
 peratoremque concederet. id muneris Mosem imponi sibi passum fu-
 isse, in hostes Aethiopes copias eduxisse; quodque solum quoddam
 desertum peragraturus esset, in quo magna reptilium noxiorum copia
 foret, insigne quiddam molitum fuisse. nimirum corbes quosdam ro-
 tundos fieri curasse; in eos coniectas ibes secum deportasse: ibes
 enim serpentibus infestissimae sunt, qui quidem eas accedentes fu-
 giunt, ac si restitent, perinde atque a cervis deglutiantur. et sunt
 ibes omnino cicures ac mansuetae, inque serpentum genus solum im-
 maniter saeviunt. harum igitur ope Mosem inaccessam alioquin ter-
 ram peragrasset; manum cum Aethiopibus conseruisse, qui quandam
 insulam incolerent aditu perdifficilem propterea quod amnibus undi-
 que circumfluentibus clauderetur. tum Tharbidem regis Aethiopum
 filiam, quae Mosem naviter admodum praeliantem cerneret, vehe-
 menti eius amore captam esse, famulosque sibi fidissimos ad ipsum
 indicandae animi sui adfectionis causa misisse; simul coniugii men-

πόλιν προδιδούσα. γίνεται ταῦτα, τελείται τὸ τοῦ γάμου.
 τοὺς Αἰθίοπας ἀναίρει, καὶ τοὺς Αἰγυπτίους εἰς τὴν ἑαυτῶν
 ἀπάγει γῆν. ἔκτοτε οὖν φθόνος κατὰ Μωσέως· ἐπισοῦντο
 γὰρ μήποτε κατ' Αἰγυπτίων νεωτερίσῃ. μανθάνει ταῦτα, καὶ
 λαθῶν ἔξιςιν ἐκείθεν, καὶ τῶν ὁδῶν φυλασσομένων διὰ τῆς 5
 ἐρήμου ποιεῖται τὸν δρασμὸν. ἐπίσταται τῷ φρέατι ἔνθα τοῦ
 Ῥαγουήλ αἱ θυγατέρες τὰ θρέμματα ἐπότιζον. ἀνήνεκται
 τῷ Ῥαγουήλ τὰ περὶ τοῦ Μωσέως, τίς τε ἦν καὶ ὅπως ταῖς
 P. 150 αὐτοῦ θυγατρῶσιν ἐπαμῦναι οὐκ ᾔκωνσεν· ἐφ' ᾧ καὶ γαμ-
 βρὸν τὸν Μωσέα ποιεῖ. ὁ μέντοι Μωσῆς τοιοῦτων τυχῶν 10
 τῶν παρὰ τοῦ Ἰοθόρου (τοῦτο γὰρ ἦν ἐπίκλημα τῷ Ῥαγουή-
 λῳ) διῆγεν αὐτόθι ποιμαίνων τὰ βοσκήματα. τηρिकाῦτα καὶ
 κατ' αὐτὸ τὸ Σίναιον περιάγει αὐτά, ἔνθα καὶ τὸν θεὸν ὄρῃ
 ἐκ τῆς βύτου καλοῦντα αὐτόν. ὁ θεὸς ἀποστέλλων πρὸς Φα-
 ραὸν τὸν Μωσέα, καὶ ὑπισχνούμενος συμπαραεῖναι αὐτῷ, πρὸς 15
 πίστιν τοῦ λόγου εἰς δράκοντα μεταβάλλει τὴν ῥάβδον αὐτοῦ.
 ὁ μέντοι Μωσῆς παρηρησιασάμενος πρὸς Παραῶ, τὴν ῥάβδον
 Βαυτοῦ κατὰ γῆς τε ῥίπτει καὶ εἰς ὄφιν μεταβάλλει. οὐκοῦν
 περιουῶσα τὰς τῶν Αἰγυπτίων ῥάβδους, αἱ δράκοντες ἐδόκουν,
 κατησθίε. καὶ οὕτω μὲν ὁ Ἰώσηπος, ὁ δὲ Νυσσαεὺς θεῖος, 20
 Γρηγόριός φησιν ὅτι διὰ τοῦτο ἐπὶ μὲν τῆς βύτου καὶ τοῦ

tione facta urbis prodicionem esse pollicitam. his eius postulatis Mo-
 sem annuisse; nuptias fuisse celebratas, Aethiopes interfectos, Ae-
 gyptios in solum patrium reductos. ab eo tempore fuisse Mosem ex-
 positum invidiae, formidantibus Aegyptiis ne aliquando etiam adver-
 sus se novas res moliretur. iis animadversis subtraxisse se Mosem, et
 cognito vias itineraque passim obsideri a custodibus, per solitudinem
 instituta fuga salutis suae consuluisse. hinc ad puteum pervenisse,
 ubi filiae Ragueli paternum pecus adaquabant. mox relata Raguelo
 fuisse quae Moses fecisset, quis esset, quo pacto filiabus ipsius sine
 cunctatione succurrisset. his illum rebus permotum Mosem sibi gene-
 rum adscivisse. talibus adfectum Mosem beneficiis ab Iothoro (id enim
 Raguelo cognomentum fuisse) cum eo victitasse ac soceri pecus pa-
 visse. cumque illud iuxta Sinaeum montem circumduceret, deum ab
 eo conspectum fuisse, qui eum ex medio rubo arcesseret. secundum
 haec Mosem ablegatum ad Pharaonem a deo, qui ei polliceretur se
 semper ipsi adfuturum; utque promisso fides fieret, baculum eius in
 draconem commutatum fuisse. tum Mosem intrepide semet apud Pha-
 raonem gerentem virgam suam humi proiecisse ac in serpentem con-
 vertisse. illam vero virgas Aegyptiorum, quae esse dracones viderentur,
 obeuntem devorasse. huiusmodi sane Iosephi de his rebus gestis exstat
 narratio. caeterum divinus ille vir Gregorius Nyasensis ait propterea

Ἰσραὴλ ὁ Θεὸς τὴν ῥάβδον εἰς ὄφιν μεταβάλλει, ἐπὶ δὲ τοῦ Φαραῶ εἰς δράκοντα, ἵνα τῷ μεγέθει καταπλήξῃ αὐτούς. δὴλον δὲ ὅτι ἀληθὲς τοῦτο τὸ σημεῖον ἦν, τὸ δὲ τῶν μάγων φαντασίαι· διὸ καὶ κατεπόθη ὑπὸ τῆς ἀληθείας ἡ φαντασία. ἄλλ' οὐκ ἐντεῦθεν ὁ Φαραῶ πείθεται, μαίνεται δὲ μᾶλλον, καὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἐπὶ πλέον ἐπιτίθεται. ὕθεν καὶ μαστίζει C αὐτὸν ὁ Θεός. ταῖς ἐπενεχθείσαις δὲ κατ' αὐτοῦ μαστίξι καὶ τοιαύτην λέγει προσεῖναι μάλιστα· φθειρῶν γὰρ τοὺς Αἰγυπτίους ἐξήνθησεν ἄπειρόν τι πληθος ἐνδοθεν ἀναδιδόμενον, 10 ὅφ' ὧν ἐκαῖνοι κακῶς ἀπώλοντο, μήτε λουτροῖς μήτε χρίσεσι φαρμάκων διαφθεῖραι τὸ γένος αὐτῶν δυνάμενοι. καὶ οὕτω μὲν ὁ Ἰώσηπος.

Αἱ πληγαὶ δέ, ἀγαπητέ, ὡς ὁ Θεὸς ἐπήνεγκε τῷ Φαραῶ μὴ πειθομένῳ τὸν λαὸν ἀπολύσαι, δέκα τὸν ἀριθμὸν κατὰ 15 τὸ ἐν ἐξόδῳ γεγραμμένον εἰσί· δέκα καὶ γὰρ κολάζει πληγὰς διὰ γε τὸν τέλειον ἀριθμὸν τοὺς ἡμυρηκότας τὰ τέλεια. καὶ πρώτη μὲν ἡ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ πάντων ὕδατων εἰς αἷμα P. 151 μεταβολή. διὰ τί δὲ καὶ τίνος ἕνεκεν ἐξ ὕδατων αὐτούς τὰ V. 117 πρῶτα κολάζει ὁ Θεός; διότι τὸ ὕδωρ διάφερόντως ἐτίμων, 20 ἀρχὴν τοῦτο τῆς τῶν ὄλων γενέσεως εἶναι οἰόμενοι. ἐνθεν τοι καὶ πολλοὶ τρηκαῦτα τῶν ἀνθρώπων ἐφθάρησαν· ἐπὶ

deum in rubo quidem conspectum virgam in serpentem mutasse, coram Pharaone vero in draconem, ut ipsa magnitudine formidinem hominibus incuteret. est autem perspicuum prodigium istuc reapse factum esse, cum magorum prodigia nil nisi merae forent praestigiae, quae oculos praestringerent. iccirco imaginaria isthaec species a veritate in nihilum redigebatur. neque tamen hoc modo parere Pharaeo voluit, sed magis etiam furens Hebraeos gravius urget. quapropter subsequuta flagella poenaeque dei sunt, et inter alias quibus est adfectus, etiam huiusmodi quandam extitisse Iosephus tradit. infinita pediculorum multitudo apud Aegyptios proveniebat, ex interioribus eorum partibus scaturiens, a quibus excarnificati misere peribant, nec vel lavacris vel pharmacorum inunctionibus pediculos perdere poterant. hoc modo rem Iosephus narrat.

Te autem, dilecte fili, scire volo plagas illas, quibus Pharaonem adflixit deus, persuaderi sibi non ferentem ut populum Israelicum dimitteret, numero decem fuisse, quemadmodum in libro qui est de Israelitarum ex Aegypto profectione perscriptum legimus. nimirum decem plagae propter huiusce numeri perfectionem, eos divexarunt qui perfecte deliquerant. princeps omnium erat aquarum in sanguinem per Aegyptum universam commutatio. quamobrem istuc factum? cur per aquas deus eos primo loco punit? quod aquam eximie colerent, quam esse principium ortus rerum universarum existimabant.

γὰρ ἐπὶ τὰς ἡμέρας ἣ πάντων τῶν ὑδάτων ἐξαιμάτωσις ἐπεκρά-
 Βηθησεν, τοῦ Ἄραων διὰ τῆς βακτηρίας, καθὼς ἐλάλησεν Κύρι-
 ος, τὸ τέρας τοῦτο τελέσαντος. ὅτι δὲ οὐ κατὰ φαντασίαν
 ἐρυθρὰ τὰ ὕδατα γέγονεν, ἀλλὰ καὶ ἡ γεῦσις αὐτῶν μετε-
 βλήθη καὶ ἄλλη εἰς ἄλλης ἐγένετο, ἣ τῶν ἰχθύων τελευτῆ τοῦ-
 το δεδήλωκε. „καὶ οἱ ἰχθύες” γὰρ φησὶν „οἱ ἐν τῷ ποτα-
 μῷ ἐτελεύτησαν, καὶ ἐπώλεσεν ὁ ποταμός, καὶ οὐκ ἠδύνατο
 οἱ Αἰγύπτιοι πιεῖν ὕδωρ ἐκ τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἦν τὸ αἷμα ἐν
 πύσῃ γῆ Αἰγύπτου.”

Λευτέρῃ πληγῇ ἡ εἰς ὑδάτων τῶν βατράχων ἀνάδοσις. 10
 „καὶ ἐξέτεινε” γὰρ φησὶν „ὁ Ἄραων τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὰ
 ὕδατα Αἰγύπτου, καὶ ἀνήγαγε τοὺς βατράχους, καὶ ἐκάλυ-
 ψε τὴν γῆν Αἰγύπτου, καὶ εἰσῆρχοντο εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν
 καὶ εἰς τὰ ταμεῖα αὐτῶν.” ὡσαύτως καὶ οἱ ἐπασιδοὶ τῶν
 Αἰγυπτίων ἐποίησαν ταῖς φαρμακείαις αὐτῶν, καθὰ δὲ καὶ 15
 ἐπὶ τῇ ἐξαιμάτωσει τοῦ ὕδατος. ἀλλ’ ἰκέτευε Φαραὼ τὸν Μω-
 σέα δεηθῆναι τοῦ Θεοῦ περὶ τοῦ δοῦναι αὐτῷ τῶν βατράχων
 ἀπαλλαγὴν· ὅλον γὰρ κακὸν οἱ βάρβαροι τῶν ὑδάτων ἀποξε-
 νωθέντες καὶ ἐπὶ πλείστον ἀποχερσωθέντες, ἐρπετῶν ἰοβόλων
 κατ’ οὐδὲν διαφέρουσι. γίνεται ταῦτα, δέεται τοῦ Θεοῦ ὁ
 Μωϋσῆς, καὶ τελευτῶσιν ἀντίμου οἱ βάρβαροι, κἄν ὁ Φαραὼ

propterea tum magna hominum multitudo periit. quippe totos septem
 dies haec omnium aquarum in sanguinem commutatio duravit, Aaro-
 ne per baculum suum, ut praeceptum ei divinitus fuerat, hoc pro-
 digium efficiente. neque vero specie tenus aquas tum rubuisse, sed
 gustum quoque illarum prorsus immutatum esse, aquis ipsis in rem
 aliam conversis, colligi vel inde perspicue potest quod pisces extin-
 guebantur. sic enim perscriptum sacris in litteris legimus (Exod. 7 21)
 „et emortuis fluminis piscibus tantus exstitit foetor fluminis, ut Ae-
 gyptii de eius aqua bibere non possent, totaque adeo Aegyptus hoc
 ipso sanguine redundabat.”

Alter a plaga fuit ranarum ex aquis scaturientum illuvies. sic enim
 est sacris in litteris (Exod. 8 6) „Aaro manum suam protendit in aquas
 Aegypti, quo facto tot exstiterunt ranas ut eis Aegypti solum cooper-
 tum sit. simul Aegyptiorum domos illae ingrediebantur.” idem vene-
 ficis suis imitati sunt excantores Aegyptiorum, quemadmodum et
 antea fecerant, aquam in sanguinem mutando. sed tamen necesse
 habuit Pharaon, supplex ut Mosem oraret, quo ranarum a se depel-
 lendarum causa deum deprecaretur. quantum enim mali esse putas
 aquis effusas ranas ac passim per terram sparsas? nihil profecto ve-
 nenois a reptilibus differunt. impetrat postulata Pharaon; deum ob-
 secrante Mose continuo ranas expirant. nihilominus Pharaon, cum

διασώμενος ὅτι γέγονεν ἀνάψυξις, ἀπειθείᾳ τῇ προτέρῃ ἐν-
μινε.

Τρίτη πληγὴ ἡ ἀπὸ τοῦ χόου τῶν σκνιπῶν ἀνάδοσις.
„ἔξετεινε” γάρ φησιν „Ἀαρὼν τῇ χειρὶ τὴν ῥάβδον, καθὼς
5 ἐλάλησε κύριος, καὶ ἐπάταξε τὸ χῶμα τῆς γῆς, καὶ ἐγένοντο
οἱ σκνίπες ἐν τε τοῖς ἀνθρώποις καὶ τοῖς τετράποσι.” γίνω-
σκε δὲ ὅτι τὸ ζῶον οἱ σκνίπες, εἰ καὶ βραχυτάτον ἐστιν, ἀλλ’
ὁμως ἀργαλειώτατον· οὐ μόνον γὰρ λυμαίνεται τὴν ἐπιφά-
νειαν τοῦ δέρματος τοῖς ἀφανέσι δῆγμασι κνησμοὺς ἐμποιοῦν
10 ἀηδεῖς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἐντὸς βιάζεται διὰ γε μυκτῆρων καὶ
ᾧτων. πρὸς τούτοις δὲ καὶ κόρας βλάπτει ὀφθαλμῶν εἰσπε- P. 15a
τόμενον. ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἐπαιδοὶ τῶν Αἰγυπτίων ἐποίη-
σαν τοῦ ἐξαγαγεῖν τὸν σκνίπα, καὶ οὐκ ἠδύνατο. εἶπον οὖν
τῷ Φαραῶ ὅτι δάκτυλος θεοῦ ἐστὶ τοῦτο.

15 Τετάρτη πληγὴ ἡ διὰ τῆς κυνομυίας. „καθὼς” γάρ φη-
σιν „ἐποίησε κύριος, παρεγένετο ἡ κυνόμυια πληθὺς εἰς τοὺς
οἴκους Φαραῶ καὶ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν Αἰγύπτου. καὶ ἐξωλο-
θρεύθη ἡ γῆ ἀπὸ τῆς κυνομυίας ὀδυνηρῶς.” καὶ γὰρ ἐμφύε-
ται διὰ τοῦ δῆγματος τουτὶ τὸ ζῶον τοῖς σώμασι. κυνόμυι-
20 αὶ δὲ ἀκούων τὸ αὔθραδες νόσι τοῦ ζῶου· καθάπερ γὰρ B
βέλος εἰσπετομένη, τῶν Αἰγυπτίων καὶ μόνων κατεπεμβαιού-

tanto e malo se respirasse cerneret, in obfirmatione animi pristina
perstitit.

Tertia plaga fuit culicum e pulvere natorum productio. sic enim
perscriptum legimus (Exod. 8 16) „Aaro manu virgam suam de man-
dato domini protendit, ac terrae pulverem percussit, qua percussio-
ne culices tum in hominibus tum quadrupedibus exstiterunt.” atque
heic discito animalculum illud, quod culices appellamus, tametsi vel
minimum sit, nihilo tamen minus longe nobis esse molestissimum. non
enim tantum cutis superficiem stringit atque laedit, obscuris morai-
bus graves molestosque pruritus efficiens: verumetiam per nares et
aures ad interiora vi penetrare nititur, ac praeterea pupulis oculo-
rum, in eos involando, detrimentum adfert. deinde heic etiam Ae-
gyptiorum excantores consimile quiddam moliri nitebantur, ut culi-
ces producerent, sed irrita conatu. quamobrem Pharaoni confessi sunt
haec dei digito effecta esse.

Quarta plaga deus Aegyptios per muscas, quas caninas appel-
lant, vexavit. nam, ut sacris est in litteris, efficiente deo tanta mu-
scarum vis atque multitudo in Pharaonis aedes et totam Aegyptum
est immissa, ut ab eis universa regio devastaretur. nimirum non sine
dolore animal hoc in corpora morsu penetrat. cumque caninas appel-
lari muscas audis, hoc ipsum ad impudentiam et ferocitatem animalis
referto, quod involans in morem telii solos in Aegyptios irruebat. hoc

V. 118 σα ἦν. καὶ τοῦτο δηλοῦσα ἡ γραφή κατὰ λέξιν οὕτω φησί
 „καὶ παραδοξάσομαι τὴν γῆν Γεσέμ, ἐφ’ ἧς ὁ λαὸς μου ἐπ’
 αὐτῆς, ἐφ’ ἧ οὐκ ἔστιν ἐκεῖ ἡ κυνόμυια, ἵνα ἴδῃς ὅτι ἐγὼ
 κύριος ὁ θεὸς σου πάσης τῆς γῆς. καὶ διαστελῶ ἀναμέσον
 τοῦ ἔμου λαοῦ καὶ ἀναμέσον τοῦ σοῦ λαοῦ.” δέεται οὖν 5
 ἐπὶ τούτοις ὁ Μωσῆς τοῦ θεοῦ, καὶ περιεῖλε τὴν κυνόμυϊαν
 ἀπὸ τοῦ Φαραῶ, καὶ οὐκ ἠθέλησεν ἔξαποστεῖλαι αὐτούς.

C Πέμπτη πληγὴ ἡ τῶν τετραπόδων φθορά. „ἰδοὺ” γάρ
 φησι πρὸς Φαραῶ ὁ Μωσῆς, „ὅτι χεὶρ κυρίου ἔσται ἐν πά-
 σι τοῖς κτήνεσί σου, καὶ θάνατος μέγας σφόδρα. καὶ ἐποίη- 10
 σε κύριος τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ ἐτελεύτησαν πάντα τὰ κτήνη
 τῶν Αἰγυπτίων, ἀπὸ δὲ τῶν κτηνῶν τῶν υἰῶν Ἰσραὴλ ἐτε-
 λεύτησεν οὐδὲ ἓν. ἐβαρύνθη οὖν ἡ καρδία Φαραῶ, καὶ οὐκ
 ἀπέστειλε τὸν λαόν.

Ἐκτη πληγὴ ἡ τῶν φλυκτιδῶν ἐπίθεσις, καθά φησιν 15
 „ἐλάλησε κύριος καὶ ἔλαβε Μωσῆς τὴν αἰθάλην τῆς καμίνου
 D ἐναντίον Φαραῶ, καὶ ἔπασεν αὐτὴν εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ
 ἐγένετο ἔλκη, φλυκτίδες ἀναζέουσαι ἐν τε τοῖς ἀνθρώποις καὶ
 ἐν τοῖς τετράποσι, καὶ οὐκ ἠδύναντο οἱ φαρμακοὶ στήναι
 ἐναντίον Μωσῆ διὰ τὰ ἔλκη. ἔλας δὲ κύριος πρὸς Μωσῆν 20

indicare litterae sacrae volentes his ipsis verbis usae sunt (Exod. 8
 22) „Gesemam vero, qua in terra populus meus degit, praeter opi-
 nionem hominum immunem faciam, ut in ea nullae sint muscae;
 quo scilicet intelligas me dominum deum esse in terris, qui discrimen
 inter meum tuumque populum ponam.” secundum haec iterum
 Moses deum deprecatur, qui muscas illas caninas a Pharaone popu-
 loque ipsius abegit ita ut ne una quidem reliqua foret. sed Phara-
 onum quoque suum pertinaciter obduravit animum, nec populum di-
 mittere voluit.

Itaque secuta est plaga quinta, videlicet iumentorum et peco-
 rum omnium lues. sic enim sacrae litterae narrant (Exod. 9 3) „dixit
 Pharaoni Moses, en manum suam dominus in omnia tua iumenta sic
 immittet, ut ingens subsecutura sit lues. fecitque dominus, quod
 minatus erat, et omnis generis Aegyptiorum pecoribus mortuis, ne
 unum quidem iumentum ex iis quae Israelici possidebant interit.”
 nihilominus obfirmatus est Pharaonis animus, nec abeundi potestatem
 populo fecit.

Quamobrem plagam deus sextam immisit, quae pustularum erat
 exulceratio, sicut auctor historiae sacrae narrat. quemadmodum, in-
 quit (Exod. 9 11), dominus praecceperat, sumpsit Moses favillam de
 calcaria, spectante Pharaone, atque illam in aëra sparsit. tum ulcera
 pustulaeque ferventes tam in hominibus quam caeteris qua-
 drupedibus, adeo ut ipsi etiam venefici amplius propter ulcera con-

ἔρριπον τὸ πρῶτ, καὶ εἶπε πρὸς Φαραώ. εἰ μὴ ἔξαποστεί-
λης τὸν λαόν μου, ἀποστείλας τὴν χεῖρά μου πατάξω σε καὶ
τὸν λαόν σου θανατώσω. καὶ ἔρεκεν τοῦτου διετηρηθήης, ἵνα
ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύναμίν μου, καὶ ὅπως διαγγελῶ τὸ
ἔνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῆ·”

Ἐβδόμη πληγὴ ἡ διὰ χαλάζης καὶ πυρός. „ἔβρεξε γάρ P. 153
ὁ κύριος χάλαζαν ἐπὶ πᾶσαν γῆν Αἰγύπτου, καὶ διέτρεχε τὸ
πῦρ ἐπὶ τῆς γῆς. ἐπάταξε δὲ ἡ χάλαζα πάντα ὅσα ἦν ἐν
τῷ πεδίῳ, ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους. πλην ἐν γῆ Γεσέμ,
10 ὃ ἦσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, οὐκ ἐγένετο ἡ χάλαζα.” δέεται
οὖν καὶ αὐθις ὁ Μωσῆς τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν λόγον Φαραώ,
καὶ ἐπαύσαντο αἱ φωναὶ καὶ ἡ χάλαζα. γίνωσκε δὲ ὅτι τοὺς
Αἰγυπτίους οὐ μόνον ἡ ἑξαισίος φορὰ χαλάζης τε ἅμα καὶ
15 πυρός, ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ πράγματος κατέπληττεν ἄηθες· οὐ-
δὲ γὰρ τὴν χειμερινὴν ὥραν ἡ Αἰγυπτὸς παραδέχεται διὰ γε
τὸ μὴ πόρρω τῆς κεκανυμένης εἶναι ζώνης· τοῦ γὰρ πυρῶ-
δους ἐκεῖθεν ῥέοντος ἀφανῶς τὰ κύκλω πάντα λειάνεσθαι
πέφυκεν.

Ἄγδῃ πληγὴ ἡ διὰ τῶν ἀκρίδων. ἐπῆρε γὰρ ὁ Μωσῆς
20 τὴν ῥάβδον εἰς τὸν οὐρανόν· καὶ κύριος ἐπήγαγεν ἄνεμον
τότον ὄλην τὴν ἡμέραν καὶ ὄλην τὴν νύκτα, καὶ ἀνέλαβε τὴν

sistere coram Mose non possent. secundum haec deus hoc modo Mo-
sem compellavit: cras summo mane sic Pharaonem alloquere. ni po-
pulum meum dimiseris, exserta manu mea te percutioni populum-
que tuum morte multabo. scitoque adeo te illa de causa incolumen
relinqui, ut potestatem in te meam declarem meumque nomen per
universum terrarum orbem celebretur.

Septima plaga fuit immissio grandinis et ignis. nam grandine
prius per universum Aegypti solum delapsa etiam ignis undique dis-
currit. grando ipsa nihil non eorum prostravit quae in terra erant,
tum homines tum iumenta. non tamen in Gesemae solo, quod in-
colebant Israelici, grando quicquam detrimenti dedit. rursus vero
Moses obsecrante Pharaone deum exorat, quo facto tonitrua et gran-
dinae cessarunt. atque haec notato non solum grandinis et ignis inu-
sitatam ex aere delationem Aegyptiis terrori fuisse, sed etiam ipsius
insolentiam rei. nam hiemem Aegyptus nullam experitur, idque pro-
pterea quod a zona quam torridam vocant prope adsit. nimirum ar-
dore illinc occulte promanante, vicinae in orbem regiones universae
leniori coelo fruuntur.

Octava deinceps plaga vexavit Aegyptios, quae locustarum erat
immissio (Exod. 10 12). nam Mose baculum in aera protendente, do-
minus australem ventum adduxit die toto totaque nocte, qui locu-

ἀκρίδα, καὶ ἀνήγαγεν αὐτὴν ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν Αἰγύπτου. ἐφ' ᾧ καὶ ἡμέτερα ἐλεγε τῷ Θεῷ ὁ Φαραώ. δέεται οὖν αὐθις ὁ Μωσῆς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐξάγει ἄνεμον ἀπὸ τῆς θαλάσσης, καὶ πᾶσαν τὴν ἀκρίδα εἰς τὴν ἐρυθρὰν ἐνέβαλε θάλασσαν. περὶ δὲ αὐτῆς καὶ Δαβὶδ οὕτω φησὶν „εἶπε, καὶ ἦλ-
C 399 θεν ἀκρίς καὶ βροῦχος οὗ οὐκ ἦν ἀριθμὸς.” βροῦχος δὲ ἔστιν ἡ νεογενῆς καὶ ἄπτερος ἀκρίς.

Ἐνάτη πληγὴ ἡ διὰ τοῦ ψηλαφητοῦ σκότους. „ἔξετει-
V. 11998 γὰρ Μωσῆς τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐγένε-
το σκότος καὶ γνόφος καὶ θύελλα ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν Αἰγύ-
πτου τρεῖς ἡμέρας. οὐκ εἶδεν οὐδεὶς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐξανέστη οὐδεὶς ἐκ τῆς κοίτης αὐτοῦ τρεῖς ἡμέρας· πᾶσι δὲ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ ἦν φῶς ἐν πᾶσιν οἷς κατεγίνοντο.” ἐπειδὴ γὰρ ἀφέντες τὸν κτίστην τοῖς κτίσμασιν ἐλά-
D 12000 τρεσον, διὰ τῶν κτισμάτων αὐτοῦ καὶ μάλα δικαίως ἐπαί-
δευε. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τῶν ἄλλων μερῶν καταλαμπομένων ἡ Αἴγυπτος μόνη τῷ ψηλαφητῷ περιεστοιχίζετο σκότει. καὶ γὰρ πρὸς ἀναγκάτιαν ἐξοδὸν Αἰγύπτιος ἐβιάζετο, τὴν θύραν, καὶ πολλὰ ψηλαφῶν εὔρειν οὐκ εἶδύνατο.

Δεκάτη πληγὴ ὁ τῶν πρωτοτόκων θάνατος. τελευταία²⁰
μὲν ἡ τοιαύτη πληγὴ, τῇ δυνάμει δὲ καὶ τῷ πόνῳ, καθά φησι καὶ Δαβὶδ, ἀπαρχὴ καὶ πρῶτη πασῶν. περὶ γὰρ με-

stas sublatas in universum Aegyptiorum solum dispersit. quo factum ut Pharae se in deum deliquisse fateretur. itaque Moses iterum deprecatur ad deum, ac ventum educit e mari, cunctasque locustas in mare rubrum abiectas demersit. de hisce locustis Davides in haec verba meminit (Psalm. 104 34) „ipso iubente locustae venerunt et bruchi exstiterunt innumerabiles.” vocamus autem bruchos recens natus et alarum adhuc expertes locustas.

Nonam plagam deus per tenebras tactiles infixit. quippe manum suam Mose coelum versus porrigente mox tenebrae caligo tempestasque tanta per Aegyptum universam exstitit, ac toto quidem triduo, ut neque fratrem suum quisquam illo triduo cerneret neque de lecto suo surgeret. interim omnes Israelici lucem suis in sedibus habebant. quia enim Aegyptii rerum opifice relicto creatis religiose serviebant, iccirco deus ipsos aequissimo iure per ipsa creata castigavit. nam propter eam ipsam causam caeteris mundi partibus luce fruentibus Aegyptus sola tactilibus erat involuta contactaque tenebris, et quidem tantis ut cum Aegyptius aliquis rei necessariae curandae causa exire conabatur, multum palpando ianuam reperire non posset.

Subsecuta demum est plaga decima, nimirum primigenorum caedes, postrema quidem omnium calamitas, quod temporis attinet seriem, verum declaratae in ea potestatis divinae miseriaeque respe-

σας νύκτας και ἄνευ νόσου ἀνηροῦντο τῶ τέκνα αὐτῶν. ἐγει-
 ράμενοι δὲ τὸ πρωτῆ, και τὰ φίλτατα νεκρὰ δρωῶντες, και
 μακρῆτι κατέχουθαι δυνάμενοι, τῷ Φαραῶ κατεβῶων, ἐφ' ᾧ P. 154
 και τὸν λαὸν ἄκων ἀπέλυσε.

5 Πλὴν ἐπὶ τούτοις, ἀγαπητέ, μὴ ἀνθίστασο, μηδὲ λέγε
 ὅτι εἰ ὁ Θεὸς σκληρύνει τὴν καρδίαν Φαραῶ, τίνοσ ἐνεκεν
 ἐπιμέμεται αὐτῷ σκληρυνόμενῳ; γίνωσκε γὰρ ὅτι ἡ ἀνοχὴ
 τῶν μαστίγων αἰτία τῆσ πωρώσεωσ αὐτῷ γέγονεν, ὡσ ὁ μέ-
 γασ φησὶ Βασίλειοσ. οὐδὲ γὰρ εἰκουσαν τὴν ἐκείνου καρδίαν
 10 λαβῶν και πειθομένην αὐτοῦ τοῖσ προστάγμασι, πρὸσ τὸ σκλη-
 ρὸν και ἀπειθῆσ μετεπλάσατο. τῇ μακροθυμίᾳ λοιπὸν ἐπὶ
 πλέον ἐποίει ταύτην σκληρύνεσθαι. ὅρα γὰρ ὡσ ἐπειδὴν ἐπῆ-
 γυν ἐπ' αὐτὸν τὰσ πληγὰσ, ἀπολύειν τὸν λαὸν ἐπηγγέλλετο, B
 ἤρηναι δὲ ἠφίει τῶν βασύων αὐτόν, ἐσκληρύνετο. ὁ δὲ και
 15 ἡ γραφὴ σημαίνουσα ἔλεγεν „ἰδὼν δὲ Φαραῶ ὅτι γέγονεν
 ἀνάπνυξισ, ἐβάρυνε τὴν καρδίαν αὐτοῦ, και οὐκ εἰσήκουσεν
 αὐτῶν. ἀλλὰ και αὐτοῦ λέγοντοσ ἄκουσον τοῦ Θεοῦ ὅτι εἰσ
 αὐτὸ τοῦτο ἐξῆγειρά σε, ὅπωσ ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύναμίν
 μου, και ὅπωσ διαγγελθῆ τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῆ. μὴ

17. αὐτοῦ] αὐτοῦ τοῦ P.

tu, quemadmodum et Davides ait (Psalm. 104 36), facile princeps
 omnium ipsaeque veluti primitiae. nam nocte media, nullo urgente
 morbo, liberi Aegyptiorum interficiebantur. cum autem diluculo ex-
 pergiscerent et carissimos natos extinctos viderent, non iam ampli-
 us se continere valentes cum clamoribus Pharaonem adibant; qui-
 bus ille permotus populum tandem vel invitus dimisit.

Caeterum nolo te, dilecte fili, hac in narratione mihi refragan-
 do adversari, nec huiusmodi quiddam obiicere: si deus animum Pha-
 raonis obstinatum reddidit, quamobrem pertinaciter et obfirmato ani-
 mo sibi reluctanti irascitur? nimirum scire debes ad afflictionem tole-
 rantiam fuisse causam unicam, sicuti magnus ille Basilius loquitur,
 quamobrem Pharaeo tantopere suum animum obduraret. deus enim,
 qui animum eius haud cedentem suisque mandatis obtemperantem
 accepisset, nequaquam illum ad duritiam pertinaciamque finxit. de
 quo consequi necesse est dei tolerantia factum fuisse ut magis ani-
 mus ipsius obfirmaretur. nam vide mihi obsecro, quo pacto res gesta
 fuerit. quoties hominem calamitatibus et plagis adficeret, dimissurum
 ille se populum pollicebatur. at ubi e diverso finem adfingendi facie-
 bat, obstinatior evaderebat. hoc indicare volentes litterae sacrae verbis
 huiusmodi sunt usae „cum Pharaeo se tanto e malo respirasse cerneret,
 in obfirmatione animi pristina perstitit, nec Aaroni Mosique paruit.”
 quin etiam cum deum ipsum dicentem audis „excitavi te illam ipsam
 ob causam, ut potestatem in te meam declarem per universum or-
 bem terrarum,” nolli animo ancipiti ac dubitante dicere: itane pro-

λέγει διαπορούμενος, ἵνα γνωρίζῃς τὴν δυνάμιν σου, κολάζεις ἄνθρωπον; ἄφες αὐτὰ, καὶ πρόσχευς τῆδε τῷ ὑποδαίματι. ἡ ἰατρικὴ τέχνη ὠφέλιμόν τι ποιῆσαι τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει σπουδάζουσα ζῶντας ἀνθρώπους ἀνέτεμεν. ἀλλ' ἦν μὲν καὶ τοῦτο ἄδικον, τὸ διὰ τὴν ἑτέρων σωτηρίαν ζῶντας ἄλλους θύεσθαι. τί οὖν ἐποίουν οἱ ἀρχαῖοι; τὸν κατακριθέντα θανάτῳ ὑποπεσεῖν διὰ λησιεῖαν ἢ φαρμακείαν, τοῦτον λαμβάνοντες ἀνέτεμον ζῶντα, οὔτε ἀδικούντες τὸν κολαζόμενον καὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει βοήθειαν ἐφευρίσκοντες. ἀνέτεμον οὖν ἐκεῖνον ζῶντα, ἵνα ἔτι σκαιρόντων τῶν σπλάγγων κα-
D ταμάθωσι τὴν ἐνέργειαν. οὕτω μὲν οὖν καὶ ὁ ἀριστοτέλης θεὸς διὰ τοῦ ἀνιάτως ἡμαρτηκότες Φαραὼ σημεῖα μεγάλα δεικνύσι, τὸν μὲν ἄξιον τιμωρίας κολάζων, τοὺς δὲ μετὰ
V. 120 ταῦτα γενομένους ἄριστα θεραπεύων, σωτηρίας ὑπόθεσιν τὴν ἐκείνου τιμωρίαν αὐτοῖς παρεχόμενος. καὶ περὶ μὲν τούτων ἰ5 οὔτως.

Μετὰ δὲ τὴν δεκάτην πληγὴν θύουσι τὸ πρόβατον οἱ Ἑβραῖοι καὶ οὕτω τῆς Αἰγύπτου ἔξιασι κατὰ τὴν τσσαραεσκαιδεκάτην τῆς σελήνης. ἐφ' ᾧ καὶ νῦν ἔτι κατὰ τὸ ἔθος οὕτω
P. 155 θύουσι, τὴν ἑορτὴν τοῦ πάσχα καλοῦντες· σημαίνει δὲ ὑπερ-20 βασίαν. ἀλλ' ὡς Ἰωσήφός φησι, διότι κατ' ἐκείνην τὴν ἐσπέραν ὁ θεὸς αὐτῶν ὑπερβάς Αἰγυπτίοις ἐναπέσκηψε τὴν νό-

pterea punis hominem, ut potestatem tuam testatam facias? omite istaec verba, et huic exemplo animum adverte. ars medica nonnihil hominum naturae utilitatis adferre magno studio volens vivos homines secare instituit. verum enimvero periniquum et inhumanum erat aliorum salutis causa vivos alios mactari. quid igitur homines illi prius tandem fecerunt, nimirum sumtis iis qui vel alios depraedati fuissent vel veneno sustulissent at propterea condemnati ad mortem essent, vivos secabant. hoc modo fiebat ut neque puniendo homini facerent iniuriam et naturae mortalium aliquid adiumenti reperirent. itaque vivum aliquem talem secabant, ut visceribus adhuc motum suum retinentibus eorum effectiones cognoscerent. eodem pacto deus artifex ille praestantissimus in Pharaone insanabiliter delinquento prodigia quaedam ingentia edit, tum ut ipsum poenas commeritum puniret, tum ut posteris optime consulere, quibus Pharaonis supplicium origo salutis existeret. et haec quidem in hunc modum explicata sunt.

Post decimam hanc calamitatem Aegyptiorum Israelici agnum mactant, atque ita demum excedunt Aegypto, die mensis illis decimo-quarto. unde mos inolevit ut etiam nunc agnum ita mactent, ac festum illud Pascha nuncupant, quae vox transitum significat, quod nimirum, Iosepho teste, deus illo vespero transiens Israelicos cae-

σαν. φεύγοντες δ' οὖν οἱ Ἑβραῖοι, καὶ μηδένος τῶν ἀπὸ τῆς γῆς εὐποροῦντες διὰ τὴν ἐρημίαν, πεφυραμένοις τοῖς ἀλεύροις καὶ πεπηγῶσι μόνον ὑπὸ βραχείας θερμότητος τοῖς ἀπ' αὐτῶν ἄρτοις διετρέφοντο. καὶ τούτοις ἐπὶ τριάκοντα ἡμέρας ἐχρήσαντο· πρὸς πλείονα γὰρ οὐκ ἐξήρκεσαν χροῖον αὐτοῖς ἕσσω ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐπεφέροντο. καὶ τὰ μὲν τοῦ Ἰωσήπου τοιαῦτα.

Ὁ δὲ μέγας Βασιλεῖος καὶ ταῦτε περὶ τοῦ Μωσέως φη-
 Β αίν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ μαρτυρηθεὶς ἀστειὸς εἶναι παρὰ θεῶ
 10 ἵτι ὑπομάζιος ὢν· ὃν εἰσπεποιήσατο μὲν ἡ θυγάτηρ Φαραῶ,
 ἐξέθρεψε δὲ βασιλικῶς, τοὺς σοφοὺς τῶν Αἰγυπτίων διδου-
 σκάλους αὐτῇ τῆς παιδεύσεως ἐπιστήσασα· ὃς τὸν ὄγκον τῆς
 τυραννίδος μισήσας, καὶ πρὸς τὸ ταπεινὸν τῶν ὁμοφύλων
 ἀναδραμῶν, εἴλετο συγκακουχεῖσθαι τῇ λαῶ τῷ θεοῦ· ὁ
 15 φρυαδευθεὶς παρὰ τῶν εὐεργετηθέντων, κἀντεῦθεν εἰς τὴν
 Αἰθιοπίαν καταλαβῶν, κἀκεῖ πῦσαν σχολὴν ἀπὸ τῶν ἄλλων
 ἤγων καὶ ἐν τεσσαράκοντα ὄλοις ἔτεσι τῇ θεωρίᾳ τῶν ὄντων
 ἀποσχολάσας· ὃς ὀγδοηκοστὸν ἤδη γεγονώς ἔτος εἶδε τὸν
 θεὸν ὡς ἀνθρώπων ἰδεῖν δυνατόν, μᾶλλον δὲ ὡς οὐδεὶς τῶν
 20 ἄλλων ὑπῆρξε κατὰ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ τοῦ θεοῦ, „ὅτι ἐν
 γένηται προφήτης ὑμῶν τῷ κυρίῳ, ἐν ὄραματι αὐτῷ γνω-
 σθήσομαι καὶ ἐν ὕπνῳ λαλήσω αὐτῷ, οὐχ οὕτως ὡς ὁ θε-

dem in Aegyptios immiserit. hinc fugam arripientes Hebraei, cum ter-
 rae fructuum copiam nullam haberent, quod essent illa loca deserta,
 saltem panibus victitabant, qui de farina leviter subacta et exiguo
 calore percocta facti essent. his ad trigesimum usque diem sunt usi,
 non sufficientibus ad longius temporis spatium farinis quas ex Aegy-
 pto secum attulerant. haec a Iosepho sic memoriae prodita sunt.

Magnus autem Basilius noster huiusmodi quaedam de Mose ad-
 iecit. hic ille fuit quem deus ipse scitum ac elegantem esse praedi-
 cavit, etiam tum quum adhuc mammam sugeret; quem filia Pharaonis
 adoptavit, quem regio more educavit, praefectis ei sapientibus
 Aegyptiorum magistris, a quibus erudiretur; qui tyrannidis regnique
 fastium aspernatus et ad humilitatem suae nationis hominum reversus
 una cum dei populo aerumnis vexari maluit; qui ab iis eiectus in
 exilium de quibus bene merebatur, in Aethiopiam pervenit, ibique a
 cunctis rebus aliis otiosus ac liber totis annis quadraginta contemplationi
 universi huius intentus vacavit; qui annum iam octogesimum agens
 deum conspexit, quatenus homini deum intueri fas est, vel potius
 eo pacto quo nemini hominum videre deum contigit, ipsius etiam
 dei testimonio, qui dixit (Num. 12 6) „si quis erit vestrum domini
 vates, illi ego per visa notus fiam et in somnis cum eo loquar. at

πόλιν προδιδούσα. γίνεται ταῦτα, τελείται τὰ τοῦ γάμου.
 τοὺς Αἰθίοπας ἀναιρεῖ, καὶ τοὺς Αἰγυπτίους εἰς τὴν ἑαυτῶν
 ἀπάγει γῆν. ἔκτοτε οὖν φθόνος κατὰ Μωσέως· ἐπιτοῦντο
 γὰρ μήποτε κατ' Αἰγυπτίων νεωτερίσῃ. μανθάνει ταῦτα, καὶ
 λαθῶν ἐξείσιν ἐκείθεν, καὶ τῶν ὁδῶν φυλασσομένων διὰ τῆς 5
 ἐρήμου ποιεῖται τὸν δρασμόν. ἐφίσταται τῷ φρεσὶ ἔνθα τοῦ
 Ῥαγουήλ αἱ θυγατέρες τὰ θρέμματα ἐπότιζον. ἀνήνεκται
 τῷ Ῥαγουήλ τὰ περὶ τοῦ Μωσέως, τίς τε ἦν καὶ ὅπως τὰς
 P. 150 αὐτοῦ θυγατέρας ἐπαμύναι οὐκ ὤκησεν· ἐφ' ᾧ καὶ γαμ-
 βρῶν τὸν Μωσέα ποιεῖ. ὁ μέντοι Μωσῆς τοιούτων τυχὼν 10
 τῶν παρὰ τοῦ Ἰοθόρου (τοῦτο γὰρ ἦν ἐπίκλημα τῷ Ῥαγουή-
 λῳ) διήγειν αὐτόθι ποιμαίνων τὰ βοσκήματα. τηρικαῦτα καὶ
 κατ' αὐτὸ τὸ Σίναϊον περιάγει αὐτά, ἔνθα καὶ τὸν θεὸν ὁρᾷ
 ἐκ τῆς βύτου καλοῦντα αὐτόν. ὁ θεὸς ἀποστέλλων πρὸς Φα-
 ραῶ τὸν Μωσέα, καὶ ὑπισχνούμενος συμπαραεἶναι αὐτῷ, πρὸς 15
 πίστιν τοῦ λόγου εἰς δράκοντα μεταβάλλει τὴν ῥάβδον αὐτοῦ.
 ὁ μέντοι Μωσῆς παρηρησιασάμενος πρὸς Φαραῶ, τὴν ῥάβδον
 Βαυτοῦ κατὰ γῆς τε ῥίπτει καὶ εἰς ὄφιν μεταβάλλει. οὐκοῦν
 περιουῖσα τὰς τῶν Αἰγυπτίων ῥάβδους, αἱ δράκοντες ἐδόκουν,
 κατήσθια. καὶ οὕτω μὲν ὁ Ἰώσηπος, ὁ δὲ Νυσσαεὺς θεῖος 20
 Γρηγόριός φησιν ὅτι διὰ τοῦτο ἐπὶ μὲν τῆς βύτου καὶ τοῦ

tione facta urbis proditionem esse pollicitam. his eius postulatis Mo-
 sem annuisse; nuptias fuisse celebratas, Aethiopes interfectos, Ae-
 gyptios in solum patrium reductos. ab eo tempore fuisse Mosem ex-
 positum invidiae, formidantibus Aegyptiis ne aliquando etiam adver-
 sus se novas res moliretur. iis animadversis subtraxisse se Mosem, et
 cognito vias itineraque passim obsideri a custodibus, per solitudinem
 instituta fuga salutis suae consuluisse. hinc ad puteum pervenisse,
 ubi filiae Ragueli paternum pecus adaquabant. mox relata Raguelo
 fuisse quae Moses fecisset, quis esset, quo pacto filiabus ipsius sine
 cunctatione succurrisset. his illum rebus permotum Mosem sibi gene-
 rum adscivisse. talibus adfectum Mosem beneficiis ab Iothoro (id enim
 Raguelo cognomentum fuisse) cum eo victitasse ac soceri pecus pa-
 visse. cumque illud iuxta Sinaeum montem circumduceret, deum ab
 eo conspectum fuisse, qui eum ex medio rubo arcesseret. secundum
 haec Mosem ablegatum ad Pharaonem a deo, qui ei polliceretur se
 semper ipsi adfuturum; utque promisso fides fieret, baculum eius in
 draconem commutatam fuisse. tum Mosem intrepide semet apud Pha-
 raonem gerentem virgam suam humi projecisse ac in serpentem con-
 vertisse. illam vero virgas Aegyptiorum, quae esse dracones viderentur,
 obeuntem devorasse. huiusmodi sane Iosephi de his rebus gestis exstat
 narratio. caeterum divinus ille vir Gregorius Nyasensis ait propterea

Ἰσραὴλ ὁ Θεὸς τὴν ῥάβδον εἰς ὄφιν μεταβάλλει, ἐπὶ δὲ τοῦ Φαραῶ εἰς δράκοντα, ἵνα τῷ μεγέθει καταπλήξῃ αὐτούς. δὴ-
 λον δὲ ὅτι ἀληθὲς τοῦτο τὸ σημεῖον ἦν, τὸ δὲ τῶν μύγων
 φαντασίᾳ· διὸ καὶ κατεπόθη ὑπὸ τῆς ἀληθείας ἡ φαντασία.
 5 ἄλλ' οὐκ ἐντεῦθεν ὁ Φάραῶ πείθεται, μαίνεται δὲ μᾶλλον,
 καὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἐπὶ πλέον ἐπιτίθεται. ὕθεν καὶ μαστίζει C
 αὐτὸν ὁ Θεός. ταῖς ἐπενεχθείσους δὲ κατ' αὐτοῦ μάλιστα καὶ
 τοιαύτην λέγει προσεῖναι μάλιστα· φθειρῶν γὰρ τοῖς Αἴγυ-
 πτιοῖς ἐξήνθησεν ἄπειρόν τι πληθὸς ἐνδοθεν ἀνωδιδομένων,
 10 ὕφ' ὧν ἕκαῖνοι κακῶς ἀπώλοντο, μήτε λουτροῖς μήτε χρίσεσι
 φαρμάκων διαφθεῖραι τὸ γένος αὐτῶν δυνάμενοι. καὶ οὕτω
 μὲν ὁ Ἰώσηπος.

Αἱ πληγαὶ δέ, ἀγαπητέ, ὡς ὁ Θεὸς ἐπήνεγκε τῷ Φαραῶ
 μὴ πειθομένῳ τὸν λαὸν ἀπολύσαι, δέκα τὸν ἀριθμὸν κατὰ
 15 τὸ ἐν ἐξόδῳ γεγραμμένον εἰσὶ· δέκα καὶ γὰρ κολάζει πλη- D
 γαῖς διὰ γὰρ τὸν τέλειον ἀριθμὸν τοὺς ἡμεροηκότας τὰ τέλεια.
 καὶ πρώτη μὲν ἡ τῶν ἐν Αἴγυπτῳ πάντων ὑδάτων εἰς αἷμα P. 151
 μεταβολή. διὰ τί δὲ καὶ τίνος ἕνεκεν ἐξ ὑδάτων αὐτοὺς τὰ V. 117
 πρῶτα κολάζει ὁ Θεός; διότι τὸ ὕδωρ διάφερόντως ἐτίμων,
 20 ἄρχῃν τοῦτο τῆς τῶν ὄλων γενέσεως εἶναι οἰόμενοι. ἐνθεν
 τοι καὶ πολλοὶ τρηκαῦτα τῶν ἀνθρώπων ἐφθάρησαν· ἐπὶ

deum in rubo quidem conspectum virgam in serpentem mutasse, co-
 ram Pharaone vero in draconem, ut ipsa magnitudine formidinem ho-
 minibus incuteret. est autem perspicuum prodigium istuc reapse fa-
 ctum esse, cum magorum prodigia nil nisi merae forent praestigiae,
 quae oculos praestringerent. iccirco imaginaria isthaec species a ve-
 ritate in nihilum redigebatur. neque tamen hoc modo parere Pharaeo
 voluit, sed magis etiam furens Hebraeos gravius urget. quapropter
 subsequuta flagella poenaeque dei sunt, et inter alias quibus est ad-
 sectus, etiam huiusmodi quandam exstitisse Iosephus tradit. infinita
 pediculorum multitudo apud Aegyptios proveniebat, ex interioribus
 eorum partibus scaturiens, a quibus excarnificati misere peribant,
 nec vel lavacris vel pharmacorum inunctionibus pediculos perdere
 poterant. hoc modo rem Iosephus narrat.

Te autem, dilecte fili, scire volo plagas illas, quibus Pharaonem
 adflixit deus, persuaderi sibi non ferentem ut populum Israelicum di-
 mitteret, numero decem fuisse, quemadmodum in libro qui est de
 Israelitarum ex Aegypto profectioe perscriptum legimus. nimirum
 decem plagae propter huiusce numeri perfectionem, eos divexarunt
 qui perfecte deliquerant. princeps omnium erat aquarum in sangui-
 nem per Aegyptum universam commutatio. quamobrem istuc factum?
 cur per aquas deus eos primo loco punit? quod aquam eximie co-
 lerent, quam esse principium ortus rerum universarum existimabant.

γὰρ ἐπὶ τῆς ἡμέρας ἢ πάντων τῶν ὑδάτων ἐξαιμάτωσις ἐπεκρά-
 Βησας, τοῦ Ἄραων διὰ τῆς βακτηρίας, καθὼς ἐλάλησε Κύρι-
 ος, τὸ τέλος τοῦτο τελέσαντος. ὅτι δὲ οὐ κατὰ φαντασίαν
 ἐρυθθα τὰ ὕδατα γέγονεν, ἀλλὰ καὶ ἡ γεῦσις αὐτῶν μετε-
 βλήθη καὶ ἄλλη ἐξ ἄλλης ἐγένετο, ἢ τῶν λχθῶν τελευτῇ τοῦ-
 5 το δεδήλωκε. „καὶ οἱ λχθῆες” γὰρ φησιν „οἱ ἐν τῷ ποτα-
 μῷ ἐτελεύτησαν, καὶ ἐπώζεσεν ὁ ποταμός, καὶ οὐκ ἠδύνατο
 οἱ Αἰγύπτιοι πιεῖν ὕδωρ ἐκ τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἦν τὸ αἷμα ἐν
 πύσῃ γῆ Αἰγύπτου.”

Δευτέρα πληγὴ ἢ ἐξ ὑδάτων τῶν βατράχων ἀνάδοσις. 10
 „καὶ ἐξέτεινε” γὰρ φησιν „ὁ Ἄραων τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὰ
 ὕδατα Αἰγύπτου, καὶ ἀνήγαγε τοὺς βατράχους, καὶ ἐκάλυ-
 ψε τὴν γῆν Αἰγύπτου, καὶ εἰσῆρχοντο εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν
 καὶ εἰς τὰ ταμεῖα αὐτῶν.” ὡσαύτως καὶ οἱ ἐπαοιδοὶ τῶν
 Αἰγυπτίων ἐποίησαν ταῖς φαρμακείαις αὐτῶν, καθὰ δὲ καὶ 15
 ἐπὶ τῇ ἐξαιμάτωσει τοῦ ὕδατος. ἀλλ' ἰκέτευε Φαραὼ τὸν Μω-
 σέα δεηθῆναι τοῦ Θεοῦ περὶ τοῦ δοῦναι αὐτῷ τῶν βατράχων
 ἀπαλλαγὴν· ὅλον γὰρ κακὸν οἱ βάρφαχοι τῶν ὑδάτων ἀποξε-
 νωθέντες καὶ ἐπὶ πλείστον ἀποχερσωθέντες, ἐρπετῶν ἰοβόλων
 κατ' οὐδὲν διαφέρουσι. γίνεται ταῦτα, δέεται τοῦ Θεοῦ ὁ 20
 Μωυσῆς, καὶ τελευτῶσιν αὐτίκα· οἱ βάρφαχοι, κἂν ὁ Φαραὼ

propterea tum magna hominum multitudo periit. quippe totos septem
 dies haec omnium aquarum in sanguinem commutatio duravit, Aaro-
 ne per baculum suum, ut praeceptum ei divinitus fuerat, hoc pro-
 digium efficiente. neque vero specie tenus aquas tum rubuisse, sed
 gustam quoque illarum prorsus immutatum esse, aquis ipsis in rem
 aliam conversis, colligi vel inde perspicue potest quod pisces extin-
 guebantur. sic enim perscriptum sacris in litteris legimus (Exod. 7 21)
 „et emortuis fluminis piscibus tantus exstitit foetor fluminis, ut Ae-
 gyptii de eius aqua bibere non possent, totaque adeo Aegyptus hoc
 ipso sanguine redundabat.”

Altera plaga fuit ranarum ex aquis scaturientum illuvies. sic enim
 est sacris in litteris (Exod. 8 6) „Aaro manum suam protendit in aquas
 Aegypti, quo facto tot exstiterae ranas ut eis Aegypti solum cooper-
 tum sit. simul Aegyptiorum domos illae ingrediebantur.” idem vene-
 ficiis suis imitati sunt excantores Aegyptiorum, quemadmodum et
 antea fecerant, aquam in sanguinem mutando. sed tamen necesse
 habuit Pharaon, suppliciter ut Mosem oraret, quo ranarum a se depel-
 lendarum causa deum deprecaretur. quantum enim mali esse putas
 aquis effusas ranas ac passim per terram sparsas? nihil profecto ve-
 nenosis a reptilibus differunt. impetrat postulata Pharaon; deum ob-
 secrante Mose continuo ranas expirant. nihilominus Pharaon, cum

θεωσόμενος ὅτι γέγονεν ἀνάψυξις, ἀπειθείη τῇ προσέφθ ἐνέ-
μεινε.

Τρίτη πληγὴ ἡ ἀπὸ τοῦ χοῦς τῶν σκνιπῶν ἀνάδοσις.
„ἔξέτεινε” γάρ φησιν „Ἀαρὼν τῇ χειρὶ τὴν ῥάβδον, καθὼς
5 ἐλάλησε κύριος, καὶ ἐπάταξε τὸ χῶμα τῆς γῆς, καὶ ἐγένοντο
οἱ σκνίπες ἐν τε τοῖς ἀνθρώποις καὶ τοῖς τετράποσι.” γίνω-
σκε δὲ ὅτι τὸ ζῶον οἱ σκνίπες, εἰ καὶ βραχυτάτον ἐστιν, ἀλλ’
ὄμως ἀργαλεώτατον· οὐ μόνον γὰρ λυμαίνεται τὴν ἐπιφά-
νειαν τοῦ δέρματος τοῖς ἀφανέσι δῆγμασι κνησμούς ἐμποιοῦν
10 ἀηδέεις, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἐντὸς βιάζεται διὰ γε μυκτῆρων καὶ
ὤτων. πρὸς τούτοις δὲ καὶ κόρας βλάπτει ὀφθαλμῶν εἰσπε- P. 15a
τομενον. ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἐπαιοῖδοι τῶν Αἰγυπτίων ἐποίη-
σαν τοῦ ἔξαγαγεῖν τὸν σκνίπα, καὶ οὐκ ἠδύνατο. εἶπον οὖν
τῷ Φαραῶ ὅτι δάκτυλος θεοῦ ἐστὶ τοῦτο.

15 Τετάρτη πληγὴ ἡ διὰ τῆς κυνομυίας. „καθὼς” γάρ φη-
σιν „ἐποίησε κύριος, παρεγένετο ἡ κυνόμυια πληθὺς εἰς τοὺς
οἴκους Φαραῶ καὶ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν Αἰγύπτου. καὶ ἐξωλο-
θρεῖθῃ ἡ γῆ ἀπὸ τῆς κυνομυίας ὀδυνηρῶς.” καὶ γὰρ ἐμφύε-
ται διὰ τοῦ δῆγματος τουτί τὸ ζῶον τοῖς σώμασι. κυνομυι-
20 αὶ δὲ ἀκούων τὸ αὐθαδὲς νόσι τοῦ ζῶου· καθάπερ γὰρ B
βέλος εἰσπετομένη, τῶν Αἰγυπτίων καὶ μόνων κατεπεμβαίνου-

tanto e malo se respirasse corneret, in obfirmatione animi pristina
perstitit.

Tertia plaga fuit culicum e pulvere natorum productio, sic enim
perscriptum legimus (Exod. 8 16) „Aaro manu virgam suam de man-
dato domini protendit, ac terrae pulverem percussit, qua percussio-
ne culices tum in hominibus tum quadrupedibus exstiterunt.” atque
heic discito animalculum illud, quod culices appellamus, tametsi vel
minimum sit, nihilo tamen minus longe nobis esse molestissimum, non
enim tantum cutis superficiem stringit atque laedit, obscuris morsibus
graves molestosque pruritus efficiens: verumetiam per nares et
aures ad interiora vi penetrare nititur, ac praeterea pupulis oculo-
rum, in eos involando, detrimentum adfert. deinde heic etiam Ae-
gyptiorum excantores consimile quiddam moliri nitebantur, ut culi-
ces producerent, sed irrito conatu. quamobrem Pharaoni confessi sunt
haec dei digito effecta esse.

Quarta plaga deus Aegyptios per muscas, quas caninas appel-
lant, vexavit. nam, ut sacris est in litteris, efficiente deo tanta mus-
carum vis atque multitudo in Pharaonis aedes et totam Aegyptum
est immissa, ut ab eis universa regio devastaretur. nimirum non sine
dolore animal hoc in corpora morsu penetrat. cumque caninas appel-
lari muscas audis, hoc ipsum ad impudentiam et ferocitatem animalis
referto, quod involans in morem teli solos in Aegyptios irruebat. hoc

V. 118 σα ἦν. καὶ τοῦτο δηλοῦσα ἡ γραφή κατὰ λέξιν οὕτω φησί
 „καὶ παραδοξάσομαι τὴν γῆν Γεσέμ, ἐφ’ ἧς ὁ λαός μου ἐπ’
 αὐτῆς, ἐφ’ ἧ οὐκ ἔστιν ἐκεῖ ἡ κυνόμεναι, ἵνα ἴδῃς ὅτι ἐγὼ
 κύριος ὁ θεός σου πάσης τῆς γῆς. καὶ διαστειλώ ἀναμέσον
 τοῦ ἐμοῦ λαοῦ καὶ ἀναμέσον τοῦ σοῦ λαοῦ.” δέεται οὖν 5
 ἐπὶ τούτοις ὁ Μωσῆς τοῦ θεοῦ, καὶ περιεῖλε τὴν κυνόμεναι
 ἀπὸ τοῦ Φαραώ, καὶ οὐκ ἠθέλησεν ἐξαποστεῖλαι αὐτούς.

C Πέμπτη πληγὴ ἡ τῶν τετραπόδων φθορά. „ἰδοὺ” γάρ
 φησι πρὸς Φαραώ ὁ Μωσῆς, „ὅτι χεὶρ κυρίου ἔσται ἐν πά-
 σι τοῖς κτήνεσί σου, καὶ θάνατος μέγας σφόδρα. καὶ ἐποίη- 10
 σε κύριος τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ ἐτελεύτησαν πάντα τὰ κτήνη
 τῶν Αἰγυπτίων, ἀπὸ δὲ τῶν κτηνῶν τῶν υἰῶν Ἰσραὴλ ἐτε-
 λεύτησεν οὐδὲ ἓν. ἐβαρύνθη οὖν ἡ καρδία Φαραώ, καὶ οὐκ
 ἀπέστειλε τὸν λαόν.

Ἐκτη πληγὴ ἡ τῶν φλυκτιδῶν ἐπίθεσις, καθά φησιν 15
 „ἐλάλησε κύριος καὶ ἔλαβεν Μωσῆς τὴν αἰθάλην τῆς καμίνου
 D ἐναντίον Φαραώ, καὶ ἔπασεν αὐτὴν εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ
 ἐγένετο ἔλκη, φλυκτίδες ἀναζέουσαι ἐν τε τοῖς ἀνθρώποις καὶ
 ἐν τοῖς τετραπόδοις, καὶ οὐκ ἠδύναντο οἱ φαρμακοὶ στήναι
 ἐναντίον Μωσῆ διὰ τὰ ἔλκη. εἶπε δὲ κύριος πρὸς Μωσῆν 20

indicare litterae sacrae volentes his ipsis verbis usae sunt (Exod. 8
 22) „Geseam vero, qua in terra populus meus degit, praeter opi-
 nionem hominum immunem faciam, ut in ea nullae sint muscae;
 quo scilicet intelligas me dominum deum esse in terris, qui discrimen
 inter meum tuumque populum ponam.” secundum haec iterum
 Moses deum deprecatur, qui muscas illas caninas a Pharaone popu-
 loque ipsius abegit ita ut ne una quidem reliqua foret. sed Pharao-
 tum quoque suum pertinaciter obduravit animum, nec populum di-
 mittere voluit.

Itaque secuta est plaga quinta, videlicet iumentorum et peco-
 rum omnium lues. sic enim litterae sacraearrant (Exod. 9 3) „dixit
 Pharaoni Moses, en manum suam dominus in omnia tua iumenta sic
 immittet, ut ingens subsecutura sit lues. fecitque dominus, quod
 minatus erat, et omnis generis Aegyptiorum pecoribus mortuus, ne
 unum quidem iumentum ex iis quae Israelici possidebant interit.”
 nihilominus obfirmatus est Pharaonis animus, nec abeundi potestatem
 populo fecit.

Quamobrem plagam deus sextam immisit, quae pustularum erat
 exulceratio, sicut suctor historiae sacrae narrat. quemadmodum, in-
 quit (Exod. 9 11), dominus praecceperat, sumpsit Moses favillam de
 calcaria, spectante Pharaone, atque illam in aera sparsit. tum ulcera
 pustulaeque ferventes exstiterunt tam in hominibus quam caeteris qua-
 drupedibus, adeo ut ipsi etiam venefici amplius propter ulcera con-

ἔρθρισον τὸ πρῶτ, καὶ εἰπὲ πρὸς Φαραώ. εἰ μὴ ἔξαποστεί-
λῃς τὸν λαόν μου, ἀποστείλας τὴν χειρὰ μου πατάξω σε καὶ
τὸν λαόν σου θανατώσω. καὶ ἔσκεν τοῦτου διετηρήθης, ἵνα
ἐκδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύναμίν μου, καὶ ὅπως διαγγελῆ τὸ
ῥῆμά μου ἐν πάσῃ τῇ γῆ.”

Ἐβδόμη πληγὴ ἡ διὰ χαλάζης καὶ πυρός. „ἔβραξε γὰρ P. 153
ὁ κύριος χάλαζαν ἐπὶ πᾶσαν γῆν Αἰγύπτου, καὶ διέτρεχε τὸ
πῦρ ἐπὶ τῆς γῆς. ἐπάταξε δὲ ἡ χάλαζα πάντα ὅσα ἦν ἐν
τῷ πεδίῳ, ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους. πλὴν ἐν γῆ Γεσέμ,
10 οὗ ἦσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, οὐκ ἐγένετο ἡ χάλαζα.” δέεται
οὖν καὶ αὐθις ὁ Μωσῆς τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν λόγον Φαραώ,
καὶ ἐπαύσαντο αἱ φωναὶ καὶ ἡ χάλαζα. γίνωσκε δὲ ὅτι τοὺς
Αἰγυπτίους οὐ μόνον ἡ ἐξαισιος φορὰ χαλάζης τε ἅμα καὶ
πυρός, ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ πράγματος κατέπληττεν ἄηθες· οὐ-
15 δὲ γὰρ τὴν χειμερινὴν ὥραν ἡ Αἴγυπτος παραδέχεται διὰ γε
τὸ μὴ πόρρω τῆς κεκαυμένης εἶναι ζώνης· τοῦ γὰρ πυρὸς Β
δουσι ἐκείθεν ῥέοντος ἀφανῶς τὰ κύκλω πάντα λαινεσθαι
πέφουκεν.

Ἵγδὴ πληγὴ ἡ διὰ τῶν ἀκρίδων. ἐπῆρε γὰρ ὁ Μωσῆς
20 τὴν ῥάβδον εἰς τὸν οὐρανόν· καὶ κύριος ἐπήγαγεν ἄνεμον
νότον ὄλην τὴν ἡμέραν καὶ ὄλην τὴν νύκτα, καὶ ἀνέλαβε τὴν

sistere coram Mose non possent. secundum haec deus hoc modo Mo-
sem compellavit: cras summo mane sic Pharaonem alloquere. ni po-
pulum meum dimiseris, exserta manu mea te percutiam populum-
que tuum morte multabo. scitoque adeo te illa de causa incolumem
relinqui, ut potestatem in te meam declarem meumque nomen per
universum terrarum orbem celebretur.

Septima plaga fuit immissio grandinis et ignis. nam grandine
prius per universum Aegypti solum delapsa etiam ignis undique dis-
currat. grando ipsa nihil non eorum prostravit quae in terra erant,
tum homines tum iumenta. non tamen in Gesemae solo, quod in-
colebant Israelici, grando quicquam detrimenti dedit. rursum vero
Moses obsecrante Pharaone deum exorat, quo facto tonitrua et gran-
dine cessarunt. atque haec notato non solum grandinis et ignis inu-
sitatam ex aere delationem Aegyptiis terrori fuisse, sed etiam ipsius
insolentiam rei. nam hiemem Aegyptus nullam experitur, idque pro-
pterea quod a zona quam torridam vocant prope adsit. nimirum ar-
dore illinc occulte promanante, vicinae in orbem regiones universae
leniori coelo fruuntur.

Octava deinceps plaga vexavit Aegyptios, quae locustarum erat
immissio (Exod. 10 12). nam Mose baculum in aera protendente, do-
minius australem ventum adduxit die toto totaque nocte, qui locu-

ἀκρίδα, καὶ ἀνήγαγεν αὐτὴν ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν Αἰγύπτου. ἐφ' ἧ καὶ ἡμῶρτηκα ἔλεγε τῷ Θεῷ ὁ Φαραώ. δέεται οὖν αὐθις ὁ Μωσῆς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐξάγει ἄνεμον ἀπὸ τῆς θαλάσσης, καὶ πᾶσαν τὴν ἀκρίδα εἰς τὴν ἐρυθρὰν ἐνέβαλε θάλασσαν. περὶ δὲ αὐτῆς καὶ Δαβὶδ οὕτω φησὶν „εἶπε, καὶ ἦλ-5 C Θεν ἀκρίς καὶ βροῦχος οὐδ' οὐκ ἦν ἀριθμὸς.” βροῦχος δὲ ἐστὶν ἡ νεογενῆς καὶ ἄπτερος ἀκρίς.

Ἐννάτη πληγὴ ἡ διὰ τοῦ ψηλαφητοῦ σκότους. „ἔξετι- V. 119 γα γὰρ Μωσῆς τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐγένετο σκότος καὶ γνόφος καὶ θύελλα ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν Αἰγύπτου τρεῖς ἡμέρας. οὐκ εἶδεν οὐδεὶς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐξανέστη οὐδεὶς ἐκ τῆς κοίτης αὐτοῦ τρεῖς ἡμέρας. πᾶσι δὲ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ ἦν φῶς ἐν πᾶσιν οἷς κατεγίνοντο.” ἐπειδὴ γὰρ ἀφέντες τὸν κτίστην τοῖς κρίμασιν ἐλά- D τρεσον, διὰ τῶν κτισμάτων αὐτοῦ καὶ μάλα δικαίως ἐπαί-15 δευε. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τῶν ἄλλων μερῶν καταλαμπομένων ἡ Αἴγυπτος μόνη τῷ ψηλαφητῷ περιεστοιχιζέτο σκότει. καὶ γὰρ πρὸς ἀναγκαίαν ἐξοδὸν Αἰγύπτιος ἐβιάζετο, τὴν θύραν, καὶ πολλὰ ψηλαφῶν εὗρεν οὐκ ἐδύνατο.

Δεκάτη πληγὴ ὁ τῶν πρωτοτόκων θάνατος. τελευταία²⁰ μὲν ἡ τοιαύτη πληγὴ, τῇ δυνάμει δὲ καὶ τῷ κόμῳ, καθά φησι καὶ Δαβὶδ, ἀπαρχὴ καὶ πρώτη πασῶν. περὶ γὰρ μὲ-

stas sublatas in universum Aegyptiorum solum dispersit. quo factum ut Phraeo se in deum deliquisse fateretur. itaque Moses iterum deprecatur ad deum, ac ventum educit e mari, cunctasque locustas in mare rubrum abiectas demersit. de hisce locustis Davides in haec verba meminit (Psalm. 104 34) „ipso iubente locustae venerunt et bruchi exstiterunt innumerabiles.” vocamus autem bruchos recenas natas et alarum adhuc expertes locustas.

Nonam plagam deus per tenebras tactiles infixit. quippe manum suam Mose coelum versus porrigente mox tenebras caligo tempestasque tanta per Aegyptum universam exstitit, ac toto quidem triduo, ut neque fratrem suum quisquam illo triduo cerneret neque de lecto suo surgeret. interim omnes Israelici lucem suis in sedibus habebant. quia enim Aegyptii rerum opifice relicto creatis religiose serviebant, iccirco deus ipsos aequissimo iure per ipsa creata castigavit. nam propter eam ipsam causam caeteris mundi partibus luce fruentibus Aegyptus sola tactilibus erat involuta contactaque tenebris, et quidem tantis ut cum Aegyptius aliquis rei necessariae curandae causa exire conabatur, multum palpando ianuam reperire non posset.

Subsecuta demum est plaga decima, nimirum primigeniorum caedes, postrema quidem omnium calamitas, quod temporis attinet seriem, verum declaratae in ea potestatis divinae miseriaeque respe-

σας νύκτας καὶ ἄνευ νόσου ἀνηροῦντο τὰ τέκνα αὐτῶν. ἐγει-
ρόμενοι δὲ τὸ πρωτῆ, καὶ τὰ φίλτατα νεκρὰ ὄρωπτες, καὶ
μηκέτι κατέχεσθαι δυνάμενοι, τῷ Φαραῶ κατεβύων, ἐφ' ᾧ P. 154
καὶ τὸν λαὸν ἄκων ἀπέλυσε.

5 Πλὴν ἐπὶ τούτοις, ἀγαπητέ, μὴ ἀντίστασο, μηδὲ λέγε
ὅτι εἰ ὁ θεὸς σκληρύνει τὴν καρδίαν Φαραῶ, τίνος ἔνεκεν
ἐπιμέμφεται αὐτῷ σκληρυνομένῳ; γίνωσκε γὰρ ὅτι ἡ ἀνοχὴ
τῶν μαστίγων αἰτία τῆς πωρώσεως αὐτῷ γέγονεν, ὡς ὁ μέ-
γας φησὶ Βασιλείος. οὐδὲ γὰρ εἰκουσαν τὴν ἐκείνου καρδίαν
10 λαβῶν καὶ πειδομένην αὐτοῦ τοῖς προστάγμασι, πρὸς τὸ σκλη-
ρὸν καὶ ἀπειθὲς μετεπλάσατο. τῇ μακροθυμίᾳ λοιπὸν ἐπὶ
πλέον ἐποίει ταύτην σκληρύνεσθαι. ὅρα γὰρ ὡς ἐπειδὴν ἐπῆ-
γεν ἐπ' αὐτὸν τὰς πληγὰς, ἀπολύειν τὸν λαὸν ἐπηγγέλλετο, B
ἤρκα δὲ ἠφίει τῶν βασάνων αὐτόν, ἐσκληρύνετο. ὁ δὲ καὶ
15 ἡ γραφὴ σημαίνουσα ἔλεγεν „ιδὼν δὲ Φαραῶ ὅτι γέγονεν
ἀνάψυξις, ἐβάρυνε τὴν καρδίαν αὐτοῦ, καὶ οὐκ εἰσήκουσεν
αὐτῶν. ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ λέγοντος ἄκουσον τοῦ θεοῦ ὅτι εἰς
αὐτὸ τοῦτο ἐξήγειρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύναμίν
μου, καὶ ὅπως διαγγελθῆ τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῆ. μὴ

17. αὐτοῦ] αὐτοῦ τοῦ P.

tu, quemadmodum et Davides ait (Psalm. 104 36), facile princeps
omnium ipsaeque veluti primitiae. nam nocte media, nullo urgente
morbo, liberi Aegyptiorum interficiebantur, cum autem diluculo ex-
pergiscerentur et carissimos natos extinctos viderent, non iam ampli-
us se continere valentes cum clamoribus Pharaonem adibant; qui-
bus ille permotus populum tandem vel invitus dimisit.

Caeterum nolo te, dilecte fili, hac in narratione mihi refragan-
do adversari, nec huiusmodi quiddam obiicere: si deus animum Pha-
raonis obstinatum reddidit, quamobrem pertinaciter et obfirmato ani-
mo sibi reluctanti irascitur? nimirum scire debes ad afflictionem tole-
rantiam fuisse causam unicam, sicuti magnus ille Basilius loquitur,
quamobrem Pharaon tantopere suum animum obduraret. deus enim,
qui animum eius haud cedentem suisque mandatis obtemperantem
accepisset, nequaquam illum ad duritiam pertinaciamque finxit de
quo consequi necesse est dei tolerantia factum fuisse ut magis ani-
mus ipsius obfirmaretur. nam vide mihi obsecro, quo pacto res gesta
fuerit. quoties hominem calamitatibus et plagis adficeret, dimissurum
ille se populum pollicebatur. at ubi e diverso finem adfigendi facie-
bat, obstinatior evadebat. hoc indicare volentes litterae sacrae verbis
huiusmodi sunt usae „cum Pharaon se tanto e malo respirasse cerneret,
in obfirmatione animi pristina perstitit, nec Aaroni Mosique paruit.”
quia etiam cum deum ipsum dicentem audis „excitavi te illam ipsam
ob causam, ut potestatem in te meam declarem per universum or-
bem terrarum,” noli animo ancipiti ac dubitante dicere: itane pro-

λέγε διαπορούμενος, ἵνα γνωρίζῃς τὴν δύναμίν σου, κολάζεις Ἄνθρωπον; ἄφες αὐτά, καὶ πρόσχες τῆδε τῷ ὑποδείγματι. ἡ λατρικὴ τέχνη ἀφέλιμόν τι ποιῆσαι τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει σπουδάζουσα ζῶντας ἀνθρώπους ἀνέτεμεν. ἀλλ' ἦν μὲν καὶ τοῦτο ἄδικον, τὸ διὰ τὴν ἑτέρων σωτηρίαν ζῶντας ἄλλους θύεσθαι. τί οὖν ἐποίουν οἱ ἀρχαῖοι; τὸν κατακριθέντα θανάτῳ ὑποπεσεῖν διὰ ληστείαν ἢ φαρμακείαν, τοῦτον λαμβάνοντες ἀνέτεμον ζῶντα, οὔτε ἀδικούντες τὸν κολαζόμενον καὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει βοήθειαν ἐφευρίσκοντες. ἀνέτεμον οὖν ἐκεῖνον ζῶντα, ἵνα εἴ τι σκαιρόντων τῶν σπλάγγχων κα-
D ταμίθῳσι τὴν ἐνέργειαν. οὕτω μὲν οὖν καὶ ὁ ἀριστοτέλης Θεὸς διὰ τοῦ ἀνιάτους ἡμαρτηκóτος Φαραῶ σημεῖα μεγάλα δεικνύσι, τὸν μὲν ἄξιον τιμωρίας κολάζων, τοὺς δὲ μετὰ
V. 120 ταῦτα γενομένους ἄριστα θεραπεύων, σωτηρίας ὑπόθεσιν τὴν ἐκείνου τιμωρίαν αὐτοῖς παρεχόμενος. καὶ περὶ μὲν τούτων 15 οὕτως.

Μετὰ δὲ τὴν δεκάτην πληγὴν θύουσι τὸ πρόβατον οἱ Ἑβραῖοι καὶ οὕτω τῆς Αἰγύπτου θξίασι κατὰ τὴν τεσσαρεσκαίδεκάτην τῆς σελήνης. ἐφ' ἧ καὶ νῦν ἐτι κατὰ τὸ ἔθος οὕτω
P. 155 θύουσι, τὴν ἑορτὴν τοῦ πάσχα καλοῦντες· σημαίνει δὲ ὑπερ-20 βασίαν. ἀλλ' ὡς Ἰώσηπός φησι, διότι κατ' ἐκείνην τὴν ἐσπέραν ὁ Θεὸς αὐτῶν ὑπερβάς Αἰγυπτίους ἐναπέσκηψε τὴν νό-

pterea punis hominem, ut potestatem tuam testatam facias? omittē istaeca verba, et huic exemplo animum adverte. ars medica nonnihil hominum naturae utilitatis adferre magno studio volens vivos homines secare instituit. verum enimvero periniquum et inhumanum erat aliorum salutis causa vivos alios mactari. quid igitur homines illi prisci tandem fecerunt, nimirum sumtis iis qui vel alios depraedati fuissent vel veneno sustulissent ac propterea condemnati ad mortem essent, vivos secabant. hoc modo fiebat ut neque puniendo homini facerent iniuriam et naturae mortalium aliquid adiuventi reperirent. itaque vivum aliquem talem secabant, ut visceribus adhuc motum suum retinentibus eorum effectiones cognoscerent. eodem pacto deus artifex ille praestantissimus in Pharaone insanabiliter delinquente prodigia quaedam ingentia edit, tum ut ipsum poenas commeritum puniret, tum ut posteris optime consuleret, quibus Pharaonis supplicium origo salutis existeret. et haec quidem in hunc modum explicata sunt.

Post decimam hanc calamitatem Aegyptiorum Israelici agnum mactant, atque ita demum excedunt Aegypto, die mensis illis decimo-quarto. unde mos inolevit ut etiam nunc agnum ita mactent, ac festum illud Pascha nuncupant, quae vox transitum significat, quod nimirum, Iosepho teste, deus illo vespere transiens Israelicos cae-

σαν. φεύγοντες δ' οὖν οἱ Ἑβραῖοι, καὶ μηθένος τῶν ἀπὸ τῆς γῆς εὐποροῦντες διὰ τὴν ἐρημίαν, πεφυραμένους τοῖς ἀλεύροις καὶ πεπηγῶσι μόνον ὑπὸ βραχείας θερμότητος τοῖς ἀπ' αὐτῶν ἄρτοις διετρέφοντο. καὶ τούτοις ἐπὶ τριάκοντα ἡμέραις ἐχρήσαντο· πρὸς πλείονα γὰρ οὐκ ἐξήρκεσαν χρόνον αὐτοῖς ἕσα ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐπεφέροντο. καὶ τὰ μὲν τοῦ Ἰωσήφου τοιαῦτα.

Ὁ δὲ μέγας Βασιλεῖος καὶ ταῦτε περὶ τοῦ Μωσέως φη-
 σίν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ μαρτυρηθεὶς ἄστυχος εἶναι παρὰ θεῶν
 10 εἶτι ὑπομάζιος ὢν· ὃν εἰσέπειήσατο μὲν ἡ θυγάτηρ Φαραῶ,
 ἐξέθρεψε δὲ βασιλικῶς, τοὺς σοφοὺς τῶν Αἰγυπτίων διδασκάλους αὐτῇ τῆς παιδεύσεως ἐπιστήσασα· ὃς τὸν ὄγκον τῆς
 τυραννίδος μισήσας, καὶ πρὸς τὸ ταπεινὸν τῶν ὁμοφύλων
 ἀναδραμῶν, εἴλετο συγκακουχεῖσθαι τῇ λαῷ τοῦ θεοῦ· ὁ
 15 φυγαδευθεὶς παρὰ τῶν εὐεργετηθέντων, κἀντεῦθεν εἰς τὴν
 Αἰθιοπίαν καταλαβὼν, κἀκεῖ πῦσαν σχολὴν ἀπὸ τῶν ἄλλων
 ἄγων καὶ ἐν τεσσαράκοντα ὄλοις ἔτεσι τῇ θεωρίᾳ τῶν ὄντων
 ἀποσχολάσας· ὃς ὀγδοηκοστὸν ἤδη γεγονώς ἔτος εἶδε τὸν
 θεὸν ὡς ἀνθρώπων ἰδεῖν δυνατόν, μᾶλλον δὲ ὡς οὐδεὶς τῶν
 20 ἄλλων ὑπῆρξε κατὰ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ τοῦ θεοῦ, „ὅτι ἐάν
 γένηται προφήτης ὑμῶν τῷ κυρίῳ, ἐν ὄραματι αὐτῷ γνω-
 σθήσομαι καὶ ἐν ὕπνῳ λαλήσω αὐτῷ, οὐχ οὕτως ὡς ὁ θε-

dem in Aegyptios immiserit. hinc fugam arripientes Hebraei, cum terrae fructuum copiam nullam haberent, quod essent illa loca deserta, saltem panibus victitabant, qui de farina leviter subacta et exiguo calore percocta facti essent. his ad trigesimum usque diem sunt usi, non sufficientibus ad longius temporis spatium farinis quas ex Aegypto secum attulerant. haec a Iosepho sic memoriae prodita sunt.

Magnus autem Basilius noster huiusmodi quaedam de Mose adiecit hic ille fuit quem deus ipse scitum ac elegantem esse praedicavit, etiam tum quum adhuc mammam sugeret; quem filia Pharaonis adoptavit, quem regio more educavit, praefectis ei sapientibus Aegyptiorum magistris, a quibus erudiretur; qui tyrannidis regnique fastum aspernatus et ad humilitatem suae nationis hominum reversus una cum dei populo aerumnis vexari maluit; qui ab iis eiectus in exilium de quibus bene merebatur, in Aethiopiam pervenit, ibique a cunctis rebus aliis otiosus ac liber totis annis quadraginta contemplationi universi huius intentus vacavit; qui annum iam octogesimum agens deum conspexit, quatenus homini deum intueri fas est, vel potius eo pacto quo nemini hominum videre deum contigit, ipsius etiam dei testimonio, qui dixit (Num. 12 6) „si quis erit vestrum domini vates, illi ego per visa notus fian et in somnis cum eo loquar at

ράπων μου Μωσῆς ἐν ὄλῳ τῷ οἴκῳ μου πιστός ἐστι, στόμα κατὰ στόμα λαλήσω αὐτῷ, ἐν εἶδει καὶ δι' αἰνιγμάτων." καὶ μετὰ ταῦτα πρὸς Φαραῶ ἀποστέλλεται χάριν τοῦ ἐκεῖθεν ἔξαγαγεῖν τὸν λαόν. παραγενόμενος οὖν εἰς Αἴγυπτον ἔλαβε τὴν γυναῖκα καὶ τὰ παιδία αὐτοῦ, καὶ εἰσῆλθε. διὸ καὶ ἀγ-5 γελος φαίνεται φοβῶν αὐτόν· οὐ γὰρ οἰκῆσαι ἐκεῖ ἐπέμπετο, ἀλλ' ἔξαγαγεῖν τὸν Ἰσραήλ. ὅπερ καὶ αὐτὸς συνιδὼν ἀγρίῃσι τὴν γυναῖκα. καὶ δῆλον ἔκ τοῦ Ἰοθὼρ μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ ὑπαντῆσαι αὐτῷ ἔξερχομένῳ. τὸν μέντοι Φαραῶ μὴ πειθόμενον ἀποδοῦναι τὸν λαὸν ἀφορήτοις ὑποβάλλει 10 μύστιξιν.

Καὶ τί δὴ ποτε συνεχώρησεν ὁ θεὸς τοῖς φαρμακοῖς τὰ αὐτὰ δρῶσαι τῷ Μωσῆϊ; ἵνα δειχθῇ τὸ διάφορον τοῦ τι ψεύδους καὶ τῆς ἀληθείας. μετέβαλλον γὰρ καὶ αὐτοὶ τὰς ῥάβδους εἰς ὄφεις, ἀλλ' ἢ Μωσέως ῥάβδος τὰς ἐκείνων κα- 15 P. 156 τέπειε. μετέβαλλον κάκεινοι τὸ ὕδωρ εἰς αἷμα, ἀλλ' εἰς τὴν προτέραν φύσιν ἐπαναγαγεῖν τὸ ὕδωρ οὐκ ἴσχυσαν. καὶ τοὺς βατράχους ἐξήγαγον, οὐ μὴν καὶ ἀπαλλάξαι αὐτῶν τὰς τῶν Αἰγυπτίων ἠδυνήθησαν οἰκίας. καὶ εἰς μὲν τὸ παιδεύειν τοὺς Αἰγυπτίους καὶ τοῖς φαρμακοῖς ἐνεδίδοτο, εἰς τὸ παύ-20 εἰν τὴν τιμωρίαν οὐκέτι. μᾶλλον δὲ τὰς φλυκτίδας καὶ τοῖς ἐκείνων ἐπήνεγκε σώμασιν, ὡς ἐντεῦθεν δῆλον ὡς οὐ μόνον

cum Mose meo non item, cui totius meae domus fides habetur: quin eum praesens praesentem affabor, coramque me ille cernet, non per aenigmata." secundum haec idem Moses ad Pharaonem ablegatur, ut ex Aegypto populum educeret. in Aegyptum igitur ubi venisset, eodem uxorem quoque cum liberis transtulit. ob hanc causam ei se angelus offert terrorem incutiens. non enim illuc propterea mittebatur, ut istic habitaret, sed ut populum educeret. qua re secum animadversa uxorem dimittit. hoc omnino factum esse vel inde patet, quod Iotorum cum uxore obvium habuit, cum ex Aegypto egrederetur. idem Pharaonem restituere deo populum suum recusantem intolerabilibus plagis adficit.

Cur autem permisit, obsecro, deus ut excantores eadem perficerent quae Moses praestiterat? nimirum ut mendacii veritatisque discrimen patefieret. nam et ipsi quidem virgas in serpentes convertebant, verum virga Mosis ipsorum virgas deglutiebat. mutabant et ipsi aquam in sanguinem, sed immutatam semel naturae priori restituere non poterant. educebant et ipsi ranas, sed ab iisdem aedes Aegyptiorum repurgare non poterant. iisdem facultas erat Aegyptios vexandi, sed sedandi supplicii potestatem nullam habebant. quin etiam ipsorum corpora pustulis deus magis adflixit quam reliquorum,

ἐπέχειν οὐ δύνανται τὰς θεηλάτους ὀργάς, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ
 συννιμωροῦνται τοῖς ἄλλοις. ὅθεν καὶ δακτύλῳ θεοῦ τὰ ση- V. 121
 μεῖα οἱ μάγοι ἔλεγον γίνεσθαι. μηδεὶς οὖν θαυμαζέτω, εἴ-
 περ ἔλθῶν ὁ Ἀντίχριστος σημεῖα ποιήσῃ καὶ τέρατα· καὶ B
 5 γὰρ οἱ μάγοι οὗτοι, ὃ τε Ζαμβροῆς καὶ Ἰαννῆς, τὰς ῥάβδους
 εἰς ὄφεις μετέβαλλον. ἀλλὰ καὶ Σίμων ὁ μάγος ἀνδριάντας
 ἐποίει περιπατεῖν, καὶ εἰς πῦρ κυλιόμενος οὐκ ἔκαίετο, καὶ
 εἰς ἀέρα ἕπτατο, καὶ ἐκ λίθων ἄρτους ἐποίει, μετεμορφοῦτο,
 10 σμένας αὐτομάτως ἐποίει ἀνοίγεσθαι, τὰ ἐν οἰκίᾳ σκευὴ ὡς
 αὐτομάτως φερόμενα πρὸς ὑψηροσίαν ἐποίει ὀραῖσθαι, σκιάς
 πολλὰς προηγέσθαι αὐτοῦ ἐποίει, ὡς περ ψυχὰς τῶν τεθνεώ-
 των εἶναι ἔφασκε. ζητούμενός ποτε ὑπὸ τοῦ Καίσαρος καὶ
 φοβηθεὶς ἀπέδρα, τὴν ἑαυτοῦ μορφήν ἐτέρῳ περιθείς. εἰ δὲ
 15 τιαυῖα καὶ τσαυῖα οὗτος ἐποίει τῇ συνεργίᾳ τοῦ Σατανᾶ, C
 καινὸν πάντως οὐδὲν εἶχε κατὰ τὸν τῆς συντελείας καιρὸν
 ὄργανον καὶ αὐτοῦ τοῦ Σίμωνος ἐπιτηδεύτερον ἐργῶν, αὐ-
 τὸν δηλαδὴ τὸν Ἀντίχριστον, καὶ μείζονα δι' αὐτοῦ ποιήσῃ
 σημεῖα καὶ τέρατα. αὐτὸ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ ἀπόστολος περὶ
 20 τοῦ Ἀντιχρίστου διέξεισι, λέγων „οὗ ἡ παρουσίᾳ γενήσεται
 καὶ ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ, δυνάμει πολλῇ καὶ σημεῖοις καὶ
 τέρασι ψεύδους.”

9. χρυσὸν] κίονα margo P.

ut hinc manifestum fieret non solum ipsos poenas divinitus irrogatas
 inhibere non potuisse, sed etiam cum caeteris eadem supplicia per-
 tulisse. quo factum est ut istaec prodigia Magi divino digito perfici
 faterentur. iccirco nemini mirum videri debet Antichristum quoque,
 ubi scilicet advenerit, prodigia multa portentaque editurum: nam et
 hi Magi, Zambres atque Iannes, virgas in serpentes commutarunt.
 quin etiam Simon ille magus effecit ut statuæ ambularent. idem in
 ignem prosiliens non tamen urebatur; in aëra subvolabat; ex lapi-
 dibus panes faciebat; alias atque alias in formas migrabat; facies
 aliquando binas habebat; in columnam vertebatur; efficiebat ut
 ianuae clausae sua sponte aperirentur, vasa domestica sua sponte
 moveri ad usus humanos viderentur, umbrae ipsorum multae praee-
 derent, quas mortuorum esse animas aiebat, cum aliquando a Caesa-
 re perquireretur, terrore percussus alteri forma sua relicta fugit.
 quodsi talia tantaque hic ope Satanae perfecit, omnino nihil novum
 erit etiam mundi consummationis tempore Satanam organo reperto,
 quod ipso quoque Simone magis sit idoneum et aptum, nimirum
 Antichristo, maiora per ipsum prodigia portentaque perficere. nam hoc
 ipsum et apostolus de Antichristo praedicit, his verbis utens (Thess.
 2 9) „adventus eius erit cum efficacitate Satanae coniunctus, ma-
 gnamque potestatem, prodigia portentaque falsa designabit.”

Ὁ μὲν οὖν Φαραὼ δέκα πληγαῖς ἐποβάλλεται. τίνος οὖν ἕνεκα; ὅτι τέλειος ὁ δέκατος ἀριθμὸς. ὁ γοῦν τελείως ἀμαρτίνης καὶ τελείως δικαίως μαστίζεται. μετὰ γὰρ τὸν θάνατον Ἰωσήφ καὶ τοῦ κρατοῦντος τῶν Αἰγυπτίων Φαραὼ ἔτιρος ἄρχων ἀνίσταται τοῖς Αἰγυπτίοις, καὶ λίαν πικρὸς, Φα-5 ραὼ καὶ οὗτος καλούμενος. καὶ γὰρ καθάπερ οἱ τῶν Ῥωμαίων βασιλεῖς Καίσαρας ἑαυτοὺς ἐπονομάζειν ἤθελον ἅτε τὴν τοῦ μεμοναρχηκότος Ἰουλίου Καίσαρος εὐκλειαν ἑαυτοῖς περιποιούμενοι, οὕτω καὶ οἱ τῶν Αἰγυπτίων ἄρχοντες ἀπὸ τοῦ πρώτου ἐκείνου Φαραὼ Φαραὼ καὶ οὗτοι κατονομάζονται, ἠθέλον. 10 ἠθέλον.

Ὁ μέντοι Μωσῆς μετὰ τὸ περᾶσαι τὴν ἐρυθρὰν φρονιζει τοῦ δοθῆναι νόμον τῷ λαῷ. ὅθεν καὶ περὶ τὸ Σίναϊον ἄνεισιν. ὁ δὲ Γεώργιος λέγει ὅτι ὁ Μωϋσῆς ογδοήκοντα P. 157 ἡμέρας νῆστις ἦν ἐν τῷ ὄρει. δις καὶ γὰρ εἰς τὸ ὄρος ἀνέβη, τὰς πλάκας συντρέψας ἃς ἔλαβε πρότερον ἐκ Θεοῦ, ἐνδίκως κατ' ἐκείνων ὡς μοσχοποιησάντων θυμωθεῖς. κατελθὼν γὰρ ἀπὸ τοῦ ὄρους, καὶ τὰς πλάκας συντρέψας διὰ τὸ τὸν λαὸν ἰδεῖν ἀνομήσαντα, πῶς ἔμελλε βρώσεως μετασχεῖν, εἰ μὴ καὶ πάλιν ἀνῆλθεν εὐθύς καὶ τὸν Θεὸν ἐξιλεώσατο; ἐφ' 20 ἧ καὶ π' ἡμέρας ἐξ ἀνάγκης νηστεύει. δις γὰρ ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὄρος, ἐπειδὴ τὰς πρώτας συνέτριψε πλάκας, ἀνάξιον κρί-

Hunc igitur in morem Phraeo decem plagis vexatur. quamobrem istuc? quia numerus denarius perfectus est; ideoque par erat ut qui perfecte deliquerat, etiam perfecto calamitatum numero multaretur. quippe post Iosephi mortem et Pharaonis illius qui vivo Iosepho rerum potiebatur, Aegyptii principem alium nacti erant, et valde quidem acerbum, qui et ipse Pharaonis nomen usurpabat. nam ut Romanorum imperatores sive reges sibi Caesarum nomen arrogarunt, tanquam Iulii Caesaris, qui primus dominatum ad se unum transtulit, gloriam sibi vindicantes, sic et Aegyptiorum principes a Pharaone primo denominari Pharaones voluerunt.

Moses autem ubi mare rubrum traiecisset, occupabatur in promulganda populo lege. quapropter Sinaeum in montem ascendit. ibi dies totos, quemadmodum Georgius memoriae prodidit, octoginta cibis abstinet. nam bis in montem ascendit, altera scilicet vice tum cum tabulas fregisset divinitus acceptas, iusta in suos iracundia doloreque percitus, qui vitulum sibi fecerant. etenim id temporis de monte degressus, confractis tabulis, quod populam se improbe gessisse cerneret, quoniam pacto cibum sumere potuit? nimirum mox in montem rursus ascendit et deum placavit. de quo consequi necesse est eum 80 dies a cibis abstinuisse, ut qui secunda vice montem fractis prioribus tabulis conscenderit, quod iis populam impium sce-

τας ἐκεῖνον τὸν ἄσεβῆ λαὸν καὶ παρὶνθμον. καὶ τὰ μὲν τοῦ Γεωργίου τοιαῦτα, καὶ τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον· οὐκ οἶδα δὲ εἰ καὶ τὰ τοῦ πράγματος οὕτως ἔχει καθὼς ἐκεῖνος ὑπέλαβεν. εἰ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ἐν τῇ Δευτερονομίᾳ ἔλεγεν ὁ Μωσῆς ὅτι τεσσαράκοντα ἡμέρας ἄρτον οὐκ ἔφαγον καὶ ὕδωρ οὐκ ἔπιον. δις μὲν οὖν ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὄρος, δις δὲ καὶ ἐνήστευσεν. ἀλλ' ἐν τῇ μέσῳ τούτων τῶν ἡμερῶν καὶ φαγεῖν ἔωκεν ἄρτον καὶ ὕδωρ πιεῖν· εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, ὀγδοήκοντα ἂν ἡμέρας ἐν τῇ Δευτερονομίᾳ νηστεῦσαι ἔλεγεν, οὐ μὴν, ὥς εἴρηται, τεσσαράκοντα. τοῦτο μὲν οὖν ἐπιβεβαιοῦσθ' ὅτι γλωττῶν χρυσοῦς· ἐν γὰρ τῇ εἰς τὴν εἰσοδὸν τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς λόγῳ αὐτοῦ καὶ τὰδε φησὶν „ἵνα γὰρ ὁ κύριος ἀνεληφθῆναι δοκῆσει τῇ σάρκα, τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐπ' ἴσης τῷ Μωσῇ καὶ τῷ Ἡλίᾳ, καὶ οὐ πλεόν, ἐνήστευσεν.” εἰ γὰρ ἡμέρας π' ἔφθασε νηστεῦσαι ὁ Μωσῆς, κατὰ φησὶν ὁ Γεώργιος, μηδ' ὀπίσω τῶν τοιούτων ἡμερῶν ἀψάμενος βρώσεως, οὐκ ἂν ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης ἐπ' ἴσης τῷ Μωσῇ νηστεῦσαι τὸν κύριον ἔλεγεν.

18. Post *ἔλεγεν* Labbei codex: *περὶ τοῦ Ἀμαλήκ.* μετὰ δὲ τὰ τοιαῦτα ἦλθεν ὁ Ἀμαλήκ ἐν χιλιᾷσι καὶ μυριάσι συναψάει πόλεμον μετὰ τῶν Ἑβραίων δόπλων ὄντων. ἀνῆλθε Μωσῆς ἐν τῷ ὄρει, καὶ ἐξέτεινε τὰς χεῖρας αὐτοῦ εἰς προσευχὴν. καὶ διε ὕψει τὰς χεῖρας ὁ Μωσῆς ἐν τῷ ὄρει, ἐτροπούτο τὸν Ἀμαλήκ, διε δὲ ἐνάγκει καὶ ἐταπεινώσεν αὐτὰς, ἐτρέπεν ὁ Ἀμαλήκ τοὺς Ἰουδαίους. τοῦτο οὖν προσέξαντες ὁ τε Ἀαρὼν καὶ Ὁρὶ εἰσῆλθον εἰς ἐκ δεξιῶν καὶ ἕτερος εἰς ἐναντύμων, καὶ ἐστήριζον τὰς χεῖρας τοῦ Μωσέως εἰς ὕψος, καὶ οὕτως εἰς τέλος ὁ Ἀμαλήκ ἀπώλετο. καὶ ἐπληρώθη τὸ τοῦ Λαβίθ „ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν

letatumque prorsus indignum indicaret. in hunc modum Georgius ratiocinatur. ego vero nescio num res ita se habeat quemadmodum ipse putavit. nam si locum ipsius haberet narratio, Moses in Deuteronomio (9 9) non dixisset se quadraginta diebus panem non comedisse nec aquam bibisse. his quidem ascendit in montem et bis ieiunavit: sed diebus intermediis comedisse panem et aquam bibisse videtur. quod nisi verum esset, in Deuteronomio dixisset se 80 dies ieiunasse, non 40, qui numerus istice exprimitur. atque hanc nostram sententiam Chrysostomus quoque confirmat. nam in oratione quam in exordio et ingressu sanctae Quadragesimae pronuntiavit, huiusmodi quaedam profert „ut non existimaretur dominum opinione ac specie tenuis carnem adsumpsisse, quadraginta dies itidem ut Moses ac Elias ieiunavit.” quodsi de Georgii sententia Moses ad 80 dies ieiunando processisset, nullo cibo diebus interiectis degustato, haudquaquam Iohannes hic noster, orator vere aureus, dominum totidem dies quot Mosem ieiunasse dixisset.

Ἐπὶ τούτοις εἰδέναι σε χορὴ ὡς εἰ καὶ χάριν τινὸς δῆθεν συμπερόντος χρήσεται τις τῇ ἁμαρτίᾳ, οὐδὲ οὕτως ἀνευθύνος. καὶ γὰρ Ἀαρῶν γλύψας τὸν μόσχον τῷ λαῷ ἐπὶ τῷ κατασχεῖν αὐτόν, οὐ παντάπασι συγγνώμης ἄξιος ἦν· ἐφ' ᾧ καὶ Θείας ἐδεήθη φιλανθρωπίας ὥστε τὴν τιμωρίαν ἐκφυ- 5 γεῖν. καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ Μωσῆς ἔλεγεν „ἐδεήθη τοῦ κυρίου περὶ Ἀαρῶν τοῦ ἀδελφοῦ μου, καὶ οὐκ ἀπέθανεν.”

Οὗτος μὲν οὖν ὁ τῆς αὐτοπροσώπου Θεάς τοῦ Θεοῦ ἐξ ἴσου τοῖς ἀγγέλοις ἀξιωθείς, καθὰ φησιν ὁ μέγας Βασιλεὺς, κελεύεται διὰ τὴν ἐν τῷ ὕδατι ἀντιλογίαν ἐλθεῖν εἰς τὸ ὄρος τοῦ Ἀβαρίμ, ὃ καὶ Ναβαῦ ἐλέγετο, καὶ ἰδεῖν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ οὕτως ἐκεῖ τελευτῆσαι. οὐδὲ γὰρ συγχωρεῖ τὴν ἐκείνου τελευτὴν ὁ Θεὸς γενέσθαι κατάδηλον, ἵνα μὴ τὰ ὁσαῦτα ἐκείνου λαβόντες οἱ τὸν μόσχον προσκύνήσαντες Θεοποιή- 15 P. 158 σωσιν αὐτὰ. τοῦτον μέντοι τὸν Θεϊότατον δηλαδὴ Μωσεία καὶ παρὰ Θείων ἀγγέλων ἐνταφιασθῆναι ὁ μέγας φησὶν Ἐπιφάνιος. εἰ γὰρ καὶ ἐπέστη τῆνικαῦτα ὁ διάβολος, καθὰ φησιν Ἰούδας ἐν τῇ καθολικῇ αὐτοῦ ἐπιστολῇ, ζητῶν τε αὐτὸν ὡς φονέα καὶ ὡς ἀντιλογία θανάοντα, ἀλλ' ἀνθίσταται ὁ ἀρχιστράτηγος Μιχαήλ, καὶ „ἐπιτιμῆσαι σοι ὁ κύριος” λέγει 20

αὐτοῦ συνελήθη ὁ ἁμαρτωλός.” ὅτε δὲ ἐφθασαν Ἰουδαῖοι εἰς τὴν ἔρημον Κάδδην, κατήσθιον αὐτοὺς οἱ ὄφεις, καὶ ἀπέθνησκον. τότε καὶ τὸν χαλκοῦν ὄφιν ἐγκαρσίως εἰς ὕψος ἠλώσας ὁ Μωσῆς, ἔστησαν οἱ δάκνοντες ὄφεις· ἀλλὰ καὶ ἔσοι ἐδάκνοντο ὑπὸ τῶν ὄφειων, ἀτερίζοντες εἰς τὸν χαλκοῦν ὄφιν ἐρρούοντο τοῦ θανάτου.

Praeter haec scire debes, etiamsi quis utilitatis alicuius causa peccato se polluat, non tamen eum iccirco reum non esse. nam et Aaro, qui vitulum populo conflavit ut eum in officio contineret, veniam simpliciter non meruit, sed dei benignitatem expertus est, ut poenam effugeret. hoc ipsum indicare Moses volens inquit „deprecatus sum dominum pro Aarone fratre meo, ne morte multaretur.”

Atque hic ipse Moses, qui facie sua, ceu Basilii loquitur, deum perinde meruit intueri quemadmodum ab angelis spectatur, propter adversationem illam quae ad aquam acciderat, in montem Abarim, qui et Nabo dicitur, ascendere iubetur, atque istic promissam terram intuitus fato fungi. non enim mortem ipsius palam fieri deus voluit, ne qui vitulum summisserat venerati fuerant, sumpta ipsius ossa pro divinis ducerent. eundem virum profecto divinisimum Epiphanius tradit ab angelis sepultum esse. quanquam enim tum advolavit diabolus, ut in epistola sua catholica Iudas inquit, ipsum homicidam tanquam sibi vindicans, et qui in adversatione deliquisset, tamen princeps ille dux Michaelus ei restitit, ac verbis huius-

πρὸς αὐτόν. εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, ποῦ θήσομεν τὰ τοῦ Ἰωσήπου, ἢ πῶς αὐτὰ παραδεξόμεθα; ὁμως μέντοι προσθε-
 τέν τοις ἄνω καὶ ταῦτα δι' εἰδησιν. παράγει γὰρ τὸν Μω- B
 σέα κατὰ τὸν τοῦ θανάτου αὐτοῦ καιρὸν καὶ τὰδε κατὰ ῥῆμα
 5 πρὸς τὸν λαὸν λέγοντα „ἄνδρες συστρατιῶται, ἐπεὶ τῷ θεῷ
 δοκῶν ἤδη καὶ τῷ γῆρα, χρόνων ῥα καὶ ἐήνησμένων, δεῖ
 με τοῦ ζῆν ἀπελθεῖν, ὑποτίθηναι καὶ νῦν τὰ δεόντα πρὸς
 ὑμᾶς, ἀπειμι δ' αὐτὸς χαίρων ἐπὶ τοῖς ὑμετέροις ἀγαθοῖς.”
 πορευομένη δὲ αὐτῷ οὐ ἔμελλεν ἀφανισθῆναι, πάντες εἶπον-
 10 το δεδακρυμένοι. ἀσπαζομένου δὲ αὐτοῦ καὶ τὸν Ἐλεάζαρον
 καὶ Ἰησοῦν καὶ προσομιλοῦντος αὐτοῖς, ἔτι δὲ ἐπὶ τοῦ ὄρους
 τοῦ Ἀβαρίμ, νέφους αἰφνίδιον ὑπὲρ αὐτοῦ σάντος ἀφανί-
 ζεται κατὰ τινος φάραγγος. καὶ ὁ μὲν Ἰωσήπος ἔστιν ὅτε
 μυθολογῶν οὕτω φαίνεται.

15 Ὁ δὲ γε Μωσῆς τελευτῶν ἐπιτίθησι τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν C
 Ἰησοῦν τὸν τοῦ Ναυῆ νιόν, καίτοι γε προμαρτυρηθέντα πνεῦ-
 μα ἅγιον ἔχειν. ἀφ' οὗ δὴ καὶ νόμος κεκράτηκεν ὥστε τοὺς
 ἀρχιερεῖς χεῖρας ἐπιτιθέναι τοῖς χειροτονουμένοις, καὶ οὕτω
 θείας χάριτος μεταλαμβάνειν αὐτούς. „καὶ θήσεις” γάρ φη-
 20 σαι „τὰς χεῖράς σου ἐπ' αὐτόν.” τούτου δὲ τοῦ Ἰησοῦ συμ-
 μαχοῦντος τοῖς Γαβαωνίταις (ἐστράτευσαν γὰρ τινες καὶ αὐ-

modi compellavit (Iudae 10) „increpet te dominus.” quae si vera sta-
 tuemus esse, quo loco Iosephi narrationem habebimus? vel quonam
 pacto illam admittemus? lubet autem et ipsa prius indicatis adice-
 re, quo saltem nota sint. tradit enim Mosem sub ipsum mortis tem-
 pus huiusmodi oratione populum compellasse: „quando, commilito-
 nes, sic deo visum est ac senectuti, exactis iam annis aetatis centum
 viginti quinque, ut hac vita nunc excedam, etiam modo vos de
 iis admonebo quae faciunda erunt. ipse quidem laetus ob vestra bo-
 na migro.” cum haec prolocutus ad eum locum pergeret quo lo-
 co futurum erat ut ex ipsorum conspectu abriperetur, cum lacrymis
 omnes sequebantur. interea vero, dum Eleazarum et Iesum amplecte-
 retur, ac sermones cum eis conferret in monte Abari, mox nube su-
 bito se supra ipsum demittente videri desiit, in vallem quandam ab-
 reptus. sic rem gestam Iosephus recenset, qui sane nonnunquam fa-
 bulis consentanea litteris mandasse videtur.

Caeterum Moses vivendi finem facturus Iesu Navae F. manus im-
 posuit, quanquam ei testimonium iam antea quoque tributum esset,
 quod spiritum sanctum haberet. hinc mos inolevit et obtinuit ut
 muneri alicui praeficiendis sacerdotes manus imponant, quo facto
 divinae gratiae participes fiunt. impones, inquit deus (Ios. 10), ma-
 num tuam ipsi, et gloriam tuam in eum transferes. cum hic Iesua
 opem Gabaonitis ferret, quos invaserant propterea nonnulli quod

τῶν ὡς δῆθεν ἀντομολησάντων τῷ Ἰησοῦ) θαῦμα περὶ τὸν ἥλιον γέγονεν ἐν τῷ μεσορρανήματι· καὶ γὰρ ἔστι τῆς πρώτου φασγᾶς ἡμέρας ὀλοκλήρον διάστημα.

- D. Εἰ δὲ καὶ σὲ μετὰ τῶν ἄλλων ἀπορία κατέχει διὰ τὴν τεσσαράκοντα ἔτη τὸ τῶν Ἑβραίων γένος ἐξὸν ἐξ Αἰγύπτου 5
 V. 123 ἀνὰ τὴν ἔρημον ἐπλανᾶτο, ἄκουε· ἐν γὰρ τῇ βίβλῳ τῶν ἀριθμῶν σαφῆς ἡ αἰτία σοι πρόκειται. τῶν παρὰ Μωσέως ἀποσταλέντων εἰς κατασκοπὴν τῆς τῶν Χαναταίων γῆς ὑπεστρεψάντων, καὶ τὸν λαὸν ἐκφοβησάντων ἐπὶ τσοῦτον ὥστε καὶ πολλὰ κατὰ θεοῦ γογγύσαι, ἀνευ τοῦ Χάλεβ καὶ τοῦ Ἰησοῦ, εἶπεν ὁ θεός „σὺ μὴ εἰσέλθῃς εἰς τὴν γῆν ἐφ' ἣν ἐξέτεινα τὴν χεῖρά μου ἀλλ' ἢ Χάλεβ καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ καὶ τὰ παιδία ἃ εἶπατε εἰς διαρπαγὴν ἔσεσθαι. ὑμῶν δὲ
 P. 159 τὰ κῶλα πεσεῖται ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ. οἱ δὲ υἱοὶ ὑμῶν ἔσονται νεμόμενοι ἐν τῇ ἐρήμῳ τεσσαράκοντα ἔτη, καὶ ἀνύσουσι 15 τὴν πορείαν ὑμῶν, ἕως ἂν ἀναλωθῶσι τὰ κῶλα ὑμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν ὅσας κατεσκέπασθε τὴν γῆν, τεσσαράκοντα ἡμέρας, καὶ γνώσεσθε τὸν θυμὸν μου.” μετὰ γὰρ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο εἶπον εἰς διαστροφὴν τοῦ λαοῦ „κεῖ εἶδομεν τὴν γενεὰν τοῦ Ἐναάκ, ἀνδρας ἰπερ-20 μίχεις, γίγαντας, ὧν ἐνώπιον ἤμεν ὡσεὶ ἀκρίδες.” ἔφερον

sponte sua Iesu partes secuti fuissent, miraculum in sole contigit: nam cum is medium coeli attigisset, ulterius progredi per totius diei spatium deslit.

Quodsi autem scire nequis quamobrem Hebraeorum natio, postquam ex Aegypto migrasset, totos annos quadraginta in solitudine oberraverit, quid dicturi simus audias. nam in libro Numerorum causa perspicuae indicata est. quippe cum ii qui ablegati erant a Mose terram Chanaaneam exploratum, revertissent, ac populum tanto metu percussissent ut non parum adversus dominum murmuraret, Chalebo et Iesu exceptis, tum ergo deus hisce minis est usus (Num. 14 30) „nemo ex omni vestrum numero in terram perveniet, supra quam manum meam extendi, praeter Chalebum et Iesum Navae filium, et pueros vestros, quos praedae futuros dixistis. vestra quidem membra in ista solitudine cadent. nati autem vestri degent in hac solitudine annos 40, et tamdiu vestrum hoc iter facient, donec membra vestra in desertis absumantur. quot diebus terram explorastis, qui omnino quadraginta fuerunt, per totidem annos ad totidem dies relatos culpas vestras luetis, et quid ira mea sit experiemini.” nimirum illi exploratores inter alia hoc etiam pervertendi populi causa protulerant, se familiam Enaquinorum in iis locis vidisse, qui essent homines supra modum proceri et gigantes, cum quibus ipsi collati locustae sibi esse visi fuissent. attulerunt id temporis secum tantae botrum magnitudinis, ut vectibus et palis gestari eum necesse foret.

δὲ καὶ βίτην ἐκείθεν ὑπερμήκη τοσοῦτον ὡς ἐπ' ἀναφορεῦ- B
 σιν αὐτὸν βωσιάζεσθαι. ὅτι δὲ παιδεύομενος ὁ Ἰσραὴλ κα-
 τὰ Θεῖαν ὄρηγν τοσοῦτον ἐν ἐρήμῳ διεβίβασε καιρὸν, καὶ τοῦ
 μεγάλου Κυριλλου λέγουτος ἄκουε. ἐν γὰρ τῇ περὶ τῆς ἐν
 5 πνεύματι λατρείας βίβλῳ αὐτοῦ καὶ τὰδε φησίν, ὅτι προ-
 κρούσας ὁ Ἰσραὴλ τεσσαρακοστὸν ἔτος ἐπλανῆτο κατὰ τὴν
 ἔρημον· ὄρκῳ γὰρ ᾤμωσεν ὁ Θεὸς μὴ εἰσάξῃσιν αὐταὺς εἰς
 τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. καὶ τοῦτο διὰ τοῦ Δαβὶθ ἔδειξεν
 εἰπὼν ὡς ᾤμωσα ἐν τῇ ὄρηγῃ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν
 10 καταπαύσιν μου. καὶ ἦν ὄρκος αὐτοῖς τῆς ὄρηγῆς, καθὼς ἄνω-
 θεν εἴρηται. παρωχηκός τε δὲ τοῦ καιροῦ λέλυται μὲν ἡ ὄρ-
 γῆ, διέβησαν δὲ τὸν Ἰορδάνην οἱ ἐξ αὐτῶν καὶ εἰσέβησαν
 εἰς τὴν γῆν, ὅθι ὑπερδραμούσης τῆς ἀνανακτήσεως τὸ τεσ-
 15 σαρακοστὸν ἔτος. τύπος ἄρα καὶ τοῦδε σαφῆς τὸ μέχρι πλη-
 γῶν τεσσαράκοντα καταπαύεσθαι τινος· ἀφέσεως γὰρ ὁ μετὰ
 τοῦτο καιρὸς, διάβασιν ἡμῶν εἰσφέρων Ἰορδάνου τὴν μυστι-
 κήν. μετὰ γὰρ τεσσαράκοντα ἔτη κάκεινοι τὸν Ἰορδάνην διέ-
 βησαν.

Οὗτος μὲν οὖν ὁ τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦς Ἀδσῆς πρότερον
 20 ἐκαλεῖτο, ὑποστρέψας δὲ ἀπὸ τῆς κατασκοπῆς παρὰ τοῦ Μω-
 σέως μετονομάζεται. τούτῳ δὲ τῷ Ἰησοῦ μετὰ γε τεσσαρά-
 κοντα ἔτη ἂ διεβίβασεν ἐν τῇ ἐρήμῳ, λέγει ὁ Θεὸς „καθίσας

caeterum Israelicos, ob iram divinam castigatos, tantum in solitudi-
 ne temporis exegisse Cyrillus etiam verbis hisce testatur, in eo libro
 exstantibus quem de spiritali cultu inscripsit. quia fremita suo de-
 vagati. deus enim iureiurando futuram confirmavit se in terram pro-
 missam ipsos haudquaquam introducturam. atque hoc iusiurandam
 dei Davides his verbis exposuit (Psalm. 94 11) „iratus intravi non es-
 se meam in requietem perventuros.” huius irae terminus tot annis de-
 finitus erat quot superius expositi sunt; atque illis elapsis omnino
 extincta est. tum deinde nati eorum Iordanem transierunt et terram
 promissam ingressi sunt, divina illa iracundia quadragesimum annum
 non excedente. fuit huius rei quondam illa quosque figura, quod pla-
 gas 40 acciperent qui deliquerant. post illum enim numerum tempus
 liberationis succedit, quod mysticam Iordanis transitionem secum
 addert: nam et ipsi post annum quadragesimum Iordanem traiece-
 runt.

Iesus autem hic Navae F. Auses prius appellabatur: verum post-
 eaque ab exploratione reversus fuisset, a Mose nomen eius est
 immutatum. eundem post annos 40, quos in solitudine populus exe-
 git, deus in hunc modum allocutus est (Ios. 5 2) „circumcide popu-

περίτεμε τὸν λαὸν μαχαίραις πετρίναις, καὶ οὕτω τὸν Ἰορδάνην διαβήθῃ." ὁ γὰρ Μωσῆς περῶσαι οὐ συνεχωρήθη, καίτοι πολλὰ περὶ τοῦτου τοῦ Θεοῦ δεηθεῖς. μετὰ γὰρ τὸ λαλῆσαι τὰ τῆς ᾠδῆς τῷ λαῷ, εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Θεός, „ἀνάβηθι εἰς τὸ ὄρος Ἀβαρίμ. τοῦτο ὄρος Ναβαῦ κατὰ πρόσωπον Ἰεριχώ. καὶ ἴδε τὴν γῆν Χαναάν, καὶ τελέυτα, ὃν τρόπον ἀπέθανεν Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός σου ἐν Ὄρ τῷ ὄρει, διότι ἠπειθήσατε τῷ ῥήματί μου ἐπὶ τοῦ ὕδατος τῆς ἀντιλογίας." ὅτι δὲ ἐδέετο τοῦ Θεοῦ περῶσαι τὸν Ἰορδάνην, „καὶ

P. 160 ὑπερεῖδε κύριος ἐμὲ ἔνεκεν ὑμῶν, καὶ οὐκ εἰσήκουσά μου. 10

καὶ εἶπε κύριος πρὸς με ἰκανούσθω σοι, μὴ προσθῆς ἔτι λα-

V. 124 λῆσαι τὸν λόγον τοῦτον. ἀνάβαινε γὰρ εἰς τὸ ὄρος, καὶ ἴδε τοὺς ὀφθαλμοῖς, ὅτι οὐ διαβήθη τὸν Ἰορδάνην τοῦτον." καὶ τί δήποτε διὰ μικρὰν πλημμέλειαν πόρρωθεν ἰδεῖν ὁ Μωσῆς προσετάχθη τὴν γῆν, τὸν δὲ λαὸν εἰσαγαγεῖν ἐκωλύθη; δι- 15 δάσκει ἡμᾶς ὁ δεσπότης διὰ τούτων ὡς τοὺς ἐν ἀρετῇ τελείους τὴν ἄκραν ἀκρίβειαν ἀπαιτεῖ. „ὁ μὲν γὰρ ἐλάχιστος"

B φησὶ σοφία Σολομώντος „σὺγγνωστόν ἐστιν ἐλέους, δυνατοὶ δὲ δυνατῶς ἑτασθήσονται." ὅτι δὲ μέγα ἔδοξε τὸ τοῦ Μωσέως ἀμάρτημα, δεδήλωκεν αὐτὸς ὁ Θεός οὕτως εἰπὼν „ἀνά-

19. ἔδειξε P.

lum cultris saxeis, atque ita Iordanem traicito." nam Mosi potestas Iordanem transeundi facta non est, quanquam crebris ille precibus hoc exproceret. quippe cum carminis verba populo recitasset, his verbis eum deus compellavit (Deut. 32 49) „adscende in montem Abarim, qui Nabo mons est, e regione Hierichuntis, atque istic terram Chananaeam intuitus morere, quemadmodum et Aaro frater tuus in Oro monte mortuus est. non enim verbis meis ad aquam adversationis et rixae fidem habuistis." iam quod obsecrarit deum ut Iordanem traiceret, ipse significavit, cum diceret „equidem amne traicito praeclaram illam regionem, trans Iordanem sitam intuiturus eram: verum deus me vestra causa est aspernatus, nec preces meas exaudiit. respondit enim in haec verba mihi: satis hoc esto tibi, noli tale quiddam amplius a me petere. saltem in montem hunc ascendo, et terram oculis tuis intueri: nam Iordanem hunc non traicies." quidnam vero causae fuit quamobrem ob delictum exiguum Moses longo quidem ex intervallo terram intueri iussus est, sed eidem denegatum ne populum in eam introduceret? nimirum per haec docere nos dominus voluit se ab iis, qui virtute perfecti sint, extremam accuratorem requirere. nam qui perpusillus est, inquit Sapia Salomonis (6 7), ob misericordiam quodam modo veniam meretur: at valentes valide explorabuntur. et vero delictum Mosi ingens sibi visum fuisse deus ipse verbis his declaravit „adscende ac morere,

βαινε, καὶ τελευτά, διότι ἠπειθήσατε τῷ ῥήματί μου ἐπὶ τοῦ ὕδατος τῆς ἀντιλογίας." πάντα ταῦτα πεποιήκεν ἡ Θλίψις. ἐπιτιθέντες γὰρ Ἰουδαῖοι τῷ Θεῷ Μωσῆ, ὅτε ἀθυμῶν ἦν διὰ τὴν τῆς Μαριὰμ τελευτήν, καὶ βιαζόμενοι χάρις 5 ὕδατος, ὡς ἐν τῇ βίβλῳ τῶν ἀριθμῶν γέγραπται, ἠνάγκασαν τὴν ἀμφίβολον ἐκείνην προΐεναί φωνήν. ἄφες λοιπὸν τὰ τοῦ Ἰωσήπου, ὅτι καὶ κατὰ πάντα ταῖς ἱεραῖς γραφαῖς ἐναντιο-
 C μενα φαίνονται· καὶ γὰρ διὰ Θεῖαν ὀργὴν ἐτελεύτησεν, οὐ μὴν διὰ γῆρας, ὡς ἐκεῖνος φησὶν. ὅτι δὲ τοῦ Θεοῦ ὀργισθέν-
 10 τος ἐπὶ τοῖς κατασκόποις ἔτη τεσσαράκοντα διέτριψεν ὁ λαὸς ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἐν τῷ Δευτερονομίῳ τοῦτο σαφῶς δεδήλω-
 ται. ἠνίκα γὰρ ὁ Μωσῆς τὰ τελευτάα τῷ λαῷ διελέγετο, καὶ τὰδε πρὸς τοὺς ἄλλοις ἔλεγεν „ἤλθομεν καὶ πρὶν εἰς τὸ περᾶσαι καὶ κατακληρονομήσαι τὴν Χανανίτιδα γῆν." ἀλλ'
 15 οἱ δι᾽ ἄστροφου ἐκεῖνοι κατάσκοποι καὶ ὁ τοῦ λαοῦ γογγυσμὸς ἔτη μὲ περιπλανᾶσθαι αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ πεποιήκε. ταῦτα δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔλεγεν ἐν τῇ δευτέρᾳ ὑποστροφῇ, τῶν μὲ ἐτῶν δηλαδὴ συμπληρώσει. πρόσχε λοιπὸν· φαίνεται γὰρ ἐπεῦθεν ὅτι εἰ μὴ Θεία ἦν ὀργὴ τῆς τῶν κατασκόπων δια-
 20 στροφῆς ἔνεκεν, ἐν βραχεὶ διήλθον τὴν ἐρημον καὶ τὸν Ἰορδάνην ἐπέρασαν ἄν.

Οὐκοῦν ἔτη μὲ περιπατοῦντες κατὰ τὴν ἐρημον τὸ μάννα

propterea quod verbis meis ad aquam iurgii fidem non habueritis." atque haec omnia de quadam afflictione profecta erant. nam cum Hebraei ad Mosem convolarent, ipso propter Mariae sororis obitum tristi, et violenter eum urgerent ob aquae defectum, sicut in Numerorum libro perscriptum legimus, hanc ei vocem dubitationis plenam extorserunt. quapropter missam fac Iosephi narrationem, quae prorsus litteris sacris adversari videtur. Moses enim propter iram divinam hoc modo mortuus est, non ob senectutis molem, quemadmodum ille tradit. quod autem deo propter exploratores irato populus annis quadraginta in solitudine commoratus sit, etiam in Deuteronomio perspicue indicatur. cum enim Moses extrema oratione populum alloqueretur, inter alia verbis huiusmodi usus est „accessimus etiam antea traiecturi flumen, et terram Chananitidem occupaturi: sed exploratores illi perversi populique fremitus effecerunt ut annis quadraginta per solitudinem obvagamur." quae quidem verba protulit in altera reversione ad Iordanem, cum anni scilicet quadraginta iam completi essent. atque haec, quaeso, mihi animum advertito. videtur enim futurum fuisse ut nisi divina istaec ira intercessisset ob exploratorum perversitatem orta, brevi admodum temporis spatio solitudinem peragrarent, ac Iordanem traicerent.

Caeterum dum annis 40 per solitudinem hinc inde oberrabant,

ἡσθιον, τροφήν ἄσπαρτον καὶ ἀνήροτον. καθ' ἐκάστην γὰρ
 ἔβρεχεν ἡμέραν αὐτὸ ὁ θεός, ἄνευ μέντοι τοῦ σαββάτου, δι-
 δάσκων κἀντεῦθεν αὐτοὺς μὴδὲν ἐν σαββάτῳ ποιεῖν. ἐφ' ᾧ
 P. 161 καὶ τὸ ἐν παρασκευῇ κατερχόμενον μάννα διπλάσιον ἦν, ὡς
 ἔχειν αὐτοὺς καὶ τὴν ἐν σαββάτῳ τροφήν. εἰ δὲ ἐν δευτέρῳ 5
 τυχὸν ἡμέρᾳ ἢ τρίτῃ λαβὼν ἐκ τοῦ μάννα ἐφύλαξέ τις, εἰς
 τὴν ὑστεραίαν διεφθαρμένον ἦν ἐξ ἀνάγκης τὸ τοιοῦτον ἰδεῖν.
 εἶνος ἔνεκεν; ἐπειδὴ νόμον παράβασις ἦν. διδάσκων γὰρ
 αὐτοὺς τῶν φρονιτῶν ἡλεούτερον βιοῦν, ὑπέσχετο καθ' ἐκά-
 στην ἡμέραν παρέχειν τὴν ἀναγκαίαν αὐταῖς τροφήν. ἐκεῖνοι 10
 δὲ ἀπιστήσαντες μέρες τι τοῦ συλλεγέντος εἰς τὴν ὑστεραίαν
 ἐφύλαξαν. διὰ τοῦτο καὶ ἐπώλεσαν. ὅτι γὰρ οὐ τῆς τοῦ
 μάννα φύσεως ἦν τὸ πάθος, μαρτυρεῖ τὸ σάββατον, ἐν ᾧ
 Β ἄλλωβητον διετηρεῖτο τὸ χάριν αὐτοῦ κατὰ τὴν παρασκευὴν
 συλλεγόμενον τε καὶ φυλασσόμενον. μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ ἐν 15
 V. 125 τῇ κιβωτῷ ἐπὶ πολλαῖς διαφυλαχθῆν γενεαῖς. τοῦτο δὲ τὸ
 μάννα κατὰ γὰρ τὸ πρῶτ' καὶ μόνον συνήγετο· ἡλίου γὰρ ἀνα-
 τείλαντος ἐτήκετο. τοῦτο μέντοι τὸ μάννα, καθὰ φησιν ὁ
 θειότατος Νύσσης ἐκ τῆς σοφίας Σολομῶντος τὰς ἀφορμὰς
 λαβὼν, μονοειδὲς ἦν, ἣ δὲ ποιότης αὐτοῦ τὸ ποικίλον εἶχεν, 20
 ἐκάστην προσφόρως κατὰ τὸ εἶδος τῆς ἐπιθυμίας ἐγγνωμένη.

Manna vescebantur, cibo non sato nec per arationem comparato. nam in dies singulos divinitus instar pluviae de coelo labebatur, unico sabbato excepto; quo ipso docebat eos nihil esse sabbato faciundum operis. eademque de causa quod die sabbatum praecedente, quem a praeparatione Parasceuae nuncupabant, manna delabebatur, duplum erat aliorum dierum respectu, quo videlicet abunde ipsis etiam sabbato durante alimenti sufficeret. quodsi quis autem die secundo septimanae vel tertio acceptum manna servasset in diem alterum, non poterat deinceps aliter quam putrefactum intueri, quamobrem istuc? quia legie erat haec violatio, quippe deus volens eos docere quid esset vita curis soluta et libera, se praebiturum eis pollicebatur in dies singulos tantum victus quantum ipsis aliendis sufficeret. huic pollicitationi cum fidem quidam non haberent nec mandato parere, forte collecti mannae partem aliquam in diem posterum servarunt, quae continuo foetuit. et hanc nequaquam profecto mannae naturam fuisse, colligi tum de sabbato potest, quo quicquid eius causa praeparatorio die coactum erat incorruptum manebat, tum de ille manna quod in arca multis saeculis est conservatum. colligebatur autem matutino tempore tantum: quippe quamprimum sol ortus fuisset, liquecebat. idem manna, quemadmodum Nyssenus antistes ille divinissimus ait, sapientiam Solomonis secutus, unius quidem erat eiusdemque formae, qualitatem vero multiplicem habebat, uti quod cui-

οὕτω μὲν οὖν καὶ ὁ ἄρτος ὁ καταβάς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, τὸ ποτὸν δηλονότι μάννα, πρὸς τὴν διάθεσιν τῆς ἐκάστου ψυ-
 χῆς διατίθεσθαι εἴωθε. τοῦτο δὴ τὸ μάννα εἶδος εἶχε κορί-
 5 σαι, ὡς τὴν φύσιν ὅλην διόλου λόγον ἔχειν σπέρματος λέγου-
 τὸ σπεύρεσθαι δύναμιν αὐτοῦ. οὕτω μὲν οὖν καὶ τὸ θεῖον
 μάννα καὶ πνευματικὸν πανταχοῦ σκεδαρνύμενόν τε καὶ κα-
 10 τακερματιζόμενον ὅλον διόλου ἐν ὅλοις εὐρίσκεται, καὶ τί
 χρὴ πολλὰ λέγειν; ὡς περ ἐπὶ τοῦ μάννα ἐκείνου κατερχομέ-
 νου ἀνωθεν τὸ τῶν Ἑβραίων γένος ὑπερεκπληττόμενον ἔλεγε
 τί τοῦτό ἐστιν; οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τοῦ νηητοῦ μάννα τοῦ ἄρτου D
 τῆς ζωῆς, αὐτοῦ δηλαδὴ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ καταβάντος ἐξ
 οὐρανοῦ καὶ ἐπὶ γῆς ὀφθέντος, ὑπερεκπληττόμενοι ἔλεγον
 15 ἄπικτες τί τοῦτό ἐστι; πῶς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ κατήλθεν εἰς
 τὴν γῆν; πῶς σάρκα ἐφόρεσε; πῶς ἄνθρωπος γέγονε; καὶ περὶ
 μὲν τούτων οὕτως.

Μετὰ δὲ τὴν τοῦ Μωσέως τελευτὴν εἶπε πρὸς τὸν Ἰη-
 σοῦν ὁ θεὸς „Μωσῆς ὁ θεράπων μου τετελεύτησεν· νῦν
 οὖν ἀναστὰς διάβηθι τὸν Ἰορδάνην σὺ καὶ πᾶς ὁ λαὸς σὺ-
 20 τος.” καὶ ὡς ἤκουσαν οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀμορραίων, οἱ ἦσαν
 πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ὅτι ἀπεξήρανε κύριος ὁ θεὸς τὸν Ἰορ-
 δάνην ποταμόν, κατετάκησαν αὐτῶν αἱ διάνοιαι, καὶ οὐκ ἦν
 ἐν αὐτοῖς φρόνησις οὐδεμίᾳ ἀπὸ προσώπου τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. P. 162

que pro ratione cupiditatis saperet. eodem modo panis ille qui de
 coelo descendit, manna scilicet intellectile, pro adfectione animi
 quorumlibet et ipse adfectus esse solet. idem manna quandam esse
 coriandri speciem aiunt, cuius naturam in universum semini respon-
 dere perhibent, ita ut si dissectur, nulla sit particula quae vim suam
 amittat. sic et divinum illud ac spirituale manna ubique locorum
 dispersum et quasi concisum minutas in partes nihilominus totum in-
 tegre in integris reperitur. quid multa proferemus? quemadmodum
 illo manna coelitus demisso Hebraeorum natio admirabunda dicebat,
 quid hoc est? sic et intellectili manna, pane scilicet vitae, unigena
 dei filio, coelitus delapso et in terris conspecto cuncti obstupescen-
 tes aiebant: quid hoc est? quonam pacto dei filius in terram descen-
 dit? qui carnem gestat? qui homo factus est? ac de his quidem hoc
 modo dictum esto.

Casterum post mortem Mosis deus Iesum allocutus est in hunc
 modum (Ios. 1 2) „quandoquidem meus servus Moses mortuus est,
 age tu, traice Jordanem istum una cum omni hoc populo,” eumque
 reges Amorraeorum, qui ultra Jordanem erant, inaudivissent domi-
 num, qui deus est, Jordanem fluvium exsiccasse, mentes et animi

καὶ τοιοῦτόν τι πεπόνθασιν ὁποῖον ἀπὸ χαρᾶς ὁ Ἰακώβ, ἤρ-
κα κατελθὼν εἰς Αἴγυπτον τὸν Ἰωσήφ ἐθεάσατο· ἀπὸ μὲν
γὰρ τῆς χαρᾶς διάχυσις, ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου σύνεσις τῆς
ζωογονούσης ἡμᾶς δυνάμεως γίνεται, καὶ οὕτως ἢ ἐκείως
ἔστιν ὅτε ὁ θάνατος ἐξ ἀνάγκης ἐπεται. μετὰ δὲ τὸ περᾶσαι 5
τηνικαῦτα χωρὶς ὄπλων τὴν Ἰερικῶν κερρατήκασιν· ἐφ' ᾧ
καὶ ἀνεθεματίσασιν αὐτήν, τουτέστι τῷ θεῷ ἀφιέρωσαν. Ἀχαρ
λοιπὸν δὲ τοῦ Χαρμῆ ἀπὸ τῶν ἀναθεματισθέντων τῷ κυρίῳ
στολήν τινα καὶ μάζαν χρυσῆν ἀποσυλήσας τὸν θεὸν εἰς ὄρ-
B γῆν ἤγειρε· δεηθεὶς οὖν ὁ Ἰησοῦς τοῦ θεοῦ, καὶ μαθὼν τὸν 10
τῆς ὄργῆς αἴτιον, λίθοις αὐτὸν πανοικί κατέχρυσαν. ἐν τού-
τῳ δὲ τῷ κατὰ τῆς Ἰερικῶν πολέμῳ ἀρχὴν ἔλαβεν καταλύε-
σθαι τὸ σάββατον· ἐπὶ γὰρ ἡμέρας αὐτὴν μετὰ σαλπύ-
γων περιεκύκλωσαν, ἐν αἷς καὶ τὸ σάββατον ἐξ ἀνάγκης συμ-
περιελήθηται. ἀλλὰ καὶ μετὰ πέντε βασιλείων, ὡς ἄνωθεν 15
εἴρηται, τοῦ Ἰησοῦ μαχομένου ἔστη ὁ ἥλιος κατὰ τὸ μέσον
τοῦ οὐρανοῦ· οὐ προεπορεύετο εἰς ὄψομας ἕως εἰς τέλος
ἡμέρας μιᾶς. καὶ πάντα δὲ τὰ τῶν Χαναανίων ἔλαβεν ὁ
Ἰσραὴλ ἐν πολέμῳ, ὅτι διὰ κυρίου ἐγένετο. ἀλλὰ καὶ Χά-
C λεβ υἱὸς Ἐφωνα ἔξωλόθρευσεν τοὺς τρεῖς υἱοὺς Ἐναάκ, τὸν 20
Σουση, τὸν Θολμὲ καὶ τὸν Σχιμαῖν. γίγαντες δὲ καὶ οὗτοι

3. σύμμυσις?

eorum contabuerunt, nec prae metu Israelicorum prudenter rebus
suis consulere ullo modo poterant. consimile quiddam scilicet eis
accidit illi, quod Iacobus expertus est prae gaudio, cum profectus
in Aegyptum Iosephum filium adspiceret. nimirum de laetitia quae-
dam oritur sanguinis diffusio, de formidine vero facultatis vitalis
contractio in nobis existit utroque modo fieri nonnunquam solet ut
mors hoc pacto adfectos necessario comitetur. postquam Israelici flu-
men traiecissent, mox absque armis Hierichunte potiuntur; quo no-
mine factum ut eam pro anathemate ducerent, hoc est deo consecra-
rent. secundum hanc Achar ille Charmae F., ex iis quae deo conse-
crata erant, veste quadam cum auri massa clanculum surrepta, deum
ad iram provocavit quapropter Iesus deum precatus, iraeque causa
cognita, lapidibus hominem universa cum domo obruit. in hac Hierichunte
obsidione primum omnium violari sabbatum coepit: dies enim
septem oppidum cum tubis cinxerunt atque circumierunt, qua die-
rum numero sabbatum quoque necessario comprehenditur. eodem
Iesu, quemadmodum et supra meminimus, contra quinque reges
praeliante sol in medio coelo restitit nec ad occasum progressus est
unius integri diei spatium. et ceperunt Israelici bello cunctas Chananaeorum
ditiones et opes, domino ipsis suppetias ferente. Chaleb
quoque Ephonae F. tres Enaaci filios prorsus extirpavit, nimirum

εὐμήκεις ἦσαν· εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν υἱοὺς τοῦ Ἐναὰκ ἐκείνους ὠνόμασαν.

Ἰατέν ὅτι πρῶτος νόμος παρ' Ἑβραίοις ἐν ἐξόδῳ γέγραπται οὗτος. οὐκ ἔσονται σοι θεοὶ ἕτεροι πλην ἐμοῦ. οὗ 5 ποιήσεις σεαυτῷ εἰδωλον οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα ὅσα ἐν τῷ V. 126 οὐρανῷ ἄνω καὶ ὅσα ἐν τῇ γῆ κάτω. οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα ταυτολογία τό τε εἰδωλον καὶ τὸ ὁμοίωμα· τὸ γὰρ ὁμοίωμα τινός ἐστιν ὁμοίωμα εἴτε χερσαίου ζώου εἴτε θαλαττίου εἴτε D πιηοῦ, τὸ δὲ εἰδωλον κατὰ τὴν Ὠριγένους ἐξηγήσιν ἀνάπλα- 10 μα διανοίας ἀνυπόστατόν ἐστιν, ὡς ὁ παρ' Αἰγυπτίους τιμώμενος κυνοκέφαλος καὶ ὁ παρ' Ἑλλήσιν ἵπποκένταυρος.

Μετὰ μέντοι τὸν τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦν ὑπὸ κριτῶν ὁ λαὸς ἐκρίνετο. ὢν πρῶτος Ἰούδας ὁ τὸν Ἀδωνιβεζέκ χειρωσάμενος καὶ ἀκρωτηριάσας αὐτοῦ χεῖράς τε καὶ πόδας, βασιλέα 15 τῶν ἀλλοφύλων ὄντα. οἱ γὰρ Χαναταῖοι μετὰ θάνατον τοῦ Ἰησοῦ κρατήσαι τῶν Ἰουδαίων θαρρήσαντες τῷ Ἀδωνιβεζέκ τὴν ἡγεμονίαν ἐπιτρέπουσι, καὶ κατ' ἐκείνων χωροῦσιν. ἄλλ' ἐσφάλησαν τοῦ σκοποῦ· κτείνονται γὰρ ἐξ αὐτῶν οὐκ ὀλίγοι, P. 163 κρατεῖται δὲ καὶ ὁ Ἀδωνιβεζέκ, καὶ χεῖρας καὶ πόδας ἀκρωτηριασθεὶς ἔλεγεν „οἱ βασιλεῖς τὰ ἄκρα τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν αὐτῶν ἀποκεκομμένοι ἦσαν συλλέγοντες τὰ ὑποκάτω

Susem Tholmeum et Schimam; qui gigantes erant supra modum proceris corporibus, qua de causa Enaaci filii sacris in litteris appellati sunt.

Atque hoc loco illud etiam scire debes, legem primam apud Hebraeos in eo libro perscriptam esse qui est de Israelicorum ex Aegypto profectione. suntque legis haec prima verba „deos alios, praeter me, nullos habeto. simulacrum tibi ne facito, nec imaginem cuiusquam rei quae exstet aut supra in coelo aut infra in terra.” non est hic eiusdem rei inepta iteratio: neque enim idem sonant simulacrum et imago, cum imago sit sive terrestris animalis sive marini sive volatilis, simulacrum autem de Origenis sententia et enarratione conceptam mente figmentum, quod tamen reapse non existat, quale quiddam erat Cynocephalus ille religiose cultus apud Aegyptios, vel Graecorum Hippocentaurus.

Post Iesum Navae F. populum a iudicibus gubernabatur, quorum primus fuit Iudas, qui Adonibezecum in potestatem redegit, regem extranearum nationum, eique manuum ac pedum extremas partes amputavit. quippe Chananaei post Iesu mortem de Iudaeis subigendis fiducia concepta principatum Adonibezeco detulerunt, eoque duce copiis in illos ductis sine ac instituto suo exciderunt. nam haud paucis interfectis Adonibezecus vivus captus est, extremisque pedum ac manuum partibus mutilatus „septuaginta” inquit (Iud. 17) „reges

Ἐπὶ τούτοις εἰδέναι σε χρὴ ὡς εἰ καὶ χάριν τινὸς δῆθεν συμφέροντος χρήσται τις τῇ ἁμαρτίᾳ, οὐδὲ οὕτως ἀνεύθυνος. καὶ γὰρ Ἄαρὼν γλύψας τὸν μόσχον τῷ λαῷ ἐπὶ τῷ κατασχεῖν αὐτόν, οὐ παντάπασι συγγνώμης ἄξιος ἦν· ἐφ' ᾧ καὶ θείας ἐδεήθη φιλανθρωπίας ὥστε τὴν τιμωρίαν ἐκφυγεῖν. καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ Μωσῆς ἔλεγεν „ἐδεήθη τοῦ κυρίου περὶ Ἄαρων τοῦ ἀδελφοῦ μου, καὶ οὐκ ἀπέθανεν.”

Οὗτος μὲν οὖν ὁ τῆς αὐτοπροσώπου θείας τοῦ θεοῦ ἕξ ἴσου τοῖς ἀγγέλοις ἀξιοθεΐς, καθά φησιν ὁ μέγας Βασιλεὺς, κελεύεται διὰ τὴν ἐν τῷ ὕδατι ἀντιλογίαν ἐλθεῖν εἰς τὸ ὄρος τὸ Ἀβαρίμ, ὃ καὶ Ναβαῦ ἐλέγετο, καὶ ἰδεῖν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ οὕτως ἐκεῖ τελευτῆσαι. οὐδὲ γὰρ συγχωρεῖ τὴν ἐκείνου τελευτὴν ὁ θεὸς γενέσθαι κατάδηλον, ἵνα μὴ τὰ ὁσαῖ ἐκείνου λαβόντες οἱ τὸν μόσχον προσκύνησαντες θεοποιήσωσιν αὐτὰ. τοῦτον μέντοι τὸν θεϊότατον δηλαδὴ Μωσαίου καὶ παρὰ θείων ἀγγέλων ἐνταφιασθῆναι ὁ μέγας φησὶν Ἐπιφάνιος. εἰ γὰρ καὶ ἐπέστη τηρικαῦτα ὁ διάβολος, καθά φησιν Ἰούδας ἐν τῇ καθολικῇ αὐτοῦ ἐπιστολῇ, ζῆτων τε αὐτὸν ὡς φρονέα καὶ ὡς ἀντιλογία θανάοντα, ἀλλ' ἀνθίσταται ὁ ἄρχιστράτηγος Μιχαὴλ, καὶ „ἐπιτιμήσαι σοι ὁ κύριος” λέγειτο

αὐτοῦ συνελήφθη ὁ ἁμαρτωλός.” ὅτε δὲ ἐφθασαν Ἰουδαῖοι εἰς τὴν ἐρημον Κἀδδην, κατήσθιον αὐτοὺς οἱ ὄφεις, καὶ ἀπέθνησκον. τότε καὶ τὸν χαλκοῦν ὄφιν ἐγκαρσίως εἰς ὕψος ἠλώσας ὁ Μωσῆς, ἔστησαν οἱ θάκνοντες ὄφεις· ἀλλὰ καὶ ὅσοι ἐδάκνοντο ἀπὸ τῶν ὄφεων, ἀτερίζοντες εἰς τὸν χαλκοῦν ὄφιν ἐρρῶοντο τοῦ θανάτου.

Praeter haec scire debes, etiamsi quis utilitatis alicuius causa peccato se polluat, non tamen eum iccirco reum non esse. nam et Aaro, qui vitulum populo conflavit ut eum in officio contineret, veniam simpliciter non meruit, sed dei benignitatem expertus est, ut poenam effugeret. hoc ipsum indicare Moses volens inquit „deprecatus sum dominum pro Aarone fratre meo, ne morte multaretur.”

Atque hic ipse Moses, qui facie sua, ceu Basilii loquitur, deum perinde meruit intueri quemadmodum ab angelis spectatur, propter adversationem illam quae ad aquam acciderat, in montem Abarim, qui et Nabo dicitur, ascendere iubetur, atque istic promissam terram intuitus fato fungi. non enim mortem ipsius palam fieri deus voluit, ne qui vitulum summissee venerati fuerant, sumpta ipsius ossa pro divinis ducerent. eundem virum profecto divinissimum Epiphanius tradit ab angelis sepultum esse. quanquam enim tum advolavit diabolus, ut in epistola sua catholica Iudas inquit, ipsum homicidam tanquam sibi vindicans, et qui in adversatione deliquisset, tamen princeps ille dux Michaelus ei restitit, ac verbis huius-

πρὸς αὐτόν. εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, ποῦ θήσομεν τὰ τοῦ Ἰωσήφου, ἢ πῶς αὐτὰ παραδεξόμεθα; ὁμοῦς μέντοι προσθε-
 τείν τοῖς ἄνω καὶ ταῦτα δι' εἰδήσιν. παράγει γάρ τὸν Μω-
 σέα κατὰ τὸν τοῦ θανάτου αὐτοῦ καιρὸν καὶ τὰδε κατὰ ῥῆμα
 5 πρὸς τὸν λαὸν λέγοντα „ἄνδρες συστρατιῶται, ἐπεὶ τῷ θεῷ
 δεκοῦν ἤδη καὶ τῷ γήρῳ, χρόνον ῥα καὶ ἐ ἡνυσμένων, δεῖ
 με τοῦ ζῆν ἀπελθεῖν, ὑποτίθῃμι καὶ νῦν τὰ δέοντα πρὸς
 ὑμᾶς, ἅπειμι δ' αὐτὸς χαίρων ἐπὶ τοῖς ὑμετέροις ἀγαθοῖς.”
 πορευομένην δὲ αὐτῷ οὐ ἔμελλεν ἀφανισθῆναι, πάντες εἶπον-
 10 το δεδακρυμένοι. ἀσπαζομένου δὲ αὐτοῦ καὶ τὸν Ἐλεάζαρον
 καὶ Ἰησοῦν καὶ προσομιλοῦντος αὐτοῖς, ἔτι δὲ ἐπὶ τοῦ ὄρους
 τοῦ Ἀβαρίμ, νέφους αἰφνίδιον ὑπὲρ αὐτοῦ στάντος ἀφανί-
 ζεται κατὰ τινος φάραγγος. καὶ ὁ μὲν Ἰωσήφος ἔστιν ὅτε
 μυθολογῶν οὕτω φαίνεται.

15 Ὁ δὲ γε Μωσῆς τελευτῶν ἐπιτίθῃσι τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν C
 Ἰησοῦν τὸν τοῦ Ναυῆ υἱόν, καίτοι γε προμαρτυρηθέντα πνεῦ-
 μα ἅγιον ἔχειν. ἀφ' οὗ δὴ καὶ νόμος κεκράτηκεν ὥστε τοὺς
 ἀρχιερεῖς χεῖρας ἐπιτίθεσθαι τοῖς χειροτονοῦμένοις, καὶ οὕτω
 20 σι „τὰς χεῖράς σου ἐπ' αὐτόν.” τούτου δὲ τοῦ Ἰησοῦ συμ-
 μαχοῦντος τοῖς Γαβαωνίταις (ἐστράτευσαν γὰρ τινες καὶ αὐ-

modi compellavit (Iudae 10) „incropep te dominus.” quae si vera sta-
 tuemus esse, quo loco Iosephi narrationem habebimus? vel quonam
 pacto illam admittemus? lubet autem et ipsa prius indicatis adice-
 re, quo saltem nota sint. tradit enim Mosem sub ipsum mortis tem-
 pus huiusmodi oratione populum compellasse: „quando, commilito-
 nes, sic deo visum est ac senectuti, exactis iam annis aetatis centum
 viginti quinque, ut hac vita nunc excedam, etiam modo vos de
 iis admonebo quae faciunda erunt, ipse quidem laetus ob vestra bo-
 na migro.” cum haec prolocutus ad eum locum pergeret quo lo-
 co futurum erat ut ex ipsorum conspectu abriperetur, cum lacrymis
 omnes sequebantur. interea vero, dum Eleazarum et Iesum amplecte-
 retur, ac sermones cum eis conferret in monte Abari, mox nube su-
 bito se supra ipsum demittente videri desiit, in vallem quandam ab-
 repta. sic rem gestam Iosephus recenset, qui sane nonnunquam fa-
 bulis consentanea litteris mandasse videtur.

Caeterum Moses vivendi finem facturus Iesu Navae F. manus im-
 posuit, quanquam ei testimonium iam antea quoque tributum esset,
 quod spiritum sanctum haberet. hinc mos inolevit et obtinuit ut
 muneri alicui praeficiendis sacerdotes manus imponant, quo facto
 divinae gratiae participes fiunt. impones, inquit deus (Ios. 10), ma-
 num tuam ipsi, et gloriam tuam in eum transferes. cum hic Iesus
 opem Gabaonitis ferret, quos invaserant propterea nonnulli quod

τῶν ὡς δῆθεν αὐτομολησάντων (τῷ Ἰησοῦ) θαῦμα, περὶ τὸν ἥλιον γέγονεν ἐν τῷ μεσουρανήματι· καὶ γὰρ ἔστι τῆς πρώτου φορᾶς ἡμέρας δλοκλήρου διάστημα.

- D. Εἰ δὲ καὶ σὲ μετὰ τῶν ἄλλων ἀπορία κατέχει διὰ τὴν τεσσαράκοντα ἔτη τὸ τῶν Ἑβραίων γένος ἐξόν ἐξ Αἰγύπτου 5
 V. 123 ἀνὰ τὴν ἐρημον ἐπλανᾶτο, ἄκουε· ἐν γὰρ τῇ βίβλῳ τῶν ἀριθμῶν σαφῆς ἡ αἰτία σοι πρόκειται. τῶν παρὰ Μωσέως ἀποσταλέτων εἰς κατασκοπὴν τῆς τῶν Χαναναίων γῆς ὑπιστρεψάντων, καὶ τὸν λαὸν ἐκφοβησάντων ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε καὶ πολλὰ κατὰ θεοῦ γογγύσαι, ἄνευ τοῦ Χάλεθ καὶ τοῦ Ἰησοῦ, εἶπεν ὁ θεός, „οὐ μὴ εἰσέλθῃτε εἰς τὴν γῆν ἐφ’ ἣν ἐξέτεινα τὴν χεῖρά μου ἄλλ’ ἢ Χάλεθ καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ καὶ τὰ παιδία ἃ εἶπατε εἰς διαρπαγὴν ἔσεσθαι. ὑμῶν δὲ
 P. 159 τὰ κῶλα πεσεῖται ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ. οἱ δὲ υἱοὶ ὑμῶν ἔσονται νεμόμενοι ἐν τῇ ἐρήμῳ τεσσαράκοντα ἔτη, καὶ ἀνύσουσι 15
 τὴν πορείαν ὑμῶν, ἕως ἂν ἀναλωθῶσι τὰ κῶλα ὑμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν ὅσας κατεσκέψασθε τὴν γῆν, τεσσαράκοντα ἡμέρας, καὶ γνώσεσθε τὸν θυμὸν μου.” μετὰ γὰρ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο εἶπον εἰς διαστροφὴν τοῦ λαοῦ „ὅκει εἶδομεν τὴν γενεάν τοῦ Ἐναάκ, ἀνδρας ἔπερ- 20
 μίχεις, γίγαντας, ὧν ἐνώπιον ἤμεν ὡσεὶ ἀκρίδες.” ἔφερον

sponte sua Iesu partes secuti fuissent, miraculum in sole contigit: nam cum is medium coeli attigisset, ulterius progredi per totius diei spatium deslit.

Quodsi autem scire nequis quamobrem Hebraeorum natio, postquam ex Aegypto migrasset, totos annos quadraginta in solitudine oberraverit, quid dicturi simus audias. nam in libro Numerorum causa perspicue indicata est. quippe cum ii qui ablegati erant a Mose terram Chananaeam exploratum, revertissent, ac populum tanto metu perculissent ut non parum adversus dominum murmuraret, Chalebo et Iesu exceptis, tum ergo deus hisce minis est usus (Num. 14 30) „nemo ex omni vestrum numero in terram perveniet, supra quam manum meam extendi, praeter Chalebem et Iesum Navae filium, et pueros vestros, quos praedae futuros dixistis. vestra quidem membra in ista solitudine cadent. nati autem vestri degent in hac solitudine annos 40, et tamdiu vestrum hoc iter conficient, donec membra vestra in desertis absumantur. quot diebus terram explorastis, qui omnino quadraginta fuerunt, per totidem annos ad totidem dies relosatos culpas vestras luetis, et quid ira mea sit experiemini.” nimirum illi exploratores inter alia hoc etiam pervertendi populi causa protulerant, se familiam Enaquinorum in iis locis vidisse, qui essent homines supra modum proceri et gigantes, cum quibus ipsi collati locustae sibi esse visi fuissent. attulerunt id temporis secum tantae botrum magnitudinis, ut vectibus et palis gestari eum necesse foret

δὲ καὶ βίτην ἐκείθεν ὑπερμήκη τοσοῦτον ὡς ἐπ' ἀναφορεῦ- B
 σιν αὐτὸν βωπιτάζεσθαι. ὅτι δὲ παιδευόμενος ὁ Ἰσραὴλ κα-
 τὰ θεῖαν ὄργην τοσοῦτον ἐν ἐρήμῳ διεβίβασε καιρὸν, καὶ τοῦ
 μεγάλου Κυρίλλου λέγεται ἄκουε. ἐν γὰρ τῇ περὶ τῆς ἐν
 5 πνεύματι λατρείας βίβλῳ αὐτοῦ καὶ τὰδε φησίν, ὅτι προ-
 κρούσας ὁ Ἰσραὴλ τεσσαρακοστὸν ἔτος ἐπλανῆτο κατὰ τὴν
 ἔρημον· ὄρκῳ γὰρ ὤμοσεν ὁ θεὸς μὴ εἰσέλθειν αὐταὺς εἰς
 τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. καὶ τοῦτο διὰ τοῦ Δαβὶδ ἔδειξεν
 εἰκὼν ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὄργῃ μου, εἰ εἰσέλουσιν εἰς τὴν
 10 καταπαύσιν μου. καὶ ἦν ὄρκος αὐτοῖς τῆς ὄργης, καθὼς ἄνω-
 θεν εἴρηται. παρεχηκότος δὲ τοῦ καιροῦ λέλυται μὲν ἡ ὄρ-
 γή, διέβησαν δὲ τὸν Ἰορδάνην οἱ ἐξ αὐτῶν καὶ εἰσέβησαν
 εἰς τὴν γῆν, οὐχ ὑπερδραμουσίης τῆς ἀνανακτισέως τὸ τεσ-
 15 σαρακοστὸν ἔτος. τύπος ἄρα καὶ τοῦδε σαφῆς τὸ μέγρι πλη-
 γῶν τεσσαράκοντα καταπαίσεσθαι τινας· ἀφέσεως γὰρ ὁ μετὰ
 τοῦτο καιρὸς, διάβασιν ἡμῶν εἰσφέρων Ἰορδάνου τὴν μυστι-
 κήν. μετὰ γὰρ τεσσαράκοντα ἔτη κἀκεῖνοι τὸν Ἰορδάνην διέ-
 βησαν.

Οὗτος μὲν οὖν ὁ τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦς Ἀθῶς πρώτερον
 20 ἐκαλείτο, ὑποστρέψας δὲ ἀπὸ τῆς κατασκοπῆς παρὰ τοῦ Μω- D
 σέως μετονομάζεται. τούτῳ δὲ τῷ Ἰησοῦ μετὰ γε τεσσαρά-
 κοντα ἔτη ἂ διεβίβασεν ἐν τῇ ἐρήμῳ, λέγει ὁ θεὸς „καθίσας

caeterum Israelicos, ob iram divinam castigatos, tantum in solitudi-
 ne temporis exegisse Cyrillus etiam verbis hīsce testatur, in eo libro
 exstantibus quēm de spiritali cultu inscripsit. quia fremitu suo de-
 um offenderunt Israelici, quadraginta per solitudinem annis sunt ob-
 vagati. deus enim iureiurando futuram confirmavit se in terram pro-
 missam ipsos haudquaquam introducturum. atque hoc iniurandam
 dei Davides his verbis exposuit (Psalm. 94 11) „iratus intravi non es-
 se meam in requietem perventuros.” huius irae terminus tot annis de-
 finitus erat quot superius expositi sunt; atque illis elapsis omnino
 extincta est. tum deinde nati eorum Iordanem transierunt et terram
 promissam ingressi sunt, divina illa iracundia quadragessimum annum
 non excedente. fait huius rei quondam illa quoque figura, quod pla-
 gas 40 acciperent qui deliquerant. post illum enim numerum tempus
 liberationis succedit, quod mysticam Iordanis transitionem secum
 affert: nam et ipsi post annum quadragessimum Iordanem traiece-
 runt.

Iesus autem hic Navae F. Ausēs prius appellabatur: verum post-
 eaque ab exploratione reversus fuisset, a Mose nomen eius est
 immutatum. eundem post annos 40, quos in solitudine populus exe-
 git, deus in hunc modum allocutus est (Ios. 5 2) „circumcide popu-

τῶν ὡς δῆθεν αὐτομολησάντων τῷ Ἰησοῦ) θαῦμα, περὶ τὸν ἥλιον γέγονεν ἐν τῷ μεσουρανήματι· καὶ γὰρ ἔσθη τῆς πρόσω φροῶς ἡμέρας δλοκλήρου διάστημα.

- D. Εἰ δὲ καὶ σὲ μετὰ τῶν ἄλλων ἀπορία κατέχει διὰ τὴν τεσσαράκοντα ἔτη τὸ τῶν Ἑβραίων γένος ἐξὸν ἐξ Αἰγύπτου 5
 V. 123 ἀπὸ τὴν ἐρημον ἐπλατῦτο, ἀκουε· ἐν γὰρ τῇ βίβλῳ τῶν ἀριθμῶν σαφῆς ἡ αἰτία σοι πρόκειται, τῶν παρὰ Μωσέως ἀποσταλέτων εἰς κατασκοπὴν τῆς τῶν Χαναταίων γῆς ὑπεστρεψάντων, καὶ τὸν λαὸν ἐκφοβησάντων ἐπὶ τισσῶν ὡστε καὶ πολλὰ κατὰ θεοῦ γογγύσαι, ἀνευ τοῦ Χάλεβ καὶ τοῦ Ἰησοῦ, εἶπεν ὁ θεός, „σὺ μὴ εἰσέλθῃς εἰς τὴν γῆν ἐφ’ ἣν ἐξετευνα τὴν χεῖρά μου ἀλλ’ ἢ Χάλεβ καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ καὶ τὰ παιδία ἃ εἶπατε εἰς διαρπαγὴν ἔσεσθαι. ὑμῶν δὲ
 P. 159 τὰ κῶλα πεσεῖται ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ, οἱ δὲ υἱοὶ ὑμῶν ἔσονται νεμόμενοι ἐν τῇ ἐρήμῳ τεσσαράκοντα ἔτη, καὶ ἀνύσουσι 15 τὴν πορείαν ὑμῶν, ἕως ἂν ἀναλωθῶσι τὰ κῶλα ὑμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν ὅσας κατεσκέψασθε τὴν γῆν, τεσσαράκοντα ἡμέρας, καὶ γνώσοσθε τὸν θυμὸν μου.” μετὰ γὰρ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο εἶπον εἰς διαστροφὴν τοῦ λαοῦ „δεκεῖ εἶδομεν τὴν γενεάν τοῦ Ἐναάκ, ἄνδρας ἔπε- 20 μίχεις, γίγαντας, ὧν ἐνώπιον ἤμεν ὡσεὶ ἀκρίδες.” ἔφερον

sponte sua Iesu partes secuti fuissent, miraculum in sole contigit: nam cum is medium coeli attigisset, ulterius progredi per totius diei spatium deslit.

Quodsi autem scire nequis quamobrem Hebraeorum natio, postquam ex Aegypto migrasset, totos annos quadraginta in solitudine oberraverit, quid dicturi simus audias. nam in libro Numerorum causa perspicue indicata est. quippe cum ii qui ablegati erant a Mose terram Chananaeam exploratum, revertissent, ac populum tanto metu percussissent ut non parum adversus dominum murmuraret, Chalebo et Iesu exceptis, tum ergo deus hisce minis est usus (Num. 14 30) „nemo ex omni vestrum numero in terram perveniet, supra quam manum meam extendi, praeter Chalebum et Iesum Navae filium, et pueros vestros, quos praedae futuros dixistis. vestra quidem membra in ista solitudine cadent. nati autem vestri degent in hac solitudine annos 40, et tamdiu vestrum hoc iter conficiet, donec membra vestra in desertis absumantur. quot diebus terram explorastis, qui omnino quadraginta fuerunt, per totidem annos ad totidem dies relatos culpas vestras luetis, et quid ira mea sit experiemini.” nimirum illi explorantes inter alia hoc etiam pervertendi populi causa protulerant, se familiam Enaquinorum in iis locis vidisse, qui essent homines supra modum proceri et gigantes, cum quibus ipsi collati locustae sibi esse visi fuissent. attulerunt il temporis secum tantae botrum magnitudinalis, ut vectibus et palis gestari eum necesse foret

δὲ καὶ βότρυν ἐκείθεν ὑπερμήκη τοσοῦτον ὡς ἐπ' ἀναφορεῦ- B
 σιν αὐτὸν βωπιύζεσθαι. ὅτι δὲ παιδεύομενος ὁ Ἰσραήλ κα-
 τὰ θεῖαν ὄργην τοσοῦτον ἐν ἐρήμῳ διεβίβασε καιρὸν, καὶ τοῦ
 μεγάλου Κυρίλλου λέγεται ἄκουε. ἐν γὰρ τῇ περὶ τῆς ἐν
 5 πνεύματι λατρείας βίβλῳ αὐτοῦ καὶ τὰδε φησὶν, ὅτι προσ-
 κρούσας ὁ Ἰσραήλ τεσσαρακοστὸν ἔτος ἐπλανᾶτο κατὰ τὴν
 ἐρημὸν· ὄρατε γὰρ ὥμοσεν ὁ θεὸς μὴ εἰσώξῃσιν αὐτοὺς εἰς
 τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. καὶ τοῦτο διὰ τοῦ Δαβὶθ ἔδειξεν
 εἰπὼν ὡς ὥμοσα ἐν τῇ ὄργῃ μου, εἰ εἰσλεύσονται εἰς τὴν
 10 καταπαυσίαν μου. καὶ ἦν ὄρος αὐτοῖς τῆς ὄργης, καθὼς ἠνώ- C
 θεν εἴρηται. παρορηκτός δὲ τοῦ καιροῦ λέλυται μὲν ἡ ὄρ-
 γή, διέβησαν δὲ τὸν Ἰορδάνην οἱ ἐξ αὐτῶν καὶ εἰσέβησαν
 εἰς τὴν γῆν, οὐδ' ὑπερδραμούσης τῆς ἀνανακτήσεως τὸ τεσ-
 σαρακοστὸν ἔτος. τύπος ἄρα καὶ τοῦδε σαφῆς τὸ μέγρι πλη-
 15 γῶν τεσσαράκοντα καταπαίσεσθαι τινὰς· ἀφέσεως γὰρ ὁ μετὰ
 τοῦτο καιρὸς, διέβασιν ἡμῖν εἰσφάρον Ἰορδάνου τὴν μυστι-
 κήν. μετὰ γὰρ τεσσαράκοντα ἔτη κύνεινοι τὸν Ἰορδάνην διέ-
 βησαν.

Οὗτος μὲν οὖν ὁ τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦς Αἰθῆς πρότερον
 20 ἐκαλεῖτο, ὑποστρέψας δὲ ἀπὸ τῆς κατασκοπῆς παρὰ τοῦ Μω- D
 σέως μετονομάζεται. τοῦτω δὲ τῷ Ἰησοῦ μετὰ γε τεσσαρά-
 κοντα ἔτη ἂ διεβίβασεν ἐν τῇ ἐρήμῳ, λέγει ὁ θεὸς „καθίσας

caeterum Israelicos, ob iram divinam castigatos, tantum in solitudi-
 ne temporis exegisse Cyrillus etiam verbis hisce testatur, in eo libro
 exstantibus quem de spiritali cultu inscripsit. quia fremitu suo de-
 um offenderant Israelici, quadraginta per solitudinem annis sunt ob-
 vagati. deus enim iureiurando futuram confirmavit se in terram pro-
 missam ipsos haudquaquam introducturum. atque hoc iusiurandum
 dei Davides his verbis exposuit (Psalmi. 94 11) „iratus intavi non e-
 se meam in quietem perventuros.“ huius irae terminus tot annis de-
 finitus erat quot superius expositi sunt; atque illis elapsis omnino
 extincta est. tum deinde nati eorum Iordanem transierunt et terram
 promissam ingressi sunt, divina illa iracundia quadragessimum annum
 non excedente. fuit huius rei quondam illa quoque figura, quod plu-
 gas 40 acciperent qui deliquerant. post illum enim numerum tempus
 liberationis succedit, quod mysticam Iordanis transitionem secum
 addert: nam et ipsi post annum quadragessimum Iordanem traiece-
 runt.

Iesus autem hic Navæ F. Ausès prius appellabatur: verum post-
 eaquam ab exploratione reversus fuisset, a Mose nomen eius est
 immutatum. eundem post annos 40, quos in solitudine populus exe-
 git, deus in hunc modum allocutus est (Ios. 5 2) „circumcide popu-

περίτεμε τὸν λαὸν μαχαίραις πετρίναις, καὶ οὕτω τὸν Ἰορδάνην διάβηθι." ὁ γὰρ Μωσῆς περῶσαι οὐ συνεχωρήθη, καίτοι πολλὰ περὶ τούτου τοῦ Θεοῦ δεηθεῖς. μετὰ γὰρ τὸ λαλήσαι τὰ τῆς ψῆθς τῷ λαῷ, εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Θεὸς „ἀνάβηθι εἰς τὸ ὄρος Ἀβαρίμ. τοῦτο ὄρος Ναβαῦ κατὰ πρόσω-
 5 πον Ἰεριχώ. καὶ ἴδε τὴν γῆν Χαναάν, καὶ τελεύτα, ὃν τρόπον ἀπέθανεν Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός σου ἐν Ὄρ τῷ ὄρει, διότι ἠπειθήσατε τῷ ῥήματί μου ἐπὶ τοῦ ὕδατος τῆς ἀντιλογίας." ὅτι δὲ ἐδέετο τοῦ Θεοῦ περῶσαι τὸν Ἰορδάνην, „καὶ
 P. 160 ὑπερεΐδε κύριος ἐμὲ ἕνεκεν ὑμῶν, καὶ οὐκ εἰσήκουσά μου. 10 καὶ εἶπε κύριος πρὸς με ἱκανούσθω σοι, μὴ προσθῆς ἔτι λα-
 V. 124 λῆσαι τὸν λόγον τοῦτον. ἀνάβαινε γὰρ εἰς τὸ ὄρος, καὶ ἴδε τοὺς ὀφθαλμοῖς, ὅτι οὐ διαβήσῃ τὸν Ἰορδάνην τοῦτον." καὶ τί δήποτε διὰ μικρὰν πλημμέλειαν πόρρωθεν ἰδεῖν ὁ Μωσῆς προσετάχθη τὴν γῆν, τὸν δὲ λαὸν εἰσαγαγεῖν ἐκωλύθη; δι- 15
 δάσκει ἡμῶς ὁ δεσπότης διὰ τούτων ὡς τοὺς ἐν ἀρετῇ τελείους τὴν ἄκραν ἀκρίβειαν ἀπαιτεῖ. „ὁ μὲν γὰρ ἐλάχιστος" B φησὶ σοφία Σολομῶντος „σὺγγνωστόν ἐστιν ἐλέους, δυνατοὶ δὲ δυνατῶς ἔτασθήσονται." ὅτι δὲ μέγα ἔδοξε τὸ τοῦ Μωσέως ἀμάρτημα, δεδήλωκεν αὐτὸς ὁ Θεὸς οὕτως εἰπὼν „ἀνά- 20

19. Ἐσεξε P.

lum cultris saxeis, atque ita Iordanem traicito." nam Mosi potestas Iordanem transeundi facta non est, quanquam crebris ille precibus hoc exposceret. quippe cum carminis verba populo recitasset, his verbis eum deus compellavit (Deut. 32 49) „ascende in montem Abarim, qui Nabo mons est, e regione Hierichuntis, atque istic terram Chananaeam intuitus morere, quemadmodum et Aaro frater tuus in Oro monte mortuus est. non enim verbis meis ad aquam adversationis et rixae fidem habuistis." iam quod obsecrarit deum ut Iordanem traiceret, ipse significavit, cum diceret „aequidem amne traicito praeclaram illam regionem, trans Iordanem sitam intuiturus eram: verum deus me vestra causa est aspernatus, nec preces meas exaudivit. respondit enim in haec verba mihi: satis hoc esto tibi, noli tale quiddam amplius a me petere. saltem in montem hunc adscendito, et terram oculis tuis intuere: nam Iordanem hunc non traicies." quidnam vero causae fuit quamobrem ob delictum exiguum Moses longo quidem ex intervallo terram intueri iussus est, sed eidem denegatum ne populum in eam introduceret? nimirum per haec docere nos dominus voluit se ab iis, qui virtute perfecti sint, extremam accurationem requirere. nam qui perpusillus est, inquit Sapia Salomonis (6 7), ob misericordiam quodam modo veniam meretur: at valentes valide explorabuntur. et vero delictum Mosis ingens sibi visum fuisse deus ipse verbis his declaravit „ascende ac morere,

βαινε, καὶ τελευτά, διότι ἠπειθήσατε τῷ ῥήματί μου ἐπὶ τοῦ ὕδατος τῆς ἀντιλογίας." πάντα ταῦτα πεποίηκεν ἡ θλίψις. ἐπιτιθέντες γὰρ Ἰουδαῖοι τῷ θεῷ Μωσέ, ὅτε ἀδύμω ἦν διὰ τὴν τῆς Μαριάμ τελευτήν, καὶ βιαζόμενοι χάρις 5 ὕδατος, ὡς ἐν τῇ βίβλῳ τῶν ἀριθμῶν γέγραπται, ἠγάπησαν τὴν ἀμφίβολον ἐκείνην προΐεναι φωνήν. ἄφες λοιπὸν τὰ τοῦ Ἰωσήπου, ὅτι καὶ κατὰ πάντα ταῖς ἰσραῖς γραφαῖς ἐναντιό- C μενα φαίνονται· καὶ γὰρ διὰ θεῖαν ὀργὴν ἐτελεύτησεν, οὐ μὴν διὰ γῆρας, ὡς ἐκεῖνος φησὶν. ὅτι δὲ τοῦ θεοῦ ὀργισθέν- 10 τος ἐπὶ τοῖς κατασκόποις ἔτη τεσσαράκοντα διέτριψεν ὁ λαὸς ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἐν τῷ Δευτερονομίῳ τοῦτο σαφῶς δεδήλωται. ἠνίκα γὰρ ὁ Μωσῆς τὰ τελευτά τῷ λαῷ διελέγετο, καὶ τότε πρὸς τοὺς ἄλλοις ἔλεγεν „ἤλθομεν καὶ πρὶν εἰς τὸ περᾶσαι καὶ κατακληρονομήσαι τὴν Χανανίτιδα γῆν." ἀλλ' 15 οἱ διάστροφοι ἐκεῖνοι κατάσκοποι καὶ ὁ τοῦ λαοῦ γογγυσμὸς ἔτη μὴ περιπλανᾶσθαι αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ πεποίηκε. ταῦτα δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔλεγεν ἐν τῇ δευτέρῃ ὑποστροφῇ, τῶν μὴ D ἐτῶν δηλαδὴ συμπληρώσει. πρόσεχε λοιπὸν· φαίνεται γὰρ ἐντεῦθεν ὅτι εἰ μὴ θεία ἦν ὀργὴ τῆς τῶν κατασκόπων δια- 20 στροφῆς ἔνεκεν, ἐν βραχεῖ διήλθον τὴν ἐρημον καὶ τὸν Ἰορδάνην ἐπέβρασαν ἄν.

Οὐκοῦν ἔτη μὴ περιπατοῦντες κατὰ τὴν ἐρημον τὸ μῦνον

propterea quod verbis meis ad aquam iurgii fidem non habueritis." atque haec omnia de quadam afflictione profecta erant. nam cum Hebraei ad Mosem convolarent, ipso propter Mariae sororis obitum tristi, et violenter eum urgerent ob aquae defectum, sicut in Numerorum libro perscriptum legimus, hanc ei vocem dubitationis plenam extorserunt. quapropter missam fac Iosephi narrationem, quae prorsus litteris sacris adversari videtur. Moses enim propter iram divinam hoc modo mortuus est, non ob senectutis molem, quemadmodum ille tradit. quod autem deo propter exploratores irato populo annis quadraginta in solitudine commoratus sit, etiam in Deuteronomio perspicue indicatur. cum enim Moses extrema oratione populum alloqueretur, inter alia verbis huiusmodi usus est „accessimus etiam antea traiecturi flumen, et terram Chananitidem occupaturi: sed exploratores illi perversi populique fremitus effecerunt ut annis quadraginta per solitudinem obvagamur." quae quidem verba protulit in altera reversione ad Iordanem, cum anni scilicet quadraginta iam completi essent. atque heic, quaeso, mihi animum advertito. videtur enim futurum fuisse ut nisi divina istaec ira intercessisset ob exploratorum perversitatem orta, brevi admodum temporis spatio solitudinem peragrarent, ac Iordanem traicerent.

Caeterum dum annis 40 per solitudinem hinc inde oberrabant,

ἡσθιον, τροφήν ἄσπαρτον καὶ ἀνήροτον. καθ' ἐκάστην γὰρ ἔβροχεν ἡμέραν αὐτὸ ὁ Θεός, ἄνευ μέντοι τοῦ σαββάτου, διδάσκων κἀντεῦθεν αὐτοὺς μηδὲν ἐν σαββάτῳ ποιεῖν. ἐφ' ᾧ
 P. 161 καὶ τὸ ἐν παρασκευῇ κατερχόμενον μάννα διπλάσιον ἦν, ὡς ἔχειν αὐτοὺς καὶ τὴν ἐν σαββάτῳ τροφήν. εἰ δὲ ἐν δευτέρῳ 5 τυχὸν ἡμέρῃ ἢ τρίτῃ λαβῶν ἐκ τοῦ μάννα ἐφύλαξέ τις, εἰς τὴν ὕστεραιαν διεσθαρμένον ἦν ἔξ ἀνάγκης τὸ τοιοῦτον ἰδεῖν. τίνος ἐνεκεν; ἐπειδὴ νόμου παράβασις ἦν. διδάσκων γὰρ αὐτοὺς τῶν φροντίδων ἐλεύθερον βιοῦν, ἀπέσχετο καθ' ἐκάστην ἡμέραν παρέχειν τὴν ἀναγκαίαν αὐταῖς τροφήν. ἐκεῖνοι τὸ δὲ ἀπιστήσαντες μέρος τι τοῦ συλλεγέντος εἰς τὴν ὕστεραιαν ἐφύλαξαν. διὰ τοῦτο καὶ ἐπαΐξεν. ὅτι γὰρ οὐ τῆς τοῦ μάννα φύσεως ἦν τὸ πᾶθος, μαρτυρεῖ τὸ σάββατον, ἐν ᾧ Β ἄλλώβητον διετηρεῖτο τὸ χάριν αὐτοῦ κατὰ τὴν παρασκευὴν συλλεγόμενόν τε καὶ φυλασσόμενον. μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ ἐν 15
 V. 125 τῇ κιβωτῷ ἐπὶ πολλαῖς διαφυλαχθὲν γενεαῖς. τοῦτο δὲ τὸ μάννα κατὰ γὰρ τὸ πρῶτ' καὶ μόνον συνηήετο· ἡλίου γὰρ ἀνατείλαντος ἐτήκετο. τοῦτο μέντοι τὸ μάννα, καθά φησιν ὁ Θεοτάτος Νύσσης ἐκ τῆς σοφίας Σολομῶντος τὰς ἀφορμὰς λαβῶν, μονοειδὲς ἦν, ἢ δὲ ποιότης αὐτοῦ τὸ πικρὸν εἶχε, 20 ἐκάστην προσφόρως κατὰ τὸ εἶδος τῆς ἐπιθυμίας ἐγγνωμένη.

Manna vescebantur, cibo non sato nec per arationem comparato. nam in dies singulos divinitus instar pluviae de coelo labebatur, unico sabbato excepto; quo ipso docebat eos nihil esse sabbato faciundum operis. eademque de causa quod die sabbatum praecedente, quem a praeparatione Parasceuae nuncupabant, manna delabebatur, duplum erat aliorum dierum respectu, quo videlicet abunde ipsis etiam sabbato durante alimenti sufficeret. quodsi quis autem die secundo septimanae vel tertio acceptum manna servasset in diem alterum, non poterat deinceps aliter quam putrefactum intueri, quamobrem istuc? quia legis erat haec violatio. quippe deus volens eos docere quid esset vita curis soluta et libera, se praebiturum eis pollicebatur in dies singulos tantum victus quantum ipsis alendis sufficeret. huic pollicitationi cum fidem quidam non haberent nec mandato parere, forte collecti mannae partem aliquam in diem posterum servarunt, quae continuo foetuit. et hanc nequaquam profecto mannae naturam fuisse, colligi tum de sabbato potest, quo quicquid eius causa praeparatorio die coactum erat incorruptum manebat, tum de ille manna quod in arca multis saeculis est conservatum. colligebatur autem matutino tempore tantum: quippe quamprimum sol ortus fuisset, liquescebat. idem manna, quemadmodum Nyssenus antistes ille divinissimus ait, sapientiam Solomonis secutus, unius quidem erat eiusdemque formae, qualitatem vero multiplicem habebat, uti quod cui-

οὕτω μὲν οὖν καὶ ὁ ἄρτος ὁ καταβάς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, τὸ ποτήριον δηλονότι μάννα, πρὸς τὴν διάθεσιν τῆς ἐκάστου ψυ- C
 χῆς διατίθεσθαι εἴωθε. τοῦτο δὴ τὸ μάννα εἶδος εἶχε κορί-
 ου, οὗ τὴν φύσιν ὄλην διόλου λόγον ἔχειν σπέρματος λέγου-
 5 σιν, ὥστε μηδὲ ἐν τῷ κατακόπτεσθαι ἐξαφανίζεσθαι τὴν πρὸς
 τὸ σπεῖσθαι δύναμιν αὐτοῦ. οὕτω μὲν οὖν καὶ τὸ θεῖον
 μάννα καὶ πνευματικὸν πανταχοῦ σκεδαννύμενόν τε καὶ κα-
 τακρηματιζόμενον ὅλον διόλου ἐν ὅλοις εὐρίσκειται. καὶ τί
 10 χρὴ πολλά λέγειν; ὥσπερ ἐπὶ τοῦ μάννα ἐκείνου κατακρημέ-
 νον ἄνωθεν τὸ τῶν Ἑβραίων γένος ὑπερεκπληττόμενον ἔλεγε
 τί τοῦτο ἐστίν; οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τοῦ νηητοῦ μάννα τοῦ ἄρτου D
 τῆς ζωῆς, αὐτοῦ δηλαδὴ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ καταβάντος ἐξ
 οὐρανοῦ καὶ ἐπὶ γῆς ὄφθέντος, ὑπερεκπληττόμενοι ἔλεγον
 ἅπαντες τί τοῦτο ἐστι; πῶς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ κατήλθεν εἰς
 15 τὴν γῆν; πῶς ἀράκα ἐφόρεσε; πῶς ἄνθρωπος γέγονε; καὶ περὶ
 μὲν τούτων οὕτως.

Μετὰ δὲ τὴν τοῦ Μωσέως τελευτὴν εἶπε πρὸς τὸν Ἰη-
 σοῦν ὁ θεὸς „Μωσῆς ὁ θεράπων μου τετελεύτηκεν· νῦν
 οὖν ἀναστὰς διάβηθι τὸν Ἰορδάνην σὺ καὶ πᾶς ὁ λαὸς οὗ-
 20 τος.” καὶ ὡς ἤκουσαν οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀμορραίων, οἱ ἦσαν
 πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ὅτι ἀπέξήρανε κύριος ὁ θεὸς τὸν Ἰορ-
 δάνην ποταμόν, κατετάκησαν αὐτῶν αἱ διάνοιαι, καὶ οὐκ ἦν
 ἐν αὐτοῖς φρόνησις οὐδεμία ἀπὸ προσώπου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ. P. 162

que pro ratione cupiditatis saperet. eodem modo panis ille qui de
 coelo descendit, manna scilicet intellectibile, pro adfectione animi
 quorumlibet et ipse adfectus esse solet. idem manna quandam esse
 coriandri speciem aiunt, cuius naturam in universum semini respon-
 dere perhibent, ita ut si dissecetur, nulla sit particula quae vim suam
 amittat. sic et divinum illud ac spirituale manna ubique locorum
 dispersum et quasi concisum minutas in partes nihilominus totum in-
 tegre in integris reperitur. quid multa proferemus? quemadmodum
 illo manna coelitus demisso Hebraeorum natio admirabunda dicebat,
 quid hoc est? sic et intellectibili manna, pane scilicet vitae, unigena
 dei filio, coelitus delapso et in terris conspecto cuncti obstupescen-
 tes aiebant: quid hoc est? quonam pacto dei filius in terram descen-
 dit? qui carnem gestat? qui homo factus est? ac de his quidem hoc
 modo dictum esto.

Caeterum post mortem Mosis deus Iesum allocutus est in hunc
 modum (Ios. 1 2) „quandoquidem meus servus Moses mortuus est,
 age tu, iraiice Iordanem ietum una cum omni hoc populo.” cumque
 reges Amorraeorum, qui ultra Iordanem erant, inaudivissent domi-
 num, qui deus est, Iordanem fluvium exsiccasse, mentes et animi

καὶ τοιοῦτόν τι πεπόνθασιν ὅπολον ἀπὸ χαρᾶς ὁ Ἰακώβ, ἥρ-
κα κατελθὼν εἰς Αἴγυπτον τὸν Ἰωσήφ ἐθεύσατο· ἀπὸ μὲν
γὰρ τῆς χαρᾶς διάχυσις, ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου σύνεσις τῆς
ζωογονοῦσης ἡμᾶς δυνάμεως γίνεται, καὶ οὕτως ἡ ἐκείνως
ἔστιν ὅτε ὁ θάνατος ἐξ ἀνάγκης ἐπεται. μετὰ δὲ τὸ περᾶσαι 5
τηνικαῦτα χωρὶς δπλων τὴν Ἰεριχὼν κεκρατήκασιν· ἐφ' ᾧ
καὶ ἀνεθεμάτισαν αὐτήν, τουτέστι τῷ θεῷ ἀφιέρωσαν. Ἀχαρ
λοιπὸν ὁ τοῦ Χαρμῆ ἀπὸ τῶν ἀναθεματισθέντων τῷ κυρίῳ
στολήν τινα καὶ μᾶζαν χρυσῆν ἀποσυλήσας τὸν θεὸν εἰς ὄρ-
B γῆν ἤγειρε· δεηθεὶς οὖν ὁ Ἰησοῦς τοῦ θεοῦ, καὶ μαθὼν τὸν 10
τῆς ὄργῆς αἴτιον, λόγοις αὐτὸν πανοικί κατέχωσαν. ἐν τού-
τῳ δὲ τῷ κατὰ τῆς Ἰεριχὼν πολέμῳ ἄρχῃν ἔλαβε καταλύ-
σθαι τὸ σάββατον· ἐπτα γὰρ ἡμέρας αὐτήν μετὰ σαλπί-
γων περιεκύκλωσαν, ἐν αἷς καὶ τὸ σάββατον ἐξ ἀνάγκης συμ-
περιελήπται· ἀλλὰ καὶ μετὰ πέντε βασιλέων, ὡς ἄνωθεν 15
εἴρηται, τοῦ Ἰησοῦ μαχομένου ἔστη ὁ ἥλιος κατὰ τὸ μέσον
τοῦ οὐρανοῦ· οὐ προεπορεύετο εἰς ὄσμάς ἕως εἰς τέλος
ἡμέρας μιᾶς. καὶ πάντα δὲ τὰ τῶν Χαναναίων ἔλαβεν ὁ
Ἰσραὴλ ἐν πολέμῳ, ὅτι διὰ κυρίου ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ Χά-
C λεβ υἱὸς Ἐφωναῖ ἐξωλόθρευσεν τοὺς τρεῖς υἱοὺς Ἐναὰκ, τὸν 20
Σουση, τὸν Θολμὰ καὶ τὸν Σχιμαῖν. γίγαντες δὲ καὶ οὗτοι

3. σύμμυσις?

eorum contabuerunt, nec prae metu Israelicorum prudenter rebus
suis consulere ullo modo poterant. consimile quiddam scilicet eis
accidit illi, quod Iacobus expertus est prae gaudio, cum profectus
in Aegyptum Iosephum filium aspiceret. nimirum de laetitia quae-
dam oritur sanguinis diffusio, de formidine vero facultatis vitalis
contractio in nobis existit utroque modo fieri nonnunquam solet ut
mors hoc pacto adfectos necessario comitetur. postquam Israelici flu-
men traieciissent, mox absque armis Hierichunte potiuntur; quo no-
mine factum ut eam pro anathemate ducerent, hoc est deo consecra-
rent. secundum haec Achar ille Charmae F., ex iis quae deo consecra-
ta erant, veste quadam cum auri massa clanculum surrepta, deum
ad iram provocavit. quapropter Iesus deum precatus, iraeque causa
cognita, lapidibus hominem universa cum domo obruit. in hac Hier-
ichuntis obsidione primum omnium violari sabbatum coepit: dies enim
septem oppidum cum tubis cinxerunt atque circumierunt, quae die-
rum numero sabbatum quoque necessario comprehenditur. eodem
Iesu, quemadmodum et supra meminimus, contra quinque reges
praeliante sol in medio coelo restitit nec ad occasum progressus est
unius integri diei spatio. et ceperunt Israelici bello cunctas Chan-
naeorum ditiones et opes, domino ipsis suppetias ferente. Chaleb
quoque Ephonae F. tres Enaaci filios prorsus exstirpavit, nimirum

εὐμήκεις ἦσαν· εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν υἱὸς τοῦ Ἐναὶκ ἐκείνους ὠνόμασαν.

Ἰστέον ὅτι πρῶτος νόμος παρ' Ἑβραίοις ἐν ἐξόδῳ γέγραπται οὗτος. οὐκ ἔσονται σοὶ θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ. οὐδὲ ποιήσεις σεαυτῷ εἰδωλον οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα ὅσα ἐν τῷ V. 126 οὐρανῷ ἄνω καὶ ὅσα ἐν τῇ γῆ κάτω. οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα ταυτολογία τὸ τε εἰδωλον καὶ τὸ ὁμοίωμα· τὴ γὰρ ὁμοίωμα τινὸς ἔστιν ὁμοίωμα εἴτε χειρσαίου ζώου εἴτε θαλαττίου εἴτε D πιηροῦ, τὸ δὲ εἰδωλον κατὰ τὴν Ὠριγένους ἐξηγήσιν ἀνάπλα- 10 σμα διανοίας ἀνυπόστατόν ἐστιν, ὡς ὁ παρ' Αἰγυπτίους τιμώμενος κυνοκέφαλος καὶ ὁ παρ' Ἑλλήσιν ἵπποκέτανυρος.

Μετὰ μέντοι τὸν τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦν ὑπὸ κριτῶν ὁ λαὸς ἐκρίνετο. ὧν πρῶτος Ἰούδας ὁ τὸν Ἀδωνιβεζέκ χειρωσάμενος καὶ ἀκρωτηριάσας αὐτοῦ χειρὰς τε καὶ πόδας, βασιλέα 15 τῶν ἀλλοφύλων ὄντα. οἱ γὰρ Χαναναῖοι μετὰ θάνατον τοῦ Ἰησοῦ κρατῆσαι τῶν Ἰουδαίων θαρρήσαντες τῷ Ἀδωνιβεζέκ τὴν ἡγεμονίαν ἐπιτρέπουσι, καὶ κατ' ἐκείνων χωροῦσιν. ἄλλ' ἐσφάλησαν τοῦ σκοποῦ· κτείνονται γὰρ ἐξ αὐτῶν οὐκ ὀλίγοι, P. 163 κρατεῖται δὲ καὶ ὁ Ἀδωνιβεζέκ, καὶ χειρὰς καὶ πόδας ἀκρω- 20 τηριασθεὶς ἔλεγεν, „οἱ βασιλεῖς τὰ ἄκρα τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν αὐτῶν ἀποκεκομμένοι ἦσαν συλλέγοντες τὰ ἔποκάτω

Susem Tholmeum et Schimam; qui gigantes erant supra modum proceris corporibus, qua de causa Enaaci filii sacris in litteris appellati sunt.

Atque hoc loco illud etiam scire debes, legem primam apud Hebraeos in eo libro perscriptam esse qui est de Israelicorum ex Aegypto profectione. suntque legis haec prima verba „deos alios, praeter me, nullos habeto. simulacrum tibi ne facito, nec imaginem cuiusquam rei quae exstet aut supra in coelo aut infra in terra.” non est hic eiusdem rei inepta iteratio: neque enim idem sonant simulacrum et imago, cum imago sit sive terrestris animalis sive marini sive volatilis, simulacrum autem de Origenis sententia et enarratione conceptam mente figmentum, quod tamen reapse non existat, quale quiddam erat Cynocephalus ille religiose cultus apud Aegyptios, vel Graecorum Hippocentaurus.

Post Iesum Navae F. populus a iudicibus gubernabatur, quorum primus fuit Iudas, qui Adonibezecum in potestatem redegit, regem extranearum nationum, eique manuum ac pedum extremas partes amputavit. quippe Chananaei post Iesu mortem de Iudaeis subigendis fiducia concepta principatum Adonibezeco detulerunt, eoque duce copiis in illos ductis sine ac instituto suo exciderunt. nam haud paucis interfectis Adonibezecus vivus captus est, extremisque pedum ac manuum partibus mutilatus „septuaginta” inquit (Iud. 17) „reges

τῆς τραπέζης μου. καθὼς οὖν ἐποίησα, οὕτω καὶ ἀνταπέδωκέ μοι ὁ θεός.”

Ἄλλὰ καὶ Βαράχ σὺν Δεβώρα τῇ προφήτιδι διέκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη μί. προφῆτις δὲ ἦν ἡ Δεβώρα. αὕτη τοὺς Β' Ἰουδαίους ἀναχωρεῖν βουλομένους διὰ τὸ πλῆθος τῶν κατ' 5 αὐτῶν ἐπιστρατευομένων Χανααίων καὶ κατέχει καὶ πείθει τοὺς πολεμίους συμβαλεῖν· ὅθεν καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἀπέκτειναν. χειμῶν γὰρ βαρὺς γεγονὼς τοὺς μὲν Χανααίους τὰ μέγιστα ἔβλαπτε, τοὺς δὲ Ἰουδαίους οὐδαμοῦ. τότε καὶ ὁ Σισάρας ἰδὼν τὴν γενομένην τροπὴν ἐκπηδᾷ τοῦ ἄρματος, 10 καὶ πρὸς γυναῖκά τινα καταφεύγει λεγομένην Ἰαήλ τοῦ σωθῆναι παρ' αὐτῆς. τούτῳ δὲ τῷ Σισάρα καὶ ποτὸν αἰτήσαντι γάλα δίδωσιν ἤδη διεφθορός. καὶ ὅς πλεον τοῦ μέτρου πιὼν εἰς ὕπνον ἐτραπή βαθύν. τότε γοῦν Ἰαήλ φρονεῦσι 15 αὐτόν, τὸν πάσσαλον τοῖς κροτάφοις ἐμπερονήσασα. καὶ οὕτως 15

Αὐτοῖς ἡ νίκη περίεστι κατὰ τὴν τῆς Δεβώρας προφητείαν. καλῶς οὖν ἡ γραφὴ τὸν Σουσσῆ, τὸν Θολμὲ καὶ τὸν Σχιμᾶν υἱοὺς ἐκάλεσε τοῦ Ἐναάκ, γιγαντιαία φέροντας σώματα. ὄρα γὰρ ὅτι καὶ ὁ Ἰώσηπος ὑπολείφθαι λέγει τοῖς Χανααίοις τὸ τῶν γιγάντων γένος, οἱ δὲ διὰ σωμάτων μεγέθη καὶ μορφᾶς 20 οὐδὲν τοῖς ἄλλοις παραπλησίας ἀνθρώποις παράδοξον ἦσαν

extremis pedum manuumque partibus truncati mea sub mensa micas collegerunt. quemadmodum in illos ego me gessi, ita mihi divinitus est repensum.”

Barachus quoque cum Debora, muliere vate, iudicis apud Israelicos officio functus est annos quadraginta. mulier ea vaticinandi perita erat, cumque Iudaeos cerneret ob hostium Chananaeorum multitudinem pedem referre velle, non solum eos in officio continuit, sed etiam persuasit ut manum cum hoste consererent; quo facto magnae illorum copiae sunt occisae. nam tempestas ingens exorta Chananaeos quidem gravissime laedebat, Iudaeis vero nihil damni dabat. itaque tum Sisaras suos in fugam versos conspiciens de curru exsilit, et ad feminam quandam se fugiens esset, cui nomen esset Iael, ut apud ipsam vitae suae consuleret. tum illa Sisarae, qui potum sibi dari postulasset, lac iam corruptum praebet; quo ille immodice hausto gravi somno corripitur. ibi Iael clavo tempora ei trasadigit hominemque interficit. hoc modo victoria potiti sunt, quemadmodum Debora vaticinata fuerat. caeterum litterae sacrae Susem Tholmeum et Schimam non abs re, ceu diximus, Enaaci filios appellarunt, uti quorum corpora Gigantum corporibus magnitudine paria fuerint. nam et Iosephus commemorat apud Chananaeos tum reliquam Gigantum fuisse nationem, qui propter corporum molem atque formam, quae reliquorum hominum formae non responderet, inusitatum mortalibus

θέαμα καὶ δεινὸν ἄκουσμα· δείκνυται δὲ καὶ νῦν ἔτι τούτων
οὐτὰ μὴδὲν τοῖς ὑπὸ πίστιν ἐρχομένοις δοκίκα.

Ἐπὶ μὲν Βαράχ καὶ Δεβώρας Προμηθεὺς καὶ Ὀρφεὺς
Θραξ ἐγνωρίζοντο οἱ παρ' Ἑλλήσι σοφώτατοι, καὶ Ἀσκληπιὸς D
5 ὁ ἰατρὸς καὶ Ἀνκουῖργος ὁ νομοθέτης. τοσοῦτον δὲ λέγουσι
τὸν Ἀσκληπιὸν ἠκριβοκέναι τὴν ἰατρικὴν τέχνην ὡς καὶ νε-
κροὺς ἀνιστᾶν, ἐφ' ᾧ χαλεπήναντα τὸν Δία κεραυνῷ βαλεῖν
αὐτόν, καὶ οὕτω τῶν τῆδε ἐκστῆσαι.

Δεῖξαι δὲ θέλων ὁ θεὸς ὅτι τῇ δυνάμει αὐτοῦ τὰ πάντα
10 γίνονται καὶ οὐ πληθεῖ λαοῦ, συμβουλεύει τῷ Γεδεῶν, ἥνικα
κατὰ Μαδιηναίων ἱρμῶν ἤθελε, περὶ μεσοῦσαν ἡμέραν ἐν
ἀκμῇ τοῦ καύματος ὄντος, ἄγειν τὴν στρατιάν ἐπὶ τὸν ποτα-
μὸν, καὶ τοὺς μὲν κατακλιθέντας καὶ οὕτω πίνοντας εὐψύχους V. 127
ὑπολαμβάνειν, ὅσοι δ' ἂν ἐσπουδασμένως καὶ μετὰ θορύβου P. 164
15 πίνοντες τύχοιεν, τούτους δὴ νομίζειν ὑπὸ δειλίας τοῦτο πά-
σχειν. τοῦ μέντοι Γεδεῶν κατὰ τὰς ὑποθήκας τοῦ θεοῦ
ποιήσαντος τριακόσιοι ἄνδρες εὐρέθησαν ταῖς χερσὶ μετὰ τρό-
μου προσενεγκάμενοι τὸ ὕδωρ, ὡς Ἰωσήπος ἱστορεῖ. ὅθεν
καὶ διὰ τῶν τοιούτων ἔφη ὁ θεὸς τοῖς πολεμίοις ἐμβα-
20 λῆν. νυκτὸς οὖν αὐτοῖς ἐπεμβαίνουσι, σάλπιγγας ταῖν χε-
ροῖν φέροντες καὶ λαμπάδας ἀπτομένας ἐντὸς ἀγγείων τινῶν.

10. συμβασιλεύει P.

spectaculum erant et famam de se terribilem concitabant. eorum
nunc quoque monstrantur adhuc ossa fidem plane superantia.

Horum aetate, videlicet Barachi atque Deborae, sapientissimi
apud Graecos viri Prometheus et Orpheus oriundus e Thracia cele-
bres fuerunt, itemque medicus Aesculapius, et Lycurgus legum apud
Lacedaemonios lator. Aesculapium aiunt artem medicam tam accu-
rate cognitam habuisse, ut etiam mortuum quendam vitae restitue-
rit; quo facto Iuppiter iratus hominem fulmine tactum rebus huma-
nis exemerit.

Secundum haec indicare deus volens omnia per ipsius potestatem
fieri, non per hominum ingentes copias, Gedeoni Madianaeos inva-
dere conanti auctor fuit ut ipsa in meridie, cum aestus maximus
foret, exercitum ad flumen duceret. ibi vero quicumque in genua
procumberent atque ita biberent, eos ut pro magnanimis haberet,
monet: quotquot autem festinanter et cum tumultu quodam biberent,
eos existimaret hoc prae formidine facere. cum Gedeo dei monitis
parens hoc ipsum fecisset, 300 homines reperti sunt qui cum trepi-
datione manibus aquam haustam ori admoverent, quemadmodum Io-
sephus memoriae prodidit. quapropter ei praecepit deus ut cum illis
hostem adoriretur. noctu ergo Medianaeos invadunt, cum tubas ma-
nibus itemque faces accensas intra vasa quaedam gestarent.

Καὶ ὁ μὲν Γεδεὼν γηραιὸς τελευτᾷ, παῖδες δὲ ἦσαν αὐ-
 Βιτῆ γνήσιοι μὲν ὁ (πολλὰς γὰρ ἔγημε γυναῖκας), νόθος δὲ εἰς
 ἐκ παλλακῆς. ἐξ ἐπαγγελίας τίκτει ὁ Μανωῆ, τὸ δὲ γεννη-
 θέν παιδίον Σαμψῶνα καλοῦσιν· ἰσχυρὸν δὲ κατὰ τὸν Ἰώ-
 σηπον σημαίνει τὸ ὄνομα. τηρικαῦτα καὶ Ἡρακλῆς ἦκμαε. 5
 τοσοῦτον δὲ ἦν ἀνδρείος ὁ Σαμψὼν ὅτι καὶ ἐπὶ Γάζαν εἰσελ-
 θὼν καὶ παρὰ πόρνην τινὲ καταχθῆις, ἐπειδὴ παρετηρεῖτο
 παρὰ τῶν ἐκεῖσε, ἀνεμόχλευσε διὰ χειρῶν τὰς πύλας καὶ
 ἐξῆλθεν. ἀλλὰ καὶ πρὸ τούτου κατὰ Παλαιστινῶν ἔχων ὁ
 Σαμψὼν τί ποιεῖ; θέρους ὄντος καὶ πρὸς ἀμητὸν ἤδη τῶν 10
 καρπῶν ἀκμαζόντων συλλαβὼν τὰς ἀλώπεκας, καὶ τῶν οὐρῶν
 αὐτῶν ἐξάψας λαμπύδας ἡμιμένας, ἀφήσιν εἰς τὰς ἀρούρας
 τῶν Παλαιστινῶν, καὶ οὕτω τοὺς καρπούς αὐτῶν διέφθει-
 ρεν. οἱ οὖν ἀλλόφυλοι μετὰ τὸ ἐμπροσθῆναι τὰς ἀρούρας
 αὐτῶν πόλεμον πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας συνάπτουσι, τὸν Σαμ- 15
 ψῶν αἰτούμενοι ἐκδοτον. τί οὖν οἱ Ἰσραηλιταί; τῆν τῶν
 πολεμίων δεδιότες ἔφοδον θέσμιον αὐτοῖς τὸν Σαμψὼν ἐκδι-
 δόασιν. καὶ ὃς ἰδὼν ἐκείνους ὀρμήσαντας κατ' αὐτοῦ τὰ μὲν
 δεσμὰ διέρρηξε, σιαγόνα δὲ ὕνον λαβὼν χιλιῶς ἄνδρας τῶν
 Δάλλοφύλων ἀπέκτεινεν. ὅθεν ἐπὶ τοσοῦτον ἀγωνιζόμενος ὑπὸ 20
 δίψου ἐφλέγετο. δέεται οὖν τοῦ θεοῦ, καὶ τηρικαῦτα πα-
 ραμυθεῖται αὐτόν· ἢ γὰρ σιαγὼν παρ' αὐτοῦ ἐκθλιβεῖσα

Post haec Gedeo senectute confectus vita fungitur, relictis filiis legitimo toro natis septuaginta, quos ex pluribus uxoribus suscep-
 rat, et uno spurio e concubina nato. hinc Manoa accepto divinitus
 promisso filium gignit, cui Samsonis nomen est inditum, quod ex
 interpretatione Iosephi robustum significat. eodem cum hoc tempore
 Hercules quoque vixit. erat autem Samsoni tam virillis animus, ut
 cum Gazam ingressus ad meretriculam quandam divertisset atque ab
 incolis oppidi universis custodiretur, manibus suis portas cum repa-
 gulis evulserit atque ita oppido sit egressus. quinetiam priusquam
 hoc accideret, suscepto adversus Palaestinos bello quiddam huiusmodi
 fecit. erat tempus aestivum, iamque fructus ita maturuerant ut
 messis appeteret, cum Samso trecentis vulpibus captis earum caudis
 faces arduentes alligat, atque ita in Palaestinatorum agros eas immittit.
 hoc pacto segetes eorum exustae fuerunt. illi segetibus succensis bel-
 lum Israelitis faciunt, simulque Samsonem sibi dedi iubent. quid heic
 factum ab Israelitis? nimirum illi hostiles incursum veriti vincitum
 Samsonem eis dedunt. heic cum ille Palaestinos ad se contententes
 cerneret, ruptis vinculis quibus adstrictus erat, asini maxillam na-
 ctus mille hostes interficit. cum autem tanta virium contentione prae-
 liaretur in hostem, accidit ut sitis ardens eum graviter affligeret.
 quapropter deum obsecrat, qui mox opem suppeditans hominem con-

ὕδωρ ἔβλυσεν ἄφθονον. ὅθεν ἡ τοιαύτη πηγὴ μέχρι καὶ τήμερον ἐν τοῖς προαστείοις Ἐλευθεροπόλεως φαίνεται, σιαγόνος ἐπονομαζομένη πηγὴ. ὁ μὲν οὖν Ἰώσηπος φησιν οτι τῆ οικείᾳ δυνάμει καὶ οὐ τῷ θεῷ τὴν νίκην ἐπιγραφάμενος δι-
 5 ψῆσαι κατὰ πολὺ συγκεχώρηται. πλὴν ὁ τοσοῦτος τὴν ἰσχὺν ὑπὸ γυναικὸς κατέστη παίγνιον ὕστερον. μετὰ ταῦτα γὰρ ἠγάπησε τὴν ἐκ Παλαιστινῶν Δαλιάν, ἣτις παρὰ τῶν ἀλλοφύλων δωροφορηθεῖσα ἡξίου αὐτὸν ἐξειπεῖν αὐτῇ ἐν τίνι
 10 τυχάνει ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ. καὶ ὃς παρελογίζετο μὲν αὐτὴν τὰ πρῶτα, λέγων „ἐὰν δῆσασί με ἐν ἑπτὰ κληματίσιν ὕγραῖς P. 165 ἡγῶν νευραῖς, αἰτοήσω, καὶ ἔσομαι ὡς εἷς τῶν ἀνθρώπων.” καὶ δὴ λαβοῦσα νευρὰς ἔδησεν αὐτὸν, εἰθ' οὕτως ἐβόησεν „ἀλλόφυλοι ἐπὶ σὲ Σαμψών.” καὶ ὃς ἀναστὰς διέρρηξεν αὐτάς. παραλογοισθεῖσα οὖν ἐνέκειτο, καὶ αὐθις ἡξίου
 15 μαθεῖν ὅθεν ἡ ἰσχὺς αὐτῆ. καὶ ὃς ἀπατῶν αὐτὴν ἔλεγεν „ἐὰν δῆσασί με ἐν ἑπτὰ καλωδίοις ἀθίκτοις, ἐκλείψει ἡ ἰσχὺς μου.” ποιησάσης οὖν καὶ τοῦτο, καὶ βοησάσης „ἀλλόφυλοι ἐπὶ σὲ Σαμψών,” διέρρηξεν αὐτὰ παραχρῆμα ἐκ τῶν βραχιῶν αὐτοῦ. πάλιν οὖν ἀξιούσης αὐτῆς ἔλεγεν „ἐὰν τοὺς B
 20 ἑπτὰ βοστρύχους τῆς κεφαλῆς μου διεστῶτας ἀπ' ἀλλήλων V. 128 ἐπὶ πυσσάλων ἐκδήσης καὶ ἐπὶ τοῦ τοίχου προσηήξης, ἀσθε-

solatur. quippe de maxilla, quam abiecerat, iugens aquae copia promanavit. atque hic fons in hodiernum usque diem in Eleutheropolis suburbio conspicitur et Fons maxillae nuncupatur. atque hoc loco Iosephus ait, quod suis viribus, non deo victoriam acceptam tulisset, tanta siti esse vexatum. sed enim tanto vir praestans robore deinceps unius mulierculae opera cunctis se deridendum praebuit. nam haud multo post amore Dalilae Palaestinae captus est, quae ab alienigenis muneribus corrupta petebat ab eo ut sibi fateretur, quonam in membro situm robur illud haberet. tum ille mulierem initio fallens „si me tui constrinxerint” ait „septem nervis humidis, vires me destituent, similisque caeteris mortalibus ero.” illa vero sumptis nervis hominem constrinxit, ac deinde clamorem verbis hisce sustulit (Iudic. 16 g) „alienigenae te invadunt, Samsu.” quibus auditis surrexit et nervos laceravit. quapropter illa decepta rursus hominem precibus urgere, scireque cupere quatenam esset illius roboris causa. Samsu contra feminam fallere, ac vicissim dicere, si se funibus septem recentibus et nullum ad usum adhibitis colligarent, vires suas omnino defecturas. cum hoc etiam illa fecisset et inclamasset „alienigenae te invadunt, Samsu,” mox funes discerpsit, quibus erant eius colligata brachia. cum rursus igitur idem ex eo quaereret, respondit, si capitulis sui cincinnos divisos clavis alligaret ac parieti adfigeret, debilem se futurum reliquisque mortalibus consimilem. veium ne tum quidem

νήσω και ἔσομαι ὡς οἱ λοιποὶ καὶ γὰρ." ἀποτυχοῦσα οὖν καὶ
 τοῦτω ἐξελεπάρει αὐτὸν αὐθις· ὄθεν ἀνακαλύπτει τὸ ἀπόρ-
 ρητον, καὶ οὕτω φησὶ πρὸς αὐτήν „ξυρὸν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν
 μου οὐκ ἀνέβη, ὅτι Ναζαραῖος θεοῦ εἰμὶ ἐγὼ ἐκ κοιλίας μη-
 τρός μου. καὶ εἰ ξυρήσωμαι, ἀσθενήσω, καὶ ἀποστήσεται ὁ
 ἀπ' ἐμοῦ ἡ ἰσχὺς μου, καὶ ἔσομαι ὡς εἰς τῶν ἀνθρώπων." 5
 κατακοιμίσασα οὖν αὐτὸν ἡ Δαλιλὰ ἐξύρησε, καὶ τοῦτο ποιή-
 σασα ἐβόησεν „ἀλλόφυλοι ἐπὶ σὲ Σαμψών." καὶ ὅς ἀναστὰς
 οὐκέτι ἐνεργεῖν ἴσχυεν, ὡς καὶ πρότερον. οὐκοῦν ἐμπέπτου-
 σιν αὐτῷ οἱ ἀλλόφυλοι, καὶ κρατήσαντες ἐκηροῦσιν αὐτόν, 10
 ἀλλὰ τί τὸ μετὰ ταῦτα; ἔκλαυσε Σαμψών πρὸς κύριον, καὶ
 εἶπεν „Ἄδωναὶ κύριε τῶν δυνάμεων, μνήσθητί μου νῦν, καὶ
 ἴσχυσόν με ἔτι ἅπαξ τοῦτο, θεέ, καὶ ἀνταποδώσω ἀνταπό-
 δοσιν μίαν περὶ τῶν δύο ὀφθαλμῶν μου τοῖς ἀλλοφύλοις." 15
 ἐφ' ᾧ καὶ οὐ παρείδεν αὐτὸν ἐπικερτομούμενον ὁ θεός· καὶ ἵ5
 παιδαριῶν γὰρ εἰς γέλωτα μετὰ τὸ τυφλωθῆναι προύκειτο.
 D παραδόξως οὖν ἐνισχύει αὐτόν. ἐφ' ᾧ καὶ καθημένων ἐκεί-
 νων καὶ μεθύοντων (ἐπινικίων γὰρ ἔνεκεν τοῖς εἰδώλοις ἐπα-
 νηγύριζον) ἐπιδράσεται τῶν τοῦ οἴκου δύο κίονων ἐν ᾧ ἦσαν
 καθημένοι, καὶ μετὰ τὸ κρατῆσαι αὐτούς εἶπεν „ἀποθανέτω 20
 ἡ ψυχὴ μου μετὰ τῶν ἀλλοφύλων." ὁ δὲ καὶ γέγονεν. ἀφ'

10. ἐκηροῦσιν] ἐκτυφλοῦσιν F.

voti compos facta de integro blanditiis hominem exorare nititur
 quamobrem ille tandem arcanum ei patefacit. capiti, ait (Iud. 16 17),
 meo novacula nunquam est admota; nam inde usque a ventre ma-
 tris dei sum Nazaraeus. quodsi tondebatur, abiturae sunt a me vires,
 et infirmus caeterorumque omnium similis ero. quapropter ubi homi-
 nem Dalila consopivisset, totondit; quo facto, exclamat „invadunt
 alienigenae te, Samsō." tum ille consurgens non amplius eo corporis
 uti robore poterat quo dudum. quapropter in eum alienigenae irru-
 unt, hominemque suam in potestatem redactum oculis spoliunt. quid
 vero secundum haec factum? plorans Samsō dominum his verbis in-
 vocat (Iud. 16 38): „domine deus exercituum, memento nunc, quae-
 so, mei, meque hoc saltem postremum corrobora, deus, dum pro
 ambobus oculis meis alienigenas semel ulciscor." quapropter illud
 ab hostibus non neglexit nec aversatus est deus: nam ex quo ami-
 serat oculos, etiam ludibrio pueris erat. novo igitur et inausitato quo-
 dam modo deus ei vires adauget. quo facto sedentibus illis ac vino
 se ingurgitantibus, ut qui celebritatem quandam simulacris instituis-
 sent victoriae, quam de hoste suo consecuti fuissent, causa, domus
 illius, qua in domo sedebant, columnas duas prehendit easque comple-
 xus „volo" inquit „ex vita cum alienigenis discedere." quod quidem
 mox ita factum est. atque hoc exemplo declaravit deus se adfectos

οὐ καὶ δεικνύσιν ὁ θεὸς ὡς οὐ παραβλέπει τοὺς ἀδικουμένους θεομένους αὐτοῦ· τοσαύτην γὰρ ἰσχὺν ἐχαρίσατο τῷ Σαμψών ὡς κλονῆσαι μὲν τοὺς φέροντας κίονας τὸν τῶν εἰδῶλων σηκόν, συγκατενεγκεῖν δὲ τούτοις τὸν ὄροφον, καὶ γὰρ ἄνδρας συγχῶσαι, καὶ γυναικῶν ὄσασύτως παραπλήσιον ἀριθμόν.

Οὐ μικρῶς δὲ τὴν ἄρρητον τοῦ θεοῦ οἰκονομίαν καὶ P. 166
φιλανθρωπίαν ἐπὶ τούτοις ἀκπλήττεται ὁ θεϊότατος Ἀναστάσιος ὁ Σιναΐτης, ἐννοῶν ὅπως τῆς τῶν σεσωσμένων μοίρας ἠξίωσε τὸν Σαμψών, καὶ ταῦτα πρὸς φρόνον ἑαυτὸν ἐκδεδοκῶτα τῶν ἀδικησάντων αὐτὸν ἔνεκεν. ἀλλὰ καὶ τίνος χάριν τοσαύτην ἰσχὺν ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐκτήσατο ὁ Σαμψών, οὐ παρελθεῖν ἄξιον. ἐπειδὴ γὰρ οἱ Ἰσραηλῖται τεσσαρακονταετῆ χρόνον τοῖς ἄλλοφύλοις δουλεύσαντες τοῦ θεοῦ τέλος ἐπέλαβοντο, δικαίον μηδενὸς ὄντος παρ' αὐτοῖς, τούτου χάριν ἐκ ὀπαργάνων αὐτὸν ὁ θεὸς δίκαιον ἄνδρα καὶ ἰσχυρὸν παρέσχεν αὐτοῖς, ὅπως διὰ τῆς ἐναρέτου πολιτείας καὶ παραδόξου ἀνδρείας παρεχομένην αὐτοῖς ὀρῶντες τὴν σωτηρίαν ἑαυτούς τε διορθώσονται καὶ τὸν τῶν ὅλων θεὸν ἐκζητήσωσιν. ἀλλ' ἐκεῖνοι μᾶλλον καὶ τοῦ θεοῦ λήθη ἐλάμβανον, καὶ τὸν εὐεργέτην αὐτῶν εἰς χεῖρας τῶν πολεμίων φέροντες ἔρριπτον. ὅθεν εὐλόγως ἢ τοῦ θεοῦ ἐξέλιπεν αὐτούς

iniuriis non negligere. tantum enim roboris hoc tempore Samsoni largitus est, ut non solum columnas confractas dirueret, quibus fauam illud simulacrorum fultum innitebatur, sed etiam eadem vi tectum deiiceret, ac virorum quidem tria milia, mulierum vero parem numerum ea ruina opprimeret.

Hoc loco divinus ille vir Anastasius Sinaites non parum dei tum administrationem tum benignitatem obstupesces demiratur, expendens ipse secum quod Samsonem dignatus sit eorum in numerum recipere qui salutem consequuntur, cum tamen hoc etiam ille praeter alia commiserit, ut eos ulciscendi causa quorum iniuriis laesus fuerat, semetipsam morti dederet. nec omittenda haec nobis est indicatio causae, quam ob causam a ventre matris Samso tantum roboris habuerit. quia enim Israelitae, qui iam totos annos quadraginta servitutem alienigenis servierant, dei prorsus erant obliti nec ullum apud se iustum hominem habebant, ideo Samsonem deus ipsis tribuit, virum a primis incunabulis iustum ac magno robore praeditum, ut per ipsius virtutem ac fortitudinem plane admirandam servari se liberarique animadvertentes vitam suam emendarent et deum illum huius universi quaererent. verum enimvero magis illi deum oblivioni tradebant, ac virum praecclare de se meritum in manus hostiles traditum scelerate reiciebant. quamobrem deus etiam acquisi-

ἐπισκοπή· μετὰ γὰρ τὸν Σαμψὼν οὐκέτι παρ' Ἑβραίοις κριτῆς.

Εἰ δὲ καὶ τοῦτο ζητεῖς, ἀγαπητέ, τίνας ἔνεκεν ὁ Θεὸς
 Ἐτὴν τοῦ Ἰεφθάς θυγατέρα σφαγῆναι συνεχώρησε (κριτῆς δὲ
 V. 129 καὶ οὗτος παρ' Ἑβραίοις ἦν), ἄκουε. ἀνόητος ἄγαν ἦ τοῦ
 Ἰεφθάς ὑπόσχεσις· ἔδει γὰρ αὐτὸν συνιδεῖν, ὡς εἰκός, κύ-
 να πρῶτον ἢ ὄνον συναντῆσαι, τὰ κατὰ νόμον ἀκάθαρτα.
 παιδεύων οὖν ὁ Θεὸς δι' ἐκείνου τοὺς ἄλλους ὥστε μετὰ σκο-
 ποῦ ποιεῖσθαι τὰς ὑποσχέσεις (ὑπεσχέθη γὰρ ἐκεῖνος τὸ συν-
 αντῆσαν αὐτῷ ἐκ τῆς οἰκίας θύσαι τῇ θεῷ) οὐκ ἐκόλυσε 10
 τὴν σφαγῆν. ἢ δὲ θυγάτηρ πολλῶ κρείττων τοῦ Ἰεφθά·
 Διδούσα γὰρ αὐτὸν τὴν ἐσθῆτα ῥηγνύντα καὶ ὀλοφυρόμενον
 εἶπεν „εἰ ἐν ἐμοὶ ἤνοιξας τὸ στόμα σου, ποίει μοι ὄν τρόπον
 ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ στόματός σου, ὑπὲρ ὧν ἐποίησέ σοι ὁ κύριος
 ἐκδίκησιν ἐκ τῶν ἐχθρῶν σου ἐκ τῶν νύϊων Ἀμμωνίων.” 15

Γίνωσκas δὲ καὶ τοῦτο πρὸς τοῖς εἰρημένοις, ὅτι μετὰ
 τὴν τελευταίην τοῦ Σαμψὼν ἢ φυλῆ τοῦ Βενιαμὴν τὴν παρα-
 φύσιν τῶν Σοδομιτῶν ἐνενόησεν ἡδονὴν καὶ τοῖς ἐπιξενουμέ-
 νοις ἐπεμαίοντο. Ἀσνίτης δὲ τις ἐν Ἱερουσὶμ κατοικῶν γυ-
 ναῖκα ἐκ Βηθλεὲμ ἄγεται παλλακίδα, ἣ τις δι' ὀλιγοψυχίαν 20
 τινὰ πρὸς τοὺς πατέρας ὑπέστρεψε. παραγίνεται οὖν ἐκεῖος

mo iure curam ipsorum habere desiit: nam post Samsonem nullus apud Hebraeos iudex amplius exstitit.

Quodsi etiam intelligere de nobis aves, dilecte fili, quamobrem deus Iepthae filiam mactari et iugulari permiserit (fuit autem is quoque iudex apud Hebraeos), quid dicturi simus audito. promissum hoc votumque Iepthae perquam stultum erat. nam expendere secum ipse prius debuerat, fieri fortassis posse ut vel canis vel asinus vel aliquod aliud immundum ex indicatione legis animal ipsi primum occurreret. quapropter eius exemplo, qui voto concepto promiserat se immolaturum deo quicquid ex domo sua primum obvium habuisset, alios monere volens deus ut non absque consideratione vota conciperent, iugulationem hanc non impedivit. filia quidem ipsa longe Ieptham patrem virtute superavit. nam cum eum cerneret vestimenta sua lacerantem atque plorantem, „si quidem” ait (Iud. 11 36) „de me aliquid pollicitus es, facito mihi ut tua fert promissio, postquam tibi dominus tuos hostes Ammonitas ultus est.”

Praeter hactenus autem indicata scire debes post Samsonis e vita migrationem Beniamineam tribum voluptati se Sodomitarum abhorrenti a natura tradidisse, ac furiose in homines peregrinos irruisse. forte quidam Levita, qui habitaret Ierudimae, uxorem duxerat concubinam a Bethlehema, quae ex animi quadam infirmitate suos ad parentes est reversa. quapropter eodem et Levita proficiscitur, et

- καὶ ὁ Λευίτης, καὶ φιλοτίμως δεξιωθείς παρὰ τοῦ πενθεροῦ
 αὐτοῦ λαμβάνει τὴν γυναῖκα, καὶ παραγίνεται εἰς Γαβαὰ P. 167
 πόλιν τῆς φυλῆς Βενιαμίν, καὶ κατάγεται παρὰ πρεσβύτη
 κατοικοῦντι τὴν πόλιν. γνόντες οὖν οἱ τὴν πόλιν οἰκοῦντες
 5 Βενιαμίν τοῦ πρεσβύτου τὸν οἶκον περιστοιχίζουσι καὶ τὰς
 θύρας συντριβουσί, ἐμπαροινῆσαι τῷ ξένῳ ζητοῦντες. ὁ δὲ
 τὴν θυγατέρα ἐτι ἄγαμον οὔσαν καὶ τοῦ ξένου τὴν παλλακὴν
 εἰς παράχρησιν ἐδίδου αὐτοῖς, φείσασθαι τοῦ ξένου ἄξιῶν.
 οἱ δ' οὐκ ἠνέσχοντο, ἀλλὰ καὶ ὁ Λευίτης παρελθὼν τὴν παλ-
 10 λακὴν αὐτοῦ ἐκδίδουσι, κἀκεῖνοι δι' ὄλης νυκτὸς αὐτῇ παρα-
 χρησάμενοι ἐξαπέστειλαν. ἐγγίσασα οὖν αὐτῇ τῇ θύρᾳ ἔνθα B
 κατήγετο, εὐθέως ἐξέπνευσεν. ὁ γοῦν ἀνὴρ αὐτῆς νεκρῶν ἰδὼν
 αὐτὴν ἐπέθετο τῷ ὑποζυγίῳ αὐτοῦ καὶ οἶκαδε ἀπεκόμισε, καὶ
 διελὼν αὐτὴν εἰς ἰβ' τμήματα ἐκάστη φυλῇ πρὸς ἓν τεμάχιον
 15 ἐξαπέστειλε, τὴν παρανομίαν τῆς τοῦ Βενιαμίν κηρύττων
 φυλῆς. σχετιάζει οὖν ἐπὶ τούτοις ὁ Ἰσραὴλ, δέονται τοῦ
 Θεοῦ. ἐφ' ᾧ καὶ κατ' αὐτῶν ὀρμήσαντες, ἐπεὶ τοὺς ὑπαιτί-
 ους δοῦναι πρὸς πτωρίαν οὐκ ἤθελον, αὐτοὺς μὲν κατασφάτ-
 τουσι, τὴν δὲ πόλιν ἔργον ποιοῦσι πυρός.
 20 Τὸ μέντοι πρόβλημα ὅπερ ὁ Σαμψὼν προυβάλλετο, τοῦ-
 τον ἔχει τὸν τρόπον. τί βρωτὸν ἐξῆλθεν ἐκ βιβρώσκοντος καὶ
 ἀπὸ ἰσχυροῦ γλυκὺ βρωτόν; ἦδὺ τὸ μέλι καλεῖ, βιβρώσκον-

exceptus a socero perhonorifice uxorem suam recipit. inde Gabaam discedit, oppidum Beniamineae tribus, ibique ad senem quendam agricolam, inquilinum eius loci, divertit. ea re cognita Beniaminei, qui cives eius oppidi erant, senis illius domum undique cinctam obsident, et impulsis foribus hospitem per scelus violare conantur. ibi senex ille filiam suam necdum nuptam et hospitis concubinam eis offert, quibus ad libidinem abuterentur, saltem petens ut hospiti parcerent. quod cum illi facturos se negarent, egressus e domo Levita concubinam suam eis exhibet. illi tota nocte ad libidinem illa abusi, tandem dimitunt. quapropter ad hospitii fores progressa continuo vitam cum morte commutat. tum maritus eius mortuam videns iumento suo imponit, ac domum deportatam in partes duodecim disecat; quarum partium singulas quamlibet ad tribum mittit, simulque Beniamineae tribus scelus demonstrat. quo facto rem Israelici perquam moleste ferunt, ipsumque deum precantur. deinceps Beniamineos cum copiis invadunt. qui cum auctores facinoris ad nexam se dedituros negarent, Israelici eos interficiunt et oppidum igne iniecto cremant.

Caeterum problema quod Palaestinis Samsø proposuit, erat huiusmodi (Iud. 14 14): ex comedente cibus, ex robusto exiit dulcedo. per dulcedinem mel intelligit, per comedentem ac robustum leonem,

τα δὲ ἰσχυρὸν τὸν λέοντα, ἐν ᾧ νεκρῷ ὄντι μέλι ἐξύφαναν μέλισσαι, ἀφ' οὗ λαβὼν ἔφαγεν ὁ Σαμψών. ἀλλ' ἐντεῦθεν, ἀγαπητέ, συνοραῖν ἄξιον ὅτι μάτην οἱ Ἰουδαῖοι ἀκαθάρτους καλοῦσιν ἡμᾶς. εἰ γὰρ ἀκάθαρτοι ἦμεν ἡμεῖς ἄτε δὴ τὸν λαγρῶν, τὸν χοῖρον, καὶ ὅσα τοιαῦτα, μὴ κατὰ νόμον⁵ ταῦτα ἐσθίοντες, ἀνάγκη πᾶσα καὶ τὸν ἐν προφήταις μέγιστον Ἡλίαν τοῖς αὐτοῖς ἐγκλήμασι καθυποβάλλεσθαι. τί-
 D.νος ἐνεκεν; ὅτι τὸν ἄρτον ἐξ ἀκαθάρτου ζώου τοῦ κόρα-
 κος δεχόμενος ἦσθιε. διὰ τί δὲ ταῦτα συνέβαινε, καὶ τί-
 νος ἐνεκεν; ἵνα μάθωμεν ὅτι καὶ πρὸ τῆς χάριτος ἡ πα-
 10 λαιὰ τὰ τοῦ νόμου ἀνέτρεπεν. εἰ γὰρ ἀκάθαρτος ἦν ὁ κό-
 ραξ, πῶς ἐξ αὐτοῦ τὴν βρωσίαν ὁ τοσοῦτος Ἡλίας ἐδέξα-
 το; πῶς δὲ καὶ ὁ Σαμψών Ναζαρεῖος ὢν καὶ ὑπὸ νόμον τε-
 V.130 λῶν τὸ κηρίον τοῦ μέλιτος ἔφαγεν, ὅπερ ἐν νεκρῷ λέοντι
 ἐξύφαναν μέλισσαι; πῶς δὲ καὶ διψήσαντα διὰ τῆς ἀκαθάρ-
 15 του καὶ μαιφόνου σιαγόνος παρεμυθήσατο ὁ Θεός, ἐὰν ὁ
 κόραξ, ὁ νεκρὸς λέων καὶ ἡ σιαγὼν τοῦ ὄνου ἀκάθαρτα; πῶς
 διὰ τῶν τοιούτων ὁ Θεὸς τοὺς ἑαυτοῦ θεράποντας ἐθεράπευε;
 P.168 πῶς δὲ καὶ ἀκάθαρτα ὄντα κοινὴν ἀρχήθεν τὴν εὐφημίαν
 ἐδέξαντο; „εἶδε” γὰρ φησιν „ὁ Θεὸς αὐτά, καὶ εἶπεν ὅτι²⁰
 καλά.” εἰ οὖν ὁ χοῖρος καλὸς ὡς κτίσμα Θεοῦ, πῶς ὁ αὐ-

12. ἰδέχεται margo P.

13. ναζωραῖος F.

in cuius cadavere mel apes finxerant, quod inde sumptum Samsō comederat. est autem operae pretium, dilecte fili, te hinc animadvertere nos nulla de causa iusta immundos a Iudaeis appellari. nam si propterea sumus immundi, quod leporibus porcis aliisque talibus contra legis interdictum vescamur, omnino sequi necesse est ut maximus ille vatum Elias eodem nobiscum crimine teneatur. quamobrem istuc? quia panem ab immundo animali, nimirum corvo, acceptum comedit. qua vero de causa haec ita facta sunt? ut sciremus etiam ante patefactam dei gratiam, durante adhuc veteri foedere, legis quaedam praecepta violata fuisset. nam quamvis animal immundum sit corvus, nihilo tamen minus eximius ille vates Elias allatum ab eo cibum accepit. quo item pacto factum ut Samsō, qui Nazaraeus esset ac legi subiectus, favo mellis vesceretur quod apes in cadavere leonino finxissent? qui hominem siti vexatum per immundam pollutamque maxillam deus recreat? si corvus, si leoninum cadaver, si asini mortui maxilla res immundae sunt, cur per ea deus ministrorum suorum vitae consuluit et opem tulit? praeterea qui factum est ut si quidem immunda sunt quaedam, initio tamen rerum communem illam cum caeteris benedictionem acceperint? sic enim sacris in litteris (Gen. 1 31) perscriptum legimus „vidit deus omnia quae fecerat, et quae bona esse pronuntiavit.” si ergo porcus tanquam res a deo creata bonus erat, qui deinceps fa-

τὸς ἀκάθαρτος ὕστερον; εὐδὴλον οὖν ὅτι τὸ τοῦ Ἰσραὴλ πρὸς
 κακίαν ὀξύνροπον διορθούμενος ὁ θεὸς τοιοῦτους ἔθετο νόμους
 καὶ τοιαῦτα θεραπείαις ἐχρήσατο. οὕτω μὲν οὖν καὶ ἐπὶ τοῦ
 Νῶε διαίρεσιν τεχνᾶται τῶν ζώων. ἐπειδὴ γὰρ ἰώρα τοῦς
 5 ἀνθρώπους εἰς εἰδωλομανίαν ἐκκλίνοντας, εὐμεθίδως, ὡς
 ἔφημεν, εἰς καθαρὰ ταῦτα διωτᾶ καὶ ἀκάθαρτα. τίγος ἐνε-
 κεν; ἵνα τὰ μὲν αὐτῶν ἐσθίοντες ὡς καθαρὰ, τὰ δὲ ἄλλιν
 ὡς ἀκάθαρτα φεύγοντες μηδὲν ἐξ αὐτῶν ὡς θεὸν προσκυνή-
 10 σωσιν. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ἐκάλει ἀκάθαρτα τὰ
 συγκοινῶς ἀρχῆθεν παρ' αὐτοῦ τὴν εὐφημίαν δεξάμενα. ὅτι δὲ
 συγκαταβάσεως ἦν ἡ γεγонуῖα τότε τῶν ζώων διαίρεσις, καὶ
 ὁ μακάριος ἔδειξε Παῦλος οὕτως εἰπὼν „οὐδὲν κτίσμα θεοῦ
 ἀπόβλητον μετ' εὐχαριστίας λαμβανόμενον.” ἐπιβεβαίωσεν ταῦ-
 15 τα καὶ μᾶλλον ἢ γεγонуῖα θεία φωνὴ πρὸς τὸν κορυφαῖον
 Πέτρον, ἥνικα τὴν ἐξ οὐρανοῦ κατενεχθεῖσαν ὀθόνην ἐώρα-
 κεν. „ἀναστάς” γὰρ φησι, „Πέτρε, θύσον καὶ φάγε, καὶ
 ὁ θεὸς ἐκάθηρε, σὺ μὴ κοίνου.” εἰ δὲ καὶ νῦν ἀκαθαρτὰ
 τινα παρ' ἡμῶν, ὡς ὁ λύκος ὁ λέων καὶ ἡ πάρδαλις, μὴ θανά-
 20 σκητικοῖς αὐτοῦ τὰ περὶ τούτων οὕτω διευκρινουῖντά σοι.
 „ὡς ἐν λαχάνοις τὸ βλαβερὸν τοῦ καταλλήλου χωρίζομεν,

ctus est immundus? de quibus omnibus perspicue potest intelligi
 deum corrigere volentem Israelicorum ad vitia propensionem huius-
 modi leges tulisse atque huiusmodi remediis usum fuisse. eadem ra-
 tione Noe quoque temporibus animalium discrimen instituit. nam
 quia futurum prospiciebat ut homines ad insanum deastrorum cultum
 deflecterent, optimo sane consilio sic distinguit animalia, quo alia
 pro mundis alia pro immundis haberentur. quam illud, obsecro,
 de causa? nimirum ut partim iis victitantes tanquam mundis, partim
 aversantes velut immunda, neutra pro diis venerarentur. nam caete-
 roquin ea non dixisset immunda, quae cum aliis communem a deo
 benedictionem initio rerum acceperant. et vero factam id temporis
 animalium distinctionem profectam esse de consilio dei se nostra
 causa demittentis, etiam Paulus hisce verbis ostendit (1 Tim. 4 34)
 „nulla dei creatura reiici debet, modo cum gratiarum actione su-
 matur.” idem magis quoque confirmat illa dei vox, qua summum il-
 lum apostolum Petrum compellavit (Act. 10 13), quo tempore de-
 missum e coelo linteum conspexit: „surge, Petre, macta et vesce-
 re.” item „quae deus purgavit, tu ne polluta dicitis.” neque vero
 mirum tibi videatur etiam modo quaedam pro immundis haberi,
 verbi gratia lupum, leonem, pardalim. quippe magnus ille Basilius
 haec in Asceticis suis, qui libri rationes exercitiōrum pietatis con-
 tinent, in hunc modum explicavit et illustravit. quemadmodum in

τα δὲ ἰσχυρὸν τὸν λέοντα, ἐν ᾧ νεκρῷ ὄντι μέλι ἐξύφαναν μέλισσαι, ἀφ' οὗ λαβὼν ἔφαγεν ὁ Σαμψών. ἀλλ' ἐντεῦθεν, ἀγαπητέ, συνοραῖν ἄξιον ὅτι μάτην οἱ Ἰουδαῖοι ἀκαθάρτους καλοῦσιν ἡμᾶς. εἰ γὰρ ἀκάθαρτοι ἡμεῖς ἡμεῖς ἄτε δὴ τὸν λαγρῶν, τὸν χοῖρον, καὶ ὅσα τοιαῦτα, μὴ κατὰ νόμον 5 ταῦτα ἐσθίοντες, ἀνάγκη πᾶσα καὶ τὸν ἐν προφήταις μέγιστον Ἡλίαν τοῖς αὐτοῖς ἐγκλήμασι καθυποβάλλεσθαι. τί-
 D. 130 νος ἔνεκεν; ὅτι τὸν ἄρτον ἐξ ἀκαθάρτου ζώου τοῦ κόρα-
 κος δεχόμενος ἦσθιε. διὰ τί δὲ ταῦτα συνέβαινε, καὶ τί-
 νος ἔνεκεν; ἵνα μάθωμεν ὅτι καὶ πρὸ τῆς χάριτος ἡ πα- 10
 λαιὰ τὰ τοῦ νόμου ἀνέτρεπεν. εἰ γὰρ ἀκάθαρτος ἦν ὁ κό-
 ραξ, πῶς ἐξ αὐτοῦ τὴν βρωσίν ὁ τοσοῦτος Ἡλίας ἐδέξα-
 το; πῶς δὲ καὶ ὁ Σαμψών Ναζαραῖος ὢν καὶ ὑπὸ νόμον τε-
 V. 130 λῶν τὸ κηρίον τοῦ μέλιτος ἔφαγεν, ὅπερ ἐν νεκρῷ λέοντι
 ἐξύφαναν μέλισσαι; πῶς δὲ καὶ διψήσαντα διὰ τῆς ἀκαθάρ- 15
 του καὶ μαιφόνου σιαγόνος παρεμυθήσατο ὁ Θεός, ἐὰν ὁ
 κόραξ, ὁ νεκρὸς λέων καὶ ἡ σιαγὼν τοῦ ὄνου ἀκάθαρτα; πῶς
 διὰ τῶν τοιούτων ὁ Θεὸς τοὺς ἑαυτοῦ θεράποντας ἐθεράπευε;
 P. 168 πῶς δὲ καὶ ἀκάθαρτα ὄντα κοινήν ἀρχήθεν τὴν εὐφημίαν
 ἐδέξαντο; „εἶδε” γὰρ φησιν „ὁ Θεὸς αὐτά, καὶ εἶπεν ὅτι 20
 καλά.” εἰ οὖν ὁ χοῖρος καλὸς ὡς κτίσμα Θεοῦ, πῶς ὁ αὐ-

12. ἰδέγεται margo P. 13. ναζωραῖος F.

in cuius cadavere mel apes finxerant, quod inde sumptum Samsō comederat. est autem operae pretium, dilecte fili, te hinc animadvertere nos nulla de causa iusta immundos a Iudaeis appellari. nam si propterea sumus immundi, quod leporibus porcis aliisque talibus contra legis interdictum vescamur, omnino sequi necesse est ut maximus ille vatum Elias eodem nobiscum crimine teneatur. quamobrem istuc? quia panem ab immundo animali, nimirum corvo, acceptum comedit. qua vero de causa haec ita facta sunt? ut sciremus etiam ante patefactam dei gratiam, durante adhuc veteri foedere, legis quaedam praecepta violata fuisse. nam quamvis animal immundum sit corvus, nihilo tamen minus eximius ille vates Elias allatum ab eo cibum accepit. quo item pacto factum ut Samsō, qui Nazaraeus esset ac legi subiectus, favo mellis vesceretur quod apes in cadavere leonino finxissent? qui hominem siti vexatum per immundam pollutamque maxillam deus recreat? si corvus, si leoninum cadaver, si asini mortui maxilla res immundae sunt, cur per ea deus ministrorum suorum vitae consulit et opem tulit? praeterea qui factum est ut si quidem immunda sunt quaedam, initio tamen rerum communem illam cum caeteris benedictionem acceperint? sic enim sacris in litteris (Gen. 1 31) perscriptum legitimus „vidit deus omnia quae fecerat, eaque bona esse pronuntiavit.” si ergo porcus tanquam res a deo creata bonus erat, qui deinceps fa-

τὸς ἀκάθαρτος ὕστερον; εὐδὴλον οὖν ὅτι τὸ τοῦ Ἰσραὴλ πρὸς
κακίαν δεξιόροπον διορθούμενος ὁ θεὸς τοιοῦτους ἔθετο νόμους
καὶ τοιαῖσδε θεραπεΐαις ἐχρήσατο. οὕτω μὲν οὖν καὶ ἐπὶ τοῦ
Νῶε διαίρεσιν τεχνᾶται τῶν ζώων. ἐπειδὴ γὰρ ἑώρα τούς
5 ἀνθρώπους εἰς εἰδωλομανίαν ἐκκλίνοντας, εὐμεθόδως, ὡς
ἔφημεν, εἰς καθαρὰ ταῦτα διιστᾶ καὶ ἀκάθαρτα. τίνος ἐνε-
κεν; ἵνα τὰ μὲν αὐτῶν ἐσθίοντες ὡς καθαρὰ, τὰ δὲ πάλιν
ὡς ἀκάθαρτα φεύγοντες μηδὲν ἐξ αὐτῶν ὡς θεὸν προσκυνή-
σωσιν. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ἐκάλει ἀκάθαρτα τὰ
10 κοινῶς ἀρχῆθεν παρ' αὐτοῦ τὴν εὐφημίαν δεξάμενα. ὅτι δὲ
συνκαταβάσεως ἦν ἡ γεγонуῖα τότε τῶν ζώων διαίρεσις, καὶ
ὁ μακάριος ἔδειξε Παῦλος οὕτως εἰπῶν „οὐδὲν πῖσμα θεοῦ
ἀπόβλητον μετ' εὐχαριστίας λαμβανόμενον.” ἐπιβεβαιοῖ ταῦ-
τα καὶ μᾶλλον ἡ γεγонуῖα θεία φωνὴ πρὸς τὸν κορυφαῖον
15 Πέτρον, ἠνίκα τὴν ἐξ οὐρανοῦ κατενεχθεῖσαν ὀθόνην ἑώρα-
κεν. „ἀναστάς” γὰρ φησι, „Πέτρε, θῦσον καὶ φάγε, καὶ C
ἂ ὁ θεὸς ἐκάθηρε, σὺ μὴ κοίνου.” εἰ δὲ καὶ νῦν ἀκαθαρτά
τινα παρ' ἡμῶν, ὡς ὁ λύκος ὁ λέων καὶ ἡ πάρδαλις, μὴ θαν-
μαζε ταῦτον ἐνεκεν. ἔχεις γὰρ τὸν μέγαν Βασίλειον ἐν τοῖς
20 ἀσκητικοῖς αὐτοῦ τὰ περὶ τούτων οὕτω διευκρινουῖνά σοι.
„ὡς ἐν λαχάνοις τὸ βλαβερὸν τοῦ καταλλήλου χωρίζομεν,

ctus est immundus? de quibus omnibus perspicue potest intelligi
deum corrigere volentem Israelicorum ad vitia propensionem huius-
modi leges tulisse atque huiusmodi remediis usum fuisse. eadem ra-
tione Noe quoque temporibus animalium discrimen instituit. nam
quia futurum prospiciebat ut homines ad insanum deastrorum cultum
deflecterent, optimo sane consilio sic distinguit animalia, quo alia
pro mundis alia pro immundis haberentur. quam illud, obsecro,
de causa? nimirum ut partim iis vicitantes tanquam mundis, partim
aversantes velut immunda, neutra pro diis venerarentur. nam caete-
roquin ea non dixisset immunda, quae cum aliis communem a deo
benedictionem initio rerum acceperant. et vero factam id temporis
animalium distinctionem profectam esse de consilio dei se nostrā
causa demittentis, etiam Paulus hisce verbis ostendit (1 Tim. 4 34)
„nulla dei creatura reiici debet, modo cum gratiarum actione su-
matur.” idem magis quoque confirmat illa dei vox, qua summum il-
lum apostolum Petrum compellavit (Act. 10 13), quo tempore de-
missum e coelo linteum conspexit: „surge, Petre, macta et vesce-
re.” item „quae deus purgavit, tu ne polluta dicito.” neque vero
mirum tibi videatur etiam modo quaedam pro immundis haberi,
verbi gratia lupum, leonem, pardalim. quippe magnus ille Basilius
haec in Asceticis suis, qui libri rationes exercitiōrum pietatis con-
tinent, in hunc modum explicavit et illustravit. quemadmodum in

οὕτω καὶ ἐν τοῖς κρέασι τοῦ χρησίμου τὸ βλαβερὸν διακρίνο-
 μεν, ἐπεὶ λάχανόν ἐστι καὶ τὸ κώνειον, ὡσπερ κρέας ἐστὶ
 καὶ τὸ γύπειον· ἀλλ' ὁμως οὔτε ὑσχύαμον φάγοι ἂν τις
 νοῦν ἔχων, οὔτε κυνὸς ἄψαιτο μὴ μεγάλης ἀνάγκης κατε-
 D πειγούσης, ὡς ὃ γε φαγὼν οὐκ ἠνόμησε." μάνθανε οὖν ὅτι 5
 τὸ βλαβερὸν ἐκφεύγοντες τὰ μὲν τῶν ζώων ἐσθίομεν, ὅσα
 καὶ μᾶλλον εὐχυμά τε καὶ τροφίμα, τὰ δὲ μυσταττόμεθα,
 καχεξίας καὶ ἴσως καὶ ἀηδίας ὄντα παρεκτικά. ταύτη τοι καὶ
 ὄρους οἱ πατέρες ἐπὶ τούτοις τεθείκασι, τὸ λίχρον κἀντεῦθεν
 ἡμῶν ἀναστέλλοντες. καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον. 10

Ἄξιον δὲ καὶ τινῶν ἱστοριῶν ἐπιμνησθῆναι φιλομαθείας
 χάριν τῆς σῆς ἐκ τῆς Ἰουδήθ. ὁ Ναβουχοδονόσορ διὰ τὸ
 μὴ ἐπικουρῆσαι αὐτῷ πάντας ὅτε ἐπολέμει μετὰ τοῦ Ἀρφα-
 ξᾶ, ἐπέστειλε τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Ὀλοφέρνην κατὰ πά-
 σης τῆς γῆς, εἰπὼν πρὸς αὐτόν „τάδε λέγει βασιλεὺς ὁ μέ- 15
 γας, ὁ κύριος πάσης τῆς γῆς." ἐφ' ᾧ καὶ κατὰ ταύτην τὴν
 κέλευσιν ἀπαιροῦντι τῷ Ὀλοφέρνη κατὰ Ἰουδαίων, ἔφη καὶ
 τὰδε ὁ Ἀμμανίτης Ἀχιώρ „εἰ μὲν ἐστὶν ἀγνόημα ἐν τῷ λαῷ
 V. 13: τούτῳ καὶ ἁμαρτάνουσιν εἰς τὸν θεὸν αὐτῶν, ἀναβησώμεθα
 καὶ ἐκπολεμήσωμεν αὐτούς· εἰ δὲ μὴ γε, παρελθέτω ὁ κύ- 20

oleribus quod noxium est, ab eo secernimus quod naturae nostrae
 convenit, sic etiam in carnibus ab utilibus quaecumque noxiae sunt
 secernimus. nam et cicuta perinde olerum appellatione venit, ut et
 vulturum carnes pro carnibus ducuntur. nemo tamen mentis compos
 hyoscyamum comederit nec carnem caninam gustaverit, nisi forte
 magna quaedam necessitas urget; quod quidem si usveniat, nihil
 hoc modo vescens delinquit. quapropter scire debes nos opera data
 res noxias aversari, et iis quidem animalibus vesci quaecunq; succi
 boni sunt utileque nutrimentum praebent, ab aliis autem abhorrere,
 quae forte valetudinem incommodam vel aliquid aliud ingratae rei
 nobis sint conciliatura, si comedantur. prisci quidem illi patres cer-
 tas nobis hac in parte leges praescripserunt, ut lasciviae voluptatique
 nostrae modum statuerent. ac de his sane dictum hactenus esto. quia
 vero studium in discendo tuum mihi perspectum est, operae pretii-
 um facturus sum, si quarundam ex Iudithae libro narrationum me-
 minero.

Nabuchodonosor propterea quod nationes caeterae sibi adversus
 Arphaxam bellum gerenti opem non tulissent, copiarum suarum im-
 peratorem Olophernem adversus quosvis ablegavit, seque totius ter-
 rarum orbis magnum regem ac dominum appellavit. hoc mandato ac-
 cepto adversus Iudaeos Olophernes copias movet. eum Achior Amma-
 nites in hanc sententiam monere: si quod esset delictum eius natio-
 nis quo deum offenderent, recte se facturos, si regionem illam in-

ριός μου." και ὁ Ὀλοφέρνης πρὸς Ἀχιώρ „καὶ τίς ὁ θεός, εἰ μὴ Ναβουχοδονόσορ; οὗτος ἀποστελεῖ τὸ κράτος αὐτοῦ, καὶ ἐξολοθρεύσει αὐτοὺς ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς." ἐφ' ᾧ καὶ ἀπετμήθη τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ σοφῶς τῷ ὄντι καὶ εὐμε-
5 ὄδως παρὰ γυναῖκός τῆς Ἰουδήθ, πάντα τε τὰ ἐκείνου πα-
ρὰ Ἰουδαίων ἐσκυλεύθησαν. τότε δὴ τότε καὶ Ἀχιώρ πι-
σιτύσας τῷ θεῷ καὶ περιτέμνεται.

Ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν κριτῶν λιμοῦ γεγονότος ἀπῆρεν ἐκ P. 169
Βηθλεὲμ ἡ Νοεμὶν σὺν τοῖς παισὶν αὐτῆς ἐν ἀγρῷ Μωάβ·
10 καὶ εἰς νύμφας ἔλαβον Ὀρφανὴν καὶ Ρουθ. μετὰ δέκα δὲ C
εἴη τῶν ἀνδρῶν θανόντων ὑπέστρεψεν ἡ Νοεμὶν. ἠκολούθουν
αὐτῇ καὶ αἱ δύο νύμφαι. καὶ ἡ μὲν Ὀρφανὴ πεισοθεῖσα τοῖς
λόγοις Νοεμὶν ὑπέστρεψεν, ἡ δὲ θανυμασία Ρουθ οὐκ ἐπέιοθη,
λέγουσα „ὁ λαός σου λαός μου, καὶ ὁ θεός σου θεός μου."
15 καὶ συνελθοῦσα ἐμίγη τῷ Βοώς, καὶ τέτοκε τὸν Ὁβὴδ τὸν
πατέρα Ἰεσσαί, ἀφ' οὗ Δαβίδ.

Ἀπὸ Ναβουχοδονόσορ αἰχμάλωτοι Μαρδοχαῖος, γυνὴ
Ἑσθήρ, καὶ λοιποί, οἱ ἦσαν ἐπὶ Ἀρταξέρξου. οὗτος ὁ Μαρ-
δοχαῖος ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ βασιλέως ἀκούσας δύο εὐνούχων με- D
10 λειώντων κατὰ τοῦ βασιλέως ἀνέφερε περὶ τούτων αὐτῷ· οἱ
καὶ ἀπώλοντο. τούτων οὖν ἔνεκεν ὁ παρὰ τῷ βασιλεῖ μέγι-

vaderent quippe quam bello haud dubie capturi essent: sin autem, consulere se Olopherni tanquam domino suo, illam ut nationem missam faceret, his auditis Achio rem vicissim Olophernes interrogare, putaretne deum quempiam esse praeter Nabuchodonosorem: illum scilicet ablegaturum copias suas, et nationem illam funditus extirpaturum. hoc modo factum ut bello moto caput ei Iudithae mulieris consilio plane callido et feliciter succedente praecideretur, omnesque ipsius opes a Iudaeis diriperentur, Achio re divinam fidem cum circumcissione amplexo.

Caeterum quo tempore iudices Israelicorum nationi praerant, oborta fame Noema cum filiis suis Bethlehemam reliquit et Moabiturum in terram profecta est. ibi cum uxores filii duxissent, Orphanam scilicet ac Rutham, annisque decem exactis mortui essent. Noema nuribus suis se comitantibus in patriam suam reversa est (Ruth. 1. 16). nolebat enim ei roganti ut istic manerent Orphana parere, quod se diceret gentem eius agniturem pro sua, deumque ipsius pro suo deo habituram. hoc modo profecta cum socio Booso nupta est, ac Obedum Iessae patrem, Davidis avum peperit.

Inter alios quos Nabuchodonosor captivos abduxerat, fuerunt Mardocheus et Esthera mulier. hi cum regnante Artaxerxe superstites adhuc forent, forte accidit ut cum Mardocheus in aula regia duorum eunuchorum consilia deprehendisset adversus regem inita,

στους Ἀμμάν λυπηθεὶς ἔπεισε τὸν βασιλέα κατὰ Ἰουδαίῶν
 ἐπεξελεῖν, καὶ γράμματα στείλαι τοῖς τῶν εἴκοσι καὶ ἑπτὰ
 χωρῶν ἄρχουσιν, ἀπὸ Ἰνδικῆς ἕως Αἰθιοπίας, τοὺς ὅπουδῆ
 ποτε παρευρισκομένους Ἰουδαίους τελείως κατασφάττειν κατὰ
 τὴν τεσσαρεσκαίδεκάτην τοῦ δωδεκάτου μηνός. μανθάνει 5
 ταῦτα ἡ βασιλὶς Ἑσθήρ, καὶ νηστεύσασα τρεῖς ἡμέρας δέ-
 ται πρῶτον τοῦ Θεοῦ, εἶτα καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀρταξέρξου, λέ-
 P. 170 γουσα „εἰδὼν σε κύριε ὡς ἄγγελον Θεοῦ, καὶ ἐταράχθη ἡ
 καρδία μου ἀπὸ φόβου τῆς δόξης σου,“ καὶ ἔπεσον ἐκλυθεῖ-
 σα. ὁ δὲ πρῶτρεπεν αἰτῆσαι ὃ θέλει. ὁ δὲ Ἀμμάν ἰδὼν 10
 τὸν Μαρδοχαῖον ἐπὶ τῆς αὐλῆς παρασκευάζει κρεμασθῆναι
 αὐτὸν ἐπὶ ξύλον. ὁ δὲ Θεὸς τοῦτον ἐκόλυσεν, τὸν τοῦ βα-
 σιλέως ἀφελόμενος ὕπνον· ἀκηδιῶν γὰρ νυκτὸς εἰς ἀνάγνω-
 σιν ἦλθεν, ἐφ’ ᾧ καὶ ἐμνήσθη ὧν ἐποίησεν εἰς αὐτὸν ὁ Μαρ-
 δοχαῖος. ὅθεν καὶ μὴ βουλομένου τοῦ Ἀμμάν ἐτιμήθη τὰ 15
 μέγιστα. ὁ δὲ Ἀμμάν καθ’ ἑαυτοῦ τὴν κακίαν ἔφερον· ἐκρε-
 B μιάσθη γὰρ ἐπὶ ξύλου τῇ δεήσει καὶ κατασκευῇ τῆς Ἑσθήρ.
 καὶ γράμματα δὲ ἕτερα ἐστάλησαν οὐ μόνον εἰς σωτηρίαν αὐ-
 τῶν, ἀλλ’ ἵνα καὶ τοὺς ἀντικειμένους ἀμύνηται· καὶ γὰρ
 ἄνδρας φ’ ἀπέκτειναν, καὶ ἑτέρους πλείονας. ἐκρεμάσθησαν 20
 δὲ καὶ αἱ δέκα υἱοὶ τοῦ Ἀμμάν. κατὰ τοῦτο καὶ ἡ γραφή

rem omnem regi renuntiaret, qua patefacta illi morte multabantur.
 hinc offensus Ammanus, qui plurimum apud regem poterat, auctor
 regi fuit ut Iudaeos adoriretur, missisque litteris ad centum viginti
 septem regionum praesides, quae regiones inter Indiam et Aethiopi-
 am sitae sunt, imperaret ut quotquot ubique gentium Iudaei reperi-
 rentur, omnino morte adficerentur a. d. XIV mensis XII. hanc rem
 ubi Esthera regina cognovisset, completo trium dierum ieiunio, de-
 um initio precatur, inde regem Artaxerxem huiusmodi verbis allo-
 quitur (Esther. 5 2): cum te, rex, intuerer angelo divino consimi-
 lem, cor meum formidine maiestatis tuae percussum plane se demit-
 tit et contabuit. tum rex eam hortari ut quod vellet ab se peteret.
 interim Ammanus Mardochoaeo in regia conspecto totus in hoc in-
 cumbere, ut hominem in crucem ageret. verum deus adempto regi
 somno, quominus Ammani consilium succederet, impedivit. cum enim
 rex noctu prae quadam animi aegritudine non dormiret, forte se-
 cum ipse Mardochoaei meritum recognoscens expendit. quapropter in-
 vito Ammano Mardochoaeus honoribus amplissimis ornat; et Amma-
 nus e contrario suae perversitatis poenas luens, Esthera regina obse-
 crante ac rem perficiente, cruci adfigitur. simul diversam in senten-
 tiam perscriptae litterae mittuntur, quibus non Iudaeorum modo sa-
 luti consulebatur, verumetiam mandabatur ut adversarios suos neca-
 rent. itaque factum est ut illi supra quiagentos homines interficerent,

φρην „ἔσονται δὲ ἡ ιγ' καὶ ἡ ιδ' τοῦ Ἀδάρ ἡμέρα ἐόρτιος εἰς γενεάς αὐτῶν.”

Ὁ Τωβίητ ἡχμαλωτίσθη ἐν ἡμέραις Ἐνεμεσάρου βασιλέως Ἀσσυρίων. „ἐγὼ Τωβίητ ὁδοῖς ἀληθείας ἐπορευόμην καὶ 5 δικαιοσύνης πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου. καὶ ὅτε μετὰ V. 132 Σάρρας καὶ Τωβίου ἡχμαλωτίσθη ἐν Νινευί, πάντες οἱ ἐκ τοῦ γένους μου ἦσαν ἄρτους τῶν ἐθνῶν, ἐγὼ δὲ οὐ. καὶ εἶ τινας ἀπέκτεινε Σαναχηρείμ ὁ βασιλεὺς, ὅτε ἦλθε φεύγων ἐκ τῆς Ἰουδαίας, ἔθαψα αὐτοὺς κλέπτων· πολλοὺς γὰρ 10 ἀπέκτεινε ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ. καὶ νυκτὸς διὰ φόβου πολλοὺς ἔθαπτον. ὄθρεν καὶ ἐκοιμήθη παρὰ τὸ τεῖχος τῆς ἀλλῆς ἀκαλύπτῳ προσώπῳ· καὶ οὐκ ᾔδειν ὅτι στρουθία ἐν τῷ τοίχῳ ἐστὶ. καὶ ἀφοδεύσαντα θερμὸν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς μου, ἐγενήθη λευκάματα ἐν αὐτοῖς. ἡ δὲ γυνή μου προσή- 15 γαγέ μοι ἔριφον, ὃν εἰς μισθὸν τοῦ κόπου ἔλαβεν. ἐγὼ δὲ δοκῶν κλεψιμαῖον εἶναι οὐκ ἔφαγον, καὶ ὠνειδίσθη παρ' αὐτῆς ὡς δῆθεν μηδὲν ὠφελούμενος ἐξ ἀρετῆς. καὶ ἔκλαυσα πρὸς κύριον Ἰουδαίᾳ μοι ἀποθανεῖν ἢ ζῆν, ὅτι ὀνειδισμὸς ψευδεῖς ἦκουσα.” τότε δὲ καὶ Σάρρα ἡ τοῦ Ραγουήλ ὠνει- 20 δίσθη ὡς δῆθεν ἀποπνίξασα οὐς ἔλαβεν ἄνδρας ἐπτά· τοῦτους δὲ Ἀσμοδαῖος τὸ πονηρὸν δαιμόνιον ἀπέκτεινε πρὶν ἢ γενέσθαι μετ' αὐτῆς, ὡς καὶ βουληθῆναι αὐτὴν ἐντεῦθεν

3. μεσάρου F.

decem Ammani filiis in crucem actis. hanc ob causam institutum legitimum ut 13 et 14 Adaris mensis dies Iudaeis perpetuo festi sint.

Tobaeus imperante Enemesaro Assyriorum rege in captivitatem abductus est. is per omnem vitam veritatis et iustitiae studiosissimus fuit, cumque captivus Nineven una cum uxore Sarra et Tobia filio perductus esset, cognatis caeterisque gentium vescentibus ab eo prorsus abstinuit. deinde necatus a rege Senacherimo, quo tempore is revertebatur e Iudaea profugiens, furtim sepeliebat; qui sane ab irato rege non pauci sunt interfecti. quinetiam noctu multos ob regis metum terrae mandabat. quapropter aliquando accidit ut vultu aperto iuxta parietem consopitus cubaret, ignorans istic passeret in pariete nidificasse. illi vero calidum stercus in oculos eius excernunt, ex quo innata ipsius oculis est albugo. consimiliter cum uxor die quodam ipsi hoedum adferret datum sibi mercedis nomine, nolebat eo vesci propterea quod furtivum existimaret, eaque de causa probris ab uxore incessebatur ut qui fructum ex virtute nullum caperet. tum ille plorare, ac domino dicere satius sibi fore, si moriatur, quando falsis probris adficiatur. eodem hoc tempore Sarra quoque Ragueli filia verbis contumeliae plenis est exagitata, quasi viros septem, quibuscum nupta fuerat, suffocasset, quos tamen Asmodaeus ille nequam

ἀπάγξασθαι. ἀλλ' ὁ θεὸς οὔτε Τωβίητ οὔτε Σάρρας παραΐδε
 P. 171 τὸν ὀνειδισμόν. ἀποστελλομένου γάρ τοῦ Τωβίου ἐπὶ τῷ τῷ
 εἰς παρακαταθήκην κείμενα πατρῶα ἀργύρια λαβεῖν, ὁ τοῦ
 κυρίου ἄγγελος Ῥαφαὴλ συνηκολούθησε. καὶ καθ' ὁδὸν ἰχθύ-
 ος φανέντος παρὰ ποταμὸν ἐπιτήθη ὁ παῖς. ὁ δὲ ἄγγελος 5
 ἐπέτρεψε λαβεῖν αὐτὸν καὶ φαγεῖν, τὴν δὲ καρδίαν καὶ τὸ
 ἥπαρ φυλάσσειν, τὸ μὲν ἥπαρ εἰς θυμιάσιν τοῦ Ἀσμοδαίου,
 τὴν δὲ καρδίαν εἰς χρίσιν τῶν πατρικῶν ὀφθαλμῶν. ἀπήγα-
 γε δὲ αὐτὸν εἰς τὸν Ῥαγουήλ οἶκον, ὅθεν καὶ λαμβάνει μὲν
 εἰς γυναῖκα τὴν Σάρραν, τὸν δὲ φιλοῦντα αὐτὴν Ἀσμοδαῖον 10
 B ἐκείθεν διώκει. ἀναλαβόμενος δὲ τὸ ἀργύριον καὶ τὴν Σάρ-
 ραν ὑπέστρεψε. ταύτη τοι καὶ τῶν τοῦ Τωβίητ ὀφθαλμῶν
 χρυσθέντων θαῦμα ἐγένετο. μετὰ δὲ ταῦτα καὶ τὰδε πρὸς
 αὐτοὺς ὁ ἅγιος ἄγγελος ἔλεγεν „ἐλεημοσύνη ἐκ θανάτου ῥύε-
 ται, καὶ αὐτὴ ἀποκαθαριεῖ πᾶσαν ἁμαρτίαν. καὶ νῦν ὅτε 15
 προσηύξω σὺ καὶ ἡ νύμφη σου Σάρρα, ἐγὼ προσήγαγον τὸ
 μνημόσυνον τῆς προσευχῆς ὑμῶν ἐνώπιον τοῦ ἁγίου θεοῦ.
 καὶ ὅτε ἔθαπτες τοὺς νεκρούς, συμπαρήμην σοι. καὶ ὅτε οὐκ
 ᾤκησας ἀναστῆναι καὶ καταλιπεῖν τὸ ἄριστόν σου, ὑπὸς
 ἀπελθῶν περιστείλης τὸν νεκρόν, οὐκ ἔλαθές με ἀγαθοποιῶν, 20
 C ἀλλὰ σὺν σοι ἤμην. καὶ νῦν ἀπέστειλέ με ὁ θεὸς ἰύσασθαι

4. Ῥαφαὴλ om V.

genius interfecerat prius quam cum ea consuescerent; quam illa rem tam aegro tulit animo ut ipsa sibi manus adferre cogitaret. verum deus neque Tobaei neque Sarrae probra neglexit. nam cum Tobaeus filium suum Tobiam ablegasset ad repetendum argentum quod alibi deposuerat, angelus dei Raphaelus eum comitatus est. in eo itinere puer conspecto ad fluminis ripam pisce vehementer est exterritus; quem Angelus hortatur ut piscemprehendat, eiusque partes caeteras comedat, solum cor et iecur sibi reservet; quorum alterum, videlicet hep̄ar, serviret ad abigendum suffitu Asmodaeum, cor autem ad inungendum paternos oculos. secundum haec iuvenem Ragueli domum deducit, qui Sarram filiam eius uxorem accipit et Sarrae amatorem Asmodaeum abigit. hinc sumpto secum argento et coniuge Sarra domum revertitur. cumque peruncti forent ab eo Tobaei patris oculi, prodigium fit ingens visu ei restituto. quibus in hunc modum gestis angelus ipsos verbis talibus alloquitur (Tob. 12 9): beneficentia perfecta de commiseratione cordis hominem a morte vindicat et omne peccatum expiat. quo quidem tempore tu nurusque tua Sarra deum precabimini, ego precationis vestrae monumentum coram sancto illo deo subvehebam. cum tu mortuos sepeliebas, aderam tibi. cum minime cunctabar quin surgeres relictoque prandio tuo discederes obvelatum mortui hominis cadaver, haec tua praeclara facta me non

παι καὶ τὴν νύμφην σου Σάρραν. ἐγὼ εἰμι Ῥαφαὴλ εἰς τῶν ἐπιτὰ ἀγγέλων, οἱ προσαναφέρουσι τὰς εὐχὰς τῶν ἀγίων." καὶ ταῦτα παραινέσας ἀνέβη πρὸς τὸν ἀποστείλαντα. καὶ τοῦτο μὲν τὸ Ῥαφαὴλ ὄνομα ἔμαθες ἤδη ἐκ τοῦ Τωβίτη· τὸ 5 δὲ Οὐριήλ, καθὰ φησι τῷ ὄντι Ψελλός, οὔτε τὰ τῆς παλαι-
 ας οὔτε τὰ τῆς νέας ἡμῶν ἐγνώρισεν. ἔστι δὲ τι βιβλίον Ἑβραϊκὸν ἄγνωστον τοῖς πολλοῖς, προσευχὴ δὲ Ἰωσήφ ἐπι-
 γεγραμμένον, ἔνθα δὴ ὁ ἐκείνου πατὴρ Ἰακώβ εἰσηῖται τού- D
 τῷ δὴ τῷ ἀγγέλῳ Ῥαφαὴλ διαλεγόμενος, εἰ καὶ ἄρτι τοῖς V. 133
 10 Ἑβραίοις, ὡς καὶ τὰ ἄλλα τῶν ἀποκρύφων, ἀπῶσταί τε καὶ
 ἠδέηται. ὁ μὲντοι Τωβίτη ῥν' ἔτη ἔζησεν, ὁ δὲ Τωβίας ρκζ'.
 μετὰ δὲ τὸ θάψαι τοὺς γονεῖς αὐτοῦ ἀπῆλθεν πρὸς Ῥαγουήλ
 τὸν κενθερὸν αὐτοῦ, καὶ ἤκουσε πρὸ τοῦ ἀποθανεῖν τὴν ἀπό-
 λειαν Νινεσί, ἣν ἡχμαλώτευσσε Ναβουχοδονόσορ κατὰ τὴν
 15 Τωβίτη πρόρρησιν.

Μετὰ μὲντοι τὸν Σαμψῶν ἕως Ἡλεί τοῦ ἱερέως ἀναρχία
 ἦν παρ' αὐτοῖς ἔτη μ', καὶ ἀλλήλοις ἐπανιστάμενοι συνωλο-
 θρευόντο. ὅσον μὲν οὖν κακὸν ἔστι τὸ περιορᾶν τοὺς ὑπὸ χεῖρα
 ἀμαρτάνοντας καὶ μὴ σφοδρῶς ἐπιστύπτειν αὐτούς, ἔδειξε P. 172
 20 τὰ κατὰ τὸν Ἡλεί, τὴν κιβωτὸν καὶ τὸν λαὸν συμβάνα. τη-
 νικαῦτα γὰρ ὁ μὲν Ἡλεί θανάτῳ οἰκτρῷ περιπίπτει, ἡ κιβω-

5. φησι] φησιν ὁ σοφδς Leunclavius. 9. εἰ deerat.

latebant semper tibi scilicet praesentem. meque nunc adeo misit de-
 us ad te nuncumque tuam Sarram sanandos. sum enim genius ille Ra-
 phaelus, unus de septem angelis, qui ad deum sanctorum preces de-
 ferunt. his pronuntiatis ad eum ascendit a quo fuerat ablegatus. hoc
 ipsum autem Raphaeli nomen ex hac de Tobaeo narratione cognitum
 scilicet habes. verum appellatio Urieli, quemadmodum vir reapse sa-
 piens Psellus scripsit, nec prisci foederis libris nec novi continetur,
 sed exstat in libro quodam Hebraico, qui vulgo non est notus, ha-
 bens inscriptionem precationis Iosephi; quo in libro Iosephi pater
 Iacobus hoc cum angelo colloquens introducit. liber ipse apud He-
 braeos, ut alii quoque apocryphi, pro reiectio ducitur et nihil au-
 ctoritatis habet. caeterum Tobaeus annos 150 vivendo explevit, To-
 bias filius 127, cumque parentes suos humo tradidisset, ad Rague-
 lum socerum suum profectus est, et ante mortem suam de Nineves
 interitu cognovit, quam Nabuchodonosor cepit, uti futurum Tobaeus
 praedixerat.

Ad Samsonem ut redeamus, post obitum eius ad Elium usque
 pontificem totis annis 40 Israelici nullius imperio parebant. quapro-
 pter se invicem alii alios adorti, communis interitus et excidii sibi-
 met auctores erant. quantum quidem in eo mali sit, cum nobis sub-
 iecti animadvertente nemine delinquant, nec acriter coerceantur, Ehi

τὸς αἰχμαλωτίζεται, καὶ ὁ λαὸς ἀναιρεῖται μαχαίρῃ. Παλαιστῖνοι καὶ γὰρ κατὰ Ἰουδαίων ὁρμῶσι, συμπλέκονται ἀλλήλοις, καὶ πίπτουσιν Ἑβραῖοι ὥσει τετρακισχίλιοι. εἶτα τὴν κιβωτὸν ἀράμενοι σὺν αὐτῇ κατὰ τῶν πολεμίων ὁρμῶσι, κρατῆσαι συνήθως θαρρήσαντες. συμβάλλουσιν ἀλλήλοις, καὶ 5
 Β πίπτουσι μὲν ἐκ τῶν Ἑβραίων οὐκ ὀλίγοι, αἰχμαλωτίζεται δὲ καὶ αὐτὴ ἡ κιβωτός. οὐκ ἀγαθὴ λοιπὸν ἀγγελία καταλαμβάνει τὸν Ἥλει· καὶ τὴν μὲν τῶν αὐτοῦ παίδων ἀπόλειαν φέρει γενναίως, καὶ ὅτι καὶ σφάλματα προσῆσαν αὐτοῖς, πορνεία καὶ γαστριμαργία (γάμους γὰρ ἄλλοτρίους ἐξώρτυον 10 καὶ τὰ κρεῖν πρὸ τοῦ ἁγιοσθῆναι ἡσθιον), τὴν δὲ τῆς κιβωτοῦ αἰχμαλωσίαν οὐκ ἐνεγκῶν καταπίπτει τοῦ θρόνου καὶ τελευτᾷ· ἔτυχε γὰρ τότε κατὰ γε τὰς πύλας τοῦ ἱεροῦ καθήμενος ἐπὶ δίφρου, ὀκτὼ καὶ 5 βιῶσας ἔτη.

Τὴν μέντοι κιβωτὸν οἱ Παλαιστῖνοι λαβόντες εἰς πόλιν 15 Ἄζωτον αἰχμαλώτων ἤγαγον. τότε καὶ Δαγῶν συνετριβή τῆς Κοικείας ἐκστὰς ἔδρας καὶ ὡς ἐν σχήματι προσκονοῦντος πεσῶν. ἔδειξε γὰρ ὁ θεὸς ἐνταῦθα ὅτι οὐχ ὡς ἀσθενὴς ἡχμαλωτίσθη ἡ κιβωτός (εἰ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν τῇ παρουσίᾳ αὐτῆς ὁ θεὸς αὐτῶν Δαγῶν συνετριβή, [ὥστε] εἰ μὴ θεῖα 20 χάρις προσῆν αὐτῇ), αἰχμαλωτισθῆναι δὲ συνεχωρήθη διὰ

21. αὐτῆ] ἐν αὐτῇ P.

demonstrat historia cum iis quae arcae populoque Israelico acciderunt. nam et Elius miserabili fine vitam claudit, et hostium in potestatem arca venit, et gladio populus occiditur. quippe Iudaeos Palaestini bello invadunt, praelio inter se utriusque congregiuntur, Hebraeorum ad quattuor milia cadunt. hinc arca Israelici advecta, cum ea in hostes irruunt, quod omnino futurum considerent ut ea praesente superiores ipsi pro more discederent. conseruntur ergo manus, Hebraeorum plurimi cadunt, arca ipsa ab hostibus intercipitur. quamobrem infeliciter gestae rei tristem nuntium Elius accipit, ac suorum quidem filiorum interitum generoso fert animo, quod ii vitii suis non caruissent, scortationi ac luxuriae dediti (consequerant enim toros alienos polluere, oblatisque deo carnibus ante vesci quam consecratae forent): verum ob arcae captivitatem gravissime percussus solio suo delabitur, moxque vivendi finem facit. nam forte tum pro templi foribus in sella versatili consederat annos iam nonaginta et octo natus.

Arcam Palaestini ab se captam in oppidum Azotum avehunt. neque multo post Dagon loco suo motus est, allisusque terrae venerandi speciem coram arca prostratus exhibuit. voluit autem deus ostendere non ex imbecillitate quadam sua fuisse captam arcam: nam caeteroqui deus adversariorum Dagon arca praesente non fuisset at-

τὴν τῶν Ἰουδαίων κακίαν. τότε δὴ τότε καὶ ὑπὸ δυσεντερί-
 ας ἀπέθνησκον οἱ αἰχμαλωτίσαντες αὐτήν, τὰ ἐντὸς ἐξεμοῦν-
 τος διεφθαρμένα. ἀλλὰ καὶ μυῶν πληθὸς ἀνελεθὼν τὰ τῆς
 χώρας κατέβλαπτε. μόλις οὖν οἱ Ἀζώτιοι συνῆκαν ὡς ἐκ τῆς
 5 κιβωτοῦ τὰ τοιαῦτα προσγίνονται αὐτοῖς· ἀξιοῦσι λοιπὸν D
 τοὺς Ἀσκαλωνίτας. καὶ ταύτην προσδεξάμενοι ἐν τοῖς ὁμοί-
 οῖς γίνονται κακοὺς. οἱ δὲ Ἀσκαλωνῖται πρὸς ἐτέρους πέμ-
 πουσι, κακῆνοι πρὸς ἄλλους. καὶ πάντες τὰ αὐτὰ πάσχουσι.
 συνέρχονται οὖν οἱ τῶν παρθουσῶν πέντε πόλεων ἄρχοντες,
 10 Ἀκαρῶν Γάζης Ἀζώτου καὶ τῶν λοιπῶν, καὶ περὶ τούτου
 σκοποῦσιν. ὅθεν καὶ βόας ὑποζεύξαντες ἀρτιτόκους, καὶ τὴν
 κιβωτὸν αὐτοῖς ἐπιτιθέουσι, καὶ ἐπὶ τριόδου καταλιπόντες ἐπι-
 τρέπουσιν αὐτοῖς ἢ βούλονται ὁδὸν ἀπελθεῖν· κἄν μὲν τὴν
 Ἑβραίων ἀπίωσιν, ὑπολαμβάνειν τὴν κιβωτὸν αἰτίαν εἶναι P. 173
 15 τῶν τοιούτων κακῶν, ἃν δὲ ἄλλην τράπωνται, καταδιώξωμεν V. 134
 αὐτὴν ἔφασαν ἅτε μὴ τοιαύτην ἔχουσαν δύναμιν. γίνεται
 ταῦτα, καὶ θεῖαν τῇ κιβωτῷ προσεῖναι διέγνωσαν δύναμιν.

Οἱ μὲν οὖν Ἑβραῖοι τοιαῦτα πάσχοντες ζητοῦσι βασιλεία,
 καὶ λαμβάνουσι τὸν Σαοὺλ, εἰ καὶ μὴ πρῶτος ἔφερεν ὁ θεός
 20 τοῦ τοιούτου χάριν ζητήματος, ἐφ' ᾧ καὶ πρὸς τὸν Σαμουὴλ

11. τὴν deerat.

tritus. de quo colligere licet praesentem in ea quidem fuisse divinam gratiam, sed ob Iudaeorum sceleratam vitam deum permisisse ut hostium in potestatem veniret. eodem tempore morbo intestinorum affecti moriebantur quotquot arcam ceperant, visceraque corrupta exercebant. praeterea murium ingens enata copia fines eorum infestabat. quapropter Azotii vix tandem intellecto se malis huiusmodi ob arcam vexari, Ascalonitas orant ut eam ad se reciperent. hoc illi cum fecissent, consimiles calamitates experiuntur. ad alios igitur eam Ascalonitae ablegant, sique vicissim ad alios, omnibus eadem mala perperissis. hanc ob causam congressi optimates illarum quinque urbium, quae hisce suppliciis multatae fuerant, nimirum Accaronis Gazae Azoti et reliquarum, de tota re deliberant, statuuntque duas vaccas foetas curru alligandas esse, cui arca imponatur. hoc facto vaccas in trivio relinquunt, eisque potestatem faciunt eundi quo velint. quodsi pergerent in Hebraeorum fines, omnino existimandum aiunt arcam ipsis eiusmodi malorum causam fuisse, sin alio deflecterent, persequendam, uti quae potestatem eiusmodi nullam haberet. huic consilio cum paruisent, adesse divinam quandam arcae vim ac potestatem deprehenderunt.

In hoc statu cum res Hebraeorum essent, regem dari sibi postulavit et Saulum accipiunt, quanquam deus huiusmodi petitionem eorum perquam graviter tulit, ac propterea verbis hisce Samuelum allocutus est. „non te flocciferunt, sed me ipsum, ne regnum scilicet in

ἔλεγεν „οὐ σὲ ἐξουθενήκασιν ἀλλ' ἐμέ, τοῦ μὴ βασιλεύειν ἐν αὐτοῖς.” οὗτος μὲν οὖν ὁ Σαουλ ἐκ τῆς Βενιαμίτιδος ἐπῆρ-
χε φυλῆς, υἱὸς τοῦ Κίς, ὁ καὶ τὴν μορφὴν ἄριστος καὶ τὸ
Βωῶμα μέγας. τὰς ὄνους τοῦ πατρὸς ἀπώλεσε, καὶ πρὸς τὸν
προφήτην Σαμουὴλ ἔρχεται περὶ ἐκείνων ἐρωτήσων. ὁ δὲ 5
προφήτης λαβὼν τὸ ἅγιον ἔλαιον τῆς τοῦ νεανίσκου καταχεῖ
κεφαλῆς, καὶ κατασπασάμενος αὐτὸν „ἴσθι” φησὶ „βασιλεύς·
ὑπὸ Θεοῦ χειροτόνησαι σήμερον.” ἀλλὰ καὶ τὰ συμβησό-
μενα καθ' ὁδὸν αὐτῷ ἔλεγεν, ἐντυχεῖν τε προφήταις, καὶ σὺν
αὐτοῖς προφητεῦσαι γενόμενον ἐνθεον. χρεῖε δὲ αὐτὸν καὶ 10
τοῦ πλήθους ὀρωῶτος. καὶ οὕτως ἡ τῶν Ἑβραίων πολιτεία
εἰς βασιλείαν μετέπεσεν. ἔλεγε δὲ πρὸς αὐτούς ὅτι πολλὰ
C παρωργίσατε τὸν Θεόν, βασιλεία αἰτησάμενοι. καὶ δῆλον ἐν-
τεῦθεν· ὁ γὰρ οὐδέποτε τις εἶδεν ἐν θέρους ἀκμῇ χειμῶνα,
τοῦτο γεγενημένον θεάσασθε. καὶ ταῦτα εἰπόντος τοῦ προ- 15
φήτου ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ καὶ χάλαζαι καταφέρονται, ὡς
ἐντεῦθεν τὸν λαὸν ἀμαρτεῖν εἰς Θεὸν ἔλεγεν.

Ὁ μέντοι Σαουλ μέλλων κατὰ Παλαιστινῶν δομῆσαι,
κελεύει τὸν ἀρχιερεῖα λαβόντα τὴν ἀρχιερατικὴν στολὴν προ-
φητεῦειν αὐτῷ περὶ τῶν μελλόντων. τοῦ δὲ προτρέψαντος 20
D ἔξέρχεται κατὰ Παλαιστινῶν. ὁ μέντοι Σαουλ τῇ νίκῃ ἐπαρ-
θεῖς ἐπαυᾶται τοῖς Ἑβραίοις· ἦν τις ἀποσχόμενος τοῦ φο-

10. γενόμενος ἐνθεος P.

eos obtineam.” Saulus hic oriundus Beniamitide tribu, Cisi F, forma praeditus longe praestantissima corporeque procero et amplo, forte patris asinas amiserat, et earum indagandarum causa vatem Samuelum convenerat. ibi vates sumptum oleum sacrum in caput iuvenis effundit, eumque peramanter complexus „esto” inquit „rex gentis nostrae divinitus approbatus.” simul ei significat omnia quae ipsi essent in itinere illo eventura, futurum scilicet ut in vates incidere, et divino correptum spiritu cum eis vaticinaturum. deinde rursus eum inspectante populo inungit. atque hoc modo Hebraeorum res publica in regni formam est commutata. Samuelus quidem Israelicos aiebat petendo regem gravem in se concitasse indignationem dei. licebat eius rei coniecturam vel ex eo sumere, quod cum nemo aestate media tempestatem eiusmodi vidisset, illa tamen id temporis conspecta sit. quippe cum vates hanc orationem ad populum habuisset, fulgura cum tonitruis et grandine exstiterunt; quo facto profiteri populus se in deum deliquisse.

Secundum haec Saulus cum copiis Palaestinos invasurus pontifici mandat ut sumpta pontificia veste sibi vaticinaretur, quinam eius belli futurus esset exitus. illo regem ad bellum excitante, copias Saulus adversum Palaestinos educit; cumque victoria potitus esset,

πένειν τοὺς ἐχθροὺς φάγη, καὶ μὴ μέχρις οὗ νύξ ἐπαλαθούσα
 τῆς ἀναιρέσεως αὐτοὺς ἀποπαύσῃ τῶν πολεμίων, ἐπικατάρ-
 ατες εἶη. οὕτω τοίνυν τοῦ Σαουλ φήσαντος, ἐπεὶ κατὰ τινα
 ἄρην ἐγένοντο μελισσῶν γέμοντα, ὁ τοῦ Σαουλ παῖς οὐκ
 5 ἀκηκόως τῆς τοῦ πατρὸς ἀρᾶς ἀποθλίψας τι κηρίον τοῦ μέ-
 λιτος ἤσθιεν. εἶτα γνοὺς τὸ γεγονός οὐκ ὀρθῶς ἔφη τὸν πα-
 τέρα τοιαύτην ἀρὰν θεῖναι· ἐνψυχότατα γὰρ κατατρέχει
 τῆς τῶν ἐναντίων, εἴ γε τροφῆς ἐν τῇ μέσῳ φθάσει μεταλα-
 βεῖν. ὁ δὲ Σαουλ μετὰ τὸ νικῆσαι καὶ θῦσαι τῇ θεῷ κελύ- P. 174
 10 ει τὸν ἀρχιερέα καὶ αὐθις γινῶναι εἰ δίδωσιν αὐτοῖς ὁ θεὸς
 ἐπὶ τὸ στρατόπεδον τῶν ἐχθρῶν ἐλθεῖν καὶ διαφθεῖραι αὐ-
 τοὺς. εἰπόντος δὲ τοῦ ἀρχιερέως μὴ ἀποκρίνεσθαι τὸν θεόν,
 ὁ Σαουλ ἔφη μὴ ἄνευ αἰτίας τοῦτο γίνεσθαι· ἀλλ' ἔστι τε
 λυθάνων ἐξ ἡμῶν ἀμάρτημα τῆς τοῦ θεοῦ σιωπῆς αἴτιον,
 15 καὶ ὄμνημι, κἄν ὁ παῖς ὁ ἐμὸς Ἰωνάθαν εἶη ὁ τὸ ἀμάρτημα
 τοῦτο ποιήσας, ἀποκτείνειν αὐτὸν καὶ τὸν θεὸν οὕτως ἰλιώ-
 σασθαι. πίπτει οὖν ὁ κληρὸς ἐπὶ τὸν Ἰωνάθαν, καὶ τοῦ πα-
 τρὸς ἐρωτῶντος αὐτὸν τί τε πεποίηκε καὶ ὅπως εἰς θεὸν ἐξή-
 μαρτε, μηδὲν ἕτερον ἔλεγεν συνιδεῖν ἢ μέλιτος χυδὸς ἀπογεύ- B
 20 σασθαι, τὴν ἀρὰν ἀγαθῶν. διομνύεται οὖν ὁ Σαουλ ἀπο-

insolentior factus huiusmodi quadam execratione sibi Hebraeos de-
 vincit (1 Reg. 14 24), si quis hostibus parcens cibum sumeret, nee
 in eis occidendis tamdiu perseveraret dum nox superveniens caedendi
 finem faceret, is, ut execrabilis foret ac diris devoveretur. haec
 Saulus cum prolocutus fuisset, forte accidit ut militibus silvam quan-
 dam ingressis, quae referta esset apibus, Sauli filius execratione
 paterna non audita favum mellis avulsam comederet. cumque dein-
 ceps rem uti gesta fuisset intellexisset, male factum a patre dicebat,
 qui hac devotione milites obstrinxisset: sic enim comparatum esse ut
 animo quis fortissimo invadat adversarium, ubi cibum nactus semet
 aliquantulum recrearet. Saulus victoria potitus, cum rem sacram deo
 fecisset, iterum pontifici mandat ut deum consuleret, num feliciter
 hostium castra invasuri essent et cladem eis illaturi. respondente
 pontifice divinum oraculum silere, „non hoc” ait Saulus „absque
 certa causa fit, sed necesse est aliquod occultum esse delictum no-
 strum, cuius gratia nobis deus haud respondeat. equidem sacramento
 confirmo me, si vel Jonathan filius meus huius peccati sit auctor,
 omnino eum interfecturum, atque hac ratione deum placaturum.” hoc
 modo factum ut sors ducta in Jonathanem caderet. cumque filium
 pater interrogaret quid facinoris designasset quae re in deum deli-
 quisset, nullius ille se conscium sibi esse facti respondet quam quod
 hesterno die mel degustasset. ignarus eius execrationis qua populum
 pater obstrinxisset. hoc audito Saulus eum se necaturum iurat, cum-

V. 135 κτεῖναι αὐτόν. οὐκ ἀνδρίσταιται ὁ παῖς, τὰ τοῦ δροκου βιάζει προβῆναι. ἀλλὰ τὸ πλῆθος ἀλγεῖ, καὶ τὸν Ἰωνάθαν ἐξαιρεῖ τῆς χειρὸς Σαοῦλ, καὶ ἰκετεύει τὸν θεόν, ἕλεον ἐπὶ τούτῳ ποιεῖ. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Εἶπεν δὲ τὸν θεὸν ἔλεγεν ὁ Σαμουὴλ ὡς ἐπεί πολλά ἰσχυρὰ κακὰ τοὺς Ἑβραίους οἱ Ἀμαληκῖται κατὰ γε τὴν ἐρημον διέθνηκαν, ἥνικα τῆς Αἰγύπτου ἐξεπορεύοντο, κελύσειν πολέμῳ τιμωρησασθαι αὐτοὺς τὸν Σαοῦλ καὶ μηδεὶς αὐτῶν φείσασθαι. νικᾷ τοίνυν αὐτοὺς κατὰ κράτος, λαμβάνει δὲ τὸν αὐτῶν βασιλεῖα Ἀγὰγ ἀλχμάλωτον, οὗ θανάσιμας τὸ κάλλος καὶ 10 τὸ μέγεθος τοῦ σώματος, ὡς Ἰωσήπος φησι, σωτηρίας ἄξιον ἔκρινε. καὶ θυσίας ἀπὸ τῶν λαφύρων ἐκείνων ἀνήνεγκε τῷ θεῷ. ἐφ' ᾧ καὶ πρὸς τὸν Σαμουὴλ ἔφη ὁ θεός, „μεταμέλημαι ὅτι ἔχρισα τὸν Σαοῦλ εἰς βασιλεῖα, καὶ γὰρ ἐξουδένησα αὐτὸν τοῦ μὴ βασιλεύειν ἐν Ἰσραὴλ.“ ὅθεν καὶ πρὸς τὸν 15 Σαοῦλ οὕτως ἔλεγεν ὁ Σαμουὴλ, ἥνικα τὸν Ἀγὰγ ἐξωγόνησε τῶν Ἀμαληκῖτῶν βασιλεῖα, „μεταταίωσαι σὺ, ὅτι οὐκ ἐφύδλαξας τὴν ἐντολὴν ἣν ἐνετείλατό σοι ὁ κύριος. ὅθεν καὶ οὐ στήσεται σοι ἡ βασιλεία, καὶ ζητήσῃς κύριος ἀνθρώπων κατὰ καρδίαν αὐτοῦ εἰς ἄρχοντα ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ.“ πρὸς τοὺς 20 τοὺς δὲ καὶ ταῦτα πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν, ἥνικα τὴν θυσίαν ἔφερον, „οὐ θέλει κύριος ὀλοκαυτώσεις καὶ θυσίας ὡς τὸ ἀκού-

2. προσβῆναι P.

3. ἰκετεύων?

5. Σαοῦλ P.

que nihil adversante filio prorsus iuramento satisfactorius esset, misertus Ionathanis populus eum de Sauli manu liberat deumque supplicando placat. et haec quidem in hunc modum narrata sunt.

Cum autem Saulus praecipisse sibi deum diceret ut quando Amalecitarum in deserto Israelicos misere tractassent, ex Aegypto id temporis migrantes, ipse bello sceleratos homines puniret ac omnino eorum nemini parceret, obtemperans mandato divino vincit eos acie, regemque Agagum captivum abducit. verum pulcritudinem eius proceritatemque corporis admiratus, quemadmodum et Iosephus memoriae prodidit, hominem dignum indicat cuius saluti vitaeque parcat. simul de spoliis Amalecitarum deo victimas offert. tum vero deus his verbis Samuelum compellare (1 Reg. 15 11) „poenitet me Sauli regis Israelitarum creati: quapropter hominem indignum esse statui qui cum imperio Israelitis praesit.“ ea de causa vicissim Samuelus ita Saulum alloqui: „quandoquidem Agagum conservasti, gessisti te dementer, non praestando edicto quo te dominus obsternavit. iccirco regnum penes te non manebit, sed hominem deliget deus animo suo gratum, qui populo suo cum potestate praesit.“ addit et alia verba, cum Saulus sacrificium suum offerret (1 Reg. 15 22): „deo non tam placent hostiae ac sacrificia quam si quis eius mandato sit obtem-

σαι τῆς φωνῆς αὐτοῦ," καὶ αὐθις „διέρρηξε κύριος τὴν βασιλείαν Ἰσραὴλ ἐκ χειρὸς σου σημερον, καὶ δώσει αὐτὴν τῷ πλησίον σου τῷ ἀγαθῷ ὑπὲρ σέ." ὅθεν τοῦ προφήτου πολλὰ φροντίζοντος περὶ τοῦ Σαουλ, „παῦσαι" πρὸς αὐτὸν ἔφη 5 ὁ θεός, „καὶ λαβὼν τὸ ἅγιον ἔλαιον εἰς Βηθλεέμ ἀπέλθε πρὸς Ἰεσσαί, καὶ χρίσαι εἰς βασιλεῖα ἓνα τῶν υἱῶν αὐτοῦ." P. 175 ἔρχεται οὖν, καὶ πάντων ἄλλων ἀποδοκιμασθέντων τῶν υἱῶν Ἰεσσαί (οὐδὲ γὰρ εἰς αὐτοὺς τὸ ἅγιον ἔβλυσεν ἔλαιον) χρίεται ὁ πάντων ὑστατος Δαβίδ. ἐφ' ἧ καὶ πνεῦμα ἅγιον ἐκ-
 10 τοτε ἦν ἐν αὐτῷ, τὸν δὲ Σαουλ πνεῦμα πονηρὸν ἐπέρχεται. πνευρομένου τοίνυν αὐτοῦ ἔλεγον οἱ ἰατροί, καθά φησιν Ἰώσηπος, ὅτι μὴ ἄλλως τὸ τοιοῦτον καταπαύσεται πάθος, εἰ μὴ τις οἶδῃ διὰ κινύρας ἄδειν. ὅθεν καὶ ζητηθεὶς εἰ που τοιοῦτός τις ἐστιν, ἄγεται ὁ Δαβίδ. ποιεῖ οὖν αὐτὸν ὄπλο-
 15 φόρον, καὶ διὰ τιμῆς ἄγει. καὶ ὁ μὲν Ἰώσηπος οὕτως. τὸ Β δὲ δαιμόνιον τὸ συμπτῶγον τὸν Σαουλ ἢ μὲν τοῦ Δαβίδ κινύρα κατέπαυε, πλὴν ὡς τῷ παναγίῳ πνεύματι κινουμένη· τούτου γὰρ ἐπάδοντος ἐκεῖνο καὶ ἄκον ἠσύχαζε.

Μετὰ δὲ ταῦτα κατὰ Ἰουδαίων ἐστρατεύουσι Παλαι-
 20 στινοί. ἀφ' ὧν καταβάς ἀνῆρ τις Γωλιὰτ τοῦνομα παμμεγέθης (ἦν γὰρ πήχεων τεσσαρῶν καὶ σπιθαμῆς), ἐνδεδυμένος

perans. certe dominus abruptim a te hodie regnum Israelitarum, idque alteri te meliori tradet." hinc etiam factum ut cum magnopere Sauli causa vates hic sollicitus esset, dominus diceret (1 Reg. 16 1) „desine lugere Saulum, acceptoque oleo sacro Bethlehemam ad Iessaeum proficiscere, deque filiis eius unum in regem ungito." quapropter eo Samuelus se confert; omnibusque caeteris Iessaei filiis reiectis, ut in quibus oleum sacrum non emanaret, tandem natu minimus omnium Davides ungitur. ea de causa deinceps ille spiritum apud se sanctum habebat, cum e diverso malus spiritus Saulum invaderet. quoties autem ille Saulum corripere, aiebant medici, quemadmodum Iosephus narrat, fieri aliter non posse ut malum istud conspiretur, quam alicuius opera qui fidibus caneret. itaque facta perveigatione ecquis alicubi peritus eius artis esset, Davides adducitur, quem Saulus armigerum suum creat et honorato loco penes se retinet. sic Iosephus rem gestam commemorat. ac verum quidem est malum istum genium, qui Saulum vexabat, Davidis cithara sedatum fuisse: sed ita factum hoc statuatur, quod ea nimirum a spiritu sancto pulsata fuerit. illo namque carmen accinente malus genius vel invite conquiescebat.

Secundum haec Palaestini expeditionem adversus Iudaeos suscipiunt, deque castris illorum vir quidam prodit nomine Goliathus, iugentis magnitudinis (erat enim sex cubitorum et unius spithamae),

ὄψακα σταθμὸν ἄγοντα πέντε χιλιάδας οὐλῶν καὶ τὰ λοι-
 πὰ ὄπλα ἀναλόγως, φωνὴν μεγάλην ἀφίρει καὶ μονομαχεῖν
 C ἐξήτει. καὶ πάντων ἐξαπορρυμένων εἰσάγεται ὁ Δαβὶδ, καὶ
 τὸν Σαοὺλ παραμυθησάμενος, μόλις δὲ καὶ πείσας αὐτὸν
 V. 136 (οὐδὲ γὰρ ὁ Σαοὺλ ἐθάρρει, πρὸς τὴν τοῦ Δαβὶδ ἡλικίαν 5
 ἀφορῶν) ὁρμῆ κατὰ Γωλιὰτ καὶ διὰ σφενδόνης αὐτὸν ἀναι-
 ρεῖ. ἔκτοτε οὖν τῶν γυναικῶν λεγουσῶν ὅτι Σαοὺλ μὲν χι-
 λιάδας Παλαιστινῶν κατηκόντισε Δαβὶδ δὲ μυριάδας, πτωσ-
 ται καὶ εἰς τὴν αὐτοῦ βασιλείαν ὁ Σαοὺλ· ἐφ' ᾧ καὶ ὑπο-
 πτον εἶχεν ἔκτοτε τὸν Δαβὶδ, καὶ φθόνον ἔτρεφεν οὐ μ-
 κρόν. ὅθεν καὶ εἰς ἑκατρατείας αὐτὸν ἀπέστειλεν ὡς ἔντευ-
 D θεν τῷ πολέμῳ ἀναιρεθῆναι. ὁ δὲ Δαβὶδ τὸν Θεὸν ἔχων μεθ'
 ἑαυτοῦ ἠρίστευε πανταχοῦ, ὡς ἐντεῦθεν καὶ τὴν θυγατέρα
 Σαοὺλ παρθένον οὖσαν ἔρωτα σχεῖν αὐτοῦ. δῆλα γίνεται
 ταῦτα καὶ τῷ Σαοὺλ καὶ ὅς δραξάμενος ἀφορμῆς πρὸς τὴν 15
 κατ' ἐκείνου ἐπιβουλὴν, ὡς Ἰωσήπος ἱστορεῖ, ἀποδοῦναι τὴν
 θυγατέρα ἔλεγεν, ἂν χιλίας μοι κεφαλὰς κομίση τῶν πολε-
 μίων. γίνεται ταῦτα, καὶ εἰς γυναῖκα λαμβάνει τὴν Μελχῶ.
 οὐ φέρει ταῦτα Σαοὺλ, ἀλλ' ἐπὶ πλέον φθονεῖ αὐτὸν καὶ περὶ
 τῆς βασιλείας αὐτοῦ δεδιώς. ἀποκτεῖναι λοιπὸν αὐτὸν μελε-
 P. 176 τῆ. ἀνατίθει ταῦτα τῷ νίῳ τε Ἰωνάθαν καὶ τοῖς πιστοτά-
 τοις τῶν οἰκετῶν. ὁ δὲ μηνύει τῷ Δαβὶδ τὰ τῆς βουλῆς, καὶ

indutus aeream loricaem quinque milia siclorum pendentem, cuius
 magnitudini et ponderi arma quoque caetera respondebant. hic ergo
 vocem immanem tollit, deque castris Israelicorum aliquem ad singu-
 lare certamen provocat. omnibus autem perterritis Davides ad Saulum
 introducit, qui regem consolatus, eoque vix persuaso, quod parum
 in Davide, si respiceretur ipsius aetas, fiduciae ponendum existima-
 ret, Goliathum aggreditur hominemque fundae iactu interficit. cum
 autem ex eo tempore mulieres in carmine quodam canerent Saulum
 quidem mille Palaestinos fudisse, Davidem vero decem milia, regno
 suo metuere Saulus incipit, et ab eo die suspectum Davidem habens
 non parum invidiae adversus eum alit. quapropter ad expeditiones
 hominem ablegat, ut aliquo pacto in praeliis necaretur. ille vero,
 qui deum scilicet praesentem haberet, ubique rem praeclare gerit;
 quo factum est ut ipsa quoque Sauli filia virgo singulari eum amore
 complecteretur. qua re Saulo patefacta oblatam ad struendum insidias
 occasionem miuime negligit, uti Iosephus commemorat, significari
 iubens ipsi se filiam suam ei collocaturum in matrimonium, si mille
 hostium capita regi referret. atque haec ita facta sunt: Michoem
 uxorem accipit. verum indigne ferens Saulus quod accidisset, maiori
 aestuat invidia, quasi iam regno suo metuens. quamobrem interfici-
 endum deinceps hominem statuit, simul consilium suum Ionathani

ὑπὲρ αὐτοῦ τῷ πατρὶ διαλέγεται. μετὰ δὲ ταῦτα διώκει τὸν Δαβὶδ καὶ ἄπαξ καὶ δις καὶ πολλάκις. τηρικαῦτα τῷ ἀρχιερεὶ Ἀβιάθαρ προσέρχεται· τότε καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν. ἐκείθεν αὐθις φεύγει πρὸς Ἀβιμέλεχ· τότε δὲ καὶ τὰ τῶν ἐπιληπτικῶν ὑποκρίνεται. ἐπὶ τούτοις δὲ ὁ Δαβὶδ εὐρών τὸν Σαοὺλ καὶ ἄπαξ καὶ δις, καὶ ἀποκτείνει αὐτὸν εὐχερῶς ἔχων, ποιῆσαι τοῦτο οὐκ ἠθέλει, τῷ θεῷ πάντα τὰ κατ' αὐτὸν ἀνατιθεῖς. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

- 10 Παλαιστινοὶ δ' αὐθις κατὰ Ἰουδαίων στρατεύονται, ἐφ' ᾧ καὶ τοὺς αὐτοὺς συμμάχους ὁ Ἀγγοὺς καλεῖ. ὄρει δὲ τῷ Γελβοῦθ προσβάλλει καὶ ὁ Σαοὺλ, καὶ πολυπληθῆ τὴν παρεμβολὴν τῶν ἀλλοφύλων ἰδὼν ἐταράχθη, καὶ ἐξέστη ἡ καρδία αὐτοῦ. καὶ ἐπηρώτησε τὸν κύριον διὰ τοῦ Ἐφουθ, καὶ οὐκ ἠπέκριθῆ αὐτῷ· καὶ γὰρ εἰ μὴ εὐδοκίμων παρ' αὐτῷ, οὐκ εἰσηκουσεν αὐτῶν. ἐφ' ᾧ καὶ ζητεῖ ἐγγαστριμυθον, εἰ καὶ τὸ γένος αὐτῶν ἐφθασεν ἐκ τῆς πόλεως αὐτοῦ ἐκβαλεῖν αἶθε πρὸς θεὸν πρότερον εὐσεβῶν. ἐγγαστριμυθοὶ δὲ ἐλέγοντο διὰ τὸ δαίμονα ἔχειν ἐκ τῆ γαστρὸς αὐτῶν ἐγκαθήμενον καὶ C
- 20 τὰ μέλλοντα μυθεύμενον εἶπ' οὖν ματευόμενον. τὸ μέντοι γύναιον ἐκείνο πισθεται μόλις, καὶ τὴν τοῦ Σαμουὴλ ψυχὴν ἐξ ἧδου ἀνάγει, ὡς Ἰωσήπος ἱστορεῖ. ὁ γὰρ τὰ θεῖα σοφός

7. τῷ θεῷ τὸ κατ' αὐτοῦ F.

8. μὲν deerat.

filio ministrisque fidissimis aperit. at filius ad Davidem paternum consilium enuntiat, eiusque causa patrem alloquitur. ille semel, bis, multoties Davidem persequitur; qui tali rerum suarum statu Abiatharum pontificem accedit et panibus propositionis vescitur. hinc ad Abimelechum fuga se confert, ubi morbo teneri epileptico iudicabatur. interim Davides Saulum semel atque iterum repertum necare cum facili momento posset, nequaquam tamen id facere voluit, deo nimirum permittens quicquid de ipso futurum esset.

Rursum Palaestini copias suas adversum Iudaeos educunt, ideoque suos etiam auxiliares Achis rex convocat. tum Saulus quoque cum suis ad montem Gelboem contendit; cumque maximas in alienigenarum castris esse copias conspexisset, perturbatus est animique gravi terrore correptus. eam ob rem dominum per ephodum consulit, qui nihil ei respondet: quippe ni bona essent apud deum Israelitae in gratia, non exaudiebat eos. igitur feminam inquit quae oracula per ventrem redderet, quanquam antea, cum adhuc in deum se religioso gereret, totam huiusmodi mulierum nationem e re publica sua explerat. vocantur autem huiusmodi feminae ventriloquae propterea quod genium in ventre delitescentem habeant, qui de futuris respondeat et vaticinetur. vix Saulus, quod poscebat, a mulierecula tandem

Θεοδώρητος δυσσεβῆ λέγει τὸν λόγον τουτουὶ καὶ ἀνόσιον· οὐδὲ γὰρ κείθεται νέκνος ψυχὴν ἐξ ἄδου καὶ τὴν τυχοῦσαν ἀνάγειν, μήτοι γε τοσοῦτον προφήτου. ἄλλοι δὲ τὸν λόγον τοῦτον μὴ θέλοντες ἀνόσιον δεξασθαι, λαοπλάνον τινὰ λέγουσι δαίμονα τὰ κατὰ τὸν Σαοὺλ ἀναγγεῖλαι τῇ ἐγγαστριμύθῳ. 5 ὁ μὲν Θεοδώρητος οὕτε τὸ πρῶτον ὡς δυσσεβὲς καταδέχεται. Δοῦτε πάλιν τὸ δεύτερον· εἰ γὰρ δαίμων ἦν ὁ φανείς, οὐκ ἂν ἀληθῆ ἐφθέγγετο ῥήματα. οὐκοῦν αὐτὸς ὁ θεὸς τὸ εἶδος, φησί, τοῦ Σαμουὴλ σχηματίσας ἠβουλήθη, ἔξενήνοχε τὴν ἀπόφασιν· ἔφη καὶ γὰρ διὰ τοῦ τῶν προφητῶν „ἐὰν ἀπέλ- 10 θητε πρὸς τὸν ψευδοπροφήτην, ἐγὼ κύριος ὁ θεὸς ἀποκρι- V. 137 θήσομαι δι' αὐτοῦ.” οὕτω διὰ τοῦ Βαλαάμ ἠυλόγησε τὸν λαόν, καὶ διὰ δυσσεβοῦς μάντεως προηγγέλθησαν τὰ ἐσομένα. γίνεται ταῦτα, καὶ οἱ Παλαιστινοὶ τοῖς Ἑβραίοις προσβάλλουσι. πίπτει λοιπὸν ὁ Σαοὺλ καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ. 15 μέντοι Σαοὺλ πολλὰς δεξάμενος πληγὰς, καὶ μὴ φέρειν δυ- P. 177 γάμενος, κελεύει τινὲ τῶν αὐτοῦ τὸ ξίφος αὐτοῦ ἐπενεγκεῖν, ἵνα μὴ ταῖς ἐχθρῶν χερσὶ κηραδοθῆ. ὁ δ' οὐκ ἐπειθετο. ἐπιπίπτει λοιπὸν αὐτὸς τῇ μαχαίρῃ, καὶ μηδὲ οὕτως ἰσχύων ἑαυτῷ τὸ τέλος ἐπενεγκεῖν κείθει τινὰ τῶν Ἀμαληκίτων, καὶ 20 τέλειοι αὐτόν. οἱ δὲ Παλαιστινοὶ σκυλεύοντες τοὺς πολεμί-

6. μὲν] μέντοι? τὸ om P. 9. σχ. ἢ ἠβουλήθη? \

impetrat, quae animam Samueli ex orco producit, ut Iosephus memoriae prodidit, quanquam peritissimus ille rerum divinarum Theodoritus orationem huiusmodi vocat impiam et irreligiosam. non enim persuaderi sibi patitur vel vilis alicuius hominis mortui animam ex orco reduci posse, nedum talis ac tanti vatis. alii negantes banc orationem impiam esse, velut impostorem vulgi daemonem quendam mulierculae vaticinatrici renuntiasse quid Saul eventurum esset. at Theodoritus neque primum illud admittit, impium esse pronuntians, neque item alterum: nam si genius malus fuisset qui apparuit, verum sane non protulisset. quamobrem statuit deum ipsum representata Samueli specie, pro arbitratu suo, verba istaec effatum esse. nam alicubi per vatem quendam dixit „quodsi falsum vatem accesseritis, ego dominus per ipsum respondebo.” sic opera Balaami populo fausta imprecatus est, perque vatem improbum quae futura essent indicavit. respondit heic quoque praedictioni eventus: Palaestini Hebraeos invadunt, Saulus cum filiis occumbit; cumque multis vulneribus adfectus esset, nec amplius imperare animo suo posset, suorum cuidam mandat ut se stricto gladio transadigat, ne hostium in potestatem veniret. sed eo recusante gladium cepit, eique incubuit. cumque ne sic quidem adimere sibi vitam posset, Amalecitarum quendam exorat, qui finem ei vivendi attulit. tum Palaestini spoliatis

ους ἐντυγχάνουσι τῇ Σαούλ τε καὶ τοῖς παισὶν αὐτοῦ, καὶ κόπαντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν περιῆγον διὰ πίσης τῆς χώρας, τὰ δὲ σώματα αὐτῶν ἀνασταυροῦσιν ἔξω τοῦ τείχους, ὡς Ἰώσηπος ἱστορεῖ.

5 Οὕτω κατέστρεψε τὸν βίον ὁ Σαούλ διὰ τὸ ἐπὶ τοῖς Β
Ἀμαληκίταις παρακοῦσαι τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τὸ τῶν ἱερέων γένος ἀπωλεία παραδοῦναι· διὰ γὰρ τοῦ Σύρου Λααῖκ ὥσει τ' ἱερεῖς ἀπέκτεινεν αἴροντας τὸ ἐφρούθ. ἐκράτησε δὲ τὸν Ἰσραὴλ ὁ Σαούλ ἔτη μί, ὑπερωμίας ὧν παντὸς τοῦ Ἰσραὴλ.
10 τοῖς Ἑβραίοις ὁ Θεὸς χαριζόμενος τοιοῦτον ἄνδρα βασιλεύειν ἐν αὐτοῖς ἐξελέξατο· ἀνδραγαθίας γὰρ τῆς ἐν πολέμοις ἐνεκεν, οὐ μὴν εὐσεβείας ἠτήσαντο βασιλέα. ταύτητοι καὶ τὸν μέγιστον πάντων ἐκλέγεται, ἐπειδὴ περ οὐ ψυχῆς ἀρετὴν ἀλλὰ σώματος θανυμίζομεν μέγεθος.

15 Μετὰ δὲ θάνατον τοῦ Σαούλ ἐβασίλευσεν ἐν Ἰσραὴλ ὁ C
τιὸς αὐτοῦ Μεμφοστὲ, ἐν Ἰούδα δὲ ὁ Δαβίδ· παρὰ Σαμουὴλ καὶ γὰρ χρῆσθῆναι προέφθασεν. εἶτα Ἴριχαῦ καὶ Βανέας λάθρα τὸν Μεμφοστὲ ἀνελόντες ἦλθον πρὸς τὸν Δαβίδ ὡς δῆθεν εὐδοκμήσαντες διὰ τὸν φόνον. ὁ δὲ ἀνέβλεν αὐ-
20 τοὺς κατὰ δὴ καὶ τὸν Ἀμαληκίτην ἐκείνον, δι' οὗ ὁ Σαούλ τὸ τέλος ἐδέξατο. τῆνικαῦτα παντὸς τοῦ λαοῦ καθίσταται βασιλεὺς ὁ Δαβίδ. τὴν δὲ θυγατέρα τοῦ Σαούλ, εἰ μὴ ὡς

17. ῥηχάβ καὶ βαανὰ F.

hostibus in Saulum eiusque filios incidunt; cumque capita ipsorum rescuissent, ea per omnem ditionem suam circumferebant, corporibus extra muros suspensis, ut Iosephus narrat.'

Hoc modo vitam Saulus finiit propterea quod in excindendis Amalecitis deo non paruisset et sacerdotum nationem delevisset. nam Doeci Syri opera sacerdotes ad trecentos quinquaginta, qui ephodum gestarent, interfecerat. regnum apud Israelicos obtinuit annos 40, humeris Israelitas omnes supereminens. quippe deus Hebraeis gratificari volens eiusmodi virum elegerat, qui eis cum imperio praesesset, quod illi bellicae fortitudinis adversus hostes causa, non pietatis, regem dari sibi petiissent. quo factum ut eis maximum omnium praeficeret, quando sic a natura comparati sumus ut non virtutem animi sed proceritatem corporis admiremur.

Post Sauli mortem filius eius Memphibosetus regnum apud Israelicos occupat, Davide Iudaeorum nationis imperio contento. nam a Samuele prius apud hos regno inunctus fuerat. deinde Richabus et Baneas Memphiboseto clam interfecto ad Davidem se conferunt, quasi praeclaram eius caedis patratae causa laudem apud illum inventuri. Davides vero utrumque supplicio mortis adfcit, quemadmodum et ante puniverat Amalecitam illum, per quem Saulus occi-

Ἰώσηπος ἱστορεῖ, ἀλλ' οὖν ἐπαθλον ἔλαβεν, ἥρῃκα τὸν Γολιάθ ἐσφενδόνθησεν· οὕτω γὰρ ἀναμέσον αὐτῶν συμπαφώνητο. Δὲ γοῦν Δαβὶδ μετὰ τὸ ἀναγορευθῆναι βασιλεὺς ἐφίσταται τῇ Ἱερουσόλυμα, καὶ τοὺς ἐκεῖσε κατοικοῦντας Ἰεβουσαίους τροπώσαμενος βασιλείαν ἑαυτοῦ ποιεῖται τὰ Ἱερουσόλυμα. πρῶ-⁵τος μὲν οὖν Δαβὶδ, ὡς Ἰώσηπος ἱστορεῖ, τοὺς Ἰεβουσαίους ἐκείθεν ἐκβαλὼν ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν πόλιν προσαγορεύσει· Σόλυμα καὶ γὰρ ἐπὶ Ἀβραάμ ἐκαλεῖτο.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἐρᾷ τὴν Βηρσαβεδ λουομένην ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς, ὅθεν καὶ ταύτης ἐρᾷ. μίγνυται λοιπὸν αὐτῇ, καὶ ¹⁰ τὸν Οὐρίαν οἰκονομεῖ θανάτῳ περιπεσεῖν, ὃς ἀνὴρ αὐτῆς ἦν. οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ διὰ Νάθαν ἐλέγχεται. εἶτα φεύγει διὰ τὴν τοῦ Ἀβεσσαλώμ ἐπανάστασιν, καταλείψας τὰς αὐτοῦ δέκα παλλακὰς φυλάσσειν τὸν οἶκον αὐτοῦ. ἡ δὲ αἰτία τοῦ Ἀβεσσαλώμ πατραλοῖαν γενέσθαι αὐτῆ. τῷ Δαβὶδ ¹⁵ P. 178 θυγάτηρ ἦν σφόδρα περικαλλῆς, τῷ Ἀβεσσαλώμ ἡμιμήτριος. ταύτης ὁ Ἀμων ἐρᾷ τῶν ἀδελφῶν ὁ πρεσβυτάτος. καὶ μὴ ἔχων τὰ τῆς ἐπιθυμίας πληρῶσαι σφόδρα κατετήκετο. ἐφ' ᾧ καὶ νοσεῖν ὑποκρίνεται. ἵκετεύει τὸν πατέρα συμπαράμεναι αὐτῷ τὴν ἀδελφὴν δουλείας ἔνεκεν. γίνεται ταῦτα. ἀπο-²⁰καλύπτει τὸ πάθος αὐτῇ, ἡ δ' οὐκ ἐπιείθετο. βιάζεται αὐ-

sus fuerat. post id temporis Davides universae nationis rex declaratur. Sauli quidem filiam uxorem accepit, aliter tamen quam Iosephus exponat, videlicet praemii loco, cum Goliathum fundae iactu necasset, quemadmodum inter ipsos convenerat. posteaquam vero Davides rex designatus est, Hierosolyma cum copiis invadit, et eiectis incolis oppidi Iebusaeis regiam suam Hierosolymis constituit. primus quidem certe Iebusaeis inde pulsus, ut Iosephus narrat, de suo nomine urbem Davidicam appellavit: nam Abrahami aetate Solyma nuncupabatur.

Secundum haec forte conspecta Bersabea, quae se domi suae abluabat, eius amore captus est; cumque in amplexus mulieris venisset, procurat ut maritus eius Urias in praelio quodam occumberet. non longo tempore interiecto a Nathane vate facinoris illius arguitur. secuta est ipsius fuga propter Abesalomi filii rebellionem; qua quidem in fuga concubinas suas se relinquit, quae domum custodirent. causa vero quamobrem Abesalomo hoc parricidium moliretur, haec fuit. habebat filiam Davides elegantissima forma praeditam, quae eadem cum Abesalomo nata matre fuerat. hanc cum Amnon, regionum filiorum natu maximus, misere deperiret, nec libidinis explendae rationem ullam reperiret, totus contabescebat. tandem morbum simulat, ac patrem orat ut sororem adesse sibi velit in eo morbo ministrandi causa. impetrat a patre quod volebat. amorem suum

τὴν, ἐφ' ᾧ καταπειθῆς ὁράται. παραχρῆμα μίσος τίκεται V. 138
καὶ αὐτῆς τῷ Ἀμων, ἐφ' ᾧ καὶ ἐβάλλει αὐτήν. θλίβεται
ὡ μικρῶς αὐτῇ, ἀποκαλύπτει ταῦτα τῷ Ἀβεσσαλώμ. πα-
ρατηρεῖται καιρὸν, ἐξέρχεται εἰς κουρὰν τῶν θρημμάτων αὐ- B
5 τοῦ, συλλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τοὺς ἀδελφούς. τελεῖται
συμπόσιον, καὶ καρωθέντα τὸν Ἀμων κτείνουσιν οἱ οἰκέται
αὐτοῦ. ἐντεῦθεν οὖν ὁ Ἀβεσσαλώμ προηθείς φρονεῖν ἤρξα-
το κατὰ πατρός. καὶ πρῶτον μὲν κείθει αὐτὸν ὁ Ἀχιτόφελ
εἰς τὰς παλλακὰς εἰσελθεῖν τοῦ πατρός, ἔπειτα συμβουλεύει
10 αὐτῷ μετὰ στρατιᾶς ὀρμηῆσαι κατὰ τοῦ Δαβίδ. μὴ εἰσακου-
σθεὶς δὲ διὰ τὸ ἀγαθὴν δόξαι τὴν τοῦ Χουσι συμβουλίην (ἔσ-
χε γὰρ φίλος εἶναι τῷ Δαβίδ ὁ Χουσι) ἀγρόνῃ ἐχρήσατο.
ἐπὶ δὲ τούτῳ διαώκεται μᾶλλον ὁ Ἀβεσσαλώμ, καὶ δὴ κατα-
λαμβάνεται. ἀλλ' ὦ Δαβιδικῆς ψυχῆς! καὶ τοσαῦτα γὰρ C
15 παθὼν παρὰ τοῦ πατραλοῖα ἔλεγε „φείσασθε τοῦ παιδαρίου
Ἀβεσσαλώμ.” ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἰωάβ κατὰ καρδίας βολόντος
τὸν Ἀβεσσαλώμ, ἠνίκα τῷ δένδρῳ ἀπηρωρήθη τῶν τριχῶν,
ἐθρήνησεν ἄμετρα.

Τῷ μέντοι Δαβίδ μελετῶντι γαὸν οἰκοδομηῆσαι τῷ κυρίῳ
20 εἶπεν ὁ Νάθαν „πάντα ὅσα ἐν τῇ καρδίᾳ σου βιάδιζε καὶ
κοίμει, δεῖ θεὸς μετὰ σοῦ.” ἠγνόησε γὰρ καὶ οὗτος τὸ μέλ-
λον, ὥς ὁ Σαμουὴλ τὸν χρισθησόμενον υἱὸν τοῦ Ἰεσσαί, καὶ

16. βῆλλοντος P.

puellae aperit, quae cum eius desiderio non adsentiretur, vitium ei
per vim offert. mox concepto in eam odio foras violatam eiicit. illa
non parum semet adflicta, fratri Abesalomo rem patrefacere; qui
temporis opportunitate observata, suorum ad pecorum tonsuram pro-
ficiscens fratres suos invitatos secum abducit. hinc epulum instruitur,
Amnonemque factum hilariorem Abesalomi fratris famuli ex composi-
to necant. ex eo tempore metuens sibi Abesalomus consilia quaedam
contra patrem molitur. ac primo quidem auctor ei fuit Achitophelus
ut patris concubinas iniret; deinde ut cum exercitu Davidem inva-
deret. verum cum ei propterea non obtemperaretur, quod Chusaei
consilium melius esse visum fuisset, hominis Davidi valde familiaris,
suspendio vitam finit. secundum haec Abesalomus impetu maiori pa-
trem persequitur: sed haeret tandem. atque heic mihi Davidicum
animum adspice. quanquam talia tantaque perpessus a parricida fuis-
set, nihilominus in haec verba suos alloquitur (2 Reg. 18 5) „parcite
iuveni Abesalomo.” idem, cum Abesalomus arbori crinibus inne-
xis adhaesisset, supra modum calamitatem eius deploravit.

Secundum haec cogitanti cum animo suo Davidi de templo in
honorem domini exstruendo Nathan respondet, quicquid secum fa-
cere constituisset, id moliri deo secundo pergeret. ignorabat enim

τὸς αἰχμαλωτίζεται, καὶ ὁ λαὸς ἀναιρεῖται μαχαίρῃ. Παλαιστῖνοι καὶ γὰρ κατὰ Ἰουδαίων ὁρμῶσι, συμπλέκονται ἀλλήλοις, καὶ πίπτουσιν Ἑβραῖοι ὡσεὶ τετρακισχίλιοι. εἶτα τὴν κιβωτὸν ἀράμενοι σὺν αὐτῇ κατὰ τῶν πολεμίων ὁρμῶσι, κρατῆσαι συνήθως θαρσύναντες. συμβάλλουσιν ἀλλήλοις, καὶ 5
 Β πίπτουσι μὲν ἐκ τῶν Ἑβραίων οὐκ ὀλίγοι, αἰχμαλωτίζεται δὲ καὶ αὐτὴ ἡ κιβωτός. οὐκ ἀγαθὴ λοιπὸν ἀγγελία καταλαμβάνει τὸν Ἥλει· καὶ τὴν μὲν τῶν αὐτοῦ παίδων ἀπόλειαν φέρει γενναίως, καὶ ὅτι καὶ σφάλματα προσῆσαν αὐτοῖς, πορνεία καὶ γαστριμαργία (γάμους γὰρ ἀλλοτρίους ἐξώρτυον καὶ τὰ κρεῖα πρὸ τοῦ ἁγιοσθῆναι ἥσθιον), τὴν δὲ τῆς κιβωτοῦ αἰχμαλωσίαν οὐκ ἐνεγκῶν καταπίπτει τοῦ θρόνου καὶ τελευτᾷ· ἔτυχε γὰρ τότε κατὰ γε τὰς πύλας τοῦ ἱεροῦ καθημενος ἐπὶ δίφρου, ὀκτὼ καὶ 5 βιῶσας ἔτη.

Τὴν μέντοι κιβωτὸν οἱ Παλαιστῖνοι λαβόντες εἰς πόλιν 15 Ἰζωτον αἰχμαλώτων ἤγαγον. τότε καὶ Δαγῶν συνετριβή τῆς Οὐκείας ἐκστάς ἔδρας καὶ ὡς ἐν σχήματι προσκυνούντος πεσών. ἔδειξε γὰρ ὁ θεὸς ἐνταῦθα ὅτι οὐχ ὡς ἀσθενὴς ἡχμαλωτίσθη ἡ κιβωτός (εἰ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν τῇ παρουσίᾳ αὐτῆς ὁ θεὸς αὐτῶν Δαγῶν συνετριβή, [ὥστε] εἰ μὴ θεία 20 χάρις προσῆν αὐτῇ), αἰχμαλωτισθῆναι δὲ συνεχωρήθη διὰ

21. αὐτῆ] ἐν αὐτῆ P.

demonstrat historia cum iis quae arcae populoque Israelico acciderunt. nam et Elius miserabili sine vitam claudit, et hostium in potestatem arca venit, et gladio populus occiditur. quippe Iudaeos Palaestini bello invadunt, praelio inter se utriusque congregiuntur, Hebraeorum ad quattuor millia cadunt. hinc arca Israelici advecta, cum ea in hostes irruunt, quod omnino futurum confiderent ut ea praesente superiores ipsi pro more discederent. consequuntur ergo manus, Hebraeorum plurimi cadunt, arca ipsa ab hostibus intercipitur. quamobrem infeliciter gestae rei tristem nuntium Elius accipit, ac suorum quidem filiorum interitum generoso fert animo, quod ii vitiiis suis non caruissent, scortationi ac luxuriae dediti (consequerant enim toros alienos polluere, oblatisque deo carnibus ante vesci quam consecratae forent): verum ob arcae captivitate gravissime porculus solio suo delabitur, moxque vivendi finem facit. nam forte tum pro templi foribus in sella versatili consederat annos iam nonaginta et octo natus.

Arcam Palaestini ab se captam in oppidum Azotum avehunt. neque multo post Dagon loco suo motus est, allisusque terrae venerandi speciem coram arca prostratus exhibuit. voluit autem deus ostendere non ex imbecillitate quadam sua fuisse captam arcam: nam caeteroqui deus adversariorum Dagon arca praesente non fuisset at-

τὴν τῶν Ἰουδαίων κακίαν. τότε δὴ τότε καὶ ὑπὸ δυσεντερίας ἀπέθνησκον οἱ αἰχμαλωτίσαντες αὐτήν, τὰ ἐντός ἐξεμῶντες διεφθαρμένα. ἀλλὰ καὶ μυῶν πληθὺς ἀνελθὼν τὰ τῆς χώρας κατέβλαπτε. μόλις οὖν οἱ Ἀζώτιοι συνῆκαν ὡς ἐκ τῆς 5 κιβωτοῦ τὰ τοιαῦτα προσγίνονται αὐτοῖς· ἀξιοῦσι λοιπὸν τοὺς Ἀσκαλωνίτας. καὶ ταύτην προσδεξάμενοι ἐν τοῖς ὁμοίοις γίνονται κακοὶ. οἱ δὲ Ἀσκαλωνῖται πρὸς ἐτέρους πέμπουσι, καὶ κἀκεῖνοι πρὸς ἄλλους. καὶ πάντες τὰ αὐτὰ πάσχουσι. 10 συνέρχονται οὖν οἱ τῶν παρθουσῶν πέντε πόλεων ἄρχοντες, Ἀχαρῶν Γάζης Ἀζώτου καὶ τῶν λοιπῶν, καὶ περὶ τοῦτου σκοποῦσιν. ὅθεν καὶ βόας ὑποζεύξαντες ἀρτιτόκους, καὶ τὴν κιβωτὸν αὐτοῖς ἐπιτιθέασι, καὶ ἐπὶ τριόδου καταλιπόντες ἐπιτρέπουσιν αὐτοῖς ἢν βούλωνται ὁδὸν ἀπελθεῖν· καὶ μὲν τὴν Ἑβραίων ἀπίωσιν, ὑπολαμβάνειν τὴν κιβωτὸν αἰτίαν εἶναι P. 173 15 τῶν τοιούτων κακῶν, ἃν δὲ ἄλλην τράπωνται, καταδιώξωμεν V. 134 αὐτὴν ἔφασαν ἅτε μὴ τοιαύτην ἔχουσαν δύναμιν. γίνεται ταῦτα, καὶ θεῖαν τῇ κιβωτῷ προσεῖναι διέγνωσαν δύναμιν.

Οἱ μὲν οὖν Ἑβραῖοι τοιαῦτα πάσχοντες ζητοῦσι βασιλέα, καὶ λαμβάνουσι τὸν Σαούλ, εἰ καὶ μὴ πρῶτος ἔφερεν ὁ θεὸς 20 τοῦ τοιούτου χάριν ζητήματος, ἐφ' ᾧ καὶ πρὸς τὸν Σαμωνῆλ

11. τὴν deerat.

tritus. de quo colligere licet praesentem in ea quidem fuisse divinam gratiam, sed ob Iudaeorum sceleratam vitam deum permisisse ut hostium in potestatem veniret. eodem tempore morbo intestinorum affecti moriebantur quotquot arcam ceperant, visceraque corrupta exercebant. praeterea murium ingens enata copia fines eorum infestabat. quapropter Azotii vix tandem intellecto se malis huiusmodi ob arcam vexari, Ascalonitas orant ut eam ad se reciperent. hoc illi cum fecissent, consimiles calamitates experiuntur. ad alios igitur eam Ascalonitae ablegant, iique vicissim ad alios, omnibus eadem mala perpersis. hanc ob causam congressi optimates illarum quinque urbium, quae hisce suppliciis multatae fuerant, nimirum Accaronis Gazae Azoti et reliquarum, de tota re deliberant, statuuntque duas vaccae foetae curruī alligandas esse, cui arca imponatur. hoc facto vaccas in trivio relinquunt, eisque potestatem faciunt eundi quo velint. quodsi pergerent in Hebraeorum fines, omnino existimandum aiunt arcam ipsis eiusmodi malorum causam fuisse, sin alio deflectent, persequendam, uti quae potestatem eiusmodi nullam haberet. huic consilio cum paruisent, adesse divinam quandam arcae vim ac potestatem deprehenderunt.

In hoc statu cum res Hebraeorum essent, regem dari sibi postulavit et Saulum accipiunt, quanquam deus huiusmodi petitionem eorum perquam graviter tulit, ac propterea verbis hisce Samuelum allocutus est. „non te stocciferunt, sed me ipsum, ne regnum scilicet in

ἔλεγεν „οὐ σὲ ἐξουθενήκασιν ἀλλ' ἐμέ, τοῦ μὴ βασιλεύειν ἐν αὐτοῖς.“ οὗτος μὲν οὖν ὁ Σαουλ ἐκ τῆς Βενιαμίντιδος ἐπήρ-
χε φυλῆς, υἱὸς τοῦ Κίς, ὁ καὶ τὴν μορφὴν ἄριστος καὶ τὸ
Βσωμα μέγας. τὰς ὄνους τοῦ πατρὸς ἀπόλωσε, καὶ πρὸς τὸν
προφήτην Σαμουὴλ ἄρχεται περὶ ἐκείνων ἐρωτήσεων. ὁ δὲ 5
προφήτης λαβὼν τὸ ἅγιον ἔλαιον τῆς τοῦ νεανίσκου καταχεῖ
κεφαλῆς, καὶ κατασπασάμενος αὐτὸν „ἴσθι“ φησὶ „βασιλεύς·
ὑπὸ Θεοῦ χειροτόνησαι σήμερον.“ ἀλλὰ καὶ τὰ συμβησό-
μενα καθ' ὁδὸν αὐτῷ ἔλεγεν, ἐντυχεῖν τε προφήταις, καὶ σὺν
αὐτοῖς προφητεῦσαι γενόμενον ἐνθεον. χρεῖε δὲ αὐτὸν καὶ 10
τοῦ πλήθους ὀρωῆτος. καὶ οὕτως ἡ τῶν Ἑβραίων πολιτεία
εἰς βασιλείαν μετέπεσεν. ἔλεγε δὲ πρὸς αὐτούς ὅτι πολλὰ
C παρωργίσατε τὸν Θεόν, βασιλέα αἰτησάμενοι. καὶ δῆλον ἐν-
τεῦθεν· ὁ γὰρ οὐδέποτε τις εἶδεν ἐν Θέρους ἀκμῇ χειμῶνα,
τοῦτο γεγενημένον θεάσασθε. καὶ ταῦτα εἰπόντος τοῦ προ- 15
φήτου ἀστρακαὶ καὶ βρονταὶ καὶ χάλαζαι καταφέρονται, ὡς
ἐντεῦθεν τὸν λαὸν ἀμαρτεῖν εἰς Θεὸν ἔλεγεν.

Ὁ μέντοι Σαουλ μέλλον κατὰ Παλαιστινῶν δορῆσαι,
κελεύει τὸν ἀρχιερέα λαβόντα τὴν ἀρχιερατικὴν στολὴν προ-
φητεῦειν αὐτῷ περὶ τῶν μελλόντων. τοῦ δὲ προτρέψαντος 20
D ἐξέρχεται κατὰ Παλαιστινῶν. ὁ μέντοι Σαουλ τῇ νίκῃ ἐπαρ-
θεῖς ἐπιυρᾶται τοῖς Ἑβραίοις· ἦν τις ἀποσχόμενος τοῦ φο-

10. γενόμενος ἐνθεος P.

eos obtineam." Saulus hic oriundus Beniamitide tribu, Cisi F, forma praeditus longe praestantissima corporeque procero et amplo, forte patris asinas amiserat, et earum indagandarum causa vatem Samuelum convenerat. ibi vates sumptum oleum sacrum in caput iuvenis effundit, eumque peramanter complexus „esto" inquit „rex gentis nostrae divinitus approbatus." simul ei significat omnia quae ipsi essent in itinere illo eventura, futurum scilicet ut in vates incidere, et divino correptum spiritu cum eis vaticinaturum. deinde rursus eum inspectante populo inungit. atque hoc modo Hebraeorum res publica in regni formam est commutata. Samuelus quidem Israelicos aiebat petendo regem gravem in se concitasse indignationem dei. licebat eius rei coniecturam vel ex eo sumere, quod cum nemo aestate media tempestatem eiusmodi vidisset, illa tamen id temporis conspecta sit. quippe cum vates hanc orationem ad populum habuisset, fulgura cum tonitruis et grandine exstiterunt; quo facto profiteri populus se in deum deliquisse.

Secundum haec Saulus cum copiis Palaestinos invasurus pontifici mandat ut sumpta pontificia veste sibi vaticinaretur, quinam eius belli futurus esset exitus. illo regem ad bellum excitante, copias Saulus adversum Palaestinos educit; cumque victoria potitus esset,

πένειν τοὺς ἐχθροὺς φάγη, καὶ μὴ μέχρις οὗ νῦν ἐπελθοῦσα
 τῆς ἀναιρέσεως αὐτοὺς ἀποπαύσῃ τῶν πολεμίων, ἐπικατάρ-
 ατος εἶη. οὕτω τοίνυν τοῦ Σαουλ φήσαντος, ἐπεὶ κατὰ τινα
 θρυμὸν ἐγένοντο μελισσῶν γέμοντα, ὁ τοῦ Σαουλ παῖς οὐκ
 5 ἀκηκοὺς τῆς τοῦ πατρὸς ἀράς ἀποθλίψας τι κηρίον τοῦ μέ-
 λτιος ἤσθιεν. εἶτα γνοὺς τὸ γεγονός οὐκ ὀρθῶς ἔφη τὸν πα-
 τέρα τοιαύτην ἀρὰν θεῖναι· εὐψυχότατα γὰρ κατατρέχει
 τῆς τῶν ἐναντίων, εἴ γε τροφῆς ἐν τῇ μέσῳ φθάσει μεταλα-
 βεῖν. ὁ δὲ Σαουλ μετὰ τὸ νικῆσαι καὶ θῦσαι τῇ θεῷ κελεῖ- P. 174
 10 ει τὸν ἀρχιερέα καὶ ἀνθις γινῶναι εἰ δίδωσιν αὐτοῖς ὁ θεὸς
 ἐπὶ τὸ στρατόπεδον τῶν ἐχθρῶν ἐλθεῖν καὶ διαφθεῖραι αὐ-
 τοὺς. εἰπόντος δὲ τοῦ ἀρχιερέως μὴ ἀποκρίνεσθαι τὸν θεόν,
 ὁ Σαουλ ἔφη μὴ ἄνευ αἰτίας τοῦτο γίνεσθαι· ἀλλ' ἔστι το
 λυθάνων ἐξ ἡμῶν ἀμάρτημα τῆς τοῦ θεοῦ σιωπῆς αἴτιον,
 15 καὶ ὄμνημι, κἄν ὁ παῖς ὁ ἐμὸς Ἰωνάθαν εἶη ὁ τὸ ἀμάρτημα
 τοῦτο ποιήσας, ἀποκτείνειν αὐτὸν καὶ τὸν θεὸν οὕτως ἰλεώ-
 σασθαι. πίπτει οὖν ὁ κληρὸς ἐπὶ τὸν Ἰωνάθαν, καὶ τοῦ πα-
 τρὸς ἐρωτῶντος αὐτὸν τί τε πεποιήκε καὶ ὅπως εἰς θεὸν ἐξή-
 μαρτε, μηδὲν ἔτερον ἔλεγεν συνιδεῖν ἢ μέλιτος χυρὸς ἀπογεύ- B
 20 σασθαι, τὴν ἀρὰν ἀγρωῶν. διομνύεται οὖν ὁ Σαουλ ὑπο-

insolentior factus huiusmodi quadam execratione sibi Hebraeos de-
 vincit (1 Reg. 14 24), si quis hostibus parcens cibum sumeret, nec
 in eis occidendis tandiu perseveraret dum nox superveniens caedendi
 finem faceret, is; ut execrabilis foret ac diris devoveretur. haec
 Saulus cum prolocutus fuisset, forte accidit ut militibus silvam quan-
 dam ingressis, quae referta esset apibus, Sauli filius execratione
 paterna non audita favum mellis avulsam comederet. cumque deinceps
 rem uti gesta fuisset intellexisset, male factum a patre dicebat,
 qui hac devotione milites obstrinxisset: sic enim comparatum esse ut
 animo quis fortissimo invadat adversarium, ubi cibum nactus semet
 aliquantulum recrearet. Saulus victoria potitus, cum rem sacram deo
 fecisset, iterum pontifici mandat ut deum consuleret, num feliciter
 hostium castra invasuri essent et cladem eis illaturi. respondente
 pontifice divinum oraculum silere, „non hoc” ait Saulus „absque
 certa causa fit, sed necesse est aliquod occultum esse delictum no-
 strum, cuius gratia nobis deus haud respondeat. equidem sacramento
 confirmo me, si vel Ionatham filius meus huius peccati sit auctor,
 omnino eum interfecturum, atque hac ratione deum placaturum.” hoc
 modo factum ut sors ducta in Ionatham caderet. cumque filium
 pater interrogaret quid facinoris designasset quave re in deum deli-
 quisset, nullius ille se conscium sibi esse facti respondet quam quod
 hesterno die mel degustasset. ignarus eius execrationis qua populum
 pater obstraxisset. hoc audito Saulus eum se necaturum iurat, cum-

V. 135 κτείναι αὐτόν. οὐκ ἀνδίσταται ὁ παῖς, τὰ τοῦ δροκου βιάζει προβῆναι. ἀλλὰ τὸ πλῆθος ἀλγεῖ, καὶ τὸν Ἰωνάθην ἐξαιρεῖ τῆς χειρὸς Σαοὺλ, καὶ ἰκετεύει τὸν Θεόν, ἴλεον ἐπὶ τούτῳ ποιῆ. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Εἶπεν δὲ τὸν Θεόν ἔλεγεν ὁ Σαμουὴλ ὡς ἐπεὶ πολλὰ ἔκακὰ τοὺς Ἑβραίους οἱ Ἀμαληκῖται κατὰ γὰρ τὴν ἐρημον διέθνηκαν, ἦνίκα τῆς Αἰγύπτου ἐξεπορεύοντο, κελεύειν πολέμῳ τιμωρησασθαι αὐτούς τὸν Σαοὺλ καὶ μηδενὸς αὐτῶν φείσασθαι. νικᾷ τοίνυν αὐτούς κατὰ κράτος, λαμβάνει δὲ τὸν αὐτῶν βασιλεῖα Ἀγάγ αἰχμάλωτον, οὗ θανμάσας τὸ κάλλος καὶ ἰὸ τὸ μέγεθος τοῦ σώματος, ὡς Ἰωσήφός φησι, σπηγρίας ἄξιον ἔκρινε. καὶ θυσίας ἀπὸ τῶν λαφύρων ἐκείνων ἀνήγαγε τῷ Θεῷ. ἐφ' ᾧ καὶ πρὸς τὸν Σαμουὴλ ἔφη ὁ Θεὸς „μεταμμέλημαι ὅτι ἔρχισα τὸν Σαοὺλ εἰς βασιλεῖα, καὶ γὰρ ἐξουδένωσα αὐτὸν τοῦ μὴ βασιλεύειν ἐν Ἰσραήλ.” ὅθεν καὶ πρὸς τὸν 15 Σαοὺλ οὕτως ἔλεγεν ὁ Σαμουὴλ, ἦνίκα τὸν Ἀγάγ ἐξουογήνησε τῶν Ἀμαληκῖτῶν βασιλεῖα, „μεματαίωσαι σὺ, ὅτι οὐκ ἐφόδλυξας τὴν ἐντολὴν ἣν ἐνετείλατό σοι ὁ κύριος. ὅθεν καὶ οὐ στήσεται σοι ἡ βασιλεία, καὶ ζητήσῃς κύριος ἀνθρώπων κατὰ καρδίαν αὐτοῦ εἰς ἄρχοντα ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ.” πρὸς τοὺς 20 τοὺς δὲ καὶ τότε πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν, ἦνίκα τὴν θυσίαν ἔφεραν, „οὐ θέλει κύριος ὀλοκαυτώσεις καὶ θυσίας ὡς τὸ ἀκού-

2. προσβῆναι P.

3. ἰκετεύων?

5. Σαοὺλ P.

que nihil adversante filio prorsus iuramento satisfactorius esset, miseris Ionathanis populus eum de Sauli manu liberat deumque supplicando placat. et haec quidem in hunc modum narratae sunt.

Cum autem Saulus praecepisset sibi deum diceret ut quando Amalecitarum in deserto Israeliticis miseris tractassent, ex Aegypto id temporis migrantes, ipse bello sceleratos homines puniret ac omnino eorum nemini perceret, obtemperans mandato divino vincit eos acie, regemque Agagum captivum abducit. verum pulcritudinem eius proceritatemque corporis admiratus, quemadmodum et Iosephus memoriae prodidit, hominem dignum indicat cuius saluti vitaeque parcat. simul de spoliis Amalecitarum deo victimas offert. tum vero deus his verbis Samuelum compellere (1 Reg. 15 11) „poenitet me Sauli regis Israelitarum creati: quapropter hominem indignum esse statui qui cum imperio Israelitis praesit.” ea de causa vicissim Samuelus ita Saulum alloqui: „quandoquidem Agagum conservasti, gessisti te dementer, non praestando edicto quo te dominus obstrinxit. iccirco regnum penes te non manebit, sed hominem deliget deus animo suo gratum, qui populo suo cum potestate praesit.” addit et alia verba, cum Saulus sacrificium suum offerret (1 Reg. 15 22): „deo non tam placent hostiae ac sacrificia quam si quis eius mandato ait obtem-

σαι τῆς φωνῆς αὐτοῦ," καὶ αὐθις „διέρρηξε κύριος τὴν βασιλείαν Ἰσραὴλ ἐκ χειρὸς σου σήμερον, καὶ δώσει αὐτὴν τῷ πλησίον σου τῷ ἀγαθῷ ὑπὲρ σέ." ὅθεν τοῦ προφήτου πολλὰ φροντίζοντος περὶ τοῦ Σαοὺλ, „παῦσαι" πρὸς αὐτὸν ἔφη 5 ὁ θεός, „καὶ λαβὼν τὸ ἅγιον ἔλαιον εἰς Βηθλεέμ ἀπέλθε πρὸς Ἰσσαιί, καὶ χρίσαι εἰς βασιλεῖα ἓνα τῶν υἱῶν αὐτοῦ." P. 175 ἔρχεται οὖν, καὶ πάντων ἄλλων ἀποδοκιμασθέντων τῶν υἱῶν Ἰσσαιί (οὐδὲ γὰρ εἰς αὐτοὺς τὸ ἅγιον ἔβλουσεν ἔλαιον) χρίεται ὁ πάντων ὑστάτος Δαβίδ. ἐφ' ἧ καὶ πνεῦμα ἅγιον ἐκ- 10 τότε ἦν ἐν αὐτῷ, τὸν δὲ Σαοὺλ πνεῦμα πονηρὸν ἐπέρχεται. πνιγομένου τοίνυν αὐτοῦ ἔλεγον οἱ ἰατροί, καθά φησιν Ἰώσηπος, ὅτι μὴ ἄλλως τὸ τοιοῦτον καταπαύσεται πάθος, εἰ μὴ τις οἶδε διὰ κινύρας ἄδειν. ὅθεν καὶ ζητηθεὶς εἶ που τοιοῦτός τις ἐστιν, ἄγεται ὁ Δαβίδ. ποιεῖ οὖν αὐτὸν ὄπλο- 15 φόρον, καὶ διὰ τιμῆς ἄγει. καὶ ὁ μὲν Ἰώσηπος οὕτως. τὸ B δὲ δαιμόνιον τὸ συμπνῆγον τὸν Σαοὺλ ἢ μὲν τοῦ Δαβίδ κινύρα κατέπαυσε, πλὴν ὡς τῷ παναγίῳ πνεύματι κινουμένη· τούτου γὰρ ἐπάδοντος ἐκείνο καὶ ἄκον ἤσυχάζε.

Μετ' ὁ δὲ ταῦτα κατὰ Ἰουδαίων ἐκστρατεύουσι Παλαι- 20 στινοί. ἀφ' ὧν καταβάς ἀνὴρ τις Γωλιὰτ τοῦνομα παμμειγέθης (ἦν γὰρ πήχων τεσσάρων καὶ σπιθαμῆς), ἐνδεδυμένος

perans. certe dominus abruptit a te hodie regnum Israelitarum, idque alteri te meliori tradet." hinc etiam factum ut cum magnopere Sauli causa vates hic sollicitus esset, dominus diceret (1 Reg. 16 1) „desine lugere Saulum, acceptoque oleo sacro Bethlehemam ad Iessaeum proficiscere, deque filiis eius unum in regem unguito." quapropter eo Samuelus se confert; omnibusque caeteris Iessaei filiis reiectis, ut in quibus oleum sacrum non emanaret, tandem natu minimus omnium Davides ungitur. ea de causa deinceps ille spiritum apud se sanctum habebat, cum e diverso malus spiritus Saulum invaderet. quoties autem ille Saulum corripere, aiebant medici, quemadmodum Iosephus narrat, fieri aliter non posse ut malum istud consopiretur, quam alicuius opera qui fidibus caneret. itaque facta pervestigatione ecquis alicubi peritus eius artis esset, Davides adducitur, quem Saulus armigerum suum creat et honorato loco penes se retinet. sic Iosephus rem gestam commemorat. ac verum quidem est malum istum genium, qui Saulum vexabat, Davidis cithara sedatum fuisse: sed ita factum hoc statuatur, quod ea nimirum a spiritu sancto pulsata fuerit. illo namque carmen accinente malus genius vel invito conquiescebat.

Secundum haec Palaestini expeditionem adversus Iudaeos suscipiunt, deque castris illorum vir quidam prodit nomine Goliathus, iugentis magnitudinis (erat enim sex cubitorum et unius spithamae),

Δώρακα σταθμὸν ἄγοντα πέντε χιλιάδας οὐλῶν καὶ τὰ λοι-
 πὰ ὄπλα ἀναλόγως, φωνὴν μεγάλην ἀφίρει καὶ μονομαχεῖν
 C ἐζήτει. καὶ πάντων ἑξαπορρυμένων εἰσάγεται ὁ Δαβὶδ, καὶ
 τὸν Σαοὺλ παραμυθησάμενος, μόλις δὲ καὶ πείσας αὐτὸν
 V. 136 (οὐδὲ γὰρ ὁ Σαοὺλ ἐθάρρει, πρὸς τὴν τοῦ Δαβὶδ ἡλικίαν 5
 ἀφορῶν) ὀρμῆ κατὰ Γωλιᾶτ καὶ διὰ σφενδόνης αὐτὸν ἀναι-
 ρεῖ. ἔκτοτε οὖν τῶν γυναικῶν λεγουσῶν ὅτι Σαοὺλ μὲν χι-
 λιάδας Παλαιστινῶν κατηκόντισε Δαβὶδ δὲ μυριάδας, πτωσ-
 ται καὶ εἰς τὴν αὐτοῦ βασιλείαν ὁ Σαοὺλ. ἐφ' ᾧ καὶ ὑπο-
 πτον εἶχεν ἔκτοτε τὸν Δαβὶδ, καὶ φθόνον ἔτρεφεν οὐ μ-10
 κρῶν. ὕθεν καὶ εἰς ἔκστρατείας αὐτὸν ἀπέστειλεν ὡς ἐντεῦ-
 D θεν τῷ πολέμῳ ἀναιρεθῆναι. ὁ δὲ Δαβὶδ τὸν Θεὸν ἔχων μεθ'
 ἑαυτοῦ ἠρίστευε πανταχοῦ, ὡς ἐντεῦθεν καὶ τὴν θυγατέρα
 Σαοὺλ παρθένον οὖσαν ἔρωτα σχεῖν αὐτοῦ. δῆλα γίνεται
 ταῦτα καὶ τῷ Σαοὺλ καὶ ὃς δραξάμενος ἀφορμῆς πρὸς τὴν 15
 κατ' ἐκείνου ἐπιβουλήν, ὡς Ἰώσηπος ἱστορεῖ, ἀποδοῦναι τὴν
 θυγατέρα ἔλεγεν, ἂν χιλίας μοι κεφαλὰς κομίση τῶν πολε-
 μίων. γίνεται ταῦτα, καὶ εἰς γυναῖκα λαμβάνει τὴν Μελχῶ.
 οὐ φέρει ταῦτα Σαοὺλ, ἀλλ' ἐπὶ πλέον φθονεῖ ἅτε καὶ περὶ
 τῆς βασιλείας αὐτοῦ δεδιώσ. ἀποκτεῖναι λοιπὸν αὐτὸν μελε-20
 P. 176 τῷ. ἀνατίθει ταῦτα τῷ νίψι τε Ἰωνάθαν καὶ τοῖς πιστοτά-
 τοις τῶν οἰκετῶν. ὁ δὲ μηνύει τῷ Δαβὶδ τὰ τῆς βουλής, καὶ

indutus aeream loricaem quinque milia siclorum pendentem, cuius
 magnitudini et ponderi arma quoque caetera respondebant. hic ergo
 vocem immanem tollit, deque castris Israeliticorum aliquem ad singu-
 lare certamen provocat. omnibus autem perterritis Davides ad Saulum
 introducitur, qui regem consolatus, eoque vix persuasus, quod parum
 in Davide, si respiceretur ipsius aetas, fiduciae ponendum existima-
 ret, Goliathum aggreditur hominemque fundae iactu interficit. cum
 autem ex eo tempore mulieres in carmine quodam canerent Saulum
 quidem mille Palaestinos fuisse, Davidem vero decem milia, regno
 suo metuere Saulus incipit, et ab eo die suspectum Davidem habens
 non parum invidiae adversus eum alit. quapropter ad expeditiones
 hominem ablegat, ut aliquo pacto in praeliis necaretur. ille vero,
 qui deum scilicet praesentem haberet, ubique rem praeclare gerit;
 quo factum est ut ipsa quoque Sauli filia virgo singulari eum amore
 complecteretur. qua re Saulo patefacta oblatam ad struendum insidias
 occasionem minime negligit, uti Iosephus commemorat, significari
 iubens ipsi se filiam suam ei collocaturum in matrimonium, si mille
 hostium capita regi referret. atque haec ita facta sunt: Michoem
 uxorem accipit. verum indigne forens Saulus quod accidisset, maiori
 aestuat invidia, quasi iam regno suo metuens. quamobrem interfici-
 endum deinceps hominem statuit, simul consilium suum Ionathaei

ὑπὲρ αὐτοῦ τῷ πατρὶ διαλέγεται. μετὰ δὲ ταῦτα διώκει τὸν Δαβὶδ καὶ ἄπαξ καὶ δις καὶ πολλάκις. τηλικαῦτα τῷ ἀρχιερεὶ Ἀβιάθῳ προσέρχεται· τότε καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν. ἐκεῖθεν αὐθις φεύγει πρὸς Ἀβιμέλεχ· τότε δὲ καὶ τὰ τῶν ἐπιληπτικῶν ὑποκρίνεται. ἐπὶ τούτοις δὲ ὁ Δαβὶδ εὐρών τὸν Σαοὺλ καὶ ἄπαξ καὶ δις, καὶ ἀποκτεῖναι αὐτὸν εὐχερῶς ἔχων, ποιῆσαι τοῦτο οὐκ ἤθελε, τῷ Θεῷ πάντα τὰ κατ' αὐτὸν ἀνατιθεῖς. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

- 10 Παλαιστινοὶ δ' αὐθις κατὰ Ἰουδαίων στρατεύονται, ἐφ' ᾧ καὶ τοὺς αὐτοὺς συμμάχους ὁ Ἀγγούς καλεῖ. ὄρει δὲ τῷ Γελβουδ προσβάλλει καὶ ὁ Σαοὺλ, καὶ πολυπληθῆ τὴν παρεμβολὴν τῶν ἀλλοφύλων ἰδὼν ἐταράχθη, καὶ ἐξέστη ἡ καρδία αὐτοῦ. καὶ ἐπηρώτησε τὸν κύριον διὰ τοῦ Ἐφούθ, καὶ οὐκ 15 ἀπεκρίθη αὐτῷ· καὶ γὰρ εἰ μὴ εὐδοκίμουν παρ' αὐτῷ, οὐκ εἰσήκουσεν αὐτῶν. ἐφ' ᾧ καὶ ζητεῖ ἐγγαστρίμυθον, εἰ καὶ τὸ γένος αὐτῶν ἔφθασεν ἐκ τῆς πόλεως αὐτοῦ ἐκβαλεῖν αὐτοὺς πρὸς Θεὸν πρότερον εὐσεβῶν. ἐγγαστρίμυθοι δὲ ἐλέγοντο διὰ τὸ δαίμονα ἔχειν ἐκ τῆς γαστρὸς αὐτῶν ἐγκαθήμενον καὶ C 20 τὰ μέλλοντα μυθευόμενον εἶτ' οὐδ' μαντευόμενον. τὸ μέντοι γύναιον ἐκείνο παῖσται μόλις, καὶ τὴν τοῦ Σαμουὴλ ψυχὴν ἐξ ἧδου ἀνάγει, ὡς Ἰωσήπος ἱστορεῖ. ὁ γὰρ τὰ θεῖα σοφῶς

7. τῷ Θεῷ τὸ κατ' αὐτοῦ F.

8. μὲν deerat.

filio ministrisque fidelissimis aperit. at filius ad Davidem patrem consilium enuntiat, eiusque causa patrem alloquitur. ille semel, bis, multoties Davidem persequitur; qui tali rerum suarum statu Abiatharum pontificem accedit et panibus propositionis vescitur. hinc ad Abimelechum fuga se confert, ubi morbo teneri epileptico iudicabatur. interim Davides Saulum semel atque iterum repertum necare cum facili momento posset, nequaquam tamen id facere voluit, deo nimirum permittens quicquid de ipso futurum esset.

Rursum Palaestini copias suas adversum Iudaeos educunt, ideoque suos etiam auxiliares Achis rex convocat. tum Saulus quoque cum suis ad montem Gelboem contendit; cumque maximas in alienigenarum castris esse copias conspexisset, perturbatus est animique gravi terrore correptus. eam ob rem domanium per ephodum consulit, qui nihil ei respondet: quippe ni bona essent apud deum Israelitae in gratia, non exaudiebat eos. igitur feminam inquit quae oracula per ventrem redderet, quamquam antea, cum adhuc in deum se religioso gereret, totam huiusmodi mulierum nationem e re publica sua expulerat. vocantur autem huiusmodi feminae ventriloquae propterea quod genium in ventre delitescens habeant, qui de futuris respondeat et vaticinetur. vix Saulus, quod poscebat, a muliercula tandem

Θεοδώρητος δυσσεβῆ λέγει τὸν λόγον τούτου καὶ ἀνόσιον· οὐδὲ γὰρ πείθεται νέκυος ψυχὴν ἐξ ᾄδου καὶ τὴν τυχοῦσαν ἀνάγειν, μήτοι γε τοσούτου προφήτου. ἄλλοι δὲ τὸν λόγον τούτου μὴ θέλοντες ἀνόσιον δέξασθαι, λαοπλάνου τινὰ λέγουσι δαίμονα τὰ κατὰ τὸν Σαούλ ἀναγγεῖλαι τῇ ἐγγαστριμυθῷ. 5 ὁ μὲν Θεοδώρητος οὕτε τὸ πρῶτον ὡς δυσσεβὲς καταδέχεται. Δοῦτε πάλιν τὸ δεύτερον· εἰ γὰρ δαίμων ἦν ὁ φανείς, οὐκ ἔν ἀληθείᾳ ἐφθέγγετο ῥήματα. οὐκοῦν αὐτὸς ὁ θεὸς τὸ εἶδος, φησί, τοῦ Σαμουὴλ σχηματίσας ἠβουλήθη, ἐξενήνοχε τὴν ἀπόφασιν· ἔφη καὶ γὰρ διὰ τοῦ τῶν προφητῶν „ἐάν ἀπέλ- 10 θῆτε πρὸς τὸν ψευδοπροφήτην, ἐγὼ κύριος ὁ θεὸς ἀποκρι- V. 137 θήσομαι δι' αὐτοῦ.” οὕτω διὰ τοῦ Βαλαάμ ἠυλόγησε τὸν λαόν, καὶ διὰ δυσσεβοῦς μάντεως προηγγέλθησαν τὰ ἐσόμενα. γίνεται ταῦτα, καὶ οἱ Παλαιστῖνοι τοῖς Ἑβραίοις προσβάλλουσι. πίπτει λοιπὸν ὁ Σαούλ καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ. ὁ 15 μέντοι Σαούλ πολλὰς δεξάμενος πληγὰς, καὶ μὴ φέρειν δύ- P. 177 νάμενος, κελεύει τινὲ τῶν αὐτοῦ τὸ ξίφος αὐτοῦ ἐπενεγκεῖν, ἵνα μὴ ταῖς ἐχθρῶν χερσὶ κηραδοθῆ. ὁ δ' οὐκ ἐπειθετο. ἐπιπίπτει λοιπὸν αὐτὸς τῇ μαχαίρᾳ, καὶ μηδὲ οὕτως ἰσχύων ἑαυτῷ τὸ τέλος ἐπενεγκεῖν κείθει τινὰ τῶν Ἀμαληκιτῶν, καὶ 20 τελειοῖ αὐτόν. οἱ δὲ Παλαιστῖνοι σκυλεύοντες τοὺς πολεμί-

6. μὲν] μέντοι? τὸ om P. 9. σχ. ἢ ἠβουλήθη? \

impetrat, quae animam Samueli ex orco producit, ut Iosephus memoriae prodidit, quanquam peritissimus ille rerum divinarum Theodoritus orationem huiusmodi vocat impiam et irreligiosam. non enim persuaderi sibi patitur vel vilis alicuius hominis mortui animam ex orco reduci posse, nedum talis ac tanti vatis. alii negantes hanc orationem impiam esse, velut impostorem vulgi daemonem quendam mulierculae vaticinatrici renuntiasse quid Saul eventurum esset. at Theodoritus neque primum illud admittit, impium esse pronuntians, neque item alterum: nam si genius malus fuisset qui apparuit, verum sane non protulisset. quamobrem statuit deum ipsum representata Samueli specie, pro arbitrato suo, verba istaec effatum esse. nam alicubi per vatem quendam dixit „quodsi falsum vatem accesseritis, ego dominus per ipsum respondebo.” sic opera Balaam populo fausta imprecatus est, perque vatem improbum quae futura essent indicavit. respondit haec quoque praedictioni eventus: Palaestini Hebraeos invadunt, Saulus cum filiis occumbit; cumque multis vulneribus adfectus esset, nec amplius imperare animo suo posset, suorum cuidam mandat ut se stricto gladio transadigat, ne hostium in potestatem veniret. sed eo recusante gladium cepit, eique incubuit. cumque ne sic quidem adimere sibi vitam posset, Amalecitarum quendam exorat, qui finem ei vivendi attulit. tum Palaestini spoliatis

ους ἐντυγχάνουσι τῇ Σαούλ τε καὶ τοῖς παισὶν αὐτοῦ, καὶ κόψαντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν περιῆγον διὰ πύσης τῆς χώρας, τὰ δὲ σώματα αὐτῶν ἀνασταυροῦσιν ἔξω τοῦ τείχους, ὡς Ἰώσηπος ἱστορεῖ.

- 5 Οὕτω κατέστρεψε τὸν βίον ὁ Σαούλ διὰ τὸ ἐπὶ τοῖς Β
 Ἀμαληκίταις παρακοῦσαι τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τὸ τῶν ἱερέων
 γένος ἀπωλεία παραδοῦναι· διὰ γὰρ τοῦ Σύρου Λαῆκ ὥσει
 τὶ ἱερεῖς ἀπέκτεινεν αἴροντας τὸ ἐφρούθ. ἐκράτησε δὲ τὸν
 Ἰσραὴλ ὁ Σαούλ ἔτη μί, ὑπερωμίας ὧν παντὸς τοῦ Ἰσραὴλ.
 10 τοῖς Ἑβραίοις ὁ Θεὸς χαριζόμενος τοιοῦτον ἄνδρα βασιλεύειν
 ἐν αὐτοῖς ἐξελέξατο· ἀνδραγαθίας γὰρ τῆς ἐν πολέμοις ἐνε-
 κεν, οὐ μὴν εὐσεβείας ἠτήσαντο βασιλέα. ταύτητοι καὶ τὸν
 μέγιστον πάντων ἐκλέγεται, ἐπειδὴ περ οὐ ψυχῆς ἀρετὴν
 ἀλλὰ σώματος θανυμύζομεν μέγεθος.
 15 Μετὰ δὲ θάνατον τοῦ Σαούλ ἐβασίλευσεν ἐν Ἰσραὴλ ὁ C
 υῖός αὐτοῦ Μεμφροστέ, ἐν Ἰουδα δὲ ὁ Δαβίδ· παρὰ Sa-
 μουὴλ καὶ γὰρ χρισθῆναι προέφθασεν. εἶτα Ῥιχαῦ καὶ Βα-
 νέας λάθρα τὸν Μεμφροστέ ἀνελόντες ἤλθον πρὸς τὸν Δαβίδ
 ὡς δῆθεν εὐδοκμήσαντες διὰ τὸν φόνον. ὁ δὲ ἀνέβλεν ἀν-
 20 τοὺς κατὰ δὴ καὶ τὸν Ἀμαληκίτην ἐκείνον, δι' οὗ ὁ Σαούλ
 τὸ τέλος ἐδέξατο. τηρικαῦτα παντὸς τοῦ λαοῦ καθίσταται
 βασιλεὺς ὁ Δαβίδ. τὴν δὲ θυγατέρα τοῦ Σαούλ, εἰ μὴ ὡς

17. ῤηῶβ καὶ βαανὰ F.

hostibus in Saulum eiusque filios incidunt; cumque capita ipsorum rescuissent, ea per omnem ditionem suam circumferebant, corporibus extra muros suspensis, ut Iosephus narrat.

Hoc modo vitam Saulus finiit propterea quod in excindendis Amalecitis deo non paruisset et sacerdotum nationem delevisset. nam Doeci Syri opera sacerdotes ad trecentos quinquaginta, qui ephodum gestarent, interfecerat. regnum apud Israelicos obtinuit annos 40, humeris Israelitas omnes supereminens. quippe deus Hebraeis gratificari volens eiusmodi virum elegerat, qui eis cum imperio praeesset, quod illi bellicae fortitudinis adversus hostes causa, non pietatis, regem dari sibi petiissent. quo factum ut eis maximum omnium praeficeret, quando sic a natura comparati sumus ut non virtutem animi sed proceritatem corporis admiremur.

Post Sauli mortem filius eius Memphibosetus regnum apud Israelicos occupat, Davide Iudaeorum nationis imperio contento. nam a Samuele prius apud hos regno inunctus fuerat. deinde Richabus et haneas Memphiboseto clam intercepto ad Davidem se conferunt, quasi praeclaram eius caedis patratae causa laudem apud illum inventuri. Davides vero utrumque supplicio mortis adfcit, quemadmodum et ante puniverat Amalecitam illum, per quem Saulus occi-

Ἰωσήπος ἱστορεῖ, ἀλλ' οὖν ἐπαθλον ἔλαβεν, ἤνικα τὸν Γολιάθ ἐσφενδόνησεν· οὕτω γὰρ ἀναμέσον αὐτῶν συμπεφώνητο. Δὲ γοῦν Δαβὶδ μετὰ τὸ ἀναγορευθῆναι βασιλεὺς ἐφίσταται τῇ Ἱεροσόλυμα, καὶ τοὺς ἐκεῖσε κατοικοῦντας Ἰεβουσαίους τροπώσάμενος βασιλείαν ἑαυτοῦ ποιεῖται τὰ Ἱεροσόλυμα. πρῶ-5
τος μὲν οὖν Δαβὶδ, ὡς Ἰωσήπος ἱστορεῖ, τοὺς Ἰεβουσαίους ἐκείθεν ἐκβαλὼν ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν πόλιν προσαγορεύει· Σόλυμα καὶ γὰρ ἐπὶ Ἀβραὰμ ἐκαλεῖτο.

Μετὰ δὲ ταῦτα ὄρᾳ τὴν Βηρσαβεὲ λουομένην ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς, ὅθιν καὶ ταύτης ἐρᾷ. μίγνυται λοιπὸν αὐτῇ, καὶ 10
τὸν Οὐρίαν οἰκονομεῖ θανάτῳ περιπεσεῖν, ὃς ἀνὴρ αὐτῆς ἦν. οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ διὰ Νάθαν ἐλέγχεται. εἶτα φεύγει διὰ τὴν τοῦ Ἀβεσσαλὼμ ἐπανάστασιν, καταλείψας τὰς αὐτοῦ δέκα παλλακὰς φυλάσσειν τὸν οἶκον αὐτοῦ. ἡ δὲ αἰτία τοῦ Ἀβεσσαλὼμ πατραλοῖαν γενέσθαι αὐτῆ. τῷ Δαβὶδ 15
P. 178 θυγάτηρ ἦν σφόδρα περικαλλῆς, τῷ Ἀβεσσαλὼμ ἑμομήτριος. ταύτης ὁ Ἄμνων ἐρᾷ τῶν ἀδελφῶν ὁ πρεσβύτατος. καὶ μὴ ἔχων τὰ τῆς ἐπιθυμίας πληρῶσαι σφόδρα κατετηγμετο. ἐφ' ᾧ καὶ νοσεῖν ὑποκρίνεται. ἰκετεύει τὸν πατέρα συμπαραμύθειν αὐτῷ τὴν ἀδελφὴν δουλείας ἐνεκεν. γίνεται ταῦτα. ἀπο- 20
καλύπτει τὸ πάθος αὐτῆ, ἡ δ' οὐκ ἐπιέθετο. βιάζεται αὐ-

sus fuerat. post id temporis Davides universae nationis rex declaratur. Sauli quidem filiam uxorem accepit, aliter tamen quam Iosephus exponat, videlicet praemii loco, cum Goliathum fundae iactu necasset, quemadmodum inter ipsos convenerat. posteaquam vero Davides rex designatus est, Hierosolyma cum copiis invadit, et eictis incolis oppidi Iebusaeis regiam suam Hierosolymis constituit. primus quidem certe Iebusaeis inde pulsus, ut Iosephus narrat, de suo nomine urbem Davidicam appellavit: nam Abrahami aetate Solyma nuncupabatur.

Secundum haec forte conspecta Bersabea, quae se domi suae abluabat, eius amore captus est; cumque in amplexu mulieris venisset, procurat ut maritus eius Urias in praelio quodam occumberet. non longo tempore interiecto a Nathane vate facinoris illius arguitur. secuta est ipsius fuga propter Abesalomi filii rebellionem; qua quidem in fuga concubinas suas se relinquit, quae domum custodirent. causa vero quamobrem Abesalomus hoc parricidium moliretur, haec fuit. habebat filiam Davides elegantissima forma praeditam, quae eadem cum Abesalomo nata matre fuerat. hanc cum Amnon, regiorum filiorum natu maximus, misere deperiret, nec libidinis explendae rationem ullam reperiret, totus contabescebat. tandem morbum simulat, ac patrem orat ut sororem adesse sibi velit in eo morbo ministrandi causa. impetrat a patre quod volebat. amorem suum

τὴν, ἐφ' ᾧ καταπειθῆς ὀραῖται. παραχρῆμα μισος τίκτεται V. 138
κατ' αὐτῆς τῷ Ἀμνών, ἐφ' ᾧ καὶ ἐκβάλλει αὐτήν. θλίβεται
σὺ μικρῶς αὐτῇ, ἀποκαλύπτει ταῦτα τῷ Ἀβεσσαλώμ. πα-
ρατηρεῖται καιρὸν, ἐξέρχεται εἰς κουρὰν τῶν θρημμάτων αὐ- B
5 τοῦ, συλλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τοὺς ἀδελφούς. τελεῖται
συμπόσιον, καὶ καρωθέντα τὸν Ἀμνών κτείνουσιν οἱ οἰκέται
αὐτοῦ. ἐντεῦθεν οὖν ὁ Ἀβεσσαλώμ προηθεὶς φρονεῖν ἤρξα-
το κατὰ πατρός. καὶ πρῶτον μὲν κείθει αὐτὸν ὁ Ἀχιτόφελ
εἰς τὰς παλλακὰς εἰσελθεῖν τοῦ πατρός, ἔπειτα συμβουλευεῖ
10 αὐτῷ μετὰ στρατιᾶς ὀρμηῆσαι κατὰ τοῦ Δαβίδ. μὴ εἰσακου-
σθεὶς δὲ διὰ τὸ ἀγαθὴν δόξαι τὴν τοῦ Χουσί συμβουλὴν (ἔτυ-
χε γὰρ φίλος εἶναι τῷ Δαβίδ ὁ Χουσί) ἀγρόνῃ ἐχρήσατο.
ἐπὶ δὲ τούτῳ διώκεται μᾶλλον ὁ Ἀβεσσαλώμ, καὶ δὴ κατα-
λαμβάνεται. ἀλλ' ὦ Δαβιδικῆς ψυχῆς! καὶ τσαῦτα γὰρ C
15 παθὼν παρὰ τοῦ πατραλοῖα ἔλεγε „φείσασθε τοῦ παιδαρίου
Ἀβεσσαλώμ.” ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἰωάβ κατὰ καρδίας βαλόντος
τὸν Ἀβεσσαλώμ, ἦνίκα τῷ δένδρω ἀπηρωρήθη τῶν τριχῶν,
ἐθρήνησεν ἄμετρα.

Τῷ μέντοι Δαβίδ μελετῶντι ναὸν οἰκοδομηῆσαι τῷ κυρίῳ
20 εἶπεν ὁ Νάθαν „πάντα ὅσα ἐν τῇ καρδίᾳ σου βάδιζε καὶ
ποίηι, ὅτι θεὸς μετὰ σοῦ.” ἠγνόησε γὰρ καὶ οὗτος τὸ μέλ-
λον, ὥς ὁ Σαμουὴλ τὸν χρισθησόμενον υἱὸν τοῦ Ἰεσσαί, καὶ

16. βέλλοντος P.

puellae aperit, quae cum eius desiderio non adsentiretur, vitium ei
per vim offert. mox concepto in eam odio foras violatam eiicit. illa
non parum semet adflictere, fratri Abesalomo rem patefacere; qui
temporis opportunitate observata, suorum ad pecorum tonsuram pro-
ficiscens fratres suos invitatos secum abducit. hinc epulum instruitur,
Ammonemque factum hilariorum Abesalomi fratris famuli ex composi-
to necant. ex eo tempore metuens sibi Abesalomus consilia quaedam
contra patrem molitur. ac primo quidem auctor ei fuit Achitophelus
ut patris concubinas iniret; deinde ut cum exercitu Davidem inva-
deret. verum cum ei propterea non obtemperaretur, quod Chusaei
consilium melius esse visum fuisset, hominis Davidi valde familiaris,
suspendio vitam finit. secundum haec Abesalomus impetu maiori pa-
trem persequitur: sed haeret tandem. atque heic mihi Davidicum
animum adspice. quanquam talia tantaque perpessus a parricida fui-
set, nihilominus in haec verba suos alloquitur (2 Reg. 18 5) „parci-
te iuveni Abesalomo.” idem, cum Abesalomus arbori crinibus inne-
xis adhaesisset, supra modum calamitatem eius deploravit.

Secundum haec cogitanti cum animo suo Davidi de templo in
honorem domini exstruendo Nathan respondet, quicquid secum fa-
cere constituisset, id moliri deo secundo pergeret. ignorabat enim

ἔλεγεν „οὐ σὸ ἐξουθενήκασι ἀλλ' ἐμέ, τοῦ μὴ βασιλεύειν ἐν αὐτοῖς.“ οὗτος μὲν οὖν ὁ Σαουλ ἐκ τῆς Βενιαμίτιδος ἐπῆρχε φυλῆς, υἱὸς τοῦ Κίς, ὁ καὶ τὴν μορφὴν ἄριστος καὶ τὸ Βωῶμα μέγας. τὰς ὄνους τοῦ πατρὸς ἀπώλεσε, καὶ πρὸς τὸν προφήτην Σαμουὴλ ἐρχεται περὶ ἐκείνων ἐρωτήσεων. ὁ δὲ 5 προφήτης λαβὼν τὸ ἅγιον ἔλαιον τῆς τοῦ νεανίσκου καταχεῖ κεφαλῆς, καὶ κατασπασάμενος αὐτὸν „ἔσθι“ φησὶ „βασιλεύς· ὑπὸ Θεοῦ χειροτόνησαι σήμερον.“ ἀλλὰ καὶ τὰ συμβησόμενα καθ' ὁδὸν αὐτῷ ἔλεγεν, ἐντυχεῖν τε προφήταις, καὶ σὺν αὐτοῖς προφητεῦσαι γενόμενον ἔνθεον. χρεῖς δὲ αὐτὸν καὶ 10 τοῦ πλήθους ὄρωντος. καὶ οὕτως ἡ τῶν Ἑβραίων πολιτεία εἰς βασιλείαν μετέπεσεν. ἔλεγε δὲ πρὸς αὐτοὺς ὅτι πολλὰ

C παρωρογίσατε τὸν Θεόν, βασιλέα αἰτησάμενοι. καὶ δῆλον ἐντεῦθεν· ὁ γὰρ οὐδέποτε τις εἶδεν ἐν Θέρους ἀκμῇ χειμῶνα, τοῦτο γεγεννημένον θεάσασθε. καὶ ταῦτα εἰπόντος τοῦ προ- 15 φῆτου ἀστρακαὶ καὶ βρονταὶ καὶ χάλαζαι καταφέρονται, ὡς ἐντεῦθεν τὸν λαὸν ἀμαρτεῖν εἰς Θεὸν ἔλεγεν.

Ὁ μέντοι Σαουλ μέλλων κατὰ Παλαιστινῶν δορμῆσαι, κελεύει τὸν ἀρχιερέα λαβόντα τὴν ἀρχιερατικὴν στολὴν προ- 20 φητεῦειν αὐτῷ περὶ τῶν μελλόντων. τοῦ δὲ προτρέψαντος 20

D ἐξέρχεται κατὰ Παλαιστινῶν. ὁ μέντοι Σαουλ τῇ νίκῃ ἐπαρθεὶς ἐπαράται τοῖς Ἑβραίοις· ἦν τις ἀποσχόμενος τοῦ φο-

10. γενόμενος ἔνθεος P.

eos obtineam." Saulus hic oriundus Beniamitide tribu, Cisi F, forma praeditus longe praestantissima corporeque procerus et amplo, forte patris asinas amiserat, et earum indagandarum causa vatem Samuelum convenerat. ibi vates sumptum oleum sacrum in caput iuvenis effudit, eumque peramanter complexus „esto" inquit „rex gentis nostrae divinitus approbatus." simul ei significat omnia quae ipsi essent in itinere illo eventura, futurum scilicet ut in vates incidere, et divino correptum spiritu cum eis vaticinaturum. deinde rursus eum inspectante populo inungit. atque hoc modo Hebraeorum res publica in regni formam est commutata. Samuelus quidem Israelicos aiebat petendo regem gravem in se concitasse indignationem dei. licebat eius rei coniecturam vel ex eo sumere, quod cum nemo aestate media tempestatem eiusmodi vidisset, illa tamen id temporis conspecta sit. quippe cum vates hanc orationem ad populum habuisset, fulgura cum tonitruis et grandine exstiterunt; quo facto profiteri populus se in deum deliquisse.

Secundum haec Saulus cum copiis Palaestinos invasurus pontifici mandat ut sumpta pontificia veste sibi vaticinaretur, quinam eius belli futurus esset exitus. illo regem ad bellum excitante, copias Saulus adversum Palaestinos educit; cumque victoria potitus esset,

νέειν τοὺς ἐχθροὺς φάγη, καὶ μὴ μέχρις οὗ νῦν ἐπελθοῦσα
 τῆς ἀναιρέσεως αὐτοὺς ἀποκαύσῃ τῶν πολεμίων, ἐπικατάρ-
 τος εἶη. οὕτω τοίνυν τοῦ Σαουλ φήσαντος, ἐπεὶ κατὰ τινα
 δρυμὸν ἐγένοντο μελισσῶν γέμοντα, ὃ τοῦ Σαουλ παῖς οὐκ
 5 ἀκηκοὺς τῆς τοῦ πατρὸς ἀρᾶς ἀποθλίψας τι κηρίον τοῦ μέ-
 λιτος ἤσθιεν. εἶτα γνοὺς τὸ γεγονός οὐκ ὀρθῶς ἔφη τὸν πα-
 τέρα τοιαύτην ἀρὰν θεῖναι· εὐψυχότατα γὰρ κατατρέχει
 τῆς τῶν ἐναντίων, εἴ γε τροφῆς ἐν τῇ μέσῳ φθάσει μεταλα-
 βεῖν. ὃ δὲ Σαουλ μετὰ τὸ νικῆσαι καὶ θῦσαι τῷ θεῷ κελεύ- P. 174
 10 ει τὸν ἀρχιερέα καὶ αὐθις γινῶναι εἰ δίδωσιν αὐτοῖς ὁ θεὸς
 ἐπὶ τὸ στρατόπεδον τῶν ἐχθρῶν ἐλθεῖν καὶ διαφθεῖραι αὐ-
 τοὺς. εἰπόντος δὲ τοῦ ἀρχιερέως μὴ ἀποκρίνεσθαι τὸν θεόν,
 ὃ Σαουλ ἔφη μὴ ἄνευ αἰτίας τοῦτο γίνεσθαι· ἀλλ' ἔστι το
 λωθάνων ἐξ ἡμῶν ἀμάρτημα τῆς τοῦ θεοῦ σιωπῆς αἴτιον,
 15 καὶ ὄμνημι, καὶ ὁ παῖς ὁ ἐμὸς Ἰωνάθαν εἶη ὃ τὸ ἀμάρτημα
 τοῦτο ποιήσας, ἀποκτείνειν αὐτὸν καὶ τὸν θεὸν οὕτως ἰλεώ-
 σασθαι. πίπτει οὖν ὁ κληρὸς ἐπὶ τὸν Ἰωνάθαν, καὶ τοῦ πυ-
 τρὸς ἐρωτῶντος αὐτὸν τί τε πεποίηκε καὶ ὅπως εἰς θεὸν ἐξή-
 μαρτε, μηδὲν ἕτερον ἔλεγεν συνιδεῖν ἢ μέλιτος χυδὸς ἀπογενέ- B
 20 σασθαι, τὴν ἀρὰν ἀγρωῶν. διομνύεται οὖν ὁ Σαουλ ἀπο-

insolentior factus huiusmodi quadam execratione sibi Hebraeos de-
 vincit (1 Reg. 14 24), si quis hostibus parcens cibum sumeret, ne
 in eis occidendis tandiu perseveraret dum nox superveniens caedendi
 finem faceret, is; ut execrabilis foret ac diris devoveretur. haec
 Saulus cum prolocutus fuisset, forte accidit ut militibus silvam quan-
 dam ingressis, quae referta esset apibus, Sauli filius execratione
 paterna non audita favum mellis avulsam comederet. cumque dein-
 ceptus rem uti gesta fuisset intellexisset, male factum a patre dicebat,
 qui hac devotione milites obstrinxisset: sic enim comparatum esse ut
 animo quis fortissimo invadat adversarium, ubi cibum nactus semet
 aliquantulum recrearet. Saulus victoria potitus, cum rem sacram deo
 fecisset, iterum pontifici mandat ut deum consuleret, num feliciter
 hostium castra invasuri essent et cladem eis illaturi. respondente
 pontifice divinum oraculum silere, „non hoc” ait Saulus „absque
 certa causa fit, sed necesse est aliquod occultum esse delictum no-
 strum, cuius gratia nobis deus haud respondeat. equidem sacramento
 confirmo me, si vel Jonathan filius meus huius peccati sit auctor,
 omnino eum interfectorum, atque hac ratione deum placaturum.” hoc
 modo factum ut sors ducta in Jonathanem caderet. cumque filium
 pater interrogaret quid facinoris designasset quave re in deum deli-
 quisset, nullius ille se conscium sibi esse facti respondet quam quod
 hesterno die mel degustasset. ignarus eius execrationis qua populum
 pater obstrinxisset. hoc audito Saulus eum se necaturum iurat, cum-

V. 135 κτείναι αὐτόν. οὐκ ἀντίσταται ὁ παῖς, τὰ τοῦ ὄρκου βιάζει προβῆναι. ἀλλὰ τὸ πλῆθος ἀλγεῖ, καὶ τὸν Ἰωνάθαν ἐξαιρεῖ τῆς χειρὸς Σαοὺλ, καὶ ἰκετεύει τὸν θεόν, ἕλεον ἐπὶ τούτῳ ποιῆ. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Εἶπεν δὲ τὸν θεόν ἔλεγεν ὁ Σαμουὴλ ὡς ἐπεὶ πολλὰ ἔκακὰ τοὺς Ἑβραίους οἱ Ἀμαληκῖται κατὰ γε τὴν ἐρημον διέθνηκαν, ἥνικα τῆς Αἰγύπτου ἐξεπορεύοντο, κελεύειν πολέμου τιμωρησασθαι αὐτοὺς τὸν Σαοὺλ καὶ μηδεὶν αὐτῶν φείσασθαι. νικᾷ τοίνυν αὐτοὺς κατὰ κράτος, λαμβάνει δὲ τὸν αὐτῶν βασιλεῖα Ἀγὰγ αἰχμάλωτον, οὗ θανμάσας τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος τοῦ σώματος, ὡς Ἰωσήπος φησι, σωτηρίας ἄξιον ἔκρινε. καὶ θυσίας ἀπὸ τῶν λαπύρων ἐκείνων ἀνήνεγκε τῷ θεῷ. ἐφ' ᾧ καὶ πρὸς τὸν Σαμουὴλ ἔφη ὁ θεός, „μεταμεμνημαι ὅτι ἔχρισα τὸν Σαοὺλ εἰς βασιλεῖα, καγὼ ἐξουδένωκα αὐτὸν τοῦ μὴ βασιλεύειν ἐν Ἰσραήλ.” ὅθεν καὶ πρὸς τὸν 15 Σαοὺλ οὕτως ἔλεγεν ὁ Σαμουὴλ, ἥνικα τὸν Ἀγὰγ ἐξωογόνησε τῶν Ἀμαληκιτῶν βασιλεῖα, „μεματαιώσαι σὺ, ὅτι οὐκ ἐφύδλωξας τὴν ἐπιτολὴν ἣν ἐνετείλατό σοι ὁ κύριος. ὅθεν καὶ οὐ στήσεται σοι ἡ βασιλεία, καὶ ζητήσῃ κύριος ἄνθρωπον κατὰ καρδίαν αὐτοῦ εἰς ἄρχοντα ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ.” πρὸς τοὺς 20 τοὺς δὲ καὶ τότε πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν, ἥνικα τὴν θυσίαν ἔφεραν, „οὐ θέλει κύριος ὀλοκαυτώσεις καὶ θυσίας ὡς τὸ ἀκού-

2. προσβῆναι P.

3. ἰκετεύων?

5. Σαοὺλ P.

que nihil adversante filio prorsus iuramento satisfactorius esset, miseris Ionathanis populus eum de Sauli manu liberat deumque supplicando placat. et haec quidem in hunc modum narrata sunt.

Cum autem Saulus praecipisse sibi deum diceret ut quando Amalecitas in deserto Israelico misere tractassent, ex Aegypto id temporis migrantes, ipse bello sceleratos homines puniret ac omnino eorum nemini perceret, obtemperans mandato divino vincit eos acie, regemque Agagum captivum abducit. verum pulcritudinem eius proceritatemque corporis admiratus, quemadmodum et Iosephus memoriae prodidit, hominem dignum iudicat cuius saluti vitaeque parcat. simul de spoliis Amalecitarum deo victimas offert. tum vero deus his verbis Samuelum compellare (1 Reg. 15 11) „poenitet me Sauli regis Israelitarum creati: quapropter hominem indignum esse statui qui cum imperio Israelitis praesit.” ea de causa vicissim Samuelus ita Saulum alloquit: „quandoquidem Agagum conservasti, gessisti te dementer, non praestando edicto quo te dominus obstrinxit. iccirco regnum penes te non manebit, sed hominem deliget deus animo suo gratum, qui populo suo cum potestate praesit.” addit et alia verba, cum Saulus sacrificium suum offerret (1 Reg. 15 22): „deo non tam placent hostiae ac sacrificia quam si quis eius mandato sit obtem-

σαι τῆς φωνῆς αὐτοῦ," καὶ αὐθις „διέρρηξε κύριος τὴν βασιλείαν Ἰσραὴλ ἐκ χειρὸς σου σήμερον, καὶ δώσει αὐτὴν τῷ πλησίον σου τῷ ἀγαθῷ ὑπὲρ σέ." ὅθεν τοῦ προφήτου πολλὰ φροντιστοντος περὶ τοῦ Σαοὺλ, „παῦσαι" πρὸς αὐτὸν ἔφη 5 ὁ θεός, „καὶ λαβὼν τὸ ἅγιον ἔλαιον εἰς Βηθλεέμ ἀπέλθε πρὸς Ἰσσαιί, καὶ χρίσαι εἰς βασιλέα ἓνα τῶν υἱῶν αὐτοῦ." P. 175 ἔρχεται οὖν, καὶ πάντων ἄλλων ἀποδοκιμασθέντων τῶν υἱῶν Ἰσσαιί (οὐδὲ γὰρ εἰς αὐτοὺς τὸ ἅγιον ἔβλουσεν ἔλαιον) χρίεται ὁ πάντων ὑστάτος Δαβίδ. ἐφ' ἧ καὶ πνεῦμα ἅγιον ἔκ- 10 τοτε ἦν ἐν αὐτῷ, τὸν δὲ Σαοὺλ πνεῦμα πονηρὸν ἐπέρχεται. πνευμένον τοίνυν αὐτοῦ ἔλεγον οἱ ἰατροί, καθά φησιν Ἰώσηπος, ὅτι μὴ ἄλλως τὸ τοιοῦτον καταπαύσεται πάθος, εἰ μὴ τις οἴδῃ διὰ κινύρας ἄδειν. ὅθεν καὶ ζητηθεὶς εἴ που τοιοῦτός τις ἐστίν, ἄγεται ὁ Δαβίδ. ποιεῖ οὖν αὐτὸν ὄπλο- 15 φόρον, καὶ διὰ τιμῆς ἄγει. καὶ ὁ μὲν Ἰώσηπος οὕτως. τὸ B δὲ δαιμόνιον τὸ συμπνύγον τὸν Σαοὺλ ἢ μὲν τοῦ Δαβίδ κινύρα κατέπαυε, πλὴν ὡς τῷ παναγίῳ πνεύματι κινουμένη· τούτου γὰρ ἐπίδοτος ἐκείνο καὶ ἄκον ἡσύχαζε.

Μετ' ἃ ταῦτα κατὰ Ἰουδαίων ἐστρατεύουσι Παλαι- 20 στινοί. ἀφ' ὧν καταβάς ἀνὴρ τις Γωλιὰτ τοῦνομα παμμειγέθης (ἦν γὰρ πήχων τεσσάρων καὶ σπιθαμῆς), ἐνδεδυμένος

perans. certe dominus abruptit a te hodie regnum Israelitarum, idque alteri te meliori tradet." hinc etiam factum ut cum magnopere Sauli causa vates hic sollicitus esset, dominus diceret (1 Reg. 16 1) „desine lugere Saulum, acceptoque oleo sacro Bethlehemam ad Issaeum proficiscere, deque filiis eius unum in regem unguo." quapropter eo Samuelus se confert; omnibusque caeteris Issaei filiiis reiectis, ut in quibus oleum sacrum non emanaret, tandem natu minimus omnium Davides ungitur. ea de causa deinceps ille spiritum apud se sanctum habebat, cum e diverso malus spiritus Saulum invaderet. quoties autem ille Saulum corripere, aiebant medici, quemadmodum Iosephus narrat, fieri aliter non posse ut malum istud conspiretur, quam alicuius opera qui fidibus caneret. itaque facta pervestigatione equis alicubi peritus eius artis esset, Davides adducitur, quem Saulus armigerum suum creat et honorato loco penes se retinet. sic Iosephus rem gestam commemorat. ac verum quidem est malum istum genium, qui Saulum vexabat, Davidis cithara sedatum fuisse: sed ita factum hoc statuatur, quod ea nimirum a spiritu sancto pulsata fuerit. illo namque carmen accinente malus genius vel invite conquiescebat.

Secundum haec Palaestini expeditionem adversus Iudaeos suscipiant, deque castris illorum vir quidam prodit nomine Goliathus, iugentis magnitudinis (erat enim sex cubitorum et unius spithamae),

Θώρακα σταθμὸν ἄγοντα πέντε χιλιάδας σίκλων καὶ τὰ λοι-
 πὰ ὄπλα ἀναλόγως, φωνὴν μεγάλην ἀφίησι καὶ μονομαχεῖν
 C ἐξήτει. καὶ πάντων ἐξαπορρυμένων εἰσάγεται ὁ Δαβὶδ, καὶ
 τὸν Σαοὺλ παραμυθησάμενος, μόλις δὲ καὶ πείσας αὐτὸν
 V. 136 (οὐδὲ γὰρ ὁ Σαοὺλ ἐθάρρει, πρὸς τὴν τοῦ Δαβὶδ ἡλικίαν 5
 ἀφορῶν) ὄρμη' κατὰ Γωλιὰτ καὶ διὰ σφενδόνης αὐτὸν ἀναι-
 ρεῖ. ἔκτοτε οὖν τῶν γυναικῶν λεγουσῶν ὅτι Σαοὺλ μὲν χι-
 λιάδας Παλαιστίνων κατηκόντισε Δαβὶδ δὲ μυριάδας, πτωσί-
 ται καὶ εἰς τὴν αὐτοῦ βασιλείαν ὁ Σαοὺλ· ἐφ' ᾧ καὶ ὑπο-
 πτον εἶχεν ἔκτοτε τὸν Δαβὶδ, καὶ φθόνον ἔτρεφεν οὐ μί-10
 κρόν. ὅθεν καὶ εἰς ἑκατρατείας αὐτὸν ἀπέστειλεν ὡς ἔντεῦ-
 D θεν τῷ πολέμῳ ἀναιρεθῆναι. ὁ δὲ Δαβὶδ τὸν Θεὸν ἔχων μεθ'
 ἑαυτοῦ ἠρίστευε πανταχοῦ, ὡς ἐντεῦθεν καὶ τὴν θυγατέρα
 Σαοὺλ παρθένον οὖσαν ἔρωτα σχεῖν αὐτοῦ. δῆλα γίνεται
 ταῦτα καὶ τῷ Σαοὺλ. καὶ ὅς δραξάμενος ἀφορμῆς πρὸς τὴν 15
 κατ' ἐκείνου ἐπιβουλήν, ὡς Ἰώσηπος ἱστορεῖ, ἀποδοῦναι τὴν
 θυγατέρα ἔλεγεν, ἂν χιλίας μοι κεφαλὰς κομίση τῶν πολε-
 μίων. γίνεται ταῦτα, καὶ εἰς γυναῖκα λαμβάνει τὴν Μελχῶ.
 οὐ φέρει ταῦτα Σαοὺλ, ἀλλ' ἐπὶ πλέον φθονεῖ ἅτε καὶ περὶ
 τῆς βασιλείας αὐτοῦ δεδιώς. ἀποκτεῖναι λοιπὸν αὐτὸν μελε- 20
 P. 176 τῷ. ἀνατίθει ταῦτα τῷ υἱῷ τε Ἰωνάθαν καὶ τοῖς πιστοτά-
 τοις τῶν οἰκτῶν. ὁ δὲ μηνύει τῷ Δαβὶδ τὰ τῆς βουλής, καὶ

indutus aeream loricae quinque milia siclorum pendentem, cuius
 magnitudini et ponderi arma quoque caetera respondebant. hic ergo
 vocem immanem tollit, deque castris Israelicorum aliquem ad singu-
 lare certamen provocat. omnibus autem perterritis Davides ad Saulum
 introducit, qui regem consolatus, eoque vix persuaso, quod parum
 in Davide, si respiceretur ipsius aetas, fiducia ponendum existima-
 ret, Goliathum aggreditur hominemque fundae iactu interficit. cum
 autem ex eo tempore mulieres in carmine quodam canerent Saulum
 quidem mille Palaestinos fuisse, Davidem vero decem milia, regno
 suo metuere Saulus incipit, et ab eo die suspectum Davidem habens
 non parum invidiae adversus eum alit. quapropter ad expeditiones
 hominem ablegat, ut aliquo pacto in praeliis necaretur. ille vero,
 qui deum scilicet praesentem haberet, ubique rem praeclare gerit;
 quo factum est ut ipsa quoque Sauli filia virgo singulari eum amore
 complecteretur. qua re Saulo patefacta oblatam ad struendum insidias
 occasionem minime negligit, uti Iosephus commemorat, significari
 iubens ipsi se filiam suam ei collocaturam in matrimonium, si mille
 hostium capita regi referret. atque haec ita facta sunt: Michoem
 uxorem accipit. verum indigne ferens Saulus quod accidisset, maiori
 aestuat invidia, quasi iam regno suo metuens. quamobrem interfici-
 endum deinceps hominem statuit, simul consilium suum Ionathani

ὑπὲρ αὐτοῦ τῷ πατρὶ διαλέγεται. μετὰ δὲ ταῦτα δεικναι τὸν Δαβὶδ καὶ ἄπαξ καὶ δις καὶ πολλάκις. τηρικαῦτα τῷ ἀρχιερεὶ Ἀβιάθαρ προσέρχεται· τότε καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν. ἐκεῖθεν αὐθις φεύγει πρὸς Ἀβιμέλεχ· τότε δὲ καὶ τὰ τῶν ἐπιληπτικῶν ὑποκρίνεται. ἐπὶ τούτοις δὲ ὁ Δαβὶδ εὐρών τὸν Σαοὺλ καὶ ἄπαξ καὶ δις, καὶ ἀποκτείνει αὐτὸν εὐγερωῶς ἔχων, ποιῆσαι τοῦτο οὐκ ἤθελε, τῷ θεῷ πάντα τὰ κατ' αὐτὸν ἀνατιθεῖς. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

- 10 Παλαιστινοὶ δ' αὐθις κατὰ Ἰουδαίων στρατεύονται, ἐφ' ᾧ καὶ τοὺς αὐτοὺς συμμάχους ὁ Ἀγχιὸς καλεῖ. ὄρει δὲ τῷ Γειβουὲ προσβάλλει καὶ ὁ Σαοὺλ, καὶ πολυπληθῆ τὴν παρεμβολὴν τῶν ἀλλοφύλων ἰδὼν ἐταράχθη, καὶ ἐξέστη ἡ καρδία αὐτοῦ. καὶ ἐπηρώτησε τὸν κύριον διὰ τοῦ Ἐφούθ, καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ· καὶ γὰρ εἰ μὴ εὐδοκίμων παρ' αὐτῷ, οὐκ εἰσήκουσεν αὐτῶν. ἐφ' ᾧ καὶ ζητεῖ ἐγγαστρίμυθον, εἰ καὶ τὸ γένος αὐτῶν ἔφθασεν ἐκ τῆς πόλεως αὐτοῦ ἐκβαλεῖν αὐτὸν πρὸς θεὸν πρότερον εὐσεβῶν. ἐγγαστρίμυθοι δὲ ἐλέγοντο διὰ τὸ δαίμονα ἔχειν ἐν τῇ γαστρὶ αὐτῶν ἐγκαθήμενον καὶ C
20 τὰ μέλλοντα μυθευόμενον εἰτ' οὖν μαντευόμενον. τὸ μέντοι γυναιὸν ἐκεῖνο πείθεται μόλις, καὶ τὴν τοῦ Σαμουὴλ ψυχὴν ἐξ ἄδου ἀνάγει, ὡς Ἰώσηπος ἱστορεῖ. ὁ γὰρ τὰ θεῖα σοφός

7. τῷ θεῷ τὸ κατ' αὐτοῦ F.

8. μὲν deerat.

filio ministrisque fidissimis aperit. at filius ad Davidem paternum consilium enuntiat, eiusque causa patrem alloquitur. ille semel, bis, multoties Davidem persequitur; qui tali rerum suarum statu Abiatharum pontificem accedit et panibus propositionis vescitur. hinc ad Abimelechum fuga se confert, ubi morbo teneri epileptico iudicabatur. interim Davides Saulum semel atque iterum repertum necare cum facili momento posset, nequaquam tamen id facere voluit, deo nimirum permittens quicquid de ipso futurum esset.

Rursum Palaestini copias suas adversum Iudaeos educunt, ideoque suos etiam auxiliarios Achis rex convocat. tum Saulus quoque cum suis ad montem Gelboem contendit; cumque maximas in alienigenarum castris esse copias conspexisset, perturbatus est animique gravi terrore correptus. eam ob rem dominum per ephodum consultit, qui nihil ei responderet: quippe ni bona essent apud deum Israelitae in gratia, non exaudiebat eos. igitur feminam inquit quae oracula per ventrem redderet, quanquam antea, cum adhuc in deum se religiose gereret, totam huiusmodi mulierum nationem e re publica sua expulerat. vocantur autem huiusmodi feminae ventriloquae propterea quod genium in ventre delitescens habeant, qui de futuris respondeat et vaticinetur. vix Saulus, quod poscebat, a muliercula tandem

Θεοδώρητος δυσσεβῆ λέγει τὸν λόγον τούτου καὶ ἀνόσιον· οὐδὲ γὰρ κείθεται νέκνος ψυχὴν ἐξ ᾧδου καὶ τὴν τυχοῦσαν ἀνάγειν, μήτοι γε τοσοῦτου προφήτου. ἄλλοι δὲ τὸν λόγον τούτου μὴ θέλοντες ἀνόσιον δέξασθαι, λαοπλάνου τινὰ λέγουσι δαίμονα τὰ κατὰ τὸν Σαούλ ἀναγγεῖλαι τῇ ἐγγαστριμύθῳ. 5 ὁ μὲν Θεοδώρητος οὔτε τὸ πρῶτον ὡς δυσσεβὲς καταδέχεται. Δοῦτε πάλιν τὸ δεύτερον· εἰ γὰρ δαίμων ἦν ὁ φανείς, οὐκ ἔν ἀληθῆ ἐφθέγγετο ῥήματα. οὐκοῦν αὐτὸς ὁ θεὸς τὸ εἶδος, φησί, τοῦ Σαμουὴλ σχηματίσας ἠβουλήθη, ἐξενήνοχε τὴν ἀπόφασιν· ἔφη καὶ γὰρ διὰ τοῦ τῶν προφητῶν „ἐάν ἀπέλ- 10 θῆτε πρὸς τὸν ψευδοπροφήτην, ἐγὼ κύριος ὁ θεὸς ἀποκρι- V. 137 θήσομαι δι' αὐτοῦ.” οὕτω διὰ τοῦ Βαλαάμ ἠυλόγησε τὸν λαόν, καὶ διὰ δυσσεβοῦς μάντεως προηγγέλθησαν τὰ ἐσόμενα. γίνεται ταῦτα, καὶ οἱ Παλαιστινοὶ τοῖς Ἑβραίοις προσβάλλουσι, πίπτει λοιπὸν ὁ Σαούλ καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ. 6 15 μέντοι Σαούλ πολλὰς δεξάμενος πληγὰς, καὶ μὴ φέρειν δυ- P. 177 γάμενος, κελεύει τινὲ τῶν αὐτοῦ τὸ ξίφος αὐτοῦ ἐπενεγκεῖν, ἵνα μὴ ταῖς ἐχθρῶν χερσὶ κληραδοθῆ. ὁ δ' οὐκ ἐπειθετο, ἐπιπίπτει λοιπὸν αὐτὸς τῇ μαχαίρῃ, καὶ μηδὲ οὕτως ἰσχύων ἑαυτῷ τὸ τέλος ἐπενεγκεῖν κείθει τινὰ τῶν Ἀμαληκίων, καὶ 20 τελειοῖ αὐτόν. οἱ δὲ Παλαιστινοὶ σκυλεύοντες τοὺς πολεμί-

6. μὲν] μέντοι? τὸ om P. 9. σχ. ἢ ἠβουλήθη? \

impetrat, quae animam Samueli ex orco producit, ut Iosephus memoriae prodidit, quanquam peritissimus ille rerum divinarum Theodoritus orationem huiusmodi vocat impiam et irreligiosam. non enim persuaderi sibi patitur vel vilis alicuius hominis mortui animam ex orco reduci posse, nedum talis ac tanti vatis. alii negantes hanc orationem impiam esse, velut impostorem vulgi daemonem quendam mulierculae vaticinatrici renuntiasse quid Sauθ eventurum esset. at Theodoritus neque primum illud admittit, impium esse pronuntians, neque item alterum: nam si genius malus fuisset qui apparuit, verum sane non protulisset. quamobrem statuit deum ipsum repraesentata Samueli specie, pro arbitrato suo, verba istaec effatum esse. nam alicubi per vatem quendam dixit „quodsi falsum vatem accesseritis, ego dominus per ipsum respondebo.” sic opera Balaami populo fausta imprecatus est, perque vatem improbum quae futura essent indicavit. respondit haec quoque praedictioni eventus: Palaestini Hebraeos invadunt, Saulus cum filiis occumbit; cumque multis vulneribus adfectus esset, nec amplius imperare animo suo posset, suorum cuidam mandat ut se stricto gladio transadigat, ne hostium in potestatem veniret. sed eo recusante gladium cepit, eique incubuit. cumque ne sic quidem adimere sibi vitam posset, Amalecitarum quendam exorat, qui finem ei vivendi attulit. tum Palaestini spoliatis

ους ἐντυγχάνουσι τῇ Σαούλ τε καὶ τοῖς παισὶν αὐτοῦ, καὶ κόψαντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν περιήγον διὰ πάσης τῆς χώρας, τὰ δὲ σώματα αὐτῶν ἀνασταυροῦσιν ἔξω τοῦ τείχους, ὡς Ἰώσηπος ἱστορεῖ.

- 5 Οὕτω κατέστρεψε τὸν βίον ὁ Σαούλ διὰ τὸ ἐπὶ τοῖς Β
Ἀμαληκίταις παρακοῦσαι τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τὸ τῶν ἱερέων γένος ἀπωλεία παραδοῦναι· διὰ γὰρ τοῦ Σύρον Δαῦνι ὡσεὶ τὶ ἱερεῖς ἀπέκτεινεν αἵροντας τὸ ἀφροῦθ. ἐκράτησε δὲ τὸν Ἰσραὴλ ὁ Σαούλ ἔτη μί, ὑπερωμίας ὧν παντὸς τοῦ Ἰσραὴλ.
- 10 τῶς Ἑβραίοις ὁ Θεὸς χαριζόμενος τοιοῦτον ἄνδρα βασιλεύειν ἐν αὐτοῖς ἐξελέξατο· ἀνδραγαθίας γὰρ τῆς ἐν πολέμοις ἐνεκεν, οὐ μὴν εὐσεβείας ἤτήσαντο βασιλέα. ταύτη τοι καὶ τὸν μέγιστον πάντων ἐκλέγεται, ἐπειδὴ περ οὐ ψυχῆς ἀρετὴν ἀλλὰ σώματος θανυμάζομεν μέγεθος.
- 15 Μετὰ δὲ θάνατον τοῦ Σαούλ ἐβασίλευσεν ἐν Ἰσραὴλ ὁ Σαυὶδ αὐτοῦ Μεμφροστὴ, ἐν Ἰούδα δὲ ὁ Δαβίδ· παρὰ Σαμουὴλ καὶ γὰρ χρισθῆναι προέφθασεν. εἶτα Ῥιχαῦ καὶ Βανέας λάθρα τὸν Μεμφροστὴ ἀνελόντες ἦλθον πρὸς τὸν Δαβίδ ὡς δῆθεν εὐδοκμήσαντες διὰ τὸν φόνον. ὁ δὲ ἀνείλεν αὐτοὺς κατὰ δὴ καὶ τὸν Ἀμαληκίτην ἐκέεινον, δι' οὗ ὁ Σαούλ τὸ τέλος ἐδέξατο. τῆνικαῦτα παντὸς τοῦ λαοῦ καθίσταται βασιλεὺς ὁ Δαβίδ. τὴν δὲ θυγατέρα τοῦ Σαούλ, εἰ μὴ ὡς

17. φηχάβ καὶ βανὰ F.

hostibus in Saulum eiusque filios incidunt; cumque capita ipsorum rescuissent, ea per omnem ditionem suam circumferebant, corporibus extra muros suspensis, ut Iosephus narrat.

Hoc modo vitam Saulus finit propterea quod in excindendis Amalecitis deo non paruisset et sacerdotum nationem delevisset. nam Doeci Syri opera sacerdotes ad trecentos quinquaginta, qui ephodum gestarent, interfecerat. regnum apud Israelicos obtinuit annos 40, humeris Israelitas omnes supereminens. quippe deus Hebraeis gratificari volens eiusmodi virum elegerat, qui eis cum imperio praeesset, quod illi bellicae fortitudinis adversus hostes causa, non pietatis, regem dari sibi petiissent. quo factum ut eis maximum omnium praeficeret, quando sic a natura comparati sumus ut non virtutem animi sed proceritatem corporis admiremur.

Post Sauli mortem filius eius Memphibosetus regnum apud Israelicos occupat, Davide Iudaeorum nationis imperio contento. nam a Samuele prius apud hos regno inunctus fuerat. deinde Richabus et Baneas Memphiboseto clam interfecto ad Davidem se conferunt, quasi praeclaram eius caedis patratae causa laudem apud illum inventuri. Davides vero utrumque supplicio mortis adficit, quemadmodum et ante puniverat Amalecitam illum, per quem Saulus occi-

Ἰώσηπος ἱστορεῖ, ἀλλ' οὖν ἐπαθλον ἔλαβεν, ἥρῳα τὸν Γολι-
 ἀθ ἐσφενδόνησεν· οὕτω γὰρ ἀναμέσον αὐτῶν συμπαφάνητο.
 Δὲ γοῦν Δαβὶδ μετὰ τὸ ἀναγορευθῆναι βασιλεὺς ἐφίσταται τῇ
 Ἱερουσόλυμα, καὶ τοὺς ἐκεῖσε κατοικοῦντας Ἰεβουσαίους τρο-
 πωσάμενος βασιλείαν ἑαυτοῦ ποιεῖται τὰ Ἱερουσόλυμα. πρῶ- 5
 τος μὲν οὖν Δαβὶδ, ὡς Ἰώσηπος ἱστορεῖ, τοὺς Ἰεβουσαίους
 ἐκείθεν ἐκβαλὼν ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν πόλιν προσαγορεύει· Σόλυ-
 μα καὶ γὰρ ἐπὶ Ἀβραάμ ἐκαλεῖτο.

Μετὰ δὲ ταῦτα ὄρᾳ τὴν Βηρσαβεδ λουομένην ἐν τῷ οἴ-
 κῳ αὐτῆς, ὅθεν καὶ ταύτης ἐρᾷ. μίγνυται λοιπὸν αὐτῇ, καὶ 10
 τὸν Οὐρίαν οἰκονομεῖ θανάτῳ περιπεσεῖν, ὃς ἀνὴρ αὐτῆς ἦν.
 οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ διὰ Νάθαν ἐλέγχεται. εἶτα φεύ-
 γει διὰ τὴν τοῦ Ἀβεσσαλώμ ἐπανάστασιν, καταλείψας τὰς
 αὐτοῦ δέκα παλλακὰς φυλάσσειν τὸν οἶκον αὐτοῦ. ἡ δὲ αἰ-
 τία τοῦ Ἀβεσσαλώμ πατραλοῖαν γενέσθαι αὐτῆ. τῷ Δαβίδ 15
 P. 178 θανάτῳ ἦν σφόδρα περικαλλῆς, τῷ Ἀβεσσαλώμ ὁμομήτριος.
 ταύτης ὁ Ἄμων ἐρᾷ τῶν ἀδελφῶν ὁ πρεσβύτατος. καὶ μὴ
 ἔχων τὰ τῆς ἐπιθυμίας πληρῶσαι σφόδρα κατετήκετο. ἐφ'
 ᾧ καὶ νοσεῖν ὑποκρίνεται. ἰκετεύει τὸν πατέρα συμπαραμέ-
 νειν αὐτῷ τὴν ἀδελφὴν δουλείας ἐνεκεν. γίνεται ταῦτα. ἀπο- 20
 καλύπτει τὸ πάθος αὐτῆ, ἡ δ' οὐκ ἐπίθεται. βιάζεται αὐ-

sus fuerat. post id temporis Davides universae nationis rex declara-
 tur. Sauli quidem filiam uxorem accepit, aliter tamen quam Iose-
 phus exponat, videlicet praemii loco, cum Goliathum fundae iactu
 necasset, quemadmodum inter ipsos convenerat. posteaquam vero Da-
 vides rex designatus est, Hierosolyma cum copiis invadit, et eiectis
 inaeolis oppidi Iebusaeis regiam suam Hierosolymis constituit, primus
 quidem certe Iebusaeis inde pulsus, ut Iosephus narrat, de suo no-
 mine urbem Davidicam appellavit: nam Abrahami aetate Solyma
 nuncupabatur.

Secundum haec forte conspecta Bersabea, quae se domi suae ab-
 luebat, eius amore captus est; cumque in amplexus mulieris venis-
 set, procurat ut maritus eius Urias in praelio quodam occumberet.
 non longo tempore interiecto a Nathane vate facinoris illius arguitur.
 secuta est ipsius fuga propter Abesalomi filii rebellionem; qua qui-
 dem in fuga concubinas suas se relinquit, quae domum custodirent.
 causa vero quamobrem Abesalonus hoc parricidium moliretur, haec
 fuit. habebat filiam Davides elegantissima forma praeditam, quae
 eadem cum Abesalomo nata matre fuerat. hanc cum Amnon, regio-
 rum filiorum natu maximus, misere deperiret, nec libidinis explen-
 dae rationem ullam reperiret, totus contabescebat. tandem morbum
 simulat, ac patrem orat ut sororem adesse sibi velit in eo morbo
 ministrandi causa. impetrat a patre quod volebat. amorem suum

τὴν, ἐφ' ᾧ καταπειθῆς ὄραται. παραχρῆμα μίσος τίκεται V. 138
 καὶ αὐτῆς τῷ Ἀμωνῶν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐκβάλλει αὐτήν. θλίβεται
 οὐ μικρῶς αὕτη, ἀποκαλύπτει ταῦτα τῷ Ἀβεσσαλώμ. πα-
 ρακηρεῖται καιρὸν, ἐξέρχεται εἰς κουρὰν τῶν θρεμμάτων αὐ- B
 5 τοῦ, συλλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τοὺς ἀδελφούς. τελεῖται
 συμπόσιον, καὶ παρωθέντα τὸν Ἀμωνῶν κτείνουσιν οἱ οἰκέται
 αὐτοῦ. ἐντεῦθεν οὖν ὁ Ἀβεσσαλώμ προηθείς φρονεῖν ἤρξα-
 το κατὰ πατρός. καὶ πρῶτον μὲν κείθει αὐτὸν ὁ Ἀχιτόφελ
 εἰς τὰς παλλακὰς εἰσελθεῖν τοῦ πατρός, ἔπειτα συμβουλευεῖ
 10 αὐτῷ μετὰ στρατιᾶς ὀρμηῆσαι κατὰ τοῦ Δαβίδ. μὴ εἰσακου-
 σθεὶς δὲ διὰ τὸ ἀγαθὴν δόξαι τὴν τοῦ Χουσί συμβουλήν (ἔτο-
 χε γὰρ φίλος εἶναι τῷ Δαβίδ ὁ Χουσί) ἀγρόνη ἐχρήσατο.
 ἐπὶ δὲ τούτῳ διώκεται μᾶλλον ὁ Ἀβεσσαλώμ, καὶ δὴ κατα-
 λαμβάνεται. ἀλλ' ὦ Δαβιδικῆς ψυχῆς! καὶ τσοαῦτα γὰρ C
 15 παθὼν παρὰ τοῦ πατραλοῖα ἔλεγε „φείσασθε τοῦ παιδαρίου
 Ἀβεσσαλώμ.” ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἰωάβ κατὰ καρδίας βαλόντος
 τὸν Ἀβεσσαλώμ, ἥνικα τῷ δένδρω ἀπηρωρήθη τῶν τριχῶν,
 ἐθρήνησεν ἄμετρα.

Τῷ μέντοι Δαβίδ μελετῶντι ναὸν οἰκοδομηῆσαι τῷ κυρίῳ
 20 εἶπεν ὁ Νάθαν „πάντα ὅσα ἐν τῇ καρδίᾳ σου βιάδιζε καὶ
 ποιεῖ, ὅτι θεὸς μετὰ σοῦ.” ἠγνόησε γὰρ καὶ οὗτος τὸ μέλ-
 λον, ὡς ὁ Σαμουὴλ τὸν χρισθησόμενον υἱὸν τοῦ Ἰσσαί, καὶ

16. βῆλλοντος P.

puellae aperit, quae cum eius desiderio non adsentiretur, vitium ei
 per vim offert. mox concepto in eam odio foras violatam eiicit. illa
 non parum semet adflicta, fratri Abesalomo rem patfacere; qui
 temporis opportunitate observata, suorum ad pecorum tonsuram pro-
 ficiscens fratres suos invitatos secum abducit. hinc epulum instruitur,
 Ammonemque factum hilariorum Abesalomi fratris famuli ex composi-
 to necant. ex eo tempore metuens sibi Abesalomo consilia quaedam
 contra patrem molitur. ac primo quidem auctor ei fuit Achitophelus
 ut patris concubinas iniret; deinde ut cum exercitu Davidem inva-
 deret. verum cum ei propterea non obtemperaretur, quod Chusaei
 consilium melius esse visum fuisset, hominis Davidi valde familiaris,
 suspensio vitam finit. secundum haec Abesalomo impetu maiori pa-
 trem persequitur: sed haeret tandem. atque heic mihi Davidicum
 animum adspice. quanquam talia tantaque perpessus a paricida fui-
 set, nihilominus in haec verba suos alloquitur (2 Reg. 18 5) „parci-
 te iuveni Abesalomo.” idem, cum Abesalomo arbori crinibus inne-
 xis adhaesisset, supra modum calamitatem eius deploravit.

Secundum haec cogitanti cum animo suo Davidi de templo in
 honorem domini extruendo Nathan respondet, quicquid secum fa-
 cere constituisset, id moliri deo secundo pergeret. ignorabat enim

Ὡς ὁ Ἐλισσαῖος τὸ τῆς Σομαντίδος πάθος. τύκτωρ δὲ ἐπιφανείς αὐτῷ ὁ κύριος ἔφη „πορεύου, καὶ εἶπε τῷ δούλῳ μου τῷ Δαβὶδ „ὅτι οὐ σὺ οἰκοδομήσεις μου οἶκον, ὅτι αἱματα πολλὰ ἐξέχεας ἐπὶ τῆς γῆς ἐναντίον μου.” τοῦτο δὲ εἰρηθῆαι δοκεῖ εἰς ἀφέλειαν τῶν τὰς μαιφονίας ἐργαζομένων· οὐδὲ γὰρ ἂν δίκαιον φόνον ἐμέμψατο τῷ βασιλεῖ ὁ τοῦ Φινεὲς τὸν δίκαιον φόνον θυσίας προσαγορεύσας. ἐφ' ᾧ καὶ δίδωσι Δαβὶδ Σολομῶντι τῷ υἱῷ αὐτοῦ τὸ παράδειγμα τοῦ ναοῦ καὶ τῶν οἴκων αὐτοῦ. πάντα ἐν γραφῇ ἐκ χειρὸς κυρίου δέδωκεν αὐτῷ. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Νάθαν ἠνείκα πρὸς αὐτὸν ἀπε-

P. 179 στάλη παρὰ θεοῦ, εἶπε „καλὸν τοῦτο ἐποίησας, ὅτι ἐγενήθη ἐν τῇ καρδίᾳ σου περὶ τοῦ οἰκοδομησῆαι οἶκον· ἀλλ' οὐ σὺ, οἰκοδομήσει ὁ ἐκ σου δέ.”

Εἰ καὶ μακροθυμεῖ ὁ θεὸς τῆς ἀμαρτίας· τολμωμένης, ἀλλ' ὀψέ ποτε κολάζει. Ἴδε γὰρ ὅτι μετὰ τῶν Γαβαωνιτῶν οἱ Ἰσραηλῖται συνέθεντο μὴ φονεῦσαι αὐτούς, ὁ δὲ Σαουλ σὺν τοῖς ἄλλοις ἄλλοφύλοις καὶ αὐτούς ἀπέκτεινε. τὰς μέντοι τοῦ τοιοῦτου τολμήματος δίκας ἐπὶ τοῦ Δαβὶδ εἰσέπραξε, λοιμὸν ἐπενεγκῶν. καὶ εἰ μὴ τοὺς τοῦ Σαουλ ἐπὶ τὰ παῖδας Β ἐφρόνευσαν, οὐκ ἂν ἦ θεία ὄργη ἔπαυε. μανθάνομεν οὖν ἐκ τοῦτου ὡς γένους ὁ δεσπότης οὐκ οἶδε διαφορᾶν, ἀλλὰ τοῖς

vates quid futurum esset, quemadmodum inungendus Iessaei filius a Samuele non agnoscebatur, et Elissaeus calamitatem Sumanitidis ignorabat. sed noctu deus Nathani conspectus inquit (1 Paral. 17 4) „abi significatum famulo meo Davidi, non ipsum esse qui aedem domino sit exstructurus,” multum enim ab eo sanguinis esse fusum.” quod quidem postremum ad utilitatem eorum dictum esse videtur qui caedibus sese coinquinant. nam caeteroqui minime putandum est deum huic regi caedes iustas exprobrare voluisse, cum perpetratam a Phineaso caedem aequissimam sacrificii nomine dignetur. hanc igitur ob causam Davides Solomoni filio suo tradit exemplar exstruendi templi et aedificiorum eius, idque manu domini expressum. Nathan certe, cum ad Davidem a deo fuisset ablegatus, ostendit eum his rebus filio relinquendis occupatum fuisse. factum, inquit, abs te praecclare, quod huiusmodi curam susceperis de templi structura: non tamen ea per te sed natum ex te filium perficietur.

Observandum obiter quod tametsi deus facinore quodam designato longa utatur patientia, tandem tamen aliquando puniat eius rei licet a Gabaoonitis exemplum petere. pacti cum Gabaoonitis fuerant Israelici non se illos interempturos. at Saulus eos nihilominus una cum exteris nationibus reliquis excidit. eius facinoris poenas deus per illatam regnante Davide famem exegit. quod nisi septem Sauli filii fuissent interempti, ira dei non cessasset. hinc animadvertere licet

ἡδικημένοις, καὶ ἀλλογενεῖς ὄσιν, ἐπαμύνει δικαίως θεός. καὶ αὐτὸς ὁ Δαβὶδ τὸν Οὐρίαν ἀδικήσας ἀλλόφυλον ὄντα (Χιτταῖος γάρ) οὐκ ἀτιμώρητος ἔμεινε. τὸ δὲ μοιχίδιον βρέφος, ὃ πρῶτον τῇ Βηρσαβῆ γέγονε μοιχευθείσῃ τῇ Δαβίδ, ἔπαταξεν ὁ θεός. ζῶν γὰρ ἔμελλεν εἶναι τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως ὄνειδος καὶ τῆς αὐτοῦ παρανομίας ἔλεγχος. κηδόμης V. 139 ρος οὖν αὐτοῦ ζῆν τὸ τοιοῦτον ὁ δεσπότης οὐκ εἶασεν.

Ἡ δὲ πρώτη βίβλος τῶν Παραλειπομένων αἰνίττεται ὡς C τοῦ Δαβίδ εἶναι ἅπαντες οἱ ψαλμοί, καθά φησι Θεοδώρητος. λέγει γὰρ ὅτι ἔταξε Δαβὶδ ἐν ἀρχῇ τοῦ αἰνεῖν τὸν κύριον ἐν χειρὶ Ἀσαφὺ καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ. ὁ μέντοι Δαβὶδ ἑτῶν τριάκοντα βασιλεύσας, ὡς φησι Θεοδώρητος, περὶ τὰ ἑβδομήκοντα τὸ τοῦ βίου τέλος ἐδέξατο. προσθετέον δὲ τοῖς ἄνω καὶ τὰδε καθ' ἱστορίαν ὄντα τοῦ Ἰωσήπου. κατὰ Παλαιστινῶν ἐκοτρατεύει ὁ Δαβὶδ, καὶ διώξας ἐπὶ πολὺ δέσπη τῶν αὐτοῦ πάντων. καὶ ἰδὼν αὐτὸν μεμονωμένον καὶ D ἐπὶ κόπου ἔκλυτον τις τῶν ἐναντίων, ὃς καὶ ἀπόγονος τῶν Γιγάντων ἦν, ἠπειύετο θανατῶσαι αὐτόν. καὶ τοῦτο ἄν ἐγγόνει, εἰ μὴ Ἀβεσαλοῦ ὁ ἀδελφός Ἰωάβ παρενθὺς εὐρεθείς ἐκείσε ἀπέκτεινε τὸν πολέμιον, ἐκείνον δὲ σῶον ἐπανεσώσατο. ὄθεν καὶ ὤρκωσεν αὐτόν ὁ λαὸς ἅπας ὡς μὴ τοῦ

13. τὰ] τοὺς P.

dominum generis discrimen nullum admittere, sed adfectos iniuria, tametsi generis diversi et peregrini sint, iusto iudicio suo vindicare. quinetiam ipse Davides, quod Uriam per scelus violasset, hominem caeteroquin alienigenam, ut qui Chettaeus esset, impune non tulit. ex adulterio quidem conceptus infans, primus ei natus ex Bersabea, divinitus morbo adfectus interiit: quippe si superstes mansisset, pio regi fuisset probro et manifestum admissi facinoris indicium atque argumentum. quamobrem divina de Davide cura providentiaque factum est ut eiusmodi puero vita longior non concederetur.

Caeterum in Omissorum primo libro significatur omnes psalmos Davidis esse. testatur idem Theodoritus quoque, primum Davidem ordinasse dicens, Asaphati et fratrum eius opera, ut hymnis deus concelebraretur. cum autem Davides, eodem Theodorito auctore, annos triginta regnasset, septuaginta vixisset, fato functus est. libet hoc loco superioribus haec quoque de Iosephi narrationibus adicere. accidit aliquando ut copias Davides adversus Palaestinos educeret, cumque persecutus eos diu fuisset, longo intervallo a suis omnibus est divulsus. tum quidam ex hostibus, e gigantum posteritate natus, eum solum desertumque videns ac prae labore viribus destitutum, interficere festinabat; ac factum id sane fuisset, ni Abisaeus Iobi frater mox adfuisset hostemque peremisset ac Davidem salvum

λοιποῦ σὺν αὐτοῖς ἀπαντῶν εἰς πόλεμον. στρατοπεδεύουσι καὶ αὐθις κατὰ τῶν Ἑβραίων οἱ Παλαιστῖνοι, ἐν οἷς ἦν ἀνὴρ τὸ μὲν ὕψος εἷς πήχειων, δακτύλους δὲ ἐν ἑκατέρῃ τῶν βραχιῶν καὶ τῶν χειρῶν περισσοτέρους εἶχε τῶν κατὰ φύσιν· ἀπόγονος γὰρ τῶν Γιγάντων ἦν. τοῦτον ἀποκτείνει μονομαχίας 5
 P. 180 Ἰωνάθων τις Σουβαλος, ὄθιν καὶ νίκης αἴτιος γίνεται. ἔπειτα οὖν παύονται οἱ Παλαιστῖνοι τοῦ πρὸς Ἑβραίους μάχεσθαι. ἐφ' ᾧ λαβῶν ἄδειαν ὁ Δαβὶδ ὕμνεῖν ἤρξατο τὸν θεὸν καὶ τὰς ψδὰς ἐπλεκεν.

Ἰστέον δὲ ὅτι στρατιώτας ἀμάχους μὲν τὴν ἰσχὺν πολλοὺς ὁ Δαβὶδ ἐκήσαστο, ἐξαιρέτως δὲ πέντε. ὁ μὲν γὰρ αὐτῶν χ' ἀνεῖλεν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, ὁ δὲ κατ' ἐχθρῶν ἐκπηθέσας οὐκ ἂν ἐπαύετο εἰ μὴ ἐννακοσίους ἀνεῖλε. τοσοῦτον γὰρ τολμηροὶ ἦσαν ὡς καὶ τρεῖς ἐξ αὐτῶν πρὸς Βηθλεὲμ ἀπέλθειν καὶ ἀγαγεῖν ὕδωρ τῷ Δαβίδ ἐντὸς ὄντι Ἱερουσολύμων, 15
 B εἰσελθόντας αὐτοὺς καὶ ἐξελθόντας διὰ μέσων τῶν Παλαιστινῶν ἐξω παρακαθημένων καὶ μὴ τολμησάντων αὐτοῖς ἀντιπεσεῖν διὰ τοσοῦτον θρόσος αὐτῶν. ὁ ὕδωρ οὐκ ἠθέλησε πιεῖν ὁ Δαβίδ, ἀλλ' ἔσπρισε τῷ θεῷ, καὶ τοὺς στρατιώτας ἐθανύμασε. 20

Μετὰ δὲ ταῦτα χειροτονηθεὶς παρὰ τοῦ Δαβίδ ὁ Σολομὼν ἐκάθισεν ἐπὶ θρόνον κυρίου εἰς βασιλείαν, τοντέστιν εἰς

suis restituisset. qua de causa populus universus eum iureiurando adstrinxit, quo se deinceps cum caeteris in praelia non profecturum polliceretur. rursum Palaestini castra castris Hebraeorum opposuerant, habebantque secum hominem proceritate sex cubitorum, cui essent in utraque planta pedis et utraque manu digiti plures quam naturae conveniret: erat enim et ipse de gigantum posteris oriundus. hunc, duello congressus, Ionathan Subaeus quidam interfecit, eoque pacto victoriae suis auctor exstitit. ab eo tempore Palaestini bello Hebraeos adoriri desiderunt, qua occasione Davides otium a negotiis nactus hymnis deum laudare coepit odasque sacras contexere.

Sciendum est autem habuisse quidem milites Davidem complures invicti roboris, verum quinque omnino eximios. horum in numero fuit unus qui sexcentos hostes uno die interemit, item alius qui adversus hostes prosiliens caedendi finem prius non fecit quam nongentos occidisset. tanta itidem praediti erant audacia, ut tres eorum Bethlehemam pergerent ac Davidi tum Hierosolymis degentiam aquam adferrent, profecti eo vicissimque reversi per medios Palaestinos, extra oppidum in castris consistentes, nec propter insignem hanc audaciam se ipsis obiiicere ausos. atque hanc aquam bibere Davides noluit, sed militum virtutem admiratus eam deo libavit.

Secundum haec designatus a Davide Salomo, consedit in throno

τὸν δοθέντα θρόνον αὐτῷ παρὰ κυρίου. τῆς δὲ πρώτης βίβλου τῶν Παραλειπομένων τὸ τέλος δηλοῖ ὅτι καὶ Σαμουὴλ ὁ ὄρων καὶ Νάθαν ὁ προφήτης καὶ Γάδ ὁ ὄρων βίβλους εἶχον συγγεγραμμένας. ἰστέον ὅτι Ὅρνίας καὶ Ἀδωνίας ὁ αὐ-
 5 τὸς ἦν, υἱὸς δὲ Δαβὶδ· διώνυμος γάρ. οὗτος δειπνοκλήτορας ἔχων τὸν Ἰωάβ καὶ τὸν Ἀβιάθαρ περὶ τῆς βασιλείας ἐμελέτα. ὁ δὲ Νάθαν μηνύει τὰ περὶ τούτων τῇ Βερσαβέ (οἶδε γὰρ τὸν σκοπὸν τοῦ Θεοῦ), αὕτη δὲ μηνύει τῷ Δαβίδ.
 ὁ μέντοι Δαβὶδ δι' ἑαυτοῦ μὲν τὸν Ἰωάβ τιμωρῆσαι μὴ θελή-
 10 σαις ἄτε ὑπὲρ αὐτοῦ πολλὰ κοπιάσαντα, τῷ Σολομῶντι παραινεῖ ἀποκτεῖναι αὐτόν, ἵνα μὴ τῆς νεότητος αὐτοῦ καταφρονήσῃ. τὰ αὐτὰ δὲ συμβουλεύει αὐτῷ, καὶ περὶ τοῦ Σεμεὶ ὡς ἀρχηγῷ ὄντος, εἰ καὶ αὐτὸς ἐκαρτέρει πολλὰ καὶ
 15 τῷ Ἰωάβ ὡσαύτως ποιεῖ, κἄν τῷ Θεῷ προσέφηνεν· ὁ γὰρ V. 140
 Θεὸς νόμος τὸν προσπεφυγότα τῷ ναῷ ἀνδροφόνον ἀναιρεῖσθαι προσέταξεν.

Ὁ Σολομῶν ἐν χιλιόμβοις ἱερατεύσας ἰκέτευε τὸν Θεόν,
 20 καὶ σοφίας τυχεῖν ἤκησε καὶ συνέσεως. ὠφθῆ δὲ αὐτῷ κύριος ἐν ὕπνῳ καὶ εἶπεν „αἴτησαι τὸ αἶτημα σεαυτοῦ.” ὁ δὲ εἶπε „σὺ ἔδωκας τὸν δούλον σου ἀντὶ Δαβὶδ τοῦ πατρὸς μου,

domini ad obtinendum regnum, hoc est in solium Davidi a domino tributum. in Omissorum primo libro perscriptum legitur Samuelum Nathanem Gademque vates commentariis res a Davide gestas complexos esse. sciendum eundem fuisse Orniam et Adoniam, ut qui duplex nomen habuerit. hic cum ad convivium invitasset Ioabum et Abiatharem, de occupando regno sollicite cogitabat. tum Nathan vates horum consilia Bersabeae aperit (norat enim dei mentem atque institutum), Bersabea rem ad Davidem desert. Davides, qui per se Ioabum adfici supplicio nollet, quod is multos labores ipsius causa pertulisset, Solomoni filio consuluit ut eum interficiat, ne inventum ipsius flocci faceret. idem ei dat consilii de Semeio plane seditioso homine; quem tamen ipse tulerat, licet multis ab eo fuisset aliquoties iniuriis adfectus. secundum haec regno potitur Solomo, et fratrem suum Orniam interficit. idem Ioabo accidit, quanquam is ad aram dei profugisset. lex enim divina homicidam, qui ad templum fugisset, interficere iubet.

Hinc Solomo cum mille aliquando victimas immolasset, deo supplicat, et sapientiam prudentiamque sibi ut largiatur orat. nam deus ipse per somnum ei se obtulerat et aliquid ab se uti postulare iusserat. ille vero respondens „tu me” inquit (3 Reg. 13 7) „in patris

καὶ ἐγὼ εἰμι παιδῆριον μικρόν, καὶ ἐγὼ οὐκ οἶδα τὴν εἰσο-
δὸν μου καὶ τὴν ἐξόδον μου, καὶ δώσεις τῷ δούλῳ σου καρ-
δίαν ἀκούειν καὶ διακρίνειν τὸν λαόν σου ἐν δικαιοσύνῃ·"
P. 181 καὶ εἶπε κύριος πρὸς αὐτόν „ἀνθ' ὧν ἤτησω παρ' ἐμοῦ τὸ
ῥῆμα τοῦτο, καὶ οὐχ ἡμέρας πολλὰς οὐδὲ πλοῦτον οὐδὲ ψυ- 5
χὰς ἐχθρῶν σου, ἀλλ' ἤτησω σεαυτῷ σύνεσιν τοῦ εἰσακού-
ειν ῥῆμα, ἰδοὺ πεποίηκα κατὰ τὸ ῥῆμά σου. ἰδοὺ δέδωκά σοι
καρδίαν φρονίμην καὶ σοφίην, ὅση οὐ γέγονεν ἔμπροσθέν σου,
καὶ μετὰ σέ οὐ γενήσεται ὁμοίός σοι ἐν βασιλεῦσι. καὶ ἐάν
πορευθῆς ἐν τῇ ὁδῷ μου ὡς Δαβὶδ ὁ πατήρ σου, πληθυνῶ 10
τὰς ἡμέρας σου." μετὰ ταῦτα οἰκοδομεῖ ναὸν τῷ Θεῷ, καὶ
Βαίτεϊ εἶναι τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἀνεργημένους ἐπὶ τὸν οὐ-
ρανὸν οἶκον καὶ εἰσακούειν αὐτῶν. καὶ ὤφθη κύριος τῷ Σολο-
μῶντι δευτέρον, καθὼς ὤφθη ἐν Γαβιᾷ, καὶ εἶπεν „ἤκουσα
τῆς φωνῆς τῆς προσευχῆς σου, καὶ ἤγίασα τὸν ναὸν τοῦτον· 15
καὶ ἔσονται οἱ ὀφθαλμοί μου ἐπεί καὶ ἡ καρδία μου πάσας
τὰς ἡμέρας. ἐάν δὲ ἀποστραφῆτε ἀπ' ἐμοῦ, ἐξαρῶ τὸν
Ἰσραὴλ ἀπὸ τῆς γῆς ταύτης, καὶ τὸν οἶκον τοῦτον ὃν ἤγία-
σα τῷ ὀνόματι, ἀπορρίψω αὐτὸν ἐκ προσώπου μου." τοῦ
μέγτοι Σολομῶντος προσευξαμένου πῦρ οὐρανόθεν κατηρέχθη 20
καὶ τὰς προσευχθεῖσιν θυσίας ἠνάλωσεν. ὅρα λοιπὸν ὅση
C πρώτερον ἢ τοῦ Σολομῶντος εὐσέβεια, εἶγε καὶ πῦρ ἐπὶ ταῖς

mei Davidis locum suffecisti, famulum tuum. ego vero puer adhuc
sum admodum, et per aetatem res necdum administrare possum.
quamobrem famulo tuo da mentem docilem ad regendum populum
tuum, utque ius ei dicere ex ipsa aequitate possim." tum deus
„quando" ait „tu istud petiisti, non longam aetatem, non divitias,
non hostium tuorum necem, sed prudentiam ad discernenda iura pos-
tulasti, scito me tibi quod in votis erat concessisse. en tantam men-
tis prudentiam atque sapientiam tibi largior, ut tibi par inter reges
nemo neque ante te fuerit neque post te sit futurus. quodsi tradi-
tam a me vitae rationem patris tui Davidis exemplo secutus fueris,
etiam tibi aetatem producam." secundum haec famum exstruit, atque
deum precatur ut apertis ac vigilantibus oculis divinam hanc aedem
respiciat, et homines in ea supplicantes exaudiat. tum altera vice
deus ei perinde se obtulit atque apud Gabaonem factum fuerat, et
haec effatus est verba (2 Paral. 7 12) „ego tuas ad me preces et
supplicationem exaudivi, et istam a te constructam aedem consecra-
vi. tam oculos ibi quam mentem semper habebō. quodsi a me de-
sciveritis, Israelicos ego de hac terra exstirpabo; et hoc templum,
quod nomini meo consecravi, a conspectu meo repudiabo." eodem
Solomone preces concipiente ignis de coelo lapsus est et hostias ob-

Ἰουδαίαις αὐτῶν καταφέρετο. καὶ τὸν μὲν ταῶν λίθους ἀπέλε-
 κήεις οἰκοδομεῖ (αὐτοφνεῖς γὰρ ἐδρόθησαν θεία προνοία,
 ὥστε μηδενὸς ἀρμονίαν δεηθῆναι σιδήρου, ὡς φησι Θεοδώ-
 ρητος), τὸν δὲ τοῦ ἱεροῦ περίβολον τρατοῖς λίθοις ἐδομήσα-
 510 ται, καὶ λατόμων δέεται. τὸ μέντοι μήκος τοῦ ναοῦ
 ἐξήκοντα πήχεων ἦν, καὶ ἑξήκοντα τὸ εὖρος. κύκλιον τοῦ ναοῦ
 οἰκίσκοι ἐδομήθηθησαν χάριν τῶν Λευιτῶν καὶ τῆς τῶν σκευ-
 ῶν ἀποθέσεως· τὰ γὰρ ἅγια μόνοις τοῖς ἱερεῦσιν ἦσαν βα-
 τὰ. τὸ δὲ τοῦ ναοῦ ὕψος ἑξήκοντα πήχεων ἦν. πάντα δὲ τὸν
 10 ναὸν χρυσοῦς συνεκάλυπτε. ταῦτα δὲ πάντα τὰ τοῦ ναοῦ ἢ μὲν
 χάρις τοῦ ἁγίου πνεύματος ὑπέδειξε τῷ Δαβίδ, αὐτὸς δὲ τῷ
 Σολομῶντι. οἰκοδομεῖ δὲ τὸν θεῖον οἶκον ἐκεῖνον μετὰ τλ' ἔτη
 τῆς ἐξόδου. παρῆλθον δὲ τριακοντα ἔτη, ἠπὼς ἀποκαμόντες
 τῆ εἰς τὰ ὄρη περιπλανήσει τὸν ἕνα τόπον τὴν Ἱερουσαλήμ
 15 ἀγαπήσωσι.

Ταῦτα δὲ τὰ κατὰ γῆ τὸν παλαιὸν ναόν, ὃς εἰς τρία
 διήροηται, εἰς τρετὴν τῶν λαϊκῶν δηλαδὴ στάσιν, τὴν τῶν
 ἱερέων καὶ τῶν Λευιτῶν, ὃς δὴ καὶ τόπος ἅγιος ἐλέγετο, καὶ
 εἰς αὐτὰ τὰ ἄδυνα, ἃ δὴ καὶ ἅγια τῶν ἁγίων ἐκαλεῖτο, ἐν
 20 οἷς οὐδεὶς εἰσῆρχετο εἰ μὴ μόνος ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ κέλευρος ἀπαξ P. 182

12. τλ' 480 numerari Reg. 3-6 monet Labbeus, nec deesse qui
 580 malint. 16. τὰ om P.

lata absumpsit. de quo licet animadvertas quanta Solomonis initio
 pietas et religio fuerit, quando impetrare potuit ut in victimas ipsius
 ignis e coelo delaberetur. templum autem de lapidibus exstruxit
 ascia nulla politis: nam divina providentia factum est ut sic per se
 nati reperirentur, nullo ut ferro quemadmodum Theodoritus memo-
 rias prodidit, ad eos inter se compingendos et concinnandos opus
 esset. at vero templi munimentum exterius e caesis lapidibus aedifi-
 cavit, ibique lapidum necessaria erat opera. templi longitudo
 fuit sexaginta cubitorum, latitudo viginti. In eiusdem circuitu passim
 aediculae quaedam ad Levitarum usus adstructae sunt, et ut vasa
 sacra in eis reponerentur: nam hoc sacrarium solis a sacerdotibus
 adiri fas erat. altitudo fani cubitorum erat centum viginti. et quidem
 fanum hoc unversum auro integebatur. omnia vero istaec in templo
 construenda spiritus sanctus per gratiam suam Davidi demonstravit,
 Davides rursus Solomoni filio; qui divinam hanc aedem anno ab
 Israelicorum ex Aegypto migratione 320 aedificavit. tot autem inter-
 cesserunt anni, ut tandem pertaesi obvagationum illarum quosvis
 in montes locum unicum, videlicet Hierosolyma, diligerent.

Caeterum quae in hoc veteri fano fuerunt, diviso tres in partes,
 nimirum in locum ubi laici consisterent, et ubi versarentur sacerdo-
 tes ac Levitae, qui locus peculiare sacrarii nomen habebat, in Adyta
 denique sacrarium sanctissimum nuncupata, quae adire nemini prae-

τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ ταῦτα οὐ χωρὶς αἵματος, καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς οὐρανοῖς εὐρήσεις. ἐν γὰρ τῇ πρὸς ἡμᾶς οὐρανῷ, τῇ
 V. 141 ἀέρι δηλονότι, πάντα δὴ τὰ ἀγελαῖα ζῶα, ἐσώτερον δὲ τοῦ
 φαινομένου στερεώματος, ὡς φησιν ὁ Σιναΐτης Θεοῦ Ἀνα-
 στάσιος, τὰς οὐρανίας διαγούσας δυνάμεις, ἴσως δὲ καὶ αὐ-
 τὰς τὰς τῶν ἁγίων ψυχάς. ἀνώτερον δὲ τοῦ δευτέρου καὶ
 ἀοράτου οὐρανοῦ οὐδεὶς εἰσελήλυθεν εἰ μὴ ὁ μόνος ὁ ἀληθὴς
 ἀρχιερεὺς Χριστός, ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν. ὅτι δὲ τὰ τοῦ
 B ἐπιγείου τοῦδε ναοῦ κατ' εἰκόνα τῶν ἐπουρανίων ἔπιςται,
 καὶ αὐτὸς ὁ πάμμεγας Παῦλος ἑδήλωσεν οὕτως εἰπὼν „οὐδὲ 10
 γὰρ εἰς χειροποίητα ἅγια εἰσῆλθεν ὁ Χριστός, ἀλλ' εἰς αὐ-
 τὸν τὸν οὐρανόν, νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ
 ὑπὲρ ἡμῶν.” ὅρα γὰρ νουνεχῶς ὅτι καὶ τὰ φαινόμενα τοῦ
 ναοῦ τοῦδε κάλλη τῆς ἀφανοῦς ἐκείνης εὐπρέπειας εἰσὶν ἀπει-
 κονίσματα, αἱ δ' οὖν αἰσθηταὶ εὐωδαὶ τῆς νοητῆς διαδόσε- 15
 ως ἐκτυπώματα. τὰ δὲ ὑλικά φωτὰ τῆς αὐτοῦ φωτοδοσίας
 εἰκόνες τυγχάνουσι· καὶ γὰρ διὰ τῶνδε τῶν ὑλαίων πρὸς
 τὴν ἄρρητον ἐκείνην θεωρίαν, καθὰ δὴπου καὶ τῷ μεγάλῳ
 C δοκεῖ Διονυσίῳ, χειραγωγούμεθα.

Ὅτι δὲ πάντα ἐπερβαίνων ἦν ἐπὶ πᾶσιν ὁ Σολομών, ἡ 20
 γραφὴ διδασκῆτω σε λέγουσα „καὶ ἐμεγαλύνθη Σολομών ὑπὲρ

ter summum pontificem fas erat, ac ne illi quidem aliter quam semel in annos singulos, nec sine sanguine: haec igitur etiam licet in coelis deprehendere. nam in coelo nobis proximo, nimirum in aëre, sunt animalia quaevis promiscue; in altero, quod intra firmamentum adspectabile confinetur, ut Anastasius ille Sinaites ait, coelestes illae potestates degunt ac fortassis etiam sanctorum hominum animae; ultra vero illud alterum et inadspectabile coelum nemo pervenit unquam praeter verum illum Christum. et quidem sanum illum terrestre conditum fuisse ad imaginem rerum coelestium etiam maximus ille Paulus noster hisce verbis significavit (Hebr. 9 24) „non in manufactum sacrarium Christus ingressus est, quod veri sacrarii foret exemplar, sed in ipsum coelum, ut nunc deo coram pro nobis appareat.” atque heic si diligenter animum advertas, videbis ornamenta fani sub oculo cadentia quasi quasdam expressas imagines esse pulcritudinis illius inadspectabilis. sensiles quidem suffituum fragrantiae repraesentant nobis halitum et suffitum illum intellectilem. facta de terrestri materie lumina sunt imagines lucis illius coelestis et materiei prorsus expertis. nimirum per hasce res materie constantes ac terrenas ad contemplationem illam ineffabilem, quemadmodum et magno illi Dionysio videtur, quasi manu ducimur.

Ut autem ad Solomonem revertamur, superasse illum omnes omnibus rebus sacris ex litteris cognoscas licet. tantum, inquit

πάντας τοὺς βασιλεῖς Αἰγύπτου πλοῦτη καὶ φρονήσι, καὶ
 πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἐζήτουν τὸ πρόσσωπον Σολομώντος
 τοῦ ἀκοῦσαι τῆς φρονήσεως αὐτοῦ. ἐπληθύνθη γὰρ ἡ σοφία
 αὐτοῦ ὑπὲρ πάντα φρόνιμον Αἰγύπτου." τὴς τοῦ Σολομών-
 5 τοῦ βίβλους, ἀφ' ὧν καὶ οἱ τῶν ἱατρῶν παῖδες τὰς ἀφορμὰς
 ἔλαβον. μετὰ γὰρ τὸ λαβεῖν ἐκ θεοῦ τὴν σοφίαν τρισχιλίας
 μὲν παραβολὰς καὶ πεντακισχιλίας ᾠδὰς ἐλάλησε περὶ πύ-
 10 των τῶν τε ἐκ γῆς φυομένων καὶ πάντων τῶν ζώων. ἐπὶ
 γὰρ τούτῳ καὶ ὁ συγγραφεὺς φησιν ὅτι ἐλάλησεν περὶ τῶν
 ξύλων ἀπὸ τῆς κέδρου τῆς ἐν τῷ Λιβάνῳ καὶ ἕως τῆς ὑσσώ-
 που τῆς ἐκπορευομένης ἐκ τοῦ τοίχου. παρὰ δὲ Ἐζεκιῶν κε-
 καῦθαί φησιν ὁ πολυμαθῆς καὶ πολυτίτῳ Εὐσέβιος. ὅσα
 καὶ γὰρ ἐν γῇ καὶ θαλάσῃ, ἐν ἀέρι, ἀφορμαὶ τῆς ἐκείνου
 φιλοσοφίας ἔγενοντο. οὕτω μὲν οὖν ὁ Ἐζεκιῶν καὶ ἐπὶ τοῦ
 15 Λαβιδ ἐποίησε ψαλμοῖς. τούτων καὶ γὰρ ἐν ταῖς αἰχμαλωσίαις
 ἀπολωλότων, Ἔσδρας τις ἀνὴρ εἰς ἄκρον τῆς Ἑβραϊδος δια-
 λέκτου ἐληλακῶς ἑδλονς ἀπρηιδμήσατο ἢ καὶ πλείους συλλέξας.
 ἀλλ' ὁ Ἐζεκιῶν τοὺς πλείους τῶν ψαλμῶν ἀφειρήσας ὡς μὴ P. 183
 τοῦ Λαβιδ εἶναι ἀμολογημένους, τοὺς ἄλλοι καὶ μόνους ἀπέ-
 20 κριεν, ὡς ὁ σοφώτατος Ψελλὸς ἱστορεῖ. ἐφρυσιολόγησε δὲ
 Σολομῶν καὶ περὶ λίθων, οὐχ ὅπως ἐχρῶσθησαν μόνον ἢ
 9. τοῦτο P.

(3 Reg. 4 34), divitiis et sapientia cunctos Aegypti reges excelluit Solomo,
 ut omnes orbis terrarum reges conspectum eius requirerent audiendae
 sapientiae causa, qua longe amplissima praeditus quosvis sapientes
 Aegyptios post se relinquebat. idem Solomo cum divinitus sapientiam
 tantam nactus fuisset, sententiarum tria milia protulit, et odorum
 quinque milia de omnibus e terra nascentibus et cunctis animalibus
 composuit. hoc enim indicare volens auctor historiae verbis huiusmodi
 usus est „disseruit de arboribus, a cedro Libani usque ad hysopum,
 in parietinis qui nascitur." ex his libris Solomonis medicorum natio
 multa commentandi occasiones sumpsit: nam quaecunque in ter-
 ra, in mari, in aere existunt, Solomoni ad philosophandum materi-
 em suppeditarunt. nonnulla tamen Solomonis praeserentia fuisse ab
 Ezecia concremata, doctissimus ille plurimarumque rerum cognitione
 praeditus Eusebius memoriae prodidit. idem hic Ezecias in Davidicis
 etiam psalmis praestitit: nam cum in captivitatibus illi amissi forent,
 Esdras quidam, vir ad sumum Hebraicae linguae peritus, trecen-
 tos, immo plures collectos recensuit: verum Ezecias compluribus ex
 hisce psalmis plane reiecit, ut qui citra controversiam Davidis ap-
 pellari nequirent, solos 150 reliquos suffragio suo approbavit, quem-
 admodum Psellus ille doctissimus scripsit. praeterea Solomo de gem-
 mis quoque disseruit earumque natura, non tantum quo illae pacto

συνεπήγησαν, ἀλλὰ καὶ ὅπον ἐκάστη συντελεῖ. τὴν μὲν σαρ-
φροσύνης ἔφησε φυλακτήριον, τὴν δὲ πρὸς τὰ θειώδη ἀπέ-
χειν πυρσά, ἐτέραν δὲ φουγαδεύειν πνεύματα πονηρά. ἀλλὰ
καὶ περὶ δαιμόνων ἐτέθη βιβλίον αὐτοῦ, ὅπως τε κατὰγοικαι
B καὶ ἐν οἷοις εἶδεσι φαίνονται. φύσεις δὲ τούτων καὶ ἰδιότη- 5
τας ἔγραψε, πῶς τε δεσμοῦνται καὶ πῶς ἐμφιλοχωροῦντες
ἀπολύονται. ὅθεν ἔργα τούτοις ἀχθοφόρα ἐπέταττεν, ὑλοτο-
μεῖν τε, ὡς λόγος, ἠνάγκαζε, καὶ κατομαδὸν τὰ ἀχθῆ φέ-
V. 142 ρειν παρεβιάζετο. ψδηκότα τε σπλάγχνα ἢ ἐπιδαῖς ἢ βοτά-
ναις περιτιθεῖς ἐθεράπευεν. ἀλλ' ὃ γε θεὸς Ἐζεκίας θεῶ 10
ἐμυτὸν ἀνατιθεῖς, καὶ πάντα τῆς ἐκεῖθεν προνοίας ἔξαρη-
σας, τῶν ὑπὲρ φύσιν τῆ Σολομώντι φιλοσοφηθέντων ἀλιγώ-
ρησεν. ὣν δὲ ἰστόρησεν ὁ Ψελλός, καὶ ὁ Ἰώσηπος μάρτυς
ἔστι λέγων „καὶ ἐπωδὰς κατὰ δαιμόνων καὶ ἐξορκισμοὺς ἐπε-
C γνώσεν, αἷς” φησὶν „οἶδα χρώμενον Ἐλεάζαρ τὸν Ἰουδαῖον, 15
δακτύλιον ἐντιθέντα τῆ ῥινὶ τοῦ πάσχοντος, καθὰ Σολομών
ὑπέδειξε· καὶ ὀσφραϊνόμενον τὸ δαιμόνιον εὐθέως ἐκεῖθεν
ἠλαύνετο. δῆλον δὲ τοῦτο γίνεσθαι διὰ τινος ὑποτεθέντος
ἄγγελίου μεστοῦ ὕδατος· συνεταράσσετο γὰρ τὸ τοιοῦτον ὕδωρ
ἐκείνου ἐξερχομένου.” ταῦτα δὲ πάντα τὰ περὶ Σολομώντος 20
ἱστορούμενα καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος ἐπιβεβαιοῦ ἐν τῇ βίβλῳ αὐτοῦ

9. ψδικαίαια P.

colores hos vel illos accipiant vel gignantur et coalescant, verum
etiam quis uniuscuiusque sit usus: aliam enim pudicitiae custodem
esse pronuntiavit, aliam sulfureis inflammationibus resistere, aliam
malos genios abigere. quin etiam librum de geniis composuit, quo nimi-
rum pacto e sublimi deducantur et qualibus formis appareant. eo-
rundem naturas atque proprietates complexus est, tum quo pacto
vinculis adstringantur et certis locis adsueti abigantur. hinc factum
ut operas quasdam gestandorum onerum eis imponeret: nam et ma-
teriem, ceu perhibent, eos caedere cogebat, et humeris onera por-
tare. idem hominum viscera exulcerata vel earminibus vel herbis ad-
libitis sanabat. verum divinus homo Ezechas, qui se totum deo con-
secrasset ac mancipasset eiusque ad providentiam cuncta referret,
parvi ea fecit quae supra naturam Solomo philosophatus esset. haec
autem a Psello tradita veritati consentanea esse Iosephus quoque ver-
bis hisce testatur: etiam carmina quaedam adversus genios et eorun-
dem adiurationes excogitavit; quibus, inquit, memini Iudaeum quen-
dam Eleazarum utentem, annulum naribus hominis agitati malo a
genio sic admovisse, quemadmodum indicavit Solomo; quem cum
genius olfecisset, continuo ex eo migravit. et migrationem hanc fieri
de vase quodam, aqua repleto, perspicue animadverti poterat: nam
aqua genio exeunte turbabatur. atque haec omnia de Solomone com-

τῆ λεγομένη Σοφίᾳ Σολομῶντος, καὶ τάδε κατὰ ῥῆμα διεξι-
 ων „ὁ Θεὸς ἔδωκέ μοι τῶν ὄντων γινῶσιν ἀψευδῆ, εἰδέναι τε
 σύστασιν χόσμον, θέσεις ἀστέρων καὶ φύσεις ζώων, διαφο-
 ρὰς φυτῶν καὶ δυνάμεις ῥιζῶν, καὶ γινῶσιν τὴν ἐν κρυπτῷ.”
 5 οὐκ οὖν ἀξιοπίστα πάντα τὰ περὶ Σολομῶντος λεγόμενα.

Σοβὰ ἔθνος Αἰθιοπικόν. τούτων ἐβασίλευσεν ἡ θαναμα-
 στή ἐκείνη Σίβυλλα. μήτε γὰρ νόμον εἰδυῖα μήτε προφητῶν
 ἀκούσασα διὰ τοῦ Σολομῶντος τὸν τῆς σοφίας ἔμνησε χορη-
 γόν. „γένοιτο” γὰρ ἔφη „κύριος ὁ Θεὸς σου εὐλογημένος,
 10 ὃς ἠθέλησεν ἐν σοὶ δοῦναί σε ἐπὶ θρόνον Ἰσραήλ.” ἐν οἷς
 δὲ τὸν Σολομῶντα ἐκείραζεν αὐτῆ, καὶ τοῦτο ἐπειρόησεν.
 εὐόπτους παῖδας ἄρρενάς τε καὶ θηλείας ὁμοτρόπῃ στολῇ καὶ P. 184
 κουρᾷ τῇ αὐτῇ καλλωπίσασα παρῆσθησεν αὐτῷ, ζητοῦσα ἑκα-
 τέρου γένους αὐτῆν διάκρισιν ποιήσασθαι. ὁ δὲ νύφασθαι
 15 τούτους προστάξας τὸ πρόσωπον, ἑκατέρων τὴν φύσιν διέγνω-
 κε, τῶν μὲν ἄρρένων ἀνδρικῶς τὴς ὕψεις καταψῶντων, τῶν
 δὲ θηλειῶν ἀπαλῶς. ἡ δὲ ἐκπλαγεῖσα εἶπεν ὅτι πλείονα ἐώ-
 ρακα ὑπὲρ ὃ ἤκουσα. καὶ δοῦσα αὐτῷ χρυσοῦ τάλαντα ρκ'
 καὶ ἡδύσματα καὶ λίθους τιμίους καὶ δὴ καὶ τὴν τοῦ ὀπο-
 20 βαλλασύμου ῥίζαν, ἀφ' οὗ ἡ Παλαιστίνη τοῦτο γεωργίον ἔσχεν,
 ὡς φησὶν Ἰώσηπος, ὑπέυτρεψε. τὸ δὲ τάλαντον ἔχει λίτρας

memorata confirmat ipse in eo libro qui Sapientia Solomonis appel-
 latur (7 20), his ipsis verbis „deus mihi dedit rerum cognitionem
 verissimam ut mundi compagem perspectam habeam, siderumque si-
 tus et naturas animantium et stirpium differentias et radicum vires
 et auditorum cognitionem.” quibus sane verbis ostenditur omnia de
 Solomone prodita fidem mereri.

Caeterum Sabaei natio sunt Aethiopica. eorum regina fuit admiran-
 da illa Sibylla, quippe quae cum legem ignoraret nec vates audisset,
 per Solomonem sapientiae subministratorem deum praedicavit. celo-
 bretur, ait (3 Reg. 10 9), dominus deus ille tuus, qui tibi sic fave-
 rit ut te Israelicorum solio imponeret. haec inter alia quibus Solo-
 monem tentavit, etiam huiusmodi quiddam excogitavit. formosos ali-
 quot pueros, tam mares quam femellas, uniusmodi vestitu et eadem
 tonsura cum exornasset, Solomoni eqs exhibuit, utriusque sexus di-
 scrimen in his ut indicaret postulans. tum ille iussis pueris facies
 suas abluere, naturam in utrisque suam deprehendit, cum mares
 quidem viriliter vultus suos fricarent, feminae vero molliter ac de-
 licate. illa vero obstupescens inquit „maiora vidi quam auditu acce-
 perim.” simul ei largita centum viginti aurī talenta, cum aromatibus
 gemmis et opobalsami radice, unde Palaestina deinceps hoc germen,
 Iosepho teste, habuit, ad suos est reversa. talentum vero libras 125

Βρά και ε', ὡς ἐντεῦθεν λαβεῖν αὐτὸν ἐξ ἐκείνης χρυσίου
ῥ' ῥ' ε'.

Οὐ μόνον δὲ ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ἕως ἠδὲ βίβει, πάντας τοὺς
ἀπ' Εὐφράτου μέχρι Νείλου δυσμοφοροῦντας εἶχε. ἔκτισε
δὲ τοῖς δυσμενέσιν εὐεπεχείρητος γέγονε. καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν 5
ὁ Σολομῶν ἐθανυμάζετο, τὰς παροιμίας γράφων καὶ τὸν ναὸν
ἀνιστῶν, ὡς φησιν ὁ μέγας Κύριλλος, ἠνίκα καὶ Ὅμηρος
εὐς τῶν Τρώων ἐτραγῶδει συμφηράς, μετὰ ρξ' ἔτη τῆς Ἰλίου
ἀλώσεως. ὕστερον δὲ ἀσεβεία περιέπεσε. δῆλον δὲ τοῦτο
καὶ ἐξ ὧν ἡ θεία γραφή διέξεισι περὶ αὐτοῦ λέγουσα „καὶ 10
C ἐξέκλιναν αἱ ἀλλότριαι τὴν καρδίαν Σολομῶντος ὀπίσω θεῶν
ἐτέρων.” οὐχ ἦτιον δὲ καὶ ἐξ ὧν ὁ προφήτης Ἀχίας ἔφη
πρὸς τὸν ἐκείνου δοῦλον Ἱεροβοάμ, μανθάνομεν ὅτι τοῖς εἰ-
δώλοις λελάτρευκεν ὁ Σολομῶν. ἔφη δὲ οὕτως „τάδε λέγει
κύριος, ἰδοὺ ἐγὼ ῥήσω τὴν βασιλείαν ἐκ χειρὸς Σολομῶν- 15
τος, καὶ δώσω σοι τὰ δέκα σκῆπτρα, καὶ δύο σκῆπτρα δώ-
σω αὐτῷ διὰ Λαβιδ τὸν δοῦλόν μου καὶ διὰ Ἱερουσαλήμ
V. 143 τὴν πόλιν μου, ἀφ' ὧν ἐγκατέλιπέ με καὶ ἐδούλευσε τῇ Ἀστάρ-
τη βδελύγματι Σιδωνίων, καὶ τῷ Χαμῶς εἰδώλῳ Μωάβ, καὶ
D τῷ Μελχὼ προσοχθίσματι νιῶν Ἀμμών.” καὶ Ἀστάρτην 20
μὲν αὐτὸν εἶναι τὸν Ἐωσφόρον μυθολογοῦσι, τὴν καὶ Ἀφρο-

continet. de quo colligi potest eum a regina centenarios auri nostros
centum accepisse.

Neque vero tantum Solomo praestabat his rebus, verumetiam
quamdiu religiosus in deum erat, omnes ab Euphrate ad Nilum us-
que nationes tributarias habebat, sed ab eo tempore suis inimicis
male vivendo talem se praebuit ut eis resistere non posset. nimirum
ab initio admirationi mortalibus erat, cum Proverbia litteris manda-
bat et extruebat fanum, sicut eximius ille Cyrillus ait, eodem scilicet
tempore quo Homerus Troianorum calamitates suis exponebat
tragice versibus, annis ab urbe Troiana capta 160. verum deinceps
ita se gessit ut in summam impietatem prolaberetur. licet id colligas
ex huiusmodi verbis, quae sacris in litteris exstant „deflexa mens
Solomonis est per exteras uxores ad alienos deos.” quinetiam illu-
strius intelligi potest ex Achiae vatis ad famulum Solomonis Iero-
boamum oratione Solomonem deastris religioso cultu honorem exhi-
buisse. sunt enim haec ipsius verba „significat haec tibi dominus, ego
Solomoni regnum de manu extorquebo, et tibi decem scipiones da-
bo. unum illi scipionem relinquam propter Davidem famulum meum
et propter Hierosolymam urbem meam, quandoquidem ille relicto me
Astartem Sidoniorum piaculum et Chamosum Moabitaram deastrum et
Melchomum Ammonitarum offendiculum coluit.” Astartem sunt qui

δίτην. βδελύγμα καὶ προσόχθισμα τὰ εἰδωλα καλεῖ ἡ γραφή. καὶ πρὸς αὐτὸν δὲ τὸν Σολομῶντα οὕτω φαίνεται λέγον ὁ θεὸς „ἀνθ' ὧν ἐγένετο ταῦτα μετὰ σοῦ, καὶ οὐκ ἐφύλαξας τὴν ἐπιτολὴν μου καὶ τὰ προστάγματα μου, ἃ ἐνετειλάμην σοι, διαρρηῆσαι διαρρηῆξω τὴν βασιλείαν σου ἐκ χειρὸς σου, καὶ δώσω αὐτήν τῷ δούλῳ σου.” ἐπειδὴ γάρ, φησί, τὴν πρέπουσαν ἐμοὶ τῷ κτίστῃ τιμῇ καὶ δόξαν τῇ δούλῳ κτίσει ἀπένειμας, δώσω καὶ γὰρ τὴν δόξαν σου τῷ δούλῳ σου. ὅθεν καὶ ἐπαρθεὶς ὁ Ἰεροβοάμ ἤρξατο ἀπὸ Σολομῶντος τὸν λαὸν P. 185
10 ἀφιστῶν. τοῦτο μαθὼν ὁ Σολομῶν ἐζήτηε τὸν Ἰεροβοάμ συλλαβεῖν· ἐφ' ᾧ καὶ φεύγει πρὸς Αἴγυπτον, τὴν τελευταίην Σολομῶντος κυριετῶν. καὶ κατὰ μὲν τὴν θείαν γραφὴν ἐβασίλευσε Σολομῶν ἔτη μί, κατὰ δὲ τὸν Ἰώσηπον ἔτη ὀγδοήκοντα. ἐτελεύτησε δὲ, ὡς ἐκείνος ἔφησεν, ἐτῶν ἐνενηήκοντα καὶ
15 τεσσαράρων.

Ἰλλήν ἡ γραφὴ καὶ τάδε περὶ αὐτοῦ διέξεισι. καὶ ὁ βασιλεὺς Σολομῶν ἦν φιλογύναιος, καὶ ἔλαβε γυναῖκας ἀλλοτρίων πολλὰς, καὶ τὴν θυγατέρα Φαραώ, Μωαβίτιδας, Ἀμμα-
20 νίτιδας, Σύρας καὶ Ἰδουμαίας, Χετταίας καὶ Ἀμορραίας· καὶ ἦσαν αὐτῷ γυναῖκες ἄρχουσαι ψ' καὶ παλλακαὶ τ'. τότε ἠκολούθησεν ὑψηλὰ τοῖς εἰδώλοις πασῶν τῶν γυναικῶν αὐτοῦ. ὡς ἐντεῦθεν καὶ τὸν παραβάτην Ἰουλιανὸν ὀρηθῆναι

Luciferum esse tradunt, eandem scilicet deam cum Venere. piaculum et offendiculum appellant litterae sacrae deastros ac simulacra. quin etiam deus ipse Solomonem verbis hisce compellat (3 Reg. 11 11) „quoniam tu commisisti ut praecepto meo non obtemperares et mandata mea tibi praescripta non servares, eripiam ego tibi de manu tua regnum tuum, idque servo tuo dabo.” nimirum hoc dicere vult: quia debitum mihi creatori honorem gloriamque creaturae servae detulisti, ego quoque gloriam maiestatemque tuam ad servum tuum transferam. quibus sane verbis elatus Ieroboamus populum a Solomone coepit abducere; quo ille cognito, quo pacto Ieroboamum comprehenderet, cogitabat. verum is fuga in Aegyptum evasit, ibique Solomonis exitum expectavit; qui de sacrarum quidem litterarum auctoritate regnavit annos 40, sed iuxta Iosephum 80. idem tradit Solomonem mortuum esse cum natus esset annos 94.

Narrant etiam litterae sacrae Solomonem mulierum amori fuisse deditum et uxores exteras complures duxisse, nimirum filiam Pharaonis, Moabitides aliquot et Ammanitides et Syras et Idumaeas et Chetthaeas et Amorraeas, ita ut principes uxores 700, concubinas 300 haberit. ex eo tempore sublimibus in locis delubra simulacrorum cunctis uxoribus suis exstruxit. unde sumpsit occasionem desertor ille fi-

καὶ εἶπεν ὅτι τὸν Σολομῶντα σοφὸν μὴ λέγετε, καθάπερ ὁ μέγας διέβηαι Κύριλλος· εἰ δὲ πεπιστεύκατε εἶναι σοφόν, μήτοι παρὰ γυναικῶς ἐξηπατηθῆσθαι νομίζετε, κρίσει δὲ αἰκείᾳ καὶ παρὰ τοῦ φανεροῦ αὐτῷ θεοῦ πειθόμενον λελατρευκέναι τοῖς ἄλλοις θεοῖς. πρὸς οὖν ταῦτα ὁ θεὸς οὗτος ἀνῆρ ἄν-5 ταποκρινόμενος καὶ τὰς προσιθήσει „ἀπὸ μὲν ὧν ἔγραφε, Σοφὸς ἂν λέγοιτο παρ' ἡμῶν δὲ καὶ νοοῖτο κατὰ ἀληθειαν ὁ Σολομῶν· ὅτι δὲ πεπλημμέληκεν ὁμολογουμένως τοῖς ψευδωνύμοις λατρεύσας θεοῖς, ἀρνήσασθ' ἂν οὐδεὶς. ὅθεν οὐτε προφηταῖς ἁγίοις οὕτε μὴν ἀποστόλοις ποιούμενος αὐτὸν ἐναρί-10 θμιον, εἶπε καὶ μάλλον κατὰ μὲν τὴν νεότητά τὰ πρὸς δόξαν θεοῦ πληροῦν ἠπείγετο, κατὰ δὲ τὸν τοῦ γήρους καιρὸν πά- γην αὐτῷ τὴν ἀπὸ γυναικῶς ὁ Σατανᾶς κατασκευάσεν.” τούτοις μὲν οὖν καὶ Ἰωσήπος συμφωνεῖ διέξιων οὕτως· „ἀλλ' οὐ τοιοῦτος ὁ Σολομῶν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ γήρους, ὅπως ἄρα 15 καὶ ἐν τῇ νεότητι αὐτοῦ ἦν. προβαίνουσης γάρ τῆς ἡβῆς, καὶ τοῦ λογισμοῦ διὰ τὸν χρόνον ἀσθενούντος ἀντέχειν πρὸς τὴν μηνίμην τῶν θείων ἐντολῶν, τοῦ ἰδίου τῆ θεοῦ καταλιγώρησε καὶ εἰς γυναικῶς ἀλλοφύλους ἐξάκειλε, τοῖς θεοῖς αὐτῶν πρότερον καταθύσας. καὶ πρὸ τούτων δὲ εἰς τὴν φυλα-20 κὴν τῶν νομίμων ἐξήμαρτεν, ὅτε τὰ τῶν χαλαρῶν βωῶν ὁμοιώματα κατασκευάσεν καὶ τῶν λεόντων τῶν περὶ τὸν θρό-

dei Iulianus, ut diceret Christianos Solomonem minime debere sapientem appellare. nam hoc eius verbum Cyrilli memoriae prodidit. quodsi omnino, inquit, sapientem fuisse persuasistis, nolite putare deceptum a muliere fuisse, sed potius existimate certo iudicio et auctoritate illius dei fretum, qui ei semet videndum obtulerat, diis peregrinis serviisse. quibus verbis Cyrillus respondens, huiusmodi quaedam subiicit: „nos Solomonem propter ea quas scripsit, et dicere sapientem et reipsa statuere possumus. eundem colendis deastris haud dubie deliquisse, nemo certe negarit. qua de causa nec inter sacros eum vates nec inter apostolos numeramus. vel potius ita statuimus, in iuventute studiosissimum fuisse ut quas ad dei gloriam pertinerent efficeret, in senecta vero Satanam ei per mulieres insidias struxisse.” quibus sane postremis Cyrilli verbis etiam hoc Iosephi testimonium consentit. nequaquam, ait, talis in senecta Solomo fuit, qualem in iuventute se gesserat. nam aetate iam proveciore, cum eius ratio paulatim debilitaretur in retinenda divinarum mandatorum memoria; deum suum non magnificavit, et exteris ad mulieres non solum deflexit, verumetiam diis earum sacra fecit. quin etiam antea deliquit in legis edicta, cum athenorum hominum simulacra leonumque circa salium suum fingeret, quantumvis ei his deus in somno apparuisset. quam ob causam deus Aderem Idumaorum adversus eum concitavit. Solomonis autem solius

τον τὸν ἴδιον, καὶ ταῦτα δις αὐτοῦ τοῦ θεοῦ καθ' ἕνα φανέντος. ὅθεν καὶ Ἄδερ τὸν Ἰδουμαῖον ἐγείρει κατ' αὐτοῦ ὁ θεός." ὁ μέντοι θρόνος τοῦ Σολομῶντος ἐλεφάντινος ἦν, ἀναβαθμίδας ἔχων ἕξ. καὶ ἐν μιᾷ ἐκάστη αὐτῶν λέοντες εἰσὶ στήκεισαν ἐκατέρωθεν, πρὸς τούτοις δὲ καὶ ὁμοίωμα μύσχον ἦν παρ' αὐτῶ. εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, καθὼς ἄνωθεν εἴρηται, προσέχειν ἄξιον, ἀγαπητέ, καὶ μὴ συναρπάζεσθαι P. 186 τὰς λέγουσιν ὅτι μετανοία περὶ τὸ γῆρας ὁ Σολομῶν ἐχρή- V. 144 σατο. εἰ γὰρ τοῦτο ἦν, προφήταις ἂν ἀγίοις ἐναριθμῶς ἦν, 10 καὶ οὐκ ἂν αὐτὸν ὁ θειότατος Κύριλλος τῆς τῶν προφητῶν ἐποίει μερίδος ἀλλότριον.

Μετὰ δὲ ταῦτα κρατεῖ ὁ τοῦ Σολομῶντος υἱὸς Ῥοβοάμ, ἐφ' οὗ καὶ διασχίζεται ὁ λαὸς ἄτε μὴ θελήσαντος ἀναπαῦσαι αὐτούς βεβαρημένους ἤδη ὄντας τῷ τοῦ Σολομῶντος ζυγῷ. 15 καὶ δύο μὲν φυλαί, ἣ τε τοῦ Ἰούδα καὶ ἣ τοῦ Βενιαμίν, αὐτῷ ἐναπέμειναν, αἱ δὲ λοιπαὶ δέκα ὑπετάγησαν τῷ Ἰεροβοάμ ἐν Σαμαρείᾳ διάγοντι. διὰ γὰρ τὸν φόβον τοῦ Σολομῶντος ἐν Αἰγύπτῳ διέτριβεν, ἐκείνου δὲ παρελθόντος εἰς Σαμαρείαν ἔρχεται. καὶ ὁ μὲν ὑπ' αὐτὸν λαὸς καὶ Ἰσραὴλ 20 ἐλέγετο. ἀπὸ γὰρ τοῦ Ἐφραΐμ υἱοῦ Ἰωσήφ ὁ Ἰεροβοάμ κατήγετο. τοῦτον δὲ τὸν λαὸν ἠχμαλώτευσεν ὁ πρὸ τοῦ Σεναχηρείμ κρατῶν τῶν Ἀσσυρίων Σαλμανασάρ, ἐν οἷς ἦν καὶ ὁ δίκαιος Ἰωβίτ. ἀφ' ὧν πολλοὺς ἔργον φύγον ἀποδείκνυσι ὅ

istud eborum erat, et gradus sex habebat, in quorum graduum quolibet utrinque leones stabant, et praeter hos vituli quoque simulacrum habebat. quae hactenus indicata si vera sunt, caveto, dilecte fili, ne cui fidem habeas qui Solomonem in senectute poenitentia ductum fuisse dixerit. nam si hoc accidisset, omnino inter sacros vates referretur, nec vir ille divinus Cyrillus eum de vatium numero excluderet.

Post Solomonem Roboamus eius filius imperio potitus est, quo regnante populus duas in partes se disiunxit, quod Roboamus eos nimium a Solomone gravatos servitutis iugo tractare mitius nolle. tunc duae tantum tribus, nimirum Iudaica et Beniaminea, reliquae ipsae manserunt, caeteris decem tribubus Hieroboami Samariae degentis imperio se subiicientibus. is metu Solomonis in Aegypto prius vixerat, verum eo rebus humanis exempto se Samariam contulerat. subiectus illius regno populus Israelici et Ephraemi appellationem habebat propterea quod ab Ephraemo Iosephi F. generis originem Ieroboamus traheret. eum populum Salamanassar rex Assyriorum, qui proximus Senacheribum antecessit, in captivitatem abduxit; quorum in numero fuit iustus Tobaeus. magna vero pars illorum a Senacheribo est

Συναχρείμ, ὅτε μετ' αἰσχύνης δὲ Ἱερουσαλήμ θποστρέφει, εἰ καὶ τὸ τέλος οὐκ εἰς καλὸν ἀπέβη αὐτῷ· εἰς γὰρ τὸν θεὸν βλασφημήσας ἐπὶ τῶν ἰδίων τέκνων ἀνῆρητο τὴν ζωὴν.

- C** Ὁ Ἱεροβοάμ, ἵνα μὴ ἀποσχίζηται ὁ λαὸς θέλων εἰς Ἱε-5
ροσόλυμα ἐρχεσθαι διὰ τὸν ναόν, τῆς ἀσεβείας κατάρχεται
πρῶτος καὶ τὰς χρυσᾶς δαμάλεις ἴστησι. τηρικαῦτα καὶ ὁ
προφήτης Ἰωήλ, ὁ καὶ ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ, δὲ Ἰούδα πα-
ρεγένετο εἰς Βαιθὴλ ἐν λόγῳ κυρίου, καὶ εἶπε „θυσιαστήριον,
θυσιαστήριον, ἰδοὺ τίκτεται τῷ οἴκῳ Δαβὶδ, Ἰωσίας ὄνομα αὐτῷ, 10
καὶ θύσει ἐπὶ σὲ τοὺς ἱερεῖς τῶν ὑψηλῶν, καὶ ὅσα ἄνθρώπων
ἐπὶ σὲ κατακαύσει.” τότε δὴ τότε καὶ τὴν χεῖρα τοῦ Ἱερο-
βοάμ ξηρανθεῖσαν διὰ τὸ κινήθῃναι κατὰ τοῦ προφήτου αὐ-
τὸς ὁ προφήτης ἴασατο. προφήτης δὲ τις ὧν ἐκεῖσε ἐβίασα-
το τὸν ἄνθρωπον τοῦ θεοῦ φαγεῖν ἄρτον μετ' αὐτοῦ, καὶ 15
- D** ταῦτα τοῦ θεοῦ πρὸς αὐτὸν εἰπόντος ἀπελθεῖν μὲν εἰς Βαι-
θὴλ, καὶ μήτε ἄρτον φαγόντα μήτε ὕδωρ πίνοντα ὑποστρέ-
ψαι. ἐφ' ᾧ καὶ καθημένον ἐπὶ τραπέζης λόγος κυρίου ἐγέ-
νετο πρὸς τὸν προφήτην ἐκεῖνον, ἵνα εἶπῃ πρὸς τὸν ἄνθρω-
πον τοῦ θεοῦ „ἀνθ' ὧν ἐπέστρεψας καὶ ἔφαγες ἄρτον καὶ 20
ἔπιες ὕδωρ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, οὐ μὴ εἰσέλθῃ τὸ σῶμά σου
εἰς τὸν τάφον τῶν πατέρων σου.” ἐφ' ᾧ καὶ ὑποστρέφων
ἐπὶ λέοντος κατὰ τὴν ὁδὸν θανατοῦται. καὶ ὁ μὲν θῆρ

interfecta, cum ille singulari cum ignominia Hierosolymis revertetur, tandem et ipse tristi fine vitam claudens, quia enim contumeliosis in deum verbis usus fuerat, a propriis filiis vita spoliatus est.

Ieroboamus autem, ne regnum amitteret populo Hierosolymam proficiscente fani gratia, primus impietatis cuiusdam auctor extitit, iuencasque aureas duobus in locis constituit. quo facto Ioelus vates et homo divinus e Iudaea Bethelē se confert, deque mandato dei verbis huiusmodi utitur (3 Reg. 13 2) „ο ἀρα, ἀρα. ἐν Davidis ἑ familiaria quidam nascetur, cui nomen erit Iosias. is super te sacerdotes excelsorum mactabit et ossa humana in te comburet.” quae verba cum pronuntiasset, etiam manum Ieroboami, quae propterea prorsus emarcuerat, quia sustulisset illam adversus vatem, vates ipse sanavit. tum vates quidam alius, qui iis in locis degeret, hominem illum divinum urget ut secum vesceretur, quanquam Ioelo mandasset deus ut Bethelē proficisceretur, non tamen ibi vel cibo vel potu sumpto revertetur. itaque cum mensae adsiderent, deus alteri vati praecepit ut divinum hominem Ioelum verbis huiusmodi compellaret „quandoquidem in oppidum te contulisti, et cibo potuque te recreasti hoc in loco, corpus tuum sepulcro maiorum tuorum non inferetur.” itaque deinceps factum est ut ad suos revertens in itinere a leone periue-

ἀπέπνευξε μόνον αὐτόν, ἐπὶ πλεόν δὲ χωρήσαι οὐκ ἐτόλμησε·
 τὸ γὰρ σῶμα τοῦ προφήτου δίκας εἰσπραχθὲν διὰ τὴν παρα-
 ποήν, αὐτὴν δηλαδὴ τὴν πνιγμονήν, ἐδικαιώθη ἔκτοτε, καὶ P. 187
 οὐκέτι βορὰ τῆ ἰσθμῶν προύκειτο. καὶ τὸν μὲν προφήτην
 5 ἐκείνον ψευδοπροφήτην εἶναι λέγει καὶ πονηρὸν καὶ ἀπατεῶ-
 να τοῦ Ἰεροβοάμ ὁ Ἰώσηπος. ὁ δὲ Θεοδώρητος ἀληθῆ προ-
 φήτην τὸν τοιοῦτον εἶναι λέγει, παράγων καὶ τὴν γραφὴν
 οὕτω λέγουσαν „διεσώθη τὰ ὀστέα τοῦ προφήτου τοῦ πρεσβύ-
 10 του τοῦ κατοικοῦντος ἐν Βαιθῆλ, μετὰ τῶν ὀστέων τοῦ ἄν-
 θρώπου τοῦ θεοῦ τοῦ ἤκοντος ἐξ Ἰουδα καὶ λελαληκότος πάν-
 τα τὰ ἔργα ἃ ἐποίησεν Ἰωσίας.” ὡσαύτως καὶ τὸν ἄνθρω-
 πον τοῦ θεοῦ ὁ μὲν Ἰώσηπος Ἰαδῶν αὐτὸν ὀνομάζει, ἡ δὲ
 βίβλος τῶν Παραλειπομένων Ἰωὴλ αὐτὸν ἡμῶς καλεῖσθαι B
 εἰδίδουξεν.

15 Ἐπαινεῖ ἡ γραφὴ καὶ τοῦ Ἀσα τὴν προτιέραν εὐσέβειαν
 „ἐποίησε” γὰρ φησιν „Ἀσα τὸ εὐθὺ ἐνώπιον κυρίου τοῦ θε- V. 145
 οῦ αὐτοῦ.” ὅθεν καὶ τοὺς ὁμόρους πάντας ὑπέταξεν. ἀλλὰ
 καὶ ἑορτὴν ἐπιπικίον ἐκτελέσας ὑμῶσαι παρεσκεύασεν ἅπαντας
 ὡς τῆς ἐνόμου πολιτείας οὐκ ἀποστήσονται. ἀλλὰ καὶ τὴν
 20 μητέρα αὐτοῦ τῆ Ἀστάρτη λατρεῦσαι προελομένην τῆς βασι-
 λείας ἐγγύμωνσεν. οὐκ ἐν κῆσι δὲ τέλειος ἦν· οὐδὲ γὰρ
 ἔζηρε τὰ ὑψηλά. καὶ τοῦ Βασῆ δὲ στρατεύσαντος κατ' αὐ- C

12. γαδῶν F. 16. ἀσσά F. 22. βασσά F.

retur. ac interfecit ille quidem vatem, sed ulterius progredi non est
 ausus. quippe corpus vatis supplicio propter inobedientiam adfectum,
 quod supplicium erat ipsa necatio, deinceps immune factum, a leone
 devorari non poterat. caeterum vatem hunc alterum Iosephus tradit
 fuisse talem, qui falso nomen hoc mentiretur et improbus esset ac
 Ieroboami regis impostor. verum Theodoritus eum in verorum vatum
 numerum refert, atque id ut probet, litterarum sacrarum auctoritatem
 allegat, in quibus memoriae proditum sit vatis illius senis, e Iudaea profecti,
 et omnia prolocuti quae Iosias deinceps exsecutus est, sepulta fuisse.
 itidem divinum hunc hominem Iosephus quidem Iadonem appellat,
 Omissorum vero liber docet ei nomen Ioeli fuisse.

Secundum haec praedicant litterae sacrae regis Asae pietatem,
 quam ab initio declaraverit. recte, inquit (3 Reg. 15 11), se gessit
 Asa erga dominum deum suum. quo factum ut finitimos omnes im-
 perio suo subiiceret. quinetiam triumphali festo instituto cunctos sa-
 cramento devinxit se a praescripta in lege disciplina vivendique ra-
 tione non discessuros. praeterea matrem suam quae Astartae cultum
 probaret, regno abdicavit. non tamen in omnibus perfectum sese
 gessit. nec enim sacella editorum sustulit, ac deinceps Basa Israeli-

τοῦ, οὗ τὸν θεὸν εἰς συμμαχίαν ἐκάλεσεν ἀλλὰ τὸν βασιλεὺς Συρίας. ἐφ' ἧ καὶ δι' Ἀνανῆ τοῦ προφήτου τὴν ἀπιστίαν διήλεγξεν ὁ θεὸς εἰπὼν „ἐν τῷ πεποιθέναί σε βασιλεῖ Συρίας, καὶ μὴ ἐπὶ κύριον τὸν θεόν σου, ἦτοι ὁ Βασῶν κατὰ σοῦ, διὰ τοῦτο ἐσώθη ἡ δύναμις βασιλείας Ἰσραὴλ.” ὁ δὲ Ἰσῶ μὴ θρηνήσας ἐπὶ τούτοις, ὡς δέον ἦν, τὸν προφήτην ἐφυλάκισεν, καὶ νοσήσας ὕστερον οὐ τὸν κύριον ἐζήτησεν ἀλλὰ τοὺς ἰατρούς, ἴσως δὲ τοὺς φαρμακοῦς.

D Ἐπαινέει δὲ καὶ τὸν Ἰωσαφάτ ὡς τὴν ἀρετὴν ἐξηλωκότα κατ' ἀρχάς τοῦ Δαβίδ. τὸ γὰρ „ὑψώθη αὐτοῦ ἡ καρδιά” ἢ οὐ κατηγορία ἀλλ' ἐπαινος· ἐπήγαγε γὰρ „ἐν ὁδοῖς κυρίου.” ἐπιμέμψεται δὲ αὐτῷ τὴν γαμικὴν ἐπιμιξίαν ἣν πρὸς τὸν Ἀχαάβ ἐπειήσατο· Γοθολίαν γὰρ τοῦ Ἀχαάβ τὴν θυγατέρα κατεγγύησε τῷ παιδί αὐτοῦ. ὅπερ δὲ ἀφῆκεν ἡ τῶν βασιλείων ἱστορία, ἐνταῦθα ἐξηθήσεται. ἐπαινόντι γὰρ αὐτῷ ἀπὸ τῆς τοῦ Ἀχαάβ παρατάξεως τῷ Ἰωσαφάτ ἀπήτησεν Ἰησοῦ προφήτης ὁ τοῦ Ἀνανῆ, καὶ εἶπεν αὐτῷ „βασιλεῦ Ἰωσαφάτ, εἰ ἁμαρτωλῶ σὺ βοηθεῖς; εἰ μισουμένη ὑπὸ κυρίου σὺ φιλιάζῃ; διὰ τοῦτο ἐγένετο ἐπὶ σὲ ὄργη παρὰ κυρίου. ἀλλ' οἱ δλίγοι ἀγαθοὶ ἐβρέθησαν ἐν σοί, ὅτι ἐξῆρας τὰ ἄλση ἀπὸ τῆς γῆς Ἰούδα.” ἐντεῦθεν οὖν μανθάνομεν ὡς ἐλαττοὶ τὰς

corum rege cum exercitu adversus ipsum profecto auxilium operamque dei non imploravit, sed Syriae regem accessiit. ideo per Ananem vatem deus ipsius dissidentiam huiusmodi verbis obiurgavit (2 Paral. 16 7): „quoniam Syriae regi, non domino deo tuo innixus es, propterea manus tuas Israelici regis exercitus evasit.” tum Asa nequam deplorato delicto suo, quemadmodum facere debuerat, etiam fatidicum in carcerem coniecit. deinde morbo correptus non ad opem domini confugit sed ad medicos; quorum appellatione fortassis venefici et excantores veniunt.

Laudant et litterae sacrae Iosaphatum, ut qui virtutem exemplo Davidis, unius ex maioribus suis, unice dilexerit. nam quod in eis perscriptum legitur (2 Paral. 17 6) „elatum est cor eius,” id verò non ad vituperationem spectat sed ad laudem atque commendationem: subiiciuntur enim huiusmodi quaedam verba, „in praescriptis et institutis a domino.” unum in eo reprehenditur, coniugalis videlicet vinculi et affinitatis coniunctio cum Achaabo instituta. quippe Gotholiam Achaabi filiam suo filio coniugem dedit. atque hoc loco recitandum est, quod scripta de regibus historia memoriae non prodidit. cum ex acie Iosaphatus reverteretur, quia supplicias Achaabo tulerat, Hieus vates Ananis F. occurrit, ac regem in hunc modum compellavit „tene, Iosaphate rex, homini scelerato ferre auxilium? tene cum exosis domino amicitiam colere? ergo istius rei domino

ἐπὶ τοῖς ἀμαρτήμασι τιμωρίας τὰ πρῶτα κατορθώματα. ὁ τοίνυν Ἰωσουφὺτ δεξάμενος τὸν ἔλεγχον διωρθώσατο ἐπὶ πᾶσι, καὶ κριτὰς τῆ πόλει ἐπέστησεν, ἵνα δικαίως πάντα πράττοιτο. ἀλλὰ καὶ πολεμίων ἐπιστάντων πρὸς θεὸν κατέφυγεν, ὅς καὶ παρεθύρουνεν αὐτὸν διὰ τοῦ Ἰεζεκιήλ λέγων „μὴ φοβηθῆτε τὸ πολὺ πλῆθος, ἀλλ' αὐριον ἐξέλθετε.” πρῶτους δὲ τοὺς Λευίτας ὁ βασιλεὺς ἐξήγαγεν. ὅθεν καὶ οἱ πολέμοι ἀλλήλους κατέκοψαν. ὅρα δὲ καὶ ἑτέραν βίβλον προφητικὴν· λέγει γὰρ ἡ ἱστορία „καὶ οἱ πολλοὶ λόγοι Ἰωσουφὺτ 10 οἱ πρῶτοι καὶ οἱ ἔσχατοι οὐκ ἰδοῦ γεγραμμένοι εἰσὶν ἐν λόγοις Ἰηοῦ υἱοῦ Ἀνανῆ.”

Καλῶς δὲ ὁ θεὸς ψάλλει Δαβὶδ „λότρωσαί με ἀπὸ σκοραντίας ἀνθρώπων.” „ἠθλόγησε” γάρ φησιν „Ναβουθαὶ θεὸν καὶ βασιλέα, τούτεστιν ἐβλασφήμησε, κατὰ τὸ ἐν Ἰαβ 15 γεγραμμένον „ἦ μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλόγησει,” ἐφ' ᾧ καὶ C τὸν βίον ἐξέλιπεν, τῆς Ἰεζάβελ τοῦτο οἰκονομησάσης. ἐφ' ᾧ V. 146 καὶ παρορησιάζεται ὁ μέγας Ἡλίας πρὸς Ἀχαάβ λέγων „τάδε λέγει κύριος· ὡς σὺ ἐφόνευσας καὶ ἐκληρονόμησας, διὰ τοῦτο τάδε λέγει κύριος. ἐν παντὶ τόπῳ ᾧ ἔλειξαν αἱ ὕες καὶ

irato poenas daret: sed extiterunt in te laudabilia quaedam, quod lucos scilicet e solo ditioneque Iudaica exterminaveris.” quibus ex verbis discere licet praeclara hominum facta, quae prius sint praestita, delictorum sequentium poenas imminuere. Iosaphatus quidem certe cum hanc reprehensionem benigne tulisset, cunctis in actionibus se deinceps egregie gessit, ac iudices reipublicae praefecit. eisdem imperans ut omnia de iuris et aequi praescripto facerent cumque hostes ipsum invasissent, ad deum confugit. is hominis animo robor addidit, huiusmodi verbis per Iezecielum vatem editis (3 Reg. 20 15) „nolite tantam multitudinem metuere, sed cras ad illam egredimini.” quo facto rex primos omnium Levitas eduxit, nec multo post ipsimet hostes se mutuis vulneribus concliderunt. licet autem ex iudiciis quibusdam colligere, quendam alium quoque librum de Iosaphato scriptum fuisse: nam huiusmodi verba exstant in historiae monumentis (2 Paral. 20 34) „an non multae Iosaphati orationes et facta tum ineuntis aetatis tum defectae in libris Hiei vatis, Ananis & perscripta sunt?”

Caeterum praeclare divinus ille Davides canit (Psalm. 118 134) „libera me ab hominum calumnia.” nam de Nabuthaeo perscriptum legitur, fuisse qui verbis huiusmodi hominem deferrent (3 Reg. 21 13) „Nabuthaeus deo et regi bene precatus est,” hoc est maledixit. sic enim verbum istud hoc loco debet accipi, quemadmodum et in Iobo legitur (Iob. 1 11) „in os profecto bene tibi precabitur.” hoc pacto delatus vitam amisit; Iezabele rem consilio et astu suo procurantem

οἱ κύνες τὸ αἷμα Ναβουθαί, ἐκεῖ λείξουσιν οἱ κύνες τὸ αἷμα σου, καὶ αἱ πόρραι λούσονται ἐν τῷ αἵματί σου." σφόδρα δὲ κατανυγεῖς ἐπὶ τούτοις ὁ Ἀχαάβ οὐκ εὐθὺς ἐτιμωρήθη Δ διὰ τὴν κατάνυξιν. ἀλλὰ καὶ τὸν υἱὸν Ἀδερ τὴν Σαμάρειαν παρακαθίσαντα μετὰ τριάκοντα καὶ δύο βασιλέων εἰς χεῖρας 5 αὐτοῦ τοῦ Ἀχαάβ ἔδωκεν ὁ Θεός. διότι δὲ ζωογονήσας αὐτὸν παρὰ τὴν κέλευσιν ἀπέστειλε μετὰ δορυφορίας, ὠργίσθη ὁ Θεός, καὶ διὰ τοῦ προφήτου (Μιχαίας δὲ οὗτος, ὡς φησιν Ἰωσήπος) τοῦ παταχθέντος τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ὑπὸ τινος ὀδίτου εἶπε πρὸς αὐτόν „διότι ἐξηγγεας σὺ ἄνδρα δλέ-10 θριον ἐκ τῆς χειρός σου, καὶ ἔσται ἡ ψυχὴ σου ἀπὸ τῆς P. 189 ψυχῆς αὐτοῦ, καὶ ὁ λαός σου ἀπὸ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ." καὶ μετὰ τρία ἔτη λαβῶν μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Ἰωσαφάτ βασιλέα Ἰουδαε, ἠρώτησε τετρακοσίους προφήτας αὐτοῦ λέγων „εἰ πορευθῶ εἰς Ῥεμὰ Γαλαὰθ εἰς πόλεμον ἢ ἐπίσχω." καὶ εἶπον 15 „ἀνάβαινε" οἱ ψευδοπροφήται τοῦ Βαάιλ. ἐπὶ τούτοις τοῦ Ἰωσαφάτ εἰπόντος, εἰ ἔστιν ἐπαῦθα προφήτης κυρίου, ἐρωτήσωμεν τὸν κύριον δι' αὐτοῦ, „ἔστι μὲν" ἔφη ὁ Ἀχαάβ, „καὶ Μιχαίας καλεῖται, οὗ ποτε δὲ προφητεύει τὰ θνητῶν." καλεῖται λοιπὸν, καὶ πρῶτα μὲν ἔλεγε πρὸς αὐτόν „ἀνάβαινε, καὶ 20

5. περικαθίσαντα? ὁ ὑπὸ] ἀπὸ P.

hinc factum ut magnus ille vates Elias verbis talibus Achaabum compellere non dubitaret (3 Reg. 21 19) „haec tibi dominus denuntiat. tunc hominem occideris et eius bona possideas? atenim a domino sic habeto. quo in loco linxere porci et canes Nabuthaei sanguinem, ibidem canes tuum quoque cruorem lingent, seque scorta tuo sanguine abluent." quibus verbis Achaabus admodum contristatus non mox poenus luit propterea quod moerore adfectus fuisset. quietiam deus Aderis filium, qui Samariam obsidebat, cum duobus et triginta regibus in potestatem ei dedit; quem ubi vita donatum praeter edictum divinum, satellitibus etiam adiunctis, dimisisset, iram dei adversus se concitavit. nam is continuo per vatem Michaeam (hoc enim ipsius nomen Iosephus memoriae prodidit) quodam a viatore laesum ac vulneratum in capite, verbis huiusmodi allocutus est (3 Reg. 20 42): „quoniam tu exitialem virum de manu emisisti, tam vita illius tua vita quam populus populo rependetur." post haec tribus elapsis annis, sumpto secum Iosaphato Iudaeae rege, vates suos quadringentos consulit, censerentne sibi cum exercitu pergendum adversus Rema Galaditidis oppidum, an expeditionem potius omittendam. respondent Baalis vates omnino pergendum. at cum Iosaphatus quaereret ecquis praeterea domini vates adesset (eius enim opera dominum esse consulendum), „est" inquit Achaabus (3 Reg. 22 8) „adhuc quidam vates, cui Michaeae nomen. sed nunquam ille animo meo grata vaticinatur."

ος εὐδοῦσαι ἐν χειρὶ βασιλέως," εἶτα ὀρκωθεὶς τὰ θεῖα προσ-
 μῆρυα τοῦ γούν Ἀχαάβ πρὸς τὸν Ἰωσαφάτ εἰπόντος „οὐκ
 εἰκὸν σοι ὅτι οὐ προλέγει μοι καλὰ ἀλλ' ἢ κακὰ;" ὁ προφη-
 τῆς ἔφη „οὐκ ἐγώ. ἀκουσον τὸν λόγον κυρίου. εἶδον κύριον
 5 τὸς θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ καθήμενον ἐπὶ θρόνου αὐτοῦ, καὶ πᾶ-
 σα ἡ στρατιὰ τοῦ οὐρανοῦ παρειστήκει αὐτῷ, καὶ εἶπε τίς
 ἀπατήσει τὸν Ἀχαάβ βασιλέα τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ἀναβήσεται
 εἰς Ῥεμμὰ Γαλαάθ, καὶ πσεῖται ἐκεῖ;" καὶ ἐξῆλθε πνεῦμα,
 καὶ ἔστη ἐνώπιον κυρίου, καὶ εἶπεν ἔγὼ ἀπατήσω αὐτόν.' καὶ
 10 εἶπε κύριος πρὸς αὐτό ἐν τίνι; καὶ εἶπεν ἐξελεύσομαι, καὶ
 ἔσομαι πνεῦμα ψευδὲς ἐν τῷ στόματι πάντων τῶν προφητῶν
 αὐτοῦ, καὶ ἀπατήσω αὐτόν.' καὶ εἶπε; ἄννηση ἐξελεθεῖν, καὶ
 ποιήσων.' ταῦτα δὲ πάντα, καθά ῥησι Θεοδώρητος, προσ-
 ωποποιία ἐστὶ διδασκόμενα ἡμῶς τὴν θεῖαν συγχώρησιν. οὐ-
 15 τω μὲν οὖν καὶ τὰ κατὰ τὸν Ἰωβ, ἐν οἷς ἡ γραφὴ φησι τοὺς
 ἄγγέλους ἐνώπιον παραστῆναι τοῦ θεοῦ καὶ τὸν διάβολον ἐν
 μέσῳ αὐτῶν, καὶ οὕτω διαλεχθῆναι πρὸς τὸν κύριον, προσ-
 ωποποιίαν εἶναι φησιν ὁ θεὸς Χρυσόστομος. τὸν μέντοι
 Βάαλ θεὸν εἶναι λέγει Τυρίων ὁ Ἰωσήπος, τὴν δὲ Ἀστάρ-
 20 τιν Σιδωνίων, Βαυλήμ δὲ τὸν τοῦ Βάαλ σηκόν. καὶ περὶ
 μὲν τούτων οὕτως, ὁ δὲ Ἰωσαφάτ καὶ προφήτην ζητήσας καὶ

hilominus arcessitur; et primo quidem respondet eundem esse, quod
 domino favente regi feliciter res omnes sint successuræ. verum dein-
 ceptum eum obstantem per sacramentum rege, divinam mentem aperit-
 tum Achaabo ad Iosaphatum dicente: „nonne praedixi vatem hunc
 mihi nihil boni denuntiare, sed tantum infausta?" subiecit Michaeas
 „videbam dominum, deum Israelitarum, in solio suo consistentem,
 cumque universae copiae coelestes ipsi adstarent, haec fatus est:
 quis Achaabum regem Israelicum decipiet, ut cum exercitu Rema Ga-
 laaditidis oppidum profisciscatur atque ibi pereat? tum se spiritus qui-
 dam proripuit, et coram domino se sistens in hunc modum locutus
 est: „ego vero hominem decipiam." cui dominus „et quo tandem pa-
 cto?" „abibo" inquit „et ero spiritus mendax in ore cunctorum va-
 tum eius, eoque modo ipsum fallam." tum dominus „abi ergo" ait,
 „quodque dixisti, facito." sunt autem haec omnia, quemadmodum
 Theodoritus scripsit, merae personarum fictiones, quae nos de per-
 missione divina erudiunt. eodem modo cum in narratione de Iobo
 litterae sacrae referunt angelos coram domino adstitisse, ac inter eos
 ipsum quoque diabolum, qui deum compellaverit, divinus ille Chry-
 sostomus personarum fictionem agnoscit. caeterum Baal Iosepho deus
 est Assyriorum, Astarte vero Sidoniorum, Baalim denique sacellum
 Baal interpretatur. ac de his quidem haec indicata sunt. Iosapha-
 tus autem requisito vate ac huiusmodi rebus ex eo cognitiss nihilu-

τοιαῦτα μαθὼν θυμὸς συναπῆρεν εἰς πόλεμον μετὰ τοῦ Ἀχαάβ·
 πλὴν διὰ τὴν ἄλλην αὐτοῦ ἀρετὴν, ὡς ἄνωθεν εἰρηται, δι-
 φυλάχθη. ὁ μὲντοι Μιχαίας φυλακῇ ἐμβληθεὶς παρὰ τοῦ
 Ἀχαάβ ἔλεγε μετὰ παρορησίας „ἐὰν ἐπιστρέψω ἐπιστρέψης
 V. 147 ἐν εἰρήνῃ, σὺ κελάληκεν ἐν ἡμῖν ὁ κύριος.” ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπί 5
 τοῦ Ἀχαάβ διὰ τοῦ Ἡλίου θεία πρόρησις πέρας ἔσχε-
 τρωθεὶς ἐπὶ πολὺ τῷ ἄρματι ἴστατο, ἵνα μὴ τροπὴν ἐργα-
 σθαι τῇ φυγῇ. τὸ δὲ αἷμα φερόμενον ἐνεπέγη τῷ ἄρματι.
 τοῦτο παρὰ κρήνην ὁ ἠνίοχος ἐπλυνεν, οἱ δὲ κύριος ἐξέλειχον.
 P. 190 αἱ δὲ πόρται περὶ τὴν ἑω κατὰ τὸ ἔθος ἐλούσαντο· πηγ- 10
 μαζὸν γὰρ ἦν τὸ ὕδωρ, κεχρωσμένον δὲ τῷ αἵματι.

Ἰωραμὸν δὲ τοῦ κηδεστοῦ Ἀχαάβ ζηλώσας τὴν ἀσέβειαν
 εἶδων τὴν τιμωρίαν εὗρατο. ὁ γὰρ μέγας Ἡλίας διὰ γραμ-
 μάτων μεμήνηκε τὴν ἀπόφασιν „τάδε λέγει κύριος· ἀνθ'
 ὧν οὐκ ἐπορεύθης ἐν ὁδῷ Ἰωσαφάτ τοῦ πατρὸς σου, ἀπέ- 15
 κτεινας δὲ τοὺς ἀδελφοίς σου, ἰδοὺ κύριος κατὰσσει πληγὴν
 μεγάλην ἐν τῷ οἴκῳ σου, καὶ σὺ ἔσῃ ἐν ἀρρωστίαις πονη-
 ραῖς, ἐν ἀρρωστίᾳ κοιλίας, ἕως ἂν ἐξέλθῃ τὰ ἔντερά σου.”
 ἐπεστράφησαν τοίνυν ἀλλόφυλοι κατ' αὐτοῦ, καὶ πάντας ἐξη-
 B δραπόδιον, καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ πάντα κατέκτειναν ἄνευ 20
 τοῦ Ὀχαζίου. ἐπέσκηψε καὶ ἡ νόσος, καὶ οὐδὲ μετὰ θάνα-

minus cum Achaabo ad bellum profectus est. quia tamen alioqui vir
 magnae virtutis erat, ut supra quoque diximus, incolumis domum
 evasit. Michaelis in carcerem ab Achaabo coniectus magna cum oris
 libertate dixit „quodsi prospere domum reversus fueris, deum per
 me minime locutum esse fatebor.” enimvero divinum illud oraculum
 de Achaabo, quod Elias edidit, eventus ipse comprobavit. nam cum
 vulnus accepisset, diu admodum in curru stetit, ne conspecta regis
 fuga millite hosti terga darent. ibi sanguis e vulnere profluens curru
 adhaesit; quem deinceps auriga ad fontem abluat et canes linxerunt.
 mane vero meretrices ad fontem Achaabi sanguine tinctum accedentes
 etiam in eo corpora sua pro more abluerunt.

Secundum haec rex Ioramus impietatem Achaabi soceri sui aemu-
 latus meritis omnino poenas luit. nam magnus ille vates Elias huic-
 modi verbis eum per litteras compellavit (2 Paral. 21 12): „haec tibi
 dominus significat. quoniam institutum paternae Iosaphati vitae non
 es sectatus, sed fratres tuos interfecisti, et magna calamitate domi-
 nus familiam tuam adficiet, ac tu gravibus admodum morbis labora-
 bis, quos inter erunt viscerum tormina, tam diu durantia donec in-
 testina egeras.” non multo post exterae nationes in eum copias edu-
 cunt, omnes e medio tollunt, liberos regios interficiunt, Ochozia
 solo excepto. simul et morbus hominem invadit, ac ne regiam quidem

των βασιλικῆς ἡξιώθη ταφῆς. ἀληθῶς φοβερὸν τὸ ἐμπνεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος.

Μετὰ τοῦτον Ὀχοζίας ζηλωτῆς καὶ αὐτὸς τῆς πατρικῆς ἀσεβείας. ἀποστέλλονται τοίνυν πρὸς τὸν μέγαν Ἰλιάν δύο πεντηκόνταρχοι μετὰ σοβαρότητος καλοῦντες αὐτὸν ἐπὶ τῷ ἐρωτηθῆναι τῆς νόσου τοῦ βασιλέως ἐνεκεν· ἐφ' ᾧ καὶ πῦρ κυταγωγῶν ἄνωθεν κατέκαυσεν αὐτούς. ἀλλ' ἐγκαῦθα οἱ ἐμότητα τοῦ προφήτου κατηγοροῦντες αὐτοῦ κατηγοροῦσι τοῦ Θεοῦ· δι' αὐτοῦ γὰρ τὰ πάντα. στέλλεται οὖν τρίτος πεν-
 10 τηκόνταρχος, καὶ ἠπίοις λόγοις χρησάμενος τὴν τιμωρίαν διέφυγεν. κατερχόμενος οὖν καὶ συναντήσας τοῖς ἀποσταλεῖ-
 σιν ἐπὶ τὰ εἶδωλα εἶπε „παρὰ τὸ μὴ εἶναι Θεὸν ἐν Ἰσραὴλ, πορεύη ζητῆσαι μνίαν Θεὸν Ἀκαρῶν; ἢ κλίνη ἐφ' ἧς ἀνέ-
 15 βης, οὐ καταβήσῃ.” ἴστωσαν οὖν διτεῦθεν οἶφ κρῖματι πε-
 15 ριπίττουσι, καὶ ὅπως ἀγανακτεῖν παρασκευάζουσι τὸν Θεόν, οἱ τὰς ἐλπίδας αὐτῶν ἀστρολόγοις καὶ μάντεσιν ἀναθέμενοι. Δ
 ἄξιον δὲ θρηνηῆσαι τῶν δυσσεβῶν τὴν ἀλογία. οὐ γὰρ μόνον τὰ μέγιστα τῶν ζῶων ἐθεοποίησαν, ἀλλὰ καὶ τὰ μικρό-
 20 τата καὶ μύσους μεστὰ. τί γὰρ μυσαρώτερον μνίας; ἀλλ'
 20 ὅμως καὶ τὴν εἰκόνα ταύτης Θεὸν ἀνηγόρευσαν, καὶ ἦν ζῶ-
 σον ταῖς ῥιπίαιν ἐλάνουσι, ταύτης τὸν τύπον Θεὸν ὀνομάκασιν.

sepulturam a morte consecutus est. vimirum reapse formidabile est in dei viventis manus incidere (Hebr. 10 31).

Successit in regno filius Ochozias, et ipse paternae impietatis aemulator. hoc tempore missi sunt ad magnum illum vatem Eliam duo quinquagenum militum praefecti, qui eum superbe arcessunt de regis morbo consulendum. tum ignem ille caelitus deducens universos concremavit. hoc loco qui crudelitatem vatis accusant, deum ipsum criminantur: nam per eum haec omnia facta sunt. tandem et tertius quidam militum quinquagenum praefectus ablegatur, qui vatem mitibus verbis allocutus supplicium quo priores adfecti fuerant evasit. quamobrem vates de monte descendens, cum incidisset in homines ablegatos a rege ad consulendos deastros, huiusmodi verba protulit (4 Reg. 1 16): „quandoquidem delinquere non dubitasti, et quasi deus apud Israelicos nullus foret, muscam Accaronis deum consulisti, ex eo lecto, quem semel iam conscendisti, non evades.” de quo licet aestiment quali iudicio et poena pereant, quantamque dei concitent in se iracundiam, qui spes suas in astrólogos et vates collocant. estque adeo non abs re deploranda hominum impiorum bruta fatuitas. non enim tantum olim illi maxima quaevis animalia pro diis habuerunt, sed etiam minima, eaque piacularia. nam quid, obsecro, musca potest esse foedius et abominabilius? nihilominus illi muscae simulacro divinitatem tribuerunt; quamque vivam flabellis abigebant, eius imagini appellationem dei concesserunt.

Ὁ δὲ γε τῶν προφητῶν κορυφαῖος Ἡλίας, ὁ παρρησίαν ἔχων τοσαύτην ὥστε καὶ πρὸς Ἀχαάβ οὕτως εἶπεν „ζῆ κύριος ὁ θεός μου, εἴ ἔσται τὰ ἔτη ταῦτα θρόσος ἢ ὑπέτος εἴ μὴ διὰ λόγον στόματός μου,” ὁ τοὺς ἱερεῖς τοῦ Βαάλα ἐπὶ P. 191 τοσοῦτον καταισχύνας ὥστε καὶ πάντας αὐτοὺς τῇ προτροπῇ 5 αὐτοῦ παρὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀποκτανθῆναι, ἵνα μῆτι πάθῃ ὑπέροχον, τοσοῦτον παρὰ τῆς Ἰεζάβελ συγχωρεῖται διώκεσθαι ὡς καὶ πρὸς τὸν θεὸν εἶπεῖν „ἵκανούσθω δὴ, λάβε τὴν ψυχὴν μου ἀπ' ἐμοῦ. μὴ κρείσσων ἐγὼ ὑπὲρ τοὺς πατέρας V. 148 μου;” ἀπορήσειε δ' ἄν τις πῶς ἅγιος ὢν ὁ προφήτης καὶ κατὰ 10 νόμον πολιτευόμενος ἤσθιτε τὴν διὰ κοράκων τροφήν. αὐτὸς ὁ νομοθέτης ταύτην αὐτῷ διὰ τῶν κοράκων προσέφερε, καὶ Β ἄρτον μὲν ἔωθεν, δειλῆς δὲ κρέα. οἱ γὰρ νόμοι οὗτοι διὰ τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀσθένειαν ἐτέθησαν. καὶ γὰρ καὶ Σαμψὼν διὰ μὲν τὴν μέθην καὶ τὴν λαγνείαν ἐγυμνώθη τῆς χά- 15 ριτος, φαγὼν δὲ τὸ κηρίον τοῦ μέλιτος, ὃ ἐν νεκρῷ λέοντι ἐξύφαναν μέλισσαι, κατηγορίαν οὐδεμίαν ἐδέξατο.

Πρόσεχε δέ, ἀγαπητέ. ἤνικα προσῆλθε τῇ Σαραφθία ὁ προφήτης καὶ ἄρτω ἐδεξιώθη αὐτοσχεδίῳ ἐν τῇ καιρῷ τοῦ λιμοῦ, τοῖς ἀγγείοις ἐκείνοις ἐπηύξατο οὕτως εἰπὼν „ἡ ὑδρία 20 τοῦ ἀλούρου οὐκ ἐκλείψει, καὶ ὁ καμψάκης τοῦ ἐλαίου οὐκ

20. ὑπήυξατο P.

Caeterum ille vatum princeps Elias, cui tanta libertas oris erat ut huiusmodi verbis Achaabum alloqueretur (3 Reg. 17 1) „ita virat dominus deus ille meus, ut annis hisce nec rorem nec pluviam habituri sumus, nisi me iubente,” qui praeterea Baalis sacrificos tanto pudore adfecit ut omnes etiam ipso exhortante ab Israelitis occiderentur, Elias ergo, ne quam in superbiam fastumque prolaberetur, tantum permittente deo persecutionis est a Iezabele perpeusus, ut etiam deum his verbis appellaret (3 Reg. 19 4) „tandem satis hoc esto tibi, vitam quaeso meam mihi auferto. egone meis maioribus praesto?” possit autem mirum alicui fortasse videri, qui factum sit ut vates hic, vir omnino sanctus et legis e praescripto se gerens, cibum a corvis praebitum comederet. nimirum ipse legislator eum per corvos sic alebat, ut matutino quidem tempore panem, vespertino carnes acciperet. leges hae scilicet propter Iudaeorum imbecillitatem latae fuerunt. iccirco videmus Samsonem propter temulentiam lasciviamque divinitus sibi concesso beneficio fuisse spoliatum, cum nequaquam propterea culpetur quod favum mellis ab apibus in leonis cadavere congestum comederit.

Hoc etiam, dilecte fili, factum scito. cum Saraphthiam vates Elias pervenisset ac famis tempore qualicumque pane exciperetur, huiusmodi votum de vasis ipsis concepit (3 Reg. 17 14) „hydria qua farina continetur, ne deficiat, et cadus olei nunquam minus habeat.” fue-

ἐλαττονήσει." ἀλλ' ἐνταῦθα ζητήσαι ἄξιον εἶπερ ἀληθῶς ἐν τῇ καμψάκῃ ἐκεῖνῳ ἔλαιον ἦν. ἔγωγε γὰρ τοῦ προφήτου C ακούων λέγοντος „καὶ ὁ καμψάκης τοῦ ἔλαιου οὐκ ἐλαττονήσει, ἕως οὗ δώσει τὸν ὑετὸν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς" οὐκ οἶμαι 5 τὸν προφήτην περὶ ἔλαιον εὖξασθαι. τοσοῦτον γὰρ ὄντος αὐχμοῦ, καὶ τῶν ἀνθρώπων ἐκλειπόντων τηρικαῦτα τῇ ἀνυδρίᾳ, τίς ἢ ὠφέλεια εἶπερ ὁ καμψάκης ἐπήγαγεν ἔλαιον; οὐκ ἦν λοιπὸν ὁ καμψάκης ἐκεῖνος ἔλαιον καμψάκης, ὅτι μηδὲ χρεῖα ἔλαιον τοῖς ἔτεκεν ὕδατος κάμνουσιν. ἐπεὶ δὲ τὸ 10 ἔλαιον ἀγαλλίασιν ὑπεμφαίνει παρὰ τῇ γραφῇ, διὰ τοῦτο καμψάκην ἔλαιον τὸν καμψάκην ἐκεῖνον ὁ προφήτης ἐκάλεσεν. D οὐδὲ γὰρ ἔτερον ἀγαλλίασιν ἐπὶ τοσοῦτον εἰσφέρει ὡς αὐτὸ τὸ ὕδωρ ἐν αὐχμῶδει καιφῷ. καὶ πειθέτω σε ἡ ἅγια γραφή μέλι τὸ ὕδωρ καλέσασα. οἱ γὰρ Ἑβραῖοι δίψει σασχεθέντες 15 ὑπορήτω κατὰ τὴν ἔρημον, καὶ ὕδωρ εὐρόντες, μέλιτος ἐδόκουν ἐμπίπλασθαι. πρὸς γοῦν τὴν διάθεσιν τῶν πινόντων ὑπορῶσα ἡ γραφή μέλι ὕδωρ ἐκάλεσεν.

Μετὰ δὲ ταῦτα κρατεῖ Ἰωῦς, ὃς ἐποίησε τὸ εὐθὲς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ πάσας τὰς ἡμέρας Ἰωδάε τοῦ ἀρχιερέως. οὐ- 20 τοις ζήσας ἔτη ρλ' καὶ θανάων θήκης ἡξιώθη βασιλικῆς. αὐ- P. 192 τοῦ δὲ θανόντος ἐξέκλινεν Ἰωῦς εἰς ἀσέβειαν. ἐφ' ᾧ καὶ στέλλονται προφήται πρὸς αὐτὸν τὸν Ἰωῶν, μεθ' ὧν καὶ ὁ

rit autem heic operaepretium quaerere num reapse in illo cado fuerit oleum. equidem cum vatem dicere audio „cadus olei nunquam minus habeat, donec huic regioni deus pluviam suam concesserit," nequaquam existimo vatem hoc de oleo votum concepissee. nam cum tantus esset aestus, hominesque propter aquae inopiam id temporis perirent, quid quaeso fructus attulisset, si cadus oleum de perpetuo quasi fonte quodam suppeditasset? de quo licet intelligere non fuisse cadum illum plenum oleo, quandoquidem oleo non indigebant qui aquae penuria graviter laborabant. verum certa quadam de causa cadum illum vates olei cadum appellavit. non enim quicquam esse potest quod homines tantopere possit exhilarare ut aqua magni alicuius aestus tempore. licet hoc de sacris literis intelligas, quae alicubi aquam mel nuncupant: nam cum Hebraei adligerentur intolerabili quadam in solitudine siti, aqua reperta melle satiari se putabant. quo fit ut respicientes litterae sacrae ad illorum adfectionem qui aquam hauriebant, eam ipsam appellatione mellis dignatae sint.

Secundum haec imperio potitus est Ioas, qui erga deum se recte gessit, quamdiu pontifex maximus Ioiadas superstes fuit; qui cum annis centum et triginta vivendo expletis fato functus fuisset, tantum honoris consecutus, ut regio sepulcro inferretur. cum autem rebus humanis exemptus esset, ad impietatem deinde rex Ioas declinxit.

τοῦ Ἰωδαῖ Ζαχαρίας, ὃν καὶ κατέλευσαν Ἰνδον τοῦ θεοῦ
 θρου ἐν τῷ ναῷ. καὶ ἀποθνήσκων εἶπεν „ὶδε, κύριε, καὶ
 κρῖνε.” καὶ οὐ διήμαρτε τῆς αἰτήσεως· ἄρρωστία γὰρ πε-
 ριπεσῶν ὑπὸ τῶν ὑπηκόων ἐσφάγη. ὁ δὲ τούτου υἱὸς Ἀμα-
 σίας βασιλεύσας καὶ τῇ θεῖα συμμαχίᾳ τοὺς Ἰδουμαίους νι-5
 κήσας καὶ τοὺς θεοὺς αὐτῶν ἀνδραποδίσας ὑπερον ἱεροῦργει
 αὐτοὺς ὁ ἀνόητος ἐτίμησε, τὴν νίκην αὐτοῖς λογισάμενος.
 Β πρὸς ὃν ὁ προφήτης „ἔγγων ὅτι ἐβουλεύσατο κύριος τοῦ δια-
 φθεῖραί σε.” ὁμοίως γὰρ πατρὶ ἐτέλειώθη.

Ἐπαινεῖ δὲ τὸν Ὀζίαν ἡ θεῖα γραφή· „ἦν” γὰρ φησιν 10
 „ἐκζητῶν τὸν κύριον ἐν φόβῳ κυρίου ἐν ταῖς ἡμέραις Ζαχαρίου.”
 μετὰ δὲ ταῦτα ἐπιθιμῆσας εἰσελθεῖν εἰς τὰ ἄδυστα καὶ θυμιά-
 σαι, καὶ ἐλεγχθεῖς ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως καὶ τῶν ὀδοῦκοντα
 ἱερέων. εἶπον γὰρ πρὸς αὐτόν „οὐκ ἔξοστὶ σοι, Ὀζία, θυμιαῖ,
 ἀλλὰ τοῖς ἱερεῦσι ποῖς υἱοῖς Ἀαρῶν.” ὁ δὲ „οὐχὶ βασι- 15
 V. 149 λέως εἰμι καὶ ἀλουργίδα βασιλικὴν περιβέβλημαι;” ἀλερωῶθη
 C οὖν ἐπὶ τούτῳ. ἐντὸς δὲ τούτου καθημένου διὰ τὴν λέπραν,
 ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰωαθάμ τὴν βασιλείαν διδόντων ἦν. ἕτερος δὲ
 Ζαχαρίας ἦν ὁ τοῦ Ἰωδαῖ, ὃν Ἰωῶς κατέλευσε, καὶ ἕτερος
 ὁ ἐπὶ τοῦ Ὀζίου. οἶμαι δὲ τούτον εἶναι, φησὶ Θεοδώρητος, 20
 περὶ οὗ πρὸς Ἡσαΐαν ἔφη ὁ κύριος „ποιήσόν μοι μάρτυρας

1. κατέλευσεν F, κατέλιθωσαν margo P. 6. ἱερουργία? 19.
 κατέλευσε] κατέλιθωσε P.

quam ob causam vates nonnulli ad eum ablegantur, quos inter et
 ioiadae pontificis filius Zacharias fuit, quem Ioas rex in parte templi
 sub dio sita lapidibus adobruit. cum moreretur, huiusmodi verbis
 usus est (2 Paral. 24 22) „inspicio haec, domine, ac punito.” ne-
 que petitio ipsius irrita fuit: nam rex in morbum cum incidisset, suis
 a subditis est interfectus. eius filius Amasias cum regnum occupasset
 et ope divina victoriam de Idumaeis reportasset eorumque divos
 evertisset, tandem fatuus homo consecratos religiose coluit et partem
 victoriam ipsis acceptam retulit. quapropter ei vates quidam denuntiavit
 statuisse deum Amasiam e medio tollere (2 Paral. 25 16). neque
 multo post consimili mortis genere quo pater extinctus est.

Celebrant deinde litterae sacrae regem Oziam, nimirum quod
 dei studiosus et metuens fuerit, quamdiu Zacharias fuerit superstes.
 ab eo tempore incensus est libidine quadam ingrediendi adyta et suf-
 fitum in eis faciendi; quo in conatu a pontifice ac sacerdotibus so
 reprehensus, qui dicerent nequaquam ipsi fas esse suffitum ut istic fac-
 ceret, cuius rei posteris Aaronis sacerdotibus ius esset, lepra corruptus
 est. cum autem leprae causa domi conclusus delitesceret, Ioatham
 ipsius filius regnum administrabat. ac Zacharias hic, qui Ozia regnante
 vixit, alius fuit ab Ioiaadae pontificis filio, quem Ioas rex lapidibus obruit.
 Theodoritus ait existimare se Zachariam hunc illum ipsum esse, de

πιστός ἀσθράπων, τὸν Οὐρίαν τὸν Ἰσραὴλ καὶ Ζαχαρίαν υἱὸν Βαραχίου."

"Ἀχάζ δὲ ὁ τοῦ Ἰωάθαμ πάντας ὑπερνήκησε τῇ ἀσβείῳ, ἐφ' ᾧ καὶ πολλὰ κακὰ εὗρατο. καὶ οὐδὲ οὕτω συν-
5 ἦεν, ἀλλὰ „ἤρησάω" ἔλεγεν „τοὺς θεοὺς τῶν ἔθνῶν τοὺς τέκτοντάς με, καὶ θύσω αὐτοῖς, καὶ ἀντιλήψονται μου." ἀλλὰ καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ διῆγεν ἐν πυρὶ. τί δὲ τοῦτό D
ἐστιν; ὡς μὲν Ἰωσήπος ἱστορεῖ, ἕνα τῶν υἱῶν αὐτοῦ ὠλο-
καίντως τῷ Βαάλ. ἐγὼ οἶμαι, φησὶ Θεοδώρητος, τὸ μέγρις
10 ἡμῶν φθάσαν τῆς πλώης εἶδος ἐντεῦθεν αἰνιττεσθαι. ἅπαξ
γὰρ τοῦ ἔτους πυρὰς ὀρῶμεν ἀναπτομένας, καὶ ταύταις τε-
νὰς ὑπεραλλομένους παῖδάς τε καὶ ἄνδρας, ἀλλὰ καὶ βρέφη
κυραφερόμενα διὰ τῆς φλογὸς ἐπὶ τῶν μητέρων αὐτῶν. ἐδύ-
κει δὲ τοῦτα ἀποτροπιασμός τις εἶναι καὶ κύβητοις. ταύτην
15 οἶμαι κατὰ τοῦ Ἀχάζ γεγενῆσθαι τὴν κυττηορίαν, ὃν καὶ
ἀποθανόντι τιμῆς βασιλικῆς οὐκ ἤξιωσαν.

Ἐζεκίας δὲ ὁ τούτου υἱὸς τὴν ἀκροτάτην κατώρθωσεν P. 193
ἀρετὴν, καὶ πάντα ὅσα ἐποίησε Δαβὶδ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. σὺν
τοῖς ἄλλοις καὶ τὸν χαλκῶν ὄφω συνέτριψεν, ὃν ἐποίησε
20 Μωσῆς· ἕως γὰρ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ἦσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ
θυμιῶντες αὐτῷ. καὶ ἄλλην πᾶσαν ἐπιμέλειαν ποιεῖται τοῦ

12. ὑπερβαλλομένους F.

quo dominus ad Esalam verbis hisce mentionem fecerit (Is. 8 2) „adhibeto mihi testes, viros fide dignos, Uriam sacerdotem et Zachariam Barachiae filium."

Post hunc Achazus Ioathamii filius impietate cunctos superavit. ac me sic quidem prudentior factus „quaeram" inquit „deos gentiles, qui me flagellant, eisque sacra faciam, ac impetrabo tandem ut opem mihi ferant." quin etiam liberos suos per ignem traiecit. quid autem istuc verbum sibi quaeso vult? Iosephus tradit Achazum quendam suorum filiorum Baali calido sacrificio concremasset. verum Theodoritus aliter censet. „arbitror," inquit, „hisce verbis significari speciem quandam erroris, qui ad nostra usque tempora duravit. videmus enim semel in anno rogos accendi, quibus iniciantur pueri quidam et viri. quin etiam infantes ab ipsis matribus per flammam transportantur. quae res videtur esse quasi quaedam averruncatio et lustratio. hanc ob causam Achazum ipse reprehendi putat, quem morte aublata regio funere sui non cohonestarunt.

At filius ipsius Iezechias summa virtute praeditus fuit, omniaque praestitit quae olim Davides, unus ex maioribus ipsius, praestiterat. inter alia serpentem abeneum a Mose factum attrivit. nam ad illa usque tempora suffitum ei faciebant Israelitae. idem summam templi curam habuit cumque sacerdotes mactandis victimis non sufficerent,

ναού. τότε δὴ τῶν ἱερῶν μὴ ἐξαρκούντων εἰς τὰς θυσίας,
 ὡς ἢ τῶν Παραλειπομένων βίβλος φησί, συνέβηθησαν καὶ εἰ
 Λευταί. ὅπερ καὶ τῶν ἔστιν ἰδεῖν· προσβεβηέντων γὰρ μὴ
 παρόντος καὶ τῆς χρείας κατεπειγούσης ἀναγκάζεται καὶ δι-
 κωνος προσφέρειν τῷ δεομένῳ τὸ βύπτισμα. τοῦ Σαναχηρείμ
 Β στρατεύσαντος κατ' αὐτοῦ, ἀπέστειλε πρὸς Ἡσαΐαν λέγων
 „ἡμέρα θλίψεως καὶ ἐλεγμοῦ καὶ παροργισμοῦ ἢ ἡμέρα αὐτῆ,
 ὅτι ἦλθον οἱ υἱοὶ ἕως ὠδίνων, καὶ ἰσχύς οὐκ ἔστι τῇ τικτούσῃ.”
 ἐμπικράμεθα, φησί, καὶ ἐξαπτόμεθα τῷ θυμῷ τῶν τοῦ Ραψά-
 κου βλασφημιῶν ἀκούσαντες· κολάσαι δὲ τοὺς δυσσεβεῖς οὐ
 δύναμεθα. ἔλεγε γὰρ ὁ Σαναχηρείμ διὰ τοῦ Ραψάκου „μὴ
 ἀπατάτω σε ὁ θεὸς σου ἐφ' ᾧ πέποιθας.” ἀλλ' ὁ θεὸς ἀνελ-
 θόντι τῷ βασιλεῖ εἰς τὸν ναὸν καὶ εὐξαμένῳ αὐτίκα στέλλει
 τὸν Ἡσαΐαν, μηνύων τὰ εὐόμενα αὐτῷ χρηστά. τρηκαῦτα
 καὶ γὰρ ἔλεγεν „ὑπερασπιῶ τῆς πόλεως ταύτης δι' ἐμέ καὶ 15
 διὰ Δαβὶδ τὸν παῖδά μου.” ἵνα γὰρ μὴ νομίσῃ Ἐζεκίας ὅτι
 διὰ τὴν αὐτοῦ δικαιοσύνην ἢ δέησις αὐτοῦ εἰσηκούσθη, ταῦ-
 τα λέγει κύριος. ἐμάθομεν οὖν ἐντεῦθεν ὅτι καὶ τεθνηκότες
 οἱ δίκαιοι τῶν ζώντων προΐστανται. ὁ μόντοι Ἐζεκίας καὶ
 τῷ θεῷ ἐθάρρει καὶ τὰ παρ' ἑαυτοῦ συνεισέφερε. καὶ πρῶ-
 20
 τον τὰς πρὸ τῆς πόλεως πηγὰς ἐπέφραξεν, ἔπειτα τοὺς πύρ-
 γους ἀνέστησεν εἰς ὕψος, καὶ προτείχισμα προσωκοδόμησεν

ut in Omissorum libro narratur (2 Paral. 30 15), Levitas eis operas
 subsidiarias facere iussit, quod quidem nunc etiam fieri videmus: nam
 cum senior non adest atque usus ita postulat, etiam diaconus requi-
 renti baptismum impertiri cogitur. cum autem Senacheribus expeditio-
 nem adversus ipsum suscepisset, ad Esaiam cum hisce verbis misit
 (4 Reg. 19 3) „dies angustiae et explorationis et iracundiae hodiernus
 dies est. nam partus quasi quidam instat, nec matri tantum est viri-
 um ut eniti possit.” quibus verbis hoc scilicet voluit: ardent animi et
 ira succensi sunt, ex quo Rapsacis blasphemias audivimus; neque ta-
 men impios homines poenis adficere possumus. iusserat enim Senache-
 ribus ei per Rapsacem dici ne se decipi a deo suo pateretur, cuius
 ope fretus esset. verum deus progresso in templum regi atque ibi pre-
 cato vatem Esaiam mox adesse iubet, ac futuram ipsi prosperitatem
 significat, huiusmodi usus inter alia verbis „propugnabo hanc urbem
 tua quam Davidis famuli mei causa.” quae quidem ita divinitus
 prolata sunt, ne putaret Iezechias orationem suam iustitiae causa, qua
 praeditus erat, exauditam esse. praeterea licet hinc intelligere iustos
 homines etiam vita functos viventium patronos agere. caeterum Ieze-
 chias et fidebat deo et suam quoque diligentiam adhibebat. primum
 enim fontes, qui ante urbem erant, obstruxit; deinde turres in altum
 excitavit, itemque munitionem quandam aliam aedificavit. deinde ac-

ἕτερον. τὸτε συνέβη καὶ τὸ πρὸς θάνατον μαλακισθῆναι αὐ-
 τόν, ὥστε ταπεινωθέντα ἐπιστρέψαι πρὸς κύριον, ὡς ἐν τῇ V. 150
 βίβλῳ τῶν Περσικῶν ἐπισημαίνεται. „καὶ ἐταπεινώθη” D
 γὰρ φησὶ „Ἐζεκιᾶς ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς καρδίας αὐτοῦ.” τοῦ
 5 γὰρ πατρὸς αὐτοῦ Ἀχατὶ τὴν προφητείαν δεξαμένον „ἰδοὺ
 ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει” αὐτὸς τε ἐνόμισεν εἶναι ὁ Ἐμμα-
 νουήλ, καὶ ὡς εἰς αὐτὸν τὰ τῆς ἐπαγγελίας ἐκβήσεται· ἐφ’
 ᾧ παρθενίαν ἀσκαῶν γάμοις ὁμιλῆσαι οὐκ ἤθελεν. ἀλλὰ καὶ
 10 ἐν μέσῃ νυκτὶ τὴν χιλιᾶδες ἀνηρόθησαν) ἐπὶ ἤσαν μᾶλλον τὴν
 αὐτοῦ ἀπόνοιαν. ἐφ’ ᾧ συνετίθεται παρὰ κυρίου, σήψει πο-
 δὸς ὑποβληθείς· σημεῖόν τε δίδωσιν αὐτῷ ὡς οὐκ ἀποθα-
 νεῖται οὕτως ἔχων. „ἰδοὺ ἐγὼ στρέψω τὴν σκιάν τῶν ἀνα- P. 194
 βαθμῶν οὓς κατέβη ὁ ἥλιος· τοὺς δέκα ἀναβαθμοὺς τοῦ οἴκου
 15 τοῦ πατρὸς σου.” φασὶ γὰρ τὸν Ἀχατὶ ἐκ μηχανῆς τινὸς ἐν
 τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ἀναβαθμοὺς κατασκευάσαι τινὰς οἶον ὠρολο-
 γοῦντας καὶ τὸν τοῦ ἡλίου δρόμον ἐκμετροῦντας. τότε λοι-
 πὸν ὁ θεὸς εἰς πίστιν τῶν λεγομένων (προσειθῆ γὰρ αὐτῷ
 καὶ ἕτερα ζῶης ἐτη πεντεκαίδεκα) ἀνόπιν εἶναι ποιεῖ τὴν τοῦ
 20 ἡλίου σκιάν, ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἐζεκιᾶς ἀπὸ θυμῶν τοῦ βίου ἐπὶ
 δευτέρῳ ἀρχὴν ἐπαλινοδρόμει ζῶης· ἐφ’ ᾧ τὸ τοῦ ἡλίου B
 σημεῖον, καὶ οὐχ ἕτερον, δίδωσιν ὁ θεός. γίνεται οὖν ἡ

10. πῆ F, πῆ Labbeus.

cidit ut cum praesenti mortis periculo langueret. quomobrem demisso
 animo semet ad dominum convertit, quemadmodum in Omissorum li-
 bro memoriae proditum est (2 Paral. 32 26). Iezechias, inquit, ex
 imo pectore se demisit. quia enim pater ipsius oraculum acceperat
 huiusmodi (Isaiae 7 14) „en virgo praegnans erit,” seipsum putarat
 illum Emmanuel esse, ac promissionis eventum in se finem ha-
 biturum. quapropter virginitatem colens nullo coniugii studio tene-
 batur. praeterea cum extraneorum interitum conspexisset, ex quibus
 una nocte 185 milia sunt ab angelo interempta, magis etiam in
 opinione sua stolidam confirmabatur. quapropter a domino ad frugem
 revocatur, pede sic adficto ut iam putresceret. sed tamen ei deinde
 signum quoddam dedit, ex quo se mortem id temporis non obiturum
 intelligeret. „en” inquit, „ego convertam umbram graduum, quos iam
 decem sol descendit in iis qui sunt in domo tua paterna gradibus.”
 tradit enim Achazum per machinam quandam in domo sua gradus
 quosdam effecisse, qui horas commonstrarent et solis cursum metirentur.
 itaque deus ut iis quae praedixerat fidem faceret (adiecturum enim
 se promittebat ipsius vitae quindecim annos), effecit ut umbra
 solis retro graderetur, quando etiam Iezechias ipse ab occasu vitae
 suae ad alterum quasi quoddam vitae principium revertebatur. qua-

ἡμέρα ἐκείνη κατὰ τὸν Ἰηπόλυτον τριάκοντα καὶ δύο ὥρας·
 τοὺς γὰρ δέκα ἀναβαθμοὺς διαδραμῶν ὁ ἥλιος τοὺς αὐτοὺς
 πάλιν ἀνέδραμεν, εἴτα τῇ ἰδίᾳ διατάξει χρησάμενος ἐπὶ δυ-
 σμῶς ἦλθε τοὺς δώδεκα πάλιν διαδραμῶν. καὶ οὕτω μὲν ὁ
 Ἰηπόλυτος, ὁ δὲ πατριάρχης Ἀντιοχείας Ἐδοτάδιος εἰκοσι 5
 καὶ δύο λέγει γενέσθαι τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὥρων· ἐν ἑπιῆ
 γὰρ ὀφθαλμοῦ λέγειν ἔοικει, οὐ μὴν ἐν ὥραις δέκα τὸν τοῦ
 C ἥλιου γενέσθαι ἀναποδισμόν. οὕτω μὲν οὖν καὶ ὥρων ἡμέ-
 ρα ἐκείνη γέγονε, καθ' ἣν ὁ τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦς ἐν αὐτῷ τῷ
 μεσουρανήματι τὸν ἥλιον ἔστησεν ἡμέρας ὅλης διάστημα 10
 διὰ γὰρ εἰς ἀνῆλθεν ὥρων, καὶ δι' ὁμοίων αἰθῆς μέσον τοῦ
 οὐρανοῦ. γίνωσκε δὲ, ἀγαπητέ, ὅτι οὕτω προηγουμένως ἔστη
 ὁ ἥλιος, οὕτε τὸ θαῦμα περὶ μόνον τὸν ἥλιον γέγονεν ἀλλὰ
 περὶ αὐτὸν τὸν πρῶτον οὐρανόν· αὐτοῦ γὰρ κωλυθέντος τῆς
 πρόσσω φορᾶς τῆ θείῃ προστάγματι, ἀνάγκη πᾶσα στήναι 15
 καὶ τὸν αὐτῷ συγκινούμενον ἥλιον. καὶ πείθου τῷ μεγάλῃ
 D Μαξίμῳ ἐν τοῖς πρὸς Θαλάσσιον οὕτω κατὰ ῥῆμα διεξιόντι
 περὶ τούτου. ἡλίου δὲ καὶ σελήνης δρόμον ἀκώλυτον ἐπέ-
 σχε παραδόξως ὁ θεός, τὴν αἰκίνητον τοῦ παντός φύσιν
 στήσας ἀκίνητον. ταῦτα δὲ ὁ τῶν ὄλων θαυματουργεῖ θεός, 20

14. γὰρ] καὶ P.

propter hoc ei de sole signum deus, non aliud dedit. ac diem quidem illum tradit Hippolytus triginta duas horas habuisse: sol enim gradus decem permensus deinceps per eosdem recurrebat, quo facto suum ad cursum ordinarium reversus 12 reliquis gradibus peragratis ad occasum pervenit. haec Hippolyti est sententia. verum Eusebathius, Antiochenus ille patriarcha, vult diem illum non habuisse plures quam viginti duas horas. videtur enim ita sensisse, quasi solis retro facta regressio non horis decem sed oculi uno momento acciderit. eodem modo dies ille viginti quattuor horarum fuit, quo Iesus Navae filius in ipso meridie totum diei spatium solem subsistere iussit. nam sol id temporis intervallo sex horarum ad meridiem usque progressus erat, ac totidem horas habuit donec ad occasum perveniret; in ipso autem meridie, quemadmodum diximus, totius diei spatium in medio coeli substitit. debes vero scire hoc loco, dilecte fili, solem principaliter non instituisse, nec prodigium ad unum solem referri debere, sed etiam ad primum illud coelum. nam illo per divinum mandatum impedito quominus in motu suo progrediretur, omnino necesse erat solem quoque subsistere, qui una cum ipso movetur. hoc verum esse, velim eximius ille Maximus tibi persuadeat; qui in eis ad Thalassium quae scripsit, hac de re verbis huiusmodi disseruit. deus solis et lunae cursum, qui alias impediri nequit, id temporis nova et inasitata ratione quadam inhibuit, cum naturam universi huius, nunquam non mobilem, motus expertem esse iussit. et fecit profecto deus ille re-

ἰν' ἐνταῦθεν δεῖξῃ σαφῶς ὡς οὔτε ὄρος οὔτε ἀνάγκη τοῖς ἄστροις ἐπίκειται, καθάπερ ᾤθησαν οἱ πολλοί, βλέποντες ὡσαύτως αἰεὶ κινουμένους αὐτούς. Ἰσθησι λοιπὸν αὐτούς, τὴν ἐπὶ πᾶσι προσοῦσαν αὐτῷ παριστῶν ἔξουσίαν, καὶ φέρεσθαι αὐτοῖς ἐξῆ κατὰ τὸν ἀρχῆθεν αὐτοῖς ἐπιτεθέντα θεσμόν."

Οὐκοῦν ἀποστέλλει πρὸς Ἐζεκίαν Μαρδοάχ ὁ βασιλεὺς P. 195 Βαβυλωνῶνος τῆς νόσον τε ἕνεκα καὶ τοῦ περὶ τὸν ἥλιον θανάτου. ἀλλ' ἐκεῖνος τᾶλλα πάντα παρεύσας τὸν πλοῦτον αὐτοῦ V. 151 10 τοῖς πρέσβεισιν ἔδειξεν. ἐφ' ᾧ καὶ τὰδε παρὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου πρὸς αὐτὸν ἐλαλήθη „ἰδοὺ ἔρχονται ἡμέραι, καὶ ληφθήσονται πάντα τὰ ἐν τῷ οἴκῳ σου καὶ εἰς Βαβυλῶνα ἀπελεύσονται. καὶ οἱ υἱοὶ σου, οὓς γενήσεις, ἔσονται εὐνούχοι ἐν τῷ οἴκῳ βασιλέως Βαβυλωνῶνος." υἱοὺς δὲ λέγει τοὺς 15 τρεῖς παῖδας σὺν τῷ προφήτῃ Δαυὶδ. ἀπόγονοι γὰρ οὗτοι τοῦ Ἐζεκίου γεγόνασιν. εἶωθεν οὖν ἡ γραφὴ τοὺς ἀπογόνους ἐπονομάζειν υἱούς, καθὰ δὴ καὶ τὸν Δαβὶδ πατέρα τοῦ Ἐζεκίου καλεῖ. οὐδὲ γὰρ υἱὸς τοῦ Δαβὶδ ὁ Ἐζεκίας, ἀλλ' ἀπόγονος πάντως αὐτοῦ. ὁ μέντοι Μαρδοάχ, ὡς ἄνωθεν εἰρηνοῦται, τοῦ περὶ τὸν ἥλιον χάριν θανάτου πρὸς Ἐζεκίαν ἀπέστειλε. τὸν γὰρ ἀναποδισμόν αὐτοῦ τοσοῦτον εἶναι λέγει

rum universitatis huiusmodi prodigium ea potissimum de causa, ut luculente declararet neque certae legi neque necessitati sidera esse obnoxia, quemadmodum plerique sunt arbitrati, cum cernerent semper eodem illa modo moveri. quamobrem aliquando ea subsistere iussit, ut potestatem suam in res universas ostenderet; ac deinde rursus eadem ferri motu suo permisit, quam ab initio rerum ipsis praescripserat.

Secundum haec Marodachus rex Babyloniorum ad Ezechiam legatos suos mittit, tum eius morbi causa ex quo convalescerat, tum prodigii quod in sole acciderat. tum caeteris rebus Ezechias omissis et neglectis opes suas legatis ostentat. quamobrem Esaias vates cum verbis huiusmodi compellavit (4 Reg. 20 17) „scito fore tempus cum omnia quae domi tuae sunt, auferentur et Babylonem transferentur. quia et de filiis tuis a te ortis atque genitis sumentur, qui in regno Babyloniorum domo sint eunuchi." quibus in verbis filiorum appellatione veniunt tres illi pueri, quibuscum et Danielus vates fuit: nam illi Ezechiae nepotes ac posterii exstiterunt; et frequens est literis sacris posteris nepotesque vocare filios, sicut et Davidem Ezechiae patrem nuncupant: atqui non filius Davidis erat Ezechias, sed eius e posteris ortus. caeterum Marodachus alia nulla de causa legatos ad Ezechiam miserat, ut supra quoque indicatum est, quam quod miraculum illud in sole accidisset. nam solis illam regressionem tam

παραδοξότατον ὁ Ἄρεοπαγίτης Θείος Διονύσιος, ὥστε καὶ ὑπερβολὴν ἐκπλήξαι τοὺς Βαβυλωνίους καὶ ὡς Ἰσοθέφ τινα τῇ Ἐζεκίᾳ καθυποτάξαι αὐτούς.

Μετὰ δὲ Ἐζεκίαν κρατεῖ Μανασσῆς ὁ υἱὸς αὐτοῦ. οὗτος σὺν ταῖς λοιπαῖς αὐτοῦ κακίαις προσεκύνησε καὶ πάσῃς 5
 Cτῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, τουτέστι τοῖς ἀστράσι, καὶ ἐκκλη-
 στονίζετο, ἤγουν διὰ λόγων παρετηρεῖτο τὰ ἐκβησόμενα, εἰ
 καὶ τινες ἕτεροι κληθόμενα λέγουσι τὴν διὰ τινων ἐπιφθῶν ὄλησιν
 τῶν δαιμόνων καὶ καταφορᾶν· ἐφ' ᾧ καὶ κληθῶν ἐτυμολο-
 γεῖται παρ' αὐτοῖς παρὰ τὸ κλω τὸ καλω. καὶ οἰωνίζετο δὲ 10
 πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁ Μανασσῆς, ἤγουν τὰς τῶν ὀρνέων πτή-
 σεως παρετηρεῖτο κἀντεῦθεν τοῦ μέλλοντος καταστοχαζόμενος
 ἦν. καὶ τοῦτό ἐστιν ὅπερ ὁ ποιητὴς Ὅμηρος ἔλεγε, „ἀλλ'
 ἄγε δὴ τίνα μάντιν ἐρείομεν ἢ ἱερῆα ἢ καὶ ὄνειροπόλον· καὶ
 Dγῶρ τ' ὄναρ ἐκ Διός· ἐστιν.” πρόσεχε οὖν ὅτι καὶ διὰ τῆς 15
 τοιαύτης πτήσεως τῶν ὀρνέων καὶ δι' ἠπατος προβύτων καὶ δι'
 ὀνειρῶν αὐτῶν ἐδόκουν οἱ παλαιοὶ τὸ μέλλον προφραῖν. καὶ
 οἱ μὲν ἀρχαιότεροι ἐκεῖνοι, καθάπερ εἴρηται, καὶ πτήσασιν
 ὀρνέων καὶ ἄλλοις τοιούτοις, κατὰ γε δοκοῦν αὐτοῖς, τοῦ
 μέλλοντος ἐστοχάζοντο. 20

Ὅτι δὲ τὸ παρατηρεῖσθαι τοιαῦτα ἢ τοιαῦτα κεκαίλνται,
 δῆλον μὲν καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν, οὐχ ἥττον δὲ καὶ ἐξ ὧν ὁ

novam prorsus et inusitatam fuisse tradit Areopagita Dionysius, ut
 Babyloniiis stupori esset, eisque praesberet occasionem ultro se sum-
 mittendi Ezechiae tanquam homini divino.

Post Ezechiam Manasses eius filius imperio potitur. hic inter alia
 facinora quae commisit, etiam copias coeli universas adorabat, hoc
 est sidera et hariolationibus utebatur, hoc est omina de futurorum
 eventu observabat, quod Graeci κληδονίζεσθαι dicunt. quanquam alii
 quidam volunt κληθόμενα vocari geniorum per excantationes certas at-
 tractionem et e sublimi deductionem; qua de causa tradunt eius vo-
 cis originem esse a verbo κλω, quod idem sit cum καλω, significa-
 tionem evocandi habente. praeterea Manasses auguriis utebatur, hoc
 est avium volatus observabat, deque illis coniecturas rerum futura-
 rum sumebat. atque hoc illud ipsum est, cuius in hisce versibus
 mentionem Homerus fecit: „quin vel sacrificium vel vatem arcessimus
 ultro, vel coniectorem, faciat qui somnia plana. a Iove namque ipso
 proficisci somnia scimus.” nimirum hinc animadvertere potes, existi-
 masse priscos illos homines futurorum cognitionem percipi de tali vel
 tali avium volatu vel ex pecudum iecinoribus vel ipsis denique
 somniis.

At vero quod volatus avium, pecudum iecinora somniaque hoc

μέγας διαίληψε Βασιλειος. ἐπεξηρούμενος γὰρ τὸ ἐν τῇ κατὰ
 τῆς Ἰουδαίας δευτέρᾳ ὁράσει τοῦ προφήτου Ἡσαΐου ἔρηκόν
 τὸ κατὰ λέξιν οὕτως διαλαμβάνον ὅτι ἐνεπλήροθη ὡς τὸ ἀπ'
 ἀρχῆς ἡ χώρα αὐτῶν κληδονισμῶν, ὡς ἡ τῶν ἀλλοφύλων, P. 196
 5 καὶ τὰδε διέξεισιν. ὁρᾷς ἡλίκον κακὸν τὸ κληδονίζεσθαι. ἐξω
 τῆς παρὰ Θεοῦ ἐπιμαλείας ποιεῖ τὸν προσέχοντα αὐτῷ. πολ-
 λοι τῶν Χριστιανῶν ἀδιαφόρως ὠτακουστοῦσι καὶ φήμας
 θηρῶνται καὶ συμβόλοις προσέχουσιν. ἀλλ' ἄκουε ὅτι ἀπερ-
 ρίφη ὁ κλῶς ὁ ταῦτα περιεργαζόμενος. πολλαὶ γὰρ ἐκ τοῦ
 10 Ἰωσαϊκοῦ νόμου μαυτεῖαι καὶ κληδόνες καὶ οἰωνισμοὶ καὶ
 ὀρνιθοσκοπία διαβέβληνται ὡς δαιμόνων εὐρέματα. οὐκ οἰω-
 νισθεῖς γὰρ φησιν, οὐδὲ ὀρνιθοσκοπεῖσθε. τὰ γὰρ ἔθνη,
 οὓς κύριος ὁ Θεὸς ἐξολοθρεύει ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, οὕτως
 κληδόνων καὶ μαυτεῶν ἀκούσονται. σοὶ δὲ οὐχ οὕτως δέ- B
 15 ὠακε κύριος ὁ Θεὸς σου. ἄτοπον γὰρ τὸν ἔχοντα τὴν ἐκ τῶν
 δικαιωμάτων τοῦ Θεοῦ συμβουλὴν πρὸς τὴν ὑπὲρ τῶν προ- V. 15a
 κείων σκέψιν συμβούλους ἑαυτοῦ παραλαμβάνειν τὰ ἄλογα,
 μᾶλλον δὲ οὐδὲ συμβούλους, ἀλλὰ διδασκάλοις χρηθῆναι καὶ
 νομοθέταις. καὶ τὸν μὲν ἑαυτοῦ κίνδυνον παρακείμενον καὶ
 20 ἐν ὀφθαλμοῖς ὄντα οὐκ οἶδεν ἢ ὕρνης, σοὶ δὲ τὸ μέλλον προα-
 γορεύσει; εἰ δὲ ἀπὸ δαιμόνων ἐνεργείας ἀπατηλῶς περιπέτον-

illove modo observari nefas sit ac prohibitum, cum aliis ex argumen-
 tis et indiciis est perspicuum, iisque non paucis, tum ex illis quae
 magnus master Basilius est complexus. declarans enim hoc in secunda
 visione adversus Iudaeos Esaiæ (2 6) vatis dictum, cuius haec ipsa
 verba sunt „referta est regio ipsorum hariolationibus, sicut olim, cum
 eam extranei possiderent,” huiusmodi quaedam sublicit. vides quan-
 tum malum sit hariolatio, quod scilicet faciat ut homo ipsi deditus
 dei cura prorsus excidat. at vero multi Christianorum citra ullum
 discrimen auribus ostenta captant, omnia venantur, animum notis et
 signis advertunt. sed audi tu, quid hoc loco dicatur, nimirum popu-
 lum illum reiectum esse qui haec curiose observaverit. etenim com-
 plures divinationes, ut hariolationes ominations auguria, lege Mo-
 saica tanquam malorum geniorum inventa prohibentur. nam exstant
 haec in ea verba (Deut. 18 10) „non ulla vel omnia vel auguria ca-
 pitabitia. quippe nationes istae, quas dominus vestra causa de me-
 dio tollit, hariolationibus et aliis vaticiniis utuntur. vobis autem do-
 minus deus ille vester id nequaquam permittit.” absurdum enim fue-
 rit, ut qui de praescriptis a deo consilium habere potest, ad consi-
 derationem rerum agendarum animalia bruta pro consiliariis adhibe-
 at, immo eis ne pro consiliariis quidem sed magistris et legum qua-
 si latoribus utatur. itidem propositum sibi periculum et ante oculos
 imminens ignorat avis: tibi vero quod futurum sit indicabit? quodsi

ται, μὴ μοί καθέξω δεινοτάτων ἀπάταις προσοκηγησῆς, μηδὲ
 C γίνω διαβολικαῖς ἐκδοτοῖς ἐνεργείαις, ὃς ἐπειδὴν ἄπαξ λάβῃ
 ψυχὴν εὐάγωγον εἰς ἀπώλειαν, πάντα τρόπον αὐτῇ καταχρώ-
 μενος οὐκ ἀνήσιν. ἀλλὰ καὶ κράζοντες κόρακες καὶ ἀετοὶ
 ἀλύοντες δι' ἀπορίαν θήρας τὴν δεισιδαίμονα καρδίαν πῆσ-δ
 σουσι. καὶ τοσαύτη τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον ὄβρις,
 ὥστε καὶ γαλῆ παραφανείσα καὶ κύων διακόψας καὶ ἀνδρω-
 πος ἐπιφανεῖς ἐώθεν τοὺς ἐντυγχάνοντας πάντη ποιοῦσιν ἐκ-
 πλήττεσθαι. τί ἐλεινότερον τοῦ τοιοῦτου βίου, πάντα ὑπο-
 πτεύειν, ὑπὸ πάντων ἐμποδιζέσθαι, δέον πανταχόθεν τὴν 10
 D ψυχὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεὸν ἐπανάγειν; ὅταν ἴδῃς ἕρπιδας
 διαπετομένους τὸν αἴρα, μὴ τὰ σχήματα τῶν πῆσεων περι-
 εργάζου, ἀλλὰ ταῦτα καταλιπὼν τοῦ δημιουργοῦ τὴν ἐπ' αὐ-
 τοῖς σοφίαν καὶ διακόσμησιν θαύμαζε, πῶς βάρος τοσοῦτον
 δι' αἴρος φέρεται, πῶς ἡ ἀπαλὴ τοῦ αἴρος φύσις ὄχημα γί-15
 νεται τῷ πτερῷ, πῶς τῇ μὲν ἐκτίσσει τῶν πτερῶν ἐπινήχον-
 ται τῷ αἴρει, τῇ δὲ οὐρᾷ οἷον κηδάλιω τὴν πῆσιν ἑαυτῶν
 ἀπευθύνουσι. καὶ τοιαύτη μὲν ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ. ὁ δὲ μι-
 κρόψυχος καὶ ταπεινὰ φρονῶν τὰς τῶν ἀλόγων κινήσεις τῷ
 ἰδίῳ σκοπῷ συναρμόζειν ἐπιχειρεῖ, καὶ καταλιπὼν τὸν Θεὸν δαι-20
 μων ἐπιβουλοῖς ἐκδέδωκεν ἑαυτὸν. καὶ περὶ μὲν ταύτων οὕτως.

1. δεσμωνῶν ?

aves malorum efficacitate fraudulenta geniorum hinc inde volant,
 noli horum dominorum, a quibus agitantur, fraudibus inhiando de-
 sidere, nec te diabolicis imposturis capi patitor. quippe diabolus ubi
 semel nactus est animum proclivem ad proprium interitum, omnibus
 eo modis abuti non desinit. videmus autem crocitantés corvos et
 aquilas propter inopiam cibi oberrantes cordi supersticioso pavorem
 incutere. tantaque adeo nostri hostis illius est in hominem petulan-
 tia, ut alicunde se offerens mustela vel prospectans canis vel ab or-
 tu adventans homo magnam in eis formidinem excitent in quos forte
 inciderant. quid eiusmodi vita miserabilis esse possit, in qua omnia
 suspecta sint et negotia quaevis ab omnibus impediuntur? potius un-
 diquaque noster animus ad deum revocandus est. cum aves aëra per-
 volantes intueris, noli figuram volatus curioso perscrutari, sed illis
 rebus omissis declaratam in eis sapientiam creatoris et ordinationem
 admirare, qui scilicet fiat ut tantum pondus aëre permeet, quo pacto
 tenera istaec aëris natura volucrum alis pro vehiculo sit, qui per
 alarum extensionem in aëre natent ac motu caudae seu clavi cuius-
 dam volatum suum dirigant. in his enim dei sapientia conspicitur. at
 homo quispiam pusilli animi et humilia tantum respiciens animalium
 rationis expertium motus instituto suo accommodare nititur, deoque
 relicto malis se genis dedit, qui reapse nihil aliud sunt quam insi-
 diatores. ac de his quidem rebus in hunc modum dictum esto.

Ὁ δὲ γε διαληφθεὶς βασιλεὺς καὶ ἐγγαστριμύθους ἐποίησεν. 197
 σε, καὶ γνώστας ἤτοι μάντις ἐπλήθυνε, καὶ τὸ πάντων
 ἀνοσιώτερον, ἐν τῷ θεῖῳ νεῦν τὸ τῆς ἀκολάστου δαίμονος
 ἔστησεν ἄγαιμα. οὐ μόνον δὲ εἰδώλοις ἐλάτρευεν ἐν ἔτεσι
 5 πενήκοντα καὶ δύο, ἀλλὰ καὶ αἷμα ἀθῶον ἐξέχευεν, εἴτε
 προφητῶν εἴτε καὶ ἄλλων τινῶν εὐσεβῶν. καὶ αὐτὸν δὲ τὸν
 Ἡσαΐαν ξυλίῳ λέγουσι πρῖσαι πρῖονι. πλὴν ὡς φησι Γεώρ-
 γιος, Μαροδάχ βασιλεὺς Ἀσσυρίων δεσμοῦν ἤγαγε τὸν Μα-
 νασσῆν, καὶ βαλὼν ἐν φυλακῇ ἄρτι πιτυρίῳ καὶ ὕδατι σὺν
 10 ὄξει ἔτρεφεν. ὡς δὲ καὶ ὁ θεϊότατός φησιν Ἀναστάσιος ἐξ Β
 ἱστορικῶν τινῶν τοῦτο μαθὼν, καὶ ζωδίῳ χαλκῷ παρὰ τοῦ
 βασιλέως Βαβυλωνῶνος ἐμβάλλεται· ἀλλ' ἔνδον τοῦ ζωδίου ἂν
 ἐπέγνω τε τὸν θεὸν καὶ τὴν ἑδὴν ἔψαλλεν. ἐφ' ᾧ καὶ δυ-
 νάμει θεῖα διερχομένη τὸ εἶδωλον, καὶ ἄγγελος κυρίου κατήγα-
 15 γεν αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ ἔζησε τὸ λοιπὸν ἐν μεκανοίῳ,
 καὶ τὰ προλαβόντα διορθώσατο. τσαῦτα δὲ εἰς θεὸν ἐπλημ-
 μέλησεν. ὡς καὶ τὸν θεϊότατον Ἀναστάσιον οὕτως εἰπεῖν „εἰ
 Μανασσῆν ἔσωσεν ὁ θεός, τολμῶ εἰπεῖν ὡς καὶ τὸν διάβολον
 ἔσωσεν ἂν, εἴπερ ἐπιστρέψαι ἠθέλησεν.”
 20 Μετὰ δὲ Μανασσῆν ἐβασίλευσεν Ἀμμῶς ὁ υἱὸς αὐτοῦ. C
 οὗτος τῆν μὲν πατρικὴν ἀσέβειαν ἐμμήσατο, οὐ μὴν δὲ τῆν

Caeterum hic ipse rex, quo de agimus, etiam ventriloquos insti-
 tuit et gnostarum sive divinatorum numerum auxit; quodque omnium
 maxime impium erat, impudicae deae simulacrum divino in templo
 statuit. neque tantum deastros religiose coluit totos quinquaginta duos
 annos, verumetiam sanguinem innoxium tam vatum quam aliorum
 quorundam piorum hominum fudit. quin et ipsum Esaiam perhibent
 ab eo serra lignea dissectum esse. sed tandem, ut Georgius auctor
 est, Marodachus rex Assyriorum Manassem ab se captum et in vin-
 cula coniectum abduxit, ac pane de furfure confecto et aqua aceto
 permista aluit. praeterea divinus ille Anastasius commemorat, ac-
 cepta haud dubie huiusmodi narratione quibusdam ex historicis,
 Manassem in animal quoddam abeneum a rege Babylonio conclusum
 fuisse; in quo deinceps deum agnovit et carmen illud suum cecinit.
 quapropter divina vi simulacro rupto angelus eum Hierosolyma redu-
 xit, ubi deinceps in anteaetorum poenitentia vixit et priora delicta
 emendavit. tot autem tantaque facinora Manasses patravit, ut divinus
 ille Anastasius dicere non dubitaverit „si Manassem deus servavit,
 equidem ausim dicere quod etiam diabolus ipsum servaturus fuerit,
 si reverti ad deum voluisset.”

Post Manassem Amosus filius eius imperium obtinuit. is paternam
 quidem impietatem est aemulatus, at non poenitentiam. fuerit autem

μετάνοιαν. ἄξιον δὲ ζητῆσαι διὰ τί τοῦ μὲν Μανασσῆ τὴν ἐπιστροφὴν ἀνέμεινεν ὁ θεός, τοῦ δὲ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀμμώως V. 153 οὐχί, ἀλλ' ἐθέρισεν αὐτὸν ἐπὶ δύο βασιλεύσαντα. φησί γάρ ἡ γραφή „καὶ παρελογίσαστο Ἀμμώως λογισμὸν πονηρὸν, καὶ εἶπεν· ὁ πατήρ μου πολλὰ ἐκ νεότητος παρηρόμῃσε, καὶ ἐν 5 γῆρει μετενόησε. καὶ νῦν ἐγὼ πορεύσομαι καθὼς ἐπιθυμῶ ἢ ψυχὴ μου, καὶ ὕστερον ἐπιστρέψω πρὸς κύριον.“ διὰ D τοῦτο οὐκ ἀνέμεινεν ὁ θεός, διότι οὐκ ἐσωφρονίσθη ἀφ' ὧν ὁ πατήρ αὐτοῦ πέπονθεν.

Μετὰ τοῦτον Ἰωσίας ὁ ἔγγονος αὐτοῦ. οὗτος τοῦ προ-10 γόνου Δαβὶδ ἐκτίησαστο τὴν εὐσέβειαν. καὶ πρῶτον μὲν ἐπε-μελήθη τοῦ ναοῦ, κατασκάψας πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ τὸν οἶκον ὃν ἐκδομήσας Σολομῶν τῇ Ἀστάρτῃ προσοχθίσματι Σιδονίων· ἔπειτα δὲ τῶν ἐν τῷ Δευτερονομίῳ θείων λόγων ἀκού-15 σας καὶ τὴν ἐσθῆτα διέρρηξε καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἐθρήνησε. διὰ τοι τοῦτο καὶ ὁ θεός κατα μὲν τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ ναοῦ τὴν ψῆφον ἐξήνεγκε, τῷ δὲ βασιλεῖ χρηστὰ προηγόρευσεν· „ἀνθ' P. 198 ὧν“ γάρ φησιν „ἤκουσας τῶν λόγων μου καὶ ἠκαλύνθη ἡ καρδία σου καὶ διέρρηξας τὰ ἱμάτιά σου καὶ ἐκλαυσας ἐνώπιόν μου, οὐκ ὄψονται οἱ ὀφθαλμοί σου πάντα τὰ κακὰ ἃ 20 ἐγὼ ἐπάγω ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦτον.“ καὶ τὰ μὲν σκεῦη τῶν

pretium operae inquirere quamobrem deus Manassis quidem poenitentiam expectaverit, sed non itidem filii quoque ipsius Amosi, quem annis duobus regno potitum, ut sacrae litterae loquuntur, instar maturae segetis demessuit. nimirum cogitationem quandam pravam apud animum instituit Amosus, cum secum ita loqueretur „pater meus a puero multa scelerate fecit, ac in senecta poenitentiam egit, quamobrem et ipse hac in aetate pro animi mei libidine me geram, et deinceps ad dominum me convertam.“ hac igitur de causa deus poenitentiam ipsius non expectavit, quando paternis calamitatibus nullo modo factus erat melior.

Eum Iosias filius in regno secutus est. is Davidis, sui generis auctoris, pietate praeditus fuit. ac primum quidem templi curam habuit, everso inter alia etiam illo fano quod Solomo Sidoniorum piaculo Astartae condiderat. deinde cum perscripta in Deuteronomio divina oracula ipsi recitata fuissent, non solum vestem suam dilaceravit, sed etiam maximopere lacrymis suam miseriam deploravit. quamobrem deus adversus ipsum quidem fanum atque populum sententiam suam pronuntiavit, verum regi prospera quaeque praedixit. „quoniam“ inquit „praeceptis meis auditis cor tuum se demisit, tuque vestimenta tua dilacerasti et coram me lamentatus es, oculi tui cuncta illa mala non adspicient, quibus ego familiam hanc adfecturus sum.“

ειδώλων ἐν τῇ χειμάρρῳ τῶν Κέδρων συνέτριψεν, ἐν δὲ τῇ Βαιθῆλ τοὺς τῶν ειδώλων ἱερέας κατέκαυσε, κατὰ τὴν προφητείαν Ἰωὴλ ἐκείνου τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ. ἐπὶ μέντοι τῶν χρόνων τοῦ βασιλέως Ἰωσίου, ὡς φησι Γεώργιος, ἐκτί-
508η τὸ Βυζάντιον ὑπὸ Βύζου βασιλέως Θράκης.

Ἰστέον ὅτι τρίτον ἐπόρθησε τὴν Ἱερουσαλήμ ὁ Ναβου-
χοδονόσορ, ἐπὶ Ἰωακείμ Ἰεχονίου, καὶ ὕστερον ἐπὶ Σεδεκίου, B
ὡς φησι Γεώργιος. ὁ δὲ Θεοδώρητος Ἰωακείμ καὶ Ἰεχονίαν
τὸν αὐτὸν εἶναι λέγει, τῷ θειοτάτῳ Ἰερεμῖα ἐπόμενος. ὁ δὲ
10 Σεδεκίας κατὰ τὸν μέγαν Ἐπιφάνιον τυφλωθεὶς καὶ εἰς Βα-
βυλῶνα ἀπαχθεὶς ἐγεβλήθη μύλωνι ἐπὶ ἑτεσιν εἴκοσι καὶ ἕξ,
εἰ καὶ ὕστερον ἐτιμήθη. γίνονται οὖν ὁμοῦ τῶν ἐν Ἱερουσα-
λήμ βασιλευσάντων ἀπὸ Δαβὶδ ἄχρι Σεδεκίου τὰ ἔτη 95^A
καὶ 7, οἱ δὲ βασιλεῖς εἴκοσι καὶ δύο πάντες ἕξ ἑνὸς γένους
15 τοῦ Δαβίδ. οἱ δὲ ἐν Σαμαρείᾳ βασιλεύσαντες 17, ἀπὸ Ἱε-
ροβοὰμ ἕως Ὀσηῆ, ἐφ' οὗ πέπανται καὶ ἀπώλετο Σαμάρεια
ὑπὸ Σαλμανασάρ. ἀντὶ δὲ τῶν Σαμαρειτῶν Ἀσσύριοι ἐκεῖ- C
σε κατέκησαν, ἕξ ὧν οἱ αἰρετικοὶ Σαμαρεῖται καὶ Σαδδου-
καῖοι. οὗτοι μὲν οὖν ὑπὸ λεόντων βιβρωσκόμενοι ἐξαπίνης
20 αὐτοῖς ἐμπιπτόντων, καὶ μαθόντες ἀπὸ γερόντων ἀρχαίων
τὸν τιμώμενον ἐκέλευε θεόν, καὶ ὅτι παρ' ἐκείνου τὰ τοιαῦτα
πάσχομαι, γῆν τοῦ Μωσέως ἐπιτιῶνται πεντάτευχον· καὶ

idem rex simulacrorum vasa in torrentem Cedronem confracta deiecit, et Bethelae deastrorum sacrificios concremavit, quemadmodum Iosias homo divinus futurum vaticinatus fuerat. eiusdem Iosiae regis imperio, quemadmodum Georgius memoriae prodidit, urbs Byzantium a Byzo Thracum rege condita est.

Secundum haec sciendum Hierosolimam a Nabuchodonozore ter spoliatam esse, videlicet regnantibus Ioacimo Iechonia et Sedecia, quemadmodum Georgius scripsit. Theodoritus autem, divinissimum vatem Ieremiam secutus, ex Ioacimo et Iechonia facit unum eundemque regem. Sedecias vero, sicut Epiphanius meminit, effossis oculis Babylonem abductus et in pistrinum coniectus ibidem annos viginti sex contrivit, ac tandem honorifice vicissim est habitus. sunt igitur anni regum, quotquot a Davide ad Sedeciam usque Hierosolymis imperarunt, in unum collecti 498, et reges ipsi viginti duo, Davidici generis omnes. Samariae vero regnarunt 18, ab Hieroboamo usque ad Oseam, sub quo Salmanasar Samarum delevit ac regnum eius evertit, Samaritanorum loco deductis eo coloniis Assyriorum, a quibus ortae sunt Samaritanorum et Sadducaeorum haereses. cum autem a leonibus hi devorarentur subito in ipsos irruentibus, deque senioribus edocti fuissent quinam iis in locis deus antiquitus coli consuevisset, a quo malis eiusmodi adficerentur, quinque volumi-

αὐτῶ τὸν ἀληθινὸν θεὸν ἐπιγινόντες ἀβλαβεῖς τοῦ λοιποῦ διε-
τηρήθησαν, εἰ καὶ εἰς αἰρέσεις ἐντεῦθεν ἐξώκειλαν ἄτε μὴ
κατ' ὀρθὸν λόγον ταῖς ἱεραῖς βίβλοις ἐγκύπτοντες. τὰ δὲ ἔτη
τῶν βασιλευσάντων ἐν Σαμαρείᾳ σὺν καὶ γ', ἐκ διαφόρων μὲν
γεγονότων, πάντων δὲ πεποικηκότων τὸ πονηρὸν κατὰ τὴν 5
D ἀμαρτίαν Ἱεροβοάμ.

Τὴν μὲν οὖν ἀπὸ Περσίδος τῶν Ἰουδαίων ἐπάνοδον ἐξη-
γήσατό τε ὁ Ἔσδρας καὶ συνεγράψατο. ἡ δὲ πρόφασις τῆς
ἐπάνοδου κατὰ τὸν Ἰώσηπον αὕτη. τρεῖς στρατιωτῶται φν-
λάσσαντες τὸν βασιλέα, ἐν οἷς ἦν καὶ Ζοροβάβελ, ἤρισαν ἐν 10
προβλήματι τεθείσης συμφωνίας αἰτῆσαι τὸν νικῶντα ἄπερ
V. 154 ἂν ἐτελήσει παρὰ τοῦ βασιλέως. τοῦ τοίνυν ἐνόσ εἰπόντος
νικῶν τὸν οἶνον, καὶ τοῦ ἑτέρου τὸν βασιλέα, ὁ Ζοροβάβελ
εἶπε νικῶν τὰς γυναῖκας, καὶ ὑπὲρ πάντα τὴν ἀλήθειαν. καὶ
ἐπεὶ ταῦτα εἰρηκῶς νενίκηκε, καὶ ἤκουσεν αἰτήσασθαι ἃ βού- 15
P. 199 λεται, ἤξιωσεν αὐτὸν ἀφεθῆναι τὴν αἰχμαλωσίαν. ὁ δὲ καὶ
γέγονε· τριηκᾶτα καὶ γὰρ ἐπληροῦντο τὰ ὄ ἔτη τῆς θείας
ὀργῆς. καὶ οἱ μὲν οἰκοδομοῦντες τὸν ναὸν ἦσαν Ζοροβάβελ
καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ἰωσεδέκ, οἰκοδομηθῆναι δὲ ὁ τοιοῦτος
ἔφθασε ναὸς τὴν δευτέραν ταύτην οἰκοδομὴν ἐν χρόνοις μὲν 20
διὰ τὸ παρὰ τῶν γειτονοῦντων ταύτην κωλύεσθαι· ἡ γὰρ
πρῶτη ἐν χρόνοις εἴκοσι ἐγένετο παρὰ Σολομῶντος, ὡς Ἔσδρας

8. τε] τότε P.

na receperunt, eoque modo agnito vero numine nihil ab eo tempore
mali perpassi sunt, quanquam in sectas quasdam deinceps etiam ex-
orbatarunt, ut qui recta ratione libros sacros non inspicerent ac per-
volverent. anni autem illorum qui Samariae regnarunt sunt 253, ac
fuerunt hi diversis orti familiis, et omnes ad exemplum Hieroboami
se impie gesserunt.

Iudaeorum autem e Perside reditum scriptis libris Esdras est
complexus. eius autem reversionis haec fuit occasio, sicuti Iosephus
quidem memoriae prodidit. tres milites, satellites regii, quorum erat
in numero Zorobabelus, contendebant inter sese per occasionem pa-
cti conventi, ut qui vicisset, potestatem haberet a rege petendi
quicquid vellet. cum igitur unus dixisset vincere vinum, alter regem,
Zorobabelus feminas vincere statuit, ante omnia vero veritatem. quod
verbum ubi protulisset, victoriam caeteris eripuit petereque iussus
est quod lubuisset. tum ille nationem suam captivam in libertatem
restitui postulavit, idque continuo factum est: quippe tum etiam 70
illi anni divinae irae completi erant. extruebant autem deinceps Hiero-
solymitanum templum Zorobabelus et Iesus Iosedeci F. neque perfici
secunda istaec structura potuit ante annum quadragesimum sextum,
quod a finitimis nationibus impediretur. prior vero intra vigesimum

ιστορεῖ, καὶ τὴν μέντοι ἀπὸ Βαβυλῶνος τῶν Ἰουδαίων ἐπάνοδοι,
 καὶ μὴν καὶ τὴν τῶν νεκρῶν παγκόσμιον ἀνάστασιν αἰνιττό- B
 μενος ὁ θεὸς ὑπέδειξε τῷ Ἰεζεκιήλ πεδίον πλήρες ὄστων νεκρῶν,
 ἃ παραδόξως ἐξωογονήθησαν. ὁ μὲν οὖν Ἑσδρας εὐφρῆς ὢν
 5 προσκόμισε τότε τὸν νόμον, καὶ ἀνέγνω, καὶ ὑπετύπωσε πάν-
 τας τὰ κατὰ τὸ ἱερόν, καὶ τοὺς λαβόντας ἄλλογενεῖς γυναί-
 κας ἐν τῷ καιρῷ τῆς αἰχμαλωσίας ἐκβαλεῖν πεποίηκε. καὶ
 οὔτε πάντες καθαρισθέντες ἐποίησαν τὸ πάσχα. ἀλλὰ καὶ
 10 ἄθεις γυναῖκας ἑωρακῶς Ἀζωτίους Ἑβραίους ἐπιμιγείσας, καὶ
 νομον. λέγεται δὲ καὶ τοῦτο, ὡς εἰ μὴ ἦν ὁ Ἑσδρας, οὐκ C
 ἂν οὐδὲ ἐν βιβλίῳ διὰ γε τὴν τῶν Ἰουδαίων ῥαθυμίαν καὶ
 τὴν πολυχρόνιον αἰχμαλωσίαν μέχρι τοῦ νῦν διεσώζετο. προσ-
 σχεῖν δὲ ἄξιον καὶ τῷ μεγάλῳ Κυρίλλῳ ἐν τοῖς κατὰ Ἰου-
 15 λιανοῦ καὶ τὰδε περὶ τούτου διεληφότε. ἐπεὶ δὲ πρὸς τὴν
 ἐνεγκοῦσαν ἀπεκομίζοντο οἱ Ἰουδαῖοι καὶ νόμῳ τῷ διὰ Μω-
 σέως παιδαγωγείσθαι πάλιν ἐσπούδαζον, τότε δὴ τότε παρ'
 αὐτοῖς ἐδέχετο σκῆπτρον Ζοροβάβελ ὁ τοῦ Σαλαθιήλ ἐκ φυ-
 λῆς Ἰούδα, ὥστε εἰ καὶ καταλήξαι φησὶν ὁ παράφρων εἰς
 20 Σεδεκίαν τὴν τοῦ Δαβὶδ βασιλείαν, ματαιούζειν εἴοικε προφα-
 νῶς, εἶγε μετὰ τὸν τῆς αἰχμαλωσίας καιρὸν τοῖς τῆς βασι- D
 λείας θώκοις ὁ Ζοροβάβελ ἐνιδρυμένος ἐφαίετο. οὗτος μὲν

annum a Solomone absoluta fuerat, ut Esdras commemorat. caeterum
 exemplo quodam declarare volens deus non modo Iudaeorum e Ba-
 bylone reditum sed etiam universalem ex mortuis resurrectionem,
 Iezechielo campum ossibus cadaverum plenum ostendit, quae novo
 et inusitato modo vitam recuperabant Esdras autem, vir praestantis
 ingenii, legem id temporis protulit, eaque recitata templi structuram
 universam lineis deformavit, effecit etiam ut quicumque peregrinas
 uxores durante captivitate duxissent, excluderentur; quo pacto lustralis
 omnibus pascha celebratum est. cumque rursus vidisset Ebraeos quos-
 dam cum Azotiis mulieribus consuescentes, deplorato malo auctor
 populo fuit ut earum coniugio tanquam illegitimo valedicerent ipsas-
 que feminas repudiarent. hoc quoque memoriae proditum est, quod
 absque hoc viro fuisset, ne unum quidem librum sacrum habituri
 essent, ob Iudaeorum negligentiam diuturnaque captivitatem. ani-
 madvertendum hoc etiam, quod eximius ille Cyrillus in libris adversus
 Iulianum scriptis exposuit. posteaquam, ait, in patriam suam Iudaei
 reversi fuissent, seque rursus ad praescriptum legis a Mose traditae
 magno studio conformare coepissent, Zorobabelus Salathieli F. ex
 Iudaica tribu regnum apud eos accepit. quapropter cum vesanus ille
 Iulianus regnum Davidis in Sedecia finem habuisse dicit, palam de-
 lirat, quando post captivitatis tempus in regio solio Zorobabelus cog-

ὄν παρέπεμψε τὸ σκήπτρον διὰ τῶν ἀφ' ἑξῆς μέχρι τῆς Ἡρώδου βασιλείας, ὃς μητρὸς μὲν γέγονεν Ἰουδαίας, ἀλλογενεὺς δὲ πατρός. ἐπιλειπόμενος γὰρ οὕτω τῶν ἐκ τῆς Ἰουδα φυλῆς τὸ ἄρχειν λαχόντων ἐγενήθη ὁ Χριστός· ὃς καὶ γέγονεν ἔθνῶν προσδοκία. οὗτος μὲν οὖν, ὁ διαληφθεὶς δηλονότι τὴν Ἡρώδης, τῷ Ἀυγούστῳ συμμαχῆσας Καίσαρι μετὰ τῶν οὐκείων ἀναλωμάτων, ἤνικα κατὰ Κλεοπάτρας ὤρμησε, τὸ βασιλεύειν ἐν Ἰουδαίᾳ ὥσπερ τι παρ' ἐκείνου φιλοτιμίαμα ἔλαβε. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

P. 200 Τῷ Ναβουχοδονόσορ δὲ μεγαλαυχούμετος καὶ μεγαλορρημονοῦντος ἐφ' ἧ πόλει παγκάλῳ ἔκτισε, φρονὴ γέγονεν εἰς οὐρανοῦ λέγουσα „Ναβουχοδονόσορ, ἡ βασιλεία σου παρελήθεν ἀπὸ σοῦ, καὶ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐκδικώσουσί σε, καὶ μετὰ Θηρίων ἡ κατοίκησί σου, καὶ χόριον ἀγροῦ ψωμιούσῃ σε. καὶ ἐπὶ κειροὶ ἀλλαγῆσονται ἐπὶ σέ, 15 ἕως οὗ γῆς ὅτι κυριεύει ὁ ὕψιστος τῆς βασιλείας τῶν ἀνθρώπων. καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ταῦτα συντελέσθησαν, καὶ σὺν τοῖς ἄλλοις ἐμεγαλύνθησαν αἱ τρίχες αὐτοῦ ὡς λέοντος καὶ Βοὶ ὄνυχες ὡς ὄρνέου.“ ταῦτα ἰδὲ πέποιθεν ἅτε μεγαλαυχῶν V. 155 σας ἐπὶ τῷ τῆς εἰκόνης ὀράματι· θεὸν γὰρ ἐντεῦθεν ἑαυτὸν ὀπλάθειν. ὅθεν καὶ τὴν ἑαυτοῦ εἰκόνα ἴσθησι τοῦ προσκυνεῖσθαι ἔνεκεν, καὶ τὴν κύμινον διεύρη ἀπῆψεν. μετὰ δὲ

sedh. Idem ad posterum sceptrum transmisit usque ad Herodis imperium, qui matre quidem Iudaea prognatus fuit, patre vero extraneo. quippe cum defecissent ex tribu Iudaide principes, Christus expectatio gentium natus est. Herodes autem, cuius mentionem modo faciebamus, cum opem Augusto Caesari suis impensis atque sumptibus id temporis tulisset, quo contra Cleopatram copias ducebat, regnum Iudaicum tanquam liberale navatae operae praerium ab eo consecutus est. ac de his quidem haec tenet.

Caeterum cum Nabuchodonosor magnifice semet iactaret eius urbis nomine quam condendo ad elegantiam insignem perduxisset, vox quaedam de coelo est audita, quae huiusmodi verba pronuntiaret (Daniel. 4 22) „regnum tuum, Nabuchodonosor, iam tibi perit, adeoque abigeris a mortalium coetibus, inter feras belluas deges, agri gramine vesceris, anni denique septem hoc modo tibi peragentur, donec agnoveris esse quendam excelsissimum, cuius dominatu ac potestate regna mortalium contineantur.“ quae ubi dicta fuissent, eadem hora respondit eventus. nam inter alia crines eius excreverunt ad leoninorum crinium magnitudinem, itidemque consecutus est unguis qui volucrum unguis aequarent. haec autem propterea perpressus est quod inter alia nimis magnos sumpsisset animos ob conspectam in somno imaginem. nam deum se putabat esse. qua ductus opinione

ταῦτα ὄρα δεύτερον ὄνειρον, δένδρον εἰς οὐρανὸν φθάνον
 πατωτός πετεινός περιηχούμενον. φωνὴ ἄνωθεν ταμὴν ἀπει-
 λοῦσα τοῦ δένδρου, ἄνευ μέντοι τῆς ῥίζης. σαφηνίζει καὶ
 τοῦτο τὸ ὄραμα ὁ Δανιὴλ, καὶ ἐπταστίαν λέγει αὐτὸν συνα-
 5 γελαίεσθαι τοῖς ἐν ὄρεσι θηρίοις, εἶτα πρὸς τὴν βασιλείαν
 ἐπανελθεῖν. ὃ τι δὴ καὶ γέγονε.

Μετὰ τοῦτον κρατεῖ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, εἶτα ὁ ἕτερος υἱὸς C
 αὐτοῦ Βαλθάσαρ. οὔτως συμπόσιον ποιήσας καὶ τοὺς μεγα-
 10 στῆνας αὐτοῦ συγκαλεσάμενος ἐκάθητο μεθύων καὶ γαστριζό-
 μενος, ὑπηρετούμενα ἔχων τῷ τοιοῦτῳ συμποσίῳ τὰ ἱερὰ
 σκεύη ἐκεῖνα ἅπερ ὁ Ναβουχοδονόσορ ἀφείλετο τοῦ ἐν Ἰερο-
 σολύμοις θεῖου ναοῦ. ἐπὶ τούτοις ἀρχίζεται ὁ θεός. ἐφ' ᾧ καὶ
 15 ἡ πεντῆ καταψηφίζεται τῶν αὐτοῦ καταφρονούτων ἀπάλει-
 αν. ὄρα ἱεροκόπον ὁ Βαλθάσαρ ἐπὶ τῇ κοινίᾳ τοῦ αἴκου, ἐν
 15 ᾧ ἐκάθητο, ἀστράγαλον χειρὸς καὶ γράμματα οὕτω διαγο-
 ρεύοντα „μανὴ θεκέλ φαρές.” ἔθεν καὶ οὐ μικρῶς ὁ βασι- D
 λέως ἐπὶ τούτοις ἔπορεῖ. ἐρωτᾷ περὶ τούτων τοὺς ἑαυτοῦ
 σοφοὺς· οἱ δὲ μηδὲν εἰδέναι ὁμνυνται. μετκαλεῖται καὶ
 ὁ προφήτης Δανιὴλ· ἔφθασε γὰρ ἡ ἐν αὐτῷ προφητικῇ δύ-
 20 ναμις γενέσθαι κατάδηλος, ἦν ἵκα τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην τοῦ
 Ναβουχοδονόσορ ὄρασιν καὶ εἶπεν καὶ διεσαύησεν. εἰκόνα

simulacrum suum crexit, ut adoraretur, incensa etiam fornace, in
 quam praecipitarentur, si qui facere imperata renuissent. secundum
 haec alterum illud somnium habuit, in quo videbat arborem ad coe-
 lum usque pertingentem, in qua omnis generis volucres cantillarent.
 secuta est vox coelitus edita, quae resectionem arboris, radice ta-
 men excepta, munitabatur. illud etiam somnium Danielus interpreta-
 tur, simulque futurum praedicit ut annos septem inter belluas mon-
 tanas vagaretur; quo tempore exacto regnum, sicut etiam accidit,
 recuperaret.

Nabuchodonosoris in imperio successor fuit filius ipsius, ac post
 eum filius alter Balthasarus. hic instituto convivio, cum magnates suos
 invitasset, forte sedebat temulentiae gulaeque deditus, adhibitis illud
 ad convivium sacris etiam vasis quae Nabuchodonosor e divina Hiero-
 solymorum aede secum abstulerat. hanc ob causam iratus deus ad-
 versarios invidentes sibi perdere in univarsum statuit. quapropter ac-
 cidit ut rex Balthasarus in albario parietis opere domus illius, qua in
 domo sessitabat convivium celebrans, manus articulos cerneret atque
 litteras, quae huiusmodi quiddam indicarent „mane thecel phares.”
 quibus verbis rex non mediocriter perturbatus suos de iis sapientes
 consultit. qui cum nihil eorum se intelligere sacramento confirmas-
 sent, Danielus vates accessit. nam vaticinandi vis in eo palam fa-
 cta iam ante fuerat, cum visum illud nocturnum Nabuchodonosoris

γὰρ εἶδε κατ' ὄναρ πολύχρονον καὶ λίθον ἄνευ χειρὸς ἐξ ὄρου
 τμηθέντα καὶ τὴν εἰκόνα συντρίψαντα. ἀλλ' ἐπελάθετο τοῦ
 P. 201 ὄραματος. Ἐξυπνος γεγωνὸς μαθεῖν ἐζήτει τὴν ὄρασιν. καὶ
 πάντων ἀπορούντων τῶν αὐτοῦ σοφῶν τε καὶ ἐπαιδῶν (θεοῦ
 γὰρ ἔλεγον τὰ τοιαῦτα πράγματα) ὁ προφήτης μετεκλήθη 5
 Δανιήλ, καὶ ὡς εἶχε τὰ τῆς ὄρασεως τῆ βασιλεῖ διεσάφησε.
 μανθάνει ταῦτα καὶ Βαλθάσαρ, καὶ τὸν προφήτην οὐ μικρῶς
 αἰτεῖ περὶ τῆς ἐπιλύσεως τῶν ὄραθέντων ἐκείνῳ γραμμῶν.
 πείθεται οὖν καὶ φησι πρὸς αὐτόν „μανή, ἠρίθμησεν ὁ θεὸς
 τὴν βασιλείαν σου καὶ ἐπλήρωσε· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύει ἡ Σύρα 10
 γλωττα καὶ Ἑβραῖς. θεκέλ, ἐστάθησεν ὁ θεὸς τὴν βασιλείαν
 B σου, καὶ εὐρέθη ὑστεροῦσα. φαρές, διήρηται καὶ ἡ βασι-
 λεία σου καὶ ἐδόθη Πέρσαις καὶ Μήδοις.” τότε καὶ γὰρ
 μόνον ἦν ἡ βασιλεία τῶν Βαβυλωνίων. ὁ τοίνυν Βαλθάσαρ
 τὰ συμβησόμενα αὐτῷ δεινὰ μεμαθηκῶς οὐ μόνον οὐκ ἔδυσ- 15
 χέρωνε κατὰ τοῦ Δανιήλ, ἀλλὰ καὶ ὡς ὑπέσχετο, δωρεαῖς
 αὐτὸν μεγίσταις ἡμείψατο, πορφύραν ἐνδύσας καὶ χρυσοῦν
 μανιῶκιον. ἀλλὰ καὶ ἐρωτήσας αὐτὸν ὅπως ἐξευμενίσαι δυ-
 νηθεῖ τὸ θεῖον, ἤκουσεν „ἐν ἐλεημοσύναις τὰς ἁμαρτίας
 σου λύτρωσαι, καὶ ἀσέβειάν σου ἐν οἰκτιρμοῖς πενήτωκ.” 20

8. αἰτεῖ] πελεύει F.

sane admirandum et indicaret et declararet. quippe visus ille sibi fue-
 rat videre per quietem statuam quandam ingentis magnitudinis, quam
 lapis absque manu revulsus a monte contriverit verum ipsius somnii
 fuerat oblitus. quapropter expectatus quodnam fuisset nocturnum illud
 visum, cognoscere gestiebat. heic cum omnes ipsius sapientes ac magi
 de re desperassent, quod effari talia solius esse dei dicerent, tandem
 vates Danielus arcessitus regi somnium suum exposuit. haec ita tum
 fuisse gesta Balthasar cognoscit. quapropter vatem sollicito rogat ut
 quid eae sibi litterae vellent, quas conspexisset, declararet. cui Dani-
 elus acquiescens „verbum” inquit (Dan. 5 26) „Mane denotat deum
 annos regni tui numerasse ac complevisse: nam significationem nu-
 merandi tam Syra quam Hebraea in lingua habet. Thecel, appendit
 ad stateram deus regnum tuum, idque iusto pondere deficere depre-
 hendit. Phares, divisum est regnum tuum ac Persis Medisque con-
 cessum.” etenim id temporis soli Babylonii per orbem regnabant. has
 calamitates cum imminere sibi Balthasar de vatis indicatione cogno-
 visset, non modo non succensuit Danielo, verumetiam, uti pollicitus
 fuerat, amplissimis eum muneribus ornavit, purpura videlicet aureo-
 que torque donatum. cumque vatem interrogasset quo pacto numen
 divinum placare posset, responsum huiusmodi tulit „beneficentia re-
 dime delicta tua, et impietatem tuam commiseratione erga pau-
 peres.”

Μετὰ δὲ ταῦτα στρατεύει κατὰ Βαβυλωνίων ὁ Δαρεῖος κατὰ τὴν τοῦ Δανιήλ πρόρρησιν, καὶ ἄγει σὺν τοῖς λοιποῖς αἰχμαλώτοις καὶ αὐτὸν τὸν Δανιήλ, ὃν καὶ διὰ τιμῆς εἶχε πολλῆς. φθονοῦσιν αὐτῷ οἱ σατράπαι. πείθουσι τὸν βασι-
 5 λέα τοιάνδε θῆσθαι κέλευσιν, ὃς ἂν εὐρεθῆι εὐζάμενος εἰς
 θεόν, τῷ τῶν λέοντων ἐμβληθῆναι λάκκῳ. ὁ γοῦν Δανιήλ
 μηδὲν τούτων φροντίσας ἤρχετο εἰς θεόν. ἐφ' ᾧ καὶ τοῖς
 λέουσι παραδίδοται. ἀλλὰ σῶος τῇ ἐπαύριον τοῦ λάκκου
 ἐξέρχεται. τῶν δὲ εἰπόντων μὴ ἄλλως τὸν Δανιήλ σωθῆναι,
 10 εἰ μὴ κατακορεῖς ἦσαν οἱ λέοντες, τί γίνεται; τοῖς λέουσι καὶ
 αὐτοὶ παρατίθενται, καὶ εὐθέως βορὰ τούτοις γίνονται. μετὰ
 ταῦτα, ἤγουν μετὰ τοὺς λέοντας, τὰ ἐκ τῆς θαλάσσης ἀνερχόμενα τέσσαρα θηρία ὄρα· καὶ ὁ Γαβριήλ δὲ ἐν πεδίῳ τινὶ
 15 διαλέγεται αὐτῷ καὶ τὰ μέλλοντα διδάσκει.

Μετὰ ταῦτα κρατεῖ Κύρος ὁ Πέρσης τὸν τοῦ Ἀστυάγου Δαρεῖον ἀνελὼν καὶ τὸν Κραῖσον ἀφανίσας. τότε δὴ τότε ὁ
 Δανιήλ καὶ τὸ τῶν Βαβυλωνίων εἶδωλον, αὐτὸν δηλαδὴ τὸν
 Βήλ, ἐκ μέσου πεποίηκε, καὶ τὴν τῶν ἱερέων κακουργίαν διὰ
 τῆς αἰθύλης ἀπῆλεγε. ἀναιρεῖ δὲ καὶ τὸν παρ' ἐκείνοις τε-
 20 μόμωμον δράκοντα. εἶτα τί; ἐπυνίστανται κατὰ τοῦ Κύρου
 ὡς δῆθεν Ἰουδαϊζοντος οἱ ἱερεῖς, ἔκδοτον λαμβάνουσι τὸν
 Δανιήλ, καὶ ἐν ἑξ ἡμέραις λάκκῳ κατακλείουσιν, ἐπὶ λέου-
 σι παραδόντες αὐτόν. ἀλλὰ βληθεὶς καὶ τότε ἀβλαβῆς δια- P. 202

Secundum haec Darius exercitum in Babylonios ducit, quemadmodum Danielus futurum praedixerat. is inter captivos caeteros ipsum quoque Danielum abduxit, et magno deinceps in pretio habuit. hinc orta satraparum invidia: persuadent regi mandatum ut publicaret, quo significaretur leonum in foveam abiiciendum esse, qui a deo quicquam petere deprehenderetur. hoc edictum Danielus minime reveritus, deum precibus implorabat. quamobrem leonibus obiicitur, sed altero mox die salvus e fovea progreditur. heic illi dicere Danielum alia nulla de causa incolumem evasisse quam quod leones saturi fuissent. quid inde factum? ipsi quoque leonibus obiiciuntur, et ab eis continuo devorantur. post id temporis Danielo visum offertur, quo e mari animalia quattuor egredi cernit; angelusque Gabrielus quodam in prato cum ipso colloquens futura declarat.

Deinceps imperio Cyrus Persa potitur, Dario Astyagis F. extincto sublatoque de medio rege Croeso. id temporis Danielus Belum simulacrum Babyloniorum abolevit, et improbitatem sacrificorum per cinerem coarguit. sustulit item draconem illum quem religiose venerabantur. hinc factum ut orta sacrificorum seditione adversus Cyrum, quasi iam sperte iudaissantem, Danielus eis dederetur et totos sex dies in ca-

μένει. τήνικαῦτα καὶ ὁ Ἄββακὸν ἐν ἀκαριῇ τῷ Δαυιδῷ ἐπί-
σταται, καὶ ταῦτα τοῦ λάκκου ἐσφραγισμένου ὄντος, τὸ τῶν
θεριστῶν ἐξ Ἰουδαίας βρωμα κομιζῶν αὐτῷ· τοιαῦτα καὶ
γὰρ τὰ τοῦ Θεοῦ θανμύσια. καὶ τῷ Δαυιδῷ ἐπέστη, καὶ
τῶν θεριστῶν οὐκ ἀπελιμπάνετο. 5

Μετὰ δὲ Κῦρον Καμβύσης ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὁ καὶ Να-
βουχοδονόσορ ἐπικληθεὶς, ὁ στρατηγὸς Ὀλοφέρνης, ὃν ἡ
Ἰουδὴ παυσόφως ἀποκτείνασα καὶ πάντα τὰ αὐτοῦ λαβούσα
Βούχ ὑψώθη τὴν καρδίαν, ἀλλὰ ταῦτα πάντα τῷ κορίθῳ ἀνα-
θεμένη τῇ χηρείᾳ ἐδούλευσε μετὰ τῆς συνήθους ἐγκρατείας 10
ζήσασα ἐτη ρε'. μετὰ τοῦτον Σμέρδιος ὁ Μάγος, εἰτα Δα-
ρεῖος ὁ τοῦ Ὑστάσπου, ἐφ' ὃ πάλιν ὁ Ζοροβάβελ καὶ ὁ
Ἰησοῦς ἐτελείωσαν τὸν ναὸν ἀμεληθέντα ἐτη μ'. μετὰ Δα-
ρεῖον Ἀρταβάνης. μετὰ τοῦτον Ἀρταξέρξης ὁ μακρόχειρ,
ἐφ' ὃ Σοφοκλῆς καὶ Ἡράκλειτος, Ἀναξαγόρας καὶ Πυθα- 15
γόρας καὶ Θουκυδίδης καὶ Εὐριπίδης καὶ Ἡρόδοτος καὶ Ἐμ-
πεδοκλῆς καὶ Διογένης καὶ Ἰπποκράτης, Πλάτων καὶ Ἀριστο-
τέλης ἐγνωρίζοντο. μετὰ δὲ Ἀρταξέρξην ἕτερος Ἀρταξέρξης,
καὶ ἕως Δαρεῖον τοῦ Ἀρσάμου, ὃν καθελῶν Ἀλέξανδρος τὴν
βασιλείαν τῶν Περσῶν κατέλυσε καὶ πόσιν τὴν γῆν ἐκρά- 20
τησε.

dem cum septem leonibus fovea concluderetur. verum ne tum qui-
dem aliquid detrimenti accepit. quinetiam vates Abbacumus in oculi
momento ad Danielum pervenit, quanquam fovea ipsa obsignata fo-
ret, eique coctum messoribus in iudaea cibum defert. eiusmodi sunt
divina prodigia. vates idem et Danielo adest et a messoribus non
desideratur.

Cyrum in regno Cambyses filius, qui et Nabuchodonosoris cogno-
mentum habuit, secutus est. eius copiarum imperator fuit Holopher-
nes ille, quem cum Iuditha prudenter necasset ac rebus ipsius omni-
bus potita fuisset, non tamen insolenter animos sumpsit, sed omni-
bus deo consecratis in viduitate solitaque continentia vixit ad an-
num usque 105. post Cambysem magus quidam Smerdis regnum oc-
cupavit. eum Darius Hystaspis F. est consecutus, sub quo Zorobabel
et Iesus fanum, quod annos totos 40 neglectum iacuerat, rursum ae-
dificando perfecerunt. post Darium regnavit Artabanes, quem Arta-
xerxes Longimanus excepit. eius aetate Sophocles, Heraclitus, Ana-
xagoras, Pythagoras, Thucydides, Euripides, Herodotus, Empedo-
cles, Diogenes, Hippocrates, Plato, Aristoteles clari fuerunt. post Ar-
taxerxem hunc et alius Artaxerxes exstitit, succedentibus ordine sibi
Persarum regibus usque ad Darium Arsamis F. quo deiecto sublato-
que regnum Persicum Alexander evertit et orbis imperio poti-
tus est.

Μάνθανε ὄν ἐντεῦθεν ὅτι πρώτη βασιλεία ἡ τῶν Ἀσσυρίων ἦτοι Βαβυλωνίων, δευτέρα ἡ τῶν Μήδων ὡς ἐκείνην καθελούσα, μετὰ ταῦτα ἡ τῶν Περσῶν ὡς ἐκείνην διαδέξαμένη, ἔπειτα ἡ τῶν Μακεδόνων ὡς καταγωνισαμένη τοὺς Πέρσας, καὶ τέλος ἡ τῶν Ῥωμαίων.

Μετὰ μέντοι τὸν Ἀλέξανδρον οἱ παῖδες αὐτοῦ καὶ μεγιστάνες τὴν βασιλείαν διεβλον, καὶ τῆς μὲν Αἰγύπτου Πτολεμαῖος ὁ Λαγῶς καὶ οἱ καθ'ἑξῆς Πτολεμαῖοι δέκα τὸν ἀριθμὸν ὄντες καὶ τρεῖς ἕως Κλεοπάτρας, τῆς δὲ Ἀσίας Ἀντίγονος, 10 τῆς δὲ Συρίας καὶ Παλαιστίνης Σέλευκος ὁ Νικάνωρ, ὃς καὶ πόλεις δύο κτίσας εἰς τὰ μέρη Κιλικίας καὶ ἑτέραν ἐν Συρίᾳ D τὴν μὲν Σελευκίαν ἐκάλεσε, τὴν δὲ Ἀντιόχειαν, τὴν δὲ Λαοδικίαν, εἰς ὄνομα ἑαυτοῦ τε καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ. ἐφ' ὃ Ῥόδιοι θαλασσοκρατήσαντες ἀνέστη- 15 σαν ἐν τῇ γῆσιν χαλκοῦν ἀνδριάντα εἰς τιμὴν τοῦ ἡλίου, ὃν V. 157 διὰ τὸ μέγεθος ἐκάλεσαν κολοσσόν; ἀφ' ὃ καὶ αὐτοὶ Κολοσσεῖς ὠνομάσθησαν. μετὰ δὲ Σέλευκον Ἀντίοχος ὁ υἱὸς αὐτοῦ καὶ ἑτεροὶ πέντε. εἶτα Ἀντίοχος ὁ ἐπιφανὴς υἱὸς Σελευκοῦ τοῦ φιλοπάτορος· ἐφ' ὃ ἡ δευτέρα ἄλωσις τῆς Ἰε- 20 ρουσαλήμ. οὗτος γάρ τὴν Αἴγυπτον πᾶσαν χειρῶσάμενος ὡς ἀπαξ καὶ ἄδικος ἐπὶ τὴν Ἰερουσαλήμ μετὰ θυμοῦ ὑπέστρε-

14. οὐ] ῥ P.

Hinc ergo discito primum omnium regnum fuisse Assyriorum sive Babyloniorum, alteram Medorum, a quibus illud primum sublatum fuit; tertium Persarum, quod Medorum imperio successit; quartum Macedonum, a quibus debellati sunt Persae; postremum Romanorum.

Post Alexandrum eius famuli atque proceres regnum dividerunt. Aegypto praefuit Ptolemaeus Lagi F. quem ordine Ptolemaei 13 subsequenti sunt usque ad Cleopatram. Asiam occupavit Antigonus, Syriam et Palaestinam Seleucus Nicanor, qui urbes duas in Cilicia condidit et unam in Syria. harum primam Seleuceam appellavit, alteram Antiocheam, tertiam Laodiceam, inditis nimirum huiusmodi nominibus a suo et filii filiaeque nomine. sub hoc Rhodii maris imperio potiti statuum solis ex aere sua in insula excitarunt, quam propter magnitudinem Colossus dixere, ac vocati sunt ipsi deinceps Colossenses. post Seleucum Antiochus filius regnavit, eiusdemque nominis alii quinque. deinde regnum obtinuit Antiochus illustris, Selenci Philopatoris F. sub quo Hierosolyma secunda vice capta est: cum enim Aegyptum universam praedonis et iniusti hominis in morem cepisset, Hierosolymam iracundus se convertit, ibique 180 hominum milia necavit. elapso biennio rursus copiarum imperatorem

μένει. τήνικαῦτα καὶ ὁ Ἄβρακὸν ἐν ἀκαριῇ τῷ Δανιὴλ ἐφίσταται, καὶ ταῦτα τοῦ λάκκου ἐσφραγισμένου ὄντος, τὸ τῶν θερισιῶν ἐξ Ἰουδαίας βρῶμα κομιζῶν αὐτῷ· τοιαῦτα καὶ γὰρ τὰ τοῦ Θεοῦ θανμύσια. καὶ τῷ Δανιὴλ ἐπέστη, καὶ τῶν θερισιῶν ὄνκ ἀπελιμπάνετο. 5

Μετὰ δὲ Κῦρον Καμβύσης ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὁ καὶ Ναβουχοδονόσορ ἐπικληθεὶς, ὁ στρατηγὸς Ὀλοφέρνης, ὃν ἡ Ἰουδῆθ πανσόφως ἀποκτείνασα καὶ πάντα τὰ αὐτοῦ λαβοῦσα Βοθχ ὑψώθη τὴν καρδίαν, ἀλλὰ ταῦτα πάντα τῷ κυρίῳ ἀναθεμένη τῇ χηρεία ἐδούλευσε μετὰ τῆς συνήθους ἐγκρατείας 10. ζήσασα ἔτη ρε'. μετὰ τοῦτον Σμέρδιος ὁ Μάγος, εἶτα Δαρείος ὁ τοῦ Ἰουάσπου, ἐφ' ὃ πάλιν ὁ Ζοροβάβελ καὶ ὁ Ἰησοῦς ἐτελείωσαν τὸν ναὸν ἀμεληθέντα ἔτη μ'. μετὰ Δαρείον Ἀρταβάνης. μετὰ τοῦτον Ἀρταξέρξης ὁ μακρόχειρ, ἐφ' ὃ Σοφοκλῆς καὶ Ἡράκλειτος, Ἀναξαγόρας καὶ Πυθαγόρας καὶ Θουκυδίδης καὶ Εὐριπίδης καὶ Ἡρόδοτος καὶ Ἐμπεδοκλῆς καὶ Διογένης καὶ Ἰπποκράτης, Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης ἔγνωρίζοντο. μετὰ δὲ Ἀρταξέρξην ἕτερος Ἀρταξέρξης, καὶ ἕως Δαρείου τοῦ Ἀρσάμου, ὃν καθελὼν Ἀλέξανδρος τὴν βασιλείαν τῶν Περσῶν κατέλυσε καὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἐκύρι- 20 τησε.

dem cum septem leonibus fovea concluderetur. verum ne tum quidem aliquid detrimenti accepit. quinetiam vates Abbacumus in oculi momento ad Danielum pervenit, quanquam fovea ipsa obsignata foret, eique coctum messoribus in Iudaea cibum desert. eiusmodi sunt divina prodigia. vates idem et Danielo adest et a messoribus non desideratur.

Cyrum in regno Cambyses filius, qui et Nabuchodonosoris cognomen habuit, secutus est. eius copiarum imperator fuit Holophernes ille, quem cum Iuditha prudenter necasset ac rebus ipsius omnibus potita fuisset, non tamen insolenter animos sumpsit, sed omnibus deo consecratis in viduitate solitaque continentia vixit ad annum usque 105. post Cambysem magus quidam Smerdis regnum occupavit. eum Darius Hystaspis F. est consecutus, sub quo Zorobabel et Iesus fanum, quod annos totos 40 neglectum iacuerat, rursus aedificando perfecerunt. post Darium regnavit Artabanes, quem Artaxerxes Longimanus excepit. eius aetate Sophocles, Heraclitus, Anaxagoras, Pythagoras, Thucydides, Euripides, Herodotus, Empedocles, Diogenes, Hippocrates, Plato, Aristoteles clari fuerunt. post Artaxerxem hunc et alius Artaxerxes exstitit, succedentibus ordine sibi Persarum regibus usque ad Darium Arsamis F. quo deiecto sublatoque regnum Persicum Alexander evertit et orbis imperio potitus est.

Μένθωνε ὄν ἐπιτεῦθεν ὅτι πρώτη βασιλεία ἦ τῶν Ἀσσυρίων ἢτοι Βαβυλωνίων, δευτέρα ἡ τῶν Μήδων ὡς ἐκείνην κατελοῦσα, μετὰ ταῦτα ἡ τῶν Περσῶν ὡς ἐκείνην διαδεξάμενη, ἔπειτα ἡ τῶν Μακεδόνων ὡς καταγωνισαμένη τοῦς 5 Πέρσας, καὶ τέλος ἡ τῶν Ῥωμαίων.

Μετὰ μέντοι τὸν Ἀλέξανδρον οἱ παῖδες αὐτοῦ καὶ μεγιστᾶνες τὴν βασιλείαν διεβλον, καὶ τῆς μὲν Αἰγύπτου Πτολεμαῖος ὁ Λαγῶς καὶ οἱ καθέξῃς Πτολεμαῖοι δέκα τὸν ἀριθμὸν ὄντες καὶ τρεῖς ἕως Κλεοπάτρας, τῆς δὲ Ἀσίας Ἀντίγονος, 10 τῆς δὲ Συρίας καὶ Παλαιστίνης Σέλευκος ὁ Νικάνωρ, ὃς καὶ πόλεις δύο κτίσας εἰς τὰ μέρη Κιλικίας καὶ ἕτεραν ἐν Συρίῃ D τὴν μὲν Σελεύκειαν ἐκάλεσε, τὴν δὲ Ἀντιόχειαν, τὴν δὲ Λαοδικεῖαν, εἰς ὄνομα ἑαυτοῦ τε καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ. ἔφ' οἷ Ῥόδιοι θαλασσοκρατήσαντες ἀνέστη- 15 σαν ἐν τῇ νήσῳ χαλκοῦν ἀνδριάντα εἰς τιμὴν τοῦ ἡλίου, ὃν V. 157 διὰ τὸ μέγεθος ἐκάλεσαν κολοσσόν, ἀφ' οἷ καὶ αὐτοὶ Κολοσσεῖς ὠνομάσθησαν. μετὰ δὲ Σέλευκον Ἀντίοχος ὁ υἱὸς αὐτοῦ καὶ ἕτεροι πέντε. εἶτα Ἀντίοχος ὁ ἐπιφανῆς υἱὸς Σελεύκου τοῦ φιλοπάτορος. ἔφ' οἷ ἡ δευτέρα ἄλωσις τῆς 20 Ἰερουσαλήμ. οὗτος γὰρ τὴν Αἴγυπτον πᾶσαν χειρωσάμενος ὡς ἄρπυξ καὶ ἄδικος ἐπὶ τὴν Ἰερουσαλήμ μετὰ θυμοῦ ἐπέστρε-

14. οὗ] ὅ P.

Hinc ergo discito primum omnium regnum fuisse Assyriorum sive Babyloniorum, alteram Medorum, a quibus illud primum sublatum fuit; tertium Persarum, quod Medorum imperio successit; quartum Macedonum, a quibus debellati sunt Persae; postremum Romanorum.

Post Alexandrum eius famuli atque proceres regnum dividerunt. Aegypto praefuit Ptolemaeus Lagi F. quem ordine Ptolemaei 13 subsequenti sunt usque ad Cleopatram. Asiam occupavit Antigonos, Syriam et Palaestinam Seleucus Nicanor, qui urbes duas in Cilicia condidit et unam in Syria. harum primam Seleuceam appellavit, alteram Antiocheam, tertiam Laodiceam, inditis nimirum huiusmodi nominibus a suo et filii filiaeque nomine. sub hoc Rhodii maris imperio potiti statuum solis ex aere sua in insula excitarunt, quam propter magnitudinem Colossum dixere, ac vocati sunt ipsi deinceps Colossenses. post Seleucum Antiochus filius regnavit, eiusdemque nominis alii quinque. deinde regnum obtinuit Antiochus illustris, Seleuci Philopatoris F. sub quo Hierosolyma secunda vice capta est: cum enim Aegyptum universam praedonis et iniusti hominis in morem cepisset, Hierosolymam iracundus se convertit, ibique 180 hominum milia necavit. elapso biennio rursus copiarum imperatorem

P. 203 *ψεν*, ἐνθεν τοι καὶ ἀνῆρέθησαν μυριάδες ιη'. μετὰ δὲ δύο
 εἴη ἀπέστειλε στρατηγόν, ὃς πολλὰ κακὰ τῇ πόλει τῇ ἁγίᾳ
 ἐνεδείξατο καὶ τὸν λαὸν ἐλληνίζειν ἠνάγκαζε. Ματθαῖος δὲ
 τις ἔχων υἱοὺς πέντε, ἀφ' ὧν Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος, ὃς
 ζήλω θείῳ κινήσεις τὸν στρατηγὸν ἀπέκτεινε τοῦ Ἀντιόχου 5
 καὶ μυρία ἄλλα εἰργάσατο. ὁ δὲ Ἀντιόχος κατὰ Περσίδος
 μὲν ὀρμήσας, ἀτίμως δὲ ὑποστρέφων μετὰ καὶ νόσου βαρυ-
 τάτης, συνῆκε καθ' ἑαυτὸν λέγων „ἄξια πύσχω ὧν εἰς τὴν
 Β' Ἱερουσαλήμ πέπραχα." καὶ σκώληκας ἐκβράσας τὴν ψυχὴν
 ἀπερρῆξατο. μετὰ δὲ τοῦτον Ἀντιόχος εὐπάτωρ ὁ υἱὸς αὐ- 10
 τοῦ, ἐφ' οὗ Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος τοὺς φρουροὺς Ἀν-
 τιόχου τροπωσάμενος ἤγειρε καθ' ἑαυτοῦ τὸν Ἀντιόχον μετὰ
 πλήθους ἀπέριου καὶ ἐλεφάντων ἅ και ε', ἐφ' ὧν πόρτοι ξυ-
 λιοι, ἔχοντες ὁ καθ' ἕνα ἀνὰ στρατιώτας ἐνόπλους λβ'. τότε
 δὴ τότε μεγάλα εἰργάσατο ὁ Ἰούδας, ὡς καὶ τὴν ἀρχιερωσύνην 15
 λαβεῖν παρὰ τοῦ λαοῦ. ἐφ' οὗ ὁ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Σιράχ τῆν
 πανώριστον συντάξας Ἰουδαίους ἐγνωρίζετο.

misit, qui multa mala urbi sacrae intulit, populumque coegit ut
 Graecam religionem ac mores amplecteretur. exstitit tum Matthias qui-
 dam, cui quinque filii erant, et inter alios Iudas ille Maccabaeus,
 qui divina quadam aemulatione commotus regium ducem interemit et
 egregia facinora vel sexcenta patravit. rex autem Antiochus suscepta
 in Persidem expeditione, cum et gravissimo correptos morbo nec
 sine singulari dedecore domum reverteretur, ipsemet scelerata sua tan-
 dem agnovit, cum diceret se meritas eorum facinorum poenas pen-
 dere quae adversus Hierosolymam commisisset. atque hoc modo pe-
 diculis ex ipso largiter erumpentibus animam efflavit. successit ei
 filius Antiochus Eupator, quo regnante Iudas Maccabaeus in fugam
 coniectis Hierosolymitani praesidii ducibus Antiochum ipsum contra
 se cum infinitis copiis concitavit, quas inter et elephantum erant 55,
 quibus impositae turres spectabantur, quarum singulae milites arma-
 tos 32 continebant. in eo praelio tam insignia facinora Iudas edidit,
 ut etiam pontificatus ipsi a populo deferretur. eadem aetate Iesus,
 Sirachi F., qui librum de quovis virtutum genere composuit, cele-
 ber apud Iudaeos fuit.

Τ Μ Η Μ Α Τ Ρ Ι Τ Ο Ν .

Τὰ δὲ τῶν Ῥωμαίων πράγματα διεκείτο πρόωγν ὑπὸ ὑπάρ- P. 204
 των ἐπὶ ἔτη τξ̄ καὶ δ' ἕως Ἰουλίον Καίσαρος τοῦ μη γαινη- V. 158
 θέντος· τῆς γὰρ μητρὸς αὐτοῦ θανούσης ἐν τῷ ἑνάτῳ μηνὶ
 5 τῆς ἐγκυμονίας αὐτῆς, τὴν κοιλίαν αὐτῆς ἀνατέμνουσι καὶ
 σῶον αὐτὸν ἐκείθεν ἐκβάλλουσι, ὅθεν Καίσαρ ἐλέγτο, ἄφ'
 οὗ καὶ πάντες οἱ Ῥωμαίων βασιλεῖς Καίσαρες προσηγορεύ-
 θησαν· κατὰ γὰρ τὴν Ῥωμαίων γλωτταν ἀνατομὴ τὸ Καί-
 10 σαρ λέγεται. οὗτος δ' Ἰούλιος Καίσαρ δικτάτωρ ἐκαλεῖτο,
 10 τουτέστι μονάρχης· αὐτὸς γὰρ μόνος καὶ πρῶτος τὸ Ῥω-
 μιῶν ἐκράτησε σκῆπτρον ἔτη ιη'. ὅς καὶ νόμους Ῥωμαίοις
 ἔδωκε, καὶ τὰς ἰνδίκτους καὶ τὸν βίσεκτον ἔφερε, καὶ τὸν
 μῆνα Ἰούλιον ὠνόμασε πρότερον Κιντίλιον λεγόμενον.

Μετὰ δὲ Ἰούλιον ἐβασίλευσεν ὁ ἐκ βρέφους μὲν Ὀκτάβι- P. 205
 15 ος, Ἀύγουστος δὲ διὰ τὴν λαμπρότητα ὕστερον, εἰ καὶ τινες
 αὐτὸν ἕτεροι λέγουσιν Ὀκταβίου υἱόν, ἔτη ν' καὶ ζ'. ἀφ' οὗ
 καὶ σεβαστοὶ καὶ Ἀύγουστοι οἱ Ῥωμαίων βασιλεῖς, καὶ ὁ

P A R S I I I .

A B I M P E R I O C A E S A R I S

U S Q U E A D C O N S T A N T I N U M M A G N U M .

Res Romanae a consulibus administratae sunt 364 annis usque ad Iulium Caesarem, qui partu materno in lucem editus fuisse negatur. nam cum mater ipsius mense nono, ex quo praegnans fuerat, e vivis excessisset, utero secto vivus et incolumis inde sumptus esse perhibetur. atque hinc Caesaris ei nomen datum aiunt, quod deinceps omnes Romanorum imperatores usurparunt: nimirum lingua Romana factum est id vocabulum a caedendo, quod fuisset excisus ex alvo materna. Iulius autem Caesar dictatoris appellationem consecutus est, qua significatur is qui solus imperium obtinet. quippe primus omnium solus rem publicam romanam administravit annis 12. leges tulit, in-dictiones ac bissextos ordinavit. ab eodem mensis Iulius dictus, qui antea Quinctilis vocabatur.

Post Iulium imperio potitus est Octavius: hoc enim a puero nomen habuit, deinceps ob rerum gestarum splendorem atque gloriam nuncupatus Augustus, cum esset, ut plerique tradunt, Octavii filius. regnavit annos 56. ab eo Romanorum imperatores Augusti sunt ap-

μὴν Αὐγουστος ἐκλήθη ὁ καὶ πρότερον Σεκτίλιος. Αὐγουστος δὲ ὁ Καίσαρ καλεῖται παρὰ Ῥωμαίους ὡς καὶ πλεῖον τι ἢ κατὰ ἀνθρώπους ὑπάρχων· πάντα γὰρ τὰ ἱερώτατα καὶ σεβάσματα Αὐγουστα προσαγορεύονται. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ σεβαστὸν εἶπον αὐτὸν ἀπὸ τοῦ σεβάσθαι, ὡσαυτὲν τινα σεπτόν. ὁ Καίσαρ μετὰ τὸ τοὺς ἀντικειμένους αὐτῷ νικῆσαι, Β καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Ἀντιόχου ναυμαχοῦντα, τὸ κράτος ἔπαυσε καὶ μονάρχης γέγονεν. ἐν δὲ τῇ τοῦ στρατοπεδίου τόπῳ κτίσας πόλιν Νικόπολιν ταύτην ἐνόμασεν. ἔσθησε δὲ καὶ στηλας χαλκᾶς ἀνθρώπου καὶ ὄνου. λέγεται γὰρ νικτὸς εἰσι 10 οὔσης, καθ' ἣν ἡμῶν ἢ ναυμαχία συνέστη, ἀνθρώπου συναντήσαι ὄνον ἐλαύνοντι· καὶ ὃς ἐρωτηθεὶς „ἔμοι μὲν” ἔφη „Ἐκτόχης ὄνομα, τῷ δὲ ὄνῳ Νίκων.” αἱ δὲ στηλαὶ αὐταὶ ὕστερον ἀνεκομίσθησαν εἰς τὸ Βυζάντιον, καὶ ἔστησαν ἐν τῇ Ἰκποδρομίῳ. ἀλλὰ καὶ Κλεοπάτραν χειρωσάμενος καὶ πᾶσαν 15 τὴν Αἴγυπτον ὑποτάξας, κατέβη τὴν βασιλείαν Πτολεμαίων V. 159 διαρκούσας ἔτεσι διακοσίους καὶ ὀκταήκοντα. καὶ πάσης δὲ τῆς γῆς κυριεύσας καὶ τοὺς τοπάρχας καταλύσας, ἀπέβη τοὺς φρονέουσας τὸν θεῖον αὐτοῦ Ἰούλιον. τότε δὲ τότε καὶ τὰ τοῦ Ἡσαίου πέρας εἴληφεν „μὴ λήψεται ἔθνος ἐπὶ ἔθνος μά- 20 χαιραν.” κατελύθησαν γὰρ αἱ κατὰ τόπους τοπαρχίαι καὶ

15. Ἰκποδρομίῳ Meursius.

pellati, et mensis Augustus, qui antea Sextilis dicebatur. nimirum Caesar Romanorum Augusti nomen habet, ut qui supra sortem humanam positus sit: nam. quae maxime sacra sunt et religiosa, dicuntur augusta. quo factum ut Graeci Sebastum vocent, a veneratione, quasi religiose colendum. caeterum Caesar hic posteaquam suos adversarios vicisset ac inter eos navali pugna ipsum etiam Antonium superasset, potestatem omnem in se transtulit, ac solus dominari cepit. cumque illo ipso in loco, ubi castrametatus fuerat, oppidum extruxisset, a victoria Nicopolis ei nomen dedit. eodem in loco hominis et asini statuas aeneas columnis imposuit. nam perhibetur ea nocte quae praellii navalis diem antecessit, in hominem quendam incidisse, qui asinum ageret. cumque illius de nomine sciscitatus fuisset, mihi quidem, respondit ille, nomen est Eutyche, hoc est felix, asino vero Nicon, hoc est victor. atque hae columnae deinceps Byzantium deportatae sunt et in Circo equestri collocatae. quin etiam victa Cleopatra et omni Aegypto in potestatem redacta Ptolemaeorum regnum sustulit, quod annis 290 duraverat. deinde terrarum orbem universum sibi subiciens, et abrogato certorum quorundam locorum regulis imperio, interfectores Iulii, qui avunculus ei fuerat, necavit. id temporis oraculum Esajae (2 4) comprobavit eventus, „gens una contra gentem aliam gladios non sumet.” nam sublati singula-

βασιλείαι καὶ οἱ ἀπὸ μέσων αὐτῶν πόλεμοι. ἢ οὐκ εἶδες; ὀκητικὰ ταῦτα ἐπροφητεύετο, ἄλλος μὲν τῆς Ἱερουσαλήμ. ἐκράτει, ἄλλος δὲ τῆς Σαμαρείας, καὶ ἕτερος Μωαβιτῶν. D τοῦ δὲ Χριστοῦ κατὰ σάρκα γεννηθέντος ἀπὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν 5 ἀρχὴν αἱ ἐθναρχαὶ πᾶσαι γέγονασιν. οὐκοῦν ἀπὸ τῆς οἰκοδομῆς Ἱερουσαλήμ, ἣτις ἐγένετο ἐπὶ Νεεμίου καὶ Ἔσδρα, μέχρις Ἰρκανοῦ τελευταίου ἀρχιερέως, ὃν Ἡρώδης ἀνεῖλεν, 10 ὁ τῶν ἑξῆς ἐτῶν ἀριθμὸς συμπληροῦται. ἔκτοτε δὲ καὶ μέχρι τῆς ἐν τῷ Ἰερδαίνῃ ἐπιφανείας τοῦ κυρίου αἱ λοιπαὶ ἐπτὰ 10 ἑβδομαδες κατὰ τὴν τοῦ Δαυιδὸς πρόφησιν τὴν οὕτω λέγουσαν „ὁ ἑβδομαδες συνετημήθησαν τοῦ καταλῦσαι ὕδασι καὶ προφήτην καὶ τοῦ χρισθῆναι ὄχιον ἁγίον,” τρυφῶσιν αὐτὸν τὸν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ θεόν. μετὰ μέντοι τὴν P. 206 ἀπαίρεσιν τοῦ Ἰρκανοῦ παρανόμως οἱ ἀρχιερεῖς ἐγένετο. 15 ἐξ δὲ γὰρ εἰς ἐκείνου κατήγατο.

Λέγεται δὲ καὶ τοῦτο περὶ τοῦ Αὐγουστοῦ Καίσαρος, 20 ὅτι εὐχολογῶν μὲν ἦν, μετεβάλλετο δὲ τάχιστα. οὗτος κατὰ πολλῶν τε ἀνθρώπων ἀπεφῆναιτο θάνατον· σοφὸς δὲ τις κατ' ἐκείνου καιροῦ χάριτι γράψας ἐνώπιον ἀκοντίζει τοῦ Καίσαρος. τὰ δὲ γράμματα ἔλεγε „δῆμιε, παῦσαι κρίνων.” ταῦτα αὖν ὁ Καίσαρ ἀκαγνοῦς ἐξίσταται τοῦ θρόνου, καὶ ἀκού-

8. ἐκπληροῦται M.
ποτὸ?

12. προφητεῖαν margo P.

18. τῆ]

rum regionum principibus atque regibus etiam bella, quae inter se gerebant, extincta sunt. quis enim ignorat illo saeculo, quo vates oraculum hoc edebat, alium Hierosolymis regnasse, alium Samariae, alium apud Moabitas? at vero cum Christus, quod carnem attinet, natus est, omnes omnium nationum dominatus imperio Romano parebant. heic illud etiam animadvertendum, ab aedificatione Hierosolymae, quam Nehemias et Esdras instituerunt, usque ad Hyrcanum ultimum pontificem, quem Herodes interemit, numerum 62 annorum compleri. deinceps vero septem reliquae usque ad domini baptismum in Iordane recensentur, iuxta Daniell (9 24) vaticinium, cuius haec verba sunt „septuaginta septimanae abbreviatae sunt ad tollendam visionem ac vaticinationem et ad unguendum sanctorum sanctissimum,” hoc est ipsum Christum dei filium et deum. post interfectum autem Hyrcanum pontifices contra legis praescriptum designabantur: non enim illi praeficiebantur qui ab ipso generis originem ducerent.

Ceterum de Augusto etiam hoc memoriae proditum accepimus, fuisse videlicet hominem proum ad iram, sed qui facillime rursus placaretur. hinc factum ut cum aliquando multos mortales capitis damnasset, vir quidam sapiens eo tempore chartam litteris notatam versus Caesarem elacularetur. ea in charta perscriptum erat „desige

ρωτα πάντα τὰ ψηφισθέντα τίθειν. οὗτος πολὺς ἦν εἰς
 Βυνηαίικας, καὶ μάλιστα τὰς ὑπάνδρους· καὶ δὴ τὸ χεῖρον,
 προσέτατε τοῖς ἀνδράσι καὶ μὴ βουλομένοις τοιοῦτον μύσους
 ἀπηρτάς γίνεσθαι. σοφὸς δὲ τις Ἀλεξανδρεὺς Ἀθηνόδορος
 τοῦνομα πολλὰ μὲν παρηγεῖ τῷ Καίσαρι τῶν τοιοῦτων ἐνε- 5
 κα, κείθειν δὲ ὅλως μὴ ἔχων ἄλλην ὁδὸν μετέρχεται. ἄν-
 θρωπον γάρ τινα τὰ πρῶτα ἐν τῇ συγκλήτῳ φέροντα ὀλοφυ-
 ρόμενον ἰδῶν (ἦναγκάζετο γὰρ τὴν αὐτοῦ γαμτήν ἐγκλείσαι
 φορεῖν καταστέγῃ καὶ πρὸς τὸν Καίσαρα πέμψαι) παρεγ-
 γυῖται αὐτῷ μηκέτι πενθεῖν, αὐτὸν δὲ τῷ φορεῖν ἐγκλείσαι 10
 ὧν τῆς γυναικὸς αὐτοῦ καὶ στείλαι πρὸς τὸν Καίσαρα.
 κείθειται οὖν, εἰ καὶ μόλις, ὁ ἀνὴρ. καὶ τίνα τὰ μετὰ ταῦ-
 τα; εἰσεῖσιν ὁ Ἀθηνόδορος ξίφος ἐπιφερόμενος, καὶ οὕτω
 διὰ τοῦ φορείου πρὸς τὸν Καίσαρα πέμπεται. δέχεται ὁ
 Καίσαρ, ῥήγγυσι τὰς σφραγίδας. ἔξεισιν ὁ Ἀθηνόδορος, 15
 ἐπισείει τὸ ξίφος· πτοεῖται ὁ Καίσαρ, ὑπισχνεῖται δι' ὄρκων
 μηκέτι κοίταις ἀλλοτρίαις χρανθῆναι. μετὰ ταῦτα ὁ Ἀθη-
 νόδορος πρὸς τὴν ἐνεγκαμένην ἀπαίρων, καὶ εἰδὼς τὸν Καί-
 σαρα ὄξυ μὲν θυμούμενον ταχύ δὲ μεταβαλλόμενον, κύνπει
 πρὸς οὓς ὡς δῆθεν καταφιλήσων αὐτόν, καὶ οὕτως ἔφη „στ- 20
 Β βασιτὲ Καίσαρ, τοῦτό σοι λείπει μόνον, μὴ τὰς ψήφους ἐξε-
 νεγκεῖν πρὶν ἂν ἐν ἑαυτῷ λαλήσης τὰ κδ γράμματα.” το-

pro tribunali sedere, carnifex” quibus verbis lectis Caesar e tribu-
 nali se proripit, et quae prius statuerat, irrita esse iubet. idem
 mulierum cupidissimus erat, et praesertim earum quae maritis nu-
 psissent; quodque peius erat, maritis imperabat vel invitissimis ut
 in eiusmodi piaculo sibi obsecundarent. forte quidam vir sapiens
 erat, Alexandrinus patria, nomine Athenodorus; qui cum horum fa-
 cinorum causa saepe numero Caesarem summoneret neque tamen ali-
 quid apud ipsum efficere persuadendo posset, alia via rem aggredi-
 tur. nam cum virum quendam, principem in senatu, plorantem con-
 spexisset quod uxorem suam opertae lecticae includere ac Caesari
 mittere cogeretur, hortatur Athenodorus hominem, eo nomine amplius
 ne se afflicet, sed uxoris loco ipsum in lecticam includat ac Caesari
 mittat. vix ei, rem ut faceret, persuadet, sed persuadet tamen. quid
 inde factum? Athenodorus sumpto secum gladio lecticam intrat, et ad
 Caesarem in ea deportatur. Caesar lecticam excipere, signa reserare;
 Athenodorus exire, gladium vibrare; formidine Caesar corripit, tan-
 dem sacramento praestito polliceri nunquam se deinceps toros alie-
 nos contaminaturum. hoc facto rediturus in patriam Athenodorus,
 quod Caesarem nosset hominem esse praecipitis quidem irae, sed
 quae subito deflagraret, ad aurem eius se inflectit quasi videlicet
 ipsum deosculaturus, et „Caesar” inquit „Auguste, unum adhuc

σοῦτον δὲ παρὰ τοῖς ὑπηκόοις ἀγαπώμενος ἦν ὥστε Ῥωμαῖος ἀνὴρ τὸν βίον ἐκλιπεῖν μέλλον ἐπέτραιπε τοῖς ἑαυτοῦ παισὶ V. 160
 χαριστηρίους θυσίας ἐνεγκεῖν τοῖς θεοῖς, ὅτι ζῶντα καταλιμπάνει τὸν σεβαστόν. ἐπεὶ δὲ ὁ Καῖσαρ ἐξίστατο τοῦ βίου, „πηλένην” ἔφησε „τὴν πόλιν εὐρῶν καλλίπυργον ταύτην καὶ στερεμνίαν πεποίηκα. πρὸς τούτοις δὲ καὶ πολλοὺς ἐν τῇ τελευτῇ μου βούλομαι κροτῆσαι χεῖρας, ὡς ἐπὶ μίμνον τελευτῇ καὶ παίκτου τινός.” ταῦτα δὲ καταπαύζων τοῦ βίου πάντως ἔλεγε. καὶ περὶ μὲν τοῦτων οὕτως.

- 10 Γίνωσθε δέ, ἀγαπητέ, ὅτι ἐν τῷ μβ̄ ἔτει τῆς βασιλείας P. 207 τοῦ μνημονευθέντος ἄνωθεν Καίσαρος γεννᾶται τὸ κατὰ σὰρκα ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐκ τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας. ἡ γὰρ ἄμωμος αὕτη γεννᾶται μὲν ἐξ ἐπαγγελίας, τριτιζουσα δὲ προσάγεται τῷ ναῷ, καιρὸν ἱκανὸν ἐν τοῖς αὐτοῦ
- 15 διὰ γε ἀδύτοις, ὑπ’ ἀγγέλου κομίζεται τὴν τροφήν, ὡσεὶ δέκα γίνεται καὶ τεσσαρῶν ἔτων. σκέπτονται περὶ τοῦτου οἱ ἀρχιερεῖς, ὡς εἰκός· δεήσεις προσάγουσι τῷ θεῷ. μνηστεύεται τῆνικαῦτα τῷ Ἰωσήφ, τοῦ θεοῦ καὶ τοῦτο διὰ τῆς βλαστησῆς ῥάβδου προτρέψαντος. τότε δὲ τότε καὶ πέρας
- 20 λαμβάνει προφητικῆ ῥῆσις ἡ λέγουσα „ἰδοὺ δίδεται βιβλίον B ἔσπραγμισμένον ἀνδρὶ εἰδοῦτι γράμματα,” τουτέστι γάμοις προσ-

quiddam tibi deest. noli de reis sententiam prius ferre quam apud te litteras viginti quattuor recitaveris.” ceteroqui tanto erat apud subditos in amore Caesar, ut Romanus quidam civis e vita decessurus liberis suis praeceperit, gratiarum actionis ergo diis victimas immolarent, quod Augustum post se salvum relinqueret. Caesar ipse cum e vita migraret, „luteam” inquit „urbem inveni, quam ipse pulcris ornata arcibus et marmoream effeci.” praeterea dicebat velle se plurimos ipso moriente manibus plausum dare, quemadmodum mimo vel ludione desinente fieri consueverit. quae sane verba non spectabant allo quam quod vitam hanc rideret. ac de his quidem hactenus.

Scito autem, dilecte fili, anno imperii huius, de quo loquimur, Augusti Caesaris 42, quod carnem attinet, dominum nostrum Iesum Christum ex perpetua virgine Maria natum esse. quippe mulier haec inculpata ex divino promisso nata fuit, cumque tertium attigisset annum, ad templum deducta diu in penetralibus eius vixit, cum quidem ab angelo victus ei praeberetur, donec ad annum aetatis 14 pervenisset. hac de re pontifices, ut fieri par erat, inter se consultant et precibus deum implorant. inde Iosepho despondetur, deo per virgam quae germinaverat, ut omnino id fieret, monente. quapropter id temporis huic oraculo vatis (Is. 29 12) eventus respondit: „en liber obsignatus viro litterarum non ignaro datur” (hoc est ei qui in coniugio

σωματικῶτι, „καὶ ἀρεῖ, οὐ δύναμις ἀναγκῶναι αὐτό, ὅτι ἐσφραγισμένον ἐστίν.” οὐ πολὺς παρῆλθε καιρὸς, καὶ θεὸς ἄγγελος πρὸς αὐτὴν καταπέμπεται, „χαῖρε κεχαριτωμένη” λέγων· „ὁ κύριος μετὰ σεῦ.” ἐκθαμβος οὖν ἐπὶ τῷ ῥήματι γενομένη, καὶ „πῶς ἔσται μοι τοῦτο” εἰποῦσα, „ἐπεὶ ἂν-3 δρα οὐ γνώσκω;” παρὰ τοῦ Γαβριὴλ ἀκούει καὶ ταῦτα „πνεῦμα ἅγιον ἐπελεσέσται ἐπὶ σέ, καὶ δυνάμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι.” πρόσχε δὲ ὅτι πνεῦμα ἅγιον εἰπὼν καὶ δυνάμιν Cὺψίστου, ὃ σημαίνει τὸν Χριστὸν (Χριστὸς γὰρ Θεοῦ δύναμις) ἄλην ἐν τούτῳ τὴν ἁγίαν τριάδα ἐπέφηνεν. εἰ γὰρ καὶ 10 μόνος ὁ υἱὸς σαρκωθεῖ, ἀλλὰ καὶ ὁ πατὴρ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον συμπαρήσαν αὐτῷ σαρκωθέντα κατὰ τὸ ἀδιαίρετον τῆς ὁμοουσιότητος, ὡς ὁ μέγας φησὶν Ἀθανάσιος. κατὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς Θεότητος σωματικῶς, τουτέστιν οὐσιωθεῖς. 15

Ἐγκυμονεῖ τηλικαῦτα λοιπὸν, ὀγκοῦται ἢ παρθενικῇ γαστῆρ αὐτῆς. οὐ μικρῶς ἐπὶ τούτοις ὁ Ἰωσήφ ταράσσεται, λαθραίως ἀπολῦσαι τὴν ἐγκύμονα μελετᾷ. θεὸς αὐτῷ ἐφίσταται ἄγγελος κατ' ἄναρ, „μὴ φοβηθῆς” λέγων „παραλαβεῖν Μαριάμ τὴν γυναῖκα σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ 20 πνεύματός ἐστιν ἁγίου.” ἔξυπρος οὖν γεγωνὼς παρέλαβε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτήν, ἕως οὗ ἔτεκε τὸν

vixerat), „atque is respondebit: equidem librum hunc legere nescio, quoniam obsignatus est.” non longo interiecto tempore divinus angelus ad eam ablegatur, qui huiusmodi verbis eam compellat (Luc. 1 28) „salve accepta, cui dominus adest.” his et aliis angeli verbis illa perturbata, cum rogasset quoniam id pacto fieri posset, quando virum ipsa nesciat, vicissim a Gabriele audit „te spiritus sanctus invadet, ac supremi potentia inumbrabit.” quibus in verbis notato quod spiritus sancti mentione facta, itemque potentiae supremi, qua voce Christus indicatur (Christus enim dei potentia est), tota sacrosancta trinitas expressa sit. quanquam enim filius solus carnem adsumpsit, nibilo tamen minus pater atque spiritus sanctus carnem adsumenti aderant, quando identitas substantiae dividi nequit, ut eximius ille noster Athanasius loquitur. iccirco Paulus etiam dixit (Coloss. 2 9) in Christo totam divinitatis plenitudinem corporaliter habitare, id est essentialiter.

Hoc pacto illa utero concipit, virgineus venter intumescit: non parum Iosephus eo nomine perturbatur, praegnantem a se clam dimittere cogitat. verum divinus angelus ei per somnum adstat (Math. 1 20) et „ne metuas” inquit „adsciscere Mariam uxorem tuam: nam quod in ea genitum est, ex sancto spiritu est.” quapropter expectatus a somno coniugem suam adscivit; nec eam cognovit, donec ea

εἰδὼν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον. ὁ μὲν οὖν μέγας Βασιλείος φησὶν ὅτι οὔτε πρὸ τοῦ τόκου οὔτε μετὰ τὸν τόκον ἔγνω τὴν πάννηγον ὁ Ἰωσήφ. τὸ γὰρ ἕως οὗ πολλαχοῦ τῆς γραφῆς ἀόριστον εὐρεται, ὡς ὅταν λέγει „καὶ οὐχ ὑπέστρεψεν ὁ κόραξ ἕως οὗ ἐξηράνθη ἡ γῆ.“ καὶ γὰρ ὁ κόραξ οὐδὲ μετὰ τὸ ξηρανθῆναι τὴν γῆν ὑπέστρεψε. καὶ ἀλλαχοῦ „εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου P. 208 ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου.“ εἶπερ οὐκ ἦν ἀόριστον τὸ ἕως, ἐγεροθῆναι λοιπὸν εἶπαμεν τὸν κύριον μετὰ τὸ τεθῆναι τοὺς ἐχθρούς αὐτοῦ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. ἀλλὰ καὶ ὁ σωτὴρ Χριστὸς τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἔλεγε „καὶ ἔσομαι μεθ' ὑμῶν πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας.“ εἰ οὖν οὐκ ἦν ἀόριστον τὸ ἕως, μετὰ τὴν συντέλειαν λοιπὸν οὐ συνέσεται τοῖς V. 161 μαθηταῖς ὁ Χριστὸς. καὶ μὴν ὁ Παῦλος οὕτω φησὶν „ἀρπαγῆσόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου εἰς ἀέρα, καὶ οὕτω πάντοτε σὺν κυρίῳ ἔσόμεθα.“ καὶ ταῦτα μὲν τοῦ τὸν ἔχει τὸν τρόπον, ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος φησὶν ὅτι οὐκ ἔγνωσκειν αὐτὴν ἀληθῶς ἕως οὗ ἔτεκε τὸν κύριον. οὐκ ἦδει τί τὸ ἐν αὐτῇ. μόνον ὅτι ἔτεκε, τότε δὴ καὶ ἔγνωρίσε. 207 τότε ἔγνω ὁ Ἰωσήφ τίς ἡ δύναμις τῆς παρθένου. τότε ἔγνω, ὅτι ἐξελόχευσε καὶ τὰ τῶν λεχῶν οὐ κατενόησεν, ὅτε γὰρ

9. εἴπωμεν?

peperit filium suum primogenitum. atque hoc loco magnus ille Basilius ait Iosephum nec ante partum nec a partu castissimam hanc virginem cognovisse. nam vocabulum *donec*, ait, multis in locis sacrarum litterarum indefinite positum reperitur. verbi gratia cum dicitur (Gen. 8 7) „neque reversus est corvus, donec exsiccata est terra.“ nimirum ne postea quidem quam exsiccata terra foret, corvus ille reversus est. item in alio loco (Psalm. 109), dixit dominus domino meo, sede ad meam dexteram, donec tuos hostes scabellum pedum tuorum effecero.“ quodsi *donec* indefinite non usurpatur, restat ut dicamus desinere dominum sedere, posteaquam hostes ipsius sub pedes eius subiecti fuerint. etiam discipulis suis servator dixit „adfuturus sum vobis perpetuo, donec saeculi finis appetat.“ si vox *donec* indefinita non est, sequitur Christum a mundi consummatione discipulis suis non adfuturum. atqui Paulus (1 Thess. 4 16) ait futurum ut in nubes abrepti et ipsum in aëra domino occurramus, atque ita perpetuo cum domino simus. haec a Basilio sic prodita sunt. at magnus ille Athanasius ait reapse Iosephum non cognovisse ipsam, donec dominum peperisset. ignorabat scilicet quid illud esset quod erat in ipsa. saltem ubi peperisset, agnovit. tunc nimirum intellexit Iosephus quae vis esset illius virginis. tunc cognovit eam partum edidisse nullas tori leges expertam, cum lac novo et inusitato modo manans suppedavit et

παρεῖχε ξενορρυνές και θηλήν τῆς φυσικῆς νομιῆς ἀλλοτριάν, ὅτε μαζὸν ἔδωκε και φλεβουσίαν οὐχ ὑπέμεινε. ἀλλὰ μὴ ξένον τὸ πρῶμα ἤγού. ἐπειδὴ γὰρ θεὸς ἦν και ἀνθρώπος τὸ τικτόμενον, ἐξ ἀνάγκης ἑαυτῷ συνῆλθε ταῖς θεῖαις ταῖς ἀνθρώπινα. και ἀνθρώπινα μὲν ὁ ὄγκος τῆς γαστροῦ, ὁ τῆς 5 C κνοφορίας ἐνναμηριαῖος καιρός, ἡ τοῦ τικτομένου συνῆθης ἔξοδος, ἡ γαλακτοτροφία και ἡ ἀπὸ τοῦ μικροῦ ἐπὶ τὸ καθῆκον αὐτοῦ σώματος αὔξησις· κατα γὰρ τὸν μακρίον Παῦλον πάντων πεπείραται τῶν ἡμετέρων ἀνευ μόνης τῆς ἀμαρτίας. θεῖα δὲ πάλιν ἡ ἄσπορος σύλληψις, ἡ παραδόξος 10 κῆσις και ἀρρῦπαντος γέννησις. και τοῦτό ἐστιν ὅπερ ἡ θεολόγος ἔλεγε γλῶττα „νόμοι φύσεως καταλύονται.” πρὸς τοῖς ἄλλοις γὰρ και μητρικῶν ἀδίνων ἀνευθεν Χριστὸν ἡ πάναγνος ἔτεκε· κατα γὰρ τὸν Δαμασκηνόν, ἐνθα ἡδονὴ οὐ προηγήσατο, εἰκότως οὐδὲ ὀδύνη ἐπηκολούθησεν. ὅτι δὲ ταῖς 15 τῆς κνοφορίας παραδόξα ἦσαν, και ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος D ἔδειξεν, οὕτως εἰπὼν περὶ αὐτοῦ, ὅτι τὸ μὲν ἀνδρικῶς οὐσιωθῆναι αὐτὸν ἐκ τῶν ἱερῶν λογίων ἐμάθομεν, ἀγνοοῦμεν δὲ ὅπως ἐκ παρθενικῶν αἱμάτων ἐτέρω παρὰ τὴν φύσιν θεσμῷ διεπλάττετο. καλῶς οὖν ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἔφησεν 20 „ὅτε ἐξελόχευσε, και τὰ τῶν λεχῶν οὐ κατενόησεν.” εἰ μὴ

γ. ἐξοδία F.

15. ἀδίνη P.

nutrimentum a naturali diversum; cum mammam praebuit, ac venis tamen ne quidquam decederet. nec abhorreere putabis haec a vero. nam quia pariter homo erat id quod gignebatur, et deus, necessario tam divina quaedam quam humana coniunxit. humana erant tumor alvi, tempus novem mensium, quo uterum mater gerebat, fetus in lucem editio pro more facta, lacteum nutrimentum, a parvo ad convenientem corporis staturam incrementum. nam uti beatus ille Paulus ait (Hebr. 14 15), expertus est omnia nostra, solo peccato excepto. rursum divina erant expertus seminis conceptio, partus inusitatus, nulli foeditati nullisque sordibus obnoxia nativitas. atque hoc illud est quod Gregorius theologus dixit „leges naturae solvuntur.” nam inter alia citra maternos etiam parturiginis dolores virgo purissima Christum peperit. quippe de Iohannis Damasceni sententia, ubi voluptas et delectatio nulla praecessit, ibi non abs re dicendum etiam dolorem nullum consequi. et vero fuisse factam conceptionem uterique gestationem prorsus inusitato modo, testatur ipse quoque Dionysius Areopagita verbis huiusmodi: „quod humano quidem more substantiam adsumperit, de sacris oraculis percepimus: sed ignoramus tamen quo pacto de virgineo sanguine, prorsus abhorrenti a naturae lege, formatus sit.” ideoque dictum ab Athanasio praeclare: „partum edidit nullas tori leges experta.” etenim absque illo foret, non ea-

γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ἡ αὐτὴ καὶ τίκτουσα καὶ σπαργανοῦσα καὶ τῇ φάτῃ τὸ παιδίον ἐπανακλίνουσα. καὶ οὕτω μὲν οἱ διαληφθέντες θεοὶ πατέρες περὶ τοῦ εὐαγγελικοῦ ἔρητου τοῦ λέγοντος „καὶ οὐκ ἐγένωσκεν αὐτήν, ἕως οὗ ἔτεκεν τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον.” οἱ δὲ τοῦ Μάνεντος κληρονόμοι P. 209 Παυλικιανοὶ τὸ τοιοῦτον ἔρητον πρὸς ἴδιον ἐκλαμβάνοντες δέλημα, τὴν ἄσπιλον τοῦ κυρίου μητέρα τερατολογοῦσι μετὰ τὸν σωτήριον τόκον ἐτέρους υἱοὺς ἐκ τοῦ Ἰωσήφ παιδοποιῆσαι.

- 10 Γενᾶται οὖν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, καὶ Μάγοι ἐκ Περσίδος ἐγείρονται τὸν καινότετον ἐκείνον ἀστέρα θεασάμενοι, καὶ εἰς προσκύνησιν αὐτοῦ παραγίνονται, προηγούμενον ἔχοντες τὸν τοιοῦτον ἀστέρα καὶ τὴν ὁδὸν οἷον ὑποδεικνύοντα. πρόσεχε δέ, ἀγαπητέ· διαφωνία γὰρ οὐ μικρὰ 15 παρὰ τοῖς ἀγίοις γίνεται τῆς παρὰ τῶν Μάγων ἕνεκα προσσκυνήσεως. πρῶτον γὰρ ὁ μέγας Ἐπιφάνιος ἐν τῇ βίβλῳ

g. huc refer quae p. 211 ima post υποκειμενον habet F: καὶ οὐκ ἐγένωσκεν αὐτήν ἕως οὗ ἔτέκετο τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον. τέθεικεν οὖν ἐνταῦθα τὸ ἕως οὗ, ἵνα μάθωμεν ὅτι πρὸ τῶν ὀδίων ἀνέπαφος ἦν ἡ παρθένος ἐν ἀληθείᾳ· τὸ γὰρ μετὰ ταῦτα ἤμιν κατέλιπε συλλογίζεσθαι, ὅτι τὴν οὕτω γενομένην μητέρα καὶ καινῶν ὀδίων καὶ ξένων λογευμάτων καταξωθένσαν οὐκ ἂν οὐδὲ μετὰ ταῦτα δίκαιος ὢν ἐκείνος ὑπέμεινα γνῶναι λοιπόν. καὶ οὕτω μὲν ὁ τὰ θεῖα πολὺς Ἀθανάσιος ἐπὶ τῷδε τῷ εὐαγγελικῷ καὶ θεῖῳ βιβλίῳ. οἱ δὲ τοῦ καταράτου Μάνεντος κληρονόμοι Παυλικιανοὶ μηδὲν τοῦ τοῦτο ἔγνωσαν δυνηθέντες καὶ τοῦτο παρήχθησαν, ὡς προείρηται, εἰπεῖν ἐπὶ τῇ ἀσπίλῳ καὶ παναμώμῳ τοῦ κυρίου μητρὶ, ὅτι μετὰ τὸν σωτήριον τόκον ἐτέρους υἱοὺς ἔσχεν ἐκ τοῦ Ἰωσήφ. μετὰ μέντοι et quae sequuntur initio pag. 212.

dem peperisset ac infantem fasciis involutum in praesepo reclinasset. hanc in sententiam divini patres, quos indicavimus, de isto evangelii dicto „non cognovit eam, donec filium suum primogenitum peperit” disseruerunt. at Manis heredes illi Pauliciani dictum hoc arbitrato suo torquentes, labis expertem domini matrem portentose fingunt post salutarem partum liberos alios ex Iosepho suscepisse.

Postquam hoc modo dominus noster Iesus Christus natus esset, Magi e Perside ad iter, conspecto sidere prorsus inusitato, se comparant, adorandique illius causa proficiscuntur, stellam ducent sequentes, quae viam iter ingressis commonstrabat. hoc loco, dilecte fili, diligenter iis animum advertito quae dicturi sumus. nam de Magorum adoratione contentio non exigua inter viros sanctos existit. nam primum eximius ille noster Epiphanius in libro quem Panaria vocavit, Christum iam bimum et quadam in domo tradit a Magis

Παναρίη διετῆ λέγει καὶ ἐν οἰκίᾳ παρὰ τῶν Μάγων προσκυν-
νηθῆναι τὸν Χριστόν· ἐπειδὴ γὰρ ὁ κατὰ τὴν χώραν αὐτῶν
φανείς ἀστὴρ τὴν κατὰ σάρκα ἐμήνυσε τοῦ Χριστοῦ γέννη-
σιν, προέφθασε δὲ δι' ὀλίγου τοὺς Μάγους ἀγαγεῖν εἰς Ἱερο-
σόλυμα (κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ Ἡρώδης ἀπὸ διετοῦς ἀναι- 5
V. 162 ρεῖσθαι τὰ βρέφη προσέταξε, κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἤκριβωσε
παρὰ τῶν Μάγων), τούτου χάριν ἀναμνησθεὶς ὁ Θεὸς ἀνὴρ
διετῆ παρὰ τῶν Μάγων ἔφη προσκυνηθῆναι τὸν Χριστόν.
C ἀλλ' ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης οὐχ οὕτως· οὐδὲ γὰρ ἅμα
τῷ γεννηθῆναι τὸν Χριστόν τηρικαῦτα καὶ τὸν ἀστέρα φησὶ 10
τοῖς Μάγοις ὀφθῆναι. καὶ ἄκουε τί κατὰ ἔγμα διεξιῶσιν ἐν
τῇ τοῦ κατὰ Ματθαῖον ἐρμηνείᾳ. „ὁ ἀστὴρ δὲ πρὸ πολλοῦ
τῆς γεννήσεως ἐφάνη τοῖς Μάγοις, ἔν' ἐν σπαργάνοις τὸν
Χριστόν προσκυνήσωσι. πολὺν γὰρ ἐμελλον ἐν τῇ ὁδοῦ ἀνα-
λίσκεν τὸν χρόνον. συνεμέτρησε γάρ" φησὶ „τὸν χρόνον ὁ 15
Θεός, ὃν ἐμελλον ἐν τῇ ὁδοῦ ἀναλωσαὶ οἱ Μάγοι· καὶ οὕτως
καὶ ἐκεῖνον προέφθασεν αὐτοῖς τὸν ἀστέρα, ὡς ἐπεῦθεν ἐν
σπαργάνοις προσκυνῆσαι τὸν κύριον. ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας
D Ἀθανάσιος, αὐτὸς τε ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης, ἐν σπηλαίῳ
λέγοντες παρὰ τῶν Μάγων προσκυνηθῆναι τὸν Χριστόν, τὴν 20
τοῦ χρυσορρήμονος ἐπιβεβαιούσι πάντως ἐξήγησιν.

Οἶδα δέ, ἀγαπητέ, ὅτι καὶ ἐπὶ τοῖς λοιποῖς τοῦ ταιού-

1. τῶν παναρίων M. 7. δ om P.

adoratum esse. quia enim conspectum in patria Magorum sidus car-
nalem Christi nativitatem significabat, neque Magos exiguo tempore
Hierosolymam perducere poterat, qua quidem ipsa ratione motus
Herodes iussit infantes bimulis maiores interfici, habita nimirum
temporis eius ratione quod a Magis exacte cognoverat, iccirco divi-
nus ille vir, cuius mentionem modo faciebamus, Christum bimulum a
Magis adoratum esse prodidit. verum aliter Iohannes ille noster au-
reus orator sentit. non enim eodem tempore quo Christus est natus,
etiam sidus illud a Magis conspectum esse dicit. in explicatione Mat-
thaei ad verbum quae tradat audi. multo ante Christi nativitatem
sidus illud Magis apparuit, ut Christum in ipsis cunarum fasciis adora-
rent: quippe non parum in itinere temporis absumpturi erant nimirum
hoc dicere vult, deum tempus certum Magis admensum esse, quod
absumpturi essent in itinere; itaque de ipsius sententia stellam eius
ante monstravit, ut hoc modo Christum in cunis repertum venera-
rentur. hanc Chrysostomi expositionem tum Athanasius tum Iohannes
Damascenus confirmant, cum in antro et spelunca Christum a Magis
adoratum perhibent.

Non autem ignoro, dilecte fili, te de quibusdam aliis quoque

τον ἀστέρος οὐ μικρῶς ἀμφιβάλλεις, τῇ παραδόξῃ τε κινήσει,
 τῇ στάσει, τῇ ἀποκρυβῆ, τῇ ἀφ' ὕψους συγκатаβάσει, καὶ πᾶσιν
 ἀπλῶς τοῖς τοιοῦτοῖς. ἀλλὰ μὴ ἐπὶ πλεόν ἀμφιβάλλεις· οὐδὲ
 γὰρ ὁ τοιοῦτος ἀστὴρ εἰς ἐτύγχανε τῶν πολλῶν, οὗς ὁ θεὸς
 5 ἐν τῷ στερεώματι κατ' ἀρχὰς ἔθετο, ἀλλὰ δύναμις τις ἀόρα-
 το; ἦν, εἰς ταύτην μετασχηματισθεῖσα τὴν ὄψιν, ὡς ὁ χρυ-
 σορρήμων Ἰωάννης φησὶν. ἔδει γὰρ καὶ ἐπὶ παραδόξῳ τοι-
 αύτῃ γεννήσει καὶ παράδοξον ἀστέρα γενέσθαι μηνυτὴν καὶ
 προάγγελον, ὡς ὁ θεϊότατός φησι Κύριλλος· εἰ μὴ γὰρ P. 210
 10 τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ἐπὶ τοσοῦτον ἔφαιεν, οὐκ ἂν ἐν ἡμέρῃ
 μέσῃ τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας ὑπερηκόντιζεν. εἰ μὴ τοῦτο ἦν,
 οὐκ ἂν ἐπίσειε τοὺς Μάγους ἐκείθεν ἐγερωθῆναι καὶ τοσαύτην
 ὁδὸν στεῖλαισθαι, οὐκ ἂν οὕτω θαυμασιῶς εἰς Ἱεροσόλυμα
 ἦγαγεν, οὐκ ἂν ἔξ ὕψους συγκатаβάς ἐπάνω τοῦ τεχθέντος
 15 ἔσθη παιδίου, οὐκ ἂν ἄφαντος μετὰ ταῦτα ἐγένετο. ἐπειδὴ
 γὰρ ὀδηγοῦμενοι παρ' αὐτοῦ προσελήλυθασι τῷ Χριστῷ καὶ
 τῇ κατ' αὐτὸν ἀπλανεῖ πίστει γεγόνασι κάτοχοι, χειραγωγίας
 οὐκέτι τοιαύτης ἔδεοντο. ἐνθεν τοι καὶ κατ' ὄναρ χρηματι-
 σθέντες δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. B
 20 Πρὸς τοῦτοῖς δέ, ἀγαπητέ, τὴν τοῦ ἐν Βουλγαρίᾳ ἄρχιε-
 πισκόπου ἐξήγησιν ἐπὶ μέσων παράγεις, κἀντεῦθεν δισχυ-
 ρίζῃ μὴ ἐν αὐτῷ τῷ σπηλαίῳ ἀλλ' ἐν οἰκίᾳ γενέσθαι τινὲ τῆν

non parum ambigere, quae in hac stella consideranda veniunt; et
 imprimis admirari motum novum ac inusitatum, institutionem, oc-
 cultationem, de sublimi descensum, aliaque talia. verum haec nolim
 tibi nimium negotii facessere. non enim haec stella de illorum side-
 rum numero fuit, quae initio rerum deus in firmamento collocavit,
 sed potestas quaedam inaspectabilis, in huiusmodi speciem trans-
 formata, quemadmodum Iohannes Chrysostomus ait. oportebat enim
 in nativitate admirabili et inusitata etiam stellam novam ac inusita-
 tam oriri, quae index esset ac praenuntia, sicuti divinus ille Cyril-
 lus loquitur. nam absque illo foret, non tantum lucis et splendoris
 habuisset, non medio die radios solares superasset, non Magis per-
 suasisset ut e patria profecti tantum itineris susciperent, non eos
 modo tam admirabili perduxisset Hierosolymam, non ex alto se de-
 mittens supra natum infantem constitisset, non deinceps conspici
 desiisset. posteaquam enim ab ea ducti ad Christum accesserant et
 vera illum fide amplexi fuerant, non iam amplius eiusmodi manu-
 ductionis egebant. ideoque oraculo per quietem admoniti alia via
 suam in patriam sunt reversi.

Fortassis autem, dilecte fili, Bulgariae pontificis enarrationem
 in medium prolatam nobis oppones, et ex ea probabis non in spe-

παρὰ τῶν Μάγων προσκύνησιν. ὁ γὰρ θεὸς οὗτος ἀνὴρ
 ἐκ τῶν τοῦ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγελίου, ὡς ἔοικεν, ὀρμώ-
 μενος, τῶν οὕτω περὶ τῶν Μάγων λεγόντων „καὶ ἐλθόντες
 εἰς τὴν οἰκίαν εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς
 αὐτοῦ,” καὶ τὰδε φησὶν, ὅτι μετὰ τὸ γεννηθῆναι τὸν κύριον 5
 καὶ ἐν τῇ φάτῃ ἀνακλιθῆναι εἰκὸς ἦν εὔρεθῆναι καὶ οἰκίαν
 τινα, ἐν ἣ παρὰ τῶν Μάγων τὴν προσκύνησιν δεῖξασθαι. καὶ
 C ὁ μὲν διαληφθεὶς ἀνὴρ ἔοικε προφανῶς λέγειν μὴ ἐν τῷ
 σπηλαίῳ, ἐν ᾧ καὶ ἡ φάτῃ, τοὺς Μάγους ἰδεῖν τὸν Χρι-
 στὸν· ὁ δὲ τὴν γλώτταν χρυσοῦς τὰ τε τῆς οἰκίας συμβι- 10
 βάζων καὶ τὰ τῆς φάτῃς αὐτῆς οὕτω φησὶν, ὅτι τεκῶσα
 μὲν εὐθέως κατέκλιεν· ἐκεῖ πολλῶν καὶ γὰρ συνιόντων διὰ
 τὴν ἀπογραφήν οὐκ ἦν οἰκίαν εὔρεῖν. παράγει δὲ καὶ τὸν
 θειότατον Λουκᾶν ἐπισημαίνοντα τοῦτο καὶ λέγοντα ὅτι
 διὰ τὸ μὴ εἶναι τόπον ἐν τῷ καταλύματι, ἀνέκλιεν αὐτὸν 15
 ἐν τῇ φάτῃ, μετὰ δὲ τοῦτο ἀνείλετο καὶ ἐπὶ τῶν γονάτων
 εἶχεν. ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τοῦ κατὰ Ματθαῖον ἑκτῇ ὀμιλίᾳ περὶ
 V. 163 τῶν Μάγων οὕτω φησὶ „τί δὲ ὄλωσ καὶ βασιλείας σύμβολον
 D εἶδον, καλύβην καὶ φάτῃν καὶ παιδίον ἐν σπαργάνοις καὶ μη-
 τέρα πτωχῶν ἰδόντες;” καὶ μετ’ ὀλίγα „πῶς δὲ καὶ ὁ ἀστὴρ, 20
 εἶπέ μοι, τόπον οὕτω στενὸν φάτῃς καὶ καλύβην ἐδείκνυσεν,
 εἰ μὴ τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο ἄφεις κάτω κατέβη καὶ ὑπὲρ αὐτῆς

lunca sed domo quadam Christum a Magis adoratum esse. nimirum
 divinus ille vir occasione de verbis evangelii per Matthaëum con-
 scripti (Matth. 2 11) sumpta, quae de Magis ita loquuntur „ingressi
 domum ibidem cum matre Maria puerum viderunt,” scribit consen-
 taneum esse, post id temporis quo editus in lucem dominus in praese-
 pti reclinatus fuerit, inventam fuisse domum quandam in qua Magi
 eum venerarentur. adeoque palam Theophylactus indicare videtur
 Magos Christum in antro illo non conspexisse quo praesepe contine-
 batur. verum Chrysostomus inter se tam ea quae de domo dicuntur
 quam quae de praesepe concilians, ubi primum, inquit, mater eum
 peperisset, in praesepe reclinavit. quippe quod magnae hominum
 copiae census causa confluiscent, domum invenire non potuerant.
 eius rei testem citat Lucam, qui verbis hisce idem innuerit (2 7)
 „quia in diversorio locus non esset, in praesepe eum reclinavit.”
 atque inde post eum sublatum in genua collocavit. idem in earum
 orationum sexta quibus evangelium Matthaëi explanavit, in hunc
 modum de Magis loquitur „cum tugurium et praesepe et fasciis invo-
 lutum puerum et matrem pauperem cernerent, quodnam, obscuro,
 regni signum videbant?” et paulo post „quonam” inquit „pacto (die
 mihi) stella tam artum praesepe et tugurii locum indicabat, si non
 relicto sublimi se demisit et supra caput ipsius pueri constitit?”

ἔση τῆς κεφαλῆς τοῦ παιδίου;” καὶ μετὰ ταῦτα „ὅσοι οὖν ἤγαγε καὶ ἐχειραγωγῶγησε, καὶ πρὸς τὴν φάτιν ἔστησεν, οὐκ-
 5 εἶτι δὲ ἀστέρως ἀλλὰ δὲ ἀγγέλου λοιπὸν αὐτοῖς διαλέγεται.”
 καὶ ἐν τῇ ὀρθῇ δὲ ὁμιλίᾳ κατὰ λέξιν οὕτω φησὶ περὶ τῶν
 5 Μάγων „ἀλλὰ τί τὸ πείσαν αὐτοὺς προσκυνῆσαι; οὔτε γὰρ
 ἢ παρθένος ἐπίσημος ἦν οὔτε ἢ οἰκία περιφανής.” καὶ μετ’
 ὀλίγα „οὐδέν τι τῶν αἰσθητῶν μέγα ἐκεῖ, ἀλλὰ φάτιν καὶ
 καλύβη καὶ μήτηρ πτωχή, ἵνα γυμνήν τῶν Μάγων ἴδῃς τὴν P. 211
 φιλοσοφίαν.” μύνθανε οὖν ἐντεῦθεν ὅτι καὶ οἰκίαν καὶ κα-
 10 λυβὴν τὸ σπήλαιον ὃ χρυσορρήμων ἐκάλεσεν, ἔνθα καὶ ἡ
 φάτιν. μὴ οὖν ἔνθεν κἀκεῖθεν περιπλανήσῃ σου ἡ διάνοια,
 τῷ χρυσορρήμονι δὲ πρόσχευε μᾶλλον, ὅτι καὶ σύλληξι οὗτος
 χρυσηλάτος τοῦ παναγίου κεχηρημάτιζε πνεύματος.

Γεννᾶται οὖν, ὡς εἴρηται, ὁ Χριστός, κἀντεῦθεν ὀκταῆ-
 15 μερος περιτέμνεται, ἐν τῇ ναῷ προσάγεται μεθ’ ἡμέρας μ’.
 „καὶ ἐπλήσθησαν” γὰρ φησιν „αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ
 κατὰ τὸν νόμον Μωσέως, καὶ ἀνήγαγον τὸ παιδίον εἰς Ἱερο-
 σόλυμα,” κατὰ τὸν οὕτω λέγοντα νόμον „ἐὰν σπερματισθῇ B
 γυνὴ ἀπὸ ἀνδρὸς καὶ τέκη παιδίον ἄρρεν, ἀκάθαρτος αὐτῇ
 20 μενέτω ἡμέρας μ’, ἐὰν δὲ θῆλυ τέκη παιδίον, ἡμέρας π’.”
 διὰ τί δὲ καὶ τίνας ἔνεκεν ταῦτα; ὁ ἐμπρόθεσμος οὗτος τῆς
 ἀκαθαρσίας καιρὸς διπλασιῶν ἐδόθη τῇ μητρὶ τοῦ θήλεως;

rarium post haec „ubi iam adduxisset eos ac iuxta praesepe stitisset, non amplius per stellam sed per angelum eos deinceps alloquitur.” itidem in oratione octava de Magis ad verbum haec tradit „quid tandem eis persuasit ut puerum summissime venerarentur? nec enim virgo speciem quandam illustrem prae se ferebat, nec domus erat splendida.” et paulo post „nihil istic magnum et insigne conspicietur, ex iis quidem rebus quae sensu percipiebantur, sed tantum praesepe ac tugurium materque paupercola, ut nimirum hinc nudam Magorum philosophiam agnoscas.” de quibus omnibus animadvertas licet, Chrysostomum id loci quo praesepe continebatur, et domum et tugurium et speluncam appellasse. quamobrem hinc inde mens tua non obvagetur, sed oratori huic aureo fidem habeat, qui tuba sancti spiritus fuit, ex auro solido ducta.

Postquam hoc quo diximus modo Christus natus fuisset, octavo deinceps die circumciditur, et post 40 dies in templum deportatur. sic enim praescriptum legimus (Luc. 2 22) „completis purificationis diebus, ex lege Moysis, puerum Hierosolymam tulerunt.” lex autem illa huiusmodi est (Levit. 12) „si mulier e viro concepto semine marem pepererit, polluta esto 40 dies, sin feminam ediderit, dies 80.” quamobrem quaeo ita sunt haec instituta? et cur tempus hoc pollutioni praescriptum matri femellae duplicatur? Theodoritus hac

ὁ μὲν οὖν Θεοδώρητος οὕτως εὖρηται περὶ τούτων διαξιών, ὅτι τὰ τῆς τοιαύτης ἀκαθαρσίας ἀναπαύσεως χάριν ἐνομοθετήθη ταῖς γυναῖξι, βαρυνομέναις δῆθεν τῷ τῆς ἐγκυμονίας καιρῷ· διὰ γὰρ τοῦ φόβου τῆς ἀκαθαρσίας ἀναχαιτίζει τοὺς δημοζύγους ὁ νόμος, καὶ πείθει τηρικαῦτα ταῖς γαμεταῖς αὐ-⁵ τῶν μὴ προσέρχεσθαι. καὶ ἐπειδὴ τὸ θῆλυ μίζον καθυποββάλλει ἀχθηδόνι τὴν αὐτὸ φέρουσαν (λέγεται γὰρ ὅτι τάχιον ἐν τῇ γαστρὶ σκαίρει τὸ τοιοῦτον ἢ τὸ ἄρρεν), τούτου χάριν ὁ τῆς ἀκαθαρσίας καιρὸς διπλασίῳ ἐδόθη ταῖς τικτούσαις τὰ θήλα, ὡς ἐπτεῦθεν αὐτὰς διπλασίῳ κεκτῆσθαι καὶ τήν¹⁰ ἀνάπαισιν. καὶ τὰ μὲν τοῦ Θεοδώρητου τοιαῦτα· ὁ δὲ θειότατος Κύριλλος ἐν ἡμέραις μὲν εἰδοποιεῖσθαι τὸ ἄρρεν φησὶ μ', τὸ θῆλυ δ' αὐτῶν ἡμερῶν π' εἶεσθαι πρὸς γὰρ τὴν εἰς εἶδος τὸ ἀνθρώπινον πύροdon. καὶ ἐπειδὴ τὸ μὲν ἄρρεν καθαρισμοῦ χάριν ἐν ἡμέρᾳ τῇ τεσσαρακοστῇ τὸ δὲ θῆ-¹⁵λυ τῇ ὀγδοηκοστῇ προσεφέρετο τῷ ναῷ, φαίνεται πάντως ὅτι καθάρσεως ἢ τοιαύτη πλάσις δέεται παρὰ Θεοῦ. καὶ οὕτω μὲν οἱ θεῖοι περὶ τούτου πατέρες· ἢ δὲ λεγομένη *Λεπτὴ Γένεσις*, οὐκ οἶδ' ὅθεν συγγραφείσα καὶ ὅπως, φησὶν ὅτι μεθ' ἡμέρας μ' εἰσῆλθεν ὁ Ἀδὰμ εἰς τὸν παράδεισον, ἢ²⁰ δὲ Εὐὰ μεθ' ἡμέρας π', καὶ τούτου χάριν ἐν ἡμέραις τσσαύταις προσάγονται τῷ ναῷ τὸ τε ἄρρεν καὶ τὸ θῆλυ, ἀναλόγως τάχα τῷ Ἀδὰμ καὶ τῇ Εὐὰ. ἀλλ' ἄφες αὐτῆν· ἢ γὰρ

de re in hunc modum disserit, nimirum pollutionis hoc tempus quietis causa praescriptum esse mulieribus, uti quae magnopere graventur dum uterum gerunt. quippe metu inquisitionis lex maritos retrahit, neve suas uxores id temporis adeant suadet. et quia feminea soboles matrem molestia maiori adfficit (aiunt enim hanc citius in utero se movere quam marē), iccirco femellas parientibus duplum pollutionis templum est praescriptum, ut hac ratione duplo quoque longiorem quietem haberent. haec Theodoriti est sententia. divinus autem vir ille Cyrillus ait marē intra dies 40 formam suam consequi, femellam vero dies 80 ad humanae formae expressionem requirere. et quia mascula soboles purificationis causa die quadragesimo, femina vero octogesimo ad templum deferebatur, apparet omnino per haec significari quod huiusmodi formatio purgatione, quae divinitus fiat, indigeat. sic divini patres hac de re disseruerunt. caeterum liber ille qui parva Genesis dicitur, haud scio cuius auctoris, Adamum quidem ait post 40 dies paradisiū esse ingressum, Evam vero post 80; eaque de causa post totidem dies tam marē quam femellas in templo sisti. verum tu mihi librum hunc missum facito. nam vera Mosia historia monstrat deum die sexto Adamum

τοῦ Μωσέως ἀληθῆς ιστορία δείκνυσιν ὅτι τῇ ἕκτῃ ἡμέρᾳ τὸν Ἀδάμ ἐπλάσεν ὁ θεός, καὶ ἔδωκε αὐτὸν εὐθείως ἐν τῇ παραδείσῳ· καὶ τὴν Εὐάν ὡσαύτως ἐν αὐτῷ πλαττεῖ τῇ παραδείσῳ ἐν τῇ ἕκτῃ ἡμέρᾳ, μίαν τῶν πλευρῶν λαβῶν τοῦ 5 Ἀδάμ· μετὰ γὰρ τὴν ἕκτην ἐποίησεν οὐδέν.

Ἀνήγαγον οὖν εἰς Ἱεροσόλυμα τὸν Ἰησοῦν, ὡς προείρηται, v. 164 τῷ Μωσαικῷ νομῷ καὶ αὐτὸν ὑποκείμενον. μετὰ μέντοι τὸ p. 212 ἀναχθῆναι τὸν Ἰησοῦν εἰς Ἱεροσόλυμα, καθάφησιν ὁ τὴν γλωτταν χροσοῦς, φεύγει πρὸς Αἴγυπτον. ἐκεῖθεν εἰς Ναζαρέθ 10 ἔρχεται, κακεὶ τὴν σωματικὴν αὐξῆσιν δέχεται. ὡσεὶ ἐτῶν λ' γίνεται, καθάφησιν ὁ θεηγόρος Λουκάς, πρὸς Ἰορδάνην πορεύεται, παρὰ Ἰωάννου τὸ βάπτισμα δέχεται. τότε δὴ τότε καὶ τοῖς ἀγνοοῦσι γνώριμος γίνεται· εἰ μὴ γὰρ ἄγνωστος παντάπαι- 15 ῖνος ἦν, οὐκ ἂν ὁ πρόδρομος τοῖς ἀπεσταλμένοις πρὸς αὐτὸν Ἰερεῦσι καὶ Λευίταις ἔλεγεν „ἰδοὺ μέσος ὑμῶν ἔστηκεν, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε.“ ὁ πατὴρ ἄνωθεν διὰ τοῦ παναγίου πνεύματος αὐτὸν ὑποδείκνυσι. καὶ πρόσχες τῷ βαπτιστῇ λέγοντι B „ἐγὼ οὐκ ἤδωκα αὐτόν, ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐκεῖνός μοι εἶπεν 'ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα κατερχόμενον, ἐκεῖνός 20 ἔστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός.'“ εὐθελον οὖν ἐντεῦθεν ὅτι πρὸ τῆς ἐν Ἰορδάνῃ ἐπιφανείας αὐτοῦ κατάδηλος οὐκ ἦν οὐδενί· εἰ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν αὐτὸς ὁ πρόδρομος ἔλεγεν „ἐγὼ διὰ τοῦτο ἦλθον βαπτίζων ἐν ὕδασι, ἵνα φανερωθῇ

finxisse, ac mox in paradysum collocasse. consimiliter Evam die sexto de Adami costa, quam sumpserat, formatam sexto item die in paradysum collocat. et quidem post sextum hunc diem nihil amplius condidit.

Igitur, ut diximus, Hierosolymam Iesus defertur tanquam et ipse Mosaicæ legi subiectus. post id temporis vero, quemadmodum Chrysostomus censet, in Aegyptum fugit, ac inde Nazaretam revertitur, ubi corporis incrementum accipit. annos autem, ceu Lucas (3 23) indicat, triginta iam natus ad Iordanem se confert et a Iohanne baptissatur. atque hoc tempore cunctis innotescit, incognitus antea. nam nisi plane fuisset incognitus, non vates ille sacerdotibus ac Levitis ablegatis ad se dixisset „en medius inter vos versatur, quem vos ignoratis.“ deinde pater eum coelitus per spiritum sanctum monstrat. atque heic mihi vide quid ipse Baptista dicat „equidem“ ait „non noram ipsum; verum qui me ad baptissandum ablegavit, is mihi dixit: in quem spiritum sanctum descendere videris, ille mihi carissimus est filius.“ de quibus sane verbis admodum perspicuum est ante ipsius ad Iordanem adventum nemini Christum fuisse notum. quippe si notus fuisset, praecursor ille non dixisset se ve-

τῷ Ἰσραὴλ," καὶ ἀδίδας „καγὼ εἶδρακα, καὶ μεταρτύρηκα τῇ ἀληθείᾳ, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ." ἀλλὰ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀγαπητέ, διὰ τοῦτο κατηλθεν ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, ἵνα μὴ τις νομίση ὅτι χάριν τοῦ βαπτιστοῦ κατηρέ-
 C χθη ἄνωθεν ἢ πατρικὴ καὶ θεία φωνή, εἶγε καὶ μῦλλον 5
 ἐκεῖνος μεῖζων ἐδόκει τοῦ βαπτιζομένου· καὶ ἀρχιερέως γὰρ ἦν υἱὸς καὶ ἐκ στείρας γεγέννηται, καὶ μῦλλον ὅτι τὸν Ἰη-
 σοῦν αὐτὸς ἐβάπτιζεν ὡς ἓνα τῶν πολλῶν ἐκεῖσε παραγενό-
 μενον. οὐδέπω καὶ γὰρ δῆλα γενέσθαι τὰ κατ' αὐτὸν ἐφθα-
 σεν, ὡς ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης ἐν τῇ εἰς τὸ κατὰ Ματ- 10
 θαῖον δωδεκάτῃ αὐτοῦ ἑμιλία φησίν.

Εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, εἰ πρὸ τοῦ βαπτισθῆναι παν-
 τάπασιν ἄγνωστος ἦν, τὰς εὐρισκομένας ὀπουδήποτε λοιπὸν
 ἱστορίας, περὶ τε τοῦ ὕδατος δηλαδὴ τοῦ ἐλεγμοῦ καὶ περὶ
 τῆς ἀρχιερωσύνης αὐτῆς, ἣν λέγουσι παρὰ τῶν Ἰουδαίων 15
 δέξασθαι τὸν Χριστόν, ὡς οὐδὲν ἡγοῦ καὶ ἀπόρριπτε. εἰ
 D γὰρ τοιοῦτόν τι γενέσθαι προέφθασεν, οὐκ ἂν ὁ εὐαγγελιστῆς
 Ἰωάννης ἔλεγε „ταύτην ἐποίησε τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων ἐν
 Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐφάνερωσε τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ
 ἐπίστευσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς αὐτόν." εἰ γὰρ καὶ περὶ 20
 τὸ δωδέκατον ἔτος τῆς κατὰ σάρκα ἡλικίας αὐτοῦ ἀνῆλθεν
 εἰς τὸ ἱερόν, καὶ ἐνεφάνισε δῆθεν ἑαυτόν, ἀλλ' οὐ τὴν

13. τὰς] εἰ τὰς P.

nisse propterea baptissatum aqua, ut Israelicis Christus innotesceret. idem rursus ait „vidi ego, veritatisque testimonium perhibui, eum dei filium esse." spiritus etiam sanctus, dilectus filii, propterea descendit in Iesum, ne quis existimaret Baptistae causa paternam divinitatemque vocem illam coelitus auditam esse, quamquam is baptis-
 sato longe maior esse videretur. nam et patre pontifice natus fuerat, et matrem habuerat antea sterilem; denique maximum illud erat, quod Iesum ipse baptissaret, qui tanquam unus ex multis eo vene-
 rat. etenim necdum ipsius condicio et status mortalibus nota erant, quemadmodum Iohannes ille Chrysostomus ait in orationum illarum quibus Matthaei declaravit evangelium duodecima.

Quae cum ita sint, cumque prorsus ante baptismum ignotus fuerit, historias illas, ubicunque tandem eas repereris, nimirum de aqua explorationis deque pontificatu, quem a Iudaeis Christo delatum esse perhibent, flocci plane facito proque reiecticiis ducito. nam si quid eiusmodi ante contigisset, Iohannes evangelista non dixisset (2 11) „hoc miraculorum initium Canae in Galilaea Iesus praebuit, suamque maiestatem declaravit, et ipsius discipuli fidem ei habue-
 runt." etenim quamquam id quoque temporis, cum duodecim natus

οικείαν θεότητα κατάδηλον ἐντεῦθεν ἐποίησεν, ὅτι μηδὲ ση-
μειον ἐκείσε τηρικαῦτα εἰργάσατο, μόνην δὲ τὴν ἐπικαθη-
μένην τοῖς αὐτοῦ χεῖλεσι χάριν ὑπέδειξε καὶ ἔκτοτε πάλιν
ἐαυτῷ συνεσκίασεν, ὡς ὁ χρυσοῦς τὴν γλώτταν ἐν τῇ κατὰ
5 Ἰωάννην ἐρμηνείᾳ φησίν.

Μετὰ δὲ ταῦτα, ἦγουν μετὰ τὸ βάπτισμα καὶ τὸ ἐν P. 213
Κανᾷ σημεῖον, ἐκλέγεται μαθητὰς δυοκαίδεκα τὸν ἀριθμόν,
ἀπόρους δὲ πάντας καὶ ἰδιώτας, ἀλιεῖς, ἀγραμμάτους καὶ τῆς
μερίδος ὄντας τῶν ἀφανῶν. διὰ τί δὲ ταῦτα καὶ τίνος ἕνεκεν;
10 ἵνα τὸ δι' αὐτῶν κατορθούμενον τῇ τοῦ Θεοῦ δυνάμει καὶ
σοφίᾳ λογιζῆται. καὶ τοῦτό ἐστιν ὅπερ ἔλεγε πρὸς Παῦλον
ὁ κύριος „ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν
ἀσθενείᾳ τελειοῦται.” καὶ ὁ μὲν ἀληθῆς λόγος πτωχείαν καὶ
ἰδιωτείαν λέγει προσεῖναι τοῖς μαθηταῖς τοῦ Χριστοῦ· Ἐπ-

8. πάντη FM. 14. post Χριστοῦ F: ὁ μέντοι καλοσκέπαστος
ὁ μεταφραστὴς ἐν τῷ παρ' αὐτοῦ συγγραφέντῳ μαρτυρῶ τῶν
ἀγίων ἀποστόλων Βαριτολομαίου καὶ Βαρνάβα φησὶ ταῦτα. ἀρεῖ
δὲ τὸν παράλυτον ὁ σωτὴρ ἰασάμενος κατὰ τὴν προβατικὴν
εἶχε θεατὴν τοῦ θαύματος τὸν Βαρνάβαν· διὸ καὶ πρὸς τὰ
βᾶθη τῆς καρδίας ἀποβλεψάμενος καὶ λόγον μετέδωκε καὶ παρ-
ρησίας τῆς πρὸς αὐτόν. ὁ τοῖνον Βαρνάβας τὴν οἰκίαν Μαρίας
τῆς μητρὸς Ἰωάννου, δε Μάρκος ἐπέλεγετο, καταλαβὼν (θείαν
δὲ τούτου ταύτην εἶχεν ὁ λόγος) φησὶ πρὸς αὐτὴν „ὁ μέλλων
ἐρχεσθαι, δὴ ἐπεθύμουσιν ἰδεῖν οἱ πατέρες ἡμῶν, ἰδοὺ παραγέ-
γνε.” καὶ ἅμα καταλιπούσα πάντα κατέλαβε τὸν ναόν, καὶ τῷ
Χριστῷ προσπεσοῦσα πρὸς τὸν οἶκον αὐτῆς εἰσελθεῖν αὐτὸν
παρεκάλει. καὶ δὴ καὶ ἀψίκετο. καὶ ἐστιν οὗτος ἐν ᾧ τὸ πάσχα
μετὰ τῶν μαθητῶν ἐπετέλεσε. λόγος δὲ ἀκρωθεν εἰς ἡμᾶς κατα-
βέβηκεν ὡς κεράμιον βασιτάζων τοῦ ὕδατος, ᾧ κατακολούθει
ὁ Χριστὸς τοὺς μαθητὰς ἐπέτρψε, Μάρκος ἦν ὁ σοφός, ὁ τῆς

esset annos, illa de aetate loquendo, ad carnem quae referenda est,
in templum ascendit seque palam exhibuit, non tamen divinitatem
suam istic hoc ipso patefecit, quando nullum Hierosolymis prodigium
id temporis edidit, sed tantum insidentem labris suis gratiam com-
monstravit, et ab eo tempore rursus in umbra quasi quadam delituit,
quemadmodum orator ille aureus in enarratione scripti per Iohannem
evangelii loquitur.

Secundum haec, videlicet post baptismum ac editum Canae mi-
raculum, 12 quidem numero discipulos eligit, at homines prorsus
inopes et indoctos, nimirum piscatores, litterarum doctrinaeque rudes
et plebeiae conditionis atque status. quibusnam, obscuro, de causis
istud? ut quicquid ipsi praeclare dicerent atque facerent, id omne
dei potestati sapientiaeque tribueretur. atque hoc illud ipsum est
quod dominus ad Paulum pronuntiavit „satis esto tibi gratia mea:
quippe mea vis et potestas in imbecillitate perficitur.” non dubium est
autem quin verum sit Christi discipulos pauperes ac rudes fuisse. nihilo

φάνιος δέ τις πρεσβύτερος ἐν λόγῳ αὐτοῦ, ὃν ἐπὶ τῷ γενε-
 V. 165 θλίφῃ δῆθεν τῆς παναμάμου μητρὸς τοῦ κυρίου ἐξέδωκε, καὶ
 Β τὰδε φησὶν, ὅτι ὁ υἱὸς Ζεβεδαίου Ἰωάννης μετὰ τὸ ἀποθα-
 νεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ ἐπώλησε πᾶσαν τὴν αὐτοῦ κτῆσιν
 τὴν ἐν Ζεβεδῇ καὶ ἐλθὼν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἠγόρασε τὴν ἀγίαν 5
 Σιών· ὄθεν ὡς τοῦ Καϊάφα καταμένοντος ἐν τῇ ἀγορασίᾳ
 Ἰωάννου, κατὰ τοῦτο λέγεται οὗτος εἶναι γνώριμος τῷ ἀρ-
 χιερεῖ· καὶ τὰ μὲν ἡμίση ἔδωκε τῷ ἀρχιερεῖ, εἰς δὲ τὰ
 λοιπὰ ἡμίση ἠτοίμασε τὸ πάσχα ἡγουν τὸ μυστικὸν δεῖπνον
 τοῦ Χριστοῦ. ἦνίκα καὶ γὰρ τοῖς μαθηταῖς ἔλεγεν ὁ Χρι- 10
 στος „ὑπάγετε πρὸς τὸν δεῖνα,“ Ἰωάννην ἐδήλου τὸν θεολό-
 γον. ἐκεῖ λοιπὸν ἐτέλεσαν τὸ μυστικὸν δεῖπνον, καὶ ἐκεῖ
 ἔμειναν· καὶ ὡς οὐκ ἤμην ἐκεῖ, μηδὲ πιστεύσης μοι. ὁ γὰρ
 C χρυσορρήμων Ἰωάννης τσαυτὴν ἔλεγε πτωχείαν ἔχειν τὴν
 τε Ζεβεδαίου καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ ὥστε καθῆσθαι παρὰ τῷ 15
 πλοίῳ καὶ δίκτυα ῥάπτειν διερρωγῶτα καὶ παλαιά. πῶς δὲ
 καὶ παρὰ τῇ οἰκίᾳ τοῦ Ἰωάννου τὸ μυστικὸν δεῖπνον ὁ δια-
 ληφθεὶς ἀνὴρ ἑτοιμασθῆναι λέγει, τὸν δεῖνά τε αὐτὸν εἶναι
 πρὸς ὃν οἱ μαθηταὶ παρὰ τοῦ κυρίου ἐστάλησαν; εἰ γὰρ
 αὐτὸς ὁ Ἰωάννης συνάμα τῷ Πέτρῳ ἀπεστάλη πρὸς τὸν δεῖνα 20
 τῆς τοῦ πάσχα χάριν ἑτοιμασίας κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν ἰστο-

*Μαρίας ταύτης υἱός. ἐν δὲ τῷ τοιοῦτῳ οἴκῳ καὶ μετὰ τὴν
 ἀνάληψιν ἀνῆλθον ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι μετὰ τῶν λοι-
 πῶν ἀδελφῶν, ἐν οἷς ἦν καὶ Βαρνάβας καὶ Μάρκος. Ἐπιφά-
 νιος δὲ τις et reliqua.*

tamen minus Epiphanius quidam presbyter in oratione sua, quam de impollutae domini matris nativitate dixit, Iohannem Zebedaei F. inquit post patris obitum possessiones universas quas Zebedae habuerit vendidisse, cumque se contulisset Hierosolymam, sanctam eum Sionem emisse. qua de causa factum sit ut quoniam Iohannis emptioni Caiaphas adfuisse, deinceps pontifici notus perhibeatur. quippe dimidium honorum suorum pontifici dederat, reliquum dimidium in adornandum pascha impenderat, hoc est in coenam illam Christi mysticam. ideoque Christum, cum discipulis diceret „ad certum illum hominem divertite,“ Iohannem theologum intellexisse tradit, apud quem deinde coenam illam mysticam sumpserint atque permanserint. at vero Iohannes Chrysostomus adserit tanta Zebedaeum et filios ipsius inopia laborasse, ut etiam aliquando naviculae adsidentes vetera fractaque retia consuerint. et quamam, obscuro, fronte audet Epiphanius dicere coenam illam mysticam in Iohannis domo praeparatam fuisse, atque ipsum Iohannem esse ad quem discipulis dominus ablegaverit? nam si Iohannes cum Petro praeparandi paschatis causa certum quandam ad hominem missus fuit, quemadmo-

ρίαν, φαίνεται προφανῶς ὅτι ὁ πρεσβύτερος οὗτος εὐαγγέλιον οὐκ ἀνέγνω ποτέ. εἰ γὰρ ἀναγνώνας ἔφθασεν, ἔγνω ἂν ὅτι ὁ Ἰωάννης ἀπεστάλη πρὸς τὸν δεύνα, οὐ μὴν αὐτὸς ὁ Ἰωάννης ἦν ὁ δεύνα ἐκεῖνος πρὸς ὃν ἀπεστάλησαν οἱ μαθη-
5 ται παρὰ τοῦ κυρίου.

Περὶ δὲ τοῦ Παύλου τί χρῆ καὶ λέγειν, εἶγε καὶ τοῦ-
τον εἶναι νομιζεις ἕνα τῶν δώδεκα κατὰ τὴν πλειόνων ὑπό-
ληψιν; ἄφες τοὺς τῶν πολλῶν λόγους, καὶ τοῖς ἱεροῖς πρόσ-
εξε' γράμμασι. δώδεκα μὲν οὖν ἐξελέξατο μαθητὰς ὁ Χρι-
10 στός, οἷς οὐκ ἔστι συνηριθμημένος ὁ Παῦλος. πῶς καὶ γὰρ,
εἶγε μετὰ τὴν τοῦ παραγίου πνεύματος κάθοδον προσελήλυθε
τῷ Χριστῷ; δώδεκα μὲν οὖν οἱ μαθηταί, ἐφ' ὧν ὁ Ἰούδας
τῆ τῆς φιλαργυρίας νόσφ κατοχος γεγωναὶς τοῦ τῶν μαθητῶν
ἐκπίπτει χοροῦ. εἰσάγεται δὲ ἀντ' αὐτοῦ μετὰ τὴν τοῦ κυ- P. 214
15 ρίου ἀνάληψιν ὁ Μαθίας, ὡς ἡ βίβλος διαγορεύει τῶν
πράξεων. οὐκοῦν οἱ τὸν Παῦλον ἕνα λέγουσιν εἶναι τῶν δω-
δεκα, ἢ τὸν ἐκπεσόντα τοῦ χοροῦ δευξάτωσαν ἡμῖν (εἰ μὴ
γὰρ ἐξέπεσε τις, οὐκ ἂν ὁ Παῦλος εἰσηλθῆν) ἢ τὸν Παῦλον
ἕνα εἶναι τῶν δώδεκα μὴ λεγέτωσαν. πλην εἰ καὶ μὴ τῷ
20 χορῷ τῶν ἐβ' συνηριθμημένος ἐστίν, ἀλλ' οὐδαίς ἐπάνω στή-
σεται Παῦλον, καθά φησιν ὁ τὴν γλωτταν χροσοῦς. εἰ γὰρ
ἕκαστος κατὰ τὸν ἴδιον κόπον καὶ τὸν μισθὸν λήψεται, Παύ-
λου δὲ πλεῖον οὐδαίς ἐκοπίασε, τί χρῆ καὶ λέγειν; εὐδῆλον

dum evangelica historia narrat, manifesto paret Epiphanium hunc senioreni evangelium non legisse; quod sane si prius legisset, Iohannem ad alterum illum certum hominem ablegatum animadvertisset, nec illum fuisse ad quem a domino mittebantur.

Caeterum de Paulo nihil dicendum aliud quam quod in numero discipulorum illorum duodecim non fuerit, quod tamen vulgus hominum existimat. tu illis opinionibus omissis, quae sacris in litteris tradita sunt retinet. duodecim videlicet discipulos Christus selegit, quorum in numero Paulus nequaquam exstitit. nam qui referri possit inter eos, cum a sancti spiritus in apostolos descensu primum Christo accesserit? ex duodecim vero discipulis cum Iudas unus avaritiae morbo correptus hoc ordine ac coetu excidisset, post domini adscensionem in coelum Matthias in eius locum successit est, sicut Actorum liber (1 26) commemorat. itaque si qui Paulum in numerum illorum duodecim referre volunt, vel quis eo coetu exciderit demonstrent, in cuius ipse locum successerit (quippe ne quis exciderit, Paulus inter eos relatus fuisse dici non potest), vel Paulum facere de duodecim unum desinant. ut autem coetu illorum duodecim comprehensus non fuerit, nemo tamen alium quenquam apostolum supra Paulum collocabit, ut Io-

Βγάρο ἐντεῦθεν ὡς οὐκ ἔστιν αὐτοῦ μείζων οὐδεὶς. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Ὁ δὲ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τὸ βαπτισθῆναι καὶ τοῦ θαυματουργεῖν, ὡς προεῖρηται, καὶ τοῦ διδάσκειν ἀπάρχεται, ἐφ' ᾗ καὶ λαὸν οὐκ ὀλίγον ἐφέλεκται. 5 ταύτη τοι καὶ φθονοῦσιν αὐτῷ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς· ὅθεν ὕβρεσι πλύνοσι καὶ μώμους αὐτῷ προσεπιτίβουσι, Σαμαρείτην ἀποκαλοῦντες καὶ δαιμονῶντα φάγον τε καὶ οἰνοπότην αὐτόν. ἀλλὰ καὶ λίθοις βάλλουσι, καὶ μᾶλλον ἤνικα τετραήμερον ἤγειρε τὸν Λαζάρον ἐκ νεκρῶν. οὐκέτι 10 *C*λοιδὸν παρησιᾶ περιεπάτει ἐν τοῖς Ἰουδαίοις, ἀλλ' ἀπῆλθεν εἰς τὴν χώραν ἐγγὺς τῆς ἐρήμου εἰς Ἐφραΐμ λεγομένην πό-
V. 166 *λιν*, κακεῖ διέτριβε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ὡς Ἰωάννης φησί. μεθ' ἡμέρας δὲ τινὰς ἐκεῖθεν ἔρχεται, καὶ μετὰ βιῶν προσυπαντῶσιν αὐτῷ τοῦ κατὰ τὸν Λαζάρον ἕνεκα 15 θαύματος. ἐν δὲ γε τῇ μεγάλῃ τετραδί παρὰ Σίμωνι ἐστιᾶται τῷ πατρὶ τοῦ Λαζάρου, ὃν αὐτὸς τῆς λέπρας ἰάσατο. τότε δὴ τότε ἡ γυνὴ πύρνη τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ μύρον ἐπιχέει πολύτιμον. ὄρα δὲ νουνεχῶς ὅτι αἱ γυναῖκες αἱ τὸ μύρον ἀλείψασαι τὸν κύριον τρεῖς αἱ πῦσαι εἰσίν. ἄλλη μὲν γὰρ 20 *D*έστιν ἡ παρὰ τῷ Ἰωάννῃ· τιμία δὲ αὕτη, καὶ ἡ ἀδελφῆ

hannes ille Chrysostomus ait. quippe si pro laboris sui ratione merces etiam unicuique tribuetur, et si nullus illorum plus Paulo laboravit, quid, obsecro, dicendum? perspicuum hinc profecto est neminem eo maiorem esse. de his hactenus.

Dominus autem noster Iesus Christus posteaquam baptissatus esset, tum miracula quaedam edere, ceu prius indicabamus, coepit, tum docendi fecit initium. quo factum ut populum ad se non exiguum pertraheret, quam rem pontificum et scribarum invidia secuta est. hinc iniuriarum adspersiones et reprehensionum usurpationes, quibus eum exagitabant, Samaritanum appellantes et genio malo obnoxium et comedonem et temulentum. quinetiam lapidibus ipsum petebant, ac tum praesertim cum Lazarum toto triduo mortuum in vitam revocasset. quare non iam amplius audacter inter Iudaeos versabatur, sed in vicinam solitudini regionem, ubi oppidum erat quam Ephraemam dicebant, secedebat, ibique cum discipulis suis aliquandiu, ceu Iohannes (11 54) memoriae prodidit, debebat. post aliquot dies revertenti palmarum cum ramis occurrunt, eius miraculi causa quod in resuscitando Lazaro ediderat. inde magna illa quarta feria apud Simonem Lazari patrem, cuius lepram sanaverat, convivio excipitur; quo in convivio mulier quaedam, quae corpore suo meruisset, unguento maximi pretii caput eius perfundit. atque hec prudenter advertito quod mulieres quae Christum unguento perfude-

τοῦ Λαζάρου. ἄλλη δὲ ἡ παρὰ τῆς οἰκίας Σίμωνος τοῦ λεπροῦ· πόρνη δὲ αὕτη προσελθοῦσα τῷ Χριστῷ, καθὼς δὲ Ματθαῖος ἱστορεῖ. καὶ ἕτερα πόρνη πάλιν, ὡς φησιν ὁ Λουκᾶς, ἣ προσελθοῦσα παρὰ τῆ οἰκία Σίμωνος τοῦ Φαρισαίου, τοῦ καὶ σκανδαλισθέντος ἐπ' αὐτῷ τῷ Χριστῷ καὶ οὕτως εἰπόντος „εἰ προφήτης ἦν, ἔγνω ἂν ὅποια τίς ἐστιν ἡ ἀψαμένη αὐτοῦ.”

Οἶδα δέ, ἀγαπητέ, ὅτι καὶ τὴν μεταμόρφωσιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῇ μεγάλῃ τετράδι γενέσθαι τινὲς ἀπομαχονται. πλὴν ὁ λόγος αὐτῶν, ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, καὶ λίαν ἐστὶν ἀναπόδεικτος. εἰ γὰρ τὸ θαῦμα τοῦτο κατὰ P. 215 τὸ Θαβώριον ὄρος ἐγένετο, ἐν Ἱεροσολύμοις δὲ ὁ κύριος κατὰ γε τὴν μεγάλην τετράδα παρὰ τῆ οἰκία Σίμωνος τοῦ λεπροῦ ἐστρώμενος ἦν, φαίνεται προφανῶς ὡς ἐν ἄλλῃ 15 γέγονεν ἡμέρα τὸ τῆς μεταμορφώσεως θαῦμα καὶ οὐ κατὰ τὴν τετράδα πάντως αὐτήν. εἰ γὰρ ἀναμέσον τοῦ τε Θαβώρ καὶ τῶν Ἱεροσολύμων ὡσεὶ δύο ἡμερῶν ὑπάρχει τὸ διάστημα, πῶς λοιπὸν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τῇ αὐτῇ λέγουσιν ἐν τε Θαβώρ εὔρεθῆναι καὶ ἐν Ἱεροσολύμοις τὸν Χριστόν; ἡδύ- 20 νατο μὲν οὖν ὡς θεὸς ὥδε κάκεισε κατ' αὐτὸν εὔρεθῆναι, ἀλλ' ἵνα μὴ φαντασία νομισθῆι τὸ πρᾶγμα, πρὸ τοῦ πάθους τοῦτο ποιῆσαι οὐκ ἤθελεν. ἔνθεν τοι καὶ κατὰ τὴν κοι- B

rint omnino tres fuerint. harum una erat illa cuius mentionem Iohannes fecit, mulier certe praeclara Lazarique soror. altera vero, quae cum antea se prostituisset, in domo Simonis leprosi ad Christum accessit, ut Matthaeus narrat. tertia vero et ipsa meretrix erat, ut Lucas (7 39) indicat, quae Christum in aedibus Simonis Pharisaei convenit, offensi ea de causa, secumque verba huiusmodi prolucuti „si vates hic foret, cognovisset quatenam haec sit, quae ipsum attrectavit.

Scio quoque, dilecte fili, quosdam contentiose disceptare ac adserere transformationem domini nostri Iesu Christi magna illa quarta feria factam esse: verum ea ratio qua nituntur, mihi quidem videtur parum esse probabilis. nam si prodigium quidem istud in monte Thabore accidit, at vero dominus Hierosolymis die magnae illius quartae feriae in Simonis leprosi domo conviva erat, manifesto patet miraculum hoc transformationis non ista quarta feria sed alio die quodam contigisse. quippe cum mons Thabor ab Hierosolymis intervallo duum dierum absit, quo tandem pacto dicent uno eodemque die Christum et in monte Thabore pariter et Hierosolymis fuisse? poterat ille quidem ceu deus efficere ut eodem tempore tam heic quam illic reperiretur: verum ne id pro re quadam imaginaria

νήν τῶν σωμάτων φύσιν τὰς τοπικάς αὐτοῦ μεταβάσεις ποιούμενος ἦν.

Μετὰ δὲ ταῦτα δύο τῶν μαθητῶν ἀποστέλλει πρὸς τὸν δεῖνα τῆς τοῦ νομικοῦ πάσχα χάριν ἐτοιμασίας· ὃ δὲ καὶ προλαβὼν ἔφαγε κατὰ τὴν τῆς μεγάλης πέμπτης ἐσπέραν, ὡς ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης φησὶν. εἶθ' οὕτως ἀναπεσὼν δι' ἄρτου καὶ οἴνου τὸ οἶκλον πάσχα τοῖς μαθηταῖς παρέδωκε· „λάβετε, φάγετε, τοῦτ' ἔστι τὸ σῶμά μου, καὶ πίετε πάντες, τοῦτ' ἔστι τὸ αἷμά μου.” πρὸ μέντοι τῶν μαθητῶν C αὐτὸς τοῦ οἶκλιον μετέλαβε σώματός τε καὶ αἵματος. τίνος 10 ἔνεκεν; Ἐνα μὴ καὶ πάλιν οἱ μαθηταὶ θορυβηθῶσι, καθάπερ καὶ πρότερον. ἤνικα καὶ γὰρ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ λέγοντος ἤκουσαν „ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς;” ἀπῆλθον εἰς τὰ ὄπισσω καὶ οὐκέτι περιεπάτουσιν μετ' αὐτοῦ, λέγοντες „ὁ λόγος οὗτος σκληρὸς ἐστὶ· τίς δύναται ἀκοῦσιν αὐτοῦ;” Ἐνα γοῦν μὴ καὶ πάλιν τοιοῦτόν τι πάθωσιν ἅτε σάρκα ἐσθίειν καὶ αἷμα πίνειν μάλλοντες, πρῶτος αὐτὸς τῆς ἑαυτοῦ σαρκὸς ἀπεγεύσατο, θέλων ἀνεκδοκίμως τῶν τοιούτων ἐμφορηθῆναι καὶ αὐτούς. τὸ δὲ τοιοῦτον ἐτοιμάζει δεικνὼν ὁ σωτὴρ εἰς 20 D παράκλησιν τῶν μαθητῶν· ἑώρα γὰρ αὐτούς οὐ μικροῦς

duceretur, ante passionem tale quid facere noluit. quapropter etiam, pro communi corporum natura, localiter hinc inde proficiscebatur.

Secundum haec duos ex discipulis ad certum quendam hominem ablegat, qui pascha legale appararent, quod quidem ante passionem comedit, ipsa magnae quintae feriae vespera, quemadmodum Iohannes Chrysostomus inquit. deinde accubans pane ac vino pascha suum discipulis praebuit, cum his verbis uteretur „sumite, comedite: hoc est corpus meum.” item „bibite omnes: hic meus est sanguis.” (Matth. 26 26, Marc. 14 22, Luc. 22 19, 1 Cor. 11 24) et quidem ante discipulos ipse proprium corpus atque sanguinem participavit. quamobrem istuc? ne scilicet rursus discipuli perturbarentur, quemadmodum ante acciderat, cum Christum dicentem audivissent (Io. 6 54) „nisi comederitis carnem filii hominis et sanguinem eius biberitis, vitam in vobis nullam habebitis;” quo quidem tempore ab eo recedentes non amplius cum ipso ambulabant, quod dicentem verbum istuc durum esse, quod audire nemo facile possit. quamobrem ne rursus eiusmodi quiddam ipsis accideret, ut qui carnem comesturi et bibitori sanguinem essent, primus ipse carnem suam degustavit, ut qui citra omnem vacillationem et ipsos hisce rebus saturari vellet. atque hanc coenam dominus ad consolandos discipulos instituit. videbat enim illos non parum pavidis et fractis animis esse propter suam ab ipsis discessionem. itaque, ceu

ἀδημονοῦντας ἐπὶ τῷ χωρισμῷ αὐτοῦ. μεταδίδωσι λοιπὸν αὐτοῖς, ὡς προεῖρηται, τοῦ οἰκείου σώματος καὶ αἵματος, „τοῦτο ποιεῖτε” εἰπὼν „εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.” μεταλαμβάνει πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ὁ Ἰούδας, καὶ τηρικαῦτα πρὸς V. 167 5 Ἰουδαίους ἀπέρχεται, τὰ πεπραγμένα παρὰ τοῦ κυρίου καταμνησίων αὐτοῖς. καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ εὐαγγελιστὴς ἔλεγεν ὅτι καὶ λαβὼν τὸ ψωμίον ἐξῆλθεν, ἦν δὲ νύξ. ἀπέρχεται οὖν πρὸς οὓς συνεφώνησε παραδοῦναι τὸν κύριον.

Καὶ ὁ μὲν κύριος τὰ τελευταῖα τοῖς μαθηταῖς διατίθειοται· εἰθ' οὕτως εἰς τόπον ἔρχεται ὃν ἤδει καὶ ὁ προδότης, ὃς αὐτίκα καὶ λαβὼν τὴν σπεῖραν ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ Φα- P. 216 ρισαίων ὑπηρέτας ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων. ἐπερωτᾷ λοιπὸν αὐτούς· πίπτουσι χαμαί. ἀποκόπτει τὸ ὠτίον τοῦ Μάλχου ὁ Πέτρος, εἰ καὶ τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν 15 ἀποτεμεῖν οὐκ ἴσχυσε· τοῦτο καὶ γὰρ ἦν αὐτῷ τὸ σπουδαζόμενον. τότε δὴ τότε καὶ πρὸς αὐτὸν ἔφη ὁ κύριος „ἦ δοκεῖ σοι ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων; πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαί, ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι;” 20 ταῦτα δὲ τοῖς μαθηταῖς ἔλεγεν ὁ σωτὴρ ἐκφοβῶν αὐτούς καὶ κείθων ἐντεύθεν μηδὲν τι τῶν γινομένων πολυπραγμανεῖν. εἰ B γὰρ ταῖς γραφαῖς, φησί, τοῦτο δοκεῖ, τὸ παθεῖν ἐμὲ δηλον-

dictum est, corpus et sanguinem proprium cum ipsis communicat, haec verba subiiciens „hoc in mei recordationem facite.” inter alios et Iudas participat, eoque facto se ad Iudaeos confert, ut quae a domino acta fuissent ipsis indicaret. id enim significare volens auctor historiae evangelicae dixit „simulac sumpsit buceam, exivit, quum quidem nox esset.” abit igitur ad eos quibuscum pactus fuerat se dominum ipsis traditurum.

Interim dominus rebus suis postremum inter discipulos ordinatis atque dispositis, in locum quendam se recipit proditori non ignotum. is vero cohorte militum continuo secum sumpta cum pontificibus et Pharisaeis ministris, eo cum lucernis et facibus advolat. ibi Christo eos interrogante humi corruunt. Petrus Malcho auriculam abscindit, cum caput homini abscindere non posset, id quod studiose facere conabatur. tum his eum verbis dominus compellat. (Matth. 26 53) „an non existimas posse me patrem exorare modo ut plures mihi quam duodecim legiones angelorum suppeditet? at quonam pacto confierent quae fieri oportere sacris proditum est litteris?” quae sane dominus ad discipulos ita protulit, ut metum eis incuteret, ac persuaderet ne quid eorum quae acciderent curiosius scrutarentur. nam si sacris ita visum est litteris ut patiendum mihi sit, qui sit ut vos gladiis uten-

ὅτι, πῶς ὑμεῖς ἐναντιοῦσθε μαχαίραις χρωόμενοι; τὸ ποτήριον ὃ δέδωκέ μοι ὁ πατήρ, οὐ μὴ πίω αὐτό;

Δίψοντες οὖν τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον πρὸς Ἄνναν πρῶτον, κακέλευε κρίνεται. περὶ τῆς αὐτοῦ διδαχῆς καὶ τῶν μαθητῶν ἐρωτᾶται. ἀποκρίνεται ὡς εἰκός. ῥύπισμα δέχεται, καί φησιν „εἰ⁵ μὲν κακῶς ἐλάλησα” καὶ τα ἐξῆς. ἐκεῖθεν οὖν ἄγεται πρὸς Καϊάφαν, ἔπειτα πρὸς Πιλάτον πρῶτης οὔσης· πρὶν ἢ μὲν ἀλέκτορα φωνῆσαι πρὸς Καϊάφαν ἄγεται, πρῶτὶ δὲ πρὸς Πιλάτον. δείκνυσιν ὁ εὐαγγελιστῆς ὅτι τὸ ἥμισυ τῆς νυκτὸς **C**άπαν ὑπὸ Καϊάφα ἐρωτώμενος οὐδὲν ἐξηλέγγετο, διὰ καὶ ¹⁰παρέπεμψεν αὐτὸν τῷ Πιλάτῳ. καὶ ὁ μὲν Μάρκος περὶ τῆς ἀλεκτοροφωνίας διεξιὼν οὕτω φησὶν „πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι δίς, τρίς ἀπαρνῆση με” (ὅτε γὰρ ἀπαξ ἤρνησατο, ἐφώνησεν ὁ ἀλεκτροῦν τὸ πρῶτον, ὅτε δὲ τρίτον ἤρνησατο, τὸ δευτέρον ἐφώνησεν), ἀκριβέστερον ἐξηγούμενος τὴν τοῦ Πέ- ¹⁵τροῦ ἀσθένειαν παρ’ αὐτοῦ τοῦ διδασκάλου μαθῶν, ὅτι καὶ φοιτητῆς ἐκεῖνου ἦν. ὁ δὲ Ματθαῖος εἰπὼν ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι τρίς ἀπαρνῆση με, τὴν ὅλην ἀλεκτοροφωνίαν ἐνέφηνε, τοῦτ’ ἔστι τὴν πρώτην, ἣτις διὰ διαφόρων ἐκφωνήσεων γίνεται, ὥσπερ οὖν καὶ ἡ δευτέρα ἀλεκτοροφωνία καὶ ²⁰**D** ἡ τρίτη. πρὶν οὖν ἀλέκτορα φωνῆσαι ὁ Ματθαῖος εἰπὼν τρίς ἀπαρνῆση με, τοῦτο ὡσανεὶ ἔλεγεν, ὅτι καὶ πρὸ τοῦ

12. ἀλέκτωρ M.

tes adversari velitis? poculum illud, quod pater mihi dedit, non bibam?

Igitur colligatum vinculis Iesum ad Annam primum abducunt, ibique iudicio sistitur, de doctrina et discipulis interrogatur: respondet ut par erat. cum alapam accepisset, „si male locutus sum” inquit, „testificare de malo: sin bene, cur me caedis?” inde ad Caiapham ducitur, a Caiapha rursus ad Pilatum. atque heic ostendit evangelicae historiae scriptor tota dimidia nocte interrogatum a Caiapha nullius improbae rei convinci potuisse, ideoque ad Pilatum a Caiapha missum esse. caeterum de galli cantu Marcus (14 30) ita locutum esse dominum refert „priusquam bis gallus cantet, ter me negabis.” quippe cum vice prima negaret, primum gallus cantavit: cum vero negaret tertium, gallus secundo cecinit. hoc modo accuratius ille imbecillitatem Petri exposuit, re tota de ipsius magistri sui narratione cognita; fuit enim Marcus Petri sectator et discipulus. Matthaeus autem (26 34) cum ait „priusquam gallus cantet, ter me negabis,” totum galli cantum indicare voluit, videlicet primum, qui diversis editur vocibus, et secundum et tertium. quapropter cum Matthaeus inquit „priusquam gallus cantet, me ter negabis,” huius-

φθάσαι τὴν πρώτην παρελθεῖν ἀλεκτοροφωνίαν τρεῖς ἀπαρ-
νήσῃ με.

Μετὰ μέντοι τὸ κριθῆναι τὸν κύριον ὑπὸ τοῦ Πιλάτου
μαστιζεῖται τὸν νῶτον λώροις πλεκτοῖς τοιοῦτον καὶ γὰρ τὸ
5 φραγγέλιον. εἰθ' οὕτως εἰς τὸ σταυρωθῆναι παραδίδοται.
ταῦτα δὲ πάντα πεποίηκεν ἡ ἄκαιρος ἀναδρῖα τοῦ Πιλά-
του· τοὺς γὰρ Ἰουδαίους δυσωπῆσαι θέλων ἐφ' οἷς ἐνεκί-
λων, ἀντίρτην αὐτὸν ἀποδεικνύοντες, εἰς τὸ σταυρωθῆναι
παραδίδωσι, φραγγελλίοις πρότερον μαστίξας αὐτόν. διὰ
10 τοῦτο καὶ κολάσεως ὁ Πιλάτος ἄξιος, ὅτι καὶ δυνάμενος
ἀπολῦσαι αὐτόν („ἔξουσίαν” γὰρ φησιν „ἔχω ἀπολῦσαί σε, P. 217
καὶ ἔξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε”) τοῦτο οὐκ ἐποίησε, τοὺς
Ἰουδαίους καὶ μάλιστα πτοούμενος λέγοντας „ἐὰν τοῦτον ἀπο-
λύσης, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος.” ἐφ' ᾧ καὶ κατακρίνε-
15 ται· καὶ δῆλον ἐξ ὧν ὁ κύριος ἔλεγε πρὸς αὐτόν „ὁ παρα-
διδούς μέ σοι μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει.”

Τὸν μέντοι καιρὸν ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης παριστῶν, V. 168
ἤνικα ὁ Πιλάτος ἐκάθισεν εἰς τόπον λεγόμενον Λιθόστρω-
τον, ἵνα κρίνῃ τὰ κατὰ τὸν Ἰησοῦν, ἔλεγε, „ἦν δὲ παρασκευῇ
20 τοῦ πάσχα, ὥρα δὲ ὥσει ἔκτη.” διὰ τί δὲ ἡ ἔκτη τῆς ἑβδο-
μάδος ἡμέρα παρασκευῇ τοῦ πάσχα λέγεται παρὰ τῆς εὐαγ-
γελιστῆ Ἰωάννη; σαφῆς ἡ αἰτία σοι πρόκειται. καὶ ἄπερ B

modi quiddam dicere videtur, futurum scilicet ut Petrus eum ter
prius negaret quam galli cantus finem haberet.

Posteaquam in dominum Pilatus inquisivisset, tergum ei loris
implexis caeditur: hoc enim vocis flagelli est significatum. deinde ad
crucifigendum traditur. atque haec omnia per importunam animi
deiectionem in Pilato acciderunt, qui Iudaeos reverebatur accusantes
dominum tanquam hominem seditiosum. ideoque suas etiam poenas
ille commeruit. quippe cum potestatem eius absolvendi haberet, ut
qui dicere non dubitaret (Io. 19 10) se habere potestatem ipsius vel
dimittendi vel crucifigendi, quod facere poterat non praestitit. formi-
dabat enim Iudaeos clamantes „si istum absolvis, non es Caesaris ami-
cus.” quare non dubium est eum condemnatum esse, de ipsis etiam
domini verbis hoc ipso non obscure apparente, cum ait „qui me tibi
tradidit, in maiore culpa est.”

Caeterum Iohannes historiae scriptor evangelicae tempus indicare
volens, quo tempore Pilatus in loco quodam condescerit qui Lapidipavium
diceretur, ut Iesu causam cognosceret, ait factum hoc fuisse
in praeparatione Paschae, hora fere sexta. cur sextus hic dies septi-
manae ab evangelista Paschae praeparatio dicitur? eius rei causam
tibi perspicue subiiciam. quemadmodum sabbatum dies septimanae

γὰρ τὸ σάββατον ἑβδόμη μὲν ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος ἐστί, λέγεται δὲ ὁμοῦς σάββατον ἦτοι κατάπανσις διὰ τὴν ἐν αὐτῇ γενομένην ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων κατάπανσιν (τότε γὰρ ἀργεῖ ὁ δοῦλος, τὸ κτήνος καὶ τὰ λοιπὰ πάντα), οὕτω καὶ ἡ παρασκευὴ ἕκτη μὲν ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος ἐστί, λέγεται δὲ παρασκευὴ διὰ τὸ παρασκευάζειν καὶ οἶον εἰπεῖν ἐτοιμάζειν τοὺς Ἰουδαίους ἐν αὐτῇ τὰ τοῦ σαββάτου. ἐν αὐτῇ γὰρ οὔτε πῦρ ἄψαι συγχωροῦνται οὔτε ξύλα συναΐσαι οὔτε τὰ πρὸς τροφήν ἀπλῶς ἐτοιμάσαι. ταῦτα λοιπὸν ἡ ἕκτη παρασκευάζουσα παρασκευὴ κατωνόμασαι. ὁ τοίνυν εὐαγγε-
10 **15** **20**
D **25**
 Cυγελιστὴς Ἰωάννης παρασκευὴν τοῦ πάσχα τὴν τοιαύτην ἡμέραν καλέσας ἔδειξε προφανῶς ὅτι πρώτην τοῦ πάσχα τηρικαῦτα παρασκευάζοντο ἑορτὴν οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ τὴν τοῦ νόμου διάταξιν· ἀπὸ γὰρ ἕκτης ὥρας τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης τῆς σελήνης ἡμέρας πᾶς μὲν ζυμωτὸς ἄρτος πρὶ καίόμενος ἠφανίζετο, τὰ δὲ γε ἄζυμα κατὰ τὸ εἰωθὸς ἡτοίμαζον. εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, φαίνεται προφανῶς ὅτι τὸ δοθὲν δὲ ἄρτου καὶ οἴνου παρὰ Χριστοῦ κατὰ τὴν τῆς μεγάλης πέμπτης ἐσπέραν ἐνζυμον ἦν, ὅτι μηδὲ καιρὸς ἄζυμων ἐτύγχανε τότε κατὰ τὴν τῶν πλειόνων ὑπόληψιν. ἄφες λοιπὸν τοὺς τῶν πολλῶν λόγους, καὶ τῇ ἀκολουθίᾳ τῶν ἱερῶν λογίων
 D πρὸσεχε. ὅτι μὲν γὰρ κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς μεγάλης παρασκευῆς, οὐ μὴν ἐν τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ τυθῆναι ὁ ἀμνὸς ἔμελλε,

septimus est, et nihilominus sabbatum vocatur, hoc est requies, propter quietem qua tunc a quibusvis operibus abstinebant, otium agentibus eo die mancipiis iumentis et caeteris omnibus, sic praeparatio dies est septimanae sextus, et praeparatio propterea nuncupatur, quod in eo Iudaei praepararent omnia quibus usuri per sabbatum erant; quo die nec ignem accendendi facultatem habebant nec congerendorum lignorum, nec cibos adeo coquere licebat. quae omnia quod die sexto apparerent, nomen ille praeparationis accepit. igitur cum Iohannes evangelista diem hunc praeparationem Paschae vocat, aperte ostendit Iudaeos eo tempore se ad Paschae festum ex praescripto legis praeparasse. quippe post horam sextam, die mensis quarto decimo, fermentati panes omnes igne concremati e medio tollebantur et infermentati de more praeparabantur. quae cum ita sint, manifesto licet intelligere, id quod Christus discipulis porrecto pane ac vino dederit ipsa magnae quintae feriae vespere, fermentatum fuisse: quippe necdum id tempus appetierat quo non fermentatis panibus utendum esset, ut hominum vulgus existimat. eorum tu sermonibus valere iussis, seriei sacrorum oraculorum inhaereto. nam quod magnae quidem praeparationis

δῆλον μὲν καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν, οὐχ ἦττον δὲ καὶ ἐκ τῶν
 ᾗδῃ ῥηθησομένων σοι. τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἧς τῇ ἐσπέρῃ
 τὸ πάσχα ἐθύετο, καὶ ἀζύμων ἡμέραν καὶ πάσχα ὁμοίως
 καλεῖν εἰώθασιν ἀπὸ τῆς ἐσπέρας πάντως αὐτῆς· καὶ γὰρ
 5 διὰ τὸ τὸν ἀμνὸν θύεσθαι καὶ τὰ ἄζυμα ἐσθίεσθαι τῇ ἐσπέρῃ
 τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης, κατὰ τοῦτο καὶ ἡ ἰδ' αὕτη καὶ πά-
 σχα καὶ ἀζύμων ἡμέρα ἐλέγετο. ταῦτα δὲ τὰ ὀνόματα καὶ
 τὴν μεγάλην παρασκευὴν κεκτημένην εὐρίσκομεν. καὶ πρόσχες, P. 218
 εἰ βούλει, τοῖς λεγομένοις. πρώτη τῶν ἀζύμων λέγεται ἡ
 10 μεγάλη πέμπτη ὡς πρὸ τῶν ἀζύμων οὕσα· καθάπερ γὰρ ὁ
 Μάρκος τὴν παρασκευὴν προσάββατον ἔλεγεν ὡς οὕσαν πρὸ
 τοῦ σαββάτου, οὕτω καὶ τὴν μεγάλην πέμπτην πρώτην
 τῶν ἀζύμων λέγει ὁ Ματθαῖος ὡς πρὸ τῶν ἀζύμων οὕσαν,
 καθά φησιν ὁ τὴν γλωτταν χρυσοῦς „τὴν μεγάλην ἐνέφνης
 15 πάντως παρασκευὴν.” ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Λουκᾶς, ἐλθεῖν λέ-
 γων, τουτέστιν ἠγγικέαι, τὴν τῶν ἀζύμων ἡμέραν, τὰ αὐτὰ
 τῷ Ματθαίῳ ἠνίξατο. ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰωάννης πρὸ τῆς ἐσπ-
 εῖς τοῦ πάσχα γενέσθαι λέγων τὸ δεῖπνον αὐτὴν εἶπε τὴν B
 παρασκευὴν, καὶ δηλοῦσι τὰ μετὰ ταῦτα· λέγει γὰρ „καὶ
 20 αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ
 πάσχα,“ καὶ αὐθις „ἔστι δὲ συνήθεια ὑμῶν ἵνα ἓνα ὑμῶν

13. λέγεται P.

vespera, non autem magnae quintae feriae mactandus fuerit agnus, cum aliis multis ex argumentis colligi perspicue potest, tum vero in primis ex illis quae nunc indicaturi sumus. diem illum sub cuius vesperam Pascha mactabatur, et infermentatorum panum diem, et consimiliter etiam Paschae vocabulo appellare solebant, nimirum ab eius vespera. nam quia mactabatur agnus et infermentati panes comdebantur ipsa diei decimi quarti vespera; iccirco etiam dies hic quartus decimus tum Paschae tum azymorum nomen habebat. has autem appellationes et magnae praeparationis diei tribui solere deprehendimus. et animum, si lubet, iis advertito quae dicturi sumus. primus azymorum dies vocatur magna quinta feria, ut qui diem azymorum proxime antecederet. quemadmodum enim Marcus magnae praeparationis diem vocavit antesabbatum, uti quae sabbatum praecederet, sic et magnam illam quintam feriam Matthaeus primam azymorum dixit, uti quae azymorum dies proxime antecederet: sic enim aurea lingua praeditus orator colligit. eodem modo Lucas etiam dicens adventasse, hoc est appetiisse diem azymorum, significare prorsus idem quod Matthaeus voluit. denique Iohannes cum ante Paschae festum cenam peractam scribit, diem praeparationis hoc Paschae vocabulo denotat. licet hoc de verbis apud ipsum deinceps subiectis intelligere. sic enim ait „ipsi in praetorium non intrarunt, ne pollueren-

ἀπολύσω ἐν τῷ πάσχατι," τῷ ἐνισταμένῳ δηλαδὴ. ἀλλὰ καὶ τὸν καιρὸν παριστῶν ἤνικα ὁ Πιλάτος ἐκάθισεν εἰς τόπον
V. 169 τινὰ Λιθόστρωτον λεγόμενον οὕτω φησὶν „ἦν δὲ παρασκευὴ τοῦ πάσχα, ὥρα δὲ ὡσεὶ ἕκτη." καὶ παρακατιῶν „ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνη τοῦ σαββάτου." μεγάλῃν δὲ αὐτὴν οὐκ ἂν ἄλλως ἐκάλεσεν εἰ μὴ πον συνέπιπτε τῷ σαββάτῳ
C ἐκείνῳ ἢ πρώτῃ τῶν ἀζύμων ἡμέρα ἢ καὶ ἁγία παρὰ τῷ νόμῳ καλουμένη. ταῦτα δὲ πάντα σαφῶς ὑπεμφαίνουσιν ὅτι κατὰ τὴν παρασκευὴν ἐκείνην ἐσπέρας ὁμολογουμένως τὸ πάσχα ἐθύετο· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ παρασκευὴν τοῦ πάσχα 10 εἶπεν αὐτὴν ὡς παρασκευάζουσαν τὰ τοῦ ἐνισταμένου πάντως πάσχα. χωρὶς οὖν ἀντιλογίας ἐν τῇ ἐσπέρᾳ φαίνεται τῆς παρασκευῆς τὸ πάσχα γίνεσθαι. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης τοῦτο ἔλεγε, „καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον ἵνα μὴ μιανθῶσιν ἀλλ' ἵνα φύ- 15 γωσι τὸ πάσχα." καὶ πρόσχες, εἰ βούλει, τῷ μεγάλῳ Κυ-
D ρίλλῳ πρὸ τῶν ἄλλων ἐπισφραγίζοντι τὰ τοιαῦτα καὶ λέγοντι ὅτι τὸν τύπον τιμῶντες ἦτοι τὸ πρόβατον, κἀντιεῦθεν εἰσελθεῖν εἰς τὸ πραιτώριον οὐ προαιρούμενοι, τὴν ἀλήθειαν αὐτὸν τὸν Χριστὸν ἕβριζον· ἐμελλον γὰρ θύειν τὸ πάσχα 20 κατὰ τὸν νόμον τὸν μηδὲν παρ' αὐτοῖς ἰσχύοντα. εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, ματαιάζουσι προφανῶς οἱ λέγοντες ὅτι κατὰ

tur, sed pascha vescerentur." et rursum „est vobis is mos ut unum vobis in Pascha condonem," videlicet nunc imminente. praeterea tempus indicans quo tempore Pilatus in loco quodam conserit qui Lapidipavium diceretur, „erat" inquit „Paschae praeparatio, hora fere sexta." hinc ulterius progrediens „erat enim" ait „magnus atque celebris ille dies sabbati." at vero magnum et celebrem hunc diem non dixisset, si primus dies azymorum in sabbatum illud non incidisset, qui sane dies sanctus etiam in lege vocatur. haec autem omnia clare ostendunt in more fuisse ut ad praeparationis vesperam Pascha citra controversiam mactaretur. nam iccirco diem hunc evangelista praeparationem Paschae nuncupavit, uti quo res ad eminentem Paschae diem necessariae praepararentur. itaque citra omnem adversationem apparet mactari solitum fuisse agnum ipsa praeparationis vespera. nam si res ita se haberet, Iohannes evangelista prius non dixisset „ipsi in praetorium non intrarunt, ne polluerentur, sed Pascha vescerentur." vide quid magnus ille Cyrillus dicat, cum huiusmodi verbis haec velut obsignando confirmat „cum figuram honorifice colerent, hoc est agnum, ideoque ingredi nollent in praetorium, veritatem ipsam, videlicet Christum, contumeliis adficiebant nam ex lege Pascha mactari debebat, quae tamen lex parum apud ipsos habebat roboris et auctoritatis." quae cum ita sint, perspicuum est eos vana

τὴν ἐσπέραν τῆς μεγάλης πέμπτης τὸ τυπικὸν ἐσθίεται πρό-
 βατον· τὰ γὰρ ἄζυμα συστήσαι φιλονεικοῦντες παραχαράτ-
 τειν ἐπιχειροῦσι κακοθελῶς τὴν ἀλήθειαν. καὶ μὴ μοι τὸν
 χρυσορρήμονα παρείσαγε Ἰωάννην ἐν τῇ εἰς τὸ κατὰ Ματ-
 5 θαῖον πρὸ ὀμιλίας λέγοντα ὅτι τὸν Χριστὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπροσ- P. 219
 δοκῆτως κρατήσαντες καὶ τὴν τοῦ πάσχα παριδεῖν εἵλοντο
 εορτὴν τηρικαῦτα συμπίπτουσαν. ἔχεις γὰρ αὐτὸν ἐν τῇ τοῦ
 κατὰ Ἰωάννην ἐρμηνείᾳ, ἥνικα λέγεται „καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλ-
 θον ἵνα μὴ μιανθῶσιν ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα,“ τέλειον
 10 ἀναιροῦντα τὴν τοιαύτην ὑπόνοιαν. ἔθεν τοι καὶ τὰ τοῦ
 θείου κατεξετάζειν ἀνδρός, ἥνικα καὶ μᾶλλον ἐναντιοῦται
 πρὸς ἄλληλα, „μὴ πρὸς ἰσχύος ἔχοντες, σιωπῇ καὶ μάλιστα
 τιμᾶσθαι τὰ τοιαῦτα δέον κρίνομεν, εἶγε καὶ μᾶλλον εὐλογον
 τὰ ὕστατα κατέχειν, ὅτι καὶ σύμφωνα ταῦτα ταῖς τῶν λοι-
 15 πῶν πατέρων ἐπεξηγήσεσι φαίνονται. λέγει καὶ γὰρ ὅτι ὁ Β
 Χριστὸς πρὸ μιᾶς ἔφαγε τὸ πάσχα, τηρῶν τὴν ἑαυτοῦ σφα-
 γὴν τῇ παρασκευῇ, ὅτε καὶ τὸ νομικὸν πάσχα ἐθύετο. ὅτι
 δὲ τὸ παρὰ κυρίου τοῖς ἀποστόλοις ἐν τῇ δείπνῃ δοθὲν ἐνζυ-
 μος ἄρτος ἦν, οὐ μὴν ἄζυμος, ὡς ἐκεῖνοι δισχυρίζονται,
 20 ὁ θεϊότατος οὗτος ἀνὴρ σαφέστατά σοι παρίστησι. περὶ γὰρ
 τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς νέας τὸν λόγον ποιούμενος καὶ τάδε

14. τὰ om P.

dicere, qui ad vesperam magnae quintae feriae mactari solitum fuisse
 typicum illum agnum tradunt. dum enim panum infermentatorum
 usum probare insigni contentione nituntur, malevole veritatem de-
 pravare conantur. neque mihi hoc loco Iohannem Chrysostomum
 opposueris, qui in orationum illarum octogesima quarta, quibus ora-
 tionibus evangelium Matthaei explanavit, iudaeos ait Christo praeter
 expectationem potitos etiam Paschae festum negligere non dubitasse,
 quod in illum diem incidisset. nimirum habes alia eiusdem verba in
 explicatione evangelii a Iohanne scripti, cum dictum hoc declarat
 „ipsi non intrabant, ne polluerentur, sed Pascha vescerentur.“ heic
 enim opinionem istam prorsus evertit. quapropter cum nos verba
 divini huius viri a se invicem non parum discrepantia satis exami-
 nare nequeamus, tacite venerari potius ea decrevimus. ac fortasse
 magis rationi consentaneum fuerit ultimo loco ab ipso perscripta reti-
 neri, quod ea cum reliquorum patrum enarrationibus consentire
 videantur. ait enim Christum Pascha comedendo diem unum antici-
 passe, mactationem suam ad diem praeparationis differentem, quo
 die Pascha legale mactari consueverit. fuisse autem illud quod in
 cena dominus apostolis praebuit panem fermentatum, non fer-
 menti expertem, ut illi adserunt, idem hic divinissimus vir claris-
 sime significat, nam de veteri novoque foedere verba faciens „istic“

κατὰ ῥῆμα διέξεισιν „ἐκεῖ τὸ γράμμα, ὧδε τὸ πνεῦμα· ἐκεῖ ἡ κιβωτός, ὧδε ἡ παρθένος· ἐκεῖ ἡ ῥάβδος Ἀαρών, ὧδε ὁ σταυρός· ἐκεῖ ὁ ἄμνος, ὧδε ὁ Χριστός· ἐκεῖ τὰ ἄζυμα, ὧδε ὁ ἄρτος.“ ταῦτα μὲν ἐνεχαράχθη σοι κατ' ἐπιτομήν, ὡς ὁρᾷς· οὐδὲ γὰρ ἐγχωρεῖ τὰ τοῦ καιροῦ πλεον ἐνδιατριῶσαι τοῖς περὶ τούτων λόγοις.

Ὁ δὲ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς τὸ σταυρωθῆναι παραδίδοται· καὶ ὅρα τὰ μετὰ ταῦτα. ἀπὸ γὰρ ἐκτῆς ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πάσαν τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης, ἀγανακτούντος ἐπὶ τοῖς τολμωμένοις, οἷα εἰκός, τοῦ Θεοῦ. 10 ὅτι γὰρ οὐκ ἦν ἔκλειψις, καθά φησιν ὁ τὴν γλώττιαν χρυσοῦς, ἀλλ' ὄργη καὶ ἀγανάκτησις, καὶ ἀπὸ τοῦ καιροῦ δῆλον· τρεῖς γὰρ ὥρας παρέμεινεν ἡ ἔκλειψις, ἥτις ἐν μιᾷ V. 170 γίνεται καιροῦ ῥοπή. καὶ τὰ μὲν τοῦ Χρυσοστόμου τοιαῦτα· D ὁ δὲ θειότατος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης οὐχ ἀπλῶς οὕτω, 15 κατὰ δὲ ἀντίφραξιν τῆς σελήνης τὸ σκότος ἐκείνο λέγει γενέσθαι καινοπρεπῶς τὸ παγκόσμιον. ἐπιστέλλων γὰρ ἱεράρχῃ τῷ Πολυκάρπῳ διὰ τὸν σοφιστὴν Ἀπολλοφάνην μὴ καταδικόμενον τὰ Χριστιανῶν καὶ τάδε φησὶ κατὰ ῥῆμα πρὸς αὐτόν. „εἰπὲ δὲ αὐτῷ τῷ Ἀπολλοφάνει, τί λέγεις περὶ τῆς ἐν 20 τῷ σωτηριῷ σταυρῷ γεγονυίας ἐκλείψεως; ἀμφοῖτεροι γὰρ τότε κατὰ τὴν Ἡλίου πόλιν ἄμα παρόντες καὶ συνεστῶτες

12. καὶ ἀπὸ] καὶ γὰρ ἀπὸ P.

ait „littera erat, heic spiritus.“ istic atca, heic virgo. istic Aarons virga, heic crux. istic agnus, heic Christus. istic infermentata, heic panis.“ haec quodam in compendio, ceu vides, perscripta tibi sunt: tempus enim non patitur ut diutius de rebus hisce commentemur.

Deinceps dominus noster Iesus Christus ad crucifigendum traditur: tu quae consecuta sint, vide. nam ab hora diei sexta tenebrae terram universam occuparunt ad horam usque nonam, deo, ceu credi par est, propter ea quae designabantur indignante. non enim solis defectum accidisse, quemadmodum Chrysostomus ait, sed rem totam ab ira et indignatione divina profectam fuisse, licet ex ipso etiam tempore colligere. duravit enim haec caligo tres horas, quae caeteroqui fieri solet in uno temporis momento. haec Chrysostomi est ratio. divinus autem vir ille, Dionysius Areopagita, non ita simpliciter, sed per objectionem corporis lunaris, solem velut obstruentis, universales hasce tenebras exstitisse novo quodam et inusitato modo tradit. nam ad Polycarpum hierarcham de eo perscribens quod Apollophanes sophista Christianam religionem non amplecteretur, ad verbum haec profert. „dicito autem ei,“ nimirum Apollophani, „quid de illa censes. eclipsi, quae salutiferae passionis tempore accidit?

παραδόξως τῷ ἡλίῳ τὴν σελήνην ἐμπέπτονσαν ἑωρῶμεν (οὐ γὰρ ἦν συνόδου καιρὸς) αὐθίς τε αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἐναντίας ὄρας ἄχρι τῆς ἑσπέρας εἰς τὸ τοῦ ἡλίου διάμετρον ἔπερ- P. 220
 φνωῶς ἀντικατασταῶσαν. τοσοῦτον δὲ καὶ αὐτὸς ἐξεπλάγη τότε
 5 ὥς οὕτω πρὸς με εἰπεῖν ταῦτα, ὡς Διονύσις, θεῶν ἀμοιβαί
 πραγμάτων εἰσί." καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον,
 περὶ δὲ τοῦ σκοτασμοῦ ἐκείνου τοῦ κατὰ τὸ σωτήριον πάθος
 γεγονότος θαυμασίως πως καὶ τῷ προφήτῃ Ζαχαρίᾳ διεληφ-
 10 πται· λέγει γάρ „ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ οὐκ ἔσται φῶς" (ἡνίκα
 δηλαδὴ σταυρωθήσεται ὁ Χριστός), „ἀλλὰ ψῦχος καὶ πάγος
 ἔσται μίαν ἡμέραν· καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη γνωστὴ τῷ κυρίῳ."
 ἄνω γὰρ ἅπαντα προεγίνωσκεν ὁ θεός. καὶ γὰρ οὐχ ἡμέρα
 καὶ οὐ νύξ. οὔτε γὰρ ἡμέρα κυρίως ἦν διὰ τὸ τρίωρον ἐκεῖνο
 15 σκότος, οὔτε νύξ ἀληθῶς διὰ τὸ μέχρις ἑκτῆς ὄρας καὶ B
 μετὰ τὴν ἐνάτην γενόμενον φῶς. ὁ δὲ καὶ δηλῶν ὁ προφή-
 τῆς ἔλεγε „καὶ πρὸς ἑσπέραν ἔσται φῶς." ταῦτα δέ, ἀγα-
 πητέ, οὐ μόνον προφητῆται προεῖπον, ἀλλὰ καὶ ἐν πολλοῖς
 Ἑλληνικοῖς ὑπομνήμασιν εὐρηγται· καὶ σεισμὸν γὰρ μέγαν
 20 τῆναυτα λέγουσι γενέσθαι, καὶ σκότος τοσοῦτον ὥστε ἀστέ-
 ρας φανῆναι.

6. μὲν om P.

nos enim ambo id temporis Heliopoli una eramus, et eodem in loco
 consistentes lunam inusitato modo in solem incidere cernebamus:
 quippe non illud coitionis eorum siderum tempus erat. deinde rursus
 eam conspiciebamus ab hora nona usque ad vesperam ratione qua-
 dam ultranaturali eo reversam, ut oppositum sibi ex diametro solem
 haberet. quinetiam ipse adeo tum temporis percussus metu quodam
 obstupuit, ut ad me conversus diceret: haec, Dionysi, rerum divi-
 narum sunt vicissitudines." hunc in modum hac de re Dionysius. de
 iisdem tenebris salutiferae passionis tempore obortis etiam Zacharias
 vates (14 6) admiranda quadam ratione loquitur. „illo" inquit „die
 lux nulla existet," quo videlicet Christus in crucem agetur: „sed
 toto die frigus ac gelu durabit; quem quidem diem dominus novit."
 deus enim omnia prius cognita habet. non is dies erit, nec item
 nox. nimirum appellari dies proprie non poterat propter illas trium
 horarum tenebras; nec reapse nox erat propter eam lucem, quae sex-
 tam horam antecessit et nonam est subsequuta. quod ipsum quoque vates
 ianuens subiicit „sub vesperam lux erit." neque tantum haec, dile-
 cte fili, sic a vatribus exposita sunt, verumetiam in multis Graeco-
 rum monumentis et commentariis reperinuntur, qui eo tempore tra-
 dunt terrae motum ingentem accidisse, tantasque tenebras, ut ipsa
 quoque sidera conspicerentur.

Τότε ἴδῃ τότε καὶ προφητικὴν ἐπιφέρει φῆσιν ἐπὶ σταυροῦ τὴν οὕτω λέγουσαν „θεέ μου, θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;” Ἐβραϊστί δὲ ταῦτα ἔλεγεν ἡλί ἡλί, λαμμᾶ συβαχθανί. τίνος ἔνεκεν; ἵνα καὶ τοῖς Ἰουδαίοις ταῦτα κατάδηλα γγένηται. ἀλλ’ ἐπὶ τοσοῦτον ἀκόλαστοι καὶ ἀσελεγεῖς ὄντες ἐκεῖ-5 νοι, καθά φησιν ὁ τὴν γλωτταν χρυσοῦς, ἐνόμισαν Ἥλιαν καλεῖν. καὶ οὗτοι μὲν οὕτως. ἀλλ’ ἡ φωνὴ ἐκείνη καὶ τὸ καταπέτασμα ἔσχισε καὶ τὰ μνημεῖα ἀνέφωξεν. ἀλλ’ οἱ μάταιοι καὶ τοιαῦτα βλέποντες συνιέναι ὄλωσ οὐκ ἤθελον. μᾶλλον μὲν οὖν „καταβύτω ἐκ τοῦ σταυροῦ” ἔλεγον „ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν.” ἀλλ’ ἐκεῖνος ἐν τῷ σταυρῷ μένων, ὡς ὁ χρυσορρήμων φησί, ἐν τοῖς τῶν δούλων σώμασιν ἐκ περιουσίας ἐδείκνυε τοῦτο πολλῆς· εἰ γὰρ τὸ τεταρτάτον ἐξελεῖν τὸν Λάζαρον μέγα, πολλῷ μᾶλλον τὸ πολλοὺς τῶν πάλαι κοιμη-15 D θέντων φανῆραι ζῶντας ἀθρόον. καὶ πρόσχες τῷ Θειοτάτῳ Ματθαίῳ περὶ τούτων οὕτω λέγοντι „πολλὰ δὲ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἀγίων ἠγέρθησαν, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἕγλην πόλιν, καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ.” ἀλλ’ ἐνταῦθα προσέχειν σε ἄξιον. εἰ γὰρ κατὰ τὸν χρυσορρήμονα Ἰωάννην ἐπὶ σταυροῦ ἐτι ὄντος τοῦ Χριστοῦ τὰ τοιαῦτα 20 ἠγέρθησαν σώματα, πῶς ἐμφανισθῆναι ταῦτα μετὰ τὴν τοῦ

Protulit tum Christus in cruce verbum istuc vatis (Psalm. 21 2) „mi deus, mi deus, cur me deseruisti”? protulit autem vocibus Hebraicis huiusmodi: „eli eli, lamasabachthani”. cur istuc? ut Iudaei ea intelligerent. illi vero tanta furebant petulantia et procacitate, quemadmodum Chrysostomus ait, ut ipsum existimarent Eliam vocare. verum ea vox et templi velum diffidit et aperuit sepulcra; quae tamen cerneret homines illi stolidi, prorsus tamen intelligere volebant. immo etiam verbis huiusmodi obganniebant (Matth. 27 42): „Descendat de cruce, ut ea re visa fidem ipsi habeamus”. verum ipse in cruce manens, ut Chrysostomus inquit, quod ab eo postulabatur, in suorum servorum corporibus excitatis a morte quadam velut ex abundantia declarabat. quanquam enim magnum aliquid fuit Lazarum toto iam quatridduo mortuum e sepulcro exire, longe tamen maius id erat quod multi iam olim vita functi subito vivi conspicerentur. factum autem hoc omnino esse, licet ex hisce Matthaei (27 52) verbis cognoscas: „multa corpora sanctorum, qui obdormiverant, suscitata sunt, et ipsi urbem sanctam ingressi, post resurrectionem eius a multis sunt conspecti”. quibus verbis operae pretium fuerit te diligentius animum advertere. nam si de Iohannis Chrysostomi sententia Christo adhuc cruci suffixo corpora ista sunt resuscitata, qui fit ut evangelicae auctor historiae dicat ea post Christi e mortuis resurrectio-

Χριστοῦ ἔγερσιν ὁ εὐαγγελιστῆς ἱστορεῖ; ἐγὼ δέδοικα μή-
 ποτε τὸ αὐτοῦ ἀντὶ τοῦ αὐτῶν ὀφείλει ἀναγινώσκεισθαι· τὰ
 γὰρ σώματα ἐκεῖνα μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἔγερσιν αὐτῶν καὶ V. 171
 εἰσῆλθουσαν εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς. P. 221
 5 τότε δὴ τότε καὶ ἡ προφητικὴ ῥῆσις ἔλαβε πέρας ἡ λέγουσα
 τοῖς ἐν δεσμοῖς ἐξέλθετε καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει ἀνακαλύπτεσθε.
 καὶ κατὰ μὲν τὴν ἕκτην ὥραν, ὡς φασιν αἱ γραφαί, σταυ-
 ροῦται ὁ κύριος, κατὰ δὲ τὴν ἐνάτην τὸ πνεῦμα ταῖς πατρι-
 καῖς χερσὶ παρατίθῃσιν.

10 Εἰ δὲ καὶ πρὸς ἄδην ἀκούεις τὴν αὐτοῦ κατεῖναι ἁγίαν
 ψυχὴν, μὴ θαύμαζε τούτου ἕνεκεν, ἀδύνατον εἶναι λέγων καὶ
 πρὸς ἄδην αὐτὴν κατελθεῖν καὶ ταῖς τοῦ πατρὸς παρατεθῆ-
 ναι χερσίν. ἡ γὰρ τοῦ θεοῦ χεῖρ, ἡ τὰ πάντα δηλαδὴ συγ-
 κρατοῦσα δύναμις, καὶ ἄνω ἐστὶν ἐν οὐρανῷ καὶ κάτω ἐπὶ
 15 τῆς γῆς, καὶ τῶν τοῦ ἄδου μυγῶν οὐ διαλείπει ποτέ. ὥστε B
 εἰ καὶ πρὸς ἄδην ἡ ἁγία τοῦ Χριστοῦ ψυχὴ τηρικαῦτα κα-
 τήροχτο, ἀλλὰ τῆς τὰ πάντα συγκρατούσης δυνάμεως, κα-
 θάπερ εἵπομεν, οὐ κατελεμπάνετο, εἶγε καὶ μᾶλλον δύναμις
 τοῦ πατρὸς αὐτός ἐστιν ὁ Χριστός, ὡς ὁ Παῦλός φησι. πα-
 20 ρατίθῃσι μὲν οὖν ταῖς πατρικαῖς χερσὶ τὴν ψυχὴν, ὡς ἐν-
 τεῦθεν καὶ πάσαις ταῖς τῶν δικαίων ψυχαῖς τὴν ἐπὶ τὰ ἄνω
 πορείαν χαρίσασθαι (οὐδὲ γὰρ ἀπέθανε δωρεάν ὑπὲρ αὐτῶν),

2. τὸ αὐτῶν ἀντὶ τοῦ αὐτοῦ Meursius.

nem apparuisse? vereor equidem ne pro vocabulo eius legendum sit
 eorum. nam illa corpora postquam a mortuis resuscitata erant, urbem
 sanctam ingressa sunt et multis apparuerunt. tunc et illud vatis (Is.
 49 9) oraculum finem habuit, quod vinculis alligatos exire iubet, et
 in tenebris versantes lucem accipere. Fuit autem hora sexta, quem-
 admodum litterae sacrae significant, dominus crucifixus: nona vero
 spiritum suum in manus paternas deposuit.

Ad orcum descendisse cum sanctam ipsius audis animam, noli
 obstupescere, neque dicere fieri haud quaquam potuisse ut eadem
 anima migraret ad orcum et paternis in manibus deponeretur. quippe
 dei manus, videlicet illa continens omnia vis et potestas, tum in
 coelo est superne tum in terris deorsum, neque adeo ipsis ab orci
 angulis unquam abest. quo fit ut si maxime sancta Christi anima id
 temporis ad orcum sit profecta, minime tamen a vi potestateque illa,
 ceu diximus, omnia continente abfuerit. immo dicendum potius po-
 tentiam patris ipsum esse Christum, quemadmodum Paulus loquitur.
 deponit igitur animam suam paternas in manus, ut hoc modo cun-
 ctis iustorum animabus iter ad superna coelestiaque largiretur: non

καίτοι δὲ πρὸς τὸν ἄδην, ἵνα καὶ τοῖς ἐκεῖσε κατεχομένοις κηρύξῃ καὶ διδάξῃ πάντας ἢν ἠγνοῦν κασι θεοσεβειαν. καὶ πεί-
 C θου τῷ κορυφαίῳ Πέτρῳ περὶ τούτων οὕτω διεξιόντι „καὶ
 τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι πορευθεῖς ἐκήρυξεν ἀπειθήσασί
 ποτε.” ἀλλὰ καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος ἐντεῦθεν δρωμώμενος
 5 περὶ τούτων οὕτω φησὶν „ἄρα πάντας ἔσωσεν ἐπιφανεῖς ἐν
 ἄδῃ ὁ κῆριος, ἢ κακέτ τούς πιστεύσαντας;” μὴ οὖν ἀμφί-
 βαλλε· καθάπερ γὰρ τοῖς ἐν γῆ εὐαγγελίστατο εἰρήνην, καὶ
 τοῖς μὲν πιστεύουσι σωτηρίας γέγονε πρόξενος τοῖς δὲ ἀπει-
 θήσασιν ἀπιστίας ἔλεγχος, ὡς ὁ Λαμασκηνὸς Ἰωάννης φησὶν,¹⁴
 οὕτω καὶ τοῖς ἐν ἄδῃ. μὴ θαύμαζε δέ, ἀγαπητέ, εἶγε καὶ
 D ψυχαὶ τινες ἴδῃ κατεχόμεναι τὸ κατὰ Χριστὸν οὐκ ἤδη-
 λησαν δέξασθαι κήρυγμα· καθάπερ ἐπὶ τοῦ μακαρίου Παύ-
 λου, ἦν ἵκα τὰ τῆς φυλακῆς ἔσεισε θεμέλια, ὁ μὲν δεσμοφύ-
 λαξ εὐθέως ἐπίστευσεν, οἱ δὲ δεσμῶται τῇ ἀπιστίᾳ ἐναντί-
 15 μιναν, καὶ τὰυτα τὰς σιδηρὰς αὐτῷ χειροπέδας ἑωρακότας
 ἄφρω διαρραγείσας, οὕτω κἀν τοῖς ἐν ἄδου γενήσεσθαι πίστευς.
 Εἰ δὲ καὶ τὴν αἰτίαν βούλει μαθεῖν δι' ἣν ἐκήρυξε καὶ
 ταῖς ἐν ἄδου ψυχαῖς ὁ σωτήρ, αὕτη ἐστίν. ἐν τῷ ἐφ' εἶε
 P. 222 γέγονεν ἢ τοῦ σωτήρος ἡμῶν ἐνανθρώπησις. τίτος ἐνεκεν; 20

13. καθάπερ] ἀλλὰ καθάπερ?

enim gratis et frustra pro nobis est mortuus. ad orcum vero descendit (1 Petr. 3 19), ut etiam iis qui istic detinerentur praedicaret, ac religiosam illam pietatem docendo commonstraret quam prius ignorassent. fidem hac in parte summo illi Petro habeto, qui de rebus hisce in hunc modum disserit „etiam spiritibus qui erant in carcere praedicatum ivit, qui antea fidem non habuerant”. quae sane verba secutus Gregorius ille theologus, in hunc modum hac de re disputat: num quaeso conspectus in orco salvavit omnes dominus, an eos tantum qui crediderant? noli scilicet hac de re ambigere. quemadmodum enim hominibus in terra degentibus laetum pacis nuntium exposuit, et credentibus quidem salutis exstitit auctor, incredulis vero propriae incredulitatis index, ut Iohannes Damascenus loquitur, ita cum iis etiam egit qui erant in orco. nec mirum, dilecte fili, tibi videatur quasdam in orco detentas animas praedicationem Christi nequaquam admisisse. Sicut enim accidisse videmus ut deo Pauli causa succutiente ipsa carceris fundamenta custos quidem ipse carceris continuo fidem amplecteretur, at reliqui vinculis adstricti sua persisterent in incredulitate, quanquam pedicas suas ferreas subito diruptas laceratasque cernerent, ita putato cum iis etiam actum fuisse qui orco detinebantur.

Quodsi causam quoque cupis cognoscere, qua de causa servator etiam iis animabus praedicaverit quae erant in orco, scito illam hanc esse. naturam nostram servator adsumpsit anno ab orbe condito 5500.

ὅτι κατ' ἐκεῖνον καιρὸν προήχθη εἰς φῶς ἡ τῷ κατὰ Χριστὸν μυστηρίῳ ὑπηρετούσα, ὡς ὁ μέγας ἔφη Βασίλειος, ὅτι τῆς κακίας ἢ νόσος, ὡς ὁ Νυσσαεὺς ἔφη Θεῖος Γρηγόριος, τηλικαῦτα παρήκμαζεν, ἢ ἀρχῆθεν ἐνοκήψασα τῇ φύσει τῆς ἀνθρωπότητος, ὅτι τὰ ἐθνη καλούμενα τότε πείθεσθαι ἔμελλον· καὶ τοῦτό ἐστιν ὅπερ ὁ πάμμεγας ἔλεγε Παῦλος ὅτι ὅτι ἦλθε τὸ πλῆρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ. καλῶς οὖν ἐν τῷ διαληφθέντι ἔτει σαρκούται ὁ κύριος, ὅτι καὶ κατὰ πάντα τὸ τοιοῦτον εὐθετόν ἦν. ἀλλ' ὁ ἐπειδὴ καὶ τινες τῶν ἐν ἀσεβείᾳ τὴν ζωὴν καταλυσάντων ἀγαθῆς τοσοῦτον ὑπῆρχον ψυχῆς ὥστε καὶ προσελθεῖν καλούμενους αὐτοὺς καὶ τὸ κατὰ Χριστὸν ἐτοιμῶς εὐαγγέλιον δέξασθαι, εἴπερ εἶδον αὐτὸν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις μετὰ V. 172 σαρκὸς ἐπὶ γῆς διατρίβοντα, τούτου χάριν οὐ παραιτεῖται καὶ πρὸς ἄθνη αὐτὸν κατελθεῖν καὶ ταῖς ἐκεῖσε κηρῦξαι ψυχῆς, ὡς ἐντεῦθεν ἀναπολογήτους εἶναι ἅπαντας, καὶ μήτε τοὺς ἀγαθοὺς ἀπολέσαι τὴν ἑαυτῶν ἀγαθότητα, μήτε τοὺς οὐκ ἀγαθοὺς ἀντιλέγειν δύνασθαι ὡς εἴπερ εἶδομεν ἐπιστεῦσαμεν ἄν. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, ἵνα μὴ μείνη ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν σαββάτῳ, ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν (ἦν γὰρ μεγάλη ἡμέρα ἐκεῖνη τοῦ σαββάτου), ἠρώτησαν τὸν Πιλάτον, καὶ τὰ ἐξῆς.

Quamobrem istuc? quod eo tempore ad lucem ea perduceretur quae mysterio Christi servitura erat, ut magnus ille Basilius inquit, etenim vitiositatis morbus, ceu Nyssensis ille Gregorius loquitur, qui ab initio naturam humanam invaserat, vigorem iam suum amiserat, quippe gentes nunc per vocationem crediturae erant, uti magnus etiam Paulus ille (Gal. 4 4) verbis hisce significat „posteaquam plenitudo temporis advenit, filium suum deus ablegavit.” recte igitur anno iam indicato carnem dominus adsumit, quod esset is ad hanc rem omnino appositus atque commodus. quia vero nonnulli eorum qui vitam in pietatis ignoratione suam clauserant, tam egregiis erant animis praediti, ut vocati omnino accessuri fuissent et evangelium de Christo amplexuri, si quidem eum superioribus saeculis cum carne in terris degentem conspexissent, propterea non recusat etiam ad orcum descendere ac detentis istis animabus praedicare, ut hoc modo nemini ullus se purgandi locus relinqueretur, nec vel boni suam bonitatem perderent, vel mali respondere verbis huiusmodi possent „si vidissemus, omnino adhibissemus fidem”. haec de his dicta sunt.

Caeterum Iudaei ne in cruce corpora per sabbatum manerent, quando tum praeparationis dies erat, sabbati autem dies celebris atque magna, exorato precibus Pilato Iesum de ligno dimittunt, isque

Σκατάγουσιν οὖν ἀπὸ τοῦ ξίλου τὸν Ἰησοῦν, καὶ μνήματι
 καινῷ κατατίθενται. ἀλλ' ὄρα κἀνταῦθ' τὴν τοῦ Θεοῦ σο-
 φίαν, ἀγαπητέ, ἵνα μὴ τὸν σταυρὸν αὐτὸν ζημιωθῶμεν, ἵνα
 μὴ τὸ πανάγιον τοῦ κυρίου σῶμα πυρὸς ἢ θαλάσσης ἔργον
 ποιήσωσι, τῇ συνήθει κἀν τούτῳ μανίᾳ χρησάμενοι, τὸν Λύ-
 γουστον ἤγειρε Καίσαρα τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ἀπογράψα-
 σθαι. γίνεται ταῦτα, καὶ τὸ τῶν Ἑβραίων γένος τῇ τῶν Ῥω-
 μαίων ὑποπίπτει ἀρχῇ. ταύτῃ τοι καὶ τῷ λαχόντι Πιλάτῳ
 τὴν ἡγεμονίαν αὐτῶν παριστάσῃ τὸν κύριον, μὴ συγχωρού-
 μενοι τὸ βουλευτὸν αὐτοῖς ἐπ' αὐτῷ διαπραΰεσθαι. καὶ γὰρ
 Δ εἰ συνεχωρήθησαν, λίθοις ἂν τὸν Χριστὸν ἐθανάτωσαν ἢ ξυ-
 λίνῳ κατέπρισαν πρίονι, κἀντεῦθεν ἡμεῖς τὸν φύλακα ἡμῶν
 ἐζημιούμεθα σταυρὸν. εἰ γὰρ τὸν φιλόθεον Ἰερεμίαν βορ-
 βόρου λάκκῳ ἐνέβαλον, τί οὐκ ἂν εἰς τὸ τοῦ κυρίου σῶμα
 ἐποίησαν, εἰ μὴ γε τὸν Ῥωμαϊκὸν εἶχον νόμον αὐτοὺς ἀνα-
 στέλλοντα; γίνεται λοιπὸν ἡ ἀπογραφή, τὰ τῆς εὐταξίας εἰσ-
 ἄγεται, κἀντεῦθεν τὸ τοῦ κυρίου σῶμα τελείᾳ ταφῇ παραδίδοται.
 Οἶδα δέ, ἀγαπητέ, ὅτι καὶ περὶ τῆς τριημέρου ταφῆς
 τοῦ κυρίου πολλὴν ἐποίησω συζήτησιν, ἡμέρας ἐκμετροῦσαι
 δῆθεν ἐπὶ ταύτης τρεῖς μὴ δυνάμενος. ἀλλ' ἄφες, εἰ βούλει, ἰ-
 τῶν πολλῶν, ὅτι καὶ λογισμῶν ἀνθρωπίνων εἰσὶν ἐφευρέ-
 P. 223 ματα. πείθου δὲ μᾶλλον Ἰσιδώρῳ τῷ Πηλουσιώτῃ λέγοντι

13. φιλόθεον] φίλον αὐτοῖς MV.

novum in monumentum deponitur. heic quoque, dilecte fili, sapien-
 tiam mihi divinam intuere. quippe ne crucis beneficio spoliaremur,
 neve sacrosanctum illud domini corpus Iudaei vel igne vel mari per-
 derent, furore videlicet consueto usi, Augustum Caesarem excitat ut
 mundum universum censoret. quo facto Hebraeorum natio Romano-
 rum in potestatem devenit. propterea captum ab se dominum Pilato
 sistunt, qui praetoris apud ipsos munereungebatur. ita potestas eis
 adempta est, quominus ex animi sui libidine cum ipso agerent. ete-
 nim si permissum hoc eis fuisset, vel lapidibus ad mortem usque
 Christum obruissent vel serra lignea dissecuissent, eoque pacto nobis
 custos illa nostra crux periisset. quippe si Dei amicum Ieremiam in
 voragine lutosam abiecerunt, quid non in ipsum domini corpus desi-
 gnassent, ni lege Romana repressi fuissent? hac igitur de causa cen-
 sus institutus fuit et egregie ordinata res publica, ut domini quoque
 corpus expers sepulturae non foret.

Memini etiam, dilecte fili, te mecum multa de triduana domini
 sepultura contulisse, cum trium dierum heic spatium metiri non pos-
 ses. velim te autem hac in parte opiniones plerorumque missas facere
 tanquam humanarum ratiocinationum inventa. potius Isidoro
 Pelusiotae fidem adhibeto, qui huiusmodi quaedam tradit. quod in

ὅτι καθάπερ ἐπὶ τῶν τελευταίωντων ποιεῖν εἰώθαμεν, ὅποια δ' ἂν ὄρα τελευτήσῃ τις, τὴν ἐξῆς μόνην ὑπεριθέμεθα, τῇ δὲ ἑτέρᾳ ἔωθεν τριταίαν ἄγομεν ἡμέραν αὐτοῦ· καὶ οὕτω καὶ ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ διανοεῖσθαι σε χρή. καὶ γὰρ κατὰ 5 τὴν παρασκευὴν παρέδωκε τὸ πνεῦμα· τοῦτο μία ἡμέρα. τὸ σάββατον ὅλον ἐν τῷ τάφῳ ἐποίησεν· ἰδοὺ δύο ἡμέραι. μετὰ δὲ τοῦτο τῆς κυριακῆς ἐπιφωσκούσης ἐκ τάφου ἐγήγερται· ἰδοὺ καὶ τρίτην ἔχεις ἡμέραν. καὶ πείθου τοὺς περὶ Λουκᾶν καὶ Κλεόπαν οὕτω λέγουσι πρὸς αὐτὸν τὸν Χριστόν „ἀλλὰ γε 10 σὺν πᾶσι τοῖσι τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει σήμερον, ἀφ' οὗ ταῦτα ἐγένετο". εἰ δὲ καὶ τάχιον ἐκ τάφου ἐγήγερται, οὐ κατὰ τοῦτο πάντως αἰτιασθήσεται, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ προσκυνηθήσεται παρὰ πάντων, ὅτι μὲν τὴν ἀμυρόθεσμον κυριότησας ὑπόσχεσιν τὴν ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ τάχιον ἐποιή- 15 σατο ἔγερσιν. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως ὁ διαληφθεὶς θεὸς ἀνῆρ, ὁ δὲ χρυσορρήμων Ἰωάννης φησὶν ὅτι καὶ λίαν ἐποίησε καλῶς ὁ Χριστὸς πρὸ τῆς τῶν τριῶν ἡμερῶν συμπληρώσεως ἐγεροθεῖς ἐκ νεκρῶν. εἰ μὴ γὰρ τότε ἀνόστη καθημένων αὐτόθι τῶν στρατιωτῶν καὶ φυλασσόντων, ἀλλ' ἀνα- 20 χωρησάντων μετὰ τὴν τρίτην ἡμέραν, εἶχον ἄν τι καὶ λέγειν οἱ κάκιστοι. προέφθασε λοιπὸν ἀναστάς. ἔδει γὰρ παρα-

13. μὲν] μὴ?

his facere consuevimus qui vita decesserunt, ut quacunq; tandem hora quis moriatur, modo dies alter intercedat, eum summo tertii diei mane triduo iam mortuum perhibeamus, idem de Christo cogitare nos oportet. nam is ipso praeparationis die spiritum deo tradidit: dies igitur hic unus est. sabbatum totum in sepulcro mansit: en diem alterum habes. deinde cum iam dominicus dies diluxisset, e sepulcro resurgit: en diem tibi tertium. haec vera dabis, si Lucae (24 21) voles et Cleopae credere, qui ad ipsum Christum aiunt „accedit ad haec omnia, quod tertius hic dies agitur, ex quo haec facta sunt.” citius autem aliquanto Christum e sepulcro resurrexisse, culpam omnino nullam meretur: sed potius hoc nomine magis etiam ab omnibus est adorandus, quod praestita toleranter promissione, certi temporis spatio definita, celerius resurrectionem ex mortuis suam maturaverit. in hunc modum divinus ille vir, quem diximus, hac de re disseruit. Iohannes autem Chrysostomus ait Christum etiam valde in eo praeclare fecisse, quod ante dies tres completos resurrexerit. etenim si eo ipso tempore non resurrexisset, commorantibus adhuc istis militibus sepulcrumque custodientibus, adeoque si milites illinc tertio die discessissent, homines improbisimi fortasse nonnihil habuissent quo se purgarent. quapropter resurgendo ipsos anteverit, quod oporteret omnino illis adhuc sepulcrum

- C καθημένων αὐτῶν γενέσθαι τὴν ἀνάστασιν. οὐκοῦν ἠγαπά-
 V. 173 ζετο καὶ τῶν τριῶν ἡμερῶν ἐντὸς ἐκ νεκρῶν ἐγεροῦναι, ὡς
 εἶγε παρελθουσῶν αὐτῶν κἀκείνων ἀναχωρησάντων ἢ ἀνά-
 στασις γέγονεν, ὕποπτον ἂν εἶναι τὸ πρῶγμα ἔμελλε· διὸ καὶ
 σφραγίσαι τὸν τάφον, ὡς ἐβούλοντο, συνεχώρησεν ὁ Πιλάτος. 5
 εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, μὴ ἐπὶ πλέον τὰ θεῖα περιεργάζου
 ῥητὰ, μηδὲ ζῆτει τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας ἐπὶ τῇ ταφῇ
 τοῦ Χριστοῦ καὶ σωτήρος ἡμῶν, ὅπου γε καὶ ταύτας, εἰ βου-
 λει, τὸν θεϊότατον ἔχεις Ἰσίδωρον ἐκμετροῦντά σοι. ἕκη
 ὥρα τῆς παρασκευῆς ἐσταυρώθη ὁ κύριος. ἀπὸ ταύτης ἕως 10
 ὥρας ἐναντίας σκοτός ἐγένετο· τοῦτο μοι νύκτα νόησον. πάλιν ἀπὸ ἐναντίας ἕως ἑσπέρας αὐτῆς φῶς· τοῦτο νόησον αὐ-
 D θις ἡμέραν. ἔχεις ἰδοῦ νυχθήμερον ἓν. πάλιν ἡ νύξ τῆς
 παρασκευῆς καὶ ἡ τοῦ σαββάτου ἡμέρα νυχθήμερον· ἔχεις
 ἰδοῦ νυχθήμερα δύο. πάλιν ἡ τοῦ σαββάτου νύξ καὶ ὁ τῆς 15
 κυριακῆς ὄρθρος νυχθήμερον· ἔχεις ἰδοῦ νυχθήμερον τρίτον,
 ἐν ᾧ καὶ ἀνέστη ὁ κύριος, εἶγε καὶ ἄδελος ἦν ἡ ὥρα τῆς
 ἀναστάσεως, καθὰ δὴ καὶ ἡ τῆς δευτέρας παρουσίας αὐτοῦ.
- P. 224 Οἶδα δέ, ἀγαπητέ, καὶ τοῦτο πρὸς τοῖς ἄλλοις ζητοῦντά
 σε, τίνας ἐνεκεν ἡ τοῦ κυρίου ταφῆ τριήμερος καὶ οὐ πλείων 20
 ἢ ἐλάσσων αὐτῇ ἐγένετο. ὑπερ πάσης ἔπρεπε τῆς τῶν ἀν-

obsidentibus resurrectionem fieri. quod si accidere debebat, neces-
 sario intra diem tertium ipsi a mortuis resurgendum erat. quippe si
 facta resurrectio fuisset triduo iam praeterito et illis a sepulcro digres-
 sis, omnino res suspecta fuisset. hac ipsa de causa Pilatum conce-
 dere voluit deus ut sigillo sepulcrum obsignaretur. quae cum ita
 sint, cave in divinarum litterarum verba curiosius inquires, neve tres
 integros dies cum tribus noctibus in sepultura Christi ac servatoris
 nostri desideres, praesertim cum Isidorum plane divinum hominem ha-
 beas, qui spatium hoc tibi metitur. sexta praeparatorii diei hora domi-
 nus est crucifixus. ab hac ad nonam usque horam caligo exstitit: eam
 tu mihi pro nocte ducito. rursus ab hora nona usque ad vesperam
 lux fuit: hic iterum tibi dies esto. quamobrem iam integrum diei
 noctisque spatium habes. secuta est diem praeparationis nox, indeque
 dies sabbati; quae duo rursus diei noctisque spatium integrum con-
 stituunt, ut iam dies duos totidemque noctes habeas. post haec
 sabbati nox et dominici diluculum noctem diemque similiter efficiunt;
 quod iam diurnum nocturnumque spatium tertium erit, quo domi-
 nus resurrexit, quanquam incerta fuerit hora resurrectionis eius,
 sicut et de alterius adventus hora nemo certus esse poterit.

Memini vero, dilecte fili, te inter alia de hoc etiam quaesivisse,
 quamobrem scilicet domini sepultura triduanā fuerit, non maioris vel
 minoris intervalli. nimirum pro universa hominum natura Christum

θρῶπων φύσεως ἀποθανεῖν τὸν Χριστόν, ὑπὲρ τε δηλαδὴ τῶν
 προαποθανόντων τῶν τε παρόντων καὶ τῶν μελλόντων γενέ-
 σθαι, ἐπειδὴ καὶ τρεῖς εἰσὶ καιροί, παρεληλυθὸς ἐνεστώσας μέλ-
 λων. καὶ τοὺς μὲν προαποθανόντας ἔσωσε καταβθὼν ἐν τῷ
 5 ᾄδῃ, τοὺς δὲ τότε παρόντας ἔσωσεν ὡς πιστεύσαντας εἰς αὐ-
 τόν, τοὺς δὲ μετὰ ταῦτα γενησομένους ὡς πιστεύσαντας εἰς
 τὸ τῶν ἀποστόλων κήρυγμα καὶ βαπτισθέντας. εἰ οὖν τὴν
 ὄλην ἡμῶν φύσιν ἔλαβε, δῆλον ὅτι καὶ τὴν ὄλην ἡμῶν φύσιν Β
 ἀνέπλασε. καλῶς οὖν ἡ τοῦ κυρίου ταφὴ τριήμερος γέγονεν.
 10 Ἀνίσταται οὖν ὁ κύριος ἐκ νεκρῶν, ἀλλ' οὐκ αὐτίκα πρὸς
 οὐρανὸς ἀνάγεται. κατὰ γὰρ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, τοὺς
 μαθητὰς ἐπιστηριζῶν βουλόμενος ἡμέρας ἐνταῦθα ποιεῖ μί,
 ὄπτανόμενος αὐτοῖς ἔστιν ὅτε καὶ τὰ πρὸς εἰρήνην διαλεγό-
 μενος, ὡτειλάς ἐν τῷ θεοειδεῖ δεικνύων ἐκείνῳ σώματι, συν-
 15 εσθίων αὐτοῖς ἅμα καὶ πίνων, οὐχ ὡς τροφῆς δεόμενος ἀλλὰ
 πιστούμενος, καὶ τᾶλλα πάντα ποιῶν ὅσαπερ εἶωθε τοὺς
 ἀσθενεῖς ἀσφαλίζεσθαι. καὶ πρῶτα μὲν ὤφθη δυοῖν γυναιξίν,
 ἡνῖκα καὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ κρατήσασαι κατησπάζοντο. ἔπειτα Γ
 τῇ Μαγδαληνῇ μόνῃ ὄπτανεται, μετὰ δὲ ταῦτα τῷ κορυ-
 20 φαίῳ Πέτρῳ, καθὰ καὶ Παῦλος φησὶν „ὁ κύριος ἐγενεθῆς ἐκ
 νεκρῶν ὤφθη πρῶτον Κηφᾶ“. ὤφθη τοῖς περὶ Λουκᾶν καὶ

mori oportebat, pro iis scilicet qui iam ante in fata concesserant,
 pro vivis adhuc, et pro exstituris aliquando. quippe tria quoque
 tempora sunt, praeteritum, futurum, praesens. eos qui iam decesse-
 rant, servavit ad orcum descendens; superstites autem id temporis,
 ut qui credidissent in ipsum; exstituros denique aliquando, tanquam
 in apostolorum praedicationem credituros et baptismum consecuturos.
 si ergo totam naturam nostram adsumpsit, perspicuum est etiam totam
 naturam nostram ipsum refinxisse. quamobrem domini sepultura non
 abs re tridua fuit.

Hoc modo ex mortuis dominus resurgit, sed non statim ad coe-
 los subvehitur. nam de magni Athanasii sententia propterea dies in
 terris 40 commoratus est dominus, quod discipulos confirmare vellet.
 iccirco se conspiciendum eis interdum praebet, amice pacificeque cum
 eis loquitur, cicatrices in corpore divino commonstrat, comedit atque
 bibit una, caetera denique facit omnia quae ad confirmandos imbe-
 cillos aliquid adferre momenti possent. primum omnium a duabus
 mulierculis conspectus est, quo tempore pedibus illae comprehensis
 eum amplectebantur. deinde soli Magdalenae apparet; hinc Petro Apo-
 stolorum principi, vel ipso Paulo teste, qui ait (1 Cor. 15 5) „resu-
 scitatus ex mortuis dominus primo a Cepha conspectus est.“ secundum
 haec conspectus est a Luca et Cleopa, conspectus a discipulis decem,

Κλεόπαν, ὤφθη τοῖς δέκα, εἶτα τοῖς ἑνδεκα· ὤφθη κατὰ τὴν Γαλιλαίαν αὐτοῖς, ὁμοίως ἐν τῇ Τιβεριάδι· ὤφθη Ἰακώβῳ τῷ ἀδελφοδέῳ· ὤφθη ἐπάνω πεντακοσίων ἀνδρῶν. καὶ τελευταῖον ἐφάνη αὐτοῖς ἐν τῷ ὄρει τῶν ἐλαιῶν, ἐν ᾧ καὶ τὴν χαμόθεν ἐποίησατο ἔπαρσιν μεθ' ἡμέρας, ὡς εἴρηται, μί. 5

Εἰ δὲ καὶ τοῦτο βούλει μαθεῖν, τίνας ἔνεκεν μετὰ τὴν Δέκα νεκρῶν αὐτοῦ ἔγερσιν ἡμέρας ἐπὶ γῆς ἐποίησε μί καὶ οὐ V. 174 πλεῖον ἢ ἑλασσον, ὁ μέγας ἰδοὺ Ἐπιφάνιος δι' ὀλίγων ἐπιλύσει σοι τὸ τοιοῦτον ἀπόρητον. „ὄν γὰρ τρόπον” φησί „μετὰ τὸ γεννηθῆναι ὁ Χριστὸς ἀνεκλίθη ἐν φάτνῃ, ἐσπαργανώθη, 10 καὶ μεθ' ἡμέρας μί προσήχθη τῷ θεῷ ναῖν καὶ κατὰ τὸν τοῦ Μωσέως νόμον παρέστη τῷ θεῷ, οὕτω καὶ πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν γεγονὼς ἡμέρας ἑνταῦθα ποιεῖ μί, εἰθ' οὕτως πρὸς τὸ ἄνω Ἱερουσαλὴμ ἐπανάγεται, τῷ προσώπῳ τοῦ θεοῦ ἐμφανισθόμενος ὑπὲρ ἡμῶν”. καὶ πείθου τῷ μεγάλῳ Παύλῳ 15 λέγοντι „οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα ἄγια ἐσῆλθεν ὁ Χριστός, ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν.”

P. 225 Οὐκοῦν ἀνελήφθη ὁ κύριος. ἡμέραι μετὰ ταῦτα διέρχονται δέκα, καὶ ἡ τοῦ παναγίου πνεύματος γίνεται κάθοδος, 20 μετὰ δέκα δὲ συμπλήρωσιν ἡμερῶν ἡ τοιαύτη γίνεται κάθοδος, διότι τέλειος ὁ δέκατος ἀριθμὸς. ἐπειδὴ τοίνυν, τὸ πνεῦ-

14. τὸ om P. 22. δέκα?

conspectus ab undecim; ab eisdem conspectus in Galilaea, consimiliter ad Tiberiadem; conspectus a Iacobo Christi dei fratre, conspectus a pluribus quam quingentis hominibus; conspectus postremum ab eis in olivarum monte, ubi etiam a terra sublatus est, post diem, ceu diximus, quadragesimum.

Quodsi iam illud quoque cognoscere cupis, quamobrem post excitationem de mortuis dies illos 40 in terris egerit, non plures vel pauciores, en magnus Epiphanius hanc tibi dubitationem paucis dissolvit. quo pacto, inquit, Christus statim a natiuitate sua reclinatus est in praesepti, fasciis involutus, post quadragesimum diem ad templum deportatus ac secundum Mosaicæ legis praescriptum oblatus deo, sic etiam tum, cum primogenitus mortuorum factus esset, dies in terris 40 commoratur, atque ita deinde supernam Hierosolymam revertitur, coram vultu dei nostra causa compariturus. persuadeat hoc ipse tibi Paulus, cum ait (Hebr. 9 24) „non in sacraia manufacta Christus ingressus est, quae verorum sacrariorum simulacra sunt: sed in coelum ipsum, ut modo nostra causa coram dei facie compareat.

Posteaquam vero adsumptus fuisset hominis, decem elapsis diebus sanctus ille spiritus e coelo descendit. factum hoc est decimo post die propterea, quod numerus denarius sit perfectus. quoniam

μα τὸ ἅγιον ἐπὶ τοῦτο κατερχόμενον, ἵνα καὶ τοὺς ἀτελεῖς μαθητὰς τελείους ἀπεργάσθαι, τούτου χάριν ἐν ἀριθμῷ τελείῳ, τουτέστιν ἐν ἡμέρᾳ δεκάτῃ, πρὸς αὐτοὺς ἐπεφοίτησεν. ὅτι δὲ τελείους ἔδειξε τοὺς ἀτελεῖς μαθητὰς, ὁ κορυφαῖος

5 Πέτρος τοῦτο παρέστησεν. ὅρα γὰρ νουνεχῶς ὅτι παιδίσκη τινὲ πρότερον οἰκτρᾷ θροηθεῖς τὸν διδάσκαλον τρίτον ἠρνήσατο, τῷ παναγίῳ δὲ πνεύματι στομωθεῖς ὕστερον μετὰ παραρησῖας ὅτι πολλῆς ἐδημηγόρει μέσον λαοῦ κἀντεῦθεν ἔπειθεν ἅπαντας ἀνευδοιάστως προσέρχεσθαι τῷ Χριστῷ.

- 10 Μεθ' ἡμέρας οὖν, ὡς εἴρηται, πενήκοντα τῆς ἐκ νεκρῶν ἐγέρσεως τοῦ Χριστοῦ ἢ τοῦ παναγίου πνεύματος γίνεται καθοδος. τίνος ἔνεκεν; ὅτι καὶ ὁ παλαιὸς νόμος ἐν ἡμέρᾳ πενήκοντῇ Θεοῦ φανέντος ἐδίδοτο. κατὰ γὰρ τὸν χρυσορρήμονα καὶ θεῖον Ἰωάννην, μᾶλλον δὲ κατὰ τὴν τοῦ θεόπτου
- 15 Μωσέως ἱστορίαν, πενήκοντα διηλθον ἡμέραι μετὰ τὴν ἐξ Αἰγύπτου τῶν Ἰουδαίων ἔξοδον, καὶ τηνικαῦτα τὰς θεογρατάκτους ὁ Μωσῆς πλάκας ἔλαβεν. εἰ τοίνυν ἐν ἡμέραις πενήκοντα ὁ παλαιὸς ἐδίδοτο νόμος, ἔδει πάντως κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν δοθῆναι καὶ τὴν τοῦ παναγίου πνεύματος χάριν,
- 20 ὡς ἐπτεῦθεν, ἀγαπητέ, κατὰ γε τὴν παλαιὰν καὶ τὴν νέαν, ἰδιαίρετον δειχθῆναι τὴν φύσιν τῆς θεότητος, καὶ ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐνομοθέτει καὶ τότε καὶ νῦν.

20. γε] τε?

igitur spiritus sanctus iccirco demittebatur, ut imperfectos adhuc discipulos perfectos efficeret, ea de causa in perfecto quoque numero, decimo nimirum die super eos descendit. quod autem ex imperfectis discipulis perfectos effecerit, summus ille Petrus satis ostendit. nam si hunc diligenter inspicere voles, videbis illum a misera territum ancillula magistrum suum ter negasse. deinceps vero confirmatus a sancto spiritu maxima cum fiducia et oris libertate medio in populo perorabat, omnibusque persuadebat ut ad Christum citra dubitationem omnem accederent.

Post diem ergo, ceu diximus, quinquagesimum a Christi de mortuis resurrectione, spiritus sancti descensus accidit. quamobrem illud? quia vetus etiam lex quinquagesimo die post dei patefactionem data fuerat. nam ut divinus ille vir Iohannes Chrysostomus scripsit, vel potius teste Mosis dei spectatoris historia, dies ab exitu Hebraeorum ex Aegypto 50 elapsi erant, cum perscriptas divinitus tabulas Moses accepit. quare si prisca lex illa data fuit intra diem quinquagesimum, oportebat omnino eadem die sancti etiam spiritus gratiam dari. de quo, fili dilecte, colligi potest tam in prisco quam novo foedere nobis ostendi, quod natura divinitatis indivisa sit, sanctusque spiritus tam id temporis quam modo legem promulget.

Τότε ὁ δὲ τότε καὶ προφητικὴν ἐπιφέρει φῆσιν ἐπὶ σταυροῦ τὴν οὕτω λέγουσαν „θεέ μου, θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;” Ἑβραϊστὶ δὲ ταῦτα ἔλεγεν ἡλί ἡλί, λαμμῶ σιβαχθανί. τίνος ἔνεκεν; ἵνα καὶ τοῖς Ἰουδαίοις ταῦτα κατάδηλα γένηται. ἀλλ’ ἐπὶ τοσοῦτον ἀκόλαστοι καὶ ἀσελεγεῖς ὄντες ἐκεῖ-5 νοι, καθὰ φησιν ὁ τὴν γλωτταν χρυσοῦς, ἐνόμισαν Ἥλιαν καλεῖν. καὶ οὗτοι μὲν οὕτως. ἀλλ’ ἡ φωνὴ ἐκείνη καὶ τὸ καταπέτασμα ἔσχισε καὶ τὰ μνημεῖα ἀνέψξεν. ἀλλ’ οἱ μάταιοι καὶ τοιαῦτα βλέποντες συνιέναι ὅλως οὐκ ἤθελον. μᾶλλον μὲν οὖν „καταβάτω ἐκ τοῦ σταυροῦ” ἔλεγον „ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν.” ἀλλ’ ἐκεῖνος ἐν τῷ σταυρῷ μένων, ὡς ὁ χρυσορρήμων φησίν, ἐν τοῖς τῶν δούλων σώμασιν ἐκ περιουσίας ἐδείκνυε τοῦτο πολλῆς· εἰ γὰρ τὸ τεταρταῖον ἐξελεθεῖν τὸν Λάζαρον μέγα, πολλῶ μᾶλλον τὸ πολλοῦς τῶν πάλαι κοιμη-10 θέντων φανῆναι ζῶντας ἀθρόον. καὶ πρόσχες τῷ θειοτάτῳ 15 Ματθαίῳ περὶ τούτων οὕτω λέγοντι „πολλὰ δὲ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθησαν, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἀγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς μετὰ τὴν ἕγερσιν αὐτοῦ.” ἀλλ’ ἐνταῦθα προσέχειν σε ἄξιον. εἰ γὰρ κατὰ τὸν χρυσορρήμονα Ἰωάννην ἐπὶ σταυροῦ ἔτι ὄντος τοῦ Χριστοῦ τὰ τοιαῦτα 20 ἠγέρθησαν σώματα, πῶς ἐμφανισθῆναι ταῦτα μετὰ τὴν τοῦ

Protulit tum Christus in cruce verbum istuc vatis (Psalm. 21 2) „mi deus, mi deus, cur me deseruisti”? protulit autem vocibus Hebraicis huiusmodi: „eli eli, lamasabachthani”. cur istuc? ut Iudaei ea intelligerent. illi vero tanta furebant petulantia et procacitate, quemadmodum Chrysostomus ait, ut ipsum existimarent Eliam vocare. verum ea vox et templi velum diffidit et aperuit sepulcra; quae tamen cernerent homines illi stolidi, prorsus tamen intelligere volebant. immo etiam verbis huiusmodi obganniebant (Matth. 27 42): „Descendat de cruce, ut ea re visa fidem ipsi habeamus”. verum ipse in cruce manens, ut Chrysostomus inquit, quod ab eo postulabatur, in suorum servorum corporibus excitatis a morte quadam velut ex abundantia declarabat. quanquam enim magnum aliquid fuit Lazarum toto iam quatruiduo mortuum e sepulcro exire, longe tamen maius id erat quod multi iam olim vita functi subito vivi conspicerentur. factum autem hoc omnino esse, licet ex hisce Matthaei (27 52) verbis cognoscas: „multa corpora sanctorum, qui obdormiverant, suscitata sunt, et ipsi urbem sanctam ingressi, post resurrectionem eius a multis sunt conspecti”. quibus verbis operae pretium fuerit te diligentius animum advertere, nam si de Iohannis Chrysostomi sententia Christo adhuc cruci suffixo corpora ista sunt resuscitata, qui fit ut evangelicae auctor historiae dicat ea post Christi e mortuis resurrectio-

Χριστοῦ ἔγερσιν ὁ εὐαγγελιστῆς ἱστορεῖ; ἐγὼ δέδοικα μῆ-
 ποτε τὸ αὐτοῦ ἀντὶ τοῦ αὐτῶν ὀφείλει ἀναγινώσκεισθαι· τὰ
 γὰρ σώματα ἐκεῖνα μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἔγερσιν αὐτῶν καὶ V. 171
 εἰσηλθούσαν εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς. P. 221
 5 τότε δὴ τότε καὶ ἡ προφητικὴ ῥῆσις ἔλαβε πέρας ἡ λέγουσα
 τοῖς ἐν δεσμοῖς ἔξέλθετε καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει ἀνακαλύπτεσθε.
 καὶ κατὰ μὲν τὴν ἕκτην ὥραν, ὡς φασιν αἱ γραφαί, σταυ-
 ροῦται ὁ κύριος, κατὰ δὲ τὴν ἑνάτην τὸ πνεῦμα ταῖς πατρι-
 καῖς χερσὶ παρατίθησιν.

10 Εἰ δὲ καὶ πρὸς ἄδην ἀκούεις τὴν αὐτοῦ κατιέναι ἁγίαν
 ψυχὴν, μὴ θανάμωζε τούτου ἐνεκεν, ἀδύνατον εἶναι λέγων καὶ
 πρὸς ἄδην αὐτὴν κατελθεῖν καὶ ταῖς τοῦ πατρὸς παρατεθῆ-
 ναι χερσίν. ἡ γὰρ τοῦ θεοῦ χεῖρ, ἡ τὰ πάντα δηλαδὴ συγ-
 κρατοῦσα δύναμις, καὶ ἄνω ἐστὶν ἐν οὐρανῷ καὶ κάτω ἐπὶ
 15 τῆς γῆς, καὶ τῶν τοῦ ἄδου μυγῶν οὐ διαλείπει ποτέ. ὥστε B
 εἰ καὶ πρὸς ἄδην ἡ ἁγία τοῦ Χριστοῦ ψυχὴ τηρικαῦτα κα-
 τήροχτο, ἀλλὰ τῆς τὰ πάντα συγκρατούσης δυνάμεως, κα-
 θάρπερ εἶπομεν, οὐ κατελεμπάνετο, εἶγε καὶ μᾶλλον δύναμις
 τοῦ πατρὸς αὐτός ἐστιν ὁ Χριστός, ὡς ὁ Παῦλός φησι. πα-
 20 ρατίθησιν μὲν οὖν ταῖς πατρικαῖς χερσὶ τὴν ψυχὴν, ὡς ἐν-
 τεῦθεν καὶ πάσαις ταῖς τῶν δικαίων ψυχαῖς τὴν ἐπὶ τὰ ἄνω
 πορείαν χαρίσασθαι (οὐδὲ γὰρ ἀπέθανε δωρεάν ὑπὲρ αὐτῶν),

2. τὸ αὐτῶν ἀντὶ τοῦ αὐτοῦ Meursius.

nem apparuisse? vereor equidem ne pro vocabulo eius legendum sit eorum. nam illa corpora postquam a mortuis resuscitata erant, urbem sanctam ingressa sunt et multis apparuerunt. tunc et illud vatis (Is. 49 g) oraculum finem habuit, quod vinculis alligatos exire iubet, et in tenebris versantes lucem accipere. Fuit autem hora sexta, quemadmodum litterae sacrae significant, dominus crucifixus: nona vero spiritum suum in manus paternas deposuit.

Ad orcum descendisse cum sanctam ipsius audis animam, noli obstupescere, neque dicere fieri haud quaquam potuisse ut eadem anima migraret ad orcum et paternis in manibus deponeretur. quippe dei manus, videlicet illa continens omnia vis et potestas, tum in coelo est superae tum in terris deorsum, neque adeo ipsis ab orci angulis unquam abest. quo fit ut si maxime sancta Christi anima id temporis ad orcum sit profecta, minime tamen a vi potestataeque illa, ceu diximus, omnia continente abfuerit. immo dicendum potius potentiam patris ipsum esse Christum, quemadmodum Paulus loquitur. deponit igitur animam suam paternas in manus, ut hoc modo cunctis iustorum animabus iter ad superna coelestiaque largiretur: non

ὅτι, πῶς ὑμεῖς ἐναντιοῦσθε μαχαίραις χρωόμενοι; τὸ ποτήριον δὲ δέδωκέ μοι ὁ πατήρ, οὐ μὴ πίω αὐτό;

Δήσαντες οὖν τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον πρὸς Ἄνναν πρῶτον, καὶ κεῖσε κρίνεται. περὶ τῆς αὐτοῦ διδαχῆς καὶ τῶν μαθητῶν ἐρωτᾶται. ἀποκρίνεται ὡς εἰκός. ῥάπισμα δέχεται, καί φησιν „εἰ 5 μὲν κακῶς ἐλάλησα” καὶ τα ἐξῆς. ἐκεῖθεν οὖν ἄγεται πρὸς Καϊάφαν, ἔπειτα πρὸς Πιλάτον πρῶτας οὔσης· πρὶν ἢ μὲν ἀλέκτορα φωνῆσαι πρὸς Καϊάφαν ἄγεται, πρῶτὴ δὲ πρὸς Πιλάτον. δείκνυσιν ὁ εὐαγγελιστὴς ὅτι τὸ ἥμισυ τῆς νυκτὸς C ἄπαν ὑπὸ Καϊάφα ἐρωτώμενος οὐδὲν ἐξηλέγγετο, διὸ καὶ 10 παρέπεμψεν αὐτὸν τῷ Πιλάτῳ. καὶ ὁ μὲν Μάρκος περὶ τῆς ἀλεκτοροφωνίας διεξιὼν οὕτω φησὶν „πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι δίς, τρίς ἀπαρνήθη με” (ὅτε γὰρ ἅπαξ ἤρηνήσατο, ἐφώνησεν ὁ ἀλεκτροῦν τὸ πρῶτον, ὅτε δὲ τρίτον ἤρηνήσατο, τὸ δεύτερον ἐφώνησεν), ἀκριβέστερον ἐξηγούμενος τὴν τοῦ Πέ- 15 τρου ἀσθένειαν παρ’ αὐτοῦ τοῦ διδασκάλου μαθὼν, ὅτι καὶ φοιτητῆς ἐκεῖνου ἦν. ὁ δὲ Ματθαῖος εἰπὼν ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι τρίς ἀπαρνήθη με, τὴν ὅλην ἀλεκτοροφωνίαν ἐνέφηγε, τοῦτ’ ἔστι τὴν πρώτην, ἥτις διὰ διαφόρων ἐκφωνήσεων γίνεται, ὡσπερ οὖν καὶ ἡ δευτέρα ἀλεκτοροφωνία καὶ 20 D ἡ τρίτη. πρὶν οὖν ἀλέκτορα φωνῆσαι ὁ Ματθαῖος εἰπὼν τρίς ἀπαρνήθη με, τοῦτο ὡσανεὶ ἔλεγεν, ὅτι καὶ πρὸ τοῦ

12. ἀλέκτορ M.

tes adversari velitis? poculum illud, quod pater mihi dedit, non bibam?

Igitur colligatum vinculis Iesum ad Annam primum abducunt, ibique iudicio sistitur, de doctrina et discipulis interrogatur: respondet ut par erat. cum alapam accepisset, „si male locutus sum” inquit, „testificare de malo: sin bene, cur me caedis?” inde ad Caiapham ducitur, a Caiapha rursus ad Pilatum. atque heic ostendit evangelicae historiae scriptor tota dimidia nocte interrogatum a Caiapha nullius improbae rei convinci potuisse, ideoque ad Pilatum a Caiapha missum esse. caeterum de galli cantu Marcus (14 30) ita locutum esse dominum refert „priusquam bis gallus cantet, ter me negabis.” quippe cum vice prima negaret, primum gallus cantavit: cum vero negaret tertium, gallus secundo cecinit. hoc modo accuratius ille imbecillitatem Petri exposuit, re tota de ipsius magistri sui narratione cognita; fuit enim Marcus Petri sectator et discipulus. Matthaeus autem (26 34) cum ait „priusquam gallus cantet, ter me negabis,” totum galli cantum indicare voluit, videlicet primum, qui diversis editur vocibus, et secundum et tertium. quapropter cum Matthaeus inquit „priusquam gallus cantet, me ter negabis,” huius-

φθάσαι τὴν πρώτην παρελθεῖν ἀλεκτοροφωνίαν τρεῖς ἀπαρνήρη με.

Μετὰ μέντοι τὸ κριθῆναι τὸν κύριον ὑπὸ τοῦ Πιλάτου μαστίζεται τὸν νότον λόφοις πλεκτοῖς τοιοῦτον καὶ γὰρ τὸ φραγγέλλιον. εἰθ' οὕτως εἰς τὸ σταυρωθῆναι παραδίδοται. ταῦτα δὲ πάντα πεποίηκεν ἡ ἄκαιρος ἀνδρεία τοῦ Πιλάτου· τοὺς γὰρ Ἰουδαίους δυσωπῆσαι θέλων ἐφ' οἷς ἐνεκάλουν, ἀντίρτην αὐτὸν ἀποδεικνύοντες, εἰς τὸ σταυρωθῆναι παραδίδοσι, φραγγελλίοις πρότερον μαστίξας αὐτόν. διὰ τοῦτο καὶ κολάσεως ὁ Πιλάτος ἄξιος, ὅτι καὶ δυνάμενος ἀπολύσαι αὐτόν („ἔξουσίαν” γὰρ φησιν „ἔχω ἀπολύσαι σε, P. 217 καὶ ἔξουσίαν ἔχω σταυρῶσαι σε”) τοῦτο οὐκ ἐποίησε, τοὺς Ἰουδαίους καὶ μάλιστα πτοούμενος λέγοντας „ἐὰν τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος.” ἐφ' ᾧ καὶ κατακρίνεται· καὶ δῆλον ἐξ ὧν ὁ κύριος ἔλεγε πρὸς αὐτόν „ὁ παραδιδούς μέ σοι μέριζον ἀμαρτίαν ἔχει.”

Τὸν μέντοι καιρὸν ὁ εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης παριστωῶν, V. 168 ἡνίκα ὁ Πιλάτος ἐκάθισεν εἰς τόπον λεγόμενον Λιθόστρωτον, ἵνα κρίνῃ τὰ κατὰ τὸν Ἰησοῦν, ἔλεγε, „ἦν δὲ παρασκευῆ 20 τοῦ πάσχα, ὥρα δὲ ὥσει ἕκτη.” διὰ τί δὲ ἡ ἕκτη τῆς ἔβδομάδος ἡμέρα παρασκευῆ τοῦ πάσχα λέγεται παρὰ τῷ εὐαγγελιστῇ Ἰωάννῃ; σαφῆς ἡ αἰτία σοι πρόκειται. καθάπερ B

modi quiddam dicere videtur, futurum scilicet ut Petrus eum ter prius negaret quam galli cantus finem haberet.

Posteaquam in dominum Pilatus inquisivisset, tergum ei loribus implexis caeditur: hoc enim vocis flagelli est significatum. deinde ad crucifigendum traditur. atque haec omnia per importunam animi deiectionem in Pilato acciderunt, qui Iudaeos reverebatur accusantes dominum tanquam hominem seditiosum. ideoque suas etiam poenas ille commeruit. quippe cum potestatem eius absolvendi haberet, ut qui dicere non dubitaret (Io. 19 10) se habere potestatem ipsius vel dimittendi vel crucifigendi, quod facere poterat non praestitit. formidabat enim Iudaeos clamantes „si istum absolvis, non es Caesaris amicus.” quare non dubium est eum condemnatum esse, de ipsius etiam domini verbis hoc ipso non obscure apparente, cum ait „qui me tibi tradidit, in maiore culpa est.”

Caeterum Iohannes historiae scriptor evangelicae tempus indicare volens, quo tempore Pilatus in loco quodam consederit qui Lapidipavium diceretur, ut Iesu causam cognosceret, ait factum hoc fuisse in praeparatione Paschae, hora fere sexta. cur sextus hic dies septimanae ab evangelista Paschae praeparatio dicitur? eius rei causam tibi perspicue subiiciam. quemadmodum sabbatum dies septimanae

γὰρ τὸ σάββατον ἑβδόμη μὲν ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος ἐστί, λέγεται δὲ ὄμως σάββατον ἦτοι κατάπανσις διὰ τὴν ἐν αὐτῷ γενομένην ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων κατάπανσιν (τότε γὰρ ἀργεῖ ὁ δούλος, τὸ κτῆνος καὶ τὰ λοιπὰ πάντα), οὕτω καὶ ἡ παρασκευὴ ἕκτη μὲν ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος ἐστί, λέγεται δὲ παρασκευὴ διὰ τὸ παρασκευάζειν καὶ οἶον εἰπεῖν ἐτοιμάζειν τοὺς Ἰουδαίους ἐν αὐτῇ τὰ τοῦ σαββάτου. ἐν αὐτῇ γὰρ οὔτε πῦρ ἄψαι συγχωροῦνται οὔτε ξύλα συναΐσαι οὔτε τὰ πρὸς τροφήν ἀπλῶς ἐτοιμάσαι. ταῦτα λοιπὸν ἢ ἕκτη παρασκευάζουσα παρασκευὴ κατωνόμασται. ὁ τοίνυν εὐαγ- 10
Cγγελιστὴς Ἰωάννης παρασκευὴν τοῦ πάσχα τὴν τοιαύτην ἡμέραν καλέσας ἔδειξε προφανῶς ὅτι πρώτην τοῦ πάσχα τηρικαῦτα παρασκευάζοντο ἑορτὴν οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ τὴν τοῦ νόμου διάταξιν· ἀπὸ γὰρ ἕκτης ὥρας τῆς τεσσαραεσκαυδεκάτης τῆς σελήνης ἡμέρας πᾶς μὲν ζυμωτὸς ἄρτος πυρὶ καιόμενος 15 ἠφανίζετο, τὰ δὲ γε ἄζυμα κατὰ τὸ εἰωθὸς ἡτοιμάζον. εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, φαίνεται προφανῶς ὅτι τὸ δοθῆν δι' ἄρτου καὶ οἴνου παρὰ Χριστοῦ κατὰ τὴν τῆς μεγάλης πέμπτης ἐσπέραν ἐζύμων ἦν, ὅτι μηδὲ καιρὸς ἀζύμων ἐτύγχανε τότε κατὰ τὴν τῶν πλειόνων ὑπόληψιν. ἄφες λοιπὸν τοὺς 20 τῶν πολλῶν λόγους, καὶ τῇ ἀκολουθίᾳ τῶν ἱερῶν λογίων **D** πρόσεχε. ὅτι μὲν γὰρ κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς μεγάλης παρασκευῆς, οὐ μὴν ἐν τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ τυθῆναι ὁ ἄμνος ἔμελλε,

septimus est, et nihilominus sabbatum vocatur, hoc est requies, propter quietem qua tunc a quibusvis operibus abstinebant, otium agentibus eo die mancipiis iumentis et caeteris omnibus, sic praeparatio dies est septimanae sextus, et praeparatio propterea nuncupatur, quod in eo Iudaei praepararent omnia quibus usuri per sabbatum erant; quo die nec ignem accendendi facultatem habebant nec congerendorum lignorum, nec cibos adeo coquere licebat. quae omnia quod die sexto apparerentur, nomen ille praeparationis accepit. igitur cum Iohannes evangelista diem hunc praeparationem Paschae vocat, aperte ostendit Iudaeos eo tempore se ad Paschae festum ex praescripto legis praeparasse. quippe post horam sextam, die mensis quarto decimo, fermentati panes omnes igne concremati e medio tollebantur et infermentati de more praeparabantur. quae cum ita sint, manifesto licet intelligere, id quod Christus discipulis porrecto pane ac vino dederit ipsa magnae quintae feriae vespera, fermentatum fuisse: quippe necdum id tempus appetierat quo non fermentatis panibus utendum esset, ut hominum vulgus existimat. eorum tu sermonibus valere iussis, seriei sacrorum oraculorum inhaereto. nam quod magnae quidem praeparationis

δῆλον μὲν καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν, οὐχ ἦττον δὲ καὶ ἐκ τῶν
 ἤδη ῥηθησομένων σοι. τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἧς τῇ ἐσπέρας
 τὸ πάσχα ἐθύετο, καὶ ἀζύμων ἡμέραν καὶ πάσχα ὁμοίως
 καλεῖν εἰώθασιν ἀπὸ τῆς ἐσπέρας πάντως αὐτῆς· καὶ γὰρ
 5 διὰ τὸ τὸν ἀμνὸν θύεσθαι καὶ τὰ ἀζύμα ἐσθίεσθαι τῇ ἐσπέρας
 τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης, κατὰ τοῦτο καὶ ἡ ἰδ' αὐτῆ καὶ πά-
 σχα καὶ ἀζύμων ἡμέρα ἐλέγετο. ταῦτα δὲ τὰ ὀνόματα καὶ
 τὴν μεγάλην παρασκευὴν κεκτημένην εὐρίσκομεν. καὶ πρόσχες, P. 218
 εἰ βούλει, τοῖς λεγομένοις. πρώτη τῶν ἀζύμων λέγεται ἡ
 10 μεγάλη πέμπτη ὡς πρὸ τῶν ἀζύμων οὕσα· καθάπερ γὰρ ὁ
 Μάρκος τὴν παρασκευὴν προσάββατον ἔλεγεν ὡς οὕσαν πρὸ
 τοῦ σαββάτου, οὕτω καὶ τὴν μεγάλην πέμπτην πρώτην
 τῶν ἀζύμων λέγει ὁ Ματθαῖος ὡς πρὸ τῶν ἀζύμων οὕσαν,
 καθά φησιν ὁ τὴν γλωτταν χρυσοῦς „τὴν μεγάλην ἐνέφνης
 15 πάντως παρασκευὴν.” ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Λουκᾶς, ἐλθεῖν λέ-
 γων, τουτέστιν ἡγχιέναι, τὴν τῶν ἀζύμων ἡμέραν, τὰ αὐτὰ
 τῷ Ματθαίῳ ἠνίξαστο. ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰωάννης πρὸ τῆς ἑορ-
 τῆς τοῦ πάσχα γενέσθαι λέγων τὸ δεῖπνον αὐτῆν εἶπε τὴν B
 παρασκευὴν, καὶ δηλοῦσι τὰ μετὰ ταῦτα· λέγει γὰρ „καὶ
 20 αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ
 πάσχα,“ καὶ αὐθις „ἔστι δὲ συνήθεια ὑμῶν ἵνα ἓνα ὑμῶν

13. λέγεται P.

vespera, non autem magnae quintae feriae mactandus fuerit agnus, cum aliis multis ex argumentis colligi perspicue potest, tum vero in primis ex illis quae nunc indicaturi sumus. diem illum sub cuius vesperam Pascha mactabatur, et infermentatorum panum diem, et consimiliter etiam Paschae vocabulo appellare solebant, nimirum ab eius vespera. nam quia mactabatur agnus et infermentati panes comedebantur ipsa diei decimi quarti vespera; iccirco etiam dies hic quartus decimus tum Paschae tum azymorum nomen habebat. has autem appellationes et magnae praeparationis diei tribui solere deprehendimus. et animum, si lubet, iis advertito quae dicturi sumus. primus azymorum dies vocatur magna quinta feria, ut qui diem azymorum proxime antecederet. quemadmodum enim Marcus magnae praeparationis diem vocavit antesabbatum, uti quae sabbatum praecederet, sic et magnam illam quintam feriam Matthaeus primam azymorum dixit, uti quae azymorum dies proxime antecederet: sic enim aurea lingua praeditus orator colligit. eodem modo Lucas etiam dicens adventasse, hoc est appetiisse diem azymorum, significare prorsus idem quod Matthaeus voluit. denique Iohannes cum ante Paschae festum cenam peractam scribit, diem praeparationis hoc Paschae vocabulo denotat. licet hoc de verbis apud ipsum deinceps subiectis intelligere. sic enim ait „ipsi in praetorium non intrarunt, ne pollueren-

ἀπολύσω ἐν τῷ πάσχατι," τῷ ἐνισταμένῳ δηλαδή. ἀλλὰ καὶ τὸν καιρὸν κυριστῶν ἤνικα ὁ Πιλάτος ἐκάθισεν εἰς τόπον
 V. 169 τινὰ Λιθόστρωτον λεγόμενον οὕτω φησὶν „ἦν δὲ παρασκευὴ τοῦ πάσχα, ὥρα δὲ ὥσεδ' ἕκτη." καὶ παρακατιῶν „ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνη τοῦ σαββάτου." μεγάλην δὲ αὐτὴν 5 οὐκ ἂν ἄλλως ἐκάλεσεν εἰ μὴ που συνέπιπτε τῷ σαββάτῳ C ἐκείνῳ ἡ πρώτη τῶν ἀζύμων ἡμέρα ἡ καὶ ἅγια παρὰ τῷ νόμῳ καλουμένη. ταῦτα δὲ πάντα σαφῶς ὑπεμφαίνουσιν ὅτι κατὰ τὴν παρασκευὴν ἐκείνην ἐσπέρας ὁμολογουμένως τὸ πάσχα ἐθύετο· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ παρασκευὴν τοῦ πάσχα 10 εἶπεν αὐτὴν ὡς παρασκευάζουσαν τὰ τοῦ ἐνισταμένου πάντως πάσχα. χωρὶς οὖν ἀντιλογίας ἐν τῇ ἐσπέρῃ φαίνεται τῆς παρασκευῆς τὸ πάσχα γίνεσθαι. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης τοῦτο ἔλεγε, „καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον ἵνα μὴ μιανθῶσιν ἀλλ' ἵνα φά- 15 γωσι τὸ πάσχα." καὶ πρόσχες, εἰ βούλει, τῷ μεγάλῳ Κυ- D ρίλλῳ πρὸ τῶν ἄλλων ἐπισφραγίζοντι τὰ τοιαῦτα καὶ λέγοντι ὅτι τὸν τύπον τιμῶντες ἦτοι τὸ πρόβατον, κἀνεῦθεν εἰσελθεῖν εἰς τὸ πραιτώριον οὐ προαιρούμενοι, τὴν ἀλήθειαν αὐτὸν τὸν Χριστὸν ὑβρίζον· ἐμελλον γὰρ θῆειν τὸ πάσχα 20 κατὰ τὸν νόμον τὸν μηδὲν παρ' αὐτοῖς ἰσχύοντα. εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, ματαιαίχουσι προφανῶς οἱ λέγοντες ὅτι κατὰ

tur, sed pascha vescerentur." et rursum „est vobis is mos ut unum vobis in Pascha condonem," videlicet nunc imminente. praeterea tempus indicans quo tempore Pilatus in loco quodam conseriderit qui Lapidipavium diceretur, „erat" inquit „Paschae praeparatio, hora fere sexta." hinc ulterius progrediens „erat enim" ait „magnus atque celeber ille dies sabbati." at vero magnum et celebrem hunc diem non dixisset, si primus dies azymorum in sabbatum illud non incidisset, qui sane dies sanctus etiam in lege vocatur. haec autem omnia clare ostendunt in more fuisse ut ad praeparationis vesperam Pascha citra controversiam mactaretur. nam iccirco diem hunc evangelista praeparationem Paschae nuncupavit, uti quo res ad eminentem Paschae diem necessariae praepararentur. itaque citra omnem adversalio-nem apparet mactari solitum fuisse agnum ipsa praeparationis vespera. nam ni res ita se haberet, Iohannes evangelista prius non dixisset „ipsi in praetorium non intrarunt, ne polluerentur, sed Pascha vesce-rentur." vide quid magnus ille Cyrillus dicat, cum huiusmodi verbis haec velut obsignando confirmat „cum figuram honorifice colerent, hoc est agnum, ideoque ingredi nollent in praetorium, veritatem ipsam, videlicet Christum, contumeliis adsciebant. nam ex lege Pascha mactari debebat, quae tamen lex parum apud ipsos habebat robo-ris et auctoritatis." quae cum ita sint, perspicuum est eos vana

τὴν ἐσπέραν τῆς μεγάλης πέμπτης τὸ τυπικὸν ἐσθίεται πρό-
 βατον· τὰ γὰρ ἄζυμα συστῆσαι φιλονεικοῦντες παραχαράτ-
 τειν ἐπιχειροῦσι κακοθελῶς τὴν ἀλήθειαν. καὶ μὴ μοι τὸν
 χρυσορρήμονα παρείσαγε Ἰωάννην ἐν τῇ εἰς τὸ κατὰ Ματ-
 5 θθαῖον πδ' ὁμιλίᾳ λέγοντα ὅτι τὸν Χριστὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπροσ- P. 219
 δοκῆτως κρατήσαντες καὶ τὴν τοῦ πάσχα παριδεῖν εἶλοντο
 ἐορτὴν τηρικαῦτα συμπίπτουσαν. ἔχεις γὰρ αὐτὸν ἐν τῇ τοῦ
 κατὰ Ἰωάννην ἐρμηνείᾳ, ἥνικα λέγεται „καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλ-
 θον ἵνα μὴ μιανθῶσιν ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα,“ τέλειον
 10 ἀναίρουῦντα τὴν τοιαύτην ὑπόνοιαν. ἐνθεν τοι καὶ τὰ τοῦ
 θεοῦ καταξεταιῶσαι ἀνδρός, ἥνικα καὶ μᾶλλον ἐναντιοῦται
 πρὸς ἄλληλα, „μὴ πρὸς ἰσχύος ἔχοντες, σιωπῇ καὶ μάλιστα
 τιμᾶσθαι τὰ τοιαῦτα δεόν κρίνομεν, εἶγε καὶ μᾶλλον εὐλογον
 τὰ ὕστατα κατέχειν, ὅτι καὶ σύμφωνα ταῦτα ταῖς τῶν λοι-
 15 πῶν πατέρων ἐπέξηγήσεσι φαίνονται. λέγει καὶ γὰρ ὅτι ὁ B
 Χριστὸς πρὸ μιᾶς ἔφαγε τὸ πάσχα, τηρῶν τὴν ἐκαστοῦ σφα-
 γὴν τῇ παρασκευῇ, ὅτε καὶ τὸ νομικὸν πάσχα ἐθύετο. ὅτι
 δὲ τὸ παρὰ κυρίου τοῖς ἀποστόλοις ἐν τῇ δεῖπνῳ δοθὲν ἐνζυ-
 μος ἄρτος ἦν, οὐ μὴν ἄζυμος, ὡς ἐκεῖνοι δισχυρίζονται,
 20 ὁ θεϊότατος οὗτος ἀνὴρ σαφέστατά σοι παρίστησι. περὶ γὰρ
 τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς νέας τὸν λόγον ποιούμενος καὶ τάδε

14. τὰ om P.

dicere, qui ad vesperam magna quintae feriae mactari solitum fuisse
 typicum illum agnum tradunt. dum enim panum fermentatorum
 usum probare insigni contentione nituntur, malevole veritatem de-
 pravare conantur. neque mihi hoc loco Iohanne Chrysostomum
 opposueris, qui in orationum illarum octogesima quarta, quibus ora-
 tionibus evangelium Matthaei explanavit, Iudaeos ait Christo praeter
 expectationem potitos etiam Paschae festum negligere non dubitasse,
 quod in illum diem incidisset. nimirum habes alia eiusdem verba in
 explicatione evangelii a Iohanne scripti, cum dictum hoc declarat
 „ipsi non intrabant, ne polluerentur, sed Pascha vescerentur.“ haec
 enim opinionem istam prorsus evertit. quapropter cum nos verba
 divini huius viri a se invicem non parum discrepantia satis exami-
 nare nequeamus, tacite venerari potius ea decrevimus. ac fortasse
 magis rationi consentaneum fuerit ultimo loco ab ipso perscripta reti-
 neri, quod ea cum reliquorum patrum enarrationibus consentire
 videantur. ait enim Christum Pascha comedendo diem unum anticipi-
 passe, mactationem suam ad diem praeparationis differentem, quo
 die Pascha legale mactari consueverit. fuisse autem illud quod in
 cena dominus apostolis praebeuit panem fermentatum, non fer-
 menti expertem, ut illi adserunt, idem hic divinissimus vir clari-
 sime significat, nam de veteri novoque foedere verba faciens „istae“

ἀπολύσω ἐν τῷ πάσχα," τῷ ἐνισταμένῳ δηλαδὴ. ἀλλὰ καὶ τὸν καιρὸν καιριστῶν ἤνικα ὁ Πιλάτος ἐκάθισεν εἰς τόπον
 V. 169 τινὰ Λιθόστρωτον λεγόμενον οὕτω φησὶν „ἦν δὲ παρασκευὴ τοῦ πάσχα, ὧρα δὲ ὡσεὶ ἕκτη." καὶ παρακατιῶν „ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνη τοῦ σαββάτου." μεγάλην δὲ αὐτὴν 5 οὐκ ἂν ἄλλως ἐκάλεσεν εἰ μὴ που συνέπιπτε τῷ σαββάτῳ C ἐκείνῳ ἢ πρώτῃ τῶν ἀζύμων ἡμέρα ἢ καὶ ἁγία παρὰ τῷ νόμῳ καλουμένη. ταῦτα δὲ πάντα σαφῶς ὑπεμφαίνουσι ὅτι κατὰ τὴν παρασκευὴν ἐκείνην ἐσπέρας ὁμολογουμένως τὸ πάσχα ἐθύετο· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ παρασκευὴν τοῦ πάσχα 10 εἶπεν αὐτὴν ὡς παρασκευάζουσαν τὰ τοῦ ἐνισταμένου πάντως πάσχα. χωρὶς οὖν ἀντιλογίας ἐν τῇ ἐσπέρᾳ φαίνεται τῆς παρασκευῆς τὸ πάσχα γίνεσθαι. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης τοῦτο ἔλεγε, „καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον ἵνα μὴ μιανθῶσιν ἀλλ' ἵνα φά- 15 γωσι τὸ πάσχα." καὶ πρόσχες, εἰ βούλει, τῷ μεγάλῳ Κυ- D ρίλλῳ πρὸ τῶν ἄλλων ἐπισφραγίζοντι τὰ τοιαῦτα καὶ λέγοντι ὅτι τὸν τύπον τιμῶντες ἦτοι τὸ πρόβατον, κἀντεῦθεν εἰσελθεῖν εἰς τὸ πραιτώριον οὐ προαιρούμενοι, τὴν ἀλήθειαν αὐτὸν τὸν Χριστὸν ὑβρίζον· ἔμελλον γὰρ θύειν τὸ πάσχα 20 κατὰ τὸν νόμον τὸν μηδὲν παρ' αὐτοῖς ἰσχύοντα. εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, ματαιάζουσι προφανῶς οἱ λέγοντες ὅτι κατὰ

tur, sed pascha vescerentur." et rursum „est vobis is mos ut unum vobis in Pascha condonem," videlicet nunc imminente. praeterea tempus indicans quo tempore Pilatus in loco quodam conseredit qui Lapidipavium diceretur, „erat" inquit „Paschae praeparatio, hora fere sexta." hinc ulterius progrediens „erat enim" ait „magnus atque celebris ille dies sabbati." at vero magnum et celebrem hunc diem non dixisset, si primus dies azymorum in sabbatum illud non incidisset, qui sane dies sanctus etiam in lege vocatur. haec autem omnia clare ostendunt in more fuisse ut ad praeparationis vesperam Pascha citra controversiam mactaretur. nam iccirco diem hunc evangelista praeparationem Paschae nuncupavit, uti quo res ad eminentem Paschae diem necessariae praeparentur. itaque citra omnem adversationem apparet mactari solitum fuisse agnum ipsa praeparationis vespera. nam si res ita se haberet, Iohannes evangelista prius non dixisset „ipsi in praetorium non intrarunt, ne polluerentur, sed Pascha vescerentur." vide quid magnus ille Cyrillus dicat, cum huiusmodi verbis haec velut obsignando confirmat „cum figuram honorifice colerent, hoc est agnum, ideoque ingredi nolent in praetorium, veritatem ipsam, videlicet Christum, contumeliis adiciebant, nam ex lege Pascha mactari debebat, quae tamen lex parum apud ipsos habebat roboris et auctoritatis." quae cum ita sint, perspicuum est eos vana

τὴν ἐσπέραν τῆς μεγάλης πέμπτης τὸ τυπικὰν ἐσθιέται πρό-
 βατον· τὰ γὰρ ἄζυμα συστήσαι φιλονεικοῦντες παραχαράτ-
 τειν ἐπιχειροῦσι κακοθελῶς τὴν ἀλήθειαν. καὶ μὴ μοι τὸν
 χρυσορρήμονα παρείσαγε Ἰωάννην ἐν τῇ εἰς τὸ κατὰ Ματ-
 5 θθαῖον πᾶσι δὲ λέγοντα ὅτι τὸν Χριστὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπροσ- P. 219
 δοκῆτως κρατήσαντες καὶ τὴν τοῦ πάσχα παριδεῖν εἵλοντο
 ἐορτὴν τηρικαῦτα συμπίπτουσιν. ἔχεις γὰρ αὐτὸν ἐν τῇ τοῦ
 κατὰ Ἰωάννην ἐρμηνείᾳ, ἣν ἴκα λέγεται „καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσηλ-
 θον ἵνα μὴ μισθῶσιν ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα,“ τέλειον
 10 ἀναίρουντα τὴν τοιαύτην ὑπόνοιαν. ἐνθεν τοι καὶ τὰ τοῦ
 θείου κατεξετάζεις ἀνδρός, ἣν ἴκα καὶ μᾶλλον ἐναντιοῦται
 πρὸς ἄλλα, , μὴ πρὸς ἰσχύος ἔχοντες, σιωπῇ καὶ μάλιστα
 τιμᾶσθαι τὰ τοιαῦτα δεόν κρίνομεν, εἴγε καὶ μᾶλλον εὐλογον
 τὰ ὄντα κατέχειν, ὅτι καὶ σύμφωνα ταῦτα ταῖς τῶν λοι-
 15 πῶν πατέρων ἐπέξηγήσει φαίνονται. λέγει καὶ γὰρ ὅτι ὁ B
 Χριστὸς πρὸ μιᾶς ἔφαγε τὸ πάσχα, τῶν τὴν ἑαυτοῦ σφα-
 γὴν τῇ παρασκευῇ, ὅτε καὶ τὸ νομικὸν πάσχα ἐθύετο. ὅτι
 δὲ τὸ παρὰ κυρίου τοῖς ἀποστόλοις ἐν τῇ δειπνῇ δοθὲν ἐνζυ-
 μος ἄρτος ἦν, οὐ μὴν ἄζυμος, ὡς ἐκείνοι δισχυρίζονται,
 20 ὁ θειότατος οὗτος ἀνὴρ σαφέστατά σοι παρίστησι. περὶ γὰρ
 τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς νέας τὸν λόγον ποιούμενος καὶ τάδε

14. τὰ om P.

dicere, qui ad vesperam magnae quintae feriae mactari solitum fuisse
 typicum illum agnum tradunt. dum enim panum fermentatorum
 usum probare insigni contentione nituntur, malevole veritatem de-
 pravare conantur. neque mihi hoc loco Iohannem Chrysostomum
 opposueris, qui in orationum illarum octogesima quarta, quibus ora-
 tionibus evangelium Matthaei explanavit, Iudaeos ait Christo praeter
 expectationem potitos etiam Paschae festum negligere non dubitasse,
 quod in illum diem incidisset. nimirum habes alia eiusdem verba in
 explicatione evangelii a Iohanne scripti, cum dictum hoc declarat
 „ipsi non intrabant, ne polluerentur, sed Pascha vescerentur.“ haec
 enim opinionem istam prorsus evertit. quapropter cum nos verba
 divini huius viri a se invicem non parum discrepantia satis exami-
 nare nequeamus, tacite venerari potius ea decrevimus. ac fortasse
 magis rationi consentaneum fuerit ultimo loco ab ipso perscripta reti-
 neri, quod ea cum reliquorum patrum enarrationibus consentire
 videantur. ait enim Christum Pascha comedendo diem unum antici-
 passe, mactationem suam ad diem praeparationis differentem, quo
 die Pascha legale mactari consueverit. fuisse autem illud quod in
 cena dominus apostolis praebuit panem fermentatum, non fer-
 menti expertem, ut illi adserunt, idem hic divinis vir claris-
 sime significat, nam de veteri novoque foedere verba faciens „istic“

κατὰ ῥῆμα διέξεισιν „ἐκεῖ τὸ γράμμα, ὧδε τὸ πνεῦμα· ἐκεῖ ἢ κιβωτός, ὧδε ἢ παρθένος· ἐκεῖ ἢ ῥάβδος Ἀαρῶν, ὧδε ὁ σταυρός· ἐκεῖ ὁ ἀμνός, ὧδε ὁ Χριστός· ἐκεῖ τὰ ἄζυμα, ὧδε ὁ ἄρτος.“ ταῦτα μὲν ἐνεχαράχθη σοι κατ' ἐπιτομήν, ὡς ὀρθῶς· οὐδὲ γὰρ ἐγχωρεῖ τὰ τοῦ καιροῦ πλεον ἐνδιατρι-5 ψαι τοῖς περὶ τούτων λόγοις.

Ὁ δὲ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός εἰς τὸ σταυρωθῆναι παραδίδοται· καὶ ὅρα τὰ μετὰ ταῦτα. ἀπὸ γὰρ ἑκτης ὥρας ἀκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης, ἀγανακτοῦντος ἐπὶ τοῖς τολμωμένοις, οἷα εἰκός, τοῦ Θεοῦ. 10 ὅτι γὰρ οὐκ ἦν ἔκλειψις, καθὺ φησιν ὁ τὴν γλώτταν χρυσοῦς, ἀλλ' ὄργῃ καὶ ἀγανάκτησις, καὶ ἀπὸ τοῦ καιροῦ δῆλον· τρεῖς γὰρ ὥρας παρέμεινεν ἡ ἔκλειψις, ἧτις ἐν μαθ. V. 170 γίνεται καιροῦ ῥοπῆ, καὶ τὰ μὲν τοῦ Χρυσσοστόμου τοιαῦτα· Ὁ δὲ θεϊότατος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης οὐχ ἀπλῶς οὕτω, 15 κατὰ δὲ ἀντίφραξιν τῆς σελήνης τὸ ἀκότος ἐκεῖνο λέγει γενέσθαι καινοπρεπῶς τὸ παγκόσμιον. ἐπιστέλλων γὰρ ἱεράρχῃ τῷ Πολυκάρπῳ διὰ τὸν σοφιστὴν Ἀπολλοφάνην μὴ καταδεχόμενον τὰ Χριστιανῶν καὶ τάδε φησὶ κατὰ ῥῆμα πρὸς αὐτόν. „εἰπέ δὲ ἀδελφὲ τῷ Ἀπολλοφάνει, τί λέγεις περὶ τῆς ἐν 20 τῷ σωτηρίῳ σταυρῷ γεγονυίας ἐκλείψεως; ἀμφοτέρου γὰρ τότε κατὰ τὴν Ἡλίου πόλιν ἦμα παρόντες καὶ συνεστῶτες

12. καὶ ἀπὸ] καὶ γὰρ ἀπὸ P.

ait „littera erat, heic spiritus.“ istic atca, heic virgo. istic Aaronis virga, heic crux. istic agnus, heic Christus. istic infermentata, heic panis.“ haec quodam in compendio, ceu vides, perscripta tibi sunt: tempus enim non patitur ut diutius de rebus hisce commentemur.

Deinceps dominus noster Iesus Christus ad crucifigendum traditur: tu quae consecuta sint, vide. nam ab hora diei sexta tenebrae terram universam occuparunt ad horam usque nonam, deo, ceu credi par est, propter ea quae designabantur indignante. non enim solis defectum accidisse, quemadmodum Chrysostomus ait, sed rem totam ab ira et indignatione divina profectam fuisse, licet ex ipso etiam tempore colligere. duravit enim haec caligo tres horas, quae caeteroqui fieri solet in uno temporis momento. haec Chrysostomi est ratio. divinus autem vir ille, Dionysius Areopagita, non ita simpliciter, sed per objectionem corporis lunaris, solem velut obstructis, universales hasce tenebras exstitisse novo quodam et inusitato modo tradit. nam ad Polycarpum hierarcham de eo perscribens quod Apollophanes sophista Christianam religionem non amplecteretur, ad verbum haec profert. „dicito autem ei,“ nimirum Apollophani, „quid de illa censes, eclipsi, quae salutiferae passionis tempore accidit?

παραδόξως τῷ ἡλίῳ τὴν σελήνην ἐμπίπτουσαν ἐωρῶμεν (οὐ γὰρ ἦν συνόδου καιρὸς) αὐθις τε αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἐναντίας ὄρας ἄχρι τῆς ἑσπέρας εἰς τὸ τοῦ ἡλίου διάμετρον ὑπερ- P. 220
 φρωῶς ἀντικατασταῶσαν. τοσοῦτον δὲ καὶ αὐτὸς ἐξεπλάγη τότε
 5 ὡς οὕτω πρὸς με εἰπεῖν 'ταῦτα, ὦ Διονύσιε, θεῶν ἀμοιβαὶ
 πραγμάτων εἰσί.' καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον,
 περὶ δὲ τοῦ σκοτασμοῦ ἐκείνου τοῦ κατὰ τὸ σωτήριον πάθος
 γεγονότος θαυμασίως πως καὶ τῷ προφήτῃ Ζαχαρίᾳ διείλη-
 πται· λέγει γὰρ „ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ οὐκ ἔσται φῶς" (ἡνίκα
 10 δηλαδὴ σταυρωθῆσεται ὁ Χριστός), „ἀλλὰ ψῦχος καὶ πάθος
 ἔσται μίαν ἡμέραν· καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη γνωστὴ τῷ κυρίῳ."
 ἄνω γὰρ ἅπαντα προεγίνωσκεν ὁ θεός. καὶ γὰρ οὐχ ἡμέρα
 καὶ οὐ νύξ. οὔτε γὰρ ἡμέρα κυρίως ἦν διὰ τὸ τρίωρον ἐκέينو
 σκότος, οὔτε νύξ ἀληθῶς διὰ τε τὸ μέχρις ἑκτῆς ὄρας καὶ B
 15 μετὰ τὴν ἐνάτην γενόμενον φῶς. ὃ δὲ καὶ δηλῶν ὁ προφή-
 τῆς ἔλεγε „καὶ πρὸς ἑσπέραν ἔσται φῶς." ταῦτα δέ, ἀγα-
 πητέ, οὐ μόνον προφητῆται προεῖπον, ἀλλὰ καὶ ἐν πολλοῖς
 Ἑλληνικοῖς ὑπομνήμασιν εὐρηγται· καὶ σεισμὸν γὰρ μέγαν
 τηρικαῦτα λέγουσι γενέσθαι, καὶ σκότος τοσοῦτον ὥστε ἀστέ-
 20 ρας φανῆναι.

6. μὲν om P.

nos enim ambo id temporis Heliopoli una eramus, et eodem in loco
 consistentes lunam inusitato modo in solem incidere cernebamus:
 quippe non illud coitionis eorum siderum tempus erat. deinde rursus
 eam conspiciebamus ab hora nona usque ad vesperam ratione qua-
 dam ultranaturali eo reversam, ut oppositum sibi ex diametro solem
 haberet. quietiam ipse adeo tum temporis perculsus metu quodam
 obstupuit, ut ad me conversus diceret: haec, Dionysi, rerum divi-
 narum sunt vicissitudines." hunc in modum hac de re Dionysius. de
 iisdem tenebris salutiferae passionis tempore obortis etiam Zacharias
 vates (14 6) admiranda quadam ratione loquitur. „illo" inquit „die
 lux nulla existet," quo videlicet Christus in crucem agetur: „sed
 toto die frigus ac gelu durabit; quem quidem diem dominus novit."
 deus enim omnia prius cognita habet. non is dies erit, nec item
 nox. nimirum appellari dies proprie non poterat propter illas trium
 horarum tenebras; nec reapse nox erat propter eam lucem, quae sex-
 tam horam antecessit et nonam est subsecuta. quod ipsum quoque vates
 iannens subiicit „sub vesperam lux erit." neque tantum haec, dile-
 cte fili, sic a vaticibus exposita sunt, verumetiam in multis Graeco-
 rum monumentis et commentariis reperuntur, qui eo tempore tra-
 dunt terrae motum ingentem accidisse, tantasque tenebras, ut ipsa
 quoque sidera conspicerentur.

Τότε ὁ δὲ τότε καὶ προφητικὴν ἐπιφέρει δῆσιν ἐπὶ σταυροῦ τὴν οὕτω λέγουσαν „θεέ μου, θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;” Ἐβραϊστὶ δὲ ταῦτα ἔλεγεν ἡλί ἡλί, λαμμᾶ σαβαχθωνί. τίνος ἔνεκεν; ἵνα καὶ τοῖς Ἰουδαίοις ταῦτα καταδῆλα γένηται. ἀλλ’ ἐπὶ τοσοῦτον ἀκόλαστοι καὶ ἀσελεγεῖς ὄντες ἐκεῖ- 5 νοι, καθά φησιν ὁ τὴν γλωτταν χρυσοῦς, ἐνόμισαν Ἥλιαν καλεῖν. καὶ οὗτοι μὲν οὕτως. ἀλλ’ ἡ φωνὴ ἐκείνη καὶ τὸ καταπέτασμα ἔσχισε καὶ τὰ μνημεῖα ἀνέψξεν. ἀλλ’ οἱ μάταιοι καὶ τριαῦτα βλέποντες συνιέναι ὄλωσ οὐκ ἤθελον. μᾶλλον μὲν οὖν „καταβῆτω ἐκ τοῦ σταυροῦ” ἔλεγον „ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν.” ἀλλ’ ἐκεῖνος ἐν τῷ σταυρῷ μένων, ὡς ὁ χρυσορρήμων φησί, ἐν τοῖς τῶν δούλων σώμασιν ἐκ περιουσίας ἐδείκνυε τοῦτο πολλῆς· εἰ γὰρ τὸ τεταρταῖον ἐξελθεῖν τὸν Δάζαρον μέγα, πολλῷ μᾶλλον τὸ πολλοῦς τῶν πάλαι κοιμη- 10 θέντων φανῆται ζῶντας ἀθρόον. καὶ πρόσχες τῷ θειοτάτῳ 15 Ματθαίῳ περὶ τούτων οὕτω λέγοντι „πολλὰ δὲ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἀγίων ἠγέρθησαν, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἄγιαν πόλιν, καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ.” ἀλλ’ ἐνταῦθα προσέχειν σε ἄξιον. εἰ γὰρ κατὰ τὸν χρυσορρήμονα Ἰωάννην ἐπὶ σταυροῦ ἔτι ὄντος τοῦ Χριστοῦ τὰ τοιαῦτα 10 ἠγέρθησαν σώματα, πῶς ἐμφανισθῆναι ταῦτα μετὰ τὴν τοῦ

Protulit tum Christus in cruce verbum istuc vatis (Psalm. 21 2) „mi deus, mi deus, cur me deseruisti”? protulit autem vocibus Hebraicis huiusmodi: „eli eli, lamasabachthani”. cur istuc? ut Iudaei ea intelligerent. illi vero tanta furebant petulantia et procacitate, quemadmodum Chrysostomus ait, ut ipsum existimarent Eliam vocare. verum ea vox et templi velum diffidit et aperuit sepulcra; quae tametsi cerneret homines illi stolidi, prorsus tamen intelligere volebant. immo etiam verbis huiusmodi obganniebant (Matth. 27 42): „Descendat de cruce, ut ea re visa fidem ipsi habeamus”. verum ipse in cruce manens, ut Chrysostomus inquit, quod ab eo postulabatur, in suorum servorum corporibus excitatis a morte quadam velut ex abundantia declarabat. quanquam enim magnum aliquid fuit Lazarum toto iam quatruiduo mortuum e sepulcro exire, longe tamen maius id erat quod multi iam olim vita functi subito vivi conspicerentur. factum autem hoc omnino esse, licet ex hisce Matthaei (27 52) verbis cognoscas: „multa corpora sanctorum, qui obdormiverant, suscitata sunt, et ipsi urbem sanctam ingressi, post resurrectionem eius a multis sunt conspecti”. quibus verbis operae pretium fuerit te diligentius animum advertere, nam si de Iohannis Chrysostomi sententia Christo adhuc cruci suffixo corpora ista sunt resuscitata, qui fit ut evangelicae auctor historiae dicat ea post Christi e mortuis resurrectio-

Χριστοῦ ἔγερσιν ὁ εὐαγγελιστὴς ἱστορεῖ; ἐγὼ δέδοικα μῆποτε τὸ αὐτοῦ ἀντὶ τοῦ αὐτῶν ὀφείλει ἀναγινώσκεισθαι • τὰ γὰρ σώματα ἐκεῖνα μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἔγερσιν αὐτῶν καὶ V. 171 εἰσηλθούσαν εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς. P. 221 5 τότε δὴ τότε καὶ ἡ προφητικὴ ῥῆσις ἔλαβε πέρας ἡ λέγουσα τοῖς ἐν δεσμοῖς ἔξέλθετε καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει ἀνακαλύπτεσθε. καὶ κατὰ μὲν τὴν ἕκτην ὥραν, ὡς φασιν αἱ γραφαί, σταυροῦται ὁ κύριος, κατὰ δὲ τὴν ἑνάτην τὸ πνεῦμα ταῖς πατρι- καῖς χερσὶ παρατίθησιν.

10 Εἰ δὲ καὶ πρὸς ἄδην ἀκούεις τὴν αὐτοῦ κατιέναι ἁγίαν ψυχὴν, μὴ θαύμαζε τούτου ἕνεκεν, ἀδύνατον εἶναι λέγων καὶ πρὸς ἄδην αὐτὴν κατελθεῖν καὶ ταῖς τοῦ πατρὸς παρατεθῆ- ναι χερσίν. ἡ γὰρ τοῦ θεοῦ χεῖρ, ἡ τὰ πάντα δηλαδὴ συγ- κρατούσα δύναμις, καὶ ἄνω ἐστὶν ἐν οὐρανῷ καὶ κατω ἐπὶ 15 τῆς γῆς, καὶ τῶν τοῦ ἄδου μυγῶν οὐ διαλείπει ποτέ. ὥστε B εἰ καὶ πρὸς ἄδην ἡ ἁγία τοῦ Χριστοῦ ψυχὴ τηρικαῦτα κα- τήρχετο, ἀλλὰ τῆς τὰ πάντα συγκρατούσης δυνάμεως, κα- θάπερ εἵπομεν, οὐ κατελεμπάνετο, εἶγε καὶ μᾶλλον δύναμις τοῦ πατρὸς αὐτός ἐστιν ὁ Χριστός, ὡς ὁ Παῦλος φησι. πα- 20 ρατίθησι μὲν οὖν ταῖς πατρικαῖς χερσὶ τὴν ψυχὴν, ὡς ἐν- τεῦθεν καὶ πάσαις ταῖς τῶν δικαίων ψυχαῖς τὴν ἐπὶ τὰ ἄνω πορείαν χαρίσασθαι (οὐδὲ γὰρ ἀπέθανε δωρεῶν ὑπὲρ αὐτῶν),

2. τὸ αὐτῶν ἀντὶ τοῦ αὐτοῦ Meursius.

nem apparuisse? vereor equidem ne pro vocabulo eius legendum sit eorum. nam illa corpora postquam a mortuis resuscitata erant, urbem sanctam ingressa sunt et multis apparuerunt. tunc et illud vatis (Is. 49 g) oraculum finem habuit, quod vinculis alligatos exire iubet, et in tenebris versantes lucem accipere. Fuit autem hora sexta, quemadmodum litterae sacrae significant, dominus crucifixus: nona vero spiritum suum in manus paternas deposuit.

Ad orcum descendisse cum sanctam ipsius audis animam, noli obstupescere, neque dicere fieri haud quaquam potuisse ut eadem anima migraret ad orcum et paternis in manibus deponeretur. quippe dei manus, videlicet illa continens omnia vis et potestas, tum in coelo eat superne tum in terris deorsum, neque adeo ipsis ab orci angulis unquam abest. quo fit ut si maxime sancta Christi anima id temporis ad orcum sit profecta, minime tamen a vi potestateque illa, ceu diximus, omnia continente abfuerit. immo dicendum potius potentiam patris ipsum esse Christum, quemadmodum Paulus loquitur. deponit igitur animam suam paternas in manus, ut hoc modo cunctis iustorum animabus iter ad superna coelestiaque largiretur: non

καίτισι δὲ πρὸς τὸν ἄδην, ἵνα καὶ τοῖς ἐκεῖσε κατεχομένοις κηρύξῃ καὶ διδάξῃ πάντας ἢν ἠγνοήκασι θεοσέβειαν. καὶ πεί-
 C θου τῷ κορυφαίῳ Πέτρῳ περὶ τούτων οὕτω διεξιόντι „καὶ
 τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι πορευθεῖς ἐκήρυξεν ἀπειθήσασί
 ποτε.” ἀλλὰ καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος ἐντεύθεν ὀρμώμενος 5
 περὶ τούτων οὕτω φησὶν „ἄρα πάντας ἔσωσεν ἐπιφανείς ἐν
 ἄδῃ ὁ κέριος, ἢ κακῆ τοὺς πιστεύσαντας;” μὴ οὖν ἀμφι-
 βαλλε· καθάπερ γὰρ τοῖς ἐν γῆ εὐαγγελίστατο εἰρήνην, καὶ
 τοῖς μὲν πιστεύουσι σωτηρίας γέγονε πρόξενος τοῖς δὲ ἀπει-
 θήσασιν ἀπιστίας ἔλεγχος, ὡς ὁ Λαμασκηρὸς Ἰωάννης φησὶν, 11
 οὕτω καὶ τοῖς ἐν ἄδῃ. μὴ θαύμαζε δέ, ἀγαπητέ, εἶγε καὶ
 D ψυχαὶ τινες ἴεν ἄδῃ κατεχόμεναι τὸ κατὰ Χριστὸν οὐκ ἠθέ-
 λησαν δέξασθαι κήρυγμα· καθάπερ ἐπὶ τοῦ μακαρίου Παύ-
 λου, ἡνίκα τὰ τῆς φυλακῆς ἔσεισε θεμέλια, ὁ μὲν δεσμοφύ-
 λαξ εὐθέως ἐπίστευσεν, οἱ δὲ δεσμῶται τῇ ἀπιστίᾳ ἐναντί- 12
 μειναν, καὶ ταῦτα τὰς σιδηρᾶς αὐτῷ χειροπέδας ἐσρακότες
 ἄφρω διαρραγείσας, οὕτω καὶ τοῖς ἐν ἄδου γενήσεσθαι πιστενε.
 Εἰ δὲ καὶ τὴν αἰτίαν βούλει μαθεῖν δι' ἣν ἐκήρυξε καὶ
 ταῖς ἐν ἄδου ψυχαῖς ὁ σωτήρ, αὕτη ἐστίν. ἐν τῷ ἐφ' εἶε
 P. 222 γέγονεν ἡ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἐνανθρῶπισης. τίτος ἐνεκεν; 24

13. καθάπερ] ἀλλὰ καθάπερ?

enim gratis et frustra pro nobis est mortuus. ad orcum vero descendit (1 Petr. 3 19), ut etiam iis qui istic detinerentur praedicaret, ac religiosam illam pietatem docendo commonstraret quam prius ignorassent. fidem hac in parte summo illi Petro habeto, qui de rebus hisce in hunc modum disserit „etiam spiritibus qui erant in carcere praedicatum ivit, qui antea fidem non habuerant”. quae sane verba secutus Gregorius ille theologus, in hunc modum hac de re disputat: num quaeso conspectus in orco salvavit omnes dominus, an eos tantum qui crediderant? noli scilicet hac de re ambigere. quemadmodum enim hominibus in terra degentibus laetum pacis nuntium exposuit, et credentibus quidem salutis exstitit auctor, incredulis vero propriae incredulitatis index, ut Iohannes Damascenus loquitur, ita cum iis etiam egit qui erant in orco. nec mirum, dilecte fili, tibi videatur quasdam in orco detentas animas praedicationem Christi nequaquam admisisse. Sicut enim accidisse videmus ut deo Pauli causa succutiente ipsa carceris fundamenta custos quidem ipse carceris continuo fidem amplecteretur, at reliqui vinculis adstricti sua persisterent in incredulitate, quanquam pedicas suas ferreas subito diruptas laceratasque cernerent, ita putato cum iis etiam actum fuisse qui orco detinebantur.

Quodsi causam quoque cupis cognoscere, qua de causa servator etiam iis animabus praedicaverit quae erant in orco, scito illam hanc esse. naturam nostram servator adsumpsit anno ab orbe condito 5500.

ὅτι κατ' ἐκείνον καιρὸν προήχθη εἰς φῶς ἢ τῷ κατὰ Χριστόν μυστηρίῳ ὑπηρετοῦσα, ὡς ὁ μέγας ἔφη Βασίλειος, ὅτι τῆς κακίας ἢ νόσου, ὡς ὁ Νυσσαεὺς ἔφη Θεὸς Γρηγόριος, τηρικαῦτα παρήμαζεν, ἢ ἀρχῆθεν ἐνοκῆψασα τῇ φύσει τῆς ἁνθρωπότητος, ὅτι τὰ ἔθνη καλούμενα τότε πείθεσθαι ἔμελλον· καὶ τοῦτο ἔστιν ὅπερ ὁ πάμμεγας ἔλεγε Παῦλος ὅτι ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ. καλῶς οὖν ἐν τῷ διαληφθέντι ἔτει σαρκούται ὁ κύριος, ὅτι καὶ κατὰ πάντα τὸ τοιοῦτον εὐθετον ἦν. ἀλλ' 10 ἐπειδὴ καὶ τινες τῶν ἐν ἀσεβείᾳ τὴν ζωὴν καταλυσάντων ἀγαθῆς τοσοῦτον ὑπῆρχον ψυχῆς ὥστε καὶ προσελθεῖν καλούμενους αὐτούς καὶ τὸ κατὰ Χριστὸν εἰσιμῶς εὐαγγέλιον δέ- B ξασθαι, εἴπερ εἶδον αὐτὸν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις μετὰ V. 172 σαρκὸς ἐπὶ γῆς διατριβόντα, τούτου χάριν οὐ παραιτεῖται 15 καὶ πρὸς ἄθνη αὐτὸν κατελθεῖν καὶ ταῖς ἐκείσε κηρῶσαι ψυχῆς, ὡς ἐντεῦθεν ἀναπολογήτους εἶναι ἅπαντας, καὶ μήτε τοὺς ἀγαθοὺς ἀπολέσαι τὴν ἐαυτῶν ἀγαθότητα, μήτε τοὺς οὐκ ἀγαθοὺς ἀντιλέγειν δύνασθαι ὡς εἴπερ εἶδομεν ἐπιστεῦσαμεν ἄν. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

10 Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, ἵνα μὴ μείνη ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν σαββάτῳ, ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν (ἦν γὰρ μεγάλη ἡμέρα ἐκείνη τοῦ σαββάτου), ἠρώτησαν τὸν Πιλάτον, καὶ τὰ ἔξης.

Quamobrem istuc? quod eo tempore ad lucem ea perduceretur quae mysterio Christi servitura erat, ut magnus ille Basilius inquit. etenim vitiositatis morbus, ceu Nyssensis ille Gregorius loquitur, qui ab initio naturam humanam invaserat, vigorem iam suum amiserat, quippe gentes nunc per vocationem crediturae erant, uti magnus etiam Paulus ille (Gal. 4 4) verbis hisce significat „posteaquam plenitudo temporis advenit, filium suum deus ablegavit.“ recte igitur anno iam indicato carnem dominus adsumit, quod esset is ad hanc rem omnino appositus atque commodus. quia vero nonnulli eorum qui vitam in pietatis ignorance suam clauserant, tam egregiis erant animis praediti, ut vocati omnino accessuri fuissent et evangelium de Christo amplexuri, si quidem eum superioribus saeculis cum carne in terris degentem conspexissent, propterea non recusat etiam ad orcum descendere ac detentis istic animabus praedicare, ut hoc modo nemini ullus se purgandi locus relinqueretur, nec vel boni suam bonitatem perderent, vel mali respondere verbis huiusmodi possent „si vidissemus, omnino adhibuissemus fidem“. haec de his dicta sunt.

Caeterum Iudaei ne in cruce corpora per sabbatum manerent, quando tum praeparationis dies erat, sabbati autem dies celebris atque magna, exorato precibus Pilato Iesum de ligno dimittunt, isque

καίτισι δὲ πρὸς τὸν ἄδην, ἵνα καὶ τοῖς ἐκεῖσε κατεχομένοις κηρύξῃ καὶ διδάξῃ πάντας ἦν ἡγνοήκασι θεοσέβειαν. καὶ πεί-
 C θου τῷ κορυφαίῳ Πέτρῳ περὶ τούτων οὕτω διεξιόντι „καὶ
 τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι πορευθεῖς ἐκήρυξεν ἀπειθήσασί
 ποτε.” ἀλλὰ καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος Γρηγόριος ἐντετεύθεν ὀρμώμενος
 περὶ τούτων οὕτω φησὶν „ἄρα πάντας ἔσωσεν ἐπιφανείς ἐν
 ἄδῃ ὁ κῆριος, ἢ κάκει τούς πιστεύσαντας;” μὴ οὖν ἀμφί-
 βαλλε· καθάπερ γὰρ τοῖς ἐν γῆ εὐαγγελίστατο εἰρήνην, καὶ
 τοῖς μὲν πιστεύσασι σωτηρίας γέγονε πρόξενος τοῖς δὲ ἀπει-
 θήσασιν ἀπιστίας ἔλεγχος, ὡς ὁ Λαμασκηρὸς Ἰωάννης φησὶν,¹³
 οὕτω καὶ τοῖς ἐν ἄδῃ. μὴ θαύμαζε δέ, ἀγαπητέ, εἶπε καὶ
 D ψυχαὶ τινες ἴδῃ κατεχόμεναι τὸ κατὰ Χριστὸν οὐκ ἠδέ-
 λησαν δέξασθαι κήρυγμα· καθάπερ ἐπὶ τοῦ μακαρίου Παύ-
 λου, ἥνίκα τὰ τῆς φυλακῆς ἔσοισι θεμέλια, ὁ μὲν δεσμοφύ-
 λαξ εὐθέως ἐπίστευσεν, οἱ δὲ δεσμῶται τῇ ἀπιστίᾳ ἐναντί-
 μειναν, καὶ ταῦτα τὰς σιδηρᾶς αὐτῷ χειροπέδας ἐσρακότες
 ἄφνω διαρραγείσας, οὕτω καὶ τοῖς ἐν ἄδῃ γενήσεσθαι πίστευε.
 Εἰ δὲ καὶ τὴν αἰτίαν βούλει μαθεῖν δι’ ἣν ἐκήρυξε καὶ
 ταῖς ἐν ἄδῃ ψυχαῖς ὁ σωτὴρ, αὕτη ἐστίν. ἐν τῷ ἐφ’ ἔτι
 P. 222 γέγονεν ἡ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἐνανθρώπησις. τίνος ἔνεκεν;

13. καθάπερ] ἀλλὰ καθάπερ?

enim gratis et frustra pro nobis est mortuus. ad orcum vero descendit (1 Petr. 3 19), ut etiam iis qui istic detinerentur praedicaret, ac religiosam illam pietatem docendo commonstraret quam prius ignorassent. fidem hac in parte summo illi Petro habeto, qui de rebus hisce in hunc modum disserit „etiam spiritibus qui erant in carcere praedicatum ivit, qui antea fidem non habuerant”. quae sane verba secutus Gregorius ille theologus, in hunc modum hac de re disputat: num quaeso conspectus in orco salvavit omnes dominus, an eos tantum qui crediderant? noli scilicet hac de re ambigere. quemadmodum enim hominibus in terra degentibus laetum pacis nuntium exposuit, et credentibus quidem salutis exstitit auctor, incredulis vero propriae incredulitatis index, ut Iohannes Damascenus loquitur, ita cum iis etiam egit qui erant in orco. nec mirum, dilecte fili, tibi videatur quasdam in orco detentas animas praedicationem Christi nequaquam admisisse. Sicut enim accidisse videmus ut deo Pauli causa succutiente ipsa carceris fundamenta custos quidem ipse carceris continuo fidem amplecteretur, at reliqui vinculis adstricti sua persisterent in incredulitate, quanquam pedicas suas ferreas subito diruptas laceratasque cernerent, ita putato cum iis etiam actum fuisse qui orco detinebantur.

Quodsi causam quoque cupis cognoscere, qua de causa servator etiam iis animabus praedicaverit quae erant in orco, scito illam hanc esse. naturam nostram servator adsumpsit anno ab orbe condito 5500.

5 ὅτι κατ' ἐκεινον καιρὸν προήχθη εἰς φῶς ἢ τῷ κατὰ Χρισ-
 τὸν μυστηρίῳ ὑπηρετοῦσα, ὡς ὁ μέγας ἔφη Βασίλειος, ὅτι
 τῆς κακίας ἢ νόσου, ὡς ὁ Νυσσαεὺς ἔφη θεῖος Γρηγόριος,
 τηρικαῦτα παρήμαζεν, ἢ ἀρχῆθεν ἐνοσηψασα τῇ φύσει τῆς
 10 ἀνθρωπότητος, ὅτι τὰ ἔθνη καλούμενα τότε πείθεσθαι ἔμελλ-
 ον· καὶ τοῦτό ἐστιν ὅπερ ὁ πάμμεγας ἔλεγε Παῦλος ὅτι
 ὅτι ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν
 υἱὸν αὐτοῦ. καλῶς οὖν ἐν τῷ διαληφθέντι ἔτει σαρκούται ὁ
 κύριος, ὅτι καὶ κατὰ πάντα τὸ τοιοῦτον εὐθέτον ἦν. ἀλλ'
 15 ἐπειδὴ καὶ τινες τῶν ἐν ἀσβεβείᾳ τὴν ζωὴν καταλυσάντων
 ἀγαθῆς τοσοῦτον ὑπῆρχον ψυχῆς ὥστε καὶ προσελθεῖν καλου-
 μένους αὐτοὺς καὶ τὸ κατὰ Χριστὸν ἑτοιμῶς εὐαγγέλιον δέ-
 20 ξασθαι, εἴπερ εἶδον αὐτὸν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις μετὰ V. 172
 σαρκὸς ἐπὶ γῆς διατριβόντα, τούτου χάριν οὐ παραιτεῖται
 15 καὶ πρὸς ἄδην αὐτὸν κατελθεῖν καὶ ταῖς ἐκεῖσε κηρῶσαι ψυ-
 χαῖς, ὡς ἐντεῦθεν ἀναπολογήτους εἶναι ἅπαντας, καὶ μῆτε
 τοὺς ἀγαθοὺς ἀπολέσαι τὴν ἑαυτῶν ἀγαθότητα, μῆτε τοὺς
 οὐκ ἀγαθοὺς ἀντιλέγειν δύνασθαι ὡς εἴπερ εἶδομεν ἐπιστεύ-
 20 σασμεν ἄν. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

10 Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, ἵνα μὴ μείνη ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώ-
 ματα ἐν σαββάτῳ, ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν (ἦν γὰρ μεγάλη ἡμέρα
 ἐκεῖνη τοῦ σαββάτου), ἠρώτησαν τὸν Πιλάτον, καὶ τὰ ἐξῆς.

Quamobrem istuc? quod eo tempore ad lucem ea perduceretur quae
 mysterio Christi servitura erat, ut magnus ille Basilius inquit. etenim
 vitiositatis morbus, ceu Nyssensis ille Gregorius loquitur, qui ab ini-
 tio naturam humanam invaserat, vigorem iam suum amiserat, quippe
 gentes nunc per vocationem crediturae erant, uti magnus etiam Pau-
 lus ille (Gal. 4 4) verbis hisce significat „posteaquam plenitudo tem-
 poris advenit, filium suum deus ablegavit.” recte igitur anno iam in-
 dicato carnem dominus adsumit, quod esset is ad hanc rem omnino
 appositus atque commodus. quia vero nonnulli eorum qui vitam in
 pietatis ignoratione suam clauserant, tam egregiis erant animis prae-
 diti, ut vocati omnino accessuri fuissent et evangelium de Christo
 amplexuri, si quidem eum superioribus saeculis cum carne in terris
 degentem conspexissent, propterea non recusat etiam ad orcum descen-
 dere ac detentis istic animabus praedicare, ut hoc modo nemini ullus
 se purgandi locus relinqueretur, nec vel boni suam bonitatem per-
 derent, vel mali respondere verbis huiusmodi possent „si vidissemus,
 omnino adhibissemus fidem”. haec de his dicta sunt.

Caeterum Iudaei ne in cruce corpora per sabbatum manerent,
 quando tum praeparationis dies erat, sabbati autem dies celebris
 atque magna, exorato precibus Pilato Iesum de ligno dimitunt, isque

Κατάγουσιν οὖν ἀπὸ τοῦ ξίλου τὸν Ἰησοῦν, καὶ μνήματι καινῷ κατατίθενται. ἀλλ' ὄρα κἀνταῦθ' τὴν τοῦ Θεοῦ σοφίαν, ἀγαπητέ, ἵνα μὴ τὸν σταυρὸν αὐτὸν ζημιωθῶμεν, ἵνα μὴ τὸ πανάγιον τοῦ κυρίου σῶμα πυρὸς ἢ θαλάσσης ἔργον ποιήσῃσι, τῇ συνήθει κὰν τούτῳ μανίᾳ χρῆσάμενοι, τὸν Ἀύγουστον ἡγίως Καίσαρα τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ἀπογράψασθαι γίνεται ταῦτα, καὶ τὸ τῶν Ἑβραίων γένος τῇ τῶν Ῥωμαίων ὑποπίπτει ἀρχῇ. ταύτῃ τοι καὶ τῷ λαχόντι Πιλάτῳ τὴν ἡγεμονίαν αὐτῶν παριστάσει τὸν κύριον, μὴ συγχωρούμενοι τὸ βουλευτὸν αὐτοῖς ἐπ' αὐτῷ διαπραΰσασθαι. καὶ γὰρ

D εἰ συνεχωρήθησαν, λίθοις ἂν τὸν Χριστὸν ἐθανάτωσαν ἢ ξυλίνῳ κατέπρισαν πρίονι, κἀντεῦθεν ἡμεῖς τὸν φύλακα ἡμῶν ἐζημιούμεθα σταυρὸν. εἰ γὰρ τὸν φιλόθεον Ἰερεμίαν βορβόρου λάκκῳ ἐνέβαλον, τί οὐκ ἂν εἰς τὸ τοῦ κυρίου σῶμα ἐποίησαν, εἰ μὴ γε τὸν Ῥωμαϊκὸν εἶχον νόμον αὐτοὺς ἀναστέλλοντα; γίνεται λοιπὸν ἡ ἀπογραφή, τὰ τῆς εὐταξίας εἰσάγεται, κἀντεῦθεν τὸ τοῦ κυρίου σῶμα τελείᾳ ταφῇ παραδίδεται.

Οἶδα δέ, ἀγαπητέ, ὅτι καὶ περὶ τῆς τριημέρου ταφῆς τοῦ κυρίου πολλὴν ἐποίησω συζητήσιν, ἡμέρας ἐκμετρησάμενος δῆθεν ἐπὶ ταύτης τρεῖς μὴ δυνάμενος. ἀλλ' ἄφες, εἰ βούλει, τῶν πολλῶν, ὅτι καὶ λογισμῶν ἀνθρωπίνων εἰσὶν ἐφευρέ-

P. 223 ματα. πείθου δὲ μᾶλλον Ἰσιδώρῳ τῷ Πηλουσιώτῃ λέγοντι

13. φιλόθεον] φίλον αὐτοῖς MV.

novum in monumentum deponitur. heic quoque, dilecte fili, sapientiam mihi divinam intuere. quippe ne crucis beneficio spoliaremur, neve sacrosanctum illud domini corpus Iudaei vel igne vel mari perderent, furore videlicet consueto usi, Augustum Caesarem excitat ut mundum universum censeret. quo facto Hebraeorum natio Romanorum in potestatem devenit. propterea captum ab se dominum Pilato sistunt, qui praetoris apud ipsos munereungebatur. ita potestas eis adempta est, quominus ex animi sui libidine cum ipso agerent. etenim si permissum hoc eis fuisset, vel lapidibus ad mortem usque Christum obruissent vel serra lignea dissecuissent, eoque pacto nobis custos illa nostra crux periisset. quippe si Dei amicum Ieremiam in voraginem lutosam abiecerunt, quid non in ipsum domini corpus designassent, ni lege Romana repressi fuissent? hac igitur de causa census institutus fuit et egregie ordinata res publica, ut domini quoque corpus expertis sepulturae non foret.

Memini etiam, dilecte fili, te mecum multa de triduana domini sepultura contulisse, cum trium dierum heic spatium metiri non posses. velim te autem hac in parte opiniones plerorumque missas facere tanquam humanarum ratiocinationum inventa. potius Isidoro Pelusiotae fidem adhibeto, qui huiusmodi quaedam tradidit. quod in

ὅτι καθάπερ ἐπὶ τῶν τελευταίωντων ποιεῖν εἰώθαμεν, ὅποια δ' ἂν ὄρα τελευτήσῃ τις, τὴν ἕξῃς μὴν ὑπεριθέμεθα, τῇ δὲ ἑτέρᾳ ἔωθεν τριταίαν ἄγομεν ἡμέραν αὐτοῦ· καὶ οὕτω καὶ ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ διανοεῖσθαι σε χρή. καὶ γὰρ κατὰ
 5 τὴν παρασκευὴν παρέδωκε τὸ πνεῦμα· τούτο μία ἡμέρα. τὸ σάββατον ὅλον ἐν τῷ τάφῳ ἐποίησεν· ἰδοὺ δύο ἡμέραι. μετὰ δὲ τοῦτο τῆς κυριακῆς ἐπιφωσκούσης ἐκ τάφου ἐγήγερται· ἰδοὺ καὶ τρίτην ἔχεις ἡμέραν. καὶ πείθου τοῖς περὶ Λουκᾶν καὶ Κλεόπαν οὕτω λέγουσι πρὸς αὐτὸν τὸν Χριστόν „ἀλλὰ γὰρ
 10 σὺν πᾶσι τούτοις τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει σήμερον, ἀφ' οὗ ταῦτα ἐγένετο". εἰ δὲ καὶ τάχιον ἐκ τάφου ἐγήγερται, οὐ κατὰ τοῦτο πάντως αἰτιασθήσεται, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ προσκυνηθήσεται παρὰ πάντων, ὅτι μὲν τὴν ἑμπρόθεσμον κυριότησας ὑπόσχεσιν τὴν ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ τάχιον ἐποίη-
 15 σατο ἔγερσιν. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως ὁ διαλεφθεὶς θεὸς ἀνὴρ, ὁ δὲ χρυσορρήμων Ἰωάννης φησὶν ὅτι καὶ λίαν ἐποίησε καλῶς ὁ Χριστὸς πρὸ τῆς τῶν τριῶν ἡμερῶν συμπληρώσεως ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν. εἰ μὴ γὰρ τότε ἀνέστη καθη-
 20 χωρησάντων μετὰ τὴν τρίτην ἡμέραν, εἶχον ἂν τι καὶ λέγειν οἱ κάκιστοι. προέφθασε λοιπὸν ἀναστάς. ἔδει γὰρ παρα-

13. μὲν] μὴ?

iis facere consuevimus qui vita decesserunt, ut quacunq̄ tandem hora quis moriatur, modo dies alter intercedat, eum summo tertii diei mane triduo iam mortuum perhibeamus, idem de Christo cogitare nos oportet. nam is ipso praeparationis die spiritum deo tradidit: dies igitur hic unus est. sabbatum totum in sepulcro mansit: en diem alterum habes. deinde cum iam dominicus dies diluxisset, e sepulcro resurgit: en diem tibi tertium. haec vera dabis, si Lucae (24 21) voles et Cleopae credere, qui ad ipsum Christum aiunt „accedit ad haec omnia, quod tertius hic dies agitur, ex quo haec facta sunt.” citius autem aliquanto Christum e sepulcro resurrexisse, culpam omnino nullam meretur: sed potius hoc nomine magis etiam ab omnibus est adorandus, quod praestita toleranter promissione, certi temporis spatio definita, celerius resurrectionem ex mortuis suam maturaverit. in hunc modum divinus ille vir, quem diximus, hac de re disseruit. Iohannes autem Chrysostomus ait Christum etiam valde in eo praeclare fecisse, quod ante dies tres completos resurrexerit. etenim si eo ipso tempore non resurrexisset, commorantibus adhuc istic militibus sepulcrumque custodientibus, adeoque si milites illinc tertio die discessissent, homines improbisimi fortasse nonnihil habuissent quo se purgarent. quapropter resurgendo ipsos anteverit, quod oporteret omnino illis adhuc sepulcrum

- C καθημένων αὐτῶν γενέσθαι τὴν ἀνάστασιν. οὐποῦν ἠναγκα-
 V. 173 ζετο καὶ τῶν τριῶν ἡμερῶν ἐντὸς ἐκ νεκρῶν ἐγερεθῆναι, ὡς
 εἶγε παρελθουσῶν αὐτῶν κἀκείνων ἀναχωρησάντων ἢ ἀνά-
 στασις γέγονεν, ὕποπτον ἂν εἶναι τὸ πρῶγμα ἔμελλε· διὸ καὶ
 σφραγίσαι τὸν τάφον, ὡς ἐβούλοντο, συνεχώρησεν ὁ Πιλᾶτος. 5
 εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, μὴ ἐπὶ πλέον τὰ θεῖα περιεργάζον
 ῥητά, μηδὲ ζῆτει τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας ἐπὶ τῇ ταφῇ
 τοῦ Χριστοῦ καὶ σωτήρος ἡμῶν, ὅπου γε καὶ ταύτας, εἰ βου-
 λει, τὸν θεϊότατον ἔχεις Ἰσίδωρον ἐκμετροῦντά σοι. ἕκτη
 ὥρα τῆς παρασκευῆς ἐσταυρώθη ὁ κύριος. ἀπὸ ταύτης ἕως 10
 ὥρας ἐνάτης σκότος ἐγένετο· τοῦτό μοι νύκτα νόησον. πά-
 D λιν ἀπὸ ἐνάτης ἕως ἑσπέρας αὐτῆς φῶς· τοῦτο νόησον αὐ-
 ρις ἡμέρων. ἔχεις ἰδοῦ νυχθήμερον ἓν. πάλιν ἢ νύξ τῆς
 παρασκευῆς καὶ ἡ τοῦ σαββάτου ἡμέρα νυχθήμερον· ἔχεις
 ἰδοῦ νυχθήμερα δύο. πάλιν ἢ τοῦ σαββάτου νύξ καὶ ὁ τῆς 15
 κυριακῆς ὄρθρος νυχθήμερον· ἔχεις ἰδοῦ νυχθήμερον τρίτον,
 ἐν ᾧ καὶ ἀνέστη ὁ κύριος, εἶγε καὶ ἄδελος ἦν ἡ ὥρα τῆς
 ἀναστάσεως, καθὰ δὴ καὶ ἡ τῆς δευτέρας παρουσίας αὐτοῦ.
- P. 224 Οἶδα δέ, ἀγαπητέ, καὶ τοῦτο πρὸς τοῖς ἄλλοις ζητοῦντά
 σε, τίνος ἕνεκεν ἡ τοῦ κυρίου ταφῇ τριήμερος καὶ οὐ πλείων 20
 ἢ ἐλάσσων αὕτη ἐγένετο. ὑπὲρ πάσης ἔπρεπε τῆς τῶν ἀν-

obsidentibus resurrectionem fieri. quod si accidere debebat, neces-
 sario intra diem tertium ipsi a mortuis resurgendum erat. quippe si
 facta resurrectio fuisset triduo iam praeterito et illis a sepulcro digres-
 sis, omnino res suspecta fuisset. hac ipsa de causa Pilatum conce-
 dere voluit deus ut sigillo sepulcrum obsignaretur. quae cum ita
 sint, cave in divinarum litterarum verba curiosius inquires, neve tres
 integros dies cum tribus noctibus in sepultura Christi ac servatoris
 nostri desideres, praesertim cum Isidorum plane divinum hominem ha-
 beas, qui spatium hoc tibi metitur. sexta praeparatorii diei hora domi-
 nus est crucifixus. ab hac ad nonam usque horam caligo extitit: eam
 tu mihi pro nocte ducito. rursus ab hora nona usque ad vesperam
 lux fuit: hic iterum tibi dies esto. quamobrem iam integrum diei
 noctisque spatium habes. secuta est diem praeparationis nox, indeque
 dies sabbati; quae duo rursus diei noctisque spatium integrum con-
 stituunt, ut iam dies duos totidemque noctes habeas. post haec
 sabbati nox et dominici diluculum noctem diemque similiter efficiunt;
 quod iam diurnum nocturnumque spatium tertium erit, quo domi-
 nus resurrexit, quanquam incerta fuerit hora resurrectionis eius,
 sicut et de alterius adventus hora nemo certus esse poterit.

Memini vero, dilecte fili, te inter alia de hoc etiam quaesivisse,
 quamobrem scilicet domini sepultura tridua fuerit, non maioris vel
 minoris intervalli. nimirum pro universa hominum natura Christum

θραύσαν φύσεως ἀποθανεῖν τὸν Χριστόν, ὑπὲρ τε δηλαδὴ τῶν προαποθανόντων τῶν τε περιόντων καὶ τῶν μελλόντων γενέσθαι, ἐπειδὴ καὶ τρεῖς εἰσὶ καιροί, παρεληλυθώς ἐνεστώσ μελλῶν. καὶ τοὺς μὲν προαποθανόντας ἔσωσε κατελθὼν ἐν τῷ 5 ᾠδῇ, τοὺς δὲ τότε περιόντας ἔσωσεν ὡς πιστεύσαντας εἰς αὐτόν, τοὺς δὲ μετὰ ταῦτα γενησομένους ὡς πιστεύσαντας εἰς τὸ τῶν ἀποστόλων κήρυγμα καὶ βαπτισθέντας. εἰ οὖν τὴν ὄλην ἡμῶν φύσιν ἔλαβε, δῆλον ὅτι καὶ τὴν ὄλην ἡμῶν φύσιν Β ἀνέπλασε. καλῶς οὖν ἡ τοῦ κυρίου ταφή τριήμερος γέγονεν.

10 Ἀνίσταται οὖν ὁ κύριος ἐκ νεκρῶν, ἀλλ' οὐκ αὐτίκα πρὸς οὐρανὸς ἀνάγεται. κατὰ γὰρ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, τοὺς μαθητὰς ἐπιστηρίζαι βουλόμενος ἡμέρας ἐνταῦθα ποιεῖ μί, ὀπτανόμενος αὐτοῖς ἔστιν ὅτε καὶ τὰ πρὸς εἰρήνην διαλεγόμενος, ὥτειλὰς ἐν τῷ Θεοειδεῖ δεικνύων ἐκείνῳ σώματι, συν- 15 σοθῶν αὐτοῖς ἄμα καὶ πίνων, οὐχ ὡς τροφῆς δεόμενος ἀλλὰ πιστούμενος, καὶ τἄλλα πάντα ποιῶν ὁσαπερ εἶωθε τοὺς ἀσθενεῖς ἀσφαλίζεσθαι. καὶ πρῶτα μὲν ὥφθη δυοὶ γυναῖξιν, ἡνῖκα καὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ κρατήσασαι κατηπάζοντο. ἔπειτα C τῇ Μαγδαληνῇ μόνῃ ὀπτάνεται, μετὰ δὲ ταῦτα τῷ κορυνοφαίῳ Πέτρῳ, καθὰ καὶ Παῦλος φησὶν „ὁ κύριος ἐγενεθῆς ἐκ νεκρῶν ὥφθη πρῶτον Κηφᾶ". ὥφθη τοῖς περὶ Λουκᾶν καὶ

mori oportebat, pro iis scilicet qui iam ante in fata concesserant, pro vivis adhuc, et pro exstuturis aliquando. quippe tria quoque tempora sunt, praeteritum, futurum, praesens. eos qui iam decesserant, servavit ad orcum descendens; superstites autem id temporis, ut qui credidissent in ipsum; exstuturos denique aliquando, tanquam in apostolorum praedicationem credituros et baptismum consecuturos. si ergo totam naturam nostram adsumpsit, perspicuum est etiam totam naturam nostram ipsum refinxisse. quamobrem domini sepultura non abs re tridua fuit.

Hoc modo ex mortuis dominus resurgit, sed non statim ad coelos subvehitur. nam de magni Athanasii sententia propterea dies in terris 40 commoratus est dominus, quod discipulos confirmare vellet. iccirco se conspiciendum eis interdum praebet, amice pacificeque cum eis loquitur, cicatrices in corpore divino commonstrat, comedit atque bibit una, caetera denique facit omnia quae ad confirmandos imbecillos aliquid adferre momenti possent. primum omnium a duabus mulierculis conspectus est, quo tempore pedibus illae comprehensis eum amplectebantur. deinde soli Magdalenae apparet; hinc Petro Apostolorum principi, vel ipso Paulo teste, qui ait (1 Cor. 15 5) „resuscitatus ex mortuis dominus primo a Cepha conspectus est." secundum haec conspectus est a Luca et Cleopa, conspectus a discipulis decem,

Κλεόπαν, ὡφθη τοῖς δέκα, εἶτα τοῖς ἐνδεκα· ὡφθη κατὰ τὴν Γαλιλαίαν αὐτοῖς, ὁμοίως ἐν τῇ Τιβεριάδι· ὡφθη Ἰακώβῳ τῷ ἀδελφοδέῳ· ὡφθη ἐπάνω πεντακοσίων ἀνδρῶν· καὶ τελευταῖον ἐφάνη αὐτοῖς ἐν τῷ ὄρει τῶν ἐλαιῶν, ἐν ᾧ καὶ τὴν χαμόθεν ἐποιήσατο ἔπαρσιν μεθ' ἡμέρας, ὡς εἴρηται, μί. 5

Εἰ δὲ καὶ τοῦτο βούλει μαθεῖν, τίνας ἐνεκεν μετὰ τὴν Δέκα νεκρῶν αὐτοῦ ἔγερσιν ἡμέρας ἐπὶ γῆς ἐποίησε μί καὶ οὐ
 V. 174 πλεῖον ἢ ἔλασσον, ὁ μέγας ἰδοὺ Ἐπιφάνιος δι' ὀλίγων ἐπιλύσει σοι τὸ τοιοῦτον ἀπόρητον. „ὄν γὰρ τρόπον” φησί „μετὰ τὸ γεννηθῆναι ὁ Χριστὸς ἀνεκλίθη ἐν φάτνῃ, ἐπαργανώθη, 10 καὶ μεθ' ἡμέρας μί προσήχθη τῷ θεῷ καὶ κατὰ τὸν τοῦ Μωσέως νόμον παρέστη τῷ θεῷ, οὕτω καὶ πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν γεγονώς ἡμέρας ἐνταῦθα ποιεῖ μί, εἰθ' οὕτως πρὸς τὸ ἄνω Ἱερουσαλήμ ἐπανάγεται, τῷ προσώπῳ τοῦ θεοῦ ἐμφανισθόσμενος ὑπὲρ ἡμῶν”. καὶ πείθου τῷ μεγάλῳ Παύλῳ 15 λέγοντι „οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα ἅγια ἐσῆλθεν ὁ Χριστός, ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν.”

P. 225 Οὐκοῦν ἀνελήφθη ὁ κύριος. ἡμέραι μετὰ ταῦτα διέρχονται δέκα, καὶ ἡ τοῦ παναγίου πνεύματος γίνεται κάθοδος. 20 μετὰ δέκα δὲ συμπλήρωσιν ἡμερῶν ἡ τοιαύτη γίνεται κάθοδος, διότι τέλειος ὁ δέκατος ἀριθμός. ἐπειδὴ τοίνυν, τὸ πνευ-

14. τὸ om P. 22. δέκα?

conspicuit ab undecim; ab iisdem conspicuit in Gallilaea, consimiliter ad Tiberiadem; conspicuit a Iacobo Christi dei fratre, conspicuit a pluribus quam quingentis hominibus; conspicuit postremum ab eis in olivarum monte, ubi etiam a terra sublatus est, post diem, ceu diximus, quadragesimum.

Quodsi iam illud quoque cognoscere cupis, quamobrem post excitationem de mortuis dies illos 40 in terris egerit, non plures vel pauciores, en magnus Epiphanius hanc tibi dubitationem paucis dissolvit. quo pacto, inquit, Christus statim a natiuitate sua reclinat est in praesepe, fasciis involutus, post quadragesimum diem ad templum deportatus ac secundum Mosaicae legis praescriptum oblatus deo, sic etiam tum, cum primogenitus mortuorum factus esset, dies in terris 40 commoratur, atque ita deinde supernam Hierosolymam revertitur, coram vultu dei nostra causa compariturus. persuadeat hoc ipse tibi Paulus, cum ait (Hebr. 9 24) „non in sacraria manufacta Christus ingressus est, quae verorum sacrariorum simulacra sunt: sed in coelum ipsum, ut modo nostra causa coram dei facie compareat.

Posteaquam vero adsumptus fuisset dominus, decem elapsis diebus sanctus ille spiritus e coelo descendit. factum hoc est decimo post die propterea, quod numerus denarius sit perfectus. quoniam

μα τὸ ἅγιον ἐπὶ τοῦτο καταρχόμενον, ἵνα καὶ τοὺς ἀτελεῖς μαθητὰς τελείους ἀπεργάσῃται, τούτου χάριν ἐν ἀριθμῷ τελείῳ, τουτέστιν ἐν ἡμέρᾳ δεκάτῃ, πρὸς αὐτοὺς ἐπεφοίτησεν. ὅτι δὲ τελείους ἔδειξε τοὺς ἀτελεῖς μαθητὰς, ὁ κορυφαῖος

5 Πέτρος τοῦτο παρέστησεν. ὄρα γὰρ νουνεχῶς ὅτι παιδίσκη τινὲ πρότερον οἰκτρᾷ θροηθεὶς τὸν διδάσκαλον τρίτον ἤρῃσατο, τῷ παναγίῳ δὲ πνεύματι στομαθεὶς ὕστερον μετὰ παραρησίας ὅτι πολλῆς ἐδημηγόρει μέσον λαοῦ κἀντεῦθεν ἔπειθεν ἅπαντας ἀνενδοιάστως προσέρχεσθαι τῷ Χριστῷ.

- 10 *Μεθ' ἡμέρας οὖν, ὡς εἴρηται, πενήκοντα τῆς ἐκ νεκρῶν ἐγέρσεως τοῦ Χριστοῦ ἢ τοῦ παναγίου πνεύματος, γίνεται κἀθόδος. τίνος ἔνεκεν; ὅτι καὶ ὁ παλαιὸς νόμος ἐν ἡμέρᾳ πενήκοντῃ Θεοῦ φανερός ἐδίδото. κατὰ γὰρ τὸν χρυσορρήμονα καὶ Θεῶν Ἰωάννην, μᾶλλον δὲ κατὰ τὴν τοῦ Θεόπου*
- 15 *Μωσέως ἱστορίαν, πενήκοντα διήλθον ἡμέραι μετὰ τὴν ἐξ Αἰγύπτου τῶν Ἰουδαίων ἔξοδον, καὶ τηνικαῦτα τὰς Θεοχαράκτους ὁ Μωσῆς πλάκας ἔλαβεν. εἰ τοίνυν ἐν ἡμέραις πενήκοντα ὁ παλαιὸς ἐδίδото νόμος, ἔδει πάντως κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν δοθῆναι καὶ τὴν τοῦ παναγίου πνεύματος χάριν,*
- 20 *ὡς ἐντεῦθεν, ἀγαπητέ, κατὰ γε τὴν παλαιὰν καὶ τὴν νέαν, ἀδιαίρετον δειχθῆναι τὴν φύσιν τῆς Θεότητος, καὶ ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐνομοθῆται καὶ τότε καὶ νῦν.*

20. γε] τε?

igitur spiritus sanctus iccirco demittebatur, ut imperfectos adhuc discipulos perfectos efficeret, ea de causa in perfecto quoque numero, decimo nimirum die super eos descendit. quod autem ex imperfectis discipulis perfectos effecerit, summus ille Petrus satis ostendit. nam si hunc diligenter inspicere voles, videbis illum a misera territum ancillula magistrum suum ter negasse. deinceps vero confirmatus a sancto spiritu maxima cum fiducia et oris libertate medio in populo perorabat, omnibusque persuadebat ut ad Christum citra dubitationem omnem accederent.

Post diem ergo, ceu diximus, quinquagesimum a Christi de mortuis resurrectione, spiritus sancti descensus accidit. quamobrem illud? quia vetus etiam lex quinquagesimo die post dei patefactionem data fuerat. nam ut divinus ille vir Iohannes Chrysostomus scripsit, vel potius teste Mosis dei spectatoris historia, dies ab exitu Hebraeorum ex Aegypto 50 elapsi erant, cum perscriptas divinitus tabulas Moses accepit. quare si prisca lex illa data fuit intra diem quinquagesimum, oportebat omnino eadem die sancti etiam spiritus gratiam dari. de quo, filii dilecte, colligi potest tam in prisco quam novo foedere nobis ostendi, quod natura divinitatis indivisa sit, sanctusque spiritus tam id temporis quam modo legem promulget.

Καὶ ὤφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλώσσαι ὡσεὶ πυρός. διὰ τί γλώσσαι; ἔπειδὴ κηρύγματος χρεία, καὶ ἵνα τὸ σχῆμα τὴν ἐνέργειαν ἐρμηνεύσῃ, καθά φησιν ὁ τὴν γλώτταν χρυσοῦς. ἄλλως γὰρ ἦσαν οἱ ἀποστόλοι, καὶ πρὸς τὸ κήρυγμα λόγον ἐδέοντο. μεριζόμεναι δὲ εἶπεν, ὅτι πῦρ ἐφάνη 5
 D κατερχόμενον μονοιδές, εἶτα τοῖς ἀποστόλοις ἐμερίζετο. τὸ δὲ πῦρ ἐκέλετο οὐκ αὐτὸ ἦν τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ δύναμις πνεύματος. οὐκ ἐν τῷ στόματι δὲ αὐτῶν ἐβλήθησαν αἱ γλώσσαι, ἀλλ' ἐπὶ κεφαλῆς ἐκάθισαν. ἄρχοντες γὰρ τῆς οἰκουμένης ἐχειροτονοῦντο καὶ κήρυκες. ὄρα γὰρ ὅτι καὶ ἕως ἄρτι τοῦτο 10
 κραιτέ· ἐπιτίθεται γὰρ τῇ κεφαλῇ τοῦ μέλλοντος χειροτονηθῆναι ἀρχιερέως τὸ εὐαγγέλιον, καὶ ὅταν ἐπιτεθῇ, οὐδὲ ἄλλο ἔστιν ἰδεῖν ἢ γλώσσαν προσεπικειμένην τῇ κεφαλῇ. ἐν εἶδει δὲ πυρὸς διὰ τὸν εἰπόντα „πῦρ ἦλθον εἰς τὸν κόσμον βαλεῖν” χάριν τῶν ὑλομανούντων παθῶν. 15

P. 226 Καὶ ἐκάθισεν ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν. πᾶς οὖν ὁ διακονῶν τῷ Θεῷ. Θρόνος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἐκάθισεν εἶπε.

Καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου, καὶ ἤρξαντο
 V. 175 λαλεῖν ἐτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς 20
 ἀποφθέγγεσθαι. ἐφ' ᾧ καὶ οἱ παρεστῶτες ἔλεγον οὐκ ἰδοῦ

Conspectae sunt autem in apostolis linguae velut igneae dispersitae (Act. 2 3). cur obsecro linguae conspectae sunt? quia praedicatione opus erat, et ut ipsa figura declararet effectiorem, quemadmodum aureus ille noster orator inquit. quippe piscatores erant apostoli, et vi orationis ad praedicanandum egebant. dispersitas autem fuisse dicit, quod ignis uniformis dividi videretur ac in apostolos distribui. et ignis ille non ipse spiritus erat, sed vis quaedam spiritus. atque hae linguae non in eorum ora fuerunt immisssae, sed capitibus insidebant. nam hoc modo apostoli confirmabantur, et constituebantur quasi quidam mundi principes et praecones. nam vides hodieque morem illum obtinere, ut pontificis confirmandi capiti evangelium imponatur; quod ubi fuerit impositum, nihil est videre aliud quam capiti linguam talem incumbentem. in ignis autem forma conspectus est spiritus propter illum qui dixit „ignem in mundum immisurus veni,” propter excrementa scilicet quasi que silvescentia nimium vitia.

Sedit autem in eorum quolibet. quisquis igitur dei ministerium obit, thronus atque solium dei est.

Nam ea de causa dicitur spiritum in eis consedissee. atque hoc modo repleti fuerunt omnes sancto spiritu, coeperuntque loqui linguis aliis, prout spiritus ille dabat eis loqui. propterea dicebant adstan-

πάντες οἱ λαλοῦντες Γαλιλαῖοι οὗτοί εἰσι; καὶ πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ ἡμῶν διαλέκτῳ, Πάρθοι καὶ Μηδοὶ καὶ Ἐλαμίται καὶ οἱ λοιποί; ἐξ δὲ γλωσσῶν τέως ἔλαβον χαρίσματα, καθά φησιν ὁ τὴν γλώτταν χρυσοῦς, ὅσον πρὸς 5 τοὺς παρόντας: τίς γὰρ ἦν ἡ χρεία Περσικῆς γλώττης μὴ Β παρόντων Περσῶν; δεκαπέντε δὲ γλώσσαι ἐφάνησαν καὶ διὰ τοῦτο, ἵνα καὶ ἡ ἐνέργεια τῆς τριάδος φανῇ καὶ ὑπηρετήσῃ οἱ δώδεκα. καὶ ἦν ἰδεῖν τὸν Γαλιλαῖον Πέτρον Ῥωμαῖστὶ λαλοῦντα, γλώσσαν ἦν οὐκ ἔμαθεν, ὥσπερ δὴ καὶ ἕνα ἕκα- 10 στον τῶν λοιπῶν ἰδίαν γλώσσαν λαλοῦντα. οἰκονομεῖ γὰρ τοῦτο τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἵνα μὴ στάσις ἦ ἐν τοῖς ἀποστόλοις περὶ τοῦ πῶς δεῖ ἕκαστον ἀπελθεῖν. ἐφ' ᾧ καὶ δίδοται ἕκαστῳ ἰδίᾳ γλώσσα ὥσπερ κανὼν. ἤγουν, Ῥωμαῖστὶ λαλεῖς; ἀπελθε εἰς τὴν Ῥώμην. Περσιστὶ λαλεῖς; ἀπελθε εἰς 15 τὴν Περσίαν. καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ μὲν, ὡς εἰρηται, ἔλαβον τὸν κανὼνα· ἀλλ' ἐπειδὴ πάλιν ἔχρησεν αὐτοὺς ἀπερχομένους εἰς Ῥώμην διέρχεσθαι διὰ πολλῶν ἔθνων, ἐλάμβανον ὥσπερ παραβοηθοὺς ἑτέρας γλώσσας, τὴν πρώτην ἀντὶ χειροτονίας ἔχοντες. εὐρίσκειται γὰρ ἕκαστος τῶν ἀποστόλων καὶ διαφόροις 20 γλώσσαις λαλῶν, ἐπειδὴ καὶ διὰ πολλῶν παρήεσαν ἔθνων.

tes (Act. 2 8) „annon ecce omnes isti, qui loquuntur, Gallilaei sunt? quomodo igitur nos audimus eos sua quisque lingua, in qua nati sumus, Parthi et Medi et Elamitae et caeteri?” quindecim vero linguarum dona tunc acceperunt apostoli, quemadmodum Chrysostomus inquit, ad usum illorum qui praesentes erant. quid enim opus fuisset lingua Persica vel aliis, non praesentibus iis qui uterentur? et fuerunt omnino linguae quindecim propterea, ut hinc intelligeretur sacrosanctae trinitatis efficacitas cum ministris duodecim coniuncta. Videre tam erat Petrum, qui Galilaeus esset, Romana lingua utentem, quam nunquam antea discendo percepisset, itidemque singulos reliquorum peculiari quadam lingua loquentes. hoc enim spiritus sanctus singulari quodam consilio sic administravit, ne qua inter apostolos esset ea de re discordia, quo scilicet unicuique abundum foret. ideoque singulis sua in lingua data est quaedam quasi norma et regula. verbi gratia, Romana uteris lingua: Romam igitur abito. Persice loqueris: ad Persas proficiscitor. hanc igitur in certa lingua regulam acceperunt. rursus vero, quia Romam profecturis per nationes multas iter faciendum erat, iccirco linguas alias tanquam opitulatrices prioris accipiebant, cum illam primam ordinationis quasi loco haberent. videmus enim singulos apostolos etiam diversis usos fuisse linguas, ut quibus variae nationes peragrandae fuerint. licet hoc de Pauli verbis (1 Cor. 14 18) hisce colligas „ago deo

δῆλον ἐξ ὧν ὁ Παῦλος φησὶν „εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ, πάντων ὑμῶν γλώσσαις λαλῶ”.

Τότε δὴ τότε καὶ ἡ τοῦ Θειοτάτου Ἰωὴλ προφητεία πέρας ἐλάμβανεν ἢ οὕτω λέγουσα „ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματος μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα”, πιστεύουσαν δηλαδὴ. οὐ μόνον γὰρ οἱ 5 ἀπόστολοι γλώσσαις ἐλάλουν, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ παρ’ αὐτῶν βαπτιζόμενοι τὸ τοιοῦτον ἐδέχοντο χάρισμα. καὶ τοῦτό ἐστιν ὅπερ ὁ κύριος ἔλεγε „σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύουσι ταῦτα παρακολουθήσει· ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι, γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς.” καὶ ὄρα δάδεκα ἐν Ἐφεσῷ ἄνδρας, 10 ὡς ὁ Λουκᾶς ἱστορεῖ, προβαπτισθέντας μὲν εἰς τὸ τοῦ Ἰωάννου βάπτισμα, πνεῦμα δὲ μὴ εἰδέναι τί ποτέ ἐστι λέγοντας· ἀλλ’ ἦνίκα τὰς χεῖρας ὁ Παῦλος ἐπέθηκε, τηρκαῦτα τὸ τῶν γλωσσῶν ἐδέχοντο χάρισμα. ἐπειδὴ γὰρ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον P. 227 ἀόρατον ἦν, ἔδει πάντως τῆς ἐκείνου παρουσίας αἰσθητῶν 15 τινα γίνεσθαι ἔλεγχον, ὡς ἐντεῦθεν ἀδιστακτως ἐπὶ τὸ θεῖον λουτρὸν ἀπαντας ἐρχεσθαι. τοῦτο μέντοι τὸ χάρισμα ἠρέθισε καὶ τὸν Σίμωνα τοῖς ἀποστόλοις τε προσελθεῖν καὶ τὸ βάπτισμα αἰτήσασθαι· εἰ μὴ γὰρ αἰσθητὴν ἐώρα τὴν τοῦ πνεύματος δύναμιν, οὐκ ἂν ἐκεῖνος τοῖς Χριστοῦ προσήρχετο 20 μαθηταῖς, οὐκ ἂν ἐπιτελεῖς αὐτῶν ἐπὶ τοσοῦτον ἐφαίνετο. καὶ

16. ἀδιαστάτως M.

meo gratias, quod magis quam vestrum quisquam linguas teneo peregrinas.”

Caeterum id temporis etiam divinissimi Ioelis (2 28) vaticinio respondit eventus, cuius quidem haec sunt verba „perfundam meo spiritu omnem carnem,” videlicet credentem. non enim apostoli tantum linguis peregrinis loquebantur, sed etiam caeteri omnes, quotquot baptisabantur ab ipsis, donum eiusmodi consequabantur. atque hoc illud est quod dominus dixit (Marc. 16 17) „signa credentes haec comitabuntur. in nomine meo genios expellent, et linguis novis inusitatisque loquentur.” vide quid viris illis duodecim acciderit, qui Ephesi degentes, ut Lucas commemorat, baptisati quidem erant in baptismum Iohannis, nondum tamen scire se profitebantur quid esset spiritus. verum posteaquam Paulus eis manus imposuisset, linguarum donum illud accipiebant. nam quia spiritus sanctus erat inaspectabilis, oportebat omnino sensibile quoddam argumentum praesentiae ipsius edi, ut citra ullam haesitationem omnes divinum illud ad lavacrum accederent. hoc autem donum Simonem etiam incitavit ut ad apostolos accederet ac baptismum postularet: quippe nisi vim potestatemque spiritus adspectabilem vidisset, ad Christi discipulos non accessisset, nec se ipsorum indigere opera putasset. ac tunc sane qui

τότε μὲν οἱ βαπτίζομενοι τῇ τοῦ παναγίου πνεύματος ἐπιφοιτήσῃ τὸ τῶν γλωσσῶν ἐδέχοντο χάρισμα· ἐπὶ δὲ γε τοὺς περὶ τὸν Κορνήλιον καὶ πρὸ τοῦ βαπτισθῆναι ἐπέπεσε Β τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἐλάλουν γλώσσαις. διὰ τί δὲ καὶ 5 πρὸ τοῦ βαπτισθῆναι τὴν τοῦ παναγίου πνεύματος ἐνέργειαν ἐδέχοντο; διὰ τὴν πολλὴν τῶν ἐκ περιτομῆς πιστευσάντων διάκρισιν. διεκρίνοντο γὰρ οὗτοι μὴ θέλοντες καὶ βαπτίζο- V. 176 μένοις τοῖς ἔθνικοις ἀναμίγνυσθαι.

Οἶδα δέ, ἀγαπητέ, ὅτι καὶ τὸν καιρὸν ἐκβιάζῃ μαθεῖν καθ' 10 ὃν ἡ τοῦ μακαρίου Παύλου γέγονε κλήσις. καὶ κατὰ τινὰς μὲν ἱστορικούς, καὶ μᾶλλον Ἰππόλυτον τὸν Θηβαῖον, ἐνιαυτοὶ διήλθον ζ μετὰ τὴν τοῦ κυρίου ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, καὶ ὁ πρωτομάρτυς Στέφανος τὸ μακάριον τέλος ἐδέξατο· μετὰ δὲ ταῦτα ὡσεὶ μῆνες διήλθον εἴς, καὶ ἡ τοῦ Παύλου γέγονε κλή- C 15 σις. ἀλλ' ἡ Εὐσεβίου τοῦ Παμφύλου ἱστορία διέξεισιν ὡς οὐπω εἰς ἐνιαυτὸς ἐπεπλήρωτο μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν τοῦ κυρίου ἀνάστασιν, καὶ ταῦτα πάντα ἐγένετο, οἱ ἀῤῥολοὶ τε τοῦ πρωτομάρτυρος καὶ ἡ τοῦ μακαρίου Παύλου προσέλευσις. ἀλλ' ἦν ἰδεῖν ἐπ' αὐτῷ τηνικαῦτα πληρούμενον τὸ λόγιον τὸ 20 λέγον „ποῦ ὑπάγεις, οἶδας· τί δὲ μέλλεις παθεῖν, οὐκ οἶδας”. ἐπιστολάς γὰρ ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων λαβὼν ὥστε ἀπελθεῖν καὶ τοὺς ὀπουδήποτε παρευρισκομένους Χριστιανοὺς ἀναιρεῖν, πηροῦται τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ καθ' ὁδόν· πε- 20. ἀπάγεις M.

baptissabantur, donum linguarum accipiebant una cum spiritus sancti immissione. at in eos qui cum Cornelio erant, idem spiritus sanctus etiam decidit antequam baptissarentur, itidemque linguis ante baptismum diversis loquebantur. cur hi, quaeso, prius etiam sancti spiritus efficacitatem experiebantur quam baptissarentur? propter nimium superba scilicet eorum praeiudicia, qui antea circumcisi crediderant. etenim illi se ab aliis segregabant, et ne cum baptissatis quidem ethnicis quicquam habere commercii volebant.

Praeterea non ignoro, dilecte fili, cupere te illud etiam tempus nosse quo beatus ille Paulus vocatus fuerit. de nonnullorum quidem historicorum sententia, praesertim Hippolyti Thebani, post domini ex mortuis resurrectionem anni septem praeterierant, cum testium veritatis princeps ille Stephanus beatum vitae finem est consecutus; ab eius autem morte mensibus prope sex elapsis Pauli vocatio facta est, verum Eusebii Pamphili F. narrat historia nondum a Domini resurrectionis annum unum exactum fuisse, cum haec omnia fierent, nimirum principis illius testis certamina beatique Pauli ad fidem accessio. erat autem in eo videre perfici tum temporis oraculum hoc, quo dicitur „nosti quo pergas, ad quid eventurum tibi sit, ignoras.” et-

ρηίστραψε γὰρ ἄνωθεν αὐτὸν ἄρρητον φῶς, καὶ οὕτως οἱ τοῦ σώματος αὐτοῦ λύχνοι παραχρῆμα ἐσβέσθησαν. ἀλλὰ **D** καὶ φωνῆς ἄνωθεν ἤκουσε πρὸς αὐτὸν οὕτω λεγοῦσης „Σαοὺλ Σαοὺλ” (τουτέστιν ἀδελφὲ ἀδελφέ) „τί με διώκεις”; στέλλεται λοιπὸν πρὸς Ἀνανίαν, καὶ βάπτισμα δέχεται, κἀντεῦθεν⁵ φωτίζεται τούς τε ψυχικούς καὶ σωματικούς ὀφθαλμούς. κηρῦσσει λοιπὸν ἑπάμμεγας Παῦλος ἔτη λέ. ἐν γὰρ τῷ δεκάτῳ *δ*γει Τιβερίου Καίσαρος τὸ σωτήριον πάθος γέγονε τοῦ Χριστοῦ. οὕτω τὸ τοιοῦτον ἰη̄ ἔτος πεπλήρωται, καὶ τὰ διαληφθέντα τηρικαῦτα γέγονασι. τρέχσειν ἤρξατο τὸ *10* *18* ἔτος τῆς βασιλείας Τιβερίου Καίσαρος, καὶ κηρῦσειν ὁ Παῦλος ἄρχεται, ὡς ἱστορία φησί. διέρχονται τοίνυν ἔτη **P. 228** *δ* τὰ ἐπιλοιπα τῆς βασιλείας Τιβερίου· καὶ γὰρ εἴκοσι καὶ δύο ἔτη τὰ πάντα κρατήσας εὐρίσκεται. διέρχονται δὲ ὁμοίως καὶ τὰ τῆς βασιλείας Γαίου ἔτη *δ*, καὶ Κλαυδίου δὲ ὁμοίως *15* διέρχονται ἔτη ὡσεὶ *18*. τοῦτον ὁ Νέρων διαδέχεται, καὶ τῷ *19* ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἀναίρει τὸν ἀπόστολον. τριάκοντα λοιπὸν καὶ πέντε εὐρίσκονται τὰ ἔτη ἐν οἷς ὁ Παῦλος ἐκήρυξε. τοσοῦτον δὲ τὰ τῆς αὐτοῦ μετεχειρίζετο διακονίας, ὡς καὶ πρὸς Ἰάκωβον τὸν ἀδελφόθεν εἰσελθεῖν καὶ συμβουλήν *20* λην εἰς ἐκεῖνον δέξασθαι ξυρηθῆναι καὶ ἀγνισθῆναι τῶν Ἰουδαίων ἔνεκεν.

nim cum litteras a pontificibus accepisset, ut profectus in alia loca ubiuis gentium deprehensos Christianos e medio tolleret, ipso in itinere suos oculos amittit. nam lux quaedam inexplicabilis eum coelitus circumfulsit, quo factum ut corporis ipsius facies continuo extinguerentur. praeterea vocem e sublimi se compellantem his verbis audivit „Saul, Saul, quid me persequeris?” (Act. 9 4) hinc ad Ananiam remittitur, baptismum recipit; oculi eius tam animales quam corporales collustrantur; denique vir eximius ab eo tempore totis 35 annis praedicationis munere fungitur. nam decimo et octavo Tiberii Caesaris anno salutifera Christi passio contigit. is vero 18 annus nondum exactus erat, cum commemorata hactenus acciderunt, ubi 19 annus Tiberii Caesaris currere coepisset, Paulus initium praedicandi facit, quemadmodum ipsa historia demonstrat. praetereunt hinc imperii Tiberii Caesaris quattuor anni reliqui: nam 22 annos in universum Tiberius rerum potitus esse reperitur, consimiliter imperii Caii Caesaris quattuor anni elabuntur, itemque Claudii propemodum 14 anni. huic in imperio successit Nero, qui anno regni sui 13 Paulum interfecit. quapropter anni esse triginta quinque deprehenduntur, quos in praedicatione Paulus exegerit. Tam diligenter autem ministerium suum obibat, ut Iacobum quoque domini fratrem conveniret, eiusque consilium exploraret num se tondere ac lustrare Iudaeorum causa deberet.

Οὗτος ὁ Ἰάκωβος ἀρχιερεὺς Ἱεροσολύμων πρῶτος ἀρη-
ματίσε· προείλοντο γὰρ αὐτὸν ὥστε μὴ Πέτρον καὶ Ἰωάν-
νην καὶ Ἰάκωβον δόξης ἐνεκεν ἐπιδικάζεσθαι, καθὰ Κλήμης B
ὁ στρωματεὺς ἱστορεῖ. τοῦτον μέντοι τὸν Ἰάκωβον καὶ δι-
5 καισιν ἐκάλουν διὰ τὴν αὐτοῦ ἀρετὴν. οὗτός ἐστιν ὁ κατὰ
τοῦ πτερυγίου βληθεὶς καὶ παρὰ τοῦ κρυφῆως ξύλου πληγεὶς
κατὰ κεφαλῆς εἰς θάνατον. Ἰουδαῖοι γὰρ τοῦ Παύλου Καί-
σαρα ἐπικαλουμένον καὶ ὑπὸ Φήστου πεμφθέντος, τῆς ἐλπί-
δος καθ' ἣν ἐξήρτων αὐτῷ τὴν ἐπιβουλὴν ἐκπεσόντες, ἐπὶ
10 αὐτὸν τρέπονται, καὶ λέγουσιν „ἐπίσχες τὸν λιόν, ἐπεὶ ἐπλα-
νήθη εἰς Ἰησοῦν· ἡμεῖς γὰρ μαρτυροῦμέν σοι, καὶ πᾶς ὁ
λαός, ὅτι δίκαιος εἶ”. ἦν δὲ πάσχα, καὶ στήσαντες αὐτὸν
ἐπὶ τὸ πτέρυγιον εἶπον „δίκαιε, σοὶ πάντες κειθόμεθα. ἐπεὶ
δὲ ὁ λαὸς πλανᾷται ὀπίσω Ἰησοῦ τοῦ σταυρωθέντος, ἀπάγ- C
15 γειλον ἡμῖν τίς ἢ θύρα τοῦ Θεοῦ”. ἐκεῖνου δὲ ἀποκριθέντος
ὅτι Ἰησοῦς κάθηται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐκ δεξιῶν τῆς μεγάλης
δυνάμεως, καὶ μέλλει ἔρχεσθαι ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρα- V. 177
νοῦ, ἔκραξαν „ὦ ὦ, καὶ ὁ δίκαιος ἐπλανήθη”. κατέβαλλον
οὖν αὐτὸν ἀναβάντες, καὶ ἔβαλλον λίθοις. καὶ εὐθὺς Οὐσε-
20 σπασιανὸς πολιορκεῖ αὐτούς. τοσοῦτον δὲ ἦν δίκαιος ὡς
τοὺς ἔμφρονας τῶν Ἰουδαίων νομίζειν δι' αὐτὸν ταῦτα γε-
νέσθαι. γράφει δὲ καὶ Ἰώσηπος „ταῦτα δὲ συμβέβηκεν Ἰου- D

Hic Iacobus primus Hierosolymorum pontifex fuit, delectus ad hoc muneris, ne Petrus et Iohannes et Iacobus gloriae causa contenderent, quemadmodum Clemens ille Stromateus memoriae prodidit. eundem Iacobum et iustum virtutis causa nuncupabant. estque ille ipse qui de templi pinnis praecipitatus est, et a fullone ligno quodam ita percussus in caput ut moreretur. etenim Iudaei, cum ad Caesarem Paulus provocasset et ad Caesarem a Festo praetore missus esset, spe sua frustrati propter quam insidias ei struxerant, ad hunc se Iacobum conferunt, eumque sic compellant: „inhibeto populum hunc, quandoquidem errore quodam in Iesum propendet. nam tibi nos testimonio sumus, ac populus adeo universus, quod sis vir iustus.” erat, cum haec agerentur, Paschae festum. quare cum in pinnas eum templi statuissent, aiebant „tibi, o iuste, cuncti fidem adhibemus. quia vero populus errore impulsus Iesum illum crucifixum sectatur, indicato nobis quodnam dei sit ostium.” ibi cum ipse respondisset Iesum in coelo ad dexteram magnae illius potestatis considerare ac in aëris nubibus aliquando reversurum, exclamarunt omnes „heu heu, iustus etiam in errorem perductus est.” itaque ad templi pinnas adscendentes eum deiecerunt et lapidibus obruerunt. neque multo post Vespasianus eos obsedit. Iacobus ipse tam iustus erat, ut homines

Ἐδαιίοις κατ' ἐκδίκησιν Ἰακώβου τοῦ δικαίου, ὃς ἦν ἀδελφὸς Ἰησοῦ τοῦ λεγομένου Χριστοῦ. τὸν μὲν οὖν τρόπον τῆς τελευτῆς αὐτοῦ, ἤγουν τὸ κρημνισθῆναι καὶ λιθασθῆναι καὶ γονυπετῆσαι καὶ εὐξασθαι ὑπὲρ αὐτῶν καὶ ξύλω πηγγένια τελειωθῆναι, ὃ Κλήμης ἰστόρησεν, ὃ δὲ Ἰώσηπος 5 ταῦτα· οἶνον καὶ σίκερα οὐκ ἔπιεν, ἔμψυχον οὐκ ἔφαγεν, ξυρὸν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ οὐκ ἀνέβη, ἔλαιον οὐκ ἠλείψατο, καὶ βαλανεῖον οὐκ ἐχρήσατο. τούτῳ μόνῳ ἔξῃν εἰς τὰ ἄγια εἰσιέναι καὶ θέσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, ὡς ἐντεῦθεν ὑπε-
 P. 229 σκληρέναι τὰ γόνατα αὐτοῦ δίκην καμήλου, γονυπετούντος καὶ 10 δεομένου ἄφρσιν τῷ λαῷ. ἀπέκτειναν δὲ αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι μετὰ τὴν τελευτὴν Φήστον ἀναρχίαν εὐρόντες.

Καὶ ὁ μὲν Ἰάκωβος οὗτος, ὃ ἀδελφὸς τοῦ θεοδραδῆ, τῇ δεκάδι τῶν μαθητῶν οὐκ ἦν ἐναριθμῶς, τὰ πρῶτα δὲ ὁμοῦ παρ' αὐτοῖς ἔφρασε. καὶ γὰρ ἀναστάς ἐκ νεκρῶν ὁ κύριος, ὡς 15 ὃ Κλήμης φησί, Πέτρῳ καὶ Ἰωάννῃ καὶ Ἰακώβῳ τῷ ἀδελφοῦ τὴν γνώσιν ἔδωκεν, οὗτοι δὲ τοῖς λοιποῖς. πρὸ γὰρ τῆς ἀναστάσεως καὶ ἐνεκόντων τῷ κυρίῳ καὶ ἠπίστον αὐτῷ Βοὶ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, ὡς ὃ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης φησί. πρῶ-
 εχε δέ, ἀγαπητέ. εἰ γὰρ καὶ πρῶτους ἐκείνους ὃ κύριος 20

apud Iudaeos mente praediti existimarent obsideri urbem ipsius caedis causa. Iosephus quidem certe in haec verba scribit: „evenerunt haec Iudaeis, ut iusti illius Iacobi caedes vindicaretur, qui frater erat eius Iesu quem Christum nuncupant.” quo pacto extinctus sit, nimirum quod praecipitatus, quod lapidibus obrutus, quod positus genibus pro adversariis deum precatus, quod ligno percussus tandem mortuus fuerit, Alexandrinus ille Clemens litteris consignavit. addit autem Iosephus huiusmodi „vinum et siceram non bibebat; animatum nihil comedebat; novaculam in caput nullam admiserat; oleo se non perungebat; balneo nullo utebatur. et quidem ei soli fas erat in adyta templi et penetralia ingredi, ut preces pro populo conciperet; qua sane de causa occalluerant instar cameli eius genua, dum perpetuo in iis procumberet ac deum exoraret ut Iudaico populo venia data ignosceret. interfectus a Iudaeis est post Festi praetoris mortem, quo tempore necdum alio praetore surrogato neminis imperio parebant.

Caeterum Iacobus hic, domini frater, non erat ille quidem unus ex duodecim illis discipulis, sed principē tamen apud eos loco habebatur. quippe cum primum ex mortuis dominus resurrexisset, uti Clemens narrat, Petro et Iohanni et Iacobo huic, domini fratri, primis id patefecit; qui deinde rem ad discipulos reliquos retulerunt. etenim ante resurrectionem fratres domini etiam indignabantur ei, nec fidem habebant, quemadmodum evangelicae scriptor historiae Iohannes meminit. hoc autem loco est, dilecte fili, quod animadvertas.

- τοὺς δώδεκα ἐξελέξατο, εἰ καὶ τιμῆς ἡξίως πλείονος, εἰ καὶ ἐπὶ ἰβ' θρόνων ὑπέσχετο καθίσαι αὐτοὺς τὰς δώδεκα φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ κρίνοντας, εἰ καὶ σύνδειπνοι αὐτῷ ἔσονται κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἐπειδὴ μεμενήκασι μετ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἔχομεν ἀλλαχοῦ τὸν κύριον αὐτὸν πρὸς τοὺς ἐκ Ζεβεδαιῶν, ἡνίκα δεξιὰν ἤτησαντο καὶ ἀριστερὰν καθέδραν, οὕτω λέγοντα „ὅτι ἐμὸν ἔστι τοῦτο δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται παρὰ τοῦ πατρὸς μου". οὐκοῦν εἰ τὰ τῆς τιμῆς ἐκείνης οὐ δίδονται κατὰ χάριν ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἀγῶνας οὓς ὁ καθ' ἓνα ἐνδεδίξεται, μὴ θανάτου εἴγε καὶ οἱ κατὰ τὸν Παῦλον, καὶ μὴν καὶ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφύθρον ἀγωνισάμενοι κοινωνοὶ καὶ συμμετοχοὶ τῆς τῶν δώδεκα τιμῆς εὐρεθήσονται. καὶ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ τὴν γλωτταν χρυσοῦς ἔλεγε, Παύλου μείζονα στήναι τότε μηδέτερον.
- 15 Ὅτι δὲ οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ δώδεκα τὸν ἀριθμὸν καὶ οὐ πλείους ἢ ἐλάσσους εἶναι ἔμελλον, ἀρχῆθεν τοῦτο δεδήλωται. καὶ πρόσχες, εἰ βούλει, τοῖς λεγομένοις. ὃν γὰρ τρόπον ὁ αἰσθητὸς οὗτος ἥλιος ἀπὸ τοῦ πρώτου σημείου ἀρξάμενος, καὶ διὰ τῶν ἰβ' ζωδίων τὴν αὐτοῦ ποιήσας περιόδον, καὶ τούτοις τὰ αὐτοῦ πάντα πληρώσας, ἐκίσε πάλιν ὑποστρέφει ὅθεν τοῦ δρόμου κατήρξατο, οὕτω καὶ ὁ νοητὸς ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεός, ἐξανατείλας τῷ κόσμῳ καθὼς αὐτὸς ἡυδόμενος

quanquam enim discipulos illos duodecim dominus primos elegit, quanquam honore maiori dignatus est, quanquam se illos promiserit supra duodecim solia collocaturum, ut duodecim tribus Israelicas iudicent, quanquam illo die convivae ipsius erunt propterea quod apud ipsum manendo perseveraverint, nihilo tamen minus alibi dominum ad Zebedaei filios, cum illi dexterum laevumque solium penes ipsum petiissent, his verbis uti videmus (Matth. 20 23) „eius rei concedendae facultas non me penes est, sed illis hoc obtinget quibus a patre paratum erit” quapropter si honos ille non tribuetur ex gratia, sed pro ratione certaminum quae quilibet exanclabit, desine mirari futurum ut quidam exemplo Pauli et Iacobi huius, domini fratris, certaminibus suis peractis eius participes honoris fiant, qui discipulis illis duodecim est promissus. hoc enim et Chrysostomus pronuntiavit, Paulo dicens illo tempore neminem appariturum maiorem.

Caeteroqui tantum duodecim Christi discipulos, non plures nec pauciores fuisse, iam ante demonstravimus. attendo, obsecro, quae dicamus. quemadmodum sol hic sensilis a primo signo exorsus per signa duodecim cursu suo circulari absoluto, postquam in iis ipsis effectiones suas complevit, eo revertit, unde cursus initium fecerat,

- κησε, και διὰ τῶν ἰβ' μαθητῶν τὴν ὑπ' οὐρανὸν διασπασίαν,
 V. 178 πᾶσαν τὴν αὐτοῦ βούλησιν δι' αὐτῶν ἐκτελέσας ἐκεῖσε πάλιν
 ὄθεν ἦλθεν ὑπέστρεψεν. ὅτι δὲ οἱ παρὰ κυρίου ἐκλεγέντες
 ἰβ' μαθηταί, ναὶ μὴν καὶ οἱ κατ' αὐτοὺς ἀγωνισάμενοι κρείτ-
 τονα τόπον ἐσχῆκασιν τῶν προπατόρων ἐκεινῶν, ὃ χρυσορρή- 5
 P. 230 μων Ἰωάννης ἀριθρούτερον ἔδειξεν. ἐπὶ ἰβ' γὰρ ἔφη θρό-
 νων καθίσαι αὐτούς, καὶ κρῖναι τὰς ἰβ' φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ,
 ἣν δὴ τιμὴν οὐκ ἔδωκε τοῖς προπατόροι. καὶ ὅτι πολλοὶ ἀπὸ
 ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἐλεύσονται, καὶ μετὰ Ἀβραάμ καὶ
 Ἰσαὰκ ἀνακλιθήσονται· τοῖς δὲ γε ἀποστόλοις οὐδεὶς ἕτερος 10
 ἔσειται συγκάθεδρος. καὶ ὅτι ὑπὸ σκιᾶν ἐκεῖνοι τότε φανέν-
 τες ἐλάττοτές εἰσι τῶν ἐνακμασάντων τῇ αἰθέρει. καὶ ταῦτα
 μὲν ὃ τὴν γλωττίαν χρυσοῦς, ὃ δὲ Θεοδώρητος σφάλουσαι
 λέγει τοὺς οὕτω περὶ τῶν προπατόρων καὶ φρονουῦντας καὶ
 λέγοντας. εἰ γὰρ καὶ μὴ αἰσθητῶς ἐκεῖνοι τὸν κύριον εἶδον, 15
 Β ἀλλὰ νοητῶς εἶδον αὐτόν. πῶς δὲ καὶ ἐλάσσων ὃ τοὺς ἀγι-
 οὺς εἰς τὸν κόλπον αὐτοῦ δεχόμενος, καὶ ὃ τῇ τοῦ κυρίου
 μεταμορφώσει συμμεταμορφωθεῖς Μωϋσῆς ἅμα τῷ Ἠλίᾳ
 μετὰ τοσαύτης δόξης ὥστε συλλαβεῖν αὐτῶν περὶ τε σταυροῦ
 καὶ θανάτου; καὶ ὃ μὲν Θεοδώρητος οὕτω· σὺ δὲ, ἀγα- 20
 πητέ, τοῖς τοῦ χρυσορρήμονος ἐπὶ πλέον πρόδοκισο. τίνος

sic etiam intellectus ille sol iustitiae dominus noster Iesus Christus, dei filius et deus, mundo pro benignitate sua exortus, posteaquam orbem terrarum, quacunq; coelo ille subiectus est, per duodecim discipulos suos percurrit, omneque institutum animi sui eorum opera perfectit, rursus eodem reversus est unde profectus fuerat. et vero duodecim illos discipulos a Domino selectos, itemque alios, quicunq; praeclara ipsorum exemplo certamina obierunt, potiori loco futuros esse quam priscos illos patres, multo clarius orator ille noster aureus ostendit. promisit enim dominus illos se supra duodecim solia collocaturum, ut duodecim tribus Israelicas iudicent; quem sane honorem priscis illis patribus non concessit. praeterea multi ab ortu et occasu venient et cum Abrahamo ac Isaaco recumbent: at soliorum apostolicorum alius nemo particeps erit. itidem illi cum in umbra vixerint, omnino sunt iis inferiores qui in ipso vigore veritatis existerunt. haec Chrysostomus. Theodoritus autem errare dicit eos qui hoc modo de priscis illis patribus et sentiant et loquantur. quamquam enim illi dominum sensiliter non viderint, mentis tamen intelligentia conspectum ab iis esse. et qui aliis inferior atque minor sit is qui sinu suo sanctos excipit? qui Moses, qui transformato domino et ipse transformatus est, Elia quoque praesente, tanta cum maiestate ac gloria, ut etiam cum ipso tam de cruce quam morte secutura colloquerentur? haec Theodoriti est sententia. tu vero,

ἔρεκεν; ὅτι τοῖς τοῦ κυρίου λόγοις τὰ τοιαῦτα συνάδουσιν. ἐπὶ γὰρ τῇ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίῳ καὶ τάδε τοῖς ἀποστό-
λοις ἔλεγε „μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ βλέποντες ἢ βλέπετε.
λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφηταὶ καὶ βασιλεῖς ἠθέλησαν
5 ἰδεῖν ἢ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι ἢ ἀκούετε, C
καὶ οὐκ ἤκουσαν.“ τίνα δὲ ταῦτα; τὰ κατὰ τὴν ἔνσαρκον
πάντως οἰκονομίαν, ὧν οἱ ἀπόστολοι μόνον κατηξιώθησαν.
κατὰ δύο λοιπὸν ὑπερέχουσι τῶν προφητῶν οἱ ἀπόστολοι,
καὶ κατὰ τὸ σωματικῶς ἰδεῖν καὶ κατὰ τὸ πνευματικῶς μνη-
10 θῆναι τὰ θεῖα.

Ἄλλα καὶ τὰς ἐκ νεκρῶν ἐγέρσεις εἰς μαθεῖν ἐπιζητεῖς,
πόσαι εἰσὶν αὐταὶ καὶ τίνων εἰσὶν, ἰδοὺ σοὶ ταύτας ἀπαρι-
θμήσασθαι οὐκ ὀκνήσομεν. δευτὴ μὲν οὖν εἰσὶ τὸν ἀριθμὸν,
τοῦ τῆς Σαραφθίας υἱοῦ ὃν ὁ Ἡλίας ἤγειρε, τοῦ τῆς Σομα-
15 ντιδος υἱοῦ ὃν ὁ Ἐλισσαῖος ἤγειρε, καὶ τοῦ στρατιώτου ἐκεί-
νου ὃς ἐγγίσας τοῖς τοῦ Ἐλισσαίου λειψάνοις ὡς ἀπὸ πυρὸς D
ἐξεπηθήσε, τῆς τοῦ Ἀρχισυναγώγου θυγατρὸς, τοῦ τῆς χήρας
υἱοῦ, τοῦ Λαζάρου, τῶν πολλῶν σωματῶν, καὶ αὐτοῦ τοῦ
παναγίου καὶ κυριακοῦ σώματος, εἰ καὶ μανέντες οἱ Ἀπέλ-
20 λιανοὶ ἔλεγον ἐν τῇ τάφῳ διαλυθῆναι τὸ σῶμα τοῦ κυρίου
εἰς τὰ τέσσαρα στοιχεῖα ἐξ ὧν καὶ συνέστηκε. τὰ μέντοι

dilecte fili, potius oratoris illius aurei verbis accedito. et quanam de
causa? quoniam ea cum domini verbis consentiunt, qui etiam in evan-
gelio per Lucam litteris consignato (10 23) sic apostolos alloquitur.
„felicis oculi, quibus ea datum est intueri quae vos cernitis. hoc
enim vobis confirmo, complures vates atque reges videre cupivisse
quae vos videtis, nec tamen vidisse; ac audire cupivisse quae vos audi-
tis, nec tamen audivisse.“ quoniam vero illa sunt? omnino scilicet ea
quae a Christo administratione ipsius in carne durante gesta sunt,
quorum spectandorum potestas solis apostolis contigit. quapropter apo-
stoli duabus rebus vates superant, tum quod corporaliter Christum vide-
rint, tum quod spiritualiter ab eodem rebus divinis fuerint initiati.

Quodsi etiam cognoscere tibi lubet quam multi ex mortuis sint
resuscitati, et quinam illi fuerint, has ipsas excitationes recensendo
commemorabimus. acciderunt igitur in universum octo numero mor-
tuorum resuscitationes. prima, revixit Saraphthanae mulieris filius,
quem Elias vates vitae restituit. altera, Somanitidis filius, quem Elis-
saeus excitavit. tertia, miles ille, qui cum reliquiis Elisaei contigis-
set, tanquam ex igne prosiliit. quarta, collegii principis filia. quinta
viduae mulieris filius. sexta, Lazarus. septima, multa sanctorum
corpora. octava denique resuscitatum est sanctissimum illud corpus
dominicum; quanquam haeretici quidam Apelliani fuerunt, qui furiose

πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἀνέστησαν ὡς ἐντεῦ-
 θεν θεὸν ἀνακηρυχθῆναι τὸν πάσχοντα, πιστωθῆναι τε τῆς
 P. 231 τελευταίας καὶ κοινῆς ἀναστάσεως τὸ μυστήριον καὶ τῶν κε-
 τεχομένων ἐν ἄδου ψυχῶν τὴν ἐλευθερίαν ὁμοῦ καὶ ἐπάνο-
 δον. καὶ γὰρ αἱ πιστεύσασαι ψυχαὶ τῷ Χριστῷ καταβάντι 5
 πρὸς ἄδην ἐθῶς ἀπελύθησαν. καὶ ἐπεὶ ἀδύνατον ἦν ψυχὰς
 οὕτω γυμνὰς αἰσθητοῖς ὁραθῆναι ὀφθαλμοῖς, οἰκονομίᾳ θεοῦ
 V. 179 πρὸς πίστιν μετὰ σωμάτων ἐφάνησαν αἱ τῶν κεκοιμημένων
 ἁγίων ψυχαί, εἰθ' οὕτως εἰς τοὺς ἀνήκοντας αὐταῖς τόπους
 ἀπέπτησαν.

10

Ὅρα δέ, ἀγαπητέ, μήτε τοῖς ὧδε κἀκέισε μυθολογουμέ-
 νοις καὶ ἡ σὴ διάνοια περιτραπήσεται. ὅτι μὲν γὰρ φημι-
 ζεται παρὰ τοῖς πολλοῖς τῇ Μαγδαληνῇ ἐκείνῃ ἐντυχεῖν τὸν
 B Γαληνὸν ἰατρόν, καὶ ἀκοῦσαι παρ' αὐτῆς ὅτι τυφλὸν ἐκ γενε-
 τῆς ὁ Χριστὸς ἴασατο, κἀντεῦθεν εἰπεῖν πρὸς αὐτὴν καλῶς 15
 ἐκείνον εἰδέναι τὰ τῆς γῆς μέταλλα (εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν,
 οὐκ ἂν τὸν τυφλὸν ἐκείνον ὠμιμάτωσε), οἶδαμεν τοῦτο καὶ
 ἡμεῖς, ἀλλὰ τὴν τοιαύτην φήμην μετὰ τῶν μύθων ἐτάξαμεν.
 ἀδύνατον γὰρ τῇ Μαγδαληνῇ ἐντυχόντα Γαληνόν, ὡς ἐκεῖ-

11. μήτις ἂν μήπως?

aiebant domini corpus in sepulcro resolutum in elementa quattuor
 esse, de quibus et constitisset. caeterum multa illa sanctorum, qui
 obdormiverant, corpora potissimum iccirco resurrexerunt, ut per hoc
 ipsum prodigium publice declararetur deum illum esse qui tum pa-
 tiebatur; ac eadem opera mysterio de postrema et communi resur-
 rectione mortalium fides conciliaretur, ut manifesta denique fieret
 earum animarum liberatio simul et reditus, in orco detentae quae
 fuerant. etenim animae quae ad Christum ad orcum descendentem
 crediderunt, mox dimissae liberataeque sunt. et quoniam fieri non
 poterat ut animae nudae sensilibus oculis conspicerentur, divino quo-
 dam consilio sanctorum illorum hominum, qui obdormierant, animae
 cum ipsis corporibus apparuerunt, ut fides amplior esset; deindeque
 rursus ad loca sibi destinata convolarunt.

Cave autem, dilecte filii, ne forte per ea quae hinc inde fabulosa
 sparguntur, tua quoque mens pervertatur. famam enim apud multos
 obtinuisse, quod medicus ille Galenus in Magdalenam inciderit, et
 audiverit ex ea Christum quendam a nativitate caecum sanasse; cui
 Galenus responderit necesse fuisse ut Christus terrae metalla hene
 cognita habuerit, alioqui visum caeco restituere non potuisse. hoc igi-
 tur nos quoque novimus: verum eiusmodi rumorem fabularum in
 ordinem atque numerum referimus. nam fieri prorsus nequit ut ipso-
 rum de sententia Galenus cum Magdalena sit colloctus, qui Marci
 imperatoris in iis meminerit quae ad Pisonem perscripsit, itemque

νοί φασι, Μάρκου μὲν βασιλέως ἐν τοῖς πρὸς Πίσωνα μεμνη-
σθαι, Κομμόδου δὲ πάλιν ἐν τῷ περὶ ἡθῶν πρώτῃ βιβλίῳ
αὐτοῦ· ἀπὸ γὰρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἕως
αὐτῆς τῆς βασιλείας Κομμόδου ὡσεὶ ἑκατὸν πενήκοντα ἔτη C
5 ἐυρίσκονται. καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον.

Οἶδα δέ, ἀγαπητέ, ὅτι καὶ τοῦτο πρὸς τοῖς ἄλλοις ἡπό-
ρηκας, „ἴνα τι“ λέγων „οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀπό-
στολοι τὰ λοιπὰ συγγραψάμενοι, τὰ κατὰ τὴν κοίμησιν τῆς
ἀειπαρθένου παντάπασι σεσιγήκασι;” καὶ ἔστιν εἰπεῖν ὅτι τὰ
10 τῆς ἐσαύτου τοῦ σωτῆρος ἡμῶν οἰκονομίας οἱ εὐαγγελισταὶ
διηγούμενοι μέχρι καὶ αὐτῆς κατηντήκασι τῆς ἀπὸ γῆς αὐ-
τοῦ ἀναλήψεως. ἡ δὲ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πα-
νάμωμος μήτηρ εἰς γῆρας λέγεται ἐφθακέναι βαθύ, καθά D
φησιν ὁ θεϊότατος Ἀνδρέας ὁ Κρήτης. οὐκοῦν ἀδύνατον ἦν
15 τῇ εὐαγγελικῇ παραμεμῆχθαι ἱστορίᾳ καὶ τῆς ἀειπαρθένου
τὴν κοίμησιν, ἅτε πολλῷ τῷ χρόνῳ γεγонуῖαν, ὡς ἔφημεν,
ἕστερον. ἰδίᾳ δὲ πάλιν οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ διαλαβέ-
σθαι περὶ ταύτης οὐκ ἐφθασαν, ὅτι περὶ τὸν τῆς οἰκονομίας
ἀσχολούμενοι λόγον, καὶ διὰ φροντίδος ἔχοντες ὅτι πολλῆς
20 πῶς τε πιστοὺς τοὺς ἀπίστους ποιήσαιεν καὶ ὅπως τῇ κατὰ
Χριστὸν ἀμωμῆτῳ πίστει πάντες προσέλθοιεν, τὰ λοιπὰ παρε-
βλέποντο, καὶ μάλιστα ταῦτα τῷ θείῳ κηρύγματι μὴ συντεί-

Commodi mentionem imperatoris in primo de moribus libro fecerit. nam inter aetatem domini nostri Iesu Christi et imperium Commodi propemodum anni CL intercedunt. ac de his quidem hactenus.

Memini quoque, dilecte fili, te inter caetera huiusmodi dubitationem aliquando mihi proposuisse. quamobrem, aiebas, discipuli Christi et apostoli rebus aliis in commentarios et historias relatis, prorsus de obdormitione perpetuae virginis illius obticuerunt? hac de re satis est respondere, auctores evangeliorum Christi administrationem in carne commemorantes ad eius a terris in coelum adsumptionem pervenisse. at expers illa maculae domini nostri Iesu Christi mater provectam aetatem attigisse perhibetur, ut divinus ille vir, Andreas Cretensis antistes, auctor est. quapropter fieri non potuit ut virginis illius perpetuae obdormitio evangelicae historiae insereretur, uti quae longo deinceps tempore, ceu diximus, acciderit. praeterea seorsum peculiari quodam libro de ipsa nihil Christi discipuli memoriae prodiderunt, propterea quod in explicanda ipsius administratione occupati, magnopereque de una illa re solliciti, quo nimirum pacto incredulos fideles efficerent ac omnes ad puram sinceramque in Christum fidem perducerent, caetera negligebant, praesertim ea quae ad divinam illam praedicationem nihil facerent. non tamen omnino di-

- P. 232 *γοῦτα*. πλὴν οὐ πάντα σεσίγηται τὰ τῆς θείας ἐκείνης κοιμήσεως· ὁ γὰρ Θεοφάντωρ καὶ μέγας Διονύσιος θαυμαστά τινα περὶ ταύτης ἐν τοῖς πρὸς Τιμόθεον γράφων εὐρίσκται. καὶ πρόσχε, εἰ βούλει, τοῖς λεγομένοις. ὁ γὰρ θεὸς οὗτος ἀνὴρ καὶ τάδε κατὰ ῥῆμα περὶ τούτου διέξεισι „καὶ ἡμεῖς 5 μὲν οὖν, ὡς οἶδα; καὶ αὐτὸς καὶ πολλοὶ τῶν ἱερῶν ἡμῶν ἀδελφῶν ἐπὶ τὴν θείαν τοῦ ζωαρχικοῦ καὶ Θεοδόχου σώματος συνελλύθαμεν, παρῆν δὲ καὶ ὁ ἀδελφόςθεος Ἰάκωβος καὶ Πέτρος ἡ κορυφαία τῶν ἀποστόλων ἀκρότης.” πρὸς τούτους δὲ καὶ τὸν τοῦ θείου ἐκείνου ὕμνον παρ᾿αγίει προσεξάρχοντα, 10
- B Θεόληπτον γεγονότα ἐξιστάμενον καὶ οἷον ἐκδημούντα πρὸς τὴν ὕμνωδιαν μεταποιούμενον. καὶ τί χρῆ πολλὰ λέγειν; δαίκνυσι διὰ τῶν αὐτοῦ λόγων ὁ Θεσπέσιος Διονύσιος ὡς ἅπας σχεδὸν τῶν ἀποστόλων ὁ Θίασος καὶ αὐτῶν δὴ τῶν ἑβδομήκοντα περὶ τὸ σεπτὸν ἐκείνο τῆς Θεομήτορος συνή- 15 θριστο θάατρον, καὶ ὅτι κατ’ αὐτὸν πάντες συνῆλθσαν οἱ ἀνὰ πᾶσαν ἐσκοπισμένοι τὴν γῆν μαθηταί, ὧν εἰς ἐτύγχανε καὶ αὐτὸς συνάμα Τιμόθεο καὶ Ἰεροθέο. καὶ δῆλον ἔξ ὧν αὐτὸς ἔγραψε πρὸς Τιμόθεον· „ἦνίκα” γὰρ φησι „καὶ
- V. 180 ἡμεῖς, ὡς οἶδα καὶ αὐτὸς, καὶ πολλοὶ τῶν ἱερῶν ἡμῶν ἀδελφῶν ἐπὶ τὴν θείαν τοῦ ζωαρχικοῦ σώματος συνελλύθαμεν.”
- C καὶ οὕτω μὲν ὁ διαληφθεὶς θεῖος Διονύσιος.

16. κατὰ ταυτὸν?

vina istaec obdormitio silentio est praeterita. Nam rerum ille divinarum interpres magnus Dionysius de hac admiranda quaedam in perscriptis ad Timotheum epistolis tradere deprehenditur. ac vide mihi, obsecro, quae dicturi simus ex illius narrationibus decerpta. „nos quidem” ait „una tecum multisque sacris fratribus, ceu meministi, ad spectandum corpus illud, quod vitae principium et ipsum deum aliquando continuerat, conveneramus. simul aderant frater domini Iacobus et Petrus, vertex apostolorum ille supremus.” praeter haec et praecentorem divini illius hymni commemorat, qui divino quodam motu extra seipsum raptus et quasi traductus alio sacrum illum cantum occeperit. quid multa proferri necesse est? ostendit in hac narratione sacer ille Dionysius universum prope coetum apostolorum et ipsorum septuaginta discipulorum ad venerandum hoc spectaculum congregatum fuisse; tum quod eodem tempore discipuli omnes per universum terrarum orbem dispersi convenerint, quorum in numero et ipse fuerit una cum Timotheo et Hierotheo. audivisti enim haec ipsius ad Timotheum verba „nos quidem una tecum multisque sacris fratribus, ceu meministi, ad spectandum corpus illud, quod vitae principium aliquando continuerat, conveneramus.” haec a praedicto Dionysio sunt tradita.

Πλὴν εἰ τοῖς τῆς φύσεως νόμοις ὑπέπεσεν, εἰ καὶ θά-
 νατωμένευσται, εἰ καὶ μνήματι κατετέθη ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ
 τοὺς ὄρους νεκρῆς τῆς φύσεως, ἀλλὰ τάφος καὶ νέκρωσις
 αὐτὴν οὐ κεκράτηκε· τοῦ γὰρ μνήματος ἔξανέστη καὶ αὐτὴ
 5 παραπλησίως τῷ νιῷ αὐτῆς καὶ θεῷ, μόνον παρὰ τῷ τάφῳ
 καταλείψασα τὰ ἐντάφια. καὶ πιστοῦται τὸν λόγον Ἰουβενά-
 λιος ὁ τῶν Ἱεροσολύμων χρηματίσας θεῖος ἐπίσκοπος, τὴν τε
 τοῦ Θεωμᾶ διηγησάμενος ἀπόλειπιν, τὴν ἐσύτερον αὐτοῦ
 παρὰ τῷ τάφῳ προσέλευσιν καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ τῷ τάφῳ γεγο- D
 10 νουίαν παρ' αὐτοῦ κατεξέτασιν. οἱ γὰρ ἀπόστολοι τρηκαῦτα
 διανοιγῆναι τὸν τάφον κελεύουσιν ἅτε τὸν Θεωμᾶν ὄρωντες
 ἐπὶ τῇ ἀπολείψει πολλὰ δυσχεραίνοντα, καὶ ὁ μὲν τάφος
 ἠνοίγετο, ὁ δὲ θησαυρὸς ἐντὸς ἦν οὐδαμῶς, μόνον δὲ κει-
 15 μένα, καθάπερ εἰρηται, τὰ ἐντάφια. ὅτι δὲ ἡ αὐτὴ καὶ ἡ
 ἐπὶ τῆς Θεομήτορος ἔμελλε γενέσθαι ἀνάστασις, καὶ ταύτην
 ἐκ νεκρῶν ἐγερεθῆναι καθὰ δὴ καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς, ὁ μακά-
 ριος Δαβὶδ προφθάσας ἐδήλωσεν οὕτως εἰπὼν „ἀνάστηθι,
 20 κίριε, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, σὺ καὶ ἡ κιβωτὸς τοῦ ἀγιά-
 σματός σου.” ἐπειδὴ γὰρ τὴν ἐν γαστρὶ βαστάσασαν αὐτὸν P. 233
 20 κἀντεῦθεν κιβωτὸν ἀγιάσματος χρηματίσασαν, οὕτως ἐγγηγε-
 μένην ἐκ τάφου προέγνωκεν ὁ Δαβὶδ καθὰ δὴ καὶ τὸν ἐξ
 αὐτῆς γεννηθέντα Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεόν, εἰκό-

14. δε P.

Caeterum tametsi virgo mater naturae legibus fuit obnoxia, tametsi mortem degustavit, tametsi ut homo in sepulcrum est deposita, naturae tamen fines atque terminos superavit et excessit, neque sepulcrum et mortalitas eam in potestate sua retinere potuit. nam et ipsa de sepulcro resurrexit, prorsus uti filius eius idemque deus fecerat, solis sepulcralibus exuviis in monumento selectis. huic narrationi fidem facit divinus ille Iuvenalis, qui Hierosolymorum antistes fuit. exponit ille quo pacto id temporis Thomas abfuerit, quo pacto deinceps ad sepulcrum accesserit, quo pacto illud ipsum perquisiverit. etenim apostoli Thomae gratia sepulcrum aperiri iusserunt, quod illum cernerent absentiam in morte virginis suam molestiasimo ferre animo. itaque sepulcrum quidem aperitur, at ipse thesaurus in eo reconditus nusquam apparebat: solae, quod dictum est, sepulcrales exuviae reperiebantur. consimili nimirum modo et ipsam dei matrem ex mortuis resurrecturam fuisse, quo filius resurrexerat, multo ante beatus ille Davides huiusmodi verbis significaverat (Ps. 131 8): „surge, domine, in requietem tuam, tu inquam ipse, et arca sanctitatis tuae.” nam quia norat Davides eam, quae Christum utero suo gestasset ac illam ipsam ob causam arca sanctitatis esset atque nuncuparetur, eodem

Glycas.

τως ἄρα καὶ ἐπὶ ταύτῃ τὴν ὁμοίαν προέγραψεν ἔγερσιν. εἰ
 μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ἐκεῖνος εἰπὼν „ἀνάστηθι κύριε σὺ,
 κτηκαῦτα ἐπήγυγε „καὶ ἡ κιβωτὸς τοῦ ἁγιάσματος σου.” μὴ
 οὐν ἀμφίβαλλε. ἐπειδὴ γὰρ τὰ δύο τῶν πρωτοπλάσιων σώ-
 5
 ματα τῇ λύμῃ τῆς φθορᾶς ὑπέπεσε διὰ τὴν παρὰβασιν, κἀν-
 τεῦθεν τὸ τοιοῦτον ὑφέρπον κακὸν διαδόσιμον ἐφ’ ἅπαν γέγονε
 ἐπὶ ἀνθρώπινον, διὰ τοῦτο καὶ νῦν πρώτως δύο σώματα ἀπο-
 τυναζόμενα ἀπαρχῇ τοῖς ἐλπίζομένοις ἀφθαρσίας γεγόνασιν.
 καὶ μὴ μῦθον ἤγω τὰ λεγόμενα. ὄρα γὰρ νονησχῶς ὅτι καὶ
 ὁ ἐν πατριάρχαις ἁγιώτατος Γερμανὸς τὰς ἀφθαρσίας ἐκείθεν 10
 λαβὼν ἐν τῷ εἰς τὴν κοίμησιν λόγῳ αὐτοῦ καὶ ταῦδε κατὰ
 ἔῃμα διέβησιν ὅτι „ἕῃ σου τὸ πνεῦμα διὰ παντός, καὶ ἡ
 σὰρξ σου διαφθορὰν οὐχ ὑπέμεινε τάφου. πάντα ἐπισκέπτῃ,
 καὶ ἡ ἐπισκοπὴ σου πρὸς πάντα, ὥστε κἀν οἱ ὀφθαλμοὶ
 15
 τῆμῶν κεκράτηται μὴ βλέπειν σε, ἀλλὰ σὺ παναγία τοῖς
 ἁγίοις ἐαυτὴν ἐμφανίζεις· ἡ γὰρ σὰρξ οὐκ ἐμποδίζει τῇ
 δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ τοῦ πνεύματος σου.” καὶ αὐδὺς „τὸ
 μὲν σῶμά σου τὸ παρθενικὸν ὅλον ἅγιόν ἐστιν, ἀλλαγὴν μὲν
 ὡς ἀνθρώπινον πρὸς ἄκραν ἀφθαρσίαν ζωῆς, σῶον δὲ ὁ τοῦτο

19. δ τοῦτο] τὰτὸ?

pacto resurrecturam e sepulcro quo et natus ex ipsa Christus dei
 filius et deus resurrexit, iccirco non abs re consimilem utriusque re-
 suscitationem ex mortuis multo ante quasi pictura quadam expressit.
 etenim ni res ita se haberet, non sane posteaquam dixerat „surge,
 domine,” subiecisset „et arca sanctitatis tuae.” quapropter hac qui-
 dem in parte amplius haesitare noli. nam quia duo illa primum
 omnium creatorum hominum corpora interitui facta sunt obnoxia pro-
 pter inobedientiam, indeque porro subsequutum aliud, nimirum ut
 malum eiusmodi latius serpens in universam naturam humanam sese
 dideret, iccirco nunc quoque primum omnium duo corpora excusso
 depositoque interitu facta sunt primitiae quasi quaedam eius immor-
 talitatis, quam spe certa nobis pollicemur. atque haec quae dicimus
 cave pro fabula duxeris. nam ecce sanctissimus ille patriarcha Ger-
 manus hinc occasione sumpta, sic ad verbum in oratione sua de obdor-
 mitione virginis loquitur: „semper vivit spiritus tuus, et caro tua
 sepulcralem corruptionem non est experta. omnia intueris, et inspec-
 tio tua versus cuncta dirigitur. quo fit ut quamvis oculi nostri prae-
 pediantur quominus te cernant, tu tamen, virgo sanctissima, dignis
 temet conspiciendam praebas. nam caro vi et efficacitati spiritus
 tui nequit officere vel impedimento esse” ac rursus „corpus tuum
 virgineum omnino sanctum est, et humanum quidem, sed quod ad
 summam immortalitatis vitam pervenerit adeoque integrum sit et
 absolute vivum et obdormitioni non obnoxium, quippe quod vas

ζωοτελές και ἀκοίμητον ὡς σκευὸς ὑπάρχων Θεοδόχον. ἐρρέτω τάφος, ἐρρέτω χοῦς ἐπὶ σοί, Θεοτόκε." πρὸς τούτοις δὲ ὁ ἀγιάτατος Ἀνδρέας ὁ Κρήτης αὐτὴν ταύτην εἰσάγει λέγουσαν ὅτι τῇ μὲν ψυχῇ μεγαλύνω τὸν κύριον και ἀγαλλιῶμαι V. 181
5 τῷ πνεύματι, τῷ σώματι δὲ μεταλλάττομαι και μορφοῦμαι D τὴν ἐν χάριτι Θεωσιν. και ταῦτα μὲν ἐς τοσοῦτον.

Μετὰ δὲ Αὐγουστον Καίσαρα κρατεῖ Τιβέριος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη κγ'. οὗτος κτίσας πόλιν παρὰ τῇ λίμνῃ Τιβεριάδα ταύτην ἀνόμασεν. ἐφ' οὗ σεισμὸς γεγωνὸς ἰ και γ' πόλεις 10 κατέχωσεν. ὁ Τιβέριος οὗτος τοὺς βαρεῖς και δεινούς φορολόγους αἰκίζων δεινῶς ἔλεγε „χειρέσθωσαν μὲν τὰ πρόβατα, πλὴν οὐ μέχρις αὐτῆς ἐπιδερμίδος." ἐφ' ᾧ και τοὺς εἰς ἄξιαν παρ' αὐτοῦ προαγομένους θῦττον οὐκ ἤμειβεν. ἐρωτηθεὶς πῶς τοῦτο ποιῶ, ἔφη διὰ τὴν τῶν ἀγομένων ἀνάπαν- 15 σιν. ἐπὶ τούτοις δ' ἔφερε και παράδειγμα. τραυματίας τις p. 234 ἔκειτο, και τὰ ἔλκη αὐτοῦ πλήθος μυιῶν ἀνιμώμενον ἦν. παριῶν δὲ τις ἐπεχείρει ταύτας ἀποσοφῆν. ὁ δὲ εἶπεν „ἄφες αὐτάς. κορσεθεῖσαι γὰρ οὐ τοσοῦτον ὀδύνας μοι παρέχουσιν. εἰὰν ἔλθωσιν ἄλλαι λιμώττουσαι, σφόδρα με ἐπιπλήξουσι." 20 λέγεται δὲ ὅτι μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Χριστοῦ ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία μέχρι και Ῥώμης τρέχει, πολλὰ καταβοῶσα τῶν

14. ἀγομένων] ἀρχομένων?

dei capax fuerit. valeat, te quod attinet, sepulcrum; valeat pulvis, o deipara." quinetiam sanctissimus ille Cretensis praesul Andreas in hunc modum ipsam loquentem introducit: „animo quidem magnifice dominum celebri et spiritu exulto, corpore vero immortet ad divinitatem ex gratia profectam transformor." ac de his quidem hactenus.

Post Augustum vero Caesarem Tiberius ipsius filius annis 23 imperio praefuit. hic ad lacum urbe condita Tiberiadem appellavit. eodem regnante terrae motus exstitit, qui urbes tredecim subvertit. solebat Tiberius graves subditis et atroces publicorum vectigalium exactores acute verbis huiusmodi pungere, tendendas quidem esse pecudes, at non deglubendas. eadem de causa si quos ad magistratum dignitates provexerat, non cito summos cum aliis commutabat. cumque interrogatus esset quamobrem istuc faceret, propter subditorum, inquit, commodum et recreationem. simul rem exemplo declarabat. quidam, inquit, confectus vulneribus, humi iacebat, eiusque ulcera ingens muscarum multitudo sugebat. praeteriens vero alius eas abigere nitebatur. tum ille „missas" ait „has facito. nam satiatæ cum sint, magno me dolore non adficiunt. at si aliae advo- lent esurientes, me diriter pungendo ex cruciabant." caeterum nonnulli perhibent post adsumptionem Christi Mariam illam Magdale- nam Romam pervenisse, graviterque accusasse omnes, quotquot in

παρηνομηκότων εἰς αὐτὸν τὸν Χριστόν. τοσοῦτον δὲ Τιβε-
ριῶς τὸν θυμὸν ἀνήψεν ὥστε θανάτῳ καταδικάσαι τοὺς ἰσραεῖς
B καὶ γραμματεῖς σὺν αὐτῷ τῷ Πιλάτῳ, εἰ καὶ τινες ἕτεροι
αὐτόχειρα λέγουσι τὸν Πιλάτον ἑαυτοῦ μενέσθαι.

Μετὰ τοῦτον κρατεῖ Γαῖος ἔτη δ'. οὗτος πάμπολλα δεινὰ 5
ποιήσας ἀναιρεῖται ὑπὸ στρατιωτῶν ἐν τῷ λουτρῷ· οὐ γὰρ
ἔφερον αὐτὸν ὄραν τὴν ἰδίαν θυγατέρα προσάγοντα τῷ εἰδώ-
λῳ αὐτοῦ, καὶ λέγοντα „σὺ ταύτης πατήρ, καὶ σὺ ταύτην
γεγέννηκας.” οὗτος ὁ Γαῖος ὀλονύκτως κυβεῦειν ἤθελεν. ὅθεν
ἐπὶ τούτῳ δυσθυμῆσας ὁ βασιλεὺς, ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ἔξεκ- 10
κένωτο τὸ χρυσίον ἅπαν, ὥστε καὶ τὸν Θησαυροφυλάκα δι-
C θυμούντα ὄρων τοὺς ὀπουδήποτε πλουσίους ἀναιρεθῆναι
κελεύει καὶ τὰς αὐτῶν περιουσίας λαβεῖν. οὗτος ἐν στενωπῇ
τῆς Ῥώμης πηλὸν θρασάμενος κόλποις Οὐεσπασιανοῦ τοῦ
στρατηγικωτάτου βληθῆναι προσέταξε.

15
Τότε δὴ τότε Φίλων ὁ σοφὸς καὶ Ἰώσηπος ἤκμαζον. οὗ-
τος δὴ φιλαλήθης ἐλέγτο διὰ γε τὸ τὸν βαπτιστὴν τοῦ κυ-
ρίου ἐπαινεῖν, καὶ διὰ τὸ τὸν Χριστὸν ὁμοίως ἄνδρα σοφὸν
μαρτυρεῖν καὶ μεγάλων σημείων ἐργάτην, σταυρωθέντα δὲ
ζῶντα φανῆναι μετὰ τρίτην ἡμέραν. σὺ δὲ ἀγαπητέ, μὴ 20
θανύμαζε εἰς καὶ βάρβαροί τινες προείλοντο τὰ κατὰ τὸν

Christum deliquerant. usque adeo illam denique Tiberii animum
accendisse, ut et sacerdotes et scribas et ipsum quoque Pilatum
capitis damnaret. sunt tamen alii qui Pilatum sibimet ipsi manus
attulisse commemorant.

Post Tiberium Caius imperio 4 annos potitus est. is cum multa
crudeliter admodum designasset, a militibus in balneo necatus est.
nam moleste ferebant, quod eum vidissent propriam filiam ad simu-
lacrum quoddam cum huiusmodi verbis adducere „tu pater huius
es, tu hanc procreasti.” solebat Caius totas noctes aleae lusu transi-
gere. qua prodigalitate factum est ut tandem egens magnum in moe-
rorem incideret. nam prorsus exhaustum erat aerarium. quapropter
cum eius rei causa praefectum aerario tristem imperator aliquando
cerneret, iussit ut omnes locupletes e medio tollerentur eorumque
facultates diriperentur. idem cum Romae quodam in angiportu lutum
videret, mandavit ut in sinum Vespasiani, viri bellicosissimi, conii-
ceretur.

Hoc tempore sapiens ille Philo et Iosephus claruerunt. Iosephus
veritatis amans exstitit. nam et Baptistam domini laudat, et Christum
consimiliter virum sapientem magnorumque prodigiorum effectorem
appellat, ac posteaquam crucifixus fuisset, die tertio vivum conspē-
ctum esse tradit. caeterum, dilecte fili, mirari desine fuisse barbaros
quosdam qui virtutis et honesti amore ducerentur. nam cum homi-

γὰρ ἄνθρωπον πλάττων ὁ Θεὸς ἐπέθεικεν αὐτῇ τὴν τοῦ καλοῦ D
καὶ κακοῦ διάγνωσιν. διόπερ οὐ μόνον οἱ περὶ τὸν Πλάτωνα
τὸν ἄδικον βίον ἐμίσησαν, ἀλλὰ καὶ τῶν βαρβάρων οὐκ ἄλ-
γοι. καὶ γὰρ τοὺς ὑπερβορέους οἰκεῖν μὲν ὑπὲρ τὰ Ῥίπαια
5 ὄρη φασίν, ἀσκεῖν δὲ δικαιοσύνην, ἀκροδρούσις καὶ ἕδασ
ζῶντας. ἀλλὰ καὶ τοὺς Βραχυμᾶνας ὑπὲρ ἄνθρωπον ἀσκεῖν,
φύλλοις τὸ σῶμα σκεπομένους· καὶ ἐν ὕλαις διάγοντας. καὶ
Ἀνάχαρσιν δὲ τὸν Σκύθην τοσοῦτον ὁ τῆς σωφροσύνης καὶ
τῆς ἀσκήσεως ἔρωσ κατέσχευεν ὡς καὶ κοιμώμενον τὰ χεῖλη
10 αὐτοῦ καὶ τὰ αἰδοῖα κρατεῖν δι' οἰκείων χειρῶν· οὐ μόνον
γὰρ γρηγορῶν ἀλλὰ καὶ ὑπνώτων ἐδείκνυε πόσης ἀσφαλείας. P. 235
τὰ τοιαῦτα δέονται μόρια.

Μετὰ δὲ Γαῖον κρατεῖ ὁ Κλαύδιος ἔτη γ'. οὗτος ὁ V. 182
Κλαύδιος τοσοῦτον λέγεται εἶναι δειλὸς ὥστε τοὺς παριστα-
15 μένους ἐρευνᾶν, μὴ ποτε ξίφος ἐν κόλποις φέροιεν. μετὰ δὲ
τοῦτον Νέρων ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ιδ'. οὗτος ὁ παμμίλαρος
ἐπὶ ὥσει ι' καὶ ζ' ὧν πρῶτος τοῦ διωγμοῦ ἤρξατο, καὶ
τοὺς κορυφαίους ἀναιρεῖ, ὡς μὲν ἱστορικοὶ τινες ἔτεροι λέ-
γουσιν, ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ, ἐν ἄλλῃ δὲ καὶ ἄλλῃ
20 ὅτε, ὡς δὲ Εὐσέβιος ὁ τοῦ Παμφίλου, καὶ ἔτι τῷ αὐτῷ
καὶ ἡμέρᾳ τῇ αὐτῇ. ἀλλὰ Τερτυλλιανὸς τις ἀνήρ τῶν ἐπὶ Β
Ῥώμῃ λαμπρῶν καὶ Γαῖος ἀνὴρ ἐκκλησιαστικὸς καὶ Διονύσιος

nem fingeret deus, eidem honesti et pravi discrimen indidit. quo factum est ut non Platonis modo sectatores vitam iniustam et sceleratam odio persecuti sint, verumetiam homines barbari non pauci. accepimus enim Hyperboreos quosdam ultra Riphæos montes habitare, qui iustitiam studiose colant, arborumque fructibus et aqua vicitent. Itidem Brachmanas in virtute colenda supra modum humanum exercere se tradunt, cum foliis tantum corpora tegant et vitam in silvis agant. Anacharsis natione Scythæ tanto castitatis et exercitiorum virtutis amore tenebatur, ut etiam cubans labra vereudaque suis ipse manibus comprimeret. nimirum non vigilans modo, verumetiam dormiens ostendebat quam accurata custodia duo istæ corporis membra indigeant.

Post Calum Claudius imperium 13 annis obtinuit. perhibetur autem Claudius usque adeo formidolosus fuisse, ut adstantes sibi perquireret ac scrutaretur anne gladium in sinu gestarent. successorum habuit Neronem, qui annis 14 rebus præfuit. impurissimus hic princeps cum annos plus minus 17 natus esset, primus persequi Christianos coepit, et duos summos viros interfecit, ut nonnulli quidem historici volunt, uno ac eodem die, verum diversis annis ut Eusebius autem Pamphili memorie prædidit, et anno eodem et ea-

ἐπίσκοπος Κορίνθου γράφουσι καθ' ἕνα καιρὸν καὶ ὁμοῦ μαρτυρῆσαι Πέτρον καὶ Παῦλον, τριακαίδεκάτῃ ἡμέρῃ τῆς βασιλείας Νέρωνος. καὶ Πέτρον μὲν ἀναίρει δι' αἰτίαν ταυτήν. ἐπὶ τοῦ Νέρωνος ὁ Σίμων ὁ μάγος ἦν, πρὸς ὃν ὁ κορυφαῖος ἐλθὼν εὔρε κύνα δεδεμένον ἀλύσει ἐν τῷ πυλῶνι 5 αὐτοῦ, κατεσθίοντα τοὺς ἄνευ προτροπῆς ἐπιχειροῦντας εἰσελθεῖν ἐπὶ τὸν Σίμωνα. ᾧ δὴ καὶ ἐκέλευσεν εἰσελθεῖν, καὶ ἀνθρωπίνῃ φωνῇ περὶ Πέτρον ἀναγγεῖλαι. καὶ τηλικαῦτα τοῦτο C ἐποίησε, καὶ πάντες αἱ ὄντες ἐντὸς ἐξεπλάγησαν. αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ ὁ Σίμων ἐποίησε, καὶ τὸν Πέτρον ἐκέλευσεν. ὁ ἰο μέντοι Σίμων καὶ ταῦτα πρὸς τοὺς ἄλλους τῶ κορυφαίῳ διαλεγόμενος ἔλεγεν. " εἰ πρόγνωσιν εἶχεν ὁ Ἄδῆμ, διὰ τί ὡ πρόγνω τὴν τοῦ ὄφρατος ἀπάτην;" καὶ ὁ Πέτρος „εἰ πρόγνωσιν οὐκ εἶχε, πῶς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ πρὸς τὰς ἁμαρτίας πρᾶξεις ἅμα τῷ γεννηθῆναι ἐπέθηκεν ὀνόματα; τὸν μὲν γὰρ Καὶν ἀπό-15 μασεν, ὃ ἔστι ζῆλος. ζηλώσας γὰρ ἀνείλε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. τὸν δὲ Ἀβὴλ ἐκέλευσεν, ὃ ἔστι πένθος. ἐπ' αὐτῷ γὰρ φρονε- D θέντι ἐπέθηκεν οἱ γονεῖς αὐτοῦ." εἰ δὲ τὸ πλάσμα προεγίνωσκε, πολλῶ μᾶλλον ὁ πλάστης αὐτός, εἰ καὶ ὁ παραφρονέσκων ἀπὸ τοῦ εἰπεῖν τὴν γραφὴν ὅτι ἐπαίραζεν ὁ Θεὸς τὸν 20 Ἀβραάμ καὶ ὅτι „καταβὰς ἐπὶ Σόδομα ὑψομαί" ἔλεγεν

dem die. quinetiam Tertullianus, vir apud Romanos illustris, et Caius scriptor ecclesiasticus, et Dionysius Corinthi episcopus simul et eodem tempore Petrum atque Paulum testimonio suo doctrinam Christianam obsignasse scribunt, anno videlicet imperii Neronis decimo tertio. Petrum quidem Nero huiusmodi quandam ob causam interfecit. imperante Nerone vixit Simo magus, ad quem ubi summus ille vir accessisset, canem alligatum catenae in eius limine reperit, devorantem eos quotquot iniussu ad Simonem ingredi conarentur. is vero Petrum intrare iussit, et humana voce Petrum adesse nuntiavit. quo facto cuncti qui erant in aedibus obstupuerunt. Simo idem facere quod canis antea factitabat, et ad se Petrum arcessere. deinceps cum summo viro colloquens inter alia quiddam huiusmodi obiecit. si futuri notitiam Adamus habuit, quamobrem serpentis fraudem non praecognovit? tum Petrus „si futuri" ait „nullam notitiam habuit, quo tandem modo filiis suis ipso nativitate tempore nomina indidit, quae ipsorum factis essent accommodata? nam unum appellavit Cainum, quae vox aemulationem denotat; etenim impulsus aemulatione quadam fratrem suum occidit. alterum vocavit Abelum, quod nomen luctum significat: nam eius interfecti causa parentes in luctu fuerunt. quodam Adamus, qui dei figmentum erat, futurorum habebat notitiam, multo magis ea debet opifici tribui." at insanus ille colligebat in deum quandam ignoracionem propterea cadere, quod

ἄγνοιαν ἔχειν τὸν Θεόν. πρὸς μέντοι ταῖς ἄλλαις αὐτοῦ φαντασίαις καὶ εἰς ἀέρα ἐπήρθη ὁ Σίμων, ἐπαγγελάμενος θεῖθεν ἀγαθὰ καταβιβῆσαι ἐν τῷ λαῷ. ἐγὼ δὲ ὁ Πέτρος ἠρόχημι καθ' ἑαυτὸν, καὶ εἶπον ἐνκατερίσας αὐτῷ „εἰ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰμὶ ἐγὼ καὶ οὐ πλάνος, ὥς φησι Σίμων, προστάσσω ταῖς πονηραῖς δυνάμεσιν ἀφεῖναι τῆς κρατήσεως αὐτόν.” καὶ P. 236
 παραχρῆμα εἰς ἴην κατηνέχθη καὶ συνετριβήν διὸ δὴ καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐπίσημον ἄγουσιν οἱ Ῥωμαῖοι· σάββατον γὰρ ἦν, ἐν ᾧ καὶ προσευχὴ καὶ νηστεία τοῖς πιστοῖς,
 10 καὶ μᾶλλον ὑπὲρ τοῦ διδασκάλου. τοῦτο δὲ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἐκεῖσε κρατεῖ. ταῦτα δὲ μαθὼν ὁ Νέφων τὸν Πέτρον ἐσταύρωσε. τὸν δὲ Παῦλον, καθά φησιν ὁ τὴν γλωτταν χρυσοῦς ἐν τῷ πρὸς τοὺς κωλύοντας μονάζειν λόγῳ αὐτοῦ, διὰ ξίφους ἐτελείωσεν ἅτε κατηγήσαντα Ἐπέραστον αὐτοῦ
 15 παλλακῆν. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τὸν διωγμὸν ἤγειρε· λῆγνος γὰρ ὢν οὐκ ἠνέσχετο τὰς αὐτοῦ παλλακὰς; ἐπιστρέφειν πρὸς κύριον. ὁ μέντοι Θεὸς Ἰωάννης καὶ ταῦτα πρὸς Παῦλον εὔρη- B
 ται λέγων „ποῦς τόπος τὸ σὸν ἐδέξατο αἷμα, τὸ γαλακτοειδὲς ὄραθῶν ἐν τῷ χιτῶνι τοῦ σε ἀνασκοποῦντος; ὁ δὴ καὶ V. 183
 20 τὴν βάρβαρον αὐτοῦ ψυχὴν ὑπὲρ μέλι γλυκάναν πιστὸν ἐποίησε

14. ἐπέραστον Labbeus.

litterae sacrae dicant deum tentasse Abrahamum; item quod meminerint deum ita secum locutum esse „descendam et Sodoma inspiciam.” deinde post alias praestigias in aëra Simo sublatus est, pollicitus inde se bona quaedam populo demissurum. ibi Petrus secum precari, et defixis in eum oculis dicere „si apostolus ego sum Iesū Christi, non hominum impostor, ut Simo praedicat; malis potestatibus impero ut eum dimittant nec amplius teneant.” mox in terram ille delapsus minutas in partes atteritur. atque illum sane diem solenniter Romani celebrant. nam sabbato haec gerebantur, quo fideles magistri causa cibis abstinebant et precibus opem divinam implorabant; id quod etiam usu confirmatum, adhuc in hodiernum ibi diem servatur. Nero autem his cognitis Petrum in crucem egit; Paulum vero, quemadmodum aurea lingua praeditus orator meminit in oratione sua, quam ad vetantes solitariam vitam habuit, gladio propterea feriri iussit quod Epeiatum, amores deliciasque suas, ad religionem Christianam instituisset. qua ipsa de causa persecutionem quoque concitavit: nam quia lascivus erat, concubinos suos ad dominum se convertere graviter omnino ferebat. idem Iohannes Chrysostomus, vir plane divinus, etiam huiusmodi verbis alicubi Paulum compellat: „quinam, quaeso, locus lacteum illum sanguinem tuum excepit, conspectam in eius vestē qui te in palum suffixit? quod ipsum sane barbarum eius animum maiore vī dulcem efficiens quam

τηνικαῦτα τὸν ἄπιστον." κεκοίμηνται δέ, ἕως ἀκεῖνοι φασί, καὶ ἀμφοτέροι ἐν τῇ πόλει Ῥώμῃ, μηνὶ Ἰουνίῳ κθ', ἐπὶ Νέρωνος βασιλείως.

Οἶδα δέ, ἀγαπητέ, ὅτι καὶ τὴν τοῦ Θεγγόρου Λουκᾶ περὶ τῶν πράξεων τῶν ἀποστόλων ἐπελθὼν ἱστορίαν εὐλόγως ἠπύρηκας, εἶγε τὰ λοιπὰ Παύλου διηγησάμενος ὁ Λουκᾶς τὸ μακάριον αὐτοῦ τέλος σεσίγηκε, καὶ ἔστιν εἰπεῖν ὅτι μέχρι τῆς εἰς Ῥώμην πρώτης ἀφίξεως τοῦ μεγάλου Παύλου καταλύει τὴν ἱστορίαν ὁ Λουκᾶς. καὶ ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι διασχισθεὶς ὁ Λουκᾶς Παύλου τὸ τῶν πράξεων τηρικαῦ-10 τα συνεγράψατο βιβλίον, ὅθεν τὰ λοιπὰ μὲν Παύλου διηγήσατο, τὸ δὲ μαρτύριον ὡς μῆπω γεγονὸς εἰκότως παρέδραμεν. ὁ γὰρ Παῦλος διετίαν ὅλην ἐν Ῥώμῃ ἄνετος ὢν ἐκήρυσσε· μέχρι γὰρ τούδε καὶ ὁ Λουκᾶς αὐτῷ συνῆν. εἰθ' οὕτως ἀπολογησάμενος εἰς τὸ κήρυγμα πάλιν ἐπέλλετο καὶ 15 τοῖς ἐκεῖσε κηρύσσων ἦν. ἐκ δευτέρου δὲ τῇ Ῥώμῃ ἐπιδημήσας, καὶ κατηγήσας τὸν οἰνοχόον Νέρωνος καὶ παλλακὴν Δαυτοῦ Ἐπέραστον, τὸ μακάριον τέλος ἐδέξατο. ὅτι δὲ οὐκ ἦν ὁ Λουκᾶς μετὰ Παύλου τὸ πρότερον, αὐτὸς φησὶ πρὸς Τιμόθεον ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν δευτέρᾳ ἐπιστολῇ, ἣν ἔγραψε 20 δέσμιος ὢν ὑπὸ Νέρωνος· „ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ πάντες με ἐγκατέλιπον. μὴ αὐτοῖς λογισθεῖη. ὁ δὲ κύριός μου

mel ipsum, infidelem antea fidelem effecit." uterque, seu Chrysostomus idem testatur, obdormivit in urbe Roma, a. d. 3 Kal. Quinctiles, imperatore Nerone.

Caeterum memini, dilecte fili, te divini Lucae historiam de actis Apostolorum perlegentem, non abs re dubitasse num vero sit consentaneum, Lucam caeteris a Paulo gestis rebus omnibus expositis beatam eius ex hac vita migrationem praeterire silentio voluisse. licet ad eam quaestionem hoc modo respondere, Lucam librum actuum id temporis exarasse, cum Paulus prima vice Romam appulisset. ea de causa factum esse ut caetera quidem acta Pauli recenseret, perhibitum vero fidei testimonium, uti quod necdum accidisset, omitteret. Paulus enim, cum biennium totum Romae liber ageret, praedicationis munere fungebatur; ad quod usque tempus ei Lucas aderat. deinde Romam altera vice reversus, cum religionis Christianae rudimenta Eperasto, Nerone a poculis atque etiam concubino, tradidisset, beato illo exitu vitam clausit. Lucam ipsum prius cum Paulo non fuisse, fatetur in secunda ad Timotheum epistola Paulus, quam a Nerone coniectus in vincula scripsit. in prima, inquit, defensione mea cuncti me deseruerunt. nolim hoc eis culpae detur. dominus

παρέστη καὶ ἐνεδυνάμωσε με." κατὰ δέ γε τὸ τέλος μόνος παρῆν ὁ Λουκᾶς.

- Μετὰ μέντοι τὴν πρώτην ἀπολογίαν εἰς Ἰσπανίαν ὁ Παῦλος παραγίνεται. γύναιον οὖν τι τῶν ἐπισήμων ἐκ πρὸ πολλοῦ θέλον τὸν Παῦλον ἰδεῖν καὶ τὴν ἀλήθειαν ἐνηχηθῆναι, παρακίναται λέγεται κατὰ τὴν ἀγορὰν καὶ ἰδεῖν αὐτὸν διερχόμενον, καὶ πείσαι τὸν αὐτῆς ἄνδρα Πρόβον ἐντὸς τοῦ οἴκου P. 237 δεῦξασθαι αὐτόν. εἰσελθόντος οὖν θαῦμα παράδοξον γίνεται τὸ γὰρ γύναιον ἀνακαλυφθέντων τῶν τοῦ νοῦς ὀφθαλμῶν
- 10 ἑώρα ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ ἀποστόλου ἐπίχρυσα γράμματα „Παῦλος ὁ τοῦ Χριστοῦ κήρυξ" διαγορευόντα. καὶ προσπεσοῦσα τοῖς ποσὶν αὐτοῦ ἡ τοιαύτη γυνὴ κατηχήθη καὶ ἐβαπτίσθη. ὁμοίως καὶ Πρόβος ὁ ἀνὴρ καὶ πάντες οἱ λοιποὶ καθεξῆς.
- 15 Τοῦ μέντοι Νέρωνος Ἀνίκητὸν τινα στείλαντος ἐπὶ τῇ τὴν μητέρα αὐτοῦ Ἀγριππῖαν ἀποκτείνει, τί ποιεῖ αὕτη; B τὴν ἑαυτῆς γαστέρα γυμνώσασα „παῖε Ἀνίκητε" ἔφη, „παῖε, ὅτι Νέρωνα ἐγέννησεν." οὗτος ὁ Νέρων πρὸς τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ κακοῖς καὶ κίθαροδοῖς καὶ μίμοις ἐπέχαιρεν, ἀκρατο-
- 20 ποτῶν ἕσασε κινεῦσθαι τοὺς ἀναιτίους ἀποστερῶν τῆς ζωῆς. τοσοῦτον δὲ Ῥωμαῖοι ἀπεστράφησαν αὐτὸν ὡς ἐπιστῆναι καὶ ποτὲ τοῦτον ἀναιρήσουτες. τοῦτο δὲ γινούς ὁ Νέρων ἑαυτὸν

autem adstitit mihi meque confirmavit. ad finem vero solus Lucas aderat.

Caeterum post defensionem hanc primam Paulus in Hispaniam pervenit, ubi muliercula quaedam illustri orta loco, quae multo ante Paulum videre cuperet deque veritate ab ipso viva voce erudiri, prospectasse in forum perhibetur, ibique conspecto Paulo, qui forum transiret, maritum suum Probum persuadendo impulsisse ut hominem domo sua exciperet. ingresso in aedes Paulo prodigium quoddam novum et inusitatum accidisse: mulierem enim oculis suis adaperis in apostoli fronte litteras aureas vidisse, quarum huiusmodi sententia foret „Paulus Christi praeco." quapropter ad pedes ipsius provoluta doctrinam Christianam accepit, ipsaque cum Probo marito familiaeque universa baptisata est.

Caeterum Nero cum Anicetum quendam ablegasset, qui matrem suam Agrippinam occideret, illa ventre suo denudato „hunc, Anicete, ferito" ait, „qui Neronem ediderit." inter alia vitia Neronis hoc etiam erat, quod citharoedis et mimis delectaretur, ac semper temulentus esset; quo fiebat ut innocentes vita spoliaret. hinc tantopere hominem aversati sunt Romani, ut motu concitato eum ad necem poscerent, qua re cognita Nero sibi met ipsi manus attulit, huiusmodi

διαχειρίσατε, μηδὲν ἄλλο εἰπὼν ἢ τοῦτο καὶ μόνον „ὄσον, ὃ Ζεῦ, κιθαρωδὸν ὁ βίος ζημιούται.” λέγεται δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι Λουκᾶς ὁ ἀπόστολος ἐπὶ καρποφόρου ἐλαιίας ἐσταυρώθη. **C** ἄδηλον δὲ ἦν τὸ τίμιον αὐτοῦ λείψανον διὰ τὸ μέσον πολλῶν σκηνωμάτων ῥιπῆναι· διὰ προσευχῆς δὲ ἔπεμψεν ὁ θεὸς **S** κουλούρια ἱατρικὰ σύμβολα τῆς τέχνης αὐτοῦ, καὶ οὕτω φανερωθῆν ἐνταῦθα ἐπανεσώθη.

Ὁὐ πολὺς μετὰ ταῦτα παρεφρέθη καιρός, καὶ ἡ τῶν Ἰου-
V. 184 δαίων ἐφθάκει ἀπώλεια. οὐκ ἐν ἄλλῃ δὲ καιρῷ ἦλθεν, ἀλλ' ἐν ἡμέρᾳ τῆς ἑορτῆς. καὶ εἰκότως· ἔχρην γὰρ αὐτούς ἐν **10** αἷς εἰς τὸν κύριον ἐξήμαρτον, ἐν αὐταῖς καὶ τὰ ἐπίχειρα εὐρεῖν, καίτοι γε πολλὰ τοῦ θεοῦ ποιήσαντος ἵνα διορθωθῶσι. καὶ γὰρ ἀνθρωπὸς τις Ἰησοῦς κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς σκηνοπηγίας ἐλθὼν ἐν τῷ ἱερῷ ἀνέκραξε φωνῇ ὑπὸ τῶν τεσσάρων **15** Δμερῶν ἐπὶ Ἰερουσόλυμα καὶ τὸν λαόν, ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν **15** πᾶσαν περιερχόμενος καὶ τυκτόμενος ἔλεγεν „οὐαὶ οὐαὶ, Ἰερουσόλυμα.” δύο καὶ γὰρ ἔτη περιεκυκλωθέντες καὶ ἀπορησάντες τοὺς ζωστήρας καὶ τὰ δέσματα τῶν θυρῶν δρασσόντων γυνῆ δὲ τις **Μαρία** τοῦνομα, πλουσία εὖσα σφόδρα, ἐκ τῆς χώρας πρὸς τὴν πόλιν εἰσῆλθε, καὶ τὰ προσόντα αὐτῆς **20** σκυλευθεῖσα ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ μὴ ἔχουσα ζῆσαι, ὑπομάζιον αὐτῆς παιδα ἐπιτήσασα ἔφαγε. τοῦτο οὖν ἰδόντες ἠύχοντο τά-

7. διασώθη M. 8. διεφρέθη M.

quaedam fatus „qualem, o Iupiter, hominum vita clitharoedum amittit.” caeterum hoc quoque memoriae proditum est, Lucam auctorem evangelicae historiae in olea frugifera suffixum fuisse. cumque pretiosae ipsius reliquiae nusquam reperirentur, quod essent inter multatuguria relectas, precibus impetratum est a deo ut collyria quaedam medica demitteret, artis sancti viri symbola; quibus conspectis reliquiae ibidem repertae servataeque sunt.

Secundum haec non multo interiecto tempore, Iudaeorum excidium appetiit, idque non alio tempore quam festo, nec id abs re. nam par erat ut quibus illi diebus in dominum deliquissent, iisdem et praemia consequerentur. quamquam sane multis modis efficere conatus est deus ut emendarentur. etenim inter alia vir quidam, cui nomen esset Iesus, ipso tabernaculorum festo templum ingressus alta voce ab utraque parte Hierosolymam et populum lamentatus est. quin etiam urbem universam obibat, seque feriens aiebat „vae vae Hierosolymae.” duobus elapsis annis cingula sua olypeorumque coria mandebant. forte mulier quaedam, quae Mariae nomen haberet, admodum opulenta, in urbem ex agro migraverat. eam cum populus commeatu facultatibusque suis spoliasset nec amplius ei quicquam

χιον ἀποθάνειν. καὶ θύελλα τότε ἐπνευσε, καὶ τὰ μὲν βέλη
 τῶν πολεμίων ἔρθια ἔφερε, τὰ δὲ τῶν Ἰουδαίων πλάγια, ὡς
 ἐπεῦθεν καὶ τὴν Ἰερουσαλὴμ προφητείας πέρασ λαβεῖν τὴν οὕτω
 λέγουσαν „καὶ καταβαλῶ αὐτούς ἐν μαχαίρᾳ ἐνώπιον τῶν P.238
 5 ἐχθρῶν αὐτῶν, καὶ τάξω τὴν πόλιν ταύτην εἰς ἀφανισμόν
 καὶ εἰς συρρηγμὸν αἰώνιον. καὶ ἔδονται τὰς σάρκας τῶν
 νεκρῶν καὶ τῶν θυγατέρων αὐτῶν. καὶ συντρέψω τὴν πόλιν
 ταύτην ὡς ἄγρος ὀστράκινων; ὃ οὐ δυνήσεται λαθῆναι ἔτι.“
 τί τοῦτου σαφέστερον; πάντα γὰρ πεπλήρωται κατὰ τὴν
 10 ἱστορίαν Ἰωσήφου. Ἰνα γὰρ μηδεὶς Ἰουδαῖος ἀπιστήσκειν,
 οὐκ ἀλλόφυλόν τινα ἀλλ' ἑμέφυλον καὶ ζηλωτὴν παρεσκευά-
 σεν ἢ ἀλήθεια τὰ δυσεξήγητα ἐπιτραγωδῆσαι πάθη αὐτῶν.
 τοιαύτην γὰρ θεήλατον ὀργὴν οὐδεὶς εἶδε ποτε. ὃ μάντις B
 Ἰωσήφος ἐν Ἰερουσαλὴμ παρῶν ἐπὶ πολέμῳ συνέγραψε τρια-
 15 κοσίας ἀνδρῶν μυριάδας ἀπολέσθαι λεμφὲ μαχαίρᾳ πυρὶ καὶ
 τοῖς τοιούτοις, καὶ μὴν καὶ τῇ κατὰ Ῥώμην θηριομαχίᾳ. γέ-
 γονε δὲ ταῦτα ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις τοῦ Τίτου μετὰ μί-
 η καὶ πλείονα ἔτη τῆς Χριστοῦ ἀναλήψεως.
 Γίνωσκε δὲ, ἀγαπητέ, ὅτι τρεῖς δουλείας ὑπέστησαν οἱ
 20 Ἰουδαῖοι καὶ λίαν δεινὰς, τὴν ἐν Αἰγύπτῳ, τὴν ἐν Βαβυ-

13. ταύτην P. οἰδέ P. 14. παρὰ F.

superaret unde viveret, filium suum lactentem assat et comedit. qua
 re conspecta cuncti quam primam emori cupiebant. eodem tempore
 ventus ingens hostium quidem telis directo in Iudaeos ferebat, Iu-
 daeorum vero abripiebat in transversum. hoc modo Ieremiae vaticinio
 satisfecit eventus, id quod erat huiusmodi „gladio sternam eos in
 conspectu suorum hostium, et urbem hanc ad interfectionem ruinam-
 que perpetuam redigam. carnes etiam filiorum filiarumque suarum
 comedent. adeoque conteram hanc urbem hastar vasis testacei, quod
 amplius redintegrari rescique nequit.“ hoc oraculo quidnam possit
 esse clarius et dilucidius? nam haec omnia sic prorsus evenerunt,
 id quod historia Iosephi testatur. quippe ne Iudaeorum quispiam
 historiae fidem derogaret, non aliquem extraneum, sed eadem na-
 tionem prognatum et insignem aemulatorem veritas excitavit, qui Iu-
 daeorum calamitates inexplicabiles tragice describeret. tale profecto
 exemplum irae divini numinis declaratae nemo potest aliud ex omni
 temporum memoria repetere. Iosephus quidem, Hierosolymae qui
 degebat durante bello, trecentas hominum myriades fame gladio
 igne aliisque talibus casibus perisse scripsit. plurimi etiam Romae
 bestiis obiecti sunt. gesta sunt omnia sub Tito, post Christi adsum-
 ptionem in coelum quadraginta et paulo amplius annis.

Velim autem scias, dilecte filii, Iudaeos ter servitutem duram
 perpercos esse, primam in Aegypto, alteram Babylone, tertiam sub

λωνι και την θ' Αντιόχου του επιφανούς. ἀλλ' ἐπὶ τούτοις
 και αἱ αἰχμαλωσίαι προηγορεύοντο και ἡ ἐπάνοδος, ἐπὶ δὲ
 τῆς ἐσχάτης αἰχμαλωσίας τοῦτο οὐ γέγονε. και ὄρα τὸ τοῦ
 C' Ιωσήπου φιλάληθες· ὅτι μὲν γὰρ ὑπὸ Ῥωμαίων ἐρημωθή-
 σται τὰ Ἱεροσόλυμα, ἔγραφε, παράγων και τὸν προφήτην 5
 Δανιὴλ μάρτυρα τοῦ λόγου αὐτοῦ, ὅτι δὲ στήσεται τῆς ἐρη-
 μώσεως, οὐκ ἔγραφεν, ἐπεὶ μηδὲ τὸν προφήτην εἶρε τοιαυ-
 τὸν τι προειπόντα. και περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Μετὰ δὲ Νέρωνα κρατεῖ Γάλλιας μῆνας ζ', μετὰ δὲ Γάλ-
 βαν Ὄθων μῆνας γ', μετὰ δὲ τοῦτον Βιτέλλιος μῆνας η'. 10
 οὗτος κηρύγματα τοῖς ἀστρολόγοις προτέθεικε φεύγειν ἐξ
 D Ἰταλίας. οἱ δ' ἀντιπροτεθείκασιν „φεῦγε τοῦ βίου, Καῖσαρ,”
 και τὴν ἡμέραν αὐτὴν καθ' ἣν ἀποκτανθεῖη γράψαντες. μετὰ
 δὲ τοῦτον Οὐεσπασιανὸς ἔτη θ', και μετὰ τοῦτον ὁ υἱὸς αὐ-
 τοῦ Τίτος ἔτη β', ἐφ' οὗ και ἡ τῶν Ἰουδαίων ἄλωσις γέγονε. 15
 ταύτης μὲν πρῶτος Οὐεσπασιανὸς κατήρξατο· ἀλλ' ἐκέλευεν
 V. 185 ἀπάρας πρὸς Ῥώμην ἀφῆκε τὸν γενναϊότατον Τίτον τὴν πόλιν
 πολιορκεῖν. οὗτος δὲ ὁ Τίτος τοσοῦτον ἦν θαυμαστός ὥστε
 και θρηνησαὶ διὰ τὴν κατὰ τῶν Ἰουδαίων θεήλατον ὀργὴν,
 και μᾶλλον ἤνικα τὸν ναὸν ἐώρα πυρπολούμενον. ἀλλὰ και 20
 P. 239 τοῦ θεοῦ δεόμενος ἔλεγεν „οὐκ ἐγὼ ἀλλὰ σὺ τούτου αἰτίας.”

Antiocho, cui cognomen Illustris erat. verum et captivitas et servi-
 tutes istae praedictae ipsi fuerant, promissusque reditus. at de
 captivitate huius ultimae liberatione promissum nihil fuit. in Iose-
 pho certe veritatis studium haec quoque considerandum est. nam
 quod Romani eversuri essent Hierosolymam scripsit, Danieli vatis ea
 de re testimonium proferens: quod autem illius desolationis aliquando
 finis futurus esset, non scripsit, quando vatem nihil eiusmodi prae-
 dixisse reperiebat. ac de his quidem in hunc modum dictum esto.

Post Neronem Galba rerum potitus est menses septem, post
 Galbam Otho menses tres, post Othonem Vitellius menses octo. hic
 edictis propositis Italia iussit excedere, quotquot ex astris futura
 se praedicturos garrissent. at illi vicissim haec verba legenda publice
 proposuerunt „excede vita Caesar.” quinetiam diem ipsum, quo in-
 terficiendus esset, adscripserunt. successit ei Vespasianus, qui cum
 annis 9 regnasset, imperium Tito filio reliquit. is annos duos prae-
 fuit. sub eodem Iudaeorum natio in potestatem redacta est. coepit
 eos Vespasianus obsidere, verum profectus inde cum copiis Romam
 Titum filium, virum fortissimum, ad urbis obsidionem reliquit. in
 eo tam admiranda virtus erat, ut propter Iudaeorum calamitates
 divinitus immissas etiam ploraret, praesertim id temporis cum ignem
 templo iniectum cerneret. praeterea deum obsecrans „non ego” in-

ἀλλὰ καὶ εἴ τις νικητὴν αὐτὸν ἀνηγόρευσε, ἀργίετο κατ' ἐκείνου. τοσοῦτον δὲ ἦν ὁ Τίτος ὅτος φιλότιμος ὥστε καὶ λέγειν „οὐ δεῖ τινὰ βλέποντα βασιλέα ὑποστρέφειν λυπούμενον.” λέγεται δὲ καὶ τοῦτο τοῦτον εἶπεν „σημερον οὐκ ἐβασιλεύσαμεν, ἐπειδὴ τινα οὐκ εὐεργετήσαμεν.” ἤχμαλώτευσεν δὲ ὁ Τίτος μυριάδας ρ', καὶ ἀνέλε καὶ ὁ, ὡς φησι Γεώργιος. μετὰ δὲ ταῦτα ἀναιρεῖται ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Δομετιανοῦ, λαγῶν αὐτῷ παραθέντος θαλάσσιον.

Μετὰ δὲ Τίτον κρατεῖ Δομετιανὸς ἔτη ις', ὅφ' οὗ δ' 10
 10 θολόγος εἰς Πάτμον ἐξορίζεται, ἐνθα καὶ τὸ εὐαγγέλιον καὶ τὴν ἀποκάλυψιν ἔγραψε. τότε δὲ καὶ Ἀπολλώνιος ὁ Τυαν- B
 νὸς ἀπανταχοῦ περιπατῶν καὶ εἰς Βυζάντιον ἔρχεται, ὅθεν καὶ παρακληθεῖς ὑπὸ τῶν ἐποίκων τοὺς ὄφεις καὶ τοὺς σκορπίους ἐκ τῆς πόλεως ἐφυγάδευσε, καὶ τῶν ἵππων τὴν ἀτα-
 15 ξίαν ἐχαλίνωσε. καὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ δὲ ὡσαύτως ἐποίησεν ἐπὶ
 τε τοῖς σκορπίοις καὶ κώνωσι (πολλὰ γὰρ ὑπὸ τῶν τοιούτων ἐβλάπτοντο), χαλκῶν μὲν σκορπίον χώσας ἐν γῆ, ὑπὸ καλά-
 μων δὲ σειομένων διωχθῆναι παρασκευάσας τοὺς κώνωπας. ὁ μὲντοι Δομετιανὸς Τίτου μὲν ἦν ἀδελφός, μηδὲν δὲ ἀδελ-
 20 φῶν πρὸς αὐτὸν ἔχων, ὡς εἶναι τὸ θρυλλούμενον ἐκείνο παν-
 ἄληθες „ἀμῖς καὶ ποτιστήριον ἐκ τῆς αὐτῆς ὑέλου.” ἦν C
 γὰρ ἐρασιχρήματος, αἵμασι χαιρῶν ἀνθρώπων. τούτῳ προ-

quit, „sed tu harum rerum auctor es. quodsi quis etiam victorem appellasset, id ipsum indigne cum iracundia quadam ferebat. tam benignus erat et honestus, ut diceret neminem, qui adspexisset imperatorem, abire tristem debere. quinetiam saepenumero verbis usus huiusmodi perhibetur „hodie non imperavimus, quia neminem beneficio adfecimus.” tandem a fratre Domitiano sublatus est, qui leporem ei marinum apposuerat.

Igitur post Titum Domitianus annis 15 rerum potitus est. is Iohannem theologum cognomento in Patmum insulam relegavit, ubi et evangelicam historiam suam et Revelationem conscripsit. eo tempore Tyanensis Apollonius, qui ubique terrarum obvagabatur, etiam Byzantium venit; ubi cum rogatus fuisset ab incolis, ex urbe serpentes atque scorpios abegit et equos indomitos fraenis coercoit. consimiliter Antiocheae scorpios et culices exegit, a quibus cives mirum in modum exercebantur. effecit autem hoc aeneo scorpione in terram defosso, et instituto ut quassatis arundinibus culices abigerentur. caeterum Domitianus Titi quidem ille frater germanus erat, verum in eo nihil omnino fraternum conspiciebatur, ut verum adeo verbum illud vulgo iactatum foret, matula et poculum ex eodem vitro. nam et avarus erat, et humani sanguinis effusione gaudebat.

εἰπέ τις ἀστρονόμος καὶ τὸ τέλος καὶ τὸν διάδοχόν αὐτοῦ. ὁ δὲ ἐπήνεγκε πρὸς αὐτόν „ἡ δὲ σὴ ζωὴ πόση ἐστί, καὶ ποῖον τὸ τέλος αὐτῆς;” καὶ ὁς ἀπεκρίνατο φιλαλήθως κατὰ τοὺς δρόμους τῶν ἀστέρων. ὁ δὲ Δομειτιανὸς θέλων ἀπελθῆσαι φρενακιστὴν τὸν ἀστρονόμον, κελύει πῦρ ἀναφθῆναι καὶ δε-
 5 δεμένον αὐτόν ἐμβληθῆναι τῇ πυρᾷ. γίνεται ταῦτα. ἀλλὰ τὸ ἐγγεῖρημα τοῦτο τέλος οὐ δέχεται. ὕετός γάρ ἄνωθεν καταρρηγνυται, καὶ σβέννυται ἡ πυρὰ, λύεται ὁ δεσμώτης, καὶ ὁ βασιλεὺς ὄναρ εἴωρα. Ἰππὼ μελαντέρῳ ἐπεκάλητο κατὰ-
 10 Δ φρακτος ὄπλους. τούτων γοῦν ἀπορρυσέντων αὐτομάτως εἰς 10 χάσμα γῆς ἰδῆκει καταπίπτειν, καὶ σὺν Ἰππῳ καὶ στολῇ ἄφαντος γέγονεν. ὕθεν καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ βιαίως ἐκρη-
 15 ξαντος εἰς Νερούαν τὸ σκῆπτρον ἔρχεται. κρατεῖ τούτων μετὰ Δομειτιανὸν Νερούας ἔτος ἐν μῆνας δ'. ἐφ' οὗ ἐπανεκλήθη τῆς ἔξορίας ὁ θεολόγος, ὡς φησὶν Ἰηκόλυτος. αἶτα ταπεινῶ, 15 καὶ ζητηθῆς, τὸ λείψανον αὐτοῦ οὐχ εὐρέθη.

Μετὰ δὲ Νερούαν κρατεῖ Τραϊανὸς ἔτη 19 μῆνας ζ', δε
 20 τοσοῦτον ἦν φιλοδίκαιος ὡς γυμνῶσαι σπῆδην καὶ ἐπιδοῦναι τῷ
 P. 240 ἐπάρχω, καὶ οὕτως εἰπεῖν „εἰ μὲν καλῶς ἄρχω, ὑπὲρ ἑμοῦ ἔσο
 25 κεχηρημένος αὐτῇ, εἰ δὲ κακῶς ἄρχω, κατ' ἑμοῦ.” οὗτος καὶ τὰς 20
 ἐν τῇ πρεσβυτέρῳ Ῥώμῃ γεφύρας ἐποίησεν, ὧν ἕνεκα καὶ σωτη-

5. πυρὰν V.

praedixit ei quidam astrologus tum vitae finem tum successorem. quo Caesar audito „tua vero” inquit, „vita quamdiu durabit, et quo fine claudetur?” respondet ille sic ut veritatem omnino indicaret, pro ratione cursus siderum. tum Domitianus, qui vellet hominem convincere tanquam impostorem, rogum accendi iubet eumque colligatum vinculis in illum abiici. fit quod imperaverat, sed conatus non respondit eventus: nam pluvia subito impetu coelitus delapsa rogos extinguit et vinculos solvitur. deinde per quietem imperator huiusmodi somnium habuit. insidere sibi equo nigro videbatur, toto corpore armatus. illis autem rebus sponte sua evanescentibus, in quendam hiatus terrae delabi se putabat et una cum equo ipsoque ornatu ex hominum conspectu tolli. quapropter ipso rebus humanis per violentam mortem exempto ad Nervam imperium delatum est. is a morte Domitiani regnavit annum unum menses quattuor. revocatus est sub eo Iohannes theologus ab exsilio, quemadmodum Hippolytus memoriae prodidit. deinde moritur, quaesitaeque reliquiae eius non sunt inventae.

Post Nervam Traianus annis novem mensibusque septem impe-
 25 ravit. is iustitiae tam observans erat, ut ense nudatum praefecto praetorio traderet cum huiusmodi verbis „siquidem recte imperavero, pro me, sin male, adversum me hoc utitor.” pontes apud veterem

ρίας ἔτυχεν, εἰ καὶ ἐν ἀσεβείᾳ τὸν βίον κατέλυσεν. ὁ δὲ καὶ πα-
 ράδοξον. ὁ γὰρ διάλογος μέγας Γρηγόριος, ὁ τῆς τοιαύτης
 Ῥώμης χρηματίσας ἐπίσκοπος, ἀνὰ τὴν λιθίνην πορείαν γενό-
 5 ὤς ὁ θειότατος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός ἀφηγουόμενος εἴρηται,
 πρὸς τὸν φιλόψυχον κύριον ἕπερ συγχωρήσεως ἁμαρτιῶν V. 186
 τοῦ τοιοῦτου βασιλέως πεποίηκε. καὶ ὅς αὐτίκα φωνῆς θεοῦ Β
 θεῖν ἐνεχθείσης αὐτῷ ἐπακήκως τάδε φησάσης „τῆς εὐχῆς
 ἐπήκουσα, καὶ τῷ Τραϊανῷ συγγνώμην δίδωμι. σὺ δὲ μη-
 10 κέτι προσθήῃς ἕπερ ἀσεβῶν εὐχὰς προσενέγκαι μοι.” ὁ μὲν
 τοι Τραϊανὸς μετὰ τοῦ συγκάμπτεσθαι ξένοις καὶ παραμυ-
 θεῖσθαι φίλους ἀνεξικακῶς ἅπασαν ἔφερε λοιδορίαν, δεῖν ἐξυ-
 σοῦσθαι τῷ θεῷ λέγων τὸν βασιλέα καὶ πάσης ἀνέχεσθαι
 ἕβρεως.

15 Μετὰ δὲ τοῦτον ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ Ἀδριανὸς ἔτη κδ',
 ὃς συγκροτήσας πόλεμον κατὰ Ἰουδαίων στασιασάντων, ὡς
 ἀνωθεν εἴρηται, ἀνέλεν ἐξ αὐτῶν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ μυριάδας
 ἀνδρῶν νη'· συστάτες καὶ γὰρ τηρικαῦτα ἐπὶ τὴν παλαιάν C
 ἔσπουδαζον πολιτείαν ἐπανελθεῖν. ἀλλ' αὐτὸς χειρωσάμενος
 20 αὐτοὺς κατέστρεψε τὴν πόλιν καὶ παντελῶς ἐξηράτισε. τό-
 τε δὲ τότε πέρας ἐλάμβανε καὶ ἡ κυριακὴ φωνή „οὐ μὴ

2. διάλογος] ὅς διὰ τὰ ὑπ' αὐτοῦ γενόμενα θεῖα ποιήματα διά-
 λογος ἐκλήθη. Cedrenus apud Meursium. 18. παλαιάν] πό-
 λις P.

Romam aedificavit, et per eos salutem consecutus est, quanquam in
 pietatis ignorance vitam clausisset, admirabili sane modo. nam ce-
 leber ille magnusque Gregorius, Romanus antistes, cum ad viam
 istam lapideam pervenisset quam Traianus straverat, vehementi ora-
 tione, quemadmodum Iohannes Damascenus narrat, ad amantum ani-
 marum dominum usus est, ut huic imperatori delicta sua condona-
 ret moxque vocem divinitus ad ipsum perlatam audivit, qua haec
 ipsi significarentur „preces tuas exaudivi, et Traiano veniam delictor-
 um facio: tu vero cave deinceps pro impiis mihi preces obtuleris.”
 Traianus ipse praeterquam quod cum peregrinis ignotisque colloque-
 retur et amicos solaretur, etiam quaevis convicia toleranter ferebat,
 quod imperatorem diceret deo similem esse debere, et quasvis con-
 tumelias aequo animo pati.

Successit ei gener Adrianus, et annos 24 imperio potitus est. is
 bello adversus Iudaeos excitato, qui continuas seditiones movebant,
 ut supra quoque indicatum a nobis est, eorum uno die myriades 58
 interfecit. nam hoc regnante coniunctis viribus ad statum rei publi-
 cae priorem reverti conabantur. verum Adrianus eis in potestatem
 suam redactis urbem rursus evertit et solo prorsus aequavit. quo fa-

μείνη λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ μὴ καταλυθῆσεται." καὶ ἐν τοῖς αὐτοῖς δὲ τοῦ ναοῦ τὸ εἶδωλον αὐτοῦ ἔστησε, καὶ Αἴλιος χρηματίζων Αἴλιαν καὶ τὴν πόλιν καλεῖσθαι παρθεσκυάσεν ἔκτισε· ὁ μὲντοι Ἀδριανὸς καὶ τοὺς θεραπευτὰς τοῦ λόγου μεγάλως ἐδεξιοῦτο, συνεπομένους ἔχων αὐτῶ καὶ 5 οὓς ἦδει ἀνδρας σοφούς. καὶ τοὺς μὲν Ἰουδαίους ἐκοιτῆσαι σπεύδοντας τῆς Ῥωμαϊκῆς ἰσχύος ἄρδην ἀπάλεσεν, αὐτὸς δὲ τὸν βίον ὑδέρφ καταστρέφει. ἡ μὲντοι πόλις Ἰεροσόλυμα Αἴλια κεχηματίκε τρῶπῳ τοιῶδε. ὁ Ἀδριανὸς οὗτος φιλόστοφ ἐγένετο, ἐφ' ᾧ καὶ τὴν ἐπ' αὐτὸν ἐπικράτειαν ἰδεῖν 10 ἐπεθύμησε. φθάσας οὖν ἕως Ἰεροσολύμων, καὶ τὴν πόλιν ἰδὼν εἰς τοσοῦτον ἠρημωμένην, κακῶς τοὺς Ἰουδαίους διέδειπε· καταγαγὼν γὰρ αὐτοὺς ἐν τῇ πανηγύρει ἐκέλευσεν ἀπεμπολεῖσθαι τῷ θέλοντι τέσσαρας Ἰουδαίους ἐνὶ μοδίῳ τῆς κριθῆς· αὐτὸς δὲ ἤρξατο κτίζειν τὴν πόλιν καὶ τὰ τεῖχη, 15 οὐχὶ δὲ καὶ τὸν ναὸν αὐτόν. καθίστησι δὲ τῷ ἔργῳ ἐπιστάτην τὸν Ἀκύλαν ἐκεῖνον Ἕλληνα ἔτι ὄντα. ἦν δὲ ὁ Ἀκύλας P. 241 θεωρῶν τοὺς Χριστιανούς προστρέχοντας καθ' ἑκάστην τῇ πίστει, καὶ τὸν θεὸν δὲ σημεῖα πολλὰ ποιοῦντα καὶ τέρατα. κατενόη τηρικαῦτα, καὶ Χριστιανοὺς ἐναρίθμιος γέγονεν. ἦν 20 δὲ ὁ Ἀκύλας οὗτος ἀστρονόμος ἀκρότατος, ὅθεν καὶ Χριστιανὸς γεγονὼς τῶν προτέρων ἐπιτηδευμάτων αὐτοῦ παύσα-

ctum ut id temporis voci dominicae responderet eventus (Luc. 21 6) „ne lapis quidem supra lapidem relinquetur, qui non disiciatur.“ praeterea in templi penetralibus imaginem suam statuit. cumque cognomentum Aelii haberet, urbem ex eo tempore iussit Aeliam vocari. magnopere Adrianus et doctrinae cultores amplectebatur, secumque semper habebat quos sapientes esse nosset homines. cumque Iudaeos funditus sustulisset, qui se de Romanorum eximere potestate conabantur, ipse tandem intercuta morbo laborans rebus humanis exemptus est. urbs Hierosolyma nomen Aelinae ab ipso consecuta est modo quodam huiusmodi. cupidus erat Adrianus spectandi res varias, quapropter imperium, quod ipsi pareret, coram inspiciere volebat. igitur Hierosolymam cum pervenisset, urbemque vidisset omnino in solitudinem redactam magis etiam Iudaeis succensebat. adeoque productos in forum sic vendi cuilibet emptori iussit, ut Iudaei quattuor uno hordei modio vaenirent. secundum haec urbem incipit instaurare ac moenia reficere, solo templo excepto. simul Aquilam operum praefectum constituit, qui tunc adhuc religioni Graecae addictus erat. hic autem Aquila cum quotidie Christianorum augeri numerum cerneret, deumque ostenta et prodigia per eos edere, stimulo quodam animi percitus se Christianis aggregavit. erat autem astrologiae peritissimus. quo factum ut posteaquam Chri-

σθαι οὐκ ἠθέλησεν. οἱ οὖν ἱερεῖς τῶν Χριστιανῶν ὡς ἐώρων αὐτὸν μετὰ πολλὰς παραινήσεις τοῦ ἀστρονομεῖσθαι μὴ παραιτούμενον παύσασθαι, τῆς ἐκκλησίας πόρρω πον βάλλουσι, τοῖς ἐπιτιμίοις αὐτὸν διορθωθῆναι νομίζοντες. ἀλλὰ ἵθνημό μᾶλλον ἐκεῖνος ἐντεῦθεν πληθεῖς τοῖς τῶν Ἰουδαίων Β ἱερεῦσι προσέρχεται, καὶ τὸν χριστιανισμόν ἀναθεματίσας περιτομὴν καταδέχεται. ταύτη τοι καὶ τὴν Ἑβραϊδα γλώτταν ἐκπαιδευθεὶς δευτέραν ἔκδοσιν τῶν γραφῶν ἐποίησατο, τὰς περὶ Χριστοῦ μαρτυρίας ἐπικαλύψαι τέλεον μηχανώμενος. 10 ἔχεις ἰδοῦ καὶ τὴν αἰτίαν, ἀγαπητέ, δι' ἣν ὁ Ἀκύλας ἐκεῖνος ἐνόθευσε τὰς γραφάς.

Μετὰ δὲ Ἀδριανὸν Ἀντωνῖνος ὁ διὰ χρηστὸν τρόπον λεγόμενος εὐσεβῆς ἔτη κβ', ἐφ' οὗ καὶ Ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφος καὶ Διονύσιος ὁ ἐπίσκοπος Κορίνθου τὸ διὰ μαρτυρίον ἵτέλος ἐδέξαντο. μετὰ δὲ τοῦτον Μάρκος ὁ Ἀντωνῖνος μετὰ V. 187 Σβήρου γαμβροῦ ἔτη ιθ', ἐφ' οὗ πῦρ ἐξ οὐρανοῦ φερόμενον C ὤφθη. οὗτος ὁ Μάρκος σοφία καὶ λόγοις ἐντεθραμμένος τοὺς μετόχους σοφίας καὶ γνώσεως διὰ τιμῆς εἶχεν ὅτι πολλῆς. οὗτος περιστάντων αὐτὸν ποτε πολεμίων, ἐπειδὴ χρη- 20 μῶτων ἐσπάνιζεν εἰς τὸ συλλέξαι στρατόν, τὸν κόσμον, ὡς φαί', τὸν βασιλείων εἰς ἀγορὰν προέθετο, κηρύξας ἀνηπιστό-

stianorum religione fuisset imbutus, priora studia deserere nollet. itaque Christiani sacerdotes, qui eum post multas admonitiones ab astrologicae disciplinae studio desistere nolle cernerent, hominem a coetu sacro prohibent, quod hisce poenis scilicet ipsum emendaturos se putarent. tum ille quadam iracundia magis etiam accensus ad Iudaeorum sacerdotes se confert, ac per execrationem christianismo eiurato circumcisionem recipit. atque hac ipsa de causa linguam Hebraicam edoctus novam quandam sacrarum litterarum interpretationem instituit, testimonia de Christo prorsus obscurare ac tegere summo studio conatus. hinc intelligere, dilecte fili, potes quamobrem iste Aquila divinas litteras adulterando quasi corruperit.

Post Adrianum Antonius, cognomento Pius ob morum benignitatem, annos 22 imperavit; sub quo Iustinus philosophus et Dionysius Corinthi antistes, ut doctrinae Christianae testimonio essent, vitam amiserunt. successit huic Marcus Antoninus, qui collega Severo genero suo 19 annos imperavit. eius imperio ignis conspectus est, qui e caelo delaberetur. erat imperator Marcus sapientiae doctrinarumque studiis innutritus, ideoque homines sapientia litterarumque cognitione praeditos magno habebat in pretio. cum hostibus aliquando ingruentibus ad conscribendum militem pecunias nullas haberet, suppellectilem, ut aiunt, ornamentaque imperatoria in foro proposuit,

λωσ τὸν βουλόμενον ἐξωνεῖσθαι λίθους μαργάρους καὶ ὅσα τοιαῦτα. γίνεται ταῦτα· συνηκτο χρήματα. σκορπίζει ταῦτα τῷ στρατῷ, ὄρμῃ κατὰ τῶν ἐναντίων, τροποῦται, σκυλεύει, νικητὴς ὑπόστρέφει. τίθησι λοιπὸν χρήματα τῇ ἀγορᾷ. τίτος ἐνεκεν; ὥστε καὶ πάλιν τὸν θέλοντα τὰ ἐξωνηθέντα δι-5 δόναι καὶ τὸ τίμημα λαβεῖν.

Μετὰ τοῦτον Κόμμοδος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ιβ'. οὗτος γυναῖξί μὲν καὶ μίμοις συνέχαιρε, τοὺς δυνατοὺς καὶ προύχοντας διὰ ἕψους ἐθανάτου, ἐφ' ᾧ καὶ διὰ φαρμάκου τῆς ζωῆς ἐξίστατο. οὗτος ὁ Κόμμοδος θηλυμανῆς ἐγένετο τροπῆ 10 τοιοῦτο. κατ' ἐκεῖνο καιροῦ νόσημα τῇ πόλει λοιμῶδες ἐπέσκηψε. πτοηθεὶς οὖν μὴ ποτε καὶ αὐτὸς τῷ τοιοῦτῳ φθοροποιῶ διαφθαρείῃ νοσήματι, μύροις πολυτιμήτοις κατεχρίσατο. P. 242 καὶ τὴν μὲν ἀπὸ τοῦ νοσήματος βλάβην ἐξέφυγεν, ἀλλὰ κατωφερῆς ἐντεῦθεν εἰς ἀφροδίσια γέγονε. 15

Μετὰ τοῦτον Περτίναξ μῆνας β'. μετὰ τοῦτον Σεβῆρος ἔτη ιζ', ἐφ' οὗ Κλήμης ὁ στρωματεύς καὶ Σύμμαχος καὶ Ὀριγένης. οὗτος τὸ Ζεύξιππον λουτρόν ἐκτίσεν ἐν Βυζαντίῳ, καὶ τὸ πρῶτον κτίσμα τῷ ἵπποδρομίῳ παρέδωκεν. ὁ μέντοι Ὀριγένης ἀκμῶζων τότε τοῖς θεοῖς λόγοις πολλοὺς ἐχειραγῶγει 20 πρὸς τὴν ἀλήθειαν, πιστοὺς τε καὶ ἀπίστοις· ἀφ' ὧν καὶ

perque praeconeum proclamari iussit ut quicumque vellet, citra metum ullum gemmas uniones aliaque talia coemeret. hoc facto large praedium harum rerum in milites erogat, in hostem percipit, eum in fugam comisit, spoliis potitur, victor revertitur inde pecunias e praeda partas in foro publice deponit. quamobrem istac? ut rursum, qui sane vellet, accepto pretio coempta restitueret.

Post Marcum filius eius Commodus 12 annis imperio praefuit. is mulieribus et mimis in cottidiana consuetudine delectabatur. homines potentes et illustres gladio percussos e medio tollebat. quae causa fuit ut tandem veneno extingueretur. in muliebres libidines occasione quadam huiusmodi exarsit morbus quidam id temporis omnino pestilens in urbe grassabatur. itaque veritus imperator ne et ipse correptus hoc exitiali morbo periret, unguentis magni pretii supra modum uti coepit. hoc modo consecutus ille quidem est ut morbi vim noxiam effugeret, verum ex eo tempore proclivior ad res venereas erat.

Post hunc Pertinax menses duos imperavit. enim secutus in imperio Severus idipsum annis 17 tenuit. vixere sub hoc Clemens, qui a librorum varietate Stromateus appellatur, et Symmachus et Origenes. Severus Byzantii balneum extruxit quod Zeuxippum nuncupant, et circum equestrem aedificare coepit. is autem, cuius modo mentionem faciebamus, Origenes id temporis propter doctrinae sacrae cognitio-

Ἀμβρόσιός τις ἀνὴρ ἐπίσημος καὶ φιλολόγος ἐκ τῆς Οὐαλεν-
 τίνου αἰρέσεως ἐκτύς. ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἔξωθεν μέγας ἐγνω-
 ρίζετο, γεωμετρίας καὶ τὰ λοιπὰ παραδιδούς αὐτοῖς· εὐ-
 φνης γὰρ ἦν ἐκ βρέφους, καὶ ἐπέπληττεν αὐτὸν ὁ πατὴρ ὡς
 5 παρ' ἡλικίαν τὰ θεία καὶ μεγάλα ζητοῦντα. πολλάκις δὲ καὶ
 καθεύδοντος αὐτοῦ τὰ στέρνα τοῦ Ὠριγένους ὁ πατὴρ κατε-
 φίλει ὡς θεῖον πνεύματος μεστά, καὶ τῆς εὐτεκνίας ἑαυτὸν
 ἐμακάριζε· θεὸς γὰρ ὁ ἀνὴρ, ἐπειδὴ καὶ μάρτυς γέγονεν.
 ὁ δὲ Ὠριγένης τοσοῦτον ἦν ἠγκρατής ὡς ὀβολοῖς τέσσαρασι
 10 καθ' ἑκάστην ἀρκεῖσθαι, οἶνον καὶ ἐλαίου ἀπεχόμενος, κατα-
 σκληκῶς τε ἦν καὶ ψιαδίῳ κείμενος, ἐν ἔργον ἔχων τὴν θεῖαν
 μελέτην. ἐφ' ᾧ καὶ πολλοὺς Ἑλληνας τοῦ μαρτυρίου στέφα-
 ρον ἀναδῆσασθαι πεποίηκεν. ὁ μὲντοι Ἀμβρόσιος τὰ πρὸς
 15 ἡγάγασε. λέγεται δὲ ὅτι καὶ 5 βίβλους συνεγράψατο. τε-
 λευτῆ δὲ ἐτῶν 59, εἰ καὶ δι' αἰτίαν τινὰ τὸ κλέος αὐτοῦ
 μέχρι τέλους οὐ διέμεινεν ἄσβεστον· ἐξ αὐτοῦ γὰρ καὶ
 Ἀρειανοὶ καὶ Ἀνόμοιοι τὰς ἀφορμὰς ἔσχον τῶν σωμάτων ἀθε-
 188 τεῖ τὴν ἀνάστασιν· τέλος δεξάζει τῆς κολάσεως καὶ τῶν δαι-
 20 μόνων ἀποκατάστασιν. τοσαύτην δὲ μετήρητο ἄσκησιν ὡς καὶ

nem clarus complures tum fideles tum infideles ad veritatem manu
 quasi ducebat. inter eos fuit Ambrosius quidam, vir illustris et lit-
 terarum doctrinaeque studiosus, qui eius auctoritate motus sectam
 Valentini reliquit. idem Origenes ob externas etiam disciplinas ma-
 gnis habebatur, ut qui geometriam artesque caeteras discipulis suis
 traderet. nam praeclara fuerat a primis annis indole praeditus, ipse-
 que pater eum nonnunquam obiurgavit ut qui supra modum aetatis
 res divinas et magnas indagaret. saepe tamen ipso dormiente pectus
 eius exosculabatur pater tanquam sancti spiritus plenum, seque pro-
 pter egregiam hanc sobolem beatum praedicabat. erat enim Leontius
 pater vir omnino divinus, ut qui testis etiam veritatis factus sit.
 adeo vero temperanter victitabat Origenes, ut in sumptum cottidia-
 num quattuor obolis contentus esset. a vino et oleo prorsus abstine-
 bat. corpus omnino propter labores exaruerat. in storea cubabat, uni
 modo rei intentus, ut divinas scilicet res meditaretur. quo ipso effe-
 cit ut multi Graeci corona testimonii cingerentur. praebat Ambro-
 sius ei cuncta quae ad usus necessarios requirerentur, illeque per-
 polit hominem ut litteras sacras annorum 18 spatio interpretaretur.
 litteris etiam consignatum scimus Origenem sex librorum milia con-
 scripsisse. mortuus est anno aetatis 69. unam tamen ob causam ipsius
 gloria usque ad finem non perduravit: nam Ariani et Anomoei sua-
 rum haeresium occasiones ab ipso hauserunt. praeterea corporum re-
 surrectioni fidem negat, suppliciorum finem opinione sua statuit,

τὸν αὐτοῦ ἀνατραπῆναι θώρακα. καὶ φάρμακον δὲ λέγουσιν ἐπιθεῖναι τοῖς γεννητικοῖς αὐτοῦ μορίοις ὥστε καταξηράναι αὐτά, καὶ βοτάνην δὲ εὐρεῖν μνήμης ἔνεκεν. μετὰ ταῦτα φθόνῳ διαβληθεὶς πρὸς γε τοὺς τῆς ἐξουσίας ἄρχοντας συνεργεῖα Σατανικῆ τῆς πίστεως ἐξίσταται· ἐκείνοι γὰρ τὴν προσοῦσαν⁵ αὐτῷ σωφροσύνην εἰδότες προσάγουσιν αὐτῷ Αἰθίοπα, καὶ P. 243 ἢ πεῖθεται τοῖς λόγοις ἐκείνων ἢ τῷ Αἰθίοπι καταχραίνεται. ἐκεῖνος οὖν μὴδὲ ἄκροις ὡσὶν ἀνεχόμενος τοιαύτην ἄθεσμον αἰκοὴν ἐνωτίσασθαι, αὐτοχείρῳ θυσίᾳ διὰ λιβανωτοῦ περιέπεσεν. ὄθεν τὴν Ἀλεξάνδρειαν τοῦ μὴ ὄνειδίζεσθαι χάριν¹⁰ καταλιπὼν εἰς Ἱεροσόλυμα ἔρχεται. ἐφ' ᾧ καὶ ἀναγκασθεὶς ἐπ' ἐκκλησίας λόγον εἰπεῖν (πρεσβύτερος γὰρ ἦν) ἐκ τοῦ παρατυχόντος εἶπε καὶ τάδε „τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ θεός ἵνα τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιώματά μου καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου διὰ στόματός σου;” καὶ πτύξας τὸ βιβλίον¹⁵ B ἐδάκρυσε σὺν ἅπασι. μανεῖς οὖν ἔκτοτε τὴν ἁγίαν πῦσαν γραφὴν ἀνατρέψαι ἐσπούδασεν, ὄθεν καὶ ἀναθεματίζεται μέχρι τῆς σήμερον.

Μετὰ δὲ τοῦτον Ἀντωνῖνος ὁ Καρακάλλος 8^η ε' καὶ μῆνας β'. ἐφ' οὗ Σαραπίων εἰς μαθηματικὸς ἦν, ὃς ὑπέδει- 20

genios malos in integrum restitutum iri censet. interim tanto studio corporeis exercitiis deditus erat ut etiam pectus ipsius corrumperetur. perhibent item genitalibus eum quoddam imposuisse medicamentum quo illa exarescerent. herbam quoque reperit, cuius vis in iuvanda memoria permagna foret. verum deinceps invidia quadam ad magistratus, qui cum imperio erant ac potestate, delatus Satanae auxilio a fide descivit: nam cum illi castitatem in ipso insignem plane cognitam haberent, homini Aethiopem admovent: simul indicant ut vel ipsorum mandatis pareret vel cum Aethiopo se pollueret. heic cum Origenes ne extremis quidem auribus tam nefandam rem audire sustineret, manu sua thure simulacris oblato lapsus est, quapropter Alexandria relicta, ne illius rei causa quicquam audiret exprobrationis, Hierosolymam se confert. cumque coactus esset in coetu concioneque publica orationem habere (nam ex casu, qui acciderat ipsi, Petro scilicet similis erat) huiusmodi verba pronuntiavit (Psalm. 49 16) „peccatori dixit deus: qui fit ut tu iusta mea decreta enarres, et ore tuo foedus meum usurpes?” hinc libro complicato cum omnibus lacrymas profudit. eo modo factum ut deinceps ex quadam mentis insaniam litteras sacras universas perverteret, ideoque in hodiernum usque diem execrationi ecclesiasticae obnoxius est.

Severo mortuo Antoninus Caracallus annos 6 menses 2 imperium obtinuit. erat eo regnante Scarapio quidam mathematicus, qui Antonino in senata Macrinum quendam commonstravit, non multo post

ζεν Ἀντωνίνῳ Μακρινόν τινα τὸν μετ' οὐ πολὺ διαδεξόμενον
 αὐτὸν ἐπὶ συγκλήτου. καὶ ὁ Ἀντωνίνος παριδὼν ἄλλον ἀντὶ
 Μακρινίου φρονεῦσθῆναι ἐκέλευσε· μετὰ δὲ Ἀντωνίνον Μακρί- C
 νος ἔτος ἕν καὶ μῆνας β'. μετὰ δὲ τοῦτον Ἀντωνίνος ὁ Ἡλιο-
 5 γάβαλος ἔτη γ' καὶ μῆνας θ', ὃς τοσοῦτον ἦν ἀσελγῆς ὡς καὶ
 τὸν Ἱεροκλέα ἐννομον αὐτοῦ ἄνδρα ποιῆσαι. ὡς δὲ λέγουσι,
 καὶ τινὰς τῶν λατρῶν ἠντιβόλει διφυῆ αὐτὸν δι' ἐντομῆς
 ἐμπροσθίου ποιῆσαι. μετὰ δὲ τοῦτον Ἀλέξανδρος ὁ τῆς Μα-
 10 μαίαιας ἔτη ιγ' μῆνας η'. αὕτη θεοσεβῆς οὖσα τὸν Ὠριγένην
 ἐξ Ἀντιοχείας ἐκάλεσεν ὥστε τὸ κατὰ Χριστὸν διδαχθῆναι
 μυστήριον. μετὰ τοῦτον Μαξιμῖνος ἔτη ς'. μετὰ τοῦτον Μάξιμος
 καὶ Βαλβῆνος ἡμέρας κβ'. μετὰ τούτους Γορδιανός, εἶτα Φιλίπ- D
 πος ἔτη ε'. οὗτος σπονδὰς ἐποίησε μετὰ Σαβῶρον βασιλέως Περ-
 σῶν, ὃς ἐθανμάζετο ἐπὶ μεγέθει σώματος· μέχρι γὰρ ἐκείνου
 15 τοῦ χρόνου τηλικούτος οὐκ ὤφθη ἄνθρωπος. ἐπὶ τούτου τοῦ
 Φιλίππου δὲ καὶ Σαβέλλιος ἦν. τότε δὴ καὶ καθ' ἑδὼν Ἰου-
 δαῖος ἔκειτο νοσῶν· ἀλλὰ βαπτισθεὶς ὑπὸ Χριστιανοῦ, καὶ
 ταῦτα λαϊκοῦ, ὑγιῆς αὐτίκα ἐγένετο. τούτου δὲ Διονυσίῳ
 τῷ ἀρχιεπισκόπῳ ἀνενεχθέντος τὸ θεῖον καὶ ἀδθις ἐδέξατο
 20 φῶτισμα· κατὰ γὰρ τοὺς ἀποστολικοὺς κανόνας οὐκ ἔξεστι

14. ὑπὸ Ρ.

in imperio successurum. qua in re negligentius se gerens Antoninus,
 alium quendam pro Macrino iussit interfici. post Antoninum igitur
 annum unum menseaque duos Macrinus imperavit. secutus est illum
 Antoninus Heliogabalus, imperioque potitus est annos 3 menses 9.
 Is tam prodigiose lascivus erat ut Hieroclem sibi pro marito legitimo
 iungeret. praeterea, ceu perhibetur, medicos quosdam obsecrabat ut
 ab anteriore parte corporis sectione facta se utriusque naturae par-
 ticipem facerent. post hunc Alexander Mamaeae F. annis 13 et octo
 mensibus imperio praefuit. Mamaea, quae religioso cultu deum ve-
 neraretur, Antiochea Origenem ad se accessivit, ut ab ipso de Christi
 mysterio erudiretur. post Alexandrum Maximinus sex annis regnavit,
 post Maximinum Maximus et Balbinus dies 22. excepti hos Gordia-
 nus. deinde Philippus annos 5 regnavit. is cum Sapore Persarum rege
 fecit inducias, qui propter magnitudinem proceritatemque corporis in
 omnium erat admiratione: nam ad illud usque tempus hominum nemo
 conspectus fuerat qui corpore tam vasto esset.

Sub Philippo Sabellius vixit, eodemque imperante Iudaeus qui-
 dam morbo laborans, in via publica cum iaceret, a Christiano, et
 laico quidem, baptissatus mox convaluit. quapropter ad Dionysium
 antistitem deductus, secunda vice lustrationem divinam accepit. quippe
 de canonum apostolorum praescripto nemini laico fas est, ut quicquam
 earum rerum peragat quae ad sacerdotum munus pertinent, etiamsi

τῆ λαϊκῆ μεταχειρίζεσθαι τι τῶν ἱερατικῶν, κῆν περιστασις ἦ.
 P. 244 καὶ οὗτοι μὲν οὕτω διετάξαντο, ὥστε μηδὲν τῆς τάξεως ἀνα-
 V. 189 τραπήναι. ὕρα γὰρ νουνεχῶς ὅτι καὶ ἐν τῇ βίῳ τοῦ μεγάλου
 Ἀθανασίου τοιοῦτόν τι γέγραπται. ὁ μέγας Ἀθανάσιος οὗτος
 ἔτι παιδίον ὢν ἐρχεται ποτε μετὰ τῶν ἡλικιωτῶν ἐπὶ τινα 5
 τῆς θαλάσσης ἀκτὴν. καὶ συμπαίζειν μὲν αὐτοῖς παρὰ ταῖς
 ὄχθαις ἐήκει, τύπος δὲ τῶν μελλόντων τὸ πᾶν ἦν· ὑποκρι-
 νόμενοι γὰρ ἐν τῇ παιδιᾷ τὰ τῶν ἱερέων οἱ παῖδες Ἀθανά-
 σιον μὲν ἐπίσκοπον χειροτονοῦσιν, αὐτοὶ δὲ εἰς πρεσβυτέρους
 καὶ διακόνους ἀφορισθέντες προσῆγον ἑτέρους παῖδας αὐτῶ 10
 Β ἄσφραγίστους, κἀκεῖνος τῇ θαλαττίῳ ὕδατι τοὺς παῖδας ἐβά-
 πτιζεν. ὁ γοῦν τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεως ἐπίσκοπος Ἀλέξαν-
 δρος παρ' αἰγιαλὸν παρερχόμενος, καὶ ταῦτα ἰδὼν καὶ θαυ-
 μίας, ἐπιχρῖει αὐτοὺς καὶ τελειοῖ διὰ τοῦ βαπτίσματος.
 ἀλλὰ καὶ ὁ νῆα κανὼν τοῦ ἐν πατριάρχαις Κωνσταντινουπό- 15
 λεως ἀγιοτάτου Νικηφόρου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἁγίων πατέ-
 ρων τὰς διορίζεται „τὰ ἀβάπτιστα τῆπια, μὴ ὄντος ἱερέως,
 καὶ πατὴρ αὐτὰ βαπτίσει, καὶ οἶος ἕτερος τύχη, μόνον ἔστω
 ὁρθόδοξος.”

C Μετὰ τοῦτον Δέκιος ἔτη β', ἐφ' οὗ Ναυᾶτος. μετὰ 20
 τοῦτον Γάλλος καὶ Βολουσιανὸς ἔτη β', μῆνας η'. μετὰ τοῦ-

12. ἐπίσκοπος] πρόεδρος FM.

maxime casus aliquis et necessitas urgeat. hoc nimirum illi sic con-
 stituerunt et decreverunt, ut ne qua in parte contra ordinem delin-
 quatur. nam diligenter mihi, quaeso, adverte, quid in illius magni
 Athanasii vita sit perscriptum. cum puer adhuc esset Athanasius,
 forte suis cum aequalibus maris ad litus accessit. ac videbatur ille
 tum quidem in litore cum eis ludere, sed res tota quaedam erat
 imago eius quod aliquando futurum esset. nam pueri eo in lusu re-
 praesentatis sacerdotum personis, eorumque muneribus sibi sumptis,
 Athanasium quidem episcopum collatis quasi suffragiis creabant, ipsi
 vero seniorum et ministrorum in ordinem adsciti, quosdam alios pue-
 ros ad ipsum perducebant, qui baptismo necdum obsignati forent.
 eos Athanasius aqua marina baptissabat. igitur Alexander antistes
 Alexandrinorum, cum in litore deambulans haec conspexisset et ad-
 miratus esset, pueros inungit et per baptismum perficit. canon autem
 51 sanctissimi patriarchae Cpolitani Nicephori et aliorum sacrorum
 patrum, qui praesentes ipsi adfuere, haec determinat et decernit:
 „infantes non baptissatos, si sacerdos nullus adsit, et pater baptis-
 sare potest et quivis alius, modo recte Christiana de doctrina sentiat.”

Post Philippum Decium annos 2 imperavit, sub quo Novatus vixit.
 Decio Gallus et Volusianus successerunt, imperioque biennium et
 menses 8 potiti sunt. post eos Aemilianus quattuor menses praefuit.

τον Αιμιλιανὸς μῆνας δ'. μετὰ τοῦτον Οὐαλεριανὸς ἔτη ἰδ', ἐφ' οὗ λιμὸς γέγονεν ὁλος οὐ γέγονε πώποτε, καὶ φθορὰ ἀνδρῶπων ἄρρητος· ἀπὸ γὰρ τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης ἀτμοὶ τινες ἀνῆσαν, ἐκ ποταμῶν τε καὶ λιμνῶν, τοσοῦτον φθοροποιᾶ ὡς νομίζεῖν ἰχθῶρας νεκρῶν εἶναι τὰς δρόσους. ἐφ' ἧ καὶ οὐκ ἦν οἰκία ἐν ἧ οὐκ ἦν τεθνηκὼς καὶ ἀπόζων· ἀναρίθμητος γὰρ τῆρικαῦτα τῶν ἀνθρώπων ὁ ὄλεθρος.

Μετὰ τοῦτον Κλαύδιος ἔτος ἕν, ὃ καὶ πρόπαππος τοῦ Δ μεγάλου Κωνσταντίνου. μετὰ τοῦτον Κιντίλιος ὀλίγας ἡμέ-
 10 ρας· τὸν γὰρ Αὐρηλιανὸν ὄρων τῆς βασιλείας κατεπεμβαί-
 νοντα τὴν τῆς χειρὸς φλέβα τέμνει, καὶ ἀφίησιν αὐτὴν ἕως οὗ
 οὗ λειποψυχῆσας ἀπέθανε. μετὰ τοῦτον Αὐρηλιανός, ἐφ' οὗ
 οὗ Μάγνης ὁ κατάρατος ἦν, ὃ καὶ τὸ γένος Βραχμῶν, καὶ ὁ
 Σαμοσατεύς Παῦλος. ἐν δὲ τοῖς ἑξῆς καὶ Ἀπολλινάριος ὁ τῆς
 15 Λαοδικείας ἐπίσκοπος, ὃς τῶν Ἀρειανῶν λεγόντων ἄψυχον
 εἶναι τὴν τοῦ κυρίου σάρκα, ἔλεγε σάρκα μὲν ἐψυχωμένην λα-
 βεῖν τὸν κύριον, οὐ μὴν δὲ καὶ νοῦν τὸν ἡμέτερον ἔχει γὰρ ἡ
 θεότης τῆς σαρκὸς ἐκείνης ἡγεμονεύειν. μετὰ τούτους Θεόδω- P. 245
 ρος ὁ Μοψουεστίας πόλεως οὔσης ἐν Κιλικίᾳ τὴν ἡγεμονίαν
 20 λαχὼν, δυσφημῶν τὸν κύριον ἕνα τὸν καθ' ἡμᾶς καὶ κοιτὸν
 εἶναι, κατὰ προκοπὴν τὴν χάριν δεχόμενον, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ

hunc Valerianus exceperit, et annos omnino 15 regnavit. sub eius imperio tanta fames exstitit quanta nunquam antea; secutusque mortali-
 um interitus, culus diritas explicari verbis nequeat. nam ex mari fluminibus atque stagnis vapores quidam exhalabant adeo pestilentés et letales, ut ipsi rores nihil esse viderentur aliud quam meri cada-
 verum succi ac humores. itaque nulla domus erat in qua non cada-
 ver aliquod foeteret. peribant enim homines innumerabiles.

Delatum hinc est imperium Claudio, qui uno tantum anno regnavit, proavusque magni Constantini fuit. post eum paucos dies Quintilius rebus
 praefuit. cum enim animadverteret Aurelianum pro se imperium usur-
 pare, vena quadam manus secta sanguinem tam diu misit, donec anima
 deficiente prorupit expiraret. itaque successit Aurelianus, quo imperante
 Manes ille, vir execrabilis, natione Brachmanum ortus, vixit; itemque
 Paulus Samosatensis, quem deinceps Apollinaria antistes Laodicæ
 secutus, cum Ariani dicerent Christi carnem anima carere, contrariam in
 sententiam adseruit Christum quidem anima praeditam carnem adsum-
 pisse, non tamen mentem nostram. putabat enim divinitatem solam
 satis idoneam esse quae illi carni praeset. post hos autem Theodo-
 rus antistes eius urbis in Cilicia, quae Mopsuestiae nomen habebat,
 summa dominum adiciebat ignominia, quem unum ex nobis ac simi-
 lem paremque nobis fuisse diceret, ut qui non sine profectu quodam

βαπτίσματι τῆς τοῦ παναγίου πνεύματος δωρεῆς γενόμενον μέτοχον. ὁ δὲ γὰρ Νεστόριος ἀπὸ Γερμανικεῖας τῆς Συρίας ὄρμηται. ἦν δὲ καί τις Ἰουλιανὸς ἐπίσκοπος μὲν Ἀλικαρνασσοῦ τῆς Ἀσίας, αἰρεσιάρχης δέ· τὴν γὰρ ἁγίαν σάρκα τοῦ Χριστοῦ πρὸ τοῦ παθεῖν ἄφθαρτον ἔλεγεν εἰκαί. 5

Μετὰ δὲ Ἀύρηλιανὸν Τάκιτος ἔτη β'. μετὰ τοῦτον Πρόβρος καὶ Φλωριανὸς ἔτη β' μῆνας δ'. τοῦτον δὴ τὸν Φλωριανόν V. 190 γόν ἀνεῖλεν ὁ Πρόβρος, παρὰ φρονα ποιήσας ἑαυτόν. τότε δὴ καὶ βροχῆς γενομένης σίτος μεμιγμένος τῷ ὕδατι πολὺς ἀνωθεν κατηνέχθη. τοῦτον συνάγοντες σωρούς μεγάλους ἐποίησαν. ὡσαύτως καὶ ἐπὶ Ἀύρηλιανοῦ ψεκάδας ἀργύρου κατενεχθῆναι φασί.

Μετὰ δὲ τούτους Κῆρος καὶ Καρῖνος ἀνὰ ἔτη β'. μετὰ δὲ τούτους Διοκλητιανὸς καὶ Μαξιμιανὸς ὁ Ἐρκούλιος ἔτη κβ'. οὗτοι τὴν βασιλείαν ἐξ ἀποροίας ἀφέντες ἰδιωτικὸν ἀνελάβοντο 15 σχῆμα. κατὰ γὰρ τὸν μεταφραστὴν κύριον Συμεῶν πολλὴν ἔδεικτο σπουδὴν οὗτοι τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν καταγωνίσασθαι, ἣν κραταιοτέραν μεῖναι καὶ ἄδον πύλων αὐτὸς ἀπεφῆναιτο. ἀλλ' ἐπειδήπερ ἔγνωσαν ἀδύνατοι ἐπιχειροῦντες, ἐκάτερος αὐτῶν τοῦ Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ τὴν βασι- 20 λείαν ἀπεσκευάσαντο, πρὸς μὲν τοὺς ἄλλους κόρον τῆς τύχης καὶ μεταβολῆς ἔρωτα προφασισάμενοι· οἳ δὲ τῶν ἀπορρή-

gratiae dei participes factus fuisset et in baptismo sancti spiritus donum accepisset. Nestorius inde Germanicea Syriae urbe fuit oriundus. denique Iulianus quidam antistes Halicarnassensis in Asia princeps fuit cuiusdam sectae peculiaris, ut qui sacrosanctam Christi carnem etiam ante passionem dixerit interitus expertem fuisse.

Post Aurelianum Tacitus biennium imperavit. post Tacitum Probus et Florianus annos duos menses quattuor. Florianum Probus interfecit, insania quadam simulata, sub horum imperio pluvia ex aëre delapsa, ingens tritici copia coelitus aquae permista decidit; qua congesta magnos cervos homines excitabant. itidem imperante Aureliano guttas argenteas pluisse traditum est.

Secutus est hos imperatores Carus cum Carino, quorum quisque biennium regnavit. hinc Diocletianus et Maximianus Hercules 22 annis imperium administrarunt. cumque mentis vesania quadam imperio se abdicassent, habitum vitamque privatam amplexi sunt, nam ut Symeon ille cognomento Metaphrastes ait, imperatores hi magnopere conati sunt fidem Christianam expugnando quasi abolere, quam Christus ipse firmiter perduraturam esse pronuntiavit quam ipsas Orci portas. verum posteaquam ea se moliri animadvertissent quae perfici omnino non possent, uterque reliquit imperium, inter alia cau-

των κοινωσεν εἶχον καὶ τὰ τῆς ψυχῆς ἐξεκάλυπτον, τοῦ Χριστοῦ τὴν ἰσχὺν ἔλεγον καὶ τὴν ἀπὸ τῶν σημειῶν πειθῶ καταναγκάσαι αὐτοὺς ἐσκοτῆσαι τῆς βασιλείας. ἐφ' ᾧ κατέστησαν ἀνθ' ἑαυτῶν βασιλεῖς τῆς μὲν ἑώας Γαλέριον Μαξιμιανόν, τῶν δὲ ἐσπερίων μερῶν Κωνσταντα τὸν πατέρα τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, κρατήσαντα ἔτη δ'. οὗτος τελευτῆ δ' ἐν Βρετανίαις καὶ πάνυ εὐσεβῆς ὢν, ἀναγορεύει δὲ ἀνθ' ἑαυτοῦ Κωνσταντῖνον υἱὸν αὐτοῦ. ὁ μέντοι Μαξιμιανὸς δ' Γαλέριος θεία ψήφῳ λέγεται ἐξενεγκεῖν τραῦμα ἐν τοῖς γεννητικοῖς αὐτοῦ μορίοις δι' ἣν εἶχεν ἀσέλγειαν, καὶ οὕτω κατασκληκιάσας τὴν δυσώδη αὐτοῦ παρέδωκε ψυχὴν.

Γίνωσκα δέ, ἀγαπητέ, ὅτι, καθά φησιν ὁ χρονογράφος Ἰωάννης ὁ Σκυλίτζης, τῆς χρονογραφίας μὲν καθ' ἑξῆς το Γεώργιος ὁ καὶ σύγκελλος χρηματίσας Ταρασίου τοῦ ἀγιωτί-
15 τοῦ πατριάρχου, ἀπὸ καταβολῆς δὲ κόσμου, καὶ μέχρις αὐ- P. 246
τῶν τῶν τυράννων κατέληξε, Μαξιμιανοῦ δηλονότι καὶ Μαξιμίμου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. μετὰ δέ γε τὸν Γεώργιον ὁ ὁμολογητῆς Θεοφάνης, καὶ τοῦ Ἀγροῦ ἡγούμενος, τὰ ἐπιλοιπα συνείτάξαστο ἕως τελευτῆς βασιλέως Νικηφόρου τοῦ ἀπὸ γενικῶν.
20 ἐφ' ᾧ καὶ ἀπὸ Μιχαὴλ τοῦ Ῥυγγαβῆ τῆς χρονογραφίας δ' Σκυλίτζης καθ' ἑξῆς.

21. post καθ' ἑξῆς C: οἱ βασιλεῖς οἵτινες ἐβασίλευσαν ἀπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, F: σύνοψις ὡς ἐν πίνακι τῶν βασι-

sam instituti sui hanc adferentes, quod fortunae iam saturi essent commutandaeque vitae desiderio tenerentur. si quos autem habebant arcanorum participes, quibus animi sui cogitata libere possent patefacere, ad eos fatebantur Christi potentiam prodigiorumque vim ipsos eo perpulisse ut imperium resignarent. eaque de causa loco suo designarunt imperatores, Orientis quidem Galerium Maximianum, Occidentis vero Constantem, magni Constantini patrem, qui annos 4 rerum potitus est, inque Britannia diem supremum obiit, princeps omnino religiosus. cum moreretur, loco suo Constantinum filium constituit. Galerius Maximianus divino iudicio vulnus in genitalibus membris accepisse fertur propter singularem lasciviam; itaque pediculis scatens foetidam animam exhalavit.

Debes autem scire, dilecte fili, temporum annotationem inchoatam esse, Iohanne Scylitza chronographo auctore, ab Georgio sanctissimi patriarchae Tarasii syncello, qui a mundi exorsus initio in his ipsis tyrannis, Maximiano scilicet ac Maximino eius filio, desiit. deinde post Georgium Theophanes confessor et Agri praefectus, reliqua litteris est complexus usque ad Nicephori generis logothetae finem; qua de causa Scylitzes chronographiam suam a Michaelo Rangaba voluit auspiciari.

λέων, V: βασιλεῖς Κωνσταντινουπόλεως ἐπιτύθεν ἐσχημασι τῶν
 ἀρχῶν. deinde omnes haec nomina:
 ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἐτη λβ' μῆνας ια'.
 Κωνσταντῖνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐτη κγ'.
 ὁ Ἰουλιανὸς ἐτη β' μῆνας ἐπτά.
 ὁ Ἰοβιανὸς ἔτος ἔν.
 ὁ Οὐαλεντιανὸς ἐτη ιθ'.
 Οὐάλλης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐτη ιγ'.
 Γρατιανὸς ἐτη τρία.
 ὁ μέγας Θεοδόσιος ἐτη ιε'.
 Ἀρκάδιος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐτη ιγ'.
 Θεοδόσιος ὁ μικρὸς ἐτη μβ'.
 Μαρκιανὸς ἐτη ε'.
 Ἄων ὁ μέγας ἐτη ιε'.
 Ἄων ὁ υἱὸς τοῦ Ζήνωνος ἔτος ἔν.
 Ζήνων ὁ καὶ Ἰσαύρων σὺν τῷ Βασιλικῷ ἐτη ιε'.
 Ἀναστάσιος ὁ Δουραχινὸς ἐτη κε'.
 Ἰουστῖνος ὁ γέρον ἐτη θ', ὁ καὶ ὁ Θραξ λεγόμενος.
 Ἰουστινιανὸς ὁ μέγας ἐτη λθ'.
 Ἰουστῖνος ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ ἐτη ιγ'.
 ὁ Τιβέριος ὁ Θραξ ἐτη θ'.
 ὁ Μαυρικίος ἐτη εἰκοσι.
 Φωκᾶς ὁ Καππαδόκης ἐτη η'.
 ὁ Ἡράκλειος ἐτη λ'.
 Κωνσταντῖνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτος ἔν.
 Ἡρακλεῖνας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ μῆνας ε'.
 Κώνστας ὁ υἱὸς Κωνσταντῖνου ἐτη κε'.
 Κωνσταντῖνος ὁ Πρωγονάτος ἐτη ιε'.
 Ἰουστινιανὸς ὁ ῥινόκευτος ἐτη ιβ'.
 Λεόντιος ἐτη τρία.
 Οὐσίμαρος ὁ Τιβέριος ἐτη ζ'.
 Ἰουστινιανὸς πάλιν ὁ ῥινόκευτος ἐτη ε'.
 Φιλιππικὸς ἐτη δύο.
 Ἀρτέμιος ἐτη δύο.
 Θεοδόσιος τῶν κείων ἐτη δύο.
 Ἄων Ἰσαυρὸς ὁ Κώνστας ὁ καὶ εἰκονομάχος ἐτη κγ'.
 Κωνσταντῖνος ὁ Κοπρώνυμος ἐτη λθ'.
 Ἄων ὁ ἐκ τῆς Καζάρας υἱὸς αὐτοῦ ἐτη ε'.
 Κωνσταντῖνος καὶ Εἰρήνη ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐτη ιε'.
 Νικηφόρος ὁ ἀπὸ γενικῶν ἐτη θ', σὺν Σιαυρακίῳ τῷ υἱῷ αὐ-
 τοῦ μῆνας β'.
 Μιχαὴλ ὁ Ραγγαβὴ ἐτη θ' μῆνας θ'.
 Ἄων ὁ Ἀρτέμιος ἐτη ζ' καὶ ἡμισυ.
 Μιχαὴλ ὁ τραυλὸς ἐτη η' μῆνας θ'.
 Θεόφιλος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐτη ιβ' μῆνας γ'.
 Μιχαὴλ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ μέθυσος σὺν Θεοδώρῳ τῇ μητρὶ αὐτοῦ
 ἐτη ιθ', καὶ μόνος ὁ Μιχαὴλ ἐτη ια'.
 Βασίλειος ὁ Μανεδῶν ἐτη θ'.
 Ἄων ὁ φιλόσοφος ἐτη κε'.
 Ἀλέξανδρος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ μῆνας ιγ'.
 ὁ Κώνστας ὁ υἱὸς τοῦ φιλοσόφου ἐτη ε'.
 Ῥωμανὸς ὁ Λακαπηνὸς ἐτη κε'.
 Κωνσταντῖνος πάλιν ὁ τοῦ φιλοσόφου ἐτη ιθ'.
 Ῥωμανὸς ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐτη ιγ'.

- ὁ Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς ἔτη ζ'.
 Ἰωάννης ὁ Τριμισχῆς ἔτη ζ'.
 Βασίλειος ὁ Πορφυρογέννητος ἔτη ν'.
 Κώνστας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἔτη ιγ'.
 Ῥωμανὸς ὁ Ἀργυροπούλος ἔτη ιε' S'.
 Μιχαὴλ ὁ Παφλαγῶν ἔτη ζ'.
 ἡ Ζωὴ σὺν τῷ Μιχαὴλ τῷ καλαφάτῃ μῆνας θ'.
 Κωνσταντῖνος ὁ μονομάχος σὺν τῇ Ζωῇ ἔτη ιβ' S'.
 Θεόδωρος ὁ ἀδελφὸς τῆς Ζωῆς ἔτος ξν.
 Μιχαὴλ γέρον ὁ στρατιωτικὸς ἔτος ξν.
 Ἰσάκιος ὁ Κομνηνὸς ἔτη β'.
 Κωνσταντῖνος ὁ Δούκας ἔτη ζ' S'.
 Εὐδοκία σὺν τῷ Μιχαὴλ υἱὸς αὐτῆς μῆνας ζ', καὶ μετὰ Ῥωμανοῦ τοῦ Διογένους ἡ Εὐδοκία ἔτη γ' μῆνας η'.
 Μιχαὴλ ὁ παραπινάκης ἔτη ζ' S'.
 Νικηφόρος ὁ Βοτανειάτης ἔτη γ'.
 Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς ἔτη λζ'.
 Ἰωάννης ὁ Κομνηνὸς ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη κθ' καὶ ημισυ.

T M H M A T E T A P T O N.

- P. 247 Ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἤνικα κατὰ Μαξεντίου ἐστράτευσεν,
 V. 191 τότε εἶδεν ἐν οὐρανῷ τὸν τίμιον σταυρὸν, ἐφ' ᾧ γενίκηκεν.
 εἶτα ῥαθυμήσας καὶ κατ' ἐχθρῶν ὀρηκτικῶς ἠττάται, καὶ ἀθυ-
 μήσας ὑπνώσσει, καὶ κατ' ὄναρ ὑπὸ ῥάβδου πλήττεται τοὺς 5
 μυκτῆρας, κάκειθεν αἷμα ἐξίόν τὸν σταυρὸν ἐν ὀδῶνι ἐχάμα-
 ξε. ταῦτα δὲ ἰδὼν, καὶ μετὰ μῆλον ἐπὶ τῷ πράγματι γεγο-
 νώς, νικᾷ καὶ αὐθις τοὺς ἐχθρούς αὐτοῦ. μετὰ δὲ ταῦτα
 ὑπὸ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Φαύστας εἰς εἰδωλομανίαν ἐκκλίνει.
 ἀλλ' ὁ θεὸς ἔλκει πάλιν αὐτὸν διὰ τῆς λέπρας· κατασχούσα 10
 P. 248 γὰρ αὐτὸν μέγαν ἐστενοχώρει παντοίως καὶ ἐθλίβε. κατὰ
 δὲ συνεβούλευσαν οἱ ἱερεῖς τοῦ Καπετωλίου Διός, βροφῆ
 συνελέγησαν ὥστε σφραγισθῆναι ταῦτα καὶ τῷ αἵματι αὐτῶν
 ἐμβληθῆναι καὶ οὕτω δῆθεν αὐτὸν ἀπαλλαγῆναι τῆς νόσου.
 διερχόμενος οὖν καὶ τῶν μητέρων αὐτῶν ἀκούσας θρηνησοῶν, 15
 καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ θρήνου μαθὼν, εἶπε „κρείσσον πάσχειν

4. ἀθυμ.] ῥαθυμήσας P.

P A R S I V.

DE CONSTANTINOPOLITANIS IMPERATORIBUS

QUI DEINCEPS REGNARUNT.

Quo tempore Constantinus magnus copias contra Maxentium ducebat, signum venerandae crucis in aëre conspexit, indeque cum hoste congressus victor discessit. tum vero negligentior factus, ubi rursus in hostem prorupisset, victus est. quo detrimento accepto quendam in moerorem incidit et consopitus est. heic per quietem visus est sibi nares virga quadam verberari. moxque de naribus sanguis promanans in veste linea notam crucis expressit. qua re conspecta, poenitudine sui delicti ductus est, ideoque rursus hostibus suis superior evadit. secundum haec denuo per uxorem Faustam ad furiosum deastrorum cultum exorbitantem deus per lepram retraxit. nam ea cum magni huius viri corpus occupasset, omnibus hominem modis urgebat et excruciabatur. ibi de Capitolini Iovis sacerdotum consilio colligi quidam infantes iussi sunt, in quorum occisorum sanguinem ipse mersus morbo isto liberaretur. cum autem alicubi transiens matres infantum lamentantes audivisset ploratusque causam cognovisset,

ἐπεὶ ἡ τοσοῦτων βροφῶν καταψηφίσασθαι θύνατον." ἐφ' ᾧ καὶ νυκτὸς ἐφίστανται αὐτῷ οἱ ἀπόστολοι λέγοντες τὸν ἐπίσκοπον Σίλβεστρον καλέσαι. καλεῖται οὖν ὁ ἅγιος, καὶ βαπτίσας αὐτὸν τῆς λέπρας ἐλευθεροῦ. ὁ δὲ μέγας ὕστερον Β 5 τοσοῦτον ὑπὲρ πίστεως ἠγωνίσαστο ὡς καὶ πάντα μεταποιῆσαι τὰ ἔθιμα, τετραῦδα καὶ παρασκευὴν νηστεύειν καὶ κυριακὴν ἀργεῖν, τοὺς Ἰουδαίους οἰκέτας μὴ ὠνεῖσθαι, καὶ σταυροῦ μηκέτι καταδικάζεσθαι τινα διὰ τὸ πρὸς τὸν τίμιον σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ σέβας. μετὰ τῶν ἄλλων δὲ καὶ τὰς τῆς ἐβδο- 10 μιάδος ἡμέρας μετονομάζει, ἀπὸ Κρόνου καὶ Ἄρεος καὶ τῶν λοιπῶν ἀστερῶν ὀνομαζομένας τὸ πρότερον.

Ἡ μέντοι τοῦ μεγάλου σύζυγος Φαῦστα θυγατὴρ Μαξιμιανῶ, ἣν ἐν λουτρῷ πυρῶδει τὴν ψυχὴν ἀπορρηῆσαι ποιεῖ C τὸ δὲ αἴτιον ὁ πρόγονος αὐτῆς Κρίσπος, ὃν ἐκ παλλακῆς 15 ἔσχεν ὁ μέγας. τὸν μέντοι Κωνσταντιῶνον Κώνσταντα καὶ V. 192 Κωνσταντιῶνον ἐκ Μαξιμίνης ἔσχε θυγατρὸς Διοκλητιανοῦ. ἐν δὲ γε τῷ Καπετωλίῳ Ῥώμης ἐν τινι καταδύσει βαθμοῦς ἐχοῦση τῆς δρεάκων ἦν πολλοὺς βλάπτων τῷ φουσηματι, δε τῆς καταδύσεως παρέκλυτεν. ὃν ὁ μέγας Σίλβεστρος ἔκλει- 20 σεν ἐκεῖσε παρακληθεῖς. μετὰ δὲ γε τὸ θαῦμα ἐκείνο ὄψεο ἐπὶ τῷ ἀγγίῳ ταύρω πεποίηκεν ὁ Σίλβεστρος, ἡνίκα μετὰ

14. Πρῶτος codices.

„praestat" inquit „me hoc modo excruciari quam tot infantes interfici." quapropter noctu sibi videre visus est adstantes apostolos, qui monerent ut Silvestrum antistitem arcesseret. is cum perductus ad Constantinum esset, baptisatum lepra liberavit. ex quo sane tempore magnus hic imperator tantopere fidem propugnauit, ut etiam ipse praestanda susciperet omnia quae in more Christianis est observare. nam et quarta feria et praeparationis die ieiunabat; omni opere die dominico vacabat; mancipia Iudaei ne deinceps emerent vetabat; ad crucem neminem amplius condemnabat, ut pretiosae cruci Christi religiosum hunc honorem deferret. inter alia diebus etiam septimanae, qui prius a Saturno, Marte, sideribus caeteris nuncuparentur, alias appellationes indidit.

Uxorem Faustam, quae Maximiani erat filia, in balneo supra modum calfacto necavit. eius causa fuit Priscus, Faustae privignus, ob novercae criminationes interfectus, quem Constantinus e concubina sustulerat. filios autem reliquos, Constantinum Constantem et Constantium, ex Maximina Diocletiani filia suscepit. caeterum hoc tempore Romano in Capitolio quidam erat draco, abditus in antro, cuius descensus 365 gradus habebat. is multos mortales laedebat addatu suo, si quando extra illud antrum prospicaret. sed magnus ille Silvester eum rogatus ibidem occlusit. deinde post editum mira-

Δ τοῦ Ζαμβρηῆ ἐκείνου τοῦ μάγου παρ' τε τῆς καδ' ἡμῶς πίστεως
 καὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων διελέγετο ἐνώπιον τοῦ τε μεγάλου Κων-
 σταντίνου καὶ αὐτῆς τῆς ἁγίας Ἑλένης, ἔτι τῷ Ἰουδαίων μέ-
 ρει προσκειμένης, πόλιν εἰς ὄνομα αὐτοῦ κτίσαι βούλεται ὁ
 Θεοῦτατος βασιλεὺς. καὶ δὴ προθυμούμενος τούτου χάριν ἵ-
 ἀπελθεῖν ἐπὶ τὰ ἑσπέρια, κατ' ὄναρ ἐπιτραπίη ὁδεῦσαι τὴν
 πρὸς τὸ Βυζάντιον φέρουσαν. ὅθεν ἔσπευθε καὶ περὶ τὴν
 Χαλκηδόνα τὴν πόλιν οἰκοδομῆσαι. ἀλλ' ἐκωλύετο ἀνωθεν·
 αἰετοὺς γάρ φασὶ τὰ τῶν τεχνιτῶν ἐργαλεῖα ἀφαρπάζειν ἀπὸ
 Χαλκηδόνος καὶ ἐπὶ τὸ Βυζάντιον ταῦτα διαπερᾶν, ὅπερ 10
 P. 249 ἐπισκοπὴ πρότερον ἦν τῆς κατὰ Θοράκην Ἡρακλείας. ἐπί-
 πνευσε δὲ τῇ Ἡρακλείᾳ τὸ Βυζάντιον τρώπη τοιφῶδε. ἀρχαῖα
 πόλις τὸ Βυζάντιον ἦν, καὶ καδ' ἑαυτὸ διοικουόμενον. ἐπὶ
 Σεβήρου δὲ τοῦ Ῥωμαίων αυτοκράτορος πολιορκηθὲν παρὰ
 τῶν Ῥωμαίων καὶ ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτοὺς τὸν πόλεμον ὑπέστην 15
 ὕστερον ἑάλω, τῶν ἀναγκαίων ἐπιλειψάντων τοῖς ἐπαίκοις αὐ-
 τοῦ. καὶ καθηρέθη μὲν καὶ τὰ τείχη αὐτοῦ, ἀφηρέθη δὲ καὶ
 τὰ πολιτικὰ δίκαια, καὶ οὕτως ὑπετέθη Πειρινθίσις. Πεί-
 ρινθος δὲ ἐστὶν ἡ Ἡράκλεια. ὅθεν καὶ τῷ Ἡρακλείας ἡ χει-
 B ρογονία τοῦ περὶ ἰάρχου ἀπονενέμηται, ὡς παρ' αὐτοῦ χει-
 ροθετημένον τοῦ ἐπισκόπου Βυζαντίου.

culum, quod in tauro immaniter saevo Silvester declaravit, cum de
 fide nostra et Iudaeorum adversus magnum illum Zambrem disputa-
 ret, ipso Constantino magno et sacrosancta ipsius matre Helena
 praesente, quae tum adhuc obnixe Iudaeorum partibus adhaerebat,
 imperator plane divinus urbem, quae ab ipsius nomine appellaretur,
 condere instituit, cumque decrevisset ipse secum hoc nomine versus
 Occidentem proficisci, per quietem impulsus est ut instituto priori
 relicto iter aliud ingrederetur, quod Byzantium scilicet duceret, quo
 factum est ut circa Chalcedonem magno studio condendae urbi ope-
 ram daret: sed irrito conatu, quod nimirum coelitus impediretur.
 nam proditum est monumentis litterarum aquilas instrumenta artificum
 et fabrorum Chalcedone surrepta et trans fretum deportata Byzantii
 deposuisse. hoc oppidum quondam Heracleae sitae in Thracia praefere-
 batur, verum huiusmodi quadam ex causa Heracleae subici coepit. erat
 sane Byzantium urbs perantiqua, et suis legibus administrabatur.
 sed regnante Severo imperatore Romano cincta obsidione a Romanis,
 cum totum triennium obsidionem tolerasset, tandem in deditionem
 venit, quod incolis commeatus plane defecisset. tum vero et moenia
 diruta sunt et iura ei civilia prorsus adempta, denique locus ipse
 iurisdictioni Perinthiorum adsignatus: nam Heracleam Perinthum
 olim vocabant. iccirco deinceps usus obtinuit ut patriarchae Cpoli-
 tani confirmatio ad Heracleae spectet antistitem; a quo scilicet olim
 quoque Byzantino antistiti manus imponebatur.

Ἀνανεώσας οὖν ὁ μέγας Κωνσταντῖνος τὸ ὑπὸ Βύζου βασιλέως Θρακῆς κτισθὲν τεῖχος προσέθετο καὶ ἕτερον διάστημα, καὶ πάλιν οὕτω Ῥώμην τὴν πόλιν ταύτην ὠνόμασεν. ἀπαρτίζεται δέ, ναιὶ μὴν καὶ ἐγκαινίζεται ἡ μεγαλόπολις αὕτη 5 κατὰ τὴν ἰα' τοῦ Μαΐου μηνὸς ἔτους ἐνισταμένου σωλῆ. τρηκικαῦτα κληθεῖς ὁ τῶν ἀστρονόμων δῆθεν ἀκριβέστατος Οὐάλης ποιεῖ θεμάτιον δι' οὗ εἰς χγς' ἐνιαυτοὺς διαμεῖναι τὴν πόλιν ταύτην ἐφοίβασεν. ἐπευῖθεν οὖν διεψευμένη ἡ τοῦ Οὐάλεντος πρόρρησις καὶ διημαρτημένη προφανῶς ἡ C 10 τέχνη ἐλέγχεται.

Ὅρων δὲ τὴν αὐτοῦ πόλιν ὁ μέγας ὀλιγάνθρωπον, τοὺς ἀξιολογοτέρους Ῥώμης ἐκεῖθεν παρήγαγεν· ἀφ' ὧν εἰσὶ καὶ οὗτοι, Ὀλύβριος, Βῆρος, Οὐρβίμιος, Καλλίστρατος, Ζωτικὸς, 15 Εὐγένιος, Εὐβούλος, Στούδιος, Φλωρέντιος, Μαυριανός, Σεβῆρος καὶ Ἰσίδωρος, οἵτινες οἴκους ναοὺς καὶ ξενώνας ἀνήγειραν. τούτους μὲν τοὺς διαληφθέντας Ῥωμαίους ἄνδρας τοιοῦτοτρόπως ἐνταῦθα μετοικίζει ὁ μέγας Κωνσταντῖνος. λαβὼν γὰρ τοὺς δακτυλίους αὐτῶν ἀποστέλλει αὐτοὺς εἰς τὸν D βασιλέα Περσῶν Σάρβαρον, ὃν καὶ νικήσαντες ἐπέστρεψαν· 20 ἐν δὲ τῇ καιρῷ τῆς ἐκδημίας αὐτῶν ἀποστείλας τοὺς δακτυλίους εἰς Ῥώμην ἄγει τὰς γυναῖκας αὐτῶν ἐντανθοῖ. κτίζει

4. μεγαλωαίατη F, μεγάλη πόλις ceteri.

Igitur magnus ille Constantinus instaurato castro, quod olim a Byzo Thracum rege fuerat extractum, magnum loci spatium adiecit, urbique cognomentum Novae Romae dedit. absoluta fuit urbs longe amplissima, celebrataque ipsius Renovalia a. d. 5 id. Maias, anno 5838. arcessitus est id temporis Valens astronomorum excellentissimus, qui collocatione siderum descripta 696 annos urbem duraturam vaticinatus est; quae sane Valentis praedictio deinceps falsitatis convicta est, arte nimirum ipsius palam a vero aberrante.

Cum autem magnus imperator urbem suam hominum exiguam habere copiam cerneret, quotquot Romae illustriores erant Cpolim transtulit; quorum in numero erant Olybrius, Verus, Urbicius, Zoticus, Eugenius, Eubulus, Studius, Florentius, Callistratus, Maurianus, Severus et Isidorus; qui Cpoli domos, templa, hospitem aedes extruxerunt. et quidem hos patricios Romanos, quos recensuimus, hoc quodam modo Constantinus eo migrare perpulit. cum annulos eorum ad se recepisset, contra Persarum regem Sarbarum ipsos cum copiis ablegavit; quo illi victo tandem reversi sunt. interea vero dum domo aberant, annulis Romam missis uxoribus eorum persuadet ut Cpolim se conferrent. secundum haec ipsis aedificia condit, prorsus eiusmodi tam amplitudine quam forma, qualia Romae habuerant. cum igitur

V. 19³ δὲ καὶ οἴκους κατὰ γῆ τὸ μῆκος καὶ σχῆμα τοιοῦτους οἶους εἶχον ἐν Ῥώμῃ. ὑποστρέψαντες οὖν ἐκεῖνοι καὶ τὸ δρῆμα μαθόντες ἐξέστησαν. τούτων οἱ μὲν τέσσαρες μάγιστροι, οἱ δὲ ὀκτὼ πατριῖοι.

Γίνωσκε δὲ, ἀγαπητέ, ὅτι τῆς πόλεως ἐξιουμένης καθ' ὅσον ἐκτίζετο καιρὸν λίθοι παρὰ λιθοξόων ἐτμήθησαν, οὓς προ-
 P. 250 τείχισμα διὰ τὴν τῆς θαλάσσης βίαν ἔθεντο, ἀπὸ τῆς Βαρβάρων σχεδὸν ἕως αὐτῆς τῆς χρυσῆς πόρτης ἐντὸς τὸ τεῖχος φυλάσσοντας. ὁμοίως δὲ μετεκόμισεν ἐνταῦθα καὶ τὸν ἐν τῷ φόρῳ κίονα μονόλιθον ὄντα, καὶ ἴδρυσεν ἐπάνω αὐτοῦ τὸν ἀνδριάντα ἐκεῖνον ὃν ἤνεγκεν ἀπὸ Ἡλιουπόλεως τῆς Φρυγίας. ὁ δὲ τοιοῦτος λίθος ἔτη τρία διεπλώζετο, ἐνιαυτὸν δὲ ὅλον ἄνεβιβάζετο ἔνθα ἴσταται. μετὰ δὲ ταῦτα ποιήσας Κωνσταντῶν Κωνσταντῶν μὲν ἐνταῦθα Αἰκίσιον δὲ τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ ἐν Νικομηδείᾳ, κατὰ Περσῶν ἐστράτευσεν. οὗτος δὲ ὁ Βιτὸς καὶ τὸν Ἀμασειῶν ἐπίσκοπον Βασιλέα οὕτω καλούμενον ἀνεῖλε. τότε δὲ τότε καὶ ὄφεις ἐν Μελιτηνῇ τοσοῦτον ἐπολέμησαν κατ' ἀλλήλων ὥστε καὶ τὴν χώραν ἐποξέσαι τῷ φόρῳ αὐτῶν. τότε καὶ ἡ ἐν Νικαίᾳ σύνοδος γέγονεν, ἐν ἣ τὸν ἄμαχον Εὐλόγιον Ἕλληνα ὁ μέγας καὶ ἀπλοῦς τῷ λόγῳ Σπυρίδων ἐχειρώσατο. ἡ τοιαύτη σύνοδος καὶ τὸ πάσχα διωρί-

illi reversi fuissent, ac rem uti gesta fuerat, cognovissent: cum stupore quodam factum imperatoris admirati sunt. erant autem inter hos quattuor illi quidem magistri, octo vero posteriores patricii.

Et animadvertite, dilecte filii, urbe id temporis, quo condebatur, exaequata et complanata, saxa quaedam a lapicidiis exsecta fuisse, ac munimenti loco adversus maris impetum a Barbara propemodum ad Auream usque portam collocata, ut per ea murus interior expers detrimenti conservaretur. praeterea Cpolim Roma deportavit columnam illam ex uno consecatam lapide, quae in Foro stabat; eique statuam illam imposuit, quam Heliopoli, urbe Phrygiae avexerat. hinc creatis Caesaribus, quorum alter Constans ageret Cpoli, alter Licinius sororis maritus Nicodemiae, adversus Persas exercitum duxit. Licinius autem per ipsius absentiam persecutionem adversus Christianos movere coepit, et antistitem Amasiae Basilem, hoc enim ei nomen erat, interfecit. eodem tempore serpentes in Melitena provincia tam acriter inter se depugnarunt ut propter cadavera necatorum passim regio foeteret. secutum est non multo post concilium ad urbem Nicaeam, in quo inexpugnabilem Graecae religionis propugnatores Eulogium magnus ille verbisque simplex ac rudis Spyrido vicit et suam in sententiam perduxit. decretum inter alia est in hac

απτο ἐορτάζειν ἡμῶς κατὰ τὴν νῦν κρατοῦσαν συνήθειαν·
 πρότερον γὰρ κατὰ τὴν τεσσαρεσκαίδεκάτην τῆς σελήνης
 ἐτελεῖτο τὸ πάσχα, ὅθεν καὶ τοὺς οὕτως ἐορτάζοντας ἡ C
 ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ δευτέρα σύνοδος ἐν τῷ ἑβδόμῳ κανόνι
 5 αὐτῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης καὶ τετραδίτας καλεῖ. οὐ γὰρ
 ἐν κυριακῇ τὸ πάσχα ἐώρταζον, ἀλλ' ὅτε τεσσαρεσκαίδεκα-
 ταία ἡ σελήνη γένηται, ἐν ἣ ἂν ἡμέρα τύχη πλήρη ταύτην
 γενέσθαι. ἐορτάζουσι δὲ τότε νηστεύοντες καὶ ἀγρυπνοῦντες.

Γίνωσκε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι Κωνσταντίος ὁ υἱὸς τοῦ
 10 μεγάλου Κωνσταντίνου ἀρειανίσας τὴν πρώτην ἀνατρέψαι
 σύνοδον ἐσπευδε. τοῦτο μαθὼν ὁ τῆς πρεσβυτέρας Ἰωάννου
 πάπας ἀνήνεγκε Κώνσταντι τῷ τοῦ Κωνσταντίου ἀδελφῷ, D
 καὶ ὅς πόλεμον ἠπέλησε τῷ ἀδελφῷ διὰ γραμμάτων, εἰ μὴ
 παύσαιτο τὴν ὀρθὴν πίστιν σαλεύων. ἐφ' ᾧ καὶ βουλῇ τῶν
 15 βασιλέων σύνοδος ἐν Σαρδικῇ συγκροτεῖται ὑπὸ πατέρων τμᾶ,
 βεβαιοῦσα τὸ ἅγιον σύμβολον· Σαρδικὴ δέ ἐστιν ἡ νῦν λεγο-
 μένη Τριάδιτσα. ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἀπέστειλε τὸν Ἄρειον
 ὑστερον πρὸς τὸν μέγαν Ἀθανάσιον ὥστε συγκοινωνεῖν αὐ-
 τόν· διεβεβαίωτο γὰρ δι' ὄρκου φρονεῖν καλῶς. ὁ δὲ
 20 μέγας οὐκ ἐδέξατο αὐτόν· ἐφ' ᾧ καὶ τοῦ Θρόνου ἐξι-
 στῶσιν αὐτόν· προκατέλαβον γὰρ τὰς βασιλικὰς ἀκοὰς οἱ
 ἀρειανίζοντες, καὶ πολλὰ τοῦ ἁγίου κατεῖπον. ὅσον οὖν κακὸν

synodo ut paschatis festum ita celebretur quemadmodum hodie mos
 obtinet. nam antea die mensis lunaris 14 pascha celebrabatur, quo-
 modo quicumque festum hoc celebrant, eos sacrosanctum et univer-
 sale secundum concilium canone 7 quartodecimanos et quartanos
 appellat. non enim die Dominico pascha celebrabant, sed ubi deci-
 mus quartus mensis lunaris dies appetiisset, quo nimirum die luna
 plena esset. et quidem ita festum hoc celebrabant ut in eo ieiuna-
 rent ac pervigiliis uterentur.

Etiam hoc scire te volo, magni Constantini filium Constantium,
 Arianorum partes secutum, magno studio primam synodum abolere
 voluisse. quod ubi veteris Romae papa cognovisset, ad Constantem
 Constantii fratrem detulit. is vero bellum fratri per litteras illatu-
 rum se minatus est, ni rectam fidem convellere succutereque desine-
 ret. itaque de imperatorum consilio synodus Sardicae coit, in qua
 patres erant 341. hi sacrosanctum illud symbolum Nicaeae conditum
 confirmarunt. est autem Sardica illud oppidum quod modo Triaditza
 nuncupant. deinceps magnus Constantinus, celebrata scilicet
 Nicaena synodo, Arium misit ad magnum illum Athanasium, ut ab
 eo ad communionem admitteretur. nam constanti iureiurando adfir-
 mabat rectam se deinceps sententiam secuturum. cum autem vir
 eximius ipsum non admitteret, ab Arianis solio deturbatus est. nam

- P. 251 τὸ ἀπειτυθεῖν τοὺς κατηγοροὺς παραδέχεσθαι καὶ τὰς ἀποφάσεις ποιεῖν κατὰ τῶν κατηγορουμένων, ἔδειξε τὰ μεταξὺ τοῦ ἁγίου βασιλέως καὶ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου συμβάτνα.
- V. 194 ἀλλὰ καὶ ἐπὶ Κωνσταντίου τὰ αὐτὰ πέπονθεν, ἐφ' ᾧ καὶ προσφυγῶν παρὰ τινα παρθένον διστέλεσε παρ' αὐτῆ κρυπτῶ-5 μενος ἔτη ἕξ. μετὰ δὲ μόρον αὐτοῦ αἰδῖς ἀπανήλθε. τοῦ δὲ κατὰ πόδας Ἰουλιανοῦ πάντα ταράζαντος πάλιν ὑπέδρα ὁ ἅγιος περὶ τὸν τοῦ Σαρπίδος ναόν. κορυφαίαι ἔκραζον. καὶ ἐρωτηθεὶς παρὰ τῶν Ἑλλήνων „τί βοῶσιν αὐταί, κακώγηρε;” εἶπε „τὸ κρά τῆ Σύρων φωνῆ αὐρίου δηλοῖ· αὐρίου καὶ 10 Β γὰρ ὄψεσθε τὴν τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν.” ἐφ' ᾧ καὶ ἠγγέλθη τοῦ ἀλιτηρίου ὁ θάνατος.

Ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἐν Ῥώμῃ ἐκρατήσεν, ἔτη ἰβ', ἐνταῦθα εἴκοσι, καὶ ἐν Νικομηδείᾳ ἀπέθανε κατὰ Περσῶν ἀπαίρων. τελευταῖα δὲ τὸν βίον ἐξ ἐπιβουλῆς τῶν ἑτεροθαλούντων αὐτῷ 15 ἀδελφῶν, φάρμακον αὐτῷ δηλητήριον ἐγχεαμένων, ἀστέρος, ὡς φασί, κομήτου τὸν θάνατον αὐτοῦ προμηνύσαντος· εἶωθε γὰρ ἐν τοιοῦτοις κομήτας ἐν οὐρανῷ πολλάκις φαίνεσθαι, καὶ τοῦτο C δηλῶν ὁ μέγας Βασίλειος ἔλεγε „συνίστανται δὲ κομήται σημεῖα διαδοχῆς βασιλέων φέροντες.” καὶ ὁ μὲν μοναχὸς 20 Ἀλέξανδρος ἐν τῇ διὰ τὴν τοῦ τιμίου σταυροῦ εὐρεσιν ἰστο-

13. 14' F.

qui partes Arianas fovebant, imperatorias anres occupaverant, et multipliciter virum sanctum criminabantur. quantum certe malum sit accusatores admittere contraque delatos inaudita causa pronuntiare, licet ex his cognoscere quae inter magnum Athanasium et sanctum hunc imperatorem acciderunt. eadem Athanasius etiam imperante Constantio perpeusus est, quo quidem tempore virginem ad quandam profugit, et occultatus ab ea totos ibidem sex continuos annos delituit. post imperatoris vero mortem ad suos reversus est. at cum Iulianus mox omnia de integro perturbasset, rursus fuga sibi consuleri coactus est. forte tum temporis circa Serapidis fanum cornices crocitabant. heic ab ethnico quodam vir sanctus interrogatus quid illarum vociferatio sibi vellet, respondit „Syrorum, o improbe, lingua vox cra diem crastinum significat: cras enim dei providentiam videbitis.” neque multo post hominis scelerati mors nuntiata est.

Ceterum Constantinus magnus Romae 12 annos imperavit, apud nos 20. cumque contra Persas cum copiis moveret, Nicomediae vita functus est, per insidias fratrum sublatus e medio, qui propter similitates quasdam, cum eo quas exercebant, letale venenum ei propinarunt. mortem eius cometes exortus, ut memoriae proditum est, portendit. magnus certe Basilius significare volens, huiusmodi vim cometarum esse „quoties” inquit „existunt cometae, signa sunt suc-

- οἷα λέγει μὲν ἐν Νικομηδείᾳ τελευτήσαι τὸν ἅγιον Κωνσταν-
τῖνον νόσῳ θανασίμῳ συσχεθέντα, τῆρικαῦτα δὲ καὶ βαπτι-
σθῆναι· ἀνεβάλλετο γὰρ, ὡς ἐκεῖνός φησιν, ἕως θέλων ἐν
Ἰορδάνῃ τυχεῖν τοῦ Θείου λουτροῦ. ἀπίθανον δὲ τοῦτο τῷ
5 ὄντι δοκεῖ. ἀληθέστερον γὰρ φαίνεται εἶναι τὸ ἐν Ῥώμῃ τῇ
πρεσβυτέρᾳ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Σιλβέστρου βεβαπτίσθαι αὐτόν.
εἰ γὰρ καὶ Ἀρειανοὶ τινες δισχυρίζονται ὅτι ὑπὸ Εὐσεβίου
τοῦ Νικομηδείας ἐβαπτίσθη διὰ τὸ καὶ συμβῆναι αὐτὸν ἐκεῖσε D
κοιμηθῆναι, ἀλλὰ κατὰ τὴν Ῥώμην βαπτιστῆρ τοῦ μεγάλου
10 λαμπρῶς παριστᾷ τὴν ἀλήθειαν, εἶγε καὶ μᾶλλον ἀδύνατον
ἦν ἀκοινώνητον εἶναι αὐτόν ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν συνόδῳ·
πῶς γὰρ ἠδύνατο ἢ συνύχεσθαι ἢ συλλειτουργεῖν αὐτοῖς
οὕτως ἔχων αὐτός; τὸ λέγειν οὖν καὶ φρονεῖν οὕτω περὶ τοῦ
μεγάλου καὶ λίαν ἔστιν ἀτοπώτατον.
- 15 Ὅσον δὲ ἡ ἅγια ψυχὴ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου συγκα-
ταβαίνουσά τε καὶ συγγνωμονοῦσα ταῖς τῶν πολλῶν ἀσθε-
νειαῖς ἐτύγχανε, δῆλον κἀντεῦθεν. αἰτιάματα ἔγγραφα προσ- P. 25a
εκομίσθησαν αὐτῷ κατ' ἐπισκόπων· καὶ ὃς τοὺς μὲν χάρ-
τας αὐτίκα κατέκαυσε, ἔλεγε δὲ „εἰ εἶδον ἁμαρτάνοντα ἱερέα,
20 διὰ τῆς χλαμύδος ἐσκέπασα ἂν αὐτόν, ἵνα καὶ ὁ Θεὸς σκε-
πάσῃ τὰ ἐμὰ ἁμαρτήματα.” καὶ Σεβῆρος μὲν, ὡς ἄνωθεν

cessionis regum.” Alexander monachus in historia de pretiosae cruce inventione tradit magnum hunc principem Nicomediae fato functum, cum lethifero morbo laboraret. ibidem eum morbi tempore baptissatum esse: Constantinus enim, ut ipse quidem commemorat, ad illud usque temporis baptismum distulerat, quod divinum hoc lavacrum in Iordane consequi cuperet. verum haec narratio reapse parum vero consentanea videtur. nam plus meretur fidei quod alii tradunt, eum apud Romam veterem a sancto Silvestro baptissatum esse. quanquam enim Ariani quidam constanter adserunt eum ab Eusebio Nicomediae antistite baptissatum esse, ut qui Constantino illum ad locum usque comes fuerit, itaque deinceps obdormivisse, non tamen dubium est quin magni huius imperatoris baptisterium, quod adhuc Romae conspicitur, illustri ratione veritatem commonstret. immo fieri non potuit ut Nicaeno in concilio baptismi expers ipse foret: quo enim pacto vel preces una concipere vel sacris adesse rebus poterat nondum baptismi particeps? quapropter in hunc modum de viro maximo vel loqui vel sentire prorsus absurdum fuerit.

Quam insigniter autem sancta magni Constantini anima se demiserit ac multorum imbecillitatibus ignoverit, vel hinc colligi manifesto potest. erant ad ipsum allati libelli quibus antistitum accusationes scriptae continebantur. tum Constantinus chartas mox concremavit, et huiusmodi verba subiecit „si sacerdotem delinquentem viderem,

εἶρηται, τὸ πρῶτον κτίσμα δέδωκε τῷ Ἰπποδρομίῳ, ὃ δὲ μέγας Κωνσταντῖνος τοὺς περιπάτους, τὰς βαθμίδας καὶ τὸν λοιπὸν αὐτῷ καλλωπισμὸν ἔφθρεν. ἀπὸ τε Νικομηδείας Ἀντιοχείας καὶ λοιπῶν πόλεων τὰ ἐν αὐτῷ ἀγάλματα ἤχθησαν· τημηκαῦτα καὶ γὰρ τὸ σέβας αὐτῶν καταλέλυται. ἐν οἷς καὶ πολλὰ 5
 B περὶ τῶν μελλόντων ἐγγέγραπται. καὶ αὐτὰ δὲ τὰ Μάγγανα παρὰ τοῦ μεγάλου κτίζονται Κωνσταντίνου· ἀπέκειντο γὰρ ἐκεῖσε πάντα τὰ πολεμικὰ ὄργανα καὶ αἱ μηχανικαὶ βίβλοι. ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἐν τῷ στρατηγίῳ εὐρῶν τὰς φυλακὰς τοῦ Βυζαντίου ἐκεῖσε καὶ αὐτὸς ἐφυλάκιζε, καὶ διήρκεισε 10
 V. 195 τοῦτο ἄχρι Φωκῆ. χήρα δὲ τις πατρικία, Μάρη τούνομα, ἐλεήσασα τοὺς φυλακιζομένους δι' ἣν εἶχον δυσωδίαν, τὸν ἑαυτῆς οἶκον δέδωκε τῷ βασιλεῖ χάριν μισθοῦ, καὶ γέγονε τὸ νῦν καλούμενον Πραιτώριον. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.
 C Κρατεῖ δὲ μετὰ ταῦτα Κωνσταντῖος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη 15 κγ'. οὗτος ἠνάγκαζε τὸν πατριάρχην Ἀλέξανδρον δέξασθαι εἰς κοινωνίαν τὸν Ἄρειον. ὃ δὴ καὶ γέγονεν ἄν, εἰ μὴ τὰ τῆς θείας δίκης προέφθασεν. ὅπισθεν γὰρ τοῦ φόρου τὸν βίον κατέστρεψεν· ἐνύξε γὰρ αὐτὸν ἡ γαστήρ ἐκεῖσε διερχόμενον, ἐφ' ᾧ καὶ καθίσας τὰ ἔγκατα αὐτοῦ κάτω διεβίβα- 20

hac eum chlamyde tegerem, ut deus etiam mea peccata tegat." diximus autem supra Severum imperatorem primum condendi Circi equestris initium fecisse. post illum Constantinus magnus Circo peripatos gradus ornatumque reliquum addidit. nam quaecunq; Nicomediae, Antiochiae, ceteris in urbibus erant simulacra, Cpolim allata sunt: quippe veneratio simulacrorum prisca iam obsoleverat. multa erat videre simulacris illis inscripta de rebus futuris. praeter haec ipsa quoque Mangana sunt a Constantino magno extracta; quo in loco reposita erant omnia bellica instrumenta librique de rebus mechanicis. idem Constantinus cum in magistratuum domo sive curia Byzantii carceres invenisset, ipse etiam carceres eodem in loco reliquit. atque illi sane istic ad Phocae imperatoris usque tempora permanserunt. tum patricia quaedam mulier, eaque vidua, cui Mare nomen esset, sortem acerbam carceribus inclusorum miserata, quod foetoribus excruciantur, accepto pretio suam ipsius domum imperatori concessit. quamobrem id temporis conditum est id quod Praetorium modo nuncupatur. et de his quidem hactenus.

Post Constantinum filius eius Constantius annos 23 rerum potitus est. is Alexandrum patriarcham coegit ut Arium ad communionem admitteret; idque factum omnino fuisset, nisi divina iustitia rem antevertisset, Ario rebus humanis a posteriore parte Fori exempto. cum enim istac praeteriret, forte alvus hominem pungendo urgebat. quapropter in cloaca considens ipsa intestina per anum deiecit. patreles Constantii, Gallus et Iulianus, Antiochiae lectorum, quos ana-

σεν. οἱ μέντοι ἀνεψιοὶ τοῦ μεγάλου, Γάλλος καὶ Ἰουλιανός, ἀναγκῶσαι γεγόνασιν ἐν Ἀντιοχείᾳ. ἀλλὰ καὶ ἐκκλησίαν τῇ μάρτυρι Μάμαντι ἐκτιζον. τὸ μὲν παρὰ τοῦ Ἰουλιανοῦ πιζόμενον μέρος ἡδαφισμένον προῖας ἠύρισκετο. ἐπὶ τούτου 5 δὲ τοῦ Κωνσταντίου Φλαβιανὸς Ἀντιοχείας διχῆ τούς ψάλ- D
 λοντας διελὼν τὰ τοῦ Δαβὶδ ψάλλειν ἐκ διαδοχῆς ἐνομοθέτησεν.

Ὁ Κωνσταντίος οὗτος παρὰ τῶν ἀσεβοῦντων ἀναγκαζόμενος μετακαλεῖται τοὺς ἐπισκόπους ὥστε σύνοδον συγκροτῆσαι κατὰ τῆς ὁμοουσίου τριάδος. ἀλλ' ἀργεὶ τὸ ἐγγείρημα· νόσφ γὰρ περιπίπτει δεινῆ, καὶ τὸ ζῆν ἀπογνοῦς Εὐζώϊον μετακαλεῖται τὸν Ἀντιοχείας, καὶ διὰ τύχους τὸ θεῖον δεξάμενος φώτισμα, ὡς ὁ μεταφραστῆς ιστορεῖ, τηρικαῦτα τοῦ ζῆν ἀπαλλάττεται. κατὰ δὲ τὸν χρόνον τῆς 15 ζωῆς αὐτοῦ ἀρχιερεὺς Ἰεροσφλύμων ὁ μέγας Κύριλλος ἦν, P. 253
 ἐς δὴ καὶ γράφει τῇ Κωνσταντίῳ ὅτι ἐπὶ μὲν τοῦ σοῦ πατρὸς ἐπὶ γῆς εὐρηται ὁ σταυρός, ἐπὶ δὲ σοῦ πάλιν ἐξ οὐρανοῦ πεφανέρωται. κατὰ γὰρ τὸν τοῦ Γολγοθᾶ τόπον περὶ τρίτην ὥραν τῆς ἡμέρας, κατ' αὐτὴν δὲ τὴν Πεντηκοστήν, 20 ὥφθη τὸ τοῦ σταυροῦ σημεῖον ἐκ φωτὸς ὑπερλάμπρου κατεσκευασμένον. ὥφθη δὲ οὐχ ἐνὶ καὶ κατὰ φαντασίαν, ἀλλὰ περὶ ὥρας ἰκανὰς καὶ πᾶσι.

Μετὰ δὲ Κωνσταντίον κρατεῖ Ἰουλιανὸς ἔτη β' μῆνας ζ'.

gnostas dicimus, munere aliquandiu functi sunt. cumque templum martyri Mamanti conderent, exstructa Juliani sumptu pars mane reperta est solo aequata. sub eiusdem Constantii imperio Flavianus Antiochenus, duas in partes divisus qui psallerent, eos Davidis hymnos alternatim concinere iussit.

Secundum haec ab impiae sententiae sectatoribus impulsus hic Constantius antistites arcessivit, ut synodus coiret, per quam decerneretur Trinitatem unius et eiusdem essentiae non esse. verum conatus omnis irritus fuit: nam cum gravem in morbum incidisset deque vita iam desperasset, Euzoium Antiochenum antistitem ad se venire iussit, illustrationemque divinam celeriter consecutus vivendi finem fecit. ipso vivente pontifex Hierosolymorum erat Cyrillus, vir eximius, qui ad Constantium in haec verba perscripsit „patre tuo regnante crux in terris reperta est. rursus te regnante crux de coelo est patefacta. nam in Golgothae loco, circiter horam diei tertiam, in ipso Quinquagesimae festo, signum crucis conspectum est, de luce quadam fulgentissima compactum. neque tantum ab uno conspectum est vel per imaginationem quandam, sed ab omnibus et multas quidem in horas.

T M H M A T E T A P T O N.

P. 247 Ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἤνικα κατὰ Μαξεντίον ἐστράτευσε,
 V. 191 τότε εἶδεν ἐν οὐρανῷ τὸν τίμιον σταυρὸν, ἐφ' ᾧ νενίκηκεν.
 εἶτα θραυμῆσας καὶ κατ' ἐχθρῶν δομήσας ἠτύτῃται, καὶ ἀθυ-
 μῆσας ὑπνωσε, καὶ κατ' ὄναρ ὑπὸ ῥάβδου πλήττεται τοὺς 5
 μυκτῆρας, καίκεῖθεν αἷμα ἐξιὸν τὸν σταυρὸν ἐν ὀθόνη ἐχάρμ-
 ζε. ταῦτα δὲ ἰδὼν, καὶ μετὰμελος ἐπὶ τῷ πράγματι γεγο-
 νώς, νικᾷ καὶ ἀνδρὶς τοὺς ἐχθρούς αὐτοῦ. μετὰ δὲ ταῦτα
 ὑπὸ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Φαύστας εἰς εἰδωλομανίαν ἐκκλίνει.
 ἀλλ' ὁ θεὸς ἔλκει πάλιν αὐτὸν διὰ τῆς λέπρας· κατασχοῦσα 10
 P. 248 γὰρ αὐτὸν μέγαν ἐστενοχώρει παντοίως καὶ ἐθλίβε. κατὰ
 δὲ συνεβούλευσαν οἱ ἱερεῖς τοῦ Καπετωλίου Διός, βρέφη
 συνελέγησαν ὥστε σφαιγιασθῆναι ταῦτα καὶ τῷ αἵματι αὐτῶν
 ἐμβληθῆναι καὶ οὕτω δῆθεν αὐτὸν ἀπαλλαγῆναι τῆς νόσου.
 διερχόμενος οὖν καὶ τῶν μητέρων αὐτῶν ἀκούσας θρηνησῶν, 15
 καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ θρήνου μαθὼν, εἶπε „κρεῖσσον πάσχειν

4. ἀθυμ.] θραυμῆσας P.

P A R S I V.

DE CONSTANTINOPOLITANIS IMPERATORIBUS

QUI DEINCEPS REGNARUNT.

Quo tempore Constantinus magnus copias contra Maxentium ducebat, signum venerandae crucis in aëre conspexit, indeque cum hoste congressus victor discessit. tum vero negligentior factus, ubi rursus in hostem prorupisset, victus est. quo detrimento accepto quendam in moerorem incidit et consopitus est. heic per quietem visus est sibi nares virga quadam verberari. moxque de naribus sanguis promanans in veste linea notam crucis expressit. qua re conspecta, poenitudine sui delicti ductus est, ideoque rursus hostibus suis superior evadit. secundum haec denuo per uxorem Faustam ad furiosum deastrorum cultum exorbitantem deus per lepram retraxit. nam ea cum magni huius viri corpus occupasset, omnibus hominem modis urgebat et excruciebat. ibi de Capitolini Iovis sacerdotum consilio colligi quidam infantes iussi sunt, in quorum occisorum sanguinem ipse mersus morbo isto liberaretur. cum autem alicubi transiens matres infantum lamentantes audivisset ploratusque causam cognovisset.

ἐμὲ ἢ τοσοῦτων βρεφῶν καταψηφίσασθαι θάνατον." εἰς ᾧ
καὶ νυκτὸς ἐφίστανται αὐτῷ οἱ ἀπόστολοι λέγοντες τὸν ἐπί-
σκοπον Σίλβετρον καλεῖσαι. καλεῖται οὖν ὁ ἅγιος, καὶ βα-
πτίσας αὐτὸν τῆς λέπρας ἐλευθεροῖ. ὁ δὲ μέγας ὕστερον Β
5 τοσοῦτον ὑπὲρ πίστεως ἠγωνίσαστο ὡς καὶ πάντα μεταποιῆσαι.
τὰ ἔθιμα, τετράδα καὶ παρασκευὴν νηστεύειν καὶ κυριακὴν
ἀργεῖν, τοὺς Ἰουδαίους οἰκέτας μὴ ἀνεῖσθαι, καὶ σταυρῶ
μηκέτι καταδικάζεσθαι τινα διὰ τὸ πρὸς τὸν τίμιον σταυρὸν
τοῦ Χριστοῦ σέβας. μετὰ τῶν ἄλλων δὲ καὶ τὰς τῆς ἐβδό-
10 μάδος ἡμέρας μετονομάζει, ἀπὸ Κρόνου καὶ Ἄρεος καὶ τῶν
λοιπῶν ἀστέρων ὀνομαζομένας τὸ πρότερον.

Ἡ μέντοι τοῦ μεγάλου σύζυγος Φαῦστα θυγάτηρ Μα-
ξιμιανῶ, ἣν ἐν λουτρῶ πυρῶδει τὴν ψυχὴν ἀπορρηῆσαι ποιεῖ C
τὸ δὲ αἴτιον ὁ πρόγονος αὐτῆς Κρίσπος, ὃν ἐκ παλλακῆς
15 ἔσχεν ὁ μέγας. τὸν μέντοι Κωνσταντῖνον Κώνσταντα καὶ V. 19a
Κωνσταντῖνον ἐκ Μαξιμίνας ἔσχε θυγατρὸς Διοκλητιανοῦ.
ἐν δὲ γε τῷ Καπετωλίῳ Ῥώμης ἐν τινι καταδύσει βαθμοὺς
ἐχούσῃ τξέ δράκων ἦν πολλοὺς βλάπτων τῷ φουσηματι, δε
τῆς καταδύσεως παρέκλυτεν. ὃν ὁ μέγας Σίλβετρος ἐκλει-
20 σεν ἐκεῖσε παρακληθεῖς. μετὰ δὲ γε τὸ θάψμα ἐκεῖνο ὄψε
ἐπὶ τῷ ἀγρίῳ ταύρω πεποίηκεν ὁ Σίλβετρος, ἥνικα μετὰ

14. Priscus codices.

„praestat“ inquit „me hoc modo excruciiari quam tot infantes inter-
fici.“ quapropter noctu sibi videre visus est adstantes apostolos, qui
monerent ut Silvestrum antistitem arcesseret. is cum perductus ad
Constantinum esset, baptissatum lepra liberavit. ex quo sane tem-
pore magnus hic imperator tantopere fidem propugnauit, ut etiam
ipse praestanda susciperet omnia quae in more Christianis est obser-
uare. nam et quarta feria et praeparationis die ieiunabat; omni opere
die dominico vacabat; mancipia Iudaei ne deinceps emerent vetabat;
ad crucem neminem amplius condemnabat, ut pretiosae cruci Christi
religiosum hunc honorem deferret. inter alia diebus etiam septima-
nae, qui prius a Saturno, Marte, sideribus caeteris nuncuparentur,
alias appellationes indidit.

Uxorem Faustam, quae Maximiani erat filia, in balneo supra
modum calfacto necavit. eius causa fuit Priscus, Faustae privignus,
ob novercae criminationes interfectus, quem Constantinus e concu-
bina sustulerat. filios autem reliquos, Constantinum Constantem et
Constantium, ex Maximiana Diocletiani filia suscepit. caeterum hoc
tempore Romano in Capitolio quidam erat draco, abditus in antro,
cuius descensus 365 gradus habebat. is multos mortales laedebat
adlatu suo, si quando extra illud antrum prospectaret. sed magnus
ille Silvester eum rogatus ibidem occlusit. deinde post editum mira-

- Δ τοῦ Ζαμβρηῆ ἐκείνου τοῦ μάγου περί τε τῆς καθ' ἡμᾶς πίστεως
 καὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων διελέγετο ἐρώσιον τοῦ τε μεγάλου Κων-
 σταντίνου καὶ αὐτῆς τῆς ἁγίας Ἐλένης, ἔτι τῷ Ἰουδαίῳ μέ-
 ρει προσκειμένης, πόλιν εἰς ὄνομα αὐτοῦ κτίσαι βούλεται ὁ
 θεϊότατος βασιλεὺς. καὶ δὴ προθυμούμενος τούτου χάριν⁵
 ἀπελθεῖν ἐπὶ τὰ ἑσπέρια, κατ' ὄναρ ἐπιτραπέη ὁδεῦσαι τὴν
 πρὸς τὸ Βυζάντιον φέρουσαν. ὅθεν ἔσπευθε καὶ περὶ τὴν
 Χαλκηδόνα τὴν πόλιν οἰκοδομῆσαι. ἀλλ' ἐκωλύετο ἀνωθεν·
 αἰετός γάρ φασί τὰ τῶν τεχνιτῶν ἐργαλεῖα ἀφάρπάζειν ἀπὸ
 Χαλκηδόνος καὶ ἐπὶ τὸ Βυζάντιον ταῦτα διαπερῶν, ὅπερ¹⁰
- P. 249 ἐπισκοπὴ πρότερον ἦν τῆς κατὰ Θράκην Ἡρακλείας. ὑπέ-
 πεσε δὲ τῇ Ἡρακλείᾳ τὸ Βυζάντιον τρόπῳ τοιῷδε. ἀρχαία
 πόλις τὸ Βυζάντιον ἦν, καὶ καθ' ἑαυτὸ διοικουμένη. ἐπὶ
 Σεβήρου δὲ τοῦ Ῥωμαίων ἀντοκράτορος πολιορκηθὲν παρὰ¹⁵
 τῶν Ῥωμαίων καὶ ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτοὺς τὸν πόλεμον ὑπέστην
 ὕστερον ἑάλω, τῶν ἀναγκαίων ἐπιλειψάντων τοῖς ἐποίκοις αὐ-
 τοῦ. καὶ καθηρέθη μὲν καὶ τὰ τεῖχη αὐτοῦ, ἀφηρεῖθη δὲ καὶ
 τὰ πολιτικὰ δίκαια, καὶ οὕτως ὑπετέθη Περινθησίῳ. Πεί-
 ρινθος δὲ ἐστὶν ἡ Ἡράκλεια. ὅθεν καὶ τῷ Ἡρακλείας ἡ χει-
 ροτονία τοῦ πατριάρχου ἀπονέμῃται, ὡς παρ' αὐτοῦ χει-²⁰
 ροδουμένου τοῦ ἐπισκόπου Βυζαντίου.

culum, quod in tauro immaniter saevo Silvester declaravit, cum de
 fide nostra et Iudaeorum adversus magnum illum Zambrem disputa-
 ret, ipso Constantino magno et sacrosancta ipsius matre Helena
 praesente, quae tum adhuc obnixe Iudaeorum partibus adhaerebat,
 imperator plane divinus urbem, quae ab ipsius nomine appellaretur,
 condere instituit. cumque decrevisset ipse secum hoc nomine versus
 Occidentem proficisci, per quietem impulsus est ut instituto priori
 relicto iter aliud ingrederetur, quod Byzantium scilicet duceret, quo
 factum est ut circa Chalcedonem magno studio condendae urbi ope-
 ram daret: sed irrito conatu, quod nimirum coelitus impediretur.
 nam proditum est monumentis litterarum aquilas instrumenta artificum
 et fabrorum Chalcedone surrepta et trans fretum deportata Byzantii
 deposuisse. hoc oppidum quondam Heracleae sitae in Thracia praefere-
 batur, verum huiusmodi quadam ex causa Heracleae subilci coepit. erat
 sane Byzantium urbs perantiqua, et suis legibus administrabatur.
 sed regnante Severo imperatore Romano cincta obsidione a Romanis,
 cum totum triennium obsidionem tolerasset, tandem in deditionem
 venit, quod incolis commeatus plane defecisset. tum vero et moenia
 diruta sunt et iura ei civilia prorsus adempta, denique locus ipse
 iurisdictioni Perinthiorum adsignatus: nam Heracleam Perinthum
 olim vocabant. Idcirco deinceps usus obtinuit ut patriarchae Cpoli-
 tani confirmatio ad Heracleae spectet antistitem; a quo scilicet olim
 quoque Byzantino antistiti manus imponebatur.

Ἀνανεώσας οὖν ὁ μέγας Κωνσταντῖνος τὸ ὑπὸ Βόζου βασιλέως Θρηκῆς κτισθὲν τεῖχος προσέθετο καὶ ἕτερον διάστημα, καὶ πάλιν οὕτω Ῥώμην τὴν πόλιν ταύτην ἠνόμεσεν. ἀπαρτίζεται δέ, ναιὶ μὴν καὶ ἐγκαινίζεται ἡ μεγαλόπολις αὕτη 5 κατὰ τὴν ἐα' τοῦ Μαΐου μηνὸς ἔτους ἐνισταμένου σωλῆ. τηρικαῦτα κληθεὶς ὁ τῶν ἀστρονόμων δῆθεν ἀκριβεστάτος Οὐάλης ποιεὶ θεμάτιον δι' οὗ εἰς χ'ς' ἐνιαυτοὺς διαμεῖναι τὴν πόλιν ταύτην ἐφείβασεν. ἐπευῖθεν οὖν διεψευμένη ἡ τοῦ Οὐάλεντος πρόρρησις καὶ διημαρτημένη προφανῶς ἡ C 10 τέχνη ἐλέγχεται.

Ὅρων δὲ τὴν αὐτοῦ πόλιν ὁ μέγας ὀλιγάνθρωπον, τοὺς ἀξιολογωτέρους Ῥώμης ἐκεῖθεν παρήγαγεν· ἀφ' ὧν εἰσι καὶ οὔτοι, Ὀλύβριος, Βῆρος, Οὐρβίχιος, Καλλίστρατος, Ζωτικός, 15 Ἐγγένιος, Εὐβουλος, Στούδιος, Φλωρέντιος, Μαυριανός, Σεβῆρος καὶ Ἰσιδωρος, οἵτινες οἴκους ναοὺς καὶ ξενῶνας ἀνήγειραν. τούτους μὲν τοὺς διαληφθέντας Ῥωμαίους ἄνδρας τοιοῦτοτρόπως ἐπταῦθα μετοικίζει ὁ μέγας Κωνσταντῖνος. λαβῶν γὰρ τοὺς δακτυλίους αὐτῶν ἀποστέλλει αὐτοὺς εἰς τὸν D βασιλέα Περσῶν Σάρβαρον, ὃν καὶ νικήσαντες ὑπέστρεψαν· 20 ἐν δὲ τῇ καιρῷ τῆς ἐκδημίας αὐτῶν ἀποστείλας τοὺς δακτυλίους εἰς Ῥώμην ἄγει τὰς γυναῖκας αὐτῶν ἐπταυθολ. κτίζει

4. μεγαλωτάτη F, μεγάλη πόλις ceteri.

Igitur magnus ille Constantinus instaurato castro, quod olim a Byzo Thracum rege fuerat extractum, magnum loci spatium adiecit, urbique cognomen Novae Romae dedit. absoluta fuit urbs longe amplissima, celebrataque ipsius Renovalia a. d. 5 id. Maias, anno 5838. arcessitus est id temporis Valens astronomorum excellentissimus, qui collocatione siderum descripta 696 annos urbem duraturam vaticinatus est; quae sane Valentis praedictio deinceps falsitatis convicta est, arte nimirum ipsius palam a vero aberrante.

Cum autem magnus imperator urbem suam hominum exiguam habere copiam cerneret, quotquot Romae illustriores erant Cpolim transtulit; quorum in numero erant Olybrius, Verus, Urbicius, Zoticus, Eugenius, Eubulus, Studius, Florentius, Callistratus, Maurianus, Severus et Isidorus; qui Cpoli domos, templa, hospitum aedes extruxerunt. et quidem hos patricos Romanos, quos recensimus, hoc quodam modo Constantinus eo migrare perpulit. cum annulos eorum ad se recepisset, contra Persarum regem Sarbarum ipsos cum copiis ablegavit; quo illi victo tandem reversi sunt. interea vero dum domo aberant, annulis Romam missis uxoribus eorum persuadet ut Cpolim se conferrent. secundum haec ipsis aedificia condit, prorsus eiusmodi tam amplitudine quam forma, qualia Romae habuerant. cum igitur

V. 193 δὲ καὶ οἴκους κατὰ γὰρ τὸ μῆκος καὶ σχῆμα τοιοῦτους οἴους εἶχον ἐν Ῥώμῃ. ὑποστρέψαντες οὖν ἐκεῖνοι καὶ τὸ δράμα μαθόντες ἐξέστῃσαν. τούτων οἱ μὲν τέσσαρες μάγιστροι, οἱ δὲ ὀκτὼ πατρικιοὶ.

Γίνωσκε δέ, ἀγαπητέ, ὅτι τῆς πόλεως ἐξισουμένης καθ' ἡμέραν ἐκτίζετο καιρὸν λίθοι παρὰ λιθοξόων ἐτμήθησαν, οὓς προ-
 P. 250 τείχισμα διὰ τὴν τῆς θαλάσσης βίαν ἔθεντο, ἀπὸ τῆς Βαυβάρως σχεδὸν ἕως αὐτῆς τῆς χρυσῆς πύργης ἐντὸς τὸ τεῖχος φυλάσσοντας. ὁμοίως δὲ μετεκόμισεν ἐνταῦθα καὶ τὸν ἐν τῷ φόρῳ κίονα μονόλιθον ὄντα, καὶ ἴδρυσεν ἐπάνω αὐτοῦ τὸν ἀνδριάντα ἐκείνον ὃν ἤνεγκεν ἀπὸ Ἡλιουπόλεως τῆς Φρυγίας. ὁ δὲ τοιοῦτος λίθος ἔτη τρία διεπλωῖζετο, ἐνιαυτὸν δὲ ὅλον ἄνσβιβάζετο ἐνθα καὶ ἴσταται. μετὰ δὲ ταῦτα ποιήσας Καισαρὸς Κώνσταντα μὲν ἐνταῦθα Λικίνιον δὲ τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ ἐν Νικομηδείᾳ, κατὰ Περσῶν ἐστράτευσεν. οὗτος δὲ ὁ 15 Λικίνιος κατὰ Χριστιανῶν ἤρξατο διαγωγὸν κινεῖν. τότε δὲ
 B τότε καὶ τὸν Ἀμασειῶν ἐπίσκοπον Βασιλέα οὕτω καλούμενον ἀνεῖλε. τότε δὲ τότε καὶ ὄφεις ἐν Μελιτηνῇ τοσοῦτον ἐπολέμησαν κατ' ἀλλήλων ὥστε καὶ τὴν χώραν ἐποξέσαι τῷ φόρῳ αὐτῶν. τότε καὶ ἡ ἐν Νικαίᾳ σύνοδος γέγονεν, ἐν ἧ τὸν 20 ἄμαχον Εὐλόγιον Ἕλληνα ὁ μέγας καὶ ἀπλοῦς τῷ λόγῳ Σπυρίδων ἐχειρώσατο. ἡ τοιαύτη σύνοδος καὶ τὸ πάσχα διωρί-

illi reversi fuissent, ac rem uti gesta fuerat, cognovissent: cum stupore quodam factum imperatoris admirati sunt. erant autem inter hos quattuor illi quidem magistri, octo vero posteriores patricii.

Et animadvertite, dilecte filii, urbe id temporis, quo condebatur, exaequata et complanata, saxa quaedam a lapicidis exsecta fuisse, ac munimenti loco adversus maris impetum a Barbara propemodum ad Auream usque portam collocata, ut per ea murus interior expers detrimenti conservaretur. praeterea Cpolim Roma deportavit columnam illam ex uno confectam lapide, quae in Foro stabat; eique statuam illam imposuit, quam Heliopoli, urbe Phrygiae avexerat. hinc creatis Caesaribus, quorum alter Constans ageret Cpoli, alter Licinius sororis maritus Nicodemiae, adversus Persas exercitum duxit. Licinius autem per ipsius absentiam persecutionem adversus Christianos movere coepit, et antistitem Amasiae Basilem, hoc enim ei nomen erat, interfecit. eodem tempore serpentes in Melitena provincia tam acriter inter se depugnarunt ut propter cadavera necatorum passim regio foeteret. secutum est non multo post concilium, ad urbem Nicaeam, in quo inexpugnabilem Graecae religionis propugnatores Eulogium magnus ille verbisque simplex ac rudis Spyrido vicit et suam in sententiam perduxit. decretum inter alia est in hac

πατο ἐορτάζειν ἡμᾶς κατὰ τὴν νῦν κρατοῦσαν συνήθειαν· πρότερον γὰρ κατὰ τὴν τεσσαρεσκαίδεκάτην τῆς σελήνης ἐτελεῖτο τὸ πάσχα, ὅθεν καὶ τοὺς οὕτως ἐορτάζοντας ἡ C ἀγία καὶ οἰκουμενικὴ δευτέρα σύνοδος ἐν τῷ ἑβδόμῳ κανόνι 5 αὐτῆς τεσσαρεσκαίδεκατίτας καὶ τετραδίτας καλεῖ. οὐ γὰρ ἐν κυριακῇ τὸ πάσχα ἐώρταζον, ἀλλ' ὅτε τεσσαρεσκαίδεκαταία ἡ σελήνη γένηται, ἐν ἧ ἂν ἡμέρᾳ τύχη πλήρη ταύτην γενέσθαι. ἐορτάζουσι δὲ τότε νηστεύοντες καὶ ἀγρυπνοῦντες.

Γίνωσκε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι Κωνσταντίος ὁ υἱὸς τοῦ 10 μεγάλου Κωνσταντίνου ἀρειανίσας τὴν πρώτην ἀνατρέψαι σύνοδον ἔσπευδε. τοῦτο μαθὼν ὁ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης πάπας ἀνήνεγκε Κώνσταντι τῷ τοῦ Κωνσταντίου ἀδελφῷ, D καὶ ὃς πόλεμον ἠπέλησε τῷ ἀδελφῷ διὰ γραμματίων, εἰ μὴ παύσαιτο τὴν ὀρθὴν πίστιν σαλεύων. ἐφ' ᾧ καὶ βουλῇ τῶν 15 βασιλέων σύνοδος ἐν Σαρδικῇ συγκροτεῖται ὑπὸ πατέρων τμᾶ, βεβαιοῦσα τὸ ἅγιον σύμβολον· Σαρδικὴ δὲ ἐστὶν ἡ νῦν λεγομένη Τριάδιτσα. ὁ μέγας Κωνσταντίνος ἀπέστειλε τὸν Ἄρειον ὄστερον πρὸς τὸν μέγαν Ἀθανάσιον ὥστε συγκαινωνεῖν αὐτόν· διεβεβαιοῦτο γὰρ δι' ὄρκου φρονεῖν καλῶς. ὁ δὲ 20 μέγας οὐκ ἐδέξατο αὐτόν· ἐφ' ᾧ καὶ τοῦ Θρόνου ἐξιστῶσιν αὐτόν· προκατέλαβον γὰρ τὰς βασιλικὰς ἀκοάς οἱ ἀρειανίζοντες, καὶ πολλὰ τοῦ ἁγίου κατεῖπον. ὅσον οὖν κακὸν

synodo ut paschatis festum ita celebretur quemadmodum hodie mos obtinet. nam antea die mensis lunaris 14 pascha celebrabatur, quomodo quicumque festum hoc celebrant, eos sacrosanctum et universale secundum concilium canone 7 quartodecimanos et quartanos appellat. non enim die Dominico pascha celebrabant, sed ubi decimus quartus mensis lunaris dies appetiisset, quo nimirum die luna plena esset. et quidem ita festum hoc celebrabant ut in eo ieiunarent ac pervigiliis uterentur.

Etiam hoc scire te volo, magni Constantini filium Constantium, Arianorum partes secutum, magno studio primam synodum abolere voluisse. quod ubi veteris Romae papa cognovisset, ad Constantem Constantii fratrem detulit. is vero bellum fratri per litteras illatum se minatus est, ni rectam fidem convellere succutereque desineret. itaque de imperatorum consilio synodus Sardicae coit, in qua patres erant 341. hi sacrosanctum illud symbolum Nicaeae conditum confirmarunt. est autem Sardica illud oppidum quod modo Triaditzam nuncupant. deinceps magnus Constantinus, celebrata scilicet Nicaena synodo, Arium misit ad magnum illum Athanasium, ut ab eo ad communionem admitteretur. nam constanti iureiurando affirmabat rectam se deinceps sententiam secuturum. cum autem vir eximius ipsum non admitteret, ab Arianis solio deturbatus est. nam

Glycas.

- P. 251 τὸ ἀπειθεῦσθαι τοὺς κατηγοροὺς παραδέχεσθαι καὶ τὰς ἀποφάσεις ποιεῖν κατὰ τῶν κατηγορουμένων, ἔδειξε τὰ μεταξὺ τοῦ ἁγίου βασιλέως καὶ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου συμβάντα.
- V. 194 ἀλλὰ καὶ ἐπὶ Κωνσταντίου τὰ αὐτὰ πέποιθεν, ἐφ' ᾧ καὶ προσφυγῶν παρὰ τινα παρθένον διετέλεσε παρ' αὐτῆ κρυπτῶ-5 μενος ἔτη ἕξ. μετὰ δὲ μέρος αὐτοῦ αὐθις ἐπαγγέλθη. τοῦ δὲ κατὰ πόδας Ἰουλιανοῦ πάντα ταράξαντος πάλιν ὑπέδρα ὁ ἅγιος περὶ τὸν τοῦ Σαράπιδος ναόν. κορῶνας ἔκραζον. καὶ ἐρωτηθεὶς παρὰ τῶν Ἑλλήνων „τί βοᾶσιν αὐταί, κακὸν ἔργον;" εἶπε „τὸ κρά τῆ Σύρων φωνῆ αὐριον δηλοῖ· αὐριον καὶ 10 Β γὰρ ὄψεσθε τὴν τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν." ἐφ' ᾧ καὶ ἠγγέλθη τοῦ ἀλιτηρίου ὁ θάνατος.

Ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἐν Ῥώμῃ ἐκράτησεν, ἔτη ἑβ', ἐνταῦθα εἴκοσι, καὶ ἐν Νικομηδείᾳ ἀπέθανε κατὰ Περσῶν ἀπαίρων. τελευταῖα δὲ τὸν βίον ἐξ ἐπιβουλῆς τῶν ἑτεροθαλούντων αὐτῷ 15 ἀδελφῶν, φάρμακον αὐτῷ δηλητήριον ἐγχεαμένων, ἀστέρος, ὡς φασί, κομήτου τὸν θάνατον αὐτοῦ προμηνύσαντος· εἶπας γὰρ ἐν τοιοῦτοις κομήτας ἐν οὐρανῷ πολλάκις φαίνεσθαι, καὶ τοῦτο C δηλῶν ὁ μέγας Βασίλειος ἔλεγε „συνίστανται δὲ κομήται σημεῖα διαδοχῆς βασιλέων φέροντες." καὶ ὁ μὲν μοναχὸς 20 Ἀλέξανδρος ἐν τῇ διὰ τὴν τοῦ τιμίου σταυροῦ εὐρεσιν ἰστο-

13. 14' F.

qui partes Arianas fovebant, imperatorias aures occupaverant, et multipliciter virum sanctum criminabantur. quantum certe malum sit accusatores admittere contraque delatos inaudita causa pronuntiare, licet ex his cognoscere quas inter magnum Athanasium et sanctum hunc imperatorem acciderunt. eadem Athanasius etiam imperante Constantio perpeasus est, quo quidem tempore virginem ad quandam profugit, et occultatus ab ea totos ibidem sex continuos annos delituit. post imperatoris vero mortem ad suos reversus est. at cum Iulianus mox omnia de integro perturbasset, rursum fuga sibi consulere coactus est. forte tum temporis circa Serapidis fanum cornices crocitabant. heic ab ethnico quodam vir sanctus interrogatus quid illarum vociferatio sibi vellet, respondit „Syrorum, o improbe, lingua vox cra diem crastinum significat: cras enim dei providentiam videbitis." neque multo post hominis scelerati mors nuntiata est.

Ceterum Constantinus magnus Romae 12 annos imperavit, apud nos 20. cumque contra Persas cum copiis moveret, Nicomediae vita functus est, per insidias fratrum sublatus e medio, qui propter similitates quasdam, cum eo quas exercebant, letale venenum ei propinarunt. mortem eius cometes exortus, ut memoriae proditum est, portendit. magnus certe Basilius significare volens, huiusmodi vim cometarum esse „quoties" inquit „existunt cometae, signa sunt suc-

- ρίη λέγει μὲν ἐν Νικομηδείᾳ τελευτῆσαι τὸν ἅγιον Κωνσταν-
 τίνον νόσῳ θανάσιμῳ συσχεθέντα, τηρικαῦτα δὲ καὶ βαпти-
 σθῆναι· ἀνεβάλλετο γὰρ, ὡς ἐκενός φησιν, ἕως θέλων ἐν
 Ἰορδάνῃ τυχεῖν τοῦ Θείου λουτροῦ. ἀπίθανον δὲ τοῦτο τῷ
 5 ὄντι δοκεῖ. ἀληθέστερον γὰρ φαίνεται εἶναι τὸ ἐν Ῥώμῃ τῇ
 πρεσβυτέρῳ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Σιλβέστρου βεβαπτίσθαι αὐτόν.
 εἰ γὰρ καὶ Ἀρειανοὶ τινες δισχυρίζονται ὅτι ὑπὸ Εὐσεβίου
 τοῦ Νικομηδείας ἐβαπτίσθη διὰ τὸ καὶ συμβῆναι αὐτὸν ἐκάσῃ D
 κοιμηθῆναι, ἀλλὰ κατὰ τὴν Ῥώμην βαπτιστῆρ τοῦ μεγάλου
 10 λαμπρῶς παριστᾷ τὴν ἀλήθειαν, εἶγε καὶ μᾶλλον ἀδύνατον
 ἦν ἀκοινώνητον εἶναι αὐτόν· ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν συνόδῳ·
 πῶς γὰρ ἡδύνατο ἢ συννεύεσθαι ἢ συλλειτουργεῖν αὐτοῖς
 οὕτως ἔχων αὐτός; τὸ λέγειν οὖν καὶ φρονεῖν οὕτω περὶ τοῦ
 μεγάλου καὶ λίαν ἐστὶν ἀτοπώτατον.
- 15 "Ὅσον δὲ ἡ ἀγία ψυχὴ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου συγκα-
 ταβαίνουσα τε καὶ συγγνωμονοῦσα ταῖς τῶν πολλῶν ἀσθε-
 νείαις ἐτύγγανε, δῆλον κἀντεῦθεν. αἰτιάματα ἔγραφα προσ- P. 252
 εκομίσθησαν αὐτῷ κατ' ἐπισκόπων· καὶ ὃς τοὺς μὲν χάρι-
 τας ἀντίκα κατέκαυσεν, ἔλεγε δὲ „εἰ εἶδον ἁμαρτάνοντα ἱερέα,
 20 διὰ τῆς χλαμύδος ἐσκέπασα ἂν αὐτόν, ἵνα καὶ ὁ Θεὸς σκε-
 πᾶσῃ τὰ ἐμὰ ἁμαρτήματα." καὶ Σεβήρος μὲν, ὡς ἄνωθεν

cessionis regum." Alexander monachus in historia de pretiosae cru-
 cis inventione tradit magnum hunc principem Nicomediae fato fun-
 ctum, cum lethifero morbo laboraret. ibidem eum morbi tempore
 baptissatum esse: Constantinus enim, ut ipse quidem commemorat,
 ad illud usque temporis baptismum distulerat, quod divinum hoc
 lavacrum in Iordane consequi cuperet. verum haec narratio reapse
 parum vero consentanea videtur. nam plus meretur fidei quod alii
 tradunt, eum apud Romam veterem a sancto Silvestro baptissatum
 esse. quanquam enim Ariani quidam constanter adserunt eum ab
 Eusebio Nicomediae antistite baptissatum esse, ut qui Constantino
 illum ad locum usque comes fuerit, itaque deinceps obdormivisse,
 non tamen dubium est quin magni huius imperatoris baptisterium,
 quod adhuc Romae conspicitur, illustri ratione veritatem common-
 stret. immo fieri non potuit ut Nicaeno in concilio baptismi expers
 ipse foret: quo enim pacto vel preces una concipere vel sacris adesse
 rebus poterat nondum baptismi particeps? quapropter in hunc mo-
 dum de viro maximo vel loqui vel sentire prorsus absurdum fuerit.

Quam insigniter autem sancta magni Constantini anima se demi-
 serit ac multorum imbecillitatibus ignoverit, vel hinc colligi manifeste
 potest. erant ad ipsum allati libelli quibus antistitem accusationes
 scriptae continebantur. tum Constantinus chartas mox concremavit,
 et huiusmodi verba subiecit „si sacerdotem delinquentem viderem,

εἶρηται, τὸ πρῶτον κτίσμα δέδωκε τῷ ἵπποδρομίῳ, ὃ δὲ μέγας
Κωνσταντῖνος τοὺς περιπάτους, τὰς βαθμίδας καὶ τὸν λοιπὸν
 αὐτῷ καλλωπισμὸν ἔφθρεν. ἀπὸ τε *Νικομηδείας Ἀντιοχείας*
 καὶ λοιπῶν πόλεων τὰ ἐν αὐτῷ ἀγάλματα ἤχθησαν· τηρι-
 καῦτα καὶ γὰρ τὸ σέβας αὐτῶν καταλέλυται. ἐν οἷς καὶ πολλαὶ
 Ἐπερὶ τῶν μελλόντων ἐγγέγραπται. καὶ αὐτὰ δὲ τὰ *Μάγγανα*
 παρὰ τοῦ μεγάλου κτίζονται *Κωνσταντίνου*· ἀπέκειντο γὰρ
 ἐκεῖσε πάντα τὰ πολεμικὰ ὄργανα καὶ αἱ μηχανικαὶ βίβλοι.
 ὁ μέγας *Κωνσταντῖνος* ἐν τῷ στρατηγίῳ εὐρῶν τὰς φυλακὰς
 τοῦ *Βυζαντίου* ἐκεῖσε καὶ αὐτὸς ἐφυλακίσε, καὶ διήκοεσι 10
 V. 195 τοῦτο ἄχρι *Φωκῆς*. χήρα δὲ τις πατρικία, *Μάρη* τοῦνομα,
 ἐλεήσασα τοὺς φυλακίζομένους δι' ἣν εἶχον *δυσωδίαν*, τὸν
 αὐτῆς οἶκον δέδωκε τῷ βασιλεῖ χάριν *μισθοῦ*, καὶ γέγονε τὸ
 νῦν καλούμενον *Πραιτώριον*. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.
 C *Κρατεῖ* δὲ μετὰ ταῦτα *Κωνσταντῖνος* ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη 15
 κγ'. οὗτος ἠνάγκαζε τὸν πατριάρχην *Ἀλέξανδρον* δέξασθαι
 εἰς κοινωνίαν τὸν *Ἄρειον*. ὃ δὴ καὶ γέγονεν ἄν, εἰ μὴ τὰ
 εἰς θείας δίκης προέφθασεν. ὀπισθεν γὰρ τοῦ φόρου τὸν
 βίον κατέστρεψεν· ἔνυξε γὰρ αὐτὸν ἢ γαστήρ ἐκεῖσε διε-
 χόμενον, ἐφ' ᾧ καὶ καθίσας τὰ ἔγκατα αὐτοῦ κάτω διεβίβα- 20

hac eum chlamyde tegerem, ut deus etiam mea peccata tegat." diximus autem supra Severum imperatorem primum condendi Circi equestris initium fecisse. post illum Constantinus magnus Circo peripatos gradus ornatumque reliquum addidit. nam quaecunque Nicomediae, Antiochiae, ceteris in urbibus erant simulacra, Cpolim allata sunt: quippe veneratio simulacrorum prisca iam obsoleverat. multa erat videre simulacris illis inscripta de rebus futuris. praeter haec ipsa quoque Mangana sunt a Constantino magno extracta; quo in loco reposita erant omnia bellica instrumenta librique de rebus mechanicis. idem Constantinus cum in magistratuum domo sive curia Byzantii carceres invenisset, ipse etiam carceres eodem in loco reliquit. atque illi sane istic ad Phocae imperatoris usque tempora permanserunt. tum patricia quaedam mulier, eaque vidua, cui Mare nomen esset, sortem acerbam carceribus inclusorum miserata, quod foetoribus excruciantur, accepto pretio suam ipsius domum imperatori concessit. quamobrem id temporis conditum est id quod Praetorium modo nuncupatur. et de his quidem hactenus.

Post Constantinum filius eius Constantius annos 23 rerum potitus est. is Alexandrum patriarcham coegit ut Arium ad communionem admitteret; idque factum omnino fuisset, nisi divina iustitia rem antevertisset, Ario rebus humanis a posteriore parte Fori exempto. cum enim istac praeteriret, forte alvus hominem pungendo urgebat. quapropter in cloaca considens ipsa intestina per anum deiecit. patruelis Constantii, Gallus et Iulianus, Antiochiae lectorum, quos ana-

σεν. οἱ μέντοι ἀνεπιτοὶ τοῦ μεγάλου, Γάλλος καὶ Ἰουλιανός, ἀναγκάσται γεγονάσιν ἐν Ἀντιοχείᾳ. ἀλλὰ καὶ ἐκκλησίαν τῷ μάρτυρι Μάμαντι ἔκτιζον. τὸ μὲν παρὰ τοῦ Ἰουλιανοῦ κτιζόμενον μέρος ἡδαφισμένον προῶϊας ἠύρισκετο. ἐπὶ τούτου 5 δὲ τοῦ Κωνσταντίου Φλαβιανὸς Ἀντιοχείας διχῆ τούς ψάλλοντας διελὼν τὰ τοῦ Δαβὶδ ψάλλειν ἐκ διαδοχῆς ἐνομοθέτησεν.

Ὁ Κωνσταντίος οὗτος παρὰ τῶν ἀσεβοῦντων ἀναγκαζόμενος μετακαλεῖται τούς ἐπισκόπους ὥστε σύνοδον συγκροτῆσαι κατὰ τῆς ὁμοουσίου τριάδος. ἀλλ' ἄργεῖ τὸ ἐγγεῖρημα· νόσφ γὰρ περιπίπτει δεινῆ, καὶ τὸ ζῆν ἀπογνοῦς Εὐζώϊον μετακαλεῖται τὸν Ἀντιοχείας, καὶ διὰ τάχους τὸ θεῖον δεξάμενος φῶτισμα, ὡς ὁ μεταφραστῆς ιστορεῖ, τηνικαῦτα τοῦ ζῆν ἀπαλλάττεται. κατὰ δὲ τὸν χρόνον τῆς 15 ζωῆς αὐτοῦ ἀρχιερεὺς Ἰεροσφλύμων ὁ μέγας Κύριλλος ἦν, P. 253 ὅς δὴ καὶ γράφει τῷ Κωνσταντίῳ ὅτι ἐπὶ μὲν τοῦ σοῦ πατρὸς ἐπὶ γῆς εὐρηται ὁ σταυρός, ἐπὶ δὲ σοῦ πάλιν ἐξ οὐρανοῦ πεφανέρωται. κατὰ γὰρ τὸν τοῦ Γολγοθᾶ τόπον περὶ τρίτην ὥραν τῆς ἡμέρας, κατ' αὐτὴν δὲ τὴν Πεντηκοστήν, 10 ὠφθη τὸ τοῦ σταυροῦ σημεῖον ἐκ φωτὸς ὑπερλάμπρον κατασκευασμένον. ὠφθη δὲ οὐχ ἐνὶ καὶ κατὰ φαντασίαν, ἀλλὰ περὶ ὥρας ἰκανὰς καὶ πᾶσι.

Μετὰ δὲ Κωνσταντίον κρατεῖ Ἰουλιανὸς ἔτη β' μῆνας ζ'.

guostas dicimus, munere aliquandiu functi sunt. cumque templum martyri Mamanti conderent, exstructa Iuliani sumptu pars mane reperta est solo aequata. sub eiusdem Constantii imperio Flavianus Antiochenus, duas in partes divisus qui psallerent, eos Davidis hymnos alternatim concinere iussit.

Secundum haec ab impiae sententiae sectatoribus impulsus hic Constantius antistites arcessivit, ut synodus coiret, per quam decerneretur Trinitatem unius et eiusdem essentiae non esse. verum conatus omnis irritus fuit: nam cum gravem in morbum incidisset deque vita iam desperasset, Euzoium Antiochenum antistitem ad se venire iussit, illustrationemque divinam celeriter consecutus vivendi finem fecit. ipso vivente pontifex Hierosolymorum erat Cyrillus, vir eximius, qui ad Constantium in haec verba perscripsit „patre tuo regnante crux in terris reperta est. rursus te regnante crux de coelo est patefacta. nam in Golgothae loco, circiter horam diei tertiam, in ipso Quinquagesimae festo, signum crucis conspectum est, de luce quadam fulgentissima compactum. neque tantum ab uno conspectum est vel per imaginationem quandam, sed ab omnibus et multas quidem in horas.

οὗτος ὁ κάκιστος πρὸ γε τῶν τῆς βασιλείας καιρῶν, καθὼς.
 Βὸ μέγας διαλαμβάνει Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας, τοῖς πιστεύ-
 σασιν ἐναρίθμους ἦν, ἤξιώθη δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ Θείου βαπτί-
 σματος, εἰ καὶ ὕστερον ἀπέδύσατο αὐτὸ δὲ αἵματος μαροῦ,
 ἐνίσητο δὲ ταῖς ἱεραῖς βίβλοις. ἀλλ' ἄνδρες ὕστερον αὐτὸν⁵
 δεισιδαίμονες γεγονότες γνώριμοι τοὺς ὑπὲρ γε τῆς ἀποστα-
 σίας καθῆκαν λόγους, καὶ λάτρην ἀπέφηναν δαιμονίων ἀκα-
 θάρτων τὸν ταῖς ἀγίαις ἐκκλησίαις καὶ μοναστηρίοις ἐτε-
 θραμμένον. ἔχων τοίνυν εὐφραδίην τὴν γλωττίαν κατέθηξεν αὐ-
 τὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ δὴ τρία συγγέ-
 γραφα βιβλία κατὰ τῆς εὐαγοῦς τῶν Χριστιανῶν θρησκείας.
 C. τοσοῦτον δὲ μέμνηε κατὰ τῶν ἀγίων, ἠνίκα καὶ μάλιστα πῦρ
 ἄνωθεν καταρραγὲν τὸ περικαλλὲς ἐκεῖνο προάστειον, τὴν
 Δάφνην δηλονότι, σὺν αὐτοῖς τοῖς εἰδώλοις κατέκαυσεν, ὡς
 καὶ τὸν τοῦ Χριστοῦ χαλκοῦν ἀνδριάντα τὸν ἐν Καισαρείᾳ¹⁵
 τῆς Φιλίππων τῇ γῦν Παναεῖδι, ὃν ἡ αἰμορροοῦσα ἤγειρεν,
 ἀπανθρώπως συντρεῖψαι, καὶ τοῦ βαπτιστοῦ Ἰωάννου κατα-
 καῦσαι ἅγια λείψανα, ὁστέοις ἀλόγων παραμύξας αὐτά. ἀλλὰ
 V. 196 καὶ τοὺς Ἰουδαίους κατὰ Χριστιανῶν ὤκλιξε, συνήργει δὲ
 αὐτοῖς εἰς τὴν τοῦ ναοῦ οἰκοδομήν, εἰ καὶ ἐκολώθησαν²⁰
 ὑπὸ λαίλαπος σεισμοῦ καὶ τελευταῶν πυρός· πῦρ γὰρ

Post Constantium successit in imperio Iulianus, annisque duobus et septem mensibus eo politus est. princeps hic nequissimus ante iuncti regni tempora, quemadmodum magnus ille Cyrillus antistes Alexandrinus commemorat, in numero fidelium erat, ipsum quoque baptismum consecutus, utut deinceps illum per sanguinem impurum et execrandum deposuit, et egregie sacris erat in libris exercitatus. verum deinceps viri quidam superstitiosi cum familiares ei facti fuissent, habitis ad ipsum de fidei desertione sermonibus tandem perfecterunt ut qui sacrosanctis in ecclesiis et monasteriis educatus erat, impurorum geniorum cultor evaderet. cumque facundus esset a natura, linguam suam adversus servatorem nostrum Iesum Christum exacuit et libros adversus religiosum Christianorum cultum tres conscripsit. tanto furore sanctos oppugnabat, ac praesertim illo ipso tempore quo delapsus ignis e caelo pulcherrimum illud Antiochiae suburbium, quod Daphnen vocant, una cum ipsis simulacris exusserat, ut aheneam Christi statuam, a muliere sanguinis fluxum perpessa collocatam Caesareae Philippi, quam nunc Paneadem vocant, inhumaniter confregerit; et sacras Iohannis Baptistae reliquias brutorum ossibus permistas concremaverit. praeterea Iudaeos adversus Christianos armabat, eosdemque invabat in extractione templi sui, quanquam in hoc conatu sunt impediti a vento gravi, terras motu, et igne denique.

ἔξ αὐτῶν ἐκπηθῆσαν τῶν θεμελίων τῆς ὁρμῆς αὐτοῦ ἀνε-
χαίτις.

Γίνωσκα δέ, ἀγαπητέ, ὅτι ὁ ἀκοντίσας αὐτὸν ἐν Πέρ- D
σσι διαύγοντα μέχρι καὶ τήμερον οὐχ εὐρίσκειται. εἰ γάρ
5 καὶ κατὰ κέλυσιν τῆς ἀειπαρθένου Θεοτόκου διὰ τοῦ ἁγίου
Μερκουρίου, δεηθέντος τάχα τοῦ μεγάλου Βασιλείου, ἀκον-
τισθῆναι τὸν παραβάτην εὐρίσκομεν ἐν τοῖς τοῦ ἁγίου Βα-
σιλείου θαύμασι, ἅπερ ὁ μέγας Ἀμφιλόχιος γραφῇ παρη-
δοῦναι λέγεται, ἀλλ' οὐκ εὐθέως πείθεσθαι ἄξιον. τίνας ἐνε-
10 κεν; ὅτι διὰ τῆς τοιαύτης γραφῆς καὶ ἀρχιερέα τῆς Καισα-
ρέων μανθάνομεν χρηματίζεῖν τὸν μέγαν Βασιλείου, ἥνικα
διερχόμενος ἦν κατ' ἐκεῖνα τὰ μέρη ὁ κάκιστος κατὰ Περ- P. 254
σῶν τὴν ἐποστρατεῖαν ποιούμενος. ἀλλ' οὐ δοκεῖ ταῦτα καὶ
τῷ μεγάλῳ Γρηγορίῳ τῷ Θεολόγῳ· εἰ γάρ ἐν τοῖς προοι-
15 μίοις, καθὼς οὗτός φησι, τοῦ μετὰ ταῦτα κρατήσακος Οὐά-
λεντος εἰς Πόντον ἐκάθητο ὁ μέγας Βασιλείος, τοῦ Εὐσεβίου
τηρικαῦτα τῆς Καισαρέων χρηματίζοντος ἀρχιερέως, πολλῶ
μᾶλλον οὐκ ἦν ἐκεῖνος ἀρχιερεὺς ἐν τοῖς χρόνοις Ἰουλιανοῦ.
φαίνεται οὖν ἐντεῦθεν ὡς οὔτε τὸν μέγαν Βασιλείου εἶδεν
20 ἀρχιερέα διερχόμενος ὁ Ἰουλιανός, οὔτε ἠπέλιπεν αὐτῷ καὶ

nam ignis e fundamentis ipsis cum prosiliisset, eos ab opere insti-
tuto deterruit et detraxit.

Sciendum est autem tibi, dilecte fili, quod in hodiernum usque
diem nomen illius, qui Iulianum in expeditione Persica iaculo con-
fixit, ignoretur. quanquam enim perscriptum reperiamus in libro de
sancti Basilii miraculis, quae magnus ille vir Amphilocheus litteris
commendasse perhibetur, mandato perpetuae virginis deiparae per
sanctum Mercurium magni Basilii precibus desertorem hunc traiectum
fuisse, non tamen haec narratio meretur ut ei continuo fidem adhi-
beas. quamobrem istuc? quoniam in eodem scripto legimus magnum
Basilium Caesareae pontificem id temporis fuisse, cum eas regiones
imperator improbissimus contra Persas expeditione suscepta peragra-
ret. at vero aliter eximius ille Gregorius cognomento theologus
memoriae prodidit: nam si Basilium, hoc ita narrante, in Ponto dege-
bat sub initium imperii Valentis, qui aliquanto post tempore regna-
vit, cum Caesareae pontifex esset Eusebius, multo minus Iuliano
imperante Basilium antistitis munere fungebatur. de quo satis evi-
denter apparet Iulianum iter per Cappadociam facientem neque Basi-
lium istic pontificem reperisse neque ipsius ecclesiae minatum esse.
consimili modo nec precatus est hoc nomine deum Basilium pontifex,
nec ad tollendum e medio desertorem Mercurius ille Christi testis
fuit ablegatus. quippe si hoc pacto res gesta fuisset, obscurum non
esset in hodiernum usque diem a quo Iulianus telo confixus fuerit.
nam iaculo traiectum constat, auctore facti prorsus incognito. quin-

τῆ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ. ἀλλ' οὔτε δέησιν ἐκεῖνος τούτου ἐνε-
 κεν ἐποίησατο, οὔτε μὴν εἰς ἀναίρεσιν ἀπεσιάλῃ τοῦ πα-
 Βραβύτου ὁ Χριστοῦ μάρτυς Μερκούριος· εἰ γὰρ ταῦθ'
 οὕτω γέγονεν, οὐκ ἂν ὁ ἀκοντίσας αὐτὸν ἄδελος ἦν μέ-
 χρι καὶ τῆμερον. ἀκοντίῳ τοίνυν ὁ ἄθλιος βάλλεται, κἄν 5
 ὁ ἀκοντίσας ἄδελος. ὡς δὲ ἐγὼ τινος ἤκουσα, φησὶν ὁ θεό-
 λογος, μηδὲ τῷ τάφῳ προσλαμβάνεσθαι αὐτόν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς
 σειοθείσης δι' αὐτὸν γῆς ἀποσείεσθαι τε καὶ ἀναβραΐζεσθαι,
 προοίμιον, οἴμαι, τῆς ἐκεῖθεν κολάσεως. πολλὰ γὰρ μαρὰ
 ποιήσας ὡσεὶ ἐτῶν λ' τελευτᾷ. ἀλλὰ καὶ ἐκ Περσίδος δαι- 10
 μόνιον στείλας πρὸς δύσιν ἐπὶ τῷ ταχέως ἀγαγεῖν ἀπόκρισιν,
 C ἐσφάλλετο κἀνταῦθα τοῦ σκοποῦ· τὸ γὰρ δαιμόνιον ὁ στεί-
 λας ἐντυχὸν μοναχῷ τινὶ Πουπλίῳ τοῦνομα προσεσχομένῳ
 ἡμέρας δέκα διελεῖν οὐκ ἠδυνήθη, καὶ ὑποστρέψαν ἄπρα-
 κτον τὴν αἰτίαν ἐβόα καὶ πόρωθεν. καὶ γυναῖκας δὲ ἀνα- 15
 τέμνων ὁ ἄσπλαγχος δι' αὐτῶν ἐμαντεύετο.

Μετὰ δὲ Ἰουλιανὸν ἐβασίλευσεν ἄριστα Ἰοβιανὸς ἔτος
 ἔν, ὃς ἐκλεγόμενος ὑπὸ πάντων εἶπεν „οὐ δύναμαι βασιλεὺς
 εἶναι προμεμολυσμένων ἀνθρώπων,” ἐφ' ᾧ πάντες τὸ „Χρι-
 στιανοὶ ἔσμεν” ἔκραξαν. μετὰ μέντοι μῆνας ἧ τῆς αὐτοῦ 20
 βασιλείας ἐν Κιλικίᾳ ἐτελεύτησεν, μέγα πένθος πᾶσιν ἀφείξ.
 D μετὰ δὲ τοῦτον Οὐαλεντινιανὸς ἔτη ιβ', μισθὸν παρὰ Θεοῦ
 τὴν βασιλείαν λαβὼν διὰ τὸ τῆς στρατιᾶς αὐτοῦ ἐκβληθῆναι

12. 87 8 ἦν?

etiam se audisse de quodam scribit Gregorius ille theologus ne sepulcri quidem participem factum fuisse Iulianum, sed a solo ipsius causa succusso absorptum; quae res, ait, credo suppliciorum alterius vitae quoddam prooemium et exordium erat. multis enim flagitiis execrandis designatis annos plus minus triginta natus periiit. ante mortem e Perside genium quendam in occidentem ablegavit, ut eius opera celeriter responsum acciperet: sed quod cupiebat, non est adsecutus. nam cum genius in monachum quemdam, cui Publico nomen esset, totos 10 dies precantem incidisset, progredi ulterius non potuit. itaque re infecta reversus ad Iulianum causam ei longo etiam ex intervallo multoque clamore significabat. praeterea saevus homo, cuius viscera nulla commiserationis adfectione moverentur, mulierculas vivas vaticinandi causa dissecabat.

Postquam e vivis excessisset, praeclarissime Iovianus imperio praefuit, qui cunctis a militibus ad hoc delectus „equidem” ait „hominum pollutorum imperator esse nequeo.” tum omnes exclamare „Christiani sumus.” post octavum imperii mensem in Cilicia diem obiit, magno sui apud omnes desiderio relicto. post Iovianum Valentinianus annis 12 imperavit. is imperium praemii loco divinitus

- παρὰ Ἰουλιανοῦ τῆς εἰς Χριστὸν ἔνεκεν δμολογίας. εἶχε δὲ συμβασιλεύοντα κατὰ γε τὴν ἀνατολὴν τὸν αἰσχιστὸν Οὐάλεντα. καὶ πῶς γὰρ οὐ κάκιτος, εἴ γε τοὺς ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως σταλέντας πρὸς αὐτὸν π' ἰσραηλικούς ἄνδρας πρεσβείας 5 ἔνεκεν ἐπὶ πλοίου κατέκαυσεν; οὗτος ὑπὸ Γότθων πολέμου— V. 197
 μενος ἐζήτησε τὸν θειότατον ἀδελφὸν αὐτοῦ συμμαχίαν. ὁ δὲ οὐ μόνον οὐκ ἔδωκεν, ἀλλὰ καὶ ἀνείδισεν, οὕτως εἰπὼν P. 255
 „οὐ χρὴ ἀνδρὶ βοηθεῖν πολεμοῦντι θεόν.“ καὶ ὁ μὲν Οὐάλης ἔτη ἰ' καὶ δ' βασιλεύσας ἀνοσίως ὑπὸ πολεμίων ἐν ἀγυρῶνι πυρὶ παραδίδοται. ὁ δὲ μοναχὸς ἐκεῖνος Ἰσαάκιος ἐλέγχων μὲν αὐτὸν, δεσμοθεῖς δὲ παρ' αὐτοῦ καὶ εἰρκτῆ παραδοθεῖς, ὡσφράνθη ἐν τῇ φυλακῇ τῆς δυσωδίας ἐκκυθέντος ἔκεισε, ὡς εἴρηται. ὁ μέντοι Οὐαλεντινιανὸς καὶ τὸν ἀγωγὸν ὠκοδόμησε καὶ τὸ ὕδωρ εἰς τὴν πόλιν εἰσήγαγεν. 15 οὗτος καὶ πραιπόσιτόν τινα διὰ τὴν τῆς γυναικὸς Βερονίκης ἀδικίαν ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ κατέκαυσε. τηρικαῦτα ὁ μέγας Β Μακάριος σκύλακας ναίτης τυφλοῦς ἐθεράπευεν. ἡ γοῦν μήτηρ αὐτῶν δέρμα προβάτου ἤνεγκε τῷ ἀγίῳ δῶρον ὑπὲρ τῆς τῶν παιδῶν ἰάσεως.
- 20 Μετὰ δὲ Οὐάλεντα Γρατιανὸς ὁ υἱὸς Οὐαλεντινιανοῦ ἔτη γ'. τηρικαῦτα καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πρᾶγμα ἐξῆμισιον γέγονεν. ἡ γὰρ θάλασσα ἐντὸς εἰσηλθε τοσοῦτον ὡς καὶ τὰ

9. 17' F.

accepit propterea quod confessionis Christi causa fuisset a Iuliano exauctoratus. in oriente consortem imperii turpissimum illum Valentem habuit. cur enim hunc sceleratissimum non appellemus? quando missos ad se Cpoli 80 viros ex sacerdotum ordine legationis obeundae causa in navi combussit. cum a Gotthis ei bellum esset illatum, a fratre, viro plane divino, suppetias sibi ferri postulabat. is vero non tantum copias auxiliares denegavit, verumetiam cum exprobratione quadam respondit opem hominum cum deo bellum gerenti ferendam non esse. quapropter Valens, cum annos decem et quattuor impio regnasset, ab hostibus in palearum tugurio quodam igne concrematus est. accidit eo tempore ut Isaacius monachus, qui Valentem obiurgare solebat eaque de causa vinculus in custodia detinebatur, foetorem exusti alio loco Valentis, ceu diximus, in carcere sentiret. Valentinianus aquaeductum Cpoli condidit et aquam in urbem introduxit. praepositum quendam ab Beronicae mulieri cuidam illatam iniuriam vivum in circo equestri combussit. id temporis magnus ille Macarius hyaenae catulis caecis visum restituit. tum hyaena catulorum mater pellem ovinam viro sancto pro sanata sobole loco muneris obtulit.

Post Valentem Gratianus Valentiniani filius annos tres imperavit. hoc regnante quiddam horrendum Alexandriae contigit. nam mare

πλοῖα μένει ἐν ξηρᾷ. συρρεῦσαντος δὲ τοῦ λαοῦ τὸ θαῦμα ἰδεῖν, ἀνέδραμεν αὐθις ἢ θάλασσα καὶ τοῦ ὄρισμένου τύπε C ὑπερθεν, ὡς ἐντεῦθεν ὑποκνιγῆναι μυριάδας εἰ. ἀλλὰ καὶ τὰ μέρη Κρήτης καὶ Σικελίας πάντα σχεδὸν κατεκλύσθησαν, τῆς θάλασσης ἐπαναδραμούσης καὶ ἐξελθούσης ὡσεὶ στάδια 5 ρ'. καὶ πελάγη τὰ μεγάλα διχῆ τότε διέστησαν, ὡς ἐπὶ βυθοῦ τὰ πλοῖα καθίσαι καὶ αὐθις ἀνελθεῖν ἀποκαταστάτους τοῦ ὕδατος. μετὰ τῶν ἄλλων δὲ καὶ ἡ κατὰ Βιθυνίαν Νίκαια ὑπὸ σεισμοῦ κατέπεσεν ἅπασα. τοσοῦτος δὲ φόβος ἦν ὥστε τοῖς ἀνθρώπους ἐν ὄρεσι φεύγειν. τοσεῦτον δὲ ὁ Γρατιανὸς τοξότης εὐστοχος ἦν ὡς ἀδεσθαι πανταχοῦ Γρατιανοῦ D βέβη φρένας ἔχειν. οὗτος ὁ βασιλεὺς γυναικὸς αὐτῆ προσελθούσης ποτέ, καὶ τοῦ ὁμοζύγου καταβοώσης ὅτι πληγὴς ἐπάγει καὶ ῥαβδισμοὺς αὐτῇ, „οὐδὲν ἢ γύναι τοῦτο πρὸς μεῖ” ἔφησεν. ἀλλὰ καὶ τὸν ὁμοζύγον αὐτῆς βουλευέσθαι κατ’ 15 αὐτοῦ προσπειπούσης τοῦ Γρατιανοῦ, κάλιν ἀνταπεκρίνατο „τί σοι πρὸς τοῦτο, γύναι;”

Μετὰ δὲ τοῦτον κρατεῖ ὁ μέγας Θεοδοσίος ἔτη 15. ὄρω δὲ νουνεῶς ὅτι νικήσαντα τοὺς Γότθους θέλων ὁ Γρατιανὸς αὐτὸν ἐνδύσαι πορφύραν, οὐχ εὗρισκεν ἰσομήμη αὐτοῦ διὰ 20 P. 256 τὸ ὑπερωμίαν εἶναι, εἰ μὴ τὴν τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου

tanto spatio retrocessit ut etiam naves in sicco subsisterent. cum autem vulgus hominum confluxisset spectandi prodigii causa, rursum mare suam in locum recurrit, et quidem ultra litorum praescriptas metas. quo factum est ut aquis hominum quinquaginta milia extinguerentur. Praeter haec Cretae Siciliaeque regiones propemodum universae maris inundatione coopertae sunt, quod extra consueta litora plus minus 100 stadii procurrebat. itidem alii magni maris sinus sic duas in partes divulsi recesserunt, ut naves in fundo subsiderent et aqua loco pristino restituta vicissim emergerent. recensendum inter alia, quod urbs Bithyniae Nicaea terrae motu subruta prorsus corruerit. tanta quidem mortalium erat trepidatio ut cuncti ad montes se fuga reciperent. Gratianus autem arte ac dexteritate feliciter sagittandi tantopere valebat ut ab omnibus vulgo decantaretur tela Gratiani mente intelligentiaque praedita esse. cum mulier quaedam aliquando ad imperatorem accessisset, quae maritum vociferando accusabat verberibus et flagris pessime ipsam tractantem, „nihil hoc, o mulier,” ait „ad me pertinet.” ibi cum ipsa subiecisset etiam maritum suum adversus ipsum Gratianum insidias moliri, denuo respondit „quid cum ea re tibi negotii est, mulier?”

Post Gratianum magnus ille Theodosius 17 annis imperio potitus est. hoc loco diligenter illud etiam observabis. cum Gotthis a Theodosio devictis Gratianus cum purpura vellet induere, nullam

οἷτος ἦν ἵκα τὴν βασιλείαν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐνεχειρίσθη, ἡγά-
 γετο Γάλλαν τὴν γυναῖκα τοῦ πρὸ αὐτοῦ βασιλέως, ὡς Πλα-
 κίλλης θαυρούσης, ἀφ' ἧς ἔτεκεν Ἀρκαδίον καὶ Ὀνοόριον. Θέ-
 λων δὲ τὰ ἱερὰ τούτους διδάξαι γράμματα, καὶ μὴ εὐρίσκων
 5 τινὰ φιλόσοφον ὁμοῦ καὶ φιλόθεον, πέμπει πρέσβεις πρὸς γε-
 τὸν ἐν Ῥώμῃ συμβασιλεύοντα, εἰ που τοιοῦτον ἔχει τινά. καὶ
 ὃς συνάμα τῷ πάπῃ πολλὴν περὶ τούτου ποιησάμενος ἐρευνῶν
 οὐχ ἔτερον εὗρέ τινά εἰ μὴ τὸν μέγαν Ἀρσένιον διάκονον V. 198
 τηρικαῦτα ὄντα. πέμποσιν λοιπὸν αὐτὸν πρὸς τὸν μέγαν B
 10 Θεοδοσίον, εἰ καὶ πολλὰ δυσχεραίνων ἦν διὰ τὸ τὴν ἐγκύ-
 κλιον παιδεύειν ἅμα τῷ χειροτονηθῆναι κατὰ τὸν νότον ποιή-
 σασθαι. ὃν καὶ ἁσμένως ἐδέξατο, καὶ παρέδωκεν αὐτῷ ὡς
 τέκνω καὶ μαθητῆς, ὡς μὴν ὡς βασιλεῖς, τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ.
 ποτὲ γοῦν ἑωρακώς τοὺς μὲν παῖδας καθημένους μετὰ δια-
 15 δημάτων, τὸν δὲ Ἀρσένιον ἰστάμενον καὶ διδάσκοντα, μετ'
 ὀργῆς εἶπεν „οὐτω σοι παρήγγεिला; σὺ αὐτοὺς ποιεῖς βασι-
 λεῖς. ὁ Θεὸς ἔχει τὴν περὶ τούτων ἐξουσίαν.” καὶ ῥίψας τὰ
 διαδήματα εἶπε „χεῖρισόν ἐστι τεθνάναι θεοσεβῶς ἢ βασι-
 λεύειν ἄσεβῶς.” μετὰ δὲ ταῦτα τοῦ Ἀρσενίου μελεπῶντος C
 20 ἀποδρᾶσαι, ἐπεὶ συνέβη καὶ μᾶλλον ἢ τοῦ Ἀρκαδίου πλῆγῃ

omnino reperit quae ipsius proceritati responderet, praeter eam qua
 magnus ille Constantinus fuerat usus. Theodosius enim supra cete-
 ros homines ipsis humeris eminebat. Posteaquam imperium divinitus
 ei traditum in manus fuerat, Gallam sui antecessoris uxorem sibi
 matrimonio iunxit. etenim Placilla iam obierat, ex qua filios Arca-
 dium et Honorium sustulit. eos cum sacris erudiri litteris vellet,
 nec quenquam reperiret qui et philosophus (hoc est sapientiae doctri-
 naeque studiosus) et philotheus (hoc est studiosus dei rerumque di-
 vinarum) pariter esset, ad consortem imperii Romae degentem missis
 legatis interrogari iussit equum virum talem haberet. is vero cum
 papa sollicito huius rei causa quadam pervestigazione instituta, nemi-
 nem alium magis idoneum reperit quam esset magnus ille Arsenius,
 qui tam diaconi munereungebatur. quapropter hunc magno Theo-
 dosio mittunt, quantumquam graviter id ipsum ferentem quod se disci-
 plinas illas orbiculares ex eo tempore, quo muneri suo praefectus
 fuisset, neglexisse diceret. imperator hominem perbenigne ac hila-
 riter excepit, eique filios suos commendavit et tradidit, non ut impe-
 ratores sed liberorum atque discipulorum loco habendos. cumque
 vidisset allquandos suos quidem filios sedentes, qui diademata gesta-
 rent, Arsenium vero stantem eosque docentem, excandescens ait
 „egone sic tibi mandavi? num tu eos imperatores facis? eius rei
 potestas in solius est dei manu posita.” simul abiectis diadematis
 „praestat” inquit „ple mori quam impie regnare.” secundum haec

καὶ ἡ διὰ ταῦτα ἐπιβουλὴ, φωνὴ πρὸς αὐτὸν γέγονεν „Ἀρσί-
 νε, φεῦγε τοὺς ἀνθρώπους, καὶ σῶζε.” φωνῶν δὲ καὶ ὑπελ-
 θῶν ἐν Σκήτει πάλιν ἤκουσε „φεῦγε, σιώπα, ἡσύχαζε.” οἱ
 γοῦν παῖδες βασιλεύσαντες ἐγραψαν αὐτῷ συγχωρῆσαι αὐτοῖς,
 καὶ μάλιστα τῷ Ἀρκαδίῳ, ὅπερ οὐδ' ἐβούλετο ἀποκτεῖναι διὰ 5
 σπαθιρῶν αὐτόν. ὁ μὲντοι μέγας ἀκούσας καὶ τοῦτο, „λάβε
 δημόσια Αἰγύπτου, καὶ διάνειμαι ὅπου θέλεις,” εἶπεν „ἐγὼ
 τῷ κόσμῳ ἀπέθανον, καὶ οὐκέτι ζῶ· πλὴν ὁ θεὸς συγχω-
 ρῆσαι ὑμῖν.”

D Ἡ δευτέρα σύνοδος καὶ ὁ μέγας Θεοδόσιος ἐπίδρυσαν 10
 τῷ θρόνῳ Κωνσταντινουπόλεως τὸν μέγαν Γρηγόριον, κἄν ἐξ
 Αἰγύπτου τινὲς ὑπὸ φθόνου ἀταράχθησαν, ἐφ' ᾧ καὶ ἔκων
 ἐξέστη. ἀντισηάγεται δὲ Νεκτᾶριος, τὸ μὲν γένος Ταρσεύς,
 τὴν δὲ τοῦ πραιτωρος ἀρχὴν διέπων, ὅς τὸν μὲν βίον θαν-
 μαστός, ἀβάπτιστος δὲ μέχρι τότε. καὶ ὁ μὲν συγκλητικὸς 15
 Νεκτᾶριος προχειρίζετο, ὁ δὲ Μακεδόνιος ἀναθεματίζετο.

P. 257 Ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου ἀπαί-
 ροντος ἐπὶ τὰ κάτω μέρη, στρατιῶται ἐν Θεσσαλονίκῃ εἰσελ-
 θόντες διὰ τινα χρεῖαν ἀνταρσίαν ἐποίησαν, ἐφ' ᾧ ἀντίστη-
 σαν οἱ τῆς πόλεως καὶ λίθοις ἔβαλον. τοῦ γοῦν βασιλέως 20

14. βίον ἦν θ.?

Arsenio fugam cum animo suo propterea instituyente, quod Arcadium forte verberaverat, isque propter hanc causam insidias ei strueret, vocem huiusmodi audivit „fuge mortales, Arseni, et salvus eris.” hac de causa cum profugisset ac Scetam se contulisset, rursus aliam vocem audivit „fuge, sile, quiesce.” deinceps ubi ad imperium Theodosii filii pervenissent, litteris ad eum perscriptis orarunt ut culpam eis condonaret, Arcadio praesertim, qui magistrum interficere per satellitem voluisset. cumque magno illi viro significatum hoc etiam ab ipsis foret, „accipe publicas in Aegypto pecunias, et eas arbitrato tuo distribuito,” „equidem” respondit „huic mundo mortuus sum, nec amplius vivo: deus tamen vobis ignoscat.”

Post haec secundum concilium et magnus ille Theodosius eximium virum, Gregorium cognomento theologum, in Cpolis solio collocarunt, tametsi quidam antistites Aegyptii nonnihil turbarum per invidiam darent, quae res Gregorium movit ut solio sponte sua cederet. successit in eius locum Nectarius, natione Tarsensis, dignitate praetor, vir admiranda quidem innocentia vitae praeditus, verum ad illud usque tempus nondum baptizatus. hic ergo Nectarius ex ordine senatorio delectus antistes designatur, Macedonius vero execrationis sententiae subicitur.

Cum autem aliquando magnus ille Theodosius Cpoli discedens ad partes occidentis pergeret, accidit ut necessariae cuiusdam rei causa

ζέσαντος ἐπὶ τούτοις τῷ θυμῷ, καὶ τῷ ἑκείσε διαρχεύοντι τὰ περὶ τούτων ἐπιτρέψαντος, χιλιάδες ζ' ἀνῆρέθησαν. διερχόμενος δὲ ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Μεδιολάνων (πόλις δὲ Ἰταλίας τὰ Μεδιόλανα) οὐ συννεχωρήθη παρὰ τοῦ Θεοδοσίου Ἀμβροσίου τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπιβῆναι, ἀλλ' ἔμεινεν ἀφορισμένος μῆνας ἧ', καὶ μόλις διὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ γέννησιν Β ἐλύθη τε τῶν δεσμῶν καὶ εἰς κοινωνίαν ἐδέχθη, πρότερον τὰ τοῦ λιβέλλου νομοθετήσας. ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ μετὰ ταῦτα οὕμενον εἰσελθεῖν ἐνεχωρεῖτο. „ἡ γὰρ ἀλουργίς”

10 ἔφη „βασιλεῖς, οὐ μὴν ἱερεῖς ποιεῖ.” ὅθεν ἐπανελεθῶν ὁ βασιλεὺς καὶ παρὰ τοῦ Νεκταρίου ἐρωτηθεὶς δι' ἣν αἰτίαν οὐκ εἰσέρχεται ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, εἶπεν „εἷς ἐπίσκοπος ὁ Ἀμβρόσιος.”

“Ὅτε ἡ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀνδριάντων καταστροφή γέγονε,

15 τότε οἱ τὰς ἀκρωρείας τῶν ὄρεων οἰκοῦντες μοναχοὶ τὴν V. 199 οἰκίαν ἐπεδειξάντο φιλοσοφίαν. κατῆλθον γὰρ καὶ τοῦ Θεοῦ C ἀντελάβοντο, λέγοντες οὕτω. πρὸς γε τοὺς ὑπηρέτας τοῦ βασιλέως „εἶπατε τῷ κυρίῳ ἡμῶν βασιλεῖ. εἴπερ τοσοῦτον σὺ ἐπὶ τῇ χαλκῇ εἰκόνι καταστραφείση ἐδυσχέρανας, πῶς οἶμι τὸν

20 Θεὸν ἀρτίως ἔχειν τὴν αὐτοῦ ὄρωγα εἰκόνα κακῶς οὕτω παρὰ σοῦ πάσχουσαν;” τῆνικαῦτα καὶ ἡ τιμὴ κεφαλῆ τοῦ βαπτι-

Thessalonicam ingressi milites seditionem concitarent, iis se cives opponerent, et lapidibus milites petebant. ob hanc causam cum imperator ira efferbuisset, connivente militum ad furorem loci praetore septem hominum milia sunt interfecta. hinc imperator itinere facto Mediolanum ut pervenit, urbem Italiae, divinisimam antistes eius urbis Ambrosius vetuit quo minus ecclesiam ingrederetur. itaque secretus a coetu Christianorum publico totos octo menses fuit, vixque propter Christi nativitatem sacris illis vinculis est solutus et in communionem admissus, libello primum de 30 diebus dictato et legis vim habere iusso. quinetiam prohibitus est eodem tempore ab eodem Ambrosio, quo minus in sacrarium ingrederetur, cum is diceret purpuram imperatores facere, non sacerdotes. quo factum est ut Cpolim reversus imperator, et a Nectario rogatus quam ob causam sacrarium non ingrederetur, his tantum verbis responderet „unus episcopus Ambrosius.”

Ceterum quo tempore a populo Antiocheno imperatoriae statuae deturbatae ac eversae fuerant, homines solitariam vitam in iugis montium exercentes egregie philosophiam doctrinamque suam declarant. nam deum precati descenderunt, et in haec verba ministros imperatoris compellarunt „haec imperatori domino vestro renuntiate. si tantopere tu propter eversam imaginem aeream indignaris, qui deum aequo laturum animo censes, si abs te suam imaginem indignam in

του Ἰωάννου ἐν Κωνσταντινουπόλει δισκομίσθη. ἀλλὰ καὶ τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κτισθέντα ναὸν τοῦ Σαράπιδος καθέλε Θεόφιλος. ἐν τούτῳ δὲ τῷ ναῷ ἕξαιον ἦν ἀσχέτως ἀπηρωρημένον· διὰ γὰρ τοὺς κύκλους αὐτοῦ, τοῦ ἕξαιου δηλαδὴ, πεπηγμένους σιδήρους καὶ τοὺς καταρτικῶν τούτων ἐγκεκολλημένους μαγνήτας μέσον ἐδάφους καὶ ὁρόφου ἐκρέματο. ἰσοδυναμῶς γὰρ τετραμερόθεν ἐλκόμενον, καὶ μὴ ἔχον ὄρου καὶ νεύσεις, μέσον δὲ ἀνάγκης ἀπηώρητο.

Ἐθνη ποθὲν ἄπειρα κατὰ τοῦ μεγάλου ἐγείρονται Θεοδοσίῳ. τί τὸ ἐπὶ τούτοις; γράφει τηρικαῦτα ὁ βασιλεὺς τῷ 10 τῆς Ἀλεξανδρείας προόδρῳ ἵνα τὸν κατ' Αἴγυπτον μέγαν Σενούφιον ποιήσῃ πρὸς συμμαχίαν τοῦ βασιλέως ἐλθεῖν. ὁ δ' οὐ πείθεται, στέλλει δὲ τῷ βασιλεὶ ῥάβδον καὶ μικρὸν P. 258 αὐτοῦ τριβώνιον, οἷς δὴ καὶ χρησάμενος ὁ βασιλεὺς ἀπὶ κράτους καὶ δόρατος κατὰ τῶν πολεμίων ἐρμαῖ, καὶ διὰ χειρῶν αὐτοῦ κατατροποῦται αὐτούς· τοιαῦτα καὶ γὰρ τὰ τῆς εἰλικρινοῦς πίστεως κατορθώματα.

Μετὰ δὲ Θεοδοσίῳ Ἀρκάδιος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη 19, ὃς τὸν κίονα τοῦ Ἡρακλέους στήσας ἐν αὐτῷ τὸν αὐτοῦ καθίδρυσεν ἀνδριάντα. ἐφ' οὗ ἡ γῆ ἐμνησάτο ἡμέρας 5, καὶ 20 σεισμὸς γέγονε μέγας τε καὶ πάγκοσμος. μετὰ μέντοι τὸν

5. ἐγκεκολλημένους? 20. ἡμέρας] ἐπὶ μῆνας 5 F.

modum tractari videat?" eodem tempore pretiosum Iohannis Baptistae caput Cpolim perlatum est. praeterea Theophilus Alexandrinus antistes Serapidis templum, quod erat Alexandriae, demolitus est. in eo templo statua quaedam erat, quae ita sursum penderet ut nulli rei videretur adhaerere: nam quia statucae ferrum undique infixum erat et ferro magnes lapis ex adverso copiose oppositus, inter pavimentum et tecti laquearia pendeat. nimirum vi pari quatuor a partibus attrahebatur, cumque nullam in partem vergere posset, necessario harum in medio suspensa manebat.

Secundum haec gentes quaedam infinitae contra Theodosium hunc magnum se commovent. quid heic imperator? per litteras Alexandrino antistiti significat ut magnum illum Senuphium in Aegypto degentem auxilio sibi venire iuberet. appellatus hac de causa Senuphius ad imperatorem proficisci renuit: mittit autem ei baculum cum lacero suo et attrito palliolo. quibus sane tum galeae tum hastae loco imperator usus, in hostes copiis ductis, suismet eos manibus in fugam coniecit. tam egregia nimirum facinora pura sinceraque fides edere consuevit.

Postquam Theodosius rebus humanis excessisset, filius eius Arcadius 13 annis imperavit. is cum Xerolophi columnam erexisset, in ea statuam suam collocavit. eodem regnante septem totos dies terra

- Νεκτάριον τὸς τῆς ἐκκλησίας θάκας δ χρυσορρήμων Ἰωάν-
νης καὶ Μίαν καλῶς ἀναδέχεται. οὗτος πολὺς ἦν περὶ τὸ λέ-
γειν. ἢ καὶ Λιβάνιος δ διδάσκαλος αὐτοῦ προσεμαρτύρησεν·
ἔρωτηθεὶς γὰρ ἀνδ' αὐτοῦ τίνα προβάλλεται διδάσκαλον, B
5 Ἰωάννην εἶπεν, εἰ μὴ πως οἱ Χριστιανοὶ τοῦτον ἀφ' ἡμῶν
ἀπεσύλησαν. ὀκτωκαιδέκατον γὰρ ἔτος ἄγων ἀφηγίασεν ἀπ'
αὐτοῦ, καὶ ὑπὸ Μελετίου βαπτισθεὶς καὶ χειροτονηθεὶς ἀνα-
γνώστης ἀνεχώρησε καὶ ἀπεκάρη, καὶ τὰ θεῖα διδαχταὶ ἐκείσε
παλιν ὑπέστρεψε. γίνεται διάκονος, παρὰ δὲ Φλαβιανῶ
10 προσβύτερος. διαβιάλλετο δὲ ὁ μέγας ὡς ἔφρουι κατὰ τῶν ἐπη-
κόων μείζονι χρώμενος. ὅταν δ Πηλουσιώτης Ἰσιδώρος καὶ
μαθητῆς αὐτοῦ ὑπεραπολογούμενος τοῦ μεγάλου, τὸν ἄρχοντα C
ἔλεγεν ὅτι καὶ ἀγαθὸν εἶναι δεῖ καὶ φοβερόν. τίτος ἔσκεν;
ὅτι καὶ ἀγαθοὶ καὶ πονηροὶ ἐν τοῖς ἀρχομένοις ὑπάρχουσι.
15 μετὰ δὲ ταῦτα πρὸς γε τὴν μεγαλόπολιν ἔρχεται, καὶ εἰς τὸν
πατριαρχικὸν θρόνον ἀνάγεται. ἀνθίσταται τῇ βασιλείᾳ
Εὐδοξίᾳ, πάσχει πολλὰ διὰ τοῦτο δεινά. ὅρα γὰρ ὅτι καὶ ὁ
μέγας Ἐπιφάνιος ἐν τῷ Ἑβδόμῳ ἡλθὼν χειροτονίας καὶ συν-
ἄξεις παρὰ τὴν Ἰωάννου ἐποίησε γνώμην· καὶ οὗτος γὰρ
20 ταῖς ὑπὸ Θεοφίλου κατὰ τοῦ ἁγίου μελετηθείσαις διαβολαῖς
προκατείληπτο. ἢ μέντοι Εὐδοξία τὸν μέγαν Ἐπιφάνιον ἤρε- D

magnum edidit, maximoque motu terrarum orbis universus concus-
sus est. post Nectarium ecclesiae Cpolitanae gubernacula Iohanni
aureo illi oratori magno cum bono publico sunt commissa. vir erat
eloquentissimus, et ipsius etiam Libanii magistri sui testimonio com-
mendatus: interrogatus enim quemnam suo loco doctorem discipulis
praeficiendum iudicaret, „Iohannem” inquit, „nisi Christiani eo nos
intercepto spoliassent.” quippe cum annum aetatis octavum atque
decimum ageret, Libanium magistrum reliquit, et a Meletio baptis-
satus lectorque designatus solitarios ad secessus sese coma tonsa recepit.
In iis res divinas edoctus ad Meletium revertitur, et diaconi
munus accepit. inde Flavianus sacerdotem creat. unum in eximio
viro nonnulli criminabantur, quod in subditos graviore nonnihil su-
percilio uteretur. qua quidem de re magnum hunc virum Isidorus
Pelusiensis, qui eo magistro fuit usus, purgans atque defendens, eum
qui aliis praesit, et bonum esse debere pronuntiat et formidabilem,
quamobrem istuc? quoniam tum boni tum mali sint inter eos qui
ab aliis reguntur. secundum haec magnam ad urbem hanc venit, et
in solium patriarchicum sublatus Eudoxiae imperatrici semet opponit,
eaque de causa multa sane adversa perfert. nam cum Hebdomum
magnus Epiphanius ille venisset, praeter Iohannis voluntatem multos
sacris initiabat et conventus agebat quippe criminationibus a Theo-

- V. 200 *Θισε κατά τοῦ χρυσορρήμονος καὶ ταῖς εἰπουσα „πάντα μὲν τὰ Ῥωμαίων σκῆπτρα ὑπὸ τὴν ἐμὴν ἐξουσίαν ἐστίν, ὁ δὲ Ἰωάννης οὗτος δι' ἔχθρας τέ μοί ἐστι καὶ τὰ ἔσχατα εἰς ἡμᾶς ἐξυβρίζει. καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ δόξαν τινὰ πρεσβεύει τῆς ἐκκλησίας ἀπάδουσαν. ἐφ' ᾧ καὶ δίδωμί σοι ὅσας ἐξουσίαν, ὥστε σύνοδον ἀθροῖσαι καὶ τοῦ θρόνου δικαίως αὐτὸν καθελεῖν.”* τούτων ἀκούσας Ἐπιφάνιος εἶπεν „εἰ μὲν οὖν ἀφρῆσαι ἔχει τινὰ, ἄλλου τοῦτο λόγον ἐστίν· εἰ δὲ ὅτι κακῶς ὑμᾶς ἔλεξε, παρὰ ταύτην δὴ μόνον αἰτίαν
- P. 259 *Ἰωάννην ἐκκληρυκτον δέδοκται γενέσθαι τῆς ἐκκλησίας, Ἐπιφάνιον ὑμῖν οὐχ ἔξετε συναινοῦντα.”* ταῦτα δὲ ἡ Εὐδοξία πρὸς τὸν διυληφθέντα ἔλεγεν ἅγιον, ἐπειδὴ διαφορὰν ἑμαθὲ τινὰ συμβῆναι ἀνά μέσον αὐτῶν. ὁ μέντοι θειότατος Ἰωάννης ἐκ δευτέρου ἐξόρισθεὶς καὶ ἀπαχθεὶς εἰς Κουκουσὸν κακέϊσε τρία ἔτη καὶ μῆνας β' ποιήσας ἀπηνέχθη εἰς Ποτιούς, κακέϊσεν ἀπαίρει πρὸς κύριον, ἐπισκοπεύσας ἑνταῦθα ἔτη ε' καὶ μῆνας ζ'. ἐπὶ τούτοις δὲ ὁ πάπας Ῥώμης Ἰννοκέντιος γράφει πρὸς Ἀρκάδιον καὶ ταῦδε. „φωνὴ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ Β μου Ἰωάννου βοᾷ πρὸς τὸν Θεὸν κατὰ σοῦ, βασιλεῦ, ὡς ποτε Ἀβελ τοῦ δικαίου κατὰ τοῦ ἀδελφοκτόνου Κάϊν, καὶ 20 παντὶ τρόπῳ ἐδικηθήσεται. οὐ μόνον δὲ τοῦτο πέπραχας,

5. πρεσβεύειν P.

philo contra virum sanctum excogitatis praeoccupatus fuerat. et eundem magnum Epiphanium Eudoxia quoque contra Chrysostomum magis incitabat, cum diceret universum quidem Romanum imperium sua potestate contineri: solum hunc Iohannem simultates secum exercere, ac iniuriis imperatricem extremis adficere. nec in hoc tantum ab eo delinqui, verumetiam fovere hominem quandam opinionem ab ecclesiae doctrina prorsus abhorrentem. ea de causa se potestatem omnem Epiphanio concedere tum cogendi concilii, tum solio suo Iohannem aequissimo iure deiiciendi. quibus Epiphanius auditis respondit „si quam ille sectam peculiarem habet, alterius hoc loci rationisque fuerit. sin ea tantum de causa, quod convicium vobis dixerit, Iohannem decrevistis per praesonium publicum ecclesia pellere, nequaquam Epiphanium instituti vestri approbatorem habebitis.” haec autem illi, quem diximus, viro sancto Eudoxia sic proponebat, quod aliquid dissensionis exortum inter eos intellexisset. quibus actis Iohannes, vir divinissimus, secunda vice proscriptus et Cucusum exsulandi causa deportatus, cum istic annos tres duosque menses exegisset, Potios delatus est, ibique migravit ad dominum, Cpoji annos 5 menses 6 antistitis munere functus. secundum haec Innocentius papa Romanus litteras ad Arcadium dedit, in haec verba perscriptas. „vox sanguinis fratris mei Iohannis imperator, contra

ἀλλὰ καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης διωγμὸν κατὰ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλη-
σίας καὶ τῶν ἱερέων αὐτοῦ συνεστήσω, ἐξέώσας τὸν μέγαν
τῆς οἰκουμένης διδάσκαλον τοῦ θῶκου τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ
ἀκρίτως, συνδιώξας αὐτῷ τὸν Χριστόν. ἀλλ' ὁ μακάριος
5 Ἰωάννης τὸν βίον κατέλιπε, τὴν πίστιν τηρήσας καὶ στηρίζας
τοὺς σαλευομένους. ἀλλ' εἰς ἀλήτους αἰῶνας τὴν ἀδάπαιον
τρυφήν καὶ ἀθάνατον ζωὴν ἐκληρονόμησεν. ἡ δὲ νέα Δαλι- C
λά, ἡ κατὰ μικρὸν τῷ Ξυρῷ τῆς πλάνης δεσμεύσασα φορτίον
ἀμαρτημάτων βαρὺ καὶ δυσβάστακτον. διὸ ἐγὼ ὁ ἐλάχιστος,
10 ὁ πιστευθεὶς τὸν θρόνον τοῦ μεγάλου ἀποστόλου Πέτρου,
ἀφορίζω σέ τε καὶ κείνην τῆς μεταλήψεως τῶν ἀχράντων μυστη-
ρίων Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. ἀλλὰ καὶ πάντα κληρικὸν τολ-
μήσαντα μεταδοῦναι ὑμῖν, ἀφ' ἧς ἀναγνώτέ μου τὸν πεμφθέν-
τα σύνδεσμον, ὑπὸ καθαιρέσειν εἶναι. Ἀρσάκιον δέ, ὃν εἰσα-
15 γετε εἰς τὸν θρόνον τῆς ἐπισκοπῆς ἀντὶ τοῦ μεγάλου Ἰωάν-
νου, καὶ μετὰ θάνατον καθαιροῦμεν σὺν πᾶσι τοῖς κοινωνήσα- D
σιν αὐτῷ. ἀλλ' οὐδὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ γραφήσεται ἐν τοῖς
ἱεροῖς διπτύχοις· ἀνάξιος γάρ ἐστιν ὡς μοιχεύσας τὴν ἐπι-
σκοπήν. προστιθέαμεν δὲ τῇ καθαιρέσει Θεοφίλου ἀφορισμὸν

4. δ] δ μὲν? · 6. ἀλλ' ὅστε?

te deum appellat, quomodo Abeli iusti sanguis olim adversus Cainum fratricidam vociferabatur. dabis autem omnino poenas, qui non hoc tantum feceris, verumetiam ipso pacis tranquillitatisque tempore persecutionem adversus ecclesiam dei et sacerdotes ipsius molitus sis. magnum illum orbis terrarum doctorem episcopatus sui solio causa indicta expulisti, unaque cum eo Christum abegisti. ac beatus quidem ille Iohannes vitam hanc finiit, fide retenta et dubitationis quasi procella quadam vacillantibus stabilitis, sed idem saeculis nunquam finiendis deliciarum et voluptatis inexhaustae vitaeque perpetuae haereditatem adiit. e diverso nova ista Dalila, quae te paulatim novacula imposturae rasis, multorum ex ore profectam exsecrationem sibi accessivit; fascem peccatorum gravem portatuque difficillimum colligavit, eumque pristinis suis atrocibus ac plurimis delictis adiecit. iccirco equidem minimus omnium, ut cui creditum commissumque sit solium illius magni apostoli Petri, teque illamque a participatione sacrorum Christi dei nostri mysteriorum secludo et arceo. praeterea clericos omnes, qui ea vobiscum ausi fuerint ab eo tempore communi-
care quo colligationem et vinculum hoc meum resciveritis, ordine moveo. consimiliter Arsacium, quem in solium episcopatus loco magni Iobannis illius substituitis, etiam post mortem cum omnibus qui cum ipso commercium habuerunt ordine movemus, neve perscribatur eius nomen sacris in tabulis vetamus. hoc enim indignum est honore, ut qui episcopatum adulterio quasi commisso polluerit. atque huic nostrae de his ordine movendis sententiae Theophili segregationem,

Glycas.

καὶ ἀναθεματισμὸν καὶ τελείαν ἀλλοτρίωσιν τοῦ χριστιανισμοῦ." τούτων ἀκούσας Ἀρχάδιος ἀντιγράφει πρὸς Ἰννοκέντιον „πάντες ἄνθρωποι ἴουσιν οἱ εἰς φρονουῦντες ὅτι περ τὰ κατὰ ἄγνοιαν γινόμενα οὔτε θεὸς οὔτε νόμοι κολάζουσιν· ἀλλ' P. 260 οὐδέ τις ὑπὲρ ἐτέρου δίκην εἰσπράττεται. ὅθεν ταῦτα γέ-5 γραφα πληροφορῶν τὴν ὑμετέραν πραότητα ὡς ἐπιμαρτυροῦν- V. 201 τος τοῦ φιλιανθρώπου θεοῦ οὐκ ἔγνων τι τῶν συμβάντων τοῖς ἡμετέροις ἐπισκόποις καὶ κληρικοῖς, ἀλλ' ἀσπὸς εἰμι τοῦ κρίματος αὐτῶν· εἰ γὰρ ἤμην συμμετόχος αὐτῶν εἰς τοῦτο, οὐκ εἶχον τούτους κακῶσαι. περὶ δὲ τῆς σῆς θυγατρὸς Κυδο- 10 ξίας γινώθι ὅτι καὶ αὐτῇ ἀνταπέδωκα κατὰ τὸ σφάλμα αὐτῆς οὐ μετρίως, ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης λύπης καὶ θλίψεως ἐν ἀρρωστίᾳ βαρυτάτῃ κατακείμεναι αὐτήν. παρακαλῶ λοιπὸν B ἵνα τοῦ ἀφροισμοῦ λύσης ἡμᾶς καὶ μὴ ἐκδικήσης πολλαχῶς· οὐ γὰρ πατάζει κύριος δις ἐπὶ τὸ αὐτό." πρὸς ταῦτα καὶ 15 πάλιν Ἰννοκέντιος „ἀπεδείξαμην ὑμῶν τὴν κατὰ θεὸν σπουδὴν, ἣν περ διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀνεδείξασθε. ὅθεν τῶν ἱερῶν δεσμῶν ἀνεθέντες ἐν τοῖς δεσποτικοῖς συμβόλοις προσέλθετε ἐρρωμένοι." ταύτη τοι καὶ διὰ φροντίδος ὁ Ἀρχάδιος ποιεῖται τὴν τοῦ ἁγίου πρὸς τὴν μεγαλόπολιν ἐπάνοδον. 20

exsecrationem, absolutam denique Christianorum a coetu exclusionem adiungimus." quas litteras ubi recitari Arcadius audivisset, in haec verba Innocentio rescripsit. „norunt omnes homines mentis compotes commissa per ignorationem nec divinitus nec per leges puniri, neque adeo quemquam alterius nomine supplicium lura. quod quidem propterea scripsi, ut mansuetudinem tuam certam redderem nos nihil eorum cogitum habuisse quae nostris antistitibus et clericis acciderunt, cuius rei testem benignum illum deum imploramus. nimirum purus et innocens sum, quod ipsorum condemnationem attinet: quippe cum eorum communione sim usus, causae nihil erat quamobrem eos adfligerem. quod autem attinet filiam tuam Eudoxiam, scito me illi parum moderate pro ratione delicti mercedem retulisse. quo sane factum est ut ex eo moerore ac angustia difficili gravissimaque correpta aegritudine decumbat, igitur, quod superest, emixe te obsecro ut nos a segregatione liberes nec multipliciter punias: nec enim ipse dominus idem ob delictum bis hominem percutit." ad hasce litteras Innocentius in hunc modum respondit „studium diligentiamque vestram dei praescripto et voluntati consentaneam, quam propter ipsius nomen declarastis, accepimus et probavimus. quapropter sacris a vinculis soluti ad signa dominica confirmatis animis accedite." hanc ob causam sollicito cogitare coepit Arcadius quo pacto vicam sanctam magnam hanc in urbem reduceret.

Μετὰ δὲ Ἀρκάδιον ἐβασίλευσε Θεοδοσίος ὁ υἱὸς αὐτοῦ, C
 δ καὶ καλλιγράφος, ἔτη μβ'. οὗτος ἐξελεθῶν ἵπκασθῆναι καὶ
 συμπεσῶν τῷ ἵππῳ τὸν βίον τελευτᾷ. οὗτος ἐν τοῖς
 Χαλκοπρατεῖσι τῆς θεοτόκου ναὸν ἐκτίσε, πρότερον ὄντα συν-
 5 αγωγήν Ἰουδαίων. ἀλλὰ καὶ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως παρεξέβα-
 λεν. ἐφ' οὗ σεισμὸς μέγας ἐγένετο, ὥστε πεσεῖν τὰ τεῖχη τῆς
 πόλεως καὶ πολὺ μέρος αὐτῆς. ἐπεκράτει δὲ ὁ σεισμὸς καὶ
 κατὰ πᾶσαν χώραν μῆνας ἑπτὰ. τότε δὴ τότε τοῦ πατριάρ-
 10 τῶν Προκλου καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως ἀνυποδέξων λιτανεύον-
 τῶν, συνῆθη παιδίον ἀρπαγῆναι καὶ τὸν τρισάγιον ὕμνον D
 μνηθῆναι, καὶ οὕτω τὴν θείαν στήναι ὀργὴν. τότε καὶ Ἰου-
 δαῖος παραλύτος βαπτισθεὶς ὑγιὴς εὐρέθη. ὁ μέντοι διωλ-
 φθεὶς πατριάρχης Προκλος ἐν Κυζίκῳ χειροτονεῖται πρότερον
 καὶ μὴ δεχθεὶς παρὰ τῶν ἐκεῖσε χειροτονεῖται ἐπ' αὐθιᾶ. ὁ
 15 δὲ δυσσεβὴς Νεστόριος σὺν ἑξ ὁμόφροσιν αὐτοῦ ἔλεγεν ἅτι
 διμνηταὸν καὶ τριμνηταὸν οὐ δύναμαι λέγειν θεόν. Ἰωάννης
 δὲ ὁ Ἀντιοχείας μετὰ τὴν τοῦ Νεστορίου καθαιρέσειν κατα-
 λαβῶν, καὶ λυπηθεὶς ἅτι χωρὶς αὐτοῦ καθηρέθη Νεστόριος,
 παραλαβὼν τοὺς σὺν αὐτῷ ἐπισκόπους, ἐν οἷς καὶ Θεοδώ- P. 261
 20 ρητος Κύρου καὶ Ἰβας ὁ Ἐδέσσης, καθαιρέσειν ὑπαγορεύει
 τοῦ μεγάλου Κυρίλλου.

Rebus autem humanis exempto Arcadio, filius eius Theodosius, qui ab elegantia scripturae, qua pulcherrime libros exarabat, Calligraphus nuncupatus fuit, annos 33 imperavit. cum equo consensu profecturus aliquo foret, una cum ipso collapsus equo fatoque functus est. deiparae templum in Chalcopratiis extraxit, quod antea collegium et conventiculum Iudaeorum erat. itidem urbis murum longius extendit. ingens sub ipso terrae motus exstitit, quo et muri et magna pars urbis corruerunt, durante per omnem vicinum agrum hac successione soli toto tres menses. itaque patriarcha Proclo et imperatore discalceatis supplicationes instituentibus, accidit ut puer quidam abriperetur in aëra et rationem homini sanctissimi concinendi edoceret; quo facto ira divina sedata fuit. eodem tempore Iudaens quidam paralyticus, cum baptissatus esset, sanitatem corporis recuperavit. Proclus ille patriarcha, cuius modo mentionem faciebamus, Cyzici primum episcopus erat designatus; cuius ab urbis civibus non admissus Cpolis factus est antistes. exstitit his ipsis annis impius ille Nestorius, quod cum aliis sex opinionis consortibus aiebat se duum triumve mensium deum probare non posse. hic Nestorius cum iam ordine sacro fuisset motus, Iohannes Antiochenus episcopus ad concilium venit, graviterque offensus quod absque auctoritate sua Nestorius ordine delectus fuisset, adiunctis sibi quibusdam episcopis, quos secum habebat, et in iis Theodorito Cyrensi, Edesseno Iba, magnum illum Cyrillum loco movendum pronuntiat.

Ἡ τοῦ βασιλέως ἀδελφὴ Πουλχερία λαβεῖν ἄνδρα οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλὰ τὴν ἑαυτῆς παρθενίαν τῇ Θεοτόκῳ ἀνέθετο. αὕτη καὶ τὸν ἐν Βλαχέρναις ναὸν τῆς Θεοτόκου ἐδείματο. γίνωσκε δέ, ἀγαπητέ, ὅτι ἡ τοῦ βασιλέως κυρὰ Εὐδοκία θυγάτηρ ἐγένετο φιλοσόφου τινὸς ἐξ Ἑλλάδος ὄντος. οὗτος δὲ 5 τελευτῶν τοῖς μὲν τρισὶν υἱοῖς ἀφῆκε πᾶσαν τὴν περιουσίαν Β αὐτοῦ, περὶ δὲ ταύτης εἶπεν „Ἀθηναῖδι τῇ ποθεινοτάτῃ μου θυγατρὶ ἀφήμι νομίσματα ρ'. ἀρκεῖ γὰρ αὐτῇ ἡ τύχη αὐτῆς." ἡ μὲντοι Ἀθηναῖς μηδὲ ταῦτα τὰ ρ' λαμβάνουσα καταλαμβάνει τὴν μεγαλόπολιν, ἐκδίκησιν ὥστε λαβεῖν. καὶ 10 V. 202 οὕτω διὰ τὴν αὐτῇ παροῦσαν εὐπρέπειαν τοῦ βασιλέως γυνὴ ἐχρημάτισεν. ὅθεν καὶ πρὸς τοὺς ἀδελφούς αὐτῆς, ἐλθόντας ὕστερον πρὸς αὐτήν, εἶπεν „εἰ μὴ ὑμεῖς ἠδικήσατέ με, οὐκ ἠναγκαζόμην ἐλθεῖν ἐνταῦθα καὶ βασιλεῦσαι." μετὰ δὲ ταῦτα τοῦ βασιλέως σκανδαλισθέντος ἐπ' αὐτῇ διὰ τὸν Παυλίον 15 C (ἑώρακε γὰρ εἰς αὐτὸν τὸ πάμμεγα μῆλον ἐκεῖνο, ὅπερ πένης μὲν αὐτῷ τῷ βασιλεῖ δῶρον ἔφερεν, ὁ δὲ βασιλεὺς πρὸς τὴν δέσποιναν αὐτὴ μετεκόμισεν) ἐξήτησεν αὕτη ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ δὴ καὶ ἀπῆλθε καὶ ἐξαισιῶ τινα ἐποίησε καὶ τὰ ἐκεῖος τείχη ἔκτισεν, ὡς ἐν αὐτῇ πέρας λαβεῖν τὸ 20 Δαυιτικὸν ἐκεῖνο ῥητὸν τὸ λέγον „ἀγάθυνον κύριε ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου τὴν Σιών, καὶ οἰκοδομηθήτω τὰ τείχη Ἱερουσα-

Habuit Theodosius imperator sororem Pulcheriam, quae nubere viro noluit, sed, virginitatem suam deiparae consecravit. eadem Pulcheria deiparae templum in Blachernis condidit. scito autem, dilectio filii, dominam Eudociam, coniugem huius imperatoris, cuiusdam e Graecia philosophi filiam fuisse. cum is vita decederet, universas facultates tribus filiis legavit, de hac vero filia dixit „Athenaidi filiae meae dulcissimae 100 aureos relinquo: nam ei fortuna sua sufficiet." verum Athenais ne 100 quidem illis aureis acceptis, Cpolim se confert, ut adversus fratres hereditatis causa ius suum persequeretur. atque hac occasione tandem imperatori propter formae venustatem, qua insigni praestabat, nupsit. cumque deinceps fratres ad eam venissent, „nisi vos" inquit „iniuria me adfecissetis, non fuissem coacta me huc conferre ac imperio potiri." accidit deinde ut vir quidam pauper imperatori pomum insigni magnitudine loco muneris offerret. hoc imperator ad dominam cum detulisset eique donasset, non multo post oblatum ab ea Paulino conspexit. ea de causa cum imperatrici offensus esset, ea sibi fieri potestatem Hierosolyma proficiscendi petiit, et impetrata re discessit. fecit istic quaedam insignia et admiranda, moenibus urbis inter cetera extractis, adeoque in ipsa Davidicum illud oraculum finem habuit „benefac domine per Eudociam"

λήν." ἀλλὰ καὶ τελευταῖα ἔλεγεν μηδὲν τῷ Παυλίῳ συνιδεῖν, εἰ καὶ φιλοτίμως εἶχε πρὸς αὐτὸν οὐ μικρῶς ὥστε συνεργήσαντα, ἤνικα Πουλχερία τῷ Θεοδοσίῳ δοῦναι ταύτην πρὸς λέχους κοιωνίαν ἐφρόντιζεν.

- 5 "Ὅσην δὲ ὁ Θεοδοσίος οὗτος κεκρυμμένην ἀρετὴν ἐκέ-
 10 τῳ, δῆλον ἐντεῦθεν. μοναχὸς τις ἔτη μὲ δουλεύσας ὡς δεῖ
 τῷ Θεῷ ὑπέλαβέ τι μέγα περὶ ἑαυτοῦ, καὶ ζητεῖ μαθεῖν ἐν
 ποίᾳ τάξει κέκτηται αὐτὸν ὁ Θεός, καὶ μανθάνει ὅμοιος εἶναι
 Θεοδοσίῳ τῷ βασιλεῖ. ἀπαίρει λοιπὸν πρὸς αὐτόν, καὶ ζη-
 15 τεῖ μαθεῖν τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ. καὶ ὁ βασιλεὺς πολλὰ μὲν
 αὐτῷ ἀπεκάλυψεν ἕτερα, οἷον ξηροκοιτίαν, ἀνδρυσμένην τρι-
 χινον, ἀποχὴν γυναικός, νηστείαν, ἐλεημοσύνην, δικαιοπρα-
 γίαν, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ὁ δὲ μοναχὸς ἀπαραικόμενος δῆθεν
 τοῖς ἀπαριθμηθεῖσιν, ἐβιάζετο τὸν βασιλέα εἰπεῖν καὶ εἶπερ P. 262
 15 τι ἕτερον μείζον τῶν εἰρημένων κέκτηται. καὶ ὃς ἔλεγεν ἐν
 ἡμέρᾳ ἱππικοῦ Θεάτρου καθῆσθαι μὲν ἐν τῷ συνήθει τόπῳ
 αὐτοῦ, μὴ ἐνατενίζειν δὲ τῷ Θεάτρῳ, καλλιγραφεῖν δὲ πρὸς
 τοῦτοις, καὶ οὕτω τὴν ζωὴν αὐτοῦ ταῖς ἰδίαις χεραὶ συγκρα-
 τεῖν. τούτων ἀκούσας ὁ μοναχὸς τσαύτην ἐδέξατο ἐκπληξιν

(Latine benignitatem dixeris) „tuam Sioni, et muri Hierosolymae instaurentur." cum moreretur, nihil se sibi de Paulino consciam esse dixit, nisi quod hominem magnifecerit et in pretio habuerit propterea quod non parum id temporis adiumenti attulisset, cum se Pulcheria Theodosio fratri dare tori consortem moliretur.

Ceterum in hoc Theodosio quantum latentis et occultae virtutis exstiterit, vel hinc colligi potest. erat quidam solitariae vitae sectator, qui cum deo 40 totos annos ita serviisset ut decet, magnam de se quandam opinionem conceperat. itaque cognoscere cupiebat quoniam se loco deus haberet. significatur ei divinitus imperatori Theodosio parem esse. quapropter ad imperatorem se confert, illius quanta virtus foret explorare nititur. ei permulta patefacit imperator, verbi gratia quod aridis tantum cibis degustatis cubaret *), quod aspera uteretur interula, quod abstineret ab uxoris amplexibus, quod ieiunaret, quod benignitatem exercebat in pauperes, quod iustitiae rationem in actionibus suis haberet, aliaque talia. cum haec enumerata parum monacho satisfacerent, imperatorem fateri coegit, num quid his maius ab ipso praestaretur. tum imperator „quibus" ait „diebus equestrium certaminum spectacula exhibentur, equidem consueto loco sedeo, verum oculos in ipsa spectacula defixos non habeo." praeterea fassus est se libros eleganter ac munde describere, atque hoc pacto suismet laborantem manibus vitam sustinere. quibus auditis tantopere mona-

*) quid si ad χαμηνίας potius respexerit, aut duram in asserere storea matta aut nuda humo cubandi rationem? LAMB.

ὡς καὶ ἑαυτὸν ἀγαπῆσαι ὅτι τοσοῦτῳ τὴν ἀρετὴν ἀνθρώπων συντέτακται.

Ὁ μέντοι Θεοδοσίος οὗτος τοσοῦτον ἦν ἀπόνηρός τε καὶ ἀπλαστος, ὡς εἴ τις χάρτην αὐτῷ γεγραμμένον ἔφερε, γραμμασιν αὐτὸν ἐρυθροῖς εὐθέως ἐσημειοῦτο, μὴ κατεξετάζων 5
 Β ὅποια δὴ τὰ γεγραμμένα καὶ τίνος εἰσὶ δυνάμειως. ἡ οὖν θαυμαστὴ Πουλχερία θελήσασα καὶ τούτῳ διορθώσασθαι τὸν ἄνακτα, πλάττεται χάρτην ὡς αὐτοῦ δῆθεν βασιλέως οἰκέτιν αὐτῇ τὴν βασιλίδα χαριζομένου, εἶτα δίδωσιν αὐτὸν τῷ βασιλεῖ, καὶ δέεται γραμμασιν ἐρυθροῖς τὸν τοιοῦτον ἐν-
 C σημανθῆναι. γίνεται ταῦτα· λαμβάνει τὸν χάρτην, κἀντεῦθεν ἔλκει τὴν βασιλίδα καθάπερ δούλην τινά. δυσχερῶνατος οὖν ἐπὶ τούτῳ τοῦ βασιλέως ἐκείνη τὸ γράμμα προῦφερε τὸ βασιλειον, κἀκεῖθεν ἔλεγεν αὐτὴν ἐπὶ τούτῳ δικαιοῦσθαι.
 C συνηκε τὸ δρᾶμα ὁ βασιλεὺς, κἀντεῦθεν οὐ μικρὰν ἐπὶ τῷ 15 σφύλματι δέχεται τὴν διόρθωσιν.

Μετὰ δὲ Θεοδοσίον Μαρκιανὸς ἔτη ἕξ, οἰκονομία καὶ σπουδῇ Πουλχερίας τῆς ἀδελφῆς Θεοδοσίου· ἡ γὰρ θαυμαστὴ αὕτη γυνὴ τὰ τῆς βασιλείας σκῆπτρα μετὰ τὸν τοῦ
 V. 203 Θεοδοσίου θάνατον δεξαμένη, καὶ γνοῦσα ὅτι βασιλέως τὰ τῶν Ῥωμαίων χρῆζονσι πράγματι, τὸν εὐσεβῆ μετακαλεῖται

9. οἰκέτην P. 19. τὰ om P.

chus obstupuit, ut etiam multum sibi placeret, quod tantae virtutis homini comparatus fuisset.

Idem Theodosius usque adeo fraudis expers erat et simplex, ut si quis ad eum chartam detulisset in qua perscriptum aliquid esset, litteris ei rubris continuo subscriberet, nequaquam examinans quae-nam essent in ea perscripta quidve sibi vellent. quapropter hac etiam in parte fratrem corrigere volens admirabili virtute praedita Pulcheria chartam conficit, et in ea perscribit eiusmodi quiddam, quasi videlicet imperator ei donet imperatricem ancillae mancipiique loco. deinde chartam imperatori porrigit, rogat eam rubris litteris subscriptis approbet. quod petit, impetrat: chartam recipit, tanquam mancipium aliquid imperatricem abducit. eam rem cum imperator aegerime ferret, scripturam illa profert imperatoriam, cuius auctoritate se hoc in imperatricem iuris habere diceret. tum vero negotium intellexit imperator, et ex eo tempore suum in iis rebus erratum non parum emendavit.

Post Theodosium Marcianus annos sex imperavit, consilio studio-que Pulcheriae Theodosii sororis ad imperium evectus. nam admiraanda haec mulier cum imperii sceptris post Theodosii mortem ad se transtulisset et res Romanas imperatoris egere perspexisset, Marcia-

Μαρκιανὸν καὶ τὸ τῆς βασιλείας στέφος αὐτῆ περιτίθεισι,
 φρικτοῖς αὐτὸν πρότερον ὄρκοις καταδεσμήσασα τοῦ φυλάξαι
 αὐτῇ τὴν ἀγνείαν ἀδιαλώβητον. οὗτος μὲν οὖν ὁ Μαρκιανὸς
 πένης ἦν, ἀλλὰ χρηστὸς τοὺς τρόπους. οὗτος στρατιώτης ὢν
 5 εἰς ἐκστρατείαν ἀπήρθε ποτε, καὶ καθ' ἄδὸν ὑπνώσασατα τοῦ-
 ταν εἶδον οἱ συγχοιμώμενοι αὐτῷ πρότερον ἀναστάντες ὑπὸ
 πτερόντων ἀεταῦ σκεπόμενον. ἀλλὰ καὶ κατὰ Γιζεριχίου τοῦ
 τῶν Λιβύων ἄρχοντος ἐκστρατεία γίνεται, ἐν ᾗ καὶ ὁ Μαρ-
 10 κριανὸς συνῶν αἰχμάλωτος ἄγεται. ὁ γοῦν Γιζεριχος ἰδεὶν
 τοὺς αἰχμαλώτους θελήσας ἀφ' ὑψηλοῦ τούτοις ἐπισκόπηκε,
 καὶ δὴ τὸν Μαρκιανὸν ὑπνοῦντα ὄρθε καὶ σκιᾶς ὑπὸ ἄετοῦ
 ἀπολαύοντα. θανατᾶζει τὸ πρᾶγμα, θεῖον εἶναι κρίνει τὸν ἄν-
 15 δρα καὶ τοῦ τῶν Ῥωμαίων κράτους ἄξιον. ὄθεν καὶ οὐχ ὅσιον
 ἔκρινε τοιοῦτον ἄνδρα κτείνειν, προβεβλημένον εἰς βασιλείας
 20 ὕψος ἄνωθεν, ἀλλὰ καὶ τιμᾶ καὶ ἰκετεῖε, ἤγες κριτήσεε, P. 263
 μὴ μάχην συγκαταῆσαι τοῖς Λίβυσι. ἀπολύεται οὖν ἐκεῖθεν
 καὶ πρὸς γε τὴν μεγαλόπολιν ἔρχεται. τελευτᾷ τὸν βίον ἁ
 Θεοδοσίος, καὶ κρίνει τῆς Πουλχερίας βασιλεῦς Ῥωμαίων
 ἀναγορεύεται. τότε δὲ τάς καὶ λίθαι τρεῖς ἔπεσον ἐκ τοῦ
 20 οὐρανοῦ παμμεγέθει. οὗτος ἐκπέμφε μὴ γίνεσθαι ἄρχοντας
 ἐπὶ δόσει νομισμάτων.

15. εἶτε P.

num accessit, virum omnino religiosum, eique coronam imperatoriam
 imponit, horrendis primum sacramentis obstrictum, quibus se casti-
 tatem ipsius impollutam conservaturum polliceretur. fuerat olim pau-
 per Marcianus, sed egregia praeditus indole ac moribus. eumque
 miles esset, forte quandam ad expeditionem se conferebat. in hoc
 itinere eum consopitus aliquando esset, ii qui cum eo cubabant,
 citius experrecti aquilam homini suis alis umbram praebere vident.
 itidem cum adversus Gizerichum Libyae principem expeditio suscipie-
 retur, accidit ut Marcianus inter alios hostium in potestatem veni-
 ret. itaque Gizerichus captivos inspicere volens ex sublimi quodam
 loco eos intuebatur. heic Marcianum consopitum cernens umbra frui,
 quam expansis alis ei suppeditaret aquila, rem pro miraculo habuit,
 eumque virum divinum esse iudicavit et imperio Romano dignum.
 quapropter impie se facturum arbitratus, si virum talem occideret,
 qui caelitus ad imperii sublimitatem destinatus esset, etiam honori-
 bus adfectum rogavit ut si quando potiretur imperio, bellum adver-
 sus Libyas non susciperet. hoc modo libertate restituta magna ad
 urbem hanc reversus est. inde Theodosio vita functo, Pulcheriae iu-
 dicio, ceu diximus, Romanorum imperator est appellatus. eo tempore
 tres ingentis magnitudinis lapides e caelo sunt delapsi. legem Mar-
 cianus tulit, qua edixit ne quis magistratum per largitionem conse-
 qui conetur.

Γίνωσκε δέ, ἀγαπητέ, διτι ἡ δ' σύνοδος ἐδέξατο Θεοδω-
ρητον καὶ Ἰβαν ὡς ἀναθεματίσαντας Νεστόριον. ὁ μέντοι
αἰρεσιάρχης Εὐτυχῆς ἀρχιμανδρίτης ἦν, ὁ δὲ Διόσκορος
ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας. οὗτος ὁ Εὐτυχῆς μετὰ δέκα ἐνιαυ-
B τούς ἀνεφάνη τῆς τρίτης συνόδου. ἑτεροῦσιον ἡμῶν εἶναι 5
ἔλεγεν τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ μίαν φύσιν αὐτὸν ὅλον
εἶναι. καθ' οὗ πεποίηκε τοπικὴν σύνοδον ὁ μακάριος Φλα-
βιανὸς ἐπίσκοπος ὧν Κωνσταντίνου πόλεως, καθελὼν αὐτὸν
καὶ ὄρισας ὁμοούσιον ἡμῖν εἶναι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ.
εἶτα δέησιν ὁ Εὐτυχῆς ἐπιδεδωκὼς τῷ βασιλεῖ μετέπεισεν 10
αὐτόν, καὶ μεταστειλάμενος Διόσκορον τὸν τοῦ μεγάλου Κυ-
ρίλλου διάδοχον ἐποίησε τὴν ἐν Ἐφέσῳ τὸ δεύτερον σύνοδον
κατὰ Φλαβιανοῦ τὴν λεγομένην ἁγιοτριχὴν, ἐν ἣ κωλυθεὶς
ἀπὸ πληγῶν ὁ Φλαβιανὸς ἀπέθανεν ἐξ αὐτῶν. ἐφ' ᾧ καὶ
C γέγονεν ἡ ἐν Χαλκηδόνι τετάρτη σύνοδος κατὰ Εὐτυχοῦς καὶ 15
Διοσκόρου, εἰπούσα καὶ τοῦτο „Κυρίλλου αἰωνία ἡ μνήμη.”
διὰ μέντοι τὸ καθαιρεθῆναι τὸν Διόσκορον διεσχίσθησαν ἀπ'
ἀλλήλων ἡ τε Κωνσταντίνου πόλις καὶ ἡ Ἀλεξάνδρεια.

Μετὰ δὲ τὴν τοιαύτην τετάρτην σύνοδον ἔσπευδον αὐθίς
τινες ἱερεῖς τε καὶ μοναχοὶ τὸ τοῦ Εὐτυχοῦς δόγμα συν- 20
ιστῶν· ὄθεν ὁ τηρικαῦτα χρηματίζων πατριάρχης Ἀνατό-

In quarto concilio, dilecte fili, scito receptos esse Theodorum et Ibam, posteaquam Nestorium exsecrati fuissent. erat tum princeps quidam sectae recentis Eutyches, qui archimandritae munere fungebatur. ei se Dioscorus adiunxerat, antistes Alexandrinus. Eutyches iste post 10 annos a tertia synodo Christi corpus alterius et diversae perhibebat a nostro esse substantiae, adeoque Christum totum unius esse naturae. coegit adversus eum localem synodum beatus ille Flavianus, Cpolis antistes, in quo Eutychem ordine movit et esse Christi corpus eiusdem cum nostro substantiae naturaeque decrevit. quibus actis, Eutyches supplici libello imperatori oblato in aliam eum sententiam perduxit. nam accessit Dioscoro, magni Cyrilli successore, rursus aliam synodum Ephesi contra Flavianum instituit, quae latronum concilium appellatur. etenim istic Flavianus verberibus multatus mortem obiit. hanc ob causam Chalcedonensis quarta synodus adversus Eutychem et Dioscorum est convocata. in hac illa quoque verba sunt pronuntiata „aeterna recordatio Cyrilli esto.” quia vero Dioscorus ibidem ordine sacro summovebatur, divulsa sunt a se invicem Cpolis et Alexandria.

Post habitam quartam synodum rursus quidam sacerdotes et monachi summo studio doctrinam Eutyichis stabilire nitebantur. quam obrem Anatolius, qui tum patriarchae munere fungebatur, hoc con-

λιος συμβουλευε γράφῃνας δυσὶ χάρταις καὶ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν τὰ δόγματα, καὶ τῇ λάρακι τῆς μεγαλομάρτυρος Εὐφημίας ἐμβληθῆναι, καὶ οὕτω δηλωθῆναι τὴν ἀληθειαν. γίνεται ταῦτα, καὶ θαῦμα παράδοξον ἦν ἰδεῖν· παρὰ γὰρ 5 τοὺς πόδας τῆς ἁγίας ἐρριμμένος εὐρέθη ὁ τῶν ἀντιδικούτων τῇ ἀληθείᾳ χάριτος, ὁ δὲ ἕτερος παρὰ τῇ χειρὶ αὐτῆς.

Ἐπὶ μέντοι τούτου τοῦ Μαρκιανοῦ καὶ Συμεῶν ὁ μέγας ἐπέβη τοῦ στύλου· ἀκοινώητος γὰρ μέχρι πολλοῦ ἔμενε V. 264 10 διὰ τὸ καταρχὴν τοιαύτην ἐνδείξασθαι· πολλοὶ γὰρ οἱ μεψιμοῖροι.

Μετὰ δὲ Μαρκιανὸν Λέων ὁ μέγας ἔτη ἡ' κρατήσας 15 τελευτᾷ δυσεντερικός· ἐφ' οὗ σημείον ἐφάνη ἐν τῷ οὐρανῷ, P. 264 νεφέλη σαλπυγοειδῆς ἐπὶ ἡμέρας μ', καὶ ἔβρεξε σποδὸν ἐν· 10 Κωνσταντινουπόλει, σπιθαμὴν τὸ πάχος ἔχουσαν. καὶ πάντες ἐλιτάνενον, λέγοντες ὅτι πῦρ ἦν καὶ τῇ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ ἐσβέσθη. τότε καὶ Δανιὴλ ὁ μέγας ἐπέβη τοῦ στύλου ἐν τῷ Ἀνάπλω. τότε καὶ ἡ θεία ἐσθῆς τῆς τοῦ κυρίου μητρὸς ἀνεκομίσθη. οὗτος ὁ μέγας Λέων ἐκέλευσε τὰς κυ- 20 ριακὰς ἀπράκτους εἶναι καὶ μήτε ἵππικὸν τελεῖσθαι μήτε μουσικὰ ἤχεῖν ὄργανα, ἀλλὰ πάντας τοὺς θεοὺς ἐνασχολεῖ-

10. κατ' ἀρχὴν P. 12. ιζ' F.

silii dedit, ut duas in chartas utriusque partis dogmata perscriberentur et in urnam eximiae martyris Euphemiae conicerentur, quo veritas hoc pacto elucesceret. huic consilio cum obtemperatum fuisset, prodigium quoddam novum et inopinatum erat cernere: nam adversariorum veritatis charta sic reperta est, ut ad sanctae martyris pedes abiecta iaceret, altera vero ad manum eius.

Marciano regnante Symeon ille magnus columnam ascendit. is longo tempore nihil omnino cum hominibus habuit commercii, propterea quod eiusmodi rem novam primus ostendisset. sic enim comparatum est in rebus humanis ut multi sint reprehensores.

Post Marcianum Leo magnus imperio per 18 annos potitus, ex intestinorum morbo vitam finiit. eo regnante prodigium in caelo quoddam apparuit, nimirum nubes tubae consimilis, quae totos 40 dies duravit. itidem Cpoli cinere pluit, cuius crassities palmum aequabat. iccirco supplicatum ab omnibus, quod dicerent ignem hunc fuisse, verum benignitate divina extinctum esse. tunc et magnus ille Danielus columnam in Anaplo conscendit, et matris domini sacra vestis Cpolim est allata. Leo magnus edicto cavet ne quid dominicis diebus operis fieret, neve ludi circenses peragerentur, neve musica instrumenta resonaent, sed omnes rebus divinis occupati essent. Romam imperium id temporis prorsus extinctum et abolitum est.

Βεβαίαι ναοίς, τότε δὴ τότε καὶ ἡ τῶν Ῥωμαίων παύεται βασιλεία. σημείωσαι δὲ ὅτι ἀπὸ Ῥωμύλου ἤρξατε αὕτη, καὶ μετὰ α' καὶ γ' ἔτη ἐν Ῥωμύλῳ πόλιν κέκονται, κρατούντων ἐκείσιν μετὰ ταῦτα ἡγεῶν μεγιστάνων καὶ ὅσοι τῶν αὐτῶν χωράρχαι βάρβαροι. 5

Μετὰ δὲ τοῦτον κρατεῖ Ἄβων ὁ ἕγγονος αὐτοῦ καὶ υἱὸς Ζήνωνος τοῦ ἐξ Ἰσαυρίας ἔτη β'. τὸν γὰρ ἐπὶ Θυγατρὶ αὐτοῦ Ἀριάδῃ γαμβρὸν Ζήνωντα παρίδων ὁ μέγας Ἄβων τῷ ἕγγονῳ αὐτοῦ τὰ τῆς βασιλείας ἀνεχείρισται σὴνπτρα. μετὰ δὲ τὸν τῶν αὐτῶν Ἄβωντα Ζήνων ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ Ἰσαυρος 10 ἔτη ιε'. οὗτος μετὰ τὸ βασιλεῦσαι ὑπὸ πενθερᾶς αὐτοῦ Βερίνης ἐπιβουλευθεὶς ὡς παρὰ γνώμην αὐτῆς βασιλεύσας, πρὸς τὴν αὐτοῦ φεύγει πατρίδα. κρατεῖ λοιπὸν ὁ τῆς Βερίνης ἀδελφὸς Βασιλίσκος ἔτη β'. οὗτος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως κτίσας παλάτιον ἐκάλεσεν αὐτὰ τὰ Βασιλίσκου. ὁ μόντος 15 Βασιλίσκος οὗτος βραχὺ τοῦ κράτους γενοσάμενος χειροῦται ὑπὸ Ζήνωνος ἐξ Ἰσαυρίας αὐτὸν ὑποστρέψαντος, πυργίσκῳ δὲ στερεῶν σὺν τῇ γυναικὶ αὐτοῦ κατακλεισθεὶς καὶ μέγας ἀπρόουτος λιμῷ θανατοῦται. ὁ μόντος Ζήνων ὑποστρέψας ἐκεῖθεν, ὡς εἴρηται, τὸν μὲν Ἀρμάτιον, ὃς αὐτῷ κατὰ Βασιλίσκου 20 συνήργησε, θανάτῳ παραδίδωσιν ὡς τοῦ αἰκίου δεσπότου Δπροδότην, τὸν δὲ υἱὸν αὐτοῦ, καθὼς ὑπέσχετο, Καίσαρα

γ. ἔτος ἐν F.

atque heic mihi notabis, illud ipsum imperium a Romulo initium habuisse ac post 1303 annos itidem sub Romulo principe defecisse. nam deinceps istie reges, principes aliique tales barbari certorum locorum domini rerum potiti sunt.

Post Leonem magnum eius e filia nepos, Zenonis oriundi ex Isauria filius Leo, duos annos imperium tenuit quippe Leo magnus genero suo, Ariadnae filiae marito Zenone praeterito, nepoti tradere sceptrum imperii maluit. sed hoc rebus humanis exempto, pater eius Zeno, qui et Isauri cognomentum habuit, 16 annis imperavit. posteaquam ad imperium pervenisset, insidiis a socru Verina petitus, ut qui non ex eius sententia imperium administraret, suam in patriam fuga se contulit. quamobrem Verinae frater Basiliscus duobus annis rebus praefuit. hic palatium Cpoli condito, id ipsum Basilisci palatium nuncupavit. verum imperio Basiliscus perexiguam ad tempus degustato, Zenonis in potestatem venit, qui iam reversus ex Isauria fuerat. itaque cum uxore quandam in turriculam sane munitam inclusus, ubi nemini pateret ad ipsum aditus, fame necatus est. Zeno reversus ex Isauria, seu diximus, Harmatium, qui contra Basiliscum adiuumento ipsi fuerat, morte multat tanquam heri sui proditorum;

προβάλλεται· μετὰ δὲ μικρὸν καὶ τὰς αὐτοῦ τρίχας ἀκό-
 ψας ἀρχιερέα Κυζικηνούς καὶ ἄκοντα ἐπίστυσι. τούτῳ ποτὲ
 τῷ βασιλεῖ προεΐπεν ἀστρονόμος τις ὅτι μετὰ βραχὺ τελευ-
 τᾶς, καὶ αὐτοῦ τὴν βασιλείαν, καὶ μὴν καὶ τὴν ἀνοικον
 5 ἄνθρωπος ἐκ τῆς συγκλήτου λήψεται. τοῦτο μαθὼν ὁ βασιλεὺς
 τοὺς πλείους ἀπώλεσεν, ὅσοι τε λαμπροὶ καὶ ὅσοι τὸν βίον
 εὐτυχέστεροι. ἀλλ' ἔλαθεν ἑαυτὸν τῷ θεῷ πάντων καὶ τῇ
 αὐτοῦ προνοίᾳ μαχόμενος· ὥς γὰρ ὁ Ζήνων ἔλιπε τὸν βίον
 καὶ τὸ κράτος, μεταπίπτει τὰ τῆς βασιλείας εἰς Ἀναστάσιον.
 10 κρατεῖ τοίνυν ὁ Δυρραχηνὸς Ἀναστάσιος οὗτος ἔτη κζ'.
 οὗτος μὲν εὖν καὶ δίκωρος ἐλέγετο· τὴν γὰρ ἐτέραν κόρην ἔτυ- P. 265
 χεν ἔχων μέλαιναν, γλαυκόχρουν δὲ τὴν ἄλλην. τότε δὴ
 τότε περὶ τὸ παλάτιον ἀστραπαὶ καὶ βρονταί. καὶ ὁ βασι-
 λεὺς ἐνθεν κἀκεῖθεν διὰ φόβον περιειλούμενος ἐν ἐνὲ τῶν
 15 κλιτῶνίσκων τῇ θεῷ περιπίπτει ὀργῇ· καταπεσὼν γὰρ οὗτος
 νεκρὸν ἐκεῖνον εἰργάσατο. ἐφ' οὗ πῦρ ἐφάνη ἐν τῷ οὐρανῷ,
 σημαῖνον, ὥς ἔοικε, τὴν γεγονυῖαν ἀντίστασιν. ὁ γὰρ λογο-
 θέτης καὶ ὁ ἔπαρχος ἀναβάντες ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς μεγάλης V. 205
 ἐκκλησίας εἰς ἐπιτροπῆς τοῦ βασιλέως ἐπὶ τῷ ἐκφωνῆσαι τὸ
 20 τρισάγιον μετὰ τοῦ „ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς” ἔλεγον ἡμῶς, B
 ἀπιστήναι κατ' αὐτῶν ἐποίησαν τὸν λαόν. καὶ τοσαύτη γέ-

Harmatii vero filium, quemadmodum se facturum receperat, Caesarem
 creat. sed non multo post crinibus tonsis eum vel invitum Cyziceus
 pontificem dedit. praedixerat huic imperatori aliquando quidam astro-
 logus futurum ut non multo post moreretur, et uxorem eius cum
 imperio senatorii quidam ordinis acciperet. hoc ille cognito complu-
 res neci dedit, qui vel illustres vel opulentiores essent. verum igno-
 rabat omnino se cum deo et providentia ipsius pugnare. quippe cum
 Zeno vitam cum morte commutasset imperiumque reliquisset, ad Ana-
 stasium illud recidit, qui patria Dyrrachenus erat et Bipupulus dice-
 batur: nam pupularum alteram nigram habebat alteram caeruleam.
 eo regnante circa palatium exsitere fulgura et tonitrua, quibus im-
 perator consternatus, hinc inde formidinis causa cursitans, quodam
 in cubiculo tandem ex divina vindicta perit. nam cubiculum colla-
 psium ruina sua imperatorem oppressit et extinxit. etiam ignis in caelo
 conspectus seditionem, uti quidem videtur, ortam sub ipso portende-
 bat. etenim logotheta cum urbis praefecto iussu imperatoris conscensao
 magna ecclesiae ambone sive suggestu, ut sanctissimum hymnum una
 cum hisce verbis pronuntiaret „qui crucifixus est propter nos,” cum
 primum vocem Nos expressisset, populum universum adversus se co-
 citavit. tantaque adeo tum temporis exstitit calamitas ac rerum per-
 turbatio, ut aedificia subiectis flammis exurerentur; doctor quidam

γονεν ἀνάγκη ὡς καὶ οἴκους ἐμπροῆσαι, καὶ ἠγοούμενόν τινα καὶ στυλιτῆν τῷ βασιλέως μέρει προσκειμένους φονεῦσαι, καὶ τὰ σώματα αὐτῶν κατακαῦσαι· ἀλλὰ καὶ τὸν βασιλέα εἰς πρόσωπον ὕβριζον. οὗτος ἄνθρωπον εἶδε κατ' ὄναρ κρατοῦντα κώδικα, καὶ πρὸς αὐτὸν λέγοντα „ἰδοὺ διὰ τὴν κακοπι- 5 οτίαν σου ἀπαλείφω ἔτη ἰδ' τῆς ζωῆς σου.” ὁ δὲ καὶ γέγονε, καὶ ἀστραπόβλητος γεγονὼς θνήσκει, ἐτῶν 5 καὶ ἧ. οὗτος ἔκτισε τὴν κινστέρναν Μωκησίαν.

C Γίνωσκε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τινὲς μὲν τουτοῖσι τὸν Ἀναστάσιον, ἕτεροι δὲ Ζήνωνα κατόχῳ συσχεθῆναι νοσήματι λέγουσι, 10 καὶ οὕτω ταφῆναι, καὶ μετὰ ταῦτα φωνὴν ἐκ τοῦ τάφου προῖεναι, εἰδ' οὕτως ἀνοιγέντος τοῦ μνήματος εὐρέθῆναι τοὺς βραχίονας αὐτοῦ βεβρωμένους ὑπὸ πείνης παρ' αὐτοῦ. ἐν τῷ κατ' ἀκρόπολιν ἀγίῳ Μητῶ εὐρέθη ὄρυγμα ἐν ᾧ ὄσῳ γιγάντων πολλά· ταῦτα ὁ βασιλεὺς Ἀναστάσιος χάριν θαύ- 15 ματος ἐν τῷ παλατίῳ κατέθετο. οὕτω μὲν οὖν κατὰ τὸν ἅγιον Μάμαντα γέφυρα ἦν ἐπὶ μεγάλῳ ποταμῷ. ἐκεῖσε οὖν διὰ τὴν οἰεσθαι δράκοντα κατοικεῖν, ἐν τῇ γεφύρᾳ δηλονότι, παρ- D θένους καὶ θυσίας προσέφερον. ταῦτα δὲ Ζήνων κατέστρεψε. 20

Γίνωσκε δὲ ὅτι ὁ βασιλεὺς Ἀναστάσιος καὶ τι κάλλιστον εἶχε τοῖς αὐτοῦ παραμειγμένον κακοῖς· καὶ εἰ μὴ περὶ τὸ

et alius, in columna qui stabat, quod imperatoris partes foverent, occiderentur, et quidem occisorum iam corpora concremarentur: imperatori denique convicia coram et in faciem ingererentur. vidit aliquando per quietem Anastasius virum quendam, qui eodicem manu teneret ac huiusmodi verbis ipsum compellaret „en propter fidei tuae perversitatem annos de vita tua quattuordecim deleo.” quod sane deinceps evenit: nam fulmine tactus moritur, annum aetatis 98 agens. cisternam Mocesiam condidit.

Ac observandum hoc loco nonnullos esse qui hunc Anastasium, alios qui Zenonem comitali morbo correptum atque ita sepulcro mandatum fuisse tradant. inde vocem de sepulcro exauditam, quo recluso inventum cadaver, cui brachia deessent ab ipsomet nimirum prae fame devorata. apud sanctum Menam in arce, solo effosso, subterranea concavitas inventa est, qua multa gigantum ossa continebantur. ea iussit imperator Anastasius admirationis causa in palatio collocari. consimiliter apud sanctum Mamantem magni fluminis pons erat, sub quo ponte quod existimaretur draco quidam degere, virgines inter alias hostias immolabantur. haec sacra Zeno imperator prohibita sustulit.

Debes autem animadvertere quiddam longe pulcherrimum in hoc imperatore Anastasio, permistum vitiiis eius, existitisse; quod ipsum

Θαῖον σέβας ἐσφάλλετο, ἴσχυσεν ἂν τὸ τοιοῦτον καλὸν πάντων περιγενέσθαι τῶν ἐκείνου κακῶν. πρόρριζον γὰρ ἀνέσκαψε τὴν κακίστην ταύτην εἰσπραξίν, ἣν ἱστορησαὶ ὁ λόγος ἐπαιγεται. ἅπας ἀνὴρ καὶ γυνή, κόρη παῖς καὶ βρέφος, 5 πτωχὸς ἐλεύθερος καὶ δοῦλος ὑπὲρ σκυβάλων κορηγῶν, προσέτι δὲ καὶ οὖρον, ἀργυροῦν τῷ ταμίῳ προσέφερον νόμισμα. τουτὶ δὲ τὸ βᾶρος καὶ τοῖς κτήνεσιν αὐτοῖς ἐπέκειτο · P. 266 ὑπὲρ γὰρ ἐκάστου κτήνους φύλλεις ἕξ ὁ δεσπόζων κατεβάλλετο. ὁ τοίνυν Ἀναστάσιος μοναχοὺς ἄνδρας εὐλαβηθεὶς ἐν-10 τεύθεισ ποιησαμένους πρὸς αὐτὸν τὸ βᾶρος τοῦτο παντάπασιν ἐντεῦθεν ἀπήλασε. Κουάδης δὲ ὁ Περσῶν βασιλεὺς ἐν τινι φρουρίῳ λιθούς τιμίους μαθὼν ἀποκείσθαι, καὶ κωλυόμενος παρὰ τῶν ἐν αὐτῷ κατοικούντων δαιμόνων ἀναλαβέσθαι αὐτούς, πάσῃ μαγγανείᾳ ἐχρήσατο, Ἰουδαίους τε καὶ πάντας 15 ἄλλους προσκαλεσάμενος, καὶ οὐδεὶς ἕξ αὐτῶν ἠδυνήθη ποιῆσαι τι, μόνος δὲ ὁ ἐκεῖσε ἐπισκοπεύων, τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ ἐκδιώξας αὐτούς. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Μετὰ δὲ Ἀναστασίον Ἰουστίνος ὁ Θραξ ἔτη θ'. ἐφ' ἧ οὗ ἀστὴρ ἐφάνη ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπάνω τῆς χαλκῆς πύλης τοῦ 20 παλατιοῦ, ἐπὶ ἡμέρας κς', καὶ γέγονε σεισμὸς φοβερώτατος. καὶ ἡ μὲν Κωνσταντινούπολις ἐν διαφόροις τόποις συμπτώσεις ὑπέμεινε, ἡ δὲ μεγάλη Ἀντιόχεια πᾶσα σχεδὸν κατε-

sane praeclarum facinus elevare mala cetera potuisset, si nihil in cultu religioneque divina erroris fovisset. nam tributum quoddam iniquissimum substulit, cuius rationem exponere lubet. singuli mortales, viri mulieres, puellae pueri, infantes mendici, ingenui servi, excrementorum stercoreorum et urinarum nomine numum argenteum aerario pendebant. atque idem hoc onus ipsis etiam iumentis impostum erat: nam cuiusque iumentum nomine sex oboli, quos folles appellant, a domino exigebantur. igitur Anastasius viros quosdam solitariae vitae deditos reveritus, qui apud ipsum hanc ob causam inter-esserant, onus hoc in universum substulit. erat his temporibus rex Persarum Coades, qui cum in castello quodam gemmas esse magni pretii didicisset, ac quo minus eis potiretur ab incolis loci genis impediretur, omni genere praestigiarum usus est. nam et ludaeos et quosvis alios arcessitos adhibebat; neque tamen illorum quisquam aliquid efficere poterat. tandem antistes eius loci solo crucis signo genios expulit. ac de his quidem hoc modo dictum esto.

Post Anastasium annos novem Iustinus oriundus e Thracia regnavit, sub quo sidus in caelo peculiare conspectum est, supra portam aeream palatii, totos 26 dies. simul terrae motus maxime formidabilis accidit. Cpoli quidem variis in locis aedificia corruerunt, urbs

πόθη καὶ τάφος τῶν οἰκητόρων ἐγένετο· τοὺς δὲ ἔτι ζῶντας
 πῦρ κάτωθεν ἀνερχόμενον κατέφλεγεν. ἡ δὲ Πομπηϊούπολις
 V. 206 μέσον ἐρράγη, καὶ τὸ ἥμισυ αὐτῆς κατεπόθη μετὰ τῶν οἰκη-
 τῶρων. ἐσείετο δὲ ἡ γῆ ἐνιαυτὸν ὅλον. καὶ γυνὴ δὲ ἐφάνη
 Cαπὸ Κιλικίας γιγαντογενής, ὑπερέχουσα πάντα ἄνθρωπος
 μακρὸν πῆχυν ἕνα· ἦν δὲ καὶ πλατεῖα σφόδρα.

Μετὰ δὲ τοῦτον Ἰουστινιανὸς ὁ μέγας ἔτη λθ'. οὗτος ὁ βα-
 σιλεὺς καὶ πρὸ τῆς βασιλείας αὐτοῦ φίλος διέκειτο πρὸς Ἰνδὲ-
 ριχον ῥῆγα τῶν Οὐανδάλων. βασιλεύσας οὖν, καὶ γράμματα δε-
 ξάμενος ὅτι κατ' αὐτοῦ ὁ Γελίμερ ἐπανέστη καὶ κατισχῶν αὐτόν¹⁰
 σὺν γαμετῇ καὶ τέκνοις ἐν φυλακῇ κατέκλεισε, πόλεμον συνεκρό-
 τησε κατὰ τῶν Οὐανδάλων καὶ τοῦ ῥηγὸς αὐτῶν Γελίμερος, στόλοι
 ἐπέμψας ἐκεῖσε μυριάδρον, τῷ στρατηγικωτάτῳ Βελισαρίῳ
 D πυριποδὸς αὐτόν. ἀπέρχεται οὖν ἐκεῖσε, καὶ πῦσαν Λιβύῳ
 φυλαρχίαν τροποῦται, καὶ τοὺς ὑψαύχενας Οὐανδάλους κα¹⁵
 λίαν ἐπικλινεῖς δεῖκνυσιν. ἡ τε τῶν Καρχηδονίων πόλις τὰ
 πύλας αὐτῷ ἀνεπέτασεν· ὡς γὰρ πατέρα καὶδες, οὕτως
 ἐφίλου ἀπαντες Βελισάριον. ἐν δὲ γε τοῖς βασιλείοις Γελίμερος
 πλοῦτον εὐρὼν ὄτι πολὺν τῷ στρατῷ φιλοτίμως διένειμε. τὸν
 μέντοι Γελίμερα σὺν γαμετῇ καὶ τέκνοις λαβὼν δορυαλώτου²⁰
 μυριένικος ὑποστρέφει πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. ἔνθεν τοι κα.

vero illa magna Antiochia propemodum tota terrae hiatu absorpti-
 est et sepulcrum incolarum facta. si qui restabant vivi, eos e terr.
 prorumpens ignis absumpsit. Pompeiopolis media divulsa est, pars
 que altera cum habitatoribus absorpta. duravit haec terrae succussio
 totum annum. ex Cilicia quoque mulier quaedam advenit, generi
 gigantum orta, quae virum quemvis, etiam maxime procerum, un-
 cubito superabat, cui longitudini crassities quoque respondebat.

Secutus est Iustinum in imperio magnus ille Iustinianus, equi-
 39 annis est potitus. hic etiam ante quam regnaret, amore comple-
 ctebatur Hinderichum Vandalorum regem. quapropter imperium ade-
 ptus, cum litteras accepisset quibus significaretur Gelimerem adve-
 sus illum seditionem concitasse comprehensumque cum uxore ac libe-
 ris in carcerem conclusisse, Vandalis bellum intulit, adversus Gel-
 merem ipsorum regem infinitis hominum copiis cum classe missis,
 quibus praestantissimum ducem Belisarium praefecit. is profectus in
 Africam Libyam universam subegit, et in sublime cervicis attollente
 Vandalos admodum demissos effecit: nam ipsa quoque Carthaginien-
 sis urbs ei portas aperuit. nimirum ut liberi patrem, sic omnes Be-
 lisarium diligebant; qui magnis in regia Gelimeris opibus repertis
 eas liberalissime militibus distribuit. cumque Gelimerem et uxorem
 eius et liberos suam in potestatem redegit, sexcentis victoriis in

αξίως αὐτὸν ἀμειβόμενος ὁ βασιλεὺς ἰδίους ἐν νομίμοισι, χρυσόις ἀργυροῖς, ὑπλίτην ἐνεχάραξε ἑμφύϊαν ἑσπασμένον. ἀλλὰ καὶ Θρησάμβον αὐτῷ λαμπρὸν ἠτοίμασεν, ἐν ᾧ προπορευόμενος ἦν αὐτοῦ καὶ Γελλμερ. εἶ δὲ καὶ Ῥώμην τὴν P. 267
 5 παλαιατάην ὑπὸ Γότθων ἄλοῦσαν Ῥωμαίοις ἐπανεσώσατο. ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἀποκράτορα κινδυνεύοντα καθ' ἣν ἡμέραν ἰππικὸν ἐπέλεϊται θέατρον, ὁ Βελισάριος συνάμα τῷ Ναρσῇ τοῦ προκειμένου κινδύου ἐξείλετο. καὶ οὕτω μὲν ὁ Βελισάριος. ἀλλ' οὐκ ἀνεκτὰ καὶ τῷ φθόνῳ δοκεῖ τὰ κατ'
 10 ἐκεῖνον. ἐπεῖθεν δὲ τὸν Χοσροὴν ἐκφοβῶν, ὁ τοσαύτων Λιβίων εἶδη χειρωσάμενος πᾶμα πέπτωκεν ἐλεεινόν, πολλῶν δακρύων ἄξιον. ἐκείνητο γὰρ ἀναμέτρων τὸν δῆμιον ἀποκόψαι τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν.

Γίνωσκε δὲ, ἀγαπητέ, ὅτι τὴν τοῦ Θεοῦ μεγάλην ἐκκλη- B
 15 σίαν, ξυλότρουλον καὶ δρομικὴν πρότερον κτισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ὁ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς εἰς ὃ νῦν ἔχει κίλλος τε καὶ μέγεθος ἤγειρε. διηγέσθη δὲ εἰς τὸ θαυμαστόν τοῦτο ἔργον διὰ τὸν πολυπληθῆ φόνον ἐκεῖνον, ὃν ἡ ἀντιστοιχία τοῦ Ἰπυατίου προξένησεν. εἰ γὰρ καὶ εἰς φυγὴν
 20 ἐτόραπὴ πρότερον ὁ βασιλεὺς οὗτος, ἤνικα οἱ τοῦ πραισίνου δῆμον τὸν Ἰπυάτιον ἀνηγόρευον, ἀλλ' ἢ γυνὴ αὐτοῦ Θεοδώρα

signis ad imperatorem est reversus. quo factum ut Imperator eum meritis praemiis honestans propriis in numis, tam aureis quam argenteis, virum armatum insculperet cum gladio stricto. quin etiam triumphum ei splendidum apparavit, in quo Gelimer ante ipsum captivus incedebat. idem Belisarius Romam veterem a Gotthis captam Romanis recuperavit; et ipsum Imperatorem eo die periclitantem quo equestre spectaculum edebatur, adjuvante Narse, praesenti mortis et periculo eripuit. hoc modo quamquam se Belisarius gesserit, non tamen eum tolerare poterat invidia, nec res ab eo praeclare gestas aequo animo pati. quamobrem is qui Chosroli terrori fuerat totque Libyae populus in ditionem redegerat, ruina miserabili multisque deploranda lacrymis est oppressus. nam coniectus in custodiam cottidie tarnificem opperiebatur, qui cervicam ei praecideret.

Scito autem, dilecte filii, magnam dei ecclesiam, quae trullam ligneam et versatilem habebat, prius a Constantino conditam, imperatorem Iustinianum ad eam pulcritudinem et amplitudinem perduxisse qua nunc conspicitur. estque permotus ad opus hoc admirabile perficiendum propterea quod per Hypatii seditionem compulsus fuisset, ut maximam hominum multitudinem occideret. quamquam enim coniectus ab initio fuerat imperator in fugam, cum factio Prasinorum Hypatium imperatorem salutasset, ab uxore tamen Theodora vicissim

- ἐκράτησεν αὐτόν, „καλόν” εἰποῦσα „ἐντάφιον ἢ βασιλεία.”
 C ὄθεν καὶ πολέμου συγκροτηθέντος λ' καὶ ε' πίπτουσιν, ὡς
 φασι, χιλιάδες, καὶ αὐτὸς ὁ Ὑπάτιος, τοῦ Βελισαρίου καὶ
 αὐτοῦ τοῦ Ναρσῆ, καθάπερ ἔφημεν, ἀριστευσάντων ἐπὶ τούτοις
 τὰ μέγιστα. ἔκτοτε γὰρ καὶ τὸ ἥμισυ μέρος τοῦ ἵππικου,⁵
 τὸ καταντικρὺ τοῦ βασιλικῆς καθίσματος, νεκρὰ προσηγορεύ-
 θη διὰ τὸ τὰ νεκρὰ σώματι ἐκείσε κατατεθῆναι. ὄθεν καὶ
 τὸν θεὸν τούτου ἔνεκεν ἐξιλεούμενος ὁ Ἰουστινιανὸς τὸ θαν-
 μαστὲν τούτου ἔργον ἀνφοδόμησε, γράψας πανταχοῦ γῆς,
 ὅπου δ' ἂν εὐρεθῆ λίθος ἢ κίων ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον λαμπρὸν,¹⁰
 D ἐνταῦθα μετακομίσσεται. ἐπτά ἔτη συνήγετο ἡ ὕλη ἀπὸ Κυ-
 V. 207 ζίκου ἢ πλείων. ἀλλὰ καὶ τὰ οἰκήματα τὰ τῆ ἐκκλησίᾳ τοῦ
 θεοῦ πλησιάζοντα καὶ πάνν δικαίως ἐπιπράσκειτο. ἰδοὺ γὰρ γυνή
 τις Ἄννα τούνομα, οἰκημά τι ἔχουσα, οὐκ ἐβούλετο πωλῆσαι
 αὐτό, πρὸς ἣν ὁ βασιλεὺς ἀφικνεῖται αὐτός. ἦτις αὐτὸν¹⁵
 ἰδοῦσα ἔφη „κατὰ δωρεὰν αὐτὸ βούλομαι δοῦναι μισθοῦ καὶ
 μνήμης ἔνεκεν, ἄλλως δὲ οὐχί.” καὶ ἔστιν αὐτὸ τὸ σκευοφυ-
 λάκιον σὺν τῷ ἁγίῳ Πέτρῳ· οἶκος ἕτερος Ἀντιόχου ὀστια-
 ρίου ἀπετιμῆθη λίτρας λή, ἀλλ' αὐτὸς οὐκ ἐβούλετο πωλῆ-
 σαι αὐτό. ἰθύμει ὁ βασιλεὺς, ἔφ' ᾧ καὶ μάγιστρός τις τὸ τὸ
 P. 268 πρῶγμα μεταχειρίζεται. τελεῖται ἵππικόν, φρουρεῖται ὁ Ἀν-
 τίοχος· μέγα βοᾷ „εἰ θεύσομαι τὸ ἵππικόν” (σφόδρα καὶ

confirmatus et erectus est, quae regnum diceret sepulturam sane praeclaram esse. quapropter pugna conserta hominum, ut aiunt, 35 milia cum ipso Hypatio caesa sunt, Belisario, ceu diximus, et Narse rem felicissime gerentibus. etenim ab eo tempore pars theatri equestris dimidia, sellae nimirum imperatoris opposita, mortuus dici coepit, quod istic reposita cadavera fuerint. itaque Iustinianus dei placandi causa dignum hoc admiratione condidit opus, litteris in omnes orbis terrarum partes dimissis, quibus significabat Cpolim deportandum esse quicquid exstaret ubique gentium vel lapidum vel columnarum vel aliarum rerum splendidarum. materia totos septem annos congebatur et Cyzico maiori ex parte advehebatur. praeterea si quae vicinae erant ecclesiae domus et aedificia, perquam aequo pretio vendebantur. forte mulier quaedam, cui nomen esset Annae, domum habebat quam recusabat vendere. hanc ubi rex ipse convenisset, illa rege conspecto „gratuito” inquit „domum meam concessura sum, non aliter quam mercedis et memoriae causa.” quae quidem domus eo loco exstitit ubi nunc sacrorum vasorum penus est, cum S. Petro. erat alia quoque domus Antiochi ostiarii, quae pretio 38 librarum aestimabatur: verum et ille se venditorem negabat. ea res imperatori permolesta cum foret, magister quidam huiusmodi ratione cum Antiocho agere instituit. Iudi equestres pera-

ἐφίλει αὐτό, καὶ ταῦτα φιλοβένετος ὢν), „τὸ τοῦ βασιλέως ποιήσω θέλημα.” γίνεται ταῦτα, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ βασιλικῷ καθίσματι τοῦ διαληθθέντος οἴκου ἢ διαπρασις γέγονεν. ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ μὴ βλασφημεῖν τοὺς ἐκεῖσα κάμνοντας νομῖα 5 πρὸς ἐσπέραν ἐμίγνε τῷ χῶματι, καὶ εὐρίσκοντες αὐτὰ μετὰ χαρᾶς ὑπεχώρουν.

Ἐν ἡμέρῃ σαββάτου πρὸς τὸ ἄριστον ἀπῆλθον διὰ τάχους οἱ κάμνοντες, τὸν τοῦ πρωτομαϊστόρου υἱὸν ἀφέντες εἰς φυ-
 10 λακὴν τὴν ἐργαλείων. εὐθὺς ἐφίσταται ἄγγελος, χολοῦται, B
 ἄγγελος „μὰ τὴν ἁγίαν σοφίαν τὴν νῦν κτιζομένην, ἣτις ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἀφίσταμαι τῶν ὄψε, εἰ μὴ λαλήσας ἐκείνους ὑποστρέψεις.” μηνύεται ταῦτα τῷ βασιλεῖ. στέλ-
 15 θεται ἀλλαχῶς ὁ τῶν ἐργαλείων φύλαξ χάριν τοῦ μὴ τὸν
 Θεῖον ἐκείθεν ἀναχωρῆσαι ἄγγελον. καὶ αὐθις περὶ τὰ τέλη τοῦ κτίσματος, ἀθρομῶντος τοῦ βασιλέως χρυσοῦ ἐνεκεν, ἐφίσταται τις εὐνοῦχος λέγων αὐτῷ „δός μοι ἀνθρώπους, καὶ παρέξω σοι χρυσοῦν ἱκανόν.” καὶ ὁ μὲν ἀπέρχεται, οἱ δὲ ἀκολουθοῦσιν. ὁρῶσιν οἰκήματα λαμπρά, χρυσοῦ ἐπ’ ἔδα- C
 20 φος πολὺ. λαμβάνουσιν ὡσεὶ κεντηνάρια π’, καὶ ὑποστρέφον-

20. π'] ρε" alii codices.

gebantur, cum Antiochum in custodiam dari praecipit. tum ille clamare, si potestas spectandi ludos equestres sibi fieret, voluntati se imperatoris obtemperatum: nam iis mirifice oblectabatur, et Venetorum praesertim partibus addictissimus erat. impetrat ergo quod volebat, et ad ipsam adeo locum sellae imperatoriae domus indicata venditur. etiam aliud quiddam Iustinianus excogitabat. etenim ut operarii, qui laborabant in construendo templo, citra querelas et convicia facerent officium, numulos quosdam vespere spargebat in fossis, quibus illi repertis hilares discedebant.

Accidit aliquando ut die sabbati ad prandium citius operarii discederent, protomaistori filio ad instrumentorum custodiam relicto. mox angelus accedit, et indignabundus hominem ad operarios abire iubet. eo non obtemperante iusiurandum verbis huiusmodi concipit „per sacrosanctam iuro sapientiam, quae nunc extruitur, dei nimirum sermonem, hinc me prius non discessurum quam tu eos allocutus huc redieris.” quae cum renuntiata imperatori essent, alio custodem instrumentorum ablegavit, ne divinus angelus illinc discederet. rursum ubi structura propemodum esset ad finem producta, imperatoris de auro sollicito, quidam eunuchus ad eum veniens viros aliquot adiungi sibi iubet: quippe satis auri se imperatori suppeditaturum. igitur illum abeuntem nonnulli comitati splendida quaedam aedificia conspiciunt, et eorum in pavimento vim auri maximam; unde cum

σιν. ἀπαρτίζεται δ̄ τροῦλος μετὰ βησαύλων κούφων πάντη, οὐ μὴν κισσηροειδῶν, καθά τις φασί. τελείται τὸ ἔδαφος διὰ μαργάρων ποικιλοχρῶων, ὡς ὄρασθαι θάλασσαν ἄντικρος. τὸν δὲ γε βασιλέα βουλόμενον τὸ ἔδαφος, καὶ αὐτὰ τὰ πλάγια καταχρυσῶσαι κωλύουσί τινες μαθηματικοί, λέγοντες ὅτι ἔπ' ἐσγᾶτων βασιλεῖς ἐλεύσονται πένητες καὶ ἐκδαφιοῦσιν αὐτά. ὁ δὲ γε ἄμβων καὶ ἡ σωλαία πάνυ λαμπρῶς κατεσκευάστο· χρόνου γὰρ πάκτον τῆς Αἰγύπτου εἰς αὐτὰ καταβάλλουσιν ἦγον ῥ' ῥ' τ' ζ' καὶ ε'. ὁ δὲ ναὸς ἀπαρτίζεται ἅπας ἐν χρόνοις ἑπτακαίδεκα. μετὰ δὲ ταῦτα λέγεται τὸν Ἰουστινιανὸν ἀνελθεῖν ἀπὸ τοῦ παλατίου ἄχρι τοῦ Αὔγουστιωνος ἐν ἄρματι τεθρίππῳ καὶ εἰσοδεῦσαι μετὰ τοῦ πατριάρχου Εὐτυχίου, καὶ εὐχαριστῆσαι τῷ θεῷ, δι' οὗ τὸ τοιοῦτον ἔργον ἐτέλεσε πρὸς τοῖς ἄλλοις. εἶπεν δὲ καὶ τοῦτο „ἐνίκησά σε, Σολομών.” ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ κιντέρονῃ τῇ λεγομένῃ βασιλικῇ¹⁵ στήλῃν ἔσθησε τοῦ Σολομώντος ὁ διαληφθεὶς βασιλεὺς ἀφορῶσαν πρὸς γε τὴν οἰκοδομηθεῖσαν μεγάλην ἐκκλησίαν τοῦ P. 269 θεοῦ, καὶ κρατοῦσαν τὴν σιαγύνα αὐτῆς, ὡς δῆθεν ἠττηθέντος τοῦ Σολομώντος ἐπὶ τῷ κτίσματι τῆς νέας Ἱερουσαλήμ. καὶ περὶ μὲν τοῦτο οὕτως. 20

V. 208 Ἡ δὲ τῶν ἀγίων ἀποστόλων ἐκκλησία δρομικὴ ξυλότρον-

6. ἐκδαφιοῦσιν?

20. τούτων?

21. ξυλότρονος F.

centenarios plus minus octoginta sumpsissent, revertuntur. hinc absoluta trulla cum besalis admodum levibus, non tamen pumiceis, uti quidam tradunt. itidem pavementum ex diversi coloris unionibus perfectum, ut mare quoddam cerni omnino videretur. decreverat quidem imperator hoc pavementum et ipsa latera deaurare, verum ab hoc instituto quibusdam a mathematicis est revocatus: nam postremis regni temporibus aiebant futuros imperatores admodum pauperes, qui auro pavementum atque latera spoliaturi essent. suggestum cum solea splendidissime exstruxit, quippe totius anni ex Aegypto reditus in haec impendit, nimirum centenarios 365. templum universonum annis 17 absolutum est. itaque Iustinianus venisse de Palatio perhibetur ad Augustionem usque (loci hoc nomen est) quadriga vectus; unaque cum Eutychio Patriarcha templum ingressus egisse deo gratias, cuius operam praeclarum opus inter caetera perfecisset, ac huiusmodi denique verba subiecisse „vici te, Solomo.” praeterea collocavit idem imperator in cisterna, quae imperatoria dicitur, statuam Solomonis respicientem in exstructam ab se magnam ecclesiam dei maxillamque suam comprimentem; quo significaretur hoc aedificio novae Hierosolymae Solomonem esse superatum.

Caeterum ecclesiae sanctorum apostolorum trulla lignea versatilis a

λος ἐκτίσθη τὸ πρότερον παρὰ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ἐμεγαλύνθη δὲ καὶ ὡς ἔχει νῦν κατεσκευάσθη παρὰ Θεοδώρας, γυναικὸς Ἰουστινιανοῦ. τὸ δὲ ἅγιον βῆμα ἐκέλευε εἰσῆθαι διὰ τὰ ἐν αὐτῷ κείμενα τίμια λείψανα πατριαρχῶν τε καὶ 5 Ἀποστόλων.

Γίνωσκε δὲ, ἀγαπητέ, ὅτι κατ' ἐκεῖνο καιροῦ καὶ ἡ ὑπαπαντὴ ἐορτάζεσθαι ἤρξατο, ἧτις κατὰ τὸν χρυσορρήμονα Ἰωάννην οὐκ ἔστιν ἐναριθμῶσι ταῖς δεσποτικαῖς ἐορταῖς. ὡς B γὰρ ἐν ἔξ ἡμέραις τὰ πάντα ἐποίησεν, οὕτω καὶ ἐν ἔξ ἐορ- 10 ταῖς τὰ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας ἐπλήρωσε, τῇ γεννήσει, τῷ βαπτίσματι, τῷ σταυρῷ, τῇ ἀναστάσει, τῇ ἀναλήψει καὶ τῇ πεντηκοστῇ. λείπεται οὖν ἡ ἑβδόμη, ἐν ἣ ἅσα κατά- πανσις.

Τότε καὶ ἡ θάλασσα ἐξεληθούσα τῶν ὑρίων αὐτῆς ἐπὶ 15 μίλια τρία πρὸς τὰ μέρη τῆς Θράκης, καὶ πολλὰς χώρας καὶ ἀνθρώπους ἀποπνίξασα ὑπέστρεψε. τότε δὲ καὶ θανατι- κὸν ἀνθρώπων ἐν Κωνσταντινουπόλει γέγονε. τοσοῦτον δὲ ἦν ὥστε μένειν ἀτάφους τοὺς ἀποθνήσκοντας ἡμέρας γ' οὐδὲ γλῶσσην ὁδὸς διὰ τὸ πλήθος θάπτεσθαι. ἐπεκράτει δὲ C 20 μῆνας Ἰούλιον καὶ Αὐγουστον. ἐντεῦθεν καὶ ἅσα ἡ γῆ ἐπώ- ζεσε διὰ τὰ πτώματα. τοσοῦτον δὲ τὸ πλήθος τῶν ἀποθνη- σκόντων ἦν ὥστε χιλίους κραιβάτους τὸν βασιλέα ποιῆσαι

magno quidem Constantino primum est condita: verum et amplior facta et ita exstructa est uti modo conspicitur, a Theodora Iustiniani coniuge. sacra tamen ara propterea relicta fuit, quod istic venerabiles patriarcharum et apostolorum reliquiae sint conditae.

Scito etiam, dilecte fili, festum quod Hypapanta dicitur illis primum temporibus institutum fuisse, quod ceteroqui de Iohannis Chrysostomi sententia inter festa domini non recensetur. quemadmodum enim sex diebus omnia condidit, sic etiam sex festis ea complecti deus voluit, quae Christus per administrationem in carne sua effecit. ea vero sunt nativitas, baptismus, crux, resurrectio, adsumptio et quinquagesima. restat festum septimum, quod omnem requiem habebit.

His annis etiam mare egressum limites ad tria miliaria versus Thraciam, agris et hominibus multis oppressis, ad loca pristina rediit. secuta est Cpoli tanta tamque dira pestis ut mortui triduum insepulti manerent: nec enim ulla se via ratione sepeliendi eos offerebat ob morientium multitudinem. grassata est continuis Iulio et Augusto mensibus. hinc factum ut propter cadavera tota regio foetet. tam copiose autem homines passim extinguebantur, ut imperator mille grabatos ac feretra fieri curaret, quibus cadavera exportaren-

χάριν τοῦ ἀποκομιζέσθαι αὐτούς. καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀμάξας πλείστας καὶ ἡμιόνους ὡσαύτως ἐκέλευσεν ἐπὶ τῇ μετακομιδῇ αὐτῶν ὑπηρετεῖν. ἐπιτεινομένης δὲ τῆς θνήσεως εἰς τὸν αἰγιαλὸν τοὺς πλείους ἔρριπτον. καὶ ἀπλῶς εἶπεν, τόπος οὐκ ἦν ἐν ᾧ οὐκ ἔκειντο νεκροὶ ἀπόζοντες. 5 βροταὶ δὲ καὶ ἀστραπαὶ τοσοῦτον γεγόναι φοβεραὶ ὥστε καὶ καθεύδοντάς τινες καυθῆναι. γέγονε καὶ σεισμὸς παγκόσμιος· πᾶσαι γὰρ πόλεις καὶ χῶραι καταποθῆναι ἐκινδύνεον. καὶ ἡ θάλασσα μίλια β' παρεξέβη. δεύτερος αὖθις σεισμὸς ἡμέρας δέκα, δι' ὅλου σείων, ὡς καὶ τὸν βασιλέα 10 χωρὶς στέμματος διελθεῖν τὴν τοῦ Χριστοῦ γέννων ἡμέραν. ἕτερον θανατικὸν ἐκ βουβῶνος διαφθεῖρον ἄπαντας, οὐκ ἦτον τοῦ προτέρου, μῆνας δ'. καὶ πάλιν ἐν Ἀντιοχείᾳ σεισμὸς ἐπὶ ὄραν μίαν, καὶ χιλιάδες ἐ συνεπόθησαν. καὶ εἰ μὴ κατὰ τὸν ὄνειρον ὃν εἶδε τις, ἔγραψαν ἐν τοῖς προθύροις 15 „Χριστὸς μεθ' ἡμῶν, στήτε,“ πᾶσα ἡ πόλις συνεχάθη.

P. 270 Ἐράνη καὶ κομήτης ἡμέρας κ', καὶ μετὰ χρόνον τινα γέγονεν ἀστέρων δρόμος ἄφ' ἑσπέρας ἕως πρωῆ, ὡς πάντας λέγειν ὅτι πλίντουσιν οἱ ἀστέρες. εἶτα ὁ ἥλιος ἔλαμψε χωρὶς ἀκτίνων, ὡσπερ καὶ ἡ σελήνη. τότε δὲ καὶ ἄνθρωπος ἦλθεν 20 ἀπὸ δύσεως κωμοδρόμος, ἔχων κύνα ξανθὸν καὶ τυφλόν, ὃς

tur. praeterea mandavit ut plurimi currus ac multi cadaveribus iisdem efferendis servirent. verum peste magis etiam invalescente complures in littus eiciebant. ut uno denique verbo rem complectamur, nullus restabat locus in quo cadavera tam foetentia non iacerent. simul extitere tam horrenda tonitrua fulguraque, ut etiam nonnulli dormientes cremarentur. accessit terrae motus per omnes se partes orbis extendens; quo durante civitates omnes atque regiones in metu erant ne absorberentur. hinc rursum ad duo miliaria auos extra fines mare procurrat, alterque terrae motus urbem dies decem ita succussit ut imperator ipse natalicis Christi sine corona per urbem incederet. secuta pestis alia, quae totis quattuor mensibus nibilo mitius per bubones passim universos perimebat ac prior illa fecerat. iterum quoque terrae motus Antiochiam corripuit ad unius horae spatium, quo quinque milia hominum una sunt absorpta. quodsi de somnii cuiusdam sententia, quod oblatum alicui per quietem fuerat, in aedium vestibulis haec verba non perscripsissent „Christus nobiscum, state,“ civitas universa rminis oppressa fuisset.

Conspectus est et cometes ad vigesimum usque diem, neque magno temporis interiecto spatio sidera visa sunt a vespera usque ad matutinum tempus discursitare, ita ut omnes ea decidere dicerent. deinde sol absque radiis instar lunae fulsit. venit id temporis ab occidente vir quidam, qui passim pagos percursitabat et canem ful-

παρὰ τοῦ κομοδρόμου κλευόμενος ἐποίησε θαναμίαιά τινα. καὶ ἀθεσμοκοχταί τινες εὐρεθέντες ἐθριαμβεύθησαν κανλοτομηθέντες, μεγιστᾶνες ὁμοῦ καὶ ἀρχιερεῖς, καὶ οὕτω περιηγόμενοι οἰκτρῶς ἐτελεύτησαν. κατ' ἐκεῖνο δὲ καιροῦ καὶ τὸ 5 μέγα κήτος ἐάλω τὸ εἰς ἄνιαντοὺς τὴν Βυζαντίδα κατατρῦχον Β πενήκοντα· τὰς νῆάς τε γὰρ κατεβύθιζε καὶ τοὺς ἀνθρώπους διέφθειρεν, ᾧ ὄνομα Πορφύριος. ποτὲ γοῦν δελφίνας διώκων ἐν παραλίῃ κατεσχέθη τέλματι, τῶν δελφίνων περὶ V. 209 τὴν γῆν ἐκπηδησάντων. καὶ οὕτως ἀλώσιμος γίνεται ὁ πάσης 10 ἀνώτερος μηχανῆς ὁρώμενος τὸ πρὸ τοῦ. μῆκος μὲν πήχεις τριάκοντα, εὐρος δὲ πήχεις δέκα κατὰ τὸν Καισαρέα Προκόπιον.

Τότε δὴ καὶ τὰ τῶν Σηρῶν νήματα, τοῦτ' ἔστιν ἡ μετὰ 15 ἄξα, παρὰ Ῥωμαίοις ἤρξατο γίνεσθαι. κατὰ γὰρ τὸν διαληφθέντα Προκόπιον ἤγετο μὲν ἡ μετὰξι δι' ἐμπόρων ἐνταῦθα, οὐκ ἐγινώσκετο δὲ οὐδ' ὅπως γίνεται οὐδ' ὅτι Σηρῶν νήματά ἐστι. μοναχοὶ δὲ δύο τινὲς ἐξ Ἰνδίας ἐλθόντες τὴν γένεσιν αὐτῆς διηγήσαντο, καὶ ὑπισχυοῦντο κομίσαι τὸν τῶν σκωλήκων ἐκείνων γόνον, φά' ὄντα καὶ πάνυ σμικρὰ, δεῖξαι 20 τε Ῥωμαίοις ὅπως ἐκεῖνα ζωογονοῦνται θαλπόμενα καὶ εἰς σκωλήκας μεταβύλλονται, καὶ ὅπως δημιουργοῦσι τὴν με-

vum atque caecum habebat, qui iussus a circulatore quaedam prodigiosa faciebat. praeterea cum reperti quidam essent illicitis utentes amplexibus, tanquam in triumpho per urbem, veretris prius amputatis, ducti sunt. horum in numero quidam magnates et pontifices erant, qui hoc modo circumducti misere vitam finiebant. eodem tempore captus est ingens ille cetus, qui oram Byzantinam totos annos quinquaginta vexaverat: nam et naves demergere consueverat et homines perdere. datum ei nomen erat Porphyrii. cum autem delphinus aliquando persequeretur, in utigine mari vicina, delphinis se ad terram eiciientibus, haesit; quapropter captus est, quanquam ante id temporis visus fuisset omni conatu et machinatione superior esse. longitudinem habuit triginta cubitum, latitudinem decem, quemadmodum Procopius ille Caesariensis scripsit.

Tunc et Serum telae, nimirum metaxa, ceperunt apud Romanos elaborari. nam ut ille ipse, cuius mentionem faciebamus modo, Procopius indicat, advehebatur quidem metaxa per mercatores Cephelimum, sed ignorabatur quomodo fieret, nemine praeterea sciente vermium illas telas esse. monachi autem duo ex India cum venissent, originem metaxae declararunt, polliciti se foetum illorum vermium, ova perexigua scilicet, allaturos, Romanisque monstraturos quemadmodum illa fovendo animata in vermes mutantur metaxamque texant.

τάξαν. ὃ δὴ καὶ πεποιήκασι, πολλὰ παρὰ τοῦ βασιλέως εὐεργετηθέντες.

Ἐπὶ ταύτης τῆς βασιλείας καὶ ἡ πέμπτη σύνοδος γέγονεν, ἀναθεματίασα τὸν Ὠριγένην, εἰ καὶ πάλαι ἤκμαζε τὰ ἀσεβῆ τούτου δόγματα, προσέτι δὲ καὶ τὰς ὑπὲρ τοῦ Νε-5
D σιορίου τοῦ Θεοδορητου συνηγορίας, καὶ τὴν τοῦ Ἰβᾶ ἐπιστολὴν, ἣν πρὸς Μάρην τὸν Πέρσην ἔγραψε λέγουσαν μὴ τὸν θεὸν λόγον ἐκ τῆς ἀεπαρθένου γεννηθῆναι.

Γίνωσκε δὲ, ἀγαπητέ, ὅτι τῷ εἰκοστῷ ἔτει τῆς βασιλείας τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου γέγονεν ἡ ἐν Νικαίᾳ πρώτη σύν-10
δοδος, ὑπὸ πατρῶν ἁγίων τιῆ. ὑπῆρχον δὲ προεξάρχοντες τῆς συνόδου ταύτης Σιλβέστρος πάπας Ρώμης, Μητροφάνης Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλέξανδρος Ἀλεξανδρείας, Εὐστάθιος Ἀντιοχείας καὶ Μακάριος Ἱεροσολύμων. συνῆλθον δὲ κατὰ
P. 271 Ἀρείου βλασφημοῦντος τὸν θεὸν λόγον, καὶ κτίσμι λέγοντος 15
αὐτὸν καὶ ἑτεροούσιον τοῦ πατρὸς, καὶ ὅτι ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν. ὃν καθελοῦσα ἡ ἁγία σύνοδος τὴν ὀρθόδοξον πίστιν ἐκράτυνεν.

Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου γέγονεν ἡ δευτέρα σύνοδος ἐν Κωνσταντινουπόλει, 20
ὑπὸ πατρῶν ἁγίων ὄν', κατὰ Μακεδονίου τοῦ πνευματομάχου, ὅτε καὶ Γρηγόριος ὁ θεολόγος τῆς ἐκκλησίας ἐξεβλήθη. ὑπῆρ-

hoc ubi praestitissent, magnis ab imperatore muneribus ac beneficiis adfecti sunt.

Et regnante quinto quoque concilium coactum celebratumque fuit, in quo facta est Origenis execratio, quanquam impia illius dogmata iam olim vigerent. eodem modo damnatae sunt Theodoretii pro Nestorio defensiones, et Ibae ad Maren Persam scriptae litterae, quibus inter alia continebatur deum sermonem ex virgine perpetua natum non esse.

Volo te autem scire, dilecte fili, anno Constantini Magni vigesimo primam Nicaeae synodum coivisse, ad quam 318 sacri patres convenerint. et praefuere Silvester papa Romanus, Metrophanes Cyprianus, Alexander Alexandrinus, Eustathius Antiochenus, et Macarius Hierosolymorum antistes. conventum fuit Arii causa, deum sermonem adficiendum ignominia, quem creatum quoddam esse diceret, et a natura essentiaeque patris alienum. addebat fuisse tempus cum ille non existeret. itaque sacrum hoc concilium Ario deiecto et abdicato rectam fidei sententiam confirmavit.

Rursus anno imperii Theodosii magni secundo synodus altera Cypoli a 150 sanctis patribus est celebrata, contra Macedonium sancti spiritus oppugnatorem. eo durante concilio Gregorius illo theologus

χον δὲ προεξάρχοντες τῆς συνόδου ταύτης Τιμόθεος Ἀλεξανδρείας, Μελέτιος Ἀντιοχείας, Κύριλλος Ἱεροσολύμων, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος Κωνσταντινουπόλεως καὶ Δάμασος πάπας Β
 Ῥώμης, οἵτινες ἀνεθεμάτισαν Μακεδόنيον τὸ πνεῦμα τὸ
 5 ἅγιον βλασφημοῦντα, καὶ σὺν αὐτῷ Σαβέλλιον καὶ Ἀπολι-
 νάριον τὸν τῆς Λαοδικείας πρόεδρον.

Ἐν δὲ τῷ ἔτει τῆς βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ
 γέγονεν ἡ ἐν Ἐφέσῳ τρίτη σύνοδος. ὑπῆρχον δὲ οἱ τῆς συνό-
 10 δου ταύτης προκαθήμενοι Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, Κελεστι-
 νος πάπας Ῥώμης, Ἰουβενάλιος Ἱεροσολύμων. συνῆλθον δὲ
 κατὰ Νεστορίου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, παρόν-
 τος καὶ αὐτοῦ ἐν Ἐφέσῳ καὶ λέγοντος μὴ θεοτόκον ἀληθῶς
 τὴν ἁγίαν καρθένον Μαρίαν καὶ εἶναι καὶ λέγεσθαι. τότε
 καὶ οἱ ζ παῖδες ἀνέστησαν οἱ ἐπὶ Λεκίου κοιμηθέντες. C

15 Ἐπὶ δὲ Μαρκιανοῦ βασιλέως γέγονεν ἡ τετάρτη ἐν Χαλ-
 κηδόνι σύνοδος, ὑπὸ πατρῶν ἑξακοσίων τριάκοντα, ἧς ἤγουν-
 το Λέων πάπας Ῥώμης, Ἀνατόλιος Κωνσταντινουπόλεως,
 Ἰουβενάλιος Ἱεροσολύμων. συνῆλθον δὲ κατὰ Εὐτυχοῦς καὶ
 20 Διοσκόρου, λεγόντων μὴ εἶναι τὴν σάρκα τοῦ κυρίου ὁμοῦ- V. 210
 σιον ἡμῖν, ἀλλ' ἐκ δύο μὲν φύσεων τὴν ἔνωσιν γενέσθαι,
 μίαν δὲ ἀποτελεσθῆναι μετὰ τὴν ἔνωσιν, μυθολογούντων δὲ
 καὶ φαντασίᾳ φορῆσαι τὴν σάρκα τὸν κύριον, καὶ τῇ θεότητι

hac ecclesia spoliatus et electus est. praesidebant Timotheus Alexan-
 drinus, Meletius Antiochenus, Cyrillus Hierosolymitanus, Gregorius
 theologus Cpolititanus, et Romanus papa Damasus; qui Macedonium
 exsecrati sunt, hominem adversus spiritum sanctum contumeliose ac
 impie locutum, itemque Sabellium et Apolinarium Laodiceae anti-
 stitem.

Hinc anno imperii Theodosii minoris 13 concilium tertium Ephesi
 habitum est, quo in concilio praesidebant Cyrillus Alexandrinus, Coe-
 lestinus papa Romanus, Iuvenalis Hierosolymitanus. convenere patres
 adversus Nestorium Cpolis pontificem, qui Ephesi praesens aiebat
 sacrosanctam virginem Mariam vere deiparam nec esse nec dici posse.
 tunc et septem illi pueri sunt exporrecti, qui sub Decio consopiti
 obdormierant.

Deinceps imperante Marciano quarta synodus 620 patrum Chal-
 cedone coivit, cuius praesides erant Leo papa Romanus, Anatolius
 Cpolititanus, Iuvenalis Hierosolymorum antistites. collecta fuit adver-
 sus Eutychem et Dioscorum, qui domini carnem cum nostra nega-
 bant eiusdem esse tum essentialae tum naturae: nimirum volebant
 deabus quidem ex naturis unionem factam esse, verum deinceps
 post unionem naturam unam effectam fuisse. fabulose nygabantur

πάθημα προσεμίντων. οὐς καθελόντες ὡς βλασφήμους ἀν-
 D θεμάτισαν, καὶ δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ ἀφάρτους καὶ
 ἀτρέπτους σαφῶς ἐθεολόγησαν.

Ἐν δὲ τῷ εἰ' ἔτει τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ μεγάλου
 ἐν Κωνσταντινουπόλει γέγονεν ἡ πέμπτη σύνοδος ὑπὸ πα- 5
 τρῶν ρξέ'. ἤγουντο δὲ ταύτης Εὐτύχιος Κωνσταντινουπό-
 λεως, Ἀπολινάριος Ἀλεξανδρείας, Δόμνος Ἀντιοχείας, Βι-
 γιλίος πάπας Ῥώμης. συνήλθον δὲ κατὰ Σεβήρου τοῦ ἀκε-
 φάλου καὶ τοῦ ματαίωφρονος Ὀριγένους· ἐληφίδει καὶ γὰρ
 τὰς ψυχὰς προϋπάρχειν τῶν σωμάτων, τὴν τε μετεμψύχωσιν 10
 ἐδόξαζε, καὶ τέλος εἶναι τῆς κολάσεως ἔλεγε, καὶ τὴν τῶν
 P. 272 δαιμόνων εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀποκατάστασιν, καὶ τὰ σώματα δὲ
 ἡμῶν μὴ ἀνίστασθαι ταῦτά ἐν τῇ ἀναστάσει. τὸν παράδει-
 σον ἠλληγόρει· μήτε γὰρ αἰσθητὸν αὐτὸν ἔλεγον εἶναι, μήτε
 μὴν ἐν σαρκὶ πλασθῆναι τὸν Ἀδάμ. 15

Ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πρωγουάτου
 γέγονε σύνοδος ἡ ε', ὑπὸ σπεί' πατρῶν ἐν Κωνσταντινουπό-
 λει, βεβαιωσάντων μὲν καὶ τὰ δόγματα τῶν προλαβουσῶν
 ἀγίων πάντε συνόδων, ἀναθεματισάντων δὲ καὶ τὴν τῶν Μο-
 νοθελητῶν αἵρεσιν καὶ δύο θελήσεις φυσικὰς καὶ ἐνεργείας 20
 ἐν Χριστῷ βεβαιωσάντων, καὶ καθελόντων Σέργιον καὶ Πύρ-
 ρον, ὡσαύτως δὲ καὶ Ὀνώριον Ῥώμης.

5. πέμπτη om P. 17. σπεί' ρσ' C.

iidem dominum imaginario carnem gestasse; ac praeterea passionem
 divinitati attribuebant. hos ergo tanquam blasphemus ordine motos
 execrati sunt, divinitusque censuerunt naturas duas in Christo in-
 corruptibiles et immutabiles existere.

Secundum haec anno regni Iustiniani magni decimo quarto Cpoli
 quinta synodus a 165 patribus est celebrata, cui praerant Euty-
 chius Cpolitanus, Apolinarius Alexandrinus, Dominus Antiochenus,
 Vigilus Romanus papa. Severi causa conventus hic institutus fuit,
 qui Acephalus dicebatur, itemque prave sentientis Origenis. nam is
 nugaciter admodum tradidit animos ante corpora existere deque cor-
 poribus aliis in alia migrare; finem suppliciorum aliquem fore; ma-
 los genios in pristinum statum aliquando restitutum iri; corpora no-
 stra non eadem resurrectura. paradikum quoque trahebat in allegoricum
 sensum, quippe quem sensilem fuisse negaret, adserendo etiam
 Adamum in carne formatum non esse.

Dehinc Pogonato Constantino imperante sexta synodus exstitit
 Cpoli, patrum omnino 285. confirmarunt isti hoc in concilio quinque
 celebratarum hactenus sacrarum synodorum decreta, sectamque Mo-
 notheletarum execrati sunt, duas esse voluntates naturales et ope-
 rationes in Christo adserentes; Sergium denique ac Pyrrhum itemque
 Honorium Romanum antistitem sacris ordinibus summooverunt.

Ἐπὶ δὲ Κωνσταντίνου ἐγγόνου Κωνσταντίνου τοῦ Κο-Β
 πρωτόμου, καὶ Εἰρήνης τῆς μητρὸς αὐτοῦ, γέγονεν ἡ ἐν Νι-
 καίᾳ τὸ δεύτερον σύνοδος, ὑπὸ πατρῶν τῆ, ἐπὶ ἀνασθηλώσει
 τῶν ἁγίων εἰκόνων καὶ καθαιρέσει τῶν Χριστιανοκατηγόρων,
 50 διέσπυρον τοὺς Χριστιανούς ὡς εἰδῶλα τάχα προσκυνού-
 τας τὰς ἁγίας εἰκόνας. διωρίσαντο λοιπὸν οἱ πατέρες οὗτοι
 τὸν τίμον σταυρὸν καὶ τὰς σεπτὰς εἰκόνας προσκυνεῖσθαι,
 τοὺς δὲ εἰκονομάχους ἢ χριστομίχους ἐκ μέσου ποιήσαντες.

Γίνωσκε δέ, ἀγαπητέ, ὅτι τὴν τοῦ θεοῦ μεγάλην ἐκκλη-
 10 σίαν ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνεγείρας ἔστησε καὶ τὴν στήλην αὐτοῦ C
 ἐν ὑψηλῷ κίονι, τῇ μὲν ἀριστερᾷ χειρὶ κρατοῦσαν σφαῖραν
 μετὰ σταυροῦ, ἀφ' οὗ δηλοῦται ὅτι διὰ τὴν εἰς Χριστὸν πί-
 στιν ἐγκρατῆς γέγονε τῆς γῆς (σφαιροειδῆς καὶ γὰρ ἡ γῆ),
 τὴν δὲ δεξιάν χειρα κατὰ ἀνατολήν ἀνατεταμένην ἔχουσαν,
 15 καὶ ἐπαπειλοῦσαν ὡσπερ τοῖς Πέρσiais καὶ παρεγγυῶσαν ἡου-
 χῆ μένειν καὶ μὴ χωρεῖν ὄλωσ ἐναυθα· οὐδὲ γὰρ συμφέ-
 ρει αὐτοῖς. ἐν δὲ τῷ λη' ἐνιαυτῷ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ὁ
 βασιλεὺς οὗτος ἀφθαρτον τὸ τοῦ κυρίου σῶμα ἔλεγεν εἶναι
 καὶ τῶν φυσικῶν καθῶν ἀνεπίδεκτον, καὶ οὕτως ἐσθίειν πρὸ
 20 τοῦ πάθους καὶ πίνειν καθὰ δὴ καὶ μετὰ τὸ πάθος. ἀλλὰ
 καὶ τὸν πατριάρχην Εὐτύχιον μὴ καταδεχόμενον ταῦτα ἐξο- D
 ρίζει ἐν Ἀμασειᾷ, ὅθεν καὶ ὠρμητο.

1. ἐγγ. Κωνστ.] υἱὸς λίοντος τοῦ υἱοῦ C.

3. εἴξ' C.

Tandem sub Constantino Constantini Copronymi nepote, ac ma-
 tre ipsius Irena, collecta fuit altera Nicaeae synodus, in qua patres
 comparuere 308, ut sacras imagines erigerent et Christianorum accu-
 satores confutarent, qui propterea criminabantur eos tanquam simu-
 lacrorum adoratores, quod imagines sacras colerent. definiverunt au-
 tem venerandam crucem una cum religiosis imaginibus adorari de-
 bere, ac imaginum Christique oppugnatores compescendos esse.

Ceterum his cognitis illud etiam scito, dilecte fili, quod videlicet
 Iustinianus magna illa dei ecclesia condita suam quoque statuam
 columnam sublimi collocaverit, laeva manu globum insignitum cruce
 continentem, quo significatur eum per fidem in Christum totius ter-
 rarum orbis imperio potitum esse, qui et ipse globi formam refert;
 dextram vero orientem versus extendentem, quasi Persis minitetur
 eosque iubeat esse tranquillos nec ad urbem propius accedere, quod
 illud ipsis detrimento sit futurum. cum autem imperator annos iam
 38 rerum potitus fuisset, profiteri coepit domini corpus interitus ac
 naturalium adfectionum prorsus expers fuisse; itaque cibus ac potu
 ante resurrectionem usum, uti post ipsam quoque passionem vesci
 consueverit. cumque non probaret haec Eutychius patriarcha, Iustinia-
 nus eum Amasiam relegavit, unde Cpolim venerat.

Μετὰ δὲ Ἰουστινιανὸν Ἰουστίνος ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ ἔτη
 17. οὗτος κτίσας παλάτιον ἔξω τῆς πόλεως καὶ λιμένα ἐν
 αὐτῇ τῇ πόλει, τὰ μὲν Σοφίας ἐκάλεσε τὰ δὲ Σοφριανίς, εἰς
 ὄνομα τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Σοφίας. ἡ θαυμαστοὴ αὕτη Σο-
 V. 211 φία ἐπισυνάξασα εἶπεν ἦσαν ἐνέχυρα κείμενα τοῖς δεσπόταις 5
 ταῦτα δέδωκε, τὰ δὲ δάνεια τοῖς δανείασιν ἐπανεσώσατο
 οἰκοθεν. κατ' ἐκείνο καιροῦ ἀνεφάνη καὶ ὁ ὑελεψὸς Ἰουδαῖος
 ὁ τὸ παιδίον αὐτοῦ διὰ τὸ ἐνωθῆναι Χριστιανοῖς παιδίους
 καὶ φαγεῖν ἀπὸ τῆς μυστικῆς τραπέζης βαλὼν εἰς τὸν κάμινον,
 P. 27³ εἰ καὶ οὐκ ἐφλέχθη τῆς θεοτόκου φυλαξάσης αὐτό, καθὰ δὴ τὸ 10
 παιδίον διεβεβαιοῦτο. ταύτη τοι καὶ τοῦ τοιοῦτου θαύματος
 διὰ τοῦ πατριάρχου Μηναῦ γνωρισθέντος τῷ βασιλεῖ, μετα-
 καλεῖται ὁ Ἰουδαῖος. πολλὰ τοίνυν παραινέσεις καὶ μὴ πει-
 σθεῖς τῆς οἰκείας ἀποστερεῖται ζωῆς ὡς φονεὺς τοῦ ἰδίου
 παιδός.

15

Γίνωσκε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι ἐν τῷ δευτέρῳ ὅτε τῆς βα-
 σιλείας τοῦ διαληφθέντος βασιλέως Ἰουστίνου δὴ τοῦ Θρα-
 κός, ἡμέρα γ' ὦρα ε', πίπτει ὁ τροῦλος τῆς τοῦ Θεοῦ μεγά-
 λης ἐκκλησίας, καὶ συνετρίβη ὁ ἀξιοθαύματος ἄμβων, ἡ πο-
 B λυτίμος σολαία καὶ τὸ πολυνοίκιον ἕδαφος. ζητεῖ τὴν αἰτίαν 20
 ὁ βασιλεύς. μανθάνει πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο, ὅτι διὰ
 τὸ ὑπερμύχη γενέσθαι τὸν τροῦλον ἐπὶ τὸ πανταχοῦ ὄρῳ-

19. πολυτίμητος σολεῖα F.

Post Iustinianum Iustinus, eius sorore natus, tredecim annos
 imperavit. is extra urbem palatio et ipsa in urbe portu condito, illud
 quidem Sophiana nuncupavit, hunc vero Sophiae portum, de So-
 phiae coniugis nomine; quae sane admirandae virtutis mulier coactis
 undecunq̄ue pignoribus; cum usuras de suo feneratoribus numerasset,
 dominis ea suis restituit. erat id temporis Iudaens quidam vitri con-
 sulator, qui filium suum propterea quod Christianis se pueris coniun-
 xisset deque mystica mensa comedisset, in fornacem coniecit. puer
 tamen haudquaquam flammis absumptus est, ipsa eum deipara con-
 servante incolumem, uti quidem adfirmabat. itaque tanto prodigio
 per Menam patriarcham imperatori exposito, Iudaeus arcessitur; cum-
 que multis exhortationibus factis ad meliorem mentem revocari non
 posset, tanquam suae sobolis interfector vita privatur.

Illud etiam velim animadvertas, anno secundo imperatoris, cuius
 nunc mentionem facimus, Iustini Thracis, die tertio, hora quinta,
 trullam magnae dei ecclesiae collapsam, quo casu attrita fuerint
 dignum illud admirationis suggestum, solea maximi pretii et varium
 denique pavimentum. eius rei causam cum imperator indagaret, hoc
 etiam inter cetera deprehendit, trullam propterea quod ingentis alti-
 tudinis esset, ut ubivis locorum conspiceretur, se ipsam gestare non

σθαι αὐτὸς ἑαυτὸν βασιλεύειν οὐκ ἠδύνατο. ὅθεν ἀνε-
γείρεται αὐτῆς, πεδινὸς δὲ λειπόμενος πρὸς τὸ πρῶην ὕψος,
ὄργυιῶν ιε'.

Μετὰ δὲ Ἰουστινὸν Τιβέριος ὁ Θράξ ἔτη δ', μετὰ δὲ
5 τοῦτον Μαυρίκιος ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ καὶ Καῖσαρ ἔτη κ'.
οὗτος ἔκτισε τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει ναὸν τῶν ἀγίων μί-
ἑφ' οὗ παιδίον ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει χωρὶς ὀφθαλ- C
μῶν καὶ χειρῶν· πρὸς δὲ τῷ ἰσχύῳ ἰχθύος οὐρὰ προσφυῆς
αὐτῷ ὑπῆρχε. καὶ κύων ὡσαύτως ἐξέπους λεοντοκέφαλος,
10 καὶ ἐν τῇ Θράκῃ δύο παιδία ἐγεννήθησαν, ὧν τὸ μὲν τετρά-
πουν τὸ δὲ δικέφαλον. λέγουσι δὲ μὴ προσημαίνειν ἀγαθὰ
ταῖς πόλεσιν ἐν αἷς τὰ τοιαῦτα τίκτονται. ἐφάνησαν δὲ καὶ
ἐν τῷ Νείλῳ ποταμῷ, ἡλίου ἀκατέλλοτος, ἀνθρωπόμορφα
δύο ζῶα, ἀνῆρ τε καὶ γυνή, ἕπερ καὶ Σειρήνες προσυγο-
15 ρεύονται, ἠδύφθογγα πάνυ καὶ θανατηφόρα, ἀνθρωποπει-
νόμορφα. ὁ δὲ λαὸς μετὰ τοῦ ἐπάρχου θανυμάζοντες ὄρκι-
ζον αὐτὰ μὴ ἀναχωρῆσαι, πρὶν ἂν ἅπαντες ἐμφορηθῶσι τῆς D
παραδόξου θεᾶς αὐτῶν. ὅθεν καὶ μείναντα μέχρις ὥρας θ'
κατέδυσαν εἰς τὸν ποταμὸν. ἐκεῖθεν δὲ κροκόδειλοι ἐξῆλθον,
20 καὶ πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων διέφθειραν. ὁ δὲ κροκόδειλος

potuisse. quapropter operam dedit imperator ut de novo extrueretur, ita tamen ut prioris sublimitatis respectu tantum non campestre solum aequare videretur, ad orgyas 15 excitata.

Post Iustinum Tiberius, Thracia et ipse oriundus, quattuor annis rebus praefuit. Tiberio Mauricius gener successit, Caesar autem declaratus, annisque viginti totis imperavit. is templum quadraginta sanctorum Cpoli condidit. natus est etiam ipso regnante puer Cpoli, qui oculis manibusque carebat, cauda piscina ad coxendices naturaliter adhaerente. praeterea canis sex pedes et leoninum caput habens. item duo in Thracia infantes, quorum unus quadrupes erat alter biceps. perhibent autem iis urbibus, in quibus huiusmodi foetus nascantur, minime fausta portendi. conspecta sunt etiam in amue Nilo sole primum oriente duo quaedam animalia, formam humanam referentia, viri unum, mulieris alterum: Sirenes appellari solent, blandis quidem illa vocibus utentia, sed plane letifera, speciem quandam humanae ac volucrum ex aequo consimilem praebentia. quae ubi conspici coepissent, populus una cum praefecto stupore quodam correpti per adiurationem adstrinxerunt, ne prius discederent quam universi tam raro se spectaculo exsaturassent. ita factum ut ad nonam usque horam commemorata deinceps fluvio se mingerent. hinc crocodili egressi sunt, plurimosque mortales neci dederunt. est autem crocodilus bellua quaedam pisci consimilis, ingens, quadrupes, dorsi spinam nigram habens, albo ventre, diducto et hianti prorsus ore ad

ἰχθυόθηρ μέγας ἐστὶ τετράπους, τὴν μὲν ῥάχιν μέλας τὴν δὲ γαστέρα λευκός, τὸ στόμα φθάνον ἄχρι τῶν ὤμων, τὴν ἄνω γένυν κινῶν, καὶ τὴν οὐρὰν τραχύς. ἀναιρεῖ δὲ τοῦτον πολλακίς ἢ ἰδρὺς λεγομένη, ἐν τῇ αὐτῇ ποταμῷ τυγγάνουσα καὶ μορφήν ἔχουσα κυνός, τοιοῦτοτρόπως δέ. τὸ στόμα 5
 P. 274 διανοίγων ὁ προκόδειλος οὕτω καθεύδει. ἢ γούν ἰδρὺς ἐγκυλισωμένη πηλῷ καὶ διὰ τοῦ στόματος αὐτοῦ πρὸς τὴν γαστέρα χωρήσασα καὶ ταύτην διαρρηξάσα διὰ τῆς ἔδρας ἐξέρχεται, νεκρὸν αὐτὸν ἐντεῦθεν καταλιμπάνουσα.

Οὗτος ὁ Μαυρίκιος διετάξατο τὴν Βλαχερνίτισσαν λιτα-10
 νέειν κατὰ παρασκευὴν καὶ εἰς τὰ Χαλκοκρατεῖα ἔρχεσθαι. ὁ τοῦ Μαυρικίου στρατηγὸς παρέδωκε τὸ Ῥωμαϊκὸν φοσαύ-
 V. 212 τον τοῖς βαρβάροις διὰ τὴν ἀνταρσίαν δῆθεν αὐτῶν, ὡσεὶ χιλιάδας ἰβ'· καὶ ζητηθεὶς ὁ Μαυρίκιος ὑπὲρ μιᾶς ἐκάστης
 Β ψυχῆς παρὰ Χαγάνου τοῦ τῶν προσακτιῶν Σκυθῶν βασιλέως 15
 ἀνά νομίσματος τὸ ἥμισυ, δοῦναι οὐκ ἐπέσθη, καὶ οὕτω πάντες ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἀπεκτάνθησαν. ἐφ' ᾧ τῶν κατὰ τόπους μοναχῶν ὁ βασιλεὺς ἐδέετο διὰ τὸ ἀμίσημα. κἀπέ-
 θεν οὖν ἐλθόντος τοῦ Μαγιστριανοῦ ἔμαθεν ὅτι ἢ μὲν ψυχὴ αὐτοῦ σώζεται, μετὰ πόνου δὲ καὶ θλίψεως τῆς βασιλείας 20
 ἐκπίπτει. οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ ὄναρ ὄρα φρίκης μεστὸν.

humeros usque, maxilla superiore mobili, cauda insigniter aspera. non raro ab animali quodam interficitur; quod hidrym vocant et in eodem fluvio degit canisque formam repraesentat. in hunc autem modum hidrys exitium crocodilo adfert. ore crocodilus aperto consuevit dormire. quamobrem hidrys eo conspecto in coeno se volutat, ac per os crocodili ad ventrem usque progressa per anum eius, eroso ventre, rursus exit, et crocodilum mortuum relinquit.

Ceterum Mauricius hic imperator instituit ut die praeparationis supplicationes in Blachernis fiant et ad Chalcopratea usque procedatur. accidit deinceps ut dux Mauricii quidam castra Romana fossis munita barbaris proderet, in quibus erant ad duodecim milia militum, qui propterea sic multabantur quod seditionem concitassent. cum autem postularet a Mauricio Chaganus, Scytharum septemtrionalium rex, ut pro singulis redimendis ex aequo dimidium aureum penderet, ut hoc praestaret persuaderi non potuit. quapropter omnes a barbaris sunt interfecti. tum vero delictum suum imperator agnoscere, solitariaeque vitae deditos omnibus in locis orare ut eius veniam sibi precibus impetrarent. secundum haec profecto ad ipsum Magistriano, de illius indicatione cognoscit animam quidem salutem consecuturam, sed ipsum magna cum aerumna et addictione imperium amissurum. neque temporis multum intercessit, cum per quietem ei somnium terroris plenum offertur. nam videre sibi videbatur ipsum

αὐτὸν ὄρῃ τὸν κύριον ἐπὶ θρόνον καθήμενον, καὶ οὕτω λέγοντα πρὸς αὐτὸν „ποῦ θέλεις τιμωρηθῆναι, ὧδε ἢ ἐκεῖ;” καὶ ὅς „ὧδε βούλομαι τιμωρηθῆναι” εἰπὼν ἀκούει τηλικαῦτα C
 5 „παράδοτε αὐτὸν Φωκῇ τῷ τυράνῳ.” καὶ ὁ Μαυρίκιος ἀφρηνισθεὶς, καὶ μαδῶν εἶναι Φωκᾶν τὸν ἐν Δυρραχίῳ φυλάσσοντα, ἐλθόντα δὲ πρὸς αὐτὸν τὸν βασιλέα χάριν τοῦ λαβεῖν τὰ μηχανορῳγία τῶν συστρατιωτῶν αὐτοῦ καὶ τυφθέντα δεινῶς καὶ οὕτως ὄθειν ἤλθειν ὑποστρέψαντα, ἀξίαν ἔγνω τηλικαῦτα τὴν δίκην δοῦναι, εἶγε τοιοῦτη ὑπὸ
 10 κυρίον παρεδόθη ἀνδρὶ. ἐπὶ τούτοις οὖν μεταστέλλεται διὰ τοῦ παρακοιμημένου τὸν Φιλιππικόν· ἔφθασε γὰρ πολλῶν αὐτὸν ἀξιώσαι δεινῶν. γυναικάδελφος ἦν τοῦ Μαυρίκιου ὁ Φιλιππικὸς οὗτος εἰς ἀκοιρανίαν ἐκπεμφθεὶς, καὶ νικητῆς D
 15 μᾶλλον ἔφθασε μαθεῖν ὁ Μαυρίκιος ὅτι διαδέξεται τις αὐτὸν ἔχων τὸ Φ στοιχείον ἐν ἀρχῇ τῆς αὐτοῦ κλήσεως, ὡς ἐντεῦθεν εἰπεῖν τὸν Μαυρίκιον, ὡς φασι, μετὰ τὸ ὄραμα, ὅτι καὶ τὸν Φιλιππικόν ἀπεκτείναμεν, καὶ τὸν θεὸν Φ οὐκ ἔλειψε. μεταστελλόμενος οὖν ὁ Φιλιππικὸς τοσοῦτον ἐπτοήθη ὥστε καὶ
 20 κοινωνίας μετασχεῖν καὶ τοὺς ὑπ’ αὐτὸν ἐπὶ σποδοῦ καὶ σάκκου καθήμενους καταλιπεῖν. καταλλάσσεται οὖν ὁ βασιλεὺς αὐτῷ, καὶ συγγνώμην ἐφ’ οἷς ἐκάκωσεν αὐτὸν ἐξαιτεῖ. τοῦ-Ρ. 275

7. τὸ ναιορολόγιον F, τὰ μηχανορῳγία P.

dominum in solio consistentem et huiusmodi se verbis compellantem „abinam poenas luere mavis, in hac an in altera vita?” cum respondisset in hac se puniri malle, vocem aliam audivit „tradite igitur eum Phocae tyranno.” tum expectatus Mauricius, intellectoque Phocam illum ipsum esse qui Dyrrachii foret in praesidio, nec ita pridem ad imperatorem venisset ut menstrua congiaria commilitonibus suis impetraret, illaque de causa graviter vapulans eo reversus fuisset unde venerat, iusto dei se iudicio poenas luiturum agnovit, qui a domino tali viro traderetur. itaque continuo Philippicum per accubitorem suum arcessit, quem antea graviter laeserat. et uxoris Mauricii frater erat hic Philippicus, qui adversus hostes cum copiis ablegatus, ubi victoria potitus revertisset, contra se flammam invidiae concitaverat. praeterea quiddam aliud antecesserat. nam futuram Mauricius intellexerat ut in imperio quidam ei succederet cuius nomen primam Φ litteram haberet. iccirco post illud somnium quod narravimus, dixisse perhibetur „si maxime Philippicum occidissemus, deus tamen alio Φ non caruisset.” quamobrem ubi Philippicus arcessabatur, tanto terrore percussus est ut sacra symbola perciperet ac suos saccis indutos cinereque conspersos relinqueret. verum imperator cum eo rediit in gratiam, sibi que condonari petiit quod eum tam indigne tractasset.

των οὕτως ἐχόντων ἐπανερχεται ἀπὸ τοῦ Δυρραχίου ὁ δια-
ληφθεὶς Φωκάς, καὶ τῶν πολιτῶν ἐν τῇ Ἑβδομῇ συναχθέν-
των βασιλεὺς ἀναγορεύεται. κρατεῖ οὖν ὁ Καππαδόκης οὗτος
Φωκάς ἕτη ἧ'. μετὰ δὲ ταῦτα τῶν δῆμων στασιασάντων καὶ
λεπόντων ὅτι Μαυρίκιος οὐκ ἀπέθανεν, ἐπὶ τὸν αὐτοῦ φόνον 5
ὁ Φωκάς κινεῖται. καὶ δὴ ἐν τῇ τοῦ Εὐτροπίου λιμένι πρῶτα
μὲν ἀναιροῦσι τοὺς εἰ παῖδας αὐτοῦ, μηδὲν ἄλλο τηρικαῦτα
λέγοντος ἢ τοῦτο „δίκαιος εἶ, κύριε, καὶ δικαία ἡ κρίσις
σου,” τελευταῖον δὲ καὶ αὐτὸν ἀναιροῦσι. τὴν μέντοι γυναῖκα
B αὐτοῦ σὺν ταῖς θυγατράσιν ἐν μοναστηρίῳ κατακλείει. καλ-
10 λιγράφος οὖν ἀπὸ παννυχίδος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ στρεφόμενος
ἐσπέρας καθ' ἣν ἀνηρέθη Μαυρίκιος, ἤκουσε τοὺς ἀνδριάντας
ἐκ τῶν βωμῶν λέγοντας τὴν ἐκείνου ἀναίρεσιν, καὶ σημειωσά-
μενος τὸν καιρὸν εὐρίσκει τὸ πρᾶγμα οὕτως ἔχον. τὰ αὐτὰ δὲ
καὶ ἐπὶ τοῖς λοιποῖς αὐτοῦ συγγενέσιν ὁ Φωκάς διεπραΐξατο. 15
Τότε τοίνυν Χοσρόης ὁ Περσῶν βασιλεὺς ὄρμησε κατὰ
Ῥωμαίων, ὁμοίως καὶ Ἄβαρας, διὰ τὸ τὸν ἀνόσιον προκτε-
ναι τοῦ ἐννόμου βασιλέως. ἔτι δὲ καὶ θνητῆς ἀνθρώπων καὶ
C κτηνῶν γέγονε καὶ ἀφορία γῆς καὶ χειμῶν βαρύτατος, ὡς
V. 213 καὶ παγῆσαι τὴν θάλασσαν καὶ πολλοὺς ἰχθύας τεθνάναι. 20
τότε καὶ ἐν ἡμέρᾳ τοῦ ἵππικοῦ ἀτακτῆσας ὑβρίσθη παρὰ τῶν

17. τό om P.

in hoc rerum statu Phocas, de quo diximus, Dyrrachio revertitur, cumque cives in Hebdomo coivissent, imperator renuntiat. regnavit autem Phocas hic, natione Cappadox, annos octo. cumque sub ipsum initium imperii factiones populi graviter tumultuarentur Mauriciumque necdum e vivis excessisse clamitarent, hac ipsa voce Phocas ad eius necem excitatus est. quapropter ablegati quidam eius rei perficiendae causa primum in portu Eutropo quinque filios eius trucidant, nihil tum aliud prolocuti quam haec verba „iustus es, domine, ac iudicium tuum iustum est.” postremus autem ipse necatur. uxor cum filiabus in monasterium Phoca iubente concluditur. accidit eodem tempore ut quidam peritus elegantis ac purae librorum descriptionis, noctem in pervigiliis agens, eodem vespere quo Mauricius est interfectus, status in aris caedem illius nuntiantes audiret. quapropter hoc tempore notato rem ita gestam deinceps intellexit. cognatos etiam Mauricii Phocas eodem modo quo ipsum tractavit.

Sed enim continuo tum Chosroes Persarum rex, tum Avars Romanis bellum intulere propterea quod impium hominem legitimo imperatori praetulissent. praeterea pestis homines atque pecudes invasit, qua cum et terrae sterilitas et hiems adeo gravis coniuncta fuit, ut ipsum mare congelaret multique pisces morerentur. impera-

δημοτῶν, λεγόντων „πάλιν εἰς τὸν καυῶνον ἔπιες, πάλιν τὸν
 νοῦν ἀπόλωσας,” ἐφ’ ᾧ καὶ πολλοὺς ἐθανάτωσε. βλέποντες
 οὖν οἱ ἐν τέλει τὸ τῶν ἀνθρώπων πλήθος πολλὰ πάσχου
 κακὰ· δημευόμενον, τὰς κεφαλὰς ἀφαιρούμενον, γράφουσι
 5 πρὸς τὸν τῆς Ἀφρικῆς στρατηγὸν Ἡράκλειον, καὶ ὃς αὐτίκα
 κινηθεὶς στίλβον ἐτοιμάζει καὶ κατὰ τοῦ Φωκᾶ ἔρχεται, φέ-
 ρων καὶ τὴν ἀχειροποίητον εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ. ἐφ’ ᾧ καὶ
 πενίκηκε τὸν Φωκᾶν. καὶ τούτου γεγονότος Φωτεινός τις ἐκ D
 τῶν μεγιστάνων προεπιβουλευθεὶς παρὰ τοῦ Φωκᾶ εἰς τὴν
 10 σύζυγον αὐτοῦ εἰσῆλθεν ἀθρόον εἰς τὸ παλάτιον, καὶ τὸν
 βασιλέα Φωκᾶν μέλανα χιτωνίσκον ἐνδύσας αὐτίκα τῷ Ἡρα-
 κλείῳ προσάγει. καὶ ὃς ἔφη πρὸς αὐτόν „οὕτως ἄθλιε τὴν
 πόλιν διώκησας;” καὶ ὁ Φωκᾶς „σὺ κάλλιον διοικῆσαι ἔχεις.”
 ἐφ’ ᾧ καὶ χεῖρας εὐθέως τέμνεται καὶ πόδας, τὸ δέρμα τῆς
 15 ῥάχεως, τὰ αἰδοῖα, καὶ κοντῶ ἀναρτᾶται, καὶ τελευταῖον
 τὴν κεφαλὴν ἀφαιρεῖται μαχαίρᾳ. τὸ μέντοι σῶμα αὐτοῦ
 συρόμενον κατὰ τὴν τοῦ βοῦς ἀγορὰν πυρὶ παραδίδεται.

Κρατεῖ οὖν ὁ Ἡράκλειος μετὰ Φωκᾶν ἔτη λ'. οὗτος δ' P. 276
 Ἡράκλειος πρὸς γε τὸν τοῦ Φωκᾶ γαμβρὸν Κρίσπον, πρότε-
 20 ρον μὲν τοῖς κατὰ τοῦ Φωκᾶ συννευδοκοῦντα ὕστερον δὲ Ἡρά-

5. τὸν om P.

tor cum eo die quo ludi equestres peragebantur, in edendo ac bi-
 bendo modum excessisset, a plebe per ignominiam verbis huiusmodi
 notatus „rursus e cauco bibisti, rursus mentem amisisti?” ob id
 convicium complures morte multavit. itaque cum viderent proceres ac
 magistratus rei publicae magnam hominum multitudinem multis ad-
 fici malis, bona per publicationem adimi, capita praecidi, ad Afri-
 cae praetorem Heraclium litteras mittunt, qui precibus eorum motus
 continuo classem parat et contra Phocam proficiscitur, adferens secum
 illam imaginem Christi quae manibus facta non erat. hoc modo Phoca
 superato, Photinus quidam, unus ex magnatum numero, cuius uxoris
 pudicitiae Phocas antea struxerat insidias, subito in palatium irrupit
 et Phocam imperatorem pulla veste indutum mox ad Heraclium de-
 ducit. qui cum Phocam verbis hisce compellaret „itane miser rem
 publicam administrasti?” respondit Phocas „tibi vero per me licet ut
 rectius eam geras.” hinc ei recta manus et pedes amputati, cutis
 dorso detracta, exsecta verenda et hastae adfixa, caput denique
 gladio recisum. reliquus corporis truncus in foro, quod Boarium
 nuncupant, per contumeliam hinc inde tractus tandem igni traditur.

Itaque post Phocam Heraclius annos 30 rerum potitur. hic ad
 generum Phocae Crispum, qui antea contra Phocam cum ipso con-
 spiraverat, verum deinceps Heraclium maledicto laeserat, dixisse
 fertur „quae socero non praestitisti, qui amico praestares?” itaque

κλειον λειδορευόντα, εἶπεν „γαμβρόν οὐκ ἐποίησας, ταλαί-
 πωρε, καὶ φίλον πῶς ἂν ποιήσης;” καὶ περιώρισεν αὐτὸν ἐν
 τῇ χώρᾳ. τότε ὁ Χοσρόης μετὰ πλήθους πολλοῦ τὸν Σαῖτον
 ἀπέστειλεν. ἐκάθισεν οὖν ἐν Χαλκηδόνι, καὶ μεθ’ ὑποκρί-
 σεως εἰρηνεύσας μετὰ τοῦ Ἡρακλείου ἔλαβε πρέσβεις μυγί- 5
 στανας ὁ, καὶ ἀπῆλθεν. ὅτι δὲ τὸν Ἡράκλειον αὐτὸν οὐκ
 ἀπεκόμισε πρὸς τοὺς ἄλλοις ἐκέλευε, τὴν αὐτοῦ δορὰν ἐκδύε-
 B ται. οἱ δὲ πρέσβεις δειναῖς εἰρκταῖς ἀσφαλιζονται. τότε δὴ
 καὶ λοιμὸς μέγας καὶ θανατικὸν, καὶ ὁ ἥλιος ἠμαυρώθη, καὶ
 κόνιν ἐβρέξεν. ὁ δὲ Χοσρόης τὸν Σάρβαρον ἀποστείλας τὰ 10
 τῆς ἀνατολῆς πάντα ἠφάνιζεν. ἐφ’ ᾧ καὶ κατὰ Περσίδος
 ἐκστρατεύει Ἡράκλειος, καὶ ἐν ἕξ ἔτσι πᾶσαν καθελὼν τὴν
 Περσίδα καὶ αὐτὸν τὸν Χοσρόην, ὃς ἑαυτὸν ἀπεδέωσε, πρὸς
 τούτοις δὲ καὶ τὸ τίμιον ξύλον ἐπανασάσας (ἔτυχε γὰρ ἀπὸ
 Ἱεροσολύμων σκυλευθῆναι) λαμπρῶς ἐπανάξεν. μετὰ δὲ 15
 ταῦτα ἐπὶ Ἀθινασίου τοῦ τῶν Ἰακωβιτῶν καὶ Σεργίου Κων-
 σταντινουπόλεως πατριάρχου ἀπατηθεὶς εἰς τὴν τῶν Μονο-
 C θηλητῶν ἐξεκλύσθη αἵρεσιν. καὶ δὴ νόσφ μετὰ ταῦτα περι-
 πεσῶν (ὑδαρος δὲ αὐτῆ) δι’ ἧς καὶ τέθνηκε, δεινῶς ἐτιμω-
 ρεῖτο· ἦνίκα γὰρ οὐρῆσαι ἐμελλε, σανάδα κατὰ τοῦ ἤτρου 20
 ἐτίθει. τίνος ἐνεκεν; ὅτι τοῦ αἰδοίου τρηκαῦτα στρεφομένου
 τὰ οὖρα κατὰ τοῦ προσώπου ἐρέμοντο. ἔλεγχος δὲ τούτου

10. βάρβαρον F. 20. οἰστρον P, Ιτρον margo.

hominem in locum quendam relegavit. id temporis Chosroes magnis
 cum copiis Saitem contra Romanos misit, qui Chalcedone cum exer-
 citu aliquandiu commoratus est, factaque per simulationem cum He-
 raclio pace, legatis ex optimatum numero 70 acceptis, discessit ubi
 revertisset, a Chosroee propterea cutis ei detracta est, quod inter
 alios Heraclium ipsum Cpoli secum adduxisset. legati quoque
 diros in carceres, ne possent evadere, coniecti sunt. ingens tum
 annonae caritas et pestis exorta est, solque splendorem suum amisit,
 et pulvere pluit. Chosroes quoque ablegato cum exercitu Salbaro
 passim omnia per orientem eversa delevit. qua iniuria motus Hera-
 clius expeditionem adversus Persidem suscipit, eaque sex annis
 eversa, Chosroee de medio sublato, qui deum se fecerat, praeterea-
 que venerando igno recuperato, quod Persae captis Hierosolymis
 cum reliqua praeda secum avexerant, splendide Cpolim revertitur.
 secundum haec per Athanasium Iacobitarum et Sergium Cpolis patri-
 archas, dolo circumscriptus, in Monotheletarum sectam prolapsus
 est. denique morbo confectus (is erat ex aqua intercute) gravibus
 supplicis adficiabatur. nam lotium redditurus inferiori ventri tabulam
 imponebat. cur istuc? quod veretrum eius inversum urinam sursum in

προφηνῆς τῆς αὐτοῦ παρνομίας ἦν, ἣν ἐποίησεν τῇ ἰδίᾳ συνενναζόμενος ἀνεψιᾶ.

Μετὰ δὲ τούτον Κωνσταντῖνος υἱὸς αὐτοῦ ἔτος ἐν· ἡ γὰρ αὐτοῦ μητρικὰ Μαρίνα σὺν αὐτῷ τῷ Πύρρῳ θανατη-
 5 φόρον αὐτῷ κεραννίουσι φάρμακον. ὄθεν τοῦ Κωνσταντίνου τὸν βίον, ὡς εἴρηται, καταλιμπάνοντος τῆς βασιλείας αὐτίκα ἡ Μαρίνα ἐπιδράσεται, καὶ μετ' αὐτῆς Ἡρακλωνᾶς ὁ παῖς D αὐτῆς. ἀλλ' ἐπ' ὀλίγον τοῦ κράτους ἀπογευσάμενοι τῇ Θείᾳ V. 214 δίχῃ περιπίπτουσιν, ἄλλο κερδάναντες μηδὲν ἢ τὸ κακοὶ φανῆναι· ὅτινα μὲν γὰρ Ἡρακλωνᾶς, ἡ δὲ Μαρίνα γλωτταν
 10 ζημιωθέντες εἰς τὴν ὑπερορίαν ἤχθησαν. κατ' ἐκεῖνο δὲ καιροῦ ἐν Καθαργήνῃ τῇ πόλει λοιμικῆς νόσου συμβάσης καὶ πολλῶν θνησκόντων, στρατιώτης τις ἄσματος λαβὼν τὴν ἰδίαν γυναῖκα ἐξῆλθεν ἐν προαστείῳ, κάκεισε τῇ τοῦ γεωργοῦ γυνῆ
 15 περιπεσὼν ἐτελεύτησε. τῇ δὲ ἐπαύριον ψαλλόμενος φωνῆ μεγάλῃ ἔκραξεν „ἐλεήσατέ με,” καὶ ἀναστὰς διηγῆσατο πῶς
 20 ἔπε ὑπ' ἀγγέλων μέχρι τοῦ τῆς πορνείας τελωνίου ἐφέρετο, P. 277 καὶ ὅπως ἐκεῖθεν ὑπὸ δαιμόνων κατηνέχθη εἰς τὸν ἄδην, καὶ τίνων ἐκεῖσε γέγονε θρατή. κἀντεῦθεν ἑαυτὸν καὶ πολλοὺς
 20 ὠφελήσας ἀπέθανε.

Μετὰ δὲ Ἡρακλωνᾶν Κώνστας ὁ υἱὸς Κωνσταντίνου καὶ ἕγγονος Ἡρακλείου ἔτη κζ'. τότε καὶ ὁ ψευδοπροφήτης Μωά-

faciem ipsam emitteret. hoc erat argumentum flagitii manifestum, quod fratris filia sibi iuncta perpetraverat.

Imperio post ipsum Constantinus filius anno saltem uno praefuit. etenim Martina noverca et Pyrrhus letale venenum ei propinarunt. quapropter Constantino rebus humanis exempto, Martina mox imperii procuracionem suscipit, adiuncto sibi Heraclona filio. verum perexiguum ad tempus eo potiti iusto dei iudicio perierunt, nullum aliud consecuti lucrum quam quod improbos se declararunt. nam Heraclonas amissis naribus, Martina lingua praecisa in exsillum missi sunt. accidit his temporibus ut cum pestilens morbus Carthagine grassaretur ac multi homines morerentur, miles quidam parum continens sumpta secum uxore sua in suburbium se conferret. ibi cum in amplexus mulieris cuiusdam, quae agricolae coniux erat, venisset, mox vitam amisit. altero autem die psalmos concinens alta voce clamabat „miseremini mei.” deinde surgens narrabat quo pacto ab angelis ad scortationis usque telonium delatus fuisset, ac rursus illinc a malis geniis ad orcum usque deportatus, quasque res istic conspexisset. hoc modo cum sibi ac multis aliis indicatione sua profuisset, naturae debitum persolvit.

Post Heraclonam Constans Constantini F. Heraclii N. annis 27 impe-

μεθ ἐφάνη. οἱ γὰρ Ἰσραηλίται μέχρις Ἡρακλείου εἰδωλολάτρων, τὴν Ἀστάρτην ἤγουν τὴν σελήνην προσκυνούντες· ἦν καὶ Χαβερ ὀνόμαζον, τοῦτ' ἔστι μεγάλην. τῆμαυτά δὲ Βάνεστη αὐτοῖς Μωάμεθ. οὗτος θητευὼν γυναῖκ' τιμ πλουσία ὕστερον ἔλαβεν αὐτὴν εἰς γυναῖκα. εἶχε δὲ καὶ ἐπιληψιν, καὶ θέλων κρύπτειν τὸ πάθος ἔλεγε τὸν Γαβριὴλ ὄραν ἄγγελον καὶ μὴ φέρων αὐτοῦ εὐχὴν θεῶν ὀλιγορεῖν καὶ πίπτειν. ἀξιόπιστοι δὲ τὰ κατ' αὐτὸν ἔδοξεν ἀπὸ μοναχοῦ τινὸς Ἀρειανοῦ ψευδομαρτυροῦντος αὐτῷ δι' αἰσχροκερδεῶν. οὗτος δὲ Μωάμεθ εἰς Παλαιστίνην ἔλθων, καὶ ἐντευχῶν Ἰουδαίους, 10 Ἀρειανοῖς, πρὸς δὲ καὶ Νεστοριανοῖς, ἀπὸ πάντων ἠράνπε, καὶ θρησκίαν ἰδίαν παρέδωκεν. οὐ παντάπασι δὲ χρῆται τῇ νόμῳ· περιτεμὴν γὰρ ἐδίδαξεν, οὐ μὴν δὲ καὶ σαββατίζειν. λέγει δὲ καὶ ἑαυτὸν κλειδοῦχον εἶναι τοῦ παραδείσου, 15 Τρεῖς δὲ ποταμοὺς φέρεσθαι ἐν αὐτῇ, μέλιτος οἴνου καὶ γαί- λακτος. λέγει καὶ αὐτὴν σκίαν τοῦ Χριστοῦ σταυρωθῆναι διὰ φθόνον παρὰ τῶν Ἰουδαίων· αὐτὸν γὰρ ἀνελάβετο διὰ τὸ φιλεῖν ὁ θεός. οὐδὲ καὶ εἰπόντος ἡσὺ ὁ Ἰησοῦς ἔλεγεσ ἑαυτὸν θεόν" ἀπεκρίνατο ὡς οὐκ αὐτὸς ἑαυτὸν ὀνόμασε θεὸν ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι. ἐδίδαξε δὲ τὰ πάντα ὠρισμένα καὶ ἀπὸ 20 θεοῦ γενέσθαι τοῖς ἀνθρώποις. τὸν δὲ Μωσῆα καὶ Ἀαρὼν

2. ἤγουν τὴν σελήνην om F.

11. ἐρρανίσαιτο F.

ravit. tunc et falsus ille vates Moamethus existit. nam Ismaelitae ad Heraclium usque simulacra colebant, Astarten (quae luna est) adorantes; quam et Chaberam nuncupabant, hoc est magnam. hoc vero tempore Moamethus apud ipsos exbrtus est, qui cum apud divitem quandam mulierem serviret, tandem eam uxorem accepit. laborabat is forte comitiali morbo, quem uti tegeret, angelum se Gabrielum conspiceret dictitabat; cuius aspectum quia tolerare nequiret, fieri ut animo deiecto collaberetur. ea res fidem mereri visa fuit propter monachum quendam Arianum, qui lucri sui causa falsum ei testimonium perhibebat. idem Moamethus in Palaestinam profectus cum in Iudaeos Arianos et Nestorianos incidisset, quasi collectam quandam ab omnibus congressit, peculiaremque religionem suis tradidit. lege per omnia non utitur. circumcisionem retinendam tradit, sabbati observatione sublata. paradisi se clavigerum esse iactitat, in quo tres sint animae, melle vino lacte fluentes. adserit umbram Christi tantum a Iudaeis per invidiam crucifixam esse, cum Christum ipsum deus ad se receperit, uti quem diligeret. rogatum id temporis Iesum a deo ipse deum sese nuncupasset, respondisse nequaquam id se nominis usurpasse, verum homines illud sibi tribuisse. docet etiam sic evenire cuncta mortalibus ut definita sint divinitus. Mosem et Aarōnem

παραστῆναι μὲν ἐν τῇ κρίσει τοῦ Χριστοῦ, παραπεμφθῆναι δὲ τῇ κολάσει ὡς ἀνθρώπους ἀπατηλοῦς. ἔλεγε καὶ τὴν ζωὴν ἔχειν ἐκεῖσε διὰ φθαρτῆς βρώσεώς τε καὶ πόσεώς. ἀλλὰ καὶ τὴν Ἀφροδίτην κεκρυμμένως σέβονται. καὶ δῆλον ἔκ Δ 5 τῆς προσευχῆς αὐτῶν· λέγουσι γὰρ οὕτως „ἀλλὰ ἀλλὰ οὐὰ κουβαρὸ ἀλλὰ,” τοῦτ' ἔστιν, ὁ Θεὸς ὁ Θεὸς μείζων, καὶ ἡ μεγάλη, ἧτοι σελήνη, Ἀφροδίτη Θεός.

Μετὰ μέντοι τοῦ Θεηλάτου Μωάμεθ θάνατον ἐφάνη ἀστὴρ ἐπὶ μεσημβρίαν δοκίτης, ἐπὶ ἡμέρας λ', σημάτων τῶν 10 τῶν Ἀράβων ἔφοδον· τότε γὰρ κατέσχον τὴν Δαμασκὸν καὶ ἄλλα πολλὰ. ἐπαινεῖται δὲ ἡ γῆ αὐτῶν· σφόδρα γὰρ πολύκαρπός ἐστι δι' εὐκρατον αἴρα. ἀλλὰ καὶ τὸ πηγανον οὐδὲν διαφέρει τῆς σικκῆς κατὰ τὸ μῆκος. καὶ ἐν Παλαιστίνῃ P. 278 δὲ πηγὴ ἰάσεις παρέχουσα, ἐν ἧ τὸν κύριον ὀδοιποροῦντα 15 λέγουσι νύσασθαι. καὶ δένδρον ἴσταται πᾶσης ἀρρωστίας ἀλεξίκακον, ὃ δένδρον εἰς γῆν ἐκλίθη καὶ προσεκύνησε δῆθεν V. 215 τὸν κύριον εἰς Αἴγυπτον φεύγοντα, σώζει δὲ καὶ εἰσέτι τὸ σχῆμα τῆς προσκυνήσεως. ἐκεῖ ἐστὶ καὶ ἡ βαταρτίς ῥίζα ἡ φλογειδής, ἧ προσεγγίαι τις οὐ τολμᾷ, ἀνυσπᾶται δὲ κυνὸς 20 τῆς τριαιύτης ῥίζης πλησίον δεθέντος· ἡ μέντοι ῥίζα περιαιπτομένη δαιμονιζομένη φυγαδεύει τὸν δαίμονα. γεωργεῖται

adstitutos quidem illos in Christi iudicio, verum deinde futurum ut tanquam praestigiatores ad poenas abtegentur. ait in securo quoque saeculo nos vitam potu ciboque corruptibili sustentaturos. Vererem sectatores eius occulte colunt. licet hoc ex ipsorum precatione deprehendere, cuius haec verba sunt „alla alla ua, cubar alla.” hoc est, deus deus maior, et magna, nimirum luna, quae et Venus, Jea.

Post huius relecti punitique à deo Maomethi mortem sidus quoddam versus meridiem conspectum est, trabis figuram referens, ad trigesimum usque diem; quo Arabum in Romanum imperium invasio denuntiata fuit. nam et Damascum id temporis sum in potestatem redegerunt et alias multas urbes. atque horum sane Arabum regio magnopere praedicatur, uti quae copia fructuum adundet propter aëris temperationem valde commodam. ruta istic a ficu proceritate non superatur. itidem in Palaestina fons est, qui morbos sanat: in eo dominum iter aliquando facientem abluisse se perhibent. etiam arbor ibi quaedam est, quae quasvis infirmitates pellit. ea se ad ferram usque inflexit dominumque summisse venerata est, cum in Aegyptum fugeret. eius inflexionis adorabundae formam hodieque retinet. istic et bataritis est; radix quaedam flammæ, ad quam propius accedere nemo audeat: sed per canem evellitur prope radicem alligatum. haec radix homini a malo genio vexato admota geoniam ipsum

δὲ καὶ ὀποβάλαμον ἐκεῖσε πολὺ. ταύτη τοι καὶ τὴν γῆν
Βταύτην ὡς ἐξαίρετον ἐπὶ ἡγαπημένῳ δέδωκεν ὁ θεὸς Ἰσραὴλ.
ἐν αὐτῇ καὶ ὁ κύριος τὰ πάντα εἰργάσατο. ταύτην οὖν καὶ
οἱ ἐξηγηταὶ τῆς γῆς ὀφθαλμὸν προσηγόρευσαν.

Ὁ μέντοι Κωνσταντὸς θέλων συνάψαι ναυμαχικὸν πόλεμον⁵
μετὰ τῶν Ἀράβων ἔδοξε κατ' ὄναρ διάγειν ἐν Θεσσαλονίκῃ.
ὅπερ ἀποκαλύψας τινὲς γνωστικῶ ἤκουσεν ὅτι κακὸν ἐνύπνιον
καὶ γὰρ „θεὸς ἄλλω τὴν νίκην” σημαίνει. τῇ γοῦν ἐπαύριον
συγκροτήσας πόλεμον καὶ ἠττηθεὶς ἐνέδυσσε μὲν τὴν ἄλουρ-
γίδα τινὰ τῶν οἰκείων αὐτοῦ, αὐτὸς δὲ λάθρα ἔφυγεν. ἐπ' ¹⁰
ἐκείνῳ λοιπὸν σφραγίστην κατὰ τὸν πόλεμον πεπλήρωται „μεί-
ζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
θήσῃ ὑπὲρ τοῦ φίλου αὐτοῦ.” ὁ δὲ Κωνσταντὸς κατήλθεν εἰς
Σικελίαν, βουλόμενος ἐν Ῥώμῃ καταστῆσαι τὸ βασιλεῖον.
σφόδρα γὰρ ὑπὸ τῶν Βυζαντιῶν ἐμισεῖτο, ὅτι τε Μαρτίνον ¹⁵
τὸν Πάπαν Ῥώμης ἀγαθὸν ἀτίμως ἐν Κωνσταντινουπόλει
ἐξώρισεν εἰς Χερσῶνα, χεῖράς τε καὶ γλῶτταν τοῦ μεγάλου
Μαξίμου ἀπέτεμε μὴ συντιθεμένου τοῖς Μονοθελήταις. εἰς
οὖν ποιήσας εἴη ἐν Σικελίᾳ (ἀνέμενε γὰρ τοὺς αὐτοῦ παῖδας
ἐλθεῖν ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως) ἀνηρέθη ἐν βυλασίῳ. κατ' ²⁰
ἐκεῖνο δὲ καιροῦ ἐφάνη Κωνσταντῖνος ὁ καὶ Σιλουανὸς λεγό-

fugāt et abigit. iisdem in locis et opobalsamum copiose admodum
agricultione adhibita provenit. propterea deus hanc terram velut
eximiam Israelo sibi carissimo donavit. in eadem et dominus omnia
perfectit. ideoque doctores illam oculum orbis terrarum nuncu-
parunt.

Caeterum Constans imperator, cum navali praelio decernere
vellet adversus Arabes, Thessalonicae sibi per quietem esse visus est.
id somnium ubi cuidam interpreti rerum huiusmodi exposuisset, in-
felix esse didicit: nam eo significari Thes allo nicen, hoc est, alteri
cede victoriam. altero die praelio cum hoste congressus et superatus
cuidam suorum purpuram induit, sibique clanculum fuga consulit. is
autem in pugna caesus reapse promeruit ut hoc de ipso verbum
(lo. 15 13) praedicetur, „maior esse nequit amor in hominum ullo
quam si animam suam quis amici causa ponat.” secundum haec Con-
stans in Siciliam sese contulit, imperii sedem Romam transferre
cogitans. vehementer enim Byzantiis invisus erat, quod Martinum
Romae papam contumeliose Cpolim perductum Chersonem in exsilium
egisset, ac eximio viro Maximo manum cum lingua praecidisset, unam
ob causam, quod Monotheletarum sectam non probaret. cum autem
sex annos in Sicilia vixisset, ibique liberos suos Cpoli venturos
expectasset, tandem in balneo necatus est. exstitit iis annis Con-

μενος, ὁ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως διάδοχος, ὃς ἐδίδασκε μόνους τοῖς εὐαγγελισταῖς καὶ τῷ ἀποστόλῳ προσέχειν, καὶ ὁ τούτοις διεστραμμένως.

Μετὰ δὲ Κωνσταντα Κωνσταντῖνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ Πωγωνᾶτος ἔτη ιζ'. Πωγωνᾶτος δὲ ἐλέγετο δι' αἰτίαν τοιαύτην. τὸν ἐν Σικελίᾳ μαθῶν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Κωνσταντος ἐκείσε κατάγει. πάλιν οὖν ἀνέρχεται. ἐφ' ᾗ καὶ Πωγωνᾶτος λέγεται· ἀγένειος γὰρ ἐκείσε κατελθὼν τελειοπῶγων ὑπέστρεψε. τελευταῖα δὲ τὸν βίον δυσεντερικός.

- 10 Καὶ κρατεῖ μετὰ τούτων Ἰουστινιανὸς ὁ Ῥινόμητος ἔτη ις'. P. 279 οὗτος ὁ βασιλεὺς καθ' ὑπερβολὴν ἐμισεῖτο παρὰ παντὸς λαοῦ, σκληρὸς ὢν καὶ ὑπερόπτης καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν ἔχειν δοκῶν. ὄθεν Λεόντιος πατρίκιος στασιάσας ἀναγορεύεται νυκτὸς ὑπὸ δήμου τῶν Βενέτων βασιλεὺς, ἡμέρας δὲ γενομένης
- 15 κρατεῖ τὸν Ἰουστινιανόν, καὶ ῥινοτομήσας αὐτὸν εἰς Χερσῶνα ἐξώρισε. κρατεῖ λοιπὸν ὁ Λεόντιος ἔτη τρία, καὶ πάσχει τρικαῦτα τὰ ἴσα τῷ Ἰουστινιανῷ· ὁ γὰρ παρ' αὐτοῦ κατὰ Ἀράβων σταλείς μυρίαῖνδρος στόλος καὶ ἅπαξ καὶ δις μὴ φέροντες τὴν ἐντεῦθεν κακοπάθειαν, Ἀψίμαρόν τινα προῖ-
- 20 στῶσιν ἑαυτῶν καὶ κατὰ τῆς Βυζαντίδος χωροῦσιν. Ἀψίμαρος οὖν ὁ καὶ Τιβέριος μετονομασθεὶς κρατεῖ Λεόντιον καὶ

stantinus, qui et Silvani nomen habuit, Pauli Samosatani successor. docuit ille solis evangelicae historiae scriptoribus et uni apostolo fidem habendam, idque ratione prorsus perversa.

Post Constantem imperio potitus est Constantinus ipsius filius, cognomento Pogonatus sive Barbatus, annos 17. is barbati appellationem ex causa quadam huiusmodi accepit. cum in Sicilia Constantem patrem mortuum accepisset, eo profectus est: inde reversus barbatus propterea dici coepit, quod expers barbae prius in reditu barbam integram iustaeque magnitudinis haberet. ex intestinorum dolore vitam cum morte commutavit.

Constantino mortuo Iustinianus annis 16 rerum potitus est, a naribus resectis deinceps Rhinotmeti nomen consecutus. hic imperator universo populo supra modum invisus erat, homo durus ac ferox, aliorum contemptor, omniaque se habere cognita putans. quae de causa factum ut Leontius patricius, seditione concitata noctu a Venetorum factione, imperator renuntiaretur. is ubi dies illuxisset Iustinianum cepit, eumque praeciso naso Chersonem exulare iussit. hoc modo Leontius triennium regnavit, quo exacto idem ipsi quod Iustiniano accidit. nam missus ab ipso adversus Arabas exercitus sane maximus, cum semel atque iterum sinistram fortunam iniquo ferret animo, Apsimarō quodam sibi praefecto Byzantium recta contendit.

ῥιγοτομεῖ αὐτὸν καὶ φρουρᾷ καθείργουσι. κρατεῖ οὖν Ἀψί-
 V. 216 μαρος μετ' αὐτὸν ἔτη ζ'. τὸν μέντοι Λεόντιον αἱ τὸν ἀστρο-
 λεσχούτων προρησεις ἐτάραττον. ὅθεν καὶ πᾶσαν ἐκίει
 κατὰ Ἰουστινιανοῦ μηχανῆν. γράφει γὰρ Χαγαῶν. τῷ τῶν
 Χαζάρων ἄρχοντι, χρήματα ὑπισχνεῖται εἰ τὸν Ἰουστινιανὸν 5
 κρατήσας ἢ ὡς τρίδουλον ἀπεμπολήσει ἢ τὴν κεφαλὴν ἐκβ-
 ψει αὐτοῦ. μανθάνει ταῦτα Ἰουστινιανός, δραπετεύει ἐκεί-
 θεν, τοῖς Βουλγάροις προσέρχεται, ἀδραῖς αὐτοῦς ὑποσχέ-
 σσει καταδεσμεῖ. ὅθεν καὶ μετὰ πλῆθους ἀπέιρου πρὸς τὴν
 Βυζαντιδα ἔρχεται, καὶ διὰ σωλῆρος ὕδροφῶρου κλέπτει τὴν 10
 εἴσοδον, καὶ οὕτω τῆς βασιλείας αὐτῷ ἐπιδράζειται, τοῦ Ἀψι-
 μάρου εἰς Ἀπολλωνίδα φυγόντος. ἔτη οὖν ἐπὶ κρατήσας
 τὸν μὲν Ἀψίμαρον μέση τῇ πόλει θριαμβεύσας ἀνείλεν, ὡσαύ-
 τως καὶ Λεόντιον· τὸν δὲ πατριάρχην Καλλίνικον, ἐπειδή-
 περ ἀντέστη προλαβὼν αὐτῷ πειρωμένῳ ἐκκλησίαν χαλάσαι, 15
 τυφλώσας ἐξώριζεν ἐν Ῥώμῃ, καὶ ἀντ' αὐτοῦ προβάλλεται
 Κυριακὸν τὸν ἐν τῇ νήσῳ Ἀμάστριδι ἔγκλειστον ὄντα· προη-
 γόρευσε γὰρ αὐτῷ τὴν τῆς βασιλείας ἀποκατάστασιν. καὶ
 ἀπλῶς εἶπεν, δίκην βοσκημάτων πάντας ἀπέκτεινε· μαινό-
 D 217 μνος γὰρ ἦν. ὅθεν καὶ διὰ μικροῦ σκάφους ἀπὸ Χερσονόου 20
 ἐπανερχόμενος καὶ κλύδωνι περιπεσὼν τὴν ἐνδομυχοῦσαν

quapropter Apsimarus, quem alio nomine Tiberium dixerunt, Leon-
 tio suam in potestatem redacto nares praecidit, hominemque carce-
 ribus inclusit. ipse regno ad se translato septem annis praefuit. Leon-
 tium mirifice perturbabant illorum praedictiones qui ex astris futura
 se habere cognita garrire consueverunt. itaque nihil non adversus
 Iustinianum moliebatur: litteras ad Chaganum Chazarorum principem,
 dabat; eidem magnas pecunias pollicebatur, si captum Iustinianum
 vel instar mancipii vilissimi venderet vel capite plecteret. iis cognitis
 Iustinianus in fugam se coniecit, ad Bulgaros proficiscitur, ingentibus
 eos promissis sibi devincit. quo facto tantum non infinitis cum copiis
 Byzantium contendit, per aquaeductum in urbem ingreditur, imperium-
 que recuperat. hinc Apsimarum per mediam urbem velut in triumpho
 et pompa circumductum una cum Leontio interficit; patriarcham Cal-
 linicum, quod olim ipsi contra ecclesiam aliquid molienti adversatus
 fuisset, oculis spoliatum Romam in exilium mittit; eius loco Cyria-
 cum patriarcham facit, qui in Amastride insula solitariam vitam in-
 clusus agebat: nam is Iustiniano recuperationem imperii praedixerat.
 ut brevis omnia denique complectar, quosvis pecudum instar iugu-
 labat homo plane furens. atque hanc in imis animi latitantem an-
 gulis improbitate iam antea quoque patefecerat, cum exigua navi-
 cula Chersone reverteretur et tempestate quadam exciperetur. nam

αὐτῷ κακίαν δῆλον καθίστησιν. ἐπειδὴ γὰρ τῶν οὐκείων τος
 αὐτῷ ἔλεγεν „ἴδου ἀποθνήσκεις, δέσποτα, καὶ ὑπόσχου τῷ
 θεῷ, εἴν σοι δώσῃ τὴν βασιλείαν, μηδένα τῶν ἐχθρῶν σου
 λατῆσαι,” ἔφη „ἐνταῦθά με καταποντισαίτω κύριος, εἰ φεί-
 5 σομαι τὸν σῶσά με ἀπὸ τῶν.” πρὸς τούτους δὲ καὶ βαλὼν ὁ τύραν-
 νος αὐτὸς κωὰ καὶ ὅσα οἱ Χερσονῶται κατ’ αὐτοῦ ἐμελέ-
 των τῷ Ἀψιμάρῳ χαριζόμενοι, πέμπει στρατὸν κατ’ αὐτῶν.
 καὶ ἦν ἰδεῖν θάλασσαν ἐλαεινὴν πᾶσαν ἡλικίαν ἐκέλευσεν ἀνη-
 λεῶς ἀποσφάττεσθαι. καὶ δὴ καὶ ἀποσφάττονται γέροντες P. 280
 10 νέοι γυναῖκες παῖδες καὶ πάντες ἄπλωδες. εἰτά τι μαθὼν Ἰου-
 στιναικὸς ὅτε τῶν νεογνῶν πόντη βρεφῶν οὐ σταλέντες ἐκέ-
 λυε φρεσίνοντο, καχλάζει ἐπὶ πλέον τῷ θυμῷ καὶ στόλον ἑτε-
 ροῦ ἐπέμπει, ὡς κολασθῆναι μὲν καὶ τοὺς προαποσταλέντας,
 ἀναιρεθῆναι δὲ καὶ πᾶσαν βρεφικὴν ἡλικίαν. καθίστησι δὲ
 15 τοῦ στόλου ἡγεμῶνα Φιλιππικὸν τὸν καὶ Βαρδάνην λεγόμενον.
 ἀπῆλθον ἐκεῖσε λοιπὸν, καὶ τὴν τοῦ κρατοῦντος μυσυχθέντες
 ἀπανδρασίαν, καὶ μὴ φέροντες αἱμασιν ἀδίκους καταχραν-
 θῆναι, εἰς στάσιμ χωροῦσιν, ἀνακτα δὲ καὶ κράτορα Φιλιπ-
 πικῶν ποιοῦσι. καιρὸς διῆλθεν ἐπὶ τούτοις ἰκανός. Θροεῖται B
 20 ὁ βασιλεὺς, μανθάνει ἐκείθεν οὐδέν, ἐξέρχεται στρατὸν οὐκ
 ἄλλογον ἐπισυρράμμενος. φθάνει ἕως Σινάπης αὐτῆς, ὄρῳ διὰ
 Δυλάττης ἐρχόμενα πλοῖα. εὐθὺς ἀνδρποατρήσει καὶ αὐτός.

cum ei familiarium aliquis diceret „en moreris, domine, quamobrem
 deo promitte, si restiterit imperium tibi, neminem te hostium tuo-
 rum laesurum,” „immo vero” ait „hoc ipso in loco fluctibus me do-
 minus obruat, si eorum ulli peperero.” praeterea cum ad animum
 revocasset hic tyrannus quae moliti fuissent adversus ipsam in Apsi-
 marq gratiam Chersonitae, copias in eos militum ablegavit. erat heic
 videre spectaculum perquam miserabile. iusserat aetatem quamvis
 aetate ulla commiseratione trucidatq; quo factum ut iugularentur
 senes, iuvenes, feminae, pueri, adeoque omnes promiscue. quinet-
 iam cum accepisset Iustinianus quod ablegati milites mandato suo
 peperciassent omnino infantibus, vehementer excaudit, aliamque
 classem instruxit, per quam et prius missos eo nomine puniret et
 omnes Chersonitarum infantes necaret. ei classi ducem praefecit Phi-
 lippicum cognomento Bardanem. qui cum iter Chersonem instituisset,
 milites inhumanitatem ac diritatem imperatoris exsecrati, cum se in-
 noxio sanguine pollui nollent, seditionem excitant, et Phillipicum
 regem principemque suum designant. interea non parum temporis in-
 tercedit: rebus suis imperator metuit; nihil inde locorum rei novae
 percipit; non exiguis contractis copiis egreditur: Sinopen usque per-
 venit: classem adventare mari cernit: eo mox animadverso Cpolim

ἀλλὰ πρῶτος ὁ Φιλιππικὸς τὰ βασίλεια καταλαμβάνει. ὄθεν καὶ ὑστερήσας ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν τοῖς τοῦ Δαμάτρου ὄρεσι σὺν αὐτῷ συναγεται τῷ στρατῷ. ἀποστέλλει πρὸς αὐτὸν ὁ Φιλιππικὸς ἀντιπαράταξιν. πλανῶσιν αὐτόν, κρατοῦσι, καὶ τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν ἀποτέμνουσι. κρατεῖ λοιπὸν ὁ Φιλιππι-5
Cκὸς ἔτη δύο. ἀλλὰ καὶ τοῦτον πάλιν εἰσελθόντες τινὲς ἀπὸ Θρακίης ἐκτυφλοῦσι.

Καὶ βασιλεύει Ἀρτέμιος ὁ καὶ Ἀναστάσιος ἔτη δύο, καὶ μετὰ τοῦτον Θεοδοσίος τῶν κάτω ἔτη δύο. οὗτος καὶ ἄκων ἐξέστη τῆς βασιλείας καὶ ἀντὶ πορφύρας τὸ μέλαν ἡμφιά-10
σατο. ὁ γὰρ ἐξ Ἰσαυρίας Λέων, πατρίκιος τηρικῶ-
V. 217 τα ὢν καὶ στρατάρχης τῆς ἔω, μελετᾷ κατὰ Θεοδοσίου ἀποστασίαν, ἔχων εἰς τοῦτο συμπράκτορα καὶ ἄνδρα τινὰ τῶν περιδόξων, ᾧ ἦν ὄνομα Ἀρτάβασδος. ᾧ δὴ καὶ τὴν αὐτοῦ θυγατέρα χάριν ἀνταμοιβῆς μετὰ τὸ κρατῆσαι 15
δίδωσιν, εἰ καὶ βάνανσος πρότερον ἦν. ἦνίκα γὰρ τοῖς Ἰου-
D δαίοις ἐκεῖνος ἐπέτυχε παρὰ πηγῆ, κατάφορτον ἑλαυνῶν ὄνα-
ρον ἦν. ἀλλὰ τοῖς χωράρχαις γνωρισθεὶς, κἀντεῦθεν τὸ τολμηροκάριον ἐκφήνας, κατὰ μικρὸν πατρίκιος καθίσταται κἀντεῦθεν βασιλεὺς ἀναγορεύεται. κρατεῖ τοίνυν ὁ Λέων 20
οὗτος ὁ καὶ Κώνων ἔτη κγ'. οὗτος ἐξ Ἰσαυρίας μὲν ὄρμητο, τὸ ἐπιτήδευμα δὲ βάνανσος ἦν, Κώνων δὲ παρὰ τῆς μητρὸς

revertitur. verum Philippicus princeps regiam occupat, ideoque tardius adveniens Iustinianus in Damatryos montes suo se cum exercitu recipit. eo Philippicus adversas copias ablegat, quae Iustiniano fraude circumvento victoria potiuntur eique caput praecidunt. hoc facto biennium Philippicus imperat; ac vicissim a quibusdam, et Thracia qui venerant, oculis spoliatur.

Successit Artemius, cognomento Anastasius, et duobus annis imperavit, cum subsecutus est Theodosius, homo plebeius, qui et ipse biennium cum regnasset, invitatus alteri cessit proque purpura pullam vestem induit. nam oriundus Isauria Leo, qui tum patricius erat et Orientis dux, defectionem moliebatur; quam ad rem virum illustrem habebat opitulatorem, cui nomen erat Artabasdo. illique deinceps cum adeptus esset imperium, remunerationis causa filiam suam matrimonio copulavit. ante occupatum imperium sordido quodam officio se quondam aluerat; quo tempore quosdam in Iudaeos ad fontem sedentes incidit, asellum onustum agens. verum ubi deinde provinciarum principibus innotuisset ac singularem animi declarasset audaciam, paulatim patricius factus, imperator denique renuntiat. igitur hic Leo, qui et Cononis nomen habuit, annos 23 imperavit. ex Isauria, ceu diximus, ortum habebat et artem olim sordidam tractabat. Cononis appellationem ei mater indiderat, quam semper a puero retinuit.

αὐτοῦ παιδύθεν ἐλέγεται. ὄθεν καὶ τοῦ ἀγίου τηρικαῦτα Γερμανοῦ πρὸς αὐτόν, ἤνικα τὸν τῆς εἰκονομαχίας κίνησιν εἰς ὕψος πάντων κατέχευεν, εἰπόντος „μὴ ταῦτα, ὡ βασιλεῦ· τὴν γὰρ εἰκονομαχίαν Κώνων ἐγείραι λέγεται,” ἔφη „ἐγὼ εἰμι ὁ 5 Κώνων.”

Τούτῳ τῷ βασιλεῖ πενιχοῦ ὄντι περὶ βασιλείας προεῖ- P.281
πον Ἰουδαῖοι μάντιες τινὲς ἐνωθέντες αὐτῷ κατὰ τύχην ἐν
τινι πηγῇ ἀναψύξεως χάριν· ἐφ’ ᾧ καὶ ὑπέσχετο μεθ’ ὄρκου
ἀμείψασθαι αὐτούς. ὄθεν καὶ βασιλεύοντι αὐτῷ ἐπέστησαν
10 οὗτοι, λέγοντες ὅτι εἰάν τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ καὶ πάντων τῶν
ἀγίων ἐκ μέσου ποιήσῃ, ἔσται τὸ σκῆπτρον αὐτοῦ διαρκοῦν
κατὰ γενεὴν εἰς ἐνιαυτούς ρ’. οὗτος τοσοῦτον ἐμηχανήσατο
κατὰ τῶν εἰκόνων, ὡς καὶ τὸν μέγαν Γερμανὸν πολλὰ δια-
λεξάμενον ἐκδιώξαι τοῦ θρόνου. προὔβάλλετο δὲ ὁ πατριάρ-
15 χης τὴν διὰ Θαδδαίου κυριακὴν ἐκτύπωσιν πρὸς Ἀνταρχον B
σταλείσαν καὶ τῇ Ἐδέσσει, ἐναποκειμένην. εἰς μέσον δὲ ἔφερε
καὶ τὴν παρὰ Λουκᾶ μὲν τοῦ ἀποστόλου ἱστορηθεῖσαν εἰκόνα,
ἐν Ρώμῃ δὲ πρὸς Θεόφιλον σταλείσαν, ὡσαύτως καὶ τὰ δύο
χαλκᾶ ἐκτυπώματα, ἅπερ ἡ αἰμορροοῦσα ἐκ πόθου ἀνεστη-
20 λώσατο, ὧν τὸ ἐν ἐπικλινῆς πρὸς γῆν εἰς τύπον αὐτῆς καὶ
τὴν εὐλογίαν παρὰ Πατέρου δεχόμενον· τοῦ Χριστοῦ γὰρ

unde factum ut cum sanctus ille Germanus, Leone pulverem oppugnationis imaginum in altum concitante, moneret imperatorem his verbis „cave tu faxis haec, imperator, quando futurum perhibetur ut oppugnationem imaginum Cono quidam auspicetur,” Leo vicissim se Cononem illum esse responderet.

Cum adhuc pauper esset, accidit ut Iudaei quidam, vaticinandi periti, futurum praedicerent ut ipse imperio potiretur, nam in eos forte quendam ad fontem inciderat, ubi se illi ex itinere recreabant cumque sacramento adhibito pollicitus fuisset se praedictionis huius nomine vicissim eis benefacturum, illi expectato tempore, dum imperio potiretur, tandem eum convenerunt, ac si quidem tum dei tum aliorum sanctorum imagines e medio tolleret, posteritatem ipsius totos 100 annos imperio potituram monuerunt. itaque tanto studio quidvis adversus imagines molitus est, ut etiam magnum illum patriarcham Germanum, qui multis cum eo disceptaverat, solio deiectum expelleret. inter caetera Germanus in medium proferebat effigiem domini per Thaddaeum Augaro missam et Edessae conservatam, praeterea memoriae proditam ab apostolo Luca imaginem, quae Romam ad Theophilum missa fuit, item aeneas duas effigies, quas mulier illa sanguinis fluxum perpessa quodam ex singulari desiderio fieri curavit et erexit. earum altera, qua ipsa representatur, ad ter-

ἦν. τότε καὶ Γρηγόριος ὁ πάπας Ῥώμης γράφει πρὸς τὸν βασιλέα Λέοντα περὶ τῶν εἰκόνων. ἀλλὰ τὸν Αἰδίονα σμῆσαι μὴ δυνηθεὶς τοὺς φέροντας τῆς Ἰταλίας καὶ Ῥώμης ἐπέκλυσε τελεῖσθαι πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ εὐνὴ ἄλλη δὲ χάρακ αὐτῶν τῆς ἐξουσίας ταύτης ἀπέστῃσε. 5

Δείγμα δὲ τῆς τοῦ Λέοντος κακοπραγίας πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ τοῦτο. ἐγγὺς τοῦ τεμένους τῆς ἀγίας τοῦ Θεοῦ σοφίας οἶκος δεδόμητο λαμπρὸς, ἐν ᾧ βιβλιοὶ τεθησαυρισμένα ἦσαν, τὸν ἀριθμὸν ὡσαύτρισμύρια ἐξακοσχίλια πρὸς ἄλλαις πεντακοσίαις, ἔχουσαι φύλακά τε καὶ προϋστάμενον ἄνδρα τίμιον καὶ τοσοφόν. ἦσαν δὲ καὶ ἐπ' αὐτὸν ἑταροὶ ἄνδρες θωμαστοί, ὡσεὶ ἱβ', ἀμμοδί τοὺς θέλοντας ἐκπαιδεύοντες. τοσοῦτον δὲ τῆς Δ' ἀρετῆς ἦσαν περιώνυμοι ὡς καὶ τοὺς βυουλῆς μηδὲν τι πράττειν ἄκευ αὐτῶν. ὁ γοῦν κάκιστος κωιούται καὶ τούτους τὰ τῆς ἀθέου γνώμης αὐτοῦ, καὶ μὴ ἔχων καταπειθεὶς εὐρεῖν 15 αὐτοὺς ἄλλη περισσορεύει εὐδξαπτον κύκλω τοῦ Θεῖου ναοῦ, καὶ πῦρ ὑφάπτει λιπαρόν, καὶ πάντα ὁμοῦ καταπλέγει, τοὺς τε Θεῖους ἐκείνους ἄνδρας καὶ σὺν αὐτοῖς τὰς βίβλους.

V. 218 Κακ' ἐκεῖνο δὲ καιροῦ καὶ πλούσιός τις ἦν ἐλεημοσύνας ἔμοῦ καὶ πορναίαις συζῶν, καὶ οὕτω καταγεηράσας ἀπέθανε. 20

ram se flectit et ab effigie Christi benedictionem accipit. eo tempore Gregorius quoque papa Romanus ad imperatorem Leonem de imaginibus scripsit. sed cum Aethiopem eluere non posset, Italiae Romaeque vestigalia imperatori amplius pendi vetuit, adeoque totam illam regionem ab hoc imperio prorsus avulsit.

Quam nequiter se Leo gesserit, inter alia vel unicum hoc exemplum demonstrare poterit. haud procul a sano sanctae dei sapientiae splendida domus erat exstructa, qua librorum thesaurus continebatur, numero triginta sex milium et quingentorum. haec domus custodiae et praefectum quendam habebat, virum omnino venerabilem ac doctum; sub quo alii duodecim erant, admirabili virtute ac rerum cognitione praestantes, qui quosvis absque mercede ac praemio disciplinis optimis erudiebant. atque horum ob virtutem tanta celebritas erat, ut ne ipsi quidem imperatores aliquid iis non consultis agerent. cum his ergo vir improbissimus sententiam suam impiam communicat, cumque parum eos suis rationibus tribuere deprehenderet, undique divinam hanc aedem materie coarservata cingit, quae ignem facile conciperet. inde pingues ei faces subiicit, omniaque simul exurit, tam divinos istos homines quam libros.

Exstitit iisdem temporibus vir quidam opulentus, qui et beneficentiam in pauperes largiter exercebat et plus aequo deditus erat sortationibus. ubi consenuisset, tandem naturae debitum persolvit. ibi de hoc

γίνεται οὖν στάσις περὶ τοῦ ποῦ ὁ τοιοῦτος τέτακται· οἱ μὲν γὰρ ἔλεγον ἄμωμον εἶναι δεῖ τὴν ἐλεημοσύνην, οἱ δὲ ταύτην καθαιρέσθαι τὰ ἁμαρτήματα δισχυρίζοντο. δεηθέντων οὖν τοῦ πατριάρχου τε Ῥωμανοῦ καὶ τῶν θεοφιλῶν ἐπισκόπων 5 τοῦ θεοῦ περὶ τούτου, ἀπεκαλύφθη τινὶ ἐγκλείστῃ· ἐώρα γὰρ ἐντεῦθεν μὲν παράδεισον, ἐκεῖθεν δὲ φλόγα πυρὸς μεγίστην, μέσον δὲ τὸν τελευτήσαντα ἐστῶτα καὶ μέγα στενάζοντα· πρὸς ὃν ἄγγελος ἐλθὼν εἶπε „τί μέγα στενάζεις; ἡ ἐλεημοσύνη σου ἐρρυσάτῃ σε τῆς φλογός.” μανθάνομεν οὖν 10 ἐντεῦθεν ὅτι οὗ τοσοῦτον ἀφελήσει τὸ ἀργύριον ἐκ ἔνθα χεῖρὸς διδόμενον. ἀλλὰ καὶ Ζήνων ὁ βασιλεύς, ὡς πού φησιν, ἐμίγη γυναικὶ παρθένῳ, ἧς ἡ μήτηρ μὴ φέρουσα τὸ συμβῆναι τὴν ἀεπαρθένον ἰκέτευε θεοτόκον ἐκτενώσας ὥστε λαβεῖν ἐκδικήσιν, καὶ ἤκουσα θείας ἐκεῖθεν φωνῆς οὕτω λεγούσης 15 πρὸς αὐτὴν „θέλωμεν ἐκδικῆσαι σε, ὦ γύναι· ἀλλ’ ἡ δεξιὰ ἐκείνου ποιῆσαι με οὕτως οὐκ ἀφίησι.” ὁ δὲ θεολόγος Γρηγόριος πρὸς ἀκριβείαν νομοθετῶν οὕτως εὖρηται λέγων „μισθῶμα πόρνης ἄγνός οὐ μερίζεται.”

Ἐγένετο δὲ καὶ ἐν τῇ Ῥώμῃ τοιοῦτόν τι μοναχὸς τις 20 ἀφορισθεὶς ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ πάπα ὡς παρὰ γνώμην τοῦ

oriſſi diſſenſiones coeperunt, quonam referendus eſſet. quippe nonnulli aiebant beneficentiam in pauperes expertem labis et a vitiis immunem eſſe debere. alii contra purgari et expiari delicta per hanc beneficentiam adſerebant. quare cum hanc ob cauſam Romanus patriarcha et religioſi antiſtites deum rogarent, tandem patefactio quaedam viro in ſolitudinem abſcorto contigit. etenim videbat ab una parte paraduſum, ab altera flammam ignis maximam, in medio ſtante ac valde ingemiſcentem eum qui vitam reliquerat. hinc angelum accedentem, qui talibus ipſum verbis alloqueretur: „cur tantopere ingemiſcis? beneficentia in pauperes tua te flammis hiſce liberavit.” de quo exemplo diſcimus pecuniam manu inquinata ſordenteque donatam non uſque adeo largientibus profuturam, ut nonnulli exiſtimant. itidem accepimus Zenonem imperatorem virgini cuidam vitium obtuliſſe; cuius mater iniquo caſum hunc animo ferens, continentibus perpetuae illi deiparaeque virgini precibus ſupplicaverit, ut facinus iſtuc impunitum non relinqueret. tandem ab ea divinam quandam vocem, huiuſmodi verba proferentem, auditam eſſe „cupimus nos quidem iniuriam tibi factam ulciſci, mulier, verum Zenonis dextra nos id facere nequaquam ſinit.” Gregorius autem cognomento theologus, accuratas pietatis leges ferens, alicubi locutus in haec verba reperitur „deus, qui purus eſt, non vult ſcorti mercedis particeps eſſe.”

Perhibent etiam Romae quiddam huiuſmodi accidiſſe. quidam

ἡγουμένον αὐτοῦ καὶ παρὰ τὸν Θεομὸν τοῦ μοναστηρίου τοῦ αὐτοῦ Γρηγορίου ποιήσας τι, μετ' ὀλίγας ἐτελεύτησεν ἡμέρας. ὄπερ ἀκούσας ὁ πάπας μεγάλως ἐλυπήθη, διότι ἀπῆλθεν ὁ ἀδελφὸς ἐξαίφνης δεδεμένος ὢν. καὶ γράψας ἐν χάρτῃ εὐχὴν λύουσαν τῶν δεσμῶν τὸν τεθνεῶτα ἔδωκε τιμὴν διακόνῳ 5 εἰπὼν „ἄπελθε ἐπὶ τὸν τάφον τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ ἀνάγνωθι αὐτήν.” καὶ τούτου γενομένου θεωρεῖ ὁ ἡγούμενος κατ' ὄναρ τὸν ἀδελφόν, καὶ λέγει αὐτῷ „λύπην ἔχομεν, ἀδελφέ, περὶ σοῦ, ὅτι δεδεμένος ἐτελεύτησας· εἰπέ οὖν ἡμῖν πῶς ἔχει τὰ κατὰ σε;” καὶ ὃς ἀποκριθεὶς εἶπεν „ὄντως, πάτερ, 10 εἰς φυλακὴν ἤμην ἕως χθές· σήμερον δὲ ἀπολέλυμαι.” καὶ ἐγνώσθη πᾶσιν ὅτι καθ' ἣν ὥραν ἀνέγνω ὁ διάκονος τὴν εὐχὴν ἐπὶ τοῦ τάφου, τοῦ δεσμοῦ παραδόξως ὁ ἀδελφὸς ἠλευθέρωτο. ὅσα δὲ δύναται ὁ παρὰ τῶν ἱερέων ἐπαγόμενος δεσμός, δῆλον ἐντεῦθεν. ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ Φλω- 15 P. 283 νος τοῦ φιλοσόφου εὑρεται ὅτι ἐν τῷ καιρῷ τῶν διωγμῶν ἐπίσκοπος τις ἀφόριος πρῶτον, ὃς ἀπελθὼν πρὸς τινὰ χρεῖαν κρατεῖται ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ μαρτυρεῖ. καὶ ἐκεῖσε αὐτῷ ἐγείρεται, τελεῖται τὰ ἐγκαίνια. καὶ ἅμα τῷ τὸν ἐπίσκοπον εἰπεῖν „εἰρήνη πᾶσι,” τηρικαῦτα ἢ λάραξ τοῦ 20

8. τὸν om P.

solitariae vitae sectator a Gregorio papa excommunicatus, ut qui contra voluntatem praesidis et praescriptas monasterio leges a Gregorio nonnihil deliquisset, paucis diebus interiectis vitam cum morte commutavit. ea re nuntiata magnopere Gregorius indoluit, fratrem illum e vita subito migrasse sacris adhuc vinculis constrictum. itaque scriptam in charta precatationem, qua mortuum vinculis istis eximeret, ministro cuidam cum hisce verbis tradidit „abi ad sepulcrum fratris illius, et precatationem hanc pellege.” quod ubi factum fuisset, monasterii praeses per quietem fratrem hunc conspicit. mox eum compellans „tua causa moestus sum, o frater” ait, „quod vinculis sacris ligatus obieris. quamobrem dic, obsecro, nobis quonam in statu et conditione sis.” tum ille respondens „re vera” inquit „o pater, ad hesternum usque diem carere quodam clausus fui: verum hodie solutus ac liber factus sum.” hoc modo cunctis innouit, eadem hora qua Diaconus precatationem illam supra sepulcrum legerat, nova et admirabili ratione fratrem istum a sacro vinculo fuisse liberatum. de hoc quoque satis existimari potest quanta vis sit eius vinculi quo mortales a sacerdotibus ligantur. in historia ecclesiastica Philonis philosophi reperitur, quodam persecutionum priscarum tempore seniori ecclesiastico ab antistite sacris interdictum fuisse. cum autem senior ille quandam ob causam necessariam aliquo profectus esset, accidit ut ab ethnicis comprehensus testimonio suo veritatem obsignaret. hinc templum eo

ναοῦ ἐξεπορεύετο. γίνεται τοῦτο δις καὶ πολλάκις. ὁπταίνονται ὁ μάρτυρ τῷ ἐπισκόπῳ, λέγων „ἤλθε, καὶ πείσον τὸν ἐπίσκοπόν μου ἔλθειν καὶ λῦσαι με. ἀπόρισέ με γὰρ τῆς V. 219 λειτουργίας, καὶ συλλειτουργῆσαι ὑμῖν οὐ δύναμαι. καὶ τὸν 5 μὲν στέφανον τοῦ μαρτυρίου ἔλαβον, τὸ δὲ πρόσωπον τοῦ θεοῦ οὐκ ἐθεασάμην. καὶ εἰ μὴ ὁ δῆσας λύσει με, λῦσαι B ἄλλος οὐ δύναται.” γίνεται ταῦτα, καὶ ἡ λάρναξ οὐκέτι τοῦ ναοῦ ἐξέρχεται. ὅθεν καὶ πάντες τῷ θεῷ δόξαν δεδώκασι τῇ διδόντι τοιαύτην ἐξουσίαν τοῖς δούλοις αὐτοῦ. ἀλλὰ καὶ 10 ὁ χρυσορρήμων οὕτω φησὶν „ἡμεῖς μὲν οὖν κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν θεσμόν τὰ δεσμὰ περιβάλλομεν. εἰ δὲ τις τούτων καταφρονεῖ, ἐπιστήσεται ὁ τοῦ θανάτου καὶ τῆς κρίσεως καιρὸς, διδάσκων αὐτὸν ὡς ἀψευδὴς ὁ λόγος τοῦ κυρίου καὶ ὁ νόμος τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ.”

15 Μετὰ δὲ Λέοντα ἐβασίλευσεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος ὁ Κοπρώνυμος ἔτη λδ', ἐκ δεινοτάτου λέοντος ποικιλότροπος πύρραλις. οὗτος πᾶσαν κακίαν μετήρχετο, τοὺς ἁγίους τε μὴ λέγειν ἁγίους ἐθέσπιζε, τὰ λείψανα διαπτύειν αὐτῶν, καὶ πρεσβειάν ἐκεῖθεν μὴ ἐκκαλεῖσθαι· οὐ δύναται γάρ. 20 καὶ τὸ πάσης βλασφημίας μεῖζον, ὅτι τοιαῦτα καὶ περὶ τῆς θεομήτορος ἐφρόνει· ἔλεγε γὰρ ὅτι ἕως οὗ εἶχεν ἐν ἑαυτῇ

loco conditur et renoualia peraguntur; cumque antistes haec verba pronuntiaret „pax universis,” sandapila templo excessit, idque non semel sed bis terve factum. hinc per quietem antistiti senior oblatu „abito” inquit, „et episcopo meo sis auctor ut huc veniat meque vinculis exsolvat. nam officio me sacro exclusit, ideoque sacris interesse vobiscum nequeo. testimonii quidem coronam consecutus sum, sed dei faciem necdum conspexi. quodsi me ipse profectus huc non exsolverit, alius exsolvere nemo poterit.” cum igitur his obtemperatum esset, sandapila templo excedere desiit. atque hanc ob causam deo cuncti gloriam tribuebant, qui servis suis eiusmodi potestatem concessisset. Iohannes quidem orator ille aureus hac de re verbis huiusmodi diserit „nos secundum legem atque praescriptum ecclesiasticum vincula quibusdam iniicimus. ea si quis flocci pendit, is sciat mortis atque iudicii tempus appetiturum, quod ipsum doceat dei sermonem et eius ecclesiae leges minime falsas ac mendaciter excogitatas esse.”

Post Leonem filius eius Constantinus, cognomento Copronymus, 34 annos imperium tenuit, ex saevissimo leone versuta pardalis. nihil non scelerum in eo fuit. sanctos hoc nomine appellari lege lata vetuit; reliquias eorum conspui iussit; ne quis eorum intercessionem imploret, edixit: nihil eos videlicet praestare posse; quod omni denique

τὸν Χριστόν, τετιμημένη ἐτύγγανε, ἀφ' οὗ δὲ τοῦτον ἀπέ-
τεκεν, ὡς τῆς ἀνοχῆς σου Χριστέ! οὐδὲν τῶν λοιπῶν γυναι-
D κῶν διενήροχε, κατὰ τὴν εἰκόνα δῆθεν τοῦ βυλακτίου· πλη-
ρες μὲν νομισμάτων ὄν διὰ τιμῆς ἐστί, κενωθὲν δὲ οὐδενός
λογίζεται ἄξιον. ἀλλὰ καὶ τοὺς ἱεροὺς ναοὺς ἀνέροους ἔσπευδε 5
ποιεῖν· τὰς γὰρ ἱεράς μορφώσεις ἀπειλήφεν, ἱππηλασίας δὲ
ἀντ' αὐτῶν ὑπεζωγράφει καὶ κνηγέσια. καὶ οὐ τοῦτο μόνον,
ἀλλὰ καὶ τοὺς μοναχοὺς ἐδίωκε καὶ ὡς ἄρνας κατέσφαττε.

Ταῦτα δὲ βλέπων ὁ προρρηθεὶς Ἀρταβάσδος συνάπτει
πόλεμον αὐτῷ, καὶ τῆς βασιλείας ἐξώσας κράτωρ αὐτὸς ἀνα- 10
γορεύεται. ἐπιτεῦθεν ἀνδραγατῶν τὰ τῆς εὐσεβείας, καὶ τὰ
P. 284 τῶν ἀκλήσιων τὸ πρόωγν κάλλος ἐλάμβανον. ἀλλ' ὁ Βελίωρ
ἐπὶ τούτοις οὐκ ἔφερεν. ὑπέρχεται τὸ στρατιωτικόν, κολα-
κεῖαις θερμαίνει. ἀθροίζει δύναμιν, τῷ Ἀρταβύσδω συνά-
πτει πόλεμον, νικᾷ κατὰ κράτος. χεῖροῦται αὐτὸν ζῶντα καὶ 15
ὄφθαλμοὺς ἐξορύττει, καὶ κράτωρ αὐδῆς ἀποκαθίσταται ὁ
δεύτερος ὄπισθ' Ἰουλιανός· ἀνθρώπους καὶ γὰρ ἔδνε τῇ
Ἀφροδίτῃ. ἔδνε καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ νοσήματα χα-
λεπὰ κατὰ Θεομηνίαν συνέβαινον, κἀντεῦθεν θανατικὸν γέγο-
γεν ἄρροητον. φθορὰ γὰρ ἀνθρώπων τηλικαῦτα ἐπέπεσεν 20
ὑπὲρ τῆς καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις Ἰουστινιανοῦ· ὀλόκληροι γὰρ
B ἐκλείσθησαν οἶκοι. ἀλλὰ καὶ δαίματα φοβερὰ ἐώρων οἱ ἄν-

11. ἀνδει τε τὰ?

blasphemia maius est, eadem de matre dei sentiebat. nam de hac aiebat, quam diu Christum intra se gestaverit, honorandam ac venerabilem fuisse: verum ex quo illum pepererit (pro quanta tua patientia est, Christe!) nihil eam ceteris a mulieribus differre. cuius rei simulacrum et imago peti de marsupio potest: cum aureis oppletum est, in pretio solet haberi, cum evacuatum, nihilli penditur. praeterea sacras aedes magno studio profanare conabatur. nam religiosas effigies inductas delebat, earumque loco ludorum circensium venationumque picturas substituebat. neque tantum huiusmodi facinora designabat, verum etiam solitariae vitae sectatores persequabatur et tanquam agnos in- gulabat.

Quae cum Artabasdus is cultus mentionem supra facimus cerne- ret, bellum Constantino intulit, eoque defecto ipse renuntiatus est imperator. tum vero pietas reflorescere, pristinamque status ecclesia- rum pulcritudinem recuperare. verum haec Beliar ille pati non poterat. nam Constantinus exercitibus semet insinuat, adulationibus eos inflammat, copias militares cogit. praelium cum Artabado conserit, victoria vi potitur, Artabasdum vivum capit, oculos eidem eruit, eoque pacto reapse Iulianus alter imperium recuperat. solebat enim et ipse Veneri victimis humanis litare. quapropter eo reguante dici

ὄρωποι· ὡς ἐν ἐκατόσι καὶ γὰρ γινόμενοι ἐδόκειν ἐντυ-
 χάνειν ἀνδράσι τισὶ βριαροῖς. τότε καὶ ψῆχος γίνεται μέγα
 καὶ πικρὸν, ὥστε καὶ τὴν ἀρκτώαν τοῦ Πόντου παρὰ μίον ἐπὶ
 5 βιάθος ἐπὶ πήχεις λ', ὃ καὶ ἐπιχιονισθὲν ηὔξηθη πήχεις ἐτέ-
 ρους κ'. κατὰ δὲ μῆνα Φεβρουάριον εἰς διάφορα τμήματα
 διακεθὲν ἐπὶ τὴν πόλιν αὐτὴν καὶ μέχρι τῆς Ἀβύδου κατήλ-
 θεν, ἔχον ἐν ἑαυτῷ καὶ ζῶα πάμπολλα πεπηγμένα. τότε ὁ
 θάλασσαν πελοπορησαὶ ἀπὸ ἀμπούλεως εἰς Κροσσούπολιν οὐκ
 30 ἐκωλύετο. τότε ὑπ' αὐτῶν συκριβόμενα τὰ τεῖχη μεγάλως V. 220
 ἐδομήθησαν. τότε ἰβ' νομισματὰ ἐπαράθη ὁ μόνος ἡ κροῖθη, τότε
 τῆς κατὰ Μεσοποταμίαν γῆς σχισθείσης ἡμίονος ἀνεδύθη πο-
 λεμίων ἔφοδον ἀνθρωπίνῃ φωνῇ προσσημαίνουσα. καὶ τότε
 Νικήτας τις εὐνοῦχος, τὰ πρῶτα φέρων παρὰ τῷ Κοπρωνύ-
 15 μω, μηδὲν ἄλλο εἰδὼς ἢ ἐσθίειν καὶ ἀίνειν, χειροτονεῖται
 πατριάρχης. οὗτος ποτε τὸ εὐαγγέλιον ἀναγιγνώσκων ἐν τῷ
 κελάρῳ αὐτοῦ, ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαίου „ἐκ
 τοῦ κατὰ Ματθαίου“ ἔξεφώνησεν. ἔφ' ᾧ καὶ τις τῶν παρι-
 σταμένων εἶπε „μὴ διαίρει τὴν αὐτὴν διέφθογγον.“ πρὸς δὲ D
 20 ἐκεῖνος ἔφη μετὰ θυμοῦ „φλυαφεῖς· τὰ γὰρ διέφθογγα καὶ

quidam morbi ex ira divina passim grassati sunt, adeoque pestis
 ineffabiles hominum copias sustulit, nequaquam illa minor quae Iu-
 stiniani temporibus existit: nam domus integrae prorsus occludeban-
 tur. praeterea se torricalamenta quaedam horrenda mortalibus offere-
 bant, cum de potestate scilicet egressi et extra se rapti putarent in
 homines se terribili vultu praeditos incidere. tunc et ingens acer-
 bumque adeo frigus exstitit, ut a ponti parte septentrionali prae
 frigore glacieque pelagus ad centum a littore miliaria lapidesceret,
 cuius glaciei crassities triginta cubitos aequabat. cumque larga dein-
 ceptis nix supra glaciem hanc delapsa fuisset, ad alios viginti cubitos
 ea crassities excrevit tandem Februario mense glacies diversa in
 fragmina divulsa usque ad urbem ipsam et Abydum delata est. in
 iis fragminibus erat videre complures gelu adstrictas bestias. quodsi
 quis ab arce Chrysopolim usque proficisci pedes volebat, omnino id
 facere nulla impeditus re poterat. atque haec fragmina in urbis
 muros impacta vehementer eos succusserunt. eodem Copronymo impe-
 rante modius hordei 12 aureis vaenit. cumque terra debisceret in
 Mesopotamia, malus exiit, humanaque voce secutos hostium incur-
 sus demuntiavit. tunc et Nicetas quidam eunuchus, principe apud
 Copronymum loco, qui nihil aliud sciret quam edere et bibere, pa-
 triarcha creatus est. cum aliquando evangelium in cellula sua recita-
 ret, pro eo quod dicendum erat „ex evangelio secundum Matthaeum“
 pronuntiavit „ex evangelio secundum Matthaeum.“ ibi quodam ex

τρέψθωγα πολλά μισεῖ ἡ ψυχὴ μου." δ δὲ τύραννος ἀπὸ
 ἰσπρατείας ὑποστρέφων ἀνδρακοῦται τὰ σκέλη, καὶ περὶ τὸ
 στρογγύλον θνήσκει λάβρα πυρετῶ συσχεθεῖς, τοῦτο καὶ μόνον
 ἐπὶ τούτοις εἰπὼν, ὅτι ζῶν ἀσβέστη πυρὶ παραδίδομαι διὰ
 τὴν Μαρίαν· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ νῦν τιμάσθω. γίνωσκε δέ, ἀγαπητέ, 5
 ὅτι πολλὰ καὶ πολλὰκις ζητήσαντες ὅθεν ἐκεῖνος ἐκλήθη Κοπρώ-
 νυμος, οὐδὲν ἄλλο ἢ τοῦτο μόνον εὗρομεν. χώρα τίς ἐστὶ
 Κάβαλα οὕτω λεγόμενη. οἱ οὖν ἐκεῖθεν ὀρρωμενοὶ Καβαλι-
 P. 285 νοι πάντως ἐλέγοντο. ἐκεῖθεν οὖν καὶ αὐτὸς τὴν γέννησιν
 : ἔσχηκε, καὶ ἐπειδὴ κατὰ τινα συνήθειαν Καβαλίνα ἢ κοπρία 10
 λέγεται, δικαίως ὁ κάκιστος ἐκεῖνος ἐπεκλήθη Κοπρώνυμος,
 ὡς ὄνομα κοπρίας ἐν ἑαυτῷ δῆθεν ἐπιφερόμενος.

Μετὰ δὲ τοῦτον κρατεῖ ὁ ἐκ τῆς Χαζύρας υἱὸς αὐτοῦ
 Λέων ἔτη 6, εὐσεβῆς μὲν ὢν κατ' ἀρχάς. ἔπειτα δὲ τὸ τῆς
 ἐκκλησίας στέμμα φορεῖ, ὅθεν ἀπανθρακωθεὶς ὡσπερ ὑπὸ λαβροῦ 15
 πυρετοῦ τελευτᾷ. τότε καὶ ὁ κύων ἐκεῖνος ἦν ὁ τὸν φονεῖα
 Β τοῦ κυρίου αὐτοῦ γνωρίσας ἐν καπηλείῳ εἰσελθόντα τοῦ πιεῖν
 οἶνον. ὁ γὰρ κύων μετὰ τὸ φονευθῆναι τὸν κύριον συνο-
 δεύοντά τι κακούργω καθ' ὁδὸν προσήλυτος ἐν πανδοχείῳ
 γέγονεν. ἐκαῖσε γοῦν τυχαίως εἰσελθὼν ὁ φονεὺς ἐγνωρίσθη 20

8. καβαλία F. καβαληνοὶ F.

adstantibus subiiciente „noli ae diphthongum” (gemini soni vocem)
 „dividere,” „nugaris” ait quadam cum iracundia: „nam quae gemi-
 nos et trinos sonos habent, anima mea vehementer odit.” tandem
 hic tyrannus ab expeditione quadam revertens carbunculi morbum
 in pedibus sensit, et vehementi febre circa strongylum correptus
 vitam finit, quum solum hoc verbum pronuntiasset „propter insaniam
 furoremque meum vivus inextincto igni trador. deinceps vero quia
 ea quae prohibui cum honoris delatione fiant, minime veto.” velim
 autem animadvertere te hoc loco, dilecte fili, nos multum et saepius
 inquisito cur hic imperator Copronymus vocaretur, hoc tantum repe-
 risse, regionem quandam esse quae Caballa dicitur; ex ea quotquot
 oriundi sint, Caballinos fuisse vocatos. quamobrem cum Constantinus
 hic inde originem traxerit, ac more inoleverit ut stercus caballinum
 dicamus, non abs re vir sceleratissimus a stercoreo nomine Copro-
 nymus est nuncupatus, ut qui stercoreum nomen in se circum-
 ferret.

Post Copronymum eius ex coniuge Chazara filius Leo annis quin-
 que imperavit, religiosus ac pius quidem ille ab initio, verum ubi
 coronam ecclesiae donatam gestasset, carbunculi morbo vexatus,
 ardenti febre tandem extinguitur. exstitit hisce temporibus canis ille
 qui heri sui interfectorem indicio suo prodidit, cum vini bibendi
 causa cauponam ingressus esset. nam domino suo necato, qui cum

παρὰ τοῦ κυνός, καὶ τοσοῦτον ἦν ἐκεῖνος ὑπ' αὐτῷ ὑλακτῶν ὥστε ὑποψίαν οὐκ ἀγαθὴν δοῦναι περὶ αὐτοῦ. κρατεῖται λοιπὸν ὁ φονεὺς, προσάγεται τῷ ἄρχοντι, ἐτάζεται ἀκριβῶς, δμολογεῖ καὶ ἄκων, καὶ τελευταῖον ὡς κακοῦργος ἀναί-
5 ρεῖται.

Μετὰ δὲ τοῦτον κρατεῖ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος σὺν τῇ αὐτοῦ μητρὶ Εἰρήνῃ ἔτη ιζ', ὑφ' οὗ ἡ εὐσεβία κρατύνεται καὶ τὰ μοναστήρια πλατύνονται. τότε καὶ ἐν τῇ Θράκῃ ὀρύσσων τις εὖρε λάρνακα ἐν ᾗ γεγραμμένον ἦν „Χριστὸς C
10 γεγενῆσθαι μέλλει ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου, καὶ πιστεύω εἰς αὐτόν. ἐπὶ Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης τῶν εὐσεβῶν βασιλέων ὄψει με πάλιν, ὃ ἦλιε.” ἡ Εἰρήνη αὕτη τῷ υἱῷ αὐτῆς Κωνσταντίνῳ συμβασιλεύουσα, καὶ μὴ ἀνεχομένη τῶν παρὰ αὐτοῦ γινομένων (αὐτὴν τε γὰρ τῆς βασιλείας ἐποίησεν
15 ἔκπτωτον, εἰ καὶ μεταμεληθεὶς πάλιν ἐπὶ τὰ βασιλεία ταύτην ἀνήγαγε, καὶ τὴν ὁμόλογον αὐτοῦ σώφρονα καὶ λίαν οὖσαν ἐξαγει, μῖξιν δὲ γυναικὸς ἄλλης ἀντείσταγει), τούτου χάριν ἐκτυφλοῦ αὐτὸν ὑπνώπιοντα, ὡς ἐντεῦθεν καὶ τὸν ἥλιον ἐπὶ πλείστας ἡμέρας μὴ δοῦναι καθαρὰς τὰς ἀκτῖνας αὐτοῦ. D
20 ἄλλ' ἡ βασιλὶς Εἰρήνη μετὰ μελὸν ἐφ' οἷς δέδρακε σχοῦσα, V. 221 καὶ θέλουσα τοῦ μίσους ἑαυτὴν ἀποπλῦναι, χρημάτων

i. ἐπ' ? γ. ἰβ' F.

homine malefico iter fecerat, quoddam in diversorium sese contulit; quo cum forte fortuna venisset homicida ille, mox a cane agnitus fuit. neque canis insigniter ipsius causa latrare desinebat, ita ut tandem infausta quaedam coniectura de latrone conciperetur. itaque carceri homicida mancipatur, ad praetorem deducitur, accurate quaestionibus subiicitur, vel invitus facinus suum fatetur, ac tandem malefici more necatur.

Leone mortuo filius eius Constantinus 17 annis rerum potitur, sub cuius imperio et dominatu religio radices agebat et monasteriorum multitudo adaugebatur. eodem imperante quidam in Thracia terram fodiens cistam invenit, in qua huiusmodi verba scripta reperiebantur „Christus e virgine Maria nascetur, in quem ego credo. Constantino et Irena religiose imperantibus rursus me sol videbis.” caeterum haec Irena particeps erat imperii Constantini filii, nec quae ab ipso designabatur aequo pati poterat. nam et matrem aliquando summovit ab imperii gubernaculis, quauquam deinceps eam poenitudine ductus in aulam reduxit; et coniuge sua, femina valde casta, repudiata, quandam aliam eius loco uxorem accepit. itaque filium mater consopitum oculis spoliatur, quo factum est ut sol complures dies radios suos pure non emitteret. sed enim Irena impe-

Θησαυρούς τῆ πόλει ἐκκενοῖ καὶ λύει τὰ χρέα. πλὴν οὐκ ἐπενόσταξεν ὁ παντεπόπιης ὀφθαλμός· πρὸς βραχὺ καὶ γὰρ τῆς ἡδονῆς τοῦ κράτους αὐτῆ γευσασμένη ἀψιθιάζοντα πίνει κρατῆρα. ἐπανέστη καὶ γὰρ τις τῶν συγκλήτου, τοῦνομα Νικηφόρος, τὴν ἀξίαν πατρικίως ἀπὸ γενικῶν, καὶ τῆς βασιλείας αὐτὴν ἀτίμως ἐξίστησι. κρατεῖ τοίνυν ὁ Νικηφόρος οὗτος ἔτη 5, ἄνθρωπος φοινικώτατος, δούλος χρυσοῦ, Μίδας ἄλλος ἄντικρυς, P. 286 ὠνίους τὰς ἀρχὰς ποιούμενος. οὗτος πᾶσι μὲν ἐπέχει κατηφῆς εἶναι, τὸν δὲ χρυσὸν αὐτῷ προσάγουσι καὶ πάνυ χαρίεις ἐφαίνετο. ἀλλὰ καὶ βαρὺ τοῖς Βυζαντίοις ἄχθος ἐπέθηκε, 10 χάριν τῶν γηρασάντων τειχῶν ἀπαιτεῖσθαι τὸ λεγόμενον δικέρατον ἐκέλευσε. πρὸς τούτοις δὲ ἐπεκράτει καὶ τὰ τῆ στρατῷ ἐποφειλόμενα.

Κατ' ἐκεῖνο δὲ καιροῦ καὶ τὸ τῆς ἀγίας Εὐφημίας λειψανον κατὰ Θαλάττης ῥίψεν παρὰ τοῦ Κοπρωνύμου ἐν Λέσβῳ 15 τῆ νῆσῳ ἐπανεσώθη. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως. ὁ δὲ Ζωνβναρᾶς ἐν τῷ χρονικῷ αὐτοῦ συντάγματι καὶ ταῦτε περὶ τούτου φησί. δύο λόγοι φέρονται· ὁ μὲν γὰρ λέγει πυρὶ παραδοθῆναι παρὰ τοῦ Κοπρωνύμου τὴν ἀγίαν Εὐφημίαν, εἰ καὶ τῆς ἐλπίδος ἐκεῖνος διήμυρτεν (ἀντ' αὐτῆς γὰρ ἕτερον 20

5. γενικοῦ F.

matrix facti sui poenitens, ut odium inde conceptum elueret, omnes opum thesauros exhauriebat et urbi largiebatur, persolutis obaeratorum debitis. verum oculus ille, qui cunctas res mortalium inspicit, nequaquam sopitus obdormiit. nam hac imperii voluptate perexiguum ad tempus degustata tandem Irena craterem absinthio dilutum bibit. etenim quidam ex ordine senatorio, cui nomen Nicephorus, dignitate patricius et unus ex generalibus, motu adversus eam concitato non sine dedecore regnum ipsi eripuit. quapropter imperio Nicephorus hic novem annis praefuit, homo caedium cupidissimus, auri mancipium, prorsus alter Midas. magistratus et praefecturas venales habebat, et tristior quidem vulgo videbatur: verum si qui aurum adferrent, valde se gratiosum atque comem praebebat. grave Byzantiis onus imposuit, sub praetextu instaurandorum veterum murorum exigi praecipiens id quod diceratum (a duobus ceratiis) nuncupatur. praeterea quae militibus debebantur, ipse sibi retinuit.

His annis etiam reliquias S. Euphemiae, quas Copronymus in mare proiecerat, ad Lesbum insulam receptae servataeque sunt. sic enim nos factum accepimus. Zonaras in Annalium libris huiusmodi quaedam commemorat. duplex, inquit, hac de re rumor est. nam alii tradunt sanctam Euphemiam a Copronymo igni fuisse traditam, quamquam spe sua tyrannus excidit: quippe illius loco cadaver aliud

ἐκατέθῃ σῶμα), ὃ δὲ λέγει κατὰ βυθοῦ ἔπιφθῆναι αὐτήν, θεῖα
 χάριτι περὶ τὴν Λέσβον νῆσον ἐπαρυσσοθήναι.

Τότε δὴ τότε κακῶς οὕτω τοῦ Νικηφόρου τὰ τῆς βασι-
 5 λείας διέποντος θρόνος ἀτακτος παρὰ τῆ λαῖψ καὶ στάσις διε-
 10 μέρη. τότε καὶ Βαρδάνην τὸν στρατάρχην τὸ τῆς βασιλείας
 κράτος ἐκβιάζουσιν ἀναδῆσασθαι. ἔθεν καὶ τὸ τῆς τύχης
 οὗτος ἄθλον δεδιῶς διορατικῶ τινὶ προσέρχεται ἀνδρὶ τὰ C
 μέλλοντα μαθησόμενος, καὶ δὴ καὶ μεμαθήκεν ἀπλανῶς
 πάντα τὰ συμβησόμενα. τὸν μὲντοι Νικηφόρον, διαίεε τὸ τὸν
 10 μέγαν Θεόδωρον τὸν Στουδίτην ὑπερόριον ποιῆσαι τοῦ δικαίου
 καὶ τῶν κανόνων ὑπερλαλοῦντα, ἡ θεῖα δίκη μετέρχεται·
 κατὰ Βουλγάρων γὰρ ἐκστρατεύσας ἐν τῆ πολέμῳ πίπτει καὶ
 τὴν κεφαλὴν ἀφαιρεῖται. τῆ παιδὶ Σταυρακίῳ τὰ σκῆπτρα
 καταλιμνάνει, ἀλλὰ καὶ Σταυρακίος ἐκ μέσου τάχιον γίνε-
 15 ται κατὰ ταύτην τὴν μάχην δορατότρωτος γεγονώς, κρατήσας
 μῆνας δύο.

Μετὰ δὲ τοῦτον κρατεῖ Μιχαὴλ ὁ Ἐργαγαθὸς ὁ ἐπὶ Θυγατρὶ
 Προκοπίᾳ τοῦ Νικηφόρου γαμβρός, ἔτη δ' μῆνας θ', ὃ καὶ
 βασιλείας ἄξιος· πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις καὶ τοὺς ἐν ἔξορίᾳ D
 20 ὄντας ἀγίους ἐπαρυσώσατο. τοῦτον μὲντοι τὸν Μιχαὴλ ἀρχὴν
 ὁ Σκυλίτζης τοῦ χρονικοῦ αὐτοῦ ποιεῖται συντάγματος. δ

1. θεῖα δὲ χ. ?

crematum fuit. alii perhibent eam in mare proiecram divino benefi-
 cio circa Lesbum recuperatam fuisse.

Cam autem Nicephorus male imperium administraret, rumor in
 populo barbarum plenus est diditus excitataque seditio gravissima;
 cuius occasione quidam Bardanem copiarum ducem imperium sibi
 vindicare cogunt. ille vero fortunae reveritus inconstantiam, virum
 quendam adit futura prospiciendi vi praeditam, ut quid eventurum
 esset cognosceret; id quod citra omnem errorem consecutus fuit.
 deinceps Nicephorum imperatorem propterea quod eximium Stindiano
 e collegio virum Theodorum in exsillum egisset, iustitiae sacrisque
 canonibus patrocinantem, vindicta divina persequi coepit. nam contra
 Bulgaros expeditione suscepta quodam in praello cecidit, hostibus
 ei caput amputantibus. imperii gubernacula Stauracio filio reliquit.
 verum is quoque celeriter admodum e medio sublatus est, hac ipsa
 in pugna ictu hastae vulneratus.

Successit in imperio Michaelus Rangabes, Nicephori gener, ut
 cui nuptiam ille filiam Procopiam dederat. rebus omnino per annos
 quattuor menses novem praefuit, vir plane dignus imperio. nam
 praeter alia quae praeclara fecit, etiam viros sanctos ab exsilio
 revocatos in integrum restituit. ab hoc Michaelo suorum annelium

διαληφθεὶς Βαρδάνης, ἤνικα προσῆλθε τῷ κατὰ γε τὸ Φιλο-
 μίλιον διορατικῷ μοναχῷ, συνεφεκομένους εἶχε Λέοντα τὸν
 Ἀρμένιον, Μιχαὴλ τὸν τρασλὸν καὶ Θεωμᾶν τινά. καὶ ὁ
 μὲν Βαρδάνης κατὰ τὴν τοῦ μοναχοῦ πρόρρησιν ἐκτυφλοῦται
 τυραννίδος ἐπιμέμενος, ὁ δὲ Λέων ὕστερον καὶ ὁ Μιχαὴλ⁵
 ἐγκρατεῖς τῆς βασιλείας γίνονται. τῷ μέντοι Μιχαὴλ τῷ
 Ῥαγγαβῆ ἡ τῆς βασιλείας ἀποβολὴ καὶ οὕτω δεδήλωται. παι-
 δίσκη τις οἰκογενῆς ἦν τῷ Μιχαὴλ· αὕτη κατὰ γε τὰς σελή-
 P. 287 νικᾶς συνόδους πάθει μανίας ἤλίσκετο. ἤνικα γοῦν τῷ πά-
 θει συνείχετο, κατὰ γε τὸν Βουκολέοντα ἤρχετο, καὶ γεγω- 10
 V. 222 νότερον ἐβόα πρὸς τὸν βασιλέα „κάτελθε, κάτελθε· ὑποχώ-
 ρει τῶν ἀλλοτριῶν.” γίνεται τοῦτο πολλάκις. ἐκπλήττε-
 ται ὁ βασιλεύς. κοινολογεῖται τὰ περὶ τούτου οἰκείῳ τινὶ
 Θεοδότῳ τοῦνομα. καὶ ὃς ἅμα τῷ γενέσθαι τὸ κορα-
 σιον τῷ δαίμονι κάτοχον διερωτᾷ τε αὐτὸ καὶ μανθάνει 15
 τίτι προσήκει τὸ παλάτιον καὶ ὅποια τὰ τούτου γνωρί-
 σματα. ὁ δὲ ἦν Λέων ὁ Ἀρμένιος. πολὺ τὸ ἐν μέσῳ καὶ
 παρὰ Μιχαὴλ πέμπεται πρὸς τῆς ἑω στρατηγὸς ὁ Ἀρμένιος.
 εἶτα μετέρχεται τὸ στρατιωτικόν, ἀντιῖρει κατὰ Μιχαὴλ.
 τρίχινον λοιπὸν οὗτος ἐνδύεται, καὶ τῆς βασιλείας ἐκὼν ἔν- 20
 εἰσίσταται.

14. Θεοδώρῳ F.

volumen Scyllitzes orsus est. diximus antea de Bardane. quo tempore
 is monachum illum futura prospiciendi facultate praeditum, qui
 degebat in Philomilio, conveniebat, comites habebat secum Leonem
 Armenium, Michaelum Balbum et alium quendam cognomento Tho-
 mam, ex his quattuor primus Bardanes affectato imperio secundum
 monachi praedictionem oculos amisit, alter Leo idemque Michaelus
 imperio deinceps potiti sunt. etiam huic Michaelo Rangabi hoc quo-
 dam modo imperii denuntiata fuit amissio. vernam quandam ancillam
 habebat, quae sub lunae cum sole coitu furore corripiebatur. quo-
 ties igitur hoc malo vexabatur, ad Bucoleontem (loci hoc nomen
 est, a collocatis ibi bovis leonisque statuis) se conferebat, et ad
 imperatorem contentiori voce clamabat „descende, descende, atque
 alienis cede.” cum id saepius accideret, imperator metu percussus
 rem totam cum familiari quodam suo, cui nomen esset Theodoti,
 communicat. is cum primum puella malo a genio corriperebatur, qui-
 bus ex indicibus agnosci possent imperatoris successor, interrogat. ani-
 madvertit illis expositis Leonem Armenium significari; qui ex eo tem-
 pore sibi conciliatis exercitibus contra Michaelum arma sumit. eo
 Rangabes cognito asperam vestem induit, et imperio sponte sua
 cedit.

Κρατεῖ οὖν μετὰ τὸν Ῥαγγαβὸς ὁ Ἀρμένιος, ἔτη ζ' μῆ-
 νας ε'. καὶ τηρικαῦτα τὸ γένος φιλονεικῶν ἐκτρέψαι τοῦ
 Μιχαήλ, τὰ παιδογόνα τοῦ παιδὸς αὐτοῦ μόρια, ᾧ ὄνομα
 Νικήτας, ἐκτέμνει, μὴ ποτε τεκνώσας ἀμύνηται αὐτόν. εἰς
 5 ἄνδρας οὖν ὁ παῖς οὗτος ἔρχεται, καὶ τῆς νέας ταυτησὸς
 Ῥώμης ἀρχιερεὺς χρηματίζει, μετακληθεὶς Ἰγνάτιος ἐν μετα-
 θέσει βίου. ὁ δὲ Λέων κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων ὀπλιζέται.
 ἡ δὲ αἰτία τοιαύτη. ὁ προορατικὸς ἐκεῖνος τελευτᾷ μοναχός.
 διαδέχεται τὸ κελλῖον αὐτοῦ μοναχὸς ἄλλος, Σαββάτιος τοῦ-
 10 νομα, ὃς καὶ πείθει τὸν Λέοντα ἐκ μέσου ποιῆσαι τὰς ἁγίας
 εἰκόνας. ὁ γὰρ Λέων τῆς βασιλείας ἐπιβῆς καὶ τῆς τοῦ
 μοναχοῦ προορήσεως ἐπιμνησθεὶς στέλλει τάχα πρὸς ἐκεῖνόν
 τινὰς ἀμοιβᾶς· εὗρεθεὶς δὲ ὁ Σαββάτιος οὗτος καταπλήττε
 τε διὰ γραφῆς, καὶ ἔκπτωσιν τῆς βασιλείας ἀπειλεῖ εἰ μὴ
 15 τὰς εἰκόνας αὐτὰς καταστρέψειεν. ἐντεύθεν ἡ τῆς εἰκονομα-
 χίας πυρκαϊὰ τῷ βασιλεὶ Λέοντι ὑπανάπτεται. τηρικαῦτα
 καὶ ὁ ἐν πατριάρχαις ἀοίδιμος Νικηφόρος μὴ πεισθεὶς τῇ
 εἰκονομαχίᾳ συνθέσθαι ἐξόριστος εἰς Προκόνησον γίνεται,
 καὶ πρὸ πολλοῦ τοῦτο εἰδὼς, καὶ ὅτι ταράξει τὴν ἐκκλησίαν
 20 ὁ Λέων· ἔδοξε γὰρ τῷ μακαρίτῃ, ὀηρῆκα τὸ διάδημν τῇ
 τοῦ Λέοντος ἐπέθη κεφαλῇ, ἀκάνθαις καὶ τριβόλοις τὴν
 χεῖρα περιπαρήναι. οὗτος οὖν ὁ μακάριος διὰ νῆος εἰς τὴν

Hoc modo post Rangabem Armenius hic septem annos quinque
 menses rerum potitus est. ante omnia studiose dedit operam ut Mi-
 chaeli genus exciunderet. quapropter genitalia filii eius, qui Nicetae
 nomen habebat, reseculit, ne forte procreatis aliquando liberis vindic-
 tam de Leone sumeret. is puer ubi virilem ad aetatem pervenisset,
 urbis huius Novae Romae pontifex creatus est, cum ipsa vitae muta-
 tione diverso etiam a priori nomine adscito: nam pro Niceta Ignatius
 appellatus est. secundum haec Leo se contra sacras imagines armat
 huiusmodi causa impulsus. mortuo monacho qui futura prospiciebat,
 in eius cella quidam alius monachus successit, qui Sabbatius dice-
 batur. is Leoni persuasit ut sacras imagines e medio tolleret. quippe
 Leo consecutus imperium, ubi praedictionem illius Monachi ad ani-
 mum revocasset, quaedam ad illum munera misit declarandi animi
 grati causa. cum autem ipsius loco Sabbatius inventus esset, per-
 scriptis ille litteris imperatori terrorem iniicit et amissionem imperii
 minatur, ni sacras imagines everteret hinc illa simulacrorum excidii
 flamma in Leone accensa est. eodem tempore clarissimus ille patriar-
 cha Nicephorus, cum adduci non posset ut imaginum oppugnationem
 probaret, solum vertere iussus est ac in Proconesum deporta-
 tus, cum quidem id eventurum sibi multo ante cognovisset, ac Leo-

τὸν Χριστόν, τετιμημένη εὐύγανε, ἀφ' οὗ δὲ τοῦτον ἀπέ-
τεκεν, ὃ τῆς ἀνοχῆς σου Χριστέ! οὐδὲν τῶν λοιπῶν γυναι-
D κῶν διεήνοχε, κατὰ τὴν εἰκόνα δῆθεν τοῦ βασιλείου· πλη-
ρες μὲν νομισμάτων ὄν διὰ τιμῆς ἐστί, κενωθὲν δὲ οὐδενός
λογίζεται ἄξιον. ἀλλὰ καὶ τοὺς ἱερούς ναοὺς ἀνιέρους ἔσπευδε 5
ποιεῖν· τὰς γὰρ ἱερὰς μορφώσεις ἀπειληφεν, ἰππηλασίας δὲ
ἀντ' αὐτῶν ὑπεζωγράφει καὶ κνηγέσια. καὶ οὐ τοῦτο μόνον,
ἀλλὰ καὶ τοὺς μοναχοὺς ἐδίστακε καὶ ὡς ἄρνας κατέσφαττε.

Ταῦτα δὲ βλέπων ὁ προρρηθὲς Ἀρτάβαδος συνάπτει
πόλεμον αὐτῇ, καὶ τῆς βασιλείας ἐξώσας κράτωρ αὐτὸς ἀνα- 10
γορεύεται. ἐκτεῦθεν ἀνδραῖται τὰ τῆς εὐσεβείας, καὶ τὰ
P. 284 τῶν ἀπλησιῶν τὸ πρόωρον κάλλος ἐλάβανον. ἀλλ' ὁ Βελιάρ
ἐπὶ τούτοις οὐκ ἔφερεν. ὑπέρχεται τὸ στρατιωτικόν, κολα-
κειαίς θερμαίνει. ἀθροίζει δύναμιν, τῷ Ἀρταβασδῷ συνά-
πτει πόλεμον, νικᾷ κατὰ κράτος. χεῖροῦται αὐτὸν ζῶντα καὶ 15
σφραγισμένον ἐξορύττει, καὶ κράτωρ αὐτῆς ἀποκαθίσταται ὁ
δεύτερος ὄντως Ἰουλιανός· ἀνθρώπους καὶ γὰρ ἔδνε τῇ
Ἀφροδίτῃ. ἔδνε καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ τοσάματα χα-
λεπὰ κατὰ Θεομηθίαν συνέβαινον, κἀντεῦθεν θανάτικόν γέγο-
νεν ἔρηγον. φθορὰ γὰρ ἀνθρώπων τηρικαῦτα ἐπέπεσεν 20
ὅποιά δὴ καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις Ἰουστινιανοῦ· ὀλόκληροι γὰρ
B ἐκλείσθησαν οἴκοι. ἀλλὰ καὶ θεῖματα φοβερὰ ἐώρων οἱ ἄν-

11. ἀνδραῖ τε τὰ?

blasphemia maius est, eadem de matre dei sentiebat. nam de hac aiebat, quam diu Christum intra se gestaverit, honorandam ac venerabilem fuisse: verum ex quo illum pepererit (pro quanta tua patientia est, Christe!) nihil eam ceteris a mulieribus differre. cuius rei simulacrum et imago peti de marsupio potest: cum aureis oppletum est, in pretio votet haberi, cum evacuatum, nihilli penditur. praeterea sacras aedes magno studio profanare conabatur. nam religiosas effigies inductas debebat, earumque loco ludorum circensium venationumque picturas substituebat. neque tantum huiusmodi facinora designabat, verum etiam solitariae vitae sectatores persequabatur et tanquam agnos in- gulabat.

Quae cum Artabardus is cultus mentionem supra facimus cerne- ret, bellum Constantino intulit, eoque defecto ipse renuntiatus est imperator. tum vero pietas reflorescere, pristinamque status ecclesia- rum pulcritudinem recuperare. verum haec Beliar ille pati non pote- rat. nam Constantinus exercitibus semet insinuat, adulationibus eos inflammat, copias militares cogit. praelium cum Artabardo coarserit, victoria vi potitur, Artabardum vivum capit, oculos eidem eruit, eoque pacto reapse Iullianus alter imperium recuperat. solebat enim et ipse Veneri victimis humanis litare. quapropter eo regnante diri

Θρωποι· ὡς ἐν ἑκατάσι καὶ γὰρ γινόμενοι ἐδόκουν ἐντογ-
 χάνειν ἀνδραῖσι τισὶ βρικοῖς. τότε καὶ ψῦχος γίνεται μέγα
 καὶ πικρὸν, ὥστε καὶ τὴν ἀρκτωίαν τοῦ Πόντου παράλιον ἐπὶ
 5 μίλια ὃ ἀπολιθωθῆναι τὸ πέλαγος ἐκ τοῦ κρούου, εἰς δὲ
 5 βράδος ἐπὶ πήχεισι λ', ὃ καὶ ἐπιχιονισθὲν ἠΰξῃθη πήχεις ἐτέ-
 ρους κ'. κατὰ δὲ μῆνα Φεβρουάριον εἰς διάφορα τμήματα
 διακρεθὲν ἐπὶ τὴν πόλιν αὐτὴν καὶ μέχρι τῆς Ἀβύδου κατῆλ-
 θεν, ἔχον ἐν ἑαυτῷ καὶ ζῶα πάμπολλα πεπηγμένα. τότε ὁ
 10 θάλασσαν πελοπορησάμενος ἀπὸ ἀκροπόλεως εἰς Χροσούπολιν οὐκ
 10 ἐκωλύετο. τότε ὑπ' αὐτῶν συνεβόηθη τὰ τεύχη μεγάλως V. 220
 ἐδοκίμησαν. τότε ἰβ' νομισματα ἐκράθη ὁ μόνος ἢ κρηθῆ. τότε
 τῆς κατὰ Μεσοποταμίαν γῆς σχισθείσης ἡμίονος ἀνεθόθη πο-
 λεμικῶν ἔφοδον ἀνθρωπίνῃ φωνῇ προσημαίνουσα. καὶ τότε
 Νικητάς τις εὐνοῦχος, τὰ πρῶτα φέρων πρὸς τῷ Κοπρονύ-
 15 κτω, μηδὲν ἄλλο εἰδὼς ἢ ἐσθίειν καὶ κίβειν, χειροτονεῖται
 πατριάρχῃς. οὗτός ποτε τὸ εὐαγγέλιον ἀναγινώσκων ἐν τῷ
 κελίῳ αὐτοῦ, ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον „ἐκ
 τοῦ κατὰ Ματθαίου“ ἐξεφώνησεν. εἰπ' ὃ καὶ τις τῶν παρι-
 20 σταμένων εἶπε „μὴ διαίρει τὴν τι δίψογγον.“ πρὸς δὲ D
 20 ἐκείνος ἔφη μετὰ θυμοῦ „φλυαρεῖς· τὰ γὰρ δίψογγα καὶ

quidam morbi ex ira divina passim grassati sunt, adeoque pestis
 ineffabiles hominum copias sustulit, nequaquam illa minor quae Iu-
 stiniani temporibus exsistit: nam domus integrae prorsus occludeban-
 tur. praeterea se terricamentis quaedam horrenda mortalibus offere-
 bant, cum de potestate scilicet egressi et extra se rapti putarent in
 homines se terribili vultu praeditos incidere. tunc et ingens acer-
 bumque adeo frigus exstitit, ut a ponti parte septentrionali prae
 frigore glacieque pelagus ad centum a littore miliaria lapidesceret,
 cuius glaciei crassities triginta cubitos aequabat. cumque larga dein-
 ceptis nix supra glaciem hanc delapsa fuisset, ad alios viginti cubitos
 ea crassities excrevit. tandem Februario mense glacies diversa in
 fragmina divulsa usque ad urbem ipsam et Abydum delata est. in
 iis fragminibus erat videre complures gelu adstrictas bestias. quodsi
 quis ab arce Chrysopolim usque proficisci pedes volebat, omnino id
 facere nulla impeditis re poterat. atque haec fragmina in urbis
 muros impacta vehementer eos succusserunt. eodem Copronymo impe-
 rante modius hordei 12 aureis vaeniit. cumque terra dehisceret in
 Mesopotamia, malus exiit, humanaque voce secutores hostium incur-
 sus denuntiavit. tunc et Nicetas quidam eunuchus, principe apud
 Copronymum loco, qui nihil aliud sciret quam edere et bibere, patri-
 archa creatus est. cum aliquando evangelium in cellula sua recita-
 ret, pro eo quod dicendum erat „ex evangelio secundum Matthaeum“
 pronuntiavit „ex evangelio secundum Matthaeum.“ ibi quodam ex

τρίφθογγα πολλὰ μισεῖ ἢ ψυχὴ μου." ὁ δὲ τύραννος ἀπὸ ἐκστρατείας ὑποστρέφων ἀνθρακοῦται τὰ σκέλη, καὶ περὶ τὸ στοργγύλον θνήσκει λάβρω πυρετῷ συσχεθεῖς, τοῦτο καὶ μόνον ἐπὶ τούτοις εἰπὼν, ὅτι ζῶν ἀσβέστῳ πυρὶ παραδίδομαι διὰ τὴν Μαρίαν· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ νῦν τιμάσθω. γίνωσκε δέ, ἀγαπητέ, 5 ὅτι πολλὰ καὶ πολλακίς ζητήσαντες ὄθεν ἐκεῖνος ἐκλήθη Κοπρώνυμος, οὐδὲν ἄλλο ἢ τοῦτο μόνον εὑρομεν. χώρα τίς ἐστὶ Κάβαλα οὕτω λεγομένη. οἱ οὖν ἐκεῖθεν ὀρωμενοι Καβαλλ-
P. 285 ναὶ πάντως ἐλέγοντο. ἐκεῖθεν οὖν καὶ αὐτὸς τὴν γέννησιν : ἔαχημα, καὶ ἐπειδὴ κατὰ τινὰ συνήθειαν Καβαλίνα ἢ κοπρία 10 λέγεται, δικαίως ὁ κάκιος ἐκεῖνος ἐπεκλήθη Κοπρώνυμος, ὡς ὄνομα κοπρίας ἐν ἑαυτῷ δῆθεν ἐπιφερόμενος.

Μετὰ δὲ τοῦτον κρατεῖ ὁ ἐκ τῆς Χαζάρως υἱὸς αὐτοῦ Λέων ἔτη ε', εὐσεβῆς μὲν ὢν κατ' ἀρχάς. ἐπειτα δὲ τὸ τῆς ἐκκλησίας στέμμα φορεῖ, ὄθεν ἀπανθρακωθεῖς ὡς περ ὑπὸ λαβρῶ 15 πυρετοῦ τελευτᾷ. τότε καὶ ὁ κύων ἐκεῖνος ἦν ὁ τὸν φονέα Β τοῦ κυρίου αὐτοῦ γνωρίσας ἐν καπηλείῳ εἰσελθόντα τοῦ πιεῖν οἶνον. ὁ γὰρ κύων μετὰ τὸ φονευθῆναι τὸν κύριον συνοδευόντά τινι κακούργῳ καθ' ὁδὸν προσήλυτος ἐν πανδοχείῳ γέγονεν. ἐκεῖσε γοῦν τυχαίως εἰσελθὼν ὁ φονεὺς ἐγνωρίσθη 20

8. καβαλία F. καβαληνοὶ F.

adstantibus subiciente „noli ae diphthongum" (gemini soni vocem) „dividere," „nugaris" ait quadam cum iracundia: „nam quae gemini et trinos sonos habent, anima mea vehementer odit." tandem hic tyrannus ab expeditione quadam revertens carbunculi morbum in pedibus sensit, et vehementi febre circa strongylum correptus vitam finiit, quum solum hoc verbum pronuntiasset „propter insaniam furoremque meum vivus inextincto igni trador. deinceps vero quin ea quae prohibui cum honoris delatione fiant, minime veto." velim autem animadvertere te hoc loco, dilecte fili, nos multum et saepius inquisito cur hic imperator Copronymus vocaretur, hoc tantum reperisse, regionem quandam esse quae Caballa dicitur; ex ea quotquot oriundi sint, Caballinos fuisse vocatos. quamobrem cum Constantinus hic inde originem traxerit, ac more inoleverit ut stercus caballinum dicamus, non abs re vir sceleratissimus a stercoreo nomine Copronymus est unncupatus, ut qui stercoreum nomen in se circumferret.

Post Copronymum eius ex coniuge Chazara filius Leo annis quinque imperavit, religiosus ac pius quidem ille ab initio, verum ubi coronam ecclesiae donatam gestasset, carbunculi morbo vexatus, ardenti febre tandem extinguitur. exstitit hisce temporibus canis ille qui heri sui interfectorem indicio suo prodidit, cum vini hibendi causa cauponam ingressus esset. nam domino suo necato, qui cum

παρὰ τοῦ κυνός, καὶ τοσοῦτον ἦν ἐκεῖνος ὑπ' αὐτῷ ὑλακτῶν ὥστε ὑποψίαν οὐκ ἀγαθὴν δοῦναι περὶ αὐτοῦ. κρατεῖται λοιπὸν ὁ φονεὺς, προσάγεται τῷ ἄρχοντι, ἐτάζεται ἀκριβῶς, ὁμολογεῖ καὶ ἄκων, καὶ τελευταῖον ὡς κακοῦργος ἀναι-
5 ρεῖται.

Μετὰ δὲ τοῦτον κρατεῖ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος σὺν τῇ αὐτοῦ μητρὶ Εἰρήνῃ ἔτη ιζ', ὑφ' οὗ ἡ εὐσεβία κρατύνεται καὶ τὰ μοναστήρια πλατύνονται. τότε καὶ ἐν τῇ Θράκῃ ὀρύσσων τις εὖρε λάρνακα ἐν ἧ γεγραμμένον ἦν „Χριστός C
10 γεννηῖσθαι μέλλει ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου, καὶ πιστεύω εἰς αὐτόν. ἐπὶ Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης τῶν εὐσεβῶν βασιλέων ὄψει με πάλιν, ὡς ἦλιε.” ἡ Εἰρήνη αὕτη τῷ υἱῷ αὐτῆς Κωνσταντίνῳ συμβασιλεύουσα, καὶ μὴ ἀνεχομένη τῶν παρὰ αὐτοῦ γινομένων (αὐτὴν τε γὰρ τῆς βασιλείας ἐποίησεν
15 ἔκπτωτον, εἰ καὶ μεταμεληθεὶς πάλιν ἐπὶ τὰ βασίλεια ταύτην ἀνήγαγε, καὶ τὴν ὁμόζυγον αὐτοῦ σώφρονα καὶ λίαν οὐδαν ἐξάγει, μῆξιν δὲ γυναικὸς ἄλλης ἀντεισάγει), τοῦτον χάριν ἐκτυφλοῦ αὐτόν ὑπνώττοντα, ὡς ἐντεῦθεν καὶ τὸν ἥλιον ἐπὶ πλείστας ἡμέρας μὴ δοῦναι καθαρὰς τὰς ἀκτῖνας αὐτοῦ. D
20 ἀλλ' ἡ βασιλὶς Εἰρήνη μετᾴμελον ἐφ' οἷς δέδρακε σχοῦσα, V. 221 καὶ θέλουσα τοῦ μίσους ἑαυτὴν ἀποπλῦναι, χρημάτων

1. ἐπ' ? 7. ιβ' F.

homine malefico iter fecerat, quoddam in diversorium sese contulit; quo cum forte fortuna venisset homicida ille, mox a cane agnitus fuit. neque canis insigniter ipsius causa latrare desinebat, ita ut tandem infausta quaedam coniectura de latrone conciperetur. itaque carceri homicida mancipatur, ad praetorem deducitur, accurate quaestionibus subiicitur, vel invitus facinus suum fatetur, ac tandem malefici more necatur.

Leone mortuo filius eius Constantinus 17 annis rerum potitur, sub cuius imperio et dominatu religio radices agebat et monasteriorum multitudo adaugebatur. eodem imperante quidam in Thracia terram fodiens cistam invenit, in qua huiusmodi verba scripta reperiebantur „Christus e virgine Maria nascetur, in quem ego credo. Constantino et Irena religiose imperantibus rursus me sol videbis.” caeterum haec Irena particeps erat imperii Constantini filii, nec quae ab ipso designabantur aequo pati animo poterat. nam et matrem aliquando summovit ab imperii gubernaculis, quauquam deinceps eam poenitudine ductus in aulam reduxit; et coniuge sua, femina valde casta, repudiata, quandam aliam eius loco uxorem accepit. itaque filium mater consopitum oculis spoliatur, quo factum est ut sol complures dies radios suos pure non emitteret. sed enim Irena impe-

Θησαυρούς τῆ πόλει ἔκκενοι καὶ λύει τὰ χρέα. πλὴν οὐκ ἐπενό-
σταξεν ὁ παντεπόπτης ὀφθαλμός· πρὸς βραχὺ καὶ γὰρ τῆς ἡθο-
νῆς τοῦ κράτους αὐτῆ γενουαμένη ἀψινθιάζοντα πίπει κρατῆρα.
ἐνανέστη καὶ γὰρ τις τῶν συγκαλίτου, τοῦνομα Νικηφόρος, τὴν
ἄξιαν πατρικίος ἀπὸ γενικῶν, καὶ τῆς βασιλείας αὐτὴν ἀτί-5
μως ἐξίστησι. κρατεῖ τοίνυν ὁ Νικηφόρος οὗτος ἐτὶ 3', ἄν-
θρωπος φονικώτατος, δοῦλος χρυσοῦ, Μίδας ἄλλος ἄντικρυς,
P. 286 ὀνίους τὺς ἀρχὰς ποιούμενος. οὗτος πᾶσι μὲν ἐτίκει κατη-
φῆς εἶναι, τὸν δὲ χρυσὸν αὐτῷ προσάγονσι καὶ πάντι χαρίεις
ἐφαίνετο. ἀλλὰ καὶ βαρὺ τοῖς Βυζαντίοις ἄχθος ἐπέθηκε, 10
χάριν τῶν γηρασάντων τειχῶν ἀπαιτεῖσθαι τὸ λεγόμενον
δικέρατον ἐκέλευσε. πρὸς τούτοις δὲ ἐπεκράτει καὶ τὰ τῆ
στρατιῶ ἑποφειλόμενα.

Κατ' ἐκεῖνο δὲ καιροῦ καὶ τὸ τῆς ἀγίας Εὐφημίας λεί-
ψανον κατὰ Θαλάττης ἕρπεν παρὰ τοῦ Κοπρωνύμου ἐν Λέσβῳ 15
τῆ νήσῳ ἐπανεσώθη. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως. ὁ δὲ Ζω-
B ναρᾶς ἐν τῷ χρονικῷ αὐτοῦ συντάγματι καὶ τάδε περὶ τού-
του φησί. δύο λόγοι φέρονται· ὁ μὲν γὰρ λέγει πρὸς πα-
ραδόθῆναι ἡ παρὰ τοῦ Κοπρωνύμου τὴν ἀγίαν Εὐφημίαν, εἰ
καὶ τῆς ἐλπίδος ἐκεῖνος διήμερτεν (ἀντ' αὐτῆς γὰρ ἔτερον 20

5. γενικῶ F.

matrix facti sui poenitens, ut odium inde conceptum elueret, omnes
orum thesauros exhauriebat et urbi largiebatur, persolutis obaera-
torum debitis. verum oculus ille, qui cunctas res mortalium inspicit,
nequaquam sopitus obdormiit. nam hac imperii voluptate perexiguum
ad tempus degustata tandem Irena craterem absinthio dilutum bibit.
etenim quidam ex ordine senatorio, cui nomen Nicephorus, dignitate
patricius et unus ex generalibus, motu adversus eam concitato non
sine dedecore regnum ipsi eripuit. quapropter imperio Nicephorus
hic novem annis praefuit, homo caedium cupidissimus, auri manci-
pium, prorsus alter Midas. magistratus et praefecturas venales habebat,
et tristior quidem vulgo videbatur: verum si qui aurum adferrent,
valde se gratiosum atque comem praebat. grave Byzantiis
onus imposuit, sub praetextu instaurandorum veterum murorum exigi
praecipiens id quod diceratur (a duobus ceratiis) nuncupatur. praeterea
quae militibus debebantur, ipse sibi retinuit.

His annis etiam reliquiae S. Euphemiae, quas Copronymus in
mare proiecerat, ad Lesbum insulam receptae servataeque sunt. sic
enim nos factum accepimus. Zonaras in Annalium libris huiusmodi
quaedam commemorat. duplex, inquit, hac de re rumor est. nam
alii tradunt sanctam Euphemiam a Copronymo igni fuisse traditam,
quanquam spe sua tyrannus excidit: quippe illius loco cadaver aliud

ἐκαύθη σῶμα), ὃ δὲ λέγει κατὰ βυθοῦ εἰφῆναι αὐτήν, θεία χάριτι περὶ τὴν Λέσβον νῆσον ἐπανασωθῆναι.

Τότε δὴ τότε κακῶς οὕτω τοῦ Νικηφόρου τὰ τῆς βασιλείας διέποντος θρόνος ἄτακτος παρὰ τῆ λαῖν καὶ στάσις ἐτι 5 πολλή. τότε καὶ Βαρδάνην τὸν στρατάρχην τὸ τῆς βασιλείας κράτος ἐκβιάζουσιν ἀναδήσασθαι. ὤθεν καὶ τὸ τῆς τύχης οὗτος ἄδηλον δεδιῶς διορατικῶ τινὶ προσέρχεται ἀνδρὶ τὰ 10 μέλλοντα μαθησόμενος, καὶ δὴ καὶ μεμάθηκεν ἀπλανῶς πάντα τὰ συμβησόμενα. τὸν μέντοι Νικηφόρον, διαίεε τὸν 15 μέγαν Θεόδωρον τὸν Στουδίτην ὑπερόριον ποιῆσαι τοῦ δικαίου καὶ τῶν κανόνων ὑπερλαλοῦντα, ἣ θεία δίκη μετέρχεται· κατὰ Βουλυάρων γὰρ ἐστρατεύσας ἐν τῇ πολέμῳ πίπτει καὶ τὴν κεφαλὴν ἀφαιρεῖται. τῇ παιδί Σταυρακίῳ τὰ σκῆπτρα καταλιμπάνει. ἀλλὰ καὶ Σταυράκιος ἐκ μέσου τάχιον γίνε- 15 ται κατὰ ταύτην τὴν μάχην δοξατότρωτος γεγονώς, κρατήσας μῆνας δύο.

Μετὰ δὲ τοῦτον κρατεῖ Μιχαὴλ ὁ Ἐργαβῆ ὁ ἐπὶ Θουγατρί Προκοπία τοῦ Νικηφόρου γαμβρός, ἔτη δ' μῆνας θ', ὃ καὶ βασιλείας ἄξιος· πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις καὶ τοῖς ἐν ἔξορίῳ 20 ὄντας ἀγίους ἐπανασώσατο. τοῦτον μέντοι τὸν Μιχαὴλ ἀρχὴν ὁ Σκυλίτζης τοῦ χρονικοῦ αὐτοῦ ποιεῖται συντάγματος. δ

1. θεία δὲ χ.?

erematum fuit. alii perhibent eam in mare prolectam divino benefi-
cio circa Lesbum recuperatam fuisse.

Cum autem Nicephorus male imperium administraret, rumor in populo barbarum plenus est diditus excitataque seditio gravissima; cuius occasione quidam Bardanem copiarum ducem imperium sibi vindicare cogunt. ille vero fortunae reveritus inconstantiam, virum quandam adit futura prospiciendi vi praeditum; ut quid eventurum esset cognosceret; id quod citra omnem errorem consentus fuit. deinceps Nicephorum imperatorem propterea quod eximium Studiano e collegio virum Theodorum in exsillum egisset, iustitiae sacrisque canonibus patrocinantem, vindicta divina persequi coepit. nam contra Bulgaros expeditione suscepta quodam in praelio cecidit, hostibus ei caput amputantibus. imperii gubernacula Stanracio filio reliquit. verum is quoque celeriter admodum e medio sublatus est, hac ipsa in pugna ictu hastae vulneratus.

Successit in imperio Michaelus Rangabes, Nicephori gener, ut cui nuptum ille filiam Procopiam dederat. rebus omnino per annos quattuor menses novem praefuit, vir plane dignus imperio. nam praeter alia quae praeclara fecit, etiam viros sanctos ab exilio revocatos in integrum restituit. ab hoc Michaelo suorum annalium

διαληφθεὶς Βαρδάνης, ἤνικα προσῆλθε τῷ κατὰ γε τὸ Φιλο-
 μίλιον διορατικῷ μοναχῷ, συνεφεπομένους εἶχε Λέοντα τὸν
 Ἀρμένιον, Μιχαὴλ τὸν τραυλὸν καὶ Θωμᾶν τινα. καὶ ὁ
 μὲν Βαρδάνης κατὰ τὴν τοῦ μοναχοῦ πρόρρησιν ἐκτυφλοῦται
 τυραννίδος ἐφιέμενος, ὁ δὲ Λέων ὑστερον καὶ ὁ Μιχαὴλ 5
 ἐγκρατεῖς τῆς βασιλείας γίνονται. τῷ μέντοι Μιχαὴλ τῷ
 Ῥαγγαβῆ ἡ τῆς βασιλείας ἀποβολὴ καὶ οὕτω δεδῆλωται. παι-
 δίσκη τις οἰκογενῆς ἦν τῷ Μιχαὴλ· αὕτη κατὰ γε τὰς σελή-
 P. 287 νικᾶς συνόδους πάθει μανίας ἤλισκετο. ἤνικα γοῦν τῷ πά-
 θει συνείχετο, κατὰ γε τὸν Βουκολέοντα ἤρχετο, καὶ γεγω- 10
 V. 222 νότερον ἐβόα πρὸς τὸν βασιλέα „κάτελθε, κάτελθε· ὑποχώ-
 ρει τῶν ἀλλοτριῶν.” γίνεται τοῦτο πολλάκις. ἐκπλήττε-
 ται ὁ βασιλεύς. κοινολογεῖται τὰ περὶ τούτου οἰκείῃ τινὶ
 Θεοδότῳ τοῦνομα. καὶ ὃς ἅμα τῷ γενέσθαι τὸ πορα-
 σιον τῷ δαίμονι κάτοχον διερωτᾷ τε αὐτὸ καὶ μανθάνει 15
 τίτι προσήκει τὸ παλάτιον καὶ ὅποια τὰ τούτου γνωρί-
 σματα. ὁ δὲ ἦν Λέων ὁ Ἀρμένιος. πολὺ τὸ ἐν μέσῳ καὶ
 παρὰ Μιχαὴλ πέμπεται πρὸς τῆς ἑω στρατηγὸς ὁ Ἀρμένιος.
 εἶτα μετέρχεται τὸ στρατιωτικόν, ἀντιρρῖει κατὰ Μιχαὴλ.
 τρίχινον λοιπὸν οὗτος ἐνδύεται, καὶ τῆς βασιλείας ἐκὼν ὑ- 20
 εἴσισταται.

14. Θεοδώρῳ F.

volumen Scylitzes orsus est. diximus antea de Bardane. quo tempore
 is monachum illum futura prospiciendi facultate praeditum, qui
 degebat in Philomilio, conveniebat, comites habebat secum Leonem
 Armenium, Michaelum Balbum et alium quendam cognomento Tho-
 mam, ex his quattuor primas Bardanes affectato imperio secundum
 monachi praedictionem oculos amisit, alter Leo idemque Michaelus
 imperio deinceps potiti sunt. etiam huic Michaelo Rangabi hoc quo-
 dam modo imperii denuntiata fuit amissio. vernam quandam ancillam
 habebat, quae sub lunae cum sole coitu furore corripiebatur. quo-
 ties igitur hoc malo vexabatur, ad Bucoleontem (loci hoc nomen
 est, a collocatis ibi bovis leonisque statuis) se conferebat, et ad
 imperatorem contentiori voce clamabat „descende, descende, atque
 alienis cede.” cum id saepius accideret, imperator metu perculsus
 rem totam cum familiari quodam suo, cui nomen esset Theodoti,
 communicat. is cum primum puella malo a genio corripereetur, qui-
 bus ex indicis agnosci posset imperatoris successor, interrogat. ani-
 madvertit illis expoñtis Leonem Armenium significari; qui ex eo tem-
 pore sibi conciliatis exercitibus contra Michaelum arma sumit. eo
 Rangabes cognito asperam vestem induit, et imperio sponte sua
 cedit.

Κρατεῖ οὖν μετὰ τὸν Ῥαγγαβὸς ὁ Ἀρμένιος, ἔτη ζ' μῆ-
 νας ε'. καὶ τηρικαῦτα τὸ γένος φιλονεικῶν ἐκτρέψαι τοῦ
 Μιχαήλ, τὰ παιδογόνα τοῦ παιδὸς αὐτοῦ μόρια, ᾧ ὄνομα
 Νικήτας, ἐκτέμνει, μὴ ποτε τεκνώσας ἀμύνηται αὐτόν. εἰς
 5 ἄνδρας οὖν ὁ παῖς οὗτος ἔρχεται, καὶ τῆς νέας ταυτησὶ
 Ῥώμης ἀρχιερεὺς χρηματίζει, μετακληθεὶς Ἰγνάτιος ἐν μετα-
 θέσει βίον. ὁ δὲ Λέων κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων ὀπλίζεται.
 ἡ δὲ αἰτία τοιαύτη. ὁ προορατικὸς ἐκεῖνος τελευτᾷ μοναχός.
 διαδέχεται τὸ κελλίον αὐτοῦ μοναχὸς ἄλλος, Σαββάτιος τοῦ-
 10 νομα, ὃς καὶ πείθει τὸν Λέοντα ἐκ μέσου ποιῆσαι τὰς ἁγίας C
 εἰκόνας. ὁ γὰρ Λέων τῆς βασιλείας ἐπιβῆς καὶ τῆς τοῦ
 μοναχοῦ προορήσεως ἐπιμνησθεὶς στέλλει τάχα πρὸς ἐκεῖνον
 τινὰς ἀμοιβῆς· εὐρεθεὶς δὲ ὁ Σαββάτιος οὗτος καταπλήττει
 15 τὴν διὰ γραφῆς, καὶ ἔκπτωσιν τῆς βασιλείας ἀπειλεῖ εἰ μὴ
 τὰς εἰκόνας αὐτὰς καταστρέψειεν. ἐντεῦθεν ἡ τῆς εἰκονομα-
 χίας πυρκαϊὰ τῷ βασιλεὶ Λέοντι ὑπανάπτεται. τηρικαῦτα
 καὶ ὁ ἐν πατριάρχαις ἀοιδίμος Νικηφόρος μὴ πεισθεὶς τῇ
 εἰκονομαχίᾳ συνθέσθαι ἐξόριστος εἰς Πρωικόνησον γίνεται,
 καὶ πρὸ πολλοῦ τοῦτο εἰδὼς, καὶ ὅτι ταράξει τὴν ἐκκλησίαν D
 20 ὁ Λέων· ἔδοξε γὰρ τῷ μακαρίτῃ, ὀπρῆνα τὸ διάδημα τῇ
 τοῦ Λέοντος ἐπέθη κεφαλῇ, ἀκάνθαις καὶ τριβόλοις τὴν
 χεῖρα περιπαρῆναι. οὗτος οὖν ὁ μακάριος διὰ νηὸς εἰς τὴν

Hoc modo post Rangabem Armenius hic septem annos quinque
 menses rerum potitus est. ante omnia studiose dedit operam ut Mi-
 chaeli genus exciuderet. quapropter genitalia filii eius, qui Nicetae
 nomen habebat, resecurit, ne forte procreatis aliquando liberis vindic-
 tam de Leone sumeret. is puer ubi virilem ad aetatem pervenisset,
 urbis huius Novae Romae pontifex creatus est, cum ipsa vitae muta-
 tione diverso etiam a priori nomine adscito: nam pro Niceta Ignatius
 appellatus est. secundum haec Leo se contra sacras imagines armat
 huiusmodi causa impulsus. mortuo monacho qui futura prospiciebat,
 in eius cella quidam alius monachus successit, qui Sabbatius dice-
 batur. is Leoni persuasit ut sacras imagines e medio tolleret. quippe
 Leo consecutus imperium, ubi praedictionem illius Monachi ad ani-
 mum revocasset, quaedam ad illum munera misit declarandi animi
 grati causa. cum autem ipsius loco Sabbatius inventus esset, per-
 scriptis ille litteris imperatori terrorem iniicit et amissionem imperii
 minatur, ni sacras imagines everteret. hinc illa simulacrorum excidii
 flamma in Leone accensa est. eodem tempore clarissimus ille patriar-
 cha Nicephorus, cum adduci non posset ut imaginum oppugnationem
 probaret, solum vertere iussus est ac in Proconnesum deportatus,
 cum quidem id eventurum sibi multo ante cognovisset, ac Leo-

ὑπερορίαν στελλόμενος ὄρθιος ἴστατο καὶ πρὸς τινὰ τὸν ἀσπα-
 σμὸν ἐποιεῖτο. καὶ τί τοῦτο ἐρωτηθεὶς, καὶ πρὸς τίνα ποιεί-
 ται τὸν ἀσπασμὸν, πρὸς Θεοφάνην τὸν ὁμολογητὴν ἔλεγε,
 τὸν τοῦ Ἀγροῦ καθηγητὴν, αἷτε κηροὶ καὶ θυμιάμασιν ἡμᾶς
 δεξιούμενον. ἐπὶ ταῦτοις δ' Ἀέων τὴν τοῦ μοναχοῦ καθ' 5
 αὐτὸν στρέφων προρρησιν δέσμιον εἶχε τὸν Μιχαῆλ, εἶπε
 P. 288 καὶ μᾶλλον ὁ τοιοῦτος θρασὺς καὶ ἀναίσχυτος ἦν. ἐφ' ᾧ
 καὶ παρὰ τῇ συγλήτῳ ψῆφος γίνεται πυχρὸς γενέσθαι τὸν
 Μιχαῆλ παρανάλωμα. ὃ καὶ γενέσθαι ἐφθασεν ἄν, εἰ μὴ
 πως ἢ δέσποινα τὸ τοιοῦτον ἐκόλυσεν, εἰς μεσιτείαν τάχα 10
 προβαλλομένη τὴν ἀνεστῶσαν ἀγίαν τηρικαῦτα Χριστοῦ γέν-
 νησιν. ὃ μέντοι Ἀέων ἀπὸ τε ὄνειράτων καὶ χρησημφοδμιά-
 των καὶ ἑτέρων τοιούτων τινῶν ἐντρομος ὢν τὴν ἀναίρεισιν
 ἐκείνου κατέσπευδεν· ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἀμόλυντον αὐτοῦ
 ἔλεγεν „ὁ μὲν Μιχαῆλ ἤδη ἀνίεται διὰ σέ, σὺ δὲ καὶ οἱ 15
 ἕκ σου μετ' ὀλίγον μαθήσεσθε.“ οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ
 B ὁ Μιχαῆλ τῇ τοῦ προρρηθέντος μοναχοῦ προρρήσει θαρρῶν
 κατὰ Λέοντος μελετᾷ τὴν διβουλήν, ταύτην καὶ τῷ κατέ-
 χοντι αὐτὸν ἀποκαλύψας κακπίᾳ. ταύτῃ τοι καὶ νυκτὸς
 εἰσάγεται σὺν τοῖς ψαλμῶδοῦσι στρατιώταις ἐνόπλους. καὶ ὁ 20
 V. 223 μὲν Μιχαῆλ εἰς τὸν βασιλικὸν ἀνάγεται θρόνον, δεσμιῶ τὸς

15. ἀνύεται] ἀφίεται?

nem ecclesiam perturbaturum, nam cum beatus antistes diadema capiti
 Leonis imponeret, visus sibi fuerat spinis ac tribulis manum com-
 pungi. cum autem navigio in exsilium aveheretur, forte rectus ali-
 quando stabat et quendam salutabat. interrogatus quidnam hoc sibi
 vellet quomve salutaret, „Theophanem“ inquit „confessorem et Agri
 praefectum, qui cereis et suffitu nos excipit.“ hinc Leo secum expensa
 monachi praedictione, Michaelum (Balbum) in vinculis detinebat, vel
 potius ipse Michaelus, qui homo esset audax et impudens, hoc sibi
 mali accessiverat; tandemque decretum senatus publicatum fuit, quo
 Michaelus igni concremari iubebatur. id omnino ei usuenisset, si
 non imperatrix ipsa facinus impedivisset. nam illa pro Michaelo de-
 precans inter alia proferebat in medium instantem sacrosanctae Christi
 nativitatis diem. nihilominus Leo per insomnia, per oracula, per
 alia quaedam eiusmodi territus caedem eius maturabat. ad suam
 quoque coniugem dixisse perhibetur „tua quidem opera Michaelus
 iam dimittitur: verum quid secuturum sit, tu tuique liberi paulo post
 cognoscetis.“ non magno temporis interiecto spatio Michaelus oraculo
 fretus monachi, cuius mentionem aliquoties fecimus, eas ipsas insi-
 dias, de quibus locuti sumus Leoni struxit; totamque rem illi pate-
 fecit qui eum vinculis constrictum custodiebat. hoc modo factum ut
 Michaelus imperatorium in solium collocaretur, cum quidem adhuc

πόδας κατεχόμενος σιδηρῶ· τὸν δὲ Λέοντα καὶ προσπεφυγόντου τῷ θείῳ ναῖν ἀνηλεῶς ἐκτέμνει τοὺς ξίφεσι.

Κρατεῖ τοίνυν μετὰ τὸν Λέοντα ὁ τραυλὸς Μιχαήλ, ἔτη ἦ, ὁ καὶ ἐξ Ἀμορίου ὁρμώμενος, δυσσεβῆς μὲν ὢν, οὐ 5 μὴν δὲ καὶ ἀσεβεῖν ἀναγκάζων τοὺς εὐσεβεῖς. ἐφ' ᾧ καὶ ἀνίστανται τηρικαῦτα οἱ ἅγιοι, ὁ μέγας τε Θεόδωρος ἀπὸ τῆς ὑπεροφίας ἀνάγεται· προέφθασε γὰρ αὐτὸν ἐξορίας ὁ Ἀρμενίας καὶ πολλὰ κακὰ ποιήσας ἅτε τῶν ἁγίων εἰκόνων ὑπερμαχόμενον. τούτου μέντοι τοῦ Μιχαήλ βασιλείουτος Θωμᾶς 10 τις χεῖρα βαρεῖαν συλλέξας ἐξ ἀνατολῆς τε καὶ δύσεως, τριήρεις τε οὐκ ὀλίγας ποιήσας, κατὰ τῆς βασιλίδος ἐκστρατεῖει τῶν πόλεων. τσαυτή δὲ δύναμις ἦν ὥστε καὶ τὴν ἀπαιωρηθεῖσαν ἐν ἀκροπόλει ἄλυσιν διακλάσαι καὶ πρὸς Βλαχέρνας ἀπελθεῖν. ἐν ὅλοις λοιπὸν τρισὶν ἔτεσι τὰ τοῦ πολέμου 15 κερρότητα. εἶτα ὁ Θωμᾶς ἠτιᾶται, φεύγει, εἰς Ἀδριανούπολιν ἔρχεται. καιρὸν ἰκανὸν ἐκεῖσε παρὰ τοῦ Μιχαήλ κύκλῳ D τετήρηται. προδίδωσι καὶ ἄκων, κρατεῖται, χεῖρας καὶ πόδας τέμνεται, ἐπ' ὄνον κἀθεται, τοῦτο καὶ μόνον λέγων „ἐλέησόν με, ἀληθῶς βασιλεῦ.”

20 Μετὰ δὲ τὸν Μιχαήλ Θεόφιλος ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ἔτη εἴβ μῆνας γ'. καὶ τηρικαῦτα ἐκλογὴν ποιεῖται κορασιῶν, ὢν μίμ

compedes gestaret, Leo sine ulla commiseratione gladii configeretur, in ipsa divina aede quo se receperat.

Igitur post Leonem Michaelus cognomento Balbus, oriundus Amorio, rebus annos octo cum imperio praefuit. erat ille quidem minime religiosus, non tamen homines pios ad impietatem cogebat. quapropter id temporis viri sancti carceribus liberati sunt, et magnus ille Theodorus ab exilio revocatus, quem sacras imagines propugnantes multaque perpersum Leo Armenius solum vertere coegerat. hoc Michaelo imperante Thomas quidam maximis ex oriente collectis copiis, nec paucis triribus instructis, adversus reginam urbium expeditionem suscepit. tantas autem vires habebat, ut suspensam ex arce catenam perfringeret ac Blachernas usque contenderet. itaque deinceps totis tribus annis bellum geritur, quo exacto Thomas vincitur, in fugam se coniecit, Adrianopolim pervenit, non exiguo tempore istic obsidione a Michaelo cingitur, ab incolis oppidi deditur, invitus in hostis potestatem venit, manibus atque pedibus truncatur, asino contumeliae causa imponitur, haec tantum verba profersens „miserere mei, qui reapse imperator es.”

Post Michaelum Theophilus filius eius annos duodecim menses tres imperavit. mox ab inito imperio delectum puellarum haberi iussit, inter quas etiam Cassia comparuit. eam propter responsum

καὶ ἡ Κασία, ἣν δὴ καὶ ἀποπέμπεται διὰ τὴν πλήρη συνδ-
σεως ἀπόκρισιν αὐτῆς· μῆλον γὰρ ἐπιδεδωκώς αὐτῇ ὡς
ἔρασθεὶς δῆθεν ἐπὶ τῷ κάλλει αὐτῆς, καὶ εἰπὼν „ἐκ γυναι-
κὸς ἐρρῦν τὰ φαῦλα,“ ἤκουσεν ἕξ αὐτῆς ὅτι καὶ ἀπὸ γυναι-
κὸς πηγάζει τὰ κρείττονα. ἐφ' ᾧ καὶ τὴν Παφλαγόνα Θεο- 5
P. 289 δώραν ἠγάγετο. οὗτος καθ' ἐκάστην ἑβδομάδα διὰ τῆς ἀγο-
ρᾶς ἔφιππος εἰς τὸν ἐν Βλαχέρναις ναὸν ἀπήρχετο· εἰ γὰρ
καὶ τιμὴν ταῖς ἀγίαις εἰκόσιν οὐκ ἔνεμεν, ἀλλὰ τῷ σωτῆρι
καὶ αὐτῇ τῇ Θεομήτορι πίστιν ἐτήρει, ὡς ἔλεγεν. οὗτος καὶ
περὶ τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ προκειμένων ὀνίων ἤρωτα, καὶ εἰ 10
πολλοὺ ἐπιπράσκοντο, κατὰ τοῦ ἐπάρχου ὠργίλζετο. τούτῳ
προσηλθὲ τις γυνὴ παρὰ τοῦ τῆς Αὐγούστας συγγόνου Πε-
τρωνᾶ ἀδικομένη· οἶκημα καὶ γὰρ τι ὑψώσας ἐβλαπτε γει-
τονούσῃ αὐτήν. ὁ γοῦν Πετρωνᾶς ἐπεφωνήθη μὲν, σὺ διοφ-
θώσατο δέ. ἐφ' ᾧ αἰκίλζεται δεινῶς, καὶ τοῦ οἴκηματος ἀνα- 15
Βτραπέτος ἡ ὕλη πᾶσα τῇ γυναικὶ δίδεται. ἡνίκα δὲ καὶ
προκύψας τὸ τῆς δεσποίνης εἶδεν ἔγγομον πλοῦτον, πυρίκω-
στον κελύει γενέσθαι, λέγων „βασίλεια με τοῦ Θεοῦ ἀνα-
δείξαντος, σὺ βιάζεις ποιῆσαί με ναυκλήρον. ἄλλως τε εἰ
μετὰ τῆς βασιλικῆς εὐετηρίας καὶ τὰ ἕξ ἐμπορίας ἑαυτοῦς 20
περικαιεῖσθαι σκεύδομεν, πόθεν ἂν τὰ πρὸς ζωὴν οἱ ἰδιώ-

prudentialae plenum missam fecit ac repudiavit. nam cum ei malum tradidisset, uti qui propter insignem ipsius pulchritudinem amore correptus esset, simulque dixisset: „a muliere mala promanarunt,“ vicissim illa respondit „a muliere bona quoque proveniunt.“ itaque mutata sententia Theodoram Paphlagoniam matrimonio sibi iunxit. habebat in more Theophilus, ut singulis septimanae diebus per forum eques in Blachernium templum iret. quanquam enim sacris imaginibus honorem nullum deferebat, salvatori tamen ac deiparae fidem servabat, ut ipsemet profitebatur. praeterea de rerum in foro venum expositarum pretiis inquirere solebat, et si magno eas vendi deprahenderet, praefecto succensebat. accidit aliquando ut femina quaedam ipsam conveniret, ab Augustae fratre Petrona per iniuriam laesa. nam cum is aedificium in altum eduxisset, domus vicinae, quae mulieris erat, luminibus obstruxerat. hanc ob causam Petronas obiurgatus nihilo magis id corrigebat in quo deliquerat. itaque gravi eum contumelia imperator adfecit, aedibusque delectis omnem materiam mulieri attribuit. itidem cum e palatio prospectans dominne navim portum ingressam vidisset, ut igni ea concremaretur mandavit, huiusmodi verba subiiciens „tu cum imperatorem me deus designarit, naviclerum esse coges? quod si nos praeter uberes imperii fructus etiam mercaturae anolumenta conabimur intercipere, undenam pri-

ται πορίζονται;" τοσοῦτον δὲ μεγαλοπρεπῆς βασιλεὺς ὁ Θεόφιλος ἦν ὥστε καὶ θαναμαστὴ τινα φιλοτεχνήσασθαι ὄργανα. πνεῦμα καὶ γὰρ ἐκείθεν ἐν μηχανῇ τινὶ ἀναπεμπόμενον μελωδίαν ἀπήχει τερπνὴν καὶ εὐκέλαιον. ἀλλὰ καὶ χρυσῶν κατεσκευάσας δένδρα, ἐν οἷς παντοδαποὶ στρουθοὶ καθήμενοι μελῶδημα μελιτώσεν ἐξέχεον.

Ἀνθρωπίον τι ἐν ἀνακτόροις περιστρέφεται, παρακοπήν φρενῶν ἔχον, Δένδρις καλούμενον. ποτὰ γοῦν ὁ βασιλεὺς V. 224 ἐρωτήσας αὐτὸ πόθεν ἦκει, παρὰ τῆ Μάννα πορευθῆναι ἐλεγεν· οὕτω γὰρ ἐκάλει τὴν δέσποιναν. ἀλλὰ καὶ νινία καλὰ διεβηβαιοῦτο ἔχειν αὐτήν. εἰκόνας οὖν ὁ βασιλεὺς ὑποπονήσας εἶναι τὰ νινία κατὰ τῆς βασιλίδος ἐξώρρηστο. ἡ δὲ σοφῶς τὸν ἄνθρωπον κατεσοφίατο· „οὐδὲ γὰρ εἰκόνας εἶδεν ὁ Δένδρις" ἔλεγεν, „ἀλλ' ἐνατενιζούσης μου τῆ κατόπτρῳ τὰς 15 ἐκείθεν ἀντανακλωμένας ἐώρα μορφάς, ἃς δὴ καὶ νινία ὠνόμασεν." ἐπὶ τοσοῦτον δὲ ἀπεστρέφεται τὰς εἰκόνας ὁ Θεόφιλος ὥστε καὶ τὸν ἱερὸν Μεθόδιον, ἅτε τῶν εἰκόνων ὑπερμαχόμενον, ἐν σπηλαίῳ τινὶ κατέκλεισεν ὥσπερ νεκρὸν ἐν μνημείῳ. καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ δύο ληστὰς σὺν αὐτῷ. 20 τὰς δὴ τότε καὶ τελευτήσας ὁ εἰς πόσης δυσσομίας αἰτίου τῆ μακαρίῳ γέγονε; τηρικυῖτα καὶ οἱ κεντηθέντες τὰ μέτωπα

vatae fortunae homines ad vitam sustinendam sibi necessaria comparabunt?" praeter haec tam magnificus erat imperator hic Theophilus, ut etiam admirabilia quaedam instrumenta studiose excogitaret, de quibus machina quaedam emissus spiritus incundam suaviterque resonantem melodiam efficit. itidem arbores aureas parabat, in quibus omnium generis aviculae consistentes melleum quendam cantum effundebant.

Ceterum in aula quidam versabatur homuncio parum mentis compos. eum cum aliquando interrogasset imperator unde veniret, a Manna se digressum respondit: hoc enim nomine dominam appellabat. deinde adfirmavit illam perbellas pupas habere. qua voce imperator audita, suspicatus pupas esse imagines, contra imperatricem excanduit. illa vero maritum solerter decepit. „non enim" ait „imagines Denderis vidit" (hoc illi deliro nomen erat), „sed cum speculum intuerer, formas in eo per reflexionem repraesentatas conspexit, easque pupas nuncupavit." usque adeo certe Theophilus imagines aversabatur, ut etiam religiosum illum virum Methodium, qui earum patronus erat, in spelunca quadam perinde concluderet uti cadavera sepulcris abduntur. neque tantum hoc modo eum vexavit, sed etiam ipsi latrones duos adiunxit, quorum unus ibidem extinctus est. eius cadaver quantum obsecro molestiae foetore suo putas viro beato attulisse? id temporis etiam ii quorum facies notis erant compunctae, in exsilium acti,

πρὸς τὴν ἐπερορίαν στελλόμενοι γραφὴν ἐγκαρῶνται τῷ
 Μεθοδίῳ διὰ τινος ἰχθυοθήρι ἐν μέτρῳ ἰαμβεῖῳ κατὰ λέξιν
 ἔχουσαν οὕτωςί.

P. 290

τῷ ζῶντι νεκρῷ καὶ νεκρῷ ζωηφόρῳ,
 ναῖοντι τὴν γῆν καὶ πολοῦντι τὸν πόλον,
 γραπτοὶ γράφουσι δέσμοι τῷ δεσμῷ.

5

ἀντιγράφει δὲ καὶ αὐτὸς πρὸς αὐτοὺς
 τοὺς ταῖς βίβλοισιν οὐρανῶν κλησιγράφους
 καὶ πρὸς μέτωπα σωφρόνως ἐστιγημένους
 προσεῖπεν ὁ ζῶσατος ὡς συνδεσμούς.

10

τὸν μέντοι Μεθόδιον παραδόξως ὁ θεὸς ἐκέλευεν ἐξηγάγεσθαι. ὁ
 γὰρ Θεόφιλος φιλόλογος ὢν γραφαῖς τισὶ δυσνοήτοις ἐνέτυ-
 χεν, ὢν τὴν λέξιν οὐχ εὗρισκεν. ἀκούσας σὺν παρὰ τινος ὡς
 Βούδεις ἕτερος τὰς τοιαύτας σαφηνίσει γραφὰς εἰ μὴ ὁ ἐν μνή-
 ματι Μεθόδιος, ἐκέλευεν αὐτὸν αὐτίκα μετεκαλίσατο καὶ διὰ 15
 τμησ εἶχεν ὅτι πολλῆς. αἱ μέντοι σιαγόνες αὐτοῦ παραλυ-
 θήσασαι ὑπὸ Θεοφίλου διὰ τὸ τῶν ἁγίων εἰκόνας ὑπερλαλεῖν
 (μετὰ γὰρ τὴν ζ' σύνοδον ὁ βασιλεὺς οὗτος τὴν εἰκονομαχίαν
 ἀνετίωσεν) ὁθόνη λεπτῇ ἐδέδεκτο. ταύτη τοι καὶ συνήθεια
 μέχρι τοῦ νῦν, ὡς αἶμαι, κενράτηκεν ἐν ἀρχιερεῦσι τὸ καί 20
 τοῖς ἐμπροσθίοις μέρεσι δεδεμένας ἔχον ὁθόνας.

piscatoris cuiusdam opera Methodio scripserunt in haec verba, iam-
 bicis versibus inclusa :

vivo perempto vivificoque mortuo,
 terram incolenti ac pariter calcanti polum,
 scripsere vincto vincti et inscripti notis.

his Methodius in hanc sententiam rescripsit :

libris vicissim descriptos caelestibus,
 faciesque non sine laude compunctos notis,
 secum salutat vinctos vivus obrutus.

hunc autem Methodium novo et admirabili quodam modo deus ex eo
 specu eduxit. nam cum Theophilus doctrinae litterarum studiosus in
 scripta quaedam intellectu difficilia incidisset, nec qui se de illis
 explicaret invenire posset, intellecto de quodam neminem mortalium
 esse qui feliciter ea declarare posset quam inclusus ille sepulcro Me-
 thodius, hominem inde statim revocavit, magnoque in pretio dein-
 ceptus habuit. et quia Methodii malae propter sacrarum imaginum pro-
 pugnationem contumendo laesae solutaeque fuerant a Theophilo
 post 7 synodum simulacrorum eversionem renovante, necesse habebat
 ut eas tenui quadam fascia linea obligaret, unde mea quidem sen-
 tentia mos inolevit, hodieque durans, ut pontifices ab anteriori parte
 lineas fascias alligatas habeant.

Ἄλλα καὶ τελευταίων ὁ Θεόφιλος ἡξίου μῆτε τὰς ἀγίας
 εἰκόνας ἀνασθηλωθῆναι μῆτε τὸν πατριάρχην Ἰωάννην τὸν
 καὶ γόητα καθελείν. ἀλλὰ μετὰ θάνατον ἐκείνου καθελούσα
 τοῦτον ἡ Θεοδώρα τὸν ἱερὸν ἀντεισηῆς Μεθόδιον, εἰ καὶ C
 5 γύναιόν τι πορνίδιον οἱ ἐξ ἐναντίας ὑπελθόντες διαβύλλουσι
 τὸν Μεθόδιον. κρίσις οὖν ἐπὶ τούτοις προβαίνει, καὶ τὸ
 κράσπεδον ἄρας ἀπογυμνοῖ τὴν αἰδῶ. ἡ δὲ ἦν κατεψυγμένη
 πάντῃ καὶ μεμαρασμένη. καὶ τὴν αἰτίαν ἐρωτηθεῖς δι' ἣν ὁ
 τοσοῦτος γέγονε μαρασμός, ἔλεγεν ὅτι ποτὲ κατὰ χρείαν εἰς
 10 Ῥώμην σταλαίς, κάκεισε πύρωσιν παθῶν σαρκικῆν, δέομαι
 τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ. ἐφ' ἧ καὶ δοκῶ κατ' ὄναρ ἰδεῖν
 τὸν κορυφαῖον Πέτρον, καὶ οὐ τῆς αἰδοῦς ἀπαμῆνον μου
 πῦρ ἐδόκουν αὐτὴν περιβόσχεσθαι. ἔκτοτε οὖν τὰ μόρια
 ταῦτα νεκρῶνται, καὶ πύρωσις οὐκέτι μοι παρηνώχλησε. D
 15 καὶ ἡ μὲν πρώτη γυνὴ τὸν Ἀδὰμ ἐξάγει τοῦ παραδείσου, ἡ
 δὲ κυρὰ Θεοδώρα εἰσάγει τὸν ὁμοζυγον αὐτῆς εἰς τὸν παρα-
 δεισον. ὡς οὖν ἔλαβε πληροφορίαν τοῦ πράγματος, φιλοφρο-
 νεῖται τοὺς ἀγίους τούτους πατέρας, δι' ὧν ἄρα καὶ ἡ πρὸς
 θεὸν γέγονε δέησις. ἦνίκα γοῦν ἐφιλοφρόνει αὐτούς, συμπαρ-
 20 ἦν καὶ ὁ γραπτὸς Θεοφάνης Νικαίης. ταύτης οὖν ἐνατην- V. 225
 ζούσης αὐτῆ καὶ τὰ στίγματα θαυμαζούσης ἔλεγε „τί με

Denique Theophilus moriturus petebat ut imagines sacrae rursum non erigerentur, neque Iohannes patriarcha, prastigiator insignis, loco moveretur. verum ipso vita functo, Theodora Iohanne deiecto et abdicato sanctum virum Methodium pro eo substituit. tum vero meretricula quadam subornata Methodium adversarii criminati sunt; quae res in iudicium cum deducta foret, Methodius simbria vestis sublata genitalia deuudavit. ea prorsus frigebant et emarcuerant. rogatus autem quauam de causa tantopere virilia ipsius emarcuissent, respondit se aliquando quadam de causa Romam missum, et carnalis libidinis inflammatione correptum, Christi discipulorum opem implorasse; ideoque per quietem vidisse summum illum Petrum apostolum, qui verendis suis attactis effecerit ut ignis ea depascere videretur. ex eo tempore membra istaec sua mortua sibi fuisse, neque libidinis inflammationem quidquam attulisse molestiae. caeterum ut omnium prima mulier Adamum paradiso eduxit, ita domina Theodora coniugem suum in paradysum introduxit. ea de re cum certior facta fuisset, benigne sanctos hosce patres excepit, qui etiam pro Theophilo deum precati sunt. cum autem illos exciperet, aderat inter alios Theophanes Nicaenus pontifex, cuius faciei notae impressae erant. is imperatrice defixis oculis se intuente, ac notas impressas admirante „cur“ inquit „tam crebro me adspicis? in altera vita cum me-

συχνῶς ὀρθῶς; τότε διαδικιάσομαι περὶ τούτου τῷ ἀνδρὶ σου." ἦν δὴ καὶ πολλὰ δυσχερώουσαν τούτου ἔσκεν ὁ πατριάρχης παρεμυθεῖτο Μεθόδιος.

- P. 291 Γίνωσκε δέ, ἀγαπητέ, ὅτι ἐπὶ τῆς τοῦ Θεοφίλου βασιλείας Λέων ὁ φιλόσοφος ἦν, κεκρυμμένος μὲν τοῦ πρώτου 5 καὶ πάντη ἄγνωστος ὢν, τούτῳ δὲ γεγονῶς τῷ τρόπῳ κατὰ δὴλος. νεανίας τις γεωμετρικῆς ἐπιστήμης ἔμπειρος ὢν αἰχμάλωτος ἄγεται. εἶτα παρὰ τοῦ κατέχοντος αὐτὸν Ἀρμεμονμνῆ ζήτησις γίνεται γεωμετρικῶν θεωρημάτων. παρίσταται καὶ ὁ νεανίας, τὴν αὐτοῦ σοφίαν δείκνυσι, θαυμάζεται. 10 ἐρωτῶνται εἰ καὶ τινες ἕτεροι τοιοῦτοι παρὰ τῆ βασιλευσύῃ εὐρίσκονται. καὶ ὁ Ἀρμεμονύμνης μαθὼν περὶ τοῦ σοφοῦ Β Λέοντος, τίς τε ἦν καὶ ὅπως εἰς ἄκρον ἐλλήλακε πάσης σοφίας καὶ ἐπιστήμης, γράφει πρὸς τὸν βασιλέα Θεόφιλον ὡς ἂν ὑποστειλεῖ τὸν φιλόσοφον πρὸς αὐτόν· ἀντὶ δὲ τούτου 15 δοθήσεται χάρις χρυσίου κεντηνῆμια ρ' καὶ φιλία αἰώνιος. καὶ ὁ Θεόφιλος ἄπορον κρίνας εἰ τὴν τῶν ὄντων γνῶσιν, δι' ἦν τὸ τῶν Ῥωμαίων γένος θαυμάζεται, ἔκδοτον ποιήσει τοῖς ἔδουσι, πρὸς τὰ αἰτηθέντα οὐκ ἐπένευσε. γνωρίζεται οὖν ἐντεῦθεν ὁ τὰ πάντα σοφώτατος Λέων, διδάσκαλος προχει- 20 ρίζεται, τελευταῖον εἰς τὸν τῆς Θεσσαλονίκης θρόνον ἀνάγε-

rito tuo disceptaturus sum." hoc verbum Imperatricem graviter admoldum pupugit, quam tamen deinde Methodius patriarcha consolatus est.

Scito autem, dilecte fili, Theophilo imperante Leonem philosophum extitisse, qui prorsus antea latitabat et ignotus erat: sed hoc modo nomen aliquod est consecutus. quidam adolescens geometricae scientiae peritus in hostium potestatem venerat. accidit autem ut Armemumnes, qui eum captivum habebat, aliquando de geometricis theorematibus disputaret. ibi iuvenis ille praesens doctrinae suae specimen edit, et apud homines admirationem sui concitat. quamobrem interrogatur an alii quoque Cpoli reperiantur qui artem hanc teneant, cum respondente iuvene cognovisset Armemumnes de Leone viro sapientiae docto, quisnam foret, et quod summam omnis doctrinae scientiaeque peritiam consecutus esset, litteris ad imperatorem Theophilum datis petit ut ad se Leonem mittat, pro quo declarandi animi grati causa vicissim ei daturus sit centum auri centenarios aeternamque pacem concessurus. Theophilus autem, qui absurdum quiddam se facturum duceret, si rerum cognitionem, propter quam natio Romanorum in admiratione sit, populis exteris proderet, postulatis Armemumnae adsentiri noluit. ex eo tempore Leo doctissimus in universis disciplinis clarescere coepit. cumque doctoris munus aliquandiu ei mandatum fuisset, tandem opera magni patriarchae Iohannis ad Thes-

ται παρὰ πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ μεγάλου. τῶν εἰκονομίων τῆνικαῦτα καθαιρεθέντων συγκαθηρέθη καὶ αὐτός. μεγίστην δὲ τιμὴν παρὰ γε τοῖς Θεσσαλονικεῦσιν ἔφερε καὶ δι' ἄλλα μὲν πολλὰ, μάλιστα δὲ δι' ἣν ἐπήνευκε τοῦ λιμοῦ λύσειν, τὴν τῶν ἀστέρων ἐπιτολὴν διασκευάμενος κἀκείνους ἀναπέσας τὰ σπέρματα τῆνικαῦτα καταβαλεῖν.

Ὁ μέντοι Θεόφιλος γαμβρὸν εἶχεν Ἀλέξιον, οὗ Μωσῆδ τὸ ἐπώνυμον· καὶ Μανουὴλ τις ἐν αὐτῷ παραδυσταστέων ἦν. ὁμοίως καὶ Θεόφοβός τις, ὃν δὴ καὶ θανάτῳ καθυποβληθῆναι κελύει, μὴ ποτε νεώτερόν τι εἰργάσθαι. ἀφαιρεῖται οὖν ἡ ἐκείνου κεφαλὴ καὶ τῷ Θεοφίλῳ προσάγεται. τῶν οὖν τριῶν αὐτῆς ἀψάμενος ἔφη „οὐτ' ἐγὼ Θεόφιλος οὔτε σὺ Θεόφοβος.“ ἐπὶ τούτοις οὖν ἐξηρεύετο τὴν ψυχὴν δυσεντερίᾳ πρότερον συσχεθεῖς· τὸ δὲ ταύτης αἵτιον ψυχροποσία.

Μετὰ δὲ τοῦτον κρατεῖ Μιχαὴλ ὁ μεθυστῆς σὺν τῇ μητρὶ αὐτοῦ Θεοδώρᾳ ἔτη ιδ', καὶ μόνος ἔτη ια'. κατάγει δὲ αὐτὴν καὶ ἀποκείρει· μόνος γὰρ ἦθαλε σκήπτρα τὰ Ῥωμαίων ἰθύνειν, εἰ καὶ μὴ πρὸς καλὸν ἀπέβλεπε τὰ ἐκείνου. τί γὰρ οὐκ ἔλεγε; τί δὲ οὐκ ἔπραττε; πολλάκις καὶ μηδέ τινας χρείας καταπειθοῦσης, χωρὶς φυλάκων καὶ φρουρῶν, ἄτερ δορυφορούντων, ἐπὶ μέσων ἐκείνος τριόδων παρῴδενε. καὶ τί χρῆ

salonicense solium evectus est. inde cum oppugnatores imaginum loco moverentur, etiam ipse solio suo delectus est. apud Thessalonicenses in honore maximo fuit cum alias plures ob causas, tum maxime propterea quod eos annonae penuria sublevasset, siderum quorundam ortu considerato: persuaserat enim ipsis ut indicato ab se tempore semina terrae crederent.

Ad Theophilum ut redeamus, habebat is generum Alexium, cognomento Moselem. praeterea Manuelus quidam apud ipsum potestatis imperatoriae particeps erat, itemque Theophobus, quem morte adfici iussit, ne quando res novas moliretur; estque caput ei praecisum et ad Theophilum allatum. cuius ille criminibus attractatis „nec ego sum Theophilus“ inquit, „nec tu Theophobus.“ haud multo post animam exhalavit, cum prius intestinorum morbo laborasset, quem ex haustu frigidae aquae sibi accessiverat.

Theophilo extincto, Michaelus cum Theodora matre 14 annis imperavit, eamque tandem ab imperii gubernaculis removit et rasit; quod solus Romanam rem publicam administrare vellet. non tamen ad utilitatem publicam ea quae gerebat spectabant. quid enim non ille dicere, quid non ausus est facere? saepenumero nulla urgente necessitate absque custodibus, praesidio, satellitum comitatu, in

- * *πολλὰ λέγειν; ἐπὶ χεῖρονα καθ' ἑκάστην προπόπτων ζωὴν,*
 P. 292 *καὶ κατ' αὐτῶν ἐλύττησε τῶν μυστηρίων ὁ κάκιστος. βαλὼν*
γὰρ εἰς κρατῆρα δριμύτατον σίνγηι τὴν ἀγιοτείαν ἐπέβη
ἐτέλει τὴν μυστικὴν, παιζῶν ὁ τάλας ἐν οὐ παικτοῖς καὶ
γελῶν ἐν ἀγέλαστοις ὁ δειλαιός. ἢ μέντοι Θεοδώρα παραδί-5
δωσι πρὸς αὐτὸν χρυσοῦ κεντηνάρια 5' καὶ ἀργυρίον ὡσεὶ γ'.
ἀλλ' ὁ Μιχαὴλ τρία καὶ μόνα τελευτῶν ἀφῆκε, κρατήρας
ἕτη ἰά μετὰ τὴν Θεοδώρας διάζευξιν· περὶ γὰρ μέθας καὶ
 V. 226 *ἰπποδρομίας κατήγετο. τοσοῦτον δὲ τῶν τοιοῦτων ἐμίχαιτο*
θεάτρων ὡς αὐτὸς μὲν φορεῖν τὸ βέντεον καὶ ἰππηλατεῖν, ὁ 10
δὲ λογοθέτης τὸ Πράσινον. καὶ ποτε γούν τοῦ ἰππικῆς ἐν-
Βσπάντος ἀγῶνος ὁ τοῦ δρόμου πρωτονοτάριος ἐφρίσταται λέγων
ὅτι ἐν τοῖς Μελαγγείοις, ἅτινα Μελάγυνα ἰδιωτικῶς λέγον-
ται, Σαρακηνοὶ προσέβαλον· καὶ ὁ βασιλεὺς „ἐν τοιοῦτῳ
μοι” ἔφη „ἀγῶνι, καὶ τὸν μέσον εὐώνυμον καταστῆσαι σπύ- 15
δοντι, αὐτὸς, μάταιε, περὶ Σαρακηνῶν ἐπιδρομῆς ἀγγελίαν
ἐπάγεις μοι;” τοιοῦτοις οὖν ὁ Μιχαὴλ ἐνασχελούμενος τοὺς
βασιλικούς ἐκένωσεν, ὡς εἴρηται, Θεσαυροῦς· καὶ αὐτοῖς
γὰρ τοὺς ἠνιόχων παῖδας ἐκ τῆς ἰερᾶς κολυμβήθρας ἀναλαμ-
βανόμενος ἐδίδον ἑκάστην αὐτῶν ἀνὰ χρυσοῦ λίτρας ρ'. 20
 C *Πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ τοῦτο τὴν τοῦ Μιχαὴλ ἀβελτηρίαν*

3. δριμυτάτην F.

ipsa se trivia conferebat. quid multa proferri opus est? cum cottidie deteriorem ad vitam prolaberetur, tandem vir sceleratissimus adversus ipsa quoque mysteria furiose debacchari coepit. nam in craterem indito sinapi acerbissimo mysticum inde sacrum peragebat, ludens miser in iis quae ludos nullos admittunt, et ridens infelix in minime ridiculia tradiderat ei Theodora mater aevi MXC centenaria, argenti ad tria milia. ex iis Michaelus moriens tria tantum reliquit, imperio post discessionem ex aula Theodora annis undecim petitus. solis compositionibus et circensibus ludis operam dabat, quibus sane spectaculis tam impense delectabatur ut ipsemet extrinsecus amictum Venetum gestans equos agitare, logotheta Prasino habitu induto. accidit aliquando ut equestri certamine iam imminente protonotarius dromi accedens diceret in Melangeis, quae Melagina vulgo nuncupantur, Saracenos adessa. tum imperator „tene vero” inquit, „hominem stolidissimum audere mihi tali occupato certamine, ac in hoc unum incumbenti ut in laevam partem medium avortam, de Saracenorum incursa nuntium adferre?” rebus igitur huiusmodi Michaelus occupatus imperatorios, ceu diximus, thesauros exhauriebat. nam quoties ipsorum etiam aurigarum filios ex sacro fonte suscipiebat, singulis auri libras centum donabat.

Licet hinc etiam, ut omittamus alia, Michaeli recordiam agno-

- παρίστησιν. ὑπὸ Ταρσοῦ μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ παλατίου
 φρυκτοὶ κατὰ τινὰς τόπους ἀνεφλέγοντο κατὰ διάδοσιν τὰς
 τῶν Σαρακηῶν ἐπιδρομὰς προμηνύοντες. ἡλιοχείας οὖν τε-
 λουμένης κατὰ γὰρ τὸν ἐν τῇ στενῇ τοῦ μεγαλομάρτυρος καθὼν
 5 Μάμαντος, καὶ τὸ Βένετον ἐνδεδυμένου τοῦ βασιλέως αὐτοῦ,
 ἀγγελία γέγονεν ἀπὸ γὰρ τοῦ κατὰ τὸν Φάρον φρυκτοῦ. ἀνιῶ
 γοῦν ἐπὶ τούτῳ συσχεθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐκ μέσου ποιεῖ τοὺς
 θασμαστοὺς ἐκείνους φρυκτοὺς, ὡς μηκέτι τοιαύταις ἀγγε-
 λλαις οἱ θεαταὶ δειλαινόμενοι τὸ θέατρον καταλύωσιν.
- 10 Οὗτος ὁ Μιχαὴλ χρημάτων ἀπορήσας καὶ τὰς χρυσᾶς
 ἐκείνας πλατάνους, αἷς ὁ φιλόσοφος κατεσκεύασε Λέων, ὡς Ὁ
 ἄνωθεν ἔφημεν, ἐν αἷς στρουθοὶ καθήμενοι διὰ μηχανῆς ἐκ-
 λάδουν, ὡσαύτως δὲ καὶ τοὺς λέοντας, ἃ πρὸς ἑκπληξιν τῶν
 ἔθνων μεμηγάρηται (καὶ οὗτοι γὰρ ἔστιν ὅτε βρονχώμενοι
 15 ἔθανυμάζοντο), κατακόψας ἀνάλωσεν.

Ἐπὶ τούτοις οὖν ἡ Θεοδώρα πολλὰ παραινοῦσα τὸν Μι-
 χαὴλ τῶν βασιλείων ἐκπτώτος γίνεται· ὁ γὰρ ἐκ μητρὸς
 αὐτῆς θεῖος, ᾧ Βάρδας ὄνομα, πάντα κάλων κινήσας καὶ
 παντοίως ὑπέλθων αὐτόν, τὴν μὲν βασιλίσσαν πόρρω γενέ-
 20 σθαι τῶν βασιλείων οἰκονομεῖ, ἑαυτὸν δὲ προχειρισθῆναι
 Καίσαρα. ἔκτοτε οὖν πάντα ποιῶν ὡς ἀντίναξ οὐ διέλιπε. P. 293

scere. a Tarso ad Palatium usque certis in locis ignes succendi con-
 suerant, quibus aliis alios excipientibus Saracenorum incurus de-
 nuntiabantur. cum igitur aliquando currus agerentur ad eximii mar-
 tyris Mamantis aedem, quae in Steno est, habituque Veneto impe-
 rator ipse ornatus esset, signum adventus hostilis editum est per
 ignem de Pharo. quae res permolesta cum imperatori accideret,
 ignes illos admirabili consilio excogitatos sustulit, ne deinceps un-
 quam per eiusmodi nuntios animis terrore percussis theatrum specta-
 tores desererent.

Idem Michaelus cum forte pecuniis indigeret, etiam platanos
 illas aureas, factas a Leone philosopho, de quo supra locuti sumus,
 in quibus aviculae sedentes per machinam quandam cantillabant,
 itemque leones aureos, qui et ipsi cum hominum admiratione ma-
 xima nonnunquam rugitum edebant, opera certe praeclara et unam
 ob causam facta, ut exterae nationes ad eorum conspectum obstu-
 pescerent, minutas in partes concidit et aurum expendit.

Quas ob res Theodora Michaelum crebris admonitionibus casti-
 gans et erudiens e regia tandem expellitur. etenim Michaeli avuncu-
 lus, cui Bardae nomen erat, nulla non machinatione usus et omni-
 bus hominem modis aggressus, ut imperatrix quidem longe a regia
 summoeretur effecit, ipse vero Caesar ab imperatore designaretur.

πρὸς τούτοις δὲ καὶ παρανομίαν ἐτόλμα, υἱοῦ γηγηίου γαμετῆ
 συνεφείρετο. μαρτάνει ταῦτα καὶ ὁ τότε πατριάρχης Ἰγνα-
 τιος· ἐφ' ᾧ νοθετεῖ, παραινεί, καὶ τελευταῖον ἐκδιώκει
 τῶν ἀγιασμάτων αὐτόν. μαινεται ὁ Βάρδας, καὶ τὸν μὲν
 Ἰγνάτιον τῆς ποιμνῆς ἐξίστησιν, ἀντ' αὐτοῦ δὲ προχειρίζεται 5
 Φωτίον. ἀλλ' ἐντεῦθεν οἰοῖς καὶ ὄσοις ἐβλήθη δεινοῖς παρὰ
 Φωτίου ὁ Ἰγνάτιος, ἔν' ἐκὼν φανείη παραιτούμενος, οὐκ
 ἔστιν εἰπεῖν. ἀπορριζοῦσι γὰρ αὐτοῦ τοὺς ὀδόντας, προσε-
 B φρακλοῦσι γυμνὸν κοπροφέρετῃ τινὶ λάρνακι τὸν τοῦ κατακτύ-
 στου Κοπρωνύμου φερουση νεκρὸν. ἀλλ' οὐκ ἐπὶ πλεον ἀνέ-
 χεται ὁ θεός· ὁ μὲν γὰρ Φωτίος ἀντίκα τοῦ θρόνου ἐκβάλλ-
 λεται, ὁ δὲ Βάρδας κακῶς τῶν ἄθε μεθίσταται. κατὰ γὰρ
 τοῦτο καὶ σημεῖά τινα τὸν ὄλεθρον αὐτοῦ καταμήνου, ἐπιτο-
 λαὶ κομητῶν, ὄψαις ὀνειράτων ἀλλόκοτοι. ἐδόκει γὰρ ὁ Βάρ-
 δας πρὸς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν ἀπελθεῖν, καὶ τῷ τοῦ πα- 15
 τριάρχου θρόνῳ τὸν κορυφαῖον Πέτρον ἰδεῖν ἐγκαθήμενον,
 καὶ τοῖς ποσὶν αὐτοῦ τὸν ἀγιώτατον Ἰγνάτιον ἐγκυλινοῦμε-
 V. 22; νον, κακείθεν ὧν ἔπαθε παρὰ τοῦ Καίσαρος αἰτούντα ἐκδι-
 C κησιν. καὶ ὁ Βάρδας εὐθέως ἐώρα ῥομφαίαν διδομένην ὡς ἔπ'
 αὐτῆς αὐτόν μεληδὸν διατμηθῆναι. οὐ πολὺς διήλθε καιρὸς, 20
 καὶ κατὰ τοῦ Βάρδα θάνατος μελετᾶται παρὰ Μιχαὴλ τῆν

itaque ab illo tempore cuncta sic agere, quasi si imperator ipse foret, non destitit. praeterea facinus improbissimum committere ausus est, genuini filii coniuge vitata. quod ubi rescivisset Ignatius patriarcha, hominem semel atque iterum frustra monitum tandem adhibita commonefactione postrema sacris excludit. tum vero Bardas furere, Ignatium gregi adimere, Photium eius loco substituire. qualibus autem quantisque calamitatibus Ignatius opera Photii fuerit exagitatus, ut tandem sponte sua solium detrectare ac resignare videretur, verbis explicari omnino non potest. quippe radicitus ei dentes effracti sunt, ipse nudus in longum exporrectus et sandapilae cuidam luto commaculatae inclusus, quae abominabilis istius Copronymi cadaver continebat. verum deus haec non admodum diu toleravit. quippe Photius ille mox solio defectus est, Bardas misere vitam in terris suam clausit. etenim cum moriturus esset, prodigia quaedam et ostenta perniciem hominis portenderunt, nimirum ortus cometarum et inusitata somniorum visa. nam per quietem Bardas ire sibi magnam ad ecclesiam videbatur, ubi principem apostolorum Petrum in solio patriarchae sedentem cerneret, ad cuius pedes sanctissimus ille patriarcha Ignatius provolutus iaceret, ac vindictam eorum postulare facinorum quae a Caesare designata in se fuissent; mox alicui gladium porrigi, quo Bardas membratim dissecaretur. neque multum temporis

ἐκείνου δυναστείαν δεδοικότος. Ξιφήρεις οὖν τοὺς κατ' αὐτοῦ ἐπιόντας ὁ Βάρδας ἰδὼν τοῖς τοῦ βασιλέως ἑαυτὸν ἐπιρρέπτει ποσίν. ἀλλ' ἀποσπῶσι τοῦτον ἐκείθεν καὶ μεληδὸν κατατέμνουσι. τὰ δὲ παιδογόνα αὐτοῦ μόρια κοντῶ ἀπαιροῦσι 5 καὶ τῷ λαῷ παραδειγματίζουσι.

Μετὰ δὲ ταῦτα φυσικῆς γονῆς ὁ Μιχαὴλ ἀπορῶν, ὡς φησιν ὁ Σκυλίτζης, καὶ τὰ κοινὰ διεξάγειν οὐχ οἷός τε ὦν ἄτε τοῦ Βάρδα ἐξ ἀνθρώπων γενομένου, εἰσποιεῖται τὸν Βασιλεῖον εἰς υἱόν, καὶ τῇ τῶν μαγίστρων ἀξία τιμήσας διέ- 10 δημα μετὰ μικρὸν αὐτῷ παρατίθουσι. εἰθ' οὗτος ὁ Μιχαὴλ παρὰ Βασιλείου ἐλεγγόμενος ἐφ' οἷς ἔπραττε, ποιῆσαι τοῦτον ἐκ μέσου ἐφρόντιζε. τί γοῦν ποιεῖ; Βασιλίσκον τινὰ (φιλοτιμῆσασθαι γὰρ ἤθελεν αὐτόν, ὅτι προφθάσας ὕμνησε τὸ κράτος αὐτοῦ διὰ τὸ καλῶς δῆθεν ἠνιστροφῆσαι) εἰς μέ- 15 σον ἀγαγὼν τὴν πορφύραν αὐτόν ἐνδύει καὶ τὸ διάδημα, πρὸς τὴν γερουσίαν εἰπὼν „πάλαι μὲν οὖν ἔδει τουτοῖ τὸν ἄνδρα, ὃ φίλοι, εἰς τὸν περίβλεπτον κόσμον τῆς βασιλείας P. 294 ἀναγαγεῖν, ἢ τὸν Βασιλεῖον ἐφ' ᾧ καὶ μεταμελέηται.” ἀλλ' ἐνεῦθεν ἢ τοῦ Μιχαὴλ κατάλυσις λαμβάνει ἀρχήν, εἰ καὶ 20 μᾶλλον ἀκρατοποτῶν οὐ διέλιπε τοῖς ὄπ' αὐτόν πολλὰ κακὰ προξενῶν, ἄλλου μὲν ὧτα κλεῦων ἀφαιρεῖσθαι, ἑτέρου δὲ

intercessit, cum Michaelus Bardae potentiam reveritus hominem morte multatum e medio tollere cogitat. itaque Bardas homines gladiis instructos contra se pergentes intuitus ad imperatoris se pedes abiicit. verum per eosdem inde abreptus membratim in frustra conciditur, genitalibus hastae suffixis et publice populo spectaculi causa exhibitis.

Secundum haec Michaelus, quod sobolem ex se naturaliter procreatam nullam haberet, uti Scylitzes memoriae prodidit, nec publicam rem administrare per se satis idonee posset, Barda iam rebus humanis exempto, Basilium filii loco adoptat, et magistrorum dignitate ornatum paullo post etiam diademate cingit. cum autem a Basilio quoque Michaelus ob ea reprehenderetur quae nefarie patrabat, quo pacto et illum e medio tolleret, sollicite cogitabat. quid ergo rei molitur? hominem quandam nomine Basiliscum, quem adficere honore propterea cuperet quod aliquando maiestatem ipsius insigniter praedicasset ob quadrigarum solertem inflexionem, in medium productum purpura induit ac diademate ornat, huiusmodi ad senatum verbis usus „iampridem, amici, oportebat hunc virum a nobis ad honorem imperii splendidissimum potius eveli, quam Basilium. iccirco mei me consilii factique poenitet.” quod quidem ubi fecisset, mox initium interitus Michaeli appetiit, praesertim cum intemperanter admodum potare non desineret,

εἶνα καὶ κεφαλὴν ἄλλου. ἀλλ' ἐν τοῦτοις ἐμποδίζοντα τὸν Βασίλειον εἶχεν. ὅφ' ἢ δόλον μελετᾷ κατ' αὐτοῦ· ἐνέσκηψε γάρ τι βέλος ἀφίεναι τῷ δευτέρῳ μὲν κατὰ Θηραίου τῇ δὲ ἀληθείᾳ κατὰ Βασιλείου. καὶ ὅς πάντα ἐνοήσας ἔδρασε μᾶλλον ἐπὶ Μιχαήλ ὄπερ αὐτὸς ἐμελλε ἀπ' αὐτοῦ καθεῖν· 5
B ὅφ' ἢ καὶ φονεύει αὐτὸν κατὰ τὸν ἅγιον Μάμαστα.

Κρατεῖ οὖν μετὰ Μιχαήλ τὸν μεθυστὴν Βασίλειος ὁ Μακεδῶν ἔτη κ'. οὗτος βρεφύλλιον ὦν, καθὰ φησι Ζωνα-
ρας, ἔπειτα τῷ ἡλίῳ θαλαπόμενος ἄτα δὴ τῶν αὐτοῦ γαστέων
περὶ τὸ θέρους ἀσχολουμένων· πάνυ καὶ γὰρ ἦσαν πτωχοί. 10
ἀέτος δὲ τηρικαῦτα καταπτάς ἐσκίαζεν αὐτὸν τοῖς πτέρυξιν.
ἡ γοῦν μήτηρ αὐτοῦ καὶ πολλὰκις ἀποσοβῆσαι ἐπιχειρήσασα
τοῦτον, καὶ μὴ δυνηθεῖσα, ἀγυθὸν οἰώσιμα τὸ τοιοῦτον
ἔκρινε δράμα. ἀλλὰ καὶ ἀπὸ κώμης ὁ Βασίλειος οὗτος ἔρ-
μητο γειτονεύσης τῇ μεγαλοκόλει Ἀδριανουπόλεως, καὶ ἀν- 15
C δρώμεδον δὲ τοῖς Βουλγάρσι συναπήχθη ποτέ. φηγὼν οὖν
ἐκείθεν πρὸς τὴν Βυζαντίδα ἔρχεται, καὶ τῷ τοῦ ἁγίου Διο-
μήδους προσπελάζει ναῦ, κάκεισε ὑπνώττει ἐν κλίῃ λιθοκλι-
δίῃ. τηρικαῦτα ὁ ἐκεῖσε νεωκόρος τρίτον ἀφωκίζεται δι'
ἀγγέλου λέγοντος „ἔσω τὸν βασιλεῦ εἰσάγαγε.“ κειθεται ὁ 20
νεωκόρος, θεραπειῶς ἀξιοῖ τὸν βασιλέα. εἶτα τί; διὰ τὴν

21. δεξιῶτ F.

ac subditis crebra mala moliri. nam praecipiebat his aures, illis na-
res, nonnullis capita praecidi. cum autem Basilius impediret quomi-
nus ea perficerentur, fraude circumvenire Michaelus ipsam inuitoit.
nam cuidam mandabat ut in speciem quidem adversus feram telum
emitteret, reapse vero Basilium petoret. qua re Basilius animadversa
in ipsum Michaelum id patrandum esse statuit quod imminere sibi
ab eo videbat. itaque hominem ad D. Mamantis interficit.

Hoc modo post Michaelum cognominiae Temulentum Basilius Macedo 20
annis imperium obtinuit. is cum adhuc infans admodum esset, uti Zo-
naras commemorat, forte soli expositus in aestu iacebat, messe occupatis
parentibus, qui valde pauperes erant. tum vero aquila de sublimi advo-
lans expansis alis umbram ei praebebat. cum autem mater aliquoties
aquilam abigere conata nihil efficere se videret, tandem hanc rem boni
augurii loco duxit. praeterea Basilius hic e pago quodam originem habuit,
qui magnae urbi Adrianopoli vicinus erat. etiam aliquando ceu man-
cipium a Bulgaris avectus fuit, unde cum evasisset, Byzantium sese
contulit, ac propius ad sancti Diomedis aedem accedens ibidem in
latericio pavimento fessus obdormivit. ea nocte templi eius aeditus
ab angelo ter excitatus est ac imperatorem introducere iussus. parat
aeditus angelo, et Basilius velut imperatorem humanissime tractat
atque reficit. quid ex eo tempore de ipso factum? propter insigneum

αὐτοῦ ἀνδρείαν τῇ Μιχαὴλ γνωρίζεται, τῶν ἵππων φρονι-
 στῆς καθίσταται, μετὰ ταῦτα παρὰκοιτος καὶ τελευταῖον
 κρείττω ἀναγορεύεται, τοῦ θεοῦ τὰ τοιαῦτα καὶ πρὸ πολλοῦ
 πάντως δεικνύοντος. ὄρα γὰρ ὅτι καί ποτε μετὰ τοῦ κυρίου
 5 αὐτοῦ τοῦ Θεοφιλίτζη ἐν τινὶ τόπῳ ἀπῆλθεν ἐνθα διορατικός D
 τις ἐτύγχανε μοναχός, ὃς τὸν μὲν Θεοφιλίτζην παρεώρα, τὸν
 δὲ Βασίλειον διὰ τιμῆς ἐποιεῖτο πολλῆς, καὶ τὴν αἰτίαν ἐρω- V. 228
 τῆσθεις ὑπό τινος ἔλεγε βασιλεῖα ἰδεῖν αὐτὸν ἄντικρυς. κρα-
 τεῖ οὖν, ὡς εἴρηται, μετὰ τὸν Μιχαὴλ ὁ Βασίλειος. καὶ
 10 τῆς ἐκκλησίας ἐσθῆως τὸν Φώτιον ἐξώθει, καὶ πάλιν Ἰγνατίῳ
 τὸν θρόνον ἀποδίδωσιν. ἀλλὰ καὶ τὴν γερουσίαν τηρικαῦτα
 μετακυλεσάμενος τοὺς βασιλικοὺς ὑπανοίγει θησαυρούς, ὡς
 φησὶν ὁ Σκυλίτζης· καὶ ἀπὸ γε τῶν τοσοῦτων χρημάτων
 οὐδὲν ἄλλο εὔρηται ἢ χρυσοῦ κεντηνάρια τρία. ποῦ δὲ ταῦτα
 15 κεντομηθῆναι ἔφθασε μαθὼν Βασίλειος οἰκονομεῖ καὶ πάλιν P. 295
 πρὸς τὸν δημόσιον ἀντιστραφεῖναι. τὰ ἡμίση λοιπὸν ἀφ' ὧν
 ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ Μιχαὴλ ἔκυστος ἀφαιρούμενος ἐπισυνάγει
 χρυσοῦ κεντηνάρια τ'.

Τοσοῦτον δὲ καλῶς ὁ Βασίλειος ἤρχε καὶ τοσοῦτον δι-
 20 καιότατος ἦν, ὡς καὶ δικαστὺς τάξει καὶ τὰς ὑποθέσεις
 ποιεῖν ἐν τε τῇ Μαννανύρῳ καθημένους καὶ τῇ ἵπποδρόμῳ.

15. κεντομηθῆναι?

animi fortitudinem in Michaeli notitiam pervenit: primum equorum
 ei cura committitur, deinde fit cubicularius, tandem imperator reu-
 ntiatur, cum quidem huiusmodi eventa deus multo ante significasset.
 nam vide, obsecro, quid aliquando ipsi acciderit. forte cum hero id
 temporis suo Theophilitze quendam ad locum profectus fuerat. eo
 in loco solitariae vitae sectator degebat, homo futura prospiciendi
 facultate praeditus. negligebat ille Theophilitzem, cum magnum ho-
 norem Basilio deferret. quaesitus ab aliquo cur id fecisset, impera-
 torem in eo se palam conspexisse respondit. hac igitur ratione Ba-
 silius imperio, ceu diximus, post Michaelum potitus est; moxque
 Photium ex ecclesia pepulit ac solum Ignatio restituit. praeterea sub
 initium imperii patribus conscriptis ad se venire iussis thesauros im-
 peratorios aperuit, ut Scylitzes commemorat, deque pecuniis aerarii
 maximis, praeter auri tres centenarios, nihil omnino reperit. quo
 autem illae modis ac rationibus novis inusitatisque prius devenis-
 sent, ubi certior factus fuit, apud senatum obtinuit ut publicum in
 aerarium referrentur. ipse tamen mitius agens, et cuilibet illorum qui
 aliquid a Michaelo acceperant, partem dimidiam auferens, auri 300
 omnino centenarios confecit.

Tam praeclare vero Basilius imperium administrabat, tamque
 observans erat iustitiae, ut ipsemet iudices ordinaret, eosque causas

ἐτύπωσε δὲ καὶ σιτηρέσια λαμβάνειν αὐτούς, ὥστε μὴ τῶν ὑποθέσεων καταφρονεῖν. ἔταξε δὲ καὶ τροφήν τοῖς πενιπέ-
 Β ροῖς τῶν τὰς δίκας ἐχόντων, ὡς μὴ τῷ λιμῷ τηκόμενοι τὰς
 δίκας ἀπαγορευοῖεν. λέγεται δὲ ὅτι καὶ κατιῶν ἐνταυῦθ' ἵστα
 ὁ βασιλεὺς καὶ μηδὲ τινα εὐρών ἐγκαλοῦντα, καὶ ὑποπεύ- 5
 σας μὴ πως ἐμποδίζονται τοῦ πρὸς αὐτὸν εἰσερχεσθαι οἱ
 ἀδικούμενοι, δορυφόρους ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐπέμψε,
 ὧν δὴ καὶ ἵποστρεψάντων, καὶ μηδὲ τινα τοιοῦτον λεγόντων
 εὔρειν, μεθ' ἡδονῆς ἀπέσταξε δάκρυον καὶ τῷ θεῷ χάριτας
 ἀμολόγει, εἶπε κατὰ τὴν αὐτοῦ βασιλείαν οὐκ ἔστιν ὁ ἀδι- 10
 κούμενος.

С Ὁ εἰς ἀδοξίαν ἀπὸ δόξης περιπεσὼν παραμυθίας ἀπο-
 λαυέτω, τὴν ἄνω καὶ κάτω φοράν τῶν τῆς ἀμάξης τραχῶν
 συνατρέφων καθ' ἑαυτὸν· τῆς γὰρ ἀστάτου τῶν ἀνθρώπων
 εὐδαιμονίας εἰκὼν αὕτη ἐστὶ προφανής. ὁποῖον δὴ πάλαι 15
 πηποίηκε καὶ ὁ σουλδάνος ἐκεῖνος ὁ βάρβαρος. οὗτος γὰρ
 ἐπὶ τοῦ τῆς Φραγγίας ἄρχοντος κατασχεθεὶς καὶ διετίαν ἐν
 τῇ φρουρᾷ ποιήσας οὐκ ὠφθη γελίας ποτέ. μετὰ δὲ ταῦτα
 γελίσαι τοῦτον ὁ Φράγγος μεμαθηκῶς ἐρωτᾷ τὴν αἰτίαν. καὶ

cognoscere iuberet attente, tam in Magnaura pro tribunali sedentes quam in Circo. edictis quoque propositis instituit ut hi iudices acciperent e publico salaria, ne agitalas pro tribunali causas parvi facerent obiterque tractarent. itidem pauperioribus iure adversus alios experientibus alimenta decrevit, ne fame contabescentes litibus remuantiarent. praeterea proditum memoriae scimus, imperatorem ad haec loca quodam tempore de regia progressum, cum neminem reperisset de alio conquerentem, ideoque suspicatus esset forte homines iniuriis adfectos aliquo modo impediri quo minus ad ipsum accederent, satellites per orbem dimisisse, qui ubi reversi fuissent, neque se quemquam invenisse dicerent qui querelarum aliquid haberet, prae gaudio lacrymas fudisse, deoque gratias egisse quod se impetrante accidisset ut nemo se iniuste tractatum oppressumque diceret.

Ceterum si quis est qui ex ingenti gloria per casum aliquem adversum ad conditionem obscuram ignominiosamque pervenit, is cum animo suo perpendens quo pacto rotae curules sursum deorsumque ferantur, se ipsum consoletur. nam ea volutatio perquam illustri declarat imagine quam instabilis sit humana felicitas. tali certe superioribus hisce temporibus exemplo barbarus ille Suldanus aliquando est usus. nam cum a Francorum principe captivus detineretur, totumque biennium in vinculis exegisset, nunquam eum ridentem aliquis conspexit. tandem Francus intellecto Suldanum risisse, de ipsomet risu illius causam quaerit. tum ille se plaustrum rotam intuitum respondet, quae modo sursum modo deor-

ὅς ἔλεγε τροχὸν ἰδεῖν ἀμάξης ποτὲ ἄνω ποτὲ δὲ κάτω φερό-
μενον, καὶ τούτῳ τὰ κατ' αὐτὸν παρεικύσας τὸ τοῦ βίου
γελῶσαι ἀνόμαλον. τῷ Φράγγῳ λοιπὸν φέκωτο ἔπιτοε, καὶ
σύμβουλος ἦν ἐκείνῳ διὰ τὴν αὐτοῦ σύνεσιν.

- 5 Ὁ Βασίλειος δὲ μετὰ τὸ κρατῆσαι κατὰ Συρίας ὄρησε
καὶ Γερμανικόπολιν δὲ τινα λεγομένην Ἄδατα πολιορκῶν, καὶ
ταύτην ὄρων τῆς πολιορκίας ὀλιγοροῦσαν ἔφη „ἐφ' ὅτῳ πε-
ποιθότες ἀμερόμινως οὕτως ἔχουσι;” γέρων δὲ τις ἐκείθιν
ἀπεκρίνατο „οὐ παρὰ σοῦ, ὦ βασιλεῦ, ἢ πόλις ἡμῶν ἀλῶ-
10 ναι νυνὶ πέπρωται, παρὰ δὲ του τῶν σῶν ᾧ Κωνσταντῖνος P. 296
ὄνομα.” καὶ ὃς ὑποδείξας τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κωνσταντῖνον, V. 229
ἤκουσεν ὡς οὐκ ἔστιν αὐτός, ἀλλ' ἕτερός τις μετὰ χρόνον
συχρὸν ἐκ σου ἀναφύς. καὶ ὁ Βασίλειος ἵνα τὴν πρόρρησιν
διημαρτημένην ἐλέγξῃ, ἐπὶ πλέον τῇ πολιορκίᾳ προσέκειτο.
15 ἀλλὰ μηδὲν ἀνύσας κενὸς ἐκείθιν ὑπέστρεψεν.

Οὗτος ὁ Βασίλειος, ὅτι Μιχαὴλ ἀνέλθῃ τὸν μεθυστήν,
οἶον ἐξίλασκόμενος τὸν θεόν, πολλαχοῦ τῆς πόλεως τῷ ἀρ-
χιστρατήγῳ Μιχαὴλ ναοὺς ἐδείματο ἐκ καινῆς, ὧν εἷς καὶ
ἡ ἐν τῷ παλατίῳ λεγομένη νέα. ἐδείματο δὲ καὶ τῷ φόρῳ B
20 ναὸν ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου, ὡς ἂν ἔχοιεν οἱ πραγματευό-

13. ἀναφανείς F.

sum ferretur. ei se casus suos accommodantem, non potuisse non in-
aequabiles rerum humanarum vices ridere. quo verbo motus Francus
Suldanum ab eo tempore suam in familiaritatem admisit, hominis-
que prudentiam admiratus eum in consiliariorum suorum numerum
retulit.

Cum primum autem Basilius imperium accepisset, in Syriam
expeditionem suscepit; cumque oppidum quoddam Germanicopolim,
quod alio nomine Adata nuncuparetur, obsidione cingeret, ac homi-
nes obsessos imperatoris conatum flocci facere videret, quaeri iussit
quoniam praesidio freti tam secure degerent. tum quidam ex oppida-
nis senex „nequaquam” ait „in fatis est, imperator, ut abs te no-
strum hoc oppidum capiatur: sed in alicuius tuorum, qui Constans-
tini nomen habebit, potestatem aliquando veniet.” iis auditis impe-
ratore filium suum Constantinum ipsis commonstrante responsum est
non hunc Constantinum illum esse, sed alium quandam ex ipsius
posteris hoc nomine, multis annis intercedentibus, exstiturum. hoc
vaticinium Basilius ut falsum irritumque declararet, maiore studio
quam prius intentus oppugnationi erat. verum infecta re suaque spe
frustratus obsidionem solvit.

Quoniam vero Basilius Michaelum illum temulentum interfece-
rat, placandi dei causa multis per urbem locis novas aedes Michaelo
principi copiarum caelestium duci exstruxit. ex iis una est in pala-

μενοι οἶκον προσευχῆς. πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα καινουργήσας ὁ Βασίλειος καὶ κινωτέραν ἀπεκάλησεν τινα, ἣν ὁ βασιλεὺς Ἡράκλειος ἀπέχωσε, κῆπον αὐτὴν ποιήσας λαχύνων. τοῦτο δὲ ἐποίησε καὶ ἐν ταῖς οὐσαις ἐντὸς τοῦ παλατίου, τῆ τε πρὸς τῆς Μανναύρας καὶ τῆ μεταξὺ Ἰουστινιανοῦ καὶ τοῦ Λαυσσακοῦ. ὁ γὰρ Ἡράκλειος παρὰ Στεφάνου τοῦ φιλοσόφου τὴν γένεσιν αὐτοῦ πολυπραγμονήσαντος μαθὼν ὡς ἐξ ὕδατος αὐτὸν ἀνάγκη τελευτᾶν, τὰς τῶν κινωτέρων, ὡς εἴρηται, προσχώσεις ἐποίησεν.

Ὁ μὲντοι τοῦ βασιλέως υἱὸς Κωνσταντῖνος νοσήσας ἀπέθανε. καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τὸν αὐτοῦ θάνατον οὐ φέρων ἐλθρεὶ ζῶντα τούτον ἐμφανισθῆναι αὐτῷ. μοναχὸς δὲ τις Εὐχαιτῶν πρόεδρος, ᾧ Σανταβαρητὸς τὸ ἐπίσημον, δέξαι λέγεται τῷ βασιλεὶ τεθνηῶτα υἱὸν αὐτοῦ καθύπερ ζῶντά τινα· κατὰ γὰρ λόγμην τινὰ τὸν Κωνσταντῖνον ἔφιππον συναρτῆσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ κατὰ φαντασίαν ἐποίησεν, ᾧ δὲ καὶ περιπλακῆναι δόξας ὁ βασιλεὺς καὶ καταφιλήσας οὐκέτι τούτον ἔώρα. **D** καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς μεγάλως περὶ τὸν μοναχὸν ἐφανταζέτο, ὁ δὲ ἕτερος υἱὸς αὐτοῦ Λέων ὁ φιλόσοφος φαρμακῶν ἐπέλει τὸν μοναχὸν καὶ ἀπαῶντα τὸν αὐτοκράτορα. πληγῆς οὖν το

5. τε] δὲ P. 6. λαύσακος F. 13. σαβαταρητὸς F.

tio, quam Novam appellant. itidem in foro templum nomini deiparae dicatum condidit, ut aedes istic aliqua foret in qua mercatores precarentur. praeterea reparatis instauratisque multis operibus etiam quandam cisternam expurgavit, quam Heraclius imperator humo ingesta opplevertat eiusque loco hortum olerum effecerat. idem praestitit in iis cisternis quae sunt intra palatium, et in ea quae est ad Mannaram, et in alia quae inter Iustinianum ac Lausaem sita est. nam cum Heraclius ex Stephano philosopho, qui nativitatem eius curiose perscrutatus fuerat, per aquam sibi moriendum esse cognovisset, cisternas, ut diximus, passim obstruxerat.

Secundum haec evenit ut Constantinus imperatoris Basilii filius morbo correptus tandem moreretur. eam filii mortem cum imperator admodum aegro dolentique ferret animo, percupiebat eum sibi viva specie offerri. tum vero monachus quidam, Euchaitarum praeses, cui cognomen Santabareni erat, imperatori filium vita functum ita commonstrasse fertur ac si vivus quispiam foret, effecit enim ut specie imaginaria Constantinus eques patri quadam in silva obviam fieret; quem ubi visus sibi fuisset imperator et complexus et oculatus esset, mox evanescentem ex oculis amisit. hinc imperator maguam de hoc monacho concepit opinionem, quum interim alter filiorum Leo philosophus eum venificum appellaret, a quo per imposturas imperator deciperetur. ea verba cum animum Santabareni vulnerasset, huiusmodi

ἐπὶ ταύτοις τὴν ψυχὴν ὁ Σανταβαρηνὸς τοιοῦτόν τι ἐπινοεῖται. πείθει τὸν Λέοντα, καὶ ξιφίδιον ἐντὸς τοῦ ὑποδήματος φέρειν παρασκευάζει ὀπηνίκα τῇ πατρὶ συνθηρέουσιν ἦν. οὐδὲ γὰρ τὸν δόλον ἐνόησεν. ἐφ' ᾧ καὶ ἐπίβουλον προσαγγέλλει 5 αὐτόν. δεσμεῖται λοιπὸν, καὶ ἐν ἐνὶ τῶν βασιλικῶν κατακλιέται θαλάμῳ, καὶ τὰ τοῦ κράτους ἀφαιρεῖται παράσημα. μετὰ δὲ ταῦτα συμπόσιον μετὰ τῶν ἐν τέλει ποιεῖται ὁ κρατῶν κατὰ τὴν παλαιὰν συνήθειαν. ψιττακὸς οὖν ἐκείσε ἀπηρωρημένος Λέον Λέον ἐβόα πυκνὰ· ὄδυρομένον καὶ γάρ P. 297
 10 τινος τὸν Λέοντα τὴν φωνὴν ἐμμύησατο. ἀφορμῆς οὖν ἐντεῦθεν δραξάμενοι δέονται τοῦ βασιλέως περὶ τοῦ Λέοντος, λέγοντες ὡς εἰς κατηγορίαν ἡμῶν ἔσται τουτὶ τὸ ζῶον, εἶπερ αὐτὸ μὲν τὸν οἰκεῖον ἀνεκαλεῖτο δεσπότην, ἡμεῖς δὲ ἀμνημονοῦμεν ἐπὶ τοσοῦτον αὐτοῦ. ταύτη τοι καὶ οὐκ ἀπογυγῆναι
 15 τοῦ σκοποῦ.

Πρόσχε δέ, ἀγαπητέ, ὅτι διαφωνοῦσιν ἐνταῦθα πρὸς ἀλλήλους οἱ χρονογράφοι. ὁ γὰρ Σκυλίτζης φησὶν ὅτι γονῆς ἠπόρει φυσικῆς ὁ Μιχαήλ· οἱ γὰρ μέθαις ἀεὶ ἐνωσολοῦ- B
 20 νον ἔχουσι τὸ σπέρμα πρὸς γε τὰ τῆς Ἀφροδίτης μυστή· V. 230
 ρια. εἰ δὲ τοῦτο, πῶς λοιπὸν ὁ Λέων υἱὸς τοῦ Μιχαήλ; ὁ δὲ Ζωναρῆς φησὶν ὅτι τῇ μὲν ἀληθείᾳ υἱὸς τοῦ Μιχαήλ

quiddam excogitavit. auctor Leoni fuit, adeoque persuasit, ut cum patre venaturus secum gladiolum sub veste gestaret. eum Leo dolum non intelligebat. quapropter a Santabareno ad patrem velut insidiator defertur, mox vinculis constringitur, quodam in thalamo regio concluditur; imperatoria signa ei adimuntur. secundum haec usuvenit ut pro more veteri convivium imperator cum magistratibus celebraret. ibi suspensus quidam psitacus, frequenter Leonis nomen repetitum ingeminabat. quippe consuefactus fuerat ut vocem cuiusdam Leonem deplorantis imitando exprimeret. hac patres conscripti occasione arrepta pro Leone apud imperatorem deprecantur et intercedunt. siebant enim hoc ipsum animal negligentiam suam videri accusare, quod heri sui nomen toties inclamaret, cuius ipsi tam longo iam tempore mentionem nullam fecissent. quam intercessionem imperator cum audivisset, voti eos sui compotes fecit.

Ceterum hoc loco velim animadvertas, dilecte fili, scriptores annalium inter se dissentire. nam Scylitzes tradit Michaelum imperatorem sobole naturali caruisse. qui enim ebrietati perpetuo dediti sunt, quemadmodum perhibent homines harum rerum pessimi, nequaquam semen ad arcana Veneris idoneum habent. hoc si verum est. qui consentaneum putabimus, quod aiunt aliqui, Leonem Michaeli fuisse

ἦν, τοῦ Βασιλείου δὲ τῷ δοκεῖν· ἡ γὰρ μήτηρ τοῦ Ἀδωντος (Εὐδοκία δὲ ἦν αὐτῆ, τοῦ Ἰγνηρος θυγάτηρ) συμφορηθεὶς πρότερον τῷ Μιχαήλ, ἔγκυος τῷ Βασιλείῳ παρ' αὐτοῦ συγζεύγνυτο. τοσοῦτον γὰρ αὐτὸν ὁ Μιχαήλ ἐκτελεύσαστο ὥστε καὶ διάδημα περιθεῖναι, τὴν ἀφορμὴν ἐκ τοῦ θρασέος ἔκρουεν 5 λαβῶν, ᾧ οὐδεὶς ἐπιβῆναι ἐτόλμα· θαναστὸς γὰρ ἦν Βασιλείου κατὰ γε εἶδος καὶ τόλμαν.

Ὁ βασιλεὺς οὗτος Βασιλείος ποτα κωηγετῶν εὐμεγέθει ἐντυγχάνει ἐλάφῳ. ἠνίκα γοῦν χεῖρα ξιφήρη κατὰ τῆς ἐλάφου ἤρην, ἀπέστη τὸ ζῶον καὶ τοῖς κέρασιν ἠμύνατο τὸν 10 δαίοντα. καὶ τῇ ζῳῆ δὲ τοῦ βασιλέως ἐμπαρέντος τινὸς τῶν παραφρονομένων κεράτων μετέωρος ἐκείνος τοῖς κέρασιν ἐφέρετο· καὶ τάχῃ ἂν ἠνύλωτο εἰ μὴ τις ξίφει τεμῶν τὴν 15 Δζῳῆν αὐτὸν διεισώσατο. ᾧ δὴ καὶ σώστροα καλά δέδωκεν ὁ ὑπ' ἐκείνου σωθεῖς, τὴν τῆς κεφαλῆς ἐκτομὴν, λέγων ὅτι 15 κατὰ βουσιλέως ξίφος ἐγύμνωσεν.

Ἐπὶ τούτοις οὖν ὁ θεῖος Ἰγνάτιος τῶν ᾧδε μεθίσταται. ὁ μέντοι Φώτιος ἀεὶ διψῶν τοῦ θρόνου, καὶ σπουδεύων ἐπιτεύξασθαι πάλιν τῆς ἐκκλησίας, τοιοῦδε τι βαδύτροπον καὶ σκολιὸν τεχνᾷται. τῶν ὀνομάτων τὰς ἀρχὰς ἀπολαμβάνει 20

2. Ἰγνηρος F.

filium? Zonaras quidem memoriae prodidit Leonem reapse Michaeli filium fuisse, hominum autem opinione Basilii. quippe Leonis mater, cui nomen erat Eudocia, Ingeris filia, cum prius arcano concubitu cum imperatore Michaelo consuevisset, praegnans Basilio nuptum data est, quem adeo sibi familiarem Michaelus fecerat, ut etiam capitibus eius diadema imponeret per occasionem equi ferocis a Basilio domiti, quem consendere nullus aliorum audebat: erat enim Basilius admirabili formae venustate audacisque singulari praeditus.

Accidit autem aliquando ut hic ipse imperator Basilius in venatione quadam obvium haberet insigni proceritate cervum. ibi cum manum armatam gladio contra feram sustulisset, cervus restitit et insequentem propulsare cornibus conatus est. hoc modo factum ut quodam cornuum ramo in zonam imperatoris defixo, ipse cornibus sublimis adhaerens a ceruo abriperetur; vitamque fortassis amisisset, ni quidam ipsum dissecta gladio zona servasset. ei deinde praeclara scilicet a servato imperatore data sunt conservationis praemia: nam caput homini praecidi iussit, allata causa, quod adversus imperatorem gladium nudasset.

His temporibus divinus ille Ignatius hasce res inferas reliquit. cum autem Photius perpetuo sibi recuperandi desiderio teneretur, ecclesiamque recuperare conaretur, huiusmodi quiddam ab occulta profectum versutia vafritieque comminiscitur. primas de appellationi-

μόνας τοῦ βασιλέως, τῶν υἱῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀγούστας,
καὶ τὸ Βεαλαῖς συντίθησι. καὶ τοῦτο σαφηνίσας ἔδοξεν εἶναι
βασιλεῖ μέγας ἐπὶ σοφία, καὶ πάλιν τὸν πολύζηλον κατακλη-Γ. 298
ροῦται θρόνον. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως, οἱ δὲ Ῥωσσοὶ
5 ἐπὶ τούτου τοῦ βασιλέως εἰς τὴν ἀπλαγῆ θρησκείαν ἦλθον.
τηνικαῦτα καὶ ἀρχιερεῖα δέχονται, θροσημίας πρότερον γεγο-
νίας· τὸ γὰρ ἅγιον εὐαγγέλιον πρὶ μὲν παραδίδοται, σὺ
κατακαίεται δέ. μετὰ ταῦτα διαρροία νόσφ συσχεθεῖς ὁ Βα-
σιλειος τελευταῖ τὸν βίον, τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀέοντα τὸν σοφὸν
10 διαδόχον καταλιπών.

Κρατεῖ οὖν ὁ Ἀέων μετὰ τὸν αὐτοῦ πατέρα ἔτη κς'.
Θέλων οὖν ἀμύνασθαι τὸν Σανταβαρηνὸν βουλευέσθαι πρότε-
ρον τὸν Φώτιον καθελεῖν, οἰόμενος αὐτὸν μεγάλως προστήσα-
σθαι τοῦ Σανταβαρηνοῦ· λόγος γὰρ ἐφέρετο ὡς ὁ Φώτιός Β
15 τιμὴ τῶν αὐτοῦ τὴν βασιλείαν μνηστευόμενος κοινολογεῖται
τῷ Σανταβαρηνοῦ περὶ τούτου καὶ οὕτως τὸν δόλον κατὰ τοῦ
Ἀέοντος ἔαπτουσι. καὶ πρῶτα μὲν ὑπερόριον αὐτὸν ὁ Ἀέων
ποιεῖ, εἰδ' οὕτως αἰκίσας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἐκκόπτει.
κατὰ τοῦτον μέντοι τὸν καιρὸν γέγονεν ἡλίου ἔκλειψις περὶ
20 ὄρων ἕκτην, ὡς καὶ ἄστρα φανῆναι, ἀνέμων τε βιαιὰ πνοή,
ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ φρικαῖαι, σκηπτοὶ καυσώδεις, ὑφ' ὧν

21. φρεκ.] φοβεραὶ F.

bus imperatoris, filiorum Augustaeque litteras sumit, indeque suum illud Beclas componit; quo declarato visus est imperatori vir apprime sapiens esse. hac ratione solium illud excellentissimum recepit. ac de his quidem hactenus dictum esto. sub hoc imperatore Rossi ad religionem erroris expertem accesserunt et pontificem acceperunt, cum divinum quoddam prodigium antecessisset: nam sacrosanctum evangelium in ignem coniectum cremari non potuit. tandem Basilius ex alvi profluvio vitam finit, filio Leone, viro sapiente ac docto, successore post se relicto.

Itaque Leo patre rebus humanis exempto, 26 annis imperavit. cum Santabarenum ulcisci vellet, prius de Photio loco movendo consilium inivit, quod illum Santabareni patrocinium studiose suscepturum putaret. nam rumor diditus erat, Photium cuidam suorum imperium tantum non despondentem hac ipsa de causa cum Santabareno consilia communicasse, contraque Leonem aliquid fraudis fuisse machinatum. igitur eum Leo primum in exilium agit, deinde contumeliis adfectum aliis, tandem oculis spoliatur. existit iis temporibus tanta solis sub horam diei sextam eclipsis, ut ipsa etiam sidera conspicerentur. accedebant violentissimi ventorum flatus, fulgura tonitruaque valde horrenda, et ardentia fulmina, quibus in foro septem

ἄνδρες ἑπτά κατὰ γε τὸν φόρον ἐνεκρωσθήσαν. ὁ μὲντοι Λέων ἀνεγείρας καὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Λαζάρου, μεταπορίζει C ἐν αὐτῇ τὸ τοῦ ἁγίου τε λείψανον καὶ τῆς Μαγδαληνῆς Μαρίας. συνήθους προαλεῦσεως γενομένης κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς ἐν τῇ ἁγίου Μωκίου ναφῇ, ἐπῆλθε μετὰ 5 προόδου καὶ Λέων ὁ βασιλεὺς· ἐν δὲ τῇ μέλλειν εἰσαδεύειν V. 23, καὶ πλησίον γετέσθαι τῶν ἁγίων θυρῶν ἀνδρωπός τις ἐκ τοῦ ἄμβωνος ἐκπεπηδηκώς φάβδω βαρεία καὶ ἰσχυρῇ κατὰ κεφαλῆς αὐτὸν ἔπαισε, καὶ ἐθανάτωσεν ἂν αὐτὸν ἀτίτλα, εἰ μὴ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου τῇ ἀπρωρημένῃ λήγῃ τῆς ἡμισοίας 10 ἀνεσχέθη φορῶς. αἱματος οὖν σφοδροῦ τῆς ἐκείνου κεφαλῆς καταφρυσάσματος φνγῇ κατέσχευεν τοὺς ἄρχοντας. ὁ δὲ τὸν βασιλεῖα πλήξας κατασχεθεὶς καὶ πολλὰς βεσάντους ὑποD μείνας, ὡς μηδένα ἔλεγεν εἶναι τῆς τόλμης ἐκαίτης συμμέτοχον, κἄν ὁ τοῦ βασιλέως ἀδελφός Ἀλέξανδρος μὴ παραπν- 15 χῶν ἐκεῖσε διὰ τὸ νόσφ σνσχεθῆναι ὑπένοιαν ἔδωκε, πόδας ὁμοῦ καὶ χεῖρας ἐκεῖνος ἐκτέμνεται, καὶ τῇ τοῦ ἰππικοῦ σφενδόνη πυρὸς ἔργον γίνεται. σχολάζει τηρικαῦτα καὶ ἡ τοιαύτη προάλευσις, κἄν ὁ σφωτάτος μοναχὸς Μάρκος καὶ τῆς τοιαύτης μονῆς οἰκονόμος, ὁ καὶ τὸ τετρακίδιον πληρώσας τοῦ 20 μεγάλου Κοσμᾶ, πολλὰ κατεδέηθη τοῦ βασιλέως, λέγων „μὴ ὀργίζου μηδὲ χαλέπαινε, ὦ βασιλεῦ· προγεγραμμένον γάρ ἦν σοι παθεῖν παρὰ τοῦ καὶ Δαβὶδ, εἰρηκῆτος ὅσα ἐπονη-

viri sunt extincti. ceterum Leo, cum templum extruxisset in honorem nominis sancti Lazari, tam ipsius quam Mariae Magdalensae reliquias eo transtulit ubi deinde in ipso die quinquagesimae processus de more publicus institueretur ad sancti Mocii sanum, etiam ipse imperator una cum ceteris incedebat. cumque templum iamiam, sacris famnis vicinus, ingredi vellet, quidam ex ambone sive suggesto prosiliens gravi ac valida clava caput eius verberavit; adeoque subito ipsam interfecisset, ni pars extrema clavae in suspensum candelabrum impacta vel dimidiam impetus vim amisisset. tum de Leonis capite profluere sanguis copiosus, et viri principes in fugam sese conicere. qui ceciderat imperatorem, captus est, multaque tormentis subiectus, cum facinoris illius nullum se habere socium profiteretur, quanquam frater imperatoris Alexander, qui sub morbi praetextu non aderat, quandam de se suspicionem praerberet, tandem manibus ac pedibus amputatis in circi Funda crematur. eo tempore desijt et processus iste, quanquam hoc nomine sanctissimus ille Marcus, solitariae vitae sectator, apud imperatorem verbis huiusmodi deprecaretur „noli tantopere, imperator, irasci et succensere: nam hoc eventurum tibi vates etiam Davides praedixerat, cum ait ‘quam

ρένυστο ὁ ἐχθρὸς ἐν τῷ ἀγίῳ σου καὶ ἐνεκαυχήσαντο οἱ μισοῦντές σε ἐν μέσῳ τῆς ἐορτῆς σου. δεῖ οὖν σε, δέσποτα, ἐπ' ἄλλα ἰεῖν κρατεῖν τῆς βασιλείας." ὁ δὴ καὶ γέγονεν · P. 299
 ἀπέθανε γὰρ μετὰ δέκα χρόνους, κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν
 5 καθ' ἣν καὶ ἐπλήγη. ἡ μέντοι τοῦ Λέοντος γυνὴ Θεοφανὸ
 μὴ ζηλοτυπήσασα ἵτι γυναικα ἐτέραν ὁ Λέων ἠγάγετο, θαν-
 ματυρογὸς ὕστερον ἀναδείκνυται. ἠγάγετο δὲ τὴν τετάρτην
 γυναικα Ζοὴν τὴν Καρβονοψίαν, ἥτις ἐβίω χρόνον συγγὸν
 μετ' αὐτοῦ ἄσπερῆς. ἀπὸ γοῦν ταύτης ἐτέχθη τῷ βασιλεὶ
 10 παιδίον ἄρρεν. οὐπερ ἐν τῇ γεννήσει κομήτης ἐφάνη, τὰς
 ἀκτῖνας ἀπ' ἀνατολῆς ἀφίεις καὶ λάμπων ἕχρις ἡμερῶν μί-
 τηρικᾶντα δὲ καὶ Λέων εὐλογεῖται μετὰ Ζοῆς παρὰ Θεομῆ
 τοῦ πρεσβετέρου τυρός, ὃς δὴ καὶ καθαιρέσει ἐπέπεσεν. ὁ
 δὲ πατρίκιος Σαμωνᾶς προεβλήθη παρακοιμώμενος, συναγὸς
 15 ὧν Λέοντος εἰς πᾶσαν κακίαν. καὶ αὐτὸν δὲ τὸν πατριάρ-
 χην αἰκονομεῖ ἐξορισθῆναι, ἅτε τῆς ἐκκλησίας ἐπιβαίνειν παρ'
 αὐτοῦ κωλυόμενος. ἀνάγεται δὲ ἀντ' αὐτοῦ Εὐθύμιος ἀνήρ
 θυμαστός. ὁ μέντοι βασιλεὺς πολλὰ σπουδάσας νόμον τε-
 20 θῆναι ὥστε τὸν ἄνδρα τρίτην λαμβάνειν ἢ καὶ τετάρτην γυ-
 ναῖκα τὸ σπουδαζόμενον ἀνάσαι οὐκ ἴσχυσε, τοῦ τοιοῦτου

15. F patriarcham appellat Nicolaum.

multa hostis improbe designavit in sanctum tuum. qui te oderunt,
 in ipso tibi festo insultarunt. quapropter, imperator, aliis adhuc
 decem annis imperio te potiri oportet." hoc vaticinium exitus verum
 comprobavit: nam post decem annos eo ipso mortuus est die quo
 plagam hanc accepit. Leonis huius uxor Theophano, cum citra
 aemulationem perpessa fuisset ut alteram ille conjugem duceret,
 deinceps consecuta est ut palam prodigia quaedam ederet. neque tan-
 tum has uxores habuit Leo, sed etiam Zoem Carbonopsiam numero
 quartam duxit; quae sine augustali corona satis longo temporis spa-
 tio cum eo vixit. tandem ex ea natus est imperatori filius, in cuius
 ortu cometas conspectus est, qui radios suos orientem versus proi-
 ciebat et ad quadragesimum diem usque lucebat. hoc filio nato Tho-
 mas quidam munere senioris fungens Leoni et Zoeae fausta precatus
 est tanquam coniugibus. atque is senior loco summotus deinceps
 fuit. hinc Samonas patricius a Leone officio cubicularii ornatur, quod
 ei ad omnem improbitatem opitularetur. is praeter alia facinora cura-
 vit ut patriarcha solum vertere cogeretur, quem scilicet ipse solum
 sibi vindicare vetuisset. substitutus fuit eius loco vir admirandus
 Euthymius. cumque multum operae impendisset Leo, quo efficeret ut
 lex promulgaretur, cuius permisso ius viro foret uxorem tertiam
 quartamve ducendi, non tamen id consequi potuit, quod tantopere
 cupiebat, hoc ipso patriarcha conatum imperatoris impediante. qua

Κατριάρχου τοῦτο παρεμποδίζοντος· ὄθεν καὶ στάσις ἐν τοῖς ἀρχιερεῦσιν οὐ μικρὰ γίνεται. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ἡ περὶ ἐνώσεως ἐκτέλεσις σύνοδος.

Κωνσταντῖνον τὸν τοῦ Ἀνδρονίκου υἱὸν εἰς ἐκστρατείας ὁ βασιλεὺς ἀποστέλλων, καὶ διὰ τοῦ τρικλίνου ἐξάγων αὐτόν, 5 ἀτενίζει πρὸς τὰς ἄνωθεν τῆς πύλης δοτηλωμένας εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεομήτορος. καὶ ἀτενίσας οὕτως ἔλεγε πρὸς αὐτόν „μὴ σε πλανᾷτω ὃ Κωνσταντῖνος τὸ ὄνομα, μηδὲ διὰ τοῦτο κατάρξαι Ῥωμαίων νόμιζε. ἡ βασιλεία γὰρ τῆ ἐμῇ Κωνσταντῖνῳ υἱῷ παρὰ Θεοῦ τεταμίευται· καὶ δῆλον 10 καὶ τοῦτό μοι γέγονεν ἀπὸ θείων ἀνδρῶν, προορᾶν δεδουνημένων τὰ ἔμπροσθεν. γίνωσκε οὖν ὅτι τυραννήσαντός σου ἡ κεφαλὴ ἄτερ τοῦ σώματος διὰ τῆσδε τῆς πύλης εἰσελεύσεται.” ὃ δὲ καὶ γέγονε· μετὰ θάνατον γὰρ τοῦ Λέοντος τυραννίδι ἐπιθέμενος ὁ Κωνσταντῖνος ἀνῆρέθη, καὶ τηρικαῦτα τὴν 15 αὐτοῦ κεφαλὴν διὰ τῆσδε τῆς πύλης ἦν ἰδεῖν εἰσαγομένην περὶρομένην αἵμασι τοιαῦτα καὶ γὰρ οἱ ὑπὲρ τὰ δοκαμμένα πηδῶντες πάσχουσι.

V. 32 Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ἔκλειψας ἡλίου μεγίστη γέγονεν· οὗ χάριν ὁ βασιλεὺς τὸν ἀρχιερεῖα Συνάδων Παντα-20 λέοντα μετεκαλέσατο, ἔμπειρον ἀστρονομίας ὑπάρχοντα. καὶ τί τὸ ἀποτελέσμα τῆς ἐκλείψεως ἐρωτηθεὶς εἰς τὸ δεῦτερον

ex causa non parum exstitit inter antistites dissidii, cuius nomine postea de revocandis ad unionem et concordiam animis synodus habita fuit.

Cum autem Constantinum Andronici filium quandam ad expeditionem imperator cum copiis ablegaret, per triclinium hominem educens, oculis in Christi ac deiparae imagines defixis, quae supra portam erant collocatae, his verbis usus est: „caveto, Constantine, nomen ne tibi tuum imponat, neve fretus illo potiturum te Romanorum imperio putes. nam meo filio Constantino divinitus imperium reservatum est, quod equidem perspectrum habeo, significatum mihi divinis ab hominibus futura prospiciendi vi praeditis. quapropter scire debes eventurum ut ubi tyrannidem ad te rapere conatus fueris, caput tuum absque corpore per hanc ipsam portam ingrediatur.” huic vaticinio deinceps eventus respondit. nam post Leonis obitum Constantinus tyrannidem adfectans occisus est, ac deinceps erat videre cruentum caput eius per illam portam inferri. nimirum accidere talia solent iis qui ultra septa transiliunt.

Accidit id temporis maximus solis defectus, cuius causa Pantaleontem Synadensem pontificem ad se imperator arcessivit, hominem astronomiae peritum. is rogatus quem illius eclipsis effectum fore sta-

ἔλεγε πρόσωπον τὴν κάκωσιν ἐπέλαθεν. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ P. 300
 Σαμωνᾶς ἰδίᾳ τὸν σοφὸν παραλαβὼν καὶ ἐρωτήσας ἔμαθεν ὡς
 αὐτὸς κακωθήσεται· πλὴν εἰ τὴν τρίτην τοῦ Ἰουνίου παρε-
 λεύσεται ἀβλαβής, δεινὸν ἔκτος πάθοι οὐδέν. οὐπω ἢ προ-
 5 θεσμία ἐφύσθηκεν αὐτῇ, καὶ κατὰ γουσι τὸν Σαμωνᾶν καὶ ἀπο-
 κείρουσι· διαβολεὺς γὰρ ἐλέγτο εἶναι τοῦ βασιλέως καὶ
 ἕβριστής.

Μετὰ δὲ ταῦτα κρατεῖ ὁ τοῦ Λέοντος υἱὸς Κωνσταντι-
 νος ἔτη ε'. καὶ τῆνικαῦτα φαίνεται κομήτης ἐκ δύσεως, ὃν
 10 ξιφίαν καλοῦσιν οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα δεινοί· ὃν ἔλεγον αἱμώ-
 των χύσιν προσημαίνειν τῇ βασιλίδι. οὗτος πλάνοις καὶ β
 γόησιν ἑαυτὸν ἐξέδωκε, τὴν βασιλείαν αὐτοῦ θέλων ἐντεῦθεν
 χρόνους φυλαχθῆναι μακροῦς. οὗτος ὁ μάταιος ἱππικὸν ἐκ-
 τελέσας, τὰ τῆς ἐκκλησίας ἱερὰ κειμήλια καὶ πάντα κόσμον
 15 αὐτῆς ἀγαγὼν τὸν ἱππικὸν κατεκόσμησεν. οὗτος μετὰ θάνα-
 τον τοῦ θεοῦ αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου νέος ὢν, καὶ τὴν βασιλείαν
 ἵπποτον ἔχων, τὸν Ῥωμανὸν διὰ χρυσοβούλλου φύλακα ἑαυ-
 τοῦ ποιεῖ καὶ ἀντὶ πατρὸς ἐκείνου ἑαυτῷ καθίστησι, μῆπω
 τινὸς ἐπίρου τούτῳ τιμηθέντος τῷ ἄξιωματι. μετ' οὐ πολὺ

3. εἰ] εἰς P. 7. post ἕβριστής F: κοιλιακῶ δὲ νοσήματι — τῷ
 οἰκείῳ ἀναψῶ, transcripta illa, paucis omissis, e Cedreno p.
 ed. Par. 606 C — 608 D. 8. Μετὰ — μάταιος] κρατεῖ οὖν
 ὁ τοῦ Λέοντος υἱὸς Κωνσταντῖνος ἔτη ε'. οὗτος ὁ Κωνσταντί-
 νος F.

tueret, respondit alteri ab imperatore personae casum adversum
 portendi. quin etiam Samonas ipse sapientem hunc virum peculiariter
 abductum de re tota consultit, et futurum cognoscit ut ipsi calamitas
 accideret: verum omnino Iunii tertio die salvum evasurum, nec ab eo
 tempore quidquam illi rei molestae eventurum, nondum praestitutum
 hoc tempus advenerat, cum Samonas e loco suo deturbatur atque
 raditur. nam et calumniis imperatorem circumvenire ferebatur et in-
 solenter semet gerere.

Secundum haec Constantinus Leonis F. annos quinque rerum
 potitur. apparuit tum cometa quidam ab occidente, quem periti rerum
 illarum a gladii similitudine Xiphiam nuncupant. existimabatur is
 profusionem sanguinis imperatrici urbi denuntiare. Constantinus se
 totum impostoribus et praestigiis peritis dabat, et eorum opera
 multos ad annos imperium sibi conservare studebat. cum homo stoli-
 dus aliquando ludos equestres exhiberet, sacra ecclesiae ornamenta
 cuncta sumens, iis ipsis theatrum eleganter instruxit. post Alexandri
 patris mortem, quod juvenis admodum esset imperioque metueret,
 per auream bullam Romanum custodem suum fecit patrisque loco sibi
 constituit. ea dignitate necdum antea quisquam ornatus fuerat. neque

δὲ Καίσαρ ἀναγορεύεται καὶ διαδήματι στέφεται. ἐπιτροπος τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου Ῥωμαῖος ὁ Λακαπηνὸς κρατεῖ ἐτη καΐ.

C Πολλὰ καὶ πολλάκις οἱ Βούλγαροι τὸν Συμεὼν ἔχοντες ἀρχηγὸν τῆς τῶν Ῥωμαίων χώρας κατέδραμον. εἶτα πρὸς 5 καταλλαγῆς ἔρχεται. καὶ κατὰ γε τὸν τοῦ Κοσμιδίου ἀθηνῶν ὃ τε διαληφθεὶς Συμεὼν καὶ ὁ βασιλεὺς Ῥωμαῖος προ-προσώπως ἀλλήλους τεθάναι, καὶ ὀμιλοῦσι τὰ φίλια, καὶ οὕτως οἰκᾶδε πάλιν ἑπονοστοῦσι. τηρικαῦτα καὶ τέρας τι συμβαίνει γραφῆς ἄξιον. δύο φασὶν αἰτοῦς τῶν βασιλέων 10 ὀμιλοῦντων ἀνωθεν αὐτῶν ὑπερπτεῖναι κλάγγαι τε καὶ ἀλλήλους συμμῖξαι καὶ παρανίκα διαζευχθῆναι, καὶ τὸν μὲν ἐπὶ τὴν πόλιν ἄλθειν, τὸν δὲ ἐπὶ τὴν Θράκην ἀποπτεῖναι. τοῦτο D δὲ οἱ περὶ τὰς ὀρνιθοσκοπίας ἐπιστημένοι οὐκ αἰσίων ἔκριναν οἰωνόν· διαλυθῆναι γὰρ καὶ αὐδὶς τὴν αὐτῶν εἰρήνην ἔφη 15 σων. ἐγένετο δὲ καὶ τηρικαῦτα σεισμός ἐν τῷ θέματι τῶν Θρακησίων καὶ χάσματα γῆς, ἀλλ' ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε πολλὰ χωρία καὶ ἐκκλησίας ἀνάνθρωπος καταποθῆναι. τί τὸ μετὰ ταῦτα; καὶ ποῦ τὰ τῶν ἀστῶν κατανατῆ καὶ ἡ βαίειων διαμάχη; Ἰωάννης τις ἀστρονόμος προσελθὼν τῷ βασιλεὶ ἔφη 20 ὡς εἰ πέμψας ἀποκύψει τὴν κεφαλὴν τῆς ἰσταμένης στηλῆς ἄνωθεν τῆς ἐν Ἡερολόφῳ ἀψίδος καὶ πρὸς δύοσιν βλεπούσης,

multo post idem Romanus renuntiatur Caesar et diademate cingitur. potitus est autem Romanus hic Lacapenus imperio 25 annis.

Hoc tempore multum ac saepe Bulgari, quorum princeps erat Symeon, praedabundi Romanorum fines percurrerant. tandem ad reconciliationem foederaque ventum est. nam ad Cosmidii litus imperator Romanus et is de quo diximus Symeon coram sese spectarunt, deque constituenda amicitia mutua collocuti domum reverterunt. accidit tum portentum quoddam, omnino dignum litteris quod consignetur. quo tempore principes inter se colloquebantur, aquilae duae supra ipsos volasse traduntur; cumque non sine clangore alarum congressae fuissent, mox alteram ab altera discessisse, cum una se ad urbem conferret, altera Thraciam versus avolaret. hoc autem prodigium augures disciplinae suae periti minime faustum esse iudicabant: nam significari perhibebant futurum ut haec inter utrosque pax rescinderetur. tunc et terrae motus in regione Thracensium exstitit et hiatus quidam soli, iique tanti ut multa praedia cum ecclesiis et ipsis hominibus absorberentur. quid inde secutum? et quem exitum habuerunt illi aquilarum congressus atque praelia? sorte Iohannes quidam astronomus Romanus accessit, eumque monuit uti mitteret aliquem, qui eius columnae caput amputaret, quae supra

ἀποθανεῖται ὁ Συμεὼν τηρικαῦτα· αὐτῷ γὰρ ἰστοιχειῶσθαι τὴν ταιαυτήν στήλην ἔλεγεν. ὁ δὲ τοῖς ἐκείνου λόγοις περὶ 301
 οὐδεις τὴν κεφαλὴν αὐτίκα τῆς στήλης ἀπέτεμε. καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, καθὼς ἐπέγνω σημειωσόμενος ὁ βασιλεὺς, ἐν Βουλ-
 5 γαρῖα ὁ Συμεὼν τέθνηκε, νόσῳ κατὰ καρδίαν ἀλούς. κατ' ἐκεῖνο δὲ καιροῦ λίθος ἐπέσεν ἀπὸ πῆς ἐν τῷ φῶρῳ ἀψίδος, ὃν κομήτην καλεῖν εἰώθασιν, καὶ ἀπέκτεινον ἄνδρας ἕ.

Ῥωμαῖοι τῷ γέροντι καὶ ἑτερός ἦν υἱός, Θεοφύλακτος τοῦνομα, διάκονος. καὶ ἐπεί νόσος ὣν οὐ συνεχωρεῖτο εἰς τὸν
 10 πατριαρχικὸν ἀναχθῆναι θρόνον, χειροτονεῖται ἀντ' αὐτοῦ Β Τρύφων τις ὥστε διέπειν τὸν θρόνον ἕως ἂν ἡλικίας δεούσης V. 233
 ὁ Θεοφύλακτος γένηται. τοῦ ἔθιμοῦ δὲ χρόνου τελεσθέντος ὃν ἔδωτο, Τρύφων ὁ πατριάρχης οὐκ ἤθελεν ἐκοτῆναι τοῦ
 θρόνου, ὡς ἐπέσχετο, εἰ μὴ καὶ αἰτία τις ἀναφανῆ δικαίως
 15 τοῦτον καταγόσασα. ἀθυμῆ ἐπὶ τούτοις ὁ βασιλεὺς. προσ-
 ἔρχεται αὐτῷ Θεοφάνης ὁ Καισάριος, ὃν δὴ καὶ χοίρινον ἐκάλουν. ὑπισχνεῖται τὴν τοῦ Τρύφωνος κατὰβασιν. ὑπέρ-
 χεται τὸν πατριάρχην. λέγει „πολλὴ μὲν, ὧ δέσποτα, κατι-
 σου ἢ τοῦ βασιλέως ἐπίθεσις· πλὴν μηδὲν εὐρίσκοντες αἰτίωμα
 20 ἕτερον, μὴ εἰδέναι σε λέγουσι γράμματα. πληροφόρησον ὁδὸν C

7. κοσμήτην E.

Xerolphi fornicem collocata occidentem respiciebat: nam ita Symeonem, cui fatalis illa foret, statim moriturum. imperator hominis obsecutus consilio mox columnae caput avulsit. eadem hora, quam quidem iccirco annotarat, Symeonem in Bulgaria mortem obiisse deinceps comperit, cordis morbo quodam confectum. tunc et lapis de fornice in foro (Comatum appellare consueverunt) decidit, hominesque 60 neci dedit.

Habebat Romanus senior alterum filium cognomento Theophylactum, diaconi munere fungentem. is quia per aetatem admodum iuvenilem ad solium patriarchicum pervenire non poterat, forte Trypho quidam eius loco per suffragationes constituitur, qui solium administraret ad illud usque temporis, donec ad iustam aetatem Theophylactus pervenisset. cum autem praestitutum a Romano tempus effluisset, negavit se Trypho patriarcha solio cessurum, quemadmodum promiserat, nisi causa manifesta proferretur in medium, quam ob causam iure loco moveri posset. eam rem imperatore permolesto ferente, Theophanes eum Caesareae pontifex accedit, quem et Porcinum appellabant; effecturumque se pollicetur ut Tryphoni solium adimeretur. deinde apud patriarcham insinuans sese fraudulenter „multa” inquit „o here, contra te molitur imperator. verum ipse cum suis causam in te querelae criminationisque nullam aliam reperientes, litterarum te rudem esse dicitant. quapropter recte feceris, si

αὐτοὺς δι' ἐπιγραφῆς τοῦ ὀνόματός σου, καὶ οὕτως αὐτῶν ἀποφράξεις τὰ στόματα." κείθεται ὁ πατριάρχης, καὶ γραμματεῖον ἄγραφον εἰληφώς, ἐπ' ὄψει πάσης τῆς συνόδου ὑπέγραψεν οὕτως, „Τρύφων ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμηνικὸς πατριάρχης." καὶ 5 γράψας ἐπέμπει διὰ τοῦ πρωτοθρόνου τῆ βασιλεῖ. ὅπερ λαβὼν ἀνὰ χειρὸς οὗτος, καὶ ἄγραφον ἕτερον χάρτην ἄνωθεν προανυφάνας, παραιτήσιν ἔγραψεν, ὡς ἀνάξιος ὢν ἀφίσταται τῷ βουλομένῳ τοῦ θρόνου παραχωρῶν. οὗτος ὁ τρόπος δι' οὗ καθέλιον τὸν Τρύφωνα. 10

D Κατὰ ταύτας τὰς ἡμέρας ἐξ Ἀρμενίας ἐφοίτησε τέρας ἐν τῇ βασιλευσῶσῃ, παῖδες ἄρρενες συμφυνεῖς ἐκ μιᾶς προσελθόντες γαστρός. ἐξηλάθησαν δὲ τῆς πόλεως ὡς πονηρὸς οἰωνός, ἐπὶ δὲ Κωνσταντίνου πάλιν εἰσῆλθον. ἐπεὶ δὲ συνέβη τὸν ἕνα τελετηῆσαι, ἐπειράσθησαν οἱ ἐμπειρότατοι τῶν 15 ἰατρῶν τὸ νεκρωθῆν ἀποτεμεῖν μέρος· οὐδ' ἐπιβέντος τὸ ζῶν ἐπιβεβιωκὸς ἐτελεύτησεν.

Ὁ μέντοι Ῥωμανὸς φοικωδεσπύτοις ὄρκους ἑαυτὸν καταδεσμῶσας ὡς φύλαξ μὲν εἰσέεται τοῦ πορφυρογεννήτου Κωνσταντίνου, βασιλείας δὲ οὐκ ἂν ἐρασθεῖη ποτέ, οὐκ ἐνέμεινε 20 P. 302 τούτοις, ἀλλὰ πάντα κατὰ νῶτον θέμενος βασιλεῖα ἑαυτὸν

per inscriptionem tui nominis ipsos hac de re certiores feceris, oraque tuorum adversariorum ea ratione obturaveris." adhibet homini fidem patriarcha, sumptaque charta pura, in qua nihil perscriptum erat, in conspectu totius synodi huiusmodi verba subscripsit „Trypho per dei misericordiam archiepiscopus Cpolis, Novae Romae, patriarcha universalis." eas ab se perscriptas litteras ad imperatorem opera illius quem protothronum (a sede principe) nuncupant mittit, quibus ille acceptis chartam aliam necdum litteris exaratam praefigit, et in ea nomine Thyrrhonis abdicationem perscribit: nimirum fateri Tryphonem se, quod indignum esset, alii de throno cuius cedere. hoc modo Tryphonem loco moverunt.

Per eos dies ex Armenia monstrum quoddam ad urbem imperatoriam venit, duo masculi a natura cohaerentes, qui unum modo ventrem habebant. cumque velut omen infaustum urbe tum fuissent ciecti, sub Constantino rursus eam ingressi sunt. cum autem accidisset ut unus vitam amitteret, experientissimi quique medici partem mortuam abscindere conati sunt a viva; qua resecta, cum aliquantum altera superstes fuisset, ipsa quoque vivendi finem fecit.

Ceterum tametsi Romanus horrendis maxime sacramentis se ipsum obstraxerat, pollicitusque fuerat Constantini se Purpurigenae custodem futurum, nec unquam imperium appetiturum, non tamen promissa praestitit, sed posthabitis omnibus imperatorem se renuntiavit

ἀνηγόρευσεν, εἶτα τὸν πορφυρογέννητον. ἔνθεν τοι καὶ ὁ Ῥωμανὸς τὸ τέλος ἄξιον εὖρατο· καταγεται γὰρ τῆς βασιλείας, καὶ ἐπὶ τὴν νῆσον Πρώτην ἀχθεῖς ἀποκείρεται, δρουγγάριος πρότερον τῶν πλωϊμῶν ὢν.

5 Ὁ μέντοι υἱὸς αὐτοῦ τοῦ Λέοντος Κωνσταντῖνος ὁ πορφυρογέννητος κρατήσας ἔτη ἰδ' ἀναξίως ἰδύνη τὴν ἀρχὴν· χαυνὸς τε γὰρ ἐφαίνετο, οἴνου ἤττητο, ἀσυμπαθῆς τοῖς πταίοουσιν ἦν, χυδαίοις τισὶ τὰς ἀρχὰς ἐνεπίστευσε, τῆς γαμετῆς αὐτοῦ Ἑλένης καὶ Βασιλείου παρακοιμωμένου τὰς ἀρχὰς ὠνίους παρασκευαζόντων ποιεῖν. οὗτος μὲν οὖν ὁ Βασιλεύς ἐκ παλλακῆς γεννᾶται Ῥωμανῷ τῷ Λακαπηνῷ, ὃν δὴ Β καὶ πατρικῶν παρακοιμώμενον ἐτίμησεν ὁ διαληφθεὶς οὗτος Κωνσταντῖνος, ὃς δὴ καὶ πράξεων ἀγαθῶν οὐ παντάπασιν ἄμοιρος ἦν· τὰς γὰρ ἐπιστήμας, ἀριθμητικὴν μουσικὴν 15 ἀστρονομίαν γεωμετρίαν καὶ πᾶσαν ἀπλῶς φιλοσοφίαν, ἐκ μακροῦ χρόνου τῇ ἀμαθείᾳ καὶ ἀμελείᾳ τῶν κρατούντων ἀπολωλείας οἰκείᾳ σπουδῇ ἀνεκτήσατο. οὗτος ὁ Κωνσταντῖνος τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ῥωμανῷ νυμφεύεται γυναῖκα δευτέραν, ὡς τῆς πρώτης ἀποθανούσης, οὗ τινα τῶν ἐπιφανῶν, ἐκ χυδαίων δὲ φρεῖσαν καὶ τὴν τέχνην καπήλων, Ἀναστασῶ καλουμένην, εἰς Θεοφανῶ δὲ τηρικαῦτα μετονομασθεῖσαν.

Τοῦ ἀμηνῶ τῆς Ταρσοῦ ἐκτρατεῖαν κατὰ Ῥωμαίων C

principem, Purpurigena secundum ad locum detruso. quapropter dignum factis suis exitum invenit: nam imperio deiectus et in Protam insulam deportatus raditur. antequam imperio potiretur, rei navalis Drungarius fuerat.

Deinceps Constantinus Leonis F. imperavit annos 14, seque in administratione parum digne gessit. nam mollem se declarabat, temulentiae deditus erat, delinquentes citra commiserationem tractabat duriter, plebeis quibusdam magistratus credebat, cum quidem uxor Helena Basilisusque cubicularius apud ipsum efficerent ut publica munera venalia fierent. Basilium autem illum Romano Lacapeno ex concubina natum, Constantinus patricii et cubicularii dignitate ornaverat. erat tamen Constantinus hic non prorsus expers praeclarorum facinorum. disciplinas enim, videlicet arithmeticam musicam astronomiam geometriam et universam simpliciter philosophiam, quae multis annis superiorum imperatorum inscitia negligentiaeque perierant, studio suo restituit. filio suo Romano, coniuge priore mortua, dedit alteram, non illustri natam familia sed plebeis ortam parentibus, qui quaestum in caupona faciebant. ei cum nomen esset Anastaso, id ipsum cum Theophanone mox commutatum fuit.

His temporibus, cum Ameras Tarsi bello Romanos petens exer-

V. 234 ποιησαμένον, καὶ ἐν τῇ κόμῃ τῇ Ἡρακλέους λαὸν πεπομφό-
τος εἰς προνομίην, πρεσβύτερος [γάρ] τις, ᾧ Θέμελος ὄνομα,
τὴν ἀναίμακτον ἐπιτελῶν λειτουργίαν, ὡς ἔγνω τὴν τῶν Σα-
ρακηνῶν ἔφοδον, λιπὼν τὴν ἱερουργίαν καὶ ὡς εἶχε στολῆς
ἐξελθὼν, λαβόμενός τε ταῖς χερσὶ τοῦ σημαντήρος τῆς ἐκκλη- 5
σίας, τοὺς ἐπιόντας διὰ τούτου ἡμύνατο, καὶ πολλοὺς μὲν
ἐτραυμάτισεν ἱκανοὺς δὲ ἀπέκτεινε, καὶ τοὺς λοιποὺς εἰς
φυγὴν ἔτριψε. παρὰ τοῦ ἐπισκόπου λοιπὸν τῆς λειτουργίας
τούτου χάριν ἀποκλεισθεῖς, ἐπεὶ μὴ ἐπειθε συγχωρηθῆναι,
D τοῖς Ἀγαρηνοῖς προσεήλυθε καὶ τὸν Χριστιανισμὸν ἐξωμό- 10
σατο, καὶ σὺν αὐτοῖς ἐξιὼν οὐ μόνον Καππαδοκίαν καὶ τὰ
ἔγγιστα ταύτης ἠφάνιζε θέματα, ἀλλὰ καὶ μέχρι τῆς μικρῆς
λεγομένης Ἀσίας ἔφθασεν.

Ὁ μὲντοι τοῦ γέροντος Ῥωμανοῦ υἱὸς Θεοφύλακτος ἔξ
καὶ δέκα ἐτῶν ὢν, ἠνίκα τοὺς τῆς ἐκκλησίας ἀκανοί- 15
στος παρείληφεν οἶακας, οὐδὲν ἐνέλιπον ὃ μὴ μετεχειρίζετο
χείριστον. ἔρως δὲ ἐπιπων τοσοῦτον κατέσχευ αὐτὸν ὡς ὑπὲρ
β αὐτοὺς κεκτήσθαι. τῆς μὲντοι κομιδῆς φρονεῖζων αὐτῶν
οὐ χόρτον παρτίθη ἀλλὰ κόναρα πιστάκια φοίνικας σταφίδας
καὶ ὅσα τοιαῦτα, παραμιγνύς αὐτοῖς καὶ οἶνον εὐώδη βάλ- 20
σαμόν τε καὶ κινάμωμον. φασὶ δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι λειτουρ-

19. κόναρα Labbeus, κώνων καρπὸς Cedrenus.

citus partem in Herculis pagum praedatum emisisset, ecclesiae quidam senior, nomine Themelus, incruentum deo cultum exhibens, Saraceno-
rum adventu cognito, sacris omissis, ita ut indutus erat exiit, manibusque correpto ecclesiae patrono *) irruentes adversarios eo ipso propulsavit, adeoque multos vulneravit, complures interfecit, reliquos terga dare coegit. deinde propter hoc facinus ab episcopo sacris exclusus, cum veniam non impetraret, ad Agarenos se contulit, religionem Christianam eiuravit, cum Saracenis profectus non Cappadociam modo vicinasque regiones est populatus, sed etiam in Asiam, quae minor appellatur, pervenit.

Ceterum filius ille senioris Romani Theophylactus, ubi sedecim natus annos contra sacrorum canonum praescriptum ecclesiae gubernacula usurpare cepisset, nihil eorum quae pessima sunt intentatum reliquit. tanto certe desiderio equorum tenebatur, ut eorum ultra duo milia possideret. iis alendis perpetuo erat intentus, neque foenum ipsis proponebat, sed pinorum fructus, pistacia, palmulas, uvae passas aliaque talia; quibus etiam vinum frangens cum balsamo et cinamomo admiscebat. hoc quoque memoriae de ipso proditum accepimus.

*) immo campanae bacillo sive malleolo. LABB.

γούντι ποτε κατὰ τὴν μεγάλην πέμπτην ὁ ἵπποκόμος ἐπιστάς P. 303
 ἔλεγεν ὡς ἄρα τετοκνῆα εἶη ἐπίσημος φορβάς. ὁ δ' ὑπὸ πε-
 ριχαρείας τὸ τῆς θείας λειτουργίας ὑπόλοιπον ὡς ἔτυχεν
 ἀποπληρώσας, δρομαῖος ἀφικνεῖται πρὸς τὸ Κοσμίδιον, καὶ
 5 τὸν τεχθέντα πῶλον ἑωρακῶς πάλιν ὑπέστρεψε, τὴν τῶν
 ἁγίων παθῶν ἐκτελέσων ὑμνωδίαν. βιοτεύων οὖν ἀτάκτως
 καταστρέφει τὸν βίον ἐν τινι τείχει τῶν παραθαλαττίων,
 θραυσθεὶς ἵππαζόμενος καὶ αἷμα διὰ τοῦ στόματος ἀναγα-
 γών· ἐντεῦθεν γὰρ δυσὶν ἔτει νοσηλευόμενος καὶ ὑδέρῳ
 10 περιπεσὼν ἐτελεύτησεν, εὐνοῦχος ὢν καὶ τὰς Ρουφινιανὰς B
 οἰκοδομήσας, ὡς γέγραπται. προχειρίζεται γοῦν ἀπ' αὐτοῦ
 τίμιος ἀνὴρ, Πολύευκτος τοῦνομα, μοναχὸς ὢν καὶ παιδό-
 θεν ὑπὸ γονέων εὐνουχισθεὶς, οὐ τοῦ Ἡρακλείας, ὡς ἔθος,
 ἀλλὰ Βασιλείου τοῦ Καισαρείας τὴν χειροθεσίαν πεπληρωκό-
 15 τος· Νικηφόρος γὰρ ὁ τῆς Ἡρακλείας πρόεδρος, τῷ βασι-
 λεῖ κατὰ τι προεκκρουκῶς, οὐ συνεχωρήθη τὴν χειροθεσίαν
 ποιήσασθαι. ὅθεν καὶ ψόγος οὐχ ὁ τυχῶν προσετριβῆ οὐ
 τῷ προτρέψαντι καὶ χειροτονήσαντι μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ
 τῷ χειροτονηθέντι ὡς καταδεξαμένῳ τὴν ἀκάνονιστον χειρο-
 20 θεσίαν.

Ῥωμανὸς δὲ ὁ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου υἱὸς τελεω- C

nimirum eo sacra peragente aliquando magnae quintae feriae die,
 curatorem equorum accessisse, ac significasse nobilissimam equarum
 peperisse. tum illum prae nimio gaudio re sacra utcunq; peracta ad
 Cosmidium cucurrisse, visoque pullo recens edito, mox reversum
 esse, ut de servatoris nostri pro nobis tolerato supplicio hymnorum
 recitationem ad finem perduceret. itaque vitam insolentem agens tan-
 dem mortuus est in castello quodam maritimo, cum inter equitan-
 dum aliquid damni accepisset ac per os sanguinem eieceret. nam ubi
 hoc ipsi accidisset, totum biennium cum morbo conflictatus et aqua
 intercute correptus vivendi finem fecit. erat autem eunuchus, et Ru-
 finianus, ceu memoriae proditum legimus, condiderat. substitutus fuit
 in ipsius locum vir omnino venerandus, nomine Polyuctus, solita-
 riae vitae sectator et inde usque a puero de parentum voluntate ca-
 stratus. neque vero antistes Heracliensis ipsum pro more maiorum
 inaugurabat, sed Caesareae pontifex Basilius: nam praeses Heracleae
 Nicephorus quadam in causa imperatorem offenderat, ideoque manus
 imponere Polyucto vetabatur. hinc factum ut non tantum impera-
 tor, qui facti huius auctor fuerat, et Basilius, qui obtemperans im-
 peratori patriarcham consecraverat, sed etiam is qui consecrabatur,
 valde vituperaretur, quod modo et ratione a sacrorum canonum in-
 stitutis abhorrenti manuum impositionem consecutus fuisset.

Cum autem Romanus Constantini imperatoris filius aetatem per-

τίρας ἤδη ἀψάμενος ηλικίας, καὶ μὴ φέρων ὄρᾶν τὰ πρά-
γματα ὑπὸ τῷ πατρὸς αὐτοῦ διοικούμενα, φαρμάκιον ταῦτον
ἐκποδῶν ποιήσασθαι ἐβουλεύσατο, κἂν τὸ ἐγχείρημα πέρας
οὐκ ἔλαβε· τὸ γὰρ δηλητηριῶδες φάρμακον περιτραπὴν καὶ
τύχῃ τιμὴ χυθὲν διὰ τὴν ὀλιγότητα θανατώσαι τοῦτον οὐκ ἴσ-
χυσεν. ἐγκοτῶν μὲν οὖν τῷ πατριάρχῃ καὶ τὴν αὐτοῦ κα-
θαίρεισιν φανταζόμενος τελευτᾷ· πρὸ δὲ τινων ἡμερῶν τῆς
αὐτοῦ τελευτῆς ἐπὶ τινὰ χρόνον συγχρὸν ἐσπέρας καταλαμβα-
V. 235 νούσης λίθοι ἄνωθεν καταφερόμενοι καὶ ἐντὸς τῶν αὐτοῦ
Ἰδιδιαιτημάτων σὺν πολλῷ ῥοιζῶ λίπτοντες ἐξαισίους ἀπέτελλον ἰο-
κτύπους. πολλὰ δὲ συντηρήσας οὐκ ἐπέγνω πόθεν οἱ λίθοι
καὶ παρὰ τινος ἐβάλλοντο· ἐκ θείας γὰρ, ὡς εἶοικεν, οὕτοι
ὀμγῆς.

Διαδέχεται ταῖνυν αὐτὸν Ῥωμανὸς ὁ υἱὸς αὐτοῦ, κρα-
τήσας ἔτη τρία. καὶ τὴν μὲν ἔξουσίαν πᾶσαν Ἰωσήφ ἀνα-15
τίθει τῷ πραιποσίτῳ, αὐτὸς δὲ μετὰ βεβήλων ἀνδραρίων
συνδιῆγε καὶ τὰ χεῖριστα συνεπράττετο. τοῖνυν καὶ κληρικὸν
τινα ἐκτομίαν ὄντα, διὰ τινὰς ἀσέμνους πράξεις ὑπὸ Κων-
σταντίνου τοῦ βασιλέως ἀπειληθέντα καὶ μοναχικὸν ἀμφια-
P. 304 σάμενον σχῆμα κἀντεῦθεν κρυπτόμενον, ὡς ἤδη ἐπελάβετο 20
τῆς ἀρχῆς, τὸ μοναχικὸν μὲν αὐτὸν ἐκιδύσκει ἀμφίον, καὶ

fectiorem attigisset, nec patris imperium et administrationem rerum
aequo ferre animo posset, consilium iniit de patre per venenum e
medio tollendo, quanquam hic conatus successu caruit: nam venenum,
quod exitium imperatori allaturum fuerat, fortuito casu quodam
iuversum et effusum propter exiguitatem reliquiarum imperatorem
extinguere non potuit. mortuus est autem imperator patriarchae
graviter iratus, secumque cogitans quo illum pacto removeret. paucis
ante diebus quam vivendi finem faceret, appetente vespera, satis
longo temporis intervallo saxa de sublimi lapsa et ingenti cum stre-
pitu in aedes delata, quibus in aedibus ipse degebat, horrendos et
diros sonos excitabant. ac tametsi magnam ipse operam impenderet
observarique rem iuberet, non tamen cognoscere potuit unde saxa
illa et a quo conicerentur. nimirum haec ab ira divina profecta fuisse
consentaneum est.

Successit in imperio patri filius Romanus idque triennium obti-
nuit. is Iosepho praeposito potestatem in omnia committens inter
homunciones profanos versabatur, eosque iuvabat in maximis flagitiis
designandis. erat clericus quidam, homo castratus, qui quod ipsi propter
facinora quaedam foeda graviter Constantinus imperator minatus esset,
habitu solitario sumpto sese clanculum alicubi abdidit. hunc Ro-
manus initio sui imperii monachicis exutum vestibus, et clericorum
habitu rursus ornatum, inter cubicularios suos retulit. tum Polyeu-

τὸ τῶν κληρικῶν σχῆμα μετενδύσας τοῖς ἑαυτοῦ θαλαμηπουλοῖς κατέταξεν. ὁ μὲντοι Πολύευκτος ζήλου πλησθεὶς ἡγάγκαζε τὸν βασιλέα τοῦτον ἀπώσασθαι. ὡς δὲ ἐκείνος ἀνθίστατο μὴ τὸ μοναχικὸν ἐπάγγελμα μετ' εὐχῆς δέξασθαι, διὰ 5 φρόβον δὲ τοῦ βασιλέως, τοῦτον χάριν ἀφίεται.

Νικηφόρον μὲν οὖν τὸν Φωκᾶν, δομέστικον τηρκαῦτα ὄντα τῶν σχολῶν καὶ πολλὰ τρόπαια στηράμενον κατὰ τῶν ἐσίων Σαρακηνῶν, καὶ κατ' αὐτῶν δὴ τῶν ἐν Κρήτῃ Σαρακηνῶν ἐκπέμπει· καὶ ὅς πολλὰ μὲν εἰπὼν πλείω δὲ οἰκονομ- 10 μήσας, καὶ τὴν νῆσον αὐτὴν πολιούρκων καὶ εἰς χεῖρας ἦδη ἔχων ἔμελλεν ἂν ἐπὶ πλέον αὐτὴν καταδουλώσῃ τε καὶ καταχειρῶσασθαι. φήμης δὲ κρατούσης ὅτι ὁ κατασχὼν αὐτὴν Ῥωμαῖος ἐξ ἀνάγκης βασιλεύσει Ῥωμαίων, ἅμα τῷ γνωσθῆναι τὴν τῆς νήσου κατάσχεσιν, ταῖς τοῦ Ἰωσήφ ὑποθήκας 15 ἀποστείλας ὁ Ῥωμανὸς τὸν Νικηφόρον ἐκείθεν μετεκαλέσατο. τηρκαῦτα καὶ Λέοντα Φωκᾶν τὸν τοῦ Νικηφόρου ἀδελφὸν ἐξαπέστειλεν εἰς ἀνατολήν, καὶ ὅς τοσαύτην καταδρομὴν ἐποίησαστο τῶν Σαρακηνῶν καὶ τοσαύτας ἀριστείας κατ' ἐκείνων. ἔστησεν ὡς μὴδὲ Μόγω δύνασθαι ταύτας διαλαβεῖν· πᾶσαν 20 γὰρ τὴν ἀνατολήν σχεδὸν ἐχειρῶσατο. ἐφ' ᾧ καὶ μετὰ Θριάμβου λαμπροῦ ὁ βασιλεὺς αὐτὸν ὑποδέχεται.

5. post ἀφίεται F, quae leguntur apud Cedrenum p. 640 C et 627 C: ἦχθη δὲ — ἤγαγεν et γέγονε χειμῶν — παντοδαπῶν.

ctus aemulationis plenus imperatorem adigere coepit ut ab se hominem illum abigeret. imperatore vero vicissim obsistente, neganteque clericum istum solitariae vitae professionem cum voto amplexum fuisse, sed tantum imperatoris metu, Polyeuctus hac causa cognita missum eum fecit.

Hic imperator Nicephorum Phocam, qui tam temporis scholarum domesticus erat multaque tropaea contra Saracenos orientales statuerat, etiam adversus Cretenses Saracenos cum copiis ablegavit. Nicephorus multis rebus indicatis, pluribus consilio suo administratis, cum expugnatam insulam tantum non suis in manibus haberet, ulterius in ea subigenda domandaque progressurus erat. verum quod obtineret fama futurum ut homo Romanus, qui eam occupasset, haud dubie Romanorum imperio potiretur, statim occupatione insulae cognita, Iosepho monente misit imperator qui Nicephorum inde revocarent. tunc et Leo Phocas, Nicephori frater, ab imperatore versus orientem ablegatus est. is tanto cum impetu Saracenos invasit ac vexavit, tamque praeclara in ipsos facinora edidit, ut ne verbis quidem ea satis exponi possint: nam orientem prope universum in potestatem redegit. quapropter imperator hominem deinceps redeuntem splendido cum triumpho excepit.

Κατὰ ταύτας δὲ τὰς ἡμέρας ἀνὴρ τις ἀνεφάνη Φιλώ-
 ρμιος καλούμενος, ὑπασπιστὴς ὢν Ῥωμανοῦ μαγίστρου του
 Μωσηλῆ τοῦ ἐγγόνου Ῥωμανοῦ τοῦ γέροντος. οὗτος ἄνωθεν
 Ἴππου ὠκνύτου ἐπὶ τῆς ἐφρεστίδος ἰστάμενος ὄρθιος, τοῦ
 Ἴππου τρέχοντος ὅσον ἡδύνατο, κατὰ τὴν ἵπποδρομίαν ἄνω 5
 καὶ κάτω ἐφέρετο. τότε δὴ τότε καὶ τὸ λοιμικὸν ἐπέδωκε
 πάθος, ἐπιὸν τε αὐτοῖς καὶ διαφθεῖρον τοὺς βόας· ὁ Κράβα
 κατονομάζεται. φασὶ δὲ τὴν ἀρχὴν τοῦτο λαβεῖν ἐπὶ τῶν
 D ἡμερῶν Ῥωμανοῦ τοῦ γέροντος. ἔγγισται γὰρ τῆς Βόνου κιν-
 στέρης ἀναψυχὴν ἑαυτῷ τῆς θερινῆς θέρμης παλάτιον τοῦ ἰο
 Ῥωμανοῦ ἀναγείραντος, καὶ τῶν θεμελίων καταβαλλομένων,
 βούς φρασιν εὐρεθῆναι μαρμαρίνου κεφαλὴν, ἣν εὐρόντες καὶ
 συντρίψαντες εἰς τὴν τοῦ τιτάνου κάμινον βάλλουσι. ἐξ
 ἐκείνου δὲ καὶ μέχρι τῶν τῆδε χρόνων οὐκ ἐπαύσατο παν-
 ταχοῦ τῆς γῆς, ὅπόσῃν ἢ τῶν Ῥωμαίων περιέχει δυναστεία, ἰς
 τὰ τῶν βοῶν διαφθεῖρεσθαι γένη.

Ὁ μέντοι Φωκᾶς Νικήφορος, ὡς ἔμπροσθεν εἶρηται,
 προσταχθεὶς ἀπὸ Κρήτης ἐπανελθεῖν οὐ συνεχωρήθη πρὸς γέ-
 τὴν βασιλεύουσαν εἰσελθεῖν, ἀλλ' ἐν τῇ ἀνατολῇ ἐκελεύσθη
 παραγενέσθαι μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ διὰ τὸν Ἀποχουδᾶν 20
 καὶ μᾶλλον τὴν ἑαυτοῦ ἦταν ὥσπερ ἀνακαλούμενον. πάλιν
 P.305 οὖν κατὰ Συρίας ὁρμήσας ὁ Φωκᾶς κατὰ κράτος τε αὐτὸν

9. βόνου F.

Per idem tempus vir quidam exstitit Philoraeus nomine, stipator
 Romani Moselis magistri, a Romano seniore prognati. is veste stragula
 in equum velocissimum iniecta rectus in ea stabat, equo interim
 totis viribus currente, atque ita Circum equestrem sursum deorsumque
 obibat, tunc et pestis illa de integro saevire coepit ac boves extin-
 guere, quae Craba nuncupatur. eam perhibent initium habuisse sub
 Romani senioris imperio. cum enim proxime Boni cisternam Romanus
 palatium conderet, in quo se ab ardore solis aestivo refrigeraret,
 dum fundamenta iaciuntur, effossum ferunt bovis marmorei caput,
 quod ii qui repererant, contractum attritumque calcarium in fornacem
 coniecerint. ex eo tempore in hunc usque diem pestis armenta bonum
 per universos imperii Romani fines infestare nunquam desiit.

Nicephorus autem Phocas, uti diximus, sic Creta iussus est de-
 cedere, ut inde ad imperatoriam urbem redeundi potestas ei non
 fieret, sed mandatum est ut cum omnibus copiis in orientem trañ-
 ceret propter Apochaudam, qui semet ab accepta clade magis ac
 magis recolligebat. itaque Phocas iterum Syriam versus ductis copiis,
 ingenti strage adfectum Apochaudam superavit, magnamque praedam

ἤτησε, καὶ λείαν πολλὴν ἐκείθεν ἀφείλετο, καὶ τῶν αἰχμαλώτων ἠλευθέρωσε Χριστιανῶν ὅτι πολλούς.

Ἐπὶ τούτοις ὁ βασιλεὺς τελευταῖα Ῥωμανός, ἐτῶν κδ', V. 236
καὶ διαδέχονται τὴν αὐτοῦ βασιλείαν Βασίλειος καὶ Κων-
5 σταντῖνος οἱ παῖδες αὐτοῦ σὺν Θεοφανῷ τῇ μητρὶ αὐτῶν,
καὶ κρατοῦσιν ὡσεὶ μῆνας ε'. ὁ δὲ Φωκᾶς εἰσέρχεται ἐν
Κωνσταντινουπόλει κελεύσει τῆς βασιλείσσης, εἰ καὶ τὰ τοι-
αῦτα κωλύων ἦν ὁ τὰ πρῶτα τηρικαῦτα παρὰ τοῖς κρατοῦσι
φέρων Ἰωσήφ. δεδιώς οὖν ἐπὶ τούτοις ὁ Φωκᾶς εἰσέρχεται
10 λάθρα πρὸς τὸν Ἰωσήφ, καὶ δεικνύει αὐτῷ ὕπερ ἐντὸς ἐν-
δέδυτο τρίχινον, πληροφροῶν αὐτόν, καὶ λέγων ὡς πύλαι ἄν B
ἔξεστη τῶν βιωτικῶν συρφετῶν δι' ἔρωτα μοναχικόν, εἰ μῆνα
τὸ τῶν κρατούντων φίλτρον συνεκράτει αὐτόν. τούτον οὖν
ὁ Βρυγγας ἰδὼν Ἰωσήφ πίπτει παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ λέ-
15 γων ὡς οὐκ ἄν ποτε πιστεύσειέ τινα κατ' αὐτοῦ λέγοντι. ἔξει-
σιν οὖν ἐκείθεν ὁ Φωκᾶς. καὶ τηρικαῦτα τὸν Ἰωσήφ μετά-
μελος ἔσχηκεν, ὅτι τὸ θῆραμα ἐντὸς ἔχων ἀρκύων ἀπώλεσε.
γράφει λοιπὸν πρὸς τὸν Τζιμισχῆν Ἰωάννην, στρατηγὸν τη-
νικαῦτα τῶν ἀνατολῶν ὑπάρχοντα, ἄνδρα θυμώδη καὶ δρα-
20 στήριον καὶ μετὰ τὸν Φωκᾶν ἐν στρατηγοῖς ἐπισημότατον.
ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς ἑτέρους ἔγραψεν, ὡς εἶγε διαναστάτας C
τὸν Φωκᾶν καθαιρήσουσι καὶ μοναχὸν ἀποκείρουσι, τὸν μὲν
Ἰωάννην δομέστικον τῆς ἀνατολῆς, ὁ δὲ ἀδθίς τινα προβα-

11. ὡς om P.

secum inde abstulit, plurimis etiam Christianis, qui captivi detinebantur, liberatis.

Secundum haec Romanus imperator naturae debitum persolvit, annos 24 natus. successerunt in imperio Basilius et Constantinus Romani FF, et cum matre Theophanone 5 propemodum mensibus eo potiti sunt. Phocas autem imperatricis iussu Cpolim hoc tempore ingressus est, quamquam Iosephus, qui principem apud imperatores locum obtinebat, ne id fieret enixe vetabat. in urbem ubi venisset, ad Iosephum se clanculum confert, eique vestem ex pilis contextam, qua interius indutus erat, ostendit; simulque fidem ei certam facit iamdudum se faeces et quisquilias huius vitae relicturum fuisse propter amorem solitariae vitae, ni studium erga imperatores sibi ab hoc instituto revocato aliud snasisset. Bringas (hoc Iosepho cognomen erat) ubi Nicephorum hoc modo indutum vidisset, ad pedes ipsius provolutus nunquam se cuiquam ipsam accusanti fidem habiturum dixit. hac ratione salvus inde Phocas digressus est, moxque Iosephum facti sui poemitere coepit, quod praedam in ipsa delatam retia tam negligenter amisisset. quapropter ad Iohannem Zimischem Orientis ducem id temporis, hominem animosum ac rebus gerendis

λείπαι τῆς δόσεως. ἀλλὰ πάντες οὗτοι σχετικῶς ἔχοντες
 πρὸς τὸν Νικηφόρον ὑποδεικνύουσιν αὐτῷ τὰ γράμματα καὶ
 διεγεροθῆναι πρὸς ἄλλην ἀναπεΐθουσιν. ἔτιοτε λοιπὸν ὑπὸ τῶν
 τῆς ἀνατολῆς στρατευμάτων ἀπάντων παρασκευασμένων ἐπὶ
 τοῦ Τζιμισχῆ βασιλεὺς ἀναγορεύεται ὁ Φωκάς, ἔρῳτα δὴ 5
 καὶ πάλαι τῆς βασιλείας ἔχων μάλιστα τῆς βασιλείουσης Θεο-
 φανούς. ἔρχεται οὖν οὕτως ἔχων πρὸς Χρυσόπολιν, πᾶσι
 δὲν διαπεραιουῖται πρὸς τὸ Ἑβδομον, καὶ μετὰ παντὸς τοῦ
 λαοῦ διὰ τῆς χρυσῆς πόρτης πρὸς τὴν ἐκκλησίαν εἰσέρχεται,
 D καὶ παρὰ τοῦ Πολυεύκτιον τῷ διαδήματι στέφεται, καὶ κρα- 10
 τεῖ ἔτη 5. τὴν μέντοι Θεοφανῶ πρώτα μὲν τῶν βασιλικῶν
 κατὰγει ὁ Φωκάς καὶ ἐξόριστον τίθεισιν, ὥσπερ δὴ καὶ τὸν
 Ἰωσήφ, τὸν δὲ πατέρα αὐτοῦ προχειρίζεται Καίσαρα, μετὰ
 δὲ ταῦτα τὸ προσομφεῖον καὶ τὴν σκηνὴν ἀποθέμενος ἄγειται
 νόμιμον γυναικᾶ τὴν Θεοφανῶ. τότε δὴ καὶ κρεῶν ἀπεργού- 15
 σατο, πρότερον ἀπεχόμενος κρεοδαισίας, ἐξ ὅτου Βαρδος ὁ
 ἐκ τῆς προτέρας αὐτοῦ γαμετῆς ἀποτεχθεὶς υἱός, ἰκπαζόμε-
 νος ἐν τῇ πεδίῳ καὶ τῷ οἰκίῳ προσπαίλων ἀνεμῶ τῷ Πλευσῆ,
 μετὰ δόρατος βληθεὶς ἀκουσίως τέθνηκε. τοῦ γάμου δὲ τε-
 P. 306 λεσθέντος ἐν τῇ κατὰ τὸ παλάτιον νέῃ ἐκκλησίᾳ, ἀπέπερ 20
 ἔμελλεν εἰσοδος ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ γυνέσθαι, τῆς χειρὸς κα-

G. ἔχων καὶ μ.?

idoneum postque Phocam inter duces ceteros illustrissimum, et ad
 alios itidem perscriptis litteris futurum indicat ut si discessionis a
 Nicephoro facta eum loco suo delicerent vitaeque solitariae rasum
 addicerent, Zimisches munus domesticici Orientis acciperet, quemque
 vellet ipse, domesticum Occidentis constitueret. verum hi omnes erga
 Nicephorum benevole adfecti litteras ei Iosephi commonstrant, utque
 se ad defensionem animo forti comparet hortantur. hoc modo per
 Orientis exercitus Phocas imperator renuntiatur, iampridem amore
 tam imperii quam Theophanonis imperatricis potiundae flagrans. de-
 iude cum copiis Chrysopolim se confert, Chrysopoli versus He-
 bdomum traicit, et universo cum populo per auream portam ad ec-
 clesiam pergit, ibique a Polyucto diademate cingitur. imperio sex
 annis praefuit. initio Theophanonem eiectam e regia solum vertere
 iussit, eadem poena Iosepho multato; simulque patrem suum Caesa-
 rem creavit. deinde larva scenaeque deposita Theophanonem legitimo
 sibi matrimonio copulat, et carnibus rursus vescitur, a quibus ab-
 stinuerat, ex quo Bardas ipsius ex coniuge priore filius, quodam in
 campo equestribus intentus exercitiis et cum suo consobrino Pleusa
 ludens, hasta ictus a nolente perierat, peractis nuptiis in novo ad
 palatium templo, cum in sanctuarium esset intrandum, manu Pho-

τέγων αὐτὸν ὁ Πολύευκτος καὶ ταῖς ἱεραῖς ἐγκύρσας κυκλί-
 ων εἰσίσαι μὲν ἐκεῖνος εἰς τὰ ἄδυνα, τὸν δὲ Φωκᾶν ὀπισθεν
 ἔξωθει ἐπειπὼν ὅτι οὐκ ἔξιστί σοι εἰσελθεῖν, εἰ μὴ ἐπιτίμια
 δέξῃ δευτερογαμουῦτος. διεδίδοτο δὲ καὶ λόγος ἀπανταχοῦ,
 5 ὃς οὐ μικρῶς διατάραξε τὴν ἐκκλησίαν, ὅτι περὶ ὁ Νικηφόρος
 ἀπὸ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἀνάδοχος ἐγένετο τῶν τῆς Θεο-
 φωοῦς ἐνὸς παιδίου. ταῦτ' ἄρα καὶ ὁ πατριάρχης ἐπὶ πλείον
 ἀνέτεινεν. ἔτι δὲ ἀναβαλλόμενον τὸν Πολύευκτον κοινωνῆσαι
 τῷ βασιλεῖ ὁ Καῖσαρ ἐπληροφόρησεν. ἀλλὰ καὶ Στυλιανὸς B
 10 ὁ πρωτοπαπᾶς τοῦ μεγάλου παλατίου, ἀφ' οὗ καὶ μᾶλλον
 ἢ τοιαύτη φήμη κατέσχεν ἀπαντας, δι' ὅρκων ἐβεβιωῦτο
 μηδέν τι τοιοῦτον ἐπισυμβῆναι τῷ Φωκᾷ. ὁ μὲντοι Πολύευ-
 κτος, καίπερ φανακῶς ἐπιπορούντα εἰδὼς τὸν Στυλιανόν, τὰ
 τῆς συνεκνίας ἔγκλημα συγκαχώρηκε, καὶ ὁ πάλας ἐνιστάμε-
 15 νος δευτερογαμίας ἐπιτίμια θάψαι καὶ τὸ μέγα τοῦτο παρη-
 κεν ἁμάρτημα.

Ὁ μὲντοι Φωκᾶς καὶ βασιλεύων κατὰ Συρίας ὄρησ', καὶ V. 37
 πόλεις πολλὰς καταστρέψας ἐκεῖθεν ὑπέστρεψε, φέρων μεθ'
 ἑαυτοῦ καὶ τὸν ἔχοντα ἀχειρότευκτον ἐκτύκωμα τῆς μορφῆς
 10 τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἁγίου κέραμον, ὃν εἶδεν ἐν C
 Ἱερραπόλει, ταύτην πεπορθηκώς, καὶ τῶν τριγῶν τοῦ βαπτί-
 στοῦ Ἰωάννου βόσικρον ἐμπέπλημένον αἵματι. τοιοῦτος δὲ

cam tenens Polyuctus, ut ad sacros cancellos accesserat, ipse in-
 adytum introiit, repulsoque imperatore dixit non intromissum iri
 prius quam poenas progredientum ad secundas nuptias luisset, prae-
 terea diditus erat passim rumor, qui non exiguas in ecclesia turbas
 dedit, unum videlicet ex Theophanonis liberis fuisse a Nicephoro de
 sacro baptismo susceptum. atque haec ipsa non dubitabat amplificare
 patriarcha. verum Caesar Polyeuctum tergiversantem et res sacras cum
 imperatore communes habere recusantem de re tota certiore reddi-
 dit. Stylianus quoque magni palatii papa princeps, a quo emanasse
 rumor iste ferebatur ad omnes, iurjurando praestito confirmabat
 nihil eiusmodi Phocam fecisse. Polyectus ergo, quanquam peierare
 Stylianium certo ac manifesto sciret, compaternitatis imperatori culpam
 condonavit; et qui ante urgebat ut oh secundas nuptias ei poena
 infligeretur, etiam magnum hoc delictum impunitum reliquit.

Posteaquam ad imperium Phocas pervenisset, expeditionem in
 Syriam instituit; cumque multas urbes evertisset, rediit inde, secum
 et laterem illum sacrum adferens, quo continebatur expressa formae
 Christi dei nostri pictura, nullius hominis manu elaborata (eum Hie-
 rapoli repererat, in eius urbis direptione), et circinnum Iohannis Ba-
 ptistae sanguine condensatum. quanquam vero talis vir esset Nico-

ὁ Νικηφόρος ὦν καὶ ἐπὶ τοσοῦτον τὰ Ῥωμαίων αὐξήσας
 πράγματα (κατέσχε γὰρ πόλεις πλεόντων ῥ' καὶ φρουρία
 Κιλικίας Συρίας καὶ Φοινίκης, ὦν μέγιστα καὶ ἐπίσημα ἡ
 Ἀνάβαρζα, ἡ Ἀδάνα, καὶ τὰ λοιπὰ ἡ Μάμιστα ἡ καὶ Μό-
 ψου ἐστία λεγομένη, ἡ Ταρσός, τὸ Παγρά, τὸ Συνέφιον, 5
 τὸ Χάλεπ, ἡ Λαοδίχεια, ἔθετό τε ὑποφόρους τὴν ἐν Φοι-
 νίκη τε Τρίπολιν καὶ τὴν Δαμασκόν) ἀλλ' ὁμοως μισητὸς
 παντὶ ἀνθρώπῳ γέγονε, καὶ πάντες τὴν αὐτοῦ καταστροφὴν
 ἐδίψων ἰδεῖν· εἰ γὰρ καὶ πλείστα ἐπέλαμπον αὐτῷ τὰ κά-
 D λιστα, ἀλλὰ καὶ δύο κατὰ κατεσπίλουν αὐτόν, ἧ τε τῆς Θεο- 10
 φανοῦς ἀθέμιτος μῆξις καὶ τὸ πρὸς πάντας αὐτοῦ μικρολόγον
 καὶ ἀφιλότιμον. λιμὸς καὶ γὰρ τὴν πόλιν κατέσχε ποτέ, ὡς
 ἓνα μέδιμνον χρυσέφω πωλεῖσθαι νομίσματι. μανθάνει τοῦτο
 Φωκᾶς, καὶ μικροπραπέως τὸ πάθος ἰάται· τὰς δημοσίας
 καὶ γὰρ σιτοθήκας ἀνοίξας δύο μέδιμνους τῷ νομίσματι πω- 15
 λείσθαι ἐκέλευσεν, οὐ τὸν Μακεδόνα Βασίλειον ἐν τούτῳ μι-
 μησάμενος· οὗτος γὰρ τοὺς Βυζαντίους πενθοῦντας ἰδὼν,
 καὶ μαθὼν ὡς ὁ λιμὸς αἴτιος τοῦ πενθεῖν αὐτούς, δῶδεκα
 μέδιμνους κελεύει πωλεῖσθαι τῷ νομίσματι. ἀλλὰ καὶ τοῦ
 P. 307 βασιλέως Φωκᾶ κατ' ἐκεῖνο δὴ καιροῦ ἐξεληθόντος ὥστε γυ- 20
 μνάσαι τὸν στρατόν, ἐπέειπε ἡλθε πολὺς τὴν τρίχα καὶ
 ἐπειροῦτο συναριθμηθῆναι τοῖς στρατιώταις, φησὶ πρὸς αὐτὸν

phorus ac tantopere rem Romanam auxisset, occupatis amplius cen-
 tum urbibus et variis Ciliciae Syriae Phoenicesque castellis, quorum
 erant maxima et ceteris illustriora Anabarza, Adana, Mamista, et
 quae Mopsi Vesta nuncupatur, Tarsus, Pagra, Synephium, Chalepus,
 Laodicea; licet item tributarias fecisset in Phoenice Tripolim, in
 Syria Damascum, nihilominus universis mortalibus iavisus erat, qui
 quidem exitium ipsius videndi longe cupidissimi erant. tametsi enim
 plurima in eo multo praeclarissima elucebant, duo tamen erant vitia
 potissimum, quae ipsius famae labem aspergerent, nimirum consue-
 tudo nefanda legibus vetita cum Theophanone, ac sordes erga quo-
 vis foedaque tenacitas. accidit aliquando, tanta ut in urbe foret
 annonae caritas, ut aureo numo medimnus unus veniret. eo cognito
 Phocas miseriam publicam illiberali ac sordido remedio sublevat:
 apertis enim publicis horreis medimnos duos uno vendi aureo numo
 iussit; qua quidem in re Macedonem illum Basilium non est imita-
 tus, nam cum is cives Byzantios lugere cerneret, simulque didicisset
 eius tristitiae causam esse penuriam annonae, uno vendi aureo duo-
 decim medimnos praecepit. quinetiam evenit ut cum eo ipso penuriae
 tempore Phocas imperator aliquando militum exercendorum causa in
 campum progressus esset, cano cuidam, qui inter milites adscribi se

„σὺ δέ, ὦ ἄνθρωπε, γέρον ὦν πῶς τοῖς ἐμοῖς στρατιώταις ἐπιγῆ συναριθμηθῆναι;” ὁ δ' εὐστόχως ὑπολαβὼν „πολλὰ δυνατώτερός εἰμι νῦν” ἔφη „ἢ ὅτε ἤκμαζον.” ὁ αὐτὸς δὲ „καὶ πῶς τοῦτο” ἐρώμενος, ἔφη ὅτι τὸν τοῦ νομίσματος οἶτον 5 πρότερον δυσὶν ἡμίνοις ἐπεφόρτιζον, ἐπὶ δὲ τῆς σῆς βασιλείας δύο νομισμάτων οἶτον ἐπὶ τῶν ὤμων φέρω. συνεῖς οὖν τὴν εἰρωνεῖαν ἀνεχώρησε, μηδὲν ταραχθεῖς.

Ἀλλὰ καὶ τὰς ἀριθμηθείσας ἄνωθεν πόλεις καθελὼν, τὴν Β 2 Ἀντιόχειαν μόνην ἀφῆκε παρελθὼν, καὶ ταῦτα δυνάμενος 10 αὐτὴν καθελεῖν. ἐξεπίτηδες δὲ πάντως ἀφῆκε, δειδιῶς τὸν φημιζόμενον λόγον· ἐλέγετο γὰρ ὡς ἅμα τῇ ἀλώσει τῆς πόλεως Ἀντιοχείας καὶ ὁ βασιλεὺς τεθνήσκειται. ὄθεν καὶ περὶ τὰ μέρη ἐκεῖνα τὸν Μιχαὴλ Βούρτζην ἄφεις φύλακα καὶ Πέτρον τινὰ εὐνοῦχον στρατοπεδάρχην, καὶ ἐνοκίμας αὐτοῖς 15 μηδαμοῦ τῇ Ἀντιοχείᾳ προσβαλεῖν, πρὸς γε τὴν βασιλευσούσαν ἔρχεται. ἀλλ' ὁ Βούρτζης θέλων αὐτῷ περιποιήσασθαι ὄνομα τῶν μὲν ἐκείνου λόγων καταφρονεῖ, παντοίως δὲ τὴν πόλιν πολιορκήσας κατέσχευεν αὐτήν. ταῦτα πυθόμενος ὁ Φω- C κᾶς, καὶ οὐκ ὀλίγα δυσχεράνας, ὕβρεσί τε πλύνει τὸν Βούρ- 20 ττζην καὶ τῆς ἀρχῆς παραλύει. ἐντεῦθεν οὖν τὸ κατ' αὐτοῦ μίσος λαμβάνει ἀρχήν. πρὸς τούτοις δὲ καὶ τοὺς ὑπὸ χεῖρα τοῖς συγχροῖς ἐκάκου ταξιδίοις, κατὰ μηδὲν αὐτοῦς παραμυ-

petabat, diceret equid homo canus et senio confectus in militiam cuperet allegi. ad ea senex ille aptissime respondit multo se nunc validiorem esse quam adolescens aetate vegeta fuisset. tum imperatore quaerente quonam id pacto verum esset „quoniam olim” ait „frumento unius aurei pretio coempto duos asinos onerabam: te autem imperante, quantum frumenti duobus aureis emitur, humeris ipse meis gestare possum.” id dicerium satis intelligens imperator nihil omnino motus abiit.

Cum eas urbes quas supra recensuimus in potestatem redigeret, Antiochiam solam cum copiis praetergressus intactam reliquit, cum quidem ea potiri ex animi sententia posset. verum hoc omnino data fecit opera, rumorem publice diditum veritus: ferebatur enim futurum ut illa urbe capta, mox imperatore vivis excederet. quapropter in iis locis atque regionibus Michaelo Burza et Petro quodam eunuchō copiarum duce relictis cum mandato peculiari, ne ullo pacto Antiochiam invaderent, ad urbem imperatoriam reversus fuerat. Burza vero nomen aliquod sibi parare cupiens imperatoris verba flocci fecit, et urbe omni arte oppugnata tandem est potitus. earum fama rerum ad Phocam perlata non parum ille indignari, Burzamque notatum contumeliis ab officio remove. hinc concitata sunt hominum in Pho-

- θούμενος. ἀλλὰ καὶ τὰ παρὰ βασιλέων τιμῶν εἰς εὐαγγελί-
 ναοὺς τυπωθέντα δίδουσαι τέλειον ἔκοψε, προφάσει τοῦ τὸ
 V. 238 δημόσιον σπανίζειν. χωρὶς αὐτοῦ ἐπίσκοπος οὐκ ἐψηφίζετο.
 ἀλλὰ καὶ θανόντων ἐπισκόπων βασιλικὸς ἄνθρωπος ἐκάστω
 ἐπέπεμπετο. ἐσπούδαζε δὲ καὶ νόμον θεῖναι τοὺς ἐν πολέμοις 5
 θνήσκοντας τιμᾶσθαι ὡς μάρτυρας, τὴν ψυχικὴν σωτηρίαν
 D ἐν μόνῳ πολέμῳ θέμενος καὶ οὐκ ἐν ἄλλῃ τινί. πρὸς ἕνα
 ἢ σύνοδος ἀντίστη, τὸν τοῦ μεγάλου Βασιλείου κατόνα σύμ-
 μαχον ἔχουσα τὸν ἐκτεθέντα διὰ γὰρ τοὺς ἐν πολέμῳ θνή-
 σκοντας. πολλὰ δὲ καὶ τὴν πόλιν ἐκάκωσε, τὸ τεῖχος κελίων 10
 τῶν παλατίων. τοῦτο δὲ ἐποίηε δεδιώς τὰ τρηιαῦτα λεγόμε-
 να· τοῦ παλατίου καὶ γὰρ ἐντὸς θάπειν αὐτὸν προστεθέ-
 σπιστο. κατ' ἐκεῖνο δὲ καιροῦ καὶ ἡλίου ἐκλειψις γέγονε περὶ
 τρίτην ὥραν τῆς ἡμέρας, ὥστε καὶ ἄστρα φανῆναι. ἡ μέ-
 τοι Θεοφανῶ τὴν τοῦ Νικηφόρου συνουσίαν ἀπεστρέφετο. 15
 τίνος ἐνεκεν; ὅτι βίον ἐκεῖνος εἶχε σώφρονα, σαρκικῶν ἀπέ-
 P. 308 χστο μίσεων, χαμευνίαις ἐχαιρεν. ἔθεν οὐκ ἀρεσκομένην τοῦ-
 τος ἢ Θεοφανῶ τὸν Τζιμισχῆν μεταπέμπεται, κατὰ γὰρ τὴν
 ἐαυτοῦ καθήμενον οἶκον· ἐφθασε γὰρ ὁ Φωκάς διὰ τινὰ
 ὑποψίαν παραλύσας αὐτὸν τῆς τοῦ δημοσίου ἀρχῆς. 20-20

2. τό| τὸν P.

cam odia, quibus accedebat et aliud, quod nimirum crebris exactionibus subditos vexabat nec ulla eos re sublevabat. praeterea quae nonnulli imperatores per instrumenta litterasque sacras religiosis templis donari iusserant, sub hoc praetextu prorsus iis praecidit, quod aerarium publicum exhauriretur. nullus antistes citra ipsius auctoritatem approbatur. quodsi etiam antistites alicubi morerentur, ex suis aliquem eo mittebat. legem magno studio ferre conabatur, qua statureretur omnes in praeliis occumbentes martyrum honoribus ornandos esse: ponebat enim animae salutem in alia re nulla quam in bello. verum hac in parte synodus ipsius voluntati est adversata, Basilii magni canone pro se citato, qui de occumbentibus in praeliis est latus. idem Phocas urbem quoque mirifice adfigebat, dum palatiorum moenia substruebat. id autem propterea faciebat, quod ea quae vulgo ferebantur metueret: nam oraculo proditum erat futurum ut in palatio moreretur. accidit tunc temporis circa tertiam horum diei tantus solis defectus, ut ipsa etiam sidera conspicerentur. iam vero Nicephori consuetudinem Theophano aversabatur. quamobrem istuc? quod castam ille vitam ageret, a corporeis amplexibus abstineret, humi cubaret eaque dormitione delectaretur. quapropter his marito moribus illi displicente, Zimischem recessit, qui domi suae tum temporis degebat: nam aliquanto ante Phocas propter suspicionem quandam ei munus domestici scholarum ademerat. noctu igitur 12

κτός οὖν ἰά τοῦ Δεκεμβρίου μηνός, λόγου ἰγ', ἔπειτα ψυχή
 ἀποστείλασα ἄγει τοῦτον πρὸς τὸν χεῖραποῖητον κίτρωθεν τοῦ
 παλατίου λιμένα, κἀκεῖθεν ἀνάγει τοῦτον διὰ κοφίνου σὺν
 πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτόν, Μιχαὴλ τῷ Βούρτζη, Λέοντι ταξίαρχῃ
 5 τῷ Ἀβαλάντῃ, τῷ τοῦ Τζιμισχῆ Ἀζιποθεοδώρῳ καὶ ἑτέροις
 τισί. καταλαμβάνουσιν οὖν αὐτὸν ἐπ' ἐδάφους κοιμώμενον.
 ἐνύξεν ὁ Τζιμισχῆς τὸν πόδα αὐτοῦ, καὶ δὴ μικρὸν ἀνεκά-
 10 θισε. καὶ τημιχαῦτα κατὰ τοῦ κρανίου αὐτοῦ κατάγει ὁ Ἀβα-
 λάντης τὴν σπάθην. εἶτα πρὸς τὸν Τζιμισχῆν ἐπὶ τῆς βα-
 σιλικῆς κλίνης καθίσαντα φέρουσιν αὐτὸν ἐμπαροινούντες καὶ
 βλασφημοῦντες εἰς αὐτόν, μηδὲν ἄλλο λέγοντα ἢ „κύριε
 ἄλῃσον” καὶ „θεοτόκε βοήθησον.” ἐπεὶ δὲ ὑπὸ τῶν παρα-
 κοίτων ἤδη κατεφωράθησαν καὶ πολλοὺς ἐώρων βοηθήσαντας,
 15 δεικνύουσαι. ὤθει καὶ ἐνθεν κἀκεῖθεν δισκεδάσθησαν.

Κρατεῖ οὖν μετὰ τὸν Φωκᾶν ὁ Τζιμισχῆς ἔτη ἕξ, συμ-
 βασιλεύοντας ἔχων αὐτῷ τοὺς υἱοὺς Ῥωμανοῦ Βασιλείου καὶ
 Κωνσταντίνου. μεταπέμπεται δὲ Βασιλεῖον παρακοιμώμενον
 ὡς δραστήριον ὄντα παντάπασιν καὶ ἱκανόν, ὃν δὴ καὶ ὁ
 20 Φωκᾶς πρόεδρον ἐτίμησε. τότε δὴ τότε τοῦ ἀξιώματος παρ'
 αὐτοῦ εὐρεθέντας, ἔρχεται τημιχαῦτα πρὸς τὴν μεγάλην ἐκ-
 κλησίαν. ἀλλ' οὐ προσδέχεται αὐτόν ὁ Πολυεύκτος, λέγων

Decembris, indictione 13, anno mundi 6478, missis Theophano suis
 hominibus Zimischem ad portum manu confectum, qui est infra pa-
 latium, deduci curat, et impositum corbi cum universis, quos sibi ob-
 noxios habebat, nimirum Michaelo Burza, Leone Abalante Duce,
 familiari Zimischi Azipotheodoro et aliis quibusdam in palatium
 attrahit. hi Phocam humi cubantem inveniunt. eius pedem ubi Zimi-
 sches pupugisset, paullum erectus consedit; mox Abalantes gladio
 cranium eius transadigit. inde ipsum ad Zimischem in lectulo impera-
 torio collocatum adducunt, multisque contumeliis et conviciis exagi-
 tant, nullum aliud verbum proferentem quam „domine miserere” vel
 „opitulare deipara.” tandem ubi res cubicularis innotuisset, iamque
 multos accurrere cernerent latum opem imperatori, caput ei praeci-
 dunt, idque resectum defensoribus per fenestram ostendunt. quo facto
 hinc inde illi dissipati aufugerunt.

Hoc modo post Phocam Zimisches imperio sex annos patitus est,
 participes regni Basilium et Constantinum Romani FF. habens. arces-
 sivit et Basilium cubicularium tanquam hominem plane gerendis rebus
 natum et idoneum, quem et Phocas honore praesidis ornaverat, hoc
 nomine dignitatis ab eo primum invento: posteaquam imperium acce-
 pisset, ad magnam ecclesiam se contulit: sed a Polyucto non est

„εἰ μὴ ἄξια ποιήσεις μετανοίας, οὐκ ἐπιβίῃσθαι τοῦ θεοῦ
 ναοῦ.“ ἔβδεν τοι καὶ πάντα ὑπέσχετο ποιῆσαι. εἶπε δὲ μὴ
 αὐτόχειρα γενέσθαι αὐτὸν τοῦ Φωκῆ, Ἀβαλάντην δὲ καὶ
 Ἀζιποθεόδωρον κελεύσει τῆς δεσποίνης. ἦν δὲ καὶ ἐξορι-
 σθῆναι συναινέει ὁ πατριάρχης. γίνεται ταῦτα, καὶ οὐ μόνον 5
 ἡ μοιχαλὶς ἀλλὰ καὶ οἱ αὐτόχειρες τοῦ Φωκῆ τῆς πόλεως
 Δέκδιώκονται. ῥῆγγουσι δὲ καὶ τὸν τόμον ὁ Τζιμισχῆς, ὃν ἐπὶ
 συγχύσει τῆς ἐκκλησίας ὁ Φωκῆς ἔθετο. ταύτη τοι καὶ τῆ
 διαδήματι παρὰ τοῦ Πολυεύκτου στέφεται. μετὰ δὲ ταῦτα
 τοὺς Βουλγάρους καταγωνισάμενος χαριστήριον τῶν τροπαίων 10
 ἀποδίδουσι τῷ θεῷ. ἐφ' οὗ καὶ ἄνωθεν τῆς ἀψίδος τῆς χαλ-
 κῆς ναὸν ἀνοικοδομεῖ ἐκ καινῆς. προστάσει δὲ καὶ τὴν εἰκόνα
 τοῦ σωτῆρος τῆ νομισματι ἐγγράφεσθαι, μὴ πρότερον τοῦ-
 V. 239 του γενομένου. τηλικαῦτα καὶ κομητῆς ἐφάνη ὁ καλούμενος
 παγωνίας, κατὰ μῆνα Αὐγουστον, καὶ ἐφαίνετο ἄχρως Ὀκτω- 15
 P. 309 βρίου, σημαίνων τὸν τοῦ βασιλέως θάνατον καὶ τὰς ἐπελευ-
 σομένας τοῖς Ῥωμαίοις συμφοράς. τινὲς μὲν οὖν τῶν πό-
 λεων, ἃς ὁ Φωκῆς προλαβὼν ἐπεκτησατο, τὴν Ῥωμαίων ἐξ-
 ουσίαν ἀπεσεύσαντο. ἔξεισι λοιπὸν ὁ βασιλεὺς κατ' αὐτῶν,
 καὶ ἄπεισι μέχρι Δαμασκοῦ, καὶ πάντα καλῶς κειθῶς τε καὶ 20
 πολέμῳ ἀποκαταστήσας πρὸς τὴν βασιλίδαν ὑπέστρεψε. διεφ-

admissus, qui diceret se minime concessurum ut divinam aedem in-
 grederetur, ni ea prius faceret quae poenitentiae convenirent. Zimi-
 sches illa se praestitutum omnia pollicetur. simul indicat Phocam ab
 se minime trucidatum esse, sed Augustae iussu Abalantem et Azipo-
 theodorum ei manus attulisse. quo cognito, patriarcha monet ut ipsam
 in exsilium abire iubeat. paret monenti Zimisches, neque tantum ad-
 ultera verumetiam interfectores Phocae mox urbe pelluntur. praeter
 haec Zimisches etiam libellum illum dilacerat, quem Phocas ad per-
 turbandam ecclesiam conscribi curaverat. has ob res a Polyeucto dia-
 demate cingitur. deinde Bulgaris debellatis, ut pro victoriae tropaeis
 deo gratias referret: templum supra fornicem Chalces novum exstruit.
 mandat etiam ut imago servatoris numismatis insculperetur, quod
 antea factum non fuerat. conspectus est id temporis etiam cometa
 mense Augusto, quem barbaturum appellant, ad ipsum Octobrem usque
 mortem imperatoris denuntians easque calamitates quae Romanis im-
 minerent. cum autem urbium nonnullae, quas Phocas antea recupe-
 raverat, Romanorum se potestati excusso iugo subtraxissent, impe-
 rator ad eas demandas cum copiis exiit, ad Damascus usque profes-
 ctus, omnibus partim suadendo partim vi bellica pristinum ad sta-
 tum praeclare revocatis imperatoriam ad urbem reversus est. in hoc
 itinere propter Anabazum et Podandum transiens, cum istic posses-

χόμενος οὖν κατὰ γῆ τὴν *Ανάβαρζαν* καὶ τὸν *Πονθαδόν*, κάκιστε κτήσεις ἰδῶν πολυτελεῖς καὶ χωρία πάμπορα, ἤρωτα τοὺς παρερημένους τίνας ἂν εἶεν αὐταί. ὡς οὖν ἐμάνθανεν ὅτι *Βασιλείου* τοῦ παρακοιμωμένου εἰσι πάσαι, ἀφ' ὧν αἱ 5 μὲν τῆ *Ῥωμαίων* προσεκλήθησαν παρὰ *Νικηφόρον* τοῦ *Φωκά*, Β αἱ δὲ τοῦ *δομestίκου* καὶ αὐταὶ παρὰ σοῦ, ὦ βασιλεῦ, ἐντεῦθεν περιαλγῆς γενόμενος (τὰ γὰρ καταλειφθέντα τῷ δημοσίῳ οὐδενὸς ἄξια λόγου ἐτύγγατε) καὶ βύθιον στενάξας „δεινὸν ὦ παρόντες” ἔφη, „εἰ τὰ δημόσια καταναλίσκονται 10 χρήματα καὶ τὰ *Ῥωμαϊκὰ* τάλαιπωροῦνται στρατεύματα καὶ οἱ βασιλεῖς ὑπερορίους ἀναδέχονται κόπους, τὰ δ' ἐκ τοσούτων προσκτώμενα μόχθων ἐνὸς εὐνούχου γίνονται κτήμα.” καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ταῦτα, τίς δὲ τῶν παρόντων τῷ *Βασιλείῳ* τηρικαῦτα τὸν τοῦ βασιλέως λόγον διαπορθμεύσας ἤρέ- 15 θισε πρὸς ὄργην. ὑπέρχεται οὖν τὸν οἰνοχοοῦντα τῷ *Βασιλείῳ*, δηλητήριον κίρνησι. πλὴν οὐ τῶν δραστικωτέρων ἦν· ἔφ' ᾧ καὶ κατ' ὀλίγον νοσηλευόμενος ὁ βασιλεὺς, καὶ τοὺς ὤμους ἀνθρακιάσας, αἵματος αὐτοῦ πολλοῦ ὀνέκτος διὰ τῶν ὀφθαλμῶν κατέλυσε τὴν ζωὴν.

20 *Κρατεῖ μετ'* αὐτὸν *Βασιλείος* ὁ πορφυρογέννητος ἔτη ν', εἰ καὶ τὸ πᾶν τηρικαῦτα παρὰ *Βασιλείου* προέδρου ἐνεργούμενον ἦν διὰ γῆ τὸ ἀπαλὸν τῆς τοῦ βασιλέως νεότητος. ἔκτοτε

1. ποιδαδὸν F.

siones et praedia maximi pretii longeque fertilissima rerum omnium conspiceret, homines quos istic vicinos offendeat, cuiusnam illa forent, interrogat. deinde cognito Basilii cubicularii esse universa, partim a Nicephoro Phoca Romanis finibus adiecta, partim ab hoc vel illo domestico, partim ipsiusmet imperatoris opera, gravi dolore correptus est, quod rei publicae relicta nullius esse pretii videret. itaque gemitu ex imo pectore ducto „proh indignam” ait, rem, comites, publicas insumi pecunias, Romanos exercitus aerumnas exantillare, imperatores extra fines imperii labores tolerare; quidquid autem tot laboribus atque molestiis adquiratur, in unius eunuchi commodum cedere.” hunc imperatoris sermonem quidam ad Basilium detulit, eumque contra Zimischem ad iram concitavit. quapropter hominem Basilium, qui erat imperatori a poculis, corrumpit; venenumque letale temperat et imperatori propinat, non tamen efficacissimum. iccirco lento morbo confectus, carbunculis per humeros exortis, magna sanguinis copia per oculos excreta vitam cum morte commutavit.

Imperium ipsius morte ad Basilium Purpurigenam devenit, qui ei totos annos quinquaginta praefuit, tametsi ab initio cuncta Basilii praesidis arbitratu propter aetatem imperatoris teneram gererentur.

οὗν τὰ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου κατὰ τὸν προφανέντα κομήτην λαμβάνει ἀρχήν. κατὰ τοῦτον μέντοι τὸν καιρὸν καὶ ἔκλειψις ἡλίου γέγονεν, ὥστε καὶ ἄστρα φανῆναι. πρόσεχε δέ, Δάγαπητέ, ὅτι τῶν Βουλγάρων ἅμα τῇ τελευτῇ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου ἀποστατησάντων ἄρχειν αὐτῶν προχειρίζονται τέσσαρες ἀδελφοί, Δαβὶδ Μωσῆς Λαρών καὶ Σαμουήλ, καὶ οὐ διέλιπον ἔκτοτε πόλεμοί τε πανταχοῦ καὶ σφαγαί. ἐν ἔτει 575δ, Ὀκτωβρίῳ μηνί, ἐγένετο κλόνος μέγας, καὶ κατέπεσον οἰκίαι καὶ ναοὶ πολλοί, καὶ μέρος τῆς σφαίρας τῆς τοῦ Θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, ὅπερ ὁ βασιλεὺς φιλοτίμως ἐπανορθώσασατο, δαπανήσας εἰς μόνας τὰς μηχανὰς τῆς ἀνόδου, δι' ἧν οἱ τεχνῖται ἰστάμενοι καὶ τὰς ὕλας ἀναγομένας δεχόμενοι φκοδόμουν τὸ πεπτωκός, κεντηράρια ι'.

P. 310 Γίνωσκε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τὰ Βοδενὰ φρουρίον ἔστιν ἐπὶ πέτρῳ ἀποτόμῳ κείμενον, δι' ἧς κατέρρει τὸ τῆς λίμνης τοῦ Ὀστροβου ὕδωρ ὑπὸ γῆς κάτωθεν ἕξον ἀφανῶς, κακέεισε πάλιν ἀναδύμενον. ὁ μέντοι Βασίλειος συχνούς πολέμους κατὰ Βουλγάρων στησάμενος καὶ διαφόρως αὐτοῖς συμπλακείς, καὶ τρόπαια στήσας κρείττονα λόγου, καὶ τὸν Σαμουήλ πολλάκις καταλύσας, ἐπὶ τὴν βασιλίδά ἔρχεται, καὶ δόγμα τηρικαῦτα ἐξέδωκε τὰς τῶν ἀπολωλότων ταπεινῶν συντελείας τελεσθῆναι

mox et intestina bella, quae conspectus antea cometes portenderat, exorta sunt. itidem solis quoque tantus accidit defectus ut ipsa sidera conspicerentur. scito autem, fili, Bulgaris statim a Iohannis imperatoris morte defectionem molitis, quattuor fratribus delatum esse in ipsos imperium, videlicet Davidi, Mosi, Aaroni et Samuele. nec ex eo tempore bellorum et caedium ubique locorum finis fuit. anno mundi 6494, mense Octobri, succussio terrae ingens extitit, cuius vi complura aedificia templaque deiecta corruerunt, et inter alia pars sphaerae magnae illius dei ecclesiae, quam imperator studiose refecit; cum in solas machinas adscensus, quibus artifices insistentes ac materiam sursum vectam excipientes collapsam partem exaedificabant, centenarios decem impendisset.

Illud etiam animadvertito, esse castellum quoddam Bodena dictum, in praerupto situm scopulo, per quem stagni Ostrobi aqua inadspectabiliter sub terra manabat et alio iu loco rursus ex imo prodibat. imperator cum frequenter bella Bulgaris intulisset, varie cum eis manum conseruisset, tropaea stauisset insignia, quae vix oratione satis exponi possunt, Samuele multoties fracto imperatoriam ad urbem est reversus. edictum inde promulgat, quo sancitum ut exigendas a plebeis hominibus, qui fortunarum detrimentum fecissent, publicas contributiones opulenti ac facultatibus pollemtes

παρὰ τῶν δυνατῶν. κατωνομάσθη δὲ ἡ τοιαύτη σύνταξις ἀλληλέγγυον. τοῦ πατριάρχου Σεργίου, τῶν μητροπολιτῶν καὶ πολλῶν ἄλλων ἀσκητῶν δεηθέντων ἐκκοπήναι τουτί πα- V. 240
ράλογον ἄχθος, ὁ βασιλεὺς οὐχ ὑπήκουσε. B

- 5 Κατ' ἐκείνον δὲ καιρὸν χειμῶν γέγονεν ἐπαχθέστατος, ὡς ἀποκρυσταλλωθῆναι πάντα ποταμὸν καὶ λίμνην καὶ αὐτὴν τὴν θάλασσαν. ἀλλὰ καὶ κατὰ Ἰανουάριον μῆνα γέγονε σεισμός φορικωδέστατος, καὶ διεκράτησε κλονουμένη ἡ γῆ μέχρι τῆς 9 τοῦ Μαρτίου μηνός. ἐν ταύτῃ δὲ περὶ δεκάτην ὥραν
10 τῆς ἡμέρας γέγονε βρασμός καὶ κλόνος φορικτός κατὰ γε τὴν βασιλίδα καὶ τὰ λοιπὰ θέματα, καὶ πεπτώκασιν αἱ σφαῖραι τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα καὶ τῶν ἁγίων πάντων, ὡς ὁ βασιλεὺς εὐθύς ἀνεκτίσατο. ταῦτα δὲ προεμήνυσε τὴν C
γενομένην ἐν Ἰταλίᾳ στάσιν· ἠγέρθησαν γὰρ καὶ οὗτοι σὺν
15 Λογγιβάρδοις κατὰ Ῥωμαίων. καθ' ὧν ὁ Μέλης παρὰ τοῦ βασιλέως ἐπέμπεται, καὶ λαμπρὸν ἴσθησι τρόπαιον. ὁ μέντοι βασιλεὺς οὐ διέλιπε καθ' ἕκαστον ἔτος εἰσιῶν ἐν Βουλγάροις. ὁ δὲ Σαμουήλ μὴ δυνάμενος κατὰ τὸ ἐμφανὲς ἀντιτάσσεσθαι, ἔγνω δὲ τάφροις καὶ θριγγίοις τὴν Βουλγάρων
20 κατοχυρῶσαι, κἄν διὰ κενῆς αὐτῷ ἀπέβαινε τὰ τεχνάσματα. συνάπτει οὖν μετὰ ταῦτα καὶ τῷ Σαμουήλ, καὶ τοῦτον κατα-

persolverent: haec exactio nominata est Allelengyum, a sponsione ac fideiussione mutua. cumque patriarcha Sergius, metropolitani antistites, et alii multi religiosi exercitationibus dediti apud imperatorem de onere tam absurdo tollendo et abolendo intercederent, non tamen eis obtemperare voluit.

Secuta est id temporis hiems saevissima, qua durante cuncta flumina stagna ipsumque adeo mare per glaciem constrictum fuit. praeterea mense Ianuario terrae motus maxime horrendus exstitit, neque desit ea succussio ante nonum Martii diem; quo die citciter horam decimam tam horribiliter commotum est solum urbis imperatoriae vicinarumque regionum, ut globi aedis sanctorum quadraginta, itemque sanctorum omnium collaberentur; quos imperator mox refici curavit. haec autem portendebant eam seditionem quae in Italia fuit excitata. quippe coniuncti Longibardis Itati contra Romanos (quo nomine Graeci sunt accipiendi) se commoverunt. adversus eos Meles ab imperatore missus tropaeum sane splendidum victoria potitus statuit. interim non desinebat imperator singulis annis in Bulgariam irrupere; cui cum Samuelus aperta vi se non posset opponere, fossis ac septis Bulgarorum fines munire decrevit, quanquam irrito conatu molitiones hasce occiperet. tandem imperator cum Samuele praelio congreditur, eumque Marte aperto vincit, vix salutem suam in

κράτος ἦτις, μόλις μόνον διασωθέντα εἰς τι φρούριον τὸν
D Πρίλαπον. ὁ δὲ βασιλεὺς τοὺς ἐαλωκότας τῶν Βουλγάρων
ὡσεὶ ἰε', ὡς φασιν, ὄντας χιλιάδας ἀποτυφλώσας, καὶ ἐκά-
στην ἑκατοντάδα πεπηρωμένην ὑφ' ἐνὸς μονοφθάλμου ὀδη-
γεῖσθαι κελεύσας, πρὸς τὸν Σαμουὴλ ἐκπέμπει. οὗς ἐκεῖνος 5
ἰδὼν, καὶ τὸ πάθος οὐκ ἐνεγκὼν, λειποθυμῶ καὶ σκόττει
βύλλεται καὶ εἰς γῆν πίπτει. ὕδατι οὖν καὶ μύροις οἱ πα-
ρόντες τὴν πνοὴν αὐτοῦ ἀνακαλεσάμενοι ἀνενεγκεῖν μικρὸν
πεποιήκασιν. ἀνενεγκὼν δὲ ὕδωρ πιεῖν ἐπεζήτησε ψυχρόν.
λαβὼν δὲ καὶ πῶν ἐλήφθη καρδιωγμῶ, καὶ μετὰ δύο ἡμέρας 10
θνήσκει. ἔθθεν τοι καὶ παραλαμβάνει τὴν τῶν Βουλγάρων
ἀρχὴν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Γαβριήλ, ὁ καὶ Ῥωμανός, ῥώμη μὲν
P. 311 καὶ ἰσχυρὸν τοῦ πατρὸς ὑπερέχων, φρονήσει δὲ καὶ διανοίᾳ
πολλῶν λειπόμενος. οὕτω μὲν οὖν τὴν τῶν Βουλγάρων ἀρχὴν
κατέλυσεν ἅπασαν, ὧν μὲν κτανθέντων ὧν δὲ ἄλλων χειρω- 15
θέντων, καὶ ἑτέρων αὐθις τῶν ὀπωσθήποτε καταληφθέντων
καὶ μὴ βουλομένων αὐτῶ προσελθόντων. καὶ αὐτὴν δὲ τὴν
Ἄκριδα, καθ' ἣν τὰ βασίλεια τῶν Βουλγάρων ἐτύγχανε, κα-
τέσχεν· ἀφ' ἧς καὶ χρήματα πολλά, λίθους δηλαδὴ καὶ
μαργάρους καὶ χρυσοῦ κεντηνάρια ῥ', ἀφείλετο. μετὰ ταῦτα 20
δὲ πάντα ἐν Ἀθήναις γενόμενος, καὶ τὰ τῆς νίκης εὐχαρι-
Βστηρία τῇ Θεοτόκῃ ἀποδούς, καὶ ἀναθήμασι πολλοῖς λαμ-

eo consulentem, ut fuga Prilapum (castelli hoc nomen) evaderet. capta erant ab imperatore Bulgarorum ad quindecim milia (tot enim fuisae perhibentur): quos ubi spoliasset oculis, et singulis centuriis monoculum unum attribui iussisset, qui viae dux ceteris foret, ita deinde ad Samuelem ablegavit. Samuelus iis conspectis tantae calamitatis magnitudine victus animo deficit, et vertigine correptus in terram prolabitur. mox ii qui aderant aqua et unguentis spiritum ei revocantes, ut nonnihil ad se rediret, effecerunt. ubi respirasset, haustum frigidae postulavit, qua epota cardiogmo correptus est, et post biduum rebus humanis excessit. eius loco regnum apud Chagaros filius ipsius Gabrielus, qui et Romanus dicebatur, obtinuit, viribus ille quidem ac robore patrem superans, sed vicissim prudentia mentisque vi multis modis impar. ita factum ut Basilius imperator Bulgarorum imperium in universum tolleret, aliis eorum caesis, aliis in potestatem redactis, aliis, qui quocumque tandem modo superstites remanserant, vel invite ipsi se deditibus. quin et Acridem ipsam, quo in oppido regia Bulgarorum erat, occupavit; indeque magnas opes, gemmas nimirum et uniones aurique centenarios centum abstulit. secundum haec Athenas profectus, cum munera gratiarum actionis ergo deiparae vota reddidisset, ac illius templum multis iisque

προῆς καὶ πολυτελείαι κοσμήσας τὸν ναόν, ὑπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ διὰ τῶν μεγάλων πυλῶν χρυσῷ στεφάνῃ λόφον ἐφύπερθεν ἔχοντι ἐθριάμβευσεν ἑορταζομένως, προηγουμένης Μαρίας τῆς τοῦ Βλαδισθλάβου γυναικὸς καὶ 5 τῶν τοῦ Σαμουήλ θυγατέρων καὶ τῶν λοιπῶν Βουλγάρων, καὶ οὕτω μετὰ τροπαίων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἰσῆλθεν. ὃν δὴ καὶ πολλὰ τηρικαῦτα κατελιπάρει ὁ πατριάρχης Σέργιος σβέσαι τὸ ἀλληλέγγυον· ἦν γὰρ ὑποσχόμενος ποιῆσαι τοῦτο, εἰ τῶν Βουλγάρων ὑπερισχύσειεν. ἀλλ' οὐκ ἔπεισε. ταῦτα μὲν 10 οὖν πάντα τελέσας ὁ βασιλεὺς καὶ κατὰ τῆς Σικελίας ἐκστρατεῦσαι ἐβούλετο. ἀλλ' ἐκωλύθη· νόσῳ γὰρ αἰφριδίῳ συσχεθεὶς ἀπεβίω, καὶ θάπτεται ἐν τῇ κατὰ Ἑβδομον ναῦ τοῦ Θεολόγου, Ἀλέξιον μοναχὸν ἀπὸ μονῆς τοῦ Στουδίου πατρι- V. 241 ἀρχὴν ἐνθρονιάσας. ἔτυχε γὰρ εἰς ἐπίσκοψιν αὐτοῦ ἔλθειν 15 μετὰ τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ προδρόμου· τούτον καὶ γὰρ εἶχε σύμβουλον πρὸς τὴν τοῦ κοινῷ διοίκησιν.

Μετὰ δὲ Βασιλείον τὴν ἄπασαν τῆς βασιλείας ἔξουσίαν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος διαδέχεται, κρατήσας ἔτη γ', εἰ μὴ καὶ κατ' ἐκείνον ταύτην ἐκόσμησε, γυναιξὶ χαίρων ὄρχη- D 20 στρίαις καὶ φιλοπαιγμοσιν· ἀλλὰ καὶ πρὸς ἵπποδρομίας ὡς οὐδεὶς ἕτερος κεζηνῶς τὴν τοῦ κοινῷ φροντίδα ὡς οὐδὲν ἡγούμενος ἦν. καὶ οὐς μὲν εὖρεν ἄνδρας ἀξιολόγους, κατήγαγε καὶ

splendidis et magnificis donariis ornasset, Cpolim reversus est, aureaque corona redimitus, quae cristam et apicem in parte superiore habebat, per portas magnas ingressus triumphum egit, praecedente Maria Vladislavi uxore cum Samueli filiabus reliquisque Bulgaris. hoc modo cum victoriae signis in ecclesiam delatum obnixe patriarcha Sergius obsecrabat, ut tributum illud quod Allelengyus dicebatur aboleret: nam id se facturum promiserat, si Bulgaros superasset. verum ea res frustra fuit, imperatore ut id faceret, persuaderi sibi non ferente. his rebus gestis etiam cogitabat in Siciliam Basilius expeditionem suscipere, quo in conatu fuit impeditus. quippe repentino correptus morbo vivendi finem fecit, in templo Iohannis Theologi, quod est iuxta Hebdomum, sepultus. Alexium solitarium e mansione Studiana translatum in solium patriarchae collocavit: nam ille cum venerabili capite praecursoris imperatorem decumbentem inviserat, qui eodem consiliario in administranda re publica uti consueverat.

Post Basilii mortem universa imperii potestas ad successorem et fratrem ipsius Constantinum delata fuit, qui biennium rebus praefuit. Basilii fratris exemplo nequaquam imperium ornavit, homo saltatriculis et ludionibus deditus. praeterea ludis equestribus, ut mortalium alius nemo, perpetuum occupatus, omnem de re publica

ἀπειτύφλωσεν, πρὸς δὲ τὰς ἀρχὰς ἑτέρουσ ἀνεβίβαζεν ἀφελείζ
καὶ ἀξίους γέλωτος. συνέτριψε δὲ οὐ μόνον πένητας ἀλλὰ καὶ
πλουσίους. ἐν τρισὶ γὰρ ἔτεσιν, ἐν οἷς καὶ τὸ πᾶν τῆς αὐτοῦ
βασιλείας, πέντε δασμοφορίας ἀπῆτησε· τὰς γὰρ δύο ἔτυχεν
ἀφείξ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ. μετὰ δὲ ταῦτα αἰφνιδίῳ νόσῳ συ- 5
σχεθεὶς σκέπτεται τίνα καταλείψει διάδοχον. πρὸς τινῶν οὖν
ἐκδιδάχθεις ὡς εἰς Ῥωμανὸν τὸ κράτος μετ' αὐτὸν φοιτη-
σειεν, ἕνα μὲν ὄντα τῶν τῆς συγκλήτου, λεγόμενον δὲ Ἀργυ-
P. 312 ρόπουλον, ἐξ ἀνάγκης τὸν τοιοῦτον μεταπέμπεται, ᾧ καὶ
ἀνάγκη ἐπέκειτο ἢ διαλύσθηναι τῆς νομίμου γυναικὸς καὶ τῆ 10
τοῦ βασιλέως θυγατρὶ συναφθῆναι καὶ οὕτω βασιλεὺς ἀναγο-
ρευθῆναι, ἢ πηρωθῆναι τοὺς ὀφθαλμούς. τοῦ δὲ Ἰλιγγιωτῆος
καὶ ἀναδυομένου πρὸς αὐτῶν ἐκάτερον, ἢ σύνοικος δεύσασα
περὶ τοῦ ἀνδρός, μὴ τι καὶ πάθῃ δεινόν, τὴν κοσμηκὴν ἔκου-
σίως ἀπέθετο τρίχα, καὶ οὕτως τῷ συζύγῳ πρὸς τῆ ὄψει καὶ 15
τὴν βασιλείαν ἐχαρίσατο. τριῶν θυγατέρων οὐσῶν τῷ βασι-
λεὶ Κωνσταντίνῳ ἢ μὲν πρώτη ἀπεκείρατο, ἢ δὲ τρίτῃ ἀπ-
νήνατο. συνάπτεται οὖν τῆ δευτέρῃ, ἣτις Ζωὴ ἐκαλεῖτο,
B καὶ οὕτως αὐτοκράτωρ ἀναγορεύεται, κρατήσας ἔτη ε'. καὶ
τηνικαῦτα προσομιῶν ἀγαθῶν ἀπάρχεται· τῆ γὰρ Θεοῦ με- 20
γάλη ἐκκλησίᾳ ἐκέλευσε δίδοσθαι κατ' ἔτος ἀπὸ τῶν βασιλι-

sollicitudinem atque curam flocci pendebat. si quos homines alicuius
pretii reperiebat, eos statu suo deiectos excaecabat, illorumque loco
magistratus aliis plane stolidis ridiculisque mandabat. neque paupe-
rum modo fortunas sed etiam locupletum attrivit. nam triennio, quo
tempus imperii eius continetur, quinque a subditis exactiones po-
stulavit; quarum duas frater ipsius antea subiectis condonaverat.
secundum haec morbo subito correptus, quem successorem imperii
relinqueret, secum ipse deliberare coepit. cumque de nonnullis
accepisset omnino futurum ut post ipsum Romanus imperio potiretur,
qui esset ordinis senatorii et Argyropuli cognomentum haberet, ne-
cessitate quadam urgente virum accessi iubet, optionemque vel invito
dat, ut aut legitima cum uxore divortio facto filiam imperatoris ma-
trimonio sibi iungeret ac imperator hoc pacto renuntiaretur, aut
oculos per excaecationem amitteret. cum in utramque partem Roma-
nus animi dubius et anxius haereret, uxor ipsius verita ne quid cru-
dele viro accideret, sponte sua mundanos capillos deponit, eaque
ratione marito non oculos solum conservavit verumetiam imperium
est largita. Constantinus autem imperator tres cum filias haberet,
prima quidem tonso capillo se mundo abdicaverat, tertia vero Argy-
ropuli nuptias aspernabatur. quapropter alteri iungitur, cui Zoe no-
men erat; eoque facto imperator designatur. obtinuit imperium annis
quinque. fuerunt eius initia praeclara et laudabilia, nam magnae

κῶν ταμείων χρυσοῦ λίτρας π'. κόψας καὶ τὸ ἀλληλέγγυον, ἔκκενοι τε καὶ τὰς φυλακάς, καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα ποιεῖ. Ὀκτωβρίῳ δὲ μηνί, κατὰ τὴν λαί, χύσις ἀστέρος ἐγένετο ἐν δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς τὴν πορείαν ποιοῦντος, καθ' ἣν ἡμέ-
 5 ραν καὶ πῶσις οὐ μικρὰ γέγονε τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ, στρατηγούντος τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας Μιχαὴλ τοῦ Σπονδύ-
 λου. ἐγένετο δὲ καὶ ὄμβρων ἐπίκλυσις, κρατήσασα ἕως αὐτοῦ
 τοῦ Μαρτίου μηνός, τῶν ποταμῶν ἐκχυθέντων καὶ τῶν κοί- C
 λων πελαγισάντων, ὡς ἀποπνιγῆναι σχεδὸν πάντα τε τὰ ζῶα
 10 καὶ τοὺς καταβληθέντας καρπούς τῆ γῆ, κἀντέϋθεν ἔπακο-
 λουθῆσαι λιμὸν κατὰ τὸν ἐπιόντα χρόνον δεινόν. τὸ μέγος
 τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ ἀτύχημα κατὰ Συρίαν ἐγένετο. κατ'
 ἐκεῖνο δὴ καιροῦ καὶ τεράστιόν τι γέγονεν ἐν τῷ θεματι τῶν
 Θορακῆσιον περὶ τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους τοῦ Κουζινᾶ, ἐν ᾗ
 15 πηγὴ ἔστι διειδοῦς ἴδατος, καθ' ἣν ἤκουστο φωνὴ τις οἰκτρὰ
 μετὰ ὄδυσμῶν καὶ οὐαί' καὶ θρήνος παρεμφερῆς ὀλοφυρμῶ
 γυναικῶν. καὶ οὐχ ἅπαξ ἢ δις τοῦτο γινόμενον ἦν, ἀλλ'
 ἀπὸ Μαρτίου μηνός ἕως Ἰουνίου αὐτοῦ, καθ' ἡμέραν καὶ D
 νύκτα. ἀπιόντων δὲ τινῶν ἐπὶ τῷ κατασκοπῆσαι τὸν τόπον
 20 ἐν ᾗ ἡ φωνὴ ἐξηχεῖτο, ἀλλαγῶ μετέπιπτεν ἡ ὀλολυγῆ.
 τοῦτο δέ, ὡς εἶοικε, προεμήνυε τὴν φθάσασαν γενέσθαι τοῖς V. 243

14. ὑπωρείας] ὑπερορείας P. κοζινᾶ F. 20. ἐξήρχετο F.

dei ecclesiae sancivit, in annos singulos dari debere de thesauris imperatoris auri libras octoginta. Allelengyo quoque sublato et abo-
 lito, praesidia deminuit, aliaque talia non pauca praestitit. die men-
 sis Octobris 31 sideris cuiusdam ab occasu versus orientem pergentis
 conspecta est diffusio, prorsus illo ipso die quo Romanus exercitus
 cladem non exiguam accepit, duce Michaelo Spondyle, magnae illius
 Antiochiae praefecto. praeterea largi terram imbres diluvio quodam
 operuerunt, qui ad Martium usque mensem perdurarunt, amnibus
 passim extra suas ripas effusis, et concavis locis per aquas restagnan-
 tes sic obrutis ut omnia propemodum animalia cum fructibus terrae
 creditis perirent. unde proximo anno fames gravis est consecuta,
 simulque Romano, ceu dictum est, exercitui adversus ille casus in
 Syria contigit. eodem tempore prodigium quoddam in solo Thracen-
 sium accidit, propter radices Cuzinae montis, ubi fons est aquae lim-
 pidae ac pellucidae. iuxta hunc fontem vox quaedam miserabilis ex-
 audiebatur, eiulatus et lamentis permista, quae vae saepius repe-
 teret ac ploratum ederet lamentationi muliebris consimilem. neque
 semel hoc aut iterum accidit, sed continuos dies et noctes a Martio
 mense ad Iunium usque duravit. cumque nonnulli speculatum acces-
 sissent eum locum, unde vox edebatur, alio eiulatus isti migrarunt,

Ῥωμαίοις ἀτυχίαν ἐν Κοίλῃ Συρίᾳ. τοῦ γὰρ βασιλέως Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ τὰς πλείστας τῆς Συρίας καὶ Φοινίκης πόλεις τῇ Ῥωμαίων ἀποκαταστησαμένου, καὶ τοῦ μετ' αὐτὸν Ἰωάννου τὰ ἑλωσκότα κρατυναμένου καὶ μέχρι γε Δαμασκοῦ τὴν ἐπικρατίαν παρατείναντος, ἐπεὶπερ ὁ μετ' αὐτοὺς βασι- 5
 λεὺς ἐμποδιζόμενος μὲν καὶ ὑπὸ τῶν ἐμφυλίων πολέμων, κατατρέχων δὲ καὶ τῶν Βουλγάρων δι' ὄλου, τὰ τῆς ἑω κα-
 λῶς ἀσφαλίσασθαι οὐκ ἴσχυσεν· ἐν φαντασίᾳ γὰρ καὶ μόνη
 P. 313 παραγενόμενος ἐκείσθαι τῆνικαῦτα ἐπέστρεψεν, ἀσχολίαν ἔχων
 ἔμμονον τὸ τῶν Βουλγάρων καθυποτάξαι γένος. ἐντεῦθεν 10
 οὐδ' ἀδείας οἱ περὶ τὴν ἑω δραξάμενοι τὴν ἑαυτῶν ἐλευθε-
 ρίαν ἀναζητῆσαι δευνοήσαντο. ταύτῃ τοι καὶ ἐμελετώτο μὲν
 ἢ ἀποστασία ἐπὶ τοῦ Βασιλείου, ἐκρύπτετο δέ. ἐπὶ δὲ Κων-
 στατίνου τὴν βασιλείαν ἀμελῶς ἰθύνοντος οἱ Σαρακηνοί, μη-
 δενὸς ὄντος τοῦ καλύοντος, ἐπόρθον ἀδεῶς τὰ ἐν ταῖς πό- 15
 λεσι φρούρια, πολλὴν ἀπανταχοῦ καταδρομὴν ποιησάμενοι.
 Βούτῳ μὲν οὐδ' τῶν πραγμάτων ἔχοντων ὀρηᾶ κατὰ τῶν Σα-
 ρακηῶν ὁ βασιλεὺς. πρὸς τὸ Φιλομίλιον ἔρχεται. πέμπον-
 ται πρὸς αὐτὸν πρέσβεις ἀπὸ Βερροίας, συμπάθειαν ἐξαι-
 τούμενοι καὶ τὴν προτέραν δούλωσιν καὶ δασμοφορίαν κατα- 20
 δεχόμενοι. ὁ δὲ Ῥωμαῖὸς θέλων ἐνδείξασθαι τι γενναίων

4. γσ] τs P.

significabat autem, ceu credi par est, portentum hoc cladem Romanorum in Coele Syria non ita pridem acceptam. etenim Nicephorus imperator urbes Syriae Phoeniciaeque plurimas imperio Romano recuperaverat, et ab eo parta successor ipsius Iohannes Zimisches confirmarat, imperio Damascum usque prolatato. Basilius autem, qui post utrumque potitus est imperio, partim a bellis intestinis impeditus, partim vexandis Bulgaris occupatus, res orientis nullo modo recte munire poterat, sed quasi per imaginationem solam eo traiecerat animum, moxque suo ab instituto resilierat, studio tantum uno eoque perpetuo intentus, ut Bulgarorum nationem sub iugum mitteret. hoc modo metu soluti prorsus orientales, quibus viis libertatem pristinam recuperarent, secum ipsi dispiciebant. atque hanc defectio- nem sub Basilio quidem illi moliebantur, licet occulte rem tractarent: verum Constantino rem publicam negligenter administrante, Saraceni nemine prohibente citra metum omnem urbium praesidia oppugnabant, et longe lateque cuncta percurrando populabantur. hoc ergo res in statu cum forent, Romanus imperator adversus Saracenos copias educit; cumque iam Philomilium usque pervenisset, legati Berrhoea missi accesserunt, qui peterent ut eorum miseretur, paratorum ad subeundam servitutem pristinam tributaque pendenda. verum Romanus, quod nobile facinus aliquod in hac contra Syriam

κατὰ Συρίας, ὡς οἱ πρὸ αὐτοῦ βασιλεῖς, τοὺς πρόσβεις οὐ
δέχεται, ἀλλ' ὀρμῆ κατ' αὐτῶν, μήτε τὴν τοῦ ἕδατος σπά-
ριν ἀναλογισάμενος, μήτε τοὺς Σαρακηνοὺς αὐτοὺς ὡς ἀκά-
θεκτοι μᾶλλον ἐν θερινῇ καιρῷ διὰ τὸ ἔθος τυγχάνουσι.
5 συνάπτεται τοιοῦτοις, καὶ ἤτταν ἤττᾶται οἶαν ὁ λόγος παρα-
στῆσαι οὐ δύναται. ὑποστρέφει πρὸς Ἀντιόχειαν, τοῦ στρα-
τοῦ κοιλιακῷ συσχεθέντος νοσήματι καὶ τῇ δίψει κακωθέντος. C
ἐπιτίθενται καὶ αὐθις αὐτοῖς οἱ Σαρακηνοί, καὶ τοσούτων
φθόρον ἐποίησαν ὥστε καὶ τὸν βασιλέα μόλις διασωθῆναι.
10 Ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν οἶκον τοῦ Τριακονταφύλλου ἐξωνη-
σάμενος εἰς μοναστήριον μετεσκευάσεν ἐπ' ὄνοματι τῆς θεο-
τόκου, συντρέψας τῇ προφάσει ταύτῃ τὸ ὑπήκοον καὶ κακώ-
σας ἐν ταῖς τῶν ἄλλων μετακομιδαῖς. καταλαμπρύνει δὲ καὶ
τὰ κιονάκρانا τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ τῶν Βλαχερνῶν
15 ἀργύρω καὶ χρυσίῳ.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἦλθε πρὸς τὸν βασιλέα Ῥωμανὸν μετὰ
δώρων πολλῶν ὁ τοῦ Χαλεπίτου υἱὸς Ἄμερ, ἐξαιτῶν ἀνα-
νεῶσαι τὴν εἰρήνην καὶ τοὺς πρόσθεν παρέχειν φόρους. καὶ D
δὴ στέλλεται Θεοφύλακτος πρωτοσπαθᾶριος ὁ Ἀθηναῖος, καὶ
20 τὰς σπονδὰς ἐβεβαίωσε. κατ' ἐκεῖνο δὲ καιροῦ περὶ δευτέ-
ραν ὄραν τῆς νυκτὸς χύσις ἐγένετο ἀστέρως ἀπὸ μεσημβρίας

17. χαλεπίου F.

expeditione superiorum imperatorum exemplo cogitaret edere, non
admissis legatis adversus eos recta perrexit, cum quidem secum ne-
quaquam expendisset aquae illis in locis penuriam, quodque Sara-
ceni propemodum aestivo tempore minus inhiberi se patientur, cor-
poribus utentes ad perferendos calores adsuefactis. itaque manus cum
eis conserit, tantaque strage caeditur imperator quanta vix dicendo
possit exponi. accepta clade Antiochiam revertitur, exercitu graviter
ex intestinorum morbo laborante ac siti misere vexato. nec his con-
tenti Saraceni Romanos iterum aggrediuntur, tantaque caede grassan-
tur in eos vix ut imperator ipse salvus evaderet.

Secundum haec Romanus emptam Triacontaphylli domum in mo-
nasterium, cui a deipara nomen inditum, commutavit; atque sub hoc
praetextu non parum subditos adflixit et vexavit, materiem conve-
here coactos. praeterea columnarum magnae ecclesiae ac Blacherna-
rum capita splendide argento et auro exornavit.

Venit ad imperatorem Romanum magnis cum muneribus etiam
Amer Chalopitae filius, pacem renovari petens, simulque pristinorum
tributorum persolutionem promittens. eius rei conficiundae causa
Theophylactus protospatharius est ablegatus, Atheniensis patria, qui
foedus ictum confirmavit. eodem tempore circa secundam noctis ho-
ram traectio sideris a meridie versus septemtriones accidit, quo

πρὸς ἄρκτον πᾶσαν τὴν γῆν περιαστρέψαντος. ἔφ' ᾧ καὶ μετὰ μικρὸν ἀγγέλλονται τὰ κατασχόντα τὴν Ῥωμαίων ἀνυ-
 χήματα, Ἄραβες ληϊσάμενοι τὴν Μεσοποταμίαν ἕχρι Με-
 λιτηνῆς, Πατζινακαὶ δὲ τὸν Ἴστρον διαβάντες καὶ τὴν
 Μυσίαν κακῶς διαθέμενοι. **τηνικαῦτα δὲ καὶ ἡ ιδιόγραφος** 5
P. 314 ἐπιστολὴ τοῦ δεσπότου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡ πρὸς Αὔγα-
 ρον πεμφθεῖσα τὸν τοπάρχην, ἐστάλη πρὸς τὸν βασιλέα. οὗτος
 μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς πάντων ἐπεμελεῖτο τῶν ἀγαθῶν, τὰ ἐπὶ
 σεισμοῦ κακῶς παθόντα πτωχοτροφεῖα παντάπασιν ἀναγεού-
V. 243 μενος. εἶτα νόσφ' χρονία βάλλεται καὶ τριχορροεὶ γέννυται 10
 καὶ τὴν κόμην, κατεργασθεῖς, ὡς φασιν, ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ
 τηνικαῦτα ὀρφανοτρόφου. οὗτος γὰρ ὁ Ἰωάννης καὶ πρὸ τῆς
 βασιλείας ὑπηρετεῖ τῷ Ῥωμανῷ. ταύτη τοι καὶ τοῦ κράτους
 ἐπιβάντες αὐτοῦ μεγάλην δύναμιν ἔσχεν. ἦσαν δὲ τῷ
B' Ἰωάννῃ καὶ ἑτεροὶ ἀδελφοί, **Μιχαὴλ Νικήτας Κωνσταντῖνος** 15
καὶ Γεώργιος. ἀλλ' ὁ μὲν Κωνσταντῖνος καὶ Γεώργιος σὺν
 τῷ Ἰωάννῃ εὐνοῦχοι ὄντες ἀγυρτικὴν μετήσσαν τέχνην, ἀλλὰ
 διὰ τοῦ Ἰωάννου πάντες οὗτοι τῷ βασιλεὶ ᾤκειώθησαν. ἡ
 μέντοι Ζωὴ τὸν Ῥωμανὸν ὀρώσα βίον ὑπερχόμενον σώφρονα,
 καὶ ἀπαρεσκευμένη τῷ πράγματι σφαδασμοῖς ἄτε σαρκικοῖς 20
 ὑποθερμαινομένη, ἐρωτικὸν ἐνορᾷ πρὸς τὸν διαληφθέντα Μι-

tellus universa fuit collustrata. neque magno temporis interiecto spa-
 tio, quae Romanis calamitates adversaeque res contingissent, impera-
 tori nuntiatum fuit. Arabes enim Mesopotamiam depulati sunt ad
 ipsam usque Melitenam; et Patzinacae traiecto Istro Mysiam incle-
 menter omnino tractarunt. allata quoque tunc est domini nostri Iesu
 Christi epistola, manu ipsiusmet scripta et ad Augarum loci cuius-
 dam dominum missa. erat autem imperator hic imprimis omnium
 bonorum operum studiosus. aedificia pauperibus alendis destinata, quae
 a terrae motu succussa graviterque laesa fuerant, prorsus instaura-
 vit. tandem morbo lento corripitur, quo durante capilli capitis eius
 et barbae defluerunt, petitus, uti quidem ferebatur, veneno ab
 Iohanne, qui tum pupillorum alumni munere fungebatur. nam Iohan-
 nes ille quia prius etiam quam Romanus imperio potiretur minister
 ipsius fuerat, magnam apud eum potentiam et auctoritatem habebat,
 ex quo imperare coeperat. erant illi fratres aliquot, nimirum Michae-
 lus, Nicetas, Constantinus et Georgius. ex iis Constantinus ac Geor-
 gius itidem, ut et Iohannes, castrati circulatoriam artem exercebant.
 sed deinceps omnes in familiaritatem imperatoris opera Iohannis fra-
 tris pervenerunt. cum autem Zoe videret Romanum se pro homine
 casto gerere, moleste studium hoc illius institutumque ferens, ut
 quae carnis pruritibus incalcesceret, in Michaelum Iohannis fratrem,

χαίλ, ἐπυρεπέστατον τὴν ὄψιν ὑπάρχοντα, καὶ οὕτω κρυ-
 φίως αὐτῷ ἐπεμίγνυτο. ἐφ' ᾧ καὶ κατεργάζεται ὁ βασιλεὺς
 αἴτε τῆς βασιλίδος τὸν Μιχαὴλ εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον
 σπευδούσης ἀναγαγεῖν. βραδυθανάτοις δὲ φαρμάκοις κατερ- C
 5 γασθεῖς, καὶ χρόνον συχνὸν κείμενος κλινοπετιῆς, ὅλη ψυχῇ
 ἐπεκαλεῖτο τὸν θάνατον. κατὰ δέ γε τὴν μεγάλην πέμπτην
 τὰς ἡμέρας τῶν συγκλητικῶν ποιησάμενος, καὶ ἐπιθυμή-
 σας λούσασθαι κατὰ τὸ ἐν τῷ μεγάλῳ παλατίῳ βαλανεῖον,
 καὶ εἰσελθὼν οἰκτρῶς ἀποπνίγεται ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Μι-
 10 χαὴλ ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ τοῦ λουτροῦ. κατὰ ταύτην μὲν οὖν
 τὴν νύκτα μηνύεται ὁ πατριάρχης Ἀλέξιος ὑπὸ τοῦ βασιλέως
 δῆθεν Ῥωμανοῦ. ἀλλ' ὁ πατριάρχης ἔλθων αὐτὸν μὲν εὐρί-
 σκει νεκρὸν, ἡ δὲ βασίλισ Ζωὴ ἐν τῇ χρυσοτρικλινίῳ προκα-
 θίσασα ἐξάγει τὸν Μιχαὴλ, καὶ καταναγκάζει τὸν πατριάρ- D
 15 χην ἱερολογῆσαι τοῦτον αὐτῇ. ὁ δὲ πατριάρχης ἐπὶ τῷ πρό-
 γματι ἐκπλαγείς τὴν ἱερολογίαν, ὡς εἰκός, ἐνεδοιάξεν. ἔνθεν
 τοι καὶ ὁ Ἰωάννης σὺν τῇ Ζωῇ ἢ μὲν χρυσοῦ λίτρας τῷ
 πατριάρχῃ ἢ δὲ ὁμοίως τῷ κλήρῳ ἐπιδοὺς ἔπεισε ἱερολογίας
 ἀξιώσασαι αὐτούς. καὶ ὁ μὲν Ῥωμανὸς ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ νεορ-
 20 γηθείῃ ἐκκλησίᾳ θάπτεται τῆς περιβλέπτου.
 Κρατεῖ δὲ ὁ Μιχαὴλ σὺν τῇ Ζωῇ ἔτη ζ'. ἀλλ' ἡ Ζωὴ

de quo diximus, non sine amoris adfectione oculos conicere coepit,
 quod esset is facie venustissima praeditus, cumque clandestinam cum
 eo consuetudinem habuisset, operam dedit ut imperator e medio
 tolleretur, in hoc solum intenta, ut Michaelum ad imperatoriam digni-
 tatem eveheret. Romanus venenis lentum exitium adferentibus con-
 fectus, ubi diurno tempore in lectulo decubisset, toto pectore ni-
 hil expetebat aliud quam ut hac vita fungeretur. denique magna quinta
 feria distributis in patres conscriptos muneribus, quas rogas, vocant,
 cum magni Palatii balneum lavandi causa ingressus fuisset, a Mi-
 chaeli sociis in balnei labro miserabiliter suffocatur. eadem nocte
 Alexius patriarcha Romani imperatoris nomine in regiam arcessitur,
 quam ingressus imperatorem extinctum invenit: Zoe vero imperatrix
 in aureo triclinio sedens Michaelum producit, et patriarcham adigit
 ut eum sibi maritum sacris precibus conceptis iungeret. patriarcha
 rei novitate percussus, sacrasne preces illas eis impertiretur, non abs-
 re dubitabat. quapropter Iohannes et Zoe quinquaginta libris auri
 patriarchae totidemque clero donatis persuaserunt homini ut matri-
 monium ipsorum consecraret. Romanus in dedicata ab se spectatis-
 simae ecclesia sepelitur.

Eius loco Michaelus imperare coepit cum coniuge Zoe annis se-
 ptem, quae cum se Michaelo mancipii loco speraret usuram, insti-

αὕτη ἐλπίζουσα τῷ Μιχαήλ ἀντὶ δούλων κεχεῖσθαι ἀστοχεῖ
 τοῦ σκοποῦ. ὁ γὰρ Ἰωάννης δραστήριος ὢν, καὶ δεδιὼς περὶ
 P.315 τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, πάντας μὲν τοὺς προσόντας αὐτῇ θαλα-
 μηπόλους, καὶ μὴν καὶ τὰς οἰκειότητας θεραπεινίδας ἐξ
 αὐτῆς ἀποσπᾷ, καὶ οὐδὲ τὸ τυχὸν παρ' αὐτῆς ἐνεργεῖται εἰς 5
 μίγη κατὰ γνώμην Ἰωάννου. οὗτος μὲν οὖν καὶ τὸ ἑπήκουσεν
 ἐξημέρου παντοίως καὶ πάντα μετεχειρίζετο. ὅτι δὲ τὰ γε-
 γονότα οὐκ ἀρεστά ἦν τῷ θεῷ, δέδεικται καὶ ἐκ προοιμίων
 αὐτῶν· κατὰ γὰρ τὴν ἰα' ὄραν τῆς ἀγίας μεγάλης κυριακῆς
 χύλαζα κατηνέχθη ἀφόρητος καὶ γενναία, ὡς συντριβῆναι 10
 μὴ μόνον τὰ δένδρα, τὰ τε κάρπιμα καὶ τὰ ἄκαρπα, ἀλλὰ
 δὴ καὶ οἰκίας καταπεσεῖν καὶ ναοὺς. γέγονε δὲ καὶ χύσεις
 ἀστέρας κατὰ τὴν μετὰ τὸ πύσχα κυριακὴν, περὶ ὄραν τρι-
 B τὴν τῆς νυκτός, τῇ ὑπερβολῇ τῆς λαμπρότητος τρὺς ἀστέρας
 πάντας ἀποκαλύψαντος ὡς καὶ ἥλιον ἀνατεῖλαι δοκεῖν ὁ 15
 μέντοι βασιλεὺς ἐλήφθη δαιμονίῳ, ὃ καὶ σεμνολογοῦντες οἱ
 περὶ τοῦτον μανικὸν ἀπεκάλουν νόσημα. καὶ παρέμεινε τὸ
 τοιοῦτον ἄχρι τέλους τῆς αὐτοῦ βιοτῆς.

V.244 Κατ' ἐκεῖνο δὴ καιροῦ καὶ τοιοῦτόν τι συνέβη ἐν τῷ θέ-
 ματι τῶν Θρακησίων. Βαράγγων διεσπαρμένων γυναῖκά τις 20
 ἕγχωρίαν εὐρῶν ἐπ' ἐρημίας ἐπειρᾶτο τῆς σωφροσύνης αὐτῆς,

tuto ac spe sua frustrata est. Iohannes enim Michaeli frater, vir
 industrius et rerum gerendarum peritus, qui fratris incolumitati me-
 tueret, omnes Zoae cubicularios una cum ancillis ipsi maxime familia-
 ribus ab ea removit, ne minimum quidem aliquid, citra voluntatem
 et arbitrium suum ab ea geri permittens. idem subditorum animos
 variis modis blande tractando fratri conciliabat, et omnium admini-
 strationem in se suscipiebat. non tamen ea quae in Romanum com-
 missa fuerant, grata deo fuisse, de ipsis initiis imperii Michaeli cer-
 tis argumentis colligi poterat. nam hora undecima sacrosanctae ma-
 gnae dominicae grandinae tam intolerabili pluit, ut non arbores tan-
 tum frugiferae sterilesque confringerentur, sed domus etiam cum
 templis deiectae corruerent. praeterea sideris traiectio, dominica post
 Paschatis festum, hora tertia noctis accidit; cum quidem id sidus
 amplitudine fulgoris sui cumctorum aliorum siderum luminibus offe-
 ret ac sol ipse oriri videretur. itidem imperator malo correptus est
 genio, quam rem familiares ipsius honestiore vocabulo tegentes insa-
 niam quandam animi vocabant. neque malum hoc ipsum ante finem
 vitae missum fecit.

Accidit eo imperante Thracensium in finibus huiusmodi quiddam.
 dispersis per illam regionem in hiberna Barangis, forte quidam mu-
 lierem indigenam in solitudine nactus ei stuprum inferre conatus

ὡς δὲ οὐκ ἔπειθε, καὶ βίαν ἤδη ἐπήγευ. ἡ δὲ τὸν ἀκινάκην
 σπασαμένη τοῦ ἀνδρὸς παίει κατὰ καρδίαν τὸν Βάραγγον,
 καὶ εὐθὺς ἀναιρεῖ. τοῦ δὲ ἔργου διαδοθέντος ἐν τῇ περιχώ-
 ρῳ, συναθροισθέντες οἱ Βάραγγοι τὴν τε γυναῖκα στεφανοῦσι
 5 καὶ τὴν ἄκασαν οὐσίαν τοῦ βιαστοῦ ταύτῃ διδώσι, κἀκείνον
 ἄταφον ὄψονται.

Τότε δὴ καὶ σεισμοῦ γενομένου κακῶς ἔπαθε τὰ Ἱερο-
 σόλυμα, τεθνηκότων ἀνθρώπων πολλῶν ἐν τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν
 καὶ οἰκιῶν συμπτώμασι, σειομένης τῆς γῆς ἄχρῃς ἡμερῶν μί.
 10 τῶ δὲ γε Σεπτεμβρίῳ μηνί, ἡμέρῃ ἕτει, Ἰνδικτιῶνος τρίτης,
 πυρὸς ἐφαίνετο στύλος κατὰ τὴν ἑσπέραν, τὴν κορυφὴν κεκολλη-
 λημένην φέρων πρὸς μεσημβρίαν· καθ' ἣν ἡμέραν καὶ οἱ
 Σαρακηνοὶ ἦσαν τὰ Μύρα, καὶ ἄλλα δὲ δευρὰ πολλά συνέ-
 βησαν. ὁ μὲντοι βασιλεὺς Μιχαὴλ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ζωὴν D
 15 ἀποκλαίόμενος ἦν τὴν εἰς τὸν Ῥωμανὸν ἀμαρτία, τὸν Θεὸν
 ἰλασκόμενος δι' ἀγαθοεργιῶν καὶ κτίσεως μοναστηριῶν, καὶ
 ἄλλας δὲ πρὸς τούτοις πράξεις ἐτέλει χρηστάς. αὐταὶ δὲ
 ἀνύσιμοι ἂν ἦσαν, εἰ τὴν βασιλείαν τε ἀπέρριψε δι' ἣν τὰ
 τοιαῦτα κακά, καὶ εἰ τὴν μοιχάδα ἀπόσαστο καὶ καθ' ἑαυτὸν
 20 ἀπεκλαίετο τὴν ἀμαρτίαν. τούτων δὲ μηδὲν πεπραχώς, ἀλλ'
 ἐκείνῃ συνῶν καὶ τῆς βασιλείας ἀντεχόμενος, καὶ τῶν δημο-
 σίων καὶ κοινῶν τὰς δοκούσας εὐποιίας ἀποπληρῶν, κἀντεῦ-
 θεν νομίζων τυχεῖν συγχωρήσεως, ἀνόητον διελογίζετο τὸ

est. ea vero ipsiusmet acinace correpto in cor Barangum ferit ac
 statim interficit. quod factum ubi per viciniam innotuisset, coivere
 Barangi ceteri, mulierique coronatae facultates illius omnes, qui pud-
 citiae ipsius adferre vim voluerat, donarunt, cadavere militis citra
 sepulturae honorem abiecto.

Tunc et Hierosolyma terrae motu misere adfecta fuit, quod in
 ipsis templorum aediumque ruinis ingens hominum multitudo oppri-
 meretur, terra diem ad quadragesimum usque succussa. anno mundi
 6543, indictione tertia, columna ignea versus ortum conspecta est,
 vertice ad meridiem inclinante; quo ipso die Saraceni Myra cep-
 runt, aliaeque nonnullae calamitates Romanis acciderunt. ceterum
 Michaelus imperator delictum in Romanum suum per omnem vitam
 deplorare non desinebat, ac deum bonis operibus, monasteriis con-
 dendis, benignitate in egentes placabat. ea vero profuissent illi, si
 quidem abiecisset imperium, cuius gratia molitus ea facinora fuerat,
 et adultera repudiata privatus peccatum suum deplorasset. nunc ille
 nihil horum agens, sed Zoae consuetudine utens, imperium mordi-
 cas retineas, de publicis bonis in speciem beneficia quaedam prae-
 stans, eoque pacto veniam ac consecuturum sperans, numen divi-

θεῖον καὶ ἄδικον, ἀλλοτρίοις χρήμασιν ὠνούμενος τὴν με-
τάνοιαν.

P. 316 Κατ' ἐκεῖνο δὲ καιροῦ καὶ σεισμοῦ γεγονότος χίσματα
γεγόνασιν ἐν Βουκελλαρίοις, καὶ κατεπόθησαν χωρία πέντε.
ἐνθα καὶ Νικηφόρον πρόεδρον τὸν Κωνσταντίνου βασιλέως 5
εὐνοῦχον διατρίβοντα μικροῦ δεῖν κινδυνεῦσαι συνέβαιναν ἄν,
διαφυγόντα δὲ παρ' ἐλπίδα τὸν κίνδυνον ἀποκαρῆναι μονα-
χόν. τηρικαῦτα δὲ καὶ αὐχμοῦ γεγονότος ὡς ἐπὶ μῆνας ἔξ
μὴ καταρραγῆναι ὑετόν, λιτανείας ἐποίησαν οἱ τοῦ βασιλέως
ἀδελφοί, καὶ ὁ μὲν Ἰωάννης τὸ ἅγιον ἐβάσταζε μανδήλιον, ὁ 10
δὲ μέγας δομέστικος τὴν πρὸς Αὐγαρον ἐπιστολὴν τοῦ Χρι-
στοῦ καὶ τὰ ἅγια σπάργανα. καὶ πεζοὶ ὀδεύσαντες ἀπὸ τοῦ
Β μεγάλου παλατίου ἀφίκοντο μέχρι τῶν Βλαχερνῶν. οὐ μόνον δὲ
οὐκ ἔβρεξεν, ἀλλὰ καὶ χάλυζαι παμμεγέθεις καταρραγεῖσαι
συνέτριψαν τὰ τε δένδρα καὶ τοὺς κεράμους τῆς πόλεως. ὁ μὲν 15
οὖν βασιλεὺς, κατατεινόμενος ὑπὸ τοῦ δαίμονος ἐπὶ πλεόν,
ἔπεμψεν ἐν τοῖς θέμασι καὶ ταῖς νήσοις τοῖς μὲν πρεσβυτέροις
ἀνὰ νομίσματα β, τοῖς δὲ μοναχοῖς ἀνὰ νομίσματα ἕν ἐπὶ πλεόν
τὸ κακὸν ἐπετείετο, συνεπιλαβομένης καὶ νόσου ὕδρωπικῆς.
κατὰ τοῦτο καὶ ὁ βασιλεὺς διέτριβε τῇ Θεσσαλονίκῃ ὡς τὰ 20
πολλά, προσλιπαρῶν τῇ τάφῳ τοῦ καλλινίκου Δημητρίου τοῦ
C πάθους ἔνεκεν· τῶν γὰρ κοσμικῶν πραγμάτων οὐδαμῶς

num et mentis expers et iniustum esse putabat, quod alienis opibus redimi poenitentiam pateretur.

Eodem tempore terrae motum in Bucellariis hiatus subsecuti sunt, quibus integrae quinque villae sunt absorptae. parum etiam absfuit quin eo Nicephorus praeses, imperatoris Constantini eunuchus, illis in locis degens periret: verum praeter spem evitato periculo, rarus vitae solitariae se dedit. cum autem magna quoque siccitas incidisset ac totis sex mensibus non pluisset, supplicatum est a fratribus imperatoris, Iohanne sacrum mantile, magno domestico scriptam ad Augarum Christi epistolam sacrasque cunarum fascias gestantibus; peditesque a magno palatio usque ad Blachernas processerunt. sed tantum absfuit ut plueret, ut etiam ingens granda delata vehementi cum impetu tam arbores quam tegulas urbis comminueret. Michaelus ubi malo a genio peius in dies exagitaretur, in quasvis regiones et insulas presbyteris quidem singulis numos aureos binos, monachis vero unum misit, licet irrito studio, quod malum augesceret ac morbus aquae intercutis accederet. quamobrem Thessaloniam profectus imperator ibidem degebat, et ad egregii martyris viatorisque certaminum Demetrii sepulcrum assiduo versabatur, ut eo malo liberaretur: quippe de mundanis rebus omnino sollicitus non

ἐφρόντιζεν, ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου τούτων διοικουμένων. ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ συνεχῶς τὴν οἰκουμένην ὁ Θεὸς ἔσειε, καὶ δειμάτα κατεῖχον αὐτήν, ἐν οὐρανῷ μὲν κομητῶν ἐπιτολαί, ἀνεμοὶ ἐναέριοι καὶ ὄμβροι ξαγδαῖοι, ἐν γῆ δὲ βρασμοὶ καὶ 5 κλόνοι· ἃ δὴ καὶ προεμήνουσαν τὴν μετ' οὐ πολὺ γενησομένην τῶν κρατούντων καταστροφὴν. ὁ τοιοῦτος δὲ Ἰωάννης ὠνίσους τὰς ἀρχὰς ποιούμενος μυρίων κακῶν τὴν οἰκουμένην ἐνέπλησε. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τοὺς Βουλγάρους ἀντιστῆναι πεποίηκε· τοῦ γὰρ Βασιλείου ἐν εἰδεσί τισι τὴν ἀπαίτησιν V. 245
 10 ποιουμένου καθὰ δὴ καὶ ὁ Σαμουήλ, ὁ Ἰωάννης οὗτος διὰ νομισμάτων ἐδασμοφόρει αὐτούς, ὅθεν καὶ εἰς ἀποστασίαν D ἐχώρησαν.

Τοιοῦτῳ δὲ τέλει χρησαμένου Μιχαήλ, τὸ πᾶν περισσότη κράτος ὡς εἰς κληρονόμον τὴν βασιλίδαν Ζωήν. αὕτη δὲ δια-
 15 λογισαμένη ὡς οὐκ ἂν ποτε τὰ κοινὰ διεξάγειν μόνῃ δύναιτο, τὸν τοῦ βασιλέως Μιχαήλ δμῶνυμον ἀνεψιόν, Καίσαρα ὄντα, πρὸς δὲ καὶ δραστηριον εἶναι δοκοῦντα, εἰσποιητὸν προσλαμβάνει υἱόν, καὶ βασιλέα τοῦτον ἀναγορεύει, κρατήσαντα δὲ ὡσεὶ μῆνας δ', ὅρκους πρότερον αὐτὸν καταδεσμήσασα ὡς
 20 κυρίαν ἔχειν αὐτήν καὶ μητέρα καὶ μὴ παρεμποδίζειν ἐφ'

18. κρατ. — δ'] κρατεῖ τοίνυν σὺν τῇ Ζωῇ Μιχαήλ ὁ λεγόμενος καλαφάτης μῆνας δ' F.

erat, quod eas Iohannes ipsius frater administraret. interea continuo deus orbem universum quassabat, quem alia quoque terriculamenta formidolosum reddebant, in caelo cometarum exortus, in aëre venti et impetuosaë pluviae, in terra succussiones gravesque commotiones; quae omnia portendebant non multo post eorum finem appetiturum qui tum rerum potiebantur. imperatoris quidem frater Iohannes magistratus venales habebat, et malis infinitis orbem terrarum implebat. nam ipsius quoque culpa factum est ut Bulgari a Romanis deficerent: quippe Basiliius imperator species quasdam fructuum a Bulgaris exigi debere tributi nomine voluerat, quem morem et Samuelus ipsorum rex observaverat: Iohannes autem hac exactione in aurum commutata Bulgaris occasionem defectionis praebeuit.

Tandem Michaelo vita functo, tanquam hereditario iure universa potestas ad Zoen imperatricem rediit. ea vero cum deliberatione secum habita non posse se solam administrare rem publicam animadverteret, imperatoris Michaeli cognominem et sororis filium, qui Caesar designatus erat et industrius aptusque rebus gerendis esse videbatur, adoptatum sibi adiungit, ac filium imperatoremque renuntiarum curat. praefuit rebus menses ad quattuor. prius quam imperio potiretur, Zoe sacramentis eum obstrinxit, ut polliceretur se loco dominae ac matris eam habiturum, nec ulla re futurum impedimento

P. 317 οἷς ἂν καὶ ὅπως διαπρῦντεσθαι βούλοῖτο. καὶ αὐτὸν δὲ πρό-
 τερον ὄρφαγοτρόφον ἐκποδῶν ἐποιήσατο, καὶ Κωνσταντῖνον
 ὡσαύτως τὸν δομέστικον τῶν σχολῶν τῆς ἀρχῆς ὑπεστέρησε.
 κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν καθ' ἣν ἀνεδεῖτο τῷ διαδήματι ὁ Μι-
 χαήλ, σκοτώσει καὶ ἑλίγγῳ ληφθεὶς ἐγγὺς ἤλθε που πεσεῖν, 5
 μόλις δὲ ἀνακαλεῖται μύροις καὶ ἀρώμασι. καὶ ὅς αὐτίκα
 δωρεαῖς περιποιεῖται τὴν σύγκλητον. μεταπέμπεται δὲ τῆς
 ἐξορίας καὶ Κωνσταντῖνον τὸν δομέστικον, καὶ οὕτω δῆθεν
 ἐν βεβαίῳ δόξας ἐστάναι παρευδὺς πίπτει. γράμμασι γὰρ
 Β τοῦ ὄρφαγοτρόφου καὶ βουλαῖς τοῦ δομestίκου, λεγόντων μὴ 10
 πιστεύειν τῇ βασιλίδι, ὡς ἂν μὴ πάθοι ὅσα δὴ καὶ Μιχαήλ
 καὶ Ῥωμανὸς γοητείαις ἕτε παρ' αὐτῆς κατεργασθέντες, δι-
 γείρεται καὶ ἐπιβουλήν κατ' αὐτῆς μελετᾷ. θέλων δὲ καὶ
 τὸν λαὸν ἰδεῖν, εἶπερ εὐνοϊκῶς πρὸς αὐτὸν διάκειται, καὶ
 οὕτως ἐπιχειρῆσαι τῇ ἐπιβουλῇ, κελεύει γενέσθαι προέλεονσι. 15
 ἐφ' ἣ καὶ πάντας ἰδὼν ὡς εἰ δυνατόν καὶ τὰς ψυχὰς προῖε-
 ναι χάριν τιμῆς αὐτοῦ καὶ λαμπρότητος, ἄπτεται τῆς ἐπι-
 βουλῆς. νυκτὶς οὖν κατυσπᾶ τοῦ θρόνου καὶ ἐξορίζει αὐτὴν
 εἰς Πρίγκιπον, κελύσας τοῖς ἀποκομιζουσι καὶ τὰς τρίχας
 αὐτῆς ἀποκεῖραι καὶ πρὸς αὐτὸν αὐτὰς ἀγαγεῖν. γίνεται 20
 ταῦτα, καὶ ἀναφορὰ διὰ τοῦ ἐπάρχου τῷ λαῷ ἀναγινώσκε-

21. ἐπάρχου P.

quo minus illa quae vellet, quoque pacto collibitum esset, omnia
 gereret. praeterea Iohannem pupillorum alumnum ab administratione
 mox ab initio removit, Constantino quoque domestico scholarum ma-
 gistratu abrogato. Michaelus ea ipsa, qua diademate cingebatur,
 hora oculorum caligatione ac vertigine correptus parum absuit quin
 collaberetur, vixque tandem unguentis et aromatibus refectus est.
 Corona potitus mox largitionibus sibi senatum conciliat. cumque Con-
 stantinum domesticum ab exilio revocasset, seque iam in tuto con-
 sistere putaret, subito corrui. persuasus enim Iohannis pupillorum
 alumni litteris et domestici consiliis, qui dicerent fidem imperatrici
 non habendam, ne usuenirent eadem ipsi quae Michaelus et Roma-
 nus perpassi fuissent, quos illa veneficiis sustulisset, excitari se
 contra illam passus est, ut eius vitae insidiaretur. cumque populi
 quoque tentare vellet animos, ut cognosceret an illius aliqua foret
 in se benevolentia, qua perspecta struere pergeret insidias, proces-
 sum publicum institui iubet, in quo cum eam in omnibus alacritatem
 carneret, ut si fieri posset, etiam animas ac vitam pro ipsius
 honore dignitateque profunderent, ad moliendas insidias sese com-
 parat. itaque noctu solio deiectam principum ablegat, ubi exsularet,
 imperato deportantibus ut capillos ei raderent et eosdem ad se de-
 ferrent. his ita gestis, praefectus urbis actorum relationem ad popu-

ται ἐν τῷ τοῦ Κωνσταντίνου φόρῳ, περιέχουσα ὅτι κακό-
 νους ἢ Ζωὴ περὶ τὴν βασιλείαν μου εὐρεθεῖσα ἐξορίζεται
 παρ' ἐμοῦ· ὑμεῖς δὲ εἴπερ εὐνοϊκῶς διάκεισθε πρὸς με,
 μᾶλλον ἀξιοθῆτε τιμῶν. καὶ παραχρῆμα φωνὴ ἐξακουέται
 5 οὕτω λέγουσα „ἡμεῖς σταυροπάτην Καλαφάτην βασιλέα οὐ
 θέλομεν, ἀλλὰ τὴν κληρονόμον καὶ μητέρα ἡμῶν Ζωὴν.”
 ἀλλὰ καὶ τοῦτο πρὸς τοὺς ἄλλοις ἐβύων „ἀνασκαφεῖν τὰ ὄσῳ
 τοῦ Καλαφάτου.” καὶ λαβόντες τὰ παρατυχόντα ξύλα παρὰ
 τοῦ ἐπάρχου φέρονται· καὶ ὃς φωνῇ χρησάμενος μόλις διε-
 10 σῶζετο. ὁ δὲ λαὸς εἰς τὴν ἐκκλησίαν καταλαβὼν ἐδυσφήμει D
 καὶ μάλα τὸν βασιλέα, ἀνεκαλεῖτο δὲ τὴν Ζωὴν ὄλη ψυχῇ.
 μετὰ δὲ ταῦτα πρὸς τὸ παλάτιον ἔρχονται, καταγαγεῖν τὸν
 βασιλέα βουλόμενοι. ὃς καὶ πτοηθεὶς ἤγαγε τὴν Ζωὴν, καὶ
 ἀποδύσας αὐτὴν τὰ μοναχικὰ βασιλικῶς ἐκόσμησε, περιβλή-
 15 μασιν. εἰθ' οὕτως τῷ λαῷ δημηγορήσας καὶ μηδὲν ἀνύσας
 (ὑβρεσι γὰρ μᾶλλον ἐπλύνετο καὶ λίθοις καὶ τόξοις ἐβάλλετο)
 ἔγνω δεῖν ἐν τῇ μονῇ Στουδίου ἀπελθεῖν. ὁ δὲ δομέστικος V. 246
 οὐκ ἀφῆκεν αὐτόν, ἀλλὰ γενναίως ἀντιστῆναι παρέπεισε καὶ
 ἢ ὑπερισχῶσαι ἢ βασιλικῶς ἀποθανεῖν. ἐτοιμαζόνται ὡς P. 318
 20 εἶχον δυνάμεως. τριχῇ οὖν οἱ τοῦ δήμου διαιρεθέντες,
 ὥσπερ δὴ καὶ οἱ περὶ τὸν Μιχαὴλ, κατ' ἀλλήλων ἐχώρονν.

lum de scripto nomine imperatoris in Constantini foro verbis huius-
 modi recitat „Zoen, quod eam imperio meo malitiose insidiatam esse
 deprehenderem, solum vertere iussi. vos, siquidem in benevolentia
 erga me perstitistis, honores consequemini.” tum vero vox quaedam
 huiusmodi subito exaudita est „nos proculcatorem crucis Calaphatem
 imperatorem habere nolumus, sed Zoen matrem nostram et imperii
 heredem.” clamatum etiam inter alia „evertantur ossa Calaphatae.”
 mox correptis saxis et quibusvis lignis praefectum urbis petunt; qui
 arrepta fuga vix salutem suam consulere potuit. inde occupato templo
 conviciis populus imperatorem gravissimis proscindebat, totoque animi
 studio Zoen nomen inclamabat. utque deturbarent imperatorem, ad
 palatium contendebant. is vero metu percussus Zoen in populi con-
 spectum adductam et monastico habitu exutam imperatorio rursus
 amictu exornavit. deinde ad populum concione habita, cum nihil
 obtinisset (magis enim quam antea contumeliosius eum dictis asper-
 gebant et saxis sagittisque petebant) in Studii mansionem cedendum
 statuit. at vero Constantinus scholarum domesticus id eum facere non
 sinebat, sed hortabatur ut animo forti et generoso semet opponeret,
 ac vel obtinendam esse victoriam statueret vel imperatorie occumben-
 dum. hoc modo pro viribus utrimque instructi, tripartitis agminibus
 tam populares quam Michaeli defensores contra se invicem tende-

ἔνθεν τοι καὶ ἐκ τοῦ δήμου πίπτει λαὸς οὐκ ὀλίγος, ἄοπλοι ὄντες καὶ πρὸς ξίφη παρατασσόμενοι. πίπτοσιν οὖν ὡσεὶ χιλιάδες τρεῖς. οἱ μὲντοι πολῖται διὰ τὸ πλῆθος ὑπερισχύσαντες καὶ τὰς πύλας τοῦ παλατίου ἐκρήξαντες ἐντὸς εἰσέρχονται, καὶ αὐτίκα τὸ ἐν σεκρέτοις χρυσίον ἀρπάσαντες καὶ κατ' ἑαυτοῦ τοῦ βασιλέως ὀρμῶσιν. δς δὴ καὶ ἀπογνοὺς φυγὰς Β πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Στουδίου ἔρχεται, καὶ σὺν τῷ θείῳ αὐτοῦ ἀποκείρεται.

Προκίθεται οὖν καὶ αὐθις ἡ βασίλισ Ζωὴ σὺν τῇ ἀδελφῇ αὐτῆς Θεοδώρα. καὶ πρῶτα μὲν εὐχαριστεῖ τῷ λαῷ δι' ἣν ἦν ἐνεδείξαντο πρὸς αὐτὴν εὐνοίαν, ἔπειτα δὲ καὶ σκέψις περὶ τοῦ Μιχαὴλ γίνεται. τοῦ δὲ λαοῦ „σταυρωθῆτω τυφλωθῆτω“ ἀναβοῶντος ἡ μὲν Ζωὴ συμπαθῆς αὐτῷ κατεφαιέντο, ἡ δὲ Θεοδώρα τὸν ἔπαρχον καὶ τὸ πλῆθος πρὸς αὐτοὺς κείθει δραμεῖν. ὡς οὖν ἐκεῖνοι τῆς παρουσίας ἤσθοντο τοῦ ἰσ λαοῦ, εἰς τὰ ἄδυτα τοῦ ναοῦ καταφεύγουσιν. ἀλλ' ἐκεῖθεν ἀρπάζονται καὶ διὰ τῶν ποδῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ σύρονται, κατὰ δέ γε τὸ Σίγμα τοὺς σφθαλμοὺς ἐκτυφλοῦνται, ὡς ἡ Θεοδώρα ἐνέσκηψεν. ἔκτοτε οὖν κρατεῖ ἡ Ζωὴ σὺν τῇ αὐταδέλφῃ αὐτῆς Θεοδώρα ὡσεὶ μῆνα ἓνα. κἀντεῦθεν ἡ σύγκλητος τὸς τε καὶ τὸ κοινὸν διητάτο καλῶς, ἀπριάτων τῶν ἀρχῶν ἅπανταχοῦ τελουμένων καὶ μὴ ὀνίων, ὡς πρίν.

hant. itaque de populo numerus haud exiguus caesus est, nimirum ad milia tria; quod inermes ipsi armatis opponerentur. ad extremum tamen cives ob multitudinem superiores facti palatiumque perfractis foribus ingressi sunt. cumque mox aurum in Secretis repositum diripiissent, adversus imperatorem perrexerunt; qui rebus omnino desperatis ad Studii mansionem fuga se contulit et cum avunculo suo rasmus est.

Ita rursus imperatrix Zoe cum sorore Theodora praeficitur, quae ubi populo gratias initio egisset eius benevolentiae nomine quam erga se declarasset, continuo Michaelum inquiri debere visum fuit. populo autem voces huiusmodi magnis clamoribus ingeminante „in crucem agatur, oculis spoliatur,” Zoe quidem miseratione commoveri erga ipsum videbatur, Theodora vero praefectum urbis ac vulgus hominum concitabat ut ad quaerendum utrumque cursim pergerent. eos illi cum adesse persentiscerent, in adyta templi confugere, sed irrito conatu: nam inde abrepti pedibusque per forum tracti, iussu Theodora in loco qui Sigma dicitur excaecati sunt. ab eo tempore cum germana sorore Theodora Zoe propemodum uno mense rem publicam et senatum administrabat magna cum laude; cum efficeret ut more pristino abolito magistratus ubique sine pretio concederentur, qui venales antea fuerant.

Γίνεται σκέψις ὥστε βασιλεὺς νομίμως τὴν Ζωὴν εὐζευ-
 γθῆναι. καὶ ἡ μὲν ἀγαθέσθαι ἔθελε Κωνσταντῖνον τὸν λε-
 γόμενον Ἀρτοκλίην· ἦν γὰρ καὶ τὸ εἶδος εὐπρεπής, ἐλέγετο
 δὲ καὶ πλησιάζειν αὐτῇ. ἀλλὰ τοῦτον μὲν ἡ σύνοικος, οὐχὶ
 5 μισοῦσα μέλλουσα δὲ αὐτοῦ στερεῖσθαι, τοῦ βίου ἐξάγει
 φαρμάκοις. ἔνθεν τοι καὶ τὸν Μονομάχον ἀπὸ τῆς ἐξουσίας
 μεταπέμπεται, παρὰ τοῦ ὀρφανοτρόφου τὴν Μιτυλήνην κα-
 10 ταριδέντα οἰκεῖν· ἐφημιζετο γὰρ παρὰ πάντων ὡς ἄγκρα-
 τῆς ἔσται τῆς βασιλείας. καὶ οὕτω μὲν τῷ Σκυλίτζῃ περὶ
 τοῦ Μονομάχου διείληπται, λέγεται δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τῶν
 κρατούντων ἤδη παρελθόντων Λεσβόθεν τῇ βασιλίδι μετα-
 πέμπεται· ἐξώριστο γὰρ ἐκεῖθεν παρὰ τοῦ Μιχαὴλ ἅτε τῇ
 βασιλίδι συμφερέσθαι λεγόμενος. ἐπανακέκληται οὖν, εἰ
 15 καὶ σβεσθῆναι παρὰ μικρὸν τὰς κόρας ἐκινδύνευε. συνάπτε-
 ται οὖν τῷ Μονομάχῳ νομίμως ἡ Ζωή, τῆς ἱερολογίας γενο-
 μένης παρὰ τοῦ πρώτου τῶν πρεσβυτέρων τῆς νέας, ἐν ἔτει P. 319
 593. καὶ τηρικαῦτα προοιμίῳ ἀγαθῶν ἀπάρχεται, κρατή-
 σας ἔτη ιβ'. ἦν μὲν γὰρ ἀδαής, ὡς φασι, τὰ πολεμικά, το-
 σοῦτον δὲ μεγαλοπρεπῆς καὶ μεγαλόδωρος ὡς πάντας ἐπαπο-
 20 λαῦσαι τῶν χαρίτων αὐτοῦ. κατ' ἐκείνον δὲ τὸν καιρὸν ἐφάνη
 κομήτης ἀπὸ τῆς ἐώας πρὸς τὴν δύσιν τὴν πορείαν ποιού-

Hinc deliberatum quo pacto Zoe cuidam matrimonio legitimo
 iungeretur, qui per id coniugium ad culmen Imperatorium perveni-
 ret. cogitabat autem illa Constantino nubere, qui Artoclines vocabatur:
 erat enim is formae venustate praestans, et cum Zoe clanculum
 consuescere perhibebatur. sed Constantinum uxor legitima veneno
 propinato de medio sustulit, non quod maritum odisset, sed quod
 eius consuetudine se deinceps carituram videret. hoc ubi accidisset,
 Monomachum imperatrix ab exilio revocat, quem Iohannes Orphanotrophus
 exilio multaverat et Mitylenae se continere iusserat: nam
 vulgo rumor diditus fuerat, futurum ut aliquando ille imperaret. id
 Scyitzes de Monomacho memoriae prodidit. ab aliis hoc quoque
 perscriptum est, summotis a gubernatione qui rerum antea potiebantur,
 imperatricem e Lesbo Monomachum accessivisse, relegatum eo
 inssu Michaeli, quod cum imperatrice rem habere diceretur. et
 quanquam prius a periculo amittendi oculos parum abfuerat, tamen
 nunc revocatus matrimonio Zoe legitimo copulatur, sacras preces ac
 vota concipiente novae Romae presbyterorum principe, anno mundi
 6550. exordium imperii praeclarum edidit, quod annis duodecim ad-
 ministravit. rerum quidem bellicarum prorsus ignarum fuisse perhi-
 bent, sed tam liberalem ut omnes benignitatis ipsius fructum perciperent.
 conspectus est id temporis cometa, qui ab oriente versus oc-

μεκος, καὶ ὠρᾶτο μῆνα ὄλον λάμπων. προεμίμνε δὲ οὗτος μετὰ ἄτος ἐν τῆς αὐτοῦ βασιλείας φανείς τὰς μελλούσας γε-
 κᾶσθαι κοσμηκᾶς συμφωρᾶς. ὄρα γὰρ οὐ μετ' οὐ πολὺ στά-
 σις ἐν Σερβίᾳ γέγονε. γράφει οὖν ὁ βασιλεὺς τῷ ἄρχοντι
 V. 247 Διορθαχίῳ, καὶ ὅς ἐπισημᾶξας ὥσει χιλιάδας ἕ εἰς Τριβα-5
 Βλαῖν ἔρχεται, καὶ ἀνεπιστημόκως πᾶν τοῖς Σέρβοις προσβα-
 λαῖν ὥσει χιλιάδας μ' ποιεῖ ἑκάστω παρτεῖν καὶ στρατηγὸς ἕ.
 ἀλλὰ καὶ ὁ Μακρίκως Γεώργιος ἐν Ἰταλίᾳ διάγων (παρὰ γὰρ
 τοῦ Βασιλεῖος ἑκεῖνα προπεμφθεῖς ἔτυχεν) εἰς ἀποστασίαν
 χωρεῖ καὶ τῷ παρόσημα τῆς βασιλείας ἐκδέχεται καὶ εἰς Σερ-
 βίαν ἔρχεται. μανθᾶσκει περὶ τοῦτον ὁ βασιλεὺς, καὶ μὴ
 δυνηθεῖς διὰ γραμμᾶτων μεταποιῆσαι αὐτὸν χειρὶ βαρβάρων
 ἀποστέλλει κατ' αὐτᾶν· ποδάρχων γὰρ ὁ βασιλεὺς συνεχόμε-
 κως καὶ παρὰ δαμνίοις ἀπαλαῖς κείμενος δι' ἑαυτοῦ τοῖς ταυ-
 C τως ἐφάρτασθαι οὐκ ἠδύκατε. πόλεμος οὖν ἐν τῇ Ὀστροβοῶ 15
 συγχροεῖται, καὶ αἰφνίδιον πίπτει τοῦ ἵππου ὁ Μακρίκως,
 πολλὰ πρότερον τοῦ στρατοῦ κατατρέχων. τέμνεται τῆ κε-
 φαλήν. τῷ βασιλεῖ στέλλεται, καὶ μέγας ἀπὸ τούτου θρήμβος
 γίνεται.

Ἀλλὰ καὶ Θεόφιλος ὁ Ἐρωτικὸς στρατηγὸν ἐν Κύπρῳ, 20
 καὶ μεθᾶν τὰ περὶ τῶν Καλαφύτων καὶ ὅτι σύγχρουν ἔχει
 τὰ πράγματα, τοὺς Κύπριους ὑπανάντει καὶ εἰς ἀποστασίαν

5. τρικαλὸν F.

videntem motu suo ferebatur totoque mense lucebat, altero post
 initum a Monomacho imperium suo. portendebat autem calamitates
 illas mundi, quae tunc imminabant quippe non ita multo post in
 Servia seditio concitata fuit, cuius conspiciendae gratia litteras im-
 perator ad Dyrhachii praesidem dedit, iis acceptis ille milium ad
 sexaginta milia cogit, et cum illis Triballorum regionem ingressus
 Serviosque parum prudenter adortus quadraginta hominum milia cum
 septem ducibus amittit. praeterea Georgius Maniaces, qui degabat
 in Italia, missus eo iampridem ab imperatore Basilio, defectivam
 molitus est; ac sumptis insignibus imperii ad Servios sese contulit.
 his rebus cognitis imperator, qui litteris ad Maniacem perscriptis
 ab instituto non posset hominem avertere, validam manuum advenas
 eum misit. etenim imperator podagrae morbo praepeditus et lecto ad-
 fixus rebus hisce gerendis ipsemet adesse non poterat. conserto autem
 ad Strobilum praelio Maniaces ex equo subito lapsus est, et qui an-
 tea copias hostiles pervaserat, capite truncatus; quod imperatori
 cum missum fuisset, magnus eo nuntio triumphus institutus est.

Itidem Theophilus Eroticus, praetor Cypri, cum ea didicisset
 quae Calaphatae acciderant, resque Cypri non parum habere barbarum

χωρεῖ. ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἀποστείλας χωροῦται αὐτόν, καὶ ἐν ἵπποδρομῇ θριαμβεύσας σταλὴν ἐνδεδυμένον θήλειαν, καὶ πάντων ψιλώσας, ἀπέλυσε. τότε δὴ τότε καὶ ὁ πατριάρχης Ὁ 'Αλέξιος καταλείπει τὸν βίον, ἀναβιβάζεται δὲ ἀν' αὐτοῦ Μιχαὴλ ὁ Κηρουλάρης, μοναχὸς ὢν.

Κατὰ τοῦτον δὴ τὸν καιρὸν καὶ οἱ Σκύθαι, τοῦτ' ἔστιν οἱ Ῥωσοί, διὰ τινὰ μακρὰν πρόφρασιν κατὰ τῆς βασιλίδος ὁρμῶσι στόλῳ βαρεῖ καὶ ὁ βασιλεὺς ὑπαντιάζει αὐτοῖς ἐν γῆ φόρῳ, καὶ οἱ τραπέντες ἐπαλιόστησαν, συμβολῆς γε-
10 νομένης πλοίων κυπευγόντων καὶ ὡσεὶ χιλιάδες δεκαπέντε περὶ τὴν γῆν ἐκβρασθέντων, εἰ καὶ κατὰ τινὰ κόλπον τριήρεις Ῥωμαϊκὰς διαώκουσαι τὰ αὐτὰ πεπόνθασι, τὸν ἀριθμὸν κ' καὶ ὁ οὖσαι.

Ἐν ἔτει σφριβ', μηνὶ Μαρτίῳ θ', βουλευέται ὁ βασι- P. 320
15 λεὺς ἀπελθεῖν εἰς προσκύνησιν τῶν ἁγίων μί. γίνεται οὖν δημοσίᾳ προνομή, ἔρχεται περὶ τὸν Χριστὸν τὸν χαλκοῦν. καὶ τηλικαῦτα τὸ πλῆθος εἰς ἀποστασίαν χωρεῖ. φωνὴ γάρ ἐκ μέσου αὐτοῦ ἐξῆχθη λέγουσα „ἡμεῖς τὴν Σιληραινῶν βα-
20 σιλίσσαν οὐ θέλομεν, οὐδὲ δι' αὐτῆς οἱ μάνται ἡμῶν αἱ πορφυρογέννητοι Ζωὴ καὶ ἡ Θεοδόρα θανούσται.“ ταραχθὲν οὖν ἐπὶ πλέον τὸ πλῆθος ἐζήτει τὸν βασιλέα διαχειρίσασθαι,

5. κουρουλάρης F.

cognovisset, ad seditionem Cyprios defectionemque sollicitando per-
pulis. adversus eum misso imperator exercitu vivum hominem cepit,
et sub triumphi specie in Circo ductum, muliebri amictu indutum,
omnibus denique facultatibus nudatum dimisit. hoc tempore Alexius
patriarcha naturae debitum persolvit, in cuius locum Michaelus co-
gnomento Cerularius, solitariae vitae sectator, est substitutus.

Sub eodem imperatore Seythae quoque, qui Rossi sunt, de per-
exigua sane occasione magna classe urbem imperatoriam adorti sunt.
eis imperator in foro cum occurrisset, in fugam coniecti Rossi suam
in patriam revertentur. etenim in conflictu eorum cum Romanis naves
fractas haud paucas una cum quindecim fere milibus hominum ami-
serant. idem tamen incommodi Romanis etiam triremibus, numero
viginti quattuor, in sinu quodam maris accidit, dum navigia Rosso-
rum incantius persequuntur.

Anno mundi 6552, ad diem septimum id. Mart. imperator suo
quodam consilio supplicationis causa ire decrevit ad sanctorum qua-
draginta martyrum aedem. eo nomine publica processione instituta,
cum ad Christi templum, quod est in Chalce, pervenisset, populus
seditionem concitare coepit, auditaque vox est de media plebe quae
huiusmodi verba proferret „nos Sclerenam imperatricem non tolera-
binus, neque matres nostras purpurigenas, Zoen ac Theodoram, eius

καὶ φθόρος ἂν εὐθέως οὐκ ὀλίγος ἐγεγόνει, εἰ μὴγε προκύψουσαι ἄνωθεν αἱ βασιλισσαι τὴν τοῦ πλήθους δεξιῇ κατεστῶθρησαν. ἐφ' ᾧ καὶ ἄκων ὁ βασιλεὺς ἐν βασιλείοις ὑποστρέφει. μετὰ δὲ ταῦτα φροντίσι κοσμητικῆς ὑποπίπτει. καὶ ἄλλαι μὲν ἀλλαχοῦ κατὰ τὴν ἔω συμβαίνουσιν ἀντιστασίαι, καὶ Λέων 5 δὲ Τορνίκως πατρικιος, ὁ στρατηγῶν ἐν Ἰβηρίᾳ, ἐπὶ τυραννίδι διαβάλλεται. παραλύεται οὖν τῆς ἀρχῆς καὶ ἀποκίρτεται. ὁ δὲ μὴ εὐψύχως ταῦτα ὑπενεγκῶν, τοὺς ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ μᾶλλον ὅσοι παρεωραμένοι καὶ ἄλλους τινὰς 10 Κνεωτερισμοῖς χαίροντας οὐκ ὀλίγους ἐπισυνάξας, βασιλεὺς ἀναγορεύεται καὶ κατὰ τῆς βασιλίδος χωρεῖ. ὁ δὲ βασιλεὺς V. 248 μὴ ἔχων ἀντιστήναι ἅτε δυνάμεως ἰκανῆς ἀπορῶν, γράφει τῷ ἐν Ἰβηρίᾳ προβληθέντι Κωνσταντίνῳ, ὅτι μηδὲ τοῖς πολιταῖς ἐθάρρει ἅτε μὴ διακειμένοις εὐνοϊκῶς πρὸς αὐτόν, τὰ ἐν χερσὶ πάντα καταλιπεῖν καὶ μετὰ δυνάμεως ὅτι πολλῆς 15 εἰς τὴν βασιλίδα καταλαβεῖν. ὁ δὲ καὶ γέγονε. πρὸ δὲ γὰρ τοῦ ἔλθειν αὐτοὺς οἱ μικρῶς ὁ Τορνίκιος τὴν βασιλείαν διετάραξε, τοσοῦτον καταπολεμήσας ἐκ τῶν ἐκτὸς τοὺς ἐντὸς ὡς καὶ τὸν βασιλέα τόξου γενέσθαι παρὰ μικρὸν παρανάλωμα. Δέκτοτε οὖν πρὸς Ἀρκαδίου πόλιν ἔρχεται. οὐ πολὺ τὸ ἐν 20

causa necari patiemur." hoc modo tumultu in plebe maximo concitato, ad necem imperator deposcebatur. et secuta sane mox fuisset hominum caedes haud exigua, ni de loco sublimi prospectassent imperatrices ac multitudinis iracundiam blande compescuissent. hoc modo factum ut praeter animi sententiam et inivitus imperator in regiam reverteretur. secundum haec eum quaedam alias curae mundanae excipiunt, atque inter motus et seditiones ceteras in Oriente coortas Leo quoque Tornicius, dignitate patricius Iberiaeque praetor, tyrannidis adfectatae crimen subiit. quapropter magistratu locoque suo motus raditur. eam rem Leo parum aequo animo ferens, militibus Adrianopolitanis, praesertim iis qui ab imperatore contemptum habiti fuerant, aliisque nonnullis qui rerum novarum erant avidi, magno numero collectis, imperator renuntiatur, et mox suis cum copiis urbem imperatoriam versus properat. ei cum imperator opponere non posset exercitum, quem satis magnum non habebat, nec civibus urbanis fideret, quos animo erga se parum benevolo esse nosset, litteris ad Constantinum, quem rebus in Iberia gerendis praefecerat, datis imperat ut relictis rebus omnibus quas istic in manibus habebat, quanto cum exercitu posset maximo, Cpolim sese conferret. atque hoc quidem ille fecit: verum prius quam copiae ad urbem accessissent, non parum Tornicius turbarum dedit, tanq̄pere conclusos in urbe de castris suis oppugnans ut imperator ipse propemodum sagitta confugeretur. deinceps Arcadiopolim Tornicius cum suis est

μέσῳ, καὶ ἐξ ἐώας τὰ στρατεύματα παρεγένετο. στρατηγὸς οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰασίτης προβάλλεται. κατὰ τοῦ ἀποστάτου χωρεῖ, χειροῦται αὐτόν· καὶ παρευθὺς αὐτὸν μὲν ἐκτεφλοῦσι καὶ Βατάτζην τινά, τοὺς δὲ λοιποὺς δημεύουσι.

- 5 Μετὰ δὲ ταῦτα οὐ διέλιπον κατὰ γὰρ ἀνατολὰς παρὰ Τούρκων καὶ κατὰ δύσιν παρὰ Πατζινικῶν λεηλασίαι καὶ πόλεμοι. τότε καὶ Ῥωμανὸς ὁ Βολλος ὑψοῦται τὰ μέγιστα. αἰσιεὺς γὰρ περὶ τὴν γλῶτταν ὢν καὶ εὐτράπελος γνωρίζεται τῷ βασιλεῖ, τιμᾶται, σύμβουλος καθίσταται. εἴτα τυραννί-
 10 δος ἐπιθυμῶν, ὑπέρχεται καὶ τινας, ὄσους ἡδύνατο. ἀλλ' Ῥ. 321 ἐφωράθη ταῦτα τῷ βασιλεῖ, καὶ οἱ μὲν συνωμόται πάσχουσι κακῶς, αὐτὸς δὲ πρὸς μικρὸν ὑποκατιῶν πάλιν ἐπανάγεται. τότε δὴ καὶ παρὰ τοῦ τῆς Αἰγύπτου ἄρχοντος στέλλεται πρὸς τὸν βασιλέα ἐλέφας ζῶν καὶ καμηλοπαρδαλις. τότε καὶ
 15 σπουδῆν ἔθετο τοὺς Πατζινάκας τέλεον ἀναλωσάσαι. στρατὸν οὖν πανταχόθεν ἐπισυναΐξας ἐκπέμπει κατ' αὐτῶν. ἀλλὰ μέγα συμβαίνει κατὰ Ῥωμαίων ἐκεῖθεν τὸ ἀτύχημα. ὄθεν καὶ ἕτερον αἰσιεὺς συλλέγει στρατὸν. πλὴν σπονδὰς πρὸς ἀλλήλους τίθενται καὶ τὰ τοῦ πολέμου λήγονται μέχρι τριακονταετίας.
 20 πρὸς τούτοις δὲ μοναστήριον τὰ Μάγγανα οἰκοδομῶν, καὶ Β ἀφειδῶς τοῖς χρήμασι χρώμενος, εἰς τσσαύτην ἤλασεν ἔνδειαν

2. δαίτης F.

profectus, nec magno temporis interiecto spatio exercitus orientales adfuerunt. eis Iasita dux cum imperio praeficitur, qui adversus auctorem defectionis movens suam illum in potestatem redigit. hoc facto mox Leoni et Batazae cuidam oculi eruuntur, reliquorum bona publicantur.

Ab eo tempore non desierunt in oriente Turci, ad occidentem Patzinacae praedas agere ac Romanos bello petere. tunc et Romanus Boilus sublimem ad dignitatis gradum subito fuit evectus. nam cum festivus et urbanus esset, in notitiam imperatoris pervenit, et ab eo in pretio habitus consiliariis accensetur. hinc tyrannidem adfectans, caute adiungit sibi quoscunque poterat. sed his conatibus imperatori detectis, socii quidem coniurationis male accepti sunt, ipse vero exiguum ad tempus nonnihil statu suo deturbatus ad altiora rursum rediit. hoc tempore princeps Aegypti elephantum et camelopardalim ad imperatorem misit. conatus est etiam Monomachus Patzinacas prorsus e medio tollere. quapropter copias undecunque contractas adversus illos misit. verum ingenti a barbaris clade accepta rursus alium imperator exercitum collegit. non tamen ad pugnam ventum, sed ictum utrimque foedus in annos 30, quibus a bello abstineretur. cum autem monasterium imperator, quod Mangana vocant, exstrueret et absque ulla parsimonia pecunias publicas expenderet, tantam ad egestatem

ὥστε καὶ πῦσαν ἐπινοῆσαι διὰ τοῦτο καπηλείαν καὶ ἀτόκους
 εἰσπραΐξεις ἐφευρηκέναι. φρονησάσας οὖν ἀδίκους τοῦ δημο-
 σίου ἐπιστήσας ἐξ ἀδίκων πόρων συνέλεγε χρήματα. κατι-
 λυεὶ δὲ καὶ τὸν Ἰβηρικὸν στρατὸν, ἀμφὶ τὰς ἦ χιλιάδας
 ἀριθμούμενον, καὶ ἀπὲρ στρατιωτῶν φέροντας πολλοὺς ἀπὸ τῶν
 χωρίων ἐκείνων παρεῖχετο. ἔνθεν τοι καὶ διὰ τὰς ἐκείνου
 κακίας καὶ ἀσπείας τὰ τῶν Ῥωμαίων πράγματα εἰς τὸ κα-
 τόπιον χωροῦσιν, εἰ καὶ τινα τῶν αὐτοῦ μνήμης ἑπέρχουσιν
 ἄξια. ἡ γὰρ τῶν Μαγγάνων μονὴ καὶ οἱ ξενῶτες καὶ τὸ ἐπὶ
 C τῆ μεγάλῃ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ παρ' αὐτοῦ γεγενοὺς ἐπαίων 10
 οὐκ ἀμοιροῦσι. δι' ἔνθεν γὰρ μὴ δυναμένης ἰσχυροῦσθαι
 ἐν σαββατοκυριακίοις γὰρ καὶ ταῖς ἐπισήμοις τῶν ἑορτῶν,
 τοῦτο οὖν ἰδὼν αὐτὸς καθ' ἐκείστην τοῦτο διὰ προσόδων γίνε-
 σθαι ἑκτονύμησε, παιδρῶνας αὐτὴν καὶ λαμπροὺς ἀναθή-
 μαισι. 15

Καὶ ἐκείνο δὲ καιρῶ καὶ λοιμικὴ νόσος ἐπὶ τοσοῦτον
 ἐνέσκηψεν ὥστε τοὺς ζῶντας ἐκφέρειν τοὺς τεθνηῶτας μὴ
 δύνασθαι. ἀλλὰ καὶ χάλυζα ῥήγγυται, μὴ ζῶσα μόνον ἀλλὰ
 καὶ ἀνθρώπους αὐτοὺς ἀποπτεινύουσα. ὁ μὲντοι βασιλεὺς τῆ
 D συνήθει κακίστη νόσῳ, τῆ ποδάγρα δηλονότι, κακουχούμενος 20
 ἔκειτο ἐν τῇ παρ' αὐτοῦ δομηθείσῃ μονῇ. ὡς δὲ καὶ δι' ἐτι-

6. ἐκείνου] ἐκείνων P.

pervenit ut nullam non cauponandi rationem excogitaret et exactio-
 nes absurdas inquireret. itaque nonnullos homines iniustos aerario
 rei publicae praefecit, qui curam eius gererent; eoque pacto pecu-
 nias iniquis reddituum accessionibus amplas congersit. praeterea copiis
 Ibericis, quae quinquaginta milibus hominum constabant, exauctora-
 tis, militum loco de regionibus illis magna vectigalia collegit. milites
 ubi dimissi fuissent, improbe nequiterque sese gerentes rem Roma-
 nam tanto detrimento adfecerunt ut saepe pessum irent quaedam tamen
 a Monomacho facta sunt digna quae litterarum monumentis memo-
 riae prodantur. nam illud, de quo diximus, monasterium, et exci-
 piendis hospitibus extractae aedes, et quod in magna dei ecclesia
 instituit, laudem merentur. cum enim istae res sacrae peragi propter
 inopiam reddituum non posset extra quam singulis sabbatis, diebus
 dominiis aliisque festis insignibus, imperator hoc animadverso pro-
 ventibus certis constitutis effecit ut sacrum ibi singulis diebus perficeretur,
 ipsa etiam ecclesia splendidis donariis exornata.

Exstitit hoc ipso Monomacho imperante tanta in urbe pestis, ut
 mortuis efferendis vivi non sufficerent. grando quoque delapsa ma-
 gno cum impetu non animalia modo sed homines etiam interfecit. at
 imperator morbo sibi familiari, podagra nimirum, adductus in exstruc-
 to ab se monasterio decumbebat. cumque propter malum aliud quo-

ρόν τι σύμπτωμα ὁ θάνατος ἤγγισεν, ὃ τε λογοθέτης, ὁ πρω- V. 249
 τονοτάριος καὶ ὁ κανικλείου, σκεψάμενοι περὶ τούτου, στέλ-
 λουσιν ἀγαγεῖν Νικηφόρον τὸν πρωτεύοντα· ἔτυχε γὰρ τότε
 τὴν τῶν Βουλγάρων ἐξωσμένος ἀρχῆν. ἀλλὰ τοῦτο γνόντες
 5 οἱ τῆ Θεοδώρα ὑπηρετούμενοι (ἢ γὰρ Ζωὴ προκατέλυσε τὸν
 βίον) εἰς τὸ παλάτιον αὐτὴν ἄγουσι καὶ ἀναγορεύουσι αὐτο-
 κρατόρισσαν. ἐφ' ᾧ καὶ ἀποστέλλαντες κατέσχον ἐν Θεσσα-
 λονίκῃ τὸν πρωτεύοντα. κἀκέῃθεν εἰς τὸ Θρακῆσιον ἄγουσι,
 καὶ ἐν τῇ μονῇ τοῦ Κουζινῆ περιορίζουσιν. ὁ μέντοι Μονο-
 10 μάχος θνήσκει καὶ παρὰ τῆ διὰληφθείσῃ μονῇ θάπτεται. P. 322
 Κρατεῖ λοιπὸν ἡ Θεοδώρα ἔτος ἕν, καὶ τηνικαῦτα προ-
 βάλλεται δομέστικον τῶν σχολῶν ἕνα τῶν εὐνούχων αὐτῆς
 ἐπὶ τῷ ἀνωστέλλειν τῶν Τούρκων τὴν καταδρομὴν, πυρᾶν
 15 γὰρ ὁ Μονομάχος ἐκεῖσε διαπεράσας τὰς Μακεδονικὰς δυνά-
 μεις. ἐν οἷς ἦν στρατηγὸς καὶ Βρσέννιος· λόγος γὰρ πυρᾶ
 τοῖς Τούρκοις ἐφέρετο ὡς ὑπ' ἐκείνων καταλυθήσονται μεθ'
 ὧν ὁ Ἀλέξανδρος τοὺς Πέρσας κατέλυσεν. ὄλην τὴν ἰνδι-
 20 κτιῶνα ἔ τοῦ ἡφῶδ' ἔτους βιώσασα ἡ βασιλις ἀπέθανεν, B
 εἰλεοῦ νοσήματι περιπεσοῦσα. οἱ δὲ ταύτης εὐνούχοι ἀναβι-
 βάζουσι Μιχαὴλ γέροντα τὸν στρατιωτικόν, ἀφιλή ἄνδρα
 ὄντα.

13. παρὰλύσασθαι P.

17. ἐκ' P.

20. νοσήματος P.

que mors appeteret, Logotheta enim Protodotario et Canicléi prae-
 fecto re deliberala, qui Nicephorum primatem accesserent, militi. is
 Bulgaris enim imperio potestateque praecerat. verum famuli Theodora
 de hoc certiores facti (nam Zoë iam pridem vita functa fuerat) eam in
 Palatium deductam imperatricem renuntiarunt; missisque certis homi-
 nibus primatem Thessalonicae interceptum abduci Thracesium curant
 et in Cuzinae monasterium includi. Monomachus autem mortuus in
 monasterio, quod ab ipso conditum fuisse diximus, sepelitur.

Imperium Theodora tenuit anno saltem uno; quod ubi occipisset,
 ex eunuchis suis quendam domesticum scholarum constituit, qui
 Turcorum incursiones cohiberet, Isaacio Comneno, qui copiarum im-
 perator erat, loco dignitateque sua summo. Macedonicas quidem
 legiones iam ante Monomachus in Asiam traxerat, quae praeter Com-
 nenum etiam Bryennium praetorem habebant. eius rei causa fue-
 rat, quod apud Turcos obtineret fama futuram ut ab iis everteren-
 tar, cum quibus Alexander Persas superasset. Imperatrix Theodora
 quum novam indictionem anni 6564 totam in Imperio exegisset, in-
 testini tenuis morbo correpta vivendi finem fecit.

Κρατεῖ οὖν ὁ στρατιωτικὸς Μιχαὴλ ἔτος ἕν. τοῦτο δὲ ποιούσιν οἱ εὐνοῦχοι ὡς ἄνευ αὐτῶν μηδὲν τι γίνεσθαι. καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἐκ Βυζαντίου μὲν ὠρμητο, στρατιωτικὰ δὲ μόνα μεταχειριζόμενος ἀφυῆς ἦν παντάπασι καταδωπεύειν λαόν. τότε δὴ τότε συνήθως ἔρχονται οἱ ἐξ ἐώας μεγιστᾶ-5
 Cνες, ὃ τε μάλιστα Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνός, ὁ κεκαυμένος Κατακαλὼν καὶ ἕτεροι, ἐπὶ τῷ καὶ τιμῶν καὶ ἀξιομάτων καὶ τῶν συνήθων δωρεῶν παρὰ τοῦ βασιλέως τυχεῖν. ἀλλ' αὐτοὺς κενοὺς ἐκπέμπει, πλύνας μᾶλλον ἔβρεσιν αὐτούς. ἐφ' ᾧ δόντες καὶ λαβόντες ὄρκους ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ καὶ 10 συμφωνήσαντες τὸν Κομνηνὸν ἀναγορεύσαι βασιλεῖα οἰκάδε ἀπήσαν. διὰ γοῦν ταῦτα ὁ βασιλεὺς δωρεαῖς μεγίσταις τοὺς πολίτας ἐμπέδοι, καὶ ἀραῖς βαρεῖαις συμφωνούντας μὴ προσδέξασθαι τὸν Ἰσαάκιον, τῇ βουλῇ ταύτῃ καὶ ὁμολογίᾳ καὶ 15 Δ αὐτῆς συγκλήτου κατατιθεμένης· τῇ γὰρ ἔξουσίᾳ πειθαρχ-15 χοῦντες καὶ γραμματεῖς ταῦτα βεβαιοῦσιν. ἀλλ' εἰς οὐδὲν ὤνησε ταῦτα· τοῦ γὰρ Ἰσαακίου ἐπιθεμένου, καὶ τοῦ πατριάρχου συμβουλευσαντος δῆθεν τῷ βασιλεῖ, αὐτὸς μὲν ἐξίσταται τῆς βασιλείας, ἀναγορεύεται δὲ ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίων ὁ Κομνηνός Ἰσαάκιος, καὶ κρατεῖ ἔτη β'. 20

Mox eius eunuchi Michaelum, propectae aetatis hominem, cogmento Militarem, ad dignitatem imperatoriam evehant, qui uno tantum anno rebus praefuit. factum est autem hoc ab eunuchis eo consilio potissimum, ut citra ipsorum auctoritatem nihil in republica gereretur. originem generis imperator ex urbe Byzantio ducebat, et rebus tantum militaribus deditus prorsus ad demulcendos populi animos ineptus erat. sub initium imperii Michaeli proceres orientales, in quibus erant Isaacius Comnenus, dignitate magister, Catacalo Ambustus et alii, pro more prisco imperatorem adibant, ut ab ipso honores dignitates consuetaque congiaria impetrarent. eos imperator potius contumeliis adfectos quam ornatos ab se munerum vacuos dimisit. quapropter in magno dei templo sub iuramentum religionis data et accepta fide, communique consensu et suffragatione Comneno imperatore designato, domum quisque suam discesserunt. his rebus cognitis, imperator maximis largitionibus sibi civium animos itemque gravissimis execrationibus obstringit, ut uno consensu pollicerentur nunquam se Comnenum admissuros, ipso etiam senatu consilium hoc unanimumque consensum approbante, ac scripto rem totam confirmante, quod imperium Michaeli propter eius potentiam detrectare non auderent. verum nihil haec profuere: cum enim urbem Isaacius invaderet, imperator audito consilio patriarchae imperio sponte sua cessit; quo facto Comnenus imperator est renunciatus. ia duobus annis rem publicam administravit.

Τούτῳ μὲν οὖν τῷ τρόπῳ τὴν βασιλείαν ἀναλασσόμενος, καὶ τῇ ἐπιτοῦ ἀνδρεία τὰ πάντα λογισάμενος, ἀντίκα τῷ βασιλικῷ τομίσματι σπαθηφόρος διαχαράττεται, μὴ τῷ θεῷ τὸ πᾶν ἐπιγράφας. τὸν πατριάρχην τὰ μέγιστα τιμᾷ καὶ τοὺς συναγαγμένους αὐτῷ. ἀλλὰ φειδωλίας καταρχεται, τὰ τῶν P. 323 φροντιστηρίων περὶτὰ ἀποκόπτει, μόνα τὰ ἐπαρκούντα τοῦτοις ἀφείς, ἀκτημοσύνην δῆθεν αὐτοὺς ἐκδιδάσκων, καὶ μὴ βίον εὐλακεσμένον ζῆν. ὁ δὲ πατριάρχης ἐπὶ τῷ βασιλεῖ τὰ V. 250 πλεῖστα θαρρῶν οὐκ εἶχεν ἐπικλιῆ ταῖς αὐτοῦ ἔστιν ὅτι 10 αἰτήσσει φορτικαῖς ἅτε πολλάκις οὖσαις· οὐκοῦν ἐπιτιμίαις ἀποτροπαίοις ὑποβάλλει αὐτόν, καὶ μὴν καὶ ἀπειλαῖς, τὸ δημοκοπούμενον τοῦτο λέγων „ἐγὼ σε ἔκτισα, φούρνε· ἐγὼ σε καὶ καταλίω.“ βουλευέται δὲ κοκκοβαφῇ περιβαλεῖν πέδιλα, τῆς παλαιᾶς ἱερωσύνης φάσκων εἶναι τὸ τοιοῦτον B 15 ἔθος, καὶ δεῖν τοῦτοις κὰν τῇ νέῃ κεχρηῆσθαι τὸν ἀρχιερέα· ἱερωσύνης γὰρ καὶ βασιλείας τὸ διαφέρον οὐδέν. ταῦτα μαθὼν ὁ βασιλεὺς, καὶ δέον κρίνας δρᾶσαι μᾶλλον ἢ παθεῖν, ἐξορίζει τὸν πατριάρχην. ἀλλὰ καὶ τὴν αὐτοῦ καθαιρέσειν μελετῶντος ἐκείνου ὁ πατριάρχης τελευτᾷ. ταύτῃ τοι καὶ 20 μετανοίᾳ χρησάμενος ὁ βασιλεὺς ἐντίμως ἐπατάγει αὐτόν,

8. ἐβλακευμένον?

Cumque consecutus imperium eo fuisset modo quo diximus, omnia fortitudini suae accepta retulit, continuoque se imperatorio numismati sic insculpi curavit ut ensam manu teneret, nequaquam totius rei gloria deo adscripta. patriarcham una cum iis quos conspirationis socios habuerat, plurimum honorabat. sed paulatim parcior esse coepit, et superfluos aedium religiosis exercitationibus destinatarum reditus praecidit, relictis tantum iis quae usibus hominum illorum sufficerent; quo facto docebat eos vitam inopem agendam esse, non deliciis adluentem. ceterum patriarcha nimirum erga imperatorem confidens et audax, nonnunquam illum ad postulata quaedam aliquanto duriora gravioraque parum propitium et facilem habebat. quapropter eum poenis diris subiecit, additis etiam comminationibus, haec vulgo iactata verba proferens: „ego te, Furne, condidi, ego te destruiam.“ cepit etiam consilium induendi tinctos cocineo colore calceos, cum diceret ita pontifices prisco factitare solitos, adeoque confirmaret idem iuris in usurpandis illis sibi pontificem novi quoque sacerdotii non abs re vir dicare posse: nihil enim esse discriminis inter regnum et sacerdotium volebat. haec ubi cognovisset imperator, potius aliquid in illum agendum quam expectandum ab eo statuens, hominem exsilio multat; dumque moliretur amplius ut solio prorsus deturbaretur, diem suum patriarcha obiit. quapropter imperator poenitentia ductus honorifice illum in urbem deportari curavit; cum quidem universi vehementer ob prodigium

πάντων ἐπιπλάγντων ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι τότε θαύματι· ἡ
 C γὰρ τοῦ πατριάρχου δεξιὰ χεὶρ σταυροειδῶς σχηματισθεῖσα,
 ὡς ἦνίκα τὴν εἰρήνην ἐπεφώνει τῷ λαῷ, μεμνήσκον ἄτρεπτος,
 μὴ συναλλοιωθεῖσα τῇ νεκρώσει τοῦ σώματος. προχειρίζεται
 δὲ ἀπ' αὐτοῦ πατριάρχης Κωνσταντῖνος πρόεδρος ὁ Ἀσιχού- 5
 δης, πρωτοβεστιάριος ὢν· οὗ τῆς μεγαλοδώρου χειρὸς καὶ
 ἱκανῆς προνοίας εὐδεις ἄξω μεμνήσκε.

Μετὰ δὲ ταῦτα ταράσσεται τὸ Οὐγγρικόν. ἐξέρχεται
 κατ' αὐτῶν ὁ βασιλεὺς, καὶ πάντες μὲν σπένδονται, μέρος
 δέ τι Πατζινακικὸν χεῖρας δοῦναι οὐκ ἤθελεν, ἐφ' ᾧ καὶ 10
 D ἄρδην ἀπόλλυται. ὑπὸ τὸν Λιβιτζὸν δὲ σκηνοὶ ὁ βασιλεὺς,
 καὶ ἑταῦ καὶ νιφετοῦ πολλοῦ καταρραγέντος μηνὶ Σεπτεμ-
 βρίῳ, ἡμέρα τῆς πρωτομάρτυρος Θέλης, πολὺς τοῦ στρα-
 τοῦ γέγονε φθῶρος. ὁ δὲ βασιλεὺς ὑπὸ δρυῶν ἔστη τινὰ σκέ-
 πης ἔσκεν, μετ' οὗ πολὺ δὲ ἡχῆς γενομένης ἐκ τῆς δρυὸς 15
 πρόεσι μικρὸν ὁ βασιλεὺς ὡς μὴ τῷ μήκει ταύτης καταλαμ-
 βάνεσθαι, καὶ εἰζόμενος αὐτῇ ἀνασπασθεῖσα ἔπτα τῇ γῇ
 καταπίπτει. ὄθεν ἐννεὸς ὁ βασιλεὺς γέγονεν, ἰδὼν ὄθεν ἐρ-
 ρυσθῆ. ἦν δὲ οὐκ ἀγαθὸς οἰωνὸς τὸ συμβάν, προομίῳ δὲ
 τῶν ἐπισυμβησομένων αὐτῷ. 20

P. 324 Μετὰ δὲ ταῦτα κυνηγεσίαις ἐψυχαγωγεῖτο περὶ αὐτῆν

quoddam obstupesceret. nam dextra patriarchae manus crucis in
 modum sic conformata, ut esse solebat id temporis quo pacem populo
 clara voce denuntiabat, immobilis mansit, per mortem corporis mi-
 nime mutata. suffectus est in eius locum alius patriarcha, nimirum
 Constantinus praeses et protovestiarius, cognomento Lichudes; cuius
 liberalem ac munificam manum sollertemque providentiam nemo non
 expertus fuit.

Secundum haec Ungricae Patsinacarumque nationes turbas dedere,
 contra quas egresso cum copiis imperatore, cunctisque pacem expe-
 tentibus, pars quaedam Patsinacicae gentis manus dare noluit, eaque
 pertinacia sua consecuta fuit ut prorsus excinderetur. hinc impera-
 tore sub Libitzo castra locante, cum pluviae nivesque delaberentur
 inexplicabili cum impetu, idque Septembri mense, die Theclae mar-
 tyrum principis, ingens exercitui clades et interitus accidit. cumque
 togendi sui causa sub quercu imperator subsisteret, non multo post
 vox quaedam e quercu fuit exaudita; qua percepta tantum inde fuit
 digressus, quantum satis esset ad evitandam illius longitudinem, ne
 ab ea contingeretur. eo facto radicibus evulsa in terram septina cor-
 ruit. imperator videns quanto periculo liberatus esset, rei novitate
 percussus obmutuit; et revera portendebat infaustum aliquid hoc
 ipsum quod acciderat, initium scilicet eorum existens quae ipsi
 eventura erant.

Recreabat autem ab eo tempore se venationibus circa Neapolim,

τὴν Νεάπολιν. περὶ δὲ ὄραν ἀρίστου φῶς ἀστραπηθῆλον τοῖς
τόποις ἐκείνοις ἐπέσηψε. χεῖρος δὲ ποθεν φανείς ἐφ' ἑαυ-
τὸν τὸν βασιλέα ἐπεκαλέσατο· ὃν ἐπιδιώκων ὁ βασιλεὺς
ἄχρι καὶ θαλάσσης ἐξήλαυεν. ὡς οὖν ὁ χεῖρος τὴν θάλασ-
σαν εἰσθὺς ἀφανὴς ἐγένετο, ὁ βασιλεὺς εὐθὺς τῆ ἀστραπη-
βόλῳ φασὶ ληφθεὶς τοῦ ἵππου τε ἀπεσφαιρίσθη καὶ ἀφρίζων
κατὰ γῆν ἐκνέετο· ἐμβληθεὶς οὖν ἀκατίῳ πρὸς τὰ βασιλεία
δισσώζετο. τούτῳ δὲ τῷ τρόπῳ κακουχούμενος ἐπὶ πολὺ με-
τανοία χροῖται, καὶ τῆς βασιλείας, ἧς ἀδίκως ἐπελάβετο, B
10 ἔκων ἐξίσταται, καὶ ταύτην ἐτέρῳ δίδωσι, ῥάκια ἀμφιέννυ-
ται καὶ τῇ μοῇ τοῦ Στουδίου ἑαυτὸν ἐπιδίδωσι. τσαυτῆ
ταπεινώσει καὶ πρὸς γε τὸν προεσιῶτα ὑποταγῆ ἐχρᾶτο ὡς
καὶ θυρωρὸν αὐτὸν γενέσθαι. λέγεται δὲ σωφρονέστατος
αὐτὸν εἶναι. στρατοπέδαρχον γὰρ ὄντος αὐτοῦ καὶ νεφρίτιδι
15 συσχεθέντος ὡς καὶ πάρετον πάντῃ γενέσθαι, συνεβούλευον V. 251
οἱ ἱατροὶ μετὰ μωρίας ἄλλας ἐπαγωγὰς καὶ γυναικί χρῆσα-
σθαι. ὁ δ' οὐκ ἐπέθετο. εἰπόντων δὲ „εἰ μὴ τοῦτο ποιή-
σεις, ἀνάγκη σοὶ κεντηρίῳ χρῆσασθαι κἀντεῦθεν ἀπαιδίᾳ συ-
σχεθῆναι,“ „ἀρκοῦσί μοι“ ἔλεγεν „ὁ Μανουὴλ καὶ ἡ Μαρία, C
20 οἱ ἤδη μοι χάριτι Θεοῦ γενόμενοι· τούτων μὲν γὰρ ἄνευ
τυχεῖν ἔστι τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, σωφροσύνης δὲ δίχα

4. Θεσσαλονίκης F.

cumque prandii adesset hora, fulgetra locis his exstitit, et aper ali-
cunde prorumpens imperatorem contra se provocavit. eum ille perse-
quens ad ipsum usque mare pervenit. apro autem mare ingresso et
evanescente, mox imperator luce quadam perfusus, quae fulguri
consimilis esset, ex equo corruit et ore spumam refulens humi
iacuit. inde confectus in piscateriam quamdam navicularum saluus in
regiam delatus fuit; atque hoc modo graviter afflictus, et ante acto-
rum poenitentia ductus, imperio, quod iniuste occupaverat, sponte
sua cessit, alterum sibi substituit, lacernam induit, in Studii mo-
nasterium se contulit. ibi tam submisso ac obedienter erga mona-
sterii praefectum se gerebat, ut etiam ostiarum munus sibi mandatum
obire non detrectaret. perhibetur etiam castissimus fuisse. nam cum
adhuc copiarum ducis munere fungeretur, et renum doloribus tan-
topere cruciaretur ut omnino viribus amissis languesceret, post adhi-
bita infinita remedia consulebant ei medici ut mulieris amplexibus
uteretur, quo ipso consecutus esset ut etiam orbitas liberum mi-
nus ei pertimescenda foret. tum ille „sufficiunt“ inquit „mihi Manue-
lus et Maria, quos dei gratia procreatos habeo. nam absque liberis
dei regnum adipisci licet: at sine castitate nemo deum conspecturus
est.“ posteaquam Isaacius monasterium ingressus fuisset, etiam impe-

οὐδείς ὄψεται τὸν Θεόν." ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ ἡ βασιλὶς Αἰκατερίνα καὶ ἡ θυγάτηρ Μαρία παρὰ τῇ μονῇ τοῦ Μυλαίου διήγον ἀσκητικὸν βίον βιοῦσαι. θνήσκει ὁ βασιλεὺς. σφοδρῶς κατατίθεται, ἥτις καὶ πλησθεῖσα ὕδατος ὑπονοεῖν ἄπασι δέδωκεν ὅτι δίκην ἐνταῦθα ἔτισε διὰ γε τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, 5 τὰς τῆς συγκλήτου ἀποστερήσεις, τὰς τῶν μοναστηρίων, ὡς ἄνωθεν εἶρηται, καθαρπαγίς, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. θάπτεται δὲ τῇ μονῇ τοῦ Στουδίου, καὶ Αἰκατερίνα μετονομασθεῖσα Ξένη.

Κρατεὶ δὲ μετὰ τὸν Κομνηνὸν Κωνσταντῖνος πρόεδρος ὁ Δούκας ἔτη ζ', ἐπιεικὴς ἀνὴρ καὶ μέτριος, τὴν συγκλήτὸν τε καὶ τὸ δημοτικὸν τιμῶν ἀξιώσας. ἐπαγορδοὶ δὲ καὶ τοὺς ἐκπεσόντας τῶν οἰκείων τιμῶν παρὰ τοῦ Κομνηνοῦ. ἀπῆλθε ποιε κατὰ τὴν μνήμην τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου ἐν τῇ μονῇ τῶν Μαγγάνων, αἰδοῖ τοῦ ἀγίου. καὶ τηρικαῦτα βουλή κατ' 15 αὐτοῦ· διὰ θαλάττης γὰρ ἐπανελθεῖν πρὸς τὰ βασίλεια μέλλοντα ἀποπνέξαι αὐτὸν ἐμελέτων οἱ προύχοντες. ἀλλ' οὐδὲν ἤρυσαν· ἐγνώσθη γὰρ ἐκείνων τὸ βούλευμα. ὁ δὲ Δούκας P. 325 οὐθένος ἄλλου ἐφρόντιζεν ἢ λόγων σεκρετικῶν δικανικῶν συκοφαντικῶν, ἐφ' ᾧ καὶ ταῖς δίκαις προσεδρεύων ἦν ἐπὶ το-20 σοῦτον, ὡς καὶ αὐτοῦς τοὺς στρατιώτας τὰ στρατιωτικὰ κα-

tratrix Haecaterina cum Maria filia se in mansionem Myrelaei contulerunt, ibique vitam religiosam exercitiis deditam exegerunt. cum autem naturae debitum persolvisset imperator et in sepulcrum fuisset conditus, accidit ut illud aqua deinceps repletum suspicionem mortalibus praeberet eum poenas in hac vita luisse propter susceptum bellum intestinum, ademptionem munerum senatui debitorum, monasteriorum, ut supra indicatum est, directorum spoliationes aliaque talia facinora. sepultus est in mansione Studiana, uxor autem Haecaterina in ea quae mutato nomine dicta est Xene.

Post Commenum Constantinus praeses, cognomento Dux, annis septem imperio potitus est, vir aequitatis studiosus et moderatus, qui tam senatorios quam plebeios homines ad honores provexit. idem restituit eos in integrum qui dignitatibus suis a Commeno spoliati fuerant. accidit aliquando ut ad celebrandam magni martyris Georgii memoriam se conferret ad Manganorum monasterium. eo tempore sunt agitata quaedam in ipsum consilia: nam viri principes statuerant illum mari reversurum in regiam aquis submergere ac suffocare; quae tamen insidiae prorsus irritae fuerunt, consiliis eorum detectis. erat autem hic Ducas alia nulla re magis occupatus quam ut semet exerceret in orationibus eius generis, quibus utantur secretarii principum, itemque forensibus et sycophanticis. quo fiebat ut tam fre-

ταλεῖραι καὶ λόγους δικανικοὺς ἐκπαιδεύεσθαι, ὃ δὴ καὶ τοὺς Τούρκους ἠρέθισε κατὰ Ῥωμαίων χωρεῖν καὶ ἀδεῶς τὰ ἐκείνων ληΐζεσθαι. καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν ἀνατολὴν εὖτως εἶχε, κατὰ δέ γε τὴν δύσιν ἔθνος Οὐζικόν (Σκίθαι δὲ οὗτοι) 5 καὶ τῶν Πατζινακῶν οἱ εὐγενέστεροι τὸν Ἰστρον διαπεραιώσαντες, ὡσεὶ μυριάδες ἕξ, καταδρομὴν ὄτι πολλὴν τῶν Ῥωμαίων Β ἠπέλθον. μανθάνει ταῦτα ὁ βασιλεὺς, καὶ οἷα φιλοχρήματος καὶ τὸν ὀβολὸν παντὸς προτιμῶν, κἀντεῦθεν μὴδὲ στρατὸν ἀξιόλογον ἔχων, ἐξέρχεται εἰς Χοιροβάκχους, μεθ' ἑαυτοῦ φέ- 10 ρων οὐχὶ πλείους ἢ ἑνὶ στρατιώτας. πλὴν κελύσει αὐτοῦ νηστειαῖς καὶ προσευχαῖς καὶ λιτανεῖαις πρὸς θεὸν πάντες ἐχρήσαντο, ἔφ' ἧ καὶ μετ' οὐ πολὺ ὁ τῶν βαρβάρων μηνύεται ὄλεθρος, λοιμῶ καὶ λιμῶ θεία προμηθεῖα κατεργασθέντων αὐτῶν. ταῦτα δὲ συνέβη ἔτος ἕκτον τοῦ Κωνσταντίνου βασιλεύοντος, 15 πρὸ δέ γε τοῦ ἔτους τούτου κατὰ Σεπτέμβριον μῆνα περὶ δευτέραν τυκτὸς φυλακὴν σεισμὸς ἐξαισίος γέγονεν, τῶν πό- C ποτε γενομένων ἐκπληκτικώτερος, ὡς καὶ οἰκίας καὶ ναοὺς ἀνατρέψαι. καὶ οὐκ ἔνταῦθα μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ Ῥαιδεστόν Πάνιον 1ε καὶ τὸ Μυριόφυτον τὰ αὐτὰ γέγονασιν, ὡς 20 καὶ φόνον ἀνθρώπων πολὺν γενέσθαι. καὶ ἐν Κυζίκῳ δὲ τὸ Ἑλληνικὸν ἐκείνο καὶ Θανυμίσιον Ἴδρυμα κατεσειόθη τε καὶ

8. μὴδὲν P.

quenter adsideret in iudiciis ubi causae agebantur, ut ipsi etiam milites imperatoris exemplum imitati deserto rerum bellicarum studio perdiscendis orationibus iudicialibus incumbere. ea res Turcos incitavit ut Romanorum fines invaderent, citraque periculum omnia passim agerent ferrent. in hoc statu rerum orientis Uzica natio versus occidentem, quae inter Scythas numeratur et Patzinacarum facile nobilissima est, cum hominum ad sexcenta milia Istrum traiecit, incursionem hostilem Romanis longe gravissimam minitata. cum ea de re certior factus fuisset imperator, homo pecuniarum avidissimus, qui vel obolum quantivis aestimaret, exercitu satis amplo nequaquam instructus Choerobacchos proficiscitur, non plures secum adducens quam centum quinquaginta milites. attamen ipsius mandato cuncti ieiuniis precibus supplicationibus deum placare iussi sunt quae res effecit ut non multo post de barbarorum exitu, qui fame ac peste beneficio divinae providentiae confecti perierant, nuntius adferretur. acciderunt haec anno imperii Constantini sexto, quo ipso itidem anno, Septembri mense, secunda noctis vigilia, terrae motus ingens existit multoque maxime terribilis omnium qui unquam fuissent, ita ut aedes ac templa subverterentur, neque tantum in urbe Cpoli hoc usveniret, sed etiam apud Raedestum, Panium, Myriophytum, magna hominum multitudine per hanc succussionem oppressa. Cyzici

πλεον μέρους κατέπεσε, καὶ ταῦτα ἄχρηστάτων ἔν. τὰ αὐτὰ
 V. 25a τούτοις καὶ κατὰ Νίκαιαν γέγονε· κατεσεισθησαν γὰρ ὁ τε
 τῶν ἁγίων πατέρων ναὸς καὶ ὁ ἐπ' ἐνόματι τῆς ἁγίας Σο-
 φρίας, καὶ αὐτὰ τὰ τείχη ἐκ βαρῶντων αὐτῶν καταπεπλώ-
 κασι. καὶ ταῦτα μὲν καὶ ἀμαρτημάτων εἰσπραξίς καὶ θείος 5
 Πόλεος ἐτύγχανεν, ἤνικοντο δὲ καὶ τὴν σου βηθλίτης ἔθρους
 ἐπέλευσιν καὶ καταλύσιν· ἐν γὰρ ταῖς θρονημαίαις οὐ τὸ
 ἐκαστὸς μένον ἀλλὰ καὶ τὸ μέλλον προθεωρεῖται καὶ προση-
 μωνεται. κατ' ἐκείνων δὲ τὸν καιρὸν καὶ κομητῆς ἐφάνη κα-
 τὰ τὴν ἡλίου δύνοστος, τὰ μέγεθος σελουαῖον φέρων, καὶ ἐδό- 10
 κει μὲν κρημαῦτα κρημὸν καὶ ὀμίχλην ἐκπέμπειν, ἐν δὲ τῇ
 ἐπιουσῇ ἤρξατο προδεικνύειν βοστρούχους τινός, τὴς δὲ ἀκτι-
 νας πρὸς εἰς ἀπέπειε, μέχρις ἡμερῶν μ' φαίνων.

Κωνσταντίνου δὲ πατριάρχου τελευτήσαντος Ἰσαΐνης μα-
 κηχὸς ὁ Διφιλλῶς προχειρίζεται, τὰ πάντα θαυμαστός, λόγῳ 15
 P. 328 σοφία καὶ συνέσει καὶ ἀρετῇ, ἐκ Τραπεζοῦντος μὲν ἀρη-
 μένος, ἀσκητικῶς δὲ κατ' Ὀλυμπον ζῶν, ἐφ' ᾧ καὶ βίβη πρὸς
 τὴν ἀξίαν ἔλκεται ὡς τῶν ἄλλων ἐκκερτοσ ὢν. ὁ δὲ βασι-
 λεὺς νόσῳ κρημαῦτα περιπίπτει καὶ τὸν βίον ἐξάγει, τῆς
 δούας αὐτοῦ γενομένης ἐν τῇ μονῇ ἣ καλεῖται Μαλεβωτόν. 20
 ἦσαν δὲ αὐτῷ παῖδες ἕξ Ἐνδομίας τῆς βασιλίδος, ἣν ἰδω-
 τεύων ἠγάγετο, Μιχαὴλ Ἀνδρόνικος καὶ Κωνσταντίνος, ὅς

quoque sanum illud gentile, dignum admiratione, quassatum magna ex parte corrui, quamquam longe firmisimos muros haberet. consimilia quaedam eeciderunt Nicaeae, succussis sanctorum patrum et sanctae Sapientiae templis. ibidem moenia de fundamentis ipsis mota corruerunt. erant haec peccatorum poenae iraque divinae indicia; quibus infelicatae nationis incursio et clades portandebatur: nam per prodigia divinitus profecta non praesentia modo sed etiam futura declaranter atque praedicuntur. eodem hoc tempore cometa quoque post solis oceanum conspectus est, qui magnitudine sua lunam aequabat, ac initio quidem sanum et fuliginem emittere videbatur, sequenti vero die capillos quasi quosdam ostentare coepit, radiisque versus orientem directis ad quadraginta dies apparuit.

Constantino patriarcha mortuo Iohannes Xiphinius monachus in eius locum suffectus est, vir omnino propter eloquentiam doctrinam prudentiam virtutem admirandus. Trapezunte oriundus vitam in Olympo religionis exercitiis deditam agebat; unde vi pertractus est ad hanc dignitatem, tanquam inter alios eximius. imperator autem morbo correptus vitae sanctus in eo monasterio religiose mandatus humo fuit, quod Molibotum nuncupant. liberos ex imperatrice Eudocia, quam priuatus duxerat, hos habuit, Michaelum, Andronicum et Con-

καὶ πορφυρογέννητος ἦν, πρὸς τοῦταις δὲ Ἄννα Θεοδώρα
καὶ Ζωή.

Τελικῶν δὲ πάντας ἀπήτησεν ἔγγραφον ὡς οὐκ ἂν ποτε
παρὰ τὰς αὐτοῦ παιδῶν βασιλεία ἐπερον διαδέξονται, καὶ Ἐ
5 αὐτὴν δὲ πῆν βασιλευσαν Εὐδοκίαν ὡς οὐκ ἂν πρὸς δευτέρον
ἀπίδοι συνοικέσιαν, ἃφ' ἧ κρατεῖ σὺν τοῖς παισὶν αὐτοῦ μῆ-
10 τας Ἑ, καὶ τοῦ ἔγγραφου ἀπαρισθάντος, καὶ εἰς φυλακὴν
τῆ πατριάρχῃ δοθέντος. εἶχε μὲν οὕτω ταῦτα, καὶ οἱ Τούρ-
κοὶ κάλλιν πᾶσά τε ἡ ἀνατολὴ ἐκυμαίνετο. δέονται λοιπὸν
15 βασιλεὺς τὰ πράγματα, ἃφ' ἧ καὶ ψηφίζεται μὲν Νικηφό-
ρος ὁ Βοτανιάτης καὶ ἕτεροι πολλοί, νικῆ δὲ ἔμως ἡ Δεῖα
βουλὴ, καὶ βασιλεὺς ἀναγορεύεται ὁ Βεσπάρης Ῥωμανὸς ὁ
Κωνσταντίνου τοῦ Διογένους υἱός, εἰ καὶ πρότερον ἐπιβου-
20 λύσας τῆ βασιλεῖ κἀντεῖθεν δεσμηθεὶς καὶ ἄλεγχθεὶς, εἶτα
15 παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα τοῦ κινδύνου λυτρωθεὶς.

Κρατεῖ ὁ τοιοῦτος Ῥωμανὸς ἔτη γ' μῆτας ἧ. ἡ μέντοι
βασιλεὺς θέλονσα μὲν συζευθῆναι τιμ τῶν ἐπιφανῶν, δεδοι-
25 κῦτα δὲ διὰ γὰ τὸ ἔγγραφον καὶ τοὺς ἐνυπογράψαντας αὐτῆ,
ἔγγρα δαὲν ἀπὲρ γυναῖκα φρονῆσαι καὶ δάλαρ τὸν πατριάρχῃν
30 ἐπέλαθει. κωλύεται τὸ πρᾶγμα τιμ τῶν πρὸς τὰ τοιαῦτα

3. πάντως Ρ.

stantinum purpurigenam, itemque praeter hos Annam, Theodoram
et Zoen.

Cum spiritum extremum duceret, ab omnibus scriptam cautionem
exegit, qua pollicerentur nunquam se imperatorem ultum admissuros
extraquam filios suos; et imperatricem ipsam promittere coegit nun-
quam se respecturam ad alteras nuptias. hoc modo illa cum filiis im-
perium septem mensibus administravit. scripta cautio fidei patriar-
chae credita, eiusdem studio custodiebatur. eo rerum statu rursum
Turci et oriens universa tempestates ingentes concitabant; de quo
intelligi poterat imperatoris opera rei publicae opus esse. quapropter
nonnulla quidem nactus est suffragia Nicephorus Botaniates aliique
complures; sed vicit tamen vis divini consilii, cuius impulsu renun-
tistis est imperator Romanus Vestarches, Constantini Diogenis filius;
quanquam antehac imperatori fuisset insidiatus, eaque de causa
vinculis constrictus, quaestionibus subditus, convictus, et praeter
omnem denique spem periculo liberatus.

Imperio triennium cum mensibus octo potitus est. imperatrix
autem nubere cuidam ex viris illustribus volens, cum ob scriptam
cautionem et illos qui cautioni subscripserant in metu versaretur,
tandem aliquid supra naturam muliebrem audendum et dolo patriar-
cham circumveniendum esse decrevit. itaque rem cum quodam ad
huiusmodi molitiones idonee communicat. quid inde factum? erat

ἐπιτηδείων. τί γοῦν; ἀδελφός ἦν τῷ πατριάρχῃ Βάρδας τοῦνομα. πρόσισαι γοῦν τῷ πατριάρχῃ ὁ τομίας, ἀπαγγέλλει αὐτῷ μυστικῶς τὰ τοῦ πράγματος. „εἶγε οἰκονομία τις γέ-
 D νηται περὶ τοῦ ἔγγραφου, ὁ σὸς ἀδελφός τῇ βασιλίδι μίγνυ-
 ται καὶ βασιλεὺς ἀναγορεύεται.” κατέχεται οὖν ἔντεῦθεν ὁ 5
 πατριάρχης, καὶ ἓνα καθ' ἓνα τῆς συγκλήτου μετακαλούμε-
 νος ἐπειθε πάντας ὡς παράνομον τὸ ἔγγραφο, καὶ διὰ ζῆ-
 λον ἐνὸς ἀνδρός τὰ Ῥωμαίων οὐ χρῆ καταβλάπτεισθαι. ἀνογ-
 καίον οὖν τὴν βασιλίδα ζευχθῆναι ἀνδρὶ ὡς ἀναδηλησῆαι καὶ
 αὐθις τὰ πράγματα. ὡς οὖν ἔσχε πάντας συμψήφους ὁ πα-
 V. 253 τριάρχης, ἔνοπλος ὁ Διογένης εἰς τὰ βασίλεια ἔρχεται καὶ
 P. 327 τῇ βασιλίδι συζεύγνεται, καὶ οὕτω τῶν σκήπτρων ἐγκρατῆς
 γίνεται. εἶχον ἀφένδρους τοὺς τε προγόνους αὐτοῦ καὶ Καί-
 σαρα τὸν τοῦ προβεβασιλευκότος ἀδελφόν. καὶ τῆνικαῦτα τὰ
 κατὰ τὴν ἐοῶν μανθάνει, καὶ κατὰ τῶν Τούρκων χωρεῖ, καὶ 15
 εἰς Σεβόστειαν ἐλθὼν καὶ ἔνθεν ἀκκείθεν παραγεγόμενος με-
 γάλα κατὰ τῶν Τούρκων ἔστησε τρέπαια. ὑποστρέφει πρὸς
 τὴν βασιλίδα. καὶ τὴς συνήθεις ῥόγας τῇ συγκλήτῃ καὶ τῷ λαῷ
 ποιησάμενος ἐκστρατείας καὶ αὐθις ἐφάπτεται, μηδὲ αὐτὴς
 τὴς πασχαλίας ἡμέρας καρτερήσας. καὶ τοῖς Τούρκοις ἔδθεν 20
 ἀκκείθεν πολλὰ συμπλακίς, καὶ ποῦ μὲν ἐδτυχῶν ποῦ δὲ

13. ἐπίδρας P.

patriarchae frater, nomine Bardas. hoc cum sciret ille spado cum quo communicasse consilia sua imperatricem diximus, patriarcham accedit, secreto rem totam ei renuntiat, fieri nimirum posse ut si quidem aliqua dispensatio nomine cautionis intercederet, frater eius in complexum imperatricis perveniret ac deinde imperator designaretur. hac arte captus patriarcha singillatim senatoribus ad se vocatis persuadet scriptam illam cautionem ab aequitatis ratione prorsus alienam esse, nec ob unius hominis aemulationem concedi debere ut Romana res publica detrimentum caperet, sed potius ita poscente necessitate tradendam in matrimonium alicui viro imperatricem, ut hoc modo res publica pristino statui restituta vicissim floresceret. his verbis cum omnes patriarcha suam in sententiam perduxisset, Diogenes armatus regiam ingressus est, ac imperatrice sibi copulata sceptris potitus. in nuptiis adsessores habebat privignos suos et Caesarem, eius fratrem qui ante ipsum regnaverat. mox autem ubi de statu orientis accepisset, exercitum contra Turcos duxit. cumque Sebasteam pervenisset ac hinc inde cum copiis itaret, magna de Turcis tropaea statuit, indeque reversus ad urbem imperatoriam, usitatis largitionibus, quas rogas vocant, in senatum populumque factis, rursus ad expeditionem se comparavit, ne paschalibus quidem diebus in urbe moratus. ubi frequenter et variis in locis manus cum Turcis

αὐτοῦ, τὴν βασιλίδα καταλαμβάνει, τὸν Κομνηνὸν δὲ Μα-
 νουὴλ κοροπαλίτην τιμήσας μετὰ καὶ παντὸς τοῦ στρατοῦ B
 κατὰ τῶν Τούρκων ἐκπέμπει. πολλὰ λοιπὸν ἐντεῦθεν ὑψι-
 χήματα τοῖς Ῥωμαίοις συμβαίνει· πολέμου γὰρ που συγ-
 5 κρηθθέντος καὶ αὐτὸς ὁ Μανουὴλ κρατεῖται καὶ τοῦ στρατοῦ
 παντὸς ἀπώλεια γίνεται, εἰ καὶ ὁ κατασχὼν αὐτὸν Τούρκος διὰ
 φόβον τινὰ καὶ ἀποστροφὴν τοῦ σουλτάνου αὐτόμολος μετὰ
 καὶ Μανουὴλ προσῆλθε τῇ βασιλεῖ. διὰ γοῦν ταῦτα πάντα
 πρὸς ἐκστρατεῖαν ὁ βασιλεὺς καὶ ἀθῆς χωρεῖ. διεπεραιώτο
 10 λοιπὸν εἰς τὰ τῶν ἱερῶν καλύτια, καὶ τηρικαῦτα περισσότερά C
 ποθεν ἀναφανίσσα οὐ πάντῃ λευκῇ, τὸ πλεῖον δὲ μελάντερος,
 καὶ τῇ τρίφει τοῦ βασιλέως περιπταμένη, ταῖς αὐτοῦ χερσὶ
 περιπίπτει. ἐκεῖνος δὲ πρὸς τὴν βασιλίδα ἐκπέμπει αὐτήν.
 οὐ χρηστῆς δὲ ἀποβάσεως ἔδοξεν αὐτῇ. ἀπαίρει δ' ἐκεῖθεν
 15 ὁ βασιλεὺς οὐκ ἔν τινι τόπῳ διαφανεῖ, Ἐλεπόλει δὲ τινι, ἣν
 οἱ ἄγροικότεροι Ἐλεσινοῦ πόλιν καλοῦσιν, αἰωνὸς δὲ καὶ τοῦτο
 ἀπαΐσιος. πρὸς τούτοις καὶ ἕτερόν τι τοιοῦτον συμβαίνει· τὸ
 γὰρ ἐπέχον τὴν βασιλικὴν σκηπὴν ξύλον κατεσχὼν καταπεσὼν
 ταύτην πεποίηκεν. χωρεῖ περαιτέρω τῆς ἑο· καὶ δειλιωρόμενος
 20 τοῖς σημείοις ἐν ὑψηλοτέροις δώμασι τὴν ἀνάπαισιν ἐποιεῖτο. D

conseruisset, ac partim fortuna fuisset usus prospera partim adversa,
 in urbem rediit, et Manuelum Comnenum dignitate Curopalatis orna-
 tum universis cum copiis adversus Turcos misit. ex eo tempore mul-
 tae calamitates Romanis acciderunt. nam cum forte manus utrinque
 consererentur, Manuelus ipse captus est et universus exercitus ad
 internecionem caesus, sed tamen Turcus ille qui Manuelum ceperat,
 metu quodam perculsus ideoque partibus Sultani desertis, sponte sua
 cum Manuele ad imperatorem transfugit. has ob causas imperator
 iterum expeditionem instituit; cumque traiecisset ad Hierorum pala-
 tia, columba quaedam alicunde subito apparuit, non illa quidem
 prorsus alba sed ad nigredinem vergens. ea triremem imperatoris cir-
 cumvolans ab eo manibus capta est, et ad imperatricem missa. pau-
 rum haec belli felicem exitum imperatori portendere visa fuit ubi
 solvisset hinc imperator, non ad clarum aliquem locum pervenit, sed
 ad eum qui Helepolis dicitur. rusticiores Eleinopolim vocant, quasi
 dicas oppidum miserabile. hoc quoque pro omine infansto habitum.
 praeter haec aliud quiddam huiusmodi accidit. lignum illud quod
 imperatoris tabernaculum sustinebat, fractum effecit ut ipsum quoque
 tabernaculum collaberetur. hinc ulterius imperator Orientem versus
 progrediens, quod prodigiis hisce territus nonnihil sibi metueret, in
 regionibus sublimioribus cum copiis stationes habebat. enimvero ne
 illis quidem in locis omnia concurrere desinebant. quippe domunou-

ἀλλὰ κακεὶ τὰ σημεῖα συντρέχουσι· δωμάτιον γάρ τι, ἐν
 ᾧ ἀνεπαύετο, πῦρ ἔνθεν κάκειθεν περιέλαβεν, ἵππους τε καὶ
 βασιλικὰς ἄρστρονίδας κατέκαυσε. διαπεραιούται τὸν Ἄλυν, ἐν-
 δότερον γίνεται. προβαίνουσι πλοῖμοι. ἐπὶ τούτοις καὶ
 αὐτὸς ὁ σουλτάνος κατὰ τοῦ βασιλέως χωρεῖ. καὶ ὅς ἐστι-
 5 μασθεῖς, ὡς εἰκός, τοῦ σουλτάνου κατόπιον διώκει· οὐδὲ
 γὰρ αὐτὸς τὴν τοῦ βασιλέως ἐπέλευσιν ἔφαρεν. ἐπὶ πολὺ
 οὖν διώξας ὁ βασιλεὺς ἔστη τῆς πρόσω φορᾶς, μὴ πως συμβῆ
 P. 328 καὶ τι τῶν ἀδοκῆτων. ὀπισθόπους λοιπὸν καὶ ἡ τοῦ βασιλέως
 σημασία χωρεῖ. ὁ δὲ καὶ ἰδόντα τὰ τόγματα, καὶ ἤτταν εἶναι 10
 τοῦ βασιλέως τὸ πρᾶγμα λογισάμενα, ἔνθεν κάκειθεν διασκη-
 δάζονται. ἀνηρέχθη τῷ σουλτάνῳ τὰ περὶ τούτου, καὶ τηρι-
 καῦτα διώκων ὁ διωκόμενος γίνεται. εἶτα τί; συμπλέκονται
 πρὸς ἀλλήλους, ἐπιτίθενται καὶ αὐτῷ τῷ βασιλεῖ· καὶ ὅς
 τὰ πολεμικὰ γενναῖος ὢν ἀνθίσταται τοῖς ἐχθροῖς καὶ διὰ 15
 χειρῶν πολλοὺς ἀναιρεῖ. εἶτα τὴν χεῖρα βάλλεται, ὁ ἵππος
 αὐτοῦ κατακοντιζέται. ἀλλὰ καὶ πεζεύσας γενναῖως ἴσταται.
 V. 254 ἀλλ' ὦ τοῦ πτώματος! μετὰ γὰρ ταῦτα πάντα τοῖς ἐχθροῖς
 Β ἁλώσιμος γίνεται, τῷ σουλτάνῳ δέσμιος ἄγεται. καὶ ὅς τοῦ
 θρόνον ἀνέθροε, καὶ πατήσας τὸν αὐχένα συνήθως αὐτοῦ 20
 τῆς γῆς τοῦτον ἀνίστησι, καὶ περιπτυσάμενος „μὴ δέδιθι,”

10. σημαία?

Iam quandam, in qua se quieti dederat, ignis hinc inde corripuit,
 et equos armisque tegendis factas vestes exussit. post haec amnem
 Halym traiciens ad interiora progreditur. ibi vero in eum hostes ca-
 stra movent, quos ipse Sultanus consecutus a tergo recta in Impera-
 torem duxit. cum autem in eum paratum, seu credi par est, incide-
 ret, ac deinde fugam faceret, quod imperatoris impetum sustinere
 non posset, cum suis imperator Sultanum persequeretur, eumque
 satis diu consecutus tandem subsistens ulterius progredi desinebat,
 ne forte quid inopinatum ipsi accideret. quapropter etiam imperato-
 ris vexillum recedebat. legiones eo discessu conspecto, cum victum
 esse cogitarent imperatorem, hinc inde dissipabantur. hac re Sultano
 significata factum est ut prius in fugam acti iam vicissim persequen-
 tes se persequerentur. quid inde? manus utrimque conseruntur, et
 imperatorem ipsum Sultanici aggrediuntur. ille vero tanquam vir bel-
 licis in rebus animosus, hostibus egregie semet opponit manibusque
 suis complures interficit. inde pugnanti manus vulneratur et equus
 iaculo configitur, nihilominus etiam pedes animose fortiterque resi-
 stit. sed o casum infelicem! in hostium denique potestatem venit, et
 vinculus ad Sultanum deducitur. ille vero solio suo desiliens, pro more
 calcata Diogenis cervice, mox enim de terra erigit, et amanter com-
 plexus „formidinis” inquit „expers esto, imperator. non enim corpori

ἔφη „ὦ βασιλεῦ· οἱ δὲ γὰρ ἐγκύρσεις κινδύνῳ σωματικῷ, ἀξίως δὲ τιμηθεῖς τῆς τοῦ κράτους ὑπεροχῆς· ἄλογος γὰρ ἐμοὶ λογίζεται ἐκεῖνος ὃ μὴ τὰς ἀπροόπτους τύχας λογιζόμενός τε καὶ εὐλαβούμενος.” σύνθρονον οὖν αὐτὸν εἶχε καὶ ὁμοδίαιτον καὶ 5 ὁμόδοξον, παντοίως αὐτὸν παρακαλῶν μέχρις ἡμερῶν ἠ-ἐρωτήσαντος δέ ποτε τοῦ σουλτάνου τὸν βασιλέα „τί ἂν ἔδρασας εἰ ἔσχες ἐμὲ ὑποχείριον,” ἀνυποκρίτως καὶ ἀδωπεύτως ὁ βασιλεὺς ἀπεκρίνατο ὅτι πολλὰς ταῖς πληγαῖς κατεδαπύνησα ἂν σου τὸ σῶμα. „ἀλλ’ ἐγὼ” φησιν ὁ σουλτάνος „οὐ 10 μιμησομαί σου τὸ ἀσθηρὸν καὶ ἀπότομον. πλὴν ἀκούω ὅτι καὶ ὁ ὑμέτερος Χριστὸς εἰρήνην νομοθετεῖ καὶ ἀμνηστίαν κακῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπερηφάνους ἀντικαθίσταται.” μετὰ δὲ ταῦτα σπονδὴν ποιησάμενοι καὶ συνθήκας εἰρηνικὰς διηνεκεῖς, καὶ κῆδος ἐπὶ τοῖς παισὶ συστησάμενοι, διίστανται ἀπ’ 15 ἀλλήλων σὺν πολλῇ περιπλοκῇ καὶ εὐκτηρίῳ τιμῇ. ἐπανέρχεται ὁ βασιλεὺς. γίνεται τοῦτο καὶ τοῖς ἐνταῦθα, Ἰωάννην τε τῷ Καίσαρι καὶ τοῖς τούτου υἱοῖς καὶ τοῖς λοιποῖς, ὅσοι D τὰ αὐτὰ ἐφρόνησαν. καὶ τηνικαῦτα μὲν τὴν βασιλίδαν καὶ μὴ βουλομένην ὑπερόριον τίθενται, ἀποκείραντες αὐτήν, τὸν δὲ 20 Μιχαὴλ ἀναγορεύουσιν αὐτοκράτορα. ἔνθεν τοι καὶ γράφουσιν ἀπανταχοῦ τὸν Διογένην ἐπανιόντα μὴ ὑποδέξασθαι. ἤρξατο

2. τιμηθῆς? ἄλογος] ἄφρων A.

vitaeque tuae periculum ullum creabitur, sed ex dignitate maiestatis tuae praestantissimae a nobis honorabere. nam stultum equidem esse arbitror eum qui fortunae casus improvisos secum ipse non expendit ac reveretur.” his dictis solii sui, mensae gloriaeque participem Diogenem facit, eumque ad octavum usque diem apud se retentum varie recreat et consolatur. cumque Sultanus imperatorem interrogaret aliquando „quid, obsecro, facturus de me fueras, si me tuam in potestatem redactum habuisses?” imperator sine fuco et adulatione respondit „multis equidem flagris corpus tuum cecidisset.” ad quae vicissim Sultanus „ego vero” inquit „saevitiam rigoremque tuum nequam imitabor. quietiam audio Christum illum vestrum pacem inter homines et oblivionem iniuriarum sancire ac praecipere, superbisque resistere.” secundum haec foederibus initis, pace perpetua constituta, inter liberos adfinitate contracta, discessum utrinque non sine multis complexibus et honoris exhibitione, qua alter alteri faustissima quaeque precaretur. hoc pacto revertitur intra fines Romanos imperator. quae res ubi primum illis innotuisset qui iam ad urbem venerant, nimirum Iohanni Caesari eiusque filiis, ac reliquis omnibus, quotquot inter se conspiraverant, mox imperatricem invitam radunt et in exilium agunt, Michaelo eius filio imperatore creato. deinde quovis locorum litteras mittunt, iisque mandant ne quis revertentem

δὲ τῆς τοιαύτης ἀποκηρύξεως ὁ ὑπέριτιμος πρῶτων Φελλός. ταῦτα δὲ ὁ Διογένης μαθὼν, καὶ ὅτι κοινῶς ἀποκεκήρυκται, φρονούριόν τι κατασχὼν ἐκείσε Λόκειαν λεγόμενον στρατοπεδεύειν ἤρξατο. ἀλλ' ὁ Καῖσαρ τὸν βραχυτάτον υἱὸν κατὰ Διογένους ἐκπέμπει. συνάπτεται πόλεμος. φηγὰς ὁ Διογέ- 5

P. 329 νης οἴχεται. ἔνθεν κἀκεῖθεν περινοστῶν πρὸς Κιλικίαν παραγίνεται. ὑποστρέφει ὁ Κωνσταντῖνος ἐπὶ τούτοις. στέλλεται ἀντ' αὐτοῦ κατὰ Διογένους ὁ τοῦ Καίσαρος υἱὸς Ἄνδρόνικος, πολιορκεῖ τὸν Ἄδανον, συνθῆκαι γίνονται. καὶ κείρεται τὴν τρίχα ὁ Διογένης, ἔξεισί τε τοῦ κάστρου μελα- 10 νειμονῶν. λαβὼν δὲ μεθ' ἑαυτὸν τὸν Διογένη ὁ Ἄνδρόνικος νόστου μέμνηται, ἔλκων αὐτὸν ἐν εὐτελεῖ ὑποζυγίῳ διὰ τῶν χωρῶν ἐκείνων αἰς ἰσόθεος ἐγνωρίζετο. μέχρις οὖν τοῦ Κοτυαίου τὴν ὁδοπορίαν ὀδυνηρὰν ποιησάμενος (ἦν γὰρ νοσηλευόμενος ἐκ κοιλιακοῦ ἐκ κωνεῖον προποθέντος αὐτῷ) ἐκείσε 15 κατεσχέθη, ἕως οὗ τὸ ποιητέον ὀρισθῆ ἐπ' αὐτῷ. καταλαμβάνει ἢ ἀπόφασις. καὶ τῶν ἀρχιερέων τῶν ἐπὶ τῷ δοθῆναι λόγον συμπαθείας ἐπαρῆξαι μὴ δυνηθέντων (ὠμησται γὰρ καὶ ἀπηνεῖς ἄνδρες ἀφήρπαξαν αὐτόν) ὀφθαλμοὺς ἐξορύσσειται. προαχθεὶς ἐν ὑποζυγίῳ μέχρι τῆς Προποντίδος, καὶ τὴν 20 κεφαλὴν ἔχων ἐξήδηκυλᾶν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὥσπερ σῶμα σεσηπός, κἀντεῦθεν σκολήκων καὶ δυσωδίας πλησθεὶς, ἐκω-

Diogenem exciperet, cuius exactionis primus auctor fuit Psellus. quae cum fieret, imperator castello quodam occupato, cui Docea nomen esset, metari castra coeperat. ad eum opprimendum Caesar filium suum natu minimum cum copiis ablegavit. conserto praelio, fuga salutis suae Diogenes consulit, et hinc inde vagatus in Ciliciam pervenit. interea Constantinus ad urbem revertitur, eiusque loco filius alter Caesaris Andronicus persequendi Diogenis causa mittitur. is cum Adanam obsideret, de pace tractatum est, et tonso capillo Diogenes e castro pulla veste amictus prodiit. eum Andronicus secum reduxit, vilique iumento impositum per ea loca traxit in quibus antea ceu deo par cognitus habitusque fuerat. hoc modo cum Cotyaium usque non sine maximis doloribus (nam intestinorum morbo laborabat, quem e propinata cicuta conceperat) delatus fuisset, tantisper ibi detentus est, donec in urbe quid de ipso faciendum esset decerneretur. ubi latam in ipsum sententiam Andronicus accepisset, nec opem ei pontifices ferre potuissent, ut misericordiam impetraret (a crudelibus enim saevisque hominibus abripiebatur), oculis effossis excaecatur. deinde ad Propontidem iumento vectus, cum caput e tumore corruptum haberet, oculisque cum toto corpore putrefactis vermicibus et foetore scateret, misere vitam finiit, in Prote insula pulvere

δύνωσ καταστρέφει τὸν βίον, τῇ νήσῳ Πρωτῆ τὸν χοῦν ἀπο-
 θάμενος, ἐνθα νέον ἐκεῖνος εἰδειματο φροντιστήριον.

Κρατεῖ μετὰ τούτου Μιχαὴλ ὁ Παραπινάκης, ἔτη 5. V. 255
 χαῦνος πάντῃ ὁ ἀνὴρ καὶ οἷον εἶπεν Θῆλυς πρὸς τὴν τοῦ
 5 κοινοῦ διοίκησιν, ἐφ' ᾧ καὶ Ἰωάννη τῷ μητροπολίτῃ Σίδης C
 τὰ τῆς ἐξουσίας ἀνατίθησι. καὶ καλῶς μὲν τὰ πάντα παρ'
 αὐτοῦ οἰκονομοῦνται, ἀνδρὸς ἄτε ὄντος ἀγαθοῦ καὶ περιεξίου
 τοῖς πράγμασιν, ἀλλὰ τῷ ἀγαθῷ τούτῳ αἰτῶ παραμυγνεται
 καὶ τι ζιζάνιον. Νικηφόρος γάρ τις εὐνοῦχος, ὁ καὶ Νικηφο-
 10 ρίτζης λεγόμενος, ὁ ἐπὶ κακίαις μυρίαις πρὸ τοῦ Μιχαὴλ
 διαβληθεὶς κἀντεῦθεν ἐξόριστος ὢν, μεταπέμπεται παρὰ τοῦ
 Μιχαὴλ καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν ἐνδύεται, ἀνὴρ μὲν εὐνοῦχος,
 δεῖνός συγγέειν πράγματι καὶ ἄνω τὰ κάτω ποιῆσαι. κατη-
 γορίαι γὰρ πανταχοῦ, δημεύσεις καὶ ἀπαιτήσεις ἄδικοι, θρη-
 15 νος λοιπὸν καὶ οὐαὶ πανταχοῦ. κἀντεῦθεν ὕργῃ καταλαμβά-
 νει θεήλατος. οἱ γὰρ Τοῦρκοι ἰδόντες ὡς ἄπρακτοι μεμενή- D
 κασιν αἱ πρὸς Διογένην συνθῆκαι, καὶ ὅτι ὃν αὐτοὶ τετιμή-
 κασιν ὑπὸ χεῖρα λαβόντες, οὕτω κακῶς οἱ αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν
 διετέθησαν, κἀντεῦθεν θυμοῦ πλησθέντες, ἄραντες ἐκ Περσίδος
 20 παμπληθεῖς τοῖς Ῥωμαίκοις ἐπιστρατεύουσι θέμασι. συλλέγει
 λοιπὸν κἀνταῦθα στρατὸν ὁ Μιχαὴλ, καὶ στρατηγὸν αὐτοῦ

7. οἰκονομοῦντος P.

corporis deposito, ubi novas aedes extruxerat religionis exercitiis
 destinatas.

Imperavit post ipsum Michaelus cognomento Parapinaces annos
 sex, homo plane mollis et ad rei publicae gubernationem, ut ita
 dixerim, femina. rerum administrandarum potestatem Iohanni Sidae
 antistiti commisit, a quo praeclare omnia gerebantur, ut qui vir
 egregius et industrius esset: verum huic bono critico tandem etiam
 malarum herbarum aliquid admistum fuit. Nicephorus enim eunu-
 chus, qui diminuto vocabulo Nicephoritzes appellabatur, ante impe-
 rium Michaeli huius accusatus ob sexcenta flagitia solumque vertere
 iussus, nunc a Michaelo revocatus omnem potestatem accepit, spado
 quidem ille, sed rerum perturbandarum et ima sursum vertendi pe-
 ritissimus. posteaquam is ad gubernationem accessit, ubique sunt
 audita querelae, bonorum publicationes, exactiones iniustae; quas
 consecuti sunt publici gemitus et eiulationes cum irae divinae declara-
 tione. cum enim Turci viderent foedera pacis inita cum Diogene pror-
 sus in irritam recidisse, quemque suam in potestatem redactum mag-
 no in honore habuissent, eum a Romanis crudeliter interfectum
 esse, magnis cum copiis a Perside profecti provincias Romanas inva-
 serunt. ea re motus Michaelus etiam ipse conscribit exercitum, cui
 praetorem dat Isaacium Comnenum, qui profectus in hostem ad Cae-

τὸν Κομνηνὸν Ἰσαάκιον τίθησι· καὶ ὃς ἀπελθὼν καὶ κατὰ
 Καισάρειαν τοῖς Τούρκοις συμπλακείς αἰχμάλωτος αὐτίκα
 γίνεται, καὶ τὸ στρατόπεδον ἅπαν ἀπόλλυται. μανθάνει
 ταῦτα ὁ βασιλεὺς καὶ σκυθρωπάζει, ἀλλ' ὁ μὲν οὐ διορδοῦ-
 P. 330 ται τέλεον, ἅτε ταῖς Νικηφόρου ὑποθήκαις ἀγόμενος ὡς ἀν-5
 δράποδον. ὦνιος ὁ Ἰσαάκιος γίνεται. ἀντ' αὐτοῦ προβάλλει
 στρατοπεδάρχης Ἰωάννης ὁ Καῖσαρ. ὅσα μὲν οὖν ἀτυ-
 χήματα τοῖς Ῥωμαίοις συνήτησεν ἐκ τῆς Τούρκων καταδρο-
 μῆς, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν. καὶ αὐτὸς γὰρ ὁ Καῖσαρ δεομηθεὶς,
 εἰδ' οὕτως ἀπολυθεὶς καὶ ὑποπτος δῆθεν τῷ βασιλεὶ γεγο-10
 νῶς τὴν τρίχα κείρεται, καὶ οὕτω τὴν βασιλείδα καταλαμ-
 βάνει.

Ταῦτα μὲν οὖν τὰ τοῦ Νικηφορίτζη ἀνδραγαθήματα.
 B οὗτος μετὰ τῶν ἄλλων αὐτοῦ κακιῶν καὶ τοῦ κερδαλέου φρον-
 τιζῶν ἅτε ποριμώτατος ὢν εἰς κακίαν καὶ λιμὸν πραγματεύε-15
 ται. τοὺς μὲν οὖν πωλοῦντας κωλύσας ἀπανταχοῦ ὁ Νικη-
 φορίτζης ἐνούχος, αὐτὸς δὲ μόνος περὶ τὴν Ῥαιδεστόν φούν-
 δακα καὶ μονοπωλεῖον στησάμενος, ὡς ἐντεῦθεν καὶ ἐπαινο-
 μὸν τῷ βασιλεὶ Μιχαῆλ περιποιήσασθαι τὸ Παραπινάκης λέ-
 γεται διὰ τὸ τηνικαῦτα τὸν μόδιον παρὰ πινάκιον πιπράσκε-20
 σθαι τῷ νομίσματι.

Χαίνως οὖν καὶ παιδαριωδῶς τὴν βασιλείαν ἰθύνοντος

17. παρὰ F. 20. πίνακι P.

saream commisso cum Turcis praelio captivus abducitur, omnesque
 copias amittit. imperator accepto infelicitis pugnae nuntio, non poterat non
 ille quidem moerere, totus tamen non emendabatur, ut qui tamquam
 mancipium aliquod Nicephori consilii et auctoritate duceretur. cum
 Isaacius pretio numerato redemptus (emptioni expositus LABB.) fuis-
 set, Iohannes Caesar eius loco dux copiarum est delectus. neque vero
 verbis exponi potest quantae Romanis in hac Turcorum incursione
 calamitates acciderint. nam ipse quoque Caesar in hostium potestatem
 venit, cumque iam vinculis solutus imperatori suspicionis aliquid de
 se praeberet, rasis crinibus in regiam sese contulit.

Atque haec erant illa praeclara Nicephoritzae facinora, qui reli-
 quas inter improbitates etiam singulari sollicitudine lucris inhians,
 ut in excogitandis malis fecundissimus, quo annonae caritas existe-
 ret procuravit. etenim ubique locorum prohibebat ne qui mercatores
 annonam venderent; atque interim ipse solus iuxta Rhaedestum fun-
 dacem monopoliumque constituerat. unde factum est ut imperator
 Michaelus cognomentum quoddam acciperet, ac Parapinaces nuncu-
 paretur propterea quod eo tempore modius, pinacio dempto et de-
 tracto, aureo numo venderetur.

Cum autem Michaelus imperium negligenter admodum et pauci-

τοῦ Μιχαὴλ καὶ Σερβικαὶ χῶραι κατεξανέστησαν καὶ Φραγκικαὶ ὡσαύτως ἀφηνίασαν καὶ ἰδιόρρυθμοὶ γεγόνασιν. ἐπὶ τούτοις ἐτέχθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τρίπους ὄρειος καὶ παιδίων ἔχον κατὰ μέτωπον ὀφθαλμὸν ἓνα, τραγοσκελὲς τοὺς πόδας. 5 κατὰ τοῦτον μέντοι τὸν καιρὸν καὶ λοιμὸς ἐγένετο βαρῆς, ὡς μηδὲ τοὺς θνησκοντας δυνατὸν θάπτεσθαι. ἀλλ' οὐδὲ ταῦτα τὴν τῶν κρατούντων ἀπληστίαν καὶ ἀδικίαν τὴν μέχρις αὐτῶν τῶν θείων σηκῶν (ἐπιπλα γὰρ καὶ σκευὴ τίμια κάκειθεν ἀφῆρητο ὁ μόνον λαμβέλειον ἐθέλων, καὶ ταῦτα μηδὲ τῆς τέχνης V. 266 10 γευσάμενος, καὶ τῷ Ψελλῷ ἐνσπαιζέτω) ἀναστῆλαι ἴσχυεν.

Οὕτω μὲν οὖν ἐχόντων τῶν πραγμάτων στρατηγὸς τῆς ἀνατολῆς, ὃς τε Ἀλέξανδρος, ὁ Καβύσιλις καὶ ὁ Βοτανειά- D τῆς, ἦν ἀποστασίαν ὠδινον εἰς φῶς ἐξάγουσι, καὶ τὸν Βοτανειάτην Νικηφόρον βασιλέα ἀναγορεύουσι. καὶ τῷ βασιλεῖ 15 οὐ μικρὰν ἀδύμιαν ἐπέσταξεν. ἦν γὰρ καὶ πρὸ τοῦ λεγόμενον ὅτι τὸ τεσσαρακοστὸν νικηθήσεται ὑπὸ τοῦ πεντηκοστοῦ. καὶ οὐ μέχρι τούτου ἢ κατὰ Μιχαὴλ ἀποστασία, ἀλλὰ καὶ μειζῶν ἄλλη κατὰ δύσιν ἐγένετο. ὃ γὰρ Βρονέννιος ἀπὸ τοῦ Δυρραχίου διεγερθεὶς καὶ συνάξας στρατὸν περὶ τὴν Ἄνδρια- 20 νοῦπολιν ἔρχεται καὶ βασιλεὺς ἀναγορεύεται, προσβάλλει δὲ καὶ Κωνσταντινουπόλει. ἀλλ' οὐδὲν ἤνυσεν. ἢ γὰρ βουσι-

8. σηκῶν] προβαίνουσαν addit Labbeus.

liter administraret, Serviorum quoque regiones molitae defectionem adversus ipsum insurrexerunt; itidem Francicae imperium detrectarunt sui que iuris factae sunt. secundum haec Cpoli nata est avis tripes, et puer qui unum in fronte oculum et crura pedesque hircinos habebat. eodem tempore pestis adeo gravis exstitit ut mortuorum cadavera sepeliri non possent. verum ne haec quidem eorum qui rebus praeerant iniustitiam et rapacitatem inexplebilem compescere potuerunt, extendentem porro se ad ipsas etiam sacras aedes. nam ab hoc tempore supellectilem sacram pretiosaque vasa tolerare non poterat homo, qui scribere iamhos cuperet aeternum duraturos, quum artem ipsam ne primoribus quidem labris degustasset; utut ei Psellus illuderet, a quo rationem scribendi poemata percipiebat.

In hoc rerum statu duces orientis, nimirum Alexander, Cabasilas, Botaniates, ceteri, quam defectionem parturiebant lacteus, in lucem edidere, Botaniata imperatore designato. magnum ea res imperatori moerorem attulit. etenim iam antea quoque vulgo ferebatur futurum ut numeri quadagesimi nota vinceretur a nota numeri quinquagesimi. neque tantum adversus Michaelum istuc tumultuatum, sed alia quoque defectio in occidente multo maior exstitit. nam Bryennius Dyrrhachio profectus exercituque collecto Adrianopolim sese contulit, et oblatum sibi a suis imperatorium nomen accepit. quo facto Cpolim adoritur,

P. 33: λέγουσα σχεδὸν ἅπασα τῇ Βοτανειάτῃ προσέθειο, καὶ τὴν αὐτοῦ δὲ παρουσίαν ἐτάχονε, καὶ τὰ βασιλῆα καταλαβεῖν αὐτὸν ἐπέσπευδε. τὴν δὲ Μιχαὴλ καθαιρουσί σὺν τῇ γυναικὶ καὶ τῇ υἱῷ αὐτοῦ Κωνσταντίνῃ τῷ πορφυρογεννήτῃ, καὶ ἀποκείραντες τῇ μονῇ τοῦ Στουδίου ἐπιῶσιν. 5

Εἰσέρχεται οὖν ὁ Βοτανειάτης, καὶ παρὰ τοῦ πατριάρχου στέφεται, τοῦ διαδεξαμένου τὸν Ξιφιλίον Κοσμά. καὶ κρατεῖ ὁ Βοτανειάτης ἔτη γ'. ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ Βρυέννιος τὰ Β κατὰ δύσιν ἐτάρασσε, πέμπει πρὸς αὐτὸν πρέσβεις καὶ ἅπαξ καὶ δὶς καὶ τρίς, τῆς μὲν ἀλόγου δρέξεως ἐπιστῆναι, εἰς 10 Καίσαρα δὲ τιμηθῆναι. ὁ δ' οὐκ ἀνέχεται. τί τὸ ἐπὶ τοῦτοις; ἡ σκηνὴ αὐτοῦ πίπτει τοῦ δρόφου παραλυθέντος ἀσράτοις χερσὶ. τηρικαῦτα καὶ οσλήνης ἔκλειψις γίνεται εἰς αὐτὸν ἐπισκήψασα· τὰ γὰρ τοιαῦτα, ὡς οἱ ἀστρολόγοι τερατεύονται, τυραννούντων δηλοῦσι καθαιρέσεις. ἐπεὶ γοῦν ὁ Στρα- 15 βορῶμανος πρέσβυς ἀτίμως ὑπέστρεψε, διεγείρεται ὁ βασιλεὺς καὶ κατὰ τοῦ Βρυεννίου πέμπει στρατόπεδα, στρατηγῶν ἔχοντα τὸν νοβελίσσιμον Ἀλέξιον τὸν Κομνηνὸν καὶ τιμηθέντα Ἐμέγαν δομέστικον, ἄνδρα συνέσει καὶ θανάμει τότε διαφέροντα. συνάπτεται τῷ Βρυεννίῳ, καὶ κατὰ πρόσωπον ἀντι- 20

sed irrito conatu: quippe tota propemodum urbs imperatoria Botaniatae rebus studens eum exhortabatur ut quam primum veniret, simulque summa festinatione regiam ipsius nomine occupabat. nec hoc contenti Michaelum ipsum cum uxore Constantinoque filio purpurigena, delectum imperio radebant ac Studianum in monasterium concludebant.

Hoc modo Botaniates urbem ingressus a Cosma, qui Xiphilino in Patriarchatu successerat, insignibus imperii redimitur, cui triennium praefuit. quia vero Bryennius occidentem perturbabat, semel iterumque ac tertium quoque legatos ad eum mittit, postulans ut ab insana cupiditate desisteret honoremque Caesaris ad se delatum acciperet; cui tamen ille postulato non adquievit. quid ergo deinceps consecutum? tabernaculum Bryennii, tecto eius per inadspectabiles manus soluto, corruit. praeterea lunae defectus accidit, qui omnino Bryennium respiciebat: nam huiusmodi signa, quomodemum astrologi de prodigiis disserunt, eorum portendunt eversiones qui tyrannidem adfectant. cum igitur legatus imperatoris ad Bryennium Straboromanus contumeliis adfectus revertisset, imperator commotus collectos exercitus contra Bryennium misit, praefecto eis duce Alexio Commeno, quem et nobilissimi et magni scholarum domestici dignitatibus ornaverat, virum prudentia potestateque supra ceteros eius aetatis duces praestantem. is hello contra Bryennium suscepto, cum ventum ad manus esset adversaque concurrissent acies, Bryennium suam in potestatem redegit,

πάντων χειροῦται ὁ Βρυέννιος καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύσσειται. ὁ μὲντοι Βοτανιαίτης, τῆς γυναικὸς αὐτοῦ τελευτησάσης, ἑτέραν ἡγάγετο τὴν τοῦ προβεβασιλευκότος Μαρίας. καθαιρεῖται δὲ ὁ τὴν ἱερολογίαν δούς ἱερέυς ἀτι μοιχείας ἐπὶ 5 τούτῳ τολμηθείσης· ὁ δὲ Μιχαὴλ ψήφῳ κοινῇ ἀρχιερέυς Ἐφέσου προβάλλεται. ἀπαξ οὖν ἐκεῖσε φοιτήσας ἐν τῇ μονῇ τοῦ Μανουὴλ διέτριβεν ἐργαζόμενος.

Τὰ αὐτὰ δὲ τῷ Βρυεννίῳ καὶ ὁ Βασιλάκης φρονεῖ, λαὸν D οὐκ ἄλιγον ἐγείρας ἐπὶ Θεσσαλονίκης ἔρχεται. τί τὸ ἐπὶ 10 τούτοις; ἐκπέμπεται τῶν ὧδε ὁ νοβελίσμιος Ἀλέξιος καὶ σεβαστός, τὰς στρατικὰς δυνάμεις λαβών. μάχη οὖν ἰσχυρὰ V. 257 γίνεται παρὰ τῇ Θεσσαλονίκῃ, καὶ τῶν ἐκεῖσε πάντων φρονοῦντων τῷ Βασιλάκῃ. ἀλλὰ χειροῦται αὐτὸν καὶ δέσμιον ὁ Ἀλέξιος ἐκπέμπει τῷ βασιλεῖ. καὶ ὃς ταῦτα μαθὼν ἀποστέλλει 15 λει, κατ' αὐτὴν τὴν Χρυσούπολιν ἐκτυφλοῦσιν αὐτόν, ὡς ἔκτιστο τὸν τόπον ἐκεῖνον τὴν βρῦσιν τοῦ Βασιλάκου λέγεσθαι. P. 332 κατὰ τούτου δὴ καιρὸν κεραυνὸς ἐνσκήψας τῷ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου κίονι οὗ ἄνω ἡ στήλη αὐτοῦ ἴστατο τοῦ Ἀπόλλωνος πρότερον ἀφίδρῳμα, εἰς ὄνομα αὐτοῦ ὀνομασθεῖσα, 20 μέρος τούτου διέτεμε καὶ ζωστήρας τρεῖς.

18. οὐ] τοῦ P.

et oculos capto eruit. cum autem uxor Botaniatae naturae debitum persolvisset, alteram ille coniugem duxit, Mariam nimirum, quae nupta cum Michaelo fuerat eo qui rerum potitus ante ipsum erat. verum is sacerdos qui nuptias illas precibus conceptis consecraverat, loco motus fuit, quod adulterium commissum esse censeretur. Michaelus autem communibus suffragiis Ephesi pontifex designatus est, quo tantum semel profectus reliquum vitae tempus religiosis exercitiis in Manuelli monasterio deditus exegit.

Fuerat in eadem cum Bryennio conspiratione Basilaces, qui coactis non exiguis hominum copiis Thessalonicam accessit. quid inde factum? missus est adversus eum ab urbe Alexius, qui praeter nobilissimi dignitatem Augusti quoque nomen iam consequutus fuerat et exercitus in sua potestate habebat. ad Thessalonicam ubi ventum fuisset, acre commissum est proelium, quod eorum locorum homines universi a partibus Basilacis starent. victus tamen ab Alexio Basilaces et captus ad imperatorem ablegatur. quo cognito quosdam imperator, qui Basilacem apud Christopolim oculis effosis caecarunt. ex quo casu contigit ut ab eo die locus ille Scaturigo Basilacis nuncupetur. hoc tempore fulmen delatum in Constantini columnam, cui statua erat imposita, prius quidem Apollinis simulacrum sed deinceps Constantiani nomen adeptam, partem eius cum tribus cingulis dissecuit.

Τότε δὴ τότε τὴν τῶν Κομνητῶν εισέλευσιν Βοτανιαίτης
 μαθὼν τῶν βασιλείων μὲν ἄπεισι, παρὰ δὲ τῇ τῆς περιβλέ-
 πτου μονῆ ἐπικίρεται καὶ ἄκων. βασιλεύσας γὰρ πάντας
 σχεδὸν ἀγοραίους τε καὶ χυδαίους λαμπρῶν ἄξιωμαίων ἐτί-
 μησεν, αὐτὸς δὲ πρὸς ἀνάσεις τραπεῖς τὴν τῆς βασιλείας
 φροντίδα τοῖς αὐτοῦ δούλοις ἀνέθετο, ὅπερ πάντας ἐξέμηνε,
 καὶ αὐτοὺς δὴ τοὺς τότε πρωτεύοντας ἐπὶ τε γένει καὶ πλού-
 τῃ, τοὺς ἀδελφόπαιδας τοῦ προβεβασιλευκότος Ἰσαακίου τοῦ
 Κομνηνοῦ Ἀλέξιον καὶ Ἰσαάκιον· ἔνθεν τοι καὶ ἀποσχισθεὶς
 ὁ Ἀλέξιος καὶ λαὸν οὐκ ὀλίγον ἐλκύσας μεθ' ἑαυτοῦ τὴν βα-
 σιλίδα παρέλαβε προδοθεῖσαν αὐτῷ ὑπὸ τῶν ἐν τῇ Χαροσίῳ
 πόρτῃ φυλασσόντων Νεμίτζων.

Κρατεῖ λοιπὸν μετὰ τὸν Βοτανιαίτην ὁ Κομνηνὸς Ἀλέ-
 ξιος ἔτη λζ' καὶ τῷ διαδήματι στέφεται, ὃ δὲ Ἰσαάκιος τὰ
 δευτέρα τῆς τιμῆς εἶχε καινῷ ὀνόματι ἐπιφημισθεὶς αὐτῷ· 15
 σεβαστοκράτωρ γὰρ ἐπεκλήθη καὶ ὑπερέιχε τοῦ Καίσαρος.
 παρ' αὐτοῖς οὖν ἡ βασιλεία καὶ τῇ μητρὶ αὐτῶν. ἦσαν δὲ
 τῷ βασιλεῖ καὶ ἕτεροι αὐτάδελφοι δύο νεώτεροι, ὧν τὸν
 μὲν Ἀνδριανὸν δηλαδὴ πρωτοσέβαστον καὶ μεγαδομέστικον,
 τὸν δὲ Νικηφόρον σέβαστον καὶ τοῦ στόλου δρουγγάριον. ἀλλὰ 20

3. ἀποκίρεται? 4. ἐτίμησεν] ἠξίωσεν B.. an τιμῶν ἠξίωσεν?
 20. δρουγγάριον ἐτίμησεν?

Secutus est Comnenorum in urbem ingressus, quo cognito Botaniates e regia discedens apud Spectatissimae monasterium inuitissimus raditur. nam posteaquam imperium nactus fuerat, propemodum quosvis circumforaneos et ex infimae plebis faece delectos illustribus officiis praefecerat: interim ipse conversus ad quaslibet animi relaxationes atque voluptates, omnem de imperio curam sollicitudinemque depositam mancipiis suis commiserat. quae res effecit ut omnes in eum saevius insurgerent, praesertim ex illius genere qui rem publicam ante ipsum gesserat, Isaacii nimirum Comneni, Alexius et Isaacius. horum alter Alexius imperatore deserto contractisque non parvis copiis urbem imperatoriam occupavit, intromissus a Nemitzis, qui ad Charsiae portam excubias agebant.

Itaque deinceps Alexius imperio potitus est post Botaniatem, idque per septemdecim annos obtinuit. seipsum diademate cingi curavit, Isaacio secundum ab se locum dignitatis attribuens, indito eidem novo prorsus nomine: Sebastocratorem namque vocavit, quasi dicas Augusti imperatorem, inventa dignitate, quae maior esset quam Caesaris. apud hos duos imperium erat, qui matrem in eius societatem admiserant. habebat autem imperator alios quoque duos germanos fratres, se iuniores. ex iis unum, videlicet Adrianum, Protosebastum (hoc est Augustum principem) appellavit, alterum, qui Nicephorus

καὶ κηδέστας εἶχεν ἐπ' ἀδελφᾶς τὸν Μελισσηνὸν Νικηφόρον
καὶ Μιχαὴλ τὸν Ταρωνῶν. ὁ μέντοι κρατῶν ἐπειδήπερ
ἐσπᾶνίξε χρημάτων, τὰς ἐτησίους δόσεις ἐνέκοψε τὰς ἀνηκού-
σας δηλονότι τοῖς ἀξιώμασι, προσαφῆρευτο δὲ καὶ τὰς περιου-
5 σίας τῶν συγκλητικῶν. ὁ μέντοι ἀγιώτατος πατριάρχης Κο-
D σμάς τῇ τῶν κοινῶν πραγμάτων μεταχειρίσει ἀπαρεσκόμε-
νος καὶ ἀπεγνωκῶς τὴν διόρθωσιν, τῷ ὑπρέτῃ „ἄρον” εἰπὼν
„τὸ ψαλτήριον καὶ ἀκολουθεῖ μοι,” τῆς ἐκκλησίας ἀναχωρεῖ.
προχειρίζεται δὲ ἀντ' αὐτοῦ ἐκτομίας τις Εὐστράτιος, ἀφε-
10 λῆς ἀνὴρ καὶ γωνιὰ τὰ μάλιστα προσήκων. μετὰ δὲ ἔτη γ'
κατάγεται καὶ ἄκων. ἡ δὲ αἰτία οὐκ ἔγνωσται. ἀντ' αὐτοῦ
θὲ ὁ γραμματικὸς ἀνάγεται Νικόλαος. μετὰ δὲ ταῦτα ἡγ-
γέλθη Φραγγὸς Ῥομπέρτος ἐπὶ τὸν δάμον διαπεραιούμενος. P. 333
ἀντίνα τοίνυν ὁ βασιλεὺς ἐξεστράτευσε, καὶ ἤτηθεις ἀκλεῶς
15 ἔφωγε, πολλῶν ἐκεῖσε πεσόντων, οὗ τῶν τυχόντων μόνον
ἀλλὰ καὶ τῶν μεγιστάνων καὶ ἐξ αἱμάτων ὄντων βασιλικῶν.
ἤτημένος οὖν ὑποστρέφει ὁ βασιλεὺς. γαυριῶσιν ἐπὶ τοῦ V. 258
τοῖς οἱ βάρβαροι τινὰ τῶν πολισμάτων κατέχοντες. ἐκστρα-
τεύει καὶ αὐθις βασιλεὺς, καὶ τὸν Ἀνδριανὸν τὴν βασιλικὴν
20 ἀμφιάσας ἐσθῆτα καὶ στήσας ἀπέναντι τοῦ Ῥομπέρτου πα-

1. ἀδελφῆς P. 13. εἰς Ἐπίδαμον?

erat, Augustum classisque Drungarium. praeterea sororum maritos, ad-
fines suos, Nicephorum Melissenum et Michaelum Taroniten, certis
honoribus atque titulis ornavit. cum secundum haec imperator pecu-
niis egeret, donationes annuas et munera dari consueta magistratibus
praecidit ac sibi retinuit, senatoribus etiam locupletioribus opes eri-
puit. hanc administrationem rei publicae cum sanctissimus ille patri-
archa Cosmas probare non posset, nec emendationem, de qua despe-
raverat, ullam exspectaret amplius, „tolle” inquit ministro suo „librum
hunc Psalmorum, et me sequere.” his dictis ex ecclesia discessit. eius
in locum suffectus est Eustratius spado, simpliciter ingenio, et dignus
in angulo qui degeret. verum et ille post triennium administrati pon-
tificatus contra voluntatem suam eo propter ignotam quamdam causam
deturbatur, evecto vicissim ad patriarchici solii sublimitatem Nicolao
Grammatico. secundum haec nuntius ad imperatorem allatus est, quo
significabatur Rupertum Francum traiecto mari Epidamnum venisse. qua-
propter illico suas copias educit, Dyrhachiumque profectus manum cum
hostibus conseruit. victus autem proelio fuga sibi consulit inglorius,
multis suorum amissis, non vulgaris modo sortis hominibus verum
etiam magnatibus et imperatorio sanguine procreatis. hoc modo victus
imperator ad urbem revertitur. interea barbari prosperis fortunae
successibus elati superbire ac oppidula quaedam occupare. imperator
vicissim eductis denuo copiis Adrianum imperatorio habitu ornare,

Βρηγγεῖλε νῶτα δοῦναι, εἶγε διώξει ὁ βάρβαρος. ὁ δὲ βασι-
 λεὺς διὰ τόπων δυαβύτων κυκλώσας, καὶ τὴν παρεμβολὴν
 αὐτῶν καταλαβὼν ὑπὸ χεῖρα πάντα ποιεῖται. τοῦτο μαθὼν
 ὁ βάρβαρος ἀόρατος γίνεται. καὶ ἡ μὲν ἐπίθεις αὐτοῦ πέ-
 πανται, οἱ δὲ Τοῦρκοι καὶ αὐθις τῶν Ῥωμαίων κατέτρεχον. 5
 ἀλλὰ καὶ Τοῦρκός τις λεγόμενος Τζακατζᾶς τὰς νήσους Χίον
 Σάμιον καὶ Ῥόδον κατέσχε. τότε δὴ τότε καὶ Κύπρος σὺν
 αὐτῇ Κρήτῃ ἀποστασίαν μὲν ἐνόσησαν, διὰ τάχους δὲ τῆ
 βασιλευσύῃ ὑπανασάζονται, ἐν μὲν τῇ Κύπρῳ τοῦ Καρῦκου
 ἐν δὲ τῇ Κρήτῃ τοῦ Ῥαψαμάτου αὐτάραντος. ἐντεῦθεν ὁ 10
 βασιλεὺς ἀναλωμάτων δεόμενος τρόπους ἀπαισίους συλλογῆς
 χρημάτων ἐφεύρισκεν. ἐντεῦθεν ἀπογραφαὶ τῶν ἀπανταχοῦ
 κτήσεων, καὶ τὰ καινὰ τῶν ὀνομάτων ἐπιενόηται, τὰ ὑπέρ-
 τιμα δηλαδὴ καὶ τὰ ὑπέρπλεα, καὶ ἄλλοι τρόποι ἐπηρειῶν
 κατὰ τῶν ὑπηκόων ἐπεισήγοντο. γέγονε δὲ τῆνικαῦτα καὶ 15
 κλόνας τῆς γῆς ἕξ ἡμέρας ἐν αὐτῇ τῇ μηνίμῃ τοῦ ἀγίου Νι-
 κολάου, ὅφ' οὗ πολλαὶ οἰκίαι καὶ στοαὶ καὶ ναοὶ κατέπεσον,
 ὡς ἐντεῦθεν καὶ πολλοὺς συγχωσθῆναι καὶ ἀποθανεῖν. τῆνι-
 καῦτα καὶ Πατζινακῶν πλῆθος πολὺ τὴν Θρακίαν καὶ Μακε-
 Δονίαν ἐλήϊζεν. ἐκστρατεύει κατ' αὐτῶν ὁ βασιλεὺς, καὶ 20

13. καινὰ Labbeus, κοινὰ codices. 16. ἕξ ἀέρος AB. an ἐξαί-
 σιος?

contraque Rupertum collocato praecipere ut si barbarus in ipsam im-
 petum faceret, terga daret: interim ipse per invia loca facto itinere
 hostem a tergo circumdare. hac fraude circumventus adversarius in iis
 deinceps locis, conatu suo fracto, conspici desiit. compresso Franco
 Turci rursus fines Romanos invaserunt; quorum e natione quidam,
 cui Zachatzae nomen erat, Chium Samum et Rhodum insulas occupa-
 vit. tunc et Cyprus atque Creta, defectionis illae quidem morbo in-
 fectae, ab imperatore desciscere cogitabant: verum anteverso celeriter
 ipsarum conatu imperio recuperatae conservataeque fuerunt. in Cypro
 Caryces, in Creta Rapsommates imperatori se opposuere. cum autem
 ille bellis exhaustus impensarum egeret, pecuniae colligendae rationes
 ab aequitatis legibus abhorrentes excogitavit. hinc secutae possessio-
 num ubivis sitarum descriptiones: hinc novae illae appellationes hy-
 pertimorum et hyperpleorum excogitatae, quasi supercensa et redun-
 dantia dicas. alias alii denique vexationum modi subditorum exhau-
 riendorum causa reperiabantur. accidit et terrae motus id temporis
 horrendus ac vehemens, illo ipso die quo sancti Nicolai memoria ce-
 lebrabatur. is multa aedificia porticus et sacras aedes humi stravit;
 quorum ruinis oppressi complures mortalium vivendi finem fecerunt.
 tunc et Patzinacarum ingens multitudo Thraciam Macedoniamque de-
 populata est. adversus eos imperatore cum copiis egresso primum qui-
 dam vincuntur Romani milites, deinde vero stragem illorum ingentem

πρῶτα μὲν ἠτιῶνται οἱ στρατιῶται, εἰθ' οὕτως ἠτιῶσι κατὰ κράτος αὐτοὺς ἄτε τῆ θεῖα δυνάμει τὸ πᾶν ἐπιτρέψαντες. ἄπαξ καὶ δις ἐπιβουλαὶ κατ' αὐτοῦ, τοῦ βασιλέως δηλαδὴ· πέρας δὲ ταῦταις οὐκ ἦν.

5 Τότε δὴ καὶ τὸ τῶν Φράγγων ἔθνος ἐκ τῶν ἑσπερίων τὴν βασιλείαν καταλαμβάνει ὡς ἐκείθεν πρὸς ἕω διαπεραιώσασθαι. ὦν τὴν συγκίνησιν θεόσημόν τι προεμήνυσεν· ἀκρίδων γὰρ ἄπειρον πλῆθος ἐκ τῆς ἑσπέρας τὴν γένεσιν ἐσχηκὸς καὶ ὡς νέφος ἰππαζόμενον ἀπεικάεσθαι καὶ σκιάζειν τὸν
10 ἥλιον διὰ τῆς μεγίστης τῶν πόλεων καὶ τῶν ταύτης ὀρίων τὴν πτῆσιν ποιούμενον πρὸς τὴν ἑῴαν ὠρμητο, κακεῖ κατέ- p. 334
παυσε. διαπεραιούνται οὖν οἱ Φράγγοι, καὶ τὴν Νίκαιαν παρὰ τῶν Τούρκων κατεχόμενοι ἀφαιροῦσι, καὶ τῷ βασιλεὶ ταύτην ὦνιον διδῶσι. τότε ἡ τῶν Βογομίλων ἀνεφάνη αἰρε-
15 σις, ἧς κατῆρχε Βασίλειος ὁ λεγόμενος ἱατρός. ἑτέρα δὲ πάλιν ἐπανάστασις πυρὰ τινας γέγονε, Κομάνους μὲν ἐφεπομένους ἔχοντος καὶ εἶναι λέγοντος τοῦ προβεβασιλευκότος Διογένους. ἀναγορεύεται οὖν κατὰ τὴν Θρακίαν ἀπατόμενος, ἀλλὰ κατέ-
20 ἦδη ἐσχολακὸς ἀνακαινίζει ὁ διαληφθεὶς βασιλεύς. προφο-
ρεῖ καὶ οἰκοθὲν κτήματα, τὰ μέντοι φρονιστήρια καὶ τὸ τῶν

7. τις P.

edunt, cum rem totam divinae potestati commisissent. sunt et insidiae contra imperatorem semel atque iterum structae, sed successum non habuerunt.

Eodem imperante Francorum natio de partibus hesperii profecta Cpolim venit, ut versus Orientem ibi traiceret. eorum adventum indicatio quaedam divina praecessit: nam infinita locustarum vis, quarum erat ex Occidente origo, tantis cum copiis volantum ut nubem repraesentare viderentur et solem ipsum obnubarent, per maximam hanc urbium eiusque fines in Orientem perrexit, ibique considens ulterius volare desiit. cum autem Franci traiecissent in Asiam, Nicaeam Bithyniae Turcis, qui eam obtinebant, adeptam imperatori pro certo pretio vendiderunt. tunc et Bogomilorum exorta fuit haeresis, auctore Basilio, qui Medicus usurpabatur. rursus item alia contra imperatorem excitata fuit a quodam conspiratio, qui Comanorum societate comitatuque fretus Diogenis se filium perhibebat, eius qui ante hoc tempus imperaverat. in Thraciam ubi venisset, per fraudem a quibusdam imperator renuntiatus capitur et oculos amittit. imperator autem Alexii domum alendis pupillis adsignatam, quae dudum iam alumnis caruerat, instauravit, attributis ei quibusdam de suo quoque facultatibus. adiecit et religiosarum exercitationum aedes, ludumque litterarium erudiendis pueris. hinc nova contra ipsum oritur seditio, cuius

παιδῶν διδασκαλεῖον αὐτὸς προσπειθήσῃν. ἑτέρα κατ' αὐτοῦ ἐπιβουλὴ, ἧς κατῆρχεν ὁ Ἀνεμῆς Μιχαήλ. ἀλλ' αὐτίκα διαμηνυθέντες παιδεύονται, ἄλωθέντες τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς οὐ ξυρφεῖ ἀλλὰ δρώπακι.

- V. 259 Ἡ μέντοι τοῦ βασιλέως μήτηρ τὴν βασιλείαν ἅπασαν οἰκο-5 νομοῦσα ἦν, ἐφ' ᾗ καὶ ὁ κρατῶν ἠνιάτο ὡς ἔχων μόνον τὸ τῆς βασιλείας ὄνομα. τοῦτο οὖν ἡ μήτηρ γνοῦσα ἐκοῦσα ἐξέστη, C καὶ εἰς τὴν τοῦ παντεπόπτου μονῆν, ἣν αὕτη ἐδέιματο, κατοικεῖ. πρὸς μέντοι τὴν κοινωὸν τοῦ βίου ὁ κρατῶν οὔτε ἀποστόργως εἶχε πρὶν οὔτε παντοίως ταύτη προσέκειτο · 10 ἀφροδισίων γὰρ ἠττώμενος οὐ πάνυ τὰ εἰς εὐνήν ἐτύγχανε δίκαιος. ἐπεὶ δ' ὁ χρόνος προήκων τῷ αὐτοκράτορι τὰ ὑποφόρα βέλη τοῦ ἔρωτος ἤμβλυε, τότε τῇ Ἀγούστη πρόσκειται τέλεον καὶ πᾶσαν αὐτῇ τὴν οὐσίαν ἀνατίθησι, ἥνικα καὶ μᾶλλον ποδαλγῶν κλινοπετῆς ἦν. αὕτη δὲ τῷ μὲν νύμφ καὶ 15 βασιλεῖ Ἰωάννῃ μὴ φιλίως προσκειμένη, τὴν διάθεσιν πᾶσαν D ἐπὶ τῇ πρώτῃ θυγατρὶ καὶ τῷ ἐπ' αὐτῆς κηδεστῇ Βρυεννίῳ ἐκέκτητο. ταύτη τοι καὶ τὸ συγκλητικὸν ἅπαν καὶ τὸ μὴ τοιοῦτον ἐπιτηδεῖως ὁ Ἰωάννης μετήρχετο.

Εἰς μέντοι τῶν πρὸς ἑῶαν διαβάντων Λατίνων ὁ Βαι-20 μουνδος συνθήκας μετὰ τοῦ κρατοῦντος ποιήσας μυρία τε

6. φ] ὦν P.

8. κατοικεῖ B, κατακρατεῖ P.

12. πυρφόρα?

erat auctor eius consobrinus Michaelus: sed quotquot in hanc societatem venerant, mox indicio facto ad imperatorem delati castigantur, ademptis capillis non novacula sed dropace.

Caeterum mater imperatoris universum administrabat imperium, quam rem ipse dolenter ac moleste ferebat, ut qui videret solum sibi nomen imperii reliquum esse. mater hoc animadverso sponte sua cessit, et in monasterium inspectoris omnium, quod ipsamet extruxerat, commigravit. iam quod imperatoris coniugem vitaeque sociam attinet, eam ille quidem antea nec aversatus plane fuerat, nec omnino, ut par fuisset, dilexerat: nam rebus Venereis deditus iura matrimonii parum sancte servabat, postquam vero grandior aetas ignita libidinibus in imperatore tela nonnihil hebetarat, tunc in Augustam converso amore totus in eius caritate acquiescebat, omnem potestatem gerendarum rerum ei permittebat, praesertim cum iam pedibus aeger in lecto decumberet. erat autem imperatrix animo erga Iohannem filium et imperatorem designatum nonnihil alieno, et omnem benevolentiam in filiam natu maiorem eiusque maritum, generum suum Bryennium, transtulerat. hanc ob causam Iohannes senatum et ordines ceteros studiose colebat.

Ceterum unus ex iis Latinis qui versus orientem profecti fuerant, cui Baimundi nomen esset, icto cum imperatore foedere maximis-

χρήματα λαβών, καὶ τῇ Ἀντιοχείᾳ προσβαλὼν, τῇ πολιορκίᾳ
 τε ταύτην ἐλὼν τῶν συνθηκῶν ἐπιλανθάνεται, καὶ χεῖρα
 μάλλον αἶρει κατὰ Ῥωμαίων. μέλλων δὲ πρὸς ἑσπέραν ἔρ-
 χεσθαι καὶ μήπω κατασχεθῆ πτοηθεῖς, θάνατον ἑαυτοῦ κα-
 5 ταψευδεται, κἄν ὕστερον σπένδεται τῷ βασιλεῖ. μετὰ δὲ
 ταῦτα νοσεῖ ὁ κρατῶν τοσοῦτον ὡς ἐκλελοιπέναι δοκεῖν. προσ-Ρ. 335
 κομίζεται αὐτῷ τὸ τοῦ σωτήρος ἡμῶν ἐκτύπωμα τοῦ κατὰ
 τὴν Χαλκῆν ἀνεστηλωμένον, ὅπερ ἦν ἐν πέπλῳ τινὶ πρὸ τῆς
 εἰκόνης ἀπρωρημένον. ὑφαπλοῦται τῇ κλίνῃ, καὶ ὁ κάμων
 10 ἀνέρχεται. ἐπὶ τούτῳ φόβος ὑποσεῖε οὐ μόνον τὸ δημοτικὸν
 ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐν τέλει· φήμη γὰρ αὐτοὺς κατεκρά-
 τει ὡς ὁ κρατῶν κατ' ἐκεῖνο τὸ μέγα τεθνήξεται σάββατον.
 ἀλλ' ἡ τοιαύτη φήμη καὶ αὐτὴν τὴν τοῦ βασιλέως κατέσεισε
 ψυχὴν. ψευδὴς δὲ ὁμῶς ἠλέγχετο. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ἔκ-
 15 τότε περὶ Φιλιππούπολιν διέτριβεν ἕα ὄλον καὶ θέρους. τὸ
 δὲ αἴτιον ἢ μετὰ τῶν Μανιχαίων διάλεξις, οὓς Πανλικιάνους Β
 ἢ δημῳδῆς ὀνομάζει φωνή. πολὺ δὲ τὸ γένος τοῦτο ἐν τῇ
 χώρα ταύτῃ κατώκισται, τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Τζιμι-
 σχῆ ἐκ τῆς ἐώας καταγαγόντος αὐτὸ κἄν ταύτῃ ἐγκατοικίσαν-
 20 τος· οἷς δὲ καὶ διαλεγόμενος πολλοὺς πρὸς τὴν ὀρθόδοξον
 πίστιν μετήνεγκε. κατ' ἐκεῖνο καὶ πολλοὶ γεγόνασιν ἐμπρη-

4. κατεσχέθη Ρ. 9. ἐφαπλοῦται?

que pecuniis acceptis Antiochiam nomine imperatoris adortus est;
 quam ubi per vim expugnatam cepisset, initorum foederum oblitus
 Romanos ipsos invadere non dubitavit. deinde versus occidentem fac-
 turus iter, quod vereretur ne alieubi a Romanis interciperetur,
 falso de morte sua rumore didito, quod volebat adsequitur. sed
 tamen deinde rursus in gratiam cum imperatore rediit. is vero secun-
 dum haec tam gravi correptus est morbo, ut animo defecto extinctus
 esse videretur. quapropter ad ipsum allata est effigies servatoris no-
 stri ad Chalcem erecti, quae in peplo quodam ante imaginem ipsam
 suspensa conspicitur. haec quum in aegrotantis lectum expansa fuis-
 set, vires omnino recuperavit. ea res non modo plebem sed ipsos
 etiam proceres atque magistratus metu quodam perculit. nam vulgo
 rumor obtinebat futurum ut imperator illo ipso magno sabbato nata-
 rae debitum persolveret; qui quidem ad imperatorem delatus non
 parum eius animum cruciaverat, quanquam eventus ipse falsum fuisse
 docuit. ab hoc morbo iuxta Philipopolim vernali aestivoque tem-
 pore exegit imperator, ob unam hanc causam, quod cum Manichaeis
 de religione dissereret, quos vulgus hominum Paulicianos appellat.
 ea natio sane perampla in hisce finibus habitabat, ex Oriente per
 Iohannem Zimischem huc translata et in colonias quasi quasdam de-

σμοί. κατὰ δὲ τὸ ἔωρ ἔπνευσεν ἄνεμος τοσοῦτον βιαῖος ὥς
καὶ ἄλλα μὲν συμβῆναι συμπτώματα, καταπεσεῖν δὲ καὶ τὴν
ἐν τῷ κατὰ τὸ πλακοτὸν κίονι ἰδρυμένην στήλην καὶ πολλοὺς
τῶν ἐκεῖσε παρατυχόντων ἀνελεῖν, καὶ ὄμβρον δὲ βραγδαῖον
C ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἁγίων ἀποστόλων τοσοῦτον καταρραγῆναι 5
ὥς καὶ οἰκίας καταπεσεῖν ἀνθρώπους τε καὶ ζῶα ἀποπνιγῆ-
ναι. ἐν τούτοις ἐπιδρομὴν Τούρκων κατὰ Ῥωμαίων. ὁ δὲ
κρατῶν μὴ ἰσχύων δι' ἑαυτοῦ ἐκστρατεύσαι ἄτε κλινοπετῆς
ῶν, στρατὸν ἐπέμπει οὗ ἀρχηγὸς ὁ Καμύτζης Εὐστάθιος,
ὃς δὴ καὶ προσβαλὼν τοῖς Τούρκοις ἀλχμάλωτος ἄγεται καὶ 10
τὸν στρατὸν ἀπύλλουσιν. οὐκέτι οὖν ἀνέχεται ὁ κρατῶν, ἀλλ'
V. 260 ἀεῖσε καταλαμβάνει καὶ τοὺς Τούρκους ὥσει καπνὸν διαλύει.
καὶ οἱ τὸν Καμύτζην κατέχοντες αὐτόμολοι σὺν αὐτῷ προσ-
έρχονται τῷ βασιλεῖ. μετὰ ταῦτα ὁ τῶν Τούρκων ἔρχων
σπένδεται τῷ βασιλεῖ, καὶ ὁ καθ' ἓνα οἴκαδε ἄπεισιν. ἐπεὶ 15
D δὲ μετὰ ταῦτα τὰ τῆς νόσου ηὔξανε, κοινῇ γνώμῃ τῶν λατρῶν
αἰδῆρον κατὰ στομάχου φλογόντα δέχεται. ἐπεὶ δὲ ὁ ἀῆρ
ὃ ἐν ἀνακτόροις ἀῆρ οὐκ εὐκρατὸς ἐδόκει ἄτε νοσιώτερος ὢν,
εἰς τὰ τῶν Μαγγάνων ἀποκεκόμισται ἀνάκτορα τοῦ χρεῶν,

3. πλακοτὸν F.

ducta. cum his ergo disputans Alexius, multos ad rectam de religione
sententiam revocabat. exstitere tum frequentia passim incendia. cum-
que ver appetiisset, tam vehementes ventorum flatus exorti sunt, ut
inter aliorum operum casus atque ruinas etiam status columnae imposita
in foro Placoto, sic ab incrustatione dicto, delapsa multos istie forte
praesentes opprimeret. praeterea litteris proditum est ex aëre tam
impetuosum imbrem die, quo sanctorum apostolorum Petri et Pauli
memoria celebratur, erupisse, ut aedificia prosternerentur et in eis
mortales una cum animantibus aquis obruerentur. secutae sunt Tur-
corum in provincias Romanas excursions, contra quos imperator quum
ducere copias adfixus lecto non posset, Eustathium Camytzem exerci-
tibus praefectum adversus eos mittit. is conserta cum Turcis manu
non copias modo caesas amittit, verumetiam ab hoste captivus ab-
ducitur. eo casu imperator cognito teneri non potuit, quin ipse ad
ea loca proficisceretur. quo facto instar fumi Turcos dissipavit, tanto
eis terrore iniecto ut etiam ii qui Camytzem captivum detinebant
sponte sua cum ipso ad imperatorem accederent. secundum haec
princeps Turcorum foedus cum imperatore ferit; quo inito domum
utrinque discessum. cum autem morbus imperatoris in dies ingrave-
sceret, de communi medicorum sententia candens ferrum eius sto-
macho impressum est. et quia parum temperatus aër regiae videretur,
ut qui esset australior aliquanto, in Manganorum palatium fuit de-
portatus, fato illum, ceu credi par est, eo portrahente. nam vulgo iacta-

ὡς εἶπε, καθέλκοντος· τὸ γὰρ „ἐν ἀκεσωδύνοις πεσεῖται” περὶ αὐτοῦ γεγραφθαι φασὶν οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα δεινοί. Θνήσκει οὖν ἐκεῖσε τῆς βασιλείας διάδοχον καταλειπὸν τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν Κωμνηνὸν Ἰωάννην.

4. post Ἰωάννην F: ἕως ὧδε τὸ πέρασ τῆς κατὰ χρονικά διηγήσεως.

tum illud „in Acesodynis cadet” de ipso perscriptum esse perhibent, qui plurimum eiusmodi oraculis interpretandis valent. istic ergo diem in terris supremum, Iohanne Commeno filio successore imperii relicto, clausit.

INDEX GRAMMATICUS.

- ἀδελφός* θεος 418, 3. 424, 20. 426, 13. 427, 11. 432, 8.
ἀδελφοεικροφθορεῖν 270, 9.
ἀθεσμοκοιτης 501, 2.
ἀπλουθότερον 10, 6.
ἀλλόπιστος 235, 3.
ἀμφύπαρκτος 132, 18. 139, 9.
ἀναγκαῖα i. e. ὄρχεις 68, 2.
ἀνδρακιᾶν 575, 18.
ἀνθρωποπειτεινόμορφος 507, 15.
ἀντινάξ 543, 21.
ἀξιοδυνάματος 506, 19.
ἀπαθανάτησις 170, 3.
ἀπαφθάρτησις 170, 1.
ἀρειανίζεῖν 465, 10.
ἀρρωστηματικὸς 225, 15.
ἀρχοποιὸς 149, 4.
ἀστραπηβύλος 603, 1.
ἀστραπύβηλος 492, 7.
αὐξίφωτειν 88, 8.
ἀψινδιάζειν 530, 3.
βαταριτίς δίψα 515, 18.
βήσαλος 498, 1.
βιάζειν 536, 19.
βραδυθάνατος 585, 4.
γίγαντογενής 243, 13. 494, 5.
τῆ γυνῆ 513, 14.
δικέρατον 530, 12.
δοκίτης ἀσθήρ 515, 9.
δορατότριτος 531, 15.
δρομικῆ ἐκκλησία 495, 15. 498, 21.
τὴν ἑβδομάσαν 536, 6.
ἐκβιάζειν 531, 6.
ἐκπτωτος 529, 15. 543, 17.
ἐκροφᾶν 113, 16.
ἐκφαντορικὸς 147, 3. 149, 11.
ἐπιδράζεισθαι 518, 11.
ἐπιπτέρυξις 87, 3.
ἐπιστύπτειν 321, 19.
ἐπιχιονίζεῖν 527, 5.
εὐλαχεσμένος βίος 601, 8.
ζώηρριτος 86, 16.
ζώδαπιος 538, 10.
θανατικῶν 499, 16. 500, 12. 512, 9. 526, 19.
θεύσημον 619, 7.
θνήσις 500, 3. 510, 18.
ιδρύς 508, 4.
ἱστορηθεῖσα εἰκὼν 521, 17.
ἰχθυόθηρ 508, 1.
ὁ καθ' ἕνα 74, 14. 622, 15.
κάθισμα 496, 6. 497, 3.
κακοπιστία 492, 5.
καρδιογεννώσις 205, 2.
καταδαλατιάζειν 32, 17.
κατασκληκίαν 457, 10.
κατασπιλοῦν 570, 10.
κατατίθεσθαι 600, 15.
καῦκος 511, 1.
καυλοτομεῖν 501, 2.
κίνσιτερνα 498, 15. 550, 8. 566, 9.
κισσηροειδής 498, 2.
κληρωτικῶς 70, 11.
κλησίγραφος 538, 8.
κορηνός 493, 5.
κορηφόρος 544, 9.
κράβα 566, 7.
κράτωρ 519, 18. 526, 10. 547, 3.
κωμοδρόμος 500, 21.
λειφοφωτειν 88, 7.
λεπτοποίησις 65, 20.
λιθοπλίνθινος 564, 18.
μανιᾶσιον 374, 18.
μάννα 595, 19.

μεταλοσύνη 11, 7.
 μηχανορῳγία 509, 7.
 μητρογαμείν 270, 9.
 μυριόδικος 494, 21.
 νινίον 527, 10.
 Ξηρορρύης 386, 1.
 Ξηροκοιτία 485, 11.
 Ξυλότρουλος 495, 15. 498, 21.
 ὀλονύπτως 436, 9.
 ὀστιαρίος 496, 18.
 οὐρανοφάντωρ 56, 13.
 πάχτων 498, 8.
 παροδευτικῶς 126, 14. 145, 8.
 πατρομητρόμοιος 107, 7.
 πικρόφυλλος 95, 15.
 προγνώστης 197, 12. 205, 2.
 προεικονίζειν 256, 1.
 προεικόνισμα 222, 15.
 προπροσώπως 558, 7.
 προσηφαπλοῦν 544, 8.
 πρωτομαίτωρος 497, 8.
 πρωτοπαπᾶς 569, 10.
 πρωτοσπαθάριος 583, 19.
 πυροσολατρεῖν 265, 1.
 σαββατοκηνία 598, 12.
 σάλπιγγοειδής 489, 14.
 σεβαστοκράτωρ 616, 16.
 σεκρετικάι λόγοι 604, 19.
 σκευήκη 570, 15.

σίφων ἄνεμος 15, 1.
 σπαθηφόρος 601, 3.
 σπουδεύειν 552, 18.
 σταυροπάτης 591, 5.
 στρατικάι δυνάμεις 615, 11.
 συμπαραφύλασθαι 139, 6.
 συναρμενίζειν 68, 21.
 συνθλάττειν 199, 13.
 συνοδοπανσέληνος 45, 17.
 φυγτεκνία 569, 14.
 συνυ(α?)πογεννηθῆναι 99, 1.
 σωλέα 498, 7. 506, 20.
 τελειοπώγων 517, 8.
 τερψίδυμος 21, 16.
 τετραμερόθεν 478, 7.
 τετραμήδιον 554, 20.
 τοιμηροκάρδιος 520, 19.
 τρούλος 498, 1. 506, 18.
 ὑλεψός 506, 7.
 ὑπέριπτα 618, 13.
 ὑπέρισμα 618, 12.
 ὑπερωμία 331, 9. 474, 21.
 φιλοβένετος 497, 1.
 φλεβοσυστα 386, 2.
 φούνδαξ 612, 17.
 χειροθετεῖν 462, 20.
 χρυστανοκατήγορος 505, 4.
 χρυσοτρικλίνιον 585, 13.
 χωράρχης 490, 4. 520, 18.

INDEX HISTORICUS.

- Aaro in Oro monte mortuus 300, 7.
Abaris s. Nabo mons 291, 11. 300,
5. in eo mortuus Moses 301,
12.
Abbacumus pascit Danielum 376, 1,
Abelus quorum imago sit 224, 10.
ei cur inviderit Cainus 221, 11.
Abeli vocabulum quid significet
224, 10.
Abesalomi insidiae et interitus
333, 13.
Abisaeus s. Abisago Davidem ser-
vat 335, 19.
Abrahamus astronomus 246, 7.
eius constantia 251, 2. fides 253,
15. hospitalitas 248, 17. mansue-
tudo 247, 10. obedientia 247,
8. Melchisedeco minor 257, 13.
nomen unde acceperit 253, 15.
accipiter quomodo sibimet medea-
tur 95, 14.
Achaabi interitus 354, 6.
Achas Charinae F. cum omni do-
mo lapidibus obrutus 304, 7.
Achazus Ioatham F. impius 359, 3.
Achior Ammanites 316, 18.
Achis rex 329, 11.
Achitopheli consilium et interi-
tus 333, 8.
acontias serpens 111, 18.
Ada uxor Lamechi 230, 7.
Adamus qualis creatus sit 162,
17. 164, 5. 176, 13. 180, 6.
quomodo factus sit morti ob-
noxius 173, 11. 176, 13. ne
peccaret quare non sit impe-
ditus a deo 191, 8. quando e
paradiso eiectus sit 227, 5. ubi
exsul vixerit ib. de eius exilio
oratio Chrysostomi 174, 16. de
eius conditione concilii Cartha-
giniensis sententia 182, 3. eius
liberi 221, 6. eius nomen unde
ductum sit 142, 17.
Adonibezeci ducis Chananaeorum
poena 305, 13.
Adriani imperium 447, 15.
Aegyptus Alexandro mortuo cui
obvenerit 377, 7. hiemem cur
nullam habeat 287, 15. plagis
vexatur 283, 17 sqq. annonae
inopia laborat 273, 12.
Aegyptii geometriae inventores
240, 13. superstitiosi 245, 13.
plagis vexantur 283, 17 sqq.
Aeliae nomen Hierosolymis indi-
tum 448, 3.
Aemiliani imperium 455, 1.
aër facile adfcitur 70, 13. in lit-
teris sacris nonnunquam coe-
lum appellatur 17, 2.
aerarii inopia sub Basilio Mace-
done 547, 13.
Aesculapius quando vixerit 307, 4.
Aethiopum regina Sibylla 343, 7.
Agagus conservatur a Saulo 326,
10.
Agilaei feminis subiecti 270, 10.
agnus paschalis quando mactari
solitus 425, 12.
Agrippina a Nerone F. interfici-
tur 441, 16.
Alagabalus v. Heliogabalus.
Alexander Magnus a Candace cir-
cumventus 268, 1. a Daniele
pardali comparatus 268, 9. Hie-

- rosolyms deo sacra peragit 267,
18. Iudaeorum pontificem ve-
neratur 267, 12. quo aetatis
anno mortuus sit 268, 7. eius
castitas 268, 14. eruditio 268,
18. in insula Brachmanum co-
lumna ib. regnum Persarum
evertit 376, 18. oculorum eius
alter caeruleus, alter niger 268,
9. monarchiae eius divisio 377, 6.
Alexander antistes Alexandriae
Athanasium baptizat 454, 12.
Alexandri Mamaeae F. imperium
453, 8.
Alexander monachus refutatur 466,
21.
Alexandria a quo sit condita 268,
6. a Cpolitana ecclesia divellit-
ur 488, 17.
Alexius Comnenus v. Comnenus.
Alexius patriarcha auro corruptus
585, 11.
allelengyum a Basilio institutum
577, 1. abrogatur ab Argyropulo
581, 1.
Amaltheae Cornu una e filiabus
Iobi 277, 9.
Amasiae regis interitus 358, 8.
Amazones matrimoniis carent 270,
14.
de ambitu lex Marciani 487, 20.
Ambrosius discipulus Origenis 451,
1. eius libertas 477, 5.
Amnonius cum sorore incestus 332,
20.
Amos rex 368, 2.
Amphilochii de angelis sententia
153, 12.
Anabatianus Caianitarum liber 226,
10.
Anacharsis virtutis amans 437, 8.
Anastasio Dicori imp. exitus 491,
10. somnium 492, 4. praeclarum
facinus 492, 21. seditionem plac-
cat 492, 5.
Anastasio Sinaitae allegoria 20, 10.
64, 3. de angelis opinio 153, 8.
loci eius citati 30, 15. 74, 7-
93, 5. 141, 1. 164, 16. 170, 18.
177, 21. 179, 6. 188, 15. 195,
18. 200, 15. 311, 8. 340, 4.
367, 10.
Anatolii consilium 488, 21.
Anaxagoras quando vixerit 376,
15. eius de sideribus et sole
opinio 40, 15.
Anaximandri de sideribus et sole
opinio 40, 13.
Anaximenis de sole opinio 40, 14.
Andreae Cretensis locus laudatus
165, 2.
Andromachus theriacae inventor
113, 21.
angeli hominum tutores 260, 5.
scalam Iacobi scandentes quid
significant ib. quando creati
sint 152, 10 sqq. qua ratione
comedis dicantur in sacris lit-
teris 248, 22. de eorum origine
variae sententiae 150, 14. eorum
futurarum rerum praedictiones
204, 15. alae eorum quid signi-
ficent 147, 20. Mosem sepe-
liunt 296, 16. eorum nomen unde du-
ctum sit 146, 12 sq. de iis Ni-
cephori patriarchae locus 260,
14.
anguillarum ortus 84, 20.
anima qualis sit 131, 4 sq. quo
siccor, eo sapientior 141, 14-
219, 12. quomodo in corpore
exsistat 136, 17 sq. eius facul-
tates 133, 6. partes tres 211, 3.
sedes 136, 11. 138, 7. incrementa
158, 17. brutorum qualis sit
198, 17.
animalcula ephemera 72, 17.
animalia meticulosa 72, 4. corde
amplo praedita cur timida sint
103, 3. libyca cur per aestatem
bibant 126, 1. quaedam immun-
da 315, 7. terrestrium sensus
acres 93, 10. 96, 13. a pedibus
destitutis testes nulli 73, 11.
omnibus instinctus 123, 18 sq.
in brutis cur foetus magis quam
in hominibus similitudinem pa-
rentum referant 106, 14. munda
ab immundis quo modo Noa
discarnere potuerit 236, 21.
Annae mulieris liberalitas 496, 13.
annales Iohan. Scylitzae 531, 21.
annonae caritas sub Constantino
Copronymo 527, 11.
annus quid sit 48, 11. Graecorum
ab Hebraeis diversus 228, 4.
annorum hebdomades apud Da-
nielum 381, 10.

- Anomaei haeresis** suam ex Origene traxerunt 451, 18.
anseres pervigiles 84, 2. Romam servant 84, 4.
Antichristi prodigia 293, 4.
Antigonus Alexandro mortuo Asia potitur 377, 9.
Antiochia a quo condita sit 377, 12. eius clades 500, 13. ea abstinet Phocas 571, 8.
Antiocheni imperatricis statnam deiiciunt 477, 14.
Antiochus Epiphanes 377, 18.
Antiochus Eupator 378, 10.
Antiochus ostiarius circumventus 496, 18.
ἀντιπλάροωσις 78, 20.
Antonini Caracalli imperium 449, 12.
Antonini Philosophi imperium 449, 15.
Antonini Pii imperium 449, 12.
Antonius ab Augusto devictus 380, 6.
Apelliani haeretici 429, 19.
apes fucos puniunt 87, 17. quare oleo extinguantur 91, 10. earum res publica 77, 18. 87, 19.
Apis ab Aegyptiis colitur 245, 16.
Apochaudas devictus a Nicephoro 566, 20.
Apollinarius Alexandrinus 504, 7.
Apollinarius Laodiceae antistes quando vixerit 455, 14. eius haeresis 134, 2. 455, 14. damnatur 503, 5.
Apollonii praestigiae 445, 11.
apostoli linguarum descensione firmati 420, 1 sqq. patriarchis maiores 428, 10. ceteris pares Paulus et Iacobus 427, 10. primi cur duodecim fuerint ib. nullus Paulo anteponeendus 397, 22.
aprorum natura 119, 15.
Apsimarus 518, 1.
aqua cur a deo et supra et infra firmamentum collocata sit 16, 2. eius fons et principium mare 18, 12. 31, 8. marina quomodo potabilis fiat 18, 22. marina nnde constat 31, 10. fluviatilis cur non salsa sit ib. quare cito putrescat 34, 15. putealis cur hieme calida sit 114, 11. cum igne in Lyciis montibus coniuncta cuius nos admoneat 33, 13. eius in diluvie altitudo 237, 16. in sacris litteris nonnunquam mel dicitur 356, 16. aqua conversationis 194, 15.
Aquila astrologus Christianus fit 448, 17. scripta sacra vitiat ib. aquilae pennae 83, 8. augurium 546, 11. 558, 10. in pullos iniquitas 80, 3.
Arbaces Sardanapalum occidit 264, 12.
arbor cognitionis cur in paradiso condita fuerit 190, 11. de ea magna dissensio 162, 22. 186, 21.
arbores ἀειφύλλοι et tamen φύλλοισι 27, 1. aureae cum aviculis 537, 4. earum folia cur diversa 24, 11 sqq. in iis sexus discrimen 24, 7.
arboris et fontis miracula 515, 12.
Arbhyllus Assyriorum rex 244, 17.
arca domini cur capta fuerit 322, 15.
arca Noae quanta fuerit 240, 8. in eam cur tam septena quam bina animalia recepta sint 239, 1.
Arcadius imp. Theodosii ex Placilla F. 475, 2. ab Innocentio papa excommunicatus 480, 18. absolvitur 482, 15 sqq.
archangelus 145, 21.
ardeola s. erodius avis 85, 1.
Argyropuli uxoris virtus 580, 13.
Arius haeresis suam ex Origene hausit 145, 18. damnatur 502, 15. eius mors 468, 17.
Aristotelis aetas 376, 17. de coelo sententia 11, 9. loci e scriptis eius laudati 57, 1. 97, 23. 102, 15. 103, 16. 119, 10. 219, 3.
arithmeticae inventores 240, 13.
Armatius v. Harmatius.
Armemunnes 540, 12.
Arsenius profugit 475, 20. revocatus ib. ad Theodosium mittitur ib.
Artabanes rex 376, 14.
Artabasdu imperium usurpat 526, 9. Leonis gener 520, 14. eius exitus ib.
Artaxerxes Persarum rex 266, 4.
Artemius imp. 520, 8.
Artoclines ab uxore necatur 593, 3.

- Aaa rex** 349, 15.
ascetica Basilii 180, 21, 315, 19.
asinus timidus 103, 4. **acri auditu praeditus** 93, 11.
Astarte Sidoniorum dea 353, 19. **eadem atque Venus** 344, 20.
Asmodaeus genius nequam 320, 7.
aspidochelone cetus 68, 22.
aspidum genera tria 112, 1.
Assyrii unde Persae dicti 265, 2.
astrologi 518, 2. **ex Italia proscripi** 444, 11. **refutati** 54, 19, 56, 19.
astronomiae inventores 240, 13.
Asua Adami F. Setho nupta 221, 7.
Athanasius ab Arianis solio deturbatur 465, 18. **eius exsilia ib. citatur** 169, 17. 174, 2. 185, 3. 225, 4. 229, 13. 384, 13. 385, 17. 386, 20. 388, 19. **de eo praesagium** 454, 8.
Athenais post Eudocia dicta Theodosio Calligrapho imp. nubit 484, 7.
Athenodorus Augusti libidines coercet 382, 4.
Atlas mons 27, 17.
Atlanticum mare unde nomen traxerit 27, 15.
atramentum qui pisces habeant 71, 20.
Augustus Cleopatram vincit 112, 5. **quamdiu imperaverit** 379, 16. **iracundus** 381, 16. **eius libidines coercitae** 382, 1. **morituri verba ib. a subditis dilectus** 383, 1. **Nicolim exstruit** 380, 9. **pacem tuetur** 380, 17. **nomen unde accepit** 379, 15.
Augustus mensis unde dictus 380, 1.
aves unde oriuntur 84, 12. **in iis quid admirandum** 366, 4. **aureae canentes** 543, 12.
Aureliani imperium 455, 12.
aurium meatus cur tortuosus sit 60, 10.
Ausea antea Iosua dictus 299, 19.
Azura Adami F. Caino nupta 221, 7.
Baal 352, 16.
Babilim 352, 16.
Babylonii astronomiae inventores 244, 5.
Baimundi s. Raimundi versutia 620, 20.
Balbini imperium 453, 12.
balaenae ceti species 42, 7. 69, 8.
Baltasarus rex 373, 14.
Banas et Richabus Memphiboseti occisi poenas dant 331, 17.
baptizare cuius licet necessitate cogente 454, 17.
Barachus iudex Israelicus 306, 3.
Barðanes imperium affecit 531, 5.
Bardae facinora 544, 12. **somnium et caedes ib.**
Barlaami locus 167, 15.
Basilacis seditio 615, 8.
Basilis Amasiae antistes interfectus 464, 17.
basilisci natura 109, 22. 111, 3.
Basilius Macedo imp. a Michaelo Temulento adoptatus 545, 9. **templa exstruit** 549, 16. **cisternas purgat ib. cum Bulgaris bellat** 576, 4. **in capitis discrimen venit** 552, 8. **ingratus** 547, 13. **iustus ib. liberalis** 570, 16. **eius figura tenuis** 564, 8. **triumphus** 579, 3. **mors** 553, 8.
Basilii Romani F. imperium 567, 4. 575, 20.
Basilius Caesareae pontifex 563, 14.
Basilius laudatur 18, 11. 27, 20. 29, 11. 37, 6. 40, 8. 54, 7. 66, 12. 75, 15. 81, 8. 98, 15. 110, 17. 134, 5. 136, 7. 141, 19. 151, 15. 152, 18. 154, 21. 158, 16. 167, 12. 177, 5. 180, 21. 193, 17. 200, 3. 205, 12. 212, 8. 289, 9. 291, 8. 296, 9. 315, 19. 365, 1. 385, 1. 413, 2. 466, 19.
hataritis radix 515, 18.
Batatzas excaecatur 597, 3.
Belisarii res gestae 494, 13 sqq.
Bersabea 335, 4.
Bodena castellum 576, 14.
Bogomilorum haeresis 621, 14.
Boilus Romanus 597, 7.
Botanitates v. Nicephorus Botanitates.
bovini capitis omen 566, 11.
bovm pestis 224a 566, 7.
Brachmanes virtutis studiosi 437, 6. **eorum abstinentia** 269, 7. **insula ib.**

- branchiis qui pisces careant 73, 14.
 Ios, Bringas v. Iosephus.
 bruchus quid sit 288, 6.
 brutorum solertia et humana prudentia diversae 123, 19.
 Bryennius seditiosus 613, 18. excaecatur 614, 20.
 Bulgari seditiosi 576, 4. quindecim milia excaecantur 578, 2. eorum regni exitus 578, 14.
 Byzantium v. Cpolis.
 Caballa regio 528, 8.
 cadus olei in Heliæ historia quid significet 357, 2.
 Iul. Caesar dictator 379, 9. unde Caesar dictus sit ib.
 Caesarii de angelis sententia 153, 6. locus eius 270, 20.
 Caganus v. Chaganus.
 Caianitarum secta 226, 5.
 Cainas primus astronomiam libris complexus est 243, 1. eius aetas 228, 19.
 Cainus Abelo invidet 221, 11. quare deo sacrificium obtulerit ib. gravius Adamo deliquit 223, 4. cur non statim mortuus sit 223, 10. quorum imago sit 224, 10. cum Lamecho comparatus 230, 12. Cainus vocabulum quid significet 224, 10. eius posterius 230, 3.
 Caius scriptor ecclesiasticus 437, 22.
 C. Caligulae imperium 436, 5.
 Callinicus patriarcha praescriptus 518, 14.
 caloris defectus causa formidinis 119, 13.
 Calvariae locus 227, 17.
 Canisyses cognominatus Nabuchodonosor Cyri F. 376, 6.
 camelus sibi ipse medens 95, 10. vindictae cupidus 93, 15. cur collum longum habeat 99, 9.
 Canaan v. Chanaan.
 camelopardalis 117, 16.
 cancer ostrei cupidus 67, 19. antidotum cervorum 106, 6.
 Candace Alexandrum decipit 268, 1.
 canis fidelis 97, 3. 528, 18. sibi met medens 95, 11. 161, 8. marini natura 67, 16. e rabiosi morsu hydrophobium 121, 13.
 capitis suturae cui commodo inserviant 217, 22.
 Capitolium unde dictum 266, 14.
 caprae silvestris natura 123, 15.
 caro quid significet in sacris litteris 234, 20. eius esus post diluvium concessus 162, 2. ad ficum ligata mollescit 26, 5.
 Cari et Carini imperium 456, 13.
 Cassia lobi F. 277, 7. salsae Theophilo imp. respondet 536, 1.
 Catherina Isaacii Comn. uxor 604, 1.
 Caucasus mons 32, 1.
 cephalis piscis salacitas 67, 13.
 cercopis natura 88, 4.
 cerebrum mentis sedes 216, 8. pravis humoribus repletum 216, 7. siccum cur praestet 219, 12. eius in homine amplitudo cui rei serviat 219, 3.
 cervae foetus quomodo cursu non laedantur 105, 16.
 cervus cur cornua abiiciat 103, 18. timidus 103, 3. imago viri boni 103, 20. quomodo vulnera sua sanat 95, 8. serpentes devorat 106, 6.
 cetorum variae species 68, 20. eorum habitatio 68, 10.
 ceix avis sola unicum foetum edit 89, 10.
 Chaganus Chazarorum princeps 518, 4.
 Chaldaeorum incestus 270, 9.
 Chalebus occidit gigantes 304, 19.
 chamaeleon diaboli imago 119, 9. eius natura ib.
 Chamus 242, 15.
 Chanaan 242, 15.
 charadrii natura 83, 11.
 Charmione 112, 10.
 Chersonitae crudeliter habentur a Iustiniano Rhinotmeto 519, 6.
 cherubi 146, 6. 147, 18.
 chordae lupinae 119, 1.
 Chosroes Persarum rex 510, 16. eius bella 512, 10.
 Christiani a Iudaeis falso immundi appellantur 314, 4 sqq. eos primus persecutus est Nero 437, 16.

- Christus cur nudus e sepulcro evaserit 172, 10. eius corpus ante passionem corruptibile, post incorruptibile 172, 12. quando primum innotuerit 393, 12. cur discipulos elegerit inopes et indoctos 395, 7. in eum cur spiritus sanctus descenderit 393, 16. eius transformatio 399, 8. de eo apocryphi libri reiiciendi 394, 12. agni mactandi diem anticipavit 405, 4. in coena fermentato pane usus est 407, 17. eo moriente cur revixerint mortui 410, 11. quare ad inferos descenderit 411, 10. 412, 18. quo mundi anno natus sit 412, 19. cur dies quadraginta post resurrectionem in terra egerit 418, 6. cur intra diem tertium resurrexerit 415, 17. eius passio quando fuerit 424, 10. festa sacra sex 499, 9.
- chronographi qui fuerint 457, 12. chronographiae initium unde pendendum sit 227, 7.
- Chrysostomus patriarcha calumniis petitus 130, 19. eius de Adami exilio oratio 174, 16. sententia de magis 388, 21. de Iohanne theologo 396, 14. cum Eudoxia contentiones 479, 16. exsilia ib. obitus ib. loci eius citantur 16, 6. 28, 20. 55, 2. 75, 14. 127, 1. 128, 17. 130, 1. 132, 20. 138, 3. 147, 17. 151, 1. 155, 8. 158, 6. 162, 5. 165, 20. 168, 4. 171, 18. 177, 2. 179, 13. 180, 10. 190, 14. 194, 15. 207, 7. 208, 6. 217, 21. 221, 17. 226, 20. 231, 7. 247, 15. 256, 2. 295, 11. 353, 18. 388, 21. 389, 7. 405, 17. 407, 4. 410, 6. 420, 3. 421, 4. 427, 12. 428, 13. 439, 17. 525, 10. ab eo alienatus Epiphanius 480, 1. eum a superbiae crimine defendit Isidorus 479, 11.
- cicadae ἀγροποι 72, 13. frigidae 83, 2. cur aestate demum media canere incipiant 83, 1.
- ciconiarum pietas 78, 13.
- cicutae usus 23, 9. vescuntur ea sturni 23, 9.
- circus equestris conditus a Severo, a Constantino Magno exornatus 468, 1.
- cisternae a Basilio purgatae 550, 2.
- Claudius imp. formidolosus 437, 13. 455, 8. proavus Constantini Magni ib.
- Clementis Stromatei aetas 450, 17. locus 426, 5.
- Cleopatrae mors 112, 3.
- clerici cur dicti sacerdotes 263, 10.
- clopias piscis 88, 12.
- coagulo dolores vehementes leniuntur 23, 17.
- coelum proprie quid sit 16, 15. de eius natura opiniones variae 10, 16. coeli imago vetus templum 340, 8. coela tria 16, 23.
- cognitionis arbor 186, 21. de ea variae sententiae ib.
- Colossenses unde dicti 377, 16.
- colossus Rhodius 377, 16.
- cometae quales sint 56, 20. sub Constantino 466, 16. sub Constante 515, 8. sub Constantino Duca 606, 9. sub Iustiniano 500, 17. sub Iustino 439, 18. sub Monomacho 593, 20. sub Zimische 574, 14.
- Commodi imperium 450, 7.
- Comneni :
Alexius imp. contra Bryennium mittitur 614, 18. Turcarum copias dissipat 622, 12. cauterio utitur ib. Manichaeos ad bonam frugem revocat 621, 20.
- Isaacius imp. 600, 17. capitur 612, 9. imperio sponte se abdicat 603, 9. in monasterio degit 603, 11. eius liberi 603, 19.
- concilium Iustinianeum 502, 3. Nicaenum 464, 20. Sardicense 465, 15. Carthaginiensis de Adami conditione sententia 182, 5. alia memorabilia 502, 19 sqq.
- confessio qualis debeat esse 231, 20.
- confirmandi ratio apud veteres 420, 11.
- Constans Caesar 464, 13.
- Constans Constantini M. pater 457, 5.
- Constans imp. 513, 21. suis invisus 516, 15.

- Constantinopolis s. Byzantium a quo condita sit 369, 4. ornatur a Constantino M. 462, 12 sqq.
- Constantini Barbatii imperium 517, 4 sqq.
- Constantini Copronymi imperium 525, 15 sqq.
- Constantinus Ducas imp. v. Ducas.
- Constantini Heraclii F. imperium 513, 3.
- Constantinus Artoclinas 593, 2.
- Constantinus Leonis F. imperium 557, 8. imperium recuperat 561, 5. litteras instaurat ib.
- Constantinus M. Maxentium debellat 460, 1. eius imperium ib. sq. liberi 491, 15. somnium ib. moderatio 467, 15. mors 466, 15. de baptismo eius dissidium 461, 3. 467, 6 sqq. eius columna fulmine tacta 615, 18.
- Constantinus patriarcha praeclarus 602, 5.
- Constantinus Pogonatus 504, 16.
- Constantini Romani F. imperium 567, 3. 579, 17.
- Constantinus Silvanus haereticus 516, 21.
- Constantii imperium 468, 15.
- consulum administratio 379, 1.
- Copronymi nomen unde 528, 5.
- cor amplum timiditatis signum 103, 3.
- cornices pullorum amantes 80, 13. ciconiarum sociae 80, 17. de iis locus Basilii ib.
- Cornu Amaltheae Iobi F. 277, 9.
- cornua cervina fugiuntur a serpentibus 91, 9.
- corpora et animae quando coniungantur et dirimantur 138, 7 sqq. in iis temperamenta quae dicuntur diversa 141, 4.
- corvorum morbus 82, 14. *δοσολυτα* 87, 10.
- Cosmas patriarcha 617, 5.
- Cosroes v. Chosroes.
- αράβα* boum pestis 566, 7.
- Cretae defectio 618, 7.
- crocodilli natura 507, 20.
- Croesus 265, 15.
- Croni s. Saturni origo 243, 14.
- crax in terra Constantino M. regnante reperta 469, 16. in coelo visa 469, 17. crucis veneratio concilio VII confirmata 505, 6.
- cubitus quantus sit apud Moesem 240, 9.
- Cucuai exsulans Chrysostomus 480, 14.
- culex 285, 3.
- Cuzina mons Thraciae 581, 14.
- cygnus 95, 16.
- Cypri defectio 618, 7.
- Cyriacus patriarcha 518, 17.
- Cyriillus damnatur 483, 21. eius ad Constantium litterae 469, 15. de Solomone iudicium 149, 17. thesaurorum liber 346, 2. de cultu spirituali liber 299, 4. *πλαφυρά* 224, 6. loci e scriptis eius laudati 136, 1. 157, 12. 167, 8. 209, 22. 219, 15. 222, 14. 224, 6. 234, 6. 238, 9. 249, 14. 259, 17. 276, 11. 344, 7. 371, 14. 389, 9. 406, 16. 469, 15.
- Cyrus Persarum rex 265, 15. 376, 6.
- Dagon 322, 16.
- Dalila 309, 7.
- Damasceni loci laudantur 30, 9. 124, 19. 135, 7. 149, 21. 153, 14. 155, 3. 157, 12. 179, 1. 187, 9. 190, 4. 191, 18. 197, 11. 200, 20. 204, 21. 412, 10.
- Damatryos montes 520, 2.
- Danielus 375, 2 sqq. Alexandram pantherae comparat 268, 9.
- Daphne suburbium Antiochiae 470, 14.
- Darius Astyagis F. a Cyro occisus 375, 15.
- Darius Hystaspis F. 376, 1.
- Darius Arsamis F. ultimus Persarum rex 376, 19.
- Dauides armiger Sauli 327, 14. Goliathum prosternit 327, 20. adulter 333, 14. ab Abisaeo servatus 335, 15. eius milites eximii quinque 336, 10. de eius genere Cyrilli locus 371, 14.
- Debora 306, 3.
- Decii imperium 454, 20.
- delphines ceti species 69, 9.
- Democriti de siderum natura opinio 39, 15.
- Denderis fatuus 537, 14.
- deus cur non animalia terrestria sicut pisces imprecatione fausta

- dignatus sit 92, 19. eius cura et providentia 96, 4. cur Iudaeos Romanis subiecerit 414, 15. cur per Iosephum historiam excidii Hierosolymae scribi voluerit 443, 10. nec mortis 166, 7. nec mali conditor 202, 19.
- diaboli imago aspidochelone 68, 22. item rhymericoleon 101, 8. et chamaeleon 119, 7. eius insidiae 74, 15. 206, 4. 366, 2. praestigiae 116, 2. poenae 199, 19. ei cur concesserit deus generis humani tentationem ib. v. genius.
- Διάτριπτος* unde oriantur 58, 2.
- Dies Iobi filia 277, 5.
- dies quot horas habuerit sub Iezachia 362, 1. sub Iosua 362, 9. sextus hebdomadis cur paschae praeparatio dicatur 403, 20. die-rum et noctium utilitas 38, 2. dies et noctes Britannicae 62, 17.
- diluvium 232, 22 sqq. de eo Iosephi locus ib. eius causae ib. post diluvium concessus carnium esus 162, 2. diluvium sub Argypopulo 581, 7.
- Dina Iacobi F. 274, 10.
- Diocletiani imperium 456, 14.
- Diodori de angelis sententia 153, 12.
- Diogenes Cynicus 213, 11. eius aetas 376, 17. de sideribus deliria 39, 16.
- Diogenes imp. contra Turcas bellat 608, 15. eius captivitas 610, 17. exitus ib.
- Dionysius Areopagita 364, 1. loci eius 386, 16. 408, 15.
- Dionysius Corinthi episcopus 437, 22. sub Antonino Pio martyr 449, 14. loci e scriptis eius citati 145, 11. 432, 2 sqq.
- Dioscoridis de Stratonico narra-tio 107, 11.
- Dioscorus haereticus 488, 3.
- dipsas serpens 111, 15.
- disciplina militaris neglecta 604, 21.
- divinationes vanae 365, 5. de iis Basilii locus ib.
- Docea castellum 612, 3.
- Doecus Syrus 331, 7.
- dolores vehementes qua re sopian-tur 23, 16.
- Domitiani imperium 445, 9.
- Domnus Antiochenus 504, 7.
- dracones 114, 18. apud Brachma-nas maximi 270, 5.
- Constantinus Ducas imp. 604, 10. eius studia et avaritia 604, 18. liberi 606, 21.
- ecclesiae imago luna 47, 5.
- echeneis piscis 70, 3.
- echinus 66, 13. terrestris 96, 9.
- eclipsis solis v. solis eclipsis.
- ecnephias ventus 15, 6.
- Ἐκνοσηνισμός* 59, 14.
- Edem vocabulum quid significet 128, 2. 188, 11.
- electrum 26, 20.
- elementa quando condita sint 11, 5.
- elephantum ira diurna 93, 18. na-tura 99, 15 sqq.
- Eleutheropolis 309, 2.
- Elias vates 351, 17 sqq.
- Elius pontifex Iudaeorum 321, 16.
- elleborus 23, 13 sqq.
- Empedoclis aetas 376, 16.
- Enaaci filii 304, 20. familia 298, 20.
- Ἐπυαοτήριον* 330, 5.
- Enochus 228, 7. eius translatio quid nos doceat 169, 20.
- Enosi aetas 228, 17.
- Eperastus a Paulo conversus 440, 18. Neroni a poculis et concu-binus ib.
- Ephraema oppidum 398, 12.
- Ephraemi loci 234, 1. 236, 15.
- Ephraemus quid significet 274, 6.
- Epiphanius presbyter 395, 9. a Chrysostomo dissentit 396, 11.
- alienatus 479, 21. eius ad Endo-xiae calumniam responsio 480, 7. loci laudati 226, 5. 242, 8. 276, 1. 296, 16. 369, 10. 387, 16. 418, 8.
- equorum spumae causa 117, 21.
- erinaceorum coitus 114, 1.
- erodius s. ardeola 85, 1.
- Erotici seditio 594, 20.
- Esaias 367, 7.
- Esdras 341, 16. 370, 8. 371, 4.
- Esthera 317, 18.
- etesiae venti unde oriantur 14, 9.
- Eudocia imperatrix ante Athenis dicta 484, 4. Paulinum magni

- facit 484, 15. cum Theodosio
dissidet ib. cum filiis imperat
607, 5. eius consilium callidum
608, 5.
- Eudoxiae contentiones cum Chry-
sostomo 479, 16. eius calumnia
480, 11.
- Eulogius a Spyridone victus 464,
21.
- Euripidis aetas 376, 16.
- Eusebii Pamphyli historia 423, 15.
437, 20. locus 341, 12.
- Eustathius Antiochenus 502, 13.
eius de diei sub Iezechia horis
sententia 362, 5.
- Eustathius Camytzes captus 622, 9.
- Eutelidas 110, 11.
- Euthymius patriarcha 555, 17.
- eutocius lapis 82, 7.
- Eutyches haereticus 488, 4. 503,
18 sqq.
- Eutychie patriarchae relegatio 512,
21.
- Euxinum cur pisces agminatim
petant 65, 21.
- Euzoius Antiochenus 469, 12.
- Eva Adami adiutrix 158, 1.
- evangelistarum de gallicinio loci
discrepantes conciliati 402, 5.
- exactiones novae 619, 5.
- Ezechias v. Iezechias.
- Ezecias psalorum Davidis pur-
gator 341, 14. eius pietas 342,
10.
- fames Valeriano reguante gravis
455, 2.
- fasciarum alligandarum mos pon-
tificum unde extiterit 538, 19.
- fatum 216, 15. 52, 21 sqq.
- Faustae Constantini uxoris mors
461, 12.
- Faustulus 266, 10.
- feles cur noctu videant 116, 9.
- feminae apud Agilaeos viris supe-
riores 270, 10. sterilium reme-
dium 102, 8.
- ferae in Lybia monstrosae 117, 19.
- festi Christo dies sex 499, 9.
- fiber 106, 8.
- figus arbor succi plenissima 26, 7.
quo modo dulcescat 25, 6. car-
nes et tauri ad eam ligati mol-
lescunt 26, 5.
- fili pro nepotibus 363, 14.
- firmamentum 16, 15.
- Flavianus Antiochenus 469, 5.
- Flavianus Cpolis antistes verbera-
tus obit 488, 13.
- Floriani imperium 456, 7.
- folia arborum cur diversa sint 24, 7.
- fontis et arboris miracula 515, 12.
- fontium undo-diversus sapor 29,
21.
- formicae ab hordeo sibi cavent 118,
17. apud Brachmanes maximae
270, 6. cur oleo extinguantur
91, 5.
- formido frigiditate excitatur 89, 11.
facultatem vitalem contrahit
304, 3.
- Francorum in Palaestinam expe-
ditio 619, 5.
- fuci ab apibus quomodo punian-
tur 87, 17.
- fulmen cur non urat 58, 18. cur
prius tonitru percipiatur 60, 3.
eius duplex genus 55, 21.
- Furnus patriarcha 601, 12.
- futurorum notitia soli deo propria
205, 2.
- Gabaonitae 334, 15.
- Gaidan 230, 4.
- Galbae imperium 444, 9.
- Galenus de Tityo 211, 18. loci
eius laudantur 107, 19. 110, 1.
112, 20. 113, 22. 251, 21. eius
et Magdalenae colloquium fabu-
losum 430, 13.
- Galerii imperium 457, 4.
- Galli imperium 454, 21.
- gallus gallinaceus cur noctu cer-
tis horis cantet 89, 20. de cantu
eius evangelistarum loci discre-
pantes conciliati 402, 12.
- Ganges fl. 269, 16.
- Gedeon 307, 10 sqq. eius filii
308, 1.
- Gelimer Vandalarum rex 494, 12.
de gemmis liber Solomonis 341,
21.
- genesis parva 198, 1. eius prava
narratio 206, 8. refutatur 392,
18.
- genius ex praescripto Solomonis
expulsus 342, 4 sqq. monachi
precibus impeditus 534, 17.
crucis signo pellitur 367, 14. de
geniis liber Solomonis 342, 4.

- Porphyrri et Iamblichi opinio 204, 10.
 Gennadii de angelis opinio 152, 13.
 geometriæ inventores 240, 13.
 Georgius Syncellus v. Syncellus.
 Germanicopolis a Basilio Macedone oppugnata 549, 6 sqq.
 Germanus patriarcha 150, 12. eius de Maria testimonium 434, 10.
 Gesema Israelitarum domicilium a plagis Aegypti immune 287, 9.
 gigantes a Chalebo excisi 304, 20.
 gigantum ossa sub Anastasio inventa 492, 14.
 Gillimer v. Gelimer.
 Gizerichus Libyæ princeps Marciano parit 487, 9.
γογγύλας et magiæ discrimen 244, 7.
 Golgatha 469, 18.
 Goliathus 328, 6.
 Gordiani imperium 453, 12.
 Gotholia Achabi F. 350, 13.
 Graeci astronomiæ inventores 240, 15. in annorum numeris ab Hebraeis discrepant 228, 1.
 grando unde oriatur 18, 4. sub Monomacho ingens 586, 10.
 Gratianus imp. sagittandi peritus 474, 10. eius imperium 473, 20.
 Gregorius Nazianzenus patriarcha tu se abdicat 476, 11. eius de angelis opinio 153, 2. dictum 523, 16. loci 129, 12. 159, 16. 177, 11. 179, 19. 182, 8. 203, 16. 188, 20. 209, 21. 212, 16. 244, 4. 386, 11. 413, 3. 471, 14.
 Gregorii Nysseni loci 54, 7. 166, 7. 159, 4. 171, 7. 176, 15. 187, 22. 205, 20. 207, 2. 244, 4. 282, 20. 302, 19.
 Gregorius papa 447, 2. Leoni imp. vestigialia pendi vetat 522, 1. mortuum absolvit 524, 7.
 grossi 26, 16.
 grues 78, 7.
 Habacuc 376, 1.
 Hadrianus v. Adrianus.
 haemorrhoids serpens 111, 13.
 halcedo avis 79, 11.
 halcedonia 79, 19.
 halo solis 49, 7. lunæ 58, 16.
 Halys fl. 265, 15.
 Harmatius proditor occiditur 490, 20.
 Heberus solus in linguarum confusione suam linguam retinuit 242, 9 sqq.
 Hebraei regem poscunt 323, 18 a Graecis in annorum numero constituendo discrepant 228, 1.
 Helena Constantini M. mater 462, 3.
 Heliogabali imperium 453, 4.
 Henosus 230, 4.
 Heraclea olim Perinthus 462, 11 sqq.
 Heracliti dictum 141, 13. 219, 15. aetas 376, 15.
 Heraclii imperium 511, 7.
 Heraclonae imperium 513, 8 sqq.
 herbae cur non omnes esculentae 22, 22. cur quaedam venenatae ib.
 Hercules Samsoni aequalis 308, 5.
 Hercules Tyrius philosophus purpuræ inventor 265, 5.
 hermaphroditi 215, 10.
 Hermes philosophus 55, 1. 215, 11.
 Herodes regnum quomodo consecutus sit 372, 5.
 Herodoti aetas 376, 16.
 hidrys crocodilo infestus 508, 4.
 hiems gravis sub Phoca 510, 19. sub Constantino Copronymo 527, 2.
 Hiericho 304, 6.
 Hierosolyma a Nabuchodonosore ter spoliata 369, 6. olim Salema s. Solyma dicta 255, 6. 332, 4. Aelia nominatur 448, 3, ab Antiocho Epiphane capitur 377, 19. eius episcopus primus Iacobus 425, 1. episcopus Iuvenalis 433, 6. eius excidium 442, 15. ab Iosepho descriptum ib. a Ieremia praedictum ib. Iacobi Iusti caedi imputatum 426, 2.
 Hiems vates 350, 17.
 Hildericus s. Hindericus Vandalorum rex 494, 8.
 Hippocentaurus 305, 11.
 Hippocratis aetas 376, 17. dictum 97, 1.
 Hippolytus Thebanus historicus 423, 11. eius de diei sub Iezechia horis sententia 362, 1.

- hircus sibi met ipse medens 95, 13.
 hirsuti salaciore 102, 18.
 hirundinis solertia 79, 1.
 Holophernes dux exercitus Cam-
 bysis 376, 7. a Iuditha trucidat-
 ur 376, 7.
 Homerus Solomoni aequalis 344, 7.
 homo qualis creatus sit 98, 7. 126,
 9 sqq. ab igne appellatus 192,
 17. quod feras metuit cuius rei
 indicium sit 155, 20. prin-
 cept rerum omnium a deo con-
 stitutus 154, 3. eius incremen-
 tum duplex 157, 15. unde μέ-
 γοψ dictus 241, 13. lapsus 190,
 17. homines prisci cur diu vi-
 xerint 275, 7. cur plures ha-
 buerint uxores ib. hominum
 soboles cur non semper refa-
 rat parentum similitudinem 106,
 22.
 Honorii Theodosii F. imperium
 475, 3.
 Honorius Romanus antistes 504,
 22.
 Hungari v. Ungari.
 hyaena 103, 4.
 Hydaspis fl. 88, 9.
 hydrophobium e canis morsu 121,
 14. de eius causa Rufi locus
 122, 1.
 hypapantae festi origo 499, 6
 Hypatii seditio 495, 19.
 Hyperborei iustitias et temperan-
 tiae studiosi 437, 4.
 Hyrcanus Iudaeorum pontifex ul-
 timus ab Herode interemptus
 381, 7.
 Iacobi Isaacii F. historia 259, 11
 sqq.
 Iacobus Iustus primus Hierosoly-
 morum episcopus 425, 1. eius
 vita et pietas 425, 20. cur ce-
 teris apostolis par sit 426, 13.
 Iadon 349, 12.
 Iaela Sisaram occidit 306, 14.
 Iamblichus de genis opinio 204, 12.
 Iannes 293, 5.
 Iaredi aetas 228, 21.
 Iba Edessenus episcopus 483, 20.
 ibis interlunii tempore caeca 88,
 3. serpentibus infesta 281, 13.
 Iconium unde dictum 264, 17.
 Iechonia 369, 7.
 Iephtha Israelitarum. index 312, 4.
 Ieremiae de Hierosolymorum ex-
 cidio vaticinium 369, 9. 443, 3.
 Ieroboami regnum 347, 12.
 Iesus Iosodeci F. 370, 19.
 Iesus Navae F. v. Iosua.
 Iezechiae vita et regnum 359, 17.
 eo regnante quot horas dies
 habuerit 362, 1.
 Iezecielus vates 351, 5. eius visio
 371, 3.
 Ignatius antea Nicetas dictus pa-
 triarcha 533, 6. solio deturba-
 tus 544, 7. obit 552, 17.
 ignis cum aqua in Lyciis monti-
 bus coniunctus quid significet
 33, 13. coelestis cur initio hos-
 tias sit depastus 222, 7. eius
 natura 142, 17. cultus eius unde
 extiterit 265, 1. in apostolis
 conspectus quid fuerit 420, 1.
 imbres unde orientur 18, 9. ve-
 hementes sub Alexio Comm. 622,
 4.
 imperatores Romani unde augusti
 dicti sint 379, 17. de Cpolitani-
 nis postremis vaticinium 498, 5.
 imperii Romae finis 490, 1. impe-
 riorum origo et series 243, 15.
 377, 1.
 impudici puniti 501, 2.
 incendia sub Alexio Comm. 621,
 21.
 incestus Chaldaeorum 270, 9.
 Innocentius papa Arcadium ex-
 communicat 480, 17. absolvit
 482, 15.
 insidiae diaboli 74, 15.
 invidia virtutis et gloriae comes
 495, 9. non invenitur in brutis
 animalibus 83, 14.
 Ioabus ad aram a Solomone oc-
 cisus 337, 16 sqq.
 Ioacimus 369, 7.
 Iohannes Antiochanus episcopus
 483, 16.
 Iohannis astronomi consilium 557,
 8.
 Iohannis auctoris scalae locus 213,
 3.
 Iohannis ministri fratres 584, 15.
 Iohannes Orphanotrophus 593, 7.
 Iohannis Scylitzae annales 531,
 21. locus 551, 17.

- Iohannes theologus Patrum re-**
gatus evangelium et apocalypsim
scripsit 445, 10. sub Nerva re-
vocatur ib.
- Iohannis Xiphilini patriarchatus**
606, 14 sqq.
- Iohannes Zimisches v. Zimisches.**
- Ioas rex 357, 18.**
- Ioathamus Oziae regis F. 358, 18.**
- Iobi historia 115, 19. 276, 10 sqq.**
- Ioelus vates 349, 13.**
- Ioiadas Iudaeorum pontifex 358, 1.**
- Ionathan a Sauli iniuria vindica-**
tur 325, 15.
- Iorami regnum 354, 12 sqq.**
- Iordanes 299, 12.**
- Iosaphati regnum 350, 9.**
- Iosephi historia 271, 7 sqq.**
- Iosephi precatio inscriptus liber**
quidam apocryphus 321, 6.
- Iosephus Dringas a Phoca dece-**
ptus 567, 13. eius ad Zimischem
litterae 567, 17.
- Iosephus historicus quando vixe-**
rit 436, 16. veritatis amans 443,
10. a Mose dissentit 232, 23.
263, 14. cur deus per eum hi-
storiam excidii Hierosolymorum
conscribi voluerit 443, 10. eius
de Mose narrationes 279, 6. loci
238, 5. 243, 11. 272, 19. 274,
20. 282, 20. 290, 21. 297, 13.
309, 3. 326, 11. 327, 11. 328,
16. 331, 4. 346, 14. 349, 12.
352, 9. 359, 8. 370, 9.
- Iosiae regnum 368, 10.**
- Iosua Navae F. 299, 19. eius res**
gestae 303, 17.
- Iothorus cognomen Ragueli 282, 11.**
- Ioviani imperium 472, 17.**
- Irenes imp. facinus immanissimum**
529, 18. largitiones vafrae 509,
21.
- iris quid sit 58, 21.**
- Isaacii historia 288, 8.**
- Isaacius monachus 473, 10.**
- Isidori Pelusiensis locus 187, 2.**
computatio dierum quos sepul-
tus erat Christus 414, 22. pro
Christo apologia 479, 11.
- Israelitae quam ob rem in servi-**
tute Aegyptiorum vixerint 274,
14. quare totos annos quadra-
ginta in desertis oberraverint
299, 2. post Samsonis obitum
per quadraginta annos nullius
imperio paruerunt 321, 16.
- Iudaeae solum pingue 227, 12.**
- Iudaei ab extruendo templo sub**
Iuliano impediti 470, 20. eorum
typus Cainus 224, 5. eorum pon-
tificem veneratus Alexander M.
454, 12. sub Adriano clades 447,
16. villi pretio venduntur ib. ter
servitutem perpersi 443, 19.
Christianos falso immundos vo-
cant 314, 3 sqq.
- Iudas Iudaeorum iudex primus**
305, 12.
- Iudae Maccabaei aetas et res ge-**
stae 378, 4 sqq.
- Judithae aetas et praeclarum fa-**
cinus 317, 5. 376, 8.
- Iuliani Halicarnsdensis aetas et**
haeresis 456, 3.
- Iulianus imp. apostata 469, 1. pro**
animalium mactatione quid af-
ferat 221, 14. eius calumnia 241,
14. ad eam Cyrilli responsio ib.
alia refutata 371, 14. de eo
oraculum 466, 19. de eius ca-
davere Gregorii Nazianzeni lo-
cus 471, 20.
- Iulius Caesar v. Caesar.**
- Iulius mensis undedictus sit 379, 13.**
- Iustiniani M. imperium 494, 7.**
statua 505, 10. error ib.
- Iustinianus Rhinotmetus imp. 517,**
10. imperio deiectus 517, 20.
iterum imperator 518, 4. eius
crudelitas ib. exitus 520, 5.
- Iustini imperium 493, 18.**
- Iustini II imperium 506, 1.**
- Iustinus Philosophus martyr 449,**
13. citatur 29, 10.
- Iuvenalis Hierosolymorum episco-**
pus 433, 6. 503. 10. eius de
Mariae virginis sepultura nar-
ratio ib.
- Laban Iacobi socer 261, 11.**
- laicis nefas baptizare 453, 20.**
- Lamechus cum Caino comparatus**
230, 12. eius uxores 230, 6.
- Laodicea a quo condita sit 377, 13.**
- lapis Herculeus s. magnus 70, 18.**
lapides supra aquam natantes
cuius nos admoneant 33, 9. de
coelo lapsi 487, 19.

- Latona a Tityo amata 211, 16.
 Lazari pater Simon 398, 16.
 leonis natura 94, 8. 116, 21. leones aurei rugientes 543, 13.
 leo fornicarius s. myrmecoleon 101, 8.
 Leonis Armenii imperium 533, 1.
 Leo Cono imp. 520, 11. de eo Indaeorum vaticinia ib. ei vectigalia pendi Gregorius papa vetat ib. eius crudele facinus ib.
 Leo Constantini Copronymi F. imp. 528, 13.
 Leonis imperium 489, 12.
 Leo Philosophus imp. 553, 11. quo modo clarus factus sit 540, 5 sqq. famem suorum sublevat 541, 4. vinculis liberatur 551, 14 sqq. de eo scriptorum dissensio ib. exstruit templum 554, 1. sub eo prodigia ib. eius e Zoe Carbonopsia filius 555, 8.
 Leonis Phocae facinora 565, 16.
 Leonis II imperium 490, 6.
 Leonis Tornicii seditio 596, 5.
 Leontius imperator 517, 13.
 Leontius pater Origenis martyr 451, 4.
 leporis natura 102, 5 sqq. marinus exitiosus 67, 11. 445, 8.
 Levitae unde dicti 263, 10. ut sacerdotes adiuverent instituti a Iezechia 360, 1.
 lex per angelos data 147, 20. Moisaica divinationes prohibet 365, 10.
 Libanii de Chrysostomo testimonium 479, 3.
 libellae ceti species 69, 9.
 liberorum educationem cur matres magis quam patres curent 207, 17. liberos per ignem trahere quid sit 359, 9.
 libri sacri conservati ab Esdra 371, 11.
 Libya ferarum abundans 117, 16.
 lichne lapis 88, 10.
 Licinius Caesar Christianos affligit 464, 14.
 lignum cognitionis unde dictum 194, 21. de eo Iosephi et Nemesii sententia ib.
 lingua Hebraea unde dicta 241, 22. una ante exstructam turrim Babyloniam ib. post septuaginta duae ib. linguae cur super apostolos conspectae 420, 1. linguarum quindecim periti apostoli 421, 6.
 Λιθόγραφος locus 406, 3.
 litterarum Hebraearum inventor Sethus 228, 14.
 litterae sacrae ab Origene illustratae 451, 14. in iis usitata prolepsis 195, 13.
 loligo piscis tempestatis indicium 66, 21. 71, 20.
 lotus herba solaris 90, 8.
 Lucas evangelista cur Pauli martyrium non descripsit 440, 4. suspensus 442, 3.
 Lucifer 203, 14.
 luminaria quasi quaedam stellae 35, 5.
 luna quasi luminare magnum 47, 10. cuius nos admonet ib. ecclesiae imago 46, 19 eius mutationes unde orientur 44, 11 defectus quomodo fiat 44, 21 sqq. de eius magnitudine variae sententiae 40, 12. eius currus quare a tauris trahatur 43, 10 halo quid sit 58, 16. cum lunae incrementis et deminutionibus aer et animalia nonnulla mutantur 43, 15. 88, 1.
 luporum cum ovibus inimicitiae 118, 22. iis scilla planta invisit 117, 9.
 luscinia 83, 19.
 lux toto coelo diffusa cur die quarto in luminaria divisa sit 63, 4.
 Lycii montes 33, 13.
 Lycurgi aetas 307, 5.
 Macarii loci 199, 19. 502, 14. miraculum 473, 16.
 Macedonius exsecratur 476, 16. damnatur 502, 21.
 Macrini imperium 453, 3.
 Macrobiorum insula 269, 6.
 Magdalenae et Galeni colloquium fabulosum 430, 13.
 magia a quibus inventa sit 244, 7.
 magica Solomonis 343, 20.
 Magistrianus 508, 19.
 magnetis natura 70, 18.

- Magi** quando Christum adoraverint dissentit 387, 11.
Maleleelus 228, 20.
Mamaea Alexandri imp. mater Origenem ad se accessit 453, 8.
Manasses Iosephi F. 274, 4. vocabulum quid significet ib.
Manassis regnum 364, 4 sqq.
mandragorae usus 23, 16. 100, 23.
Manis blasphemia 157, 8. error 210, 15. haeredes Pauliciani 387, 5. aetas 455, 13.
Mangana exstructa a Constantino M. 468, 6.
Maniacis tumultus 594, 8.
Manichaei ab Alexio Comm. ad bonam frugem revocati 621, 16. eorum errores 92, 1. 108, 17.
manna 303, 3.
Manoas 308, 3.
manus imponendi mos unde originem habeat 297, 18.
Marciani imperium 486, 17 sqq. praebet ei umbram aquila 487, 6.
Marcus evangelista Petri discipulus 402, 11.
Mardochaeus 317, 17.
mare salsum 29, 22. fons aquae omnis 18, 12. eius fluxus et refluxus unde existat 43, 18. eluvies Iustiniano regnante 499, 14. Atlanticum unde dictum 27, 17.
Maria virgo 383, 12. de eius morte cur nihil proditum sit 431, 14 sqq. e sepulcro resurrexit 433, 1.
Maria Magdalena Romam venit 435, 20.
Mariae cuiusdam atrox facinus 442, 19.
Marodachus Babyloniorum rex ad Ezechiam legatos mittit 363, 7.
Martinae poena 513, 10 sqq.
Martinus papa 516, 15.
matres cum patribus magis solliciti sint de liberorum educatione 207, 17.
Mathusalas Enochii F. 229, 1.
Matthias apostolus in Iudae locum suffectus 397, 16.
matula et poculum ex eodem vitro, proverbium 445, 21.
Mauricii imperium 507, 5 sqq.
Maxentius a Constantino debellatur 460, 1.
Maxillae fons Eleutheropoli 309, 2.
Maximiani imperium 456, 14.
Maximina Constantini uxor 461, 16.
Maximini imperium 453, 11.
Maximi imperium 453, 11.
Maximus citatur 6, 16. 11, 5. 136, 4. 181, 9. 209, 1. 362, 17.
Medi inventores magiae 244, 7.
medici scelestorum corpora viva dissecantes 290, 6. a Solomone multa didicerunt 341, 5.
melancholicorum dementia 122, 1.
Melchisedecus imago Christi 255, 11. Abrahamo maior 257, 13.
Meles dux Basilii 577, 15.
mel in litteris sacris nonnunquam i. q. aqua 357, 16.
Meletius Antiochenus 503, 2.
Memphibosetus Sauli F. 331, 16.
Mena patriarcha 506, 12.
mens quasi oculus animae 134, 9. hominis num sideribus regatur 214, 7.
mensium inventor Sethus 228, 9.
μερόπες homines unde dicti sunt 241, 12.
merops avis retrorsum volans 89, 17.
Methodii patriarchatus 540, 3 sqq.
Metrophanes Cpolitianus 502, 12.
metus unde existat 72, 4. 89, 14. 103, 5.
Michaeas vates 352, 8.
Michaeli Anemae seditio 620, 1.
Michaelus archangelus 151, 5.
Michaelus Balbus igne damnatus 534, 8. imperator fit 534, 21.
Michaeli Calaphatis imperium 591, 7 sqq.
Michaelus Cerularius patriarcha 595, 4.
Michaeli Militaris imp. 600, 1.
Michaeli Paphlagonis imperium 585, 21. poenitentia 587, 14.
Michaeli Parapinacae imperium 611, 3.
Michaeli Rangabis imperium 531, 17.
Michaeli Stratiotici imperium 589, 18. in eum conspiratio 600, 5.
Michaeli Temulenti imperium 541, 16 sqq.
Michol Sauli F. Davidis uxor 328, 18.

- miles quidam mortuus revixit 513, 13.
 milltes hosti dediti 508, 12 sqq.
 Davidis quinque eximii 336, 11.
 miracula 398, 15. 489, 4.
 Moamethi deliria 514, 10. doctrina unde corrogata ib. origo ib.
 monasteriis adempti reditus 601, 5.
 Monomachi imperium 593, 6 sqq.
 Monotheletarum secta damnata 504, 19.
 monstra 560, 11. 611, 15.
 morbi siccitate orti humiditate curandi 220, 5. eorum origo 180, 14. multi calidis aquis sanandi 33, 17.
 mors beneficii loco habenda 177, 7. eius causa interdum subita laetitia vel formido 304, 3. eius origo 163, 18. 180, 14. imminuentis indicium 165, 11.
 mortui cur Christo moriente revixerint 410, 16. mortuorum resuscitationes octo 429, 13.
 Moses ab Abrahamo sextus 276, 8. eius contra Aethiopes stratagema 281, 7. a Thibide amatus 281, 17. quaudiu ieiunaverit 295, 15. cur non palam mortuus sit 296, 12. de eius morte opiniones 296, 15. cur in terram promissam non intraverit 300, 2. eius laudes 291, 8. de eo narrationes Iosephi 279, 6 sqq. ab eo dissentit Iosephus 263, 13. nominis origo 280, 14.
 motus Italici 577, 14.
 mulieris cuiusdam in tuenda pudicitia fortitudo 586, 20.
 mulieres tres quae Christum unxerunt 398, 19.
 mulus cur non gignat 117, 22. loquitur 527, 12.
 mundus cur sex diebus conditus sit 4, 4 sqq. igne periturus 16, murenae et serpentis coitus 74, 9. 11.
 mus cur timidus 103, 4. terrori elephanto 100, 1. murium ortus 84, 17.
 musca Accaronitarum numen 355, 13. muscae cur mel Atticum fugiant 91, 4. cur oleo extinguantur 90, 5.
 musci odoramenti origo 105, 1. mustelae natura 88, 7. 103, 4.
 myopis natura 88, 17.
 myrmecoleonis natura 101, 8.
 Nabo mons v. Abaris.
 Nabuchodonosor ter spoliavit Hierosolyma 369, 6. eius poena 372, 10.
 Nabuthaeus 351, 13.
 Naira 112, 10.
 narium usus 218, 12.
 narrationes apocryphae reiciendae 394, 12.
 nautis siderum ratio habenda 50, 4.
 Nectarius Gregorii Nazianzeni successor 476, 13.
 Nectenabo Aegyptiorum rex 267, 2.
 Nemesimle arbore cognitionis sententia 194, 5. loci 123, 18. 201, 3.
 Neronis imperium 437, 16 sqq.
 Nervae imperium 446, 12.
 Nestorii origo et aetas 456, 2. 483, 15. haeresis 502, 5.
 Nicaea terrae motu subruta 474, 8.
 Nicaenum concilium 464, 20.
 Nicander 108, 8.
 Nicephoritzae facinora 611, 9.
 Nicephori imperium 531, 3.
 Nicephori Botaniatae imperium 456, 2 sqq.
 Nicephorus Phocas v. Phocas.
 Nicephorus Heracleae praeses 563, 15.
 Nicephori patriarchae de angelis locus 260, 14. canon 454, 15. exsiliium 533, 17.
 Nicetas Rangabis F. castratus patriarcha 533, 4. post dictus Ignatius ib. eius inscitia 527, 14.
 Nicopolis a quo exstructa sit 380, 9.
 Nili fl. natura 19, 16. 32, 12 sqq.
 Ninive a quo condita sit 244, 20.
 Nabuchodonosore capta 321, 14.
 Ninus Semiramidem matrem duxit uxorem 244, 18.
 nivis ortus et natura 18, 2. 120, 10.
 Noa quare deo post diluvium sacra fecerit 238, 6. eius pater 232, 10. filii ib. 236, 3. continentia 236, 6.

- Noema 317, 9.
 nodi ecliptici 45, 17.
 Nova Roma 463, 3. 533, 5.
 Novatus 454, 20.
 nox in creatione diem secuta 8,
 8 a nocte mensura temporis 37,
 19. eius origo 37, 22. 61, 11.
 noctes Britannicae 62, 17. uo-
 ctium et dierum vicissitudines
 cuius nos admoneant 38, 4 sqq.
 unde dicta sit $\nu\upsilon\tilde{\xi}$ 38, 2.
 numerus denarius perfectus 283,
 15. 294, 1. 418, 21. septenarius
 in libris sacris quid significet
 231, 9.
 Obedus Davidis avus 317, 15.
 oblivionum gravium causa 220, 8.
 Ochoziae regnum 355, 3.
 Ochus Artaxerxis F. 267, 1.
 Octavius Augustus 379, 14.
 oculus invidus basilisco similis 110,
 5. oculorum natura 110, 15.
 eorum effectus auditu celerior
 60, 7.
 odontotyranii natura 270, 2.
 odor qua re augeatur 25, 21.
 olea folia abiicit 27, 2.
 olei cadus in Eliae historia quid
 sit 356, 21.
 oleo cur animalia quaedam ex-
 tinguantur 91, 4.
 Olophernes 316, 14 sqq.
 omen de Leone Armenio 533, 20.
 onagrorum natura 123, 5.
 opobalsamum 516, 1.
 ordines novem angelorum 145, 18.
 de iis Dionysii dogma ib.
 organum musicum a Theophilo
 imp. inventum 537, 1.
 Origenes quando vixerit 450, 18.
 eius libri, vitia et errores ib.
 208, 9. 502, 4. anathemati ob-
 noxius 452, 8. simulacrum quid
 esse dicat 305, 9.
 Ornia a Solomone fratre inter-
 lectus 337, 15.
 Orus mons 300, 7.
 Orphana 317, 10.
 orphanotrophium instauratum 621,
 19.
 Orphei aetas 307, 3.
 ossa gigantum inventa 492, 14.
 ossifragae pietas 80, 8.
 ostenta sub Leone M. 489, 13.
 ostracodermum 67, 22.
 ostreorum natura 67, 19.
 Othonis imperium 444, 10.
 ovis cur simplex in libris sacris
 vocetur 124, 12. eius prudentia
 96, 13. ex ovium lana cur vestes
 fieri hominibus deus voluerit
 162, 4.
 Ozias rex leprosus 358, 10.
 Palaestina oculus orbis terrarum
 516, 3.
 Palas conditor Palatii 266, 5.
 Palatinus mons 266, 9.
 palatium unde dictum 266, 6.
 palmae natura 24, 22. arbor ama-
 toria 70, 21.
 Pantaleon Synadensis pontifex 556,
 20.
 papaver 23, 17.
 Paradisus quando conditus fuerit
 126, 12. eius situs 143, 20. cibus
 187, 16.
 pardalis semet ipsa curans 95, 14.
 cur timida sit 103, 4. cum ea
 comparatus Alexander 268, 9.
 parentum similitudinem cur bruta
 magis quam homines referant
 106, 14.
 Parnassus mons 32, 2.
 pascha vocabulum quid significet
 290, 20. Christi novum 400, 7.
 de eo celebrando in concilio
 Nicaeno actum 464, 22.
 passer Libycus 89, 6.
 Patmus insula 445, 10.
 patres prisci cur diu vixerint 275
 7. cur plures habuerint uxores
 ib.
 patriarchas unde nomen ducant
 275, 18. a quibus confirmantur
 462, 19. apostolis minores 428, 5.
 Patricius episcopus Prusensis 34, 6.
 patricii Romani Cpolim traducti
 463, 16.
 Patzinacae 584, 4. Monomachum
 vincunt 597, 16. ab Alexio Com-
 reprimuntur 618, 20.
 Pauliciani haeretici 387, 6. 621, 16.
 Paulinus Eudociae carus 484, 15.
 Paulus Romae biennium versatus
 440, 13. quamdiu doctrinam
 Christi docuerit 423, 10 sqq.
 cur a Nerone occisus sit 439,
 12. in Hispaniam profectus 441,

3. fueritne in numero duodecim apostolorum 397, 16.
 Pauli Samosatensis aetas 455, 14, 517, 1.
 Paulus Sinopensis 121, 7.
 pecudes tendendae non deglubendae 435, 11. earum cura ante diluuium inventa 162, 4.
 pelecani avis natura 85, 15. eius in sobolem pietas 86, 7.
 Pentapolis barbarica 33, 9.
 Perinthus s. Heraclea 462, 11.
 Persei regnum 264, 15.
 Pertinacis imperium 450, 16.
 pestis sub Constantino Copronymo 526, 20. sub Iustiniano 499, 16. sub Michaelae Parapinace 613, 5. sub Monomacho 598, 16. sub Valeriano 455, 2.
 Petri caedes 439, 11 sqq. eius discipulus Marcus evangelista 402, 11. cum Simone mago disputatio 439, 4. eius loci citantur 51, 7. 214, 14.
 Pharaonis somnia 273. 9. animus contumax 289, 6. nomen regibus Aegyptiis commune 294, 6.
 phascusa avis 88, 17.
 phene s. ossifraga avis 80, 7.
 Philippicus Bardanes Mauricio reconciliatus 509, 12. eius imperium 520, 1.
 Philippi Arabis imperium 453, 12.
 Philippopolis 621, 15.
 Philippus Macedo 267, 7.
 Philonis aetas 436, 16. ex eius historia ecclesiastica exemplum 524, 15.
 Philolai de natura solis opinio 40, 3.
 Philoraei agilitas 566, 1.
 phocae ceti species 69, 8.
 Phocae Cappadocis imperium 510, 3 sqq.
 Leo Phocas Nicephori frater 540, 20.
 Nicephorus Phocas scholarum domesticus 565, 6. Apochaudam vincit 566, 20. imperator fit 568, 12. eius imperium ib. sqq.
 phoenices arithmeticae inventores 240, 17.
 phoenicis avis natura 88, 19.
 Phoenix Tyriorum rex 265, 5.
 Photii exitus 544, 11.
 Photinus 511, 8.
 Pilatus Christum damnavit 403, 3. eius mors 436, 3.
 pinus folia abicit 27, 2.
 pisces cur extra aquam moriantur 65, 5. cur Euxinum agminatim petant 65, 21. cetacei quodammodo terrestres et aquatiles 73, 13. qui atramentum habeant ib. qui branchiis careant ib. qui pedes octo habeant ib. 5. non coeunt 74, 3. cognati volucibus 76, 12. eorum dentes 65, 14. difficilis auditus 93, 7.
 Placilla uxor Theodosii 475, 2.
 plagae Aegyptiacae 283, 15 sqq.
 planetis nomina indidit Sethus 228, 12.
 platani aureae 543, 10.
 Platonis aetas 376, 17. de coelo opinio 10, 19.
 Plotini dogma 134, 2.
 pluit argenteo 456, 11. cinere 489, 14. pulvere 512, 10. tritico 456, 9.
 Plutarchi loci laudati 110, 11. 247, 4.
 poculum et matula ex eodem vitro, proverbium 445, 21.
 Polycarpus hierarcha 408, 17.
 Polyeuctus patriarcha 563, 12. eius cum Nicephoro Phoca controversiae 569, 1.
 polypi natura 71, 5 sqq. eius de ventis praesagium 66, 15. cur a Ponto abstineat 71, 9.
 Pompeiopolis 494, 2.
 Porphyrii de genis sententia 204, 11.
 Porphyrius cetus captus 501, 7.
 portenta sub Argyropulo 581, 13. sub Botaniate 613, 15. sub Alexio Comn. 618, 15. sub Isacio Comn. 603, 5. sub Constantino M. 461, 20. sub Diogene 607, 3. sub Heracleo 512, 9. sub Mauricio 507, 11. sub Michaelo Paphlagono 588, 3. sub Michaelo Temulento 544, 13.
 praefecti non temere mutandi 435, 12.
 praesagiri quaedam possunt 56, 1.
 Prasinorum factio 495, 20.
 prester urens 59, 2.

- prion ceti species 68, 20.
 Priscus Faustae privignus 461, 14.
 proboscis elephantis 100, 5.
 Probi imperium 456, 6.
 Proclus patriarcha 483, 9.
 Procopia Nicephori F. Michaeli Rangabis uxor 531, 18.
 Procopius Caesariensis 501, 11.
 prodigia cur hodie nulla fiant 222, 12. sub Marciano 489, 4. sub Leone 489, 13. sub Argyropulo 497, 9. sub Gratiano 473, 21. sub Iustiniano 581, 13. sub Leone Armenio 533, 20. sub Leone Philosopho 553, 21. quae Hierosolymorum excidio praecesserint 442, 13.
 Proconesus 533, 18.
 prolepsis litteris sacris usitata 195, 13.
 Promethei aetas 307, 3.
 Prote insula 611, 1.
 proverbia 122, 15. 445, 21
 pruinæ ortus 81, 4.
 psalmi num omnes Davidis 335, 8. ab Ezecia purgati 341, 14. ut canerentur a Constantio imp. institutum 469, 5.
 Pselli loci laudati 321, 5. 341, 20.
 psittacus Leonem deplorat 551, 8.
 Psomtophanicus dictus a Pharaone Iosephus 274, 1.
 Ptolemaeus Lagi F. 377, 7.
 Ptolemaeus refutatus 252, 5.
 Ptolemaei tredecim 377, 8.
 ptyadis serpentis natura 111, 20.
 Publico monachus 472, 13.
 puer miraculo servatus 506, 7.
 puerperarum pollutio 391, 18. de ea Theodoriti et Cyrilli loci 392, 11.
 Pulcheria 484, 1. Theodosium fratrem corrigit 488, 6.
 purpura a quo inventa sit 265, 6.
 Pyrene mons 32, 2.
 Pyronis Chronographi error 156, 14.
 Pyrrhus 504, 21. 513, 4.
 Pythagoræ aetas 376, 15.
 quercinus serpens 111, 8.
 Quintilis mensis post Iulium 379, 13.
 Quintilii imperium 455, 9.
 Raguelus Iothorus 320, 9.
 anarum ortus 84, 17. illuvies 284, 10.
 Raphaelus angelus 321, 1.
 Rapsacis blasphemiae 360, 9.
 Rebecca 259, 9.
 Recabus v. Richabus.
 regnum Aegyptiorum quamdiu constiterit 380, 15. Iudaici et Israelitici spatia 369, 6 sqq.
 remora piscis v. echeneis.
 Remus 266, 13.
 renoualia Byzantii celebrata 463, 4.
 resuscitationes mortuorum octo 429, 13.
 Richabus et Baneas Memphiboseti interfectores 331, 17.
 Roboami regnum 347, 12.
 Roma ab anseribus servata 84, 4. eius origo 266, 13. impuritas 252, 3.
 Romanus Constantini F. imp. 504, 14.
 Romanus Argyropulus v. Argyropulus.
 Romanus Boilus v. Boilus.
 Romanus Diogenes v. Diogenes.
 Romani Lacapeni imperium 558, 2.
 Romulus 266, 10.
 roris ortus 18, 3.
 rosae cur spinis munitae 21, 16. earum odor vulturibus et scarabaeis invisus 95, 18.
 Rossi religionem Christianam amplexi 553, 4. eorum motus 595, 6.
 Rufus 122, 1.
 Rupertus Francus ab Alexio Comn. deceptus 619, 12 sqq.
 rupicaprae natura 123, 15.
 Russi et Rutheni v. Rossi.
 ruta quomodo acrior fiat 26, 3. serpenti Libyco inuisa 95, 18.
 Rutha 317, 10.
 Sabbatius monachus 533, 9.
 Sabellius damnatus 503, 5. eius aetas 453, 16.
 sacerdotes Iudaeorum cur Levitae, Christianorum cur clerici nominentur 263, 10.
 Sadducaeorum sectae origo 369, 18.
 Saites dux Chosrois 512, 3.
 Sala Cainanis F. 246, 1.
 Salema i. q. Hierusalem 255, 4.
 Salmanassar 347, 22.
 Salomon v. Solomon.
 Samaritanorum sectae origo 369, 18.

- Samonas patricius 557, 5.
 Samson Iudaeorum iudex Herculis
 aequalis 308, 4. eius res gestae
 ib. sqq. vocabulum quid signi-
 ficet ib.
 Samueli anima num excitata fuerit
 329, 21.
 Samueli Bulgari mors 578, 5.
 Santabareni praestigiae 550, 13.
 Saporis Persarum regis proceritas
 453, 13.
 Saraceni Romanis tributarii 583, 16.
 Sarapis v. Serapis.
 Sarbarus Persarum rex 463, 19.
 Sardanapali mollities 264, 7.
 Sardica s. Triaditza 465, 16.
 Sardicense concilium 465, 15.
 Sara Abrahami uxor 250, 12.
 Saturnus s. Cronus unde oriun-
 dus sit 243, 14.
 Sauli regnum 323, 18 sqq.
 scarabaeis rosarum odor invisus
 95, 18.
 scarus inter, pisces solus rumi-
 nans 65, 16.
 Schimas gigas 304, 21. 306, 17.
 scilla planta lupo invisus 117, 9.
 scorpii apud Brachmanes maximus
 270, 5. eorum stimuli 100, 2.
 Scylitzes v. Iohannes Scylitzae.
 scylla planta v. scilla.
 Sedecias captivus 369, 7.
 seditio contra Alexium Comn. 619,
 5. Erotici 594, 20. plebis 595,
 17. Serviana 577, 14.
 Sela Lamechi uxor 230, 7.
 Seleucia a quo condita sit 377, 12.
 Seleucus Nicanor 377, 10. eius
 posterius ib. sqq.
 Semeius seditiosus 337, 12.
 Semiramis 244, 20.
 Semus 242, 23.
 Senacheribus a filiis suis interfo-
 ctus 347, 21. eius blasphemiae
 360, 1.
 sensuum vis in animalibus 96, 13.
 Senuphii pallio et baculo hostes
 devicti 478, 12.
 septimae artificium 104, 11.
 septimanae a Setho inventae 228,
 9. de septimanis annorum apud
 Danielum 375, 21.
 seraphi 146, 6. 147, 18 sqq.
 Serapidis fanum eversum 478, 2.
 Serapio mathematicus 452, 20.
 Sergius 504, 21.
 serici apud Romanos origo 501,
 13.
 serpentes pelecano infesti 85, 19.
 extinguuntur cornu cervino 91,
 7. gravi odore 95, 18. sibimet
 medentes 95, 7. devorantur a
 cervis 106, 4. ab ibibus 281, 10.
 eorum genera 109, 19. 112,
 19 sqq. coitus 114, 1. cum
 murenis 74, 10. serpentis irati
 effigies 198, 8. Libyco invisus ruta
 95, 18.
 Seruchus simulacra invenit 245, 4.
 Sethi inventa et aetas 228, 9. sqq.
 eius uxor Asua 221, 9.
 Severiani locus 128, 8.
 Severus Acephalus 504, 8.
 Severi imperium 449, 15. 450, 16.
 Severi de angelis sententia 153, 11.
 Sextilis mensis post Augustus 382, 1.
 Sibylla Aethiopia regina 343, 7.
 siccitas ingens sub Michaelae Pa-
 phlagone 588, 8.
 Sicheus 274, 9.
 Sidon a quo condita fuerit 255, 2.
 sidera num vim exerceant in res
 humanas 48, 22 sqq. 214, 5 sqq.
 ex eorum motu cognoscimus ter-
 ram in medio sitam esse 12, 9.
 de eorum natura variae opinio-
 nes 39, 7. eorum motus nautis
 cognoscendi 50, 4. iis nomina
 indidit Sethus 228, 9
 in Sidiro monte tabula memora-
 bilis reperta 243, 10.
 Constantinus Silvannus haereticus
 516, 21.
 Silvester 461, 19. 502, 12.
 Simon Lazari pater 398, 16.
 Simon magnus 203, 6. 438, 4.
 simulacra quid sint Origeni 305,
 9. cultus eorum origo 245, 2.
 Sinaeus mons 282, 13. 294, 13.
 Siphon ventus 15, 1.
 Sirachidis aetas 378, 16.
 Sirenes sub Mauricio conspicuae
 507, 14.
 Sisarae interitus 306, 14.
 Smerdis magus rex 376, 11.
 Sodomorum situs et flagitia 251,
 9. eius urbis incendio cuius ad-
 moneamur 251, 11.

- sol splendore destitutus sub Iustiano 512, 9. cur die quarto conditus sit 35, 5. diei et noctis causa 37, 22. obscuratur, non deficit 45, 8. pari intervallo ad omnes terrae partes accedit 12, 14. Christi imago 47, 4. de eius magnitudine variae sententiae 40, 1. num terram subtercurrat 61, 5 sqq. Iosua pugnante subsistit 304, 16. eius eclipsis sub Phoca 572, 13. sub Basilio 576, 2.
- Solomon Ornam fratrem occidit 327, 15. Homero aequalis 344, 6. num senex poenitentiae se tradiderit 347, 8. eius regnum 337, 14. 343, 6. meretrices 345, 16. odae et sententiae 341, 4. libri de geniis et gemmis 342, 16. de eius magicis Iosephi locus 343, 20. eius statua a Iustiniano posita 498, 15. e praescripto eius expulsus genius 342, 18.
- somnus qua re concilietur 23, 16.
- Sophiae virtus 506, 4.
- Sophoclis aetas 376, 15.
- spectrum sub Isaacio Comn. 603, 5.
- spinae cur rosas additae sint 21, 16.
- spiritus sanctus cur descenderit in Christum 393, 16. in apostolos 419, 10 sqq.
- Spyrido vincit Eulogium 464, 21.
- statua imperatricis ab Antiochenis deiecta 477, 14. Solomonis a Iustiniano posita 498, 15.
- Stauracii imperium 531, 17.
- stella a Magis conspecta quid fuerit 389, 10.
- Stephani martyrium 423, 13.
- Stratonicus Siciliae dux apud Dioscoridem 107, 11.
- sturni cicuta vescuntur 23, 9.
- sues silvestres semel, cicures bis quotannis pariunt 119, 22.
- sultanus a Francis captus 548, 16. eius praeclarum dictum ib. 628, 21. eius cum Diogene colloquium ib. modestia ib. victoria 628, 17.
- Suses gigas 304, 21, 306, 17.
- Symeon Metaphrastes 456, 16.
- Symeon Stylitzes 489, 8.
- Symeonis Bulgari interitus 558, 7.
- Symmachi aetas 450, 17.
- Georgius Syncellus citatur 221, 7. 223, 17. 294, 14.
- synodus Chalcedonensis 488, 1. *τοπική* ib. *ληστροική* ib.
- Syria 377, 10. a Romanis deficit 582 21.
- Taciti imperium 456, 6.
- talentum quid valeat 343, 18.
- talionis poena 305, 14. 517, 15.
- Tarsus unde dicta sit 264, 21.
- Tatianorum error 227, 19.
- tauri ad ficos domantur 26, 15. cur Lunae currum trahere dicantur 43, 9.
- tempestatis indicia 67, 13.
- templum Iudaeorum prius imago coeli 339, 19 sqq. eius exstructio 370, 18. secundum regnantem Dario Hystaspis F. exstructum 376, 12. magnum dei a Iustiniano perfectum 496, 8. 498, 9. temporis mensura a nocte incipit 37, 17.
- tenebrae terram universam occupantes moriente Christo 408, 8.
- terra in medio universo collocata 12, 9. terrae motus sub Alexio Comn. 618, 15. sub Basilio 576, 8. 577, 7. sub Constantino Duca 605, 16. sub Iustiniano 500, 7. sub Iustino 493, 20. sub Michaelo Paphlagone 587, 7. sub Theodosio Calligrafo 483, 7. sub Tiberio 435, 9. terrae mugitus sub Arcadio 478, 20.
- Tertullianus 437, 21.
- testibus quae animalia careant 73, 10.
- testudo sibimet ipsa medens 95, 5.
- teuthis piscis tempestatis indicium 66, 21.
- Thabor mons 399, 11.
- Tharbis Aethiopum regina 281, 17.
- Themelus 562, 2.
- Theodora imperatrix 599, 11. a Michaelo filio relecta 543, 16.
- Theodora Paphlagonia Theophilo imp. nupta 536, 5.
- Theodora Iustiniani coniux 496, 21. 499, 2.

- Theodreti loci** 27, 20, 37, 2. 63, 18. 152, 12. 201, 18. 249, 1. 330, 1. 335, 9. 349, 6. 353, 13. 359, 9. 369, 8. 392, 11. 428, 13. eius *Therapeutice* 151, 20.
Theodoretus Cyrensis episcopus 483, 20.
Theodorus Studita in exsilium actus 531, 10.
Theodorus Mopsuestiae antistes haereticus 455, 18.
Theodosii Calligraphi imperium 483, 1.
Theodosii M. imperium 474, 18. sqq. virtutes 484, 19 sqq. eius cum *Eudocia* coniuge *controversia* 484, 4.
Theodosii III imperium 520, 9.
Theophanes pontifex Nicaenus 539, 20.
Theophanis Caesareae pontificis versutia 559, 16.
Theophanonis virtus 555, 5. *perfidia* 572, 15.
Theophilites herus Basilii Macedoniae 547, 6.
Theophilus imp. instrumenti musici inventor 537, 1. eius imperium 535, 20 sqq.
Theophobi caedes 541, 9.
Theophylactus Romani F. 559, 8. patriarchatum usurpat 562, 14.
Theophylactus Bulgariae episcopus 390, 10.
theriacae adversus serpentium morsus usus 112, 22. a quo inventus sit 113, 5.
thermarum discrimina 33, 18.
Thermutis Pharaonis F. 281, 2.
Thessalonica a quo condita sit 267, 8.
Thessalonicensium caedes 476, 17.
Tholmeus gigas 304, 21. 306, 17.
Thomas imperium affectat 535, 9.
Thucydidis aetas 376, 16.
Tiberias a quo condita sit 435, 8.
Tiberii Apsimari imperium 518, 1.
Tiberii Caesaris imperium 424, 13. 435, 7.
Tiberii Thracis imperium 507, 4.
Timotheus Alexandrinus 503, 1.
Titii imperium 444, 17.
Tityi fabula 211, 15.
Tobaei aetas 321, 11.
Tobiae historia 320, 2 sqq.
tonitru ortus 60, 3. *tonitrua horrenda sub Iustiniano* 500, 6.
torpedinis natura 70, 16.
Traiani imperium 446, 17.
traiectionum ortus 57, 18.
transformatio Christi in Thabore monte 399, 11.
Triaditza s. Sardica 465, 16.
trinitatis natura 384, 10, 469, 10.
Trullae ruina 506, 18.
Trypho patriarchatu deiectus 560, 10.
turbinis causa 14, 12.
Turcae Diogenis necem ulciscuntur 611, 16 eorum praedationes 597, 5. *incursiones* 618, 5 sqq. *turris Babylonica* 240, 19.
turtures elleboro vescuntur 23, 13. eorum natura 79, 21.
typhon ventus 15, 7.
Valens astronomus 463, 7.
Valentis imperium 473, 2.
Valentiniani imperium 472, 22.
Valentini et Manis error 210, 15.
Valeriani imperium 455, 1.
vaticinia 266, 19. 549, 8. 554, 21. *ventriculi cerebri* 220, 11.
venti unde oriuntur 13, 8. *vehementes sub Alexio Comn.* 622, 1.
Vespasiani imperium 444, 14. *vespertilionum natura* 83, 21. 116, 10.
Virgilius Romanus papa 504, 7. *viperarum natura* 108, 9. 112, 1.
Vitellii imperium 444, 10.
vitis folium cur sectum 24, 15.
unicornu animal 118, 9.
volucres cur aquis gaudeant 76, 11. earum genera ib. sqq.
Volusiani imperium 454, 21.
Urias 335, 2.
Urieli angeli statio inter astra 228, 7. eius nomen in sacris libris non invenitur 321, 5.
ursi quomodo vulnera sua sanent 95, 1. eorum natura 122, 17.
vulpes quomodo sibi medeantur 95, 4. earum astutia 123, 10.
vulturum natura 82, 4. iis rosarum odor invisus 95, 17.
Uzica natio 605, 4.
Xenophanis de sideribus deliria 40, 1.

- Xiphias cometes 557, 10.
 Iohannes Xiphilinus patriarcha
 606, 15. decipitur 608, 5.
 Zacharias Barachiae F. 358, 1.
 Zambres 293, 5. 462, 1.
 Zebedaei inopia 396, 3.
 Zenonis Isauri imperium 490, 7.
 Zeuxippum balneum a quo exstru-
 ctum fuerit 450, 18.
 Zimischiis imperium 573, 16 sqq.
 ad eum Iosephi litterae 567, 17.
 Zodiacus 48, 4.
 Zoe Argyropulo nupta 580, 18. ei
 insidiatur 585, 2.
 e Zoe Carbonopsia Leoni Philoso-
 pho filius natus 555, 9.
 Zonaræ loci 266, 7. 530, 16. 546,
 8. 551, 22.
 Zoroaster 244, 6.
 Zorobabeli regnum 370, 10. 376,
 12 sqq.
 zygenae ceti species 69, 9.

B O N N A E ,

TYPIS CAROLI GEORGII.
